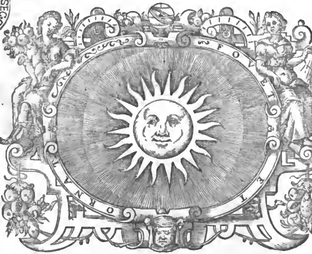
IOANNIS LVPI
DE
PALACIOS RVVIOS
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS, ET OLIM IVRIS PONTIFICII

in Academia Pintiana Professoris primarij,
Regij Quæstoris & Consiliarij.

OPERA VARIA,

Adiectis annotationibus IOANNIS BERNARDI DIAZ *de Luco Episcopi Calagurritani, & Doctoris* IOANNIS BARAHONA, *olim in Salmanticensi Academia professoris, & in suprema Regis Philippi curia quondam causarum patroni additionibus.*

Accessit geminus Index; primus Additionum, alter rerum & verborum copiosissimus.

ANTVERPIÆ,
Apud Ioannem Keerbergium.
cIↃ. IↃc. xvj.

E L R E Y.

POR quanto por parte de vos el licenciado Alonso Perez de Vi-uero nos ha sido hecha relacion, que el Doctor Palacios Ruuios del nuestro consejo, que fue ya defunto, vuestro padre, hizo, y ordeno, y decho hechos ciertos libros, que se intitulan *la repeticion de la rubrica y capitulo Per vestras de donationibus inter virum & vxorem, y la glosa que hizo sobre las leyes de Toro, y vn tratado sobre el derecho que nos tenemos al Reyno de Nauarra, y vn libro del esfuerço*; y que por ser obras prouechosas, las queriades hazer imprimir, y nos suplicastes y pedistes por merced que acatando lo que el dicho vuestro padre trabajo, en hazerlas, os hiziessemos merced y diessemos licencia que vos y no otra persona alguna, las pueda imprimir y vender en estos nuestros reynos, por el tiempo que fuessemos seruidos dispensando con vna clausula, que el dicho vuestro padre dexo en su testamento: por la qual mando que los dichos libros no se pudiessen sacar ni sacassen de su casa, con que acabados de imprimir se bueluan luego a ella, o como la nuestra merced fuesse: y nos acantado lo suso dicho, y que de imprimirse los dichos libros recibiran beneficio estos nuestros reynos. Por la presente damos licencia y mandamos que por tiempo de diez años primeros siguientes que se cuenten desde el dia de la fecha desta mi cedula en adelante, vos el dicho licenciado Alfonso Perez, o quien vuestro poder ouiere, y no otra persona alguna puedan imprimir & impriman, y vender y vendan en estos dichos nuestros reynos los suso dichos libros so pena que qualquier persona o personas que sin tener para ello vuestro poder le imprimieren y hizieren imprimir o vender en estos dichos nuestros reynos y señorios, o traxeren a venderse fuera dellos, pierdan la impression que hizieren, y los moldes y aparejos con que lo hizieren, & incurra cada vno dellos en pena de cincuenta mil marauedis cada vez que lo contrario hizieren: la qual dicha pena mandamos que se reparta en esta manera, la tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para nuestra camara y fisco, y la otra tercia parte para la persona que lo accusare; no embargante la dicha clausula que el dicho vuestro padre dexo en el dicho su testamento, para que no se pudiessen sacar los dichos libros de la dicha su casa, y para en quanto a esto solamente yo dispenso con ella, quedando en su fuerça y vigor para adelante. Con tanto que despues de impressos los dichos libros luego como esten acabados de imprimir se bueluan y tornen a la dicha su casa, y es nuestra merced, y mandamos que cada pliego de molde de los dichos libros se venda al precio que por los del nuestro consejo fuere tassado. Y mandamos a los del nuestro consejo, presidentes y oydores de las nuestras audiencias, alcaldes, al-

guaziles de la nueſtra caſa, y corte, y chancillerias,y a todos los corregidores, aſſiſtente, gouernadores, alcaldes, alguaziles, merinos, preboſtes, y otras juſticias y juezes qualeſquier de eſtos nueſtros reynos y ſeñorios, que guarden, y cumplan,y hagan guardar,y cumplir eſta mi cedula, y lo en ella contenido: y contra ella vos no vayan, ni paſſen, ni conſientan yr ni paſſar en tiempo alguno, ni por alguna manera, ſo pena de la nueſtra merced y de diez mil marauedis para la nueſtra camara, a cada vno que lo contrario hiziere. Fecha en Vallalodid a tres dias del mes de Abril de mil y quinientos y quarenta y dos años.

Yo el Rey.

Por mandado de ſu mageſtad.

Ioan Bazquez.

DON

DON PHILIPPE por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Nauarra, de Granada, de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iahen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, Conde de Flandes, y de Tirol, &c. Por quanto por parte de vos el doctor Ioan de Barahona, vezino del lugar de Arroyo del valle de Valdiuiesso, nos fue hecha relacion, diziendo, que hauiades addicionado vn libro de la Repeticion de Palacios Ruuios sobre la Rubrica y capitulo Per vestras de donationibus inter virum & vxorem, en lo qual hauiades puesto mucho trabajo y occupacion, suplicando nos os diessemos licencia y facultad para que le pudiessedes imprimir y vender, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la pragmatica por nos ahora nueuamente fecha dispone, fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra carta en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Y por la presente damos licencia y facultad à qualquier impressor destos nuestros reynos, para que por esta vez pueda imprimir el dicho libro de que se suso se haze mencion, y ponga las dichas adiciones en la margen en sus lugares, sin que por ello cayga ni incurra en pena alguna. Y mandamos que la tal impression se haga del dicho libro original, que van rubricadas todas las fojas, y firmado al fin del de Iuan Fernandes de Herrera nuestro escriuano de Camara de los que residen en el nuestro consejo, y que despues de impresso no se pueda vender ni venda sin que primero se trayga al nuestro consejo juntamente con el dicho original, para que se vea si la dicha impression esta conforme a el, y de licencia para le poder vender, y le tasse el precio a que se viere de vender cada volumen, so pena de caer y incurrir en las penas contenidas en la dicha pragmatica y leyes de nuestros reynos, y mas de la nuestra merced y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Dada en Madrid à treynta dias del mes de Nouiembre de mil y quinientos y setenta años.

D. Cardinalis Seguntinus. El licenciado Atiença. El licenciado Fuen Mayor.

El licenciado Iuan Thomas. El licenciado Don Antonio de Padilla.

Yo Iuan Fernandez de Herrera escriuano de camara de su magestad la fize escreuir por su mandado con acuerdo de los de su consejo.

Registrada, George de Oloal de Vergara.

Por Chanciller George de Oloal de Vergara.

D. IOANNES BARAHONA
Lectoribus S. P. D.

ETSI variè & studiosè curare soleant nostri temporis scriptores, ad vestram, praeclari lectores, beneuolentiam conciliandam, vt labore atque opera literariis iure suo de vobis benemeriti videri possint: mihi tamen illud, cum vtile, tum conueniens & maximè necessarium videri cœpit, quo mihi ipsi satisfacerem, si apud vos iustam aliquam excusationem afferrem, quae nequaquam admittenda non esset, in tam multis erroribus, quibus animi vestri passim grauitérque offendentur inter legendas additiunculas, quibus insigne hoc ac praeclarum elaboratissimúmque opus Ioan. Lopez de Palac. Ruuios decorare magis, quàm augere seu perficere tentaui. Quapropter cum epistolares aliorum paginae apophthegmatibus ornatae, schematis & tropis venustae, non tam veri testimonium quàm oculis delectationem, auribus delinimentum, atque animis persuasionem, Ciceroniana quadam eloquentia praestent, vrbanius & serius vobiscum egisse putauerim, si apud vos testimonio non solum bibliopolarum sed grauissimorum etiam virorum qui regijs praesunt consilijs, fidem fecerim, elucubratiunculas istas iuueniles esse, atque typis octo abhinc annis traditas, & iamdiu excusas fuisse, si iniusta quorundam impedimenta defuissent, qui ob priuatas suas vtilitates hactenus earum editionem bibliopolis contradixerunt, & hoc ipsum in causa fuit quod hisce fragmentis desint loca multorum non contemnendae auctoritatis virorum, qui hoc temporis interuallo fœliciter & doctè quidem scripserunt, per me tamen nec legi nec citari potuere, quia eorum opera nondum in lucem prodierant, cùm vltimam hisce lituris manum imposui, quae vtinam per vos hilariter excipiantur, vt libro huic ornamenti & reipubl. vtilitatis aliquid afferant. Valete.

ILLVSTRI

Illuſtri Domino Doctori

ANTONIO DE AGVILERA

IN SVMMO REGIS SENATV CONSILIARIO,

&in inclyta Academia Salmanticenſi primariæ Iuris Canonici cathedræ profeſſori emerito, Vincentius de Millis, de Tridino S. & P.F.D.

COgitanti mihi (vir admodum Illuſtris) & ſæpius animo reuoluenti, quid potiſsimùm hoc tempore Typographis excudendum traderem, en qua cælitus præclariſsimum opus mihi oblatum eſt. Nam doctor Ioannes Barahona in ſupremo ſupremi Regis Senatu clariſsimus aduocatus (noſti bene quãtus & qualis vir ſiet) Repetitiones illas Palatij Rubei ſuis eruditiſsimis additionibus illuſtratas, excudendas permiſit. Etenim cùm perpenderet ſingularem vtilitatem ſummâ cum difficultate coniunctam, & animo ſuo agitaret ampliſsimum & huius operis fructum vberrimum, ſe continere non potuit, quin poſt tot, tantoſq; viros, opus non omnino ſuis numeris expletum adimpleret, atque ſtudioſorum omnium commodis proſpiciens ſuo labore & induſtriâ perfectum ſanè atque abſolutum in vulgus prodire ſineret. Prodeunt ergo tuis fœliciſsimis auſpicijs Repetitiones Palatij Rubei ſummâ curâ ac diligentiâ emendatæ. Prodeunt non illis ſolùm additionibus ornatæ, quas vir præſtantiſsimus Bernardus Diaz de Luco Epiſcopus Calagurritan. in hoc egregium ac excellentiſsimum opus exarauit, ſed illius etiam acceſsionibus auctæ & expolitæ, cuius laus omnium in ore habitat, & eruditionis ſplendor in omnemo, ram diffunditur. Eas ergo quæſo omnium bonarum artium patrone, in tuum conſpectum aduolantes benigno vultu recipias, & me tui quàm amantiſsimum illas tuo patrocinio verè & ex animo offerentem quâ ſoles humanitate foueas, eorumq; in numerum reponas qui tibi ſunt maximè dediti. Vale. faxitq; Deus vt diuiturnam vitam traducas.

TRA-

Tractatuum hoc Volumine comprehensorum series.

APPROBATIO CENSORIS.

Recensui Ioannis Lupi de Palacios Rouios Opera varia, eaque ob eruditionem & varietatem lectionis, argumenti etiam diuersitatem, vtilia, & quæ denuo recusa diuulgentur, admodum oportuna iudicaui. Actum Antuerpiæ. xxv. Martij, anno clↃ. IↃc. xvj.

LAVRENTIVS BEYERLINCK *S. Theol. Licent. Archipresbyter, & Censor Antuerpiensis.*

REPETITIO IN RVBRICAM ET CAP. PER VESTRAS.

De donatione inter virum & vxorem.

Præfatio ad Salmanticensem Academiam.

SVMMAE RERVM.

1. *Romani non fortuna, sed prudentia, consilio, arteq́; militari victoriam quæsiuerunt.*
2. *Virtus non regitur fortuna.*
3. *Paucitas excitata promptior est ad victoriã: multitudo verò rudis & indocta, semper exposita est ad cadem.*
4. *Præmium certaminis datur post laborem.*
5. *Doctrinæ munera sunt inimica otio.*

ROMANORVM duces, bellatores famosi (vt *Cicero in Philippicis* inquit) primò vniuersam Italiam deuicerunt, deinde Carthaginem exciderunt, Numantiam euerterunt, potentissimos reges, & bellantissimas gentes in ditionem sui imperij redegerunt. Fuit denique eximia illa virtus Romana, quando nullus vnquam rex, nulla ciuitas, nulla præterea gens non modo maiorem imperij amplitudinem obtinere, sed nec parem quidem, nec æquam attingere quiuerit: vt tot iam circumactis temporibus, tantam imperij molem perpetuo quodam tenore constantissime immotam ac solidam seruasse videatur.

Quod tamen sua multitudine vel potentia (vt *Vegetius lib.1.c.1. de re militari* inquit, cuius meminit *Polycratus lib.6. c.2. in princip. & Abulensis* 1.*Paral.c.5.q.14.in princip.*) euenisse, censendum non est. Quid enim aduersus Gallorum multitudinem paucitas valuisset Romana? Quid aduersus Germanorum proceritatem Romana potuisset breuitas audere? Hispanos quidem non modò numero, sed & viribus corporum Romanis præstitisse, manifestum est. Afrorum dolis atque diuitiis semper impares fuerunt. Græcorum artibus prudentiáque eos vinci nemo dubitat. Nec mihi ratione vlla persuadere possum, fortuna id euenisse & casu, vt superatis Italiæ finibus, ad vltimas orbis oras nomen & imperium potuerit propagari. Propitiam etenim, cœptisq́ue nostris fauentem adipisci fortunam, optandum vtique est: non ideo tamen existimandum, eam rebus præesse omnibus, atque penitus domi-

nari. Vt enim inepti, atque parum considerati sunt, qui singulas calamitates iuri fortunæ attribuunt, non Imperatorum desidiæ & errori: ita qui rectè res & ordine gestas, fortunæ iuri ac vi, non imperatorum virtuti atque solertię impartiri videntur. Iniqui enim atque iniurij pariter est, vel eum qui remp. male gessisset, ab omni prorsus culpa eximere, eamque ad fortunam omnino referre: vel eum, qui fortiter grauiterque victor atq; voti compos euasisset, vsqueadeo debitis fraudare laudibus, vt palmam rei bene probeque gestæ, fortunæ duntaxat acceptam oportere referri censeat.

1 Non ergo † fortuna, imo prudentia, consilio arteque militari Romanos victoriam quæsiisse constat. Longe quidem aberrat quis, si eos qui
2 res consultò agunt, fatis omnia credere existimat. † Virtus profectò nunquam fortuna regitur, sed ratio ipsa animi est, quę in cunctis dominatur, & qua cæteris animantibus ad Deum propius accedamus. Profuit itaque aduersus omnia, vt *Vegetius vbi suprà*, testatur, tyronem solertem deligere, ius (vt ita dixerim) armorū in campo Martiano docere, quotidiano exercitio roborare, quæcumque in acie atque præliis euenire possent, in campestri meditatione prænoscere, seuerè in desides vindicando. Scientia quidem rei bellicæ, dimicandi nutrit audaciam: quia nemo facere metuit, quod se bene didicisse confidit, Dauidis testimonio qui exercitatus in funda & baculo, occidit Philistæum, depositis armis, quibus fuerat armatus: quia in illis nullum habuerat ex-
3 ercitium: vt habetur 1. *Reg. c.* 17. Etenim in certamine bellorum † exercitata paucitas, ad victoriā promptior est: rudis verò & indocta multitudo, exposita semper ad cædem. Nam, vt inquit *Seneca ad Lucilium, epist.* 13. non potest athleta magnos spiritus ad certamen afferre, qui nunquam sigillatus est. ille qui fudit sanguinem suum, cuius dentes crepuerunt sub pugno, ille qui supplantatus aduersariū toto tulit corpore, nec proiecit animum proiectus, qui quoties cecidit, cōtumacior resurrexit, cum magna spe descendit ad pugnam: multum enim adiicit sibi virtus lacessita. Vnde Marius gloriosus miles (vt *Plutarchus* inquit) cum esset senex, & multa corporis mole grauis vir, vt filiū militaribus actibus & officiis institueret, quotidie cum adolescentibus veniebat in campum, & exercebatur vnà.

Alma quidem Vniuersitas nostra, Romanæ prudētię imitatrix optima, ad gremium sapientiæ, insigniaque doctoratus neminē admittit, nisi literarum studiis die noctuque deditum, multoque tempore sine vlla quiete laborantem, vt ad literarum studia publicè differenda iuuenes expeditiores existant. Ad cuius rei exercitium hunc campū Martianum assignauit. Cùm autem me inter alios tyrones ad bellicos hos sapientiæ labores inuitaret, non lac, non delicias (vt matres filiis consueuerunt) sed labores, vigilias, noctes insomnes, dies non hilares promittens, priuati ac duri certaminis præludia, velut in campo Martiano, degustanda prædixit. Ego verò magnū imitatus Herculem, libenter annui: qui, cùm per quietem duæ sibi mulieres supra humanam formam

formam venustæ appareret, & altera voluptatem, laborem altera pro-
4 mitteret, hanc secutus est: sciens quòd post laborem, † præmium certaminis datur: nec coronatur (vt inquit *Apostolus*) nisi qui legitimè certauerit. Quicquid autem non laboranti alicui accesserit, id nec charum, neque iucundum alicui computari debet: vt dicitur *in vita Apollonij, lib.6.fol.*3. vbi hanc Herculeam commemorat electionem. Nec minus illud dissonat, Dulcia non sentit, qui non gustauit amara.

Verebar quidem antea, tantum onus humeris meis imponere: nunc autem præsentiarum vestrarum, ô patres egregij, venerandaq; cohors, diuersis titulis decorata, nitore turbatus, considerans tantos ac tantæ sapientiæ viros, in quorum conspectu nedum mediocre, verùm etiam subtile ingenium, dulcem eloquentiam, fœcundam memoriam, necessaria fore existimans, quasi elinguis obmutesco. Itaque si certamen hoc sine dedecore effugere potuissem, quàm gratum atque iucundum mihi foret.

5 Sed vt † doctrinæ munera otio inimica sunt, & continuos labores postulant: oportet homines, qui semel tantũ oneris susceperũt, accepto negotio non desistere. Me autem etsi quæ dixi, atque etiam ingenij & doctrinæ meæ tenuitas semper admonuit, vt prælium hoc nullo modo gerendum susciperem: assidua tamen importunitas & amicorum, & dominorum meorum, quibus non potui non satisfacere, adeò coëgit, vt quamuis differre, minimè tamen relinquere potuerim.

Quamobrem charitatem vestram supplex exoro, ignorantias meas æquo animo toleret, & vicem meã, si opus fuerit, suppleat: cùm præsertim nihil dicturus sim, quod à vobisipsis non didicerim. In quibus si quid erroris fuerit, non à vobis docentibus profectum, sed à me malè accipiente admissum dicatur. Corrigatis igitur, & emẽdetis benignè, quæ correctione & emendatione digna fuerint.

Eius verò auxilio confisus, qui linguas infantium facit disertas, & dat omnibus affluenter, actum præsentem aggredior, in nomine sanctę & indiuiduę Trinitatis, intemeratæ Virginis gloriosæ ductus præsidio. Ad laudem & gloriam reuerendissimi in Christo patris, ac permagnifici domini, domini Iacobi de Annaja, quondam Hispalensis sedis Pręsulis meritissimi, qui collegium sancti Bartholomæi omnium aliorum famosissimum in hac Salmantina ciuitate cõstruxit, & dotauit: in quo ego, quanquam immeritus, locum obtinui. Cuius recolenda memoria sicut in terris colitur, sic inter cœlestes spiritus collocetur. Amen.

INTRODVCTIO.

SVMMÆ RERVM.

1. *Leges iustissimæ & sacratissimi canones ex eodem fonte processerunt.*
2. *Ambiguitates canonum legibus resoluuntur.*
3. *Legista nisi sciat canones, non potest practicam legum & iudiciorum perfectè cognoscere*
4. *Testator si alicui legauit libros legales, si profecerit in legibus: & si in iure canonico libros canonum, si profecerit in vtraque scientia: debebit habere libros iuris ciuilis & canonici.*
5. *Iudex ecclesiasticus si super causa canonica assumit assessorem merè legistã, recusari potest vt suspectus.*
6. *Iura ciuilia allegari possunt ad decisionem causarum beneficialium.*
7. *Papa in beneficialibus habet plenissimã potestatem, & potest de eis ad libitum disponere, & eorũ collationem sibi reseruare: & potest præuenire omnes collatores beneficiorum: quia potest dare expectatiuam siue ius ad vacatura: & idem poterit facere rex in officijs temporalibus.*
8. *Princeps vel Imperator potest officium magistratibus auferre.*
9. *Iuris appellatione an intelligatur de Romano.*
10. *Consuetudines vincunt leges.*
11. *Princeps si in rescripto referat se ad ius, non intelligitur de iure cõmuni, sed de speciali, siue statutario.*
12. *Causa si committatur secundum leges & consuetudines terræ terminanda, debet potius terminari secundum consuetudines bonas, quam secundum leges.*
13. *Carcerari an possint debitores propter debita fiscalia.*
14. *Passagium colligi consuetum an possit colligere donatarius, cui rex concessit flumen*
15. *Iure canonico deficiente an potius sit recurrendum ad iura & consuetudines regni, quàm ad iura imperatorum vel iurisconsultorum.*
16. *Ius canonicum potius seruandum quàm ciuile.*
17. *Francigenæ seruant rationem legis, non quia lex sic dicat, sed quia sic valt ratio.*
18. *Reges Christianissimi nullum recognoscant superiorem in temporalibus.*
19. *Hispania an fuerit olim subiecta imperio.*
20. *Notarius ab Imperatore creatus, non potest conficere instrumenta in Hispania.*
21. *Notarius non potest conficere instrumentum extra territorium eius, qui eum creauit, etiam de partium consensu.*
22. *Notarius Apostolicus potest in regno Siciliæ de tẽporalibus conficere instrumentum, quia est feudũ ecclesiæ.*
23. *Notarius creatus ab Imperatore, si cõficeret instrumẽtum in eius imperio, an faceret fidem in Hispania.*
24. *Rex Hispaniæ habet ius patronatus in ecclesiis cathedralibus.*
25. *Mors prælati nuncianda est regi Hispaniæ.*
26. *Ius patronatus acquiri potest ex consuetudine.*
27. *Laicus est incapax iuris spiritualis.*
28. *Rex Franciæ ex consuetudine confert præbendam in regno.*
29. *Principis interest, vt non obligatur aliquis sibi suspectus, qui secreta sui regni reuelare possit.*
30. *Laici admittuntur ad opponendum contra electum*

DECRETALIS, quam in tanta præsentia commentandam seu repetendam assumpsi, situatur in quarto libro Decretalium, sub titulo, De donationibus inter virum & vxorem, & de dote post diuortium restituenda. Quę, dum hoc anno hunc titulum ordinariè legerem, præ cæteris mihi placuit, tum quia materiam habet quotidianam, tum etiam quia difficillima est in suo intellectu.

¶ In cuius examinatione morem aliorũ ob-
seruabo. Iura enim ciuilia, vbi opus fuerit, an-
necto: quia, vt inquit *Bal. in proœmio huius volumi-*
nis, in 2. col. Iuris canonici sanctitas, iuris ciuilis
subtilitate decoratur. Iustissimę etenim † leges, 1
& sacratissimi canones ex vno vtero, id est, ex
fonte diuino processerũt: scilicet ex autoritate
veteris & noui testamenti, vt in *c. qualiter &*
quando in princ. infra de accu. Vnde leges firman-
tur canonibus, & canonum † ambiguitates le- 2
gibus resoluuntur: vt ex discursu glossarum v-
triusq. iuris luculenter apparet. *Bernardus* enim,
& alij glossatores iuris canonici, in suis commentis pro
concordantia, & similitudine, & limitatione ipsius iu-
ris, quàmplures adducũt leges. Quod maximè
fuit necessarium in materia nostra, in qua pa-
rum disposuerunt iura canonica: & etiam in
materia testamentorum, & in alijs quæ magis
sunt legales, quàm canonicæ. In quibus (vt ver-
bis domini Antonij vtar) recurrendum est po-
tius ad legistas, quàm ad canonistas: vt voluit
ipse *in c. de clericis supra de iudi.* Non ergo pudeat
canonistam, consulere legistam in materia le-
gali: & è contra non pudeat legistam, cõsulere
canonistam in materia canonica. refert *Alexan.*
in l. si prius. in fin. de no. oper. nuntia. in apostil. idem
Anto. in c. Raynutius. supra, de testa. & in rubr. de pre-
carijs. Vbi hoc refert *And. Siculus in prin.* Quod
dicit esse bene notandum contra quosdam hu-
ius seculi temerarios, audentes apponere os ad
consulendum in materia canonica vel ciuili,
quam nunquam viderũt. Et ideo dicit, bonum
esse proficere non mediocriter in vtraque: sed
est difficile, & paucis datum, quos æquus ama-
uit Iupiter. Et isti sunt, qui dulcedinem scientię
gustant, vt inquit *Bal. in c. cùm causam. 2. col. sup.*
de probat. vbi dicit se trahere scientiam nostram
ad naturalem intellectum. Sicut [a] enim ex phi- A
losophia, & medicina, fit perfectus medicus: ita
sciens ius canonicum, & ciuile, efficitur perfe-
ctus legista: & nisi iurista † sciat canones, non 3
gustabit hanc dulcedinem: nec potest practi-
cam legum & iudiciorũ perfectè cognoscere,
secundum eum: de quo meminit *And. Siculus in*
rub. sup. de test. 1. col. dicens hoc fore durissimum
dictum multis imperitis cum stomacho obte-
stantibus has nostras diuinas canonicas san-
ctiones.

¶ Ex istis inferri potest ad illud notabile di-
ctum *Bal. in l. fi. in prin. C. communia de legatis.* vbi
cõcludit, quod si † testator legauit mihi libros 4
legalis scientiæ, si profecerim in legibus: & pro-
fecerim in iure canonico, legabat mihi libros
canonum: si profeci in vtroque, debeo omnes
libros habere, tam iuris canonici, quàm ciuilis.
De quo dicto fuit memor *And. Siculus in dicta*
rubr. de precar. & Feli. in c. cum olim. 2. col. sup. de re
iudicat. & *Zezelinus in c. cùm nuper. de censi. in apostil.*
Addo bonum text. *& ibi Bal. in l. qui duobus. ff. de*
cond. & demon. ¶ Ex [b] istis etiam infertur ad il- B
lud, quod notanter voluit *Dominicus in c. statu-*
tum. 1. super glos. in ver. copia. de rescrip. lib. 6. vbi di-
cit,

5 cit, quod si † iudex ecclesiasticus assumit assessorem merè legistam, super causam merè canonicam, poterit vt suspectus recusari. Idem dicas, si causa erat subtilis, & assessor erat grossi ingenij. vt not. voluit *Bal. in l. fi. C. de hered. instit.* quem refert & sequitur *Iason in l. apertissimi 3. col. C. de iudic. And. Sicul. in c. fi. in c. is autem 12. col. sup. de offi. deleg. & in c. dilect. 5. col. sup. de iudicijs. Felin. in c. ex literis 6. col. supra de constitutio.*

¶ Annectam etiam iura & consuetudines regni, quibus iudicare sæpissimè vidi, tam in regali audientia, quàm extra, vt videamus in quibus concordent vel discrepent à iure Pontificio vel Cæsareo, in quibus addant. Maximè, quia ista iura (vt omnes sciũt) se inuicem coadiuuant: vnde deficiẽte vno, recurritur ad aliud: vt *c. leges & cap. si in adiutorium 10. di.* & no. *in c. 1. infra de nou. oper. nunc.* Ad hoc bonus tex. *in c. dudum de preben. lib. 6. & in ca. authoritate de concess. preben. eo lib.* vbi ad decisionem causarum bene-
6 ficialium, allegantur iura † ciuilia: ex quibus arguitur ad causas beneficiales: vt sentit etiam *Io. Fab. in edicto in fi. C. de edic. di. Adri. tol.* Idem dicimus econtra, quod iura disponentia circa beneficia, trahuntur ad officia secularia: vt sentit *Bar. in l. 2. § data ff. de opti. lega. Luc. de Pen. in l. annonas, C. de erog. min. an. lib. 12. Abbas in c. postulationem ad fi. de postul. prælat. in c. cum in iure. in fi. de elect.*
C Hinc c singulariter infertur, quod sicut † Papa
7 in beneficialibus habet plenissimam potestatem: *vt in c. 2. de preben. lib. 6. & clem. 1. vt lite pen.* & potest ad libitum de eis disponere 1. 2. *qu. 2. c. bona rei. 9. qu. 3. c. per principalem & in c. si gratiose de rescript. lib. 6.* & ibi notat *Domin.* vnde potest sibi reseruare beneficiorum collationem: vt *d. c. 2. de preben. lib. 6. & c. dudum eod. tit.* Quinimò absque alia reseruatione, ex sola voluntate potest recurrere cum omnibus ordinariis: vt notanter voluit *Ioan. Mon. in c. si eo tempore de elect. lib. 6. quem refert & sequitur Bal. in c. 1. in princip. de his qui feu. dar. poss. & in c. 1. col. 1. quis sit dux, mar. vel co. lib. feu.* & quod plus est, potest præuenire omnes collatores beneficiorum: vt notanter decidit *Fred. in quodam suo tractatu permutationis beneficiorum qu. 4.* potest enim dare expectatiuam, seu ius ad vacatura *arg. c. 2. de concessio. preb. & d. c. 2. de preben. lib. 6.* Sic eodem modo poterit ista facere rex noster in officiis temporalibus:
D nam d concurrit cum quolibet ordinario: vt sentit *Bald. in præalleg. locis.* Poterit etiam officiorum prouisionem ad se aduocare, vt sentit *Bald. in cap. ad nostrum de app.* & consequenter ius ad officia vacatura conferre. potest enim princeps dare & tollere officia, sicut vult: vt sentit *Ioan. Fab. Instit. quibus mod. ius pa. po. sol. §. cum autem colum. 2. versic. sed quid si ante.* sentit *Bald. in l. rescripta prope fin. C. de precib. imp. offer.*
8 vbi dicit, † Princeps vel Imperator potest officium magistratibus auferre: cùm omne officium magistratus sit à iure ciuili, secundum eum. dixi latè in tractatu Insularum, quas vulgus Indias appellat. *cap. 4. §. 15. 16. 17. 18. cum sequent.* Deficiente itaque iure canonico, recurrendum est ad ius commune, vt traditur in
dictis iuribus. Ius e autem commune, quo ad E
hoc, in his regnis intelligo iura & consuetudines regni, quæ ius commune appellantur: vt *cap. cum à nobis de testibus, & ibi Abbas in primo no-*
tabili. Nam etsi appellatione † iuris, per excel- 9
lentiam intelligitur de Romano: vt *Institut. de iur. natur. § ius autem.* si tamen rex facit mentionem de iure, intelligitur de iure regio. Vnde si rex Angliæ loquitur de iure, intelligitur de iure Anglicano superiori, quod regulat omnia inferiora, id est, de eo iure, quod emanat de ore regis. Quia in suo regno monarcha est, & totum continens, & ab eius sententia non appellatur, quia præfectus est multorum prælatorum sui regni: vt *ff. de offi. prætor. l. 1.* ita dicit *Bald. in cap. cum venissent 2. colum. sup. de eo qui mit. in pos. caus. rei. ser.* refert & sequitur *Felin. in cap. causam quæst. 20. col. in fi. sup. de rescript.* Stante enim lege vel consuetudine regni, dispositio legis imperialis vel iurisconsultorum, inutilis redditur:
cum tales † leges seu consuetudines, quinimo 10
quælibet alia statuta vel consuetudines particularia, vincant leges ciuiles imperatorum & iurisconsultorum: vt *l. de quibus ff. de legi.* Et traditur in *l. omnes populi ff. de iustitia & iure, & in §. ex non scripto. Institut. de iure nat. & in cap. fin. supra de consuet. & in cap. 1. de constit. lib. 6.* ¶ Vnde
si † princeps in rescripto referat se simpliciter 11
ad ius, intelligitur non de iure communi, sed
speciali, vel statutario. *text. no. cap. 1. in fi. supra vt* F
lit. pen. secundum Abb. in rub. supra de consuet. ¶ Et f propterea dicebat not. *Bald. in l. constitutionis C. de bonis quæ lib.* quod si patri danti dotem maritus promisit restituere ipsam in omnem casum restituendæ dotis de iure communi: quod adueniente casu mortua vxore remanentibus filiis, seruabitur opinio *Mat. de consuetudine approbata, in l. dos à patre, C. solut. matr.* licet in contrarium sit; rigor iuris de subtilitate illius: vt not. *Bald. in l. illam, C. de collat. per gloss. & Bald.* & latius per *Bart. in l. post dotem ff. solut. matr.* vbi vide *Alexan. 14. col.* ¶ Hinc etiam dicebat *idem Bald. in l. vnica 12. colum. versic. sed dubitatur, C. de confess.* quod si accusator extrahentis bladum in fine libelli adiecit, quare peto ipsum condemnari secundum formam iuris communis: licet iure communi vetitum non sit, bladum extrahi, nihilominus libellus sustentabitur ex forma iuris municipalis vincentis ipsum ius commune. quæ dicta commemorat *Lud. Roma. in repet. rubric. ff. de arbit. in 6. col. versic. tu pone. & And. Sic. in cap. 1. 3. colum. vers. 2. allego. supra de constit. & in d. c. licet de prob. 9. col. & Ias. in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. in princip. & in repet. 4. colum.*

¶ Ex istis dicebat *Bald. in cap. 1. § sententiæ quo-*
que in fin. de pace const. quod † si causa est com- 12
missa secundum leges & consuetudines terrarum terminanda, potius debet terminari secundum bonas consuetudines, quàm secun- G
dum leges. Iudex g enim iudicans contra con-

 suetu-

ſuetudinem, facit litem ſuam: vt not. *in anthen. iubemus. C. de iudi. facit gloſſ. in ca. Romana de elect. in ver. videas. Iaſon in l. omnes populi 4. col. ff. de iuſt. & iur. & in §. ſed quoties de iu nat. inſtit.* ¶ Idem, ſi committatur vel compromittatur cauſa terminanda de iure, nam debet terminari per conſuetudines quæ habentur vt iura communia: & derogant iuri communi vniuerſali. ſecundum *Bald. in l. illa institutio. ff. de hered. inſtit. Ant. in cap. quintauallis fi. col. ſupra de iureiur. Abb. in rub. ſupra de conſuet & in cap. Cumana colum. antepe. ſupra de elect. & in cap. 1. vt lit. pen. & in cap. cum venisset 1. col. ſupra de eo qui mit. in poſ. cauſa rei ſer.* & not. *in cap. ius generale 1. di. Lud. in l. poſt dotem 13. col. verſic. 3. dubitatur, quid ſi ſtipulatio ff. sol. mat. & ibi Alex. 23. colum. & Lod. conſil. 251. inci. chariſsime, Paul. de Caſt. in l. ius pluribus ff. de inſtit. & iur. & in l. præſcriptione C. ſi contra ius vel vti. pu.* & ibi late *Iaſ. in 4. colum.* quem videas. & *in dict. leg. omnes populi 1. colum. & 2.* latius *in repet. 4. colum.* vbi multa ſimilia cumulauit, per quæ reprobat dictum *Bald. in leg. quicunque C. de ſeru. fugit. 4. col. ver. ſed pone, ſtatuto cauetur, quod frater.* quæ videas per te. vide *Abbat. in cap. licet de probat. 2. no. & ibi And. Sicu. col. 9. & Feli. ibidem in 1. colum. ad fi. & in cap. 1. de ſponſa. in princip. & Iac. in tract. de homagio. in ver. de roydis colum. 9.* Addo bonum text. *in leg. miſsi opinatores C. de exactoribus tributorum lib. 10. in ver. conſuetudine ſeruata & ibi not. Bar.* conſuetudinem regionem eſſe ſeruandam circa tributa exigenda. Ex quo infert ibi *And. de Barulo*, & ſequitur *Ioann. de Pla.*

15 quia ſi alicui eſt commiſſa † exactio debitorum fiſcalium cum omni coactione, quam viderit expedire: & in loco ſit conſuetudo, quod debitores poſſint carcerari: licet de iure carcerari nequeant, *l. nemo eod. titul.* tamen vigore talis conſuetudinis, poterunt carcerari:* quia commiſſio ſemper intelligitur, ſalua conſuetudine: vt ibi. & eius tranſgreſſor punitur: vt *l. fi. in fi. C. de cano. lar. ti. lib.* 10. cuius dictum *Bald.* dicit eſſe not. *in leg. 1. C. ſi prop. pub. penſi.* eſt bonus text. *in l. 1. C. de pen. lo. ſubl. lib. 10. & in l. penult. de iure fiſ. eo. lib. & in authen. de man. princ. §. coges coll. 3.* facit text. *in l. ſi publicanus §. in omnibus ff. de publ. & in leg. 1. C. de noua vectig. impo. & multa alia quæ cumulat Ioann. de Pla. in d. l. miſsi 3. colum. in 3. not.* quæ videas. ¶ Ex iſtis infertur ad vnum valde ſingulare & quotidianum. Rex concedit alicui flumen, vt poteſt, per *leg. ſacra §. ſciendum ff. de rerum diſt.* iſte dona-

14 tarius poteſt colligere † paſſagium ibi conſuetum colligi: quia ſolo cohæret, & quia conſuetudo donantis inſpici debet: & quia videtur pleno iure tam communi quam conſuetudinario eſſe conceſſum. ita dicit *Bald. in rub. ff. de*

H *rer. di. colum. 5. ver. ſed hic quæritur.* Merito [h] ergo

15 deficiente † Iure Canonic. recurrendum erit ad iura & conſuetudines * regni, non autem ad iura imperatorum vel iuriſconſultorum. Hoc tenuit & firmauit egregius doct. Gundiſaluus de Villadiego, olim collegialis in dicto collegio Salmanticenſi, poſtea epiſcopus Ouetenſis, & auditor Rotæ, *ſua elegantí repeti. c. conſtitutus de reſtitu. in integ. char. 7. verſi. ego autem.* & videtur *text. ſecundum vnum intellectum in cap. ad noſtram ſupra de probat.*

Idem videtur mihi dicendum, quod ſicut ſtante in aliquo dubio, per iura ciuilia recurritur ad ius canonicum: vt patet ex iuribus ſupra alleg. & firmant *Anton. & Abb. in ca. licet de for. compe. col. 6.* quos alij Moderniores ſequuntur:

ſic [i] deficiente iure regni, potius recurratur ad I ius canonicum, quàm ad ciuile imperatorum vel iuriſconſultorum: quia vt not. dicit *Bald. in l. 2. C. quemadmod. teſtam. aper.* in dubio potius eſt

ſeruandum † ius canonicum, quam ciuile: quia 16 ius canonicum inhæret iuri diuino: & ſub lege diuina ſunt omnes populi & nationes. infert *Montaluus in l. 4. titu. 5. [de la guarda de las coſas de la Igleſia] lib. 1. fol. l. in parte [acuerden.]* Sed ius imperatoris non viget vbique locorū: & [k] ma- K ximè in curia regis, vbi ius ciuile non allegatur pro autoritate, ſed ſolum pro ratione: vt ſignanter dixit *idem Bald. in c. 1. in §. iniuria 5. colum. alias §. furtum de pac. iura. fir. li. feu. quem refert & ſequitur Par. de Put. in tract. ſyndi. in parte teſtis cap. 2. incipiente, fui interrogatus in fi.* Idem vult *Bald. poſt Bntri. in l. nemo in princip. C. de ſen.* vbi dicit

quod † Francigenę ſeruant rationem legis, non 17 quia lex hoc dicat, nam leges non allegant, ſed quia ratio ſic vult. Lex tamen regni regis Al- *L. 3. c. 2.* fonſi in Alcala *tit. 28. l. 1.* quæ repetitur in noua *li. 2.* compilatione *li. 1. tit. 4. l. 4.* aliter diſponit. Dicit enim, quod deficiente iure regni, vel ſi de eius intellectu dubitetur, recurratur ad regem, vt nouam edat legem, vel antiquam interpretetur: non autem iudicetur per leges conſultorum vel imperatorum: quanquam ea in ſtudiis legi permittat. ¶ Sunt [l] enim quidam reges, & L

poteſtates, quæ † non ſubſunt imperatori: in- 18 ter quos connumerantur reges noſtri Chriſtianiſſimi, qui nullum in temporalibus ſuperiorem cognoſcunt: vt dicit *gloſſ. no. in capite Adrianus 1. 63. diſtinct. & in ca. & ſi neceſſe. infra eo. & gloſſ. in cap. 1. in princip. de pace tenen. in feu.* traditur *in cap. per venerabilem. ſuprà qui fil. ſint legit.* * *in præalleg. cap. & ſi neceſſ.* loquitur de rege Legionis. *& Ioan. And. in ſpec. tit. de tuto. in fi.* vbi agit de tutore vel curatore regi Legionenſi dando. Non obſtat *text. in l. 2. §. & quia ff. de orig. iuris. & in l. relegatorum §. interdicere ff. de inter. & releg. & text. in l. in nomine Domini §. iubemus C. de off. præf. præt. Afric. & in cap. volumus 11. qu. 1.*

vbi videtur probari, quod † Hiſpania olim fue- 19 rat ſubiecta Imperatori: quia ad illa iura reſponderi poteſt, vt reſpondet *Old. conſil. 69.* vbi inter alia dicit Hiſpanos olim conſtituiſſe, quòd quicunque allegaret leges imperatoris in iudicio, capite puniretur. Idem *Vincentius & Ioan. Andr. in cap. ſuper ſpecul. de magiſtris in princip.* Ex eadem cauſa, vt creditur, tempore regis Stephani expulſæ ſunt leges Romanæ à regno. Edicto etiam regio prohibitum eſt, ne quis

libros

libros retineret : vt refert *Polycratus libro 8. capit. 22. in fin.* Imperator autem in his nostris
regnis ideo nullam habet iurisdictionem vel
superioritatem: quia reges nostri, eorumque
prædecessores, cùm non subessent imperatori,
L.14.ti.13 li.1.& l.1 tit.6.lib.1. l.21.ti.25. lib.4. eruerunt terram à faucibus inimicorum: vt dicit *gloss. in allegat. cap. Adrianus & 1. partita titul. 5. leg. 18. & lib. 1. ordin. titu. 3. l. 19.* de qua infra.
Constituerunt etiam Hispani, quod † notarius
20 ab imperatore creatus, non possit conficere
instrumenta in his regnis: aliàs ipso iure fieret
exul à regno, & eius bona confiscarentur. ita
disponit lex regni, quæ reperitur *in noua compilatione ordinationum, lib. 1. titu. 3. leg. 26.* quod
est satis rationabile, & iuri consonum: quia
21 † notarius non potest conficere instrumenta
extra territorium eius qui eum creauit. *Bartol. in l. apud protonsulem ff. de manum. vind.* etiam de
consensu partium : quia non habet iurisdictionem, quæ possit protogari: sed nudum
ministerium, quod non est extensibile ad alias personas. vt voluit *d. Abb.* post alios *in cap. cum P. tabellio. fi. colum. supra de fide instru. Anton. & alij in d. c. per venerabilem. Dom. in cap. Romana §. nec clericos de for. comp. lib. 6. Bald. in leg. repetita C. de episc. & cleric. Salyc. in l. 1. C. de manu. liber. Ioan. de Pla. in leg. duumuiri in fin. C. de decur. lib. 10.* de quo latius per *Abb. in cap. sicut suprà, ne cleri. vel mon. & ibi Anton. Host. in sum, eod. titul.* quem
refert & sequitur Ioann. Fab. in leg. sciendum C. de donat. idem Spec. de fide instrument. §. restat. ver. & nota. & ideo notarius regni non potest conficere instrumentum in causis spiritualibus:
nec apostolicus in causis temporalibus ;
secundum *Ioann. Fab. vbi supra, de quo per Anton. in capit. per venerabilem, qui filij sint leg. per Bald. in l. cunctos populos C. de sum. Trinit. & in cap. cum P. tabellio C. de fide instrumen.* vide bonam legem regni *lib. 2. ordinam. titul. 17. lib. 8.* quam *l. 19. & 20 tit. 23 sup. d.*
tene menti.

¶ Vnum tamen non omitto, quod † nota-
22 rius apostolicus potest in regno Siciliæ de temporalibus conficere instrumentum : quia est
feudum Ecclesiæ, secundum *Luc. de Pen. in leg. fi. colum. antepe. C. loca prædi. ciuit. vel fisca. lib. 11.*
& per hoc limitantur prædicta. Fateor tamen,
23 quod si notarius † creatus ab imperatore, conficeret instrumentum in eius imperio, quod
adduceretur ad partes istas, integram fidem
faceret iuxta notat. in *dict. cap. cum P. tabellio.* & per *Specul. titul. de instrum. edit. §. restat. ver. sed quid.* de quo meminit *Ioan. Fab. in leg. si qua per calumniam C. de episc. & cleri. & Cardin. in clem. 1. de procur. quæst. 3. Salyc. in d. leg. 1. C. de eman. liber.* Adde *Bar.* hoc idem tenentem *in l. cunctos popul. quæst. 7. principali C. de sum. trin. in l. 1. ff. de offic. procur. & leg. in l. nec ei. ff. de adop. Ioan. And. in cap. Romana de appellat. Rota decis. 294. incipit, instrumenta.*

¶ Ex quo infertur, quod si lex regni dicet,
quòd instrumenta, vbi est præceptum guarentigiæ, mandentur executioni, viso instrumento, & citatione non præmissa, habet locum in
instrumentis factis extra regnum vel territorium: quia procedere ordine prætermisso, est
quidam ordo irregularis : nam ordo est, non
seruare ordinem in talibus : sed quantum ad
ordinem, inspicimus locum iudicij, siue loquamur de ordine processus, siue de ordine
executionis, vt *l. 2. C. quemadmo. test. aper. & d. l. missi opinatores C. de exactor. trib. li. 10.* facit quod
not. *Bartol. in l. à diuo Pio §. Roma ff. de re iudic.*
ista sunt notanda verba *Bald. in l. 3. co. versicul. 3. iuxta ne fil. pro pa.* quod not. *pro l. regni ordinationis Toleti 46. quæ incipit [muchas vezes.]* &
reperitur *in noua compilatione lib. 3. titul. 8. leg. 5.*
quam ampliabis per prædicta, & ita aliàs practicaui in quodam instrumento Romæ confecto, quod mandaui executioni vigore legis
prædictæ in his partibus. Adde, quod si notarius huius regni faciat instrumentum extra regnum inter regnicolas super rebus in regno
sitis, valebit : vt notanter decidit *Paul. de Cast. in l. fi. C. de temp. in int. restitut.* qui dicit se consuluisse. de quo etiam per *Lucam de Pen. in leg. duumuirum, colum. 1. in fi. cum sequentibus C. de decur. lib. 10.* vbi late & singulariter differit, an &
quomodo notarius regis potest extra regnum
instrumentum conficere. vide *bonum text. & ibi Bart. in l. apud consulem ff. de manu. vind. Bald. in l. generaliter C. de tabul. lib. 10. colum. 8. & in l. vna. C. de confess.* quem allegat *Alexan. in l. à diuo Pio §. sententiam, colum. 4. vers. 2. limita. ff. de re indic.* vide *Anchar. in capit. 1. de constit. colum. 109. ver. iuxta prædicta quæro.*

¶ Ex hac causa, quia à faucibus † inimico- 24
rum regna emerant reges Hispaniæ habent
ius patronatus in ecclesiis cathedralibus: vt voluit *Bald. supra in proœmio §. rex pacificus 4. colum. in cap. quanto in fi. supra de iudic. refert & sequitur Par. de Put. in suo tract. syndicatus char. 28. fin. col. in princip.* Est lex regni, quæ hoc dicit, quam
edidit rex Henricus quartus, in Occanna. & repetunt serenissimi reges nostri in curiis de
Madrigali, anno 1476. repetitur *in noua compilatione ordinationum, lib. 1. titul. 3. leg. 19.* quam
rogo videas. Audio, quòd reges Hispaniæ
hoc habent in priuilegio speciali Romani *l. 2. tit. 21. lib. 4.*
pontif. quia tempore quo ipsi reges ecclesias
regnorum suorum fundauerunt, & dotauerunt, hoc sibi specialiter reseruarunt, quòd *Reperies hoc l. 25. in tit. 3. & l. 1. tit. 6. lib. 1.*
licitè potuerunt: vt *cap. nobis & ibi Henricus de iure patron. & c. præterea eod. titul. & cap. Eleutherius 18. quæst. 2.* Ad cuius confirmationem facit illud, quod olim legimus esse factum.
Moyses enim Hebræorum dux constituit sacerdotem Aaron fratrem suum *Exodi 28.* Iudas
Machabæorum dux elegit sacerdotes, qui
purgarent sancta *1. Machab. 4.* Istud teneo, quicquid dixerint *Archid. & Alexand. in cap. si imperium 10. dist.*

¶ Hinc est, quòd † mortuo prælato cathe- 25
dralis ecclesiæ, non est procedendũ ad electionem, nisi prius mors regi nuncietur. Prælatus

autem electus, confirmatus, & consecratus, non debet administrare, donec personaliter regi faciat reuerentiam, vt *d.l.*18. Idem statuit rex Alfonsus in curiis de Alcala *l.fi. quæ hodie reperitur in noua compilatione ordinationum lib.*1. *titu.* 3. *l.*3. & 19. de hac consuetudine loquitur text. & ibi doctores, *in capitul.cum longe & in cap.perlectis l.*63. *d. & in ca.abbates* 18. *qu.*2. & per Compostellanum in *cap.quod sicut de elect. co. antepe. versic.principi præsentari*, cuius meminit *Henricus in cap.nobis de iurepa.col.pen.* Et si forsan tempore mortis prælati, rex fuerat absens à regno, ex causa peregrinationis, vel aliàs: tunc mors prælati nunciari debet vicem ipsius regis gerenti, eiusque consensus requirendus est. Istud est mirabile dictum *Archid.in cap. Reatina ecclesia* 63. *dist.* quod refert & sequitur *Pau. de Liazaris in sua eleganti rep.d.c.nobis de iurepat. Bald.in cap. cum consuetudinis supra de consuet. Ang. in l. adoptio* 2. *col. in fin.ff. de adop. Andreas Sicu.in cap. P. & G.de offic.delect.*40.*colum.& in c.quod translationem* 27. *supra de offic.leg. & in c. licet ex suscepto* 7. *colum. de fo. competen.* & vide *Iaco. in tractatu feudorum, in parte, vicariusq́, perpetuus colum.*2. qui pulchrè loquitur. ad hoc *bonus text.in cap. ex frequentibus de institut. secundum Compostellanum in praall.c. quod sicut de elect.*

d. l. 34. tit. 23. lib. 1.

¶ Hæc autem consuetudo non videtur contra ius, vt not.voluit *Innoc.in cap.quod sicut supra de elect.* quem alij sequuntur ibi, & præsertim *Abb.*3.*colum.* hoc multum commendans, & in *c.*1.*pen.col. & in c.cum terra fi.colum. & in cap. cum inter vniuersas* 1.*colum. in fin. eod. tit. & in cap. fin. col. sup.de consuet.* Ad hoc bonus text. secundum vnum intellectum, in *d.c.cum inter vniuersas.* vbi litera in fi.dicit, Mandamus, quatenus inuocata Spiritus sancti gratia personam idoneam per electionem canonicam concorditer assumatis ad regimen Capuanæ ecclesiæ, consequenter ad audientiam nostram nuncios idoneos trãsmissuri: per quos à nobis vice regia postuletis assensum, & apostolicæ confirmationis gratiam requiratis.

¶ Ad idem text. *in d.c.cum terra.* vbi litera ait: Quo facto non prohibemus, quin regis seu patriarchæ, qui pro tempore fuerunt, requiratur assensus.

¶ Ad idem text. in *ca. innotuit eo.tit. in parte.* Faciebant ad id non modicũ concors capituli Vigornensis electio, petitio populi, assensus principis, votum suffraganeorum.

¶ Ad idem text.in *d.c.quòd sicut, eo.titul. quasi in princip.ibi*, Cùm in ea nihil attentatum fuerit, in præiudicium regiæ dignitatis: quia non simplex nominatio, sed solennis electio debet principi nunciari.

¶ Ad idem text. 1. *d.c. Reatina & in c. perlectis & in c.nobis, & in c.principali, & in ca.cum longe* 63. *dist.* facit text. *cum gloss. in c.de hoc de simo.* Concluditur ergo, vt supra.

¶ Nec est mirandum de hoc, cum indubitatum sit, † quòd ius patronatus ex consuetudine 26 acquiri potest: vt firmat *Abb. post alios in rubrica, de iudi. & in c. quanto eod.tit.* Nec obstat decisio *Ioan.Mona. Archid.Ioan. And.& aliorum in ca.* 2. *de præben.lib.*6. dum dicunt, laicũ ex consuetudine etiam immemoriali non posse beneficia ecclesiastica conferre: quoniam nõ mediocris differentia est inter ius patronatus, & collationem beneficiorum: vt in prædictis locis habetur.

27 † Laicus enim est incapax iuris spiritualis, & propterea consuetudo non potest ipsum facere capacem: vt in *cap.Massana & in c. sacrosancta supra de elect.& c.causam de præscript.* Sed in iure patronatus est quid temporale: ratione cuius, cõsuetudo est efficax ad ipsum acquirendum per laicos: vt dicunt doct. vbi supra.

¶ Et inde est, quod consuetudine introduci potest, quod mortuo prelato, rex habeat custodiam bonorum episcopatus, secundum *Spec.tit. ne sede vac.* Et subdit ibi fortius, quod † rex Franciæ ex consuetudine confert præbendã in suo regno in ecclesia Caretensi, vbi dicitur habere decanatum. Non intelligas, quod rex ibi habeat decanatum: sed *Spe.* de seipso dicit, quod haber ibi decanatum. Rex etiam Hispaniæ habet canonicatum in ecclesia Legionensi. Imò generaliter super collatione beneficiorum in regno Franciæ est facta concordia inter ipsum regem & papam Sixtum: quam ego vidi, & habeo. Et ita hodie rex Frãciæ ex priuilegio potius, quàm ex consuetudine, dicitur beneficia & præbendas in suo regno conferre. vt etiam legimus de Imperatore, qui similiter ex priuilegio in qualibet ecclesia Alemaniæ, potest facere vnum recipi: vt refert *Spec.tit.de præben.§.restat. & tit.de legato §.nunc tractemus versic. sed nunquid legatus, & ibi Ioan. And. in additio & Alb. in l. bene à Zenone colum.*3.*C. de quadri. præscript.* qui pulchre loquitur. Vide eum rogo. 28

¶ Vtinam reges nostri haberent hoc priuilegium conferendi præbendas, dignitates, & beneficia ecclesiastica in suis regnis. melius enim consuleretur ecclesiis de personis ad earum regimen necessariis: & euitaretur grande incommodum, quod ex pecuniarum delatione ad curiam Ro. his regnis quotidie euenit: & multa alia incommoda, de quibus in *d.l.regni lib.* 1. *ord.tit.*3.*l.* 19. & sequerentur multa commoda, de quibus ibi.

d. lib. 14.

¶ Cessante autem priuilegio, hæc non potuisset rex, etiam si consuetudo immemorialis adesset: vt apparet ex prædictis. & videtur de mente *Arch.in c.nos si incompetenter* 2.*quæst.*7. vbi arguit contra reges conferentes ecclesiastica beneficia. Bene tamen valebit consuetudo, quo ad ius patronatus & præsentationem ecclesiarum, & vt mors prælatorum nuncietur regi: vt suprà dictum est.

¶ Potuit autem induci hæc consuetudo, propter bonum ipsarum ecclesiarum, & etiam propter interesse ipsius regis: vt admoneat electores, ad eligendum aliquem bonum virum, qui defendat ecclesiam ab oppressione aliorum,

& sit

29 & sit principi fidelis. Interest † enim principis, vt non eligatur aliquis sibi suspectus, qui possit reuelare secreta sui regni. arg. *l. omnes delictum. §. exploratores. ff. de re mili.* vt dicit *Innoc. in d. c. quod sicut. in ver. reuelatio. in prin.* Vnde si rex electum in prælatum ex causa prædicta haberet suspectum: potest obiicere hoc contra electionem. quo probato, retractabitur electio: vt nota. voluit *Innocen. in cap. super his infrà de accusation.* Et *Gencellinus in extrauag. Ioann. 22. quæ incipit, execrabilis. in vers. diuersorum regum regnorum.* refert *Ioan. de Sylua in tract. de beneficio. parte 2. q. fi. col. pe. & fi.* quod dictum *Innocentij in d. c. super.* refert, & sequitur, & multum commendat *Abb. in d. c. fi. co. supra de elect. & in d. c. quod sicut. 3. colum. & in c. cum terra 2. co. & in ca. ex parte A. de resti. 5. colum.* inferens ex hoc, quòd satis æquè poterit princeps non admittere prouisum per Papam, si potest probabiliter ostendere illum sibi fore suspectum, & quamuis ille non dicat. hoc idem voluit *Host. in summa. tit. de elect. §. quis possit eligere. col. 1. ver. sed & electione facta.* dicens, quod si prælatus à principe seculari temporalia retineat, & suspectus est, vel infidelis, meritò audietur: sicut in illustris regis Anglorum priuilegio continetur: quod comprobatur supra de iure pat. *c. nobis fuit. §. 1.* Idem videtur, etsi temporalia non teneat. arg. in vtraque supra de iureiur. *cap. nimis. & c. petitio. secundum Hostien. vbi supra.* Idem voluit *Ioann. Andr. in d. c. nobis 3. col. in ver. honestius.* vbi dicit, cautum esse, facta electione, requirere principis consensum, de elec. sacrosancta: ne excipiat contra ipsum ante confirmationem, vel consecrationem: vt infrà de accusat. super his. puta quia diceret eum suum inimicum capitalem: vnde talem in terra sua non sustineret: vt *d. c. petitio.* & est iusta causa, secundum *Vincentium ibi*, quem refert & sequitur *Ioan. And.* Idem sequitur *Dominicus in c. nouo. 22. d. prope finem. & in c. vt circa. §. edicto 6. col. ver. vnum tamen notabile verbum de electione, lib. 6.* dicens, quod princeps opponens confirmando in episcopum, quod habet eum suspectum de suspicione, reuelatione, vel tractatu. & hanc suspicionem cœpit vel ratione patriæ, de qua est oriundus: vel parentum, à quibus originem traxit, qui semper fuerunt inimici capitales excipientis, & prædecessorum suorum: audiendus & admittendus est. pro quo dicto facit secundum eum *glo. 1. in c. nulla 62. di. ver. item.* quia laicus potest excipere contra electum, & dicere quod eo inuito, non est dandus episcopus: vt *c. Adrian. & c. si forte. 63. d.* quæ iura hoc probant: & est bene notandum: & quotidie principes hoc practicant, *secundum Dominicum. vbi sup.* de quo vide *Felin. in c. super his. 4. col. de accus.* vbi ista dicta commemorat. ¶ Ex quo datur magna ampliatio ad prædicta, vt non solum principes,
30 verumetiam alij laici † admittantur ad opponendum contra electum, si sua interest: vt dixi notabiliter in *c. 1. illa præpositorum. infr. de accusa. in meis recollectis, vbi videas.* Ratio prædictorum potest esse: quia multoties principes & alij magnates communicant secreta sua cum episcopis loci, vt sentit *gl. in c. reprehensibile. 23. q. 7. & in c. cum parati. supra. de appel. glo. 2. facit ca. per venerabilem. supra, qui filij sint leg.* Ad prædicta vide allegatam legem regni *li. 1. ordinationum. tit. 3. l. 19.* De his amplius non insisto, quia non est præsentis speculationis. scripsi aliàs latè in *c. 1. de rerum permutatio. in meis recollectis.* vbi videas. an autem & quando rex potest beneficia conferre, vide notabiliter per *Ioan. de Sylua. in tractatu de benefi. p. 3. q. fi.*

ADDITIONES.

¶ Adde plura simul, quæ cumulauit *Ias. in l. vt. liberis. C. de colla. col. 2. & in l. certi conditio. §. si nummos. ff. si cer. pe. co. 3. per Georgium Natam in c. quamuis pactum. de pact. lib. sexto. co. 37. per Didacum de Segura. in rep. l. 3. §. fi. ff. de lib. & posth. fo. 2. con. conse.* qui omnes doctò. plura describunt in hoc proposito, videlicet, quòd quælibet dispositio recipit interpretationem & supplementum à consuetudine, licet in ea non fiat mentio. *

¶ Adde *Pet. Rauenna. in suo alphabeto aureo, in allegationibus in materia consuetudinis in colum. 5. ver. deficien. iure canon.* vbi contrarium tenet *Imol.* quòd in Hispania iudex ecclesiasticus deficiente iure canon. debet potius indicare secundum leges imperiales, quàm secundum leges regni. qui solum ad hoc mouetur per *glo. in c. consuetudo. 1. dis.* quæ videri meo non vrget pro sua sententia. *

¶ Adde *Ias. in l. cunctos populos. in 1. lec. col. 3. C. de sacrosan. ecc. Segur. in re. l. Imperator, contra 2. ad Treb.* vbi videbis de his qui non subsunt Imperatori: & quid de dominio Venetorum. *

IOAN. BERNAR.

¶ Sicut enim.] Vide celebre dictum *Romani in singul. 654.* dicentis, legistam sine canone parum: canonistam sine lege nihil valitutum. & adiunge *Ludo. Gomez. in c. 2. nu. 37. de constitutio. lib. 6.* & ex nostris *Didac. Perez. in l. 12. tit. 15. lib. 2. ordin. glo. 1. versi. aduerte etiam. & Burgos de Paz. qui plures commemorat, l. 2. Tauri, nu. 10. cum sequenti.* quibus etiam adde singulare consilium *Ioannis Fabri, in §. item precium. instit. de empt. & vendit.* secundum quem, iuris professores maximè decet ignaros non esse poëticæ, historicæ, moraliumque facultatum. Et quantum iurisprudentia cum reliquis facultatibus cōmune habeat, vide paucis scribentem ex modernioribus *Hieron. Cagnol. in proœmio. ff. veter. repet. 3. nu. 13.* vide etiam *Castill. d. l. 2. Taur. fol. 27. col. 1.* qui refert autorem hic. A B

¶ Ex istis etiam.] Vide *autorem in l. 2. Taur. nu. 4. & ibi Castillo. fol. 26. col. 1. vers. vlterius nota.* & nouissimè *Burgos de Paz post prædictos nu. 5.* per quem plures allegantur.

¶ Hinc singulariter infertur: de potestate principis dispensatiua.] Vide *Mesiam in l. Tole. p. 2. fundament. 17. Zasium consil. 10. lib. 2. & Couar. li. 3. resolut. c. 6. & Pinelum in rub. de rescinden. vendit. p. 1. c. 2. per totum. & dominum Franc. Sarm. l. 1. select. c. 8.* C

c.8.*per tot.* & rurſus *de Redditibus eccleſiaſ.par.5.c.3.* atque peculiarius de principis Hiſpaniæ poteſtate in officiorum collatione & priuatione.vide aliqua per *Auendañ.in ſuis reſponſis.c.9.* & obiter *Minch.lib.1. de ſucceſſ.progreſ.in præfatione.nu.42.* & plenius *Tello Fernan.l.29. Tauri num.10.* & quæ dixi infrà §.69.*nu.14.* Addeq; *Minch.lib.1.*
D *quaſt.illuſt.c.25.& 26.& 27.& c.42.& 43.*

¶ Nam concurrit.] Vide *optimam glo.verſ.priuileg.in l.2.tit.1.p.2.* Vbi *Gregor.*exemplificat concurſum regiorum iudicum in prima inſtantia cauſarum,in terris Baronũ Hiſpaniæ, & adiunge *Auend.p.1.c.5.nu.fin.verſ.dixi autem.*

E ¶ Ius autem commune.] Iſta autoris doctrina eſt Hiſpanis ſcriptoribus communis opinio, quam reperies apud *Did.de Segura & Did. Perez ibi in l.cohæredi.§.cum filia.nu.19.ff.de vulg.& pupil.* & rurſus eundem *Did. Perez in proœmialibus ordi. reg.q.3.& Caſtill.lib.2.Tauri.fol.27.col.2.& Minchacam lib.1.de ſucceſ.creat.par.1.§.10.nu.648.ver.denique redeundo. Et Matienço in dialogo relator. cap.34. nu.3.& Mazolum conſil.53.num.32.* Vnde verè dixit *Couar.lib.2.reſol.c.2.num.2.ad fin.* ius noſtrum paſſim cõmune appellari. quod probatur ſatis ex *l.4.tit.12.lib.1. ordin.* pleniuſque fundatur per *Burgos de Paz.l.1. Tauri nu.* 587. ideò qui poſthac in Hiſpania ius noſtrum regium quaſi peculiarius appellant, ius Romanorum commune dicentes, deuiant à communi ſtylo noſtratium, atque etiam hoc idem tradit de *conſtitut.Neapol. Matth. Afflictis in præludiis earum. q.2. nu.3.* & vide rurſus eum *deciſ.fin.nu.6.*atque iuxta hæc admittendus eſt.Et *Oroſcius in l. Lucius Titius de pact. nu.14.*qui 10.regni legem non ſtatutum eſſe dicit. *Ant.Gomez.l.8.Taur.num.22.* qui dixit leges part. propriè ciuiles appellari. Nec hoc noſſe cõtemnas,proficiet quippe multifariam ſuo tempore vt colliges ex lariſſimè ſcriptis per *Burgos de Paz*, multoties hoc fundamento vtentem *in d.l.1. Tauri.*

F ¶ Et propterea dicebat Baldus.] Adde *Iaſ.in leg. omnes populi num.24.de iuſtitia,& iure.& Matthæum de Afflict.in prælud.conſtitutio.Neapolit.quaſt.8.nu.2.& Fanucium de lucro dotis. gloſſ.11.num.8.*

G ¶ Iudex enim.] Vide *Auiles cap.1.verſic.fiel. num.10.* & in reliquis hoc numero traditis per autorem. Vide *Gomez. cap.1.de conſtitut. lib.9. nu.214.* & plenius reſoluente ‒ , & allegantem *Burgos de Paz in lege 1.Tauri,num.486.* Atque in confirmationem eorum adiunge egregiam doctrinam *Bald.in cap.1.col.3.de his qui feud.dare poſſ.* quem inuenies relatum per *Matthæum de Afflict. in prælud.conſtitutio.Neapol.quaſt.6.num.3.* Vbi dicunt iſti doctores,prius apud gentes fuiſſe conſuetudinem,quàm leges.

H ¶ Merito ergò.] Adde authorem *infr. ſuper text.§.24.num.1.* cuius doctrina hic relata, eſt valdè recepta per noſtros, & frequenter ab eis recurritur ad præſentem locum autoris noſtri: vt videbis per *Bernardum Diaz. in ſua pract.criminal.cap.60. & capitul. 136. & eundem hic in additionibus ſuis. Caſtillo lege 70.Tauri gloſſa 1. num.11. & Ciſuentes lege 3. num.3.* & rurſus *leg.5.nu.2. Tauri & Auiles cap.19.ad fin.Plaça de delict.cap.1. nu.24.* & plenius *Burgos de Paz.leg.1.Tauri num.601.cum ſequentibus.* Per quos fundatur, atque defenditur iſta opinio contra *Petrum de Rauen.in alphabeto, in allegationibus in materia conſuetudinis verſi. deficiente iure canonico 5.col. & Præpoſitum c. conſuetudo 1.diſt.col.3.& Barthol.de Capua ſingul.* 80. Et iuxta hæc intelligenda ſunt, quæ tradit *Couarru. practicar. quaſt. cap. 8. num. fin. verſi. Nam ſub his conditionibus.* Vera ratio pro noſtris quam ipſi non applicarunt, ea tum notiſſima, tum fortiſſima eſt, quod in Hiſpania ius Romanorum caret potentia iuriſdictionali, quamuis regium habet, & propter quam ius dicentis in inuitam reddi poteſt.Nec ſatisfiet mihi,ſi dixeris, poſſe iudicem eccleſiaſticum vti iure ciuili ex vi rationis,quam continet: quia in iure regio,& iuriſdictio adeſt, & ratio, æquitaſque exuberat, penſata, & applicata per legumlatores, iuxta prouinciæ vſum,qualitatem, & exigentiã temporis.Et propterea non admittendum modò, verùm etiam præferendum ius Hiſpanum in Hiſpania, argu. *text. leg.ſi ſeruus plurium §.final. de leg.1.* & eorum, quæ tradit *Petrus Rebuffus in conſtit. Gallic.in proœm.gloſ.1.nu.27. & ſequent.*

¶ Sic deficiente iure regni.] Adde *Didacum* I
Perez.in proœmial.ordin.quaſt.3.Caſtillo,leg.1. Tauri fol. 15.col.3. Villalobos verſic. legitimatus,numer. 74. Moutal.leg.4. tit.5.lib.1.for. vbi eſt optimus *text. verſ. de guiſa que.* Huius autem propoſitionis veritas, & Hiſpana eius praxis plena manu diſputatur, atque traditur per *Burgos de Paz lege 1. Tauri num.590.cum plur.ſequent.*

¶ Et maximè in curia Regis.] In cæteris K
etiam tribunalibus idem eſt. Qua in re vide *Gregor. Lup.glo.a.l.6.tit. 4.par.3.& Auendañ.parte 1.in cap.19.num.26.Tello Fernandez.leg.3.Tauri parte 2.num. 4. Pinel. in rubrica de bon. mater. parte 2. num.12.Plaçam,de delictis cap.1. nu.24.* quod idem de regno Galliæ commemorat *Rebuff.in proœmi. conſtit. Gallic. gloſ.5. num. 20. verſic. vnde cum leget.* & de Neapolitan.*Matthæus Afflict.ſuper conſt.Neapolit.in proœmio quaſt.20.num.5.* & plenius *Burgos de Paz.d.leg.1. Tauri num. 513.* & rurſus *num. 543.* & iuxta hæc intelligi, ac tolerari poteſt quod *Couarru. lib.3.reſol.cap.5.* diſputat aduerſus *Paul. iureconſul.in leg.Nam quod,§.vlt.de penu legat.*quia reſponſum illud in Hiſpan.iuriſdictione caret, vnde non infrequenter in huius regni tribunalibus maximè ſupremis, inuenies multo pluris æſtimari regiam ſanctionem, quàm Romanam, quia hæc præſumpta, aut nota ratione ducit, monet, & docet: illa verò potentia ſimul compellit, quam Hiſpaniæ principatus obtinet, vt mox dicetur inferius. Et iuxta hæc intelliges *text.in l.8.tit.31.par.2.circa finem verſi.manda.* Non tamen diffiteor eam eſſe rationis, & æquitatis vim,quibus apud nos valent Romanæ leges,vt iura regia interdum magna cauſa poſſis contra verba contextura declarare, & contorquere, ſequutus mentem legiſlatoris, id eſt rationem, & æqui-

& æquitatem, vt comprobatur longa allegatione *Tiraquell. in l.si vnquam verb.liber.nu.46.cum mult.sequent.C.reuoc.donat.* ego ad hoc propono tibi text.aureum, & singul. *in l.scire oportet §.sed & si maximè de excusat.tut.* & quasi par text.est, si subtiliter perpendas in *leg.non dubium, versic.amplex.C.de ll.* Adde text. *l. scire leges ff.eod. & cap. intelligentia cum simil.de verb.sig.* Qui autem apud ecclesiasticos libri sint Canonici, vel apocryphi, autoritatis probabilis, vel necessariæ, vide *Couar.lib.4.resolut. cap.14. & Castro lib.1.aduers. hæret.ca.5.& concil.Trident.sub Paulo III. sessione 4. cap.1.* & vide *Roman.sing.685.& Tiraquell.de primogenit.qu.6.num.4.*

L ¶ Sunt enim quidam reges.] Adde *Seguram l.Imperator num.5.& ibi Did. Perez plures allegantem ff.ad Trebell.* & rursus *eundem Did.Perez, in procemial.ordin.qu.3.& Gregor.gloss.n.in l.5.tit.1. par.2.& Burgos de Paz.in procem.legum Tauri,num. 31. & sequent.* Ex quorum allegatione colliges, opinionem autoris hic relatam veram, & notissimam apud exteras quoque gentes esse: atque de potentia, magnitudine, summoque honore principatus Hispaniæ vide, si velis *l.8. tit.1.p.2.* & per eum text. *Auendañum par.1.cap.4. num.5.& Couar.lib.practic.quæst.cap.9. Minchac. quæst.illustrium cap.1.*

M ¶ Etiam de consensu partium.] Vide istius quæstionis examen pluribus allegatis per *Felin. in cap.cum p.tabellio de fide instrum.num.17.& 18.* & circa plura hic tradita per autorem à *numer. 20.cum sequent.de creat.& offic.tabellionatus.* Vide multa per *Rebuff.in constitut.Gallic.1.tom.tit. de liter.obligat.num.34.cum mult.sequent.* & ex nostris *Did.Perez,l.26.titul.3.lib.1.ord.* & rursus *l.2.ver.quæramus etiam titul.5.lib.2.ordin.Auend. part.1.cap.10.Cifuent.& alios Taurist.l.64.Tauri. Castillo, & alios in leg.3.Tauri.* Vbi *Burgos de Paz* satis multa congerit, habesque text.not.*l.3.tit. 19.part.3.* cui adde *Couar.practic.quæst.cap.19. ad fin.*

N ¶ Ex quo infertur.] Adde *Greg.gloss.a.l.7.tit. 1.p.6.Didac.Perez, in procemio titul.1.lib.3.ordin. ver.octauo.Est præterea dubium.Suarez l.post rem iudicatam §.circa iudicem.Castillo.Cifuent.Anton.Gom.l.64.Tauri,* & latè *Rebuff.d.tract.de liter. obligat.num.50.* & circa comprobationem scripturarum quæ in longinquis partibus fiunt per tabelliones: vide *Castillo l.63.Tauri num.7.* & plures referentem remissiuè *Burgos de Paz leg.3. Tauri.2.p.num.1079.*

O ¶ Hinc est quod mortuo prælato.] Adde *Petrum à Braxio in suo directorio electorum, par.1. c.6.in princip.& Matth.Afflict.in procemial.constit. Neapolit.in quæst.18.num.7.& 8.& Did.Perez l.3. tit.3.lib.1.ordin.& Rochum de Curte.ca.fi.de consuetud.sect.5.num.49.& sequent.& Feli.c.super his de accus.num.6.*

Doct. Ioan. Barahona.

De donatione inter virum & vxorem.

R V B R I C A.

S V M M Æ R E R V M.

1. *Diuortio facto, dos repeti solet.*
2. *Arrha propriè appellantur, id est pignus, vt matrimonium sequatur.*
3. *Stipulatio pœnalis reprobatur in matrimonijs, nisi maritus sub pœna promittat habitare in certo loco cum vxore sua.*
4. *Pater si teneatur in carceribus, & filius eius se obligauit vt teneatur in carcere, donec pater soluerit; an valebit talis conuentio.*

Et antequam veniam ad textum, vt aliorum morem obseruem, & ob antiquorum institutis non discedam, continuo istam rubricam ad præcedentem. Suprà visum est de matrimoniis, & de impedimentis, & diuortiis eorum: sed quia post diuortium sequuntur dotis & donationis restitutio, vel amissio: idcircò post tractatum de diuortiis, sequitur hæc rubrica, De donationibus inter virũ & vxorem. & de dote post diuortium restituenda. Ita continuat *Goffred.in summa huius tit.* ¶ Vel aliter, secundum *Hostien.in summa.* Quoniam iudex, qui de matrimoniali causa cognoscit, cognoscere habet de accessoriis: sicut de donat.inter vir. & vxorem, vtrum valeant, nec ne: & de dotibus restituendis: benè est, vt post tractatum de diuortiis, videamus quid iuris. ¶ *Dominus Abb. post Cardi.* aliter continuat. Suprà visum est de diuortiis: sed quia † diuortio facto, dos repeti 1
solet: & contenditur plerumque de donatione facta constante matrimonio: ideò post rubricam præcedentem subiicit istam. In qua tractatur tam de donatione facta constante matrimonio inter virum & vxorem, quàm de dote post diuortiũ restituenda. Cum hac continuatione transit *Præpositus, Alexand.in præsenti.* Vtraque continuatio est satis competens: ideò circa ipsam amplius non insisto.

Ista rubrica duas continet partes, scilicet §.I.
De donationibus inter virum & vxorem, item de dote post diuortium restituenda. Solùm de prima parum dicemus, vt ad declarationem & examinationem decretalis nostræ veniamus: cùm ea fuerit nostra principalis intentio. De secũda verò parte nihil dicetur: tum quia esset reuoluere totum titulum ff.solu.mat. super quo multi Moderniores scripserunt: tum etiam, quia in hac materia reperio duos tractatus singulares copiosissimos *Baldi Nouelli, & Io.Campesij*, quorum dicta vbi opus fuerit, non subticebo, nec etiam aliorum, quando eorum laboribus vtar, ne de furto valeam reprehendi.

§. II. QVOD ad primam igitur partem, præmit-
tendum est, quod cùm inter aliquos de
matrimonio contrahendo tractatur, seu inter
parentes vel consanguineos eorum (quod ma-
ximè fieri consueuit, quando illi de quorum
matrimonio agitur, non sunt ætatis legitimę ad
matrimonium contrahendum: vt *cap. ex parte*
supra de restit. spol. & in c. vno de despon. impu. lib. 6.)
conueniunt inter se de aliqua parua quantitate
danda ab eo, per quem steterit, quominus ma-
trimonium contrahatur, ei qui vult matrimo-
A nium contrahere: & istæ ᵃ propriè † appel-
2 lantur arrhæ, id est pignus, vt matrimonium
sequatur: vt *l. arrhis & l. fi. C. de spon. & ca. gem-*
ma mulier. eo. titul. traditur per *gloss. in cap. acce-*
dens supra de procurat. & in cap. ex parte supra de
conuer. coniugat. & quarta partit. tit. 11. leg. 1. Itaque
iure canonico, ciuili & regni, hæc arrharum
3 datio seu promissio permittitur: quamuis † sti-
pulatio pœnalis reprobetur: vt traditur in iu-
ribus supra alleg. & per *Bart. in l. Titia. ff. de verb.*
oblig. vbi ponunt doct. rationem diuersitatis,
quare magis permittitur arrharum datio, quàm
stipulatio pœnalis, dic vt ibi per eos: & *in l. si ita*
stipulatus §. fi. ff. de verbor. obli. vbi vide *Francis. de*
Aretio, & Abb. in d. cap. gemma. & in c. de illis de
condit. appos. Et de istis arrhis nihil amplius: quia
non est materia nostra. Quamuis tamen stipu-
latio pœnalis non valeat super contractu ma-
B trimonij, vt supra dictum est: valebit ᵇ tamen, si
maritus promittat sub pœna habitare certo
loco cum vxore sua: vt notanter voluit *Anton.*
in c. 1. qui mat. accus. po. & ibi alij doct. signanter
Abb. Sic. in princip. & Barthol. de Belenzinus in apost.
quod tamen intelligunt, nisi noua causa ab-
sentiæ superueniat, & est de mente *Host. & alio-*
rum in d. cap. 1. & sequitur *And. Sicul. in cap. cete-*
C *rum 2. colum. de iuram. calum.* bene facit ᶜ text.
in l. si conuenerit cum sequenti. ff. pro socio. vbi so-
cietas potest ex causa superuenienti dissolui
ante tempus. Nec his obstat, si dicatur, quod
habitare certo loco, est seruitutis species: vt
probatur *in l. Titio centum §. Titio centum. el 2. ff.*
de comm. & de. vnde non videtur valere pa-
D ctum vel conuentio: & ᵈ consequenter nec
stipulatio pœnalis: quia illud procedit, nisi
pactum sit appositum fauore certæ personæ:
vt *l. si quis ligauerit eod. titul.* vel nisi habeat ius
in re: vt *d. §. Titio centum, versic. sed in defuncti.*
Istud autem pactum factum videtur ad vtili-
tatem vxoris, quæ habet ius in marito: vt *cap.*
1. de coniugio seruorum. ergo, &c. Ex quibus in-
fertur vnum notatu dignum: quod si † pater
4 teneatur in carceribus, vel saltem erat debi-
tor in certa quantitate: & filius se obligauit
pro patre, vt teneatur in carcere, donec pa-
ter soluerit debitum liquidum: valebit talis
conuentio, cum sit facta fauore certæ perso-
næ, scilicet creditoris. ita consuluit *Pau. de Ca-*
stro consil. 42.

ADDITIONES.

¶ Et istæ propriè appellantur arrhæ.] Vide A
autorem infra §. 12. num. 1. & §. 17. num. 5. vbi mul-
tos Hispanos de eius vocis significatu loquen-
tes congessit, qui etiam tradunt qualiter apud
nos ista dictio vsurpetur.

¶ Valebit tamen si maritus promittat.] Ista B
est anceps & dubia quæstio. de qua vide per
Gregor. Lup. gloss. 1. in l. 2. titul. 6. part. 4. & Anton.
Gomez de indiuiduis num. 24. & Did. Perez leg. fin.
titu. 11. lib. 4. ordin. colum. 1569. & Nauarrum, in
suo Manuali cap. 14. num. 20. in princip. & latius
pluribus allegatis per *Couar. super quarto de spon-*
sal. 2. parte cap. 7. in pri. num. 5. tu caue ne confun-
das scribentium opiniones, aduerteque potius
quo quisque eorum casu loquatur. Nam diuer-
sum videtur ius vbi simpliciter hoc pactum
fuit, vel pœna, siue cum iuramento: diuersaque
sunt si ad pœnam vel id quod interest, vel præ-
cisum factum agatur, & vide *Costan. lib. 2. select.*
cap. 19. num. fin.

¶ Facit text. l. si conuenerit.] Adde *Did. Perez* C
in proœm. tit. 3. lib. 2. ord. colum. 338.

¶ Et consequenter.] Inhæret autor sensui D
singulari *gloss. ver. Fabiana l. si patronus, §. patron. ff.*
si quid in fraud. patron. secundum quam pœna
apposita contractui nullo, nulla est & non de-
betur. quam glos. celebrem & multis compro-
batam ornant *Pinel. l. 2. p. 1. ca. 2. num. 26. C. de re-*
scin. vendit. & ibi Ant. Menesi. num. 74. quibus adde
Peral. l. cum pater. § à filia. num. 53. de leg. 2. & Ant.
Gomez l. 45. Taur. num. 30.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Vxor rarò donat marito.*
2. *Sponsalitia largitas.*
3. *Auarissimum est genus mulierum.*
4. *Amatores debent suis amasiis donare, non è contra.*
5. *Sponsalitia largitas an possit reuocari, & quando.*

CONtractis autẽ sponsalibus de futuro seu §. III.
per verba futuri tẽporis, multoties spon-
sus donat sponsæ, & è contra sponsa sponso:
quod rarò accidit, quia genus fœminarum a-
uarissimum est. Vnde si vxor donat viro, est
contra naturam sexus: vt *l. si stipulata §. si vxor.*
ff. isto titul. & l. si ego ff. ad Vell. & propterea dicit
gloss. in dict. l. si stipulata, in ver. solemne. quod
maritus persæpe donat vxori, vxor † verò ra- 1
rò donat marito, & ideò cum id facit, pro
magno reputatur, & quasi miraculose cum so-
lemnitate celebratur donatio, scilicet perso-
narum interuenientium, & inde gaudentium.
Hæc donatio propriè appellatur sponsalitia
† largitas, seu donatio ante nuptias, vel dota- 2
litium, *authen. vt sponsalitia largitas col. 9. authen.*
eo decursum, C. de donat. ante nup. l. si à sponso. eo. ti.
& d. l. si stipulata, §. 1. & d. l. sed si ego in fi. cap. ple-
rumque supra eo. 4. partit. titul. 11. leg. 2. in fi. Fo.

ff. li.

ll. li. 4. ti. 2. li. 4. ¶ Et quamuis illa ratio cõmuniter
assignetur, quare spõsa raro donat; scilicet quia
3 † auarissimũ est genus fœminarum: non tamen
placet *Cyno in d. l. si à sponso.* Nam secundũ eum,
idem est in maribus: vt *ff. de proba. leg. cum de inde-
bito,* maxime cum donare sit perdere, *ff. de dona. l.
filiusfam.* vnde qui reddunt talem rationem, vi-
dentur habuisse odio mulieres: quod non facit
amato[illegible]ps: vt *C. de lib. potestate l. maximum
vitium, & C. qui po. in pig. ha. l. assiduus,* cũ quia spon-
sæ debẽt venerari à suis sponsis, & aliis pluribus.
Vnde subdit *Cyn.* quod ratio est, nunc econtra. &
ideo ta[illegible] ipsæ donant huiusmodi, quæ potius
signum venerationis recipere debent, propter
honestatem ipsarum mulierum, quibus omnes
sumus vel s[illegible]ltẽ esse debemus debitores & affe-
4 ctu iuxta not. in *d. l. assiduus* † amatores enim de-
bent suis amasijs donare, non econtra: vt dicit
Cyn. in l. vna C. de mulier. quæ prop. seru. se iunxerunt.
Assignari potest & alia ratio spiritualis in vxore
don[illegible]nte viro, quod nõ teneat, quia præsumitur
decepta suasionibus viri, ita dicit *Bald. in l. 1. & fi.
C. de donat. ante nupt.* idem econtra dici potest in
viro respectu vxoris, vt præsumatur deceptus
fraude, & persuasionibus vxoris: quoniam, vt
dicit *Seneca in 5. Trag.* Instruitur omnis fraude
fœminea dolus, iuxta illud. Adam Sampsonem,
& Salomonem mulier decepit, &c. ¶ Ista autem
donatio vel dotalitium, seu sponsalitia largitas
facta inter sponsos, bene valet & tenet: vt *l. inter
eos & l. cum hic status, §. si quis sponsam, ff. isto tit. cum
multis alijs, de quibus sup. & l. reg. Fo. generosorũ li. 4.
tit. 1. l. 2.* vbi videas antiquam consuetudinẽ hu-
ius donationis. Ad idem *Fo. leg. li. 3. tit. 12. l. 3. ver.
& si ante.* ¶ Et quidem si fiat ex mera liberalitate
donantis, hoc expresso, quod nullo casu ad do-
nantem reuertatur: tunc donatio ista nullo casu
reuocatur, siue interueniat osculum, siue non,
siue steterit per recipientem, siue per casum: vt
*leg. [illegible] in princip. ff. de donat. & in leg. si mater, C. de do-
nat. ante nupt.* quæ sic debet intelligi, secundum
Saly. in leg. cum veterum C. eo. titul. quem refert &
sequitur *Ang. de Areti. in §. est & aliud pen. co. Inst. de
donat.* ¶ Si autem donatio est simpliciter facta
nihil alio dicto, olim præsumebatur facta ex
mera liberalitate: vt *leg. 2. C. de donat. ante nupt.
5 leg. si filio. & leg. si tibi eo. titul.* neque † vllo casu re-
uocabatur: vt ibid. hodie verò præsumitur fieri
ob causam futuri matrimonij: vt *d. leg. 1. cum ve-
terum, & ibi gloss. & in d. le. 1. in fi. ff. de donat. & 4.
part. titul. 11. l. 3.* ¶ Quod intellige non solum de
donatis per sponsos, sed etiam per eorum pa-
rentes, & consanguineos, seu alios pro ipsis
sponsis. Nam etiam in taliter donatis per eos
inest conditio matrimonij: vt voluit *gloss. Cyn.
& alij d. leg. cum veterum,* sic ampliantes illam.
¶ Vndè si matrimonium non sequatur, sine cul-
pa tamen donantis, quia per eam non stetit quo
minus contraheretur: totum quod donauit, re-
cuperat per condictionẽ sine causa, vel retinet,
si adhuc non tradiderat. Et hæc faciunt ad du-
biũ de donation. sponsæ, quæ intrauit religio-
nem, an consequatur donata à sponso. Secus si
culpa ipsius donatoris: nam tunc perdit quod
donauit: & si aliquid recepit, restituit: vt in iuri-
bus proximè allegat. Sed si steterit per vtrum-
que, & simul in eadem voluntate concurrant:
vt puta dicit sponsa, non placet contrahere te-
cum: dicit sponsus, tu es ducta bono consilio:
quia si placeret tibi, non placeret mihi tecum
contrahere: tunc locus est repetitioni, & vter-
que repetit quod donauit. arg. *l. si diuersa C. de
transact.* vt magis inspiciatur, quod nocet dona-
tario, quam quod prodest, *vet. ff. de condict. & de-
mon. l. cum ita datur, 2. respon.* Ita tenent *Las. de Are.
Cyn. Saly. & alij in d. l. cum veterum.* Secus tamen
est secundum eos, si non concurrunt in eadem
voluntate, sed successiue: quia modo stetit per
vnum, postea per alium. Nam tunc vltima mora
nocet, arg. *l. illud ff. de peric. & com. rei ven. & ff. sol.
mat. l. mora.* De hoc tamen vltimo dubitat *Sal.*
quia non videtur quod primus possit moram
purgare, cum executio videatur statim facta à
lege, quæ cõcessit donatori rei vendicationem:
vt *d. l. cum veterum.* Et hoc credit verius *Ang. de
Aret. in d. §. est & aliud fi. col.* [illegible] *g. l. si is qui. de l. 2.* &
eorum quæ notant *Bart. Ang. & Io. de Imo. in l. si
insulam, ff. de ver. obli.* ¶ Prædicta tamen intellige,
cum distinctione osculi: de qua infra subiiciam:
vt est *gloss. in d. l. 1. §. fi. ff. de donat.* & tenet *Ang. in
d. §. est & aliud in fi.* quamuis contrarium teneat
Cyn. in d. l. cum veterum in 4. qu. ¶ Si autem per ca-
sum matrimonium non fuerit contractum: vt
puta per mortem alterius sponsi, vel vtriusque:
vel propter consanguinitatem seu affinitatem,
vel alias. siquidem sponsus fecit dictam dona-
tionem, & non interuenit osculũ, tota donatio
reuocatur: & res donatæ redeunt ad sponsum
vel eius hæredes. Si autem osculum interuenit,
resoluitur donatio pro parte dimidia tantum:
id est, medietas rerum donatarum remanet
cum sponsa, vel hæredibus suis: alia verò me-
dietas redit ad sponsum, vel ad suos hæredes: vt
*d. l. si à sponso, C. de donat. ante nupt. & 4. partit. tit.
11. l. 3. & Foro, Iuzgo li. 3. tit. 1. l. 4. quæ incipit [si al-
gun esposo.] & Foro legum li. 3. tit. 2. l. 5.* Aliter ta-
men olim erat dispositum per *l. regni, Foro gene-
rosorum lib. 5. tit. 1. l. 3. quæ incipit, [esta es fazaña.]*
Et propter ista fuit facta lex 52. de Toro. cuius *L. 4. tit. 2. li. 5.*
conditioni ego regius consiliarius, licet imme-
ritissimus, inter alios adoram incipit, [*qualquier
esposa.*] vt comprehendat sponsam de præsenti,
vel de futuro: vt per osculum lucretur medieta-
tem rerum sibi à sponso donatarum, etiam pre-
ciosarũ: vt ibi plenius continetur. Intellige, nisi
ipsa sciens impedimentum, contraxerit matri-
monium: propter quod matrimonium fuit se-
paratum, vel verius declaratum nullum: nam
tunc nihil habebit ratione osculi, per prædicta,
& per *d. fi. §. si à socero, ff. de his quæ in frau. cred.* &
vide *gloss. in l. si à sponso, C. de don. ante nupt. & text.
in l. 1. C. de condit. ob causam.* & vide quæ dicam
*infra §. 36. ad fin. ver. intellige, & Bald. in c. innotuit,
de elect. in fi. & 5. practic. titul. 14. l. 51.* Et intellige

illud etiam si sponsa aliquid donauerit sponso: nam totũ illud debet sibi restitui: & insuper habebit medietatẽ rerum sibi donatarũ à sponso, si osculum interuenerit: aliàs totum restituet: vt voluit *Cyn. in d. l. si à sponso, in fi.* quo ad ea enim quæ sponsa donat spõso, siue interueniat osculum, siue non: totũ reuocatur, & redit ad ipsam donantem, vel eius hæredes: vt *d. l. si à sponso.* Ratio diuersitatis inter vnum casum & aliũ, potest esse, quia sponsa vtroq; casu, s. quãdo ipsa donat, vel recipit donationem: quia dare osculũ sponso, non recipere dicitur, & per consequens grauatur, & verecundia afficitur, seu rubore. quia quodammodo dedit gagium desiderati amplexus: sponsus verò ipso osculo redditur alacrior, seu lætabundus. Vel alia potest esse ratio, quod propter osculum dicitur quid mulieri abesse, cum forte propter hoc faciliter non inueniet alterum virum eiusdem conditionis: viro tamen nihil hoc nocet. Ideò vtroque casu fit interpretatio pro muliere, vt traditur in dictis iuribus.

ADDITIONES.

¶ Circa istius §. materiam.] Vide latissime per *Ant. Gom. & Taurist. omnes in l. 52. Tauri & Montal. in rub. tit. 2. lib. 3. fori circa fin. & Auend. p. 1. c. 15. & Couar. de sponsal. p. 2. c. 7. §. 4. num. 12.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Sponsalia per copulam transeunt in matrimonium.*
2. *Vestes & alia ornamenta, quæ sponsus transmittit sponsæ, matrimonio per verba de præsenti secuto & copula carnali consummato, efficiuntur propria ipsius vxoris, & suorum heredum.*
3. *Annulos, & alia iocalia, data vxori in domo sua, an debeant esse sua soluto matrimonio.*
4. *Annuli necessarij sunt ad contrahendũ matrimonium.*

§. IV. SI quidem matrimoniũ per verba de præsenti fuerit secutum, tunc donatio ista ante nuptias seu sponsalitia largitas confirmatur: quia cum ob hanc causam scilicet vt matrimonium cõtrahatur, facta fuerit vt in superioribus dictũ est, secuta causa, donatio est perfecta: vt *d. l. cum veterũ cum pluribus alijs illius tit. & ff. & C. de condit. ob cau.* Non tamẽ intelligas, quod perficitur ista donatio ex spõsalibus de præsenti postea secutis: ita vt res sic donatæ statim efficiãtur propriæ donatarij. Nam si sponsa, cui facta fuit donatio, decesserit postquã contracta fuerunt sponsalia per verba de præsenti: ante tamen quam fuisset carnaliter cognita, res sibi donatæ redeunt ad virũ: ita sentit *gl. not. in l. si liberis C. de do. ante nu. in prin. fin. gl. Instit. de do. §. est & aliud, in ver. exequã.* Quod tamen ego intelligerẽ, cum distinctione osculi: de qua sup. Ad verã ergo confirmationẽ & omnimodam validitatem dictę donationis, oportet quod matrimonium fuerit secutum, & carnali copula consummatũ. nam tunc quamuis fuerit solutũ, res mulieri donatæ remanent ipsius mulieris, vel hæredum suorũ: vt *l. pe. in fi. isto ti. ff.* & traditur in prędictis iuribus: & firmat *Io. de Im. in l. pe. §. seruis pe. col. ver. si autem ff. so. ma.* Idẽ disponit lex regni *For. ll. li. 3. tit. 2. l. 4.* quæ dicit, quod si spõsus (intellige de futuro) carnaliter cognouit spõsam, spõsa lucratur omnia quæ sponsus ei donauit in sponsalitiam largitatem, siue propter nuptias, & etiã arrhas sibi datas. Et similiter sponsus debet habere quicquid spõsa sibi donauit: ita quamuis alter eorũ moriatur, & sic matrimonium fuerit solutũ, non tenetur alteri restituere quod recepit. Aduerte, quod licet illa lex loquatur in spõsis de futuro, & sic communiter intelligatur per omnes, tamen ex quo interuenit copula carnalis, iam spõsalia de futuro, transeunt in matrimoniũ de præsenti: *vt c. is qui, de spons. cum concor.* etiam si sponsalia essent contracta cum cõditione. nam per † copulam à conditione receditur, & transeunt in matrimonium: vt est *tex. cum glo. & ibi not. Abb. in vlt. no. in c. de illis de cõdit. app. & in c. per tuas, co. ti. & ibi no. Abb. in 3. no.* etiã si sponsi essent minoris ætatis, habiles tamen ad copulam. Eodẽ modo sponsalia inter eos cõtracta per verba de futuro per copulam carnalem transeunt in matrimoniũ de præsenti, & perficiuntur & consummantur: vt est bonus tex. & ibi no. *Abb. in c. à nobis sup. de despon. impu.* & per eundẽ in *c. tenebat eo. tit. 2. co. in prin.* Copula ergo carnalis in hoc casu facit sponsalia de futuro transire in matrimoniũ de præsenti: & per consequens facit valere irreuocabiliter donationẽ inter sponsos factam, vt res sic donatæ efficiãtur propriæ donatarij. Idẽ forsitan dicendum esset, si sponsus sponsam traduceret ad domum suam etiam sine copula per ea quæ dicentur *infr. c. 57. ver. sed quamuis.* Sed fortè propter hæc est prodita *l. 2. de Toro*, quæ requirit carnalem copulã: vnde sola traductio non sufficeret. ¶ Vestes † ergo, & alia ornamenta, quæ sponsus transmisit sponsæ: secuto postea matrimonio per verba de præsenti & carnali copula consummato, efficiuntur propria ipsius vxoris & suorum hæredũ: nec possunt repeti à marito, vel suis hæredibus, vt *d. l. cum te. vsque ad l. cum veterum, & l. si à sponso. C. de dot. ante nup.* ita tenet & firmat *Rich. Malum. in d. l. cum te*, secundum quod eum refert *Bald. ibi. & in auth. ex testamento, 6. col. versic. 12. C. de collat.* tenet etiam *Pe. de Vbal. in l. pe. §. seruis, ff. solut. matr.* prout eum refert *Alexand. in l. 1. § neque castrense, ff. de col. bon. in apost.* ¶ Et ex hoc dicunt, quod si antequàm sponsa vadat ad domum sponsi, eo tempore quo nuptiæ debent celebrari, sponsus vadat ad domum sponsæ, & eam subarrhat, dando ei duos vel tres annulos, vel etiam in facie ecclesiæ, cùm debent benedici tenet donatio, & sponsa debet habere proprios istos annulos. hoc idem tenet *Alb. de Ros. in d. l. cum te.* dicens, quod illa lex tollit dubium, de qua sæpe fuit interrogatus, vtrum † annulus, & alia iocalia data vxori in domo sua, debeant esse sua, soluto matrimonio, quia dicendum est secundum eum quod sic, per illam legem, & facit ad hoc text. in *l. si donata res §. 1. ff. isto tit.* vbi litera dicit. Si sponsus alienum annulum

annulum muneri misit, & post nuptias pro eo
suum dedit, quidam & Nerua putant fieri eum
mulieris: quia tunc factam donationem confir-
mare videtur, non nouam inchoare: quam sen-
tentiam verãm esse concepi. Istud idem de an-
nulis approbat *Lud.Ro.consi.146.1.co. ver. secunda*
autem dubitatio, incipit, in Christi, &c. Ista quæstio
mouetur ad hoc: quia donatio facta per spõsum
sponsæ, eorũ quæ necessaria sunt ad contrahen-
dum matrimonium, valida est: vt *l.si quis pro vxo-*
re, ver.de contrahendo matrimonio, & ver. nostris one-
4 *ribus ff. isto ti.* Sed est ita, quod isti annuli † neces-
sarij sunt pro matrimonio contrahẽdo: vt patet
de consuetudine hodierna, licet non de iure
communi. vt not. in *c.illud sup. de præsump. & in c.*
fœmina 35.qu.5.ver. igitur donatio eorum valet.

§.V. HÆc tamen intellige sanè, quãdo constat,
quod sponsus voluit simpliciter donare,
vel quando nuncius habuit mandatũ vel com-
missionem vt donaret: nam tunc bene valet do-
natio & res donatæ efficiuntur sponsæ, cui do-
natæ fuerunt, & non repetuntur ab ea: vt in iu-
ribus supra allegatis, signanter in *l.mater C.de do.*
ante nupt. & tenet *Bal.in d.auth.ex testamento 6.co.*
ver. duodecimum cap. C.de colla. ad idem bonus
text. *in l.cum hic status §.1.ff.sol.mat.* quo casu cum
de sponsi voluntate constat, quod voluit dona-
re vestes vel ornamenta sponsæ, non est faciẽda
distinctio, an sint pretiosa, vel non: quoniam e-
tiam in pretiosis valet donatio irreuocabiliter,
l. quod adipiscendæ & l. nup. ff. isto tit. firmat *Lud.*
Ro.consil.146. ¶ Secus tamen esset, quando con-
staret de intentione sponsi, quod voluit dare
res solum ad vsum. Nam finito vsu per mortem
vxoris, vel aliàs solut.mat. remanent viri, & ad
ipsum vel eius hæredes debent redire, vt *l.mortis*
suæ causa in fi. ff. isto ti. & l. in commodato. §. sicut ff.
com. & traditur in *l.æstimata ff.sol.mat.* Et isti duo
casus sunt plani, & sine aliqua dubitatione.

ADDITIONES.

A ¶ Vel etiam in facie ecclesiæ.] Adde *Bald.*
in Auth.ex testamento nu.10.C.de collat. & quod
post eum scribit *Castill.l.52.Taur.ad fin.* & circa
tradita per autorem his duobus §§. vide quos
allegaui sup. §. proxim. & text. Et ibi *Montal.l.5.*
tit.2.li.3.fori.tex. & Greg.ibi.in l.3.tit.11.p.3. & Cou.
de sponsal.pa.1.cap.4.§.5.num.14.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Sponsus vel maritus an in dubio præsumatur iocalia sponsæ donare, vel solum ad vsum concedere.*
2. *Consuetudo est optima legum interpres.*
3. *Iocalia quæ à consanguineis viri mittuntur vxori, vel econtra, præsumuntur donari ratione consuetudinis.*
4. *Consuetudo in contractibus attenditur.*
5. *Contractus semper videtur factus secundum conditionem personæ, & loci consuetudinem.*
6. *Legare potest maritus vxori ornamenta, quæ ad eius vsum comparauit.*
7. *Legatum rei propriæ non valet.*
8. *Donatio nunquam in dubio præsumitur.*
9. *In necessitatibus nemo liberalis existit.*

Palacios Ruu.

10. *Emphyteota cadit à iure emphyteotico ex non solutione pensionis: sed si postea simpliciter recipiat pensionem pro tempore præterito, non per hoc approbare videtur dominus emphyteotam, quin eum expellere possit.*
11. *Renuntiatio iuris in dubio non præsumitur.*
12. *Mutuans pecuniam nomine alterius, non videtur sibi illam donare.*
13. *Soluens creditori alicuius, non intelligitur ipsi debitori donare.*
14. *Ornari an debeat mulier sumptibus viri.*

SED quid si sumus in dubio: *a* quia non po- §.VI.
test constare, vtrũ † sponsus vel maritus vo- A 1
luerunt donare, an solum ad vsum concedere?
Est iste articulus quotidianus, & satis dubitabi-
lis, in quo videbimus tam de donatione vel cõ-
cessione facta à sponso sponsæ, quam à marito
vxori: quia quantum ad præsumendum vtrum
fiant animo donandi vel non, ad paria iudica-
tur: licet quo ad alia magna sit differentia: vt ap-
parebit ex infrà dicendis. Doctores in hoc arti-
culo fuerunt varij & contrarij, quorum opinio-
nes referre non curo: quia videri poterunt per
Bar. & alios in d.l.pe.§. seruus ff. sol.mat. per Saly. in l.
sicut, C. isto tit. Et colligendo dicta doctorum
multis in locis sparsa, omisso eorum ordine, sic
puto dicendum. ¶ In primis quidẽ attendenda
& seruanda est consuetudo loci: vt expresse vo-
luit *Bar.in l.si vt certo §. interdum ff. commodati, &*
Saly.in d.l.sicut in fi. C.isto tit. Vnde si consuetudo
legitimè præscripta, habet quòd taliter cõcessa
vel missa inter sponsos vel coniuges videantur
donata, illa sequenda est: quia † consuetudo est 2
optima legum interpres: vt *l.si de interpretatione*
ff.de legibus, & ca.cum dilectus sup.de consuetudine. Illa
ergo præsumitur sponsus vel maritus velle do-
nare, quæ donari consueuerunt, secundũ mo-
rem ciuitat. vt *l.1.§.officium ff.de tut. & ratio.distr.*
quem textum ad hoc multum commendat *Bal.*
in c.iurauit circa finem sup.de proba. ¶ Et ex hoc di-
cebat idem *Bald.in l.2.post principium C.de iure dot.*
quod † iocalia quæ mittuntur à consanguineis 3
viri vxori, vel econtra, donari præsumuntur ra-
tione consuetudinis, ar. *ff.de admi.tu.l.cum plures*
§.cum tutor ibi. solennia *b* munera, vbi est text. B
no. & facit tex. *in l.filiusfa.ff de donat.secundũ eum.*
¶ Consuetudo † etiam attenditur in contracti- 4
bus: vt *l.quod si nolit. §.quia assidua ff.de ædi.edict. &*
l.exemplo C.loca. vnde in dubio semper intelligi-
tur quis contrahere secundum consuetudinem
regionis, secundum *Bar.in l. ex ea parte in prin. ff.*
de ver.ob. & in l.semper ff.de reg.iur. ¶ Ad quod pos-
sunt adduci multa, quæ cumulat *And. Sic.in c.*
quod translationẽ de offi.leg. & Fel.in c.cum M.de con- C
sti.4.co.cum sequent. vbi multa dicũt de *c* consue-
tis apponi in dispositionibus, vt intelligantur,
licet non exprimãtur: quam videas per te. ¶ Fa-
cit quod voluit *Bart.in l.nemo ff. de duob.reis.* &
quod not. in *l.si prius §.si recte ff.de aqua plu.* vbi di-
citur, quod contractus † semper videtur fa- 5
ctus secundum conditionem personæ, & loci
consuetudinem. Idem *Bal.in l.sic C.de act.empt.*
& in l. incendium C.si cert.pet. Innoc. in c. olim in
princip. inf.de verb.sig. sequitur *Abb.in c.certificari*

in prin.de sepulturis,Fel.vbi sup. ¶ Cessante autem
consuetudine, dicebat no. *Bar. in l. si vt certo*,§.
interdum,ff.commo. tene mẽti hunc casum,quod
stagialia,& bursæ, & coronæ, quas vir mittit v-
xori,quando ducit eam,non videntur in dubio
donatæ,sed potius commodatæ,vt magis orna-
ta ad virum accedat.& ptoptet hoc non confir-
mantur morte: nec debẽt apud vxorem rema-
nere. hoc dictum refert & sequitur *And. Sic. in
rub. sup.de commodato.2.col.in fi.* Idem tenet *Bal.in
d.l.pe.§.seruis fi.col.ver.de ornam.ff.sol.ma.* dicens.
quod de petlis,& ornamentis,& argento,quod
mittit spunsus sponsæ, non est dubium, quin
viri temaneant pleno iure: præsumuntur enim
solum ad ornatum accommodari,seu concedi,
non autem cedi,seu transfetri, per tex. in *d. l. si
vt certo,§.interdum,* hoc idem placuit *Ang. de Pe-
rusio in §.seruis.* per illum tex.intelligendo,quod
illi serui erant dotales,quos tenetut vir alere,si-
cut vxorem: vestimenta tamen quę vir ipsis ser-
uis tradidit,non videtur donasse:imò sibi resti-
tuenda sunt mortua vxore. ¶ Hoc etiam tenet
Bal.in d.l.cum te. C.de donat.ante nupt. dicẽs,quod
non est donatio inter coniuges, nisi expresse a-
gatur, quod sit donatio: vndè nec morte viri
confirmatur talis donatio. Quando enim ali-
quid traditur sponsæ, vt magis otnata accedat
ad virum:illud nõ intelligitur donari,sed com-
modari: quia in traditis gratia tradentis non
præsumitut donatio: vt *d.l. si vt certo §.interdum.*
Idem dicit in vestibus preciosis, & in margari-
tis, & gemmis, & aliis ornamentis: vnde si vir
habeat fratres, cum quibus habeat bona indi-
uisa, quia erant socij omnium bonorum: post
mortem mulieris ista sunt omnium fratrum: vt
notatur per *Bar.in l.1.§.nec castrense,ff.de col.bo.* se-
cundum *Bal.vbi sup.* pro quo vltimo (quamuis
ipse non alleget) mihi videtur tex.*in l.si socius pro
filia.in ver.cæterum.ff.pro socio.* vbi dicitur,quod si
pater dedit dotem filiæ de communibus bonis
suis & sociorum:si filia moriatur durante socie-
tate,tunc tenetur pater illam dotem cõmuni-
care cum suis.¶ Ad idem facit tex.optimus non
solitus allegari,in *l.mortis sua causa,§.res in dotem,
in fi.ff.isto ti.* vbi litera dicit,res in dotem æstima-
tas consentiente viro mulier in vsu habuit: de-
teriores si res fiant vsu,damni compensatio non
admittitur. easdem res non possit mulier,quasi
sibi donatas, defendere ex illis verbis, quibus
donationes ei à viro legatæ sunt: cũ huiusmodi
species,nec donari, nec auferri videntur. Dicit
ibi Fulgo. quod finis illius tex.facit vehemens ar-
gumentum suo iudicio, quem tamen doctores
non allegant ad illud quod quæritur de vesti-
bus, quas maritus in vsum mulieris constante
matrimonio concesserit:vt soluto matrimonio
ad vxorem nõ pertineant,cum non intelligan-
tur donatæ. Bene facit ad prædicta tex. no. *in l.
sed si vir ex lana.ff.isto ti.* vbi si vir ex lana sua vesti-
mentum fecit suæ vxori,illud vestimentum re-
manet ipsius viri,etiamsi cura vxoris sit factum.
6 ¶ Et inde est,quod maritus † potest legare vxori
ornamenta, quæ comparauit ad eius vsum: vel
vestes,seu alia similia,quæ sibi tradidit: & valet
tale legatum,etiam si nomine vxoris essent cõ-
parata,vt *l.hoc legatũ,cum l.seq.& l.vxori,§.vxori
& l.qui vxori.de le.3.& l.ornamentorũ,& l.qui vxori
ff.de aur.& ar.leg.* Quinimo in hoc legato veniũt
vestes prioris vxoris: vt *l. si quod earum de leg. 3.*
ergo illę vestes & ornamenta remanserunt ma-
riti:nam si essent vxoris, non valeret legatum:
quia † legatum rei propriæ non valet:vt *l.cætera* 7
de leg.1.& l.proprias,C.de leg. Adeò quod etiàm æ-
stimatio rei propriæ non debetur:vt *Insti.de le.§.
sed si rem.* qui tex. est not. de quo quidem legato
non detrahitut Falcidia: vt est casus vnicus in *l.si
vsus fructus §.si dos legata,ff.ad l.Fal.secundum Bald.
in d.c.iurauit,de prob.* quod tene menti. ¶ Ratio
prædictorum potest esse, quia cum in hac con-
cessione, quam facit vir sponsæ vel vxori,possit
sumi hæc coniectura, quod concedit ad solum
vsum,vt magis ornata accedat ad virum,vel in-
cedat quãdo est cum viro:vt no.in *d.l.si vt certo.
§.interdũ ff commo.* merito nõ est pręsumendum,
quod animo donandi concesserit:quia in † du- 8
bio nunquam præsumitur donatio: vt in *l.cum
de indebito.ff.de proba.l.si cum aurum,ff.de solutio.&
c.super hoc sup.de renun.& c.quia non est verisimile,
sup.de præsum.* ¶ Maximè quia hodie ex generali
consuetudine quæ viget in his regnis,ista orna-
menta solẽt mitti sponsis,& concedi vxoribus:
itaque verecundia esset sponso vel marito illa
non mittere vel concedere: quia violaret con-
suetudinem, & per cõsequens esset redarguen-
dus apud bonos & graues:morem enim sequẽ-
dum dicit *lex.C.de test.& 8.di.* quæ cõtra morem,
quod autem quis facit ob pudorẽ verecundiæ,
dicitur facere necessario,vt *l.pecunia ff.de alimen-
tis & cib.leg.tex.in l.Quintus,ff.man.* nec fieri posse
creditur,id quod læderet verecundiã nostram,
vel offenderet bonos mores:vt *l.filius ff.de com.
inst.* Si ergo ista missio vel concessio iocalium
vel ornamentorum, fit ex quadam necessitate
morum:ergo non est præsumẽda donatio:quia
in † necessitatibus nemo liberalis existit.arg.*in* 9
*leg.relegatum,ff.de adimendu leg.& l.donari,ff.de reg.
iur.* Et ita cx quo potest sumi coniectura,neces-
sitas ad ista mittenda vel tradenda,non est præ-
sumendum quod sint donata: vt in *l.2.ff.de doli
exceptio.* Hæc tenuerunt *Oldr.& Cy.in d.l.pe.§.ser-
uu,ff.so.ma.* & sequuntur domini de Rota in de-
cisionibus,quas collegit *Bernar.de Bisneto,isto tit.
decision.1.quæ incipit,Petrus,* & sequitur *Ancha.cons.
181.incipit,insti.&c.in 1.dubio.* Idẽ vult *Bal.in l.ge-
neraliter col.4.C.de non nu.pecu.quem refert Ias.in l.
rogasti à me.§.si tibi,col.3.ver.item dum gl.ff.si cer.pe.*
vbi aliqua cumulat,quæ videri possunt. ¶ Bene
facit ad hoc,quòd in simili voluit,*Bar.in l.2.C.de
iure emph.* & eum sequitur *Ant.& Abb.in c.potuit
sup.de lo.* vbi dicũt,quod † si emphyteota cadit à 10
iure emphyteotico ex non solutione pẽsionis:si
postea simpliciter recipiat pensionẽ,pro tẽpore
præterito:non per hoc videtur approbare em-
phyteotã,quominus possit illum expellere.Sed
potius

potius videtur capere pecuniam sibi debitam.
at. *l. colonus ff. loca.* Item quia cùm ista receptio
pecuniæ possit habere duplicem intellectum,
scilicet vt fiat animo renũciandi iuri expellen-
di emphyteotam. Item quod non fiat isto ani-
mo renunciandi, sed recipiendi sibi debitum:
debet intelligi, quod non fiat animo renũcian-
11 di: quia in dubio non præsumitur † renunciatio
iuris: vt *d. l. cum de indebito: cum aliis, de quibus sup.*
de quo articulo latissime vltra alios vide per
Ias. in d. l. 2. C. de iure emph. 60. co. ¶ Facit in simili
quod voluit *Bar. in l. frater à fratre, ff. de con. indeb.
circa prin. 1. gloss. mag. in 1. q.* vbi videtur tenere,
12 quod si mutuo † alicui pecuniam nomine tuo,
non videor tibi illam donare: quod dictum re-
fert & sequitur *Pau. de Cast. in l. certi condi. §. si
nummos, ff. si cer. pe. & Bartholomaus de Belenz. in c.
si cautio. versi. 12. supra de fide instrum. in apostil.*
13 ¶ Idem dicas, si † ego solui creditori tuo per
te, nam non videor tibi donare: vt voluit *Bald.
in l. 1. § in fi. C. ad Velleia. reprobata glo. ibi,* quæ con-
trarium voluit. Vnde sic videtur dicendum in
casu nostro, vt non sit præsumendum maritum
vel sponsum velle donare sponsæ vel vxori res
sibi transmissas vel cõcessas: sed potius ad vsum
D accommodare. Postquam [d] ista scripsi, emana-
uit lex regni Tauri facta, in cuius conditione
ego cum aliis consiliariis interfui, & propter
huiusmodi dubia tollenda, fuit constitutum,
quòd de omnibus rebus etiá preciosis à sponso
donatis, sponsa etiam de futuro consequeretur
medietatem, si osculum interuenisset: aliàs ni-
hil. Si autem matrimonium fuit consummatũ,
vxor habebit omnia, quæ sponsus sponsæ do-
nauit, arrhis non interuenientibus. si autem in-
teruenissent, est in vxoris optione, vel eius hæ-
redis, alterum eligere intra 20. dies post requi-
sitionem hæredis mariti: aliàs ipse hæres eligat.
l. 4. tit. 2. li. 5. ita disponit *prædicta lex* 52. cui tanquam vltimæ
standum est. Ex istis deciditur dubium, quid
fiet de rebus donatis inter sponsos de futuro,
vel de præsenti, quando alter eorum ingreditur
religionem. Ex istis etiam decidetur quęstio, an
14 † mulier ornanda sit à viro eius sumptibus. de
qua per *Lucam de Penna in l. fi. col. 2. C. de incolis li.
10.* vbi etiam de prædictis loquitur.

ADDITIONES.

A ¶ In dubio.] Vide *Gregor. Lupum, glo. a. l. 3. tit.
11. par. 4.* & rursus, *glo. g. l. 2. cum text. ibi in tit. 2. p.
5. & Ant. Gomez, numer. 4. & sequent. reliquosq́; dd.
ibid. in l. 52. Taur.* & pulchram decisionem *Matth.
de Afflict.* circa materiam huius § *in decis. 315.* vbi
plures allegantur de iure Romano.

B ¶ Solennia munera.] Quem sensum habeant
ista verba, tex. *in l. cum plures §. fin. de administ. tut.*
vide pulchrè ac pluribus allegatis per *Pin. C. de
bonis mater. l. 1. p. 3. num. 57.* ex cuius scriptis colli-
ges intellectum, & confirmationem allegatio-
nis eius text. quam fecit autor hic.

C ¶ De cõsuetis apponi.] Vtrum hæc censeantur
apposita, adde pulchrum tex. *l. fi. C. de fideiussor.*
qui cæteris expressior & capitalior est. Et circa

Palacios Ruu.

eius intellectũ, & quæstionem præsentem vide
ex nostris *Couar. lib. 1. resolut. cap. 13. & Minchac.
de succes. progres. p. 1. lib. 1. §. 6. num. 53. D. Perez, l. 4.
tit. 3. lib. 3. ordin. colum.* 1070. & rursus eundem
ad *Seguram in l. 3. §. fin. nu. 31. de lib. & post.* apud
quem tam iuris regij, quàm Romani & Cano-
nici plures dd. allegantur. Videas etiam *Ant.
de Menes. in l. testamento, nu. fin. C. de fideicommiss.*

¶ Postquam hæc scripsi.] Tradita hic per D
autorem intellige, modò nuptialia hæc mune-
ra non excedant octauam partem valoris do-
tis, iuxta *l. Madriti latam anno Domini* 1534. *de qua
Taurista in l. 50. Tauri,* ac plures alij, quos ad-
iunxi infra §. 24. *in rubrica* vbi per autorem no-
strum de arrharum modificatione per *leg. 50.
Tauri.* interim circa d. l. Madriti, vide si velis
Auendañum part. 1. cap. 15. per tot.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Concedo, verbum propriè non inducit translationem dominij.*
2. *Donare, verbum impropriatur secundum subiectam materiam.*
3. *Vsurarius si dicat debitori, dono tibi vsuras non iudicabitur donatio, sed restitutio.*
4. *Soluens simpliciter alicui pecuniam, præsumitur potius pecuniam deposuisse, quàm debitum soluere, vel donare.*
5. *Soluto, verbum prolatum à domino pecuniæ, præsupponit obligationem præcessisse.*
6. *Ius patronatus non possidetur, sed quasi possidetur.*
7. *Laicus potest ab episcopo vicarius constitui in spiritualibus.*
8. *Vlcisci, verbum simpliciter prolatum, debet intelligi de vltione iuridica, & non de vltione propria autoritate: & idem de verbo, vindicare.*
9. *Confirmatio papæ potest referri ad actum iuridicè factum, & ad non iuridicè factum: in dubio tamen solum referatur ad actum iuridicè factum.*

INtellige hoc non solum, quando sponsus §. VII.
vel maritus, seu eius nuncius vtitur verbis
non aptis ad transferendum dominium: vt est
† verbum, concedo: quod ex proprio significa- 1
to non inducit translationẽ dominij, vt voluit
gl. not. in l. fi. ff. de donat. pro qua est tex. optimus,
quem notauit ibi *And. Sicul. in c. pastoralis sup.
de do.* & bene facit tex. *in c. fi. sup. de precar. & gl.
1. in c. vno. sup. de commo.* quamuis *gl. iuncto textu
in l. vxori, §. fi. & ibi Bar. ff. de leg. 3.* dicat quod
verbum, concedo, idem importat quod dono.
sed hoc est largè sumpto vocabulo: de quo
videas iura & doct. de quibus per *Alexan. in l.
si constante, in prin. in 18. co. ff. so. mat. per Fel. in c. cum
venerabilis in pri. sup. de excep. & Ias. in l. 1. 2. not. ff. de
constit. prin. & in l. si donatione, 1. co. C. de colla.* Sed
etiã si vtatur verbis aptis de sui natura ad trans-
lationem dominij: verbi gratia, spõsus vel ma-
ritus dicit sponsæ vel vxori, dono tibi vel trado
istas res: vel nuncius dixit, sponsus vel maritus
donat vel tradit tibi ista. Nam etiam per hæc
verba non erit inducta donatio proprietatis,
sed subintelligitur ad vsum tantum. Ista est
mirabilis decisio *Bar. in d. l. t. §. nec castrense, 6. co.*

ver. & ideò ff. de collat. bono. cum quo transeunt
communiter doct. signanter Bald. in auth. ex te-
stimonio 7. colum. versi. duodecimum cap. C. de coll. &
Io. de Imol. in d. l. pe. §. seruis pen. co. ff. sol. ma. quia
2 illud † verbũ donare, seu donat, impropriatur
secundnm subiectam materiam, vt l. si vno anno.
§. si verbo donationis, ff. locat. & benefacit tex. in l.
in lege e. ti. & in l. damni infecti. in princip. ff. de dam.
infe. & in l. si stipulatus ff. de vsuris. vbi verba im-
propriantur secundum subiectam materiam.
A ¶ Ex hoc [a] dicebat no. Bald. in rub. C. de iu.
emphyt. in fi. quod siue in contractu siue in iudi-
cio ponatur nomen vnius contractus, & effe-
ctus alterius: est iudicandus secundum natu-
ram illius contractus, cuius effectus positus est:
& appositum quod non conuenit effectui, ha-
betur pro non apposito. Vnde si vendo talem
fundum in vsum, seu ad vsum: ista verba, ad
vsum ponuntur demonstratiuè, non taxatiuè,
nec transitiuè: vnde plena videtur facta vendi-
tio. per tex. in l. donationes in concubinam §. spe-
cies ff. de donat. ita Bal. vbi sup. ¶ Ex quo dicebat
gloss. Cyn. & Bald. in l. si mulier. C. de iure dot. quòd
si dico, concedo talibus religiosis tale prędium.
ad vsum venit proprietas: per d. §. species. ¶ Ex
istis etiam dicebat not. Bald. in l. 1. in 1. co. C. de
fru. & litis expen. quod quando ex concessione
apparet, quod transfertur plenum ius, vel ius
vtile in aliqua re, verba ad vtendum & fruen-
dum ibi posita, non diminuunt concessionem
per d. §. species nisi tempus adiiciatur, scilicet ad
vtendum & fruendum in vita sua: vt l. cum. §. si
vni. ff. de transact. ad hoc l. sine præfinitione ff. quam.
di. l. ce. ¶ Ex his etiam dixit idem Bal. in l. si ha-
bitat. §. sed si sic. ff. de vsu. & hab. quòd si alicui
concedantur possessiones in godimentum seu
gaudimentum: transmittitur ad hæredes: quia
verbum, godimentum est quidam modus in-
sertus respiciens fauorem legatarij: ideò non
restringit legatum: vt ibi per eum: & bene facit
tex. in l. 4. in principio ff. de alimentis leg. vbi dici-
tur, quòd quando fundus relinquitur ad ali-
menta, venit proprietas, & transmittitur ad
hæredes. vide ibi Bar. ¶ Propterea dicebat no.
3 Bald. in l. fi. C. de vsuris. quod si † vsurarius dixit
debitori, ego dono tibi vsuras: non iudicabitur
donatio, sed restitutio propter materiam sub-
iectam: quamuis vsurarius vsus fuerit verbo,
dono. ¶ Ex hoc dixit satis not. idem Bald. in
lege qui se patris 10. co. ver. & scias, C. vnde liberi.
quòd si princeps pro feudo reciperet pretium:
& postea diceret, indulgemus, vel simile ver-
bum: non propterea esset feudum, sed emptio,
B & ideò [b] reuocari non posset, nec deberetur
fidelitas. ar. l. fi. C. de prædiis cur. li. 10. quod di-
ctum reputat no. Lod. in singulari 459. incipit, an
iudex Mediolani. & And. Sic. in cap. fraternitatem
3. col. supra de donat. & Iason in leg. 1. 7. colum. C. de
iure emph. de quo etiam per eundem Bald. in leg.
Gallus §. & quid si tantum ff. de lib. & posth.
¶ Ad cuius confirmationem facit, quòd in
simili voluit Abb. in cap. fin. in principio, supra de
solut. vbi dixit, quod † soluens simpliciter a- 4
licui pecuniam, præsumitur potius pecuniam
deposuisse, quàm debitum soluere vel donare.
& ita quamuis verbum solutio † prolatum à 5
domino pecuniæ, præsupponat iam obligatio-
nem præcessisse: vt l. solutionis verbum ff. de solu-
tio. & l. solutionis verbum ff. de verb. sig. nihilomi-
nus tamen in fauorem istius concedentis pecu-
niam impropriamus illud verbum, solutio, vt
trahatur ad mutuum vel depositum. ¶ Quini-
mo magis hoc casu præsumitur depositum,
quam mutuum: quia expedientius est credito-
ri habere actionem bonę fidei, scilicet depositi,
quæ ęst magis priuilegiata: vt l. fi. C. depositi.
quam actiones stricti iuris, scilicet certi condi-
ctionem ex mutuo. ita no. Bal. in l. incendium in
verbis fin. C. si cert. petat. reputans hoc valde not.
de quo meminit Pan. de Cast. in d. l. cum quid. in
fi. ff. si cer. pet. & in l. Lucius la 1. ff. depositi. ¶ Ad
idem facit quod voluit Bal. c. quanto in fi. de iudi-
ciis. quem refert & sequitur ibi And. Sic. 8. co. in fi. vbi
dixerunt, quod † ius patronatus non posside- 6
tur, sed quasi possidetur: vt l. seruus §. incorporales
ff. de ac. rer. dom. Vnde [c] si testis diceret, quòd vi- C
dit talem possidere ius patronatus: exponere-
tur, id est quasi possidere. vt l. sed & poss. §. sed si
rerum ff. de iureiur. vbi est tex. not. bene facit tex.
secundum Abb. ibi in c. fi. sup. de rest. spol. vbi re-
spectu iurium incorporalium, quæ non possi-
dentur, sed quasi possidentur: vt traditur in
c. querelam. de elect. & c. cum ecclesia Sutrina. de
causa poss. & prop. cum aliis similibus. ponitur ta-
men ibi verbum, possessio. ¶ Ex quo infert
ibi Abb. sustineri posse libellum, in quo incor-
poralia dicuntur possideri: vt ibi per eum. &
ratio prædictorum est, quia verba laicorum de-
bent intelligi grosso & vulgari modo, vt no.
Cyn. in l. si cum ante, C. de do. ante nupt. secundum
Bal. vbi sup. Ex quibus omnibus videtur mihi
dubia decisio Bald. in præludiis feudor. 15. co. ver.
alia diuisio. vbi dicit, quòd si concedo domum
& fundum in feudum ad vtendum & fruen-
dum: propter ista verba, feudum finitur mor-
te, & nõ transit ad hæredes. Cuius decisionem
reprobat Mar. Lauden. in ca. 1. 8. col. ad fin. qui feu-
dare poss. & sequitur Ias. in præludiis feudorum 32.
col. ¶ Ad idem facit quod voluit Bal. in c. quan-
do sup. de iud. vbi dicit, quòd si episcopus consti-
tuit † laicum vicarium in spiritualibus, impro- 7
priatur, & intelligitur, id est, assessorem. de
quo dicto facit festum ibi And. Sic. 13. co. & in
rub. de iud. 11. co. in fi. Sic ergo fiet in casu nostro
impropriatio illius verbi, donat: vt trahatur ad
commodatum, cum illud magis expediat
sponso vel marito. ¶ Et hoc maximè, quia
quando ista concessio fieret per sponsum de
præsenti vel per maritum sponsæ de præsenti,
vel vxori iam traductæ. Nam cum tunc prohi-
bita sit donatio à iure, vt inf. dicetur: non est
præsumendum, quòd fiat donatio contra iuris
prohibitionem: ar. l. merito. ff. pro socio. & c. cum
dilect. inf. de accusa. facit c. non potest. de preben. li. 6.
in fi.

in fi. vbi probatur secundum Dominic. quod si ex verbis gratiarum, potest sumi duplex intellectus: quorum vnus induceret dispensationem contra ius, & alius secundum ius: debet sumi intellectus secundum ius. Ad idem facit
8 *gloss. no. in l. 1. in prin. C. de his quibus vt indi.* quod † verbum, vlcisci, prolatum simpliciter: debet intelligi de vltione iuridica, non autem de vltione propriis manibus, seu propria autoritate. ad idem *gloss. in l. pe. C. de preci. imp. offer.* Idem de verbo, vindicare, dixit *glo. in l. vxor. C. qui accus. non pos.* facit tex. *in auth. si vero contigerit in fi. C. de iur.* vide *Ias. in l. rogasti §. si tibi ff. si cert. petat.* Et inde
D *d* est, quod si Titius minatus est Seio, quod vltionem seu vindictam sumet ab eo: intelligitur de vltione seu vindicta iuridica, vel per manus iudicis: vnde quamuis postea Seius repetiatur mortuus, non præsumitur quod Titius eum occiderit: secundum *Guil. in d. l. 1. C. de his quibus vt indi. & ibi Ang.* & traditur per *Do. Card. in cle. 1. de procur. qu. 14. per Bal. in l. metum, C. quod met. causa, per Abb. in cap. scribam in fi. sup. de præsum. per Mod. in tract. maleficio. in parte, fama publica præcedente. 20. col.* & latius *per Paridem in suo trac. de syndicatu. in parte, tortura c. 6. incipit, an si quis.* ¶ Facit no. *dictum Inno. in ca. dudum ad fi. sup. de decimis.* vbi
9 dicit, quod confirmatio † Papæ, quæ potest referri ad actum iuridice factum, & ad non iuridicè factum; in dubio refertur solum ad actum iuridice factum. Quod dictum de facili non reperitur alibi. secundum *Ant. ibi,* de quo meminit *Bal. in l. bonorum, C. qui admi. ad bo. po. po. & Felin. in cap. 1. 64. colum. sup. de constit.* Vnde sic videtur dicendum in proposito nostro, verbum, dona, vel donat, prolatum à sponso de præsenti, seu à marito, seu eius nuncio: potest referri ad commodatum, vt vxor ornatior incedat: vt supra dictum est. Potest etiam referri ad meram donationem, quæ inter coniuges prohibita est: ergo in dubio non debet intelligi donatio facta contra iuris prohibitionem. ¶ Et istud teneo, quamuis *Lod. Rom. consil. 146. fi. co. quod incipit, in Christi.* ista quæstio reprehendit dictum Bar. de quo sup. imo quod si nuncius sponsi vsus fuerit verbo, donat, præsumatur donatio: & sic debeat interpretari contra sponsum: argum. *l. veteribus ff. de pac.* Sibi enim debet imputari, si ita generali sermone vsus est: vt *l. fin. C. de dotis promis.* ¶ Præterea debet ipse, ex quo simpliciter fuit donatum, non intelligitur illa clausula, quo ad vsum, etiam si sponsus hac mente conceptum habuerit: vt *l. si repetendi, C. de cond. ob tur. caus.* ¶ Item si in hac donatione sponsæ facta solum hoc tacitè subintelligitur, si matrimonium secutum fuerit, & per sponsum non steterit: vt *d. l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.* ergo non debet subintelligi hoc, scilicet quo ad vsum. Si enim imperator illam voluisset subintelligi, expressisset, quemadmodum & alia. vt *l. 1. §. fin autem, C. de ca. tol. & c. ad audientiam supr. de deci.* hæc *Lod. in d. consi.* Ad quæ satis patet responsum ex præcedentibus. Ex istis aliàs in contingentia facti dicebam, quòd cum rex noster Fernandus, & regina Elisabeth essent debitores in 30. millibus ducatorum regi Portugalliæ, ratione dotis sibi promissæ, cum vxore sua regum nostrorum filia: ac postea reges nostri concesserunt eidem regi Portugalliæ triginta millia fanecarum frumenti, quod non fuit donatio, sed potius debiti solutio, per prædicta, & per textum singularem *in l. si cum aurum. ff. de solutio.* quamuis ex qualitate & dignitate personarum, aliud videretur dicendum, vt statim dicemus: super quo tamen vlterius cogitandum est.

ADDITIONES.

¶ Ex hoc dicebat not. Bald.] Adde *autorem* A
infr. super text. §. 31. num. 2. & numerosam allegationem *Tiraquell. de vtroque retract. §. 30. gloss. 1. num. 11. cum præcedent. & sequent.* & rursus eiusdem scripta *ibidem §. 32. gloss. 1. numer. 34. & sequent.* Atque ex nostris adiunge *Pinel. leg. 2. C. rescin. vendit. super rub. p. 2. cap. 2. num. 2. & cap. 3. num. 24. & Anton. Gomez. leg. 45. Taur. numer. 41. & Auend. respons. 12. num. 2. & Peraltam l. Lucius Titius num. 12. de leg. 2.* apud quos in hac materia circumferuntur text. capitales *in leg. insulam de presc. verb. & l. si forte de castren. pecul.* Qua in re multum fortasse lucis traditionibus doctorum adferet, si conclusionis, quam hic prosequitur autor, rationem nouè deducas ex tex. singulari. & expresso *in lege 2. versic. fin. ff. vsufruct. earum rerum, quæ vsu consumuntur.*

¶ Et ideo reuocari non posset.] Attende B
singularem autoris doctrinam, quòd priuilegium principis, vel feudum, recepto pretio transeat in naturam contractus reciproci, ac ideò non possit per concedentem reuocari. Videas expressius per *autorem infra §. 69. num. 13.* vbi plures eiusdem conclusionis memores adiunxi.

¶ Vndè si testis diceret.] Adde *gloss. & dd.* C
in l. stipulatio ista. §. hæres quoque, ver. stipuletur de verb. oblig. Felin. in proœmi. decretal. eamque glo. communiter receptam testatur *Menchac. controuersiarum frequent. lib. 2. cap. 30. nume. 34.* vbi singulariter dixit iudicibus mentem testium intuendam potius quàm verba. Et expressius *Tiraquell. l. si vnquam, versic. libertis, C. de renoc. donat. num. 57. ex Bald. & alijs in cap. cum Ecclesia Sutrina. de causa possess. & propriet. num. 7.* & ne posthac in praxi forensi, noua sit huius articuli applicatio, subiicio lectori casum, qui nostris temporibus ex facto contigit, cum in crimine assassinij clericus quidam recusaret testificari, precibus superiori per libellum oblatis ne cogeret eum, tum metu irregularitatis, tum quia nihil ipse sciebat, & siquid nouerat, id, vel sacramento confessionis, vel secretissimè sibi reuelatum erat. Propter hoc actor dixit accusatis. Si innocentes estis, & nihil aduersus vos clericus scit, testificetur pro vobis: siquidem prodesse reis testimonio suo clericis non est prohibitum:

bitum: alioquin dicetur ille nolle testificari, ne vobis noceat. Hoc argumento pars accusatorum conuicta produxit clericum in testem, exhibuitque positionem, industriose, & dolose, in qua, tacitis, quæ clericus nouerat, & interrogatis, quæ ignotabat, facile, & gratum fuit clerico negare scientiā interrogatorum. Tunc actor hanc fraudem exclusurus exhibuit aliam positionem, de qua clericus interrogatus respondit, vt dicto libello superiori scripserat, se nihil scire, vel siquid sciebat, id vel secretissimè, vel sacramento pœnitentiæ sibi reuelatum, & quia ad declarandum hoc casu compelli non debebat, à mandatis, & coactione testificandi appellauit. Imò paulo pòst, quia sibi visus est hoc vltimo responso, plus debito reuelasse, vel inepte dedisse ansam suspicandi contra reos, iterum sponte sua, vel forte precibus accusatorum commotus, reuersus est ad iudicium, dicens, se velle iterum simpliciter omnia negare, idque factum est. Ecce casum, quo nos enixè defendimus hunc clericum, quamuis negantem verbis, tamen sensu, & mente fatentem plurimum nocere accusatis, aduersus quos etiam contra clericum alia indicia, coniecturæ, testesque aderant in processu causæ, licet felix accusatis fuerit litis euentus, quia fortuitus, & alia iudiciorum dubia, vt per *Baldum leg. quæ fortuit. C. pignor. act. & Couarru lib. 3. resolut. cap. 17. num. 10.* ideò verum aliquando succumbit.

D ¶ Et inde est quod si Titius.] Ingeniosè quidem ex superioribus deriuatur assertio autoris, modò intelligas hæc comminatoria verba in ciuilibus ad inducendum metum, vel in criminalibus ad condemnationem ordinariam, non sufficere, vt autores hic allegati scribunt, quin verò ad torturam, vel condemnationem extraordinariam, vel alium finem ex diuersis causarum figuris magnoperè noceant minæ præcedentes delictum, non est dubitandum. Adde contentis hic *Hippolyt. in practic. criminal. §. diligenter, Anton. Gomez de tortura, num. 11. Follerium, practic. criminal. p. 2. sub. item quod sororem venenauit, & Felin. c. 1. num. 1. de offi. delegat. & Minchac. de success. resolut. lib. 1. §. 2. num. 45.* vbi plures allegantur.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMA RERVM.

Donare potest filius familias ratione nobilitatis vel dignitatis.

§. VIII. Limitabis tamen prædicta vt procedant, nisi sponsus vel maritus vestes, iocalia & alia ornamenta transmittens sponsæ vel vxori, esset vir magnæ potentiæ, & nobilitatis. Nam ratione suæ potentiæ & nobilitatis, præsumitur velle donare ea quæ transmisit: ita dicit no. *Bal. in c. iurauit circa finem sup. de prob. & in tractatu de duobus fratribus, in fi. adde in simili Bal. in l. 1. C. de verb. sig. & in l. filia legatorum, C. de le.*

¶ Idem videtur ipse sentire in *l. si paterno affectu, C. de negot. gest.* dicens, quod si vitricus faciens expensas priuigno, erat nobilis, miles, & diues: facilius præsumitur donare, quam ignobilis. Idem est de mente *Bal. in l. 1. in fi C. ad Velleia.* vbi dixit, quòd si mulier quæ pro alio soluit, erat nobilis, & in dignitate: ratione suæ nobilitatis & dignitatis, præsumitur donare.

¶ Mouetur *Bald.* vtrobique arg. *l. filius fa. ff. de do.* vbi dicit, quòd licet aliàs regulariter filius fam. non possit † donare: ratione tamē dignitatis & nobilitatis donare potest. ¶ Potuisset ad hoc allegare textum optimum in proposito *in leg. pen. C. isto titu.* vbi litera dicit donationes, quas diuus Imperator in piissimam reginam suam coniugem, vel illa in serenissimum maritum contulerit, illico valere sancimus, & plenissimam habere firmitatem. 1

SVMMÆ RERVM.

1. *Liberalitates exercere, & donationes facere, proprium est nobilium, & eorum qui in dignitate sunt constituti.*
2. *Promissa principum pro factis habentur.*
3. *Alexander cuidam pauperi eleemosynam petenti ciuitatem dedit.*
4. *Antigonus petenti talentum argenti, respondit plus petijsse, quàm illum decebat: postmodum eidem petenti solum denarium, respondit non decere regem tam modicam rem dare.*
5. *Alfonsi Hispaniæ regis duodecimi liberalitas.*
6. *Mors prælati si ex consuetudine principi denunciari debeat, & consensus eius requiratur ad hoc, vt canonici eligant prælatum: si rex sit extra regnum sufficit hoc denunciare viceregi.*
7. *Operas gratis præstare non præsumitur rusticus: secus in nobili.*
8. *Officia publica danda sunt nobilibus potius, quàm plebeijs.*
9. *Regimen ciuitatis debet esse apud nobiles, non apud mechanicos.*
10. *Nobiles & literati æquiparantur in dispensationibus fiendis.*
11. *Tutor nobilis si palàm per interpositam personam co authorante rem pupilli emat, nō præsumitur fraus facta.*
12. *Contractus in dubio semper præsumitur factus secundum conditionem personarum.*
13. *Nobili plus creditur, quàm plebeio.*
14. *Nobilis integræ fidei & opinionis, si de mandato iudicis assignetur militi custodiendus, si fugam arripiat, miles non tenebitur.*
15. *Nobilis non debet ita custodiri, sicut plebeius.*
16. *Custodia alicuius castri si data est alicui militi pro certa mercede: & iste miles commisit custodiam alicui nobili: si tandem castrum ab hostibus capiatur, non tenebitur miles domino castri.*
17. *Tutor vel curator si deposuit pecuniam minoris apud campsorem, ad cuius fidem communiter currebatur: perditis pecunijs per fugam vel cessationem campsoris, non tenebitur tutor.*
18. *Pro nobilibus præsumendum est in his quæ tangunt nobilitatem.*
19. *Nobiles sicut furca non suspenduntur, ita nec diues plebeius.*
20. *Nobilis quis dicatur.*

ISTVD autem non est ex alio, nisi ratione nobilitatis & dignitatis. Proprium a enim est nobilis, & eorū qui sunt in dignitate † constitu- §. IX. A 1
ti,

ſi, liberalitates exercere, & donationes facere:
vt in *c.1. ſupra de dona.& in c.grandi,de ſup.neg.prælat.lib.6.& in c.iam nunc.28.q.1.* largitas enim facit homines famoſos & claros, vt inquit *Tullius in lib.1.de Offi.c.15.& lib.2.cap.6.* facit eos beatos.
1 Nam in donatore dicitur quædam beatitudo.
Vnde Chriſtus dicit, Beatius eſt dare, quàm recipere, vt in *c.cum Martha. ſupra,de cel.miſ.& in c.prædicator.16.q.1.& per gl.in rub.ff.commo.* Vnde Dionyſius ille maior Syracuſanorum tyrannus, cum in filij adoleſcentis cubiculum aliquando ingreſſus, multa pocula & argentea & aurea vidiſſet, exclamaſſe fertur, Indignus es fili principatu, qui tot poculis à me acceptis, neminem tibi conciliaris. Dictum profectò ſapiente rege digniſſimum: nihil enim principem magis decet, quàm diuitias & opes ad benignitatem, liberalitatemque conferre, vt Cicero inquit. & hoc præcipuè, quando princeps vel quiuis alius nobilis dare vel donare promiſit: nam propter eorum nobilitatem, adeo certa præſumitur donatio, ac ſi iam actualiter facta fuiſſet.
2 vnde † promiſſa principum pro factis habentur: vt *l.nemo ff.de in integ. reſtit. ſecundum And. de Iſernia in cap.1.§.hoc intelligendum,in tit.qui ſuc.feu.ten. lib. feudorum.* nobiles enim in ſuis donis ſolent multa & magna concedere, reputantes ſe parua & modica conceſſiſſe: vt voluit *gloſ.no.in l. ſed & ſi ſuſceperis, §.1. ver.modica. ff. de iud.* quæ loquitur de regina Matilda dicente, Aliquantulum terræ illi eccleſiæ dono: quæ tamen donabat 30. millia iugera terræ. ¶ Similem libe-
3 ralitatem legitur feciſſe † Alexander, qui cuidam pauperi eleemoſynam petenti, ciuitatem dedit. & cum ille diceret, quod talis eleemoſyna ſibi non conueniret: reſpondit, Non curo quid te accipere deceat, ſed quid me dare congruat. Putauit enim Alexander pecunia & muneribus attrahere corda ſubditorum, prout ait *Tullius*, recitans dictum Philippi ad Alexandrum in quadam epiſtola: vbi præclarè Alexandrum filium Philippus accuſat, quod largitione beneuolentiam conſequatur. Quod te malum, inquit vel quæ ratio in iſtam vanam ſpem inducit, vt eos fideles tibi fore putes, quos pecunia corruperis? an id agis, vt Macedones non tam regem ſuum, quàm miniſtrum & debitorem putent? quodque ſordidum eſt regi, melius corruptelam, quàm largitionem dixit eſſe. fit enim deterior, qui accipit, atque ad idem ſemper expectandum paratior. hęc ille filio. Hoc vitium quaſi hæreditarium fuit Alexandro: nam auus eius Philippus, maiori ex parte mercator Græciæ magis, quàm victor fuit. vt dicit *Valerius lib.7.cap.2.* & latius proſequitur *frater Ioannes Valenſis in ſua ſumma, 1.parte di.3.cap.17.* Et *Seneca in lib.2.de beneficijs cap.16.* dicit, Hæc Alexandri vox regia videtur, & animoſa, ſed ſtultiſſima: eo quod non conſiderauit quid, cui, quando, & quare largiatur. ¶ Ibi etiam
4 reprehendit † Antigonum de nimia cupiditate, quia cuidam petenti talentum argenti: reſpondit, plus petiiſſe, quàm illum decebat. ille iterum petiit denarium ſolum, cui reſpondit Antigonus, Non decet regem tam modicam rem dare. & ita per cauillationem opus liberalitatis euaſit: de quo meminit *glo. in c.& ſi quæſtiones, infra de ſimon.* ¶ Similem liberalitatem
fecit glorioſæ memoriæ dominus † Alfonſus, 5
duodecimus Hiſpaniarum rex, qui cuidam reginæ Conſtantinopolitanæ ad ſe venienti, petentique vt pro redimendo rege marito ſuo, quem captum à Turcis dicebat, tertiam partem pretij ſibi daret (alias enim duas Romanus pontifex & rex Francorum ſibi conceſſerant) reſpondit, Grates Romano pontifici & Francorum regi reddas, & quæ tibi conceſſerunt reſtituas: quoniam ego totum quo indiges tibi tradam. deditque ſibi quinquaginta quintales argenti: exemplo illius regis, de quo habetur *Matthæi 18.c.* qui ſeruo ſuo decem millia talentorum debenti, offerentique ſe omnia redditurum: totum debitum ei dimiſit. Vnde rex nobilis plus dimiſit, quàm debitor petierit, ſecundũ *Abulenſem ibi.* Multa alia liberalitatis exempla potuiſſem adducere. ſignanter ea quæ *Valerius refert in 4.lib.c.ſi.* quibus liberalitas in nobilibus comprobatur: ea tamen breuitatis cauſa omitto. ¶ Et non ſolum ipſi nobiles ſolent & debent liberalitates exercere, & donationes
facere, verumetiam [b] eorum coadiutores ſeu B
curatores: vt not. *Inno. & ibi etiam glo.in verbo, liberan. in dict. c.grandi. de ſup.negl.prælat.li.6.* de quo dicto meminit multum commendando *Andr.Sicul.in d.c.1. ſupra de do.* pro quo ipſe allegat textum ſatis ſingularem, & menti tenendum, in *l.cum plu. §.cum tutor ff. de adm. tut.* vbi litera dicit, in primis tutor mercedes præceptorum, non quas minimas potuerit: ſed pro facultate patrimonij, pro dignitate natalium conſtituet, alimenta ſeruis libertiſque, nõnunquam etiam exteris, ſi hoc pupillo expediet, præſtabit: ſolennia munera parentibus cognatis mittet: de quo etiam per eundem *And. Sic.in c.niſi ſponſalis 31.co. ſupra de offi.leg.& in c.cum ſit generale 2.col.ſupra de for.comp.* * ¶ Qui hoc mirabiliter limitat, quo ad ea quæ communiter conſueuit rex vel nobilis donare: non autem ad ea quæ rariſſimè largitus eſt. arg. text. *in l.vel vniuerſorum ff.de pig.act.& in l.qui ſemiſſes ff.de vſu.& in l.fiſtulas §.frumenta ff.de contrah.empt.* vt ibi latius per eum. ¶ Ex quo infert, quod ſi papa conſueuit infeudare res eccleſiarum in aliqua prouincia: legatus de latere in illa prouincia ſibi decreta poterit infeudare, ita vt conſueuit papalis maieſtas: ſita debet intelligi quod voluit ibi *Bald. & Bart.in l. prohibere §.planè ff. quod vi aut clam.* ¶ Ad cuius confirmationem (quamuis ipſe non dicat) facit illud notabile dictum *Archid.in c.Reatina eccleſia 63.di.* vbi dicit, quòd ſi
conſuetudo eſt, quòd † mortuo prælato de- 6
nuncietur eius mors principi: & requiratur eius conſenſus, vt canonici eligant epiſcopum vel prælatum; ſi rex eſt extra regnum, ſufficit hoc denun-

denunciare viceregi ipsius regis: quod dictum refert & sequitur *Paulus de Liazariis in repetitione c. nobis supra de iure pa.* & *Bal. in c. cum venerabilis supra de consuetudine,* & *And. Sicu. in c. P.* & *G. supra de offic. dele. 4. col.* & *in c. quod translationem 17. col. supra* de offi. le. dixi supra in præludiis. Ex quibus posset attentari, quod princeps faciendo vicarium suum generalem, cum concessione regalium: videatur etiam concessisse fructus salinarũ, item quod ipse vicarius possit noua vectigalia imponere, de quo tamen dicendum, vt *Raph. Cuman. consi. 162. incipiente, visa copia.*

¶ Ad propositum, cum istas liberalitates & donationes possint & soleant facere ipsi nobiles, & eorum coadiutores vel tutores: merito de ipsis præsumendũ est in dubio, quòd animo donandi concedant sponsis vel vxoribus suis, quæ dederunt vel concesserunt eis, arg. à communiter accidentibus, quod validum est in iure, vt in *l. neque natales, C. de probat.* & *in c. 1. supra de clericis non residentibus.*

¶ De quo vltra prædicta ego allego *glo.* valde sing. in specie hoc dicentẽ, de qua pro tunc non fuit memor *dominus Bald. in l. vxori de le. 3.* quæ dicit, quòd si maritus est nobilis & diues, præsumitur donare ea quæ vxori concessit, quã glo. not. ibi *Bar.* & *alij,* & *Bal. in l. 2. post princip. C. de iure dot.* & *in ca. 1. ad fin. qui feudum dare possunt li. feudorum.* ¶ Benefacit ad hoc text. satis not. secundum *Abbat. in 3 notat. in c. si quast. infra de simo.* vbi ad præsumendum quòd donum sit gratuitum, ponderatur qualitas donantis. Nam vir nobilis, potens, & diues magis præsumitur donare, quàm ignobilis & pauper. Inde est, quod

7 † rusticus non præsumitur præstare operas gratis: ideo potest petere pretium earum, vt *ff. pro socio. l. si duobus §. si in coeunda.* Nobilis tamen præsumitur gratis facere, vnde non potest petere pretium solicitudinis, & laboris, quia has operas non consueuit nobilis locare, ideo non referuntur ad pecuniariam æstimationem, vt *ff. de præscript. verb. l. naturalis §. 1.* ita dicit *Bald. in c. gratis 2. colum. supra de rest. spoliat.* ¶ Nobilis enim reputat se quodam modo debitorem, & obligatum ad liberalitates, & donationes faciendas: vt probatur in *d. c. 1. supra de donat.* vbi litera dicit, hanc sibi quodam modo legem nobilitas imponit, vt debere se existimet, quod sponte tribuit: & nisi in suis beneficiis creuerit, nihil se præstitisse putet. Et ita obligatio ad antidota nõ cadit inter nobiles: quia vt dicebam, nobilis semper se debitorem & obligatum reputat, quam obligationem donando credit exoluere, vt tradit *Lodo. sing. 768 incipit, nobilitas inducit præsumptionem donationis, &c.* Meritò ergo præsumendum est, quòd nobilis voluit donare sponsæ ea, quæ sibi transmisit, vel cõcessit, cùm donatio pertineat ad nobilitatem, vt suprà dixi.

¶ In his enim quæ ad nobilitatem pertinent,

C semper[c] pro nobilibus præsumitur: vt voluit *gl. singularis in c. illud 40. dist.* bonus tex. & ibi no. *Albe. in l. 2. §. quæ omnia, ver. antiqua stirpe C. de vet. iure enu.* & *in l. si furiosi, in ver. debent interesse nobiliores C. de nupt.* & ibi not. *Bald.* Ad idẽ facit text. in *l. tam de mentis C. de epi. au.* & *in l. 1. C. de hor. pu. lib. 10.* vbi dicitur, quod in custodiendis magnis rebus, adhiberi debet custos nobilis, prudens, & fidelis. Idem tenet *Bald. in l. ex diui. circa fi. C. locati.* ¶ Vnde dicebat *Ioan. de Plat. in d. l. 1.* per illum text. quod in electione officialis consideranda est nobilitas. Idem dicit *Archid. in c. hoc scripsimus in fi. 30. di. Ioan. And.* & *alij c. venerabilis supra de preb. est bona gloss. in rub. C. quemadmod. ciui. mu. in d. lib. 10. in auth. de defensor. ciu. §. interim vers. nobilioribus, colum. 3.*

¶ Et propter hoc dixit *Ange. ibi post principium,* † officia[d] publica sunt danda nobilibus potius, 8 D quàm plebeiis. pro quo est text. quem ipse non alleg. in *l. honores in princip. §. si si qui. ff. de decur.* & *in l. eos ff. e.* vbi decurionum honoribus plebeij fungi prohibentur.

¶ Ad idem text. in *l. ad subeunda, C. eo.* & *in authen. vt omnes obediant ind. prouin. circa pri. coll. 5.*

¶ Ad idem text. in *authen. de defens. ciuit. §. 1. col. 3.* vbi probatur, quod † regimen ciuitatis debet 9 esse apud nobiles, non apud mechanicos, & dicit *ibi Ang.* esse contra statutum Florentiæ, quo prohibentur nobiles assumi ad regimen ciuitatis, quod etiam firmat *And. Sic. consil. 45. in fi. incipit, scripsit preclare in 2. parte.* Dari ergo debent officia publica nobilibus, maximè literatis, quibus & non alij reip. gubernatio committenda est: vt probat text. & ibi not. *Ang. de Aret. in proœ. Instit. in finalibus verbis,* ad quod adducere potuisset *c. de multis supra de præben.* vbi † nobiles & literatos æquiparauit in dispensationibus faciẽdis. 10 Ad idem *gloss. in l. societatem ff. pro socio. quam not. ibi Salt.* & *gloss. in l. prouidendum C. de postu.* vbi literati dicuntur nobiles. Vnde *Polycratius lib. 4.* dicit in hæc verba: Romanos imperatores & duces, dum eorum respub. viguit, non memini fuisse literatos. & nescio quomodo contingit, ex quo in principibus virtus literarum, armatæ militiæ infirmata est manus, & ipsius principatus est quasi præcisa radix. Inde *Boëtius in lib. 1. de consolat.* beatam appellat rempub. cui princeps sapiens dominatur. ¶ Ratio prædictorum est, quia vt paulo antè dicebam, pro nobilibus præsumendum est: vt patet ex supradict. & est bonus text. in *l. pupillus §. sed[e] & si per interpositam* E *personam ff. de autor. tut.* vbi dicitur, quod si tutor † nobilis palàm per interpositam personam eo 11 autorizante rem pupilli emat, non præsumitur fraus facta. Secus si alius tutor ignobilis: nam tunc præsumitur facta fraus. Contractus † enim 12 semper præsumitur factus in dubio secundum conditionem personarũ: vt dicit *Bart. in l. nemo ff. de dno. re.* & not. in *l. si prius §. recte ff. de aqua plu. arc.* ¶ Et ex his infertur, quod plus † credi- 13 tur nobili, quàm plebeio: vt est text. & ibi hoc not. *gloss. in vers. plebeius in l. 3. in princip. ff. de test.* Nam vt ibi dicitur, testes nobiliores præferuntur plebeiis. Idem tenet *Bart. in l. 1. 2. col. ver. ex hoc sequitur, C. de dignitat. lib. 12.* & not. in *c. super eo.*

co. supra de test. per Spec. de test. §. 1. circa princip. ibi, quarto fallit. imo * dicebat *Bal. in d. l. 3.* quòd plus
creditur vni nobili, quàm decem rusticis. ¶ Ex
F his etiam infertur, quòd stante statuto, ∫ quòd
quis debeat poni in carcere pro delicto * si ali-
quis nobilis venit carcerandus, satisfactum est
statuto: si assignetur sibi amplus locus, puta pa-
latium potestatis, vel ciuitas tota. ita not. dixit
Angel. de Perusio in l. qui carcerem, ff. quod metus cau-
sa, quem refert & sequitur *Iason in l. admonendi, ff.*
de iureiura. 75. col. in fi. in repetit. de quo est *lex regni*
14 *7. partit. tit. 29. l. 4. in fi.* ¶ Et inde est, quòd † mi-
les cui assignatus est curialiter custodiendus
quidam nobilis de mandato iudicis, quem cu-
rialiter tenebat, & custodiebat credens eum in-
tegræ opinionis & fidei, prout nobiles esse con-
sueuerunt, & prout communiter æstimabatur,
* qui nobilis * postea fugam arripuit: non tenebi-
tur miles, quasi male custodierit. Ita notanter
dicit idem *Angelus in l. si à bona fidei ff. de rei vendi-*
cat. per illum textum, qui dicit, Si à bonæ fidei
possessore fugit seruus: requirendum est, an ta-
lis fuerit, vt custodiri debuerit. Nam si integræ
opinionis erat, vt non debuerit custodiri: absol-
uendus est possessor. Vnde sic dicebat *Angel.* de
15 nobili, qui † non debuit custodiri vt plebeius:
& refert sic accidisse in contingentia facti. quod
dictum tene menti. refert & sequitur *And. Sic.*
in cap. 8. 4. colum. supra, de commodato. & in c. acce-
dens 2. colum. supra, vt lite non contest. & consil. 62. in-
cipit, illud in medium 4. colum. 1. parte, & Franciscus
de Curte in repet. l. admonendi, ff. de iureiur. char. 175.
in fi. & ibi Iason 75. co. in fi. in repet. & in authen. su-
bemus. fin. col. C. de iudic. ¶ Idem dicas in custode
carceris, qui alium substituit, vt firmat *Par. de*
Put. in tract. synd. in ver. carcer. c. licet dicatur. Cre-
dere enim viro nobili, non est culpa: vt voluit
gl. sing. in l. Titio fundus, ff. de condict. & demon. quam
ad hoc multum commendat *Bald. in l. iudicia pe.*
colum. C. de rei vendit. & Ange. in l. 2. ff. de eo per quem
fac. erit. ¶ Ex his etiam inferri potest ad illud,
quod notanter tradit *Ioan. And. in addit. ad Spe.*
tit. de loc. vbi dicit, quod si alicui militi data est
16 † custodia alicuius castri pro certa mercede: &
iste miles commisit custodiam huius castri ali-
cui nobili: deinde illud castrum ab hostibus
captum fuit: non tenebitur miles domino ca-
stri: quia ex quo confidit de nobili, & ei credi-
* dit, non fuit in culpa: vt supra dictum est. * Ita
in contingentia facti fuit decisum, vt refert
Ioan. And. vbi supra, in quo dubio consuluit *Old.*
cons. 94. & vide *Lod. cons. 394. incipit omnipotentis,*
G *&c. vt res clarior.* ¶ Et sic per illa dicebat *Ange. in*
17 *d. l. si à bona fide*, quòd si tutor † vel curator de-
posuit pecunias minoris apud campsorem, ad
cuius fidem communiter currebatur: perditis
pecuniis per fugam vel cessionem dicti cam-
psoris, non tenebitur tutor. argument. illius
textus. optime facit *l. pignus C. de pig. act. & ibi*
not. Ange. & est casus in *l. si res pupillaris, ff. de ad-*
min. tu. secundum eum, quod tene menti: quia
quotidianum. sine culpa est enim tutor, si con-
fidit de eo, de quo communiter in casibus si-
milibus confidebatur. Vide *Bar. in l. si soluturus*
ff. de sol. in l. fi. C. de pig. Bald. in l. acceptam 60. qu.
C. de vsuris, Alexan. in l. si cum dotem §. 1. colum. 3. ff.
solut. mat. De quo vide *infra super text. in 6. not.*
8. colum. vbi multa addo. ¶ Intellige tamen
prædicta, nisi ille nobilis alia vice fuisset car-
ceratus, & fugisset: quia tunc diligentius fo-
ret carcerandus, & custodiendus: vt est *gloss.*
Bald. & Lod. in l. Cornel. ff. ad Syllanian. gloss. in l. 1.
C. de seruis fugit. & in l. si vt certo, §. interdum ff.
commodati. secundum Franc. de Curte, in d. l. admo-
nendi 17. char. in fi. de quo latius per Modernos,
in tract. maleficiorum in parte, fama publica 92.
colum. vers. 4. notandum. & in parte, pro quibus An-
tonius fideiussit 6. colum. *
¶ Ex his omnibus satis apparet, quod pro 18
† nobilibus præsumendum est in his, quæ tan-
gunt nobilitatem, & per consequens non est
mirandum, si in casu dubio præsumamus, quod
sponsus vel maritus nobilis, mittens vel conce-
dens aliquid sponsæ vel vxori, hoc faciat ani-
mo donandi: vt dicebat *Bald. in d. c. intrauit.* ma-
xime si cum nobilitate concurrant diuitiæ: vt
dicebat *gloss. singularis in d. l. vxoris, de leg. 3.* de
qua supra facta est mentio. ¶ Quinimo solæ H
diuitiæ videntur sufficere ad causandam istam
præsumptionem: vt est gloss. menti tenenda,
in l. sed si ego, in fi. ff. ad Velleian. quam multum
commendat *Bald. in l. 2. in fi. C. eo.* Inde est, quod I
sicut † nobiles furca non suspenduntur: secun- 29
dum *Bart. & alios, in l. capitalium, ff. de pœnis, &*
Bald. in capit. 1. §. si quis rusticum de pac. ten. lib. feu.
Abb. in c. pastoralis in princip. de offi. deleg. * ita nec
plebeius diues, secundum *Bart. in l. capitalium §.*
solent. ff. de pœnis, cuius meminit *Felin. in c. cum quis*
de iureiur. colum. 2. versi. tertia declaratio. ¶ Adde
quod sicut ratione nobilitatis sponsi vel mariti
præsumitur animus donandi in his quæ con-
cessit vel misit sponsæ vel vxori: sic etiam ratio-
ne nobilitatis sponsæ vel vxoris. Vnde si spon-
sus vel maritus ignobilis vel plebeius duxit v-
xorem nobilem: & confessus est se recepisse do-
tem ab ea: seu alia iocalia vel munera sibi misit
vel tradidit: in dubio præsumendum est, quod
animo donandi hoc fecerit, ratione nobilita-
tis ipsius sponsæ, vel vxoris, vt statim subii-
ciam.
¶ Quis autem dicatur † nobilis: vide do- K 30
ctores in *cap. venerabilis supra de preben. & in cap. 1.*
de donat. & in c. grandi. de supp. neg. prelat. lib. 6.
maximè per *Corsetum in sua repetit. Bart. & alios*
in l. 1. C. de dignit. lib. 12. Felin. in c. super eo. el 2. supra
de testim. & And. Sic. in c. accedens 2. loco. supra, vt
lite non contest. qui allegat text. in *l. nobiliores, C. de*
commer. & mercator. Et videas etiam latissime &
melius, quàm per alium, per *Bart. Capol. in suo*
tract. de re militari, vbi quamplures opiniones
recitat. vide etiam *l. regni 2. par. titul. 11. l. 2. &*
Rodericum Zamorensem episcopum in speculo vitæ hu-
manæ cap. 5. 6. 7. & 8.

ADDE.

ADDITIONES.

* ¶ Adde *Ias. in l. pactum curatoris, C. de pact. Segurani in rep. l. 3. § fi. ff. de lib. & posthu. fo. 3. consil. 4.*

* ¶ Adde 47. priuilegia nobiliũ, quę ponit *Cepol. in tract. de impe. milit. deligen. in c. 4. incipit, nobiliu.*

* ¶ Adde quòd hanc doctrinam dicit rationabilem *Hippol. in l. 1. §. ad quæstionem colum. 4. ff. de quæst.* Vide etiam *Cur. in rep. quinta, admonendi consil. 42.*

* ¶ Adde *Franc. Cur. in reper. l. admonendi consil. 42. ff. de iureiur.* vbi idem tenet.

* ¶ Adde quod propter talem fugam non relaxabitur cum fideiussoribus, casu quo aliàs deberet relaxari: vt per *Hip. in l. maritus pen. col. ff. de quæstion.*

* ¶ Adde *gloß. expreßam in l. 3. ff. de re mil. super verbo, torqueantur.*

IOAN. BERNAR.

A ¶ Proprium enim est nobilium.] Adde *Ariam l. 32. Taur. n. 16. & Otalorã de nobilitate 5. parte principali, c. fin. num. 14.* ac plenius per *Tiraquel. in suo tract. nobilitatis, c. fi. num. 34. cum multis sequent. & Sylua nuptial. parte, non est nubendum §. non obstat, num. 129. & sequent.*

B ¶ Verum etiam eorum curatores seu coadiutores.] Adde *Didac. de Segur. l. 3. §. fin. num. 63. & ibid. Dida. Perez, ff. de lib. & posth. & Pinel. l. 1. C. de bon. mater. part. 3. num. 57.* & ante eos satis latè, & pluribus allegatis *Tiraquel. de nobilitat. cap. 37. nu. 35. & sequent. ac Peraltam, in l. 1. num. 74. de leg. 2. & Castillo l. 27. Tauri, num. 20. vers. item possunt administratores.*

C ¶ Semper pro nobilibus præsumitur.] Quæ in fauorem nobilitatis hic prosequitur author, habent inter nostros, multa magnaque volumina referta. *Tiraquelli nobilißimum de nobilitate tractatum, atque Chaßanæi in Catalog. gloriæ mundi, & Bon. Acu.* aliud de eodem volumen. Multa etiam paucis lineis comprehendit *Catel. Cota in memorabil. suis, vers. nobilitas, & Alciatus regul. 1. præsumptio 48.* atque ex nostris Hispaniæ scriptoribus est tum notißimum, tum elegantißimum volumen *Otalora*, qui in *c. fin. totius operis de priuilegijs nobilium*, cum authore nostro agit. Adde *Didac. Perez, l. 1. tit. 1. & per tot. lib. 4. Ordin. & in authoris traditionibus huius §.* plures frustatim inferius citabuntur, & multa in laudē, & vituperiũ nobilitatis. Vide nouissimè per *Matienço in dialogo Relatoris 3. parte cap. 3. & cap. 4. & cap. 2.*

D ¶ Officia publica sunt danda nobilibus.] Vide *Catel. Cot. & Matienço, Otaloram*, & quasi omnes supra dictos. Adde *Auendañum part. 1. ca. 19. nu. 15. & sequent.* vbi multa de distribuendis muneribus publicis inter nobiles, & ignobiles traduntur, & vide *authorem infra §. 37. num. 23.* vbi tradit, nobilibus officia vilia iniungenda non esse, atque nobiles, & literatos ęquiparari. Cum authore hic vide per *Auiles in prooemio vers. 1. nu. 23. & Otalor. parte fin. c. fin. num. 8. & 9. & infra, super text. 3. not. §. 26. num. 10.*

E ¶ §. sed si per interpositam personam.] Et si concedamus isto textu probari doctrinam authoris, hodie tamen obstaret prohibitio, *text. l. 14. tit. fin. lib. 8. ordin. & l. 1. tit. 5. lib. 5. eod.* quibus nec palàm quidem, & bona fide permittitur tutori vel curatori bona minoris emere citra pœnam illarũ legum. Nisi dicas id fieri posse dato in eam causam curatore per iudicem, vt limitatis illis iuribus tradidit *Dueñas, regul. 31. fallent. 1.* & ita intelliges *Otalor. d. c. fi. num. 13.* *l. 5. tit. 25. lib. 5.*

F ¶ Statuto quod quis debeat poni in carcere.] Adde *Didac. Perez l. 12. tit. 14. lib. 2. Ordinat. & Auiles c. 23. vers. dispensaren. nu. 6.* & rursus *c. 18. vers. [carcel.] num. 6. & Matienço in dialog. Relatoris parte 1. c. 9. num. 11. & 12. Otaloram* & quasi omnes supra allegatos, *additione 1. huius §.* Ex quibus confirmabis opinionem *Auilesij, d. c. 25. num. 5.* existimantis, priuato quodam, & honesto loco esse incarcerandos nobiles blasphemiæ reos, ex lege Regia, iuxta quam tamen, quia iubet istos reos esse cum vinculis in carcere, nobilis quocũque loco sit, vinculatus esto: vt diligenter not. *Auendañ. in parte 1. c. 20. num. 8.* & rursus ac latius *parte 2. c. 5. num. 22.* & vtrum istius capturæ dies possint per iudicem intermitti, vide *Anton. Gomez. de delictis num. 5.*

G ¶ Et per ista dicebat.] Vide authorem infra super *text. 6 notabil. §. septimo infertur.* vbi plures adiunxi circa conclusionem istam, quia latius de hoc ibi scripsit.

H ¶ Quinimò solæ diuitiæ.] Quid nobilitatis diuitiis insit, scribit *Bart. l. 1. C. de dignit. lib. 12. nu. 47.* & post eum plerique illorũ, quos supra retulimus. Nostris tamē temporibus fortasse placebit, quod *Hostiens.* scripsit, *in c. sua de consanguin. & affinit. & in c. venerabilis de prebend.* & post eum *Andre. Sicu. cons. 43.* atque *Hormanot. Decius in rubri. de acqui. posseß. nu. 57.* secundum quos stultum est cerrare de nobilitate sine diuitiis.

I ¶ Sicut nobiles furca non suspenduntur.] Adde *text. l. 8. tit. 31. par. 7.* ac ne prolixius agam, condemnatio furcę, ad triremes, siue fustiũ torturam, vel palinodiam recantandam, aut alia quæuis ignominiosa, non est inferenda nobili viro qui sanguine claro, literis, dignitate, vel diuitiis, aut alia quauis honestate, authoritateque decoratur. vt per *Matth. Afflict. in constit. Neapolit. lib. 1. de illicit. armorum parte, nu. 36. & Gregor. Lop. gloß. d. l. 5. tit. 6. part. 7. & Otaloram de nobilit. parte fin. c. fin. num. 4. Taurist. l. 79. Tauri, Couar. lib. 2. resolut. c. 9. Auiles c. 1. in princip. num. 28. fol. 39. & Plaçam cap. 1. de delictis num. 23. & Dida. Perez l. fin. titul. 1. lib. 1. Ordin. ad fin. & Auendañ. parte 2. ca. 16. num. 16. vers. item propter. dignitatem.* Ex quibus efficitur dubitabile, quod scripsit *Bald. l. nemo clericus C. de sum. Trin.* & post eum *idem Auendañ. d. c. 16 num. 4.* quòd pœna vniformis per statutum expressa nequaquam est in nobilibus mutanda, vel minuenda, quia cum superiora vera sint, ac iura iuribus declarentur, statutaq; recipiant interpretationē passiuā ex vulgata doctrina, *Bart. l. omnes populi, de iustit. & iure per l. 2. C. de noxal. & l. vt gradatim de muneribus, & hono.* vix apparet quo fundamēto *Bald.* defendi possit. illud supe-

superioribus adde pœna pecuniaria grauius puniri nobilem, vt *Couarruu. Plaça, alijque fatentur, ex gloss. commun. in c. cum quidam de iureiurãd.* cum quibus est *Gregor. Lup. glos. d. l. tit. 28 part. 7.* idem est in pœna corporali, quoties delicti turpitudo est contra nobilitatem ipsam, vt ut furtum, fidem fallere, prodere, & similia quæ fecisse turpius & grauius est nobili viro, quàm vili, & abiecto. Ita dicunt *Gregor. Lupus gloss. g. l. 1. tit. 17 p. 2. & glos. b. l. 2. tit. 30 part. 7. & glos. a. l. 2. ti. 28 p. 7. & Montal. in repertor. suo, ver. pœna,* quod & sentiunt *Otalor. Couarr. & Plaça in d. locis.*

K § Quis autem dicatur nobilis.] Quotuplex sit nobilitas, & quæ maior, colliges ex supra allegatis additione 3. iure autem Hispano, vide *tex. l. 3. titul. 21 p. 2.* & circa eam, quæ immunitatem tributorum parat. Nota sunt iuta per *Otaloram, dict. tract. & alios varijs locis.*

D. Ioannes Barahona.

SVMMA RERVM.

1. *Confessio mariti, vel concessio rerum, in dubio præsumitur facta animo donandi vel remunerandi.*

§. X. CESSANTE autem nobilitate in altero coniugum, si quidem sponsa fecit aliquã donationem sponso, vel vxor marito: deinde spõsus, vel maritus aliquas vestes, iocalia, seu ornamenta misit vel concessit sponsæ vel vxori: præsumitur facta causa remunerationis: & per consequens inducitur donatio. argum. text. in *l. si viro non remunerandi, §. idem Papinianus ff. mandati.* quæ quidem donatio cùm sit reciproca, valida est vel *l. quod autem §. si vir. & vxor. ff. isto tit.* ita tenet *Lod. Ro. in d. cons. 146. si. colum. incipit, in Christi & casta quæstio.* § Et hinc est, quòd si plebeius vel senex duxit vxorem nobilem vel iuuenem, & confessus est recepisse dotem ab ea, vel aliqua iocalia seu munera sibi misit, in dubio præsumendum est, quòd animo donandi hoc fecit. quia mulier nobilis vel iuuenis, propter suam nobilitatem nubendo plebeio seu ignobili vel
1 seni, videtur ei munus facere: ideo † confessio mariti, vel concessio rerum, in dubio debet præsumi facta animo donandi, vel remunerandi, argum. *d. § idem Papin.* ita notat. sentit *Bart. in l. si voluntate. C. de dotis promiss.* tenet expresse *Bald. in l. 1. C. de donat. ante nupt.* quod sequitur *Alexand. in l. si diuortio, in finalibus verbis, ff. de verb. obligat. & Barthol. Socin. in l. 1. 15. column. ff. solut. matrimon. in vers. sed plerique Moderniores.* & *Anton. Corset. in repetitione d. cap. grandi, de sup. neglig. præ. libr. 6. 6. charta 2. col. in fin.* & *Bald. Nouellus in tractat. de dote. 10. parte, in principio 6. column.* quem rogo videas. *Franc. Cur. consil. 54. 4. column. incipit, super duobus.* quamuis *Cyn. Bald. & Ludouic. Rom.* teneant contrarium in *d. l. si diuortio.* per rationes non multum vrgentes, quas referre non curo.

Palacios Rub.

Additiones.

§ Circa huiusmodi confessionem dotis animo compensandi factam, vide *Didac. de Segur. & ibi Didac. Perez l. cohæredi. §. cum filia numer. 162. ff. de vulgat. & pupill. & Couarruu. libr. 4. de sponsal. 2. parte cap. 3. §. 3. num. 2.* & circa huiusmodi remunerationem, in compensationem iuuentutis vel nobilitatis ante matrimonium vel eo constante factam, vide *authorem infra §. 31. & §. 32. num. 7. & super text. §. 21 num. 2. in tertio notabil.* & circa confessionem dotis, quo pacto creditoribus mariti noceat, vide *Anton. Gomez. l. 52. Tauri, num. 52. & sequent. & Couar. libr. 1. resol. c. 7.* & de supra d. vide plura d. §. 31. & circa dotem nõ numeratam sed cautam à marito, vide pulchrum casum infra §. 30. n. 11.

D. Ioannes Barahona.

SVMMÆ RERVM.

1. *Iocalia vilia sponsæ data seu transmissa, & etiam vestes viles præsumuntur donata, & statim efficiuntur mulieris, & n. 3.*
2. *Donum ad hoc vt sit gratuitum, consideratur quantitas muneris.*
3. *Victus appellatione, continentur vestimenta.*
4. *Vestes quotidianæ & necessariæ, quas maritus tradit vxori, statim fiunt vxoris purè & liberè, cum onere, vt eis vtatur constante matrimonio.*
5. *Matrimonium morte viri soluitur re ipsa: fictione tamen iuris intelligitur durare saltem in primo anno.*
6. *Vxor infra annum luctus non potest dotem petere, sed debet in domo viri stare, & illic operari.*
7. *Vxor heres instituta à marito, si post mortem mariti stuprum committat, venit hæreditate vel legato priuanda, tanquam indigna: licet maritus non adiecerit clausulam, si castè vixerit.*
8. *Vestes lugubres seu nigras dare tenentur hæredes vxori defuncti.*
9. *Vestes & ornamenta vilia, & quotidiana, censentur donata, & statim efficiuntur vxoris: & quid de annulis, & lecto.*
10. *Vestiri melius & honorabilius debet magister in Theologia, quàm frater simplex: & melius abbas, quam monachus: & melius doctor, quam scholaris.*
11. *Vestes quotidianæ quæ dicantur.*
12. *Modicum dicitur respectu personarum, & etiam multum.*
13. *Causa magna quando dicatur, & quando negocium arduum.*
14. *Priuilegium concessum personæ intelligitur secundum conditionem, & qualitatem personæ.*
15. *Dos secundum quod est magna, & fructus eius exuberant, melius & honorabilius debet vxor à viro tractari & vestiri.*

PRÆDICTA tamen sunt intelligenda, quando vestes, iocalia, & alia ornamenta sponsæ vel vxori concessa, seu transmissa, erant preciosa, festiualia, & magni valoris. Nam in istis sine dubio non cadit præsũptio donationis: sed magis videntur commodata ad vsum, vt sponsa vel vxor ornatior incedat: vt d. *l. mortis sua causa, in principio, ff. isto tit. & l. si vir ex lana. in princip. & l. vtrum eod. titul. & l. ad vestimentum, ff. de pecu.* cum alijs iuribus, de quibus supra. quæ sic debent intelligi. Secus tamen esset de vestibus & † alijs iocalibus vel ornamentis vilibus. Nam illa præsumuntur donata: & statim efficiuntur mulieris: vt sentit *gloss. singularis communiter approbata,* §. X I.
1
A

probata, in l. cum quid. verbo pro tanto ff. si cert. petat. quæ dicit, quòd si dixi alicui, tolle pecuniam: & pecunia erat in parua quantitate, videor illam donasse.

¶ Pro qua gloss. allego te tum optimum *in c. & si quæstiones infra de simo.* secundum *Abb. ibi in*
2 *3. not.* vbi ad præsumendum quod donum sit † gratuitum, consideratur quantitas muneris. Nam de facili non præsumitur quis libere conferre ea quæ sunt magni pretij: parua autem sic. Idem videtur dicendum in casu nostro, quod res paruæ, seu paruæ quantitatis præsumantur donatæ à sponso vel marito. Hoc expresse in terminis nostris voluit gloss. notat. quam tene menti, & non solet allegari ad hoc in *l. si filij tui, in gloss. 2. in fin. C. isto titul.* quæ dicit, quod in his quæ vir concedit vxori emendo suo nomine, vel aliàs, attenditur quantitas pretij seu valoris ipsius rei concessæ & diuitiarum concedentis. quasi dicat, quod res paruas seu paruæ quantitatis videtur donare: magnas autem seu magni valoris non. quam gloss. ad hoc multum commendat *Paul. de Cast. in d. l. cum quid fin. colum. & consil. 427. i. to. incipit, viso casu, in 2. vol.* Pro qua videtur mihi optimus tex. *in l. verum negotium. ff. isto tit. & in l. omnino & l. pen. ff. de impens. in re. do. fac.* vbi dicitur, quod si maritus paruas fecit expensas in re dotali: in dubio videtur illas donare: magnas autem non.

¶ Ad idem text. in *l. si id quod, § si quæ operæ ff. isto tit.* vbi paruas operas quas serui viri fecerũt vxori, videtur maritus vxori donasse: quia non ita amarè intelligitur prohibitio donationis inter coniuges: tanquã inter infestos. Sed quasi inter coniunctos maximo affectu: & solam inopiam timentes. ibi dicitur. & ideo si maritus soluit vectigal, vel aliud tributum pro vxore itinerante: videtur sibi donare. vt *l. si quis pro vxore, ff. isto titul.* idem si maritus concessit vxori annuum modicum, vt *l. ex annuo eo. titul.* ¶ Bene facit ad hoc text. & quod ibi notatur *in l. in reb. § possunt, ff. comm. & in l. quod in vxorem. C. de neg.*
3 *gest.* ¶ Ex his infertur, quod si maritus † concessit vxori vestes viles seu necessarias ad vsum quotidianum: statim efficiuntur vxoris, & per consequens ea mortua pertinent ad suos hæredes. Sed vestes pretiosæ non videntur donatæ: imo semper remanent viri: & ad eum vel suos hæredes pertinent. ita sentit *gloss. singularis in l. si vsusfructus, § dos in gloss. fin. ff. ad l. Fal.* quam multum commendat *ibi Bart.* quem alij sequũtur. ¶ Hoc idem voluit *Bart. per illum text. in d. l. ex annuo, ff. isto titul. & in l. pen. § seruum 2. column. ff. solut. mat.* dicens se pluries consuluisse, quod vestes quotidianæ datæ vxori sint vxoris: pretiosæ & festiuæ hæredis viri. ¶ Et hanc opinionem sequuntur *ibi Baldus, Angel. Paul. de Cast.* & communiter omnes. * & *Bald. in l. cum te. in fin. C. de don. ante nupt. & Salic. in l. sicut. C. isto tit. & in l. ex annuo, & in l. si mulier, § si vxori ff. eo. Ioann. de Imol. in l. si ex re domini, in fin. ff. de stip. ser. Raphael Fulgosim in l. mortis sua causa. § res in dotem ff. isto ti. Christophorus in § est & aliud. Inst. de don. Ang. consil. 123. incipit quidam nomine Matth. Anch. cons. 181. incipit, in Christi, &c. in prædicto dubio & Paulus de Cast. cons. 186. 2. column. ver. nam eo casu, & Ludou. cons. 146. in princ. vers. 3. casu incipit, in Christi, &c. ista quæstio. & etiam cons. 154. incipit, in Christi, &c. in facto proposito.* ¶ Et hanc opinionem approbat *lex regni 4. part. tit. 11. l. 23. in fin.* quæ dicit, quod pãni seu vestes datæ vxori à marito, si sunt pretiosæ vel festiuales, ea mortua restituuntur marito vel eius hęredibus: quotidianę autem non. ¶ Idem est dicendum, si pater sponsi vel mariti vestes vel ornamenta seu iocalia transmisit vel cõcessit nurui: nã habenda est distinctio: de qua supra. vt viles & quotidianas videtur donare: preciosas autem non. Vnde preciosa veniunt conferenda talia [b] qualia sunt, cum fratribus B
vel cohęredibus ipsius soceri: vt latè & singulariter concludit *Bart. in l. 1. § nec castrense 6. colum. ver. vlterius quæro, ff. de collat. bonor.* quam sequitur *Bald. in l. omnimodo. § imputari 3. colu. ver. quid ergo, de vestimentis. C. de inoffic. testam. & in l. filia cuius 7. col. ver. 5. quæro. C. fam. herc.* & ibi etiam *Salic. in 4. q. & Bald. in tract. de duobus fratribus, in fin. Angel.* F
de Aretio, § fin. 2. col. ver. quæro quid de vestibus. Insti. de sotietate. & Petrus de Vbaldis in repetit. capit. Raynutius, de testam. char. 25. 1. colu. versic. 19. quæro. Paul. de Cast. consil. 184. in fin. incipit, in Christi, &c. videtur dicendum, & consil. 427. incipiente, viso casu, in secundo volumine. qui pulchrè loquitur, & *Alexand. consil. 31. 2. col. incipit, domini.* bonus tex. ad hoc (quamuis ipsi nõ allegant) in *l. si quid certum, in ver. in primis, de leg. 3.* vbi dicitur, quòd si legaui vxori meæ, quæ sui nomine vel sui causa comparata fuerunt, in hoc legato veniunt quę socer nurus nomine comparauit, ergo nõ erant vxoris. ¶ Et intelligo de pretiosis quæ in dubio non videntur donata. vt suprà dictum est. Secus de vilibus & quotidianis. Nam illa videntur donata: quia natura harum rerum, quæ continuo sunt in vsu, ea est, vt vsus trahat ad se proprietatem. vt *l. 1. & 2. ff. de vsufruct. earum rer. quæ vsu consum.* præsertim si dos sit magna & fructus dotis multum exuberantes. nam tunc potius debitum naturale persoluitur, quàm sit mera donatio. argum. *l. 1. C. de impon. lucra. descript. lib. 10. & l. pe. ff. sol. ma. & l. ad vestimentum, ff. de peculio.* secundum *Bald.* qui hoc dicit in *dict. c. iurauit, pe. col. supra de probat.* ¶ Ex prædictis concluditur, quod vestes vel alia ornamenta, quæ sponsus vel maritus concedit vel mittit sponsæ vel vxori, vel socer nurui: si sint vilia, videtur donare: non autem pretiosa. & ista est opinio, qua vtimur in audientia regali, & secundum eam pluries iudicari vidi. Quamuis aliqui Moderni cõtra eam insurgant, dicẽtes, quod cum maritus teneatur alere vxorem: vt *l. si cum dotem, § fin. autem in sauissimo ff. solut. mat. & l. quod si nulla, ff. de religiosis & sump. fun. cum similibus.* & appella-
tione † victus continentur vestimenta: vt *l.* 4
verbo, victus ff. de verbor. significat. & l. legatis, ff. de alimentis & cibarijs legatis. si ergo necesse habet

habet dare vestimenta, nō videtur donare quia
in necessitatibus nemo liberalis existit: vt *l. rem*
legatam ff. de alimentis leg. Hæc fuit opinio *Dyni*
in dict. l. pe. §. seruis. ff. solut. mat. quam aliqui Mo-
derni sequuntur. & ita cum hoc casu possit ca-
pi hæc coniectura necessitatis, quæ arctat ma-
ritum ad vxorem alendam: non videtur quod
possit cadere præsumptio donationis: vt *l. cum*
de indebito. ff. de probat.

¶ Maximè, quia nemo negabit, quin vestes
quotidianæ, quæ dantur vxori, dantur vt de-
seruiant oneri matrimonij, nedum de præsenti,
sed etiam in futurum, vnde videntur datæ vxo-
ri vt eis vtatur durante matrimonio, & non vl-
trà. Finito ergo matrimonio, remanebunt pe-
nes virum, vel eius hæredem. ¶ Ad hoc bonus
text. *in d. l. pe. §. seruis ff. sol. mat.* vbi vestes à viro
datæ seruis vxoris sol. mat. restituendæ sunt vi-
ro tales, quales. ¶ Ad idem optimus tex. *l. ex an-*
nuo. ff. isto ti. vbi permittitur marito, quod possit
donare vxori modicum annuum: sed si aliquid
ex illo annuo superest, soluto matrimonio, il-
lud reuocari potest à marito, & ad eum vel suos
hæredes pertinet. Sic ergo in casu nostro vestes
viles seu quotidianæ quas vir dedit vxori, ea
mortua spectant ad virum vel suum hæredem
tales, quales sunt. Et per ista *Alexander in d. l. si v-*
susfructus, §. dos. ff. ad l. Falc. dicit hanc opinionem
in puncto iuris fore veriorem. Et alij moderni
sequuntur eum. ¶ Sed propter ista ab opinione
Bart. communiter approbata non est receden-
dum. quoniam, vt dicebat *ipse Bart. in d. §. seruis.*
si ista opinio Dyni & sequacium vera esset, con-
tineret iniquitatem: quia secundum eam se-
queretur, quod vestes quæ sunt ad vsum quoti-
dianum, non viderentur donatæ, & essent hæ-
redis viri. sed vestes festiuæ viderentur donatę,
quia eas maritus sponte sibi dedit. & sic essent
mulieris. quod non est dicendum, vt apparet
ex prædictis. ¶ Vel aliter, & fortè melius potest
dici, quod vestes quotidianas & necessarias pro
tempore, quo habet durare matrimonium, nō
videtur maritus propriè donare, prout dicebat
Dynus: sed tamen videntur traditæ in causam
alimentorum, ad quæ tenetur maritus ipsi vxo-
ri, vt supra dictum est. Pro tempore autem, pro
quo matrimonium posset solui, ex quo expen-
sa est modica, quod videantur donatæ arg. *d. l.*
vtrum, ff. isto ti. cum alijs, de quibus supra. ita di-
cebat not. *Io. de Imol. in d. §. seruis 4. col. vers. 3. ca-*
su. & sequitur *Ludon. Ro. in authent. ex testamento.*
C. de collat. idem in effectu voluit *Salic. in l. sicut*
4 *in fin. C. isto ti.* dicens, quod † vestes quotidianæ
& necessariæ, quas maritus tradit vxori, statim
fiunt vxoris purè & liberè cum onere, vt eis v-
tatur constante matrimonio: eo autem soluto
cessat illud onus, & remanet datio pura. & ideo
non veniunt restituendæ. & per istum modum
saluatur communis opinio secundum eum.
¶ Nec prædictis obstat text. in *d. l. pe. §. seruis.* vbi
expensa modica vestimentorum non videtur
fieri animo donandi. quia illud procedit, quā-
do matrimonium soluitur diuortio, & ideo
quamuis donatio videatur facta, propter di-
uortium, videtur reuocata: vt *ibi* dicit *gloss.* secus
fortè si matrimonium fuisset morte dissolutū,
secundum *Ioannem de Imol. ibi* ¶ Vel aliter secun-
dum eum, illud procedit in expensis factis ser-
uis, in quibus non cadit verisimiliter tanta af-
fectio, quanta in vxoris persona. Iuxta not. in *l.*
quod in vxorem. C. de negot. gest. & in l. 1. & 2. ff. isto
tit. quæ quidem affectio, seu causa affectionis,
videtur fuisse causa donationis vestium, vltra
causam alimentorum: quia sunt socij diuinæ &
humanæ domus: vt *l. aduersus. C. de crim. expilat.*
hæred. faciunt notata in *l. assiduis. C. qui potior. in*
pign. habe. ¶ Ista autem causa affectionis non ces-
sat soluto matrimon. quamuis cessat causa ali-
mentorum. ideo non cessat dispositio, ex quo
vna ratio remanet. vt *l. liberorum §. notantur, ff. de*
his qui notant. infam. & Instit. de nupt. §. affinitatis.
¶ Vel potest dici aliter, & forte melius, quod
licet † matrimonium fuerit solutū morte ma- 5
riti re ipsa; iuris tamen fictione intelligitur du-
rare saltem in primo anno sequenti, qui dicitur
annus luctus: vt *l. omnem. C. de bonis maternis.* cū
illo anno nubere nō possit: vt in *authent. de nupt.*
§. solut. coll. 4. & l. fi. de repud. ita dicit *glos. not. in l.*
vnic. §. exaction. super verbo, restituendis, ad fi. C. de rei
vxor. actio. ¶ Et inde est, quòd infra illum annum
luctus, vxor dotem † petere non potest, nec im- 6
putatur sibi, cur dotem non petijt: vt *dicto §. ex-*
actio. & notatur in *§. fuerat. Instit. de actio.* ¶ Et in
domo viri debet stare, & ibi operari. vt *l. si pa-*
tronus ff. de operis libertorum. & notatur per *Cyn. in*
dict. § exactio. & per alios ibi, & in dict. §. fuerat.

¶ Et propterea sicut acquisita per vxorem
constante matrim. videntur acquisita de bonis
mariti, vt euitetur suspicio turpis quæstus: vt
l. Q. Mutius ff. isto tit. & l. etiam. C. eo. Sic & quæsi-
ta infra annum luctus, cum eadem castitas infra
tempora luctus in muliere desideretur, per le-
gem, quæ desideratur constante matrimonio.
vt in *auth. de restit. & ea quæ pa. in rubro & in nigro,*
col. 4. ita sentit *gloss. in d. l. Quintus.* & firmat *Ang.*
cons. 141. 1. col. incipit, in Dei nomine super primo. de
quo infrà latius dicetur. ¶ Ad prædicta facit C
lex Regni f. 11. l. 3. tit. 12. l. 9. quę dicit, quod si ma-
ritus aliquid donauit vxori: & postea ea mor-
tua, ipsa luxuriosè viuit: perdit illud, & hæredi-
bus mariti applicatur.* ¶ Idem est de bonis, quę *
ipsa habuit de his quæ fuerūt acquisita constā-
te matrim. vt dictat *lex Regni lib. 5. Ordinationum,*
tit. 4. l. 4. ¶ Idem de dote ipsius mulieris: vt vo- *l. 5. tit. 9.*
luit *Paulus de Castro in l. sororem. C. de his quibus vt* *lib. 5.*
indig. & cons. 62. de quo per Alex. in d. l. sororem. vbi
est bona glos. ad propositum nostrum. & gloss.
not. & *ibi Salic. in l. fideicommissum. C. de fideicom.*
¶ Vbi *Salic.* concludit, quod si maritus † vxo- 7
rem hæredem instituit, vel aliquid ei legauit, &
post mortem mariti stuprum commisit: venit
priuanda hæreditate vel legato, vt indigna,
licet maritus non adiecerit clausulam, si castè
vixerit: quia tenetur seruare castitatem etiam

post mortem mariti: quia intelligitur durare in
matrimonio : quamuis ergo mortuus sit mari-
tus, quasi remanēs in matrimonio, habebit ve-
8 stes quotidianas sibi donatas. † Quinimo te-
D nentur *a* hæredes date sibi vestes alias nigras
seu lugubres: vt not. *Bart. & Angel. in l. decreto. C.*
de his qui no. infam. Bald. in l. C. de sec. nupt. & in c.
peruenit. de empt. & vend. post Innocen. Angel. in l. dos
legata. ff. ad l. Fal. Anchar. & Ioan. de Imol. in l. si ex
re domini. §. illud quæsitum. ff. de stipul. seruo. vbi est
bona glos. *Ang. de Aretio in §. fuerat ante. prope fin.*
Instit. de act. quæ quidem vestes lugubres & vi-
duales traditæ vxori, ita demum videntur esse
vxoris, si sunt vilis pretij, & deputatæ ad vsum
quotidianum. secus si essent festiuæ & magni
valoris : quia tunc potius videntur traditæ vt
seruiant ad honorem mariti, quandiu sit vidua,
quàm videantur donatæ: sicut in alijs vestibus
dictum est. & ideo si mulier tunc nuberet, hæ-
res posset tales vestes pretiosas repetere, quasi
cesset causa traditionis: nisi consuetudo regio-
nis aliter se habeat. ita not. tenet *Vital. in l. clau-*
sularum, char. 221. 1. col. aliàs in clausula pe. 15. col. &
Campetius in tractatu de dote, 2. part. quæstion. 56.
9 ¶ Concludo igitur, quòd † vestes & ornamen-
ta vilia & quotidiana censentur donata, & sta-
tim efficiuntur vxoris. ¶ Et intelligo hoc non
solùm de vestibus quotidianis pro omni tem-
pore, sed etiā de illis, quæ sunt quotidianæ pro
certo tempore vt quia aliæ æstiuales, aliæ hie-
males: vt est vestis abolla, seu duplicata : dum-
modo non sint nimis excessiuæ : quia quod ex-
cedit, restituendum est: vt sentit *gloss. fin. in dict.*
l. vtrum. ff isto tit. istud est not. dictum solius *Sa-*
lic. in d. l. sicut. in fi. C. isto tit. est textus in *d. l. ex an-*
nuo. eod. tit. ff. ¶ Idem dicit *Salic.* de annulis, vt
quotidianus detur vxori, alius non. quod dictū
alibi non legi. tene istud menti.

¶ Hoc idem videtur dicendum de lecto quo-
tidiano, quem vxor doctoris vel alterius habe-
bat separatum à marito: vt ille soluto matrimo-
nio pertineat ad vxorem, cùm alimentorum
nomine contineatur: vt not. in *l. cum hi. §. qui*
transegit. ff de transact. quod tamen *Bald. in dict. §.*
seruis, non credit verum : quia interuenit vera
traditio : sed magis quædam permissio iure fa-
miliaritatis, secundum eum *ibi, fina. col. in princ.*
hodie tamen in hoc est prouisum per legem re-
gni Foro legum *l. 3. tit. 6.* quæ dicit, quòd lectus
quotidianus debetur cōiugi viuo, altero mor-
E tuo. Quod *e* fortè intelligendum est, nisi talis
sit lectus qui habeat culcitram sericeam : illa e-
nim non transit cum lecto, quia non conuenit
viduæ. ita videntur sentire *Bal. & Angel. in l. ple-*
num. §. equitij. ff. de vsu & habita. vbi dicit, quòd si
testator leget vxori lectum suum, non videtur
legasse culcitras de serico: quia non conueniūt
viduis, secundum eum, quem alij referunt, &
Raphael Fulgos. cons. 27. in princip. cognita. & vide
quæ statim subijcit. ¶ Et quod plus est, dicebat
no. *Bald. in dict. l. penul. §. seruis fi. col. ff. sol. matrim.*
quòd si vestes erant honorabiles secundum di-
gnitatem viri & vxoris, & adeo conuenirent
vxori, quòd sine ipsis commode non posset in
publicum comparere: idem esset dicendum de
illis, quod de vestibus quotidianis, præsertim si
patiuntur fructus dotis. est enim eadem ratio:
quia totū hoc fit ex necessitate. quod est multū
not. & quotidianum, & alibi non recolo me le-
gisse. & placet mihi, quia veritate inspecta, istæ
vestes sine quibus vxor in publicū cōparere sine
dedecore non potest, attenta dignitate vel cō-
ditione personę: non dico in diebus festiuis, sed
in alijs diebus quotidianis, possūt dici quotidi-
anæ: quia vestes sunt dandæ secundū dignitatē
& qualitatem eius, cui conceduntur. vt est text.
optimus in *l. sed si quid inædificauer. §. sufficiēt. ff. de*
vsufructu. vbi litera dicit, sufficienter autem ale-
re & vestire debet vsufructuarius seruos, in qui-
bus habet vsumfructum, secundum ordinem &
dignitatem mancipiorum. ¶ Ad idem text. in
l. ius alimentorum. ff. vbi pup. educar. de. vbi dicitur,
quòd alimenta & vestes debent dari pupillo se-
cundum qualitatem & dignitatem eius. ¶ Idem
dicit tex. in *l. cum plures §. cum tutor. ff. de admi. tu.*
¶ Non *f* enim omnes æquales debent vestes ve- F
stire: vt *l. 1. C. quæ res ven. non po. & l. fi. C. de rescin.*
ven. & per *totum tit. C. de vestib. olob. lib. 11.* Bonus
text. in *c. non cogantur 42. di.* vbi nobiles diuites
non coguntur vesci alimētis vilibus, sicut pau-
peres. Habenda est ergo personarum qualitas
vt etiam in simili *Bal. in l. liberti. C. de ope. liber. col.*
4. ver. dubitabatur. vbi dicit, quod si, est ban-
nitum, quod quisque vadat ad exercitum : in-
telligitur secūdum qualitatem personarum, &
ideo rusticus ibit pedes, nobilis eques, secun-
dum possibilitatem & dignitatem suam : quod
not. ad multa. Idem in effectu vult *Bart. in l. si*
non sortem. §. libertus. ff. de condi. inde. quem refert
Rapha. Fulgo. in præalleg. consil. 27. co. 2. vbi allegat
bona iura ad hoc, quæ per te videas. Et ideo
melius & honorabilius † vestietur magister 10
in Theologia, quàm frater simplex : & melius
Abbas, quàm monachus: & melius doctor, quā
scholaris. vt dicit *Bal. in d. l. sed & si quid inædifica-*
uerit. quem refert & sequitur *And. Siculus in c. pa-*
storalis supra, de do. 2. col. est bonus text. *in c. 1. 21. q.*
4. traditur per *Spe. titul. de aduocato. §. sequitur vi-*
dere de vestibus. in prin. Non ergo similibus vesti-
bus vtentur vxores doctorum, vel aliorum no-
bilium: & vxores ignobilium, seu rusticorum.
Vestes enim, quibus quotidie vtitur vxor do-
ctoris, vel nobilis, possunt esse festiuæ pro alijs.
Vnde *Seneca* ait vxori Neronis, Indue te delica-
tè charissima, non propter te, sed propter ho-
norem imperij. vt refert *Spe. vbi supra.* Vnde se-
cundum prædicta satis poterunt dici † quoti- 11
dianæ vestes illæ, quibus vxor nobilis alicuius
doctoris, vel alterius nobilis, vtitur diebus
quotidianis, sine quibus non potest commodè
in publicum comparere. ¶ Et istud videtur fuis-
se de mente *Ioan. de Imo. in d. §. seruis fi. col.* vbi di-
xit, quod arbitrio iudicis relinquitur, quæ ve-
stes dicantur quotidianæ: per id quod in simili
voluit

voluit *gl. in authen. præterea, verbo locuples. C. vnde vir & vxor.* quæ dicit, relinquendum esse arbitrio iudicis, quis dicatur locuples, vel non. per *l. tam dementis, in princip. C. de ep. au.* vbi dos debet dari eius quantitatis, quam æstimabit iudex in hoc loco: quia habebit respectum ad substantiam debentis præstare, & eius cui est præstanda, & ad qualitatem personarum. vt *l. si filia, de leg. 3. & l. quæro, ff. de iure do. cum similibus.* & illam *gloss. in d. authen. præterea.* sequuntur communiter omnes doctores ibi. & est *bona gloss. in l. vbi adhuc, & ibi Dynus, Cy. & alij. C. de iure do. & gloss. in l. fi. C. quando fis. vel priuat.* quę dicunt, quòd iudex arbitrabitur quem pauperem vel diuitem per famam, & vulgi opinionem. Idem *Bart. & Angel. in l. si vero. §. si pro rei qualitate. ff. qui satisdar. cog.* Nam vt dicebat *Iacob. Butri. in d. authent. præterea.* consideranda est qualitas personarum: quia nobilis, & qui nescit operari, non dicitur diues de eo, de quo diceretur diues rusticus & artifex. Et inde est, quod si vnus est nobilis, qui habet alimenta, sed suam dignitatem conseruare non potest: & haber forte puellas, quas maritare non valet: in subsidium vitæ, vel dotium, potest episcopus, cui relicta est distributio in pauperes, aliquid sibi dare tanquam pauperi: quia licet non sit omnino mendicans, tamen secundum statum natalium suorum aliqua sustentatione eget: & ideo inter pauperes connumeratur. casus est sin. in *leg. si quis ad declinandam. C. de episcop. & cleric. secundum Baldum, ibi in 3. columm. ver. circa tertium.* de quo meminit multum commendando *Bartholomæus Capolla in suo tractat. de re. mi. chart. 8. fin. column. in princip.* quod intellige, quando illud quod testator reliquit, erat in magna quantitate. secus si in parua: nam tunc non videtur cogitasse testator de tali nobili. licet pauper sit. ita notat. dicit *Angel. in l. sed & si susceperit, §. libertis ff. de iudic.* arg. illius text. quod tene menti. Facit dictum *Baldi in authent. præterea. C. vnde vir & vxor co. 2. ver. denuo non.* vbi ait, quod si testator mandat maritare puellas virgines, pauperes bonus vir, id est, executor testamenti, arbitrabitur. & si male arbitre-
G tur, recurritur ad iudicem. ¶ Bene facit ad prædicta *gloss. not. communiter approbata, in d. l. sed & si susceperit. §. 1. ver. medica. ff. de iudic.* quæ
12 dicit, quod † modicum dicitur respectu personarum, & ponit exemplum in regina Matilda, dicente, aliquantulum terræ dono illi ecclesiæ, quæ tamen donabat triginta millia iugera terræ, quæ ipsa reputabat modicum, & alij reputassent multum: vt voluit *gloss. in l. illicitas, §. ne potentiores, ver. lumine, ff. de offic. præsid.* quę dicit, quod tenuis homo porcellum suum, sicut oculum, custodit. Arbitrio ergo iudicis discernetur, quando dicatur multum, vel modicum. ¶ Sicut etiam relinquitur arbitrio iudicis, inspecta qualitate personarum, quæ
13 causa † dicatur magna, vel parua: vt est *gloss. not. in c. fin. in ver. illustrium, de re. iudic. lib. 6.* quam multum commendat *Abbas in cap. Quintaual. §.* charta 2. colum. *supra de iureiur. & in c. fin. in §. sanè, eo. tit. & in c. de appellationibus, de appell.* de quo per *Bart. & alios in l. admonendi, ff. de iureiur.* ¶ Facit quod voluit *Innocent. in c. final. in princ. supra de offic. deleg.* vbi dicitur, quod arbitrio iudicis relinquitur, quod negotium dicatur arduum, vt videatur electa industria personæ. Facit quod voluit *Ioan. Ant. in c. fi. supra de do.* vbi dicit, quod statur arbitrio iudicantis, quòd damnum dicatur graue. Idem voluit *Bal. in l. 1. in princ. C. si aduersus vendit. pign.* vbi dicit, quod arbitrio iudicis relinquitur, quando minor dicitur passus magnum damnum, vel detrimentum, quod dictum retulit *Aud. Sic in c. at si clerici, §. de adult. 3. col. supra de iud. & in c. propter sterilitatem 7. column. supra, de locat.* ¶ Ex quo dicebat post *Ant. & Abb. in d. §. de adul.* quod arbitrio iudicis relinquitur, quod delictum vel crimen dicatur magnum vel paruum. Idem tenet *Baldus in c. proposuit. in princ. supra de appel.* sicut etiam quæ iniuria dicatur atrox. vt traditur in *§. atrox. Instit. de iniurijs.* ¶ Ex quo etiam dicebat *And. Sicul. in d. c. propter sterilitatem,* quod arbitrio iudicis relinquitur, quod dicatur magnum incommodum prouenient in re conducta.* Vnde respectu conductoris, qui fortè habet magnam & grauem familiam, & est diues: etiam si recipiat dimidiam eius, quod consueuit: non dicetur pati magnū incommodum: licet secus esset in paupere. allegat in simili *Bar. in authen. minoris 1. col. in fin. C. qui dari tuto pos.* vbi dixit, quod arbitrio iudicis relinquitur, quæ dicatur quantitas magna, vel parua, secundum qualitatem personarum. vt est *glos. not. in authen. vt hi qui oblig. perhi. se habe. res minor. §. sed & si quis, in ver. sed si quis, &c. col. 6.* Idem voluit *Bald. in l. vna. 3. col. C. de confessis.* vbi dixit, quòd arbitrio iudicis relinquitur, quę dicatur magna quantitas, vel parua, vt credatur libris mercatorum pro se, vel cōtra se, quod arbitrabitur secundum qualitatē personarum. Multa alia penè infinita, quæ relinquuntur arbitrio iudicis, hic adijcere possem: quæ tamen breuitatis causa omittuntur, quia non est ille noster principalis intentus. Aliqua cumulauit *Galuanus in suo tractatu de casibus, qui arbitrio iudicis relinquuntur.* ¶ Ad idem facit text. & quod ibi not. in *l. hactenus, ff. de vsufructu. & in l. in rebus, §. possunt, ff. commoda. & in l. omnino, ff. de impensis in re domini factis.* vbi relinquitur arbitrio iudicis, quæ impensa dicatur magna, vel parua, inspecta qualitate & dignitate personarum.

¶ Ad idem facit text. optimus in *l. ex militari. ff. de testamen. milit.* vbi probatur, quod † 14
priuilegium concessum alicui personæ, intelligitur secundum conditionem & qualitatem personæ, Et est casus valde notat. secundum *Baldum ibi,* quòd priuilegia sunt interpretanda secundum conditionem priuilegiati. & ad hoc quotidie allegatur, & est argumentum secundum eum, quòd si concessum est alicui episcopo priuilegium, quòd possit celebrare tem-

pore interdicti: intelligitur, quòd possit celebrare etiam in pontificalibus, secundum conditionem personæ suæ: quod dictum refert & sequitur multum commendando *And. Siculus, in c. possessiones. 2. col. supra de rebus ecclesiæ non alien.*

¶ Ad quod bene facit tex. in *l. si quis. §. irritum ff. de iniust. test. & c. placuit & c. sic viue. 16. q. 1.* vbi probatur, quod dispositio simpliciter loquens, vel gratia concessa personæ, intelligitur secundum conditionem personæ suę. Et per hoc dicit *And. Siculus*, vbi supra. quod cum dubitaretur in ciuitate Senarum de quodam priotatu, an esset secularis, an regularis: consuluit, quod deberet attendi qualitas personarum tegentium, quia si erant regulares, præsumptio erat, quòd prioratus erat regularis. per text. singularem in *c. cū de beneficio de preben. li. 6.* ¶ Ex his dicebat *Salic. in l. si filius in prin. C. familia hercis.* quod ad cognitionem castrensis peculij consideratur qualitas rei donatæ, & qualitas personę cui, & à qua donatur. ¶ Hinc etiam dicebat not. *Ang. in l. plenū. §. equity. ff. de vsu. & habi.* quod si legat testator lectum mulieri viduæ, non videtur legare culcitram de serico, quia intelligitur de lecto, secundum qualitatem mulieris viduæ, secundū

* eum. * Idem voluit *ibi Bald. quem refert & sequitur Raphael. Fulgos. cons. 27. incipiente, proposita.* inferens ex hoc, quod præceptū testatoris, vt vxor, vel soror, aut consanguinea indnatur vestibus nigris; debet intelligi secundum qualitatem personæ, cui præcipitur. vt ibi late & singulariter per eum. Culcitra ergo sericea lecti quotidiani forte non spectabit ad vxorem, vt supra dictum est.

¶ Ita ergo dicendum erit in casu nostro, quod vestes, & alia ornamenta, dicentur quotidiana, arbitrio iudicis, qui considerabit qualitatem & dignitatem mariti & vxoris. & per consequens dicentur vestes quotidianæ illæ, sine quibus vxor in diebus quotidianis nō potest commode & sine verecundia in publico comparere: præsertim si hoc patiantur fructus dotis. vt dicebat *Bald. in dict. §. seruis.* Eo enim casu, quo

15 † dos est magna, & fructus dotis multum exuberant: melius & honorabilius debet tractari & vestiri vxor à viro. ar. eorum quę notantur in *l. 1. C. de impo. lucra. descript. lib. 10. & in l. id vestimētum ff. de peculio.* tetigi in superioribus, & dicam forte latius super tex. Et per ista me expedio de ista sponsalitia largitate, vel dotalitia, siue donatione ante nuptias.

ADDITIONES.

* ¶ Adde bonam *gloss. in l. 6. titul. 6 libr. 3. fol. 9. in gloss. 2.*

* ¶ Adde tamen bonum text. *in l. 12. 4. partita.* quæ vult, quòd mulier quæ fornicatur post mortem viri, infra annum luctus, perdit arrhas, & donationem sibi factam à marito, & relicta sibi ab eo in testamento. & sic dum dicit infra annum, multum restringit prædicta: quia videtur, quòd si post annum fornicaretur, nō amitteret. vide *gloss. in authen. de resti. & ea quæ pa. § si in verbo, malignè. collat. 4.* & ibi amp. commendantem eam.

¶ Adde copiosissime per *Hipp. in quæst. 1. col. ff. * de quæst. cum tribus sequent.* vbi describit vltra 60. casus, qui relinquuntur arbit. iudicis, & vide ibi notata per eum, in *col. 4. ver. final.* & scias an iudex negando aliquid, &c. prædictum teneatur in sindicatu. & in consil. sequen. an tunc possit appellari ab eo, & qualiter debet arbitrari, & aliqua notanda in proposito.

¶ Adde quod idem tenet *Ias. in l. stipulatio ista, * habere licere. §. hi qui. col. 1. ff. de verbor. obligatio. & Hipp. in rubr. de prob. consil. 5 ante medium.* quos vide per plura cumulantes, in quibus verba intelliguntur iuxtà conditionem personæ, cui referuntur. vide *Bar. in l. librorum. §. fin. ff. de legat. 3.* vbi contrà tenet per tex. ibi, & per alia duo iura, quæ vide per te. vide *glos. in l. 6. li. 3. tit. Foro leg. in glo. 1.* vbi tenet primam opinio. contra *Bart.*

IOANNES BERNARD.

¶ Communiter approbata.] Vide *Mattha. de Afflictis, in decis. 315. & Greg. Lupum glos. 1. l. 23. tit. 11. p. 4. per authorem hic allegata. & Villalobos in vol. communi sententiarum. vers. vestes. nu. 32. & Montal. glos. in l. 6. tit. 6. lib. 3. Fors. & Auendañ part. 1. c. 15. nu. 16. & aliqua per Dueñas in regula 221. Didacum Perez. l. 7. tit. 1. lib. 1. Ordin.* A

¶ Alia qualia sunt.] His verbis obnijs & veluti ad aliud emissis, latet singularis doctrina, sępius necessaria & rei non parum dubitabilis, in collatione scilicet, tale quid conferēdum, quale est, ratione non habita eius quòd industria, casu, vel natura sua, res pretiosior, vel deterior facta sit. Adde pro verbis authoris *Greg. Lupum. glos. b. l. 3. tit. 15. part. 6. & Castillo, in l. 29. Taur. ad fin. & ibi Arias, n. 103. & n. 124.* quorum allegationibus adiunge *Corneum, in l. illum. C. de collat. n. 5. & n. 24.* quid autem in collatione dotis æstimatæ? Vide *Ant. Gomez l. 29. Tauri, n. 13.* secundum quem pretium æstimationis debet conferri per filiam, & hæc quidem nisi mora intercesserit, nam tunc agitur de eo quod interest. *l. filius, § à filia. de collatione dotis.* & vide *authorem & quæ ibi not. infra super tex. 6. not. § vlt. n. 11.* B

¶ Ad prædicta facit.] An dotem, donationem, lucra matrimonialia, & legata siue hæreditatē, amittat vxor quæ mortuo marito turpiter fornicata est, plura latius dicuntur per authorem infra. *in rubri. § fin. ad finem,* vbi plures adiunxi. C

¶ Tenentur hæredes vestes alias nigras seu lugubres.] Vide *Thomam Grammati. vers. soluto matrimonio, in additionibus ad Matthaeum de Afflictis, decisione 315. Montalu. glos. in vers. & adde quod hæres viri. in l. 6. titul. 6. lib. 3. Fori.* & tuctius in *l. 2. titul. 19. part. 4. & Arias, & Castillo l. 30. Tauri. Didac. Perez. l. 7. tit. 1. li. 1. Ordina. glo. 6. & Couar. de sponsal. part. 2. c. 3. §. fin. num. 10.* vbi & *Arias prædicto loco,* tradit etiam de his vestibus repetendis à muliere, quæ intra annum luctus, secundo nupsit iniuria mariti prioris, atque adeo procedit hæc nostratium cōmunis opinio, vt vidua quæ proprijs expensis se maluit induere, quàm pati D

motam

morã hæredum, possit ab eisdẽ petere pretium, quod insũpsit. Vt scripsit *Imol. l. penul. § seru. circa fin. ff. solut. matrim. vers. ex prædictis etiam*, quem sequitur *Tho. Grammatic. vbi supra*. Et vide Capitiũ quem allegat *Decisione* 135. addeque *Marc. Mantuan. singul.* 584.

E ¶Quod forte intelligendum.] Adde *Montal. glos. 1. in d. l. 6. tit. 6. lib. 3. Fori*.

F ¶Non enim omnes æquales.] Circa ista omnia, quæ doctè & ingeniosè prosequitur author. vsque ad num. 12. vide paucis *Gregor. Lup. glo. & in dict. l. 23. tit. 11. p. 4.* & multis *Tiraquel. de nobilitate c. 20. quasi per totum. Et Didac. Perez pluribus allegatis in l. 1. titul. 1. libr. 3. Ordinam. vers. pobres*. ex quorum traditionibus ornabis & confirmabis multa hic tradita per authorem. Et qualiter paupertas in iudicium deducta probetur, adde pulchrè per *Conarr. l. 2. resolutio. cap. 6.* & quæ dicuntur per *Suarez in l. 1. titul. 2. de las arrhas lib. 3. For. § circa hanc partem*, & vtrum distributuris eleemosynam, licet in pari causa gratificari amicioribus colliges ex traditis per *Matienço in Dialogo Relatoris 3. part. cap. 19.* vbi multa de gratificatione traduntur, hoc loco citato, quasi in his illa maximè locum habeant, quę hic continentur.

G ¶ Bene facit ad prædicta.] Pulchrè quidem congeruntur per authorem multa, quibus duci possis ad arbitrandum, quę sit magna vel parua causa. Adde *Baetum de Dotibus capit. 27. numero 9.* & memento contra magnificos iudices, & partim superbos, qui cum inter pauperes iudicent, vel tribunali præsint, in cuius prouincia plerique sint parum diuites, remerè contemnunt causas, nec aduertunt id quod sibi quasi contemptui est, ligitantibus maximi videri & fore momẽti iuxta traditiones authoris nostri.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Arrha in Hispania idem sunt, quod donationes.*
2. *Vasallus non potest alicui donare feudum sine licentia domini: potest tamen in fauorem mulierum & dotis, constituere donationem propter nuptias in re feudali.*
3. *Feudataria mulier potest dare suum feudum in dotem sine licentia domini.*
4. *Feudatarius potest obligare feudum pro restitutione dotis, quoad feudatarij præiudicium, non autem domini.*
5. *Vasallus an possit de re feudali filiam dotare.*
6. *Emphyteota an possit vxori constituere donationem propter nuptias, vel dare arrhas in re, quam habet vt emphyteosim.*

ADVERTENDVM tamẽ: quia licet olim istæ
1 † donationes, quę fiebant ante matrimonium, appellabantur donationes ante nuptias, seu antipherna, ab anti, quod est cõtra: & pherna, quod est donatio, quasi donatio contra donationem: quia primò mulier faciebat donationem propter nuptias, constituendo dotem viro: postea vir faciebat aliam donationem vxori. Hodie verò, quia fiunt istæ donationes nõ solum ante matrimonium, sed etiam post, appellantur donationes propter nuptias, quòd vtroque casu fiunt propter matrimonium. Ita dicit text. in *l. si constante & l. cùm multa, C. de donatio. ante nupt. & in § est & aliud. Instit. de donatio.*
& has donationes in his regnis ª secũdum morem Hispaniæ appellamus arrhas: vt dicit *lex Regni 4. part. tit. 11. l. 1.* A

¶Quę quidem donationes propter nuptias, seu arrhæ, dantur à viro vxori, seu dari præsumuntur, in præmium pudicitiæ & virginitatis. vt est text. melior, quàm sit in iure, secundum *Bald. ibi, in l. res vxoris. C. isto tit.* Et propterea multum fauent iura istis donationibus siue arrhis: quamuis de iure regni etiam mulieri corruptæ
vel viduæ ᵇ dati vel promitti possunt. vt *foro* B
Iuzgo, libr. 3. tit. 1. l. 6. & Foro legum libr. 3. tit. 2. l. 1.
¶Et hinc est, quod licet aliàs † vasallus non pos- 2
sit donare feudum alieni sine licentia domini: vt in *cap. 1. § donare. in tit. qualiter olim feu. alien. pot. li feu. & in c. 1. de prohibita feudi alien. per Frede. & in cap. 2. supra, de feudis.* tamen fauore mulierum, & dotis, permittitur quòd possit vasallus cõstituere donationem propter nuptias in re feudali: vt in *c. 1. de inuesti. quam Tit. acce. à Sempro. & in cap. 1. de eo qui sibi, hæredi[q]; suo lib. feudorum*, per quæ iura ita tenet *Iaco. de Ardizo in sua summa. tit. quibus modis feu. amit. sub rubricella, mulier habens feudum. quem referunt & sequuntur Andre. de Iser. & Bald. in dict. § donare, & ibi etiam Aluarotus 4. col. versicul. capiamus. & Præpositus in 2. col.* ad hoc bonus text. & ibi not. *Innocen. & alij in c. nuper infra eod. titul.* tenent *domini de Rota, decisione 199. incipit, pater potest dare. in nouis: qua hodie reperitur sub titul. de feudis 1. gloss. & doctores in cap. 2. supra de feudis & ibi Andre. Siculus penult. co. no. in authen. res qua. C. communia de leg. & ibi Iaso. 9. col. ver. an autem res habetur. per glos. & docto. in c. qua in ecclesiarum. supra, de consti. & ibi Felin. 52. colum. vers. in eadem glos.*

¶ Et ita sicut mulier † feudataria potest dare 3
suum feudum in dotem, sine licentia domini, vt in dictis iuribus: ita poterit vasallus constituere donationem propter nuptias in feu. quia dos & donatio propter nuptias æquiparantur: vt in *authen. dos data. C. de donat. ante nup.* ita dicit not. *Bald. in dict. § donare. in 2. col. vers. sed nũquid filius, quem refert & sequitur ibi Aluarotus, circa fin. ver. quæro an vasallus.* & etiam *Præposit. in 2. col. in fi. ver. quæro maritus.* ¶Ratio potest esse, quia per huiusmodi constitutionem donationis propter nuptias, vel arrhatum, nõ videtur proprie feudum alienatum: cùm dominium vtile semper remaneat penes maritum, vt infra dicetur. nec ipsum feudum abdicat à se: imò vsufructu vtitur ad sustentationem sui, & vxoris, & familiæ, vt infrà subijciam.

¶ Secus tamen esset, quando dominium esset translatum in vxorem. quod posset contingere, quando feudum esset datum vxori, æstimatum ea æstimatione, quæ facit emptionem: iuxta no. in *l. si æstimatis. ff. sol. matrimon. & in l. si inter virum. C. de iure do.* nam tunc non permittitur vasallo facere hanc donationem: & si faciat, priuabitur vasallus feudo. Ita dicunt *Aluarotus*,

& Præpositus in dict. §*.donare.* & sic declarat & in-
C telligit *Bald. ibi.* Idem ᶜ dicunt ipsi, si fiat pactũ
inter coniuges de lucranda dote, & donatione
propter nuptias: quoniam istud pactum non
potest apponi in præiudicium domini, nisi solũ
ad vitam vasalli: vt est bonus text. & ibi not. in
cap. nuper supra eo. dic vt ibi per omnes doctores.
4 Poterit ergo † feudatarius obligare feudũ pro
restitutione dotis, quo ad feudatarij præiudi-
cium, non autem domini: vt *dict.* §*.donare, & cap.
1. de inuestitura quam Titius, & cap. 1. de eo qui sibi &
hære. suis lib. feudorum, & in l. lex vectigali, ff. de pign.*
not. tenet *Bal. in cap. 1. de controu. inuen. col. pe. vers.
iuxta prædicta quæro, lib. feud.* Valebit igitur talis
obligatio, quãtum ad commodum, quod feu-
datarius habiturus erat ex feudo, in quo simili-
ter potest fieri executio: vt per *Bald. in authent. ei
qui iurat. C. de bonis author. iu. poss. col. 16. ver. quæro
nunquid in rebus.* facit bene text. *in l. peto.* §*. prædiũ
de leg. 2. de quo per eundem Bald. in capit. 1. column. 3.
versic. quæro nunquid, de prohib. feud. alien. per Freder.
in cap. quoniam frequenter,* §*. in alijs, colum. 2. supra,
vt lite non contest. per Salic. in dict. authent. ei qui. col.
3. versic. 2.* de quo vide in simili *Bald. in l. etiam. C.
de exec. rei iu. colum. 4. in princip. vers. item non puto.*
5 Ex istis deciditur vulgata quæstio, an † vasallus
potest dotare filiam de re feudali, quam vide
ad vtramque partem per *Iacobinum de Sancto
Georgio, in tractatu feudorum, in parte*, & etiam
quod ipsi vasalli. in *fin. aliàs fol. 17. col. 1. in fin. cum
sequentibus.* ¶ Idem dicendum est per omnia in
6 † emphyteosi: nam eodem modo poterit vir
vxori cõstituere donationem propter nuptias,
vel date arrhas in re, quam habet in emphyteo-
sim, sine consensu domini: vt expressè volue-
runt *Spec. & Ioan. Andr. in tit. de locato.* §*. nunc ali-
qua. versic. 109.* per plura fundamenta, & ratio-
nes, quas per te videas. Idem tenet *Host. in summ.
titul. de locato.* §*. final. ver. nunquid ergo res emphyt.
& Ioannes Andr. in cap. potuit supra, de locato, & ibi
Ioan. de Imol. 10. columu. vers. tangit etiam hic Ioan.
Andr.* tenet *Albericus de Rosatis. Ioannes Faber, &
Salic. in l. fin. C. de iure emphyteos.* & ibi latius *Iason.
47. column. versic. 1. igitur in ordine. Bald. in l. volun-
tas 2. colum. C. de fideicom. Paul. de Cast. in l. vsusfru-
ctus ad fin. ff. sol. ma. Iason in d. auth. res quæ 12. colum.
ver. 17. Alex. consil. 173. incipiente, viso themat. in 2.
volum.* ¶ Sed intellige, dummodo non detur æ-
stimatione, quæ facit emptionem: nec apponа-
tur pactum de lucranda donatione propter
nupt. vt supra dixi in feudo, secundum præfa-
tos doctores.

ADDITIONES.

A ¶ In his regnis.] Adde *Gregor. Lup. gloss. d. l. 1. tit.
11. part. 4.* & rursus *gloss. g. l. 7. eod. tit. & gloss. f. l. 3.
tit. 15. part. 6. Suarez. in l. quoniam in prioribus, super
lege regia, q. 5. nu. 10. & l. 1. tit. 2. de las arrhas, libr. 3.
Fori. 1. colum. & Auton. de Menes. in authent. res quæ,
num. 25. C. communia de legatis. Auton. Gomez. & a-
lios in l. 5. Taur. Baet. de dotibus, cap. 2. numer. 10. &
cap. 5. numero 18. & cap. 8. numero 24. & Villalobos
versic. arrhas, num. 142. & Montal. in rubr. tit. 2. libr.
3. for.* & optimè *Couarru. de sponsal. part. 2. cap. 3.* §*.
7. num. fin.* Apud quos omnes latè traditur, quo
pacto in matrimonialibus vsurpetur apud Hi-
spanos, nomen arrharum, quę adiunges autho-
ri supra §. 2. & infra §. 17.
¶ Viduæ vel corruptæ.] Vide *Suarez. l. 1. tit. 2.* B
[*de las arrhas.*] *libr. 3. Fori. 1. col. & Anton. Gomez. l.
50. Tauri, num. 13. ad fin.*
¶ Idem dicunt.] Vide *Fanucium, de lucro dotis* C
glos. 10. n. 55. & Tiraq. de retractib. lignag. §*. 1. glos. 3.
n. 4.* vbi plures citantur.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Res subiecta restitutioni propter nuptias, an possit do-
nari.*
2. *Debitum dotis, vel donationis, propter nuptias cense-
tur non esse in fideicommisso, & ad fideicommissarium
peruenire non potest.*

ITEM dicas tu generaliter in re subiecta † re- §. XIII.
stitutioni: quia eodem modo in illa poterit 1
vir facere dictam donationẽ propter nuptias,
vel dare arrhas, per text. ad hoc expressum in
dict. authent. res quæ, & in corpore vnde sumitur.
¶ Et differt iste casus à prædictis duobus, maxi-
mè in vno: quia vt dicebam, si res feudalis vel
emphyteotica donatur vxori propter nuptias,
nõ debet dari æstimata: nec potest super ea ad-
ijci pactum de lucrando, imò debet ita donari,
vt nõ alteretur natura ipsius feudi, vel emphy-
teosis. Itaque soluto matrimonio debet redire,
ad quem secundum formam contractus redi-
tura erat. Sed in casu isto res subiecta restitutio-
ni in dotem data, vel in donationem propter
nuptias, statim extrahitur de fideicommisso: &
nunquam est ad fideicommissarium reuersura:
vel ad eum, qui ad fideicommissum est voca-
tus. Casus est multum singularis in *l. mulier.* §*. cũ
proponeretur ff. ad Trebellia.* vbi dicitur, quod † de- 2
bitum dotis, vel donationis propter nuptias,
censetur non esse in fideicommisso: ergo ad fi-
deicommissarium peruenire non potest. ita per
illum tex. tenuit not. *Paul. de Cast. solus in dict. au-
thent. res quæ, in 2. col.* refert & sequitur *ibi Ias. 12.
col. vers. 16.* nihil addens: quod semper tene me-
moriæ. Et ex hoc sequitur, quod super istis bo-
nis sic donatis, potest adijci pactum de lucran-
do, & etiam poterunt ista bona dari æstimata.

ADDITIONES.

¶ Tradita per authorem isto §. confirmabis ex
traditis & citatis per *Ant. de Menes. in auth. res quæ,
C. communia de legatis, nu. 46. & Baetium de dotibus,
c. 8. num. 12. versic. redeundo.* In primogenijs verò
perpetuis satius existimo, huiusmodi deducti-
ones, propter dotes, alimenta, similiaque, in
quibus per interpretes extenditur decisio illius
authenticę, ex fructibus salua proprietate fieri,
ne alioquin perpetuæ dispositiones fundato-
rum, quæque perpetuitate potissimum rem-
publicam ornant, facile & funditus euertan-
tur.

tur.Quæstio est non contemnenda, nec tradē-
da quidem sine elaborata & ingeniosa dispu-
tatione, quam nos vel aliò remittimus, aut o-
mittimus,ne in pręsenti loco munus quasi alie-
num vsurpemus, interim in re raro per nostros
controuersa, Vide *Rodericum Suarez l. Quoniam
in prioribus super lege Regia versic. vbi autem maiora,
num.*10.*ibi*.vbi frater haberet bona maioriæ,ex
quorum fructibus sine magno incómodo sta-
tus & personæ hoc posset facere. C.*de inoffic. te-
stamen*.Expressius agit *Castillo l.*40.*Tauri,nu.*22.
& pulchrè idem innuit *Ant. Meneses, in auth. res
quæ,n.*118. Fragmenta quidem sunt ista loca sed
non contemnenda lectori; qui plura fortasse
viderit: & proderit si velis adiungere quæ alio
in casu scribunt *Anto. Gomez l.* 10.*Tauri,nu.*9.*&
ibi Tello n.*14.qui pluribus allegatis plenè dispu-
tant, nunquid aliméta debita ex fructibus sub-
stantiæ possessoris, salua proprietate deducen-
da sint. Et de superiori dubio adde expressius
scribentem authorem infra §. r.num.1.vbi no-
taui pluribus adiectis:perpendeque text. *impe-
rator.ver.ex accessionibus,ad Trebell.& Bar. cum ali-
mento de alim. & ciba.*

D.IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Res subiectas restitutioni, potest quis donare propter nuptias, vel in arrhas concedere vxori, vel sponsæ, quando non haberet alia bona, ex quibus posset hanc donationem facere.*
2. *Fideiussore pro dote interueniente, donari non potest propter nuptias res restitutioni subiecta.*
3. *Inuecta & illata in re conducta, sunt tacitè obligata pro pensione.*
4. *Fideiussoris datio facit cessare beneficium diuisionis.*
5. *Bona subiecta restitutioni, regulariter non possunt alienari.*

§.XIV. INTELLIGO tamen prædicta sanè, quòd pos-
1 sit quis † donare propter nuptias, vel in ar-
rhas concedere vxori,vel sponsæ, res subiectas
restitutioni,quando non haberet alia bona, ex
quibus potuisset hanc donationem facere,aliàs
secus.Est casus not.in *d.authen.res quæ.* vbi litera
dicit,Sed si liberis portio legitima non sufficit,
ad dotis seu propter nuptias, vel ante nuptias,
donationis obligationem,permittitur res præ-
dictas in ea causa alienare. Et sic bona subiecta
restitutioni non possunt donari propter nu-
A ptias a,nisi in subsidium.

¶ Ex quo infertur vnum satis singulare,quòd
si vir habens bona subiecta restitutioni, perce-
pit, vel percipere potest ex dictis bonis fructus
sufficiétes ad dictam donationem propter nu-
ptias,seu ad dictas arrbas: ex illis debet facere
dictam donationem, non autem de bonis vin-
culatis, vel de eorum proprietate. text. est de
hoc mirabilis in *dict.l.mulier.§.cùm proponeretur.
in fi.ver.quod si fructus.* quem ad hoc ponderat *ibi
Raphael Cuma.circa fi.& Alex.2.col.& Ludou.consi.
332.in fi.incipit,quatuor sunt quæsita.*

¶ Intelligo tamen,quando fructus erant, ita
quòd possint conuerti in dictam donationem,
vel arrbas.aliàs secus,secundum *Angel. Raphael.
& alios,in dict.§.cùm proponeretur.* quos referr &
sequitur *Ias.in dict.authen.res quæ,penult.col.in fin.* 2
*vers.*12.¶Ex hoc secundo infertur, quòd si † ma-
ritus dedit fideiussorem pro dote conseruanda
& restituenda in casu restituendæ dotis, quan-
do talis fideiussor potest interuenire: vt puta
hoc dictat statutum,prout est Florentiæ, vel a-
liter,vt Deo dante dicetur super text. in secun-
da ratione dubitandi:hoc casu maritus nec de-
bet nec potest facere dictam donationem de
bonis restitutioni subiectis: quia cùm ad ista
bona veniatur in subsidiū, ergo per consequēs
datio fideiussoris facit cessare beneficium *dict.
authen.res quæ.*vt latius dicetur *infra.super textu in
§.intellectu,col.ver.ad quod bene facit.*maximè,quia
patrimonium fideiussoris & principalis effici-
tur vnum:vt *l.si plures §.præterea ff.de fideiussoribus.*
Sicut ergo patrimonium principalis sufficit ad
excludendum beneficium dictę anthent. eo-
dem modo videtur etiam sufficere patrimoniū
fideiussoris.¶ Item inuecta † & illata in re con- 3
ducta sunt tacite obligata pro expensione: vt
*ff.qui ca.pig.vel hypoth. ta.contra l.*2.*& Instit.de a-
ction.§.item Seruiana.*Sed tamen hoc facit cessa- 1
re datio fideiussoris:vt *l.pe.ff.quibus causis pign.vel
hypoth.solu.*sic ergo in casu nostro. ¶ Item datio
† fideiussoris facit cessare beneficium diuisio- 4
nis:vt *l.*1.*§.illud sciendum. ff. de separat.* ergo, &c.
¶ Facit præterea *l.fi. C. de pact.conuen.* in ratione
sui.dum dicit, & si quidem in dotali instrumē-
ro hypothecę pro his nominatim à marito scri-
ptæ sunt: his mulierem ad cautelam contentā.
Vnde sic in casu isto vxor debet esse cótenta fi-
deiussore: quia prouisio hominis facit cessare
prouisionem legis. vt *l.& habet.§.cùm quis,ff. de
precat.& ff.de vulga.& pupil.l.cum ex filio.cum con-
cor.* ¶ Maximè, quia prouisio illius *authen. res
quæ.* est extraordinaria. Quod patet,quia ordi-
nariè & regulariter † bona subiecta restitutio- 5
ni non possunt alienari,vel obligari:quin b exi- B
stéte casu restitutionis resoluatur alienatio vel
obligatio *l.fi.C.communia de legatis.*Sed in fauo-
rem & priuilegium dotis, specialiter statutum
fuit contrarium. In illa authen. negari non po-
test,quin illa specialis prouisio contra regularē
cursum & ordinem sit extraordinaria:quia om-
ne quod est de ordinario cursu, est extra ordi-
nē.Debet ergo cessare,ex quo prouisum fuit de
fideiussore:quę prouisio est ordinaria:ergo ces-
sat extraordinaria.*ff.de minori.l.in causæ,& de nou.
oper.nunt.l.in prouinciali.*¶ Sed c quamuis istæ ra- C
tiones sint satis subtiles,& videantur multum
vrgere:reperio tamen,quòd contrarium tennit
Ludou. Ro.in suis singul. 252. *incipit.ego habui casum
mirabilē.*motus ea sola ratione, quia facto mu-
lieris non potuit fieri deterior conditio in do-
te.vt *l.Attilicinus,ff.de pactis do.* cum simili. Hoc
idem tenet *Paul. de Cast. consil.*13.*in fin.incipit, in
Christi,*&c.quia per suprascriptum motus, quia
forte fideiussor læderetur facultatibus, vxor
remaneret sine dote. quod esse non debet,
cùm

cùm expediat reipublic. dotem mulieribus cōseruari: vt *l.1.ff.sol.ma.* ¶ Præsertim, quia forte fideiussor non fideiussisset, nisi sub spe prouisionis. *d. authent.* & sub spe cessionis fiendæ: vt *l.si stipulatus* §.1. & quod ibi not. *ff. de fideiussor.* hoc etiam latius firmat *ipse consil.130.3.column.incipit, in Christi.* circa ea quæ superius, motus primo per text. in *l.causa* §.*puellam ff.de manumis.* vbi dicitur, si vendidi puellam ancillā, ea lege vt post annum manumitteretur: aut etiam aureos emptor daret: non seruata fide, nihilominus ex sētentia constitutionis liberam fieri. Respond. quoniam manus iniectio plerumque auxilij ferendi causa interuenit: itaque nec pecunia peteretur, cùm emolumentum legis voluntate vēditoris sequntum sit. & ita est ibi casus, quod per prouisionem pœnalem adiectam dispositioni, non receditur ab ipsa dispositione. & est ille optimus text. ad propositum. Et ita in casu nostro videtur dicendum, quòd per dationem fideiussoris non recedatur à dispositione dictæ authent. præcipuè quia ista fideiussio datur ad maiorem cautelam ipsius mulieris, & maiorem securitatem, & magis vt adderet, quàm vt tolleret. & causa dubitationis tollendæ. Ea autem quæ sunt posita causa tollendæ dubitationis, ius commune non lædunt, *ff. mandat. l. qui mutuam & ff. de reg. iur. l. quæ dubitationis.* ¶ Item ea quæ posita sunt ad augmentum, non debent operari diminutionem. sicut è contra *ff. de cond. & demon. l. cum tale. §.fin. ff. de adimen. leg. l. legata inutiliter.* adde *l.4.§.si ex conuentione ff. de re iudic. & l. si mancipia ff. de fun. instructo.* Vnde abundans cautela istius mulieris in recipiendo fideiussorem debet sibi prodesse, & non obesse: vt *C. de test. l. testamentum.* Ex multis ergo remedijs pro sua securitate & cautela inuentis, poterit vti quo vult: nec per hoc præiudicatur alijs: vt *ff. pro socio, l. cum duobus §. idem respondit ff. de ventre inspi. l.1. §. quid ergo, versicul. sed finge.* & hanc partē secutus fuit *Iason in d. authent. res quæ 12. col. ver. 15.* Et placet mihi, quia est magis fauorabilis mulieribus: quæ tacitè nec expresè possunt sibi facere præiudicium circa dotem: vt dictum est supra. & latius dicetur inf. super text. in §. intellectu. ¶ Ad contraria potest responderi secundum *Paulum in d. consil.130.* qui dicit, quòd prouisio *illius authentic. res quæ.* licet possit dici facta in subsidium & defectum aliarum prouisionū legalium: quod patet, quia non competit, nisi in defectum legitimæ & Trebellianicæ, & etiam fructuum: tamen non reperitur, quòd fuerit facta in defectum prouisionis propriæ illius mulieris. Nec subest eadem ratio: nam quando sufficit legitima, & Trebellianica, æquum est, quod de illa satisfiat, & non de alio. sed quādo non sufficit, non esset æquum, quòd satisfieret de bonis fideiussoris & sic fideiussori remaneret regressus cōtra aliquem. Vnde, positis his duobus, minus iniquum est, quod fideicommissum patiatur hoc damnū, cùm illa bona semel fuerint mariti grauati, & patris eius, quā quòd patiatur ipse fideiussor hoc damnum, ad quem nil pertinet de negotio, & qui intercedendo libertate est vsus. Vnde non est æquum, ipsum sua liberalitate periclitari. Item quamuis dicamus prouisionem illius authent. fore extraordinariam: potest tamen concurrere cum ordinaria, quando competunt contra diuersas personas: vt *l. etiam. C. si tutor vel curat. interu.* ¶ At iura quæ dicunt, quòd per prouisionem hominis tollitur prouisio legis, procedunt, quando prouisio hominis & legis fiunt super vno & eodem facto, & tendunt in omnibus ad idem. secus quando tendit prouisio hominis ad aliud, quàm prouisio legis. vt *d. l. causam §. puellam.* Hîc autem prouisio illius authen. tendit ad obligationem realem, quo ad bona subiecta restitutioni: & contra fideicommissarium. sed prouisio fideiussorum tendit quo ad obligationem personalem, & quo ad ipsum fideiussorem, vel bona sua: & sic non sunt superfluæ, sicut quando tendunt ad idem. Nam licet fateamur, quo ad illum fideicommissarium, qui consensit, & se & sua obligauit, quòd tunc cesset prouisio illius authent. quia ex quo portio sua est obligata ex obligatione expressa ipsius fideicommissarij: non est necesse dicere, quòd sit obligata ex tacita, & ex dispositione dictæ authent. quia tendunt ad idem, & esset superflua: quia propter expressum cessat tacitum: non tamen sic erit in ipso fideiussore, vt apparet ex prædictis. Ad iura supra adducta, quæ volunt, quòd per dationem fideiussoris cesset prouisio legalis: dicas, quòd illud procedit in his, in quibus recipiens prouisionem hominis, habet liberam facultatem sibi præiudicandi. secus tamen in his, in quibus recipiens prouisionem, hanc facultatem non habet: vt est in dote: vt suprà dixi, & latius dicam super text. in §. intellectu. Et ideò non est mirandum, si dicamus, quòd per dationem fideiussoris non sit recessum à prouisione seu remedio dictæ authent. Tene menti istum articulum sic examinatum: in quo, vt plurimum, vsus fui verbis do. Paul. quia multū mihi placuerunt. ¶ Prouisio autem dictæ authent. partim emanauit in fauorem filiorum: quod patet, quia in extraneis non habet locum, vt vbi not. partim emanauit in fauorem mulierum, quæ dotem dederunt, ne remaneant deceptæ, & perdant dotes: vt patet *in corpore vnde sumitur, in §. adiecerunt.* & partim fauore dotium, & propter publicam vtilitatem, vt matrimonia contrahantur: vt in §. *quam ob rem.* ¶ Ex quo sequitur, quòd licet grauatus restituere velit, renunciare expresse prouisioni illius authent. nō posset: iuxta not. per *Bart. in l. si quis in conscribēdo, in magna distinctione. C. de pactis.* & per consequens, nec tacite alienando dicta bona. vt *l. qui ad certum ff. locat.* ¶ Ex quo infertur vnum quotidianum, & satis singulare, quòd si tempore matrimonij grauatus restituere bona, habebat alia bona sufficientia ad constituendum propter nuptias donationem, vel ad constituendum

dum arrhas: deinde matrimonio contracto, alienauit ea: hoc casu habebit vxor recursum pro restitutione dotis suæ in casu restituendæ dotis ad bona vinculata: quia aliàs frustratoria redderetur dispositio dictæ authentic. quæ voluit mulieribus prouidere, ne suas dotes perderent; si non inspiceretur tempus restitutionis dotis, cùm quis agere non possit, vt *l. 2. in princ. ff. solut. matrim. & l. iuris gentium, §. quinimo, vers. vt puta. ff. de pactis.* Si enim aliud diceremus, sequeretur quòd dolus eius, qui est de restituendo grauatus, noceret vxori: quæ contemplatione omniũ bonorum mariti dedit dotem: quod esse non debet: vt *l. electio. §. fin. ff. de noxa.* iunctis his, quæ not. in *l. si stipulatus, §. 1. ff. de fideiuss.* ¶ Et hinc est, quòd si maritus viuo patre recepisset dotem, pro qua vniuersæ bona patris veniunt obliganda, iuxta not. per *Bart. & alios in l. si cùm dotem. §. transgrediamur, ff. sol. mat.* & infrà late dicetur. Nam tunc si mortuo patre filius consumeret bona sua, & etiã duas partes hæreditatis, quas pro legitima & Trebellianica poterat detrahere de bonis restitutioni subiectis: si posteà venit casus dotis restituendæ, posset mulier capere de alia dimidia hæreditate pro sua dote, ratione donationis propter nuptias sibi factæ, vel promissæ, excluso fideicommissario. ex quo omnia bona patris grauantis filium restituere; debent obligari pro dote mulieris. Et ita licet maritus consumendo possit sibi & filijs præiudicare, vxori tamen præiudicare non potest, ita notat. firmat *Paul. de Cast. in d. consil. 13. cum sequent.* & plenius in *d. consil.* 130. quod intellige sanè, nisi mulieri possit culpa imputari, dum videret maritum suum bona dilapidare, & incipere male vti substantia sua: si non sibi prouidit: iuxta ea quæ notat. in *l. si constante in princip. ff. solut. mat. & in l. vbi adhuc. C. de iure dot.* de quo latiùs dicetur super textum infrà. dicit *Iason in d. authent. res quæ in fin.*

ADDITIONES.

A ¶ Nisi in subsidium.] Adde hic traditis, quæ dixi supra §. proximo, & adiunge *Baetium d. c. 8. num.* 20. atque optimè & animosè defendentẽ primogenia, ab alienatione. de qua per text. & dd. in *d. auth. res quæ.* Vide *Pinel. in l. 1. part. 3. C. de bon. mater. nu.* 102. & ante eum vide *Couarr. lib. 3. resol. c. 6. in fin.* secundum quos ex frequentissimo Hispanorum vsu receptum est, ex vi illius text. nunquam alienari res ipsas primogeniorũ, quasi plurimum distent à simplicibus fideicommissis in quibus illa decisio loquitur, & *Fanutium de lucro dot. glos. 10 nu.* 72.

B ¶ Quin existente casu restitutionis.] Adde in alienatione facta contra expressam prohibitionem testatoris, continuò & in vita alienantis posse substitutum rem fidecommissi vendicare. ex recepta doctrina *Paul. de Cast. in l. filius f. §. diui. n. 7. de leg. 1.* & rursus eiusdem in *l. peto, § fratre, de leg. 2.* quem sequuntur ex nostris *Gregor. Lop. in l. 10. tit. 26. p. 4. in glos. mag. col. 2. Ant. Gom. l. 40. Taur. n. 38. Suarez. alleg. 3. Minc. de succe. creat. lib. 1. § 28. in fin. Ant. de Menes. in auth. res quæ nu. 2. C. com. de legat.*

C ¶ Sed quamuis istæ rationes.] Adde *Menes. d. auth. res quæ nu.* 49. & dicam super text. in proœmial. §. 11.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMA RERVM.

Priuilegia dotis habent locum in dote confessata.

ISTA tamen intellige, quando donatio propter nuptias realiter fuit data, vel concessa, secus si tantùm fuit confessata: nam tunc non soluitur de bonis restitutionis subiectis. vt voluit *Ang. in d. auth. de restit. & ea quæ parit. in 1. & 2. col. per glos.* ibi, dum dicit, dotem quam acceperit. per quam infert *ibi Ang.* quod si maritus fuit confessus habuisse dotem ab ipsa muliere: & mulier fuit confessata habuisse donationẽ propter nuptias: non habebit locum d. auth. quia pro dote confessata restituenda, non poterunt alienari res restitutioni subiectę. Ad cuius confirmationem facit *gl. not. in l. assiduis in ver. data. C. qui po. in pig. habeant.* quæ vult, quòd † priuilegia dotis non habeant locum in dote confessata. & illam gl. reputat singularem *Bald. in c. contingit 5. col. sup. de dolo & contu. & rubrica. C. de priuileg. do. 3. col. & in l. cùm aliquis 2. col. C. de iure deli.* & ista refert & sequitur *Ias. in d. auth. res quæ pen. col. vers. nonò limita.* Relinquit tamen cogitandum, an hoc intelligi debeat, secundum quod limitat *Bald. in d. l. assiduis.* & diffuse per Modernos, & præsertim per *Alexand. in l. 1. ff. sol. mat.* de quo latissimè vltra omnes per *Bald. Nouellum in suo tractatu, de dote, in 7 parte in princip.* vbi videas ad saturitatem. Et dictum *Angeli*, de quo sup. refert, sequitur *ipse Bald. Nouellus, in dicto tractatu char. 25. 3. col. aliàs in 6. parte 15. priuilegio in fine.* dicens se sic consuluisse apud Florentiam, dum legebat Pisis. Hoc probatur secundum eum in *d. authentic. de restit. & ea quæ parit. § hac igitur omnia.* & facit *gloss. in d. l. assiduis.* & in *l. si quis post hac. C. de bonis damnat.* & text. cum not. *Bartol. & Bald. in l. per diuersas. C. mandati.* & quod allegatur per *Bart. in l. cùm quis decedens §. codicillis & §. Titia honestissima fœmina. de legat. 3.* & quod habetur *in l. fin. C. de sponsa.* §.XV.
1

ADDITIONES.

¶ Adde *Couar. lib. 1. resolut. c. 7.* & quæ tradũtur per *Dueñas, regul. 337. ampliatione quarta*, qui de dotis receptæ confessione loquuntur, ac de confessione facta inter prohibitos, & suspectos. Vide autorem, & plures, quos ibi adiunxi infra §. 50. num. 29.

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. Bona alienari prohibita, an possint dari in dotem, & donationem propter nuptias.
2. Bona subiecta restitutioni, quare possint dari in dotem, vel donationem propter nuptias.
3. Legis dispositio ibi habet locum, vbi mens & ratio legis viget, licet casus nõ fuerit expressus in verbis legis.
4. In feudo succedere non potest mancus ratione statuti ita disponentis: quia non potest domino seruire: idem erit in debilitato, & etiam in monacho, & canonico regulari, ex identitate rationis.

5. Con-

5. Constitutio pœnalis extenditur ad alium casum, quàdam comprehensum in constitutione, si subest eadem ratio.
6 Bona subiecta restitutioni, possunt alienari propter famem, & etiam pro redemptione personæ.
7. Prohibitio hominis expressa, fortior est quàm tacita.
8. Alienari prohibita ea alienatione, quæ dominij translationem impedit, non possunt in dotem dari.
9. Prohibita alienatione, videtur prohibitus omnis actus, per quem acquiritur ius in re, & per consequens dotis datio, & donatio propter nuptias.
10. Casus excepti à iure communi extenduntur ex identitate rationis, & etiam casus à statuto excepti.
11. Per clausulam, non obstantibus quibuscunque priuilegijs, non tolluntur priuilegia corpore iuris clausa.
12. Legem, siue conditionem apponere potest quis rei suæ, quando illam legat vel donat, vt non possit alienari vel transferri in ecclesiam, vel alium pium locum.
13. Res si alicui concessa est in emphyteosim, ea lege vel conditione, vt non alienetur in ecclesiam; etiam si ingrediatur monasterium, monasterium non habebit illam rem.
14. Pactum appositum donationi rei, quam quis facit ecclesiæ, cum hoc quod si ecclesia non soluerit annuatim onera imposita, liceat laico donatori autoritate sua propria illam rem ab ecclesia capere.
15. Missio in poss. in rebus prohibitis alienari, fieri potest pro debito descendente à prohibente.
16. Mutari non debent, quæ fuêre publicè inducta' sunt.
17. Legitimæ supplementum petere potest filia, cui pro sua legitima vel pro sua dote relictum est aliquid, cætera verò bona omnia reliquit filio iure primogenituræ; & mortuo patre, filia simpliciter acceptauit illud relictũ, & fecit quitationem generalem heredibus.
18. Clausula, Quòd eo casu quòd filius plus petierit, pater eum priuat relicto, &c. habetur pro non apposita.

§.XVI.A ET ex istis *a* potest inferri ad quæstionem,
1 quæ quotidie venit in practica: nunquid † bona maioricatus possunt dari in dotem, vel in donationem arrharum, vel propter nuptias? Per prædicta videtur dicendum, quòd si alia bona non sunt, ex quibus possit dos constitui, vel donatio propter nuptias fieri, bene ex rebus maioricatus dari poterit: nam sicut hoc fieri potest de bonis feudalibus, & emphyteoticis, & restitutioni subiectis (vt in præcedentibus dictum est) sic videtur eadem ratione dicendum in bonis maioricatus. & hoc videtur fuisse de mente *Bartoli in lege, filius famil. §§. diui. 3. column. versicul. quæro vtrum, ff. de legatis primo. Cyn. Bald. in lege, voluntas 2. colum. C. de fideicommiss. & ibi Saly. in finalibus verbis, & ipsemet Salyc. in lege finali. in fin. C. de rebus alienis non alien. & Paulus de Castro, consilio 13. & sequenti, & consil. 130.* vbi videtur concludere, quòd dispositio *d. authentic. res, & l. mulier. § cum proponeretur, ad Treb.* procedant in prohibitione facta in testamento, hoc est, quod de bonis prohibitis alienari etiam per testamentum potest constitui dos & donatio propter nuptias. ¶ Hoc idem visus est velle *Albericus de Rosatis, in prima parte statutorum, q. 144. incipit, de statuto regis.* vbi dicit, quòd stante statuto regis, & regni Aragonum, iurato per ipsum regem, quo cauebatur, quòd aliqua immobilia dicti regni alienari non possent, exceptis inclytis infantibus, eius filijs: ita tamen, quòd ex causa necessitatis & vtilitatis regni donari possent. Modò rex donauit reginæ multa & magna, & etiã suis filijs post statutum natis. Primogenitus regis, mortuo rege, dicebat se succedere in regno, & prædictas donationes non valuisse, nec valere, obstantibus statuto & iuramento prædictis. Orta fuit quæstio super hoc multum ventilata in curia Romana. Et quantum ad propositum nostrum attinet, dicit *ibi Albericus*, donationem factam vxori valuisse: & inter alias rationes per eum adductas, relata est ista, scilicet quòd propter matrimonium contrahendum conceduntur alienari propter dotem & donationem propter nuptias constituendam, res alienari prohibitæ. & allegat *d. authentic. res quæ.* ¶ Et sic sentit *ibi Albericus*, quòd dispositio *dicta authentic. res.* habet locum in prohibitione alienationis expresse facta, nedum à testatore, sed etiam per statutum iuratum. de quo dicto meminit *Andreas Siculus in repetitione rubricæ, de rebus eccles. non alienan. antepe. colum. vers. 4. facit, & Ambrosius in repetitione d. l. filius famil. § diuus Seuerus de legat. primo, in 86. column. in verb. facit quod voluit & Iason in d. authen. 8. colum.* reputantes mirabile hoc dictum, ponderantes, quod dicũt esse nouum, quòd dispositio dictæ authent. procedit tam in prohibitione testatoris expressa, quàm tacita: vt expresse voluit *Paul. in dictis consilijs*, & sentiunt doctores suprà allegati, sed ita, quòd *lex fin. C. communia de legat. super qua venit d. auth.* æquiparat prohibitionem legis, testatoris, & contrahentis. Ergo sequitur, quòd d. auth. habeat locum, nedum in rebus prohibitis alienari per testatorem, sed etiam per statutum, vel pactum, vel per priuilegium. ¶ Confirmatur hoc ratione inconuincibili. Ratio fundamentalis, propter quod fuit dispositum per dictam
authent. quòd † bona subiecta restitutioni pos- 2
sint dari in dotem, vel donationé propter nuptias: est fauore matrimonij, dotis, & filiorum; & per consequens reipublicæ: vt in præcedentibus dictum est. Sed ista ratio ita limitat in bonis alienari prohibitis expresse per testatorem, vel donatorem, vel per statutum, pactum, seu priuilegium: sicut in alijs tacitè alienari prohibitis per viam fideicõmissi. ergo per consequẽs idem ius, & eadem iuris dispositio: vt *l. cũ pater. § dulcissimis, de leg. 2. cum similibus.* ¶ Vbicunque
enim mens & † ratio legis viget, ibi locũ habet 3
ipsius dispositio, licet casus nõ fuerit expressus in verbis legis: vt est gloss. not. in *l. de quibus in glo. 1. ff. de legibus.* quæ dicit, quòd si statutum, vel cõ-
suetudo habet, quòd † mancus non succedat in 4
feudo, quia domino seruire non potest: idem
b erit in debilitato. & ibi dicit ponit, quòd mona- B
chus non succedat: idem erit in canonico regulari ex identitate rationis. & dicunt ibi doct.
quòd istud non est per extensionem, sed per C
comprehensionem, quæ dispositio fundata in aliqua ratione comprehendit omnes casus in quibus viget ista ratio: licet aliqui casus fuerint specificati: vt *ff. de non. oper. nun. l. de pupillo, § si quis riuos, & ff. ad Macedon. l. ... l. cùm hi ff. de transactio. & l. fin. C. de iur. & fact. ignor.* de hac doctrina meminit

meminit Paul. de Castro, consilio 349. 2. col. in prin.
incipit, visa quadam securitate. dicens per hoc,
quòd statutum disponens de rebus, seu mer-
cantiis, quæ onerantur in nauibus, locũ habet
etiam in corpore ipsius nauis, cùm sit eadem
ratio. ad quod bene facit gloss. quæ reputatur
singularis per omnes in capite primo, in versi. Ita-
5 lia, de temp. or. lib. 6. quę vult, quòd † constitutio
etiam pœnalis extenditur ad alium casum,
quàm comprehensum in constitutione, si sub-
est eadem ratio. & tunc non dicitur propriè
extensio, sed ex mente. Multa alia de exten-
sione hic potuissem adducere, quæ breuitatis
causa omittuntur. Vnde ad propositum, cùm
illa ratio, super qua se fundat d. auth. militet
etiam in rebus vinculatis ex priuilegio, vel
consuetudine, satis videtur posse dici, quod
habeat locum in his maximè: quia vt dicebam
in hoc versatur fauor publicus. quo casu lex,
quæ aliàs non extenditur, si est facta fauore
reipub. potest extendi ex identitate rationis:
vt voluit Bart. in l. si constante 9. q. ff. solu. matrim.
& in l. 2. §. exercitus. per illum text. ff. de his qui
not. infam. & in l. quemadmodum. C. de agric. &
censi. lib. 11. in versic. in gloss. an permutare. & ex
hoc paulo pòst Bart. idem dixit, quòd sicut
6 † bona subiecta restitutioni possunt alienari
propter famem, eodem modo occasione re-
demptionis personæ, vt persona redimatur:
quia est eadẽ ratio. Et ita vult Bart. in d. l. quem-
admodum. quòd dispositio dictæ authen. non
solùm procedat in casu, in quo loquitur, scili-
cet in alienatione propter dotem, vel dona-
tionem propter nuptias, sed etiam quando
agitur de rediměda personà. & idem per con-
sequens videtur dicẽdum in casu nostro, cùm
sit par ratio. Et cum illa decisione Bart. transit
Paul. de Cast. in d. authen. res quæ, in fi. & Iaso ibi 3.
col. & alij, de quibus per Alexand. in l. quamuis 3.
col. ff. solut. matrim. ¶ Et per hoc videtur, quòd
non bene dixerit Bal. in d. c. 1. §. donare, in princip.
in tit. qualiter olim feudum poterat alienari. vbi vo-
luit, quòd d. authen. res quæ, non habet locum
in re feudali, nec in alia re, quæ sui natura pro-
hibetur alienari: vel expressa dispositione te-
statoris, vel contrahentis est prohibita aliena-
ri. Sed solùm in casu proprio illius authen. illa
est seruanda, & non trahenda ad consequen-
tiam: quia cùm sit ibi speciale, ergo in contra-
rium est ius commune: vt ff. de legibus l. ius singu-
lare. Ita quieuit ibi Bald. de quo plerique docto-
res solenne faciunt festum. signanter Andreas
Siculus in repet. rubric. sup. de rebus ecclesiæ, char. 25.
col. 3. in repet. c. Raynaldus de test. col. 163. Ambrosius
in rep. d. §. diui l. filius fam. de leg. 1. col. 180. & 186.
& Iason in d. authen. res quæ, 7. col. ver. 5. not. Alex.
consil. 23. 2. col. in 2. vol. ¶ Et quidem prima facie
hoc dictum satis æquum videtur, quia fortior
7 est † prohibitio hominis vel testatoris, & red-
dit alienationẽ ipso iure nullã, & repellit alie-
nantem, tanquam indignum, à reuocatione
rei alienatæ: quod tamen non est in prohibi-
tione tacita vt est gloss. not. in l. cùm pater, § liber-
tis, gloss. 1. ff. de legatis 2. quam commendat Paul.
Palacios Ruu.

de Cast. in l. fin. §. fin. eod. tit. & Alexand. in l. Mar-
cellus, §. res quæ. 2. col. ff. ad Trebel. & in consil. 23.
penult. col. in 1. volum. iunctis his quæ notat in l.
seruo legato in princ. ff. de leg. 1. Quando autẽ pro-
hibitio † alienationis est talis, quæ impedit 8
translationem dominij: & per cõsequens red-
dit alienationẽ nullam, vt in casu nostro: tunc
res prohibita alienari, non alienatur, etiam ob
causam dotis, vel donationis propter nuptias,
vt est gloss. valdè singularis in l. nulla. C. de iure
dotium. quam extollit ibi Bald. in vtraque lectura.
quæ voluit, quòd res prohibita alienari, vel
donata ea lege, vt non alienetur: non potest
donari in dotem. Ex quo dicebat ibi Bald. in 1.
lect. in finalibus verbis: quòd si ego donaui Bertæ
fundum quendã, eo pacto, vt non possit alie-
nari: & vallaui istud pactum cautelis impe-
dientibus alienationem: non potest ille in do-
tem dari, per illã gloss. quam ipse reputat no-
bilem, per quam infert, quòd actus inter viuos
non respiciunt interpretationem dictæ authen.
res quæ. quam gloss. multum commẽdat etiam
Alexand. consil. 103. 7. col. incipit, redemptoris, &c.
visis scriptis in 2. volum. & in d. §. diui, 6. col. ver-
sic. 2. limita. dicens, quòd fortè non est alibi.
¶ Pro hoc facit, quia negari non potest, quin
† prohibita alienatione, videtur prohibitus 9
omnis actus, per quem inquiritur ius in re: vt
l. fin. C. de rebus alien. non alien. sed per dationem
dotis quæritur dominium marito: vt l. doce an-
cillam. C. de rei vend. & etiam datio in dotem di-
citur donatio, vt probatur in l. final. §. si à socero.
ff. quæ in fraudem credit. & in l. ex promissione, ff. de
action. & oblig. & in leg. vnica, §. accedit, C. de rei
vxor. act. Imò quod plus est, potest dici vẽditio:
vt est text. valdè not. in l. sicut, §. si debitor. ver. in
dotem dedit. rectè hoc casu vendidisse videtur.
ff. quibus mod. pig. vel hypot. solu. Prohibita ergo
alienatione, rectè videtur prohibita dotis da-
tio, & etiam donatio propter nuptias. ¶ Sed
propter ista non recedo ab opinione Bartoli &
aliorum, de quibus suprà: qui tenent, quòd dispo-
sitio d. authen. habeat locum in quibuscunq;
bonis, quomodocumque alienari prohibitis:
ita quòd extendatur vltra casum in ea expres-
sum: quia eius dispositio non est exorbitans à
iure, prout aliqui dicunt, & malè: sed potius
est fauorabilis, & causam fauorabilem conti-
nens: vt colligitur ex not. per gloss. in l. si constan-
te, in princip. ff. solu. matrim. & ibi not. Bartol. in 7.
quæst. 1. part. & not. gloss. in l. quæ propter necessita-
tem, ff. de reg. iur. & Bartol. & omnes in d. authen. res
quæ. dum volunt, quòd habeat locum etiam
quando mulier, quæ habet dotari, vel vir, pro
quo est faciẽda donatio propter nuptias, vult
ingredi religionem: vt ex illis bonis restitu-
tioni subiectis assignetur aliquid pro dote. Itẽ
in quantum volunt, quod procedat dispositio
d. authen. quando ille, qui rogatus esset resti-
tuere, esset positus in magna necessitate fa-
mis, vel est in captiuitate, quòd his casibus pro
alimentis vel redemptione personæ possunt
alienari talia bona. & hoc post alios sequitur.
Alexand. in d. §. diui 6. col. ¶ Et si fortè quispiam
D rectè

rectè consideret dispositionem dictæ authent. iuncta *l. fin. eod. tit.* reperiet, quòd dicta authen. venit limitando dictam l. fin. & sic in effectu ille casus est exceptus à prouisione dictæ l. fin. & per consequens extendendus ad alios casus, parem vel maiorem rationem habentes:
10 quia † casus excepti à iure extenduntur ex identitate rationis: vt probatur *c. cum dilecta.* & ibi not. *Abb. 1. col. de confirmat. vti. vel inutil. iuncto c. quoniam frequentes sup. vt lit. non contest.* probatur etiam in *c. fin. sup. de re iud.* secundùm intellectum Vincentij ibi: prout ibidem refert *Abb. 4. col.* & est *gloss. in l. 1. C. de condit. inde.*
D ¶ Et inde est, [d] quòd licet sint exceptæ & specificatæ quatuordecim causæ, ex quibus pater potest exhæredare filium: in *authent. vt cum de appell. cog. § aliud quoque capitulum, coll. 8. & gloss. in cap. Quintauallis, suprà de iureiurando.* tamen idem est in aliis causis, quæ sunt similes vel grauiores illis. Hoc est mirabile dictum solius *Guilielm. de Cuno. in authent. non licet, C. de liberis prater. & ibi Alexand. in apostil. ad Bald.* de quo facit festum *Alexand. ibi, & in lege, si quis id quod 4. colum. ff. de iurisdict. omn. iudic.* dicens se idem consuluisse in Tuscia, in facto ponderoso, & est *consil. 203. incipit, super themate. in secundo volumine.* Idem tenet *Angelus in lege, lex Cornel. in princip. ff. de iniuriis.* per illum textum, & *Aluarotus in c. 1. § prædictis modis, pen. col. in titul. quæ fuit prima causa bene. amit.* de quo etiam per *Felin. in cap. pastoralis, in princip. de rescript.* vbi alia dicta ad hoc propositum facientia cumulat: quæ per te videas. & vide quæ dico infrà, in *capit. per vestras, versiculo, & secundum ista.* ¶ Et nedum casus excepti à iure communi extenduntur ex identitate rationis, vt suprà dixi: sed etiam casus excepti à statuto, vt est textus melior de iur. *in c. ad aud. sup. de clericis non resid.* quem ibi multum commendat *Abb.* * ¶ Etiam si excipiantur cum dictione taxatiua tantum: vt voluit *Bartol. post gloss. in l. serui. ff. de vsucap.* refert & seq. *Abb. in d. c. cum dilecta. 2. colum.* et
E *gloss. e in l. ob æs alienum, C. de prædiis minor. & in l. final. C. de reuocand. donat.* quam pro singulari extollit ibi *Salyc.* ¶ Et ideo non est mirandum, si extendamus dispositionem d. authent. ad casum nostrum. Quomodocunque ergo bona sint vinculata, & alienari prohibita per viam maioratus, vel aliàs: semper prohibens vel vinculans videtur seu præsumitur cogitasse de isto casu speciali dotis, seu donationis propter nuptias. arg. *l. obligat. generali, ff. de pign. iuncta d. lege, mulier. §. cùm proponeretur. ff. ad Trebellianum.* Vnde per generalem prohibitionem alienationis non videtur prohibuisse ex causa dotis, vel donationis propter nuptias. argum. eius quod voluit *Salyc. in l. final. in princip. C. de iure dot.* vbi dixit, quòd leges vel statuta generaliter disponentia, quòd instrumenta publica non probent, nisi reperiantur in memorialibus registrata, non habent locum in instrumentis dotalibus dotium fauore. vide *Iason in l. 1. in princip. ff. solut. matrim.* ¶ Maximè, quia dos est specialiter priuilegiata à iure: per *d. authent. res quæ, & in corpore vnde sumitur.* Per quæcunque ergo verba prolata à lege, statuto, pacto, vel priuilegio, aut etiam per testatorem, non intelligitur tali priuilegio derogatum: iuxta not. per *gloss. & doct. in l. heres absens, in princip. ff. de iudiciis, & l. 2. §. legatis, eod. titul. & in authent. quæ in prouincia, C. vbi de crimin. agi oportet.* vbi dicitur, quòd † per clausulam, non 11
obstantibus quibuscunque priuilegiis, non tolluntur priuilegia corpore iuris clausa. Est bonus textus ad hoc, & ibi not. *Ioannes de Plat. in l. decurionibus, C. de silentiariis, lib. 12.* Quod efficacius procedit, quando tale priuilegium erat concessum personæ aliàs priuilegiatæ: quo casu per generalem derogatoriam priuilegiorum etiam cum clausula, etiam si de eis fieri mentio deberet, non intelligitur derogatum tali priuilegio, nisi de ipso fiat mentio sigillatim. Istud est dictum aureum *Cyni, in leg. vnica, C. quando imperat. inter pupil. & viduas.* ex quo exclamat *Vitalis in lib. clausularum, charta 5. colum. 3. aliàs in clausula, non obstantibus,* &c. Cùm autem istud priuilegium mulieribus concessum, per dictam authent. concedatur personis priuilegiatis: vt patet ex his quæ not. in *l. assiduis, C. qui pot. in pignor. hab. & in l. 1. ff. soluto matrimonio, & in multis aliis locis.* sequitur, quòd huic priuilegio non erit derogatum. ¶ Nisi specialiter super hoc disponat, faciens maioratum dicendo, quòd vult illa bona non posse alienari, etiam ex causa dotis, vel donationis propter nuptias. quam clausulam vidi appositam in maioratu Domini Alfonsi Perez de Biuero, qui fuit vxoris meæ auunculus magnus. Hoc enim casu cessaret dispositio d. authent. vt voluit *Alexan. consil. 56. colum. in fin. 1. volum.* qui nihil alleg. de quo dicto meminit *Ambrosius in repetit. d. §. diui 90. col. & Iason in d. authent. res quæ, fin. col.* ¶ Ad cuius confirmationem (quamuis ipsi non dicant) facit: quia videmus, quòd † potest quis apponere legem, 12
siue conditionem rei suæ, quando illam legat, vel donat, vt non possit alienari, vel transferri in ecclesiam, vel alium pium locum: vt habetur in *l. si ita quis, § ea lege, ff. de verbor. oblig. per Bald. & alios in l. ea lege, C. de condit. ob causam, per Bald. in cap. clerici, 2. colum. suprà, de iudiciis, & in cap. quæ in ecclesiarum suprà de constitut. 3. colum. versic. sed hic quæritur, & Felin. in cap. ecclesia. eod. titul. 65. colum. versic. 9. quæro.* ¶ Textus in *l. fin. C. de pactis inter emptor. & venditor.* quòd valet pactum inter emptorem & venditorem, quòd in fundo vendito non possit fieri monumentum, vel cappella. Et ex hoc dicebant *not. Bartolus & Paulus in authent. ingressi propè finem, C. de sacrosanct. eccles.* quòd si † res 13
alicui concessa in emphyteosim, vel aliàs, sub ea lege vel conditione, vt non alienetur in ecclesiam: etiam si iste ingrediatur monasterium, non habebit monasterium illam rem. *Hoc idem sentit *ille in d. §. ea lege, & ibi Ioan. de Imola in 2. col.* Si tamen fit monumentum, vel cappella contra prohibitionem, valebit: sed agetur ad interesse, secundum gloss. commu-

communiter approbatam *in d. l. fin.* quod limitat *ibi Bald.* nisi contractus factus esset coram iudice, & iudex interponat decretum, & decernat de partium voluntate irritum & inane, si contra fieri præsumatur, per text. in *l. si sciens, ff. de contrab. empt.* vel si hoc fiat coram antiquis ciuitatis, & ipsi de voluntate partium statuant & inhibeant. arg. *ff. de manu. vin. l. seruus hac lege.* secundùm *Bald. vbi sup. quem refert & sequitur And. Sic. in c. verum 25. col. supra de for. compet.* infe-
F rens ex hoc contra *Innoc. & sequaces ibi*, *f* quòd
14 † valeat pactum appositũ donationi rei, quàm quis facit ecclesiæ, cum hoc, quòd si ecclesia non soluerit annuatim onera imposita, liceat laico donatori sua propria autoritate illam rem ab ecclesia capere. *gloss. in authen. vt de cetero commutat. eccles. non fiant, in princ.* & text. in *c. cùm dilect. de donat. & ibi Host. & Abb.* vt plenè dico in *tract. Insularum, col. 5. §. 15.* Adducit *Innoc. vbi sup.* in simili text. singularem secundum lecturam
G Paduanam, in *g l. si creditor. §. fin. ff. de distract. pignor.* vbi probatur, quòd reseruatio iuris, quam quis facit sibi in re, quam vendit, vel aliter alienat: facit rem inalienabilem. quem tex. ad hoc allegat *Bart. in d. §. & l.* Pari ergo ratione idem dicendum erit in reseruatione, quam quis facit in re, quam donat ecclesiæ: vt si annuatim non soluat onera, possit illa sua auctoritate capere. Adducit præterea text. quem dicit singularem, & mirabilem, in *l. acceptam, C. de vsuris.* quem notant ibi *Bart. & Bald. & Salyc.* inducendo, vt ibi per eum. & faciunt notata in *c. verum, de cond. appos. & in c. præterea 2. de iureiurand.* Ad idem optimus textus, & *ibi Iason in l. nemo paciscenda. ff. de pact.* Adde hic, quòd res prohibita alienari in causam piam, alienari non potest, text. in *auth. de alienatione & emphyteos. co. 2. §. sancimus.* ergo nec in dotem dari, si hoc prohibitum est, etiam si dos dicatur causa pia: vt dixi suprà in rubrica §. 48. in fin. nisi dixeris, quòd dari potest in dotem propter fauorem publicum, qui versatur in dotis datione: vt in *l. 1. ff. solut. matrim.* Iuri autem publico non potest per testatorem vel donatorem derogari. *l. ius publicum, & l. vis autem agnationis. ff. de pac.* Sed, etsi expresse prohibeãtur bona in dotem dari, nihilominus dari possunt. tenet *Alexand. consil. 56. 1. vol. Bald. Nouellus in tractatu de dote, part. 6. priuilegio 13. allegat gloss. notab. in authen. de restit. & ea quæ par. § quamobrem col. 4.* tu cogita. Ex quibus omnibus inferuntur plura pulchra & quotidiana. Primò, quòd licitè rex in concessione vel donatione reddituum, quam alicui fecit, licitè apponit conditionem, si vult, quòd non transeant in ecclesiam, clericum, vel monasterium, vel personam extraneam à regno, vel huiusmodi. Secundò, quòd rex potest statuere, quod tabellionatus, vel alia officia secularia, non concedantur clericis, etiam in minoribus: vt dicit *lex regni 3. par. tit. 19. l. 2.* idem sentit *Dominicus in c. legem 53. di.* cuius meminit *Felin. in c. ecclesia de constit. 51. col. ver. 1. conclusio. Palacios Rub.* Tertiò, quòd potest quis meliorare filium suum in tertia & quinta parte bonorum * cùm hoc quòd sit maioratus, & nullatenus alienari possit: nec ad eam partem admittatur clericus, ecclesia, vel monasterium, vel alia persona religiosa. Quartò, quòd habens facultatem à rege ad faciendum maioratum, potest illud idem disponere, nec per hoc præiudicatur ecclesiæ, seu eius immunitati. Quintò, quòd potest quis facere capellaniam, vel *anniuersarium, sub conditione, quòd si non dicantur anniuersaria, vel missæ, vel alia, quæ testator iubet fieri, si sunt honesta, bona quæ ad hoc relinquuntur ipso iure redeant ad ipsos heredes libera: & ipse hæres possit illa propria auctoritate capere, & sibi retinere: quod est not. & quotidianum. Si autem his casibus potest adiici pactum, vel cõditio, vt res non possit alienari in ecclesiam, vel pium locum, & valet: eodem modo videtur, quòd debeat valere in casu nostro, vt non alienetur ex causa dotis, vel donationis propter nuptias. ¶ Hoc tamen intellige, quando is, qui vinculauit bona, seu fecit maioratum, erat extraneus, & vt extraneus concessit bona, ea lege, vt non alienaret etiam in causam dotis. Nam tunc iste grauatus non poterit ex illis bonis dotare se, vel filios, vel alios quos dotare tenetur, vel constituere donationẽ propter nuptias: quia dotare filiam extranei, non pertinet ad opus pietatis, nec ad affectionẽ testatoris, vel prohibentis. Et ideo iste grauatus de restituendo, nihil de his bonis potest disponere, sed præcise tenetur restituere illa bona. Et sic debet intelligi *gl. not. in dicta lege, nulla, C. de iure dot.* & quod *ibi not. Bald.* quæ loquitur in extraneo prohibente alienationem. Etsi mihi dicatur, quòd *d. authent. res quæ* habet etiam locum in extraneo, vt sentit *gloss. not. authen. de restitut. & ea quæ par. in §. quamobrem, in versic. sufficit, in fin.* & tenet *Bald. in d. authen. res quæ, pen. col. versi. quæro nunquid ista authen.* potest dici, quòd illa glos. communiter non tenetur, imò contra eam tenet *Ia. de Bellou. in d. §. quamobrem.* quem alij sequuntur, vel quòd intelligatur, quando simpliciter facta fuit prohibitio alienationis. Sed in casu nostro non solùm est facta prohibitio alienationis, sed vltra processum est, vt non fiat alienatio, etiam ex causa dotis, vel donationis propter nuptias. quam legem siue conditionem extraneus adiicere potuit, vt apparet ex prædictis. ¶ Pater verò hanc prohibitionem facere non potuisset filio, vel filiæ, vel aliis, quibus teneretur dotem constituere, vel donationem propter nuptias facere: quia cùm pater possit hoc casu cogi dotare, vel donationem propter nuptias facere: vt *l. qui liberos, ff. de ritu nupt.* & traditur in *l. si cùm dotem, §. transgrediamur. ff. solu. mat.* & dicetur latè infrà. Ista autem obligatio, qua pater tenetur ad prædicta, inhæret bonis eius, & transit cum eis, ad quemcunque vadant: sicut illa obli-

gatio, qua tenetur alere, cùm quasi ad paria
iudicentur. iuxta not. in *dict. authent. res quæ*. per
doctores. iunctis his quæ not. *Cyn. in l. alimenta, in fin. C. de negot. gest. per l. si quis à liberis, §. item rescriptum, ff. de lib. agn. Ang. in authen. de restit. & ex qua pa. col. 4. versic. item nota*. Et ideo sicut si
pater obligasset bona sua pro restitutione do-
tis filij, non posset illam obligationem tolle-
re, probibendo postea alienationem, vel obli-
gationem: ita & si non obligauit, cùm pro
obligatis habeantur, ex quo necesse habeat
obligare. argum. *l. si finita, §. eleganter, ff. de da. infe. & l. 2. ff. de euictioni*. vbi promissio, quæ ne-
cessario facienda est, habetur pro perfecta,
quo ad effectum exceptionis. Hanc opinio-
nem firmat *Bartolus in d. l. filiusfam. §. diui, de lega. 2. in 2. q.* quem refert & sequitur *Paul. dic. consf. 13. in princip.* addo bonum textum *in l. si ego, §. si res, ff. de iur. do.* vbi data vel promissa pro dote,
etiam nondum secutis nuptiis, dicuntur dota-
lia, & transeunt ad hæredem cum illo onere:
si postea mortuo promissore nuptiæ sequan-
tur. Facit ad quæstionem, si habens maiora-
tum pro dote filiæ, vel sororum, obligat bona
maioratus: an eo mortuo, filius successor te-
nebitur ex patris promissione. Siue ergo bo-
na maioratus possint obligari pro dote filiæ,
vel sororum, siue sint obligata principis au-
ctoritate, vt quotidie fit, mortuo possesso-
re, transeunt ad sequentem cum onere suo.
Vnde iam ista dos danda, vel donatio propter
nuptias, censetur æs alienum: vt not. *Bartolus in l. quæsitum, §. 1. ff. de priui. credit.* cùm succe-
dat loco alimentorum, vt prædixi: & loco
H [h] legitimæ, quæ est debita, vel saltem quasi de-
bita filiis: vt voluit *glossa in l. si quis legatum, ad finem, ff. de Fal. & in l. si emancipata, C. de iuris & fac. ignor. & in authent. de hæreds. & falcid. §. si autem non implens, col. 1.* & probatur in *l. final. §. 1. C. de cura furios. & l. vna. C. de his qui ante ap. tabu. & in l. 1. C. de codicib. §. pen. & l. si patronus, ff. de donation.* habent enim filij bona hæreditaria
pro legitima suæ obnoxia: vt in *l. scimus, §. repletionem, C. de inoffic. testam.* Sed talia bona re-
I stitutioni subiecta, [i] pro ære alieno ipsius vin-
culantis, seu pro suis debitis alienari poterunt:
vt *l. peto, §. prædium.* & ibi notatur *ff. de legat. 2.*
facit ad hoc textus valdè singularis in *l. cùm fidei hæredis, ff. de fideicomm. liber.* vbi probatur,
quòd in rebus prohibitis alienari, potest fieri
15 † missio pro debito descendenre à prohiben-
te. De illo textu ad hoc facit festum *Bald. in cap. quoniam frequenter, §. in aliis, vt lite non contestat. & in authent. ei qui. 18. col. ver. quæro numquid in rebus, C. de bonis auth. iud. posi. & ibi Salyc. 15. colum. ver. 2. quid maximè.* quia hære-
des, qui successerunt in illis bonis, ita tenen-
tur dotare, sicut patet. vt notatur per *Bartol. & alios in l. post dotem, soluto matrim. ff.* Ergo ista
prohibitione facta à patre, non obstante, po-
terunt ista bona maioricatus dari in dotem,
vel donationem propter nuptias, illis perso-
nis, quibus aliàs testator, vel maioricatum
faciens, tenebatur. Intelligo non stantibus
aliis bonis: vt *d. authent. res quæ, & in corpore vnde sumitur.* & dictum est in præcedentibus. Si
enim hoc concederemus in patre, vel eo, qui
tenetur dotare, vel donationes propter nu-
ptias facere: sequeretur absurdum, scilicet,
quòd esset in facultate debitoris, tollere obli-
gationem. quod esse non debet: vt *l. sicut, C. de ac. obl.* ita in specie declarat *Paulus de Castro in consil. 13.* quem refert & sequitur *Iason in dict. authent. res quæ, in fin. col.* qui hoc confirmat
optima ratione: quia ea quæ sunt † inducta 16
fauore publico: vt est casus, de quo loqui-
mur: non debent mutari, vel tolli ex dispo-
sitione testatoris, vt *l. quod bonis, §. fin. ff. ad l. Fal.* notat *Bartol.* & doctores *in authent. sed contestator. C. eod. tit. & in l. nemo potest, ff. de leg. 1.*
¶ Ampliabis hoc not. vt procedat, etiam si
filius vel filia consentiat constitutioni maio-
ratus. nam & tunc poterunt petere dotem, &
donationem propter nuptias: nisi specialiter
renuncient ius legitimæ sibi debitum: quia in
generali renuntiatione non intelligitur re-
nunciatum iuri petendæ dotis. Et ideo in ge-
nerali renuntiatione facta de omnibus lega-
tis sibi relictis in testamento, non includi-
tur legatum dotis, nisi specialiter exprima-
tur: secundum *Paul. consil. 131.* sicut nec legiti-
mæ: vt est textus in *l. si quando §. generaliter, C. de inoffic. test.* per quem dicebat *Gulliem. de Cuno, in l. de his, ff. de transact.* quòd si frater assi-
gnauit sorori aliquam partem, de qua illa vo-
cat se contentam, & promittit plus non pe-
tere: nihilominus potest petere supplemen-
tum legitimæ, nisi expresse fuerit actum,
quòd tale supplementum non posset peti:
quia ad legitimam requiritur expressa re-
nunciatio. Quod dictum referunt & sequun-
tur *Bald. Salyc. Paul. & Iason in dict. §. generaliter. Alber. Bald. & Angel. & Mod. in d. l. de his, Angelus de Aretio, in §. 2. in fin. Institut. de inoffic. test. And. Sic in cap. cùm esses, 32. colum. supra de test. & in tract. Cardin. 1. parte, quæst. 8. 3. colum. Felin. in cap. translato 2. colum. supra de constitut.*
¶ Si ergo pater in suo testamento reliquit fi-
liæ pro sua † legitima, vel pro sua dote, alia- 17
que bona omnia alteri filio, iure maioratus,
seu primogenituræ reliquit: & mortuo pa-
tre, filia simpliciter acceptauit illud relictum,
& fecit quitationem generalem hæredibus:
per [k] hoc non prohibetur petere supplemen- K
tum legitimæ: vt *d. §. generaliter.* etiam si pa-
ter in tali relicto apposuit clausulam, quòd
iubet filium esse contentum, ita quod non
possit plus habere, vel petere occasione legi-
timæ, vel alia quacunque ratione. nam tunc
filius simpliciter acceptans, potest petere sup-
plementum legitimæ, vt est textus valde si-
gnatus *in authent. vt cum de appel. cogno. §. cæterum, coll. 8.* ratio est, quia onus talis clausulæ
debet ipso iure de legitima reiici; vt *l. quo-*

niam

niam in prioribus, *C. de inoffi. testam.* Ita in specie tenent *Bald. Salyc. & Paulus in d. §. generaliter. Bald. & Paulus in princip. eod. tit. Bald. in l. hac edictali. verb. quam obseruationem, C. de secund. nupt. Angelus in l. iubemus, C. ad Treb. Ioan. de Imol. in l. quod de bonis, §. cum fideicom. ff. ad l. Falcid. Alexan. consil. 68. incipit, super primo. & consil. 373. visis, 8. colum. & consil. 573. incipit, vtrum. Anania consilio 99. incipit, visis, fin. col. Imol.* plus dicit *Paul. in*
18 *dict. §. generaliter.* quòd etiam si testator † adiecerit, quòd eo casu, quo filius plus petierit, eum priuat dicto relicto: adhuc fauore testamenti vt valeat, talis clausula habetur pro non apposita. Idem tenet ille in *dict. l. omnimodo, in princip.* Qui ergo vult rectè facere maioratum, relinquat filiis legitimam, vel dotem competentem: vel faciat, quod consentiat expresse suæ legitimæ renunciando, & eius supplemento, & cum iuramento: propter notata *in capit. quamuis pactum, de pact. lib. 6.* facit quod voluit *Baldus in l. cum lege, C. de epi. & cler.* quem vide, limita vt per *Angel. in lege, Papinianus §. si cui per, de inoffic. testam.*

A D D I T I O N E S.

* ¶ Adde *Alexand. in l. fin. §. in computatione, columna 4. in ver. in ead. C. de iu. deli.* quod procedit, etiam si excipiatur per dictionem taxatiuam. fol. seq. in princ.

* ¶ Aduerte, quòd in contrarium est verior & communior opinio, vt per *Iason in l. si ita quis promiserit, §. c. l. col. 5. ff. de ver. obl.*

* ¶ Adde in materia meliorationis plura & notanda, quæ descripsit *Segura in volumine suarum repet.* quæ poteris simul cumulata videre in repetitione, ibi per me edita, in parte, melioratio per duas col.

* ¶ Adde *Felin. c. cum venerabilis, de exce. num. 33. in 2. col. & Rochum de Curte tract. patro. ver. pro eo quod de diœcesani consensu, in col. 9. cum seq.*

I O A N. B E R N.

A ¶ Ex istis.] Prosequitur auctor interpretationem text. in *authent. res quæ, C. communi. de leg.* super quo habes locupletissimam & compendiosam repetitionē *D. Ant. Menesii* viri ingeniosissimi, doctissimique, qui postquam Salmanticæ summo merito cathedrarius iuris ciuile professus est, magna cum vtilitate & felicitate (vt egomet vidi, eodem loco tunc legens indignè) vocatus est à serenissimo & excelso rege nostro ad Pincianum tribunal, indeque breui tempore promotus ad supremum consilium senator, vbi iuris eruditione, virtutisque quauis specie nemini non potest exemplo esse, ad hæc vir ille clarissimo sanguine oriundus scripsit tria in iure quæ per manus circumferuntur volumina, vtilissima quidem illa, multaque meliora, optima sui spe pollicetur. Sed vt ad superiora redeas, adde circa idem *Gregor. Lup. gloss. f. l. 6. tit. 11. p. 6. col. 4. circa medium cum sequent. & Suarez in l. quoniam in prioribus super lege regia limit. 2. num. 10. vers. ex quibus infertur, C. inoffi. test. & Did. Segur. l. cohæred.*

Palacios Rub.

§. cum filiæ, num. 243. & ibi Did. Perez. ff. de vulg. & pupil. & Anton. Gomez in l. 40. Taur. num. 87. & Couar. lib. 3. resol. c. 6. ad fin. & rursus aliquid per *eundem lib. 2. resol. c. 16. num. fin. & Bartium de dotibus cap. 8. per tot. atque Pinel. l. 1. C. de bon. mater. part. 3. num. 102. & Molinam de Hisp. primi. 2. part. lib. 4. cap. 6. num. 2. & 3.* apud quos multa dicuntur, multique scriptores allegantur, circa materiam istius text. versanturque maximè circa ea quæ per auctorem hic disputantur, & ea quæ pertinent ad Hispanas maioratuum quæstiones.

B ¶ Idem erit in canonico regulari.] Adde *Plaçam in tract. de delictis, c. 42. n. 19.*

C ¶ Non est per extensionem.] Quæstio est sæpius à nostris scripta & vtilis, in qua nonnihil dixi suprà in introductione ver. in curia regis. Si scriptorum loca optes, vide *Tiraquell. quem ibi allegaui, in l. si vnquam, C. de reuoc. donat. versic. libertis, num. 46. cum multis sequent.* vbi multos allegat, multaque prosequitur in disputationem conclusionis huius.

D ¶ Et inde est.] Ista quæstio est frequens inter nostros: vide auctorem infrà, super text. 3. notabil. §. 20. numero 15. vbi plures adiungam.

E ¶ Gloss. in l. ob æs alienum.] Notabilis est ac sępius & solenniter repetita per nostros, per *Couar. lib. 2. resolut. cap. 5. num. 6.* & rursus *in cap. alma mater, part. 1. cap. 11. num. 15. & Plaçam de delict. cap. 1. num. 15. Suarez in proœmio fori, fol. 3. colum. 2.* & quod singulariter dicit *Tello in l. 17. Taur. num. 91.* cui adiunge quæ tradit *Iason in l. si constante in princip. num. 84. cum praeced. & seq. ff. soluto matrim.*

F ¶ Quod valeat pactum.] Vide multa scripta, pluresque citatos circa istam conclusionem & appēdices eius quæ sequuntur hic, per *Tiraquel. de retract. conuentionali, ad fin. num. 1. & multis sequent.* post quem adiunge, quæ tradit eleganter *Couar. lib. 1. resolut. cap. 14. num. 6.* longumque ac pariter studiosum in ea quæstione examen *Pinel. in l. 1. part. 3. num. 52. cum pluribus sequent. C. de bon. mater.* maximè *num. 54. ver. infertur 21. & Menes. l. cum acutissimi, num. 45. C. de fideicommiss.* & vide *Couar. lib. 1. resolut. c. 19. n. 11.*

G ¶ l. si creditor. §. fin.] Solennis textus est, & inter nostros sæpe repetitus, concord. *l. fin. tit. 5. p. 5.* & vide *Gregor. Lupum gloss. a. l. 19. titul. 8. part. 5. Suarez in l. post rem iudicatam super lege regia. ampliatione 80. §. ibiq. las cumplades, ff. de re iudic. Couar. lib. 2. resolut. cap. 15. num. 3. Mincbac. lib. 3. quæstion. frequent. cap. 53. num. 9. cum alleg. & Anton. Gomez l. 40. Taur. num. 13. cum sequentib. Dueñ. in regul. 240. limit. 7.* & quamquam istis locis satis multa dicantur, multique ex antiquioribus allegentur, adde tu in peregrinis partibus quæ pulchrè super quæstione præsenti scribunt *Panor. in cap. Raynaldus de test. num. 20. & Rosellus Aretinus*, elegans inter repetentes auctor in *authent. ingressi, C. de sacrosanct. eccles. num. 20.*

 ¶ Legi-

H ¶ Legitimæque est debita.] Vide *Anton. de Men. in l. emancipata, quæ allegatur in præsenti, C. de iuris & facti ignor. num. 32. & Suarez in l. quoniam in prioribus, 7 ampliat. num. 15. vers. ad fundamenta Bartholi c. inoffic. test. Seguram in l. 13. §. fin. de lib. & posth. num. 115. & ibi Didac. Perez pluribus alleg.* & rursus *vtrumque in l. vnum ex famil. §. sed si fundum num. 163. de leg. 2.* atque iterum *in l. si ex legati causa, num. 110. de verb. oblig.* ac rursus *Suarez vbi suprà ampliat. 11. num. 11.*

I ¶ Pro ære alieno ipsius vinculantis.] Adde text. *l. 4. tit. 15. p. 2. & ibi Greg. Lup.* & copiose de ea re differentes vide *Ant. de Menes. in l. vnum ex famil. §. si de falcidia, num. 7. de leg. 2. & Peral. in l. 3. §. qui fideicomiss. num. 166. cum multis sequentib. ff. de hæred. instit. vbi num. 138. ad fin. & num. seq.* tractat doctissimus vir cum auctore hic, qualiter deuentus hic ad res ipsas maioratus sit subsidiarius.

K ¶ Per hoc non prohibetur.] Circa ista vide *Roderic. Suarez in l. quoniam in prioribus, ampliat. 9 per totam, C. de inoffic. test. & Greg. Lup. gloss. g. in l. 6. tit. 8. part. 6. & Ant. Gomez de success. contra testamentum, num 25.* & de renunciatione legitimæ ac hæreditatis paternæ quam filius facit. Vide *Couarr. in cap. quamuis pactum, de iureiur. lib. 6. & per Anton. Gom. in l. 22. Taur. & Tello Fernand. in l. 6. Taur. num. 39. cum sequent.* apud quos copiose scribitur & allegatur.

Doct. Ioan. Barahona.

SVMMÆ RERVM.

1. *Res propter nuptias vxori donata, vel in arrhas concessa, sunt in dominio mulieris, sicut dos in dominio viri.*
2. *Donatio propter nuptias non fit vxori à marito, vt vxor illa re sibi donata possit vti & frui ad libitum: sed vt mulieribus sit optimè circa dotem consultum solut. matrim.*
3. *Bona omnia mariti sunt vxori pro dote tacitè obligata.*
4. *Alienari non possunt à marito res donatæ propter nuptias, etiam de consensu vxoris.*
5. *Arrhæ apud Hispanos idem est, quod donatio propter nuptias.*
6. *Donatio excedens quingentos solidos, non valet, nisi fuerit insinuata.*
7. *Res propter nuptias donata, si per maritum alienetur vxore consentiente, vel ab vxore consentiente marito, potest solu. matr. ab vxore vendicari.*
8. *Alienatio rei dotalis à muliere facta, cum consensu mariti, non tenet, nisi tales res consisterent in pondere, numero, vel mensura, vel quando essent res, quæ seruando seruari non possunt: item nisi vxor consentiat bis.*
9. *Consensus secundus facit valere actum, aliàs nullum.*
10. *Confessio geminata tollit exceptionem non numeratæ pecuniæ.*
11. *Geminata patientia inducit stipulationem.*
12. *Conuitium bis vel pluries dicens, præsumitur dixisse deliberate, & non ex iracundia.*
13. *Confessio facta calore iracundiæ non nocet.*
14. *Consensus vnicus mulieris in alienatione rerum propter nuptias sibi donatarum, non sufficit, duplicatus tamen consensus ex interuallo post biennium interueniens bene sufficit. & num. 18 & 21.*
15. *Iuramentum habet vim secundi consensus.*
16. *Præscriptio est quædam species alienationis.*
17. *Alienare potest quis bona restitutioni subiecta, propter necessitatem famis.*
18. *Alienatio rerum mariti, quæ tacitè vel expressè sunt pro dote hypothecata, non valet, etiam si vxor bis vel pluries renunciet, nisi alia bona mariti supersint, ex quibus possit dos solui.*
19. *Fideiussores de dote restituenda dati, in casu, quo dari possunt, si soluendo sunt, valet renunciatio hypothecæ facta ab vxore, etiam in omnibus bonis viri.*
20. *Allegatio partis non facit ius.*
21. *Allegatio partis vbi non impugnatur per Papam, vel per iurisconsultum potest allegari tanquam lex.*

VNVM circa istas donationes propter nuptias, non est omittendum, quòd † res propter nuptias vxori donatæ, vel in arrhas concessæ, sunt in dominio mulieris, sicut ᵃ dos in dominio viri. vt *in authent. de non elig. secund. nubent. §. fin. collat. 1. & in authen. de æqual. do. §. illud, collat. 8. & in §. est & aliud, Instit. de donat. & in authen. donationem quoque, C. de iure do.* vbi hoc firmat *gloss. fin.* quam multum commendauit *Albert. de Rosa in rubrica, C. de donat. ante nuptias.* ¶ Reperio tamen *Bald. in quarta parte suorum consiliorum, consil. 118. incipit, quia si donatio.* qui contrarium tenet: dicit enim, quòd res donatæ à marito vxori propter nuptias, remanent in possessione mariti, & etiam dominiū apud se retinet: quia ex quo maritus fruitur re sic donata, vt voluit *gloss. in d. §. est aliud.* ergo & dominiū est apud eum: quia vsusfructus dominium sapit. Instrumentum ergo donationis, in quo dicitur, quòd donatio fuit facta: debet intelligi constitutione, non traditione, & designatiuè, non traditiuè. & ideo soluto matrimonio sufficit marito exceptio: nō enim debet petere, quod intus habet, nec ipse, nec hæredes eius, secundùm *Bald. vbi suprà.* ¶ Et hanc opinionem videtur approbare *lex regni, 4 partit. tit. 11. l. 7.* quæ dicit, quòd maritus debet tradere vxori possessionem rei donatæ propter nuptias, & ipsa viro dotem: sed vtrobique maritus debet esse dominus & potens prædictorum. ¶ Idem tamen *Bald. in authent. siue à me, C. ad Velleian.* videtur concordare has opiniones dicens, quòd dominium rerum donatarum propter nuptias est penes ipsam vxorem: sed statim soluto matrimonio desinit esse domina rerum donatarum propter nuptias. Intellige tamen, si dos soluatur mulieris: sed quamdiu dos nō soluitur, dominium non reuertitur ad virum, imo semper durat hypothecaria, secundum *Bald. vbi sup.* quem refert & sequitur *Angel. de Aret. in d. §. est aliud. 2. colum. verb. in eadem.* & est ratio secundum eum, quia non tantum propter lucra nuptialia datur donatio propter nuptias, sed etiam pro maiori securitate: vt *C. de donat. ante nupt. l. fin. §. sancimus.* ergo, &c. ¶ Sed quidquid sit, modo possessio & dominium rerum propter nuptias donatarum, sit penes maritum, modo penes vxorem: vxor non debet vti & frui re sibi propter nuptias donata, sicut maritus vtitur re dotali. Vnde licet maritus lucretur fructus

§. XVII.
1
A

dotis:

dotis: vt *l. pro oneribus, de iur. dot. & cap. salubriter*
infrà de vsur. vxor tamen non lucratur fructus
rerum sibi donatarum propter nuptias. ita
dixit *Goffr. in summa, isto tit. post princip. & Host.*
in summa, isto tit. §. 2. in princip. pro quibus est
gloss. ordin. & singul. in d. §. est & aliud, in ver. exe-
quentur, Instit. de donat. quam ibi not. *Angelus &*
Baldus in authent. siue à me, in princip. C. ad Vel-
leian. Ludouic. in singularibus. 945. incip. constante
matrimonio. de qua glossa facit solenne festum
Andreas Sicul. in c. peruenit, in princ. suprà de empt.
& vendit. ¶ Et quamuis illa glossa per omnes
reputetur singularis, aliqui reputant eam vni-
cam: ego addo aliam sibi similem, *in authent.*
dos data, in glossa 1. C. de donat. ante nup. & ibi
eam notat *Bald. in 1. lectura.* similis glossa est
in d. authent. de non eligend. secundò nubent. §. fin.
in ver. percipiant, collat. 1. quam ad hoc multum
commendat *Bartol. in authent. de aequali. don. 1.*
colum. 8. & dom. Abb. in d. cap. peruenit. 2. colum.
fin. suprà de empt. & vendit. Et est hoc satis ra-
tionabile: nam si vxor haberet fructus re-
rum sibi propter nuptias donatarum, non di-
ceretur iam maritus percipere dotem ad
sustentandum onera matrimonij: cùm tan-
tum sibi abesset, quantum sibi adesset. quod
esse non debet: vt *d. l. pro oneribus, & d. cap.*
salubriter. & firmat *Baldus in d. consil. & Iason*
in l. si fundum, in fin. ff. soluto matrimonio: ¶ Et
2 ex istis appatet, quòd † donatio propter nu-
ptias non fit vxori à marito, vt vxor illa re
sibi donata possit vti & frui ad libitum: sed
principaliter fit, vt mulieribus optimè sit
consultum circa dotem soluto matrim. quia
de rebus sic donatis satisfiet mulieri, si mari-
tus non habeat aliunde. & ita dixit *glossa in d.*
§. est & aliud, & in d. authent. de non eligendo
secundò nubent. §. fin. in verbo percipiant. est bo-
nus textus in *l. fin. §. sancimus, C. de donat. ante*
nuptias. notatur *in authent. siue à me, C. ad Vel-*
leian. & in d. cap. peruenit, de emption. & vendit.
& ibi Abb. & Ioannes de Imol. in 9. colum. Vnde
fortius ius habet mulier in rebus propter
nuptias donatis, quàm in aliis bonis mariti.
3 Nam licet omnia bona † mariti sint tacitè
obligata vxori pro dote: vt *l. assiduis, C. qui*
pot. in pig. habeant. cum similibus: ista tamen
donata propter nuptias, specialius & strictius
sunt obligata. ¶ Et inde est, quòd licet in
alienatione alterius rei mariti sufficiat vni-
cus consensus vxoris, & vxor liberè possit re-
nunciare iuri hypothecarum: vt *l. etiam, & au-*
B *thent. siue à me, C. ad Velleian.* secus[b] tamen est
4 in alienatione rerum propter † nuptias dona-
tarum: quia etiam de consensu vxoris mari-
tus eas alienare non potest: vt in *authent. vt*
immobilia bona ante nuptias don. collat. 5. & in *d.*
authent. siue à me, cap. peruenit suprà, de emption. &
vendit. Ioan. de Imol. in cap. cum contingat, de iure-
iurand. in repet. in princip. cum quibus concor-
dat *lex regni 4. part. tit. 11. lib. 7. & Foro legum. lib.*
3. tit. 2. l. 4. quæ addit, quòd nec vxor poterit
[illegible]

eas alienare cum consensu mariti eo viuen-
te: nec eo mortuo viuentibus filiis: nisi so-
lùm quartam partem rerum sibi propter nu-
ptias nonatarum. Et in hoc tene menti illam
legē, quæ licet loquatur in arrhis: illæ[c] tamen C
appellantur † arrhæ secundum consuetudi- 5
nem Hispanorum, qui donationem propter
nuptias, arrhas, appellant. vt *4. part. tit. 11. l. 1.*
In istis ergo arrhis, seu rebus propter nuptias
donatis, prohibita est alienatio, vt dicunt iura
prædicta: quamuis vxor nullo modo renun-
ciare potest: tamen quia tradunt certam for-
mam in alienandis rebus propter nuptias do-
natis, & ideo eis renunciari non potest. arg.
in l. ius publicum, ff. de pac. & l. nemo potest, ff. de leg.
1. tum etiam quia istæ leges sunt prohibitiuæ,
quibus[d] etiam renunciari non potest: vt vo- D
luit *illa singul. glossa in l. 1. C. ne fideiussor. do. den.*
facit quod in simili dicunt doctores de dona-
tione † excedente quingentos solidos, vt non 6
valeat, nisi fuerit insinuata. etiam si legibus
de insinuatione loquentibus fuerit[e] renun- E
ciatum. vt voluit *Ioannes And. in addit. ad Spec.*
tit. de instrum. edit. § porro, Bartol. & alij in l. sanci-
mus, §. si quis autem, C. de donat. Salyc. in l. quis pro
redemptione, eod. tit. licet valeat saltem in quin-
gentis aureis, secundum *Ioan. Andr. in Spec. do-*
nat. §. 1. in princip. additionis, incipiente, hoc scias, &
Bartholomaeum Socinum in leg. si inter virum, ff. de
rebus dub. & ibi Lud. Lusitanus, col. 3. & traditur in
regula vtile, de reg. iur. lib. 6. Et ratio prædicto-
rum potest esse, quia expedit reipub. ne quis
re sua male vtatur: vt *Instit. de his qui sunt sui vel*
alien. iur. in princip. Sed alienando vxor has ar-
rhas, vel res sibi propter nuptias donatas, seu
consentiendo earum alienationi, iam videre-
tur donare, vel renunciare ius, quod in eis ha-
bebat: & per consequens illud perdere: vt *ff.*
de donat. l. filiusfam. Ex perditione autem ha-
rum rerum, vel iuris quod in eis habet vxor,
fortè etiam sequeretur perditio dotis: quod
esset contra fauorem publicum, qui vult do-
tes vxoribus conseruari: vt *l. 1. ff. soluto matrim.*
ergo fieri non potest ista alienatio cum renun-
ciatione dictarum legum. ¶ Quæ quidem
alienatio non confirmatur[f] morte mariti, eo F
quòd ab initio non tenuit. & ex hoc infertur
quod etiam soluto † matrimonio, poterit mu- 7
lier vendicare fundum sibi datum in dona-
tionem propter nuptias vel arrhas, si aliene-
tur per maritum consentiente vxore, vel per
vxorem consentiente marito: sicut de fundo
dotali dicimus, quia eius alienatio respectu
vxoris à principio est nulla, ideo soluto ma-
trimonio licet fundus ad eum esset reuersu-
rus, non videtur confirmari: vt *l. quæ ab initio,*
ff. de regula iur. & in regula, non firmatur, de regula
iur. lib. 6. ita dicit not. *Salyc. in l. si prædium, 3.*
quæst. in fin. C. de iure dot. & sentit ibi *Baldus,*
dum dicit, quòd alienatio rei dotalis † facta 8
à muliere, cum consensu mariti, non tenet:
quia prohibitio legis Iuliæ de fundo dotali,

 vendi-

vendicat sibi locum in muliere alienante, sicut in viro. vt ibi per eum. est bona *glossa in l. vnica, §. & cum lex, C. de rei vxor. act.* quam approbat *Barthol. in l. cùm vir, ff. de vsucap.* de quo latius per *Ioannem de Imol. in repetit. cap. cum contingat, de iureiurand. 17. colum. verb. nunc restat videre quid contra.* quem rogo videas. & istud tene, quamuis *Cynus in dict. l. si prædium in fin.* contrarium sentiat. Ad hoc vide *legem regni, Foro legum, lib. in tit. de las arrhas, l. 4.* quæ prohibet mulieri alienare arrhas etiam soluto matrimonio, nisi in quarta parte, si habeat filios; vnde si alienet in vita, non confirmabitur, nisi in quarta parte illarum. si autem filios non habeat, forsan cõfirmabitur in totum. quod not. ¶ Istud tamen debet sane intelligi, nisi fortè istæ arrhæ, vel res propter nuptias donatæ, essent datæ æstimatæ, ea æstimatione, quæ facit emptionem, quæ in dubio præsumitur: vt *l. quoties. & l. si inter, C. de iure don.* Nam hoc casu etsi fuissent datæ in dotem, potuisset maritus illas alienare: vt *l. plerumque, ff. de iure dot. & 4. part. it. tit. 11. l. 7.* quia talis fundus, vel res æstimatæ desinunt esse dotales, & non habent priuilegia legis Iuliæ, de fundo dotali. vt ibi traditur *gloss. & Sal. in l. si prædium, de iure doti.* Idem videtur dicendum, quando res dotalis, vel donatio propter nuptias, datur æstimata ea æstimatione, quæ non faceret emptionem ad finem, vt videbatur, an res efficeretur deterior per tex. in *l. æstimatis, ff. soluto matrim. secundùm Barthol. Bald. & Angel. & alios post Iacob. de Aretio ibi,* quos refert & sequitur *Ioan. de Imol. in cap. peruenit, prope fin. sup. de empt. & vendit. & ibi Pet. de Anc.* quod est valde notandũ secundum *Ioan. de Imol.* quia videtur contrarium prima facie, ex quo æstimatio non fuit facta ad finem emptionis. Et sic videtur remouere res dotales, vel ante nuptias donat. Cogita si hanc opinionem approbauit lex regni prædicta: cùm generaliter dixerit, fueras ende si la diere apreciada. nec fecit distinctionem, an illa æstimatio fecerit emptionem, an non: ergo, &c. Quæ tamen opinio procedere posset, & saluari, quando in tali alienatione rei æstimatæ ea æstimatione, quæ non facit emptionem, mulier consentit: nam tunc valeret alienatio, per textum singularem & vnicum secundum *Angel. in dict. l. æstimatis.* sed non accedente vxoris consensu, non valeret alienatio. Ita concordat opiniones *Ioan. de Imol. in d. c. cùm contingat. de iureiur. in repet. colum. 19.* & intellige. Sed finaliter *Ioan. de Imol.* tenet, quòd si æstimatio non fecit emptionem, non valeret alienatio, nisi interueniant ea, quæ sunt necessaria ad alienandum fundum dotalem. Sed pro nunc transeamus cum opinione communi, maximè propter legem regni præallegatam. Cogitandum tamen esset vlterius super hoc: prædicta tamen intellige, quando maritus erat soluendo: aliàs secus. Istud est dictum aureum *Bald. in l. interest, ad fin. C. de vsufruct.* quod pro singulari commendat *Franciscus de Crema in suis sing. 19. incipit, habebis millies.* * Ad hoc tamen facit textus singularis *in l. quoties in fin. ff. de iure dot.* vbi dicitur, satis esse æstimationem dotis seruare maritum indemnem, quasi illud solum operetur, non autem aliàs præiudicet vxori. Sed quod maius præiudicium, quàm si vendantur bona sibi data in dotem, maritus non erat aliàs soluendo. Si ergo sunt alia bona, ex quibus vxori possit consuli super dote, istæ res, quæ datæ fuerunt æstimatæ, bene poterunt alienari. Sed caue: quia licet ista vera sint respectu rerum dotalium, quę marito fuerunt datæ æstimatæ, ea æstimatione, quæ facit emptionem, quia tunc efficiuntur propria ipsius mariti: non tamen idem videtur in rebus, quas maritus donauit propter nuptias vxori, licet æstimatione, quæ facit mẽtionem: cùm per talem æstimationem efficiantur propriæ ipsius vxoris. Vnde non videtur, quod maritus possit illas vendere, vel alienare, sed contrà disponit *lex regni, 3. part. tit. 11. l. 7. 226.* ¶ Idem dicendum est, quando tales res donatæ propter nuptias consisterent in numero, pondere, vel mensura: potest maritus alienare: quia in his rebus, licet dentur pro inæstimatis, dicitur æstimatio fieri à lege. vt dicit *gloss. not. in l. æstimata, ff. soluto matrim. secundum Bal. in d. l. res in dotem, & l. regni 4. part. tit. 11. l. 21.* Ergo idem à fortiori poterit facere quando essent datæ in arrhas, vel donationem propter nupt. ¶ Idem dicerent, quando essent res, quæ seruando seruari non possunt: quia eodem modo maritus posset illas alienare, quamuis essent datæ in dotem, vel in donationem propter nuptias. quia ex quo permittitur tutori: vt *l. lex quæ tutores, C. de admi. tutor.* multo fortius hoc debet permitti marito. Istud est pulchrum dictum *Ioan. Fab. Instit. quibus alien. non licet, in princ.* subdit, quòd imò si talia bona non alienet, in culpa est: vt *l. mulier, §. sed etiam, ver. sed si cùm, ff. ad Trebel.* vbi dicitur, quòd si res restitutioni subiectæ perierint ex culpa fideicommissarij, tunc fideicommissarius tenetur resarcire. In culpa autem est si non vendidit res, quas vendere debuisset. ¶ Idem dicas, si mulier consentiret alienationi arrharum, vel rerum sibi propter nuptias donatarum bis ex interuallo * post biennium. Nam iste duplicatus consensus ex interuallo, facit valere dictam alienationem: vt volunt iura prædicta, signanter text. *in l. si mulier, C. ad Velleian.* vbi dicitur, quod mulier post triennium cõsenserit, sibi imputet, si quod sępius cogitare poterat, & euitare, non fecit, sed vltro firmauit: videtur enim ex huiusmodi temporis prolixitate non pro aliena obligatione sese obligare, sed pro sua causa aliquid agere: & tam ex secunda cautione sese obnoxiam facere, in quantum hoc fecit: quàm pignus aut intercessiones vtiliter dare. Hoc ibi. Itaq; requiritur secũdus consensus post biennium, vt interim mulier potuerit

maturè

* maturè cogitare,& sic*cautior venire ad secū-
dum consensum:quę quidē ratio omnino ees-
9 sat muliere tacente.Secundus † ergo cōsensus
facit valere actum,aliàs non valiturum. & po-
test esse ratio, quia qui bis aliquid facit, vide-
tur velle, quòd contra id nihil possit opponi:
quia vbi secunda interuenit consideratio, ibi
esse præsumitur plena deliberatio: vt in *auth.*
vt nulli iudic. §. *& hoc verò iubemus.* in textu & in
gloss. quæ incipit, iussio, collat. 9. & notatur in *l. fin.*
C. si contra ius vel vtil. pub. commendandum est
enim, quod sæpe factum est,& nititur æquita-
te: vt in *c. non sine. sup. de arbit.* & facit textus in
c. olim, in verb. semel & iterum, sup. de rescript. tra-
ditur per *Bald. in rub. C. si quis aliquem testari pro-*
hib. 4. col ante fin. benefacit ad hoc tex. in *l. con-*
tractibus, § de illo, C. de non num. pec. vbi confessio
10 † geminata tollit exceptionem non numera-
tæ pecuniæ. Itaque qui confitetur, non potest
illam opponere,nisi vellet in se assumere onus
probandi: vt tenet not. *Abb. in c. si cautio, in fin.*
ver. sup. de fide instr. motus arg. text. & quod ibi
not. *Bald. in l. cum scimus, C. de agric. & cens. lib.* 11.
vbi colligit singularis theorica, quod vbi non
præiudicat confessio ex defectu præsumptæ
voluntatis, vt in confessione extraiudiciali, si
* fuerit geminata, valet. * Idem in verbis enun-
ciatiuis.& per *Bart. in d. l. cum scimus.* & est bo-
nus textus, *in l. 1. C. de plus peti.* & de ista doctri-
na Bart. doctores in multis locis faciunt men-
tionem, commendantes eam pro singulari.
Ioan. de Pla. in d. l. cum scimus, 2. col. ver. & ex isto
textu, *Abb. in d. c. si cautio in fin. & consil. 84. 4. col.*
in 1. vol. Iason in § . fuerat. Inst. de act. 28. colum. vbi
G * multa cumulat de actu geminato. * *Franc. de*
Cur. in repetitione l. admonendi, ff. de iureiur. charta
27. 3. col. quem videas. *Vitalis in lib. clausularum,*
charta 5. 6. col. aliàs in clausula, enunciatiua verba
confessionis extra ius ad liberandum, 7. col. Angelus &
Agu. in tractatu maleficiorum, charta 178. 3. colum.
aliàs in parte, comparent dicti inquisiti, & in termi-
no defensionis, 1. col. vbi rogo videas de veritate
illius not. *dicti Ioan. And. in addit. ad Specul. isto tit.*
in rubrica, qui voluit, quòd contra confessio-
nem geminatam non potest opponi exceptio
non numeratæ dotis. Videas *Felin. in cap. non-*
nulli, de rescript. 34. colum. ver. fallit septimò, vbi
loquitur de rescripto geminato per secundam
iussionem. Adde, quòd naturalis obligatio
geminata producit efficaciam obligationum
* ad agendum * *. l. final. ad l. Fal. l. 1. §. debitum, ff.*
de constit. pecun. Instit. de act. §. de constitut. facit
textus notat. in *l. cùm ostendimus, §. fin. ff. de fide-*
11 *iussor. tutor.* vbi patientia † geminata inducit
stipulationem, quem text. multum commen-
dat *Do. Car. in clem. 1. 4. colum. in princip. de procur.*
¶ Et propterea ex nudo pacto super eadem re
ex interuallo duplicato oritur actio etiam de
iure ciuili: vt latè per *Alexandrum in l. 1. §. debi-*
tum, ff. de constitut. pec. in apostil. de quo latius
per *Felin. in cap. 1. 3. colum. suprà de pact.* & lansis-
mè per *Iason. in § . in personam, 17. colum. Institut.*
de action. vbi etiam multa cumulat de actu ge-
minato. * quibus addo vnam glossam valdè *
singularem in *cap. si quis iratus, 2. quæst. 3.* quæ
dicit, quòd dicens † bis vel pluries conui- 12
cium, non præsumitur dixisse ex iracundia,
sed deliberatè. illam glossam multum com-
mendauit ad hoc *Henricus in c. statuimus, infrà de*
maledicis. vt etiam illa glossa, quòd licet aliàs
† confessio facta calore iracundiæ non no- 13
ceat: vt est illa glossa vulgatissima. *cap. ex lite-*
ris, infrà de diuort. gloss. 2. in fin. quam notat *ibi*
Abbas, si tamen confessio est geminata, bene
præiudicat. vt voluit *gloss. fin. in d. cap. si quis ira-*
tus. quam ad hoc multum commendat *Tyndar.*
in suo tract. de testim. lib. 2. cap. 6. 5. colum. in princip.
¶ Vnde redeundo ad propositum nostrum, 14
quamuis vnicus consensus † mulieris non
sufficiat in alienatione rerum, sibi propter nu-
ptias donatarum: duplicatus tamen consen-
sus ex interuallo interueniens post biennium
bene sufficit. ¶ Idem ego dicerem, si mulier
consentiret alienationi arrharum, vel rerum
sibi propter nuptias donatarum, cum iura-
mento de non contraueniendo: nam tunc
non potuisset mulier contrauenire: vt expres-
se voluit *Host. in d. cap. peruenit, supra de emtion. &*
vendit. & sequitur *ibi Ioan. de Imol. in 8. col. in fin.*
& Angelus in authen. de æquali don. §. illud quoque
pen. col. in fin. dicens, quòd licet de iure ciuili
iuramentum non obliget vxorem in aliena-
tione rei dotalis: vt *leg. vnica, §. & cùm lex C. de*
rei vxor. action. secus tamen est de iure canoni-
co: vt in *c. cùm contingat. supra de iureiurand. & in*
cap. licet mulieres, eod. tit. lib. 6. & per consequens
idem erit in donatione propter nuptias se-
cundum eum. idem tenet *Bald. & Salyc. in d.*
authent. siue à me, ad fin. C. ad Velleian. Idem te-
nent doctores legistæ communiter omnes in
authent. si qua mulier, eod. tit. & Canonistæ in
d. c. cùm contingat, & in d. c. peruenit, & potest esse
ratio, quamuis ipsi non dicāt, quia † iuramen- 15
tum habet vim secundi consensus: vt voluit
glossa singul. in d. c. cùm contingat, in ver. seruare de-
bet, ad fin. quæ dicit, quòd prohibitio aliena-
tionis rei dotalis non est perpetua: quia si se-
cundò post biennium consentiat mulier bene
tenet: vt in *authent. siue à me, C. ad Velleian.* vnde
mulier fortius iuramento potest firmare,
quod prius non valebat, & quasi pro secundo
consensu iuramentum habetur. ita dicit illa
gloss. singul. de qua ibi per *Ioan. de Imola col. 4.*
ver. item aduerte, in repetit. & secundum prædi-
cta debes intelligere *dictam legem regni, Foro*
leg. lib. 3. tit. 2. l. 4. Nam si interueniat binus
consensus mulieris post biennium, vel vnicus
cum iuramento in alienatione arrharum, vel
rerum propter nuptias donatarum, valebit
alienatio. ¶ Ista tamen non sunt mihi sine
scrupulo, quoniam secundum leges huius re-
gni constante matrimonio est prohibita ar-
rharum alienatio ex legis resistentia, & pro-
hibitione: vt *Foro legum lib. 3. titul. 2. l. 4.*

Ex

Ioan. de Imol. Paul. de Cast. & Alexand. Bar. Angel. Salyc. & *Paulus de Castro in l. iubemus*, C. *ad Velleia. Paulus de Castro in l. etiam in fin. eod. tit. Ioannes de Imol. in cap. cùm contingat, in princip. ff. de iureiurand. in repetit. & in cap. peruenit, propè fin. de empt. & vendit. Angel. de Aretio in §. est & aliud, in princip. Institut. de donation.* Hanc sententiam consulendo secutus est *Raphael Fulgosius, consilio 206. incipiente, pro eius de quo quaeritur habenda plenius veritate*, &c. Et subdit Florentinum populum hoc constituisse, per hæc verba: Renuntiationem expressam, vel confessam mulieris in alienandis rebus mariti, sibi pro dote obnoxiis, ratam esse, eique nocere: dum tamen per eam non rumpatur ius solidi ipsi mulieri, hoc est, quòd præter eas res, in quibus mulier consensum & renuntiationem accommodauerit, alia marito supersint, vt exinde mulieri pro dote possit integrè satisfieri. ¶ Vnde iura præallegata & doctores prænominati se fundant super indemnitate mulieris, circa dotis solutionem. Quamdiu ergo dos est, valet talium rerum alienatio (consentiente vxore) facta, etsi semel tantùm consentiat: vt est de mente iurium prædictorum, & volunt doctores præallegati, & *Ioannes de Imol. in dict. cap. peruenit, de empt. & vendit. in finalibus verbis.* Sed hoc non est mihi sine scrupulo. Quia textus in *authent. vt immobilia ante nuptias donent. §. si quis igitur, & in authent. siue à me*, C. *ad Velleia.* Duo requiruntur ad hoc, vt talium rerum alienatio vel obligatio valeat, scilicet, quòd post biennium secundo profiteatur vel consentiat mulier, & aliæ res viro supersint, ex quibus consuli ei possit: absque his dicit gloss. id est, nisi hæc duo sunt, scilicet, quòd sint aliæ res, & secundus consensus: vt *infrà, eod. si mulier*. Subdit textus, nec si frequenter consentiat, lædetur. Itaque vtrumque videtur necessarium, sed principalius & efficacius est, quòd supersint alia bona mariti, ex quibus mulieri consulatur in dotis solutione. cogita. Saluari tamen potest opinio *Ioannis de Imol.* & aliorum, quando agitur de alienandis bonis mariti, aliter quam per viam donationis propter nuptias, generaliter hypothecatis, vel obligatis per maritum, vel per legem tacitè: vt C. *de rei vxor. act. l. 1. &* C. *qui pot. in pign. hab. l. assiduis.* in his enim valet vxoris renuntiatio iuris hypothecæ, quam habet, & sufficit vnica renuntiatio: vt *l. etiam, & l. iubemus*, C. *ad Velleian.* & de his propriè loquitur *Ioannes de Imol.* Secus tamen est in bonis donatis propter nuptias, vel specialiter obligatis pro dote, in quibus requiritur vnius consensus, & ex interuallo post biennium, & quod sit in bonis mariti, vnde vxori consulatur: vt *dict. authent. siue à me, & in corpore vnde sumitur.* Ita vult *gloss.* 1. *in dict. l. etiam.* pro qua facit *l. quod autem, §. si vxor. ff. de donat. inter virum & vxorem.* Plus ergo valet specialis prouisio, & fortior est, quàm generalis. facit *l. est differentia, quibus ca. pi. ta. contra.* Est ergo cautela, quomodo conficitur instrumentum dotis, in quo obligantur omnia bona mariti, quod specialiter obligetur talis possessio. Et tunc non poterit vxor renuntiare hypothecæ illius rei, nisi supersint alia bona, ex quibus possit sibi satisfieri de dote: vt *dict. authen. siue à me.* ita dicit *Paulus de Castro in dict. l. etiam, in fin.* Ex quo infertur vnum satis notandum,
quod si vir dedisset † fideiussores de dote 20
restituenda, in casu quo valeret datio: & est Florentiæ, vbi statutum eam permittit, & in pluribus casibus, quos ego collegi in *caput per vestras, infrà, eod. in quinto notabili.* si fideiussor est soluendo, valet renuntiatio hypothecæ, etiam in omnibus bonis viri, quia remanet vxori consultum contra fideiussorem, cuius fideiussoris bona computantur inter bona viri, quantum ad hoc: vt *l. si plures, §. præterea, ff. de fideiussor.* ita notanter dicit *Paulus de Castro, in dict. l. iubemus*, C. *ad Velleian. col. 2. ver. aduerto tamen.* & subdit, quod ita semel consuluit Florentiæ. Quod mihi satis placet, manifesta ratione, quia contra possessores horum bonorum sic alienatorum, agi non potest hypothecaria, quousque prius sit actum tam contra principalem debitorem, quàm contra fideiussores, & mandatores, & quoscunque obligatos, & quousque fuerint excussi: vt C. *de act. oblig. authent. sed hodie*, C. *de pign. authent. hoc si debitor. & in corpore vnde sumitur, in authent. de fideiussore.* Et ad propositum, est bonus textus, in *l. vbi adhuc*, C. *de iure dot.* & sic datur iste ordo à iure: ergo est seruandus. C. *de appel. l. 1. ff. de iudic. l. si de vi.* C. *de rei vendication. l. ordinarij*, C. *de interdict. l. incerti.* Nam si non posset agi, quousque stant possessores: numquam posset agi: cùm contra priores non possit agi, quousque stant fideiussores. Vnde ne hoc sequatur, dicendum est, agi posse. *ff. si cert. pet. l. final. in princip.* vbi probatur hæc ratio, secundùm eumdem *Paulum de Castro, consil. 256. in 2. volum. incipit, ad primum quæsitum.* Concluditur ergo, quòd dato fideiussore in casibus prædictis: agendum est contra fideiussorem, non contra tertium possessorem: nisi tunc demum discusso principali, & fideiussore, vt ex prædictis satis patet. & hoc tene semper cordi.. Datio igitur fideiussoris facit valere alienationem rerum mariti, quæ sunt pro dote vxoris hypothecatæ: & renuntiationem hypothecæ, quam in eis habet vxor, vt ex prædictis satis patet. intellige dummodo iuri hypothecæ expressè renuntiet: aliàs non videtur renuntiare, sed magis intercedere: licet alienationi semel & pluries consentiat: vt patet in *l. vir vxori, §. 1. ff. isto titul. & authent. si qua mulier*, C. *ad Velleian.* & ibi sentit *Cyn. in ver. sed aduerte.* quem refert & sequitur *Paulus de Castro, in l. iubemus, 2. colum. ver. oppono quod mulier.* vnde consulit ei, qui cum marito contrahit: & facit vxorem consentire, quòd sit cautus, & faciat apponi in instrumento, quòd renunciauit

expresse

expresse iuri hypothecæ: alias consensus nihil operatur. Quod dicit menti tenendum: quia pauci sunt, qui aduertant. hoc idem sentit *Ang. ibi, & in authen. siue à me, in fin. eod. tit. cùm dixit, vltimo.* Sciasq; quatenus ista authen. dicit, quòd vir potest obligare rem donatam propter nu-
21 ptias † cõsentiente muliere bis: non est verum de iure nouissimo, etiam si millies consentiret: vt *infra eo. authen. si qua mulier.* Sit ergo multum cautus ille, qui contrahit cum viro, vt non stet contentus consensu mulieris, sed faciat, quòd expresse renuntiet iuri hypothecæ: vt suprà dictum est. sicut in simili dicimus de renuntiatione legitimæ, quæ debet expresse fieri. Vnde generalis renuntiatio non extenditur ad legitimam, vel eius supplementum: vt in *l. si quando, §. fin. C. de inoffic. testam. & per Guilielmum, & alios, in l. de his. ff. de transact.* & similiter in dote dicendum est, cùm succedat loco legitimæ, & in ea subsit eadem ratio, vt singulariter concludit *Paul. de Cast. consil. 131. fin. col. 1. volum. & consil. 235. ad finem, incipit, licet ista domina.* In hac igitur renuntiatione iuris hypothecæ, quam facit mulier in bonis mariti pro dote hypothecatis: oportet quòd expresse fiat. Cui si fideiussor accedat, valebit quidem renuntiatio, rerumque alienatio: adde, quòd contra tertium possessore, in quem bona alienata fuere, agi minimè potest per vxorem, hypothecaria actione, nisi tũc demum discusso marito, eiusque fideiussore: nam tunc in eorum defectum deuenietur ad tertium possessorem, vt patet ex dictis. Et mihi satis placet, quoniam certum indubitatumque censeo, quod maritus vel fideiussor in hoc casu datus, debet esse soluẽdo, non solùm tẽpore quo celebratur contractus, hoc est, ipsa renuntiatio, vel alienatio, vt quidam dixerunt: sed etiam tempore, quo vxor pro dote agit: vt patet ex prædictis, signanter ex textu in præallegata *auth. vt immobilia ante nupt. do. §. si quis igitur, collat. 5. & in dict. authen. siue à me.* quæ iura si bene aduertantur, volunt quòd si tempore quo mulier agit, non est in bonis viri, vnde cõsuli possit mulieri: non præiudicat ei consensus secundo post biennium præstitus: imo etiam si frequenter consenserit: ita tenent Doct. communiter in *dict. cap. peruenit, de empt. & venditione.* signanter, *Do. Cardin. final. col. ver. & nota, quia quo ad casum.* idem firmat *ibi Abb. in princ.* quos sequitur *ibi Modernus doctor Anton. de Burg. in princ. ver. pro ratione igitur dubitandi.* & confirmat postea in finalibus verbis illius cap. Oportet igitur, quòd tam tempore contractus, quàm eo tempore, quo agit mulier, sint bona mariti, vel eius fideiussoris, ex quibus dos mulieri soluatur: alioquin in defectum ad res ipsas alienatas recursum habebit. Vnde si tempore, quo mulier renuntiauit hypothecæ omnium bonorũ venditorum, supererant iocalia, quę sufficiebant ad dotem: postea illa perierũt: facta discussione in bonis mariti, vel eius fideiussoris, si fideiussorẽ præstitit, aget mulier hypothecaria, cõtra illorum bonorum possessorem: alioquin non esset mulieri super dote plenè consultum? vt patet ex iam dictis, & videtur de mente *gloss. in præalleg. cap. peruenit, post medium*: cùm dicit, quod tantum erat in bonis mariti, quòd potuit vxor sibi consulere, scilicet, tempore quo vxor agebat. Et sic intelligendo, intellectus illius text. redditur planus & conformis iuri authenticorum, quorũ suprà habita est opportuna mentio. Huic sententiæ assentio, tanquam dotibus, & ipsis mulieribus fauenti, quibus velut inermibus, & simplicibus, omnis fauor debetur: iuxta not. *in l. assiduis. C. qui potior in pign. haben. & in l. maximum. C. de liber. præter.* Hãc opinionem sequor, quamuis cõtrarium tenet *Paul. de Cast. in dict. l. iubemus, C. ad Velleia. 3. col. versic. sed ponamus, & in allegat. l. Mauia. §. fundus, solum. 1. versic. aduerte tamen, ff. solut. matrim. & And. Siculus in d. c. peruenit, col. 5. versic. & pondera subtiliter istam gloss.* Quorum opinio, vt mihi videtur, laqueum mulieribus parat, & deceptionem tegit: itaque latet hamus in esca, dum mulieres ipsę putantes tutam habere dotem, fortè in pecunia consistentem, consentiunt semel & bis, viro alienanti res suas, aliis remanẽtibus: ex quibus tunc temporis mulieribus consuli potest circa dotis solutionẽ, postea (vt fieri assolet) earum mariti, aut eorum fideiussores ex infortuniis, ludo, vel aliàs, omnẽ substantiam consumunt, nec superest aliquid, ex quo mulieribus satisfiat eo tempore, quo agere possunt: per hunc modum indotatæ remanent, quod est contra mentem iurium prædictorum. Fundamentum præcipuum huius contrariæ opinion. est text. in *alleg. cap. peruenit.* cùm dicit: Ac factæ venditionis tẽpore, vnde sibi præfata mulier consulere potuisset, in viri facultatibus cõsistebat. q. d. hoc sufficere, quamuis tempore quo agebat mulier, viri facultates deessent. Sed re vera, si rectè ille text. consideretur, hoe non probat: imò contrarium. Illa quidem fuit partis † allegatio, quæ non facit ius: vt notanter vult 22
Ioan. And. in c. dilectus, el 3. suprà, de præbend. qui ad hoc quotidie allegatur: pro quo videas *gloss. in verbo, facto. in fin. in cap. auditis, suprà, de elect. & in cap. 2. in verbo, post multum, suprà de his, quæ fiunt à prælat. & c. dudum, de dec. glo. 2. & in cap. licet, de coniug. seruor. & in c. per venerabilem, suprà, qui filij sint legitim. & ibi Abb. ad idem gloss. in c. 2. in ver. non teneris, de dolo & contumacia lib. 6. & in capitul. abbate sanè, in ver. si iudicia, de re iudic. eod. l. & gloss. in c. si tibi absenti, de præbend. eod. lib. & in c. fin. de rerum permut. eodẽ lib. in vers. collatio, & in clem. 2. de iud. in verbo, vsura.* faciunt ea quæ cumulat *Felin. in c. 1. de consti. col. 8. verbo, an autem verba iurisconsulti.* Et si dixeris, quòd licet sit allegatio partis, facit ius, ex quo Papa se fundat super illa: argum. *clem. 1. de probat.* & tenet *Ioan. de Imola in cap. cùm apostolicam 5. col. ver. in gloss. datur intelligi de his, quæ fiunt à prel.* vbi dicit, quòd à verbis narratiuis non colligitur argumentum à contrario sensu *c. si Papa, de priu. lib. 6.* nisi intentio legis fundetur in verbis narratiuis. arg. *d. clem. 1.* quod dictum recitat *Felin. in d. cap. 1. 8. col. de const.* Cùm antè in casu *d. cap. peruenit.* Papa videatur

se

se fundare super allegatione partis: nam recitatis allegationibus rei, Papa consultus, respondet dicens, prædictam emptricem, si vera sunt, quæ præmisimus, præscriptis occasionibus super ipsa domo, non debere vlterius fatigari. & sic aperte videtur se fundare super allegationibus emptricis mulieris, vel saltem allegationes
23 suas non impugnat. Vbi autem † allegatio partis non impugnatur per Papam vel iurisconsultum, potest allegari tanquam lex, ex quo in lege refertur: vt notanter dicit *Ioan. de Imol. in cap. 2. colum. 3. vers. aduerte tamen, supra. de constit.* quem refert & sequitur *Felin. ibi 6. colum. versic. secundò limita. & in c. 1. eod. tit. 8. col. versic. an autem verba.* Ad ista quidem facilis stat responsio: procedunt enim, quando vnica fuit partis allegatio, super quā Papa se fundat, vel iurisconsultus, vel saltem eam non reprobat: tunc enim allegatio illa potest allegari tanquam ius. Secus tamen, quando plura fuerunt allegata, ad quæ omnia Papa vel. iurisconsultus se remittit in decisione: vt contingit in casu nostro: quia postquam allegationes mulieris recitauit, dixit, Si vera sunt, quæ præmisimus, id est, si vera sunt omnia, quæ mulier allegauit: quia indefinita æquipollet vniuersali. vt per *gl. in c. vt circa. de elect. lib. 6. quæst. d.* nulla illarum allegationum d. per se erat sufficiens ad fundandum ius partis, etiam si probaretur. Si tamen omnia quæ allegantur vera sunt, mulier fouet iustam causam. & ita communiter intelligunt doct. illum text. & bene, quia duplex funiculus difficilius rumpitur. *cap. 1. de treuga, & pace.* Concurrentibus igitur illis tribus, quæ fuerunt per partem ream allegata, scilicet, quòd per 30. annos domum, super qua erat contentio, bona fide tituloque iusto possederit: item, quòd in communes vsus viri & vxoris illius pretium est conuersum: præterea factæ venditionis tempore, vnde sibi præfata mulier consulere potuisset, in viri facultatibus consistebat: valida reputatur illa alienatio, vt super illa amplius emptrix non debeat molestari. Iste videtur mihi proprius intellectus ad illum text. vt singula quæ non prodessent, simul collecta iuuent. & per ista detur notabilis limitatio ad prædicta, vt procedant, nisi simul ista concurrant. Nam tunc satis est, quod à principio, quādo contractus fuit celebratus, maritus vel eius fideiussor esset aliàs soluendo: licet eo tempore, quo agit mulier, non sit in facultatibus eorum, vnde mulieri consulatur. Quod est bene notandum. vnde nō placet suppletio gloss. quæ dicit, quòd tantum erat in facultatibus mariti, quòd poturerit sibi consuli: nisi dixeris, quòd gloss. se retulit ad tempus, quo vxor agebat: sed magis ad tempus celebrati contractus. Secundò poteris limitare prædicta, vt procedant, nisi forsan in alienatione vel renunciatione hypothecæ interuenisset iuramentum: nam tunc valet alienatio, vel renuntiatio, etiam si à principio non essent mariti bona sufficientia ad dotis solutionem: & multo fortius, si erant, & postea perierunt. Tanta quippe est iuramenti vis, ex quo potest seruari sine interitu salutis æternæ, quòd valet etiam dotis alienatio: vt *cap. cùm contingat. de iureiurand. & c. licet mulieres, eod. titul. lib. 6.* & sic quando mulier totaliter dote priuatur. Multo ergo fortius valere debet alienatio, vel renuntiatio, quam vxor facit cum iuramento, super rebus propter nuptias donatis, vel super alijs rebus mariti pro dote hypothecatis. quamuis tempore contractus, vel quando agit, non sint bona mariti, vel fideiussoris, ex quibus vxori consulatur. Ita notanter voluerunt *doc. in præallegatis locis:* signanter *Ioan. de Imol. in dict. c. cum contingat. de iureiuran. in princ. versic. & prædicta intellige, & Alexand. de Imol. in d. l. Mæuia. §. fundus, ff. solut. matrim.* est de mente doctorum, in *authen. si qua mulier. C. ad Velleian.* reprobata gloss. ibi, quæ contrarium voluit. Idem volunt alij, de quibus paulò antè feci mentionem, versic. idem ego dicerem. quamuis non ita expresse loquantur, sicut *Ioan. de Imol. & Alexand.* hoc tamen credo verissimum. Tertiò poteris limitare prædicta, quòd procedant, nisi maritus propter necessitatis famem subleuandam, suæ vxoris & filiorum res, vxori propter nuptias donatas, vel tacitè pro dote hypothecatas, alienasset. Nam tunc valet alienatio, etiam si alia bona non supersint, ex quibus super dote vxoris consuli possit, vt suprà dictum est.

ADDITIONES.

¶ Adde tu etiam, quòd hoc dictum Bald. refert, sequitur, & multum commendat *Iason in l. ex conuentione. C. de pac.* per quem ibi vide alios tres casus, in quibus æstimatio non facit emptionem: vide latius per copiosum & Modernorum fidum relatorem *Ioan. de Neuizan. in sua sylua nuptiali, fol. 8. col. 2.* vbi prædictos casus Iaso refert, & alios tres addit.

¶ Aduerte, quòd non sine mysterio dicit, ex interual. quia ad hoc, vt actus dicatur geminatus, & vt talis aliquid operetur, requiritur, quod inter vnum & alium actum sit interuallum. sentit *Bald. in proœmio, C. fin. com.* ex cuius dicto hanc doctrinam sic generalem scripsit *Iason in l. 1. colum. 1. ff. de offic. eius cui est mandat. & in l. si quis in conscribendo, finalibus verbis, C. de pactis.* quem vide, & eam reperies positam in meis doctrinis magistralibus, in verbo, actus vt dicatur geminatus.

¶ Adde in proposito sing. doctrinam *Baldi in l. nec damnosa, C. de precib. imper. offer.:* vbi voluit, quòd principis secunda iussio idem operetur, quod motus proprius. ex quo infert *ibi Iason,* quod tunc cessabit omnis exceptio subreptionis, & obreptionis, ac si adesset motus proprius, de quo latius in *meis fallentiis, in regul. incip. Principis secunda iussio in litera p.*

¶ Adde *Fel.* sequentem hanc doctrinam *Bar. in c. de hoc, de simo. Ias. in rub. ff. de ver. oblig. col. 4. idem in §. in persona, col. 9. de action. & in l. 1. 6. co-*

lumna, & in l. si pacto, quo pœna. secunda colmn. C. de pac. & in l. 1. §. quæst. ff. de quæstio. & aduerte, quod *Felin. in dicto capitulo de hoc.* voluit extendere d. doctrinam *Bart.* in crim. quæ tantùm in ciuilibus loquitur, de quo vide in *meis fallentiis, in litera c. in regula, confessus de crimine, in 3. fallentia.* vide quæ posui in additione mea suprà posita.

* ¶ Adde *Hippo.* qui ponit vltra 24. effectus geminationis, *in l. prima, §. quæstionis, 1. columna 2. & sequen. ff. de quæstio.* vide in materia remissiuè per 15. lineas per *Curt. in tractat. de nobilitate, folio 1. consi. 1. in princ.*

* ¶ Adde hoc not. *Bal. & Ang.* vt refert *Iason in rubr. ff. de verbor. obligatio. columna quarta*, & refert *Hippol. in l. 1. §. quæst. col. pen.*

* ¶ Adde no. per *Iason. in l. si pacto quo pœnam. columna secunda. per totam, C. de pact. & in l. si veritas, C. de fideicommiss. & in rubr. ff. de verborum obligatio. 4. col.*

Ioan. Bernar.

A ¶ Sicut dos est.] In quibus dos, & donatio propter nuptias, differant vel conueniant, vid. per *Castillo, l. 50. Tau. num. 9. & Ant. Gom. ibi n. 10. & sequ.* vbi circa fin. notatur vnum quod ex facto verum est, hanc scil. donationem propter nuptias hodie apud Hispanos nõ esse in vsu, & loco ipsius successisse, dotalitia instrumenta, quibus mariti ad restitutionem dotis obligant omnia bona ex *gl. ordin. in auth. de æqualit. dotis, C. de pact. conuentus super dote*, vide authorem, infra, §. 21. in princ.

B ¶ Secus tamen est in alienatione.] Circa omnia quæ isto §. prosequitur author de dotis & donationis propter nuptias alienatione per vxorem & maritum, vnico vel duplici consensu, & de renuntiatione ac iuramẽto eisdem interposito, æstimatione tacita vel expressa aut nulla prorsus interueniente, atque de alijs multis eiusdem materiæ quæstionibus, vide omnium quos ego viderim copiosissimè scribentem & allegantem *Rimnald.* citato interdum authore nostro, *instit. quibus alienar. licet, vel non, in princip.* per plures quàm triginta columna & multa per *Tiraquell. in connubialibus.* atque frustatim scribentes circa superiora, vel aliqua ex eis: vide *Couarruuias in capitulo quamuis pactum part. 2. §. 1. n. 10. & Anton. Gom. l. 52. Tau. Bernar. Diaz. reg. 217.* & adde si velis *Matth. de Afflict. decis. 313. & Francisc. Marc. decis. 427. & Couar. 28. pract. quæst.*

C ¶ Illæ appellantur arrhæ secundum consuetudinem Hispanorum.] Adde quos supra adiunxi, *in 2. versic. his Regnis, num. 1.*

D ¶ Quibus renuntiari non potest.] Adde plures allegantem *Baetium de dotibus, capitulo decimo num. 50.* & copiosius *Tiraquel. in l. si vnquam, in præfatione, num. 139. C. de reuoc. donat.*

E ¶ Fuerit renuntiatum.] Adde *Anton. Gom. de donatione, num. 7. & Decium singul. in consi. 432. incipit, cum sit quod Almericus.* & optimo examine multorumque allegatione scribentem *Hippol. Riminal. in §. 1. instit. de donat. num. 138. cum multis sequent.* vbi etiam traditur quid iuris si insinuationis renuntiatio curata sit, in qua etiam quæstione *Tiraquel.* more suo vtitur prodigiosa quadam allegatione doctorum, *in l. si vnquam in præfatione, num. 138.* & rursus *num. 139. cum seq. C. de reuocan. donat. & Mincha. parte 1. lib. 3. §. 29. nu. 18.*

¶ Non confirmatur morte mariti.] Ista propositio videtur controuersa inter doctores, ex pluribus vtrinque relatis per *Baetium, de dotibus, c. 11. num. 73. & num. 74.* F

¶ De actu geminato.] Non sunt contemnẽda quæ de effectu geminationis traduntur per authorem in præsenti, circa quæ dicuntur aliqua frustatim. per *Felin. in capitulo, de hoc desimo. Ias. in rubr. de verb. oblig. Didac. Perez, in l. 9. tit. 1. lib. 1. ordin. Segur. l. filius dnm in ciuitate est, nu. 14. cum sequen. & ibi Didac. Perez, ff. de verbor. oblig.* gregatim vero multa de geminatione habes, per *Hippol. in l. 1. §. quæstionn, de quæst. & in vulgari tractat. Corseti de verbis geminatis, & Tiraquel. in l. si vnquã de reuoc. donat. C. in verb. reuertatur, nu. 45. cum seq.* & nouissimè *Minchac.* vir doctissimus, eruditione præstantissimus, lectione exercitatissimus multa congessit, *de successio. creat. & progres. parte 1. lib. 1. §. 3. n. 13. cum multis sequen. & Euerardum in suo centiloquio, c. 91.* & plenè pluribus citatis *Mexia in l. Tolet. par. 1. fundamento 4.* G

¶ Ex quo etiam potest inferri.] De præscriptione arrharum donationis propter nuptias, dotis & paraphernalium, lege & adiunge simul *Abbat. in c. ex transmissa n. 9. de præscript. & Gregor. glo. e. l. 8. tit. 29. par. 3.* & rursus *gl. dict. col. 2. l. 1. tit. 11. par. 4. Suarez, in l. 1. titulo de las arras, lib. 3. fori, vers. sed pone quæstionem*, & rursus, *l. 3. tit. de las deudas, eod. lib. vers. quaro vlterius mulieri, & Couarru. in c. quamuis pactum, 2. parte, §. 1. nu. 9. de pactis in 6. & lib. 1. resolut. c. 8. num. fin. Castillo, num. 38. & Cifuentes n. fin. in l. 55. Tauri.* Ad hæc si scire velis vtrum parapherna bona sine iuramento vxoris possint alienari, videas *Couar. dict. §. 1. num. 9.* & nunquid in istis, donatione propter nuptias siue arrhis, detur mulieribus hypotheca cõtra bona mariti cum priuilegio & iure prælationis, vide eundem *Couar. dict. §. 1. n. 9.* & rursus, *lib. 1. resol. cap. 7. in princ. & Ant. Gomez, l. 52. Tauri. n. 41. & Greg. gloss. d. in l. 17. tit. 11. par. 4.* & quod dicam inferius super text. in proœmial. §. 3. ad fin. vbi habes singularem casum quo dotalia præscribuntur. H

Doct. Ioan. Barahona.

Svmma Rervm.

1 *Pactum factum inter coniuges de dote lucranda, extenditur in fauorem mulieris ad donationem propter nuptias.*

Habet & alium secundum effectum: quia † pactum, quod fit inter cõiuges de lucranda dote, extenditur in fauorem mulieris ad donationem propter nuptias. Vnde si ex pacto vir lucratur dotẽ præmortua vxore: eodem modo vxor lucrabitur donationem propter nuptias præmortuo viro. ita dicit text. in §. XVIII.

l. si

c. fi. infra eo. & in *auth. aqualitas, C. de pact. conuen. super do.* ¶ Intellige, quando donatio propter nupt. à principio fuit constituta: alias secus. Vnde si matrimonio dissoluto petat mulier, vt donatio sibi constituatur: ad hoc, vt ipsa tantum lucretur de donatione, quantum vir debebat lucrari de dote, si mulier in matrimonio decessisset, ex pacto de dote lucranda, non esset audienda. & imputet sibi mulier, quia hoc constante matrimonio fieri non petijt: ita dicit *gloß. not. in auth. dos data. in verbo, exactio. C. de donat. ante nupt.* quam gloss. ad hoc multum commendat *Angel. in authen. de aqua. do. §. aliud quoque, penul. colum. coll.* 8. idem tenet *Hostiens. in sum. tit. de douat. propter nup. §. qua actione repetatur, & Ioan. Andr. in addi. ad Specula. isto tit. §. in hoc titulo 2. col. in additione, qua incipit, vide quod ibi not.*

ADDITIONES.

¶ Adde *Anton. Gomez l. 51. Tauri, num. 10. versiculo, sexto conueniunt.* vbi refert opinionem nostri authoris cõmuniter à doctoribus teneri.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

§. XIX. HABET alium & tertium effectum: quia sicut vergente ad inopiam marito, potest vxor à creditoribus mariti dotem vendicare: sic etiam donationem propter nupt. quia debet deseruire oneribus matrimonij. ita dicit text. ille sing. in *l. vbi adhuc, C. de iure dot.* & traditur in *c. ex literis, supra de pig. & in cap. per vestras, infra eodem.* & ibi Deo dante dicemus.

SVMMÆ RERVM.

1 *Adultera perdit arrhas, item ius, quod habet in bonis quasitis constante matrimonio: etiamsi solum sit sponsa de prasenti.*
2 *Paria delicta, mutua compensatione tolluntur.*
3 *Adulterij vtriusque compensatio quando fiat.*
4 *Verberans acriter vxorem, qua ob hoc fugit ab eo, si committit adulterium, maritus non poterit eam accusare.*
5 *Vassallus, qui à domino crudeliter & tyrannicè tractatur, potest impunè dimittere eum, & idem in colonis.*
6 *Thorus coniugalis per maritum non violatur, sed per vxorem sic.*

§. XX. A HABET alium & quartum effectum: quia sicut vir lucratur dotem[a] propter adulterium vxoris: vt *l. cùm mulier. ff. solut. matrim.* & in *auth. vt li. ma. & auia, §. si de adulterio, col. 8. & c. plerunque, infra eo.* Quod intellige non solùm de dote tradita, sed etiam de promissa: vt est text. no. & ibi *Bald. in l. si mulier. ff. de cond. institut.* per quam l. ita tenet *Benzellinus in dict. cap. plerunque infra eo. in prin. in apost.* & latius *in cap. fi. in fi. eo tit. Gloß. Bar. Paul. & alij in l. iubemus, C. de sacrosanct. eccles.* De iure tamen regni ipsa cum adultero debent poni in manibus mariti, vt ex eorum personis & rebus faciat quod sibi placuerit: vt *Foro legum, lib. 4. tit. 7. l. 1.* Insuper vxor † adul-
1 tera perdit arrhas, quas sibi dedit maritus, si marito placuerit: vt *Foro legum lib. 3. tit. 2. l. fi.* perdit etiam ius, quod habet in bonis acquisitis, constante matrimonio: vt disposuit Rex Henricus in Nieua. Idem est de sponsa de præsenti, per *l. nihil interest, ff. rerum amotarum.* secundum *Bald. in c. accedens, de procur.* de quo meminit *Benzellinus in d. cap. plerunque.* qui allegat *Paul. in l. an in patrem, ff. quod cum fal. tut. & in l. de diuisione, ff. solut. mat. Ant. & Abb. in cap. discretionem, supra de eo qui cogn. consan. vxor. sua.* hoc de sponsa de præsenti est hodie approbatum per legem Regni, quam fecit Rex Alphonsus in Alcala,
de qua materia latissimè per Modernos *in tra-* l. 5. tit. 9. lib. 5.
ctat. maleficiorum, in parte, che me has adulterato la mia donna. Sic etiam vxor lucratur donationem propter nuptias propter adulterium viri: vt est text. no. in *d. §. si de adulterio, & in c. 1. supra vt lit. non contestata, & ibi gl. 1. Abb. & alij in princip.* & videas text. cum gloss. in *c. Christiana relig. 32. quæst. 5.* & ibi doctores. ¶ Intellige tamẽ, si non habeat filios, vt in dictis iuribus: quia aliàs ad filios pertinere debet dos, vel donatio propter nup. vt ibi dicitur. Intellige, non solùm quando sunt filij eiusdem matrimonij, sed etiam si essent filij primi matrimonij. nam tunc eodem modo ipsis debet applicari dos matris adulterium committentis. vt voluit not. *Bald. in l. hac edictali. in 2. colum. in versi. sed pone, Berta nupsit Titio.* de quo dicto exclamat *Florianus in sua prima disputatione, qua incipit, mulier primò viduata consortem, 5. colum. versic. 2. pramitto, & Franciscus de Crema in suis singul. 85. incipit, statuto cauetur.* reputans hoc dictum aureum, quod secundum eum potest optima ratione comprobari: quia quod quis non faceret paciscendo, vel aliter alienando, non potest committere delictum, vt alienetur, *l. imperator. ff. de fideicommiss. libert.* & per hoc dicit, quòd pluries defensauit filios primi matrimonij. ¶ Item intellige, nisi vterque, scilicet maritus & vxor commiserit
adulterũ, nam tunc † paria delicta mutua cõ- 2
pensatione tolluntur: vt in *cap. pe. & vlt. infra de adult.* & ibi no. per omnes doctores, & *l. viro atque vxore. ff. solut. matr. & l. si ambo, ff. de compens.* † quod procedit, quando vxor accusata de adulterio, ante litem contestatam opposuit marito simile adulterium: quia tunc non potest illam accusare: vt *lege, si vxor, §. iudex, ff. de adulter. & l. ita uobis pudor. C. eo & 6. part. 17. l. 9. & foro leg. lib. 4. tit. 7. l. 4.* & est ratio, quia ista exceptio est dilatoria, non peremptoria: & ideo debet opponi ante litis contestat. vt *l. si maritus, § præscriptiones, ff. de adult. & c. pastoralis, supra de except.* Intelligo tamen hoc, quando agitur ciuiliter propter nuptias. Nam cũ tunc possit vxor virum accusare, vt vir perdat donationem propter nuptias: vt *l. consensu, § prius, C. de repu. & in auth. de nupt. §. si igitur secundùm col. 4.* quæ iura sic debent intelligi, secundùm *Salic. in l. 1. C. de adulter.* Multò ergo fortius admittetur vxor de adulterio ciuiliter accusata, vt perdat dotem, opponere contra maritum exceptionem adulterij ipsius mariti, vt ipse perdat donationem propter nuptias, vel saltem fiat compensatio

delictorum. & ita in contingentia consuluit *Paul. de Castr. consil.* 128. *incipit, hæc mulier.* dicẽs, quòd si vir tenebat cõcubinas, & mulier commisit adulterium, non debet mulier perdere dotem suam: quia ista crimina paria tolluntur compensatione mutua. de qua decisione exclamat *Angel. in tractatu maleficiorum, in parte, che me hai adulterato* 11. *colum. versicul. adde tamen*
*B *Paulus.* * ¶ Idem est, quando maritus [b] acriter verberasset vxorem, & ob hoc vxor fugit ab
4 eo & † commisit adulterium: non poterit maritus eam accusare, vt dotem perdat propter adulterium. ita consuluit *Anchar. consil.* 409. *incipiente in Christi, &c. probata tanti viri sæuitia.* de quo facit magnum festum *Angel. in dict. loco, in* 9. *col.* ad quod bene facit text. *in auth. vt li. mat. & auia, §. quia verò plurimas, vers. si ergo, collat.* 8. ad idem est bonus text. *in c. literas, de restitutio. spoli.* vbi licitum est vxori recedere à viro male eam tractante, & seueriter: nec tenetur ad eum redire, nisi præstita cautione sufficienti de eius indemnitate. Ad idem text. in *auth. vt cum de app. cogn. §. quia vero, collat.* 8. & facit in arg. *l. si conuenerit, ff. pro socio.* & tenet *Lucas de Penna in*
5 *l. si coloni. C. de agri. & censi. lib.* 11. *in* 12. *quæst.* in † vasallo, qui à domino crudeliter & tyrannice tractatur: quia potest impune dimittere talem dominum. Idem est de colonis, qui tenentur colere fundum, quia non tenentur ibi stare, si dominus eos verberet. vt est text. & ibi notat *Bartol. in l. cum satis, C. de agri. & censi. li.* 11. Ad idem est text. in *l.* 1. *C. in quibus colon. & censi. eo. lib.* Quod est bene notandum contra dominos temporales, & barones, tenere volentes vasallos sub iugo perpetuo seruitutis, ipsos nequiter & crudeliter tractando: qui si recedant ad alias liberas ciuitates, illos vendicant, vt ad propria redeant. quia si propter iniustitiam & seueritatem dominorum recesserunt redire nõ compelluntur. quod tene menti. ita dicit *Paris de Puteo, in tract. de syndicatu, fol.* 4. *colum.* 2. Idem disponit lex regni, quam statuit Vallisoleti rex Alfonsus. & istud teneas, quicquid dixerit *Ludouic. consil.* 59 *in princip.* de quo late per *Franc. de Malpartidia, in sua eleganti repetitione, c. suscitat. de in integ. rest.* Vxor ergo, quæ à viro verberatur, potest ab eo diuertere: quia ipse præstat causam adulterio ab vxore postea commisso, non poterit eam accusare, vt perdat dotem: prout dicebat *Anchar. in dicto consilio.* ¶ Quando igitur ciuiliter agitur super adulterio, ad paria iudicantur maritus & vxor: sed non respectu accusationis criminalis: quia vir accusat vxorem, sed non econtra: *d. l.* 1. *C. de adulter.* Et est ratio secundum doct. ibi, quia per vxorem fit iniuria viro, non econtra: quoniam per ma-
6 ritum non potest violari † thorus, sed per vxo-
lib. 3. tit. rem sic. Et ita forte debet intelligi lex Regni,
20. lib. 3. quam in Alcala rex Alfonsus promulgauit, era M.CCCCLXXXVI. Et super hoc amplius nõ insisto: quia lis est sub iudice, in qua forte ego cum alijs futurus sum iudex. Et per ista sum expeditus de effectu, seu commodo, quod afferũt mulieribus donationes propter nuptias. Sint ergo cautæ, vt faciant sibi fieri has donationes.

ADDITIONES.

¶ Adde *Decium in l. semper in contractibus, ff. de regul. iur.* vbi vide addition. & vide *Hippolytum singular.* 234. *incipiente paria delicta.* *

IOAN. BERNAR.

¶ Propter adulterium vxoris.] Adde *Tauristas, leg.* 80. *Taur. cum duab. sequent. & Auiles in proœm. vers.* 1. *nu.* 45. *& sequent. & Arias in l.* 6. *Tauri, num.* 191. *& Couar. de sponsal. parte* 2. *c.* 7. *§.* 6. & rursus *ibidem, parte* 1. *c.* 1. *num.* 8. penes quos reperies examen, & prosecutionem eorum, quæ per authorem traduntur in præsenti. Quid autem iuris facto per viduã adulterio, post mortem mariti, vide authorem infra §. 67. & §. fin. vbi plures adiunxi. A

¶ Quando maritus acriter.] Adde *Tiraquel. in Connubial. part.* 1. *glos.* 1. *numer.* 24. *& Couar. de sponsal. part.* 2. *c.* 7. *§.* 5. *num.* 2. B

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Doctori diceati consuetudinem esse creditur.*
2 *Per domesticos probantur, quæ domi fiunt, & non per extraneos: & quæ fiunt in collegio, probantur per illos de collegio.*
3 *Testificari an & quando possit forensis de consuetudine ciuitatis.*
4 *Alere filios, & dotare filias, & pro filijs donationem facere propter nuptias, tenetur pater, etiam Iudæus, vel Saracenus.*
5 *Dotare filiam non tenetur mater, nisi filia esset catholica, & mater hæretica.*
6 *Bona patris sunt obligata pro dote, quando filiusfamilias recepit dotem de voluntate & parabola patris.*
7 *Pater tenetur se obligare pro dote tradita filio, nec valeret protestatio ipsius patris, quæ contrarium contineret.*
8 *Pater si sit mente captus, an obligetur pro dote filij conseruanda.*
9 *Pater regulariter tenetur pro filio assumente officium publicum.*
10 *Minor 25. annis non potest esse decurio, nec admittitur ad honores publicos.*
11 *Pater licet consentiat matrimonio filij emancipati, & de eius consensu recipiat dotem, an sit per hoc obligatus dotem conseruare siue restituere, & num.* 17.
12 *Maiorem se esse in contractu iurans, debet in iudicio, quod inde sequitur, maior reputari, & debet per se tanquam maior litigare, & non cum curatore.*
13 *Contrahens cum minore, qualiter consulere sibi debeat.*
14 *Assertioni fraudulentæ datur remedium.*
15 *Debitor, qui tempore debiti asserens se idoneum, cùm non esset soluendo, si induxit creditorem ad contrahendum secum, potest à creditore capi, dato quòd conditionem suam non deteriorauit.*
16 *Actio quòd iussu non datur, nisi filio in potestate constituto.*
17 *Pater vbi non cogitur consentire, nec se obligare.*

HODIE tamen de consuetudine non fiunt istæ donationes propter nuptias: vt dicit glos. *in auth. æqualitas, C. de pact. conuen. su-* §.XXI.

per

per dote. Sed illud procedir, vbi consuetudo est
inuiolabiliter obseruata per tantum tempus,
cuius contrarij memoria oon existit ira quod
esset legitime præscripta. In alijs autem locis
obseruabitur ius commune. ita dicit Bald. in
authen. dos data. C. de donat. ante nup. & Abb. in c.
final. infra eod. fina. col. & satis mihi placet. Quia
licet glos. prædicta dixerit, quod de consuetu-
1 dine non fiunt istæ donationes: & † doctori il-
lustri dicenti fori consuetudioem, debet credi,
& eius dicto stari: vt tradit Bar. in l. de quibus, 15.
col. ff. de leg. in repeti. quamuis ad hoc corrupte
allegetur glos. in l. dos à patre, C. sol. matrim. debet
A tamen intelligi a de consuetudine illius fori,
seu curiæ, vbi doctor versatur: quia sibi credi-
tur, tanquam petito: non tamen creditur ei de
vna consuetudine extranei fori, quia non præ-
sumitur sciuisse consuerudines aliarum curia-
rum, quia præsumitur eas ignorare, quia sunt
facti, & in facto consistunt: & princeps etiam,
quia est dominus sui principatus, illas præsumi-
tur ignorare: vt in c. 1. de constit. lib. 6. quælibet e-
nim ciuitas abundat suo sensu. 86. dist. vtinam.
& quilibet populus habet suam obseruantiam,
& suos mores: vt l. omnes populi ff. de iust. & iu. Et
ptoprerea consuetudo non extenditur ad alias
personas, quàm in quibus est quid actum: vt c.
omnia 12. dist. c. catholicam, 11. dist. in fi. Vnde non
B præiudicat b iuribus singularium personarum,
nisi his, qui racite vel expresse consenserunt.
Innoc. in c. 1. de consue. & sequitur Angel. consil. 93.
& in l. venditor. §. si constat. ff. communia pradi. de
quo etiam per Innoc. in c. dilecto de offi. arch. in glo.
magna. & in c. dilectus, de capel. mona. per Ci. in l. 1.
in fi. C. de eman. lib. per Bart. in l. 1. §. ex hoc iure ff. de
itin. actuq. priu. & in l. 1. C. quæ sit long. consue. & in
d. l. de quibus, glo. in c. cum contingat, de deci. Et ob
hoc dicebat idem Bar. in d. l. de quibus, in repet. 16.
colum. ver. 2. probatur. quòd si dubitatur de con-
suerudine, iudex vocabit ad se aduocatos, &
procuratores palatij, & explorabit de consue-
tudine: non autem extraneos aliarum prouin-
2 C ciarum: qoia quæ † domi fiunt, probantur c per
domesticos illios domus, & non per extraneos.
l. consensu, C. de repu. & quæ fiunt io collegio,
D probantur per d illos de collegio: vt c. veniens, de
testi. Imò plus dicebat Bar. in d. l. de quibus, in re-
peti. 17. col. quòd ad hoc, vt † forensis possit de-
ponere, & testificari de aliqua consuetudine
ciuitatis: requiritur, quod ipse forensis tantam
molem contraxerit in illa ciuitate qood verisi-
militer deberet scire. ar. le. 2. C. vbi de cri. agi opor-
tet. Vnde ad propositum Accursius glossator, qui
dicit has donationes propter nuptias non fieri
de consuetudine: debet intelligi in partibus,
vbi Accur. degebat, non autem generaliter in
omnibus prouinciis. Vnde rectè dixerunt Bar.
& Abb. ¶ Vnum tamen non omitto, quod in
locis, in quibus tales dooationes fieri non con-
sueuerunt: quanquam vir eas facere non te-
neatur, vt supra dictum est: tenebitur tameo
obligare se, & bona sua (si habet) pro dote con-
seruanda & restituenda. Si autem vir non ha-
beat bona eius, pater tenetur obligare se, &
bona sua, pro conseruanda & restituenda do-
te nurus in casu restitutionis dotis: ita tenet
Dyn. in l. si cùm dotem, §. e transgrediamur, ff. sol. E
mat. quem sequuntur ibi Bar. Ioann. de Imo. Paul.
& alij, & idem Paul. consil. 177. incipit, proponitur
in facto. & Angel. de Are. in §. fuerat. Instit. de actio.
ver. quæro an pater. charta 22. mouentur ipsi,
quia sicut maritus tenetur ad huiusmodi do-
nationes propter nuptias, ita & pater mariti: vt
l. fin. C. de do. promi. Nam sicut natorali ratione
pater teoetor dotare filiam vt l. liberos, ff. de ri-
tu nuptia. pari ratione tenetur pro filio facere
donationem propter nup. in locis in quibus
tales donationes fieri consueuerunt. In aliis
autem locis, in quibus non consueuerunt fieri,
tenebitur bona sua obligare pro dote nurus
conseruanda & restituenda. Nec est de hoc
mirandum: nam sicut pater tenetur obligare
bona sua fauore tutelę per filiom admioistran-
dę, vt l. fin. ff. de suspectis tutor. multo fortius tene-
bitur fauore matrimonij contrahendi. ¶ Et
procedit hoc non solum in patre fideli: sed et-
iam in † patre Iudæo vel Saraceno. nam isti 4
tenentur alere filios, & filias dotare, & pro fi-
liis donationem propter nuptias facere: vt est
textus notabilis in l. cognouimus, C. de here. quem
ad hoc multum commendat Ang. de Are. in d. §.
fuerat ante. Inst. de actio. reputans hoc multũ no-
randum: qoi dicit se habuisse de facto, & sequi-
tur ibi Ias. 36. col. ver. aduerte tamen. qui addit pro
hoc gl. singul. amplius volentem in l. mater, C.
de iure dot. Nam licet regulariter † mater non te- 5
neatur dotare filiam, f quia non est officium F
maternum filias dotare: vt ibi est tex. & in l. fin.
eod. tit. tamen si mater esset hæretica, & filia ca-
tholica: vt dicit illa gloss. quòd mater tenetur eã
dotare: a * qoamuis aliàs non sit eius officiũ. & A *
idẽ dicit ibi Bal. esse in matre Iudæa, quòd si fi-
lia efficitur Christiana, mater tenetur eam do-
tare. Idem dicit lex Regni, 4. partit. titul. 1. l. 9. in
princip. de quo latius per Cy. in d. l. mater. & in
auth. gazaros, C. de heretic. & Specul. titul. qui filij
sint legitim. §. 1. ver. quid si pater, &c. ¶ His ergo ca-
sibus, quibus pater & mater Iudæi, vel infide-
les tenentur dotare filios Christianos, tenen-
tur etiam constituere donationem propter
nupt. filijs volentibus matrimonium contra-
here: vt ex prædictis apparet. & tenet Bald. in
auth. res quæ. in fi. C. communia de legat. dicens,
quòd si legitima non sufficit filiis Iudæorum ad
dotem, vel donationem propter nupt. possunt
filij diminuere fideicommissum pro modo
personarum honestati condignum. ¶ Et ad
inducendam istam obligationem, non est ne-
cessarium, quòd interueniat obligatio expres-
sa. sed satis est, quòd pater simpliciter consen-
tiat in contractu matrimonij filij: qooniam ex
isto consensu pater remanet obligatus in soli-
dum pro dote conseruanda, & restituenda: vt
probatur in dict. l. si cùm dotem, §. transgrediamur,

ff.solut.matrim. vbi hoc tenent *Bart.Bald. Angel.*
Ioan.de Imol.Rapha.Paul.de Cast.& Alex. & com-
muniter omnes. tenent etiam *Bart.& Bald.in l.*
*1. C.de decuri.lib.*10.de quo per *Cyn.& Bald.in l.1.*
C.quod cum eo. Idem tenet *Angel.de Aret. in d.§.*
fuerat ante. charta 22.in fin.vers. quæro an eo ipso. &
facit *glos.in l.assiduis, C. qui poti. in pign. ha. in glos.*
magna. in ver. item quæro an priuilegia.tenet etiam
Speculator tit.de dote post diuortium restit. §. forma-
6 *tis.3. colum.ver. quid si filius*. vbi dicit, quòd† si fi-
liusfamil. recepit dotem de voluntate & para-
bola patris, bona patris sunt obligata pro dote,
vt *§.transgrediamur. & l.vnica. §.& vt plenius, C.de*
rei vxor.act. & facit text.in *l.si filius, ff.de tut. & in*
l.fin.ff.de suspe.tut.& in l.si inter § imperator.ff.de ex-
cusat.tutor. ¶ Ampliabis hoc etiam si pater sim-
pliciter consentiens matrimonio filij, consen-
tiret cum protestatione, quòd nolebat bona
sua esse obligata pro dote tradita filio: nam nõ
obstante tali protestatione, erunt obligata, &
poterit mulier agere hypothecaria ad bona ip-
sius soceri: quemadmodum bona ipsius filij e-
runt tacitè obligata pro ipsa dote, non obstan-
te quacunque protestatione ab eo facta, quòd
non vult bona sua esse obligata. Istud est no-
uum, & singulare dictum *Iasonis in dict. §.fuerat*
ante, 35. col. quia ab his, ad quæ quis tenetur de
necessitate, protestatio nihil reuelat protestan-
tem, nisi etiam interueniat consensus illius, cõ-
tra quem fit protestatio. & hoc quando obli-
gatio esset iam contracta, & sic esset de præteri-
to: secus si de futuro, in *l.alimenta. & ibi glos.not.*
Bar.& alij Moderni. C.de nego.gest. & est theorica
Bartol.in l.non solum, § morte.ff.de ope. no. in 7.colu.
vers.sed quæro, an etiam patris consensus requiratur,
idem Bart.in l.final. §. item si prædixerit, ff. nau.cau.
sta.Bal.Angel.& alij Moderni, in l.pacta nouissima, C.
de pact. doctor.nostri in c.cum M. supra.de constit.
7 ¶ Et ita cum pater † teneatur se obligare pro
dote tradita filio, vt supra dictum est: ergo pro-
testatio ipsius patris, quæ contrarium contine-
ret, nihil debet operari, & nihil prodest patri,
maximè cùm hoc sit à iure determinatũ, quòd
pater teneatur se obligare pro filio, pro conser-
uanda & restituenda dote nurus filio tradita: vt
suprà dixi. Protestatio ergo in contrarium nihil
debet operari, nec releuare protestantem: vt
dicit *Bar.post glos.in d.l.alimenta.& in d.l.non solũ,*
§.morte.11.col.vers.circa quintum, & in l.Nesennius
Apollinaris Iulio Paulo in 1.no.& ibi Ang. ff. de negot.
gest. & hoc dictum Iasonis alibi non legi. tene
illud menti pro ampliatione prædictorum.
Si tamen pater non habet velle, nec nolle, ad
consentiendum matrimonio filij: puta quia e-
rat furiosus, vel mente captus: tunc perinde
est, ac si se obligasset. ita tenet expresse *Paul.*
de Cast. in d. § transgrediamur, in fi. motus argum.
text.& in *l.si finita. §. eleganter, ff. de dam.infer. &*
in l.2.C.de euict. & refert se ita dixisse in contin-
gentia facti. quod dictum videtur satis ratio-
nabile. pro quo bene facit text.& quod ibi not.
Bart. in l.2.§.fi.ff.solut.matrim. Sed non placet
Alexandro in dict.§.transgrediamur.in 4.colum.vers.
iuxta prædicta. Imò dicit, quòd plurimum erra-
uit *Paul.* quia licet pater † sit mente captus, nõ 8
tamen obligatur, nisi filius, vel filia, vel alius
eius nomine petat dari curatorem socero, seu
patri mente capto, qui se obliget pro dote: per
l.1.& l.admone eam, C.qui pe.tuto. quæ ratio cessat
in *dict.§.eleganter.* nec aliquid facit *d.l.2.* secun-
dum verum intellectum. Itaque semper requi-
ritur consensus patris in matrimonio filij, vel
alterius eius nomine, quando est furiosus, vel
mente captus. Prædicta sunt plana, quando
matrimonium per filium contractum fuit va-
lidum. secus si esset nullum propter consan- G
guinitatem, vel affinitatem, vel aliud iustum
impedimentum. nam tunc etiam si pater con-
sentiat, vel alius pro eo, non erit pater obliga-
tus pro dote data filio vel promissa conseruan-
da aut restituenda: ita tenet *Ludouic.Roman.in d.*
§.transgrediamur, & refert & sequitur *Alex.in 2.*
colum. mouentur ipsi argum.text.in simili. *in l.*
*1.C.de muner.& honor.lib.*10. vbi dicitur, quòd† 9
licet pater regulariter teneatur & astringatur
tanquam fideiussor pro filio assumente officiũ
publicum: nisi ipse pater contradicat: vt *l.2.in*
princip.ff.ad munici. tradit latissimè *Ioan.de Plat.in*
*l.1.C.de decu.lib.*10. illud tamen procedit in filio
maiori vigintiquinque annis. secus tamen est
in minori: vt *d. l.1. C. de muner. & honor.* quia † 10
cùm ante 25. annum quis non possit esse decu-
rio, nec admittatur ad honores publicos: vt *l.*
ad remp.ff.de muner. & honor. & ideo licet pater
mandauerit, & consenserit tacitè vel expresse
filium infantem creari decurionem: tamẽ hoc
mandatum & consensus habet in se tacitam
conditionem, si de iure fieri potest, vt tunc pa-
ter obligetur: vt vult *gloss.in l.C.de filiofamil. &*
*quemadmodum pater, libr.*10. Vnde sic videtur
dicendum in casu nostro, vt pater sit obligatus,
quando matrimonium valuit, non aliàs. Et po-
test esse ratio, quia in generali mandato vel cõ-
sensu patris veniunt, vt mandata intelligantur
solum ea, quæ de iure fieri possunt: & ad alia,
quæ de iure fieri non possunt, non obligatur
mandans: vt probatur in *dict.l.1.C. de muner. &*
honor.& in l.Lucius, §.pro infante.ff. ad mun. & fa-
cit text.in *l.nepos Proculo.ff.de verbo.signifi. & in l.*
si procurator. vers.quod si indebitum, ff. de cond. inde.
¶ Secundò intellige, & limita prædicta in fi-
liofam. secus est in filio emancipato. Nam li-
cet pater consentiat eius matrimonio, vel do- 11
tem iussu vel consensu patris filius recepisset:
non per hoc pater esset obligatus dotem con-
seruare, & restituere. ita tenet *Specul. titul.de do-*
te post diuortium restituenda. §. formatis, 3.colum.
vers. sed pone, filius emancipatus, allegat ad hoc
text. *in l. 1. C. de filiofamil. & quemadmodum*
*pater, libr.*10. vbi dicitur, quod pater consen-
tiens, quod filius emancipatus promoueatur
ad decurionatum: non obligatur pro eo. Secus
si filius est in potestate. Vnde sic dicit ipse, erit
in nostro casu. quod tamen intelligit *Spec.* nisi H
ipse

ipse affirmasset filium esse in sua potestate: nam tunc bene teneretur pro filio: vt ff. de dolo, l. eleganter, §. fi. & ff. quod cum fal. tut. l. nouissime. Bene facit ad hoc, quod in simili dixit Specul. titul. de rest. in integ. §. quis autem & quando, colum. 6. vers. sed qualiter agit. & ibi etiam Bal. in addi. vbi
12 volunt, quod † qui iurauit se maiorem in contractu, debet reputari maior in iudicio, quod inde sequitur: vnde debet per se tanquam maior litigare, non cum curatore, vt id quod in principali, & in accessorio obseruetur. quod dictum est multum notandum. Ad idem facit, quod voluit idem Spec. de emp. & vend. §. nunc dicendum restat. 1. col. in fi. ver. hoc etiam scias. vbi di-
13 A* xit, quod si † adultus contrahit a* mecum sine curatore, & iurat nõ contrauenire ratione minoris ætatis, & ignorabam ipsum curatorem habere: ipse verò sciebat, sed me non certifi-
14 cauit, vel fuit interrogatus, † vtrum haberet curatorem. & cùm haberet, dixit se non habere: non subuenietur ei propter dolum commissum. arg. ff. de minor. l. si ex causa, §. in commissum, & C. si mi. se ma. dix. l. 1. & per totum. & ideo cautum est dicere in contractu, talis minor 25. annis asserens se nullum curatorem habere, promisit tali, &c. & iurauit non contrauenire ra-
B* tione minoris b* ætatis, &c. quod dictum etiam est satis singulare. Adde bonum text. in l. fi. C. vt in poss. leg. in fi. ¶ Ad idem facit text. not.
I in l. pen. ff. de iure dot. vbi dicitur, quod si socer induxit generum ad contrahendum matrimonium cum filia, promittens sibi dotẽ, quam ipse sciebat se non posse soluere: & dicebat se habere bona, ex quibus soluere potuisset: tunc conueniretur vltrà quàm facere posset:
C* c* vt ibi est text. valde final. & in hoc est differentia inter patrem vxoris, & patrem mariti. vt per Alexand. in l. sed hoc ita, ff. de re iudic. Idem dicendum est in patre mariti, recipiente dotem, sciens se non esse soluendo. Nam eodem modo pro dote restituenda in casu restitutionis dotis conuenitur, vltra quam facere posset: vt not. voluit Bartol. in l. alia, §. eleganter. in fin. ff. sol. matrim. de quo latius per Campetium in suo tractat. de dote 5. parte, quæst. 250. ¶ Et propterea dicebat Paul. de Cast. in l. etiam, §. 1. solut. matrim.
15 quod si † debitor tempore debiti contracti nõ esset soluendo & tamen dolo asserens se esse idoneum, induxit creditorem suum ad contrahendum secum: isto casu poterit capi à creditore: dato, quòd conditionem suam non deteriorauit, per d. l. pe. de quo dicto meminit Iason
D* Instit. de act. in princ. 20. d* Ex istis aliàs in contin-
K gentia facti dixi, cùm mercator e esset Titio debitor in trecentis ducatis: fugit cum omnibus bonis, quæ habebat ad Beneuentum, vbi creditor non poterat iustitiæ complementum cõsequi. Asserebat mercator, se nihil habere, vnde creditori soluere posset: vnde creditor illud credens, conuenit cum eo, vt solùm ducentos solueret ducatos, centum aliis sibi remissis. Demum detecta est fraus, quia reuera omnia trecenta soluere poterat: dixi, quòd tenebitur illa integra soluere, præsertim cùm hodie pragmatica huius regni annullet omnia pacta & conuentiones, quæ fiunt cum istis debitoribus fallitis, etiam si fraus aliter non probetur. & ita practicamus in regio senatu. Sic ergo videtur dicendum in casu nostro, in patre, qui dixit se habere filium in potestate cùm non haberet.

¶ Prædicta tamen distinctio Spec. non placet Paulo de Castro, in dict. §. transgrediamur. Imò dicit ipse, quòd hoc casu pater tenetur etiam pro filio emancipato, non actione, quod iussu: † quia ista non datur, nisi quando est in pote- 16
state filius, sed actione mandati. per text. cum gloss. in l. 2. in fine, ff. quod iussu. & hoc placet Alex. in dict. §. transgrediamur, in 2. colu. Quia cùm pater eodem modo teneatur obligare se pro dote data filio emancipato, sicut pro filiofamil. vt probatur ex doctrina Bar. in d. §. transgrediamur, iuncta l. fin. C. de do. promis. quem ipse alleg. quæ etiam loquitur in filiis emancipatis: ideo videtur, quòd simplex consensus patris isto casu obliget per rationem dicta legis, si filius, ff. de tut.

¶ Nec obstat l. 1. C. de filiofamil. super qua se fundat Spec. quia ibi pater non poterat cogi se obligare pro † filio creato decurione: vt dict. l. 17
honores, in fi. ff. de decu. & l. 2. ff. ad munici. Sed in casu nostro poterat cogi pater etiam pro filio emancipato: vt supra dictum est. ergo per consequens pater remanet obligatus ex simplici cõsensu. Et hoc mihi satis placet, maxime quia supposito sine veritatis præiudicio, quòd dictum Specul. esset verum, & quòd pater non teneretur se obligare pro filio emancipato: ex quo tamen consenserit filio matrimoniũ contrahenti, tacitè videtur se obligare pro eo. Video enim, quòd pater non tenetur se obligare pro filio, qui efficitur decurio: vt dicta lege, honores, in fi. & d. l. 2. circa fi. ff. ad munici. Si tamen consensit, obligatur pater in solidum, tanquam fideiussor: vt est text. cum glos. in dict. l. 2. circa fi. ad muni. ¶ Et per hoc videtur mihi
dubia decisio doctorum, in dict. §. transgrediamur. dum dicunt, quòd † vbi pater non cogitur consentire, nec se obligare pro filio: tunc si simpliciter consentiat, obligatur tantùm, quo ad vires peculij, per l. Lucius Titius Caium, ff. de administrat. tut. vbi dicitur, quòd si pater consensit, quòd filius detur tutor, obligatur pro eo, quod ad vires peculij. Nisi saluando dicas, quòd illud procedit in actu publico authoritate, & priuato vtilitate, prout est tutela: vt l. athleta, ff. de excus. tutor. & § excusantur. Instit. eo. & ita loquitur dict. l. Lucius. Secus tamen in officio, vel actu publico authoritate, & vtilitate, prout est decurionatus, & similia. & sic loquitur dict. l. 2. ff. ad munici. Hæc concordia fuit de mente Bart. in dict. l. 1. C. de decurion. lib. 10. & reassumit Alexand. in dict. § transgrediamur, in 3. col. & satis mihi placet. 18

ADDITIONES.

A * ¶ Adde *Iason, in §. fuerat, colum. 22. Institut. de action.* Mater infidelis tenetur dotare filiam fidelem.

B * ¶ Adde *Ioann. de Imo. in repe. c. cùm contingat. iure.*

C * ¶ Aduerte, quòd hoc est magni effectus, licet iste dominus non dicat: quia si ego scirem, quòd ille habebat curatorem: non valeret cõtractus, licet ipse minor iuraret non contrauenire. tenet *Specul. in loco hic alleg.* per istum do. quod bene nota.

D * ¶ Adde vnum modum in opposito. quòd si induxit illum sub spe pacti relinquendæ hæreditatis, tunc gener deceptus non potest agere contra hæredes ad interesse. *Bald. in l. cum Archimedoram, C. vt in possess. leg.* per text. quem dicit expressum in *l. pactum quod dotali, C. de pact.* vbi *Iason* illum refert & summè not.

E * ¶ Adde *Ias. in princ. Instit. de actio. colum. 2.* vbi hoc multum commendatur.

IOAN. BERNAR.

A ¶ Debet tamen intelligi de consuetudine illius fori.] Adde *Roderic. Suarez in proœmio Fori, fol. 4. colum. 2.* vtrum verò doctrina *Bartol. in l. de quibus num. 21. ff. de ll.* recepta seu vera sit, obscurius est. Tu vide *Alexan. in l. post dotem, nu. 29. ff. solut. mat. Ias. in l. de quibus, nu. 89. ff. de ll. Rochum de Curt. de consuet. sectione 8. nu. 9. vers. quinto quæro.* & nouissimè plures allegantem *Arias in l. 3. Tauri nu. 13.* quibus adde *Lancelot. Gausiaul. in l. Gallus, §. idem credendum, numer. 24. de lib. & posthum. & Paul. de Montepic. in l. Titia, §. Titia cum nuberet num. 22. ff. de leg. 2.* ex quibus inuenies communius esse receptum contra *Bartol.* maximè per modernos, & sicuti verius magis admissum, vt post hac *Bartolum, & Rodericum Suarez,* atque authorem nostrum, & alios, si qui sunt, cautè legas. & vtrum credi debeat doctori, qui aliquam sententiam communem esse scribit. vide *Ferdinan. de Loaz. in l. filiusfamil. §. diui. num. 37. de leg. 1.*

B ¶ Non præiudicat iuribus singularium.] Lege hæc verba authoris cautè & cum iudicio & studio, videasque *Aymonem de Antiquit. temporum, 4. parte principali, num. 21. in princip.* secundum quem licet præscriptio iis in priuato, & inter solos particulares faciat, consuetudo tamen constituit ius in commune omnibus popularibus, cum damno, vel fauore incertarum personarum.

C ¶ Probantur per domesticos.] Adde *Auiles c. 4. vers. [entregaren.] numer. 8.* & rursus, *c. 6. vers. descargos.] Bernar. Diaz in regul. 746. vers. 4. fallit. Fel. in c. in literis de test. Matth. de Afflictis decis. 304. n. 10. & Franc. Marc. n. 27. in decis. 899.* apud quos satis copiose scribitur, & allegatur.

D ¶ Per illos de collegio.] Adde *Bart. in l. in tantum, §. vniuersitatis, ff. de rerum diuisio. Cynum, Bal. & alios in l. parentes, C. de testibus. Abb. Felin. & alios in c. tertio loco de probat. & in c. insuper de Test. Ias. l. sed si hac, §. patronum. num. 7. de in ius vocan. & optimam decisionem Matthæi de Afflictis, decis. 400. & Alberic. de Rosat. de testibus, §. expedita, num. 36. vers. quæro nunquid in causa vniuersitatis. Alexan. in consil. 68. num. 4. & 14. lib. 2.* & rursus *consil. 99. n. 15. lib. 5. consiliorum.*

¶ §. transgrediamur.] Circa materiam istius text. & ea quæ prosequitur author hic, præter ordinarios in locis his allegatis, vide *Bald. Nouell. in tractat. de dote, part. 6. priuileg. 20. & Ioannem Campeg. eod. tractat. part. 2. priuileg. 166. cum tribus praced. & sequent. & Corasium, in l. liberos de ritu nuptiarũ, n. 138. & sequent. & Bald. de Bar. in l. 1. ff. sol. mat. num. 154. & sequent. & Thomam Parpalias in l. 2. ff. eod. numer. 54. Angel. & Ias. in §. fuerat, inst. de act. num. 107. & num. 108. & Matthæum de Afflictis, decis. 33. & Boerium par. 1. decis. 130.* Quid autem si per patrem & filium dos recepta sit? pro qua quisque eorum parte tenebitur? Vide *Francis. Marcum decis. 508. numer. 25. & copiosam allegationem Tiraquel. de retract. §. 31. gloss. 1. nu. 7.* & adiunge tradita per authorem infra, super text. s. notabil. num. 10. versic. octauus casus. & quod si dotem restituat pater filio. vide *Turzan. inter cons. senten. c. 2.* E

¶ Quia non est officium maternum filias dotare,] Vide *authorem infra, §. 35.* & multis allegatis *Baetium de dotibus, c. 11. nu. 5. & sequent.* F

¶ Si casus si esset nullum.] Aliquos effectus in matrimonio nullo, & putatiuo, vide per *Suarez in l. 1. titul. de las ganancias, lib. 3. Fori. Couar. de sponsal. parte 2. c. 6. §. 8. circa fin. Anton. Gomez l. 53. Taur. num. 69. & 77. Didac. de Segur. l. cohæred. § cum filia, num. 154. & ibi Didac. Perez plures allegantem, & Tauristas per text. ibi in l. 81. Tauri, Tiraquel. in l. 15. de iure mariti, in glos. 6. num. 232. & Baetium de decimis tuto. c. 12. num. 17. & per totum:* vbi prosequitur varios casus, & effectus in actibus nullis. vltra quos vide etiam *Fanucium de lucro dotis, gloss. 3. & authorem, infra super text. in proœmial. §. 22.* G

¶ Nisi ipse affirmasset.] Vide *Castillo l. 55. Tauri, num. 9. & Anton. Gomez in l. 79. Tauri, numer. 4.* & adiunge pluta, quæ mox dicam inferius, ad *l. penult. ff. de iure dot.* Isti verò doctores significant traditionibus his minorem, qui curatorem habens, sine illo contraxit, non obligari etiam iuramento interposito, si nulla fraude vsus sit. Quod est notabile secundum *Bernard. Diaz hic in veteribus suis additionibus.* & hoc ipsum colliges ex traditis per *Anton. Gomez, l. 55. Tauri, num. 8.* tu vide quæ dicunt doctores, de alienatione rei immobilis, iurata per minorem, sine curatoris, quem habebat, consensu. in *auth. sacramenta puberum, C. si aduers. vend.* vbi vide *Francis. Curt. num. 27. & Ioan. Igne. num. 2.* quæ maximè æstimanda & notanda sunt, ad casum text. not. in *l. si curatorem habens, C. de in integrum restitutione.* & adiunge quæ tradit *author infra 3. not. §. 3. ad finem.* H

¶ L. penul. ff. de iure dot.] Iste tex. est notabilis, frequẽter apud nostros in variis locis repetitus, & maximè commendatus contra fraudes I

multo-

multorum, propterea, multa si possim, dicam & cumulabo circa materiam eius, & ea quę per authorem hic traduntur, infra super *text. 3. notabil.* §. 27 *num.* 7.

K ¶ Cum mercator esset.] Adde ex antiquioribus *Alex. & Ias. in l. fin. ff. de condict. ob turp. causam & pluribus allegatis, Pinel. l. 2. C. de resc. vendit. parte 1. c. 4. nu. 7. & Couar. lib. 2. resolut. c. fin. nu. 14. Montal. in l. fin. titul. 11. par. 1. Anton. Gomez. l. 79. Tauri, n. 5. cum praced. & Benuenutum in tractat. de mercatura, tit. de decoctori. parte 6. atque Dueñas in reg. 389. limitatione* 8. quorum traditiones summopere declarantur & confirmantur ex appédicibus & complicibus text. in *d. l. penul. de iure dotium*, in quibus operulam suo loco nostram supra proximè polliciti sumus. & lege quæ de his mercatoribus late scribit *Tiraquel. in l. Si vnquam, verb. bona, num. 5. & 6. & Hippolyt. singul.* 432.

SVMMÆ RERVM.

1 *Nurus non potest petere à socero, quòd sibi faciat donationem propter nuptias.*
2 *Dotem constituere cogitur vxor, vbi vir constituit donationem propter nuptias.*
3 *Bannum æquiparatur mulctæ.*
4 *Dotem pro filia constituere potest iudex in bonis patris.*
5 *Agnati, quorum consensus in contracta puella requirendus est, si renuant consentire, superior pro eis supplebit.*
6 *Patronus si non vult consentire permutationi beneficij patronati, potest episcopus sine eius consensu hoc facere.*
7 *Redemptionis à captiuitate fauore, possunt vendi bona patris, & obligari.*
8 *Filius potest obligare bona patris recusantis se obligare pro dote, & per consequens volentis impedire matrimonium.*
9 *Fideiussor soluere potest ex substantia debitoris.*
10 *Consensus alicuius, si aliquo casu requiri debeat ad actum expediendum: si non vult consentire, imò contradicit, contradictio habetur pro consensu.*

§. XXII. SI autem pater nolit consentire matrimonio filij, poterit ad hoc per iudicem cogi, vt traditur in *d. §. transgrediamur.* Dicebat tamen *Paulus de Castro ibi*, quod solus filius poterit hoc petere contra patrem, implorando officium iudicis, vel condictione ex lege. Nurus auté non potuisset hoc petere contra socerum, cum tūc nulla obligatio sit cum illa, sicut est cum filio. Et prima fronte hoc dictū videtur satis æquum. Nam sicut † nurus non potest petere à socero,
1 quod sibi faciat donationem propter nuptias: sed soli filio hoc conceditur: vt traditur in *d. l. si. C. de do. promis.* sic etiam soli filio videtur concedendum quod possit petere à patre hāc obligationem, quæ loco eius succedit. Sed hoc nō videtur mihi sine dubio: quia fundamentum præcipuum, super quo se fundat *Bartol. & alij*, qui tenent, quòd pater tenetur facere dictam obligationem: est text. in *dict. l. si. ff. de suspe. tut.* vbi principaliter fauore pupilli, & pro suo interesse futuro, cogitur pater se obligare pro filio tutore: & sic pupillus, vel alius eius nomine, poterit apud iudicem instare super hoc: & tamen pupillus nondum habet obligationem contra patrem tutoris. Ergo eodem modo, mulier futura nurus, poterit hoc petere contra patrem viri, pro suo interesse futuro, & pro securitate suæ dotis. & ita videtur mihi, quòd hoc possit petere ante matrimonium, & melius post, cum iam versetur suum interesse de præsenti. vt est *gloss. in authen. dos data, C. de donat. ante nup.* quæ dicit, quòd si constituta nō fuit donatio propter nuptias, poterit petere constante matrimonio, vt constituatur condictione ex lege. Idem tenet *Azo in sum. titul. de donat. ante nup. in §. quid autem si nulla, & Hostiens. in sum. titul. de donat. propter nup. §. qua actione.* Et hoc satis est rationabile: nam si vir constituit donationem propter nupt. & vxor non dedit dotem, cogitur vxor † dotem con- 2
stituere constante matrimonio. vt est *glos. in authen. de æqualit. donat. §. hoc igitur, quæ incipit, an idem, collat.* 8. Ergo eodem modo vir, vel pater eius, cogetur constituere donationem propter nupt. Quinimo secundum aliquos, ius constituit hanc donationem: vt dicit *gloss. in d. auth. dos data.* quam opinionem tenet ibi *Cyn. post Marti. & Iacob. de Rau.* Et hanc partem sequitur *ibi Odof.* dicens hanc quæstionem fuisse de facto Bononiæ, & se fuisse aduocatum ex parte mulieris, & dom. *Ias. Bal.* ex parte viri. & pronuntiatum fuit pro muliere. Et hos refert, & cum eis transire videtur *Alber. de Rosa. in auth. dos data.* Ex quo videtur inferendum secundum eum, quòd si pater recepit dotem, filius possit prædeducere tantum pro donatione propter nup. in diuisione fienda cum fratribus, quia constituit donationem propter nup.

¶ Si autem pater ad mandatum iudicis nolit istam obligationem facere, poterit iudex ad petitionem filij, vel nurus, etiam ex officio suo eum cogere, per impositionem mulctæ, vel per captionem pignorum, & per alia remedia, quæ dantur contra contumaces: de quibus per *Bart. & alios in l. 1. ff. si quis ius di. non obtem. in §. 1. & in l. magistratibus, ff. de iur. om. iu.* vel potest eum bannire propter suam inobedientiam, secundum *Bart. in l. illicitas, §. 1 ff. de officio præ. & Bald. in l. 1. C. ne sine iussu princ.* quia † bannum æquiparatur mulctæ: vt est *gloss. in* 3
l. 1. §. ex hoc rescripto. ff. de ven. insp. & in l. 3. ergo, ff. de susp. tut. ¶ Et si adhuc ista remedia non sufficiant, poterit pater carcerari, & in carceribus detineri, donec faciat dictam obligationem. quia ista est obligatio legalis: vt apparet ex prædictis. ratione cuius potest quis præcise compelli ad factum: per id quod habetur *in leg. stipulatio. §. siue autem, ff. de nou. oper. nun.* & per *Bart. in l. stipulationes non diuiduntur, in 8. quæst. ff. de ver. oblig.* & facit quod habetur in *l. 3. §. tutores qui, ff. de suspe. tut.* ¶ Et si forte pater sic carceratus, mallet carcerem sustinere, &

& in carcere morari, quàm dictam obligatio-
nem: tunc fauore reip. ne matrimonium impe-
diatur, potest iudex ex suo officio obligare ip-
sum, & eius bona pro dicta restitutione dotis,
4 sicut † potest dotem constituere pro filia in
bonis patris: vt *l. 3. §. 2. ff. de iure dot.* Vnde ea-
dem ratione videtur idem posse facere in casu
prædicto. facit ad hoc text. in *c. nullus supra de*
iure pat. vbi dicitur, patronus non potest deci-
mas ecclesiæ, vel aliud spirituale conferre lo-
co religioso, sine consensu sui episcopi: si ta-
men episcopus sine causa consentire nolit, tūc
debet adiri Papa, qui eius consensum supple-
bit. quem text. no. *ibi Abb.* generaliter *in 3. not.*
quòd vbi desideratur consensus alicuius in fa-
uorem alterius, si non vult consentire sine cau-
sa legitima, potest haberi recursus ad superio-
rem, vt superior ipse det licentiam, vel consen-
sum. idem probat text. non solitus allegari ad
hoc in *c. 2. de transac.* dum dicit, quod compo-
sitio super decimis debet fieri de consensu epi-
scopi, vel archiepiscopi, intelligendo, quod si
episcopus nolit consentire, adeatur archiepi-
scopus pro consensu. Et propterea dicebat *Abb.*
in d. c. nullus. quod si dictat statutum, quod nul-
lus contrahat matrimonium cum puella, seu
cum minore 25. annis, sine consensu duorum
5 cognatorum ipsius puellæ: si † agnati requisi-
ti sine causa denegant præstare consensum, po-
test adiri superior, vt ipse det licentiam causa
cognita, vel consentiat pro eis, & refert ipse se
sic aliàs consuluisse. & hoc fuit de mente *Bart.*
in l. si cum dotem, §. eo tempore, ff. solut. matrim. & in
l. fi. C. de bon. quæ liber. hoc idem tenet *Abb. in c.*
tua el 2. supra de cleri. non resid. 1. col. & in c. quod Dei
timorem, supra de stat. reg. in fi. & Bald. in l. 1. C. de
nup. per illum text. & in l. 1. ad fi. C. qui admit. ad bo.
poss. po. & in c. 1. 3. col. de consuet. recti feudi. li. feudo-
rum, & Salic. in l. dudum, in fi. C. de contrahen. emp.
facit quod voluerūt *dom. de Rot. deci. 307. incipit,*
6 *permutatio, in nouis.* vbi dicunt, quod si † patro-
nus sine causa non vult consentire permuta-
tioni beneficij patronati, potest episcopus hoc
facere sine eius cōsensu. & hoc refert & sequi-
tur *Abb. in c. cum accessissent, supra de const.* & mul-
ti alij, de quibus ibi per *Fel. 15. col.* Sic ergo in ca-
su nostro, ex quo pater sine causa denegat con-
sensum, nec vult se obligare, poterit iudex hoc
facere.

¶ Ad quod bene facit text. *in auth. si captiui.*
C. de episc. & cle. vbi fauore piæ causæ, scil. † redē-
7 ptionis à captiuitate, possunt vendi & obligari
bona patris. ¶ Per quem text. forte posset dici
8 quod † etiam solus filius posset obligare bona
patris recusantis se obligare, & per consequens
volentis impedire suum matrimonium. Istud
est nouum singulare dictum *Baldi Nouelli in suo*
tract. de dote. 6. parte in 2. speciali. pen. co. aliàs char-
ta 35. 2. col. & facit secundum eum quod habe-
tur in *l. si procuratorem, §. ignorantes, ff. mandat.*
& quod tradit *Bart. in l. 4. §. Cato. ff. de verb. ob-*
lig. in 3. contrario. ad idem facit *glos.* in simili, in
l. venditor. in princip. ff. de iudi. quæ vult, quòd † 9
fideiussores possunt [a] soluere ex substantia de- A
bitoris. pro qua gloss. est text. & ibi no. *Bart. in*
d. l. si procuratorem, §. si ignorantes. & hoc maxi-
me, [a] * si fideiussores nō habent vnde soluant. A *
vt voluit *Bal. post Bar. in d. auth. si captiui. fi. colum.*
& probatur in *authen. qua in prouincia, C. vbi de*
crim. agi opor. Idem dicimus in defensore sine
mandato condemnato: vt voluit *Ang. in l. Plau-*
tius, ff. de procu. Eodem ergo modo videtur di-
cendum in casu nostro, vt filius quasi fideius-
sor, cùm ipse non habeat bona, possit obliga-
re bona patris debitoris, seu obligati ad hoc.

¶ Quinimo quod plus est, dicebat *Bal. No-*
uellus vbi supra. posse non improbabiliter at-
tentari, quod stante tali perfidia, & contuma-
cia patris, quod legitimè requisitus coram iu-
dice, nollet consentire: habeatur tunc pro
consentiente, & per consequens pro se obli-
gante. arg. eius quod habetur in *l. si eum, §. qui*
iniuriarum, ff. si quis cau. Quando enim in aliquo
† casu requiritur consensus alicuius in actu ex- 10
periendo: si non vult consentire sine causa,
imò contradicit: tunc contradictio [b] habetur B
pro consensu. vt not. *Archi. c. 1. de constitut. lib. 6.*
quem refert & sequitur *Abb. in c. quoniam, in fi.*
supra, de vit. & honest. cler. sic ergo videtur dicen-
dum in casu nostro.

ADDITIONES.

¶ Aduerte, quòd hoc maxime abūdat: quia A *
imo tunc solùm licet fideiussoribus sóluere de
substantia debitoris, quando ipsi non sunt sol-
uēdo. aliàs ita loquitur *Bal. in auth. si captiui, C. de*
episcop. & cleric. col. fi. quem iste dominus refert,
& ita eum refert *Felin. in c. olim col. 4. de accus.* qui
limitat dictam regulam. quem ibi vide alio
modo restringentem regulam prædictam.

IOAN. BERNAR.

¶ Possunt soluere ex substantia debitoris.] A
Adde *Hippolytum in rubr. de fideiussor. num. 429.*
& Marian. Socin. l. 4. §. Cato, numer. 174. de verbor.
obligat. & ex nostris *Suarez, in l. 2. tit.* [*de los em-*
plaçamientos.] *in §. sed pone quæstionem, num. 25. l.*
2. Fori. & Anton. Gomez, de fideiuss. ad finem, & A-
uiles in c. 10. versic. [*execucion.*] *nu. 39. & Dueñas*
in regul. 337. ampliatione 6. Et quo pacto fideius-
sor guarentigiæ obligatus vna cum principali,
& eodem instrumento, possit ad executionem
obijcere bona principalis, petens simul vt in
eis procedatur. etiam si renuntiauerit benefi-
cio excussionis. vide quæ dicentur apud au-
thorem inferius super text. 5. notabil. num. 10.
vers. l. deinde quæritur. super qua plures ad-
iungam.

¶ Contradictio habetur pro consensu.] Cir- B
ca hæc & late per authorem ad idem prædicta,
vide *Tiraquel. post leges Connubial. gloss. 6. num.*
225. & Couar. lib. 1. Resolut. c. 8. ad fi. & Pinel. l.
1. C. de bon. mater. par. 2. num. 66. & Mincha. lib. 1.
de succes. creatione, §. 6. ad fi.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVM-

SVMMÆ RERVM.

1 *Pater non cogitur se obligare pro filio in decurionem assumpto.*
2 *Pater tenetur se obligare pro filio, quando filius duxit vxorem honestam & sua conditionis dignam.*
3 *Exhæredari potest filius, qui vxorem indignam se accepit, & per consequens ei alimenta denegari.*

§.XXIII. PRÆDICTA procedunt, quando filius sine obligatione paterna non posset inuenire vxorem, nec eam reddere cautam de sua dote, sine eo, quòd pater se obligaret, seu bona sua pro dote nurus conseruanda, vel restituenda. aliàs autem secus. Vnde si filius inueniat vnam mulierem, cum qua contrahat matrimonium: pater autem noluit cõsentire, vt filius eam ducat in vxorem, nec vult facere dictam obligationem: vult tamen, quod aliam ducat in vxorem, quam filius non vult ducere: non tenebitur tunc pater consentire, nec bona sua obligare: quia non tenetur pater consentire certo & indiuiduo matrimonio, sed tantum consentire tenetur matrimonio in genere: vt *l. adoptiuũ, §. 1. ff. de iure dot*. Secus si omnino impediretur matrimonium: quia nullam mulierem inuenit filius, cum qua posset matrimonium honestè contrahere: nam tunc cogetur pater consentire, & dictam obligationem facere. Adde quod si filius non inuenit, nisi vnam, cum qua matrimonium contraheret, compelleretur pater huic consentire matrimonio specialiter. arg. *l. sed si hoc, ff. de condict. & demon.* facit *c. nullus, de iure pat*. ¶ Si tamen filius etiam patre recusante faceret istam obligationem, seu propter nup. donationem, commode posset contrahere matrimonium, & vxorem reddere cautam, cum bonis suis proprijs, ad hoc sufficientibus, vel aliàs: non est pater cogendus. argum. text. in *l. honores, ff. de decu. & in l. 2. ff. ad munic.* vbi pater non † cogitur se obligare pro filio in decu-
1 rionem assumpto. & sic vbi agitur de actu publico authoritate & vtilitate, ista videtur esse mens omnium scribentium in *d. §. transgrediamur.* & ita eos declarat *ibi Alexand in 2. colum.* Ex quo videtur posse dici, quòd si filius iam contraxit matrimonium dote sibi promissa, ex quo cessat causa prædicta, propter quam pater tenetur se obligare, scilicet vt filius inueniat vxorem, & sic pater non impedit matrimoniũ: quòd non teneatur pater istam obligationem facere, quamuis vxor dicat se nolle dotem soluere, nisi reddatur cauta & secura ex obligatione paterna. Imputet ergo sibi, quæ à principio sibi non præuidit. arg. eorum, quæ notantur in *l. si arbitrio, ff. qui satisdare cogantur. cum concordantijs*, de quibus dicam infrà super text. in 5. intellectu. Hoc expresse tenet solus *Franciscus Tigrini in d. l. fi. ff. de suspe. tu.* ¶ Sed reuera hoc mihi nunquam placuit: quia ista obligatio paterna non solùm fit fauore filij, vt reperiat vxorem: sed etiam fauore nurus, vt sit secura de sua dote, vt superius dixi. Vnde quamuis cesset ratio filij, non tamen cessat ratio vel fauor nurus, & etiam reipublicæ, cuius interest dotes mulieribus conseruari: vt *l. 1. ff. solut. matrim.* ergo neque cessare debet obligatio. arg. *in §. affinitatis, Institut. de nup. cum similibus.* Tenebitur ergo pater ad hanc obligationem, vel donationem propter nupt. quamuis filius matrimonium contraxisset: vt suprà dictum est. istud videtur fuisse de mente *Bart. in d. §. transgrediamur.* dum dixit, quòd † pater tenetur 2
facere istam obligationem pro filio, quando filius duxit vxorem honestam, & suæ conditionis dignam. & sic præsupponit *Bar.* quòd non solum tenetur pater ante matrimonium, sed etiam post. & ista est veritas, vt apparet ex præcedentibus. ¶ Subdit tamen *Bar.* quod si filius duxisset vxorem inhonestam, vel meretricem, vel aliam, suæ conditioni vel dignitati non dignam: tunc non teneretur pater facere dictam obligationem. arg. eorum, quæ not. *in l. 3. §. si emancipatus, ff. de bo. poß. contra ta.* vbi dicit, quòd
† si filius vxorem indignam accepit, potest ex- 3
hæredari, & per consequens alimentum sibi denegari, & dos non reddi. Et eodem modo videtur, quòd pater possit hoc casu denegare prædictam obligationem. ad quod bene faciunt ea, quæ dicam super text. in 3. no. examinando materiam conclusionis. in ver. 3. quod habet concurrere. dic vt ibi dicetur. ¶ Vnum non est omittendum, quòd si pater filio contrahenti matrimonium, vel eius vxori, donauit certum quid, propter nuptias si ille filius habeat vnam filiam, cui donauit illud, quod fuit donatũ propter nuptias, si mortuo patre postea moriatur filia ab intestato, in illa re sic donata succedit mater, non autem auus. ita sing. per bona fundamenta consuluit *Oldrad. consil. 120. incipit, pro examinatione veritatis.* quod tene menti ad limitationem, c. fi. infra eo. & forte
a infra latius dicetur. A

ADDITIONES.

¶ Et forte infra latius dicetur.] Locus iste est A
infra §. 39. in rubri. n. 10. vbi plures adiungentur super ista propositione egregia & notabili.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Donatio propter nuptias si fiat ante matrimonium, potest excedere quantitatem dotis, & infra subsistere: sed si constituatur matrimonio contracto, non debet excedere quantitatem dotis.*
2 *Arrharum constitutio non est simplex donatio, sed propter nuptias, & fieri potest constante matrimonio.*
3 *Arrharum fructus sunt communes, durante matrimonio, & non cedunt commodo vxoris.*
4 *Vir si antequam contrahat matrimonium cum muliere, per verba de præsenti aliquid vendiderit mulieri, quod excedat decimum bonorum suorum: valebit talis venditio, & hoc quando sine fraude fieret.*

5. *Dona-*

5 *Donatio iurata inter virum & vxorem, an valeat.*
6 *Iuramentum an firmetur factum contra prohibitionem.*

§. XXIV. ET circa illud quod suprà dictum est, quòd in his regnis non fiunt istæ donationes, sed dantur arrhæ, vt dicit *lex Regni 4. part. titul.* 11. *l.* 1. de qua supra facta est mentio. Et sic in effectu istæ arrhæ successerunt loco donationis propter nuptias. ¶ Aduerte, ne decipiaris: quia in multis differunt. Primò in constitutione: quia † donatio propter nuptias, si fiat
1
A ante matrimonium, potest *a* excedere quantitatem dotis, & infra subsistere: vt *C. de pac. conuen. super don. l. ex more. & in authent. qualitas. & in corpore vnde sumitur.* Si autem constituatur contracto matrimonio, non debet excedere quantitatem dotis: vt *l. si constante, & l. fin.* §. *si igitur dote iam præstita, C. de donat. ante nupt. & anthen. sed iam necess. ibi posita.* vide textum in *authen. de æqual. don. collat.* 7. *gloss. in* §. *est & aliud. Inst. de donat: & 4. part. tit.* 11. *lege secunda.* & ita
B donatio propter nuptias mensuratur *b* secundum tempus in quo fit, & secundum quantitatem dotis. non tamen sic est in arrhis, quæ in istis regnis dantur: nam illæ mensurantur secundum quantitatem patrimonij viri qui eas concedit: olim enim maritus poterat nomine arrharum dare vxori tertiam partem sui patrimonij, vt *Foro generosorum, lib.* 5. *tit.* 1. Hodie tamen solum decimam partem bonorum suorum: vt *Foro Iuzgo, lib.* 3. *tit.* 1. *l.* 6. *quæ incipit*, [*porque muchas.*] & *Foro legum, lib.* 3. *titul.* 2. *l.* 1. *in princ. & in curtis Taurinis. l.* 1. *incipit* [*la ley del fuero.*] Et si forte pater vel mater viri volunt dare arrhas pro filio: non possunt nisi decimam partem eorum, quæ ab eis habiturus est. & si amplius datum fuerit aut promissum, non valet, & cõsan-
C guinei propinquiores ipsius viri *c* pro eo repetere poterunt: vt *d. l.* 1. *Foro legum*, quæ sumpta fuit ex *Foro Iuzgo, lib.* 3. *titul.* 1. *l.* 1. ¶ Si autem vir tempore quo matrimonium contra-
D xit, erat *d* adeò pauper, quòd non habebat bona, ex quibus arrhas dare posset: promisit tamen mulieri, cum qua contrahebat, quòd dabit ei arrhas ex his bonis, quæ postea lucratus esset: tenebitur vir tradere eas vxori, quandocunque postea constante matrimonio ipsa hoc petierit: dum tamen non concedat vltra decimam eorum, quæ tunc temporis habebat: vt *l.*
2 2. *eod. titul.* ¶ Ex qua infertur, quòd hæc † arrharum constitutio, cùm non sit simplex
E donatio, sed propter nuptias etiam *e* constante matrimonio fieri potest: vt *l. cùm multa*, §. *si igitur, & l. si constante, & ibi Baldus & Salycetus, C. de donation. ante nupt. & Instit. de donation.* §. *est & aliud.* à quibus sumpta fuit *d. l.* regni, quæ hoc expressè dicit 4. *partit. tit.* 11. *l.* 1. *in fin.* & istud teneas, quicquid senserit *Abb. & alij Moderniores in c. & si necesse, in princip. infrà eod.* præsertim cùm hæc arrharum datio, quamuis fiat constante matrimonio, non tamen sortitur effectum, nisi eo soluto. vt volunt leges regni præalleg. & ita quamuis fiat tempore inhabili, valebit tamen ex quo refertur ad tempus habile: vt *l. in tempus, de hered. instit. & in c. de vxore, suprà, de sepul.* præsertim si fiat post annum à tempore contracti matrimonij. vt infrà 6. limitatione principali. Duráte autem matrimonio, † fructus arrharum sunt communes, ad 3
sustinendum onera matrimonij, quemadmodum fructus aliarum rerum: & non cedunt commodo vxoris. vt dicitur infrà in 8. limitatione principali in 5. effectu traductionis ad domum. ¶ Hæc ita fuerunt constituta: quia si certa summa non esset moderata, vir mulieris amore forsan captus, omnia bona sua vel maiorem partem eorum sibi donaret. quod iura prohibent, ne coniuges mutuo amore se spolient: vt *l.* 1. *ff. isto titul. cum aliis*, de quibus infrà subijciam. Et hinc est, quòd si † vir, an- 4
tequam contrahat matrimonium, cum muliere, per verba de præsenti, aliquid vendiderit mulieri, quod excedat decimam bonorum suorum: valebit quidem talis venditio, quia cessat ratio prædicta. ita dicit *lex Stili.* 346. quod videtur mihi sine dubio, quando sine fraude fieret. aliàs secus. facit text. *in l. inter eas, ff. ad sto tit.* ¶ Hæc tamen intellige, nisi in promissione, vel traditione arrharum, interueniat *f* iuramen- F
tum. Nam tunc obligaretur vir, etiam si promittat, vel tradat vltra decimam partem suorum bonorum: quia cùm hæc prohibitio legis principaliter fiat fauore viri, bene potuit ipse suo iuri cum iuramento renunciare. vt late & singulariter concludit *Bar. in l. si quis pro eo, ff. de fideiuss.* quem communiter sequuntur ibi, & in *auth. sacramenta puberum, C. si adner. vend. & ibi Salyc. & Fulg. Rapha. Cum. & Paul. in d. leg. si quis pro eo*, quos sequitur *Alexand. consil.* 58. 4. *colum. versic. non ob.* 3. *volu. incipit, visis & consideratis*, latius *consil.* 59. *incipit, viso instrumento, & titul. quæstionis*, 2. *colum. versic. sed si loquatur* 1. *volum.* doctores nostri in *c. cùm contingat, supr. de iureiurand.* Ex quo infert *Bartol. vbi supra*, valere † 5
donationem iuratam inter virum & vxorem, quæ prohibita est principaliter fauore ipsorum coniugum: vt infra dicetur. Idem tenuit *ipse in l. Seius Eugerius, ff. ad l. Fal. & multi alij, quos referam infrà in* 3. *limitatione.* Eadem ergo ratione idem erit dicendum in datione arrharum.

¶ Sed in contrarium *g* vrget decisio *Bartoli* G
in l. si quis pro eo 3. *colum. versicul. aduerte tamen, & 5. colum. versic. si verò prohibitio fieret ex parte debitoris, & ibi Angel. idem Bartol. & Angel. in l. fi. C. ne fideiuss. dot. dentur. & in authentic. sacramenta puberum, C. si ad ven.* dum dicunt, quòd si prohibitio fit personæ, non contractui. factum contra † prohibitionem non firmatur iura- 6
mento: quam opinioné multi alij secuti sunt, & approbat *lex regni, Foro Iuzgo lib.* 3. *tit.* 1. *lib.* 6. *qua incipit* [*porque muchas.*] vbi dicitur, quòd licet vltra decimã promittatur cum iuramento, non valet: & si sponsus vel pater promit-

tens

tens petere, noluerit illud plus, eius consanguinei poterunt illud petere. Cogita & tene primam, propter vim iuramenti.

ADDITIONES.

A ¶ Excedere quantitatem dotis.] Adde *Bald. Nouell. de dote, 6. part. 14. priuileg. num. 2. & Baetium de dotibus, cap. 2. num.* 10. & tursus, *cap. 5. num.* 15.

B ¶ Mensuratur secundum tempus in qua fit.] Adde *Suarez in l. 1. tit. de las arrhas, lib. 3. for. vers. nota tamen, & Anton. Gomez, l. 50. Taur. num.* 13. & copiosè *Baetium de dotibus, c. 28. num. 2. & sequent.* & tursus, *cap. 31. num. 10. & 12. & praeced. & sequen.*

C ¶ Pro eo repetere.] Adde *Baetium vbi sup. cap. 36. num. 6. & Suarez, d. l. 1. tit. de las arrhas, in verb. nota vlterius.*

D ¶ Erat adeo pauper.] Adde *Suarez in leg. 1. titul. de las arrhas, libr. 3. Fori, versicul. nota vlterius, & Anton. Gomez, leg. 50. Taur. numer. 13. & Castillo, numer. 5. & Baetium de dotibus, cap. 31. numer.* 10.

E ¶ Etiam constante matrimonio.] Vide *Suarez. dict. leg. titul. de las arrhas, versicul. sed pone quod tempore, & Gregor. Lupum, gloss. d. in l. 1. titul. 11. partic. 4. & Baet. de dotib. c. 5. numer. 12. & num. 18.*

F ¶ Interueniat iuramentum.] Vide *Tauristas in l. 50. Tauri, Seguram in l. 1. §. si vir vxori, num. 139. de acquir. possess. Couarru. in c. quamuis pactum, part. 2. §. 2. num. 7. Mincha. de success. progres. part. 1. lib. 3. §. 28. num. 33. Baet. de dotibus, c. 29. num. 4. & num. 12. cum aliis. Suarez in d. l. 1. tit. de las arrhas, versic. quaero tertio. Anton. de Meneses in authent. res quae num. 29. C. comm. de legatis, Did. Perez in l. 6. tit. 1. lib. 3. ordin.*

G ¶ Vrget decisio Bart.] Adde *Suarez in d. l. 1. tit. de las arrhas, verb. quaero tertio*, atque copiosè & eruditè more suo *Couarr. in c. quamuis pactum, part. 2. §. 2. & aliquos allegatorum supra articulo proximo.*

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Arrhas constituere quomodo possit, qui solum habet in bonis vsumfructum vel superficiem.*
2 *Bonorum appellatione venit vsusfructus.*
3 *Viuere praesumitur quis regulariter vsque ad centum annos.*
4 *Iudex interponens decretum super contractu transactionis alimentorum, si taxat alimenta secundum dispositionem legis, haereditatum, ff. ad legem Falcid.*
5 *Percutiens, vel mutilans, vel occidens aliquem tenetur ad operas, quas facturus erat percussus, vel occisus, toto tempore vitae suae.*
6 *Bona dicuntur deducto onere vel tributo.*
7 *Redditus dicuntur deducto onere.*
8 *Fructus dicuntur deductis expensis.*

Palacios Ruu.

ET procedunt ista, quando is, qui promit- §. XXV.
tit arrhas, habebat bona libera: quo casu
decimam partem valoris eorum dare potest.
Sed si [a] erant † restitutioni subiecta, & in eis A 1
solum habebat superficiem aut vsumfructum,
licet illa veniunt † appellatione bonorum: vt 2
l. bonorum appellatio. ff. de verb. signif. non tamen
habebitur respectus ad valorem rerum, sed solum
ad aestimationem superficiei, vel vsusfructus,
quem ipse promittens, percepturus erat
toto tempore vitae suae: qui quidem vsusfructus
aestimabitur: iuxta not. [b] in *l. haereditatum. ff. ad* B
l. Falcid. quae lex est not. secundùm doc. ibi, pro
aestimatione vsusfructus facienda. Vnde si vendatur
vsusfructus, & debeat solui gabella ex
forma statuti, debet aestimari secundum illam
l. quod dicunt fore not. ad idem est *gloss. not. in
l. cum hi, §. modus, in verb. cum iuuene, ff. de transact.*
quae vult, quòd etiam quando agitur de transactione
fienda super legato alimentorum, in
qua requiritur decretum iudicis, iudex fortè
aestimabit viuere debere legatarium, secundum
formam *dictae l. haereditatum*, quam gloss.
*Angel. Bald. ibi, & in d. l. cum hi, §. nihil autem, in
fin.* reputant valde not. vt sciamus qualiter
gabellae debeant solui de legatis alimentorum.
¶ Ex quo infert *Bald.* quòd dispositio d. l. videtur
attendenda, non solùm in ratione legis
Falcidiae, sed generaliter in omnibus actibus
hominum. Sed *Ioan. de Imol. & Paul. de Castr. in
d. l. haereditatum, in lectura Paduana*, contrarium
sentiunt dicentes, quòd illa aestimatio vel computatio
habet locum, quo ad rationem legis
Falcidiae, non alijs, in quibus † regulariter prae- 3
sumitur [c] quis viuere vsque ad centum annos: C
vt *l. fin. C. de sacrosanct. eccles. & l. an vsusfructus,
ff. de vsufruct. gloss. & doct. in l. 2. §. si dubitetur, ff.
quemad. test. aper.* & haec opinio placet *Alexand.
in d. l. haereditatum, in fin.* qui putat dictum *Bald.*
procedere, quando actus non est praeiudicialis,
quia sit reparabilis ex futuro euentu: vt
colligitur ex tribus gloss. illius *l. gloss. 1. & gloss.
in verb. computetur, & in verb. computatio*, quae
volunt, quòd si ex futuro euentu apparebit
legatarium plus vel minus viuere, supplebitur
vel restituetur pro rata vsusfructus, vel
gabella, vel vsusfructus legati pro alimentis.
¶ Ex quo infertur, quod † iudex interponens 4
decretum super contractu transactionis alimentorum,
si taxaret alimenta secundum dispositionem,
d. l. haereditatum, deberet decernere,
quòd praestarentur cautiones hinc inde
de restituendo vel soluendo, quatenus appareret
legatarium plus vel minus viuere. quod
est notan. secundum *Alexand.* ¶ Et ista non sunt
contemnenda; quia quotidie possunt practicari
in legato vsusfructus, * [a] vel alimento- * A
rum facto vxori, vel alieni alteri, vt faciamus
an [d] excedat quintam partem bonorum testa- D
toris, quam potest relinquere cui voluerit, secundum
legem regni, *Foro legum lib. 3. tit. 5. l. 9.
& tit. 13. l. 7.* ¶ Et ex hoc infertur vnum quo-

F tidianum,

5. tidianum,quod † percutiens,vel mutilans,vel
E occidens aliquem,tenetur ad operas,quas fa-
cturus erat percussus vel occisus toto tempore
vitæ suæ *l.ex hac lege.ff. si quadru. paup.fe.dica.& l.*
fi.ff.de his qui eie.vel effu. quas operas vel earum
æstimationem præstabit percusso, vel hæredi-
bus occisi,secundùm *Spec.tit.de iniur.* §. 2. *post*
princ. quem refert & sequitur *Abb. in c.1.de iniur.*
1.col.in fin.& habebitur respectus,quanto tem-
pore potuisset viuere, eo modo quo suprà di-
ctum est. ¶ Adde tamen, quòd in æstimatione
superficiei,vel vsusfructus bonorum, deducē-
6 dum est onus, † vel tributum, quod pro eis
soluitur.per text.no. *in l.non amplius, in princ. de*
legat.1. vbi in legato illud intelligitur, quod
deducto onere superest. Bona enim dicuntur
deducto onere vel tributo, adde *l.5.ff. ad l.Fal.*

¶ Ex quo dicit *Bald. ibi*, quòd si debet solui
gabella de legatis, solùm de eo soluetur, quod
superest,deducto onere.referunt & sequuntur
Paul.de Cast. & Alexand.ibi. idem sentit *Bald. in*
l.1.C.de fruct. & lit.expens.2. col. ver. modo accidit
questio. ¶ Et hinc est, quòd si aliquis impetrat
beneficium vsque ad valorem centum duca-
torum,quod valet trecentis: tamen tot expen-
sæ requiruntur, quot ascendunt vsque ad du-
catos: non dicetur beneficium habere in red-
ditibus,nisi centum ducatos:ita tenet *Bald. in l.*
1.2.col. ver.pone impetraui, C.de fruct. & lit. expen.
& in l. sed si hoc §. quidam ff. de condict. & demon.
per illum text. qui bene facit. *Paul. & Alexand.*
vbi suprà,& ita statuit *Mart. Papa 2. in regula can-*
cell.tria,incipiente,sanctissimus dominus noster. idem
tenet *Rota in antiquis, de confess. prab. 60. incipit,*
dic, quòd si Papa. refert & sequitur *Felin. in c.ad*
aures,de rescr.15.col. ver.duodecima questio, & istud
7 est regulare secundum eum, quoties † fit men-
tio de redditibus: quia intelliguntur deducto
onere.vt voluit *Bald.in l.cohæredibus,C.fa. her &*
in l. neque scriptura. C.de compen. per text.sing. *in*
*l.fundi Trebatiani,ibi.*ex locatione fundi redige-
re;*ff.de vsufr.le.facit,l.distincta,e.tit.* ¶ Idem si fiat
8 † mentio de fructibus:vt in *l.fructus,ff.sol.matr.*
& ibi Bar.Bald & aly, signanter *Alexand.* dicen-
tes, quòd si quis emit gabellam fructuum fo-
ratorum, intelligitur deductis expensis, facit
text.in *c.pastoralis, de duc. & in c.si propter tua debi-*
ta,de rescript. lib.6. secundum eos, ad idem facit
text. & ibi not. *Bartol. & Alexand. in l. Falcidia*
non habetur & in l.cum Titio, ff.ad l. Fal. & in l.si
vrbana, ff.de condit.indeb. & in l.2. §.sed si sub con-
ditione,ff.de collat.bo.& in l.cum qui, §. messor.ff.de
in diem ad dict.aliàs incipit,l.idem Iulianus. Videas
ad prædicta *Bald. in l.in annalibus,C.de leg.*

¶ Vide etiam *Bald. in d.l.sed si hoc, §. cuidam,*
vbi dicit,quòd si aliquis donat vltra legitimam
suam,cum onere conditionis implendæ.& de-
ducto illo onere, reducitur illud emolumen-
tum ad legitimam suam:tenet donatio sine in-
sinuatione, per illum text. & est ipsa veritas se-
cundum eum, quod not.pro *l. sancimus, C. de*
donat. Et generaliter teneas, quòd in æstima-
tione bonorum dātis vel promittentis arrhas,
ad sciendum vtrum excesserint decimam, in
primis & ante omnia deducenda sunt debita:
quia bona alicuius dicuntur deducto ære alie-
no:vt *l.subsignatum,§.bona,& l.propriè modum, &*
in l. venisse,ff. de verb.sig. cum concordantijs. est
text.no.ad propositum valde accommodatus,
in *l.mulier bona, in fi.ff. de iure dot.* vbi si mulier
promisit marito bona sua in dotem: intelligi-
tur deducto ære alieno, ex quo dicebat no.
Bald.in l.1.2.col.versi.pone testator,C.de fruct. & lit.
*expen.*quòd si testator iussit filiam suam marita-
ri alicui, qui haberet in patrimonio mille: mo-
do iste bene habet possessiones valentes mille,
tamen habet multa debita: ista debita come-
dunt ista mille iuris intellectu. ad quem intel-
lectum debent omnium dispositiones adapta-
ri,secundum eum,quod not. Sic ergo dicen-
dum est in casu nostro. Bene facit text.in *l. si*
quis seruum,§.fin.cum leg.se. de l.2. vbi si legatur
pars bonorum,æs alienum debet deduci, ratio
est secundum *Paul.ibi*, quem vide, rogo. facit *l.*
Papinianus, §.quarta, ff.de inoffic.test. quam vide,
& ibi doctores.Ex istis deciditur dubium quo-
tidianum,scilicet, habens maioratum, promi-
sit arrhas, quomodo æstimabitur vsusfructus
maioratus, vt sciamus an arrharum promissio
valeat, cùm non sint alia bona?

ADDITIONES.

¶ Aduerte,quia sentit iste dominus quòd le- * A
gatum vsus fructus factum vxori, reducitur ad
quintam partem bonorum testatoris, quod est
contra determinationem *Paul.in authen nouissi-*
ma,in fi. verbu,C.de inoffic.testam. vbi tenet,quod
reducitur ad vsumfructum illarum partium,
quorum proprietatem poterat testator legare.
ex quo dicunt aliqui in regno nostro, quòd cū
solum pater possit hodie quintam bonorum
legare,quòd tale legatum valet in solo vsufru-
ctu illius quintæ. & ita tenet expressè *Segura in*
rep.§.sed si fundum, l.vnum ex familia, ff. de legat. 2.
*c.61.*vbi alleg.*Paul.vbi suprà.* & hoc postea limi-
tat singulariter, quem vide.

¶ Adde *Iason. in l.fructus, col.4. in fin. ff. solut.* * B
*matrim.*vbi refert: & vide ibi *Vincen. de Hercula-*
nis,col.4. qui refert etiam alios hoc sequentes.
& vide *Seguram in repet.l.si ex legati causa, fol. 4.*
col.2.ff.de verb. obligat.

IOAN. BERNARDVS.

¶ Sed si erant restitutioni subiecta.] Huius A
dubij decisionem pollicitus est autor in *l. 50.*
Taur.in fine. Circa eam vide *Greg. Lup.gloß.d.l.4.*
tit.15.p.2. Arias l. 48. Taur. & Meneses in authent.
res quæ nu.30.C.com.de legat. & Baet.de dotibus,c.8.
num.24.

¶ In l. hæreditatum.] Circa istum text. vide B
Suarez in l.quoniam in prioribus ampliat.3. C.de in-
offic.test.Couarru.lib.3.resolut.c.9. num.8. Pinel. in
l.2.C.de rescin.vendit.3.part.4. num.22. Anton. Go-
mez de homicid. num.38. Plaçam de delict. cap. 6.
*num.31.*apud quos pluribus allegatis multa di-
cuntur.

¶ Præsu-

C ¶ Præsumitur quis viuere vſque ad centum annos.] Vide text. *l.15.tit.14.& l.26. tit.31.par.3.* & vbique Gloſſ. *Gregor. Catell. Cota in memorabil. ver. filius, f. Pinel. l.2. de reſcind. vendit. part.3. cap.4. num.3. Couarru. de ſponſal. part.2. cap.7. §.3. num. 4.*

D ¶ An excedat quintam partem.] *Bernardus hic in veteri additione*, aliquique qui inferius citabuntur, colligunt ex verbis iſtis, fuiſſe autoris ſententiam, quod facto per maritum vxori legato vſusfructus bonorum exſtantibus filijs, ſolum debeatur matri vſusfructus quintæ partis bonorum, nequaquam facta compenſatione legati vſusfructus æſtimari, in proprietate quintæ, in quo varia fuerunt iudicia noſtratũ. Vide *Suarez in l. quoniam in prioribus, C. de inoffic. teſt. ampliat.3. num.5. & Montal. gloſ. fin. l.6. tit. de las herencias, lib.3. for. ver. item ad legem*, & rurſus *gloſſ. a. l.9. tit. de las mandas, eod. lib. & Arias in l. 48. Taur. num.17. & Segur. in l. vnum ex famil. §. ſed & ſi fundum, de leg.2. n.214. & Anton. Gomez de ſucceſſ. contra teſt. num.26. & Ciſuentes in l. 16. Taur. num.19. & Peral. in l. Titia cum teſtamento, §. Titia cum. num.214. de leg.2.*

E ¶ Tenetur ad operas quas facturus erat percuſſus.] Vide *Anton. Gomez de homicid. num.38. & Plaçam de delict. cap.6. num.31. & Couarru. lib.2. reſolut. cap.10. num.7.*

F ¶ Bona alicuius intelliguntur deducto ære alieno.] Adde *Baetium de dotibus, cap.28. num.3.* & circa ſignificatum huius verbi, bona, vide tũ latiſſimè tum elegantiſſimè, *in rub. C. de bon. matern. & Suarez in l.1. tit. de las arrhas, lib.3. fori, §. nota tamen.*

D. Ioannes Barahona.

SVMMA RERVM.

1 *Bona donata propter nuptias, remanent in dominio viri, & eis vtitur & fruitur tanquam propriis: ſed ſecus eſt in arrhis.*

§.XXVI. SEcvnda differentia inter donationẽ propter nupt. & dationem arrharum eſt: quia
1 † bona propter nuptias donata, remanent in dominio viri, & ipſe vtitur & fruitur eis tanquam proprijs, non facta diſtinctione, an mulier ſit maior vel minor: vt latè in prædictis habuimus. In arrhis tamen eſt ſecus, quia ſi forte tempore contracti matrimonij mulier nondũ erat viginti quinque annorum, pater vel mater ipſius debent obſeruare arrhas filiæ traditas, vt non pereant, vendantur, vel alienentur: & ſi patrem vel matrem non habeat, apud conſanguineos proximiores deponantur, & poſtquam ipſa deuenerit ad ætatem vigintiquinque annorum, reddãtur eidem, & interim fructus arrharum ſint communes, vt *Foro Iuzgo lib.3. tit.1. l.7. & Foro legum, lib.3. tit.2. l.3.* Iſta ta-
A men lex [a] non ſeruatur, de conſuetudine: imò etiam ſi mulier ſit minor 25. annorum, arrhæ ſibi donatæ remanent penes maritum, qui vtitur & fruitur illis, ſicut alijs rebus dotalibus.

Palacios Rui.

ADDITIONES.

¶ Non ſeruatur de conſuetudine.] Hoc ideò quia fructus omnes qualiumcunque bonorũ, ſunt communes inter virum & vxorem ad onera matrimonij, & lucra ſi quę ſint, vt per *Suarez l.1. tit. de las ganancias, lib.3. Fori, & Gregor. Lupum, gloſſ. c. l.17. tit.11. part.4.* de quo habes integrum tractat. *Did. de Segur. de bonis lucrat. cont. matrimon.* de quo etiam per *autorem inf. in rub. §. 62. num.11.* vbi dicam & referam, vt hæc procedant iure regio contra ius Romanum. A

Doctor Ioannes Barahona.

SVMMÆ RERVM.

1 *Dos ſoluto matrimonio redit ad mulierem, & ſic etiam donatio propter nupt. ad virum: ſed ſecus eſt in arrhis, quia illæ ſtatim efficiuntur propriæ ipſius mulieris, & poteſt de eis liberè diſponere, tam in vita, quàm in morte.*

2 *Arrhas ſi vir vxori dedit vel promiſit, & in teſtamento eidem vxori aliquid legauit, an illud legatum debeat in arrhis imputari.*

3 *Pater qui dedit dotem filiæ ſuæ, cui etiam legauit aliquid, non videtur hoc feciſſe animo compenſandi, ſed filia habebit vtrumque.*

TErtia differentia eſt in modo acqui- §.XXVII.
rendi. nam ſicut ſoluto matrimonio † dos 1
redit ad mulierem, ſic donatio propter nup. ad virum: vt in *cap. nuper, & in c. fin. infr. eod. & in l. 1. & fin. C. de nupt.* Secus [a] tamen eſt in arrhis: A
quia illæ ſtatim efficiuntur propriæ ipſius mulieris. & poteſt de eis liberè diſponere, tam in vita, quàm in morte: & ſi de illis non diſpoſuit, pertinent ad maritum vel eius hęredes. Et hoc, quando non ſunt filij ex hoc matrimonio: ſi enim filij ſuperſint, non poteſt diſponere vxor, niſi de quarta parte arrharum: quam poteſt diſtribuere pro anima ſua, aliæ verò partes remanent filijs, vt *Foro Iuzgo lib.3. tit.1. l.5. quæ incipit, cũ de dotibus, & For. leg. lib.3. tit.2. l.1.* quãuis olim aliter obſeruatur: vt *Foro generoſorum, lib.5. tit.1. l.1.* quæ corrigitur per leges prædictas, vbi videas *l. vnũ ex familia, §. ſi duos, de leg.2. ff. & ibi Ioã. de Imol. & Bald. in l. ſi quis prioris, §. in illo, de ſecun. nupt. C.* & intellige, quòd vxor non diſpoſuit de arrhis, quæ ab inteſtato deceſſit: videtur autem de illis diſpoſuiſſe, ſi teſtamentum fecit hæredem inſtituendo: quamuis de arrhis nihil dixerit ſpecialiter: vt aliqui dicunt, & male; vt volunt leges regni prædictæ, ſignanter *d. l.5. tit. 3. lib. 4. Foro Iuzgo.* quam ad hoc reputo ſingularem, dum dicit, aut ſi inteſtata deceſſerit ad maritum, aut mariti propinquos hæredes, eadem donatio redeat. Vide *gloſſ. in l. cum antiquioribus, C. de iure delib. in ver. fuiſſe*, quæ vult ſtante ſtatuto, quòd moriente vxore in matrimonio, maritus lucretur dotem, vel dotis augmentum: ſi mortua vxore poſtea moriatur maritus, qui in vita aliter non acceptauit, non [b] tranſ- B
mittit ad hæredes. *Salyc.* tamen *Paul. Alexand.* & alij reprobant dictam gloſſ. de quibus per *Iaſon. in l. ſi arrogator, ff. de adopt. col.7. ver. ex has*

l.3.ti.2.l.5. *solutione*, vide ad prædicta not. legem regni in
curijs Taurinis, quæ incipit, *si la muger no oviere*
hijo. quæ dicit, quòd hæres vxoris habeat arrhas
vxori promissas, etiam si vxor ab intestato de-
cedat, & de illis aliter non disponatur. tene
menti. ¶ Ex his infertur ad vnum satis quoti-
2 dianum: vir qui vxori dedit vel promisit † ar-
rhas, in testamento eidem vxori aliquid lega-
C uit: an illud [c] legatum debeat imputari in ar-
rhis? Per prædicta videtur quòd non: quia ex
quo à principio valuit donatio. & res donatæ
efficiuntur propriæ ipsius vxoris, iam non vi-
detur maritus debitor, maximè quando pro-
cessum est ad traditionem & solutionem ar-
rharum. nam ex quo illud quod debetur, est
separatum à bonis testatoris, vel illius qui le-
gatum fecit: non videtur animo compensandi
vel imputandi in debito, cum hoc casu, vt dixi,
non possit dici maritus debitor, iuxta ea quæ
not. in *l. dos à patre profecta, ff. solut. matr. & l. iure*
succursum, de iure dot. facit quod in simili dici-
3 mus de † patre, qui dedit dotem filiæ suæ, cui
etiam legauit aliquid; quia non videtur factum
D animo compensandi cum dote, sed filia [d] v-
trumque habebit, vt dicunt gloss. & doctores
in *l. filia, C. de leg. Bartol. in l. huiusmodi, §. cùm pa-*
ter, de leg. 1. Quando tamen computatio fieret,
si dos non esset data, sed promissa: iuxta not.
per *Bartol. in l. quid autem, ff. de iure dot*. & per *An-*
gel. in l. si cùm dotem, § si pater, ff. solut. matrim. & in
authent. præterea, C. vnde vir & vxor. vbi est text.
vide ibi doct. & *Bald. in §. pen. C. de rei vxor. acti*.
Vbi videtur text. in contrarium, de quo vide
ibi Bald. & alios Moderniores, præsertim *Pe-*
trum Philippum in sua repetit. charta 8. 1. *col. cum*
seq. & latissimè per doct. nostros, signanter per
Barb. in cap. officij supr. de test. chart. 6. colum. 3. cum
seq. & ex his, quæ in istis iuribus traduntur, eli-
citur veritas huius dubij, in quo amplius non
insisto, quia non est præsentis speculationis.
Placet tamen opinio prædicta, vt nisi maritus
expressè dixerit, quod legat vxori pro arrhis
sibi debitis: & an & quando legatum factum
creditori, fit animo compensanti cum debito:
de quo per *Bartol. Bald. & alios in authent. præter-*
ea C. vnde vir & vxor, & in l. quoniam in prioribus,
2. col. ver. & per hoc, C. de inoffic. test. & in l. si vxor
tua, fin. col. ver. quæro nunquid, C. de bon. author. iud.
pos. & Paul. de Castr. consil. 236. vide *Bartol. in l. si*
cui annuum, ff. de annuis leg. non videtur legasse
vel donasse, vt in arrhis imputetur: quia arrha-
rum debitum non procedit ex legis dispositio-
ne, sed magis ex mariti promissione. vt ex præ-
dictis satis patet: & per consequens non debet
fieri computatio: vt *l. 1. § soluuntur, C. de rei vxor.*
act. notatur in *l. si cum dotem, §. si pater. ff. solut. ma-*
l.7.ti.9.l.5. *trimon*. tenet *Bart. in d. authent. præterea, C. vnde*
vir & vxor. ad quod vide hodie, *l. 16. de Toro*.
Hæc sint, quo ad donationes, quæ fiunt
propter nuptias, seu quo ad donationem ar-
rharum.

ADDITIONES.

¶ Secus est in arrhis.] Hæc latè prosequitur A
Suarez in l. 1. tit. de las arrhas, vers. not. ex secunda
parte vsque ad fin. lib. 3. fori, & vide obiter *Tello, in*
l. 19. Taur. num. 12. & Couarru. in c. offic. de test. nu. 4.
& Tauristas in l. 51. Tauri.

¶ Non transmittit ad hæredes.] Siste, & ista B
verba legito cum iudicio, quia si lucrum arrha-
rum defertur vxori ex dispositione statuti, pro
vt loquitur autor, cùm sit lucrum legale, sine
acceptatione videtur transmitti posse ex auto-
ris eiusdem sententia, multorumque, quos re-
feram infrà, §. 62. num. 31. vers. transmittunt ad
suos hæredes, atque ex his perpendes quanti
referat, iure nostro, esse lucrum arrharum lega-
le, siue vt per autorem inferius concluditur,
conuentionale.

¶ An illud legatum debeat computari in ar- C
rhis.] Hanc quæstionem latè prosequitur *Sua-*
rez in l. 1. titul. de las arrhas, lib 3. fori, vers. sed pone
quæstionem. Adde *Gregor. Lup. gloss. b. ad fin. l. 16.*
titul. 9. part. 6. Tauristas in l. 16. Tauri, Couarru in
cap. officij, de testam. Villalobos, in ver. vxor. num. 75.

¶ Vtrumque habebit.] Vide *Gregor. Lup. gloss.* D
b. l. 16. tit. 9. par. 6. Peral. in l. Lucius, de leg. 2. num.
fin. Tello in l. 17. Tauri, Couarru. in c. officij, num. 10.
de test. & Bact. de dotibus, cap. 20. num. fin.

DOCT. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Matrimonij bona sunt, fides, proles, & sacramentum.*
2 *Matrimonium fuit institutum propter liberorum pro-*
creationem, non causa libidinis.
3 *Donatio inter virum & vxorem quare sit prohibita.*
4 *Actus vbi non est voluntas, vel consensus, non debet*
approbari.
5 *Iracundia calore facta non approbantur.*
6 *Ebrietas alienat ab intellectu, & priuat libertate.*

SVNT & aliæ donationes, quæ fiunt inter §. XXVIII.
coniuges constante matrimonio, quæ regu-
lariter sunt prohibitæ, vt *l. 1. 2. & 3. l. & sponsa, §.*
concessa, ff. eo & l. si ex voluntate, C. eod. tit. & cap. fin.
infr. eo. & 4. part. tit. 11. l. 4. vide bonum text. vbi
tradit latè *Ludouic. Lusitanus, in l. si inter virum, in*
princ. ff. de reb. dub. col. 3. de cuius [a] ratione (vt *Plu-* A
tarchus in suis problematibus dicit) multi dubita-
runt antiqui. Quid est, inquit, quo vir ab vxo-
re, vxor à viro dona aliquid accipere prohibe-
tur? an quod, vt Solon scripsit, morientium do-
nationes ratæ sunt: Quis, inquit, necessitate co-
actus, aut ab vxore persuasus? necessitatem e-
nim, quasi vim afferentem, accepit: volupta-
tem verò, quasi decipientem: sic vxorum do-
nationes, hac virorum suspicione non caue-
runt. An quòd vilissimum beneuolentiæ si-
gnum donatio sit? dant enim & alieni, & qui
non amant. Idcirco hoc dandi lenocinium ex
matrimonio sustulerunt: vt non mercenarium,
sed gratuitum & spontaneum sit hoc totum a-
mare & redamari. An quòd ab alijs accipien-
do, corruptæ alienos admittunt, grauissimum

vitium

visum est, gratis suos diligere? An illud potius, quòd viri & vxoris rem communem esse oportet? Nam qui quod datum est accipit, is quod datum non est, id alienum esse censere didicit, quo fit, vt exiguum inuicem dando totum perdant. hæc ille. Probè quidem hoc vltimum videbatur dictum, ne vir & vxor vlla munera inuicem susciperent: vt proprium nihil, cæterùm inter se communia cuncta cognoscerent, quo maiore cura, diligentia, fide, res domestica tractaretur: iuxta illud Dionis ad Dionysium, & multi postea referunt, Nemo non suis in rebus, quàm alienis, diligentior est. & si autoritates deficiant, res ipsa demonstrat, & rerum magistra experientia. Vtinam in id tempus ætas nostra incidisset, quo docenda, non dedocenda iuuentus esset, vt copias & pecunias in re vxoria non magni æstimaret, optimè profectò societas hominum, coniunctioque seruaretur. sed à pueris plurimi ad inanem spem quæstus sic imbuti, sic instituti sunt; vt quantum labore & periculis eniti atque efficere possunt, nihil prætermittant, quod ad hanc illiberalem auiditatem suam pertinere credãt. Quocirca temporis nostri iuuentutem non incitare nec inflammare oportet, vt in vxoribus opes magni faciant, sed potius hortari statim, vt his prudenter abstineant. Hodie quidam penè omnem substantiam in exornandis vxoribus exhauriunt, & consumunt in vestitu, & ornamentis superfluis, vt latè prosequor in *tractat. de consilio & consiliariis regii, parte decima.* Vbi similiter de immensis doribus dissero. ¶ Iuris tamen consulti has rationes paruipenderunt, aliasque assignarunt, dicentes, quòd ideò constitutum fuit, ne coniuges mutuo amore se spolient, & ne impediretur studium educandi filios, & ne matrimonia venalia fierent, vt dicunt iura prædicta; quia amor honestus inter coniuges debet constare solo affectu animi, & non propter pretium. Cuius contrarium videtur fieri, cùm aliquid donatur. Et hoc est ex quadam æquitate iuris ciuilis, ex qua etiam illud est indultum, quòd vnus ex coniugibus nõ possit inuitare alterum ad matrimonium spe lucri, licet à tertio quis possit inuitari; vt *l. si ita stipulatus, §. si tibi nupsero, ff. de verb. oblig.* & traditur per *Bart. & alios in l. Titia, §. idem respondit, circa prin. eod. tit.* Hanc rationem prætendit Lycurgus, qui primus Lacedæmonijs iura ex Apollinis authoritate confinxit; vt in *c. Moyses, 7. dist.* cùm virgines sine dote nubere voluit, vt vxores non pecuniæ causa eligerentur, strictiusque viri sua matrimonia coërcerent, cùm nullis frænis dotis tenerentur. quod refert *beatus Thom. 4. de regimine principum, 18.* in quantum dotes probibuit sic male locutus, vt alibi fortasse dissereretur; in quantum verò sensit, ne matrimonia sint venalia, & bene à proposito nostro, satis accommodatum dixit. ¶ Bona [b] enim † matrimonij
B 1 sunt tria, fides, proles, & sacramentum, vt commemorat *gloss. in cap. fin. de condit. appen. & in cap. per venerabilē, in ver. de tribus bonis, qui filij sint legit.* quod declarant doct. ibi, & *Bald. in l. fin. C. de donat. ante nupt.* dicens, quòd matrimonium fuit institutum, vt inter coniuges sit fides, non solùm in eo, quod respicit pudorem matrimonij, sed etiam vt cunctis sit castitas, amor, honestas; & istud appellatur fides in matrimonio, contra quam opponitur extorsio seu depauperatio, quæ causaretur ex donationibus, si permitterentur inter coniuges. Si enim esset integer amor inter virum & vxorem, propter amorem se spoliarent proprijs bonis, nec aliquem modum seruarent in donando: vt dicit *Bald. in d. l. 1. ff. isto titul. in suu recollectis,* vide *eundem Bald. in cap. filij, si de feu. fue. contr. lib. feu. & qua dico in cap. per vestras, 1. col.* dum agitur contra maritos permittentes vxores adulterare. ¶ Fuit etiam institutum matrimonium, propter † liberorum pro- 2
creationem, non libidinis causa: & istud appellatur proles, quod similiter impediretur, si coniuges liberè donare possent, vt dicunt prællegata iura. quoniam potius adhiberent studium lucro, quod ex donationibus expectarent, quã liberorum educationi, per nuptias enim iustas præstatur immortalitas humano generi, quia per eas seruatur excellens genus humanum: vt *authent. de nupt. in princip. coll. 4.* videas *Baldum in dict. cap. filij, si de feudo fuer. contro.* ¶ Item fuit institutum matrimonium, vt sit perpetuum: & istud appellatur sacramentum. Contra quod similiter opponitur donatio inter coniuges, ex qua aliquando si coniux coniugi non donaret, sequeretur indignatio animorum, & exinde diuortium: secundum *Bald. vbi suprà.* Illud autem, quod occasionem diuortij præstat, turpe est: vt *l. si cùm dotem, §. fin autem in fauissimo, ff. solut. matr.* etiam si occasionaliter diuortium causet: quia modica occasio impedit actum fieri, vt est text. cum *gloss. in l. ergo, §. ex dto, ff. de fideicom. li.* quem pro singulari allegat *Bald. in cap. per tuas, de probationib. & in c. quoniam, de test.* Iustè ergo prohibita est † donatio inter eos, non ex eo, quòd 3
ipsa donatio in se sit mala, imò potius laudabilis, vt traditur in *l. 1. ff. de donat. & in cap. 1. eod. tit.* sed eo, quòd inde potest sequi malum, vel quia malis artibus perueniretur ad ipsas, vel quia ad ipsam non potest verisimiliter perueniri, nisi per malum vel abominabile principium: vt in simili notat. in *c. & si Christus, §. quadam enim suprà de iureiurand.* Vnde donatio inter virum & vxorem prohibetur propter malitiam antecedentis. nam vir malignaretur succedendo vxori & diebus & noctibus, torquendo & infestando, vt not. *in authent. vt immobilia ante nupt. circa medium, coll. 5.* vel terroribus imminendo, vt *l. 1. §. qua onerande, ff. quarum rer. actio non dat.* & nunquam esset inter eos pax. Nec minus naturali amore vxores facile traherentur ad dispositionem bonorum: quia nihil feruore amoris vehementius, vt *authent. quib. mod. nat. effic. legit. §. illud, colum. 6.* Hæc est ratio ex parte antè: & alia ratio ex parte pòst, seu consequenter, quia vnus

efficeretur ditior, alter pauperior: & pauperes parum honorantur, & parum timentur, vt *ff. de verb. oblig. l. vtrum turpem.* Iſta autem argumentatio ex parte antè, id eſt, ex parte cauſæ: & ex parte poſt, id eſt, ex parte effectus, licita eſt, tanquam ex integrantibus diſpoſitionis effectum, & mentem diſponentis: vt *ff. de action. & obligat. l. fin. not. ff. de condict. ob tur. cauſ. l. ob turpem.*

¶ Ex his omnibus, & ne diuortia ſint venalia, & ſimoniaca, prohibetur dicta captioſa donatio: quia captioſam liberalitatẽ interpretatio prudentium fregit: vt *ff. de tranſact. l. cum Aquiliana,* item quia omni lucro debet præferri concordia maritalis. *C. de inſtit. & ſubſtit. ſub condit. fac. l. reprehendenda.* Vnde donatio inter virum & vxorem eſt prohibita, vel ſaltem extra protectionem iuris ciuilis poſita, inconuincibili perſuaſione, cùm vir & vxor ſint ſocij diuinæ & humanæ vitæ, *ff. rerum amo. l. 1. & l. aduerſus, C. de crim. expila. hær.* Pactum inter ſocios factum, quod in perſona vnius ſapit lucrum præciſè, & in perſona alterius ſapit damnum præciſè, non valet, quia eſt contra ſubſtantiam ſocietatis, *ff. ſolut. matrim. l. ſi cùm dotem, § ſin autem in ſæuiſſimo,* quia iſta ſocietas eſt lupi cum agno, quem cauda linit, vt comedat eum. Hanc enim ſocietatem lex falſam & leoninam appellat, & intolerabilem: vt *ff. pro ſoc. l. mutus.* Igitur propter duo mala vitanda (vt ſummatim dicamus) fuerunt inter coniuges donationes prohibitæ, ne videlicet mutuo amore ſe ſpoliarent, & ne diſſenſiones & diuortia ſequerentur. Quæ enim inconſulto calore facta ſunt, rata per leges non habentur: quia cùm in omnibus actibus hominum, tam in delictis, quàm in obligationibus, ſeu contractibus, quàm etiam in iudicijs requiratur agentium deliberata voluntas & conſenſus: vt in *cap. cum voluntate, de ſent. excom. in l. obligationum ſubſtantia, ff. de act. & oblig. in cap. fin. de confeſ. cum con-*

4 *cord.* Actus † vbi non eſt voluntas vel conſenſus, non debet approbari, & non eſt deliberata voluntas, vbi non eſt conſilium. Vnde cum iracundia priuet conſilio & deliberatione, iuxta illud Catonis: Ira impedit animum, ne verum diſcernere poſſit, quod tranſcribitur *2. part. tit. 5. l. 10. & Horatius epiſt. 2.* dicit, quod eſt breuis fu-

5 ror: ideò facta † calore iracundiæ non approbantur. *de pœn. diſt. 1. cap. diuortium, ff. de diuort. l. diuortium, 2. ff. de reg. iur. l. quicquid calore iracundiæ, C. de pœnis, ſi vindicari, ff. de publicat. l. licitatio, gloſſ.*

6 *in cap. ex literis, de diuort.* Inde etiam † cùm ebrietas alienet ab intellectu, & priuet libertate, in *cap. ſexto die, 35. diſt.* vbi enim ebrietas, ibi libido dominatur & furor, *ead. diſt. cap. venter,* & quod not. in *cap. à crapula, de vit. & honeſt. cleric.* Ideò de factis ebriorum in iure non curatur, vt not. in *cap. ſicut nobis, de teſt.* Inde etiam facta per lapſum ætatis, vel per metum, non ratificantur, *ff. de minor. per totum, & ff. quod met. cauſa per totum, cum*

C *concor.* Hinc c cùm amor priuet deliberatione: quia ſicut vinum, ita amor inebriat: *Inſtit. de ſucceſ. ſublat.* & dixit *Sapiens,* Vinum & mulier apoſtatare faciunt ſapientes, *Eccleſ. 19.* Et furore amoris nil vehementius inuenitur, *in authent. quib. mod. na. effic. legit. § illud, col. 6.* Et cùm iſte amor inter coniuges præſumatur ineſſe: vt in *d. authent.* ſequitur, quod donationes factæ inter eos, præſumuntur factæ inconſulto calore amoris, & ideò non debent à iure approbari. Et præterea quantum ad ſecundum malum vitandũ, laborant legiſlatores, vt omnis materia diſcordiæ tollatur: vt latè probat *B. Thom. 1. de regim. princ. vlt.* hinc puniunt ſeditioſos, in *tit. de ſeditioſis.* hinc dominia diſtinxerunt, in *l. ex hoc iure, ff. de iuſtit. & iur.* hinc limites agris, in *cap. fortius, de ver. ſig.* & reliqua talia pene infinita, & præcipuè circa matrimonium, quod immortalitatem artificioſe ipſi præbet generi humano: in *l. 1. ff. ſolut. matrim. in authent. de nupt. in princ.* Sed ſi permitteretur mulier donare viro, vel è contrà, ſi non donaret, oriretur inter eos diſſenſio, & ex diſſenſione diuortium: vt ſatis manifeſtum eſt. Quamobrẽ ſagaciſſimè legiſlatores prohibendo huiuſmodi donationes, ſemina diſcordiæ & diuortij ſuſtulerunt: nam Pythagoras inter leges ad conſeruationem ſuæ politiæ introductas (vt refert *Hieronymus contra Iouinianum*) Fugienda, inquit, ſunt modis omnibus, & abſcindenda à ciuitate ſeditio: à domo diſcordia, &c.

ADDITIONES.

¶ Adde *Hippoly. in l. 1. in princ. ff. ad l. Corn. de ſicar. col. 8. ver. quo autem.* * A

IOAN. BERNARDVS.

¶ De cuius ratione.] Vide *Alciat. lib. 3. diſpunct. cap. 14.* Aliquidque per *Couarru. 2. part. de teſt. nu. 10. & Minch. part. 1. lib. 3. § 29. num. 11. Tiraquell. obiter in l. ſi vnquam, ver. libert. num. 109. C. de reuoc. donat.* & eundem latius in *connubialibus, & Ant. Pertut. l. 1. num. 22. de iureiuran.* A

¶ Bona enim matrimonij ſunt tria.] Adde text. *c. omne, 27. q. 2. & text. l. 3. tit. 2. p. 4.* Circa quę iura vide *Ioan. And. in tract. de ſponſal & matrim. § fin.* & rurſus in *regula ſine culpa, de reg. iuris, & Ioan. Lup. epiſc. Segobienſ. de matrim. & legitim. p. 1. nu. 13.* Atque nouiſſimè & abſolutè *Dominic. Soto* poſt alios Theologos in *4. ſentent. diſt. 32. q. 1. art. 1.* B

¶ Amor priuet deliberatione.] Vide pulchrũ epigramma *Virgilij* ſecundum in ordine, incipit: Nec Veneris neque tu vini capiatis amore, &c. adiungeq́ue multa quæ traduntur per *Hierony. Cagnoan l. 2. ff. de orig. iuris, num. 68. & Neuizan. in ſilua nuptiali, in parte, non eſt nubendum, lib. 1. num. 110. Tiraquell. de pœnis temperand. cauſa 4.* & rurſus *cauſa 41. num. 81.* nominatimq́ue de ſummo amore coniugum vide multa per *Petr. à Plaça de delict. cap. 22. num. 30. & Ioan. de Lignan. in ſuo tractatu de amicitia, § reſtat videndum, & Tiraquellum, in l. ſi vnquam, C. de reuoc. donat. in præfat. num. 12. & verſ. libertis, num. 117.* & latiſſimè *in connubialibus.* C

DOCT. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Donatio inter coniuges adeò prohibita eſt, quòd ex ea non oritur obligatio etiam naturalis.*

2 Vendens

2 *Vendens rem pro viliori pretio, videtur illud, quod magis valet donare.*
3 *Electus nondum confirmatus, non potest administrare.*
4 *Spurius filius institutus sub conditione, si legitimabitur, vel cùm capere poterit: interim quòd legitimatur, vel efficitur capax, potest petere bonorum possessionem secundum tabulas, & tanquam curator bona hæreditaria administrare.*
5 *Res empta nomine vxoris de pecunia viri potest ab vxore repeti.*

§.XXIX. Ex quibus rationibus, licet non tantum explicatis, *Bald. in cap. cùm contingat sup. de iureiur. 15. col. ver. quæritur*, dicebat hanc donationem
iuramento non firmari. de quo infrà latius subijciam, §. 1. Et intellige reprobatam donationē
inter coniuges, non solùm ratione dominij, sed
etiam ratione possessionis: vt *l. inter virum, & ibi
gloss. & doct. isto tit. & l. 1. § si vir, ff. de acquir. poss.* &
inde est, quòd vxor dicitur possidere pro possessore, & sic est causa iusta, vt *l. quod vxor, eod. tit.
de acquiren. poss.* Hoc tamen, quod de possessione
dixi, intelligo, quando maritus donans est dominus rei donatæ: tūc enim nec dominium neque possessionem donare potest: quia donando
possessionem rei proprię, efficeretur pauperior,
duplici respectu: primò propter amissionem:
secundò, quia dominium (vt ita dicam) debilitaretur, & non esset ita efficax: quia non posset
liberè de re disponere: iuxta *legem, in re mandata,
C. mandat.* Secus tamen est, cùm res donata esset
aliena. nam tunc valeret donatio possessionis.
vxor enim potest donare rem alienam marito,
& è contrà: vt *l. si vir vxori*, & ibi not. *ff. pro donato.*
quo casu intelligitur facta donatio possessionis.
quia dominium donare non potest, cùm non
sit suum: & sic nullum fit præiudicium dominio
suo, nec videtur fieri pauperior, ex quo ab eo
possessio auocari poterat. arg. *l. non videtur inf. eo.*
& quia dominus illa videtur habere: vt *l. qui actiones habet, ff. de regul. iur.* ita subtiliter dicit
Barth. Socinus in l. 1. §. si vir, ff. de acquiren. poss.
1 ¶ Et adeò prohibita est † donatio inter coniu-
A ges constante matrimonio, quod ex ea non [a] oritur obligatio, etiam naturalis: vt voluit *Bart. in
l. 2. § 1. 2. col. ff. de donat.* quia ex quo l. resistit tali
donationi, non potest ex ea oriri obligatio, etiam naturalis: vt *l. si non sortem, ff. de condict. indeb.*
¶ Et hinc est, quod huic donationi non accedit
fideiussor: vt *l. 5. § si debitor, ff. isto tit.* ¶ Ex his in-
2 fertur, quòd si maritus † vendidit vxori aliquam
B rem pro viliori pretio: cum [b] illud, quod magis
valet, videatur donare, non valebit talis donatio. est text. not. in *l. si quis donationis, in fin. ff. de cōtrahend. empt. & in d. l. si sponsa, §. circa, ff. isto titul.*
¶ Ex hoc etiam infertur, quòd si procurator
meus meum annuum debitum fecit transferri
& scribi in personam vxoris meæ in libro communis, vel aliàs: quamuis ego postea ratum habeam, ex hoc nihil acquiritur vxori meæ: adeò
quod etiam morte mea non confirmabitur. Ita
singulariter consuluit *Anch. consil. 31.* per pulchra
fundamenta, quæ per te videas. Intellige secundum distinctionem quam facit text. in *l. ex annuo, ff. isto tit.* ¶ Ex his etiam infertur, quod si vxor
volens donare viro, committit sibi administrationem bonorum suorum, vel partis eorū, quæ
ex successione vel aliàs ad eam pertinebant, cū
hoc quòd non teneretur reddere rationem: ita
quod ex ista administratione possit maritus aliquod commodum habere: cùm ex hoc resultet
donatio, non est valida. Iste est text. not. in *l. Sulpitio, aliàs incipit, mulier, ff. isto tit.* & bene facit tex.
in simili in *cap. auaritiæ, de elect. lib. 6.* vbi dicitur,
quòd † electus nondum confirmatus, sicut non 3
potest administrare iure prohibente, ita nō potest constitui procurator vel œconomus rerum
ecclesiæ. Idem esset è contrà, quando maritus
vxori committeret administrationē animo donandi, quæsito isto colore. ad idem facit text. in
c. 1. § sed & res, in tit. per quos fiet inuestitura, lib. feud.
vbi non valet alienatio rei feudalis sub colore
feudi. ¶ Si tamen color non esset quæsitus, nec
administratio esset animo donandi concessa: vt
puta, quòd haberet administrationem illorum
bonorum vsque ad mortem suam, & post mortem deueniat ad filium, vel alium, cū hoc quod
possit hanc potestatem reuocare, quandocunq;
voluerit: ista commissio valet, nec præsumitur
facta in fraudē, nisi aliter appareat. Ita dicit text.
in *d. l. Sulpitio*, facit quod in simili dicit *Bald.* quē
sequitur ibi *Angelus* per illum text in *l. si quis hæres
instituatur, ff. de hæred. instit.* quòd filius † spurius 4
institutus sub conditione, cum [c] capere potest: C
iuxta not. in *l. in tempus, ff. de hæred. inst.* vel sub cōditione, si legitimabitur, iuxta not. per *Bald. & alios in l. Gallus, § instituentes, ff. de liber. & post. & in l.
si filius, ff. de testa. & ibi per Modernos*, signanter per
Franciscum Aretinū, qui alios refert per doctores
nostros in *c. per venerabilem supra qui fil. sint legitim.*
Poterit iste filius interim, qui legitimatur, vel
capax efficitur, petere bonorum possessionem
secundum tabulas, & administrare bona hæreditaria tanquam curator, sicut poterit quilibet
alius institutus sub conditione: vt *d. l. si quis hæres.*
Imo fortius dicebat idem *Bald. in d. l. Gallus, §.
instituens.* quòd indistinctè filius spurius totaliter institutus, interim debet dari curator bonis,
& potest administrare bona hæreditaria, tanquam curator: & si non legitimetur, tenetur
reddere rationem illi, cui debebitur hæreditas.
Sed primum placet *Francisco Aretino in dict. §. instituens.* ¶ Infertur etiam, quòd si vxor emit rem,
& † maritus soluit pretium, tota res à muliere 5
repeti potest: vt *l. quod autem, §. si vxor, ff. isto titul.*
Idem, si nomen vxoris solum sit appositum in
instrumento: tamen vir suus comparasse probatur ex duobus, scilicet quòd ipse vir, antequam
perueniretur ad faciendum instrumentum, suo
nomine emit, item quòd ipsi viro possessio tradita est. ita dicit *Bart. in l. multum, C. si quis alter. vel
sibi.* per illum textum reputans hoc bene notandum. Idem, si maritus aliquid emit ex sua
pecunia nomine vxoris: cùm sic emendo nomine vxoris, videatur sibi donare: non valet talis
donatio, vt est bonus text. in *l. cùm hic status, §.
1. ff. isto titul.* Imò dominium rei emptæ rema-

net penes maritnm, ficut dicimus in patre donante filiofamil. vt *Inſtit. de inuti. ſtipul.* § *ei qui, & in l. 1. C. de caſtren. pecu. mi. lib. 12.* vbi not. *Ioann. de Pla. in 1. not.* ſubdit tamen, quòd re tradita filio vel vxori, morte patris vel mariti, confirmarur & tetrotrahitur, quo ad fructus & damna illata: non tamẽ quo ad dominium: vt *l. donationes, la 1. in fin. C. iſto tit.* de qno infrà latiùs dicetur. ¶ Ex iſtis etiam infertur, quòd ſi maritus ſe obligat prò muliete, non valet talis obligatio: quia ex hoc reſultat quædam donatio, vel irrepetibilis datio: quia inter virum & vxorem rarò datur iudicium conſtante matrimonio, *ff. de excuſat. tutor. l. 1. in fin.* Contrarium tamẽ eſt verum: quia quicquid agitur inter virum & vxorem nihil ad creditorem, qui certat de damno vitando, argum. *ff. de donat. l. vt mihi donares,* ſecundum *Bald. in authent. ſi mnlier, ſi. com. C. ad Velleian.*

ADDITIONES.

A ¶ Quod ex ea non oritur obligatio naturalis.] Quando ex contractu prohibito per legẽ, impediatur vel non otigo naturalis obligationis, ac deinde poſſit accedere iuramentum, & confirmet actum, vide copioſè & eruditè *Couarrn. in cap. quamuis pactum, p. 2. § . 4. & Mnchac. par. 1. lib. 3. de ſucceſſ. creat. § . 30. num. 39. cum præced. & ſequent.* vbi de iuramenti vi & effectu multa referuntur, multique copioſè allegantur. & in *§ . 28. & § . 29. eod. libr.* Addeque huc eleganter ſcripta per *Fortun. Garciam in l. veluti, de iuſt. & iure col. 4. verſ. item ex text.*

B ¶ Cum illud quod magis valet videatur donare.] Adde *Tiraquell. pluribus allegatis in l. ſi vnquam, C. de reuoc. donat. verſ. donatione largitus, nu. 2. cum multis ſequent.* & ex noſtris *Did. de Segura in l. cohæredi, § . cnm filia.* vbi quidam alij per *Did. Perez* adiunguntur *num. 163. ff. de vul. & pupill.* Videaſque *Baet. de dotibus, cap. 30. num. 10.*

C ¶ Cum capere poteſt.] Vide *Tauriſtas in l. 15. Tauri, & Couarru. de ſponſal. p. 2. cap. 8. § . 5. num. 12. & Seguram,* ibique *Didac. Perez in l. cohæredi, § . cum filia, num. 121. de vulg. & pupil. Dueñas in regul. 366. limit. 1. Minch. lib. 3. quæſt. illuſt. cap. 102. nu. 19. cum ſequent.* & ruſus in *l. ſi quando, C. de inoffic. teſt. num. 69.*

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Dotom conſtituere, eſt donare.*
2 *Actus ſecundum tempus in quod refertur, iudicatur validus vel inualidus.*
3 *Virginem nondum deſponſatam ſeducens, & cum ea dormiens, debet eam dotare, & habere eam in vxorẽ.*
4 *Conſuetudo vincit leges, & eas interpretatur.*
5 *Donare videtur is, qui conſentit rem ſuam ab alio donari.*
6 *Dotis conſtitutio eſt titulus totaliter in maritum dominium transferens.*
7 *Factum ab eodem diuerſis temporibus, non repræſentat identitatem euſdem facti.*
8 *Facere per ſeipſum videtur, qui per alium facit.*
9 *Donare per ſe, vel per alium, paria ſunt.*
10 *Ius eligendi quando reſidet in perſona alienius, dicitur eligere iure proprio: ſed quando eligit vigore iuriſdictionis alterius, eligit iure alieno.*
11 *Procurator ſubſtitutus à procuratore, qui habebat poteſtatem ſubſtituendi, non dicitur ſubſtitutus à domino, ſed à procuratore, qui factus erat dominus litis, & inter ipſum & procuratorem oritur actio mandati, non inter ipſum & dominum.*
12 *Dos conſtante matrimonio poteſt conſtitui tam per confeſſionem, quàm per numerationem, etſi conſtituatur in fraudem aliorum creditorum.*
13 *Donationem rerum ſuarum faciens, ſi poſtea ſtatum delinquit, præſumitur fraudulenter donaſſe.*
14 *Monachus ſtatim poſt monachationem electus, præſumitur ingreſſus ambitione prælatura.*

INFERTVR etiam, quòd ſi maritus conſtante §.XXX.
matrimonio velir vxori ſuæ dare, non vale-
bit [a] talis conſtiturio dotis. vt eſt caſus not. in *l.* A
ſi quis vxori ea conditione, ff. iſto tit. vbi dicit text.
quòd ſi maritus donaſſet vxori rem eo pacto, vt
poſtea vxor eam ſibi in dotem daret: non valet
donatio. & hoc ideò, quia conſtituere † dotem, 1
eſt donare. vt probat text. in *l. fin. § . ſi à ſocero, ff. de his quæ in fraud. cred. & l. ex promiſſione, ff. de act. & obl. & l. vnica, § . accedit, C. de rei vxor. act.* Ex quo prima facie idem viderur dicendum è contrà, quòd vxor conſtante matrimonio non poteſt ſeipſam dotare. de quo videas infrà in 5. limitatione principali, dic vt ibi.

¶ Idem dicas tu, ſi vir dotauit mulierem, antequam cum ea contraheret, & ſe retulit ad
tempus matrimonij. nam tunc non valeret
conſtitutio dotis, ac ſi fieret conſtante matri-
monio. quia † actus iudicatur vt validus vel in- 2
ualidus, ſecundum tempus, in qnod refertur: vt
l. quod ſponſa, C. de donat. ante nupt. & cap. de vxore ſup. de ſepulturis, not. *Bart. in l. ſi ſponſus, § . ſi vxor, ff. iſto tit.* Sed contra hoc eſt, quod habetur *Exo. 22.*
& transſcribitur in *c. 1. de adult.* ſi ſeduxerit quis
† virginem nondum deſponſatam, dormierit- 3
que eum ea, dotabit [b] eam, & habebit vxorem: B
& ſic donatio refertur ad tempus matrimonij. tamen valet *Gloſſ. in d. cap.* ſoluit duobns modis: primò, quòd exponatur dotabit eam, id eſt, donationem propter nuptias aſſignabit: ſecundò, quod intelligatur, quod non refertur donatio in tempns matrimonij. Sed vtraque ſolutio non eſt congrua. prima, quia impropriat verba. ſecunda, quia eſt apertè contra text. Et propterea tu dic, quod loquitur in donatione neceſſaria & remuneratoria: nam fit in pretium pudicitiæ contra ius violatę: quod apparet, quia licet cum ea non contrahat, tenetur eam dotare: vt in fin. dicit text. in *d. cap. 1. de adult.* donatio autem remuneratoria permittitur inter coniuges, vt inferiùs latè dicetur. ¶ Secus tamen eſſet, ſi vir dotans mulierem ante matrimonium, ſe non referat ad tempus matrimonij: quia tunc licet poſtea cum ea contraxerit, valet conſtitutio dotis: quia eo tempore non erant coniuges, nec forte ſperabant eſſe, & per conſequens non fit conſtante matrimonio. Eſt caſus not. in *l. 1. C. de donat. ante nupt.* vbi dicitur, quod ſi vir donaſſet & tradidiſſet vxori futuræ, & demum ab ea illud donatum reciperet in dotem, bene valebit. Et ſic debes intelligere text. in *cap. & ſi neceſſe.*

cesse, & in cap. nuper infr. isto tit. ¶ Vel intellige, quando est consuetudo, quod maritus dotet vxorem: nam tunc bene potest secundum *Vincentium & Ioan. And.* quem alij sequuntur in *d. c.*
4 *& si necesse*, quod mihi satis placet, quia † consuetudo vincit leges, & eas interpretatur: vt *l. si de interpretatione, ff. de leg. & cap. cum dilectus, sup. de consuet.* quamuis *Andr. Sic. in l. si diuortiũ, ff. de verb. oblig. in fin.* reprobet opinionem Vincent. & Ioã. And. aliquibus rationibus & fundamentis mihi parum vrgentibus, firmans non valere consuetudinem, quod maritus dotet vxorem: vt ibi latè per eum. ¶ Quinimo, quod plus est, non poterit maritus aliquid de bonis suis alicui donare, vt ille constitueret dotem vxori ipsius donantis: quia cum res ipsa à principio erat in patrimonio mariti donantis, quamuis postea donetur vxori ab extraneo, in effectu videtur ab ipso marito donata, vt est text. singularis in *l. si extraneus, ff. isto tit.* Et ratio huius est, quia † qui
5 consentit rem suam ab alio donari, ipse donare videtur: vt *l. si liqueat, in fin. C. de inof. do. & l. 2. C. si aduersus venditionem.* Licet ergo maritus donet extraneo, vt donet vxori: non extraneus, sed ipse donare videtur vxori. vt dicit text. not. in *l. profectitia, §. si quis centum, ff. de iur. dot.* Videtur ergo donatio facta per interpositam personã, quæ prohibita est de iure, vt *l. 3. §. socrus, & § fin. cum l. sequent. & l. si sponsus. in princip. ff. isto titul.* de quo dico latius infrà, §. 47. ver. ex istis etiam. Res ergo, quæ erat ipsius viri, non potuit ei in
6 dotem concedi: quia constitutio † dotis, est titulus dotaliter in maritum dominium transferens: vt voluit *gloss. in l. doce ancillam, C. de rei vendicat.* Vnde res sua non potuit amplius effici sua: vt *l. debitum, ff. de pig. act. & l. cũ in res de contrab. empt. & cap. inter dilectos. supr. de fid. instr.* Non ergo valebit ista donatio, nisi morte mariti confirmetur. *l. sed interim, §. idem Marcellus, & ibi gloss. ff. isto tit.* ita not. concludit *Campetius in suo tractatu de dote, 1. part. quæst. 50.* Quod tamen ego intelligerem procedere, quando maritus donauit alteri, puta Titio: vel ille dotaret vxorem ipsius donantis, & de hoc constaret: vel si dixisset se velle donare, cui ille Titius donaret: nam tunc in effectu ipse maritus donabat. arg. *ff. quod cuius. vniuers. not. l. item eorum, §. decuriones, & ff. de leg. 2. l. vnum ex familia, §. si de Falcidia. & C. de iud. l. apertissimi*, & quod ibi not. in vlt. gloss. Nam his casibus maritus non transtulit aliquod ius proprietatis in ipsum donatarium, sed eum nudum ministrum fecit ad donandum vxori, arg. *l. verum, §. cum quidam, ff. de rebus dub.* Quandocunque ergo etiam ex interuallo donatarius redonet vxori, non valet donatio: vt *l. 3. §. fin. ff. isto titul.* & facit text. in *l. ait prætor, §. 1. ff. de his quæ in fraudem creditorum*, per quæ iura ita dicit *gloss. fin. in l. si ventri, §. fin. ff. de priuil. creditor.* Ex quo ego dixi & defendi in contingentia facti, in regali cancellaria, cùm vxor cuiusdam haberet domum in emphyteosim à quodam monasterio, pro certa annua pẽsione, vt marito complaceret, iuri, quod in prædicta domo habebat, in Abbatis manibus renunciauit: habito prius inter eos & Abbatem tractatu, vt eadem domus pro eadem pensione marito concederetur. Vxor cum licentia mariti renunciauit in manibus Abbatis: Abbas marito concessit. Dixi, istam cõcessionem & donationem non valere, tanquam factam (veritate inspecta) inter maritum & vxorem: quamuis per interpositam personam facta fuerit, vnde marito præmortuo, domũ ad vxorem, non ad mariti hęredes pertinere. Ad hoc vltra prędicta allegabam decisionem singularem *Anchar. consil. 31.* vbi inter cætera dicit, quod si procurator meus meum annuum debitum transferri fecit, & describi personam vxoris meæ in libro communis, vel aliàs: quamuis ego postea ratum habeam, ex hoc nihil acquiritur vxori meæ: adeò quod nec morte mea confirmabitur ista donatio: vt ibi latè per eum, per pulchras rationes, quas per te videas. Videor quidẽ in effectu donationem facere vxori per interpositam personam, quæ etiam prohibita est: vt dictum est in præcedentibus. Quamuis enim quantum ad quantitatem & veritatem, impossibile sit factũ
vnius, dici factum alterius, cùm † etiam factum 7
ab eodem diuersis temporibus, non repræsentat identitatem eiusdem facti: vt *ff. de cond. indeb. l. si non sortem, § libertus, & in authen. de fide instru. circa prin. coll. 6.* tamen de quadam iuris fictione & interpretatione factum vnius alterius intelligitur: vt *ff. de duo re. l. nemo, not. in l. 1. §. deiecisse, & §. quod dicitur, ff. de vi & vi arm.* & ita debet
intelligi regula iuris, quæ dicit, † qui per alium 8
facit, est perinde, ac si faceret per seipsum. secũdum *Dynum ibi*, & propterea constitutio puniẽs deferentes res prohibitas, comprehendit eos, qui per nuncios transmittunt: vt probant in *c. significauit, iuncto cap. ita quorundam, infr. de Iudæis, secundum Ant. & alios ibi, & per doctores in cap. mulieris, de sententia excom. in c. cum quis, eod. tit. li. 6. & in c. 1. de offic. deleg. cum aliis, de quibus per Modernos in tractatu maleficiorum, in parte, Sempronium mandatorum.* Modò ergo maritus donet per se, modo per interpositam personam, nõ valebit do-
natio: quoniam paria sunt † donare per se, vel 9
per alium. Et per hoc dico hodie non seruandam legem regni, *Foro generesorum, lib. 3. titul. 1. l. 3. quæ incipit, Esto es fuero de Castilla.* dum disponit, quòd si quis etiamsi habeat filios, voluit aliquid donare vxori, dum matrimonium cum ea contrahit, vendat ex suo patrimonio alicui amico suo, de quo confidat tantum, quantum donare volebat. & si iste amicus illud tenuerit per annum, & diem quasi per hoc videatur dominium acquisisse: potest illam rem marito & vxori vendere, & sic vxor habebit medietatem illius rei. Sed illa lex non videtur æquitatem habere, cùm permittat fraudem & simulationem. Leges enim veritate, non simulationibus seu figmentis subsistunt. *C. de dedit. lib. l. vna.* Secus tamen, si verè realiter maritus donas-

set

ſet Titio, transferendo proprietatem & poſſeſ-
ſionem in eum, ceſſante fraude. nam tunc be-
ne crederem valere donationem, quam iſte Ti-
tius faceret vxori ipſius primi donatoris, de re
ab eo donata. nam tunc potius dicetur facta
donatio à Titio, quàm à marito: vt ſentit *Bart.*
in ſimili, *in l. 2. circa medium verſic. ſed iuxta prædi-*
10 *cta quæro, ff. de opt. leg.* vbi dicit, † quòd quando
ius eligendi in alicuius perſona reſidet, dicitur
eligere iure proprio, iure verò alieno, quando
facit vigore iuriſdictionis alterius, tanquã mi-
niſter, vel delegatus: vt *l. 1. qui mandatum, ff. de*
offic. eius, cui mand. eſt iuriſdict. quod eſt notabile,
& facit ad multa. refert & ſequitur *Paul. de*
Caſtr. conſil. 103. incipit, ſuper primo. qui ad hoc al-
11 legat in ſimili illud, quod dicitur de † procura-
tore ſubſtituto à procuratore, licet habuerit
poteſtatem ſubſtituendi, non dicitur ſobſtitu-
tus à domino, ſed à procuratore, qui factus erat
dominus litis, & inter ipſum & procurato-
rem oritur actio mandati, non inter ipſum &
dominum. vt not. per *Bartol. in l. ſi procurato-*
rem, §. fin. mand. Vnde ſic videtur dicendum in
propoſito: poſtquam maritus donauit Titio
realiter, & in eum tranſtulit omne ius, quod
habebat: iam Titius eſt factus dominus illius
rei donatæ, & poteſt de illa ad libitum diſpo-
nere, etiam contra voluntatem donantis: vt
leg. hoc iure, §. ſi quis pecuniam, in gloſſ. 4. eod. tit. &
in l. ea lege, C. de cond. ob cauſam. Dicemus ergo
iſtam donationem factam à Titio, non autem
à marito, & per conſequens valebit. Hoc idem
videtur fuiſſe de mente *Bartol. conſil. 412. 2. col.*
princ. in 3. part. incipit, Seia origine. vbi conſulit in
tali caſu, Seia oupſit Titio, qui Titius conſtan-
te matrimonio fuit confeſſus, ſe habuiſſe &
recepiſſe dotis nomine mille ab auia eiuſdem
Seiæ: qui promiſit reſtituere dictæ Seiæ in om-
nem caſum dotis reſtituendæ cum obligatio-
ne bonorum: & renunciauit exceptioni non
numeratæ dotis: & ſuper hoc fecit inſtrumen-
tum: cootra quod ioſtrumentum poſſeſſor
conuentus hypothecaria, opponit dicens,
quòd dictum inſtrumentum præſumitur ex
cauſa donationis, quæ inter virum & vxorem
conſiſtere non poteſt, & maximè quia interue-
nit traditio: vt *l. Papinianus, ff. iſto tit.* Vnde licet
donatrix prædeceſſerit: donatio non confir-
matur morte, ad quod facit quod not. in *l. aſſi-*
duis, C. qui pot. in pig. habean. in gl. paru. quæ dicit,
C quod diſpoſitio illins leg. non habet locum in
dote confeſſata non nnmerata. Dicit tamen
Bald. vbi ſuprà, quod in contrarium eſt ipſa veri-
12 tas: quia † dos conſtanre matrimonio poteſt
conſtitui tam per confeſſionem, quàm per nn-
merationem, niſi conſtituatur in fraudem alio-
rum creditorum: vt *C. de donat. ante nupt. l. fin. &*
authen. ſed iam neceſſe. Nec poteſt opponi exce-
ptio non numeratæ dotis, tam propter tempo-
ris lapſum, quàm propter renunciationem ab
ipſo Titio factam: vt *C. de non numer. pecu-*
nia, l. ſi executione. quæ renunciatio non fuit fa-
cta inter virum & vxorem, ſed inter auiam maternam & virum, vbi non pręſumitur donatio, ſed dos: quia quale eſt inſtrumentum in forma, tale præſnmitur in materia. Standum eſt enim verbis inſtrumenti: vt *C. de probat. l. cum precibus, & cap. nauiganti, infr. de vſuris,* nec præſumitur ſimulatio, niſi probetur. vt *C. plus valere quod agitur, per totum, & ff. de pactis, l. iuris gentium, §. quod fere.* niſi expreſsè probetur contrarium. Præterea dicit *Bald.* hic non eſt tractandum de donatione inter virum & vxorem, quia in hoc contractu auia eſt illa, quæ præſumitur donaſſe nepori, non vir vxori: vt *ff. ſolut. matrim. l. Caius, C. de iure dot. l. auia, & C. de rei vxor. ac l. vnica, §. extraneum.* Nec illud eſt dubitandum, ſecundum enm, quod dos non poteſt conſtitui pro matrimonio iam contracto, etiam dudom ante, vt *ff. ſi cer. pet. l. veluti, & ff. de action. & obl. l. obligamur, §. 1.* alioquin nec ante matrimonium conſtituta valeret, cùm in tempus matrimonij conferatur: vt *C. de don. ante nupt. l. 1. & l. quod ſponſæ.* Ex his concludit, quod dicto inſtrumento eſt ſtandum: & ſi donandi animo vir eſſet confeſſus ſe habuiſſe ab auia, duæ donationes factæ viderentur: vna per virum in aniam maternam, alia per auiam maternam in neptem ſuam: licet celeritate actuum altera occultetur. vt *ff. iſto titul. l. 3. §. ſciendum, & l. Sulpitius,* & facit quod not. *Bart. in l. ſing. ff. ſi cer. pet. pen. col. ver. iuxta prædicta.* Conſtat autem æuiæ maternæ & ſocrui poſſe donari, & rurſum ipſam poſſe donare nepti & filiæ, quia non ſe contingunt per aliquam paternam poteſtatem: vt *l. 3. cum ſimilis, ff. iſto tit.* Et ſubdit *Bald.* quòd ſi diceretur, quòd in effectu maritus videtur donaſſe vxori: dicit, quòd non eſſet donatio ſimplex, ſed cauſa dotis: quo caſu non requiritur, quòd vir tradat propter ipſius dotis naturam, quæ debet poſſideri à viro: vt *l. 2. C. de dote cauſ. non numer.* licet *gloſſ. ibi* ſe inuoluat. Iſta ſunt ferè verba *Bald. vbi ſup.* qui ſic quieuit, & in effectu videtur tenere contrariũ eius, quòd renuit *Campetus, vbi ſuprà,* ſed tu teneas quòd ſuprà dixi. ¶ Et quod plus eſt, poteſt probabiliter dici, quòd ex quo iſto caſn, quo loquitur *Bald.* confitetur maritus per publicum inſtrumentum, qnòd recepit dotem ab auia, & ſic ab extraneo, cùm ipſa noo habeat neptem in poteſtate: & in hac materia extraneus dicitur, qui non habet poteſtatem: vt *d. l. vnica, §. extraneum, C. de rei vxor. act.* quòd licet in ipſo inſtrumento nõ renunciauerit maritus exceptioni non numeratæ dotis, oon poterit hoc caſu opponere exceptionem non numeratæ dotis: quia tunc præſumitur ſemper fuiſſe actualiter numerata. Iſtud fuit ſingulariſſimum dictũ *Sal. in d. authent. ſed iam neceſſe, C. de donat. ante nupt.* & refert & ſequitur *Iaſon d. §. fuerat ante. 29. col. in fin. ver. vnum etiam. Inſtit. de act.* ¶ Prædicta tamen sũt intelligẽda ſane, vt ſcilicet illud, quod maritus dooauit Titio realiter, & de hoc cõſtat, poſſit donare vxori donatoris: nec dicetur donario inter virũ & vxorẽ. Sed in caſu dubij, ſi Titins

ſtatim

ſtatim cùm à marito recepit, vxori donatoris
donauit, quoniam tunc præſumitur fraus, &
color quæſitus. argum. text. in *l. post contractum,*
de donat. & l. ſi quis poſt hac, C. de bonis damnat. vbi
13 dicitur, quòd ſi quis fecit donationem † rerum
ſuarum, & ſtatim delictum commiſit, præſu-
mitur fraudulenter feciſſe. Ad idem eſt text.
optimus in *l. 1. §. in ſumma, ff. quarum rer. ac. non*
dat. vbi dicitur, quòd tunc demum operæ im-
poſitæ liberto dicuntur onerare libertatem, ſi
in continenti poſt manumiſſionem imponi-
tur: ſecus ſi ex interuallo. Ad idem eſt text. ſin-
gularis in *l. ſi venter, §. fi. ff. de priuil. credit.* vbi dici-
tur, quod ſi obligatio creditorum priuilegia
prætendentium noſtris pecunijs eſt diſſoluta,
ſuccedimus in priuilegium. Et dicitur diſſolu-
ta, eum directo ad manus creditorum perue-
nit, vel per mediam debitoris perſonam incon-
tinenti, non ex interuallo. Ex quo dicebat *Bar.*
ibi, quod accuſabatur quidam conſilio præſtito
ad homicidium, & de homicidio probatur per
famam. Item probatur, quod ille fuit loquutus
homicidæ, ſed neſciebatur quid diceret: & ille
D ſtatim iuit & occidit. Certè [d] ex breuitate ſpa-
tij præſumitur conſilium, per illum text. cum
gl. ſecundum *Bart. ibi*, quem refert, & ſequitur,
& dicit eſſe menti tenendum *Angel. & Bald. in*
l. 1. 3. co. in fin. verb. & ille dicitur, C. de ſeruis fug. in c.
veritatis, 3. col. in fin. de dolo, & contu. Franc. de Aretio
in c. 3. loco. fi. co. de proba. per Modernos, in tract. male-
ficiorum in parte, Sempronium mandatorem, 19. col.
facit quod in ſimili dixit *Bald. in l. non ideò minus.*
pen. co. C. de accuſ. & refert & ſequitur *Franc. Aret.*
in d. c. 3. loco. fi. co. quòd ſi aliquis incontinenti
E poſt maleficium commiſſum [illegible] aliquē:
ex hac ſola præſumptione poteſt condemnari,
quòd opem delicto præſtiterit in ipſo commit-
tendo, propter breuitatem temporis. Ad hoc
benefacit text. in *c. officii ſup. de electione,* vbi dici-
tur, quod præſumptio eſt contra ea, quę in con-
tinenti fiunt. Vnde ſtatim poſt monachatio-
14 nem electus in prælatum, † præſumitur ambi-
tione prælaturæ inductus. Ad hoc ſolet quoti-
die allegari ille text. ſecundum *Abb. ibi in 3. not.*
Pari ergo ratione præſumitur fraus, ſi is, cui
maritus donauit, incontinenti donauit vxori
donatoris, quòd ferè in terminis noſtris tenet
Bald. in l. eam quam, 10. co. C. de fideicommiſſ. in ver.
ſed hic ſubiungitur talis quæſtio, vbi dicit, quod ſi
F aliquis, habens filium ſpurium, cui donare nō
poterat, donauit eccleſię: eccleſia poſtea dona-
uit ſpurio: non valet donatio, quia ſecunda
donatio præſumitur remuneratio, quæ nō po-
teſt fieri in perſona ſpurij, ſecundum *Franciſcū*
& Cyn. in addit. ſuis, in l. ſi verò non remunerandi, §.
Papinian. ff. mandat. quia apparet fraus ſeu color
quæſitus maximè, & celeritate actus ſcilicet
donationis factæ ab eccleſia ipſi ſpurio, ſtatim
poſt donationem factam eccleſiæ à patre ſpu-
rij. ar. *d. l. ſi ventri, §. fi. cum aliis, de quibus ſupr.*
quod eſt valde notandum, & ego alias vidi in
practica.

ADDITIONES.

¶ Non valebit talis conſtitutio dotis.] Vide A
Boërium de conſuetud. Bituricen. titul. de conſuetud.
matrimony, §. 4. in princ. Matth. de Afflict. deciſ. 61.
num. 3. Suar. in l. 1. tit. de las arrhas, lib. 3. fori. §. pone
quod tempore. Baetium de dot. cap. 5. num. 18. & cap.
16. ad fin.

¶ Dotabit eam.] Vide *Bernar. Diaz in practic.* B
criminal. c. 77. verb. ſtupr. & Anton. Gomez l. 80.
Taur. num. 8. cum ſequent. & Baet. de dotibus, c. 18.
num. 9. Syluest. verſic. luxuria, num. 5. in ſua ſumma.
Nauarr. in ſuo manuali c. 16. Dominic. de Soto de iuſt.
& iure, lib. 4. quæſt. 7. verſic. an verò vice verſa. De
pœna autem criminali vide, præter *Bern. Anton.*
Gom. & Syluest. vbi ſup. Vide ordinarios atq; text.
& ibi *Gregor. Lup. l. 3. tit. 20. par. 7. & l. 1. & 2. tit.*
10. lib. 4. fori, & l. fi. tit. 7. eod. lib. Matth. de Afflict.
in conſt. Neapolit. lib. 1. rub. 20. de rap. virg. & Angel.
& alios in tract. malef. in parte. Che me hai adultera-
to, habeſque notiſſimam & lætiſſimam repeti-
tionem de hac re *Hippolyt. de Marſil. in l. 1. C. de*
rap. virg. quibus adde, ſi velis, obuia fragmenta
eorum quæ ſcribit *Couarru. de ſponſ. p. 2. c. 7. §. 4.*
num. 11. & rurſus in *Clement. ſi furioſ. de homic. p. 2.*
in princip. num. 8. & plenius ſuper quæſt. autho-
ris hic *Neuizan. ſylua nupt. lib. 3. num. 25.*

¶ Non habent locum in dote confeſſata nō C
numerata.] Vide *Ant. Gom. l. 52. Taur. num. 52. &*
Couarru. lib. 1. reſol. cap. 7. & ſatis latè *Bald. & Bart.*
in l. ff. ſolut. matrim. num. 195. cum multis ſequent. &
vide quæ dixi infrà §. 23. & *Villalob. inter com. ſen-*
tent. verb. dos confeſſata, num. 173.

¶ Ex breuitate temporis præſumitur conſi- D
lium.] Vide in iſtius quæſtionis ſpecie pluribus
allegatis *Anton. Gomez. de homicid. num. 46. & Pla-*
çam de delictis, cap. 14. num. 6. atque in genere de
præſumpta fraude propter celeritatem tempo-
ris actus ad actum. Vide ingentem doctorum
locorumq; numerum, apud *Tiraquell. de retract.*
§. 1. gloſſ. 7. num. 76. & ſequentibus, & ad prædictam
concluſionem. vide *Dueñas, reg. 302.*

¶ Poſt delictum commiſſum aſſociat ali- E
quem.] Vide *Matth. de Afflict. in conſt. Neapolit.*
tit. de pat. rent. & receptat. & latè *Carrerum in ſua*
pract. criminal. §. homicidium 4. & ex noſtris *A-*
uendañ. optimè ad praxim more ſuo loquen-
tem *part. 2. cap. 7.*

¶ Aliquis habens filium ſpurium.] Vide *Co-* F
uarru. de ſponſal. p. 2. cap. 8. §. 5. num. 5. Plaçam de
delict. cap. 41. num. 14. Dueñas, regul. 366. ampliatio-
ne 13. Mencha. lib. 3. quæſt. illuſt. cap. 102. nu. 9. qui-
bus adiunge *Anton. Gomez l. 9. & ſeq. in ll. Taur.*
& præterquam quod in ſpecie quæſtionis eius
ſcribunt, inuenies apud doctores hoſce multa
de ſucceſſione ſpuriorum de qua plures infe-
rius adiungam ſuper text. notabil. 3. ſuper con-
cluſione.

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Donare poteſt maritus plebeiis, vel ignobilis, ſiu ſe-*
nex, mulieri nobili, vel iuueni.

2. *Mulier nobilis non tenetur illa obſequia ſeruilia &*
vilia,

vilia, ad quæ tenentur regulariter vxores, puta lauare caput vel pedes mariti, & similia.

3 *Donatio remuneratoria inter cõiuges, quando valeat.*

4 *Confessio mariti de dote recepta ab vxore, an præiudicet marito, siue eum obliget.*

5 *Donatio inter patronum & libertam vxorem, non valet.*

6 *Nobilitatem non assumit vir ab vxore nobili.*

7 *Nobilitatur vxor ex persona mariti.*

8 *Nobilis, qui non tenetur ad tributa soluenda, si contraxit matrimonium cum plebeia, seu ignobili, quæ habebat bona matrimonialia, quæ dedit in dotem marito, ipse non tenebitur pro illis bonis soluere tributa, etiam si de illis mulier prius soluebat.*

9 *Mulier ignobilis nobilitatur ex persona mariti, & retinet hunc honorem post mortem mariti, dum manet in viduitate, nisi contrahat matrimonium cum ignobili.*

10 *Donatio inter coniuges, causa benignitatis adipiscendæ, dicitur valere.*

§.XXXI. VNO tamen casu potuisset maritus dotare vxorem, & valuisset constitutio dotis, sci-
1 licet quando maritus † plebeius vel ignobilis, seu senex, contraxit matrimonium cum muliere nobili vel iuuene; & facit sibi aliquam donationem eam dotando: tùm ista donatio sit remuneratoria nobilitatis seu iuuẽtutis ipsius
A mulieris, valebit *a* talis constitutio dotis. Pro hoc est gloss. illa singularis, in *l. si voluntate, C. de dotis promiss.* & ibi tenent *Bart. Saly. & alij Bart. Angel. & Alex. in l. si diuortio, ff. de verb. oblig. & in l. si ita stipulatus, §. si tibi nupsero, in fin. eod. tit. Abb. in c. super eod. el 2. in 2. col. supr. de test. & in c. gemma, fin. col. supr. de sponsal. & in c. de illis, 2. not. suprà de condit. appos. & in c & si necesse, 1. not. & in c. fin. 1. col. infr. eod. & in c. cùm in ecclesia corpore, infr. de simon.* vbi per *Marianum, & per Ioan. de Anania in fin. & per eundem in c. 1. 5. col. infr. de adult. Ioan. de Imol. in rubr ff. solut. matr. & in l. & constante & in l. pen. §. mulier, eodem tit.* Idem tenet *Bald. in c. accedens, supr. de proc. & in l. 2. §. fin. ff. si cert. pet.* vbi expresè loquitur de sene, qui accepit vxorem vnam iuuenculam: nam potest illi aliquid donare pro dote, vel aliàs in remunerationem iuuẽtutis: quod refert & sequitur *Iason in l. ex hoc iure, 12. col. ff. de iustit & iur. & in l. fin. pen. col. C. de verb. signif.* vtrobique latius per eum, quem videas. Ad idem *Bald. & Alber. in l. 1. C. de do. . . at. ante nupt. Angel. de Perusio, & alij Moderniores in l. 1. ff. solut. matrim. & in consi. 5. Angel. de Aretio in §. est & aliud. Institut. de donat.* & idem dicit *Angelus in dict. l. Si diuortio, de muliere paupere.* ¶ Et ita debet intelligi & limitari text. in *d. l. si ita stipulatus, §. si tibi nupt. ff. de verb. oblig.* quem ibi not. *Bald.* & dicit non esse alibi: vbi dicitur, quòd si promitto mulieri centum, si mecũ contraxerit, non valebit matrimonium: quia intuitu libidinis, videor illam induxisse: debet enim intelligi, quando talis promissio fieret inter æquales. Secus si mulier esset nobilior vel iunior: quia tunc videtur maritus donare animo compensandi nobilitatem seu iuuẽtutem; ita dixit *Abb. in d. c. gemma. pen. col. & in d. cap. de illis, & in d. c. cùm in ecclesia, in fin. Ioan. de Ana. ibi, & in d. cap. 1. 5. col. infr. de adult.* Mulier enim nobi-
lis, † non *b* tenetur ad illa obsequia seruilia & 2 B
vilia, ad quæ regulariter tenentur vxores: vt puta lauare caput, vel pedes mariti, vel parare cibos, & similia. ita dicit *Abb. in cap. literas, fin. col. de restitut. spons.* Vnde apud Romanos inoleuit consuetudo, ne clarissimæ fœminæ in rebus vilissimis versentur: nobiles enim mulieres, percusso cum Sabinis fœdere, àb molari & coquinaria opera, & seruilibus ministerijs immunes factæ sunt. Si tamen mariti valetudo, vel honorandorum hospitum causa interciderit, huiusmodi negotia suscipiant: nam si saluti viri conduxerit, non modo quicquam prætermitti non debet, sed omissum detestamur. sicut de Andromache *Homerus* narrat, quæ tanto sui Hectoris amore & charitate tenebatur, vt in subministrando equis pabulo, quibus mariti decus & vita credebatur, diligens & accurata sit. Propter honorem etiam hospitum generosa mulier vel vxor, si oportuerit, rem coquinariam non contemnat, quam aliquando à generosis & fortissimis hominibus Achille & Patroclo peractam, apud eumdem Homerum legimus, ad quem cùm Vlysses & Aiax reconciliandi gratia venissent, reiecta lyra, ea magno studio tractauit, quæ nisi beneuolentiæ vel hospitalitatis causa decora sint, vix mediocribus seruis digna videantur. Ista reassumit *Franciscus Barbarus in suo libello de re vxoria, lib. 2. cap. 7.* Hic tamen officia vilia faciendo, nobilis non potest petere pretium solicitudinis vel laboris: quia hic operas non consueuit locare: ideò non referuntur ad pecuniarum æstimationem: vt *ff. de præscriptis, verb. lege naturalis. §. 1.* tenet *Bald. in cap. grauis, de restit. spol. 2. col. verb. sed nunquam nobilis.* ¶ Idem est dicendum in confessione, quam facit maritus ignobilis vel senex, per quam confitetur se habuisse ex causa dotis, scilicet, ignobilis à nobili, senex à iuuene muliere: nam talis præiudicat marito & hære-
dibus suis, quia valet † donatio tanquam re- 3
muneratoria nobilitatis vel iuuentutis. argum. *l. qui autem, §. si vir, ff. isto tit.* vbi valet donatio remuneratoria inter coniuges, etiam constante matrimonio. & hoc tenuerunt doctores præfati. Intellige, non solùm quando constat, quòd hanc confessionem facit maritus animo donandi: sed etiam si simus in dubio: quoniam semper præsumitur donasse animo compensandi cum nobilitate vel iuuentute mulieris. ita voluit *Bartol. in dicta lege si diuortio, & in dicta lege si voluntate. Bald. in dicta l. 1. C. de donat. ante nupt.* Et hoc teneas, quamuis contrarium sentiat *idem Bald. post gloss. & Cyn. in dicta lege si voluntate, C. de dotis promis. & Salycet. in leg. 2. C. de dote caus. non numer.* & sequitur *Ludouic. Roman. in l. si diuortio, ff. de verbor. obligat. & consil. 44. & Franciscus de Aretio, in dicto capit. super eo. el 2. de testib.* quem refert & sequitur *ibi Felin. in 2. colum. & Iason in dicta l. ex hoc iure, 12. column.* moti rationibus parum vrgentibus.

¶ Po-

¶ Potuissent allegare *gloss. in l. eum propriæ, in ver. accen. modasse, C. si quis alteri vel sibi.* vbi filius
de pecunia propria emit fundum, & causa ho-
noris in instrumento emptionis fecit apponi
nomen patris, dicit *gloss.* quòd non acquiritur
patri, ex quo causa honoris illud fuit factum.
¶ Idem prima fronte videtur sentire *gloss. in*
4 *dict. l. si voluntate.* dum dicit, quòd illa † confes-
sio mariti de dote recepta ab vxore emanauit
gratia honoris. quasi sentiat, quòd illa confes-
sio maritum non obliget: quamuis, vt prædixi,
aliter eam intelligunt. ¶ Sed quamuis hæc sit
communis opinio, aliqui tamen Modernio-
res, signanter *Bald. Nouellus in dicta l. si diuortio, & suo tractatu de dote, charta* 125. 2. *colum. aliàs* 10.
parte in principio 6. *col.* nituntur tenere contra-
riam opinionem, moti aliquibus fundamen-
tis, iudicio meo non multum vrgentibus, &
maximè per text. in *l.* 3. §. *videamus, ff. isto tit.* vbi
contracto matrimonio inter filiam senatoris,
& libertum; inter eos valet donatio mero iu-
re: quia nuptiæ non consistunt: igitur à con-
trario probat, quòd si matrimonium valeret,
donatio esset nulla. ¶ Ad idem bonus text. in
5 *l. & ideo, §. final. eod. tit.* vbi † non valet donatio
inter patronum, & libertam vxorem. Et ad
textum in *dict. l. quod autem, § si vir.* respondent,
quòd procedit, quando donatio est facta re-
ciprocè, & consistit in commodo bursali. Sed
maritus accipiendo vxorem nobilem, vel iu-
uenem, nihil recipit ab ea consistens in com-
modo bursali: & sic non debet esse in conside-
ratione: vt *l. quod adipiscenda, ff. isto titulo.* Vnde
non est congrua proportio. argu. *l. planè, la* 2.
§ *final. ff. de leg.* 1. non enim potest fieri locuple-
tior vir ex eo, quod habet vxorem nobilem:
sed ex donatione, quam facit in persona vxo-
ris, ipsa efficitur locupletior, & vir donãs pau-
perior: ergo non valet. vt in *c. final. infra, eodem.*
C cum aliis, de quibus infrà dicetur. Vir enim
6 nihil † nobilitatis assumit ab vxore nobili:
sicut è contra vxor ignobilis consequitur à vi-
ro nobili, vt dicebant *Bart. & Bald. in l. fin. C. de verbo signific. & ibi Iason* 3. *col.* quia honor & in-
crementum est vxori, si nubat se potentiori.
vt not. in *d. c. super eo. el* 2. *supra, de testibus:* ex eo,
7 quòd † nobilitatur vxor ex persona mariti: vt
l. fœmina, ff. de senatorib. & l. fin. C. de incol. lib. 10. &
not. per *Bart. & alios in l. mulieres, C. de dignitat. lib.* 12. *& cap. super eod. de testib. & ibi latè Felinus*
D 8 *in princip.* Inde est, quod si † nobilis, qui non
tenetur ad tributa soluenda, contraxit matri-
monium cum plebeia, seu villana, quæ habe-
bat bona patrimonialia, pro quibus solita erat
contribuere cum aliis vicinis in collecta: cui
nobili bona ipsa in dotem dedit: nõ tenebitur
ad munera personalia mixta, vel extraordina-
ria: vt notanter tradit *Iacobus de Belleuisu, in l. Lucius, §. idem respondit, ff. de muneribus & honorib.* reassumit latius *Petrus Antibols, doctor antiquus, in suo tractatu de muneribus, charta* 72. *versiculo, porrò quæstionem quotidianam.* Secus dicit econtra, vt

infrà subiiciam. & hunc honorẽ retinet † mu- 9
lier soluto matrimonio, dum remanet in vi-
duitate: vt in *cap. licet, §. mulier, de sepulturu, lib.* 6.
& not. in *cap. ex parte B. suprà, de foro competenti.*
& ibidem disponit *l. regni*, quam Tauri Henri-
cus III. & in Tordesillas edidit. per quam cor-
rigitur alia lex regni, *Foro generosorum lib.* 5. *tit.* 1. *l.* 9. *tit.* 11.
l. 2. quæ aliter disponit. Si tamen postea con- *lib.* 2.
trahit matrimonium cum ignobili, perdit
omnia priuilegia quæ acquisierat ex primo
matrimonio, cum nobili. textus not. in *l. final. C. de incolis, lib.* 10. vide *Ioan. de Pla. in l.* 1. *in princ. C. de dignit. lib.* 12. *bona glo. in d. l. fœmina, ff. de sena. & in l. cum ex. l. de nupt.* Illo tamen casu, quando
vxor ignobilis contrahit matrimonium cum
viro nobili, bene fatẽtur ipsi, quòd valeat do-
natio, seu concessio facta ab vxore in fauorem
mariti, quæ videtur fieri animo donandi, &
compensandi cum nobilitate mariti: quia li-
cet ex hoc ipsa vxor nõ efficiatur locupletior,
sed potius pauperior, respectu interesse bur-
salis; tum ex eo, quòd ex hoc matrimonio ha-
bito propter donationem, ipsa consequitur
dignitatem, seu nobilitatem mariti: vt dictis
iuribus, & in *l. tam Augusta. de leg.* 2. valere de-
bet ista donatio. argum. *l. quod adipiscenda, ff. isto*
tit. vbi † dicitur valere donationẽ inter con- 10
iuges, causa dignitatis adipiscendæ. ad idem
l. nam imperator. cum l. sequenti, eod. tit.

ADDITIONES.

¶ Valebit talis constitutio dotis.] Adde A
Tiraquel. in Connubial. l. 4. *num.* 7. *& l.* 5. *num.* 12. *& Couar. de sponsal. parte* 2. §. 3. *c.* 3. *nu.* 2. *& Seguram: ibiq; Didac. Perez l. cohæred. §. cum filia, num.* 162. *ff. de vulg. & pupill. Auendañ. parte* 2. *c.* 29. *nu. fin. Ant. Gomez de donat. num.* 23. *& l.* 53. *Tauri, nu.* 66. & tutius *Segurã in l.* 1. §. *si vir vxori, num.* 48. *de acquir. possess. & Dueñ. ac regul.* 221. *limitatione* 11. *& Francisc. Ruuium versic. donatio, num.* 7. apud quos magnus in eam rem numerus antiquorum allegatur.

¶ Non tenetur ad illa obsequia seruilia & B
vilia.] Vide *Suarez l.* 9. *tit.* 11. *lib.* 1. *For. vers. vlterius pro euidentia.* & quos adiungam inferius §. 50. num. 33. & §. 62. num. 6.

¶ Vir enim nihil nobilitatis.] Vide quos C
adiungam inferius §. proximo, num. 1.

¶ Inde est quod si nobilis.] Notissimæ sunt D
de hac re constitutiones Regiæ: super quibus cum authore nostro, vide *Auiles c.* 1. *vers.* 1. *n.* 19. *& Didac. Perez l.* 6. *tit.* 2. *l.* 4. *Ordi. & Otaloram de nobil. parte* 2. *c.* 8. *& multis collectis Andream Tiraquel. de nobilitate, c.* 18 *n.* 1. *cum sequent.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Maritus ignobilis contrahens cum uxore nobili, non efficitur nobilis.*
2. *Nobilis mulier, si ignobili nupserit, ex ea tamen generosi liberi nascuntur.*
3. *Ars naturam imitari debet, in quantum potest.*

4. *Agens nobilius est patiente.*
5. *Confessioni eorum, qui dicunt se coniuges, statur.*
6. *Actus actiuorum sunt in patiente dispositio.*
7. *Donatio, quòd sit facta constante matrimonio, vel ante, & collata in tempus matrimonij, procedunt à pari: quia facta constante matrimonio non valet, sed ante sic, licet collata sit in tempus matrimonij.*
8. *Donatio remuneratoria inter coniuges valet.*
9. *Et hoc, dummodo talis donatio non sit nimis excessiua.*
10. *Dispensatio super matrimonio propter bonum pacis permittitur.*

§.XXXII. SED propter ista non arbitror recedendum à communi opinione: imo quòd faciamus in hoc differentiam, an maritus sit nobilis, vel vxor, & vtroque casu valeat donatio facta no-
1 bili: quamuis enim † maritus plebeius, contrahens matrimonium cum vxore nobili, non
A efficiatur ᵃ nobilis: satis tamen participat de nobilitate vxoris, ex quo propter eã assecutus est eius parentelam, & affinitatẽ omnibus suis cõsanguineis: & etiam filij, quos ex ea genuit, efficiuntur digniores: maximè, quia licet de
B iuris rigore, nobilitas nõ imprimitur ᵇ à genere materno: vt habetur in *l. liberos, ff. de senatu.* pet quẽ arguit *ibi Bald.* cõtra milites dicentes se habuisse nobilem matrem. ad idem est textus in *l. cùm legitima, ff. de statu hominum.* quinimo obumbratur nobilitas mulieris, si nupserit plebeio: vt *l. feminæ, ff. de senato.* & quodammodo suam perdit nobilitatem, non tamen ex toto, quia in aliquibus retinet, secundùm *Baldum in l. cùm quædam puella, ff. de iur. omni. iudic.* videas *Felinum in cap. nouit. in princip. de iudic.* & merito quidem aliqua hi tales, ex nobilibus vxoribus nati filij, de vxoris nobilitate sibi retinent: nam ex claris mulieribus longè & illustriores natos pluries conspicimus. Hinc præcipuè corporum & animi, vt in plerisque filiis videmus, maternas imagines recognoscimus. Vtroque etiam iure filios ex genitricibus ingenuitatem assequi cernimus: vt suprà de natis ex libero ventre. & vbi qui ex ingenuis matribus, tametsi seruis patribus nati sunt, ingennos appellari constat. Quod voluisse Lycinorum legislatores animaduettimus: apud
2 quos si qua † generosa mulier ignobili nupserit, ex ea tamen generosi liberi nascuntur. Testes nobis poëtæ sunt, quibus autoribus dea matre nati, diuinitate donati sunt. Achilles, Æneas, Orpheus, hac potissimum ratione dij putati sunt: ad matres potius, quàm ad patres hoc referentes. Semina quidem in suos redeunt ortus: mirificas fruges esse perspicimus, quas optimæ segetes patiunt. Cùm au-
3 tem natura hæc producat: & † ars naturam imitari debeat, in quantum potest, vt Philosophus inquit: non video quare filij ex generosis & illustribus mulieribus nati, clari non habeantur: quamuis ius Cæsareum bona consideratione ductum, illustrium mulierũ nupt. cum ignobilibus, vilibus, & abiectis hominibus, aliquando detestetur. vt *authent. si qua illustris, C. ad Orfic.* & similiter nuptias senatoris cum humili & abiecta muliere: vt *l. humilem, C. de incest. nupt.* quapropter rationi consentaneum videtur, quod nati filij ex claris mulieribus, aliquid nobilitatis habeant. Conari igitur debet quisque, vt nobilem habeat vxorem: non autem vilem & abiectam: vt pulchrè monet *Philosophus in sua Oeconomica*: & traditur in *prællegata l. humilem.* quam nobilitatem mulier nobilis perdit nubendo marito ignobili, & eam perdendo filiis conferre non valet. argum. *1. quæst. 7. cap. Daibertum.* Ideo filius non est nobilis, quamuis mater sit nobilis: quia cùm nobilitas sit quædam dignitas à parentibus deriuata, quæ denominatur à potentiori causa: & certum est, quod potentior est forma: quamuis materia cum forma sit agens, materia patiens: & omne † agens sit 4
sit nobilius patiente. Ita dicit *Bald. in l. fin. C. de seruis fugitiuis, & Anchar. consil. 380. in princ. incipit, visis diligenter iuribus.* & vide *legem Regni, 2. partit. titul. 21. l. 3.* adde *aliam legem Regni, 7. partit. titul. 2. leg. 1.* quæ vult, quòd sufficit aliquem esse generosum ex parte patris, quamuis mater, vxor, vel concubina nobilis non sit. & sic filius bastardus generosi hominis generosus est. tene menti. Adde etiam *l. tit. 21. lib. 4. Foro legum*: quæ dicit, quando generosus reptatus voluerit dare pro se alium pugnaturum, debet esse par & æqualis reptatori, tam respectu generis, quàm matrimonij. prodest ergo nobilitas vxoris. quod not. ¶ Et propterea dicebat *Bartol.* quem sequitur ibi *Angel. in l. exemplo, C. de decu. lib. 10.* quod non valet ᶜ consue- G
tudo, nec etiam statutum, vel rescriptum, quod quis censeatur nobilis, vel ignobilis ex progenie materna: de quo meminit *Andreas Siculus consil. 56. colum. 5. incipit, præclarè scribitur.* vbi alia plura cumulat, quæ videas per te pro intellectu regulæ cancellariæ, quæ de nobilibus præferendis loquitur. Negari tamen non potest, quin natus ex nobili muliere, non dicatur nobilis, & participet aliquid de nobilitate: cùm omne compositum participet de materia & forma *32. quæst. 4. cap. fin. & Specul. tit. de feudis, §. quoniam, vers. 5.* ita dicit *Bald. in d. l. fin.* Et inde est, quòd aliquando filius denominatur à matre. vt est text. & ibi not. *in cap. Raynutius de Cler. suprà, de test.* quòd fortè sic fecit filius, quia mater erat nobilis: vt dicit ibi *Ioan. And.* quem alij referunt. & etiam dominus & redemptor noster Iesus denominatus est à matre: quia dictus est de stirpe Dauid. vt notar. in *cap. nouit, suprà de iudic.* Et vide *gloss. in cap. dicat aliquis, 32. quæst. 3.* quæ ponit tres casus, in quibus filius sequitur patrem: & vnum in quo sequitur matrem, vt ibi. bene facit ad hoc textus in *cap. venerabilis, suprà de præbend. ibi,* & nobilem, & ab vtroque parente illustrem. *iuncto ver. nos attendentes, quòd non generis,* &c. Ex quo textu colligitur, quod nobilitas potest trahi tam à linea materna, quàm paterna: nobilitas enim & dignitas vxoris commu-

communicatur viro, qui coruſcat radiis vxo-
ris: quia eius lateris comitatus illuſtrat. *l. 1. C.
de præpoſitis la.lib.12. ibi*, dum dicit, noſtri lateris
comitatus illuſtrat. nulla enim maior lateritas,
quàm viri & vxoris, qui diuino conſortio effi-
ciuntur vna caro. ita dicit *Bald. in cap. ſignifica-
uit, 2. col. ſupra, de reſcript.* Adde, quòd conſuetu-
do poteſt facere, quòd aliquis ſit nobilis ex
progenie materna. *Bart. in l. 1. pen. col. verſ. 3. ex
prædictis infertur, & ver. 4. infertur, C. de dignitat.
lib. 12. idem Paulus de Caſt. conſil. 126. incip. dubita-
tur primò, in quarto dubio, in nouis.* & ſequuntur
doctores Neoterici in *c. nouit. in 6. not. de indic.*
vbi reſpondent ad text. qui contrà facere vi-
detur, in *l. exemplo, C. de decurio. lib. 10.* ad idem
facit conſilium *Dominici, 130. incipit, dubium, Ab-
bas in c. de multa, de præbend. Rochus in repet. c. final.
de conſuetud. col. 16. verſic. 7. infertur.* Si ergo ex
matrimonio contracto cum muliere nobili,
tantus honor, & tanta commoditas reſultat:
quare in compenſationem honoris, & com-
modi, nõ valebit dicta donatio? pro certo non
video rationem quæ in cõtrarium vrgeat, ma-
ximè quia mulier nobilis nubendo ignobili,
ſuam dicitur perdere nobilitatẽ. vt dicit text.
in *d. l. mulieres, & in l. interdicimus, C. de murilegu-*
l. 9. tit. 11. lib. 2. *lis, lib. 12. & d. l. Regni, 2. part. tit. 21. l. 3. & l. 6. tit.*
[*de los hijos dalgo.*] *lib. 4. ordin.* & merito. quia fa-
cit ſe famulam dicti viri ignobilis. cùm vxor
dicatur famula viri, quodam reſpectu. vt 33. *q.
5. c. hæc imago, & c. mulierem.* Propterea quando
populus Iſraeliticus deſcendit de Ægypto, &
Ægyptij eum inſequentes, in apertura maris
intrantes mortui ſunt: ob virorum Ægyptio-
rum inopiam diſpẽſatum eſt cum mulieribus,
& puellis Ægyptiis generoſis, quod matrimo-
nium cum hominibus ignobilibus contrahe-
rent, ea lege appoſita, quòd illæ mulieres bo-
na ſua adminiſtrarent: de quibus mariti nihil
diſponere poſſent: quæ lex hodie adhuc ob-
ſeruatur in Ægypto: vt hiſtoriæ referunt, &
Meſia in ſuo Nobiliario, lib. 2. c. 6. Ecce, quòd pro-
pter nobilitatem vxoris, & ignobilitatem viri
permittitur vxori rerum ſuarum adminiſtratio
ex diſpenſatione, vel priuilegio. ¶ Et hinc eſt,
quòd ſi plebeius cõtraxit matrimonium cum
muliere nobili, quę conſuetudine, vel fortè de
negligentia præſcripta, non conferebat in tri-
butis, imò bona ſua tenebat franca: quæ bona
dedit viro in dotem: maritus non tenebit illa
franca, ſed ratione illorum tenebitur in tribu-
tis conferre. Ita decidit *Petrus Antiboli in dicto
ſuo tractatu de mulieribus, fol. 73. 2. col. verſ. ſi ple-
beius* & ſic ex hoc videtur fieri quodammodo
pauperior. Iuſtum eſt ergo, quod hac ratione
dicta donatio ſibi facta debeat valere. quod
etiam nouiſſimè firmauit *Andreas Siculus in d. l.
ſi diuortio, ff. de verb. oblig. 15. col.* dicens, quòd ve-
recundia ſit, quod capiatur vxor ſine dote,
quando eſt æqualis marito: quia vterque no-
bilis & iuuenis, iuxta illud, Si qua voles apte
nubere, nube pari. vt dicit *Bald. in authent. res*
*que, col. 2. C. communia de legatis, & Ioan. Faber In-
ſtit. de nupt. in rubrica.* & facit quod in ſimili di-
cit *Baldus in l. vna, C. de collu. det.* dum dixit, quòd
ſtatur † confeſſioni illorum, qui dicunt ſe con- 5
iuges: vt voluit *a gloſſ. in l. penult. C. de fideiuſſor.* D
a* quam not. *ibi Bald. & in l. 1. & l. quicunque. C.* A*
de ſeruis fugit. & in l. eam quam, col. 6. C. de fideicom.
dicit *Bald.* hoc verum, quando ſunt æquales: &
ſic dicit *Andreas* ſe aliàs conſuluiſſe. Sed vbi eſ-
ſet inæqualitas viri & mulieris, quia mulier eſ-
ſet nobiliſſima domina, & vir eſſet plebeius, &
ditiſſimus, tunc non eſſet verecundia viro ca-
pere vxorem nobiliſſimam ſine dote, vel con-
fiteri ab ea recepiſſe dotem: quia tunc præ-
ſumptio eſt, quòd animo donandi & remune-
randi faciat hoc, ex quo extrema ſunt habilia.
ad hoc argum. *l. bonorũ, ff. rem rat. haberi.* † actus 6
enim actiuorum ſunt in patiente diſpoſito, ſe-
cundum *Philoſophum ſecundo de anima.* & repro-
batur in *c. venerabilem, de electiõ.* *Luca 10. cap.*
vbi Chriſtus ad Apoſtolos dicit, quòd in qua-
cunque domum intrauerint, benedicant ha-
bitantes in ea: cuius benedictionis ſi fuerint
capaces, bene quidem: alioquin ad ipſos apo-
ſtolos reuertetur. Si autem aliud diceremus,
ſequeretur maximum inconueniens, quòd
mortuo marito illa feliciſſima domina videret
ſe orbatam viro, & ſine dote, & remaneret in-
felix. Quod non eſt dicendum: quia ab omni
iure & æquitate alienum, ſecundum *Andream,
vbi ſuprà.* ¶ Hæc tamen ſunt ſanè intelligenda,
quando vir duxit vxorem nobilem, vel è con-
tra fecit hanc donationẽ, ſeu conſtitutionem
dotis, vel confitetur ſe dotem, aut propter nu-
ptias donationem recepiſſe animo donandi,
& remunerãdi ante matrimonium: quia tunc
bene valet donatio, vel confeſſio. Secus ſi fie-
ret conſtante matrimonio, quia tunc non va-
let. Hoc fuit de mente *Cyni & Bartholomæi*, ſi
rectè inſpiciant, in *d. l. ſi voluntate, C. de dotis pro-
miſſione.* ¶ Et poteſt eſſe ratio differentiæ: quia
ante matrimon. fit remuneratoria donatio ex
cauſa neceſſaria, vt nobilẽ habeat vxorem: ſed
cõtracto iam matrimonio: ſed volũtaria ideo
non tenet. ita dixit ſolus *Barth. Socinus, in d. l. 1.
15. col. ff. ſolut. matrim.* Potuiſſet allegare ad hoc
tex. optimũ *in l. quæ iã nupta, ff. iſto tit.* de quo fiet
mentio infrà in 2. limitat. §. 5. ver. nec obſtant.
ex quo infertur ſecundũ eum notabilis decla-
ratio ad *d. l. 1. C. de don. ante nupt. & d. l. quod ſpon-
ſa, eod. tit.* quòd non ſemper à pari procedunt,
quòd † donatio ſit facta conſtante matrimo- 7
nio, vel ante, & collata in tempus matrimo-
nij: quia in quæſtione noſtra facta conſtante
matrimonio non valet, ſed ante ſic licet col-
lata in tempus matrimonij ratione prædicta.
& ſic *d. l. 1. & d. l. quod ſponſa.* habent locum in
ſimplici donatione, non autem in remune-
ratoria ob cauſam matrimonij: quoniam ra-
tio ceſſat conſtante matrimonio: tunc
enim matrimonialis amor ſolo animo æſti-
matur: vt *l. 3. ff. iſto tit.* ¶ Et omnes rationes

prohibitiuæ donationis inter coniuges militant in casu nostro. vt ex lectura earum paret. de quibus in *l.1.2.& 3.eod.tit.* ita *Socinus, vbi supra*: qui dicit, quod hanc considerationem vidit fieri à quodam solennissimo doctore in publica disputatione: quæ consideratio multum sibi placet. & ita quieuit. ¶ Sed quamuis hæc consideratio subtilis videatur, mihi tamen semper fuit dubia: quoniam negari non potest, quin maritus, qui duxit vxorem nobilem, maximum honorem & commodum reportauerit ex tali matrimonio, vt apparet ex prædictis: & consequenter sit obligatus, & quodammodo debitor ipsius vxoris. Si ergo aliquid donauerit vxori, etiam constante matrimonio, constituendo sibi dotem realiter, vel saltem confitendo se dotem ab ea recepisse animo donandi, quam tamen nunquam recepit, videtur hoc fecisse animo remunerandi. Donatio autem remuneratoria facta inter coniuges, etiam constante matrimonio, bene valet: vt *lege, quod autem, §.si vir. ff. isto titul.* & dictum fuit in præcedentibus, & dicitur latius in sequentibus in secunda limitatione.

E Valebit ergo ista donatio, quamuis fiat post contractum matrimonium. Nec video rationem hoc impedientem. Nec est bene dictum, quòd text. *in dict. §. si vir.* intelligitur, quando ex vtraque parte interuenit commodum bursale: cùm reuera maius sit commodum honoris, quàm rerum: sicut contra maius est damnum honoris, quàm bonorum: vt *l. isti quidem, ff. quod metus causa.* ¶ Ad cuius confirmationem facit quod notare voluit *Abbas*, quem refert & sequitur *Ioan. de Ana. & Marianus, in d.c. cùm in ecclesiæ corpore, infra de simo.* vbi dicit, quod si citra affectionem coniugalem maximum beneficium collatum est vxori per virum, vel econtra, ita quod alteri sit obligatus ad antidota: propter hanc causam inter eos fuit facta

8 donatio: valebit quidem talis † donatio, cùm sit remuneratoria seruitij iam recepti. & refert ita consuluisse Bartholomæum de Salyceto in contingentia facti, & ita volunt ipsi valere donationem remuneratoriam inter coniuges, non solùm quando remuneratur seruitium, seu interesse bursale: sed etiam si interueniat aliud seruitium honoris vel periculi: vt puta

F si cùm vir esset condemnatus ad mortem propter delictum, & incarceratus: vxor fortè sagax, & astuta, eum à carceribus liberauit, dando sibi vestimenta muliebria, vel habitum alicuius monachi. Si enim maritus ad remunerandum hoc seruitium, donauit aliquam rem, absit quòd dicamus non valere hanc donationem. Ita ergo dicendum erit in casu nostro, vt maritus possit vxori donare ratione suę nobilitatis, nedum ante matrimonium contractũ, sed etiam post. ¶ Ex quo infero vnum, de quo vidi satis dubitari: ante matrimonium, non sub spe matrimonij, fecit quis donationem cuidam mulieri: procedente verò tempore, contraxit cum ea matrimonium: ipsa verò memor donationis prædictæ, constãte matrimonio, fecit marito aliam donationem. Per prædicta videtur, quod valeat dicta donatio, tanquam remuneratoria: quia negari non potest, quin ratione primæ donationis ipsa remansit marito obligata saltem ad antidota: & donando postea marito, videtur facere ex causa remunerationis. faciunt ad hoc quæ dicam infrà, in secunda limitatione principali. ¶ Prædicta tamen intellige, quando † donatio facta 9
à marito vxori nobili, vel econtra, vel interueniat confessio, dote vel propter nuptias donatione recepta, non sit multum excessiuã, sed moderata arbitrio boni viri, habito respectu nobilitatis, vel iuuentutis mulieris. Nam si multum excederet, in eo quod excessit, non valeret. argum. eius quod habetur in *l. si constante, C. de donat. ante nupt.* ita dixit *Bald. Nouellus vbi sup.* & quamuis ille dicat, hoc voluerunt doctores, signanter *Bald. in d. l. si voluntate*, dicens, quod si tãta est inæqualitas coniugis donantis, quod alter coniux nobilis mereatur talem dotem, vel donationem: tunc bene valet, per ea quæ dicta sunt. aliàs secus. Vnde si vnus rusticus valde diues acciperet vnam nobilem mulierem pauperem, non videtur æqualitas, quæ faciat valere donationẽ: quia ignobilitas viri suppletur per suas diuitias cum nobilitate mulieris pauperis. Ad cuius confirmationem faciunt quæ dixi infrà ver. prædicta tamen. idem fuit de mente *Angel. in l. & si lege, §. consuluit, fin. col. ff. de pet. hered.* dum dicit, quòd donatio remuneratoria excessiua, in eo quod excedit, debet infirmari. Sed istud fortè procederet viuente marito: sed eo mortuo, videtur cessare ista ratio, cùm deterioris conditionis esset vidua pauper à secundo nubendo, quàm virgo: & ideo videtur talis donatio valere: vt sentit *Bart. in d. l. si voluntate, & Ioan. de Imol. in rubrica. ff. soluto matrim.* Et ista tene menti, quia non reperies alibi ita collecta. Adde aliũ casum, in quo forsan vir posset dotare mulierẽ, quam ducturus est in vxorem, scilicet quando pro pace, vel bono pacis, inter consanguineos viri & mulieris: per text. singularem in *d. l. creditor, §.1. ff. manda.* vbi illud, quod quis promisit pro pace consequẽda, occasione matrimonij, nõ potest à muliere repetere. Ad hoc commendat eum *Bald. ibi.* facit text. in *c.2. de despons. imp. & in c. quia circa, de consanguin. & affin.* vbi † propter bonum pacis permittitur dispensatio super matrimonio contrahendo. & vtrobique not. *Abbas.* 10

ADDITIONES.

¶ Adde, quod illa gloss. est singular. ad hoc, quòd inuentus cum puella, euitat pœnam stupri, si cum iuram. affirmet matrimonium cum ea contraxisse: pro qua vide *Cepol. in cautelis.* quia & melius, & singularius per eundem, *in consil. 58. incip. super querela raptus, col. 2. per totum.* A *

IOAN. BERN.

¶ Non

A ¶ Non efficiatur nobilis.] Vide *Tiraquel. de nobilit. cap.* 18. & ex nostris *Otaloram de nobilit.* 4. *part. c.* 8. *n.* 3. *& Didac. Perez gloss. e. l.* 6. *tit.* 2. *lib.* 4. *Ordina & Auiles in proœmio, gloss.* 1. *n.* 7. *Plaçam de delictis, cap.* 1. *n.* 23.

B ¶ Non imprimitur à genere materno.] Vide de *Tauristas l.* 79. *Taur. & Auiles d. gloss.* 1. *n.* 8. *Otaloram de nobilitat. part.* 2. *c.* 2. *Plaçam d. n.* 23. *Meneses l. naturalis in princip. n.* 7. *de præscript. ver. silua nupcial. lib.* 2. *num.* 27. *in parte, non est nubendum.* & post alios *Guillerm. Benedict. in c. Rainutius de test. vers. Algasiam, & Tiraquel. d. c.* 18. & quo pacto materni generis nomina, cognomina, stemmataque licet deferre, vide satis multos allegatos per *Burg. de Paz. in proœm. legum Taur. num.* 112. *cum sequent.*

C ¶ Non valet consuetudo.] Vide *Guillerm. Benedict. in c. Rainutius in princip. num.* 15. *de test. & Tiraquel. d. c.* 18. *n.* 28. *& Burgos de Paz declarantem & allegantem, in proœmio legum Taur. nu.* 116. *Decium c. nouit. de iudic. col.* 3. *& in l. femina, de reg. iur. num.* 68.

D ¶ Gloss. l. penult. C. de fideiussoribus.] Vide magna doctorum allegatione *Tiraquel. in Connubial. l.* 5. *gloss.* 1. *parte* 5. *num.* 32.

E ¶ Valebit ergo ista donatio quamuis fiat.] Vide *Couar. de sponsal. parte* 2. *cap.* 3. §. 3. *num.* 2. & vltra eos quos adiunxi suprà in §. *proxim. in princip.* adde *Didac. Perez glos. d. in l.* 6. *tit.* 2. *l.* 4. *Ordinam. & Tiraquell. de nobilit. c.* 18. *n.* 19.

F ¶ Puta cùm vir esset condemnatus.] Vide authorem inferiùs in rubr. §. 50. n. 24. vbi plures circa hæc adiunxi.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Confessio, qua maritus confitetur se recepisse dotem constante matrimonio, an valeat.*
2. *Et quid de tali confessione facta per maritum hæreticum in instrumento, an præiudicet fisco vel creditoribus.*

§. XXXIII.
1 A Ex prædictis inferri potest ad quæstionem quotidianam: † an confessio [a] mariti, per quam confitetur constante matrimonio se recepisse dotem ab vxore: quod tamé vxor non probat aliter, quàm per instrumentum confessionis: valeat & præiudicet hæredibus, vel creditoribus mariti, seu venientibus ab intestato? De qua non me intromitto, quia longa est, & indigeret tractatu per se, in qua doctores fuerunt varij. vide *Bart. & alios in d. l. si voluntate, Ioan. Andr. in additionibus ad Speculum, isto tit. in rubrica. Ludou. in singular.* 606. *incipit, seu quòd donacio doctor. in l.* 1. *C. dot. caus. non num. Bart. & alios in d. l. si diuortio, ff. de verbor. oblig. Albericum & alios in l.* 1. *C. de donat. ante nupt. Calder. isto titul. consil.* 3. *Angel. consil.* 5. *fin. col. Paul. de Castro consil.* 80. 129. *&* 394. *Aucb. consil.* 308. *& Ludou. consil.* 44. *&* 445. *Alexand. consil.* 26. *&* 76. 2. *col.* 2. *volum. Franciscum de Aretio consil.* 74. 3. *col. & consil.* 86. *& Angel. de Aretio in* §. *fuerat ante, Instit. de action. charta* 7. *ad finem ver. Quid autem, si dos est tantummodo confessata, cum* sequentibus. & ibi aliquid per *Iason. & per eundem in repetitione, l. frater à fratre, ff. de condi. indeb.* 35. *col.* vide etiam parumper *Præpositum Alexandrinum in c.* 1. 2. *col. & in c. fin.* 2. *&* 4. *in isto titul.* Vide perplures alios, de quibus latissimè per *Bald. Nouel. in suo tract. de dot. charta* 133. *aliàs in* 9. *parte, per totum, & Campetium in suo tractatu de doce,* 1. *part. q.* 52. vide etiam *Bulgarinum post alios in l.* 1. 40. *col. cum sequentibus, ff. soluto matrim. in repetitione.* vbi etiam per *Bart. Socinum* 15. *col. cum pluribus sequentibus, vsque ad finem legis.* qui melius, quàm quiuis alius de his quos vidi, ordinauit, & enucleauit hanc materiam. Parum etiam posuit *Capolla in suo tractatu, de re militar. charta* 9. 2. *col. versic.* 34. *& Anton. Corsetus in repetit. c. grandi, de supplen. negl. prælat. lib.* 6. *charta* 6. 2. *col. in fin.* & latius & melius per *Felin. in c. si cautio de fide instr.* 26. *col. versic.* 1. *conclusion. cum sequentibus.* Cum hac remissione sum contentus. Adde *Andream Isernia in c.* 1. *versic. diffidamus, & bannimus, in titul. de statutis & consuetud. contra libertat. eccles. lib. feudorum in princip.* &
ibi, an [b] talis † confessio per maritum hæreticum facta in instrumento, præiudicet fisco, vel creditoribus. Vide etiam *Raphaelem Fulgos. consil.* 207. *incipiente, Franciscus & consil.* 216. *incipit, proponitur. & decisionem Tholosanam* 340. B 2

ADDITIONES.

A ¶ An confessio mariti.] Vide quos adiunxi suprà §. 10. & §. 30. quibus adiungo *Tiraquel. de retractu,* §. 1. *gloss.* 18. *num.* 82. & rursus *de tractatu conuentionali* §. 4. *gloss.* 6. *num.* 14. ac generaliter quo pacto probet confessio facti vel recepti, inter suspectos vel incapaces, vide authorem infrà §. 50. num. 29. & §. 80. num. 16. vbi plures adiunxi & *Mincha. quest. frequent. c.* 46.

B ¶ An talis confessio per maritum hæreticum facta.] Vide *Gabriel. Quemad. de fisco sancta inquisition. quest.* 4.

DOCT. IOANN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Coitus non facit matrimonium, sed maritalis affectio.*
2. *Diuortium simulatum, non facit valere donationem inter coniuges interim factam.*
3. *Testificari an & quando possit pro domino famulus ab eo expulsus.*
4. *Vxor adulterium committens perdit dotem.*
5. *Diuortium est triplex.*
6. *Fuga est triplex.*

AMPLIA primò prædicta, vt non valeat donatio inter coniuges cóstante matrimonio, etiam si mulier & maritus diu seorsum quidem habitauerint, sed honorem inuicem matrimonij habeant: quod aliquando inter consulares personas accidit. nam & tunc donatio inter eos non valet, quia durant nuptiæ. Non enim † coitus matrimonium facit, sed maritalis affectio. Si tamen donator prius de- §. XXXIV. 1

 cesserit,

cesserit,tunc donatio valebit. iste est casus no-
tabil. in *l.cum hic status,§.si mulier,ff.isto titul.*
2 ¶Idem si inter virum & vxorem fiat † di-
uortium simulatum : interim donatio facta
inter eos non valet,quia durat matrimonium:
vt *l.sed interim, § fin.cum l.sequenti,& l.vir mulie-*
A *ri.ff.isto tit.*Ex quo infert *ibi Bart.* contra eum,
3 qui expellit † famulum suum , vt testificetur
pro eo:non enim potest testificari pro eo,cùm
censeatur eius familiaris. idem tenet *Bart.post*
Dyn.in l.1.§.si seruus,ff.de quæstion.Cyn.& alij in 2.
& in l.parentes, C. de test. Ioan. Andr. in addit. ad
Specul. titul. de testib. §.1. ver.quid si olim. Bald.
*Henricus,Abb.& alij,*signanter *Felin.in c.in literis,*
in fin. supra, de testib. Si tamen expulsio vel li-
centia fuerit realis,& nõ simulata,valeret eius
testimonium , secundum præfatos doctores,
dicentes cognosci simulationem, si in conti-
nenti rediret ad dominum. secus si ex inter-
uallo,per *l.si ventri,§.fin.ff.de priuil.cred.* Si ergo
longum interuallum præcessit , antequam fa-
mulus rediret ad dominũ, vel antea se posue-
rit cum alio,vel quæsierit se ponere,cessat præ-
sumptio simulationis: ita not. dixit *Bart.in d.l.*
*vir mulieri.*idem est de mente *Bald.in d.c.literis.*
qui dicit , quod postquam famulus est expul-
sus, non seruat amorem, sicut de affinitate so-
pita,soluto matrimonio. dicit *gloss.singularis in*
l.sed hoc ita,ff.de re iud. & ita licet conditio testis
inspicitur testificatus : vt *l. 3. §.lege Iulia.ff.de*
*test.& l.3.§.duæ causæ,ff.de Carbo.*oportet tamen
in hoc, quòd iudex arbitretur, quia de facili
fieret fraus,& intellige interuallũ,scilicet post
testificatum: si enim ante decurrisset interual-
lum,& facto testificatu reuerteretur ad domi-
num,non sufficeret: quia actus sequens decla-
rat animum præteriti temporis *l.sed & Iulianus,*
§ mutuum, ff. ad Macedon. & propterea interro-
gandum est à famulo diligenter , quare expul-
sus,& an sit reuersurus,necne.& si est vilis per-
sona,& suspecta,poterit torqueri.arg.*C.de ser-*
*uis fug.l.quæcunque,& l.mancipia.*ita dicit *Bald.in*
d.c.in literis. & sequitur *ibi Felin.in fine.* ¶Re-
deundo ergo ad propositũ, si diuortium erat
verum, vt quia aliæ nuptiæ insecutæ sunt , aut
tam longo tempore vidua fuisset mulier , vt
nullum dubium foret , alterum esse matrimo-
nium : valeret donatio inter eos: vt *dict. l. vir*
*mulieri.*facit *l.plerique, ff. de ritu nupt.* Ratio est,
quia cùm secundùm leges ciuiles per tale di-
uortium soluitur matrimonium : per conse-
quens non potest dici donatio inter virum &
vxorem.Idem dicendum eadem ratione,vbi-
cunque de iure canonico solutum esset matri-
monium. Sed si duráte matrimonio, vxor di-
uertisset à viro,vel econtra:& vt ad se reuerta-
tur,maritus vxori aliquid dedit,quæ propter-
ea reuersa est: non valebit donatio. vt *d.l. vir*
mulieri,in princ.¶Ad idem est text.valde singu-
laris in *l.si liberis,ff.de pactis dotalib.* vbi litera di-
cit, si liberis sublatis reuersa post iurgium per
dissimulationem mulier,veluti venali concor-
dia, ne dotata sit, conueniat, secundùm ordi-
nem rei gestæ: moribus improbanda est. & ita
est ibi casus singularis secundum gloss. quod
mulier dedit centum in dotem, hoc pacto, vt
vir lucretur dotem ea mortua superstitibus li-
beris. hæc mulier habens filios ex hoc matri-
monio , finxit se iratam cum viro , & ad eum
redire noluit , nisi hoc pactum remitteretur:
tandẽ remissum est. Illa lex dicit hoc pactum
non valere: & illum text. vt singularem com-
mendauit *Lud.in singul.598. incipien.pone,* &c.
¶Ex quo inferebat, quòd stante statuto, quòd
vxore præcedente , maritus lucretur dotem,
vel partem : contingit,quod vxor propter dis-
cordiam cum marito habitam,recedit de do-
mo mariti,& vadit ad domum consanguinei,
marito desiderante pacem , & vxorem suam,
petit vxor sibi remitti lucrum dotis ex statuto
ipsi marito prouenturum: & sic factũ est: non
valet, quia venalis concordia inter coniuges
prohibita est:vt *dict.l.si liberis.*secundum lectu-
ram gloss.& veram,secundũ eum. ¶Et ex hoc
forsan potest attentari , quòd si vxor alicuius
† committit adulterium , cùm ex hoc perdat 4
dotem : vt *cap.plerumque , infrà eod.secundum l.*
Regni , ipsa cum adultero debet poni in pote-
state mariti , vt ex eis faciat, quod sibi placue-
rit : vt *Foro legum, libro 4.tit.7.l.1.* & infrà latius
dicetur. Si postea maritus ipse reconciliauit
cum pacto,vel conuentione, vt remaneat ipsi
marito lucrum bonorum:talis concordia,tan-
quam venalis,non valeat.Cogitabis tamen su-
per hoc , quoniam in primo casu maritus pro-
mittit vxori illud, quod adhuc non habet. In
secundo promittit vxor marito illud , quod
sibi est acquisitum propter vxoris adulterium.
¶Ad prædictorum confirmationẽ facit, quod
voluit *Bald.in cap.ex parte 3.col.supra,de consuetu-*
*dine.*vbi dicit,quòd triplex est diuortium † in- 5
ter maritum & vxorem : scilicet temerarium:
causarium,vt propter furorem:& ignominio-
sum, vt propter adulterium. Primo casu vxor
quæ temerariè diuertit, sibi imputet: quia li-
cet dotem non perdat , tamen non debet ali
extra domum viri, vbi tenetur operari : vt *ff.*
de operis libert.l.sicut. Secundo casu debet ali ex
redditibus dotis: vt *soluto matrim.l.si cum dotem,*
§.sin autem in sæuissimo. Tertio casu vxor adul-
tera perdit dotem per sententiam , non ipso
facto : & si decedat ante sententiam , eius hæ-
redes non debent perdere dotem: quia pœnæ
delictorum non intentatorum,non transeunt
ad hæredem:*l.1.C.ne ex delict.defun.*nisi istæ pœ-
næ essent deductæ in pactum, vel dic, vt *C.de*
adult.l.fin.& ff.soluto matrim.l.etiam,§.hæreds.
ista sunt verba *Bald, vbi suprà.* per quæ satis vi-
detur sentire conclusionem prædictam, cùm
facit differẽtiam inter diuortium proueniens
ex temeritate,vel causa,vel ignominia. ¶Fa-
cit quod voluit *Bald.in l.1.2.col.in versic.& not.*
quod fuga triplex est. C. de adulti. acti. vbi dicit,
quòd † fuga est triplex , voluntaria , & illa 6 B
suspicio-

suspicionem inducit: causaria, cum causa, &
ista nullam suspicionem inducit: alia est igno-
miniosa: vt ibi larius per eum, quem refert &
sequitur *Iason in repet. l. admonendi, ff. de iureiur.*
74. col. in fin. vers. 2. limita.

ADDITIONES.

A ¶ Contra eum qui expellit famulum suum.]
Vide *Mincha. lib. 2. Controuersiarum frequent. cap.*
33. num. 8.

B ¶ Quod triplex est diuortium.] Vide *Couar.*
de sponsalibus parte 2. c. 7. §. 4. n. 1. & seq.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Matrimonium est inter Iudaos.*
2. *Iudai tenentur dotare filias.*
3. *Bona mariti sunt vxori tacitè obligata, etiam si maritus sit Iudaus*
4. *Hareticus peior est infideli.*
5. *Velleiani beneficium est denegandum haretica mulieri.*
6. *Mulier catholica, si à viro catholico recedit, & efficiatur haretica; si maritus alienauit aliquas res suas, si ad fidem reuertatur, ipsa non habebit in illis bonis hypotheca priuilegium.*

§. XXXV. AMPLIA secundò prædicta, vt non va-
leat donatio inter coniuges facta, con-
stante matrimonio, nedum si sint Christiani,
sed etiam si Iudęi fuerint. Vnde si Iudęus con-
stante matrimonio aliquid donauit vxori, non
1 valet donatio: quia inter Iudæos † est matri-
monium verum, quamuis non ratum: vt in *c. de*
infidelibus, suprà, de consanguin. & affin. & gloss. &
doct. Si autem inter eos est matrimonium, per
A consequens donationes [a] inter eos factæ non
valent, per iura prædicta, quæ generaliter dis-
ponunt, & generaliter sunt intelligenda: vt in
c. si Roman. 19. dist. & c. solita, suprà, de maior. &
obed. ¶ Iudæi enim ligantur [b] legibus, & gau-
dent priuilegiis earum: vt *l. de Iudæis, & l. spado-*
nem, §. iam autem, ff. de excus. tutor. vbi per illum
texr. dicebat *Bald.* not. verbum, quòd Iudæus
potest esse procurator Christiani. ¶ Ad idem
facit quod suprà dixi in §. hodie, in verb. &
C 2 procedit hoc, dum dicebam, quòd [c] pater † vel
mater Iudęi tenentur dotare filias, & dare do-
nationem propter nupt. filiis: adeò quòd si le-
gitima non sufficiat, possunt ob hoc diminue-
re fideicommissum. vt mirabiliter voluit *Bald.*
in authent. res quæ, C. communia de legatis, in fin. &
ita priuilegium datũ per illam authen. exten-
ditur ad Iudęos, quod videtur satis consonum
rationi: cùm illa authent. sit introducta fauo-
re matrimonij, quod inter ipsos Iudæos con-
stat: vt superius dixi. ¶ Ad idem facit quod vo-
luit *Hostien. & post eum Ioan. And. Ant. & alij in c.*
3 *gaudemus, suprà tit. prox.* vbi dicunt, quòd † pri-
uilegium tacitæ hypothecæ, quod habet vxor
in bonis mariti pro sua dote. de quo in *l. assi-*
duis, C. qui potior. in pign. habe. & in §. fuerat ante,
Instit. de act. ne dum habent locum inter Chri-
stianos, sed etiam inter Iudæos. ¶ Nec obstat
textus in *l. 1. cum authent. ibi posita, C. de Iuda.* &
habetur per *gloss. in c. ex literis, suprà, de pignor.*
dum ibi dicitur, illo priuilegio tacitæ hypo-
thecæ & prælationis non gaudent mulieres,
quæ non participant de fide: quia illud debet
intelligi de hæreticis, non autem de illis quæ
semper fuerunt infideles: quia † melius est 4
viam Domini non agnoscere, quàm post agni-
tam retroire: vt *capite, quidam, de apost. cum*
concordantiis, de quibus ibi in *gloss. fin.* & per
sanctum Thomam 2. 2. quæst. 10. artic. 6. vbi inter
cætera dicit, quòd in infidelitate consideratur
comparatio eius ad fidem, & ex hac parte gra-
uius peccat contra fidem, qui renititur fidei
susceptæ: sicut grauius peccat, qui non implet
quod promisit, quàm qui non implet quod
nunquam promisit. Et secundum hoc infide-
litas hæreticorum, qui profitentur fidem
Euangelij, & ei renituntur, eam corrumpen-
tes, grauior est, quàm Iudæorum, & aliorum
infidelium, qui nunquam fidem Euangelij
susceperunt. Vnde grauius delinquunt hære-
tici, quàm Iudæi. Iustum videtur, quòd Iudæi
gaudeant priuilegiis legum, hæretici autem
non. ¶ Et ex hoc dicebat singulariter *Vincen-*
tius in cap. si aduersus, infrà, de hæreticis. quòd mu-
lieri † hæreticæ denegandum [d] est beneficium 5 D
Velleiani, cùm sit inductum fauore mulie-
rum. Sed dicit, quòd hæreticus bene potest
vti beneficio Macedoniani, cùm sit inductum
in odium creditoris, & non in fauorẽ debito-
ris. Sed *Archi. 4. quæst. 1. in summa* refert hoc di-
ctum vltra medium: sed non videtur illud se-
qui, vt ibi per eum. Infideles autem non sunt
exasperandi, sed benigne fouendi, vt ad fidem
catholicam reuertantur: vt traditur in *d. cap.*
gaudemus. Concluditur ergò, quòd *dicta authen.*
debet intelligi de muliere hæretica, ex quo
sub illo titulo situatur: quia quando est du-
bium de intellectu alicuius iuris, debemus
eum intelligere, secundum rubricam, sub qua
situatur: vt vult *gloss. in cap. tibi qui in parte certa.*
de rescript. lib. 6. ibi not. *Dominicus.* similis *gloss. in*
cap. 1. de offic. deleg. eod. lib. cum multis similibus,
quas aliàs cumulaui in *cap. potuit, de locato* in
meis collectis. Ergo de mulieribus hæreticis
debet intelligi illa authent. vt volunt docto-
res præallegati: quamuis *Cardinalis & Abbas in*
d. c. gaudemus. quos sequitur *Alexandrinus*, te-
neant contrarium. Ex his infertur, quòd si
† mulier catholica contraxit matrimonium 6
cum viro catholico: deinde effecta est hæreti-
ca: demum maritus alienauit res aliquas ip-
sius mariti: postea reuersa est ad fidem: in præ-
dictis rebus non habebit vxor priuilegium
hypothecæ. argum. *l. fin. §. in præsent. vers. quod si*
fortè, C. de episc. & cleric. & authent. vt cum de ap-
pella. cognoscitur, §. si quis verò de prædictis. vers. si ve-
rò post hæc fratres, col. 8. cum aliis, de quibus per
Albericum in dict. authent. item priuilegium, C. de
hæreticis. bona tamen hypothec. per maritum
alienata, postquam vxor hæresim commisit,

illa ad fidem reuersa recuperare potest: vt *authent. idem est eodem tit.* ſtamus *Salyceto in l. 1. eod. tit.* Intelligitur ergo prædicta authent. de mulieribus hæreticis: nisi dixeris, prout dicit *gloss. Bart. & Angel. in authent. de priuilegiis dot. mulieribus hæreticis non præstandis, colum. 8.* vnde sumpta fuit prædicta *authen. item priuilegium.* quòd omnes qui ſunt extra fidem Chriſtianam, & non ſunt membrũ ſanctæ catholicæ Eccleſiæ, ſunt hæretici. Cogitabis. An autem infideles, præſertim Iudæi, habeant filios in poteſtate, dixi latè in tractatu Inſularum, c. 3. §. 2. in princip.

ADDITIONES.

A ¶ Donationes inter eos factæ non valent.] Vide hæc eadem verba authoris per *Dueñas, regul. 221. ampliat. 5.* & quo pacto inter infideles matrimonium conſiſtat, vide text. *l. final. tit. 6. part. 4. & Couar. de ſponſalibus, part. 2. c. 6. §. 10. n. 3.* & eruditè more ſuo *Frater Domin. de Soto ſuper 4. ſententiarum, diſt. 36. quæſt. 1. art. 1. per totum, Ioan. Lup. Segob. de matrimonio & legitimatione, in princ. n. 23.* & an proles eorum legitima ſit. *Couar. vbi ſuprà, part. 2. cap. 8. §. 1.*

B ¶ Iudæi enim ligantur legibus & gaudent priuilegiis earum.] Adde *Ioan. le cirier. de primogenitura, quæſt. 17. n. 3.* & vtrum iſti etiam inter Chriſtianos vtantur lege Moſaica, vide *eundem Ioan. le cirier. dicto loco, quæſt. 16. n. 7. & ſequent. & Couar. de ſponſal. part. 2. c. 6. §. 10. n. 3.*

C ¶ Pater vel mater Iudæi tenentur dotare filias.] Vide *Ioan. Campet. de dote, q. 47. & Baetiũ, de dotibus, c. 11. n. 5. & text. l. 9. tit. 11. part. 4.*

D ¶ Denegandum eſt priuilegium Velleian.] Vide *Ant. de Meneſes in l. ne paßim, n. 16. C. de iuris & fact. ignor. & Ioan. Arelat. de heret. 18. notabili.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio ſi fiat inter eos, qui putabantur coniuges, qui in veritate coniuges eſſe non poterant, talis donatio non valet.*
2. *Matrimonium verum & putatiuum æquiparantur.*
3. *Vxor vera ſicut per adulterium perdit dotem, ita etiam vxor putatiua.*
4. *Vxor putatiua in ſua dote habet priuilegium tacitæ hypothecæ in bonis mariti, ſicut vxor vera.*
5. *Liber homo bona fide poſſeſſus, vt ſeruus, acquirit ei, cui ſeruit, ex re, vel opera.*
6. *Emptor rei alienæ propter bonam fidem lucratur fructus induſtriales.*
7. *Donatio facta conſtante matrimonio vero inter coniuges, non valet, nec etiam inter coniuges putatiuos.*
8. *Soluens ex falſa cauſa, quam ſcit eſſe falſam, videtur donare, nec repetit.*
9. *Ingrediens monaſterium, offerens ſe & ſua, ſciens ingreſſum non tenere, vitiato ingreſſu non repetit quod donauit.*

§. XXXVI. AMPLIA tertiò prædicta, vt non valeat donatio facta inter coniuges conſtante matrimonio, non ſolùm quando matrimo-
A nium eſt verum, ſed etiam [a] ſi eſt putatiuum.
1 Vnde ſi fiat † donatio inter eos, qui reputabantur coniuges, qui in veritate coniuges eſſe non poterant: non valet talis donatio. Aliàs ſequeretur, quòd melioris conditionis eſſent, qui delinquunt, quàm qui non delinquunt. Ita dicit text. in *l. 3. § videamus, ff. iſto tit. & in l. ſi ex voluntate, C. eod. gloſſ. & doct. in c. fin. infrà eod.*
¶ † Et poteſt eſſe ratio huius, quia matrimo- 2
nium verum & putatiuum regulariter æquiparantur: vt probatur in *cap. debitum, de bigam.* vbi dicitur, quòd ſicut per ſecundum matrimonium verum contrahitur bigamia: ſic etiam
per matrimonium [b] putatiuum. ¶ Item ſicut B
per matrimonium verum contrahitur publica honeſtas: vt in *c. ſponſam fratris, ſuprà, de ſponſ. & capit. literas, cap. acceßit, ſuprà, de deſponſ. impu.* ſic etiam per matrimonium putatiuum: vt *cap. ad audientiam, ſuprà, de ſponſ.* ¶ Item ſicut per matrimonium verum legitimantur filij antea nati: vt *cap. 1. & c. tanta, ſuprà, qui filij ſint legitim.* ita per matrimonium putatiuum data ignorantia alterius coniugum: vt eſt textus valdè ſingularis in *c. ex tenore, eod. tit.* ¶ Et hinc eſt, quòd ſi lex, ſtatutum, vel conſuetudo diſponit quòd acquiſita conſtante matrimonio inter coniuges, debeant diuidi inter eos, habebit locum nedum in matrimonio vero, ſed etiam in putatiuo. Ita dicit multum notanter *Abb. in cap. 2. iſto tit. per gloſſ. ibi iuncto textu.* refert & ſequitur *Andreas Siculus in cap. ex literis, ſupra, de pign. & in cap. iurauit, de probat. col. 4.* vide *Ludouic. conſ. 167. incipiente, Anton.* Idem diſponit *l. regni, Foro legum, lib. 3. tit. 6. leg. 4.* quod tene menti pro ampliatione legis regni, *Foro legum, lib. 3. tit. 3. leg. 1.* quæ dicit, quòd omnia acquiſita cõſtante matrimonio, debent æqualiter diuidi inter coniuges: vt intelligatur non ſolùm in matrimonio vero, ſed etiam in putatiuo. ¶ Ad prædicta etiam facit gloſſa communiter approbata in *cap. plerunque, infra, iſto tit. & in l. conſenſu, in ver. animum, in fin. C. de repudiis.* quæ voluit, quòd
ſicut vxor † vera propter adulterium perdit 3
dotem, vt ibi: ſic [c] etiam putatiua: quia nec C
matrimonium, nec ſpem matrimonij violare licet: vt *l. ſi vxor, ff. de adult.* & eſt bonus textus ad prædicta, in *authent. de nupt. § ſi verò ab initio, coll. 4. gloſſ. in l. penult. § fin. ff. ad municipales.* vbi dicit, licere marito vel patri occidere adulterum vxoris putatiuæ. Illam tamen gloſſam reprobat *Bartol. in l. marito, § fin. ff. de adult.* Poteſt ergo maritus accuſare vxorem putatiuam de adulterio, non tamen iure mariti, ſed iure extranei: quo caſu ſufficit probari matrimonium contractum eſſe, licet non probetur valere: vt *dict. l. ſi vxor.* & tenet *Bald. in l. non ignorat, 3. col. verſic. in crimine verò adulterij, C. qui accuſare non poteſt.* Et videtur hoc ſatis æquum. Nam vxor
† putatiua in ſua dote habet priuilegium taci- 4
tæ hypothecæ in bonis mariti, ſicut vxor vera: vt eſt *gloſſ. not. in l. aßiduis, C. qui pot. in pign. hab. & ibi Cyn. in 7. quæſt.* qui dicit ita communiter teneri. idem tenet *gloſſ. iuncto text. in l. ſi cùm dotem, § fin. ff. ſoluto matrim. & in l. 2. § final. ff. de priuil. cred.* notat *Angelus de Aretio, & Iaſon in §.*

fuerat

fuerat ante, *Instit. de actio.* §. 12. *col.* doctores nostri, signanter *Andreas Siculus in dicto capitulo, ex literis, supra, de pign.* His adde, quòd prælatus putatiuus potest administrare res ecclesiæ, dum est in possessione. & hoc primò necessitate rei, vel vtilitate ecclesiæ: vt vult *Imol. in cap. querelam, de election. & in cap. in literis, de restit. spol.* & sic debet intelligi *gloss. in l. iusiurandum quod ex conuentione, 2. ver. non competit, de iureiur.* Alienare tamen principaliter non potest. 12. *quæst.* 2. *cap. alienationes.* tutor tamen putatiuus, cuius persona nunquam legitimatur, nisi per iudicem: vt in *l.* 1. §. *idem Pompo. ff. quod falso tutore authore, & ibi per Ioan. de Aret.* quia licet in prælato sit reperire quasi possessionem prælaturæ: in tutore tamen nulla inuenitur quasi possessio, licet sit inuenire actum exercitij. Si enim esset inuenire in tutore quasi possessioné esset, inuenire fructum aliquem correspondentem quasi possessioni. Sed nullus fructus est in tutore, quem lucrifaciat: in prælato autem sic: & hoc est subtile multum, secundum *Bald. in lege. si u qui, ff. de eo qui pro tutor. vel curatore.* ¶ Habet etiam vxor putatiua priuilegium in sua dote: quia sicut dos vera alienari non potest, vt sunt iura vulgaria, de quibus suprà habita fuit mētio: sic nec putatiua: vt est glossa valdè singularis in *lege, dotale prædium,* §. *dotale, ff. de fundo dotali.* & bene facit textus in *l.* 4. *eod. tit.* vbi dos data pro matrimonio contrahendo, & sic in sponsalibus de futuro, gaudet dicto priuilegio. ¶ Habet etiam aliud priuilegium: quia si dictat statutum, quòd instrumēta dotalia habeant executionem paratam: intelligitur non solùm super dote vera, sed etiam super putatiua. elegans dictū fuit *Bald. in l.* 1. *in fin. C. de condi. ob causam.* de quo facit sestum *Andreas Siculus in consil.* 43. 11. *col.* 2. *parte.* Vnde sicut maritus verus lucrans fructus dotis veræ pro oneribus matrimonij supportādis, *l. pro oneribus, C. de iure dotium, cap. salubriter, de vsuris, l. insulam,* §. *fructus, ff. soluto matrimon.* facit *l. Titius, ff. pro socio.* vbi dispositum in socio vero, habet locum in putatiuo: quia bona fides contrahentium hoc operatur, vt consules putatiui tolerati, quo ad huiusmodi effectus, habeantur pro veris. arg. *l. Barbarius Philippus, ff. de officio præt.* notatur in *cap. scissitatus, de rescript.* nam & homo liber

5 † bona fide possessus, vt seruus, acquirit ei, cui seruit ex re, vel opera sua. *l. qui bona fide, in princ. ff. de acquirend. rerum domino. l. qui fundum,* §.

6 *fin. ff. de vsucap. pro emptore.* † Emptor etiam rei alienæ propter bonam fidem lucratur fructus industriales. *l. bona fidei, in princip. ff. de acquirend. rerum domin. l. qui scit,* § *præterea, ff. de vsur.* Item propter bonam fidem acquirit quis rem alienam vsucapione, vel præscriptione. *l.* 1. *C. de vsucapione transform. Instit. de vsucap. in princip. cap. fin. de rescript.* Cùm autem in his, & multis, de quibus per *Andream Siculum in dict. cap. ex literis, suprà, de pign.* & latius per *Bald. Nouellum in suo tractatu de dote, in* 11. *parte.* Vxor putatiua priuilegiata existat, & vxori veræ æquiparetur: iustum profectò videtur, vt sicut vxor vera propter adulterium perdit dotem, sic etiam putatiua. Et consequenter, sicut † donatio facta constante matrimonio vero inter coniuges non valet, sic nec inter coniuges putatiuos. ¶ Et adeo non valet donatio inter coniuges putatiuos, quòd etiam morte [d] donatoris non confirmatur: vt *l.* 3. §. *videamus, ff. de isto titul. & in d. l. si voluntate, & ibi not. Bald.* dicens, quod vxor illicita non potest effectualiter donare, nec potest talis donatio confirmari. Est de hoc melior text. in *l. cùm hic status,* §. *pen. in fin. ff. isto titul.* quem text. ad hoc allegauit pro singulari, & not. *Bald. in l. eam quam,* 5. *col. versic. modò ego quæro, vtrum lex nostra, C. de fideicomm. & Alexand. in l. donationes, la* 1. *C. isto tit. & in l. donatione* 8. *colum. in ver. in eadem, C. de collation. post Ludouic. ibi* 4. *col. idem Alexand. in l. si cùm dotem,* § *fin. co. antep. ff. soluto matrim.* vbi adducit multa similia, quæ videas per te. & *Andreas Siculus in l. si diuortio,* 14. *colum. ff. de verbor. oblig. & consil.* 46. 12. *parte.* de quo infrà latius dicetur. ¶ Si igitur donatio non valet, ergo coniugi donatori competit repetitio: intellige, quando ignorauit impedimentum matrimonij, secus si vterque coniunx sciuit, vel saltem maritus qui donauit. Nam tunc non repetit, sed fisco [e] applicantur res donatæ, si matrimonium non fuit carnali copula consummatum: vt *l. cùm hic status,* §. *fin. ff. isto titul.* Si autem fuisset matrimonium carnali copula consummatum, res donatæ à marito impedimentum sciente, temanere debent cum vxore ignoranter recipiente: per textum singularem in *l. fin. ff. de leg.* 1. *& in l.* 2. *C. de his qui, vt indig.* vbi qui accipit vxorem illegitimè scienter, ab ea non capit, sed ipsa bene capit ab eo. ita tenet *Bald. Nouellus in d. suo tractatu, de dote, charta* 140. *colum.* 3. ¶ Et ratio differentiæ inter vnum casum & alium est: quia quando nondum fuit consummatum matrimonium, res est integra, & potest mulier sine difficultate alteri nubere. Sed quando fuit consummatum matrimonium putatiuum, iam vxor remanet corrupta, & de facili non potest alteri nubere, quasi iam stetetit pro concubina alterius, & non pro vera vxore. *dicto* §. *Videamus.* Vnde in compensatione talis amissi pudoris, iura indulgent dictam retentionem rerum donatarum, & non curant applicare fisco, quod est notandum secundum eum. Sed quamuis hæc sua dicta videantur satis colorata, tamen ipse postea subtilius inuestigans, mutauit sententiam, dicens, quod vxor ignorans impedimentum & decepta cui maritus aliqua donauit: retinebit sibi, quamuis non fuerit carnaliter cognita: non solùm si esset donatio facta propter nuptias in recompensationem dotis, cum pacto de lucrando: sed etiam, si esset simplex donatio. per textum quem reputat singularem in *l. qui contra, C. de incestis nupt.* ibi: siue deinceps quoquo modo

Margin: 7 D E

modo datum fuerit. *iuncto versic. exceptis.* nec ibi sit differentia, si fuerit matrimonium consummatum per copulam carnalem, vel non. Ex quo enim turpitudo versatur ex parte dantis, & non recipientis, & trásfertur dominium in recipienté cum spe non repetendi. argum. *l. idem est, § sed quod meretrici, ff. de condict. ob turp. causam, & 5. part. tit. 14. leg. 50. & 51.* de quibus suprà fol. 3. col. 1. facit bene text. in *l. cuius per*
8 *errorē, ff. de reg. iur. & l. 1. de condi. indeb.* vbi † soluens ex falsa causa, quam scit esse falsam, videtur donare, & ideo non repetit. & inde est,
9 quod intrans † monasterium, offerens se & sua monasterio, sciens ingressum non tenere, vitiato ingressu non repetit quod donauit. ita not. tenet *Bart. in authent. ingressi, C. de sacrosanct. ecclesiis, Anton. Abb. & alij in c. in præsentia, suprà, de probat. & in cap. pen. eod. tit.* vbi per Modern. signanter per *Franciscum Aretinum, de quo per gloss. & doct. in cap. quod ad te, de cleric. coniug.* & per doctor. de quibus per *Felin.* remissiuè in *dicto cap. in præsentia, 17. col. vers. 2. quæro.* quos videas per te. Idem videtur dicendum in casu nostro. Et ideo ex quo iam fuit quæsitum mulieri prædictæ, non est conueniens, quòd fiscus ab ea auocet, tanquā ab indigna, cum ipsa non fuerit in culpa. Hoc voluit *gloss. not. in l. ea quæ, C. de donat. ante nupt. & in l. eum qui, in gloss. final. C. de adult.* tenet *Bart. in l. miles ita, § mulier, ff. de test. mil.* & bene facit text. in *d. l. fin. de leg. 1. & in l. 2. C. de his quibus vt indig.* quæ principaliter emanarunt fauore mulierum deceptarum, vt possint capere ex testamento, vel aliàs à maritis decipientibus eas, nec se restringant ad matrimonium carnali copula consummatum, maximè quia verecunda esset probatio virginitatis hoc casu. Vnde placet mihi ista opinio, quæ est fauorabilis mulieribus, præsertim si interuenit osculum, & alia, quæ inter sponsos interuenire solent. arg. *l. si sponso, C. de don. ante nupt.* cum aliis, de quibus suprà dictum est. Cogitabis tamen super hoc, & videas *Bald. Nouellum in dicto tractatu, charta 143. 2. col. ver. & secundum prædicta.* vbi etiam per eum latissimè, quid fiet de dote & donatione propter nupt. & aliis lucris habitis inter coniuges putatiuos. & ibi notatur de intellectu *dictæ legis, qui contra, C. de incestis nupt. & c. & si necesse, infrà isto tit.* vbi videre poteris ad saturitatem. & *5. partit. titul. 14. l. 50. & 51.*

ADDITIONES.

A ¶Sed etiam si est putatiuum.] Vide *Couar. de sponsal. 2. parte, c. 7. § 1. n. 7. & Baëtium de decimis tut. c. 12. n. 17. & Dueñas regul. 221. ampliatione 4.* & in ceteris casibus & effectibus matrimonij putatiui. Vide quos adiunxi suprà §. 21. n. 8. vers. secus si esset nullum, & authorem infrà § 62. num. 23.

B ¶ Ita per matrimonium putatiuum.] Vide text. *l. 1. tit. 13. p. 4. & l. 2. tit. 15. ead. part. & l. 3. tit. 3. part. 4. & Couar. de sponsal. part. 2. c. 8. § 1. n. 2. & Dueñas regul. 150. limitatione 2. vers. circa quam.*

¶Sic etiam putatiua.] Vide *Tauristas in l. 80.* C
& l. 81. Tauri. & Suarez in l. 1. tit. [de las ganancias] lib. 3. Fori. fol. 2. col. 2. versic. faciat gloss. singulario. & Villalobos inter communes opiniones, versic. adultera, n. 68. & Couar. de spons. p. 2. c. 7. § 6. n. 1.

¶Morte donatoris non confirmatur.] Vide D
Ant. Gomez l. 52. Tauri n. 56. versic. secundo infero, & Couar. de sponsal. part. 2. c. 7. § 1. n. 7. & Suarez in l. 1. tit. [de las ganancias.] l. 3. For. vers. & in tantum non valet. & infrà § 81. ad fin. vbi etiā dixi.

¶Sed fisco applicantur res donatæ.] Adde E
Suarez d. l. 1. tit. [de las ganancias.] lib. 3. Fori. vers. sed si donator sciebat, & Couar. de sponsal. part. 2. c. 7. § 1. n. 7. versic. nec mirum. & de pœna cōtrahentium prohibitas nuptias scienter, vel ignoranter, & de confiscandis, vel non, bonis eorum, vltra text. *l. 50. & 51. tit. 14. part. 5. & Bald. Nouel. hic allegatum, qui parte 11. per tot. in suo tractatu de dote* latissimè scripsit; vide *Suarez dict. l. 1. vers. cogitabam, & Couar. de sponsal. parte 2. c. 6. § 8. n. 22. & per totum, & Anton. Gomez l. 52. Taur. n. 7.*

DOCT. IOANN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio facta inter concubinarios an valeat.*
2. *Legare an possit quis concubinæ.*
3. *Homines omnes à principio liberi nascebantur.*
4. *Donari potest cuilibet cui non prohibetur per legem, siue sit absens, siue præsens, notus vel ignotus.*
5. *Libertus ingratus potest propter ingratitudinem redigi in seruitutem.*
6. *Concubinarius coitus non fuit à lege ciuili approbatus, nec reprobatus, sed toleratus, & num. 8.*
7. *Concubinarius donando concubinæ non peccat: nec ipsa recipiendo.*
9. *Miles armata militia non potest donare, vel promittere suæ concubinæ, & num. 11.*
10. *Castitas maior requiritur in militibus quàm in paganis.*
11. *Rex an possit donare suæ concubinæ, & num. 13.*
12. *Iura naturalia sunt immutabilia.*
13 *Aduocatus dicitur miles & etiam doctor, & non possunt donare concubinæ.*
15. *Testamenta aduocatorum & doctorum non possunt ratione præteritionis contratabulari: sicut nec testamentum militum armata militia.*
16. *Substitutio facta à doctore post pupillarem ætatem erit directa, sicut facta à milite.*
17. *Milites armata militia non conueniuntur, nisi in quantum facere possunt.*
18. *Doctor qui legit per viginti annos, est clarissimus & miles.*
19. *Torqueri non debent milites nec doctores.*
20. *Doctor an præcedat militem.*
21. *Donatio à milite vel doctore facta concubinæ an valeat.*
22. *Doctor qui legit per viginti annos, potest legere per substitutum.*
23. *Illustris seruire potest per substitutum.*
24. *Doctor postquam legit per viginti annos, efficitur comes Palatinus, & consequenter legitimare potest spurios, & notarios creare: & quid in doctore de rescripto.*

Ex istis infertur ad quæstionem, quam hic §. XXXVII.
ponit *Alexand.* an valeat † donatio facta 1
inter concubinarios. Nam prima facie videtur dicen-

dicendum, quòd non: quoniam ex quo non
valet inter coniuges putatiuos, quia vbi vxor
tenetur quasi concubina, vt suprà dixi, pari ra-
tione non debet valere inter ipsos concubi-
narios: sicut dicimus in simili, quòd *titulus, vnde
vir & vxor*. non habet locum inter concubina-
rios: vt voluit *glossa not. in §. consideremus, in au-
thent. de triente & semis. col. 3.* & latè *Ludouic. in l.
1. C. vnde vir & vxor*. Veritas est, quòd valet, nec
reuocatur: etiam si matrimonium inter eos
postea fuerit contractum: vt est casus in *l. do-
nationes in concubinam, ff. de donat.* vbi litera dicit,
Donationes in concubinam collatas non pos-
se reuocari, conuenit. nec si matrimonium in-
ter eos postea fuerit contractum, ad irritum
recidere potest. § Bene facit textus in *l. qui con-
cubinam in princip. & in l. legata, §. parui, ff. de le-
2 gat. 3.* vbi dicitur, quòd potest quis † legatum
facere concubinæ: de quo latè per *Ludouic. con-
sil. 43. incipiente ad primum*. vide *Bart. in l. mulier,
in princip. ff. de re iud. Bart. in l. milites, C. de testam.
milit.* Valebit ergo donatio facta concubinæ
tempore concubinatus: quamuis postea con-
tracto matrimonio res donatæ tradantur: vt
est casus not. in *l. si prædia, ff. isto tit.* § Ratio di-
uersitatis inter vxorem putatiuam, & concu-
binam, quantum ad hoc, potest esse: quia li-
cet inspecto iure naturali primæuo, nulla esset
differentia inter vxorem & concubinam, se-
A cundum quod omnis a coitus seu coniunctio
erat legitima & æqualis: vt putabant Ethnici,
secus vt verum, vt in additione: vt *authent. de
nuptiis, col. 4. & in authent. quibus modis naturales
effi. sui. §. natura. coll. 7. & authen. quibus modis na-
turales effic. legit. §. liceat, col. 6.* quod ius non erat
B coarctatum b aliqua naturali ratione, imo ho-
mines passim bestiarum more vagabantur, &
sibi victu ferino vitam propagabãt, nec quic-
quam ratione animi, sed pleraque viribus cor-
poris administrabant: nondum diuinæ reli-
gionis, non humani officij ratio colebatur: ne-
mo nuptias viderat legitimas: non quisquam
certos prospexerat liberos. ità dicit *Tullius in
proœmio Rhetorica antiqua*. Idem voluit *Bald. in
cap. filij nati. si de feudo fuer. contron. inter dom. &
agnat. lib. feudo.* aliàs est tit. de impub. vbi di-
3 cit, quòd iura quæ dicunt, à principio † omnes
homines liberi nascebantur: vt not. in *lege,
manumissiones, ff. de iustit. & iure.* debent intelli-
gi in illo rudi seculo, quo matrimonia nec
erant nominata, nec cognoscebantur: quo
tempore, quinimò nec postea in primo, vt ita
dixerim, iuris ciuilis latere, antequam super-
uenirent plenæ definitiones nominum: vt
habetur in *l. 1. ff. de contrahend. empti.* non erat
cognita donatio, nec alia nomina contra-
ctuum: imò nomine venditionis continebatur
omnis commutatio: vt *ff. de stat. libe. l. statu
liberi, §. Quintus.* ita dicit *Bald. in l. voluntas, ad
fin. C. de fideicomm.* tunc aut à quocunque do-
nari poterat, & cuicunque. Nec postea hoc
fuit immutatum, nisi in aliquibus personis:
nam & quilibet potest donare, & cuilibet
† potest donari, cui non prohibetur per leges, 4
siue absens sit, siue præsens, notus vel ignotus:
vt *l. absenti, ff. de donat. & l. nec ambigi & l. in extra-
neos, C. eod. tit.* § Superuenit postea ius posi-
tiuum, quod approbauit quasdã coniunctio-
nes, vt matrimonium: vt *l. 1. §. 1. ff. de iust. & iur.
& Instit. eod. §. ius naturale.* tũc incepit differen-
tia inter vxorem & concubinã ratione digni-
tatis, quam vxor consequitur propter matri-
monium: vt *dict. l. item legato. §. parui. ff. de lega. 3.*
vbi dicitur, quòd inter vxorem & cõcubinam
in sola dignitate est differentia. & statim quòd
fuerunt cognita matrimonia, duplex homi-
num genus esse cœpit, scilicet, legitimorum, &
non legitimorum. postea tertium genus esse
cœpit, scilicet, legitimatorum, qui propter in-
gratitudinem in pristinam qualitatem redire
possunt: vt *l. manumissiones, ff. de iustitia & iur.* ad
instar libertatis, à qua † ingratus libertus erga 5
dominum reuocatur in seruitutem ab eodem.
l. diuus, in fine, & l. ingratus, de iure pat. quia ista
æquiparantur: vt *auth. quibus modis natural. effic.
legit. §. liceat, col. 6. secundum Bald. in d. c. filij nati.*
quod quidem ius positiuum, quãtum ad hoc,
fuit ante leges consultorum. Nam, vt inquit
Iosephus, Eliphat fuerunt legitimi quinque filij:
Amalech enim naturalis erat de concubina
Tanna nomine procreatus *de antiquitate, lib. 1.
cap. 1.* Et considerata affectione, quæ inter con-
iuges esse poterat, ne mutuo amore se spolia-
rent, & ne impediretur studium educandi fi-
lios legitimos, & ne matrimonia venalia fie-
rent, fuit constitutum, vt tales donationes in-
ter eos non fierent: vt dixi suprà in §. sunt aliæ
donationes, in princ. Et per hanc prohibitio-
nem nõ fuit prohibita donatio, nisi inter con-
iuges veros. & propterea mero iure valebat
donatio inter coniuges putatiuos. Sed quia vi-
debatur absurdum, quod melioris cõditionis
essent, qui delinquebant, contrahendo illicita
matrimonia: quàm qui non delinquebant, iu-
stè contrahẽdo: statutum fuit, huiusmodi do-
nationes inter coniuges putatiuos ratas non
esse: vt *l. 3. §. videamus, ff. isto tit.* Coitus † autem 6
concubinarius nec fuit approbatus à lege ci-
uili, nec reprobatus, sed toleratus: vt *ff. & C. de
concubin.* Vnde remansit in primo iure natura-
li, secundum quod, vt dixi, valebat donatio
inter concubinarios: imò adhuc expresse hoc
permisit, per dictam legẽ, donationes in con-
cubinam: confirmando ius primæuum. Et hoc
ideo, quia non tãtus amor præsumitur in con-
cubina, sicut in vxore etiã putatiua: & sic ces-
sant rationes, propter quas donatio inter con-
iuges fuit prohibita. ita dixit *Paul. in dicta lege,
donationes*. ad quod bene facit text. in *dict. §. vi-
deamus, in vers. diuus tamẽ.* & adhuc per istas do-
nationes præstabitur materia separationis in-
ter ipsos concubinarios: quod optandum vtri-
que est. § Nec tali donationi factæ concubinæ,
ius nostrum pontificium resistit: quia † ex quo 7
præsup-

præsupponimus eam cõcubinam, & per con-
sequens à concubinario cognitam, concubi-
narius ei donando, & ipsa recipiendo non
C *peccant: cùm videatur dunatum causa remu-
nerationis: vt not. voluit *Hugo in c. qui venatori,
el 1. 86. dist.* quem refert & sequitur *ibi Archidia.*
& sic intelligunt ipsi *gloss. ibi in ver. meretricibus.*
qui dicit valere donationem factam meretri-
cibus, de quo infrà subiiciam. Er ita conclud-
mus valere donationem factam inter concu-
binarios. ¶ Intellige tamen, quum ambo sunt
8 soluti: quia talis † concubinarius solummodo
est toleratus à lege ciuili: vt *l. 1. & 3. ff. de concu-
bina, & l. vnica, C. eod.* ea enim potest esse con-
cubina, quæ potest esse vxor. vt in *authent. vt li-
ceat matri & auiæ, §. ad hoc, col. 8. & gloss. in dict. l.
1. ff. de concubin.* Si ergo tali concubinæ aliquid
donetur, vel etiam promittatur à concubino:
valet donatio, vel promissio: vt traditur in
prædictis iuribus. quia vt dicit *Anton. consil. 14.*
potuit vir moneri ad hanc donationem, qua-
dam pietate ductus, fortè vt illa nubat, & ma-
lam vitam non sequatur. Maximè si iam desie-
rit esse concubina. nam tunc efficacius valet
donatio: vt est *gloss. in dict. l. miles ita, §. mulier, ff.
de testam. mil.* quam multum commendat *Paul.
in dict. l. donationes, ff. de donat.* ¶ Et intellige præ-
dicta de concubina iam habita. secus de futu-
ra, cui donari non potest, etiam per priuatum.
vt not. voluit *Angel. in dict. §. mulier.* de quo ex-
clamat *Alexand. in l. affectionis, ff. de don. in apostil-
lis.* nec ipsa potest amasio donare: vt *l. fin. ff. de
act. & oblig.* vbi videtur casus secundum vnum
intellectum. ¶ Hæc tamen limita, nisi sit miles
9 †armatæ militiæ: qui non potest donare vel
promittere suæ concubinæ: vt est casus, & ibi
not. *Cyn. & aly in l. 2. C. isto tit.* facit text. in *l. mi-
les ita heredem, §. mulier, ff. de testam. milit. & in l.
mulierem, ff. de his quibus vt indig.* vbi prohibetur
militi aliquid in testamento concubinæ relin-
quere. & ibi not. *Bartol.* Ad idem vide in *2. par.
tit. 21. l. final.* vbi inter cætera dicitur, quòd si
miles arma donauit meretricibus, dum est in
expeditione, perdit militiam. not. *in l. militibus,
10 C. de testam. milit.* Maior ergo † castitas in mili-
tibus requiritur, quàm in paganis. & ratio est,
vt sint audaciores, & fortiores. Vnde *Vigorinus*
scribit, quòd olim dum debebat pugnari, fo-
cariæ expellebantur de campo per certũ tem-
pus ante. vt refert *Angel. in dict. l. miles, §. mulier.*
vide *sanctum Thomam in tractatu de regimine
A * principum, lib. 4. cap. 14.* a * Istud ergo, quòd mi-
les suæ concubinæ donat, turpiter datur, & re-
cipitur: & propterea non ipse, sed fiscus, qui
est iniqui lucri acquisiti iustus ablator, illud
repetet: vt *l. muliere, §. Claudius, ff. de his quibus vt
indignis, & l. Lucius, ff. de iure fisci.* quæ sunt intel-
D ligenda, etiam de d militibus nostri temporis:
quamuis in eis non reperiantur, nec concur-
rant requisita, per glossam magistram, in *l.
penultim. ff. ex quibus causis ma.* secundum *Ludou.
consil. 44. vers. ad quartum respondendum.* vbi hoc
limitat notabiliter, nisi interueniat e iuramen- E
tum. Nam tunc valet: quod tene menti, & ali-
bi non legi. vide etiam *decisionem Delphinatus* 11
141. ¶ Ex prædictis infertur, quòd cùm † rex
dicatur miles: vt *l. 1. C. de testam. mil. l. regni. 2.
part. tit. 21. l. 11. quæ incipit, fechos* non poterit do-
nare suæ concubinæ. Cuius contrarium fir-
mat *Bald.* & bene, *consilio 232. incipit, recolo me
consuluisse.* tertia parte suorum consiliorum:
motus, quia lex prohibens militem donare
suæ concubinæ, loquitur de milite populi Ro-
mani, qui est in matricula militum. aliàs non
censetur miles iure Romano: vt not. *C. de offic.
matr. mil. l. eos.* Item de milite insignito stigma-
te: vt not. *C. de fabri. l. stigmata, ff. quibus ex cau.
mat. l. pen.* Item de milite, qui iurauit non eui-
tare mortem ob defensionẽ reip. vt ait *Vegeti.
de re militari.* Item de milite, qui subiacet le-
gibus & disciplinis militum, & qui est sub lege
constitutus. Sed rex non est de istis, nec sub
lege, sed supra legem: quia poterit derogare
legibus, sicut quotidie faciunt gloriosi prin-
cipes: ergo potuit derogare illi legi, quæ di-
cit, quòd miles non possit donare concubinæ.
¶ Præsertim, quia illa lex non continet ius ne-
cessarium, sed ius voluntarium & positiuum.
Iura † enim naturalia sunt illa, quæ sunt immu- 12
tabilia: sed iura voluntaria contraria volunta-
te tolluntur: vt *ff. de legibus, l. non est nouum, & l.
sed & posteriores.* Nam omne quod ligatur, so-
lubile est: *in authent. de nupt. §. deinceps.* ¶ Præ-
terea contractus principis habet duas vires
subordinatas, scilicet promissionem præue-
nientem tacitè, & promissionem subsequen-
tem expresse: vt *C. de don. inter virum & vxorem,
l. pen.* ¶ Prætetea illa lex, quæ dicit, quod non
potest donari concubinæ, assimilat concubinã
vxori. Similis est enim in ratione prohibitio-
nis, ne scilicet ineffrænato amore incidat in
paupertatem. Sed respectu regis magnifici do-
natio minus est, quàm si vnus homo commu-
nis donaret vnum grossum argenteum. Sic igi-
tur comparando actum personæ, & personam
actui, cessat ratio prohibitiua. ¶ Prætetea
quando princeps donat infami: tacitè videtur
eum primò restituere famæ, & postea donare:
vt *C. de nupt. l. imperialis.* vnde non potest dici,
quod hæc donatio fuerit facta infami. ¶ Præ-
terea ista donatio debet potius dici priuile-
gium, quàm donatio, & nullo iure cautum,
quòd Imperator, vel Rex, vel alius princeps
non possit concedere priuilegia concubinæ:
& cùm talia non posse sit pœnale, satis est,
quòd cesset lex prohibens: vt *ff. de procur.
l. mutus, §. 1.* & argum. *ff. soluto matrimonio, l. si
verò, §. de viro, ff. de iure patr. adigere, §. quam-
uis, ff. de diuortio.* quod ait lex. Per quæ conclu-
dit *Bald. vbi suprà* valere donationem factam
in principe suæ concubinæ. Illud † autem, 13
quod rex concubinæ, vel cuicunque alteri
donauit, perpetuo f apud donatarium rema-
nere debet: nec poterit alienari in alterum F
quia

quia rex vult sua donaria sciri, & cognosci. arg.
l. in agris, ff. de acquir. re. domi. secundum Salic. in l.
omnia. C. de paganis. probatur in authēt. de alien. &
emphyt. §. quòd ea verò. tenet Bart. in l. diem, in fin. ff.
de aqua pluui. arc. & in l. cotem ferro. §. qui maximos
col. 1. in fin. ff. de publica. facit auth. hoc ius. C. de sacro-
sanct. eccles. in princip. canonizata 10. quæst. 2. tenet
Cardin. in cler. si dominum, de reliq. & ven. sanctorum.
contrarium tamen probat textus, secundum
Bart. & Pla. ibi in l. hi quibus. C. de funer. patr. lib. 11.
Ex his infertur, quòd si rex alicui concedit ius
colligendi gabellas, non potest illud sine licen-
tia principis vendere, vel in alium transferre:
secundum Bart. in dict. l. in diem, in fine principij. de
cuius veritate vide Firmanum in tractatu gabella-
rum parte 1. quæst. 14. Idem videtur dicendum de
G g tertijs decimarum, quas princeps vel rex ali-
cui concessit. quin imo aliqui audent dicere,
quod nec ipse rex potest illas alteri laico cōce-
dere, qui non sunt capaces, secundum Montal.
in repertorio legum, in parte decima, cuius contrariū
videmus quotidie. Cogitabis. Adde prædictis,
quòd ex quo donatio regis facta cōcubinæ va-
let: vt suprà dictum est: quòd etiam multò for-
tius valebit donatio facta vxori l. penult. ff. isto tit.
Idem de quolibet alio magnate dicit Oldra. cō-
sil. 231. quod tene menti. ¶ Idem quod in simpli-
ci milite dixi, dicas in aduocato doctore, qui
milites sunt, & militare dicuntur, & non minus
14 † prouident generi humano, quàm si patriam
armis defenderent: vt l. aduocati. C. de aduocatis
diuer. iudicum glos. in c. ex multa, suprà de voto, & in
B* c. cùm ex eo. de elect. libr. 6. in verbo, indigere. b* do-
ctorum enim scientia mundus illuminatur: vt
cap. cùm ex iniuncto, infra de hære. & in capit. vnic. de
reliq. & vene. san. libr. 6. Hinc dixit gloss. singul. in l.
15 1. §. est & alius, ff. de his qui à pa. ma. † quòd testa-
menta aduocatorum doctorum ratione præ-
teritionis non possunt contra tabulari, sicut te-
stamenta militum armatæ militiæ. & tenet Cyn.
in l. 1. C. de iuris & facti igno. ex quo dicunt aliqui,
16 quod † substitutio facta à doctore post pupil-
larem ætatem, erit directa, sicut facta à milite:
quia militare dicuntur. Et propterea dicit glos.
communiter approbata in l. miles in princip. ff. de
re iudic. & ibi tenet Angel. quem refert & sequi-
tur Andr. Sicul. in c. Odo. de solut. 2. colum. quod sic-
17 ut milites armatæ militiæ † non conueniuntur,
nisi in quantum facere possunt: sic nec patroni
causarum, quia etiam ipsi milites sunt. ¶ Et idē
erit in doctore: nam doctoratus est dignitas: vt
voluit gloss. in l. lege Iulia. la 1. in verbo, oratores, ff.
ad l. Iuli. de vi pu. tenent Bald. & Salic. in 1. constit.
18 C. in §. ideoq. vbi dicunt, † quod doctor est cla-
rissimus, & Comes, cum legit per viginti an-
nos: vt l. 1. C. de professo. qui in vrbe Com. refert &
sequitur Ioann. de Pla. in l. fin. in vl. co. C. de decurio.
libr. 10. Ex quo infert, quòd cum sint in dignita-
19 C* te, † non debent torqueri: c* sicut milites non
D* torquentur: d* vt l. diuo Marc. C. quæstion. & l.
milites eod. titul. & lex Regni, quam rex Alfonsus
promulgauit in Alcala, era. 1331. nisi pro crimi-
ne læsæ maiestatis: vt l. nullus. C. ad l. Iuli. mai. sic-
ut nec clerici torquentur: e* vt l. presbyteri. C. de E*
episcop. & cler. not. in capit. 1. supra de depo. de quo
pulchrè & singulariter per Paridem de Puteo, in
suo famoso tractatu de syndicatu charta 29. aliàs in
ver. aduocatus. Cùm autem doctor æquiparetur
militibus & clericis: vt l. 1. ff. de instit. & iu. & 13.
q. 1. c. militare. † imò doctor præcedit militem, 20
secundum Bald. in proœm. Digestorum, in fin. & in
l. quod constitutum, ff. de test. milit. post gloss. ibi, de
quo latissimè per Signorelium in sua disputatione,
de præcedentia doctoris & militis, quæ incipit, quæstio
disputata. vbi multa & singularia ponit, quæ fa-
ciunt ad propositum nostrum, & ibi etiam Lu-
douic. qui pulchram additionem fecit. videas
per text. non est mirandum, si dicamus, quòd
torqueri non possint, vt dicebat Ioann. de Plat.
in d. l. final. C. de professo. qui in vrbe Const. & per
consequens, quòd † donatio ab eis facta con- 21
cubinæ non valeat: vt voluit Hostiens. in summa,
tit. de donatio. §. & cui. & Ioann. Andr. in cap. de his,
supra de sepult. quem refert & sequitur Bart. A-
lexand. Angel. & in l. affectionis, ff. de donat. in apostil-
lis, & Bart. in l. 2. C. isto titul. & in l. mulier, ff. de his
quibus vt indig. & expresse Alexandrinus in ista rub.
propè finem dicens, quòd non valet donatio, quā
facit miles, doctor, vel aduocatus suæ concubi-
næ. f* ¶ Et hoc maximè, si doctor publicè legit F*
per viginti annos, nam tunc efficitur Comes. vt
voluit gloss. in rubric. C. de professo. qui in vr. Const. &
etiam Dux, vt dicit gloss. in l. 1. in versicul. ex vica-
ria, eod. titul. & per consequens est spectabilis,
sicut est vicarius principis: vt l. vnica. C. de comit.
& arca. libr. 12. & l. raptores. C. de episcop. & cleric.
est etiam illustris, vt voluit Bart. in proœmio. C. ad
finem principij, & in l. ex eo. ff. de test. milit. Bartol. &
Bald. in proœmio Digestorum, in princip. Abbas in cap.
proposuisti, & de proba. bonus text. in l. 1. C. de pro-
fesso. qui in vr. Constant. cui concordat lex Regni 2.
part. titul. fin. l. 8. de quo etiam per Angelum de A-
retio, in proœmio Instit. circa principium, & Ioan. Sar-
getū, in suo enchiridio, fol. 11. col. 1. Ex quo inferebat
Andr. Sicul. in cap. fin. de offic. deleg. 21. columm. versic.
pondero vnum, quod est cum laude Dei nouissi-
mum & inauditum. quòd si † doctor legit per 22
viginti annos, indistinctè poterit legere per
substitutum, ex eo quia † illustris persona po- 23
test seruire per substitutum: vt l. quisquis. C. de e-
piscop. & cleric. & l. nullus. C. de decurion. lib. 10. de
quo dicto meminit Iason in l. 1. C. de offic. eius cui
mandata est iuris. in 3. columm. dic vt ibi per eum,
post Alexand. ¶ Quinimò quod plus est, dicebat
Paul. de Cast. in d. proœmio. C. in 2. columm. versicul.
item addo. quòd † doctor postquam legit per 24
viginti annos, ex quo efficitur Comes Palati-
nus, vt suprà dictum est: poterit creare nota-
rios, & legitimare spurios: vt habetur per text.
& gloss. in d. l. 1. C. de profess. qui in vr. Constant. li-
cet non seruetur de consuetudine. Ex istis ergo
satis probabiliter dici potest, non valere dona-
tionem factam à doctore suæ concubinæ, quā-
uis non patrocinetur: maximè si est iubilatus,

quia legit per viginti annos. Ex istis deciditur, 25 quòd † doctor est immunis à tributis: vt per *Bartol. in l. medicos. C. de professor. & medicis libr.* 10. *& Ioann. Fab. Instit. de excus. tu. §. sunt & multi alij.* vide *legem Regni, partit.* 2. *de studijs, l. incipiente la scientia.* An autem hoc habeat locum in doctoribus de rescripto, videas *Guidonem in decisione* 88. *& Ioann. Surget. in suo enchiri. folio* 11. *columna.* 2. ego dixi in meo consil. 12. incipiente, Gundissaluus de Tre.

Additiones.

*A ¶ Ratio huius potest esse, quia inter septem nocumenta luxuriæ, quæ narrat *Florentinus* 2. *p. titul.* 5. *c.* 1. §. 11. vnum est, quòd vires debilitat. Vnde secundum eum antiqui erant longioris vitæ, & robustiores, quia erant magis continẽtes, & tardius matrimonium contrahebant. Hinc etiam *Marsilius in tractat. de vita sana, c.* 7. Auicennam referendo, inquit, Si quid seminis vltra quàm natura toleret profluat, obesse magis, quàm si quadragies tantum sanguinis emanaret.

*B ¶ Adde hoc intelligendum de aduocato, qui de arte aduocationis commode viuere non potest. ita not. intelligit *Paul. in l. maritum col.* 2. *post medium. ff. solut. mat.*

*C ¶ Adde tu *Imol.* quòd non valet consuetudo in contrarium. vt not. *Ro. sing.* 488. *incipit, milites per te. sing. in l. omnes iudices. C. de decurio libr.* 10. sequitur *Iason in l. de quibus* 18. *col. ff. de leg.* & vide plura singularia in materia doctorum per *Ioan. de Anan. in rubric. de magistris* 2. *col. cum tribus seq.* qui inter alia ponit vnum verbũ, scilicet quòd familia potestatum non potest scrutari doct. primo armis. vide sing. per *Bartol. Bolog. Bon. in rep. auth. habita. C. ne filius pro patre in* 4. *primis fol.* vbi ponit 130. priuileg. doct. & est inserta illa repet. in 2. *volumin. repet. iuris ciuilis, prima in ordine.*

*D ¶ Adde quòd imo consuetudo in contrarium non tenet: vt firmat *Ro. in sing. suprà, notat.* & vide quæ posui in addition. §. posita. & hoc procedit in militibus nostri temporis secundum *Bartol. in l. de quibus.* qui refert *Cyn. Salyc. & Alexand. ad hoc.*

*E ¶ Adde singul. dictum *Abb. antiqui, in cap. grauis, de deposit.* vbi voluit cler. ex solis indicijs non torquendum, nisi sit infamatus. cum quo transit simpliciter *Felin. in cap. de hoc. de sim.* & refert *Paul. Ioan. And. Anton. & Abbas varijs locis* idem asserentes. Commendat etiam idem *Felin. in c. cum oporteat de accus. colum. pe. & in c. veniens* 2. *columm. de test. & in cap. vniuersitati, de sententia excom.* quã decisionem nimis commendat *Hipp. in singul.* 5. *incip. at veritas.* & refert *Alexand. Bart. Bald.* & asserit hoc in practica obtinuisse *idem Hip. in l. pen. fin. columm. ff. de quæstio. & in l. edictum* 3. *columm. eo titul.* licet *idem Fel.* oblitus eius quod in alijs locis asseruerat, aliter teneat in *cap. at si clerici* 7. *columm. de iu. & in capite olim. columm.* 3. *de rescript.* & hæc nota pro corroboratione dictæ doctrinæ: quia nullibi sic adunata reperies. & ego corroboro etiam latius in *meis Fallen. regularum*, quas vltra Socin. edidi in *litera c, in regula, confessus, de crimine, in tertia sublimitatione prima limitationis.*

¶ Adde *Ananiam* idem tenentem *in rubric. magistris, in pen. columm.* vbi refert *Hostiens. in sua summa.* *F

Ioann. Bernardus.

¶ Omnis coitus, seu coniunctio erat legitima.] Attende, & lege cum iudicio ista verba, & præter Theologos, quorum opera hic optanda, vide fortunatissimi ingenij *Fortunium Garciam, in repet. text. in l.* 1. §. *ius naturale, ff. de iust. & iure, num.* 77. *& sequent. & num.* 101. *& Ioann. Lup. Segob. de matrimon. & legit. num.* 5. *& sequent. Ludouic. de Sardis de legitimat.* §. *de copula carnali, num.* 2. *& sequent. & Couarru. de spons. part.* 2. *capit.* 8. §. 4. *nu.* 2. & rursus *parte* 1. *cap.* 4. *in princip. num.* 7. *& fratrem Domic. Soto in* 4. *Sententiarum distinction.* 26. *qu.* 1. *articulo* 1. *& distinctio.* 33. *quæst.* 1. *articulo* 2. *& Alfons. à Castro aduersus hæreses verb. concubitus.* apud quos multis allegatis exactè docetur de antiquitate, & origine matrimonij, & qualis eius tempore primæuo fuerit vsus, qualeque peccatum in simplici fornicatione. Atq; de hoc vltimo vide vltra prædictos, *Neuizan. in silua nuptial. libro* 4. *num.* 24. *&* 25. Addeq́ue ex nostris *Auendañum parte* 2. *cap.* 26. *num.* 1. *& Did. Perez. l.* 23. *titul.* 3. *lib.* 1. *ord.* & infr. §. 40. *n.* 12. ver. coitus cum meretricibus. A

¶ Quod ius non erat coarctatum aliqua ratione.] Quam incultum fuerit primæuum hoc ius, vide *Conanum lib.* 1. *cap.* 3. *& sequent. & Pinel. in rubr. de resc. vendit. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 20. *& per totum*, multaque de iure naturę primæuo, communi gentinm, & secundario. Vide per doctores in *l.* 1. §. *ius naturale & l. ex hoc iure de iustit. & iure, & Marantam in specul. iudiciorum* 3. *part. principali per totam. Couarru. in regul. peccatum pa.* 2. §. 11 *numero* 4. Et multa exacte discussa per *Dominicum Soto de iustitia & iure, libro* 3. *quæst.* 1. *articulo* 2. *& sequent.* B

¶ Non peccatum videatur.] Vide infr. §. 40. vbi plures adiungam. C

¶ De militibus nostri temporis.] Vide *Gregor. gloss. g. l.* 23. *titul.* 21. *part.* 2. *& Auendañum in suo dictionario, versicul. caualleros. Cifuentes in l.* 79. *Tauri* 4. *columm. Anton. de Menes. in l.* 1. *numer.* 12. *C. de iuris & fact. ignor. Did. Perez in l.* 1. *titul.* 1. *libro* 4. *ordin. versicul. ex quibus infertur, & Castillo l.* 3. *Tauri* 2. *columm. & Auil. in princip. ver.* 1. *numero vigesimo sexto.* D

¶ Nisi interueniat iuramentum.] Vide *Did. Perez in l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *ord.* ac de donatione simplici, quam miles facit concubinæ, vide *Peraltam l. Celsus de leg.* 2. & aliquid per *Tiraquell. & in l. si vnquam. C. reuoc. donat. vers. donat. largitus, numero* 23. *&* 24. E

¶ Perpetuò apud donatarium remanere debet.] Attende singularem doctrinam, aduersus F

fus quam vrgent, quæcumque traduntur per *Suarez in l. quoniam in prioribus super lege regia 2. dubio.C.de inoffic.test.*

G ¶De tertijs decimarum.] Adde *Suarez alleg. 28. Auendañum parte 2.cap.4.num.21.*huius tamé quæstionis decisio inde maximè pendere videbitur fortasse, vt cognoscas vtrum laicus iusto tit. perceptor decimarum, possit easdē decimas alterum in laicum trāsferre. De qua propositione scribunt *Felin.in cap.causamque n. 4.de præscript.& Franc.Barb.in suo tractat.de præscript.5.parte principali parte 1.quæst.7.ad fin.*& latius, doctéque *Minch. Controuersiarum illustr.libr.2.c.89.n.2.& sequent.*

H ¶Si doctor legit per viginti annos.]Vide *Did. Perez in l.1.tit.1.libr. 4.ordin.gloss.6.versicul.est etiam aliud priuilegium.& Anton. Gomez l.fin.Taur. ad fin.*

I ¶Per substitutum.] Adde quod nobilibus officia vilia iniungi non debent, vt supra d.est §.9.numer.8.in versic.officia publica sunt danda nobilibus.

D.Ioannes Barahona.

SVMMÆ RERVM.

1. *Licentiatus an gaudeat priuilegio concesso doctoribus, & n.6.& 10.*
2. *Proximus cingi, habetur pro cincto.*
3. *Scholaris non matriculatus, non gaudet priuilegio scholaris.*
4. *Fructus proximè colligendi habentur pro collectis.*
5. *Scribimus, verbum potest verificari in eo quod nondum est actualiter scriptum, sed est in potentia scribendi.*
6. *Ingrediens religionem ante professionem tacitam vel expressam, non censetur religiosus, si tamen quis iniiciat manus violentas in eum, non euadit vinculum excommunicationis à canone lata.*
7. *Dispositio ad futurum, facit rem habere priuilegium perfectionis.*
8. *Captus extra ecclesiam vel cœmeterium, si deducatur per ecclesiam & inde extrahatur, an propterea videtur immunitas.*
9. *Immunitate gaudet confugiens ad corpus Christi, nisi fuerit captus tempore quo fugit.*
10. *Vestimenti appellatione venit tela ad vestimentum deputata.*
11. *Fideiussor qui statim est condemnandus potest agere contra principalem, vt eum liberet ab obligatione.*
12. *De proximo banniendus habetur pro bannito.*
13. *Incontinenti facta in esse videntur.& n.6.*
14. *Doctoris appellatione an & quando veniat licentiatus, & n.21.*
15. *Licentiatus prius factus præfertur prius facto doctori.*
16. *Spurius ad honores venire non potest.*
17. *Licentiatus gaudet priuilegio doctoris.*

§.XXX. VIII. IMO fortius posset attentari, si daretur audacia verbis, vt idem esset in licentiato: quia
A 1 ex quo adeptus est † licentiam, proximus est doctoratui, cùm ad illum possit ascendere quādo voluerit. Illud ergo quod est in doctore cōcessum: videtur etiam in licentiato concedendum.arg.text.in *l.pen.ff.de testam.milit.* vbi dicitur quòd sicut miles iam creatus potest testari de peculio iure militari, si est filius familias: sic

Palacios Ruu.

quando iussus est confestim cingi: proximus † 2
ergo cingi, habetur pro cincto. vbi est text.¶ Ex
quo dicebat *ibi Bald.*post Dyn.quòd paria sunt,
aliquid esse factum, vel in proximo faciendum.
& sic propinqua potentia actui reputatur pro
actu. ¶ Ex quo dicebat *Angel. in l.ex eo in fin.eodem tit.*quòd † scholaris non matriculatus non 3
gaudet priuilegio scholaris. si tamen rector
scholarum iniunxisset notario vniuersitatis aliquem in matricula conscribi, & ante descriptionem contingeret scholarem offendi,
mora per scholarem non protracta, punietur
offendens ea pœna, qua punitur offendēs matriculatum. allegat *Iacobum Butri. in lege, si quis id quod, §.cum proponitur, ff.de iurisdict.om. iudic.* vbi
hoc idem sequitur *Alexand. prima column. in fin. & Iason in lege, diuortio, §. interdum, fin.colum.ff.solut.matrim.* vbi ponit aliqua similia addendo ad
id quod *Bart.ibi* dicit, quòd † fructus proximo 4
colligendi habentur pro collectis. ¶ Ad quod
bene facit text.& quod ibi notat *Dominicus in c. cum in illis, §. illud verò, in princip. de præbend.libr.6.*
vbi probatur, quòd verbum, † scribimus, po- 5
test verificari in eo quod nondum est actualiter
scriptum, sed est in potentia scribendi. Ex quo
infert *Dominicus*, quod si Papa concessit gratiā
alicui dicendo, tibi qui scribis in registro nostro:& ipse nondum scripserat, sed erat deputatus ad hoc per habentem potestatem, non vitiatur gratia: sed debet intelligi, quòd scribit
quo ad habitum: quia est aptus scribere, licet
actualiter non scripserit. Similiter non dicetur
mentitus: si iste dicat in supplicatione, quod
scribebat in registro Papæ. vt firmat *idē Domin. in c.ponderet in fin.1.di.& Marian.in repetitione c. de multa.52.column.sup.de præben.* Licentiatus † er- 6
go, cui data est licentia ascendendi ad doctoratum, cùm sit tam propinquus doctoratui; quo
ad casum nostrum reputabitur doctor, & doctoris priuilegio fruetur. Ad quod bene facit
text.in *c.religioso.de sen.excomm. libr.6.* vbi litera
dicit: Quamuis autem is qui † religionem in- 7
greditur, religiosus censeri cum effectu non
possit, donec *b* sit tacitè vel expresè professus. B
si quis tamen in eum violentas manus inijciat,
excommunicationis latæ à canone vinculum
non euadit. Quinimò plus voluit *Arch.in cap.si quis suadente pe.col.17.quæst.4.*vbi dixit, quòd ille qui nullum ordinem habet, sed tantum coronam portat, & est clericus animi destinatione, gaudet priuilegio illius canonis: *b per ea *B
quæ not.in *c.2.sup.de instit.* Multo ergo fortius
erit dicendum idem in eo qui est ingressus religionem: cùm per talem ingressum sit persona
ecclesiastica. vt gloss.dicit in *d.c religioso.*Et inde
est, quòd si ante professionem moriatur, eius
bona applicantur monasterio. vt singulariter
concludit *Anchar. consil. 65. ad fin. incipit, contra donationem.* licet *Bartol.* contrà *in authentic.si qua mulier, in fin. C.de sacrosanct.eccl.* de quo vide in
authentic.ingress.eo titul.& in capit.2.sup.de testam.
*. Si autem isti ex sola destinatione reputantur *C

personæ ecclesiasticæ, & gaudent priuilegio religiosorum: quare non erit idem dicendum in licentiato, qui est destinatus ad doctoratum, vt debeat gaudere priuilegio doctoris? ¶ Video enim, quòd priuilegium ecclesiæ simpliciter collatum, extenditur ad Basilicam, id est, ecclesiam nondum consecratam: cùm sit irreuocabiliter obsequiis diuinis dedicata, & proximè consecranda: vt est bonus text. & ibi not. *Abb. in 3. notat. in capit. pen. suprà de immun. eccles.* ¶ Imò plus dicit *Rota in titul. de test. in antiquioribus.* quòd pro bonis destinatis ad ædificationem ecclesiæ, potest peti restitutio in integrum iure ecclesiæ, licet nondum sit ecclesia ędificata. sicut partus conceptus in his, quæ concernunt eius præseruationem, vt producatur in esse, gaudet priuilegio iam natorum. arg. *l. prægnantis, ff. de pœnis, & in l. qui in vtero, ff. de statu hominum.* de qua decisione meminit *Dominicus in capit. fin. de in integ. restit. libro sexto.* ¶ Video etiam, quod contractis sponsalibus de futuro, si fundus destinatus est ad dotem, etiam ante contractum matrimonium, fundus dicitur dotalis ita quòd alienari non potest: vt est text. notat. cum *gloss.*
*D *fin. in princip. in l. diuisione, ff. solut. matrimon.* *[d] ¶ Et
C pecunia deposita [c] ad emptionem prædiorum dotalium, vel aliorum, censetur res immobilis,
*E & non potest alienari sine decreto: *[e] sicut aliæ res immobiles. vt est text. valde singularis in *l. 3. §. quid ergo, ff. de contra. iudic. tute.* de quo exclamat *Ludouic. in lege, si ex legati causa 4. colum. ff. de verb. ob. & Andreas Siculus in repetitione rubricæ, sup. de reb. eccles. non alien. charta 21. fin. colu. ver. & in quartum superius dixi. & in cap. nulli, fin. colum. eo. titul. & in cap. possessiones 2. column. eo. titul. & in cap. 2. de solut. pen. co.* de hoc *Alexand. in l. à diuo Pio §. fin. ff. de re iudicat.* Cùm autem bis casibus,
8 & alijs similibus sola † dispositio ad futurum faciat rem habere priuilegium perfectionis: idem consequens erit dicendum in casu nostro, vt licentiatus habeatur pro doctore, cùm sit in via ad doctoratum. Vnde actus ab eo gestus, iudicandus est, ac si fieret in termino, arg. text. *in d. c. religioso. de senten. excomm. libr. 6. cum alijs,* de quibus supr. Et facit text. in *l. quæ fiscales, C. de nauiculariis, lib. 11.* vbi probat, quòd de rebus, quæ trahuntur, iudicatur vnde quis vadit, & quò: quem text. ad hoc valde commendat *Bald. in l. si quis non dicam rapere 3. colum. C. de episcopis & cler.* Ad idem est bonus tex. in *l. si quis post hanc, C. de adi. priu.* vbi dicitur, quòd etsi nō possit quis marmora de ciuitate ad rus deducere, si tamen de vno rure ad aliud traducere voluerit, poterit etiam per
D [d] medium ciuitatis. per quem text. dicebat not. *Andr. de Isernia, in rubrica, quæ sunt regalia lib. feu. fi. col.* quòd si aliquis veniret de vltra mare cum equis & armis, vadens Romam, & transiret per regnum Siciliæ, vnde equi & arma non possunt extrahi, sine regis mandato, liberè sine pœna tales equi de vltra mare portati exibunt sine regis mandato. per text. in *d. l. si quis post hanc.* Per quem dicebat *Arch. in c. sicut. 17. quæst. 4.* aliud non
minus singulare: quòd si aliquis [e] à rusticario † E 9
extra cœmeterium vel ecclesiam capiatur, & deducatur per ecclesiam, & inde violenter extrahatur, non videtur ecclesiæ immunitatem violare, quod est bene notandum, & valde quotidianum. Si tamen non capiatur, quamuis familia potestatis ipsum sequatur fugientem, & intrantem, & non possint aliter, potest inde extrahi: secundum *Bald. in l. plerique, ff. de in ius. voc. in fi. & Henricum in c. si. colum. 3. in princip. supra de immun. eccles.* idem tenet *Host.* quem isti non allegant in suum *titul. de his qui ad eccle. confu.* post principium. facit text. in *c. si quis constituat. 17. q. 4.* tenet *Oldra. consil. 54.* Ex his infertur, quòd si
† quis confugiens [f] ad corpus Christi, erat li- 9 F
bet, gaudet eius immunitate, sicut confugiens ad ecclesiam, nisi fuerit captus tempore, quo fugit: nam tunc non gaudet, quia corpus Christi non reperit illum liberum, sed captum: secundum *Abb.* ita distinguentem in *c. sanè. de celebrat. miss.* vbi videas *Benzellinum in Apostillis.*

¶ Facit præterea text. in *lege, vestimentum, ff. de*
auro & argen. lega. vbi † appellatione vestimē- 10
ti venit tela ad vestimentum deputata. quem textum ad hoc notat *ibi Iac. de Are. & Nic. de Neapolit.* ad statutum loquens de vestimento, vt etiam habeat locum in tela ad vestimentum deputata. & sic non solum in materia benigna, sed etiam in materia stricta & propria dicit *ibi Bart.* quòd si testator legat vxori suæ pannos lanæ & lini, quòd veniunt panni lanæ & lini, ad vestimenta facienda contexti vel parati.

¶ Et facit text. & quod ibi not. in *l. cùm te. C. de donat. ante nupt.* per quem dicit ibi *Salyc. in fi.* quòd mulier habetur pro coniuncta & carnaliter copulata à viro, quæ de proximo copulanda est. text. in *c. præsenti, de preben. lib. 6.* vbi probatur secundum *Dominicum*, quòd vbi est res destinata de vno loco ad alium, effectus superueniens antequam res locum destinatum contingat, censetur factus in loco vbi destinabitur, & non vbi effectus imprimitur. quod
est notandum secundum eum. *[a] Et sic cum * A
licentiatus sit in via tendens ad doctoratum: actus ab eo interim gestus, id est, donatio ab eo facta concubinæ, iudicabitur ac si fieret à doctore, maximè tamen statim quàm primum possit futurus est doctor: ea autem quæ incontinenti fiunt, inesse videntur: vt *l. lecta. ff. si certum peta. & c. officij super. de electio.* Ex quo dice*
bat [g] *Bald. not. in l. si pro ea. in 6. quæst. C. mandati.* G
quòd sicut † fideiussor potest agere contra 11
principalem, vt eum liberet ab obligatione si est condemnatus, vt ibi: sic etiam quando non est condemnatus, sed statim est condemnandus: vt putà si est conclusum in causa, vt euidenter apparet, quòd est in casu condemna-
tionis. quod not. * [b] ¶ Ad hoc benè facit text. * B
singularis, non solitus allegari, in *l. qui pœna, §. diuus Pius, ff. de manumissio.* vbi probatur, quòd de proximo condemnandus per sententiam, ha-

*C 12 habetur pro condemnato : *,& inde est,† quòd de proximo banniendus, habetur pro bannito, vt possit impunè offendi : secundum *Paul. de Cast. in l. 3. § si seruus, ff. de acquir. poss.* quãuis non bene firmet, & *Alexand. ibi* aliud sentiat. Pro ista opinione adde bonum textũ, & quod ibi notat *Bald.* quem alij referunt, præsertim *Iason in l. diuortio, ff. solut. matrim.* vbi factum pactum ante tempus vindemiæ, videtur factum tempore vindemiæ. Ex quo infert, quòd factũ parum ante guerram, censetur factum tempore guerræ. quod reputat notab. ad saluandum testes. allegat ad hoc *Bart. in l. si quis § . iacentes ff. de incendio, ruin. naufrag.* bonus textus, quem ibi allegat *Bartol. in l. Pedius in principio, eo. titulo.* ad idem *Bald in capit. 1. in princip. de pace tenenda.* Item sicut valet donatio emancipato, ita si pactum ante emancipationem, ante interpositionem decreti: secundum *Bartol. in l. vt iurisiurandi, in princip. ff. de operis liber.* quod intellige, vt per *Iason. in d. l. si diuortio. 2. column.* vbi multa similia cumulat, præsertim in *§ . interdum 4. column. in fin. per d. l. pen. ff. de test. milit.* vide *Ioan. Fabr. Instit. de excus. tut. § . item qui reipubl.* vbi loquitur de
H milite, *h* qui se parauit ad bellum. Item si quis promisit per metum soluere, & incontinenti soluit, præsumitur durare metus tempore so-
13 lutionis: quia quæ † in continenti fiunt, in esse videntur. *l. lecta, ff. si cer. pet. cap. offic. de elect.* ita dicit *Cyn. in l. 2. C. quid metus causa. Bartol. & alij in l. ob turpem, ff. condict. ob turp. causam. & ibi Iason in fin.* quia multa similia cumulat, in *ver. 3. limita.* Item rex paratus ad coronationẽ, habetur pro coronato, secundum *Lucam de Pen. in l. hi quidẽ. C. qui nisi non pos. li. 12. per d. l. pe. ff. de testam. milit.* Ex quo inferri potest, quod sicut rex potest adijcere cõditionem donationi à se factæ, quando est rex: ita donationi, quam fecit, cùm non est rex: vt dicemus infrà, Deo propitio § . 69.

¶ Nec his obstat, si dicatur, quod appellatione
14 Doctoris, † non venit licentiatus: quia adhuc requiritur alia examen, & aliud examinatio: vt dicebat *Bald. in l. pe. ff. de testat. mili.* & ideò dicit, quòd non sufficit potestati, qui debet ducere doctorem, quòd ducat licentiatum: quia non habet insignia doctoratus, quæ sunt quinque. de quibus in *clem. 2. de magistris. & per Ioann. de Pla. in l. magistros. C. de profess. qui in vrbe Constant. libro 10. & per Ang. & in § . sed & si quis, in prin. Inst. de mili. test.* idem dixit *Bal. in l. athleta, in prin. ff. excus. tuto.* dicens ibi esse argumentum contra licentiatum, vt non habeatur pro doctore, nec habeat priuilegia doctoralia, donec susceperit birretum. Idem tenet *Alexand. in l. si cui pure. ff. ad Trebel.* & dicit, quòd hoc communiter tenetur. hoc idem sentit *Bald. in authent. habita 6. column. ver. quid de scholari licentiato.* vbi dicit, quòd licentiatus adhuc scholaris dici potest, quanquam ex natura actus conuersi in habitum propter examen, assumpserit sibi medium nomen. arg. *ff. de condict. & demonstrat. l. falsa. § . 1.* & quanquam, quo ad onera matriculæ, viuat tanquam emancipatus à matricula. Idem tenet *Auchar. in proœmio 6.*

¶ Et propterea dicit *Salyc. in d. auth. habita. 7. col. ver. quæro quid de licentiato.* quòd licentiatus in legibus, decretis, vel artibus, gaudet priuilegio scholaris, licet scholas non intret: quia intrare non prohibetur: & sic ex natura rei mutatus est actus, non habitus: ideo non habet obesse. sicut nec honoratus conditionem non mutat, *ff. de senato l. pe. de condict. & demon. l. falsa. cum similibus.*

¶ Ista enim procedunt in odiosis & pœnalibus, in quibus sermones sunt strictè interpretandi. Vnde si episcopus excommunicat doctores non disputantes: includuntur licentiati. Secus tamen est vbi agitur de fauore: nam tunc appellatione doctoris comprehenditur licentiatus, quia est in potentia propinqua actui. ita dicit *Bald. in l. 1. penult. colum. ff. solut. matrim. Ioann. de Imol. & Dominicus in proœmio Sexti. qui pro hac allegat gloss. in Cler. quamuis. de sol. compe. in verb. episcopu. & in clem. 1. de religio. dom.* quæ dicunt, quòd appellatione episcoporum aliquando comprehenduntur non consecrati. Sic dicendum erit in licentiato. & ista est magis communis conclusio: vt refert *Alex. post Raphael. in l. mulier. § . non est dubitandum, ff. ad Trebel.*

¶ Et inde est, quòd † ego qui fui licentiatus 16
anno domini MCCCCLXXI. die Iouis. XIII. mensis Ianuarij: tunc factus doctor VIII. die Decembris anni MCCCCLXXXXVI. sum præferendus omnibus illis qui post me fuerunt licentiati, licet ante quàm ego facti fuerint doctores. ita dicit notat. *Angel. de Aret. in § . quadam actiones, 10. colum. versic. quæro de quæstione contingenti,* motus per text. optimum in *l. 1. C. de consuli. lib. 10.* Idem tenet *Calde.* per illum text. in *c. capitulum sanctæ crucis. de rescrip.* quod refert *Marianus in c. quãto, ad finem, ins. de magistris.* Et istud tene, quanuis contrà sentiat *Ludou. consil. 333. incipit, Quo ad primum articulum.* de quo meminit *Felin. in proœmio Gregor. 8. col. versic. vtrum autem, & in rubrica, de maior. & obe. 2. co. versi. 1. licentiatus,* de quo etiam per *Alex. in l. si. ff. de obse. patro. præst. in apostillis* nisi forsan dixeris, cùm ad esse doctoris requiratur aliud examen, vt sup. dictum est. Quando autem aliquid requiritur à lege vel statuto pro forma, debet forma specificè impleri: etiam in his quæ sunt notoria & euidentia, dato quòd illud adimplere sit superfluum: vt not. in *l. diligenter. ff. manda. & in c. cum dilecta. de rescrip.* Et propterea si statutum requirit, quòd apponatur nomen proprium, cognomen, & agnomen contrahentiũ in instrumento: si vnus habeat vnum nomen singulare, non sufficit apponi illud, sed debet forma seruari: ita tradunt *Ioan. de Imol. & Modern. in l. 1. ff. de liberis & posthu.* post *Bald. & Angelũ, Fel. in d. c. dilectus, 25. col. ver. amplia decimo.* post alios, quos ipse allegat. & inde est, quòd scholaris notorie doctissimus si vult doctorari, necesse est quòd examine-

minetur: quia illud examen requiritur pro forma, secundum Bald. in c. constitutus pen. col. sup. de app. cuius contrarium ** videtur sentire Angel. in l. hac consultissima. C. qui testa. fac. poss. dum dicit, quòd si statutum requirit pro forma consilium sapientis, non oportet ipsum habere. vbi casus est clarus in iure. sic ergo videtur dicendum in scholari doctissimo: sed quod prius dixi, communiter tenetur.

A

¶ Ad cuius confirmationem facit, quod not. voluit Bald. in l. si donationem. C. de nupt. dum dicit, quòd licet doctoratus non fecerit conuiuium, quod debet facere ex forma statuti: tamẽ nihil detrahitur de substantia doctoratus: de quo latius per Ananiam in rubrica de magistris 2. col. Ecce, quòd omissio formæ non vitiat actũ, præsertim in casu notorio, vbi actus formæ nõ est necessarius. sicut in simili dicimus de eo, qui tenetur satisdare antequàm intret officium potestariæ, si est euidenter idoneus, sufficit cautio nuda, cum obligatione bonorum: adeò, quòd valebit ille actus sine solennitate statuti, secũdum Bart. in l. quicumque la secunda. C. de fundis pa. lib. 11. sequitur Paulus de Castr. in l. 1. ff. qui satis. cog. & in l. diuortio. § interdum. ff. solut. matr. qui allegat tex. cum gloss. in l. de creationibus. C. de episcop. au. idem tenet Bartol. in l. priuatis. C. de muri. legulis lib. 11. & Ioan. de Pla. in d. l. quicunq̃. hanc finaliter sequitur Iason in §. impendi. per pulchra fundamenta, quæ per te videas. & videtur glos. in l. 1. ff. de ripa munienda. Dicimus ergo in casu nostro, quòd cùm licentiatus ad doctoratum reputetur idoneus, non est opus nouo examine, imò habeatur tãquã examinatus, & gaudeat priuilegio doctoris in fauoralibibus. Quod tamen pro constanti non videtur firmandum: quia etiam si sit proximus ad doctoratum, ista tamen species fallibilis est: quia potest non effici doctor: vt plures videmus licentiatos, qui doctorari nolunt, aut non possunt. Item requiritur nouum examen, in quo forsan poterit reprobari: quia cùm possit reprobari doctor effectus: vt notat. in l. sed & reprobari, ff. de excusation. tutor. & ibi Bart. & alij. Abbas in c. cum secundum Apostolum, de preben. & in c. cum venerabilis, de except. & in c. de illis in fin. de desponf. impu. & multi alij, de quibus per Felin. in cap. ex literis 6 colum. de constit. multò fortiùs erit hoc dicendum in licentiato ad doctoratum. ¶ Ad quod bene facit not. decisio Abbat. cons. 96 pe. co. incipit, quidam canonicus regularis. vbi dicit, quòd qui non seruat formam capit. licet. de regul. cogitur redire ad monasteriũ dimissum, etiamsi non recesserit animi leuitate: quia & si videatur leuis ista reuersio, cũ possit iterum recedere, petita licentia, quamuis denegata, vt d. c. licet. dicit Abb. fore necessariũ, quòd satisfiat formæ à iure requisitæ, præsertim cum posset reuersus induci ad remanendum. Et ideò sufficit solennitatem posse contingenter esse non leuem, secundum eum, quẽ sequitur Fel. in d. c. cum dilecta 27 colum. ver. benefacit. ¶ Sed propter ista non discederem à prædicta opinione, quæ fauorem licentiatis concedit: nam quandocunque multa essentialia in aliquo actu requiruntur, si omnia in illo actu concurrant, ex tali actu quis priuilegium consequitur, & actus tenet arg. d. auth. de manda. pri. § pe. cum ibi not. ff. ex quibus cau. ma. l. pe. cum ibi not. Sed hæc omnia, quæ in doctore requiruntur, sunt obseruata in licentiato: nam fuit præsentatus scholastico, rectori, & doctoribus. arg. l. 1. C. qui milit. possunt vel non. & l. 1. C. de offic. magistri officior. & C. de adno. diuer. iudi. l. veri. Item examinatio super moribus fuit facta: oportet enim ipsum esse probati moris, & præditum scientia: vt d. l. 1. C. de offic. ma. offic. & C. de professor. & medi. l. magistros 1. respõso. Item super genere, nam spurius † ad honores venire non potest. arg. l. generaliter, § spurios, ff. de decurio. eo titul. l. spurij, iuncta l. 1. C. de professo. qui in vrbe Constantin. nam cum ibi gaudeat priuilegio, vt efficiatur Comes, cùm legerit per 20 annos. qui regulariter sunt spectabiles: vt l. præcipimus. C. de appell. ergo antè erat clarus, argum. l. vt gradatim. ff. de muner. & honor. § gerendorum. Item super scientia facta fuit examinatio: vt d. l. magistros. Itẽ data fuit licẽtia per scholasticum, ad quem spectat, cùm sit res spiritualis. in authent. quomodo oportet episcopos in princ. l. fin. C. de praescript. longi tempor. c. soluta, de maior. & obed. & de magistris, quanto. Cùm ergo omnia ista sint obseruata in licentiato, ergo, &c. quamuis deficiant ea quæ sunt de solẽnitate, scilicet birretum, & similia: habebit nihilominus doctoris priuilegium: quia non debet nomen sed substantia actus attendi. ff. pro donato, l. fin. & ff. de præscript. verbi l. insulam. Item quia birretum non ponitur nisi vel ad ornandum, vel ad honorem doctoratus iam inductũ designandum. arg. l. librorum, §. quis ergo de legatis 3. Item vbi dubitatur de persona, tunc ex veste quærimus l. item apud Labeonem, § si quis virgines. ff. de iniur. l. stigmata. C. de fabricensibus, libro 10. & c. si iudex laicus de sen. exc. lib. 6. Ergo vbi certum est, nihil quærimus de vestibus: vt l. si poss. & l. magistros. C. de his qui not. infa. Cùm autem omnia requisita in doctore concurrant in licẽtiato, nõ debet curari de birreto, & alijs similibus: quia licentiato non deficit, nisi exercitiũ, puta legere, non autem dignitas: arg. C. de consul. l. pe. li. 12. ad hoc l. spurij. § minores, ff. de decurio. & l. tutor. § Lucius, ff. de testa. tut. authent. de collat. § ad hoc prohibemus, cum ibi not. ¶ Ex quibus omnibus concluditur, quòd † licentiatus gaudet priuilegio doctoris, quam opinionem expressè firmauit Petrus Antiboli, antiquus & solennis doctor, in suo tractatu de muneribus, char. 19. vbi respondet ad ea, quæ in contrarium adduci possunt, ex quo infert ad vnum quotidianum, quod sicut doctores excusantur à muneribus: vt l. medicos & l. fin. C. de professor. & medic. lib. 10. ita etiam licentiati. Quod tene menti, & alibi in specie non legi. ad quod facit text. in l. 20 tit. 4. libr. 4 ordin. Idem dicere poteris de alijs priuilegijs, doctoribus concessis, de quibus in lo- l. 2. ti. 14. l. 6.

I 17

K

18

cis

cis præallegatis, & per *And. Siculum* vltra omnes in *cle.1. de magistris*. Ex his ergo satis probabiliter potest dici; quòd cùm iste fauor conceda- tur Doctori, vt non valeat donatio, quàm facit suæ concubinæ: vt supra dictum est. eodem fauore gaudeat licentiatus. quicquid dixerit *Angel. de Aret. in §. sed & si quis, in princip. Instit. de milit. testam. & Alexand. in d. l. mulier. §. non est dubitandum, ff. ad Treb. & in d. l. si cui puro. eo titul.* Cogitabis. Ista tamen opinio posset sustineri in licentiato, qui est præsentatus ad doctoratum suscipiendum, & parat expensas, & alia necessaria: itaque est de proximo doctorádus: vt *l. qui mittuntur, §. si instrum. ff. ex quibus cau. mat.* vbi miles, qui in prouincia est, vt primum aut de domo sua profectus est, aut cùm in eadem prouincia degit, reipublicæ causa administrandæ: simul etiam quia rempublicam agere cœpit, ad similitudinem absentis habetur agere. dicit gloss. & sic antè quàm vadat, dicetur abesse, cùm se præparat: vt *ff. de leg. l. legato.* vbi legato tempus prodest, ex quo legatus celatus est. dicit gloss. vt ab eo tempore in antea, reipublicæ causa videatur abesse, & non tantùm, quandoiter incipit arripere. de hoc dixi latius in *cap. qui presbyterum, de penitent. & remis.* in meis recollectis. & per hoc reducuntur ad concordiam opiniones prædictæ. Cogitabis.

ADDITIONES.

B* ¶ Adde *Felin. in c. cum adeò, de rescr. 1. col.* qui refert *Archi.* alibi tenuisse contrarium.

C* ¶ Adde *Iason in authentic. si qua mulier*, hic allegat. *circa fin.* vbi refert opiniones, & tandem residet in hoc, quòd tunc monasterium non succedat.

D* ¶ Ponit etiam hoc *Fel.* vbi plura similia accumulat, in *c. cum adeò, de rescr. 1. col.*

E* ¶ Adde vltra doc. quos hic alleg. *Anton. Corse. in sing. suo in verbo, pecunia. Franc. de Crema. in sing. 59. incip. pecunia est.* vide tamen *Alexand. in l. 1. §. fuit quæsitum 2. col. ver. quod tamen singulariter limita. ff. ad Treb. & in l. cætera. §. sed & si deportauerit, ff. de leg. primo*, vbi contrarium tenet & respondet ad *d. §. quod ergo.* & cum refert, & sequitur *Fel. in c. cum adeò, de rescr.*

A* ¶ Adde *Fel. in c. cum adeò, de rescr. col. 1.* vbi plura similia cumulat.

B* ¶ Quid autem si est obligatus guarentigiæ? An tunc eodem modo possit agere contra eũ, vt liberet eum ab obligatione, vide notat. per *Seguram in re. l. si ex legati causa, ff. de ver. oblig. fol. 6. column. 4. cum tribus sequentibus.* & quæ ibi posui in repertorio, in litera, f. in part. 1. fideiussor. in r.

C* ¶ Adde omnino de ista materia per *Felin. in c. cum adeò 1. colum. de rescript.* & aliqua per eundem in *c. sicut ex tua, de hon. per Hipp. in singul. 106. incip. qui de proximo.*

A* ¶ Adde quod *Hipp. in rep. ru. C. de prob. col. 42. referendo Innoc. & Abb. ac* tenet simpliciter, quòd non debeat examinari. *& ibi, & in duabus colum. seq.* plura cumulat, in quibus propter notorium non seruatur ordo alias requisitus, quæ possunt esse fundamenta pro opinione Angel.

IOAN. BERNARDVS.

¶ Idem esset in licentiato.] Vide pulchrè *Gregor. Lupum gloss. h. l. fin. titul. 10 part. 2. & Auiles in proœmio, ver. 1, num. 27. Did. Perez in l. 20. titul. 4. libr. 4. Ordin. Auendañ. part. 2. c. 14. num. 29.* Apud quos ius, & praxin Hispaniæ reperies, circa immunitatem, qua baccalaurei, licentiati, doctoresque fruuntur, ac de graduatis rescripto regio, Vide singul. *Gregor. Lup. gloss. f. l. 3. titul. 32. parte 2.* Eiusque scriptis & decision. ad de *Minchac. libro 1. quæstion. illustr. in præfat. numero 136.* A

¶ Donec sit tacitè vel expressè professus.] Videas obiter *autorem nostrum l. 9. Taur. num. 41. & Plaçam, de delict. n. 23. c. 42. & Dueñ. regul. 99. ampliat. 10. & Fel. in c. cum adeo de rescript.* B

¶ Pecunia deposita ad emptionem.] Vide *Pinel. in l. 1. p. 2. nu. 44. C. de bon. mater. & Tiraq. de retract. §. 1. gl. 7. n. 106. cum seq.* C

¶ Poterit etiam per medium ciuitatis.] Vide *Auil. in capitulis prætor. c. 52. ver. y las han sacado, n. 1. per totum.* D

¶ Si aliquis à iustitiario.] Adde *Ant. Gomez de immunit. ecclesiar. numer. 2. ver. quarto limita. & Couarr. lib. 2. resol. c. fin. nu. 13. & autorem nostrum in l. 66. Taur. n. 26.* E

¶ Confugiens ad corpus Christi.] Vide *Castell. Cott. in suis memorabil. ver. rationis identitas. & Couarr. lib. 2. resol. c. fin. n. 6. Arias in l. 4. Taur. n. 78. Ant. Gomez de delict. tit. quando reus gaud. immunit. eccl. n. 1. Did. Per. in gl. b. in l. 12 it. 1. l. 1. ordin. & Seg. in l. quemadmodum n. 70. de acquir. poss. & Greg. Lup. gloss. 1. l. 4. tit. 11. p. 2. & Minch. p. 1. libr. 3. de success. progress. §. 22. n. 55.* F

¶ Ex quo dicebat Bald. in l. si pro ea.] Adde *Roderic. Suar. in l. si post rem iudicatam, super lege regia. §. visum est, n. 8. ff. de re iudic. & Seg. in l. si ex legati causa, num. 74. de verb. oblig.* & rursus in *l. qui heredi, §. cum filia, num. 89. de vulgar.* & vtrobique pluribus allegatis *Did. Per.* & rursus eundem *Did. Per. in l. 5. titul. 8. libr. 3. ordin. ver. quarto de quast.* & plures remissiuè per *Dueñas in regul. 336.* apud quos reperies limitationem hanc. ad text. *l. 14. tit. 12. p. 5. & concord. de iure Rom.* cum pluribus alijs limitationibus, quæ simul atque copiosius, quàm à cæteris congeruntur per *Hipp. in rubr. de fideiuss. quæst. 31. nu. 257. cum sequent.* G

¶ Per d. l. pen. de milit. testam.] Vide *Seg. in l. qui heredi, §. cum filia, num. 89. cum seq. & ibi Did. Per. ff. de vulgar.* & obiter *Matienço in Dialog. relatoris 3. p. c. 26. ad fin. & Tiraquell.* abundè ac satis allegantem in *ll. connubial. l. 15. in princ. nu. 4. & seq.* penes quos multi in varijs casibus adducuntur, circa notissimum Brocardicum istius tex. H

¶ Spurius ad honores venire non potest.] Vide *autorem infr. super tex. 3. notab. §. 9. super conclus. ver. filiam, n. 5.* & ibi dicetur. I

¶ Cum ergo ista omnia obseruata sint in licentiato.] K

tiato.] Vtrum creatione, & productione alicu-
ius rei, omnia requisita pariter concurrere sit
necesse, vide *Minch. de success. creat. & progress. part.*
1. libr. 2. §. 14. numer. 108. cum praced. & sequent.
vbi etiam quamplurima tradit de vitio omissæ
formæ, ac de eo rursus *in quæst. frequent. lib. 3. cap.*
58. numer. 46. & sequent. & plenissimè omnium
in ea re scribentium. *de success. progress. parte 1. libr.*
1. §. 4. per tot.

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Clericus non potest donationem facere concubinæ.*
2. *Clericus dicitur miles Dei.*
3. *Clericus non potest conueniri vltrà, quàm possit, nec tenetur cedere bonis.*
3. *Stipendia militum non sunt capienda pro executione sententiæ, nec etiam stipendia clericorum.*
5. *Clericus præpositus regimini alicuius ecclesiæ, efficitur ciuis loci illius, in quo est ecclesia.*
6. *Donatio quam facit clericus concubinæ suæ, non valet.*
7 *Concubinæ clericorum possunt distringi, & puniri per iudicem ecclesiasticum.*
8 *Ablata ab hærede indigno clerici, applicantur fisco ecclesiæ, & non fisco seculari.*
9. *Confiscatis bonis patrimonialibus clerici, confiscantur fisco ecclesiæ.*
10. *Decedens sine descendentibus, relicto auo paterno, & materno, paternus in quæsitis ex latere paterno præfertur, & maternus in quæsitis ex materno.*
11. *Clericus in patrimonialibus censetur laicus, & indicantur illa vt bona laicorum.*
12. *Hæreditas non adita, repræsentat defunctum: adita vero, hæredem.*
13. *Confiscatio bonorum clerici potius applicatur episcopo loci, quàm Papæ.*
14. *Concubina propriè est illa, cum qua matrimonium esse potest.*

§. xxxix. A IDEM est dicendum in [a] clerico, quia non po-
1 test suæ concubinæ † donationem facere: vt
determinauit *Richard. in quadam sua disputatione.*
Hostiens. in summa tit. de donat. §. & cui, & in cap. de
his, de sepult. vide ibi alios doct. & *Ioann. Andr. in*
d. regula, sine culpa 7. colum. de reg. iur. lib. 6. in Mer-
curia. Cyn. Bart. Alberic. & Salyc. in d. l. 2. C. isto tit.
Bartol. Ang. & Alexand. in d. l. affectionis, ff. de donat.
Bartol. in l. miles, §. mulier, ff. de testam. milit. & in l.
mulierem, ff. de his quibus vt indignis, & in l. miles in
princip. ff. de re iud. Abb. in c. 1. de clerico agro, & in ca.
fin. prope finem infr. eo. & Alex. com. in præsenti. An-
char. consil. 248. alios etiam, de quibus per *Felin.*
in cap. cùm ex officij, de præscript. & decisionem Tholo-
2 B *sanam 141.* Quia † clericus [b] dicitur miles Dei:
vt in *c. militare 13. q. 1. & in capit. eo libentius sup. de*
seruis non or. & in d. c. 1. de clerico agro. & in cap. 2. de
pænis libr. 6. & facit gloss. in *d. l. miles, ver. facere, ff.*
de re iudic. quæ dicit, quod sicut propter debita
3 † miles seculi non tenetur cedere bonis, nec
potest conueniri vltra quàm facere potest: ita
A* nec miles [a*] Dei: vt per *Abb. in d. c. 1. de cler. agro*
& in ca. veniens in fin. supra de transact. & in ca. 2. de
pignor. & in c. Odoaldus de solut. & latius in *repetit.*
capit. extirpandæ §. quia vero, supr. de præbend. tangit
Matthæus in singulari 62. incipiente not. quòd clerici.
¶ Ad idem facit gloss. in *l. stipēdia. C. de execut. rei*
iudic. quæ dicit, quòd sicut stipendia † militum 4
non sunt capienda pro executione sententiæ,
sic nec stipendia clericorum.

¶ Ad idem facit quod in simili voluit *Bart. in*
l. 1. pen. co. ff. ad munic. vbi dicit, quòd sicut miles,
qui est positus in aliquo loco, ad exercendum
militiam, efficitur ciuis illius loci: vt *l. municeps*
§. fin. eod. titul. quem sic intelligit *glos. in l. ciues. C.*
de inco. libr. 10. sic etiam clericus † præpositus 5
regimini alicuius ecclesiæ, quia illius militiæ
[c] ratione efficitur ciuis, donec durat in officio. C
secundum *Bart.* quem refert & sequitur *Paris de*
Puteo in tractatu syndicatus, in ver. ciuilitas, capit. 2.
inferens ex hoc ad quæstionem facti, vt ibi per
eum: cui adde bonum text. in *cap. Christianis 11.*
qu. 1. ibi: cælestem militem. Clerici enim milites
Christi sunt, 23. *quæstion. fin. cap. reprehensibile.*
secundum gloss. in *d. cap. Christianis.* vide quæ
scripsi in cap. 2. de pœnit. & remiss. ¶ Ex alio et-
iam capite non valet donatio, quam facit cle-
ricus suæ concubinæ: quia † talis coitus est pro- 6
hibitus, nedum de iure canonico: vt per *totum*
titul. supra de cohab. cler. & mul. sed etiam de iure
ciuili: vt *l. cum qui. C. de episcop. & cler.* Clericus e-
nim non est solutus, sed ligatus ecclesiæ: vt tra-
ditur in *cap. inter corporalia supr. de translat. episc.*
¶ Et inde est, quod si habeat accessum ad mu-
lierem, dicitur committere adulterium spiri-
tuale, & sacrilegium: vt est gloss. notat. *in capit.*
virginibus 37. quæstion. quam multum commen-
dat *Abbas in capit. vt clericorum, prope fin. sup. de vi.*
& honest. cleric. committit etiam incestum: vt est
gloss. notat. in *l. 2. in verbo filij. C. de episcop. & cle-*
ric. quam multum commendat *Anani. in capit.*
cùm dilectus infr. eo. de accusat. ¶ Et hinc est, quòd
† [d] concubinæ clericorum possunt distringi, 7 D
& puniri per iudicem ecclesiasticum, [b*] quia B*
committit sacrilegium eis inhærendo: vi-
de textum, cum gloss. in *cap. eos 32. distinction. &*
in cap. cum milite 15. quæst. fin. & in cap. si concubina,
infr. de sen. excom. Turpiter ergo videtur clericus
dare, & ipsa etiam turpiter recipit. ¶ Vnde non
valebit donatio, quando non est processum ad
traditionē: quia non datur actio super his, quæ
turpiter sūt promissa: vt *l. 2. & per totū tit. C. de cōd.*
ob tur. caus. Si tamē res donatæ fuerūt traditę, nō
poterit clericus, qui donauit, eas repetere: quia
in pari causa turpitudinis melior est conditio
possidentis: vt *regula, in pari. de regulis iur. libro*
sexto, cum concordantijs. Quamuis tamen cleri-
cus non possit repetere, fiscus tamen eccle-
siæ bene poterit illud auferre. argument. *dict.*
l. 2. C. de condict. ob turpem caus. & quod ibi no-
tat *Cynus l. Lucius, ff. de iure fisci.* ecclesia e-
nim habet fiscum. gloss. in *capite quia diuersita-*
tem, de concess. præbend. & ibi notat *Abb.* Est tex-
tus, cum gloss. in *element. 2. de hæret. in verbo, ec-*
clesiæ, no. in capit. cum secundum leges, eod. titul. li-
bro sexto. Iste ergo fiscus ecclesiæ illud au-
fert: vt expressè voluit hic *Alexandrinus secunda*
column.

columm. ad fin. ¶ Ad cuius confirmationem fa-
cit, quod not. voluit *Ioann. de Imol. in clem. pasto-
ralis pen. columm. de re iudic.* vbi dixit, quòd præ-
ſuppoſito, quòd propter delictum alicuius, e-
ius bona publicentur, & per conſequens ius
patronatus, quod obtinebat, debet confiſcari
fiſco eccleſiæ, non autem fiſco ſæculari. ¶ Ad
hoc quod notat *Bartol. in l. cunctos populos. C. de
ſumma Trinit. idem Bartol. in l. tutores, §. hæres, ff. de
adminiſt. tutor.* vbi dicit, quòd ſi ſit publicatio
bonorum alicuius habentis bona in alio terri-
torio, confiſcatio applicabitur ad fiſcum loci,
C* in c* quo ſunt bona: & ſic applicabitur hoc ius
E eccleſiæ, vbi eſt e ius patronatus. & per conſe-
quens ius patronatus extinguetur, & eccleſia
remanebit libera, ſub epiſcopi poteſtate. ita
dicit *Anton. in dict. clem. paſtoralis.* quem refert &
ſequitur *ibi Ioann. de Imol. fin. columna.* ¶ Ad idem
facit quod voluit *Abb. in capit. 2. ſup. de ſucceſſ. ab
inteſt.* vbi ex illo text. notat vnum quod repu-
8 tat mirabile, videlicet quòd ſi vni ex † hære-
dibus clerici aufertur ſua portio, tanquam ab
indigno, non applicatur fiſco ſeculari, licet hę-
res ſit ſecularis, ſed potius fiſco eccleſiæ, habito
reſpectu ad qualitatem relinquentis, & potius
fiſco epiſcopi, quàm Papę: vt ibi per eum, quod
F tene menti. Ad hoc bene facit *lex f regni 1. partit.
titul. 6. l. 57. quæ incipit, temporales.* quę dicit, quòd
ſi clericus eſt hæres laici, conueniri poteſt rati-
one hæreditatis coram iudice ſeculari, coram
D* quo conueniendus erat defunctus d*: vt etiam
notat. per doctores, ſignanter per *Angel. in l. hæ-
res abſens, ff. de iudic. per Ioannem de Imol. in l. ſi cùm
hominem, ff. de fideiuſſor. per Abb. in capit. quia vt ſup.
de iudic. in fin.* cuius contrarium voluit *gloſſ. in
cap. clericum nullus 11. quæſtion. 1.* Ecce quomodo
attenditur qualitas perſonæ defuncti, non hæ-
redis: vt ſentit *Abbas, vbi ſupr.* Pro iſta opinione
Abbat. facit textus, & quod ex eo colligit *Au-
char.* & refert *ibi Ioann. de Anan. in 1. columna, in
cap. excommunicamus el 1. de hæretic.* vbi dicunt,
9 quòd publicatis † bonis patrimonialibus cle-
rici, confiſcantur fiſco eccleſiæ. idem dicit
*gloſſ. in capit. quia diuerſitatem ſupr. de conceſſ. præ-
bend.* vide quæ ſcripſi in *cap. quanto, de iudic. fo-
lio 6. columna prima, in meis recollectis.* Iſta Abbatis
dicta ſemper fuerunt mihi dubia. quia contra
primum tenuit expreſſè *Baldus in l. ſi quis preſ-
byter. C. de epiſcop. & cler. 2. columna, verſiculo ſecun-
do inducitur.* quem refert & ſequitur *ibi Paulus
de Caſtr. Auchar. in capit. cùm ſecundum leges, de hæ-
re. libro 6. & in repetit. regula, ea quæ fiunt, de reg. iur.
libro ſexto, quæſt. 21. columm. 70. verſicul. cleri-
cus habens ſpurium, inſtituit fratrem ſuum,* ac-
commodata tacitè fide reſtituendo ſpurio, &
ſic incapaci: modò hæreditas venit auferen-
da ab iſto incapaci, tanquam ab indigno: di-
G cunt ipſi, quòd applicabitur g fiſco imperij, non
fiſco eccleſiæ, quia auferuntur de manu hæ-
redis, qui eſt laicus, & cui erat quæſitum ius.
¶ Facit, quod in ſimili voluit *idem Bald. poſt
Bartol. in authentic. caſſa & irrita. in 5. quæſtion. C.
de ſacroſanct. eccleſ.* vbi dicit, quòd ſtante ſtatuto,
quòd teſtamenta non inſinuata infra tres mẽ-
ſes irritentur, ſi teſtamentum clerici hæres non
inſinuauit, non valet, habito reſpectu ad hære-
dem, qui eſt laicus. Iſtud idem videtur dicen-
dum in caſu noſtro, vt res à clerico donatæ
concubinæ, applicentur fiſco ſeculari, non ec-
cleſiaſtico. quod mihi videtur verius. Pro iſto
dicto Bald. & ſequacium, facit in ſimili textus,
ſecundum primam lecturam, quam ibi ponit
Bartol. in l. h quod ſcitis. §. ſin autem. C. de bon. quæ li- H
be. vbi probatur, quod ſi aliquis moritur ſine † 10
deſcendentibus, relicto auo paterno & mater-
no: in quæſitis ex latere materno, præfertur
maternus paterno: in quæſitis à paterno, præ-
fertur paternus: ſicut in fratribus & ſororibus:
vt dicitur in *l. de emancipatis. C. de ſuis & legit. hæ-
red. & per gloſſ. in authentic. poſt fratres eodem, titul.
& in authentic. itaque. C. communia, de ſucceſſor.*
& inſpicitur perſona immediata, à qua de-
functus habuit: non autem mediata: vt ſcia-
mus, ex cuius linea habuit: quod tene perpe-
tuò menti. Iſta ſunt verba *Paul. de Caſtro in dict.
§. ſin autem in fin.* Cùm autem in caſu noſtro
vltima perſona, à cuius manu capiuntur bona
à fiſco, ſit ſecularis, ipſa debet attendi, & per
conſequens fiſco ſeculari applicabuntur. Et
ſentiens forte *dominus Abb.* hanc difficultatem
in *d. cap. 2. ſupr. de ſucceſſ. ab inteſtat.* dicebat ad il-
lum textum, quòd ponit ſpecialem prouiſio-
nem. Pro opinione *Baldi*, contra *Abbatem* fa-
cit, quod *Baldus* refert, & ſequitur *Ioann. de Plat.
in l. 1. C. de bon. va. libro decimo.* & confirmatur
hac ratione: † clericus i in patrimonialibus cen- 11 I
ſetur laicus, & iudicantur vt bona laicorum,
ſecundum *Anton. not. in capit. conſtitutus, de relig.
domib. & ibi Abbas.* videtur textus, in *capit. cùm
dilectus, de iurepatron. & ibi* notat *Abb.* cuius me-
minit *Felin. in capit. quæ in eccleſiarum, de conſti-
tut.* ego ſcripſi in capit. de pœnitent. & rem. co-
lumn. 103. in meis recollectis. Item mutata
perſona, mutatur ſtatus rerum. *l. Paulus reſpon-
dit per procuratorem, §. 1. ff. de acquir. hæred. l. fiſcus, de
iure fiſc. libr. 3. C. de epiſcop. & cleric. Spec. de cleric.
coniug. §. 1. ver. ad huiuſmodi autem articulum.
Bartolus, Dyn. & alij in d. l. Paulus.* Item † hæ- 12
reditas non adita repræſentat defunctum: ad-
ita verò, hæredem *l. 1. §. Scæuola, ff. ſi quis te-
ſtam. lib. eſſe iuſſ. fuer. l. hæreditas in multis, ff. de ac-
quir. rer. dom. l. cœptam, ff. de vſucap.* Ex quibus
infertur duo ſatis notanda. Primum, quòd
impuberi ſuccedenti clerico, ſi eſt laicus, da-
tur curator per iudicem ſecularem: vt *l. 1. &
ibi Bartol. & alij, ff. de tutor. & curat. da. ab his.* Se-
cundum, quòd ſi laicus eſt hæres inſtitutus, cle-
ricus hæres, tenetur inuentarium facere au-
toritate iudicis ſecularis, non eccleſiaſtici: i-
ta concludit *Guido in deciſionibus Delphinatus,
qu. 261.* & tene menti. Eodem modo dicemus
in publicatione bonorum, vel confiſcatione,
vt habeat fiſcus ſecularis, non eccleſiaſticus: vt
dicebat *Bald.*

¶ Secun-

¶ Secundum dictum *do. Abb. in d.c.2.* (dum
13 voluit quòd id, quod † venit applicandum fi-
K ſco de bonis *k* clericorum, non venit applican-
dum Papæ, ſed potius epiſcopo loci, vt diſpen-
ſet diligenter ad vſum: vt ibi dicit probari) non
videtur mihi ſine ſcrupulo: quia epiſcopus non
habet fiſcum, vt voluit *Bald. in rubrica, de priuileg.*
fiſc. C. in fin. & ſic nihil poteſt confiſcare ſuæ ca-
meræ, ſecundum eum. & ſi quis contrahit cum
eo, vel cum epiſcopo, non ideò bona ſua ſunt
tacitè obligata, ſecundum ipſum. Et ideò *Bald.*
in authentic. bona damnatorum. C. de bon. damnat.
dicit quòd epiſcopus condemnans ad pœnam
pecuniariam, debet eam applicare fiſco Rom.
eccleſiæ, non autem cameræ ſuæ: quia eſſet iu-
dex in cauſa propria. Similiter dicit *Angel.* latè
in authentic. vt nulli iudic. §. ait autem columna 9.
quòd licet epiſcopi imburſent iſtas pœnas, ta-
men non poſſunt, niſi cauſa neceſſitatis ſubſit:
ſed debent erogare pauperibus, niſi ſit epiſco-
pus habens dominium temporale. quæ dicta
refert & ſequitur *Andreas Siculus in capit. P. & G.*
49. col. ſupr. de offic. delegat. & Felin. in capit. irrefra-
gabili. §. cæterorum, pen. columu. ſupr. de offic. ordin.
quem videas. Cogitabam, ſi poſſet ſuſtineri di-
ctum Abbat. dicendo, quòd epiſcopus non ha-
E* bet fiſcum propriè, bene tamen *e** impropriè:
vt ſentit *Bald. in dicta rubrica. C. de priuileg. fiſci.*
vide *eundem in cap. 1. § ad hæc, column. 4. ver. quæro*
vtrum, de pace iura. firman. lib. feudorum. Et in caſu,
in quo bona alicuius clerici veniunt confiſcan-
da, ſi non eſt beneficiatus, applicentur fiſco e-
piſcopi: ſi eſt beneficiatus, eccleſiæ, in qua ha-
bet beneficium: vt voluit *Abb. in d. capite 2. ſupra,*
de ſucceſſ. ab inteſtat. de quo non inſiſto amplius,
quia non eſt præſentis ſpeculationis. ¶ Vnum
non eſt omittendum circa prædicta, quòd ſi
miles, vel aduocatus, doctor, licentiatus, vel
clericus, donat ſuæ concubinæ pro meritis &
ſeruitijs: ſi merita per dictam differentiam pro-
barentur, crederem dictam donationem tene-
re: licet enim inter perſonas prohibitas ſimplex
donatio non ſit valida, tamen donatio ob cau-
ſam non reprobatur: quia aliam & diuerſam
naturam habet à ſimplici: vt patet ex notat. in
authentic. vnde ſi parens. C. de inoff. teſtam. & in l. ſi
donatione. C. de coll. & in l. Aquilius Reg. ff. de donat.
donatio enim, quæ fit ob cauſam non poteſt
dici propriè donatio, ſed cuiuſdam debiti na-
turalis reſtitutio: quia ex collatis ſeruitijs obli-
gatur ille, cui conferuntur, naturaliter confe-
renti: vt *d. l. Aquilius.* & dicitur talis obligatio ad
antidota: vt *l. ſed ſi lege, §. conſuluit. ff. de petitio.*
hered. Inter perſonas autem prohibitas inter ſe
donare, alij contractus non prohibentur, ſed
tenent. vt *l. ſi teſtamentum.* quod ibi notat. *ff. de*
probat. & l. cùm quis, § pen. de leg. 3. Iſti ergo, qui a-
liàs prohibentur concubinis donare, poſſunt
aliquid eis donare pro collatis ſibi ſeruitijs, pro
quibus erant eis obligati, & magis dicetur hoc,
obligationis diſſolutio, quàm donatio, ſeu pa-
trimonij diminutio, per iura prædicta. ¶ Et in-
telligo, vt dixi quando merita probantur, vel
ſeruitia: aliàs ſi non probarentur, verba illa pro
meritis & ſeruitijs non ſufficerent ad prædicta
probanda, ex quo emanant inter perſonas pro-
hibitas: vt eſt caſus in *d. l. cum quis, §. pen. de leg.*
3. & d. l. qui teſtamentum, & l. ſi forte, ff. de caſtrenſi
pecul. Talibus enim verbis non datur fides, ſed
præſumitur adiecta in fraudem legum: vt dicit
text. *in dict. § pen.* ita dicit *Anchar. conſil. 248. inci-*
pit, dubium facit. quem refert & ſequitur *Paulus*
in dict. l. donationes, ff. de donat. & Andreas Siculus,
in l. diuortio, 14. col. ff. de verb. ob. de quo etiam per
Vitalem in libro clauſularum, cardinal. 46. aliàs in
clauſula, dedit & donauit Titio propter eius grata &
accepta ſeruitia. & de hac donatione remunera-
toria infra latius dicetur. ¶ Hucuſque locu-
ti ſumus de donatione facta concubinæ, quæ
propriè † eſt illa, cum qua matrimonium eſſe 14
poſſit, & eſt vnica, in domo retenta in ſchema-
te concubinæ: vt in *authentic. quib. mo. natur. effic.*
ſui. § ſi quis autem & §. palàm, & ibi gloſſ. in ver. in-
dubitatus, column. 7. & in authentic. de triente & ſe-
mi. §. & hoc dicimus, & ibi gloſſ. in verb. præterijt, co-
lumna 3. & dicitur ſchema, quaſi imago vel fi-
gura, licet quaſi rectè teneatur. imò dicit lex,
proteſtationem eſſe faciendam, quòd pro con-
cubina tenetur. *ff. de concubin. l. in concubinatu, &*
4. partit. titul. 14. l. 2. de quo per *Spec. titul. de*
ſucceſſ. ab inteſtat. §. 1. 5. columu. ver. & nota tria ne-
ceſſaria, per Ioannem Andreas in addit. ad Spec. rubri-
ca, qui fil. ſint legit. in 2. columna, per gloſſ. & doct. ca-
pit. innotuit ſupra de elect. in ver. coniugata, in fin. &
ibi Abbat. column. antepenultim. Bald. in l. eam quam.
C. de fideicommiſſ. 9. columna, verſicul. & nota,
quòd licitus concubinatus eſt inter ſolutum,
& ſolutam. tamen debet interuenire verbum
proteſtantis ſe tenere in concubinam, & fa-
ctum, quòd teneatur in domo, ita quòd paſ-
ſim non poſſit vagari circa plurimorum con-
cubitus. Nam ſi non interueniret proteſtatio,
vel alio modo appareret de concubinali con-
ſenſu, cum virgine vel vidua, committeretur
ſtuprum: vt in *d. authentic. de triente & ſemi. §.*
conſideremus, in fin. & ff. de quæſtion. l. ſi quis viduam.
Et ſecundum iſta, exceptio, quam faciunt do-
ctores à regula, quòd donatio facta à clerico
concubinæ non valet, non videtur congruè
fieri, tum quia illa non dicitur concubina, vt
apparet ex prædictis, ſed potius eſt focaria,
cum qua habitare non licet: vt *l. fin. ff. de concu-*
bin. & tenet *Bald. in l. ſi ea conditione. C. de condit.*
inſer. tum etiam quia clericus non eſt ſolutus,
ſed ligatus eccleſiæ per matrimonium ſpiritua-
le: vt ſupra dixi, vnde proprius caderet in his,
quæ infr. dicentur. Volui tamen hoc ponere,
ne doctorum ordinem in hac materia loquen-
tium peruerterem.

ADDI-

ADDITIONES.

A* ¶ Adde, hoc intelligendum in clerico non habente beneficium, vnde viuat. ita *Pau. in l. maritum 2. col. ff. sol. mat.* sic limitans glos. notat. quę prędictam conclusionem firmat, in *l. miles, ff. de re iudic. in vers. facere.*

B* ¶ Adde *Fel. in c. 2. de for. comp.* & melius per *eundem in c. si concubina, de sententia excom. & in c. cum sit generale, col. 8. in princip. de fo. com.* vbi vide, an iudex secularis possit eas punire.

C* ¶ Et an confiscatio bonorum facta in vno loco, trahatur ad bona alibi sita, vide *Felin. in c. postulasti, de for. comp. col. 2. ver. respectu confiscationis.* & vide bonam addit. in *suo repertor. in parte confiscatio.*

D* ¶ Adde in materia bonam *decis. Rota, in colle. per Bernar. de Bisneto. sub ru. de for. comp. in decisione vnica.*

E* ¶ Adde tamen *Fel. in c. irrefragabili, §. caterum, de offic. ord. co. pe. & fin.* vbi tenet, quòd contraria opinio est verior. & sic habeat fiscum.

IOAN. BERNARDVS.

A ¶ Idem est dicendum in clerico.] Vide *Cou. in regul. peccatum 2. par. §. 2. n. 2. & Ant. Gom. in l. 52. Taur. num. 68.* obiter *Tiraquell. in l. si vnquam, ver. donatione largitus, num. 23. C. de reuoc. donat.* ac plenius *Did. Per. l. 1. ver. clericus tamen donare tit. 3. l. 1. Ord. Phil. Dec. in cons. 132. l. 1. consiliorum, & Cappell. Tholos. decis. 141. allegat. per autorem.*

B ¶ Clericus dicitur miles.] Adde *Did. Per. d. l. 1. tit. 3. l. 1. Ord. in d. ver. clericus tamen donare. & per totam glos. & Eucrardum in suo centiloquio, cap. 22.* apud quos plura cum autore nostro enarrantur priuilegia clericorum. & vtrum sicut miles torqueri non debeat, vide autorem *sup. §. 37. num. 19. & Bernard. Diaz in regul. 125. ver. sublimita tertiò.* & plenius *in sua pract. criminal. c. 117. Ludouic. Carrer. in pract. criminal. fol. 85. num. 31. AEgid. Boss. in tractat. de delictis, tit. de tortur. sect. num. 7.* an verò immunitate ecclesiastica gaudeat clericus si deliquerit: ad cognitionem iuris & praxis eius articuli, vide *Couar. libr. 2. resol. c. fin. numer. 16. & Bernard. Diaz in sua practic. capit. 115. & Minchac. de success. progress. & creat. part. 1. libr. 3. §. 22. nu. 54. & sequent.*

C ¶ Quia illius militiæ ratione efficitur suus.] Vide *Felin. in c. dilect. filius 2. de rescriptis,* & pluribus congestis *Burgos de Paz in l. 3. p. 1. Tauri, num. 398. cum seq.* vbi cum præced. etiam multa doctè scribit de ratione sortiundi domicilij propter officium vel dignitatem, quam in certo loco quis administrat.

D ¶ Hinc est quod concubinæ clericorum.] Vide *autorem inf. super tex. 3. not. §. 21. num. 23.* vbi plures adiungentur.

E ¶ Vbi est ius patronatus.] Vide *Bernard. Diaz in sua pract. criminal. cap. 124. n. 5.* & multis allegat. *Did. Perez in l. 1. titul. 6. libr. 1. Ordin. ver. octauo moueo. & Iac. Septimanc. de haretic. c. 9. num. 149.* per quos in ista quæstione controuersa, satis scriptum, satque autorum in vtramque partem allegatum est. Videque rursus *Septim. d. c. 9. nu. 19.*

F ¶ Lex regni 1. p. tit. 6. l. 57.] Super hoc tex. inter Hispaniæ leges singulariss. ad hanc propositionem vide *Suarez in l. post rem iudicatam, super lege regia extensè 1. num. 4. & Couarru. practic. quæst. c. 8. Villalob. in tract. commun. sententiarum vers. clericus, num. 70. Auiles c. 10. versic. execution. n. 66. & Minch. de successio. progress. & creat. parte 1. libr. 3. §. 22. num. 70.*

G ¶ Applicabit fisco imperij, non fisco ecclesiæ.] Adde *Couarr. de sponsal. part. 2. c. 8. §. 3. num. 10. & Did. Per. l. 22. tit. 3. libr. 1. Ord. vers. quæritur, & vlterius, Plaçam, de delict. c. 41. num. 26. & Seguram l. 3. §. fin. num. 145. de lib. & post. & Ant. Gomez in l. 9. Taur. & seq. num. 29. & Arias ibi, num. 74. & Minch. de success. progres. & part. 1. lib. 3. §. 26. num. 61. & sequent.*

H ¶ Bart. in l. quod scitis §. sin autem.] Circa doctrinam istam vide *Greg. gloss. d. l. 4. tit. 13. p. 6. & Couarru. de success. ab intest. num. 2. & 3. & autorem nostrum in l. 6. Taur. ibiq; Castill. & Anton. Gom. nu. 7. Arias l. 7. Taur. num. 4.*

I ¶ Clericus in patrimonialibus censetur laicus.] Vide *autorem inf. super tex. §. 23. num. 13. in 3. not.* vbi plures de hac re congessi.

K ¶ De bonis clericorum non venit applicandum Papæ, sed potius Episcopo.] Vide *Couarr. libr. 2. resolut. cap. 9. numer. 11. Bernard. Diaz. in sua practic. criminal. c. 124. ad fin. & c. 134. & Arias in l. 9. Taur. num. 75.*

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. Meretrix dicitur mulier, quæ inhonestè duos causa quæstus admittit.
2. Donatio facta meretricibus publicis valet.
3. Meretrix non recipit turpiter, licet turpiter faciat meretricando, & n. 7.
4. Pignus datum meretrici, non potest ab ea retineri.
5. Dominium pecuniæ, vel rei donatæ meretrici, per traditionem, ei acquiritur.
6. Meretrici promissa iniustè retinens, iniustè facit.
8. Miles promittens meretrici, non obligatur, nec etiam minor.
9. Reus licet non habeat ius in re, tamen petens eam, nō obtinet, si nullum ius habeat.
10. Meretrix si aliquid promittat lenoni, leno ex hac promissione agere non potest.
11. Meretricis proprium est recipere pretium, non dare.
12. Coitus cum meretricibus est damnatus.
13. Meretrix hoc facit in mundo, quod sentina in mari, vel cloaca in palatio.
14. Donatio, promissio. & pigneris datio, facta meretrici, valet: & quod ex hac causa acquirit, suum facit, nec fiscus potest ab ea auferre.
15. Dominium ciuile acquiri potest cum peccato.
16. Meretrix potest libere disponere, testari, eleemosynam facere. & decimas soluere de his, quæ ex meretricio acquisiuit.

VIDEAMVS nunc de donationibus, quæ fiunt alijs mulieribus, quæ non sunt cōcubinæ. Et primò de meretricibus, quæ palàm quæstum sui corporis faciunt: vt *l. palàm, ff. de ritu nupt.* vbi text. not. innuit, mulierem *a* dici † meretricem, si inhonestè duos, causa quæstus admisit. §. XL. A 1

admisit.ad hoc commendat illum text. *Abb.in cap.cùm decorem in fin.sup.de vit.& bone.cleric. & in cap.inter opera, in fin.sup.de sponsa.* Idem si per 20. horas stetit in meretricio, vel lupanari: nam ex hoc solo censetur publica meretrix.vt not. *Salyc.in l.qui adulterium.C.de adulteriis.* ¶ Et teneas
2B pro constanti, quòd † donatio [b] facta istis publicis meretricibus,valet: vt est textus in *l.4.§. sed & quod meretrici,ff. de condict.ob turpem causam, & in l.mercalem, eodem titulo.* ratio est, quia hic versatur turpitudo solùm ex parte donatoris
3 non autem ex parte meretricis:quia licet † turpiter faciat esse meretricem, non tamen turpiter recipit,cùm sit meretrix: vt *d.§.sed quod meretrici, & gloss.in capit. ex transmissa, supr.de decimis.* Quando autem turpitudo versatur ex parte donantis,non autem ex parte recipientis, iuste recipitur quod donatur: vt per *totum titulum,ff. & C.de condict.ob turpem causam.* ¶ Et procedit hoc, non solùm quando res meretrici donatæ fuerunt sibi traditæ: vt loquuntur iura prædicta:sed etiam quando non fuerunt traditæ:fuit
4 † tamen pignus datum: quo casu necdum poterit retineri pignus,sed etiã poterit agere contra donatorem,vt pignus redimat, quia licet pignus remaneat in dominio obligantis: vt *l.cum & §.pignus,de pignor.acti.* tamen sicut dominium rei traditæ quæritur: vt *l.traditionibus. C. de pact. & institut. de rerum diuisione.§. per traditionem.* sic etiam per traditionem pignoris quæritur ius in pignore: vt traditur in præallega-
5 tis iuribus. Vnde sicut † dominium pecuniæ vel rei donatę meretrici per traditionem ei acquiritur: sic & ius pignoris reale sibi acquisitũ est.Ita tenet *Cyn.in dict.l.2.C.de condict.ob turpem causam.* quicquid dixit *ibi gloss.* quæ debet intelligi de muliere,non meretrice, de qua inf. subijciam.¶ Quinimo,quod plus est,subdit *Cyn.in dict.l.2.in fine.* quòd si scholaris promisit meretrici ob libidinem secum habitam:venit modò meretrix coram rectore,vel doctore, facit citari scholarem,& petit ab eo illud,quod sibi promisit: quod poterit illud facere. quia qui reti-
6 net † meretrici promissa,ininstè facit,& sic peccat,secũdum eum. Hoc idem in effectu voluerunt *ibi Angel.Salice. Angelus in l.1.eodem titulo, & Bart.in l.affectionis,ff.de donation.& in l.generaliter, in fine,ff. de verbor. obligation. & ibi etiam Alexander,& Franciscus de Aretio,Bartol. & Alexand.in dicta lege 4.§.sed quod meretrici,ff. de cõdiction. ob turpem causam. Cynus & Salycetus in l.ea qua. C.de donat.ante nuptias.*

¶ Mouentur ipsi primò per text.*in dicto §.sed*
7 *& quod meretrici.* vbi dicitur, quòd licet † turpiter faciat meretricem esse, non tamen turpiter recipit, cùm sit meretrix: si autem turpiter non recipit,ergo iustè recipit, & domina efficitur rei donatæ. Ista autem ratio non minus militat in donatione re non tradita, sicut quando res traditur.Secundò facit text.*in dicta lege, affectionis.* dum generaliter permittit fieri donationem meretrici; sed constat, quòd ad validitatem donationis non requiritur traditio,cùm etiam absenti donari possit: vt *l.absenti,ff.de donation. & in capit. si tibi absenti, de præbend. libro sexto.* Ergo dispositio illius textus habet locum in promissione facta sine traditione.

¶ Tertiò speciale est in milite, & minore promittente † concubinæ,vt non obligentur: vt 8
notat.*in dicta lege,affectionis.* ergo in contrarium est ius commune in alijs. *vt l.ius singulare, de legi.* ¶ Quartò facit textus valde singularis in *l.multum,ff. de verborum obligation.* vbi ad validitatem stipulationis potius inspicitur persona stipulatoris,quam promissoris:cùm autem in promissione, quæ fit meretrici, non sit turpitudo ex parte meretricis stipulantis, postquam meretrix est:vt *in dicto §.sed & quòd meretrici.* licet turpitudo sit in promittente: potius inspiciamus personam ipsius meretricis. Ita ponderat & inducit illum text.*Paulus de Castro ibi.* Et idem tenuerunt *Hugo & Archid. in capit. qui venatoribus 86.distinction.* facit, quod in simili videmus, in iudicijs,vbi magis attenditur persona petentis,
quàm rei:quia licet † reus nullum ius habeat, si 9
tamen petens etiam non habeat, non obtinet: vt *lege 1.circa principium,ff.si pars hæredit.pet.& l.final. C.de rei vend.* Sic ergo in casu nostro inspicimus personam stipulatoris, id est meretricis, cui fit promissio, ex cuius parte non interuenit turpitudo: non autem personam promissoris turpiter promittentis: quia eius turpitudo non habet vitiare promissionem: vt *dicta lege multum.* ¶ Cuius ratio est secundum *Franciscum de Aretio,ibi in 2.columna* quia si stipulatio continẽs turpitudinem ex parte promissoris, annullaretur ipso iure, vel in effectu:tunc ille, qui turpiter promisit,nullam pateretur pœnam,imò puniretur stipulator,qui turpiter nõ recipit: quod esset absurdissimum. Sed contrà, quando turpitudo est ex parte stipulatoris, si stipulatio nõ esset annullata, tunc stipulator non puniretur ex sua turpitudine. Vnde in vtroque casu per eandem regulam statuitur diuersum: videlicet,ne quod odio alterius inductum est, conuertatur in eius fauorem: vel ne quis ex delicto suo lucretur: contra *legem, relegatorum, §. final. & l. sequenti, ff. de interdict. & relegat.* & quod habetur *in regula, quod ob gratiam, de regul.iur.* quæ quidem ratio subtilis est, & satis singularis,& à nemine tacta, nisi ab illo, vt ipse dicit.

¶ Et istud teneas, quamuis *gloss.in d.§.sed & quod meretrici;& in dicta l.2. C.de condict.ob turpem causam, & in l.affectionis,ff.de donat. & in l.ea qua. C. de donation. ante nupt.* teneant contrarium. quam opinionem tenuerunt *Baldus, Angelus, & Paulus, in dicto §. sed & quod meretrici. Ioannes de Imol. in dicta l.generaliter in fin.ff.de verb.obligation. & Alexandrinus in præsenti.* Fundamentum principale istorum doctorum est, quia ista promissio est turpis, seu ex turpi causa facta: & ideo non valet; vt *l.generaliter præallegata.* Istud non est

est verum, quia meretrix, in eo quod est me-
retrix, turpiter facit: sed ex quo talis est, non
turpiter accipit, nec turpiter stipulatur. & sic
ista prima ratio non procedit. ¶ Secundum
fundamentum eorum est, quia quædam ho-
nestè accipiuntur, quæ non honestè petuntur:
vt *l.1. ff. de variis & extraordinariis cognitionibus*,
quia licet in casu *dicta l.1.* illud quod retinetur,
possit iustè retineri, non tamen possit honestè
peti. non tamen sequitur: ergo nec in isto ca-
su. Ita excludit *Cynus* has duas rationes *in dicta
l.2. in fine, C. de condict. ob turpem causam.* ¶ Ter-
tium est text. *in l. ea quæ. C. de donation. ante nu-
ptias.* vbi si aliquis promisit donare alicui mu-
lieri, vt sponsa fieret, quæ tamen sua sponsa
esse non potuit: non tenetur illud adimplere.
Ad hoc respondet *Alexander in dicta l. generali-
ter.* quòd ideo ibi non potuit illa mulier agere,
quia donatio continebat modum seu causam
impossibilem: quia illa non poterat esse spon-
sa, cùm ille aliam haberet vxorem: & ita non
erat in potestate mulieris, quòd valeret matri-
monium, vel quòd duceretur in sponsam: &
propterea agere non potest virtute illius pro-
missionis. & sic dicit *Cynus in dicta lege, ea quæ.*
qui pro hoc allegat notata in *l. à diuo Pio, ff. de
ritu nuptiarum.* ¶ Quartum fundamentum
10 est text. *l. finali. §. Seia. ff. de actio. & ob.* vbi † si
meretrix aliquid promisit lenoni, ex hac pro-
missione leno agere non potest: sicut ergo ipsa
non potest conueniri ratione suæ promissionis:
sic etiam iuuetur is qui aliquid ei promisit, vt
ab ea conueniri non possit: quia vt dicebat
ibi Bartolus, ibi non fuit facta stipulatio, & sic
non nascebatur actio ex promissione de do-
nando secundum tempora Digestorum. Sed
reuera ille textus non se fundat super stipula-
tione, & propterea melius videtur intellexisse
illum textum *Bartol. in dicta l. affectionis, ff. de
donation.* qui dicit, quòd ille textus loquitur in
meretrice promittente alteri: quæ quidem pro-
missio valde à lege reputatur exosa, vt not. in
l. quæ adulterium., C. de adulter. & ita turpitudo
versatur ex parte recipientis, cuius persona
magis est attendenda ad validitatem stipulatio-
nis: vt *dicta l. multum, ff. de verborum obligationi-
bus.* & iste intellectus placet *Alexandro in dicta
l. finali in apostillis.* Hunc etiam tenet *Baldus in
l.1. 2. columna, C. de condict. ob turpem causam*,
qui reputat valde singularem textum in *dict. l.
finali.* ad hoc sic etiam intellexit eum *Angelus
in dicto §, sed & quod meretrici, in fi. & ibi etiam
Bartolus, & Paulus de Castro, & Alexander in dicta
l. generaliter 2. columna, ff. de verborum obligation.*
11 Meretricis † enim est proprium, recipere pre-
tium, non dare: vt dicitur *Ezechielis 16.* Non
est ergo mirandum, si dicamus non valere pro-
missionem factam à meretrice lenoni, vel me-
retrico, causa meretricij. ¶ Quintum fun-
damentum est: meretricem esse, & ad meretri-
ces accidere, prohibet Dominus. Primum est
Deuteronomij 23. secundum est *Exodi 20. & Deu-*

*teronomij 5. & 32. quæst. 4. cap. meretrices, & cap.
nemo sibi blandiatur.* & sic † coitus cum me- 12 C
retricibus est damnatus: vt *dicto cap. nemo &
c. liberorum, & c. dicat aliquis ea. causa & quæ.* Sed
vbi aliquid promittitur pro coitu damnato,
non tenet promissio: vt est casus in *l. mercalem,
C. de condict. ob turpem causam*, not. in *l.2. eod. titul.*
signanter per *Cynum, & Angelum.* Ad hoc di-
cendum, quod licet meretricium sit pecca-
tum, & à iure prohibitum: tamen Ecclesia istud
tolerat, & sub dissimulatione pertransit, cau- D
sa maioris mali vitandi, vt *c. duo & c. nerus 13.
distinct.* & not. in *cap. inter opera, de sponsa.* & pro-
pterea lex non punit meretrices. Vide *Archi-
episcopum Flor. in summa, 2. p. titul. 2. cap. 5.* Nam, vt
inquit *August.* hoc facit † meretrix in mundo, 13
quod sentina in mari, vel cloaca in palatio.
tolle cloacam, & replebis fœtore palatium: &
similiter de sentina. tolle meretrices de mun-
do, & replebis ipsum sodomia. propter quam
causam idem *Augustin.* ait *in 15. De ciuitate Dei*,
quòd terrena ciuitas vsum scortorum licitam
turpitudinem fecit. refert *sanctus Thomas 4. de
regimin. princip. 14.* Ex istis ergo concluditur,
quòd valet donatio, † promissio, & pignoris 14
datio facta meretrici, & quod ex hac causa
acquirit, suum facit, nec fiscus potest ab ea au-
ferre. Nam quod sæpe cum peccato sine cha-
ritate acquiritur, non fundatur in charitate:
ita quod perdendo charitatem, ipsum perdi
necesse sit: quia non videtur charitas plus re-
quiri ad rei conseruationem, quam ad rei in-
ceptionem & acquisitionem. † Dominium e- 15
nim ciuile acquiri potest cum peccato, quia
meretrix acquirit dominium pretij meretricij,
cum peccato: peccat enim meretricando, sed
non peccat recipiendo pretium, imò regulari-
ter loquendo pretium efficitur eius: sic quòd
non tenetur ad restitutionem, nec etiam ne-
cessarium est ei ad salutem illa erogare pauperi-
bus. ita dicit *Conradus de contractibus qu. 7. pri-
ma conclusione.* vbi plenè probat, quòd domi-
nium ciuile, sicut nec Euangelium, fundatur
in charitate. Ex quo infertur, † quòd de his 16
potest liberè disponere, testari, eleemosynam
facere, & decimas soluere: vt in *c. oblationes
90. dist.* est gloss. notabilis cum iuribus in ea al-
legat. in *cap. ex transmissa suprà, de decim.* de
quo etiam *1. partit. titul. 20. l. 12. & per Cy. &
Angel. in d. l. 2. de condict. ob tur. cau. per Baldum in
l. 1. in 2. col. vers. secundo pecuniam meretrici, Abb.
in cap. 1. de vita & honest. cleric.* Et intelligo, dum-
modo in acquirendo fraus vel dolus absit: vt
per *S. Thomam 2. 2. quæst. 32. art. 7.* de quo memi-
nit *Florentinus in 2. parte titul. 2. cap. 5. in princip.*
Et hæc sint quantum ad meretrices.

ADDITIONES.

¶ Dixi meretricem quæ duos.] Adde *auto-* A
*rem nostrum l. 62. & ibi Ant. Gomez, & Castill. &
Gregor. gloss. c. l. 53. titul. 14. par. 5. & Couarr. de*

ſponſal. parte 2. cap. 8. §. 11. & Plaçam de delict. c. 34. num. 7. & 8. Alciat. l. Manſuros, ad fin. ff. de verb. ſig. Matth. de Afflict. in conſtitut. Neapolit. lib. 3. rub. 43. & Stephan. Coſt. in §. Surgat ergò, numero 22. in ſuo tractat. de ludo.

B ¶ Donatio facta iſtis publicis meretricibus valet.] Circa iſtam quæſtionem, & appendices eius quas iſto §. proſequitur autor, & penes alia, quæ meretricibus incumbunt, vide text. & *Gregor. gloſſ. c. in l. 53. tit. 14. p. 5. & eiuſdem gl. l. 38. tit. 11. part. 5. & Couar. in regul. peccatum, p. 2. §. 2. prædictoſque Tauriſtas, d. l. 62. ac latiſſimè Minchac. lib. 1. quæſtion. illuſtr. cap. 48. Dominic. Soto lib. 4. de iuſtit. & iure quæſt. 7. cap. 1. Nauarrum in ſuo manuali cap. 17. num. 38.* & vtrùm cogi poſſit inuita meretrix, vt corpus ſuum exhibeat petenti, vide *Couar. lib. 3. reſolut. cap. 14. num. 2. & Didac. Perez l. 2. verſi. Tertius caſus, titul. 23. lib. 2. Ordin. & Gregor. Lup. per eum text. glo. fi. l. fin. tit. 19. p. 7.* Et quo pacto probetur aliqua meretricari, vide *Franc. Marc. deciſ. 899. num. 11. & Franc. Bru. de indic. & tort. 1. part. quæſt. 4. num. 8.*

C ¶ Coitus cum meretricibus eſt damnatus.] Vide plures remiſſiuè per *Did. Per. l. 2. tit. 23. lib. 3. Ordin. ver. Tertius caſus.* Adiunxique multos ſup. §. 37. num. 2. verſi. omnis coitus, ſeu coniunctio erat legitima. Pluraque mala meretricum vide obiter per *Did. Perez, ad Segur. in l. Imperator, num. 139. ff. ad Treb. & Neutz. in ſilua nupt. lib. 4. num. 25.*

D ¶ Eccleſia tamen iſtud tolerat.] Vide ex noſtris *Minchac. lib. 1. quæſt. illuſt. cap. 48. num. 1.* & ex Theologis moder. vide *Caſtro li. 2. de lege pœnal. c. 11.* videbiſque ſup. d. addit. proxima.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Mulier ſi à clerico ſeculari aliquid recipit, vt eam corrumperet, an teneatur ad reſtitutionem.*
2. *Mulier coniugata, ſi pro opere carnali aliquid dederit ſeculari viro, debet hoc reſtituere viro, ſi illa de rebus dotalibus, paraphernalibus, vel communibus dedit.*
3. *Neceſſitatis tempore poteſt quis aliena furari.*

§. XLI. A DE donatis vel promiſſis aliis a mulieribus, quæ non ſunt concubinæ, vel meretrices: dicas breuiter, quod ſi promiſſio ſtat in ſuis terminis, quia non eſt proceſſum ad traditionem, non obligat promittentem, quòd proceſſum extitit ad traditionem, non repetit, qui donauit: vt puta ſi ſcholaris luxurioſus acceſſit ad mulierem, non meretricem, & dedit ſibi propter fornicationem vnam domum: poſtea vult repetere. Certè non poteſt: quia in pari cauſa turpitudinis melior eſt conditio poſſidentis. In iſto autem caſu reperitur par cauſa turpitudinis, ergo &c. Iſte eſt caſus, qui ſic debet intelligi, ſecundum *Cyn. & alios in d. l. 2. C. de condict. ob turpem cauſam.* Idem dicit *ibi Cyn.* poſt *Iacobum de Rauen.* ſi non eſt proceſſum ad traditionem rei donatæ, ſed facta eſt promiſſio, & datum eſt pignus: quia vbi non ſtatur in finibus promiſſionis, ſed proceditur vltrà ad traditionem pignoris, idem operatur traditio pignoris, quo ad tranſlationem iuris in pignore, quod operatur traditio rei donatæ, quo ad tranſlationem dominij. Vnde ſicut dominium rei ſolutum acquiritur mulieri, ſic & ius pignoris reale acquiſitum eſt. Vnde iſte dans nullo iure habet repetitionem, ſed retentionem: quia in pari cauſa, &c. de quo latius per *Alexandr. poſt Bartolum, & alios in l. 1. in princip. ff. de condiction. ob turpem cauſam.* dic vt ibi. Sed aduerte, ne decipiaris: quia licet his duobus caſibus, quando proceſſum eſt ad traditionem rei donatæ, vel pignoris, donator non poſſit repe-
tere, bene a tamen poterit fiſcus à muliere re- B
petere: vt *l. Lucius ff. de iure fiſci.* Ex quo infertur, quòd mulieres non meretrices, quæ à fornicatoribus ſuis accipiunt dona in cincturis aureis, & in perlis (ſicut de quibuſdam ſcio, quæ quorundam amaſiorum ſubſtantiam exhauſerunt) retinere non poſſunt, & in iudicio fori & animæ ad reſtitutionem tenentur: ita dicit *Cynus in dicta l. 2. C. de condict. ob turpem cauſam,* quem refert & ſequitur *Angelus ibi* hoc multum commendans, de quo etiam meminit *Troilus in quæſtione oblationum, poſita poſt tractatum Barba. de cardin. in 2. dubio in 4. columna,* dicens fore menti tenendum. Vide *Archiepiſcopum Flor. in ſumm. 2. parte titul. 2. cap. 5. in princip. & Spec. conſcientiæ, lib. 2. cap. 30. §. eſt & diſcipulum, ſermone 111. fin. column. incipit, oſtendite.* ¶ Ipſi tamen non aperiunt, cui tenetur reſtituere: vnde tu videas pulchram diſtinctionem, quam ponit *Henricus in cap. peruenit. infrà de adult. in 2. diſtinct. poſt Aſten. in ſumma.* qui dicit. quòd ſi mu-
lier † recepit à clerico ſeculari de rebus pro- 1
priis, non tenetur ei reſtituere, etiamſi ſit monialis, ſed acquiritur monaſterio eius illud quod accepit. Honeſtius tamen eſt, quòd monaſterium illud non retineat, ſed eroget in pios vſus. Si autem acceperit à clerico ſeculari, de rebus eccleſiæ debet fieri reſtitutio pauperibus illius loci, ſi indigent: eccleſia ſatis abundat. aliàs melius eſt, quòd in vtilitatem eccleſiæ pauperis conuertatur, argumento 17. *quæſtion. 4. ſi quis in atrio. ſupr. de offic. ordin. cùm vos.* niſi epiſcopus velit diſpenſare cum muliere, quæ recepit, vt retineat illud, ſi eſt ſecularis: aut cum monaſterio, ſi eſt regularis.

¶ Si autem recipit à perſona regulari de rebus monaſterij (quod præſumendum eſt, niſi de contrario conſtet) aut recipit ab habente adminiſtrationem, & tunc debet fieri reſtitutio monaſterio, vel prioratui, vel adminiſtrationi, de cuius bonis datum eſt. & poteſt fieri reſtitutio eidem perſonæ, quæ dedit, ſi adhuc remanet in adminiſtratione illa, maximè ſi creditur correctus. aliàs tutius eſt, quod ei non reddatur, ſed fiat quod dictum eſt ſuprà. Si tamen tali non correcto facta ſit reſtitutio libe-

liberata est, quæ accepit. Si autem motus est ab administratione illa, aut si est simplex claustralis, qui dedit: fieri debet restitutio monasterio, vel prioratui, vel administrationi: nec liberabitur, sic soluerit illi, qui dedit: nisi tunc demum, cùm conuersum fuerit in vtilitatem monasterij, vel prioratus, vel administrationis: nec detineri poterit à monasterio illius mulieris regularis, illud, quod recepit à regulari alterius loci: nisi de consensu abbatis & conuentus, si donum fuerit magnum, aut abbatis, si fuerit paruum, vel mediocre.

¶ Quod autem dictum est de rebus taliter datis à regularibus personis, intellige etiam de rebus datis à personis secularibus, etiam laicis, qui non sunt sui iuris: vt cùm seruus & filiusfamilias dant taliter de rebus etiam peculiaribus, nisi rerum illarum habeant ita liberam administrationem, quòd quasi patresfamilias de eisdem disponere possint. ¶ Item quod dictum est de moniali respectu viri secularis, tenendum est econuerso, quando vir regularis recipit aliquid à muliere regulari: vir autem
2 secularis, quod † à muliere coniugata recipit pro carnali opere, debet restituere viro, si illa de rebus dotalibus, paraphernalibus, vel communibus dedit. Si autem dedit de paraphernalibus, aut si mulier soluta dedit aliquid amasio de rebus propriis: licet sit honestum, quòd expendat illud in pias causas: non tamen tenetur, nisi velit: poterit ei restituere quæ dedit: quod videtur melius, si pœniteat, vel egeat. Hæc sunt verba *Henrici*, *vbi supra*, quæ mihi placent, & volui ea referre: quia articulus est satis quotidianus, & alibi ita bene non enucleatus, de quo etiam per *Alexand. de Ales*, *in suo tractatu restitutionum*: quem refert & sequitur *Henricus Herp. in suo præceptorio præcepto 7. sermon.12. colum.3. ver. quantum verò ad secundum*, vbi videas. Et hoc est contra illos, qui munuscula mulierum conseruant, & solicitè & feruenter aspiciunt, vt earum memoriam teneant. vt dicit *dominus Cardin. post Paul. in clemen. vnica verbo, excellentissimum, de reliq. & vene. Sanctor.* cùm potius illa restituere debeant, quamprimum possunt, personis, de quibus dictum est supra.

C ¶ Vnum tamen iuxta prædicta non est omittendum, quòd quando vir, qui aliquid recepit à muliere, vel econtra, illud quod accepit, debet in pauperes erogare, vel donanti restituere: si is qui accepit, est in maxima necessitate, non tenetur restituere: sed salua conscientia
3 poterit sibi retinere: quia † tempore talis necessitatis potest quis aliena furari. ergo eadem ratione poterit sibi retinere, quod erat restituturus. Illud est singulare dictum *Richar. 4. sent. dist. 15. quæst. 4.* de quo per *Modernos in tract. maleficiorum, charta 219. 3. col. aliâs in parte, Metidore di mali daty. 14. colum.* de quo latius infra subijciam in 7. limitatione.

ADDITIONES.

¶ Aliis mulieribus quæ non sunt meretrices, vel concubinæ.] Repete quos sup. §. proximo additione, 1. congessi. Nam & *Couar. ibi allegatus in regul. Peccatum, part.2. §.2. num.3. ver. secunda quæstionis pars.* idem esse iuris censet de istis, & concubinis vel meretricibus. & vide *Sotum, & alios quos ibi adiunxi. & Siluest. ver. restitutio, 2. Monal. in summa de restitutione male adquisitorum, & Florent. 2. parte, tit. 2. cap. 5. col. 2.* Adde que *Nauar. in suo Manuali, cap. 17. num. 40.* A

¶ Bene tamen poterit fiscus.] Adde *Gregor. gloss. b.l. 53. titul. 24. part. 5. & Siluest. de restitutione 2. & Medinam de restitutione, qu. 2. cap. 2. & Dominic. Soto de iustitia & iure. lib. 4. qu. 7. art. 1. & Couarruuias, d. regul. peccatum, parte 2. cap. 2. num. 6. vers. ex tertia conclusione*, per quos omnes in istis locis & per *Angel. in summa ver. restitutio.* reperies examen eorum quæ isto §. tractantur. B

¶ Vnum tamen iuxta prædicta.] Adde *authorem infra, §. 65. num. 42. & super text. 3. not. §. 23. num. 8. & §. 12. num. 7.* vbi plures addidi, econtra qui potest statim restituat. vide quos adiunxi infra §. 65. ver. debet statim restituere. C

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio inter eos, qui aliquo modo coniuges continguunt, per patriam potestatem non valet.*
2. *Allegari possunt exempla probatorum virorum in decisionibus causarum.*
3. *Fœmina non habent liberos in potestate.*
4. *Mulier obligationi viri consentiens: vel cum viro se obligans: vel se, aut rem suam obligans pro viro: ipso iure sibi non præiudicat.*
5. *Vxor mea non potest donare filio meo familias, nisi sit miles aut clericus.*
6. *Aduentitium respectu clericorum dicitur castrense, vel quasi castrense.*
7. *Clerici in potestate parentum constituti, possunt licitè disponere & testari de omnibus aduentitijs: & illud etiam intelligendum de clericis in minoribus constitutis.*
8. *Clericorum appellatione veniunt clerici in minoribus constituti.*
9. *Fructus beneficiorum filijfamilias clerici etiam in minoribus constituti, non acquiruntur patri.*
10. *Filius familias potest in causis beneficialibus esse in iudicio sine consensu patris: & suo nomine constituere procuratorem.*
11. *Pater si bona aduentitia filij, in quibus pater non habet vsumfructum, dilapidauit, & consumpsit: fratres tenentur hoc damnum emendare: secus si pater fecit aliquot sumptus filio in studio.*
12. *Pater vsumfructum in bonis filij ante clericatum habens, an illum retineat post clericatum.*
13. *Patria potestas morte filij soluitur, tamen non finitur vsusfructus formalis retrò quæsitus ratione patriæ potestatis.*
14. *Patria potestas an soluatur per clericatum.*
15. *Ingressus monasterij non facit patrem perdere vsumfructum, quem habebat in bonis filij, nec respectu præteriti temporis, neque futuri.*

§. XLII. AMPLIA *quartò prædicta, vt nedum sit
A prohibita donatio inter coniuges cōstan-
1 te matrimonio, sed etiam inter † eos, qui aliquo
modo coniuges contingunt per patriam pote-
statē. Quod quatuor modis contingit: vt si vnus
coniugum est in potestate sua, vel quia tu es in
potestate tua, vel quia tu & ipse estis in potesta-
te eiusdem, vel quia tu & ipse habetis coniuges
in potestate. Si ergo aliquo istorum modorum
contingo maritum alicuius non potero vxori
suæ donare. Et qui vxorem alicuius aliquo de
prædictis modis contingit, eius marito donare
prohibetur. Item & qui contingunt coniuges,
per potestatem sibi inuicē donare non possunt.
Omnia ista probantur in *l. 2. §. qui in eiusdē, vsque
ad §. non tamen ff. isto tit. & l. inter eas, C. eod. & l. vs-
que ff. ad Maced.* Vnde sicut non est licitum mari-
to donare vxori, sic nec interpositæ personæ,
maximè si se contingant per patriam potesta-
tem. Nec similiter potest fieri donatio interpo-
sitæ personæ: quia illud quod non potest fieri
directè, non potest fieri per interpositam perso-
nam: vt *l. si per impressionem, C. quod met. causa*, sicut
dicimus de patre, qui relinquit amico filij spurij,
de quo confidit: iuxta not. *in l. fin. C. de his quibus
vt indignis.* Item de forensi, qui per se non po-
test acquirere bona stabilia in aliquo loco per
se, non poterit similiter per vxorem, licet ipsa
non sit forensis: secundum *Franciscum Aretinum
in dict. l. si per impressionem.* redeo ad propositū. Et
ita si volo donare marito filiæ meæ, & sic gene-
ro meo, non possum: quia eius vxor in mea est
potestate: vt *dict. §. qui in eiusdem, & l. cùm hic status
§. ait oratio, ff. isto tit. & l. si vt proponis, C. eod.* Aliam
rationem assignat *Plutarchus in suis problematibus.*
Quid est, inquit, quod à genero ac socero iisdē
aliquid dono capere non licet? An idcirco à ge-
nero, ne fortè per parentem munus ad vxorem
redire videatur? à socero autem, quod qui nihil
dedisset, eum nihil accipere par esse visum est?
Hæc ille. Sed reuera hæ rationes parum vrgent.
Vnde verius puto, hoc ita dispositum fuisse pro-
pter patriam potestatem, vt dicunt iura prædi-
cta. Sed videtur quòd socer possit donare ge-
nero. Nam Raguel Tobiæ genero suo iam con-
stante matrimonio, tradidit dimidiam partem
omnis substantiæ suæ in pueris, in puellis, in pe-
cudibus, in camelis, & vaccis, & in pecunia mul-
2 ta: vt scribitur *Tobiæ 10. cap.* Exempla autem †
probatorum virorum maximè de quibus in sa-
cra scriptura, sunt allegāda in decisionibus cau-
sarum, vt in *authen. vt non luxur. contra naturam, in
princip. in c. vides vt opinor. 23. qu. 6. in cap. de quibus
20. dist.* Sed non obstat, quia licet dicat textus,
quòd tradidit genero, est tamen subintelligen-
dum nomine vxoris: vt probatur *eo. lib. c. 11.* & ibi
etiā pecunia multa nomine vxoris. Nec obstat
l. 3. §. socrus. ff. eo. & l. si te in vacuam, C. eodem. quia
illæ leges loquuntur in socru & nuru, vel socru
& genero, quæ alterum coniugum per potesta-
3 tem non contingit: eò quòd † fœminæ liberos
in potestate non habent: vt *institut. de adopt. §. fœ-
mina & ff. de bon. possess. contra tabul. l. illud §. ad te-
stamenta.* & ideo in casu illarum legum valet
donatio. Sed in casu nostro non valet, adeò
quòd nec morte donatoris confirmaretur, nisi
etiam filia præmoriatur huic genero: vt *l. mortis
sua causa, ff. isto titul. & dict. l. si vt proponis, C. eodem.*
& ibi notat *Bart.* notatur etiam in *dict. l. cùm hic
status, §. ait oratio.* Vnde si gener prædecedat, non
solùm non est donatio confirmata, sed totaliter
resoluta: vt *l. marito in vxorem, C. isto titul.* de quo
latius per *Oldradum consil. 185. incipit, quidam pa-
terfamilias.* ¶ Hoc tamen intellige, nisi donatio
facta genero esset iurata: nam illa bene valeret,
vt singulariter firmat *Alexan. cons. 157. pen. col. in
2. volum.* de quo infrà dicetur in 4. limitatione.
¶ Item dicas, si filius meus rem meam, me con-
sentiente, donat vxori suæ: non enim valet ista
donatio, nec morte confirmatur filij, imo eo
mortuo, ego possum illam reuocare, siue fuerit
processum ad traditionem, siue non. Ita consu-
luit nota. *Anchar. consi. 75. incipit, per modum consi-
lij.* roborando per bona fundamenta, quæ per te
videas. ¶ Idem dicas, si vxor mea consentiat
obligationi patris mei, vel fratris mei, vel filij
mei, vel pro eis se obligat, vel eis aliquid do-
net. Nam eodem modo iste consensus, vel ob-
ligatio, seu donatio non valet, nec tenet: quia
omnes istæ personæ me contingunt per pa-
triam potestatem: vt suprà dictum est. ad quod
bene facit textus in *l. 1. 2. & 3. ff. isto titul.* & tenet
notat. *Bald. in authent. siqua mulier, C. ad Velleian.
in princip.* & sic extendit illum textum dicens,
quòd † sicut mulier consentiens obligationi vi- 4
ri, vel cum viro se obligās, se aut rem suam obli-
gans, pro viro, ipso iure sibi non præiudicat, nisi
quatenus probetur in rem suam versum: vt est
casus notabilis ibi, & clarius dicunt in gloss. *Cy-
nus, & Barto. Bald. & Salyc.* sic etiam dicit *Bald.*
vbi mulier consentiat patri viri sui, siue filio suo,
qui est in potestate viri, siue fratris sui. qui am-
bo sunt in potestate soceri. vnde perinde non
tenet consensus, ac si viro consensisset. quod
est notandum perpetuò secundum *Angelum de
Aret. in dicto §. est & aliud 2. colum. versic. aduerte.
Instit. de donat.* ¶ Ex prædictis infertur, quod
† vxor mea non poterit donare filio meo fami- 5
lias: quia mihi quæritur, nisi sit miles. Nam
tunc bene valet donatio: quia illud donatū est
castren. peculij, & sibi quæritur. Ita dicit textus
in *dicto §. qui eiusdem.*

¶ Idem ego dicerem in filio clerico, vt valeat
donatio, quam vxor mea facit filio meo clerico.
clericus *b* enim dicitur miles Dei: vt probat tex. B
& ibi notat *Abbas in c. 1. suprà de cler. ægro.* est textus
cum glos. in *cap. Christianus 11. quæst. 1. & in ca. 2. re-
prehensibile 23. quæst. 5.* & facit *glos. in l. miles, ff. de re
iud. & in l. stipendia, C. de executione rei iud.* & dixi in
§. suprà proximo, loquendo de donatione facta
à clerico suæ concubinæ. Vnde priuilegia tri-
buta militibus secularibus debent obseruari
quo ad milites Dei in casibus habentibus eandē
rationem: vt dicit *Abb. in d. c. 1. de cleric. ægrot.* Si
autem

autem miles terrestris habet hoc priuilegium:
vt possit ei donare vxor patris sui: idẽ dicemus
in milite Dei: cùm sit eadem ratio: quia quem-
admodum miles terrestris bona sibi donata ha-
bet in peculium, vt suprà dictum est: sic etiam
C 6 [c] clericus: quia † omne aduentitium respectu
clericorum dicitur castrense, vel quasi castren-
se: vt est textus valde singularis *in authen. presby-
teros, C. de episcopis & clericis*, tenent *Innocẽ. Hostien.
Anton. Ancha. Cardin. Ioan. de Imol. Abbas, & Andreas
Siculus in c. quia nos suprà, de test.* ¶ Et ex hoc di-
cebat *Abbas in dict. c. quia nos, & in c. constitutus, su-
prà de in integr. restitut. pen. col. versi. in gloss. 2. & in
cap. in præsentia, suprà de probat. 22. col. vers. ego aliter
7 *dicerem*. quòd † clerici in potestate parentum
A * constituti possunt licitè disponere & testari [a] *
de omnibus aduentitiis. quia cùm illa aduenti-
tia, quo ad clericos, dicantur peculium castren-
se, vel quasi castrense, vsusfructus non quæritur
patri. Et ita *do. Abb.* non facit vim, vtrum ista bo-
na veniant ad clericos ratione clericatus, vel a-
liàs: quoniã quocunque modo veniant, poterit
de illis disponere: vt est casus in *d. authent.* dum
dicit, res quomodolibet ad eorum dominium
venientes habere sub potestate sua præcipimus.
Et per hoc videtur, quod non bene dixerit *Iac.
But. in l. sacrosancta, C. de episcopis & clericis*. vbi
dixit, quòd in aduẽtitiis quæsitis aliunde, quàm
ratione officij, vel dignitatis ecclesiasticę, filius-
familiàs clericus testari non potest: & per con-
sequens vsusfructus acquiritur patri. Idem in
effectu visus est tenere *Bart. ibi*, dum dicit, quòd
clerici, qui sunt in potestate patris, de omni-
bus, quæ ratione clericatus lucrantur, tanquam
de quasi castrensi peculio, possunt disponere.
quod dicit esse valde notandum. & sic sentit,
quòd de aliis acquisitis, non ratione clericatus,
non possunt disponere, tanquam de quasi ca-
strensi peculio. Sed quod prius dixi, verius est:
quod etiam sentit *Bald. in dict. l. sacrosan.* Teneas
ergo, quòd de omnibus aduentitiis, quomodo-
cunque venientibus ad clericos, ratione cleri-
catus, vel aliàs, possunt clerici liberè disponere,
vt patri non quæratur vsusfructus. ¶ Intellige
prædicta etiam in clericis in minoribus consti-
tutis, secundum præfatos doctores, *in dict. c. quia
nos*. signanter *Ancouius, & Ioannes de Imola*, quo-
8 A * niã † appellatione [a] * clericorum veniũt clerici
in minoribus: vt voluit *gloss. in cap. 2. supra de præ-
ben.* præsertim in fauorabilibus: vt latè conclu-
dit *Abbas, in rubri. de vit. & honest. clericor.* Et pro-
ptereà non possunt super crimine coram iudice
seculari conueniri: vt voluit *Hostiens. in c. cùm
non ab homine, suprà de iudic. & ibi Andreas Siculus,
2. col. & in c. at si clerici 1. col. eod. tit. & Maria. in c.
1. 2. col. eod. tit.* ¶ Ex his infero ad vnum quoti-
9 dianum, quòd † fructus beneficiorum filijfa-
D miliàs clerici etiam in minoribus non [d] acqui-
runtur patri. Imò pater recipiens, tenetur red-
dere rationem administrationis filio suo clerico
per actionem negotiorum gestorum: ita tenet
expressè *Bart. in l. litis §. si. ff. de negot. gest.* & di-

Palacios Ruu.

cit, quòd sic vidit de facto seruari, refert & se-
quitur *Andreas Sicu. in rubri. de pecu. cler. & in d. c.
quia nos 2. col.* Idem tenet *Bald. in l. 3. §. si quid
minori. ff. de mino.* reputans hoc valde not. Et hoc
ideo est, quia beneficium habetur loco peculij
castrensis, vel quasi castrensis: vt apparet ex præ-
dictis, & not. *in d. l. sacrosancta*. ex quo peculio
nihil quæritur patri, vt dictum est. Confirma-
tur hoc optima ratione. certum est enim, quòd
in casibus, in quibus patri non quæritur vsus-
fructus, potest filiusfamilias esse in iudicio, sine
consensu patris. secundum *Bartolum in l. final.
§. pupillus, ff. de verbor. obligat.* & his casibus pote-
rit filius constituere procuratorem solus sine
patre: [b] * vt *l. cum non solum, §. necessitatem, C. de* B *
bon. quæ lib. & 3. partit. tit. 5. l. 2. Sed est ita, quòd
in † causis beneficialibus potest filiusfamilias 10
esse in iudicio sine consensu patris, & consti-
tuere procuratorem suo nomine: vt est text.
not. in *c. si annum, de iudic. lib. 6. in fi.* Sequitur
ergo de necessario, quòd fructus beneficij filij-
familias clerici non acquiruntur patri: & si pater
recepit, tenetur restituere filio: & si mortuus
est pater, eius hæredes debent restituere: iuxta
doctrinam *Salicet. in l. filia cuius, in fin. C. fami.
her.* vbi dicit, quòd si † pater bona aduentitia 11
filij in quibus pater non habebat vsumfru-
ctum, dilapidauit, & consumpsit: fratres tenen-
tur hoc damnum sibi emendare. Sic ergo tene-
buntur in casu nostro fratres satisfacere fratri
de fructibus beneficiorum filij clerici à patre
receptis, & consumptis. & ita fieri vidi in con-
tingentia facti. ¶ Vnum tamen est, quòd si pa-
ter fecit aliquos sumptus cum filio in studio, vel
aliàs: videtur animo compensandi cum fructi-
bus fecisse. *Bartolus in tractatu de duobus fratribus
prope finem, versiculo 15. & Bald. in l. filia cuius, C.
familia her. quæst. 6. & ibi Pau. de Cast.* qui opti-
mè distinguunt. dic vt ibi per eos, de hoc
consuluit *Paulus de Cast. consil. 414. aliàs 431. in-
cip. viso & examinato in 2. quæstione.* quem rogo
vide. Redeundo nunc ad propositum nostrum,
cùm clericus sit miles Dei, & aduentitia cleri-
corum reputentur castrense, vel quasi castren-
se peculium, & nihil penitus quæratur patri:
non est mirandum, quòd vxor mea possit filio
meo clerico donare, [illegible]mus in mea sit pote-
state. Sed circa prædicta occurrit pulchra du-
bitatio, quòd si † pater ante clericatum filij 12
habebat vsumfructum in bonis eius: deinde
filius factus est clericus: an per superuenien-
tem clericatum filij, pater perdat vsumfru-
ctum anteà acquisitum respectu præteriti tem-
poris, argum. *l. si quis in fi. & ibi Bald. C. ad Tertul.*
vbi dicitur, quòd licet per † mortem filij sol- 13
uatur patria potestas: tamen non finitur vsus-
fructus formalis retrò quæsitus ratione patriæ
potestatis: [e] * qui textus est ad hoc not. & men- C *
ti tenendus, secundum *Baldum ibi*. ad idem
bonus textus in *l. si patri C. de vsufructu*. vbi in vsu-
fructu perdendo attenditur mors vsufructua-
rij, non proprietarij. vnde videtur probare

ille textus, quòd per superuenientem clericatum filij pater non perdat vsumfructum, quem habebat in bonis filij, etiã respectu futuri temporis. & hoc videtur de mente glossæ ibidem, cùm dicit, quod si filius proprietarius moritur, non cessat vsusfructus, quem pater habet in bonis filij ex dispositione legali, nisi in quibusdam casibus: de quibus ibi per *glossam, Cynũ, Petrum, & alios.* Quamuis enim patria potestas sit causa acquirendi vsumfructũ à principio: non tamen est necesse, quod in processu duret. quod est not. secundum *Bald. ibid.* Ad idem facit text. in ratione sui, in *l. si maritus, ff. sol. mat. ibi,* ne in perniciem mariti mulier punita sit. Siue ergo
14 clericatus † liberet à patria potestate, siue non. vt per *glossam, Hostiens. Ioan. Andream, & alios in c. Iudaeorum, de atat. & qualit.* semper pater habebit vsumfructum, ad hoc vide *Iacobum in tractatu feudorum, in parte de roydis 4. col. versi. habet etiam.* Si tamen pater bannitus vsumfructum in bonis filij non acquisiuit: vt not. *Institut. quib. modis ius patr. pot. sol, vel acquisitum perdidit:* licet posteà restituatur, non recuperat: vt *l. final. C. de sen. pas.* quia ea quæ amissa sunt, in restitutionem bonorum non veniunt. vt ibi dicitur. & tenet *Bald. in authent. excipietur in princip. C. de bo. qua libe.* de quo facit magnum festum *Paulus de Castro ibi in fine. & alij Moderniores, & Franciscus Aretinus in l. Gallus. §. & quid si tantũ, in fin. ff. de liberis & posthumis, & ibi Lancelotus pen. colum.* videtur text. *in authent. idem est, C. de heret. secundum Angelum in dicto §. & quid si tantum, in fine.* Ex istis infertur vnum
15 notabile ac quotidianum, si filius † ingreditur monasterium, propter talem ingressum pater non perdit vsumfructum, quem habebat in bonis filij, nec respectu temporis præteriti, neque futuri: de quo not. in *authen. ingressi, & in auth. si qua mulier, C. de sacrosan. Eccles. in cap. 2. de test. in c. in præsentia, de probat.* & in multis aliis locis tangitur ista quæstio. videas per te.

ADDITIONES.

*A ¶ Licet *Iacobus Butri. & Bar.* aliud sentiant, vt hic, contra quos etiam tenet *Segura in repet. l. Imperatori, ff. ad Trebel. fol. 8. colum. 3.* quod procedit etiã in clerico in minoribus constituto, vt infra: ex quo *Iason in l. filia licet, col. 2. C. de collat.* dat non vilem cautelã vt [illegible]sfamilias possit testari, quòd suscipiat primam tonsuram, quem etiam *Segura* sequitur in *d. col. 3.* sed hodie his Hesperię regnis superfluè est d. cautela stante *l. 5. de Toro.*

*A ¶ Adde pro hoc doctrinam sing. *Albe. in l. si donationem, C. de collat.* quod si libri sunt empti & traditi filiofam. clerico studenti, statim donatio irreuocabil. valet quod summè commendat *Iason in l. filia licet, col. 2. C. eo.* extendens hoc procedere notabiliter etiam in clerico primæ tonsuræ tantum, & non beneficiato, quod bene corroborat. & illud secutus est *Segura in rep. l. Imperator. fol. 8. colum. 4. ff. ad Trebel.*

*B ¶ Adde in huius confirmationem, quod in casibus, in quibus adultus sine curat. potest esse in iud. qui numerantur per *gloss. in c. ex parte, de restit. spol.* in eisdem poterit constituere procuratorem, ita *Bar. not. in l. 2. §. si. C. qui pet. tut.* Nec tamen dictis casibus adultus perdit beneficium restitutionis, vt voluit *gloss. not. in l. vnica, C. si de momentan. possess. fuer. appel.* motus sic generaliter dixit *Ias. in l. exigendi in fine. C. de pro.* limitando vt ibi per eum.

¶ Adde hoc esse not. limitandum, nisi tali filio defuncto succederet filius eius in alterius potestate constitutus: videlicet si filia mea, in cuius bonis aduentitiis ego habebam vsumfructum, decedat, relicto filio, qui est in potestate sui patris, meique generi: tunc enim extinguitur vsusfructus meus, & incipit nobis in persona patris nepotis mei. ita li. *Paul. in l. si quis §. si. C. ad Tertullian.* motus per *ver. in l. quod scitu §. fi. C. de bonis, quæ libe.* secundum primam lecturam, quod est mente tenendum. C

IOAN. BERNAR.

¶ Amplia quartò.] Adde *Dueñas* inter alias limitationes *regul. 221. versic. amplia tertio.* A

¶ Clericus enim dicitur miles.] Vide quæ dixi supra §. 39. n. 2. vers. clericus dicitur miles. & vide *Minchacam de success. creation. part. 1. lib. 3. §. 22. nu. 37. & seq.* Ac de multiplici militũ genere, vide *Costam in §. quid si tantum parte 1. nu. 62. & Mincha. de success. progres. parte 1. lib. 3. §. 24. nu. 14.* & latius *Dida. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 4. Ordina. versi. quæro quot sunt genera militum.* B

¶ Sic etiam clericus.] Circa quæstionẽ istam vide *Suarez in sua quæst. maioratus num. 31. Couarr. in c. quia nos. de testam. Castillo, in l. 6. Tauri, vers. succedam ex testamento. & Dida. Perez in l. 1. titul. 3. lib. 1. Ordina. ver. est etiam aliud.* & rursus plures remissiuè allegantem apud *Seguram in l. Imperator. num. 94. ff. ad Trebell. Minchac. de success. progres. & creat. parte 1. li. 3. c. 22. Bern. Diaz in sua pract. crimin. c. 124. n. 6. ad fin. & Anton. Gomez l. 47. Tau. n. 7. & Pinel. de bon. maternis, & paternis parte 1. nu. 43. in l. 1.* C

¶ Non acquiruntur patri.] Vide *Greg. Lupum glo. b. l. 5. tit. 17. par. 4. & Suarez vbi supra, vsque ad fin. Seguram in l. Imperator. nu. 93. ff. ad Trebell. Pinel. l. 1. C. de bon. maternis in parte 2. nu. 29.* & plures remissiue per *Didac. Perez in l. 1. tit. 8. lib. 3. Ordi. vers. his adstipulatur, text. singul. & Villalobos in tract. commun. sententiarum, versi. filiusfam. num. 130.* D

¶ Quod si pater ante clericatum.] Vide *Suarez in dicta quæstione maioratus num. 36. & Couarru. d. c. quia nos, de testam. nu. 2. & Gregor. Lu. gloss. b. in l. 3. tit. 17. p. 4. & Pinel in l. 1. C. de bon. mater. par. 1. nu. 43. & Anto. Gomez dict. l. 48. Taur. nu. 7. & seq. & Didac. Perez d. l. 1. tit. 3. lib. 1. Ordinam.* E

¶ Propter talem ingressum pater non perdit vsumfructum.] Præter supra allegatos, vide *Couarruuias in cap. 2. de testam. Tello, in l. 5. Tauri. Anton. Gomez in l. 6. Tauri, num. 11. Pinel. in dict. l. 1. parte 1. num. 45. C. de bon. mater. Minchac. lib. 1. part. 1. de successione progress. & creatione §. 1. nutu. 4. cum multis sequen.* F

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. An patria potestate liberatur filius per contractum matrimonij.
2. Vsumfructum quem habebat pater in bonis filij, antequam matrimoniũ contraheret, an perdat ipse pater: cùm filius contrahendo liberetur à patria potestate.

§. XLIII. Sed quamuis secundum iura ciuilia non valet donatio inter eos, qui coniuges contingunt per patris potestatem, altero de prædictis modis: hodie tamen in his regnis crederem talem donationem valere: quia secundum consuetudinem regni cõmuniter obseruatam, per
1 contractũ † matrimonij filius liberatur à patria potestate: vt probatur per leges regni, *Fo legum lib.1.tit.11.l.fi.& lib.3.tit.6.l.1.* & clarius ordinatis, de Sepulueda *tit.4.l.4.*& ita video obseruari *l.8. tit.3. lib.5.* in cancellaria. Est hodie prodita *l.47 de Toro.* Et hoc præsupposito, quòd per contractum matrimonij filius liberatur à patria potestate: an per
2 hoc pater perdat † vsumfructum, quem habebat in bonis filij: Et videtur quòd non: quia patria potestas, quæ requiritur ad acquisitionem vsusfructus, satis est, quòd interueniat à principio, licet postea cesset: vt paulo antè diximus. Cogita, si fortè hoc debeat intelligi, quando pater non consensit in matrimonio filij, sed filius sine patris consensu matrimonium contraxit: & ita ex facto suo filius liberatur à patris potestate, & per consequens pater non perdit vsumfructum: vt traditur in *l. finali, C. de vsufructu & in l.2. C. de bonis maternis*, tenet *Ange. in authen. idem est, C. de bonis quæ liberis.* Si autem pater consensit matrimonio filij: & sic quodammodo ex facto patris perditur patria potestas, & consequenter dimidia vsusfructus: vt *l. cùm oportet §. cùm autem, C. de bon. quæ liberis.* hinc est quod si
A a pater intrat religionem, & ita suo facto perdit patriam potestatẽ, perdit similiter medietatem vsusfructus: secundum *Ange. in dict. authent. idem est.* Hodie tamen practicatur, quòd per contractum matrimonij liberatur filius à patris potestate, & pater perdit vsumfructum in totum: quia filius, qui duxit vxorẽ, habetur pro emancipato, quo ad b omnia, per legem regni factam
B *Dict. l. 8.* Tauri 47. Sublata igitur patria potestate, valebit donatio inter eos, qui coniuges aliàs contingebant per patriam potestatem. Donatio ergo facta à consanguineis meis vxori meæ benè valet, quamuis me contingant per patriam potestatem, ante contractum matrimonium, cùm per matrimonium sublata sit patria potestas. ¶ Et multo fortius, si antea me non contingebant per patriam potestatem: vt puta, si donauit patruus meus vxori meæ, vel mater mea: & sic socrus vxori meæ, vel ego socrui meæ, vel meæ cognatæ: vt est bonus text. cum *gloss. in l.3. §. socrum nurui, ff. isto tit. text. in l. si mater vestra, C. de donat. ante nupt. & in l. si te in vacuam, C. isto tit.* & latè per *Paul. de Cast. consi. 65. incipiente, super isto puncto, &c. quod reperitur in 2. vol. 194.*

ADDITIONES.

A ¶ Quòd si pater intrat religionem.] Vide *Anto. Gomez. l.48. Tauri, nu.8. & Couar. in c.2. de testam. nu.8.* & latissimè doctéque sicut ille vir solet, *Pinel. in l.1 part.1. num.47. C. de bonis maternis.*

B ¶ Quod omnia.] Siste, & lege ista verba cum iudicio. fortasse quippe verius, in his solum censeri emancipatum quæ in rem & vtilitatem filij sunt. Vide *Roderic. Suarez. in l.9. tit.11. lib.1. Fori. ver. considerat. & Castillo, & Ant. Gomez. in ipsa l.47. Tauri, & Pyrrhum in consuet. Aurelian. titul. de societ. inter vir. & vxorem. col. 2. & Bocheum de nupt. lib.2. nu.31.* quem refert *Baetius super hoc ipso articulo, in tract. de dotibus, cap.7. num. 24.* Et rursus *c. 16. num. 35.* quibus adiunge quæ tradit *Gregor. Lupus in gloss. b. in l.21. titul.3. par.6. & gl.6. l. fi. tit. 6. par. 6. & glo. f. vers. ex quo per contractum l. 6. tit.11. par.6. & Gutierrez, §. sui de hered. qualita. & different. num.121.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. Donatum sponsæ à coniunctis sponsi, intelligitur donatum contemplatione sponsæ, & efficitur proprium ipsius sponsæ.
2. Sponsus si donat sponsæ mancipia matris, ea consentiente, erunt propria ipsius sponsæ.
3. Procurator ad lites tenetur reddere rationem litis, & eorum, quæ ex lite consecuta sunt.
4. Acquiritur ei, propter quem vel cuius contemplatione datum est.

Vnde si frater meus, vel alius consanguineus donauit vxori, statim valebit donatio, a * Ex quo sequitur vnum satis singulare, & A *
quotidianum, quod res sic † vxori meæ donatæ 1
à fratre, vel consanguineis meis, statim efficiuntur propriæ ipsius vxoris, cui donantur, non autem meæ. Hoc sensit not. *gloss. valde sing. secundum Aug. ibi, in l. vt liberis in ver. in ipsos sponsos, C. de collat.* per quam dicit *ibi Angel.* quod si coniuncti sponsæ donant aliquid sponso, intelligitur donatum contemplatione sponsæ, & sic eius, non autem sponsæ: nisi appareat, quod contemplatione sponsæ fuerit donatum. Et idem dicit è contrà si donatũ sponsæ est à coniunctis sponsi: quia debet esse sponsæ, nisi appareat quod contemplatione sponsi donatum sit. Et videtur de hoc text. in *dict. l. si mater vestra, C. de donat. ante nupt.* vbi litera dicit, Si mater vestra filiæ suæ sponso, vel marito, prædia sine vlla repetendi lege donauit, & eam in vacuam induxit possessionem: nuptiis diuortio solutis, perfecta non dissoluitur donatio. Et ita est ibi casus, quod donatio facta alteri coniugum, per consanguineos alterius coniugis: perfecta est, & statim valet, & tenet, & per consequens ius est sibi quæsitum. Vnde res sic donata, efficitur sua, & illam transfert ad suos hæredes, per illum text. quem sic allegat & intelligit *Bald. consil. 215 incipit, facta super quibus 4. parte consiliorum.* ¶ Idem probat text. *in l. si consentiente, C. eod. tit. de donat. ante nupt.* vbi dicitur, quod si † sponsus donauit sponsæ 2

mancipia matris sponsi, ea consentiente, erunt propria ipsius sponsæ, & illa transmittit ad suos hæredes. Ecce quomodo donatio in effectu fuit facta à matre sponsi, cuius mancipia erant. sed nihilominus efficiuntur propria sponsæ, cui fuerunt donata. ¶ Ad idem est casus melior de iure in *l. si seruus communis ff. isto tit.* vbi litera dicit: Si seruus communis viri & fratris eius, puerum donauit vxori fratris: pro qua parte is seruus, qui donasset viri esset, pro ea parte munus non esse factum vxoris.

¶ Idem iuris erit, si ex tribus fratribus vnus vxorem haberet, & rem communem vxori donasset: nam ex tertia parte mulieris res facta non est. Ex duabus autem partibus reliquis, si id scirent fratres, aut postea quàm donata esset, ratum habuissent: nō debere mulierē reddere. Ista sunt verba illius tex. Ex quibus apertè colligitur quod res donatæ vxori à consanguineis viri, sunt proprie ipsius vxoris. ita allegat & intelligit illū text. *Angel. in l. pe. §. seruis ff. sol. matri. & in dict. l. vt liberis* quē refert & sequitur ibi *Ludo. Roman.* vbi vide *Iaf.* & videas *gloss. Foro legū, lib. 3. tit. de las herencias l. 6. fi. col.* Idem tenet *Bald. in dict. consil. 215.* & sentit ille, si bene ponderentur eius verba in *l. cùm te. C. de donat. ante nupt.* firmat *Salyc. in l. si donate. §. 1. ff. isto titul. & in l. si inter virum, C. eod. & Raphael Fulgo. in l. sed si plures, §. in arrogato ff. de vulgar. & pupil.* & idem tenuerunt multi alij, quos referre non curo. ¶ Hoc idē videtur esse de mente legis regni *For. leg. 3. tit. 3. l. 2.* quæ dicit, quòd si maritus aliquam rem habuerit constante matrimonio, titulo hæreditatis à patre, vel alio consanguineo, vel etiam titulo donationis à domino consanguineo, vel amico, sit sua propria. Et sic vult illa lex, si bene aduertatur, quòd quicquid donatur vxori ab eo, qui potuit donare sibi, est suū, nec distinguit an donetur à consanguineis mariti, vel ab extraneis. Quamuis ergo donetur à consanguineis mariti, sic res donata erit vxoris propter generalitatem illius legis. Hoc tamen ego intelligerem, quando certum esset, quòd consanguinei viri voluerunt donare vxori, & eius contēplatione: maximè si hoc exprimant, quòd illas res donat vxori, & voluit eas res perpetuò remanere apud eam: & quod nullo casu ad ipsos donantes reuertantur. Nam tunc sine dubio res taliter donatæ, erunt propriæ vxoris, cui donantur: per text. in *l. 1. in princip. ff. de donat.* & ita potest hodie intelligi text. in *d. l. si mater. C. de donat. ante nupt.* & iura prædicta, vt voluit *Salyc. in l. cùm veterum, eod. tit.* quem refert & sequitur *Ang. de Aret. in § est & aliud, Instit. de donat. 2. col. ver. in fi. gloss.* Idem tenent *Domini de Rota in decis. collectis per Bernardum de Bisneto, isto titul. decis. 1. incipit, Petrus existens.* vbi dicunt, quod si consanguinei vel amici viri, donauerunt eius vxori, cōtemplatione tamen ipsius viri, & volebant res donatas quæri vxori, & non viro, licet contemplatione viri hoc facerent: tunc talia donata quærerentur vxori, non viro: quia ipsa est persona libera, quæ sibi quærere potest, nec sibi quæsita viro quæruntur: quia non sunt quæsita ex eius operis: vt not. *Cyn. in l. fi. C. de fur. in vltima quæst.* Vnde talia bona, mortuo viro, non teneretur vxor ponere in inuentario facto de bonis mariti: vt latius in d. decisione.

¶ Secus tamen esset, quando certum esset, quod propter maritum, vel contemplatione mariti eius consanguinei donauerunt aliquid vxori. Nam tunc res donata erit propria mariti: argum. eorum quæ not. in *c. requisisti, suprà de test.* vbi donatum prælato contemplatione prælati, efficitur prælati, non ecclesiæ. ¶ Bene facit ad hoc text. in *l. sed si quid donetur, ff. de vsufruct.* vbi litera dicit, Si quid donatur seruo, in quo vsusfructus est: si quidem contemplatione vsufructuarij aliquid ei relictum, vel donatum est, ipsi acquiret. ¶ Ad idem text. in *l. facta §. si hæres ante institut. ff. ad Trebel.* ibi, dum dicit, Nisi cui euidentissimis probationibus fuerit ab hærede probatum, contemplatione sui seruum hæredem esse institutum. ¶ Ad idem text. in *l. hinc quæritur §. potest, ff. de pecul.* vbi dicitur, quod maritus non tenetur vxori, vel hæredi eius, soluto matrimonio, de peculio serui dotalis, quando respectu mariti seruus fit institutus, vel esset legatum datum. ¶ Ad idem text. in *l. qui proprio §. procurator, ff. de procur.* vbi dicit, † quòd sicut procurator ad lites tenetur reddere rationem litis, sic etiam 3 eorum, quæ ex lite consecuta sunt, siue principaliter ipsius rei nomine, siue extrinsecus ob rem eandem, id est contemplatione ipsius litis. Volunt igitur prædicta iura, quòd ei † acquiritur, propter quem, vel cuius contemplatione 4 datum est. ¶ Quod enim mei causa fit, meum est: vt *l. prætor ait, in princip. ff. de eden.* Ita ergo dicamus in casu nostro, quòd si constat pro certo, quòd talis donatio fuit facta à consanguineis mariti, contemplatione mariti, & pro ipso, res donatæ erunt ipsius mariti. ¶ Et ita tenuerunt *domini de Rota in d. decisione*, non tamen allegant prædicta. Dicunt enim, quòd si consanguinei vel amici viri, aliquid donantes eius vxori, intenderent principaliter donare viro, & vident quod sibi acquireretur, licet traderēt vxori, tale donum pertinet ad virum, & eius hæredes, non ad vxorem: quia quod per ministerium vxoris acquirit, sibi acquirit, etiam cùm ratam habet talem donationem, arg. *ff. de neg. gest.* si ego. nisi vir, quando concedebat vxori, intenderet sibi donare: quia tunc licet tempore donationis inter virum & vxorem non valeret, tamen morte viri confirmaretur: vt *ff. isto titul. l. 3. §. final. & l. sequenti. iuncta l. cùm hic status §. 1. eo tit.* In dubio tamen non est præsumendum A virum voluisse vxori donare: vt *l. cùm de indebito. ff. de probat. & ff. de donat. l. filiusfamilias,* secundum prædictos dominos.

ADDITIONES.

¶ Vide circa tradita per authorem hic *Cifuentes, in l. 16. Tauri, num. 4. Conarruuias de sponsa. 2. parte c. 3. §. 3. num. 9.* & latius *Anton. Gomez, l. 53. Taur. num. 67.* quibus adde *Baptist. de Villalobos in-*

ter

ter sententias communes, versi. donata, nu. 155. & optimè *Alciat. de praesumptio, regul. 1. praesumptione 18. & plures de quibus in §. sequent.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Arrogatus filius, si aliquid beneficio arrogatoris quaesiuit, hoc pertinet ad substitutum ipsius filij.*
2. *Donatio facta à consanguineis meis, vel amicis filio meo, vel vxori, praesumitur fieri contemplatione mea, & mihi acquiritur, num. 8. & 9.*
3. *Affectio dantis inspicitur.*
4. *Operari debet mulier viro.*
5. *Donatum socio occasione societatis, an cedat societati vel soli donatario.*
6. *Ambasiatoribus ratione ambasiata donatum, cedit ipsis ambasiatoribus, & num. 9.*
7. *Legatum relictum filio sub commemoratione patriae potestatis, vel seruo sub commemoratione dominicae potestatis, videtur relictum ipsi patri, vel domino.*
10. *Tutor potest mittere parentibus, & cognatis pupilli solennia munera, quae mitti consueuerunt.*
11. *Donatio semper praesumitur facta secundum consuetudinem loci.*
12. *Tutor regis non potest donare bona regni: potest tamen exercere liberalitatem, & largiri secundum quod consueuit regia maiestas.*
13. *Consuetudo est optima legum interpres.*
14. *Concedens aliquid ei, à quo beneficium recepit, videtur animo donandi concedere.*
15. *Nobilis mulier, nubens ignobili, videtur ei munus facere: ideo confessio mariti videtur animo donandi facta.*
16. *Sponsa de futuro, si aliqua iocalia vel munera misit sponso, & ille alia ornamenta mittit sponsae, praesumitur donatio facta causa remunerationis.*
17. *Vxor si commisit crimen haeresis, vel apostasiae, an propterea res sibi donata à consanguineis mariti, veniant confiscandae, sicut bona ipsius mulieris.*
18. *Donare potest maritus sorori, vel cognatae vxoris suae inter viuos.*
19. *Peculium profectitium dicitur illud, quod filius ex re patris, vel eius contemplatione quaerit.*

§. XLV. A SI autem sumus in dubio, *a* recurrendum erit
ad coniecturas, & ad genus rerum donatarum: an potius congrueret viro, quàm vxori: vel
econtra: vt secundum hoc praesumatur, an voluerunt donatores acquiri viro, ao vxori. Et
pro hoc bene facit quod not. *Ioan. And. in c. à collatione, de appel. lib. 6. in Nouella. in fi. super verbo,
ad eundem.* ¶ Et si ex his aliquid praesumi non
potest, credendum est donatores voluisse quaeri viro, ex quo eius contemplatione donabant:
quia eo ipso quod donatio est facta à consanguineis meis vxori, videtur fieri contemplatione mei, argum. text. in *dict. l. sed si plures, §. in arrogato, ff. de vulg. & pupilla*, vbi litera dicit, Si fi-
1 lius † arrogatus, aliquid beneficio arrogatoris
acquisiuit, hoc pertinet ad substitutum ipsius
filij: vt puta arrogatoris amicus, vel agnatus,
eidem filio arrogato aliquid reliquit. Et sic ibi
2 text. valde singularis, quod † donatio facta à
consanguineis, vel amicis meis filio meo, vel
vxori, praesumitur fieri contemplatione mea, &
mihi acquiritur. & hoc tenuit ibi expresse *Bar.*
dicens, quod si aliquis duxit vxorem, & fiunt
xenia vxori à consanguineis viri: illa dona videntur facta contemplatione viri: quia de bonis viri videntur profecta. vt ibi probatur, dum
dicit, Arrogatoris amicus, vel cognatus, videntur enim magis facta marito, quàm vxori. Sed
in xeniis factis à consanguineis vxoris, videntur
facta contemplatione vxoris. *d. l. donationes in concubinam, §. species ff. de donat.* ¶ Vnde inspici-
tur dantis † affectio, cuius finali contempla- 3
tione dederit, & soluto matrimonio eius erunt.
& ita quieuit *ibi Bar.* cuius decisionem approbant *ibi Ioan. de Imol. & Alexand. & Ang. de Areti. in §. fuerat ante, char. 21. colum. 1. versic. quid erit de donationibus factis, Institut. de ac.* ¶ Idem voluerunt *dom. de Rota in praedicta decisione*: pro quibus
ego allego text. non solitum allegari ad hoc in
l. si quid earum, ver. in quibus, de legat. 3. vbi si maritus legauit vxori, quae sui causa comparata
sunt, in hoc legato veniunt ea, quae socer nurus
nomine comparauit. ergo nō erant ipsius vxoris, sed potius mariti. & teneas menti illum
text. ¶ Nec obstat gloss. quę contrarium videtur
sentire in *d. l. vt liberis, in verbo, in ipsos sponsos.*
quam *Angel.* ibi reputauit singularem: quoniam,
vt *ibi Alexand.* dicit, & repetit in *d. §. arrogato,*
illa gloss. non probat illud, ad quod per *Ange.*
commendatur. Nam si iungatur cum text. solùm loquitur de donatione propter nupt. facta
à patre sponsi ipsi sponsae: non autem de donatione facta à consanguineis sponsi, vel econtra.
Et ita loquitur de donatione facta à patre filio
sponso ob causam, scilicet, vt constitueret donationem propter nuptias ipsi sponsae: quae quidem donatio bene confertur: vt in *authent. ex testamento, C. de collat.* & sic ista gloss. non contradicit opinio Bart.: quae vera est, & ipsam teneas per text. in *dict. § in arrogato,* cui non valent
doctores dare responsum, quod satisfaciat.
¶ Non enim placet mihi responsum *Bald. in dict. l. cùm te. C. de donat. ante nupt.* dum dixit, quòd
text. in *dict. §. in arrogato.* loquitur, quando largitas emanauit circa personam subiectam, per
quam iure potestatis consueuit arrogatori acquiri. Sed mulier, quo ad acquirendum, ex
mera liberalitate, non est subiecta viro: ergo
per eam non acquiritur viro. Et inde est, quòd
illud, quod quaerit vxor ex operis suis artificialibus, non quaerit marito, sed sibi: licet teneatur marito de aestimatione rei suae, hoc est lanae.
vt est text. not. in *lege, si mulier §. si vir vxori, ff. isto titul.* & ibi notat *Raphael Fulgos.* Quod ergo
dicitur, quòd † mulier *b* debet operari viro, 4 B
& quòd operae vxoris pertinent ad maritum:
verum est in operis obsequialibus, vel officialibus. Si ergo mulier esset textrix, vel aliam
artem haberet, acquireret sibi. Manifestum
est tamen, vxorem, liberam personam esse, &
per liberam personam alteri non acquiritur,
nisi sit in potestate, vel tanquam serui potestate possideatur. ita debet intelligi *lex, liberti, libertaeque, C. de oper. liber.* ita dicit *Raphael Fulgos. in dict. §. si vir vxori, & in lege 1. C. de bon. quae liber.*

ber. idem sentit *Bald. in l. si vxorem 2. colum. ver. cæterum, C. de condit. inser.* dicens, quòd si vxor facit aliquam artem, vel mercantiam, vel esset chirurga, vel obstetrix, quæ operæ non sunt domesticæ, & familiares: id quod acquirit ex istis operis, non acquireret viro, quia nec ad præceptum viri tenetur negotiari. vt etiam scripsi infrà §. 60. ver. hinc est, per quæ firmatur *Bald.* responsum vel solutio ad dictum §. *in arrogato.* ¶ Sed re vera hæc solutio non videtur vera, per *l. non aliter, & l. his verbis, ff. de adopt.* vbi non quicquid habet, vel acquirit filius arrogatus, acquirit patri arrogatori, nec de eis potest liberè disponere. Ita dicit *Alexand. in dict. l. cum te. in apostillis ad Bald. super ver. loquitur.* Et propterea forsan *Raphael Fulgos. in dict. §. si vir vxori. in fin.* dicit contrarium seruari de consuetudine eius, quod ibi dixerat. ¶ Neque etiam obstat prædictis text. in *l. socium qui. eo. §. final. ff. pro socio.* vbi secundum communem lecturam, probatur, quòd † si donatur socio occa-
5 sione societatis, ex quo tamen donatur personæ, & non societati, cedit ipsi soli donatario, & non societati: & nimirum, quia idem est in damno: nam si socius ex societate, non occasione societatis tantum damnum passus est, sibi imputatur, non societati, vt est text. not. in *eadem l. in princip.*

¶ Per quem text. *Bart. in l. si verò §. item quid, ff. soluto matrimon. in l. qui procuratorio, §. procurator. ff. de procurat.* tenet simpliciter, quòd quic-
6 C quid donatur † ambasiatoribus, occasione ambasiatæ, cedit ipsis ambasiatoribus. Idem tenet *Abb. in cap. postulastis suprà, de concessione præbend.* Vnde ad propositum, cùm matrimonium se habeat ad instar societatis, vt in *capite cùm societas 27. quæst. 2. & in cap. 2. suprà, de sponsal.* quinimò maritus & vxor sunt socij diuinæ & humanæ domus: vt *l. aduersus C. de crimin. expil. hæredit. & l. 1. ff. de ritu nupt. cum simil.* quamuis aliquid donetur vxori à consanguineis viri, ratione matrimonij, & sic ratione societatis, suum erit, non viri: per *dict. l. socium.* ¶ Ad ista faciliter responderi potest, text. enim in *dict. l. socium qui. §. final.* procedit, quando constat, quòd res fuit donata ipsi socio, & pro eo. sic intelligit eum *Abb. in dict. c. postulastis.* & sic res erat sine dubitatione, vt dictum est in præcedentibus. Nos autem loquimur in casu dubij: quo casu præsumitur donatum contemplatione mariti, ex quo ab eius consanguineis fuit donatum vxori: ad hoc vide infrà §. 6. cap. final. ver. vnde si propter. Et hoc maximè procedit, si in donatione facta est mentio, vel commemoratio mariti, vt puta, si frater meus donans vxori meæ, ita dixit, Dominæ Maiori de Viuero, vxori doctoris Ioannis Lupi de Palacios Ruuios, fratris mei, dono tales res: tunc enim præsumitur contemplatione mea donasse, argum. text. & quod ibi notatur per *Dyn. & Bald. in l. filio. ff. de conditio. & demonstrat.* vbi di-
7 citur, quòd † legatum relictum filio, sub commemoratione patriæ potestatis: vel legatum relictum seruo, sub commemoratione dominicæ potestatis, videtur relictum ipsi patri, vel domino, & per se recta via capiunt. ¶ Ad idem facit text. in *l. cùm aliquis, C. de iure delibe.* vbi dicitur, quòd si aliquis instituit hæredem seruum alicuius, hoc modo, illum seruum Titij instituo hæredem, apertissimum est, intuitu domini institutionem esse factam, per quem text. dicebat *Cyn. in dict. l. filio.* quòd si instituatur filius alienus, vel sibi legetur, tanquam filio: istud dicatur peculium profectitium, & acquiratur pleno iure proprietatis, & vsusfructus. & hoc præcipuè secundum *Bart. in dict. l. filio.* quando fuit facta mentio de patre, & paterna potestate. ¶ Facit ad hoc text. & quod ibi not. in *l. final. C. de vsufruct.* ¶ Quamuis tamen non fit mentio, nihilominus præsumitur donatum contem- 3
platione mariti, ex quo fit donatio à suis consanguineis: vt probatur in §. *in arrogato,* vbi hoc expressè firmat *Ioann. de Imol. contra Angel.* Nec facio vim, vtrum præcedat nomen proprium vxoris, & sequatur nomẽ appellatiuum, dicendo, Dominæ Maiori de Viuero, vxoris fratris mei: vel præcedat appellatiuum, & sequatur nomen proprium, dicendo, Vxori fratris mei, dominæ Maiori de Viuero, dono tales res. Quoniam vtroque casu videtur facta donatio contemplatione mariti, ex quo de eo habita est mentio, & propter eum habita est notitia vxoris. Et ita concludamus ex prædictis, quòd donatum vxori meæ à consanguineis, vel amicis meis, in dubio videtur datum contemplatione mei, & mihi acquiritur, non vxori, maximè cum in donatione facta est mentio de iure. ¶ Istud tamen limitauit *Angel. in dict. §. in arrogato.* quando fuit donata res, vel materia conueniens marito, vt puta arma, vel equus, vel alia similia. Idem si erat materia, vel res indifferens, quæ poterat competere tam marito, quàm vxori: vt puta precia veluti, vel serici, si res est in eodem statu: quia non est incisa ad alicuius vsum: nam tunc dicebat, quòd præsumitur facta donatio contemplatione viri, & sibi acquiritur. Secus dicit, si donata conueniebant tantùm vxori, vt si fortè donarentur vestes muliebres vel ornamentum perlarum in capite deferendum: nam hoc in dubio videtur donatum contemplatione vxoris, & sibi deberi. Sicut in simili dicunt doctores, in donis datis ambasiatoribus: nam si talia sunt, quæ conueniunt potius ipsis, quàm domino mittenti: donum erit suum. vt traditur in *l. si verò §. item quicquid, ff. solut. matrimon. & dict. l. qui proprio. ff. de procurat. & in l. cùm aliquis, C. de iure deliber. & in multis aliis locis.* & hanc opinionem tenuerunt etiam *domini de Rota in præallegata decisione.* ¶ Sed certè hæc restrictio, seu limitatio Angeli non placet *Ioan. de Imol.* nec *Alexandr.* a * *in dict. §. in arrogato.* quia licet res donatæ conueniant tantùm mulieri, non sequitur per hoc, quòd mens donantis fuerit donare mulieri, vt

sint

sint suæ: cùm & ipse vir ornamenta concedat vxori, vt ornatius incedat, non quia velit esse mulieris, vt *l. si vt certo*, §. *interdum ff. commodati*, & quod not. per *Bartol. in l. 1.* §. *nec castrense, ff. de colla. bon. & in dict. l. penult.* §. *seruis ff. solut. matrimon.* & dictum fuit in præcedentibus. ¶ Nec etiam obstat illud, quod dicitur de xeniis, seu donis datis ambasiatoribus: quia rationes do-
9 ctorum, in illa † quæstione, non militant in casu nostro. Consueuerunt enim ambasiatores remunerari: vt dicit text. in *l. diuus ff. de bonis dam.* Vnde si munera non essent talia, quæ viderentur domino conuenire magis, quàm ambasiatoribus, videntur eis donata, & erunt sua. Sed quando donantur munera sponsæ, etiam ad ornamenta capitis, non propterea erunt sua: quia quamuis donentur à viro, tamen propter virum, non propter vxorem exhiberi videntur, vt ornatior incedat: vt prædixi, quæ ratio militat etiam in coniunctis viri, cuius vtilitatem concernere videatur, forte quia sibi opus fuisset de talibus ornamentis vxori prouidere. Ita dicit *Alexand. in dict.* §. *in arrogato. in finalibus verbis.* quod mihi satis placet. ¶ Secundò intellige, & limita prædictam decisionem *Bart. & sequacium in dict.* §. *in arrogato.* nisi forte sit consuetudo, quòd consanguinei mariti donent eius vxori. Nam tunc talia dona erunt vxoris, & suorum hæredum. argum. text. in *l. cùm plures tutelam*, §. *penult. ff.*
10 *de administrat. tutor.* vbi dicitur, quòd † tutor potest mittere parentibus, & cognatis pupilli solennia munera, quæ mitti consueuerunt. per quem text. dicebat *Bald. in leg. 2. C. de iure dot.*
11 quòd † donatio semper præsumitur facta secundum consuetudinem loci, facit quod in simili voluit *Innocent. in c. grandi. de supplen. negli. prelat. lib. 6.* quem refert & sequitur *Andreas Siculus in cap. 1. in princip. suprà, de donat.* vbi di-
12 cit, quòd licet tutor vel curator † regis non possit donare bona regni: tamen potest exercere liberalitatem, & largiri, secundum quod consueuit regia maiestas. intellige de his, quæ communiter consueuit rex largiri, non autem quæ rarissimè largitus est, argum. textus in *l. fistulas* §. *frumenta, ff. de contrahen. empt. secundum Andream Siculum in cap. nisi specialis, supra, de offic. legati.* Ex quo potest attentari secundum eum, quod si regia maiestas consueuit aliqua largiri in regno Hispaniæ pro honore suæ coronæ: idem videtur transmittere in suos viceregés. quod dicit esse notandum. de quo dixi latius suprà post principium in §. limitabis tamen prædicta. in ver. & non solùm. Sicut ergo consuetudo his casibus facit licitum quod alias est illicitum: sic etiam poterit facere, quòd donata vxori à consanguineis, vel amicis mariti, efficiantur vxoris, & remaneant penes eam, vel eius hæredes. Et istud videtur placere *Paulo de Castro in d.* §. *in arrogato.* cùm dicit saluandam esse consuetudinem loci. ¶ Facit ad hoc quod in simili dicit *Bart. in l. si vt certo*, §. *interdum, ff. commo. Salycet. in l. sicut in fi. C. isto titul.* vbi dicunt, quòd si est consuetudo, quòd omnia quæ mittuntur à sponso sponsæ, vel econtra, videantur donata: illa sequenda est, vt dixi suprà, paulo post principium, in §. ista rubrica, ver. in primis quidem attendenda & seruanda est consuetudo loci. ¶ Et intellige de consuetudine, quæ habet, quòd taliter donata vxori à consanguineis, vel amicis mariti: efficiantur propria vxoris, & remaneant apud eam, vel eius hæredes. quo casu res est sine dubio. ¶ Quia † con-
suetudo est optima legum interpres: vt *c. cùm* 13
dilectus suprà, de consuetudin. & l. si de interpretatione, ff. de legib. Cessante autem consuetudine, in dubio donata vxori à consanguineis, vel amicis viri, videntur data contemplatione viri, & sibi acquiruntur: vt suprà dictum est. & ita dixit *Alexand. in dict.* §. *in arrogato.* debere intelligi decisionem *Bald. in dict. l. cum te.* & istam credo fore mentem ipsius. Aliàs autem non esset limitatio ad doctrinam Bartoli, sed potius destructio. Nam si ex hoc solo, quòd consanguinei viri consueuerunt donare vxori, ipse intellexit, quòd res donatæ sint vxoris: istud directè obuiat decisioni Bartol. quod non est credendum. ideo tene, quod prius dixi. ¶ Crederem tamen,[b] quòd si consanguineus
meus aliqua seruitia recepit ab vxore mea, vt B *
puta quia forte constitutus in ægritudine, ipsa adhibuit magnam diligentiam in curãdo eum, vel quid simile: & postea ille donauit sibi aliquam rem: res sic donata efficitur sua: quia quamuis propter me habuisset notam vxorem meam, non tamen ego fui causa immediata prædictæ donationis, sed seruitia ab ea impensa. Istud videtur fuisse de mente *Bartol.* si eius verba rectè ponderentur in *dict.* §. *in arrogato.* dum facit differentiam inter causam mediatam, & immediatam. ¶ Et pro hoc ego allego text. singularem in *l. si verò non remunerandi*, §. *idem Papinianus, ff. mandati.* vbi dicitur, quòd si patronus liberto aliquid donauit, & postea libertus aliquid simpliciter patrono concessit: videtur animo donandi concessisse. & ita est
ibi text. quòd quando aliquid † concedit quis 14
ei à quo beneficium recepit, videtur animo donandi concedere. Et inde est, quòd si maritus ignobilis, seu plebeius duxit in vxorem quandam mulierem nobilem, & confessus est se recepisse dotem, quam in veritate non recepit in dubio: videtur confiteri animo donan-
di: † quia mulier propter eius nobilitatem 15
nubendo ignobili, videtur ei munus facere: ideo confessio mariti in dubio videtur facta animo donandi. vt voluit *Bartolus post gloss. in lege, si voluntate, C. de dotis promiss.* & referunt & sequuntur Moderni, signanter *Alexand. in lege, si diuortio. ff. de verb. obligation. in fin. & Socinus, in l. 1. 15 colum. ff. solut. matrimon.* de quo aliquid dictum est in præcedentibus in §. cessante autem nobilitate. & fortè dicetur latius infrà in §. limita primò. Et ex his dicebat notatus

Ludoui.

16 *Ludoui.consi.146.in fine.* quòd si † sponsa de futu-
ro aliqua iocalia vel munera misit sponso: &
postea sponsus alia ornamenta misit sponsæ:
præsumitur facta donatio causa remuneratio-
nis. quod dictum tene menti. de quo dixi latius
suprà. Ita ergo videtur dicendum in casu nostro,
vt ex quo consanguineus vel amicus meus ser-
uitia receperat ab vxore mea, cui erat obliga-
tus: concedendo sibi aliqua bona, vel res, vide-
tur concessisse animo donandi sibi, vt suæ sint,
& causa remunerandi beneficia, vel seruitia re-
cepta. quod videtur mihi satis rationabile, &
iuri consonum. arg. eorum, quæ not. in *cap. cùm
in officijs, suprà, de testam.* ¶ Quamuis in contra-
rium faciat text. in *l. tutor, §. qua autoribus, ff. de*
D * *excusat. tuto.* [d] * vbi dicitur, quòd donatum à
consanguineo, in dubio censetur donatum re-
spectu consanguinitatis, non autem respectu
remunerationis. quem textum ad hoc multum
commendat *Bald. in l. 2. C. de iure dot. & Ludoui. in
singular.* 780. *incipit, donatum. Barba. consilio* 41.
penult. colum. in prima parte. & consi. 16. 11. *col. in
secunda parte.* Ad idem facit text. in *l. si seruus
communis, ff. isto tit.* Sed potest dici, quòd illa iura
procedunt, quando fuit facta donatio mihi à
consanguineo meo: quia cum hic sint duæ præ-
sumptiones, vna consanguinitatis, alia remune-
rationis: & fortior sit præsumptio consanguini-
tatis: meritò ipsa vincit aliã. Sed in casu nostro,
quando consanguineus meus donat vxori meę,
respectu ipsius vxoris, cui donatur: non est nisi
vna tantum præsumptio, scilicet remuneratio-
nis: & propterea præsumitur remunerare volu-
isse magis, quàm viro donasse. Ad text. in *d. l. si
seruus communis*, dic vt suprà dictum est. Cogita-
bis super hoc: quia nõ reperio specificè factum,
& non sunt ista contemnenda, quia quotidie
veniunt in practica. & mihi iam euenit casus, in
quo habui consulere in causa domini & soceri
mei, militis optimi, Vasco de Viuero, super qui-
busdam rebus, quas reuerendus & magnificus
dominus, dominus Gonsalus de Viuero, quon-
dam episcopus Salmantinus, dignissimus frater
soceri mei, dedit dominæ Mariæ de Miranda,
eius vxori secundæ (nam prius habuit vxorem
dominam Mariam de Vlloa: & ista fuit mater
vxoris meæ) in qua quidem causa ego dixi &
consului, prout supra dictum est. ¶ Ex quibus
omnibus inferri potest ad decisionem quæstio-
17 nis, de qua sæpius dubitari vidi. Vxor † commi-
D sit [d] crimen hæresis, vel apostasiæ: & propterea
eius bona sunt confiscata ipso iure: vt in *cap. 2. de
præscript. lib. 6. & in cap. secundum leges, de hære. eo. li.
cum similibus*, dubitatur, nunquid res sibi donatæ
à consanguineis mariti, veniant in confiscatio-
ne. ¶ Ex istis etiam inferri potest ad vnum quo-
18 tidianum, quòd si maritus donauit inter † viuos
sorori, vel cognatæ vxoris, quæ vxorem nõ con-
tingebat per patriam potestatẽ, quamuis mero
iure valeat, & teneat, vt supra dictum est: tamen
si concurrunt aliquę cõiecturæ, & præsumptio-
nes, quòd talis donatio sit vxori potius, quàm
sorori vxoris: & quod illa soror nomen tantum
accommodauerit suum iuxta legem, multum
interest, *C. si quis alteri vel sibi*, non valebit dona-
tio, tanquam inter coniuges facta: vt puta si ma-
ritus retinebat sororẽ vxoris in domo sua, simul
cum vxore, tempore donationis, & faceret vtri-
que simul prima vice: & postea de voluntate v-
xoris totã transtulit in sororem, & postea simul
cohabitabant: & forsan simul gaudent datis
bonis. Propter ista, & alia similia, præsumitur,
quòd ab initio fuerint inuicem machinatæ su-
per hoc, & quòd ita fuerit actum inter eas, arg.
*l. si concubinam, § res amotas, ff. re. amo. & l. sed Iulia-
nus, §. proinde ff. ad Maced. & l. 4. §. si ab ignoto, ff. de
manu. vin. & l. quòd si maritus, circa fi. ff. qui & à qui.
& l. cum quis, circa fin. C. de natura. libe.* ¶ His igitur
coniecturis concurrentibus cum consanguini-
tate, resultat præsumptio fraudis manifesta, *l. li-
cet Imperator. de leg. 1. l. si tutor, cum ibi notat. C. de pe-
ric. tuto. iuncta l. fi. stipulatus, ff. de vsu.* Et hoc vult
Bar. in l. fi. ff. de his qui vt indig. dicens, quod in casu
illius l. licet sola ratio sanguinis non sufficiat ad
faciendum præsumi fraudem taciti fideicom-
missi, vel grauaminis, de restituendo incapaci.
Iuncta tamen cum aliis coniecturis, sufficit per
l. pe. de bo. li. idem tenet in *l. post contractum, de do.
in ver. quartus casus, per l. si quis posthac, C. de bo. pro-
scrip.* & hoc maximè, quando relinquitur vel do-
natur propinquę personæ incapaci: vt *l. si per im-
pressionem in fi. C. quod me. cau. & l. 1. cir. fin. C. de con-
tract. iur.* facit *l. hac edictali. C. de secun. nupt. ver. anni
circunscriptione.* Ita in contingentia facti consu-
luit *Paul. de Castr. consil. 44. 1. vol. quod ad literam re-
peritur in 2. vol. 194.* & tene menti, quia quotidia-
num. Cogitabis tamen, an in istis donatis à con-
sanguineis viri, vel sponsi, sponsa lucretur me-
dietatem per osculum, sicut in donatis à spon-
so: vt disponit *lex Tauri*, de qua supra mẽtio ha-
bita est. Et videtur quòd sic: quia donata à con-
sanguineis sponsi, cùm † eius contemplatione 19
donentur, videntur in affectu ab ipso donata: vt
in præcedentibus dictum est. ergo, &c. Ad hoc
posset adduci tex. & quod ibi not. in *c. requisisti
de testa.* vbi donata à consanguineis prælati, vi-
dentur donata ratione personæ, non autem ec-
clesiæ. De iniuria autem facta pręlato, an præsu-
matur fieri ratione personæ, vel ecclesiæ: tradit
Marianus in c. presbyter de pœ. col. 2. ver. circa primum.
quem rogo videas. Ex istis potest decidi, quòd
si rex propter seruitia, quæ sibi ego feci, dona-
uit filiæ meæ dominæ Aonæ de Viuero, mille
ducatos in dotem: & ita dos dicetur profecti-
tia, quia mei contemplatione data est à rege:
vt est text. valde sin. iuncta gloss. in *l. profectitia,
in princip. ff. de iure do.* vbi gl. & *Bald.* dicunt de hoc
esse text. no. in *d. l. sed si plures §. in arrogata, ff. de
vulg. & pup.* nam sicut dicitur † profectitium 20
peculium illud, quod quærit filius ex re patris,
vel eius cõtemplatione: vt *l. cum oportet C. de bon.
qua li.* ita dicitur dos profectitia quę proficiscitur
de bonis patris, vel eius contemplatione: vt
d. l. profectitia, secundum Bal. ibi.

ADDI-

ADDITIONES.

A* ¶ Adde *Salic.in l.filia cuius, C.fam.her.col.* 8. *num.*19. *& ibi Bald.*

B* ¶ Hæc est optima limitatio, pro qua facit textus in *l.si verò non remunerandi.* §. *idem Papi.ff.mandat.* quem allegat *Iason in l.ex hoc iure. col.*11.*num.*57.*ff.de iustit.& iur.* & bene facit glos. & quæ ibi notantur, in *l. si donatione, C.de collat.* quòd vbi merita præcesserint, præsumitur donare pater, non vt filio, sed vt extraneo, ex quo potest limitari dictum *Bart. in l.demonstratio, ff. de condict.& demon.* vbi ait, quòd vbi est coniunctio sanguinis, hæc præsumitur esse causa fin. & tenet *Soc.in l.cum ita co.xit.* quòd hoc sit verum, nisi præcedant merita. nam tunc finalis causa erit meritorum non coniunctio sanguinis.

D* ¶ Sol. vt per *Ias.in l.si donatione,*3.*col.n.*2.*ad fi. de colla.*2. Contrarium Sol. ad primum.

IOAN.BERNAR.

A ¶ In dubio.] Vide quos adiunxi §. suprà proximo, & plures remissiuè per *Didac. Perez allegatos ad Seguram, l.cohared.* §. *cum filia, num.*19. *ff. de liber. & posth.* & vide *Minchacam de succes. creatione, parte* 1.*c.*24.*n.*39.

B ¶ Mulier debet operari viro.] Vide *Bactium de decimis tutorum, c.*2.*nu.*12. & rursus, *c.*24.*n.*22. adiungeque tradita suprà §.31. num.2. & infra §.50. num.33. & §.62. num.6. in quibus locis plura reperies.

C ¶ Cedit ipsis ambasiatoribus.] Vide satis latè circa hoc *Auiles, in c.*54.*ver.*[*salario.*] *nu.*4. & locupletissimè circa horum materiam allegantem *Anton.Corset.ver.ambasiator.sing.*2.

D ¶ Vxor commisit crimen heresis.] Vide *Simancas de institut.cathol.in c.*9.*num.*16.

DOCT.IOAN.BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Donatio inter coniuges, constante matrimonio non valet, etiamsi iudex illam confirmauerit.*
2 *Obligationes, vel actiones, quæ proprijs viribus non consistunt, non confirmantur officio iudicis, nec prætoris imperio, vel legis potestate.*
3 *Prohibitum vna via, alia via non conceditur.*
4 *Transactio est quædam donatio, quando ei liberalitas inest.*
5 *Alienari qualiter possint bona inalienabilia.*
6 *Infirmitas ficta non excusat.*
7 *Testes lite non contestata, non sunt recipiendi, nisi timeatur de eorum morte, vel futura absentia, dummodo talis timor non fingatur.*

§.XLVI. AMPLIA quintò prædicta, vt non valeat
1 donatio † inter coniuges constante ma-
A trimonio, etiam si iudex a illam confirmet, seu decernat, vt valeat per text. ad hoc singularem in *l.obligationes, ff.de act. & obligat.* vbi litera di-
2 cit: Obligationes † vel actiones, quæ non proprijs viribus consistunt, nec officio iudicis, nec prætoris imperio, vel legis potestate confirmãtur. Cùm autem donationes inter coniuges à principio ex proprijs viribus non consistant, quia nullius penitus sunt momenti: vt *l.*3. §. *sciendum, ff. isto tit.* cum alijs de quibus supra. ergo per consequens authoritas iudicis eas validare nõ potest: vt *l.si sponsus,* §. *si vxor vel maritus, ff. isto tit.* qui est no. secundum *Bar.& Bal. ibi, & Felin. in c.lator.in fi.de re iud.* qui tex. bene facit ad hoc.

¶ Quia ex quo nõ valet principale, hoc est ipsa donatio inter coniuges, nec etiam valere debet quod ex eo cõsequitur immediatè, vel ob eam mediatè: vt *l.non dubium, C.de leg.* & ita quamuis esset lis inter cõiuges super validitate donationis, & iudex ferat sententiam confirmantem & approbantem ipsam donationem: nõ propterea valebit. Quia videtur hoc factum in fraudẽ legis, & ideo valere non debet: vt *l. heres meus,* §. *quod in fraudem, ff.de condict.& demon.* ¶ Absur-
dum † enim esset, quod illud quod vna via est 3
prohibitum, alia via concederetur: vt *regul.cùm quid vna via, de reg.iur.l.*6.*cum concordãtijs.* ¶ Idem dicerem, si inter ipsos cõiuges litigantes fieret pactũ, vel transactio super validitate ipsius donationis: quia ex quo sententia iudicis hoc facere non potest, ergo eadem ratione pactũ inter coniuges factum: cùm sententia & pactum æquiparentur. vt voluit gl. in *l.si vnus,* §. *pacta, ff. de pactis.* & multo fortius idem erit in trãsactione, cùm ad esse transactionis requiritur, quod fiat super re dubia, lite incerta, vel vbi de lite non calumniosè mouenda in futurum dubitatur: vt *l.*1.*ff.de transac.& l.*2.*C.eodem.* Hoc autem casu, quãuis lis penderet, res tamẽ nõ erat, nec esse poterat dubia, sed certissima, quod nõ valeret dicta donatio. Nõ potuit ergo dicta trãsactio ipsam validare, cùm præsumatur malitiosè mota, causa fraudandi legem. quod esse non debet: vt *lege, cùm hi,* §. *si cùm lis. ff.de transa.* ma-
ximè quia † transactio est quædam donatio, 4
quando ei liberalitas inest. text. est not. in *l.*1.§. *sed si rem. ff. si quid in fraudem pa.* ¶ Et ex istis infertur ad illud, quod aliàs in facto contingit super donatione facta inter coniuges, constante matrimonio. controuersia vel lis mota fuit inter eos: postea compromiserunt in arbitros, & arbitratores, etiã adhibito patre vxoris. qui quidem arbitri, & arbitratores, per suam sententiã confirmauerunt dictam donationem, vel in aliquo mutauerũt: nam fuit decisum, dictã sententiam arbitrorum non præstare robur dictæ donationi. Absurdũ enim esset, quod legis authoritas possit per compromissum circumueniri, etiam si pater se obligasset pro filia: quia persona patris nihil operatur. per tex. sing. in *l.*1.1. § *exceptiones, ff. quarum rerum actio non detur.* præsertim, quia cum socero eadem est prohibitio, quæ cum vxore: vt supra dictum est. Cùm autem donatio inter cõiuges sit vitiosa, quæ est radix negotij: totum quod ab ea procedit, erit vitiosum, vt *l.tutor.ff.de fideiusso.& l.quid quod, ff. de don. & l.maximum vitium, C. de li. prate.* & ita firmat *Bald.consil.*29.*in fi. incipit, casus, vir donauit vxori, in tertia parte.* quod tene menti, & sic aliàs iudicauimus in audientia. ¶ Hæc tamen sunt

intelligenda sanè, quando in sententia iudicis, vel arbitri, seu arbitratoris, in pacto, vel transactione, non interuenirer alia causa, propter quam confirmaretur seu approbaretur ipsa donatio: sed simpliciter fuit donatio confirmata: tunc enim ista confirmatio nihil valet. Secus tamen est, si is, cui facta fuit donatio allegaret aliquam iustam causam, & sufficiétem, ad hoc vt valeret ipsa donatio: vt quia diceret eam factam ob merita, & seruitia, & in remunerationem, vel ob aliam de illis causis, quas infrà subijciam. Nam si tunc donans non opponat aliquam exceptionem in contrarium, & pronuncietur donationem valere: valebit quidem talis pronunciatio, & per consequens donatio sortietur effectum: ex tunc iste est casus valde singularis, iuncta gloss. in *l. si sponsa, §. si vxor vel maritus, ff. isto tit.* Vnde si donator postea velit contrà venire, submonebitur exceptione rei iudicatæ. Sed quamuis sententia pariat exceptionem rei iudicatæ in fauorem donatarij: nihilominus tamen donator potest rem sic donatam & traditam petere à donatario, per conditionem indebiti. vt est casus rectè intuenti in *dict. §. si vxor.* quem ad hoc propositum multum commendauit *Bald. l. cum allega. C. de vsuris.* de quo facit solemne festum *Ludouic. Roman. in singul. 309. incipit, tu scis quòd donatio, & Barthol. Capolla in cautelis 121. in fi. incipit, donatio inter virum, &c.* Non ob. secundum eos text. in *l. Iulianus, & in l. iudex. ff. de condict. ind.* quoniam illa iura non procedunt sententia lata, pro eo cui alter ex litigatoribus donare prohibetur. ¶ Si tamen posset constare, quòd illa lis fuit ficta, dicta sententia non valeret, vt *d. l. cum hi §. si cum lis,* & ibi not. *ff. de transact.* ita dicit *Capolla, vbi supra.* quem text. pro singulari alleg. etiam *Andr. Sicul. in c. si clericus laicum. 3. column. de for. compet.* dicens, quòd si cùm res esset liquida, & clara, & indubitabilis, partes dicant in compromisso, quod cùm sit dubium, & lis esse possit, ideò compromittunt, non stabitur assertioni partiú, vt ibi per eum, qui alia similia adducit, quæ videas per te. facit quod in simili dixit *Bar.* quem sequitur *Bald. & alij in l. peto. §. prædium. de leg. 2.*
5 dum dicit, aliquos sumere in fraudem, quòd † si res est prohibita alienari, supponunt aliquos, qui fingunt se creditores, & ingrediuntur possessionem ex primo & secundo decreto, ne incidant in pœnam: vt *l. filiusfamil. §. diui. de leg. 1.* sed constituto de fraude, non iuuabit. Ad idem
6 facit text. in *c. tenor. supra de re iud.* vbi † infirmitas ficta non excusat. & *c. eos in vers. figmento. de temp. ordin. lib. 6.* Ex quo dicebat *Andr. Sicul. in c. fi. 7. colum. sup. vt lite non contest.* quod tunc demú
7 † testes sunt recipiendi lite non cótest. si timeatur de eorum morte, vel futura absentia: dummodo talis timor non fingatur, sed cóstare debet. bene facit text. in *l. fi. C. de naticula. libr. 11.* vbi puniuntur naucleri, fraudem cum iudicibus participantes, in se detineri faciendo. Ex quo dicit *Bal. ibi,* quod licet iussus iudicis excusaret nautam à pœna: si tamen nauta causam præstiterit, faciendo iudicem iubere sibi, puniendus est: sicut aliàs dicimus de eo, qui ambasiatam procurauit.

ADDITIO.

¶ Etiam si iudex illam confirmet.] Adde A
Dueñas in regul. 221. ampliatio. 2. & hæc quidem conclusio intelligenda est secund. *gloss. & doctorem, in l. obligationes, hic allegata.* quoties actus improbatur à lege, alioquin multum roboris capiunt contractus ex authoritate iudicis confirmantis. vt per *Bart. in l. si quos, C. de decurio. libr. 10. num. 2.* de quo scribitur per *Innocent. Abbat. & alios in c. de confirmationibus, de confirmat. vtil. vel inutil.* & ex nostris *Castillo, in l. 44. num. 9. & l. 57. num. 19. Tauri, & Dueñas in regul. 187. ad fi. & authorem, supr. §. 16. num. 13.* Hoc autem decretum confirmatorium, quo pacto, vt valeat, debeat interponi, vide per *Gregor. gloss. e. ad fin. l. 56. part. 5. Messiam, l. Tolet. parte 2. fundamen. 17. Pinel. l. 2. parte 2. c. 2. num. 23. C. de rescinden. vendi. & authoris dictis in hoc §.* adde *Mont aluum l. 3. tit. 22. lib. 3. Fori, & Dueñas, de regul. 221. ampliatione 7. & Roman. singul. 312.* atque *Tiraquel. de retract. conuent. §. 1. gloss. 2. num. 34.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

15. Le-

15. *Legatarius, vel fideicommissarius, consentiendo hæredi alienanti rem legatam, persoluendo debitum hæreditarium, non censetur consentire animo donandi, licet sibi praiudicet in re, vt eam petere non possit, non tamen praiudicat in pretio, quin illud petere possit.*
16. *Legitimam habere non debet filius in regno, ducatu, comitatu, vel dignitate patris: debet tamen ei legitima per hæredem vniuersalem in pecunia solui.*
17. *Emphyteotica res non debet transire in ecclesiam, vt possit illam sibi retinere: transit tamen, quantum ad hoc, quòd sibi debeatur æstimatio ipsius rei.*
18. *Renunciare iuri retractatus, non videtur proximior, qui consensit venditioni rei paternæ, vel auitæ, nisi hoc expresse dicat.*
19. *Acquisita, constante matrimonio, sunt æqualiter diuidenda inter virum & vxorem.*
20. *Legare mihi volenti, si mando, quòd leget vxori, valet mandatum, & idem in donare volenti inter viuos: secus in volenti mihi donare causa mortis.*
21. *Dominium absque traditione quæritur in donatione causa mor. sed secus est in legato, quod cedit à tempore mortis.*
22. *Donatio rei alienæ facta vxori, an valeat.*

XLVII. LImita primò, & intellige prædicta, vt non
1 valeat† donatio inter coniuges facta, constante matrimonio, quando ex tali donatione
A donator fieret [a] pauperior, & donatarius locupletior. vt in *cap. final. infra, isto titul. & lib. 3. Primo respon. ff. eod. & 4. part. tit. 11. l. 4.* Aliquo autem istorum deficiente, tenebit donatio.

¶ Si ergo maritus donans non fit pauperior, valet donatio: vt puta, si maritus hæres institutus, repudiet hæreditatem donationis causa, vt ita obueniat vxori sibi substitutæ, vel ab intestato vocatæ. Idem si repudiat legatum, & ita remaneat penes vxorem oneratam pro legato præstando. Vide in simili, *l. pretia rerum, ff. ad legem Falcid*, quæ benè facit, secundùm *Iason, in l. 2. C. de fideicom.* ad idem, *l. si absens, ff. de his quæ in fraud. cred.* Idem si maritus rogatus restituere hæreditatem vxori, siue detracta quarta, vel etiam nihil dicto de quarta detrahenda: nam tunc maritus restituendo vxori, magis videtur functus pleniori officio præstitę fidei, quàm de suo donasse. nec de suo proficisci, quod de alieno plenius restituit, voluntatem defuncti sequutus. Nec immeritò: quia sæpè credimus aliud voluisse defunctum, & tamen non rogasse. Si tamen maritus per errorem facti omisisset detractionem quartæ, habet indebitæ solutæ quartæ repetitionem: vt *ff. eod. l. si sponsus, §. si maritus, & §. si quis rogatus, & glos. in c. fin. infrà eo. & 4. partit. titul. 11. l. 5.* Ad idem text. not. in *l. si debitorem, ff. de his quæ in frau. cred.* vbi qui poterat ex fideicommisso Trebellianicam retinere, & non retinuit, magis dicitur fideliter facere, quàm in fraudem creditorũ alienare. Ex [b] quo
B infertur vnum benè notandum, quòd† si pater
2 grauamen fideicommissi imposuit filio in sua legitima, vt restituat post mortem filio suo primogenito: & ille etiam suo, vt fieri solet: & filius expresè consentiat: valebit tale grauamẽ, nec dicetur hoc fieri in fraudem filiorum per iura prædicta. Adde bonum text. in *l. non putatit, §. si quis sua manu. ff. de bonor. possess. contra te.* Ad idem *l. filio præterito, ff. de iniusto rupto. & Ioann. de Imol. & Paul.* Ad idem *l. pen. & vltima, & l. Papinianus, § si conditioni, ff. de inoffic. testam.* ad idem *l. parentibus, C. eo. & ibi Saly. glos. in l. si quando, §. generaliter, eo. tit. Bal. Ludouic. Paul. & Alex. & Ias. in l. posthumo. C. de bon. poss. contra tabu. Angel. in l. qui se patris, C. vnde liberi.* videtur casus in *l. fi. C. de pactis.* & facit *c. quamuis pactum, de pactis lib. 6. & lex regni, 6. part. tit. 8. l. 6.* Multo plura adduci possũt pro contraria parte, quæ breuitatis causa omitto: & quia lis est sub iudice, in qua maximi iuris vertices pro vtraque parte scripserunt: ad quorum scripta me remitto, neutram firmans sententiam. Imo idem forsan, si post mortem patris filius consentiat. arg. *l. cùm quis decedens. primo responso. de legat. & ibi Bar.* vbi licet onus † fi- 3
deicommissi adiectum legato rei alienæ, non tenet, sicut nec legatum: tamen ex cõsensu domini rei legatæ consentientis, oneri adiecto præstito post mortem testatoris, reconualescit onus, & debetur fideicommissum. Quamuis ergo pater imponat onus legitimæ filio post mortem suam, quando legitima nõ est sua, sed filij: si filius cõsensit, sufficiet. Et hoc modo dicunt aliqui, quod legitima filij potest perpetuò vinculari de consensu filij, quia potest per talem consensum sibi & successoribus prǽiudicare, renunciando iuri sibi competenti: non solùm mortuo patre, quando eradicatum est ius legitimæ efficaciter in eo: sed etiam viuo patre. quando tale ius non habet in legitima, quæ nõ est sibi debita, sed quasi debita. vt dicit glos. in *l. si emancipata, C. de iuris & fac. ignor.* Nam potuisset filius repudiare hæreditatem, nec per hoc diceretur minuere patrimoniũ suum, sed nolle acquirere. vt *l. qui autem, in princ. ff. de his quæ in fraud. cred.* fortius poterit consentire oneri sibi imposito in legitima: nec possent ex hoc filij eius conqueri, quòd pater renũciet, vel remittat ius, vel lucrum, quod sperat futurum. ¶ Non enim est par, eademque ratio, lucra non capere, & quæsita perdere: vt *dict. l. si sponsus, §. si maritus, & l. fi. C. de codicil.* Facilius enim remittit quis multa, quàm donet pauca: vt not. in *c. veniens, 1. supra. de testib. & in c. statutum, §. fin. vers. remissione, de rescrip. lib. 6.* Et propterea faciliùs permittitur marito repudiatio, seu renunciatio, quàm donatio: quamuis renunciando vel repudiando videatur quodammodo donare: vt dicit text. in *l. si quis delegauerit. & ibi Bart. ff. de donat.* ¶ Sicut dicimus in simili, quòd licet † res 4
ecclesiæ non possunt alienari, nisi interueniat solemnitas, de qua in *cap. sine exceptione 12. q. 2. & in cap. si quis presbyterorum. cum aliis, supra. de re. ec. non alie.* nihilominus tamen solus prælatus poterit repudiare † legatũ factum ecclesiæ, [a] * se- 5 A *
cundum *Bald. in l. pupillorum, C. de repud. hæred.* ita consuluit *Frederic. de Senis, consil. 9. incipit, casus talis est.* quem refert & sequitur *Abb. in cap. 1. supra. de in integr. restit. & in cap. 1. 8. colum. supra. de dol. & cõtum. & in cap. sua. in fi. supra. de his quæ fiunt à præl.*

post dom. Card. ad hoc gl. not. in § final. gloss. fi. 16. quæst. 6. quæ vult, quòd † prælatus potest
6 præiudicare ecclesiæ in quærendis, non in quæsitis.
B * Idem tenet b * Innocen. in c. fraternitatem, supra de dona. Bal. in l. honorũ, C. qui admit. ad bon. possess. poss. facit gloss. no. in c. potuit. supra, de loca. quæ dicit,
7 quòd prælatus recipiens † pensionem ab eo, quem poterat priuare, propter non solutum canonem: præiudicat ecclesiæ, vt amplius expellere non possit. vide Ludou. consil. 184. cuius meminit Andr. Sicul. in c. cum causa. de emp. & venditio. col. 7. ver. tu limita. facit in simili quod di-
8 cimus de prælato, qui † non impleuit conditionem positam in legato facto ecclesiæ: nam ecclesia tunc perdit legatum: licet secus sit in modo: vt not. in regula delictum, de regul. iur. lib. 6. de quo videas no. per Bar. Socin. in l. quibus diebus, § fina. ff. de condict. & demonst. fi. col. Ad idem facit, quod not. voluit Bal. in l. magis puto, § finalum, ff.
D * de re. eo. vbi dixit, d * quod ille, qui obligauit
9 † omnia bona sua: potest repudiare legatum sibi factum inuito creditore. quod est not.

¶ Facit no. dictum Innoc. in c. quod in dubiis, su-
10 pra, de renunc. vbi dicit, quod licet † beneficiatus non possit renunciare beneficio quæsito sine superioris consensu, benè tamen iuri quærẽdo, vt in c. veniens, eo. tit. benefacit c. delecti. eo. titul. & quod ibi not. & in l. legatus, de offi. præsid. idẽ tenet Calde. consi. 5. tit. de renun. Matth. & Card. in cle. 1. 4. & 7. de renun. De hoc dicto Innoc. meminit Fede. consil. 9. re fert Andr. Sicu. in repe. l. cum acutis. C. de fideicomm. colum. 165. inferens ad hoc, quòd dispositio c. de multa de prab. habet locum in duobus beneficiis quæsitis: secus in vno quęsito, & alio quærẽdo. per clem. gratia. de rescr. & ibi Card.

¶ Ad idem, quod voluit not. Abb. in capit. veniens, supr. de præscrip. 4. col. vers. pro quorum concordia. vbi voluit, quod priuilegium concessum contra alterius priuilegium, tollit illud ius, si nondum erat quæsitum, sed quærẽdum. Idem, imò fortius, dicit Ioann. Faber, in § fin. Instit. de iurenat. quod licet priuilegium concessum non subitò cum causa reuocari non potest: vt not. in c. 1. sup. de prob. Iuri tamẽ quærendo per priuilegium præiudicari potest per principem, etiam sine causa: quia rescriptum, per quod præiudicatur iuri quærendo, tenet, quamuis non probetur ex certa sententia concessum. quod est not. secundum eum. ¶ Ad idem facit quod no. voluit Ioannes de Imol. & Domi. in c. quamuis pactũ, de pac. lib. 6. pe. col. vbi dicit, quod lex ciuilis vel laici non possunt disponere circa iuramentum iam præstitum, sed bene circa præstandum: vt l. quæ sub conditione, ff. de cond. instit. Quod not. pro lege regni, ord. lib. 3. tit. de los iuyzios. ordinationis Toleti 117. quam dominus Ferdinandus, & domina Helizabeth, reges & domini nostri in æternum celebrandi, ediderunt. De cuius validitate vide Bald. in l. pactum. C. de collat. 1. col. Anch. in regula, ea quæ fiunt. de reg. iur. lib. 6. col. 28. in fi. Abb. in c. 2. de arbit. 2. col. ver. in glo. in verbo, &c. & in c. tua el 1. de deci. Paulum de Cast. consil. 95. & plures alios de quibus per Felin. in c. ecclesia, de constit. 40. col. ver. & ista verba. Hinc est, quod laici quamuis disponere non possunt circa res acquisitas ecclesiæ: benè tamen circa quærendas. quod disputando terminauit Richardus de Salyc. in quadam sua disputatione, vt ipse refert in repet. l. 1. C. de sacrosanct. eccl. in finalibus verbis, Andr. Sicul. in repe. l. cum acutissimi, C. de fideicom. col. 166. de quo per eum in repet. rub. de reb. eccles. nõ alienan. not. voluit Bal. in c. ecclesia sancta Mariæ. supra de constit. fi. co. ver. vbi est quæsitum, sed nunquid est contra eos, & in c. cleric. supr. de iudic. 2. col. post Signorolum consil. 28. incipiente, statuto ciuitatis, & Bald. consil. quod incipit, factum super quo petitur consilium. & reperitur inter consilia Ancha. consi. 12. ¶ Ex istis c infero C
ad illud mirabile dictum Ioann. de Imol. in l. 1. 3. colum. ver. & si vis tenere, ff. de condit. instit. vbi dicit, quod licet episcopus vel alius citra Papam non possit alterare relicta ad pium vsum. clem. quia contingit, in princ. de relig. domi. adde l. libertus octoginta ff. de bo. li. vide Bal. in l. vnica. C. si quis omiss. cau. test. hoc est verum in voluntate testatoris iam executa: voluntatem autem nondum executam potest episcopus alterare. quia facilius
† tollitur fiendum, quàm factum: vt d. l. patre- 11
furioso, ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. cap. quemadmodum supr. de iureiur. Vide Ancha. & alios in d. cle.
e * ¶ Ad idem facit quod voluit Sal. in l. pactum E *
curatoris, C. de pac. vbi dicit, quòd tutor seu curator potest præiudicare pupillo in quærendis: vt ibi per eum, & est text. in l. fi. C. de acquir. poss. cum concor. ¶ Ad idem facit, quod voluit Bald. in authen. si qua mulier. C. de sacrosanct. eccl. vbi dicit, quòd licet bona ingressi acquirantur monasterio: vt authent. ingressi. eo. tit. & c. quia ingredientibus, supr. de test. tamen prælatus cum suo conuentu posset permittere, quod illa bona vadant in cõiunctos illius ingressi. & hoc ideò, quia agitur de acquirendis. Huius decisionis meminit And. Sicul. in c. suam de pœnis, fol. 4. col. 1. vide eundem Bald. consil. 18. in fi. 3. volum. ¶ Ad idem facit quod voluit idem Bald. in l. si matre. C. de suis & le. hered. vbi dicit, quod si dictat statutum Mediolani, quod mulier nupta extra territorium Mediolani, non succedat in Mediolanensi territorio: modo mulier mortuo patre, immiscuit se hęreditati paternæ: deinde nupsit cuidam Mutinẽsi, non perdit hæreditatem: quia statutum debet intelligi de acquirendis, non de acquisitis, priusquam nuberet. quod not. licet contrariũ teneat Imola post Anchara. in cap. vt super, de rebus eccles. non alien. & ibi Andreas Sicul. 3. column. vbi
de aliis. f * ¶ Vnum tamen non omitto: quod F *
etiam si valeat repudiatio prælati, solus repudiantis legatum factum ecclesiæ: † contra hu- 12
iusmodi repudiationem competit ecclesiæ beneficium restitutionis in inte. quod datur sibi, etiam quando agitur de lucro captando, vbicunque ecclesia poterat lucrum consequi, & ex facilitate, vel negligentia prælati non fuit
consecuta: g * vt sentit gloss. & ibi not. Abb. in c. G *
auditis, suprà, de restit. in integ. in versicul. restitui-

mus,

mus. facit text. in *cap. constitutus, eo titul.* & ibi
not. *Abbas in 6. not.* Ad idem est text. in *l. aut*
prator. in fi. ff. de minor. & in l. non omnia, eo. titul.
quod tene menti. Nec reperio hoc in specie
D tactum per aliquem. ¶ Ex prædictis [d] infertur,
quòd mulier donationem sibi absenti factam,
potest repudiare, non seruata solemnitate sta-
tuti dicentis, quod in alienationibus mulierum
debeat interuenire consensus mariti, vel con-
sanguineorum: quia illud statutum loquitur v-
bi est quæsitum ius mulieri, quod non est hic,
per *cap. si tibi absenti. in ver: vt tuum, de praben. li. 6.*
ita in contingentia facti consuluit *Paul. de Cast.*
vol. 2. consil. 171. incipiente, in casu prasenti. refert &
sequitur *Ias. in l. beneficium, 6. col. ff. de constitutio.*
princ. quod not. pro *l. regni.* Et an vxor sine ma-
rito possit repudiare donationem sibi factã, vi-
de hodie *l. 53. & 54. de tutor.* ¶ Ratio prædicto-
rum potest esse, quia ius adeundi non est in bo-
nis nostris, vt *l. pretia rerum, ff. ad l. Falcidiam.* qui
text. alibi non reperitur, secundum *Bal. in l. 2. in*
fi. C. de iuris & fac. ign. bene facit text. in *l. fi. C. de*
acqui. possess. vbi dicitur, quòd licet seruus non
possit præiudicare domino in bonis quæsitis,
bene tamen in quærendis. Ita ergo in casu, de
quo agitur, dicendum erit, quòd licet maritus
non possit facere donationem vxori, constante
matrimonio, de bonis quæsitis: poterit tamen
de bonis quærendis, cùm ex hoc non dicatur
E fieri pauperior. ¶ Et ex his infero ad [e] vnum,
quod meo tempore in regali audientia de fa-
cto euenit. Vir constante matrimonio, vole-
13 bat emere vnam domũ: † vxor dicebat se nol-
le habere partem ipsius, & super hoc fecit cum
marito pactum. Deinde vxor volebat medie-
tatem domus, tanquam esset acquisita constã-
te matrimonio: hæres mariti obiiciebat pactũ
inter eos initum. vxor dicebat illud non va-
lere, quia constante matrimonio erat factum,
& ex eo resultabat quodammodo donatio in-
ter coniuges, quæ prohibita est inter eos. Sed
nos approbauimus pactum: & totam domum
heredi mariti adiudicauimus: quia licet ex hoc
pacto maritus efficeretur locupletior, vxor ta-
men non fuit facta pauperior. Et ad hoc alle-
gaui prædicta, & glos. quæ hoc videtur sentire
in *dict. c. 2. infrà eodem, in ver. non est aliud quod ob-*
sistat. dicit gloss. scilicet pactum vel consuetu-
do. & legem *Stili. 221. incipit, Otrosi si el marido.*
quæ dicit, quod si maritus est administrator
bonorum alicuius, vel arrendator, vel collector
vectigalium, bona vxoris erunt obligata, sicut
bona mariti: nisi vxor à principio fuerit prote-
stata, quòd non vult lucrum, nec damnũ, quod
exinde prouenerit: tũc enim nec suscipiet par-
tem lucri, nec soluet partem damni. Sic ergo in
casu nostro videtur dicendum, quòd vxor non
habebit partem domus. & hoc in terminis no-
stris tenent *domini de Rota in decisionibus antiquio-*
ribus tit. de pactis, decis. 2. qua incipit, consuetudo est in
quodam loco. secundum *Bernardum*, qui illas de-
cisiones collegit, vt ibi latius poteris videre.

& refert & sequitur *Nicolaus de Vbaldis in suo tra-*
ctatu de successionibus ab intestato. 2. parte. in finali-
bus verbis. Idem tenet *Rota in antiquis, titul. de*
consuetudine, decis. 12. Adde, quòd quando con-
tractus fit cum marito & vxore, ille mariti
consensus habetur pro licentia: vt not. in *l. cum*
pater. §. liberto. de leg. 2. & in l. fin. C. de bon. qua li-
ber. Hinc est, quòd stante statuto, quod vxore
præmoriente maritus lucretur medietatem
dotis, poterit maritus huic lucro renunciare, vt
vxor sibi habeat, vel alteri concedat: ita singu-
lariter decidit *Bart. Socin. consil. 189.* per plura
fundamenta, quæ per te videas: nec poterit
maritus pœnitere, vt ibi per eum, quem rogo
videas, quia pulchrè loquitur. faciunt ad hoc
notata in *c. 2. isto tit.* vt late disseram infrà, cum
de lucris acquirendis inter virum & vxorem
statim dicemus. ¶ Ad prædictorum confirma-
tionem facit text. not. in *l. quia de mutua, §. si*
mandauero, ff. mandat. vbi dicitur, quod † man- 14
daui procuratori meo, vt pecunias meas Ti-
tio crederet sine vsuris: ille autem sub vsuris
credidit, suo tamen periculo: non tenebitur
mihi reddere lucrum vsurarum. quia ex quo
suscepit in se periculum, commodum etiam
erit suum. ¶ Ad idem facit text. in *l. quia pote-*
rat, ff. ad Treb. vbi si hæres de restituendo graua-
tus nolit adire, & fideicómissarius velit, quod
adeat suo periculo, cogitur: & tunc fideicom-
missarius consequitur commodum, de quo ni-
hil habebit hæres. per quem text. dicit *ibi*
Bart. in fin. post Dy. quòd si duo † socij erant v- 15
nius mercantiæ: vnus vult ire Venetias: alter
contradicit. & ille dicit, volo ire meo periculo.
& sic vadit illo inuito, suo periculo, & multa
lucratur. socius nõ debet habere partem lucri.
& ita dicit fuisse determinatum per illam le-
gem. idem tenent ibi *Angel. Paul. & Alexand. &*
Ludou. & Angel. in §. illud, Instit. de societate. & Pe.
de Vbaldis, in tractatu de societate, quinta parte, qu.
4. tenent etiam *Angel. & Ioann. de Imol. in l. postu-*
lante, §. sed si in huiusmodi. eo titul. per illum text.
dum loquitur de fæneratore suo periculo. *Paul.*
de Castr. in l. pen. §. mancipia, ff. sol. matrim. per il-
lum textum. tenet *Angel. in l. ex duobus, ff. de ne. ge-*
stis. est casus singularis pro hoc in *l. si vnus ex so-*
ciis, §. si vnus, ff. pro socio. ¶ Ita ergo in casu nostro,
ex quo vxor tempore emptionis dixit se nolle
habere partẽ domus emendæ: tota domus per-
tinebit ad maritum. Maritus tamen tenebitur
dare vxori, vel eius hæredibus, medietatẽ pre-
tij, pro quo domus fuit empta, vt apparet ex
prædictis. solum enim fecit sibi præiudicium v-
xor, quo ad ipsam domum, non quo ad pretiũ.
ar. text. & quod ibi notant *Bart. & alij in l. si fun-*
dum per fideicommissum, ff. de legat. 1. vbi dicitur,
quòd † legatarius vel fideicommissarius con- 16
sentiendo hæredi alienanti rem legatam, pro
soluendo debitum hæreditarium: nõ censetur
cõsentire animo donãdi. Ideo licet sibi præiu-
dicet in re, vt eam petere non possit, nõ tamen
præiudicat in pretio, quominus possit petere.

& non est alibi ille text. secundum *Paul. ibi.* Aliquando enim non consequitur quis partem rei, sed nihilominus partem æstimationis ha-
G 17 bere debet: nam licet † iunior filius non debeat habere legitimam in regno, comitatu, vel dignitate patris, quia ista indiuisibilia sunt, & primogenitus illa habere debet in totum: vt in
B * *l. quod autem, ff. de his qua in frau. credi.* b * vbi debitor in quærendo non dicitur fraudare creditorem. de quo supr. facta est mentio. ad idem *l. si sponsus, §. si maritus, ff. isto tit.* vbi donatio inter virum & vxorem non valet in bonis quæsitis, sed bene in quærendis. ad idem text. in *c. 1. §. præterea ducatus, de probib. feu aliena. per Freder. & ibi Bald. & alij glos. in c. hæredes sup. de testa.* facit in
C * simili *c. maioribus, de prebend.* c * ratio est, ne fiat demembratio talis dignitatis: nam si aliter fieret, infra breue tempus ad nihilum reduci posset. Debet tamen filio regis, comitis, vel ducis solui per hæredem vniuersalē, legitima saltem in pecunia: vt volunt omnes in *d. §. præterea ducatus.* & latius firmat *Guido in decisionibus Delphinatus, qu. 476. 487.* vbi videas. bene facit, quod dicit *Spec. ti. de locato. §. nunc aliqua. ver. 117.* quem refert & sequitur *Iason in l. 3. col. 142.* vbi
18 firmat, quod licet res † emphyteutica non possit transire in ecclesiam, vt possit sibi illam retinere: transit tamen, quantum ad hoc quòd debeatur sibi æstimatio ipsius rei. arg. *l. filiusfamilias, §. si quid alicui. ff. de lega. 1.* ideo vtile imò necessarium videtur, quòd in contractu emphyteosis dicatur, quòd res emphyteotica nec eius æstimatio transeat in ecclesiam. Idem in cōstitutione maioratus videtur dicendum. quod est bene notandum, & menti tenendum, ad tollendam omnem ambiguitatē, & litigandi materiam. Ex prædictis aliqui audent dicere, quòd
19 † si proximior consentiat in venditione rei paternæ, vel auitæ: non per hoc videtur renunciare rei retractus, nisi expresse hoc dicat: valebit quidem alienatio: si tamen ipsa retrahere voluerit, intra nouem dies poterit. per *d. l. §. si fundum.* Sed mihi non placet, per textum in *l. qui Romæ. §. cohæredes, ff. de ver. obl. & in l. quoties. la 2. C. de fideicommissis.* cum aliis similibus: vt latius dico, super *lege regni, Foro legum lib. 3. tit. de las vendidas, l. 13.* dixi etiam in c. constitutus, de in integrum restitutione in meis recollectis. vers. limitabis ista primò. ¶ Imò fortius posset attētari, iudicio meo, ex prædictis, quòd valeat pactum factum inter coniuges, constante matrimonio: quòd ex lucris communiter habitis vxor non habeat partem, cum ex hoc ipsa non efficiatur pauperior. & ita nedum à principio ante contractum matrimonium, poterit fieri pactum super lucris habendis, constante matrimonio: vt per *totum tit. C. de pactis conuentis super dote, &c.* & *no. Inno. in c. fi. infr. eo.* & sentit *glos. in d. c. 2. infra. eo. ver aliud.* sed etiam constante matrimonio, vt supr. dictum est. Et ista tene memoriæ pro lege huius regni, *Foro legum lib. 3.*
20 *titul. 3. l. 1.* quæ disponit, quòd † acquisita constante matrimonio, sunt æqualiter diuidenda inter maritum & vxorem: de quo etiam no. in c. 2. inf. isto tit. & aliquid dictum est in superioribus. dicetur latius infr. in 7. & vltim. limitatione. Quinimo posset amplius dici, quòd si maritus & vxor simul viuentes, multa acquisierunt bona, & inter se conuenerunt, quòd illa acquisita diuidantur æqualiter inter ipsos: & de bonis acquirendis vel perdendis vxor non habeat partem: valebit istud pactum, vel conuentio, quòd si maritus negociando perdiderit, soluet de bonis suis, non de bonis mulieris, vel medietate sibi debita: cum rei veritate inspecta, illius medietatis ius, & dominium statim in principio fuit acquisitum per legem regni, quæ æqualiter defert dominium marito, & vxori, in bonis superlucratis. Vnde per huiusmodi pactum solum remittit maritus ius alienandi, constante matrimonio. Cogitabis.

¶ Ex istis etiam infertur, quod si volenti mi-
hi † legare, mando, quòd lege vxori meæ: valet 21
tale mandatum, quia non inducit propriè donationem inter me, & vxorem meam: vt est casus no. in *l. sed si vir. §. quod legaturus, ff. isto tit. & dato,* quòd induceret donationem, non tamē ego sum factus pauperior ex ea. & ideò valeret, per ea, quæ dicta sunt. Et inde est, quod si donare volentem mihi inter viuos, rogauerim, vt vxori meæ potius donet: tenet donatio, quia suo nomine donat, non meo. & ita loquitur *d. §. quod legaturus, secundum Raphael. Fulgo. in l. hæc ratio. in fine. ff. isto tit.* ¶ Secus tamen est, si volenti mihi donare causa mortis, mando quod det vxori meæ. nam tunc videor ego maritus vxori donare, & ideo non valet. vt est casus singularis in *l. 3. § fi. & l. idēque, ff. eo.* Et ratio diuersitatis secundum glos. ibi est, quia in donatione causa mortis fit dominus traditione facta vxori, vt ibi. sed aliud in legato, quod non traditur statim, sed post aditam hæreditatem. Sed nec actio ex testamento potuit ei per mulierem acquiri, quamuis aliquando detur mihi actio cōtra eum, qui instituitur meo mandato: vt *l. quidam cum filium, ff. de hæred. instit.* Sed quamuis ista ratio diuersitatis satis efficax videatur, & ab omnibus communiter approbetur: non tamen placet *Ludou.* vt *ipse* inquit *singulari 690. incipit, hæres hæredis,* imò interrogatus super hoc à quodam barbato doctore, cum esset quæstio in facto, aliam rationem diuersitatis assignauit: scilicet quia in donatione † causa mortis absque 22
traditione quæritur dominium: vt *l. 2. ff. de publ.* quod secus est in legato, quod cedit à tempore mortis: vt *l. à Titio, cum similibus, ff. de furtis.* reuocabiliter tamen. Merito ergo cum in primo casu sit dominum quæsitum viro, facto mandato resultat donatio. secus in legato, quia sibi non acquiritur, nisi morte legantis sequuta. quod dicit fore notabile. Sed caue: quia text. in *d. l. idemque,* videtur loqui, quando donatio causa mortis erat facta marito, & maritus voluit, quòd res donata non traderetur sibi, sed vxori.

vxori. Text. autem in *d. §. quòd legaturus.* videtur disponere, quando aliquis nondum legauit marito, sed legare volebat, & maritus voluit quod legaretur vxori. inter quæ magna est differentia. Istud sentit *gloss. in d. l. idemq́.* quam sequitur *ibi Salyc.* dicens, quod ibi vir iussit tradi, quod executionem donationis concernit. Sed in *dict. §. quod legaturus.* rogauit, vt legaret, quod dispositionem & eius substantiam concernit. & hæc ratio diuersitatis videtur sibi tutior, quando sumus in casu dubio, secundum

23 eum. ¶ Ex istis etiam infertur, quod si rem † alienam donauerit maritus vxori, quia ipse ex ea donatione non fit pauperior, valet donatio, vt mulier possit vsucapere: vt *ff. eo. l. sed & si constante, & gloss. in c. fin. infra eo.* ¶ Secus tamen est, si maritus donat rem vxoris alicui ea permittente, cum ex ista donatione vxor fiat pauperior, maritus autem locupletior, ex eo, quod ex tali donatione quæritur sibi saltem naturalis obligatio ad antidota, qua tenetur sibi donatarius. Vnde talis donatio non valebit. ita dixit not. *Bar. in l. 2. §. 1. 2. col. ff. de dona.* quod no.

¶ Et intellige, nisi maritus rem vxoris donaret pauperibus, vel aliis piis locis. Nam tunc bene valeret donatio: vt voluit *Bar. in l. 1. in fi. ff. rerum amota.* de quo infra latius dicetur.

H ¶ Ex prædictis [b] infertur ad vnum quotidianum, & satis notabile: quod si vir erat prodigus, & omnes fructus dotis prodigaliter consumebat, donauit fructus dotis vxori auaræ, quę propter auaritiam non consumpsit, sed cõseruauit: talis donatio valida erit, nec poterit maritus illos repetere: quia licet vxor ex ista donatione facta sit locupletior, maritus tamẽ non est factus pauperior, cùm apud ipsum fructus essent perituri consumptione. Istud est, quod voluit *gloss. no. in l. pro oneribus, C. de iure dot.* Et clarius firmat *ibi Bald. in prima lectura*, reputans hoc valde notabile.

Additiones.

A* ¶ Adde *Felin. in c. qua in ecclesiarum, consil. 9. de constitutio. vers. & ista consideratio.* & in *c. contingit, in 1. col. fin. de sen. excommunicat. summa Syluestri. in verbo, alienatio, vers. 19. & 6. Alexand. in l. legatum, ff. de legat. 1.* vbi dicit, quod contraria opinio est verior, & communis. sed *Iason ibi* tenet contra Alexan. Adde tamen, quod contra prælatũ, qui negligit acquirere ecclesiæ quod potuit, agitur ad interesse lucri cessantis. *glos. in c. final. 12. quæst. 4.* quam commendat *Abb. in c. 1. col. 3. de restit. in integ.*

B* ¶ Adde *Felin. in c. super his, de accusat. colum. 2.* etiam pro eo, quod infrà dicit, in ver. ad idem. quomodo priuilegium conceditur contra alterius priuilegium.

C* ¶ Adde quod idem tenet *Abb. in c. breui. de iureiur. colum. fin.* vbi vide diuersitatis rationem, quod refert & sequitur *Fel. in c. verũ de for. compe. to. pe.* ex quo habes vnam bonam differentiam inter modum & conditionem. Adde aliam secundam, quòd conditio debet impleri, antequàm dispositio sortiatur effectum. Sed modus debet impleri pòst. Ponit hanc *Barr.* per iura, de quibus per *eum in l. quibus diebus, §. fin. de condi. & dem.* Tertia est, quòd conditio mixta, si deficiat per casum, vitiatur legatum: vt *l. legatum. C. de condit. inser.* Secus in modo mixto: vt in *l. si fundum per fideicommiss. §. Iulianus, alias est l. si Titio ff. de leg. 1.* & ponit *Iason in l. 1. column. 6. C. de institutio. & subst.* vbi post alios reddit rationem diuersitatis. Quarta differẽtia est, quòd adempto onere per viam modi imposito, deficit relictum: secus si adimatur conditio, *glos. in l. si quis seruum, ff. de cond. & dem.* vbi *Paulus* post Bar. ponit diuersit. rationis. Quinta differentia est, quòd modus non est adimplendus.

¶ Adde *Anchar. consil. 101. in fin.* qui videtur tenere contrarium. & dic, quòd pro prima opi. nostri doc. est textus in *l. patrem & in l. qui autem, in princip. ff. de his quæ in fraud. credi.* quæ iura commendat *Iason in §. item si quis in fraudem, pen. colu. Instit. de act. & in l. post mortem 2. column. C. de fideicomm.* D*

¶ Adde quòd illud commendat & sequitur *Fel. in c. super his, col. 2. de accus. & Hipp. in sing. 194. incipit magni est.* E*

¶ Vltra istas differentias, quas ponit iste dominus, inter ius quæsitum, & ius quærendum, addetu *Felin.* qui plures earum posuit *in cap. super his, de accus. colum. 2.* Adde etiam aliam vltra eos, quod cursus præscriptionis in iure quęrendo inducit consensum renuntiationis: secus in iure quæsito. *Baldus in l. 1. C. de in integr. restit. militum.* Et aliam, quod si agatur super libertate competente, dicitur causa liberalis: secus si super cõpetitura. gl. est *in l. pen. C. de lib. cau.* quam ibi sequitur. F*

¶ Attende tamen, quod iste dominus mouetur ex eo, quod ecclesiæ datur restitutio in integrum: vt in iuribus per eum allegatis. sed huic doctrinæ videtur obstare communis conclus. doct. per gloss. ibi in *l. 3. §. Labeo, ff. de acquir. poss.* de quo ibi *per Iason in 3. colum. post Areti.* videlicet quod restitutio in integrum non datur ad lucrum cum alterius iniuria. Si ergo ecclesia hic restitueretur, fieret præiudicium illi, cui esset acquisitum legatum ex repudiatione prælati. Ergo non videtur, quod possit restitui, nisi teneas primum intellectum, quem dedit *Aret. in dict. §. Labeo ad l. & si sine §. 1. ff. de minorib.* & refert *Iason in d. 3. co.* per quod videtur velle, quod illa communis conclusio non procedat in minore. quia imo illi datur cum alterius etiam iniuria. Et sic dicamus in ecclesia, cum æquiparentur ipsa & minor. *cap. 1. cum si de restitut. in integr.* Et hac conclusione huius domini existente vera, posset vnum attentari quod esset sing. quod dicto casu, quadriennium currat ecclesiarum post mortem ipsius prælati repudiantis, ad quod moueor ex gloss. singul. in *cap. 1. in verbo causa, de in integ. restit. in 6.* quem sequitur *Abb.* A*

 in c.

in c.tam ex literis,e.tit.3.col. & *Card. in cle.1.26.qu. eo.tit.* vbi cauetur, quòd quãdo ecclesiæ debet restitui aduersus contractum per prælatum celebratum, non currit sibi quadriennium, quandiu ipse prælatus viuit. super quo cogita.

B * ¶ Adde *Felin.* idem sequentem in *c.quæ in ecclesiarum, de constit.col.9.vers.& ista.* & *eundem Fel. in c.2.col.3.vers.pro ista. eo.tit.*

C * ¶ Adde *Ias. in proposito in §. item si quis in fraudem, in fin.Instit.de act.*

IOAN. BERNAR.

A ¶ Fieret pauperior & donatarius locupletior.] Vide *Greg.Lop.* pulchrè scribentem *in l.4. & 5. hic allegatis,titul.11.p.4.* & *Anton. Gom.l.60. Taur.* & latius in *tract.de donatione,num.24.* & ante eos *Alexand.consil.246.lib.6.* & *Socin. cons.114. num.8.lib.1. Philipp.Dec.consil.260.Paul.Paris.consil.227. Boerium decisione 244.* quorum plerique cum multis aliis referuntur per *Fanucium de lucro dot.gloss.8. num.6. cum sequ.* quibus adiunges *Marcum Mantuan.singul.555. Couar. de spons.2.p.c. 7.§.1.num.11.*

B ¶ Ex quo infertur vnum.] Adde *Suarez, l. quoniam in prioribus,ampliat.10. num.27.cum seq. Antonium Gomez, de successione contra testamentum num.31. Peralt.in l. cum patronus num.8.& sequent. de legat.2.Couar.in c.Raynaldus,§.2.de testa.Minchac. de succes.progress.lib.1. §.4.num.38.& seq.* ac rursus in *l.si quis in suo,§.legis,num. 22. & in l.si quando §.illud, nu.41. C.inoffi.test.Anton.de Meneses in l. donationis,num.3.& 4.C.de transact.* à quibus plures allegantur.

C ¶ Ex istis infero.] Vide *Felin. in c.de his de accusat.2.col.* & *Hippolyt.de Marsil.in singul.104. Couar.in c.tua nos,de testam.n.7.* & iuxta hæc intellige quod traditur per *Minchac.lib.1.de succes. progress.p.1.§.7.n.21.* addeq. *Franc. Cremens.sing.125.*

D ¶ Ex prædictis infertur.] Adde *Castill. l.60. Taur.num.1.* & plenius *Minchac.lib.1.q.frequent.c. 13.nu.3.& 4.Tiraquell.post ll.connubial.gl.5.num.31. Felin.c.quæ in ecclesiarum, de constit.Fanuc. de lucro dot.d.gloss.8.num.17.* penes quos ingens aliorum allegatio est.

E ¶ Ex his infero ad vnum.] Vide quæ latius dicam inferius, §.63.num.2.

F ¶ Alter contradicit.] Vide infra, §.62.num.2.

G ¶ Nam licet iunior filius.] Adde pulchrè *Roderic. Suarez in l.quoniam in prioribus, C. de inoffic. test.limit. 11. ad legem regiam,nu.3.* & *Anton.de Meneses in l.eum quidam. de leg.2.num.24.* iuxta hæc fortè intelligendus *Burgos de Paz in proœm.legum Tau.num.78.*

H ¶ Ex prædictis infertur.] Adde *Gregorium glos. 1. in l.4. titul.11. p.4.* atque in confirmationem sententiæ autoris nostri adiunge quæ traduntur per eundem inferius super text. in proœmialibus, §.21.num.11. vbi plures adiunxi plura dicentes, ex quibus iuuatur quod in præsentiarum scribit autor.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Possessor bonæ fidei, qui fructus consumpsit, non tenetur restituere, nisi quatenus locupletior factus sit.*
2. *Donatio à patre filio facta, vt alteri donet, non vt apud se retineat, valet.*
3. *Eleemosynam pro se facere potest vxor de bonis viri, eo permittente.*
4. *Dotare filiam potest mater, sine licentia viri.*
5. *Donatio vel concessio pro dote, est causa pia.*

REquiritur etiam, quòd donatarius sit factus locupletior, vt superius dixi. Et debet attendi hoc tempore litis contest. vt *l.quod autem,in princip.ff.isto titul.* Fit autem locupletior, cum rem sibi donatam conseruat, vel eam in vtilem causam expendit. Secus, si non conseruat, nec in vtilem causam expendit, & ita quãuis in alia materia dicatur quis factus locupletior, quando non est factus pauperior: vt *ff.de solut.l.in pupillo,gloss.in §.fin.in vers.locupletior. Instit.quibus alien.licet.* & not.in *l.eum qui. C.de vsucap.pro emp.* Dicitur etiam quis factus locupletior, ad quẽ res peruenit, nisi eam in mala parte consumat. vt voluit *gloss.no.in l.vtrum,ff.de pet.hæred.gloss.1.* quam ibi extollit *Angel.* inferens ex ea, quòd † bonæ fidei possessor, qui fructus consumpserit, non tenetur restituere, nisi quatenus locupletior factus sit. vt traditur in *l.fructus eod.titul.* Si tamen probauerit se consumpsisse in malam partem, non tenebitur, quia non est factus locupletior. quod dicit esse valde notandum. & propter hoc habebis honorem, secundum eum ibi, & in *l.illud, §.prædo. in fi.eo.titul.* in casu tamen nostro aliter dicitur locupletior. §.XLVII 1

¶ Vnde si vxor acceptam à marito pecuniam in sportulas pro cognato ordini decurionum erogauit, valet donatio: quia non videtur vxor locupletior facta, quamuis mutuam pecuniam esset exceptura, & pro affine erogatura: non tamen ex necessitate, sed ex voluntate. ita dicit text. cum gloss. in *l.Marcellus,ff.isto titul.*

¶ Idem si ex tali re donata vxor faceret expensas consanguineo studẽti in studio, vel pro eo doctorando, vel pro nuptiis: prout fieri solet, per text. in *d.l. Marcellus.* ¶ Idem, si ex tali re vel pecunia donata vxor emeret sibi vnguenta, vel in conuiuio consumpsit, vel si rem donatam conseruauit, & aliud tantundem de suo consumpsit. Ex tali enim donatione, vxor donataria non est facta locupletior: & ideo valet, & non reuocatur: vt *d.l.quod autem, §.si maritus. ff.eo.* Secus si hæres donatarij consumpserit in rẽ inutilem. Nam tunc hæres tenetur restituere. vt *l.quod de bonis, §.ex donationibus,ff.ad l.Fal.* quia satis est, quod donatarius effectus fuerit locupletior. Superiori verò casu donatarius nõ fuit factus locupletior, quia inutiliter consumpsit. ideo non tenetur reficere. ¶ Idem si vxor recepit à marito refutationem cuiusdam depositi, olim facti patri suo, cuius ipsa nõ fuit hæres, sed recipit eã nomine fratris sui, qui est hæres.

Nam

Nam ex ista resolutione vxor non efficitur locupletior, & ideo valet: vt *d. l. si sponsus, §. concessa. ff. isto titul.* ita decidit *Bal. consil. 353. incipit, quaeritur vtrum vxor. in tertia parte consiliorum.*

A ¶ Idem si maritus donauit vxori aliquam rem, vt *a* alteri donet, & non maneat penes vxorem. Nam & tunc valet donatio, quia vxor non est facta locupletior. vt est casus in *l. profectitia. §. antepe. ff. de iure do.* quem text. ad hoc allegat *Bart. in l. si cùm filius. ff. de donat.* Ex quo in-
2 fertur, quod si pater † donat filio, vt filius donet alteri, non autem vt retineat apud se, valet talis donatio inter patrem & filium. de quo dicto exclamat *Ludouic. in d. l. cum filius. & in l. si donatione, 2. colum. C. de collat. & Baptista in repe. l. frater à fratre, ff. de condictio. indebi. quaest. 15. in fin.* Ex istis infertur, quod si stante statuto, quod vxore praemoriente maritus debeat habere medietatem dotis, & maritus huic lucro futuro renunciet, & vxori permittit, quod illam dotis medietatem alicui donet: valebit talis renunciatio, & consensus, quia per haec vxor non fit locupletior, ex quo alieri donat. ita notanter decidit *Barthol. Socin. consil. 189.* per plura fundamenta, cuius paulò antè meminimus.

¶ Idem si maritus donauit vxori seruum manumissionis causa. quia tunc vxor non est facta locupletior. vt *l. maritus, ff. eo.* sed tunc demum incipit tenere, cùm libertas imponitur. ante autem remanet seruus donantis: & ideo si non manumittatur, seruus remanet. Si vero manumissio erat fienda post certum tempus, antea facta non tenet: & si erat fienda infra certum tempus, postea facta non valet. resoluitur tamẽ ista donatio, si fiat diuortium, quia videtur inesse conditio donationi, vt constante matrimonio manumittatur. Idem si talis erat seruus, qui non poterat manumitti: nam tũc tenet donatio. vt haec omnia probantur in *d. l. quod autem §. vltim. & pe. & l. si autem.* Si tamen seruus erat talis conditionis, vt nunquam ad libertatem produci possit: donatio de eo facta vxori, vt manumittat, non valet *l. si eum seruum in princ. ff. isto tit.* quia non potest per alium manumittere, qui ipse non potest *l. si quis eum qui, ff. de condict. & demonstrat. gloss. in d. l. si eum seruum.* Si tamen seruus talis erat, qui poterat manumitti, & donetur à marito vxori, vt manumittatur: & vxor manumisit: tenet quidem manumissio, cùm ex hac donatione vxor non fit facta locupletior, vt suprà dictum est. Sed si non manumisit, operas tamen seruo imposuit, vt sibi vel alteri seruiat: bene potest, & tenet obligatio: nec videtur mulier ex re viri locupletior fieri, cùm eas operas libertus promittat. Si quidem mulier manumisit, & pretium pro manumissione recepit: si ex peculio serui dederit, nũmi remanent mariti. si alius pro seruo dederit, fient nummi mulieris. ita decidit text. in *d. l. si eum seruum, §. si pecunia.* Et videtur mirabile, quòd vxor, cui donatur à marito seruus, vt manumittat, etiam si non manumiserit, potest ei operas imponere, ex quibus vxor efficitur locupletior. & multo fortius, si manumittat: quia hanc manumissionem non facit ex necessitate, sed ex voluntate, eo quod cogi non poterat mulier: quia domina non erat, cùm donatio inter eam & maritum non tenebat, sed eo mométo, quo manumisit, confirmatur donatio, & acquiritur dominium vxori, & desinit ipsa locupletior esse: licet vir remaneat pauperior. ideo non improbatur donatio: vt *l. si sponsus, in fi. eo tit.* Et quia beneficium confert manumisso, dignum est, vt possit operas imponere. ita dicit *gloss. in d. §. si pecunia. & Salyc. ibi, & in l. manumissionis, C. de operl. lib. in 4. oppos.* sic intelligens illum text. & *l. qui nummis, eo. tit.* ¶ Idem dicas, si vir donauit vxori causa sepulturae: vt puta, si donauit ei sepulchrum constituendũ. Nam valet ista donatio, quia per eam vxor nõ est facta locupletior, cùm locus ille ad sepulturam destinatus sit, & si hoc casu vxor corpus intulerit, locum facit religiosum: si autẽ non intulerit, manet locus donantis. Sed si donatarius ille fuerit illatus, licet morte eius finitum sit matrim. & eo praemortuo videtur reuocata donatio: tamen fauorabilius dicetur, locum fieri religiosum. vt ista habentur in *l. si sponsa, §. concessa, ff. isto tit. & 4. partit. tit. 2. l. 6.* ¶ Idem, si maritus donauit vxori, vel econtra, locum ad monasterium, vel ecclesiam, vel hospitale construendũ, vel aliam donationem faceret pro anima vxoris: vt puta, si maritus donauit vxori redditus alicuius haereditatis, vel fundi, vel aliquas pecunias, vel aliã rem, ad emendum ceram, vel oleum, ad illuminandum in ecclesia: vt *d. §. concessa. ver. proinde, & d. l. regni.* Et ex hoc infertur ad vnum quotidianũ, quod si maritus donauit vxori vel econtra, aliquam rem, vel aliquos reddius, ad cõstituendum capellam in ecclesia, ad capellaniã faciendam, seu dotandam, vel anniuersarium fiendũ, prout quotidie fit: valebit dicta donatio, per *d. §. concessa.* quod in expresso tenet *Hostien. in summa huius titul. §. qua donationes à principio valent. in prin. illius §.* Et est ratio, quia istis casibus, & aliis similibus, licet maritus donans efficiatur pauperior, vxor tamen donataria non efficitur locupletior, quamuis illa pauperior fieret, si maritus non dedisset: vt *d. §. concessa.*

¶ Ex istis etiam infertur, quod vxor bene potest facere † eleemosynam pro se, de bonis viri, eo permittente: cùm ad hoc valeat donatio inter coniuges, vt supra dictum est. ita tenet *Bar. in l. 1. in fi. verbis, ff. rerum amot.* Idem si maritus expresse non permittat, sed vxor credat eum permissurum: nã & tunc poterit facere eleemosynam, conformando conscientiã ad volũtatem mariti: hoc est, faciẽdo illam, quã praesumit mariti velle, & non aliam. vt voluit *Host. in summa tit. de pen. & remiss. §. quibus mortuis. ver. quid de facientib. eleemosynam.* & sequuntur *Ioan. And. & do. Abb. in c. si quis per necessitatem, ins. de furtis.* Secus dicunt si maritus contradiceret. Nam tũc non posset, nedũ de bonis mariti, sed nec de bonis B 3

dota-

dotalibus: quia dominium rerum dotaliū pertinet ad maritum, constante matrimonio: vt *l. doce ancillam, C. de rei ven.* De rebus autem alienis non potest quis bonam eleemosynam facere: vt dicit text. in *c. non est putanda. 1. q. 1.* & in *c. quod Deo patri. 33. q. 5.* vbi est bona gl. in *ver. huius, de quo per Gabrielem, 4. sentent. di. 16. qu. 4. col. 8.* & *Ioann. Maioris 4. di. 15. qu. 5. col. 4.* melius per *Abulensem. Matth. 6. c. q. 21.* Si tamen vxor haberet alia bona vltra dotem, de illis potest facere eleemosynam, etiam marito contradicente: quia de illis maritus non potest se intromittere contradicente vxore: vt *l. hac l. C. de pactis conuentis inter virum & vxo.* & *l. maritus, C. de procur.* ¶ Hodie tamē secundum iura regni nō esset hoc sine scrupulo, cum lege caueatur, quod vxor non possit facere contractum, vel alium actum obligatorium, sine licentia & consensu mariti. *Foro legum li. 3. tit. fi. l. 13. in ls. 1. ti. 11. l. fi.* Vnde illæ leges seruantur tam in bonis dotalibus quàm in paraphernalibus, & aliis, quæ habet vxor. ¶ Cogitabis, si dici possit, quòd si obstāte prohibitione dictarum legum possit vxor de bonis suis, quę habet vltra dotem, aliquid donare ecclesiæ, vel alteri pio loco ignorante, & etiam forte contradicēte marito, propter doctrinam singularē, quam tradidit *Bal. in l. generali. C. de sacrosan. eccles. ad fi.* vbi dicit, quòd stante statuto, quòd mulier non possit contrahere, vel testari sine cōsensu propinquorum: tamen poterit donare ecclesiæ, & sic piæ causæ, sine illa solemnitate. & sequitur *dom. Abb. in repetitio. c. ecclesia de constitutionibus, 35. col.* & *ibi etiam Felin. col. 61. ver. alia autem. Anch. in repetitione c. 1. eo. tit. 22. charta. ver. dicit etiam Bald.*

C ¶ Ex quo, si verum est, potest inferri ad vnum, quod vidi in practica. Pater maritauit filiam, cui promisit ducenta millia: vxor † secretè sine marito dedit genero quinquaginta millia. demum mortua filia relicto filiolo, qui paulò pòst mortuus fuit, & per consequens successit ei pater, petebantur à genero dicta quinquaginta millia, tanquam donata ab vxore, sine licentia & consensu viri. Opponebatur ex aduerso, quod valuit dicta † donatio, vel concessio facta pro dote, quæ est causa pia. vt est text. in *l. cum hu. §. si mulier. ff. de condi. indebi.* qui text. alibi non reperitur. de quo videbimus infra super text. in 3. not. in tertio fundamento conclusionis. Et sic, tanquam in causam piam, dicebatur vxorē sine viro posse donare, propter doctrinam *Bald.* de qua supra, de qua veritate hic non est tractādum. quia non est nostra farrago: de qua tamen videas per *eundem Bald. in l. hereditas, §. 1. ff. de pet. hered.* & latius per *Ludou. in auth. similiter 11. col. ver. 16. C. ad l. Fal.* & per *eundem consi. 166. col. 1. incipit, viso diligenter.* vbi reprehendit Bal. Pro hoc facit, *l. promittendo. ff. de iure dot.* vide *Saly. in l. fi. C. eo.* vbi ait, quòd noua solemnitas non requiritur in dotibus, siue contractibus dotalibus. vide *Bald. in l. in generali. C. de sacrosan. eccles.* & quæ dico infr. fol. 41. col. 3. & fol. 38. col. 3. ver. idem videtur.

ADDITIONES.

A ¶ Vt alteri donet.] Adde *Bartol. in l. 2. §. si verò pater, ff. de donat.* & *Tiraquell. in l. si vnquam, vers. susceperit liberos, num. 172. C. de reuoc. donat.* & *Baetium de dotibus in § 19. n. 6.* & *Ioan. Crot. l. frater à fratre. n. 75. de cond. indebit.* & *infr. §. 52.*

B ¶ Ex istis etiam infertur.] Adde bonum tex. de iure regio, & ibi vtrumque *gl. in l. 12. tit. 23. p. 1.* & quo pacto vxori liceat eleemosynam dare pauperibus, vltra *D. Thomam, 2. 2. q. 32. art. 8.* vide *Host. in summa de pœnit. & remiss. §. quibus & qualiter. ver. quid de facientibus eleemosynam.* & *Syluest. in summa versi. eleemosynam, num. 7.* & 8. *Panor. in c. si quis propter necessitatem de furtis.* & plenius per *Nauarr. Azpilcuet. in suo Manuali c. 17. numer. 153.* Quibus adiunge quæ de potestate donandi quam vxor habet inconsulto marito, tradit latè *Mench. controuersiarum frequent. l. 1. c. 13.* & vide plures iuris ciuilis doctores in q. nostra relatos per *Baetium de dotib. c. 11 num. 56.*

C ¶ Ex quo si verum est infertur.] Circa hæc videndus *Tiraquell.* latè scribens *post leges connubiales gloss. 8. q. 12. num. 110.* & rursus *ibidem q. 13. numer. 175.* atque optimum & proprium huius quæstionis examen multis quæ ad rem faciunt hinc inde adductis vide per *Baetium de dotibus, cap. 11. num. 49. cum sequent.*

SVMMÆ RERVM.

1. *Fructus consumens, in dubio dicitur factus locupletior.*
2. *Mulier intercedere pro alio non potest, quominus inuetur Velleiano: fauore tamen dotis pro alio potest intercedere.*
3. *Donatio inter coniuges facta, vt dotetur, & maritetur communis filia, an valeat.*
4. *Spurium alere & dotare tenetur pater.*
5. *Conferre debet filius post mortem patris, vel matris, quicquid sibi pater vel mater dederit, vt matrimonium contrahat, seu tempore contracti matrimonij.*

EX prædictis etiam infertur, quòd si vxor donat aliquam rem marito, vt ex ea constituatur dos filiæ communi: talis A donatio benè valet. Casus est singularis, secundum *Bartol. ibi in l. siue vxor. ff. isto titul.* ad idem est bonus text. in *l. profectitia. §. si quis certam, ff. de iure do.* vbi dicitur, quòd si vxor aliquid dedit marito, sub ea conditione, vt pro filia genero in dotem daret: valebit quidem hæc concessio, quia non videtur marito donasse, quia non dedit ad hoc, vt ipse habeat, sed vt genero pro filia expendat. Quod si non expenderit, remanet vxori, & potest illud condicere. Ad idem est bonus text. in *l. cum vxor virum, eod. tit.* vbi litera dicit: Cùm vxor virum suum, quam pecuniam sibi deberet, in dotem filiæ communis dare iussisset, & id fecisse dicatur: puto animaduertendum esse, vtrum eam dotem suo, an vxoris nomine dederit: si suo, nihilominus debere pecuniam vxori: si vxo- §. XLVI.

si vxoris nomine dederit, ipsum ab vxore liberatum esse. Ad idem est casus singularis in *leg. Lucius, ff. quibus modis pign. vel hypothec. soluitur.* vbi dicitur, quòd si maritus erat debitor vxori in certa quantitate, sub hypotheca aliquorum prædiorum: eadem prædia cum vxore sua filiæ suæ in dotem dedit: per hoc videtur vxor consensisse marito donanti, & iuri hypothecæ renunciare. vide *Alexandrum consilio 47. 3. volum.* Et quamuis text. in *d. §. si quis certam.* dicat hæc non esse donationem: intellige strictè & propriè. largè tamen negari non potest, quin vxor in effectu videatur marito donasse, cum maritus teneretur filiam dotare: vt *l. fi. C. de iure doti.* & nisi vxor illud donasset, maritus necesse haberet aliud tantundem pro dote filiæ generò promittere. Et ita ex ista donatione veritate inspecta, vxor efficitur pauperior, & maritus locupletior: vnde non videbatur debere valere hanc donationem, per text. ad hoc singularem in *l. Marcellus, iuncta glos. ff. isto titul.* vbi si vxor accepta pecunia sibi donata à viro, eam erogauit in sportulas, pro cognato ordini decurionum: valet ista donatio, quia vxor non est facta locupletior: quia ex necessitate non erat erogatura illam pecuniam pro cognato. Ergo si ex necessitate illam erogare debuisset, videretur facta locupletior, & per consequens donatio non valet. Vnde sic videretur dicendum in casu nostro, nisi aliter esset cautum iure. Ad idem facit textus no. in *l. sed si lege, §. quod autem ff. de petitio. hered.* vbi colligitur doctrina singularis, quòd bonæ fidei possessor dicitur factus locupletior ex fructibus consumptis in rebus, ad quas ipse aliàs tenebatur. quod dicit *Angelus ibi* fore notandum. In dubio autem teus

3 † fructus consumens, dicitur factus locupletior, secundum *Angelum ibi, & in l. verum eo. titul.* vbi videas Moderniores. & tene menti.

¶ Nec video aliud, quod hoc casu dicere possimus, nisi quòd illud contingit fauore dotis, & matrimonij contrahendi. sicut videmus in simili, quòd licet aliàs inter patrem & filiamfamilias non valeat donatio in profectitiis: vt *l. 2. C. de inoffic. donat.* tamen si pater aliquid dat, vel promittit pro dote filiæfamilias, valet. vt *l. Pomponius Philadelphus. ff. fami. hercis.* & habetur per *glo. in d. l. 2.* quę idem dicit in donatione propter nupt. quæ fieret per patrem pro filiofamil. accipiente vxorē, & no. in *l. 2. §. 1. ff. sol. ma.* de quo aliquid tractum est in præcedentibus. de quo videas *Paul. de Castro, consil. 105.* qui pulchrè loquitur, & *Baptistam in l. frater à fratre. circa finem, ff. de condictio. indeb.* & bonum text. in *l. si extraneus ff. de cond. ob causam.* Idem dicimus de † muliere, quæ pro alio intercedere non potest, quominus iuuetur Velleiano: vt *l. antiquę, C. ad Velleian.* & quasi per totum. fauore *b* tamen dotis benè potest pro alio intercedere: vt quòd detur alicui mulieri dos. vt dicit text. in *l. fi. C. ad Vellea. & 5. partit. tit. 12. l. 3.* Hinc est, quod vxor vnà cum marito potest promittere dotem pro

filia, & intercedere, vel fideiubere pro marito, & se pro illo obligare, secundum *Bal. post Iacob. de Belleuisu, in l. 1. ff. sol. matrim.* de quo ibi per *Franciscum Aret. col. 12.* cui hoc non placet. vide per eum, & alios Moderniores hodie, videas *legem regni Taur. 52.* quæ disponit, quòd si maritus & vxor simul dotem promittunt pro filia, vel donationem propter nuptias filio, debet solui de bonis constante matrimonio acquisitis: & si bona acquisita non sunt, quilibet soluit medietatem de aliis bonis proprijs, quouis modo sibi competentibus. Sicut ergo hoc casu, & aliis infinitis, de quibus per omnes, in *l. 1. ff. sol. matrim.* fauore dotis & matrimonij multa permittuntur, quæ aliàs sunt prohibita: pari ratione idem dicemus in casu, de quo agitur: vt valeat † donatio facta inter coniuges, vt dotetur & maritetur communis filia. ¶ Hoc tamen intelligo, quando res ab vxore donata marito pro filia dotanda, non esset dotalis. Nam illa etiam de communi consensu viri & vxoris non potest dari filiæ in dotem, & si detur, potest vēdicari à viro constante matrimonio, & ab vxore eo soluto, nisi interueniat iuramentum. Istud est mirabile dictum *Specul. titul. de emp. & ven. §. 3. loco, 4. colum. versic. quid ergo si vir.* quod tene menti. cum quo transit *Campetius in suo tractat. dotis 4. parte quæst. 25.* de quo memini infr. colum. 225. versic. si tamen non sunt bona. vide quæ ibi dicam. Istud dictum *Specul.* sequitur *Ioann. de Imol. in c. cum contingat. de iureiur. folio 7. aliàs col. 19. ver. scias etiam.* Quod maximè procedit, quando maritus non habet bona, ex quibus soluatur vxori, vt dictum est supr. col. 78. versic. intellige tamen. Sed contra dictum Spec. videtur facere text. *in l. quamuis. ff. sol. mat.* vbi liberatur maritus, soluens vxori dotem, ad filiam dotandam. Ad idem facit *lex Tauri, 52. prealleg ata.* in quantum videtur dicere, quòd si vxor vnà cum marito dotem filiæ promiserint, & non sint bona superlucrata, vterque soluet medietatem ex quibuscunque bonis suis: & cōsequenter de bonis dotalibus. Tene menti, & cogita, & intellige, quādo pater erat locuples, & diues, ita quòd poterat filiam dotare: tunc enim dotandi onus ad ipsum spectat, non ad matrem, adeò quòd si pater & mater sibi promittūt dotem pro filia obligando se ipsos marito, tunc *d* mater videtur magis intercedendi animo pro marito promittere, quàm de suo aliquid donare. Secùs si vir non esset potens ex seipso dare dotem promissam, & mater erat diues. Nam tunc mater diues videtur se obligare de suo, & datum seu solutum non repeteret, per id quod habetur in *dicta l. fin. C. de dotis promiss.* vbi dicitur, quòd si pater est inops, & mater diues, illa tenetur filiam dotare. vt etiam voluerunt *Bartol. & Bald. in authent. res quæ. C. communia. de lega. & ibi Iason 4. colum.* Ista est noua & singularis decisio *Baldi Nouelli in tractatu, de dot. charta 19. 3. colum. aliàs in 6. parte, in 3. priuilegio, in 3. column. versicul. vidi etiam de facto.*

&c

Marginal notes: *l. 2. tit. 9. lib. 5.* — C. — D — 2 — B — 1 — *d. l. 1.*

& dicit se ita consuluisse. Si ergo in casu, in quo *Speculator* loquitur, maritus erat inops, vxor verò locuples: & per cõsequens teneatur filiã dotare: si ipsa vnà cum marito, vel maritus ea cõsentiente dotet filiam de suis bonis dotalibus: bene crederem, hoc casu valere dictam constitutionem dotis, ita quòd non sit locus repetitioni. ¶ Ex prædictis decidi potest quæstio, de qua aliàs fui consultus. Vxor constante matrimonio cùm ex illo matrimonio filios non haberet, donauit marito certas res, vt eas donaret filio spurio, vel naturali mariti, ad matrimonium contrahendum: deinde præmortuo marito, vxor repetebat res illas à filio, tanquam proprias: obijciebatur sibi de donatione facta marito, imo potius filio naturali: per text. in *dicta l. profectitia, §. si certam rem, ff. de iure dot.* Ex parte mulieris dicebatur, dictam donationem nullo modo valere per prædicta: & ita fuit decisum, quia quodammodo effectus est locu-
4 pletior maritus, qui aliàs † tenebatur filium alere, & dotare: vt no. *in cap. cùm haberet, suprà de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium*. & dicetur latius super text. Istud autem euitauit propter donationem vxoris, ergo, &c.

E ¶ Et secundum • prædicta intelligo, & limito lege regni, *Foro legum libro 3. titul. 6. l. 14. quæ incipit* [*Toda cosa.*] quę dicit, quòd quicquid pa-
5 ter vel mater † dederit alicui filiorum suorum, vt matrimonium contrahat, seu tempore contracti matrimonij, si pater vel mater, qui sibi dedit, moriatur, tenetur filius illud ad collationem adducere. Idem vult *lex 3. titul. 4. 5. partit. & lege 3. titul. 15. 6. partit.* quæ fuerũt sumptæ ex *l. si pater, & l. pactum, in fi. & l. filiæ, & leg. vt liberis, C. de collat.* Subdit tamen *dict. l. Fori*, & in hoc reputo eam singularem: quòd si maritus & vxor simul promiserunt, & tradiderunt dotem vel donationem propter nuptias pro filia vel filio: & alter eorum moriatur, vt puta mater, si vult succedere matri, debet adducere ad collationem, cum alijs fratribus, medietatem eorum, quæ fuerunt sibi data in dotem, vel donatio. propter nup. Et sic vult notabiliter illa l. quòd non solum potest mater dotare filiam suam, quãdo hoc exprimit, & solam dotem concedit: vt *l. si dotari volens, C. ad Velleian.* & facit text. *in l. si mater vestra, C. de don. ante nup.* sed etiam potest & videtur dotare, quando simul cum patre promittit, & tradit doté: quod videtur mihi satis notan. & contra decisionem *Bald. Nouelli, de qua suprà.* Sed intelligo illam l. sanè, quando vxor haberet bona paraphérnalia, vel alia bona extra dotem: vel haberet bona superlucrata constante matrimonio. Nam de illis ego intelligerem dotem esse concessam: maximè quia de illis potest maritus constante matrimonio ad libitum disponere, dummodo fraus & dolus absint, vt dicit lex regni, quam rex Henricus quartus in Nieua promulgauit an-
L. 5. tit. 9. no 1473. Et cum illa bona sint communia vi-
lib. 5. ri & vxoris, vt *Foro legum lib. 3. titul. 2. l. 1.* de illis intelligerem factam donationem propter nuptias vel dotis constitutionem. Si autem non sunt bona superlucrata, crederem factam medietatem ex bonis mariti, & aliã medietatem ex bonis vxoris non dotalibus, si habet: aliàs autem de dotalibus nihil dicerem esse donatum, propter dictum Spe. de quo suprà, quia etiam propter dotem filiæ constituendam non reperimus, quòd bona matris dotalia possint alienari, nisi interueniat solemnitas aliàs requisita. ¶ Et ex istis inferri potest ad decisionem quæstionis, de qua aliàs fui consultus. Maritus & vxor simul promiserunt dotem filiæ, & genero non tradiderunt, contracto inter eos matrimonio obijt pater: gener petebat medietatem dotis à socru: volebat insuper succedere in bonis soceri, vnà cum alijs hæredibus. Ex parte socrus obiiciebatur, quòd illa non tenebatur filiam dotare, sed pater: vnde quamuis simul cum patre promitteret, videbatur hoc fecisse animo intercedendi, non animo donandi. Consului secundum distinctionem pręmissam. Hodie autem *per l. 53. de Toro.* si maritus & l. 3. tit. lib.
vxor simul promittũt dotem vel donationem propter nupt. filio communi: soluendum est de bonis constante matrim. acquisitis: quibus non constantibus, ambo æqualiter soluent. Si sit, maritus solus dotem promisit filiæ vel filio donationem propter nup. soluetur ex bonis constante matrim. acquisitis, quibus non constantibus, soluetur ex bonis mariti. ¶ Ista menti commenda tanquam ab alio non tacta. Et cogita super illis, quia effectus est magnus. Nam si socrus tenetur ad medietatem dotis promissæ, quamuis ea mortua gener & filia volentes ei succedere, teneantur illam medietatem ad
collationem adducere: fructus *f* tamen medij F
temporis habebunt præcipuos, tanquam fructus dotis, deseruientes oneribus matrim. vt *l. pro oneribus, C. de iure dot. & c. salubriter infr. de vsu.* vnde non tenebuntur eos adducere ad collationem: vt *l. fundus qui dotis nomine, ff. fami. her. & l. cum oporteat, §. cùm autem, C. de bon. quæ lib.* ¶ Poterunt etiam, si voluerint, illa dote contẽti abstinere ab hęreditate materna: vt *l. fuit quæstionis, ff. de coll. bo.* ¶ Item si mater meliorauerit aliquem ex filiis in 3. parte bonorum, non deducetur tertia de ista dote, cùm non videatur esse in bonis matris: vt *l. fuit quæstionis*. Debet ergo intelligi de bonis, quæ in præsenti possidet: vt *lege, si ita aur. & ar. leg.* cum aliis pluribus de quibus aliàs Deo dante dicetur: quia non est præsentis speculationis. De ista quæstione vide *Bald. in leg. si quando, §. 1 & in l. si non mortis, C. de inoffic. test. & in l. fin. C. de dotis promis.* cuius meminit *Lau. de Palatijs, in tractat. de statuto, fœminas excludente, col. 21. vers. sed in filia.* qui pulchrè loquitur: vide etiam *Paul. de Cast. consil. 206. in 2. artic.* sed hodie per *ll. regni*, *editas Tauri* 19. 23. 29. *in fin.* decidit, quod debet attendi tempus mortis. vt late dico infra in cap. per vestras, §. sed pulchrum est videre.

Addi-

ADDITIONES.

A ¶ Talis donatio bene valet.] Vide *Cremens. singul. 4. & Roman. singul. 821. & Boer. in consuetud. Bituric. titul. de consuetud. matrim. §. 1. column. penult.* atque ex nostris obiter *Anton. Gomez. l. 53. Tauri, numer. 25. & Baetium de dotibus, cap. 11. num. 39.* vbi cum praecedentib. & sequentib. prosequitur, an mater possit, & qualiter obligari pro dote filiae, vt soluenda sit tota, vel pro parte ex bonis dotalibus, vel paraphernis. Adde *Dueñas regul. 221. limit. 6.*

B ¶ Fauore tamen dotis.] Vide *Gregor. gloss. i. l. 3. hic allegata titul. 12. part. 5. Anton. Gom. obiter in l. 53. Tauri*, ac plenius *Baetium pluribus allegatis* disputantem, quid iuris hoc casu, quando mater fideiubet cum marito pro soluenda dote filiae communis vtriusque.

C ¶ Hoc tamen intelligo.] Vide *autorem infra §. 66. numer. 13.* & adiunge *Antonium Gomez. in dicta lege 53. Tauri, & Arias ibid. numer. 6.* & post eos *Baetium in tractat. de dotib. cap. 11. numer. 45. & seq.*

D ¶ Tunc magis videtur.] Vide *Tauristas in l. 53. Taur.* & optima consilia *Socin. consil. 5. numer. 14. lib. 14. Cornei consil. 324. lib. 1. & consil. 316. lib. 4. & Aymonis consil. 77.* & vide *autorem infra super rubric. §. 66.* & rursus, *super text. 3. not. §. 14.* & plenius caeteris tam de iure comm. quam regio resoluentem *Baetium de dotib. cap. 11. num. 41.* ac rursus aliquid scribentem *in cap. 12. num. 3.*

E ¶ Et secundum praedicta intelligo.] Vide *Castill. lib. 53. Taur. num. 9. ibi Anton. Gom. num. 24. & Arias in l. 29. num. 51.* vbi reperies quid iuris in collatione dotis, quam filius dedit sorori. *num. 47. & sequent.*

F ¶ Fructus tamen medij temporis.] Attende singularem & expressam authoris nostri sententiam, in ea quaestione, vtrum dos cum fructibus conferenda sit, quae nimirum ridicula quibusdam videbitur, subsannabuntque forsan cunctationem volentis fructus conferri, tum quia inauditum id, tum quia iniquissimè inde sequi videretur, omnes filias iam diu nuptas, ex collationibus redituras pauperes ne indotatas dicam, quarum legitimè fructibus ad onera matrimoniorum consumptis, exhaustae apparuerint in computatione, diuisioneque facienda. Fui tamen quondam de quaestione ista non parum instanter rogatus Salmanticae à quodam ex meis auditoribus Betica prouincia oriundo, adolescente quidem maximè spei apud omnes, subtilitate, iudicio, studio iuris praestantissimo, & postquam rei forensis negocia suscepi, non semel in ea propositione fui consultus. At quia nunquam fuit animus his fragmentis exiguas vires, publico spectaculo experiri, vel ob aliam expectatam diem, vel ob iustum succumbendi metum, amabo, sicut hactenus contentus esto, vt videas quid dixerit *Monterroso*, vir experientia & litteratura bene meritus *in sua vulgari linguae praxi, fol. 182. col. 2.* vbi postquam praxim, & modum diuidendae haereditatis paternae tradidit, & in ea dotes, & donationes ex aequo diuidendas dixit, subdit additione quadam in margine, in haec verba. [Lo contrario de lo que tenemos dicho en este capitulo, se ha sentenciado algunas vezes en la Chancilleria de Valladolid, specialmente en vn pleyto entre vn Iuan Morales, vezino y regidor de Soria, y Garcia de Torres y sus hijos, que mandaron que truxessen à particion las dotes y donationes con fructos y rentas. Y esto de poco tiempo à esta parte.] Ego etiam idem iudicatum vltima sententia vidi eadem Chancilleria Tabellione Bernabe de Ortegon, anno 1563. Quid autem nostri dicant, vide *Bald. consil. 37. part. 2. num. 5. & Baet. de dotib. cap. 25. num. 9. & cap. 53. num. 4. peregrinam. vers. diuisio, quest. 5. col. 3. ad fin. & text. l. filia, §. a filia, de coll. dot.* & quae tradit ad aliud *Greger. Lop. gloss. h. l. 3. tit. 15. part. 6. & Auendañ. respons. 17. numer. 2. Bald. in authent. ex testamento, C. de collat. numer. 7. versic. nonum caput.*

DOCT. IOANNES BARAHONA.

SVMMAE RERVM.

1 *Donatio remuneratoria permittitur inter coniuges.*
2 *Donare potest libertus amicis benè merentibus.*
3 *Bona ecclesiae donari non possunt, tamen propter remunerationem donari possunt.*
4 *Donationem remuneratoriam pro seruitio facto ecclesiae facere potest solus praelatus.*
5 *Donatio remuneratoria non potest praetextu motus reuocari, nec etiam propter ingratitudinem donatarij postea secutam.*
6 *Donatio, quae de sui natura propter causas ingratitudinis reuocari potest, si fiat propter merita & seruitia, nullo modo potest reuocari.*
7 *Feudum propter remunerationem vel seruitium alicui concessum, puta quia liberauit dominum ab hostibus, vel a vinculis, non potest vlla causa etiam ingratitudinis reuocari.*
8 *Donatio remuneratoria valet sine insinuatione, licet excedat quingentos solidos.*
9 *Exceptio, ne quis conueniatur vltra, quam facere potest, non habet locum in donatione remuneratoria.*
10 *Necessitas non habet meritum, sed voluntas.*
11 *Mulier consentiens obligationi viri, vel se, aut rem suam obligans, ipso iure sibi non praeiudicat, nisi quatenus probet in rem eius versum.*
12 *Donatio reciproca facta inter coniuges, constante matrimonio, valet, & num. 17.*
13 *Donatio excedens summam quingentorum aureorum, sine insinuatione, non valet.*
14 *Donatio mutua, siue vicissitudinaria, non eget insinuatione.*
15 *Ex iuramento promissorio, alia causa non subsistente, non oritur efficax obligatio, vel actio.*
16 *Pactum reciprocum inter filias, cum consensu maritorum, quod altera earum decedente, sine filijs eius dos ad alteram perueniat, vel eius filios iure primogenitura, vel aliàs, an valeat.*
18 *In contractibus non debet inspici euentus damni, sed principium.*
19 *Donatio reciproca facta inter coniuges, si fiat ex interuallo, an valeat.*
20 *Consensus duorum, quando ad validitatem actus requiritur, satis est quod interueniat ex interuallo.*

21 *Interuallum medij temporis non vitiat obligationem.*
22 *Compromissum in arbitros, vel arbitratores, potest fieri per partes, compromittendo seorsum vna ab ab altera, & per vltimum consensum confirmatur primus.*
23 *Permutatio beneficiorum potest fieri cum interuallo temporis.*
24 *Donatio remuneratoria permissa est inter coniuges.*
25 *Benemeritus dicitur, qui aliquod insigne seruitium alteri fecit, & num. 28.*
26 *Donatio remuneratoria vel reciproca inter coniuges, quatenus est correspondens alterius donationi, factæ vel merito valet: sed in eo quod excedit, est nulla.*
27 *Spurio filio potest relinquere pater pro alimentis, dum tamen non excedat modum.*
28 *Donatio facta à patre ob benemeritu, valet, quando sunt æquiualentia donationi.*
29 *Prælatus donare potest pro remuneratione meritorum & seruitiorum circa ecclesiam factorum.*
30 *Remunerationes debent esse iuxta seruitij meritum.*
31 *Donatio remuneratoria facta inter coniuges, valet, vsque ad æquiualentiam meritorum vel seruitiorum, & non vltrà.*
32 *Vxor tenetur seruire viro.*
33 *Donatio reciproca inter coniuges non valet, quando donatam ab vxore non erat suum.*
34 *Donationem remuneratoriam perdere non debet mulier, licet transeat ad secundas nuptias.*

§. L. LIMITA secundò prędicta, vt non valeat donatio facta inter coniuges, constante matrimonio, quando donatio est omnino puta: vt est illa, quæ nulla ratione cogente fit, sed sola liberalitas est causa donationis: dicit text. in *l. 1. ff. de donat.* & not. *in l. donari, ff. de regul. iur. & in cap. 1. suprà de donat. & in l. nec ignorans, C. eod.* Secus tamen est in donatione facta ob causam: vt est
1 A † donatio remuneratoria, quæ inter coniuges permittitur: vt est text. in *l. quod autem, §. si vir, ff. isto titul.* vbi dicitur, quòd si maritus donat vxori vnam rem, & vxor vnam aliam marito: fit hinc inde compensatio. facit in simili gloss. communiter approbata in *authent. vnde si parens, C. de inoffic. testam. & in l. si donationem, C. de collat.* quæ dicit, quòd licet donatio, quam facit pater filiofam. non valeat: vt *l. donationes, C. isto titul. gloss. in cap. final. infr. eod.* tamen donatio remuneratoria propter merita vel seruitia, bene valet: not. etiam per *Bart. & alios in l. si forte, ff. de castrensi peculio. & in l. frater à fratre, ff. de condit. indeb. & in l. 1. §. nec castrense, ff. de collat. bono. per Abb. in cap. fin. in fin. infr. eod.* est textus opti-
2 mus in *leg. viuus, ff. si quid in frau. pa.* vbi † libertus potest donare amicis benemerentibus. tangit gloss. sed non bene explicat, in *l. si voluntate, C. de dotis promiss.* sed doctor ibi simpliciter tenet conclusionem prædictam, & *Angel. in l. 2. §. creditum, ff. si cert. pet. Abb. Ana. & Marian. in cap. cùm in ecclesia, infr. de simo. doctores in l. si diuortio, ff. de verb. obligat.* ¶ Ad idem facit in simili bonus textus in *cap. per tuas, sup. de donat. & in cap. quicunque, & cap. ecclesiasticis 12. quæst. 2.* quæ iura vo-
3 lunt, quòd licet regulariter † bona ecclesiæ non possint donari: vt per *totum titulum sup. de rebus ecclesiæ non alien.* tamen propter remunerationem donari possunt, quia bona aliàs prohibita alienari vel donari, alienantur, seu donantur propter remunerationem. vt est text. not in *l. diuus, ff. de bonis damna.* est bonus text. & ibi not. in *cap. relatum, 2. sup. de testam. & in cap. cùm in officiis, eod. titul. & in cap. cum creatura, sup. de celebrat. missar.* Plura de donatinne remuneratoria videas per *Andream Siculum consil. 28. incipiente, à Ioue, 3. volum. & in repertorio Felyn. in partem don.* quæ per te videre poteris. ¶ Et hinc est, quòd si episcopus aliquid dedit ecclesiæ, & postea aliud tantundem alienat ab ecclesia, valet alienatio, quia hoc videtur fecisse ex voluntate ecclesiæ, argum. *l. dotem, ff. sol. matrim.* ita dicit *gloss. not. in cap. si quis quolibet, 12. quæst. 2.*

¶ Hinc est etiam, quòd † solus prælatus potest facere donationem remuneratoriam pro seruitio facto ecclesiæ. vt voluit *Ioannes Andreas*, quem alij sequuntur, *in cap. fraternitatem, sup. de donat.* Quod intelligo, etiam si prælatus, vel quiuis alius, faciens donationem remuneratoriam, metu esset inductus ad illam faciendam, quia nihilominus † valet, nec potest reuocari prætextu metus. vt est casus valde singularis in *l. metum, §. sed licet, ff. quod metus causa.* quinimmo non reuocatur, propter ingratitudinem ipsius donatarij postea sequutam: vt est textus singularis, & *ibi Angel. in l. si pater. §. 1. ff. de donat.* idem gloss. quam approbat *Bald. in leg. final. C. de reuocand. donat.* not. *Abb. in cap. final. supr. de donat. Ludouic. singulari 532. incipit, donatio reuocatur.* dicens hoc esse menti fixum tenendum. de quo etiam per *Baldum in l. qui se patris, 8. columm. C. vnde libe. & per Alexandrum consilio 213. & 216. in 2. volum. & 9. 2. columm. in 3. volum. Ias. in l. ex hoc iure, 11. col. ff. de iust. & iur.* vbi ponit multa de hac donatione remuneratoria, quæ videas per te. ¶ Ex istis infertur, quòd si princeps concedit alicui priuilegium gratuitum, per quod est ius sibi quæsitum: potest illud etiam sine causa reuocare, vel modificare: vt *lege, qui fundos, C. de omni agro deserto, libr. 11.* & tenet *Bald. in lege nupta, ff. de senator. & in lege, qui se patris, C. vnde liberi, 8. columm. ver. & scias.* Contrarium tamen sentit *consilio 227. in princip. incipit, pridie, in tertia parte consiliorum.* Sed non est merè priuilegium, vel donatio, sed conuentio: tunc non potest reuocare, nisi secundum ipsius rei naturam: vt *lege fundi, C. de fundis patri. libro* 10. Vnde si princeps recipit pretium pro priuilegio, significat venditionem, quamuis vteretur verbo, indulgemus, vel simili verbo. Itaque esset irreuocabilis contractus, & non priuilegium. argum. *leg. final. C. de prædiis curi. libr.* 10. vide post *Bartol. & alios, Alexand. in leg. cotem, §. qui maximos, ff. de publ. 2. columm.* Si ergo princeps prætextu concessionis aliquid sit lucratus à suscipiente, puta aliquam

quam donationem, seu factum, quod habeat
perpetuam commensurationem cum re con-
cessa: tunc non potest reuocare, quia com-
mitteret dolum: vt *ff. de dolo. lege, si cùm mihi.* Ita
tenet *Nicol. de Mata. in l. vna, C. de Instit. condit.*
compo. quem refert & sequitur *Bald. in dicta l. qui*
se patris. de quo exclamat *Ludouicus Roman. sin-*
gulari 459 incipit, an iudex Mediolanen. Iason in l. 1.
5. columm. in fin. C. de iure emph. Alexand. consil. 216.
2. colum. 2. vol. ad hoc allego text. not. in *l. pen. ff.*
6 *de donat.* vbi est casus, quòd illa † donatio, quæ
de sui natura potest reuocari propter causas in-
gratitudinis, si fiat propter merita & seruitia,
nullo modo potest reuocari. ¶ Ex istis aliàs
in contingentia facti dicebant quidam aduo-
cati; quòd cùm rex Henricus fecit donatio-
nes & concessiones quàm plurimas magnati-
bus huius regni, propter eorum merita & ser-
uitia, non potuit ex post facto illas modificare,
addendo conditionem, quòd intelligantur pro
filio maiore eius, cui donatur: eoque sine filijs
decedente, redeant res donatæ ad ipsum re-
gnum. Vide *Ludouic. consil. 78.* & latius dicetur
infrà §. 7. aliàs, §. 69. aliàs fol. 43. 3. colum. hinc
est, quòd donatio remuneratoria non reuoca-
tur, propter sequentem ingratitudinem. Vn-
7 de si quis alicui † feudum concessit, ex eo, quòd
eum à morte liberauit, vel ab hostibus, vel à
vinculis, nulla causa etiam ingratitudinis pote-
rit reuocari: secundum *Baldum in cap. 1. §. final.*
qua fuit prima caus. bene. ami. & in cap. 1. columm. 3.
an mutus vel surdus. & sequitur *ibi Martinus de*
de Lau. prout refert *Iacob. de sancto Georgio, in*
tractatu feudorum, fol. 34. colum. fin. allegant ad
hoc text. in *l. si pater, §. 1. ff. de donat.* vbi vi. Glan.
& in *l. final. C. de reuocan. donatio. Barba. in cap. fin.*
colum. 2. de donat. quod not.

¶ Donatio enim remuneratoria non iudica-
tur per regulas aliarum donationum: vt appa-
ret ex prædictis, & facit text in *l. Aquilius Regu-*
8 *lus ff. de donat.* vbi donatio † remuneratoria va-
let sine insinuatione, licet excedat quingentos
solidos. & ibi latius per *gloss. & Bartol. & alios.*
¶ Ad idem facit, quod voluit *Angel. in l. sed hoc*
9 *ita. ff. de re iudi.* vbi dicit, † exceptio, ne quis con-
ueniatur vltra quam facere potest, non habet
locum in donatione remuneratoria. quamuis
in alijs sit secus, vt ibi latius per eum. Ratio præ-
dictorum potest esse, quia donatio remunera-
toria non est propriè donatio, sed potius est
quædam permutatio, secundum *Abb. in rubric.*
de donat. est text. *in lege, sed & si lege, §. consuluit, ff.*
de petit. hered. tenent *Bartol. & Bald. in proœm.*
Digestorum. Abb. in cap. cùm in ecclesia corpore, infrà
de simon. quia dare ei, cui aliquid debetur, non
est donare, sed debitum soluere. *l. penult. ff. de ri-*
10 *tu nuptiarum.* † necessitas enim non habet me-
ritum, sed voluntas: vt *l. si seruo fideicommissaria,*
ff. de heredib. instit. & l. vnum ex familia, §. 1. de legat.
2. traditur per *Baldum in l. ex placito, 2. colum. C.*
de rerum permutat. vbi dicit, quòd confirmatio
debita non est donatio. Si ergo non est propriè
donatio, sed permutatio, non est inter coniu-
ges prohibita, & propterea valet maximè, quia
tantum abest à donatore, quantum sibi adest.
& ita nec donator fit pauperior, nec donata-
rius locupletior. ¶ Ex hoc infertur, quòd licet
mulier consentiens † obligationi viri, vel se, 11
aut rem suam obligans, ipso iure sibi non præ-
iudicat: nisi quatenus probet in rem eius ver-
sum: vt in *authent. si qua mulier, C. ad Velleian.* Si
tamen, quando mulier consentit, vir dat sibi
rem aliam æquiualentem in cambium, & istud
cambium est vtile mulieri, valet eius consen-
sus: vt *lege final. ff. de iure do. & authent. siue à me,*
ibi: nisi alias res, &c. *C. ad Velleian.* & ibi habe-
tur per *Cynum,* ita tenet *Baldus in dict. authent. si*
qua mulier, pen. colum. Subdit tamen, quòd consi-
lium est, quòd prius fiat permutatio, & de-
mum adhibeatur consensus. ¶ Ex hoc etiam
infertur, si mulier à principio dedit dotem, &
etiam fuit pacta, quòd seipsam aleret suis
sumptibus. quod quidem pactum valet: vt *l.*
si quis pro vxore, in fin. ff. isto titul. & l. purò, ff. de
doli exceptione. si tamen vir postea constante ma-
trimonio donauit fructus dotis mulieri, vt ipsa
subiret onera matrimonij, valet illa donatio,
licet vir ipse non teneretur illos concedere,
propter præambulum pactum: quia ista dona-
tio non est omnino pura, sed ob causam, vt ip-
sa subiret onera matrimonij. de hoc est casus
rectè intuenti in *dicta leg. si quis pro vxore, in fin.*

¶ Ad cuius confirmationem facit text. in *leg. si*
pater puella, C. de inofficioso testamento, vbi propter
reciprocum fideicommissum inter filios fa-
ctum, non censentur filij grauati, vt eis querela
competat: quia habent æqualem spem, & du-
bius est euentus: & procedit, etiamsi alter eo-
rum sit minor: quo casu non potest in inte-
grum restitui, vt est text. in *l. fideicommisso, C. de*
transact. quem pro vnico commendat *Bald.* ad
hoc in *l. cùm Archimedoram, in princip. C. vt in pos-*
sess. leg. & facit secundum eum, quod not. in *leg.*
cùm donationes, eod. tit. est optimus textus in *dict.*
lege si pater puella. per quem textum dicebant *ibi*
Cynus, Bald. Salicet. Paul. Alexander, & alij Moder-
niores, quòd valet † donatio reciproca facta in- 12
ter coniuges, constante matrimonio, hoc mo-
do: Si contingat alterum præmori, superstes
habeat bona: quia hic non est meræ liberali-
tas. Ex istis infertur, quòd donatio [b] remune- B
ratoria non computatur in tertio & quinto,
de quibus pater potest disponere, prout le-
ges regni volunt: quia est permutatio, vel de-
biti solutio, vt hic dicitur: est hoc de mente
Bald. in lege, hac edictali, in princip. verb. modo sta-
tim emergit talis quæstio. qui pulchrè loquitur,
videas per te istam quæstionem, à me quæsi-
uit baccalaureus Ioannes Merino de Villar,
pædagogus meorum filiorum, nunc autem
guardianus del Abrojo, nomine frater Io-
annes de Sanctarum: & hoc respondi. Item
quòd talis donatio remuneratoria non con-
fertur, si debitum probatur, vel meritum.

Bald. in l. si donatione. fin. columna, C. de collat. illud dictum in *dicta lege, si pater.* reputat singulare *Ludouicus Romanus in singul. incipit nota, quod prohibiti inter se donare.* vbi dicit se mirari de Baldo in *dicta lege si pater,* qui nititur authoritate *Cyni,* cùm de hoc sit textus expressus in loco ordinario, scilicet in *lege, quod autem, §. si vir & vxor, ff. isto titul. suprà allegata.* Dicit tamen *Iason in d. l. si pater,* quòd *Bald.* neglexit allegare illum text. quia nihil facit ad propositum. Ibi enim donatio mutua ex vtraque parte, te ipsa habet effectum, & consequenter neuter fit pauperior, vt ibi dicit text. & ideò valet ex vtraque parte. Sed in casu nostro, quamuis ista donatio sit reciproca, tamen re non habebit effectum, nisi in vno: etsi incertum sit in quo. Et sic multum differt iste casus à præcedenti, & ideò repone memoriæ hoc dictum doctorum: pro quo in specie nescio text. qui hoc dicat. Confirmari tamen potest per aliqua similia secundum *Iasonem vbi suprà.* ¶ Primò, quia licet aliàs

13 donatio, quæ † excedit summam quingentorum aureorum, sine insinuatione, non valeat: vt *l. sancimus, C. de donat. Bartol. & alij in lege, Modestinus, ff. eod. Bald. & alij in lege illud, C. de sacrosan.*

14 *eccles.* tamen † donatio mutua, vel vicissitudinaria, non eget insinuatione, iuxta not. in *d. l. Aquilius,* & tenet *Angelus consil. 179. incipiente, visis prædictis instrumentis penult. colum.* vbi solùm mouetur, quia non est propriè donatio. Idem consuluit *Franciscus de Curte, consil. 57. incipiente, circa hoc.* idem voluit *Oldra. consil. 139. quod incipit ad habendum. Ioan. Andr. in additionibus ad Specul. titul. de instru. edit. §. porrò, penult. column.* vbi dicunt, de duobus fratribus habentibus bona paterna in cõmuni: & quilibet eorum donauit alteri partem suam, quam superuiuens haberet: opponebatur, quod ista erat donatio, quæ sine insinuatione non valet. Dicunt ipsi contrarium, immo quod valeat. & ita fuit decisum, quia non est mera donatio, sed vicissitudinaria; & hanc decisionem sequuntur *Albericus & Salycetus, in lege fin. C. de pactis, Imol. & Ludouicus Romanus in dict. l. Aquilius Regulus, Alexand. in l. licet inter priuatos, fin. column. C. de pactis, & consil. 28. 3. volum. incipit, ponderatis.* vbi dicit tale pactum etiam cum iuramento non valere, & sequitur *Iason in dicta l. licet, in fin.* ¶ Secundò facit: nam qui conuenit, ne teneatur de euictione: tamen re euicta tenetur ad restitutionem pretij: *l. emptorem, §. final.*

C *ff. de actione empt.* tamen ᶜ vbi est mutua traditio, & ita conuentum est, re euicta non tenetur a-

A * liquis etiam ad pretium, gloss. est singularis ᵃ * in *l. si familia, in gloss. magna, circa medium, C. fam.*

15 *herc.* ¶ Tertiò facit, quia licet de iure ciuili ex † iuramento promissorio, non subsistente alia causa, non oriatur efficax obligatio vel actio, *l. vt iurisiurandi, in princip. & ibi Bartol. ff. de oper. liber. Bartol. in l. si quis pro eo, ff. de fideiussor.* tamen, quando partes inuicem iurarent, oriretur de iure ciuili actio præscriptis verbis, propter vicissitudinem, ita sub dubio forte tenet *Bald. in cap. 1. §. item sacramenta, final. column. in princip. de pace iura. fir. lib. feudorum.* ¶ Quartò facit quod not. tenet *Angel. consil. 269. quod incipit, Punctus est in anno Domini, &c. in penult. column.* vbi dicit quòd licet promissio vnius principis facta alteri, de non recipiendo bannitos, vel eius rebelles, intelligatur de his, qui in præsenti banniti sunt. *l. si ita, ff. de auro & argento legat.* tamen mutua promissio facta inter duos principes vel duas ciuitates, refertur etiam ad futuros, ratione vicissitudinis, & ita dicit fuisse de mente *Bartol. in dicta lege si ita.* ¶ Quintò facit illud, quod not. voluit *Bald. in cap. significauit, de rescriptis, in princip.* vbi dicit, quòd si quis à principe emerit comitatum, ita transmitteret ᵈ ad hære- D dem fœminei generis, sicut quamlibet hæreditariam rem, quia ista non est mera donatio, sed venditio, ex quo interuenit pretium: *& propterea non iudicatur de eo, sicut de feudo, quod non transit ad feminam, vt ibi per eum quem refert *Andreas de Isernia, in cap. 1. §. & quia, qui feud. dare po. lib. feudorum,* & ibi latius *Praepositus Alexandrinus 16. col.*

¶ Ex quibus omnibus aliqui audent dicere, valere pactum † reciprocum inter filias, cum 16 consensu maritorum, quòd altera earum decedente sine filijs, eius dos ad alteram perueniat, vel ad eius filios, iure primogenituræ, vel aliàs: quamuis per hoc fiat deterior dotis conditio, maximè si de patris consensu fiat: per *legem fin. C. de pactis,* quod tamen ad præsens non firmo, sed cogitandum relinquo, quia lis est sub iudice. Alibi forsan dabitur scribendi locus accommodatior, examinando intellectû *legis, de die, cum tribus seqq. ff. de pactis dotal.* de quo aliquid tangam super textum in 5. intellectu, §. secundo, versic. sed quamuis iste intellectus. Cùm ergo his casibus, & alijs similibus, ratione vicissitudinis permittatur illud, quòd alias est prohibitum, pari ratione idem erit in donatione facta inter coniuges reciproca, seu vicissitudinaria, vt debeat permitti: quamuis aliàs simplex donatio esset prohibita. ¶ Et procedit hoc, etiam si fieret prædicta † donatio reciproca 17 omnium bonorum præsentium inter virum & vxorem: quamuis dicatur, quòd sit donatio inter viuos, & non possit reuocari. iuxta *legem, vbi ita donatur, ff. de donat. causa mort.* Nam talis donatio statim erit valida, & non indigebit confirmatione per mortem, & etiam non interueniente traditione, post mortem poterunt dona peti: ita not. dicit *Paulus de Castro in dicta lege, si pater puella, in fine.* quod dicit fore singulare, & menti tenendum, quia est vtile & potest frequenter contingere secundum eum, de quo meminit *Bartholomæus Cepolla, in cautelis, centesima vndecima, quæ incipit donatio inter virum & vxorem.* dicens, quòd ista donatio mutua, vel reciproca, videtur fieri sub conditione, si alter alteri præmoriatur: sicut fiunt aliæ donationes cõditionales inter viuos. Vnde altero præmoriente etiã videtur in eo purificata cõditio

tio, fauore superuiuentis: & ideo valet, quo ad
eum, non quo ad alium præmortuum, in quo
deficit conditio, ita debet intelligi dictum Pau-
li, secundum eum. Et hoc maximè, si in tali do-
natione omnium bonorum interuenit iura-
mentum, de non reuocando: nam tūc indistin-
ctè valet secundum *eundem Paulum consil. 76. in-*
cipiente, notandum in 2. volumine. de quo infrà in
tertia limitatione. Idem dicit *Capolla,* quando
donatio reciproca esset facta inter coniuges
simpliciter, sine aliqua conditione: nam tunc
altero præmoriente, confirmatur donatio su-
peruiuenti. & si ambo simul moriantur, & ne-
sciatur quis primo, confirmatur vtraque dona-
tio: vt *l. cùm hic status, §. si ambo, ver. proinde, ff. isto*
tit. intellige, interueniente traditione, vel alio,
quod loco traditionis habetur: vt *l. Pomponius,*
ff. eod. & ibi not. Bartol. de quo infrà dicetur.
¶ Et per ista videtur in effectu *Bartholomæus Ca-*
polla velle, quòd donatio prædicta à principio
valuit, nec postea morte secuta potuit confir-
mari, nisi interueniente traditione. Cuius con-
trarium voluit *Paul.* cum quo transit *Iason in d. l.*
si pater puella, qui dicit, non obstare text. in *d. § si*
ambo, super quo se fundat *Capolla,* quia ibi non
fuit facta donatio inter viuos sub ista mutua
conditione, si alter præmoriatur, prout fuit in
casu nostro. Vnde teneas dictum Pauli, &
commenda memoriæ, quia alibi non legi.
¶ Ad prædicta benè facit lex regni, *Foro legum,*
lib. 3. tit. 6. l. 9. quæ voluit, quòd post annum à
tempore matrimonij contracti, si non habent
filios, possunt coniuges inter se coire societatē
omnium bonorum: quia per hoc neuter eorum
efficitur pauperior. Si tamen postea filios ha-
beant, reuocatur societas, vt ibi dicitur: de quo
etiam vide infrà, in 6. limitatione in fine. Ista
fuerunt adducta ad decisionē quæstionis. Duo
coniuges pacti sunt inter se, quòd is qui super-
esset, altero præmortuo, haberet ex bonis præ-
morientis ducenta millia nummorum. Fortè
contigit vxorem præmori: maritus petebat illa
ducenta. Mater vxoris viuens, impugnabat hoc
pactum, quia erat in præiudicium legitimæ sibi
debitæ in bonis filij: per *l. nam & si parentibus, ff.*
† 1. tit. 3. lib. 5. *de inoffic. testam.* & per *l. Regni, in curijs Taurinis, sex-*
tam in ordine, qua incipit, los ascendientes. quę dispo-
nit, quòd in vita vel in morte potest filius dis-
ponere de rebus suis, in patris vel matris præiu-
dicium, solùm de tertia bonorum suorum; re-
liqua bona parentibus debētur. ad hoc *authent.*
presbyteros, C. de episcop. & cleric. & l. si à milite, ff. de
testam. milit. Fuit autem decisum in regali can-
cellaria pro marito per prædicta, ex quibus da-
tur notabilis limitatio ad prædictam legem re-
gni, & iura à quibus sumpta fuit, vt intelligan-
tur, quando filius ex mera liberalitate. Secus
tamen, si per pactum reciprocum, quod super-
uiuens habeat de bonis præmortui. nam hoc li-
citum est inter coniuges: vt *l. vnica, §. illo procul*
dubio, C. de temp. actione, l. ex morte, C. de pactis con-
uentis tam super dote, &c. cum concordantiis, à qui-
bus sumpta fuit *lex Regni, 4. part. titul. 11. l. 23. &*
30. potest enim pater præiudicare filio in legi- E
tima, & è contrà contrahendo titulo oneroso,
l. vsque adeo, ff. si quis à parente fuerit manumissus,
not. in *l. 1. C. si quid in frau. pa. gloss. & doctores, in l.*
1. C. de inofficiosis donat. Vnde alienationes & pa-
ctiones onerosas, non gratuitas, factas à filio,
non poterit pater reuocare, quamuis in legiti-
mæ præiudicium fiant, secundum *Paul. de Castr.*
in rub. C. si quid in fraudem patroni. quia cùm filius
sit ingenuus, non est sibi restringenda vel in-
terdicenda administratio bonorum suorum,
quominus in vita possit alienare. Cùm autem
in casu præmisso, siue dicamus pactum fuisse
reciprocum, siue donationem reciprocam:
nulla reperitur gratia, vel liberalitas alterius
coniugum, cùm euentus mortis nobis sit in-
certus, nec possit aliquis eorum dici circum-
uentus: vt satis patet ex iam dictis, signanter ex
d. l. si pater puella, C. de inoffic. testam. & l. de fidei-
commisso, C. de transact. facit *l. verum, § sciendum, ff.*
de mino. vbi in contractibus non debet inspici
damni † euentus, sed principium vel initium 18
ad hoc vt minor dicatur circumuentus. Ad i-
dem *lex, cùm hi, ff de transact.* vbi satis est contra-
ctum, à principio fuisse vtilem ecclesiæ, vel mi-
nori, quanquam postea temporis processu effi-
ciatur damnosus, cùm à principio pactum vel
contractus æqualiter coniuges prospiciat quo
ad commodum & damnum: sicut eos, qui de
iactu retis paciscuntur: vt *l. si iactum retis, ff. de*
contrahend. empt. & l. si rem, ff. de præscriptis verbis.
Ex quibus omnibus patet, quod dictum pa-
ctum reciprocum inter coniuges simul, & eo-
dem tempore factum, est validum, nec potest
à patre vel matre reuocari tanquam in frau-
dem legitimè ascendentium factum: vt voluit
notanter *Bartol. in l. non vsque adeo, ff. si quis à par.*
fuer. manu. quem refert & sequitur *Ias. post alios*
in auth. nouissima, C. de inoffic. testam. vide *Capol-*
lam cautela 21. quinimo neuter coniugum alte-
ro inuito potest à pacto resilire: vt expresè vult
Paul. de Castr. in dicta lege. si pater puella, C. de inoffic.
testament. & ibi Ias. & alij Moderni. ¶ Supradi-
cta limitabis quando talis donatio † reciproca 19
inter coniuges esset facta simul in eodem tem-
pore. Secus si ex interuallo: quia tunc neutra
valebit. per text. ad hoc singularem in *l. quæ iam*
nupta, ff. isto titul. vbi litera dicit, quæ iam nuptæ
maritus donauit, viri manent, & potest ea ven-
dicare. Nec quicquam refert, quod ampla le-
gata ab vxore relicta ei sunt. quem text. ad hoc
reputat not. *Ludouic. in d. singulari, & Capolla in d.*
cautela, & Iason in d. l. si pater. qui subdit esse ad-
uertendum, quia ille text. in *d. l. quæ iam nupta,*
loquitur in donationibus puris. In casu autem
nostro donatio collata erat post mortem, ideò
videtur sufficere alteram prius fieri, licet non
eodem tempore. Et hoc videtur verius: quia
donatio facta inter coniuges, quam vnus fa-
cit alteri, non est ipso iure nulla. quod appa-
ret ex eo, quia morte donatoris confirmatur:

vt *l.1.& 3.C.isto tit.& cap.fin.infrà eod.*cum simili.
Pendet ergo ex futuro euentu: quia si non re-
uocator, confirmatur morte. ¶ Si igitur ante
mortem fiat donatio similis ab alio, cui dubiũ,
quin vtraque donatio ex tunc incipiat valere,
tanquam donatio inter viuos sub conditione
facta? Quando enim ad validitatem actus re-
20 quiritur † consensus duorum, satis est quòd in-
terueniat ex interuallo, s. quòd vnus consen-
tiat hodie, alius post mensem: vt not. in *cap. si ti-
bi absenti, de præbend. lib. 6.* facit quòd in simili di-
citur de matrimonio contrahendo, quia nõ re-
F quiritur, quod consensus præstetur simul eo-
dem tempore, sed satis est, quòd vnus consen-
tiat per prius, & duret in eodem proposito, &
alterius consensus poterit accedere, ex pòst fa-
cto. Ita tenet *Hostiens. in cap. ex literis, el 2. suprà de
spons.* & sentit ille *in cap. dilectus, eod. tit.* & ibi vide
Abb. Idem tenent *Anton. & Cardin. in cap. si inter,
eod. tit. & Abb. in cap. cùm inter canonicos, supr. de e-
lect.* & istud communiter tenetur per text. &
quod ibi not. *Archi. Ioan. Andr. & alij in cap. fin. de
procur. lib. 6.* Idem sequitur *Alexand. consil. 154. in
fin. 5. volum.* & latius *cons. 146. 3. col. ver. quia respon-
deo, eod. vol. post Archi. in d. cap. fin. & in c. nec illud,
30. q. 5.* Pro quo facit text. not. in *l. 1. §. sed verior,*
21 *ff. de contrahenda empt.* vbi dicitur, quod † inter-
uallum medij temporis non viriauit obligatio-
nem: facit in simili *l. absenti, ff. de donat.* vbi valet
donatio absenti facta, notatur in *c. si tibi absenti,
de præbend. lib. 6.* facit *l. qui absenti seruo, in prin. ff. de
acquir. poss.* vbi si scripsi seruo meo, vt in liberta-
te moretur, non statim liber est, sed tunc, cùm
litera ad ipsum peruenit. Ita per illum text. di-
cit *gloss. in cap. ad apostolicæ, de cler. excom. mi. & in c.
1. verbo, vim suam, de conces. præb. lib. 6.* vide bonum
l. 2. tit. 16. lib. 5 text. in *l. si stipuler, ff. de verb. oblig.* Confirmat ista
lex Regni in ordinatione de Alcala, quæ dispo-
nit, quòd quomodocunque quis velit se alteri
obligare, etiam absenti, & sine solemnitate, e-
rit obligatus, tene menti illam *l. ad multa,* quã-
uis in contrarium faciat *gloss. in l. consensu, ff. de
act. & oblig. & in l. 1. ff. de contrahen. empt.* quæ di-
cit, quòd etiam in contractibus, qui perficiun-
tur de iure gentium, debet consensus simul
præstari: quia consensus est simul sensus. Vnde
patet ex vi significationis, quòd simul debent
consentire illi, quorum consensus requiritur, a-
liàs non est consensus, sed dissensus. vt patet
29. q. 1. §. 1. ita dicit *Archi. in cap. obeuntibus, in prin.
43. dist.* vide *Bal. in l. in vendentis, in fin. C. de contra-
hend. empt.* sed nihilominus teneo quod dixi.
¶ Bene facit ad prædicta text. not. valde in *l. per
fundum. ff. de seru. rusti. prædio.* vbi litera dicit, per
fundum, qui plurium est, ius mihi esse eundi, a-
gendi, potest separatim cedi. Ergo subtili ratio-
ne non aliter in eum fit ius, quàm si omnes ce-
dant, & nouissima demum cessione superiores
omnes confirmaorut. per quem text. dicebat
not. *Innoc. in cap. scriptum, in ver. per alios, in fin. supr.*
22 *de elect.* quòd † compromissum in arbitros, vel
arbitratores, potest fieri per partes, cõpromit-
tendo seorsum vna ab altera, & per vltimum
consensum confirmatur primus. Idem tenet
Specu. tit. de arbitris, §. 1. refert & sequitur *Angel.
in d. l. per fundum.* ¶ Ad hoc bene facit, quod in si-
mili voluit *Feder. in tract. permutationis, q. 11.* quòd
† permutatio beneficiorum potest fieri cum 23
interuallo temporis, verbi gratia: vadimus ad
episcopum meum, & corã eo sic proponimus:
Domine episcope, ego & iste intendimus per-
mutare beneficia nostra: ego sum paratus renũ-
ciare beneficio meo, ex causa permutationis
cum isto faciendæ, conferatis beneficium meũ
isti: & postea ibimus ad episcopum ipsius, & ip-
se similiter faciet mihi de beneficio istius. Epi-
scopus respondit se esse contentum, & recepit
resignationem meam ex causa permutationis:
& beneficium meum sic resignatum contulit
tibi, & te in possessionẽ induxit. Tu dicis, quod
es paratus similiter facere coram episcopo tuo:
bene valet, quia licet tu receperis possessionem
beneficij per me renunciati, nõ tamen recepisti
simpliciter, sed ob causam, s. vt similiter faceres
de tuo. Ex quo ergo statim paratus es sic facere
de tuo, non debemus introducere alicui vaca-
tionem vacationis, de qua verisimiliter non
fuit cogitatum: & præterea possessio secundi
beneficij non inducit vacationem primi, nisi e-
piscopus primi beneficij tacitè vel expressè cõ-
sentiat; iuxta not. per *Ioan. 7. quæst. 1. si qui vero, 11.
q. 2. si quis iam translatus.* Ita *Federicus, vbi suprà.*
idem firmat *Petrus de Perusio in suo tract. permut.
10. col. vers. 1. quæritur.* Ecce quomodo actus vel
consensus requisiti ad perfectionem rei, suffi-
cit quòd interueniant seorsum, & ex interuallo
& vltimus validat primum. Sic ergo dicamus
in casu nostro, vt quamuis ad validitatem reci-
procæ seu mutuæ donationis requiratur dona-
tio vtriusque coniugis, satis videtur, quòd in-
teruaeniat vel fiat ex interuallo, & vltima con-
firmabit primam per prædicta. ¶ Et ad hoc et-
iam moueor ratione inconuincibili, meo iudi-
cio. certum est, quòd donatio † remuneratoria 24
permissa est inter coniuges, vt dixi in principio
huius limitationis. Ista autem remuneratio nõ
potest fieri, nisi præcedente munere, vel serui-
tio, seu causa, propter quam fit remuneratio.
Ergo non simul adsunt causa & causatum, seu
debitum & satisfactio debiti, cùm priuatio de-
biti, hoc est ipsa donatio, præsupponat habitũ,
hoc est ipsum debitum vel causam, propter
quam fit donatio: vt *l. decem. ff. de verb. obligat. &
Instit. quibus mod. tol. oblig. in princ. & cap. ad dissol-
uendum, supr. de sponsal. impu.* Vnde si maritus ci-
tra affectionem coniugalem maximum bene-
ficium fecit vxori, vel è contrà, ita quod alter
alteri sit obligatus ad antidota, & propter hanc
causam inter eos fuit facta donatio: valebit
quidem talis donatio, cùm sit remuneratoria
seruitij recepta. ita consuluit *Salyc.* in contin-
gentia facti: prout refert *Alb. in cap. cùm in ecclesiæ
corpore, infr. de simo. & Ioan. de Anan. & Marianus ibi
& Andreas Siculus in l. si diuortio, 14. colum. ff. de ver.
oblig.*

G *oblig.* Potest poni exemplum in marito inqui-
sito de crimine capitali, detento in carceribus,
& pendente processu ab vxore personaliter vi-
sitato, habitu muliebri transmutato cum suo,
vxore ibi dimissa, eius vestibus induta: sub mu-
lieris colore carceres à custodibus in crepuscu-
lo exire permissus, aufugit incognitus. Vxore
ipsa carceribus liberata, maritus in remunera-
tioοem beneficij in se collati, fecit sibi aliquam
donationem: quis dicet hanc donationem nõ
valere, quamuis beneficium seu seruitium vxo-
ris præcederet? Certè nemo sanæ mentis, maxi-
mè cùm sit casus memoria dignus: super quo
aliàs disputauit *Florianus de sancto Petro*, & appa-
ret in sua eleganti *disputatione, quæ incipit, varia
& diuersa*, de qua ipse facit mentionem in *l. liber
homo, la 2. ff. ad l. Aquil. & Paris de Puteo in tractat.
syndicatus, vers. carcer. cap. 3. an si plures, in fin.* Hoc
idem fecerunt quædam aliæ mulieres: vt refert
Valerius 4. lib. cap. 6. in fine. Vbi inter cætera dicit,
quod cùm Lacedæmonij inclusi à Spartianis,
capitali supplicio seruabantur: coniuges illo-
rum illostris sanguinis, velut allocuturæ viros
perituros, intrauerunt carcerem, impetrato à
custodibus aditu, commutataque veste, viros
per simulationem doloris capitibus velatis, eos
abire passæ sunt. Fecit idem vxor Comitis Fer-
dinandi Gundisaloi, vt habetur in chronicis, &
in *Valerio scholastica hist. lib. 4. tit. 7. cap. 4.* Vxor et-
iam Eduardi Regis Angliæ, Regis Hispaniæ fi-
lia. Cùm enim idem Eduardus sepulchrum do-
mini visitasset, fuissetque à quodam Mauro gla-
dio venenato percussus, & medicorum reme-
dijs non alleuiaretur; tandem in Angliam sine
salutis spe est reuersus. Eius itaque vxor nouam
atque inauditam, sed amore & pietate plenam
adhibuit medelam, plagas enim mariti toxico
plenas atque infectas, quæ ipsius veneni vi
claudi non poterant; lingua dietim lingebat,
sugebatque humorem venenosum, sibiq; dul-
corem dulcissimum. Cuius vigore, dicam ve-
rios fidei vxoriæ virtute, sic omnem materiam
veneni attraxit, vt integratis vulnerum cicatri-
cibus, ille plenè curatus, illa incolumis euasit.
ita tradunt veri annales; vt refert *Episcopus Pa-
lentinus in ista historia Hispanica, parte prima, cap. 4.*
Simile facinus fecit domina Sanctia, filia Regis
Alfonsi, vxor Regis Ferdinandi primi, de qua
in *Valerio historia scholastica lib. 4. tit. 7. cap. 5. & ibi
capit. 6.* dicitur de Cayda vxore Regis Alfonsi.
Simile facinus nostris temporibus fecit vxor
cuiusdam Ioannis de Mature, mihi notissimi,
in villa de Canales. Cùm enim Comes de A-
guilar (cuius est villa) eum odio habuisset, fecit
eum capi, & ad furcas deduci: cumque prope
ecclesiam iter esset agendum, captus ad eccle-
siam confugit, vbi positi sunt custodes. Interea
capti famulus, equum domini ad ecclesiam de-
duxit. Vxor ipsius, visitandi eum gratia ad ec-
clesiam accessit. Nocte sequenti cogitauit frau-
dare custodes, & famulo suasit, vt domini ve-
stibus vestitus, equum ascenderet, interq; me-
dios custodes abiret: quatenus custodes domi-
num fugere credentes, eum insequerentur: &
interim recedentibus custodibus, dominus li-
berè ab ecclesia discedens, liberaretur. Famu-
lus verò non est ausus id facere. Vxor autem,
quæ maritum amabat, illud se facturam promi-
sit, quod & fecit. Ascendit namq; equum, ma-
riti vestibus vestita, lanceam manu dextra ge-
statis, calcaribus equum percutiens, inter me-
dios custodes fugit. Quam maritum credentes
custodes, eam insecuti sunt, ecclesiam & mari-
tum deserentes. Quæ vbi maritum incolumem
atque liberum esse putauit, custodibus eam in-
sequentibus se ostendit, quam cùm cognouis-
sent, ab insecutione destiterunt, & hoc pacto
maritum à morte liberauit. De virtutibus mu-
lierum multa scribit *Plutarchus in suo libello de
virtutibus mulierum; & Ioan. Bocatius in libro de il-
lustribus mulieribus*, quæ videri possunt. ideo hîc
non recito, vitandę prolixitatis gratia. Bene er-
go merita huius donationis dicetur vxor, quæ
tale seruitium marito præstitit. cùm bene † me- 25
ritus dicatur, qui aliquod insigne seruitium al-
teri fecit. vt dicit *gloss. not. in cap. si quos de scriin, 12.
q. 2.* allegat bonũ text. in *cap. si quis papa, in fin. 89.
dist.* ad idem facit text. in *l. quisquis, C. ad Iuliam
maiest.* ¶ Et ad hoc bene faciunt, quæ dixi suprà,
§. 28. Sunt & aliæ donationes, vers. hæc tamen
sanè intelligenda. dum tenui valere donatio-
nem, seu dotis constitutionem, quam facit ma-
ritus ignobilis vxori nobili, matrimonio iam
contracto. Nec obstat text. in *d. l. quæ tam nupte.*
quia ibi non faciebat maritus donationem v-
xori remuneratoriam propriè, cùm vxor adhuc
nihil ei dedisset, sed fecisset ei aliqua legata,
quæ liberè poterat reuocare vsque ad mortem.
Vnde ea viuente, nihil iuris habebat maritus in
rebus sibi ab vxore legatis, sed tunc demum ea
mortua: vt not in *l. 1. C. communia de legatis, post
princ.* Ergo meritò potest maritus, qui sibi ali-
quid donauit, etiam si tradidisset, illud condi-
cere seu repetere. Et vt credo, iste est verus in-
tellectus ad illam l. ¶ Prædicta tamen intelligo,
vbi causa & quãtitas vnius donationis alterius
coniugum esset correspondens alteri donatio-
ni, vel facto vel merito alterius. quatenus enim
non est correspondens, catenus est nulla, vt est
casus not. rectè intuenti, in *l. ex annuo, in princ. ff.
eod. tit.* vbi litera dicit, Ex annuo vel menstruo,
quod vxori maritus præstat: tunc, quod super-
est, reuocabitur, si satis immodicum est, id est
supra vires dotis, hoc est, si excedat fructus do-
tis facta generali computatione. sicut enim fru-
ctus dotis donare potest vxori, vt se suosque a-
lat: vt *ff. de iure dot. l. mutio, §. manente.* ita & de a-
lio suo proprio donare potest vxori, quatenus
concurrit cum fructibus dotis, quos sibi reti-
net, & quod superit, facta cõputatione eius,
quod donatum est, cum fructibus dotis, reuo-
cabitur. Ita ergo in casu nostro erit dicendum:
quod valeat † donatio remuneratoria, vel re- 26
ciproca inter coniuges, quatenus est correspõ-

deus alterius donationi facto, vel merito, & in eo quod excedit, sit nulla. ¶ Aliàs quotidie fieret fraus legi, quia vnus coniugum parum donaret alteri, vt alter sibi multa posset donare. ¶ Ad quod bene facit, quod dictum est suprà in §. sunt & aliæ donationes, ad finem illius §. col. 134. in vers. prædicta tamen intellige, dum ibi dicebam, quod constitutio dotis, quam facit maritus ignobilis vxori nobili, valet, dummodo non sit excessiua. ¶ Facit etiam quod not. in *cap. cùm haberet, supr. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult, & per Bald. in l. eam quam, 10. col. C. de fideicommis.* vbi dicitur, quòd potest pa-

27 ter relinquere aliquid filio † spurio pro alimentis, non tamen prætextu alimentorum potest sibi relinquere magnum prædium. quia in eo, quod excedit modum alimentorum, non valet. Donatio enim remuneratoria, in quantum excedit merita donatarij: dicitur propriè donatio. vt notatur per *Bart. Ang. Ioan. Imol. & alios in l. Aquilius Regulus, ff. de donat.* Vnde non est mirandum, si reciproca donatio inter coniuges, in eo quòd est inæqualis, dicatur propriè donatio, & per consequens non valeat: vt hic dicitur, & tenet *Salyc. in l. 1. C. de don. ante nupt.* Cuius meminit *Bartholomeus Socinus consil. 215. col. 3. ver. confirmo.* vbi aliqua similia cumulat, quæ per ipsum videri possunt. & *consil. 48. col. 3.* De quo latiùs dicam super prima conclusione, in fin. Ad ista bene facit gloss. not. *in cap. si quos, 12.*

28 *q. 2.* quæ dicit, quod † bene meritus est, qui aliquod insigne seruitium fecit. ¶ Ad idem not. in *cap. ad hæc, & in cap. relatum el 2. in vers. iuxta seruitij meritum, supr. de testam.* vbi permittitur clerico aliquid suis seruitoribus elargiri de bonis intuitu ecclesiæ acquisitis, iuxta seruitij meritũ: ergo non vltrà, vnde in eo quod excedit, non valet. Ad idem facit text. in *l. quod si vir, ff. isto tit.* vbi litera dicit quod si vir vxori, cuius incendio ædes consumptæ sunt, ad refectionem earum pecuniam donauerit, valet donatio in tantum, quantum ędificij structio postulat. & ita quamuis valeat donatio inter coniuges ad reparationem domus, non tamen huius prætextu potest vltrà donare. ¶ Confirmantur ista per ea, quæ

29 in simili dicimus, in † donatione, quam facit pater filio ob merita. nam valet, quando merita sunt æquiualentia donationi: vt tradit *Oldr. consil. 5. & Ioan. Anan. in additionibus ad Speculum, tit. de reb. eccles. non alien. in rub. Bart. in l. frater à fratre, fin. col. ff. de cond. indeb. & in l. si quis pro eo, §. 1. in fin. ff. de fideiussor. & in l. si tibi, ff. si cer. pe. & in l. si mortu, C. ad l. Falcid. & in l. 3. C. qui bo. ced. possunt, & in authent. vnde si parens, C. de inoffic. testamento. Bald. ibi & in l. si donatione, C. de col. in l. illud, C. de sacrosanct. eccl. & ibi Sal. post Gulielmum. Ioan. de Imol. in l. Aquilius Regulus, ff. de donat.* ¶ De quibus

H meritis æquiualentibus *h* statur assertioni vel confessioni patris, quando pater enumerauit benemerita filij in specie & æqualitate: vt notanter voluit *Bald. in d. l. illud, 4. colum. C. de sacros. eccles. & in l. fin. in lectura antiqua, ff. de exercitatoria, & in cap. edoceri, 4. col. ad fin. sup. de rescrip. & in cap. scisscitatus, 2. col. eod. tit.* * & procedit hoc, maximè si interueniat iuramentum patris super benemeritis filij. Nã tunc indistinctè creditur patri, argu. text. in *l. rationes, & authent. quod obtinet C. de probat.* ita firmat *Bald. in d. l. si donatione*, & facit quod in simili voluit ipse in præludijs feudorum, vbi tenet, quòd si prælatus cum capitulo confiteatur feudum, de quo inuestit aliquem, esse antiquum, licet non stetur eius simplici confessioni, tamen si apponeretur iuramentum, præsumitur vera. De cuius dicti veritate vide ibi *Iason. 29. col.* vide *eundem Iason. in l. petens, C. de pactis, & glan. For. leg. tit. de las lauores. For. lega. libr. 3.* Et per hoc videtur, quòd non sit verum illud mirabile dictum *Bald. in authent. ex testamento. 3. col. C. de collat.* quod refert & sequitur *Ludo. in d. l. si donatione, 2. colum.* dum dicit sufficere, quòd benemerita filij non sint infra dimidiam rei donatæ. argum. *l. 2. C. de rescind. vendit. & cap. penult. supr. de empt. & vendit.* & sic illud reprehendit *Alexan. & Ias. & d. l. si donatione, 4. col. & idem Ias. in l. ex hoc iure, 11. col. ff. de iustitia & iure, & in authent. vnde si parens, C. de inofficioso testam. 6. col.* ¶ Ex his infertur ad decisionem quæstionis quotidianæ, quam ponit *Ioan. Andr. in d. rubrica, de rebus eccles. non alienan. in additionibus ad Speculum.* vbi refert, quòd à quodam episcopo promotores sui extorserunt gratuitum contractum, ad vitam ipsorum, de tanto quòd transcendebat duas partes redditũum episcopaliũ, expressa causa seruitiorum, quæ impenderant ecclesiæ, & promittebant impendere quamdiu viuerent. & fuit factum instrumentum magna solennitate, & consensu capituli. Quærebatur an valeret etiam ad præiudicium successorum?

Dicebam quòd sic, quia † prælatus potest donare pro remuneratione meritorum & seruitiorum erga ecclesiam: vt suprà dictum est: etiam in præiudicium successorum, vt *cap illud, 16. quæst. 6.* & per alia iura ibi allegata per eum, & in *cap. 2. de donat.* ¶ Sed contrarium ipse decidit, referens ita fuisse iudicatum: quia † remunerationes debent esse iuxta seruitij meritum: vt *d. cap. relatum, cum alijs*, de quibus ibi per eum, subdentem debere considerari tempus seruitij, & quantum durauit eius causa, argum. *cap. statutum, ad fin. de rescript. l. 6. & cap. cùm non deceat, de electione, eod. lib.* Istis ergo consideratis, apparebit, vtrum donatio fuerit æqualis meritis vel seruitijs. nec sufficiet hoc casu ad probationem meritorum, quod donator illa confiteatur in instrumento donationis: sed oportet illa aliàs plenè probare. secundum *Ioan. Andr.* * Et est text. in *l. si fortè, ff. de cast. pecul. & in l. iubemus, la 2. post princip.* ibi: scientes nulla sibi occasione vel tempore ad vicissitudinem beneficij colorari, &c. *C. de sacros. eccles.* quæ dicta simpliciter refert & sequitur *Alexan. 1. vol. consil. 55. 3. col. incipit, consideratis.* & per hoc decidit ibi pulchrum dubium, quod per te videas: quod si aliquis ex dispositione statuti vel aliàs tenetur alteri relinquere

linquere certam partem bonorum suorum, cui
donauit ferè totam suam substantiam, adii-
ciens quòd propter merita & grata seruitia, o-
portet quod illa merita & seruitia probentur:
aliàs non valebit donatio, nisi quatenus relin-
quere sibi tenebantur ex vi statuti. ¶ Sic ergo di-
32 cendum in casu nostro, vt donatio † remune-
ratoria facta inter coniuges valeat vsque ad æ-
quiualentiam meritorum vel seruitiorum, non
vltrà. Non enim quælibet seruitia vxoris erga
maritum essent sufficientia ad talem donatio-
nem, sed debent esse seruitia insignia, vt dice-
bat *gloss. in d. cap. si quos, 12. quæst. 2.* & talia ad quæ
vxor non teneatur ex debito sui officij. nam
vxor † tenetur seruire viro, sub cuius potestate
33 est. vt habetur *Genesis 3. cap. ibi*: & sub viri pote-
state eris, & ipse dominabitur tibi. & facit text.
in *cap. mulierem, 33. q. 5.* vbi litera dicit, mulie-
rem constat, dominio viri subiectam esse, ad i-
dem text. in *cap. mulier, eadem causa & q.* & quod
habetur in *l. vxorem, C. de condit. insertis*, ratione
autem subiectionis tenetur operari & seruire
viro. Tenetur etiam ad ea quæ habentur *To-
biæ* 10. Item præter copulam tenetur vxor viro
ad omnia obsequia, scilicet custodire res mari-
ti, lauare caput, comestiones parare, secundum
Ioan. And. in cap. literas, de restit. spol. sed nihil alle-
gat. tu vide bonum text. *in cap. hæc imago, & in
cap. est ordo, 33. quæst. 4.* vbi dicitur, quòd mulier
est subdita, & penè famula viri, intellige ordi-
ne naturæ, quantum ad carnis debitum red-
dendum, secundum *Abb. in d. cap. literas, pen. col.*
qui subdit, quod vxor tenetur lauare pedes, &
caput mariti & similia facere, nisi sit nobilis: vt
ibi per eum. Facit quod in simili dicit *Abb. in cap.
cùm haberet de eo qui duxit in matr. & ibi Alexandri-
nus*, de quo aliquid infrà dicemus. Vnde meri-
tò Spartanæ mulieris responsio à multis doctis
viris probari solet. hæc enim cùm maledictis
cuiuspiam deliræ anus in virum lacesseretur,
Malam in rem abi, dixit, cùm nondum ex puel-
lis excessissem, parentibus parêre didici: nunc
obsequi viro antiquissimum mihi necesse est, si
volo esse quæ debeo. Imperet enim maritus,
cuius voluntati morem gerat vxor æquissi-
mum est. Hinc Gorgon illa superba mulier me-
rito vituperari potest, quæ an ad virum profi-
cisceretur, interrogata, Non equidem (inquit)
sed ad me vir. Obsequatur igitur, & obtempe-
ret vxor marito, vt latè ac sapienter docet *Fran-
ciscus Barba. in suo libello, de re vxoria, l. 2. in princip.*
Vnde si fideliter, castè & honestè se habet circa
virum, & gubernet res mariti, non dicentur ista
seruitia & benemerita, propter quæ maritus
possit ei donare contra iuris dispositionem: cū
ad illa de iure teneatur vxor. iuxta illud *Paul. ad
Rom. 4.* vbi dicitur. Si enim Abraham ex operi-
bus legis iustificatus est, habet gloriam, sed
non apud Deum. credidit Abraham, & reputa-
tum est illi ad iustitiam. Ille ergo, qui ex debito
necessitatis aliquid facit, non meretur. & per
consequens donatio propter hoc facta, non di-
cetur remuneratoria. ¶ Intelligo enim prædi-
cta, vt valeat † donatio reciproca inter coniu- 34
ges, vt si vir donauit vnam rem vxori, & vxor a-
liam viro. dummodo constet, quòd res ab vxo
re donata viro erat propria ipsius vxoris, quia
illam adduxit tempore matrimonij, vel illam
habuit ex pòst facto tit. donationis, vel ex te-
stamento, vel ab intestato. Secus tamen, si de
hoc non constaret: quia quicquid acquirit v-
xor constante matrimonio, videtur acquisisse
de bonis viri, & pro ipso viro, vt euitetur suspi-
cio turpis quæstus: vt *l. Quintus, ff. isto tit. & l. et-
iam, C. eod.* etiam si per suam industriam vel di-
ligentiam acquisisset. Nam eodem modo de-
bent ista ad maritum pertinere, & eius hære-
des: vt *l. sicut, ff. de operis libert.* & notatur *C. de con-
dit. insertis, l. si vxor, in fin. 2. gloss.* & facit ad hoc *l.
sed si vir, in princip. ff. isto titul.* & quod not. *Innoc.
in cap. cùm in officijs, circ. fin. 1. column. supr. de test.*
Vnde si ex istis sic acquisitis vxor donaret vi-
ro, cùm non sint, vel saltem non præsumantur
sua, non valeret ista donatio: cùm donaretur
viro, quod suum est, vel saltem suum esse præ-
sumitur, & per consequens non esset donatio
reciproca siue remuneratoria. Ita tenent *domi-
ni de Rota in decisionibus collectis per Bernardum de
Bisneto, isto tit. decisione 1. quæ incipit, Petrus existens.*
¶ Pro complemento huius limitationis & ma-
teriæ, vnum addendum duxi, quod ea, quæ da-
ta fuerunt vxori nobili in compensationem suę
nobilitatis, à marito ignobili, constituendo si-
bi dotem, vel aliàs, vel quæ maritus donauit v-
xori virgini corruptæ & donatæ: iuxta text. in
cap. 1. infr. de adult. vel remunerando donatio-
nem ab ea sibi factam, vel beneficium, vel ser-
uitium ab ea in eum collatum, vel aliàs quo-
modolibet remuneratoriam donationem fa-
ciendo: habet sibi vxor præcipua, nec † illa per- 35
dit, quamuis ad secundas transeat nuptias in-
fra annum luctus, nec tenetur reseruare filijs
prioris matrimonij. ¶ Quoniam ex quo ista non
est propriè donatio, sed potius quædam per-
mutatio, vt suprà dictum est: & consequenter
non habeantur ista sic donata titulo lucratiuo,
sed potius titulo oneroso: non poterit hoc dici
propriè lucrum proueniens à marito ratione
prioris matrimonij. istud est quod not. sensit
Bald. in authent. in donatione, C. de secund. nupt. vbi
dixit, quòd dispositio legum, imponens mu-
lieri secundò nubenti perditionem eorum, quę
à primo viro consequuta est: non vendicat sibi
locum in acquisitis titulo oneroso, per textum,
cum ibi notatis, in *l. si liberis, C. de donat. ante nupt.*
cum qua decisione transit *Ludouic. consil. 119. in-
cipit, ex themate consultationis*, per quam ipse con-
suluit in contingentia facti. Maritus legauit v-
xori septuaginta ducatos, sub conditione taci-
ta vel expressa, secundò nubendi. quæ quidem
conditio à iure reputatur onus: vt *l. quoniam in
prioribus, C. de inoffic. testamento.* quamuis ipsa se-
cundo nubat, post annum tamen luctus eui-
tat pœnas dictarum legum, quia titulo onero-
so

ſo ſibi relinquuntur. Idem ergo erit dicendum in caſu noſtro, quia cum prædictis caſibus vxor habeat commodum à marito, non titulo lucratiuo, ſed potius oneroſo: non perdit bona, vel res ſibi donatas, quamuis ſecundo nubat. ¶ Confirmatur hoc ex eleganti doctrina *Bald. in l. fin. C. de bonis matern.* vbi ex illa l. not. quòd lucra, quæ vir lucratur ex forma ſtatuti municipalis, ſtantibus filijs, vel non ſtantibus per ſe-
B * cundas nuptias, non perdit [b] *: quia non conſequitur hoc ab vxore, ſed legis prouidentia. quod dicit eſſe tenendum menti. Vnde ſic videtur dicendum in caſu noſtro, cùm vxor in prædictis caſibus habeat hoc lucrum ex prouidentia legis, permittentis valere has donationes remuneratorias: dicemus per conſequens, quod licet tranſeat ad ſecundas nuptias etiam infra annum luctus, ſi propterea perdat illas res
K ſibi donatas à marito. ¶ Ex [k] his ego aliàs dicebam, quod nec medietatem bonorum acquiſitorum conſtante matrimonio, quæ debetur vxori ex diſpoſitione legis regni, non perdit vxor per tranſitum ad ſecundas nuptias, nec tenetur reſeruare filijs prioris matrimonij, cùm hoc lucrum ſibi proueniat ex diſpoſitione legis, de quo forſan latius dicetur infrà in 7. limitatione principali. ver. operatur alium & quintum effectum, §. 67. in fin. De hoc habemus
l. 6. tit. 9. lib. 5. hodie *legem regni, in curiis Tauri editam, 14. incipit, mandamus.* ¶ Verum eſt, quòd *Bald.* fuit ſibi ipſi contrarius: quia contrarium eius, quod voluit in *d. l. fin.* tenuit *ipſe in authent. ex teſtamento, fin. colum. ver. ſed ſtatim iuxta prædicta, C. de ſecun. nupt. & in authen. vxori, eod. tit. & in l. generaliter, §. illud, fin. colum. eod. tit.* ſentit *Bart. in l. 1. C. de inof. dotib.* eſt text. optimus in *authent. de non eligendo ſecundo nub. §. perſpeximus, coll. 1. & in l. fœmina, in princ. C. de ſecund. nupt.* & iſtud videtur verius, ſecundum *Salycet in d. l. fœmina, §. illud. & Ludouic. in l. ſi cùm dotem, in princ. ff. ſolut. matrim.* Ex quo infertur ad vnum quotidianum: Statuto vel conſuetudine cauetur, quod mortuo coniuge, coniunx ſuperuiuens lucretur certam partem dotis vel donationis propter nuptias. Præmortuus fuit maritus, relicto vno filio, ex illo matrimonio: vxor lucrata fuit donationem propter nuptias: deinde ipſa tranſiuit ad ſecundas nuptias infra annum luctus, & ex iſto ſecundo matrimonio habuit alium filium. Mortua matre, filius ſecundi matrimonij volebat ſuccedere in illo lucro æqualiter cum filio primi matrimonij. Veritas eſt, quod ſolus filius primi matrimonij debet illud lucrum habere, tanquam proueniens ex lucro prioris matrimonij. ita conſuluit in contingentia facti *Io. Anton. conſil. incipiente, Chriſti eiuſq; matris nominibus inuocatis, circa examinationem dubiorum.* Idem etiam conſuluit *Franciſcus de Crema*, vt ipſe refert in *ſuis ſingularibus, in vltimo ſingulari*: qui ſaluat dictum *Bald. in d. l. fin.* quod vxor non perdat dictum lucrum per tranſitum ad ſecunda vota, quantum ad vſumfructum, ſed proprietas debet conſeruari filio primi matrimonij: per *d. l. fœmina, & d. §. proſpeximus.* vbi eſt caſus, qui non poteſt cauillari, ſecundum eum. ¶ Sed propter iſta non recedo ab eo, quòd ſuprà dixi: quoniam rectè intuenti hîc eſt merum lucrum proueniens ex ſtatuto vel conſuetudine. nos autem loquimur in ſolutione debiti remunerati, quæ eſt ipſa donatio remuneratoria, ſeu reciproca, vbi non cadit merum lucrum, ſed potius quædam permutatio: vt in præcedentibus dictum eſt. Concludo igitur vt ſuprà, quod res ſic donatæ vxori à marito, vel è contrà, propter remunerationem, vel aliàs titulo oneroſo, fiunt ſtatim ſuæ, quo ad proprietatem & vſumfructum, adeò quòd per contractum matrimonij etiam infra annum luctus nihil de his perdit. Cogitabis, quia non reperio tactum per aliquem, quem viderim. Iſta faciunt ad dubium, ſi maritus moritur, relictis duobus filijs vxore ſuperſtite: vnus ex filijs, mortuo patre, ex donatione, teſtamento legato, vel aliàs bona aliqua acquiſiuit, deinde moritur ab inteſtato: ſuccedit mater, quæ poſtea tranſit ad ſecundas nuptias: an illud, quod ex donatione, vel aliàs filius habuit, quo ad proprietatem, tenetur mater ſeruare filio prioris matrimonij. & ſic an *l. fœminæ, C. ſecund. nupt.* habeat locum non ſolum in bonis, quæ filius habuit à patre, vel occaſione prioris matrimonij, ſed etiam ſi aliunde. Cogitabis.

ADDITIONES.

¶ Illa gloſſ. eſt not. ſecundum *Paul. in leg. emptorem, §. fin. hic alleg.* per quem vide alios duos not. caſus, in quibus ad pretium non tenetur, qui pactus eſt de euictione non teneri. * A

¶ Adde *Seguram in repetit. l. ab exhæredati ſubſtituto, ff. de leg. 1. col. penult.* * A

¶ Et ne opponas de his, quæ proximè dicta ſunt, credo cõcordiam fore, quod poterit probari patris aſſertio, quæ merita ſint æquiualentia, non tamen ipſa merita. aliter, quòd confeſſio meritorum in genere non probat merita, ſed in ſpecie. ſic *Bald. in l. illud, colum. 4. de ſacroſ. eccleſ.* & hoc videtur velle *Segur. in d. rep. col. antepenult.* dum refert doctrinam Baldi. * A

¶ Adde, quòd eum hac opinione tranſit *Segur. in tract. de bon. luc. conſtant. matrim. fol. 7. col. 4.* dum refert ſol. Bald. hoc firmantem. * B

¶ Adde, quòd iudicio meo hoc decidit expreſsè *Paul. de Caſtr. in l. mater, C. ad Tertull. poſt med. in ver. quando autem ſuccedit.* vbi tenet, quòd in bonis aliundè quæſitis à filio, ſi primò mater ſuccedat, & poſtea nubat: vt in caſu noſtro, procedit diſpoſitio illius text. in §. ſi verò alterius. videlicet quòd tunc non priuatur mater proprietate dictorum bonorum: & ſic non tenebitur reſeruare eam. Secus ſi primò nubat, & poſtea ſuccedat. & ſic eſt deciſum quæſtione prædicta. * A

IOAN. BERNARDVS.

¶ Donatio remuneratoria, quæ inter coniuges permittitur.] Vide *Roman. ſingul. 820. Guid. Pap.* A

Pap. singul. 878. Hippolyt. de Marsil. singul. 333. & singul. 50. Hippolyt. Riminal. latè, in princ. & §. 1. de donat. copiosissimè, more suo, Tiraquell. in l. si vnquam, C. de reuocan. donat. versic. donatione, largit. nu. 11. cum multis sequentibus, & doctissimè, maximaque cum veritatis indagatione Arium Pinel. in l. 1. C. de bon. matern. 3. part. nu. 59. cum multis sequent. Apud quos non solùm effectus donationis remuneratoriæ disputatur, An valeat inter coniuges, verum alij omnes, de quibus per nostros in varijs locis, congestim traduntur, iustis examine, & allegatione discutiuntur. Ibique reperies multa in articulis, quos hoc §. prosequitur author circa eandem materiam. Et si velis, adiungito Suarez l. 1. tit. 3. lib. 3. fori, limitat. 3. & Couarru. cap. cùm in officiis, num. 10. & sequent. & Castillo, in proœmio legum Tauri, col. 5. vers. ex quo tria, cum sequent. Boërium decis. 27. Gomezium in §. item Seruiana, de act. Bernardum Diaz in tractat. fallent. 213. regul.

B ¶ Donatio remuneratoria non computatur in tertio & quinto.] Vide Dida. in Segura, in l. cùm filia, §. cohæredi, fallent. 16. num. 17. 4. & seq. de vulg. & pupill. Castillo in proœmio legum Tauri. fol. 2. col. 1. versic. ex quo, Gomez Arias in l. 28. Tauri, & ibi Tello, num. 3. Couarru. in cap. cùm in officiis, num. 11. de testam. Baetium, de dotibus, cap. 17. num. 3. Præter quos licet loquentes in propria specie quæstionis huius, repete scripta per Tiraquel. ac magis quæ per Pinel. vbi supra, & rursus io l. 2. C. de rescin. vend. part. 1. cap. 4. num. 4. dicuntur.

C ¶ Tamen vbi est mutua traditio.] Vide Ripam, in l. qui Roma, §. duo fratres, num. 100. ff. de ver. obligat. & pluribus allegatis, Tiraquell. in l. si vnquam, vers. donatione largitus, num. 111. C. de reuoc. don. & Anton. de Menes. l. si pro fundo, numer. 5. C. de transact.

D ¶ Transmitteret ad hæredem fœminei generis.] Vide Benedict. in cap. Rainutius, vers. relinquens num. 173. de test. Tiraquell. latè, de primogenit. quæst. 10. num. 19. cum seq. Baetium de dotib. cap. 23. num. 5.

E ¶ Poterit pater præiudicare filio.] Vide Gregor. gloss. 4. l. 9. tit. 4. part. 5. & Suarez in l. quoniam, in prioribus, ampliat. 16. num. 9. C. inoffic. testam. Couarru. in cap. Rainutius, §. 10. num. 9. de test. Pinel. in l. 1. C. de bon. matern. 3. part. num. 76. Didac. de Segura in l. Imperator, ad Trebell. Tiraquell. in l. si vnquam, versi. donatione largitus, num. 140. & in præfatione, num. 87. & dicetur inferius super text. proœmial. §. 17. num. 14.

F ¶ Non requiritur quod consensus præstetur simul, & eodem tempore.] Vide Parisi. in consil. 55. num. 15. vol. 4. & Syluestrum in summa, versi. matrimonium, cap. 2. num. 6. & Fratr. Domin. Soto super 4. senten. dist. 27. q. 1. art. 3. & Gregor. Lup. gloss. c. l. 10. titul. 1. part. 4. & pluribus allegatis optimè examinantem, Couarru. de sponsal. 2. part. cap. 4. in princ. num. 7.

G ¶ Potest poni exemplum.] Vide Pinel. l. 1. par. 3. num. 61. C. de bon. matern. Castill. in proœm. l. Taur. fol. 4. col. 4. & Gregor. gloss. n. l. 5. tit. 13. part. 7. & Anton. Gomez de capt. reorum, ad fin. & authorem supra, §. 32. nu. 8. cuius sententiam confirmabis ex pluribus, quæ de amore coniugum traduntur per Plaçam de delictis, cap. 22. num. 3. Tiraquell. in l. si vnquam, in præfatione, num. 12. & versic. libert. num. 117. de quibus suprà §. 28. ad fin. & an mulieri liceat casibus hic exemplatis vti. Adde Auiles, cap. 18. vers. carcel. num. 32. Montal. gloss. c. l. 11. tit. 1. lib. 3. fori.

H ¶ Statur assertioni patris.] Præter suprà allegatos in prima additione, vide quæ dicam infrà, §. 81. num. 18.

I ¶ Habet sibi vxor præcipua nec illa perdit.] Vide Rip. in l. femina, num. 35. C. de secund. nupt. & Couarru. de sponsal. part. 2. cap. 3. §. 3. num. 3. & Ioan. de Garo in d. l. femina. num. 42.

K ¶ Ex his ego aliàs dicebam.] Vide Franc. Cremensem, sing. 173. & Boërium decis. 113. Didac. de Segur. in tract. de bon. const. mat. qua fit, numer. 86. Arium Pinel. in l. 1. part. 1. nu. 37. & l. fin. num. 2. & 3. C. de bon. mat. Couarru. de sponsal. part. 2. cap. 3. §. 3. num. 3. & rursus §. 9. num. 7. & authorem nostrum in l. 14. Tauri, & infra, §. 67. num. 17. versic. ex quo infertur, vbi vide quæ dicentur.

DOCT. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 Donatio iurata inter coniuges an valeat.
2 Iuramentum seruari debet, quando non vergit in detrimentum salutis æternæ.
3 Donatio patris in filium cum iuramento, an valeat.
4 Confessio in qua maritus iurat se aliquid habuisse ab vxore, est suspecta & simulata.
5 Contra iuramentum promissorium in casu licito præstitum non conceditur absolutio a superiore.
6 Dotem restituere cum iuramento promittens, in casu soluti matrimonij, an tale iuramentum firmet ipsum actum.
7 Iuramentum assertorium non operatur, vbi posset esse suspicio fraudis.
8 Iuramentum remittere potest pars ad suam vtilitatem præstitum.
9 Allegare turpitudinem propriam licet, quando allegans tractat de damno, & alius de lucro.
10 Donatio causa mortis, omnium bonorum præsentium, & futurorum cum iuramento, valet inter coniuges.

§. LI.

1 A LIMITA tertiò prædicta, vt non valeat † donatio inter coniuges, nisi fuerit iurata. Nam iuramentum ipsam validat, & firmat: vt originaliter tenet Guil. de Cu. in l. 1. ff. isto tit. & in l. sed & si possessors, §. item si iurauero, ff. de iureiur. quem refert & sequitur Bart. in l. si quis pro eo, ad fin. ff. de fideiuss. & in l. Seius. & Augerius in fin. ff. ad l. Falc. Fulg. & Alex. ibi in 5. col. dicens se pluries ita consuluisse. Idem tenet Bald. in d. l. 1. ff. isto tit. in lectura antiqua, & in l. cùm multa, C. de donat. ante nupt. & Angel. in l. penult. §. mulier, ff. solut. matrim. dicens se illa die sic consuluisse. Ioan. de Imol. in l. si quis inquilinos, §. final. ff. de legat. 1. qui etiam dicit se sic consuluisse, & in cap. cùm contingat, de iureiurand. in decimo membro principali, vers. circa tertium, in repetitione. Abb. ibi, & in cap. fin. in

in 3.quæst.infrà, eod. & consil.48.in 2.volum. *Paul.de Castr.in l.pacta quæ contra morem, C. de pact.& consil.118.incipit, notandum est.consil. 99.ver. super secundo, incipit, in ista donatione, & consil. 62. incipit, notandum, 2. volum. & consil.77. incipit, notandum est,&c.eod.volum. Frederic. de Senis consil. 140. incipit, præsentis quæstionis, Raph. Fulgos.consil.199. per totum, Franciscus de Aret. consil. 74. incipit diligenter & maturè, in 3.colum. versic. sed dubium est. Antonius Corsetus in repetitione rubric. de iureiurand. 14. column.in 25 priuilegio. Alexand.consil.8. in 2.colum. incipit, visis & consideratis, in 2. volumin. consil.157. penult.column. eod.vol.& consil.142.penult. column. ver. item respondeo, 5. volum. de quo per eundem Alexand.consil. 59. 1. volum. incipit, viso instrumento, & titul. quæstionis, Barth. Capolla in cautelis, 111. incipit, donatio inter virum & vxorem, in 2.column.*
¶ Qui pro hoc allegat gloss. *in cap.ex parte, suprà de consuetud. in ver. alienant. ibi*: sed si iurauerit non contrauenire,
B * [b] * tenet venditio. & subdit, quòd ita fuit consultum per plures doctores, quos nominat. Hanc opinionem tenet *magister Ioannes in suo viatorio iuris, ista ru. penult. column. & fin.* & alij, de quibus per *Bartholomæum Socinum, in lege si inter virum, ff. de rebus dubiis, & ibi Ludouicus Lusitanus, eod. vol. 4. ver. ad illationem.* & ista opinio communiter tenetur & obseruatur in practica. Quia tale iuramentum
2 † seruatum non vergit in detrimentum salutis æternæ: ergo est seruandum, vt *d. cap. cùm contingat, & cap. si verò, cum aliis, suprà de iureiurand. & cap. quamuis pactum, de pactis, lib. 6. cum ibi not.* Iuramentum firmat contractum, vt in *authent. sacramenta puberum, C. si aduersus vendit.* ergo multo fortius firmabit contractum mariti, qui est ætatis perfectæ. ¶ Item donatio inter coniuges, propriè loquendo, non videtur à lege prohibita, vel saltem non habet perpetuam causam prohibitionis, nec est contra bonos mores naturales. quod apparet ex eo, quia morte confirmatur: vt *l. 1. & 3. & l. si maritus, la 2. ff. isto titul. & cap. fin. infrà eod.* Vnde videtur potius præter legem. nec enim tanquam inter infestos legibus huiusmodi donationes recipiendæ sunt: vt *l. 1. & l. cùm hic status, & l. si prædia, ff. isto titul.* Ex quo sequitur, quod ista prohibitio non est odiosa, sed fauorabilis: fauetur enim donatori, ne mutuo amore se spoliet, non odio donatarij: vt *l. hac ratio, ff. eod.* Iura ergo, quæ videntur loqui prohibitiuè, non significant propriè prohibitionem: sed hoc sonant, quòd lex talibus donationibus suum fauorem non adhibet, nec vult vt ciuilis obligatio nascatur: vt *l. Papinianus, ff. eod.* & hoc fauore donatoris, non odio donatarij. nihil enim delinquit, propter quod dignus sit odio. Si autem fauore donatoris hæc prohibitio facta est, cui dubium, quin huic fauori renunciare possit cum iuramento, propter periculum periurij euitandum? vt apparet ex prædictis, & ex notatis in *cap. si diligenti, de foro compet.* Iurans ergo debet cogi ad obseruantiam iuramenti: quod licitum est de iure naturali & diuino, quia non vergit ad delictum iurantis, nec ad aliquid, cuius executio sit peccatum mortale vel veniale. vt tradit *Bart. l. cùm lex, ff. de fideiuss. & Anton. in d. cap. cùm contingat, de iureiur.* vbi dicit, quòd licet ex donatione inter coniuges iurata, non oriatur obligatio, vel actio: nihilominus iuramentum est obseruandum, & ita quoad effectum obseruantiæ vult idem, quod alij, de quibus suprà. ¶ Item donatio inter coniuges est permissa causa religionis: vt *l. si sponsus, § concessa, ff. isto titul.* & dixi in præcedentibus. Iuramentum autem est magna religio: vt *l. 1. & 2. de iureiurand.* ergo videtur permissa, vbi iuramentum interuenit: cuius obseruantia nihil habet inhonestum, vel turpe de iure diuino vel naturali. ¶ Quia donare inter virum & vxórem non est formaliter turpe, nec peccatum: sed posset esse occasionaliter aliquando: & de illo non est curandum, quia iuramentum non est nullum, quando ex eo occasionaliter posset oriri aliquid turpe, dummodo id, quod iuratur, de sui natura non sit turpe. vt voluit *gloss. & doctores, in cap. si verò, de iureiurand.* Quid enim, si maritus multum diues, modicè vel mediocriter donauit vxori? certè nec tunc vir spoliaretur, nec impediretur educatio filiorum, quæ videtur esse causa principalis, in qua versaretur peccatum. Si autem huic donationi accederet iuramentum, quis sanæ mentis diceret hanc donationem non valere? sicut dicimus de pacto iurato, per quod fit deterior conditio dotis, per text. in *cap. cùm contingat, suprà de iureiurand.* vbi fauor animæ iurantis mulieris, præfertur fauori matrimonij & dotis quod forsan debet intelligi, quando mulier fecisset pactum tale in omnem casum solu. matrim. etiam per mortem viri, sed si simpliciter fecisset pactum de dote non repetẽda, in casu soluti matrimonij, cum iuramento: iuramentum reciperet interpretationem in forma iuris, scilicet quando solueretur matrimonium vxoris morte, fauore matrimonij: argum. *l. 2. ff. de pactis dot.* & fauore publicæ vtilitatis, *gloss. not. in l. cùm dos, eod. tit.* ita dicit *Bald. Nouellus in tractatu dotis, part. 7. priuileg. 11. limitation. 9.* quem videas. ¶ Facit ad confirmationem prædictorum, quod dicimus
de † donatione patris in filium, cum iuramen- 3
to, [c] * de quo per *Baptistam post alios in lege, frater* C *
à fratre, de condictione indebiti, quæst. 15. in repetitione, quem vide. Nec iis contradicit, quod volunt *Ioannes Andreas in additionibus ad Speculum, isto tit. in rubric. Cynus, & alij in l. 1. in fin. de sacrosanct. eccles. Bartol. in lege, Aurelius, § final ff. de liberation. legat. & in lege, cùm quis decedens, § Titia de legat. 3. Bald. in l. 1. 6. colum. C. de inoffic. donat.* quos sequitur *Ludouic. consil. 44. in princip. quod incipit, ex suprà narrato themate. & Ias. ibi. 36. colum. versic. 7. limita.* quos rogo videas, & hic inseras, dum di-
cunt, quòd † confessio facta constante matri- 4
monio, in qua maritus iurat se aliquid habuisse
ab vxore, est [b] suspecta & simulata, adeo non B
valet. Idem firmat *Bartholomæus Socin. in dict. l. ff.*

sol.

fol. matrimon. 24. *col. ver. secunda conclusio.* qui di-
cit, quòd ita pluties consuluit, & consultum vi-
dit per doctissimos viros. & facit in simili secun-
dum eum, quia contractus simulatus non solet
iuramento firmari, *gloss. & docto. in l. 3. C. plus vale-
re quod agitur*, de quo latissimè per *do. Abb. in sua
solenni disputatione, quæ incipit, stante statuto ciuitatis
Senarum, per eundem Abbatem, & Anton. & Imol. in
dict. c. cùm contingat. de iureiuran.* a* ¶ Quoniam
A * illi loquuntur in iuramento assertorio: nos au-
tem in promissorio. inter quæ est longa diffe-
rentia, & vnũ est magis fauorabile, quàm aliud,
vt dicit *Ioan. de Imol. in dict. c. cùm cõtingat, col.* 107.
cuius ratio est, quamuis ille non dicat, quia in
iuramento assertorio potest aliquis dicere fal-
sum quod de facili præsumit lex inter personas
ita suspectas: sicut dicimus in simili, *l. 1. C. de na-
tur. liber. & per Bal. & Modernos in l. quidam cùm fi-
lium, ff de hered. instit.* Quia ergo asserens aliquid
falsum, quamuis per hanc assertionem sibi pos-
sit præiudicari aliquando, non tamen facere po-
test, quòd falsum sit verum. Idcirco lex in frau-
dem sui non admittit hanc confessionem. Sed
in iuramento promissorio non potest esse falsi-
tas tempore iuramenti, quando verè adest con-
cessus iurantis in promissione. Vnde imputet si-
bi, qui iurat. ¶ Et ideo dicit *Ioan. de Imol. in d. c.
cùm contingat*, quòd licet per *auth. sacramenta pu-
berum.* leges antiquæ sint correctæ in iuramento
promissorio: non tamen in assertorio: de quo
loquitur, *l. si alterius, C. si. min. se maio. dix.* Licet igi-
tur iuramentum assertorium non tollat suspi-
cionem falsitatis, seu donationis, quæ est inter
coniuges, iuramentum tamen promissorium,
quod non adiuuat mendacium, nec facit frau-
dem legi, est seruandum. ¶ Et propterea con-
5 tra iuramentum promissorium præstitum in †
casu licito, non conceditur absolutio à superio-
re, vt quis posset venire contra illud, nisi ex ma-
gna causa: vt plene tradunt *doctores in c. quanto,
sup. de iureiur.* sed in iuramento assertorio conce-
ditur iuranti venire cõtrà in aliquo casu: si illud
iuramentum superior non est secutus, vt in *c.
mulieri*, & ibi notatur, *suprà de iureiur.* ita dicit *no.
Fran. de Aret. in d. consil.* & sequitur *Ant. Corsetus in
repetitione d. rub. sup. de iureiu.* quæ fuit noua & sub-
tilis inuestigatio. hoc idem in effectu voluit *Bal.
Nouellus, in suo tractatu, de dote char.* 125. *in 3. colum.
aliàs in decima parte, 9 col.* dicens, quòd *Ioan. And.
Cyn. Bar. & alij, de quibus suprà*, loquuntur in iura-
mento assertorio de præterito: puta si vir con-
stante matrimonio, confessus fuit habuisse tan-
tum pro dote, & ita iurauit esse verum. quia vi-
detur tunc in fraudem iurasse, & ea ratione, qua
fuit motus ad confitendum, non verum: quia
ita ius præsumit: eadem ratione fuit motus ad
iurandum rem sic fuisse, arg. *l. doli mali ver. diuer-
sum, ff. de donat.* Secus in iuramento promissorio:
quia sicut illud firmat expressam donationem
inter coniuges, vt supra dictum est: ita firmat ta-
citam & præsumptam, vt sic idem operetur iu-
ramentum in tacito, quod in expresso, arg. *l. cùm*

quid ff. si cer. pet. & l. de quibus, in fi. ff. de legibus, cum
similibus, nec tunc habebit locũ exceptio non
numeratæ dotis: quia talis confessio in dubio
magis videtur facta sub tacita intẽtione donan-
di, quàm sub spe remunerãdæ sibi dotis, ex quo
ita constante matrimonio fuit facta. ¶ Refert
ergo, an sit dictum in instrumento, talis vir fuit
confessus habuisse & recepisse centum pro do-
te suæ vxoris. & ita iuraret: & tunc tale iuramen-
tum de præterito non trahitur ad obseruantiam
tacitę donationis de futuro, & ita procedunt di-
cta *Ioan. And. Cyn. & Bar. & sequaciũ.* Ex istis aliàs
consuluit *Fran. de Aret. cons. 54. incipiente, in Christi
nomine amen.* quod stante statuto Cortonensi,
quod mulier habens virum, non possit obligari
in iudicio, vel extrà in persona, nec in bonis, nec
aliquo contractu, sine consensu viri, si donauit
cum iuramento, obligatur: vt ibi per eum, quod
not. 1. *pro l. regni, Fo. legum, l. 1. titul. 21. l. fi. & li. 3. ti.
20. l. 13.* & vide quæ ibi latè & amplissime, cùm
legerem prędictas leges, scripsi. An autem † pro- 6
mittendo dictam dotem restituere in casu solu-
ti matrimonij, & ita iurauerit: nam tunc tale iu-
ramentum de futuro firmat ipsum actum taci-
tum, & verum, & sic ipsam donationẽ præsum-
ptam. ita post multa tenet *Ioan. de Imol. in d. c. cùm
contingat, in* 10. *membro.* quod videtur esse verissi-
mum, secundum *Bal. Nouellum*, *vbi sup.* qui per
hæc reprehendit decisionem *Ludo. in d. cons.* 44.
dum dixit, quod quando surgit præsumpta do-
natio ex confessione facta per virum de dote re-
cepta, aliter non apparente numeratione, non
firmatur iuramento. Nam vt vides, non est vis,
vtrum donatio inter coniuges sit expressa, vel
tacita: quia vtroque casu firmatur iuramento,
secundum *Imo. vbi sup.* qui subdit posse attenta-
ri, quod † iuramentum assertorium non opera- 7
tur, vbi posset esse suspicio fraudis, seu quod in
fraudem iuris sit præstitum: vt dicebat *Bar. & alij
de quibus sup.* quando persona esset omnino inca-
pax, ita quod non posset etiam cum iuramento
sibi aliquid quæri. secus, quãdo non est omnino
incapax: quia saltem cum iuramento posset ca-
pere, vt contingit in vxore, quæ capere potest à
viro per donationem factam cum iuramento,
& tunc videtur, quod standum sit iuramento
testationis, ne redarguamus ipsum de periurio
in dubio, arg. eorum, quæ habentur *in l. sancimus,
C. ad Iul. repet.* Dicit tamẽ *Ioan. de Imol.* quod hoc
non est sine aliqua diuinatione, & sic quieuit.
¶ Contrarium tamen sentit *Bartho. Soci. in d. l. 1.
ff. sol. mat. pen. col. versi. 4. & vltimo limita* & dicit se
ita consuluisse in fauorem mariti, ipsum defen-
dendo à tali confessione iurata. In primis consi-
derando, quod cùm pars possit † iuramentum 8
remittere ad suam vtilitatem præstitum: vt ha-
betur in *c. 1. de iureiur. & in c. 2. sup. de spon.* pari ra-
tione remittere poterat exceptionem periurij
surgentem ex iuramento ad sui vtilitatem præ-
stito, cùm sit eadem ratio. arg. *l. illud ff. ad l. Aquil.*
Vnde si allegatur simulatio, & pars aduersa op-
ponit de periurio, replicari poterit, quod periu-

rium remisisse videtur, ex quo cōsensit contrarium fieri simulatum, & omnia in instrumento opponi ad simulationis corroborationē. & hęc fuit intentio partium, secundū *Io. de Imo.* multum notanter in *d. c. cūm contingat.* ¶ Secundo dicit, quod ex quo maritus tractat de damno, vxor de lucro excipiendo poterat se defende-
9 re,† allegando suam turpitudinem: secundum not. late per *Bar. & doctores in l. alias, ff. de iureiur.* & sic videtur cessare ratio prohibitiua, & consequenter depositio: vt *c. cum cessante sup. de appel.*
B* *cum simi.* b* ¶ Tertiò, quia iuris præsumptione ex facie instrumenti constabat, confessionem simulatam: quia emanauerat inter personas prohibitas: vnde satis erat marito allegare vxoris ius non competere, nec opus erat de simulatione excipere, secundum ea. sic notabiliter tradit *Bar. in suo consi. incipiente, Pet. Nicola.* faciunt no. per *Bart. in l. cum qui. C. qui ita ff. de verb. obli.* ¶ Præsertim, quia iuramentum assertorium non videtur nocere, ex quo de periurio constabat: vt voluit in terminis nostris *Cyn. in d. l. t. C. de sacros. eccl.* & fuit de mente *Bar. in d. l. cūm quis decedens, §. Titia.* & latius per *Imo. in d. c. cum contingat.* ¶ Postremò dicit *Socinus*, quod cùm maritus lege canonica ligetur, eiusdem legis beneficio solui debet, per id quod habetur in *d. c. t. de iureiuran.* Vnde infert, quod potest maritus contrauenire allegando simulationem, per viam denunciationis euāgelicæ, ad exonerandum conscientiam aduersarij: quia in fauorem animarum potest quis suam detegere turpitudinem, secundum no. in *c. cum inter dilectos, de do.* Et fuit ista consideratio *Ioan. de Imol. in d. c. cum contingat.* & ita aliàs cōsuluit *Marianus Soci.* cui consilio subscripsit *Bartholomaus Socinus eius filius*, vt ipse refert *in d. l. si. co. ff. sol. mat.* quod tene menti, quia quotidie venit in practica. Iuramentum ergo confirmatorium, vel assertorium, non habet validare confessionem mariti de dote recepta.

10 ¶ Ampliabis prædicta, vt donatio inter † cōiuges valeat, si est iuramento firmata, etiam si fiat donatio causa mortis omnium bonorum præsentium & futurorum, cum pacto & iuramento de non reuocando ipsam, vt latè & singulatiter concludit *Pau. de Cast. consil. 101. 1. vol. quod repetitur in 2. vol. consi. 76. incipiente, notandum est.* qui subtiliter loquitur, dicens quod tunc tollitur de medio pactum & iuramentum, & remanet simplex donatio causa mortis, quæ morte donatoris confirmatur. vt ibi latius per eum, quem simpliciter refert & sequitur *Alexā. de Imo. in l. stipulatio hoc modo ff. de verbo. obligat. 11. colum. ver. subdit ibi Pan. aliud notabile verbum.* Reperio tamen, quod idem Paul. forsan non memor prioris consilij, consuluit contrarium, *consi. 83. in si. incipit, in ista donatione*, idem, eo tacito, tenuit *Alexand. in l. qui dotis, 5. col. versi. sed iuxta hoc, ff. solu. matrim.* quia verba illa, futurum tempus denotantia, non fuerūt adiecta in modum causæ finalis, sed demonstrationis causa. Vnde cum donatio præsentium & futurorum saltem in præsentibus valida remaneat, secundum opinionem doctorum in *l. fi. C. de pactis*, licet *Bar. ibi* relinquat cogitandum: cessat ratio, super qua se fundat *Paul. de Cast.* Vnde cōcludit *Alexan.* quod si haberet consulere, nō multum curaret de dicto Pauli, qui profectò nimium fuit promptus ad consulendum, & admiratur de eo *Alex. vbi suprà.* ¶ Nec curo de opinione eorum, qui tenuerunt donationem inter coniuges non firmari iuramēto, quam tenuit *Ioan. And. in addit. ad Spec. isto tit. in rubri. quæ incipit, est sciendum, Bar. Bal. & Saly. & Raphael Fulg. in l. 1. ff. isto tit. Henricus in c. fi. infrà eo. in fi. prima distinctionis, & Franciscus Card. ibi, & in cle. 1. de iureiur. §. fi. in 5. quæst. & Bald. in l. cum quis decedens, §. pen. de legat. 3.* & latius *in c. cum contingat, suprà de iureiur. 15. col. ver. quæritur igitur, & consi. 29. incipit, casus, vir donauit vxori, in 3. part. Ange. in l. si quis pro eo, ff. de fideiuss. Pan. de Cast. consil. 65. in 2. col. incipit, super isto puncto, quod repetitur in 2. vol. incipit, super isto puncto, Fran. de Curte consi. 66. 2. col. incipit, sapiēter,* multi alij, quos referre non curo, per iura & rationes, quæ per ipsos videri poterunt. Ad quæ satis patet responsio ex prædictis. istam opinionem sentit *Angel. in auth. si qua mulier, C. ad Velleia. & alij doctores ibi communiter omnes post glo. 1.* Idem volunt plures alij, quos refert *Francisc. de Curte in præallegato consi. 66. & Bartholomæus Socinus cōsi. 55. incipiente, omnipotens Deus.*

ADDITIONES.

¶ Adde *Soci. in regula 104. inci. donatio inter virum & vxorem, in vltima fallen.* B*

¶ Adde quòd valet argu. de donatione facta per virum vxori, ad donationem factam per patrem filio. *Segura* referendo *Ludoui. Ro. & Iason. in repe. l. pe. § si vir, ff. de acq. poss. fol. 5. fina. verbis*, vbi vide aliquas similitudines intervtramque, inter quas hæc est posita, & remissionibus bene ornata. C*

¶ Adde pro eius intellectu *Bal. in l. 1. ver. modo solet, C. de oper. liberto. & ibi per eius additio. in litera, in parte, contractus, & in litera & in parte, & nescio*, & illam glos. dixit ad idem singul. *Iason in §. fuerat 17. col. Insti. de action. & in auth. sacramenta puberum, C. si aduen. 17. col. ver. 1. fallit.* vbi assignat rationem. A*

¶ Materiam huius conclusionis ego latius descripsi in meis fallentijs, vltra *Socin. in litera, a. in regula inci. allegans turpitudinem.* B*

IOAN. BERNAR.

¶ Nisi fuerit iurata.] Quia huius quæstionis repletissima sunt volumina nostratum, videto inter tot *Dueñas. regul. 219. ampliatione 2. versi. secus tamen, Menchacam de successionum progres. lib. 3. parte 1. §. 29. num. 11. Tello in l. 17. Tauri, num. 92. Couar. in rubri. de testa. parte 2. num. 10.* apud quos tum diligens disputatio, tum copiosa allegatio doctorum varia scribentum est. Ac ne Hispanorum opinionem ignores, vide *Villalobos, versi. donatio, num. 123. Arias, l. 50. num. 13. & l. 67. nu. 67. Tauri, & Anto. Gomez, l. 53. nu. 66. ibid. Suarez, l. t. tit.* A

l.1.tit.de las arrhas,lib.3.fori.q.3.& latissimè Ioan. Gutierrez in tract. de iuramen.confirmat.1.part.ca.3. à num.2.

B ¶ Est suspecta & simulata.] Vide Castillo in procemio leg. Tauri. fol.5. col.2. & sequent. Couarru. lib.1.resolut.c.7.nu.5. Minchac.lib.3.qu. frequent.ca.47.per tot.& quæ tradit Didac.Perez, l.1.titul.8. lib.3.Ordina.colum.1026.& infrà §.55.num.2.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio inter coniuges valet ad vtilitatem tertij.*
2. *Fideiubere potest maritus pro vxore.*

§. LII. 1 LIMITA quartò prædicta, vt non valeat † donatio inter coniuges ad vtilitatem ipsorum coniugum. secus si ad vtilitatem tertij, vt puta si maritus se obligauit pro muliere creditori ipsius mulieris. Nam licet ex hac obligatione resultet quædam donatio, vel irreparabilis datio: nihil tamen ad creditorem de his quæ fiunt inter coniuges, quia certat de damno vitando: atq. l. vt mihi donares, ff. de do. ista est notab. decisio Bal. in authen. si qua mulier, ad fi. C. ad Velleia. cum quo transit ibi Salycet. & Paul. & communiter omnes, & facit text. in l. Seia. mancipia, in princip. ff. eod. tit. & in l.3. in fi. C. ne vxor pro marito. vbi dicitur, quòd maritus potest pro vxo-
2 re † fideiubere. Si ergo vxor se obligat principaliter, & maritus pro ea fideiubet, valet talis obligatio: vt dictis iuribus, per quæ ita firmat Albericus post alios in dict. authent. si qua mulier. nec sequitur, intercedit maritus pro vxore, ergo donat, secundum Paul. ¶ Ex his infertur, quòd si vxor recipiat à marito refutatione cuiusdam depositi olim facti patri suo, cuius ipsa non est hæres, sed recipit eam nomine fratris sui, qui est hæres: cùm ista refutatio non fiat ad vtilitatem vxoris, sed fratris sui, bene valet. ita consuluit Bald. consi.353. incipit, quaritur vtrum vxor, in tertia parte consi. de quo suprà habita est mentio in prima limitatione principali. ¶ Ista tamen intellige, nisi in fraudem fierent, & de fraude constaret: vt puta, si vxor accepit mutuum, vel commodatum, vt in suos vsus conuerteret, vel sibi secretò retineret: posteà maritus volens vxori donare, per hunc modum, intercessit pro ea, vel debitum pro ea soluit: licet hoc casu creditori, qui de fraude non participauit, obligetur, ipsa tamen vxor non habebit sibi illud mutuum, vel commodatum, per text. in l. multum interest, C. si quis alteri vel sibi, & in l.2. C. plus vale. quod agi. & in l. si cùm pater, C. ad Velleian. aliàs enim per vnam viam concederetur, quod alia via prohibetur: quod esse non debet, vt regula, cum quid, de regul. iuris, lib.6. cum concordantijs. ad quod faciunt, quæ dicam infrà in tertia limitatione principali, in quinto effectu traductionis vxoris ad domum, in ver. & intelligo prædicta.

ADDITIO.

¶ Circa tradita in hoc §. vide quæ dixi suprà, in §.48. additione 1.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio inter coniuges valet, quando vxor à principio nupta fuit sine dote, postea constante matrimonio donet marito aliquid ex causa dotis.*
2. *Argumentum à communiter accidentibus transfert onus probandi contrarium in aduersarium.*

LIMITA quintò prædicta, vt non valeat † donatio inter coniuges, nisi fortè vxor à principio nupta sine dote, postea constante matrimonio donet marito aliqua bona ex causa dotis, quia valet talis donatio, vt videtur casus in l. si quis pro vxore, §. si vxor. ff. isto titul. vbi propriè loquitur text. quando vxor constante matrimonio promisit dotem, & dotis vsuras marito, & dicitur, quòd hoc non est prohibitum inter coniuges. Nam si ille text. intelligatur, quòd ante matrimonium fuisset dos promissa, prout aliqui volunt intelligere, fatua & indubitabilis fuisset quæstio: contra id quod habetur in l. quod Labeo. ff. de Carbo. & l. ancilla, C. de furtis, cum similibus. ¶ Quod videtur satis æquum. Nam si mulier dotata à principio hoc potest facere per viam augmenti dotis: vt est expressum in l. si constante, & l. fi. post principium, ver. quare enim, C. de donatio. ante nupt. & expressius Institut. de donat. §. est & aliud, ver. & primis quidem, & ibi gloss. & gloss. magna in l.1. ff. solut. matrimon. quæ simpliciter & indistinctè dicit, dotem posse per mulierem cõstante matrimonio constitui, per l. si constante, multò ergo fortius, si à principio dotata non fuisset, hoc facere posset, cum vtilius sit vxori stare apud maritum dotatam, quàm aliàs sine dote. Mulier enim indotata, faciliter spernitur à viro: iuxta notat. in l. si cùm dotem, §. sin autem in sæuissimo, ff. solut. matrimon. & dicam latè super text. ita reperio tenere solum Bald. Nouellum, in suo tractat. de dote. in sexta parte 16. specialt. & in septima parte in 3. priuilegio. ¶ Nec obstat, si dicatur, quod ex quo maritus vxorem duxit sine dote, per consequens tenetur ad onera matrimonij, & sibi imputet: vt l. quod si nulla, ff. de religio. & sump. funer. cum alijs, de quibus dicam super text. in quinto intellectu. ¶ Quia dici potest, & non improbabiliter, quòd aut tempore contractus matrimonij vxor habebat bona, vnde se posset dotare: & tunc verisimiliter præsumitur nupsisse cum dote, arg. à communiter accidentibus: vt l. certi conditio. §. quoniam, ver. nam quotidie, ff. si certum petatur. & in cap. de catero, de cleric. non resi. quod quidem † argumentum transfert 2 onus probandi contrarium in aduersarium. vt sentit gloss. in l. neque natales, C. de probat. quam ad hoc reputat singularem Ludoui. in singulari. 397. & Andreas Sicul. in c. nouit. de iudi. colum.7. Constituendo ergo vxor dotem constante matrimonio, videtur magis debitum agnoscere,

M 2 quàm

quàm donare de nouo. Aut mulier, quãdo matrimonium contraxit, erat inops, & nihil habebat, sed postea sibi obuenerunt ex aliqua successione, donatione, vel aliàs. & tunc verisimile est, quod si dicta bona habuisset à principio, illa assignasset in dotem, vt melius tractaretur à viro: vnde illa postea dando constante matrimonio aliqua bona in dotem, videtur gratè & humanè se habere cum viro, ex eo quod ipsam accepit sine dote, & quasi remunerando beneficium receptũ. quæ quidem remuneratoria donatio permissa est inter coniuges: vt latè dictum est suprà in secunda limitatione principali, præsertim cum talis donatio veritate inspecta, non dicatur omnino pura & liberalis, quia non conceditur marito ex titulo lucratiuo, sed potius oneroso, propter onera matrimonij sustinenda: vt *l. ex promissione, ff. de act. & obli. & l. purè, §. pe. ff. de excep. do. & l. final. §. si à socero, ff. de his quæ in frau. credi. & l. pro oneribus, C. de iure dot. & c. salubriter infrà, de vsuris.* Si ergo dos sic constituta post contractum matrimonium, erat congrua omni respectu, scilicet tam onerũ matrimonij, quàm cõditionis ipsius viri: fortè, quia erat nobilis, & magnæ conditionis, adeò quod dicta sua conditio requirebat adhuc maiorem & nobiliorem dotem: non video rationem, quare dicta constitutio dotis fieri non possit, arg. text. in *l. quæro ff. de iure do. cum simi.* Vnde ex quo maritus merebatur hanc dotem, ex hac dotis constitutione non dicetur fieri locupletior, quo casu valida est donatio inter coniuges, vt dictum est suprà in prima limitatione principali. In eo tamen quod excederet congruentiam dotis, non valeret: quia in illo censeretur gratuita & liberalis donatio: vt latius firmat *Bal. Nouellus vbi suprà*, quamuis de rigore iuris aliqualiter sim dubius, propter ea quæ sup. dicta sunt, §. 28. & §. sunt & aliæ donationes, vbi tenui, maritũ nõn posse dotare vxorem cõstante matrimonio: vbi videas latè, & fortè commodius hic caderent.

ADDITIO.

¶ Circa quæstionem huius §. & quæ tradit author, vide *Baëtium de dotibus cap. 5. nu. 16. & 17.* & vtrum maritus vxorem constante matrimonio dotare possit? vide suprà §. 30. additione 1. vbi not. & author. hic adde *Thom. Parpal. l. 2. §. creditum, num. 2. ff. si cert. pet. & Bald. de Bartolin. l. 1. ff. solut. mat. num. 189.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio inter virum & vxorem, gratia honoris, vel dignitatis adipiscendæ, valet.*
2. *Donatio inter coniuges anno elapso, à tempore contracti matrimonij, valet, si filios non habent.*
3. *Societatem omnium bonorum inire possunt coniuges anno elapso à tempore matrimonij contracti, dummodo non habeant liberos.*
4. *Et an à tali societate, iuramento firmata, liceat recedere.*
5. *Pactum etiam iuratum de non succedendo ex testamento, non præiudicat paciscenti, ne tollatur libera testandi facultas.*
6. *Iuramentum, quod potest seruari, sine interitu salutis æternæ, seruandum est.*
7. *Fratres iurantes non diuidere hæreditatem, tenentur iuramentum seruare.*

LIMITA sexto prædicta, vt non valeat † §. LIV.
donatio inter virum & vxorem, nisi fortè 1
vxor donat marito gratia honoris, vel dignitatis adipiscendæ: idem si causa dignitatis, vel causa honoris fiat, vel gratia ludorum præparandorum autoritate publica: vt *l. quod adipiscendæ, cum duabus legibus sequentibus, ff. isto titul. ff. famil. hercis-cund. l. si filia §. Neratius autem.* ¶ Ex quo infertur, quòd si vxor donauit viro causa studiorum, vel ad licentiam, vel doctoratum obtinendum: valebit talis donatio. ad quod benè facit text. in *l. Marcellus, ff. isto tit.* iuncta gloss. & quæ dixi suprà, in prima limitatione principali, in ver. requiritur etiam. ¶ Idem si pro militia vel nobilitate acquirenda. Hunc, & alios octo casus, in quibus valet donatio inter coniuges, ponit *Azo in summa huius titul. & Hostiens. in summa titul. de donation. inter coniuges. §. quæ donationes, in fin. & Henricus in cap. final. infra, eodem.* quos per te videas.

¶ Adde alium, scilicet quando maritus aliquid donauit vxori, vt ornatior ad ipsum accedat. de quo dic vt suprà, colum. 8. ver. vestes ergo, & alia ornamenta. cum pluribus sequentibus. signanter colum. 30. §. prædicta tamen. cum sequenti. ¶ Adde aliud, scilicet quando
† donatio inter coniuges fieret anno elapso à 2
tempore contracti matrimonij, si filios non habent. Si tamen postea filius nascatur, reuocatur
donatio, nisi in quinta parte. Hoc disponit a l. A
Regni, Foro Iuzgo, lib. 52. titul. 1. l. 6. quæ incipit [Porque muchas.] Approbatur hodie *Foro legum lib. 3. titul. 12. l. 3.* quod tene menti, nec alibi hoc reperio. Ad idem facit *lex Regni, Foro legum lib. 3. titul. 6. l. 9.* quæ dicit, quòd elapso anno à tempore matrimonij contracti: possunt maritus &
vxor, filios non habentes, inter se † societatem 3
coire bonorum: quæ tamen societas soluitur in totum per liberorum superuenientiam. Et secundum hoc intelligo, & limito text. in *l. cùm hic status, §. si inter virum, ff. isto titul.* vbi dicitur, quod non valet societas inita inter coniuges ex causa donationis: quamuis aliàs non sit prohibita: vt *l. alimenta, §. 2. ff. de alimen. & cibar. legat.* Nam debet intelligi, si intra annum à tempore contracti matrimonij, secus si post, per prædictã l. regni. Et potest esse ratio, quia intra annum ardentius se amant coniuges, quàm post: quia omnia noua placent. vnde si permitteretur tũc donatio, spoliarent se coniuges donando. Ego non possum attingere aliam rationem illius l. Et secundum ista fortè debet intelligi illud, quod notanter consuluit *Bartholomæus Socinus cons. 189.* vbi concludit per bona fundamenta, quod stante statuto, quod vxore præmoriente maritus habeat dimidium dotis, vxor marito consen-

consentiente, de tota dote disposuit, eam alicui
fortè donando: valebit quidem talis dispositio,
quamuis maritus pœnitentia ductus, vxore ad-
huc viuente, reuocauerit consensum adhibi-
tum. quod est valdè notandum & meoti tenen-
dum. Potest tamen intelligi, vt procedat, quan-
do hoc fuit factum post annum à tempore con-
tracti matrimonij, nisi fortè dixeris, quod hic
maritus videtur renunciare soli spei sibi per ma-
trimonium quæsitæ, quæ poterat esse fallibilis
ipso præmoriente. itaque io contractu videtur
renunciare iuri quæreodo, non autem quæsito,
quod inter coniuges permittitur: vt suprà di-
B ctum est. Cogitabis. ¶ Sed est [b] pulchrum du-
bium, de quo aliàs vidi multum dubitari. Ma-
ritus & vxor post anoum à tempore contracti
4 matrimonij contraxerunt inuicem † societatem
omnium bonorum ex causa donationis, vel
aliàs, cum iuramento de nunquam discedendo
ab ista societate: modò alter eorum pœnituit,
& vult discedere ab ista societate: nunquid po-
terit? Videtur quòd sic, & quod valuit donatio,
& dispositio, quam de suis bonis in vita fecit:
quia pactum, seu conuentio, de nunquam diui-
dendo rem communem, seu societatem ini-
* A tam, non valet * [a] vt *l.in hoc indicio, §.si conueniat,*
ff.communi diui. & facit *l.fi.C.eodem*, etiam si ad-
iiciatur super hoc iuramentum: vt notanter fir-
mat *Alexander consi.159. aliàs consi.18. secundo vo-*
lumine, in princip. per bona fundamenta, quæ videas
per te. refert & sequitur *Felin.in c.edoceri 8. col.*
in fi. de rescriptis, Iason in l.si non sortem, §.si centum
2.col.ff. de condict. indeb. Ergo eodem modo in
casu nostro hoc fieri poterit.

¶ Ratio prædictorum est, qnia communio
solet generare discordiam: vt *l.cùm pater §.dul-*
cissimis, de leg.2.& c.ex tenore, infra, de senten.excom-
mun. ita dicit *Abb.in c.si diligenti.4.colum.in fin.*
vers.quartus casus supra, de foro compet. ¶ Potest
assignari alia tario, scilicet quia per huiusmodi
societatem perpetuò duraturam adimitur libe-
ra facultas testandi in rebus in societate positis:
vt *l.cum duobus, §. idem respondit, ff.pro socio, ibi*
gloss.no. & l. nulla eod.titul. & dict.l.in hoc iudicium,
§.conueniat. ita dicit *Ludo.Ro.cons.13.& 14.* quem
refert *Andreas Sic.in c.relatum primo 33.col. supra,*
de test. Facit quod in simili dixit *Bald.in l.fin.C.*
de pactis in versic. venio ad secundum. vbi notanter
5 determinat, quod † pactum etiam iuratum de
non succedendo ex testamento, non præiudi-
cat paciscenti, ne tollatur libera testandi facul-
tas. refert & sequitur *Lud.in l.stipulatio hoc modo*
concepta, ff. de verb.obli. & Georgius in repetitione ca-
pit.quamuis pactum, de pactis lib.6.colum.7.ver.for-
tius. ¶ Reperio tameo, quod *Iason Maynus in l.*
si non sortem, §.si centum, colum.10. ff. de cond.inde.
dubitat, & meritò, de ista decisione: quia hoc
6 † iuramentum de non discedendo à societate,
potest seruari, sine interitu salutis æternæ. er-
go seruaodum est, *c.cùm contingat.in fin. supra,*
de iureiur. cum concordantijs, præcipue cum ratio,
d.§.si conueniat. sit propter infinitatem euitan-
Palacios Ruu.

dam, secundum gloss. in *l. pe.in gl.magna, circa*
fin. C. de pactis. quando scilicet conuentum esset,
ne vllo vnquam tempore diuidatur, secus si di-
ctum esset, quòd in perpetuum stent in com-
munione. Nam valeret, & intelligeretur in per-
petuum, id est, quousque alter eorum viuat, *l.1.*
cum gloss. iuncta l. nemo ff.pro socio. ita dicit *Flo-*
rianus in dict.§.si conueniat. ¶ Sic etiam valeret
conuentio, vel laudum arbitratoris, quod toto
tempore contrahentium non liceat diuidere,
secundùm *Alexan.consil.58.incipiente, viso themate*
prædicto.fi.col.in 5.vol. ¶ Nec obstat [c] *gl.in c.fi.de* C
procu. lib.6. super qua se fuodat *Alex.* quoniam
illa loquitur in iuramento simplici, de non re-
uocando mandatum. Secus tamen est in iura-
mento aduersario præstito, de non renocando
talem procuratorem. Nam ex tali iuramento
licito & honesto, ne ei illudatur, bene oritur
obligatio, *l.si quis maior, C.de transf.* ideo tunc re-
uocari non potest ita no. dicit *Bal. in rubri. sup.de*
pactis 10.col. ex quo infert, quod si notarius reci-
pit tale iurameotum nomine omnium, quorum
interest, non possit tunc reuocari [b] *: nec tunc B *
haberet locum illa glo. sed io casu nostro iura-
mentum fuit præstitum alteri socio: ergo habe-
bit locum illa glo. secundum *Iason.vbi supra*, qui
relinquit cogitandum, quia limitatio Bald. est
ardua, & iura per quæ mouetur *gloss.in d.c.fin.*
refragantur. ¶ Ad cuius confirmationem facit
d.c.quamuis pactum, & quod notanter voluit *Bal.*
in c.veniens, in fi. supra, de iureiur. vbi dixit, quod si
[d] mulier iurauit alicui ad eius commodũ, quod D
dotem oon alienaret: quamuis postea alienet
cum iuramento, non valebit alieoatio, in præ-
iudicium eius, cui primò iurauerat, & erat ius
quæsitum. sic iotelligit texr. in *c. intellecto, supra*
de iureiur. & glo.in c.licet, eo.tit.lib.6. quod dictum
tanquam singulare, refert *Geor.in d.c.quamuis pa-*
ctum, col.8.ver.2.adducit. Ad idem facit notanda
decisio *Old.consi.241.incip. factum tale est, pater fi-*
lium, quam sibi appropriat *Ioan. And. in Speculo,*
quarta par.de iudi.§.sequitur, columna 4.versic. vidi
dubitari, vbi dicit se vidisse de facto dubitari, si
pater in morte duos filios iurare fecit de hære-
ditate non diuidẽda intra decennium: ipsi non
possunt prouocare ad diuisionem, nisi inuicem
sibi iuramentum remittant: iuxta not. in *ca.2.de*
despon. & in l.Labeo ff.de iureiur. Nepos tamen be-
ne potest patruum prouocare ad diuisionem:
quia iuramentum filij non ligat nepotẽ, etiam
hæredem *c.veritatis, de iureiur. c.fin. de sepul.* & ita
sentiunt isti, quod † fratres iurantes non diui- 7
dere, tenentur iuramentum seruare, & sequitur
Alex. cons.28. incipit, perspectis in 5.volumine. ¶ Ex
istis infero ad vnum quotidianũ, pater vel ma-
ter volens tradere filiam nuptui, iurauit eam
meliorare io tertia parte bonorum suorum, vel
iurauit nullum filiorum meliorare, imo quòd
omnes ęqualiter succedant: quòd tali iuramen-
to standum est præcise, ex quo factum ex causa
onerosa, & in fauorem filiæ, & eius mariti: quia
fauore dotis non est locus præsentiæ: vt est casus

vnicus in iure in *l. si ego*, §. 1. *de iure dotium* secundum *Baldum in l. sicut in fi. C. de act. & obligat.* de quo meminit *Alexan. in l. si constante 10. colum. in princip. ff. soluto matrim.* Quamuis ergo iuramentum non interuenisset, nisi sola promissio, cùm ex causa onerosa factum sit, iustissimum erat illud obseruare. Vrinam super hoc fieret lex noua, per quam euitatentur fraudes, peccata, & periuria, quæ sæpius committuntur à parentibus: qui postquam nuptui filiam tradiderunt, non verentur promissa infringere, etiam iuramento firmata, dicentes se non teneri ad illud pactum seruandum: vt *l. pactum quod dotali, C. de pactis*, vbi est expressum secundum *Bald. in l. cùm Archimedoram, C. vt in possessione legatorum, prope fi. versi. vlterius quæro*, de quo meminit *Iason in §. actionum, Instit. de actio. versicul. quid autem sit.* & quamuis ille non dicat, idem volunt *Albericus de Rosate in l. fi. C. de pactis, colum. penult.* Postquam ista scripsi, vidi quod optabam. Nam regina sancta Helizabeth, vita defuncta, dominus noster, Rex Ferdinandus in vrbem Toro nomine, curias vocans, complures ac salubres edidit leges, ex consiliariorum suorum consilio, cum quibus ego, licet immeritus, tunc temporis, sicut & nunc, consiliarius eram: vbi inter alia constituit, quòd si pater vel mater pro maritanda filia, vel filio in matrimonio collocando, meliorauit, vel meliorare, vel non meliorare promisit, teneretur illud seruare, nec poterit postea pœnitere, etiam si iuramentum non interueniat. tene menti illam legem. Ad cuius confirmationem facit ratio inuincibilis: quando enim inter duos fit pactum, etiam sine iuramento, ad vtilitatem tertij, non licet paciscentibus à pacto recedere in præiudicium illius tertij: vt est textus valdè singularis in *l. qui Romæ*, §. *Flauius, ff. de verbor. oblig.* tenet *Bald. in l. cùm à socero, C. de iure dotium.* * A Cùm autem hoc pactum fiat in fauorem illius, qui habet vxorem ducere filiam promittentis, vel in fauorem mulieris futuræ nurus: non licuit in eorum præiudicium ab huiusmodi prouisione discedere. Per hoc redditur mihi dubia decisio *Aluarott in capit. si filij, in titul. si de feudo defuncti fuerit controuersia*, vbi dicit, quòd si habens filios ex prima vxore, secundam duxit, cum pacto, quod filij nasciturì ex ipsa secunda, non succedant in feudis, sed filij ex prima: quòd ipsi contrahentes, poterunt mutare voluntatem, & per contrarium pactum pacisci, quòd succedant vnà cum liberis prioris matrimonij: per gloss. 1. *in cap. si facta, eodem titul. & per l. si pro patre*, §. *versum, ff. de in rem verso.* quod est notandum, secundum *Iacobum in tractatu feudorum.*

ADDITIONES.

* A ¶ Adde *Hippol. con. 9. incip. nemo cogitur*, vbi refert ad hoc *Oldr. consi. 241. incip. factum tale est paterfamilias.*

* B ¶ Adde in materia omnino *Felin. in c. ex parte decani, colum. 1. de rescript. ver. amplia quintò.* & per totum sequitur, vbi inter cætera refert singul. verbum *Alberic. in l. si procuratorem, in pen. col. versi. quid si in literis.* vbi tenet simpliciter, quòd non possit reuocari, quando dominus in mandato promisit illum non reuocare. & idem si apponatur ista clausula, quoties procurator esse desieris, toties te constituo.

¶ Adde, quòd contrariam doctrinam ponit *Iason in lib. 2. fol. 21. colum. 4. C. de iure emphyt.* referendo *Bart. Bald. Ang. & Imol. & Ananiam.* vnde post eos dicit ipse vnum, quod est nor. quòd si ego donaui alicui rem sub pacto, quòd post tale tempus ecclesiæ applicetur: ego possum donatario illud pactum remittere, & sic ecclesiæ præiudicare, vide *eund. Iason in d. l. 2. fol. 23. col. 1. post med. & in seqq.* * A

IOAN. BERNAR.

A ¶ Hoc disponit lex regni.] Vide *Ant. Gomez. l. 52. Taur. nu. 66 ad fin. Bernar. Diaz. in fallentijs regul. 231. ver. quinto fallit. & Dueñas regul. 221 ad fin.*

B ¶ Sed pulchrum dubium.] Adiunge *Hippolyt. singul. 99. & Petrum Gerard. singul. 9. & Phil. Corne. consi. 48. lib. 3. & Franc. Marc. decis. 508 nu. 3.* & pulchrè *Antonium de Petrucis in l. 1. nu. 38. ff. de iureiur.* apud quos simul lectos repeties hûc articulum disputatum, societatis contractæ inter coniuges iuratæ vel non ad tempus vel in perpetuum. & vide quæ dicentur, inf. §. 61. num. 3.

C ¶ Nec obstat glo. c. fin. de procu. lib. 6.] Vide *Roch. de Cur. de iure patronatus ver. honorificum, q. 2. & Decium c. ad nostram, de confir. vtil.* & plures per *Couar. c. quamuis pact. 1. p. §. 2. num. 3.*

D ¶ Quod si mulier curauit.] Vide *Alciat. c. cum contingat, num. 81. de iureiur. Chassan. in consuet. Burgund. rubr. 4. §. 16. nu. 5.* obiter *c. quamuis pact. p. 2. §. 2. nu. 2.* latius *Ant. Gomez. l. 52. Taur. num. 58.*

E ¶ Ad vtilitatem tertij.] Vide *Suarez. l. quoniam in prioribus, quæst. 8. c. de inoffi. testam. & allegat. 19. & Couar. lib. 1. resol. c. 14. nu. 7. & per tot. Did. Per. l. 3. tit. 8. lib. 3. Ordin. versi. hinc infertur ad Bar. col. 1056. Minchac. lib. 3. quæst. frequent. cap. 62. Dueñ. regul. 16. Ant. Gomez. lib. 40. Taur. num. 29. & sequent.* qui disputando & allegando, sedulam huic quæstioni operam dederunt.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio inter virum & vxorem an valeat ante traductionem.*
2. *Confessio facta per maritum ante matrimonium de dote recepta, non præsumitur facta animo donandi.*
3. *Matrimonium dicitur, & maritus & vxor dicuntur contractis duntaxat sponsalibus per verba de præsenti, licet non interueniat carnalis copula, & num. 10.*
4. *Copula carnalis an requiratur ad validitatem matrimonij.*
5. *Ductio ad domum: an sit necessaria ad esse matrimonij.*
6. *Tutrix filiorum esse non potest mater, quæ mortuo patre transiuit ad secunda vota.*
7. *Beneficia eius, qui matrimonium contraxit, per verba de præsenti, an vacent, si secuta non fuerit copula carnalis.*
8. *Legatum si fiat mulieri pro dote, vel in tempus nuptiarum, si fiat maiori, intelligendum est de die festiuitatis nuptiarum, scilicet quando matrimonium con-*

contrahitur per verba de præsenti, posito quòd ad domum viri traducta non fuerit.
9. *Dotis promißio, vel datio, videtur facta sub conditione, si ipsa sponsa virgo ducatur ad domum viri.*
10. *De proximo copulanda, coniuncta & copulata habetur.*
11. *Magis dignus trahit ad se minus dignum.*
12. *Vasallus cognoscens sponsam domini sui, an perdat feudum, sicut quando cognouit vxorem.*
13. *Coniunx dicitur non solum illa quæ ducta est, sed & illa quæ ad ducendum parata.*

§. LV. LIMITA septimò & vltimo prædicta, vt
1 non † valeat donatio facta inter coniuges constante matrimonio, quando vxor iam fuit traducta ad domum viri, & carnaliter co-
A gnita. Si autem *a* non fuerit traducta, quamuis esset inter eos contractum matrimonium per verba de præsenti, nihilominus valeret donatio. Istud est mirabile dictum *Azonis in summa tit. de donat. ante nupt. in fin.* Tenuit etiam *Hostiens. in summa tit. de donat. propter nupt. §. fin. in fin.* refert & sequitur *Collectarius in capit. fin. infra isto titul. 3. colum. & Ioann. de Imol. in l. si socer, §. Lucius 5. colum. ff. solut. matrim.* de quo facit ibi magnum festum, refert etiam *Alexand. in l. si sponsus, §. si vxor, ff. isto titul. in apostillis.* reputans hoc valde not. & *Andreas Siculus in l. si diuortio, in princip. ff. de verbor. obligat. Antonius Corsetus in suis singularibus, in parte, donatio. singulari incipiente, vxor donauit marito. & Campetius in suo tractatu, de dote, 1. par. quæst. 79. & Bartholemæus Socinus consilio 123. in princip. incipit, suprascriptum, & Felin. in capit. tertio loco, de præsumpt.* Sensit idem *Bald. in l. cùm in te, in princip. 1. C. de donat. ante nupt.* intellige quando præcesserunt sponsalia: aliàs per solam traductionem ad domum viri, non præcedentibus sponsalibus, non videntur sponsalia contrahi: vt dicit text. not. in *l. quæsitum, ff. de sponsal. & in cap. ex parte suprà de restitut. spol.* quia licet mulier consenserit ductioni, non tamen ideò consensit nuptiis contrahendis: & consentire potest, vt concubina. ita dicit *gloss. in d. l. quæsitum.* Traductam autem intelligo sponsam, non solùm quando sponsus eam ad domum suam traduxit: verùm etiam, quando sponsus transiuit ad commorandum cum sponsa in domo ipsius sponsæ: quoniam vtroque casu sponsa dicitur traduci, non traduceere: vt notatur in præallegatis iuribus. In cuius signum cauere solent sponsæ, ne mariti limen pedibus attingant, sed translatæ introeant: vt declarent, non sua sponte, sed quodammodo vi coactas, solitum pudorem amittere. Qua ex re apud priscos illos, cùm certis diebus, tum verò Calendis omnibus, quæ Iano dedicatæ sunt, virgines duci religio fuit: eò quod eis vis quodammodo fieri videretur: quod tunc piaculum fuerat: vt latius prosequitur *Franciscus Barbarus in suo eleganti libello, de re vxoria, lib. 1. capit. 8.* Vnde Gorgon illa superba mulier, meritò vituperari potest, quæ an ad virum proficisceretur interrogata: Non equidem, inquit, sed ad me vir, cùm vxor penè sit famula viri, vt *c. hæc imago 33. qu. 5.* & sibi debeat seruire, & obsequi: vt in præcedentibus dictum est. ¶ Confirmari potest opinio tali ratione, quando vxor non est traducta, non videtur inter sponsos tanta domesticitas, nec tantus amor, nec per consequens eadem ratio prohibitionis, sicut quando vxor iam fuit traducta. ideò meritò talis donatio benè valebit, ita dicit *Io. de Imo. d. §. Lucius.*

¶ Ad quod bene facit, quod voluit *Franciscus de Aret. in l. si diuortio, 3. col. ff. de verb. oblt.* vbi dicit, quòd † sicut confessio facta per maritum 2
ante matrimonium de dote recepta, non præsumitur facta animo donandi: vt singulariter concludit *Ioan. And. in addit. ad Specul. isto titul. in rubric. Bald. in l. penult. §. mulier, ff. solut. mat.* Sic etiam, *b* quando esset contractum matrimonium per verba de præsenti, sed nondum consummatum. quod tene menti, quia est valde notandum, & alibi non legi. Et ratio huius est secundum eum: quia ante matrimonium consummatum non præsumitur esse tantus affectus inter eos: quia non est inter eos tanta domesticitas, sicut post. Nam constante matrimonio sæpe vir blanditiis mulieris flectitur: vt *l. si. C. si quis aliquem test. probi.* vnde disparitas affectionis facit, quòd non ita de facili præsumatur donatio ante matrimonium consummatum, sicut post. Ita ergo videtur dicendum in casu nostro, vt valeat donatio inter sponsos de præsenti ante copulam. Subdit tamen *Ioan. de Imola in dicto §.* quòd hoc dictum Azonis non possit practicari in partibus Lombardiæ, vbi vir post desponsationem conuersatur in domo vxoris, habendo secum copulam, antequam traducatur, & facit festum nuptiarum. Idem vt audio fit apud Cantabros, & VVandalos. ¶ Sed meo iudicio nullibi hoc dictum practicari potest: tum quia contrarium tenuerunt plerique, vt *Cyn. & Bald. in d. l. cùm inte. & Bald. in l. cum desponsa. eod. tit.* vt refert *Alexand. consi. 142. pen. colum. versi. item respondeo, 5. vol. Salycet. in d. l. pen. Bartholemeus Socinus consil. 123. colu. 2. versi. sed his non obstantibus*, qui pulchrè loquitur, videas rogo. Tum quia, vt mihi videtur, non potest iure sustineri, cùm sit contra casum expressum, cui nullatenus responderi potest, in *l. penult. ff. isto titul.* qui dicit donationem inter coniuges non valere, nisi ante matrimonium contractum facta sit. quod de consensu intelligitur, quem text. sic allegauit & inducit gloss. in *l. 3. ff. isto titul. in ver. concubine, & Bald. in l. vnica, in fi. C. de vsucapion. pro dote & ipsemet Ioann. de Imol. in l. Mania. in fi. princip. ff. sol. ma.* refert & sequitur *Alexand. in d. l. si socer, in finalibus verbis, & Franciscus de Aretio in d. l. si diuortio, in fin. ff. de verbor. oblig.* ¶ Ad idem est bonus text. iuncta gloss. in *versi. concubinæ in l. 3. ff. isto titul.* vbi dicitur, quòd † matrimonium dicitur, & maritus & vxor dicuntur, contractis 3
duntaxat sponsalibus, per verba de præsenti, licet non interueniat carnalis copula. & sic concludit *ibi gloss.* quòd sicut prohibetur donatio

intet coniuges, constante matrimonio, seu inter
virum & vxorem: ita & matrimonio non con-
summato, ex quo interuenit consensus de præ-
senti. Et quamuis ibi glo. dixerit hoc procedere
de iure canonico: tamen dico idem de iure ciui-
li: vt probatur in *authent. de nuptijs*, §. *nupt. & ibi*
bona gloss. collat. 4. Ad validitatem enim matri-
monij, nec de iure canonico, nec ciuili, est ne-
4 cessaria ductio ad domum, nec † copula carna-
lis: vt voluit gloss. in *d. l. cùm te. C. de donat. ante*
nup. est tex. in *l. mulierem, & l. denique, ff. de ritu nup.*
& in l. nuptias, ff. de reg. iur. . Nam & vxor quan-
doque ducit virum, vt *l. si ignorans, ff. sol. ma.* So-
lus enim consensus est, qui facit matrimonium:
vt *ca. 1. & cap. cùm locum, suprà de sponsa. & c. fi. de*
sponsa duor. & c. sufficiat, & c. cū initiatur, cum multis
sequentibus 27. q. 2. & c. vnico de voto. lib. 6. Vndè ad
5 esse † matrimonij non est necessaria ductio ad
domum sponsi, etiam de iure ciuili: vt suprà di-
xi, & tenet gloss. apud Legistas singularis in *l. cui*
fuerit, ff. de condi. & demonst. vbi est bonus textus
adde bonam glo. in §. *pe. Instit. de excusa. tu. in ver.*
maritum, in fi. & ibi not. *Angel. in princip.* qui vult,
quòd statutum in vxore, habeat locum in spon-
sa, & econtra. ¶ Ex his infertur, quòd *titulus,*
vndè vir & vxor. habet locum non solùm in v-
xore traducta, & cognita, sed etiam in sponsa
de præsenti. ita tenet *Bald.* si benè aduertatur, in
l. certum 5. co. ver. sequitur videre, de bono. pos. vndè vir
& vxor, & l. 1. C. vnde vir & vxor. quem simplici-
ter refert & sequitur *Lud. Bononius in tractat. de*
successionibus ab intestato, in suis additionibus ad Ma-
thesilanum, charta 3. ante finem, 2. colum. Idem
latius firmat *Nicolaus de Vbal. in suo tractatu de*
successiom. ab inte. 4. parte in princip. qui dicit, se sic
consuluisse in contingentia facti, de quo sta-
tim subiiciam. ¶ Et hinc est, quòd dispositio
authent. præterea, C. vnde vir & vxor. qui loquitur
in vxore, vt constante matrimonio sine dote
vxor inops succedat marito locupleti præce-
denti, secundum formam ibi traditam: habet
etiam locum in sponsa de præsenti nondum
traducta, vel cognita. ita tenuit solus *Francisc.*
de Pepis in repetit. d. auth. præterea, 2. col. motus ex
aliquibus fundamentis, de quibus suprà, & per
cap. coniux. 27. quæst. 2. vbi coniunx vocatur etiam
ea, quæ concubitu cognita non est. tene menti
illud dictum, quia est nouum. & vide *Bart. in l.*
C 6 *nihil ff. re. amotar.* ¶ Hinc etiam, quòd [c] sicut †
mater filiorum, mortuo patre, quæ transiuit ad
secundas nuptias, non potest, esse tutrix eo-
rum: vt *l. omnem, C. ad Tertull. & in l. 2. cum au-*
thent. ibi posita, C. quando mu. tut. offi. fun. po. & c.
A * *ex parte, M. suprà appel.* sic quando [a] * contraxit
sponsalia de præsenti. Mirabile dictum est
Specul. titul. de tutore §. nunc dicendum 5. colum. ver.
item excipitur, refert & sequitur *Bart. in l. si quis*
sub conditione, ff. de testam. tutel. 8. col. ver. quæro an
statum, & Ludouic. singulari 222. incipiente, tu ha-
bes, Bald. §. nos autem 9. colum. ver. & per hoc, Inst.
de Attili. tutor. idem tenet *Lucas de Penna in l. fin.*
col. 1. C. de incolis lib. 10.

¶ Hinc est etiam, quòd licet matrimonium
per † verba de præsenti contractum, non fuerit 7 D
copula carnali consummatum: [d] nihilominus
vacant beneficia, quæ quis habet, vt volunt
domini de Rota, in decisionibus nouis. 26. incipit, si
impetratur beneficium. quæ hodie reperitur sub
titulo de clericis coniugatis [b] *. B *
¶ Hinc est etiam, quòd si † legatum fiat mu- 8
lieri pro dote, vel in tempus nuptiarum: si qui-
dem fiat maiori, intelligendum est de die festi-
uitatis nuptiarum: vt *l. sancimus, C. de nup.* & in-
tellige festiuitatem nuptiarum, quandò matri-
monium contrahitur per verba de præsenti,
posito quod ad domum viri non sit traducta:
vt *l. cum fuerit*, & ibi not. *ff. de condict. & demon-*
strat. ita notabiliter dicit *Bart. in l. Titio centum §.*
fi. col. fi. ff. eo. tit. quod tene menti.
¶ Hinc est etiam, quòd [e] si dictat statutum, E
vel factum est pactum inter coniuges, quòd v-
xore præmortua sine liberis, maritus lucretur
dimidiam dotis: si præmoriatur sponsa de præ-
senti dotata, ante ductionem ad domum, &
carnis copulam: sponsus seu maritus lucrabitur
dimidiam dotis. ita sensit *Bart. in l. nihil ff. rerum*
amot. atq. illius text. & in *l. 1. in princ. C. vnde vir &*
vxor. & ibi etiam *Bal. Pau. Lud. Salyc. Iason 1. col.*
ver. 2. ista regula, vbi firmant legem illam, quæ
loquitur in vxore, habere locum etiam in spon-
sa de præsenti: secus dicunt in sponsa de futu-
ro: quæ licet aliàs habeat priuilegia competen-
tia vxori: vt est text. notab. in *l. 2. §. fi. cum l. seqq.*
& in princip. l. sequentis, ff. de priuil. credi. tamen
non habet priuilegium succedendi sponso ab
intestato, quia nondum est perfecta aliqua affi-
nitas: vt *l. quod seruus, ff. de condictio. ob causam.*
hanc partem expressius tenet *Bald. in leg. sanci-*
mus, C. de nuptiis, & in l. Deo nobis, C. de episcop. &
cler. 3. colum. versiculo, sed iuxta hoc pone. & ibi Ra-
phael Fulg. & latius *Paul. de Castro ibidem, & in*
l. si ante nuptias, & in l. si marito. §. 1. ff. solut. ma-
trimon. & in l. si donaturus, §. si quis indebitam, ff.
de condiction. caus. dat. & latius *consilio 123. incipit,*
super primo quæsito. Idem tenet *Raphael Cuman.*
in d. l. nihil, & in d. l. si ante nuptias, Angel. in lege
1. C. de impo. lucra. descript. Anchar. in repetition. cap.
1. suprà de constitut. charta 41. in 14. qu. principali,
versiculo, quæro de quæstione quæ mihi occurrit de
facto. Hoc idem firmat multis fundamentis
Angel. de Aretio in §. fuerat ante Institut. de actio.
charta 17. versiculo, quæro de quæstione quotidiana.
Et subdit, quòd hæc opinio seruatur in practi-
ca: maximè si iam maritus ante mortem vxo-
ris cœperat sustinere onera matrimonij in ve-
stibus, & aliis, vt docet experientia. Dicit etiam,
quod quamuis ista expensa & damnum mari-
ti non sit tantum, quantum esset lucrum do-
tis: tamen integram medietatem dotis debet
lucrari, & haberet, prout statutum disponit,
argumen. *legis, creditor. §. inter maritum, ff. man-*
dat. qui est bonus textus. Sicut econtra potest
contingere, quod dotis fructus, vel etiam
dimidia proprietatis dotis, vel forte tota dos
non

non sufficeret ad oneta matrimonij inchoandi, siue iam inchoati,& copula carnali consummati. Nam vt videmus quotidie, antè quàm sponsus traducat sponsam;& in ipsa traductione facit magnas expensas, & ferè expendit totam dotem in vestibus,ornamentis,& in conuiuio, & in musicalibus, & similibus. Et si postea vellet illa ornamenta,& vestes vendere,non reperiret dimidiam eius quod expendit, & tamen nihilominus maritus tenetur sustinere oneta matrimonij: vt *l. pro oneribus*, *C. de iure dot. & c. salubriter infrà, de vsuris*. Vnde ista quodammodo dependent à fortuna, & maritus in effectu videtur emisse istum casum, sicut quemcumque alium, vt *l. in vendendo, & l. finali. ff. de actiou. empt.* habebit ergo maritus hoc casu dimidiam dotis sponsæ de præsenti, etiam nondum traductæ ad domum, nec carnaliter cognitæ. Hanc etiam partem, vt dixi, tenet *Fulg. in dicta l. Deo nobis, C. de episcopis & clericis*. dicens se ita aliàs consuluisse, cum pluribus doctoribus. Istam etiam sequitur *Campetius in suo tractatu de dote, 5. parte, quæst.13.* per plura fundamenta, quæ videas per te. & dicit, quòd ista seruaretur in practica. idem tenet *Nicolaus de Vbaldis in dict. tract. de successionibus ab intestato. 4. parte, in fi.* ¶ Et hanc teneas, quamuis contrarium teneat *Petrus de Ferra. in sua practica, in forma libelli, quo vxor agit ad dotem, in parte, vxor quondam, in 2. colum.*

9 dicens, quòd † promissio, vel dotis datio, videtur facta sub conditione, si ipsa sponsa virgo ducatur ad domum viri: prout fieri solitum est ab omnibus, argum. *l. stipulationem, ff. de iure do. & l. non enim, l. promittendo, in princip. ff. eo.* Vndè cum defecta & non impleta fuerit conditio, debet cessare ipsius dotis lucrum, & acquisitio:& hanc partem videtur consuetudo inclinasse, secundum eum. Idem latius firmat *Abbas in c. ex publico, in princip. suprà, de conuersione coniugatorum*, per illum text. dicens se sic consuluisse. & est suum consilium primum, *primo volu. & in c. tertio loco, de præsump.* qui laté & pulchrè loquitur. ¶ Idem tenet *Salyc. in d. l. cum in te. C. de donat. ante nup.* per rationes satis exquisitas: quibus respondere potius esset laboriosum, quàm subtile: sunt enim rationes suæ, vt inquit *Pau. de Castro, vbi suprà*, satis friuolæ, si benè inspiciantur, cum vadant per grammaticales expositiones vocabulorum: dicendo, quòd vxor dicitur, quasi in vsu viri, & maritus dicitur quasi maris ritus, &c. quæ verba penes legistas debent esse derisoria: quia statutum & statuentes non considerarunt tales expositiones, quæ paucis notæ sunt: sed potius communem vsum loquendi, secundum quem vxor & ma-

10 ritus dicuntur statim, quòd † matrimonium est contractum per verba de præsenti: vt in iuribus suprà allegatis. ¶ Quæstio namque vocabulorum, pertinacibus est relinquenda, vt dicit *gloss. in rubrica, ff. solut. mat. & in l. 2. in verbo, vocabula, C. de consi. pec. & Innoc. in c. quia verisimile, in fin. de præsumpt.* Ad esse ergo matrimonij, & ad verificationem statuti, non est necessarium, quòd vxor seu sponsa traducatur ad domum viri, nec ab eo carnaliter cognoscatur. ¶ Quinimo, quod plus est, dato quòd statutum requireret ductionem vxoris, & copulam carnalem: vt puta, quia statutum diceret, in matrimonio copulato, &c. adhuc sufficeret matrimonium contractum per verba de præsenti, si per sponsam stetisset, quominus duceretur: vt voluit *Bald. in l. non fine, C. de bonis quæ liberis.* ad quòd benè facit *l. in executione, in fine, ff. de verb. oblig. & in l. si rem. ff. de præscript. ver. §. fi. & l. iure ciuili, ff. de præscript. verb. secundum Paulum vbi suprà.* ¶ Contrarium tamen sentit *Bald. in cap. capellanus, in fine, suprà, de feriis*, dicens, quòd fuit quæstio de facto, quòd vir debebat lucrari dotem, si vxor præmoreretur matrimonio copulato. dicit ipse, quòd matrimonium copulatum dicitur, quando est consummatum per carnalem copulam, non antè. Aliàs frustra de copula statutum fecisset mentionem, vt *C. de nupt. sancimus.* secundum eum. quia matrimonium per consensum initiatur, & per copulam perficitur, secundum *Bald. in c. ex transmissa. in fi. suprà de restit. spol. & in c. pen. suprà de probat.* de quo latius dicitur paulò suprà, §. operatur alium & secundum effectum, sed *idem Bald. consi. 277. in secunda parte incipit, consuetudo*, nititur concordare opiniones dicens, quòd si per sponsam stetit, quominus duceretur, vel per casum fortuitum sine culpa viri. vt puta, quia mulier præmoriatur: tunc vir debet lucrari,& sic procedat prima opinio. secus si per maritum, vel eius culpa: vt ibi latius per eum. Idem fuit de mente *Salyceti, in d. l. cùm te, in fi.* dicens, quòd si mulier ducta esset ad domum, vt viro coniungeretur: si ante coniunctionem decessit, tunc vir lucrabitur partem dotis debitam à statuto, quia pro † coniuncta & copulata 11

habetur, quæ de proximo copulanda erat, arg. *l. pe. ff. de mili. test. & Instit. de donat. §. fi.* & quia cessat potissimè ratio tenentium contrariam partem, secundum eum: ad quod faciunt multa, quæ supra adduxi in alio proposito, co. 154. §. imo fortius. ¶ Postquam ista scripsi, reperi dominum Felinum hunc articulum examinasse vltra omnes in *rubrica suprà de sponsalibus, colum. 2. ver. ex prædictis infertur.* quem hactenus non videram, testis est mihi Deus: & ex his quæ ipse cumulauit, & ego hic retuli, haberi potest hic veritas huius articuli. ¶ Adde, quòd sponsus debet traducere sponsam ad domum suam, non autem debet expectare, quòd traducatur ab ea: vt *leg. pen. §. virgini, ff. isto titul.* quem text. ad hoc allegat *Bald. in c. iurauit, pen. col. suprà de probat.* & est ratio secundum eum, † quia magis dignum trahit ad se minus dignū. 12

aliquando tamen vxor traducit virum ad domum siue domicilium suum: vt dicit *Bald. in l. fi. in princip. C. si à non compe. iur.* quo casu dicit † inspiciendam consuetudinem domicilij mu- F

lieris, vbi est celebratus cõtractus dotis,* & est A *

magna

magna limitatio ad l. exigere dotem, ff. de indic. &
hoc idem disponit hodie l. regni 4. partit. tit. 11. l.
24. quam benè notabis. Et secundum eam plu-
ries vidi iudicari in cancellaria, de quo vltra o-
mnes vide Andream Siculum in consi. 4. 1. parte, A-
lex. consi. 100. 1. volumine, per doctores nostros, in ca. 1.
13 suprà de sponsa. An † autem vasallus cognoscens
sponsam domini, perdat feudum, sicut quando
cognouit vxorem: vide Aluarotum in cap. 1. quib.
mod. feudum amit. & Iacobinum de sancto Georgio in
tractatu feudorum, fol. 32. col. 3. ver. quid in sponsa.
14 vbi videre poteris. Adde prædictis, quòd † con-
iux dicitur non solùm illa, quæ ducta est: sed &
illa, quæ ad ducendum est parata, 27. quæst. 2. §.
iuxta, & ibi no. de quo videas Luc. de Penna, in l.
his solu co. 1. C. qui militare non pos. li. 12. Adde et-
iam, quòd tunc sponsa dicitur in plena pote-
state viri, quando ab eo est carnaliter cognita,
secundum Bal. in c. iurauit, de proba. & dico latius
infrà, cùm agitur de acquisitis per sponsos.

ADDITIONES.

A * ¶ Adde hoc extendendum singu. quòd imò tutelam perdat, etiam si matrimonium sit nullum, ita tenet Baldus in c. ex parte, M. de appellat. col. 3. versi. quæro si mater, quod refert sequendo Ias. in l. vbi pac. col. pen. versi. 2. ad idem, C. de transactio. & vid. Bald. vbi suprà declarantē hoc procedere, quando interuenit copula, secus si non interuenit, quia maritus erat senex, vel pupillus: licet Ias. illum referat simpliciter.

B * ¶ Adde, hoc procedit etiam, si sponsa nondum cognita, religionem ingrediatur, quia non per hoc recuperat beneficia, tenent Archid. & Domin. in c. placuit 32. dis. Item adde, etiam si tale matrimonium esset nullum, puta cum consanguinea, aut aliàs nota. Ioann. And. in c. Ioannes, de cleri. coniu. & refert Iason illud sequendo in l. vbi pactum, C. de transac. pe. col. ver. 1. facit, refert Ludouic. Rom. huic opinioni assentiri in consil. 283. incip. dubitatur primò in 8. colum.

A * ¶ Adde, quòd eandem doctrinam dicit singul. Iason in l. cunctos populos, in 1. l. C. de sum. Tri. versi. 1. limita. vbi tamen dicit, quod contra de directo tenet ipsemet Bald. in l. cum quedam puella, ff. de iur. om. in eandem doctri. refert, & sequitur, & commendat Iason in d. l. cunctos populos, consi. 16. in 2. lectura. & etiam dicit solennem Felin. in ca. 1. pe. co. de sponsa. ver. 3. limita. vbi etiam nota. modificat, videlicet quod intelligatur, dummodo appareat, quod maritus intendit ibi perpetuò velle habitare, quod est not.

IOAN. BERNAR.

A ¶ Si autem non fuerit traducta.] Adde Ant. Gomez l. 53. Tauri num. 66. versic. octauus est. & Did. de Segura in l. 1. §. si vir vxori, num. 13. Catell. Cott. in memorabil. versi. donationes inter virum & vxor. & nunquid appellatione vxoris comprehendatur sponsa de præsenti nondum cognita, vel traducta, & vnde dicatur vxor, & quid differant inter se, maritus, sponsus, vxor, sponsa, sponsalia & nuptiæ, vide per Fanucium de lucro dotis, gloß. 2. per totam, vbi sat multis citatis prosequitur quæstiones de quibus author in isto §. meminit, & vide Corras. l. qui liberos de ritu nuptiarum, nu. 17. cum præcedentibus, & Ioann. Brunell. de sponsalibus conclus. 1. num. 22. cum præced. & sequent. & quæ ex nostris tradit Auendañ. respons. 10. quorum scriptis latè traditur nunquid appellatione vxoris comprehendatur sponsa. vltra quos vide Tiraquell. in ll. connubialibus in lege 15. per tot. & Dueñas, reg. 221. ampliat. 1.

¶ Sic etiam quando esset contractum matrimonium per verba de præsenti.] Vide Couar. lib. 1. resol. cap. 7. num. 6. ver. quod si confeßio dotis receptæ. & adiungito quæ dixi sup. §. 51. nu. 4. circa vim huius confessionis maritalis. B

¶ Quod sicut mater filiorum.] Vide Bal. in l. omnem nu. 10. C. ad Tertull. Cifuent. l. 6. Taur. n. 3. & pulchrè Cou. de sponsa. p. 2. c. 3. nu. 6. §. 9. & Socinum Iuniorem, in consi. 8. num. 4. vol. 1. Roman. singul. 222. Matth. Afflict. decis. 357. nu. 4. Boërium decis. 267. & rursus Bal. in c. ex parte in de appellat. num. 20. C

¶ Nihilominus vacāt beneficia.] Vide totam decis. 1. de cleric. coniug. in nouis, & rursus de sponsal. decis. 1. in antiquis, & Staphil. de literis grat. fol. 73. & ex nostris Couar. de sponsal. 2. parte c. 6. §. 3. num. 4. & Minchac. de succeß. progres. par. 1. lib. 3. §. 22. nu. 45. & circa amplificationem quam episcopus Bernard. hic facit ex Ias. in l. vbi pactum, C. de transact. vt conclusio autoris nostri procedat etiam si matrimonium millies contractum sit, ac tum etiam quòd si contrahatur cum impubere, & an ipso iure, vel per sententiam iudicis beneficia his casibus vacent, vide pluribus allegatis per eosdem Couarr. & Minchac. vbi suprà, per quos diligenter diuersæ nostratum opiniones referuntur & explicantur. D

¶ Si dicat statutum.] Vide Corras. l. qui liberos de rit. nuptiarum, nu. 5. cum pluribus sequent. & Brunell. de sponsal. conclus. 1. nu. 23. & omnium latissime Fanucium de lucro dotis glo. 2. vbi per multas colūnas, exemplis & autoribus multis prosequitur hanc conclusionem, & ante eum lege Felin. c. tertio loco, de præsumptio. num. 1. & 2. E

¶ Inspiciendam consuetudinem domicilij mulieris.] Adde secundum Bernard. hic Iason in l. cunctos populos, C. de sum. Tri. & Felinum c. 1. pen. co. de sponsal. ver. tertiò limita: vltra quos vide tu multos allegantem, multaque dicentem Fanucium de lucro dotis gloß. 9. num. 1. cum sequent. per totam fere gloßam. & ex nostris circa istam conclusionem, & explicationem text. l. 24. tit. 11. par. 4. quæ hic allegatur. vide autorem infrà §. 60. ad fin. & Gregor. gloß. f. in dict. l. 24. & Roderic. Suarez l. 1. titul. [de las ganancias.] libro 3. Fori. versicul. sexto limita. & Simancas de heretic. cap. 9. num. 94. & Anton. Gomez lege 50. Tauri, numero 75. Villalobos versicul. domicilij, num. 98. Couarruuias de sponsal. parte secunda cap. 7. in princip. num. 8. F

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio facta sponsæ, quæ nondum est viri potens, an valeat.*
2. *Donatio facta sponsæ de futuro valet.*
3. *Virginem minorem duodecim annis corrumpens, non debet pœna mortis puniri, sed deportari debet: secus in virgine matura.*
4. *Legatum factum mulieri, quando nupserit, non debetur ei antequam viri potens esse cœperit, licet prius nupserit.*
5. *Actus actiuorum sunt in patiente benè disposito.*
6. *Donatio facta in locum donationis anterioris, an valeat.*

.LVI. ET redeundo ad illud, super quo principalis nostra dirigebatur intentio, scilicet
ad donationem factam inter sponsos de præsenti: licet regulariter non valeat, vt in supe-
1 rioribus dictum est: intellige, † nisi sponsa illa
de præsenti nondum esset viri potens: nam
tunc benè valet donatio sibi facta à sponso.
Casus est singularis in *lege pen. ff. isto titul.* ratio
potest esse, quia ex quo ipsa non est viri potens, & sic est impubes: verba de præsenti prolara inter eos, quamuis matrimonium contrahere intenderent, iuris fictione seu interpretatione fuerunt sponsalia de futuro: vt in
2 *cap. vnico. de desponsat. impube. 51. 6.* † Donatio
autem facta sponsæ de futuro valet: vt *lege, inter eos, & lege, cum hic status, §. si quis sponsam, ff. eod. cum alijs pluribus, de quibus suprà in principio.*
& sic non est mirandum, quòd valeat donatio, quam facit sponsus de præsenti, sponsæ de
præsenti, quæ nondnm erat viri potens: cùm
in vetitate non possit dici sponsa de præsenti,
sed potius de futuro. Facit ad prædicta, quod
in simili dixit *Gulielmus*, quem refert *Bald. in
l. si quis non dicam rapere, in fine C. de episcopis &*
A 3 *clericis.* quod si ª quis † deflorauit quandam
mulierem minorem duodecim annis, non debet sibi imponi pœna mortis: sed debet deportari. Quia aliud est de virgine matura, quæ
perdit virginitatem, quæ nunquam potest restaurari: nam est confirmatum delictum ab agente in passam. Aliud est in pupilla, quæ non
potest virginitatem perdere: vnde minor pœna imponitur, quia respectu passæ illud maleficium est magis attentatum, quàm perfectum
& consummatum. & dicit, quòd est casus in
l. si quis aliquid, §. qui nondum viri potentes, ff. de pœnis, & in l. si vxor. §. si minor. ff. de adulter. Ad
idem facit *l. si stuprum, §. fi. ff. de iniuriis, & in
l. si seruus seruum, §. si oliuam immaturam, ff. ad
legem Aquiliam.* vbi si quis stuptauit virginem
nondum viri potentem, non tenetur actione
iniutiarum: vt *d. §. fi.* quia virginiras potest restaurari secundum doctores. idem de eo, qui
oliuam immaturam decerpserit: vt *d. §. si oliuam*, de cuius intellectu vide ibi doctores &
*Abb. in c. nouit. de iudi. col. 11. versic. 3. oppono Titius
&c.* ad idem *l. pen. ff. quando dies legat.* vbi † lega- 4
tum factum mulieri, quando nupserit, si ea
minor, quàm viti potens nupserit, non antè ei
legatum debebitur, quàm viri potens esse cœperit: quia non potest videri nupta, quæ virum
pati non potest. Ex istis infertur, quòd licet *l. 8. tit. 1.*
per leges Tauri, de quibus suprà, filiusfamilias *li. 5.*
vel filia, per contractum matrimonij, cum solennitate velationum, efficiantur sui iuris, debet intelligi, dum tamen sint apti ad copulam
carnalem, aliàs secus. Item potest inferri, quòd
tunc sponsalia de futuro, transeunt in matrimonium de præsenti, quando mulier esset viri
potens: non autem si non esset viri potens, &
fuit de facto stuprata: vt sentiunt doctores, *Abbas & alij in c. continebatur, & in c. à nobis, de desponsat. impu.* † actus enim actiuorum sunt in pa- 5
tiente benè disposito, vt inquit *Philosophus.* &
probatur in *c. venerabilem, de electione.* Ad idem
facit, quod voluerunt *Ia. de Rau. & Pe. in l. non
sua, C. de bo. quæ libe.* quos refert ibi *Bald. 1. co.* vbi
dicunt, quòd stante statuto, quòd filia dotata
debeat esse contenta dote, & non succedat
cum fratribus, si pater assignauit, & exbursauit
dotem pro filia nondum nnbili, nec ad matrimonium apta, quæ contraxit matrimonium,
sed iuris fictione sunt sponsalia de futuro, in *c.
vno. de desponsat. imp. lib. 6.* nihilominus succedet
cum fratribus cum agatur de odio sponsæ. Ecce, quòd fœmina nondum viri potens non iudicatur integra, & persecta, vndè marito donatio sibi facta valet. ¶ Idem dicas, si sponsus
de præsenti donaret sponsæ de præsenti aliquid
in locum † donationis ab eo factæ ipsi sponsæ, 6
cùm erat sponsa de futuro, quæ quidem donatio tunc non valnerat, quia forte donara fuit
res aliena. Vndè donatio postea secuta loco
primæ, licet facta fuerit post sponsalia de præsenti, & sic constante matrimonio, benè valet: vt est text. multum singularis *in lege, si donata res, §. 1. ff. isto tit.* quem ad hoc miro modo
extollit *Ludouic. consil. 146. in fi. incipit, ista quæstio.* & facit secundum eum text. in ratione
sui, in *l. filia §. Titia. ff. de condict. & demon.*
Ratio huius potest esse, quamuis ipse non dicat. quia sicut valuisset donatio inter sponsos
de futuro, si res donata esset donatoris: vt *d. l.
inter eos, & l. cum hic status, §. si quis sponsam, ff.
isto tit.* sic etiam debet valere ista donatio nunc
facta, subrogata loco illius, quia debet sapere
eius naturam. vt *ca. ecclesia sancta Maria, vt suprà lite pend. cum concor.* ¶ Idem si fiat donatio
reciproca inrer sponsos de præsenti: vt puta,
quia alter alteri, & econuerso aliquod ornamentum donauit, vt quotidie fit, quoniam tali
casu valida est donatio, etiam inter virum &
vxorem: vt *d. l. quod autem, §. si vir & vxor, ff. isto
titul.* vbi est text. sing. & tenent *Pe. Cy. Bal. & alij
in l. si pater puellæ, C. de inoffi. te.* & ita dicit *Ludouic. consil. 146. 2. col. in princip.* de quo latius dixi
suprà in 2. limitatione, §. 5.

ADDI-

ADDITIO.

A ¶ Si quis deflorauit quandam minorem.] Vide *Ioan. Fabr. in §. item lex Iulia inst. de publ. iudic. & Signorol. de homed. consi. 217. Carrer. practic. criminal. §. homicidij species, num. 16. & Fanuc. de lucro dotis gloss. 2. n. 82. Baëtium, de dotibus §. 18. nu.* 10. pleniusque *Ant. Gomez. l. 81. Tauri, nu. 42. & Greg. glo. a l. 2. ti. 31. p. 7. & Matth. de Afflict. in const. Neapolit. tit. de rapt. & viol. num. 16. lib. 1.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Matrimonium præcessisse præsumitur per traditionem sponsæ ad domum.*
2. *Consensus signa sunt læta festiuitas.*
3. *Sponsalia de futuro transeunt in matrimonium de præsenti per traductionem vxoris ad domum.*
4. *Professus censetur nouitius, qui actibus professorum se ingerit.*

§. LVII. SED quamuis, quo ad validitatem matri-
1 monij, & quo ad prædicta, nihil operetur † traductio sponsæ de præsenti ad domũ sponsi, nec carnis copula: operatur tamen vnum effectum satis singularem: facit enim præsumi matrimonium præcessisse: vt probat text. & ibi no. *Bald. in d. l. cum in te. C. de don. ante nupt. in finalibus verbis*, & hoc ideò secundum eum, quia communiter accidit, quòd sponsa si ducitur ad domum sponsi, nisi prius contrahatur matrimonium: & valet arg. à communiter accidẽtibus: vt *l. neque natales, C. de probat. & cap. 1. suprà de cle. non resid.* ¶ Quinimo hoc ipso, quòd sponsus de futuro traducit sponsam ad domum suam, transeunt sponsalia in matrimonium, etiam citra carnis copulã: vt notanter voluit *Ioan. And. in c. fi. sup. de sponsal. Ant. in c. ex parte de resti. spol.* per illum text. tenet *Bald. in d. l. cum in te.* tactum not. per eum in *l. Deo nobis, C. de epi. & cler. per Bar. & Imol. in l. cùm fuerit, ff. de condict. & dem.* signa
2 † enim consensus sunt læta festiuitas, arg. *ff. ad munic. l. si quis instructi. & C. publica lætitia vel consulum, l. vnica lib. 12.* ¶ Ad idem est bonus text. in *l. mulierem, ff. de rit. nup.* iuncta gloss. vbi per traductionem sponsæ ad domũ sponsi, sponsa præsumitur vxor.

¶ Quod tamen intelligit *Bald. ibi*, quando verba fuerunt dubia, vel non apparet an de præsenti, vel de futuro sint prolata: nam tunc per traductionẽ declaratur, quòd sint de præsenti, hoc idem videtur fuisse de mente *Salyc. in d. l. cum in te.* vbi dixit nota. quòd ex traductione in dubio, & sic vbi aliud non apparet, præsumitur præcessisse matrimonium per verba de præsenti. ¶ Idem dicas tu, si verba erant clara & expressa de futuro: cum iuramento: vt puta, si aliquis iurauit accipere aliquam in vxorem, postea in continenti ducit eam ad domũ: videntur ratificata sponsalia, & videtur eam in
3 vxorem accipere. Itaque † per traductionem ad domum sponsalia de futuro transeunt in matrimonium de præsenti, de hoc est text. singu. in *authent. quib. mo. na. effi. legi. §. quoniam col. 6.* & ibi no. *Ang.* de quo meminit *Præposit. Alexãd. in c. is qui. in fi. suprà de spon.* ¶ Hæc tamen intellige, quando traditio est facta cum solennitate, quæ solet adhiberi in traductione vxoris, vt notanter voluit solus *Abb. in d. ca. ex parte, pe. col. sup. de resti. spo.* motus arg. text. & quod ibi no. in c. *vidua sup. de reg.* vbi dicitur, quòd noui-
tius, † qui sponte se ingerit actibus professo- 4
rum, censetur professus: ita si sponsus de futuro sponte se ingerit actibus maritorum, faciendo id quod soli mariti facere cõsueuerunt, scilicet traducere sponsam ad domum suam, cum solennitate, quæ solet adhiberi in traductione vxorum: meritò videtur ipsam vxorẽ ducere. secus si aliàs sine solennitate.

¶ Intelligo, quando sponsi sunt ætatis legitimæ, & nulla interuenit violentia. aliàs secus, vt *d. c. ex parte, de restit. spol. & in cap. ex literis, de despon. impub.* ¶ Ex his infertur, quòd si dubitatur, an donatio inter coniuges facta sit ante matrimonium contractum, vel eo constante, attenditur traductio ad domum: & si de traductione constat, in dubio præsumitur facta constante matri. & non valet: vt *d. l. cum ante.* & tenet *Hostien. in summa, ti. de don. propter nup. §. si in fi. & Ioan. de Imo. in d. l. Mauia. in fi. princip.* Adde prædictis, quòd per traductionem mulieris ad domum viri, si ipsa post modicum tempus recessit, & ad domum suam rediit, non præsumitur à viro carnaliter cognita, nec ratificatur matrimonium, cui mulier coactum, meticulosumque adhibuit consensum. per ea quæ habentur in *c. ad id quod sup. de spon.* ita notanter cõsuluit *Ancha. consi. 210.* sequitur *Alexand. consi. 99. in fi. 3. vo. Iason in l. si ob turpem, ff. de condict. ob tur. caus. in fi.* dixi latius in c. 1. de his quæ vi, metúsve causa fiunt, col. 3. in meis recollectis.

ADDITIO.

¶ Circa materiam huius §. vide *Alciat. reg. 3. præsumpt. 38. Brunell. de sponsal. conclus. 12. Fanucium de lucro dotis glo. 2. nu. 7. & 8. & Conar. de sponsal. par. 1. c. 4. §. 2.* & quid in foro conscientiæ, vide per *Dom. Soto super 4. dist. 27. q. 2. art. 4.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Sponsam nondum traductam rapiens, an teneatur pœna raptus.*
2. *Sponsa cùm traducta est ad domum sponsi, statim est in eius potestate, & potest eam inuitam cognoscere.*
3. *Matrimonium consensu initiatur, & carnis copula consummatur.*
4. *Naturales & spurij tantùm non faciũt rempublicam.*

OPERATVR alium & secundũ effectum §. LVIII.
traductio: quia si sponsus rapit sponsam, postquam eam traduxit, non tenetur pœna raptus: sicut cùm rapit vxorem, in quam habet manus iniectionem, quia tenetur sibi reddere debitum: vt *l. sicut patronum, ff. de ope. liber. cum l. seq.* Secus tamen est in eo, qui † rapit sponsam 1
nondum

nondum traductam ad domum suam: vt *l. vnic.*
C. de rap. vir. secundum Guil. ibi. quem refert & se-
quitur *ibi Salyc. 3. col. & Bald. in l. raptores, in fin. C.*
de episc. & cler. & 7. partit. tit. 20. l. fin. de quo ta-
men dicendum, vt not. in *cap. cum causam infr. de*
rap. Idem voluit *Bald. in cap. iurauit, pe. co. sup. de*
2 *probat.* vbi dicit, quod cum † sponsa est tradu-
cta ad domum sponsi: statim est in eius plena
potestate, & potest eam inuitam cognoscere.
Secus si est in domo patris ipsius mulieris. vt *d.*
l. vnica. C. de rap. vir. Idem dicit, si forte distant
per aliquas dietas: nam dum est in itinere, non
debet eam opprimere: quia quod est in via,
nondum est in termino: vt *d. l. cum inter.* secun-
dum eum. Ratio prædictorum potest esse, quia
3 † matrimonium consensu initiatur, & carnis
copula consummatur. Vnde per consensum
efficiuntur vir & mulier vnum & idem volun-
tate & consensu animi: sed per carnalem copu-
lam fiunt vna caro. Nec est matrimonium ex
omnibus suis partibus perfectum, nisi interce-
dente copula, quæ etiam est principium gene-
rationis, & honorabilis perpetuationis generis
humani: sicut in animalibus nihil generatur,
nisi per coniunctionem maris & fœminæ: vt
l. 1. § pe. de iustit. & iur. & not. *in authent. de nupt. in*
prin. Vnde sine matrimonio respublica stare nõ
4 posset: quia † naturales tantum, & spurii rem-
publicam non faciunt: vt *ff. solut. matr. l. 1. & ff.*
de decu. l. generaliter. § spurios. ista sunt verba *Bal.*
in d. c. ex transmissa, fin. col. de resti. spol. idem sentit
in *ca. pe. sup. de probation.* Ad hoc igitur, vt mulier
sit in plena potestate viri, oportet quod sit ab
eo carnaliter cognita, vt sup. dictum est. & sentit
Bal. in l. non epist. C. de prob. Abb. in c. ex part. de restit.
spo. Io. Fab. in l. non sine, in final. verb. C. de bo. quæ lib.
Vnde ante hanc copulam & traductionem
non videntur communicanda lucra inter spon-
sos: vt infrà dicemus.

ADDITIO.

¶ Circa quæstionem istius §. quia est articu-
lus in praxi vtilis, & quibusdam nostratum ali-
ter & mirius intellectus erga sponsum non mo-
do de præsenti, verum etiam de futuro, qui an-
te copulam sponsam rapit. vide *Hipp. de Marf. in*
l. 1. C. de rapt. virg. numer. 90. & Matth. de Afflict. in
const. Neapol. libr. 1. titul. de rap. & violent. monial &
Greg. gloss. e. in l. 3. tit. 20. p. 7. quæ hic allegatur.
Ant. Gom. l. 80. Taur. num. 38. & 39. Couar. de sponf.
2. part. cap. 7. § 4. numer. 11. & nunquid pœna le-
galis euitetur contracto matrimonio inter ra-
ptam & raptorem, vide *Matth. de Afflict. vbi supr.*
& rursus *tit. de rapt. virgin. numer. 7. & Ang. de ma-*
lef. versic. [*che mi hai adulterato.*] *n. 57.* circa quod
vide hodie conc. *Trid. sess. 24. c. 6.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. Legatarius post aditam hereditatem non potest au-
thoritate propria rem legatam capere: alias perdit
ius, quod habet in re legata.
6. Res vxoris quocunque titulo quæsita, non capiuntur
propter delictum, seu condemnationem mariti.

Palacios Rub.

OPERATVR alium & tertium effectum tra- §. LIX.
ductio ad domum: quia licet sponsa de
præsenti, sicut nec quilibet alius, cui res legata
est à testatore, vel sponso, post aditam † hære- 1
ditatem, non potest rem legatam propria au-
thoritate capere: aliàs perdit ius, quod habet in
re legata. vt *l. nõ dubium. C. de leg. l. vna. C. quorum*
le. & l. 1. eod. titul. ff. cum concor. secus tamen est in
vxore iam traducta, quia illa potest sine metu
pœnæ rem sibi legatam à marito propria auto-
ritate capere. Itaque bonum cõsilium est vxo-
ri, quod sit velox in acquirenda possessione rei
legatæ. Ita not. dixit *Bald. in d. l. 1. in fin. C. quorum*
leg. facit in simili, quod diximus de vxore tra-
ducta ad domum viri: quia eo mortuo, potest
propria authoritate absque aliqua licentia
iudicis [a] remanere in detentione domus, quã A
cum marito viuente inhabitat iure familiarita-
tis, tãquam vxor. & eam potest propria autho-
ritate pro dote sua possidere. ita notatũ voluit
Bald. in l. 1. pen. colum. de non nu. pec. & in l. pignoris.
C. de pign. act. & in l. cum tibi. C. qui po. in pign. habe.
de quo exclamat *Iason May. in § item Seruiana*
17. column. Instit. de actio. & Bald. Nouellus in tracta.
priuilegiorum dotis 6. priuilegio, 13. limita. 2. colum.
bene facit text. in *l. si quis posthac. de bon damnat.*
vbi dicit, quòd † res vxoris ex quocunque titu- 2
lo quæsitæ, non capiuntur propter delictum,
seu cõdemnationem mariti: imo vxor sua pro-
pria authoritate potest illas capere, ne capian-
tur à fisco. & in hoc vltimo ille textus est sing.
secundum *And. Siculum in cap. ex literis sup. de pig.*
in princip. Idem est de arrhis sibi à marito dona-
tis, vt *9. partit. titul. 10. l. 8.* istud operatur tradu-
ctio ad domum, vt prædixi.

ADDITIO.

¶ Remanere in detentione domus.] Arti- A
culus hic est vtilis & frequẽs in praxi, ad quem
vide *Ang. & Aug. ibid. de delictis, versic. & eius bona*
publicamus, & Baptistam de san. Blas. de priuileg. do-
tal. centuria 2. num. 9. & ex Hispanis, *Gregor. gloss.*
f. in l. 9. titul. 2. part. 5. & autorem infrà § 66. num.
23. & peregrin. versic. creditor in parte quæro de vxo-
re. & Antonium Gomez in l. 51. Taur. numer. 48. Ca-
still. l. 4. Taur. vers. & nota quod. ac rursus *in l. 77. n.*
10. vbi etiam *Arias, num. 27.* & obiter *Suarez in l.*
8 tit. [*de las herencias.*] *libr. 3. For.* ante quos vidẽ-
dus *Angel. primus huius quæstionis autor ab aliis re-*
latus in l. si quis posthac. C. de bon. damn. & quæ di-
cunt *Bart. Bald. & alii, in l. si filiof. ff. sol. matrim.* &
plures in hac quæstione allegatos vide per *Hip-*
pol. de Marsil. in l. vnic. C. de rap. virg. num. 254. ver.
adde etiam.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM

1. *Traductio uxoris ad domum, hoc operatur, quod quicquid acquirit uxor, præsumitur acquisiuisse de bonis mariti.*
2. *Prælatus in dubio præsumitur acquisiuisse intuitu prælaturæ.*
3. *Concubina in domo amasij retenta, præsumitur acquisiuisse de bonis amasij.*
4. *Vasallus adulterans vxorem domini priuatur feudo.*
5. *Vxor repellitur à testimonio pro marito, & etiam concubina pro amasio.*
6. *Vxores duas viuentes habens, est infamis.*
7. *Concubinas duas retinens est infamis.*
8. *Emphyteosim accipere potest maritus pro se, & vxore sua: etiam amasius pro amasia, vel concubina, nisi sit emphyteosis ecclesiæ.*
9. *Vasallus immiscens se cum concubina domini, perdit feudum.*
10. *Acquisita inter amasium & amasiam in domo retenta, an communicentur inter eos.*
11. *Acquisita per vxorem, præsumuntur de bonis mariti, quamuis probetur vxorem fuisse adulteram, & nu. 14. & 18.*
12. *Natus in domo ex vxore, præsumitur filius mariti.*
13. *Natus ex concubina in domo retenta, præsumitur filius concubinarij: licet concubina aliquando diuertisset.*
14. *Acquisita per vxorem post mortem mariti, an præsumantur quæsita de bonis ipsius mariti.*
15. *Et quid de rebus quæsitis per clericum ante adeptionem beneficij, vel post.*
16. *Prælatus quicquid reperitur possidere post prælaturam, si non constat de titulo vel possessione antiquiori, præsumitur esse ecclesiæ, & nomine ecclesiæ possideri.*
17. *Filia si ante matrimonium aliquid quæsiuit, præsumitur ex bonis maternis acquisiuisse.*
18. *Vxor si constante matrimonio aliquid emat, & in instrumento dicatur, quod de sua pecunia emit viro præsente & assentiente, illa confessio tacita præiudicabit viro, vt pecunia non præsumatur de bonis suis.*
19. *Bona quæ in domo mariti, & vxoris simul habitantium reperiuntur, cuius præsumantur.*

§. LX. OPERATVR alium & quartum effectum
1 traductio: quia postquam vxor est † tra-
A ducta, quicquid acquirit, præsumitur [a] acqui-
sijsse de bonis mariti, vt euitetur suspicio turpis
quæstus. vt *lege, Quintus, ff. isto titul. & l. etiam. C.
eod. & glossa in l. cū oporteat, in ver. ex eius substantia.
C. de bon. quæ lib.* Canonistæ habemus *gloss. in ca.
Constitutus, in ver. communis, suprà de in integ. restit.
& in capit 2. infrà isto titul. & in capit. Sunt manife-
sta 12. quæst. 1. & 3. partit. titul.* 14. l. 2. Sicut in simi-
li dicimus in † prælato, quod præsumitur ac-
2 quisijsse in dubio, intuitu prælaturæ. vt traditur
in *c. Inquirendum, suprà de peculio cler.* de quo infrà
dicitur.

¶ Idem dicimus in rege, qui in dubio videtur
acquisiuisse intuitu suæ dignitatis: vt est text. &
ibi not. *Dominicus in c. ad apostolica §. sed ad hoc, in
princ. de re iudic. l. 6.*

3 ¶ Idem est in † concubina retenta in domo
amasij: quia quicquid acquirit, præsumitur ac-
A * quisijsse de bonis amasij. [a] * Istud est notab. di-
ctum *Bald. in l. 1. C. de naturali lib.* arg. illius text.
*in d. l. cum oporteat 4. column. ver. sed quæritur nun-
quid.* allegat ad hoc tex. in *l. fin. ff. de actio. & oblig.*
qui meo iudicio nihil probat. melius facit text.
in *l. item legato, §. parui ff. de leg. 3.* vbi æquiparatur
vxor & concubina, & non differunt nisi in di-
gnitate, vt ibi dicitur. Sicut ergo acquisita per
vxorem præsumuntur esse de bonis mariti: sic
acquisita per concubinam de bonis amasij, ne
plus operetur luxuria, quàm castitas. & tene
menti hoc dictum Bald. de quo meminit *Andr.
Sicul. in cap. 1. in princip. supr. de pecul. cleric.* & alibi
non legi. ¶ Facit ad hoc, quod in simili dicimus,
quod sicut vxor excludit fiscum à bonis viri, et-
iamsi non ducta: vt in *l. 1. C. vnde vir & vxor. & in
l. 2. ff. rerum amot. & l. Deo nobis, ver. & tantummo-
do, C. de episcopis & cler.* ita & legitima concubina
excludit fiscum: vt not. *gloss. in ver. legitima, in au-
thentic. de triente & semi. §. consideremus, columna 3.*
quam commendat *Platea in l. 1. 4. column. C. de
bonis vacant. libr.* 10. ¶ Et hinc est, quod sicut ma-
ritus potest defendere vxorem, & econtra: vt
voluit *Bald. in l. 1. 7. column. vers. tertiò quæritur, C.
vnde vi.* sic amasius concubinam, & econuerso,
secundum eum. ¶ Hinc est etiam, quòd sicut † 4
vasallus adulterans vxorem domini, priuatur
feudo: vt *ca. 1. in princ. quib. mod. feu. ami.* sic si ha-
buit accessum ad eius concubinam, secundum
Bald. ibi 7. column. ¶ Hinc est etiam, quòd sicut † 5
vxor repellitur à testimonio pro marito, tan-
quam eius domestica: vt dicit *gloss. in l. sed si quis,
in principio, ff. si quis cau. gloss. & Bartol. in l. 1. §. si vir.
ff. ad Syllani. & in l. præsenti, §. sanè, C. de his qui ad
eccles. confug. & in l. C. de testib. & in l. quicunque, C.
de re militar. lib. 12. & 4. quæst. 3. § item idonei. Bart.
in l. qui testamento, §. 2. in fin. ff. de test. Bald. Angel.
& Moderni, in l. si cum dotem, § si maritus, ff. sol. mat.
doctores nostri in cap. in literis, sup. de testib.* quamuis
super hoc vacillet *Specul. titul. de testi. §. 1. ver. sed
quid de vxore.* [b] * Sic etiam concubina dicitur B*
domestica: vt *l. Masurius in ver. in domo, ff. de ver.
sig.* ideò repellitur à testimonio, secundum *Bal.
& Angel. & Iason. in d. l. sed & si quis, in princip. ff. si
quis cau. & Bald. in d. l. 2. C. de testib. & in d. capit. in
literis eo. tit.* ¶ Hinc est, quod sicut habens [b] duas B
† vxores viuas, est infamis: vt *l. 1. ff. de his qui not. 6
infam. & l. neminem, C. de incestis nupt.* & traditur
per *Abb. in cap. 2. de sponsa duo.* imò secundum le-
gem regni est aleuosus, vt statuit rex Alfonsus *L. 6. tit.*
Segobiæ l. 7. & Henricus secundus Madrid, de *L. 5.*
pænis l. 7. Sic etiam is, qui habet vnam vxorem
& vnam concubinam: vt voluit notanter *Bald.
in d. l. neminem,* & etiam *dicta lex regni,* quæ dicit,
quod si expulsa vxore, domi retinet concubi-
nam, perdit medietatem bonorum suorum, &
vltra hoc perdit quintam bonorum: vt dictat
alia lex regni, quam edidit rex Ioannes primus
in Biruiesca, era 1387. quam approbarūt Chri-
stianissimi rex & regina domini nostri Toleti,
anno 1480. l. 71. incipit. [Muy honesta.] Imò si *L. 5. tit. 11*
duas † habeat concubinas, est infamis: vt dicit *lib. 5.*
*gloss. not. in authent. quib. mo natural. effic. sui, § fin.
collat. 7.* & per hoc repellitur à testimonio, se-
cundum *Bald. in d. l. neminem.* Ecce quomodo
concu-

concubina æquiparatur vxori. ¶ Et propterea
8 sicut potest maritus † accipere emphyteosim
pro se,& vxore sua: vt per *Specul. titul. de locato*, §.
nunc aliqua, versicul. 148. sic etiam potest amasius
pro se,& amasia, vel concubina: nisi sit emphy-
teosis ecclesiæ , secundum *Bald. in authentic. si
quas ruinas* 2. *column. C. de sacrosanct. eccles.* argum.
l. si qua, C. de specta. libro 10. vbi dicitur, quòd non
licet in loco honesto inhonestas collocare per-
sonas. Et propterea idem de filijs bastardis: vt
ibi per eum, & *Specul. in d.* §. *versicul.* 67. vbi *Bald.*
hoc ampliat, etiam si sint legitimati. Idem te-
net *ille in l. generaliter*, §. *cum autem*, *C. de instit. &
substit. sub condit. fac.* & alij, de quibus *per Ias. pen.
col.* intellige, nisi sint legitimati per subsequens
C* matrimonium: c * iuxta not. in *cap. tanta qui filij
sint legit. & ca innotuit, suprà de eccles.* vbi vide *Ab-
bat. pen. col.* & plures alios de quibus per *Iat. in
d.* § *cum autem fin. col.* Adde prædictis, quòd de
iure ciuili, sicut licitum est morari cum vxore,
sic cum concubina: vt *l. in concubinatu, ff. de contu.*
tenet *Bald. in l. si ea conditione, C. de condit. insertis.*
Item sicut habens concubinatum cum vxore
9 domini, perdit feudum , sic cum † concubina:
vt latè tradit *Franciscus Curtius in tractatu feudo-
rum, fol:* 34. *column.* 2. & *Iacobus de Aluarotis, in c.* 1.
§. 1. *quib. mo. feud. amit.* & *Iacob. de sancto Georgio in
suo tractatu feudorum, fol.* 23. *col.* 2. & ibi quid de
pedissequa ista faciunt ad dubium: an sicut ac-
quisita constante matrimonio inter maritum
& vxorem , æqualiter diuidantur per legem
huius regni, de qua infra dicemus, si inter con-
cubinarios, de quo ibi dicam. dixi etiam in cō-
mento illius legis. Est tamen differentia inter
vxorem & concubinam: quia vxor comedit cū
viro in eadem paropside , eamque honestè in-
duit,& ad ecclesiam mittit, & in loco suo reci-
pit illam,& ad mensam suam: sed quando tenet
illam vt ancillam, non recipit eam, sed mittit eā
ad aquam, & induit eam vilibus vestibus, & ha-
bet locum separatum: declinat tamen ad eam,
quando placet: & tunc concubina præsumi-
tur. ita dicit *Hostiens. in c. illud* §. *fin. de præsumptio.*
10 Ista faciunt ad quæstionem, an † acquisita inter
amasium & amasiam , vel concubinam, in
domo retentam , communicentur inter eos,
tanquam inter virum & vxorem. de qua dice-
mus infrà, cum de societate & lucris inter ma-
ritum & vxorem agemus. ¶ Ampliabis prædi-
11 cta, vt † quæsita per vxorem præsumantur de
bonis mariti quamuis probetur vxorem fore
adulteram. Nam & tunc potius præsumitur in
bonam partem, quòd acquisierit ex bonis ma-
riti, non aliunde. ita singulariter voluit *Bald. in
d. l. cum oporteat* 4. *colum.* argum. text. in *l. miles* §.
mulier, ff. de adult. refert & sequitur *Andreas Sic.
in d. cap.* 1. melius facit text. in *d. l. miles*, § *defuncto.*
12 vbi dicitur , quod † natus in domo ex vxore,
præsumitur filius mariti: vt *l. quod semper, ff. de in
ius vocand. & l. si vicinis scientibus, C. de nuptijs.* etiam
C c si probetur vxorem fuisse adulteram tempore
conceptionis filij, ex quo illo tempore iacebat
cum marito , præsumitur potius filius mariti,
quàm adulteri: vt *d.* § *defuncto.* quem textum ad
hoc multum commendat *Bald. in d. l. si vicinis. C.
de nuptijs, & in d. c.* 1. 7. *col. quibus mo. feu. amittitur,
& in rubrica, C. de probationibus, fin. col. & in l. si ma-
tre. C. de suis & legi. hæred,* & *Abbas in cap. officij, de
pœnit. & remiss. & in c. per tuas, in princip. suprà de pro-
bat.* qui idem dicit in † concubina, vt filius d na- 13 D
tus ex concubina retenta in domo, præsumitur
filius concubinarii: vt ibi probatur. & ex gloss.
expressa in *cap. Michael sup. de filijs præs.* quā mul-
tum commendat *Bald. in d. l. si vicinis, & in l. filium
ff. de his qui sunt sui vel alieni iu. Anch. consil.* 221. *Bal.
& Abb. in d. c. per tuas*, qui ampliat istud , etiam si
concubina non semper cohabitasset viro, sed
aliquando diuertisset , quamuis cum illo diu
fuisset sterilis, dummodo interueniat tractatus,
& nominatio filiationis per illum textum, se-
cundum *Abb. Franciscum Aretinum, & Felin. ibi,*
qui sic limitat text. in *d.* § *defuncto. & gloss. in d. c.
Michael.* istis concurrentibus, præsumitur filius
amasii natus ex concubina in domo retenta,
quamuis illo tempore cognosceretur ab alio:
quia ex quo iacebat cum concubinario, potius
præsumitur concubinarii, quàm alterius. Istud
teneas, quamuis contrarium dixerit *Bal.* & ma-
le in *d. c.* 1. 7. *col. qui mod. feud. amit. li. feudorum.* de
quo per *Andr. Siculum in rubrica supr. de probat.* 9.
col. & in d. cap. per tuas. Ita ergo † dicamus in casu 14
nostro, vt acquisita per vxorem , vel concubi-
nam, præsumantur de bonis mariti, seu concu-
binarii : & si vxor adulterium tunc temporis
commisisset, vel concubina fornicationē: quod
bene notabis. ¶ Amplia secundò prædicta, vt † 15
procedant non solùm constante matrimonio,
verum etiam eo soluto, per mortem mariti , si
breue tempus est quòd maritus sit mortuus:
arg. text. in *l. si fundum, ff. de fun. do.* & *in l. in confir-
mando, ff. de confir. tutor.* Ita dicit not. *solus Albe. in
d. l. etiam, C. eo tit.* & sentit *gloss. in d. l. Quintus.* fa-
cit in simili quod dico inst. §. 62. in vers. amplia
secundò prædicta. dum dixi durare societatem
inter maritum , & vxoris hæredem mortua v-
xore: vt ibi videbis. Breue autem tempus intel-
ligerem, infra annum luctus, vt durāte eo quic-
quid vxor acquirit, præsumatur de bonis mari-
ti acquisisse , vt euitetur suspicio turpis quæ-
stus, cum eadem castitas infra tempora luctus
in muliere desideretur per legem, quæ deside-
ratur constante matrimonio: vt in *authent. de re-
stit. & ea quæ par. in rubro, & in nigro, colla.* 4. ita di-
cit singulariter *Angel. consil.* 141. 1. *column. incipit,
in Dei nomine, super prima*, &c. facit ad hoc quod
dico, infr. §. 62. in vers. amplia secundo & §. 67.
in princ. ¶ Intellige tamen & limita prædicta,
nisi forte ex coniecturis appareat contrarium:
vt puta, si filij erant diuites, & mater erat inops,
præsumitur de bonis filiorum acquisisse, si ip-
sa administrabat eorum bona. Si autem mater
erat industriosa, & filij pauperes, præsumetur
potius ex industria sua acquisisse. Si autem nō
apparent istæ coniecturæ , tunc sufficit matri

 poss-

possidenti, quod filij non probent emptum vel acquisitum ex pecunia eorum: vt *l. si defunctus, C. arbitrium tutela, & ff. de admi. tutor. l. Titium & Mauium, §. alter.* & facit quod not. in simili in *l. cum oporteat, in princ. C. de bonis quæ liberis.* Nam etsi non præsumatur pro matre, sufficit sibi quòd præsumatur contra matrem: quia cessantibus præsumptionibus ad alterum extremorũ, sufficit re ipsa incertitudo, imo etiã si vir ageret, sufficit eius titulus: vt *d. § altero.* & ideo dicitur matri non posse fieri controuersia per filios, nisi doceant vera esse quæ intentant. Nec obstat *ff. asso tit. l. vir.* quia ibi loquitur in quæsitis constante matrimonio. Secus in acquisitis eo soluto: quia de vxore lex loquitur, non de vidua: & quia in vidua non est eadem ratio, cũ ex operibus suis possit acquirere, quia non tenetur operari hæredibus viri, nisi velit alimentum ab eis: vt *l. si cui, ff. de oper. liber.* ista sunt pulchra vet. *Bart. consil. 431. incipiente, quædam vidua in 2. parte.* ¶ Amplia tertiò, etiam si vxor vendiderit aliqua bona, & maritus agat contra emptorem. Nam & tunc hæc præsumptio quòd acquisierit ex bonis mariti, operatur cõtra emptorem, sicut contra mulierem: quia nemo potest plus iuris transferre, &c. vt *ff. de acquir. re. do. l. traditio. & ff. de contrah. empt. l. alienatio.* ita tenet *Albe. post Vber. in d. l. etiam.* ¶ Limita primò prædicta, vt acquisita per vxorem constante matrimonio præsumãtur de bonis mariti, quãdo ipsa tacet, vel forte mortua est, & est contẽtio inter virum, & vxoris hæredes. Secus tamẽ, si ipsa negaret fuisse acquisita constantis matrimonij tempore: nam tunc non præsumuntur tempore matrimonij quæsita, nisi probetur, vt colligitur ex *d. l. Quintus, in fin. in ratione ibi posita, in verbo, aliàs quæsitu.* ita dicit *Salyc. in d. l. Quintus, & in d. l. etiam.* dicens hoc fore æquum & satis notandum. Mens eius est dicere, quòd cum tex. in *dicta lege, etiam.* solùm dicat de quæsitis tempore matrimonii, quòd præsumuntur quæsita de bonis viri: patet, quòd vir, vel eius hæres petens bona tanquam sua, fundat intentionem suam ex tempore: ex quo requiritur, quod bona sint quęsita post matrimonium. Ergo hanc posteritatem, & hoc tempus probare debet: vt *l. matrem tuam, C. de probat. & l. 2. de peti. hæred. & l. non solùm, § sed vt probari.* & ibi late per *Bartol. ff. de noui. oper. nun. & per gloss. in clem. fin. de rescript.* Ista faciunt ad dubium, quod habui in practica: maritus vxore defuncta quãdo aliam superduxit, fecit innentarium bonorum, quæ tunc temporis habebat, in quo inter cætera posuit mille ducatos, quos habebat, nec potuit constare an illos lucratus fuerit constante primo matrimonio, an eo soluto. Dubitabatur quid iuris. Dixi, considerandum tempus quo vixit in viduitate, & qualitas personæ, & negotiorum, & bonorum, de quibus præsumi potest, quantum viduitatis tempore acquirere potuit, & illud erit suum proprium: aliud verò præsumitur acquisitum constante primo matrimonio, quorũ medietas debetur filijs prioris matrimonij, deducto vsufructu, qui patri debetur in bonis filiorum, qui sunt in sua potestate. Ad cuius confirmationem facit quod in simili voluit *Abbas post alios in capite tertio, in fin. suprà, de peculio cleric.* vbi dicit, quòd quando dubitatur, vtrum res quæsitæ per clericum, sint quæsitæ ante adeptionem beneficii vel post: ecclesia, quæ dicit † res esse quæsitas post adeptionem beneficii, debet hoc probare. aliàs præsumitur pro hærede clerici possidente: & de hoc dicit fore textum singularem cum gloss. scilicet si benè intelligatur, in *cap. 1. 12. qu. 4.* quod dicit esse not. idem tenet *Lud. singulari 270. incipit, tu habes.* Cùm autem prælatus, quãtum ad hoc, æquiparetur vxori: & not. in *c. 1. suprà, de pecul. cler.* ergo illud, quod dictum est de prælato, habebit locum in vxore possidente dicta bona, super quibus est contentio: & negante illa habuisse constante matrimonio: & per consequens idem esset dicendum in hærede vxoris, ea mortua, possidente ipsa bona, & negante matrem habuisse constante matrimonio: quia defensio quæ matri competebat, videtur ad eum transire: vt *ff. de except. l. exceptiones.* cum simili. 16

¶ Ad ista bene facit quod voluit *Bald. post Nicol. de Matb. in authent. ex testamento 6. col. ver. vndecimum casum, C. de collat.* vbi dicit, quòd quando filius possidet bona, quæ dicitur quęsiuisse ex bonis patris, tunc non est præsumptio pro patre, vel pro hærede patris agente: imò incumbit probatio actori. Idem ergo videtur dicendum in casu nostro in vxore, vel eius hærede, possidente res, super quibus agitur, vt præsumatur acquisijsse ante matrimonium, nisi contrarium probetur.

¶ Nec videtur obstare text. in *d. leg. Quintus, & in d. l. etiam.* quoniam illa iura loquuntur in his, quæ constat fuisse acquisita constante matrimonio: dubitatur tamen, an sint acquisita ex bonis mariti, vel aliunde: nam tunc præsumuntur acquisita de bonis mariti, vt euitetur delictum, id est, suspicio turpis quæstus. Sed in casu nostro dubium est, an sint acquisita cõstante matrimonio, vel ante matrimonium. quo casu, licet in fauorem vxoris, vel eius hæredis possidentis dicta bona præsumamus, non propterea præsumemus delictum. & ita casus est diuersus. Vxor ergo, vel hæres eius possidens, etiam ex non iusta causa, absoluendi sunt, actore, id est, ipso marito vel eius hærede non probante quod intendit: hoc est, quòd post matrimonium illæ res fuerint acquisitæ: vt *l. fin. C. de rei vendic. & Instit. de interdictis, §. commodum, & capit. vnico, in princip. supr. vt eccles. bene. sine dimi. com.* ¶ Sed quamuis hæc iuri & æquitati consona videantur, contrarium tamen tenuit *Vber. de Bobio, in d. l. etiam.* quem refert & sequitur *ibi Alber. de quibus Salycet.* & alij nullam penitus faciunt mentionem. Dicunt enim ipsi, quòd si mulier dicat se habuis-

se

se ante matrimonium, & vir dicat quod post mulieri incumbit probatio, quia qui ante factum dicit, probare debet: vt *l. quoties, C. de rei vend.* maximè cùm præsumptio sit pro viro: arg. text. & quod ibi not. *in authentic. licentiam, C. de episcop. & cleric.* vbi si dubitatur, vtrum res quæsitæ à prælato, fuerint quæsitæ post ademptum beneficium, vel ante: in dubio est præsumendum pro ecclesia, quòd fuerunt acquisita post, & sic de bonis ecclesiæ. quod etiam tenuit *Innocent. & alij, in cap. cùm in officijs suprà, de testam. Ioann. Andr. Cardin. & alij in d. capit. 3. supr. de pecul. cler. Bald. in d. authentic. licentiam 2. columna.* dicens, quòd si bona quæ prælatus possidet, sunt omnino incerta, ad quē pertineant, an ad prælatum, vel ad ecclesiā: nec apparet, quando, vel vnde prouenerunt: & tunc præsumuntur ecclesiæ. Nam quicquid † prælatus reperitur possidere post prælaturam, & non constat de titulo, vel possessione antiquiori: præsumitur esse ecclesiæ, & nomine ecclesiæ possideri. Vnde prælatus de his testari non potest, nec aliquis alius administrator ecclesiæ, nec etiam rectores hospitalium: vt expressè apparet in corpore vnde sumitur dict. authentic. quod est not. dignum, secundum *Bald.* ¶ Cuius ratio est, secundum eum: quia ex quo prælatus à principio non distinxit res suas per libellum à rebus ecclesiæ, sicut debebat: vt probatur *12. quæstion. 2. cap. manifesta, & cap. sint manifesta.* præsumptio est contra ipsum, quod nullas tempore promotionis res proprias habuerit, ex quo fuit in culpa, non obseruando cautelam legis: vt voluit *Innocent. in d. cap. cum in officijs.* Et per hoc dicit ipse multum notanter, quòd si ille, cui prælatus relinquit talem possessionem, etiam iure institutionis eam occupat, propria autoritate, quòd ipse incidit in pœnam *legis, si quis in tantam, C. vnde vi.* nec excusatur obtentu testamenti. Quod dictū nunquam est obliuioni tradendum: de quo exclamat *Bald. in d. authentic. licentiam 3. col. & And. Sicul. in d. capit. cum in officijs, post princip. & in tract. Cardin. 1. part. quæst. 3. col. 14. & 16. cum sequentibus.* Ita ergo dicamus in casu nostro: quia mulieres, quibus ipsi prælati comparantur, solent dare maritis suis libellum, sine inuentarium rerum suarum, quas ferunt secum vltra dotem: vt est text. not. *in l. si ego § fin. ff. de iure do.* si hoc non fecit vxor, est quid sibi imputetur: & per consequens est præsumptio, quod nullas res habuerit tempore contracti matrimonij. Vnde quicquid vltra dotem habeat, præsumitur ex bonis mariti quæsisse. Ad quod bene facit text. *in d. l. Quintus, ff. isto titul.* vbi text. simpliciter dicit, quod cum dubitatur, vnde mulier quæsiuerit: præsumitur de bonis viri quæsisse, nisi aliud probetur. Et licet text. in *d. l. etiam.* videatur dicere, quòd istud est verum de quæsitis tempore matrimonii contracti: per hoc tamen non infertur id quod dicit *ibi Salyc.* quod si mulier dicit se acquisisse ante matrimonium, incumbet probatio marito, vel eius hæredibus: sed

E 17

solum infertur, hoc videlicet, quòd si mulier probat se ista bona quæsiuisse ante matrimonium, non cogitur aliter probare, vnde habuerit. quia satis constat per hoc, quòd non pertinent ad virum, vndecūq; illa quæsierit. Et ideò vbi mulier hoc non probaret, stabo textui in *d. l. Quintus*, qui simpliciter præsumit † bona fuisse quæsita de bonis mariti: & sic in dubio fuisse quæsita tempore matrimonij, & non antea, ita singulariter & subtiliter dicit *Francisc. Areti. consilio 31. in tertia columna, incipit, in Christi, &c. considerata.* Et istud mihi satis placet. Nam si aliud diceremus, facile esset mulieri, vel eius hæredibus dicere, illa bona fuisse quæsita ante matrimonium, & per hoc transferre in maritum, vel suum hæredem, onus probandi contrarium, & per hunc modum eliderentur dispositio, & præsumptio dictorum iurium, & frustratoria redderetur. ¶ Et istud maximè procederet in vxore, quæ ante matrimonium non habebat bona propria, nec administrationem aliorum bonorum, nec erat sui iuris, sed in potestate patris, vsque ad tempus nuptiarum, seu traductionis ad domum sponsi. Nam tunc non video, vnde ipse acquirere potuisset. Et absurdum videretur hoc casu, quod per solam negationem mulieris, vel eius hæredis, illa bona non essent acquisita post matrimonium, & esset maritus oneratus probare contrarium, præsertim quia administratio bonorum communiter non committitur per partes fœminis, & maximè puellis, sed masculis: vt *l. fin. C. de leg. tu.* Vnde non est verisimile, quod dum ista mulier esset in patris potestate, aliquid de bonis paternis acquisisset: nec etiam aliunde, quia vt not. *Bartol. in tractat. de duobus fratribus in 4. quæstion.* sicut vxor tempore matrimonij præsumitur in dubio quæsijsse de bonis mariti: ita † filia fœmina, si acquisiuit aliquid ante matrimonium, præsumitur acquisiisse absolutè ex bonis paternis, & per consequens ipsi patri acquirit. Istud autem præsumere esset iniquum, quia esset præsumere furtum, aut rapinam ab ea factam de bonis paternis: ergo cessare debet ista præsumptio, vt euitetur delictum: vt *l. merito, ff. pro socio. & capit. cùm dilecti, infrà de accusat.* Restat ergo, vt præsumamus talia bona fore quæsita constante matrimonio, & sic de bonis mariti. Secus forte esset, si vxor ante matrimonium fuisset sui iuris, vel si in potestate patris fuisset versata in amplo & magno patrimonio patris, vel alterius extranei. Nam tunc posset esse coniectura, quod ipsa fuisset lucrata de bonis proprijs, vel paternis. & ita forte posset procedere opinio *Salyceti*, de qua suprà secundum *Francisc. in dict. consilio.* quem videas latius loquentem. ¶ Secundò limita prædicta, vt acquisita per vxorem constante matrimonio, præsumantur de bonis mariti, nisi adsit alia præsumptio violentior, quod ex bonis suis, vel aliunde quæsierit. nam tunc stabimus

18

19

bimus præsumptioni vehementiori. arg. text. in c. afferte, de præsumpt. facit gloss. 2. in cap. tenor. de re iudic. Istud est nouum dictum *Andreæ Siculi, in d. capit. in princip. suprà, de peculio cler.* quod mihi satis placet: quia cùm iura prædicta se fundent super præsumptione, non est mirum, si illa præsumptio vincatur per aliam violentiorem præsumptionem: vt *l. diuus, ff. de in integ. resti. & l. cùm de indebito, ff. de probat. & in cap. in nostra, de testi. & in cap. literas, de præsumpt.* quem multum oot. *ibi Bald. & Abb. in 1. columu.* dicentes per illum text. quòd si concurrunt dno dicta contraria ab eodem, vnom cum iuramento, aliud sine iuramẽto: standum est dicto non iurato, si coniecturæ sunt pro eo magis, quàm pro dicto iurato. quod dictum est benè notandum. de quo facit sestũ *Feliu. Sandeus in cap. cùm in tua, supra de testim.* Sic ergo dicamus in casu nostro, maximè cùm præsumptio, quę hoc casu facit, pro muliere sit specialis, quòd ex aliquo certo loco, vel administratione, vel arte illa booa acquisierit. Præsumptio autem, quæ facit pro viro, est generalis, quod ex suis boois acquisierit. vnde præsumptio, quæ est io specie, semper tollit præsumptionem, quæ est in genere. vt est text in *d. l cum de indebito.* quem ad hoc ibi ponderat *Bart. in prin.*

¶ Et ex his infertur, quòd si mulier tempore ouptiarum erat diues, & accepit maritum pauperem, tunc bona acquisita per vxorem, constante matrimooio, non præsumũtur de bonis mariti, cùm nulla habeat, sed potius de bonis vxoris. ita tenent *Antou. Auchar. & Andr. Siculus in dict. cap. 1. de peculio cler.* ¶ Hinc est etiam, quòd licet alias honestas mulieris non patiatur eam alicui negociationi præesse, ex qua possit lucra facere: vt dicit text. not. io *l. fœmina, ff. de edendo.* Si tamen vxor publicè negocietur, illud, quod acquirit, præsumitur quæsisse ex illa negociatione, non autem ex bonis mariti. Istud est notabile dictũ *Bald. in l. cùm oporteat 4. colum. ver. iusuper quæro.* quod refert & sequitur *Andreas Siculus in d. c. in princip. suprà, de pecul. cler.* quod dictum alibi oon legi. Idem dicit *l. regni 3. partit. tit. 14. l. 2. in fin.* facit quod voluit *Bald. in l. si vxorem, 2. coluum. ver. cæterum, C. de condit. infer.* vbi dicit, quòd si vxor facit aliquam artem, vel mercantiam: vel esset chiturgica, vel obstetrix: quæ operæ oon sunt domesticę & familiares: id quod acquirit ex istis operis, non acquitet viro: quia nec ad præceptum viri tenetur negociari. Ad hoc bonus text. & ibi notat *Raphael Fulg. in l. si mulier, §. si vir vxori. ff. isto tit.* vbi dicit, quòd illud, quod quærit vxor ex operis suis, non quærit marito, sed sibi: vt latius scripsi column. 192. vet. si ergo mulier. ¶ Hinc est etiam, quòd si † vxor constante matrimonio emat aliquam rẽ suo nomine, & dicatur in instrumento emptionis, quòd de sua pecunia propria emit, viro pręsente, & assenriente: ista tacita confessio præiudicat viro, vt pecunia non præsumatur de bonis viri, nisi probetur: quia confessio tacita facit cessare præsumptionem, quòd pecunia fuerit de bonis viri. Ista est not. decisio *Salyceti in l. cum propria, in fin. C. si quis alteri vel sibi.* per illum text. iuncta *gloss. super verbo, docenti.* quod dictum refert & sequitur *Ioann. de Plat. in l. & si instrumẽta, circa fin. C. de fide instrum. & iure hasta fisc. libro 10.* Hoc idem voluit *Salyc. in l. si mater. C. de contrahend. empt.* vbi idem dicit, si vxor emit rem mariti, & pretium marito soluit, & ipse recepit, vt de boois vxoris. Nam ista tacita confessio mariti facit cessare præsumptionem, quòd pecunia fuerit de bonis mariti, vt in casu prædicto. Secus dicit *ibi Salyc.* si maritus emit fundum pro vxore absente, & pretium, quod soluit, confessus est se soluere de propria pecunia vxoris: quoniam isto casu, quia pecunia emanat à viro, præsumptio est magis donationis, nisi appareat alia verisimili præsumptiooe, quòd vxor aliunde pecuniam illatam potuerit habere: qoia confessio facta in fauorem eius, qui à coofiteote non potest capere, præsumitur in fraudem facta: vt *l. qui testamentum, ff. de probat. & l. cùm quis decedens. §. Titia honestissima, & ibi gloss. ff. de lega. 3. & l. si forte, ff. de castrens. pe.* Sed vxor oon capit à viro inter viuos. vt *ff. isto titul. per totum,* ergo, &c. ¶ Sed io casu, in quo pecunia præsumatur de bonis viri, & tenetur illa vxor reddere, res tamen empta non erit viri, sed vxoris ementis, vel pro qua fuit empta, vt est text. in *l. 1. & in l. multum, C. si quis alteri vel sibi, & in l. si de tua. C. isto tit. & in dict. l. si instrumenta, C. de fide instrum. & iure hasta fisca. libro decimo.* vbi hoc tenent *Bartol. & Ioann. de Plat.* qui hoc intelligit, nisi vxor emat rem ex pecunia sibi donata à marito, cuius prohibita est donatio: quia tunc res empta ab vxore, acquiritur viro, & ipse eam vendicare potest: quantumcunque instrumentum sit confectum in personam vxoris: sicut econtra ipsa vendicat rem emptam à viro ex pecunia, ab ea donata viro: vt *l. vxor marito, ff. isto titul.* & ita intelligo dictum Salyc. de quo suprà. Ex iam dictis infertur vnum satis quotidianum, quòd si maritus patitur vxorem negociari cum pecunia sua ipsius mariti, præsumitur ei donare. ita notaret concludit *Raphael Fulgosius consilio 198. columna 2. incipit, in quæstione.* Ex quo, si verum est, possent multa sequi. Primò, quòd ex tali negociatione maritus non obligaretur: quod esset contra legem regni, *Foro legum libro 3. titul. fin. l. 13.* de qua infrà §. operatur alium & sextum effectum. Secundò, quòd maritus non haberet medietatem lucrorum inde habitorum. quod similiter esset contra mentem *alterius l. regni, Foro legum libro 3. titul. 3. l. 1.* de qua infra in sequenti §. dicemus, cogitabis. ¶ Ex prædictis etiam infertur, quòd si tabellio stipulatus est nomine mulieris à Titio centum, qui confessus fuit ab ipsa muliere mutuò recepisse, & lapsum est biennium, ita quòd non potest objicere exceptionem non numeratæ pecun. non præsumitur hæc pecunia processisse de boois viri: quia possibile est, quòd mulier ooo numerauerit pecuniam, sed biennium successit

fit loco numerationis, maximè, quia instrumē-
tum non continet numerationem, sed solùm
debitoris confessionem, inter quæ maxima est
differentia: vt *l.si ex cautione.C.de non nu.pec.* & sic
debitor non est obligatus re, sed literis, seu ver-
bis. Vnde ista præsumptio, quæ facit pro mulie-
re, est vehementior, & vincit aliam præsum-
ptionem, quæ est contra ipsam. ita tenet *solus*
Albericus in d.l.etiam.

¶ Tertiò limita prædicta, vt non procedant,
quo ad possessorium: quia illud, quod possidet
vxor, in possessorio præsumitur vxoris: vt *l.fin.*
C.quorum bono. sed in petitorio refert aut habet
vetustiorem possessionem ante matrimonium,
& præsumitur vxoris: aut recentiorem, & tunc
aut est controuersia cum viro, aut eius succes-
sore: & præsumitur acquisitum de patrimonio
viri: aut cum alio extraneo, & præsumitur vxo-
ris. ita dixit not. *Bald. in d.l.si vxorem 2. columna*
ver.vtrum illud.C.de condit.insertis. refert & sequi-
tur *Alexand. in l. qui iure, circa fin. ff. de acquir.po.*
dicens hanc fore magnam limitationem ad *l.*
Quintus, & d.l.etiam. ¶ Pro complemento huius
21 articuli cadit hic oot. dubium, si maritus † &
vxor simul habitantes in domo, habent intra
domum multa bona mobilia cuius præsumē-
tur esse, viri, an vxoris? Veritas est, quòd si re-
periuntur in domo mariti, eius præsumuntur,
non vxoris: vt est gloss. quę sic debet intelligi, in
l.ob maritorum, C. ne vxor pro marito. & mulier
habet probare illas res esse suas: vt ibi text. &
in *l.si ego.§.dotis, ff.de iure do.* vbi textus notat,
quòd hoc poterit probari per priuatam scri-
pturam mariti. Quod est menti tenendum,
pro inuentario, quod maritus & vxor facere
solent de rebus, quas afferunt matrimonij
tempore: vt paulò ante diximus, & infrà latius
dicemus.

¶ Si autem reperiuntur in domo vxoris, præ-
sumuntur vxoris, nisi appareat, quod maritus
illic deposuerit, & potest apparere per instru-
mētum depositi, quod fieri potest ioter virum
& vxorem: vt est text. notat. in *l.fin.ff.vt in po. le-*
ga. quem ad hoc allegat *Bald.in l.si vxorem 2.co-*
lumn.C.de condit.insertis. Ille enim, qui possidet
domum præsumitur possidere mobilia, quæ
suot in domo: vt *d.l.ob maritorum, & l.Titia, §.*
Caius, ff.de legat.2. ita dicit *Baldus in d.l.ob marito-*
rum, & in capit.ex part.2.column. suprà, de consuet.
quem refert & sequitur *Alexand.in d.l.qui iure, in*
fin.ff.de acquir.po. ¶ Si vero maritus & vxor pa-
riter habitant domum, nec appareat ad quem
eorum dominium spectat: tunc nisi per conie-
cturas appareat, ad quem eorum domus spe-
ctet, iudicabimus quemlibet pro dimidia pos-
sidere: vt not. voluit *Angel.in d.l.qui iure.* Ad cu-
ius confirmationem facit, quod voluit *Bartol.*
in l.si duo.in princ.ff.vti possidetis. dum dicit, quòd
vbi plures suot in possessione, faciunt sibi par-
tes per concursum, & quilibet dicitur esse pro
virili in possessiooe: vt *l.si finita, §.cum autem, ff.*
de damno infect. Ita ergo dicamus in marito, &
vxore simul possidentibus domum: vt dicebat
Angel.in d.l.qui iure. cuius dictum non placet *Io-*
ann.de Imol. nec *Alexand. & Ludouic.ibi*, qui di-
cuot, quòd imò in dubio præsumendum est
pro marito, ex eo, quòd vxor non præsumitur
habere proprium: vt *d.l.Quintus, ff. isto titul. & l.*
etiam, C.eo. Quando ergo vxor simul cum ma-
rito possidet: tunc si res ad maritum iure pro-
prietatis pertinet: aut pertinere præsumitur: v-
xor pro parte, vel pro toto ad maritū pertinē-
te, iure familiaritatis præsumitur possidere: vt
d.l.qui iure, cum ibi notat. maximè per *Oldrad.* &
ita quando non apparet, cuius est domus, an
viri vel vxoris: in dubio præsumitur viri, & per
consequens, res quæ intra domum sunt, præsu-
muntur viri. ¶ Hodie tamen de consuetudine
huius regni omnia bona, siue mobilia siue im-
mobilia, quæ habent maritus & vxor, dicun-
tur communia mariti & vxoris: præter illa quæ
quilibet eorum probat fore sua. ita disponit
lex Styli.200.quæ incipit, [*Como quier.*] nec fa-
cit illa lex distinctionem, vtrum teneantur in
domo mariti: vel vxoris. & ita video seruari in
practica in cancellaria. vt sentit *Bald.in l.1.quæst.*
2.C.pro socio, & in l.1.pen.column.versicul.circa se-
cundum, C.commodati: dum loquitur de diuisio-
ne inter socios facienda. bene facit *l.1.& 4.fol.*
11.titul. [*de las ganancias.*] Adde, hic *f* conside- F
randum esse consuetudinem loci, in quo habi-
tauerunt, quo ad lucra. 4 *part.titul.*11.24. vide *l.1 tit.9.*
Bald.in l.1.qu.2. C.pro socio. de his lucris vide in *lib.5.*
repetitione l.vnum ex familia col.14.per Seguram, ff.
de leg.2.

¶ Propterea cauti sint coniuges, vt tempo-
re, quo celebrantur nuptiæ, *g* faciant inuenta- G
rium de rebus, quas quilibet eorum ducit ad
matrimonium. quod est multum vtile, quando
matrimonium dissoluitur sine filijs, vel etiam
cum filijs: superstes tamē iterum contraxit ma-
trimonium, vt quotidie fit: vel quando alter fi-
liorum melioratur: ad hoc text. not. in *l.si ego §.*
*fin.ff.de iure do. & dixi suprà colum.*297. Et ista non
sunt contemnenda, quamuis lex regni, de qua
statim fit mentio, communicet inter coniuges
bona, constante matrimonio acquisita: quo-
niam in aliquibus partibus regni, vt Cordubæ,
illa lex non fuit recepta, imò per contrarium v-
sum sublata. *h* H

ADDITIONES.

¶ Adde *Franc.de Cre.in sing.9.& eius add.ibi.* A*
¶ Adde, quod causa etiam damnabit. *Hipp.in* B*
l.1.§.ad quæ, column.2.versicul.limit.4.ff.de quæst.
quod limita, quòd mulier esset talis, quæ non
timeret virum, & esset bonæ famæ: vt *per Fel.in*
c.liter.de rest.col.4.vers.fallit 4.
¶ Adde *Alexand.idem tenentem in l.ex facto, §.si* C*
*quis rogatus, in 1.ff.ad Trebell.column.*10. qui opti-
mè in hoc loquitur, & idem tenet etiam *Felin.*
in cap.in præsentia, column.2.versicul.quinto inquan-
tum. aliàs tres limitationes poteris videre *in meis*

fallen. ad prædictam conclus. sub litera, e. in litera incip. emphiteosis ecclesiastica.

IOANN. BERNARDVS.

A ¶ Præsumitur acquisisse ex bonis mariti.] Singularis est conclusio sæpius repetita per doctores, ad cuius ornatum, & explicationem, vide *Alexand. consil. 101. libro 7. numero 3. & Philipp. Decium consil. 237. versicul. circa secundum dubium, incipit, casu proposito, & Petr. Rauen. singul. 131. & 946. & Franc. Cremens. singul. 6. Pet. Ferrar. singul. 99. Alciat. regul. 3. præsumpt. 26. Chassanæum in consuetud. Burgund. rub. 4. §. 2.* Et late *Neuizan. in Silua nuptial. libro 4. numero 20.* atque ex nostris *Bernard. Diaz. in fallent. regul. 9.* & obiter *Seguram de bon. lucrat. constant. matrim. n. 243. & Couarru. capite 1. numero 6. de test.* apud quos omnes, & plures qui referuntur ab eis, multa reperies, de consimilibus quæstionibus, quas hic prosequitur author. & adde si velis *Ripam libro 3. respons. capite 4. & Catell. Cott. ver. concubina, in suis memorabil. & Boerium, part. prima, decisione 181.*

B ¶ Habens duas vxores.] Hodie iure nouissimo Hispaniæ, vide *l. 5. 6. & 7. tit. 1. lib. 5. & l. 5. 19. lib. 8 in noua Copilatione iuris regij*, ac de pœna tā iuris antiqui quàm noui huic delicto imponēda, vide authorem infrà, super text. *in proœmial. §. 18. num. 25. Gregor. Lup. gloss. 1. l. fin. tit. 17 par. 7. Dueñas regula 290. limitatione 3. Simancas de heret. cap. 40. Couarr. de spons. 2. part. c. 7. §. 3. numer. 6.* & ante eos *Roman. singul. 137. Alexand. consil. 165. li. 7. & Angel. de malefic. vers. che hai adulterato, num. 62. & 65. Carrer. de delictis, tit. de homicid. §. 6. numer. 313.* & an vnquam duas licuerit habere vxores, præter *Couarru. & plures ab eo allegatos d. §. 3.* vide *Domin. Soto super 4. sentent. dist. 33. qu. 1. artic. 1. cum duabus sequent.* per quos simul traditur de vxore duorum simul virorum. & vide *concil. Trid. sess. 24. canone 2.*

C ¶ Etiam si probetur vxorem fuisse adulterā.] Vide *Cremens. singul. 137. & Boerium decis. 299. Neuizanum silua nuptial. li. 1. nu. 51. Hippol. singul. 530. Alciat. regul. 3. præsumption. 37.* ex nostris *Ant. Gom. l. 81. Tauri, num. fin.* optime *Couar. de spons. 2. part. c. 8. §. 3. n. 8.* & pluribus allegatis *Dueñas reg. 344. ampliatione 1.*

D ¶ Vt filius natus ex concubina.] Vide *Boerium, Alciat. & Dueñas proximè allegatos, & Alex. consil. 157. l. 5.*

E ¶ Nam quidquid prælatus.] Vide *Rom. consil. 159. & 356. & sing. 271. & Couar. c. 1. n. 10. de testa. Capollam consil. 51.*

F ¶ Considerandam esse consuetudinem loci in quo habitauerunt.] Vide quæ dixi suprà §. 55. num. 12.

G ¶ Faciant inuentarium.] Attende vtile coniugibus consilium, & vide idem consulentem *Suarez in l. 1. tit.* [*De las ganancias.*] *l. 3. Fori. fol. 12. col. 1. & Antonium Gom. in l. 53. Tauri, nu. 7.* ex quo singulariter limitatur text. *l. 203. Styli.* quam habes hodie comprobatam ex *l. 1. tit. 9. lib. 5. in noua Copilatione.*

¶ Vt Cordubæ.] Attende singularem ciuitatis consuetudinem, quam etiam testificatur *Simanc. de heret. c. 9. num. 93. & Gregor. Lup. gloss. a. circa medium, in l. 24. tit. 11. p. 4.* & an huiusce modi doctorum assertionibus credatur, qui in locis illis non commorantur, de quorum consuetudine testantur, vide quæ dixi ad autorem suprà §. 21. num. 1. H

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Societas sicut expressè contrahi potest, ita tacitè re ipsa.*
2. *Voluntas datur intelligi facto.*
3. *Societas quadam est inter virum & vxorem.*
4. *Concubinatus est à iure canonico reprobatus.*

OPERATVR alium, & quintum effectum, traductio: quia postquam sponsus de præsenti traducit sponsam ad domum suam, & eā secū retinet, videtur inter eos contracta quædā vniuersalis societas: vt *c. cum societas 27. q. 2. & l. cùm hic status §. si inter virum, ff. isto tit. & l. alimenta, §. fin. & ibi gloss. ff. de aliment. & cibar. legat.* est bonus text. *in l. 1. ff. de ritu nupt. in l. 1. ff. rerum amot. & in l. aduersus, C. de crimin. expilat. hered.* vbi dicitur, quod maritus & vxor sunt socij diuinæ & humanæ domus: quia ex pari consensu semetipsos coniungunt: vt ait *Augustinus in libello De virginitate beata Virginis:* cuius meminit *Vallensis, in communiloquio parte 2. dist. 4. in principio.* Primaque humanę societatis copula naturalis, fuit vir & vxor: quos nec ipsos solos Deus condidit, & tanquam alienos iunxit: sed alterum creauit ex altero, signans etiam vim coniunctionis in latere: vnde illa detracta, formata est: vt inquit *Augustinus in libro De bono coniugali:* refert *Lucas de Penna, in l. 2. C. de proxim. sacrorum scriniorum, lib. 12. col. 2.* Non est ergo mirandum, si inter maritum & vxorem videatur cōtracta quædam societas, vt colligitur ex prędictis, & ex *c. 2. suprà, de spons.* vbi dicitur, quod si sponsi promiserint contrahete matrimonium, fide interposita, possunt ad hoc mutuo consensu discedere: ad instar eorum, qui interposita fide societatem contraxerunt, & postea eādem sibi remittunt: vt *l. verum, §. fin. & l. actione §. dixbimus, ff. pro socio, secundum gloss. in d. cap. 2.* Ex quibus colligit ibi *Antonius in sexto notabili*, contractum matrimonij, habere instar contractus societatis. Leges ergo pro socio possunt induci ad materiam matrimonij, per hanc decretalem, secundum *Anton. ibi*, & meritò quidem: quoniam nuptiæ, quæ sacramento, fide, & prole firmissimæ sunt, sic commendantur, vt prius iussæ, posterius cōcessæ facile videantur: dixerat enim Dominus post priorum parentum creationem, Crescite, & multiplicamini, & replete terram. per quæ verba, nuptiarum præceptionem intelligimus. Postea subiunxit, Hoc est nunc os de ossibus meis. quibus verbis matrimonium iniungi videtur, *Gen. ca. 1.* Quàm verò probabiles sint nuptiæ,

§. LXI.

A

ptiæ, Christus in Euangelio demonstrauit, cō-
firmauitque: quando inuitatus, venit ad nupti-
as: & quando prohibuit vxorem dimitti. Nu-
ptias igitur bonas esse, fateri necesse est, & pro-
lis causa; & vtriusque sexus societate, quam
nobis natura mirum in modum commenda-
uit: alioquin inter senes coniugij dignitas desi-
neret, si vel liberis carerent, vel adempta gene-
randi spes esset: in quibus illa egregia laus est,
vt incontinentiæ turpitudinem propagandæ
prolis honestas tueatur. Quamobrem vir, & v-
xor, eo iure, eo fœdere, ea necessitate coniuncti
sunt, vt nec ipsa separatione disiungi possint.
Hos igitur socios rectè appellamus, & societa-
tis iura ad illos extendimus. Nam sicut potest
1 † societas expressè contrahi, sic etiam tacitè re
ipsa. vt l. societatem, & l. coire. & l. planè si hi. ff. pro
socio. & l. qui admittitur, eo tit. cum similibus. tradi-
tur per Bart. in l. cum duobus, §. Papinianus, ff. eo. &
in l. Titium & Meuium, §. si. circa finem, ff. de admin.
tutor. & in l. 1. §. si quis hoc interdicto, ff. de itin. actuq.
priuat. per Bald. in l. si patruus 6. col. versicul. sed quæro
iuxta prædicta, C. communia vtriusque iudic. quem
refert & sequitur Petrus de Vbal. in suo tractatu, de
societate 3. part. 6. columm. vbi videas. tenet etiam
Bald. in tractat. de duobus fratribus 4. colum. versic. 2.
quod not. Angel. de Aretio, Instit. de societ. in princ. ver.
sed dubium stat. Ex quo dicebat Bald. in d. l. si pa-
truus. cuius meminit Bartholomæus Socinus, consil.
192. column. 3. versicul. quinimo in 2. parte. quod et-
iamsi nullus sociorum negocietur, potest ex
actibus apparere socialis affectus: sicut est inter
nobiles, qui non faciūt quæstuarias mercedes:
tamen quæcunque acquirunt, in communi
conferunt: nemo enim potest negare hos esse
sociales actus, ex quibus præsumuntur socialis
2 intentio, & voluntas. Nam & † voluntas facto
datur intelligi: vt l. reprehendenda, & ibi gloss. C. de
institut. & substit. sub condit. factis, not. in l. de quibus,
ff. de legibus, & in capit. ex ore. suprà, de his quæ fiūt à
prel. Et hoc maximè inter personas valde con-
iunctas, inter quas de facili præsumitur socie-
tas, propter naturalem æquitatem, & charita-
tem: vt notat. dicit Bald. loquendo de fratribus,
in d. l. cùm oporteat 3. column. versicul. quæro quare,
C. de bonis quæ lib. de quo latius per Bartholomæū
Socinum consil. 192. vers. postremo, &c. vbi multa
de hac materia cumulat, quæ per te videas:
quia pulchre loquitur. Sed quę maior coniun-
ctio, quàm mariti & vxoris, qui per carnis co-
pulam efficiuntur vna caro? Genes. capit. 1. & 3. &
30. quæstion. 4. cap. sciscitatur. & capit. si quis vnus, &
in capit. Martinus suprà, de cognat. spir. & capit. debi-
tum de bigam. & facit Institut. de patria potestat. in
princip. Est ergo bona similitudo socii ad vxorē:
3 quia inter virum & vxorem est quædam † so-
cietas, & quidam vsus promiscuus: vt d. l. 1. ff. re-
rum amo. secundum Bald. in leg. nulla, in principio,
C. de iure dotium. Tacitè ergo videtur inter eos
contracta societas, per habitationem promi-
scuam: nam & expressè potuissent maritus &
vxor societatem contrahere: vt notanter voluit
Petrus, quem refert & sequitur Bald. in l. si vxo-
rem, C. de condit. insertu 2. column. versicul. sed hoc
non placet Petro. ergo & tacite videntur eam
contrahere per mutuam cohabitationem:
quam quidem societatem videtur approbare
lex regni, de qua infrà. Ista autem societas con-
tracta tacitè à lege inter virum & vxorem, non
est minus priuilegiata, quàm illa, quæ expresse
contrahitur inter socios, secundum Bald. quem
alii sequuntur in l. rei iudicatæ, in §. socero, ff. solut.
matrimon. A* Nam sicut societas expressè con- A*
tracta, appellatur fraternitas: vt dict. l. verum, ff.
pro socio. ita societas tacitè inter virum & vxo-
rem contracta, dicitur quædam fraternitas.
ita dicit Signorolus consilio 63. columna 2. ex qua
ratione excluduntur concubinarii simul habi-
tantes: nam inter eos non intelligitur ista socie-
tas contracta: quia illa cohabitatio, non est lici-
ta, sed † reprobata, præsertim à iure canonico: 4
vt cap. concubina 32. quæstion. 2. capit. si concubina, de
sententia excommunic. & capit. 1. de coniugio leproso-
rum. & ibi notat Abbas gloss. n. l. in libera, ff. de ritu
nupt. notatur in l. in concubinatu, ff. de concubin. &
in authent. licet, C. de natura. li. quapropter lex re-
gni super huiusmodi literis disponens, ma-
trimonium præsupponit. Quamuis ergo iu-
re ciuili concubina vxori comparetur, vt late
diximus suprà §. 37. cum sequentibus. absur-
dum tamen videretur, quod in hoc casu con-
cubina vxori æquiparetur: nisi dixeris, quòd
etsi ex verbis huius legis non videatur contra-
cta societas inter concubinarios, bene tamen
ex mutua cohabitatione inter eos, tanquam
inter alias personas: iuxta notata in l. si patruus,
C. communia vtriusque iudicij, & in l. mandatum, C.
mandat. vt dicam infrà §. 62. ad finem. Sic ergo
inter concubinarios forte præsumetur societas
contracta lucri & quæstus: vt dicetur infrà §.
62. propè finem, versic. ampliabis ista vt proce-
dant.

¶ Non intelligas quod inter maritum & v-
xorem sit contracta societas omnium bono-
rum: vt dicebat Henricus in cap. in literis, in prin-
cipio, de testibus. nam bona, quæ quilibet eorum
ducit tempore nuptiarum, sua remanent: sed
solùm contrahitur societas eorum, quæ in fu-
turum acquirentur. quod fieri potest: vt est tex.
notat. in l. cum duobus §. si in coeunda, ff. pro socio.
qui alibi non reperitur, secundum Baldum ibi.
facit lex regni 5. partita titul. 10. l. 3. & Foro le-
gum libro tertio, titulo tertio, l. 1. & 2. Et ista so-
cietas appellatur lucri, & quæstus. ad hoc bo-
nus text. in l. coiri eo. titul. cum legibus sequentibus.
dum dicit, coiri societatem, & simpliciter li-
cet: & si nō fuerit distinctum, videtur ita coita
esse vniuersorum, quæ ex quæstu veniunt, hoc
est, si quod lucrum ex emptione, venditio-
ne, locatione, conductione descendit. Ex
quo infertur ad id, quod modernis tempori-
bus aliqui armigeri faciunt, constituunt se
fratres iuratos, quia promittunt sub certa
pœna se tractare tanquam fratres, quod fieri
potest.

poteſt. Sicut in ſimili poteſt quis aliquem extraneum filium alterius, tractare tanquam filium, ſub certa pœna. vt probatur in *l. quidam cum filium, ff. de verb. obligat.* tales enim faciunt ſocietatem adinuicem omnium bonorum quæ habent, & quæ acquiſituri ſunt. quod etiam fieri poteſt: vt *l. 1. in fin. & l. 4. §. final. & l. coiri, ff. pro ſocio.* Vnde quicquid acquirunt, æqualiter diuidunt inter ſe. ita dicit notanter *Ioann. de Imol. in l. ille autem, ff. de hered. inſtit. 3. column. verſicul. item aduerte.* & facit text. bonus in *l. duo. §. final. ff. pro ſocio.* vbi permittitur ſocietas coiri lucri, quæſtus, & compendij. ratione cuius, id quod acquiritur, inter ſocios communicatur. Idem ergo dicendum erit in caſu noſtro.

ADDITIONES.

A* ¶ Adde, quod iſtam concluſ. ſequuntur doctor. Moderni, & commẽdat *Segura in repet. l. 3. §. fin. de liber. & poſthum. fol. 4. colum. 4. & in ſtrenua repet. l. vnum ex familia, §. ſed ſi fundum, ff. de leg. 2. folio 3. columna 2. quaſi in medio, & in tractatu de bonis lucrat. conſtant. matrimon. folio 3. columna 1. in princip.*

IOAN. BERNARDVS.

A ¶ Videtur inter eos contracta quædam vniuerſalis ſocietas.] Vide circa iſtam concluſionem, *Boerium in conſuetud. Bituricenſ. tit. de conſuetudine matrimonij, §. 2. & Chaſſaneum in conſuetud. Burgundiæ, rubric. 4. §. 2. & Pyrrhum in conſuet. Aurelianenſ. tit. de ſociet. inter vir. & vxor. c. 1. Gomeziũ in § actiones, num. 12. Inſtitut. de act.* & quæ tradit *Alexand. ab Alex. libr. 4. genial. dierum, cap. 8. Nicol. Boerium deciſ. 12. Petrum Gerar. ſingul. 99. atque ex noſtris Montal. l. 1. tit. 3. lib. 3. Fori. Suarez. l. 1. tit. eod. verſ. quæritur vlterius, & Dida. de Segura in l. vnum ex familia, §. ſed ſi fundum, nu. 34. de leg. 2. & de bonis lucrat. conſtante matrimonio, n. 27. & in l. 3. §. fin. n. 10. ff. de libe. & poſthu. & Couar. ſuper 4. de ſponſ. p. 2. cap. 7. §. 1. nu. 5. & Burgos de Paz in proœmio legum Taur. n. 12.* apud quos inuenies multa. In his quę author noſter ex profeſſo vel obiter tangit in iſto §. & repete ſi velis, quæ circa idẽ dixi ſuprà §. 54. verſicul. ſed pulchrum dubium. Atque in quæſtione noſtra optimè loquentem vide *Tello in l. 16. Tauri, num. 13. & Anton. de Petruc. in l. 1. de iureiur. n. 38. & 39.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Acquiſita ab aliquo coniugum, conſtante matrimonio, debent inter coniuges æqualiter diuidi.*
2. *Vxor nunquam dicitur, niſi poſt traductionem ad domum.*
3. *Dauid diuiſit prædam hoſtium æqualiter remanentibus ad ſarcinas, & ad prædam deſcendentibus.*
4. *Emptum ab vxore ex pecunia viri, an ſit ipſius vxoris.*
5. *Sponſus ſi ante traductionem ſponſæ recipiat dotem, & ex ea negocietur, an ſponſa habeat partem ex ſuperlucratis.*
6. *A patria poteſtate non liberatur filia per matrimonium, vel nuptias ſequentes.*
7. *Vxorem repetere poteſt maritus à patre, etiam eo inuito.*
8. *Teſtari non poteſt filiafam. quæ eſt in patris poteſtate.*
9. *Vxor an acquirat viro, & quando.*
10. *Fructus omnium bonorum, quæ habent maritus & vxor, ſunt communes viri & vxoris.*
11. *Fructus rerum paraphernalium, æqualiter pertinent ad virum & vxorem.*
12. *Fructus, quos percipit pater ex bonis filij, vel filiorum prioris matrimonij, an veniant diuidendi inter matrem, & ſecundam vxorem.*
13. *Sumptus, quos fecit pater in re filij prioris matrimonij, ex qua fructus percipiebat, an videatur donare filio.*
14. *Fructus naturales à natura, & non hominis induſtria prouenientes, ad dominum fundi ſpectant, & non ad poſſeſſorem.*
15. *Melioramenta, quæ fiunt in rebus maioratus, ſiue reſtitutioni ſubiectis, veniunt inter coniuges diuidenda.*
16. *Sumptus, quos quis fecit in re ſubiecta reſtitutioni, poſſunt repeti ab eo, cui res reſtituitur.*
17. *Vaſallus ſi conſtruit caſtrum in re feudali, vel prædio, caſtrum dicetur feudale.*
18. *Aedificium cedit ſolo.*
19. *Peculium quaſi caſtrenſe habere dicuntur, qui ſtipendia de publico habent.*
20. *Aduocati an dicantur habere peculium quaſi caſtrẽſe, ita quod habeant præcipuum quod lucrantur.*
21. *Miles quod ex militia acquirit, non ex publico, eſt caſtrenſe.*
22. *Peculium caſtrenſe an ſit inter coniuges diuidendum.*
23. *Ius patronatus acquiſitum in eccleſia per maritum, conſtante matrimonio, conſtructa & dotata, acquiritur æqualiter ipſi marito & vxori: maritus tamen ſolus, dum viuit, præſentat, niſi aliter inter eos tempore ædificationis ſit conuentum.*
24. *Lucra acquiſita inter amaſium, & amaſiam, an inter eos æqualiter diuidantur.*
25. *Societas contracta videtur inter coniuges, & etiam durat non ſolum conſtante matrimonio, ſed etiam altero eorum mortuo, bonis ſimul remanentibus, & non diuiſis inter ſuperſtitem, & heredes defuncti.*
26. *Vidua donec nubat, videtur in primo matrimonio remanere.*
27. *Vaſallus ſi carnaliter vxorem domini eo mortuo cognoſcit, priuatur feudo.*
28. *Locatione domus finita, ſi conductor in ea remanſit, videtur tacitè reconducere.*
29. *Continuata ſocietas videtur duorum fratrum, negociantium ſimul exercentium, quando alter altero mortuo continuat ſuperſtitibus filijs fratris indiuiſam ſubſtantiam poſſidentibus.*
30. *Doctor ad legendum per annum à communitate conductus, cum ſalario centum florenorum: ſi demum alio anno eligitur ſine conſtitutione ſalarij, intelligitur pro eodem ſalario.*
31. *Mulier in odioſis ſoluto matrimonio ſoluta eſt legibus matrimonij.*
32. *Adminiſtrator bonorum alicuius, præſumitur in dubio potius adminiſtrare tutorio nomine, quàm animo donandi.*
33. *Maritus ſi filiam prioris matrimonij dotauit ex bonis conſtante ſecundo quæſitis, medietas dotis debetur vxori, vel de bonis ſuperlucratis habebit ipſa vel eius heres tantundem.*

VNDE lucra habita ſeu bona † acquiſita conſtante matrimonio ab aliquo coniugum, poſtquam ſimul habitant, veniunt communicanda, & æqualiter diuidenda inter eos: vt dicit *gloſ. in d. c. cum ſocietas.* & notatur in *ca. 2. infrà* §. LXII. 1 A

infrà isto titul. de quo habemus hodie legem re-
gni, *Foro legum libro 3. titul. 3. l. 1.* vbi dicitur, quod
omnia bona, quæ maritus & vxor simul eme-
rint, æqualiter eis acquirantur. Idem de omni-
bus bonis, quomodocunque acquisitis: vt sta-
L.c.ti.9.li.5. tuit rex Henricus IIII. in Nieua, anno 1473.
¶ Intellige (vt dixi) postquam mulier fuit tra-
A * ducta ad domum viri, vt requirit *a * dict. l. 1. in
verbo [de consuno:]* quod verbum vt aliquid ope-
retur, debet intelligi de simulstanea cohabita-
tione, per quam contrahitur societas prædicta:
ante traductionem enim non potest dici, quod
simul emunt, seu lucrantur maritus & vxor:
quia nec tunc vir sustinet onera matrimonii,
nec lucra hinc inde percipiũtur: vt nor. *ff. de con-
dictio. ob causam l. si donaturus.* ea enim quæ de-
sponsata est, ante contractas nuptias, suum non
mutat domicilium: vt *l. ea qua desponsata, ff. ad
municip.* nisi dicas, quod illa l. loquitur in sponsa
de futuro. Necessario ergo debemus intellige-
re dictas leges, postquam mulier fuit traducta,
vt tunc commoda & lucra per eos habita com-
municentur & diuidantur æqualiter inter eos
sol. mat. Et ita declarat *dictam legem in verbo, de
consuno, quædam lex Styli. 206. quæ incipit, [todo
deudo:]* vt oporteat maritum & vxorem simul
habitare. Vnde acquisita constante matrimo-
nio, per coniuges seorsum habitantes, non cõ-
municantur, sed sunt propria acquirentis. Ita-
que quod dicitur de marito, intelligendum est
de vxore: vt vult *Segura in repet. l. vnum ex familia
§. sed & si. ff. de lega. 2.* sentit *Bald. in authent. hoc lo-
cum, C. si secundò nupserit mulier.* vbi vult, quod
dispositum in vxore, habeat locum in marito,
ad hoc gloss. in *l. fœmina §. 1. C. de secundis nuptijs.*
l.4.ti.2.li.5. cùm dicit idem in viro *l. Tauri* 15. & ibi latissi-
me scripsi, vbi poteris videre, & sic practicaui-
B 2 mus. Nam nunquam dicitur *b* † vxor, nisi post
traductionem ad domum: vt late in præceden-
tibus dictum est, in §. 58. operatur alium & se-
cundum effectum, in additione, & dicetur for-
te infrà. Et videntur ista iusta ratione foueri, vt
lucrorum medietas vxori debeatur: quoniam
rerum domesticarum curam, & in seruos, & ad-
ministros diligentiam necessariam ducimus. nã
rebus & seruis in cuiusque domo opus est, sine
quorum copia & ope, res ipsa familiaris stare
non potest. In quibus profecto rei domesticæ
moderatio ex magna parte continetur, quæ
nisi consiliis & præceptis vxoris stabilita sint,
pedem nullum habent, & euagari solent latis-
simè. Velut enim viris natura, corporis robur &
animi datum est, cùm aliis de causis, tum vt in-
dustria, labore, multis denique partis domos
locupletent: sic (vt assequor coniectura) fœmi-
nis imbecillitas natura tribuitur, vt quæ domi
sunt, curiosius ipsæ custodiant: quid enim pro-
desset multa domi conferre, nisi intro lata mu-
lier custodierit, conseruauerit, distribuerit?
Quid enim aliud de filiabus Danai fabulosè
scriptum est? quæ perforatum replentes doli-
um, perpetuo labore frustra conficiuntur. Vn-
de non mediocres vtilitates ex hac vxoria cu-
stodia peruenisse arbitror. Confert ad hoc pru-
dentissimum illud dictum ab Augusto Cæsare
viro prudentissimo, Longe plus laudis & fru-
ctus Alexandro futurum, si quæ adeptus erat,
tueri & conseruare potuisset: quàm comite for-
tuna, res maximas gessisse. Quocirca sua glo-
ria fraudari non debent vxores, si quæcunque
domi congesta sunt, velut earum munus est,
custodierint. ita dicit *Franciscus Barbarus in suo
libello, de re vxoria, libro 2. capit. 7.* Habebunt igi-
tur medietatem bonorum, quæ constante ma-
trimonio acquisita fuere. ad hoc bene facit il-
lud quod scribitur 1. *Regum capit.* 15. vbi † Da- 3
uid diuisit prædam hostium æqualiter rema-
nentibus ad sarcinas, & ad prędam descenden-
tibus. Æqualem igitur operam præstat is, qui
sarcinas custodit, & qui foris operatur. Ad idem
facit *capit. sicut dignum, de homicidio.* vbi puni-
ti fuerunt, qui custodierunt sarcinulas, sicut qui
aliter opem in homicidio sancti Thomæ præ-
stiterunt. Vnde versus, Non minor est virtus
quàm quærere, parta tueri. ad hoc *lex regni 2.
partit. titul. 3. l. 3. & titul. 13. l. 23.* Itaque inter
multa, quæ Deus mirabilia in hoc mundo e-
git, matrimonij sacramentum sapientissimè in-
stituit, ne animantium genera deficerent: de-
inde vt haberemus, à quibus nostra aleretur
senectus: vtque ea, quæ ad vitę sustentationem
necessaria sunt, vir & vxor inuicem compara-
rent: & quoniam hæc intra & extra domum
diligentiam expetunt, Deus naturam mulieris
ad curam intus suscipiendam in lucem protu-
lit, molliore que corpore, vt intra parietes offi-
cium obiret: at viri corpus, animumque, frigo-
ra, æstus, itinera, expeditiones, facilè tolerare
constituit. Quapropter illi foris res agendas
delegauit, in domumque eas inferendas edo-
cuit: quibus in domum relatis, seruatorem ad-
hibere, ad custodienda ea, quæ à viro parta es-
sent, necessarium quidem fuit. hoc autem offi-
cio mulier intra domum fungitur. Quod quip-
pe non est minoris ponderis, quàm ipsius viri
officium, quod extra domum exercetur. Parẽ
igitur diligẽtiam (suo munere fungendo) vter-
que præstare debet: vt res communes compa-
rentur, conseruentur, & augeantur. Ista Ischo-
machi ad vxorem præcepta saluberrima no-
bis demonstrant: quæ *Xenophon magnus philoso-
phus* scripta nobis reliquit in eo libello, qui
Xenophontis Oeconomicus inscribitur, quem
è Græco in Latinum conuertit *Raphael Volater-
ranus*, sicut in principio suorum operum vi-
dere licet. Ridicula igitur esset mariti opera-
tio, nisi fuerit, qui eam conseruet: sicut apum
dux & magistra facere consuescit, quæ in o-
cio esse apes non sinit, sed quas oportet, ad o-
pus mittit, importataque ab eis excipit, ac
seruat, donec tempus vsus veniat: quæ æquè
omnibus diuidit: intus fauis incubantibus ip-
sa præsidet, vt pulchrè ac celeriter confician-
tur: partus vti nutriantur, curat: quos iam adul-
tos,

tos, operique aptos videns, alio transmittit, ac tanquam in colonias cum duce mittit. Vxor autem: quæ talia operatur, merito lucrorum particeps esse debet. Non igitur sine causa lex regni prædicta, requirit simultaneam cohabitationem mariti & vxoris, vt lucra inde quæsita inter eos communicentur: quia tunc vterq; ponit operam suam in tali acquisitione, vt ex dictis satis constat. Non ergo sola matrimonij verba huiusmodi societatem causant, sed & mutua cohabitatio: itaque vtrumque requiritur: verba enim etiam consensum de præsenti exprimentia, hoc non inducerent, si seorsū habitarent: nec similiter cohabitatio sine matrimonio: illa enim non sufficit ad societatem ineundam, nisi lucra inter ipsos cohabitantes communicentur adinuicem, secundum *Bar. & alios in l. Titium, & Mæuium, ff. de administ. tutor. & in l. 1. §. si quis interdicto, ff. de itinere actuq; priuato. Bald. & alios in l. si patruus. C. communia vtriusque iudicij*. bonus textus in *l. societatem coire, ff. pro soc.* Oportet igitur, quod vtrumque interueniat, scilicet matrimonium, & cohabitatio: quamuis non simul negocientur, sed separatim maritus vel vxor per se: ad commune tamen vtilitatem, quicquid ambo maritus & vxor simul acquirunt, ex causa onerosa, vel alter eorum, ipso

C iure *c* communicatur inter eos, quantum ad dominium, & possessionem: quoniam alter alterum videtur in negocijs præponere: sicut cōtingit in duobus socijs, diuersas negociationes vel mercantias exercentibus: videtur enim inuicem institores præpositi, ita quòd factum vnius prodest & nocet alteri. *l. reo, ff. de duobus reis. l. eius qui in prouincia, ff. si cert. pet. l. iure prouiso. C. de fabricensibus l. 12.* tenet *Iacobus de Arena, Bart. & alij in l. si tamen plures, ff. exercitoria per illum text.* de quo videas latissimè *Petrum de Vbaldis in tractatu de societate, parte nona, in principio.* Post talem ergo acquisitionem vterque acquirit dominiū & possessionem ex facto alterius: vt colligitur ex mente legis regni prædictæ: quæ per vnum & idem verbum refert bona constante matrimonio acquisita marito, & vxori, & in hac societas mariti & vxoris, quæ ex matrimonio & mutua cohabitatione resultat, efficacior est, ac fauorabilior, quam alia societas, in qua illud, quod alter ex socijs emit proprio nomine, efficitur suum, quamuis ex alterius, vel communi pecunia fuerit emptum. Venit tamen iudicio communitatis ex conditione ex lege inter socios communicandum. *l. si quis societatem, ff. pro socio.* & secundum hoc lex regni corrigit *l. 1. & l.*

4 *multum interest. C. si quis alteri vel sibi.* vbi † emptum ab vxore ex pecunia viri, est propter vxoris. lex enim regni contrarium suadet: nam siue ematur à marito suo nomine, siue ab vxore, modò ex pecunia mariti, modo vxoris: statim ipso iure communicatur inter eos, quantum ad dominium & possessionem. Vnde quilibet poterit agere actione in rem pro dominio: vt *l. in rem actio, ff. de rei vendic. Institut. de acti. §. omnium.* traditur in *cap. abbate sanè. de re iudicata lib. 6.* Poterit similiter agere interdicto possessorio pro possessione sibi realiter acquisita per alterum: vt supra dictum est. Vnde non dicas illam fictam possessionem, sed veram, quæ alteri per alterum acquiritur: vt excludatur decisio *Bald. in authentic. defuncto. C. ad Tertullianum, versicul. tertia quæstio est.* dum vult, quod licet ficta possessio pariat interdictum possessorium adipiscendæ possessionis: vt *l. 1. C. quorum bonorum* nō tamen recuperandæ, vt ibi per eum: quem refert & sequitur *Alexand. consil. 37. in primo volum.* vide quæ scripsi in l. 14. Taur. ver. 7. Illud tamē, quod dixi, quòd emptum ex pecunia alterius coniugum, statim & ipso iure efficitur commune vtrique: intellige, nisi ista pecunia habita fuerit ex pretio rei venditæ, quæ erat alterius cōiugum, nam res postea ex eodem pretio empta per alterum coniugum, vel per ambos, efficitur *d* propria illius, cuius erat res vendita: vt D decidit notanter *lex regni, Foro legum lib. 3. tit. 4. l. 11.* Cuius ratio est: quia videtur subrogata in locum alterius rei venditæ: vnde necessario debet sapere eius naturam. *l. parabolani. C. de episc. & cler. l. vnic. C. de rei vxor. act. Instit. de act. §. fuerat ante, c. ecclesia sanctæ Mariæ, vt lite pen. capit. cùm tu. de vsuris.* Sicut ergo res prima erat propria alterius: sic & ista, quæ loco eius fuit subrogata. Non tamen sic est in pecunia per alterum coniugum ad matrimonium ducta, ex qua emitur prædium, vel alia res: illa enim statim videtur communicata, vt in communem vtilitatem cōuertatur, & res inde empta communis fiat: & is, cuius erat pecunia, ex aceruo communi diuisionis tempore illam deducet. Cogitabis super hoc. Adde similiter prædictis, quod etsi vxori, sicut & marito, cōpetat actio, quo ad dominium, & possessionem, vt paulo antè dicebamus: vxor tamen erit impedita in exercitio istius actionis, donec mariti licentia interueniat, vel consensus, & approbatio postea sequatur: vt in præcedentibus satis est dictum. Item adde, quod ista simultanea cohabitatio inter maritum & vxorem, ad hanc societatem ineūdam, non est amarè intelligenda, vt semper debeant esse in sua domo præsentes, simul ita quod alter non possit abesse: quoniam satis dicuntur simul habitare, cùm vnam & eandem domum & familiam retinent, quacunque negociationis causa alter sit absens. arg. *l. si maritus, ff. de vsu & habitatione, l. quæsitum, §. 1. de lega. 3. gloss. no. & ibi Bart. & alij in l. 1. §. domum, ff. de liberis agnoscendis, in verbo, maneat.* § Sed quid si spōsus † ante traductionem sponsæ accepit dotem, 5 & cum ea negociabatur: an ex superlucratis sponsa habeat partem? Videtur quod sic, cùm tacitè videatur inter eos contracta societas: vt apparet ex prædictis, ex quo sponsus negociatur cum bonis sponsæ, per ea quæ dicta sunt. Ad hoc bene facit *lex regni 3. partit. titul. 11. l. 28.* quæ disponit, quòd sponsus non lucratur fructus dotis sibi traditæ ante traductionem, nisi

nisi ex eis sustineat onera matrimonij, quod est
valdè notandum. Istud seruaretur in practica,
propter hanc legem: vide quæ scripsi in *l. 26.*
Tauri, vide infrà §. 64. in fin. & *lege, dotis fructus, §.*
1. ff. de iure do. & l. cum pater, §. si fundus, & ibi Bar-
tolum & alios, ff. solut. matr. Bald. in l. res, qu. 3. C. de
vsu pro dote. Sed re vera contrarium videtur veri-
us: quia si periret, sponsi periculo perderetur, cũ
sit numerata pecunia, & ille effectus est domi-
nus: *l. si extraneus, ff. de iure dot. cum cõcord.* facit *l. in-*
cendium, C. si certum pet. faciunt quæ dixi suprà §.
17. ver. istud tamen, dum loquebar de rebus da-
tis in dotem, vel in donationem propter nu-
ptias, tenetur etiam restituere in casu restitutio-
nis dotis, & pro ea sunt bona eius tacitè obli-
gata: vt *l. assiduis C. qui pot. in pig. hab.* Vnde ini-
quum videretur, quod lucrum ex ea habitum,
sponsæ communicaretur. ¶ Cogita tamen, si for-
san dici posset, quòd ex tali lucro iustum esset
prouidere sponsæ pro alimentis, ex quo dos
datur ad alimentandum vxorem. Vide *l. regni 4.*
partita. tit. 11. lib. 1. & c. salubriter, inf. de vsu. & l. pro
oneribus, C. de iure dot. pro quo facit *l. si ante, iun-*
cta gl. ff. solut. mat. vide *Bal. in l. res, qu. 3. C. de vsu-*
cap. pro do. ad hoc facit quod in simili dixit *Bald.*
in l. non sine in 2. colum. ver. sed nunquid C. de bon.
quæ lib. vbi dicit, quòd stante statuto, quod filia
dotata non succedat, si pater in testamento as-
signauit dotem filiæ, non succedet cum fratri-
bus, quamuis non sit nubilis: & interim quod
efficitur nubilis, debet habere alimenta illius
dotis, secundum *Bal.* ¶ Ex ista autem societate
resultat effectus singularis: quia per eam com-
municantur, & æqualiter diuiduntur inter ma-
ritum, & vxorem, lucra per eos & eorum alte-
rum acquisita: cùm aliàs de iure communi qui-
libet acquirebat sibi. Vnde si vxor ex sua indu-
stria vel artificio aliquid acquirebat, sibi & non
marito quærebatur: quia nec ad præceptum vi-
ri tenetur vxor negociari: vt notanter voluit
Pe. Cy. & Bald. in l. si vxorem, C. de condi. inser. col.
2. versi. cæterum, & quamuis ille non dicat, est
text. no. ad hoc in *l. si mulier, §. si vir vxori, ff. isto*
tit. *secundum Rapha. Ful.* de quo feci mentionem
suprà, col. 192. ver. nec obstat glo. & col. 290.
ver. hinc est. ¶ Quamuis enim vxor viro ser-
uire teneatur: vt *l. sicut ff. de oper. lib.* vbi dicitur,
quod in officio mariti esse debet: tamen quod
quærit, sibi quærit, vel ei in cuius potestate est: &
ideo licet nupta sit, tempore matrimonij, erat
6 in potestate patris per matrimoniũ, vel nuptias
sequentes, non soluitur, nec finitur † patria po-
testas: imò remanet in patria potestate, & patri
quærit, ac si nupta non esset, *d. l. si vxorẽ, cum glos.*
Si autem pater mortuus est, vel aliter effecta est
sui iuris, quærit sibi: iuxta not. per *Bar. & alios in*
l. cùm oportet, C. de bonis quæ liberis, nam ex quo po-
test contrahere societatẽ cum viro, vt prædixi:
ergo nõ acquirit viro, sed sibi: item si stipulatur
aliquid cum viro, acquirit sibi partem suam: vt
sentit glos. not. in *l. scriptura, C. de fide instrum. ibi,*
aliud quo cõtinetur, quod cum vxore mea emi.

Palacios Rub.

¶ Item lex dicit, quod debet stare in obsequio
viri, *d. l. sicut*, intellige de seruitiis obsequiali- E
bus in domo viri, secundum qualitatem perso-
narum. Sunt etiam quædam operæ paruæ æsti-
mationis, quas similiter debet operari, arg. *l. in*
rebus, §. possunt, ff. commo. & ff. sol. mat. l. si cum do-
tem, §. sin autem in sæuissimo, ista sunt verba Baldi
post *Petrum in d. l. si vxorem.*

¶ Et secundum ista debet intelligi, quod
voluit *Bar. & Bal. in l. diuortio, in principio, ff. solut.*
mat. qui distinguunt qualitatem personarum,
circa operas, quas vxor tenetur præstare marito:
vt ibi per omnes, ad hoc glos. not. in *l. si non sor-*
tem §. si libertus, ff. de condict. inde. & in l. in stipula-
tionibus, §. operarum ff. de verbor. oblig. & in l. Sabinus
& per totum tit. ff. de operis liber. & in titu. de obsequiis
à li. pa. præs. Ad idem *Instit. per quas perso. no. acqui-*
ri. vbi describuntur personæ, quæ quærunt alij,
inter quas non ponitur vxor, vt quærat viro: vt
etiam voluit *Bal. in l. si in vita, C. de nuptiis.* vbi di-
cit, quod licet maior sit potestas mariti in filiis-
familias † vxorem, quàm patris; quia potest il- 7
lam repetere ab inuito patre: vt *l. 2. ff. de libe. exhi.*
tamen remanet in potestate patria, quo ad om-
nia, quæ causantur à patria potestate: quia † te- 8
stari non potest, per *l. qui in potestate, ff. de testam.*
& glos. in lege, filia, ff. solut. matrimo. Item quia pa-
tri quærit aduentitia, præter operam, quam te-
netur præstare viro. ¶ Subdit tamen, quòd si
quid quærit ex quotidiana † operatione in do- 9
mo viri, quærit viro: vt *d. l. sicut, & ibi glos.* quod
tamen non ponit pro constanti, imò debet in-
telligi secundum prædicta: vt etiam videtur de
mente *Bald. in l. 1. C. de bonis quæ liberis*, vbi dicit,
quòd duplex est potestas, scilicet paterna, &
maritalis. paterna, quia quicquid acquirit vxor
mea, quo ad vsumfructum, acquirit patri suo, &
nõ mihi: nisi acquirat ex maritalibus obsequiis:
sicut sunt omnia diurna, in quibus tenetur ope-
rari viro: quia alitur ab eo: vt *d. l. sicut*, & sic *Bald.*
declarat, quæ sunt ista opera diurna, de quibus
dixit in *d. l. si in vita.* ¶ Et secundum prædicta
debet intelligi, quod voluit *Innoc. in c. cùm in*
officiis charitatis supra, de testamentis in gloss. magna,
ad medium, dum dicit, quòd quicquid vxor ac-
quirit ex persona, vel opera sua, marito acqui-
rit. quod refert & sequitur *Bald. in cap. 1. §. dece-*
dente 5. colum. ver. dicit Innoc. qui feudum dare po. li.
feudorum. sicut liber homo bona fide possessus,
& subdit *Bart.* dixisse, quod si vxor gerit in ani-
mo acquirendi sibiipsi, non acquirit marito:
quia acquisitiones iuris gentium sunt, & fun-
dantur, *ff. de donat. l. quæ mihi donatum, de fide in-*
strum. & iure hasta fiscalis l. & si instrumenta lib. 10.
C. isto titul. l. si filij. Sed quod prius dixi, verius
videtur de iure, & ita consulendo decidit *An-*
tonius de Prato veteri, vtriusque iuris doctor solennis,
consilio incipiente, verè crudelis videtur hic socer, quod
reperies inter consilia Alexand. 4. volum. 133.

¶ Hodie tamen attenta mente legis regni,
quæ vult, quod per contractum matrimonij li-
beretur filius à patris potestate: vt dixi suprà

O §. 43.

§.43. sed quamuis secundum, vbi addidi *legem regni Tauri*, quæ hoc firmauit, *lege* 47. dic vt ibi dixi. & considerata lege, quæ etiam vult societatem esse inter maritum & vxorem lucri & quæstus, vt in præcedentibus dictum est: quicquid acquirit vxor, acquirit sibi, & marito: & quicquid acquirit maritus, acquirit sibi, & vxori, æqualiter inter eos diuidendum, quod est satis rationabile, quia vxor non est in potestate viri, quamuis habeat duplex ius seruitutis in ea: vnum, quo ad debitum reddendum: aliud, quo ad ministerium. vt dicit *gloss. in cap. quod Deo, 33. quæstio. 5. in glo. penul.* sed est socia viri: vt *l. 1. ff. rerum amotarum, cum aliis de quibus supra.* Natura autem societatis est, vt ad inuicem lucra communicentur, *l. 1. & l. cum, & l. si non fuerit, ff. pro socio.* Sicut ergo vxor quærit marito, vt dictum est: sic maritus debet quærere vxori. aliàs esset leonina societas, *dict. l. si non fuerit.* ¶ Et hinc est,
10 F quod † fructus *f* omnium bonorum, quæ habent maritus, & vxor, sunt communes viri & vxoris, & inter eos æqualiter diuidendi, soluto matrimo. quamuis alter eorũ multo plura bona habeat, quàm alius. ita dicit, *l. regni, Foro legum lib. 3. tit. 2. l. 3. in fine. quæ incipit, quando. & eodem lib. 3. tit. 3. l. final, & titul. 4. l. 11. quæ incipit, [si estando.]* Bene facit *l. societas, §. societas, ff. pro socio, & l. prima, C. eodem Institut. eodem §. de illa.* & ita practicamus. Vnde fructus maioratus, vel bonorum restitutioni subiectorum, non reputantur pars bonorum maioratus, *l. in ædibus §. ex rebus, ff. de dona.* tradit *Bald. in ca. 1. §. donare, qualiter olim feu. alie. po. inferioris*, ex hoc, quòd non dicitur quis alienare rem, alienari prohibitam, quam-
G uis fructus alienet. Idcirco in illis potest fieri *g* executio pro debitis possessoris maioratus: vt tradit *Bald. in authen. ei qui. C. de bo. autho. iud. possi.* Isti ergo fructus maioratus, sicut & alij, communicantur inter coniuges. quod intellige, etiam si tempore, quo soluitur matrimonium, fructus
H non essent à solo separati. nam *h* & tunc diuiduntur inter coniugem superstitem, & hæredes mortui, si iam fructus apparebant. Si autem non apparebant fructus, pertinent ad eum, vel hęredes eius. cuius erat proprietas fundi, ex quo fructus erant percipiendi, soluta medietate expensarum ibi factarum alteri coniugi, vel suo hæredi. & hoc quando fructus erant percipiendi à vinea, vel arboribus. Si autem à fundo seminato, tunc fructus sunt diuidendi modo prędicto, quamuis nõ appareant. Si autem fundus nondum erat seminatus, sed erat bene cultus, is cuius erat fundus debet illum habere, & solue-
I re alteri medietatem expensarum. ita *i* disponit lex regni, *Foro legum lib. 3. titul. 4. l. 3. & 10.* Et ita seruatur in practica, quamuis aliter sit de iure communi: vt traditur in *l. diuortio. ff. soluto matrimonio, & in l. vnica, §. sed & nouissime, C. de rei vxoriæ action. cum aliis.* ¶ Et per hæc corrigitur illud, quod voluit gloss. *Bart. Bald. & alij in l. cùm à matre, C. de bonis mater. & in l. vbi adhuc, C. de iure dot.* vbi dicitur, quòd fructus paraphernalium non pertinent ad virum nisi tantùm ad vsum: & quatenus excedunt vsum tenetur restituere hæredibus vxoris. Hodie, vt vides, fru-
ctus † paraphernalium, & omnium aliorum 11
bonorum viri & vxoris, æqualiter pertinent ad virum, & vxorem. ipsæ tamen res, ex quibus fructus percipiuntur, remanent eius, cuius erant, vel hæredum suorum. vt in dictis legibus dicitur. Ampliabis prædicta, vt procedant, etiam si fructus percipiantur ex re restitutioni subiecta: vt ex bonis maioratus mariti, vel vxoris: vt late dico in tractatu maioratus: vbi videas satis latè ac diffuse. quamuis hodie non esset multum insistendum, attenta mente legum regni prædictarum. Vnde si mulier dedit marito in dotem vnum castrum, cum iurisdictione in territorio illius castri: quidam homines commiserunt certa maleficia, propter quæ eorum bona fuerunt confiscata: & pœnæ & mulctæ fuerunt contra eos impositæ, pertinebunt ad maritum, & vxorem simul, propter legem regni præallegatam, & propter societatem inter maritum & vxorem contractam lucri & quæstus, vt suprà dictum est: quanquam his cessantibus, pertinerent ad solum maritum, quia sunt iurisdictionis fructus: rerum autem dotalium fructus ad maritum spectant, pro oneribus matrimonij supportandis *l. pro oneribus, C. de iure dotium, cap. salubriter de vsuris*, ita notanter determinat *Bart. in l. fi. in principio, ff. solut. matrimonio.* quem alij referunt & sequuntur. *& Iacobus de sancto Georgio in tractatu feudorum in parte, de Castro Rubei montis, colum. 2. in fine, versic. quæro*
etiam. De fructibus tamen, † quos pater perci- 12
pit ex bonis filij prioris matrimonij, vel ex bonis filij aduentitiis, vel profectitiis, in quibus non est dare aliam proprietatem: potest probabiliter dubitari, an veniant diuidendi inter maritum, & secundam vxorem: cum in effectu videatur magis diuidi proprietas, quàm fructus. vide *Bar. in tractatu, de duobus fratribus prope finem qu. 10. & Bald. in l. filia cuius, qu. 6. C. familiæ herciscundæ, & ibi etiam Paulum de Castro*, & plenius per eum *consilio* 431. tangam infrà §. 65. limitabis tertiò in fine. Quid autem, si pater
fecit † sumptus in re filij prioris matrimonij, ex 13
qua fructus percipiebat: an donare videtur filio? Vide *Barto. & Bald. vbi supra.* ego tetigi superius, §. 42. amplia quarto, in fi. ver. vnum tamen est. vbi feci additionem. Cogitabis. ¶ Ex
k prædictis infero ad id quod voluit *Ioan. Faber*, K
in §. si cui. Instit. de legatis, vbi per illum text. dicit, quod stante consuetudine, quod mulieres habeant partem in rebus emptis per virum, & aliter acquisitis, constante matrimonio: si vir habebat feudum, antequam matrimonium contraheret, in quo tunc temporis vxor nihil penitus habebat: contingit, quòd constante matrimonio aliqua consolidantur, & redeunt ad dominium ex aliqua causa, quòd in istis consolidatis habeat vxor partem, quia videntur alia à rei proprietate, & ideo tanquam alia iudicanda sunt.

funt. quod dictum nunquam est obliuioni tradendum. Pro quo ego allego textum valde singularem, & *ibi Bartol. in l. non quocumque, §. fundus, ff. de legat.* 1. vbi probatur, quod quando vsusfructus reuertitur ad proprietatem, dicitur dominus proprietatis acquirere ex causa lucratiua. Tene memoriæ illum textum ad hoc, quia forsan non reperietur melior in corpore iuris. & vide *ibi Paulum de Castro*. Idem probatur in *dict. §. si cui*. Adde alium textum optimum in *l. item si fundi. §. sed si insula, ff. de vsufruct.* vbi probatur, quòd commissum venit per modum separatum, scilicet à proprietate. Ad hoc allegat illum textum *Guido in decisionibus Delphinatus, quæst.* 477. dicens per hoc, quòd si durante vsufructu res committatur, ad proprietarium commissum pertinet. vt ibi latius per eum. & mihi videtur, quòd ius vsusfructus consolidati est vnius, fructus autem sunt communes: vt statim subiiciam. Adde *gloss. for. leg. tit. [de las ganancias.] l. vnica in gloss. magna*. & procedit non solùm, quando matrimonium est verum, sed etiam si sit putatiuum, per ea quæ dicta sunt in tertia ampliatione principali. ¶ Ex quo infero vnum quotidianum, quòd si maritus verus, vel putatiuus, tempore quo matrimonium contraxit, habebat vnam domum, vel prædium, in quo aliquis alius habebat vsumfructum: quia emphyteota, vel censuarius, vel alius, & mortuo vsufructuario, vel cessante emphyteota, seu censuario à solutione canonis, vel aliàs, consolidatur vsusfructus cum proprietate: iuxta not. in *§. finitur, Instit. de vsufructu. & in l. necessario, §. si. ff. de periculo & commo. rei vendi. & in ca. potuit, supra de locato, & in l. fi. C. de iur. emphyt.* quòd istius vsusfructus vxor habebit medietatem, vel ipso iure, propter legem regni præallegatam, vel per actionem communi diuidundo: vt *l. communi diuidundo, §. cum de vsufructu. ff. communi diui. l. si cum duorum ff. de stipu. ser.*

¶ Intellige, quo ad commoditatem, vt ipsa diuidatur inter maritum & vxorem: nam ipsum ius vsusfructus tanquam incorporale, & consequenter intangibile: *Institut. de rebus corpor. & incor. §.* 1. ad oculum diuidi non potest: sed ipsa commoditas, quæ est res incorporalis, sic: quia dictum iudicium, communi diuidundo, datur solùm pro rebus corporalibus, quæ ad oculum possunt diuidi: non autem pro iuribus, & sic incorporalibus, vt probatur in *l. si rem §. inter duos, ff. de vsufructu, & l. per hoc §. 1. ff. communi diuid.* secundum *Ioann. de Imol. in d. l. si cum duorum*. vtcunque sit ius vsusfructus, ipse vsusfructus, vel eius commoditas, inter virum & vxorem communicatur, vt prædixi. Ius ergo proprietatis remanet eius, cuius erat proprietas. & sola commoditas vsusfructus, quæ consolidatur cum proprietate, diuidetur inter coniuges. quod est valde notandum. Cogitabis. Non intelligas, quod ius vsusfructus consolidati cum proprietate, quod debetur domino rei, debeat æstimari, & æstimatio diuidi inter virum & vxorem: quoniam hoc esset iniquum, cum sit idem cum proprietate post consolidationem: vt ex dictis satis patet, & probatur in *l. si proprietate, ff. de iure dotium, & l. vsusfructus in multis, ff. de vsufructu, gloss. in l. recte dicimus, ff. de ver. signi.* Fructus tamen, qui ex huiusmodi vsufructu consolidato percipiuntur, communicantur & diuiduntur inter coniuges, sicut alij fructus ex aliis rebus percepti: vt suprà diximus, & vult *lex regni, Foro legum lib. 3. titul. 3. l. fi.* Facit *alia lex regni, Foro legum lib. 1. titul. 4. l. 9.* consolidario enim vsusfructus cum proprietate, quamuis fiat tempore matrimonij, habet tamen originem à tempore præterito, antequam matrimonium esset contractum vel ratione legati, vel alterius dispositionis, propter quam postea sit dicta consolidario. Vnde iudicari debet, ac si ante matrimonium facta fuisset: vt est text. no. *in l. in ratione la 1. §. imperator. & §. sequenti. ad legem Fal.* vbi si patrimonij testatoris diminutio subsecuta est post eius mortem, ex causa habente originem in vita testatoris, censetur esse in bonis testatoris, tempore mortis: imo habetur, ac si esset diminuta tempore, quo testator viuebat. Idem dicimus, si res post testatoris mortem superuenerit ex causa habente originem in vita testatoris: nam censetur habita eo viuente. Quia ergo causa semper attenditur: vt *l. serui, qui apud hostes.* sic erit in casu nostro: quamuis in contrarium videatur facere tex. in *l. si patronū ex debita, §. fin. ff. de bonis libe.* quoniam illud procedit fauore patroni, vt ibi colligitur, & tenet *Nicolaus de Neapoli. in d. l. serui.* & sequitur *ibi Alexander* plenius *in l. in ratione, la 2. in principio, ff. ad legem Falcidiam*. Ista tene menti, tanquam peregrina, & quotidie veniunt in practica. Adde, quòd sicut ius vsusfructus finitur morte vsufructuarij, *Instit. de vsufructu, §. finitur*, ita etiam finitur species vsusfructus constituendi: vt probatur in *l. Sempronius Attalus, ff. de vsufructu legat. & l. qui vsufructu, in verbo, hoc ita, ff. de vsufructu.* quæ iura ad hoc allegat, & commendat *Ludo. in singulari* 581. *incipiente, vsufructus, & Capolla in primo libro, de seruitu. c. 4. in fine.* Ex prædictis infertur ad tria satis quotidiana. Primò, quòd si quis habebat rem alienam, quam præscribere cœperat, antè quàm matrimonium contraheret: constante autem matrimonio præscriptionem compleuit: an dicetur res constante matrimonio acquisita, & consequenter inter coniuges diuidenda? Ista faciunt ad quæstionem, si constante matrimonio ego iure retractus retraxi rem consanguinei mei, tanto pro tanto, iuxta *l. regni* & solui ex pecunia communi viri, & vxoris, an vxor habebit medietatem rei retractæ, vel solius pecuniæ? a * Secundò A * concessit rex alicui in Canaria aliqua bona, sub conditione, quod ibidem per quinquennium habitaret. Facta huiusmodi concessione, matrimonium cum quadam muliere cōtraxit,

quam secum duxit, & ibi per quinquennium cum ea habitauit. An medietas huius concessionis pertineat ad vxorem, tanquam acquisita effectualiter constante matrimonio? Cogitabis, & vide duas notabiles disputationes, alteram domini Antonij, alteram Calderini: quas recitat *Felin. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut.* quando lex ante clericatum cœpit disponere & post clericatum ad effectum deducitur, quomodo de ea iudicatur. Tertiò infertur, quòd si maritus habet montē nouum, qui constāte matrimonio creuit, & efficitur melior: istud augmentum spectat ad maritum solum, argu. *l. fructus in fine ff. de vsur.* vbi † fructus naturales à natura, & non hominis industria prouenientes, ad dominum fundi, non ad possessorem spectant. not. in *l. bonæ fidei in princip. ff. de acquir. rerum do. & Institut. de rerum diuis. §. si quis à non domino.* ad idem *l. adeo §. 1. ff. de acquir. rerum do. Instit. de rerum diuisio. §. præterea.* vbi incrementum latens per alluuionem accrescit fundo, ad hoc text. not. & ibi not. *Bald. in l. fi. in princip. C. de alluuionibus & palu.* Negari enim non potest, quin illud augmentum proueniat ex causa de præterito, scilicet ex ipsa re ac iure, quod in ea maritus habebat, antequam matrimonium contraxisset. Vnde quamuis postea constante matrimonio accedat naturaliter, & sine coniugum industria, vel opera, soli marito debetur: per *l. in ratione la 1. §. imperator, & §. seqq. & l. serui qui. ff. ad l. Fal.* de quibus statim fiet opportuna mentio. Quinimo vult lex regni, *Foro legum li. 3. tit. 4. l. 9. quæ incipit,* [*Si el marido.*] quod melioratio contingens facto vxoris in re viri, cedit lucro mariti, facit *l. adeo §. cùm in suo, ff. de acquire. re. do.* Multo fortius idem videtur, quando sine facto vxoris, natura hoc inducente. Vnde si maritus, tempore, quo matrimonium contraxit, conduxit domum parum valentem, quæ postea tractu temporis multum valuit: cedit lucro mariti, non vxoris. Idem puto de seruo mariti, vel ancilla paruulis, & parum valentibus, qui postea constante matrimonio crescunt, & roborantur: istud cedit lucro domini. Difficultas tamen est circa expensas, & sumptus quæ in hisce rebus fiunt: vt puta in custodiendo, & meliorando monte: an alter coniugum debet habere medietatem? Et videtur quod non, quando ex re ipsa aliqua percipitur commoditas, forte æquiualens sumptibus: vt ex nemore amputantur rami, qui sunt domui proficui: ex seruis & ancillis habetur seruitium, & similia: operæ enim computantur cum expensis, *l. in rebus §. possunt, ff. commodati, l. hactenus, ff. de vsufruct. l. omnino, ff. de impen. in rebus dota. fac.* & videtur de mente legis regni præallegatæ, *Foro legum lib. 3. titul. 4. l. 9. & li. 4. tit. 22. l. 2. quæ incipit,* [*quando alguin niño.*] facit *l. 1. C. de infan. expo. & gloss. in l. arboribus, ff. de vsufruct.* Ex istis etiam
15 solet dici, quòd † melioramenta, quæ fiunt in rebus maioratus, vel restitutioni subiectis, veniunt diuidenda inter coniuges, tanquam pro-

14 (margin, beside "ctus in fine ff. de vsur.")

uenienda ex causa lucratiua, & alia à rei proprietate. Vnde si maritus habens maioratum, fecit domum, vel castrū in villa, vel loco maioratus constante matrimonio: æstimabitur sumptus soluto matrimonio, & medietas remanet marito, vel eius hæredibus: alia medietas vxori, vel eius hæredibus: & consequenter ista melioramenta diuiduntur inter hæredes ipsorum. benè facit ad hoc glos. nota. secundum *Angel. in l. emptor, ff. de rei vendi. in gloss. magna. in fi.* quæ dicit, quod † sumptus, quos quis fecit in 16
re subiecta restitutioni, potest repetere ab eo, cui restituit: quamuis interim fructus perceperit. & sic limitat notanter *l. sumptus, eod. tit. & ea quæ not. in l. in fundo, eod. tit.* Nam intelliguntur, quando quis percepit fructus in re aliena: secus ex sua, licet restitutioni subiecta. quod tene memoriæ, & vide *Bald. in l. insulam §. fructus ff. solut. matrimon. & in l. filia cuius, quæst. 6. C. famil. hercisc. & Bart. in tractatu, de duobus fratribus, col. pen. q. 10.* vbi tractat de patre, qui fecit sumptus in re filij, ex qua fructus percipiebat, an videatur donare. De quo etiam paulo antè diximus in addirione, incipiente, ampliabis. Quòd autem res adiuncta rei maioratus non sumat illius naturam, est text. in *c. 1. §. econtrario, de inuestitura de re aliena facta, lib. feu.* & ibi not. *Bald.* ad idem *c. domino guerram. §. si vasallus an ver. hic finitur lex.* intellige, quando ex facto hominis fit adiunctio: secus si à natura, absque hominis facto, vel ministerio: vt *l. fin. C. de alluuio.* & late per *Aluarotum in cap. 1. §. si quis de mansi. si de feudo fuer. contro.* An autem augmentum rei sit eiusdem naturæ cum re augmentata, vide no. per doctores, signanter per *Bar. Socinum in l. si ex toto col. 2. ff. de leg. 1.* Ex istis, & multis aliis, quæ L
breuitatis gratia non refero, dixi, quando leges Taurinæ fiebant, quòd expensæ, sumptus, & alia melioramenta, saltem necessaria, & vtilia, quæ fiunt in rebus maioratus, respectu æstimationis, veniebant communicanda inter coniuges. Sed non potui tantum clamare, quin *l. 6. tit. ..*
contrarium constitueretur l. 46. quam semper *lib. 5.*
putaui iniquam: & spero futuris temporibus eam reprobandam, tanquam iuri & æquitati contrariam: & super dicta l. scripsi, an & quando melioramenta, quæ fiunt in re maioratus, veniunt diuidenda inter coniuges. Ex istis infertur, quòd † si vasallus construit castrum in 17
re feudali, vel prædio, castrum dicetur feudale: quia ædificium solo cedit. ita decidit *Bald. in l. 1. ff. de rerum diuis. in 7. & 8. quæstio.* refert & sequitur *Alexandrinus in cap. 1. in fin. princip. de alienatione feudi.* vbi videas. Sed hoc, vt dixi, est ex eo, quia † ædificium cedit solo, non ex na- 18
tura rei. Vnde si ad dominum rediret, sine culpa feudatarij, fortè m potuisset expensas ibi M
factas repetere. Cogitabis. ¶ Ex his infertur, quod stipendia, & salaria, quæ maritus, doctor, aduocatus, vel medicus, siue auditor, vel iudex, seu quiuis alius, acquisiuit constante matrimonio, postquam simul cohabitant ... &
mulier

mulier, veniunt inter eos communicanda, &
æqualiter diuidenda soluto matrimonio, vt vi-
detur casus *in l. cum duobus*, §. *Papinianus, aliàs in-
cipit, si inter fratres, ff. pro socio.* vbi dicitur, quòd
si inter fratres voluntarium consortium initum
fuerit, stipendia, cæteraque salaria in commu-
ne redigi iudicio societatis. Et tepe memoriæ il-
lum text. ad hoc, quamuis gloss. illum restringat
ibi, vt intelligatur, quando societas fuit con-
tracta specialiter, vt ex quacunque causa quæ-
sita per socios communicarentur inter eos. Se-
cus dicit, si coita esset simpliciter. Nam tunc
salaria & stipendia non communicarentur: vt
l. 3. §. 1. & l. coire, eod. tit. vbi in societate simplici-
ter contracta non veoit, nisi qnæstus descen-
dens ex ingenio, seu solertia: & ad negociario-
nem, & lucrum, & damna ex negociatione na-
scentia.

¶ Sed *Bald. in dict. §. si inter fratres.* non as-
sentit restrictioni illius gloss., quia esset ma-
gnum inconueniens illam tenere. Nam posset
esse, quòd vnus ex sociis pooetet operã suam,
& dimitteret quæstus suæ personæ pro serui-
tiis societatis: & alius iret ad stipendium, & ad
alia lucra, & nihil communicaret. hæc esset ma-
la societas, & leonina: contra text. *in l. verum,
& in l. si non fuerit, ff. eod.* ¶ Et propterea dicit
ipse se credere, quòd venireot omnia in socie-
tatẽ salaria, stipeodia, & mercedes diurnarum
operarum. Et ita vult ille, quòd modo sit coo-
tracta societas specialiter, hoc adiecto, quod o-
mnia lucra qualitercunque, & ex qoacunque
causa acquisita per socios, veniant communi-
canda per eos, modò societas simpliciter sit co-
ita, salaria, & alia lucra, commuoicantur inter
eos. Vnde ad propositum, cùm inter virum &
vxorem sit contracta quædam tacita & simplex
societas eorum, quæ quilibet lucrabitur, vt in-
ter eos communicentur: vt suprà dictum est:
imò imò lex regni videtur facere ipsam socie-
tatem: meritò ista lucra stipendiorum, & sala-
riorum, vel aliorum lucrorum, habita per ma-
ritum aduocatum, medicum, vel iudicem, sunt
cum vxore communicanda. & ita commuoiter
obseruatur in istis regnis, maximè in regali au-
dieotia. ¶ Et ista consuetudo est multum
N æqua: quia vt plurimum *n* maritus sustentatur
de bonis communibus, interim quòd fiunt ista
lucra: iustum est ergo, qnòd communicet cum
vxore. vt est expressum per legem regni, *Foro
legum lib. 3. titul. tertio leg. 2.* vbi dicitur, quòd
quicquid maritus lucratus fuerit in bello, siue
militia, faciendo expensas de bonis communi-
bus viri & vxoris: debet communicare cum v-
xore: qoia ex quo sumptus sunt communes, sic
etiam lucra debent esse communia. vt ibi dici-
tur, & in *l. cum duobus*, §. *quidam sagariam, in fi.
ff. pro socio, in l. merces, §. vis maior, ff. locati.* ¶ Nec
facio differentiam, vtrum istud lucrum acce-
dat peculio aducotitio: puta, quia maritus ex
proprio labore, quem in officio habuit, lucrum
sensit: vt *l. cum oporteat, C. de bon. quæ liber. & §.
quod autem ex alia Institut. per quas person. nobis ac-
quir.* Nam & tuoc dico istud lucrum fore
communicandum per prædicta: quamuis aliod
sit de iure communi: vt *l. fi. C. de collat.* ¶ Idem
si lucrum accedat peculio, quasi castrensi, puta
quia ratione administrationis in officio, quod
habet maritus ex publico, salarium percipit:
qood lucrom est peculium, quasi castrense: vt
*l. final. C. de inoffi. testamen. & l. veluti castrense, C. de
assess. & l. fori C. de ad. diuer. iudic. & 6. partit. tit.
15. l. 5. vide l. 4. tit. [de las ganancias.] lib. 5. Ordin.* & *l. 5. tit. 9 li. 5.*
traditur per *Specul. titul. de actore, §. 1. col. 13. ver.
item cùm agitur de peculio.* dicentem, quòd illi qui
stipendia † de publico habent, dicuntur habere 19
peculium quasi castrense: vt in prædictis iuri-
bus. Ponit exemplum in aduocato fisci, vel
pauperum, & similibus, quibus de pnblico da-
tur salarium. ¶ Secus dicit de aduocatis moder-
nis: nam illi non † dicuntur habere peculium, 20
quasi castrense, nec habent præcipuum, quod
lucrantur, secundum com. quod etiam tenuit
antiqua gl. in præallegata l. Fori. sed in additione
tenoit contrarium, per *dict. l. veluti, C. de asses.*
cùm assessores non recipiant de publico, & ta-
men quod acquirunt, est velut castrense. Item
quod † miles ex militia acqnirit, non ex publi- 21
co, est castrense: vt *ff. de castren. pecul. l. si fortè.*
ergo idem in aduocato, qui militat: vt *l. aduoca-
ti. C. de aduoc. diuer. iud.* maximè cùm ista salaria
priuatorum succedant illornm loco, quæ da-
bantur de publico. ergo, & c. argum. text. *in cap.
magna ver. cùm igitur supra, de voto.* ita dicit *Ioan.
Andr. in addit. ad Specul. in dict. §. 1. ver. item cùm
agitur.* Hoc idem tacito *Ioan. Andr.* tenet *Bald.
in dict. l. cùm oporteat, 5. col. ver. de tertio genere pe-
culij, C. de bon. quæ lib.* & hoc teneas. Istud ergo
lucrum, quamuis castreose sit, vel quasi castren-
se, communicandum est inter maritum & vxo-
rem, vt apparet ex prædictis, quamuis aliàs de
iure ciuili non commuoicaretur: *l. 1. §. nec ca-
strense, ff. de collat. bonor.* de quo etiam per *Bald.
consil. 21. incipit, quinque quæruntur, in tertia parte.*
& latius *Ludouic. consil. 469. incipit, quo ad primum.*
refert & sequitur *Petrus de Vbaldis, in suo tracta-
tu de societate 5. parte, quæst. 15.* ¶ Sed vt dixi,
ista lucra semper diuiduntur inter conioges, &
ita pridie iudicauimus in causa, quæ vertebatur
in hac regali audientia, inter doctorẽ de Mon-
taluo, & hæredes vxoris suæ. Adde qnòd dona-
ta à rege pto seruitiis regi impensis, dicuntur ca-
strensia, vel quasi, *l. cùm multa, C. de bonis quæ li-
beris.* & consequentet non conferuntur, nec
computantur in legitimam, *l. 1. § nec castrense, de
colla. bonor. & 6. partita, tit. 6. l. 5. & 4. partita. tit. 17.
l. 6.* Illud tamen, quod dictum est de † castrensi 22
peculio inter coniuges diuidẽdo, quando com-
munibus expensis acquisitum est, aliquibus
non placet: imò quòd si miles armatæ militiæ,
in quo concurrunt illa sex, quæ ponit gloss.
in *l. penul. ff. ex quibus cau. ma.* aliqua in bello ac-
quisiuit, non communicat cum vxore: vt vide-
tur colligi ex ordinatione regis Henrici quarti,

l.5. tit.9. li.5. in Nieua, quæ reperitur in *compilatione Ordinat. lib.5. titul.4. l.4.* vnde eo mortuo, transmittit ad suos hæredes. Idem dicunt de quasi castrensi. Olim super hoc fuit edita lex à rege Ioanne secũdo, Salmanticæ, ad preces curialium. Sed postea, vt audio, ad querelam matronarum fuit reuocata. Tene igitur, quod prius dixi, quòd castrense & quasi castrense communicatur, quando communibus expensis acquiritur. ¶ Ex istis infertur ad quæstionem, quam vidi in practica: maritus constante matrimo-
23 nio, † ædificauit ecclesiam, & dotauit, & consequenter acquisiuit iure patronatus: vt *cap. nobis de iure pat.* dixi suprà, in introductione, an
O istud *o* ius patronatus æqualiter acquiratur viro, & vxori: an soli viro. Et videtur quòd vtrique, per iam dicta. Sed constante matrimonio, solus maritus præsentabit, sicut & alia bona constante matrimonio administrat, nisi forte tempore, quo ecclesia construitur: aliter inter eos sit conuentum, iuxta not. in *cap. 2. isto titul.* & statim dicemus in prima limitatione.
P ¶ Ampliabis ista, vt procedant etiam in *p* matrimonio putatiuo, quando inter coniuges erat contractum matrimonium, quod subsistere non poterat, stante legitimo impedimento. Nam & tunc lucra inter eos habita æqualiter diuiduntur: vt est textus cum *gloss. in capit. 2. infrà, isto titul.* & ibi not. *Abb.* sequitur *Andreas Siculus in capit. ex litteris, de pigno.* Idem disponit *lex regni, Foro legum lib. 3. titul. 6. l. 4.* & dixi suprà, in tertia ampliatione principali, colum. 141. vbi videas multa, quæ de matrimonio putatiuo collegi. Idem fortè dicendum esset de
24 duobus † amasiis, simul habitantibus: nam inter eos videtur secundum aliquos tacitè contracta societas, & lucra acquisita inter eos æqualiter diuiduntur, eo modo, quo inter coniuges veros, vel putatiuos, præsertim si posteà inter eos contractum fuit matrimonium: vt sentit *Bar. in l. Titium & Meuium penul. & fina. col. ff. de administra. tutorum, & in l. cum proponas, C. pro socio, & ibi Bald. & alij,* ad hoc bene faciunt multa, quæ cumulaui suprà, æquiparando concubinam vxori, in §. operatur alium & quartum effectum, dixi suprà, *§. si prope finem, in additione incipiente, ista autem societas.* ¶ Amplia se-
25 cundò prædicta, vt videatur contracta † societas inter coniuges, & duret non solùm constante matrimonio, sed etiam altero eorum mortuo, remanẽtibus bonis simul non diuisis inter superstitem, & defuncti hæredes. Nam & tunc lucra, & damna quæ ex tali negociatione prouenirent, essent inter eos diuidenda: vt disponit *lex regni, Foro generosorum, lib. 5. tit. 4. l. 9. quæ incipit, si vno me,* quam vide, & tene memoriæ, ad idem facit *lex regni, Fo. leg. lib. 3. titul. [de las lauores] l. 6.* quam not. ¶ Cuius ratio po-
26 test esse, quia † vidua videtur esse in primo matrimonio, donec nubat. Et ideo dicit *Richar. Malum.* quòd ita debet alimentari vidua de bonis mariti, dum in viduitate perseuerat: sicut

constante matrimonio, intellige de fructibus suæ dotis, vel si non habet vnde se alat, aliàs alat se de suo: quia non operatur viro *l. sicut, ff. de oper. liber.* ista sunt verba *Bald. in l. omnem, C. de bo. mater.* Inde est, † quod si vasallus cognoscit 27
carnaliter vxorem domini, eo mortuo, priuatur feudo: secundum *Andream de Isernia, & alios in ca. 2. de feudo sine culpa non amittendo,* de quo per *Iacobum de sancto Georgio, in tractatu feudorum, in parte, dictiq; vasalli promiserunt non committere felloniam, col. 7. ver. sed quid dicemus, aliàs fol. 32. colum. 3.* & ibi etiam de sponsa. Meritò ergo acquisita soluto matrimonio, ante quam diuidantur bona, diuidentur inter eam & filios mariti, tanquam si constante matrimonio fuissent acquisita: quoniam ex patientia & perseuerantia vtriusque partis, præsumitur inter eos prosecuta, & continuata societas, arg. *l. quæritur, §. qui impleto, ff. locati, & l. legem, C. eo. & l. in rebus, §. si. ff. de preca.* vbi dicitur, quòd si finita † locatione 28
domus, conductor in ea remansit, videtur tacitè reconducere. Videtur text. in *l. itaque, & l. societatem coire, ff. pro socio. & ibi Bart. & in l. cum duobus, aliàs incipit, Si fratres, §. item Papinianus, eod. titul.*

¶ Bene facit ad hoc quod notanter voluit *Bald. in l. mandatum, in 3. opposi. C. mandat.* vbi dixit, quòd si morte patris finita erat societas, cum alio socio contracta: iuxta *l. actione, §. morte, & l. adeo in princip. ff. pro socio,* tamen si filius postea cum socio patris iisdem institoribus vtatur, sicut prius: intelligitur societas cum filio renouata, quamuis filius fuisset pupillus, tutorem habens, cuius patientia, interuenisset, per id quod habetur in *l. si quis mancipijs, §. si impubes, & l. in eum, §. si dominus. ff. de institor.* bonus textus in *l. cuicunque, §. final. eod. titul.* quod dictum refert & sequitur *And. Sicul. in cap. quia 12. colum. suprà, de iudic. & in cap. peruenit, 4. col. suprà, de emptio. & venditio. Alexand. consi. 132. 2. col. incipit, perlectis, 5. volumi.* ¶ Ad hoc faciunt, quæ in simili dixi suprà, ista limitatione in 4. effectu traductionis ad domum, versi. amplia secundò prædicta, & quæ dicam in fine huius effectus, ver. vnum demum. ¶ Ad idem facit quod no. *Bal. in l. si patruus, 3. col. C. communia vtriusque iudicij,* vbi dicit, quòd si duo fratres simul mercaturam exercebant, & vno eorum mortuo, alter continuat: superstitibus filiis fratris, indiuisam substantiam possidentibus, videbitur frater eodem nomine continuare, sicut faciebat fratre viuente, arg. *l. nam & Seruius, §. si viuo, ff. de negot. gest.* & quia à primordio tituli posterior formatur euentus *l. 1. C. de impo. lucra. descript. lib. 10. & l. si filia. §. Neratius, ff. famil. hercis̃cund. & dict. l. actione, §. morte.* Idem fuit de mente *Bald. in authen. ex testamento, circa fin. C. de col.* de quo meminit *Petrus de Vbaldis in tractatu de societate 3. parte 3. colum.* vbi rogo videas. ¶ Ad idem facit, quod not. *Bald. in l. etiam in fin. C. de iure dot.* vbi dixit, quòd si communitas conduxit † doctorem ad legendum ad vnum annum, 29
cum

cum salario centum florenorum: demum eligitur alio anno, sine repetitione salarij: intelligitur pro eodem salario, argum. *d.l. etiam, & l. penultim. §. vxor. ff. sol. mat.* Sic ergo erit in casu nostro, cùm sit fauor mulieris, quo casu vidua censeretur esse in primo matrimonio, vt prædixi.

30 secus est in odiosis, in quibus † mortuo marito, soluta est legibus matrimonij: vt *c. fin. supra de secund. nup.* Et inde est, quòd si dictat statutum, quòd vxores rebellium perpetuo sint bannitæ: statim, quod sunt viduæ, possunt stare in ciuitate: vt *l. Titia Seio. §. vsuras, ff. de leg. 2. secundum Iacobum de Aret.* vt refert *Bald. in l. Voluntas, in princip. C. de fideicommiss.* Cogita tu, si dici potest, quod prædicta procedant, nisi forte vxor relicta esset tutrix filiorum, in testamento patris eorum: vel aliàs ipsa accepisset eorum tutelam, per *authen. matri & auia, C. quando mu.* nam tunc non videretur continuata societas, per *l. Titium & Mauium, §. actor. ff. de admin. tuto.* & quod ibi not. *Bart. & alij.* Ad cuius confirmationem facit talis ratio.

31 † Administrator bonorum alicuius, in dubio potius præsumitur administrare animo administrandi tutorio nomine, quàm donandi, ex quo est administratio necessaria: vt *l. cùm post mortem, & l. cum lege, & l. cùm quidam, C. de do. promi.* tenet *Bald. in l. fina. versic. quæro quid in matre, eod. titul.* dicens per hoc, quod si mater administrans bona filiæ, dat fundum communem sibi & filiæ in dotem pro filia, intelligitur partem suam donasse, non autem fiducia pietatis administrasse. licet in quolibet administratore necessario potius præsumatur animo administrandi, quàm donandi, periuta prædicta. de quo infrà larius dicetur §. *illud autem, alias fol. 39. colum. 1. in princip. versic.* idem tenet *Bald. in dict. l. fi.* Mater ergo tutrix vel curatrix filiorum, magis videtur eorum bona administrare tutorio, vel curatorio nomine, quàm alias societatis iure. Cogitabis, quia non reperio in specie tactum: & vide in practica. Eadem ratione idem puto dicendum in patre habente administrationem filiorum à lege, & consequenter vsumfructum: vt *l. cùm non solum, & l. cum oporteat, C. de bon. qua libe.* nam cùm tunc subsit alia causa, quàm societatis, illa sumenda est. Pater ergo habebit vsumfructum bonorum filiorum, qui in eius sunt potestate, secus, si essent emancipati, & teneas menti: sic aliàs iudicaui in facti contingentia: & facit quod dicit *Petrus de Vbaldis in dicto tractatu de societate in 3. parte colum. 2. ver. quod credo verum.* vbi dicit, quòd si frater maior simul habitat cum fratre minori, cuius bona administrat, est eius tutor, non præsumitur inter eos contracta societas, cùm ratione officij alia coniectura sumi non debeat. Q ¶ Ampliabis [q] prædicta tertiò, vt procedant, non solùm in bonis acquisitis constante matrimonio, in loco vbi fuit contractum matrimonium, in quo lex ista, vel consuetudo est, de communicandis bonis superlucratis inter coniuges: sed etiam, si in alio loco, vbi talis lex vel consuetudo non vigebat, bona fuerunt acquisita: vt puta, quia contracto matrimonio coniuges transeunt ad habitandum in alio loco, vbi illa lex vel consuetudo non viget, ibique multa bona sunt acquisita: nam & illa veniunt inter coniuges communicanda, secundum legem, vel consuetudinem prædictam, vel pactum inter coniuges initum: ita notanter disponit *lex regni 4. partita. titul. 11. lib. 24* vbi videas *Montaluum.* Benè faciunt notata in *l. exigere dotem, ff. de iudic. & in cap. 1. de sponsal. per Antonium, & alios,* præsertim per *Abbat. in fi.*

¶ Amplia quartò, [r] vt bona superlucrata diuidantur inter coniuges, adeò quod transmittunt ad suos hæredes, quamuis non fuerunt acceptata: vnde si vxor præmoriatur viro, antequam acceptet medietatem lucrorum sibi pertinentem, ad suos transmittit hæredes: quia ea quæ deferuntur à lege, vt sunt ista lucra: iuxta not. in *l. 3. ff. de interdictis, & in l. fi. C. de bo. mater.* [b] * transmittuntur ad hæredes, quamuis acceptentur: vt *l. infantis C. de bon. pos.* non obstat *l. emancipata, eod. tit.* quia loquitur in his, quæ iure hæreditario deferuntur: secus in his, quæ iure patrimonij: secundum *Alexand. in l. ff. ad leg. Fal.* vel loquitur in his, quæ deferuntur ex titulo vniuersali: secus si particulari, vt ibi notatur. Ex his infertur, quòd si pater filium meliorauit in tertia & quinta parte bonorum suorum: illa ad suos transmittit hæredes: etiam si non agnouerit. [c] * vide *Bald. in l. 2. C. de lib. prate. & in tit. episcopum vel abbatem, §. qui. & Salicetum in l. sancimus, C. de inoffic. testam. & doctorem de Segura in repetitione l. vnum ex familia, §. sed si fundum de legat. 2. fol. 16. colum. 2.* Et prædictis in-

32 fertur, quòd † si maritus habens filiam ex alio primo matrimonio, eam dotauit ex bonis, constante secundo matrimonio acquisitis, medietas doris debetur secundæ vxori: vel de bonis superlucratis habebit ipsa, vel eius hæres aliud tantundem per prædicta. Ad hoc text. not. in *l. si socius pro filia, ff. pro socio,* vbi socius etiam omnium bonorum non tenetur cõferre ad onus dotandi filiam socij: [d] * quia illa dotatio non est actus negociationis quæstuariæ: vt per *Bart. in l. legatis ff. de testam.* ita dicit *Alexand. consil. 48. colum. 1. ver. 2. in 2. vol. incipit, diligenter inspectis.* Ita ergo dicendum videtur in vxore. Idem erit in aliis largitionibus, vel debitorum solutionibus ipsius mariti, ante contractum secundum matrimonium: vt infrà dicetur.

R B * C * D *

ADDITIONES.

A * ¶ Adde quod idem tenet regula in illa singul. re. *l. vnum ex familia. §. sed & si fundum, ff. de lega. 2. fol. 2. col. 3. cum quatuor seq.* vbi pulchrè examinat horum lucrorum materiam.

A * ¶ *Vide *Fab. in proœm. Institut. in verbo, Alemanicus.*

B * ¶ Adde, quod idem firmauit *Segura, in l. 3. §. fi. ff. de lib. & posthu. fol. 8. col. 3. circa medium.*

C * ¶ Adde, quod fortius firmat *Segura in rep. l. 3. §. si de liber. & posthum. fol. 8 col. 3 in fin. & per totum sequent.* quòd talis melioratio nondum acceptata, facta in tertiam partem transmittitur per filium emancipatum, etiam ad quoscumque extraneos hæredes. & idem dixit in melioratione facta in quinta parte bonorum: vt infrà.

D * ¶ Adde tamen singularia consilia in hoc puncto *in 4. vol. consiliorum Socin. in consil. 42. 5. & 6.* vbi tandem ipse & subscribentes concludũt, quòd filiæ socij omnium bonorum debent de communi dotari. & optimè examinant intellectum *d. l. si socius pro filia.*

IOAN. BERNAR.

A ¶ Postquam simul habitant veniunt communicanda.] Conclusio est vulgaris, & iure regio textualis, ex ll. hic allegatis, vide *Suarez in solenni sua repetitione, l. 1. tit. 3 lib. 3. Fori. & ibi Montal. & Didac. de Segura in l. vnum ex famil. §. sed si fundum num. 24. & sequent. de leg. 2. Cifuentes, l. 16. Tauri, & ibi Castillo num. 47. & Anton. Gomez l. 52. Tauri num. 70. cum praced. & sequent. & Couarr. de sponsal. part. 2. cap. 7. §. 1. num. 6. & Chassana in consuet. Burgund. rubric. 4. §. 6. & Boerium in consuetud. Bituricens. tit. de consuet. matrim. §. 1.* & rursus *decisione 22. num. 33.*

B ¶ Nam nunquam dicitur vxor nisi post traductionem.] Vide multos, quod adiunxi, sup. §. 55. additione 1. & adde *Montal. l. 1. titul. 3. lib. 3. Fori. & Matth. de Afflictis in constitut. Neapolit. lib. 1. rubr. 37. §. statuimus num. 30.*

C ¶ Ipso iure communicatur inter eos, quantum ad dominium & possessionem.] Vide *authorem infra §. 65. num. 11. & §. 66. num. 24.* ac rursus *in l. 16. Taur. & Gregor. gl. a. verf. & facit hoc, in l. 55. tit. 5. par. 5. Suarez. in l. 1. tit. [de las ganancias.] lib. 3. For. verf. quæritur vlterius. Seguram in tract. de bon. lucratis constan. matrimonio num. 44.* & rursus *in l. 3. §. fin. num. 78. de lib. & posthum. Couar. lib. 3. resol. cap. 19. num. 2. & Anton. Gomez. lib. 51. Taur. nu. 76. & Quemada de confisc. bon. heretic. quæst. 6. Baetium de dotibus, cap. 11. num. 106. & de decimis tut. c. 31. num. 3.* & pulchrè *Tello in lib. 16. Tauri, nu. 10. cum sequent.* apud quos varia in ista dubirabili quæstione dicuntur. Ad quam etiam ex Gallis, vide *Carol. Molin. in consuet. Paris. parte 1. §. 25. nu. 2. & Chassaneum in consuetudinibus Burgund. rubrica 4. §. 2. nu. 6.* & rursus ex nostris *Auendañum, respons. 5. num. 6.*

D ¶ Efficitur propria illius, cuius erat res vendita.] Vide obiter *Cifuentes lib. 16. Tauri, nu. 9.* & latius *Suarez in lib. 1. titul. [de las ganancias.] lib. 3. Fori. limitatione 2. & Montal. in lib. 11. titul. 4. lib. 3. Fori.* atque iuxta hanc authoris nostri traditionem, intelligito, quæ oblitus dixit *Anton. Gomezius super lib. 51. Tauri, num. 36.* & vide text. *lib. 49. & ibi Greg. glo. b. lib. 49. tit. 5. par. 5.* & quod dicit *Castillo lib. 70. Tauri, num. 27.* & vide authorem *supra, §. 60. num. 20. & Tiraquell. de retract. lib. 1. §. 1. gloss. 9. num. 63. & 64.*

E ¶ Intellige de seruitiis obsequialibus.] Vide *authorem supra §. 31. num. 2. & §. 50. num. 33. & infra super text. 3. not. §. 20. num. 30. & Suarez, lib. 9. titul. 11. lib. 1. For. ver. vlterius pro euidentia, & Alexand. consil. 133. lib. 4. & Tiraquell. de nobilitat. ca. 20. num. 93.*

¶ Fructus omnium bonorum.] Adde *l. 5. tit. 9. lib. 5. in nouo volumine, & Suarez in l. 1. tit. 3. lib. 3. Fori in 3. limitatione col. penul. & Ant. Gomez. in l. 53. Tauri, num. 33. verf. hodie tamen. & num. 60. & Gregor. glo. i. l. 3. circa fin. tit. 10. part. 5. & Baettum, de decimis tutor. c. 24. num. 13. & nu. 15. Gregor. glo. a. l. 17. tit. 11. parte 4. & authorem infra §. 65. num. 65.* & rursus *Baet. vbi supra c. 22. n. 13.* cui adde *Tiraquell. de retract. lign ag. §. 10. gloss. 1. num. 19.* F

¶ Potest fieri executio pro debitis possessoris maioratus.] Vide latè scribentem *Peraltam in l. 3. §. qui fide commissam, nu. 128. verf. secunda assertio. ff. de hæred. inst. & Gregorium Lupum, gl. g. in l. 2. tit. 8. par. 3.* vbi tetigit pulchram quæstionem, nunquid primogenij fundatione vetari possit, etiam ex fructibus solui debita possessoris. Addeque *Anton. Gomez. pluribus allegatis, in l. 40. Tauri, num. 74. verf. quod tamen, & Pelaez à Meres in tract. maiorat. & melior. Hispan. 3. par. qu. 9. num. 24.* G

¶ Et tunc diuiduntur inter coniugem superstitem, & hæredes mortui.] Quo pacto ista diuisio fructuum maioratus cum nouo successore fiat, vide *Auendañ. responso 5. & Anto. Gomez. l. 40. Tauri nu. 74.* & pulchrè *Couar. lib. 1. resol. c. 15. ad finem, & Gregor. gloß. i. in l. 26. tit. 11. parti. 4.* & optimè *Ludoui. Moli. de Hispa. primog. lib. 3. cap. 11. à nu. 1. & Pelaez à Meres in tractat. maiorat. & melior. Hisp. 4. part. quæst. 24. à num. 1.* H

¶ Et ita disponit lex regni *For. leg. lib. 3. tit. 4. l. 3. & 10.*] Adde *l. 26. titul. 11. part. 4. & Suarez l. 1. tit. [de las ganancias.] lib. 3. For. ad fin.* vbi praxim istius diuisionis tradit. I

¶ Ex prædictis infert ad id, quod voluit Io. Fab.] Vide *Gregor. gloß. b. l. 18. tit. 11. p. 4. Suarez, lib. 1. tit. [de las ganancias] lib. 3. fori, ver. pone: maritus habebat, Aut. Gomez. de ferust. num. 19.* & rursus *in l. 53. Taur. num. 78. Cifuentes lib. 16. Tauri, & ibid. Castillo num. 45.* optimè *Couar. de sponsal. p. 2. cap. 7. §. 1. num. 9.* & ex Gallis *Chassanaeum consuet. Burg. rubric. 4. §. 2. num. 12. Nicol. Boerium de consuet. matrimon. §. 2. in consuetud. Bituricens. & Molinaeum in consuetud. Parisiens. titul. 1. §. 30. qu. 50. versic. secundò circa idem. Tiraquell. de retract. §. 32. gloß. 1. num. 72. & sequent.* K

¶ Ex istis & multis aliis.] Vide *Castill. n. 1. & alios Tauristas in ista l. 46. Taur. hic allegata, & Couar. de sponsal. p. 2. c. 7. §. 1. n. 9. & Arium Pinel.* latius loquentem in *l. 1. p. 2. nu. 71. C. de bon. mater.* L

¶ Potuisset expensas ibi factas repetere.] Vide *Carol. Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. gl. 5. nu. 78. cum aliis, & Pinel. l. 2. p. 2. c. 4. nu. 62. verf. cap. receptissima, C. de resc. vend.* & rursus *in l. 1. parte 2. num. 71. verf. quibus in locis cap. de bonis mater. & Ludo. Molinam de Hisp. primog. lib. 1. cap. 26. num. 11. & Pelaez à Meres, in tract. maior. & melior. Hisp. 1. parte qu. 10. nu. 17. cum plurib. sequent.* & rursus *in 4. par. quæst. 37. à princip.* M

¶ Mari-

N ¶ Maritus sustentatur de bonis cõmunibus.] Adde *Suarez l.1.tit.3.lib.3. Fori, limit.3.& Gregor. glo.i.in l.3.tit.10.p.5. Ant. Gomez l.53.Taur.nu.72.*& vtrum hæc officia publica empt. constante matrimonio commuoiceotur, vide *Auend. respons.9.& Cou.lib.3.resol.cap.19.nu.4.*& adde quæ de eorum collatione tradit *Tello l.26. Tauri.*

O ¶ An istud ius patronatus æqualiter acquiratur viro & vxori.] Vide *Cou.lib.3.resol.c.19.n.5. Baet. de dot.c.26.nu.2.& de decimis tut.c.23.nu.17.*

P ¶ Vt procedant in matrimonio putatiuo.] Vide *Suarez l.1.tit.*[*de las ganancias*]*lib.3.fori in princip.& Cou.de sponsal. parte 2.cap.7.§.1.num.6.*& complures, de quibus memini supra §.21.nu.8.& §.36.num.1.& sequent.

Q ¶ Ampliabis prædicta.] Vide quæ dixi supr. §.55.nu.12. & §.60.ad fi.& adiunge *Cou.de sponsal.par.2.c.7. in princip.* vbi pluribus allegatis de præsenti quæstione in indiuiduo loquitur.

R ¶ Amplia quartò.] Vide *Anton. Gomez lib.53.Taur.num.79. Cifuent.l.16. Taur.nu.11.Baet. de decimis tut.cap.32.num.12.& Segur. in l.vnum ex familiar.§.sed si fundum,nu.172.de leg.2.& Pinel.l.1.p.1.num.36.C.de bon.mat.*& latè *Fanucium de lucro dot.gloss.4.num.6.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Lucrum communicare non tenetur socius, qui socio inuito vadit Venetias pro mercantijs, suo tamen periculo.*
2. *Pactum, quòd vxor, vel eius filij non possint capere de bonis mariti, valet.*
3. *Lucrum, quod maritus ex forma statuti lucratur, stantibus filiis, vel non, an perdatur per secundas nuptias.*
4. *Pœna ecclesiæ applicanda ex pacto facientium pacem in casu quo fuerit fracta, per eos non potest remitti, etiam si ea rupta ipsi reconcilientur.*
5. *Mulier si stipuletur à marito dotem sibi reddi, si sine liberis decesserit, aliàs dos retineatur à marito pro liberis, valet hoc irreuocabiliter, tanquam donatio inter viuos.*
6. *Legitimam habet pater in bonis filiæ etiam nupta, quæ non habet filios descendentes, & ea priuari non potest.*

§.LXIII. LIMITABIS ista primò, nisi forte, quando
contrahitur matrimonium: vel tempore
quo lucrum est prouenturum ex negociatione
alterius coniugum, puta mariti, vxor protestaretur,
se nolle participare lucrum vel damnum
inde proueniens. Nam tunc lucrum erit solius
mariti: vt voluerunt *Barto. Dyn. Rapha. Ang. Ioan.
de Imol. Pau. & Alexand. in lege, quia poterat, ff. ad
Trebel.* & multi alij, quos retuli suprà, in prima
A principali limitatione, vers.& ex his infero. vbi
1 dicunt, quòd si vnus † ex sociis vult ire Venetias
pro mercantiis, inuito altero socio, suo tamen
periculo: si lucratur, non tenetur lucrum
communicare, & faciunt multa, quæ ibi dixi,
quæ videas per te. & vltra ea, quæ ibi dixi, benè
facit tex. & quod ibi not. in *cap.1.de filiis natis ex
matrimonio, ad Morgauicam contracto. li. feudorum.*
2 vbi valet † pactum vel consuetudo, vt vxor, vel
eius filij, non possint capere de bonis mariti.
Ampliari possunt ista, vt procedāt non solùm B
si à principio pactum interuenit, de non acquirendis
bonis superlucrandis inter coniuges, vt
vxor non habeat dimidiam eorũ: verùm etiam
si constante matrimonio cõueniatur inter eos,
vt lucra habita diuidantur, habenda verò habeat
maritus sibi, per ea quæ latè dixi suprà, in
prima principali limitatione, ver. & ex his infero
ad vnum, & ea quæ ibi addidi, quæ melius
hic caderent. Quinimo, etiam si soluto matrimonio
vxor, vel eius hæres velit abstinere à lucris
constante matrimonio, habitis, poterit: quo
casu, nec habebit partem lucrorum, nec tenebitur
ad debita constante matrimonio contracta.
ita disponit hodie *lex Taurina 60. quæ incipit,*
[*quando la muger.*] de qua infrà latius differemus
§.66. ¶ Idem videtur dicendum secundum
aliquos, si pater tradens nuptui filiam, & constituens
sibi dotem, paciscatur cum genero,
quòd de bonis acquirendis constante matrimonio,
filia nihil habeat, & ipsa est præsens &
tacet, cùm pater possit adiicere hanc conditionem,
quando dotem constituit filiæ, arg. *l. quoties,
ff. sol. mat. & l.1. cum pluribus, ff. de pactis dotalibus,*
& facit text. *in c. vno. de despon. imp. lib.6.* de
cuius intellectu vide *ibi doctores, & Barto. & alios
in lege, quæ dotis, ff. solut. matrim.* Sed hoc non
placet mihi. quòd pater possit filiæ præiudicare,
in bonis acquirendis constante matrimonio,
nisi ad id expressus filiæ consensus accedat:
juxta notata in *l.2.§.1.ff. solut. matr. & in c. in
Genesi, de elect. & in regula, is qui tacet, de reg. iur. lib.
6. & in cap. nonne de præsumpt.* præsertim cùm
ista lucra deferantur vxori à lege regni prædicta.
Vndè patet non poterit ei auferre: propter
id quod dicit *Bald.* in simili *in l. fi. in fi. C. de bonis
maternis.* vbi dicit, quòd † lucrum proue- 3
niens vxori ex forma statuti, non perdit per
transitum ad secundas nuptias, de quo suprà
facta est mentio, colum. 245. vers. confirmatur.
bene facit quod voluit *Bald. in l. si constante, ad
fi. C. de don. ante nup.* vbi dicit, quòd quando ex
contractu contrahentium, vel occasione contractus,
per dispositionem legalem est alicui
tertio ius quæsitum re, vel spe: ab illo contractu
non potest recedi in eius præiudicium, nisi
eo consentiente: vt etiam sentit *Bartol.* quem
alij sequuntur in *leg. qui Romæ §. Flauius, ff. de
verbor. oblig. & ibi Moderniores,* signanter *Franciscus
Aretinus, column.3. in fin. cum sequentibus.* vbi
inter cætera allegat *Bald. in lege, cùm à sacro. fi.
colum. versic. modo restat.* vbi ferè idem sentit. de
quo meminit *Iason in l.2. C. de iure emphy. colum.
21. versicul. 23. quæro.* Idem tenet *Salycet. in l.
quoties C. de donat. quæ sub modo.* facit quod in
simili dixit *Bald. in l. insulam, §. fin. ff. solut. matrim.*
vbi dicit, quòd si † duo fecerunt pacem, 4
& promiserunt eam obseruare sub pœna centum
applicanda ecclesiæ, ruperunt pacem, &
reconciliati sunt, & remiserunt omnem iniuriam,
& pœnam: non tollitur, nec tolli potest C

pœna

pœna quæsita ecclesiæ, qnamuis esser quæsita ex pacto ipsarum partium, de qua decisione meminit *Ias. in dicta lege 2. colum. 83. ver. pro hac parte.* & rene menti pto pœna, quæ quotidie ponitur pro fisco. & pto limitatione eorum quæ notantur in *capit. 2. de sponsal. & in leg. si quis in conscribendo, C. de pactis, & in capit. ad apostolicam de regularibus.* Et quamuis ista loquantur in iure iam quæsito: eadem tameo ratio est io iore quærendo, vt non possit tolli per tertium. Et istud teneo, quicquid alij dixerinr. & facit quod in simili dixit *Bald. in leg. pro hereditariis, in fin. C. de hered. act.* vbi dicit, quòd si †

5 mulier stipulatur à marito dotem sibi reddi, si sine liberis decesserit, alias dos retineatur à marito pro liberis, valet hoc irreuocabiliter, tan-

A * quam donatio inter viuos. ª * quod reputat valde not. & sobtile. de quo facit festum *Alexand. in dicta l. qua dotis ff. solut. matrim. 4. colum. versicul. 3. prædicta.* quem vide. Ratione ergo iuris tertij donatio reuocabilis, de sui natura efficitur irreuocabilis. Cogitabis. Ex istis potest inferri vnum valde singulare, & quotidianum: quòd cùm in bonis filiæ etiam nuptæ, quæ non habet filios descendentes, patet habeat

6 suam † legitimam, qua priuari non potest: vt *l. nam & si parentibus, ff. de inoffic. testam.* quæ hodie per legem regni Tauri factam, est taxata, & determinata in doabus ex tribus partibus omnium bonorum: quòd in præiudicium patris, cuius est acquisitum, non poterit filia bonis acquisitis constante matrimonio, inter ipsam & maritum renunciare, vel aliter in fraudem donare, vel vendere. Bene tamen poterit fraude cessante à principio renunciare lucris futuris, vt suprà dictum est.

ADDITIONES.

A * ¶ Adde, quòd istud dictum Bal. sequitur *Pau. in l. si cum dotem, in princip. ff. solut. mat. pen. col.* qui clarius distinguendo loquitur. quod tamen in puncto iuris non credit verum *Alexand. ibi.*

IOAN. BERNAR.

A ¶ Ex his infero.] Adde *autorem supra §. 47. nu. 15. & Petrum Rauenn. singul. 314. Did. Perez ad Segur. de bon. lucrat. const. matr. num. 6.* & nunquid huiusmodi protestatione liberetur à periculo & obligationibus illius casus is qui protestatur, vide *Alexan. in l. nunciatio. §. morte nu. 26. ff. noui ope. nunc. & ibi Ant. Rube. nu. 269. cum sequen.* Adde que hic *Castill. l. 60. Taur. num. 2.*

B ¶ Ampliari possunt ista.] Vide *Greger. gl. g. l. 5. tit. 11. p. 4. Ant. Gomez, & Castill. num. 2. in l. 60. Tauri, Suarez. in l. 1. tit. de las ganancias, lib. 3. fori. q. 2. versi. quartur & secundo, & Couar. de sponsal. par. 2. c. 7. §. 1. num. 11. & Minchac. lib. 2. quæst. frequent. c. 13. nu. 6. & obiter Baetium de decimis tit. c. 5. nu. 48.* quibus adiungito, quæ pluribus citatis tradit *Fannicius de lucro dotis gloss. 8. num. 16. & sequent.* ac rursus *gloss. 14. num. 1. & l. 9. tit. 9. lib. 5.*

C ¶ Non tollitur, nec potest tolli pœna quæsita ecclesiæ.] Adde *Angel. & Imol. in l. insulam, §. fin. ff. solut. mat. & Ias. l. fi. nu. 11. ff. de pact.* & vide singul. text. de iore regio, qui circa exactionem huiusmodi pœnæ, quando applicatur fisco, loquitur in *l. 3. titu. 26. lib. 8. in noua copilat.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Lucris per maritum constante matrimonio acquisitas non debent simul communicari, quando inter eos factum est diuortium, quo ad torum, & mutuam cohabitationem.*
2. *Relinquens fratribus prædicatoribus centum, si eum sepelierint in ecclesia in tali loco: si ille propter suã culpam non potest in sacro sepeliri, nihilominus habebunt fratres dicta centum.*
3. *Maritus si acriter verberauit vxorem, quapropter ipsa fugit à ciuitate, non potest eam maritus accusare de adulterio.*
4. *Maritus vxorem expellens, qua pœna puniatur.*
5. *Societatis ex dolo malo renuncians, socios à se liberat: se autem ab illis non liberat.*
6. *Alimenta debens alicui, præstabit ei in propria domo, nisi ex culpa eius non possit alendus ibi commorari.*
7. *Vxor alicuius, si commisit hæresim, & post tempus gratia confitetur, & ab ecclesia admittitur, & in perpetuum carcerem detruditur: maritus non tenebitur eam alere.*
8. *Distributiones quotidianæ non debentur non interessenti ex culpa sua.*
9. *Vxor si propter adulterium recessit à viro, non est ab eo alimentanda.*
10. *Vxor sine culpa viri ab eo discedens, non potest ab eo petere expensas, quas post discessum fecit: si tamen iusta causa discessit, maritus tenetur eam alere, & ipsa potest dotem petere.*
11. *Vxor si non esset in obsequio viri, culpa ipsius, ad nullas operas ei tenetur.*
12. *Alere virum non tenetur vxor, quæ à viro ob eius adulterium recessit, cum dote, iudicio Ecclesiæ.*
13. *Alimentari non debet quis ex bonis, quæ ob delictum ab eo auferuntur.*
14. *Alimenta mittere patri exuli vel bannito, an teneatur filius.*
15. *Vxor an teneatur mittere alimenta marito exuli.*
16. *Maritus si à se expulit vxorem, propter dotem non solutam, si interim multa acquisiuit, maritus non communicat cum vxore.*
17. *Lucra habita per sponsum de præsenti, ante traductionem sponsæ ad domum, non communicat cum sponsa.*

LIMITABIS secundò, dummodo tempore, quo bona fuerunt acquisita per maritum, vxor ª simul habitabat cum viro, vt A præsupponit dicta *lex regni, Foro legum, lib. 3. titul. 3. l. 1.* Secus si culpa ipsius vxoris, vt quia ipsa commisit adulterium, vel aliàs ex iusta causa diuortium est factum inter eos, saltem quo ad torum, & mutuam cohabitationem: nam tunc oon videtur, quòd † lucra taliter acquisita constante matrimonio per maritum, debeant sibi communicari. argo. text. not. *in l. 1. ff. vnde vir & vxor.* de quo videas *Cynum in l. 1. C. eod. & Nicol. de Vbal. in tractatu de successione ab intest. 4. parte.* 1

§. LXI

¶ Ad

¶ Ad hoc tex. notabilis *in l. cùm hic status, §. si mulier & maritus, ff. isto tit.* & ibi notat *Salycetus*: vbi dicitur, quòd separata habitatio vxoris, & viri, retento honore matrimonij, non dirimit matrimonium: ideò inter eos facta donatio non tenet. Si ergo non retineatur honor matrimonij propter adulterium vxoris, non censebuntur quasi coniuges, imo quasi extranei: & per consequens acquisita per maritum, non communicabit cum vxore diuertente. ¶ Hoc videtur fuisse de mente *Bald. consi. 328. incipienti, quædam domina 4. part.* vbi concludit, quod stante statuto, vel pacto, quòd maritus lucretur certã partem dotis, si vxor ex culpa sua seorsum habitat ab eo, maritus lucrabitur dotis partem: vt ibi per eum. idem fuit de mente *Bald. in c. ex parte 3. col. suprà, de consuet.* vbi dicit, quod triplex est diuortiũ, cuius verba retuli sup. in prima ampliatione principali, in fi. col. 138. versi. ad prædictorum confirmationem. ¶ Bene facit *d. l. vna ff. vnde vir & vxor.* vbi dicitur, quod ad hoc vt vxor habeat bonorum possessionem, vnde vir & vxor, oportet vxorem esse mortis tempore. Sed & si diuortium quoque secutum sit, veruntamen durat matrimonium: hæc successio locum non habet. ¶ Ad idem facit text. in *l. miles §. reatu, de adul.* vbi probatur, quod maritus non est in culpa, si vxorem dimittat, quam propter adulterium retinere non potest. Per quam legem dicebant *ibi Dy. & Bart. & alij*, quod si quis

2 † relinquit fratribus Prædicatoribus centum, si eum sepelirent in ecclesia in tali loco: ille occidit seipsum, vel est repertus excommunicatus: ita quod non potest sepeliri in sacro: fratres habebunt legatum, licet ibi eum non sepeliant: cùm facto defuncti, & eius culpa illud acciderit. ¶ Idem tenet *Bal. in l. si quis ad declinandam, fi. col. C. de episc. & cler. & in l. 1. C. de insti. & sub. sub condi. fact. in fine, & ibi Saly. Paulus & Alexand. in fi. Bald. in l. vnica, in fi. C. de his quæ pœnæ nomine, Ioan. de Imo. in l. in testamento la 2. ff. de conditio. & demon.* & ibi notat *Socinus Ioan. de Im. post Ancha. in c. filius sup. de testam. Andr. Sicul. in cap. 2. 12. colu. eod. titul.* Adde prædictis bonum text. *in l. filia §. debitor.* vbi pater pro filia emancipata dotem dedit, & stipulatus est dotem sibi reddi filia in matrimonio decedente: aliàs ipse maritus lucraretur dictam dotem: filia in odium patris propter amorem, quem erga maritum habebat, diuertit, vt vir dictam dotem lucraretur. dicitur ibi, quòd patri erit succurrendum, perinde ac si filia non diuertisset. ad hoc vide *Bald. in l. quod in vxorem, ff. de negotio gesto. & ibi Salyc.* Item cùm per maritum stat, quominus vxor secum habitet, habetur ac si cohabitasset, *l. si autem §. sed & his, de rei vendicatione, ff. cum similibus*, ergo, &c. Ad idem facit *l. qui sub conditione, §. quoties ff. de condi. insti. & in l. iure, de condition. & demonstrati.* vbi conditio habetur pro impleta, quando non stat per eum, &c. item si maritus vxorem expellens, non communicaret ei lucra ex suo delicto, consequeretur lucrum, quod esse non debet. *l. 3. §. 1. ff. de donation. inter vir. & vxo. & l. non fraudantur, ff. de reg. iur. cum similibus.* præsertim cùm hæc lucra non deferantur à marito, sed potius à legẽ regni prædicta, & not. in *l. fin. C. de bonis maternis, & in l. 3. C. de interdict. & relegat.* Ergo facto mariti non potest sibi auferri *regula, indultum, de regulis iuris lib. 6.* & ista mihi se obtulerunt in responsione, quam præbui Baccalaureo Ioan. Merino de Villar, vbi hanc quæstionem à me quæsiuit. ¶ Quando [b] ergo facto, vel culpa vxoris non cohabitat viro, imputandum est sibi: B
& per consequens nihil habebit ex superlucratis. secus esset, quando culpa mariti, vt puta si solitus erat in vxorem sæuire, acriter verberando, vel si habeat concubinas, quarum occasione malè tractat vxorem: & propterea ipsa aufugit ad monasterium, vel ad domum aliam honestam: tunc enim crederem, quòd sibi debeatur medietas omnium lucrorum. Aduerte tamen, quòd si vxor petat diuortium propter sæuitiam viri, quo ad torum, & dotem suam cum medietate lucrorum, vsque ad illud tempus traditorum, quòd non communicabit de bonis postea lucratis per maritum. [a] *. * A

¶ Ad quod bene facit decisio *Ancha. consil. 409. incipit, probata tanta viri sæuitia.* de quo facit festum *Augustinus in tractatu maleficiorum in verbo, [che mi hai adulterato.] 9. col.* vbi consuluit, quòd si † maritus acriter verberabat vxorem, quapropter ipsa fugit à ciuitate, non potest maritus illam accusare de adulterio: quasi sit eius inimicus, & inimicitia sit eius culpa contracta. vt ibi latius per eum, quem videas. ¶ Facit *l. si ab hostibus.* & quod ibi not. *ff. solut. matri.* de qua scripsi infrà §. 70. vbi videas.

¶ Ad idem facit text. in *authen. vt liceat matri & auiæ, §. quia verò plurimos, ver. si ergo, coll. 8.* vbi dicitur, quòd si maritus sine causa vxorem à se expulit, & ipsa consanguineos non habens, foris habitet: non potest ex hac causa illam repudiare, cùm ille causam huius rei præstiterit. ¶ Ad idem facit text. & quod ibi not. *in l. consensu, C. de repudiis, & l. fi. eod. tit.* vbi punitur † 4
maritus vxorem à se expellens: quia si tenetur ei reddere quartam partem bonorum suorum, fortius tenebitur sibi communicare lucra acquisita expulsæ vxori sine eius culpa. textus in *c. præcipit, & in cap. qui iniquum 32. quæst. 5.* vbi excommunicatur maritus, qui vxorem expulit. ad idem facit *lex, in actione, §. Labeo ait, ff. pro socio. & Institut. eodem §. manet.* vbi si vnus † ex 5
sociis dolo malo renunciet societati, à se socios liberat, se autem ab illis non liberat. ad idem *lex, vsuras ff. de solut. & lex, si quis ita. ff. de condit. & demonstra. & in authen. vt liceat matri & auiæ. §. illud.* vbi attenditur, quis præbuit diuortio causam. Ex quibus iuribus aliqui dicunt, quòd si quis debet alium † alere, debet [c] in- 6 C
telligi in domo debentis præstare alimenta, nisi forte ex culpa eius non possit alendus ibi commorari. de quo per *Andream de Isernia, in constitutionibus regni Neapolitani, fol. 172. colum. tertia.*

Ex

Ex quo infertur vnum quotidianum, quòd si
7 † vxor alicuius commisit hæresim, & post tem-
pus gratiæ confitetur, & ab ecclesia admittitur,
D & in perpetuum detruditur in carcerem: mari-
tus [d] non tenebitur eam alere, facit quod nota-
tur *in capite, ad audientiam, de clericis non residenti-
bus, & in cap. vnico, eodem titul. libro sexto*, vbi non
8 † interessenti ex culpa sua, non debentur di-
stributiones quotidianæ, sicut nec alimenta.
Cogitabis, & vide quod statim subiicio de ma-
rito & patre exulante. Hinc est etiam, quòd si
9 † vxor propter adulterium proprium recessit à
viro, non est ab eo alimentanda: vt est glo. not.
*in lege, fideicommissum, C. de fideicommissis, secundum
Bald. in c. ex parte, de consuet. fi. col.* benè facit gl.
notanda, in *c. significasti, de diuor. gl. 1. in fin.* quæ
10 dicit, quòd vxor † quæ discessit à viro, intellige
sine culpa viri, non potest à viro petere expen-
sas, quas fecit, postquam ab eo discessit. idem
tenet *Specu. tit. de sponsalibus, §. fin. ver. quid de ex-
pensis.* Si tamen ex iusta causa discedat: puta quia
dicebant fratres mariti, quod maritum vene-
nasset, vnde volebant eam ponere in manibus
iustitiæ, &c. maritus tenetur eam alere, & ipsa
potest dotem petere. ita notanter consuluit *Ra-
phael Cumanus consi. 175. incipiente, domina.* ad hoc
facit quod voluit *Dy. Bald. & alij in l. 1. ff. de lega. 2.
in fi.* ¶ Facit ad prædicta quod scripsi in cap. 1.
quod metus causa, in meis recollectis, quæ ad-
de hic. ¶ Facit etiam quod dicit *Saly. in lege, quod
in vxorem, C. de negociis gestis*, de quo inf. in *c. per
vestras in 3. not. colum. 91. aliàs fol. 71. col. 2. vbi Bald.
& Saly.* dicunt, quòd maritus vxorem expellẽs,
tenetur eam alere. Ex istis infertur, quod si pro-
pter mariti sæuitiam separatur matrimonium,
quo ad totum, & mutuam cohabitationem: vt
in *c. literas de restit. spol.* vxori restituetur dos: vt in
*c. 1. & ibi Abb. infrà isto titul. & Bald. in c. 1. in prin-
cip. vt lite non contesta.* & etiam medietas lucro-
rum ante separationem habitorum, vt *c. 2. cum
glos. infrà isto tit. & ibi Abbat. & in cap. 1. eodem titul.*
debetur similiter medietas lucrorum habito-
rum per maritum, separatione durante: quia
mariti culpa prouenit: quamuis vxor hanc pe-
tierit separationem, per ea, quæ dicta sunt.
Quamuis *doctor de Segura, in d. l. vnum ex familia*,
contrarium velit. ¶ Facit quod dicit *Bald. in le-
ge, si vxorem, C. de condit. insert. 2. colum. ver. item si
11 non esset.* vbi dicit, quòd si † vxor non esset in
obsequium viri, culpa viri, ad nullas operas te-
netur viro. & facit *lex, si stipulata, ff. isto titul. se-
cundum eum.* ¶ Et hinc est, quòd si maritus ad-
ducit concubinam ad domum, vxor potest ab
eo recedere, nec tenetur redire, nisi maritus ca-
ueat de ea expellenda: secundũ *Baldum, in cap.
primo supra, vt lite non contest. 1. colum.* & dico
infrà super textu, in 3. not. versi. si autem vxor.
¶ Facit quod in simili dixit *Bald. in lege, vbi ad-
huc 4. colum. versic. pone quòd vir, C. de iure dot.*
12 quòd si vir commisisset † adulterium, & vxor
iudicio ecclesiæ recedit ab eo, quo ad totum:
quo casu dos debet reddi mulieri: ex illa dote
non tenebitur vxor maritum alere, quia pec-
cauit in lege matrimonij, vndè non debet ex
matrimonio præmium consequi, quod visus est
impugnare. argumento *legis, ab hostibus, §. si vir.
ff. soluto matrimonio, & c. quia frustra, de vsuris.* Ex
bonis † enim, quæ auferuntur alicui ob deli- 13
ctum, non debet alimentari: vt est text. not.
in *cap. 1. §. si hominem, de pace tenenda, & eius vio-
la.* ¶ Et hinc est, quòd si dictat statutum, quod
omnia bona homicidæ debeant auferri, & pro
parte filiis reseruari: filij ex illa parte, quam ha-
bent, non tenentur patrem alere. ita not. dicit
*Bald. in authent. bona damnatorum, C. de bonis dam-
natorum 1. colum. versic. quæro*, quamuis † aliàs 14
filius teneatur mittere alimenta patri exuli, vel
bannito. vt *in authent. de incestis nupt. §. si verò con-
tigerit, collat. 2. & in authent. incestas, C. de incestis
nupt.* & ibi not. *Bald.* De quo vide, quod latius
dico *in c. per vestras, infrà eodem §. decimonono, sed
quamuis ista, versic. quod autem de alimentis.* Idem
† de marito exulante dicit *Bartol. in lege, si con-* 15
*stante, in princip. 4. colum. quæst. 5. ff. soluto matri-
monio, post Spec. isto titul. §. fin. ver. quid si vir. Bald.
in d. l. vbi adhuc.* facit *lex, mutus, §. manente, ff. de
iure dotium.* Cessante ergo culpa, quamuis seor-
sum habitet, habebit partem lucrorum, ac si
ambo cohabitarent. ¶ Ad hoc benè facit text.
in lege, cùm hic status, §. si mulier, ff. isto titul. vbi
litera dicit, si mulier & maritus diu seorsum qui-
dem habitauerint, sed honorem inuicem ma-
trimonij habeant, puto donationes non vale-
re, quasi durauerint nuptiæ. non enim coitus
matrimonium facit, sed maritalis affectio. quæ
verba satis nostram sententiam probant. Et per
ista aliàs dixi in contingentia facti, cùm mari-
tus cuiusdam mulieris propter debita & pau-
pertatem dimisisset vxorem, & filios, profectus
in partes longinquas, ibi multa lucra habuit:
rediens ad propria, reperit vxorem mortuam
de præsenti: filij petebant medietatem bono-
rum acquisitorum per maritum constan. matri-
monio: quod iuste peterent: & sic fuit pronun-
ciatum. tene menti, quia quotidie accidit. ¶ Ex
his etiam potest inferri, quòd si † maritus vxo- 16
rem à se expulit, propter dotem non solutam:
quod potest, vt *capite, per vestras, infra eodem, &
lege, frater, C. ad Velleia.* & vxor cùm poterat sol-
uere, vel solui facere, non fecit: & maritus in-
terim multa acquisiuit, non communicat cum
vxore: secus si non est, quod imputetur vxori,
quamuis pater, vel alius, qui dotem promisit,
non solueret per prædicta. Ex istis decidi po-
test, quòd † lucra habita per sponsum de præ- 17
senti, ante traductionem sponsæ ad domum,
non communicat eum sponsa, nisi forte [e] cum E
dote sponsæ sibi datæ lucra fecisset. nam tunc
vel erunt sponsæ tanquam fructus dotis: vt vult
*lex regni, 4. partit. titul. vndecimo, lege vigesima octa-
ua*; vel saltem communicabuntur inter ipsos, vt
dixi sup. §. 62. vnde lucra. ver. sed quid si spon-
sus. Ex istis similiter potest inferri, quòd si iu- F
dicio ecclesiæ coniuges separantur, propter ali-
quam

quam iustam causam: vt in *c. ex publico. de conuer. coniug.* & aliquid acquirant, erit proprium acquirentis, & alteri non communicabit. intelligo, dummodo in hac separatione culpa nō possit alicui imputari, vel si ex libera vtriusque voluntate. quod not. pro ista separatione voluntaria. Vide *Glan. & Abb. in c. veniens. de reg. & in c. dudum. de conuer. coniu. & Præpositum in c. 1. 2. col. de sponsa.*

ADDITIONES.

A* ¶ Ista fuit sententia *Didac. de Segura. in rep. §. sed si fundum, l. vnum ex familia, ff. de leg. 1. fol. 3. versic. septimo casu.*

IOAN. BERNAR.

A ¶ Vxor simul habitabat cum viro.] De hoc requisito simultaneæ cohabitationis, sat multosque adiunxi sup. §. 62. ac vide quos etiam adiunxi in §. 55. in princ. & *autorem l. 16. Tauri. n. 12.*

B ¶ Quando ergo culpa, vel facto vxoris.] Quid iuris hoc casu aduersus quemlibet ex coniugibus culpatum statui debeat, vide *autorem nostrum in l. 16. Taur. nu. 29. cum sequent.* & ibi optime *Castill. num. 52. cum sequent. Arias in l. 14. Taur. n. 15.* atque ante eos *Did. Segur. in l. vnum ex familia. §. sed si fundum, num. 27. ff. de legat. 2.* vbi vide *Did. Perez in addit. num. 39.* Quibus adde obiter *Pinel. in l. 1. p. 1. num. 58. C. de bon. mater. & Couar. super 4. de sponsal. parte 2. c. 7. §. 1. num. 6.* & quid si separatio ex vtriusque voto, & vtriinnt, bona gratia fiat? vide *autorem num. 33. & 34. & Castil. d. num. 52. versic. quæro insuper, in d. l. 16. Tauri.* Quibus adde quæ dicit *Fanucius de lucro dot. vers. matrimonio, nu. 26. & Tiraquell. de retract. lignag. in §. 10. glos. 1. n. 12. cum sequent.* vbi de sup. d. loquitur.

C ¶ Debet intelligi in domo debentis.] Vide *Bal. Nouell. de dot. p. 7. priuileg. 34. n. 4. ver. an autem si filius, & Boeri. decis. 195. & pluribus relatis, Pinel. l. 1. p. 1. n. 54. C. de bo. mater. & Molinam, de Hisp. primogen. in 2. part. lib. 2. c. 13. num. 74.* & iuxta limitationem istam nostri autoris, & aliorum intelligito quæ tradit *autor infra 3. not. §. 13. nu. 12. super text.*

D ¶ Maritus non tenebitur eam alere.] Adde quæ dicunt *Alex. & alij in l. quod in vxorem, C. neg. gest. Boeri. decis. 22.* & in indiuiduo quæstionis nostræ, vide *Simancas de hæret. c. 16. num. 8.*

E ¶ Nisi fortè cum dote sponsæ.] Vide *autorem supra, §. 62. nu. 5.* & rursus in *l. 16. Tauri n. 13.* & lata disputatione *Castillo num. 50. ibidem*, vbi multis perpensis, ex studio loqui videtur, & vide *ibid. num. 49.*

F ¶ Ex istis similiter potest inferri.] Adde quod nec isto casu cessat inter coniuges ius succedēdi, ex *capite, vnde vir & vxor.* vt censuit post alios *Decius in l. 1. C. vnde vir & vxor.* de quo per *Fanucium de lucro dot. ver. matrimonio, num. 26.* & in casu nostro vide *autorem num. 33. & Castill. num. 52. ver. quæro insuper, in l. 16. Tauri.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Lucrum dicitur, quod ex maleficio acquiritur.*
2. *Societas non intelligitur ex rebus inhonestis contracta.*
3. *Vsuræ sunt prohibita.*
4. *Communicare non tenetur socius ex vsuraria prauitate.*
5. *Filiusfamilias non acquirit patri illicita.*
6. *Acquisita per seruum vel filium, acquiruntur domino vel patri.*
7. *Actio familiæ herisc. non datur pro illicitè acquisitis.*
8. *Lucra illicitè acquisita, non conferuntur in societate.*
9. *Licitè acquisita præsumuntur bona, nisi contrarium probetur.*
10. *Maritus an de bonis communibus restituat acquisita illicitè.*
11. *Dominium acquisitorum per vnum ex socijs, non transit pro parte in alterum ipso iure, sed per traditionem, quando deducitur in commune. & quid in vxore, ex his quæ maritus quæsiuit constante matrimonio.*
12. *Res empta per socium, etiam omnium bonorum non acquiritur ipso iure consocio, sed agit ad communicandum.*
13. *Restituere possunt filius & seruus, quæ iniustè acquisierunt, etiam sine consensu patris vel domini.*
14. *Præceptum sacerdotis dicitur sententia.*
15. *Sacerdoti in confessione promittens non agere, vel accusare, non poterit agere.*
16. *Ad restitutionem malè ablatorum compellere potest episcopus heredes defuncti, etiam si testator non fuisset contritus.*
17. *Restituere potest vxor bona per maritum turpiter acquisita: & potest furto vel aliàs capere, vt vero restituat domino.*
18. *Anima pretiosior est omnibus rebus mundanis.*
19. *Legata pia statim debentur, etiam non adita hæreditate.*
20. *Executor testamenti non debet executionem differre.*
21. *De bonis malè acquisitis per maritum, non debent vxor & familia sumere alimenta post ipsius mortem.*
22. *Restitutio malè ablatorum cui fieri debeat.*
23. *Vsurarij an possint sua bona alienare.*
24. *Vsuraria prauitate fundus acquisitus in dotem conferri non potest, nisi cum sua causa: ideo potest conueniri maritus, sicut quilibet possessor.*
25. *Hæres qui semper fuit in bona fide, & qui in suam personā tantum fundauit vsucapionem, & præscripsit rem legitime, scit tamen rem fuisse alienam, tenetur eam restituere, & purgare animam eius cui successit.*
26. *Ignorantia criminis neminem excusat.*
27. *Præscriptio habet vim solutionis.*
28. *Mala fides superueniens post completam præscriptionem, an noceat in foro conscientiæ.*
29. *Executor testamenti an teneatur restituere debitum præscriptum.*
30. *Rem per vim, vel aliàs iniustè acquisitam, restituere damnificatam, an sufficiat.*
31. *Cisternam aperiens, tenetur de animali, quod in eam ceciderit.*
32. *Equum conducens, si ex sui culpa deterioretur, dominus equi non compellitur illum recipere.*
33. *Et quid si sine protestatione illum recipiat.*
34. *Rem malè acquisitam restituere tenetur quis, cum eius deterioratione, & etiam fructus malè perceptos.*
35. *Restitutio malè acquisitorū, an statim fieri debeat.*
36. *Præceptum de restituendo, licet videatur affirmatiuum, cadit tamen sub illo præcepto negatiuo, Non furtum facies. & illa præcepta obligant semper, & ad semper.*

37. *Nemo qui rapit, moriens, si habet vnde reddat, saluatur: nec potest absolui, nisi restituat, potens restituere.*
38. *Peccatum non remittitur, nisi restituatur ablatum.*
39. *Restitutio necessariò absolutionem præcedere debet.*
40. *Vsurarius, raptor, vel quiuis alius, qui tenetur ad restitutionem, non debet post mortem expectare: quia tunc non est locus pœnitentiæ.*
41. *Necessitatis tempore furari licet.*
42. *Executor testamenti deputatus ad distribuendum bona testatoris in pauperes, si sit in summa necessitate, poterit sibi capere.*
43. *Aduocatus tenetur ad patrocinandum pro paupere in necessitate existenti.*
44. *Possessor iniustus, si spoliatur sua possessione petatque restitui, & dominus concurrat petens proprietatem illius rei agendo, vel excipiendo, audiendus est & præferendus.*
45. *Pater si propter necessitatem famis vendidit filium: cùm veniet ad pinguiorem fortunam, debet illum redimere.*
46. *Decimas soluere qui tenetur, si illis indiget ad sui sustentationem, poterit salua conscientia retinere.*
47. *Horas recitare non tenetur clericus infirmus.*
48. *Impedimentum superueniens in personam debitoris, quod restitutionem impossibilem facit, an excuset debitorem.*
49. *Executores testamentorum possunt distribuere male ablata per testatorem, in filios eiusdem.*
50. *Alimentare tenetur pater filium spurium.*
51. *Necessitas etiam si non sit extrema, an excuset à restitutione.*
52. *Alimenta quæ debentur miserationis causa, non debentur secundum dignitatem, sed secundum necessitatem viuendi.*
53. *Emens scienter rem alienam, seu ex furto, aut rapina habitam, tenetur ad eius restitutionem, & perdit pretium: nec à vero domino repetit. & n.55.& 57.*
54. *Soluens scienter pretium pro re aliena, videtur donare.*
55. *Alienam rem detinens, etiam sine inuasione tenetur, ac si spoliasset.*
56. *Furtum si committatur per domesticum, vel mercenarium: & res furata pignori detur alteri: non cogitur creditor pignus restituere, nisi mutuum ei soluatur.*
57. *Furtiuam rem scienter in custodiam recipiens tenetur furti.*
58. *Furtiuæ rei dominus si non potest reperiri, vel nescitur vbi sit, erogari debet pauperibus de consilio diœcesani, & hoc publicè fiat, præmisso banno in ecclesia.*
59. *Et quid si post restitutionem factam pauperibus, apparet verus dominus, vel eius hæres, an debeat ei iterum solui?*
60. *Castrum fortificare potest princeps inuito vasallo.*
61. *Lucra acquisita constante matrimonio, ex industria alterius coniugum, vel ex quæstu, vel operis, veniunt inter coniuges communicanda: secus in hæreditatibus, legatis, & donationibus.*
62. *Donata socio, & non societati, efficiuntur socij, cui donantur, & alteri socio non communicat.*
63. *Damna & lucra obuenientia vni ex socijs, contemplatione personæ non sunt communicanda cum socio, quamuis societas fuerit huius lucri occasio.*
64. *Vsumfructum, quem habet pater in bonis filij, ex bonis aduentitijs, vel profectitijs, non communicabit cum vxore.*

§.LXV. LIMITABIS tertiò, quando lucra essent habita seu acquisita iustè: secus si iniustè: vt puta si maritus cùm esset creditor, vel iudex, aliqua ex barataria acquisiuit: vel cùm esset aduocatus ex illicita aduocatione, vel ex ludo, vel furto, vel adulterio, vel vsuraria prauitate, vel alio maleficio, multa acquisiuit: ista sic acquisita non communicantur cum vxore: quia A
lex vel statutum disponens de rebus acquisitis, vel acquirendis, intelligitur de iustè acquisitis: vt probat text. secundum *Andream Siculum ibi, quarta colum. in c. conquestus, sup. de fo. compe.* allegat etiam *l. quod seruus, ff. de acquir. pos. & l. cum oporteat, C. de bonis quæ libe. & l. certè, §. mala medicamenta. ff. famil. hercis.* quod dicit esse benè not. contra multos religiosos, inhiantes temporalibus, quæ conantur acquirere suis monasteriis per omnem iniustum modum: quod fieri non debet. Illud enim, quod ex † maleficio acquiritur 1
dicitur lucrũ, *l. apud Celsum, §. authoris autẽ, ff. de doli excep.* vnde illud quod quis vincit in ludo, dicitur habere ex titulo lucratiuo, secundum *Bald. in l. 1. in fine, C. si quid in frau. pat. & in l. 1. C. de his quæ in frau. credi.* de quo latius per *Paridem de Puteo in tractatu de ludo, colum. 13. in principio.* vbi vide. Ista tamen lucra non veniunt inter coniuges, vel socios diuidenda. Lex ergo, quæ de communicandis lucris inter maritum & vxorem loquitur, debet intelligi de iustè acquisitis; quia inhonestarum rerum non contrahitur societas, † nec inde acqui- 2
situm communicatur: vt *leg. si fratres, §. socium, ff. pro socio.* vbi dicitur, quòd etiam socius omnium bonorum non cogitur conferre, quæ ex prohibitis causis acquisierit. Ad idem bonus text. in *leg. nec prætermittendum, & l. quod autem ex furto, ff. eo.* vbi dicitur, quòd illud quod ex furto vel alio maleficio quæsitum est, in societatem non oporteat conferri: quia delictorum turpis causa atque fœda communio est: Ex quibus iuribus sumpta fuit *lex regni, 5. parti. titul. 10. l. 2. & 8.* quæ disponit idem.

¶ Ex hoc infert not. *Ioann. de Imol. in l. ille autem 3. colum. ver. item aduerte.* quòd si armigeri, qui se faciunt fratres iuratos, faciunt societatem adinuicem omnium bonorum, quæ habent, & quæ acquisituri sunt: lucra diuiduntur inter eos, nisi illicitè quærantur per alterum illorum: illa enim non veniunt in communionem, nisi expressè communicentur: per id quod habetur in *dicta lege, quod autem.* licet de facto obseruent idem in illicitè acquisitis, quod seruant in licitè quæsitis, secundum eum.

¶ Hinc dicebat *Bart. in l. si vnus, §. si vnus ex socijs, ff. eodem titul.* quod cùm hodie vsuræ † 3
sint prohibitæ: vt dicit *gloss. in l. 1. de summa Trinitat. & in authen. ad hæc, C. de vsuris, & in cap. quia in omnibus, eod. titul.* si vnus ex sociis multa fuit lucratus ex vsuraria prauitate, non tenetur il- 4
la communicare † cum sociis: quia in his taliter acquisitis non dicitur societas, imo vterque tenetur male acquisitum restituere secundum *Bald. in capit. ad nostram, el 2. in fine, de iureiuran. & in authent. ex testamento, C. de collat.* de quo latius per *Paridem de Puteo in tractatu de ludo. colum. 14. in princip. vbi videas.*

¶ Bo-

¶Bene facit ad hoc quod voluit *Bartol. in dicta lege, quod seruus, ff. de acqui. poss. & in dicta lege, cùm oporteat in princip. C. de bonis quæ liber.* quem
5 omnes sequuntur. vbi dicit, quod † si filiusfamilias ex pecunia peculij profectitij sibi cõcessi per patrem acquisiuerit vsuras, vsuræ sic acquisitæ non erunt peculij profectitij, & per consequens non acquiruntur patri, nec eo mortuo communicantur cum fratribus: quamuis contrarium dixerit gloss. & male, in *dicta lege, cùm oporteat.* Hoc idem tenet *Bald. in authent. ex testamento, 6. col. ver. quid dices, C. de col.* vbi etiam de acquisitis per filium in ludo loquitur, quem refert & sequitur *Alexand. in dicta lege, quod seruus 2. col. & consil. 77. in fin. in 5. volum.* allegat etiam *gloss. & doct. in l. 1. in princip. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.* Quam ibi notat *Bald. prope finem,* inducens eam ad confirmationem priuilegiorum, vt intelligatur de instit. idem tenet ille in *l. nec damnosa, C. de precibus Impera. offeren. & Cynus in d. l. cùm oporteat, in prima oppositione.* Idem tenet *Ang. de Aret. Instit. per quas personas nobis acquir. §. igitur in 2. col. ver. sed quid si exercuit, & in §. item nobis, ad fi. Christophorus & Iason institut. de his qui sunt sui, vel alieni iuris,* quia illud, † quod acquiritur per seruum,
6 vel filium, acquiritur domino vel patri, quando iustè quæritur: secus si iniustè, vt est text. valde notab. in *dicta l. quod seruus,* per quem dicebat not. *Ioan. And. in addition. ad Spec. tit. de actore, §. 1. 14. col. versi. aduentitium autem,* quòd licet vsusfructus debeatur patri in rebus aduentitiis filiifamilias, tamen non debetur patri in rebus aduentitiis filij, ex illicita causa quæsitis, quod dictum tene menti, de quo meminit *Alexand. in d. l. quod seruus ad finem.* ¶Bene facit, quod voluit *Rofredus in suis libellis, tit. de action. familia hercis. 1. col. ver. quartum.* vbi dicit, quod, quo † ad hoc, vt
7 illa actio competat alicui, requiritur inter cætera, quod illa quæ sunt in hæreditate, non sint malè acquisita, nec ex peculatu, nec ex sacrilegio, aut latrocinio, aut aggressura, pro talibus enim non intentabitur actio familiæ hercis. vt *d. l. certe, ff. eo.* ¶Et subdit, quod hac ratione hæreditas vsurarij non posset diuidi secundum eum: de quo fuit memor *Alberic. in d. l. quod autem ex furto.* & est benè notandum. Adde *Bal. & Saly. in lege, bona. C. familiæ hercis. & Ioan. Fab. in §. quadam instit. de act. & legem regni 6. partit. tit. 15. l. 2.* quæ idem vult. Ea enim, quæ nimia adulandi licentia, aut turpi facinore, iudiciorum iniquitate, corruptelis denique reipublicæ, aut principum aulis, vel aliàs iniustè acquisita sunt, paruipendenda, prorsusque contemnenda sunt: quia nihil honestum, aut dignum æmulatione, quod ex turpi scelere oritur, iuxta Solonis sententiam. quam refert *Plutarchus in libello, Quomodo quis possit ab inimicis iuuari, in fin.* dicens per hoc non esse homines turbandos, si eorum inimicos videant magnis & iniustis opibus pollere: imo eorum turpitudine considerata, prudenter talia fugiãt, & à similibus arceantur. Turpia igitur lucra omnino fugiẽda sunt, & nullo modo accipienda à socio, *l. nec prætermittendũ, & lege, quod autem, ff. pro socio.* vbi † illicitè acquisita non conferun- 8
tur in societate, quia rerum inhonestarum nulla est societas. Idem ergo dicamus in illicitè acquisitis per maritum, vt non teneatur ea communicare cum vxore, vel eius hærede: maximè si vxor, vel hæres eius peteret à marito, vt sibi communicaret illa, quæ illicitè acquisiuit, dicendo illa fore illicitè, vel turpiter acquisita. Talis enim petitio, tanquam improba & vitiosa, repellenda est, non admittenda. *lege penul. §. porrò, ff. de condict. ob turpẽ causam lege, cum per delictum, ff. de regulis iuris.* Secus fortè, si solummodo peteret illa superlucrata, vel acquisita communicari, & non dicat illa illicitè acquisita. Nam tunc maritus non posset dicere, non teneor cõmunicare, quia illicitè acquisiui, per vsuras, vel aliàs, quia detegeret vituperium suum, non detectum ab alio: quod non licet. vt *lege, aliàs, cum ibi not.* maximè per *Bart. ff. de iniur.* ita eleganter sentit *Raphael in dicta lege, quod seruus.* loquendo in fratre. quem refert & sequitur multum commendando *Angel. de Aret. vbi suprà,* dicens, quod isto modo potest saluari gloss. in *dict. l. cùm oporteat.* dum dicit, quòd pecunia acquisita per fratrem ex vsuris, venit communicanda cum aliis fratribus: quod late & singulariter firmat *Baldus in l. 2. ff. de his qui sunt sui vel alien. iuris:* cum quo transit *Alexand. in dicta lege, quod seruus.* In dubio tamen bona præsumuntur † licitè acquisita, nisi probentur turpiter 9
habita. argumen. *legis, merito, ff. pro socio. capit. cùm dilect. de accusat.* tenet *Bald. in l. cùm oporteat. colum. 2. C. de bonis quæ liber.* ¶Vnum tamen est, quòd licet maritus nõ teneatur communicare cum vxore acquisita illicitè, quando illa haberet seorsum ab vxore, per ea quæ dicta sunt: si tamen spõte communicauit ad domum deferendo, communia erunt, & æqualiter inter eos, vel eorum hæredes diuidenda. vt est text. nota. in *d. l. certe. §. mala medicamenta, ff. familia hercis.* vbi text. dicit, quòd mala medicamenta, & venena, & libri reprobatæ lectionis veniunt diuidenda iudicio familiæ hercis. Ad idem text. in *l. sed & si possessori, ff. de peti. hære.* vbi in petitione hæreditatis veniunt turpia lucra. Ad idem *d. lex, quod autem.* vbi dicitur, quod delictorum turpis & fœda communio est. si tamen in medium fit collatum, commune etit lucrum, & etiam damnum. æquum est enim, vt qui participat lucrum, participet & damnum. ¶Vnde si super his rebus † illicitè 10
fine turpiter acquisitis, conuentus fuerit maritus, qui illas acquisiuit, ex bonis communibus satisfaciet. & soluet etiam pœnam, si vxor sciens res malè acquisitas, illas amisit, secus si ignotãs. Nam tunc solum principale satisfiet de bonis communibus, pœnam autem soluet maritus. iste est casus valde singularis in *l. si igitur ex hoc, ff. pro socio.* per quem text dicebat not. *Bald. in l. 1. in fi. C. pro socio. Salyc. in l. si societatis, eod. tit. in fin.* quod si plures sunt socij omnium bonorum

rum, vnus istorum ex vsuraria prauitate quæ-
siuit multa, & communicauit socio & fratri: e-
piscopus poterit compellere fratrem, eundem-
que socium ad restitutionem vsurarum. Idem
ego dicerem in vxore eadem ratione: quod te-
B ne menti, quia quotidianum. ¶ Si autem [b] ma-
ritus ista illicite acquisita restituere velit his, à
quibus extorsit: bene posset, antequam ad cō-
munionem adduceret. *46. dist. c. sicut non suo.* &
tenet *Alexan. in d. l. quod seruus, in fi. ff. de acquirem.
poss.* Sed postquam ad communionem addu-
xit, non posset ea accipere, nisi prius condem-
natus fuerit: vt est casus not. in *l. quod enim ff. pro
socio.* vbi litera dicit: Quod enim ex maleficio
contulerit socius, non aliter recipere debet,
quàm si damnatus sit. Et potest esse ratio huius,
11 quia † dominium acquisitorum per vnum ex
sociis, non transit pro parte in alterum ipso iu-
re, sed per traditionem, quando deducitur in
communi: vt est text. valde singularis in *l. si quis
societatem contraxerit ff. pro socio, glos. in l. 1. §. in so-
C cietate, eo tit.* ¶ Idem [c] videtur dicendum in v-
xore, vt ex his quæ maritus acquisierit constan-
te matrimonio, non transeat dominium in v-
xorem ipso iure pro dimidia sibi competente,
sed tunc demum re tradita: vt sentit *Ancha. con-
sil. 101. incipiente, in Christi, &c.* contra dictam do-
nationem. & videtur fuisse de mente legis re-
gni, dum dicit, quòd quicquid fuerit emptum
per coniuges constante matrimonio, habeant
æqualiter ambo: quia verbum, habeant, non
significat ipso iure, vt nota. per gl. & docto. in
*c. si diligenti sup. de foro compe. & in c. vnic. de sagit-
ta. & in l. in criminali, C. de iurisd. om. iud.* quod ali-
quibus placet, eo quòd sola vniuersalis socie-
tas habet hanc prerogatiuam, quòd dominium
transit sine traditione: vt not. in *l. 1. §. 1. ff. de vsu-
capio. pro dote.* secundum *Bald. in c. 1. § pe. col. vers.
formatur etiam alia quæstio, de capitaneo, qui curiam
vendidit, libr. feudorum.* quod apertissime decidit
lex regni 3. parti. titul. 28. l. 47. vbi dicitur, quòd
per societatem omnium bonorum præsentium
& futurorum, contractam, quæritur dominiū
rerum societatis consociis, licet traditio non
fiat. Item in lucris socij quæritur dominium
consociis sine traditione. & loquitur in sociis
omnium bonorum. Ad hoc bonus text. in *l.
societatem vniuersarum fortunarum, eod. titul.* vbi
in societate omnium bonorum hæreditas cui-
uis eorum delata, in commune redigenda est:
& inde est, quòd si filius spurius alicuius con-
traxit societatem omnium bonorum cum Ti-
tio: quem Titium pater spurij hæredem insti-
tuit, vel aliquid ei legauit: communicauit cum
spurio, per illum text. Idem, si Titio magnam
pecuniæ quantitatem mutuauit, & postea ei le-
get liberationem: illa liberatio prodest etiam
filio spurio, quantum ad dimidiam illius quan-
titatis. ita tenent *Dy. & alij per illum text. in l. si is
qui duos, ff. de lib. leg.* Idem tenet *Bald. in l. 1. fin. C.
pro socio.* de quo vide latius *Capollam in cautela
47. incipiente, nunc videamus.* vbi videas. Acqui-
retur ergo medietas spurio, ipso iure, sine tradi-
tione: vt apparet ex prædictis, licet aliud sua-
deant verba, *d. l. societatem vniuersarum.* dum v-
titur verbo, redigendam. quod est futuri tem-
poris. Secus est in aliis sociis non omnium bo-
norum: vt *d. l. si quis societatem.* vbi litera dicit: Si
quis societatem contraxerit, quod emerit, ipsi-
us sit, non commune. sed societatis iudicio co-
gitur communicare. non ergo communican-
tur ipso iure: de quo latius dicam, col. versi. vel
aliter, & forte melius. Ita ergo videtur dicen-
dum in casu, de quo agitur. Adde prædictis bo-
num text. cum gloss. in *l. si patruus, & ibi Bald. C.
communia vtriusque iudicij.* iuncta gloss. vbi † res 12
empta per socium, etiam omnium bonorum,
non acquiritur ipso iure consocio, sed agit ad
communicandum. ad idem *l. 1. & pe. C. si quis al-
teri vel sibi.* Hinc est, quòd si socius omnium bo-
norum, nomine suo de pecunia communi rem
aliquam emit, sibi soli acquirit, adeo quod so-
cius solum agere potest ad pecuniam ad socie-
tatem deferendam, non autem ad rem ipsam
communicandam: vt voluit *Bart. in l. Titium aut
Meuium, § altero. circa finem, ff. de admi. tu.* & se-
quitur *Ioan. de Ana. consil. 65.* Si autem hoc est in
sociis omnium bonorum, vbi præsentia & fu-
tura includuntur in societate: multo fortius i-
dem erit in sociis lucri, & quæstus, prout sunt
maritus & vxor: vt suprà dictum est. Hoc fuit
de mente *Ancha. in præallegato consil. 101. & Angeli
consil. 112. & Fulgosi. cons. 209.* hæc opinio placet
aliquibus. Alij tamen contrarium sentiunt, vt
dico inf. §. 66. ante fi. ver. bona enim acquisita.
imo quod statim quòd deferuntur ad domū,
æqualiter acquiruntur marito, & vxori: quasi
illa delatio ad domum habeatur pro traditio-
ne. Cogitabis. ¶ Ego tamen crederem (salua
decisione melius sentientis) quod etiam, post-
quam ista illicite acquisita maritus adduxit ad
domum, possit facere hanc restitutionem, quā-
uis condemnatus nō fuerit: quia reperio, quod
ista superlucrata etiam constante matrimonio
potest maritus alienare, & de his disponere: vt
voluit *Anch. in d. consil.* & habemus hodie legem
regni, regis Henrici IV. in Nieua, anno 1474. l.5.tit.4
quæ hoc expresse dicit. Si autem licitè acquisita lib.5.
potest maritus constante matrim. alienare, sine
consensu, & licentia vxoris, dummodo absit
fraus & dolus, vt ibi dicitur: multo fortius hoc
poterit facere in turpiter acquisitis, restituēdo
his à quibus habuit. Hoc expresse voluit *Bald. in
l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.* vbi dicit,
quod † filius & seruus possunt restituere: quæ 13
malè acquisierunt, etiam sine cōsensu domini,
vel patris. Idem ergo poterit facere maritus ea
quæ male acquisiuit: maximè si maritus faciens
de his pœnitentiam, promisit sacerdoti resti-
tuere malè ablata. Nam tunc satis videtur con-
demnatus ad restitutionem, ex quo promisit
sacerdoti restituere. Nec refert, quomodo fue-
rit condemnatus, secundum *Martinum Syl. in d.
l. quod autem.* quem refert & sequitur *Bal. in c. ad*

nostram

nostram el 2. in fi. sup. de iureiuran. dicens per hoc, quod si duo erant socij, & vnus exercebat fœnus, & communicabat alteri: postea fecit cautionem de restituẽdis vsuris: vigore huius cautionis, ex quadam æquitate, conferre debet socius, qui non fuit fœneratus: nam pro condemnato habetur, ex quo obligauit se episcopo, vel suo vicario, tanquam confessus in iudicio, saltẽ animæ, secundum Martinum, vbi sup. & fiet executio, tanquam in bonis debitoris: cum etiam ipsum nomen sit obligatum pro restitutione vsurarum, secundum *Bal. vbi sup.* quod tene menti. Hinc est, quod si vnus ex sociis omniũ bonorum ex vsuraria prauitate acquisiuit multa, & communicauit socio, vel fratri, vel vxori: episcopus potest compellere socium, eundemque fratrem, vel vxorem, ad restitutionem, secundum *Bal. in l. societatem, in fin. C. pro socio.* Facit ad hoc quod not. *Host. in c. fi. de sepul.* vbi dicit, quod in casu illius decretalis non solum lis erat contestata, sed etiam sententia lata, ex eo scil. quod sacerdos præcepit, delinquenti, vt sa-
14 tisfaceret illis, quos læsit. & sic † præceptum sacerdotis dicitur sententia, imo dispositio testatoris, præcipiens restituere malè ablata: potest dici sententia, & habet executionem paratam: iuxta not. in *l. fin. C. de edict. diui Adri. tollen.* Habet etiam vim legis: vt *auth. de nuptiis, §. disponat. ce. 4.* Facit quod not. *Bart. in l. 1. §. huius studij. ff. de iust. & iure. Albericus in l. si tibi decem, §. quadam, ff. de*
15 *pact. de eo qui promisit † sacerdoti in confeßione non agere, vel accusare:* quia non poterit agere, tanquã publicæ personæ sit promissum. idem tenet *Collectarius suprà in proœmio huius volum.* quem refert & sequitur *Abb. ibi in §. Gregorius. pen. col. & in d. c. fi. 2. col. sup. de sepulturis.* de quo per eũdem in *c. 1. de maled. in fin. & ibi Ana. pe. to. per Bald. in c. 1. §. iniuria 2. colum. de pace iura. firm. & in l. 2. C. de liber. & eorum lib. ce. pe. & fin. per Ioan. Andr. in addi. ad Specul. tit. de instr. edi. §. nunc verò aliqua. ver. 14. per Aretinum in c. nuper. suprà de testi.* remissiuè *per Felin. in c. pastoralis, 16. colum. in fin. suprà de of-*
16 *fic. or.* Quinimo episcopus potest † compellere hęredes defuncti ad restitutionem malè ablatorum, etiamsi testator non fuisset contritus: vt notanter voluit *Hostiens. in c. à nobis, 2. de sent. excom.* quem alij referunt, signanter *Marianus 5. cel.* quod tene menti. Poterit ergo hoc casu maritus talia bona à se turpiter quęsita, restituere, vt prædixi. quod tenet expressè loquendo in socio *Petrus de Vbaldis, in tractatu de societate in 5. parte in 2. quest.* Vxor ergo impedire nõ potest, nec debet, imò maritum ad restitutionem prouocare debet: & si aliàs eum ad restitutionem
17 prouocare non valeret, ipsa potest † furto, vel aliàs capere, vt vero restituat domino: quoniam ex quo vxor est, dat adiutorium viro, cui salutem procurare tenetur: sicut de pro-
D priis [d] bonis viri potest facere eleemosynam, ignorante viro, & non prohibente, quia agit causam viri. Eodem modo potest facere restitutionem: etsi eo sciente, & non contradicente faciat, securius est. ita concludit *Alexander de Ales, in suo tractat. vsurarum, & Astensis in summa, libro 3. titulo quarto.* sequitur frater *Franciscus de Platea in suo tractatu vsurarum, verb. vsura. 10. §. 27.* & latius & singularius in *tractatu de restitutionibus, sub rubric. de restitutione, qua vnus pro alio tenetur, §. 231.* vbi post *Monaldum* dicit not. ad propositum, quòd vbi de consuetudine regionis vir & vxor communicant sibi debita, & credita, ex contractu, vel maleficio: si res furtiua, quam mulier surripuit ante matrimonium, vel post, sola, vel cum viro: vel quia vir solus surripuit ante matrimonium, vel post, & stat adhuc in eorum potestate: potest illam restituere vero domino eius, contradicente marito. Si autem consumpta est, vel vir solus furatus est, & si mulier participauit cõsentiendo, vel commendando, spontanea vel inuita: potest vxor, si vir non contradicat, negotium mariti gerendo, & seipsam liberando, æstimationem rei consumptæ restituere vero domino latenter de communibus bonis, si aliter non potest; nec erit furtum, quia non est fraudulenta contrectatio, nec animo lucri faciendi: prohibente autem viro, non est facienda, secundum eos. Si tamen vxor contradicente viro, restitutionem faceret de rebus communibus bona fide latenter, non credo quòd esset illi iniungenda pœnitentia, quasi pro mortali vel quòd mortaliter peccaret. Ita videtur de mente doctorum, vbi sup. quos sequitur *Henricus Her. in suo preceptorio, precepto septimo, sermon. 10. columm. 4. versic. queritur ergo.* adde Theologos, maximè *Gabrielem 4. sent. di. 15. quæst. 3. col. 11. vers. si quæris.*

¶ Ad cuius [e] confirmationem facit quod no- E
tanter voluit *Salyc. in l. pactum curatoris, C. de pactis.* vbi dicit, quòd tutor, qui remittendo agit principaliter vtilitatem animæ pupilli, & peccatum interimit, quod animam occidit, vt si vsuras remittit, valet ista remissio: vt *l. præses, C. de transact.* idem dicit post *Iacob. Butri.* si tutor infantis valde diuitis, propinquis & amicis intrinsecis destituti, cuius pater fuerat occisus, dum timeret eum sibi occidi: si inimicitia duraret, poterat principaliter propter salutẽ personæ illius facere pacem cum eius inimicis, etiam gratis, præsertim cum ex reconciliatione non dicatur quis perdere, sed lucrari, vbi discordia posset esse damnosa: vt *leg. creditorem, §. 1. ff. mandat. secundum Salyc.* vbi suprà. Si autem propter salutem vitæ potest hanc concordiam facere, multò fortius propter salutem † 18
animæ, quæ pretiosior est omnibus rebus mundanis: vt *l. sancimus, C. de sacrosanct. eccl. & c. sedulo 28. dist. & c. præcipimus 12. quæst. 1. c. si habes, in fi. 24. quæst. 3. & c. cum infirmitas, in fi. inf. de pœnit. & remis.* Et ex hoc dicit not. *Bald. in l. eam quam, C. de fideicomm. co. verb. in lectura antiqua.* quòd defunctorum [f] animæ destinatæ ad salu- F
tem, captiuantur prius in purgatorio, intellige de anima purganda: nam anima beata statim

vadit ad cælum, damnata verò statim ad infernum: vt no. in *c. sempus* 13. *q.* 2. Per legata autem pia redimuntur animæ, quę sunt in purgatorio: vnde ex mora hæredis non debent periclitari, ne perducantur ad salutem: vt *l. pe. ff. de his quibus vt indig.* & ideò officio iudicis, quod in sola æquitate cõsistit, petuntur legata pro anima
A * executioni mandari: * a iuxta not. in *l.* 1. *C. de sacrosanct. eccles.* Facit quod habetur in *l. hereditas, in fi. ff. de appeti. hered. & in c. si haeredes, suprà de*
19 *testamen.* ideo secundum *Bald.* talia † relicta debentur etiam non adita hæreditate fauore animæ. Tene ista memoriæ contra executores testamentorum, & piorum legatorum. Adde *Richardum* 4. *dist.* 45. *qu.* 4. qui dicit, quòd dilatio executionis piæ causæ præiudicat animæ testatoris, propter duas rationes, de quibus ibi per eum: quem refert *Astensis in summa tit.* 23. *ar.* 2. *in fin. & frater Angelus in summa, in parte, executor. penult. col. versi.* 23. Ex quo infert, quòd grauissimè peccãt, & magnã proditionem faciunt, qui quã
G citius g possunt, non exequuntur: & vocantur necatores egentium, *c. qui oblationes, c. 2. cum duobus sequentibus* 23. *quæst.* 2. Idem dicendum de restitutione, quam testator iussit fieri. Vnde in Chronicis Minorum legitur, quòd quidam impediebatur intrare paradisum, quousque facta fuit restitutio: quia nisi fieret, lueret in pœnis. ad hoc *cap. in literis, de raptoribus.* Excusatur tamen executor, si propterea tardat, vt res defuncti melius vendantur: quia mora modici temporis non videtur magnum esse periculũ. Vnde si executor per modicum tempus differat, vt rebus defuncti melius venditis, ampliores eleemosynas facere: licitè facit, secundum *Thomam quodlibet.* 6. *ar.* 14. Quod intellige verum: quando tantum est augmentum, quod præualet tarditati. vt per *Thomam, vbi suprà.* quẽ refert frater *Angelus in preallegato loco.* Ex istis pa-
20 tet, quòd si † executor executionem differt, vt hæredi prosit, vt res melius vendantur, non vt animæ defuncti proficiat: non est tutus, quo ad Deum. quod tene menti. de quo vide not. per *Archiepiscopum Flor.* 3. *parte, titul.* 10. *cap.* 3. §. 12. *& Robertum episcopum Aquinatensem, serm.* 47. *cap.* 2. *& Gabrielem in expositione canonis Missæ, lectione* 57. *versicul. quartum corollarium.* Adde mirabile factũ, quod refert beatus *Turpinus in sua historia expeditionis Hispanica c.* 7. de quodam milite, qui morti proximus, cuidam suo consanguineo præcepit, vt equum, quem infirmus habebat, venderet, pretiumque clericis egenis erogaret. Quo mortuo, equum centum solidis vendidit, pretiumque cibis, potibus, vestibusque velociter expendit. Transactis 30. diebus apparuit mortuus ei de nocte in extasi, dicens, Quoniam res meas pro animæ meæ redemptione in eleemosynas tibi commendaui ad dandum, scias omnia mea crimina Deum mihi dimisisse. Sed quia iniustè eleemosynam meam retinuisti, per 30. dies in Tartareis pœnis moras me intelligas fecisse. Te autem in eodem loco infernali, vnde egressus sum die crastina scias ponendum, & me in paradiso sessurum. Sequenti die à dæmonibus captus fuit: vt ibi latè per eum, quem rogo videas. hoc similiter refert *Archiepiscopus Floren.* 2. *parte historiali, titul.* 14. *c.* 4. §. 4.

¶ Crederem tamen, quòd si maritus aliquid illicitè acquisiuit solus ante matrimonium, & illud taliter acquisitum stat, potest maritus etiam inuita vxore restituere vero domino: sed si non stat, potest restituere æstimationem de bonis suis propriis, non autem de bonis vxoris, vel de bonis superlucratis constante matrimonio, cùm illud sit debitum ab eo solo contractum, ad quod ipse solus tenetur, non vxor. Defuncto autem viro, adhuc pro eo tenebitur vxor satisfacere, in quantum ad eam peruenit,
vel vsa est bonis † eiusdem malè acquisitis, se- 21
cundum præfatos doctores. quia de illis vxor & familia non debent etiam alimenta sumere. vt not. tradit *Hostiens. in summa, de pœnit. & remis. §. quibus & qualiter, vers. quod de rapina. in fin.* refert & sequitur *Ancha. in repe. regul. peccatum. de reg. iur. lib.* 6. 46. *colum. in* 6. *quæst. vers. sed hic queritur, frater Ioan. in summa confessorũ, tit. de rapt. q.* 64. *Rayner. in t. de rapt. rubr. de bellis, §.* 21. *Henricus in c. sicut dignum, infrà, de homicidio, Alexan. & Astensis vbi suprà, & Archiepiscopus Florentinus parte secunda, titul.* 1. *c. duodecimo, §. nono. Gabriel* 4. *sentent. dist.* 15, *quæst.* 3. *col.* 16. *in fin.* quos sequitur *frater Franciscus de Platea in tractatu vsurarum, vers. decimo, §. vigesimooctauo. & frater Baptista in summa Rosella. in parte, restitutio, octauo. versiculo secundo.* qui omnes hoc intelligunt, nisi forsan vxor ex dote sua, vel aliunde possit alimenta sumere, nam tunc excusatur propter compensationẽ. Idem, si pro necessitate corporali, quando aliud remedium commode inueniri nõ potest: sicut accidit in pauperibus mẽdicantibus. Per hoc excusari possunt filij & filiæ in domo parentum, qui necessitate cogente, aliter viuere non possunt: vt in *l. his solis.* vbi vide *Bartol. ff. de cond. indeb.* & eodem modo vxor. Idem si hoc fiat propter recompensationem faciendã: vt si vxor, vel filij accipiunt necessitate cogente, sperantes se compensaturos in futurum. Idem si sunt ibi aliqua bona iustè acquisita: nam de illis sustentari possunt, si discerni possunt. Idem si discerni non possunt. Si autem nihil est de iustè acquisitis, tunc interim quòd vxor & familia laborant cum marito, circa eorum restitutionem, quasi tunc causam creditorum agant, licitè tunc temporis sustentantur ex illis, nec ad restitutionem tenentur, secundum præfatos doctores. Subdit tamen *Astensis libr.* 3. *titul.* 2. *& frater Francis. de Platea, vbi sup.* quòd vxor raptoris, qui nihil habet, nisi malè acquisitum, licitè sumit alimenta ex illis, quæ sunt in domo viri, si ipsa laborat in domo sua vendendo, siue suendo, siue etiam bona ne pereant custodiendo: quia in hoc agit creditorum vtilitatem. Sed vtcunque sit, vxor

debet

debet laborare circa restitutionem malè ablatorum: quia ex quo sunt illicitè aequisita, sunt aliena, vel saltem restitutioni subiecta: per consequens non dicentur bona superlucrata: cum lucra dicantur deducto ære alieno.

¶ Ad hoc facit quod not. voluit *Abb. in c. relatum, el 2. in fin. suprà de testa.* vbi dixit, quòd si
22 † clericus aliqua acquisiuit ex illicita negotiatione, vel aduocatione, quæ subiacet restitutioni: debent tanquam æs alienum statim restitui eis, à quibus fuerunt extorta: & in defectum debentium recipere, succedunt pauperes. vt in *c. cùm tu. de vsuris, secundum eum.* Sed si plures concurrunt, à quibus extorta fuerunt petentes sibi restitui: primò debet satisfieri primis: quia pro vsuris extortis bona extorquentis sunt tacitè obligata: vt not. *in cap. quamquam. de vsuris. in gloß. in versic. facultates.* vide bonum text. & ibi *Raphaelem Fulgosium, & alios, in lege, priuilegia, ff. de priuil. credito. & Archiepiscopum Floren. in 2. parte titul. 2. cap. 7. & Frãciscum de Platea, in tractatu, de restitutionibus, fo. 53. & §. 276. & Gabrielem 4. sent. di. 15. quæst. 2. in fin.*

H 23 ¶ Ex *h* quo infertur, quòd † vsurarij suas possessiones alienare non possunt, quin salunm sit ius hypothecarum ipsis debentibus vsuram recipere: secundum *Ioann. Andr.* quem refert & sequitur *Bald. in l. executorem. in princ. C. de execu. rei iud. & in l. pe. C. de seruo pign. da. ma. Ancha. in regula, peccatum 61. col.*

¶ Ex hoc sequitur vnum satis singulare, & quotidianum, quòd si pater, qui ex vsuraria prauitate multa aequisiuit, assignauit dotem filiæ de bonis suis, cùm ista bona transeant cum onere suo: vt *c. pastoralis, de decimis.* facit quod legitur & not. in *l. si tamen, & l. si me & Titium. ff. si certum petat.* poterunt, à quibus fuerunt extorta, à filia per hypothecariam auocare: ita sentit *Bald. in d. l. pe. C. de ser. pigno. da. ma.* vide *Antonium, Abb. & alios in cap. cùm tu. de vsuris & Baptistam in summa, in parte restitutio 8. versicul. 5.* de quo per *Freder. consil. 63.* cuius statim fit mentio, bene facit ad hoc quod not. *Hostiens. in summa titul. de pœnit. & remi. §. final. 10. colum. vers. quid de his.* vbi dicit, quòd siue scienter siue ignoranter aliquid percipit de rapina vel præda, tenetur restituere: per *d. l. si me & Titium.* sed vsura potest comparari rapinæ & furto, *14. quæst. 4. c. si quis vsuram, & quæst. 5. c. pœnalem.* Hoc in terminis nostris tenet *Bald. in l. rem quam, C. de iure dotium, in finalibus verbis.* di-
24 cens, quòd † fundus per vsurariam prauitatem acquisitus, non potuit in dotem dari, nisi cum sua causa. Ideò potest conueniri maritus, tanquam quilibet possessor.

¶ Intellige in defectum, vel subsidium, quia quandò res hypothecata possidetur ab extraneo, in subsidium intentatur hypothecaria contra eum excipientem, de excussione. secus si non excipit: vt *authen. hoc si debitor, C. de pig.* de quo vide rogo latius in *summa Rosella, verb. restitutio 8. vers. 5.* Secus tamen dicit: quando quantitas fuit data in dotem, vt puta si vsurarius forsan nihil habens in bonis, nisi quod extorsit per vsurariam prauitatem, tradidit nuptui filiam suam Titio, cui dedit in dotem mille ducatos: pro restitutione vsurarum non poterunt debentes recipere vsuras mitti in possessionem dotis filiæ. & ita nec maritus, nec filia poterunt propterea à creditoribus conueniri, secundum *Alexand. de Ales, in tractatu restitutionum, & Astensem in summa, & fratrem Franciscum de Platea in tractatu restitutionum, §. 67. aliàs sub rub. de restitutione dotis, in fin. & Bald. vbi suprà* per illum textum, allegat ad hoc *Frederic. consilio 63. incipiente, quidam vsurarius.* qui in fortioribus terminis consuluit, scilicet quando Titius gener recipiens dotem, sciebat illa bona fore malè & per vsuram acquisita: & eodem Titio mortuo, dos redit ad filiam vsurarij. Quod ipse optimis rationibus comprobat, & respondet ad ea, quæ in contrarium adduci possunt, quæ videas per te. & cogita super hoc. Cuius contrarium sentit *frater Francisc. de Plat. vbi suprà* latius in *summa Rosella, vers. restitutio 8. etiam in summa Baptistiniana, verb. restitutio 8. 3. col. & Henricus Herp. in suo præceptorio, septimo præcepto, sermone 44. columa. 4. versic. tredecimo.* vbi post *Astensem & Alexãdrum* dicit, quòd si pater cùm filiam dotauit, erat vel saltem efficiebatur impotens ad restitutionem, & gener veritatem sentiens, aut ignorantia crassa ductus, contraxit cum filia: non potest de rebus taliter acquisitis recipere dotem: licet de subtilitate iuris ciuilis (quæ tam strictè non respicit conscientiam) aliter forte dici posset: quòd si ductus erat ignorantia probabili, tunc aliqui doctores excusare sunt conati: vide *Archiep. Floren. 2. parte tit. 1. c. 9. §. 12.* Contraria tamen opinio videtur verior, cuius opinionis est *Alexan. de Ales,* qui dicit: Et postquam gener scit, quòd dos recepta necessaria sit ad soluendum vsuram, & alia debita: tunc reddere tenetur, nec potest talem dotem cum bona conscientia retinere: eò quòd omnia bona sua fuerunt iam obligata restitutioni. & in hoc concordant multi solemnes doctores. nimirum cùm secundum *Ioann. de Platea* post alios. *Instit. de actioni. §. rursus.* si filia dotatur in fraudem creditorum, talis dos à creditoribus reuocatur, & gener eis tenetur ad restitutionem, *ff. quæ in fraud. cred. l. fin. §. 1. & 6.* Addit etiam *sanctus Bernardinus in tractatu de restitutionibus* (vt refert *Henricus vbi sup.*) quòd tali filiæ posset dari tale remedium, & consilium, quòd si pater eius haberet sufficientiam ad restituendum certa, de quibus constat, cui sunt restituenda, ad quæ soluenda pater principaliter obligatur: tunc talis dos, si parua est, in totum: si verò magna est, in partem de incertis restituendis, posset per diœcesanum tali filiæ per modum eleemosynæ secundum discretum iudicem assignari. Præterea si cessante hoc remedio mulier dotem restituere velit, & vir prohibeat:

tunc ipsa est in statu salutis, dummodo propo-
nat, quòd si vir præmoriatur, quàm primum
potuerit, restituet. Quòd si ipsa præuenerit
ad diem mortis, tunc vocatis marito, & filiis,
vel hæredibus, publicè protestetur eis, quòd
dos sua de vsuris est,& eos obsecret,& obteste-
tur,quòd illam restituant. Quod si vir vult do-
tem restituere, & vxor prohibeat: tunc secun-
dum quosdam viro sufficit ad excusationem,
quod ipse non percipiat de bonis illius, &
quando posset illam restituere, proponat.
Si autem vterque concordant in non resti-
tuendo, tunc ambo remanent in statu dam-
nationis.

1 ¶ Ad [i] prædictorum confirmationem facit
quod nota. dixit *Anton. in c. si diligenti, de præscrip.*
25 quod † hæres, qui semper fuit in bona fide, &
qui in suam personam tantùm fundauit vsuca-
pionem, & præscripsit rem legitime, iuxta ea
quæ habentur in *capit. fin. eod. titul.* tamen scit
rem fuisse alienam, tenetur eam restituere, &
purgare animam defuncti, cui successit. iuxta
not. in *capit. fin. de sepul.* quod dictum refert &
sequitur *Ioan. de Imol. in d. c. fin. de præscript. 2. colu.
in fin. in repet. & Angel. de Aret. Instit. de except. in
princip. 13. colum.* dicens hoc valde notandum, &
nunquam à memoria cadendum: & illo anno
ita consuluisse. Et vide omnino *Ludouic. Roman.
in l. Pomponius, § cùm quis adminiculo, colum. 2. ff. de
acquir. poss.* vbi refert illam doctrinam *Anton.* &
idem videtur de mente *Bald. in authen. ad hæc, C.
de vsuris.* quem refert & sequitur *Ioan. de Imol. in
repe. d. c. fin. column. 47. & Abbas in d. c. si diligenti.*
Adde bonum textum in *c. ecclesi. 1. q. 1. post princi-*
26 *pium.* vbi inter cætera dicitur. quod neminem †
excusat ignorantia criminis, maximè cum ex eo
vtilitas defertur ignoranti, veluti si quispiam
de latrocinio, & rapina filio suo ignoranti diui-
tias congreget, non excusat filium ignorantia,
quin post mortem patris cogatur reddere ma-
lè acquisita. Idem ergo videtur dicendum de
re præscripta. Sed contrarium tenet *Bartol. in l.
cùm hæres, in principio, ff. de diuersis & tempor. præ-
scrip. Bald. in l. nihil, C. pro hærede.* & de iuris rigo-
re hoc videtur verius, quia non debet impedi-
ri effectus præscriptionis, ex eo quod hæres te-
neatur defuncti conscientiam exonerare: quia
27 † præscriptio habet vim solutionis: vt *l. si pupil-
lus, ff. de admi. tut. & l. si vnus, §. si autem, ff. de iniu-
riis.* Sed certum est, quod solutio liberasset ani-
mam defuncti, ergo, &c. ita dicebat *Franciscus
Aretinus in voce, dum legeret, d. c. si diligenti.* prout
ibi refert *Benzellinus in apostillis, pen. colum.* Quod
28 mihi satis placet: quia superuenientia † malæ
fidei post completam præscriptionem, non no-
cet in foro conscientiæ, & ideo nō tenetur quis
rem vero domino restituere. *gloss. 2. in c. si res 14.
quæst. 6. & in c. si virgo 34. quæst. 2. & in c. fin. de præ-
script. gloss. fin. & in c. 1. de concessio. præbend. Ioann.
And. in regula, possessor. de reg. iuris, lib. 6. & ibi An-
cha. 22. colum. ver. quæro circa debitum naturale, Bal.
in l. cùm quis 10. colum. C. de iuris & facti ignor. & in
c. vigilanti. de præscrip. & ibi Abbas, Ioan. de Imol. in
c. fin. eo titul. 25. colum. cum sequentibus, & ibi Abbas
16. col. Angel. in repetitione l. 1. C. de indic. Ludouic.
Rom. in rubr. de arbitris, 2. colum. & in l. filiusfam. ff.
de donat. Astensis in summa libr. 4. titul. 2. §. sequitur
videre de sexto.* qui pulchre loquitur, *frater Ange-
lus in summa, in parte, præscriptio, §. 47. cum sequen-
tibus.* quem rogo videas, & plures alios, quos re-
citat *Felin. in c. vigilanti, de præscrip.* vbi est bona
gloss. Vide *Gabrielem 4. sent. dist. 15. quæst. 2. col. 5.
ver. addit Paul. & quæst. 14. col. 6. versic. 2. conclusio,
& Ioan. Maioris eadem dist. 15. qu. 7. col. pe.* Ex qui-
bus † omnibus infertur, quod executor testa- 29
menti non tenetur huiusmodi debitum præ-
scriptum restituere, secundum *Bartol. in l. si is
cui, §. Flauius, ff. de solut. & in l. legaui, ff. de liber. leg.
& in leg. quibus diebus, § dominus, ff. de condi. & de-
mon. Bald. in l. si creditor, ff. de leg. 1. & in l. id quod
pauperibus, col. 6. C. de epis. & cler. & Petrus de Ancha.
in c. si propter tua debita, de rescripr. libr. 6. & in re-
gula, possessor. de reg. iur. eo li. & Andr. Sic. in c. Ioan.
de testam. colu. 4.* Ex his similiter infertur, quod
si testator mandat solui debita, non intelligi-
tur de præscriptis cum bona fide, quod debet
intelligi, quando alia debita quàm præscripta
habet: secus si sola debita habebat, quæ erant
præscripta: nam tunc de illis intelligitur, secun-
dum *Bald. in d. l. quibus diebus, §. dominus, ff. de con-
di. & demonst.* refert *Felin. in c. 1. de rescriptis, col. 9.*
vide *Bald. in l. id quod pauperibus, colum. 6. in fine, C.
de episcop. & cleric.* Et ista est communis opinio,
nisi dicas, quòd procedit in eo, qui bona fide
possedit, donec præscripsit. *Antonius verò, & alij,*
loquuntur, quando defunctus possedit cum
mala fide, & sic tenetur ad restitutionem ipse,
& etiam hæredes, vt exonerent defuncti con-
scientiam. Cogitabis. Vel aliter poterit cōcor-
dare, vt opinio *Anton.* de qua hic, procedat in
successione vniuersali, quæ transfert totum ius
à defuncto in successorem. Secus esset, si cau-
saretur ius suum ab alio, quàm à defuncto, ita
notanter dicit *idem Antonius in d. c. cura. de iure
pa. 3. colum* refert & sequitur *Benzellinus in d. c. si
diligenti, co. antepe. in fin.* cogita. Adde aliam con-
cordiam, vt regulariter non teneatur quis rem
præscriptam restituere, vt est communis con-
clusio, nisi præscribens, vel eius hæres sit adeo
scrupulosus, quod non possit deponere con-
scientiam, quin restituat, nam tūc restituere te-
netur *21. qu. 3. c. cui est illata.* qui enim facit con-
tra conscientiam etiam erroneam, ædificat ad
gehennam, *c. literas, de restit. spol.* ita dicit frater
Angel. in summa, in parte, præscriptio. verb. 47.

¶ Vnum tamen in hac materia non est omit-
tendum † quod in casu in quo tenetur aliquis 30
ad restitutionem rei alienæ per vim subtractæ,
vel aliàs iniuste acquisitæ: non satisfacit exhi-
bendo domino spoliato rem damnificatam,
& supplendo deteriorationem rei: vt *l. air lex,
ff. ad legem Aqui.* Vnde si tēporis inuasionis, vel
violentiæ occidit bouem, vel aliud animal, aut
aliā rē damnificauit: itaq; tenetur lege Aquilia:
non

non satisfaciet reddendo carnes, & corium, &
supplendo in pecunia deteriorationem, vsque
ad veram æstimationem: imo tenetur restitue-
re verum pretiũ in pecunia numerata: & quod
plus est, erit in optione domini damnum passi,
vel recipere animal mortuum, vel damnifica-
tum, agere ad supplementum deteriorationis,
vel simpliciter agere ad rei æstimationem. &
cautè facit, si illa non recipiat. Istud est de mẽ-
te *Bart. in l. facienda, ff. arborum fur. cesarum*. in a-
liquibus libris est text. not. in *l. vt tantum, ff. de
seruo corrupto. in §. fin. & in l. si seruum, §. boue. ff. de
condictione fur.* ad idem text. singularis *in c. 2. inf.*
31 *de iniuriis.* vbi si quis † cisternam aperuit, & non
operuit eam, ceciditque bos vel asinus in eam,
dominus cisternæ reddet pretium iumento-
rum: quod autem mortuum est, ipsius erit. Ec-
ce, quòd vbi culpa præcessit damnum, is qui in
culpa fuit, tenetur animal mortuum recipere.
Si autem hoc locum habet, vbi culpa tantum
præcessit, multo fortius si dolus, maxime cum
violentia. ¶ Ex his infertur, quòd si quis frauda-
uit alium re sua, cùm plus secundum commu-
ne forum valet, siue sit frumentum, vinum,
oleum, vel quodcunque aliud: cum tamen illi
tenebatur reddere debito tempore, reddens si-
bi eandem rem numero, vel specie, quando mi-
nus valet, secundum commune forum, tenetur
satisfacere de omni lucro temporis, in quo
plus valuit post moram: quia non solum dam-
nificauit eũ in tanto, sed in maiori pretio, quod
tunc pro illa re poterat haberi, secundum com-
mune forum: nisi debitor sine fraude, & omni
culpa, tunc fuisset impotens ad soluendum, vs-
que ad tempus solutionis. ita notanter decidit
Alanus, prout refert *Henricus Herp. in d. suo elegan-
ti præceptorio, septimo præcepto, sermone 6. in fi.* quod
tene menti. ¶ Et propter ista dicebat *Bart. in d. l.*
32 *facienda*. quod si aliquis † conduxit equum, &
eius culpa deterioratus est, itaquòd parum, aut
nihil valet, quia forte claudicat vno pede: non
compellitur dominus recipere equum, quam-
uis exhibeat pretium deteriorationis: imò po-
test agere dominus ad eius æstimationem: &
compellitur conductor equum soluere: vt *l. si
boue §. aliquando, ff. de ædili. edict.* Si tamen esset ali-
cuius valoris, vt quia calcaribus fuerat stimula-
tus multum, vel vtendo duplomate fuerat dã-
nificatus: compellitur dominus recipere, dum
tamen suppleatur iustum pretium, facit *l. cum
emptor. §. fin. ff. de dam. infect.* tenet *Bart. in d. l. faci-
enda*. quod dicit notãdum pro scholaribus, qui
quotidie conducunt iumenta, est *gloss. in l. elegã-
ter, §. non solum, in fin. gl. ff. de dolo*. notat *Collecta-
rius in d. c. 2. de iniuriis.* ¶ An autem teneatur do-
minus equum recipere, antequam sit satis factũ
de pretio deteriorationis, quando conductor
negat deteriorationem, nec de cõtrario appa-
ret manifeste: & si dominus non vult recipere,
quomodo conductor potest testibus adhibi-
tis, equum solutum relinquere: & si pereat, per-
ibit periculo domini: vide *Spec. titul. de locato,
§. iam dicendum, versic. sed qui. Cyn. & alios in l. ex-
hibitionis, C. ad exhibend. Angel. in l. sed mihi, §. si red-
dita. ff. commo. Collect. in d. c. 2.* vide glos. not. in
l. non solùm, ff. de rei vendi.

¶ Quid [k] autem, si dominus recipiat † equum K 33
deterioratum, sine aliqua protestatione: an
possit agere ad deteriorationem, & qualiter,
non est præsentis speculationis: videas per do-
ctores vbi suprà, præsertim cùm ista potius re-
spiciant forum contentiosum, quàm consci-
entiæ: de quo præsens habetur sermo. Adde
pro calce prædictorum, quòd non solùm te-
netur quis restituere rem malè acquisitã, cum
eius † deterioratione, vt suprà dictum est: sed 34
etiam fructus male perceptos: vt latè ac singu-
lariter probat *Lucas de Penna in l. vnica, C. publicæ
lætitiæ vel consulum, lib. 12. col. antepe. ver. sed quid si
talis.* ¶ Redeundo igitur ad propositum, ad
quod nostra dirigebatur intentio: eo casu, quo
maritus † vel quiuis alius aliqua illicite acqui- 35
siuit, ad quorum restitutionem tenetur: [l] de- L
bet statim, cùm potest, restituere: vt tradit *san-
ctus Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 8. & Scotus 4. sentent.
dist. 15. & ibi Gabriel quæstio. 2. conclus. 2.* vide *Nico-
laum de Nisse, in suo resolutorio*, cum tractat *de pœ-
nitentia, in 6. quæstione, & Archiepiscopum Florent.
in summa, quæ incipit, defecerunt fol. 4. ante fin.* &
latius 2. *part. titul. 2. c. 8.* post *Ioan. Neapolitanum,
quodlibet. 9. quæst. 2.* facit textus in *c. sæpè suprà, de
restitutio. spoliat.* Ratio, secundum *Scotum*, quia †
præceptum de restituendo, licet videatur affir- 36
matiuum, tamen cadit sub illo præcepto nega-
tiuo, Non furtum facies. *Exodi* 20. quæ præce-
pta negatiua obligãt semper, & ad semper. hoc
est, quod voluit *Thom. vbi suprà*, dum dicit, quòd
sicut accipere rem alienam est contra iustitiam,
ita & detinere eam. Propterea dicit textus in
d. c. sæpè, non multum interest, quo ad pericu-
lum animæ, iniustè detinere, ac inuadere alie-
num. Ideo toties mortaliter peccat quis, quo-
ties scit se debere restituere, aut satisfacere pro-
ximo, & potest, & non vult: vt apparet ex præ-
dicta, & facit text. singularis in *c. nemo qui rapit.
14. quæst. 5.* vbi litera dicit, nemo † qui rapit, mo- 37
riens, si habet vnde reddat, saluatur. imo nec
potest absolui, nisi prius restituat, potens resti-
tuere: aliter non est absolutus, vt *c. si res 14. qu. 6.*
vbi litera dicit, si res aliena, propter quam pec-
catum est, reddi potest, & non redditur, pœni-
tentia non agitur, sed simulatur. Si autem ve-
raciter agitur, non remittitur † peccatum, nisi 38
restituatur ablatum: si, vt dixi, restitui potest: vt
ibi latius dicitur, refert & sequitur *sanctus Ber-
nardinus in tractatu, de restitutione male ablatorum
sermone 38. 2. col. incipit, adolescens tibi dico surge.*

Primò propter continuationem: quia nul-
lus absolui potest, quandiu est in continuatio-
ne mortalis culpæ: sed talis accedens ad sacra-
mentum simpliciter fictus est: nam qui iniustè
possidet alienum, semper est in continuatione
mortalis peccati, donec rem alienam reddide-
rit, si reddere potest, vt dictum est.

¶ Secun-

¶ Secundò propter obdurationem: quia qui
potest, & non vult statim restituere, non est re
contritus, sed quodam modo induratus: nam
verè contritus recedit ab omni mortali culpa:
nullus autem absolui potest, quem constat nō
esse contritum: ergo nec talis potest absolui: &
sic absolutio nulla est, & grauiter peccat absol-
uens, quia decipit pœnitentem in pœnitentiæ
sacramento. ¶ Tertiò propter ligationem: quia
obligatus ad restituendum, semper ligatus ma-
net secundum iudicium Dei, quousque resti-
tuat, quod potest. Ergo quantumcunque ab-
soluatur à sacerdote, absolutus non est: nullus
enim est absolutus, nisi quem Deus reputat
absolutum. ¶ Quartò propter anticipatio-
nem: quia restitutio non est pars satisfactionis,
sed præambulum ad eam: satisfactio enim fit
Deo absolutione sacramentali per applicatio-
nem meriti Christi: ergo † restitutio necessario
39 absolntionem præcedere debet. Proinde cæ-
cus est omnis sacerdos, qui aliter absoluit, &
ad restitutionem obligat eum, cùm experien-
tia clamet patēter, quod tales omni anno pro-
mittunt restituere, & rar. promissum confesso-
ri seruant: & de talibus confessoribus *Matthæ* 5.
ait: Si cæcus cæcum ducit, ambo in foueam ca-
dunt. de quo casu maius periculum immi-
net ductori, quàm ducto, id est confessori,
quàm confitenti. Si quis igitur ad cōfessionem
accedit, atque restituere aliena proponit, non
sufficit propositum restituendi pro futuro, ex
quo in præsenti restituere potest. Sicut ad iusti-
ficationem minimè sufficere potest propositū
contritionis de futuro: quia peccatum, quo ad
restitutionem tenetur, licet sit præteritum quo
ad culpam, tamen est in actu manens, & donec
restituar, semper etiam fit. ¶ Nisi cum eo con-
cordauerit, cui obligatus est. Quamuis etiam
sit fide digna persona, in hoc non est ei creden-
dum, quando promittit se restituere pro futu-
ro: & hoc propter multa pericula, quæ circa
tempora prouenire solent. Etsi credendum es-
set, non tamen debet absolui, donec constet de
restitutione actu de facto completa, aut citò
complenda, ita quòd iam ille, cui res restituen-
da est, illam teneat, & de hoc sacerdos veraci-
ter sit securus. Et licet quandoque etiam susti-
neat, quòd à testatore mandetur hæredi resti-
tutionem facere: hoc tamen non sufficit ad sa-
lutem, nisi probabiliter & rationabiliter præ-
sumatur, quòd melius possit per hæredem ex-
pleri: quia nec ecclesia hoc docet vel approbat:
sed tamen recipit minus perfectum ab homi-
nibus, quia ab eis non potest habere, quod per-
fectum est: sicut aliquando fecerunt aliqui sa-
pientes. Quamuis non videatur hoc esse sim-
pliciter admittendum, ex quo obligatus non li-
beratur à periculo animæ: vt dicit *Augustinus*, &
habetur transsumptiuè in *dict. c. si res aliena*. Ra-
tio prædictorum est, quia qui habet de impiè
acquisitis, & restituere non vult, cùm possit,
semper augmētat peccatum: inter grauissimos
offensores in hoc æstimandi sunt, qui relicta ad
pias causas non restituunt, vt tenentur: contra
quos terribilia tria consilia clamant, sicut patet
12. q. 2. c. qui oblationes. cum duobus sequentibus. hæc
sanctus Bernardinus in dict. sermone. & tene menti,
quia non solet allegari, etiam per Modernos.
¶ Ex istis infertur, quòd si † vsurarius, raptor, 40
vel quiuis alius, qui tenetur ad restitutionē ma-
lè acquisitorum, non restituit cùm potest, in
articulo mortis existens, condidit testamentū:
mandans restitui malè acquisita his, quibus te-
netur, non sufficit: quia testator vult hoc fieri
post mortem suam, quando non est locus pœ-
nitentiæ, sine qua non absoluitur vsurarius, vel
raptor. Vnde oportet, quòd in vita velit hoc
restitui, aliàs non remittitur peccatum. Præter-
ea iustitia Dei requirit, vt ille satisfaciat, qui
peccauit. Et ideo sicut vsurarius vel raptor pec-
cauit, ita ipse idem tenetur satisfacere, non au-
tem hoc facit, sed relinquit in testamēto, quod
per alium fiat. Si ergo vult satisfacere, ita quòd
ei remittatur peccatum: si habet pecuniam, vn-
de posset restitutio fieri, prius exponat eam per
fidelem nuncium suum restitutioni, antequam
moriatur, & faciat proclamari, quòd omnes
veniant recepturi plenam satisfactionē, à qui-
bus habita est vsura vel rapina: ita notanter cō-
cludit *Alexander de Alexandria in suo tractatu vsu-
rarum. & Astensis in summa, lib. 3.* quos sequitur
*frater Franciscus de Platea, in suo tractatu vsurarum.
in verbo, vsura. 11. §. 4.* ¶ Intellige prædicta, quan-
do is, qui tenetur restituere, poterat restitutio-
nem facere: si autem erat in maxima necessita-
te, non tenetur restituere: sed salua cōscientia,
poterit sibi retinere: quia tempore talis neces-
sitatis, potest quis † aliena furari. Ergo eadem 41
ratione poterit sibi retinere, quod erat restitu-
tutus. Istud est singulare dictū *Richar. 4. sentent.
distin. 15. ar. 5. quæst. 4.* de quo per Modernos in
tractatu maleficiorum, charta 119. 3. *col. aliàs in par-
te, Metidori de Maledati*, 14. *col.* hoc idem *Cardi. in
clemen. 1. de testa. quæst. 22. in fin.* vbi dicit, quòd † 42
executor testamenti, deputatus ad distribuen-
dum bona testatoris in pauperes: si ipse sit in
summa necessitate, poterit sibi capere. hoc i-
dem voluit *sanctus Thom. secunda secundæ, quæst. 32.
ar. 7. ad vltimum, & 185. art. 7. ad fin. & 4. sentent.
dist. 15. q. 2. ar. 6.* de quo aliquid per *Petrum de Pe-
rusio, in suo tractatu de quarta episcopali, in 1. par. c. 9.
6. col.* Idem sequitur *Scotus, 4. sentent. dist. 15. &
Gabriel q. 2. co. 5. versi. addit Palud.* & melius, *col. 8.
versi. sed nunquid, & in sequenti col. vers. sed vtrum.*
Quia in extrema necessitate omnia sunt com-
munia: vt *l. 1. §. cùm in eadem, ff. ad legem Rho. de
iactu. & c. discipulos, de consecrat. distin. 5. & c. si quis
per necessitatem, infrà de furtis.* facit quod in simi-
li dicit *sanctus Thom. secunda secundæ, q. 71. artic. 1.*
dum dicit, teneri ex necessitate † aduocatum 43
ad patrocinandum pro paupere, quando esset
in extrema necessitate. b* facit in simili quod B*
voluit *Archi. in c. quoniam multos, 11. quæst. 3.* Vn-
de ista res iure Poli efficitur detinentis existen-

tis

tis in tali articulo: nisi ille, cui debet restitui, similiter sit in extrema necessitate: quia tunc illi debetur, qui prius in talem deuenit necessitatem: & si eodem tempore deuenerunt, domino est restituenda: quia duobus concurrentibus, præualet quod est potius. arg. *l. quæritur, ff. de statu hom.* secundum *Sotum, vbi suprà.* facit quod in simili dicit *Abbas in c. in literis suprà, de restitut. spolia. 15. col. versic. nec obstat, c. ad decimas,* vbi concludit,
44 quòd si † iniustus possessor spoliatur sua possessione, petatque restitutionem illius, & concurrat dominus petens proprietatem illius rei, agendo vel excipiendo: audiendus est, & præferendus. arg. *l. bona fides, ff. de po. & c. 2. de ordi. cog.* licet in contrarium sit *lex regni 7. parti. titul. 10. l. final.* de quo vide *Rotam titul. de causa posses. & proprie. decis. 3. in nouis.* & subdit *Scot. vbi suprà,* quod si talis detentor eam rem non occupauit ante talem necessitatem, licet veniat ad pinguiorem fortunam, non tenetur restituere. vide *Glan. in l. illicitus. §. final. de offic. præsi. ff.* Secus si præoccupasset ante talem necessitatem, secundum eum: nam tunc ex quo non potest statim soluere, liberatus est ab instanti restitutione propter impotentiam, sicut & totaliter à restitutione absoluitur, si omnino est impotens, secundum *Thom. 2. 2. q. 66.* intellige vt suprà. Quod etiam est de mente *fratris Francisci de Platea, in suo tractatu vsurarum, verb. vsura. 11. §. 3.* qui pulchrè loquitur. & subdit in §. 6. quòd si is, qui constitutus in necessitate non restituit, proponat firmiter in corde, quòd si ad pinguiorem fortunam venerit, restituet, & sic erit in statu salutis, secũdum eum. Ad cuius confirmationem facit: nam si pater propter
45 M necessitatem † famis vendidit filium: *m vt l. 2. C. de patribus qui filios distra.* si tamen venit ad pinguiorem fortunam, tenetur illum redimere. ita notanter dicit *Bald. in c. ex rescripto. in fine, de iureiuran.* refert & sequitur *Felinus in c. cùm dilecta. de rescriptis, colum. 44. vers. fallit octauo.* Ad idem facit, quod volunt doctores, signanter *Abbas in c. tùm hommes sup. de decimis.* vbi dicunt,
46 quòd ille, qui tenetur soluere † decimas, si illis indiget ad sui sustentationem, poterit salua conscientia sibi retinere: sed non aperiunt, si postea venerit ad pinguiorem fortunam, an teneatur restituere ei, cui debebantur. Eadẽ quæstio est de clerico infirmo, qui propter infirmitatem non tenetur † horas recitare: an post-
47 quam conualuit, teneatur eas recitare? *Ioann. Maioris* post alios antiquiores mouet hanc dubitationem *4. senten. dist. 12. q. 3. col. 5.* & decidit quòd non: vbi cumulat alia similia, quæ videri possunt per eum. idcirco non refero, vitandæ prolixitatis gratia. Ego tamen arbitror, quòd ista & similia deciduntur per hanc notabilem distinctionem, quam faciunt doctores in illa
48 quæstione, an † impedimentum superueniens in personam debitoris, quod restitutionẽ impossibilem facit, debitorem excuset. Et concludunt quòd sic, nisi culpa præcesserit casum: quia tunc non excusatur propter casum, *ff. solut. matrim. l. etiam §. licet.* Item nisi delinqueret: quia tũc videtur culpa casum præcedere. Ideo excusari non debet: maximè si delinquit sub spe veniæ consequendæ. Ita per bona iura, quę videri possunt, concludit *Dynus in regula, peccatum, in fin. de regul. iur. lib. 6.* Tutius tamen puto, quòd etsi propter necessitatem quis excusetur à restitutione statim, tenebitur tamen restituere aduenіente pinguiore fortuna: quia in his, quæ dubia sunt, & animam concernunt, vt est restitutio malè ablatorum: quod certius existimamus, tenere debemus: *vt c. iuuenis, de sponsal. de pœnit. dist. 7. c. 2. §. item si.* bonarũ enim mentium est ibi timere culpam, vbi culpa minime reperitur, *5. dist. c. ad eius vero c. 2. de obseruat. ieiun.* multo autem fortius, quando est dubium, vt *23. q. 5. c. excommunicatorum 34. q. 2. c. in lectum.* Et secundum ista possunt intelligi iura, quæ dicũt quòd socius, & aliæ personæ priuilegiatæ non tenentur soluere, nisi quatenus possunt, deducto ne egeant. istas res sibi dimissas, ex quibus viuat, facit omnino suas, & poterit illas alienare ad libitum, cessante fraude: vt per *Bald. in l. eius rei, C. quod cum eo qui in aliena potestate.*

¶ Quod autem dixi de necessitate propria, vt propter eam excusetur quis à restitutione: idẽ fortè dicendum est, si eius filius esset in extrema necessitate: nam tunc potuisset filio erogare. Ad hoc facit elegans decisio *Ray. de Pennaforti, in secundo libro sui operis, sub titulo, de forma restitutionum.* vbi dixit, quòd male ablata, debent restitui per episcopum: & si episcopus videt, quòd filij eius, qui male abstulit, sunt pauperes, potest episcopus aliquam partem eis concedere amore Dei, & forte totum, secundum eum: quem refert & sequitur *Bald. in c. 1. §. iniuria. 3. col. aliàs, §. furtum, 1. col. versic. quaro quã satisfactionem, de pace iura. fir. li. feu. Andreas Siculus in c. cùm tibi 16. colum. suprà, de testa. & in c. Raynutius 8. colum. eo. tit.* idem voluit *Bald. in l. id quod pauperibus, penult. colum. C. de episcop. & cleric.* facit quod dicit *Abbas in c. 1. in fin. suprà, de coha. cleric. & mu. & consil. 35. in fin. in 1. volum. & Ioan. And. in additio. ad Specul. tit. de instr. edit. §. nunc vero aliqua. versicul. 62. Baldus in l. illa institutio, ff. de hæred. institut. & in l. tutor. §. qua tutoribus, ff. de excus. tut. Andreas Sicul. in d. c. cùm tibi 16. colum.* vbi de aliis, quos per te videas. Ex quibus colligitur consilium salubre, pro executoribus † testamento- 49
rũ, vt possint distribuere male ablata per testatorem in filios eiusdem. intellige, etiam si filij sint spurij: vt notanter voluit *Bald. cons. 65. incipiente, videtur, in 3. vol.* Cuius ratio est, quia pater
† alimentare tenetur filium, etiam spuriũ. sal- 50
tem de æquitate canonica: vt *capite cùm haberet, de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.* & cogitabis super hoc, quia non repetio tactum in specie. Videtur tamen fuisse de mente *Scoti in 4. senten. distin. 15.* vbi fortius dicit, quòd si debitor non est in articulo extremæ necessitatis, sed tamẽ non potest restituere

sine

ſine magno ſuo damno temporali, puta deſtru-
ctione artis, ex qua viuit ipſe, & familia ſua, quia
oporteret vendere inſtrumenta, & libros, vel
capitale, ex quibus victum lucratur: non tene-
tur ſtatim reſtituere, ſi ille cui debetur, eſt ab-
undans, ita quòd competenter poteſt tranſi-
re, ſine eo, quod ſibi debetur: ſed debet petere
licentiam differendi reſtitutionem per ſe, vel
per interpoſitam perſonam, ſi fieri poteſt ſine
periculo: quam ſi dat, poteſt differre, ſecũdum
quod conuenerunt. Si verò non vult dare, tunc
ſecundum *Ioan. de Neapoli in quodlibet. 9. qu. 22.*
etiam differre poteſt annuatim aliquid reſti-
tuendo, prout melius poterit. pro cuius dicto
facit in ar. c. *ſicut, in ver. inuadere, cum gloſ. 47. di. &*
d. c. ſi quis, infrà. de furtis. vbi patet, quòd magna
51 † neceſſitas, etiam ſi non ſit extrema, excuſat à
reſtitutione: debet tamen ſibi cauere à ſuper-
fluis, quia non poteſt viuere cum honore & cũ
decentia ſtatus quis de alieno, ſecundum *Ri-*
char. in 4. ſentent. diſt. 15. ar. 5. & ibi Petrus de Palude.
& ibi Gabriel, quæſt. 2. colum. 9. in princ. verſic. ſed v-
trum ſit neceſſarium. quos refert & ſequitur *fra-*
ter Antoninus Archiepiſcopus Florentinus 2. parte, ti-
tul. 2. cap. 8. 5. colum.

¶ Ex quorum dictis concludit, quòd illi qui
habent reſtituere, etſi retinent ſibi quodam-
modo neceſſaria pro ſuſtentatione ſui & fami-
liæ, ad vitandum multa pericula animæ & cor-
poris, quæ veriſimiliter ſequi poſſunt, bonis
ſuis cedendo, & omnibus bonis ſe ſpoliando
pro reſtitutione fienda (quod fortè tutius eſſet,
ſcilicet reſtituere, & inde confidere, etiam ſi
oporteat mendicare, ſecundum *Richar.*) ad hoc
non videtur teneri de neceſſitate ſalutis: tamẽ
non debent tales ita lautè viuere, & pompoſe
veſtiri cum familiis ſuis, & filias ſuas cum ma-
gnis dotibus nuptui tradere, ſicut ſi non eſſent
obligati ad reſtitutionem: ſed parcè viuere, &
paruas dotes tradere: & ſi non poſſunt nobili
vel mercatori nuptui tradere, artifici & plebeio
tradant, & alia ſuperflua reſecare. Cum multa
ergo prudentia hoc negotium agendum eſt, vt
efficaciter videantur facere quod poſſunt ad
reſtituendum: & in aliis bene ſe habere, & cum
timore Dei, credo quòd poſſunt abſolui, &
communicare. hæc *Archiepiſcopus, vbi ſuprà.* Ad
quorum confirmationem facit quod in ſimili
voluit *Iacob. de Aret. & Bal. in l. ſi maritus, ff. ſol. ma-*
trim. vbi dicunt, quòd † alimenta, quæ deben-
52 tur miſerationis cauſa, non debentur ſecũdum
dignitatem, ſed ſecundum neceſſitatem viuen-
di. Cùm autẽ neceſſitas viuendi in caſu noſtro,
ſit cauſa, propter quam poteſt quis alienum re-
tinere: debet intelligi, quòd retineat neceſſa-
rium ad vitam conſeruandam, non autem ad
honorem, ſeu decentiam eius. Ex quo infertur
magna reſtrictio & limitatio ad *c. cùm haberet,*
ſuprà, de eo qui duxit in matrimon. quam pol. per adul.
vt latius in *c. per veſtras, infrà, col. 3. ver. no. circa fin.*

¶ Si autem in vita non potuit ſatisfacere, iu-
beat hæredi vt ſatisfaciat. Si verò ille, cui debe-
tur, ita egeret, ſicut & ipſe, tunc ſtatim tenetur
reſtituere: quia ſi licet cum alieno incommo-
do, meum commodum facere de alieno, quia
prima charitas à ſeipſo incipit: vt *cap. nõ ſatis 86.*
diſt. c. niſi ſpecialis, de auth. & vſu palli. l. præſes, C. de
ſeruitutibus, & quæ ibi not. niſi ille, cui debetur, li-
benter concederet licentiam differendi. Si ve-
rò is, cui teſtator mandat reſtitutionem facere,
non reſtituat, ipſe etiam eſt in ſtatu damnatio-
nis, cùm retineat alienum, ad cuius reſtitutio-
nem tenetur, etiam ſi per mille tranſiuerit ma-
nus, ſi ſcienter, vt alienum retineatur: quoniam
nunquam purgatur vitium rei, quominus te-
neatur quis ad reſtitutionem. arg. *l. ſed vbi. ff. de*
minor. & l. ſi ego, ſine autem, ff. de pet. hæredi. & c.
ſi beneficia, de præben. lib. 6.

¶ Ex quo infertur, † quod ſi quis emit ſcien- 53
ter rem habitam ex furto, vel rapina, ſeu alie-
nam: tenetur ad eius reſtitutionem, & perdit
pretium, nec repetit à vero domino vt *ff. de eui-*
ctio. l. ſi ideo, & l. ſi per imprudentiam, in princip. ad
idem *l. emptorem, ff. eodem titul. & l. emptorem, ff. de*
actio. empti. l. ſi fundum, C. de euictio. l. quemadmo-
dum, C. de agric. & cenſib. lib. 11. & ibi *notatur, & in*
cap. ſi quis presbyterorum, de reb. eccleſiæ. non alien.
per Abb. in cap. cauſam, in fin. de re iudic. Ille enim,
qui † ſcienter pretium pro re aliena ſoluit, do- 54
nare videtur. argum. *ff. de reg. iur. l. cuius per erro-*
rem. probat *l. ſi fundum, C. de euict. & l. in ciuilem,*
C. de furtis. fortius dicit *lex regni, Foro legum, tit.*
[*de las compras.*] *l. 6. quæ incipit,* [*ſi algun hombre.*]
quòd qui ſcienter emit rem alienam, tenetur
eam, & tantundem domino reſtituere. Idem,
ſi titulo donationis vel permutationis habue-
rit: quod eſt valde notandum ad extenſionem
iuris communis. Itaque non ſolùm tenetur ad
reſtitutionem, † qui ſciẽter emit rem alienam: 55
ſed nec liberatur vendendo, aut aliter alienan-
do: nec amiſſione ſeu interitu rei: nec alio caſu
interueniente: etiam ſi vi, vel furto iterum ei
ſubtrahatur: nam & tũc tenetur reſtituere rem,
vel pretium rei, ſi vendidit, vel caſu periit, quã-
tum plus valuit ex ea die, qua emit, vel aliter il-
licitè acquiſiuit, & quicquid inde habuit, nul-
las expenſas deducendo: quia contractando
rem alienam, furtum committit, & tanquam
fur ſemper eſt in mora non reſtituendo: vt *l. qui*
iumenta. ff. de furtis, & l. 2. C. eo. ff. de condi. furt. l.
in re furtiua, ff. commoda. l. ſi vt certo. §. ſed inter-
dum, C. de rei ven. l. certum. ita not. concludit
Hoſtienſ. in ſumma titul. de pœnit. & remiſſ. §. qui-
bus & qualiter, verb. quid de prædam ementibus.

¶ Ratio prædictorum poteſt eſſe, quoniam
qui ſcienter detinet rem † alienam, etiam ſine 56
inuaſione, tenetur, ac ſi ſpoliaſſet: quia ſucce-
dit ſcienter in vitium, vt *c. ſæpè, de reſtit. ſpol. & c.*
quia Gu. de iudic. quam ſi non reſtituat, furtum
committit: vt *l. falſus, §. qui alieno. ff. de furtis.*
facit *c. ſi quid inueniſti. 13. qu. 5.* & quod not. in *c.*
quia fruſtra, infrà, de vſuris, & l. ancilla, §. fin. C. de
fur. & l. fin. C. quæ res emi non po. Is enim, qui rem
alienam ſcienter detinet, partitur cum fure,

&

& per consequens fur est, vt *cap. qui cum fure, in-*
frà, de fur. gloss. fin. in cap. dilectus, de exce. præ. & pœ-
na furti tenetur, vt disponit *l. regni, Foro legum,*
lib. 4. tit. 13. l. 6. incipit, [*todo hombre que alguna co-*
sa.] *& l. sequenti, de quo per Henricum in cap. sicut di-*
gnum, de homic. col. 4. & per Anchara. in repetitione
regulæ, peccatum, 28. col. de reg. iur. lib. 6. Adde bo-
num text. in *l. cùm heres, ff. de diuersis & temp. præ-*
scrip. turpia etenim lucra suot ab hæredibus ex-
pellenda, & ab ipsis retinentibus extorquen-
da, *ff. de calum. l. in hæredem, gloss. in cap. ecclesia, q. 4.*
ver. conquisita. vbi text. non dicit, quòd oullum
excusat ignorantia criminis, maximè cùm ex
eo vtilitas deferatur ignoranti: veluti si quis-
piam de latrocinio & rapina filio suo ignoranti
diuitias congreget, non excusat filium ignorá-
tia, quin post mortem patris teneatur reddere
malè conquisita. Ratio est secundum glos. quia
in vitium succedit parentis, vt suprà dictum
est. de quo pulchrè *Gabr. 4. sentent. dist. 15. q. 3. col.*
13. *versic. 1. & col. 15. vers. secunda propositio.* Idem
dicendum, si quis ignoranter emit, vel aliter
habuit rem alienam, & illicitè acquisitam. Nã
& tunc ad eius restitutionem tenetur, si igno-
rantia fuit crassa, & supina: vt quia communi-
ter dicebatur apud omnes vicinos, seu maio-
rem partem eorum, qood res esset aliena: arg.
text. in *cap. apostolicæ, de cleric. excommun. & ff. de*
verb. signif. l. lata culpa, ad idem l. in ciuile, C. de furtis,
videas *Gabriel. 4. sentent. distin. 15. qu. 3. col. 15. verb.*
secunda propositio, & Ioan. Maioris ea. di. quæst. 20.
maximè si ecclesia hoc prohibeat, oe tales res
emantur tanquam alienæ, & emptores excom-
municat. facit ad hoc text. in *cap. 1. § fin. & cap. 2.*
de ord. ab episcop. qui resig. epis. & 16. quæst. 1. c. si cupis.
quo casu, si ad mandatum iudicis restituar, po-
terit agere contra venditorem ad pretium, &
ad iuteresse, vt *cap. fin. suprà, de empt. & vendit. 12.*
q. 2. Vulterrana. Si aotem restituat ad præceptum
sacerdotis in foro pœnitentiali, cessat euictio.
Sed in eodem foro induceodus est venditor, vt
ipsum seruet indemnem: licet in contentioso
nou teneatur, vt *ff. de euict. l. si rem. & d. cap. fin. de*
empt. & vendit. Si tamen ille, qui rem à principio
malè acquisiuit, vero domino satisfecit: libera-
ti sunt omnes, qui postea illam habuerunt ex
titulo emptionis vel donationis, vel quouis a-
lio modo: quia purgatum est vitium, ex quo
plenariè fuit satisfactum. Si verò aliquid restat
restituendom, tenebitur successor ad restitu-
tionem: vt latè traduot præfati doctores in lo-
cis præallegatis. signanter *Ancha.* vide *Capollam,*
N 57 *cautela decimanona.* ¶ Vno [n] tamen casu † emens
scienter rem alienam, non perdit pretium, imò
illud recuperare potest à vero domino: quan-
do scilicet emit bona fide, non vt ipsam lucre-
tur, sed vt ipsam restituat domino, recepto
pretio, & interesse suo, cùm aliàs dominus rei,
illam recuperare nullo modo posset, vel nõ ita
de facili, de quo casu non committit furtum; vt
l. falsus, § pen. ff. de furtis, imò vtiliter gerit oego-
cium. Ideò totum poterit recuperare pretium,
& interesse suum: etiã si res sine culpa sua peri-
matur vel amittatur: vt tamen quicquid perce-
pit ex tali re, vel occasione illius: totum com-
penset vsque ad quantitatem concurrentem.
secundum *Ray. arg. ff. de negot. gest. l. sed an vltro, §.*
2. infr. de accu. c. cum dilecti, § fin. Adde bonũ text.
in *c. rapinam, 14. q. 5.* vbi dicitur, quòd rapinam
emere non licet, nisi ea intenrione, vt ei cui est
ablata restituatur, vide *decisionem Thosolanã,* 151.
Idem dicas, † si furtum committatur per do- 58
mesticum vel mercenariũ, & res furata pignori
detur alteri: non enim cogitur creditor ad resti-
tutiooem, nisi mutuum ei soluatur. ita disponit
lex regni regis Alphonsi, [*de las taburerias*] *l. 32.*
incipit, [*aquellos que tienen hombres.*] quia videtur
booa fide recepisse, credens quòd mãdato do-
mini pignorasset, vel vt domino restituat, rece-
pto pretio, vt prædixi. Intellige, dummodo fa-
mulus vel domesticus erat communi opiniooe
bonus, & fidelis: vt latè dico infrà in *cap. per ve-*
stras, in sexto notabili, § 7. infertur, ver. ex quo posset
attentari. Sed licet in iudicio animæ credatur ei
de conscientia sua: in iudicio tamen contentio-
so non credetur ei, nisi publicè hoc protestetur.
arg. *de negot. gest. l. Nesennius, C. de furtis, l. 2. ff. de ad-*
mi. tut. l. non existimat, sup. vt eccles. bene. cap. vno, § 1.
supr. de elect. c. quia propter, § fin. Ex istis infertur,
quòd † recipiens io custodiam res furtiuas sci- 59
eoter, furti tenetur *l. eos qui, C. de furtis, & ibi Bal.*
facit contra receptantes res furtiuas scienter.
Idem dicendum de his, qui scienter recipiunt
pignori res furtiuas, *ff. de condic. indeb. l. seruus cu-*
iusdam. quod est not. secuodum *Raphael. in dict. l.*
eos. Si tamen non potest reperiri † dominus rei, 60
vel oescitur vbi sit, erogetur pauperibus de cõ-
silio diœcesani: & hoc etiam publicè fiat, præ-
misso banno in ecclesia, & diligenti inquisitio-
ne facta, vt omnis suspicio euitetur, arg. in *cap.*
cùm inhibitio, supr. de clan. despon. & cap. cùm in tuas,
qui ma. accus. pos. Et si hoc facto non inueniatur,
cuius sit res, liberabitur dando eam pauperi-
bus, pro anima illius, cuius res est: quia in hoc
vtiliter geritur negotium suum, ar. 12. *q. 2. c. qua-*
tuor, circa fin. ita tenet *Host. in d. vers. quid de præ-*
dam ementibus, in fin. & Anchar. in d. regula, peccatũ.
& Henricus in d. cap. sicut dignum. qui subdit, quòd
si ioterim res pereat, aut casu amittatur sine
culpa possessoris, perit periculo domini: & si
non pereat & debeat pauperibus erogari, eo
casu, quo non reperitur dominus, si ille qui e-
mit, est ita pauper, poterit eam retinere sibipsi,
tanquam pauperi, de mandato & consilio præ-
lati. quod est bene notãdum, & faciunt ad hoc
multa, quæ superius retuli. Sed est polchra du-
bitatio, quid si † post restitutionem factã pau- 61
peribus, apparet dominus, vel eius hæres, an
debet ei iterum solui? Vide *Gabr. 4. sent. dist. 15.*
q. 2. fin. col. in prin. ¶ Ex quibus omnibus infertur
ad vnum, quod quotidie accidit, & vidimus de
facto temporibus retrò actis. ¶ Durante enim
schismatis tempestate in his regnis, aliqui ty-
ranni occupauerunt castra ad alios pertinen-

tia, ex quibus castris in locis conuicinis, & per-
sonis, per tyrannidem multa damna inferebãt:
cumque domini castrorum ea de facto recupe-
rare non possent, alij domini temporales, quo-
rum terra & vasalli grauia damna patiebantur,
dicta castra certa pecunia redemerunt: aut cir-
cumeuntes cum magno exercitu & sumptibus,
illa castra obtinuerunt, non animo lucrandi,
sed potius restituendi veris dominis, & euitan-
di incommoda sibi & suis occurrentia: & vt
vexationem suam redimerent, cùm aliter se
defendere non possent. Certè isti tales non di-
centur malæ fidei possessores, nec tenebuntur
veris dominis castra restituere, nisi prius satis-
fiat eis de expensis, & damnis, quę in recupera-
tione castrorum sustinuerunt: quoniam isti vti-
liter gesserunt negotium eorum, quorum ca-
stra erant. Ita per plura & singularia fundaméta
concludit *Anchar. in d. regula, peccatum, 26. colum.*
ver. sed occurrit, quæstio. quæ per te videas, & me-
moriæ commenda. & vide *Bar. l. nam & Seruius,*
ff. de neg. gest. & l. fin. C. de bon. aut. iud. pos. quam te-
ne menti. vide *Bart. in l. si non sortem, §. si centum,*
62 *de condit. indeb. ff.* Adde prædictis, quod † prin-
ceps inuito vasallo potest fortificare castrum:
vt *l. fin. §. fin. ff. de pignor. act. & l. 1. C. de nauibus non*
exhibendis, lib. 11. secundum *Albericum in l. fin. ff. de*
vsu & habit. Idem sentit *Ang. in authent. nunc se ha-*
bere, C. de litigiosis. refert & sequitur *Iacob. de san-*
cto Georg. in tractatu feudor. in parte, de Castro rubei
montis, col. 2. ver. quæro vtrum, & col. 3. in princip. &
in tractatu, de homagio, col. fin. ver. rursus, & in præ-
dicta column. 3. ver. dubitatur. Eo tamen casu, quo
princeps fortificat Castrum vasalli, vel ecclesię,
vt exinde commodius guerram faciat: postea
finita guerra, dominus repetit Castrum: debet
sibi restitui sumptibus non solutis, nisi tanquã
vnus de populo, cuius fauore Castrum fuit for-
tificatum, secundum *Bald. in l. si in aliquam, in fin.*
principij, ff. de offic. proconsulis & legati. quod tene
menti. refert & sequitur *Iacobinus in tractat. feud.*
in parte, de Castro Rubei montis, col. 4. in fin. cum se-
quentib. Ex istis aliàs dicebatur in contingentia
facti temporibus nostris, cùm regnum istud
pluribus calamitatibus laboraret, & Pontem
Ferratum quidam in custodiam teneret, pro
regina Ioanna domina nostra. Comes de Le-
mos, videns locum & Castrum illud periculo
subiacere, quia forsan alij magnates illud cape-
re volebant: ipse illud cepit, vt Reginæ, sicut il-
le dicebat, restitueret, vel pro ea conseruaret.
Quod si hac intentione fecit, non incideret in
pœnam: immò posset sumptus ibi factos repe-
tere, per ea quæ paulò antè diximus de emente
rem alienam, vt vero domino restituat. Multa
alia in materia restitutionis male ablatorum di-
cere putaui: prætermisi tamen ex proposito,
quia locus iste non est accommodatus. Melius
enim caderent in *cap. per vestras, infrà, e. in versic.*
ad partem, honesti lucri. Sed quia de lege regni,
quæ de lucris mariti & vxoris loqui cœpit, ne
materia diuideretur in partes, volui hic pone-
aut

re. Sufficiant ista, per quæ saltem mediocriter
poteris instrui, an & quando maritus, qui ali-
quid illicitè acquisiuit, teneatur ad eius restitu-
tionem: & quid de vxore, & filijs, & successori-
bus. ¶ Limitabis quartò prædicta, vt † acquisita 63
constante matrimonio, veniant inter coniuges
communicanda, quando acquiruntur ex in-
dustria alterius coniugum, vel ex quæstu, vel o-
pera: vt *l. coiri, cum ll. sequen. ff. pro socio, & l. sed & si*
adiiciatur, e. tit. vbi dicitur, quòd ea quæ à socijs
acquiruntur ex emptione, venditione, vel lo-
catione, conductione: cætera quæ ex opera &
diligentia descendunt, communicantur inter
eos, vt sic communicent sibi actiones & passio-
nes vir & vxor. nam & compaternitatem sibi
communicant: vt est in *cap. Martinus, de cogn. spi.*
& l. si cùm dotem, §. sed illud, ff. sol. matrim. non ta-
men sibi communicant hæreditates, legata, &
donationes, cùm ex quæstu non dependeant,
quia ista non sine causa proueniunt, sed forte
ob meritum aliquod accedunt: vt *l. nec adiecit,*
cum sequentibus. & l. duo, §. fin. ff. pro socio. Itaque
in societate omnium bonorum, quæ contrahi-
tur ex promisso, aut actibus socialibus, nõ sunt
conferenda, nisi ea, quæ ex actibus quæstuarijs
& negociationibus acquiruntur: non autem
quæ ex legato vel donatione etiã facta ob me-
rita obueniunt: vt *d. l. coiri, cum sequent. vsque ad l.*
cùm dicatur, ff. pro socio. licet secus sit in expressa
societate omnium bonorum, etiam facta per
conuentionem expressam, *l. 3. §. 1. aliàs Papinia-*
nus, §. socium, eod. tit. hanc differentiam facit, *l. si*
duobus, eod. tit. aliàs d. Papinianus, §. socium, & l. so-
cius pro filia, iuncta gloss. eod. tit. secundum Bald. in au-
thent. ex testamento, pen. col. ver. 2. quæro, C. de collat.
Alex. consil. 40. 2. vol. col. 1. ver. 2. Et inde est, quod
† donata socio non societati, efficiuntur socij, 64
cui donantur, & alteri socio non communicat;
quamuis sit frater: secundum *Bald. in l. cùm opor-*
teat supr. de bon. quæ libe. 1. col. ver. circa istud. Intelli-
ge, nisi fuerunt socij omnium bonorum: vt *l.*
societatem vniuersorum, ff. pro socio, & dixi suprà.
¶ Ad idem facit text. in *l. socium qui in eo, §. socius,*
ff. eod. vbi probatur secundum *Bar.* quod † dam- 65
na & lucra obuenientia vni ex socijs, contem-
platione personæ non sunt communicanda cũ
socio: quãuis societas huius lucri fuerit occasio.
¶ Vnde si propter societatem habui necesse ac-
cedere ad curiam principis, & dum coram prin-
cipe tractarem negotia, placui principi, ex quo
donauit mihi Castrum. Certè hoc non facit
contemplatione societatis; sed personæ meæ
tantum: licet nunquam accessissem nec habuis-
sem, nisi propter societatem. Vnde nunquam
istud venit communicandum, secundum *Bart.*
Idem tenet *Bald. in rubric. C. pro socio, in fin.* facit
text. *in l. cum duobus, §. cum duo, ff. eod.* & idem te-
net *Bald. in tractatu, de duobus fratribus, in 5. quæst.*
inferendo ex hoc, quod si filius faciendo mer-
cantiam, cum pecunia paterna, habuit notitiã
cum aliquo domino, qui ei donauit aliquid, il-
lud non venit conferendũ: licet contrariũ velit
Specul.

Specul.de iud.§.sequitur videre,ver.quid si isti filio,de
quo per *Angelum, consil.*85. cuius meminit *Ias. in*
l.illud,pen.col.C.de collat. ¶ Et ratio est secundum
Bart. quia negociatio vel mercantia est causa
remota ipsius donationis:licet per mercantiam
filius habuit notitiam cum donatore, quam a-
liàs non habuisset. ideò tanquam aduentitium
non venit communicandum:vt *dict.l.socium qui*
in eo,§ fin. & ibi gloss. & in l.1.§.nunc videamus,ff.
*de eman.libe.*Secus esset, si mercantia esset causa
proxima & immediata ipsius donationis: vt
quia ratione mercantiæ quis donauit, volens
societati acquiri: nam tunc venit conferẽdum,
vt *l.in actione, §.item Labeo,ff.pro socio.* Ex quibus
apparet,secundum *Bart.* quod omnes leges di-
centes respiciendum, cuius contemplatione,
&c. debent intelligi de causa proxima & im-
mediata,per *d.§.fin.* quod est valde notandum.
Et facit quod in simili de causa proxima dicunt
doctores in alia materia,in *cap.de cætero, infr.de*
homicid. & quod voluit *Abb. in cap.postulastis, de*
concession.praben.& multi alij,de quibus suprà,§.
45.vers. nec etiam obstat. ¶ Et ex his sumpta
fuit *lex regni,Foro legum,lib.3.l.1.& 2.* vbi dicitur,
quod illud,quod alter ex coniugibus constan-
te matrimonio habuit ex hæreditate patris, vel
alterius propinqui, consanguinei, aut ex dona-
tione regis,aut consanguinei,vel amici,non ve-
nit communicandum cum alio coniuge. Adi-
l.5.tit. dem optima lex regis Henrici IIII. in Nieua,
9.lib.5. anno 1473.quæ declarando legem prædictam,
& nonnullas alias, quæ super eam emanarunt,
dicit,quod omnia quæcunque bona castrensia
& officia,& bona donata à rege,vel alia,quæ a-
liquis coniugum constante matrimonio acqui-
siuit, non tenetur cum alio communicare: fru-
ctus tamen ipsorum bonorum sunt commu-
nes,& etiam alia bona superlucrata siue acqui-
sita,durante matrimonio, vt ibi dicitur. Et ita
practicatur in audientia regali, & sic pridie iu-
dicauimus in causa doctoris de Montaluo,cum
filijs vxoris. Nam strenuissimi reges nostri con-
cesserunt ipsi doctori triginta milia marapeti-
norum percipiendorum ad vitam ipsius docto-
ris: cui adiudicauimus titulum, & fructus per-
ceptos constãte matrimonio, pronunciauimus
O fore communes. ¶ Ex ° istis infertur ad duo satis
notabilia & quotidiana. Primò, quod fructus,
quos maritus habet ex commenda sancti Iaco-
bi, quia est commendatarius, licet dicantur
quasi castrenses: communicat cum vxore. Se-
66 cundò infertur, quòd † vsumfructum, quem
habet pater in bonis filij,ex bonis aduentitijs,
vel profectititijs (cùm ibi non sit dare aliam
proprietatem iuxta not. in *l.cùm oporteat, C. de*
bonis.quæ libe.) non communicabit cum vxore.
Cogita. vide quæ dixi suprà, §.62. vnde lucra
habita. ver.vnde fructus omnium bonorum,in
additione incipiente,ampliabis prædicta.& vi-
detur expressum in *l.fin.§.sin verò persona diffini-*
ta, C.ad Tertullianum. vbi in vsufructu patri iure
patriæ potestatis acquisito, vxor nullum habet

ius, patre viuente: præsertim si vxor non est
eiusdem filij mater, quoniam si mater est, æ-
qualiter admittuntur pater & mater, attenta
mente legum regni. Quamuis aliqnibus hoc
non sit sine scrupulo. Vtcunque sit ille vsusfru-
ctus,qui patri debetur, non communicat cum
vxore, bene tamen communicat fructus inde
perceptos,vt ex prædictis satis patet, & ita pra-
cticamus.

ADDITIONES.

¶ Adde, quod ne huic conclusioni refrage- *A
tur illa communis opinio, quæ habet,quòd le-
gata ad pias causas non debentur, hæreditate
nõn adita,quam tenet *Bal. in l.fin.C.de testamen.*
manu.Angel.& Imol.in l.qui filio, §.1.ff. de har.inst.
& eam dicit communem *Ias. in l. eam quam, col.*
2.C.de fideicomm.& in l.1.in 1.lectura,col.antepen.de
sacros.eccles.& in ea l.1. in 2.lect.colum.fin. intellige
eam,quando dilatio talium legatorum afferret
periculum animæ testatoris: vt est in restitutio-
ne vsurarum:vt per *Iason.in dictis locis,in 2.limita-*
tione, ad dict.conclus.assignata. Ex quo nimis re-
stringitur ista conclus. vt vides.

¶ Adde *Felin.in cap.1. de offic.iud.* *B

IOAN. BERNARDVS.

¶ Sic acquisita non communicantur.] Vide A
Suarez in l.1.tit.[de las ganancias] limitat.4.libr.3.
For.Boëtium de decimis tut.cap.26.num.3.& 8.Di-
dac.de Segur.in l.si ex legati causa,num.47.ff.de verb.
obligat.& Didac.Perez in additionibus ad eundem,in
l.1.§.si vir vxori, num.91.ff.de acquiren.possession.&
Chassanaeum in consuetudinibus Burgundia, rubrica
*4.§.2.ver.& hac quæst.num.16.*apud quos plura
referuntur de non communicandis vel acqui-
rendis rebus, quæ turpiter & iniustè parantur
inter coniuges,socios, patresque familias, & id
genus alios, quibus aliàs competit ius ad ac-
quisita per alium,in ijs ipsis articulis, quos au-
thor noster tractat, in huius,§. prosequutione.

¶ Si autem maritus ista illicitè acquisita re- B
stituere velit.] Vide *Cifuentes in l.16.Tauri,nu.14.*
Gregor.gloss.e.l.8.tit.10.part.5. & Baëtium de deci-
mis tutor.cap.26.num.8. adiungeque *Nauar.Az-*
pilcuet. in suo Manuali, cap.23.num.94.

¶ Idem videtur dicendum.] Circa quæstio- C
nem istam vide *authorem infrà,§.prox.num.24.*&
rursus *suprà, §.6.num.3.* vbi plures adiunxi, *in*
vers.Quantum ad dominium & possessionem.

¶ Sicut de proprijs bonis viri potest facere e- D
leemosynam.] Vide quos adiunxi suprà, §.48.
nu.3.& circa restitutionem, de qua per autho-
rem hic,vide *Castill.l.55.Tauri,num.11.& Gregor.*
gloss.e in l.8.titul.10.part.5. & quod consulit hoc
casu *Nauar.Azpilcuet.in suo Manuali,cap.23.nu.94.*
& pro authoris sententia,contra coniugem vel
socium iniusti detentoris,vt possit & debeat re-
stituere,facit text. *l.falsus,§.qui alienum,de furtis,*
& cap.si quid inuenisti.14.q.5.& cap.qui cum fure,
de furtis, cum pluribus. quæ latius disputat atque
congerit *Couar.in reg.peccatũ, 2.par.§.3.n.3.& seq.*
& vide *Syluest. in summa, vers.restit.3.nu.6.* & quę
tradit *Frater Domin.Soto de iust.& iur.l.4.q.7.ar.3.*

E ¶Ad cuius confirmationem.] Vltra gloſſ. & ſcribentes, in l. præſes, C. de tranſact. & in l. imperatores, ff. de pact. vide quæ ſcribit Franciſ. Curtius, in d. l. præſes, ad fin. relatis ad hoc duabus contrarijs opinionibus.

F ¶Quod defunctorum animæ.] Circa hoc vide Syluest. in ſumma, verſ. purgatorium, ac magis ex profeſſo fratrem Dominic. Soto ſuper 4. ſentent. diſt. 19. quæſt. 3. art. 1. & 2. ac rurſus diſt. 45. quæſt. 1. artic. 1. & ſeq. ex relatiſque per noſtrum authorem hic. Obiter confirmabis quæ dixit ipſe ſuprà, hoc §. num. 7. hæreditatem, ſcilicet, vſurarij non poſſe diuidi: explicabiſque non inſubtiliter controuerſiam Canoniſtarum, in c. tua nos, de vſur. & Legiſtarum, in l. 2. §. & harum, ff. de verb. oblig. qui nondum concordes diſputant, anxiè quidem, nunquid obligatio reſtituendi vſuras pro defuncto, ſit in hæredibus diuidua, vel teneantur in ſolidum, quod ſatis eſt dicere, cùm principaliter agatur de reſtitutione ad exonerandam conſcientiam, quod eſt merum factũ: cuius obligatio eſt indiuidua, vt l. ſtipulationes non diuiduntur, de verb. obligat. & ſcribitur in d. l. 2. §. & harum, & in l. 4. §. Cato, ff. eod. ex quo rurſus cum Alciato, in dict. §. & harum, num. 34. dicemus eandem obligationem diuiduam, ſi vel reſtitutio debeatur ſine mora & culpa, vel mortem debitor obierit infidelis, de cuius ſalute non ſit ſpes, cùm vtroque caſu ceſſet ratio, ex facto liberationis proueniens, propter quam hæredes non ex benignitate modo, vt quidam Canoniſtarum volebant, ſed iure ſtricto tenerentur in ſolidum tanquam in obligatione facti, quod ſi dicas vel nunquam, vel raro, ſecundum hæc iudicari poſſe, quin ſtatus defunctorum viuentibus ſit incognitus, maximè iudici ſeculari, nec triſtem eſſe conſiderandum euentum, quominus bonum fiat. Aduerte hoc caſu de exactione debiti temporalis iudicari; & vide doctrinam quam tradidit ingenioſus ille Bald. in l. 2. vol. conſil. 354. incipit, proponitur. quam ſequitur ſecurè Fanuc. de lucro dotis, gloſſ. fin. nu. 6. ſecundum quem probatio efficax ad condemnationem criminalem & grauem, per famam & indicia aliaque non ſat plena teſtimonia. Sufficit ad condemnationem ciuilem damni dati, de quo fortè incidenter agitur. ac magis propriè vide Panorm. in cap. à nobis, de ſent. excom. numer. 5. & quæ tradit in cap. quia in omnibus, de vſur. num. 4.

G ¶Qui quàm citius poſſunt non exequuntur.] Adde Nauarrum Azpilcuet. in ſuo Manuali, cap. 25. num. 65. & vide text. l. nulli, C. epiſc. & cleric. & l. 6. tit. 10. par. 6. verſ. [lo mas ayna.] & ibi Gregorium, & Ioan. Iacob. à Canibus, de executione vltim. volunt. 2. particul. §. conſentaneum, num. 18.

H ¶Ex quo infertur quod vſurarij.] Adde Lapum, allegat. 74. & latè docteque more ſuo Couar. lib. 3. reſolut. cap. 3. num. 6. & nunquid exactio vſurarum fieri poſſit ex fundo vſurario, qui in dotẽ datus eſt, vltra Dueñas, qui ſimpliciter noſtrum ſequitur authorẽ. Regul. 13. ad fin. & Nauar. Azpilcuet. in ſuo Manuali, cap. 17. nu. 278. vide Iaſ. in l. ſi eum ſeruum, numer. 5. ff. ſi cert. pet. & Syluest. in ſumma, de vſur. 8. numer. 4. adiungeque authoris noſtri quæſtioni eundem Syluest. ibid. de vſuris, 6. num. 5. & Dominic. Soto de iuſt. & iure, lib. 6. q. 1. art. 4. vbi exactè diligenterque docet, quo pacto bona vſurarij, & quidquid vſura peperit, ſit reſtitutioni obnoxium.

¶Ad prædictorum confirmationem.] Vtrũ huiuſmodi hæres teneatur defuncti conſcientiam exonerare, & an ſua bona fide legitimè præſcripſerit, licet defunctus in mala pręcceſſerit, vide Didac. de Segur. in l. ab exhæredati ſubſtituto, num. 84. de leg. 1. Dueñas, reg. 344. nu. 4. Syluest. in ſumma, verſ. præſcript. 1. num. 8. Guido Papa ſingul. 836. Dominic. Soto de iuſtit. & iure, lib. 4. q. 5. artic. 4. Medinam de reſtitut. q. 18. Minchac. lib. 2. quæſt. illuſt. cap. 73. & cap. 74. Couarru. in reg. poſſeſſ. 2. part. §. 9. & part. 3. §. 2. Franciſc. Bal. de præſcrip. 2. part. 3. partis princip. q. 9. & 12. & Tiraquell. de præſcrip. in princip. gloſſ. 2. apud quos doctè diſputatur de quæſtionibus iſtis, & pluſquam ſatis ſit allegatur: ac reperies etiam inter eos, nunquid quod legitimè præſcriptum ſit superueniente mala fide, reſtitui debeat. Indeque facilè colliges quid conſulendum ſit, executoribus teſtamentorum, in exoluendis debitis teſtatorum, quæ præſcripta ſunt, de quo nominatim vide Angelum de Gambell. de teſtamentis, q. 18. num. 3. & Ioan. Iacob. à Canibus de execut. vltim. volunt. §. conſentaneum, num. 8. Tiraquel. d. gloſſ. 2. ad fin. & Minchac. d. cap. 74. num. 3. & ſuprà dictis adde Matheſil. ſingul. 23. I

¶Quid autem ſi recipiat dominus equum deterioratum.] Vide Bart. in l. exhibitionis, C. ad exhibend. & rurſus eundem, & Paul. de Caſt. & Ang. in l. qui ſibi, §. qui Stichum de ſolut. & Gregor. glo. b. l. 13. tit. 11. part. 5. K

¶Debet ſtatim reſtituere.] Vide Syluestrum, verb. reſtitut. 5. & Angel. verb. reſtitut. 3. Nauar. Azpiltueta in ſuo Manuali, numer. 54. & ſeq. & rurſus, in cap. nouit, 6. not. §. 3. præſuppono, num. 74. de iudic. Dominicum Soto de iuſt. & iure, lib. 4. quæſt. 7. art. 4. & Couarru. in reg. peccatum, part. 1. in princip. per tot. Vltra quos habes pleniſſimum & ſaluberrimũ de reſtitutione tractatum Ioan. de Medina, doctiſſimi Hiſpani, per quos omnes acerrimè, ac prout res ipſa poſtulat diſputantur articuli, quos hic proſequitur author noſter, aduerſus moroſos debitores, qui iuſtitiæ ſuæque ſalutis immemores & contemptores, ſolutiones procraſtinant. Contra quos vide ex noſtris Dida. Perez in l. 4. titul. 8. lib. 3. ordin. col. 1065. & Guidon ſingul. 361. L

¶L. 2. C. de patribus, qui fil. diſt.] Adde l. 8. & 9. tit. 17. part. 4. & l. 3. & 7. tit. 13. part. 5. & Couarru. lib. 3. reſol. cap. 14. num. 4. & Minchac. part. 2. lib. 1. de ſucceſſ. progreſ. §. 1. num. 17. Didac. Perez, obiter Did. Seguram in l. cùm patronus, num. 17. de leg. 2. Pinel. latius in rubric. de bon. mater. 2. part. nu. 20. cum præced. & ſequent. & Hippol. Mar. ſingul. 101. & Mar. Mantuan. ſing. 77. Tiraquel. de retract. §. 26. nu. 14. cum ſequent. vbi propter neceſſitatem multa M

permiſſa

permissa congerit, quæ faciunt ad authorem hic. & vide *Petr. Gerard. singul.* 100.

N ¶ Vno tamen casu.] Vide *Capol. cautel.* 10. *Syluest. ver. restitut.* 3. q. 7. *Couarru. in regul. peccatum,* 3. *part. in princip. num.* 5.

O ¶ Ex istis infertur.] Vide *Gregor. gloss. b. l.* 1. *tit.* 7. *par.* 1. *& ibi Montaluum.* vbi multa de istis commentatoribus describuntur.

DOCT. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Lucrum est deducto damno, & damnum dicitur deducto lucro.*
2 *Debitum contractum inter coniuges constante matrimonio, debet per eos solui.*
3 *Societatis proprium est, quòd lucra & damna inter socios diuidantur.*
4 *Gregem pecudum si quis dederit æstimatum, cum pacto, quòd omnis vtilitas & periculum sit commune: si pecudes casu moriantur, quilibet patitur damnum, quamuis pactum sit contra naturam emptionis.*
5 *Maritus si est carceratus pro debito, de bonis communibus est soluendum.*
6 *Debitum contractum ad alimenta, an debeat solui ab vxore, viro existente non soluendo.*
7 *Dos filiæ soluitur de bonis constante matrimonio acquisitis.*
8 *Dotare filiam tenetur maritus de suo.*
9 *Donatio quam facit uxor marito, vt maritetur filia communis, valet.*
10 *Velleiano non iuuatur mulier, quæ pro dote intercessit.*
11 *Vxor se obligans cum viro, vel pro eo in causam viri, est ipso iure tuta, & non valet obligatio.*
12 *Dotem repetere potest uxor à marito, qui absens erat, quando ipsa filiam dotauit.*
13 *Extraneus, qui dedit vel promisit dotem pro muliere, si erat debitor eiusdem mulieris, in eadem quantitate, vel maiori, videtur hoc facere animo compensandi, vel se liberandi, etiam si hoc non expressisset.*
14 *Vir si ex seipso non esset potens ad tantam dotem, quanta promissa fuit pro filia communi: ipsa mater videtur de reliquo se obligasse.*
15 *Alimenta præstita filiæ, quam mater retinebat in domo, non repetuntur à matre.*
16 *Filius si ab hostibus per matrem redimatur, non videtur animo repetendi redemisse, nisi protestata fuerit.*
17 *Gestor negotiorum, in dubio videtur expendere de bonis illius, cuius negotia gerit.*
18 *Donare non videtur mater, si est administratrix necessaria.*
19 *Puniri non debet vxor pro marito, nec è contrà.*
20 *Si vnus ex socijs commisit delictum, de quo fuit condemnatus, ista condemnatio non debet solui de communi.*
21 *Seruus communis, vel familia, si furtum fecerit, altero ex dominis sciente, is qui scit, omnium nomine tenebitur.*
22 *Delictum prælati non nocet ecclesiæ.*
23 *Abbas si sit ingratus, cum conuentu delinquendo aduersus donatorem: ipse cum conuentu à monasterio expellitur: donatio tamen non reuocatur.*
24 *Delictum quasi contrahitur.*
25 *Maritus ex causa solus nomine suo potest alienare res quæsitas constante matrimonio: sed in socio secus.*
26 *Administratione generali alicui concessa, non permittitur ei quid dolose facere, nec per hoc obligatur dominus.*
27 *Administrator generalis litigans sine iusta causa, si condemnatur in expensis, soluit de suo.*
28 *In generali mandato non includuntur illicita.*
29 *Donandi potestas non venit in generali mandato.*
30 *Administrator regni potest donare ratione generalis administrationis, quam habet in regno.*
31 *Insolita aggredi est culpa.*
32 *Sententia iniusta est casus fortuitus.*
33 *Venditor non tenetur de euictione, si iudex malè iudicauit.*
34 *Casus fortuitus non imputatur socio.*

Palacios Ruu.

ILLVD autem, quod suprà dictum est, quod §.LXVI.
inter coniuges tacitè videtur contracta, quędam societas, propter quam lucra acquisita, constante matrimonio, per alterum eorum veniunt diuidenda: intellige etiam in damnis.
Lucrum † enim est deducto damno, *leg.* 3. *ff. de* 1
in rem verso, l. sed si adiiciatur, ff. pro socio, l. Mutius, & ibi Bart. eod. titul. sicut è contrà damnum dicitur deducto lucro, secundum *Paul. ibi, & consil.*
155. Nam *a* omne debitum † contractum per A 2
eos constante matrimonio, debet per ipsos solui, vt disponit lex regni, *Foro legum, libr.* 3. *tit.* 20. *l.* 14. *& lex Styli,* 205. *quæ incipit,* [*todo debito.*] dicens, quod licet solus maritus contrahat debitum, nihilominus vxor tenebitur ad medietatem debiti. Et subdit fortius, quòd si vxor vnà cum marito, tanquam duo rei debendi, in solidum se obligent pro debito: & illud petatur à sola vxore, ipsa tenebitur ad totum debitum: quia ex quo vult habere partem in lucris, similiter debet participare in debitis seu damnis. Et videtur hoc satis rationabile, nam ex quo
sunt socij, vt suprà dictum est: proprium † est 3
societatis, quòd lucra & damna inter socios diuidantur: vt *l. si merces, §. vis maior, ff. locati, & l. cum duobus. §. quidam sagariam, ff. pro socio.* vbi si socius profectus causa negotiationis ad merces comparandas, incidit in latrones, suam pecuniam & res perdidit, serui eius vulnerati sunt: tenebitur socius actione pro socio, vt partem damni agnoscat, tam pecuniæ, quàm cæterarum rerum, & expensarum medicorum. Idem tenet *Bartol. in l. socium, §. socius, ff. eod.* ad idem est text. in *l. si id quod, §. idem Celsus, eod. tit.*
cum pluribus alijs, & 5. *part. titul.* 10. *l.* 7. Prædi- *l.* 9. *tit.*
cta sunt sanè intelligenda, nisi forsan vxor, vel 9. *lib.* 5.
eius hæres velit abstinere à lucris: nam tunc non tenebitur ad debita, vt dictum est suprà, §. 63. in fin. & disponit *lex Taurina,* 60. *incipit,* [*quando la muger.*] & cùm ius acceptandi vel repudiãdi duret triginta annis, *l. licet, l. cum antiquioribus, C. de iure delib.* oportet, quod moneatur vxor vel hæres, quòd acceptet vel repudiet lucra, constante matrimonio habita, & tenetur hoc facere infra centum dies, ad mandatum
iudicis, *b* qui poterit illud tempus abbreuiare: B
vt *l.* 2. *ff. de iure deli. & l.* 3. *§. si intra, ff. de success. edicto. Instit. de bonorum pos. § liberis.* ad idẽ *l. quamdiu, & ibi Bart. ff. de acquir. hær. & l. sicut curatoris, ff. de iure deli. l. si quis instituatur, ff. de hæredibus instit.* Postquam autem vxor vel hæres semel declarauit acceptando, vel repudiando, non poterit pœnitere: vt *l. sicut, C. de repud. hæred.* quinimmo

poterit iudex breuius tempus aſſignare: iuxta notata per *gloſſ. & doctores in cap. ex parte, el 1. de verbor. ſignific. & in l. diffamari, C. de ingenuis manumiſſis.* & ita practicatur. Mandat ergo iudex ad petitionem mariti vel hæredis, ſeu creditorum, quòd infrà decem dies vxor vel hæres declaret, an velit habere partem lucrorum, nec ne: alioquin habeatur pro repudiante vel acceptante. ſi hoc eſt ſibi deterius: iuxta not. in *l. fin. §. ſin autem, C. de iure delib. & in l. de ætate, §. qui tacuit, ff. de interrogat. act. & in d. l. quamdiu.* Si ergo maritus vtatur re communi ad eum vſum, ad quem deputata eſt res: ſi res perijt, ambobus perditur: vt *l. communis ſeruus, la 2. ff. de communi diui. & l. pen. ff. de act. empt.* Secus forſan eſſet, ſi res perdita nõ erat communis, ſed alterius coniugum, & caſu perijt: nam tunc periculo domini perijt: vt *l. quòd te, ff. ſi cert. pet. & l. incendium, C. eod. & l. quæ fortuitis, C. de pign. act. cum ſimi.* vnde non reſarcietur de bonis ſuperlucratis. Conſuetudo tamen huius regni eſt in contrarium: immò quod de bonis ſuperlucratis reſarcietur damnum caſu eueniens in bonis alterius coniugum: & ſic iudicatum fuit in cancellaria, & videtur ſatis rationabile, per text. in *d. l. ſi merces, §. vis maior, ff. locati, & d. l. cum duobus, §. quidam ſagariam, ff. pro ſocio.* vide *Glan. Foro legum, lib. 3. titul.* [*de las ganancias.*] *l. 1. ver.* [*por medio.*] Negari enim non poteſt, quin omnia bona coniugum ſint ad commodum vtriuſque, ex quo fructus ſunt communes. Damnum ergo ſuperueniens, vel caſus fortuitus, debet reſarciri ex bonis communibus: niſi forſan culpa ipſius coniugis, cuius ſunt bona, damnũ euenerit: quo caſu iudicio meo, non reſarcietur de lucro communi, per ea quæ cumulat *Felin. in c. quæ in eccleſiarum, de conſt. 44. col.* ita concludit *Montaluus Foro legum, lib. 3. tit. 3. l. 1. in verbo,* [*por medio.*] ad hoc *l. cum duobus, aliàs incipit, ſi fratres, §. per contrarium, & l. adeo, §. quod in alia, ff. pro ſocio,* facit *l. quod quis ex culpa, ff. de reg. iur.* facit ad prædicta, quod voluerunt *Petrus & Bald. in l. ſi paſcenda, C. de pact. Alexand. in l. vbi ita donatur, ff. de donat. cauſa mor. in apoſtillis.* vbi dicunt, quòd ſi aliquis dat

4 † gregem pecudum æſtimatum, & apponitur pactum, quòd omnis vtilitas & periculum ſit commune: ſi pecudes caſu moriantur, quilibet patitur damnum, quãuis pactum ſit contra naturam emptionis: & per conſequens tollatur de medio, & pro hac deciſione videtur caſus in *dict. l. cum duobus, §. damna fatalia, ff. pro ſocio,* ſecundũ *Alex. vbi ſuprà,* vide *in c. per veſtras, infr. eod. 6. not. in prima limitatione, ver. ex prædictis habes.* Idẽ dicimus in debitis contractis conſtante matrim. nam & damnum talium obligationum debitorum erit commune mariti & vxoris: vt ſuprà dictum eſt text. in *l. omne æs alienum, cum l. ſequenti, ff. pro ſocio.* Et ſi maritus eſt

5 † carceratus pro debito, de bonis communibus eſt ſoluendum: vt *d. l. cum duobus, §. damna, & §. quidam ſagariam, eod. tit.* Et ſi non ſunt bona communia, ex quibus poſſit creditoribus ſatisfieri, ſatisfaciendum eſt de bonis vtriuſque: vt volunt leges prædictæ. Et ſi fortè maritus nulla habeat bona, ſiquidem contraxit debitum, recipiendo mutuò pecuniam, ex qua aluit vxorem: tenebitur vxor illam pecuniam ſoluere, vt voluit *Ioan. de Pla. in l. vxorem, C. de decurio. lib. 10.* argum. eius quod in ſimili voluit *Bart. in l. bis ſolu, ff. de condict. indebit.* vbi dicit, quòd ſi ego mutuaui pecuniam pauperi, & exiſtenti non ſoluendo, qui ex illa pecunia

6 C † alimentauit filios: poſſum agere c cõtra filios, qui habent forte res maternas. quod dictum refert, & ſequitur *Angel. in d. l. bis ſolis, & Ludouic. ſingulari 212. incipit, patet, & Capolla cautela 252. incipit, quid ſi pater.* Vnde cautus debet eſſe creditor, qui mutuat pecuniam, vt faciat poni in inſtrumento, quòd mutuat pecuniam patri, ad alimentandum filios: vel marito, ad alimentandum vxorem, & erit hoc vtile. argum. *l. final. ff. de exercito.* Licet enim filij vel vxor ex tali pecunia locupletiores facti non ſunt: tamen negari non poteſt, eos locupletiores eius occaſione, ergo. &c. vt *l. 2. §. 1. ff. ad l. Rhod. de iact.* Et ſi veſtimenta filijs empta ſtarent, non eſſet dubium. Sed conſummata in alimoniam, an ſint repetenda, in hoc conſiſtit dubium: conſiderato, quòd naturalis ſtimulus ad alendum parentes neceſſitat. Credit tamen *Angel. in d. l. bis ſolis.* idem, ſi tempore alimentorum pater erat inops, & ſic non tenebatur alere: vt *l. ſi quis à liberis, ff. de lib. agno.* & facit *l. in ſumma, §. inſtrumenta, ff. de cond. indeb.* ſecundũ *Ang.* & eſt magna reſtrictio. Cogitabis.

7 ¶ Ex iſtis infertur ad vnum quotidianum, ſi † maritus viuente vxore promiſit dotem pro filia communi, cùm ſit debitum conſtante matrimonio contractum, debet d ex bonis communiter acquiſitis ſolui, propter generalitatem legis regni prædicti, quæ dicit, quòd omne debitum contractum conſtante matrimonio inter virum & vxorem, debet ex bonis vtriuſque ſolui, & per conſequens de bonis ſuperlucratis: præſertim quia *lex regni, ordinationum lib. 5. tit. 4.* l. 5. tit. 9.
l. 4. de qua ſtatim fiet mentio, permittit marito lib. 5.
de bonis ſuperlucratis diſponere, dummodo doloſè & fraudulenter non faciat. Modo ergo conſtituat pater filiæ dotem, modo illam promittat: videtur hoc feciſſe de bonis conſtante matrimonio acquiſitis. cùm hîc nulla fraus vel dolus interueniat: immo hoc ipſo quod conſtituit filiæ dotem, vel promiſit, videtur omnis fraus abeſſe: quia pietas patris non eſt reprehẽdenda: vt dicit ille textus ſingularis in *l. 1. §. at ſi tranſegit, ff. ſi quid in fraudem patroni.* Hoc eſt hodie conſtitutum per *legem Taurinam, 53. incipit,* [*ſi el marido.*] Adde ad prædictam confirmatio- l. 3. tit. 9.
nem notandam *legem Styli* 208. quæ diſponit, lib. 5.
quod ſi durante matrimonio marito debeantur centum ducati per debitorem, ipſeque debitor faciat donationem alicuius rei filio ipſius creditoris, cum hoc, quòd ſibi ſoli quæratur per viam maioratus, & ob hoc creditor debitum ſibi remittat: valet iſta debiti remiſſio, nec vxor poterit vnquam contradicere, vel aliquid ratione

tione debiti petere. Itaque valet remissio debiti, facta fauore filij: quamuis debitum sit cōmune mariti & vxoris, valebit similiter dotis datio filio de bonis acquisitis constante matrimonio à solo marito. tene menti hanc inductionem. Vnde si solus maritus dotem promisit, vel aliud debitum constante matrimonio contraxit, sub hypotheca bonorum suorum: eoque defuncto, diuiduntur bona superlucrata inter filios & matrem; filia cui dos fuit promissa, vel creditor, potest agere contra matrē, eandemque vxorem pro medietate debiti, cū lex præsupponat eam obligatam, ergo dabitur actio contra eam: quia obligatio est mater actionis. *l. licet*, §. *ea obligatio*, *ff. de procu. Instit. de ver. oblig. in princip.* quinimo videtur, quòd filia, cui dos fuit promissa, vel creditor debet agere contra matrem pro dimidia, cùm lex diuidat obligationem, iuxta not. in *l. 1. C. si plures vna sententia fuer. condemnati.* Non ergo poterit agere contra fratres, patresque hæredes in solidum. Poterit ergo filia vel creditor agere contra matrem actione hypothecaria pro dimidia, super bonis superlucratis, quæ similiter venerunt: nec se excusabit dicendo, quod prius agetet contra hæredes mariti, vel bona sua, & ad illam deueniatur in subsidium. Cogita super his.

8 ¶ Et si quispiam dixerit, quòd imo fraus videtur inesse in tali promissione, cùm † maritus ex suo teneatur dotare filiam: vt *l. fin. de dotu promissio.* Vnde soluendo de bonis communibus fraudat vxorem. Dico, quòd illud procedit de iure antiquo: secundum quod omnia constante matrimonio quæsita, erant mariti: vt dicebat *Innoc. in cap. cùm in officiis, de testam. in gl. magna, ad medium.* quem refert & sequitur *Bald. in cap. 1. §. decedente, qui feud. dare poss. li. feudorum.* dixi supra col. 308. ver. ex ista autem societate. Nam tunc iustum erat, quòd maritus teneretur præcisè dotare filias de bonis suis. Sed, cùm hodie per iura regni bona acquisita constante matrimonio communicentur inter maritum & vxorem: iustum est, vt de istis bonis acquisitis videatur maritus dotem donare, vel promittere: æquum est enim ex quo vxori consulitur super bonis acquisitis, vt medietatem habeat, similiter grauetur in alio, vt dotētur filiæ de communibus, argum. *legis, enim qui. ff. de tuteiur. cum similibus.* vide iuxta hoc *Marianum consil. 215. incipiente, visa prædicta, ver. non obstat, circa medium.* vbi tractat quod mater tenetur filiam dotare. ¶ Et si dixeris, imo de iure ciuili antiquo vxor acquirebat sibi, non marito: vt conclusimus supra in loco prææallegato: sed nihilominus onus dotandi filias incumbebat patri: vt *d. l. fin. C. de dotu promissione.* Dico, quòd si vxor acquirebat sibi ex operibus fabrilibus, non tamen obsequialibus, quas marito præstare tenetur, vt dixi: maritus autem quicquid acquirebat, sibiipsi quærebat, vndecunque acquisisset, & multo plura acquirit maritus, quàm vxor. Vnde ex quo lex grauat maritum in hoc quòd acquisita per cum diuidat cum vxore: æquissimum videtur, quòd de istis lucris soluantur dotes filiarum, quamuis ad curam & onus patris spectent, quamuis sine vxore dotem filiæ promisisset, vel constituisset: onus enim dotandi, occasione matrimonij prouenit, exinde filij generantur, & dos & donatio propter nuptias constituitur, & per consequens est debitum contractum constante matrimonio, & occasione matrimonij & societatis, quæ per matrimonium contrahitur: & consequenter de bonis communiter acquisitis soluendum, per text. not. in *l. socium qui in eo*, §. *socius, ff. pro socio, cum l. sequenti.* vbi damnum proueniens socio ex causa societatis, de bonis societatis soluitur, & ibi not. *Bart.* de quo suprà habita est mentio, §. 65. *ad fin. ver. limitabis quartò prædicta vt acquisita*, &c. Ad idem facit text. in *l. omne es, & l. cum duobus*, §. *quidam sagariam, eod. tit. & l. ex parte, in princ. ff. fami. her.* ad idem *l. contra iuris*, §. *filius. ff. de pac.* ad idem *l. 1.* §. *sed nonnullos. ff. de tutelis, & ratio distra. & l. cum plures. ff. admi. tu. & l. filiusfam. in princip. ver. quid ergo, ff. de do.* qui text. est not. ad propositum, ad idem facit quod notanter dicit *Bald. in authent. ex testam. 8. col. ver. decimum septimum capitulum*, *C. de collat.* quem per te videas. Ex quibus omnibus concludo vt suprà, præsertim si vxor vnà cum marito dotem pro filia promiserit soluendam. Nam tunc sine dubio videtur dos data vel promissa de bonis superlucratis, constante matrimonio: quamuis eorum dominium pro sua parte statim fuerit acquisitum vxori: vt infrà dicetur. Ad hoc allego text. singularē in *l. Lucius, ff. quib. mod. pig. vel hypoth. solui.* vbi dicitur, quòd si maritus erat debitor vxori in certa quantitate, sub aliquorum prædiorum hypotheca, & eadem prædia cum vxore sua filiæ suæ in dotem dederit: per hoc videtur vxor marito consensisse donanti, & iuri hypothecæ renuntiare. Bene facit text. sing. in *l. mater cùm filia. ff. de iur. do.* vbi litera dicit: Mater cùm filiæ aurum dedisset vtendum: patet puellæ id aurum in dotem viro appendit: deinde mortua est mater. Si inscia, inuitàve vxore vir id aurum in dotem dedisset, manet id aurum hæredis matris, vendicarique potest, & omnino rem in dotem datam viro non esse placuit, & quia res empta est, marito competit aduersus socerum actio. A contrario ergo sensu, si vxore volente, vel saltē sciente & tacente, id actum est, præiudicat vxori. ¶ Idem videtur de mente legis regni, *Foro legum, lib. 3. tit. 6. l. 14.* vbi dicitur, quod si maritus & vxor simul dotem filiæ dederunt, valet dotis constitutio, & altero mortuo tenetur filia medietatem ad collationem ducere. Ad huius confirmationem facit quod dictum est *supr. in prima limitatione principali*, §. 49. *versic. ex prædictis.* vbi dixi valere † donationem, quam facit 9
vxor marito, vt maritetur communis filia, & facit *l. fin. C. ad Velleian.* vbi mulier intercedens pro dote, non iuuatur beneficio Velleiani, & hinc est, quod si mater dat simpliciter fundum com-

munem,cum ipſa filia,pro dote filiæ:videtur in
dubio partem ſuam donare,& valebit talis do-
natio,ſecundum *Bald.not.in d.l.fin. C.de dotis pro-
miſ.fin .colum.verſic. quæro quid in matre.* intellige,
dummodo res taliter donata non ſit dotis ma-
tris,patre viuente: nam tunc etiam pro dote fi-
liæ non valeret donatio,quia reipublicæ inter-
eſt, dotes mulieribus conſeruari : vt *l. 1.ff.ſolut.
matrim.*& dixi ſupr.col.223. ver. hoc tamen, &
colum. ſequenti, verſic.& ſecundum prædicta.
¶ Et hinc eſt, quod ſi mater interceſſiſſet vel ſe
obligaſſet pro filio recipiente dotem, non iu-
uabitur Velleiano: imò renunciatio tunc facta
per matrem iuri hypothecarum,ſibi effectuali-
ter nocet, etiam ſi ipſa aliundè non poſſet ha-
E bere regreſſum contra bona mariti. Idem ſi
vxor ſe obligat vnà cum viro pro dote filiæ,vel
pro reſtitutione dotis communis filij, qui vxo-
rem accepit: nec tunc iuuaretur beneficio *au-*
11 *thent.ſi qua mulier,C.ad Velleian.*quæ vult,quod †
vxor ſe obligans cum viro, vel pro eo in cau-
ſam viri,eſt ipſo iure tuta,& nõ valet obligatio:
illud enim procedit in caſu, quo mulier olim
iuuabatur beneficio Velleiani, hodie eſt ipſo
iure tuta.Sed in caſu, in quo mulier intercedit
pro dote de iure antiquo,vel ſaltem de iure C.
mulier intercedens pro viro ſuo, vel pro alia
perſona, in cauſam dotis dandæ vel reſtituen-
dæ,non iuuatur Velleiano: vt *dict.l.fin.C.ad Vel-
leian.*Ergo nec hodie iuuabitur beneficio dictę
authent.ita not.dixit *Bald. Nouellus in ſuo tracta-
tu de dote, 6.part. in 3. ſpeciali, ſeu priuilegio, in fin.*
idem repetit in 12.*fin.col.eiuſdem partis*, qui dicit
ſic vidiſſe conſultum in contingentia facti, &
ſic obtentum. ¶ Subdit tamen,quod iſto caſu,
quo pater & mater ſimul promittunt dotem
pro filia, obligando ſe marito filiæ, mater ma-
gis videtur marito promittere animo reperen-
di,quàm de ſua aliquid donandi. ex quo nego-
cium ſpectabat in totum ad virum, cuius offi-
cium eſt filiam dotare: vt *l.fin.C.de dotis prom.* &
ſic repetet vxor ab eo.argum.*l.vir vxoris,§.final.
ff.ad Velleianum.* vbi probatur, quòd ſi mulier
intercedit pro alio,vel cum alio,non tamen ad
ſuam vtilitatem, iuuatur Velleiano. & eſt pul-
cher textus,ſecundum *Bart. & Paul.ibi.* idem ſi
filia haberet patrem forte abſentem, qui poſſet
12 dotare filiam : nam ſi † mater etiam ſuo nomi-
ne dotauerit,licet aliter non proteſtetur,poſſet
ſaltem ab ipſo patre petere, per actionem ne-
gociorum geſtorum:ex quo onus dotandi non
ſpectat ad ipſam, ſed ad patrem:prout dicimus
in alimentis, vt *l.ſi quis à liberis,§.ſi mater, de libe-
ris agno.*per *Bartol.in dicta lege,Neſennius,& in lege,
alimenta,C.de negot.geſt.* ſecundum *Bald.Nouell.in
dicto 3.ſpeciali.* qui dicit idem forte in quocun-
que alio extraneo,& ſic poſſet limitari multum
notanter diſpoſitio *l.vnica, §. accedit, C.de rei
vxor. act.* vt habeat locum, quando onus do-
tandi ſpectabat ad ipſam mulierem. Si autem
ipſa mulier haberet patrem,qui poſſet & tene-
retur filiam dotare: quæ tamen non dotatur à
patre,quia forte eſt abſens, vel in remotis,vel
in carceribus, vel fortè perfidia detentus, nol-
let maritare & dotare filiam:tunc ſi amicus vel
coniunctus dotem promiſerit,non præſumitur
donatio, ſed animo repetendi,& repetet à pa-
tre. facit *l.nihil,ff.de in rem verſo, & dict.§.ſi ma-
ter.* de quo dico aliquid infrà, ſuper textu, *in
tertio not.§. 14.ad finem, verſic. & quod plus eſt.*
¶ Ex his infertur ad vnum ſingulare & quoti-
dianum, quòd ſi † extraneus, qui dedit vel 13
promiſit dotem pro muliere, erat aliàs debitor
eiuſdem mulieris,in eadem quantitate,vel ma-
iori,etiam ſi nõ expreſſiſſet, quod animo com-
penſandi vel ſe liberandi à muliere hoc face-
ret: præſumitur, quòd animo ſe liberandi hoc
feciſſet, per prædicta. quamuis *Bald. Nouellus in
dicto tractatu dotis, 6.part.45.priuil.in fin.* contra-
rium teneat propter dictum §.*accedit.* Illud ta-
men, quod de matre dixi, intelligo verum,
quando non erant bona ſuperlucrata conſtan-
te matrimonio: nam cùm gerat officium mari-
ri,promittendo dotem pro filia marito abſen-
te: videtur promiſiſſe de bonis mariti, & ſi de
ſuis ſoluit, poſſet ab eo repetere. Quando au-
tem eſſent bona acquiſita conſtante matri-
monio, crederem de illis eſſe dotem filiæ
promiſſam,& ſoluendam,propter ea quæ pau-
lò antè dicebam: quia vtriuſque negocium ge-
rit. Si autem non ſunt bona acquiſita conſtan-
te matrimonio, vxor tamen habet bona dota-
lia & paraphernalia,aduentitia vel profectitia,
ſi vnà cum marito dotem promiſit, vel ipſa ſo-
la marito abſente tenetur ſaltem ad medieta-
tem dotis promiſſæ: vt ſentit *lex regni prædicta,
Foro legum, libr. 3. titul. 6.l.3.* ſoluet ergo me-
dietatem de bonis paraphernalibus, aduenti-
tijs vel profectitijs,ex quo habet.Si autem non
haberet, niſi ſola bona dotalia, crederem
quòd de illis non teneatur. argum.*leg.prima,ff.
ſoluto matrim.* & propter dictum *Specul. titul. de
emptione & venditione §.3. loco ver. quod ergo ſi vir.*
de quo feci mentionem ſuprà, colum. 273. ver.
hoc tamen intelligo,vbi rogo videas, & cogi-
ta. Hodie tamen *lex regni Taurina,leg.3.* videtur
velle, quòd ſi vxor vnà cum marito dotem pro
filia communi promiſit, & non ſunt bona ſu-
perlucrata, ex quibus dos ſoluatur : tenebi-
tur vxor ad medietatem dotis ſoluendam ex
ſuis bonis dotalibus, ſi alia non habuerit. tene
memoriæ illam legem contra dictum *Specula-*.
¶ Si tamen † vir non eſſet potens ex ſeipſo ad 14
tantam dotem, quanta fuit promiſſa pro ipſa
filia communi : tunc ipſa mater diues,ad illud
reliquum videtur ſe obligaſſe de ſuo, nec illud
repetet : per id quod habetur in ſimili, *in dicta
lege final.C.de dotis promiſ.*dico infrà ſuper textu,
in 3.not.ante finem, §.22.In conſtituenda tamen
dote idem dicendum, quando mortuo patre
ſola mater adminiſtrans bona filiæ diuitis,pro-
miſit dotem pro filia vltra patrimonium filiæ:
nam tunc de illo exceſſu videtur de ſuo do-
taſſe mater animo donandi. per textum in *lege*

vna,

vna, §.*accedit*, *iuncto* §.*extraneum*, *C.de rei vxor. act.*
vbi expresse sit mentio de matre, dum loqui-
tur de quocunque ascendente per lineam fœ-
mineam: nec ibi distinguitur; an filia dotata
vel nepris à matre, vel auo seu auia maternis,
est diues vel inops: quod etiam probatur in *l.*
15 *Nesennius*, *ff.de negot.gest.* vbi † mater non repetit
alimenta præstita filiæ, quam tenebat in do-
mo: etiam quando filia de suo poterat alimen-
tari, quando sua bona mater non administra-
bat. de quo notatur in *l. alimenta*, *C. de negot.gest.*
cum pari fauore procedant dos, & alimenta.
16 Sic si mater † redimat filium captum ab ho-
stibus, non videtur animo repetendi, nisi
fuerit protestata: vt est text. singularis in *l. liber
captus*, *C.de captiuis*, nec ibi distinguitur, an ipse
filius redemptus fuerit inops, vel diues. Non
sic, si extraneus redimeret: quia tunc animo re-
petendi videtur fecisse, vt ibi probatur secun-
dum *Baldum Nouellum in dicto tertio speciali*. Ex
istis aliàs in contingentia facti dicebam, quòd
cùm quædam mulier vidua tutrix, seu curatrix
filiorum, bona ipsorum administrans, promisit
dotem magnam, forsan vltra vires patrimonij
filię, quam nuptui tradidit: in eo, quòd excede-
bat patrimonium filiæ, videbatur mater ex suo
donare, quando suo nomine dotem promisit.
Vnde tenetur soluere integram dotem, & so-
lutam non repetit, quia non videtur promisisse
animo repetendi. Secus crederem in extraneo,
qui administrabat bona puellæ, tanquam tu-
tor: quia licet simpliciter promitteret dotem
vltra patrimonium puellæ, videtur animo re-
petendi promisisse, vt est text. valde not. in *lege,
cùm post mortem*, §.*qui cùm esset*, *ff. de adminis. tuto.*
& ibi gloss. *& Bart. in d.l.Nesennius*, *ff.de negot.gest.*
17 dicens, quòd † gestor negociorum in dubio vi-
detur expendere de bonis illius, cuius negocia
gerit; & est ista adeò violenta præsumptio,
quòd tollit præsumptionem pietatis, quæ aliàs
erat. quod reputat multum not. nam licet pa-
ter vel frater, qui dotat filiam vel sororem, in
dubio videatur dotare de suo; vt *dict. l. final. C.de
dotis promis.* hoc est verum, nisi esset gestor ne-
gociorum filiæ, vel sororis, vt ibi; & ita sentit
gloss. in d.l.final. circa principium. secundum *Bart.
vbi supr.* idem tenet *Bald. in d.l.final. C.de dotis pro-
mis. fi col. ver. quæro quid in matre*, qui dicit, quòd
si mater forsan administrans bona filiæ, det
fundum communem sibi & filiæ in dotem: in-
telligitur partem suam donasse, non fiducia
pietatis administrasse; licet in quolibet admi-
nistratore potius præsumatur animo admini-
strandi, quàm donandi, in administratione ne-
cessaria: vt *d.l. cùm post mortem*, *& l. cum lege*, *& l.
cùm quidam*, *eod. tit.* secundum *Bald. vbi suprà*, qui
18 sentit (vt vides) in vltimis verbis, quòd † si ma-
ter est administratrix necessaria non videtur
donare, quod est contra prædicta. Cogitabis;
quia hoc videtur verius in patre & auo, & in a-
lijs, qui tenentur dotare, licet gerant negotia
filiæ; tamen in dubio intelliguntur dare de suo:
vt *dict. l. fi. & gloss.* loquitur ibi in extraneo, & ita
loquitur *Bart. in l.1. §. nec castrense*, *ff. de collat. bo.* 8.
col. Ludouic. dict. l.1. ff. solut. matrim. reprehenden-
do *Bart. in d.l. Nesennius*, *& Alexand.* 8. *col. in d.l.1.*
dico infrà, in cap. per vestras, §.14. *ad finem*. Ex istis
infertur, quòd si maritus ex bonis superlucra-
tis, constante matrimonio, cum secunda vxore,
dotauit filiam ex prima vxore: tenetur aliud
tantundem ex eisdem bonis lucratis præstare
secundæ vxori, quia debitum suum soluit ex
bonis superlucratis cum secunda vxore. & si
non sint alia bona superlucrata, ex quibus aliud
tantundem percipiat, dabit maritus secundæ
vxori medietatē ex bonis suis proprijs: vt ple-
nè dico in *præallegata l. regni*, *Foræ legum l.3. t.3. l.1.*
¶ Prædicta sunt intelligenda, quando debi- F
tum descendit ex contractu: secus si ex delicto
commisso per aliquem eorum, de quo fuit con-
demnatus. Nam tunc non debet solui de bonis
alterius, nec de bonis communibus: sed solùm
de bonis ipsius delinquētis. Volo dicere, quòd
si maritus commisit delictum, propter quod
fuit condemnatus ad certam pœnam pecunia-
riam, vel bona sua veniunt confiscanda, vel
sunt confiscata ipso iure: quia forte commisit
crimen læsæ maiestatis, hæresis vel apostasiæ,
nihil accipietur de bonis proprijs vxoris, vel de
sua medietate bonorum habitorum, constante
matrimonio. Hodie habes *l. Tauri* 77. quæ de- *l. fin. tit. 9. lib. 5.*
cidit pro vxore. Primò, quia † vxor non debet
pro marito puniri, vel è contrà, vt *C. ne vxor* 19
pro marito in rubro & in nigro. vbi ob marito-
rum culpam, vxores inquietari leges vetant:
vnde si aliquæ res ipsius à fisco occupatæ sunt,
quas sui dominij esse probauerit, ius publicum
exequetur. ¶ Ad idem text. in *l.1. C. de priuil. fisci*,
& in l.1. C. ad l. Iul. de vi pu. vbi propter delictum
viri, vel ciuile munus, res vxoris, quæ pignori
capiuntur, vim contrahere videntur. ¶ Ad idem
facit text. *in d.l. cum duobus*, §. *fin. ff. pro socio.* vbi † 20
si vnus ex socijs commisit delictum, de quo
fuit condemnatus, ista condemnatio de com-
muni solui non debet, sed solùm de bonis ip-
sius delinquentis, est etiam text. cum gloss. *in l.
quod quis*, *ff. de reg. iur.* Idem si vnus ex fratribus,
qui sunt in communione, fuit condemnatus
propter delictum à se commissum: nam illud
debet soluere ex suo proprio, non autem ex
communi: vt est gloss. not. in *in l. cum duobus*, §.
Papinianus, *in ver. nō redigetur.* quam ad hoc mul-
tum commendat *Ioan. de Imo. in l. cùm filiusfam.*
3. *col. ff. de verb. oblig. & Alexand. in d.* §. *Papinianus*,
& Angel. de Aret. in §. *manet*, *in fi. Instit. de societate.*
Idem si alter ex cohæredibus condemnatus
est ob maleficium à se commissum, licet aliàs
bene tractauerit hæreditatem, tamen de parte
sua tantùm soluenda erit condemnatio, nec
fiet compensatio eius, quod bene egit: vt *ff. pro
socio*, *l. & ideo*, *& l. adeo*, & tenet *Specul. in* 4. *part.
tit. de iudic.* §. *sequitur*, 5. *col. ver. quid si alter ex coha-
redibus*, refert & sequitur *Bald. in d. l. si patruus*, 4.
colum. C. communia vtriusque iudic. ver. & not. bene
facit

facit *l. si is cum quo, ff. communi diui.* vbi si is, cum
quo fundum communem habes, ad edictum
non respondit, & ob id motu iudicis, villa di-
rupta est, aut arbusta cæsa sunt: præstabitur de-
trimentum iudicio communi di. quicquid e-
nim in communi culpa socij amissum est, eo iu-
dicio continetur. ¶ Ad idem *l. si communis fami-*
21 *lia, ff. de noxa. act.* vbi si † communis familia, vel
communis seruus furtum fecerit, altero ex do-
minis sciente: is qui scit, omnium nomine te-
nebitur, & conuentus alterum quoque liberat:
nec à socio quicquam debebit consequi: sui e-
nim facti nomine pœnam incurrit. ¶ Ad idem
text. in *l. inter cohæredes, §. quod ex facto, ff. famil.*
her. vbi quod ex facto suo vnus ex cohæredi-
bus ex stipulatione hæreditaria præstat, à cohæ-
rede non petet: vnde ex dolo commisso ab vno
ex socijs vel cohæredibus, alij non tenentur.
Cùm autem maritus & vxor sint socij (vt latè
in superioribus dictum est) ergo delictum &
condemnatio vnius non debet alteri obesse.
¶ Sicut in simili dicemus in prælato respectu
ecclesiæ, cuius maritus reputatur: vt *cap. sicut vir,*
& cap. sicut alterius, 7. q. 1. & cap. inter corpor. supr. de
translat. episc. & in cap. cler. sup. de vit. & honest. cler.
gloss. in cap. dudum, in §. fin. in ver. intitulatam, supr.
de elect. ¶ Et propterea, sicut bona mariti sunt ta-
citè obligata pro restitutione dotis: vt *l. assiduis,*
C. qui po. in pign. hab. ita bona prælati pro dote
ipsius ecclesiæ, si malè administrauit: vt est glos.
in *cap. ex literis, in ver. obligat. supr. de pignor.* quam
multum commendat *ibi Abb.* pro qua dicit non
reperiri text. ¶ Item sicut fructus dotis cedunt
ipsi marito ad sustentanda onera matrimonij,
vt *l. pro oneribus, C. de iure do. & in cap. salubriter, in-*
frà, de vsur. sic fructus præbendæ cedunt præla-
to, quia est vsufructuarius: vt est gloss. not. &
communiter approbata in *cap. præsenti, de offic.*
ord. lib. 6. & in cap. cùm olim, supr. de rerum permut.
cum pluribus alijs, de quibus vltra alios per
22 *And. Sic. in cap. fin. supr. de pecul. cleric.* ¶ Si tamen †
prælatus delinquit dolosè aliquid faciendo,
vel aliàs malè administrando: tenetur soluere
de suis bonis, non autem de bonis ecclesiæ: vt
in *cap. qui abstulerit, 12. q. 2. gloss. in cap. fin. de success.*
ab inte. not in *cap. peruenit, supr. de fideiuss. & in cap.*
Odoardus, de solut. gl. in cap. 1. de dol. & contum. & in
cap. de mulcta supr. de præbend. delictum enim in
damnum ecclesiæ redundare non deberet, vt
cap. si episcopum, 16. q. 3. & in cap. venerabilis, supr. de
præbend. & in regula delictum, de regul. iur. lib. 6. cum
concor. de quo latè per *Abb. in d. cap. 1. supr. de dolo*
& contu. 4. col. & per *Felin. in cap. cùm venerabilis. de*
except. 5. col. ¶ Imo plus dicit *Specul. tit. de donat.*
23 *§. 1. ver. quid si aliquid.* quòd † si Abbas cum con-
uentu est ingratus delinquendo aduersus do-
natorem, Abbas cum conuentu expellitur de
monasterio: sed donatio non reuocatur, & sic
puniuntur personæ, sed non ecclesia. quod di-
ctum sequitur *Dominicus in cap. 1. §. ad hæc, de re-*
ligio. dom. lib. 6. pro quo est *gl. fin. in cap. de hoc insr.*
de Simo. & ibi exclamat *Ioan. de Ana. pen. col. Felin.*
in cap. nouit. de iud. 8. col. pro hoc alleg. not. per
Abb. in d. cap. 1. de dolo & contu. 4. col. ver. sed aduer-
te, vbi dicit, quòd dispositio *legis, si quis in tãtam,*
C. vnde vi. non habet locum in ecclesia, licet prę-
latus per violentiam occupet rem suam, quia si
alienandu rem ecclesiasticam requiritur solen-
nitas, multò minus poterit prælatus delinquẽ-
do alienare. ¶ Ex his redditur dubia decisio *Ioã.*
de Imol. in cap. cum M. sup. de constit. 4. col. ver. aduer-
tendum tamen. vbi dicit, quòd si ecclesia colle-
giata committeret ingratitudinem aduersus
principem priuilegiantem, posset princeps re-
uocare priuilegium. arg. gloss. not. in *cap. 2. supr.*
de ordin. cog. in ver. dolum. quæ dicit, quòd delictũ
prælati communicato consilio cum capitulo,
nocet ecclesiæ. idem vult *gloss. in regula, delictum,*
de reg. iur. lib. 6. not. *Abb. in d. cap. 2. in 2. col.* Sed vt
videas, hoc non procedit sine scrupulo, signan-
ter in exemplo *Ioan. de Imo.* de ingratitudine ec-
clesiæ, cum ecclesia ingratitudinem committe-
re non possit: vt voluit *Card. in cle. 1. in pen. char.*
in qu. 3. de iureiur. Si ergo prælatus delinquit, &
ratione delicti fuit cõdemnatus, soluet de suo,
si habeat vnde, per iura prædicta. si autem non
habet, ad arbitrium iudicis punietur: vt *c. illud,*
16. q. 6. Ita ergo erit dicendum in marito delin-
quente, & propter delictum condemnato, vt
debeat soluere de suo, non autem de bonis v-
xoris, seu de bonis acquisitis constante matri-
monio, saltem de medietate competenti vxori.
¶ Ad quod videtur mihi textus optimus in *l. si*
quis posthac, in princip. C. de bonis damna. vbi litera
dicit, Si quis posthac (quod absit) Stylum pro-
scriptionis exceperit, vxor eius res proprias ex
quocunque titulo quæsitas, veluti manu inie-
cta, mox vendicet. Ecce, quòd res vxoris ex
quocunque titulo acquisitæ, non capiuntur
propter delictum seu condemnationem mari-
ti: imò ipsa suas propria autoritate potest illas G
capere: vt est ibi text. optimus, secundum *Ang.*
de quo facit festum *Andr. Sicul. in cap. ex literis, in*
princip. supr. de pign. Idem dicendum est de ar-
rhis sibi à marito donatis, vt *7. part. tit. 10. l. 8.* Et
multo fortius poterit vxor retinere sibi domũ,
vel alia bona mariti iure pignoris, si ad eam iu-
re pignoris peruenerunt: secundum *Bal. in leg.*
pignoris, C. de pig. act. & in l. pen. in princip. C. de nou
nu. pe. latè per *Iason. in §. fuerat ante instit. de act.*
Cùm autem bona acquisita constante matri-
monio sunt communia mariti & vxoris, & sta-
tim acquiruntur vxori pro parte sua, vt suprà
dictum est: ergo medietas, quæ ad vxorem per-
tinet, capi non potest pro delicto mariti. Sicut
ergo propter hæresim, vel aliud crimen, pro-
pter quod maritus illud committens, non præ-
iudicat vxori in dote: vt *cap. decreuit. de hæreticis,*
libr. 6. intellige, dummodo realiter constet,
quòd sit dos vxoris. Nec videtur sufficere
instrumentum, quo maritus confitetur se do-
tem recepisse, per *Andream de Isernia, in cap. 1.*
ver. definimus, de statutis & consuetudinibus contra li-
ber. eccles. lib. feudorum, libr. 3. & plures, quos me-
moraui

motaui suprà post princip. §. Ex prædictis inferri potest ad quæst. quotidianam hic, quòd delictum mariti non præiudicat vxori in dote, aliqui volunt intelligere, quantum ad proprietatem dotis. secus in vsufructu, qui debetur marito ad onera matrimonij sustentanda. *l. pro oneribus, C. de iure dotium, cap. salubriter, de vsuris.*

H Illa *h* ergo commoditas fructuum, quæ ad maritum spectat, efficitur propter delictum mariti, & veniret in confiscatione mariti, per *l. Statius Florus, §. Cornelio Felici, de iure fisc. ff. & ibi Glan.* ad idem §. *hæreditatem, lege, cùm Pater, de leg. 2.*

I Pari ratione videtur, quòd si dos *i* propter delictum vxoris confiscatur. *l. si constante, §. fin. ff. solut. matrim. & l. quicunque, cum sequent. ff. de bon. damnatorum.* fructus dotis, viuente vxore, non venient in confiscatione. Cogitabis. Non obstat prædictis, si dicatur, quòd durante matrimonio, maritus est dominus istorum bonorum, constāte matrimonio acquisitorum: quia potest illa ad libitum alienare. vt dicit lex regni, quam edidit rex Henricus IIII. in Nieua, anno 1473. & *lex Stili, 205. & per Anchar. consil.* 101. de quo suprà, folio 75. fin. col. habita est mentio. Si ergo delinquendo alienet, valebit alienatio: quia ex quo maritus potest alienare per contractum modo prædicto, ergo per delictum, quia in † delictis quasi contrahitur, *a** & per quasi contractum se obligat delinquens ad pœnam: vt *l. imperatores, ff. de iure fisc. & in l. final. C. de collat. feudor. patr. libr.* 11. & ibi not. *Angel.* & not. *gloss. in lege prima, §. bestias, in versi. onerari, ff. de postuland. & in l. si seruus, ff. de his qui not. infam. Cardin. & Imol. in cap. quæsiuit, de his quæ fiunt à ma. parte cap. & idem Cardin. in clem. pastoralis, in fin. principij, de re iud.* Delictum enim est præparatio pœnæ: vt *l. quæsitum, ff. qui & à quibus, & l. aliud, ff. de verbor. significatione.* Qui ergo consentit in antecedenti, videtur consentire in consequenti: vt *l. & si non cognito, C. si contra ius vel vtil pu.* & inde est, quòd in delictis *k* est reperire obligationem naturalem, vt voluit *Innoc. in cap. in nostra, infrà, de iniuriis.* refert & sequitur *Angel. in dict. §. bestias, in fin.* ¶ Potest dici, quòd licet obligationes ex delictis habent consensum, iste tamen consensus est fictus, non verus: ideò magis debilis, secundum *Angel. Paul. de Castr. & Ias. in lege. si tibi decem, § quadam, ff. de pactis.* Non est ergo inconueniens, si dicamus, quòd per viam contractus possit alienare maritus ista bona: non tamen delinquendo.

24 A*

K

¶ Vel aliter, & forte melius, dico, quòd illud procedit, quando in casu licito, vel saltem non doloso, vt dicunt istæ leges. Secus si in casu illicito, puta delinquendo: quia vt plurimum, delictum non committitur sine dolo: vt not. in *cap. 1. suprà, de præsumpt. & per Bartol. in l. Aurelius, §. Seia, ff. de libr. legat. & in l. nec exemplum, C. ad l. Corneliam, de falsis, & per Baldum in l. vnica, C. de confessis, Angel. in l. vacantia, C. de bonis vacan. in repetitione.* *b** Vnde iniquum esset, quòd vxor efficeretur ex delicto mariti: cùm pœnæ suos debeant tenere autores: vt *l. sancimus, C. de pœnis, & dicto cap. quæsiuit.* an bona acquisita inter coniuges statim eis acquiruntur. Bona enim acquisita constante matrimonio, secundum aliquos, eo ipso quòd ducuntur ad domum, efficiuntur communia, & dominium transit pro parte in ipsam vxorem: vt sentit gloss. reputata singularis in *l. 1. § in societate, ff. pro socio,* text. optimus in *l. si societatem contraxerit, eod. titul.* immò etiam sine traditione: vt sentit *Azo in summa, tit. pro socio, 4. column. C. circa hoc tamen, & Bald. consil.* 103. *ad finem, incipit, statuto Tergest. in prima part.* vbi hoc tenet expressè, & alibi non legi ita bene. Ad hanc partem facit prææallegata *l. regni, lib. 5. titul. 4. l. 4.* dum dicit, quòd maritus potest alienare bona cōmuniter acquisita, dummodo hoc non faciat maliciosè & fraudulenter in præiudicium vxoris: ergo ipsa habet earum rerum dominium pro dimidia. Et videtur de mente legis regni, dum dicit, quòd acquisita per coniuges constante matrimonio, habeant æqualiter ambo, quod verbum refertur ad maritum & vxorem, quasi velit, quòd ista bona acquisita æqualiter deferantur marito, & vxori: & non magis marito, quàm vxori. Sicut ergo marito statim quæritur dominium, sic & vxori. Cogita super ista ponderatione illius legis, & vide quæ dixi suprà, in princip. huius tertiæ limitationis, ver. idē videtur dicendū in vxore. *l. 5. tit. 9. lib. 5.*

¶ Quamuis ergo lex permittat marito, quod illa dona possit alienare: debet intelligi in casu licito, non autem delinquendo, vt est casus valde singularis in *lege, res vxoris, C. isto tit.* vbi litera dicit: Res vxoris, quæ vel successione quolibet vel emptione, vel etiam largitione viri in eam ante reatum iure peruenerant, damnato ac mortuo ex pœna marito, vel in seruilem conditionem ex pœnæ qualitate deducto, illibata esse præcipio, nec alieni criminis infortunio astringi vxorem: cùm paternis maternísve, ac proprijs bonis frui eam integro legum statu, religiosum sit. Ecce quomodo bona quouis modo acquisita vxori, non auferantur ab ea, propter delictum mariti: & sic ipse delinquendo non potest illa alienare, immo ipsius vxoris remanent. vt etiam probat text in *l. sed si mors, ff. isto tit.* quem pro singulari commendat *Bald. in l. executorem, 9. colum. versic. quæro, quidam, C. de executione rei iudic.* & dico infrà, §. 61. versic. confirmatur etiam donatio. & hoc est satis rationabile. Nam sicut maritus ex delicto aliquid acquirens, puta ex furto, rapina, ex ludo, vel aliàs, non tenetur illud communicare vxori: vt suprà dictum est: sic non debet vxor grauari ex delicto à marito commisso, dando bona sua pro eius condemnatione: vt est textus in *lege, si id quod, §. final. ff. pro socio.* vbi quod in alea vel adulterio perdiderit socius, ex medio non est laturus.

B*

¶ Præsupposito sine veritatis præiudicio, quod medietas bonorum sic acquisitorum cōstante matrimonio non esset acquisita statim vxori,

vxori,immò ſola ſpes reſeruata poſt matrimo-
niu.a ſolutum:adhuc videtur,quòd ſi ex deli-
cto mariti eius bona veniunt publicanda, vel
eſſent publicata ipſo iure, quòd ſua medietas
reſeruaretur vxori,per text. ſingularem in l.3.§.
ſed vtrum, ff. de minorib. vbi publicatis bonis pa-
ternis, peculium filij etiam profectitium, in
L quo pater habet proprietatem, non eſt l publi-
C* catum. c* quod eſt bene not.ſecundum Barto-
lum ibi, qui dicit ſe neſcire alibi. Ad idem text.
in l.ſi filius tuus, C. de bon. damnat. vbi publicatis
bonis filij, peculium etiam caſtrenſe non pu-
blicatur,ſed patri relinquitur. Sic ergo videtur
dicendum in caſu noſtro. Cogitabis. Hinc eſt,
quòd ſi pater dedit filio in peculium aliquam
rem,cum hoc,quòd filius poſſit illam alienare,
donare,perdere,& in mare mittere,ſecundum
velle ſuum: ſi committat delictum, propter
quod omnia ſua bona confiſcantur, non con-
fiſcabitur illa res in patris præiudicium. ita di-
cit Ang. quem ſequitur ibi Ioan. de Imol. & cæteri
Moderniores, in lege,ſi filiusfamilias, ff. de damno in-
D * fecto.quod not. d* ¶Ex iſtis concluditur,quod
ſi maritis poſſit alienare bona conſtante matri-
monio acquiſita,dummodo ceſſet fraus & do-
lus:vt puta,ſi adeſt cauſa:vt videntur requirere
leges regni prædictæ, ſignanter lex Stili, 205.
dum dicit, [Si meneſter le fuere.] & in hoc differt
25 M maritus à ſocio. † Maritus enim ex cauſa m ſo-
lus ſuo nomine poteſt alienare res quæſitas
conſtante matrimonio: ſocius verò non niſi
portionem ſuam, altero diſſentiente: vt l.nemo,
ff.pro ſocio, intellige, niſi in mercibus & rebus,
quas haberent venales. nam in iſtis quilibet ex
ſocijs videtur alterum ex ſocijs præpoſuiſſe ad
vendendum: vt ff.ſi certum petatur, l. eius qui in
prouincia, in fin. ff.de exercitor. l.tertia in principio.
Iſtud de mente gloſſ. in dict. l. nemo, & ibi tenet
Bald.& in rubrica, C.pro ſocio, in fin. & facit text.
in l.curator, §. duobus,ff.mandat. & lege prima, §.ſi
plures,ff.de exercit. & quoties quis exercet actum
in ſolidum, vnus obligat alium: vt not. Cyn. in
lege, cum te, C.ſi certum petatur. Vberiorem ergo
poteſtatem habet maritus in bonis acquiſitis
conſtante matrimonio, cùm poſſit ea alienare:
quàm ſocius,in rebus ſocietatis, quæ non ſunt
expoſitæ venales.

¶ Vnum tamen eſt,quòd nec venales poſſet
ſocius fraudulenter vendere. ita dicit gloſſ. &
Bald.in dict. lege, nemo, cùm fraudulentam alie-
nationem inuicem mandare non videantur:vt
l.ſi procurator, §.1.ff. de condict.indeb. vbi in man-
dato procuratorum non venit, vt indebitum
ſoluat, quaſi fraudem commiſerit indebitum
ſoluendo:idem diſponit leg.regni, 4.partit. titul.
14. l.23. & videtur mihi textus optimus, & ibi
26 not. Bald.in lege,creditor, §.Lucius.ff.mandat. vbi †
data alicui generali adminiſtratione, non per-
mittitur ei quid doloſè facere, nec per hoc
obligat dominum, ſed bona fide. & in caſu
licito agere debet. Quem textum multum
commendat idem Baldus in leg. final. C. de con-
trabend.emption. quem vide. Bartol.in lege final.in
fin. ff. de prætor. ſtipul. qui pulchrè loquitur, & in
l.ſi ſic, in fine principij, de leg. 1. & in lege, fideicomm.
§.ſi ſic,in fine, de legat. tertio. Adde gloſſ. in cle-
ment. ſæpè, de ver.ſig.in verbo, defenſiones, in princi-
pio, quæ allegat dict. l. credita, §. Lucius, & Parid.
de Puteo in tractatu de re militari, libro ſecundo, cap.
decimo, columm. 3. & Ioan. Fab. & Ioan. de Platea,
in §. in bonæ fidei, Inſtit.de actib. & ibi Iaſ.2.column.
vbi rogo videas, & Matth. de Afflictis, deciſione
129. in fin, vbi per dictam legem creditor, §. Lucius,
multa & ſingularia dicunt. Per quam legem
dicebat Bald.in additionibus ad Specul.titul. de con-
feſſione, §. poſtremo, 1.column. quòd confeſſio pro-
curatoris præiudicat domino, quando procu-
rator confitetur bona fide: ſecus ſi per dolum,
quia non videtur hoc ſibi mandatum: vt dict.
§. Lucius. Hinc eſt, quòd ſi procurator meus
vel amicus, expendit aliquid ſimoniacè,vt mi-
hi conferatur certum beneficium, non impu-
tatur mihi, nec poteſt repetere à me, etiam ſi
ei mandaſſem: vt notanter voluit Abbas in cap.
bonæ, el 2. 3. columm. ver. not. bene. de poſtul. prælat.
& ſequitur Felin. in cap. 1.ſuprà, vt lite non con-
teſtata, columm. 12. ver. & dicit Abbas, facit gloſſ.
not. cap. licet, infrà, de accuſat. in gloſſ. 1. ad finem.
dicit, quòd excuſatur dominus ab expenſis, ſi
nuncius formam mandati exceſſit. idem de
procuratore dicunt doctores in dict. cap. 1. per
text. in cap. cùm olim, el 1. de offic. dele. & not.
gloſſ. in regula, non debet. de regul. iuris, lib. 6. gloſſ.
in cap. fin. in ver. expreſſè. de iureiur. libr. 6. & ibi
not. Dominicus ad finem. Hinc eſt, quòd ſi præ-
latus, qui dicitur procurator, non dominus:
vt cap. 2. de donat. temerè litigauit, & condem-
netur in expenſis, ſoluet de ſuo: quia in ge-
nerali ſua adminiſtratione non venit, vt cau-
ſam iniuſtam promoueat: vt l.ſi procurator, ff.
de condict. indeb. & l. ſi pater, ff. quæ in fraud.credit.
Oldrad. conſil. 66. Ad idem textus in l.ſi libertus
ita iurauerit, ff. de operi liber. idem n in omni † ad- N 27
miniſtratore generali, agitante ſeu litigante
ſine iuſta cauſa: vt ibi notanter voluit Bartol.
quem refert & ſequitur Abbas in cap. reprehenſibi-
lis, in fin. de appellat. eſt bonus textus cum gloſſ.
in l.non eſt ignotum, C.de adminiſt. tu. de quo me-
minit Felin.in dict. cap.1. vt lite non conteſt. column.
12. ver. & dicit Abb. de appellat. vbi multa ſimilia
cumulat, quæ videas: ex quibus conſtat, quòd
in † generali mandato non includuntur illici- 28
ta. Ad idem text. in l.ſi cui, ff. de ſeruitut. & l.ſicut
venator, ff. de ædilit. edicto. per quæ iura dicebat
Paris de Puteo in tractatu ſyndicatus, in titul. de ex-
ceſſibus baronum, 1. column. in fin. quòd licet in
conceſſione baroni facta à rege dicatur cum
regalibus angarijs & pangarijs: & per hoc poſ-
ſint exigere ſeruitia à ſubditis ſoluta mercede
ſicut ipſe rex, vt verba priuilegij vel conceſſio-
nis aliquid operentur: vt ibi latè per eum. ſub-
dit tamen, quòd propter hoc non poſſunt ipſi
barones excedere & grauare ſubditos, quia
facultas alicui conceſſa, intelligitur, vt ex bona
fide

fide agat, & tali facultate vtatur ciuiliter & humaniter per iusa prædicta. Idem est de mente *Bald. in ca. contingit, in fin. suprà, de transact.* vbi inter cætera dicit, quòd per hæc verba, omnia possis, quæ possum ego: vel, quæ potest verus dominus. bene conceditur libera potestas, dum tamen bona fide se gerat: vt *d. l. creditor.* §. *fin.* Idem tenet *Bald. in cap. fin. 1. column. de dilationi. & ibi Abb. in fin.* Sic ergo dicendum erit in marito, cui permissa est alienatio acquisitorum, constante matrimonio, quando cessante fraude alienat. Secus, si in fraudem vxoris: vt puta, si alienat, vt conuertat in pecuniam, & eam filijs alterius matrimonii tradat, vel quid simile faciat. Ex hoc infertur, quòd si pro modico pretio tales res vendidit. præsumitur simulata venditio *in l. cum hi. § modus, ff. de transactionibus, gloss. in l. per diuersas, C. man.* bonus text. & *ibi Bal. in capite 1. § donare, qualiter olim feud. pot. alien.* not. *in capitulo, illo vos. de pign. de iniusto pretio.* de cuius solutione aliter, quam per confessionem mariti non apparet: nam licet marito confitenti præiudicet, non tamen vxori, vel eius hæredi: quia quantum ad eos, similiter præsumitur simulatio. argum. *l. ab Anastasio, versicul. si quis autem, C. mandat. authentic. de æqualitate dotium,* § 1. *column. 7. Bartol. & alij in d. l. per diuersas.* Quamuis ergo maritus vendens non possit repetere partem suam *l. falso, C. de communi rerum aliena, l. portionem, C. de donat.* vxor tamen, vel eius hæres sic. *l. officium, ff. de rei ven. l. 1. C. vbi in rem actio.* Idem dicunt aliqui, si pretium fuit iustum & solutum, sed in malos vsus consumptum: vt in ludo, vel alea, si emptor participauit de fraude, vel dolo, quia sciebat rem ad illud venditam. Vnde ex suo dolo non debet commodum reportare. argum. *l. si quis cum sciret a. responso, ff. pro emptore l. si à reo in fine, ff. de fideiussoribus, Bart.* tamen in *d. l. si quis cum sciret.* videtur aliter sentire, cum decidit, quòd si quis emit à lusore, & resoluit, non dicitur soluisse omnino consumpturo, quia forte vincet: vnde valet venditio *l. fin. ff. de aleato.* intellige, nisi emptor sit collusor: nam tunc vterque delinquit. Vnde non valet contractus, nec venditor tenetur de euictione *l. fin. § fin. ff. quarum rerum actio non datur, secundum Bartol. & alios.*

¶ Ex his infertur, quòd cùm donare, sit perdere, quamuis maritus amplam habeat potestatem alienandi & disponendi de rebus, constante matrimonio acquisitis: nonᵒ tamen poterit donare e* similiter, cui voluerit, secundum *Bald. dicto consilio* 103. quoniam potestas † donandi non venit in generali & libera administratione, nisi specialiter concedatur: vt text. not. in *l. 1. § 1. ff. de offic. procur. Cæsaris.* vbi litera dicit, si rem Cæsaris procurator eius, quasi rem propriam tradat, non puto eum dominium transferre: tunc enim transfert, cùm negocium gerens Cæsaris, consensu ipsius tradit: denique si venditionis, vel transactionis, vel donationis causa quid agat, nihil agit: non enim alienare ei rem Cæsaris, sed diligenter gerere commissum est. Ecce quòd procurator Cæsaris, quamuis liberam habeat administrationem à lege concessam donare non f* potest: secus si haberet ab homine, vt *l. procurator cui libera, ff. de procurat.* ita notãter dicit *Bal. in d. § 1.* quod est valde notandũ pro tutoribus, & administratoribus, qui habent liberam à lege: vt *l. præses, C. de transactio. gloss. in l. mandato generali, gloss. fin. in fin. ff. de procur. Bart. in l. inter bonorum, ff. de admin. tu.* Vnde non poterunt donare res pupilli: vt *l. 1. post princip. ff. de tut. & ratio. distrab. & l. prohiberi, § planè, ff. quod vi aut clam. & in l. non quicquid, cum gloss. C. arbitr. tutel.* ¶ Idem dicimus in prælatis ecclesiasticis, & aliis similibus, administrationem liberam habentibus: vt not. *Cyn. & Bald. in l. 1. C. etiam per procurat. &c.* & notat. in *d. l. præses, C. de transact.* Non tamen possunt remittere exceptionem peremptoriam: quia in effectu est donare, secundum *Innoc. in ca. cum olim el 1. de offic. del. & in capit. 1. de deposito. Ioann. Andr. & alios in capit. 2. suprà de donation.* nec remittere debitum liquidum, quia esset donare: vt *l. si quis delegauerit, ff. de noua.* nec compromittere, &c. in *l. quod dicitur, § si compromisero, C. de euic.* sicut nec filius res peculii: nam & si maximè quis administrationem peculii habeat concessam, donandi ius non habet: vt *l. contra iuris, § si filius, ff. de pact. & l. 1. ff. quæ res pignor. oblig. poss. & l. filiusfam. § item videamus, ff. de donation.* Ex istis, vt opinor, *Ioann. de Imol. in l. Ille autem, fin. column. versicul. item aduerte.* dicebat, quòd armigeri, qui dant sibi inuicem potestatem, quòd vnus eorum possit de rebus communibus disponere, vt de propriis: non poterunt donare bona, nisi aliter fuerit expressum: nec aliquid dolose agere, latius per eum. quod est notandum, vt ibi: & bene facit quod voluit *Gabriel 4. sent. distinct. 15. quæstion. 3. colum. 11. in princip. & column. 2. in fin.* quem rogo videas. Quod autem de prælato, vel administratore dictum est, quòd non potest aliquid gratis remittere: intellige, quando est liquidum. secus quando non est liquidum: nam tunc bene remittit. *gloss. in d. l. contra iuris, ff. de pact. in § si filius.* Idem, si est liquidum, dum tamen in debito consequendo fierent maiores expensæ, quàm esset debitum principale, per *l. mediterranea, C. de anno. & tribut. libro* 10. & quæ ibi notat *Bartol. Platea, & alij.* Idem si debitor est pauper, per *l. fin. eo titul. & ibi Bartol.* vide ad prędictam *l. Stil.* 208. ista faciunt ad dubium, an prorex, vel † 30 administrator regni potest donare ratione generalis administrationis, quã habet in regno. De quo per *Innocent. gloss. & alios doc. in cap. grandi, de supplen. neg. præ. lib 6.* aliquid tetigi supra in introductione huius rubricæ, redeo ad propositum. Vno tamen casu crederem condemnationem mariti debere solui de bonis, constante matrimonio, acquisitis. scilicet, quando maritus illa bona, quæ turpiter acquisiuit, vxori communicauit: quo casu si ex hac causa maritus condemnaretur, condemnatio esset soluẽda

Margin (left, beside "stante matrimonio … poterit donare … dum Bald."): O / E* / 29
Margin (right, beside "cessam donare non"): F*

da de bonis communibus, imo si vxor scienter
admisit dicta bona turpiter acquisita, teneretur soluere etiam pœnam: vt est casus singularis
in d. l. si igitur, ff. pro soc. vbi litera dicit: Si igitur ex
hoc conuentus fuerit, qui maleficium admisit
id, quod contulit, aut solum, aut cum pœna solum auferret: si mihi proponas insciente socio
in societatis rationem hoc contulisse: quod si
sciente, etiam pœnam socium agnoscere oportet: æquum est enim, vt qui participauit lucrũ,
participet & damnum. Et hoc non ex eo, quòd
est vxor: sed ex eo, quòd est participans in delicto, & quasi cooperans consentiendo: iuxta
not. in c. 1. suprà de offic. deleg. ¶ Idem dicerem, si
maritus administrando bona communia aliquod delictum commisit, propter quod fuit
condemnatus: nam istam condemnationem
occasionaliter prouenientem, crederem ex
communi soluendam, dummodo non se immisceret rebus illicitis, prohibitis, vel insolitis:
31 est enim quædam † culpa insolita aggredi: vt l.
si negocia absentis, ff. de neg. gest. & tenet Bald. in d. l.
si patruus, C. communia vtriusque iudic. & facit tex.
& quod ibi not. in l. fistulas, §. frumenta, ff. de contrahend. empt. & in l. socium qui in eo. §. socius cùm
resisteret, iuncta l. secundum Iulianum, ff. pro socio.
¶ Et hoc maximè, si maritus fuisset iniustè condemnatus: nam istam iniustam condemnationem soluet de bonis communibus, iuxta ea,
quæ not. in l. cum duobus, §. Papinianus & §. fin. vbi
est text. optimus. aliàs est l. si fratres, §. fin. ibi: si
iniuria iudicis damnatus sit cõsecuturum, &c.
ff. pro socio. & tenet Bald. in tractat. de duobus fratribus fin. column. ver. & primo quæro. vbi dicit, quod
si vnus ex fratribus, in communione habitantibus, soluit condemnationem, ad quam iniuste fuit condemnatus: ista condemnatio debet
solui de communi iure societatis. quod dictum
refert & sequitur Alexand. in dicto §. Papinianus in
apostil. ¶ Et potest esse ratio (quamuis ipsi non
32 dicant) quia quod facit iudex † male iudicando, est casus fortuitus: vt not. in d. l. cum duobus,
§. fin. & per doctores nostros in capit. fin. suprà de
33 empt. & ven. vbi † venditor non tenetur de euictione, si iudex malè iudicauit. de quo ibi per
doct. signanter per Andr. Sicul. in 7. column. Ca-
34 sus autem † fortuitus non imputatur socio, cui
contingit, sed de communi perditur: vt dict. l.
cum duobus, §. damna. & §. quidam sagariam. Sic
ergo dicamus, in marito vel vxore iniuste condemnatis à iudice, vt ista condemnatio debeat
solui de bonis, constante matrimonio, acquisitis. Adde Raphaelẽ Fulg. consil. 129. incip. visis. vbi
concludit, quòd si ex mala sententia iudicis
contra socium damnificatur, damnum spectat
ad omnes socios, nisi propter inimicitiam socij
lata esset. quod est bene notandum. ad limitationem prædictorum videtur text. in d. l. cum
duobus, alias incipit, si fratres, §. per contrarium, ff. pro
socio. Vnde si iudex maritum cõdemnauit propter eius absentiam, vel contumaciam, sibi
imputet: vt vult gloss. in dict. §. per contrarium.
ad hoc l. si ideo, ff. de euic. vide bonam gloss. in l. 2.
C. de contrario iudic. tutel. Bald. in l. res, C. quibus res
iur. non nocet. & in capite primo, si de feudo. va. ab
ali. inter. fuer.

Additiones.

¶ Adde, quando procedat arg. de contractibus ad delicta, per Nicol. Gerardum in suis Topicis
iuris fol. 32. col. 3. A*

¶ Adde hoc in tantum procedere, quod in
delictis non æquiparantur lata culpa, dolus, secundum communem conclusionem: vt firmat
Ias. in l. in actio. col. 5. ff. de in litem iur. nisi in duobus casibus, vt ibi per eum, & vide bon. reg. cũ
suis fallent. in meis regulis, vltra Soc. in reg. 338.
incip. pœna corporalis. B*

¶ Adde, quòd istum etiam text. sing. dicit
Bald. in l. executorem, column. 9. C. de execut. rei iudic.
de quo per Alexand. in l. si finita, §. de vectigali, column. 19. & seq. de damn. infect. vbi hoc limitat tripliciter. C*

¶ Adde, quòd idem tenet Alexand. in d. l. si finita, quam supra alleg. ver. item adde, & Segur.
tractat. de bon. lucrat. constant. matrim. fol. 14. col. 4.
prope finem. D*

¶ Adde, quod idem tenet Didac. de Segura, in
tractat. de bonis lucratis constant. matrim. in fol. 60.
col. 4. in princ. E*

¶ Adde in huius confirmationem duodecim
conclusiones, quas cumulauit Fel. in c. pastoralis,
§. fin. col. pen. de offic. deleg. in quibus est potentior
prouisio hominis, quàm legis. F*

Ioan. Bernardus.

¶ Non omne debitum.] Vide l. 25. tit. 13. p. 5.
& l. 9. titul. 9. libro 5. & l. 9. titul. 3. eod. libr. & Taurist. in l. 60. & l. 63. Tauri, & Seguram, & ad eum
Did. Perez in tractatu de bon. lucrat. constante matr.
num. 6. Couarru. libr. 3. resolut. cap. 19. num. 3. Chass.
consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 9. Baet. de dot. cap. 11.
numero 43. A

¶ Qui poterit illud tempus abbreuiare.] Vide Gregor. gloss. k. l. 2. tit. 6. part. 6. & Seguram, ibique Didac. Perez in l. cohæred. §. cum filia, num. 102.
de vulgar. & Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 10.
numero 58. & adde, quæ scribit ead. gloss. 10. numero 31. B

¶ Possum agere contra filios.] Vide autorem
l. 61. Taur. numero 11. & ibi Castill. numero 23. & Arias numero 7. Cremensem, singul. 37. Roman. singul.
213. Capollam, cautel. 246. & præter alios Decium, Iason. & Alciat. in l. si eum seruum, ff. si cert.
pet. C

¶ Debet ex bonis communiter acquisitis solui.] Adde Tauristas in l. 53. Tauri, & Gregor. gloss. a.
in l. 6. titul. 10. part. 5. & Couarru. libro 3. resolut. capite 19. numero 3. vsque ad fin. & Baetium de dotibus,
cap. 11. num. 43. D

¶ Si vxor se obligat vnà cum viro.] Circa ista
& quæstiones alias, quas prosequitur autor vsque ad num. 18. vide Taurist. in l. 13. Tauri. maximè Ant. Gom. numer. 24. & 25. cum præced. & seq. &
optimum E

optimum consilium *Aymonis consil.77.part.1.& Baetium de decimis,capit.11.n.35.cum multis seq.per tot.& c.12.n.11.& autorem inf.super tex.3.not.§.14.* vbi vide quæ dixi.& *Baet.de decimis tut.c.4.n.58.*

F ¶ Prædicta procedunt.] Circa conclusionem hanc reperies vbique nostratum operam,& diligentiam; inter quos vide plenissimum eius quæstionis examen, curamque disputandi ex professo susceptam per *Did.de Segur. de bonis lucratis constan.matrimonio:* apud quem plures adduntur per *Did.Perez* ac rursus vide eundem *in l.si ex legati causa,num.15.de verb.oblig.& Suarez in l.1.tit.[de las ganancias.] versicul. quæritur circa hoc libro 3.for.& ibi Montal.* Addeque *Anton.Gom.l.53.Taur.num.79.& Arias in l.77.numer.22.& Cifuentes in l.16.numer.13.in ll.Taur.& Baptistam de Villalobos inter communes sententias,versicul.vxor ad fin.Plaçam de delictis,cap.29.numero 1.versic.secundo ad regiam constitutionem.Couar.lib.3.resol.ca.19.n.2.Baetium de decimis tut.c.27.n.28.& 31.& text.l.18.tit.11.p.4.*vbi vide *Greg.gloss.e.* & rursus *gl.e.in l.13.titul.10.p.5.*quorum omnium atque aliorum est communis opinio ne in huiusmodi lucris, delictum coniugis innocenti coniugi noceat. quibus adde *Chass.consuet.Burg.rub.2.§.2.Molin.in consuet.Parisiens.tit.1.§.3.n.74.Couar.li.2.resol.c.8.n.7.*

G ¶ Sua propria autoritate,&c.] Vide *autorem infr.§.77.nu.1.& infr.in procem.super text.§.42.& expreßius sup.§.59.*vbi plures adiunxi.

H ¶ Illa ergo commoditas.] Admirabile, & in praxi dubitabile. Cum enim in iudicio criminali aduersus maritum dos mulieri adiudicatur,non solet de ratione fructuum eius amplius quæri,cum dos eo casu,non solum in tutum vendicetur portum,vt salua proprietas sit: sed propter fructus quibus ad oneta matrimonii est opus *l.pro oneribus cum vulgaribus,C.de iure do.* & adiunge quæ per autorem traduntur *inferius §.sex.in procem.§.33.*vbi tenuit, nõ excusare marito restitutionem dotis ex causa inopiæ dato fideiussore, quia superest fructuum periculum ad onera matrimonii necessariorum. Sed cum autor noster de his tãtum fructibus, qui supersunt confiscandis agit, opinionem sane insinuat in iure defendibilem. Tu ad quæstionem vide quæ traduntur per *autorem infr. super text.notab.3.n.4.& in procem.super text.in §.42.& §.19.* & quæ scribit *Greg.glos.e.l.14.tit.5.p.6.cum multis,quos adiunxi infr.super text.in procem.§.38.nu.6.* Videasque *Ant.Gom.in l.53.Taur.nu.33.per tot.*& quæ dicit *Baetius de dotib.ca.11.num.127.& seq.*in quorum traditionibus latent fundamẽta quædam in vtramque huius conclusionis partem, atque in indiuidua eius specie,vide *Bald.Nouel.de dote 7.p.princ.special.17.& Ant.Gom.l.78.Taur.n.4.* Aduertendumque quod si autoris sententiam admittas,dimidiam partẽ fructuum, qui supersunt,posset vxor vendicare, tanquam lucrorum in quibus sibi non nocuit maritus delinquens,iuxta tradita sup.addit.penul.& vide quæ dicam infra super text.in procem.§.20.

Palacios Rou.

¶ Dos propter delictum vxoris confiscatur.] Adde text.& ibi doct.*in l.78.Tauri,& Quemada cap.6.de confisc.bonorum heret.& Seguram in l.cohered.§.cum filiæ num.245.de vulg.& Plaçam de delict.23.n.10.ver.hinc & illud,& Couar.de spons.p.2.c.7.§.5.n.5.* I

¶ In delictis est repetere naturalem obligationem.] Vide *Minch.*elaboraro vt plerumq; solet *examine lib.2.controuers.illust.c.55.* & rursus *p.1.l.1.de succes.progr.§.1.n.665.& Pinel.in auth.nisi tricennale,C.de bon.mat.nu.32.*à quibus multis allegaris plura dicuntur. K

¶ Non est publicatum.] Vide *Boer.decision.7.Paul.Parisiens.consil.157.volum.4.*ac plures referentẽ *Couarr.lib.2.resolut.cap.8.num.7.& Suarez* ante eum, qui vbi scribit, non est dimittendus in *l.post rem iudicatam,vlt.not.ante legem regni,ff.de re iudicat.& Bernard.Diaz in pract.crimin.ca.124.numero 6.* L

¶ Solus suo nomine potest alienare.] Vide *Suarez in l.1.[de las ganancias.] lib.3.fori.Did.de Segur.in tractat.de bon.lucrat.const.mat.numer.11.& Anton.Gomez l.73.Taur.numer.73.Villalobos versicul.vxor,ad fin.*& pulchrè *Tello l.19.Taur.num.2.& sequent.*& quos sup.retuli, versicul. prædicta procedunt. M

¶ Idem in omni administratore.] Vide *Ripam in l.si se non obtulit,num.19.de re iudic.& Marantam de ordine iudic.tit.de execut.sent.num.39.*& pluribus allegatis *Baetium de decimis tutor.cap.2.numero 109.* N

¶ Non tamen poterit donare.] Vide quos adiunxi suprà versicul.prædicta procedunt. & *Quemada quæst.1.6.de bon.confiscan.heret.Cifuentes in l.16.Taur.numero 13.Anton.Gomez in l.53.Taur.numero 73.Didac.de Segur.de bonis lucrat.const.mat.nu.21.*& rursus *numero 160.Chassan.in consuetud.Burgund.rubric.6.§.7.nu.25.Iasonem & alios in l.præses,C.de transact.Tiraquell.in l.si vnquam.versicul.donatione largit.numero 174.C.de reuocat.donatione.Pinellum de bon.mater.parte 3.numero 56.* O

¶ Male iudicando est casus fortuitus.] Vide *Meneses in rubr.de transact.C.num.3.& Couarr.l.3.resol.c.17.num.10.* P

D.IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Vxor post mortem mariti luxuriose viuens, perdit omnia bona,quæ sibi obuenerunt ex lucris habitis, constante matrimonio.*
2. *Vxor gaudet priuilegiis prioris mariti interim quod est vidua.*
3. *Pœnæ statutæ contra secundo nubentes, habent locum in his,quæ non honestè viuunt,*
4. *Legato priuari debet uxor luxuriose viuens post mortem mariti.*
5. *Legatarius si post mortem testatoris dormierit cum vxore testatoris,perdit legatum.*
6. *Vidua si durante viduitate committit stuprum,perdit dotem.*
7. *Adulter sicut propter adulterium dicitur inimicus propinquorum mariti:ita etiam,si post mortem ad viduam accessum habeat.*

 8.*Man-*

8. Mandatum factum procuratori, videtur eo ipso reuocatum, si postmodum efficiatur quidam ribaldus, vel inimicus, aut aliàs conditionem mutauit in deterius.

9. Executor vltimæ voluntatis, si postea mutauit conditionem in deterius, finietur eius officium.

10. Mutatio morum præsumit mutationem voluntatis eius, qui administrationem concedit.

11. Diuortium inter sponsos interueniens, arguit mutationem voluntatis.

12. Mutata causa, propter quam datus est tutor à matre, non confirmatur.

13. Inimicitia superueniens inter dominum & procuratorem, facit finiri mandatum: & idem de tutela.

14. Mater, quæ relicta fuit tutrix in testamento, si transeat ad secundas nuptias, repellitur à tutela.

15. Executionem testamenti non perdit vxor propter transitum ad secunda vota.

16. Vxor, quæ post mortem mariti luxuriosè viuit, perdit priuilegia, & commoda, quæ aliàs à lege sunt ei concessa: perdit etiam tutelam filiorum.

17. Vidua, seu viduitatem seruare dicitur, quæ virum defunctum honorat, non quæ inhonestè viuit.

18. Exclusus à beneficio, propter eius renunciationem, admittitur ex alio titulo superueniente.

§.LXVII. VNVM demum pro complemento huius
1 articuli non est omittendum, quòd si † vxor post mortem mariti turpiter viuit, & luxu-
A riose, perdit [a] omnia bona, quæ sibi obuenerunt ex lucris constante matrimonio habitis. ita disponit lex regni, quam rex Henricus IIII. anno 1473. edidit, & applicantur hæredibus viri, vt ibi dicitur. reperitur *Ordin. lib. 5. titul. 4. l. 4.* (*l. 5. tit. 9. lib. 5.*) quod intelligendum est, de quibuscunque hæredibus, etiam extraneis *l. hæredis appellatione, ff. de ver. sign.* quamuis aliquando verbum, hæres, ad filios tantum referatur, *l. ex facto, §. fin. ff. ad Trebel. l. Gallus, §. & si parente, ff. de li. & posthum. ca. si clientulus, de alien. feud. lib. feu.* & vtrobique not. Et pondera, quia dicit illa lex, [*& seyendo biuda.*] q. d. quòd debet honeste viuere, non solum infra annum luctus, sed etiam post, durante viduitate. Quod videtur satis rationabile: quia
2 ex quo interim † quòd est vidua, gaudet priuilegiis mariti, & suam dignitatem retinet: vt *c. ex parte B. de fo. compet. & ibi gloss. & in clem. ne Romani. de elec. in ver. vacare, text. in l. filij, §. vidua, ff. ad mun.* & præterea retinet domicilium viri, donec alteri nubat, *l. fin. C. de bon. mat.* notat. in *lege prima, §. exactio. C. de rei vxor. act. Bartol. in d. §. vidua.* Si ergo durante viduitate luxuriosè viuat, etiam post annum luctus, iustum est, quod perdat lucra, quæ maritus acquisiuit, & sibi cõmunicauit: quia quodammodo videtur esse in matrimonio, durante viduitate. Et ideo quantum ad prædicta, eadem castitas desideratur, ac si matrimonium duraret, non solum infra annum luctus: vt not. *in authent. de restit. & ea quæ parit. in fin.* & dixi suprà colum. 282. versicul. breue autem tempus. sed etiam perpetuò, hoc est, viduitate durante.

¶ Ad hoc bene facit, quod notari voluit *Bal. in c. firmiter, in fin suprà de summa Tri.* dum dicit, quòd si pater relinquit filiæ centum, si continenter vixerit: intelligitur de perpetua continentia. Quod tene memoriæ. videmus enim quod ex transitu ad secundas nuptias incurrit aliquas pœnas: de quibus in *l. fœmina, C. de secun. nupt. & in cap. fin. eo. tit.* Fortius dicendum erit de ea, quæ luxuriose viuit, ne plus operetur luxuria, quam castitas: vt *d. auth. de rest. & ea quæ parit. in fin.* & not. in *c. quod ad te. de cler. coniug.* ¶ Hinc
est, quòd omnes † pœnæ statutæ contra secundo nubentes, habent locum in his, quæ nõ honeste viuunt. ita not. dixit *Bart. in l. his solũ, C. de reuoc. do.* de quo facit festum *Andr. Sicul. in d. c. ex part. B. de fo. compet. 1. col. & Benzelli. in c. ex part. M. de appell. in apostil.* vide *Bartol. in auth. de non elig. secundo nub. §. cum igitur, in fin. & Lud. Bonon. in addi. ad tractatum Mathes. de succes. ab intest. 11. col.* ¶ Idẽ 3
[b] est, si maritus aliquid donauit, † vel legauit v- B 4
xori, vel ipsam vxorem instituit, & postea eo mortuo luxuriose viuat, priuatur hæreditate, vel legato, vt indigna, licet maritus non adiecerit clausulam, si caste vixerit: vt *l. regni For. legum libr. 3. tit. 12. l. 9.* & firmat *Salyc. in l. fideicommiss. C. de fideicommiss.* propter gloss. not. ibi, quæ dicit,
quòd † si legatarius concubuit cum vxore te- 5
statoris, per hoc perdit legatum: quam gloss. multum not. *ibi Bart. & in l. 1. ff. de his quibus vt indig. in fin.* Ad idem gloss. not. *in l. sororem, C. de his quib. vt indig.* quam mandat *Bartol. ibi* notari. & *Bald. in c. sua in fin. de procur.* quæ dicit, quòd si testator aliquem instituit hæredẽ, qui post mortẽ testatoris concubuit cum vxore defuncti, aufertur ab eo hæreditas, tanquam ab indigno. ¶ Ex quo dicebat *ibi Paul. de Cast. & in d. l. fidei-*
commissum. & larius *consil.* 121. quòd [c] si † vidua C 6
committat stuprum, durante viduitate, debet perdere dotem: sicut si viuente marito hoc fecisset: [a] * quia videtur adhuc esse in priori matrimonio: vt *l. fin. C. de bon. ma.* ibi, dum dicit, in priori matrimonio, &c. & ibi not. *Bald.* & facit quod dixi suprà §. 60. vers. amplia secundò. & §. 62. vers. amplia secundò. quod videtur satis rationabile, quamuis *Alexand. in d. l. sororem.* aliter videatur sentire: vt ibi per eum. ¶ Bene facit ad hoc, quod not. voluit *Bald. in cap. accedens, de procur. in fin. verbis.* vbi dicit, quod si vxor adulteratur, non habet priuilegium dotis: quia reatus omnem honorem excludit: vt *l. 1. C. vbi sena. vel cla.* Nam si perdit dotem, multo fortius non habebit dotis priuilegia. Adde in simili, quòd
sicut adulter † propter adulterium dicitur ini- 7
micus propinquorum mariti, *l. vnica, C. si rector prouinc. & l. vnica, C. si quacunque prædit. po.* ita etiamsi post mortem, secundum *Bal. in l. si mulier, C. de adult.* Ista faciũt ad dubium de vasallo, qui dehonestauit vxorem domini sui iam mortui: de qua per *Andream de Isernia, in ca. 2. de feud. sine culpa non amitten.* cuius meminit *Lucas de Penna, in l. fin. in fin. C. de inco. libr. 10.* ¶ Et ex istis infero ad vnum, quod non reperio in specie tactum: quòd si maritus relinquit vxori facultatem pro eo testandi, & eo mortuo ipsa luxuriose viuit, per hoc videtur reuocatum sibi mandatum. ¶ Ad quod bene facit illa sing. licet

cet vulgata doctrina *Dyn. Bart. & Paul. in l. si cùm*
8 *Cornelius, ff. de solut.* vbi dixit, quòd si post † mā-
D datum factum procuratori, est factus *a* quidam
rabaldus, vel inimicus, vel aliàs conditionem
mutauit in deterius: videtur eo ipso reuocatum
mandatum. vt ibi, & in *l. cùm quis in princip. eod.*
tit. & tenet *Cyn. in l. falsus in 1. q. ff. de fur.* & *ibi Bar.*
& alij. Idem tenet *Bald. in l. mandatum 4. columna.*
ver. venio ad quæstiones, C. mandat. & in l. eum qui ita
§. qui sibi, ff. de ver. oblig. & ibi *Ioan. de Imol. in princ.*
9 qui dicit idem esse in † executore vltimæ vo-
luntatis: quia si post testamentum, vel mortem
testatoris, efficiatur vnus ribaldus, finietur eius
officium. ad quod facit secundum eum *l. liberta*
§. longius, ff. de an. leg. bene facit text. & ibi *Bartol.*
10 *in l. in confirmando, ff. de confirm. tu.* vbi ex † muta-
tione morum præsumitur mutatio voluntatis
eius, qui administrationem concedit. de do-
ctrina *Bartol. in d. l. si cùm Cornelius.* meminit *Abb.*
in tract. concilij Basiliensis fol. 58. colum. 1. & Lucas de
Penna, in l. agentes circa fin. C. de agent. in re. libr. 12.
vide ad hoc multa, quæ cumulat *Felin. in cap. ex*
parte decani, de rescript. cùm agit de reuocatione
mandati propter mores mutatos. ¶ Ad idem
facit text. not. in *l. quod Seruius, ff. de condictione*
11 *indebi.* vbi † diuortium interueniens inter spō-
sos, arguit voluntatis mutationem. per quæ di-
cebat not. *Bald. post Dyn. in l. miles, §. quærebatur,*
ff. de adul. quòd si aliquis contrahit sponsalia cū
minore duodecim annis, ea pubescente tacite
matrimonium confirmatur: vt *l. si vxor. § fi mi-*
nori, ff. eod. tit. Sed pone, quòd sponsus, antequā
puella perficeret duodecim annos, duxit aliam
vxorem, quæ est mortua: quæritur, an illa puel-
la pubescente matrimonium reconualescat.
Dico quòd non, quia illud est verum, si spes
primi matrimonii non fuit finita. ¶ Ad idem
bonus text. in *l. pater heredi, ff. de testam. tut.* vbi
12 mutata † causa, propter quam datus est tutor à
matre, non confirmatur. Ex quo colligit *ibi*
Bald. quòd cùm mutantur mores, mutantur
honores. ex quo infert, quod si procurator cō-
stitutus ad exigendum, mutauit bonam con-
ditionem in malam, ex qua efficiatur suspe-
ctus: eo ipso finiatur mandatum, & debitores
ei soluentes non liberentur, si hoc sciant. alle-
gat iura, de quibus ibi per eum, & *glossa in l. si non*
sortem, §. qui filio, ff. mandat. ad idē *gl. not. in l. filius,*
§. procuratorem, ff. mandat. quòd † inimicitia su-
perueniens inter dominum & procuratorem,
facit finiri mandatum. Item facit finiri tutelam,
Institut. de excus. tu. §. inimicitiæ l. tutor. & ibi Bart.
13 *ff. de suspec. tutor.* Vnde † mater, quæ relicta fuit
in testamento tutrix filiorum, vel aliàs fuit sibi
decreta tutela, per *authentic. vt liceat mat. & a-*
E *uia.* si *e* transeat ad secundas nuptias, repelli de-
bet à tutela. *authentic. vt sine prohib. mat. §. quia*
vero, column. 7. & authentic. sacramentum, C. quan-
do mulier tutor. offic. fun. po. quia præsumitur filio-
rum inimica. *l. lex quæ tutores, §. fin. C. de admi. tu.*
vide in *decisionibus Delphinatus quæstio. 549.* Multo
fortius si luxuriose viuat, ne fructuabilior sit lu-
xuria, quàm castitas: vt notat. in *capit. ex parte, de*
appel. Ex his dicebat *Ioann. de Imol. not. in l. si quis*
arbitratu, ff. de ver. oblig. quòd per examinatio-
nem superuenientem in persona arbitri, maxi-
me ex parte alterius compromittentium, fini-
tur compromissum. ad hoc *l. patre, §. fin. ff. de te-*
stam. tu. & l. licet, ff. de arbit. l. eius qui in prouincia, ff.
si cer. pet. capit. 2. de procur. libro 6. Ex istis aliqui F
audent dicere, quòd si maritus relinquit vxori
potestatem faciendi pro eo testamentum, vel
illud exequendi, & mutet statum transeundo
ad secundas nuptias, perdit hanc potestatem.
Ad hoc bene facit decisio not. *Bartol. in l. ex fa-*
cto. 5. column. ff. de vulgar. & pup. vbi dicit, quod
facultas data ab illa l. matri substituendi filio
furioso, vel mente capto, & per consequens te-
standi pro eo: perditur per transitum ad secun-
das nuptias. hoc sequitur *ibi Angel. Raphael, Paul.*
Alexand. & alij Moderniores. licet *Bald. in l. huma-*
nitatis 1. column. C. de impu. & alijs, teneat contra-
rium. & senrit *Bartol. in l. à filio, ff. de alimen. & cib.*
leg. Bald. in authentic. ijsdem pœnis C. de secund. nupt.
per l. cum pater, §. hæreditatem, de legat. 2. dicentes,
quod † per transitum ad secundas nuptias v- 15
xor non perdit executionem testamenti. Co-
gita. ¶ Ex quibus etiam iudicio meo attentari
potest, quod *authentic. præterea, C. vnde vir & v-*
xor. non habet locum in vxore, quæ post mor-
tem viri luxuriose vixit. ad cuius confirmatio-
nem multa potuissem adducere, quæ breuita-
tis causa omittuntur, quia non est iste locus ac-
commodatus. Vide *Anchar. in cap. ex parte decani.*
de rescript. & in cap. quemadmodum sup. de iureiur. &
in capit. tua nobis, supr. de deci. & Ioann. de Anania in
capit. qualiter & quando, el 2. column. ad fin. infrà de
accusat.

¶ Ex istis forsan potest attentari, quòd si mari-
tus aliquid donauit vxori, quæ postea adulte-
rium commisit, tacitè videtur reuocata dona-
tio: vt supr. dixi. Vnde non confirmabitur post-
ea morte mariti: vt dico infrà §. 38. versicul. ta-
cite etiam. † vxor enim, quæ post mortem ma- 16
riti luxuriose viuit, perdit priuilegia & cōmo-
da, quæ aliàs à lege sunt ei concessa. ¶ Vnde
quamuis lex concedat viduæ, vt interim quòd
est in viduitate gaudeat priuilegio fori mari-
ti. vt *l. filijs libertorum, cum simil. ff. ad muni-*
cipa. si tamen luxuriose viuit, amittit illud pri-
uilegium. ita dicit notat. *Angel. in l. cùm quedam*
puella, ff. de iur. omn. iudic. vbi videas doctores,
signanter *Alexand. columna secunda, versicul. quod*
autem. b * ¶ Item perdit *g* tutelam filiorum, se- B * G
cundum *Specul. titul. de tutore, §. nunc dicendum,*
ver. item excipitur contra matrem. gloss. & Bald. in
authentic. matri & auia, C. quando mu. tutor. offic.
fun. po. & in authentic. sacramentum, eo titul. facit *l.*
fin. eo. titul. quæ requirit, quod pudicè viuat. &
not. in *cap. ex parte. M. infrà de appellat.* ¶ Idem di-
cendum *h* in executione testamenti mariti reli- H
cta vxori: quia si turpiter viuat, perderet illam,
secundum *Imol. in d. l. eum qui. §. qui sibi, prima*
columna, ff. de verbor. obligat. quia sicut perdit

tutelam,ſic executionem : cum executio teſta-
menri & rutela æquiparentur *gloſſ. in l.antepen.*
ff.de tutel.& ibi not.*Bart*.qui allegat in ſimili *glo.*
*2.in l.vxori,ff.de fal.*Illa enim dicitur vidua, ſeu
17 † viduitatem ſeruare, quæ defuoctum virum
honorat,non quæ inhoneſte viuit,vt *authent.de*
nupt.§.quæ vero,collat. 4. quem text.ad hoc alle-
gat *Bald.in authent.ex teſtamento 2.col.C.de ſecund.*
*nupt.*refert & ſequitur *Marianus in cap.ex tenore in*
*fi.de foro compet.*vide *Bald.in l.vna,column.1.C.de*
priuil.do.& Lucam de Penna,in l.fin.C.de inco. libr.
10.& Valenſem in ſumma,in pluribus locis, ſignan-
ter in *communiloquio,parte 3.diſt.6.cap.2.*¶ Voum
tamē tene memoriæ,quòd licet vxor,quæ poſt
mortem viri luxurioſè viuit, perdat priuilegia
viri,&c.de quibus ſup.non tamen ſic erit in ea,
quæ tranſit ad ſecundas nuptias. nam iſta non
perdet,niſi habita diſtinctione, de qua in *l.fæ-*
mina,C.de ſecund.nupt. & hoc, quando tempore
tranſitus ad ſecunda vota habebat filios. Si ta-
mē mortui erant,non amittit eorum ſuceeſſio-
nem,ex quo nullus filius ſupereſt. vt plene no-
tarur in *authent.ex teſtamento eo.titul.* ſecundum
Bald.conſil.212.incipiente,quidam nomine 2. volum.
¶ Ex quo infertur,quòd lucra, quæ ſibi obue-
nerunt ex bonis cōſtante matrimonio acquiſi-
1 tis,non perdit, quamuis transeat ad ſecundas
nuptias: nec tenetur proprietatem eorum re-
ſeruare filiis prioris matrimonii,quia beneficio
legis regni ſibi obuenerunt.ad hoc text.not.&
ibi *Bald.in l.fin.in fin. C.de bonis maternis.* de quo
feci mentionem ſup.§.5.prope finem,ver.con-
firmatur hoc.& ita aliàs in contingētia facti di-
xi,conſului,&obtinui,quamuis aliqua videan-
tur facere in contrarium, de quibus ſuprà ibi,
ver.verum eſt.Poſtea vero fuit hoc lege conſti-
l.6.tit.9. l.5. tutum in curiis Tauri 14.incipit, Macedonios.
¶ Sed reuera illa procedunt in mero lucro ha-
bito ex bonis mariti.Nos loquimur in acquiſi-
tis conſtante matrimooio, quæ proueniunt ex
opera & induſtria mariti & vxoris. vnde tene
quod dixi.Idem viderur de arrhis vxori datis:
nam id quod ex eis ſecundum diſpoſitionem
legis regni ſibi debetur, ſuum eſt : quia danrur
in præmium pudicitiæ.vt *l.res vxoris, C.iſto titul.*
& ibi not.*Bald.*dixi ſuprà column.44.verſ.quæ
quidem.& ſic titulo oneroſo. ergo non perdet
illas,quamuis tranſeat ad ſecundas ouptias:de-
bet tamen in vita illis vti,reſeruata proprietate
filiis illius mariti , à quo habuit illas. vt dictat
lex regni,Foro legum libro 3.titul.2.l.1. Iſta faciunt
ad dubium, quod vidi in practica , & quoti-
die accidit.Mortuo marito, moritur eius filius:
vxor ſuccedit in bonis filii,quæ poſtea luxurio-
ſe viuit. nunquid bona quæ habuit ex filio, e-
runt ſua propria,vt de illis in vita,vel tempore
mortis poſſit libere diſpooere?an tenebitur ea
neceſſario relinquere filiis defuncti fratribus
legitimis?Per prædicta videtur quòd ſic: nam
ſicut tenetur eis relinquere,ſi ad ſecūdas tranſ-
eat nnptias:vt *d.l.fœmine,C.de ſecund.nu.* fortius
tenebitur,ſi luxurioſè vixerit, ne plus operetur
luxuria,quam caſtitas.Cogitabis. Similitet fa-
ciunt prædicta,ad quæſtionem, quæ quotidie
practicatur. Vxor alicuius io vita mariti,eo in-
ſcio adulterium commiſit,vel poſtea vidua exi-
ſtens: quapropter perdit lucra, conſtante ma-
trimonio acquiſita:vt ſuprà dictum eſt. Pone,
quòd communes filii, quibus iſta lucra appli-
caotur,mortui ſunt io pupillari ætate , vel ma-
iores facti:ab inteſtato concurrunt ad peteodū
bona filiorum mater adultera, & ſoror patris:
quæ erit potior,præſertim in bonis ſuperlucra-
tis conſtante matrimonio, quæ vxor adultera
vel incontinens perdidit.Similis queſtio eſt de
vxore maritum occidente, ex qua habuit filiū:
mortuo patre,moritur filius: mater petit bona
filii,ſoror patris mortui ſimiliter petit. quæ erit
præferenda?Dicas.quòd vxor præfertnt. argu.
*cap.cùm inter.P.de renunt.cum ibi not.*vbi excluſus
†à beneficio proprer eius renunciationem,ad- 18
mittitur ex alio titulo ſupetueniente. faciunt
ad hoc multa, quæ cumulat *Georgius Natta, in*
*repetitione cap.quamuis pactum,de pact.l.6.*Quam-
uis ergo propter adulterium, vel mariti occiſi-
onem, illa bona perdiderit, propter ſuperue-
nientem titulum ex teſtamento,vel ab inteſta-
to,ſuccedit in bonis filii. Ex iſtis etiam poteſt
inferri,quòd ſi vxor maritum occidir,præueni-
ens illum volentem eam occidere, propter ad-
ulterii ſuſpiciooem:an per hoc perdat lucra cō-
ſtante matrimonio habita? Videtur quòd per
l.ſi ab hoſtibus,cum ibi not.ff.ſolut.ma.& per ea quę
cumulantur infrà §. 70. vbi de hoc dicemus.
dic vt vbi. Sed in contrarium facit, quod dixi
ſupra §.11.prope fin.ver.ex his ergo. & §.57.in
fin.ver.ex quo infertur:

Additiones.

¶ Quia iſta doctrina ſingularis eſt, & pluri- A *
bus ardua videtur.& *Alexan.in l.ſororem,C.de bu*
*qui.vt indig.*contrarium teoet. Ego huic opi. aſ-
ſentiēs,colligere ſtudui auditoribus ſemel de-
claraturus hunc paſſum. Ideo adde vltra eum,
quod hane opi.tenet *Paul.in l.fideicom.C.de fidei.*
vbi ait, quod vidua ita perdit dotem proptet
ſtuprum , ſicut perderet , proptet adulterium
viuente marito. quod ſequitur , & dicit cordi
tenendum *Iaſon in l.2.colum.2.ff.ſolut.matr.* qui
refert eundem *Paul.conſil.121.* idem latius tenē-
tem,& reſpondentem fundamentis *Alexand.in*
d.l.ſororem,ſicut ſi ipſum videret. hoc etiam di-
cit egregius *Felin.in cap.paſtor.de iur.col.pe.* idem
commendando ſequitur *Hipp.in ſing.234.incip.*
paria delicta in nobis. idem *Pet. Ferrarius de Petra*
Sanc.in ſing.48.incip.ſcias,quod ſi mulier. ſequitur
etiam *Ioan.de Neuizanus*,fidus Modernorum re-
lator,*in ſua ſylua nuptiali,fol.7.column.1.in princip.*
vbi refert alios hoe ſequentes. licet *Iaſon in d.l.*
fideicommiſſum. cum *Alex.* videatur reſidere. &
vide *Vincent.in d.l.2.ff.ſolut.matrim.* Not.hoc de
commiſſario.vide *Paul.in l.fideicommiſſum, C.de*
fin.col.ſuprà alleg.

¶ Adde

B* ¶ Adde generaliter, quòd vidua inhoneste viuens, non gaudet priuilegiis concessis viduis. ita firmat *Felin.* post alios per eum relatos, in *c. significantibus, de offic. deleg. pe. col.*

IOANN. BERNARDVS.

A ¶ Perdit omnia bona, quæ sibi obuenerunt ex lucris constante matrimonio.] Vide *autorem infr.* §.70.*num.*19.*&* §.83.*num.*6.*& Cifuentes nu. 2. aliosque in l.*14.*Taur. & Auiles, in cap. pretorum, in proœmio, versicul.*1.*nu.*39. *Anton. Gomez l.*53.*Taur. ad fin. Minch. libro* 1.*quæst. frequent. cap.*8.*num.*13.*& Ant. Gomez. l.*15.*Taur. num.*17. *Couarr. de sponsal. p.* 2.*cap.*7.§.6.*num.*12.*& Did. Perez l.*6.*titul.*2.*lib.*4. *Ordin. super gloss. versicul.* [*castidad*] Quorum opinionem confirmabis ex traditionibus eorum, quos adiungam inferius, circa dotis, & aliorum amissionem, quam adultera vidua incurrit. & pulcherrimè de his omnibus scribentem vide *Menes. in l. fideicommissum*, *C. de fideicommiss.*

B ¶ Idem est si maritus.] Vide *Cifuent. d. l.*14. *Taur. num.*3.*& Ant. Gom. ibi, num.*17.*& Did. Perez in l.*7.*versic.* [*vestir por luto.*] *tit.*1.*lib.*1.*Ordin. & autorem infrà*, §.83. *Villalobos, inter communes sententias versicul. Binubis, num.*21. *Ioann. Neutzan. in sua sylua nuptial. part.*2.*num.*24.*& Auiles vbi sup. num.* 37.*& num.*40. *Couarr. de sponsal.* p.2.c.3.§.9.n.10. *& sequent.*

C ¶ Si vidua committat stuprum durante viduitate debet perdere dotem.] Hæc est admodum controuersa conclusio inter nostros, de qua per *autorem infr.* §.83.*num.*6. vbi quam plurimos eius memores adiungam, à quibus attentè lectis, colliges communius & tanquam benignius receptum esse, ne adultera vidua dotē amittat stupro post mortem mariti facto, licet contraria opinio sat multos, eosque graues autores habeat. de quo vide *Menes. in l. fideicommiss. num.*3.*C. de fideicomm.*

D ¶ Et factus quidam ribal.] Vide *Bart. sing.*88. *Marc. Mantuan. singul.*255.*Ias. in l. rogasti*, §. *si fugitiuus*, *n.*3.*ff. si cert. pet. Fel. in cap. ex part. nu.*21.*de rescr.* & pulchre declarantem *Alciat. reg.*2.*præsump.*16. *& Cast. l.*33.*Taur. numer.* 4. *& Benuenut. de mercatur. titul. de decoctorib. p.*3.*n.*50.*& Minch. artic.*5.*q. freq. capit.*21.

E ¶ Si transeat ad secundas nuptias, repelli debet à tutela.] Vide *autorem sup.* §.55 *numer.*6.*ver. sicut mater.* vbi plures adiunxi, quorum scripta huc spectant, addeque *Rom. singul.* 222.*& Guid. Papa sing.*682.*Ioan. Neutz. in sylua nuptiali, nu.*50. *& num.*61.& text. *l.*5.*tit.*16.*p.*6.*& Ant. Gom. l.*14. *Taur. num.*10.*&* 18. nunquid autem filios educare & penes se habere possit? vide *d. l.* 5. *ver.* [*e de su poder*] *& Bald. in rub. C. vbi pupillus educ. debeat, & Guidonem, d. sing.* 682.*& Gomez Arias, in l.* 14.*Taur. n.*1.

F ¶ Ex istis aliqui audent dicere.] Vide *autorem in l.*31.*Taur. num.*38.*& ibi Cifuent. numer.*4. atque confirmabis ex his quod sup. dixit *autor num.*7. *ver. ex istis infero ad vnum.* quod non reperio in specie tactum. & vide quæ dicam inf. ver. idem dicendum. & *Ant. Gom. l.*14.*Taur. n.*17.

¶ Item perdit tutelam filiorum.] Adiunge G quos sup. retuli pen. additione. & vide *Auil. in cap. pretorum, in proœm. ver.*1.*num.*41.*& num.* 42. vbi traditetiam nunquid hoc casu amittat curam filiorum. & super vtroque lege *Ant. Gom. l.* 14.*Taur. n.*13.

¶ Idem dicendum.] Vide *Iason. in l. rogasti*, §. *si* H *fugitiuus*, *n.*3.*ff. si cert. pet. & autorem nostrum in l.*31. *Taur. num.*38.*& Cifuent. num.*4.*& Cast. in l.*33.*nu.* 4.*in eisdem ll. Tau. & Auiles in caput. pretorum in proœm. versic.*1.*num.*43.*&* 44. vbi in indiuiduo tradit, pariter priuari facultate testandi pro marito, de qua in *d. l.*31.*Taur.* si turpiter viuat mortuo eo. & vide *Cifuent. vbi sup. pro autore sup. num.*7. ac pro æquiparatione tutoris & executoris testamentarii cum autore nostro hic vide *Baet.* plures allegantem *de decimis tutorum, cap.*19.*num.*22. *& Anton. de Menes. l. eam quam, numer.*71.*C. de fideicommiss. Peral. l. omnia num.*19.*de leg.*2.*versic. & de vna ad aliam.*

¶ Non perdit quamuis transeat ad secundas I nuptias.] De hoc dixi sup. §.50.numer.35.ver. ex his ego alias dicebam. & præter multos quos ibi adiunxi vide *Decium cons.*451.*numer.* 7. *Alciat. de verb. significat. lib.*1.*ver. sed quid si lucro ex ea lege facto, autorem & alios Tauristi. in l.*14.*Taur.* vide *Ant. Gom. in numer.*3.& rursus in *l.*53 *numer.*74.*Chass. in consuet. Burg. rub.*6.§.1.& multis allegat. *Arium Pinel l. fin. C. de bon. mater. numer.*2.*&* 3. vbi dicit communem autoris nostri sententiam, quæ prosunt ad *leg.*14.*Tauri* quam habes hodie in *l.* 6.*tit.*9.*lib.*5.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Fideiubere non potest mulier, postquam traducta est ad domum viri, nisi ipse vir consentiat.*
2. *Sponsa de præsenti nondum cognita, nec traducta, an & quando teneatur requirere consensum sponsi.*
3. *Mulieres habent consilium inualidum, & ad malum sunt fortes.*
4. *Contractus mulieris factus sine marito, est ipso iure nullus.*
5. *Consensus propinquorum, si in testamento mulieris necessarie requiratur, si sine eorum consensu testatur, testamentum est nullum.*
6. *Alimenta præstare tenetur maritus vxori, & eius seruitoribus.*
7. *Actus gestus ab vxore, sine licentia viri, si fuerit sibi proficuus, tenet: nisi à principio actus per aduersā partē opponeretur: quia talis oppositio reddit actum nullum, etsi vtrique coniugi sit vtilis.*
8. *Contractus appellatione, venit quasi contractus latè sumpto vocabulo.*
9. *Adire hereditatem, est quasi contrahere.*
10. *Statutum prohibens mulierem contrahere sine consensu consanguineorum, habet locum in distractibus, de hoc vide n.*13.
11. *Distractus siue renunciatio, propriè non est contractus.*
12. *Inuentarij beneficium releuat ab incommodo aditionis.*
13. *Donatio non est propriè contractus.*
14. *Vxor an possit stare in iudicio sine marito, & numero* 20.

15. Adultera sicut perdit dotem, ita & paraphernalia.
16. Vxor non potest per procuratorem litigare sine licentia mariti.
17. Res ecclesiæ debent dari in emphyteosim præsentibus æconomis, & chartularijs: qui chartularij, nec æconomi, non poterunt per se, vel per interpositas personas eas accipere in emphyteosim.
18. Spurium instituere non potest quis per se, nec per interpositam personam.
19. Consentire videtur maritus, si præsens erat, & tacet, quando ipsius vxor procuratorem constituit.
20. Tutor autorari videtur, si erat præsens, & sciebat quod fiebat, & tacuit.
21. Ratum habere, & non contradicere, paria sunt.
22. Societas contracta cum patre, intelligitur cum filio renouata, si patientia tutoris interueniat.
23. Procurator generaliter constitutus, non censetur habere mandatum ad delinquendum, nec obligandum dominum ad pœnam. Si tamen dominus sciat & patiatur eum delinquere in iudicio, male gestum à procuratore redditur validum.
24. Vasallus si præsente domino & tacente de re feudali testatur, præiudicat domino.
25. Licentia quando in actu requiritur, an sufficiat tacita licentia.
26. Confiteri si quis voluerit alieno sacerdoti peccata sua, iusta de causa licentiam prius postulare debet.
27. Religiosus non potest exequi vltimas voluntates, nisi habita superioris licentia expressa.
28. Vasallus si alienauit feudum sine consensu domini, potest dominus ex post facto consentire.

§.LXVIII OPERATVR alium & sextum effectum tra-
1 ductio: quia postquam est † traducta ad
A domum viri, non [a] potest sine eius licentia fideiubere, nec aliquod debitum contrahere, nisi talis vxor consueuerit per se emere, & vendere: vt *For. legum lib. 3. tit. fin. l. 14.* & quod plus est, nullum pactum potest vxor facere sine marito. vt *eo. For. legum li. 1. tit. 11. l. fin.* Oportet ergo, quòd vxor fuerit traducta: vnde sequitur, quod
2 † sponsa de præsenti nondum cognita, nec traducta, non tenetur in prædictis requirere sponsi consensum, nisi per copulam transierit in eius potestatem: vt dicit *Bald. in cap. iurauit, de probat.* dixi *supr. §. 58.* & plenius in *præalleg. lege regni, col. 2. vers. ego teneo contrarium.* ¶ Ratio huius est, ne per fraudem & circumuentionem mulieres defraudentur, & vt ex præsentia & licentia maritorum cesset omnis sinistra suspicio, & per cõsequens maritus non damnificetur: vt est text. valde singul. secundum *Bartol. Bald. & alios in l. transactionem, C. de transact.* idem voluit *Bal. in l. 2. C. de adopt. Alexand. de Imol. in l. apud Iulianum, §. si pupillus, ff. ex quib. cau. in poss. eatur.* facit text. in *l. 2. §. verba, ff. ad Velleia. & in l. fin. C. de iur. & fac. igno.* vbi dicitur, quòd legislator considerauit fragilitatem sexus, & imbecillitatem consilij mulie-
3 rum. Mulieres † enim habent consilium inualidum: vt dicit *Bal. in l. 1. 16. col. ver. super quarto art. C. qui accus. non poss.* & propterea vt plurimum laborant aduersus propria commoda: vt dicit text. in *l. 3. in fin. C. de sponsa.* & vt *Iuuenal.* inquit: Fortem animum præstant rebus, quas turpiter agunt: maximè in actibus Venereis. vt dicit *Cy.* quem refert *ibi Salyc. in l. quisquis, §. ad filias, C. ad l. Iul. mai.* mulieres enim sunt fortes ad malum: vt ait *Chrysostomus super Ioan. 9. homil. 61. & Vallensis in communiloquio p. 3. di. 1. c. 4.* Ne igitur per imbecillitatem mulierum, earum mariti damnificarẽtur: fauore ipsorum principaliter emanarunt dictæ leges regni, vt not. voluit *Bald. in l. 1. in princip. C. vnde vir & vxor.* vbi dicit: Si statutũ dictat, quod vxor non possit contrahere sine consensu viri: & vxor vult instituere virum: vir renunciet iuri consentiendi: quod potest, cũ sit introductum in fauorem viri. quod dictum tene semper menti. refert & sequitur *And. Sic. in c. possessiones prope fin. de rebus eccles. non alien.* ¶ Hoc idem in effectu visus est sentire *Angel. de Perusio frater Bald. in consil. 88. in fin.* dicens, quod si statutum dictat, quod mulier nõ possit testari sine presentia mariti, seu filiorum: istud statutum cedit in fauorem mariti, & filiorum, quamuis secundariò cedat in fauorem publicum. ¶ Si er- 4
go vxor † sine marito faciat obligationem, siue pactum sibi præiudiciale fideiubendo, emẽdo, vendendo, seu quouis alio modo: nihil valet, quia ex quo non interuenit consensus mariti requisitus per dictas leges regni, eius omissio vitiat actum ipso iure: per text. in *cap. cùm in veteri, de elect. & in c. cum olim, de arbit.* & facit tex. & quod ibi not. in *l. non dubium, C. de legi.* Et in terminis nostris decidit *Bald. in l. duobus, ff. de vulgar. & pupil. substit.* vbi dicit, quòd si mulier † nõ 5
potest facere testamentum sine consensu propinquorum, faciat, omisso eorum consensu, est nullum ipso iure. hoc idem voluit *Angel. consil. 170. in fi.* dicens, quòd stante statuto, quòd mulier nõ possit cõtrahere sine consensu duorum propinquorum: si fiat contractus sine eorum consensu, est nullus ipso iure: non tamen erit adeo nullus, quin maritus, in cuius fauore emanarunt leges prædictæ, possit illum ratificare: vt infr. subijciam. Ex istis infertur ad dubium quotidianum, quod vidi in practica. Vxor cuiusdam accepit puellã ad seruitium, inscio marito, postea verò approbante: quæ aliquot annis seruiuit in domo: mortuo marito, puella petit salariũ ab vxore: quæ se excusat, eo quod sine marito contractum fecit: item quòd mari-
tus tenebatur eam alere, & [b] alimentorum ap- B
pellatione veniebant seruitores, quos maritus
† alere tenebatur: vt voluit gloss. in *authentic. de* 6
non eligend. secundo nu. dico in *cap. per vestras in 3. not. post princip.* Vnde cum non essent lucra, de quibus salarium puellæ solueretur, videbatur soluendum ab hæredibus mariti, non de dote vxoris, quæ erat sibi præcipua remansura *l. 1. ff. sol. mat.* cogita. Si tamen contractus vxoris sit ei, & marito vtilis, valebit, etiam absque mariti licentia vel consensu. argum. *l. non eo minus, C. de procurat.* facit gloss. in *l. 1. C. qui legi. person. & in l. si tutor. C. in qui. casi. in integ. restit.* non est necessaria. vbi acta facta cum minore, sine autoritate tutoris, vel curatoris ad eius fauorem tendentia, valent: ita expresse disponit *lex Styl. libro 44. incipit,* [*otro si, enel titulo de las deudas.*] Sic etiam *l. 2. tit. 3.*
intelligo *legem Tauri 45.* quæ indistinctè videtur *lib. 5.*
repel-

repellere vxorem in iudicio litigantem, absque
7 mariti licentia vel consensu: nisi † actus ab ea
gestus fuerit sibi proficuus. Quod aliqui volũt
C intelligere, quando ᶜ à principio dum actus ge-
rebatur, non fuit oppositum per partem ad-
uersam. secus si statim opponeretur: nam talis
oppositio reddit actum nullum, etiam si fuerit
marito & vxori vtilis. ita not. tenet *Bald. in cap.
1. de rescript.* sic intelligens & limitans *d. l. non eo
minus*. nam & iudex ex officio suo potest à prin-
cipio illam non admittere, & à iudicio repelle-
re, ne iudicium suum reddatur illusorium *c. cum
causam, de iudic.* & ibi notat *Abb. ad idem l. amplio-
rem, §. 2. C. de app. & in l. 2. §. fin. C. de tempor. appell.
gloss. in l. filiusfam. §. veterani, ver. prætermissum, ff. de
procur. & in l. ita demum, C. eod. & in cap. examina-
ta, de iudic. & in capit. 1. in versicul. impugnat, de elect.
libr. 6.*

¶ Et procedunt ista non solùm in contracti-
bus, prout disponunt leges prædictæ: sed etiam
in quasi cõtractibus. Vnde si vxor quasi contra-
hẽdo sine marito faciat actum præiudicialẽ, seu
l. 2. tit. 3. lib. 5. obligatiuũ: non valet actus ipso iure: per *l. Tauri
54. & 55.* quia appellatione † contractus venit
8 quasi contractus: vt voluit *glo. in §. omnem, in ver.
alijs. Institut. de act.* est bonus text. in *l. ex contracti-
bus, ff. de act. & oblig.* vbi text. actionem tutelæ
appellat contractum: cùm in veritate actio tu-
telæ sit quasi contractus. Item negociorum ge-
stor quasi contrahit: vt *Institut. de ob. quæ ex quasi
contractu, in princip.* & tamen lex appellat illum
cõtractum: vt *l. sed cum aliquis, ff. de neg. gest.* Idem
9 † adire hæreditatem est quasi contrahere: vt *l.
ex maleficijs, ff. de act. & ob. & Institut. de oblig. quæ
ex quasi contractu §. hæres quoque.* & tamen lex
appellat aditionem hæreditatis contractum: vt
l. apud Iulianum, §. fin. ff. ex quib. cau. in po. eat. ¶ Nec
obstat si dicatur, quod appell. contractus com-
prehenditur quasi contractus, late sumpto vo-
cabulo, non autem proprie: vt voluit *gloss. in ver.
contractus, in cap. fin. supr. de fo. compet. & gloss. fin. in
l. omnes, ff. de iudic.* quia vbicumque duo ita se ha-
bent. quòd vnum latè sumpto vocabulo venit
appellatione alterius, & est eadem ratio in v-
troque: ius loquens de vno, habet locum in re-
liquo: vt sentit *gloss. in cle. 1. de rescript. & in clem.
auditor, in ver. beneficio, eod. titul. & in cle. 1. de elect.*
quas ad hoc reputat sing. *Andr. Sicul. in cap. sedes,
de rescript. & in cap. suspicionis 10. columm. de offic. de-
leg.* & in multis aliis locis. Ratio autem prohi-
bitionis dictarum legum non minus militat in
quasi contractibus, quàm in contractibus: cum
etiam quasi contrahendo possit vxor grauiter
damnificare maritum, in cuius fauorem ema-
narunt dictæ leges: vt sup. dictum est: ergo per
consequens videntur prohibere etiam quasi
contractum. hoc tenuit expresse *Ioann. Campeg.
in suo tractat. de dote 5. parte quæstion. 107.* vbi di-
cit, considerandum esse, an ratio statuti prohi-
bentis contractum, sit generalis ad quasi con-
tractum, & tunc illum comprehendit. ¶ Et
quamuis ille non dicat, hoc videtur fuisse de
mente *Bald. in rubric. C. de pact.* vbi dixit, quòd si
si per statutũ mulier prohibetur contrahere si-
ne consensu propinquorum, etiam prohibetur
omnis conuentio ad liberandum: & tamen li-
beratio non est propriè contractus: vt *l. Labeo, §.
contractum, ff. de ver. sig.* Sed *Bal.* attendens identi-
tatem rationis, extendit illud statutum de con-
tractu proprio ad contractum improprium. Si
ergo vxor velit liberare debitorem suum sine
licentia mariti, non potest secundum eũ. ¶ Hoc
etiam videtur sentire *idem Bald. in l. pactum quod
dotali, C. de collat. in 21. quæstion.* vbi dicit quod † 10
statutum prohibens mulieri contrahere sine
consensu consanguineorum, habet locum in
distractibus, & consequenter in renunciationi-
bus: quia cum illud statutum prouideat imbe-
cillitati mulierum, quæ ratio habet locum in
renunciationibus: ergo idem ius. tamen con-
stat, quod † distractus, siue renunciatio, non 11
sunt propriè contractus. vt *l. fin.* & quod ibi not.
Bald. C. de interd. mat. & d. l. Labeo. §. contractum.
ᵃ* Vnde si vxor facit contractum cum aliquo A*
ante matrimonium, vel post sibi vtilem, valet:
argum. *l. non eo minus, C. de procurat. cum concord.*
ab isto contractu non potest sine mariti licen-
tia discedere, nec iuri quæsito renunciare. ¶ Et
hinc est, quod stante statuto, quòd mulier non
possit contrahere sine propinquorum consen-
su, non poterit adire hæreditatem sine eorum
consensu, & sic quasi contrahere: quia pro cõ-
tractu accipitur omnis obligatio: vt *d. l. omnem,
ff. de iudic.* ita tenet *Bartol.* quem alii communi-
ter sequuntur in *l. more, ff. de acquir. hæred. Paul.
Ludouic. & alij in l. multum, eo. titul. Ludouic. consil.
394. in princip.* de quo per *Abb. & alios in capit. quâ
fronte suprà de app. & per Iason. in §. omnem. Institut.
de act. 11. colum. cum seq. & in l. siue apud act. 1. colum.
C. de transact.* qui per hoc adducit aliqua, quæ
per te videas. alia adducit *Signorolus consilio 165.*
¶ Fateor tamen, quòd si vxor velit hæredita-
tem adire cum beneficio inuentarii, bene po-
terit. quia † cùm beneficium inuentarii releuet 12
ab aditionis incommodo: vt *l. scimus.* & quasi
per totum *titul. C. de iure deli.* & not. in *cap. 1. sup.
de test.* aditio talis non est damnosa, & potest
esse vtilis & proficua. Secus tamen si adeat sine
beneficio inuentarij, vt suprà dictum est. ¶ Et
istud teneo, quamuis contrarium senserit *Bald.
in dict. l. siue apud acta, post princip, C. de transact.* v-
bi dixit, quòd † statutum prohibens mulierem 13
posse contrahere sine consensu propinquo-
rum, non habet locum in muliere faciente pa-
ctum de non petendo, & sic in muliere distra-
hente. quamuis mulier obligetur ad non pe-
tendum. nec habebit locum in muliere repu-
diante donationem sibi absenti factam: vt cõ-
suluit *Paul. de Cast. consil. 11.* quem refert & se-
quitur *Iason in l. beneficium, 9. columm. de constitut.
princip.* de quo sup. habita est mentio in *1. limita-
tione principali 2. col.*

¶ Ad idem *Bald. in l. contractus 2. columm. C. de
fid. instrument.* vbi decidit, quòd stante statuto,
quòd

14 quòd de quolibet contractu soluatur gabella: non soluetur de contractu † donationis, quæ non est proprie contractus: quia non est vltro citroque obligatorius *l. si quis emptionis, cum gloss. C. de præscript. 30. an.* de quo per *Franc. Aret. consi. 54. in princip.* Idem fuit de mente eiusdem *Bald. l. si donationis, C. quod me. causa, & Ioan. de Imol. in l. stipulationum alia. in princ. ff. de verb. ob.* vbi dicunt, quod statutum de contractu non habet locum in stipulatione, quæ non est proprie contractus: vt dicit gloss. in *l. 2. C. de iure emphyt.* quia obligat tantum promissorem: vt *d. l. stipulationũ.* vbi *iureconsultus* posuit ista tanquam similia, & nullum simile est. idem *l. quod Nerua. ff. depos.* hoc expresse firmauit *Signorolus d. consilio 165. incipit, statuto ciuitatis.*

¶ Sed nihilominus teneo primum, quod est iuri magis consonum: quia cum dictæ leges regni non sunt fundatæ, nisi super ratione, de qua sup. nec alia ratio possit coniecturari: ex illa ratione possumus dictas leges extendere ac si illa ratio esset in eis expressa: vt *l. milites agrum in fin. princ. ff. de re mili. gloss. sing. in l. quamuis, C. de fideicommiss. in glos. fin.* quam multum not. ibi *Bal. in princip.* dicens, quod isto casu non erit interpretatio extensiua, sed intellectiua. ¶ Idem sētit *gloss. in d. cle. 1. de ele. in ver. eligitur*, iunctis ibi not. maximè per *Paulum.* idem tenet *Bald. in l. maximum vitium 4. column. sup. de liber. præte. vel exhære. & in authentic. quas actiones, in 2. column. in 3. quæstion. C. de sacrosanct. eccles. & in l. fin. C. de hæred. institut. Abbas in cap. fin. 2. column. de rescript. & in c. cum inter vniuersas 3. column. de elect.* Illa autem ratio non minus militat in quasi contractibus, quàm in contractibus: vt supra dictum est. ergo, &c. Vno tamen *d* casu forsan potuisset vxor

D sine marito contractum facere, si promitteret vel daret dotem filiæ, vt dixi supra §. 48. in fin. versicul. ex quo si verum est. ¶ Et ex istis infertur ad vnum quotidianum, quod ego vidi in practica in cancellaria: quod cum in iudicio quasi contrahatur. vt *l. 3. §. idem scribit, ff. de peculio.* sola † vxor sine marito non possit agere

15 vel defendere in iudicio. quia sicut extra iudicium contrahendo posset vxor præiudicare marito: sic etiam in iudicio quasi contrahendo, modo illa bona super quibus litigatur, sint dotalia, in quibus vxor nullam penitus habet administrationem: quia dominium saltem vtile & possessio transit ad maritum: vt *l. doce ancillam, C. de rei vend.* cum ex eorum fructibus habet sustinere onera matrimonii: vt *l. pro oneribus, C. de iure do. & capit. salubriter, de vsuris infrà.* Vnde in istis vxor non habet administrationem, nec de illis potest eleemosynam facere. vt not. per gloss. & doc. in *capit. quod Deo patri, 33. quæst. 5.* de quo per *sanctum Thom. secunda secundæ, quæst. 32. articul. 8. ad secundum, & 4. sententiarum, dist. 15. articulo 1. quæstion. 7. per totum, & opusculo 83. capite 17. per Abulensem Matthæi 6. capite quæstione vigesima prima,* de quo in *Speculo conscientiæ libro 1. capite 83.*

¶ Modo illa † bona, super quibus litigatur, 16 sint paraphernalia: vt sunt illa, quæ habet vxor vltra dotem, quæ tradidit marito, non tamen in dotem, & in istis censetur maritus procurator, & potest tanquam procurator super eis agere, nec tenetur cauere de rato. vt voluit *Bart. in l. maritus, C. de procurat.* quia ista bona censentur quasi dotalia, & sortiuntur naturam dotalium: vt sentit *gloss. in cap. plerumque, infra isto titul.* quæ dicit, quòd sicut vxor perdit dotem propter adulterium, sic & bona paraphernalia. & ita iudicantur sicut dotalia, & ideò sicut in dotalibus habet administrationem, sic in istis ex tacito mandato: vt *l. fin. C. de pact. conuen.* ita not. *Bald. in d. l. maritus, in fin.* & per consequens vxor de illis non potest se intromittere litigando in iudicio, vel aliàs. Sunt & alia bona, quæ habet vxor penes se, quorum administrationem retinet sibi. Et in istis cùm habeat vberiorem potestatem disponendi super illis, videtur prima fronte valere iudicium per eam agitatum super eis, saltem de iuris rigore: quamuis de iure regni secus crederem, propter dictas leges regni, de quarum mente est, quòd vxor sola sine marito non possit aliquem actum facere, per quem possit marito præiudicare, vel aliàs. ita intelliguntur & practicantur dictæ leges.

¶ Et per hoc tollitur contrarium, quod posset formari de doctrina *Bart.* communiter approbata in *d. l. apud Iulianum, §. fin. ff. ex quib. cau. in po. ea.* quem refert & sequitur *Bald. Angel. Ioan. Imol. Cumanus, & Alexand. in l. mutum, §. 1. ff. de acquir. hæred. & Abb. in cap. quâ fronte, supr. de ap.* vbi dixit, quòd si dictat statutum ciuitatis, quòd mulier non possit contrahere sine consensu propinquorum, bene poterit esse in iudicio, & aliquid confiteri, & procuratorem ad iudicium constituere. ¶ Nam illud procedit, quando simpliciter est prohibitus contractus: secus tamen quando prohiberetur (prout leges regni prohibent) vxor obligari sine marito: quo casu omnes fatentur in locis sup. alleg. & *Bal. & Ang. in l. si vnus, §. pactus ne peteret, ff. de pactis.* quòd nec tunc poterit vxor quasi contrahere: præsertim cum ista prohibitio fiat per iura ciuilia, prout sunt leges huius regni: sicut dixi suprà in princ. Vnde non debet fieri ita stricta interpretatio, sicut si fieret per statuta: vt *l. 3. §. hac autem verba, ff. de negot. gest. & capite in nostra, infrà de iniuriis.*

¶ Et intelligo prædicta non solum, quando vxor † per se litigat in iudicio: sed etiam, 17 si per procuratorem per eam solam constitutum: quia ex quo procurator nomine vxoris litigat, ipsa effectualiter videtur litigare: quoniam qui per alium facit, per seipsum facere videtur: vt *regula, qui per alium. de regula iuris libro sexto, cum concord.* & est bonus textus in *dicta l. apud Iulianum, §. contractum.* vbi contractus factus cum tutore videtur in effectu celebratus cum pupillo.

¶ Si

¶ Si enim aliud diceremus, leges regni prædictæ essent ludibrio: quia quotidie fieret eis fraus, supponendo procuratorem, qui sub nomine vxoris contraheret, vel alios actus obligatorios faceret: & sic fieret fraus de persona ad personam, quod esse non debet: vt *l. hac ratio §. fin. ff. isto titul. & cap. sicut non suo 46. di. & capit. quanto, de priuilegiis*. traditur per *gloss. in cap. plerique 14. quæst. 3.* ¶ Ille enim, qui non potest actum facere per se stante prohibitione, nec poterit per alium. vt *regula, potest quis per alium, de regul. in lib. 6. cum concord.* & propterea dicebat *Bald.* quem alii sequuntur in *l. non dubium 6. col. versic. 2. modo, C. de legibus*. quod si nobilis in ciuitate non potest emere immobilia, non poterit per se, nec per famulum suum ad hoc suppositum. ¶ Bene facit ad hoc text. *in authentic. de alienat. & emphyt. §. œconomus, collat. 9.* vbi dicitur, quod
18 † res ecclesiæ debent dari in emphyteosim præsentibus œconomis & chartulariis ecclesiæ, & posteà subdit, quòd œconomi, nec ipsorum parẽtes, nec chartularii, per se vel per interpositas personas accipere possunt in emphyteosim. ¶ Ex quo dicebat *ibi Angel. de Peru.* quòd si dictat statutum, quòd gabellæ communes debeant vendi per officiales ad hoc deputatos, præsentibus conseruatoribus monetæ, conseruatores monetæ, vel ipsorum parentes per se, vel per subiectas personas non possunt emere dictas gabellas. Idem dicit, si statutum dictat, quod mulier non possit testari sine præsentia sui viri: quia non poterit instituere ipsum virum præsentem, vel consanguineum viri, vel alium recipientem pro viro, cum præsentia viri. ¶ Faciunt ad hæc not. per *Bart. & alios in l. fin. ff. de hæred. instit.* vbi dicunt, quòd eo modo, quo
19 non potest quis instituere † hæredem filium suum spurium: vt in *authent. quib. mo. natural. effi. sui, §. pen. & in auth. ex complexu. C. de incestu nupt. & authent. licet in fi. C. de natura. liber.* eodem modo non poterit per interpositam personam, instituendo eam, vel legando ei, cum hoc, quòd restituat spurio promittendo hoc publicè, vel accommodando tacitam fidem. adeo quod dicebat *ibi not. Bartol.* quòd hæres tenebitur respondere positioni, an fuerit rogatus à testatore de restituendo spurio, vel incapaci. Sicut er-
20 go vxor † sine marito non potest contrahere, vel quasi contrahere, vel in iudicio esse per se: sic nec per procuratorẽ, vel interpositam personam. ¶ Nam & tunc ipsa in effectu videtur agere: vt in simili dicebat *Angel. post Dyn. in §. actio autem, in fin. Instit. de act.* vbi dicit, quòd licet agat administrator vel procurator alicuius, in effectu videtur agere dominus. argum. *l. ita autem, §. gessisse, ff. de admin. tut.* cum aliis, de quibus ibi per *Angel.* aliàs sequeretur absurdum: quia quod vna via prohiberetur, per aliam viam esset concessum. quod esse non debet: vt in *l. fin. C. de reb. alien. & cap. tua, de procurat. & cap. vnico, de cler. coniugat. libro 6. & regula, cum quid vna via, de regul. iur. in eo. lib. cum concord.* ¶ Et fraudarentur leges prædictæ amplectendo potius verba, quã mentem. quod non est faciendum: vt *l. fraus, ff. de legi. & cap. intelligentia, de verb. sign.* ¶ Et istud teneo, quamuis *Bartol.* quem multi sequuntur in *d. l. apud Iulianum, §. fin. ff. ex quib. cau. in po. eat.* contrarium velit, dicens, quod si dictat statutum ciuitatis, quod mulier non possit contrahere sine consensu propinquorum: bene poterit esse in iudicio, & aliquid confiteri, & procuratorem ad iudicia constituere, sine propinquorum consensu: quia tunc non proprie contrahit. Ipse tamen hoc non firmat, sed cogitandum relinquit. cum qua decisione transeũt *Bald. Angel. & Imol. in l. mutuum, §. cum cui, & in l. more eod. titul. & Abbas in d. cap. qua fronte.* idem tenet *Angel. consil. vltimo.* de quo vide latius in simili *Signorolum, dicto consil. 155. incipiente, statuto ciuitatis.*

¶ Sed tenera hoc dictum *Bartoli* nunquam mihi placuit per prædicta. & illud in specie reprehendit *Ioan. Campetius in suo tractatu de dote 5. parte, quæstion. 108.* Fatetur tamen ipse, quòd si in constitutione procuratoris specialis ad contrahendum, vel ad iudicia interuenisset solennitas statuti: valuisset contractus, vel iudicium postea per procuratorem solum, quamuis non interuenerit alia solennitas. Et secundum prædicta vidi aliàs iudicari in magna causa, in cancellaria agitata per procuratorem à sola vxore constitutum. ¶ Crederem tamen, quòd si tempore, quo vxor procuratorem constituit, maritus erat præsens, & tacuit, vel saltem quando iudicium agebatur, non contradixit: per hoc
visus fuit consentire: † vt expresse voluit *Bald.* 21
in l. 2. §. voluntate, in princip. ff. solut. matr. dicens, quòd si lex disponit, quòd mulier non possit testari sine consensu consanguineorum, sufficit eorum præsentia, sine contradictione, licet nõ interueniat eorum expressus consensus: quia vbi lex facit mentionem de voluntate, sufficit voluntas non solum vera & expressa, sed etiam tacita præsumpta, vel ficta: vt *d. §. volũtate.* quod dictum sequitur *Angel. & alij ibi*, & bene facit text. ad hoc, secundum *Bald. ibi, in l. 1. fin. ff. de aut. tut.* ¶ Sed melius facit text. cum *gloss. in l. 3. eod.*
titul. vbi gloss. dicit, quod si † tutor erat præsẽs, 22
& sciebat, quod fiebat, & tacuit: videtur autorari. argum. text. in *l. impuberes, & l. non multum, eod. tit.* ¶ Ad idem text. cum *gloss. in l. quo enim, ff.*
rem ra. hab. in §. 1. vbi gloss. dicit, † non contra- 23
dicere ratihabitioni par est. ¶ Ad idem facit no. dictum *Bald. in l. mandatum, C. mandat. in 2. colũ.*
vbi dicit, quòd † societas contracta cum patre, 24
intelligitur cum filio renouata, si interueniat patientia tutoris. ¶ Ad idem facit not. dictum *Bald. in l. potuit, C. de iure deliber.* vbi dicit, quòd si pupillus maior infante, vnà cum tutore, ingressus est possessionem: per hoc hæreditas est legitimè apprehensa: quamuis aliter autoritas vel consensus non exprimatur. ¶ Ad idem fa-
cit, quod voluit *Innocent. in cap. ex parte decani,* E
suprà, de rescript. vbi dicit, quod si dominus videt

det causam suam suo nomine agi per falsum procuratorē,& nõ cõtradicit, fit sibi præiudi-
B * cium *b**. Nam ex voluntate sua creditur agere, cùm possit eum prohibere,& non prohibet: vt *l. sæpe, ff. de re iudic.* & contra eum mandabitur sententia executioni,cùm credatur ex mandato agere. vt *l. 4. ff. de re iud.* debuit enim protestari,quod factum procuratoris suo nomine agētis,cùm primò sciuit, sibi displicebat. argum. *l. 2. C. de filio fam.* ista sunt verba *Innoc.* Idem sentit ipse *in cap. cùm in iure suprà, de offic. deleg. in 2. col.* ibi: vel domino sciente procuratorem nomine eius agere. Sentit etiam ille *in ca. cum olim abbas, eod. titul. in c. in nostra, de procur. & in c. cum super, de re iudic.* in quibus locis videtur velle *Innocent.* & sic eum allegat totus mundus, quod ex illa taciturnitate videtur sibi dare mādatum. quod dictum pro singulari extollit *Abb. in d. ca. ex parte decani. 2. col. & in cap. cum in iure, fin. column. de offic. deleg.* & firmat *Bart. in l. si mater, §. hoc iure, ff. de except. rei iudic. Bald. in l. licet, C. de procur. & in l. 2. ad fin. C. si ex fal. institut. & in d. §. voluntate.* & plenè not. *in l. tutor. C. in quibus cau. in integ. restit. non est ne. & in l. licet, ff. de re iudic. & in d. l. sæpè. per Ludou. consilio 170. per Andream Sicul. in repet. rubric. de fide instrum. 57. column.* dicentem, quod licet istud dictum *Innocent.* per quosdam non leuis autoritatis doctores reprobetur: pro eo tamen est casus secundum eum *in cap. fin. de iureiurand. lib.*
25 *6.* vbi licet † procurator generaliter constitutus, non censetur habere mandatum ad delinquendum,nec obligandum dominum ad pœnam: vt *l. 3. §. si procurator, ff. quod quisque iuris, & l. 1. §. si procurator, ff. si quis ius di. non obtemper.* cum similibus. si tamen dominus sciat, & patiatur procuratorem suum delinquere in iudicio, ex quo venit pœna inferenda, ipsum malè gestum à procuratore redditur validum: vt est ibi casus singularis secundum eum. ¶ Sic ergo videtur in proposito, quod ex quo maritus sciuit vxorem suam constituere procuratorem, & ipsum litigare per se, vel per dictum procuratorem, & non prohibuit cùm possit, imò tacuit: videtur consentire, & tacitè approbare constitutionem procuratoris, & ipsum processum: de quo videtur mihi casus in terminis *in d. l. sæpè. ff. de re iudic.* ex qua sumpta fuit *lex regni 3. part. titul. 22. l. 10.* vbi dicitur, quòd si maritus sciat vxorem agere vel defendere in iudicio, super rebus sibi in dotem datis, & non contradixit: sententia super hoc lata, præiudicat marito: quia iudicium videtur ex sua voluntate agitatum, ex quo potuit prohibere, & non prohibuit. de quo vide *Bald. in l. si fine, ad fin. C. ad Velleian.* Adde prædictis,
26 quòd si † vasallus testatur de re feudali præsente domino, & tacente, sibi præiudicat, secundum *Bald. in capit. 1. §. donare, qualiter olim feudum po. alien. per l. sicut, §. venditionis, ff. quibus mod. pignus vel hypothec. sol.* Sequitur *Iacobinus de sancto Georgio in tractatu feudorum, in parte, & cum pacto, quod de ipso feudo possint ipsi vasalli, ver. sed quid si vasallus.* ¶ Maximè si vnà cum taciturnitate interuenit aliquis actus factus per maritum, qui potius videatur declinare in consensum, quàm in dissensum. Nam tunc indistinctè videtur maritus consentire: vt puta si maritus duceret aduocatum, vel instruat causam, vel aliud simile. ita dixit notat. *Bald. in l. fin. §. necessitate. pen. colum. C. de bon. quæ libe.* motus argum. text. *in d. l. 2. §. voluntate, ff. sol. mat. & ff. de regul. iur. vbi non voce. & ff. de adopt. l. si pater naturalis, & ff. de procur. l. mutus, & ff. ad Trebell. l. seruo inuito, §. si pupillo.* ¶ Et benè facit text. iuxta *gloss. fin. in clem. 1. de procurato.* vbi dicitur, quòd si ego constitui te procuratorem, & literas procurationis ad te misi, & tu eas recepisti, & tacuisti: per hoc visus es approbare & consentire. quem text. ad hoc multum commendat *do. Abb. ibi in re collectis, & in capit. penult. 2. column. eo. titul. & in cap. nonne, de præsumpt. & in quodam suo consil. 89. 8. columna.* ¶ Ad idem est bonus text. *in cap. ex ore. de his quæ fiunt à mai. par. c.* facit etiam tex. *not. in l. filiusfam. ff. ad Maced.* vbi est casus, quòd si filiofam. mutuaui pecuniam, & postea direxi patri suo literas, quibus dicebam, quomodo ego mutuaui filio suo pecuniam, rogans eum, vt ille mihi solueret. Ille autem literas suscepit, & penes se retinuit, & tacuit: per hoc videtur approbare mutuum, & tenebitur mihi soluere, per illum text. quem ad hoc multum commendauit *Bartol. in d. l. quo enim, ff. rem ra. hab.* ¶ Et propterea dicebat notat. *Ioan. Angel. in regula, qui tacet. in Mercurialibus.* & refert & sequitur *Abbas in cap. nonne, de præsumpt. in 4. column.* quòd si constitutio episcopi prohibet alienationem fieri sine sua licentia, si fiat alienatio in eum videtur cōsentire, & licentiam dare: quia vltra scientiam & patientiam interuenit actus declinans in consensum, scilicet receptio rei alienatæ. Et sic vult *Ioan. Angel.* quòd vbi requiritur † licentia in actu, sufficit tacita: 27 F quamuis contrarium sentiat *Innocent. in cap. cùm consuetudinis, de consuetud. Angel. & Imol. in l. si quis mihi bona. §. iussu. ff. de acquir. hered. & Ioann. Andr. in clem. 1. de test. & in cap. si abbatem, de elec. libr. 6.* quem refert & sequitur *Lud. in d. l. 2. ff. sol. matr. & Andr. Sicul. in c. possessiones, de reb. eccles. non alien.* Ad ista bene facit quod not. *Bart. in l. cum pater, §. libertis.* per illum text. *ff. de leg. 2.* vbi vult, quod licet filiusfam. non possit in iudicio agere, vel conueniri sine licentia patris. *l. fi. §. necessitatem, de bon. quæ lib.* tamen si pater & filius simul agāt, valet iudicium ex parte filii: quamuis non appareat aliter de patris licentia. hoc sequuntur *Bald. Angel. & Moderni,* præsertim *Alexand. in l. qui heres, §. fin. ff. de acquir. hered. Bald. in l. si filius, in fin. ff. de iudic. Ioann. de Imol. & Moderni in l. si cum dotem, in fin. ff. solut. mat. cum concordantiis ibi signatis. Ang. in §. pupillus. Institut. de inuti. sti. Iason in l. quoties, la 1. C. de fideicommiss. Abbas in capit. dilectus, in 1. notabili, de consuetudine.* hinc est, quòd si filius alienat rem immobilem simul cum patre, vel econtra: non requiritur alius consensus, vel alia patris authoritas: iuxta *l. fin. § . fili autem, C. de bo. quæ lib.* ita dicit *Angel. in d. l. quoties.* per illum tex.

&

& sequitur ibi *Iason*. Hinc est etiam, quod stante statuto, quòd filius non possit se ligare sine licentia patris: si in eodem instrumento repetiantur obligati pater & filius, non requiritur alia licentia patris, secundùm *Bald. in l. final. 2. colum. C. ad Maced.* ¶ Et procedunt ista, siue in-
G telligamus, quod illud verbum, g [*Otorgamiento,*] positum in dictis legibus regni, importet consensum. Nam tunc licet à principio non interuenerit, satis est quòd ex post facto præstetur: vt in *c. quod sicut, de elect. & in c. cum vos, de his quæ fiunt à præl. & c. cura, de iurepat. & l. fin autem, cum ibi not. Bart. ff. de aqua plu. arcen. & gloss. in c. prudentiam, in ver. nihil. de offic. deleg. & in c. quod sicut, in ver. consentire, de elect.* Ad idem quod voluit *Ioan. And. in c. indemnitatibus, in ver. à minori. de elect. lib. 6.* Siue illud verbum, [*Otorgamiento,*] importet authoritatem, prout aliqui firmant. nam licet de iuris subtilitate authoritas debeat à principio interuenire: vt *l. obligari, ff. de authent. tut.* & tenet *Bald. in l. 1. ad fin. C. qui admit. ad bo. po. & in l. si vxorem, 1. colum. C. de condit. inser. Abb. in d. c. cum vos.* vide *Ioan. Andr. in c. 1. de rebus eccles. non alienan. lib. 6.* ¶ Inspecta tamen mente legum regni prædictarũ, satis est, quòd ex post facto interueniat: cùm ratificatio actus præcedentis dependeat à sola voluntate & ratificatione mariti. quod appater ex eo, quod in suum fauorem emanarunt dictæ leges. vt dicebat *Bald. in l. 1. C. vnde vir & vxor.* & dictum est in præcedentibus. Si ergo in terminis legis nostræ maritus potest renunciare iuri consentiendi: vt dicebat *ibi Bald.* & sic renunciando valeret contractus, vel actus per vxorem, vel eius procuratorem gestus, sine consensu mariti: multo ergo fortius valeret, si ipse ratificaret expresse, vel tacitè. ¶ Ad hoc ego allego text. singul. in §. *pen. Instit. de milit. testam.* vbi traditur singularis doctrina, quòd ita demum potest quis ratum habere, quod ab initio iure non subsistit, si nullam solennitatem desiderat, sed solùm ex voluntate ratificantis dependet. Sic debent intelligi not. per *Bart. in dict. l. si quis mihi bona, §. iussum, ff. de acquir. hæred. & per doct. in dictis iuribus.* ¶ Ad idem facit text. in *cap. quàm sit, de elect. lib. 6. & in l. licet, de iudiciis.* vide *gloss. & Bart. in l. 1. §. inchoare, C. vbi de crim. agi oport. Bald. in l. quicunque, 2. col. ver. si autem pro causa, C. de bon. quæ lib. & Alexand. in dict. §. iussum, 4. col. ver. item in quantum. Bart. & in 5. col. ver. secundò dic.* ¶ Idem dico, si teneamus, quod dictum verbum, [*Otorgamiento,*] importet licentiam, prout est veritas, per *l. regni, 1. part. tit. 4. l. 32. in princip.* cuius verba sunt hæc, [Licencia en Latin, y otorgamiento en Romance, todo es vna cosa.] De hoc verbo, [Otorgamiento,] vide *legem regni, 2. par. tit. 1. l. 1.* Et ex hoc forte inoleuit consuetudo in his regnis, quando vxor alicuius contrahit, semper dicitur, quòd illud facit de licentia mariti: quæ quidem licentia de iuris subtilitate debuisset præcedere, aliàs non valeret: vt ex text. qui ad hoc quotidie allegatur in *c. licet, de regula.* vbi dicitur, quòd si religiosus vult transire ad strictiorem religionem, hoc faciat petita prius licentia à suo prælato. ¶ Ad idem text. in *c. omnis vtriusque sexus, infrà, de pœnit. & rem. in §. si quis.* vbi litera dicit: Si quis
28 alieno sacerdoti † voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet. idem dicit *d. l. regni. 52.* ad idem text. *in l. 1. C. de sacrosanct. eccles.* quam ad hoc not. *Bald. in l. bonorum, 17. colum. in fin. C. qui admi. ad bon. poss. po.* ¶ Ad idem facit *l. certa forma, C. de iure fisc. & C. non licet metropol. in rubro & in nigro, & in l. vna, C. de commeatu, lib. 12.* & quod not. in *l. fin. §. necessitatem, C. de bon. quæ lib.* præsertim per *Bald.* notat *Bart. in l. si autem plures, ff. de aqua plu. arc. & in l. si quis mihi bona, §. iussum, ff. de acquir. hæred.* & firmat *Campetius in suo tractatu, de dote, in 5. parte, quæst. 84.* imo de iuris subtilitate debuisset licentia expresse concedi: vt not. voluit *Ioannes Andr. post Archi. in c. si abbatẽ, de elect. & idem Ioan. And. in regula, qui tacet, de regul. iur. lib. 6. in 4. qu. & Lap. allegatione 86. & Bald. in l. obseruare, §. proficisci, ff. de offic. procon. & legat. Ludou. & Alexand. in d. l. 2. §. voluntate, 2. colum. ff. soluto matrim.* est gloss. quam ipsi non allegant, iuncto text. in
29 *cler. 1. de testam.* vbi text. dicit, † quòd religiosus non potest exequi vltimas voluntates, nisi habita superioris licentia. Dicit *ibi gloss.* quòd non sufficit tacita: quã ad hoc allegat & commendat *Campetius in d. l. tract. de dote, 5. par. q. 81.* ¶ Attento tamen, quòd ista licentia & validitas actus per vxorem gesti, dependet à voluntate mariti, in cuius fauorem emanarunt leges regni, quæ in contractu mulieris licentiam
mariti requirunt: mihi videtur, c* quòd ex post facto potest ratificare tacitè vel expressè gesta C*
per vxorem, absque eius licentia in iudicio, vel extra iudiciũ: per ea quæ suprà dicta sunt, signanter per text. in *d. §. pen. Instit. de milit. testa.* & ita vidi pronunciari in cancellaria. Ad prædictorum confirmationem facit quod notanter voluit *Andreas de Isernia*, & sequitur *ibi Aluarotus in c. imperialem, de prohib. feu. alien. per Freder.*
vbi dicit, quòd si vasallus † alienauit feudum 30
sine consensu domini, potest dominus ex post facto consentire, secundum eum, quem refert & sequitur *Iacobinus de sancto Georg. in tractatu feudorum, in parte, cum pacto de non alienando, col. 9. versic. quæro quando vasallus.* & vide ibi an sufficiat tacitus consensus hodie per *legem Taurinam 56. & 58.* *l. 3. & 5. tit. 3. lib. 5.* Limita prædicta, vt vxor non possit contrahere, vel actum obligatiuum facere sine licẽtia mariti, nisi hoc cum iuramento fecerit: nam tunc tenetur iuramentum seruare, vt notanter voluit *Ancharanus in cap. 1. de constit. in repetitione col. 76. versic. prædictis applico quæstionem, & ver. pro confirmatione præcedẽtis,* &c. & faciũt rationes plures, quas ipse recitat *versi. quid dicet in materia iuramenti.* Idem expressè firmat *Frãciscus Aret. cons. 54.* ad hoc bonus text. in *c. cum cõtingat, de iureiur. & c. licet, eod. tit. lib. 6. & c. quamuis pactum, de pactis, eod. lib. & quæ in illis*

iuribus notantur. videas multa, quæ ſcripſi ſuprà §.13.in fine, de alienatione dotis facta à muliere cum iuramento. Limita ſecundò, niſi maritus tempore contractus vel actus ſit abſens à prouincia in partibus remotis. nam tunc eius abſentiam ſupplet iudex, vt per *Anchar.in d.c.1. de conſtit.verſiculo, tranſeo ad ſtatuta*. vbi alia ponit ad materiam prædictæ legis regni, quæ ego ſuper eadem lege in meo commento latius proſequor. videas per te. & bene facit textus in *leg. pen. ff. de bonorum poſſeßionibus, & in l. bonorum, C. qui admi ad bonorum poſ.po.* & in *l.ſi infanti, in fine, C. de iure deliberandi*. vbi aliquãdo iudex præſtat authoritatem ſupplendo defectum tutoris, vel curatoris, hoc eſt hodie ita prouiſum, *per le-*

l.6.tit.3. lib.5. *gem Tauri, 56. incipit, [quando el marido.]* Idem faciet iudex, quando maritus eſt præſens, & requiſitus non vult præſtare licentiam vel conſenſum ſine iuſta cauſa. nam tunc cogitur præſtare, vel ſaltem iudex pręſtabit pro eo. argum.

l.4. tit.3. lib.5. *c.nullus, de iure patronatus*. ita diſponit *lex Tauri, l.* 7. quam tene menti. item limita & intellige *prædictam legem regni*, prout continetur in curiis

l.3. & 9. tit.eod. Taurinis, l.56. & 61. quas per te vide. ¶Iſta ſunt ſatis, quo ad iſtum quintum effectum, omiſſis multis, quæ potuiſſent adduci ad intellectum, ampliationem, & limitationem dictarum legum regni: quia non erat hic locus accommodatus. Et per iſta ſum expeditus de iſta ſeptima & vltima limitatione.

ADDITIONES.

A* ¶ Adde tamen doctrinam notabilem ſubtilis *Aretini in l.ſi quis cũ aliter, col.6. ff. de verb.oblig.* vbi firmat, quòd quæcunque diſpoſitio, quantuncumque exorbitans, ſeu correctiua, loquens in contractu, habet locum in diſtractu: mouetur per gloſſ. not. *in l.3.§.1. in verbo, liberatorium, ff. de contrario iudic. tutel.*

B* ¶ Adde *Felin. in d.c. ex par. decani, col.3. poſt Alexand. in l.ſæpe, col.1. cum pluribus ſequent. de re iudic.* & quod not. *Iaſon in l.ſi procurator, ver. ſeptimo limit. C. de procurat.*

C* ¶ Adde *Paulum in l. in concedendo, num.6. ff. de aqua plu. arcen.*

IOAN. BERNARD.

A ¶ Non poteſt ſine eius licentia.] Vide *Conar. de ſponſal. parte 2.c.7.§.1.num.1. & ſequent. & text. l.55. Tauri.* ibique doctores. & ampliſſimam repetitionem *Roderic. Suarez in l.13. tit. fin. lib.3. fori, Bernar. Diaz regula 455. Dueñas, regula* 151. pleniſſimè *Minch. lib.1. quæſt. frequentium, c.10. per totum, cum tribus capitulis ſequentibus, Baetium de dotibus, c.11.n.48. cum ſequent. Chaſſaneum in conſuet. Burg. rub.4.§.1. Tiraquel.* multorum caſuum collectione, & more ſuo multis citatis, *in legibus connubial. gloſſ.2. per totam cum ſequen.* qui doctores, eo ingenio, ſtudioque huius §. quæſtiones, aliaſque innumeras proſequuntur, vt eorum lectione contentus, nè dicam, repletus, nihil amplius, in materia deſideres. Quo fit excuſatum, ſuper quęſtiunculis huius §. ſigillatim noſtram operã repetere, cùm in qualibet earum ſat ſit tibi conſulere, vt prædictos conſulas ſcribentes, ac maximè *Suarez, Minchac. & Tiraquel.* qui abundantius ceteris locuti ſunt. Nunquid verò, in foro polit. tuto retineri poſſit, quod ab vxore obtentum ſit, per cõtrahentem cum ea ſine licentia mariti, quia hic de periculo animæ agitur, vide nominatim *Conar. in regul. peccatum, parte 2.§.3.n.10.* & vltra *Tiraquel. d.gloſſ.2. n.21.* vide quæ ſcribit doctiſſimus *Dominic. Soto lib.4. de inſtit. & iur. q.8. art.3.* & per eundem *Tiraquel. & Conar.* reperies, nunquid etiam mulieri liceat in foro cõſcientiæ ab huiuſmodi contractu reſilire, & vide *Minchacam d.c.10.n.15. & 19. cum aliis.*

¶ Appellatione alimentorum, veniebant ſeruitores.] Vide *Gratum in conſil.86. vol.2.* & quæ dicunt *Auendañ. in reſponſ.8. nu.1. & Tello, in l.10. Taur. n.10. & authorem infrà, ſuper text.3. not. in princ. num.1.* B

. ¶ Quando à principio dum actus gerebatur non fuit oppoſitum.] Vide *Chaſſan. in conſuetud. Burgun. rubric.4.§.1. nu.27. Tiraquel. in connubial. gloſſ.8. quæſt.10. nu.88.* & quæ tradunt *Iaſon in l. non eo minus, C. de procurat. Felinus in c. cauſam, n.9. de iudic.* & pulchra ſcripta *Pinelli in l.1. parte 3. nu. 32. & ſequent. C. de bon. matern.* C

¶ Vno tamen caſu.] Vide *author. ſuprà, §.48. ad fin. & quos ibi adiunxi, ver. ex quo infertur.* D

¶ Quod vult Innoc. in c. ex parte decani.] Vide *Alexand. in l.ſæpe, ff. de re iudic. Felin. in c.1. vt lite non conteſt. n.12. & allegatione magna Tiraquel. de retract. lignag. §.9. gloſſ. fin. nu.11. cum ſequent.* & pulchrè, ſat etiam multis allegatis *Pinel. in l.2. part.2.c.1.n.18. C. de reſcind. vendit. & n.19. & Felin. in d.c. ex parte hic allegato.* E

¶ Vbi requiritur licentia in actu ſufficit tacita.] Faciunt ſcripta doctorum, quos retuli additione proxima. ac magis in ſpecie præter *Tiraquel. & alios, qui ſup. in 1. additione adſcripti ſunt.* vide *Didac. Perez in l.8. gloſſ. penult. tit.2. lib.1. ord.* quid autem iuris ſi contractus fiat inter ipſos coniuges. Adde quæ ſcribit *Alciat. regul.1. præſumpt.2. nu.7. Gomez Arias in l.15. Tauri, num.81.* & rurſus *eundem, & Caſtillo, in d.l.55. & Meneſes in l. tranſactionem quæ dominij, C. de tranſact. num.15. & Didac. de Segura, vna cum Didac. Perez additionatore in §. vir vxori, nu.111. cum ſequent. ff. de acquirend. poſſeſ.* vbi multa dicuntur, quæ nominatim ſequitur *Bernard. in fallent. d.reg.455.* quos adiunges ad ſcribentes, quos ſuprà retuli addit.1. F

¶ Siue intelligamus quod illud verbũ [otorgamiento.] De huius vocis ſignificatione vide *Auendañ. in ſuo dictionario, verſic. [otorgamiento] & Gregor. l.32. hic alleg. tit.4. parte 1.* G

¶ Cogitur præſtare vel ſaltem iudex præſtabit pro eo.] Vltra *Tauriſtas in l.57. Taur. quæ hic allegatur,* vide *Corſetum in ſingul. ſuis, verſic. conſenſus, & Chaſſan. in conſuet. Burgund. rubric.6.§. [entre gens nobles] verſic. [du conſentement.] & Iaſon. in l.1. num.20. C. qui admitti. & Felin. in c. cum acceſſiſſent, n.20. de conſtit.* H

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVM-

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio inter coniuges, morte donatoris confirmatur.*
2. *Et idem est in donatione facta ante matrimonium, relata tamen in tempus matrimonij.*
3. *Donatio causa mortis ad sui validitatem non requirit aditionem*
4. *Donatio inter coniuges de iure communi non valet.*
5. *Legatum non reuocatur per generalem donationem in dotem.*
6. *Legatum reuocare an videatur testator, alienando in specie rem legatam.*
7. *Legatum an & quando per alienationem rei legatæ reuocetur.*
8. *Pignorare rem pro tanto, quanti valet, censetur totalis alienatio.*
9. *Creditor licet fundum pignori datum, vt onus satisdationis euadat, non censetur possidere: fallit tamen, nisi esset sibi pro tanto obligatus, quantum ferè valet.*
10. *Statutum prohibens forensem acquirere immobilia, intelligitur etiam prohibere capere pignori pro tanto, quanti res valet.*
11. *Donatio in dubio non præsumitur reuocata.*
12. *Reuocatio trahitur retrò, quo ad fructus perceptos.*
13. *Donatio remuneratoria non est propriè donatio, & reuocari, siue modificari non potest.*
14. *Donatio vel concessio ab aliquo facta, potest per principem modificari.*
15. *Vasallus si sine filiis decedat, an res feudalis ad dominum reuertatur.*
16. *Priuilegium sine causa reuocare an possit princeps.*
17. *Princeps in contractibus consideratur vt priuatus.*
18. *Cardinales si ante creationem Papæ aliquid statuunt, & quilibet promittit illud obseruare, si fuerit electus, non tenetur electus obseruare, si est in præiudicium dignitatis suæ.*
19. *Promissiones principum in principio suæ creationis, si sint præiudiciales, non debent obseruari.*
20. *Hæredis appellatio, an & quando intelligatur de primo, an de omnibus.*
21. *Testator si simpliciter reliquit eleemosynam tali conuentui in festo sancti Laurentij, intelligitur solùm de primo festo post mortem testatoris.*
22. *Priuilegium principis debet esse perpetuum.*
23. *Priuilegium datum prælato, quòd clerici quatuor secum residentes percipiant fructus in absentia, intelligitur de præsentibus & de futuris, loco illorum subrogatis.*
24. *Donatarius si decedat non relicto filio masculo, relinquat tamen filiam feminam legitimam, an ad illam transeant bona donata.*
25. *Masculinum in concessionibus & donationibus fauorabilibus, concipit femininum.*
26. *Filia in iure primogenituræ an admittatur, filio legitimo deficiente.*
27. *Femina succedit in feudo, etiam si feudum sit nobile.*
28. *Inuestire filiam vasalli an teneatur dominus, non existentibus masculis: an verò possit alium quemcunque inuestire.*
29. *Donatio principis latissimè interpretanda est in eius præiudicium.*
30. *Filij nomen, in materia feudali, ponitur pro quolibet descendente ex linea masculina.*
31. *Conditione defecta res manet apud grauatum.*
32. *Per aditionem desinit hereditas esse patris, & incipit esse filij adeuntis.*
33. *Feudum postquam transiuit ad feminam, non potest ab ea remoueri propter superuenientiam masculorum.*
34. *Secundò genitus si à principio fuit exclusus, an sit postea admittendus.*
35. *Actus in dubio iudicatur perpetuus non temporalis.*
36. *Exclusus semel, perpetuò est exclusus in materia feudali.*
37. *Pactum, per quod quis se obligauit, vt pro obseruantia contractus possit capi personaliter, non transit ad heredem paciscentis.*

Palacios Ruu.

EXTRA casus prædictos donatio inter §. LXIX.
† coniuges est prohibita: vt in superiori- 1
bus dictum est. non tamen est omnino nulla,
quod apparet ex eo, quia morte *a* donatoris A
confirmatur: vt *l.1.& 3.& l.si maritus, la 2.& l.*
Papinianus, & l.cùm hic status, in princ.ff.isto tit.& l.
1.de don.præle.& l.2.de pac.dotal.& l.donationes
quas in parentes, C.isto tit.& c.fin.infrà, eodem, & 4.
partit.tit.11.l.4. vide *Ludou.Lusitanum in l.si inter*
virum, *de rebus dub.* qui plura dicit circa hoc.
¶ Ratio potest esse, quia in eadem voluntate
præsumitur quis esse, nisi venientem ad mor-
tem appareat contrarium voluisse: vt *d.l.cùm*
hic status, cum aliis, de quibus suprà, & cap. maiores,
de baptismo, & l.sancimus, C.de testam. Vnde per-
inde est, ac si donatio esset testamento confir-
mata. & sic de ea detrahitur Falcidia, sicut de
aliis legatis testamento relictis, secundum
Bart. in d.l.cùm hic status. ¶ Quod procedit, non
solùm in † donationibus factis inter coniuges 2
constante matrimonio, sed etiam in factis ante
matrimonium, relatis tamen in tempus matri-
monij: vnde si sponsus aliquid donat sponsæ
ante matrimonium, vel confitetur dotem re-
cepisse, & se refert in tempus matrimonij, se-
cuto postea matrimonio, morte ipsius confir-
matur donatio per iura prædicta: non quidem
ex verbis legis, quia non videtur verè facta do-
natio à marito, cùm ante matrimonium fiat:
sed ex sententia legis, quia collata in tempus
matrimonij fictè videtur facta à marito. Ca-
sus est not. *in l.cum hic status, §.si sponsus, ff. isto tit.*
quam ad hoc ponderat *Franciscus de Aret. in l.si*
diuertio, circa fin. ff. de verbor. obligat. Ex quo in-
fert ipse vnum, quod reputat valde not. quod
vbicumque ad priuilegium consequendum
apponitur certa qualitas in persona cõtrahen-
tium: si illa qualitas inest fictè, & non verè,
non comprehenditur sub verbis legis. Nam
sponsus, qui donat, vt donatio post matrimo-
nium habeat effectum: verè quidem non est
maritus, ex quo confert donationem in tem-
pus, quo erit maritus. & hoc refert & sequitur
Socinus in l.1.14.col.in fin.ff. soluto matrim. ¶ Item
confirmatur donatio inter coniuges morte
donatoris, etiam si donatot post talem dona-
tionem fecerit testamentum, in quo nullum
hæredem instituit: vel si instituit, hæreditas
non fuit adita. nam per tale testamentum, vel
hæredis institutionem, non videtur reuocata
donatio: vt est text. & ibi not. *Bart. & Bald. in*
l.1.C.isto tit. est text. not. *in l.sequens, ff. de leg. 2.*
secundum Bart. ibi, quam etiam allegauit *Bald. in*
d.l.1. C. isto titul. sicut dicimus in donatione,
quam facit pater filio: quia similiter illa ad sui
confirmationem non requirit aditionem hæ-
reditatis, vt voluit gloss. not. in *l.filia cuius, in*
ver.1.in fin.C.famil.hercisc. quam ad hoc pro not.
allegat. *Angel. in l.2. de legat. 1.* ¶ Ista enim do-
natio inter coniuges videtur *b* quodammodo B
donatio causa mortis: cùm per mortem con-
firmetur, vt dictum est: quæ quidem † dona- 3

tiones causa mortis etiam ad sui validitatem
non requirunt aditionem hæreditatis: vt ex-
presse dixit *Angel. in d. l. 1. C. isto titul.* quamuis
Bart. ibi dubitauerit. idem tenet *Bart. in l. in*
mortis, in fine, ff. de don. caus. mort. & in l. qui Romæ,
§. Flauius, in fin. ff. de verb. obligat. qui ad hoc alle-
gat text. in *l. 1. qui sine manu. ad liber. peru. po.* ad
idem est bonus textus cum *glos. in ver. qui mortis,*
in l. post legatum, §. pen. ff. de his quibus vt indig. ¶ Ad
idem est gloss. in *l. etiam, ff. de inoffic. testam. in ver.*
infirmari. quam ad hoc allegat *Bald. in l. & si non*
mortis, in princ. C. ad l. Falcid. idem sequitur *Bald.*
in l. 2. C. quibus res iu. non no. & in l. cùm quis, ff. de
condit. ob caus. Saly. in l. fin. C. de pact. Angel. in sua
disputatione, incip. Hastensis miles, charta 5. Bald. in
lege, cùm virum, C. de fideicomm. Ioan. de Imol. in d. l.
si quis, de leg. 2. & in l. fin. ff. de donation. causa mortis.
vbi hoc sensit *Baldus & Alexand. in dict. l. 2. de*
legat. 1. Francisc. de Aretio, consil. 74. penult. colum.
Valebunt ergo donationes inter coniuges,
quamuis donator fecerit testamentum, & hæ-
redē instituerit, & nolit adire: vt suprà dictum
est. ¶ Intellige, quando fecit generalem insti-
tutionem, vel dispositionem bonorum, secus
si specialem de illis bonis: nam tunc bene esset
reuocata donatio, & per consequēs non cōfir-
maretur. casus est not. cum *gloss. in l. si maritus, la*
2. C. isto tit. & l. cùm hic status, §. si maritus, & §. qui
quasdam, ff. eo. vbi dicitur, quòd si maritus rem
quam vxori donauit, alteri legauit, vel pignori
obligauit, videtur donationem reuocare: adeo
quòd morte mariti non intelligitur donatio
4 confirmata. ¶ Ratio huius est, quia † donatio
inter coniuges de iure communi non valet, li-
cet iure singulari confirmetur morte: vt *dict. l.*
Papinianus, cum aliis, de quibus suprà, ff. isto tit. Illud
autem quod valet iure singulari, facilius tolli-
tur, quàm illud, quod valet iure communi: vt
l. eius militis, §. militia missus, ff. de testament. milit.
¶ Intellige tamen, quando maritus specialiter
pignorasset, vel obligasset rem, quàm vxori
C donauit, secus [e] si maritus obligaret generaliter
omnia bona sua: nam tunc non videtur reuo-
cata donatio, quia non videtur ea mente obli-
gatum: vt *d. §. si maritus.* Ratio diuersitatis est,
quia plus operatur pignoratio vel obligatio
specialis, quam generalis: quia generalis non
afficit ita rem, sicut specialis. argum. *l. ex differen-*
tia, ff. ex quibus causis pign. vel hypot. contra. ta. hæc
est decisio elegans *Bart. in l. rem legatam, in fin. ff.*
de adit. legat. idem tenet *Bald.* licet de *Bart.* non
fecerit mentionem. in *l. si non verum, C. isto titul.*
quos sequitur *Iason in l. 3. in 2. col. versic. 2. notanter*
limitat, C. de legatis. ¶ Ex quo infert ipse ibi in fin.
col. ad vnum valdè singulare: quòd si mulier
5 testatrix, quæ † legauit domum vel fundum
alicui, & post testamentum nupsit, & dedit
omnia bona sua in dotem viro: per istam do-
nationem generalem in dotem, non intelligi-
tur reuocatum legatum. ita notabiliter consu-
luit *Alexander consil. 31. incipien. ponderatis his, in 3.*
volumine. quod miro modo extollit, tanquam
nouum, & ab alio non tactum, *Iason vbi suprà.*
& illud confirmat ratione prædicta. Nam per
alienationem voluntariam ita demum reuo-
catur legatum, si alienatio est facta in specie
de illa re legata: secus quando fit alienatio in
genere omnium bonorum. ¶ Sicut in simili
dicebat *Bartolus in donatione facta inter coniuges.*
Ita ergo in proposito, licet testator alienando
in specie rem legatam, intelligitur † legatum 6
reuocasse: tamen dando omnia bona in do-
tem, & sic alienando generaliter, non intelli-
gitur legatum reuocasse rei in specie legatæ:
imo mens testatoris fit, vt illi generi per spe-
ciem derogetur, vt in iuribus vulgaribus. ¶ Si
tamen bene ponderentur motiua *Alexandri.*
probant aliud, quod est singularius, quod
etiam si mulier dedisset in specie in dotem il-
lam rem, quam prius legauerat: adhuc non re-
uocatur legatum. quod si est verum, est mul-
tum notabile: de quo vide latius *Iasonem vt sup.*
An † autem, [d] & quomodo per alienationē rei 7 D
legatæ reuocetur legatum: vide textum, &
ibi notat. in *præallegat. l. rem legatam, ff. de adit. le-*
gat. & in d. l. 3. C. de legat. & leg. regn. in 6. partita,
tit. 9. l. 17. quam tene menti. Quid autem, si
rem legatam à testatore alienatam, testator re-
demit, an redintegretur legatum? vide textum
notabilem in *l. cùm seruus, ff. de adit. leg. & Bald.*
in l. qui post testamentum, in princip. C. de leg. vbi
vide *Alexandr. & consil. 31. colum. fin. 3. volum.*
¶ Prædicta sunt sanè intelligenda, quando ista
generalis obligatio, vel pignoris datio esset fa-
cta pro minori pretio, quàm valerent bona ip-
sius pignorantis, seu donatoris. Secus si [e] pro E
tanto pretio, quod non est verisimile ipsum
velle luere. Nam tunc ista pignoratio habetur
loco alienationis: vt *l. antepenul. in princ. de leg. 3.*
& l. legata, in fin. ff. de sup. leg. & ibi Bart. ita tenet
Bart. in dict. l. rem legatam, in fin. de adit. leg. Cyn.
Fulg. Paul. Alexand. & Iason in dict. l. 3. C. de leg.
Ioan. Faber in §. idem rescripserunt, Institut. de legat.
† pignorare enim rem pro tanto, quanti valet, 8
censetur totalis alienatio: iuxta not. per *Bart. in*
l. in quorum, in fine, ff. de pignor. ¶ Et facit quod vo-
luit *Baldus in l. voluntas, C. de fideicommiss. & in l.*
finali, C. de rebus alienis non alienand. & in cap. 2.
§. aut libellario, quib. mod. feud. amit. in verbo, dolo
versatus est, & in l. manumissiones, ff. de iustit. & iure,
& ibi Iason & in dict. l. sciendum, §. possessor, in fin. ff.
qui satisdare cogantur. Salyc. in dict. l. fin. vbi dixit,
quod si trado tibi rem, cum pacto, ne exeat
manus tuas, & tu pignorasti pro æquiualenti
precio: diceris cōtrauenisse conuentioni: quia
non est verisimile quòd eam amplius redimes.
Idem est, si locares personæ adeò potēti, quod
non esset verisimiliter spes recuperationis: vt
voluit *Bal.* quē sequitur *Fulg. & Ias. in l. manum.*
pe. col. ff. de iust. & iur. arg. *d. l. qui habebat, ff. de leg. 3.*
facit quod in simili voluit *Bart. in l. legata, in fi. ff.*
de sup. le. Iac. de Ar. Ang. Imo. Fran. de Aret. & Moder-
ni in l. 1. §. per seruum corporalem, ff. de acqui. possess.
vbi dicunt, quod quando res est pignorata pro
tanto

tanto pretio, quod non est verisimile eam debere lui per debitorem: tunc acquiret creditor possessionem per seruum, tanquam verus dominus. quod est valde notabile pro ampliatione *l. qui habebat, de leg.* 3. quamuis aliter sentiat *Bart. Socin. in d. § per seruum.* Per rationes & fundamenta satis vrgentia, quibus non facilè responderi potest. & in parte iuris illud videtur verius, nisi communis opinio esset in contrarium. ad cuius confirmationem facit quod voluit *Alberic. Bald. Ioan. de Imol. Alexan. Iason & alij Moderni in d. § possessor.* vbi dicūt, quod licet creditor † dicatur possidere, quo ad multa, de quibus per gloss. non tamen quantū ad hoc, vt releuet ab onere satisdandi, nisi fundus esset pro tanto ei obligatus, vel pignoratus, quantū fere valet. Nam tunc censetur tanquam proprius & releuat ab onere satisdandi: per text. in *l. legata, in fin. ff. de sup. leg. cum alijs, de quibus per Iason. vbi suprà*, quando ex his infertur, quod † statutum prohibens forensem acquirere immobilia, intelligitur etiam prohibere capere pignori pro tanto, quanti res valet, secundum *Iason ibi.* ¶ Si ergo maritus, qui fecit donationem, pignorauit generaliter omnia bona sua, pro tanto pretio, quantum valebant etiam cum re donata: verisimile est, quod nō voluerit ea luere, & per consequens præsumitur habuisse animū reuocandi. Vnde per eius mortem postea secutam, non confirmabatur dicta donatio: vt apparet ex prædictis. ¶ Quod intelligo, nisi fortè ista res donata, quæ fuit pignorata generaliter, vel specialiter, fuisset maiorum ipsius pignorantis: quia tunc propter affectum, quem ad eam habebat, quamuis eam pignorauerit pro quanto valebat, tamen non est verisimile, quod eam non debeat redimere: vt *l. in emptione, ff. de minoribus.* & not. in *l. dudum, C. de contrahenda emptione, & in cap. constitutus, suprà, de in integrum restitutio.* Vnde hoc casu non videtur reuocata donatio. ita notabiliter sentit *Paul. de Cast.* quem refert & sequitur *ibi Alexan. in fin. in dicta leg. tertia, C. de legatis* & etiam *Iason in 1. colum.* ¶ Ex quibus omnibus inferri potest ad decisionē quæstionis, *f* quam meo tēpore in cancellaria vidi agitari. Mulier nobilis, domina Maria de Gahete, quatuor habēs filios, Petrum, Ioannem, Franciscum, & Ferdinandum: donationem fecit cuiusdam oppidi Petro & Ioanni inter viuos, vt ipsa dicebat, vt ipsi haberent post eius mortem, promittens non reuocare. Deinde in extremis posita condidit testamentum, in quo inter cetera eumdem Ioannem in tertia parte omnium bonorum suorum meliorauit, siue domorum, siue redditunm, &c. de dicto tamē oppido donato nullam expresse fecit mentionem, sed de domibus, vt suprà dixi, cùm nullas alias haberet domos. Itaque in effectu (vt paucis perstringam) ipsa testatrix nulla ferè alia bona habebat, nisi illa quę generaliter in testamento nominauit. Dubitatum fuit, vtrum per huiusmodi testamentum, & meliorationem, visa fuerit reuocare donationē prædictam. Videtur dicendum quòd sic, per ea quæ superius diximus. ¶ In contrarium tamen fortiter facit textus notabilis in *leg. quoties, C. familiæ herciscundæ.* vbi si testator inter suos hæredes bona sua diuisit, & cuilibet certa bona cum mancipiis, quæ ibi erant, reliquit, non videtur voluntatem mutare: quamuis postea eadem mancipia vniuersa, non facta eorum discretione, commendanda putauerit hæredibus. ¶ Ad hoc possunt adduci notata per *Dyn. & alios in regula, generi. de reg. iur. lib. 6. & per Modernos in c. 1. de rescript.* Hinc est, quòd si princeps donauit alicui castrū, quod erat in prouincia: postea alteri donauit totam prouinciam: intelligitur excepto castro alteri donato. quia id facere intelligitur sine præiudicio alterius. *l. 2. § si quis à principe, ff. ne quid in loco publico.* ita dicit *Hostiensis in cap. nimis, de iureiuran.* dixi in tractatu Insularum maris Oceani c. 5. §. 6. circa fin. ¶ Ad confirmationem prædictorum facit, quod quādo sumus in dubio, † vtrum donatio sit reuocata, vel non, per pœnitētiam donatorum, in dubio præsumitur non reuocata: vt est textus valde not. in *l. cùm hic status, § pœnitentiam, ad fin. ff. isto titulo.* dum dicit: Vbi semel donatorem pœnituit, etiam hæredi reuocandi potestatem tribuimus, si appareat defunctum euidenter reuocasse voluntatem: quod si in obscuro sit, procliuior esse debet iudex ad comprobandam donationem. ¶ Ex quo infertur ad vnum valdè not. quòd si maritus confitetur dotem recepisse ab vxore constante matrimonio, ex qua confessione resultet tacita donatio: vt suprà dictum est: etiam si postea dicat confessionem illam falsam fuisse, non videtur reuocare tacitam donationem resultantem ex confessione: quia requirebatur expressa reuocatio viri dicentis, reuoco confessionem & donationem ex ea resultantem. Declarando autem, quòd non habuerat dotem, vel quod confessio erat falsa, nisi aliud addat, non per hoc videtur donationem reuocasse. præsumitur enim potius voluisse, quod illa habeat vxor tanquam donata, quàm vt debita: ita notanter determinauit *Albericus Papiensis*: vt refert & sequitur *Ioan. And. in additionibus ad Speculat. isto titul. in rubr.* de qua decisione fecit solenne festum *Ludouic. in singul. 616. incip. scis quòd donatio.* & ita practicaui in cancellaria isto anno 1500. ¶ Si tamen mulier expresse reuocasset donationem, quam filiis fecit, valeret reuocatio: quamuis *g* in donatione promitteret non reuocare: & sic videretur donate inter viuos. *l. vbi ita donatur, ff. de donat. caus. mort.* notat. in *l. qua dotis, ff. soluto matrim.* maximè per *Alexan.* ¶ Intellige tamen, quòd mater potest reuocare donationem prædictā, quantum ad tertiam partem bonorum suorum, quæ reperitur habere tempore reuocationis, vel mortis ipsius donatricis, computatis etiam bonis donatis. in qua quidem tertia parte potuit meliorare aliquem ex filiis, vt *Foro legum lib. 3. tit. 5. l. 9.* reuocabiliter tamen, vt *l. cùm pater, § à filia, cum gloss.* de

de legatis 2. Quod aliqui dicunt procedere, nisi forsan processum sit ad traditionem, vel ad aliquid, quod loco traditionis habetur altero de modis, de quibus infrà §. 76. versicul. aduerte nunc quo casu. & si de iuris subtilitate reuocari possit, vt *d. l. cùm pater. §. pater filia.* cum aliis, de quibus infrà §. 72. versic. ampliabis prædicta, vt donatio inter coniuges, &c. æquitas tamen non patitur hanc reuocationem, & propterea iustum esser super hoc legē cōdere, quæ postea
l. 1. tit. 6. lib. 5. (me clamante) edita fuit in curiis Taurinis, l. 17. incip. [quando.] ne filij donatarij, quibus res donatæ traditæ sunt per viam donationis inter viuos, decipiantur, & cogātur rem cum fructibus restituere: quos forsan in alēdo se, vxorem, filios, & familiam cōsumpserunt, & tota eorum substantia non sufficeret ad fructuum restitutionem: quia † reuocatio trahitur retro, etiam quo ad fructus perceptos, intellige naturales, non industriales. vt *l. cùm quis, ff. de condit. ob caus. & l. videamus, § idem quoque, ff. de vsuris.* tenet *Bald.* & sequitur ibi *Paul. de Cast. in l. 1. C. de his qui. vt indignis.* refert & sequitur *Iacobinus in tractatu feudorum, fol. 24. col. 1. in fin.* dico infrà §. 72. in princ. imò, quod deterius est, vt plerumq; fieri solet, filius donatarius, vtens re sibi donata, tanquam propria, ipsam vendidit, vel aliter alienauit, vel in alium transtulit, fortè titulo oneroso, & per multas transiuit manus: per talem autem reuocationem omnes possessores fraudarentur, & nonnunquam pretium perderēt, cùm filius esset mortuus absens vel pauper, non valens pretium soluere. Sanctius ergo esset, quòd tali casu pater vel mater donans reuocare non posset, nisi ex causis, ex quibus perfecta donatio inter viuos reuocari potest. vt *l. fin. C. de reuoc. don. & 5. partit. tit. 4. l. 10.* Vnde iudicetur de tertia, quantum ad hoc, vt iudicatur de quinta, quæ irreuocabilis est, quando donatur per viam donationis inter viuos alicui filiorum acceptanti: quoniam extraneo donare potest irreuocabiliter: vt latè scripsi super d. l. regni. & latius meo consilio, incip. Domina Maria de Gahete. super facto de quo suprà feci mentionem. vbi inter cetera dicebam, illam donationem, quantum ad tertiam, fore irreuocabilē, sicut & quinta. quoniam dicebatur facta in remunerationem seruitiorū, quæ à filiis recepisse dicebatur: de quibus cōstaret, & res erat clara, & sine aliqua du-
13 A* bitatione, cùm † donatio remuneratoria a* non sit propriè donatio, sed potius permutatio: vt dixi suprà col. 226. §. limita secundò, cum se-
l. 1. tit. 6. & l. 4. tit. 7. lib. 5. quētibus. vide hodie *legem Tauri, 17. & 44.* quæ super hoc disponunt. Quo casu etiam rex vel princeps donationem à se factam reuocare non potest, nec priuilegium, quod alicui concessit: vt dictum est suprà col. 238. ver. ex istis infertur. imò nec modificare, vel conditionare donationem, quam fecit, potest: vt notanter voluit *Bald. consi. 277. in princip. incipit, pridie consului, in 3. part.* sic intelligens & amplians *l. perfecta donatio, C. de donat. quæ sub modo.* vt habeat locū in principe. quod tene menti, & alibi non legi. vide *Abb. consil. 3. col. 19. 2. volumine, & Paulum de Castro consil. 172. col. 10.* qui idem tenent. Intelligo tamen sanè respectu temporis præteriti: bene tamen pro tempore futuro. quia facta concessione ab imperatore, vel rege, & translato dominio rei concessæ: potest à principe conditio apponi, non ex vi contractus, sed ex vi legis: quia omnis legum potestas est in pectore suo: vt *l. qui fundos, C. de omni agro deserto, lib. 11.* qui textus ad hoc est valdè not. secundùm *Andr. de Bartulo. & Ioan. de Plat. ibi, & Bald. in l. nupta, ff. de senato. Andreas de Isernia in c. 1. § fin. col. antepenult. de capitan. qui curiam vendidit.* vide *Lucam de Penna in dicta lege, qui fundo. & Andream Sicul. in cap. final. sup. de offic. legat. col. 17. versiculo, & in quantum.* vbi dicit *Bald.* idem tenere in *l. fin. ff. de constitut. princip.* ad hoc vide *notabilem legem regni Ordinationum lib. 5.* *l. 15. tit. 11*
tit. 9. lege 11. & Foro legum, lib. 3. tit. 12. l. 8. & ibi glos. *lib. 5.*
Quinimo potest † princeps i donationem, vel 14 I
concessionem ab alio factam, modificare: vt est textus mirabilis, & hactenus non cogitatus ab aliquo, *in cap. quanto, sup. de censibus.* Vbi fundator cuiusdam monasterij per viam donationis prouidit, quatenus fratres eiusdem monasterij annuatim fratribus alterius monasterij procurationem præstarent: quo tempore vna marcha ad eorum procurationem sufficiebat. Numerus tamen fratrum adeo creuit ex post facto, quod marchæ quatuor vix sufficere poterant: cumque super hoc non leuis altercatio inter vtrosque religiosos extitisset, causa ad Romanū deuenit pontificem: qui auditis hinc inde propositis, per verbum, Indulgemus, & sic ex gratia secundum *gloss. Innoc. Ioan. Andr. Abb. & aliorum,* donationem seu cōcessionem prædictam modificauit, ad priorem statum eam reducēs, non obstante fratrum augmento: siquidē princeps alterius donationem modificare potest. vt ibi multo fortius à se factam modificare poterit. Adde quod textum in *dict. c. quanto.* ponderat *Petrus de Anchar. ibi.* cum allegat *Ioan. Andr. in cap. olim de verborum significationibus, & Petrus Antiboli in tractatu, de muneribus, fol. 17. col. 3. & Iacobinus in tractatu feudorum, in parte, & cum molendinis.* per quam aliqui audent dicere, quòd clausula regis Henrici, de qua statim dicemus, trahit non solùm ad donationes quas fecit, postquam fuit rex, sed etiam ante: nam ex quo potest adiicere conditionem, vel modificationem donationi ab altero factæ, multo fortius donationi à se
factæ. tene menti & cogita. ¶ Ex k his iustificari K
& defendi potest illud, quod serenissimum dominum regem Henricum secundum olim fecisse legimus. Nam cùm tempore schismatis inter se & regem dominum Petrum, plures & immensas donationes quibusdam regni magnatibus fecisset (pacatis regnis) modificare volens donationes prædictas, clausulam suo adiecit testamento, his verbis conceptam. ¶ Por razon de los muchos grandes, y señalados seruicios, que nos hizieron en los nuestros menesteres

los

los prelados & duques, condes, è marqueſes,
maeſtres, ticos homes, è infançones, è los ca-
ualleros, eſcuderos, è ciudadanos, anſi de los
naturales de nueſtros teynos, como los de fuera
dellos, y algunas ciudades, villas, y lugates, de
los noeſtros reynos, y otras perſonas ſingula-
res, de qualqnier eſtado, è condicioo que ſean
por los qnales ouimos heeho algunas gracias,
y mereedes, porque lo nos auian bien ſeruido
è merecido: y ſon tales, qoe lo ſerian & mere-
cerian de aqui adelante. ¶ Por ende, nos man-
damos à la reyoa, è al infante, que les guardeo,
y cumplan, è mantengan las dichas gracias, y
mercedes, que nos les bezimos y que ge las
non quebranten, ni menguen, por nioguna ra-
xon, y nos gelas confitmamos, è tenemos pot
bien, que las ayan, ſegun qne gelas oos dimos
y confirmamos, è mandamos guardar en las
cortes, que heximos en Toto. ¶ Peto toda via,
que las hayan por mayoraxgo, y que finquen
al ſu hijo mayor legitimo de cada vno dellos,
y ſi mutiere ſin hijo legitimo: que ſe torneo los
ſus logares, del que anſi muriere à la corona
de nueſtros reynos.] ¶ De iſta elauſula memi-
nit *Montaluus in repertorio ordinationum, in verbo,*
primogeniti, & Foro legum, lib. 3. tit. 12. l. 8. in verbo,
non pueda, & Lud. conſ. 78. de qua diximus ſuprà
§. 50. poſt principium. aliàs fol. 22. eol. 2. An
15 autem mortuo † vaſallo ſioe filiis, tes feudalis
reuertatur ad dominum, videas pulchrè per
Raphaelem Fulgoſium conſil. 21. incipiente, Petrus.
¶ Quam quidem modificatiooem adiicere po-
tuit regia maieſtas, vt ex prædictis apparet, &
fitmat in terminis *dominus Ludouicus Romanus*
conſil. 98. incipiente, quo ad id, quod de quo quæritur,
in ſecundo dubio. vbi de clauſula & modificatio-
ne prædicta mentionem facit pro eonſtanti,
firmans ipſius eonditionis vel modificationis
validitatem: requiſitus de conſilio ſuper boe
ibi. alibi non legi in ſpecie tactum. Ideo tene
memoriæ, quia quotidie videbis in practica.
¶ Et iſtud teneas, quamuis aliqui hoc impogna-
re nitantur: tum quia donationes prædictæ
fuerunt perfectæ, quibus eondicio adiiei ooo
potuit: vt *dict. l. perfecta donatio, & per Baldum in*
dicto conſilio, in l. finali, ff. de ſenatoribus. ¶ Tum
etiam, quia fuetunt temuneratotiæ, & per con-
ſequens irreuocabiles: vt ſentit *Bald. in lege, qui*
ſe patris, 9. col. C. vnde liberi. dum dieit, quod ſpe-
16 ciale eſt in principe, vt poſſit † reuocare ſuum
priuilegium ſine cauſa: vt *dicta lege, qui fundos.*
Conuentionem autem ſeu donationem reuo-
care oon poteſt, niſi ſecuodum ipſius rei natu-
ram, quando iam tranſlatum erat dominiom:
ſecundum *Bald. ibi*, ſic intelligentem *dictam le-*
gem, qui fundos. Cùm autem de natura dooa-
tionis perfectæ, per quam trãſlatum eſt domi-
nium, ſit, vt non poſſit reuocari, vel modifica-
ri, vt prædixi: ergo, &c. Cuius ratio eſt, quia
17 † princeps in contractibus conſideratur, vt
priuatus. iuxta *l. 2. § 1. ff. ne quid in loco publico.* &
quod per eam dicit *Bart. in l. in fraudem, § neque,*
ff. de iure fiſci. & Cardinalis conſil. 147. incipiente, Do-
minus noſter Papa. quorum meminit *Felinus in c. 1.*
de probat. colum. 2. & 3. quem rogo videas, vbi
etiam commemorat dicta *Abb.* de quibus ſta-
tim fit mentio in ver. & iſtis adde. ¶ Ad iſta fa-
ciunt, quæ dicit *Abb. in c. nouit. 11. colum. de iudic.*
& in cap. ſuggeſtum, de decimis, & Cardinalis in repe-
titione capituli perpendimus, de ſententiis excommuni-
catorum. dum de reuocatione priuilegiorum
loquuntur. Iſta & multa alia adduci poſſunt
(quæ breuitatis cauſa omitto) per quæ modifi-
catio prædicta impugnari poſſet. de quibus ho-
die ſuperflua eſſet diſceptatio: eò, quod rex &
regina domini noſtri, eam vt legem meritò
ſeruari iubent, quia donationes & coeceſſio-
nes prędictæ fuerunt adeo immoderatæ, & im-
menſæ, ac regno nociuæ, quod de earum vali-
ditate non abs re poterat dubitari. iuxta oot. in
cap. intellecto, de iureiurand. præſertim eùm tantæ
anguſtiæ, tantæque tribulationes in ſchiſmatis
tempore factæ fuerint. Facta autem per princi-
pem ſchiſmatis tempote in regno, vel promiſſa
per eum, noo ſunt implenda: vt ſentit *dominus*
Abbas in c. ſicut, in primo, in tertio not. per illum tex-
tum *ſuprà de iureiurand.* cùm dicit, quod ſi † Car- 18
dinales ante creationem Papę aliquid ſtatuunt,
& promittit quilibet illud obſeruare, ſi fuerit
electus: ſi eſt in præiudicium dignitatis ſuę, non
tenetur electus obſeruare. Idem not. *Cal. in tit.*
de iureiurand. conſil. 3. facit *c. cùm veniſſet, ver. ipſe*
verò timens, ſup. de inſtit. Et hoe bene not. ad in-
fringendas † promiſſiones factas per principes 19
in principio creationis ſuæ: quia ſi ſunt præiu-
diciales, non tenentur obſeruare, ſecundum
Felinum in cap. 1. de probation. col. 5. verſic. ſextò decla-
ra. & ita dicit aliàs diffuſe conſuluiſſe. cuius
eonſilium libenter viderem, qoia pulehrum
decidit caſum, & quotidianum. ¶ Sunt tamen
aliqui, qui plus quàm oportet, verbis illius clau-
ſulæ inhærent, dieentes per eam, quod omnia
booa ab ipſo rege donata, hodie regno defe-
renda, imò delata ſunt: eo quòd ſolis donata-
riis, eorumque primis filiis maioribus legiti-
mis, non autem nepotibus, rebus donatis vti, &
frui liceret: quia ſi appellatione hæredis ſoli fi-
lij intelliguntur, vt eſt textus cum *gloſſ. in l. ex*
facto, §. fin. ff. ad Trebel. idem fortius dicendum
eſt, quando de filiis mentio fit. ¶ Præcipoè,
quia dominus rex de filio in ſingulari numero
mentionem fecit, dicendo, [E que finqoe a ſu
hijo mayor legitimo de cada vno dellos.] quod
dicunt intelligendum de primo filio maiore, &
non vlteriore. argum. *l. boues, §. hoc ſermone, de*
verb. ſignific. & l. antiquitas, C. de vſufruct. ¶ Potuiſ-
ſem allegare ferè in terminis noſtris *Albericum*
de Roſate, poſt Petrum *in l. beneficium, penult. col.*
verſic. ſi autem in priuilegio, ff. de conſtit. principum.
vbi dicit, quod ſi in priuilegio fiat mentio de
hærede in ſingulari, dicendo, tibi & hæredi tuo
coocedo priuilegium: tunc de primo hærede
intelligendum eſt. Adde *Bart. in l. qui liberis, §.*
hac verba, ff. de vulgar. & pupill. & in l. Lucius, § Sem-

Pronio, de legat. 3. Cynus & Bald. in l. annalibus, & in l. fin. 8. oppos. & 21. 22. 26. q. C. de hered. instituend. & in l. in causa, §. Papinianus, ff. de minor. & in c. 1. de matrim. ad Morgan. con. & quæ ibi addo. *Salycet. in l. voluntas, C. de fideicommiss. Ioan. de Imol. in l. si quis filium, §. fin. ff. de acquirend. hered. & in l. filiusfamil. §. diui. de legat. 1. Alexand. in l. Gallus, §. etiam, in fin. ff. de liber. & posthu.* vbi latè tradunt
20 prædicti doctores, † an & quando appellatione hæredis intelligatur de primo, an de omnibus in infinitum. Ad cuius cõfirmationem facit in simili *Bart. in l. penult. ff. de annuis legatis.* di-
21 cens, quod si † testator relinquit simpliciter eleemosynam tali conuentui in festo S. Laurentij: intelligitur solùm de primo festo post
C* mortem testatoris: c* idem ergo erit in casu nostro dicẽdum, de primo filio maiore ipsius donatarij. ¶ Ad hoc possent adduci multa similia, quæ cumulat *Felin. in c. 2. suprà, de tregua & pace, 2. col. versic. tene etiam menti.* quæ videas per te. ¶ Sed meo iudicio veritas est in contrarium. imo quod bona transeunt in filiũ, & nepotem, & pronepotem, & deinceps maiores & legitimos, eò quod mens regis hæc videtur fuisse à principio, quando fecit donationem, dum dixit, quod donabat eis pro se, suisq; hæredibus, & successoribus. Item quando adiecit modificationẽ sæpè dictã, dum dixit, [Pero toda via, que los hayan por mayorazgo, è que finquen al su fijo mayor legitimo de cada vno dellos.] Voluit ergo, quod ista donata deferantur iure primogenituræ in primogenitos in infinitum. aliàs autẽ frustra diceret, [Que los hayan por mayorazgo:] si concessio in primum filium ex-
22 piraret: præsertim, quia concessio & † priuilegiũ principis sua natura debet esse perpetuum: *vt d. l. beneficium, & regula, decet, de regul. iur. lib. 6.* Si autem intelligeretur de primo filio, solummodo esset temporalis, & contra naturam priuilegij principis, quod esse non debet: vt notanter voluit *Ioan. Andreas, Dominic. & alij in cap. licet, §. 1. de priuileg. lib. 6.* dicentes, quod priuilegium dans alicui facultatem ingrediendi ecclesiam, tempore interdicti, cum familiaribus; intelligitur non solum de familiaribus, quos tunc temporis habet, sed etiam de omnibus aliis, primis vel secundis, & vlterioribus, quos habiturus est. Idem fuit de mente *Ioan. Andr. Domin. & aliorum, in c. fin. 5. col. ver. sed pone quod*
23 *episcopus, de verb. sign. eod. lib.* vbi dicit, quod † licentia data prælato, vt quatuor clerici secum residentes percipiant fructus in absentia: non intelligitur tãtùm de clericis quos tunc habet, vel primis, quos habebit: sed etiam de futuris, loco illorum subrogatis. attenta concedentis mente, & natura concessionis, quæ debet esse perpetua. Cõcludo igitur, vt suprà. Adde prætereà textũ, *in c. fin. § item opponitur, 22. q. 2. & c. nam & ego, infrà, de verb. sig.* vbi colligit, quòd cedente vel decedente filio primogenito, filius secundogenitus, potest dici primogenitus: & quicunque alius, etiam vsque ad mille gradus, secũdum *Bald. in c. 1. de feudo Guardiæ, lib. feudorũ.* Natura ergo donationis principis seu beneficij operabitur, vt nõ finiatur in primo hærede, sed transeat ad alios: vt suprà dictum est. licet sciens esset in contractibus, per textum, in *c. dilect. de don. vbi Henricus, & alij.* ¶ Imo, l quod plus L est, videtur mihi de iure dicendum, salua decisione melius sentientis, quod † si donatarius, 24 vel eius filius primogenitus, vel nepos, vel pronepos, decedat, non relicto filio masculo: relinquat tamen filiam feminam legitimam: ad illam transeunt bona donata. quoniam in istis concessionibus & donationibus fauorabilibus, m† masculinum concipit femininum: vt *l. si ita scriptum, de leg. 2. & l. qui duos mulos, de leg. 3. & per gloss. in c. in generali, de elect. lib. 6. & ibi doctores nostri, per Bart. in l. 1. ff. de ver. signif. per Cyn. Bald. & alios, in l. quicunque, C. de seruis fug. Archi. in c. si quis suadente, 17. q. 4. per And. Siculum, post alios, in c. si quis presbyterorum, sup. de rebus eccles. non alien. per Iason. in l. si quis id quod, ff. de iurisf. omn. iud.* melius quàm alibi. ¶ Præsertim, quia tam de iure communi, quàm etiam de lege regni, ac consuetudine regni, mulieres succedunt in bonis parentum: vt *l. maximum vitium, C. de liberis præteritis.* ¶ Lex etiam regni, quæ de successione filiorum loquitur, æqualiter defert paternã hæreditatem filiabus, sicut filiis: vt *6. par. tit. 13. l. 3.* Idem in bonis maioratus: vt *2. part. tit. 15. l. 2. in fin.* & ita consueuit fieri in his regnis. Deficiente ergo filio legitimo, admittetur † filia in iure 26 primogenituræ: vt notanter decidit *Petrus de Bellapertica in l. pater. §. quindecim, de legat. 3.* vbi per illum text. dicit: Si consuetudo est, quod in baroniis non succedat filia, & aliquis habet filium vnum secundogenitum, & ex primogenito habet filiã: filia debet habere baroniam. hoc idem voluit *Bald. in l. in multis, in princ. ff. de statu ho.* licet de Petro non fuerit memor, dicens, quod si consuetudo regni dicit, quod primogenitus succedat: non intelligitur femina, si stat masculus. aliàs intelligitur de femina, quia succedit in naturali dignitate secundum eum. quem refert & sequitur *Lud. in cons. 1. & in d. cons. 98. in 2. dub.* decidens per hoc in terminis nostris, & bonis à rege Henrico donatis, non stantibus filiis, filiam feminã succedere. quod tene menti. ¶ Ad hoc faciunt not. per *Bart. in l. haeredes mei, § cùm ita, ff. ad Treb.* vbi in fideicommisso succedit femina in defectũ masculorum. ¶ Bene facit tex. not. in *c. dilecti, sup. de arbitris.* & ibi notant doct. & ibi dixi in meis recollectis. Ad idem facit illud quod scribitur *Num. c. 27.* Homo cùm mortuus fuerit absque filio, ad filiam eius transibit hæreditas. Hinc fortè Gothi tempore Pelagij, qui Hispaniam à manibus Arabum recuperare cœpit, pro lege sanxerũt (vt refert *Lucas Tuydensis*, cùm de eodem Pelagio agit) quod filius regis, cuiuscunque ætatis telictus, si modò catholicus fuerit, succedat in tegno: filio autẽ masculo deficiente, filia femina succedat in regno: vt ibi latius dicitur. bene facit

cit ad hoc *c.1. de beneficio femina, & c.1. an maritus*
27 *succedat uxori*. vbi † femina succedit in feudo, etiam si feudū sit nobile. vt per *Raphal. Ful. conf.* 220. *inc. nobilis*. ¶ Vbi etiam tangit, an cōsuetudo inducat ex vno actu, vt solū ad masculos transeat: & quæ requiruntur ad istam consuetudinē inducendam. de quo etiam per *Io. Fab. & Angel. in §. ex non scripto, Instit. de iure nat.* bonus text. in
28 *cùm de beneficio, de preb. l. 6.* An autem dominus † teneatur iouestire feminā filiam vasalli sui, non existētibus masculis: an verò possit aliū quemcuoque inuestire: vide *eumdem Raphaelem Fulg. consil. 222. incip. nobiles*. ¶ Et istud teoeas: quamuis aliqui audent dicere cōtrarium. imò quòd filia femina non succedat in istis bonis: quia videtur fuisse de mente regis illam excludere, ex quo de filio in genere masculino solum mentionem fecit, volens per hoc feminam excludere. ¶ Quod tamen falsum est, vt apparet ex
29 prædictis: præsertim quia † donatio principis latissimè interpretāda est, in eius præiudicium: vt *c. cùm dilecti, de donat. cum concordantiis*. ¶ Dicūt etiam isti, quòd prædicta cōcessio, seu donatio regis, magis accedit feudo, quàm simplici donationi: quod apparet ex clausula prædicta, dū dicit tex [E son tales, que lo seruiran, è merecceran de aqui adelante.] Propter seruitium ergo, quod facturi sunt, istæ donationes fiunt: ergo feudum censetur, & per cōsequens non transit in feminas: vt *c. vno, in princ. de alien. feud. pater secundum Henricum. in d. c. cùm dilecti, fin. col. post Pet. de Bellapertica, & Iac. de Ra. in d. l. ex facto, §. fin. ff. ad Trebel. & l. in conuentionibus, ff. de verb. sign.* melius hoc probat text. in *cap. 1. §. filia, de successione feudi*. vbi dicitur, quod filia non succedit in feudo, nisi inuestitura fuerit in patre, vt filij & filia succedāt. In materia enim feudali, verbū, sine hærede, intelligitur. i. sine filio masculo, & nomē
30 † filij ponitur pro quolibet descēdente ex masculina linea. *c. 1. ver. & si clientulus, de alienatione feudi, li. feud.* & ibi not. *Bald. in octauo notabili*, de quo facit sestū *Alexander in l. Gallus, §. instituens, in fi. ff. de liber. & posthu.* vide *Raphaelem Fulg. consil. 218. & Iacobinum in tract. feudorum, in verb. & quibuscunque hæredibus*. vbi plura cumulat: intellige, nisi in inuestitura dicatur, quod veniat ad feminam: nam tunc ad feminam transit. & sic loquuntur superius dicta. Et an femina sit feudi capax, vide *c. 1. de feudo femine, & c. 1. §. hoc autem. qui feudum dare pos. & Lud. conf. 1.* ¶ Ad hoc facilè est responsum. primò, quod certè istud non est feudū, imò donatio remuneratoria, vt ex verbis donationis, & modificationis prædictis, liquidò cōstat. dicit enim, quòd propter merita & seruitia rex donauit. ¶ Item donatarius nullam fidelitatem fecit, nec pro illa seruitium aliquod fuit sibi iniuoctum, & ita nō est feudum. Sed præsupposito sine veritatis præiudicio, quòd sit feudum: non est tale, quod feminas excludat, cùm nō habeat seruitiū virile, quod non possit per feminam expediri per aliū: quo casu femina capax est feudi: vt *c. 1. de feudo feminæ, lib. feudorum*. Concludo igitur vt sup. ¶ De vno tamen sæpissimè dubitaui, si habens res donatas à rege domino Henrico: qui est vltimus possessor, filius, nepos, vel pronepos donatarij, ab hac vita migrauit, non relicto filio legitimo masculo, nec femina: reliquit tamen fratrem legitimū: nunquid bona prædicta venieot ad fratrem, an redibūt ad regnū? In quo dubio multa se offerunt hinc inde. ¶ Dubium facit, quoniā ex quo præsupponimus primum donatarium filium reliquisse legitimum: iam videtur defecisse reuersionis conditio: per textum singularem, vbi multa cumulat *Iason in leg. pater Seuerinam, §. ita fideicomm. ff. de condit. & de.* vbi litera dicit, Ita fideicomm. dato, volo restituas, si sine liberis decedas: conditio deficit ex voluntate, vel vno filio relicto superstite. imò, solus nepos ex filia relictus, facit conditionem deficere: vt *l. 1. C. de condit. instit.* quamuis filius vel nepos postea moriatur: vt *l. pater, §. quindecim, ff. de legat. 3. & l. si quis ita, ff. de verb. oblig. & l. ciuis vxori, C. quando dies legati cedat, in l. si quis hæredem, C. de instit. & substit. sub cond. fact.* Ad idem *l. 1. §. fin autem sub conditione, C. de cad. tollend.* vbi
defecta † conditione res penes grauatū manet. 31
Vnde in successione bonorum solùm attenditur vltimus possessor. *l. sed si plures, §. filio, ff. de vulgari & pupillari.* vbi per † aditionem deficit esse 32
hæreditas patris, & incipit esse filij adeuntis. faciunt not. in *l. si cognatis, de rebus dubiis*. præsertim per *Soc. ad fin.* Inde est, quod prohibitio facta filio, non intelligitur facta nepoti vltimo possidenti, sicut quando est facta expressio oomine proprio: vt not. in *authent. de restit. fideicommissi, §. manifestum*. tenet *Bald. in l. voluntas, 3. col. C. de fideicomm. Bart. in l. filiumfam. §. diui Seuerus, de lega. 1. & in l. cēturio, col. 20. ff. de vulgari & pupill.* Concessio ergo & modificatio prædicta, intelligitur de primo filio, & descendētibus ab eo, non
de aliis. ¶ * Ad idem facit text. not. in *auth. sed si quis, C. de secūd. nup.* vbi probatur, quòd si primū D*
pactū cōmittitur filiis existeotibus, vt vxor acquirat certa bona, & deinde filij moriantur, committitur secundū pactū, quia non existunt filij: & illud est speciale illo casu. Ergo in contrariū est regula iuris, vt postquā ex donatario relictus est filius maior, legitimus, quāuis postea ipse moriatur sine filio, nam deficit cōditio, vt bona deferātur fratri. Ita in terminis nostris per illum text. decidit *ibi in fine Cynus*, post alios antiquos, quos ipse refert. Idem ad literam refert ibi *Albericus*, & latius *Salycet. in fin. & Bald. 2. col. verf. quidā rex*. vbi dicunt doctor. præallegati: Quidā rex dedit cuidam militi castrū, sic dicēs, Do tibi castrū illud, ita quod habeas tu, & tui hæredes, de tuo corpore descēdētes: & si decedas sine hæredib. de tuo corpore descēdētib. castrū illud ad me reuertatur. Deinde decedit miles relicto filio hęrede. postea decedit iste filius, nō relicto hærede de corpore suo: quærebatur, nunquid castrū deberet reuerti ad regē? Decidunt quod nō, quia satis est deficere conditio-

ditionem, ex quo miles relinquit hæredem ex suo corpore natum: quamuis filius similẽ hæredem nõ reliquerit. ¶Idem tenet Bald. in l. fin. 25. quæst. C. de hæredibus instituend. per text. in d. §. quindecim. & sic sufficit in negatiua propositione excludenda primus & vnicus hæres illius qualitatis, secundum eum, dicentem hoc fore nota. Idẽ voluit ipse in c. 1. §. decedente, 4. col. vers. & nota, quòd si quis, qui feudum dare possit. dicens, quod sufficit primus hæres ad restitutionem fideicommissi, ad exclusionem restitutionis. in authent. de restitutione fideicommissi. §. manifestum. per Accursium, secundum Bald. vbi sup. Vnde sic dictat statutum, quòd si quis habuerit filiam dotatam, ei succedat masculus, & alij filij descendentes ex ipso filio masculo: filius decessit relicto filio: postea decedit iste filius sine prole: tunc successio non reuertitur ad sororem: quia ex quo semel est exclusa, perpetuò est exclusa, nisi statutum loqueretur verbis temporalibus, dicendo, Quo ad existant masculi, &c. ita tenet Bald. in d. authent. sed si quis, ver. & per hoc infertur. Sed idem tenet ipse in c. 1. §. qui etiam, ad finem, in tit. episcopum vel abbatem, lib. feudorum, versic. 2. not. facit, quod in similibus terminis voluit Oldrad. consil. 21. incipiente, thema tale est: testator, &c. de quo meminit Alexand. in dict. l. fin. C. de hæredibus instit. 3. colum. Adde Bart. in l. fin. ff. ad Tertul. Bald. in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liberis & posthu. & in l. si Pontionilla, quando dies legat. cedat. Quinimo etiam si statutum excludens diceret, quousque, vel donec, nihilominus semel exclusus, vt sentit Innocent. in c. cum bona, de ætate & qualit. tenet expresse Bart. colum. 20. incipiente, factum sic se habet: quidam Dominus Iacobus, &c. vide Bald. in cap. 1. 2. col. de eo qui sibi & hæredibus suis. vbi concludit,
33 quod postquam feudum † transiuit ad femi-
N nam, non [n] potest ab ea remoueri, propter superuenientem masculum: quia natura dominiorum est perpetua. l. siue possidetis, C. de probationibus. Ex istis dicebat Bald. in tit. 1. de filiis natis ex matrimonio ad Morganicam contracto. & referunt & sequuntur alij Moderniores, quod si per pactum primogenitus ad maioratum vocatur, & primogenitus moritur sine liberis, nunquam admittitur secundogenitus. quia ex
34 quo à principio † secundogenitus fuit exclusus, non est postea admittendus: quia semel exclusus, semper censetur exclusus. ¶Ita potest induci ista decisio Bald. Aliqui tamen deducunt in contrarium, ad excludendum filium secundogenitum. Ad cuius confirmationem facit, quod vult Bart. & alij referũt in l. liberorum, 7. col. ff. de verbor. significat. vbi dicunt, quod si feudum vel maioratus defertur masculis, intelligitur de descendentibus per lineam masculinam:
O vnde [o] nepos ex femina cùm procedat à radice infecta, vel exclusa, non admittitur etiam deficientibus omnibus masculis. facit cap. 1. §. hoc autem, qui feudum dare possunt, libro feudorum. semel enim exclusa femina, & eius familia, perpetuò censetur exclusa, vt suprà dictum est. Sic ergo videtur in casu nostro, ex quo rex fuit exclusus per defectum conditionis, quia donatarius relinquit filium legitimum, perpetuo erit exclusus: etiam si eius filius sine filio moriatur. Veniet ergo ad prædicta bona eius frater. ¶Si dicatur, quod istud est feudum, quo casu omnes prædicti doctores fatentur, quod reuertatur ad dominum: quia natura feudi est, vt mortuis hæredibus sanguinis, feudũ reuertatur ad dominum, & non transeat ad hæredes extraneos: vt not. in d. l. ex facto, §. fin. ff. ad Trebel. per Dynum, & alios. & per Henricum in d. c. cùm dilect. ad fin. de don. Dico, quod non est feudũ, vt prædixi, nec habet requisita in feudo. Sed posito, sine veritatis præiudicio, quod feudum esset, adhuc succederet frater in feudo: quia erat paternum: vt c. 1. de natura successionis feudi, & c. 1. de successione feudi, & in c. 1. in tit. Imperator Lotharius Eugenio Papa, & c. 1. de beneficio fratris, & c. 1. de gradibus succedendi, cum infinitis similibus, lib. feudorum. ¶Facit præterea text. ad propositũ accommodatus, cum gloss. in c. 1. de eo qui sibi & hæredib. suis, l. feudorum. vbi dicitur, quod si quis fuit de feudo inuestitus pro se, & filiis suis masculis, eisq; deficientibus pro feminis, quamdiu extiterit masculus, etiam remotior, descendẽs ab eo qui de feudo fuerit inuestitus, qui sine filiis masculis decessit, femina etiã proximior non est admittenda. De hoc vide Iacobum de sancto Georgio, in tract. feudorum, in parte, & feminis, col. 3. ver. sed ponamus, & ver. item si quis. Et propterea dicit ibi glos. not. quam aliqui reprobare nitũtur, quod filius ex filia præmortua, quamuis remotior sit à primo inuestito, excludit amitam, quæ iam successerat in feudo, quod est valde notãdum. quam gloss. approbant ibi Andreas de Isernia, & Præpositus Alexandrinus, per rationem, de qua ibi per eum. quamuis contrarium sentiant ibi Bal. & Aluar. Cùm autem in casu, de quo agitur, res donatæ redeunt ad regnũ, tunc demum quando non superest filius legitimus donatarij, sed negari non potest, quin filius secundogenitus sit filius maior ipsius mortuo primogenito, cũ iuris fictione mortuus fingatur, non natus. vt c. nam & ego, infrà, de verb. sign. ergo ille est admittendus. ¶Reperio tamen, quod Bald. in loco satis extraneo tenet in terminis nostris sententiã contrariam, imo quod bona taliter donata redire debẽt ad regnum. Dicit enim, quod si regnum Sicilię, quod ex pacto refertur primogenito, quia secundogenitus non succedit, etiam primo mortuo sine hærede: quia de primogenito loquitur pactũ, non de secundogenito: vt C. ad Trebell. l. iubemus, §. fin. & in prim. constit. Digestorum. & sic ad Papã libera redeat dispositio regni. Ista sunt aurea verba Bald. in c. 1. de filiis natis ex matrim. ad Morganicã contracto. quem simpliciter refert ibi Præpositus Alexan. & Nicolaus de Vbaldis, in tractatu, de successionibus ab intestato, col. 37. vers. vnum dicit Bald. bene aduertendum. Hanc decisionem Baldi refert Georgius in repetitione

c. quam-

c. quamuis pactum, de pactis, lib. 6. colum. 61. ver. 27.
quæro, & Iason in lege, quoties, C. de rei vend. col. 2.
verb. illud etiam perpetuo not. vide gloss. notat. se-
cundum *Bald. in lege, in quibus casibus, de secundis*
nupt. cùm dicit, quod in perpetuum discessit
ab aliis, quod ad vnũ peruenit: quia res semel
extincta, amplius non reuiuiscit. *l. qua res, §.*
aream, ff. de solu. c. quæ res, de consecratione. di. 4. in
35 dubio enim actus † iudicatur perpetuus, non
temporalis. *l. sufficit, ff. de cond. indeb. gloss. in verb.*
perpetuus, in c. final. de rescriptis, lib. 6. facit *l. corru-*
ptionem, C. de vsufruct. l. si quis hæredem, C. de condi-
tion. insertis, l. 2. circa medium, ff. de excusat. tutor. in
quibus iuribus probatur, quod quando ad ali-
quem actum requiritur certa qualitas, vel cau-
sa: sufficit quod semel existat. Vnde licet post-
ea deficiat, habet perpetuum effectum. Tene
menti ad multa. Fundamentum istorum est,
36 illa regula generali, semel † exclusus, perpetuo
est exclusus. de qua in *d. c. 1. & in c. 1. §. quoniam,*
& in tit. episcopum vel abbatem, per Bald. in c. 1. 2. col.
ver. quapropter, de eo, qui sibi & hæredibus suis, lib. feu-
dorum, & in l. fin. 24. q. C. de hæredibus instit. & per
plures alios, de quibus per *Alexandrum in l. 2. C. de*
liberis præter. per Anchar. consil. 222. & per Geor-
gium in repetitione c. quamuis pactum, de pactis, li. 6.
col. 61. q. 26. Vnde cùm frater secundò genitus
fuerit exclusus per primogenitum, perpetuò
erit exclusus, & per consequens bona prædicta
redeunt ad regnum. Ita aliàs fuit iudicatum in
cancellaria, istis, & forsan aliis fortioribus fun-
damentis. quam sententiã impugnare fas non
est. Cogitabis: quoniam satis ardua & dubia
videtur, & Cæsaris decisionem merito expo-
scens. ¶ Sed quatenus *Bald.* loquitur de succes-
sione regni Siciliæ, idem *Bald. in l. cum antiquio-*
ribus, C. de iure delib. col. 6. vers. nunc ad partem. sen-
tit contrarium. dicit enim, quod mortuo pri-
mogenito regis, fuit pronunciatum pro Ro-
berto secundogenito. quæ decisio fuit postea
approbata per Ecclesiam, vt habetur in *Clem.*
pastoralis, de re iud. ¶ Considera etiam, si illa *regu-*
la, semel exclusus, quæ habet locum in materia
feudali, possit trahi ad alias materias. Nam
textus in *d. c. 1. de filiis natis ex matrimonio ad Mor-*
ganaticam contracto. videtur probare quod non:
quoniam in aliis bonis, quàm feudalibus filius
secundi matrimonij semel exclusus, postea ad-
mittitur. quod etiam sensit *Bald.* si bene aduer-
tatur, in *d. l. cum antiquioribus, in nono argumento,*
pro parte nepotis. Idem tenet *Præpositus Alexandri-*
nus in c. 1. de feudo marchiæ, in 17. argumẽto, pro par-
te nepotis. ¶ Considera etiam quod *Bald. in d. c. 1.*
loquitur, quando pactum fit, quod primoge-
nitus succedat in regno, vel re feudali: quo ca-
su est exclusus secundogenitus: quia secundo-
genitus propriè non potest dici primogenitus:
ideo non receditur à pacto partium, quoniam
pactum non egreditur personas paciscẽtium:
vt traditur in *l. si decesserit, ff. qui satisdare coguntur,*
& in l. postulante, ff. ad Trebellianum, & in l. tale pa-
ctum, §. fin. ff. de pactis, & Bald. in rub. de pactis in de-
cretalibus. Hinc est, quod † pactum, per quod 37
quis se obligauit, vt possit capi personaliter
pro obseruantia cõtractus, non egreditur per-
sonam paciscentis. vnde eius hæres capi non
poterit. ita not. dicit *Bart. in d. l. postulãte, in princ.*
refert & sequitur *Abbas in c. fin. in princ. sup. de ar-*
bitris. ¶ In casu autem nostro non est pactum,
sed modificatio imposita à solo rege, super sua
donatione: quæ latissimè interpretãda est, non
faciens mentionem de primogenito filio: sed
de maiore. Mortuo autem primogenito, cui
dubium, quin secundogenitus sit maior aliis
superstantibus? & per consequens, ei *p* tan- P
quam maiori deferantur bona iure maioratus
in aliis maioriis? vt sentit *Pet. de Bellapertica in d.*
l. pater. §. quindecim, ff. de legatis, 3. & Bald. in d. l. in
multis, ff. de statu hom. & Ludouic. in d. consil. 98. &
lex regni, 2. part. tit. 15. l. 2. Cogitabis.

ADDITIONES.

¶ Adde quæ posui in meis regulis & fallen- A*
tiis in regula 141. incipien. donatio. in versic.
sextò fallit.

¶ Hæc clausula ortum habuit secundum ali- B*
quos à c. 1. de feudo Guardiæ, vel Castaldiæ,
lib. feudo. vbi videas *Baldum & alios.*

¶ Adde, quod idem tenet *Segur. in repet. leg. si ex* C*
legati causa, fol. 15. col. 2. ff. de verb. oblig. vbi & col.
seq. multa similia cumulat.

¶ Not. ista, & vide *Iason. in d. l. si quis, C. de instit.* D*
& substit. sub. com. fac. col. 1. ver. item facit prædicta
regul. vbi multa accumulat ad hoc propositum
deseruientia, quæ omnia rogo videas.

IOAN. BERN.

¶ Donatoris morte confirmatur.] Præter or- A
dinaria loca, quæ hic allegantur, habes repeti-
tionem *Petri de Bellap. in l. donationes, C. de donat.*
inter vir. & vxor. vide etiam *Franc. Cremens. sing.*
138. Hippol. de Marsil. singul. 262. & Marian. Socin. l.
sciendum, nu. 101. & 102. de leg. 1. Stephan. Bertran.
in l. hac edictali, n. 60. C. de secund. nupt. Suarez. alle-
gatione 20. versic. fortè aduocatus, Ant. Gomez. de do-
nat. n. 23. & rursus in *l. 53. Tauri, n. 65.* Et obiter
Segur. in suo tractatu de bon. lucrat. const. matr. nu. 2.
& Minchac. de success. creat. & progress. parte 2. lib. 1.
§. 1. n. 138. & Corrasium in l. qui liberos, de rit. nupt.
num. 66. Ant. de Petruc. l. 1. n. 45. de iureiur. Capol.
cautel. 112. Couar. lib. 2. resol. c. 7.

¶ Videtur quodammodo donatio causa mor- B
tis.] Vide *Roderic. Suarez. allegat. 20. ver. fortè ad-*
uocatus, & Ioan. Annibal. in l. post contractum, de do-
nat. n. 207. & 210. & 216. & Tiraquel. in l. si vn-
quam, versic. libertis, num. 119. ac magis, nu. 121. &
num. 122. C. de reuocand. donat.

¶ Secus si maritus obligasset generaliter om- C
nia bona sua.] Vide *Iason. l. 3. C. de legat. Fanu. de*
pignor. parte 2. membro 1. n. 4. & Couar. in rubric. de
testam. parte 3. n. 19. vers. quibus illud sic fragatur.

¶ Quomodo per alienationem rei legatæ re-
uocetur legatum.] Huius quæstionis examine
sunt repleta volumina nostrorum. vide text.
l. 17. & l. 40. tit. 9. parte 6. & vtrobique vtram-
que glossam, & *Hippolyt. de Marsil. singul. 136.*

Ioan.

Ioan. de Trigon. singul. 100. *Suarez in l. Quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam. quæst.* 9. *super lege regia, Couarr. in rubr. de testam.* 3. *part. ver.* 19. *& Menes. in l. prædia, C. de fide commis. Didac. Perez in l.* 16. *tit.* 11. *lib.* 4. *ordina. Cifuentes in l.* 19. *Tauri. & ibi Anton. Gomez, & Auendañ.* rursus *de legatis, num.* 56. *Bernard. Diaz in fallent. regul.* 738. *Peralt. l. Lucius Titius, num.* 27. *de leg.* 2. & pulchrè *Tello in l.* 17. *Tauri. num.* 117. *cum multis sequent.* licet is magis de donationis reuocatione agat.

E ¶ Secus si pro tanto pretio.] Circa hæc vide multis allegatis *Tiraquel. de retract. municipali, in præfatione, num.* 36. *& Anton. Gomez, de legatis, nu.* 39. *versic. quod tamen limita, & Meneses in l. prædia. num.* 8. *C. de fideicommis.*

F ¶ Ad decisionẽ quæstionis quam meo tempore.] Huc addenda sunt, quæ scribit *Suarez in l. Quoniam in prioribus, super lege Regia, qu.* 9. *& Cifuentes, & Anton. Gomez in l.* 19. *Tauri. Couar. in rubric. de testam.* 3. *par. num.* 19. *& Gregor. in l.* 40. *titul.* 9. *part.* 6. sed quia hi patres non omnino quæstionis huius definitionem tractant nec exhibent, licet in consimilibus loquantur, tu indiuiduo huius conclusionis, & aliarũ eiusdem generis, vide exactam diligentiam, & vtilem profectò operam *Telli Fernandez* viri quidem eruditi, ac perspicacissimi ingenij, in *l.* 17. *Tauri num.* 117. *cum sequent. & Cifuent. num.* 4. *& super singul. Roma.* quod hic allegatur 616. *alias,* 599. vide *Ioan. Crotum in l. si constante, in princip. ff. soluto matrim. num.* 151. *& Couar. lib.* 2. *resol. c.* 7. *num.* 5. *vers. cuius meminit.* adiungeq́ne tradita per *Minchac. lib.* 3. *controuers. frequent. c.* 46.

G ¶ Quamuis in donatione promitteret non reuocare.] Hæc verba hodie sunt periculi plena extra casum de quo sermonẽ auctor habet, filij nempe meliorandi, vbi seruabis Taurinas leges, quibus specificũ ius constituitur, & parentibus præscribitur, quando possint, vel ne huiuscemodi meliorationes reuocare, quod ius certas habet, easque iustas causas de quibus nihil hic nos: alias verò vide text. *l.* 3. *tit.* 8. *lib.* 3. *ordinat.* quam habes hodie in *l.* 2. *tit.* 16. *lib.* 5. & adde *Gregor. gloss. d. l.* 4. *tit.* 4. *part.* 5. *& Didac. Perez in d. l.* 3. *tit.* 8. *& Couar. in rubric. de testam.* 3. *parte, num.* 13. *&* 14. *& lib.* 1. *resol. c.* 14. *num.* 12. *& Auendañ. part.* 2. *c.* 29. *num.* 11. *& Villalpan. in l.* 72. *tit.* 1. *part.* 7. *parte* 3. §. 60. *num.* 12. *&* §. 61. *num.* 7. *Minchac. de succes. progres. par.* 1. *lib.* 3. §. 21. *nu.* 42. *cum sequent.*

H ¶ Reuocare non potest.] Vide *authorem suprà,* §. 7. *n.* 3. *&* §. 50. *num.* 5. *& in l.* 7. *Tauri, n.* 62. *& Bart. in l. quod semel de decret. ab ordin. faciend. & Alexand. apud eundem in addit. in l. cotem ferro,* §. *qui maximas, de pub. & vect. Tiraquel. in l. si vnquam, versic. donatione largitus, C. de reuoc. don. Hippolyt. de Marsi. singul.* 105. *& Pinel. C. de bon. mater. part.* 3. *num.* 61. *versic. infertur decimo sexto.*

I ¶ Potest princeps.] Adde quos adiunxi suprà in introductione rubricæ, nu. 7. & plenissimè scribẽtem vide *Burgos de Paz,* qui nominatim loquitur de quæst. authoris in proœmio. *ll. Taur. nu.* 331. *cum multis sequent. & Lud. Molin. de Hispan. primog. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 28. *cum sequent.*

¶ Ex his iustificari potest.] Istius clausulæ memores ad multa, vide *Suarez in l. Quoniam in priorib.* 6. *limit. ad l. regiam de inoffic. testam. & Montal. in suo repert. vers. primogeniti, & authorem sup.* §. 50. *n.* 6. *Pinel. l.* 1. *part.* 3. *n.* 61. *C. de bon. mat. vers. infertur text. & Burg. de Paz in proœm. ll. Taur. n.* 455. & rursus *Suarez in disp. maioratus, n.* 22. K

¶ Imo quod plus est.] De admittenda femina, vel excludenda propter marem in successione primogenij, vide *Couar. l.* 3. *resol. c.* 5. *nu.* 5. *& pract. quæst. c.* 38. *& post Tiraquel. de primog. qu.* 10. *cum aliis.* Adde doctissimè lateque *Burgos de Paz in proœm. ll. Tauri, n.* 37. *& sequent. & Gregor. gloss. e. in l.* 3. *tit.* 13. *part.* 6. *& Molinæum in consuet. Parisiens. part.* 1. §. 16. & latissimè *Lud. Molinam, de Hispan. primog. lib.* 3. *part.* 2. *c.* 4. L

¶ Masculinum concipit femininum.] Vide *Hippol. sing.* 20. *&* 191. & latissimè *Decium in l. femina de reg. iur. & Tiraquel. de retract. municip.* §. 1. *gl.* 9. *n.* 177. *cum seq. Seguram & Didac. Perez in additionibus ad eum in l.* 3. §. *fin. n.* 51. *de lib. & posthu.* M

¶ Non potest ab ea remoueri.] Vide *authorem infrà n.* 35. *Ioan. Crrier. de prim. lib.* 1. *q.* 21. *Suarez alleg.* 27. *vers. Tertiò quia tempore, Didac. Perez in l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 1. *ordin. col.* 195. optimè *Lud. Molinam de Hisp. primog. lib.* 3. *c.* 10. *n.* 13. *cum seq. & Pelaez à Meres in tract. maior. & melior. Hispan. in* 4. *part. quæst.* 1. *num.* 66. N

¶ Vnde nepos ex femina.] Vide multis citatis *Tiraquel. de primogen. q.* 12. *Cremen. singul.* 21. *Mathesil. singul.* 129. *Carol. Molin. in consuet. Paris. p.* 1. §. 16. *Chassan. in consuet. Burg. rub.* 3. §. 5. *n.* 71. & ex nostris *Anton. Gomez in l.* 40. *Tauri, n.* 61. *& Baet. de dote c.* 7. *n.* 31. *Pinel. de bon. matern. l.* 3. *n.* 19. qui multos citat: latissimè *Ludou. Molinam de Hispan. primog. lib.* 1. *c.* 11. *à n.* 9. O

¶ Tanquam maiori deferuntur bona.] Adde *Gregor. gloss. d. l.* 2. *tit.* 15. *par.* 2. *Suarez in l. Quoniam in prioribus, C. de inoffi. testam. ampl.* 10. §. 26. *& super l. regia limitatione* 11. *& in* 2. *&* 3. *dubio, n.* 3. *&* 7. *&* 8. *& Anton. Gomez in* 4. *Tauri, n.* 12. *&* 59. *Peral. in l. vnum ex famil.* §. *sed si fundum, n.* 19. *de leg.* 2. *& Menes. in l. cùm quidam, num.* 24. *eod. tit. & Ludou. Molinam de Hispan. primogen. lib.* 3. *c.* 5. *n.* 41. *cum sequent.* P

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio facta inter coniuges, confirmatur morte donantis, etiam si sit violenta, & non naturalis.*
2. *Nisi coniux donator mortem sibi consciuerit, ob criminis conscientiam, vel sit damnata eius memoria post mortem.*
3. *Occidere seipsum ob sceleris conscientiam, grauissimum crimen est, & detestabile.*
4. *Tormentorum metu falsa crimina contra se confitentes, grauiter peccant.*
5. *Affligentes corpus ieiunio, vel aliàs, in tantum quod moriantur, decedunt in peccato mortali.*
6. *Accusatus ad pœnam mortis, cùm esset innocens, si voluit se defendere, vel exceptiones, quæ sibi competebant, allegare, peccat mortaliter.*

7. Sepul-

7. *Sepultura ecclesiastica denegatur occidentibus se.*
8. *Donatio facta à marito se occidente ob sceleris conscientiam, non confirmatur eius morte.*
9. *Occidens vxorem propter adulterium, an lucretur dotem.*
10. *In generali cogitatione non venit id, quod quis in specie non esset verisimiliter concessurus.*
11. *Vestes quotidianæ & aliæ, sine quibus viuere quis non potest, saltem honestè, non veniunt in generali hypotheca bonorum.*
12. *Libri, sine quibus scholaris esse non potest, nisi cum dedecore & maximo damno, non veniant in generali hypotheca, vel obligatione.*
13. *Hæres si occidat testatorem, efficitur indignus: & hæreditas defertur fisco.*
14. *Occidens vxorem, perdit mero iure ius succedendi ei.*
15. *Et quid in eo, qui iure sanguinis succedere debet.*
16. *Frater si fratrem suum interficiat, priuatur feudo & defertur agnatis sequentibus, si est paternum, quia tunc non applicatur fisco.*
17. *Substitutus per fideicommissum sub conditione mortis, non consequitur fideicommissum, si institutum interficiendo, faciat conditionem mortis existere.*
18. *Verba generalia legis confirmantis donationem inter coniuges, morte donatoris, non extenduntur ad donatarium homicidam, siue occidentem donatorem.*
19. *Actus actiuorum sunt in patiente disposito.*
20. *Occidens maritum, an debeat habere medietatem bonorum lucratorum constante matrimonio.*
21. *Procurans adulterium vxoris, si postea eam occidat, non habebit lucrum dotis, nec donationem sibi ab vxore factam.*
22. *Negligentia inferiorum data, non deuoluitur potestas ad superiorem, quando ipse superior illam negligentiam dolose procurauit.*
23. *Procurans bannum alicuius, vt ipsum occidere possit, non gaudet priuilegio, quòd quis impunè possit occidere bannitum.*
24. *Alimenta denegans, necare videtur.*
25. *Donatarius alimenta denegans donatori, efficitur ingratus, vt possit donationem reuocare maximè quãdo donatio consistit in magnare, vel quantitate.*
25. *Medicum vxori infirmæ non adhibens, cùm potuit, ipsam occidere videtur, & per consequens priuatur lucro dotis, & num. 29.*
27. *Vulneratus, si non adhibuit medicum, præsumitur sui culpa decessisse, quando vulnus iudicio medicorum poterat se habere ad vitam & ad mortem, & sic vulnerans non tenebitur de occiso.*
28 *Vulneratus lethaliter, si quis sit ab vno, postea ab alio totaliter occidatur, primus vulnerans non tenebitur de morte, sed de vulnere solum.*
29. *Inhabilem esse, vel non esse, paria sunt.*
30. *Denarius falsus, non est denarius.*
31. *Pecunia reproba, non liberat soluentem.*

§.LXX. CESSANTE autem reuocatione tacita vel
1 expressa, morte † coniugis donantis confirmatur donatio ab eo facta: vt dictum est in præcedentibus. Intellige de morte naturali, etiam violenta per gladium. vt est text. in *l. si tibi, C. de donat. ante nup. & in l. res vxoris, & ibi gloss. C. isto tit.* & vtrobique not. *Bald.*

¶ Ad idem est bonus textus in *l. qui duos, §. 1. ff. de rebus dubi.* & tex. in *l. 1. C. de his qui ante aper. ta. in ver. fortuitas ob causas vel casus humanos.* per quẽ dicit *Bald. ibi* idem iuris esse de morte, secundũ naturam, & de morte præter naturam. quod dicit esse notatu dignum. Homicidium enim appellatur mors. vt voluit gloss. communiter approbata. *Institut. de cap. dimi. in princip.* & facit

text. in *l. Cornelia, §. 1. ver. causam mortis præbuisse, & in l. nihil interest vtrum occidat quis, an causam mortis præbeat, ff. ad l. Cornel. de sicar. & l. si foris, ver. mortis, C. eod.* ¶ Ad idem text. in *c. si perfodiens, & in c. sicut dignum, & c. significasti, & c. tua. c. Ioannes infrà, de homi. & c. fin. de paren. qui filios occid.* ¶ Et hinc est, quòd si stipulatus sum à Titio centum, cùm Caius moriatur: si Caius fuerit occisus, debentur centum: quia nihil refert, quid ex æquipollentibus fiat: vt in *l. si mater, C. de instit. & substit. sub condi. fac. & c. licet ex quadam, de testi.* ita terminauit *Pileus*, quem refert & sequitur *Anchar. in Cle. 1. de pœn. & remiss. in fin.* reassumit *Andreas Sicul. in capit. Raynaldus 12. colum. supra de testa.* qui dicit idem in vltima voluntate in materia substitutionum: vt ibi per
eum. ¶ Quod procedit, nisi † donator mor- 2
tem sibi ob sceleris conscientiam consciuerit, vel etiam post mortem memoria eius damnata sit. Nam tunc reuocabitur donatio. vt est text. *in dicta lege, cùm hic status, §. si maritus vxo-*
ri, ff. isto titulo. ¶ Est [a] enim grauissimum, & A
detestabile crimen, seipsum † occidere ob sce- 3
leris conscientiam, vel aliàs: vt tradit *Augustinus, 1. libr. de ciuitate Dei.* & habetur in *capit. si non licet 23. quæstione 5.* quod pro singulari commendat *Abb. in capit. 1. sup. de test. cogen. secunda columna, & in capite, ex parte secunda, in principio suprà de sepultu.* qui subdit idem esse, cùm quis falsum dixerit testimonium contra se.

¶ Ex quo infert, quòd † isti, [b] qui timore 4 B
tormentorum falsa confitentur crimina contra se, grauiter peccant, ita quòd si mortem patiuntur, ob illam confessionem, quam saltem in extremo non reuocant, decedunt in peccato mortali: & sic sunt damnati per illum text. not. & eius rationem. idem sentit *Antonius in dicto capitulo primo, de test. cogendis.*

¶ Idem crederem, si † afflictione corporis, 5
vt ieiunio, vel oratione, vel aliàs se occideret. nam & tunc peccaret, & diceretur decedere in peccato mortali: vt *capit. non mediocriter, de consecrat. dist. 5.* tenet *Abb. in capit. cùm infirmitas, in-*
frà, de pœnit. & re. ¶ Ex [c] quo infero vnum quo- C
tidianum, & satis notabile, quòd si quis † ac- 6
cusatur in iudicio ad pœnam mortis, cùm esset innocens, noluit se defendere, forte vt vitam finiret, nec exceptiones, quæ sibi competebant, allegauit, cùm posset: peccat mortaliter, & nisi pœniteat, videtur seipsum occidere, & in peccato mortali decedere, quia non erat dominus membrorum suorum: vt *l. liber homo, ff. ad l. Aquil.* & propterea non poterat renunciare exceptionibus sibi competentibus. *gloss. notabilis in lege, pactum, §. inter hæredem, ff. de pactis, & ibi Moderni, & Ancharanus, in clementina vn. de exceptionibus.*

¶ Ad quod bene facit textus, & quod ibi not. *in cap. contingit, de sententiis excommunicatorum, Ioann. Fa. & Ioann. de Plat. Institutionum de iure naturali, §. iuris præcepta.* præsertim quia si negligẽtia in alio imputatur alicui, multo for-

rius in seipso, cùm plus debeat se diligere, quã proximum, cum charitas ordinata à seipso incipiat. *capit. nisi specialis, de autor. & vsu pa. capite, si noluit 13. quæst. 5. l. præses, C. de seruitutibus.*

7 ¶ Ex quo infertur, quòd totaliter † se occidenti, tanquam decedenti in peccato mortali, denegatur ecclesiastica sepultura, in *c. non æstimamus, decimaquarta. quæst. secunda.* ¶ Intellige, quando ecclesiæ de hoc constat. aliàs secus, vt traditur in *capit. fin. suprà, de sepultura, & in capit. à nobis infrà, de sentent. excommunicat.*

¶ Tales ergo in detestationem criminis ad montana & loca horribilia deferuntur, vt videmus quotidie fieri in his, qui sponte se occidunt, vt vitam perdant: aliquando timore acrioris mortis, gladio se iugulant, aut laqueo se suspendunt: vt pridie fecit quidam frater Alfonsus Henric. ordinis Trinitatis, quem noui, qui propter crimen hæresis Segobiæ per inquisitores captus, & carceratus, multa falsa dixit testimonia; ex quibus multi forsan innocentes passi fuerũt, putans per hunc modum pœnam euadere, vel saltem differre, finaliter laqueo se suspendit, & igni traditus fuit: quod forte custodis culpa accidit. ¶ Debent enim custodes aduertere, quando habent aliquem detentum, maximè pro graui maleficio, quòd non introducatur in carcerem gladius, vel aliud, ex quo verisimiliter aliquid prædictorum sequi possit vel fieri: vt notantet dicit *Florianus in l. quemadmodum, §. magistratus, ff. ad legem Aquiliam.*

¶ Fateor tamen, quòd si quis mori cõstituit, prohiberi non potest. Nam Porcia Catonis filia, mortuo Bruto, cum ferrum sibi subtractum esset, carbones ardentes ebibit. Si ergo officialis fecit quod potuit, & nihilominus captus se vulneret, vel occidat, vel laqueo se suspendat, (vt pluries actualiter est repertum) nil potest imputari ipsi officiali: vt probat text. in *d. §. ma-*

8 *gistratus, secundum Florian. ibi.* ¶ Ex quibus omnibus concludo † donationem factam à marito, ob sceleris conscientiam se occidente, non confirmari eius morte, quæ sunt notabilia pro *l. 9. titul. [de los homezillos.] lib. 4. For. legum.* & per supradicta potest dicta lex ampliari, vt habeat locum in dictis casibus. ¶ Idem si donator interficiatur à donatario, quo casu irritaretur donatio: quia non videtur de hoc cogitatum. argum. text. & quod ibi not. in *l. si ab hostibus, §. si vir. ff. solut. ma.* ita dixit *Bald. in d. l. res vxoris.* quem refert & sequitur *Ioan. de Ana. in c. fi. 2. colum. inf. de homicidio.* ¶ Et videtur de mente *Cyni,* quem multi sequuntur, in *d. l. si ab hostib.*

9 vbi dixit, quòd licet vir, qui † vxorem occidit propter adulterium, lucretur dotem, quando à lege defertur sibi lucrum dotis vxoris præmorientis. Secus tamen si ex pacto, vel con-

D uentione. quia cùm tale lucrum acquiritur secundum tacitam mentem partium: argum. *leg. non omnis, in princip. ff. si cer. pet.* & non est verisimile, quòd vxor de tali casu cogitasset. Ergo etiam si lege permittente vxorem occidat, non lucrabitur dotem. hoc etiam tenuerunt *Bald. Angel. & Alexand. in d. l. si ab hostibus, & alij Moderniores. Et Christophorus de Nicelis in dict. §. si vir.* quem refert & sequitur ibi *Lancelotus*, ponderans ad hoc illum textum, satis subtiliter. Ad idem facit *lex, interdum §. qui finem, ff. de furtis.* vide *Bald. in l. maritus, C. de Carbo. edicto. & in lib. 1. versicul. extra quero. C. vnde vir & vxor.* qui idem tenet.

¶ Cùm autem in casu nostro morte vxoris donatricis, confirmetur donatio, propter præsumptam voluntatem, quæ durat, nisi reuocatio probetur: vt *c. maiores, de baptis.* & suprà dictum est. quæ tamen voluntas hoc casu non præsumitur durare: quia non est verisimile, quòd vxor de hoc casu cogitauerit: ergo per consequens non confirmabitur vxoris morte.

¶ Non obstat, si dicatur, vt dicebat *Raphael in d. l. si ab hostibus.* quòd imo videtur vxor saltem in genere de hoc cogitasse, cùm poterit accidere, quòd si maritus eam adulterantem inuenisset, occideret, maximè lege vel statuto permittente. Ergo perinde haberi debet, ac si specialiter & expressè de hoc cogitasset. argu. *leg. sub prætextu, la 2. & ibi doctores, C. de transact. & in l. qui iure militari ff. de testam. mili.* quoniam ad hoc respondet *Alexand. in d. leg. si ab hostibus.* dicens, quòd in † generali concessione non venit illud, quod quis in specie non esset verisimiliter concessurus: vt *d. l. obligatione generali, ff. de pigno. & c. final. de offic. vica. libr. 6. & in regula, in generali. de reg. iur. libr. 6. cum concor.* & traditur in *§. item Seruiana. Instit. de actio.* 10

¶ Ex quo dicebat *ibi Angel. in princip.* quòd † vestes quotidianæ, & alia, sine quibus viuere quis non potest, saltem honestè, non veniunt in generali hypotheca bonorum: quia de illis non est verisimiliter cogitatum. ¶ Et per hoc infert, quòd † libri, sine quibus scholaris sine dedecore & maximo damno viuere nõ potest, non veniunt in generali hypotheca, vel obligatione quod est not. Vnde ad propositũ, si hoc in specie cogitasset mulier, non est verisimile, quòd consensisset hoc casu maritũ dotem vel donationem lucrari: ergo, &c. ¶ Et quanquam hodie secundum leges regni, ista inuestigatio non videatur necessaria primo aspectu, eò quòd vxor propter adulterium perdit omnia bona sua. tu dicas, imò necessaria est, & vtilis ista consideratio: quia si dicimus donationem factam ab vxore, confirmatam per mortem vxoris, res donatæ efficiuntur propriẹ ipsius mariti, & potest ad libitum de illis disponere, etiam si filios habeat. quod non potuisset, quando illa acquirit propter vxoris adulterium, stantibus filiis: vt dictæ leges disponunt. 11 12

¶ Tene ergo menti conclusionem prędictã, pro qua facit, quod voluit *Bald. in l. hæreditas, in fin. C. de his quibus vt indig.* vbi dixit, quòd si † hæres occidit testatorem, efficitur indignus, & hæreditas defertur fisco. iuxta not. *in l. his consequenter ff. familiæ herciscundæ.* Si sunt duo fratres, 13

&

& vnus occidit fratrem, sua portio confiscatur:
vt *d. l.his consequenter.* §.1.*secundum Bald. in d.l.hæreditas*, qui reprehendit *Bartol.* contrarium tenentem in *d.l. his consequenter.* idem tenet *Bald. in l. eam quam 3.col. ver. hæc faciunt ad quæstionem. C. de fideicommiss.* ¶ Et propterea dicebat not.
14 *idem Bald.in l.1. versi.extra quæro, C.vnde vir & vxor.* quòd maritus † occidens vxorem, perdit
mero iure ius succedendi ei. Vnde ab eo, velut ab indigno, aufertur hæreditas: quia nullo modo ei succedit per *dictam l. si ab hostibus,* §.*si vir.* qui enim occidit, videtur diuertisse sua cul-
15 pa: vt *l. consensu, C. de repu.* & in hoc omnes sequuntur eum. Subdit tamen ille, † secus esse in eo, qui occidit eum, cui succedere debet iure sanguinis: quia non priuatur successione ipso iure, imò sibi acquiritur, & postea fisco applicatur, vt *leg. cùm ratio.* §.*fin. ff. de bonis damnatorũ.* & cum hac decisione transeunt *ibi Paul. & Rom.* Sed *Salyc.* tenet contrarium, quem sequitur *ibi Alexand. final.co. & in d.leg. si ab hostibus, 2. colum.* vt ibi latius per eum: & per *Franciscum Aretinum in d.* §.*si vir. in 3.col.* qui allegat gloss. quam reputat singularem, approbatam per
16 *Bald. in c.1.* §.*similiter, quibus mod. feu.amit.li. feudorum.* vbi dicitur, quòd † si frater interfecit
fratrem suum, priuatur feudo, & defertur agnatis sequentibus, si est paternum: quia non applicatur fisco, vel domino, quia iam erat ei ius quæsitum per inuestituram. vt ibi latius per eum. ¶ Imò si frater occidit fratrem liberos non habentem, & intestatum, etiam filij interficientis non succedunt ei, per *l.fin. in fin. ff. de bonis damnat.* Ita not. dicit fuisse determinatum *Ioann. Andr. in additionibus ad Specul. in rub. de successio. ab intesta. in princip.* Ergo per consequens idem erit in marito occidente vxorem, vt apparet ex prædictis. de quo videas singulariter *Campetium in suo tractatu, de dote 5.parte.2.quæst. cum tribus sequentibus.* ¶ Facit quod in simili dicit *Bald. consil.* 50.4.*parte. incipit, super eo.* quòd
17 frater † substitutus per fideicommissum sub
conditione mortis, non consequitur fideicommissum. si fratrem interficiendo faciat conditionem mortis existere, ne dolus ei prosit: vt *d.leg. si hostibus,* §.*si vir.* quia non videtur testator honorem ei dedisse hoc casu. ar. *de leg. 2. l.codicillis Caio.* §.*pen.* & sic homicida perdit substitutionem de eo factam per mortem fratris ab eo occisi, secundum eum. idem tenet *Anchar. in clem.1. in fin. de pœnit. & remiss.* quem refert & sequitur *Andreas Sicul. in d.c. Raynaldus 13. colum. vers. & hoc do. Pe. sup. de test. in repetitione.* Ex quo infertur, quòd si maritus alicuius mulieris occidit fratrem mulieris maioratum habentem, ad quam post fratrem absque filiis decedentem erat vocata: probabiliter dubitari potest, an succedat soror, cuius maritus idemque occisor, vtetur vsufructu illius maioratus, vel alterius rei, in qua frater succedit viuente vxore. & an ea mortua succedat eius filius, eiusdemque occisoris. Videtur per iam dicta, quòd

maritus occisor non debeat habere commodum ex bonis quę à fratre vxoris occiso prouenere. Cogitabis. Soror verò, & filius, qui non fuerunt delicti participes, bene succedent, maximè in bonis maioratus, quæ non proueniũt à fratre vxoris occiso, sed à primo instituente, vt sunt iura vulgaria *l.cùm pater, de lega.2. l.cohæredi. ff. de vulg. & pup. cum similibus.* ad prædicta vide quæ dixi suprà §. 67. in fin. in additione.
Ratio prædictorum potest esse, quia † verba 18
generalia legis confirmantis donationem inter coniuges morte donatoris, non debent extendi ad donatarium homicidam, seu donatorem occidentem: quia verba generalia debent referri ad merentes, non autem ad indignos, vel odiosos, etiam in materia mere fauorabili: vt in vltimis voluntatibus. est text. not. *in l. Lucius.* §. *Lucius Titius damnas, ff. de leg.2.* per quam l. dicebat *Bal. in c.fin. 1.col. de præsumptio.* quòd Papa non præsumitur velle prouidere indignis: quia odiosi non comprehenduntur in gratiis, *l. testamento centurio. ff. de manumis. test.* Actus † e- 19
nim actiuorum sunt in patiente benè disposito secundum *Philosophum 1. de anima.* probatur in *c. venerabilem, de electione, & Luc.10. Matth.10. Marci 6.* ¶ Ex quo videtur inferendum, quod lex regni quæ concedit vxori medietatem lucrorum habitorum constante matrimonio, de qua latè in præcedentibus dictum est: debet intelligi de vxore, quæ caste vixit, non de ea, quæ in vita mariti, eo forte inscio, vel post eius mortem incontinenter vixit: vt dictum est suprà §. 67. in princip. vbi plura addidi in fin. illius §. quæ per te videas. vbi inter cætera dico de † vxore maritum occidente, an debeat ha-
bere medietatem bonorum constante matri- 20
monio lucratorum? Et videtur quòd non, per iam dicta. Sed in contrarium facit quod ibi scripsi, vet. ex quo infertur. & in additione vltima incipiente, ista faciũt. Cogitabis. ¶ Et hoc
maximè procedit, si maritus † procurasset, vel 21
fuisset causa immediata, quod vxor adulteriũ commisisset: nam tunc etiam si lege permittẽte vxorem occideret, indistinctè non haberet lucrum dotis, nec donationem sibi ab vxore factam. arg. text. & quod ibi not. *Abb. in c. postulastis, de conceß. preben.* vbi probatur, quòd ex
† negligentia inferiorum non deuoluitur ad 22
superiorem potestas, quando superior dolose procurauit illam negligentiam: quia nõ debet dolosus sibi prodesse, nec reportare commodum pro suo dolo, vt *c. ex tenore, & c. sedes, de rescript.* habentur plura in *l. sed si hac,* §. *præstitutam, ff. de in ius vocan.* ¶ Ex quo dicebat *Abb. vbi suprà,* quòd si in certo delicto per aliquem cõmisso, bona debent ad certam personam peruenire: si illa persona dolose procurauit illius delictum non debet casu delicti consequi bona.
¶ Idem dicit, si ex statuto liceat occidere impunè bannitũ, quòd dolose † procurans bannitũ alterius, vt ipsum possit occidere, non gaudet priuilegio impunitatis. idẽ dicit in similibus.* A

Si ergo maritus præbuit causam adulterij vxo-
ris, quamuis postea ipsam occidat, non confir-
mabitur donatio sibi facta per mortem vxoris.

¶ Facit in simili dictum *Spec.* de quo per *Do-
minicum in cap. 1. in princip. de rescript. li. 6.* quod
vide. Ista dicta *Abbatis* commemorat *Lancelotus
in l. si ab hostibus, §. si vir. ff. solut. matrim. in prin-
cip.* dicens, quòd si habiturus lucrum ex banno
alicuius, dat operam, vt banniatur, non habe-
bit lucrum. Idem si datur alicui commoditas,
si ostendat seruum fugitiuum, & fuit causa fu-
gæ. & per hoc limitabis quod dico infrà, in *cap.
per vestras, in princip. §. 2. ver. quod tene menti.* pro
edictis vide quæ ibi addo, & commenda me-
moriæ quia facit ad multa similia.

¶ Amplia prædicta, vt procedant in marito
non prouidente vxori de alimentis, vel aliis
necessariis, ita quòd vxor moriatur. nam tunc
non debet aliquid lucrari ex donatione, pacto,
statuto, vel alia dispositione. ita tenent *Bald.
& Rapha. in d. §. si vir.* & dicit ibi *Paul. de Castr.*
quòd ita habuit de facto in ciuitate Florentiæ.
idem voluit *Bald. in l. quod in vxore. C. de nego. gest.*

24 ¶ Necare † enim videtur, qui tenetur ali-
mentare, & non alimentauit: vt *l. necare. ff. de li-
be. agno. & in authen. si captiui. C. de episc. & cler.*

¶ Facit ad hoc gloss. not. in *l. fin. C. de re. dona-
tio.* quæ dicit, quod si † donatarius non alimen-
25 tauit donatorem, efficitur donatori ingratus,
vt possit donationē reuocare, præsertim quan-
do donatio consistit in magna re, vel quantita-
te: quia faciens alteri magnam donationem,
assimilatur parenti: vt *leg. si patronus, ff. de confirm.
tuto.* Et ideo sicut filius tenetur alere parentem
inopem: vt *l. si quis à liberis, & l. alimenta. ff. de libe-
ris agno.* ita donatarius tenetur alere donatorē.
Ita tenent *Cyn. & alij in dicta l. fin. Auchar. Ioann.
de Imol. Abb. & Andreas Siculus, in c. fin. suprà, de do-
natio.* & est bene notabile, secundum *Abbatem*,
pro istis mulierculis, quæ donarunt penè om-
nia bona sua, & donatarij negligunt eas alimē-
tare: de quo latius per *Andream Siculum in dicto
capit. final. 4. colum.* ¶ Idem ergo dicendum e-
26 rit in marito † denegante vxori alimenta. Et
inde est, quòd si maritus non adhibuit medicū
vxori infirmæ, cùm potuit, videtur ipsam occi-
dere, & per consequens priuatur lucro dotis.
Istud est, quod sentit glos. not. in *d. §. si vir.* quā
Bald. ibi dicit esse auream, & præstare argumē-
27 tum, quòd si † vulneratus non adhibuerit me-
dicum, præsumitur sua culpa decessisse: quan-
do vulnus iudicio medicorum poterat se ha-
bere ad vitam & mortem, & sic vulnerans non
tenebitur de occiso. quod est notatu dignum,
secundum *Bald. & Ioann. de Imol. & Paul. & Ra-
B * phael.* b * ¶ Idem tenet *Tancredus in sua compen-
diosa, in 2. rubr. in 9. questione, Bald. in l. qui occidit,
§. final.* vbi bonus text. *ff. ad legem Aquiliam, per
eum, in c. 1. in princip. quibus modis feudum amit-
tatur,* notant Doctores nostri in *cap. 2. de clericis,
percu.* ¶ Bene facit tex. in *l. huic scriptura, §. 1. & in l.
item Mela. §. Celsus, ff. ad legem Aquiliam.* quæ iura
volunt, † quòd si quis etiam lethaliter ab vno 28
sit vulneratus, si tamen postea ab alio totaliter
occidatur, primus ᵉ vulnerans solùm de vul- E
nerato, non autem de occiso tenetur. ᶜ * ¶ Et C*
propterea *Bald. in dicto §. Celsus,* not. mirabilem
modum defendendi vulnerantem mortifere.
Idem tenet *Ludouic. in singulari 259. incipit, qui-
dam fuit vulneratus.* per quod dicit liberasse ci-
uem magnum, & diuitem, qui alium vulnera-
uit, quem prostratum in via publica, eius fami-
liaris realiter occidit: & propter hoc dicit se lu-
cratum fuisse vnam cappam de serico. Ex iis
quidam aduocatus præstabat cautelam cui-
dam, qui mortifere vulnerauerat aliquem, &
erat captus: consuluit consanguineis suis, vt il-
lum occiderent totaliter, ad hoc vt primus
percussor solum teneretur de vulnere. quod
tamen reprehendit *ibi Bart. & Bald.* qui dicit,
quòd ille aduocatus pro præmio salarij sui de-
beret suspēdi furca: quoniam certum est, quòd
pro primo vulnere tenetur quis de occiso,
quando certum est vulnus esse mortale. vt est
text. cum *gloss. in verbo, teneri, in l. ita vulneratus,
ff. ad l. Aqui.* vbi hoc firmat *Florianus.* idem tenet
*Bartholomaus Veronen. in cautela 22. incipiente,
quidam tradunt mirabilem cautelam.* qui latius lo-
quitur, vt per te videre poteris, de quo memi-
nit *Iason in d. §. si vir. pen. co.* ¶ Concludo er-
go, quòd si maritus cum potuit medicum ad-
hibere vxori infirmæ, † non adhibuit, perdit 29
lucrum dotis, secundum gloss. *Bartol. & alios, in
d. si vir.* & pari ratione morte vxoris donantis
non confirmaretur donatio, quam marito an-
tè fecerat: quia in effectu ipsam occidere vide-
tur. cùm à pari procedant, aliquem occidere,
vel infirmum sine medico negligere. vt est tex.
valde singularis in *leg. si seruum, in princip. ff. de
verbo. oblig.* ¶ Idem forte dicendum est, si me-
dicum adhibuit, sed imperitum: cùm paria
sint nullum medicum adhibere, vel imperi-
tum: vt sentit glos. in *d. §. si vir. in verbo, lucrifa-
cere.* est text. not. & ibi notat *Angel. in l. quod si no-
lit. §. si mancipium, ff. de adili. edic.* idem tenet
*Lucas de Penna in leg. fin. colum. 2. in princip. C. de in-
colis, libr. 10.* idem enim est de non apparenti-
bus, sicut de non existentibus, in *leg. reprehen-
denda, C. de instit. & substit. sub condit. fact.* & fa-
cit *c. in nonnullis, suprà de Iudæis.* vbi Iudæi de-
bent discerni à Christianis in qualitate habi-
tus, quem publicè deferre debent. Vnde non
est satisfactum iuri, si deferant occultè signum
sub mantello, vel in plicatura mantelli, secun-
dum *Abb. ibi.* ¶ Paria enim sunt aliquid non
facere, vel vitiose, vel minus idoneè facere: vt
l. quoties, ff. qui satisdare cogan. ¶ Sic paria sunt
non habere prælatum, vel inutilem habere: vt
cap. inter corporalia, suprà, de translatio. pra.

¶ Item paria sunt non habere maritum, vel
inutilem habere, gloss. nota. *in l. final. C. de plagi.*

¶ Quia † paria sunt, non esse, vel inhabilem 30
esse: vt *l. 1. §. penult. ff. quod cuiusque vniuersitatis
po. & l. final. in fin. C. de nat. lib. & ibi Bald. & Saly.*

¶ Et

¶ Et facit textus in *capitulo, tua. de cleric. non resid.* vbi paria sunt, studium non esse in loco,
31 vel minus competens. ¶ Item falsus † denarius, non est denarius, *gloss. not. in capitu. vera iustitia, 45. distinctione, & gloss. in l. 2. C. de hæreticis.* ex qua infertur, quòd si in posta reperitur vnus denarius falsus, quo computato vincit vnus, non computato vincit alter: dicimus eum non
1 computandum. ita decidit *Ioann. Andr. in addi. ad Spec. titul. de crimine falsi.* de quo meminit *Anani. in c. fina. eod. tit. in fin.* allegant bonũ tex. *in l. eleganter. §. qui reprobos, ff. de pig. actio.* vbi † dicitur,
32 quòd reproba pecunia non liberat soluentem. hoc tamen intelligunt, quando faciens postam, sciebat denarium esse falsum: aliàs secus: per id, quod habetur in *leg. Cornelia. in princ. ff. de fal.* ¶ Eodem modo forsan dici posset in casu nostro, in marito adhibente medicum imperitum scienter. secus si ignoranter. vt puta, si communi opinione reputabatur peritus. quoniam tunc sine culpa est. Vnde crederem confirmari donationem vxoris morte.

¶ Quid autem si maritus sine causa vxorem à se & domo sua expulit: an per hoc videatur falsè tacite reuocata donatio ab vxore facta marito, vt etiam morte vxoris non confirmetur? Non reperio in specie tactum. videtur tamen quòd sic, per id quod notanter dixit *Bald. in l. 1. §. sed scimus, C. de Lati. liber. tol.* per illum textum dum dicit, quòd maritus expellens vxorem de domo sine causa, priuatur lucro dotis, sicut si eam occidisset: de quo infr. latius subijciam super text. 3. not. ver. ampliari possunt prædicta. dic vt ibi. ¶ Ecce quomodo *Bald.* æquiparat expulsionem factam à marito, & occisionem: sed si vxorem occidit, non confirmabitur. Ergo si à domo sine causa eam expellat, similiter non confirmabitur: mutatione enim morum donatarij in præiudicium donatoris fit tacita reuocatio: vt paulo infrà subiiciam, cum de tacita reuocatione donationis tractabo. Igitur vxoris morte non confirmatur donatio iam reuocata. ¶ Idem forsan attentari potest, si maritus vxorem percussisset grauiter, & sine culpa, vel aliter ipsam offenderet: & per hoc iudicatur tacita reuocatio donationis, & per consequens morte donatricis non confirmatur.

¶ Ad quod bene faciunt quæ dixi suprà, §. 67. ver. vnum demum. quicquid sensent *Bald.* in aliis terminis in *l. hæreditas, ante finem, C. de his qui vt indig.* vbi dicit, quod *dicta l. si ab hostibus, & similes.* quæ priuant aliquem dote, si vxorem occidit: non habent locum, si eam vulnerasset. & eodem modo, si eam à domo expulisset: vt firmat *Alexand. in d. l. si ab hostibus,* & sequitur *Iason Maynus.* Quia cùm simus in materia pœnali, non debet fieri talis extensio. In casu tamen nostro secus videtur, cùm agatur de acquisitione lucri prouenientis ex donatione & voluntate donatoris: quæ voluntas præsumitur mutata ex mutatione morum donatarij: vt *leg. 3. ff. de adimen. legat. & l. cùm quis in fin. & l. si cùm Cornelius, ff. de solutio.* de quo infrà statim dicetur.

Palacios Ruu.

ADDITIONES.

¶ Adde *Iason. in l. omnes populi, col. antepen. ff. de iustit. & iur.* vbi ponit quinque casus, in quibus bannitus non potest occidi impunè: licet aliàs statutum patiatur. A*

¶ Adde optimè *Seguram in rep. leg. si ex legati causa, de verbo. oblig. fo. 12. colum. 4. & seq.* & vide *Capo. consil. 28. col. pe.* & not. per *Felin. in c. presbyterum. de homici. col. 1.* B*

¶ Adde *Francis. de Crema. in singul. 55. incip. quidam malus.* C*

IOAN. BERNAR.

A ¶ Grauissimum & detestabile crimen, seipsum occidere.] Vide multa pluribus citatis scribentes, *Simancas de hæret. c. 17. n. 18. cùm præced. & seq. & Plaçam de delict. c. 23. & Cou. lib. 2. resolut. c. 2. col. fi. & Anton. Gomez, de homicid. n. 13.*

B ¶ Qui timore tormentorum falsa confitentur crimina contra se, grauiter peccant.] Vide *autorem in tract. de reg. Nauarra 3. p. §. 2. col. 4. Silu. in summa. verb. detractio. n. 3. Cou.* qui rectè disput. *lib. 3. resol. c. 2. n. 8. fratrem Dominic. Soto de ratione teg. & deteg. secret. membro 1. q. 3.*

C ¶ Ex quo infero vnum.] Vide *Hippol. in practic. criminali. § examinanda,* & rursus in *leg. 1. § si quis vltro. de quæst. & sing. 388. & Corset. in suis singul. vers. defensio, & Couar. super 4. de sponsal. c. 8. §. 12. numer. 16. & Minch.*

D ¶ Secus tamen si ex pacto, vel conuentione.] Vide *Matth. Afflict. sing. 73. Boerium decisi. 25. n. 4. Ioan. Campet. de dot. 5. de stat. dotal. qu. 5. Guiller. Bened. c. Raınutius, vers. mortuo itaque testatore, nu. 17. de test. Catell. Cotta in suis memorabil. versic. statuto Mediolan. ad fin.* & satis abunde scribentem vide *Fanucium de lucro dotis, gloss. 14. nu. 5. & 6.* vbi per totã glossam prosequitur diffuse satis omnes casus & quæstiones, quæ per autorem in præsenti §. referuntur, de quibus vide etiam scribentes *Tauristas in l. 81. Tauri, & Pet. Foller. in pract. criminal. versi. quòd suffocauit vxorem n. 59. & seq. & Campet. vbi suprà quæst. 2, & seq.*

E ¶ Primus vulnerans solum de vulnerato nõ de occiso tenetur.] Adde *Cremens. singul. 56. Capollã, cautel. 5. Lud. Carrer. de homicid. q. 4. § 1. Campet. de stat. dot. q. 3. Segur. l. si ex legati causa, nu. 146. de verb. oblig.* & confirmant atque confirmantur quæ tradunt *Anton. Gomez, de homicid. num. 51. ad fin. & Plaça de delict. c. 10. num. 22.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Donatio inter coniuges confirmatur morte ciuili.*
2. *Mors ciuilis & naturalis æquiparantur.*
3. *Testamentum an per ingressum religionis confirmetur.*
4. *Mors est triplex.*
5. *Donatio facta à patre filio in potestate, confirmatur per emancipationem filij.*
6. *Patria potestas morte patris finitur.*

§. LXXI.
A
CONfirmatur etiam † donatio inter coniuges morte ciuili ipsius donatoris. Vnde si maritus, qui fecit donationem, fuit relegatus, ita quòd perdidit ciuitatem, statim confirmatur donatio: vt est text. in *l. sed & si mors ff. isto tit. & in d. l. res vxoris, C. eod.* Istud tenet, quãuis glos. in *c. licet vndique, de officio deleg.* contrarium sentiat, per textum, in *l. cùm hic status, §. donatur, ff. isto tit. de celebratio. missa. §. cùm inter, & §. certum.* ¶ Ex quo dicebat not. *Bald. in l. executorem, 9. col. C. de execu. rei iudic.* quòd si maritus timens, ne fiscus sua bona inuaderet: fecit donationem causa mortis suæ vxori. Demum contigit, quòd imaginatio fecit casum: quia positus est in banno æris & personæ: cùm iste bannitus, quo ad ciuitatem suam, vnde exular, patitur tale exilium, quo maius non reperitur: ideo tanquam morte donatio confirmatur: & propterea vxor potest talia bona defendere à fisco, & de hoc est text. singularis secundum eum, *in d. l. sed si mors.* Fatetur tamen ipse, quòd hoc casu potuisset adhuc maritus reuocare dictam donationem: quia nondum solutum fuit matrimonium: vt est text. not. in *d. l. sed si mors.* & ibi not. *Bartol.* Tenet etiam ille in *authen. si qua mulier, C. de sacrosanct. eccle.* de quo dixi suprà, colum. 363. versi. quamuis ergo. ¶ Ex istis infertur, quòd si maritus donator ingrediatur religionem approbatam, & ibi faciat professionem, statim confirmatur donatio, ita dicit text. singularis, & ibi not. *Bald. in 4. col. in l. Deo nobis, C. de epis. & cler.* est glos. in *c. placuit, el 2. 16. quæst. 1. in ver. mortuus.* tenet *Ioan. Andr. Car.* & communiter omnes, in *c. fin. infrà eod.* adde *Dynum in l. ex ea parte. ff. de verb. oblig & Andream Siculum in c. ad petitionem, de accusationibus col. 3. ver. an autem, in recollectis.* vbi meminit de gloss. in præallegato *cap. placuit.* & infert ad vnum satis notabile, quod per te videas. ¶ Ratio huius est, secũdum
2 *Bald. vbi suprà,* quia mors † ciuilis & naturalis æquiparantur, quando ex vtraque idem resultat effectus, circa rem, de qua agitur. vt est *glos. not. in clem. 2. in ver. morte, de electi.* quam ad hoc commendat *Abb. in cap. nisi essent, in fin. suprà, de preben.* similis *glo. in clem. 1. in vers. mori. vt lite pendente, & in c. si episcopus, in ver. mortem, de supplen. neg. præla.* est bonus text. in *l. 1. §. penulti. ff. de contra tab.* tenet *Cyn.* & communiter omnes in *d. l. Deo nobis.* sentit *Barto. & alij in l. ex ea parte, § insulam, ff. de verbo. obligat.* tenet *Angel. Aretinus in §. 2. in 2. col. ver. in glos. in ver. si mortuo. Institut. quibus modis ius pa. po. sol.* & est bonus text. in *c. beneficiũ, de reg. iur. lib. 6.* ¶ Et secundum ista debes intelligere gloss. & quæ ibi notant *Dominic. & alij, in c. susceptum in ver. non morte, de rescrip. libr. 6.* de quo vide *glos. & Card. ibi, in 14. quæst. in clem. si de procurat. Ioan. de Plat. in l. si. in si. C. quam, & quibus quarta pars hæred. debeat. lib. 10. & Ludouic. in singulari 424. & Bald. in authen. si qua mulier 4. colum. ver. & prædicta sunt vera, C. de episcop. & cler.* di-
3 cens † testamentum confirmari per ingressum religionis: quæ dicitur mors ciuilis: quæ tantum operatur, quantum naturalis. & hoc in ma-
tribus minoribus, vt ibi per eum. Triplex † est 4
enim mors, scilicet naturalis, ciuilis per deportationem, & plusquam ciuilis. & hoc dupliciter: vel mala, vt quia damnatus in metallum: vel bona, vt quia frater minor: & isti nõ cogũtur adire, quia non habent nomen hæredis, nec aliquod principium essendi hæredes, acsi esset instituutus homo mortuus: vnde institutio est pro non scripta: vt *ff. de iure codicillorum, l. quidam referunt.* & nemo cogitur ad impossibile de iure: vt *l. post mortem, C. de fideicommissis.* Ista sunt notanda verba *Bald. in l. eam quam eod. titul. columm. 5. versicul. triplex est enim mors.*

¶ Cùm autem in casu nostro per ingressum religionis post professionem cẽseatur mortuus: vt *d. l. Deo nobis, & c. monachi 16. qu. 1.* adeò quòd non potest legere literas sine licentia prælati: vt *c. non dicatis, 12. quæst. 1. secundum Abbatem in c. cùm nuncius, in fin. suprà, de testi.* & per consequens matrimonium soluatur, saltem in effectu, quia non possunt coniuges se inuicem reposcere: vt *capit. & accedens c. significauit, de conuersio. coniug.* Ergo per talem ingressum confirmata erit donatio facta inter coniuges. & hoc tenent communiter omnes scribentes in *c. fin. infrà, eo.*

¶ Quod ego intelligerem verum, quando donator sponte intraret religionem. Secus tamen, si propter delictum detruderetur in monasterium: nam tunc non confirmaretur donatio ab eo facta, per text. not. cum gloss. in *authen. sed cùm hodie. in verb. habitu. C. de adult.*

¶ Ad confirmationem prædictorum facit, quod in simili dicimus de † donatione 5
facta à patre filio in potestate: nam illa emancipatione filij confirmatur, sicut morte patris: quia sicut per mortem finitur † patria po-
testas, quæ est causa donationem impediens: 6
sic per emancipationem. Iste est textus not. in *leg. donationes in concubinam, §. pater. ff. de donat. & in l. siue emancipatis, C. eod. titul.* ¶ Ex quo infertur, quòd si pater filiofamilias aliquid dedit, vt haberet in peculio, quod postea emancipauit, confirmatur donatio, si emancipatione non fuit ademptum peculium: vt est casus in *d. § pater, & d. l. siue emancipatis,* quasi non adimendo tunc videatur donare. sicut dicimus in peculio seruo concesso, & tempore emancipationis non adempto, quia videtur donatum: vt *l. 2. C. de peculio eius, qui liber. me. & Instit. quod cũ eo. § peculium autem, & ff. de peculio legat. l. Sticho.*

¶ Confirmatur ergo donatio emancipatione. quod est singulariter notandum, secũdum *Rapha. & Ludouic. in d. l. si donatione 3. colum. & Baptistam in repetitione l. frater. ff. de condi. inde. 15. q. 1. in fin.* qui reputant hoc mirabile, eo quòd plus operatur emancipatio filij, quantum ad confirmationem peculij, quàm patris mors: quia per mortem patris non confirmatur donatio facta filio in potestate, vt habeat in peculium profectitium ad solum vsum: imò æqualiter diuiditur inter patris hæredes: vt *d. l. si donatione in*

2. responso. & in l. filia licet, eod. titul. confirmatur tamen per emancipationem, vt suprà dictum est. Et an talis donatio, facta filiofam. confirmetur per contractum matrimonij, sicut per emancipationem. cùm per illud, quoad omnia, videatur emancipatus, vt voluit *l.* 47.
13. tit. 1. li. 5. *de Toro.* videtur quòd sic, per ea quæ dico in §. 73. infrà.

ADDITIO.

A ¶ Morte ciuili.] Vide *Did. Perez, ad Seguram in l. cohæredi, §. cum filiæ, num. 54. de vulg. & pup. & Carol. Ruinum in l. Gallus, §. quid si tantam, num. 12. de liber. & posth. Chassan. in consuet. Burg. rubric. 4. §. 6. num. 3. & sequent. Suarez allegat.* 20. atque plenissime omnium multis subiectis casibus consimilibus vide *Fanucinm de lucro dotis, §. post mortem, nu. 1. cum sequent. per totum,* & adde rursus *Segur. & Did. Per. l. si ex legati causa, de ver. oblig. n. 193. & Minch. de succes. progres. p. 1. lib. 3. §. 21. num. 172. & Tiraq. l. si vnquam, versic. libert. n. 122. versi. octauo.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio inter coniuges morte firmatur, & retrotrahitur, quoad fructus ante perceptos.*
2. *Confiscatione bonorum ipso iure veniunt fructus à tempore confiscationis percepti: secus si per sententiam: nam tunc à tempore sententiæ, non à tempore commissi delicti.*
3. *Donatio inter coniuges celebrata, obitu confirmata, quoad fructus, non trahitur retro, quando donatarius sciuit donationem esse nullam.*

§. LXXII. AMPLIABIS prædicta, vt donatio inter coniuges † firmetur morte dona-
1 toris, non solùm quo ad fructus percipiendos, sed etiam quoad fructus perceptos antea. Vnde etiam illi pertinebunt ad donatarium. ita tenet *Bar. in l. nec vtilem 2. col. ad fin. in ver. item video quod donatio, ff. ex quib. cap. maio. & Angel. in l. fi. C. isto titul. post glos. ibi,* de quo est casus cum glos. *in l. cùm pater, § pater filiæ. de leg. 2. & in l. si is seruus. ff. isto titul. & in l. si res, & l. donationes, C. eod. Saly. in l. de fructibus, ff. eo tit. l. 2. C. de inoffi. do.* quæ dicit,
A quòd trahitur retro, a quoad fructus, non tamen quo ad dominium: licet contrarium dixerit, & malè gloss. in *l. sequens ¶ quæstio. de legatis, 2. & in l. sub conditione, ff. de solut.* & ita intelligas, quod voluit *Bart. in l. 2. §. si vxor. ff. isto titul.* dum dixit, quòd donatio inter virum & vxorem nõ trahitur retro, sed cõfirmatur à tempore mortis, intellige quo ad dominium, secus quo ad fructus perceptos. Isti enim debentur donatario possessori ratione possessionis: vt dico infrà, §. 76. in fin. intellige secundum distinctionem *l. fructus, ff. de vsuris.* Item intellige, nisi donator
B reuocasset donationem: nam tunc reuocatio b trahitur retro, etiam quoad fructus perceptos.

l. cura quis, ff. de condit. ob cau. l. videamus, §. idem quoque, ff. de vsuris, & l. 1. C. de his quibus vt indignis, & ibi not. *Angel.* videas Felyn *in cap. de quarta, de præscrip. col. 11. versic. faciunt postremo, & Antonium de Burgos in c. ad nostram, de emp. & vend. col. 3.* qui bene loquitur. quod videtur mirabile: nam ex quo præsupponimus donationem inter coniuges à principio valere, licet ex post facto reuocari possit, vt in præcedentibus dictum est: videbatur, quod saltem pro tempore præterito fructus cederent donatario, per id quod voluit gloss. communiter approbata in *authen. de incestis nu. in princip.* vbi in † confiscatione bonorũ 2
ipso iure veniunt fructus à tempore confiscationis percepti: secùs si per sententiam. Nam fructus percepti à tempore sententiæ, non à tempore delicti commissi. illam gloss. approbant *Iacob. de Bello. Bartol. & Angel. ibi, Anchar. in c. felicis, de pœnis, libr. 6. fin. col. in princip. ver. quaro.* post *Ioan. Andr.* vide *Bald. in l. incestas, C. de incestis nup. & in c. 1. in fin. de pace tenenda, libr. feudorum.* Modernos in tractatu maleficiorum, in parte, & eius bona publicamus. Sed quòd prius dixi, verius est: quod etiam tenet *Bald. & Paulus in l. 1. C. de his quibus vt indignis.* refert & sequitur *Iacobinus in tractatu feudorum, fo. 34. col. 1. in fin.* Adde hic, quòd licet bannitus restituatur ad bona, non tamen intelligitur restitutus ad fructus bonorum, *authen. idem de Nestorianis, C. de hæreticis, Bart. in l. Gallus, §. quidam recte, de libe. & posth. ff. Ioan. de Platea, in l. quicunque, C. de fide instru. & iu. hastæ fisca. colum. 2. ver. item not. lib. 10.*

¶ Idem dicas, si donatio confirmetur expressè à donatore. puta si dicat in suo testamento, Confirmo donationem quam feci vxori meæ. vel, habeat sibi quod donaui. Nam & tunc donatio remanet firma, sequuta morte donatoris: & trahitur retro, quo ad fructus. vt est bonus text. cum gloss. *in l. ex verbis, & l. donationes, in fin. C. isto tit.* ¶ Idem dicas, si fuerit confirmata vt legatum, vel fideicommissum: quod contingit, quando testator in suo testamento dixit, Illud quod vxori meæ donaui, lego, vel fideicommitto: nam tunc valet vt legatum, vel fideicommissum: vt *l. si quando de legatis* 1. quia videtur recedere à donatione: vt *l. illud, ff. de acquir. heredi.* ¶ Idem est in eo quod non est confirmatum morte: vt si excedebat legitimã summam: nam tunc si dicat, Confirmo talem donationem, quam feci vxori meæ, in eo, quod excedebat: valebit vt legatum, vel fideicommissum. vt *dicta l. donationes.* & istis casibus traheretur retro, quo ad fructus. vt sentit *gloss. in dicta lege, ex verbis.* quam sic declarat *Bartol. in d. l. si quando.*

¶ Quod est vtile scire, quando valeat vt legatum, vel vt donatio: quia inter hæc maxima est differentia. vt traditur in *d. l. res vxoris, C. isto titul.* Item in donatione non requiritur aditio, ad hoc, vt valeat. sed secus in legato: & donatio non venit in fideicommisso generali, sicut legatum: vt *d. l. sequens, de legat. 2.* de quo

supràpaulò antè dicebam. ¶ Vno tamen ca-
5 su † donatio non traheretur retro, etiam quo ad fructus rei donatæ, si quando donatarius sciuit donationem esse nullam: nam tunc fructus rei donatæ restituuntur donatori: vt *leg. si vxor filio, & l. de fructibus, ff. isto titul. & l. fructus, ff. de vsuris.*

ADDITIONES.

A ¶ Trahitur retro quo ad fructus, non tamen quoad dominium.] Vide *Tiraq. l. si vnquam, vers. libert num. 122. vers. septimo quia, C. de reuoc. donat. & Coua. in rubric. de test. 3. par. num. 5. & Ioan. Hannibal. in l. post contractum, num. 205. ff. de donat.* & diligenter ac doctè *Ioan. Crot. in l. si is qui pro emptore, n. 43. cum multis sequent. ff. de vsucapio. & Menes. l. cum virum, num. 18. C. de fideicommiss.*

B ¶ Reuocatio trahitur retro etiam quoad fructus.] Adde *Tiraquell. in d. l. si vnquam versi. reuertatur, C. de reuocat. donat.* & vide quæ scribunt in simili *Catell. Cott. in suis memorabil. versi. legatum factum à testatore, & Pinel. in l. 2. p. 2. c. 4. num. 11. cum alijs, C. de resc. vendit.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio inter coniuges, morte donatoris confirmatur, licet donator eam fecerit cum auctoritate alterius: vt si filiusfam. donauerit patre permittente, quia tunc eius morte etiam patre superstite confirmatur.*
2. *A patria potestate an liberetur filiusfam. minor viginti quinque annis, per contractum matrimonij.*

§.LXXIII AMPLIABIS etiam prædicta, vt donatio
1 inter coniuges † confirmetur morte donatoris, etiam si donator donationem fecisset cum alterius authoritate: vt puta, si filiusfamil. donat patre permittente (quod potest: vt *leg. tam is. §. filius. ff. de donat. causa mortis.*) morte filij tantum, superstite patre, confirmabitur donatio: arg. text. in *leg. nec fratris, C. de donatio. causa mort.* vbi hoc tenet gloss. & in *l. qui pretio, in fin. ff. eo.* vbi etiam not. *Bart.* idem tenet *gloss. in l. cùm hic status, §. oratio autem, in verb. volente, ff. isto titul.* est bonus tex. & ibi tenet *Angel. in l. 3. C. isto titul.* quamuis *gloss. ibi* aliud sentiat, & male, secundum *Angel. & Salyc. & alios.*

¶ Quod procedit, etiam si filius donauerit rem patris: quia tunc patris consensus operatur duo, vnum in rei suæ alienatione, aliud in autoritatis præstatione necessaria huic donationi. Respectu huius secundi, scilicet, auctoritatis, mors patris non est necessaria, sicut nec in re filij. Respectu autem primi, licet magis possit dubitari, tamen idem videtur dicendum: quia eo momento, quo filius moritur, donatio etiam respectu patris confirmatur, cùm ipse potuisset illi donare in casu mortis filij: vt *d. l. nec fratris.* & bene facit *d. l. 3. C. isto titul.* imo per talem consensum videtur pater donatario siue vxori filij donare: vt *l. in ædibus, §. quod filius, ff. de donat.* non enim fit ista donatio, vt penes filium remaneat, sed potius vt res ipsa in vxorem filij transferatur: & sic filius incapax capit, vt capaci restituat: arg. *l. 1. §. sed si legatarium, ff. si quis omissa causa te. & l. cùm ei qui de leg. 2. & l. cogit. §. hi qui solidum, & l. Marcell. §. fin. ff. ad Trebel.* ita firmat *Salyc. in d. l. nec fratris.* quanuis aliqui contra. ¶ Nec obstat text. in *l. si vt proponis, C. isto titul.* vbi dicitur, quod donatio facta genero à socero, non cōfirmatur eius morte, sed etiam requiritur mors vxoris. & ita videtur requirere mortem vtriusque. Sed illud est, quia mortuo socero, filia viua, ad huc durat matrimonium. sed donatio ante mortem filiæ, eius morte confirmatur, etiamsi socer superuiuat: ita tenet *Cyn. in additionibus*, quem sequitur *Sal. in d. l. 3. C. isto tit.* ¶ Sed in casu, quo filius donat ex voluntate patris, cuius eorum pœnitentia reuocatur donatio: ponunt omnes in *d. l. nec fratris, C. de don. causa mortis.* vide ibi per eos, & in *d. l. in ædibus, §. quod filius. ff. eodem, & in d. l. qui pretio, eod. titul. & Anchar. consilio 75. incipit; per modum consilij.* qui consuluit in casu singulari: filius rem patris consentientis donat vxori suæ causa mortis, & pater per stipulationem promisit bona donata tradere post mortem filij, dictæ eius vxori: Vtrum pater mortuo filio posset per pœnitentiam reuocare, siue fuerit processum ad traditionem, siue non? Et in casu, quo donatio valuerit, an pater consentiens teneatur de euictione, vel vltrà quàm facere possit: vide late per eum. ¶ Considera *a* tamen, quòd cum hodie secundum † consuetu- A 2
dinem regni, filiusfamil. etiam minor viginti quinque annis, per contractum matrimonij eripitur à patris potestate, & efficitur sui iuris: vt in superioribus dictum est, col. 186. §. sed quãnis. non erit opus in donatione, quam de rebus suis voluerit facere vxori suę, quod interueniat patris consensus. Procedunt tamen prædicta, quando filius donaret rem patris cum eius cōsensu. adde hic *prædictam l. Taur. 47.* & vide quæ dixi sup. §. 71. in fi. *l. 8. tit. 1. lib. 5.*

ADDITIO.

¶ Considera tamen.] Hæc eatenus fortè vera sunt, quatenus vtile sit ipsi filio, quo ad hunc articulum haberi pro emancipato. Est enim inter nostros maximè controuersum, an decisione *l. Taur. 47.* quam hodie habes in *l. 8. tit. 1. lib. 5.* filius sit in his tantum censendus emancipatus, quæ sibi vtilia sunt. non etiam in damnosis: vt constabit ex lectione multorum, quos adiunxi sup. in §. 43. n. 2. versi. quo ad omnia. In hac tamen quæstione, cum filiusfam. qui coniugi donat, habeat potestatem reuocandi donationem, nec ea secus valitura sit, quàm si donator perseuerauerit in eadem voluntate vsque ad mortem, forte dices ei vtile fore posse suam exequi voluntatem.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVM.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio inter coniuges adeo donatoris obitu confirmatur, quòd procedit, etiamsi ambo pariter moriantur. Et si non apparet, quod simul sunt mortui, nec quis eorum prior decesserit, tunc possidentis melior est conditio.*
2. *Verba legis confirmantis donationem inter coniuges per mortem donatoris, verificantur ambobus simul morientibus.*

§.LXXIV. ET quæ dicta sunt procedunt, quando con-
1 stat clarè, quod † donator præmoritur
A superstite donatario coniuge. Idem [a] est, si ambo pariter moriantur naufragio, ruina, incendio, vel simul ab hostibus capiantur, & nesciatur quis eorum præmortuus fuerit: nam & tunc valet donatio: vt *leg. cum hic status, §. si ambo. ff. isto titul. gloß. 1. c. fin. infrà eo. & ff. de reb. dub. l. si inter virum, cum l. sequenti.* vbi vide *Ludouic. Lusitanum, & Lucam de Penna, in l. 1. C. de principibus agentibus in rebus, li. 12. ver. 44.* Ratio huius est, quia † verba legis confirmantis donationem
2 inter coniuges per mortem donatoris, verificantur, ambobus simul morientibus: quia in matrimonio decedunt, & per consequens deficiunt verba legis prohibẽtis donationem inter coniuges: quia cessant rationes, propter quas probatur donatio inter coniuges, scilicet, ne mutuo amore se spolient, & aliæ de quibus sup. dictum est. Ita dicit *gloss. in d. l. si inter virum.* quam *Bartol. & alij* communiter sequuntur.

¶ Et ex hoc infertur ad vnum valde singulare, quod stante statuto, vel pacto, quod si vxor moriatur antè, quam maritus, & filios non relinquat: maritus lucretur dotem. & si maritus decedat antè quam vxor, vxor lucretur donationem propter nuptias. Contingit, quod ambo, videlicet maritus, & vxor, perierunt simul ruina cuiusdam domus, ita quod non apparet quis eorum primò discesserit: an hæredes vxoris possint petere dotem marito? Quilibet diceret quod non, per prædicta. ¶ Sed contrarium est veritas. & ita in contingentia facti cõsuluit *do. Signorolus de Homo. consil. 60. incip. in nomine domini amen. quæstio præsupponitur, &c.* quod ad literam refert & sequitur *Præpositus Alexand. in c. fin. 4. co. infrà eod.* Mouentur ipsi, quia cũ isto casu ex præmorte vnius, & superexistentia alterius, occurrit, & purificari debet conditio lucri: quod non potest dici hic vnum præmortuum alteri, ex quo simul discesserunt: ideo nõ occurrit, nec purificatur conditio lucri. vt est text. qui sic debet intelligi, in *leg. quod de pariter, cum l. sequenti. ff. de re dub.* & innuit *gloß. in l. si duo, §. si maritus, eodem titul. & Iacob. de Arenis, in l. si hi, ff. de donat. causa mor.* quia ex præmorte vxoris, & ex superexistentia mariti debet maritus lucrari dotem, vt dictat statutum, ergo, &c. quia cum isti simul mortui fuerint, vt dictum est, ista simultas impedit ordinem prioris, & posterioris: vt *l. Arethusa, ff. de statu hominum, & l. pluribus, ff. de procurat. & l. si debitor. & l. si fundus, §. si duo. ff. de pigno. & l. qui duos, ff. de vulga. & pu. & l. si fuerit, ff. de reb. du.* Ergo in casu nostro impeditur prioritas, & posterioritas, & per consequens cõditio non est purificata. vt per eos latius, vbi sup.

¶ Ex hoc [b] infertur ad aliud non minus sin- B
gulare, quòd si stante dicto statuto vel pacto, maritus & vxor eodem tempore intrent religionem, & professionem faciant: neuter eorum habebit lucrum ex dicto pacto, vel statuto, nec hæredes vxoris: vt probatur secundum vnum intellectum, in *authen. de sanct. episcop. §. si verò constante. collat. 8.* & traditur per *Cyn. & alios in leg. Deo nobis, C. de sacrosanct. eccles.* & sic in contingentia facti consuluit *Ancha. consil. incipien. in Dei nomine amen, an vtroque, &c.* quod refert & sequitur *Præpositus in d. c. fin. infrà eo. 5. colum. versicul. venit quoque.* quem latius per te videas: adde prædictis *legem regni 7. parti. titul. fin. l. 12.* quæ disponit, quòd si maritus & vxor simul perierunt, nec apparet quis prior: mulier quia naturaliter imbecillior, præsumitur prius decessisse. quod prodest ad ea, quæ vnus per alterius mortem erat lucraturus. hæc ibi. Et secundum hoc si maritus donauit vxori, inualidatur donatio, si vxor marito, confirmatur. idem dicit prædicta lex, de patre & filio impubere: quia filius præsumitur prius decessisse: secus si pubes: quod prodest ad successionem.

ADDITIONES.

¶ Idem si ambo pariter.] Circa tradita in A
hoc §. per tot. vide *Tiraquell. in connubial. leg. 1. numer. 56. cum præced. & sequent.* & rursus *de primogenitura. quæst. 17.* & quæ tradunt *Alciat. de præsump. regula 1. præsumpt. 49. & Fanucium de lucro dotis, gloß. 4.* & pulcherrime *Couar. lib. 2. resolut. c. 7. per totum.* apud quos multis allegatis plura dicuntur in omnibus articulis quos autor hic prosequitur quæ prosunt ad textum *leg. 12. titul. pen. par. 7.* quæ hic allegantur. & lege *Hippolyt. in rubric. de probat. num. 435. & Cremens. singul. 53.*

¶ Ex hoc infertur aliud non minus singula- B
re.] Hoc *Anchar. consilium est 438.* & rursus reperies aliud *eiusdem Anchar. num. 273.* de quibus vide latius per *Fanuc. de lucro dotis, versi. per mortem, numer. 38. & sequent.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Possidentis melior est conditio.*
2. *Beneficiatus si multa acquisiuit: & ignoratur, an intuitu ecclesiæ acquisierit, an consanguineorum, vel intuitu personæ suæ, iudicabitur pro ecclesia, si in possessione reperiatur.*

ISTA

§.LXXV. ISTA procedunt, quando apparet, quòd si-
A mul mortui fuerunt coniuges. Si[a] tamen
non apparet, quòd simul vel separatim aliquo
ordine successiue: puta quia vnus hic, alter in
Francia: & sic non apparet, quis prius discesserit.
B 1 hoc casu † melior[b] est conditio possidentis:
nam si quidem hæres viri vendicat, ipse
debet probare vxorem prædecessisse: si verò
hæres vxoris, ipse debet probare virum prædecessisse:
quod cùm non faciat, in pari causa
melior erit conditio possidentis. vt *l. fin. C. de rei
vendi. & in l. in pari causa. de regul. iur. & c. in pari.
eodem tit. lib. 6.* nec aliqua est præsumptio pro
actore, vt quòd semel vixit, vsque ad certum
tempus vixit: vt *l. spadonem. §. qui absolutus, ff. de
excusationibus tutorum.* Ista est singularis decisio
Bart. in d. l. si inter virum, ff. de rebus dub. in fine. quã
dicit esse tenendam memoriæ. de qua meminit
Alexand. consil. 140. 5. volum. & exclamat *Franciscus
de Curte in repeti. l. admonendi, ff. de iureiuran.
charta 29. versicul. quarto moneor.* Idem tenet
*Ioan. de Imol. & Raphaël in l. ex facto, §. si quis autem
ff. ad Trebell.* ¶ Facit quod voluit *idem Bart. in
l. qui duos, §. cùm in bello. ff. de rebus dub.* vbi patre
& filio simul morientibus in naui, si nescitur
quis eorum prius decesserit, iudicabitur in fauorem
eius, qui erit in possessione hæreditatis.
¶ Ad idem facit, quod voluit *idem Bartol. in
leg. 1. §. 1. ff. de bonor. pos. secundum tab. & Baldus, in
proœm. C.* vbi dicunt, quòd si appareant duo
testamenta eiusdem tenoris & testatoris eadem
die confecta, & nescitur quod fuerit posterius,
præfertur ille hæres, qui reperitur in
possessione hæreditatis. ¶ Ad idem facit quod
voluit *Angel. in l. si cùm ambo. ff. de iudic.* vbi dicit,
quòd si duo impetrant præbendã in eadem
ecclesia cathedrali, & inter eos est æqualitas,
impediunt se per concursum, nec sorte dirimetur,
sed locus erit gratificationi, cum tractetur
de præiudicio capituli. ita dicit tenere *Ioan.
And. in c. duobus, de rescript. li. 6.* qui allegat pro casu
l. huiusmodi, ff. de lega. 1. tamen hoc casu præfertur
possidens: vt not. voluit *Bald. in c. capitulum
sanctæ crucis suprà, de rescrip. 1. col. in fin.* & videas
ibi Felin. ¶ Ad idem facit *gloss. in c. nulli, 12.
quæst. 5.* quæ voluit, quòd si † beneficiatus mul-
2 ta acquisiuit, & ignoratur an intuitu ecclesiæ
acquisierit, an consanguineis, seu intuitu suæ
personæ: iudicabitur pro ecclesia, si illa reperiatur
in possessione. de quo vide *Innoc. & alios,
in cap. cùm in officiis suprà, de testam. Bald. & alios
in authen. licentiam, C. de episc. & cleric.*

¶ Ex istis, & aliis, quæ diligens indagator reperire
potest, satis corroboratur decisio *Bart.*
de qua suprà. quamuis *Alexand. in d. l. ex facto, §.
si quis autem, ff. ad Trebel.* ipsam impugnet: motus
principaliter, quia si hæres mariti agat rei vendicatione,
& probet dominium, & hæres vxoris
excipiat de donatione: ex quo donatio
est nulla, de iure probare debet, quòd est confirmata,
& sic quòd maritus non superuixit.
aliàs eius exceptio esset dubia, & sic non releuaret
fundata contra fundatam intentionem
hæredis mariti: vt *l. matrem, C. de probat. & in cap.
in præsentia, eodem tit. & per Bart. in l. non solum, §.
sed non probari. ff. de no. ope. nunciat. 2. col.* presertim
quia si mulier est in possessione, & donatio nõ
præsumitur reuocata, nisi probetur. quia in
dubio præsumitur donatio confirmata: vt *d. l.
si inter virum.* Et propter ea si dubitetur, an pœnitentia
fuerit reuocata: censeri debet potius
non reuocata. Alleganti ergo reuocatam esse
donationem, incumbit onus probandi: vt *l.
ei qui. ff. de probatio. & l. actor. C. eod.*

¶ Ad ista tamen faciliter potest responderi,
quòd intentio actoris non fundatur in reuocatione,
quia donatio est nulla: sed in dominio.
igitur reo incumbit onus probandi donationem
esse validam. ita respondet *Bartholomæus
Socin. in dicta leg. si inter virum, ad finem.*

¶ Et subdit forsan posse teneri tertiam opinionem
in totum contrariam opinioni Alexand.
Nam licet donatio sit nulla, confirmatur
silentio donatoris vsque ad mortem, vt suprà
dictum est. Probata ergo morte mariti, probatur
confirmatio: ergo hæres donatoris, qui dicit
non confirmatam morte, quia donator superuixerit,
probare debet, quia fundata est intentio
confirmationis per mortem. ¶ Et pro
hac opinione est bonus text. in *leg. cùm hic status,
§. si ambo, in versicul. sed si non apparet, ff. isto titul.*
vbi dicitur donationem confirmatam per
mortem mariti, si apparet quis prior decesserit.
& dum text. dicit, quando plures simul moriuntur,
&c. gloss. exponit, non quia eodem tẽpore
moriantur, sed quia non constat, quis
prior decesserit: quæ ratio considerata à text.
cum gloss. militat in casu Bartoli.

¶ Pro decisione adducit etiam pro casu *leg.
qui liberis, in princip. ff. de bonor. poss. secundum tabu.
iuncta l. qui duos, in princip. ff. de rebus dub.* Nam illud
quod dicitur in *d. l. qui duos.* quando simul
moriũtur eodem naufragio, illud idem disponitur
in *d. l. qui liberis, in princip.* quando duo in
diuersis locis moriuntur, & ignoratur de proprietate
mortis. quæ inductio est valde nota.
contra decisionem *Bartol.* de qua suprà, secundum
Socinum in d. l. si inter. qui allegat *Bald. consilio
145. in 5. volum.*

ADDITIONES.

¶ Si tamen non apparet quod simul vel se- A
paratim.] Repete hic quos adiunxi, §. proximo
additione prima.

¶ Melior est conditio possidentis.] Hanc B
eandem opinionem sequitur *Couar. lib. 2. resol.
c. 7. num. 5. ad finem pro Bartol. contra Alexand. in l. ex
facto, §. si quis autem, ff. ad Trebell.* sed cum traditio
rei donatæ necessaria sit, vt dicemus in §.
prox. ad confirmandam donationem morte
coniugis donantis; obtinebit semper præsumptionem
hanc coniux donatarius: & ita sensit
Molinæus ad Alexand. hic allegatum cons. 140. vol. 5.

ideo

ideo si forte cecidit à possessione expedit ei illam possessorio iudicio prius recuperare, quàm agat petitorio.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio inter coniuges confirmatur morte donatoris, quando præcessit rei donatæ traditio.*
2. *Vel si donator constituat se donatarij nomine possidere.*
3. *Vel si maritus fateatur se ab vxore dotem recepisse: quia illa confessio loco traditionis habetur.*
4. *Vel si donator reseruauit sibi vsumfructum rei donatæ.*
5. *Vel si donans tradidit instrumentum, mediante quo, ipse habuit rem donatam.*
6. *Vel si maritus fecit vxori instrumentum donationis: quia per hoc videtur tradere possessionem.*
7. *Traditio nulla non operatur effectum confirmationis.*
8. *Possessio quam habet vxor in rebus à marito donatis, non dicitur ciuilis, nec naturalis, nec corporalis, sed possessio apta producere ciuiles effectus, & acquisitionem dominij, si donatio morte confirmetur.*
9. *Et ista possessio operatur acquisitionem fructuum.*

LXXVI. ADVERTE nunc circa prædicta, ne decipiaris, inquantum dictum est, quòd donatio inter coniuges firmatur morte donato-
1 A ris: intellige, † dummodo a interueniat traditio rei donatæ: vt est text. cum gloss. in *leg. Papinianus, ff. isto titul.* vt ibi notant omnes, signanter *Alexand.* tenet etiam *Bald. in l. 1. C. de donat. ante nup. & in c. 1. de feudo dato in vim legis commi. li. feudorum.* Et ista est veritas, quicquid dixerint *Azo & Hostiens. in summa huius titul. §. qualiter inutiles, in fine.* ¶ Nec refert, vtrum ista traditio fiat tempore donationis, vel postea, viuo donante. ita dicit *Bald. in capit. 1. §. si quis, in fine, de feudo dato in vim legis commi. libr. feud.* argum. text. in *l. 2. C. si quis alteri, vel sibi, & leg. donationes in concubinam, §. pater, ff. de donat.* vbi in donatione, quam pater facit filio emancipato, est necessaria traditio, & statim valet. fortius est necessaria, quando fit filio in potestate, ad hoc, quòd morte patris confirmetur: sicut in donatione inter coniuges dicimus: intellige, quando donat pater filiofamil. inter viuos: secus si donet causa mortis: quia tunc morte confirmatur paterna donatio, etiam non secuta traditione. ita not. dicit *Bald. in lege si mortis, C. ad l. Falci.* quia donatio causa mortis æquiparatur magis legato, quàm contractui: vt *leg. final. C. de donat. causa mort. & l. illud, ff. eod. titul. & l. 2. ff. de dote prælegat. in glos.* Sed legatum confirmatur morte testatoris absque traditione: ergo & ipsa donatio causa mortis. ita dicit *Ludouicus in l. si donatione, C. de collat. 4. col.* quod not. est text. in *l. 1. ff. de Publicia, de quo infrà, §. 77.*

¶ Idem † dicas tu, si interueniat, aliud quod 2
loco traditionis habeatur: vt puta, si donator constituat se nomine donatarij possidere. ita tenet *Bald. in dicto §. si quis, in finalibus verbis.* & facit secundum eum, quod not. *Bartol. in l. si is qui pro emptore, ad fin. ff. de vsuca. & consil. incipiente, Martinus de Eugubio, & l. quod de suo. C. de dote cau. non numer.* & hoc mihi satis placet. Hæc
b enim clausula constituti habetur pro tradi- B
tione: quoniam per eam traditur ficta possessio: vt not. in *l. quod meo. ff. de acquir. pos. & l. quadam mulier, ff. de rei ven.* & datur parti facultas occupandi rem propria auctoritate. vt est glos. singularis in *l. cum creditor, ff. de fur.* de qua facit magnum festum *Vitalis in libr. clausularum. in clausula, constituit se precario nomine possidere. 5. col.* tenet etiam *Bart. in l. 3. C. de pignor.* quem refert *Andreas Siculus in capit. final. 4. colum. in fin. suprà, de preca.* Intellige, quando constituens tempore constituti possidebat. glos. in *l. si duo. C. de dote caute.* tenet magister *Ioann. in viatorio suo iuris, sub ista rubrica, colum. 3.* vide gloss. *& doctores in l. quamuis, ff. de acquir. po. Bald. in capit. 1. §. si quis, in fine, de feudo dato in vim legis com.*

¶ Idem c dicas, si † maritus confiteatur se C 3
recepisse dotem ab vxore, quam non recepit. Nam ista confessio loco traditionis habetur: & per consequens, donatio quæ resultat ex ista confessione, morte confitentis seu donantis confirmatur. ista est gloss. aurea, & singularis, in *leg. 2. C. de dote cau. non nu.* quam ad hoc multum commendat *Bartol. in d. l. Papinianus, ff. isto titul. & Angel. in authent. de immensis don. 1. colum. in fin: 7. collat. Bart. in l. cum quis decedens, §. Titio, de leg. 3. Bald. in l. 2. §. creditum, ff. si certum pet. & in l. 1. C. de donat. ante nupt.* qui dicit hoc procedere, si fuit facta confessio animo donandi. Nam tunc bene confirmatur morte confitentis. ¶ Secus tamen dicit, si simulatè causa honoris: quia tunc non confirmatur morte confitentis, secundum eum, post *Iacobum de Arenis.* quod dicit esse menti tenendum. Idem etiam voluit *Salyc. in d. l. 2. C. de dote cau. non numer.* ibi intelligit *gloss. ibi*: quando confessio est facta animo donandi. ¶ Secus si spe futuræ numerationis. quod not. In dubio autem dicit ipse, quòd præsumitur facta spe futuræ numerationis, non animo donandi: quia quando potest capi alia coniectura, quàm donationis, nunquam donatio præsumitur: vt in *leg. si cùm aurum, ff. de solut.* & hanc dicit esse veriorem opinionem *Iason in §. fuerat ante. 31. columm. Instit. de action.* quamuis *Angel. de Aretio ibi, charta 8. versicul. & quòd primum.* teneat contrarium: quam opinionem tenent multi doctores, quos ipse refert. de quo articulo videas per doctores, quos ibi allegat *Iason*: quia non est iste locus accommodatus. videas etiam per *Socinum in l. 1. 15. colu. ff. solut. matrim.* & ibi etiam *Bulgarium in sua repetitione 40. colum.* & remissionem quã feci *suprà, §. 33. ver. ex prædictu, Felin. in c. si cautio, de fide instrum. 27. columm. versicul. fallit tertio.*

¶ Ex

4 ¶ Ex prædictis † infertur, quòd si donator reseruauit sibi vsumfructum rei donatæ (cùm talis reseruatio habeat vim traditionis: vt *lege quisquis, & l. si quis argentum, C. de donat.*) morte ipsius donatoris confirmata erit donatio.

5 ¶ Idem dico, si † maritus donauit vxori aliquam rem, & tradidit sibi instrumentum: per quod ipse eam habuit: videtur rem vxori tradere: vt *l. 1. C. de donat. & 3. partit. titul. 3. l. 8.* sicut legando vel vendendo instrumentum: videtur debitum vel rem instrumento cõtentam legare, vel vendere: vt *l. seruum filij, §. cum, de leg. 1.* & hoc verum, si dominium erat penes tradentem: *vt ff. de regul. iur. l. nemo, cùm concordantijs.* Eodem modo dicendum est in traditione possessionis, vt tunc demum videatur translata per donationem instrumentorum, si donator possidebat: aliàs non. arg. *l. quadam, ff. de rei ven.* & facit *l. creditricem, ff. de remissio. pign.*

6 ¶ Idem dicerem, si † maritus faciens vxori donationem alicuius rei, fecit sibi inde instrumentum donationis: nam per hoc videtur etiam sibi tradere possessionem: vt *3. partit. titul. 3. l. 8. & Foro legum lib. 3. titul. 12. l. 2.* quod tene menti. Si ergo his casibus maritus præmoriatur, confirmabitur donatio. ¶ Idem videtur dicendum, si maritus per se, vel per alium suũ annuum debitum fecit transferri & describi in personam vxoris, in libro communi, vbi describuntur nomina singulorum. Nam per talem descriptionem videtur maritus donare & tradere vxori, & per consequens morte mariti est confirmata donatio. de quo vide latè & singulariter per *Ancha. consilio 31. incipiente, in Christi,* &c. subtiliter ac copiose. ¶ Nec obstat prædictis, si quispiam subtiliter obiiciat dicendo, quòd ex quo contractus donationis inter virum & vxorem est nullus: quia à lege reprobatus, vt suprà dictum est: per consequens non transfertur possessio per actum fictum constituti, vel precarij appositi in contractu: quia constitutum, vel precarium, sunt immediata causa translationis possessionis. & clausulæ cõ-
D stituti vel precarij sunt [d] nullæ, existente principali nullo: vt voluit *Bald. in terminis, in l. ex testamento, C. de fideicomm.* text. *in l. fin. ff. de constit. per.* quem pro singulari allegat *Bald. in l. si absentis, C. si certum pe. gloss. in l. si patronum, §. patronum, ff. de his quæ in frau. patr.* ¶ Facit quod voluit *Bart. in l. quod meo, in princ. ff. de acquir. possess. Bald. in c. 2. de feudo dato in vim legis commissoriæ.*

¶ Item si possessio fuit translata virtute causæ validæ, licet illa causa efficiatur inualida, tamen possessio non transfertur: vt sentit glos. & *Bart. ibi* (si bene aduertatur) *in l. ab emptione, ff. de pactis.* Multo fortius idem erit, quando causa erat nulla à principio: quia potentius ius operatur nullitas à principio ad impediendum, quàm ex post facto ad resoluendum. argum. *l. vnica, C. de vsucapi. transfer. & l. patre furioso, ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris.* Bene facit text. *in l. si filius qui in potestate, ff. de liber. & posthumis,* iuncta *l. posthumus, in princip. ff. de iniusto testamento.* ¶ Ex quibus omnibus videtur concludendum, quod vbicunque in cõtractu donationis prohibitæ (vt est donatio inter coniuges) traditur possessio per actum fictum: puta per constitutum, vel aliàs: ex quo actus est nullus, non transfertur possessio. quod etiam videtur probari in *d. l. 1. §. si vir vxori, ff. de acquir. poss.* à contrario sensu. vbi ideo possessio transfertur: quia traditio quæ est facti, iure ciuili impugnari non potest: ergo à contrario sensu si traditio esset iuris, prout est illa ficta, quæ fit per constitutum, tunc esset impugnata lege: & per consequens possessio non transferretur. ita per illum text. tenet *dominus Argentinus, filius domini Raynerij de Forliuio, in d. §. si vir vxori.* quem refert & sequitur *Paul. de Castro ibi.*

¶ Ex quo infertur, quòd per † talem traditionem, vel quasi traditionem, non confirmaretur donatio facta inter coniuges: quia si traditio est nulla, non potest effectum aliquem operari, per id quod habetur in *l. cum pater, §. euictis, de leg. 2. & in l. non putauit, § nõ quæuis, ff. de bon. poss. contra ta.* ¶ Ista dudum me fecerunt dubitare de veritate opinionis: quæ postea tacta reperi per *dominum Bartholomæum Soc. in d. § si vir vxori.* qui defendendo communem opinionẽ, dicit ea procedere, quando contractus est omnino nullus, sine aliqua spe reconualescentiæ: vnde tunc ficta traditio nihil operatur. Secus tamen est, quando licet contractus est nullus, tamen speratur reconualescentia: & quia contractus nõ videtur omnino nullus, sed quodã modo pendere à futuro euentu reconualescẽtiæ: tunc operetur ficta traditio, licet nulla, eo quòd principalis contractus reconualescit, & per consequens traditio: ita videtur probare text. recte intelligenti in *l. cum hic status, § si spõsum, ff. isto tit.* quod est subtile. Cogita tamen secundum eum. ¶ Istud idem videtur tenere *Ias. Maynus in d. § si vir 2. col.* dicẽs, quòd si vir tradit rem vxori ex donatione inualida, tamen transfertur possessio, quia acquisitio possessionis in facto consistit: & ea, quæ sunt facta, lex secundum veritatem non potest infecta facere: nec hoc potest induci à lege per fictionẽ, quia non suadet æquitas, ex quo nulla esset vtilitas: vt dicit ibi *tex. in ver. & quid attinet.* Et ita licet in constituto, & sic in actu ciuili esset prima ratio assignata in textu, quia possessio est quid facti: tamen militat secunda ratio assignata in *versiculo & quid attinet.* Quando autem in aliqua dispositione assignantur duæ rationes, licet vna cesset (si tamen militat alia) habet locum dispositio: vt in *§. affinitatis, Institut. de nup. & leg. si ventre, cum simil. ff. de priuileg. cred.* ita quiescit *ibi Iason.*

¶ Adde etiam, quòd ista † possessio, vel quasi possessio, quam habet vxor in rebus à marito donatis, non potest dici ciuilis, quia non producit effectus ciuiles, scilicet præscriptionis, vsucapionis, & acquisitionis fructuum: vt 8

l. si

l.si eum qui.in ver. iure ciuili non possidet,ff.isto tit. nec potest dici possessio naturalis formaliter sumpta, cùm non sit acquisitiua alicuius iuris: dicta *l.eum qui.*notant doctores *in d.§.si vir.* Nec potest dici corporalis possessio, ex quo non est clandestinè, aut violenter habita: vt *l.clam possidere,§.fi.ff.de acqui.poss.* est tamen possessio aptitudine apta producere ciuiles effectus, & acquisitionem dominij, cùm talis donatio sit confirmabilis morte, ex eo quòd in ea processit traditio, vel aliud, quod loco traditionis habeatur. vt sup.dictum est. & sufficit, quòd adsit sola aptitudo, & sola potentia: vt declarat *Barto.in dict.§.si vir.in 2.q.principali.* ¶ Quamuis ergo possessio, quam habet vxor, non producat effe-
9 ctus iuris, respectu præscriptionis: tamen † producit effectum, respectu acquisitionis fructuũ: vt *l.de fructibus,ff.isto tit.& l.fructus percipiendos,ff.de vsufruct.* gl. notabilis secundum *Bald.in l.2.§.si quis.* ita dicit *Iason solus in d.§.si vir.pen.col.* vide quæ scripsi supra §.7.

ADDITIONES.

A * ¶ Aduerte, quod in quantum iste dominus facit mentionem de corporali possessione, videtur assentiri opi. *Bart.* qui voluit, quòd sit tertia species possessionis, scilicet, corporalis, in qua opin. *Bart.* communiter damnatur, vt firmat *Alexand.in l.1.in princip.col.16.versi. sed dubium est,ff.de acquir. poss.& ibi Iason colum.13.ver. circa tertiam.*

IOAN.BERNAR.

A ¶ Dummodo interueniat traditio rei donatæ.] Vide *Tiraq.l.si vnquam C.reuoc.don.versi.libert. nu.122.*& quæ traduntur per *eundem de iure constitut.p.1.nu.48.& Bertrand.in l.hac edictali.nu.60.C. de secund. nupt. Villalobos inter communes sententias versi.donatio.num.123.Ant.Gomez.l.53.Tauri num. 65.& Minchac.lib.1.de succes.progres.p.1.§.1.n.138.* & rursus *quæst.frequent.cap.46.num.fin.*

B ¶ Hæc enim clausula constituti habetur pro traditione.] Habes locupletissimum tractatum de iure constit. doctissimi *Tiraq.* & multa circa idipsum, tum doctè tum subtiliter tradita, vide apud *Tellum Fernandez l.17.Tauri*, vbi reliqui quoque Tauristæ scribunt, & *Ant. Gomez l.45. Taur.nu.81.& 82. Couar.in rubric. de testamen.3.p. num.13.Greg.gloss.fin.l.9.tit.30.part.3.*

C ¶ Idem dicas, si maritus confitetur se recepisse dotem.] Huc addendus est *Romanus sing. 559.de quo per autorem sup.§.69.nu.11.& Cou.lib.2. resolut.c.7.n.5.ver.aliud præterea.*& vide dus *Minch.* qui latius loquitur *lib.3.quæst.frequent.c.46.n.10.*

D ¶ Sunt nullæ existente principali nullo.] Vide latissimum circa hoc examen, per *Anton. Gomez l.45.Tauri, num.30.* qui nominatim cum autore nostro loquitur, de constituto apposito super donatione inter virum & vxorem, & simul multa congerit de nullitate accessorij eius principalis quod nullum est, in quo communis omnium recursus est ad glo. celebrem quæ hic *Palacios Ruu.*

allegatur in *l.si patronus §.patronum,ff.si quid in fraud.patroni.* & vide *Did.Perez.*, multis allegat. in *l.4.titu.8.lib.3.Ordin.ver.exceptio nullitatis*, adeoque plures quos ego adiunxi supra §.2. circa fin.ver.& consequenter.

D.IOAN.BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio facta vxori per virum de domo, in qua simul habitant, nulla traditione vera vel ficta interueniente, non confirmatur morte viri.*
2. *Nisi donauerit cum tali clausula, quòd si hæres ei non soluerit, domum ex tunc ei legabat.*
3. *Donatio facta marito ab vxore de omnibus bonis suis, cum pacto, quòd non liceat reuocare, nisi maritus præmoriatur (cum ista dicatur mortis causa donatio) vxoris morte confirmabitur, etsi aliàs traditio non interueniat.*

EX prædictis infertur, quòd si maritus donauit † vxori domum, in qua a viuentes communiter habitabant, vel rem domi existentem: §.LXXVII. 1 A
nec alia interuenit traditio vera vel ficta, ista donatio per mortem viri non confirmabitur: quia viuente marito vxor non possidebat domum donatam, nec res domi existentes: sed ipsa vxor detinebatur in ea à marito: vt *l. habebat cum ibi not.ff.de precar.& in l.1.§.pe.ff.de his qui deie.vel effu.& l.si mulieri ff.quib.mo.vsufruct.ami.& l.qui iure familiaritatis,ff.de acqui.poss.* ita consulit *Paul.de Cast.consilio 160.incipit,in Christi,&c. dicta donatione.* & ibi latius per eum. a * ¶ Ad cuius A *
confirmationem facit quod voluit *Bald.in l.pignoris,C.de pig.act.& in l.penulte.1.no. C. de non nu. pecu.& in l.cùm tibi,C.qui po.in pig.ha.* vbi dixit, quòd vxor, quæ habebat bona mariti obligata pro dote, mortuo marito potest propria authoritate remanere in detentione domus, quam cum marito viuente habebat iure familiaritatis, tanquam vxor, non quidem ratione possessionis, quia non possidebat, sed ratione solius detentionis, secundum eum. de quo exclamat *Iason in §.item Seruiana 17. column. Instit.de act.* Si ergo vxor non possidebat domum, quamuis maritus eam sibi donaret. eius morte non confirmaretur donatio: vt supra dictum est. ¶ Dicebat tamen *Pau.in d.consi.* quòd si maritus † do- 2
naret vxori prædictam domum, cum clausula, quod si hæres non soluerit, ex nunc legat: tunc (quamuis nulla interueniat traditio) vxor debet habere domum donatam post mortẽ viri, non quidem vi donationis, sed vi legati: quia in legato transfertur dominium sine traditione: vt *l.à Titio.ff.de furtis.* quod bene no. ¶ Idem b B
dicas, si maritus donaret vxori dictam domum causa mortis: quæ quidem donatio inter coniuges bene valet: vt *l.si cui §.fi.cum l.sequen.ff.isto tit.* ad cuius confirmationem sufficit mors donatoris: quamuis traditio non interueniat, vt colligitur ex notatis per Bart.& alios in *l.2.ff.de do.causa mor.* & tenet *Bal.in l.& si mortis, C.ad l. Falcid.* cum quo transit *Romanus in l.si donatione, C.de collatio.& Franciscus de Arct.cons.74.pen.col.*

Y *versi.*

*versi. venio ad quartum, & Paul.de Cast.consil.*110. *in fin.*1.*vol.& consil.*77. *in fi. incipiente, notandum* 2.*vol.* quia hæc donatio causa mot. habet instar legati, & per eam transfertur dominium sine traditione: vt est text. singularis cum gloss. in *l. vel mortis, ff. de Publiciana. & ibi Bald.* & videtur tenere *Bart. in l.*1.*eo.titul.Bald.in l.cùm hi.in princip. ff.de transact.Bald. & Paul. de Cast. in l.*2.*de leg.*1. *Ang. in d. l. à Titio, ff. de fur. & in authen. de heret. & fal.in princip.* de quo per *Bald. in d.l. & si non mortis, C.eo. & in l.licet, C. de pact. & in l.*1.*C. si quis alteri vel sibi, & in l.*2. *C. de secundis nup. per Ioannem de Imola, in l. ex hac scriptura. ff. de donatione. & ibi Alexandr. & in l.*1. *ff. de donationibus causa mort.* Si autem transfertur dominium, ergo non est necessaria alia traditio: quia traditio non fit ad aliud, nisi vt dominium acquiratur. vt not. in *l. traditionibus C. de pactis. & §. per traditionem, Institut. de rer. diui.* Concluditur ergo, quod talis donatio causa mortis morte donatarij confirmatur, quamuis alia traditio non interueniat.

3 ¶ Ex quo infertur, quod † donatio facta marito ab vxore, de omnibus bonis suis, cum pacto, quod non liceat reuocare, nisi maritus præmoriatur (cùm ista dicatur donatio causa mortis) morte vxoris confirmabitur donatio, quamuis alia traditio non interueniat: vt apparet ex prædictis. Contrarium tamen tenet *Paul.de Castr. consil.*99. *incipit, in Christi, &c. in ista donatione.*

ADDITIONES.

A * ¶ Adde *Bald. Nouellum, in tractat. de dote* 8. *parte priuilegio* 6. *& Petrum de Ferra. in sua practica noua forma* 28. *in parte, vxoris quondam Thaddai in* 2.*colum. & Alexand. in addit. ad Bart. in l. si non sortem, §. si centum, ff. de condic. indeb. & ibi Iason fin. colum.*

IOAN. BERNAR.

A ¶ In qua viuentes communiter habitabant.] Quid autem si res donata vere possidebatur à donatario? vide *Cifuentes l.*17. *Taur. num.*2. *ver. sextus casus, & Castillo ibi num.*44. *& ad vtramque conclusionèm*, adde tex. cum not. per *Gregor. glo. b. in l.* 47.*titul.*28.*par.*3.

B ¶ Idem dicas si maritus donaret vxori dictam domum causa mortis.] Vide circa idem *Anton. Gomez l.* 53. *Taur. num.* 66. *vers. secundus.* & qua ratione valeat talis donatio vltra eundem, vide *Bald. de Bartol. in capit.*1. *num.* 440. *ff. solut. matrimon.* & quamuis morte confirmetur vtraque, tam causa mortis quam inter coniuges donatio, differunt. vt per *Marianum Socin. in l. sciendum, numer.* 102. *de leg.* 1. *Ioann. Hannibal. l. post contractum numero* 22. *de donat.* & rursus *num.* 206. *cum preceden. & sequent.* & quibus differat à legato, vide per *Tiraquel, l. si vnquam, versic. libertis, num.* 122. *C. de reuocat. donat.* & adde huc *eundem ibid. num.* 119. *& num.*120.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio inter coniuges non confirmatur morte donatoris, quando tacite vel expresse illam reuocauit.*
2. *Donatio inter coniuges videtur tacitè reuocata, si donatarius mutasset mores in præiudicium donatoris: vt puta, si vxor cui facta erat donatio, commisisset adulterium.*
3. *Adulterium vxoris grauius est in mente viri, quàm occisio filij.*
4. *Grauitas delicti ex qualitate pœnæ arguitur.*
5. *Propter homicidium filij non licet separare thorum ab vxore filium occidente: sed propter adulterium secus.*
6. *Feudo non priuatur, occidens sororem domini: secus si cum ea concumbat.*
7. *Vxor quæ commisit adulterium, non debet ali à viro.*
8. *Adulterium adeo est per se malum, quòd nulla causa potest iustificari*
9. *Adulter si occidi potest, potest castrari.*
10. *Donationem vxori factam reuocasse videtur maritus, si vxor luxuriose osculo pudicitiam violauerit: vel si passa est aliquem ad suum pectus vel mamillas manus apponere.*
11. *Et idem forte, si probaretur vxorem fuisse in balneo cum alio.*
12. *Vel etiam si pernoctauit extra domum sine causa.*
13. *Et hæc procedunt, licet maritus ignorauerit prædicta.*
14. *Testis, ad hoc vt dicatur inimicus alterius, sufficit offensam esse factam inter eos, licet alter ignoraret.*
15. *Adultera vxori donans, si ignorat eius adulterium, non valebit donatio.*
16. *Vasallus si in dominum feloniam commisit, & dominus in vita tacuit, an hæres domini poterit vasallum feudo priuare.*
17. *Legatum reuocatur propter inimicitias capitales vel grauissimas inter testatorem & legatarium superuenientes.*
18. *Ingratitudo est maximum vitium, ventus vrens, & siccans fontem misericordiæ, & rorem pietatis, & fluenta gratiæ.*
19. *Donatio tacitè reuocata videtur, si coniunx donatarius graues iniurias coniugi donatori facere præsumpsit.*
20. *Faciens per alium, per se facere videtur.*
21. *Nuntium mittens, propriè dicitur facere.*
22. *Defensio est licita.*
23. *Vasallus qui testimonium tulit contra dominum, an perdat feudum.*
24. *Gladium accipere non dicitur, qui iustitia mediante capit.*
25. *Donatio non censetur tacitè reuocata, si vxor donatrix adulterando, vel aliàs, fuit causa quòd maritus ipsam liberaret.*
26. *Legatum an reuocetur propter inimicitias.*
27. *Vasalli culpa si ortæ sunt inimicitiæ contra dominum, non excusatur.*
28. *Legatum reuocatur, si palàm & publice testatori maledixerit.*
29. *Testis propter capitales inimicitias repellitur à testimonio.*
30. *Citatus ad iudicium, si non audet intrare ciuitatem propter inimicitias, culpa sua contractas, bene excusatur.*
31. *Inimicitiam allegans, illam probare debet.*

ALIQVI

§.LXXVII ALIQVI tamen casus reperiuntur, in qui-
1 bus † donatio inter coniuges nõ firmatur
morte donatoris: etiam si traditio interueniat.
Primus, quãdo donator eam reuocauit expres-
sè, vel tacitè. ¶ Expresse, vt si donator dixit, re-
uoco donationem quam feci, vel alia verba æ-
quipollentia: in qua quidem reuocatione, do-
nator perseuerauit, vsque ad vitæ supremum
exitum: vt *l. cùm hic status, §. ait, & §. pœnitentiam*
ff. isto tit. & in c. fi. infrà eo. ¶ Item expresse fit re-
uocatio, si rem, quam donauit coniugi, postea
alteri donauit, vel alio modo alienauerit, vel
pignori dederit: vt *l. cum hic status, §. si maritus ff.*
isto tit. & l. si maritus la 2. C. e. intellige vt dixi su-
prà extra casus prædictos §. 69. ¶ Tacitè autem
fit reuocatio si prius decedat is cui donatũ est:
vt *l. à marito, C. isto tit. & in c. fi. infrà eo.* ¶ Idem
A si [a] diuortium fiat inter coniuges, cum bona
gratia propter religionẽ, vel aliàs: nisi in diuor-
tio donator voluerit donationem valere: vt
d. l. cùm hic status §. si diuortium, & l. sed interim, §.
si maritus, ff. isto tit. & d. l. à marito, C. eo. Si tamen
diuortium factũ sit, & deinde restauretur: quia
ecclesia reperit se deceptam, secundum decre-
talem *fraternitatis sup. de frigidis*, vt in diuortio:
vel mutata fuit voluntas, vel eadem durauit: si
donator decedat, constante matrimonio, con-
firmata erit donatio. arg. text. in *d. l. sed interim,*
§. si maritus cum aliis, de quibus suprà. ita tenet
Hostien. in summa, isto tit. 5. qualiter inutiles, in prin.
2 ¶ Tacitè etiam videtur fieri † reuocatio dona-
tionis inter coniuges, si donatarius mores mu-
tasset in præiudicium donatoris: vt puta si vxor,
cui facta erat donatio, adulterium commisisset.
Ad hoc textus no. in *l. res vxoris, C. isto tit.* vbi do-
natio, quam facit maritus vxori, fit in præmium
pudicitiæ, vel propter pudicitiam. Si ergo illa
impudicè viuat, cessat prædicta ratio: ergo præ-
sumitur reuocatio. tene menti illum textum,
secundum *Bal. ibi.* Nam hoc ipso videtur dona-
tio reuocata, argu. tex. & quod ibi no. *Bart. in l.*
3 ff. de alimen. & cib. leg. vbi per mutationem mo-
rum, vel iniuriam illatam testatori, videtur re-
A * uocatum legatum. [a] * ¶ Ad idem tex. in *l. cùm*
quis, in fi. prin. & in l. si cùm Cornelius, ff. de solut. vbi
per mutationem morum tacitè reuocatur man-
datum. vt latius scripsi suprà §. 67. versi. vnum
demum. ¶ Ad idem facit tex. in *l. sed interim §.*
si maritus, ff. isto tit. vbi si maritus vxori donauit
mortis causa, eaque diuerterit: statim dissolui-
tur donatio, nec amplius est in pendenti. Istud
est, quod voluit *Bal. in c. ex parte 3. col. de consuet.*
vbi dicit, quod nihil debet habere de bonis vi-
ri, etiam ex pacto, mulier quæ fecit se pollui per
adulterium. Idem sentit *Salyc. in l. cum hic status*
in prin. & in §. si diuortium, & in §. si maritus el 2.
B † *ff. isto ti.* ¶ Vxoris [b] enim † adulterium grauius
est in mente viri, quàm occisio filij: vt est text.
valde singularis in *l. codicillis, §. instituto filio. de le-*
gat. 2. ver. filium nostrum interfecit, & alia deteriora
mihi fecit. quem tex. valde commendant doct.
ibi, & *Bal. in l. athletas §. calumniator, ff. de his qui*
not. infa. & in d. c. ex parte, fi. col. suprà, de consuetu. &
consi. 50. 4. parte Andreas Sicul. in c. at si clerici, §. de
adulterijs 2. col. suprà de iudic. quod intellige apud
bonos, & graues: secus apud eos, qui parum
curant de adulterio vxoris: vt est text. & ibi
not. *Paul. in l. interdum de publican.* facit lex, *isti*
quidem, ff. quod met. cau. infrà alleg. Vxor enim
adultera, olim lapidabatur, *Leuitici* 20. tran-
sumptiuè *in c. hæc imago 33. qu. 5.* aliter hodie de
iure ciuili punitur: vt *l. quamuis la 2.* & ibi not.
C. de adulterijs, & in §. item lex Iulia. de adulteriis,
Instit. de iniur. & ibi Ioann. Fab. & alij aliter, per
leges regni 7. partit. tit. 27. l. 13. 14. & Foro legum,
lib. 4. tit. 7. l. 1. Ex † qualitate [c] autem pœnæ de- 4 C
licti grauitas arguitur, *23. qu. 4. c. non afferamus.*
Vnde meritò adulterium res nefaria appellatur.
c. admonete 33. q. 2. maxime respectu mariti, vt
ibi dicitur. Propterea homicidium filij non re-
putat pater æquale adulterio vxoris: vt sup. di-
ctum est. Hinc infertur, quod † licet propter 5
homicidium filij non liceat separare thorum ab
vxore filium occidente: vt infrà de his qui filios
occiderunt, *c. 2. & ibi doctores*: & tamen propter
adulterium sic *c. dixit dominus 32. q. 1. cum similibus.*
Patet ergo, quàm sit graue adulterium vxoris in
mente viri: tam iustum enim dolorem nemo
compescere potest *l. Gracchus, C. de adulteriis.* ni-
hil enim est deterius marito, quàm de homine
fieri seruum, ita dixit *Alexandrinus in c. 2. in fine,*
1. col. suprà, de sponsalibus. Ad hoc *Genesis cap. 49.*
vbi Iacob loquens Ruben filio suo primoge-
nito, dixit: Tu fortitudo mea, & principium do-
loris mei. exponit *Nicolaus*, id est, licet multos
alios dolores sustinui, nullus tamen ita durus,
sicut iste, quem tu intulisti, coeundo cum vxore
mea. hoc recitat *ibi Abulensis, col. 3.* Grauior est
ergo cucurbitatio, quàm graue damnum bono-
rum, vel alia atrox iniuria. & nonnulli vellent
plus esse vulnerati, quàm talia pati. ita dicit
Ioan. Fab. instit. de donat. §. secundum est, refert *Ioan.*
Sargeti in suo enchiridio, fol. 6. Absurdam igitur
rem fecit Seleucus Asiæ rex, qui vxorem suam
adulterandam filio tradidit, quia eius amore
peribat: vt per *Valerium Maximum lib. 5. ti. 7.* Pro-
pter adulteria enim, & stupra, vrbes fuerunt e-
uersæ, & bella ciuilia orta, & odium perpetuum
inter ciues. Et hinc est, quod occidens sororem
† domini, non priuatur feudo: sed si cum ea 6
concubuit, sic per *l. isti quidem, ff. quod metus cau-*
sa. ita dicit *Bald. in cap. 1. §. similiter, in fin. quibus*
mod. feu. amit. lib. feudorum. Et multo fortius va-
sallus perdit feu. si concubuit cum vxore domi-
ni, vel cum filia, vel nepte, vel nuru, vel soro-
re. *cap. 1. §. rursus. quæ fuit prima causa benefi. ami.*
Idem de concubina dicit *Iacob. de Aluarotis, in*
d. c. 1. quibus mod. feu. amit. refert *Iacobin. de sancto*
Geor. in tract. feud. fol. 23. col. 2. ver. quis autem. Vide
eundem fol. 32. col. 3. ver. noua causa. & ibi ponit,
quid si vxor est vidua. ¶ Propterea vxor, quæ
commisit adulterium, non debet ali à viro: vt
not. glo. in *l. fideicom. C. de fideicomm.* secundum
Bald. in d. c. ex parte.

¶ Reputatur autem adulterium grauissimum,
non solùm respectu mariti, sed etiam respectu
ipsius delicti: vt *d. §. de adulteriis*. ¶ Quia etiam
lege diuina prohibitum est mœchari: contra
quam lex humana in contrarium lata, non te-
net. & ideo si cauetur statuto, quòd exbannitus
possit impunè offendi: & aliqua mulier est ex-
bannita: non tamen poterit adulterari, etiam si
vir sit bannitus: vt est text. valde singularis in
authen. de lenoni. §. 1. colla. 3. ¶ Ratio, quia ex hoc
non tantùm iniuriatur maritus, sed consangui-
nei, & respublica, arg. *l. 1. §. vsque adeo, & in l. Sti-
chum, ff. de iniurijs.* puniretur enim ex tali adulte-
rio, qui non delinquit: quod esse nõ debet, cùm
pœnæ suos debeant tenere authores: vt *l. sanci-
mus, C. de pœnis, & c. quæsiuit de his quæ fiunt à maio.*
8 *parte ca.* ¶ Præsertim, cùm † adulterium sit ad-
eo per se malum, quòd nulla causa potest iu-
stificari: vt suprà, de iureiur. *c. & si Christus.* & tra-
ditur per *Baldum in l. 1. ff. de constit. principum, & in
l. final. C. si contra ius vel vtile. pu.* quem refert &
sequitur *Andr. Sicul. in d. §. de adulteriis, 2. colum.
Alexan. in l. non solùm §. quanquam ff. de iniuriis. Fir-
manus in tractatu gabellarum 9. parte qu. 20.* & ita
licet statuto vel aliàs permittatur bannitum of-
fendere (quo casu etiam eius bona capi possunt
impunè) vt est text. valde not. in *l. 1. §. final. ff. de
alea.* secundum *Baldum in d. l. fi. C. si contra ius vel
vtile. pu.* idem tenet ille *in l. 3. in fi. C. si. pen. app.
mors interue. & in c. in literis, de restit. spo. Barto. in l.
nec in ea. ff. de adul. Paul. de Castr.* per illum tex. *in l.
in suis, ff. de liber. & posth. Felin. in c. quæ in ecclesiarum
de constit. 7. col. ver. not. 2.* Et quod plus est, stante
dicto statuto, quòd bannitus possit impune of-
fendi: potest etiam occidi, secundum *Io. And. in
additionibus ad Spec. tit. de constit. §. 1. ad finem Bart.
in d. l. 3. ff. de adimen. leg. & consil. 188. incipit, statuto
castri plebis. Paulus in d. l. in suis,* & facit tex. *in c. fi.
de homi. li. 6.* vide *Paridem in tractat. syndicatus in
parte, adulterium cap. 1.* Et multo fortius econtra
si dictat statutum, quod bannitus potest impu-
nè occidi, poterit vulnerari, vt voluit *Bartol. in
lege secunda, ff. de sepulchro viola. Ancha. in clem. 1.
in prima oppositione, de conces. præben. Card. in c. per-
pendimus, de sent. excom. 6. colum. in repetitione.* sen-
tit *Bart. in d. l. nec in ea. §. ius occidendi, ff. de adul.* vbi
9 dicit, quòd si permittitur occidere † adulterum,
B * potest castrari. *b* *In casu tamen nostro, quam-
uis permittatur bonorum occupatio, percus-
D sio, etiam occisio: adulterium *d* tamen non est
permissum, vt ex supradictis satis patet: tenet
Bald. in l. fi. C. si contra ius vel vtili. publi. Quini-
mo propter bellum initum contra virum, non
potest vxor capi, secundum *Ioan. Andr. in c. non
est vobis suprà de spon.* Merito ergo adulterium
grauissimum delictum reputabitur, vt propter
illud maritus censeatur voluntatem mutasse, &
donationem reuocasse: adeo quòd per mor-
tem mariti non sit confirmata: vt supra dixi.
Quod autem dictum est de vxoris adulterio,
intellige etiam ipsa volente, secundum *Ioan. de
Pla. in l. vnica, C. de salgamo. lib. 12.* dummodo
donatarius scienter vxorem donatoris cogno-
uerit. Secus si ignoranter, putãs forte propriam
cognouisse vxorem. nam eum non priuabit
donatione, vel feudo. vt est gloss. not. in *ti. parno
hic potest esse titulus,* quib. mod. feu. amittitur.
secundum *Iacobinum, in tractatu feudorum, fol. 32.
col. 3. ver. quod dici.* facit ad hoc *l. 2. ff. de receptato. &
gloss. in c. Felicis, de pœnis lib. 6.* & plura alia, quæ
breuitatis causa non recenseo.

¶ Quinimo *e* non solùm si vxor adulterata E
est, sed etiam si absque carnali copula † pudici- 10
tiam violaret luxurioso osculo, vel permisit ab
aliquo teneri manus ad suum pectus, vel mam-
millas: quia ista diffamant, & lacerant matri-
monium: & ideo potest agi ad separationẽ tho-
ri, & amissionem dotis: quia ludus impudicitiæ
debet puniri: vt est tex. optimus cum *gloss. in c. 1.
quibus mod. feu. amit. lib. feudorum,* vbi glo. exponit
illum tex. punientem vasallum, qui turpiter lu-
dit cum vxore domini, id est qui posuit manus
ad pectus. *c* * ita notanter dixit *Bald. in c. tua, in* C *
fi. suprà de procur. refert & sequitur *Benzellinus in
c. plerunque infra eo. in apostillis, & Felin. in c. præterea
2. col. versi. vbi autem, suprà de test.* adde gloss. *Bart.
& alios in l. quod ait lex, ff. de adulter. & in l. capite
quinto eod. tit. Angel. de Aret. in tractatu testamento-
rum in parte, donec castè vixerit,* cuius meminit
*Paulus de Monte Pico, in repetitione l. Titia. de leg. 2.
fol. pe. co. 3. in fi.* vide *Franciscum de Curte in tract.
feudorum fol. 34. col. fi. versi. quarta, & Iac. in tract.
feudorum, fol. 32. fi. col.* Colloquiũ enim & oscula
sunt præludia Veneris: vt dicit *gl. 3.* quam *Ang.*
reputat singularem *in l. 1. ff. de extraordin. crimin.
& gl. in l. quod ait lex, ff. de adulter. & in c. nec aliqua
27. qu. 1.* vide *Bald. in l. si quis non dicam rapere, co.
3. C. de episc. & cler. & Fran. de Curte in tract. feudo-
rum fol. 34. fin. colum.* ¶ Idem forsan dicendum
esset, si probaretur † vxorem fuisse in balneo 11
cum alio. secundum gl. in *c. non oportet 81. distin.*
& text. est in *l. fi. ibi:* commune lauacrum cum
viris libidinis causa. *C. de repu.* vbi vxor priuatur
dote, si cum alieno viro tenet balneum. ¶ Idem
si pernoctauerit † extra domum, sine causa, se- 12
cundum *Ang. in §. minores, in authen. de nup. per d. l.
fi.* & facit tex. cum gloss. *in versi. foris in l. consensu,
eod. tit.* istis enim casibus, & aliis similibus, à ma-
rito donatore sciente, tacitè videtur induci re-
uocatio donationis, adeò quòd eius morte non
confirmaretur. ¶ Imò videtur idem esse, si † 13
maritus ignoraret, & fortius per ea, quæ no-
tantur in *l. fi. C. de adult.* & per *Bar. in l. 1. in fi. ff.
de his quibus vt indig.* vbi dicit, quòd si quis com-
misit culpam vel ingratitudinem contra testa-
torem ignorantem: & si ille sciuisset esse con-
tractam inimicitiam: esset reuocatum legatum,
tanquam testator sciuisset: vt est gl. not. in *l. fi-
deicommissum, C. de fideicommis.* Ex quo infertur
notab. verbum, quòd ad hoc, vt dicamus ali-
quem † testem esse inimicum alterius: sufficit 14
f offensam esse factam inter eos, licet alter igno- F
raret: *d* * quod no. refert & sequitur *Bal. in c. 1. 2.* D *
colum. de pace Constan. lib. feudo. Ex istis constat,
quod

15 quòd si maritus † donauit vxori adulteræ, i-
gnorans eius adulterium: non valebit donatio.
Si autem ante adulterium donasset, & postea
adulterium commisit, reuocatur donatio. Cùm
autem legatum sit donatio: vt *l.1.de leg.2.* idem
dicemus in legato. Vnde si testator ignorans
adulterium vxoris, eidem legatum reliquit:
non habebit legatum, per gloss. in *d.l.fideicom-
missum, C.de fideicom & in l.sororem, C.de his quibus
vt indignus.* firmat *Ange.Aret. in tractat. testamento-
rum in parte, donec castè vixerit.* refert & sequi-
tur *Paulus de Monte Pico, in repetitione §.Titia.l.
Titia.de leg.2.qu.64.* quod tene menti perpetuò.
Si ergo illa legatum petat, poterit hæres mariti
illam repellere prætextu adulterij. Sicut eam a-
dulteram dotem petentem repellere potest: vt
singulariter tradit *Bald.Nouellus, in tractat. do-
tium, fol.83.colum.2. aliàs 7.parte priuilegio 11.co-*
16 *lum.10.* Ex his infertur ad dubium, si † vasallus
commisit feloniam contra dominum, & do-
minus in vita tacuit, an eius hæres possit illum
feudo priuare. Vide not. per *Iacobinum in tra-
ctatu feudorum, fol. 53.co.fin.* qui pulchrè loqui-
tur, & poterit ad propositum nostrum deduci.
vide bonam *gloss. in cap.1. in verbo, concubuerit
tit.quibus mod.feu. amittitur, alia in cap.1.§. porro
in ver. assaherit in fi. tit. qua fuit prima causa bene-
ficij amit.& ibi Bald.* Quid autem si vasallus an-
te querelam mortuus est, vide *Iacobinum vbi su-*
G 17 *prà.* Item z adde, quòd † propter inimicitias
capitales, vel grauissimas superuenientes inter
testatorem & legatarium, legatum reuocatur
leg.3.§.fi. de adimen.le. etiam si post tales inimi-
citias testator fecerit codicillos, in quibus le-
gatum non reuocauit, arg. *l. diuus ff.de in integ.
restit.* vt latius per *Petrum Girardum in suis singu-
laribus, singulari 5.* quem rogo videas. vbi etiam
ponit, an donatio causa mortis reuocetur per
superuenientes inimicitias.

¶ Tacitè etiam videtur donatio inter con-
iuges reuocata, si donatarius ingratus fuisset
donatori per aliquem modum, de his qui po-
nuntur in *l. fi. C.de reuocan.donat. & in l.fina. C.
de donat.* ¶ Nam si ex illis causis potest reuo-
cari donatio perfecta inter viuos, vt ibi dicitur:
multo fortius præsumendum est, ex eisdem
causis velle reuocare donationem donatorem,
quam coniugi fecit, cum illa prohibita sit &
inefficax, & habeat instar donationis causa
mortis, vel legati: vt in superioribus ostensum
18 est. † ¶ Ingratitudo enim est maximum vi-
tium, ventus viens, & siccans fontem miseri-
cordiæ, rorem pietatis, fluenta gratiæ: vt in-
quit *Bernardus super Cantica Salomonis.* & refert
Ioan.And. quem alij sequuntur, in *d.c.fi.* & pro-
uenit ex superbia: quia plerique putant omnia
seruitia sibi debita: vt apparere potest ex mul-
tis, quæ adducit *Valerius, lib.5.c.3.de ingratis.* Vn-
de ille, qui donat vel indulget beneficia, sperat
recipere grata seruitia, aliàs nō facturus. & ideo
non mirum, si ingrati perdunt gratias: nam op-
positum dissoluit propositum. ita dicit *Bald.in c.*

1.3.col.de pace Constan. ¶ Hinc est, quòd † si 19
coniux donatarius graues iniurias coniugi do-
natori facere præsumpsit, tacitè videtur reuo-
cata donatio: vt *d.l.fi. & d.c.fi.* & facit text. in
l.alimenta, §.1. ver. contumeliis, ff. de lib.agno. Idem
si manus impias contra donatorem intulit, ef-
ficitur donatori adeò ingratus, quòd donatio-
nem perfectam reuocare potest: vt dicunt iura
prædicta, & pari ratione donatio inter coniu-
ges tacitè reuocari censetur, propter præsum-
ptam voluntatis mutationem, vt prædixi.

¶ Et † non solùm quando per seipsum hoc 20
fecisset, sed etiam si per alium: vt not. voluit
Ioan.And. quem omnes sequuntur, in *d.c.fi.per
tex.in c.mulieres, infrà de sent.excomm & in c.si quis
suadente 17.qu. 4.* bene facit text. not.in *l.1.in
prin.ff. de eo per quem factum erit.* vbi paria sunt,
quòd quis suis manibus impediat aliquem iu-
dicio sisti, vel per suos retinuerit, vel per alios
extraneos. qui enim facit per alium, habetur ac
si sua manu fecisset: vt ibi, & in *l.1. C. de his qui in
testa.sibi ascribunt,* & ibi no. *Bald.* facit *l.2.& l.qua
in testamento, eod.titul.* intellige, nisi in materia
stricta requiratur, quod quis sua manu faciat,
secundum *Bartolum in lege, per hanc, C.de erogatio-
ne militaris annona, lib.12.* per illum text. refert
*Iason in l.quod quis, fi. col.C. de procur. & in l.si quis
id quod, penult. colum. ff. de iurisd. om. iudi.* vbi vide
aliqua similia, quæ ipse cumulat. Adde, quòd
† mittens nuncium, propriè dicitur facere, se- 21
cundum *Bald. in rubrica, C. de exercitoria, 2.col.*
arg. *l.pater, ff. de manum.vin.* videtur mihi text. in
c.vbi periculum, de election.lib.6.ver.nullis etiam, dum
dicit, qui verò contra fecerit scripturam mit-
tendo, vel nuntium gloss.2. *in c.constitutionem, de
sen.excom.col.1.& in cle.si summus de senten.exc.* iun-
cto textu. Ad prædicta faciunt notata per do-
ctores in *c.sicut dignum, de homicidio, & in d. c.
mulieres infrà, de sentent.excomm.* & per doctores
plures, quos refert *Felin.in c.cùm inter vos supra,
de re iud. 4.colum. ver. sed pendet veritas.* & per
*Alexand.in l.1.in princip.3.colum.ver.ego non puto,
ff. de verborum obligation.* cum qua remissione
sum contentus. Ex istis infertur, quòd si dona-
tarius fuit leno, quem vulgus [alcahuere] ap-
pellat, & similiter *lex regni 7.partita.tit.* cuius
lenocinio vxor donatoris adulterium commi-
sit; donatio reuocaretur, quia ista est egregia
ingratitudo: vt dicit gloss. magna in *cap.1.§. sed
qui delator, in titul.qua fuit prima causa beneficij a-
mittendi.* vbi vide *Andream de Isernia, & alios do-
ctores, & Iacobinum de sancto Georgio, in tractatu
feudorum, fol.33.fi.co.ver. sed adhuc alias, in par-
te, dictique vasalli promiserunt non committere fe-
loniam, colum.8.versi.sed adhuc.* tene menti, &
intellige vt ibi.

¶ Ex istis potest inferri, quòd si maritus fecit
donationem vxori, & ipsa procuraret vt pater,
frater, vel alius consanguineus maritum percu-
teret, seu vulneraret: ex hoc induceretur tacita
donationis reuocatio. de hoc vide *Iacobinum in
tractatu de feudis fol.33. col.2.* ¶ Hæc tamen ali-

qui limitare nituntur, nisi ipse donator fuisset
causa iniectionis manuum impiarum, volens
offendere donatarium, & donatarius se defen-
dendo, manus impias in donatorem intulerit:
tunc enim imputaretur donatori, quia non di-
cerentur manus impiæ, cùm ad suam defensio-
nē hoc fecisset: iuxta ea quę notantur in *l. vt vim*,
ff. de iusti. & iur. & in l. 1. C. vnde vi. cum concot. ita
tenet *Io. An*. quem alij referunt, & sequuntur in
d. c. fi. sic intelligentes & limitantes illum tex. eo
enim ipso, quod defendendo percussit, extra
culpam est, etiam si occidisset, vt traditur in le-
gibus prædictis, & in *c. significasti, infrà de homi*.
maximè si hoc fecisset ad suam defensionem
necessariam: vt not. tradit *Bald. in l. vna. 10. co. in
fin. vers. item tu assessor*. de quo dicto exclamat
*Ludou. in singulari 29. incipi. accusatus. Andr. Sicul.
in c. fin. 2. colum. suprà de solut*. qui pro hoc allegat
textum in *l. is qui aggressorem, C. ad l. Corne. de sica.
Alexand. consi. 111. 2. columna* qui pro hoc allegat
tex. in *cap. 1. §. 1. in ver. non necessaria, ti. de pace te-
nenda*. Facit *l. quemadmodum, §. si nauis alteram*. &
quod ibi no. *Bald. ff. ad l. Aqui. & in l. scientiam, §.
qui cum aliter, eo. titul. & in clem. si furiosus de homi-
ci*. de quo etiam per *Lanfrancum, in repetitione c.
quoniam contra. de probat. in ver. confessiones 7. co.
per Iason. in d. l. vt vim. in princip. ff. de insti. & iu. &
in §. item si quis postulante 7. co. Instit. de action. & in
tracta. maleficiorum char. 72. 2. co. in fi*. Vide *Iason. &
alios Modernos, in l. vt vim, ff. de instit. & iure Fely. &
alios, in c. significasti, de homi. Ange. in tracta. malefi.
in parte, & dictus Titius se defendendo, post priu. versi.*
22 *dixi quod † licita est defensio. & ibi pulchra additio
Augustini*, quam rogo videas. Si ergo donatarius
se defendendo, donatorem offendit: vel cùm
esset iudex, & donator accusaretur coram eo,
mediante iustitia, eum torqueret, vel flagella-
ret: non diceretur impias manus iniecisse, vt in-
gratus iudicetur: quia necessitatus ratione offi-
cij, illud fecit, arg. tex. *in l. munerum, § iudicandi,
ff. de mune. & hono*. Secus si fuisset aduocatus: quia
est officium voluntarium, *l. post legatum, §. ad-
uocatum, ff. de his quibus vt indig*. adde *Prepositum
Alexandrinum in cap. 1. §. sed & qui delator. col. 2.
quæ fuit prima causa beneficij amit. col. 3. ver. quæro
subsequenter, & Iacobinum in tractatu feudorum, in
parte, dictique vasalli promiserunt non committere
feloniam col. 7. versi. quid autem si vasallus*. vbi lo-
23 quitur † de vasallo, qui testimonium tulit con-
tra dominum, an perdat feudum, glo. in *d. §. sed
& qui delator*. dicit quod sic, vbi per doctores, ex
quo videtur, quod si donatarius tulit testimo-
nium contra donatorem, per hoc reuocetur do-
natio, quod tamen mihi est satis dubium, cum
hoc nō faciat voluntarius, sed coactus à iudice.
Posset tamen procedere, quando donatarius
sponte se obtulit ad ferendū testimonium con-
tra dominum: vt vult gl. *in §. sed & qui delator. in
gl. magna, quæ incipit, aliàs perdit*, nisi vasallus hoc
faceret, vel donatarius suam vel suorū iniuriam
prosequens, vel pro defensione patriæ, contra
quam dominus commisit proditionem. *glo. in c.
de forma. 22. qu. 5*. refert *Iacobinus in tractatu feudo-
rum, in parte, qui quidem inuestiti præstiterunt iura-
menta fidelitatis co. 4. in fi*. ¶ Ad prædicta facit
text. not. *in c. ille gladium 24. qu. 4*. vbi non dici-
tur † capere gladium, qui iustitia mediante ca- 24
pit. & in *c. non est crudelis 23. q. 5*. ¶ Confirmatur
hoc per illud, quod in simili dicit *Bar. in l. omnes
populi, ff. de iusti. & iur. Bal. in l. non dubium. C. de legi-
bus, & in l. decuriones, C. ex qui. cau. infa. irro*. vbi di-
cunt, quòd si statutum punit facientem sangui-
nem in palatio, intelligitur de eo, qui impiè &
iniuriose sanguinem fecerit. ¶ Et inde est, quòd
si statutum disponit, quòd homicida non possit
esse de prioribus, & quidam tanquam iudex
multos fecit decapitari, nō habet locum dispo-
sitio statuti, vel pœna. ita *Bald. in d. l. decurione, &
in l. data opera. C. qui accus. non pos. & in ca. 1. de con-
stitu. & ibi Anchar. Barto. in l. 1. C. de agri. & censi. lib.
10. Plat. in l. nulla ad fin. C. de delato. eo. lib. Baptista
in repetitione l. omnes populi, charta 29. infra, eod. ver-
si. ex prædict. Abba. & Felin. in c. solita supra, de maio.
& obe*. facit *gl. in c. vno. in ver. sanguinis, de conse. ec-
cles. vel alta. libro 6. & in c. is qui, de sen. excom. eod. lib.
gloss. 1*. facit text. *in c. si perfodiens de homi*. ¶ Ex
quibus omnibus videtur aliquibus dicendum
quòd si vxor † donatrix adulterando, vel aliàs, 25
fuit causa, quòd maritus ipsam percuteret, vel
vulneraret: non propterea censeretur donatio
tacitè reuocata, & hoc fuit de mente *Barto. in l.
cùm in tabulis §. 1. ff. de his quibus vt indig*. vbi dicit,
quòd licet propter inimicitias † reuocaretur le- 26
gatum: vt *l. 3. ff. de adimen. legatis*, est verum, si ini-
micitiæ interuenerunt culpa legatarij, secus si
sine culpa, per illum tex. quod est menti tenen-
dum, secundum *Barto*. Pro quo facit text. cum
glos. in *l. si merces, §. culpa, ff. locati*, per quem di-
cunt aliqui, quòd si ex † culpa vasalli ortæ sunt 27
inimicitiæ contra dominum, non excusatur va-
sallus, secundum *Bald. in c. 1. quo tempore miles in-
uesti. pe. de*. quem alij referunt & sequuntur, &
Iacobinus in tractatu feudorum fol. 25. col. 2. in fi. vide
Bartolum in l. in his, in principio. ff. sol. matri. Si ta-
men vasallus culpa domini incidit in pœnam
amissionis feudi, feudum non vertitur ad do-
minum, secundum *Aluarotum in cap. 1. §. final.
quæ fuit prima causa beneficij amittendi*, refert *Ia-
cobinus in dicto tractatu feudor. fol. 34. colum. fina. ver-
si. 2. limita. 3*. ¶ Confirmatur per illud, quod in
simili dicit *Barto. post Dy. in l. miles, §. rea. ff. de
adulter*. vbi dicit, testator legauit centum eccle-
siæ, si ecclesia eum sepelierit in cœmeterio: qui
postea moritur excommunicatus, nec potest
sepeliri in ecclesia culpa sua: debetur legatum
ecclesiæ: quia ipse fuit causa denegatæ sepultu-
ræ. idem tenet *Bald. in l. si quis ad declinandam,
fin. col. C. de episcop. & cler. & alij, de quibus suprà
dixi in 7. limitatione principali. in quinto effectu tra-
ductionis ad domum, col. 236. versi. limitabis secundò*.
¶ Facit text. *in l. 1. §. cùm quis*. & quod ibi no-
tat *Barto. ff. de quæstionibus*. Cùm autem dona-
tio inter coniuges assimiletur legato, sicut le-
gatum non reuocatur tacitè propter inimici-
tias

rias ortas culpa testatoris, sic non reuocabitur donatio inter virum & vxorem, quando donatarius fuit causa inimicitiæ. Ex quo posset inferri, quòd si vxor adulterium commisisset, & propterea percuteretur, seu occideretur à marito donatario, non per hoc esset reuocata donatio. ¶ Cuius contrarium suprà firmaui, & illud videtur mihi de iure verius, per ea quæ dicta sunt. Nec obstat dictum *Bar. in dicta lege, cùm in tabulis.* quia loquitur contra textum expressum in *l. 3. ff. de adimendu legatis, in versi. & pœnituit testatorem prioris offensa.* vbi legatum fuit reuocatum: quia testator offenderat legatarium, & sic inimicitia processerat culpa testatoris. Subdit tamen ibi tex. quòd si testatorem pœniteat offensæ, reconualidator legatum. ¶ Ad idem facit textus in *l. ex parte, eodem tit. ibi*: testator inimicitiis est prosecutus. Ad idem facit *l. si inimicitia, ff. de his quibus vt indig.* vbi † legatum reuocatur, si legatarius palàm & aperte maledixerit testatori: ergo à contrario sensu, si benedixerit, non reuocatur. In casu autem *dict. l. cùm in tabulis, §. 1. eod. titul.* super quo se fundat *Bart.* benedixit, non patiendo se esse concubinam patroni: nimirum, si non reuocetur. & sic illa lex nil facit pro opinione Bartoli, & contra eum tenet *Iason in l. si filiam tuam, in princip. C. de inoffic. testam. & Petrus Gerardi de Petra Sancta, in suis singularibus, singulari 5.* ¶ Facit etiam glo. nota. secundum *Bald. ibi in l. athleta §. dat remissionem, versi. in causa, ff. de excusa. tutorum*, quæ vult, non referre, cuius culpa inimicitiæ processerint: & propterea † testis propter capitales inimicitias repellitur à testimonio: *vt l. 3. in principio, cum glo. & ibi Bar. ff. de testi.* etiam si inimicitiæ processerint culpa illius, contra quem deponit, nisi constaret de eius fraude: quia prouocauit inimicitiam hoc animo, ne posset contra eum deponere, puta alapa eum percutiendo. ita tenet *Abbas in c. repellantur, de accusatio. & ibi Franciscus de Aretio. 2. col. Ioan. And. in tit. de arbitris, §. finitur, versi. item si capitales, in addi. ad Specul. & in c. fina. suprà, de testi. Bar. & Bald. in l. sed & si quis, §. illud. ff. si quis cautio. Felin. in d. c. repellantur, Roman. in l. facere, ff. solu. matrim. post princip. Bartholomæus Veronen. cautel. 3. Florianus in l. 3. ff. de testib.* Vide *Iasonem in l. hæreditas, col. 2. C. de his quibus vt indignis.* & quæ dixi suprà §. 34. in principio.

¶ Reperio tamen egregium doctorem *Petrum de Oropesa*, qui olim fuit collegialis in dicto Salmanticensi collegio, tenere in *rubrica, quod metus causa, in repetitione 17. charta. 2. col.* indistinctè, quòd talis testis sit recipiendus, vel saltem debeat reputari productus in causa. Pro eius opinione videtur bonus textus in *l. 1. §. cùm quis latrones, ff. de quæstio.* quem pro singulari ad hoc allegat *Andreas Siculus in tractatu Cardinalium, 2. parte qu. 3. fina. col.* tene menti, vbi probatur, quod admittitur quis ad testimoniū, non obstante inimicitia procurata ab eo, contra quem producitur: vel saltem testis habetur pro producto, contra eum, qui dolo præstat causam, ne producatur, *glos. in c. cùm causam, de testib.* cum pluribus aliis, de quibus ibi per *Felinum col. 12. versic. in gloss. in versiculo, compellas*, quæ multum faciunt pro opinione dicti doctoris. Cuius Petri doctoris authoritatem pro certo non respuendam, ego quidem magnifaciēs, vt decet, sic arbitror, sub breuibus esse dicendum, quod siue appareat de fraude, siue non: nullatenus inimicus est admittendus in testem. quia ratio, propter quam inimicus à testimonio repellitur, est, quia præsumitur, quod non dicet veritatem: quæ præsumptio sumitur ex eo, quod communiter accidit, quod odium seu inimicitia solet impedire veritatem, ac perturbare rationem: *in c. quatuor modis 11. q. 3.* Sed hæc ratio militat, etiam si fraudulenter aliquis procurauit inimicitiam testis, ne contra eum deponeret: ex parte enim testis etiam hoc in casu contingit odium, & per consequens rationis & veritatis perturbatio. ¶ Vnum tamen est quod contra istum maliciose procurantem istam inimicitiam, militabunt remedia, quæ contra subtrahentem probationem adversario sunt prodita, de quibus in *c. cùm causam, de testi. in c. constitutus el 1. eod. titu. in c. peruenit, de testi. cog.* & latè per prædictum *dominum Petrum de Oropesa, vbi suprà.* ¶ Malitiosè autem fecisse probabitur ex perspicuis indiciis, in *cap. 2. de renun. lib. 6. in l. dolum, C. de dol.* Sunt autem perspicua indicia, quo ad istud propositum, ea quæ enumerantur per *Franc. Are. in d. c. repellantur, de accusa. 2. col.* quæ videas per te. Ista autem indicia, si à principio non appareant, possunt in quacunque parte litis opponi: vt dixit *Bal. in authen. si dicatur, C. de testi.* ¶ Ex his ergo corroboratur in nostro principali proposito opinio suprà depicta. ¶ Ad cuius confirmationem facit tex. in *l. nec timorem ff. quod met. causa, & in c. veniens, el 2. de spon.* vbi non refert, an petens iuuari propter metum, dedit causam metui, vel fuit in culpa, de quo vide *gloss. in c. 2. suprà quod metus causa, & in cap. 2. de consti. lib. 6. ver. ignorantes, & in c. fi. de homi. eo. lib.* vide text. *in l. si mulier, ff. quod me. causa. Dominicum in c. ad eius verò, 5. dist. vbi gloss.* vide in simili *Iason. in authen. res quæ. C. communia de leg. 6. col. vers. vlti.* vide omnino quæ scripsi in *cap. 2. quod me. causa. & in c. fi. de appe. suprà.*

¶ Vnde ille, qui aliquem offendit, si timet offendi ab aduersario, potest implorare officium iudicis, vt ipsum aduersarium cogat, ad præstandum cautionem, quòd eum non offendet: & sic etiam si ipse fuerit causa huius metus. tenet hoc *Bar. in l. qui bona fide, §. si quis iuxta, ff. de dam. infec.* & sequitur *ibi Alexan. de Imo. per l. denunciamus, C. de his qui ad eccle. confu.* quæ indistinctè loquitur, idem tenet *Abb. in cap. 1. 2. col. vt lite non conte.* adde bonum tex. in *cap. 2. de homicidio lib. 6.* quem ad hoc allegat *Ioan. Fab. in d. l. denunciamus.* ¶ Facit quod in simili voluit *Collectar. in c. ad audientiam, de cleri. non resi.* vbi dixit, quòd si † citatus ad iudicium non audet intrare ciuitatem propter inimicitias, culpa sua 30

contractas, bene excusatur. Et ex hoc dicit no. Angel. in quadam sua disputatione, qua incipit, Bononiensis in 4. dubio. quòd si bannitus non comparet, nec mittit procuratorem, quando timet vim sibi inferri, nedum sibi, sed etiam causæ: vt si est culposus propter partialitates, vel habeat causam cum potente: etiam si culpa sua sit bannitus, nihilominus excusatur: de quo dicto facit festum Felin. in c. quæ in ecclesiarum, de const. 45. col. & idem in effectu voluit Ioan. And. & sequitur Dominicus in c. statutum, §. cùm verò, de rescrip. lib. 6. quod ego intelligo verum. nisi timeret propter illud crimen, de quo agitur, secundum Bald. in l. omnes, §. si verò apparitor. C. de episc. & cler. Videas Felin. in rubri. de treuga & pa. 11. col. versi. octaua declaratio. Nota hęc, & intellige, quando culpa præcessit citationem: secus si postea: vt in l. sed si quis, §. 1. ff. si quis cauti. ¶ Facit ad prædicta glo. singul. in c. sacrorum 12. qu. 2. quæ voluit, quòd iura loquentia de redemptione captiuorum, habent locum in captiuis ex maleficio: & sic ex captiuitate ex culpa sua inducta, & illam gloss. sequitur Ioan. de Ana. in c. significauit infrà, de iud. 4. col. qui alleg. Bal. in l. illud, in princip. C. de sacrosanct. eccles. & in l. quamuis ff. sol. matrimon. & ibi Imo. & Roma. & idem Bal. in authen. similiter in princip. ad l. Falcid. facit l. si quis pro redemptione, in ver. pessimam, C. de dona. Bald. in authent. contra rogatus, C. ad Trebell. de quo vide etiam gloss. in c. sicut omnino 12. qu. 2. & Abb. & Barba. in cap. 1. de pig. vide quæ dixi sup. §. 16. post princi. ver. ex hoc, adde legem regni 2. part. titul. 29. l. 9.

¶ Possunt etiam hæc confirmari per ea, quæ cumulat Barba. in tracta. Cardinalium 2. part. qu. 3. fi. col. & per ea quæ tradit Iason in l. hæreditas 2. col. C. de his quib. vt indi. Concludo igitur vt suprà, quòd si vxor donatrix fuit causa, quòd maritus illam percuteret, vel aliâs, censetur donatio tacitè reuocata. Adde pro complemento prædi-
31 ctorum, quòd qui allegat † inimicitiam, debet illam probare: quia quilibet præsumitur amicus ex naturali ratione: nec sufficit probare inimicitiam in genere, sed debet probari eius qualitas, secundum Bald. in l. si quis testi. in fi. C. de testi. refert Felin. in c. cùm oporteat 1. col. de accus. vbi multa de inimicitia cumulat, quę per te videas. Quis autem dicatur inimicus, secundum leges regni, vide 7. parti. titu. 23. lib. 6. dixi plenè in c. 1. de his quæ vi metusve causa fiunt. in 3. not. quæ omnia sunt notabilia pro his, qui alios offendunt: & vide gloss. in l. 9. in parte, [Enemigo.] lib. 2. titul. [de las testimonias.] Foro legum.

D * ¶ Adde Iason in l. sororem, col. fi. C. de his qui vt indig.

Ioan. Bernar.

A ¶ Si diuortium fiat inter coniuges bona gratia.] Hoc idem est in lucrorum communicatione, quæ cessat, vtcumque separetur matrimonium, quia ad eam requiritur cohabitatio. de quo per authorem sup. §. 64. ad fin. & rursus in l. 16. Tau. num. 34. & Castillo num. 52. ibid. huiuscemodi tamen diuortio facto, non cessat inter coniuges edictum. C. vnde vir & vxor l. 1. ex not. per Alexand. Decium, Ias. & alios ibi, & per Fanucium de lucro dotis, vers. per mortem, num. 26. quorum sententiæ obstat authoris nostri doctrina præsens. quod enim sup. scripsit d. §. 64. ad fin. habet in fronte rationem diuersitatis, propter mutuam cohabitationem, qua opus est ad lucrorum communicationem.

B ¶ Vxoris enim adulterium.] Quam graue, atque ingens hoc crimen sit, vide pluribus allegatis, Tiraquel. in connubial. lege 23. nu. 10. & Menesium in l. transigere, nu. 72. C. de transact. & Minchac. lib. 1. quæst. frequent. c. 8. nu. 10. & sequent. ac de eius punitione, vltra Taurist. in l. 81. Taur. vide Couar. de sponsal. 2. par. c. 7. §. 7. & Marc. Mant. singul. 117. Bernard. Diaz. in pra. crimin. c. 78. & Rep. l. fi. qu. 11. C. de reuoc. dot.

C ¶ Ex qualitate autem pœnæ delicti grauitas arguitur.] Vide tex. c. licet Heli. ad fi. de simo. & glo. l. 1. C. qui accus. non pos. & Grego. gl. b. in l. 4. tit. 1. p. 7. atque ex his dicebam semel ex facto defendens quendam reum blasphemiæ, posse huius criminis delationi pręscribi ex regula tex. cum multis quæ per eum dicuntur, in l. querelam falsi. C. de fals. quia licet grauissimum omnium peccatum sit, quod Deum habet obiectum principaliter ad offendendum eum, tamen in iudicio fori respicimus pœnā, & magis quod nos hanc assertionem intelligimus de blasphemia citra hęresis labem. Nam & citra peccatum mortale posse interdum accidere, ait post multa quæ contra blasphemos deducit Couar. in c. quamuis pactum par. 1. §. 7. num. 10. & Nauar. in suo Manuali, ca. 23. nu. 118. Et iuxta hæc eadem, cum Nauarro, in suo Manuali, c. 25. num. 20. existimo blasphemum, qui hæresim blasphemando non incurrat, gaudere immunitate ecclesiæ, licet Boerius decisione 110. & Remigius de immuni. eccles. fallent. 18. contrarium existimauerint, & nostram opinionem in praxi, sequendam existimo, citra metū, & damnum reip. quia cum reus ab ecclesia receptus, non excuset pœnam carceris triginta dierum, & inde exiens, aut semper in fuga, aut mox in car-
cere luitutus pœnas sit, euenit vt duo fiant, & 30
vtrumque vtile reip. alterū vt blasphemus pœnam non excuset, sed differat anxius, alterum vt magis resipiscat, contemplatus tutamen & refugium ecclesiæ, quam offendit blasphemia sua, vt inde grauius peccasse, Deū protectorem offendendo cognoscat, arg. l. 3. §. de his qui ante, ff. ad Syllania. Cæterum blasphemiæ crimen detestabile, impiū & vile, de quo vide Couar. d. §. 7. num. 7.

Additiones.

A * ¶ Idem si vxor luxurioso osculo pudicitiam violauerit: vt in ver. quinimo, infrà.

B * ¶ Adde Alexand. in addi. ad Bart. in l. in suis, ff. de libe. & posthu. in prima addi. in parte, occidere.

C * ¶ Vide optimè Ioan. Fran. de Ripa, in rubr. de iudi. col. 3. & 4. vbi hoc optimè corroborat, & limitat quatuor modis,

nu.7.& sequen.Bernar.Diaz.in pract.crimin.c.103.
Anton. Gomez 3.tomo c.1.Simancas, de heret.cap.8.
Auiles c.25. Auendañ.2.part.c.5. Menes.l. transigere,
num.97. C.de transact.

D ¶ Adulterium tamen non est permissum.] Vide *Marc.Maut.singul.368.& Catel.Cott.in memorab.suis vers.statuta,quod bannitus, & Meneses in l.transigere,nu.73. C.de transact.* quare autem furari licet egentibus qui sint in maxima necessitate, non etiam adulterari, vide *Couar.regul.peccatum 2.parte, §.1.*

E ¶ Quinimo non solum.] Vide *Thom.Parpal. in l.2.ff.solut.mat.nu.23. & sequent.* & quæ tradit *Couar.de sponsal.2.par.c.7.§.6.num.3.& Ripam in l. fi.C.de reuoc.donat.qu.6.*

F ¶ Sufficit offensam esse factam inter eos, licet alter ignoraret.] Adde *Ias.l. sororem,n.6.C.de his quib. vt indig.* ex quibus deduces proditorem non esse, qui offendit inimicum qui se simulabat amicum, etiam si monitio vel prouocatio non præcedat, simulãti quippe obstat text.cum simil.in *l.cum pater,§. Titio.de leg.2.* nec in eo qui iniuriam secretissimam vendicat.quadrant verba *Bar.in l.respiciendũ,§.delinquent.de pœn.* & frangenti fidem fides frangatur eidẽ, *l.cum proponas, C.de pactis.* Sed quamuis non sit proditor, si tamen extra pugnam in tuto occidit, proditoris pœnam feret, ex *l.10.tit.fin.li.8.noui voluminis,* & ista differunt, & alterutrum esse maximi refert.

G ¶ Item adde quod per inimicitias.] Vide *Catel.Cot.in suis memorabil.ver.inimicitia capitales, & Pet.Gerar.sing.5.& Bernar.Diaz in fallent.regul. 410.& Roma.singu.199.Couar.de testa.2.par.num. 19.vers.quinto ex præmissis.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio videtur tacite reuocata, si donatarius donatorem super omnibus vel maiore parte bonorum suorum in iudicio conueniret.*
2. *Perditio omnium bonorum, vel maioris partis, infert iustam metum.*
3. *A tutela excusatur quis propter litem, quam habet cum pupillo, super bonis suis.*
4. *Donationem inter viuos factam reuocare potest donator, si donatarius ei inferat iniurias atroces.*
5. *Inimici capitales præsumuntur, qui contendunt de statu, vel de omnibus bonis, vel de maiori parte eorum.*
6. *Inimicitia capitalis ex verbis iniuriosis contrahitur.*
7. *Alienans omnia bona sua, vel maiorem partem, præsumitur hoc facere in fraudem creditorum.*
8. *Donatio sicut reuocatur donatario præsumente inferre vim in personam donatoris: ita & eo tenente iacturam inferre in rebus.*
9. *Vasallus si criminaliter accusat dominum, vel accusare permittit, vel fideiubet pro eo, qui accusauit, vel se sponte in causa criminali obtulit in testem, debet priuari feudo.*
10. *Reuocatio donationis an trahatur retrò, quo ad fructus perceptos.*

XXIX TACITE etiam videtur reuocata donatio,
1 si † donararius donatorem super omnibus vel maiore parte bonorum suorum, in iudicio conueniret: & hoc argumento tex. in *c.frequens.de resti. spo.lib.6.§.illum autem*, vbi ille, qui criminaliter conuenitur, possit opponere exceptionem spoliationis ab alio factę. Illum autem spoliatum intelligit ibi tex. cùm criminaliter accusatus tota sua substantia, vel maiore parte ipsius super violentiam destitutum affirmat.

¶ Ad idem facit quod not. *Goffre.in c.Abb.supra,quòd metus causa,* quem sequitur *ibi Abb.post alios,* & sensit *ibi gloss.in prin.* dum dicunt, quòd
† non solum perditio omnium bonorum infert 2
iustum metũ: vt ibi, *& in l.interpositas, C.de transac.* vbi per *Cy.& Bald.* de quo latius per *Vitalem in li.clausularum, in clausula, de metu rerum, in fi.* sed etiam maioris partis bonorum. idem voluit *Innoc.in c.cùm dilectus,eo.titul.Host.in summa,eo.titul. §.2.post prin.Bald.in l.isti quidem, §.si ii qui.eod.tit.* ¶ Bene facit text. *in lege, propter litem, ff.de excus. tu.in princip. & in §.item propter litem,* vbi propter
† litem, quam quis habet cum pupillo super bo- 3
nis suis, aut plurima parte bonorum suorum, excusatur à tutela, ex quo dicebat *Baldus not.in d. l.propter litem.* dari notabilem extensionem ad text.in *l.fi. C.de reuo.dona.* vbi dicit, quòd dona-
tor † potest reuocare donationem factam inter 4
viuos, si donatarius inferat donatori iniurias atroces, vel manus impias imponat, vel propter eum grauem iacturam in rebus suis patiatur: vt habeat locum, quando donator moueret litem contra donatorem, super omnibus suis bonis, vel plurima eorum parte. quod est valde notandum, & ad propositum nostrum satis accommodatum. ¶ Ad cuius confirmationem facit quod notanter voluit *idem Bal.in d.l.athleta §.dat remissionem, ff.de excu.tuto.* per illum tex. quòd vbi est capitale certamen, ibi præsumitur capitalis
† inimicitia. Vnde qui contendunt de statu, vel 5
de omnibus bonis, vel de maiori parte eorum, præsumuntur inimici capitales, secundum eum, est *lex regni 7.parti. titu.fin.l.6.in fin.*

¶ Quinimo, quod plus est, dicebat *Bart. in d.§.dat remissionem.* & sequitur *Angel.de Are. in d. §.item propter litem,* non solum quando contendunt de maiori parte bonorũ, sed etiam quando àccusaretur aliquis de crimine: propterquod tertia pars bonorum veniret publicanda, dicetur inimicitia capitalis. Nec est mirandum de hoc: quoniam si ex verbis iniuriosis contrahitur
† inimicitia capitalis: vt voluit *Bal.in c.veniens,in* 6
fin.sup.de iureiur. A fortiori, quando maior vel magna pars bonorum ex hoc veniret publicanda. ¶ Facit, quod in simili dicimus, in alienante
† omnia bona sua: qui præsumitur hoc facere in 7
fraudem creditorum: vt *l.omnes, §.Lucius, ff.de his qua in frau.cred.* Idem si alienat maiorem partem bonorum: vt est gloss. valde not. iuncto tex. in *l.nomen §.filio.in ver.prope omnes, de leg.3.* quam ad hoc multum commendat *Ang.de Are.in §.item propter litem, & Instit. de actio.§.item si quis in fraudem, 2.col.* facit quod not. *Ioan.de Imol.in c.fi.sup.*
de don. vbi dicebat, quod sicut † donatio reuo- 8
catur, si donatarius vitæ periculum inferre præsumpsit in personam donatoris: vt in *l. generaliter*

liter, *C. de reuoc. donat. in authen. quod mater, C. eod. titul. in c. fi. de donat.* ita si tentauit iacturam inferre in rebus, quantumcunque effectus non fuerit secutus. ¶ Ex quo infertur, quod si vxor fecit donationem marito, & ipse diuertat ab ea, mouens contra eam litem super maiore parte bonorum, vel magna eorum parte, tacitè videtur indici reuocatio donationis, vnde eius morte non confirmabitur. ¶ Ex istis infertur, quòd propter huiusmodi litem omnium bonorum, vel maioris partis, non solum possit reuocari donatio inter viuos, vt prædixi, sed etiam censebitur reuocata ipso iure, & est magna extensio *ad d. l. fi. C. de reuoc. donat.* & ad id quod satis eleganter tradidit egregius *doctor de Oropesa, in d. sua repetitione 18. char. 2. col.* de quo latius scripsi in *d. c. Abbas, quod metus causa. in primo no. in meis recollectis.*

9 Adde, quòd vbi † vassallus criminaliter accusat, vel accusari permittit dominum, vel fideiubeat pro eo, qui accusauit, vel sponte se obtulit ad testimonium in causa criminali contra eum, dignus est priuari feudo. *glos. no. in cap. 1. §. sed etiam qui delator. glos. magna, qua incipit, aliàs perdit. in tit. quæ fuit prima causa benefi. ami.* nisi suam vel suorum vasallus prosequatur iniuriam: vel hoc faciat pro defensione patriæ, contra quam dominus commisit proditionem. *gloss. in c. de forma. 24. q.* refert *Iacobinus in tractatu feudorum, in parte, qui quidem inuestiti præstiterunt iuramentum fidelitatis, col. 4. in fi.* De reuocatione donationis expressa & tacita, & de pœnitentia donatoris tradunt doctores in *l. non omnis, ff. si cer. pet.* & ibi not. *per Iason.* Item ibi, quid si donator promisit

10 non reuocare, quid hoc operetur. An autem † reuocatio donationis trahatur retrò, quo ad fructus perceptos: vide sup. §. 72. & quæ ibi addo. Adde, quod plures aliæ causæ sunt, in quibus induceretur tacita donationis reuocatio, quas ponit textus *in cap vno, quæ fuit prima causa beneficij amittendi.* vbi numerantur causæ, propter quas feudatarius feudo priuatur. Cogita, si possunt adaptari ad propositum, de quo agitur. & vide ibi *doctores, & Iacobinum in dicto suo tractatu feudorum,* cùm de hoc agit.

ADDITIO.

¶ Circa multa quæ prosequitur author, in isto §. lege *Franc. Ripam in l. fi. C. de reuoc. donat. quæst. 6. cum sequentibus,* quasi per totam lecturam, quia omnia ferme eius scripta prosunt ad theoricam & praxin multorum, quæ hic dicuntur, & addito *Couarru. lib. 1. variarum resol. ca. 11. num. fin. per tot.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Donatio quandoque non confirmatur morte donatoris.*
2. *Vasallus qui occidit seipsum, non perdit feudum.*

SECVNDVS casus est, si donator mortem sibi ob sceleris † conscientiam consciuerit, vel etiam post mortem memoria eius damnata sit: nam tunc reuocabitur donatio, quamuis ea, quæ aliis donauerit, valeant, si non mortis causa donauerit: vt *lcùm hic status, §. si maritus vxori, ff. isto tit.* & ita morte ipsius donatoris non confirmatur donatio. Idem si donatarius interficiat donatorem. Nam & tunc irritatur donatio, & per consequens morte donatoris non confirmatur. arg. eorum quæ no. in *l. si ab hostibus. ff. solu. mat.* de quo dixi late sup. §. 70. aliàs in §. cessante autem reuocatione, dic vt ibi. Adde, quod † vassallus, qui occidit seipsum, non perdit feudum, secundum *Bald. in cap. 1. qui. mo. feu. amit.* refert *Iacobinus in tractatu feudorum, in parte, dicti vasalli promiserunt non committere feloniam contra dominum, colum. 4. ver. vlterius pone.* carebit tamen ecclesiastica sepultura, *c. placuit 23. q. 5.* secundum *Iacobinum, vbi sup.* §. LXXX. 1 2

ADDITIO.

¶ Vide quos ibi adiunxi in §. 70. hic allegato circa princ. de istis qui seipsos occidunt.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Impetrans à principe bona confiscata, nulliter impetrat.*
2. *Electio facta ad importunum clamorem, non valet.*
3. *Importunitate si qua impetrentur ab inferiore, à Papa, vel principe, contra ius, tunc illa non tenent: secus si ab ipso Papa, vel principe, ex certa scientia.*
4. *Princeps si aliquid concedit absenti, & ignoranti, quod est contra ius, præsumitur illud concedere ex certa scientia, & plenitudine potestatis: secus si residenti in curia, quia tunc importunitate concessisse præsumitur.*
5. *Quæ per importunitatem conceduntur, videntur fieri inuito dante.*
6. *Ad ludum per vim vel nimiam importunitatem attractus, si vincit multa lucrando non tenetur ad restitutionem.*
7. *Princeps non reuocat à se donata.*
8. *Cardinales si tempore creationis summi pontificis inter se promittunt cum iuramento aliqua seruare, quæ sunt in præiudicium dignitatis, si contingat aliquem eorum promoueri ad Papatum, non tenetur illa adimplere.*
9. *Promissiones factas in principio creationis suæ, obseruare non tenentur principes, si sunt præiudiciales.*
10. *Donatio, quam facit maritus vxori, propter nimiam importunitatem, non valet, nec donatoris morte confirmatur.*
11. *Blandis verbis prouocare virum, licitum est vxori, vt eam instituat.*
12. *Si quis operas suas vni locauit, & deinde alteri hoc sciens, debet prius operas præstare primo, deinde secundo.*
13. *Vendens rem vni, non tamen tradit: si deinde eam alteri donat, & tradit, dominium in secundum transfertur: in effectu tamen prius præfertur, quia potest à donatario reuocare.*
14. *Appropinquantes morti, licet videantur aliquẽ vsum rationis habere, si tamen astantium importunitatibus lacessiti, & victi mutant testamentum, & quodammodo consentiunt inuiti, nullum robur habebit talis voluntas.*

15. Sta-

15. Statutum, quod vxor non possit testari sine consensu mariti, non valet.
16. Donatio propter merita, quæ non præcesserunt, an confirmetur morte donatoris.
17. Donatio facta mulieri, tanquam vxori, cùm non est, non valet ab initio, nec postea morte confirmatur.
18. Donans filio propter merita, si non probentur merita, simplex donatio censebitur.
19. Qualitas meritorum adiecta donationi, quæ est separabilis ab ipsa donatione, videtur posita ad abundantiorem cautelam.

.LXXXI TERTIVS casus est, quando maritus donauit vxori ex *a* frequenti mulieris petitione.
A
A * *a* * talis donatio non confirmatur morte mariti: quia quodam calore iracundiæ est facta, ita dicit *Bald. in l. 1. C. de peti. bon. sub. lib.* 10. atq. illius
1 tex. dum dicit, quod † impetrans à principe bona confiscata, nulliter impetrat: quoniam plerumque in nonnullis causis inuerecunda petentium inhiatione cõstringimur, vt etiam non concedenda tribuamus. quod dictum tanquam singulare commemorat *Iason in l. 1. §. si vir. fi. col. ff. de acqui. poss.* vide *l. regni Ordinationum li. vlti. l. fi.* ad idem facit *l. fi. C. de his qui à non domino manu.* Hæc procedunt maximè, quando donatio vel concessio principis fit in præiudicium alicuius: vt puta, quando concedit rem alienam. tunc enim præsumitur facere per importunitatem petentium, secundum *Raphaelem Fulg. q. 20. col. 3. ver. superest tertius, per d. l. 1. & 2. C. de petit. bo. sub.* & bene facit *l. 2. §. si quis à principe, ff. ne quid in loco publico.* ¶ Bene facit text. not. in *c. si quando sup. de rescript. & in c. tua, de preben.* vbi glo. dicit, quod
2 † electio facta ad importunum clamorem, non valet. arg. *c. Osius, de elec. sup. & c. miramur, 61. dist.* ¶ Ad idem *c. cùm in iuuentute infrà, de purg. ca. & in c. fi. de rescript. lib. 6. & in c. detestanda de conces. pre. eo li. & in c. importuna de pæn. dist. 1. & Ioann. de Imo. in d. c. tua, in princ. sup. de preben.* qui dicit, quod
3 B † vbi aliqua *b* contra ius conceduntur propter importunitatem ab inferiore à Papa, vel à principe: tunc illa non tenent: vt ibi no. Sed vbi à Papa, vel à principe ex certa scientia concederentur, tunc possent valere: cùm tales possent contra ius dispensare: vt *c. proposuit, de conces. pre. & l. quidam consulebant, ff. de re iud.* nisi aliud reperiatur expressum: vt *d. l. 1. C. de pet. bon. subl. li.* 10. & not. in *c. fi. de rescrip. lib. 6.* ¶ Vnum tamen non omitto, quod si princeps aliquid concedit,
4 † quod est contra ius alicui absenti & ignoranti, præsumitur illud concedere ex certa scientia, & plenitudine potestatis, cum eo ipso, quod scit illud esse, contra ius videtur dispensare, iuxta gloss. in *c. statutum, in princip. in ver. literarum, de resc. lib. 6. gloss. & Abb. in c. pastoralis § præterea 1. col. de offi. de. & ibi And. Sicul. 8. col. Ioan. de Imo. in cle. & si principalis, de rescr. in gloss. fi. & in cle. gratia, eo. ti.*
B * *b* * ¶ Secus si præsenti, & in curia residenti: quia tunc non præsumitur certa sciẽtia, sed importunitas, & suasio. hoc est no. dictum *Bal. in c. cum adeo. sup. de rescr. fi. co.* quod multum extollit ibi *And. Sicu.* Quod est bene notandum, contra rescripta & priuilegia, quæ quotidie conceduntur illis, qui assiduè versantur in curia. Nam tunc non præsumitur in principe libertas aliqua, nec certa scientia, sed importunitas impetrantis: & ideo non valebunt, vt dictum est: in principe præsumitur iustitia, cùm sit quoddam animal politicum, quod regitur dictamine rationis, secundum *Bald. in l. 2. C. de serui.* Si ergo aliquid facit contra ius, non præsumitur motu proprio facere, sed stimulatus, & per suasionem, & sic importunitatem, & per consequens non debet valere. quia (licet in principe præsumatur causa in his, quæ facit: vt voluit *Cy. & Bal. & alij in l. rescripta, C. de preci. Imp. offe.* signanter in his quæ sunt de iure positiuo: licet non in his, quæ sunt de iure naturali, vel gentium, secundum *Abb. in c. qua in ecclesiarum 3. col. sup. de const. & Antonium de Rosel. in tractatu legitimationum in 2. libel. in fi.*) hoc debet intelligi, quando facit motu proprio & ex certa sciẽtia: secus ad instantiam partis, quia tunc non præsumitur. Ita tenet *Anto. d. c. qua in ecclesiarum, de consti.* refert & sequitur *And. Sic. in c. fi. eo ti. & in c. constitutus de rescriptis.* ¶ Ea enim, quæ per † importunitatem conceduntur, 5
videntur fieri inuito dante: vt *c. audacter 8. q. 1.* vbi vide *gloss. 2. & 22. qu. 4. c. vnusquisque.* facit ad idem text. in *l. si priuatus, ff. qui & à quibus manu. lib. non.* ¶ Ad idem facit tex. no. in *c. fi. 20. qu. 3.* vbi si abbas aliquam circumueniẽdo totondit,
c * & res eius tali persuasione subripuit, pœnitẽtiæ canonicæ, vtpote turpis lucri sectator, subiaceat: ille verò, qui illectus comam deposuit, in eo quod accepit, perseuerare cogatur: res verò eius hęredibus reddantur. Ecce quomodo licet religio per importunitatẽ sumpta teneat, res tamen religiosi non spectant ad monasterium, de quo faciunt testum *Abb. & And. Sic. in c. præterea. sup. de offic. dele.* & est not. limitatio ad *c. quia ingredientibus sup. de test. & authen. ingressi, C. de sacrosan. ec.* tene menti. vide quæ scripsi in *cap. 1. de his quæ vi, metusve causa fiunt.* in canone decidendi. ¶ Facit quod voluit *Innoc. c in c. quia plerique, sup. de immuni. eccl.* quem refert & sequitur *Ioan. de Imol. in c. clerici 7. colum. ver. aduerte sup. de vita & hone. cler.* vbi dixit, quod si attractus per vim vel nimiam importunitatem † ad 6
ludendum, vincit in ludo, multa lucrando: non tenetur ea restituere. Et sic ad paria iudicat in hoc, quod aliquid fiat per vim, vel per nimiam importunitatem. ¶ Et inde est, quod licet † 7
princeps ab eo donata non renocet: vt in *auth. de referenda, §. 1. colla. 2.* quia decet cõcessum à principe beneficium esse mansurum, vt *regula, decet de reg. iur. lib. 6. cum concor.* tamen si per importunitatem sunt concessa, illa reuocat: vt *d. l. 1. C. de petit. bon. sublatis. & c. quamuis, de rescript. lib. 6. & c. intellecto, suprà de iureiur.*

¶ Et soli principi asserenti concessum per importunitatem, videtur in dubio credendum: sicut dicto solius Papæ creditur: vt *c. cùm à nobis §. fi. sup. de testibus.* ita dicit *Ioan. de Pla. in d. l. 1. fi. col.* Nota bene hoc dictum, & intellige in his, in *d* quibus princeps habet plenitudinem D
pote-

potestatis, vt Papa in beneficialibus *c.2. de preb. li.6.* & rex in officiis: vt pleuè dico in tractatu insularum c.5.§.18. In his ergo, in quibus habent plenissimam potestatem, creditur sibi, etiam si ex hoc resulret alicui præiudicium, secundum *Host. & Abb. in d.c. cùm à nobis.* Stabitur igitur eorum recordarioni vel rememorationi: vt uot. vult *Andr. de Isernia in ca.1. §. sed nec est alia iustior causa fi.col.* quæ fuit prima causa beneficij amittendi. & bene facit *clem. vna de probat.* Hinc est, quòd error rescripti probatur per dictum Papæ, vel Imperatoris *gloss. & Bald. in l. nec exemplum, C. de falsis.* dico plenè in dict. §.18. vbi rogo videas, quia plura super his cumulaui. dixi etiam in politica instructione Caroli, cùm de officiorum concessione agebam. Ex istis aliàs in regio senatu dix¹, quòd promissiones quamplures, quas reges nostri Ferdinandus & Isabella gloriosæ memoriæ in regni sui principio fecerunt aliquibus magnatibus, & aliis personis, propter eorum importunitatem, & ipsorum regum necessitatem, adimplere non tenebantur: cùm præsertim huiusmodi promissiones vergerent in præiudicium enorme, imò enormissimum dignitatis regalis. Ad hæc inter cætera inducebã, quod
8 not. in *c. sicut el 2. de iureiur.* vbi dicit *Abb.* quod † si tempore creationis summi pontificis, cardinales inter se promittunt cum iuramento aliqua seruare, quæ sunt in præiudicium dignitatis: si contingat aliquem eorum promoueri ad Papatum, non tenetur promotus illa adimplere. Idem vult *Calderinus l.iureiur. col.3.* facit *c. cùm venissent, ver. ipse verò timens, de institutionibus*, cuius meminit *Felin. in c.1. de probat. col.4. ver.6. declara.* dicens hoc fore bene notandũ, ad infringendas
9 † promissiones factas per principes, in principio creationis suæ: quia si sunt præiudiciales, non tenentur obseruare. & ita dicit aliàs se diffuse consuluisse, cuius consilium libenter viderẽ, si
10 eius copiam haberem. Si ergo maritus † per importunitatem vxoris sibi fecit donationẽ, quasi facta ab inuito & iracundo, non valet, nec donatoris morte cõfirmatur, quamuis deuentum sit ad traditionem. vt dicebat *Bal. in d.l.1.* ¶ Secus tamen esset, secundum eum, si blanditiis vxoris vir inductus fuisset ad donandum. arg. tex. in *l. non eum, ff. de inof. test. & in l. fi. ff. si quis aliquẽ testari prohibuerit & l. fi. C. eo.* vbi dicitur, quod licitum
11 est † vxori blandis verbis prouocare virum, vt eam instituat, & econtra. Ergo eodem modo poterit, vt sibi faciat donationem: hoc idem voluit *idem Bald. in c.1. §. si quis, in fi. de feud. da. in vim legis commi.* vbi dicit de marito, qui habebat vxorem, quæ multum sibi blandiebatur, & induxit maritum, filios nõ habentem, ad testandum aduersus ipsam: hoc acto, quod siue mutauerit testamentũ, siue non, ista vxor iure donationis inter viuos haberet quandam domum. Deinde ipse mutauit testamentum, de dicta donatione inter viuos, nulla facta mentione. hoc casu mulier debet habere domum prædictam: quia ista donatio est præsens, & pura. quia dicit, siue mutaueto testamentum, siue non. & ideo non est apposita illa clausula in pœnam testamenti mutati. intellige, dummodo interueniat traditio illius domus, vel aliud, quod loco traditionis habeatur: vt dictum fuit in præcedentibus. Hæc tamen ego limitarem, nisi forte in terminis, in quibus loquitur *Bal.* quando videlicet per prius fecit maritus donationem vxori, & deinde fecit aliam dispositionem modo prædicto. ¶ Secus dicerem, si prius fecerat donationem alicuius rei, alicui alteri, & deinde vxor blandis verbis vel adulationibus induceret maritum ad reuocandum donationem, & sibi donaret: nam tunc licet ista donatio valeret, tamen ᵉ primus donatarius reuocaret ab vxore illam rem sibi donatam per actionẽ de dolo, vel in factum. arg. tex. E cum gl. *in d.l. non enim, ff. de inof. test.* & quod ibi voluit *Ang. & in d.l. fin. C. si quis aliquem test. prob.* vbi notantet dicit, quod licet blandis verbis liceat inducere testatorem, vt eum hæredem instituat: vt dictis legibus. verum est, nisi testator prius fecisset testamentum, & alium instituisset hæredem: quia tunc si quis blandis verbis vel adulationibus induceret testatorem, vt eum institueret (licet testamentum valeat) tamen primus institutus reuocabit à secundo per actionem de dolo, vel in factum. Et ᵈ* ita dicit *Angel. vbi suprà,* quòd alias fuit iudicatum Perusij, dum D ipse esset vicarius episcopi. quidam enim in suo testamento instituerat prius hæredes quosdam religiosos, seu conuentum: & quidam agnati sibi tantum persuaserunt, dicẽdo, quod erat malè factum instituere tales religiosos, quia talem hæreditatem conuerterent ad malum: & ita fecerunt, quòd eos institueret: fuit indicatum, quòd illi religiosi obtinerent successionẽ. quod est bene not. quamuis contrarium velit gloss. cum qua transit *ibi Cy. in l. quicquid. C. arbi. tutele.* Sic ergo dicamus in casu nostro. ¶ Ad cuius cõfirmationem facit illa ᶠ singularis & vulgatissi- F ma doctrina *Bal. in rub. C. de his qui in frau. cred. in princ.* vbi dixit, quòd si vendidisti mihi rem aliquam, & antequam tradas, vendidisti & tradidisti eam Titio in fraudem meam: & in rei vendicatione & Publiciana potior est Titius: per *l. quoties C. de rei vendi. & l. sinc autem, §. si duobus ff. de Publiciana. & 5. part. tit. 5. l.1. tamen si fraudem participauit, reuocabo.* quam doctrinam refert & sequitur *Angel. de Aretto in §. item si quis in fraudem, Insti. de actio. 14. col. ver. & pro complemento.* & ibi etiam *Iason 40. col. versi. extra glo. & in d.l. quoties 7. co. ver. 9. principaliter.* idem vult *ibi Salyc. in 10. oppo. & Albericus,* ponderantes ad hoc gl. secundam, ibi, dum requirit bonam fidem. intelligunt ipsi in secundo emptore. Si ergo secundus emptor sciuit rem esse prius venditam alteri, iam videtur esse in mala fide, & frauduléter emete. vnde ista fraus non debet sibi patrocinari: vt est textus optimus, cum ibi not. in *l. si ea res, §. vterque nostrum ff. de act. empti.* ¶ Ad idem facit *l. Sticho. ff. de vsufru. le. & c. inter cætera, de preb. & c. pastoralis sup. de iure pat. & c. quia in cunctis de concess. preb. lib.6.* per

per quæ iura dicebat gloss. valde singularis in *cap. si tibi absenti, de preb. eod. li.* quod si aliquis dicebat factam collationem alicui de beneficio, & acceptauit secundam eiusdem beneficij sibi factam. non tenet collatio, quia videtur fraudulenter facta. ¶ Ad idem bonus textus, iuncta gloss. secundum vnum intellectum in *l. ope-*
12 *ris. ff. locati.* vbi dicitur, quod si aliquis locauit † operas suas vni, & deinde alteri hoc scienti: debet prius operas præstare primo, deinde secundo, quia secundus videtur in culpa, ex quo sciebat operas iam primo lucratas. Sic ergo dicemus in casu nostro, vt vxor, quæ fraudulenter induxit maritum ad reuocandum donationem alteri factam, & vt sibi donaret, non debeat gaudere tali donatione. quod tene semper menti, quia nullibi reperio tactum in specie. ¶ Videtur tamen hoc sentire *Bald. in dict. rub. C.*
13 *de his quæ in fraud. cre.* dum dixit, quod † si quis vendidit rem vni, non tamen tradidit: deinde eam alteri donauit, & tradidit: quamuis verum sit, quod in secundum transferatur dominium, tamen in effectu primus præfertur, quia poterit reuocare à donatario. De hac decisione fuit memor *Angel. & Ias. in dict. §. item si quis in fraudem, 40. colum. vers. extra gloss. & Ias. in d. l. quoties, 7. colum. ver. 10.* de qua facit ibi magnum festũ. Differt tamen hæc decisio à casu nostro: quia *Bald.* loquitur, quando vna res fuit prius alicui vendita, deinde fuit alteri donata. Nos autem loquimur, quando prius vni fuit donata, & postea alteri. Cogitabis, quia vtroque casu militat eadem ratio meo iudicio.

¶ Et vt cessarent multa inconuenientia, quę ex legatis, & hæredibus, & institutione, quam maritus vxori facit, & facere potest, & è contra: iustum esset statuere, quòd vxor non possit legare viro, nec ipsum hæredem instituere, vel è
G contrà, quamuis nõ habeant filios, quod *g* quidem statutum valet de iure, ne vxor à viro cogatur testari. Nam & ius commune idem statuit de filio: *vt l. hac edictali. C. de secund. nupt.* ita not. dicit *Bal. in l. cunctos populos, C. de sum. Tri. colum. 18. ver. & primò quæro,* quod tene memoriæ. ¶ Vel saltem deberet statui, quod non possit vxor aliquid legare marito, vel eum hæredem instituere, nisi in testamento in scriptis: quod stabit secretum, donec ipsa moriatur, itaque poterit ad libitum disponere de bonis suis, cessante metu vel importunitate viri. Audio, quod in ciuitate Soriensi statutum municipale dictat, quod vxor non possit legare marito res immobiles, nisi solum quoad vsumfruct. plerumque enim vxor in vltimo constituta, aut nimia reuerentia mariti, ne forsan sibi indignantem reddat, de salute desperans, præfert maritum consanguineis, *l. fin. C. quorum bonorum.* de quo per *Paul. de Cast. consil. 61. in fin.* Hinc dicit
14 *Scotus 4. dist. 15.* quod isti, † qui appropinquant morti, licet videantur habere aliquem rationis vsum: si tamen astantium importunitatibus lacessiti, & victi mutant testamentum, & quodammodo consentiunt inuiti, nullum robur habet talis voluntas, & præsumitur ope & malitia illorum fecisse, non autem ex consensu: quia, vt dicit *Philosophus 3. Ethicor.* ignorantia & aliqualis coactio excludit voluntarium. Hinc etiam dicit *Paul. de Cast. in l. ex facto, ff. de vulga. & pupil. & subst.* & sequitur *ibi Alexand. & alij modernìores* similiter sequuntur, quod non valet statutum, quod † vxor non possit testari sine 15
consensu mariti. Sunt enim aliqui, qui malè tractant vxores, vt sibi legata faciant, vel eos hæredes instituant: & postquam fecerunt, non permittunt eis testamentum reuocare, vel ipsæ reuocare non audent, maritos timentes. vt ego vidi quendam iuuenem pauperem, qui duxerat in vxorem mulierem senem, & diuitem, quam minis, & terroribus, vel blanditijs secretè induxit ad instituendum eum hæredẽ: quod testamentum illa volebat mutare. ipse tamen adhibuit tantam custodiam & curam apud vxorem, quod nunquam reuocare potuit: & ita mortua est, cum dicto testamento.

¶ Aliquando è contrà idem accidit marito respectu vxoris importunæ. Ista inconuenientia, & multa alia cessarent, si maritus sciret, quod vxor non posset eum hæredem instituere, vel ei legare, vel è contrà. ¶ Sed si ambo conueniant in faciendo societatem seu pactũ reciprocum, quod præmoriens faciat hęredem superstitem, vel superstes habeat omnia bona, non stantibus filijs: & hoc fiat post annum à tempore contracti matrimonij: vt disponit *lex regni,* de qua supr. col. 295. §. limitat. 6. ver. adde alium. non improbarem hoc pactum, quia æqualiter vtrumque prospicit. ¶ Quartus casus, in quo † non confirmatur donatio inter con- 16
iuges morte donatoris, est, quando maritus donaret vxori, vel è contra, propter benemerita, & merita non præcesserint (quamuis interueniat traditio) ista donatio non confirmatur morte donatoris, quia præsumitur simulata, & in fraudem facta. Vnde ex ea non quæritur etiam ius confirmationis: ex ea tanquam simulata non transit possessio in donatarium, vt est text. sing. in *l. emptor, ff. de aqua plu. arc.* & non est alibi. Donatio autem inter coniuges non confirmatur morte donatoris, nisi interueniat traditio, vel aliud, quod loco traditionis habeatur: vt dictum est in præcedentibus, ergo, &c. ¶ Hæc fuit not. decisio gloss. & *Angel. in l. si donatione, C. de collat.* loquendo in donatione facta filio. refert & sequitur *Ro. ibi, & Philippus Corneus fin. col. Bartholomæus Capolla in sing. 149.* idem tenet *Ang. in l. 1. §. si pater, ff. pro donat.* & sequitur *ibi Raphael Cu.* ¶ De quo videtur casus in *l. cùm hic status, §. si quis sponsam, ad fin. ff. isto tit.* vbi si quis † 17
donauit mulieri tanquam vxori, cùm non esset, nõ valet donatio ab initio, nec postea morte confirmatur, quem text. ad hoc reputauit sing. *Bal. in l. eam quam, 6. colum. C. de fideicom. ver. modo ego.* de quo suprà dictum est, colum. 143. §. amplia tertio, vers. adeò non valet. Ita ergo dicendum

dicendum erit in donatione facta vxori, vel filio, bene meritis, cùm non sint: non enim debet morte donatoris confirmari. quod dictum extollit *Francisc. de Crema in singulari 139. incipiente, donatio simpliciter.* de quo meminit *Felin. in cap. sicut, 17. columen. in princip. de re iudic.* ¶ Sed quamuis hæc opinio *Angel. & sequacium* videatur satis æqua, contrarium tamen teoet gloss. in terminis, *in l. 2. §. filium, in ver. pro hærede, ff. pro hærede. & in dict. lege 1. §. si pater, in ver. nulla.* quam ibi sequitur *Bart. ff. pro donat.* ad quod bene facit, quod voluit *Cyn.* quem alij sequuntur *in l. 1. in fin. C. de sacrosanct. eccles. Bart. & alii in leg. cùm quis decedens, §. Titia, de leg. 3.* vbi volunt, quod quando maritus confitetur se debere vxori centum, talis confessio in fraudem legis facta, intelligitur fieri animo donandi, & non impeditur morte confirmari, interueniente traditione, vel aliquo alio loco traditionis: vt etiam sup. tactum est: & facit text. cum gloss. in *d. l. 2. C. de dot. cau. non nu.* quod not. *Bart. in l. diuortio, ff. de verb. oblegat.* ¶ Ad idem facit quod voluit *Bar. in dict. l. si donatione, C. de collat.* in quantum not. dixit, quòd si filio pater dixit se † donare pro-
18 H pter merita, & *h* non probentur merita, censetur donatio simplex. ergo idem dicemus in casu nostro, & hanc partem teoet & firmat *Alexan. in d. l. si donatione, 8. col.* & respõdet ad motiua *Angel. & sequacium*: vt ibi per eum, quem sequitur *Ias.* Posset tamen dici, pro concordia opinioonum, quod si maritus, qui donauit vxori propter merita, errasset in causa meritorum: tunc non procedat opinio Aog. vt non valeat donatio nec morte confirmetur. ita dicit *Ra. in d. l. 1. § si pater, ff. pro do.* & refert & sequitur *Alex. in dict. l. si donatione.* & dicit hoc probari in *dict. l. cùm hic status, §. si quis sponsam.* vbi maritus donans errauit, putans illam esse vxorem suam. Vnde si non erat vxor, cessat finalis causa donationis: vt ibi dicitur in gloss. per *l. si pater, C. de hæred. instit.* Si autem esset vxor & per consequens staret finalis causa ipsius donationis, & sciebat merita noo interuenisse, quamuis diceret se facere dooationem propter merita, & sic in veritate donatio erat simplex: donator tameo fingebat facere donationem remuneratoriam: cui dubium, quin tunc valeat, saltem vt simplex donatio? vt per *totum titulum, C. plus valere quod agi.* & vtile non debet per vtile vitiari: vt *regula, vtile. de regul. iuris, lib. 6.* cum concordan. qualitas † enim meritorum adiecta dona-
19 tioni, quæ est separabilis ab ipsa donatione, videtur posita ad abuodantiorem cautelam, quando meritis non apparet: ideò non debet vitiare, vt *l. qui mutuam, ff. mand.* & ita procedat secunda opin. Tene menti istam concordiam: de qua etiam per *Philippum Corneum in d. l. si donatione, fin. col.*

ADDITIONES.

A* ¶ Adde *Segur. in repet. l. 1. § si vir, ff. de acquiren. poss. fol. 12. col. 3. vers. aduerte etiam,* vbi dicit hoc esse sing. referendo *Bal.* quē iste dominus refert,

¶ Adde *Corset. in suis singul. in verbo. rescriptum, loco vltimo.* B*

¶ Adde *gloss. in regula, scienti, de reg. iur. in 6. & in cap. dudum, de conuer. coniug. vbi Abb. in c. fin.* hoc intelligit optimè, quando ille esset dolosè inductus, non vt Deo seruiret, sed vt bona haberet monasterium: item in hoc dolo totum monasterium coocurreret. secus si aliquis particularis. Item dic, si dolo prioris vel maioris claustri, quia tuoc obesset monasterio io dictis bonis: vt dicit *Felin. in cap. in præsentia, 4. col. de probat.* C*

¶ Adde *Ias. in l. final. C. si quis ali. testat. probib.* quam legit cum *l. 1. eiusdem tituli,* & latius in *leg. dedi. §. quanquam, col. 1. ff. de condict. ob causam. Seg. in rep. l. 1. § si vir, ff. de acquir. poss. fol. 12. col. 4. in fin.* D*

IOAN. BERNARDVS.

¶ Ex frequcori mulieris petitione.] Vide *Matth. de Afflict. decis. 69. & Ludouic. Burgens. in l. si subiiciant num. 38. de iudic. & Anton. de Petruc. in l. 1. num. 46. ff. de iureiuran. & Didac. de Segur. in l. 1. § si vir vxori, num. 128. ff. de acquir. poss. & Anton. de Meneses, in l. interpositas, numer. 32. C. de transact. Guid. Pap. sing. 373. & Auiles, cap. 21. vers. [ruego.] num. 5. Cast. l. 3. Taur. Peralt. l. si quis in princip. n. 94. de leg. 3.* A

¶ Aliqua conceduotur cootra ius propter importunitatem.] Vide *Roman. consil. 436. Socin. consil. 120. 3. vol. Felin. cap. qua in ecclesiarum, nu. 65. de constit. Hippolyt. de Mar. sing. 6. Capollam, cautel. 56. Didac. Perez, in l. 24. tit. 3. lib. 2. Ordin.* & repete *Peralt. d. num. 94. Aymon. cons. 192. & Paul. Cast. cons. 174. lib. 2.* B

¶ Quod voluit Innocent. c. quia plerique.] Vide *Archiepisc. Florent. 2. part. tit. 1. cap. 23. § 3. col. 2. in fin. & Specul. conscient. in 1. tract. cap. 77. & Auiles, cap. 29. vers. [leyes.] nu. 4.* è contrà verò importunus suasor ad ludendum tenetur restituere, secund. ea quæ tradit *Couar. in regul. peccatum, par. 2. § 4. nu. 7. & Menes. in l. interpositas, n. 32. C. de transact. & Rebuff. in constit. Gallic. 2. tomo, tit. de rescriptis, art. 2. gloss. 3.* C

¶ In quibus princeps habet plenitudinem potestatis.] Adde quos retuli sup. in introductione rubricæ, oum. 6. vers. hinc singulariter infertur. D

¶ Tamen primus donatarius reuocaret ab vxore.] Vide *Decium cons. 489. Hippolyt. sin. 526. Bernar. Diaz in fallentiis, regul. 798. Auiles, cap. 21. vers. [ruego.] num. 6. Didacum Perez in l. 7. titul. 11. libr. 4. Ordinamen. & Capol. cautel. 36.* & generalius, contra impedientem aliquem ne commodum consequatur, habes celebrem textum, ad quem recurretur ab omnibus, *in l. si tibi, § quanquam, de condit. caus. dat.* & vide quæ scribunt *Castill. l. 3. Taur. fol. 42. Gom. Arias, l. 24. num. 26. in ll. Tauri, Didac. de Segur. in l. 1. § si vir vxori, num. 131. de acquir. poss. Specul. conscientiæ, 1. tract. c. 66. & cap. 67. Couar. in regul. peccatum, p. 2. § 7. num. 8. Peralt. in l. Titia, cum testamento, § si ea conditione, num. 4. cum seq. de leg. 2. Dominic. Soto lib. 4. de iustit. & iure, quæst. 6. art. 3. & Syluest. de restit. 3. num. fin. Nauarr. in suo manuali confessor. cap. 17. num. 69. & sequent. vsque ad nu. 74.* à quibus satis aliorum allegatur, E

&

& docetur qualiter teneatur ad restitutionem, qui lucrum alterius impedit. vltra quos lege quæ scribuntur per *Auiles, cap. 3. ver.* [*iurisdiction.*] *num. 17. cum aliis, & per Did. Perez, in l. 7. tit. 11. lib. 4. Ord. col. 1526.* & inter hæc omnia perpende tu & lege text. in *l. 19. tit. 9. p. 7.*

F ¶ Singularis & vulgatissima doctrina Bald.] Adde *Ias. §. item si quis in fraudem, num. 116. de act.* & quod pulchrè ac nominatim ad *l. quoties, C. de rei vend.* tradit *Couarru. lib. 2. resolut. cap. 19. num. 5.*

G ¶ Quod quidem statutum valet de iure.] Tu circa hoc, quasi per contrarium an statutum, quòd vxor non possit testari sine licentia mariti valeat, vide multis allegatis per *Minch. lib. 1. controuers. frequent. cap. 12. num. 14.*

H ¶ Et non probentur merita, censetur donatio simplex.] Vide autorem *sup. §. 50. numer. 29. Tiraquell. in l. si vnquam, versic. de donatione largitus, num. 87. cum multis sequent. & Didac. Perez, & Segur. in l. cohæredi, §. cum filia. num. 192. de vulgar. Bernar. Diaz in fall. reg. 535. Arias l. 29. Taur. numer. 83.* & multis citatis *Mincha. lib. 3. quæst. frequent. c. 49. num. 9. & Ioan. Gutierez in tract. de iuram. confir. 1. p. cap. 5. num. 16.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Donatio inter coniuges non confirmatur morte, quando excedit quingentos aureos, & non fuit insinuata.*
2 *Donatio ex causa dotis an & quando insinuationem requirat.*
3 *Donatio non confirmatur morte donatoris, quando erant coniuges putatiui.*

lxxxij. 1 ADDE alium casum, in quo donatio inter †coniuges non confirmatur morte, quádo excedit quingentos aureos legales, & non

A fuit insinuata. *a* Nam tunc etiam infra quingentos aureos non confirmatur morte. iste est textus singularis in *l. donationes.* [*la grande.*] *C. isto titul.* vbi dicitur, quòd tunc donationes inter coniuges silentio confirmantur donatoris, si vsque ad quantitatem legitimam, scilicet, quingentorum aureorum: vt *l. pen. C. de donat. secundum gloss. ibi.* vel eam excedentes, actis fuerint intimatæ. Nam amplioris quantitatis donationem minimè intimatam, nec per silentium eius, qui donauit, confirmari concedimus. Ista sunt verba text. ex quibus colligit *ibi Saly.* quòd donatio excedens legitimam summam, non insinuata, non confirmatur morte donatoris, etiam in dictis quingentis solidis. ¶ Et huius ratio est, & secundum *gloss. ibi in versic. concedimus.* quia talis donatio duobus caret adminiculis, scilicet, ratione rei donatæ, in qua est excessus quantitatis à iure taxatæ: vt *dict. l. penult.* & ratione personæ, cui donatur: cùm regulariter sit prohibita donatio inter coniuges: vt suprà dictum est. & ita aliàs in contingentia facti consuluit *Barth. Socin.* in primo anno studij Pisani, in ciuitate Florentiæ. cuius consilium fuit approbatum à toto collegio, in quo erant multi præstantissimi viri, & Bononienses, & Perusini: vt ipse refert in *l. si inter virum, in princip. ff. de reb. dub.* idem refert ipse in *l. 1. 24. col. ver. prima conclusio. ff. solut. matrim.* vide *Lud. Lusit. in l. si inter virum. ff. de reb. dub. in 1. not.* ¶ Non obstat, si dicatur quòd † donatio ex causa dotis non requirit insinuationem: vt *l. fin. C. de iure dot. & l. final. C. de donat. ante nupt.* Respondet ipse, quòd dicta iura loquuntur, quando donatio ex causa doris fit à patre, vel ab extraneo: & sic à personis permissis. Vnde non est extendenda prouisio illarum legum ad donationem ex causa dotis factam, per maritum prohibitam: quia generali concessione non veniunt prohibita. *l. arbitrio generali, ff. de ritu nupt. & l. quanquam, ff. de iure dot.* neque habet locum in casu prohibito, argum. eius quod habetur in *l. si quando, C. de inoffic. testam. & in cap. 1. de cap. qui curiam ven.* & quia à se prohibitis, nedum quòd lex censeatur fauere, sed censetur resistere: vt *l. non dubium, C. de leg.* & per *Bart. in l. cùm lex. ff. de fideiuss.* ergo lex non censetur fauere donationi ex causa dotis factæ per maritum, cùm illam prohibeat tanquam factum contra bonos mores: vt *l. 1. ff. isto tit.* vt suprà latè dixi. 2

¶ Ista sunt notanda ad instrumenta dotalia continentia confessionem dotalem constante matrimonio, excedentem summam quingentorum aureorum: & non est noua consideratio secundum *Socinum vbi supr.* & ab alio non tacta. Subdit tamen in *dict. l. si inter virum*, se postea reperisse *Ioan. Andr. in addit. ad Specul. tit. de donat. §. 1. 2. col. ver. hoc scias.* sententiã contrarium, & dicentem, quòd per silentium donatoris vel donatricis confirmatur donatio, si infra legitimam quantitatem facta fuerit, vel vltra legitimam, fuerit tamen actis insinuata in eo tantum, quod excedit, non confirmatur silentio. sic intellige text. in *d. l. donationes.* & bene, iudicio meo. ¶ Adde *b* alium casum, in quo donatio inter coniuges non confirmatur morte † donatoris, quando erant coniuges putatiui: vt dixi suprà col. 143. versic. & adeò non valet. B 3

ADDITIONES.

¶ Et non fuit insinuata.] Vtrum huic insinuationi possit renunciari, dixi supr. in §. 17. versi. fuerit renunciatum, vbi etiam dixi quid iuris si renunciatio iurata sit. A

¶ Adde alium casum.] De hoc ipso vide *autorem sup. §. 36. num. 7.* vbi plures adiunxi, & in specie quæstionis huius *Fanucium de lucro dotis, gloss. 3. & Corras. l. qui liberos, num. 66. de ritu nupt. Birirand. l. hac edictali, num. 60. C. secund. nupt.* B

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Vxor quid de re sibi donata à marito, si post eius mortem castè vixerit, facere possit.*
2 *Vxor donataria luxuriose viuens post mortem mariti, perdit quicquid sibi donauit maritus, & num. 6.*
3 *Mulier luxuriosè viuens post mortem mariti, videtur iniuriam & tristitiam inferre marito, & animæ eius.*

4 Defuncto potest irrogari iniuria.
5 Legatarius stuprans relictam testatoris, post eius mortem, efficitur indignus.
6 Matrimonium censetur durare post mortem viri.
7 Qui offenditur de adulterio constante matrimonio, ille offenditur ex stupro durante viduitate

§.lxxxiij. VNVM circa prædicta non est silentio præ-
tereundum, quòd in casibus, in quibus
donatio inter coniuges valet irreuocabiliter à
principio, seu ex postfacto, morte donatoris
1 confirmatur, si † maritus fecit donationem v-
xori, si post mortem mariti castè vixerit, potest
ipsa vxor in vita eam habere, & tempore mor-
tis de ea liberè disponere, si non habeat filios
legitimos. Si autem de re sibi donata vxor non
disponat, debet redire ad maritum, si adhuc vi-
uit, vel eo mortuo ad eius filios legitimos, seu
eius hæredes. ita dicit *lex regni, Foro legum, libr. 3. tit. 12. l. 9. incipit,* [*si el marido.*] ¶ Idem est de ar-
rhis, quas maritus donat vxori: vt *eodem Foro, & lib. 3. titul. 2. leg.* 1. Et hoc est mirabile, quia li-
cet aliàs donatio pura & simplex post traditio-
nem & confirmationem, pertineat ad dona-
tarium, suosque hæredes; vt *l. cùm profitearis, cum duabus legibus sequent. C. de reuoc. donat. & Instit. de donat. §. aliæ autem, & in cap. inter dilectos, §. accedentes eodem titul. & cap. non enim, 22. quæst.* 2. nec potest reuocari, nisi in casibus expressis
à iure: vt *l. si vnquam, C. de reuocand. donat. & capit. propter eius ingratitudinem, suprà de donat. & 5. part. titul. 4. l. 10. & Foro legum, lib. 3. titul. 12. l. 1.* Hoc tamen casu, quamuis nulla causa illarum
interueniat, res donata redit ad donatorem,
vel eius filios, vel hæredes ex testamento, vel
ab intestato, nec alibi reperio hoc dispositum,
quàm in *dicta lege,* [*si el marido.*] ¶ Idem dicit *illa*
A 2 *lex,* si ª fortè † vxor donataria, mortuo mari-
to donatore, castè non vixerit, nam tunc per-
dit, quicquid sibi donauit, vel reliquit mari-
tus, & pertinet ad mariti hæredes. quam le-
gem teneas semper memoriæ, quia vult, quod
vxor, quæ post mortem mariti castè non vixit,
perdit legatum, vel fideicommissum: vt si-
gnanter firmat *Salyc. in l. fideicommissum, C. de fideicommiss. gloss. Foro legum, lib. 3. titul.* [*de las arrhas.*] *l. final. in verbo,* [*pierda las arrhas.*] ¶ Per-
dit etiam id quod maritus in vita sibi donauit:
vt voluit *dicta lex.* Cuius ratio est, quia mulier
quæ post mortem viri luxuriosè viuit, præsu-
mitur viro superstite non castè vixisse, vt in *authent. de restit. & ea quæ par. §. vnum siquidem, versicul. mulier enim, collation.* 4. & ex hoc videtur
3 iniuriam & tristitiam † irrogare marito, & eius
animæ: vt in *authent. de nupt. §. quæ verò, colum.* 4.
4 B Nam † & defuncto ᵇ potest iniuria irrogari:
vt *leg. sed & si quis, §. iudex, ff. de relig. & sumptib. fun. & lege prima, ff. de his qui. vt indi. & l. sororem, C. eodem, & l. prima C. de secundis nuptiis.* & pro-
secutio talis iniuriæ vel offensæ pertinet ad
eius hæredes; vt *l. prima, §. & si forte, ff. de iniur.*
5 ¶ Et inde est, quòd si hæres † legatarius, vel fi-
deicommissarius, post mortem testatoris stu-
prauit eius relictam, efficitur indi[gn]us: vt est
gl. valde sing. in *l. sororem, C. de his qui. vt indig. & in d. l. fideicommissum, C. de fideicom.* quia per hoc
irrogare videtur iniuriam defuncto, adeò
quòd si viueret, præsumitur quòd reuocaret
hæredis institutionem, legatum, vel fideicom-
missum. Merito ergo pari ratione vxor, quæ
post mortem viri commisit stuprum, quia ho-
norem mariti non seruauit, indigna efficitur
relicti, vt in *authen. cui relictum, C. de indi. vidu. toll. cum ibi not.* ¶ Et quod plus est, dicebat *Paul. de Castr. in dict. l. sororem, & in d. l. fideicommissum.* &
latius *in consil. 121. incip. in Christi, &c. reuocatur in dubium,* quòd si mulier mortuo marito commi-
sit stuprum, perdit dotem, ᶜ ac si in vita adulte- C
rium commisisset, quod ipse firmat aliquibus
fundamentis & rationibus, quæ per ipsum vi-
deri poterunt. idem tenet *Benzellinus in dict. c. plerunque infrà isto titul. in apostill.* & est nona & sin-
gularis decisio, de qua meminit suprà, §. 67. *post princip. ver. ex quo dicebat,* quam reprehendunt
Alexand. & Iason in dict. l. sororem. Pro decisione
tamen Pauli multum facit lex regni, quę dispo- *L. 9*
nit, quòd si mortuo viro mulier lu[x]uriose vi-
uat, perdit omnia bona quæ habuit, ex his quæ
fuerunt acquisita constante matrimonio, &
deuoluuntur ad hæredes viri. de quo latè di-
ctum est suprà, column. 371. §. vnum demum.
¶ Ecce quomodo ratione stupri, in viduitate
commissi, mulier perdit sua propria bona, quæ
sibi obuenerunt non ex concessione seu dona-
tione mariti, sed ratione societatis inter eos ta-
citè contractæ. Ergo eadem ratione videtur,
quòd etiam dotem perdere debeat, cùm vio-
lauerit matrimonium fictum, quod est inter
coniuges durante viduitate: † quo tempore 6
censetur, & fingitur præcedens matrimonium
durare: vt *l. fin. C. de bon. mat. & l. filij, §. vidua, ff. ad municip. & l. fœmina, in fin. ff. de sena. & in authent. de de nupt. §. soluto, col. 4. & in glo. magna, in cap. ex parte, suprà de foro compe.* vbi traditur, quòd mulier
durante viduitate gaudet priuilegio primi ma-
trimonij, & per consequens debet viduitatem
inuiolatam conseruare: aliàs debet puniri, sicut
violans matrimonium putatiuum, ratione cu-
ius sortitur priuilegium in quasi dote, sicut in
vera dote, vt *l. si cùm dotem, §. fin. ff. solut. matrim.*
sicut enim non licet violare matrimonium, ita
nec opinionem matrimonij, vel fictionem. arg.
c. plerunque, infrà eodem. & dictum est suprà, col.
142. ver. ad prædicta. ¶ Item sicut mulier exist[en]s
in viduitate, debet ali de bonis quondam ma-
riti, si esset egena, etiam si dotem non habuisset:
vt not. *Cyn. & alii in d. l. fin. C. de bon. matern.* pro-
pter memoriam bene transacti matrimonij: vt
l. vnum ex familia, §. fin. de lega. 3. Igitur & pœnam
de ipsius violatione sentiat: iuxta illud, Com-
moda qui sentis, iungas onus emolumentis, vt
l. secundum naturam, ff. de reg. iur. cum contor. ¶ Ad
quod bene facit text. cum gloss. & his quæ not.
ibi Bar. in l. fin. C. de adult. vbi dicitur, quòd vidua
nō debet viduitatem stupro maculare: quod si

fecerit,

fecerit, venit ex hoc grauiter punienda: vt ibi.
D ¶ Ex [d] quo not. *ibi Bart.* quia qui offenditur de
7 † adulterio constante matrimonio, ille offenditur ex stupro viduitate durante. & hoc est vtile scire, secundum eum, ad probandum quandoque inimicitias. Nam ita iniuriantur consanguinei viri iam defuncti ex stupro, quod committitur in viduam, sicut si duraret matrimonium. & hanc doctrinam refert & sequitur *Paul. in locis suprà alleg.* signanter in *dict. consil.* 121. *& Angel. Aret. in tract. maleficiorum, in parte,* [*che mi hai adulterato.*] 10. *col. ver. quod si maritus,* vbi videas *Aug. in addit.*

¶ Non est ergo mirandum, si propter tale stuprum perdat bona, quæ habuit ex his, quæ fuerunt acquisita constante matrimonio, & ea quæ fuerunt sibi legata vel donata in dotem. Quod vltimum ad præsens non firmo, sed cogitandum relinquo.

ET quanquam plura alia non impertinenter in materia scribere potuissem, quæ dicere statueram: quia tamen calor dicendi, & dignitas rerum paulo longius quàm volebam me tulit, & ne lectori fastidium generarem, ex voto prætermisi ea posteris differenda relinquens. Finé igitur parti primæ rubricæ impono.

¶ Super secunda autem parte non est opus scribere, tum quia tractatum ipsa sola solum exposcit, forsan præcedente maiorem, tum quia Moderni latè super *tit. ff. solut. matrim.* scripserunt: tum etiam, quia duos reperio tractatus in materia copiosos, *Baldi Nouelli, & Ioannis Campegij.* Valeat ergo rubrica nostra, & ad decretalem iam transitum facimus.

ADDITIONES.

¶ Nam tunc perdit quidquid sibi donauit.] Vide *autorem sup.* §.67. & quos ibi adiunxi. A

¶ Defuncto potest iniuria irrogari.] Vide *Bart. l.* 4. §. *Cato, num.* 31. *de verb. oblig. & Did. Perez in l.* 9. *tit.* 1. *lib. ordin. col.* 57. B

¶ Perdit dotem.] Vide *autorem supr.* §.67. & quæ ibi dixi. Addeque *Hippolyt. singul.* 416. *& Pet. Gerar. singul.* 48. *Catellia. Cott. in suis memorabil. versic. mulier. Alciat. regul.* 2. *præsump.* 9. *Ioan. de Neuizan. in silua nupt. lib.* 2. *num.* 44. *Carol. Mol. in consuetud. Paris.* 1. *part.* §. 30. *quæst.* 28. *numer.* 142. *Chassane. in consuetud. Burgund. rubric.* 4. §. 6. *Tiraquell. de nobilit. cap.* 18. & ex nostris *Cifuentes & alios in l.* 14. *Tauri, Anton. Gomez, l.* 81. *Taur. num.* 70. *Minchac. lib.* 1. *Quæst. frequent. cap.* 8. *num.* 13. *Didac. Perez, in l.* 6. *tit.* 2. *lib.* 4. *Ordinat. Couarru. de sponsal. part.* 2. *cap.* 7. §. 6. *num.* 10. *Dueñas reg.* 12. *limit.* 3. *Pinel. l. fin. C. de bon. mater. num.* 9. *Auiles, in cap. prat. in proœm. versi.* 1. *num.* 45. *Peralt. l. cum quidam, num.* 8. *regul.* 2. G

¶ Ex quo not. ibi Bart.] Adde *Hippolyt. singul.* 416. *& Petr. Gerard. singul.* 48. *& Couarru. d.* §. 6. *num.* 10. *& Didac. Perez in d. l.* 6. *Ordin. col.* 1377. & plerosque eorum, de quibus suprà in addit. proxima, & *autorem sup.* §. 67. D

DOCT. IOAN. BARAHONA.

FINIS RVBRICÆ.

REPETITIO

CAP.

PER VESTRAS

DE DONAT.

INTER VIRVM ET VXOREM.

Innocentius III. Archiepiſcopo & Archidiacono Ianuenſibus.

PER veſtras literas intimaſtis, quòd cùm magiſtrum R. ſuper quadam ſumma pecuniæ pro H. paupere authoritate noſtra curaueritis conuenire: quam idem H. pro dote vxoris ſuæ requirebat ab eo. ¶ Dictus R. exceptionem oppoſuit contra ipſum, quòd vxorem ſuam à ſe expulerat, & tacita veritate ſuper hoc literas impetrauerat: quia cùm ſuper eadem dote, alia vice coram veſtræ ciuitatis Conſulibus quæſtio mota eſſet: ipſi pronunciauerunt, vt quoniam idem H. ad inopiam vergere videbatur, dos illa non aſſignaretur eidem, niſi cautionem idoneam de ipſa non peritura præſtaret. ¶ Vnde vos ei, vt de ſaluanda dote caueret, & vxorem ſuam reciperet, præcepiſtis. ¶ Cùm ergo ſatis poſſit ei modicum credi dotis, cui creditum eſt corpus vxoris. ¶ Mandamus, quatenus dotem aſſignari faciatis eidem ſub ea, quam poteſt cautione præſtare, vel ſaltem alicui mercatori committi, vt de parte honeſti lucri vir onera poſſit matrimonij ſuſtentare. ¶ Nec occaſione dotis detentæ, vxor à viro dimiſſa, ſeu vir, qui dimiſit vxorem, adulterij reatum incurrat.

SVMMÆ RERVM.

1 *Cautio pro dote peti poteſt, marito vergente ad inopiã.*
2 *Cautio peti poteſt iuſta cauſa exiſtente.*

§. I. DIFFICILLIMA eſt hæc decretalis, & hactenus non bene declarata, ſecundum *dom. Car.* continet caſum notabilem, & quotidianum, ſecundum *Abb.* ¶ Diuiditur in duas partes. In prima ponitur conſultatio. In ſecunda conſultationis reſponſio, cum mandato, ibi: cùm ergo, &c. Prima pars ponit cauſæ delegationem, actoris petitionem, rei exceptionem, & iudicis interlocutionem. Secunda ponit duas cauſas mandati alternatiui, quod inter illas interſerit. ¶ Caſus literalis. Quidam Henricus pauper impetrauit literas à ſede Apoſtolica ad Archiepiſcopum, & Archidiac. Ianuenſ. Iſti iudices auctoritate dictarum literarum, citauerunt magiſtrum R. ciuem Ianuenſem, à quo prædictus H. petebat quandam ſummam pecuniæ pro dote vxoris ſuæ. Dictus verò R. exceptionem oppoſuit contra ipſum, quòd dos non erat ei aſſignanda, nec iudices vigore illarum literarum poterant de cauſa cognoſcere, quia erant ſubreptitiæ, ex eo, quòd cùm ſuper eadem dote alia vice coram Conſulibus ciuitatis Ianuæ quæſtio mota eſſet: ipſi pronunciauerunt, vt quoniam idem H. ad inopiam vergere videbatur, dos non aſſignaretur eidem, niſi idoneam cautionem de dote non petitura præſtaret: de quo proceſſu non fuit facta mentio in iſtis literis. ¶ Iudices delegati viſis hinc inde propoſitis, eidem Henrico præceperunt, vt de dote ſaluanda caueret, & vxorem ſuam reciperet. Sed cùm ipſe cautionem præſtare non poſſet, ad ipſius inſtantiam domino Papæ hoc

hoc rescribere curauerunt. ¶ Papa mandat eisdem iudicibus, quatenus dotem faciant assignari eidem sub ea cautione, quam potest præstare, vel saltem cuidam mercatori illam committant, vt de parte honesti lucri onera matrimonij valeant sustentari. Reddit duas rationes. Prima, quia satis potest ei modicum credi dotis, cui creditum est corpus vxoris. Secundò, ne occasione dotis detentæ vxor à viro dimissa, seu vir qui dimisit vxorem, adulterij reatum
1 incurrat. ¶ Hoc dicit in summa: Marito † vergente ad inopiam, pro dote satisdatio peti potest. hoc dicit secundum *Abb. antiquum*, quem sequuntur *Ioan. And. Ant.* Et secundum istum intellectum est casus singularis & vnicus secundum *Abb.* ¶ Sed reuera hoc idem videtur probare textus in *l. in omnibus, ff. de iudic.* vbi litera dicit: In omnibus bonæ fidei iudicijs, cùm nondum dies præstandæ pecuniæ venit: si agat aliquis ad interponendum cautionem ex iusta causa, condemnatio fiet. & sic vult ille textus
2 generaliter, quòd † existente iusta causa potest peti cautio. Vnde si maritus vergit ad inopiam, iusta causa erit petendi cautionem, & si petatur, fiet condemnatio. & ita in effectu probat ille textus illud idem quod iste: nisi dicamus, prout dicebat *Cynus in l. sancimus, C. de verb. signif.* quòd textus *in d. l. in omnibus.* loquitur de cautione cum fideiussoribus. Sed decretalis ista loquitur de cautione iuratoria, secundum *Ioannem Andream in præsenti*, sed secundum *Innocentium* loquitur etiam de cautione fideiussoria: & hoc placet *Car. & Abb. hic*, vt infrà latius dicetur. & ideò non videtur bonum istud summarium. ¶ Et propterea *dominus Abb. post Car.* inhærendo verbis literæ, aliter summat, & sic: Vir agens pro dote, non omnino excluditur, ex eo quòd vergat ad inopiam: nec præcisè cogitur satisdare vltra propriam facultatem: sed dos sibi assignatur sub cautione, quam præstare potest. Et si per illam cautionem non est sufficienter prouisum consumptioni dotis, deponetur dos apud mercatorem, vt de honesto lucro vir sustineat onera matrimonij, h. d. ¶ Ego verò aliter intelligo, & aliter summo istam decretalem, vt infrà subiiciam.

ADDITIO.

¶ Ad huius cautionis intellectum, quotuplex illa sit, & quid contineat vbi eius mentio fit à lege vel ab homine, vide *Franc. Cur. in l. siue apud acta. num. 3. C. de transact. Hugo Donel. de pign. in princip. Ias. l. sancimus, C. de verb. sign.* & pulchrè *Corset. in singul. vers. cautio. Cagnol. l. plus cautionis, de reg. iur. Bald. de Bartolin.* qui in dote nominatim agit *l. 2. ff. solut. matrim. Dueñas reg. 76. Bernar. Dias regul. 73.*

DOCT. IOANNES BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1 *Exceptio dari debet ei, cui datur actio.*

§ II. RATIO dubitandi ad istam decretalem potuit esse: quia iste Henricus petebat dotem vxoris sibi assignari, & opponebat sibi, quòd non esset ei assignanda, ex eo quòd erat pauper, & vergebat ad inopiam; quæ exceptio videbatur prima facie satis sufficiens, quoniam
certissimum est de iure, quod † cui damus a- 1
ctionem, multo fortius exceptionem. vt *l. nec non, §. exemplo, ff. ex quib. caus. ma. & l. 1. § quòd autem, ff. de superficiebus, & l. inuitus, §. 1. ff. de reg. iur.*
& cap. quemadmodum, suprà de iureiur. a * Item A *
facilius conceditur retentio, quàm actio: vt *l. si in area, in fin. ff. de condic. indeb.* Sed est ita, quòd viro ad inopiam vergente damus actionem vxori, vt possit ab eo dotem petere, & debet vxori dos restitui: vt *l. si constante, in princip. ff. solut. matrim. & l. vbi adhuc, C. de iure dot. & authent. de aqua. do. §. fin. col. 8.* Multo ergo fortius videtur sibi exceptio danda, vt sic vxor vel alius eius nomine dotem retinere possit: dolosè enim videbatur iste Henricus dotem petere, quam statim restituturus erat, vt *d. l. dolo facit, ff. de doli except. & l. in condemnatione, ff. de regul. iur. cum concor.*

ADDITIO.

¶ Adde text. in *l. 1. C. si res alie. pign. data sit.* ex A *
quo, & ex gloss. ibi, habebis aliqua exempla per hoc, & vide in proposito singul. dictum *Baldi*, quod refert *Franc. de Crema, sing. 72. incipit, si dedi tibi.* & not. aliud exemplum, videlicet, quòd qui gessit negocium alienum, & aliquid consumpsit, tanquam gerens negocium proprium, non agit, cùm neminem obligare voluerit, sed tamen potest retinere. firmat *Bal. in l. si mandatum, C. de neg. gest.*

IOAN. BERNARDVS.

SVMMÆ RERVM.

1 *Dotis causa semper & vbique præcipua est.*
2 *Dotem exigere potest vxor à marito constante matrimonio.*
3 *Verbum, non sufficere, quandoque exponitur ad inopiam vergere.*

§ III. PRO ratione verò dicendi, & multorum iurium concordia, quæ videntur sibi inuicem contrariari, præmittendum est: quod inter alia priuilegia, quæ fauore dotis introducta fuere, vnum præcipuum reperitur, scilicet, quòd dos mulieribus conseruaretur. vt *l. 1. ff. solut. matrim.*
vbi litera dicit, † Dotis causa semper & vbique 1
præcipua est. Nam & reipublicæ interest dotes mulieribus conseruari, cùm dotatas esse fœminas ad sobolem procreandam, replendamque liberis ciuitatem, maximè sit necessarium. ¶ Et quia multoties contingebat, quòd maritus dissipabat dotem, & sic non poterat dos vxori conseruari, prouisum fuit per iurisconsultos, quòd tunc dos sequestraretur. ita dicit text. in *dict. l. si cùm dotem, § si autem in seuissimo, eod. titul.* ¶ Per hoc tamen non fuit sufficienter cautum mulieribus circa conseruationem dotis: quia

plerunque maritus dotem mulieris non dissipabat: sed sua propria bona consumebat, adeò quòd non sufficiebant ad dotis exactionem ære alieno deducto: & propterea constitutum
2 fuit, quòd tunc † vxor etiam constante matrimonio posset à marito dotem exigere, ita dicit textus in *leg. si constante, in principio, eodem titul.* ¶ Sed adhuc per ista non erat plenè mulieribus consultum: quia secundum istud ius non poterat vxor dotem exigere, nisi tunc demum, cùm maritus erat positus in illa extrema miseria: quia iam dotem dissipauerat, vel sua propria bona. Ideò superuenit ius Codicis, per quod plenius prouidetur. statuit enim Imperator, quòd licet bona mariti sufficiant ad dotis exactionem, & ad satisfaciendum creditoribus: tamen si maritus laborat inopia, vt puta si esset homo nobilis, non multum diues, quem honorificè viuere oportet, & omnia bona sua in hoc expenderet, & per consequens mulieri exinde præiudicium immineret maximum, si bonorum mariti consumptionem spectaret: quia his consumptis, quæ sibi pro dotis restitutione erant tacitè hypothecata: vt *l. assiduis, C. qui po. in pig. hab. & cap. ex literis, suprà, de pign.* non essent bona, ad quæ vxor posset habere recursum pro sua dote, forte perdita vel consumpta. quamobrem superuenit ius Codicis, per quod plenissimè prouidetur, vt possit vxor dotem à marito petere, nedum cùm maritus sua propria bona iam dissipauit, verùm etiam cùm illa dissipare cœpit. ita dicit text. in *d. l. vbi adhuc, C. de iure dot.* vbi multa adduntur ad *legem, si constante.* nam ibi nihil expressè cauetur de hypothecaria, nec de rei vendicatione, nec de donationibus ante nuptias, nec de bonis paraphernalibus, nec quòd dos restituta debeat deseruire oneribus matrimonij. ¶ Item *lex, vbi adhuc.* venit ad expositionem *d. l. si constante.* quia
3 † verbum, non sufficere, quod est ibi, exponit in *dict. leg. vbi.* id est, ad inopiam vergere: itaque non debet spectari, quòd bona mariti non sufficiant ad exactionem dotis, secundum *Baldum in dicta lege, vbi adhuc, in secunda oppositione.* Istud tamen ius solùm prouidit, quando maritus dissipare cœpit bona sua, & sic, quando certum erat maritum ad inopiam vergere: propterea superuenit ius authenticorum, per quod plenissimè ipsis mulieribus consulitur, statuens quòd licet maritus ad inopiam non vergat, puta quia est ditissimus, & eius bona sufficiant ad dotis exactionem, & ad satisfaciendum creditoribus, & de eis potest maritus commodè viuere: tamen est dubium, an vergat ad inopiam, quia incipit malè vti substantia sua, ludendo forsan, vel aliàs: nam & tunc poterit vxor dotem exigere. ita dicit textus in *d. authentic. de æqualit. dot. §. final. collat.* 8. Ex quo sumpta fuit *lex regni, 4. partit. titul. 2. l.* 29. & 3 *partit. tit.* 29. *ley* 8. quæ dicunt, quòd si maritus deuastat bona, vxor potest dotem repetere: & si non repetit
A ab ^a eo tempore potest contra eam præscriptio currere in rebus dotalibus. Ad idem *l. in rebus, C. de iure dot.* vbi per *Salycetum & alios, & per Angel. de Aret. in §. fuerat ante, chart.* 14. 1. *col. vers. in eadem gloss. ibi:* si constante, &c.

ADDITIO.

¶ Ab eo tempore potest contra eam præscriptio currere.] Attende singularem casum quo dotalia præscribuntur, & adde *Cuman. consilio* 92. *& Bald. Nouell. de priuil. dot. part.* 7. *priuil.* 1. *num.* 5. *versic. fallit primo, & Baldum, de præscript.* 5. *part. principal.* 6. *par. num.* 10. secundum quos ista præscriptio erit longissimi temporis. & idem per eosdem tenuit *Gregor. gloss. final. in l.* 8. *titul.* 29. *part.* 3. & vide quæ dixi *suprà in rubric.* §. 17. *num.* 16. A

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Actiones plures, etiam inter se incompatibiles, dantur mulieri, quo ad dotem.*
2 *Mulier si quo ad dotem repetendam vnum remedium eligat, & in illo succumbat, vel renunciet liti, an possit ad alterum redire.*

ET sic omnia ista iura prouident in suis casibus, nec vnum ius corrigit aliud, prout aliqui dicebant, & malè: sed potius vnum ius addit alteri plenius prouidendo: vt voluit *Bartol. in dicta lege, si constante.* & sequuntur ibi *Angel. Raphaël. & Paulus de Castro, & Bald. Nouell. in tractat. priuilegiorum dotis, in* 6. *part. in* 70. *special.* Nam potest secundum eum dari casus, in quo vir malè tractet bona dotalia. tamen per hoc non diceretur labi facultatibus, seu vergere ad inopiam: maximè si in suis rebus esset ditissimus & diligentissimus. Vnde tunc vxor posset habere remedium sequestrationis: vt infrà latius dicetur. de quo etiam per *Campegium, in suo tractatu de dote, 3. part. quæst.* 19. quem per te videas. ¶ Et adeo verum est, quòd dicta iura prouident in suis casibus, quòd dicebat *Bartol. in dicta l. si constante, in* 1. *quæst.* 3. *part. & in quarto contrario.* quòd in casibus, in quibus habet vxor remedium sequestrationis, non possit etiam hodie vti remedio *dictæ legis, vbi adhuc.* scilicet, quòd possit petere dotem sibi assignari: quod tamen non mihi placet, cùm mulieris intersit multa habere remedia, etiam si circa idem: vt *l. non est nouum, ff. de action. empt.* & illa sunt in electione eius, cuius fauore introducta sunt: vt *l. cùm filius, §. varijs, de legatis secundo, cum sim.* quod fortius in muliere concedendum videtur, quo † 1 ad dotem, cui à iure ^a dantur plures actiones A etiam incompatibiles inter se, vt patet in *dicta lege vbi adhuc.* & not. *in authent. permissa, C. de donation. ante nupt.* & vtrobique per *Bald. & in dict. l. in rebus, C. de iure dot.* ita dicit *Bald. Nouell. in dict. tractatu, 7 part. 25. priuil.* Fateor tamen, quòd si † mulier vnum remedium eligeret, & in illo 2 succumberet, vel liti renunciaret: non posset ad alterum

alterum redire, secundum doctores in *dicta l. in rebus*, & facit quod habetur in *l. final. C. de codicillis, & in l. quod in heredem, § eligere, ff. de tributo*, & tenet *Bald. Nouel in dicto tract. 8. part. 25. speciali*. ¶ Ista iura difficultant totam istam materiam, & offuscant intellectum huius decretalis. Et propterea meritò *dom. Cardin.* in præsenti dicit hoc c. fore difficillimum, & hactenus non bene declaratum. doctores enim fuerunt varij. Ex quorum dictis possunt elici septem intellectus.

ADDITIO.

A ¶ Dantur plures actiones.] De plurium actionum exercitio vno vel diuersis libellis, præter doctores in locis hic allegatis, vide *Ias. & alios in l. si idem cum eodem, de iurisd. om. iud.* & scribentes latè in *lege edicta, C. de edendo.* vbi habes optimam repetitionem *Purpurati, & Marian.* optimè in *cap. delicti, num. 35. & sequent. de libell. oblat.*

DOCT. IOANNES BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1 Papa omnia iura in scrinio pectoris sui videtur habere.

§. V. PRIMVS fuit Tancredi & Vincentij, qui inhærendo iuribus prædictis, dicebant bene sententiatum à consulibus, vt ex eo, quòd iste Henricus vergebat ad inopiam, dos illa non assignaretur eidem, nisi cautionem idoneam de ipsa non peritura præstaret: quam quidem ipse non præstitit, & propterea non fuit assignata ei, sed deposita apud mercatorem.

¶ Periculosus mihi videtur iste intellectus, quia videntur ipsi velle, quòd Romanus Pontifex non recte decreuit. dicendo enim, quòd bene fuit sententiatum à consulibus, quorum sententia hic reprobatur per Papam, saltem ei non statur: per consequens videntur dicere, quòd decisio Romani Pontificis non fuit bona. quod non est dicendum. ¶ Sicut in simili dicit *Abb. in cap. Pisanis, colum. antepenultim. suprà, de restitut. spol.* reputans temerarium intellectum quorundam ad illum textum, qui dixerunt Romanum Pontificem ibi sententiasse contra
1 ius. Cùm † Papa omnia iura in scrinio pectoris sui censeatur habere: vt in *cap. 1. de constitut. lib. 6. & l. omnium, C. de testam.* & hoc propter valentes viros, qui debent sibi assistere. vt dicit *Abbas in capit. cum ex literis, de in integrum restitutione, in quinto notabi.* & sic non potest stare iste intellectus.

SVMMÆ RERVM.

1 Mulier debet esse particeps infortunij & casus mariti.
2 Virum egentem alere tenetur vxor de dote, & num. 6.
3 Maritus est dominus dotis. & num. 6.
4 Paupertas viri an faciat locum repetitioni dotis.
5 Tutor suspectus remouetur à tutela, quamuis satisdationem præstet.
6 Alienare non potest maritus bona dotalia.

ET propterea alij aliter intelligunt hanc decretalem, & iste sit secundus intellectus. §. VI.
Dicunt enim, quòd si maritus solam habet inopiam, & non est aliter suspectus de dilapidatione, vt puta, quia vi fluminis vel hostium, possessiones suas perdidit, vel res amisit naufragio: tum mulier non potest conqueri de dote, quia
† debet esse particeps infortunij, & casus mari- 1
ti: vt *dicta lege, si cùm dotem, § si maritus*. Vnde dos soluenda est marito. & ita debet intelligi iste textus, quia satis potest ei modicum credi dotis, cui creditum est corpus vxoris, vt dicit hic textus, & *in lege, hac lege. C. de pact. conuent. super dotem.* vbi textus dicit, bonum est mulierem, quæ se viro committit, pati etiam res suas viri arbitrio gubernari. *gloss. in cap. præcipimus, 12. quæ-*
stion. 1. præsertim cùm † virum egentem vxor 2
de dote alere teneatur: vt dicit textus *in lege maritus, § manente, ff. de iure dotium.* ¶ Et videtur hoc
satis rationabile prima facie. quia † cùm mari- 3
tus sit dominus dotis, vt *lege dote ancillam, C. de rei vendicatione.* iustum est cuilibet sua committi: vt *l. nemo, la 2. C. de Iudæis.* ¶ Si autem vltra inopiam suspectus est maritus de dilapidatione, quia male vtitur rebus suis, tunc non assignabitur dos marito, sed potius vxori. & ita dicunt intelligi iura deducta in ratione dubitandi. In hac sententia fuerunt *Laurentius & Bernardus in præsenti. & Hostiensis in summa tit. de dote post diuortium restituenda, in §. & quando competat. versicul. sed hoc tamen.* hos secutus fuit *dominus Cardinalis in præsenti, in sexta opposit.* qui omnes in effe-
ctu concludunt, quòd sola paupertas † viri non 4
facit locum repetitioni dotis, vt ipsa mulier possit repetere, sed mores viri, quia dilapidat bona. ¶ Et hunc intellectum videtur approbare *lex regni, 4. partit. titul. 11. l. 29.* Et ita, quo ad propositum nostrum, dato quòd iste Henricus vergeret ad inopiam: quia tamen non erat aliter suspectus de dilapidatione, debuit audiri petens dotem, & cum effectu potuit consequi, vt hic fuit consecutus. ¶ Salua tamen pace tantorum patrum, non videtur hoc bene dictũ: quamuis enim vxor corpus suum marito committat, non sequitur propterea, quòd etiam dotem committere debeat, quia non est tantum periculum consumptionis in corpore, propter paupertatem viri, sicut consumptionis dotis. quia si subest periculum respectu corporis, potest fugere: & si postea eam repetat maritus, obstabit exceptio seueritatis, vt *cap. literas, supr. de restitut. spo.* Vbi tamen maritus pauper est, non habet vxor dotem tutam, nec potest commodè sibi prouideri circa dotis conseruationem. Vnde licet maritus dicatur dominus vtilis dotis: vt *dicta lege, dote ancillam.* & propterea dos debeat sibi committi, debet intelligi, dummodo non sit suspectus, argum. §.
final. Instit. de suspe. tuto. vbi dicitur, quòd † tu- 5
tor suspectus remouetur à tutela, quamuis sa-
tisdationem præstet. Maritus a enim non dici- A
tur propriè dominus dotis, sed impropriè: vt voluit

voluit gloss. in *l. rebus, C. de iur. dot. & in l. 3. §. sed vtrum ff. de mino.* quod patet ex eo, quia non potest † alienare bona dotalia, vt *Instit. quibus alie. licet vel non, in princip. & in cap. cùm contingat, sup. de iureiur.* ¶ Nec sequitur, quòd ex quo vxor tenetur alere virum egentem, propterea non possit dotem repetere, vel retinere, & debet illam periculo consumptionis exponere: præsertim quia vxor repetit, & retinet dotem, vt ex ea se, virum & familiam alat. vt dicitur in *dict. l. vbi adhuc, cum aliis, de quibus suprà.*

6

ADDITIO.

A ¶ Maritus enim non dicitur propriè dominus dotis.] Attende difficilem & nondum satis decisam quæstionem inter nostros, de qua vide *Zasium, lib. 2. intellect. cap. 5. Bald. Nouell. de dote, par. 8. priuileg. 8. & Campeg. de pact. dotal. quæst. 7. Riminal. instit. quibus alien. licet, vel non. in princ. num. 310. cum seq. Chassan. in consuet. Burgund. rubric. 1. §. 4. num. 23. Marc. Mant. singul. 609. Rota in nouis de iure patronat. decis. 10. Segur. de bon. lucrat. const. matrim. num. 51.* & latè pluribus citatis *Pinel. de bonis matern. l. 1. part. 3. num. 12. cum seq.* Ex quibus inferes ad quæstionem autoris, infr. §. 43.

Doct. Ioannes Barahona.

SVMMÆ RERVM.

1 *Viro vergente ad inopiam, dos debet vxori restitui, nisi præstetur idonea cautio de ea saluanda.*
2 *Fideiussor potest dari in casu inopiæ.*

§. VII. Et sentiens fortasse ista *domin. Anton.* in præsenti ponit alium & tertium intellectum, dicens quòd per istum textum limitantur iura prædicta, de quibus in ratione dubitandi, in
1 quantum dicunt, quòd viro † vergente ad inopiam, dos debet vxori restitui: quòd illud sit verum, nisi præstetur idonea cautio de ea saluanda, & si eam præstare non valet, præstet quam potest. & si adhuc per illud non esset bene cautum, attenta qualitate personæ, sequestranda esset, & vterque de fructibus alendus. Et ita vult *dom. Anton.* quòd si vxor petat dotem à marito vergente ad inopiam: offerendo maritus idoneam cautionem de dote conseruanda, euitabit restitutionem dotis per istum textum. Hoc idem voluit *Angelus,* & clarius *ibi Ludouicus Romanus in dicta lege si constante, ff. solut. matrimonio.* idem etiam tenuit *Bald. Nouellus, in tractatu de dote, 6. par. in 21. priuil. in 5. limitat.* dicens, quòd licet mulier à principio non possit petere à marito sibi satisdari propter vergentiam ad inopiam, per text. in *l. 2. C. ne fideiuss. do. dentur.* Si tamen mulier peteret dotem sibi restitui propter talem vergentiam ad inopiam, secundum quod potest, vt habetur in iuribus, de quibus in ratione dubitandi: tunc potest vir, vt euitet talem restitutionem, offerre satisdationem, per istum textum quem ad hoc reputat singularem.

¶ Et sic ista satisdatio permittitur viro in eius fauorem, vt euitet restitutionem dotis quæ est sibi magis damnosa & ignominiosa. Quo casu cessat ratio perfidiæ: immo hoc permittitur à iure, vt euitetur maior perfidia, secundum Abb. in præsenti. & ita debet intelligi, quod dixit *Bartol. a in dicta lege si constante, §. quoties, ff. solut. matrimon.* dum vult, quòd † fideiussor potest dari in casu inopiæ per istum textum, non quando vxor à principio petit satisdari, sed quando petit dotem, & maritus sponte sua offert satisdationem: nam tunc ista satisdatio licet principaliter admittatur fauore viri, vt dictum est vt euitet dotis restitutionem: tamen etiam versatur hic fauor mulieris, in casu soluti matrimonij, si viri facultates non sufficerent. A 2

¶ Subdit tamen *Baldus Nouellus, vbi suprà,* se credere, quòd si vir non inuenitet fideiussorem, non deberet recurri ad iuratoriam cautionem: quia per eam non esset consultum indemnitati mulieris, & secundum ista ipse tenet intellectum prædictum ad istam decretalem. ¶ Sed contrarium tenet gloss. communiter approbata in *dicta lege vbi adhuc, C. de iure dot. & ibi Cyn. & Bal. 3. column. in fin. vers. sed statim quæritur.* Idem tenet *Bart. in dicta l. si constante, in 10. quæst. prima partis,* & ibi approbat *Alexan. in 10. column.* Item tenet *Bartol. in dict. l. vbi adhuc. Ioann. Andr. in additionibus ad Spec. in tit. §. fin. in additione incipiente, idem nota.* & hoc sequitur *Campegius in suo tractatu de dote, 3. part. quæst. 29.* quia non est æquum mulierem se committere fragilitati cautionis, vt *l. cogi, §. si pater, versic. item quæritur, & l. qui ita, §. 1. ff. ad Trebel.* & ista est communis opinio, & per consequens reprobatur iste intellectus.

ADDITIO.

¶ Quod dicit *Bartol. in l. si constante, §. quoties.*] Vltra eum ibi tu circa materiam fideiussoris dandi super dote, vide *autorem nostrum supra §. notabili.* & alios doctores quos ad eum adiunxi. A

Doct. Ioan. Barahona.

SVMMÆ RERVM.

1 *Remedia plura si alternatiuè vel simpliciter concedantur actori, electio est actoris.*
2 *Cui damus actionem, multo fortius exceptionem.*
3 *In legitima imputari an debeat filio id, quod perdit in ludo, vel meretricando consumpsit, & quod pater pro suis culpis & excessibus soluit.*

Et ob hoc forte *idem dominus Antonius* transit ad alium intellectum, & erit quartus intellectus, & dicit, quòd remedium prædictorum iurium, de quibus in ratione dubitandi, & remedium huius decretalis locum habet. Itaque viro vergente ad inopiam, poterit vxor ab eo exigere dotem, vt voluerunt iura prædicta: vel poterit à marito petere, quòd præstet sibi cautionem idoneam de dote non petitura: quam si præstare non possit, deponatur dos apud mercato- §.

mercatorem, & siue vtatur mulier remedio dictarum legum, siue remedio huius decretalis, A restitutio [a] vel retentio dotis non est plena: quia vtroque casu vxor tenetur inde alere virum, & familiam; & hunc intellectum approbat *Alexan. in dict. l. si constante, 9. & 10. column. & Campetius in dicto tractatu de dote, 3. part. quaest. 30.* ¶ Et hunc intellectum videtur tenere *d. l. regni, 4. partit. titul. 11. l. 29.* & secundum hoe etiam in optione mulieris, quod remedium velit intentare, an dictorum iurium, vel huius decretalis:
1 quia quando † actori conceduntur plura remedia alternariuè, vel simpliciter, electio est actoris, vt *l. quod in heredem, §. eligere, ff. de tribut.* nor. pulchrè *Bart. in l. cùm proponas, C. de transact.* ¶ Salua tamen pace istorum patrum, iste intellectus, nec praecedens stare possunt, quia secùndum hoc iste text. qui loquitur in vxore excipiente contra maritum dotem petentem, extenderetur ad vxorem agentem, & dotem repetentem. & sic text. loquens in exceptione, extenderetur ad actionem. quod non est di-
2 cendum, quia licet verum sit, quòd † cui damus actionem, multo fortius exceptionem, vt *dict. lege 1. §. quod autem, ff. de superfi. & l. etiam ff. de compen. cum si.* non tamen è conuerso. nam multa possumus iustè retinere, quae non possumus petere, vt *l. 1. §. 1. ff. de va. & extraordin. cognit.* Videmus enim, quòd contra obligatum naturaliter competit exceptio, vt *l. 3. §. pupillus, ff. de negot. gest. & l. id quod naturaliter, & l. frater a fratre, ff. de condi. indeb.* non tamen datur actio: vt *l. fideiussor, §. fideiussor, ff. de fideius.* tenet *gloss. fin. in l. rerum quidem amotarum, ff. de re. amo. & in l. natura-*
B *lis, ff. de act. & ob.* ¶ Et hinc est, quòd [b] si filiusfamilias viuo patre surripuit pecuniam patri, quam lusit, vel res patris dilapidauit, & consumpsit: deinde pater mortuus est, omnibus filijs aequaliter institutis, fratres dicunt, quòd iste qui pecuniam surripuit, tantum minus accipiat. Dicit *Bald.* quòd ex quo eo tempore, quo pecuniam surripuit, erat in patris potestate, & inde non fuit nata actio, sed obligatio naturalis, vt *l. serui & filii, ff. de furtis.* non subuenitur fratri ope actionis, sed ope exceptionis compensationis, si fortè alij percepissent fructus vltra quam deberent. Vnde si frater surripiens pecuniam agat, poterunt fratres compensationem opponere. Quod est bene notandum pro fratribus, vt sint cauti, cùm viderint, quòd frater suus pecuniam vel bona paterna consumpsit, vel dilapidauit; accipiant aliquid plus ex haereditate paterna, quàm sibi pertineat. Nam tunc poterunt se tueri per viam exceptionis. aliàs autem non dabitur sibi actio. Ita notanter dicit *Gulielmus in l. lucerti, C. fam. hercis. & Bal. in l. filia cnius, 9. colum. eod. tit.* & ibi etiam *Saly. penult. col. in 7. quaest. Petrus de Vbaldis in tractatu de societate, 8. part. quaest. 24.* quamuis aliter sentiat *Bald. in authent. ex testamento, circa finem, C. de collat. versic.*
3 *decimumsextum capitulum.* vbi dicit, quòd † imputatur in legitimam filio illud, quod perdidit in ludo, vel meretricando consumpsit, & quod pater pro suis culpis & excessibus soluit, vt ibi per eum, & in *authent. quod locum, in princip. ver. vltimò eo. eod. tit. & ibi Bart. & alios. Ioan. de Plat. in §. sequens, Instit. de act. column. fin.* Et sic ad propositum nostrum non videtur, quod iste text. qui dat facultatem vxori recipiendi contra maritum vergentem ad inopiam, si petat dotem, debeat extendi ad vxorem ex hac causa agentem. & hoc fuit de mente *Ang. de Perusio, in d. l. si constante, ff. solut. matrimon.* & ita isti duo intellectus dati per *dominum Antonium*, non videntur posse stare.

ADDITIONES.

¶ Restitutio vel retentio dotis non est plena.] Vide scribentes *in l. si constante, in princip. ff. solut. matrim.* maximè *Bal. Nouell. num. 26. & Ioan. Crot. num. 12.* qui super ista quaestione diligenter contra Roman. & alios disputat pro nostri authoris sententia, quam communem dicunt, & circa eandem vide *Alexand. consil. 142. numer. 12. & 13. lib. 5. & Baptist. de sanct. blas. de priuileg. dot. num. 40. & 41.* & quae dicam inf. §. 18. ad fin. A

¶ Et hinc est quòd si filiusfamil. viuo patre.] Circa ista, lege *Alexand. in l. si cùm dotem, §. si post solutum, num. 9. ff. solut. matrim. & Iasan. authent. quod locum, C. de collat. & Anton. Gomez. l. 29. Taur. num. 25. & ibid. Arias, num. 120.* B

DOCT. IOANNES BARAHONA.

SVMMAE RERVM.

1 *Pactum per quod reuertitur ad propriam naturam dotis, valet.*
2 *Res de facili ad suam naturam reuertitur.*
3 *Pactum, quòd maritus non teneatur tantam diligentiam praestare in rebus dotalibus, quantam praestare debet in suis, non valet.*
4 *Dos de sui natura debet constante matrimonio esse apud virum.*
5 *Prelati pactum, vel tacita renunciatio, potest praeiudicare ecclesiae, quando per hoc reducitur ad ius commune.*
6 *Filiafamil. pacisci potest, vt de dote agat, cùm sui iuris esse coeperit.*
7 *Creditores si à principio putauerunt heredem suspectum, & passi fuerant eum in haereditate morari, non possunt ex postfacto agere contra illum, tanquam suspectum.*
8 *Inquilinus, qui conduxit domum minantem ruinam, ita quòd non poterat commodè morari, non poterit agere contra dominum, vt sibi praestet cautionem damni infecti.*
9 *Molendinum in periculoso Tyberi conducens, quod postea fluminis impetu destructum est, tenetur ad pensionem.*
10 *Locator potest expellere conductorem ante tempus conductionis, nisi propter necessitatem, qua tempore locationis non imminebat.*
11 *Mulier scienter contrahens matrimonium cum haeretico, perdit dotem.*
12 *Iudex si talit sententiam malam propter metum alicuius tyranni, non excusatur, si à principio sciebat hoc posse euenire.*
13 *Vagabundum virum sequi non tenetur vxor: secus si tempore contractus matrimonij erat vagabundus.*
14 *De paupertate conuenire potest quis eum, quem pauperem vt diuitem acceperit.*

Dila-

15 *Dilapidare quis dicatur.*
16 *Debiter si tempore contractus cœperat dilapidare, an possit vt suspectus capi.*
17 *Approbans mores alterius, non potest postea reprobare.*
18 *Accusare an possit maritus vxorem de adulterio nouo, si antea adulterium, quod commiserat sibi pepercit, & num. 22.*
19 *Venia delicti respicit pracedens delictum.*
20 *Legatus si delinquit in legatione, potest puniri.*
21 *Promissio de non offendendo, vel similis, non habet locum, vbi promissor de nouo offenditur.*
22 *Mandatum procuratora simplicis videtur reuocari ex prasumpta mente mandantis, si procurator mutat conditionem in peius.*
23 *Bannitus, qui habuit securitatem pro delicto antea commisso, si postea delinquat, videtur renouata securitas.*
24 *Gratia principis censetur subreptitia, si ille, cui concedatur pro maleficio commisso, tacuit, quod prius deliquerat.*
25 *Defensio nemini potest auferri.*

§. IX. ET propter ista forte *idem dom. Ant.* transit ad
quintum intellectum, dicens; Si maritus à
principio, cùm matrimonium contraxit, non
erat pauper, & ex casu veniret ad inopiam, tunc
potest mulier petere dotem: quia nihil potest ei
imputari, ex quo à principio non erat pauper,
& hoc modo intelligit iura, de quibus in ratio-
A ne dubitandi. Si tamen à principio maritus
erat pauper, cum hoc casu sit quid imputetur
mulieri: quia cum paupere contraxit, & con-
trahendo cum tali, committendo sibi corpus
& bona, eius personam approbauit: non pote-
rit petere dotem, sed assignabitur marito eo
modo, quo hic exponit. ¶ Et ita debet intelligi
iste text. secundum eum. & hunc intellectum
ipse approbat, & videtur prima facie adaptari
posse ad nostram decretalem, quæ videtur in-
nuere, quòd iste Henricus à principio erat pau-
per, quod colligitur ex textu, dum dixit, quòd
cùm magistrum R. super quadam summa pe-
cuniæ pro Henrico paupere, &c. & ita contra-
hendo cũ illo paupere, videtur approbare mo-
res ipsius, & ideò non poterat postea pœnitere.
¶ Et quamuis *dom. Ant.* non dicat, reperio quòd
multi egregij doctores, & valentissimi iuris
vertices, renuerunt istam opinionem. hanc te-
nuit *Collectarius in præsenti, Iacobus de Arenis, Petrus,
Cynus, Baldus, Angelus, Ludouicus Rom. in d. l. si con-
stante, ff. sol. matrim. Martinus de Fano, Cyn. & Bal.
in dict. l. vbi adhuc, Oldrad. in authen. quod locum, C.
de collat.* secundum quod ibi refert *Bal. 7. colum.*
idem *Ioannes Andr. in addit. ad Specul. isto tit. §. fin.
vers. si cùm mulier.* ¶ Mouentur principaliter hoc
1 fundamento, quando per † pactum reuertitur
ad propriam naturam dotis, valet pactum, &
non dicitur conditio dotis fieri deterior: vt *l. si
vnus, §. quod & in specie dotis, ff. de pact.* Nam si mu-
lier ab initio fuit pacta, quòd dos consistens in
pecunia, restitueretur solut. matrim. inconti-
nenti, & si non expectata dilatione legali, quæ
hodie est annus: vt *l. vnica, §. cùm autem, C. de rei
vxor. act.* & postea per pactum fuit contenta,
quòd dos non redderetur incontinenti, sed
post aliquod tempus, licet per hoc pactum fie-
ret conditio mulieris deterior in dote, tamen
valet tale pactum: quia † res de facili redit ad 2
suam naturam, vt ibi dicitur. intellige tamen,
dummodo talis dilatio postea non excedat di-
lationem legalem: aliàs tunc non valeret tale
pactum, per id quod habetur in *l. de die, & l. At-
tilicinus, ff. de pact. dot.* licet forte tunc non vitia-
retur tale pactum vsque ad dilationem lega-
lem, argum. *l. sancimus, in princip. C. de donat.*
¶ Eodem modo non valeret † pactum factum 3
per vxorem, quòd maritus non teneatur præ-
stare illam diligentiam in rebus dotalibus, quã
præstat in suis: vt sentit gloss. in *l. etiam, §. licet, ff.
solut. matrim.* dum allegat *legem, Pomponius, ff. de
pa. dot.* quia per hoc fieret conditio dotis dete-
rior: vt *d. l. Attilicinus, & l. licet, eod. tit.* intellige,
quando fuit factum constante matrimonio, se-
cus si solut. matrimon. & sic intellige text. in *l.
contractus, ff. de reg. iur. & gloss. in l. 1. §. si conuenerit,
ff. depositi.* vbi culpa remitti potest. ita dicit *Ioan-
nes Campetius, in suo tract. de dote, 2. part. quæst. 74.*
Quando autem valeat pactum, per quod fit
conditio dotis deterior, ad prejudicium mulie-
lieris, vel mariti, videas per *eundem, in 4. part. q. 1.
2. 3. 4. & 5.* ¶ Et ex istis sequitur, quòd si mulier
ab initio fuit pacta, quod vir teneatur non so-
lùm de culpa leui, sed etiam de leuissima, & et-
iam de casu: & postea ipsa mulier remisit viro
dictum pactum, ei renunciando, valeret tale
pactum remissiuum, licet suæ dotis conditio
deterior fieret: quia nõ fit deterior contra pro-
priam naturam dotis, imò reditur ad naturam
dotis, quæ est, vt maritus non teneatur de cul-
pa leuissima, nec de casu: vt habetur in *l. pen. in
princip. & in l. etiam, §. 1. ff. sol. matr.* & firmat *Bald.
Nouellus, in tractatu dotis, 7. part. 11. priu. in 7. limit.*
¶ Eodem modo videtur dicendum in casu no-
stro, quia natura † dotis est, quòd constante ma- 4
trimonio dos debeat esse apud virum. Ergo
pactum vel renunciatio prædicta, quæ tacitè
resultat ex contractu matrimonij scienter cum
paupere, fouetur propria natura dotis, ergo va-
lere debet. Quòd autem dos sit talis naturæ,
apparet: quia talis consensus est ordinarius de
mente iuris & partium contrahentium. ideò e-
nim dos datur, vt apud virum constante matri-
monio resideat: vt *l. 2. ff. solut. matrim. & l. pro one-
ribus, C. de iure dotium, & cap. salubriter, infr. de vsu-
ris.* & vt maritus sit dominus, quamdiu matri-
monium durat, vt *l. doce ancillam, C. de rei vendi.*
¶ Ad confirmationem huius opinionis facit
text. in *cap. 1. de pact. lib. 6.* vbi dicitur, quòd † pa- 5
ctum vel tacita renunciatio prælati potest præ-
iudicare ecclesiæ, quando per hoc reditur ad
ius commune. ad hoc commendat *Abb.* illum
textum in *cap. veniens, 8. colum. de præscript.* de quo
facit festum *Franc. Aret. in rubric. ff. de verbor. oblig.*
¶ Facit etiam *cap. ab exordio, 35. dist.* & multa alia
collecta per *Felin. in cap. cùm accessissent, 4. colum.
suprà, de constit.* quæ per te videas. ¶ Facit pro ista
opinione textus singularis in *l. & heredi, §. filia-
familias,*

6 *familias,ff.de pact.*vbi litera dicit, Filiafamilias †
pacisci potest,vt de dote agat,cum sui iuris esse
cœperit.Et ita est ibi text.quod mulier per pa-
ctum potest sibi præiudicare circa exactionem
dotis, saltem ad tempus. Cùm autem mulier
contrahendo scienter à principio cum paupe-
re, tacite videtur pacisci, quòd dos remaneat
penes virum, & nō possit eam ab initio petere,
ergo valebit tale pactum tacitum. ¶ Ad idem
text.singularis in *l.si is à quo,§.fin.ff.vt in possess.leg.*
vbi si quis à principio malum fideiussorem ac-
cepit, non dabitur ei postea alius: imputari e-
nim debet sibi,ex quo à principio illum appro-
bauit.¶ Ad idem *l.si creditores,ff.de priuil.cred.*vbi
7 si † creditores putauerunt à principio hæredē
suspectum, & passi fuerunt eum in hæreditate
motari,non possunt ex postfacto agere contra
illum tanquam suspectum. ¶ Ad idem *l.qui bo-
na,§.de illo,ff.de damn.infecto.*vbi inquilinus, qui
8 conduxit † domum vitiosam, minantem rui-
nam,ita quòd securè non poterat in ea morari,
&habere res suas:non poterit agere contra do-
minum, vt præstet sibi cautionem damni infe-
cti:imputet enim sibi, quia à principio nō præ-
9 uidit.Hinc est,quòd qui conduxit † molendi-
num in periculoso Tyberi,quod postea flumi-
nis impetu est destructum, tenetur ad pensio-
nem:vt per *Bald.in l.licet,quæstio.2.C.locati.*Item
si sciens rem alteri obligatam,illam emit, non
potest agere contra venditorem, vt illam libe-
ret.argum.*ff.de acti.emp.l.1.in fin.& C.de euic.l.si
fundum.*secundum *Alber.in l.ex prædijs,C.eo.*sic li-
mitantem illam legem.¶ Ad idem *l.inter causas,
§.abesse,ff.man.*vbi si fideiussor delegat debito-
rem,qui non erat soluendo,& scienter fuit re-
ceptus à creditore, liberatus erit fideiussor.

¶Ad idem *c.propter sterilitatem sup.de locato.*vbi
10 locator non potest expellere conductorem †
ante tempus conductionis, nisi propter neces-
sitatem,quæ tēpore locationis nō imminebat.
A cōtrario ergo, si tempore locationis immine-
bat illa necessitas, non poterit istum expelle-
re.Sic videbatur dicendum in casu,de quo agi-
tur.Ad hoc inducebat illum text.*Anch.& Ioan.
de Imol.in princip.*¶ Ad idem est bonus text. non
solitus allegari ad hoc in *capitulo, decreuit,de hæ-*
11 *reticis,libr.6.* vbi mulier scienter † contrahens
matrimonium cum hæretico, perdit dotem.
¶ Confirmantur prædicta per illud, quod no-
tanter dicit *Bald.in l.fin.in fi.C.de pœna iu.qui ma-*
12 *le iudica.*vbi dicit,quòd si† iudex tulit malā sen-
tentiam propter metum alicuius tyranni, non
excusatur, si à principio sciebat hoc posse eue-
nire:quia tunc non debuit illud officium acce-
ptare, ad quod poterat non accedere. argu-
ment.*dict.l.qui bona,§.defuncto.cum alijs,de quibus
suprà.*

¶ Ex his dicebat notat.*Bartol.in l.ait prætor.§.
si debitorem,ff.de his quæ in fraud.cred.*quod si quis
facit contractum cum eo, qui à principio erat
fugitiuus,non potest postea eum propria auto-
ritate capere tanquam fugitiuum. idem tenet

ipse in *dict.l.si creditores,& in d.l.is à quo,§.fin.in
fine,& in l.quæsitum,ff.de pignor.& in l.fi.C.de seruis,
& in l.fin.C.de sponsal.*&multi alii, de quibus per
Angel.& Iasonem Institut.de act.in princ.19.column.
¶ Et hinc est, quod licet vxor non teneatur se-
qui † virum vagabundum: a * vt dicit *gloss.in* 13 A *
*capit.1.de coniug.leproso.*si b tamen tempore con- B
tractus matrimonii esset vagabundus,sequi te-
netur: quia tūc videtur approbare mores suos:
vt est gloss.notat.in *cap.vnaquæque 13.quæst.2.&
cap.si quis ineuitabili 34.quæst.2.*& not. in *capit.de
illis sup.de sponsa.*ita dicit *Abb.in dict.cap.1.de coniu-
gio leproso.Ioann.de Imol.in rubr.ff.solut.matrim.5.
column.*qui secus dicit in marito carcerato, vel
exulante, culpa sua.quod tene menti.vide *Bar.
in l.Mauia,ff.de annuis legatis. Cynum, Albericum,
Bald.& alios,in l.1.C.de vxoribus militum.*

¶ Bene facit ad hoc text. in *l.si arbitror,§.fin.
ff.qui satisda.cogant.*vbi non † potest de pauper- 14
tate conueniri,quem pauperem vt diuitem ac-
ceptauit: nisi de nouo paupertas superueniat.
per quem text.dicebat *ibi Angel.* fecisse relaxari
à carceribus multos debitores captos,vt fugiti-
uos.Nam assessores sequentes imperitos aduo-
catos, immediatè ostenso eis instrumento de-
biti, & præstito iuramento de suspicione & fu-
ga,& consueuerunt concedere familiam, &
capi facere talem debitorem. Et male faciunt,
secundum eum:nam debet c eis constare,quod C
tempore contracti debiti ille erat idoneus, &
soluendo, & sibi calamitas superuenerat insi-
gnis,aut inopia magna,vt ibi.& hoc causa cog-
nita saltem summarie debet sibi constare: si e-
nim eius conditio non est mutata,imputet sibi:
quia cum tali contraxit, & eius fidem fuit se-
cutus,vt ibi. & si modica paupertas aut cala-
mitas superuenit, similiter non sufficit secun-
dum eum.Eodem modo, si post calamitatem
diu tacuit:vt *d.l.si creditores.ff.de priuileg.credit.*Sit
ergo cautus aduocatus actoris in faciendo fidē
de debito per testes,vel instrumenta: & in nar-
rando,quod tempore debiti contracti ille erat
idoneus,& soluēdo,& idoneus reputabatur,&
quod ad notitiam sui de nouo peruenit, quod
eidem debitori insignis calamitas aut inopia
superuenit,& super his duos testes producat,&
nihilominus delato sibi iuramēto, quod habet
eū suspectū & fugitiuum:& tunc iudex conce-
dat licentiam capiendi, quousque satisdederit
de iudicio sisti.hæc *Angel.vbi suprà.*quem refert
& sequitur *ibi Paul.de Castr.*de quo videas *Fran-
cisc.de Curte in repet.l.vnica,C.de prohibit.sequestra.
quæstion.9.*¶ Ad prædicta adduci potest textus
cum gloss. & quod ibi tradit *Bart.in l.si seruos,ff.
de pignor.act.* vbi dicitur, quod si dominus cœ-
pit facere ædificium in fundo suo, tempore
quo erat diues: & propter casum sibi obue-
nientem,factus est pauper, ita quod non pos-
set perficere:creditor, cui pignoratus est fun-
dus, perficere non potest: quia debet intelligi
rebus in eodem statu manentibus: vt *leg.cum
quis, & leg.si cum Cornelius, ff. de solut. secun-*

dum Bartol. quem sequitur *Paul. de Cast. in d. l. si*
15 *seruos.* ¶ Ad idem facit *l. si pro ea. C. man.* vbi ille †
dicitur dilapidare, qui incipit postea dilapidare: & ille dicitur dissipare, qui taliter dissipat postea, quòd fideiussor eius meritò potest timere: aliàs secus. Vnde si sua bona valebant decem milia, & male expendit mille: certe fideiussor non propterea agit, secundum *Iac. Bu. ibi*, quem refert & sequitur *Bal. ibidem.* ¶ Ex quo infert quòd si ante incepit dilapidare, siquidē taliter, quod deberet timere, sibi imputet fideiussor, vt ibi, & in iuribus præallegatis. Si autem antea dilapidat, sed non taliter, quod adhuc esset timor, tunc continuata dilapidatione, ad suspicionem per similes dat agēdi causam, quia suspicio oritur de nouo: vt *d. l. si fideiussor. §. fin. ff. qui satisda. co.* quod *Bald.* dicit esse tenendum menti, de quo meminit *Iason Instit. de act. in prin. 20. col.* inferens ex hoc, quod si tempore con-
16 tractus † debitor cœperat dilapidare, non tamen tantum dilapidauerat, quin adhuc esset idoneus: postea cœpit adhuc fortius dilapidare, poterit vt suspectus capi, quasi tunc de nouo oriatur ista suspicio. Secus si à principio taliter esset suspectus. hoc idem videtur sentire *Angel. in l. si creditores, ff. de priuil. cred.* idem erit, si debitor tempore debiti contracti non esset soluendo, & tamen dolo asserens se idoneum, induxit creditorem suum ad contrahendum secū: quia isto casu poterit capi, etiam dato, quòd conditionem suam postea non deteriorauerit. arg. *l. pen. ff. solut. matrim.* ita videtur sentire *Bartol. in l. alia, §. eleganter, in fin. ff. solut. matrim.* quem sic intelligit & declarat *Paul. de Cast. in l. etiam, §. licet, in fin. eod. tit.* & sequitur *Ias. vbi supr. & in l. si arbitro. 2. colum. ff. qui satisda. co.* quod bene notabis.
¶ Ratio prædictorum potest esse, quia postquā
17 aliquis † approbauit mores alterius, non poterit postea reprobare: vt *cap. horrendus 23. quæstion. 5. & d. l. fin. C. de spons. & cap. Quemadmodum sup. de iureiur. & ca. nulli infr. de accus. concord. ibi allegat. in*
D *gloss.* ¶ Ex [d] quo dicebat *Sal. in l. quoniam Alexand.*
18 *in fin. C. de adult.* quòd postquam † maritus pepercit vxori suæ adulterium, quod commisit, non poterit postea illam accusare de adulterio, quamuis nouum committat adulterium: quia per dictam reconciliationem visus est approbare mores illius. de quo est text. not. quem sic intelligit *ibi Arch. in cap. de benedicto 32. quæst. 1.* ibi: nullum ei duntaxat simile committenti periculum illaturus. Ad idem facit in *l. si vxor, §. fin. ff. de adult. & gloss. fin. in l. castitati, C. eod.* postquam enim venia delicti concessa est durè, non debet intelligi tacita conditio, nisi deliquerit: vt *l. in commodato, § sicut. ff. cōmod. l. quicquid astringendæ, ff. de ver. oblig.* ¶ Contrarium tamen sentit *gloss. 3. in cap. plerumque, suprà eod.* & ibi not. *Præpositus 3. col. in fin.* ¶ Pro qua bene facit text. in *d. c. quemadmodum sup. de iureiur. & 7. partit. tit. 17. l. 8.* quod mihi verius videtur.
19 ¶ Quia † venia delicti, vel securitas præcedens delictum respicit non futurum: vt videtur casus not. in *l. non alias, §. 1. ff. de iudic.* vbi dicitur, quòd licet legatus habeat securitatem de iure gentium: vt *l. fin. ff. de leg. l. sanctum, ff. de rerum diu.* & tradit *Bart. in l. 1. in princip. ff. ad l. Iul. mai.* & tamen † si delinquit in legatione, potest puniri: 20
vt *d. l. non alias, §. 1.* ¶ Ad idem facit in argum. text. in *l. cum lex, ff. de leg.* vbi dicitur, quòd cùm lex in præteritum indulget, in futurum vetat, dicit gloss. lex, id est, Imperator, qui est lex animata in terris: vt in *authentic. de consulibus, in fin. collat. 4.* Concordat *l. vna, C. negociatores ne mi. lib. 12.* & ibi not. *Ioan. de Pla.* Ad idem *l. eis quidē, C. qui militare possunt, eod. lib.* ad idem facit tex. & quod ibi not. in *l. quæro, §. inter locatorem, ff. loca. & in l. qui seruum, de verb. oblig. & l. qui ergo, §. hæres de leg. 1.* in quibus iuribus in effectu probatur,
quòd † promissio de non offendendo, vel si- 21
milis, non habet locum, vbi promissor de nouo offenditur: vel vbi ille, cui fit promissio, potest offendi ex culpa sua: quia de nouo delinquit. Si ergo vxor post veniam adulterii aliud adulte-
rium † committit, poterit maritus illam accu- 22
sare de nouo adulterio commisso. ¶ Imò, quod plus est, posset forsan attentari, quod etiam potuisset illam accusare de primo adulterio: quoniam venia sibi concessa, vel securitas, seu gratia, habet in se hanc tacitam conditionem rebus in eodem statu permanentibus, scilicet, quod aliud adulterium non committat: alioquin gratia facta, vel securitas concessa, reuocata videtur respectu adulterii præcedentis, pro quo accusare poterat. argum. text. *in l. cum quis & l. si cum Cornelius, ff. de solut.* vbi mandatum
† adiecti, vel procuratoris simplicis, videtur 23
reuocari ex præsumpta mente mandantis, si procurator mutat conditionem in peius. ergo eodem modo erit dicendum in casu nostro, quòd venia vxori concessa, videtur reuocata, quando vxor iterum fuit adulterata.
¶ Quod fere in terminis nostris tenet *Ludou. in l. possideri, § si seruus, ff. de acquir. poss. fin. columna.*
vbi dicit, quod si † bannitus, qui habuit securi- 14
tatem pro delicto antea commisso, delinquat post securitatem habitam, propter nouum delictum commissum, videtur reuocata securitas respectu delicti veteris, pro quo poterat impunè offendi, vel occidi. quod est valde notandum, secundum *Francisc. Aret. ibi 6. colum. in princip.* qui hoc firmat optima ratione: quia gratia principis non extenditur ad casum, de quo si verisimiliter cogitasset, non esset concessum: vt *l. ex facto, in princip. ff. de vul. & pupil.* ¶ Hinc est, quod in confirmatione, quam facit Papa de tyranno, non intelligitur, quod perseueret in moribus tyrannicis, propter illum titulum: quia talis commissio Papæ non includit crimina: vt *ff. de cond. inde. l. si procurator, & ff. de his quæ in frau. cred. l. si pater.* ita notanter dicit *Bartol. in tractatu de tyranno, column. 7. versic. decimo quæro, in fin.* refert & sequitur *Felin. in cap. 1. sup. vt lite non conte. colum. 10. versic. per istam regulam.* vbi aliqua similia cumulat, quæ videas. ¶ Facit text. in *c. suggestum,*

gestum, & in cap. nuper, suprà de deci. qui enim de
nouo delinquit, quodammodo abutitur bene-
ficio principis, & est odiosior. vnde non præsu-
mitur, quòd si princeps hoc considerasset, fe-
E cisset ei gratiam. ¶ Facit *e* optimè, quod singu-
lariter tradit *Bald. in l. 3. C. de episc. audi.* vbi dicit,
25 quod † gratia principis censetur subreptitia, si
ille, cui conceditur pro maleficio commisso,
B* tacuit, quod prius iterum deliquerat: *b* * quia
non præsumitur, quòd princeps si sciuisset,
fuisset gratiam concessurus, & hoc, quando
princeps securitatem concessisset ex mera gra-
F tia: secus *f* si ex causa iusta. Nam tunc non reuo-
caretur propter nouum delictum: quia respe-
ctu causæ, propter quam fuit concessa, res dici-
tur eodem modo se habere ex quo adhuc sub-
est eadem causa, quæ fuit causa finalis conce-
dendi securitatem. *lex 3. § fin.* & quod ibi not.
*Bartol. ff. de donat. & l. 1. § sexum, cum ibi not. ff. de
postu.* quid enim si securitas fuit concessa ban-
nito, vt possit se defendere? certe ex nouo de-
licto non potest videri reuocata, quia auferre-
26 tur † defensio bannito, quam etiam princeps
non potest auferre: vt plene tradit *Bart. in l. cum
mulier. ff. solut. mat. Bald. in d. l. quoniam Alexandr.
C. de adulter.* vbi omnino est videndum, secun-
dum *Francisc. vbi suprà.*

ADDITIONES.

A* ¶ Adde quis dicatur vagabundus, & vbi sor-
tiatur forum, not. per *Marianum Socin. in capit.
fin. de fo. compet. column. 20. post medium, & per to-
tam sequent.*

B* ¶ Adde, quod hoc etiam dicit pulchrum *Ias.
in l. nec damnosa, C. de preci. Imperat. offer. column. 1.*
vbi refert *Andream Siculum* dicentem, hoc
iam fuisse practicatum Bononiæ, & fuisse
quendam decapitatum: quia cum impetraret
gratiam de secundo homicidio, de primo,
quod commiserat, non fecit mentionem. quod
est singul.

IOAN. BERNARDVS.

A ¶ Si tamen à principio maritus erat pauper.]
Inter omnes scriptores *in l. si constante, ff. sol. mat.*
vide latè ac diligenter disputantes super ista
quæstione, *Ias. num. 170. & Ioan. Crot. num. 32. v-
trumque cum multis seq. & Bald. in authent. quod lo-
cum, C. de collat. & Ant. Gom. l. 53. Taur. num. 33. &
Castell. in l. 66. ibid. numer. 45.* & vide *autorem in-
fra § 23.*

B ¶ Si tamen tempore contractus matrimo-
nii.] Adde *Guiller. Benedict. in cap. Rainutius, versic.
cuidam Petro tradiderunt, num. 89. de test. Tiraq. de
iure marit. in connubial. l. 1. numero 39. Aufrerium
decision. Tholoss. 86. Corset. in singul. versicul. Vaga-
bundus.* Et ex nostris *Couarru. de sponsal. part. 2. cap.
7. in princip. numero 5. & Bernard. Diaz in fallent. re-
gul. vltim.* & complures allegantem ad hoc *Di-
dac. Perez in l. 29. tit. 11. libr. 4. Ordin. column. 1569.
cum sequent.*

C ¶ Debet eis constare quòd tempore contra-
cti debiti.] Circa theoricam & praxim huius
conclusionis vide *Ioann. Baptist. Cacialup. in suo
tract. de debit. suspect. & fugit.* maximè in *quæst. 6.* v-
bi nominatim loquitur de quæstione præsenti.
Addeque plures relatos per *Dueñ. regul. 175. &
Hippol. de Marsil. singul. 282. & Tauristas in l. 66.
Tauri, Ripam in cap. 1. de iudic. num. 88. & Suarez in
§. sed attende, num. 32. in repetit.* quam fecit ad text.
*l. 2. titul. [de los emplaçamientos.] lib. 2. fori. & Ant.
Gomez de locat. num. 6. & de qualitatibus contract.
num. fin.* per quos dicuntur alia multa, allegan-
turque alii quorum lectione hunc locum or-
nabis. & adiunge singularem casum de iudice,
cuius fideiussores tempore syndicatus petunt,
vt capiatur, vel liberet eos ab obligatione fide-
iussionis cum nihil noui superuenerit his, quæ
tempore fideiussionis aderant, vel verosimili-
ter spectabantur. de quo per *Auiles in capitulis
syndicatum, c. 3. num. 22.* Addeque huc quæ dicit
Dueñas reg. 42. limit. 9.

¶ Ex quo dicebat Sal. in l. quoniam Alexan- D
drum.] Adde *Couar. super quarto de spons. part. 2. c.
7. § 6. num. 7. & Iacob. de Villalpando.* qui huius
quæstionis examen ex professo suscepit in re-
petitione, quam fecit ad text. *l. 22. tit. 1. p. 7. in §.
13. per tot.*

¶ Facit optime quod singulariter tradit Bal.] E
super ista doctrina habes text. *in l. 2. titul. 11. l. 1.
Ordin. quæ est hodie in l. 2. titul. 25. libr. 8. in volum.
nouo, & vide autorem suprà, quarto notabil. numer. 11.*
quinimo exacta veritas facti ipsius omnium-
que qualitatum requiritur ne rescripti vires
corruant, de qua re plures adiungam infra d.
numero 11.

¶ Secus si ex iusta causa.] Adde *Iacob. de Villal-* F
*pando, super repetitione, text. l. 22. tit. 1. parte 7. in §.
8. limitatione 2. ad fin.* non autem intelliges iu-
stam causam, quæ mouit ad dispensandum, pu-
ta, si propter facinus aliquod egregium, vel pe-
ritiam artis, vel magnum festum, dispensatiue
liberatus est delinquens à primo homicidio,
nihilominus enim grauaretur secundum. Nam
idem esset si prioris delicti pœnas fuisset pas-
sus: sed iustam accipe causam, quæ ex deli-
cto, fecit, non delictum, vt si propter tutamen
occidit, vel necessitate furtum fecit, de quo
subtiliter *Couar. in reg. peccatum 2. p. § 1. n. 7.* & ita
loqui videntur *author noster & Villalpand.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Indulgentia, quæ emanant à sede Apostolica, pro remissione peccatorum intelliguntur de peccatis commissis.*
2. *Pluries ludens, an pluries incidat in pœnam statuti.*
3. *Delinquens sub spe veniæ, non excusatur, propter casum superuenientem.*
4. *Cessionis beneficio gaudere non debet, qui sub spe cedendi bonis debita contrahit, nec ille qui in fraudem creditorum bona dissipauit.*
5. *Per baptismum non consequitur quis remissionem peccatorum, quæ sub spe ante baptismum commisit.*
6. *Immunitate gaudere non debet, qui deliquit in ecclesia sub spe immunitatis.*

§. X. 1 Ex quibus forsan potest inferri, quòd † indulgentiæ, quæ emanant à sede apostolica, pro remissione peccatorum, intelligantur de peccatis commissis, non autem de committendis. gloss. in *cap. noli æstimare 23. quæst. 1. & Ludou. in l. 3. §. si quis seruum. ff. de acquir. poss. & Moder. in tractatu maleficiorum, in parte, fama publica, vers. 5. quæritur.* & quæ plenissimè dico in tractatu indulgentiarum. ¶ Quamuis in contrarium vrgeat decisio not. *do. Cardin. in cap. cum haberet sup. de eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.* quem refert & sequitur *ibi Præpositus Alexandrinus 3. column. versicul. & ideo infert.* vbi dicit, quod si quis tenebat concubinam, & per constitutiones synodales erat excommunicatus, propter hoc impetrauit literas, vt absolueretur: postea nihilominus perseuerauit, tenendo concubinam: poterit absolui à tali excommunicatione, etiam pro tempore, quo postea habuit concubinam: quia excommunicatione non inducitur nouum delictum. ¶ Ex quo dicit *Alexandrinus*, se in facto consuluisse, in quodam domino, qui suo castello imposuerat vectigal, sine permissu superioris domini: & sic illicitum: per quod inciderat in excommunicationem papalem, quam Papa profert contra tales in die Iouis Cœnæ: postea impetrauit literas absolutionis, & post illas impetratas, tandem exegit illud vectigal, donec perueniret ad actum absolutionis: quod etiam pro illo tempore potuit absolui, vigore illarum literarum, quia videbatur vnum delictum, secundum eũ. Ad cuius confirmationem facit bonus text. in *l. si quis filio exheredato, §. irritum, ff. de iniu. testa.* vbi si permittitur alicui inhabili facere testamẽtum, ipse verò testamentum antea fecerat, & voluit id valere: fecisse id creditur: idem si nihil dixit: quia testamentum ante factum validum est, & ita facultas testandi respicit testamentum iam factum, nisi dicas, quòd testamẽtum illud sumit vires ex voluntate expressa vel tacita testatoris superueniente, post facultatẽ, vt ex nunc, non vt ex tunc: vt colligitur ex d. §.
A ex a quo infertur, quòd si quis non valens facere maioratum, sine licentia principis, prius fecit maioratum, postea impetrauit licentiam: valebit ille maioratus, vt ex nunc non autem vt ex tunc. quod est notandum. Cogitabis: & vide quæ plenius scripsi in tractatu maioratus.
B ad quod facit quod voluit *b Bart. in l. infitiando, § infans, in ver. pro huiusmodi declaratione. ff. de fur. & in l. Pomponius in gestis, ff. de negot. gest.* quem sequitur ibi *Bald. & alij, & Moderni in tractatu maleficiorum, in parte, Metidori de Maledati 14. column. versic. quæro si statutum.* in illa quæstione, an ille,
2 † qui pluries ludit, pluries incidat in pœnam statuti. Sed caue: quia illi se fundant in eo, quod non videtur aliud nouum delictum commisisse. Sed in casu nostro nouum committit peccatum, ad quod forsan indulgentia non extenditur. Fateor tamen, quod si præparans se ad indulgentiam, quæ conceditur certo tempore, & loco, dum sumit iter, cõmittit peccatum mortale, & statim doleat: tamen consequitur indulgentiam. Idem forte de eo qui habet indultum, vt possit absolui in articulo mortis plenariè: dummodo per annum ieiunet: quia si in illo anno committat mortale, poterit absolui, ita dicit *Archiepiscopus Florentinus 1. parte, titul. 10. §. 5. ad fin.* dicens, quòd aliud est dicendum de eo tempore & loco, quo conceditur indulgentia: & aliud de tempore, quo itur vel disponitur ad indulgentiam: nam de tempore, quo consecuturus est indulgentiam, vtique oportet quòd sit contritus, & per consequens quòd sit sine mortali: aliàs non prodesset. Item cum est in articulo mortis, quando fit ei talis absolutio, vel concessio, seu eo tempore quo visitat ecclesiam, vbi data est indulgẽtia. Sed tempore quo pergit ad vrbem, vbi sunt ecclesiæ, vel tempore quo dat eleemosynas, vel facit ieiunium per annum, secundum formam indulgentiarum, in articulo mortis: non videtur necessarium, quòd illa faciat extra mortale: quamuis vtique tutius & melius foret etiam tunc esse sine mortali, secundum ipsum: pro quo adde *Francisc. de Mayronis*, idem tenentem, *in 4. dist. 20. & Astensem in sua summa, lib. 5. titul. 39.* secundum *Felin. in sermone, Hodie mecum eris in paradiso, colum. 2. versic. vlterius scias.* & tene menti. ¶ Intellige prædicta, nisi forsan qui habet indulgentiam, vel illam sperat habere, sub spe illius indulgentiæ peccaret: nam tunc non posset vigore illius indulgẽtiæ absolui ab illis peccatis taliter commissis. Moueor ad hoc per text. fin. in *l. 1. §. hac autem actio. ff. si quis testa. lib. ius. esse fu.* ibi, sed natura æquum est, non esse impunitum eum, qui hac spe audacior factus est. Quod est not. secũdum *Bartol. ibi*, contra præfectum vrbis Romæ, qui coronat Imperatorem. nam de consuetudine Imperator tunc satisfacit omnibus creditoribus suis, & eum à debitis liberat: & ipse præfectus, quando sentit aduentum principis, audacior factus, contrahit multa debita, propter spem liberationis fiendæ à principe: vt ab istis debitis non debeat liberari. ¶ Item facit ille text. contra eos, qui sentiunt pacem promulgandam de proximo: & propter hoc festinant ad delinquẽdum, propter spem immunitatis, secundum *Bart. vbi supra* quem refert & sequitur *ibi Angel.* bene facit text. *in l. fluminum, §. item apud, & §. seruum, ff. de dam. infe. & in l. is quoque, ff. de act. & ob. & in l. in rebus, §. quod autem, ff. commo.* vbi probatur, quod quando quis † deliquit sub spe veniæ, quia tunc videtur culpa casum præcedere, non excusatur delinquens propter casum superuenientem. ita tenet *Dyn. in regul. peccatum, in fin. de reg. iur.* de quo meminit *Ang. in l. is cui bonis, ff. qui bon. cede. po.* dicens per hoc, quòd non gaudet beneficio † cessionis, qui sub spe cedendi bonis, debita contrahit: nec ille qui in fraudem creditorũ bona dissipauit: vt *l. fi. in fi. ff. de his qua in frau. cre.* & non est alibi, secũdum eum: quem retulit *Felin. in c. fin. vltim. col. supra de testi.* vbi cumulat 3 4

mulat alia similia, quæ videas per te. Ad idem facit *l. cum ita legatum, §. 1. de leg. 2. & l. nomen debitoris, de leg. 3.* & vide *Bartol. in l. contra, ff. de legi.* ad idem bonus text. in *capit. quando quis, de conse.*
5 *di. 4.* vbi per baptismum non consequitur † quis remissionem peccatorum, quæ sub spe ante baptismum commisit. Ad idem *cap. fin. de immun.*
C 6 *eccles.* vbi qui † delinquit [c] in ecclesia spe immunitatis ratione ecclesiæ, non gaudet immunitate. dixi in *rub. de pænit. & remiss. column. 447.* vbi etiam tetigi de illo, qui sub spe veniç delinquit, post *Abb. in cap. illud, de clericis excommu. mi.* ¶ Eodem modo videtur dicendum in casu nostro, quod ex quo vxor scienter contraxit matrimonium cum paupere à principio: cum ex hoc videtur approbare mores illius, non poterit postea illos reprobare, & sic ab eo petere dotem. quamuis ad inopiam vergat. Ex quo dicebat not. *Paul. de Cast. cons. 392. incipit, viso libello. in 3. column.* quod si bona mariti sunt in loco periculoso, puta in mari, præsumitur, quod efficitur non soluendo. vt sentit *gloss. 2. qua incipit, dixit quando, circa medium.* ibi: sed quomodo, &c. clarius *Bartol. in d. l. 2. ff. solut. matr.* de quo infrà, §. 18. vers. hinc est etiam. illud debet intelligi quãdo post cõtractum matrimonium incipit mercari per mare, aut si prius hoc ignorabat vxor: Secus si ante matrimonium contractum sic faciebat ea sciẽte: quod præsumitur, ex quo cum ea contrahebat: vt *ff. de reg. iur. l. qui cum alio.* cum ibi not. vnde sciebat, vel scire poterat hoc euenire posse, & sic ei non prouidetur remedio huius decretalis, & prædictorum iurium per ea quæ dicta sunt. Et sic in effectu videtur *do. Paul.* approbare hunc intellectum domini Ant. & aliorum, de quibus suprà.

ADDITIONES.

A ¶ Ex quo infertur.] Attende ad *l. 42. Tauri,* quam hodie habes *l. 3. tit. 7. lib. 5. in vol. nouo.* vbi contrarium disponitur, & præter Tauristas ibi sat multa dicentes, tu his authoris traditionibus in præsenti, adiunge quæstionem *Ias. cum scriptis eius, in l. quoniam, numer. 127. cum sequent. de fluminibus.*

B ¶ Quod voluit Bart. l. inficiando, §. infans.] Adde *Auiles c. 25. glo. 1. ad fi. Plaçam de delictis, c. 1. n. 18. & seq.* & examine allegationeque multorum *Couar. l. 2. resol. c. 10. n. 8.*

C ¶ Qui delinquit in ecclesia sub spe immunitatis.] Vide *l. fi. tit. 5. l. 1. Fori,* quam habes hodie *in l. 3. tit. 2. lib. 1. in volum. nouo, & Aufrerium decisio. Tholosa 422. Nauar. in suo Manuali, c. 25. numer. 20.* ac doctè copioseque multa dicentem *Couarru. lib. 2. resol. c. fin. n. 15.*

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Res viri sunt obligatæ pro dote, nec potest mulier pacisci in contrarium.*
2. *Maritus si dedit fideiussorem vxori pro dote conseruanda, & restituenda in casu restitutionis dotis, nihilominus bona mariti etiam restitutioni subiecta remanent obligata pro dote.*
3. *Si litigaui coram eo, quem non poteram mea voluntate iudicem facere, possum de nullitate experiri, licet à principio non exceperim.*
4. *Communicans cum excommunicato, ab eo conuentus, potest contra eum excipere de excommunicatione.*
5. *Testes contra se produci permittens, nihil protestando, vel excipiendo, an intelligatur consentire.*
6. *Transactio super beneficio ecclesiastico, sine consensu superioris, nullius est momenti.*
7. *Testamentum inofficiosum approbare videtur quis, per receptionem legati.*
8. *Legatus non potest committere causam cum clausula, appellatione remota, etiam de consensu partium.*
9. *Consensus priuatorum non potest facere iudicem eum, qui nulli iurisdictioni præest.*
10. *Rescriptum impetratum ab excommunicato super alio, quam excommunicationis, vel appellationis articulo, est ipso iure nullum, etiamsi de consensu partium fuerit impetratum.*
11. *Emologare siue approbare arbitrium nullum, non possunt partes, quando vitium nullitatis non dependet à consensu partium.*
12. *Mulier super dote non habet liberam facultatem.*

SED quamuis iste intellectus per tantos iuris §.XI.
patres confirmatus existat: mihi tamen videtur de iure sustineri non posse: imò, quòd licet mulier à principio scienter contraxerit matrimonium cum paupere, nihilominus possit exigere dotem à viro. Et hoc ratione inconuincibili, meo iudicio, mulier non potest aliquid facere, per quod deterior fiat conditio dotis: vt *l. de die, cum tribus sequent. ff. de pac. do.* Et inde est, quòd cùm mulier dat dotem, non potest pa-
cisci, quod † res viri non sint obligatæ pro do- 1
te: vt tradidit *Baldus in l. etiam, C. ad Velleian.* & sequitur *Alexand. in l. vbi ita donatur, ff. de donat. causa mor. in apostil.* ergo multo fortius non poterit doti præiudicare, per tacitum pactum, quod videtur resultare ex eo, quod dotem dedit, vel promisit marito pauperi. Ad quod be-
ne facit quod [a] voluit *Ludouic. Ro. in singul. 252.* A
incipit, ego habui casum. vbi dicit quod etiam si
maritus dederit † fideiussorem vxori pro dote 2
conseruanda, & restituenda, in casu restitutionis dotis: nihilominus bona mariti, etiam restitutioni subiecta, remanent obligata pro dote: & ita per dationem fideiussoris non tollitur beneficium *authentic. res qua, C. communia de leg.* quia facto mulieris recipientis fideiussorem non potuit fieri deterior conditio in dote: vt in prædictis iuribus. Hoc idem tenuit *Paul. de Castro. consilio 13. incipient. quia supra scriptum. in fin.* & latius per *eundem consilio 130. incipient. circa ea quæ superius, penultim. columna, versicul. his non obstantibus.* de quo dixi suprà, in rub. in princip. column. 47. vers. ex hoc secundo. Facit etiam quod consuluit *idem Paul. consil. 131. & 235. incipient. licet ista domina. in 2. column. versicul. sed videndum est.* vbi concludit, quod si pater, vel frater, qui tenebatur filiam vel sororem dotare, aliquid ei legauit nomine dotis, prohibens ne possit plus petere: quamuis illa acceptasset

legatum, non propterea perdidit ius petendi
se dotari, seu supplementum dotis, etiam si ipsa
daret patri, vel fratri, vel eorum hæredibus, ge-
neralem quitationem. vt ibi singulariter per
eum. quod teneas semper cordi, quia quotidia-
num & vtile. An autem valeat pactum recipro-
cum inter filias, cum maritorum consensu, su-
per dote, tetigi suprà, in rubric. §. 5. post princi-
pium, versicul. ex quibus omnibus. Item si te-
nemus hunc intellectum, præstaretur impedi-
mentum nuptiis: nam pauper nunquam inue-
niret vxorem cum dote, eo quòd mulieres vi-
derent se auxilio dictarum legum destitutas.
Vnde contraria sententia est tenenda, veluti
nuptiis fauorabilis: vt l. hoc modo, ff. de condict. &
demonstrat. & l. adigere, §. si patronus, ff. de iure pa-
tron. Bart. in d. l. si constante, ff. solut. matrim. 5. colum.
versicul. 6. quæro. per istum text. & in d. l. si is à quo.
§. fin. vt in posse legat. & in d. l. qui bona, § de illo, ff. de
damn. infec. Bald. in authent. quod locum 7. quæst. C.
de collatione. tenuerunt Anchar. & Imol. in d. capit.
propter sterilitatem, in princip. suprà de locato, & do.
Abb. in præsenti, in fin. verbis, & Ioann. Campetius in
suo tractatu de dote 3. part. quæst. 25. & Bald. Nouellus
in tractatu de dote 7. parte in 16. priuilegio. Ipse ta-
men reliquit cogitandum: quia secundum hoc
vxor propter vergentiam ad inopiam viri pos-
set ab eo petere fideiussores de dote conseruan-
da, & restituenda: quamuis à principio vir esset
inops, & non soluendo, & esset secundum eum
magna restrictio ad totum titulum C. ne fideiussor.
do. den. maximè cum etiam tunc nõ cesset ratio
perfidiæ, super qua se fundat illa prohibitio, &
quæ mouit legislatorem ad prohibendum fi-
deiussores dari pro dote conseruanda, vel resti-
tuenda. Vnde fatetur ipse, quod bene poterit
petere dotem, propter vergentiam mariti ad
inopiam, per iura deducta in ratione dubitan-
di: non tamen poterit petere fideiussores sibi
præstari, secundum eum ibi, & latius in sexta p.
21. priuilegio in 15. limitatione. & dixi suprà in isto
intellectu, in princip. Vnde in effectu ipse te-
net opinionẽ Bald. in d. authen. quod locum. ¶ Quæ
vltra ipsum confirmari poterit optima ratione.
B Certum est enim, quòd vbi b confirmatio seu
habilitatio non dependet à voluntate appro-
bantis, seu habilitantis, non obstante commu-
nione seu tacita approbatione, potest pœnite-
re, & contra illud instare, saltem per viam ex-
ceptionis. ista est not. theorica do. Abb. in capit. 2.
de except. in 2. column. est bonus text. ad hoc in c.
dilecto, de præbend. & in capit. nosti. de elect. & facit
quod not. Ioan. And. in regula, scienti, de re iur. li. 6.
in Mercurialibus, & glo. in l. 1. C. vbi de crim. agi oport.
4 quæ dicit, quòd si † litigaui corã eo, quem mea
voluntate non poteram iudicem facere: pos-
sum de nullitate experiri, licet à principio non
exceperim. Et ista est ratio, propter quam com-
3 municans † excommunicato ab eo conuen-
tus, potest contra eum excipere de excommu-
nicatione: quia communicando cum excom-
municato, non potest eum habilitare ad iudi-
cia, quia non dependet à voluntate communi-
cantis. vnde meritò potest contra eum excipe-
re de excommunicatione. Hinc est, quod licet
permittens † contra se produci testes, nihil 5
protestando, vel excipiendo, intelligitur con-
sentire in his, quæ per eius consensum tolli pos-
sunt, vt in exceptione inimicitiæ, vel dome-
sticitatis: secus in his, quæ non sunt introducta
fauore tacentis, sed odio ipsius testis: vt in ex-
ceptione excommunicationis, vel banni. Ita
not. dicit Bald. in l. si quis testibus, fin. col. ver. dubi-
tatur hic, C. de testib. refert & sequitur Felin. in ca.
cum oporteat, de accus. 3. column. ver. modo aduerte.
¶ Ad idem facit text. notat. in capit. constitutus, de
transact. vbi † transactio super beneficio eccle- 6
siastico sine superioris cõsensu, nullius est mo-
menti. & propterea non officit paciscenti, nec
liti finem imponit, nec per mutuum consen-
sum recipit firmitatem, & huic nullitati renun-
ciari non potest, quia est inuitis partibus intro-
ducta. ff. de ritu nupt. l. à Diu. & ibi not. secundum
Bald. vbi suprà. ¶ Ad idem facit pulcher text. in
ratione sui, in l. post legatum, in princip. ff. de his qui.
vt indi. & quod ibi not. Bart. quem rogo videas,
vbi per receptionem † legati videtur quis ap- 7
probare testamentum inofficiosum, quia hoc
dependet à sua facultate, vel potestate recede-
re à querela. non tamen videtur approbare te-
stamentum falsum, quia hoc non potest etiam
expresse, vt ibi dicitur. ¶ Ad idem facit in simili,
quod voluit Rota, tit. de iudicijs 6. in antiquioribus.
vbi dicit, quod † legatus non potest committe- 8
re causam cum clausula, appellat. remo. etiam
de consensu partium. propter gloss. in cap. fin. de
hæreti. lib. 6. quod dictum refert & sequitur Fe-
lin. in cap. 1. col. 2. de rescript. quia hoc non depen-
det à facultate vel potestate partium, sed solius
principis: vt traditur in pluribus locis de qui-
bus ibi per eundem 1. colum. ¶ Ad idem facit text.
in l. priuatorum consensus, C. de iur. omn. iu. vbi di-
citur, quod † priuatorum consensus eum iu- 9
dicem facere non potest, qui nulli iurisdictioni
præest: quia non dependet ab eorum potesta-
te. ¶ Ad idem facit notab. dictum Ioann. Andr. in
additio. ad Specul. titul. de rescripti præsentatione, §.
ratione autem impetrantis, pen. col. & refert & se-
quitur Anton. in cap. cæterum, fin. colum. supra de re-
script. & Felin. in cap. fin. 2. colum. suprà de except. v-
bi dicit, quòd rescriptum † impetratum ab ex- 10
communicato super alio, quàm excommuni-
cationis, vel appellationis articulo, est ipso iure
nullum, etiamsi de consensu partium fuerit
impetratum. & est magna extensio ad dictum
cap. 1. quod ideo est, quia ista approbatio excõ-
municati non dependet à facultate, vel volun-
tate partium: vt in expresso dixit not. Abb. in ca.
exceptionem, in fin. suprà de except. licet ipse non
dicat. idem tenuit ibi Cardin. secundum quod
refert & sequitur ibi Felin. in fin. dicens, post eos,
quòd adeò excommunicatus non potest vt a-
ctor esse in iudicio: vt ca. intelleximus suprà, de iu-
dic. & capit. cum inter, supra de except. cum concord.
quòd

quòd non poteſt reus velle, quòd in iudicio admittatur, quia non dependet ab eius voluntate. ¶ Ad idem facit, quod not. voluit *Abb. in cap. examinata suprà de confirm. vti vel inuti.* vbi dicit,
11 quòd licet † partes non poſſunt approbare, vel
emologare arbitrium nullum, vt ibi: vt tenet *Bald. in capit. 1. §. ſententiæ quoque, in princip. de pace Conſtant. lib. feud.* hoc verum, quando vitium nullitatis non dependet à conſenſu partium,
C ſed [c] vbi continet merum fauorem earum, approbando ſcienter, tenentur ad obſeruantiam
D laudi: per *l. 2.* [d] *C. communia vtriuſque ind.* de quo dictum facit feſtum *Marianus, conſil. 62. incipiente, monaſterium.* vt refert *Felin. in cap. cum dilecta, de reſcript. 24. column. verſic. amplia octauo, & in cap. ſignificaſti, de fo. compet. 4. column. verſicul. 2. declara.* vbi pulchrè apoſtillat dictam l. 2. videas per te. facit ad idem quod in ſimili vult *gloſſ. & Abb. in c. cum olim infrà, de offic. & in c. fin. §. 1. 2. not. eod. tit. & Ant. de Burgos, in c. cum dilecti, de empt. & vendit. column. 9. & 10.*

¶ Sic ergo videtur dicendum in caſu noſtro,
12 quod cum mulier ſuper dote † non habeat liberam facultatem, quia expedit reipublicę dotem mulieribus conſeruari: vt *d. l. 1. ff. ſolut. matr.* nec poteſt illam alienare, nec alienationi conſentire: vt *cap. cum contingat supr. de iureiur. & Inſt. quib. alien. lic. in princip.* nec poteſt facere pactũ, per quod fiat deterior conditio dotis: vt *l. Atilicinus, ff. de pact. do.* vbi *Bartol.* admiratus eſt de illa l. de qua late & ſing. per *Ioann. de Imol. & Alex. in l. ſi ſocer. §. Lucius, ff. ſolut. matrim.* Ergo per conſequens tacitus conſenſus mulieris reſultans ex illa tacita approbatione in præiudicium dotis: quia cum inope ſcienter à principio contraxit: non habet ſibi nocere, quo minus pœniteat, & dotem ſuam repetat, vel retineat, ſi nondum tradiderit.

Additiones.

A ¶ Quod voluit Ludouic. Romanus ſingul. 252.] Adde *Curtium in auth. res quæ, C. communia, de leg. & ibi Iaſ. num. 32. ampliat. 15. & Anc. de Meneſ. num. 49. & authorem noſtrum ſupr. in rubr. §. 14. nu. 2. & ſequent.*

B ¶ Vbi confirmatio ſeu habilitatio non pendet à voluntate probantis.] Adde *Felinum in ca. 2. de except. & ibi Decium in num. 5.* & poſt multa quæ dicuntur per doctor. in *l. nemo poteſt, de leg. 1.* vide *Bart. Iaſ. atque alios in l. iuſiurandum, §. procurator, de iureiurand. & Matheſilan. l. filios, num. 2. C. de reuoc. his quæ in fraud. credit. & Felin. in cap. tertio loco, num. 6. de præſumpt. & in capit. lator numero 1. de re iudic. & Alexand. libro 1. conſil. 59. ad fin. & Vantium, de nullitat. titul. quis poſſ. dicere de nullitat. numero 2.* ex quibus habebis quando turpitudinem noſtram allegare, & facta noſtra improbare liceat.

C ¶ Sed quando continet merum fauorem earum.] Adde *Tiraquel. in l. ſi vnquam, verſ. reuertatur, num. 323. cum præced. & ſequent. C. de reuocat. donat.* & late ſcripta per *Minchac. de ſucceſſ. progreſſ. p. 1. l. 1. §. 4. num. 29.*

¶ L. 2. C. communia de leg.] Adde *Decium, in cap. examinata, numero 3. de confirmat. vtil. vel inuti.* D
& prodigioſa quadam allegatione *Didac. Perez l. 1. titul. 7. libro 3. Ordina. verſicul. dubitari, & Felin. capit. cum ex officij, numero 34. de præſcript. & capit. ſignificaſti, numer. 7. de for. comp. & Meſiam in l. Tolet. part. 1. fundament. 6.* & rurſus *fundamento 10. numero 50.*

D. Ioan. Barahona.

Svmmæ rervm.

1. *Dos reſtitui debet mulieri ſoluto matrimonio, vel eo conſtante, ſi vir ad inopiam vergat.*
2. *Pactum, per quod conditio dotis ſit deterior, an, & quando valeat.*

EX his confunditur intellectus domini Antonii, & aliorum ad iſtum text. & etiam re- §.XII.
ſultat [a] ſolutio ad fundamenta in contrarium A
adducta. Et primò ad illud, quod dicebatur, quod iſtud pactum tacitum, quod reſultat ex contractu matrimonii cum paupere, reuertitur ad naturam dotis: cũ de natura dotis ſit, quod debeat mulieribus conſeruari: vt *d. l. 1. ff. ſol. mat.*
& quod dos † ſoluatur ſoluto matrimonio, vel 1
eo conſtante, ſi vir ad inopiam vergat, vt *d. l. ſi conſtante, & d. l. vbi adhuc.* ita dicit *Ioan. de Imol. in d. l. ſi conſtante 6. col.* ¶ Ad textũ in *d. l. & heredi. §. filia, ff. de pact.* reſpõderi poteſt, vt ibi reſpondet *Bald.* videlicet, quòd ibi datus erat alius expromiſſor idoneus, aduerſus quem mulier regreſſum habere poterat, ita quòd mulieri erat omnino conſultum. Vel aliter poteſt dici, ſecundum *Imol. in d. l. ſi ſocer. §. Lucius.* quod d. § loquitur in caſibus, in quibus mulieri permittitur ſibi in dote præiudicare. de quibus ibi per eum. ¶ Ad omnia alia præter quam ad *cap. decreuit*, dici poteſt, quòd non obſtant, ex eo quòd loquuntur in caſibus, in quibus approbans habet liberam facultatem ſuper illud, quod approbat: nos autem loquimur in dote, in qua vxor non habet liberam facultatem, vt ſuperius dictum eſt. ¶ Ad *cap. decreuit.* ſtat clara reſponſio: quoniam ille text. inducit caſum ſpecialem in fauorem fidei, ſecundum *Alexand. in d. l. ſi conſtãte 9. colum.* & ratio ſpecialitatis poteſt eſſe, quia ibi mulier approbauit mores ab eccleſia reprobatos, vnde merito ex hac cauſa perdidit dotem. Sed in caſu noſtro approbauit mores reprobatos à lege, & ideo permittitur vxori, quòd non obſtante approbatione poſſit pœnitere, & contra factum ſuum venire: præſertim, quia ſi bene ponderentur verba huius decretalis, ex nulla ſui parte poteſt colligi, quod iſte H. erat pauper à principio, imò potius contrarium poteſt colligi ibi, dum dicit: Quoniam idem H. ad inopiam vergere videbatur. Ergo nondum erat inops, nec pauper, quamuis ipſe pauper appellaretur: priuatio enim præſupponit habitum: vt *l. decem, ff. de verb. oblig. & capit. ad diſſoluendum*

sup. de despons. impub. cum similibus. potuit enim esse, quòd illud verbum, Pauper, esset cognomẽ: sicut alius, quem ego noui, appellabatur Gundissaluus Diues, quamuis in veritate pauper esset. Vel forte ipse in sua petitione, quam obtulit Rom. Pont. dixit se pauperem, cùm non esset, vt citius sibi prouideretur. ¶ Vel potest dici, quod licet nunc, cum petebat dotem sibi assignari, fuisset pauper, non tamen erat pauper à principio, quando matrimonium contraxit. & hoc videtur velle ista litera, cùm dicit, quòd Consules pronunciauerunt, vt quoniam idem H. ad inopiam vergere videbatur, &c. Ergo nondum erat inops, seu pauper, sed tunc incipiebat ad paupertatem venire: & ita non erat pauper à principio, quando matrimonium cõtraxit. ¶ In eo autem, quod *Bartol. in d. l. si constante 5. column. versicul. 6. quæro.* dicebat hic fore casum, quòd licet vxor à principio scienter cõtrahat matrimonium cum paupere, nihilominus potest dotem repetere: salua eius pace, hoc non probat, sed solum prouidet mulieri, quæ nondum tradidit dotem: non tamen prouidet mulieri, quæ iam dotem tradidisset: vt supr. late dictum est. Vnde non meretur iste textus ad hoc allegari. ¶ Aduertas circa prædicta: quia quamuis regulariter non valeat † pactum, per quod conditio dotis fit deterior, vt supr. dictum est: decem tamen reperiuntur casus, in quibus valet: quos cumulat *Bald. Nouellus, in dicto tractatu de dote 7. parte, 11. priuilegio.* quos videas per te, quia latè & singulariter loquitur.

2

¶ Adde alium casum, secũdum aliquos, quando esset pactum reciprocum: vt puta si filiæ dotatæ inter se cum maritorum consensu paciscerentur, quòd altera earum sine liberis decedente, eius dos, vel ipsius pars ad aliam deueniret, vel ad eius filios, per text. in *l. si pater puellæ, C. de inoffic. testam.* de quo latius dicetur infrà column. 169. versic. ad cuius confirmationem. quod tamen ad præsens non firmo, sed cogitãdum relinquo, quia lis est sub iudice. ¶ An autem per istud pactum factum, per quod dotis conditio fit deterior, valeat in præiudicium viri, aut patris, vel hæredis ipsius mulieris, vel aliarum personarum, videas singulariter *eundem in 12. parte quæst. 11.* Et per hoc fit expeditus iste quintus intellectus.

ADDITIO.

A ¶ Resultat solutio ad fundamenta in contrarium opposita.] Tu circa examen harum difficultatum & solutiones argumentorum, vide *Ioan. Crotum* post alios in *l. si constãte, in prin. ff. solut. matrim. num. 33. & sequent.* & latius *Iason. ibi num. 172. cum alijs*, & huius quæstionis concordiam distinguendo, vide per *Anton. Gomez. l. 53. Taur. n. 33. ad fin.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1. *Fructus sequestrari debent appellatione pendente, si timetur de dilapidatione.*

ALII sentiunt alium & sextum intellectum §. XIII. ad hanc decretalem, dicentes quod verum est, quòd dos propter inopiam viri debuisset remanere penes vxorem: sed hic non fuit sibi assignata, nec penes ipsam remansit, quia erat suspecta de minus idonea administratione, & de dilapidatione: & ob hoc fuit deposita apud mercatorem. bene facit ad hoc in simili text. in *l. imperatores, §. fin. de app. & in l. ab executione. C. quorum appellationes non recip.* vbi dicitur, quod si timetur de dilapidatione fructuum, pendente A † appellatione sequestrabuntur. A

¶ Et hunc intellectũ ad istum text. tradit *Innoc. in* præsenti. & idem sentit *Bartol. in d. l. si constante 2. col. vers. quarto opp.* dicens, quod vbi mulier est furiosa, vel talis conditionis, quod dissiparet dotem: tunc non debet dos ei restitui, sed debet sequestrari apud tertium, vt sic viro & vxori consulatur. & sic intelligit ipse text. in *d. l. si cum dotem.* & iste intellectus placet domino Abb. in præsenti, qui dicit, sic debere intelligi hanc decretalem. ¶ Sed revera si intelligamus hunc text. in dote iam tradita marito, quæ nũc repetitur ab vxore propter inopiam viri, nihil noui nobis adduceret, cum iam esset dispositũ per *d. l. si cum dotem.* quæ disponit de muliere furiosa, & sic de ea, quæ est de dilapidatione suspecta. Si autem hoc intelligamus in dote nõdum tradita, & in vxore excipiente, adhuc iste intellectus non placet, cum in nulla parte istius text. probetur, quod ista mulier esset suspecta. Dicere ergo illam suspectam, est diuinare. Intellectus autem diuinatorius non est tenẽdus: vt voluit gloss. quam ibi not. *Abb. in cap. peruenit sup. qui filij sint legi. in prima gloss. post principium.* & tenet *Bald. in l. 1. C. de dotis promiss.* & facit text. in *c. vnico, vt ecclesia, benefic.*

ADDITIO.

¶ Pendente appellatione sequestrabuntur.] A Adde *Corset. in suis singul. vers. appellatio. num. 1. & Marantam, de ordine iudiciorum, tit. de appellation. num. 177. Decium in cap. cum teneamur, de appellat. Frãc. Cur. l. 1. C. prohib. sequest. pecu. n. 11. Did. Perez. l. 1. tit. 10. l. 3. Ordin. quæst. 10. & Boerium in sing. vers. sequestratio, num. 1.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Doctor vbi refert plures opiniones, vel intellectus, nec apparet, quam elegerit, videtur in dubio vltimam approbare.*
2. *Dos debet esse penes maritum.*

§ VIIII. ET ob hoc fortè *Innoc.* videtur recedere ab
isto intellectu, dicẽs, quòd verum est, quòd
penes ipsam vxorem remanere debet dos: vt
probant iura deducta in ratione dubitandi: sed
satis habebat vxor, ex quo pro ea mercator ha-
bebat. ¶ Et iste intellectus, tanquam vltimus,
videtur intellectus Innoc. quoniam hoc regu-
1 lare est, quòd quando gloss. vel † doctor refert
plures opiniones, vel intellectus, nec apparet
A quem eligit, in *a* dubio videtur vltimum ap-
A* probare. *a* * vt est gloss. vulgata *in l. qui filium, §. Sabinus, in glos. quæ incipit, si paulo, ver. respondeo, ff. ad Trebel.* quam ad hoc commendat *Bal. in auth. ex testamento 2. col. C. de collat. & in c. 1. post princip. in titul. an apud iudicem vel do. lib. feud.* tenet idem *Bal. in l. si mater, C. ne de sta. defuncto.* per illum tex. tenet etiam *Ioan. Andr. in c. 1. de pœnit. l. 6. & in ca. 1. de sentent. excommun. eo. lib.* Et plures alii, quos refert *Ias. in l. si idem cum eodem, in fin. ff. de iurisdict. omni. iudic.* dicam infrà 2. not. §. sed est pulchra dubitatio, in princip. vers. alii tamen. ¶ Et hoc maximè verum est in dictis Innoc. vt expresse voluit *Bald. in d. auth. ex testamento, & collectarius in c. forus, infra de verbor. signific.* Et ita iste intellectus vltimò relatus per *Innoc.* dicetur suus, qui eodem modo placuit domino Abbati. ¶ Sed mihi iste intellectus non placet: quoniam ex isto text. non potest colligi, quòd iste mercator, penes quem deposita est dos in terminis huius decretalis, debeat illam tenere nomine vxoris: imò potius videtur, quòd illam teneat
2 nomine mariti: quia aliàs de iure est, quod † dos debet esse penes maritum, & istud est de natura dotis: vt *d. l. 2. ff. solut. matrim. & l. pro oneribus, C. de iure do.* Vnde ex quo propter suam inopiã non potest penes se retinere, retinebit penes alium, qui suo nomine eam teneat, cùm sit sub-
B rogatus loco mariti: ergo debet *b* sapere eius naturam. vt *c. sane sup. de offic. deleg. & c. ecclesia sancta Maria el 1. sup. vt lite pendent.* cum similibus. Consignatio enim, vel sequestratio, quæ hoc casu fit apud mercatorem, non dicitur restitutio facta vxori. Imo differt à restitutione: vt not. *Bart. in l. si quis sic stipuletur, ff. solut. matrim. & in d. l. si constante, in 2. quæst. principali, quæst. 5.* ergo per consequens magis dicetur possidere maritus, quàm vxor. Hoc euidentius apparet ex eo, quod voluit *Host. in præsenti, prope fin. in ver. dictus vir.* & sequuntur *Ioan. An. Ant. & alij*, dum dicũt, quod hoc lucrum debet reddi marito, vt ex eo se, vxorem & familiam alat. & sic in effectu maritus percipit fructus dotis, & per consequens dotem possidet, mediante persona mercatoris: quia perceptio fructuum dependet à possessione: vt *l. bona fidei, ff. de acquir. re. dom. & l. 3. ff. de vsufru.* not. *Inno. in c. dilectus, de relig. do. Abb. in c. transmissam 3. colum. sup. de elect.* Et ita iste intellectus non videtur bonus. Et per ista euacuati sunt omnes intellectus, vsque in hodiernum diem, dati ad nostram decretalem, per antiquam & modernam iurisprudentiam.

ADDITIONES.

¶ Adde hoc esse tripliciter limitandum, vt A*
per *Iason. in l. si idem cum eodem §. fin. de iurisdict. omnium iudic.* quas limitationes rescripsit *Ioa. de Neuizan. in sua sil. nupt.* copiosius allegando, *folio 20. column. 4.*

IOANN. BERNARDVS.

¶ In dubio videtur vltimum approbare.] Vi- A
de *authorem* multos allegantem *infrà 2. not. §. sed est pulchra dubitatio, n. 1.* & quia ista conclusio est vulgaris, ac tuta per omnes, tu circa alia notabiliora, de sequenda, eligenda, ac proponenda opinione glossæ vel doctoris cuius authoritas non est necessaria, vna cum examine multorum, quæ eodem spectant, lege quæ scribunt *Burgos de Paz in proœm. leg. Taur. numero 162.* ac rursus *numero 219. cum multis sequent. Auiles capite 1. versicul. fiel, numero 15. cum sequent.* & latissimè *Neuizan. in silua nuptial. libro quinto, per totum.*

¶ Debet sapere eius naturam.] Adde *Marc.* B
Mant. singul. 12. & 37. & plenius allegantem *Hippolyt. Marsil. singul. 255. & Nicolaum Euerard. in sua Centuria, capit. 93. Tiraquell. de retract. §. 1. gloss. 10. numero 80.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Verba dispositionis alternatiua, quando referuntur ad iudicem, iudicis est electio.*
2. *Finis iuris canonici est euitare peccatum & lucrifacere animas Deo.*
3. *Possessor malæ fidei nullo tempore præscribit.*
4. *Remedia plura, quando dantur actori alternatiuè, electio est actoris.*
5. *Sententia lata pro marito petente dotem promissam, mandabitur executioni, licet ab ea sit appellatum, quando maritus esset ita inops, quod esset ei impossibile, vel saltem difficile, onera matrimonij supportare.*
6. *Causa dotis est summaria, & in ea dilationes & termini debent abbreuiari.*

RESTAT nunc videre, quomodo de- §.XV.
beat intelligi iste text. Et salua decisione melius sentientis, ego eum intelligerem, prout litera iacet. vt dicamus, quòd si maritus vergens ad inopiam, qui vxorem à se expulit, propter dotem non solutam, petat dotem vxoris: assignanda est ei sub ea cautione, quam præstare potest: vel si iudici visum fuerit, deponetur apud mercatorem ad partem honesti lucri, ad onera matrimonii sustinenda. Et ita intelligo & sumo istam decretalem, & est nouus & singularis intellectus, hactenus non cogitatus.

¶ Duo addidi ad summarium Abb. in quibus cõsistit veritas intellectus huius decretalis. Primũ, in quantum dixi, qui vxorẽ à se expulit, propter dotem non solutã. Hoc dixi pro tanto,
quia

quia ad hoc, vt habeat locum decisio huius de-
cretalis, oportet quòd maritus vergens ad ino-
piam, qui petit dotem vxoris, expulerit à se v-
xotem, propterea quia dos non soluebatur ei,
& hōc clate colligitur ex isto text. in eo, quod
dicit, quòd iste magister R. opposuit exceptio-
nem contra H. petentem dotem, quòd vxotē
suam à se expulerat. Patet etiam hoc ex senten-
tia iudicum delegatorum, qui præceperuot ei-
dem H. vt de dote soluēda caueret, & vxorem
suam reciperet. Hoc idem latius patet io deci-
sione Roma. Pontifie. dum in fine dicit: [Ne
occasione dotis detentæ vxor à viro dimissa,
seu vir qui dimisit vxorem, adulterii teatum
incurrat.] Et ita clatissimè cōstat, quòd iste tex.
loquitur in marito, qui vxorem à se expulit,
proptet dotem non solutam. Vnde si petat do-
tem sibi assignari, assignanda est ei sub eâ cauti-
one, quam præstare potest. Et hoc ideo fit, vt e-
uitetur peccatum adulterij, quod isti coniuges
sic separati incurtere possent. Quod est grauis-
simum delictum, vt dixi sup. in rubr. §. 78. vers.
vxoris. Si autem maritus vergens ad inopiam,
petat dotem vxoris, non tamen vxorem à se ex-
puleтat: tunc non haberet locum decisio istius
decretalis, quia cessat periculum adulterii, ex
quo maritus secum retinet vxorem: sed tunc
remaneret dos peoes vxorem, per iura prædi-
cta, de quibus in ratione dubitandi. & per hoc
videtur mihi, quòd non bene dixerit *Bald. No-
uellus in dicto suo tractatu, de dote, 7. parte 32. priuile-
gio, fin. col.* dum dicit, quòd licet iste text. loqua-
tur in dote promissa, nondum tradita: tamen
idem videtur dicendum in dote iam soluta, vt
ibi per eum. ¶ Addidi secuodò ad summarium
domini Abb. [Vel si iudici visum fuerit, &c.]
hoc ideo dixi, quia optio vel electio istins al-
ternatiuæ, [Vel saltem committit apud merca-
torem, &c.] datur iudici: vt voluit hic *Abb. prope
finem. & Ioann. de Imol. in d. l. si constante 7. col. ff. so-
lut. matrim.* Et revera ponderatis verbis huius
decretalis, hoc fuit de meote Rom. Ponris. qui
loquendo iudicibus delegaris, qui prius de ista
causa eognouerunt, dixit, [Mandamus quate-
nus dotem ei assignari faciatis, &e.] Quando
1 autem † verba dispositionis alternatiuæ refe-
A runtur ad iudicem, iudicis a est electio: vt est
doctrina vulgatissima *Bartol. in l. 2. ff. de effracto.*
& tenet *Bald. in l. quicunque, C. de seruis fugi. Abb. in
cap. inter cateras, de rescript. & in cap. à crapula, sup. de
vita & honestat. cleric. & in cap. sicut infrà, de Iudais.*
¶ Et per hoc videtur, quòd non bene dixerit
Cardinal. in suo summario, & in 7. op. quòd ęqunm
est, quòd dos assignetur viro, sub ea cautione,
quam præstare potest. Vel si mulier contradi-
xit, deponetur apud mercatorem. Et sic vole-
bat ipse, quòd istius alternariuæ daretur optio
mulieri. quod etiam voluit *dicta lex regni 4. part.
tit. tt. l. 29.* sed quod dixi, videtur verius. Consi-
derabit ergo iudex qualitatem personarum, &
circumstantias negotii: quibus consideratis, fa-
ciet assigoari marito dotem sub ea cautione,
quam præstare potest. Et si viderit per talē cau-
tionem oon esse sufficieoter cautum consum-
ptioni dotis, faciet illam deponi apud merca-
torem, ad partem honesti lucri, ad onera ma-
trimonii sustinenda. ¶ Ratio huius decisionis
fuit, quia satis poterat ei modicum credi dotis,
cui creditum est corpus vxoris: vt dixit hic text.
& *in l. hac leg. C. de pactu conuentis super dote.* vnde 1
fuit sumpta ista ratio. Nam dicit ibi text. bo-
num est, vxorem, quæ se viro committit, pati
etiam res suas viri arbitrio gubernari, à quibos
sumpta fuit *dict. l. reg.* quæ idem dicit. ¶ Ista ta-
men ratio fuit impulsiua, non finalis: quia, vt
dixi supr. non est tantom periculum circa coo-
sumptionem corporis vxoris, sicut consumpti-
onis dotis. Et ob hoc fortè Rom. Pont. assigna-
uit aliam ratiooem magis concludentem, scili-
cet, Ne oecasione doris detentæ, vxor à viro di-
missa, seu vir qui dimisit vxorem, adulterii rea-
tum incurretet. Et sic iotentionis Roma. Pont.
fuit violare aliquo modo regulas iuris, vt euite-
tur peccatum: qood ex denegarione doris po-
terat prouenire. Et hoc ideo, quia † finis iuris 2
canooici est euitare peccatum, & lucrifacere
animas Deo. vt voluit gloss. & ibi not. in *ca. cum
contingat sup. de iureiur. & in regula possessor. de regu.
iur. libr. 6.* Sicut in simili videmus in præscripti-
one immemoriali, quæ secundum iura ciuilia
procedebat, etiam cum mala fide. Sed ius ca-
nonicum considerans, quòd † istud oon pote- 3
rat fieri sine peccato.: statuit quod possessor
malæ fidei nullo tempore præscribat: vt *cap. vi-
gilanti, supr. de præscript. & dicta regula, possessor.* Et
sic ista decretalis decidit casum alibi non deci-
sum, & inducit nouum remedium, vt dicebat
*Ioan. de Imol. in dict. l. si constaute 7. columm. ff. solut.
matrim. & ibi Alexand. 14. column. versicul. nec obstat
tex.* qui dicit, quòd per remedium huius decre-
talis non excluditur mulier à remedio prædi-
ctarum legum: quia vbi † actori dantur plura 4
remedia altetoatiuè vel simpliciter, electio est
actoris: vt *l. quod in haredem, §. eligere, ff. de tributo.*
& not. pulchrè *Bart. in l. cum proponas, C. de trans-
actio.* Alia enim iura, de quibus in ratione du-
bitandi, loquuntur, quando vxor tradidit do-
tem marito, quam postea reperit ab eo, qoia
vergit ad inopiam: & tonc dos assignatur vxo-
ri. Nostra autem decretalis disponit, quan-
do maritus vergens ad ioopiam, qui vxorem
à se expulit, propter dotem noo solutam, & de-
cidit, quod tunc dos debet ei assignari sub cau-
tione, Quam præstare potest: vel, Si iodici vi-
sum fuerit, &c. Vnde illa iura non tangunt ca-
sum decretalis nostræ.

¶ Et mirandum est qoomodo tanti patres
scribentes & insistentes super intellectu huius
decretalis, nuoquam ad hoc animaduerterūt,
turbantes & confundentes eius intellectum,
propter illa iura, quæ diuersa & separata sunt
à casu istius decretalis. ¶ Ratio diuersitatis
stat clara, quia in casu illorum iurium, scili-
cet, cum vxor repetit dotem à vito vergente
ad

ad inopiam: maritus & vxor simul cohabitant, vel cohabitare debent: quia non potest maritus propter hanc causam vxorem expellere à se: quia iure permittente, tunc vxor petit dotē: ergo non propterea potest nec debet expelli. argum. *l. Gracchus, C. de adulter. cum simil.* & sic cessat periculum adulterii. & ideo iustum est, quod dos assignetur vxori. In casu autem decretalis nostræ iam maritus vxorem expulerat propter dotem non solutam: quod potuit de iure fieri: vt hic, & in *l. final. C. ad Velleian.* & infrà latius dicetur, vnde imminebat periculum peccati adulterij, quod alter coniugum poterat committere. Et propterea si maritus petat dotem vxoris, vt euitetur illud periculum: iustū est, quod assignetur marito dos sub ea cautione, quam præstare potest, &c. Nec facio differentiam, quo ad casum decretalis nostræ, an vxor sit industriosa, vel de dilapidatione suspecta: prout aliqui: vt *Innocent. Bart. & Abb.* faciebant, & male. quoniam vtroque casu dos debet assignari marito secundum distinctionem ibi traditam. quamuis aliàs cùm vxor dotem repetat à marito vergente ad inopiam, si sit industriosa, assignabitur ei: si autem sit de dilapidatione suspecta, sequestrabitur apud mercatorem: vt not. in *dict. l. si cùm dotem, § sin autem in sauissimo, ff. solut. matrim.* & firmat *Bald. in d. l. vbi adhuc 4. column. versic. sed pone. C. de iure do.* ¶ Ex istis resultat clarus & verissimus intellectus ad istam decretalem. Cuius decisio necdum habebit locum in iudicio ecclesiastico, sed etiam in iudicio seculari: quia cùm iste casus non sit decisus per leges imperatorum, nec per leges regni: cum illæ disponant eo casu, quo maritus vergens ad inopiam recepetat dotem vxoris: decretalis autem nostra, quando maritus vergens ad inopiam petit dotem promissam sibi assignari: vt supra dictum est: in vtroque foro stabitur huic decisioni canonicæ, iuxta ea quæ notantur in *ca. 1. infrà, de operis nou. nun. & in cap. si adiutorium, & cap. leges* 10. *di. & in l. priuilegia, C. de sacrosanct. eccles.* leges enim non dedignantur sacros canones imitari: vt in *capit. clerici suprà, de iudicijs, & in capit. fin. infrà, titul. proxim.* maximè vbi agitur de materia peccati, prout agitur in casu nostro: quia agitur de peccato euitando, quod poterat sequi ex adulterio commisso ab altero, vel ab vtroque coniugum, propter dotē detentam. Ad quod bene facit, quod in simili voluit *Anton. & Abb. in capit. cùm esses, suprà, de testam. & ibi Andr. Sicul. 5. & 8. column.* quod per te
B videas. ¶ Aduerte, quòd adeo remedium huius decretalis est fauorabile, respectu mariti dotem petentis, quando vxorem à se expulit, propter dotem non solutam, vt per hunc modum euitetur peccatum: quod † à sententia in
5 casu huius decretalis in fauorem mariti lata, non poterit appellari, vel saltem non obstante appell. sententia mandabitur executioni, præsertim si maritus erat inops, adeò quòd impossibile esset sibi, vel difficile, onera matrimonii supportare, sine dicta dote. Istud est nouum & singulare dictum, perpetua recordatione dignum *Bald. Nouelli, in tractatu suo de dote 9. parte in 7. speciali, & 12. parte quæstion. 23.* motus per text. *in l. fin. ff. de appell.* cum his quæ ibi not. per *Dyn. Bartol. & alios*, vbi dicunt, quod à sententia dotis in fauorem mulieris non potest appellari, sicut nec à sententia pro alimentis præstandis. Idem dicit *Bartol. in l. Mela. ff. de aliment. leg.* de quo etiam per *Specul. & Ioann. Andr. ibi, tit. de ap. § in quibus, versicul. 8. & sequent.* vbi loquendo de alimentis, post varias opiniones finaliter videtur hanc tenere, post *Gul. de Suza.* quia licet non reperiatur iure cautum, quòd à sententia in causa alimentorum pro alimentis non appelletur: dicunt tamen, æquum esse, quòd si ille pro quo lata est sententia, non haberet interim vnde se alat, quòd pendente appellatione pars appellans dabit alimenta. argum. *l. si instituta, § pen. ff. de inoffic. test.* & facit quod habetur in *cap. ex parte infrà, de accusa.* Idem dicendum videtur, quando sententia lata est pro dote, fauore mulieris forte viduæ vel pupillæ pauperis, vt exinde se possit nubere vel alere, cum nihil aliud haberet: nam licet tunc possit appellari, tamen propter hoc non impedietur eius executio, secundum eum: qui idem dicit, si sententia esset lata pro marito petente dotem sibi promissam: & sic contra mulierem vel socerum, vel extraneum, si maritus esset inops adeo. quod impossibile esset, vel saltem difficile onera matrimonii supportare, sine dote. nam tunc, vt dixi, sententia mandabitur executioni. quod dictum alibi non legi. Et sic debet intelligi quod voluit *Bald. in l. 1. 4. column. ff. solut. matrimon.* vbi videtur sentire, quod à sententia super dote nō possit appellari, vt procedat scilicet ad finem, vt interim non impediatur executio talis sententiæ. quod teneas memoriæ. Ad quod facit, quod ipse voluit *in eadem parte 12. speciali, & 12. parte in fin.* vbi dicit, quod † causa dotis est summaria, & in ea dilationes & termini debent abbreuiari per iudicem, vt celeriter expediatur: vt voluit gloss. quam sequitur *ibi Bartol.* & communiter *omnes in dict. l. ff. solut. matr.* per id, quod habetur in *l. 2. ff. de re iudic.* dicit ipse hoc procedere, non solum cùm mulier agit pro dote, sed etiam quando vir ageret ad dotem promissam, pro sustentandis oneribus matrimonii, & sic pro alimentanda vxore, & sua familia. Et sic ad paria iudicat virum & vxorem, quo ad executionem dotis. Ergo idem in casu prædicto.

Not. (margin, beside "quando sententia lata est pro dote")

6 (margin, beside "causa dotis est summaria")

ADDITIONES.

A ¶ Iudicis est electio.] De ista conclusione in ciuilibus, & criminalibus tam pœnæ corporalis quàm pecuniariæ, vide *Abbat. in ca. sicut pro eo. de dol. & cont. & Felin. in capit. inter cæteras, de rescript. & Cepol. in l. 1. C. de ser. fugit. num. 16. cum sequent. & Angel. & Augustin. ad eum in tractat. malefic. versic. quos*

quos non soluerit, §. quid si statutum, & doct. qui in casu nostro loquuntur in *l. si constante, in princip. & Greg. gl. d. l. 29. tit. 11. part. 4.*

B ¶ Aduerte quod adeo.] Adde *Castill. in l. 53. Taur. num. 43. & ibi Ant. Gom. n. 54.* qui nominatim de ista quæstione scribũt, ac plura quæ huc spectant. circa text. *l. si instituta, §. pen. ff. de inoffic. test.* vide per *Couar. pract. quæst. c. 6. nu. 5. & authorem infrà, §. 39.* vbi dicam.

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1. *Bart antequam scribere inciperet, repetijt in ciuitate Pisarum legem, si constante, ff. sol. matrim.*

§. XVI. QVAMVIS ad huius decretalis intellectum prædicta sufficiant, cum generali remissione, ad ea quæ latè tradunt doctores in iuribus præallegatis: signanter *Bart. in d. l. si constante.* vbi miro quodam ordine hanc materiam orsus est. eoque mirabilior iudicatur ab omnibus, quia
1 (vt *Paul. de Castro* testatur.) *Bart.* † in iuuentute sua iura ciuilia in ciuitate Pisarum legens, antequam ad præclarum opus, & admiranda commentaria in iure ciuili manus apponeret, legẽ illam repetiit. In multis tamen iuueniliter scripsit: cuius contrarium ipse idem maturius considerans, alibi sensit.

¶ Vt tamen posteris innotesceret, à quanta perfectione ingenium suum initium sumpserit: noluit postea in senectute quicquam de his, quæ antea scripserat, immutare, secũdum *Paul. de Castro.* ¶ Verum quia non omnes possunt singula perscrutari, præsertim ii, quibus (sicut mihi) copia librorum non est antiquorum, & modernorum: item vt labor prolixus etiam habentibus modernorum commentaria euitetur: quia iste locus accommodatus est, & doctores nostri leute scripserunt in hac materia vtili, & quotidiana: dignum duxi, quanto breuius atque compendiosius possibile sit, eam nouo saltem ordinem perstringere, communiorem sempet opinionem amplectẽdo, in his, in quibus doctores inuicem aduersantur.

¶ Quo (Deo duce) fiet, vt posteris nostris alleuiatus sit labor, maxime Canonistis, qui (vt eorum pace loquar) in hac materia, & nonnullis aliis, mendicatis pascimur fragmentis. ¶ Procedo igitur per vnam conclusionem, cum aliquibus extensionibus, seu ampliationibus. Postea subiungam aliquas limitationes: per quas omnium scribentium dicta in locis ordinariis & alibi sparsa (adiuuante Domino) enucleabuntur.

SVMMÆ RERVM.

1. *Maritus si constante matrimonio sua sponte dotem vxori restituat, non liberatur.*
2. *Administratione abutentes, debent ea priuari.*
3. *Abutentes priuilegio, merentur illud perdere.*
4. *Castigans filium, contra debitam pietatem, debet priuari administratione personæ filij.*
5. *Pater sciens filium velle committere crimen læsæ maiestatis, tenetur illud propalare, & si filium principi præsentat, pœna filio remittitur.*
6. *Filius an teneatur propalare hæresim, vel delictum patris, vel eundem accusare.*
7. *Filius potest impune contra patrem insurgere, si aliquid contra principem vel rempublicam mol atur.*
8. *Præmium datum reuelantibus crimina, non datur participi reuelanti.*
9. *Præmium si promittatur primo intranti castrum, si plures simul intrant, quis debeat habere.*
10. *Currens ad brauium, si cecidit, & equus solus primus accessit, an lucretur brauium.*
11. *Pecuniam accipiens, vt indicet ea, propter quæ proximus iniustè damnum pateretur, an peccet.*
12. *Pater expellens, vel exponens filium, perdit patriam potestatem.*
13. *Pater si dissipat bona filij, administratio sibi auferetur.*
14. *Pater si propriis suis bonis malè vtatur, filius instare poterit apud iudicem, vt interdicat patri administrationem, vel assignet sibi legitimam.*
15. *Pater si aliquid donauit concubinæ, vel filiis eius, vel meretric bus, vel alij inhonestæ personæ, vel eius nomine ematur, filij possunt repetere.*

CONCLVSIO.

MARITO ad inopiam vergente, constante matrimonio, potest vxor dotem & donationem propter nuptias, ac bona paraphernalia à marito repetere: vt *d. l. vbi adhuc, & auth. de æquali do. §. illud, col. 7. cum aliis sup.* de quibus suprà habita est mentio, à quibus sũptæ fuerint *leges regni 3. p. tit. 29. l. 8. incipit, [los menores.] in fi. & 4. part. tit. 11. l. 29.* cuius verba sunt. ¶ Baratador & destruydor seyendo el marido, de lo que ouiere, de manera, que entendiesse la muger, que vernia el marido à pobreza pot su culpa, ansi como si fuesse jugador, ò ouiesse ansi otras malas costumbres, porque destruyesse lo suyo locamente, si temiere la muger, que la desgastara, ò le malmetera su dote, puedele demandar por juyzio, que le entregue della, ò que le de recabdo, que no la enagenara, ò que la meta eu mano de alguno que la guarde, è que gane con ello derechamente: è que de las ganancias guisadas è honestas les den donde biuan. Esto puede hazer en esta manera mientras dure el matrimonio. ¶ Mas si el marido fuere de buena prouision, en aliñar, y endereçar lo que ouiesse, è no malmetiesse lo suyo locamente, segun que es sobredicho, maguer veniesse à pobreza por alguna occasion, no le podria la muger demandar la dote mientra durasse el matrimonio. E en tal razon como esta se entiende lo que dize el derecho, que la muger, que mete el cuerpo en poder de su marido, que no le deue desapoderar del dote que le dio.] ¶ Et ita quamuis aliàs durante matrimonio vxori actio de dote contra maritum nõ detur: vt *l. 2. in princip. ff. solut. mat. & in l. in rebus, §. omnis, C. de iure dot. cum concordant.* imo † si ma- 1
ritus sua sponte dotem vxori restituat, constante matrimonio, non liberatur: vt *l. 1. C. si dos constante matrim.* &c. Propter inopiam tamẽ mariti §. XVII.

mariti in casu nostro alitet constitutum est, vt
dispunint iura prædicta. Ratio est secundum
aliquos, quia maritus vergés ad inopiam, quo-
2 dammodo dicitur aburi † administratione do-
tis sibi à lege concessa. Et propterea iustum est,
quod dotis administratione priuetur, argum. *l.*
3. *C. de procur.* vbi si procurator abutitur pote-
state sibi commissa, quia dominum non de-
fendit, vt debet: interdicitur ei procurationis
officium à iudice: aliquando etiam interdici-
tur à lege propret morum mutationem: vt *l. si*
cùm Cornelius, ff. de solutio. & ibi Bart. de quo su-
prà feci mentionem, in rubrica, §. 67. versicu-
3 lo, & ex istis. Sicut dicimus de † priuilegio,
quòd qui eo abutitur, meretur illud perdere.
11. *q. 3. cap. priuilegium, de priuil. c. tuarum.* faciunt
multa quæ cumulat *Guido in decisionib. Delphina-*
tus decis. 196. Montaluus in repertorio Ordinationũ, in
verbo, generosus in principio. inserentes ad gene-
tosum vel militem, qui malè vtitur sua gene-
rositate, vel militia, vt propterea illam perdat,
saltem interim, quod perseuerat in male vten-
do: vt ibi per eos. ¶ Ad idem facit text. in *l.*
fin. §. 1. ff. de admini. tuto. vbi si curator nõ defen-
dit minorem, & sic abutitur officio suo, aufer-
tur sibi omnis administratio: vt ibi latius per
Bart. & alios. ¶ Idem videmus in patre, cui à
4 lege † conceditur filiorum castigatio: vt *l. vna.*
C. de emenda. propin. Si tamen contra debitam
pietatem filium percutit, vel flagellat, abuten-
do facultate sibi commissa, aufertur ab eo ad-
ministratio personæ filij, *l. fin. cum gloss. ff. si quis*
à paren. fuer. manumi. ¶ Idem si cogeret filium
ad peccandum: vt puta si cogit filiam peccare
in corpus suum, *l. si lenones, C. de episcopali audien.*
facit *lex fin. C. de spectat. libr. 12.* ¶ Idem si alio
modo, eum induceret ad peccandum, vt puta
ad hæresim, vel apostasiam. Sicut Leonogildus
Gothorum rex, inducebat Ermigildum filium
ad sectam Arrianam: & quia noluit acquiesce-
re, occidi eum fecit. vt narrant annales illius
temporis, cùm de Leonogildo agunt. & tex-
tus in *c. final. 24. quæst. 1.* Si autem huiusmodi pa-
tris delictum sit occultum poterit filius illud
propalare: & si tale est, quod vergit in damnũ
principis, vel reipublicæ, tenetur illud manife-
state: vt est text. not. in *l. milites, §. desertorem, ff.*
5 *de re mili.* vbi † pater sciens filium velle com-
A mittere crimen læsæ maiestatis, tenetur [a] illud
propalare: & si filium principi præsentat, pœ-
na filio remittitur, secundum *Salycet. in l. propter*
insidias, C. qui accus. non possunt. refert *Felin. in c. 1.*
de offic. deleg. colum. 2. in fine. de quo latius per *Ca-*
pollam in prima cautela. Idem ergo erit de filio
respectu patris volentis committere crimen
læsæ maiestatis: quem velut patriæ hostem po-
terit impunè occidere filius: sicut de patre ban-
nito dicit *Bartol. in l. amissione, ff. de capitis dimi-*
nutione, Abbas in c. 1. col. 2. de conuersione infidelium,
de quo etiam per *Episcopum Abulensem, in libro, de*
amore & amicitia. parte 1. c. 17. vbi pulchre loqui-
6 tur. An autem † filius teneatur propalare hæ-
resim, vel delictum patris, vel eundem accusa-
re: vide infrà in tertio notabili, §. 26. post prin.
versic. plus est. Adde in simili quod dicit *Petrus*
Antiboli in tractatu munerum, fol. 89. col. 2. ver. inter
aliquos. Ex quibus omnibus concluditur, quòd
† filius impunè potest insurgere contra patrẽ, 7
aliquid contra filium, principem, vel rempu-
blicam molientem. Idem econtra dico infrà,
§. 26. post principium. ver. plus est quod fecit
Alexander; quo casu filius potuisset libere ab
eo discedere, & eius delictum propalare, ex
quo consequitur commodum, quia habebit si-
bi bona paterna, quamuis pater condemne-
tur: per *leg. quisquis, C. ad l. Iuliam maiestat.* de
quo habemus hodie extrauagantem *Federici,*
qua incipit, commissi. §. cæterum. verb. nec quidam. &
refert *Canchinus in tractatu hæreseos, qu. 25.* dum
tractat de confiscatione bonorum. quod puto
fore constitutum, vt filij alliciantur ad reue-
landum paterna delicta: quia expedit reipu-
blicæ, vt delicta puniantur: vt *l. ita vulneratus,*
ad legem Aquiliam, & c. vt famæ, infrà, de sent. ex-
communic. Ad prædicta facit text. not. in *cap. si*
quis Papa, in fine 75. dis. vbi si quis scit de tracta-
tu mortis Pontificis, etiam si sit particeps, libe-
ratur, & debet præmiari, si reuelat. Et est mira-
bile, quòd socius reuelans præmietur, ex quo
datur not. limitatio ad doctrinam *Bart. in l. 3. ff.*
de condi. ob turpem causam. vbi dicit, quòd † præ- 8
mium datum reuelantibus, non datur partici-
pi reuelanti: refert *Felinus in c. 1. de offic. deleg. col. 3.*
in princ. nam debet intelligi, nisi in crimine læ-
sæ maiestatis. vide *Bar. in l. idem est, in fin. ff. de cõ-*
di. ob turpem causam, Bald. in sua tabula, in verbo, ca-
strum, Felinum in c. 1. de offic. dele. col. 3. Adde in si-
mili, quod si † promittatur pręmium primo in- 9
tranti castrum: & [b] plures simul intrant, omnes B
debent habere præmium, cùm ante eos nemo
præcedat. ita dicit *Bald. per illum text. in prima cõ-*
stitutione, ff. veteris, § itaque. & plures, alij, de qui-
bus per *Felinum in c. capitulum, sup. de rescriptis, an-*
te finem, verb. de duobus castrum. vbi videas plura
similia. vide etiam *Paridem in tractatu, de lu-*
do. colum. 14. verb. an sicut ludus. An [c] autem si †
currens ad brauium cecidit, & equus solus pri- C 10
mus accessit: an lucratur brauium? Vide *Pari-*
dem de Puteo in tractatu, de ludo, colum. 15. ver. an si
vnus, & Antonium Corsetum in tractatu, de brauio.
vbi multa de hoc. Redeo ad propositum. Et
propterea aliquando emanat edictum, quòd
qui reuelauerint delictum occultè cõmissum,
indemnitatem consequantur: quo casu, si plu-
res commiserunt, & reuelauerunt, qui primo
reuelabit, indemnitatem consequitur: vt
notanter sensit *Fulgosius in l. finali, §. sed quia*
quidam, 2. columna, C. de iure deliberandi. & clarius
Iason in l. conuentionem 2. colum. ver. 2. infertur, ff. de
pact. quod tene menti pro edictis quæ emanãt
quotidie, quòd qui malefactorem ostenderit,
habeat certam pecuniæ quantitatem: debet e-
nim solui ostendenti, vel reuelanti. quod not.
vide *Bart. in l. nulla, C. de delato. lib. 10. & in l. cum*

nauarchorum, C.de nauicula. libr.11. & ibi Plateam, Albericum, & Bald.in l.1.in fin. principij, ff.de iustitia & iure. & ibi Iason 5.col.Felinum in c.cum dilecti.8.
11 *col.in principio.de accusa.* An autem quis† peccet accipiendo pecuniam, vt indicet ea, propter quæ proximus iniustè damnum pateretur, nisi manifestaret, præsertim cum ad reuelationem in tali casu simpliciter obligetur ex fraterna charitate de iure canonico saltem, vt *c.qui cum fure.de furtis.* & ibi not. *Antonius*, quem sequitur *Henricus Herp in suo præceptorio, præcepto 7.serm.56.* cogitabis. videtur tamen quòd sic. Si ergo pater fecit peccare filium, abutitur potestate, quam habet in eum: vnde meritò aufertur ab eo.

12 ¶ Idem si pater expulit à se filium, vel illũ † exposuit: nam per hoc perdit paternam potestatem: vt in *c.vno.infrà, de infanti.langui.expo.* facit text.in *authen.de sancti. episcopis, §. monachus. col.9. & in l.1.§.sed scilicet, C.de Latina liberta.tol.* & quod ibi not. *Bal.* de quo dicetur infrà, in 3. notabili, vers. si autem maritus. ¶ Ad ista bene facit tex. & quod ibi not. *Bartolus in l.fi.C.de sen-*
13 D *ten.pa.* vbi † si pater *d* dissipat bona filij, aufertur ab eo administratio, & datur curator bonis, quia abutitur facultate sibi à lege commissa.

¶ Et hinc est, quòd si pater fuit rogatus restituere filio fideicommissum vniuersale, & dissipat bona restitutioni subiecta: auferentur ab eo, & cogitur restituere filio etiam in potestate existenti ante conditionis euentum. vt est casus singularis secundum *Bart. & alios, in lege, Imperator. ff. ad Trebellia.* qui non reperitur alibi, se-
E cundum *Ioannem de Imola ibi*. Quinimo *e* si pater suis propriis bonis malè vtatur, quæ nulli sunt
14 restitutioni subiecta, ea dissipando, poterit † filius instare apud iudicẽ, vt interdicat patri administrationem, vel assignet sibi legitimã, vel saltem tot bona, ex quibus percipere possit alimenta. arg. istius tex. & *d.l. vbi adhuc.* ita not. voluit *Bart. in l.2.C.si quid in frau.pa.* quem refert & sequitur *Ludou. Rom. in d. l.2. §. quod si in patris, ff. sol.mat.* & doct. signanter *Paul. Ludo. & Alexand. in d.l. Imperator, col.6.ver. item facit ista lex. & Ias. in §.item si quis in fraudem, col.2. Instit. de actio.* reputantes hoc valde not. quãuis *idem Bal. in l.non potest, ff.de adop. & Salyc. in dict. l.2.* aliud senserint. ¶ Itaque non solùm poterit filius agere contra patrem bona propria dissipantem, ne ea dissipet: vt tradit *Bar. in d.l.2.§.quòd si in patris, ff.solut.matri.* quem alij sequuntur *Angel. & alij in d.l. fin.C.de sent.pa.* sed etiam poterit sibi pete-
F re legitimam assignari: vt dictum est. ¶ Imo *f* si pater in fraudem filij alienauit bona, in aliquem de fraude participantem, etiam titulo oneroso: vt puta si pater habens odio filium, tractauit tecũ de priuãdo filio: tu suasisti, quod omnia bona tibi venderet, & pretium prodigaliter consumeret: & ita fecit, certe filius saltem de æquitate canonica reuocat, vsque ad legitimam, ne emptor sua malitia glorietur: vt not. voluit *Hostiens. in c. Raynutius, suprà, de testament.* quem refert & sequitur *Bal. in d.l.2. ver. quaro an filius, C.si quid in fran. patro.* de quo latius per *Angel. & Iason. post alios*, quos ipsi referunt in *dict. §. item si quis in fraudem, in princ.* vbi etiam per eos, quid de his, quæ pater in ludo perdidit. de quo dicetur infrà, in tertio nota. versic. sed quamuis hanc opinionem. ¶ Ex istis forsan potest
attentari, quòd si pater † donauit aliquid con- 15
cubinæ, vel filiis eius, vel meretricibus, vel alij inhonestæ personæ, vel eius nomine ematur, licet repetitio patri non competat, filij possunt repetere, & admittentur pro sua interesse. * argum. *l.1. C.de natu. lib. post princip.* ibi: ita vt quicquid talibus liberis pater donauerit, siue illos legitimos seu naturales dixerit, totum retractũ legitimæ soboli reddatur, aut fratri, aut sorori, aut matri. Quod est bene notandum ad ea, quę dixi suprà, in rubric. §. ex istis infertur. cum sequentibus. Cogitabis tamen.

* *Nu. ista. & vi. glos. Fo. legum. tit. (de las mandas) l.9. vers. (no pueda.)*

ADDITIONES.

¶ Tenetur illud propalare.] Vide *Hippolyt. de Marsi. in singul.164. & Angel. de Malefi. in parte: che mi hai tradito. & Felin. in c. de cætero, colum. vltim. de re iudic. & Gregor. glos. c. l.6. tit.13. part.2.* & rursus in *proœmio. part.4. ad finem gloß. & Matth. de Afflict. in const. Neapol. lib.3. rubric.15. n.11.* & quæ dicam infrà 3. not. §.26. num.9. & *Boërium part. 2. decisio. 262.* A

¶ Er plures simul intrant, omnes debent habere præmium.] Adde quæ scripsit *Tiraquel. de primogenitura, quæst.17.* & lege *Mincha.* qui huius quæstionis examen ex professo suscepit, in *c. 90. per tot. lib.3. quæst. illustrium.* & rursus *c.81. n.5.* & lege *eundem de* quæstione simili *c.92. ibid.* B

¶ An autem si currens ad brauium.] Vide doctor. maximè *Iason in l.1. §. item acquirimus, ff. de acqui. possess. num.43.* & ex professo *Minch. libr.3. quæst. illustrium, c.92. per totum.* & lege *eundem c. 93. ibidem*, vbi quæstionem consimilem latè prosequitur. C

¶ Si pater dissipat bona filij, aufertur ab eo administratio.] Vide *Seguram, in l. imperator. n.7. & ibi Didac. Perez, ff. ad Trebel. & Baet. de decimis tuto. c.4. num.8.* & rursus, *c.13. numer.8. Anton. de Trigon. singul.30. & post alios Ioan. Crot. num.120. & Iason num.196. cum sequent. in l. si constante. ff. solut. matrimon. & Pinel. de bon. mater. l.1. parte 2. nu. 35. & sequent. & Lud. Molin. de Hispan. primog. lib. 1. c.16. à num.1.* D

¶ Quinimo si pater.] Vide *Segur. vbi sup. num. 118. & Iason. d. num.196. & Anton. Trigon. d. singular.30. & Minchac. quæst. illust. cap.37.* E

¶ Imo si pater in fraudem.] Vide *Roman. singul.616. Suarez l. Quoniam in prioribus 16. ampliatione. ad fin. Couar. in c. Raynutius, §.10. num.6. de testament. Seguram l.3. §. final. nu.129. de lib. & posthum. Pinel. l.1. par.3. num.76. cum sequen. C. de bon. mater.* F

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Adminiſtratio alicui remouetur propter eius malam adminiſtrationem.*
2. *Conuentus pro re mobili, ſi eſt ſuſpectus, auferri debet ſibi res, & poni in ſequeſtrum.*
3. *Maritus quando dicatur vergere ad inopiam, ad hoc vt vxor poſſit contra eum agere pro reſtitutione dotis.*
4. *Tutor poteſt alienare molendina poſita in flumine, quæ deteriorantur quotidie, & ſimiliter prolatus.*
5. *Flumina cenſitoris loco funguntur, vt ex priuato in publicum adducant, & econtra.*
6. *Inundatio fluminis interrumpit præſcriptionem.*
7. *Reſtitutio in integrum quando detur aduerſus interruptionem per inundationem factam.*
8. *Fideiuſſor idoneus non reputatur, qui bona immobilia iuxta flumen impetuoſum poſſidet.*
9. *Vſuræ ſunt vtroq; iure prohibitæ.*
10. *Fideiuſſionis contractus periculoſus eſt.*
11. *Vergere ad inopiam dicitur maritus, ſi banniatur, vel fiat exul à ciuitate; & etiam ſi damnetur in metallum.*
12. *Bannitus & deportatus æquiparantur.*
13. *Dotem repetere an poſſit mulier, ſi maritus eius eſt excommunicatus, & in excommunicatione & contumacia perſeuerat.*
14. *Excommunicatio eſt medicina, per quam iudex eccleſiaſticus peccatorem quodammodo excludit à regno ſeu gratia.*
15. *Gladius eccleſiæ non occidit, ſed viuificat.*
16. *Minus malum quandoque ſuſtinetur, vt maius euitetur.*
17. *Excommunicationem imponere non debet iudex, niſi quando viderit eam medicinalem.*
18. *Excommunicari non debet quis, niſi pro contumacia.*
19. *Monitio ſi fiat ab homine, conſtituit eum contumacem: ſi autem à iure, prohibitio ipſius iuris habetur pro monitione, & contra facientem conſtituit in contumacia.*
20. *Obligati facere reſidentiam, monitione facta in ſynodo, poſſunt priuari, abſque alia monitione.*
21. *Verbum, moneo, vel præcipio, ſiue æquipollens, habet vim trinæ monitionis.*
22. *Excommunicatio non eſt ferenda pro leuibus culpis.*
23. *Excommunicationis vinculum dependet à voluntate iudicis.*
24. *Excommunicatus ſi per annum ſuſtinuit excommunicationem, præſumitur contra eum de hæreſi vel infidelitate.*
25. *Contrahens matrimonium per verba de præſenti, cum aliqua muliere, ſi illa viuente propria authoritate contrahit cum alia, præſumitur contra eum de hæreſi.*
26. *Monachus profeſſus, ſi relicto clauſtro clàm contrahit matrimonium, eſt ipſo iure excommunicatus.*
27. *Contrahens matrimonium per verba de præſenti, ſi aliquem de ſacris ordinibus ſuſceperit, matrimonium non diſſoluitur, nec poteſt in ſuſceptis miniſtrare, etiam ſi matrimonium non fuerit per carnis copulam confirmatum.*
28. *Vergere ad inopiam dicitur maritus, ſi eius bona eſſent publicata, vel ſaltem eorum pars.*
29. *Item ſi à patre iuſta cauſa fuerit exhæredatus.*
30. *Prodigus dicitur, qui vltra propriam ſubſtantiam expendit.*
31. *Maritus quod vergat ad inopiam, qualiter conſtabit.*
32. *Paupertas vel diuitiæ melius probantur per vicinos, quàm per alios.*
33. *Damnum quod datur in agris, potius dicitur datum à vicinis, quàm ab alijs.*
34. *Furtiua res, ſi apud aliquem reperiatur, an præſumatur quòd ſit fur.*
35. *Inopia mariti melius probatur per vicinos, quam per alios.*
36. *Delictum commiſſum nomine vniuerſitatis, an imputetur vniuerſitati.*
37. *Conſuetudo legitimè præſcripta, inducitur ex vnico actu, habente cauſam ſucceſſiuam, per tempus legitimum durante.*

Palacius Rub.

EX quibus omnibus ſatis apparet, quod §. XVIII.
propter malam † adminiſtrationem alicuius, interdicitur & remouetur ſibi adminiſtratio. Intellige, non ſolùm quando iam diſſipauit bona, verumetiam quando eſt ſuſpicio, quod in futurum diſſipabit: per text. ſingularem in *l. imperatores, §. fin. ff. de appel.* vbi ſi eſt ſuſpicio, quòd victor dilapidabit fructus rei, ſuper qua victoriam reportauit: proceditur ad ſequeſtrationem fructuum. ¶ Ad idem *l. ſi fideiuſſor. §. fin. ff. qui ſatiſda. cogan.* vbi ſi conuentus 1
pro re † mobili eſt ſuſpectus, aufertur ſibi res, & 2
ponitur in ſequeſtrum. Ex quo dicebat *ibi Ang.* quem ſequuntur *Paul. & alij*, quod ille text. facit contra tranſeuntes per ciuitates cum equis alienis, vel aliis rebus: nam domini recognoſcentes, poſſunt per officium iudicis facere ſequeſtrari tales res penes hoſpitatorem, quia ſunt ſuſpecti, quaſi ſemper habeant pedem in ſtripedio: vt ibi per eos. quod ſequitur *Iaſon in princ.* faciunt not. in *l. vna C. de prohib. ſeque.*

¶ Et ex his infertur ad propoſitum noſtrum,
quòd dicitur † maritus vergere ad inopiam, vt 3
vxor poſſit contra eum agere pro dotis reſtitutione, &c. non ſolùm quando maritus iam dilapidauit bona ſua, ita quòd non poſſit dotem ſoluere: quo caſu ſine dubio dicitur male vti ſubſtantia ſua, *l. is qui §. fin. ff. de tuto. & cura. da. ab his, & l. 1. ff. de cura. fu.* ſed etiam quando eſſet de dilapidatione ſuſpectus: vt colligitur ex præallegatis iuribus, & videtur de mente gloſſ. *in dict. l. 2. ver ſuſpectum, ff. ſolut. matrim.* tenet *Bart. in dict. l. ſi conſtante. §. 1. col. 4. eod. titul. gloſſ. in dict. auth. de æquali. do. §. illud, ver. inchoante.* ¶ Et inde eſt, quod ſi maritus erat quidã homo nobilis, habens ſufficiens patrimonium ad dotis reſtitutionem, quem oportebat honorifice viuere, ſed ſtatum ſuum ſuſtentare non poteſt, niſi bona ſua vendat: propter huiuſmodi cõiecturam poterit vxor dotem, & alia bona de quibus ſuprà, repetere. ita not. voluit *Bart. in d. l. ſi conſtante. 1. col. ver. 3. oppono.* & dixi ſuprà in ratione decidendi, col. 5. ver. ſed adhuc. ¶ Hinc eſt etiam, quod ſi cœpit maritus facere mercantias, & ire per mare, & incipit nimis perdere & depauperari, ſecũdum vulgi opinionem, propter ſuſpicionem & coniecturam futuri periculi, dicetur maritus ad inopiam vergere, ſecundum *Bart. in dict. l. ſi conſtante. 4. quæſtio. prima partis.* ¶ Hinc eſt etiam, quod ſi maritus haberet bona iuxta flumen corrodens illa, veriſimile eſt, propter impetum aquarum, ipſum ad paupertatem deduci, vel quod male vtatur ſubſtantia ſua: & per conſequens dicetur ad inopiam vergere: vt ſentit gloſſ. in *verbo, ſuſpectus, in l. 2.*

ff. solut. matrimon. secundum *Angel. in dict. l. si con-
stante, in principio.* quod est bene notandum. vi-
de *Paul. de Castr. consil.* 362. cuius memini suprà,
§. 10. in fin. ver. eodẽ modo. Ea enim quæ pro-
pe flumen posita sunt, propter aquarum impe-
tum, aut inundationem, sunt in periculo tota-
lis destructionis: vt dicebat *Angel. in l. non solum,*
A 4 *ff. de petitione hered.* inferens a ex hoc, quòd †
molendina posita in flumine, quæ deteriorantur
tur quotidie, & quæ per impetum aquarum
sunt in periculo totalis destructionis, possunt
alienari per prælatum, & tutorem. & facit se-
cundum eum *lex, qua tutores, §. fiu. C. de admini-
strat. tut.* cùm sint res, quæ seruando seruari nõ
possunt: quamnis sint bona immobilia, non so-
lùm ipsa molendina, sed etiam molæ molendi-
norum molendinis applicatæ: separatæ tamen
à solo sunt mobilia: vt *l. eum qui ædes, ff. de vsucap.*
secundum *Bald. in c. contingit, pen. colum. suprà, de
dolo & contumac.* ¶ Ex quo infertur, quòd tu-
tor vel prælatus poterit eas alienare, vel super
eis trãsigere, vt scripsi in *c. contingit, de transactio-
nibus, & in c. cum tempore, de arbitris, in meis recol-
lectis.* & ista notabis contra maritum, qui bo-
na sua habet in flumine, vel prope flumẽ: quo-
niam sunt in periculo totalis perditionis, vt
plerumque fieri assolet: vt dicit text. in *leg. 1. §.
sunt qui putant, ff. ne quid in flumine publico. ibi:* po-
ne enim grande damnũ per flumen ei dari soli-
tum, prædia eius depopulari, &c. Et inde est,
5 quòd † flumina censitoris loco funguntur, vt
ex priuato in publicum adducant, & ex publi-
co in priuatum: vt *l. ergo si insulam, §. flumina, ff. de
6 acquir. rerum domino.* Ex quo infertur, quòd †
inundatio fluminis interrumpit præscriptio-
nem: vt *l. naturaliter, §. 1. ff. de acqui. po. gloss. in l. 3.
§. Labeo, in verbo, desinere me possidere. eo. tit.* facit *l. si
ager. ff. quibus mot. vsusfructus amitta.* Vnde si quis
confitetur, quod flumina inundauerunt pos-
sessionem, quam bona fide tenebat, & possi-
debat, videtur confessus interruptam præscri-
ptionem. vt *d. l. si ager.* Intellige tamen, quando
confessio emanauit præscriptione nondum
completa. & inundatio fuit per aquarum im-
petum insolitum, & quasi casus fortuitus oc-
cupans, & vsurpans locũ, & vt ita dixerim ex-
pellens possessores vi fluminis de naturali pos-
sessione, tunc interrumpitur præscriptio: vt *ff.
de vsucapio. l. sequitur, §. Labeo.* Secus tamen, si in-
undatio est secundum vsum suæ regionis, vt in
Ægypto, & idem à simili. Idem in pratis existẽ-
tibus iuxta Ticinum vel Padum: quia prata in-
digent inundatione. Idem si aqua ducatur per
hortos gratia oleris, & porrinæ, quæ aqua pro-
dest sitientibus agris: ergo possessori non no-
cet: vt *l. 1. C. de alluuionibus & paludibus.* nam fa-
tua esset lex, si diceret, quòd per vberiorẽ cul-
turam quis interuerteret possessionem sibiipsi
in toto, vel in parte, *ff. de legat. 2. Caius, §. 1. ff. fi-
nium regundorum, l. si irruptionem.* ita dicit no-
tanter *Bald. in l. vnica, C. de confessis, colum. 21. ver.
pone fui confessus.* Oportet ergo intelligi de inun-
datione insolita, quæ dicitur quasi casus for-
tuitus. Ad hoc ego allego text. singularem in *l.
fistulas, §. frumenta, ff. de contrahen. empt.* quem pro
singulari allegat *Bal. in l. falsus, ad finem, C. de fur-
tis.* & multi alij, de quibus per *Iason. in l. sed & si
quis, §. quæsitum, colum. 6. ver. in ista quinta parte, ff. si
quis cautioni.* qui pulchrè loquitur. ¶ An autem,
& quando detur † restitutio in integrum ad- 7
uersus interruptionem per inundationem fa-
ctam, vide glos. in *d. l. 3. §. Labeo, in ver. desinere, ff.
de acqui. pos.* & per doctores, de quibus ibi latè
per *Alexandrum.* ¶ Redeundo ad propositum
nostrum, patet ex prædictis, quomodo non est
tutum habere res in flumine, vel prope flumẽ.
Et propterea *Plato in li.* quem *de Legibus* edidit,
consulebat ciuitates non esse construendas pe-
nes flumina, quoniam aquarum impetus, vel
inundatio poterat eas perdere, vel damnifica-
re: vt in ciuitate Hispalensi quotidie videmus.
¶ Ex his infertur, quòd ille non dicitur † pos- 8
sidere immobilia sufficientia, adeo quod alle-
uietur à cautione, de qua in *l. sciendum, in princi-
pio, ff. qui satisda. cogan.* si ea possidet in loco peri-
culoso, vel ruinoso, & hoc etiã inspecto præ-
senti statu. Istud sentit gl. in *d. l. 2. secundũ Bart.
ibi, & in l. si quis sit stipulatus Stichũ, §. 1. in fi. ff. de ver.
oblig. & in l. 3. §. fin. de liberatione legata. & in l. item,
§. qui paratus, ff. quibus mo. pig. vel hypo. sol. & in l. si
quis ab alio. in princ. ff. de re iudicata. Angel. in repe-
titione, l. nemo carcerem, C. de exact. trib. lib. 10.* & se-
quitur *Alexan. in d. l. 2. col. 9. ver. in eadem gl. ibi:* in
loco periculoso. & ibi etiam *Iason 6. col. ver. in ea-
dem glos.* & ibi: & res suæ. Ex quo inferunt ipsi,
quod talis non reputatur idoneus fideiussor,
qui talia bona possidet. & ita limitant *d. l. scien-
dum.* Puto tamen attendendam qualitatem flu-
minis, ædificij, & loci: vt ex prædictis colligi-
tur, in quo iudicis officium exuberabit.
a¶ Idem dicas de eo, qui retinet pecunias sub
vsuris, adeò quod verisimile est eum effici non
soluendo: vt voluit gl. not. in *dict. l. 2. & ibi Bart.
& in locis preallegatis.* pro quo est bonus textus
in *capit. quanto in verbo, voragine, de vsuris.* &
ibi Petrus de Anchara. facit mentionem de dicta
glos. & facit *clem. 1. eo tit.* Idem ego dicerem de
eo, qui mutuat pecunias sub vsuris. quod ho-
die † prohibitum est vtroque iure, vt dicetur 9
infrà in sexto not. maxime hodie secundum
legem regni regis Alfonsi in Alcala, era 1386.
tit. 23. l. 1. qua incip. [*la codicia.*] & rex & regina *l. 4. & 5.*
domini nostri in curiis Toleti, anno 1480. *l. 94.* *c. 6. lib. 8.*
qua incip. [*como quiera.*] in quibus imponuntur
graues pœnæ Christianis fœnerantibus, & ali-
quo modo cõfiscantur bona: propter quod iu-
stè dicetur male vti substãtia sua maritus, & ad
inopiã vergere. facit text. in *authentica, nullũ cre-
dentem agricola, in fin. collatione.* ¶ Hinc est etiam,
quòd si maritus est variis debitis implicatus,
fideiubendo b pro multis, tanquam malè ge- B
rens negocia sua, etiam durante matrimonio,
posset vxor agere contra eum, vt ponatur in
loco tuto. ita not. dicit *Angelus de Perusio, in*
d. l.

d. l. si constante, in princip. & l. in personam, ff. de pactis, §. qui pecuniam, in princip. per illum textum dum dicit,quòd licet quis habeat liberam, tamen non poterit fideiubere pro alio, in causa suum dominum non tangente: quia fideiubendo patent eius negotia male gesta. concor. *leg. 3. & lex, seruus nescio, ff. de fideiuss.* secundum eum,quem refert & sequitur *Iason ibi,& Alexander in d. l. si constante 11. colum. ver. item est alius.*

¶ Benefacit ad hoc text. *in l. 1. ff. ad Velleian.* vbi prohibetur mulieribus, ne pro aliis intercedant: quia in hoc non sola opera nudumque ministerium earum versaretur, sed etiam periculum rei familiaris: vt ibi dicitur. ¶ Et propterea *Salomon in Prouerbiis* castigabat filium, ne pro alio fideiuberet: Fili mi (inquit) si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Fac ergo, quod dico, fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui. *Prouerb. 6.* facit *c. 1. de fideiuss.* ¶ Ex his apparet, quomodo con-
10 tractus† fideiussionis damnosus & incommodosus est fideiubenti: quia per hoc efficitur debitor eius, quod non debebat. Et hodie se-
C cundum iura regni, poterit conueniri non discusso principali: vt *Foro legum libr. 3. titul. 18. l. 3.* per quam corrigitur *authen. præsente, C. de fideius.* Meritò ergo tanquam debitis implicatus maritus, diceretur malè vti substantia sua, & per consequens ad inopiam vergere: quod tene memoriæ. vide in §. 32. in fine, versicul. ad ista.

¶ Ad hoc bene facit quod voluit *Petrus de Bellapertica, in l. spadonem, §. si ciuitatis, ff. de excusat. tuto. & ibi Iacob.* quos refert *Petrus Antiboli in tractatu de muneribus, charta 22. column. fin.* vbi dicunt, quòd si baro introducit, quòd nullus eius subditus debitor in centum accederet ad conductionem pedagiorum suorum, sub certa pœna: Titius fideiussit pro aliquo in centum, qui conduxit pedagium: incidit in pœnã, præsertim si debitor principalis non erat soluendo, quasi ille sit debitor propter fideiussionem. argum. *ff. de donatio, l. nam is.* ¶ Hinc est etiam,
11 † quod si maritus est bannitus, vel exul à ciuitate, & sic efficitur peregrinator, diceretur vergere ad inopiam: quia peregrinatio sumptibus affligit homines. in *authen. de introducendis reis, in princip. colum. 6.* ita dicit *Specul. isto titul. §. si. ver. quid si vir. Bart. in d. l. si obstante 5. colum. ver. quando quæro, & ibi Alexand. 12. colum. versic. item in quantum, Bart. in 5. quæst. & in l. si cùm dotem, §. si maritus, 1. col. ver. ex his infert. Ioan. Camp. in suo tract. de do. 3. parte q. 23.* ¶ Idem dicas, si maritus damnetur in metallum: nam & tunc diceretur maritus vergere ad inopiam: per *l. 1. C. de repu.* sentit *gloss. 2. post medium in d. l. 2. ff. solut. matr.* & ibi renet *Bart. Bald. & alij.* † Bannitus enim & depor-
12 tatus æquiparantur. *glos. & doct. in §. relegati. Instit. qui mod. ius patr. pote. soluitur, & in titulo, hic finitur lex Corradi. libr. feu. circa principium.* tenet *Bart. in l. si constante 5. colum. in princip.* quem alij sequuntur, signanter *Alexand. 12. col.* & idem tenet *Bartol. in aliquibus libris, in l. 2. eod. tit. & in l. 1. C. de repudijs. Bald. in d. l. 2. Angel. in l. cùm notissimi, §. illud, C. de præscriptio. 30. ann. Ioann. de Imol. in l. si cùm dotem, §. si maritus, ff. solut. matrimon. Paul. de Castr. in l. si marito. in princip. eod. tit. Ioan. Andr. in Spec. isto titul. §. fin. versic. quid si vir est in banno, authen. in præsenti.* ¶ Idem forsan dicendum est, si maritus est excommunicatus: nam & ipse videtur ad inopiam vergere, quoniam excommunicatus æquiparatur deportato. glos. in *§. minor. Instit. de capit. di. & in c. pastoralis, suprà, de appel.* & ibi not. *Abb.* quem videas. Poterit ergo mulier agere contra illum ad restitutionem dotis, &c. vt videtur sentire *Alber. in d. leg. vbi adhuc, colum. 3. vers. quid si maritus.* remittens ad *Ioan. Andr. in Speculo, isto titulo, §. fin. colum. 6. ver. secunda quæstio fuit.* vbi dicit, quod si† mari- 13
tus est excommunicatus, & in excommunicatione & contumacia perseuerat, mulier dotem repetere potest de iure ciuili: per *d. l. 1. C. de repudijs.* Subdit tamen, quòd de iure polit. & diuino secus esset, cùm duret matrimonium, & vxor marito cohabitare teneatur. vt *capit. inter alia. infrà, de sentent. excommun.* & quod ibi notatur in *penultima gloss.* Hæc sunt ferè verba *Ioan. Andr. vbi suprà.* in quibus (vt mihi videtur) sentit, quòd de mero iure ciuili à marito excommunicato, & in excommunicatione perdurãte, vxor dotem repetere potest: quamquam *Albericus in d. l. vbi adhuc, colum. 3. ver. quid si maritus, & Ioann. de Imol. in d. l. si constante, columm. 6. ver. & ad de etiam, & Alexand. ibi column. 12. verb. item in quantum, Bartol. hic in quinta quæstione, & Ioan. Campetius in suo tractatu de dote, tertia parte, quæst. 24.* aliter eum referant, & intelligant, dicentes quòd à marito excommunicato vxor dotem repetere non potest. Ista sunt quæ in hoc articulo scripta reperio: & quia articulus est quotidianus, in quo incidenter aliqua veniunt tangenda, quæ gustum habent saporis, oportet aliquantisper insistere: in quibus videbimus, an, & quando, & pro quibus causis, vel culpis, maritus potest excommunicari, & consequenter examinabitur verus intellectus *cap. nullus, & c. nemo 11. quæst. 3.* videbimus etiam de marito excommunicato, & in excõmunicatione perseuerante, quomodo sit procedendum contra eum, & qualiter sit puniendus: videbimus insuper excommunicationis vim & effectum. ¶ Præmitto igitur in pri-
mis, quòd † excommunicatio est quoddã me- 14
dicamentum seu medicina, per quam iudex ecclesiasticus peccatorem quodammodo excludit à regno, seu gratia. Vnde non debet excludere, nisi indignos, seu peccatores: nec aliquis redditur indignus, nisi per peccatum mortale amiserit charitatem: quæ est via ducens ad regnum. Ideo nullus excommunicari debet, nisi pro peccato mortali. Et quia damnificãdo aliquẽ corporaliter, vel in rebus mortalibus, aliquis mortaliter peccat, & contra

charitatem facit: ideo pro damno remporali
illato ecclesia aliquem excommunicare po-
D test. Sed quia excommunicatio est [d] grauissima
pœnarum, cùm nulla maior, quàm iotet ho-
mines non esse, & hominum earere consortio.
l. hi qui sanctā, C. de apostatis, & c. corripiātur. 24. q. 3.
Pœnæ aurem medicinæ sunt, secundum *Philo-
sophum 2. Ethicorū.* de quo pulchrè, *Plato 9. de Le-
gibus.* propterea excommunicatio appellatur
medicinalis *c. 1. de sent. excomm. lib. 6.* Sapieotis
autem medici est à leuioribus medicinis, & mi-
nus periculosis incipere: ideo excōmunicatio
infligi non debet etiam pro peccato mortali,
nisi contumax fuerit, vel oon veniendo ad iu-
dicium, vel ante terminationem iudicij sine li-
centia recedendo: vel determinationi non pa-
rendo: tunc enim postquam monitus fuerit, si
obedire contempserit, contumax reputatur,
& excommunicari debet à iudice, iam non ha-
bente quid contra ipsum faciat amplius. Hæc
sunt verba *sancti Thomæ 4. sen. di. 18. q. 2. quæstiun-
cula 3. in solutione.* ¶ In quibus sentit duo, quæ
sunt aduertenda. primo, quòd excommunica-
tio est medela, per quam peccator corripitur &
purgatur. quando enim videt se hominū con-
sortio, & sacramentorum participatione pri-
uatum: vt *c. 2. suprà, de exceptionibus*: satisfacit, &
liberatur à peccato ad ecclesiam rediens, pri-
E stinum recuperat statum. Si autem [e] iudex vi-
det vel cognoscit excommunicationem non
esse medicinalem, sed mortalem: quia ille con-
tra quem est proferenda, non parebit manda-
tis ecclesiæ: imò deterior fiet, non debet ipsam
proferre: vt notanter voluit *Hostiensis in c. Roma-
na. de sen. excom. lib. 6. & ibi Ioan. Andr. colum. 3. ver.
in glos. suprà eod.* quem refert & sequitur *Domi-
nicus ibi in §. sed nec, in finalibus verbis, & Ioan. An-
dreas in c. constitutionem in fin. eodem tit.* & ibi et-
iam *Petrus de Ancharano. 2. col. ver. circa hoc. & Do-
minicus in §. fin. in fi. & ibi Phi. in finalibus verbis.* &
per hoc increpat *Hostiens. vbi suprà*, quendam le-
gatum qui exercitibus armatis, & volentibus
iam aggredi, præcepit sub pœna excommuni-
cationis latæ sententiæ, ne congrederentur: nā
spreto eius mandato, perierūt multorum cor-
15 pora & animæ. † gladius enim ecclesiæ oon oc-
cidit, sed viuificat, *c. inter hæc 24. qu. 2.* bona glos.
in *c. ex literis, el secundo, suprà de sponsa.*

¶ Idem in effectu voluit *Host. in c. 1. in verbo, cog-
noueris, suprà de offic. dele.* & sequitur *ibi Antonius
pe. colum. & Ioan. de Imol. in fin.* vbi dicit, quòd si
prælatus videt turbarores suæ iurisdictionis ad-
eo peruersos, quod si excommunicarentur,
peiora facerēt: nec per cautionem mederi po-
test: oecesse est ceosuram suspendere, vel non
imponere, quousque mutentur tempora, vel
per Deum, vel eius vicarium aliud consilium
F apponatur. ¶ Et [f] hinc est, quòd si prælatus cog-
noscit, quod clericus concubinarius efficere-
tur deterior, si præcise compelleretur dimitte-
re coocubinam: poterit ad tempus tolerare †
16 sine peccato. Nam quandoque sustinetur mi-
nus malum, vt maius euitetur *13. di. c. duo. 33. q. 2.
c. siue de coniugij.* ita notanter dicit *Abbas in c. vt
clericorum mores 2. colum. suprà, de vita & honesta-
te clericorum*, ad quod ego allego text. singula-
rem, de quo ipse non meminit, in *c. requisinit su-
pra de sponsalibus.* vbi probatur secundum *eun-
dem Abbatem*, quod ecclesia non compellit quē
ad pœniteotiam, sed patitur eum stare in pec-
cato: vt euitetur maius malum futurum: tole-
raodum est ergo minus malum de præsenti, de
quo ecclesia certa est, vt euitetur maius malū,
verisimiliter futurum, licet illud non posset
contingere: vt ibi probatur, & est valde notao-
dum: & facit ad multa. faciunt not. in *c. inter o-
pera charitatis sup. de sponsalibus.* & quæ dixi in ru-
bric. §. 4. in fin. versic. quintum fundamentum.
facit qood de correctiooe fraterna dicimus,
quòd licet sit de præcepto, tamen fallit vbi
dubitatur vtrum monitus efficiatur deterior:
quia tunc meritoriè omittitur, secundum *Ar-
chi. in c. si peccauerit 2. qu. 1.* de cuius dicti veritate
vide *per Abb. & alios in c. nonit. supra, de iudi.* Ad-
de pro opinione istorum bonorum text. in *c. est
iniusta. 23. quæst. 4.* præsertim in fine, dum dicit,
nonne etiā cùm vni indulget indigno, ad pro-
batioois contagium prouocat vniuersos? faci-
litas enim veniæ, incentiuum tribuit delin-
quendi. vt ibi, & in *d. c. vt clericorum mores.*

¶ Ex quibus omnibus satis patet, quòd noo
debet iudex † excommunicatiooem impooe- 17
re, nisi tunc demum, quando viderit eam me-
dicinalem, & animabus profuturam, quarum
iura nostra canonica curam principalem ge-
runt: vt dicit glos. in *c. cum contingat, supra de iu-
reiurando, & in regula, possessor. de reg. iur. libr. 6.*

¶ Imo quod fortius est, quamuis iudex con-
tumacem iam excommunicauerit: si tamen vi-
deat eius saluti expedire, in cuius medicinam
excommunicatio lata est: poterit discrete ex-
communicationem iustè latam remittere, &
sic excommunicatum absoluere, etiam manē-
te contumacia. Ista est mirabilis doctrina *eius-
dem sancti doctoris eadem distin. 18. q. 2. artic. 1. quæ-
stiuncula 2. in solutione secundi argumenti.* quam vt
singularem referunt & sequuntur *Ioann. Andr.
Ancha. Dominicus & Philippus in c. 1. de sent. excom.
lib. 6. Abbas in c. ab excommunicato. fin. colum. versi.
sed no. vltimo, sup. de rescriptis, & in c. ad reprimendā
sup. de offic. or. col. 1. ver. 2. no. ex gloß. & in c. fin. col. 3.
ver. item facit. supra, vt lite non contestata. & in c. si-
gnificasti, in fin. supra de eo qui duxit in mat. quam
polluit, & in c. clericos, de coh. cle. & mulierum, Ioan.
de Imol. in cle. 1. post principium, de pœn. & remissio-
nibus.* & quamuis ipsi non dicant, idem fuit de
mēte *Pauli de Liazaris, in c. & si vnanimiter, suprà
de postu. prælat. colum. 2. versicul. nunquid inuictus,
Andr. Sicul. in d. c. fin. §. fin. colum. 10. ver. sed stat
pulchra dubitatio. suprà, vt lite non contestat.* Ad
hoc bene facit text. not. in *c. presbyter. 81. dist.*
ibi, corporis & sanguinis Domini ne indure-
scat, particeps fiat. [a] *¶ Iotellige tamen, dum- A*
modo spes sit de reuersioue excommunicati.

alias

aliàs non est absoluendus. Ita notanter limitat *idem Abb. in c. ab excommunicato.* motus per text. quem reputat singularem in *c. prodest. in fin. 23. q. 5.* quod est valde notandum contra tyrannos obstinatos. Hæc sint, quo ad primùm, quod ex verbis sancti Thomæ colligitur. Idem tenet *Abbas in d. c. clericos, de coha. clericorum & mul.* & per hoc aliqui audent dicere. quòd cùm experimento compertum sit in Hispania, quod conuersio hæreticorum ad fidem non sit vera, eo quod ferè omnes relabuotur in hæreses abiuratas: hodie non sit aliquis ad reconciliationem admittendus, cum non sit spes bonæ reuersionis: imo quod seueritas contra eos exerceatur: per text. in *d. c. prodest.* sicut olim consulnit fieri Ioann. Dominic. Cardinalis ordinis Prædicatorum, vir sanctæ vitæ, qui à Papa Martino ad instantiam Imperatoris Sigismundi missus fuerat ad Bohemos, apud quos magnæ ambulabāt hæreses, anno 1415. qui expertus, quod duræ essent ceruicis, & incorrigibiles, Imperatoti persuasit, quòd illos gladio exponeter, antequam illam regionem totam inficerent: non enim ita inualuerant, quin multi adhuc immunes ab errore illo remanerent: & ideo cum adiutorio illorum facilè posse infectos extiogui. Scd Imperatot nimis illis comparіens, quia regnum suum erat, cogitanit processu temporis posse sine materiali gladio illis mederi, & ab errore reuocare. Sed cootrarium accidit: nam enm quotidie augerentur, auersi à veritate, in errorem illum declinantes, coacti magno exercitu, armis vtebantur, cogentes variis cruciatibus omnes ad assensum sui erroris: monasteria religiosorum, quia contraria prædicabant eis, combnsserunt, euerteruntque, occidendo renitentes, vel de patria eiiciebant: sicque totum illud regnum Bohemiæ à fide deuiauit: quia cancer vlcerosus non cito, vt oportnit, adustus est. Itaque Cardinalis cernens rem irreparabilem, nec verbis opus esse, sed gladiis, quibus falsa pietate Sigismundus parcendum exstimauit. Ista sunt fere verba *Archiepiscopi Florentini 3. parte historiali, titul. 22. c. 7. in principio.* & latius tradit *Pius secundus in sua Bohemica historia, c. 35. & 36.*

¶ Secundnm, quod ex verbis sancti docto-
G tis colligitur, est, quod g regulariter nunquam
18 aliquis est excommunicandus, nisi pro † con-
H tumacia. Nam h & ipsa est delictum: vt *l. omne delictum, §. contumacia, ff. de re militari.* imò est grauissimum delictum: vt *c. sciendum 8. q. 1.* & peccatum infidelitatis: vt *c. si qui presbyteri. 81. di.* Vnde iustum est, quòd propter eam debeat quis excommunicari: vt not. in *c. 1. supra, de iudic.* est textus valde singularis, non solitus allegati ad hoc, in *capit. 2. supra de maiori. & obed.* vbi litera dicit: Si quis non obedierit principi, morte moriatur, id est excommunicetur, secundum expositionem *Abbatis, in c. per venerabilem, sup. qui filij sint legitimi, & in c. 1. infrà, de homicidio.* Quamuis enim aliquis grauissimum delictum committat, propter ipsum tamen delictum non excommunicabitur, sed propter contumaciam in obtemperando & satisfaciendo pro ipso delicto, postquam delinquens fuit monitus ab homine, vel à lege, vt non delinqueret: & si deliquit, vt satisfaceret. Itaque delictum est causa mediata ipsius excommunicationis: sed contumacia est causa immediata: vt notanter voluit gloss. in *c. episcopi, 11. quæst. 3.* & probatur *in c. sacro. inf. de sent. excomm.* Est gloss. in *c. de presbyte. 17. quæst. 4. in fin. Abb. in c. officij. in primo notabili, de senten. excomm. & in rubric. eod. tit.*
Vnde si † mo- 19
nitio fiat ab homine, constituit eum contumacem. Si autem à iure, prohibitio ipsius iuris habetur pro mooitione: & contrafacientem constituit in contumacia. vt not. voluit *Ioann. Andr. in c. proposuit. infra, de clerico excommun. minist. Rota in nouis. 456. alias reperitur sub titulo, de dolo & contumacia. vltima.* Vbi dicunt, quod quando aliquid mandatur in syoodo, vel prohibetur fieri per episcopum in statuto, sub aliqua pœna: id habetur loco trinæ monitionis. ad hoc bonus text. in *cap. ad apostolica, de re iudic. lib. 6. in fin.* & ibi not. *Dominicus in §. ita nos.* itaque dicens per illum textum quod quando profertur excommunicatio, propter delictum futurum, oon est necessaria trina monitio, sed sufficit prohibitio sola, quasi illa habeatur pro trina monitione. quod renementi. vide *Bald. in leg. si quis seruo. ad finem, C. de fur. & Ana. in c. 1. in fin. de raptoribus.*

¶ † Et inde est, quod obligati facere residen- 20
tiam monitione facta in synodo, possunt pri-
uari, absque alia monitione, b * tanquam ter B *
moniti. secundum *Fredericum, consil. 109. incipiente, quæstio magis colligitur.* dicens, † quod si- 21
ue in constitutione sit verbum, moneo, siue præcipio, siue æquipollens, talia præcepra edicta loco trinæ monitionis habentur: vt ibi latius per eum. ¶ Inde est etiam, quòd monitio facta in synodo generaliter contra executores testamentorum, negligentes exequi in aonum, deuoluit executionem ad episcopum, absque alia speciali monitione. ita dicit *Franciscus Pauinus in additionibus, quas fecit ad suas gloss. extrauagantium. fol. vltim. earum. column. 1.* quod plenè examinat *Ioann. Andr. & alij in c. nos quidem, sup. de testa.* ¶ Inde est etiam, quod vbicunque excommunicatio fertur propter delictum à iure damnatum & prohibitum: non est necessaria alia monitio, vt notanter voluit *Abb. in c. final. 2. column. de vita & honest. cler.* est text. singularis, & forte non alibi, in *c. reprehensibilis. sup. de app.* ibi: nisi talis sit culpa, quæ
ipso suo genere suspensionem inducat. c * C *

¶ Idem si iudex extra iudicinm defendendo iura sua, vtendo mucrone, vel censura ecclesiæ tanquam armis materialibus, aliquem excommunicat: potest enim sine aliqua monitione, vt notanter voluit *Innoc. in c. venerabilis, sup. de censibus.* & sequitur ibi *Antonius, & alij. La-*

pus allegatione 73. *Angel. in l. vt vim. in fin. ff. de iust. & iur. Abb. in c. cùm venissent, pe. colum. sup. de iudicijs, Ioan. Andr. in c. dilecto, de sent. exc. lib. 6. & ibi Dominicus, 2. colum. in fin.* quod est valde notandum. prohibitio enim legis vel statuti, habetur pro monitione, vt prædixi. Ex his omnibus clarè liquet, quòd excommunicatio non pro delicto, sed pro contumacia, quæ propter delictum emanat à iure, vel ab homine, ferenda est: licet aliquando excommunicatio feratur propter reatum, vt ex prædictis colligi potest: est bonus text. in *cap. fin. de pœnis.* ex quo dicebat *ibi Andreas Sicul. in recollectis*, se consuluisse, cum quidam Prior esset iniuriatus à suis canonicis: quia cum ipse cantaret missam, & antequam compleuisset, venerunt canonici, & cœperunt cantare alta voce: vnde ille Prior eos excommunicauit: valuit excommunicatio: quia processit culpa ex parte canonicorum, nisi infra triduum satisfacerent de iniuria sibi illata. per *cap. Romana, §. caueant. de sentent. excomm. libr. 6.* vnde non fuit necessaria alia monitio secundum eum. quod dicit esse valde not. ad limitandum *c. sacro. de sentent. excomm.* potuisset allegare edictum *Inno. in d. c. venerabili. de censibus.* de quo per *Felin. in d. c. reprehensibilis, de app. colum. 2. versic. 2. quod dicitur, & Felin. in c. cum sit Romana, eodem titul.* 8. *colum.* de quibus ego memini in *cap. 1. de iudic. fol. 5. fin. colum. versi. idem*
I *dicas in meis recollectis.* Caueant tamen prælati,
22 & iudices ecclesiastici, ne sint faciles in † excommunicando, maximè pro leuibus culpis: vt dicit text. in *c. nullus, & capit. nemo 11. quæst. 3.* Apostolum imitantes, qui non nisi ter excommunicauit, & pro grauissimis criminibus. vt habetur *Galatarum* 1. vbi Apostolus excommunicauit angelos, & alios euangelizantes aliud Euangelium: dicit *ibi S. Thomas*, quod hanc excommunicationem protulit Apostolus non propria auctoritate, sed auctoritate Euangelicæ doctrinæ, cuius minister erat: cuius doctrinæ auctoritas habet, vt quicunque contra illam dicunt, excludendi & repellendi sint: iuxta illud *Ioan.* 10. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. & propterea ista excommunicatio comprehendere poterat angelos, secundum eum. ¶ Item *prima ad Corinthios* 5. *Apostolus* excommunicauit fornicantem patris vxorem, & tradidit eum Sathanæ in interitum carnis. ¶ Item *prima ad Timotheum* 5. Apostolus excommunicauit Hymenæum, & Alexandrum, circa fidem naufragantes, tradens eos Sathanæ, vt discant non blasphemare. ¶ *Matthæi* etiam 18. dicitur de illo, qui ecclesiam audire contemnit: Sit tibi sicut ethnicus & publicanus, & habetur in *c. si peccauerit. 2. quæst. 1. & in cap. nouit. sup. de iudicijs.* Vide *Archiepiscopum Florentinum, parte 2. titul. 4. c. 6. §. fin.* Ethnici enim sunt extra ecclesiam: ergò & illi, qui ecclesiam audire contemnūt, per excommunicationem extra ecclesiam sunt ponendi. per excommunicationem quidem separatur quis à communione fidelium, & participatione sacramentorum: vt traditur in *c. 2. supra de exceptio.* & priuatur suffragiis, quibus homo munitur contra impugnationem Sathanæ, propter quod de ecclesia deijcitur, iuxta illud *Canticorum* 6. Terribilis, vt castrorum acies ordinata, scilicet, de omnibus. ita declarat *sanctus Thomas 1. ad Corinth. 5. colu. 2.* vide bonum text. & ibi *Innoc. & Abb. in c. si quis presbyterorum, sup. de re. eccle. non alien.* & habetur in *cap. audi denique 11. quæst. 3.* ex quo dicebat *ibi glos. signanda*, quòd excommunicatus dicitur tradi Sathanæ, quia diabolus habet in eo potestatē, quasi in pecore suo: vt 24. *quæst. 1. §. his auctoritatibus, in fin.* & tenet *Hostiens. in c. ita quorundam infrà de Iudæis.* quem refert & sequitur *ibi Ioan. de An. 4. col.* & hinc est secundum eos, quòd excommunicatus non ita faciliter resurgit, non recuperat gratiam Dei, sicut alius peccator nō excommunicatus. Et orationes, & eleemosynæ, & alia opera de genere bonorum, sunt excommunicato debiliora, quàm in alio peccatore: & angelus deputatus ad eius custodiam, non ita operatur in eo, sicut in alio. ¶ Est enim excommunicatus separatus ab ecclesia, & tentationibus Sathanæ expositus, vt liberius ruat in peccatum, secundum illud *Apocalypsis, vlt. c.* Qui in sordibus est, sordescat adhuc. Traditur excommunicatus Sathanæ in carnis interitum: quia, vt dicitur *Galatarum vltim.* qui seminat in carne, de carne & metet corruptionem. ita declarat *sanctus Thom. vbi sup.* Cui adde bonum text. in *c. omnis Christianus, cum c. sequenti. 11. quæstione 3.* vbi dicitur, quòd excōmunicatus sit membrum diaboli, & extra ecclesiā Dei. Quæ sunt valde notanda contra excommunicatos, vt nullomodo excommunicationē feraot, nec in ea perseuerent: quoniam maximam vim habet excommunicatio, vt ex prædictis apparet. Ex quo videtur meritò reprehendenda gloss. in *c. quodcunque 24. quæst. 1.* dum dicit, quòd excommunicatio, quo ad Deum, parum aut nihil operatur. de qua meminit *Abbas in c. ad probandum, de re iud. 4. colum. & in c. dilectus, in fin. de appell. & in d. c. si quis presbyterorum, in princip.* vel oportet eam intelligere de excōmunicatione iniusta, secundum *Abb. & Auaniam in d. c. ita quorundam*, qui latius loquuntur. videas per te. ¶ Ecce quàm graue damnum affert excommunicatio iusta, & consequenter quomodo iudices (quantum possibile sit) debent ab excommunicatione abstinere, vt non excommunicent, nisi pro grauissimis culpis: non autem pro leuibus, vt dicebant canones prædicti. ¶ Ex quo infertur vnum mirabile & quotidianum, quòd excommunicatio generalis ab homine, lege, vel statuto prolata, contra furantes res ecclesiæ, non arctat eos, qui res paruas & infimas subtraxerunt, vt puta candelam, vel clauum, &c. quia cum canones prædicti prohibeant excommunicare pro leuibus culpis, & excommunicatio non liget, ni-

nisi ex intentione proferentis: vt dicit illa gloss. uotanda in *c. ad apostolica, infrà, de clerico excommunic. mi.* ooo est verisimile, quod index voluerit excommunicare contra dispositionem iurium prædictorum. ista est noua & singularis decisio *domini Abb. in d. c. sup. de iudiciis 3. columna.* quem alij Moderniores sequuntur. quod dictum ego sequutus fui, dum ordinariè legerem illum text. Sed dicebam, turius esse pro animabus tenere contrà: quia voluntatem iudicis ignoramus, & booarum mentium est ibi timere culpã, vbi culpa nõ reperitur: vt *c. consiliũ sup. de obseruatione ieiuniorum, cum concordantiis.* A vo-
23 luntate autem † iudicis excommunicationis vinculum dependet, gloss. not. io *c. ad apostolica. de clerico excom. mi.* de qua sup. habita est mentio. ¶ Secundo iufertur aliud ooo minus adoertendum, quod si aliquis fuit vocatus ad iudicium pro re leui, & venit, noluit tamen parere mandato iudicis aliquid pręcipientis: non est excommunicandus, quia ista est leuior culpa, quam eius qui noluit comparere: ille enim qui oon comparet, dupliciter peccat, quia non comparet, & quia oon paret: ille vero qui comparet, & non paret, peccat io vno: ideò mitius venit puniendus: vt in simili not. gl. in *clem. vnica, de dolo & contuma. alia in l. properandum, §. sint autem, C. de iud.* facit text. cum gloss. *in l. creditor. §. iussus, ff. de appellat.* ita decidit domious *Abbas in d. c. 1.* reputans hoc valde not. ad intellectum prædictorum iurium, *nemo, & nullus.* & gloriatur se dixisse rem oooam. quem refert & sequitur ibi *Franciscus Aretinus 6. col. Andreas Siculus in c. de causis 7. col. supra de offic. dele.* Sed *ipse idem Andreas Siculus in c. causam sup. de rescriptis, & in cap. olim. eod. tit.* dicit Abbatem vehementer errasse, & dixisse contra casum expressum in *c. ex literis suprà, de constit. in versicul. quia non paruit.* vode propter hoc ille magister fuit excommunicatus. & istam opinionem ego sequor, & vltra ipsum allego text. expressum in *c. certum, 11. quæst. 3. qui non patitur calumniam.* vbi litera dicit, Certum est pro his tribus criminibus aliquem excommunicari debere: cum ad synodum vocatus venire contemnit: aut si postquã illuc venerit, sacerdotalibus respuit obedire præceptis, &c. & sic vult ille text. quod propter contumaciam in non parendo potest aliquis excommunicari. Nec valet, si dixeris, quod ibi loquitur text. quando fuit vocatus vt veniret ad synodum: & sic oon pro leui re, vt dicebat *Abb.* quoniam meo iudicio in hoc non est vis, vtrum contumacia insurgat ex re magna, vel leui: imò tanto maior est contumacia, quanto ex mioori re surgit: vt dicit gloss. in *c. duo sunt 96. dist.* Qualitercunque ergo reperiatur contumax, etiam in non pareodo, poterit excommooicari. vt in expresso voluit *sanctus Thomas, 4. sentent. dist. 18. quæst. 2.* cuius verba suprà retuli. vode iura prædicta, *c. nemo, & c. nullus.* oon considerauerut causam immediatam ipsius excommunicationis, quæ est contumacia: vt suprà declaraui: sed causam mediatam, id est ipsum delictum, vel crimeo, super quo emanauit contumacia, præsertim quia illa iura de consilio & non de præcepto dispoount. vnde si pro leuibus causis vel culpis velit iudex excommunicare, valebit excommunicatio. ¶ Istis sic præhabitis, à quibus propter saporeos calamum reprimere non valui, ad rem venio: & dico, quòd si maritus ob aliquam contumaciam fuit excommunicatus, in qua excommunicatione induratus longo mansit tempore: si ex hoc vxoris doti periculum futurum verisimiliter timeretur, ego vxorem circa dotis exactionem consulendam crederem. Quid enim, si maritus de hæresi suspectus excommunicatur, & in excommu-
nicatione [k] durauit per annum? cuius perse- K
uerantia addidit præsumptionem præsumptiooi, propter quam de iure potest, vt hæreticus, condemnari: vt *capit. cum contumacia, de hæreticis, libr. 6.* & per consequens, eius bona confiscarentur. vt *cap. cùm secundum leges, eodem titul.* nonne propter huiusmodi periculum verisimiliter præsumptum, vxori consulendum est? Negari enim non potest, quin per hoc dicatur maritus ad inopiam vergere. nam si ex hoc, quod cœpit mercãntias exercere per mare, vel habeat res suas prope flumen, vel in flumine: & ex aliis causis, de quibus suprà, & iofrà. dicitur ad ioopiam vergere: pari, imò fortiori ratione idem erit dicendum in casu nostro, quamuis nullam habeamus certitudinem futuri periculi: sola enim suspicio ad hoc sufficiens est: vt traditur in præallegatis iuri-
bus. ¶ Idem forsan dicendum est, † si pro 24
alia causa excommunicatus esset, & per [l] an- L
num excommunicationem sustiouit: nam & tunc præsumitur de hæresi, vel infidelitate cõtra eum: vt notatur in *c. rursus, & in c. quicunque 11. quæst. 3. & in c. 1. suprà de iudicijs.* vbi dixi io meis recollectis. Ex qua præsumptione resultat effectus magnus: præstat enim iustam causam procedendi contra eum, per ordinarium, vel ioquisitores fidei iudices, vt sciatur qualiter sentiat de fide, eiusque articulis & sacramentis: vt notatur in præallegatis iuribus: præsertim per glos. in *d. c. cum contumacia. & ibi Philippus in fin. Hostien. Ioan. Andr. & alij, in c. excommunicamus, §. 1. eod. titul. Abb. in c. postulasti, de homicidio, in fin.* qui dicit sic debere intelligi text. in *c. fin. inf. de pœnis.* qui de bieonio facit mentionem: facti enim contingentia narratur. Sic etiam debet intelligi glos. notat. io *c. contingit, sup. de dolo & contum. in verb. nancisci. in princ.* quæ dicit, quod si quis pro causa ciuili fuit excommunicatus, & per mille annos in excommunicatione perdurauit: non per hoc censetur conuictus. secus in criminali, & sic intelligit *dictum cap. rursus, & c. quicunque.* quã glos. velut singularem commendant *ibi Antonius, Abb. & alij, & Ludouic. singulari 305. incipiente, de hoc heri.* idem videtur seotire glos. 3. *in di-*

cto

cto. c. fi. inf. de pœnis. vbi vide *Marianum in 3. no-*
tabili. Sed quamuis non habeatur pro coo-
uicto, post annum tamen habetur pro suspecto
de hæresi, vt possit contra eum procedi, vt præ-
dixi,& meritò: nam cùm excommunicatio tan-
tam habeat vim, vt per eam excommunicatus
tradatur Sathanæ possidendus, vt dictum est:
si maritus tanto tempore à Sathana possideri,
& quodammodo eius membrum effici patia-
tur, præsumeodum est quippe eum infidelem,
& hæreticum.

M ¶ Sicut *m* videmus in simili de eo, qui cum
25 aliqua muliere matrimonium † contraxit per
verba de præsenti: postea illa viuente, propria
autoritate contrahit cum alia: præsumitur eon-
tra eum de hæresi, adeò quòd poterit inquisitor
hæreticæ prauitatis contra taliter contrahen-
tem inquirere, qualiter sentiat de sacrameoto
matrimonij. ita notanter dixit *Lapus, Abb. in c.*
accusatus, de hæreticis lib. 6. in §. *sane.* qui dicit,
quòd sic aliàs fuit consultum. refert & sequitur
ibi Dominicus in fi. & Philippus in princip. illius c. &
Doctor de Villadiego episcopus Ouetensis, in suo tra-
ctatu, de hæresi quæst. 9. post princi. ver infertur etiam.
quia taliter contrahendo videtur committere
eontra vnum de sacramentis ecclesi. & per con-
sequens hæreticus est habendus: vt *c. ad abolen-*
dam inf. de hæreticis. bene facit textus *in d. c. ac-*
cusatus §. *cum verò.* Adde, quòd ille, qui pri-
ma vxore viueote aliam superduxit, est infa-
mis, & debet acriter puniri, *l. neminem C. de in-*
cestis nuptiis, & ibi Bald. qui dicit idem de ha-
bente duas eoncubinas. Idem si habet vnam
vxorem, & vnam concubinam, secundum eum.
& talis coniugatus habens concubinam, est
excommunicatus, secundum *Cardinalem Sa-*
linensem in suis constitutionibus, tit. de adulteris, vi-
de *Abb. & quæ ibi addo, in c. 2. de sponsa duorum.*
meritò contra eum, qui duas habet vxores vi-
uas, inquiretur.

¶ Idem fuit de mente *Iacobi But. in l. 3. C. de*
summa Trinita. quem refert & sequitur *Bald. ibi*
prope finem, Abb. in c. cum quidam, fi. col. ver. item fa-
ciunt hæc supra de iureiurand. & in c. de homine 2.
col. ver. & ex istis infrà, de celebra. mis. episcopus, in
26 *præallegato loco.* vbi dicunt, quòd si † monachus
professus, relicto claustro, clam matrimonium
contraxit, est excommunicatus ipso iure, vt
clem. vna de consan. & affini. & potest inquisitor
hæreticæ prauitatis eontra eum procedere.
quod reputant valde ootandum, quia facit ad
N multa. ¶ Ex *n* quo meo iudicio idem posset
dici de eo, qui in sacris ordinibus coostitutus,
clàm matrimonium contraxit: vt non solum
perdat beoeficia, & incurrat alias pœnas, de
quibus in *cap. 1. sup. de clericis coniugatis. & prima*
partita. tit. 6. l. 41. quæ incipit, casando. & est ex-
communicatus ipso iure: vt *d. clem. vna.* imò et-
iam reddatur suspectus de hæresi, vt possit
contra eum per inquisitores procedi. quod teoe
menti, ad extensionem iurium prædictorum.
27 ¶ Idem ego dicerem econtrà de eo, † qui
post matrimoninm contractum per verba de
præsenti, etiam si per carnis copulam non fue-
rit confirmatum, aliquem de saeris ordinibus
elàm suscipere præsumpserit. quo casu matri- D
monium non dissoluitur, nec ipse in susceptis
ordinibus ministrare potest, oec ad superiores
ordines prouehi, oec ad aliquod beneficium
vel officium ecclesiasticum valet promoueri,
nisi religionem approbatam ingressus profitea-
tur: vt disponit notabilis *extrauagans, quæ incipit,*
Antiqua concertationi. & vltra hoc potest per in-
quisitores contra eum procedi, vt appareat
qualiter seotiat de sacramentis.

¶ Idem ergo erit in casu nostro in marito ex-
eommunicato, & in excommunicatione per-
seuerante per annum, nam per hoc videtur
contemnere excommunicatiooem, & superio-
rem excommunicantem, vel ius excommuni-
eationem imponeos: quia tanquam inobediens
grauissimè peccat. *c. sciendum* 8. *qu.* 1. & idolola-
triæ peccatum incurrit, quia peccatum ariolan-
di est, non obedire, & scelus idololatriæ, non
acquiescere. Peccatum igitur paganitatis incur-
rit, quisquis dum Christianum se esse asserit, &
sedi apostolicę obedire cõtemnit. ita dicit *Gre-*
gorius, vt habetur in *c. si. qui presbyteri* 81. *distin.*
Tanto igitur tempore maritus ferendo excom-
municationem, non videtur bene sentire de
sacramentis, cum oon faciat, oec facere possit,
quod alij fideles faciunt, & facere tenentur:
non ergo longe distat ab hæresi, & per coose-
quens meritò contra eum procedi potest per
inquisitores. in quo processu expensas non
modicas facere oportet (vt experientia docet)
propter quas verisimiliter eum ad pauperta-
tem, vel inopiam venturum credendum est:
vergit ergo ad inopiam, vt sit locus repetitioni
dotis: præsertim, quia vltra prædicta tales ex-
communicatos, lex regni, quam edidit rex
Ioannes in oppido de Guadalajara, era 1390. a- *l. 1. tit. 5.*
criter punit: dicit enim, quòd si excommunica- *lib. 8.*
tus in excommunicatione triginta diebos per-
seuerat, pœnam sexcentorum nummorum in-
currat. Si quidem sex mensibus in eadem per-
durauerit, sex mille nommos exsoluat: & de-
inde qualibet die sexaginta nummos: insuper
à loco suæ habitationis expellatur. Et ita quo-
dammodo fit exul, vt sit locus repetitioni do-
tis. Coneludo igitur ex omnibos prædictis,
quòd vbicũque excommunicatio mariti affert
de præsenti, vel afferre potest in futurum vxori
dotis periculum, poterit vxor illam repetere:
aliàs secus. Et ista tene memoriæ tanquam ab
alio non tacta. in quibus si aliquid impertinen-
ter dictum est, parce lector: tantum enim salis
habebant, quòd (me inuito) inobediens cala-
mus laxauit habenas.

¶ Redeundo igitur ad propositum, vnde su-
mus egressi, dicetur maritus ad inopiam † ver- 28
gere, si eius bona essent publicata, vel saltem eo-
rum pars: ita notanter voluit *Bart. in d. l. si con-*
stante, in quinta quæstione primæ partis. per text. *in l. si*
marito.

marito. eodem titul. Sed *Ioan. de Imol. in d. l. si marito, in fin.* tenet contrarium. & ad illum text. respondet, quòd loquitur, quando matrimon. est solutum. quod sequitur *Lancelotus Decius in d. l. si constante. 2. col. in princ.* quia leges illius tit. communiter loquuntur in casu soluti matrimonij: vt per *Bar. in rubr. eo tit.* Item si in casu *l. si marito.* matrimonium constaret: obligatio, qua tenetur maritus, cùm sit conditionalis, si matrimonium soluatur, non transiret in fiscum, per *l. quoties, in fin.* secundum intellectum *Bart. ff. de nouatio.* Cum autem obligatio dotis transeat ibi in fiscum per publicationem patris bonorum, videtur purificata, & sic solutum matrimonium, secundum eum. Sed mirandũ est, quod non viderit eundem *Ioan. de Imol. in d. l. si constante. in 5. col.* vbi dicit, quod licet ista procedant secundum illa tempora, hodie tamen etiam sine aliqua publicatione bonorum, dicetur maritus ad inopiam vergere, vt sit locus repetitioni dotis: & multo fortius quando pars bonorũ, quãuis maritus aliàs sit diues, & soluẽdo ex bonis sibi manentibus. & hoc teneas.

¶ Dicetur etiam maritus ad inopiam vergere: vt paretur vxori actio pro restitutione dotis à
29 tempore aditæ hæreditatis, † si à patre suo fuit
exhæredatus ex iusta causa: vt *l. filium. § sed cum exhæredatio. ff. de con. tabulas, & l. Papinianus, §. si conditioni. ff. de inoffic. testa. & 6. partit. 7. l. 2.* tenet *Bart. in d. l. si constante. § si exhæredato.* de quo ibi per *Modernos, & per Ioan. Campetium, in tract. dotis 3. parte. q. 64.* & latius per *Bald. Nouellum, in tractatu dotium, parte 7. priuilegio 32. 33.* vbi videas.

¶ Ex prædictis attentari potest, quod si maritus omnia bona sua habet in ædes, & ex negligentia vel desidia earum cloacas non mundauit, vel non refecit, cùm possit: dicetur malè vti substantia sua, & ad inopiam vergere: quoniam immunditiæ cloacarum ruinas minãtur, si non reficiantur: vt *l. 1. §. sub hoc tit. ff. de cloacis.*

¶ Idem si fundamẽtum ædium aqua vitietur, seu corrodatur, quod maritus cum possit reparare negligit: nam vitiato fundamento, corruit ædificium. *l. fluminum, §. idem Seruius. ff. de dam. infect.* ¶ Idem si maritus ædes habeat apud puteum altè fossum: nam ibi parietes domus securè stare non possunt: vt *d. l. fluminum, § fin.* Si ergo ex hac causa maritus habet res suas, vel maiorem partem earũ in periculo, dicetur ad inopiam vergere. ¶ Idem si tecta domorũ non repararet: quia tectorum neglecta procuratione, ædes pluuiis infectæ pereunt: vt *leg. cum ad quamlibet. C. de conditis in publicis horreis, libr. 10.*

¶ Idem si haberet omnia bona in frumẽto, & illud inueterascens non erogauerit: quia vetustate species corrupta, damnum affert: vt *l. 1. eod. tit.* ¶ Idem si frumento arenam, vel quid aliud immiserit, ita vt difficilis sit separatio: quia talis commixtio corrumpit frumentum, & damnũ affert. *leg. si seruus seruum, §. item si quis frumento. ff. ad l. Aquiliam.* ¶ Idem si maritus habens omnia bona sua, vel maiorem partem in iumentis, ipsa malè tractaret, ita vt eius culpa pereant, vel perire possint, argum. *leg. 1. C. de cursu publico, lib. 12.*

¶ Idem si aggeres maritus non faceret, vel flumina non auerterit, vel ædificia vetera non fulcit, si iter non refecit, si arbores in locũ mortuarum nõ imposuit, si seruos infirmos non curauit, si seminaria pro vtilitate agri non fecerit, vel horreum non construxit: si moles in flumen non proiecit, causa faciendi portum, vel causa munitionis, vel domus, vel fundus rueret, vel pro clusa molẽdini: quia omnia ista sunt impensæ necessariæ, sine quibus res perit, vel minuitur *l. 1. 2. 3. & l. impen. ff. de impen. in rebus dot. fact.* Et sic maritus ea omittens, dicetur malè vti substantia sua, si exinde sequitur vel sequi potest totalis rerum perditio, vel diminutio in omnibus bonis mariti, vel maiori parte eorum: & per consequens dicetur vergere ad inopiam. ¶ Idem si maritus incepit nauigare cum omnibus bonis suis, vel maiori parte, tempòre non apto ad nauigandum, puta à Calendis Octobris vsque ad Calendas Aprilis: quia verisimile est, quòd patietur naufragium: vt *l. quoties, C. de naufragiis lib. 11. & quinta partit. tit. 9. l. 9.* ¶ Idem si maritus fornacarius sit negligens in custodiẽdo ignem, quia nec extinguit, nec ita munit, ne euagetur: vel si est negligens in eligendis ministris, qui diligenter ignem seruent, *d. l. si seruus seruum §. si fornacarius, cum sequenti ff. ad legem Aqui.* Si ex hac causa speratur periculum totius substantiæ, el maioris partis rerum ipsius mariti, dicetur malè vti substantia sua, & ad inopiam vergere. ¶ Idem si maritus fuit negligens in petendo sibi caueri de damno infecto, cùm vicini ædes minantur ruinam: quæ postea cadentes, mariti ædes destruxerunt. non enim tunc habet actionem damni infecti: vt *l. quod forte, ff. de damno infecto.* & non sibi prospicere cautione damni infecti, cùm possit: culpa est, *l. qui bona fide, §. cùm inter ædes, ff. eod.* Si igitur ex hac causa maritus patitur, vel pati speratur omnium bonorum, vel maioris partis periculum: dicetur malè vti substantia sua, & consequenter ad inopiam vergere. ¶ Idem si habeat ædificia in loco palustri, vel arenoso: quia naturaliter sunt loca vitiosa ad ædificandum. *l. fluminum, §. vitium autem, ff de damno infec.* quæ lex bene facit ad ea, quæ sup. dixi, eod. lib. de ædificio in flumine, vel prope flumen apposito. ¶ Idem dicendum est, si maritus incipit facere maiores expensas, quàm suppetant facultates. nam per hoc verisimiliter creditur eum ad paupertatem venturum, & per consequens dicitur ad inopiam vergere. ita dicit singulariter *Paul. de Cast. in d. l. si constante, colum. 2. ver. postea per authenticam.* ad quod bene facit textus notandus *in l. 3. in princ. ff. vbi pupillus educari debet.* vbi iurisconsultus consulit tutori, quòd moderatè alimenta pupillo decernat, vt non vniuersum reditum patrimonij in alimenta consumat. inde sumpta fuit *lex regni 6. partit. tit. 17. l. 20.* ex quo collegit gl. *in d. l. 3. ver. reditum.*

quod

quod non debet quis omnes fructus quos ex suis possessionibus, vel aliunde habet, expēdere, sed semper ita facere, vt ex reditu aliquid supersit. & not. *ibi Bald.* facit *c.1.de restitutio.* ad idē text. in *authen. vt determinatus sit numerus clericorum, in princip. colum.1.* vbi dicitur, quod non debent esse tot ministri in ecclesia, vt illorum expensis sanctissima ecclesia incidat in causam mutuorum maximorum, & paulatim ad nouissimam inopiam deponantur. & paulo post dum dicit: Sed ad inopiam descenderent nouissimam. & postea subdit, Et quemadmodum non fiat, prouidemus. nam si non aliquis ferret libenter eum, qui vltra substantiam suam expendit, quomodo non de his nobis est cogitandum, &c. dicit *Angel.* quòd ille text. est no. tradit enim doctrinam quisnam dicatur pro-
30 digus: appellatur enim † prodigus, qui vltra propriam substantiam expendit. Expendere vltra propriam substantiam dicitur, si expēdit vltra suam substantiam, quam habet tempore, quo expendit. quod intellige, quando expendit vltra necessitatem, in casu, vbi nō debet expendi: vt *l.fin. C.de cura furiosi.* & per istas leges habes determinatum, quis intelligatur prodigus, secundum *Angel. vbi suprà.* Ad prædicta fuit gloss.1. iuncto text. in *c.quoniam sup. de vita & hone. cle.* dum dicit, habendam rationem expensarum. & dicit *Abb. ibi*, quòd debent aduertere, maximè iuuenes, vt tantum expendant, & nō amplius, quātum habent in reditibus: imò cōsilium est, vt semper aliquid supersit: nam si quis expendit tantum, quantum habet in reditibus, ex casu aduerso, efficitur pauperior: vt patet in iuribus præallegatis. hoc idem consuluit *sanctus Bernardus, in epistola, de regimine domus.* Audi, inquit, & attende, quòd si in domo tua sumptus & reditus sunt æquales, casus inopinatus potest destruere statum eius. fortius ergo cadet, si maiores fecerit sumptus quā sint reditus. iuxta illud: Qui plus expendit, quàm census summa tepēdit, Non admiretur, si paupertate grauetur. *Abb. in c.apostolus, secundo notabili, de censibus,* & tex. *in c.de monachis, de prab.* & quæ ibi addo. *& c.1.de institutionibus.*

¶ His, & aliis similibus casibus, dicetur maritus malè vti substantia sua, & per consequēs ad inopiam vergere, vt locus sit petitioni dotis constante matrim. De qua tamen inopia debet euidentissimè constare: vt vult tex. in *d.l. si constante in prin.* ibi: ex quo euidentissime apparuerit.
31 ¶ Constabit autem euidentissime de † inopia mariti, vel eius vergentia ad inopiā, per eiusdem mariti cōfessionem, etiam extraiudicialem, si confitetur se inopem, & propterea mulieri dotem consignat: standū est enim huic confessioni, nec præsumetur simulata, secundum *Dy. in d.l. si constante.* quem refert & sequitur *ibi Ang. in prin.* idem tenet *Bartol. in quarta qu. quarta partis.* & etiam *Bald.* idem sequitur *Ioan. de Imol. 10. col. ver. circa quartam partem.* dicens, quòd si vir confessus est extra iudicium se vergere ad inopiam, & restituit dotem vxori: tenet restitutio: dummodo nō excedatur modus circa pretium rerum: quia talis cōfessio tendit ad executionem obligationis præambulæ, nō autem ad obligationem inducendam. Hoc idem tenet *Cy. in d.l. vbi adhuc, q.12. & ibi Saly. in §. creditoribus in prin. & Albe. pe. co. ex prædictis, & ibi Ioan. Fab. & Collectarius in præsenti, ver. sed nunquid maritus, Campetius in tract. dotis 3.p.qu.67.* quod tamen ipsi intelligunt, quoad præiudicium solius mariti, non autem creditorum: vt latius per eos videre poteris. quod etiam tenent multi, de quibus sup. in rubrica, col.135. §. ex prędictis inferri potest. & *Bald. Nouellus in tractatu dotis 9. p.12. speciali.* de quo inf. fiet mentio, in §. ver. fateor tamen. ¶ Constabit etiam per opinionem vulgi, quæ habet, quòd maritus ad inopiā vergit. ar. tex. in *l.cum de lanionis, §. asinam, ff. de fundo instru. & l.de minore, ff. de quæstio & l.1. ff. de flumin.* ita dicit gl. in *d.l. vbi adhuc, & in d. auth. de aqua. do. §. illud, in ver. inchoante.* ad quod bene facit text. & quod ibi not. in *l. si vno. in prin. ff. locati. & in l. si pro ea. C. mandati.* vbi dicitur, quòd si dubitatur vtrum fuerit sterilitas, vel vbertas, vulgi opinio attenditur. ita dicit glos. in *dict. l. vbi adhuc. & ibi Odofredus. & in authentica, quod locum, C. de collatio Cy. in d.l. vbi, in prima oppo. & ibi Bald. in 5. colum. in princ. ver. quærit hic gloss. Albe. & Saly. in prin. ver. & subiungit glos. Bart. in d.l. si constante, col.2. ver. circa primum quæro, & Henricus in præsenti, prope fin. & Hostien. in summa tit. de dote post diuortium restituenda, §. & quando competat. ver. hodie autē intelligitur.*

¶ Vulgi autem opinio sunt vicini, per quos melius quàm per † alios probantur paupertas 32
vel diuitiæ: vt voluit glos. singularis secundum *Angelum ibi, in l.2. C. quando fiscus vel priua.* & tenet *Bald. in d.l. vbi, & in l. scimus, §.1. colu.6. ver. & nota quòd vicini, C. de iur. delibe.* ¶ Ratio prædictorum est, quia vicini præsumuntur scire ea, quæ vicinos suos tangunt. *l. dominus horreorum. ff. locati, l.1. §.1. ff. de flumi. c.cum dilectus, de purga. cano. & c.quanto, & c.quosdam, & c.literis, de præsumpt.*

¶ Et inde est, quòd si testis dicat, scio Titium ad inopiam vergere. interrogatus de causa, dicat, scio quia sum vicinus. probat, secundum *Bartol. in l.1. ff. si cer. pe. & in l. de ætate, in 2. quæst. principali, ff. de mino. & in tract. de teste. 3. colum. & in l. de tutela, C. de in integ. restit. mi. Bald. in authen. quas actiones, in fin. C. de sacrosanct. eccles. & in l. conuenticula 6. colum. C. de episcopis & cler. & in l. testium, fin. co. C. de testi. & in l.16. colum. vers. nunc venio ad secundam partem, C. de seruis fugi. & in leg. quicunque, in princ. eo. tit. & in l.1. C. de collu. dete. & in c.1. §. sacramentum, de consue. recti feu. & in l. data opera colum.13. C. qui accusa. non poss. Angel. in authen. de heredit. & falci. §. hinc nobis 2. colum. & in authen. testi. in fin. princ. Abb. in d.c. quosdam, Andr. Sic. in c.1. sup. de offic. deleg. colum.12. Franciscus de Curte, in repetitione l. admonendi. ff. de iureiuran. charta 29. colum.1. Felinus, in d.c. literis.* Adde prædictis, quod notat *Bartol. in l. si ita §. fin. ff. de fundo instructo.* vbi dicit, quòd damnum, † quod 33
datur

datur in agris, potius dicitur datum à vicinis, quam ab aliis. Idem dicit de furto, de quo etiam per eundem *Bar. in l. dominus, ff. locati.* vbi dicit, quòd officiales, quando committuntur maleficia occulta, consueuerũt capere vicinos, à quibus verisimiliter poteſt declarari veritas, & de facili possunt torqueri. vide *Bald. in l. 1. C. locati. Bar. in l. in eos, in §. ff. furti aduersus nautas, & in l. in princip. ff. de officio praefecti vigilum.* vbi dixit, quòd quando de nocte fieret aliquod furtum, possunt custodes torqueri, vt sutem indicent. facit quod voluit *Bar. in l. dominorum, §. tormenta, ff. de quaestionibus, & Bal. in l. anciulem, C. de furtis. in illa quaestione: Si res furtiua inueniatur apud*
34 *aliquem, an praesumatur,* † *quòd sit fur?* Et concludit secundum gl. quòd non, nisi propter qualitatem personae, & frequentiam actus de aliquo malè praesumeretur: secus si esset persona grauis, & honesta. Ista iustificant constitutionem villae de Madrid, quòd vbi reperitur damnũ datum de nocte, & nescitur quis damnum dederit, praesumitur datum ab animalibus, quae damno proximiora reperiuntur. quae praesumptio habetur pro sufficiente probatione ad condemnationem. ¶ Ex quibus omnibus patet, † quòd
35 inopia mariti melius probatur per vicinos, quã per alios: apparet enim aliquando in patrimonio alicuius multa esse bona, & tamen latet grande aes alienum: vt *l. fi. C. de alimentis pupi. praes. & l. fin. in prin. C. de iure deliber.* quod extranei scire non possunt, sed vicini, qui quotidie conuersantur cum eo. ¶ Hoc tamen intellige, quando inopia viri prouenit ex actibus habentibus causam continuam, vel successiuam: vt puta si paulatim crescunt vel decrescunt facultates alicuius. quo casu, testes vicini, concludunt dicendo, scio quia sum vicinus: vt videtur de mente *Bar.* in similibus terminis, in *l. ciues, C. de app. & in l. heredes palàm, in prin. ff. de testa. & in l. si verò §. qui pro rei. ff. qui satisda. cog. & in l. ab Anastasio §. nũtiatores, ff. ad Turpi.* quem refert *Alex. in d. l. si constante col. 11. ver. item inquantum.* dicit enim, quòd factũ affirmatiuum habẽs actum permanentem, potest transire in notorium. & hoc bene probatur per testes vicinos dicẽtes, quòd sciunt, eo quod vicini sunt. vt nota. voluerunt *Saly. & Fulgo. in d. l. 1. ff. si ce. pet.* & ibi alij moderniores, *And. Sic. in d. c. 1. de offi. deleg. co. 12. & Felin. in d. c. literis co. 2. ver. est verum.* inducentes ad hoc in simili vulgatam doctrinam *Abb. in c. cum causam, & in c. constitutis, de testib.* dum dicit, quòd factum familiaris vel consanguinei, si habet causam continuam, vel successiuam: vt ibi per eos, & per *Fel. in c. Petrus, 1. col. ver. fallit secundò, ext. de homicidio. & in c. cum omnes, sup. de constit. colu. 30. versi. sexta declaratio.* vbi inter caetera allegat not. decisionem *Anch. cons. 258. incip. in Christi,* &c. *ex narratu in facto 6.* quem sequitur *Ioan. de Ana. in c. dilectus el 2. co. 8. inf. de sim.* idem *Anch. in clem. 1. de poenis, & ibi Car-*
36 *di. in versi. ciuitas, in 2. qu.* vbi dicunt, quòd † delictum commissum nomine vniuersitatis, imputatur vniuersitati, si habeat causam successi-

uam: quamuis non praecedat tractatus, quod est valde notandum, & facit ad multa, de quo ego latè scripsi, in *c. si. sup. de appel. fo. 4. col. 2. ver. sed ne dictum Bar. in meis recollectis,* loquens de metu adhibito per familiares iudicis. ¶ Ad cuius confirmationem facit text. singularis, qui alibi non reperitur, in *c. cùm de beneficio. de praebend. lib. 6.* vbi ex vnico actu habente causam successiuam, durante per tempus legitimum, inducitur consuetudo † legitimè praescripta: ad hoc commendatur per *Abb. in c. fin. sup. de consuet.* & per *And. Sicu. in c. 1. 12. co. sup. de offi. deleg.* Idem sentit *glo. antepenul. in princ. in c. cum ecclesia Sutrina, sup. de causa possessio.* & propriè. bene facit text. in *c. vno §. si quis per triginta, si de feudo inter dominum & agnatos vasalli lis oriatur.* ex quo aliqui dicunt, quod si quis possideat aliqua bona iure maioratus per tempus sufficiens, ad causandam seruitutem maioratus in illis, amplius dicentur bona maioratus, quamuis non interuenerint duae vel tres generationes, vel successores: vt videntur requirere *Cynus, & alij, in l. 2. C. quae sit longa consuet. & Ioann. Fab. in §. ex non scripto. Instit. de iure natu. 3. colum. ver. sed an necesse sit.* Sufficiat ergo consuetudo taliter inducta, vt videtur de mente *Ioannis Andr. in Spec. de instrum. edi. §. compendiosè, versic. sed nunquid dicemus.* de quo meminit *Angel. in l. 3. ff. de testam. in princip.* cuius contrarium tenet *Alexand. in l. si non speciali. C. de testam. colum. 2. versi. & an illud.* de quo amplius non insisto, quia non est praesentis speculationis. scripsi aliàs latè in mea allegatione 35. incipiente, & si per ea quae. fol. 4. 1. colum. versi. ex istis tollitur. 37

¶ Concludo igitur ad propositum nostrum, quòd si inopia mariti prouenit ex facto habente causam successiuam, vicini sunt testes legitimi, & forsan meliores, quàm extranei: quia melius praesumuntur scire facta vicinorum. Secus tamen esset, si inopia proueniret ab actu momentaneo, vt quia maritus vna nocte in ludo perdidit totam substantiam suam: vel si merces, quas alibi habebat, incendio perierunt, vel in mari fuerunt submersae: tunc enim vicini forte de hoc ignari, non essent legitimi testes. Bonus ergo iudex ex diuersitate casuum hoc poterit cognoscere. ¶ Fateor tamen, quòd cùm in casu nostro, cùm de viri inopia tractatur, non sit graue praeiudicium ipsi marito, sed leue: ex quo de fructibus dotis debet alimentari, vt infrà dicetur: probationes non requiruntur adeò integrae, ac si de pleno ageretur praeiudicio: vt voluit *Bart. in d. l. si constante, in 6. quaest. 3. partis.* facit quod in simili voluit ipse in *l. à diuo Pio, §. si super rebus, ff. de re iudi. & in l. 1. in fin. ff. de praeto. stipul.* Propterea sufficit sola mariti confessio, etiam extra iudicium facta: vt dictum est suprà, versicul. constabit autem. adeò quòd si maritus, qui etiam in veritate non vergebat ad inopiam, rebus dotalibus vxori redditis, velit poenitere, & confessionem reuocare non potest: quia per hanc restitutionem non fit

deterior conditio dotis, imò melior. Nec est verum, quòd ex tali restitutione resultet donatio inter coniuges: vt aliqui dicebant, & malè, in *d.l. vbi adhuc.* quoniam vxor non lucratur fructus, cùm habeant matrimonij oneribus deseruire: vt *dict. l. vbi.* ita signanter tenet *Bartol. in dict. l. si constante, in quarta quæst. quarta partis.* quem alij moderniores sequuntur, & *Petrus de Ferraria in sua practica, in forma libelli, quo vxor agit ad dotem, in verbo, vxor quondam, in fi.* ¶ Si tamen ageretur contra extraneum ex dicta causa, puta hypothecaria, cùm in eo versetur plenum præiudicium, vel si ageretur contra virum, vel eius hæredes ad dotis restitutionem, sol. mat. tunc requiretur plena & integra probatio, & potuissent dicere contra mariti confessionem, & ille potuisset eam reuocare docto de errore, vt dicit glo. in *c. si de iureiur. lib. 6.* tenet *Bart. in d.l. si constante.* quem alij sequuntur, refert & sequitur *Bald. Nouellus in suo tractatu dotis 9. parte 12. specialis.* quod tene menti. ¶ Vnum finaliter non est omittendum, quod eo casu, quo de probanda inopia mariti agitur, vel contra eum, vel contra extraneum: non sufficit, quòd testes dicant, scio quòd talis vergit ad inopiam, sed oportet, quòd dicant, manifestum esse, maritum ad inopiam vergere. ad hoc est text. valde singularis, qui forsan alibi non reperitur, in *l. in rebus §. fi. in verbo, claruerit, C. de iure dotium.* quem ad hoc no. *ibi Bar.* & sequitur *Alexander in d.l. si constante. col. 12. ver. & vnum no. Ioan. Campetius in suo tractatu de dote 3. parte, qu. 20. in fin.* quod tene memoriæ, quia quotidie venit in practica. Adde, quòd eo casu, quo repetit vxor dotem à viro vergente ad inopiam: res viri non adiudicabuntur sibi pro dote ex secundo decreto: quia etiam si maritus assignaret, non transfertur dominium: vt no. *Guilielmus de Cunio, in l. si uoxali. §. denique, ff. de peculio.* Ista ergo non est plena restitutio, Q sed ad cautelam. vnde non liberatur vir, nec alia eius bona ab hypotheca. quod tene menti. ita dicit *Bald. in cap. 1. sup. vt lite non contestata, in princip. versi. quaero si vxor,* &c. vide iuxta hoc infr. §. 21. ¶ Et per hoc me expedio de prima ratione, quam aliqui assignant, quare remouetur administratio dotis à marito ad inopiã vergente, scilicet, propter malam administrationem.

ADDITIONES.

A * ¶ Adde not. per *Felin. in c. apostolica, de exceptio. colum. 1. cum seq.* vbi vide, *in colum. 3.* vnum verbum Richardi, quod ibi refert, videlicet quòd excommunicatus à iure indistinctè, non debet absolui, sine voluntate & requisitione. quod dicit se alibi non legisse. & multum declarat supra dicta. ideo no.

B * ¶ Adde quæ scripsi in meis regulis & fallentiis. in regula incipiente, monitio. in 2. fallentia.

C * ¶ Adde *Felin. in c. 2. de sen. exco.* qui ponit 50. casus, in quibus monitio non requiritur.

D * ¶ Aduerte, quòd cum iste dominus requirit, quòd hoc casu vt delictum imputetur vniuersitati, fiat eius nomine. Doctores, quos ipse refert hoc non sentiunt (ni fallor) sed solum volunt, quòd ideò illud delictum imputetur vniuersitati: quia cum sit continuum, non obuiando ei, dicitur relinquere: etiam si non præcedat consilium, seu tractatus. & sic illud operatur, non quòd fuerit à principio eius nomine commissum, sed quia pòst, quamdiu durat non obuiando ei, & hæc est mens doctoris nostri, & doctorum quos ipse pridie vidi cõsultus in casu, qui accidit durante in his Castellæ partibus communitatum seu factionum tyrannide ferissima, hoc anno 1521. vide latius in meis fallẽ. vltra *Soci. in litera v. in regula, quæ incipit, Vniuersitas non dicitur.*

IOAN. BERNAR.

¶ Inferens ex hoc.] Circa istam Angeli opinionem, vide *Tiraq. de retract. municip. §. 1. glo. 7. n. 92. & seq. & Pinel.* qui contra eum tenet, in *l. 1. C. de bon. mat. 3. par. num. 28.* & rursus in *l. 2. C. de rescind. vend. p.* A

¶ Fideiubendo pro multis.] Vide *Bart. de decimis tutorum c. 2. nu. 82.* & hunc casum cũ multis aliis, quorum autor hic meminit, ad præsumptionem eius, quod quis ad inopiam vergat, vide per *Iason. nu. 158.* & alios doctores, in *l. si constante, in prin. ff. sol. mat.* B

¶ Poterit conueniri nõ discusso principali.] Vide *Ant. Gom. de fideiussoribus nu. 14.* & circa legem 3. for. hic allegatam vide *Suarez, in l. 2. titu. [de los emplaçamientos.] lib. 2. for. §. quæritur vlterius nu. 12. & Dueñ. in reg. 335. limit. 18. & Benuenut. de mercatura. tit. quomod. in caus. merc. proced. sit. §. de exceptio.* C

¶ Excommunicatio est grauissima pœna.] Vide *Marc. Mant. singul. 508. & Berouium in c. si quis presbyterorum, num. 8. de reb. eccl. non alien. & Fel. in c. qualiter & quando num. 51. de accusat. & D. Soto super 4. dist. 22. qu. 1. art. 1.* vbi excommunicationis plura mala recenset. de quibus etiam scribit *Nauar. Azpilc. in suo manual. c. 27. num. 7. cum seq.* & idem *D. Soto vbi sup. art. 2.* grauissimam pœnam esse dicit & docet. D

¶ Si autem iudex videt vel cognoscit.] Vide *Ias. l. quod iussit, n. 41. de re iudic. Feli. in c. apostolica, de except. Coua. in c. alma mater, parte 1. in proœ. ad fin.* & vide quæ mox dicam addit. sequenti. E

¶ Et hinc est quod si prælatus cognoscit.] Vide quæ dicta sunt additione proxima, & adiunge *Bernard. Diaz. in sua practic. criminali, c. 73. ad fin.* & quæ scribuntur per *Couar. de sponsalibus par. 1. in princip. num. 7.* F

¶ Regulariter nunquam aliquis excommunicandus nisi pro contumacia.] Vide *D. Sot. d. q. 1. art. 2. & Couar. in c. alma mater. de senten. excomm. lib. 6. p. 1. c. 9. nu. 3. ver. est tamen nu. 4. & Nauar. d. c. 27. n. 9. & Siluestrum ver. excommunicatio 1. nu. 12.* quibus adde quod scribit *Corsetus in suis singul. versi. contumax. & l. 10. tit. 9. parte 1.* G

¶ Nam & ipsa est delictum.] Vide *Aluis. Alber. singul. 61. & Couar. in d. c. alma mater. p. 1. §. 6. nu. 3. in versi. hinc deffiniri potest, Feli. c. ex literis n. 27. de const. & Iason. in l. sancimus, C. de iudic. num. 20. & Didac.* H

Didac. Perez in l. 1. versic. [nueuo diar.] vbi viciose *Felinus* allegatur, *tit. 3. lib. 3. Ordin.*

I ¶ Caueat tamen prælati.] Vide *Nauarr. d. c. 27. nu. 9. Domin. Sot. d. art. 2. & Couar. d. §. 9. quasi per tot. & autorem sup. nu. 13.* & quæ hodie habes in concilio *Trident. sessio. 25. cap. 23.*

K ¶ Durauit per annum.] Vide *l. 32. tit. 9. p. 1. & Couar. in c. alma mat. p. 1. §. 7. nu. 11. Gundisal. de Villadie. de heres. q. 12. & Simanc. de heret. c. 27. nu. 2.*

L ¶ Per annum excommunicationem sustinuit.] Adde huc ex iure regio tex. quem habes, *l. 1. tit. 5. lib. 8.* & vide *Simanc. d. nu. 2.* vbi plures allegantur. & lege *Cou. d. §. 7. nu. 10. & Greg. glo. d. in d. l. 32.* & rursus *eundem Cou. de spons. p. 2. ca. 6. §. 8. num. 17. & autorem inf. num. 27.*

M ¶ Sicut videmus in simili.] De huius delicti pœna in seculari for. dixi sup. §. 60. num. 6. hinc autem adde *Gundisal. de heret. qu. 9. Castr. lib. 1. de iust. heret. punit. c. 1. Simanc. de heret. c. 4. Couar. de sponsal. p. 2. cap. 7. §. 3. num. 6.*

N ¶ Ex quo meo iudicio.] Vide *Simanc. d. c. 40. num. 5. & 6. & Bernar. Diaz in pract. criminal. c. 74. Bermondum tit. de public. concub. pag. 243. num. 4. & Couar. de sponsal. p. 2. cap. 6. §. 3.*

O ¶ Constabit autem euidentissimè de inopia mariti.] Locus omnium copiosissimus de modo paupertatis probandæ est per omnes doctores in *l. si constan. ff. sol. mat. in prin.* quibus adde *Alex. cons. 37. vol. 7.* & compendiosa verba *Bouerij in sing. 15. ver. notoriũ.* & latè pluribus citatis *Cou.* qui plura in examen solita eruditione deducit *lib. 2. resol. c. 6. num. 3. & 8.* cui adde quod obiter scribit *Tiraq. de retract. municip. §. 32. gl. 1. nu. 94. & Ant. Gom. l. 53. Taur. nu. 33. versi. item adde quòd hoc casu. & Castill. in l. 10. Taur. num. 19. & l. 61. num. 25. ibid. & Did. Per. glo. c. in l. 1. tit. 1. lib. 3. Ord.*

P ¶ Imputatur vniuersitati.] Vide *Bern. Diaz* late *in suis fallentiis, reg. 791. Ant. Gom. de delict. nu. 52. & 53.* & quæ scribuntur per *Auil. c. 3. ver. [iurisdiction.] n. 25. cum seq.* à quibus traditur quo pacto puniatur vniuersitas, & an possit delinquere, circa quod vide pulchrũ apophthegma *Guid. Pap.* quòd à supra d. non refertur *in singul. 788.*

Q ¶ Non est plena restitutio.] Circa hoc vide suprà §. 8. sup. tex. vbi retuli plures, ex quorum traditionibus confirmatur *Bal.* & autoris nostri doctrina hæc, & repete quæ scribit *autor inf. §. 20. & 21. in proximis.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Maritus damnatus, an alimentari debeat de bonis vxoris.*
2. *Matrimonium non soluitur, licet vir damnetur in metallum.*
3. *Bona, si ex vi statuti auferantur homicidæ, & applicentur filiis, filij non tenentur ex eis patrem alere.*

§. XIX. SED quamuis ista iusta causa videtur, alia tamen vrgentior colligitur ex præallegatis iuribus, scilicet speciali fauore dotis, ne pereat: vt voluit *glo. 1. ver. ex prædictis, in d. l. vbi adhuc,* & tenent ibi communiter omnes, signanter *Salyc. in* *4. oppositione, & Bal. in l. doce ancillam, C. de rei ven.* Interest enim reip. dotes mulieribus cõseruari: cùm dotatas esse fœminas ad sobolem procreandam, replendamque liberis ciuitatem, maximè sit necessarium. ¶ Voluerunt ergo iura prædicta, quòd dos hoc casu ponatur in tuto, & non solùm a fauore dotis conseruandæ, sed etiam propter liberorum & familię alimenta prę- A standa. & ideo non solùm petitur dos, sed etiam donatio propter nuptias, quæ ad dotis securitatem præstatur: vt dixi suprà in rubrica. colum. 70. versi. & ex istis. imo etiam petuntur bona paraphernalia, vt ex eis alatur maritus, vxor, filij, & familia: vt *d. l. vbi adhuc, & l. mutus, §. manente ff. de iure do.* cum aliis, de quibus infrà. ¶ Et non solùm sunt filiis communes, sed b etiam filiis mariti ex alio matrimonio: imo & so- B cero, si tanta est dos, & tot sunt bona, quæ omnibus sufficiant: secundum *Cyn. in d. l. vbi adhuc,* quem sequitur *Alber. 3. colu. in fi. ver. quærit etiam Cy.* idem tenet *Bart. in d. l. si constante, in vltima quæstione, quarta partis.* & sequitur *ibi Alexand. in fi. principij, & Collectarius in præsenti ver. sed nunquid exiget.* ¶ Sed *Lancelotus in d. l. si constante, in fin. principij* hoc reprehendit, motus, quia si hoc verum esset, ex tali restitutione fieret conditio mariti deterior. quod esse non debet: nam dote non restituta, maritus ex fructibus dotis vxoris suæ non tenetur alimentare priuignos: imo illos lucratur, si superexcedunt onera matrimonij, *l. dotis fructus, in principio, ff. de iure dotium, iuncta l. si paterno affectu.* & quod ibi notat *Bald. C. de neg. gest.* ego allego text. de quo ille non fuit memor, in *l. quamuis ff. solut. mat.* vbi permittitur marito constante matrimonio soluere dotem vxori, vt consuleret filiis vxoris ex altero matrimonio indigentibus ad alimenta, vel aliàs: ex quo sequitur, quod maritus non tenetur eos alimentare. ita intelligit text. in *d. l. mutus §. manente, ff. de iure dotium.* dum dicitur, se suosque alat, scilicet, filios eiusdem matrimonij, non autem alterius. Non ergo poterit mulier ex fructibus sic excedentibus onera matrimonij, alimentare filios alterius matrimonij: quoniam isti fructus excedentes onera matrimonij debent marito restitui: vt decidit *Bartol. in d. l. si constante, in 7. qu. vltim. part.* & bonus text. in *l. Lucius in §. à te peto.* & quod ibi not. *Ioann. de Imol. ff. de leg. 2.* Aduerte, ne decipiaris: quia meo iudicio *Lancelotus* infideliter recitat Bart. & impudenter eum reprehendit, *Bartol.* enim loquitur de filiis mariti alterius matrimonij, quos sine dubio pater alimentare tenetur: vt *l. si quis à liberis, ff. de liberis agno. & l. qui liberos, ff. de ritu nuptiarum.* De fructibus igitur excrescentibus potuisset maritus eos alere, cùm sint sui: ergo & vxor poterit & debebit similiter eos alere: filios autem vxoris ex altero matrimonio non potuisset alimentare per prædicta. quæ teneas cordi.

¶ Quod autem de alimentis marito præstandis dixi, intellige, etiam c si delictum com- C

1 misisset, propter † quod esset bãnitus, ita quòd non conuersetur cum vxore; nam & tunc mittet sibi alimenta, secundum *Specul. isto tit. §. fin. versicul. quid si vir est in banno.* quem referunt & sequuntur in præsenti *Ioan. And. prope fin. in versi. & ibi virum, Antonim in ver. & dic quòd illud. Cardinalis in 5. quæst. Albericus in d.l. vbi adhuc. columu. 3. versic. quid si maritus, Ludouic. in l. si cum dotem, §. si maritus, ff. solut. matrimon.* & dixi in rub. columna. 314. versi. & hinc est, per tex. in *l. aduersus, C. de crimin. expi. hære.* vbi dicitur, quòd maritus & vxor sunt socij diuinæ & humanæ domus: vt latè dixi suprà in rubric. colum. 294. versi. operatur alium & quintum effectum. ¶ Ad idem *l. si cùm dotem, §. si maritus, ff. solut. matrim.* ibi: quid enim tam humanum est, quàm fortuitis casibus mulieris maritum vel vxorem viri participem esse? Vxor enim non obstante banno, vel excommunicatione, viro cohabitabit: iofrà, *de sententia excõ. inter alia.* & facit gloss. no.

2 *in l. 2. ff. solut. matrim. glo. 2.* quæ vult, quòd † licet maritus damnetur in metallum, non soluitur matrimonium: vt *authen. de nuptiis, §. quod autem.* & tamen dos repetitur: vt *l. si marito, eod. tit.* ex qua glo. colligit *Bal. ibi* argumentum, quòd propter bannum mariti, quanquam non soluatur matrimonium, tamen dos venit restituenda constãte matrimonio. & ad hoc allegatur quotidie illa glo. secundum eum. ergo ex ea alimentabitur maritus, vt prædixi, post *Specul. vbi sup.* quem refert & sequitur *Bart.* & dicit esse menti tenendum in *d.l. si constante 5. col. in fi. 5. qu.*

¶ Ad quod facit secundum eum *d.l. mutus, §. manente ff. de iure dot.* ibi: vt in exilium vel insulam relegato parenti præstet alimoniam: aut vt egentem virum, fratrem, sororemve sustineat. & ita vult ille text. quòd filius tenetur alere patrem exulem. Idem vult text. in *authen. de incestis nupt. §. si verò contigerit.* ibi: paciscentur autem, & ibi no. *Bart. col. 3. & in authen. incestas, de incestis nu.* ibi: ab eis alatur, & ibi no. *Bald.* Pari ratione tenebitur vxor maritum alere. ¶ Intellige sanè, nisi maritus deliquisset in vxorem contra legem matrimonij, committendo forsan adulterium, propter quod vxor iudicio ecclesiæ recessit ab eo, quo ad torum, & mutuam cohabitationem: quo casu dos reddenda est vxori: non tamen tenebitur vxor ex ea maritum alimentare, quia peccauit in lege matrimonij, & per consequens propter matrimonium non debet consequi præmium. *arg. l. si ab hostibus §. si vir. ff. solut. matrimon.* secundum *Bald. in d.l. vbi adhuc 5. col. versic. pone vir.* ¶ Faciunt multa, quæ adduxi suprà in rub. colum. 256. ver. limitabis secundò, & col. 350. dum dicebam, donationem factam viro ab vxore non cõfirmari morte vxoris, quando maritus vxorem occidit.

¶ Facit in simili *cap. quia frustra infra de vsuris,* vbi frustra legis auxilium inuocat, qui committit in legem. facit etiam text. in *c. 1. §. si omnem de pace tenenda, & eius viola.* vbi ex bonis, quæ alicui auferuntur propter delictum, non debet quis ali. ¶ Et inde est, quòd si ex † vi statuti homicidæ auferuntur bona, & applicantur eius filiis, filij non tenentur ex eis patrem alere, secũdum *Baldum in authent. bona damnatorum, C. de bonis damna. 1. col. versi. hic quaro.* 3

ADDITIONES.

¶ Non solum fauore dotis conseruandæ, sed etiam.] Attende duplicem rationem, propter quam vxor agit constante matrimonio, & vide *Castillo in l. 61. Taur. num. 24. & Iason in l. si constante, ff. sol. mat. num. 45. & nu. 47. & autorem nostrum d.l. 61. num. 12.* & iuxta hæc dicebant non repelli vxorem mariti satisdatione, quominus dos in sequestro sit, vel aliàs in tuto secundum huius actionis naturam, nisi de vtroque satisdetur, scilicet, de dote restituenda, & conseruanda pro oneribus matrimonij. vt notaui infr. §. 33. & vide quod notabitur inf. §. prox. in principio. A

¶ Sed etiam filij mariti.] Vide *Castill. in l. 61. Taur. nu. 24. ad fin.* & quæ scribuntur per *Tellum Fernand. in l. 10. Tauri num. 10.* vbi pluribus citatis resoluit, ei qui alendus est, deberi alimenta quoque præstari quæ familiæ, puta vxori, liberis & famulis necessaria sunt, quæ faciunt ad præsentem quæstionem, & vide scripta per *Auend. respons. 7. num. 1.* B

¶ Etiam si delictum cõmisisset propter quod esset bannitus.] Vide *Bald. Nouel. in l. si constante, num. 49. & ibi Crotum num. 31. ff. sol. mat. & Castillo in l. 10. Taur. num. 20. & l. 61. num. 24. ad fin.* C

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Vxor an sit domina dotis restituta.*
2. *Priuilegium à principe concessum, intelligitur sine praiudicio alterius.*
3. *Res nostra nobis non debetur.*

EX his resultat effectus restitutionis dotis, & donationis propter nuptias, & assignationis rerum mariti. Fit enim solummodo ad tuitionem dotis, & vt ex fructibus maritus, vxor, filij, & familia alimententur, secũdum a doctores communiter omnes in *d.l. si constante.* & etiam in præsenti. signanter per *Antonium, in ver. vel dic quòd illud & istud.* quem alij moderniores sequuntur. Per hoc † tamen vxor non consequitur earum dominium, vt liberè possit de eis disponere: & propterea aliqui dicunt, quòd non datur vxori ad ea consequenda directa actio in rem ratione dominij, sed solum rationem hypothecæ: vel personalis: vt voluit glos. *in ver. vendicare, in d.l. vbi adhuc, & in d.l. doce ancillam, C. de rei vendic.* quas multi doctores non leuis auctoritatis sequuti sunt. & *Angel. in d.l. si constante, & in l. seruum, ff. de manumi.* fuit de mente *Specul. isto titul. §. fin. colum. 5. ver. sed nunquid.* quem sequitur *Bald. Nouell. in tract. dotis 8. parte, in 6. priuilegio, in limitatione 10. & in vltima,* vbi hanc partem pulchrè comprobat: vt per eum videre poteris, cõcludens, quòd per hanc §. XX. A 1

restitutionem dotis, vel assignationem rerum mariti, vxor non acquirit dominium: imo apud maritum remanet. Quamuis *Cy. Bar. Bal. & Cuma consi. 92.* & nonnulli alij aliter sentiant, vt ibi per eum, & per *Campe. in tract. dotis 3. parte q. 55.* ¶ In casu enim *d. l. vbi adhuc* non dicitur propria & vera restitutio dotis, cum adhuc sit matrimonium, & fiat hoc ad finem, vt mulier exinde se, suosque alat, vt dictum est. Et ideo licet aliàs in casu veræ & propriæ restitutionis transferatur dominium in mulierem sine traditione: vt *l. in rebus, C. de iure dot.* tamen in casu nostro non retransfertur dominium in vxorem, & sic nō potest intentare actionē in rem ratione dominij: quia non reperimus in re cautum, quòd bonis dotalibus, vt marito vergente ad inopiam, detur rei vendicatio mulieri: sed solum iura loquuntur de personali actione, & etiam de hypothecar. igitur, &c. ¶ Nec obstat text. in *d. l. vbi adhuc, in verbo, vendicare.* quia Imperator non non habuit respectum ad vendicationem ratione dominij, sed ratione hypothecæ: vt ibi sentit gloss. quia largo modo dicitur vendicari res, quæ auocatur per hypothecariam, cùm ipsa sit actio in rem scripta: vt *l. pignoris, C. de pignor. & in §. item Seruiana, Institut. de actio.* & ideò dicitur res vendicari per hypothecariam: in *l. si fundus, §. in vendicatione, ff. de pignori.* hoc colligitur ex principio *dictæ l. vbi adhuc*, ad quod se refert illud verbum, vendicare. dum loquitur de bonis mariti suppositis pro dote. hoc etiam declaratur per text. in *l. in rebus, C. eodem tit. ibi*: hypothecas suas exercere iam nostra lege humanitatis intuitu diffinitum est. ¶ Præterea *d. l. in rebus.* dum loquitur de actione in rem danda mulieri, solum loquitur quando solutum est matrimonium. Item quando lex, vel † princeps inducit aliquid de nouo in beneficiū alterius, illud debet censeri prouisum sine iactura tertij, maximè quando posset tale beneficium transire sine damno ipsius tertij, *l. impuberibus, ff. de admi. tuto. l. 2. §. merito. & §. si quis à principe. ff. ne quid in loco pu. in c. quamuis, de rescrip. lib. 6.* Sed si mulier efficeretur domina rerum dotalium, propter superuenientem inopiam viri: consequenter maritus perderet dominium suum, & afficeretur damno. Pone [b] enim dotem esse amplam, adeò quòd fructus valde superexcederent onera matrimonij: si vir remaneret dominus, tales fructus superabundantes cederent eius lucro: & si domina efficeretur mulier, eos perderet vir, & sic adderetur afflictio marito afflicto, & infortunium patienti: quod esse non debet: vt *c. ex parte sup. de clerico ægrotante, cum concordantiis.* & consequenter vxor non esset particeps infortunij mariti, vt debet, per *l. si cùm dotem, §. si maritus, ff. sol. mat.* & faceret contra *l. tam demētis, cum similibus, C. de epi audi.* Pro hac opinione vrget vna ratio satis euidens. Si enim vxor à principio, quando matrim. contraxit, sciuit maritum inopem, & sibi tradidit fundum dotalem: inopia mariti non impediret translationem dominij: quia concurrit titulus habilis, & voluntas tradentis, volentis cōstituere fundum dotalem: vt *l. traditionibus C. de pactis, §. per traditionem, Inst. de rerum diui.* & si vxor volet transferre dominium, non constitueret fundum dotalem, *§. 1. ff. de fundo dotali.* qui tex. est notabilis. Si ergo inopia mariti à principio non potuit impedire dominij translationem fundi dotalis: ergo inopia superueniens non auferet à marito tale dominium, arg. *l. patre furioso, ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.* Item pro hac opinione videtur text. in *l. seruum dotalem, ff. de manumiss.* dum vult, quòd viro ad inopiam vergente, res doralis debetur mulieri. Si debetur, ergo non est domina. † res enim nostra nobis non debetur. *§. 1. Institut. de actionibus.* Item si diceremus eam dominam, & dari sibi rei vendicationem ad fundum dotalem, concurrerent quatuor specialia, contra *l. 1. C. de dotis promissione.* Primum, quia constante matrimonio fieret dotis restitutio, contra *l. 2. in princip. ff. solut. matrim. cum concordantiis.* Secundum, quia transferretur dominium sine traditione, contra *l. traditionibus C. de pactis.* Tertium, quia mulier haberet hypothecatam rem suam, contra *l. nec pignus, ff. de re iudicat.* Quartum, quòd mulier fieret domina sine titulo aliquo, contra *l. nunquam nuda, ff. de acquir. rerum domin.* Hanc partem finaliter reperio tenere *Lancelotum Decium in d. l. si constante, column. 6.* qui pulchrè respondet ad *authentic. quod locum, C. de collat.* vt per eum videre poteris. & ista magis placet, propter prædicta. Vel potest dici, prout dicebat *Hostiens. in titul. de dote post diuortium restituenda, §. & quando competat. ad finem, ver. in his autem.* quem multi alij sequuti sunt, quòd dabitur vxori hoc casu rei vendicatio vtilis: mariti enim est dominium directum de subtilitate legis: vt *Instit. de rerum diuisio. §. per traditionem, & C. de rei vendicatio, l. doce ancillam, & C. de iure dotium, l. in rebus*, vt ibi latius per eum, qualiscunq; sit actio, ipsa non consequuntur dominium verum, sed solum administrationem dotis, vt ex fructibus ipsa, maritus, filij, & familia alantur: vt in præcedentibus dictū est. & propterea non est opus super hoc vltra procedere. Vel potest dici, quòd tunc demum vxor acquirit dominium rerum mariti sibi redditarum, quando egit contra maritum actione personali pro sua dote, quæ forsan consistebat in pecunia, & loco illius data fuerunt vxori in solutū bona mariti: quia cùm datio in solutum vicem venditionis obtineat: vt *l. si prædium, C. de euictionibus.* cum similibus, meritò earum rerum acquirit dominium: vt est de mente *Bart. in d. l. si constante.*

ADDITIONES.

A ¶ Secundum doctores communiter.] Attende verum & communiter receptum esse, vt propter dotis securitatem, & fructus eius detur hæc actio, vt nor. sup. §. proximo, ad ea quæ ibi dixi, & infrà, §. 33.

B ¶ Pone enim dotem.] Attende hanc autoris noſtri ratiocinationē, ex qua ſuboritur maxima ratio dubitandi ſuper his quę cum eodem autore notaui ſup.in rubric. §. *66*.nu.23.ver.illa ergo commoditas. in quibus aliud forte dices, ſi per hanc reſtitutionem, efficitur vxor domina dotis: aliud ſi non.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Dos à marito propter vergentiam ad inopiam reſtituta vxori, ſi deterioretur, vel pereat, cuius erit periculum, & num.7.*
2. *Res perit illi, cuius eſt.*
3. *Res empta ex pecunia dotali, efficitur dotalis, marito non exiſtente ſoluendo. in qua re vxor præfertur omnibus creditoribus.*
4. *Aeſtimatio rei dotalis an faciat emptionem, & quando.*
5. *Aeſtimatio rei facit quem teneri de caſu fortuito, & inducit generalem renunciationem caſuum fortuitorum.*
6. *Bona dotalia, ſi vxori ex falſa cauſa inopiæ reſtituta pereant, vel deteriorentur, imputari debent marito, ex quo vxor non eſt facta locupletior.*
7. *Maritus ſi ex cauſa neceſſaria (puta quia vergit ad inopiam) ſoluit dotem, ſi res pereant, vel deteriorentur, an erit liberatus ab vxore.*
8. *Venditor ſi non vult recipere pretium, & emptor illud deponit: ſi pretium perdatur, imputatur venditori periculum.*
9. *Si rem tuam tibi per nuntium, quem miſiſti, remiſi, periculum erit tuum: ſecus ſi elegeris nuntium.*
10. *Caſus fortuitus contingens, non imputatur eligenti, ſi non fuit in culpa male eligendo.*
11. *De caſu fortuito non tenetur quis, ſi culpa præceſſit: ſi talis caſus interueniſſet, etiam culpa non interueniente.*
12. *Res ſi erat æqualiter peritura apud dominum, non tenetur detinens ad eius æſtimationem.*
13. *Ius offerendi, quod competit poſſeſſoribus bonorum mariti, contra vxorem repetentem dotem, non habet locum, quando vxor repetit dotem conſtante matrimonio.*
14. *Fundus in dotem datus marito, ſi maritus non præſtitit domino feudi ſeruitia debita, an mulier perdat feudum.*

§. XXI. EX iſtis infertur ad vnum ſatis notabile, & quotidianum, quod tangit ſolus *Bart.in d. l. ſi conſtante, in prin.col.18.in 5.q.quartæ partis*, vbi quærit, Quid ſi res, quas maritus vxori pro ſua dote ex cauſa inopiæ reſtituit, fieret † deteriores, ad quem incommodum pertinet? Decidit, a quòd ſi fuerunt reſtitutæ in pignus & hypothecam, periculum eſt viri: vt *C. de pigno act. l. pignus.* Hoc mihi ſatis placet in terminis, in quibus loquitur *Bart.* ſcilicet, quando vxor egit hypothecaria pro ſua dote contra maritum ad inopiam vergentem, & ex bonis mariti loco pignoris fuerunt aſſignata vxori certa bona mariti. & quòd ſic loquitur, apparet ex his, quæ antea dixerat in quarta quæſtione. Pone, inquit, quòd vir conſtante matrimonio extra iudiciū vxori reſtituit cætera bona pro ſua dote, &c. in quæſt. 5. dicit, Quòd tales res reſtituet, &c. & ſic loquitur de rebus, de quibus in quarta quæſt. fecit mentionem: & in hoc nihil dubitationis habet ſua deciſio. Nam ex quo bona data in pignus erant mariti, eius eſt periculum: vt *d. l. pignus, & l. quæ fortuitus, C. de pig. act. & l. incendium, C. ſi certum pet. & cap. vno de commodato.* niſi culpa vxoris accidiſſet: vt traditur in præallegatis iuribus.

¶ Secus tamen eſſet, ſi vxor pro ſuis rebus dotalibus egit cōtra maritum ad inopiam vergentem, quod poteſt: vt eſt caſus in *l. in rebus C. de iur dot.* & res illæ dotales fuerunt aſſignatæ iure pignoris vxori, quæ paſſæ fuerunt incommodum. Nam tunc periculum ex fortuito caſu ſuperueniens, vxori imputatur, ſi res fuerūt datæ inæſtimatæ. Secus, ſi æſtimatæ ea æſtimatione, quæ facit emptionem: vt *d. l. plerumque & 4. par. tit. 11. l. 18. & 26.* Nec puto *Bart.* aliter ſenſiſſe. quoniam quando inæſtimatæ ſunt, remanent vxoris, quo ad naturale dominiū: vt not. in *l. doce ancillam, C. de rei vendi.* & conſequenter eius tanquam dominæ erit periculum: quia datio in pignus, vel hypotheca, ex cauſa inopiæ mariti, non videtur earum qualitatem mutaſſe: cùm illæ & omnia alia bona mariti tacitè erant hypothecata, vt *l. aſſiduis C. qui pot. in pig. ha.* iudicabitur ergo de illis, tanquam de rebus dotalibus hoc caſu. ¶ Si autem res a mariti eſſent vxoris A in dominium reſtitutæ ex vera cauſa inopiæ: tunc periculū erit mulieris. quia illi † res perit, 1 cuius eſt: vt *dict. l. pignus*, & erit commodum, & incommodum, ſicut in aliis rebus dotalibus: vt *l. 4. & l. plerūque, ff. de iu. do.* & dictis legibus regni. ita decidit *Bar. vbi ſuprà*. Ego non bene capio intentionem *Bart.* nam in principio huius membri videtur loqui, quando res mariti fuerunt aſſignatæ vxori in dominium, quia forſan egit actione perſonali contra eum pro ſua dote, & datæ fuerunt vxori in ſolutum: quæ quidem datio in ſolutum venditionis vicem obtinet: vt *l. ſi prædium, C. de euictionibus, cum ſimilibus.* tunc enim res taliter aſſignatæ pereunt, vel deteriorantur, vxoris periculo, tanquam veræ dominę. Poſtea verò ſubdit *Bart.* quòd erit commodum, & incommodum, ſicut in aliis rebus dotalibus, ſecundum diſtinctionem *d. l. plerumque*, & per hoc ſentit, quòd iſtæ res vxori aſſignatæ ſunt dotales, & tanquam dotales iudicari debent. quod eſt contrarium eius, quod antea dixerat. Vnde ſi rectè verba *Bart.* eiuſque mentē capio, neceſſariò dicendum eſt, quòd ſi res mariti aſſignantur vxori pro dote in ſolutum, per hoc efficiatur vera domina, periculum erit vxoris. Secus autem ſi res dotales aſſignantur vxori in dominium pro dote: quia ſecundū opinionem Bar. & aliorum, retransfertur dominium rerum dotalium in vxorem, cui reſtituuntur propter mariti veram inopiam: quaſi per hoc non mutetur natura dotis, & res maneant dotales, & de eis vt de rebus dotalibus iudicetur: vt dicebat *Bart.* ſeruata diſtinctione *l. plerumque*, vtrum fuerunt æſtimatæ, necne. Si enim fuerunt inæſtimatæ, remanent in dominio vxoris, & ſuo periculo pereunt. Sed ſi tradantur æſtimatæ, ea æſtimatione, quæ facit emptionem, transeunt in

in maritum omnino respectu vtriusque dominij: & si postea restituũtur vxori in dominium, quia dantur ei in solutum, eius erit periculum: quia datio in solutum, facit desinere res esse dotales, & transfert dominium in vxorem, vt prædixi. Eius ergo erit periculum, ex quo est vera domina. ¶ Intellige *b* sanè prædicta, quando res datæ in dotem fuerunt æstimatæ ea æstimatione, quæ facit emptionem: quia transierunt in virum, habentem plura alia bona, ex quibus posset vxori consuli, super dote: quo casu res desierunt esse dotales, vt propriè ipsius mariti assignentur vxori in solutum. Si tamen non haberet maritus alia bona, quamuis illæ res fuissent æstimatæ vera æstimatione: non per hoc desinerent esse dotales, quominus ad illas, vt ad res dotales, posset vxor habere regressum: ita no. probat tex. iuncta glo. *in ver. æstimate, in l. in rebus, C. de iur. do.* & ibi no. *Bal.* vide quæ scripsi in rubric §. 17. post principium, ver. intellige quando & versi. intellige tamen. adde idem tex. cum glo. & *ibi Bar. in authen. siue à me, C. ad Velleia. & in authen. sed iam necesse, C. de donat. ante nupt.* & ibi not. *Bal. in quinta q.* bene facit, quod in simili legitur, & not. in *l. si vt proponis, C. de rei vendi. & in l. cùm vxor, ff. de iur. do. & in l. vxor mariti, ff. isto*

3 *ti.* vbi † res empta ex pecunia dotali efficitur dotalis, marito non existente soluendo. in qua re præfertur vxor omnibus creditoribus, secundum *Bal. in d. auth. sed iam necesse 5. q.* propter iura prædicta, quæ similiter ad hoc allegat *Bald. in c. 1. §. decedente 4. col. in fi. de his qui feudum dare pos. li. feudorum, & in l. interest, in fi. C. de vsufructu.*

¶ Ex his inferes, quòd tales res æstimatæ vera æstimatione, maritus qui non est soluendo, non poterit alienare, vel obligare, quod est valde notandum, & pro singulari commendat *Franciscus de Crema in singulari* 19. Si autem illæ res æstimatæ remanent dotales, non obstante æstimatione: ergo de eis, vt de dotalibus, iudicandum est, ac si nulla præcessisset ęstimatio per iura prædicta, per consequens peribunt periculo vxoris: nisi dixeris, quòd hoc fuit introductum fauore dotis, ne pereat: vnde non debet retorqueri in eius odium: quod fieret, si rerum periculum ad vxorem spectaret. Cogitabis super hoc, quia non reperio in specie tactum.

A 4 ¶ Æstimatio † autem regulariter præsumitur facta, vt faciat emptionem, *a* ex quo facta est commemoratio pretij: vt no. per glo. & doctores in *l. si inter virum, C. de iure do. & in l. si æstimatis, ff. so. ma.* vid. gloss. in *l. 1. ff. de superficiebus.* ¶ Intellige, quando pretium est rei condignum, & æstimatio fit in ipsa rei traditione à principio. Secus si ex interuallo: nam tunc nõ præsumitur fieri nouationis causa: vt *l. fi. C. de nou.* sed causa probandi interesse. ita notat ter declarat *Bald. in l. ex conuentione, C. de pactis ver. 3. casu.* idem dicas, si in æstimatione poneretur aliquod pactum emptioni contrarium: vt si bos æstimatus daretur rustico in socidam: cum hoc, quod fructus bouis debeant esse communes: illa æstimatio non facit emptionem: nam si esset emptio, fructus essent solius emptoris. Vnde æstimatio in contractu, in quo tota vtilitas, vel incommodum non pertinet ad recipientem, non facit propriè emptionem: vt est casus not. in *l. cum duobus §. damna fatalia, ff. pro socio* secundum *Bal. in l. si pascenda, in fi. C. de pactis.* & ista commenda memoriæ. Adde aliam limitationem, quòd tũc æstimatio rei dotalis facit emptionem, quando maritus est soluendo: nam tunc maritus potest alienare: quia fundus ille censetur proprius mariti, nec soluto matrimonio potest mulier fundum illum vendicare. Sed si maritus efficeretur non soluendo, tunc æstimatio non facit venditionem, imo mulier potest illum vendicare. ista gl. singularis in *l. in rebus in princip. C. de iure dotium,* tenent *Bald. & Saly. in l. inter antiquam, C. de vsufructu, Ioan. de Imol. in l. si æstimatis, ff. solut. mat.* larius in *c. cum contingat, de iureiur.* quos refert & sequitur *Iason in l. vna. ff. de æstimatoria actione co. 2. ver. illud tamen.* adde *Franciscum Aretinum in l. ex conuentione, C. de pactis, Bar. in quarta parte consiliorum, consi. 12. & 18. & Marianum Socinum, consil. 57. incipiente, stantibus.* vbi multa dicit de dote æstimata, quæ rogo videas. Adde similiter, quòd † 5 æstimatio rei facit quem teneri de casu fortuito, & consequenter inducit renunciationem generalem casuum fortuitorum: vt sentit gl. singularis, in *lege, si vt certo, §. nunc videndum, in versiculo, periculum, ff. commodati.* de quo per *Bal. in l. 1. C. eodem, per Modernos, in l. si quis rei. §. quæsitum ff. si quis cautio.* Ex prædictis infertur ad decisionem quæstionis, quam vidi in practica: pater tradens filiam nuptui, promisit genero ducenta in dotem, & statim soluit sibi centum. deinde constante matrimonio, pro aliis centum tradidit fundum. sol. ma. fine filiis, per mortem viri vxor petit fundum tanquam dotalem sibi reddi. hęredes viri dicunt fundum non esse dotalem, quia datus fuit in solutum æstimatus in centum: quæ æstimatio facit emptionem, per iam dicta vxor dicit, quòd licet daretur in solutum æstimatus, saltem medietas fundi, tanquam constante matrimonio empti, sibi debetur propter legem regni, quæ de lucris cõstante matrimonio habitis clarè disponit de emptione constante matrimonio facta, *Fo. legum, lib. 3. tit. 3. l. 1.* de qua suprà, in rubri. §. 62. in prin. Pro vera decisione huius dubij, videnda essent & ponderanda verba contractus, & ęstimationis, ex quibus appareret, an sit fundus venditus vel non, discutiendo per casus, quos pulchre ponit *Marianus Socinus, in dict. consi. 56. prima partis.* quod semper teneas cordi in hac materia. & vide *Bald. in l. quoties in fi. C. de iure doti.* quem allegat *Marianus, vbi suprà, final. col. ver. ex quibus concluditur.* vide rogo *Philippum Corneum, consil. 15. incipiente, in nomine, in hac consultatione 2. partis.* qui pulchre loquitur.

¶ Redeo ad *Bart.* qui dicit subsequenter, quòd si maritus ex falsa causa inopiæ res prædictas vxori restituit, quæ postea perierunt, vel

deterioratæ sunt, marito imputandum est: quia non debuit restituere vxori perditutæ: vt *l. mutus, §. manente, ff. de iu. do.* vbi litera dicit, manente matrimonio, non perdituræ vxori, ob has causas dos reddi potest, vt se, suosque alat, vt fundum idoneum emat, vt in exilium vel insulam relegaro parenti præstet alimoniam, aut vt egentem virum, fratrem, sororemve sustineat, eò, quòd in casibus, in quibus permittitur dos vxori reddi, oportet quòd vxor non sit perditura. Ad idem est text. no. in *l. si eo. ti.* vbi permittitur marito reddere vxori fundum dotalem, vt vendat, ad soluendum creditoribus, si pretium creditoribus soluatur, rectè solutum est. & dicit *glo. in ver. creditoribus.* tunc enim non est perditura, quod exigitur: vt *d. §. manente*, vt de emptore rei ecclesiæ dicitur. & ita sentit, quòd si pereat fundus, vel creditoribus non soluatur, imputetur marito, qui vxori perdituræ reddit. Imo plus sentit illa glos. sing. quòd si maritus soluit ex aliqua de causis prædictis, liberatur ab actione de dote: ita demum si probet maritus vxorem, cui dotem restituit, eam expendisse in aliquam ex causis instis: aliàs non liberatur: vt voluit illa glo. dum dicit idē esse in marito, quod in emptore rei ecclesiasticæ. iuxta *authen. hoc ius porrectum.* cum ibi not. *C. de sacrosan. eccle.* ad hoc reputatur no. illa glo. per *Lud. Ro. in l. quamuis, ff. sol. matrim.* quem refert & sequitur *Alexan. ibi. 1. col. ver. item intellige.* qui subdit, quòd text. in *l. si.* hoc innuere videtur, dum in fine dicit, Si pretium creditoribus soluatur, rectè solutum. Oportet igitur probari per maritū, quòd pretium fuit vxoris creditoribus solutum, facit etiam text. *in l. si cum dotem, §. 1. ff. solut. matrimo.* & ibi. hoc expresse firmat *Bart. in ver. quero quis debet probare, per l. 3. §. si mutuatus, ff. de in rem ver.* ad idem text. in *l. seruus si in rem. eod. tit.*

¶ Et secundum ista debet intelligi *glos. 1. in fi. in l. 2. ff. sol. mat.* dum dicit, quòd maritus reddens vxori dotem constante matrimonio non liberatur, nisi quatenus illa facta esset locupletior: quam glo. multum commendat *ibi Bart. 2. colum. ver. quinto quaro.* & ibi latius *2. col.* Idem voluit glo. in *l. cùm in fundo, §. vxor viro. in verb. recepisse, ff. de iure dot. & in authent. de nupt. §. dotes, colla. 4.* approbat *Bal. in l. debitor. ff. de iure do.* no. plenissimè per *Iaco. de Aret. Cyn. & alios in l. vna, C. si dos constan. mat.* Ex quibus omnibus videtur concludendum, cum *Bart.* quòd si † bona

6 dotalia vxori ex falsa causa inopiæ restituta pereant, vel deteriorentur: imputetur marito, ex quo vxor non est facta locupletior. ¶ Quod ego intelligerem verum ex mente *Bart. in 4. qu. eiusdem partis*, quando maritus participauit de fraude, quia sciebat se diuitem, & diligentem, & malitiose confessus fuit se vergere ad inopiam: quæ confessio sibi soli præiudicat: vt dixi sup. col. 76. ver. constabit autem. nec potest reuocare: vt dixi sup. col. 80. ver. fateor tamen. Valebit ergo ista confessio, quo ad sui præiudicium, non autem quo ad præiudicium vxoris quoniam hoc casu maritus, ex quo causa nō est vera, sponte restituit dotem vxori constante matrimonio: quod regulariter prohibitum est: vt *d. l. 1. si dos constante matrimonio*, &c. propter quod est in culpa, & fraudem committit, & per consequens non liberabitur, nisi quatenus probauerit vxorem factam locupletiorem: quia fraus & dolus sibi patrocinari non debent: ad hoc videtur casus secundum vnū intellectum in *d. l. fi. ff. de iur do.* ibi: maritus consensit, si nulla in ea re captio sit futura. vbi per illum text. dicit *Bald.* quòd satis est marito, si dotem vxori soluit ex causa probabili. tene menti illum tex. ad hoc. ad idem facit tex. in *l. pe. eo. tit.* vbi socer, qui fraudulenter induxit generum vt ei insidiaretur, maiorem promittens dotem, quàm soluere poterat, perdit beneficium, vt non conueniatur, deducto, negat, propter fraudem, quam adhibuit: vt dixi sup. in tub. col. 90. & 91. Si autem maritus de fraude non participauit, nec est quod sibi imputetur, quāuis causa inopiæ esset falsa, vt puta, quia testes dixerunt mendacium, vel corruptus iudex malam protulit sententiā, cui maritus paruit: & vxor communi opinione approbante restituit: quamuis postea pereant etiam culpa vxoris, nō crederem imputandum marito: imo de eis iudicabitur, vt de rebus dotalibus. Ita ferè in terminis nostris voluit *Bart.* quem alij sequuntur, in *l. si constante. §. si post solutum, ff. sol. matrimo.* vbi dicunt, quòd † si maritus soluit dotem ex causa necessaria, vt puta 7
propter eius vergentiam ad inopiam: liberatur maritus ab vxore, quamuis res pereant, vel deteriorentur. & in hoc omnes sunt concordes, quos sequitur *Ioan. de Imo. ibi in 2. col. in ver. in glo. communis.* dicens, quod siue maritus soluat dotem vxori constante matrimonio ex causa necessaria, siue voluntaria: dummodo fuerit iusta, & mulier verisimiliter non esset perditura, vt quia erat honestæ vitæ, & bonæ discretionis, & apta ad retinendum, & conseruandum, & diligens in suis agendis. & sic communiter reputabatur, licet postea casu perdantur res vel pecunia, quia furto subtracta fuit, absque eius culpa maritus liberatus erit, ex eo, quia soluit authoritate legis, & in nulla culpa fuit: ergo debet dici liberatus, ne aliàs reperiatur deceptus legis authoritate, contra *l. 2. C. de his qui veniam ata. impe. & l. Gracchus C. de adul.* & quia lex non debet esse captiosa, nec mittere alicui laqueum: vt *c. literas sup. de rest. spo. & 27. qu. 1. c. de viduis.*

¶ Idem etiam videtur dicendum sub dubio forte, licet mulier ex post facto culpa sua perdiderit, ex quo maritus non fuit in culpa tempore solutionis, cùm videat ipsam diligentem & verisimiliter talem, quæ non erat perditura. Secus si verisimiliter debuit scire, vel dubitare ipsam perdituram tempore quo soluebat, arg. *l. si quis cum sciret, ff. de vsucapio. pro empto.* ista sunt no. verba *Ioan. de Imo. vbi suprà*, quem refert & sequitur *ibi Paul. de Cast.* cum quibus concor. *Rapha.* ad quod bene facit, quod notat *Bart. in l. si so-*

si soluturus. ff. de so. vbi dicit, quòd si venditor
8 non vult † recipere pretium, & emptor illud
deposuit, & non potest ei imputari culpa malæ
electionis, vel alia culpa: quamuis perdatur pre-
tium, non imputatur ei periculum, sed vendi-
tori: vt ibi per eum. ¶ Ad idem facit tex. no. in
l. eum qui. §. si. cum l. seq. ff. commo. vbi dicitur, quòd
9 si † rem tuam tibi remisi, cum eo cum quo tu
mandasti, quod tibi remitterem: periculum erit
tuum. Sed si ego elegi nunciũ cum quo remisi,
& ille fugit, meum est periculum: qui enim non
tam idoneum hominem elegit, vt rectè id fieri
possit, in culpa est, vt ibi dicitur. ¶ Ad idem fa-
cit *l. argentum, eod. tit.* vbi litera dicit, Argentum
commodatum si tam idoneo seruo meo tradi-
dissem ad perferendum, vt non debuerit quis
æstimare futurum, vt à quibusdam malis homi-
nibus deciperetur: tuum, non meum detrimen-
tum erit, si id mali homines intercepissent. ¶ Ad
idem text. not. in *l. si res pupillaris, ff. de admin. tu.*
vbi si res pupillaris in cursu latronum pereat,
vel argentarius, cui tutor pecuniã dedisset, cùm
fuisset celeberrimus, solidum reddere non pos-
sit: nihil eo nomine tutor præstare cogitur, ex
quo inferebat *Auge. in l. si à bona fidei, ff. de rei vend.*
vnum verbum satis notandum, de quo feci
mentionem in rubri. col. 27. in fi. ver. & per ista,
& infrà col. 448. ver. sed si tutor, vbi videas mul-
10 ta similia. ¶ Ex quibus apparet, quòd si † quis
non fuit in culpa, in mala electione personę: ca-
sus fortuitus postea contingens, non imputabi-
tur eligenti. Vnde ad propositum nostrum, si
maritus non fuit in culpa, nec dolum adhibuit
in assignanda vel restituenda dote vxori, quãuis
causa inopiæ falsa fuisset, & postea dos pereat,
non debet marito imputari, qui bona fide, & ad
mandatum iudicis, & lege permittente, imo le-
ge cogẽte, dotem restituit vxori. videbitur ergo
liberatus à muliere: vt etiam sentit *Alexan.* post
*Bart. & alios, in d. l. si cùm dotem, §. si post solutum, 3.
col. ver. nec obstat.* vbi dicit, quòd licet maritus, qui
constante matrimonio soluit vxori dotem ex
causis voluntariis, à iure permissis: nõ liberetur
à parte vxoris: liberatur tamen ab ipsa vxore:
vt, *l. quamuis eo. ti.* Si tamen soluitur dos ex causa
necessaria propter vergentiam ad inopiã, quia
soluit necessitate cogente, & soluere potuit, et-
iam sine consensu patris: tunc liberatur mari-
tus: quamuis res dotales pereant, vel deterio-
rentur: vt in *authen. quod locum, C. de col. & in cor-
pore vnde sumitur*, secundum *Alexan. vbi sup.* ita
intelligo *Bar. in d. l. si constante.* & hanc puto eius
mentem fuisse. ¶ Idem forsan attentari potest,
quando maritus ex falsa causa inopiæ vxori do-
tem assignauit, vel restituit, vt se exoneraret ab
onere administrandæ dotis, vel ex alia simili
causa: & dos periit, vel dos deteriorata est ex ca-
su fortuito, ex quo certissime periret vel dete-
rioraretur, etiam si non esset vxori restituta: vt
puta quia cum dos retineretur in domo, in qua
simul maritus & vxor cohabitabant, quæ qui-
dem domus incendio combusta est, cum omni-
bus bonis, quæ ibi erant, sine culpa mariti. ęqui-
tas suadet, quòd cùm hoc casu dos esset peritu-
ra, quamuis vxori non esset restituta, vt de ea iu-
dicetur, ac si non esset restituta. Vnde tenenda
erit distinctio *d. l. plerunque.* Idem si dos consi-
steret in animalibus, in quibus fuit adhibita di-
ligentia necessaria, quanta posset adhiberi, si
maritus illa teneret: itaq; nõ est vis, apud quem
fuerint, ex quo erant peritura. Pro ista decisio- C
ne allego textum, cuius non fui memor cùm
hæc scripsi, in *l. fi. §. si ea, ff. ad legem Rhodiam, de
iactur.* vbi non tenetur quis de † casu, si culpa 11
præcessit: si talis casus interuenisset, etiam culpa
non interueniente, quod tene menti. facit *l. si
quis §. est & alia. ff. quod vi aut clam. & l. is qui. ff. de
act. & obligat.* & ita limitantur iura, quæ dicunt
casum imputari quando culpa præcessit casum,
secundum *Paul. in d. §. si ea.* vide *l. si ex legati causa.*
adde etiam no. in *l. quæ fortuitis, C. de pig. act. & in
l. incendium, C. si cer. pet. & in c. 3. de commodato. &
Petrum de Palude, 4. senten. dist. 15. q. 2. art. 1. ad finem.*
vbi inter cætera refert opinionem Martini di-
cẽris, quod si † res erat æqualiter peritura apud 12
dominum, non tenetur detinens ad eius æsti-
mationem. ¶ Ex prædictis infertur, quòd ius
offerendi, † quod competit possessoribus bo- 13
norum mariti, contra vxorem repetentem do-
tem, secundum *l. mulier, ff. qui po. in pig. hab.* non
habet locum, quando vxor repetit dotem con-
stante matrimonio: quia illa non est vera dotis
restitutio, sed in tutũ collocatio. & ideo cessat
ius offerendi, aliàs ius cedendarum actionum,
ita dicit singulariter *Bald. in c. cùm contingat. in fi.
3. col. sup. de dolo & contum.* dicens transire *Cyn. &
Iacob. de Aret. in l. cùm tibi, C. qui po. in pig. ha.* secun-
dum *Benzellinum hic, adici. 9.* idem tenet *Cyn. in
d. l. vbi adhuc 4. col. ver. decimotertiò quæritur, Ioan.
And. in Spec. de dote post diuortium resti. §. formatio,
ver. sed cùm mulier.* facit *l. cum tibi.* à contrario sen-
su, *C. qui po. in pig. ha.* Idem tenet *Alb. in l. vbi ad-
huc col. 5. ver. ex prædictis soluit.* quia cum non pos-
sit fieri solutio, nec oblatio *l. si finita. §. postquam
autem, ff. de dam. infec.* cùm enim non sit tempus
soluendæ dotis, oblatio non fit congruo loco
& tempore, *l. si soluturus, ff. de solut.* & quia expe-
dit, ne mulier sit indotata, *l. generaliter C. ad
Velleian.* & quia fauore mulieris inductum est,
quòd agere possit hypothecaria, licet persona-
lis nondum competat: ergo in eius læsionem
retorqueri non debet, *l. quod fauore, C. de legi. cum
simi.* & ideo non potest ei offerri. Idem tenet
Bald. in d. l. vbi adhuc col. 2. ver. ibi postea acquisiuerit.

¶ Sed idem *Bald. in authent. quod locum, C. de
collat. ver. quinto quæro. & in d. l. si constante, ff. solut.
mat.* tenet contrarium: imò quòd sicut vir po-
tuisset offerre, & vxorem repellere: ita vide-
tur, quòd creditores possent, argu. *d. l. mulier. ff.
qui po. in pig. ha.* hanc sequitur *Ang. in d. l. si con-
stante. ad finem principii. & ibi Ioan. de Imol. 9. co-
lum. ver. item in quantum dicit.* & etiam *Paul. de
Cast. 3. colum. in prin.* hos sequitur ibi *Alexand. col.
17. ver. item in quantum, Bar. hic in eadem quæstione.*

huic

huic sententiæ adhæret Ioann. Campetius in suo tractatu dotis 3. parte qu. 51. & Bald. Nonellus in suo 7. parte, priuilegio 47. & hanc sequor, cùm per eam vxori & creditoribus consulatur: quia potest vxor à creditoribus pecuniam recipere, & illam apud mercatorem ad partem honesti lucri deponere: vt hic. & si forte mercator idoneus non reperiatur, penes quem fiat depositio pecuniæ dotalis, tunc procedere posset prima opinio. Ista concordia fuit de mente Ioann. de Imo. in d. l. si constante, vel aliter, secundum Bal. in d. authen. quod locum. Prima opinio posset valere, quando ageretur vtili rei vendicatione pro re quasi dotali æstimata, vel hypothecaria pro eadem re, quia est affecta oneribus matrimonij, l. in rebus C. de iure dot. Secus in meta hypothecaria: vt ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. l. Paulus, §. qui pignoris. Bal. Nouel. vbi suprà, videtur sentire aliam concordiam, quòd si ex oblatione, quam faciunt creditores, non ita faciliter potest mulier vitam transigere, sicut ex bonis mariti, non permittitur dicta oblatio, aliàs secus: quia licet faueatur mulieri in sua dote, non tamen iura hoc permittunt, vt lucretur propter hoc mulier, cum aliena iactura, l. iure succursum, §. fi. ff. de iu. dot. alias esset in potestate mulieris, quando videret virum labi facultatibus, eludere alios creditores, dicendo se velle retinere vniuersa bona pro dote. quod esset captiosum in iacturā aliorum creditorum, & malitiis hominum non est indulgendum, l. in fundo. ff. de rei ven. c. sedes, de rescriptis. Adde hic, quòd si vxor dedit marito in † dotem fundum feudalem, & quia maritus non præstitit domino feudi seruitia debita, vtrum mulier perdat feudum: vide notanter Iacobinum in tractatu feudorum, in parte, & promiserunt eidem domino suo præstare debita seruitia, qu. 24. ver. sed hic cadit pulcherrima dubitatio.

14

ADDITIONES.

A * ¶ Adde regulam 180. incipi. æstimatio. in meis regulis & fallentiis, vltra Socin.

IOAN. BERNAR.

A ¶ Si autem res mariti.] Vide circa istam doctrinam Ioan. Crotan l. si constante, in prin. in secunda repetitione, ff. solut. matrimo. nu. 152. & Cou. pract. quæst. c. 28. nu. 8. versic. atque ita non potest.

B ¶ Intellige sanè prædicta.] Circa materiam dotis existimatæ, quam hic prosequitur author, & omnes articulos qui per eum inferius tanguntur, vide elegans consil. Socini iunioris, consil. 141. lib. 1. & Hippol. de Marsi. singul. 691. & Cremens. singular. 19. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 14. num. 20. Carol. Mol. in consuetu. Paris. §. 55. num. 106. & ex nostris lege authorem sup. in §. 17. num. 8. in rubric. & Anton. Gomez in l. 53. Taur. nu. 42. & num. 44. & Pinel. C. de bon. mater. l. 1. part. 3. num. 15. & Bernard. Diaz in suis fallentiis regul. 278. & pulchrè atque ex professo in ea materia scribentem Conar. practic. quæst. c. 28. per tot. Adiungeque Neuizan. in sylua nuptial. lib. 2. num. 70. cum seq. apud quos multi alij referuntur, multaque dicuntur & docentur, quæ conferunt ad hunc locum, & intellectum tex. l. 18. & 19. tit. 11. par. 4.

C ¶ Pro ista decisione allego text.] Attende singularem doctrinam, qua culpatus liberatur à damno, quod sine culpa sua interuenisset alia forte causa, & vide authorem sup. §. 47. ad fin. & Gregorium glo. 1. l. 4. titul. 11. part. 4. & glo. h. l. 6. tit. 14. part. 6. & glo. R. l. 4. tit. 14. part. 7. & Villalob. inter communes sententias, vers. consulens, nu. 196. Dueñas regula 149. Hippoly. singul. 665. Matth. singul. 96. & ibi Gabriel Sarayn. & Tiraquel. de retract. lignag. §. 15. glos. 2. num. 11. cum sequent. per quos tam in ciuilibus quàm in criminalibus, multi allegantur, multaque dicuntur. Addeque Benuenut. de mercatur. ti. de naut. nauib. & nauig. 4. par. & Boerium decis. 167. part. 1. ad fin.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. Matrimonium putatiuum habet priuilegia veri matrimonij.
2. Res empta ex pecunia dotis putatiuæ efficitur dotalis.

§. XXII.

AMpliabis primò istum textū & prædicta, vt vxor possit repetere dotem, & alia, de quibus sup. non solum à marito vero, sed etiam à putatiuo: quia † matrimonium putatiuum habet priuilegia veri matrimonij, gloss. in l. dotale, ff. de fundo dota. & in rub. ff. sol. mat. & in l. 2. §. fi. ff. de priui. cred. & in l. 1. C. de cond. ob cau. & in l. assiduis, C. qui po. in pig. ha. in glos. magna, in fi. & in §. si aduersus, Instit. de nup. hinc est, quod † res empta ex pecunia putatiuæ dotis, est dotalis l. si cum dotem, §. fi. ff. solut. matrimon. faciunt multa, quæ cumulaui in rub. §. amplia tertio. 1 A * 2

ADDITIONES.

¶ Adde bonam legem 81. in legibus Tauri, vbi vxor putatiua punitur de adulterio, sicut vera. A *

IOAN. BERNAR.

¶ Ad complures matrimonij putatiui effectus, vide multos quos adiunxi sup. in rubri. §. 21. nu. 8. vers. secus si esset nullum. & rursus multos in §. 36. & in §. 62. nu. 13. vers. in matrimonio putatiuo. Verum casus noster repetendæ dotis ab vxore, propter inopiā mariti, nescio quo iure proponatur in iudicio per coniugem putatiuā, cum mox ei opus sit, de penitus dissoluēdo mattrimonio, vel vitio quod obstat purgando agere. nisi dicas dum hoc vltimum agitur, posse remedium hoc exerceri, & eo casu proderit quæstio, de qua sup. in §. 9. & rursus infrà §. proxim.

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1. Dotem propter viri paupertatem repetere an possit vxor, si quando contraxit, sciebat maritum inopem.

§. XXIII.

AMpliabis secundò etiam, si maritus à principio fuisset pauper. ita tenuerunt Bart. & multi alij, de quibus sup. col. 28. in fi. cum sequen-

ſequentibus, ad hoc in fi. & *Alex. in l. ſi conſtante in prin. col. 12. ver. in quantum. Bar. hic in 6. q.* qui reſpondet ad motiua eorum, qui tenent opinionem contrariam. quos retuli ſup. col. 15. ver. & quamuis. quibus adhæret *Collectarius in præſenti. ver. quid ſi mulier. & Ioan. Fab. in d. l. vbi adhuc.* & ibi *Alber. col. 2. ver. item quæritur.* diſtinguẽs: aut vxor ſciebat maritum inopem, & facit ſibi præiudicium cum tali contrahendo, vt non poſſit ab eo

1 † dotem propter paupertatem exigere, adducens pro hoc aliqua de his, quæ ego adduxi in loco proximè allegato. aut ignorauit à principio & poſtea ſcit: & tunc ſecus, arg. *C. de epi. au. l. & ſi legibus, & l. mulier. §. is quoque. de ſpon.* idem *Pau. de Caſt. conſil. 392. pen. colum.* hanc opinionem ſequitur *Petrus de Ferraria*, tanquam veriorem, & magis æquitati conſonam, *in forma libelli, quo vxor agit ad dotem, in parte, vxor quondam, colum. 5. ver. vlterius quæritur.* ¶ *Salyc. in d. l. vbi adhuc in 5. q.* nititur opiniones concordare, dicens quòd ſubuenitur mulieri, ſi conſtante matrimonio maritus inchoat male vti ſubſtantia ſua: & ſic licet antea inchoaſſet, ſi tamen poſtea nil inchoat, lex non ſubuenit. eo verò inchoante malè vti poſt matrimonium, hoc remedium locum habet. licet quidam forſan dicerent, quòd hæc potius eſſet continuatio, vel perſeueratio mali vſus. quod non eſt verum, attento & conſiderato quodam medio, videlicet contracti matrimonij, omnis malus vſus poſtea interueniens, poteſt dici inchoatus, poſt matrimonium contractum. & iſto caſu licet mulier ante matrimonium ſciuerit eum inopem, vel prius malè vti inchoaſſe, habet iſtud remedium, propter inchoatum poſt contractũ matrimonium. Et iſto caſu toleratur ſententia *Bar.* ſecundum eum: de quo tamen vide quæ latè dixi in loco præalleg. & adde legem regni, quæ videtur decidere, quòd tunc demum poteſt vxor petere dotem à marito, quando maritus conſtante matrimonio incepit male vti ſubſtantia ſua. Quamuis ergo tempore matrimonij eſſet pauper, non tamen diſſipat bona, imo ea bene conſeruat, non erit locus huius dotis repetitioni. ita dicit *lex 29. tit. 11. 4. parti.* quam tene menti, & in iudicando & conſulendo non diſcedas ab ea. quicquid dixerint doctores præallegati.

ADDITIO.

¶ Circa huius §. quæſtionem ſat multa dicta ſunt per *authorem ſupra in proœmialibus §. 9. nu. 1. & ſeq.* vbi in ver. Si tamen à principio maritus. ego oſtendi verius, & communi ſententia approbatum eſſe, competere vxori remediũ hoc: quamuis à principio maritus pauper eſſet, vt vere dixerit *Bald. Nouel. in l. ſi conſtante, in prin. ff. ſol. mat. nu. 53.* hoc eſſe benignius & fauorabilius dotibus, & ſequendum in iudicando & conſulendo, atque hoc ipſum ſecurè ſequitur *Gregor. in gloſ. d. l. 29. tit. 11. par. 4.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Paupertas viri non facit locum repetitioni dotis, ſed mores.*
2. *Captura debitoris fugitiui à principio ante litem conteſtatam, licita eſt, & etiam ſi lite pendente incipiat effici non ſoluendo.*

Ampliabis tertio, vt iſta procedant, etiam §. XXIV. ſi à principio maritus eſſet diues, & poſtea contracto matrimonio, ſine culpa ſua efficiatur pauper. Nam & tunc poteſt vxor dotem repetere, & alia, de quibus ſup. dictum eſt, propter generalitatem *d. l. ſi conſtante, & dicta l. vbi adhuc.* ſecundum *Bart. in d. l. ſi conſtante 4. q. prima partis*, dum loquitur de mercatore, qui naufragio res ſuas amiſit. Hanc ſententiam communiter ſequuntur doct. in *l. ſi conſtante, & in l. ſi cùm dotem, §. ſi maritus, eod. tit.* vt ibi latè per *Alexan. col. 6. ver. nota primò.* poſt alios, quos ipſe refert, & *Campegius in tractatu dotis, 3. parte. qu. 18.* de quo aliquid tactum eſt ſup. col. 8. §. & propterea. Contrariã opi. tenuerunt *Cyn. Ioan. Fab. & multi alij, in d. l. vbi adhuc. Hoſtienſ. in ſumma de dote poſt diuortium reſtituenda, §. & quando competat.* idem *Hoſtienſ. in præſenti.* & ſequitur *Franciſcus Cardinalis*, & nonnulli alij, dicentes, quòd † paupertas viri non facit locum repetitioni, 1 ſed mores viri. Hanc opin. approbat *lex regni præallegata 4. parti. tit. 11. l. 29.* dum dicit, quòd ſi maritus malè non adminiſtrat, licet caſu ad paupertatem venerit, non A poteſt vxor ab eo A dotem exigere: A* vt dicit illa lex, quam in iudi- A* cando & conſulendo ſequere, tam in foro eccleſiaſtico, quàm ſeculari: ex quo de iure canonico, non habemus deciſionem, oportet recurrere ad iura regni: vt dixi in rub. introductione col. 7. ver. meritò ergo, ad confirmationem huius tertiæ ampliationis facit quod in ſimili dicimus, quòd ſicut licita eſt captura † 2 debitoris fugitiui à principio ante litem conteſtatam: vt *l. ait prætor. §. ſi debitorem, ff. de his quæ in frau. cred. Inſtit. de ac. in princi.* not. in *c. cùm non ab homine ſup. de iudi.* Sic etiam, quando lis pendebat cum debitore, & lite pendente incipiat effici non ſoluendo, ſecundum *Angel. in repetitione l. nemo carcerem, C. de exac. tri. lib. 10. poſt medium, ver. item quæro quid ſi lite pendente*, ſentit *gloſſ. in l. fi. C. de ſer.* ſecundum eum. ſequitur *Alexand. conſ. 47. col. pen. incipit, magnifice prætor. Iaſon in l. arbitro. colum. 7. ver. quartò limita. ff. qui ſatiſda. cog.*

¶ Et per hoc videtur non tenenda deciſio *Bart. in d. l. ſi conſtante 4. colum. verſi. quartò quæro.* dum dicit, quòd licet vir benè inchoet vti ſubſtantia ſua, ſi malum exitum habuit, quia perdit, vel depauperatur: nihilominus poterit vxor vti remedio prædicto. quia res dicitur malè geri reſpectu finis, *l. an in totum, ff. de impen. in reb. do. fa.* Item in ambiguis pro dote eſt reſpondendum, *l. in ambiguis, ff. de re. iur.* hæc videtur

ſentire

SVMMÆ RERVM.

1 *Bona mariti minoris 25. an. sunt obligata pro dote.*
2 *Bona minoris obligari non possunt obligatione hominis: secus tamen in obligatione legali.*
3 *Minor non habens curatorem, potest se obligare ad quantitatem, & tamen non potest pro illa quantitate obligare bona sua.*
4 *Minor 25. an. maior 18. potest sine curatoris auctoritate in pecunia redimere testatorem, vel consanguineum à carcere.*
5 *Filius non restituitur super fideiussione, quam facit pro patre.*
6 *Restitutio in integrum non datur minori 25. ann. maiori tamen 18 si vendidit, vel alienauit bona, etiam mobilia, sine decreto iudicis.*
7 *Minor 25. an. maior 18. non restituitur in integrum in his, quæ sunt de iure naturali, vel quasi.*
8 *Inuentarij confectio, si à muliere tutrice penitus omittatur, non excusatur: secus si aliquas res omisit ponere in inuentario.*
9 *Rusticus, mulier, vel minor, si omittant, vel faciant aliquid contra ius ciuile, in dubio præsumitur error iuris, & non dolus.*
10 *Restitutio in integr. non datur minori, quando omisit exceptionem criminis, per quam vellet aliquem repellere. & num. 13.*
11 *Ecclesia non restituitur aduersus peremptorium præfixum ad opponendum crimina contra litigantem super beneficio.*
12 *Restitutio in integr. non habet locum in executionibus pœnarum.*
14 *Maritus minor 25. annis non habet in integr. restit. in contractu dotis recepta, quo minus vxor contra eum vergentem ad inopiam habeat exactionem dotis.*

§.XXVI. AMPLIABIS quintò prædicta, vt procedat,
etiam si maritus sit minor 25. annis. vt
sentit *gloss. in l. final. C. de legib. tuto. Cyn. in dicta l.*
vbi adhuc. 4. colum. quæst. 16. & vbi Alber. columnn. 4.
1 *versic. item quærit.* Bona † enim minoris tacitè
sunt obligata pro dote: nam ex quo est pubes,
potest contrahere matrimonium. *Instit. de nupt.*
in princ. & cap. 1. & 2. cum alijs suprà, de despon. imp.
ergo & accessoria matrimonij, scilicet, dotem
recipere, cùm non debeat ratione minoris ætatis
vxor esse indotata. *l. si extraneus, ff. de cond. caus.*
data. facit *lex mutuo, in princip. ff. de iure dot.* quia li-
2 cet † obligatione hominis bona minoris obligari
non possint, secus tamen est in obligatione
legali, in qua hominis ministerium non est necessarium.
vt *l. 2. & 3. in princ. ff. de reb. eorum.* hanc
opinionem sequitur *Angel. in dict. l. si constante, in*
fin. princip. & aliqui alij. huic opinioni adhæret
Alexand. de Imol. in dict. l. si constante, col. 17. vers. sed
hac distinctio. vt ibi per eum, qui respondet ad
motiua contraria. ¶ Sed *Bart. ibi colum. 13. versic.*
quartò quæro. tenet contrarium per bona iura, &
rationes: quæ videas per te, & respondet ad dictam
l. mutuo. quòd ibi non agitur de hypotheca,
vel obligatione accessoria, sed de obligatione
principali: quæ & in quibus rebus consistat,
remittitur decreto iudicis: potest enim recipere,
dum tamen recipiat modo legitimo. Hanc
opinionem sequitur ibi *Ioann. de Imol. col. 9. vers.*
secundò adde. nec sequitur secundum eum, mi-
3 nor † non habens curatorem, potest se obligare
actione personali ad dotem: ergo etiam
tacitè obligantur bona sua: quia certum est,
quòd minor habens curatorem, potest se obligare
ad quantitatem: & tamen non potest pro
illa quantitate obligare bona sua. *l. 1. & 2. ff. de*
re. eo. iuncta l. fin. C. de rebus alien. non alien. Sicut ergo
non posset expressè, sic nec debet posse tacitè.
argum. *l. cum quid, ff. si cert. pet.* ¶ Tu tene
primam opinionem, quæ videtur verior, & tutior,
& doti fauorabilior. Pro qua bene facit A
lex Styli 207. incipit, [todo el deudo.] in fin. vbi dicit,
[que el hombre menor de edad desque casado
es sera tenido a todo emprestido & obligamento
de deuda:] quod est bene notandum.
Si autem ad alia debita tenetur, fortius
ad hoc quod contrahitur ex receptione dotis,
ad cuius confirmationem facit, quod in simili
voluit *Baldus Nouellus in tractatu de dote, 6. parte,*
priuilegio 63. vbi dicit, quòd † minor 25. an. maior 4
18. forte posset tolerari, vt possit saltem in
pecunia redimere testatorem, vel consanguineum
à carcere, sine curatoris authoritate: per
textum in *authent. si captiui, C. de episcop. & cleric.*
& in corpore vnde sumitur. confirmo gloss. *Fo. legum,
titul. [de las cosas, que se ganan por tiempo.]*
l. 3. vbi filius non restituitur super fideiussione,
quam facit pro patre. vt in *l. 1. C. de filiofam.*
4. columnn. qui aliàs poterat exhæredari. *authent.*
vt cùm de appellatione cogno. §. causas. & subdit
fortius *Baldus Nouellus vbi suprà*, quod talis minor
solus potuisset alienare bona sua ad dictam
causam, siue habeat curatorem, siue non:
quia in hoc ipsa lex facit ipsum maiorem, & legitimæ
ætatis, si excedit 18. an. abbreuiando ætatem
25. annor. & ideò posset pro dicta causa
alienare etiam immobilia, sine decreto, tanquam
maior, per illum textum. Pari ergo ratione
idem videtur dicendum in casu nostro:
quia lex reputat virum ætatis legitimæ, quantum
ad hoc, postquam matrimonium contraxit:
cùm dos secundum aliquos sit pia causa.
vt *l. cùm hi, §. si mulier, ff. de condict. indeb.* & dixi
infrà, 3. not. §. 12. Et adeo puto maritum obligatum,
& eius bona, in hoc casu, quòd licet sit
minor, non poterit petere in integrum restitutionem.
† Et videtur sentire *lex Styli prædicta,* 5
in fine, cùm dicit, [Empero en las otras cosas,
donde es otorgada restitucion a los menores,
podra demandar restitucion.] est dicere, quòd
licet in hoc casu non possit restitutionem petere,
in alijs tamen sic. ad hoc bene facit gloss.
not. secundum *Bald. ibi, in dict. authent. si captiui.*
quæ vult, quòd si maior 18. annis, minor 25. neglexerit
redimere testatorem, vel consanguineum:
licet ex hoc incidat in pœnam, non restituitur
in integrum. Idem tenet *Saly. in l. 1. C.*
de filiofam. minore. Ex qua gloss. cum dictis Bald.
colligitur notabiliter, quòd vbicunque lex vel
statutum procedit limitando ætatem, puta abbreuiando
ætatem 25. an. an tunc cessat restitutio
in integrum. Sicut è contrà, quando lex, vel
statutum elõgaret ætatem 25. ann. tunc etiã vl-

tra illud tempus 25. annorum datetur restitutio in integrum: vt est text. not. in *l. fi. C. de repu. her.* ¶ Ex quo infertur vnum verbum nouum & sin-
6 gulare, quòd si maior 18. annorum, minor 25. † vendidit seu alienauit bona etiam immobilia solus, sine decreto iudicis, & sine authoritate curatoris, pro redimendo testatorem, vel consanguineum à carcere, vel captiuitate: non competeret sibi restitutio in integrum aduersus huiusmodi actum. ita dicit *Baldus Nouell. vbi suprà*. Ad prædicta facit not. dictum *Iacob. de Belton.* vt ibi refert *Bald. in cap. 1. § praeterea, et l. 1. de prohib. feu. alien. per Frederic.* dicens, quòd si adultus maior 18. annis, minor 25. legem spreuit & contempsit, & sic in iure naturali, vel quasi, aut communi delinquit: & tunc maior 18. annis non restituitur in integrum. Est dicere, quòd in
7 his quæ facit maior 18. annis, & † minor 25. in his quæ sunt de iure naturali, vel quasi, non restituitur in integrum: de quo dicto exclamat *Franc. Aret. in cap. fraternitatis, suprà de test. col. 19. ver. & aduerte*, per quod videtur reprehendere dictum *Bald. in l. 1. § solent, ff. de offic. praef. vr.* vbi singulariter dixi, quòd mulier non excusatur à dolo præsumpto, quando nulla subest causa colorata, saltem grosso modo, & vulgari, cùm non faciat id quod tenetur facere. vnde si omi-
8 sit † penitus confectionem inuentarij, cùm sit tutrix, non excusatur. Secus si aliquas res omisit ponere in inuentario, prætensa causa aliqua, quæ habeat aliquid coloris, saltem grosso modo. Quod dictum posset habere rationem, secundum Aret. quãdo mulier omitteret aliquid, vel faceret, quod esset contra ius naturale, vel gentium. quo casu etiam non excusaretur ab ignorantia iuris, *l. venia, cùm ibi not. C. de in ius voc.* & facit dictum *Iac. de Bellou.* de quo suprà secun-
9 dum eum. Sed vbi † mulier, vel rusticus, vel minor omitteret vel faceret aliquid contra ius ciuile, sicut est omissio confectionis inuentarij: dictum *Bal.* non videtur habere rationem: quia in talibus personis in dubio præsumitur error iuris, & nõ dolus à quo excusantur: vt *l. fin. C. de iur. & fac. ign. & l. 2. § fin. ff. de iure fisci.* ¶ Hoc intellige, nisi minor vellet restitui aduersus declinatoriam, quam omisit opponere, vel aduersus ipsius declinatoriæ probationem, quæ non est multi præiudicij. Nam tunc non restituitur minor: vt not. voluit *Innoc. in cap. coram, sup. de in integ. rest.* & sequuntur ibi omnes, & *Bal. in l. peremptorias. C. sen. rescin. non posse, 4. colum. ver. quaero vtrum sicut minor, & in l. scio, ff. de in integ. rest. Felin. in d. cap. fraternitatis, 5. col. ver. fallit secundo, sup. de testib. Lud. & Alex. in l. 1. § nuntiatio, ff. de no. ope. nun.* & ibi *Ias.* de quo per *Lap. alleg. 53.* Si verò sit ex-
B ceptio non leuis præiudicij, sicut [b] exceptio recusationis rei iudicatæ: & similes: tunc minor restituit, vt not. tradit *Guil. in Specul. tit. de restit. in integ. § 1. ver. illud si minor, vel ecclesia.* gloss. ordinaria, quam approbat *Bart. in l. minor autem, ff. de*
C 10 *min.* Item [c] non restituitur minor, † quando omisit exceptionem criminis, per quam vellet repellere aliquem: vt not. sentit *Ioan. Andr. in c. auditis, de restit. in integ.* ad hoc bene facit quod voluit *Spec. in 2. part. de in integr. restit. § 2. ver. sed pone.* vbi dicit, quòd † ecclesia non restituitur 11
aduersus peremptorium præfixum, ad opponendum crimina contra litigantem super beneficio: quia ex omissione illius probationis non sequitur aliquod damnum pecuniarium.
Item [d] quia in † executionibus pœnarum non D 12
habet locum restitutio: vt in *l. auxilium, ff. de minor.* sed litigans puniretur, si probarentur crimina contra eum: quia excluderetur à iure suo: vt *cap. accedens, infr. de accn.* De quo dicto facit festum *do. Abb. in dict. cap. auditis, 4. col. ver. item l. innita*, & sequuntur doctor. de quibus sup. tenet etiam *Compostel. in cap. quod sicut, supr. de elect. gloss. pen. in cle. non potest, de procu. glo. & Anton. in c. licet, infr. de accn. Bal. in l. fin. C. in qui. casi. in integ. restit. non est ne.* & in *dict. l. auxilium.* vbi est bonus text. vide *Felin. in d. cap. fraternitatis, col. 5. ver. fallit tertiò. & in dict. cap. licet, de accus. col. 2. ver. nota quòd minor.* ¶ Ex istis, [e] infertur ad vnum, quod E
non reperio in specie tactum, quòd † minor 13
non restituetur ad opponendum crimina, vel defectus contra testes aduersarij, vel ad illa probanda. quod tene menti. & hoc est hodie statutum per legem regni nouiter editam, per serenissimos Reges nostros, in villa de Madrid, *l. 1. tit.*
anno 1499. ley 16. Ex quibus omnibus conclu- *8. lib. 4.*
ditur vt sup. quòd maritus † minor 25. an. non 14
habet in integrum restitutionem in contractu dotis receptæ, quominus vxor contra eum vergentem ad inopiam, & contra eius bona habeat remedium prædictum.

ADDITIONES.

A ¶ Lex Styli, 207.] Adiunge text. *l. 6. tit. 17. p. 7.* quarum contextura videtur, minoribus vxoratis concedi administrationem in bonis suis & liberationem à potestate curatoris, vt ex earum lectione videbis: quarum dispositio est in theorica singularis, in praxi verò difficilis. nec vnquam cogi curatorem vidi, vt tutelæ rationem redderet, bonaque restitueret minori, quasi finita tutela, quanquam minor vxoratus sit, nec restitutionem ei negari, quam non vxoratus habuisset. Fateor tamen posse eos cogi ad solutionem debiti, quod propter onera matrimonij contraxerunt. & quia latius hoc examen postulat, quàm mihi, pro præsenti munere liceat prosequi, & reddere, sit modo satis vt videas circa ea iura *Didac. Perez in l. 3. tit. 11. lib. 4. Ordin. col. 1522. & Suarez in l. 9. tit. 11. lib. 1. Fori, ver. not. vlterius, fol. 81. col. 1.* quem tex. lege, & vide ibi *Montal. gloss. b. & glo. d. & Seguram in l. vnum ex famil. § sed si fundum, num. 24. de leg. 2. & Did. Perez. ad eundem, in l. 3. § fin. de lib. & posthum. num. 75. & Castill. l. 47. Taur. nu. 8. & Greg. glos. a. l. 3. tit. 15. p. 2. & glo. g. l. 9. tit. 1. part. 2. & anterem, § proximo, n. 5.*

B ¶ Sicut exceptio recusationis.] Vide *Mauricium, de in integ. restit. cap. 253.* & pulchrum huius quæstionis examen *Dom. Couar. pract. quaest. cap. 26. num. 4.*

¶ Item

C ¶ Item non restituitur minor.] Vide *Felin. cap. fraternitatis, num. 6. de testam. & in cap. licet, 2. colum. de accusat. & Couarru. dict. cap. 26. num. 4. vers. secundo huic.*

D ¶ Item quia in execurionibus pœnarum.] Vide *Mauricium de restitut. in integrum, cap. 160. & Couarru. d. c. 26. num. 4. vers. primo ex lege, & Bellamera decis. 38.*

E ¶ Ex istis infertur ad vnum.] Vide *Couarru. d. num. 4. vers. tertio eidem. & Capel. Tolosa. decis. 53.* & optimè *Boerium, decis. 245. num. 7.* & his omnibus citatis *Didac. Perez, in gloss. m.* [illegible]*a. tit. 4. lib. 3. Ordinat. col. 937.*

DOCT. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Dotem petere potest vxor à marito ad inopiam vergente, sine eius licentia.*
2 *Mulier quando possit esse in iudicio, sine consensu mariti.*
3 *A patria potestate an liberetur filia per contractum matrimonij.*
4 *Filius an possit agere contra patrem inuitum & renitentem. & 13. & num. 20.*
5 *Minor non habet legitimam personam standi in iudicio in causa dotis.*
6 *Curator datur mulieri inuitæ: ipsa tamen potest eligere quem vult.*
7 *Vxor dotem repetens, si sit excommunicata, an audiatur. & num. 12. & 19.*
8 *Excommunicatus an debeat audiri in iudicio, si reus est fugitiuus, vel res tempore peritura.*
9 *Necessitas & periculum verisimiliter speratum, facit licitum, quod alias erat illicitum.*
10 *Feriatis diebus, propter imminens periculum, intendere licet circa collectionem messium & vuarum, & scholaribus studere licet.*
11 *Necessitas multa operatur.*
14 *Actus non vergit in detrimentum alicuius, quando non infert principaliter detrimentum.*
15 *Ad excussionem bonorum citandi sunt fideiussores, vel bonorum possessores, cùm talis excussio principaliter fiat in eorum praeiudicium.*
16 *Protestatio facienda est ei, quem negotium principaliter tangit.*
17 *Verba generalia non extenduntur ad personas, quas negotium principaliter non tangit*
18 *Vindictam facere si permittatur offenso, intelligitur de principaliter offenso.*
21 *Pater tenetur alere filium, etiam de propriis bonis.*

§. xxvij. AMPLIABIS sextò prædicta, vt possit vxor
1 † petere dotem à marito vergente ad in-
A opiam, etiam ª absque eius licentia: imò eo cō-
tradicente: ita tenet solus *Alber. in d. l. vbi adhuc,*
in fin. C. de iure dot. dicens, quòd cum iure Lōbar.
mulier transeat in potestatem viri: vt not. *Inst. ad*
Tertullian. §. 1. & probatur in *l. Lombardia.* quali-
ter mulieribus alienare permissum est. *l. 1. quo-*
modo facit mulier, si maritus nolit sibi consentire,
quod dotem petat, ex forma *d. l. vbi adhuc.* & ip-
2 sa † sine ipsius consensu in iudicio esse nō pos-
sit: vt *l. fin.* §. 1. *C. de bon. qua lib.* Dicit *Alber.* quòd
hanc quęstionem habuit de facto Pergami, vbi
seruatur ius Lombardum. Et dictum fuit, quòd
tunc agere possit sine consensu viri: sicut etiam
dicit glo. quòd hoc casu poterit agere sine con-
sensu patris, vt not. *C. de coll. authent. quod locum.*
vel ᵇ saltem cogetur maritus consentire ad in- B
star patris: vt *d. l. fin.* §. 1. *de bon. qua libe. cum ibi not.*
& per Rofred. in libello, de personis litigantium, vers.
itē nec mulier. ista sunt fere verba Albet. vbi sup.
quæ tene menti. ¶ Ex quibus infertur, quod li-
cet hodie secundum iura regni nostri, filia per
contractum matrimonij liberetur † à patris po- 3
testate, vt dixi suprà in rubric. §. sed quamuis. &
quodammodo transit in potestatem mariti,
vt sine ipso non possit contrahere, nec in iudi-
cio esse: vt dixi in rubr. §. operatur alium & sex-
tum effectum. nihilominus tamen poterit age-
re contra eundem maritum nolentem & inui-
tum: quia authoritate legis hoc facit. Et iste est
vnus casus, in quo vxor sine licentia mariti po-
test esse in iudicio, sicut aliàs † filius agit contra 4
patrem aliquando inuitum, & renitentem, vt
traditur in *l. generaliter, ff. de in ius voc. & in* §. *pœ-*
nales, Instit. de act. & in l. lis nulla, ff. de iudi. interue-
niente licentia iudicis, quæ forsan non est necessa-
ria in casu nostro: quamuis tutius est, quòd in-
terueniat, si maritus non consentiat. argum.
cap. nullus, de iure pat. cum ibi not. ¶ Hoc intellige,
dummodo vxor sit ætatis legitimæ 25. anno-
rum. minor enim, etiam contra maritum ino-
pem, dotem & alia bona petens, non potest
stare in iudicio: vt videtur casus in *dict. authent.*
quod locum, C. de collat. secundum Bald. ibi vers. octa-
uò quæritur. dicentem, quòd † minor non habet
legitimam personam standi in iudicio in causa 5
dotis. quia etsi in causa matrimoniali, cui est
dos connexa, stare possit in iudicio sine curatō-
re, vt *cap. si annum, de iudic. lib. 6.* non tamen sic
erit in dote. quia licet dos sit matrimonio an-
nexa, non est eiusdem naturæ, secundum eum:
de quo feci mentionem suprà. Et ita quamuis
ad contrahendum cum marito, dum est in ma-
trimonio, Stylus habeat vxorem etiam mino-
rem 25. annis, tanquā si esset ætatis perfectæ: vt
dicit *lex Styli* 207. de qua paulò antè feci men-
tionem: quæ dicit, quòd si vxor minor 25. an-
nis se obligat pro debito, vnà cum marito, te-
netur illa pro dimidia: & si in solidum se obli-
gauit, tenetur in totum: quoniam matrimo-
nium, & malitia supplent ætatis imperfectio-
nem. Ad petendum tamen dotem à marito, &
aliā bona prædicta, non reputabitur persona
legitima: imò dabitur sibi curator ad litem. In-
uiti enim adolescentes curatores recipiunt ad
litem. vt *Instit. de cura.* §. *item inuiti, cum similibus.*
Sed quamuis † mulieri inuitæ detur curator, 6
ipsa tamen potest eligere quem vult: vt est glos.
signanda in *l. mutus,* §. *is qui curatorem, ff. de procu-*
rat. & ibi eam notat & commendat *Ang.* de qua
facit sestum *Baptista, in tract. arbitrorum, in princ.*
3. q. & Lanfrancus in suo tract. arbitrorum in 4. col.
¶ Secundò intellige, nisi forsan vxor quan-
do † vult agere, sit excommunicata: nam tunc 7
non admittitur ad agendum: vt *cap. intelle-*
ximus, suprà, de iudic. & cap. cùm inter, supra, de
except. c. pia, eod. tit. lib. 6. & excommunicamus, §. *cre-*

dentes, infr. de hæretic. cap. si verò, infrà, de sentent. ex-
commun. & hoc ne ex suo dolo commodum re-
portet, vt dicit gloss. in *dict. cap. intelleximus.* Ex
qua ratione videtur, quod cùm vxor ex hac do-
tis petitione reportet commodum, non sit au-
dienda. ¶ Sed aduerte: quia cum hoc casu vxor
stimulata inopia mariti veniat ad iudicium, ne
sua dos pereat: videtur quod sit admittenda,
per illud quod not. voluit *Abb. in d. cap. cùm inter,*
col. 3. ver. & per hanc rationem. vbi formaliter in-
quit. ¶ Et per hanc rationem puto posse atten-
8 tari, quòd si reus † est fugitiuus, vel res tempo-
re peritura, excommunicatum debere audiri,
stimulatur enim ad agendum ex eminenti præ-
iudicio, & potest dici defensio quædam, & hoc
est æquissimum, secundum eum. facit quod le-
gitur & not. in *l. ait prætor, §. si debitorem, ff. de his*
quæ in fraud. cred. & in l. nullus, C. de Iudæ. secus di-
cit, si cessaret periculum, quia posset facere se
absolui, per id quod dicit *Hostiens. in cap. significa-*
uerunt. eod. tit. hanc decisionem Abb. tanquam
singularem, refert & sequitur *Fel. in cap. dilectus,*
el 1. supr. de rescript. pen. col. ver. fallit 4. & in dict. cap.
cùm inter. col. 10. ver. limita secundò. qui hoc tem-
9 perat, vt ibi latius per eum. Necessitas † enim,
& periculum verisimiliter speratum, facit lici-
tum, quod aliàs est illicitum. vt est textus valde
not. in *cap. licet, infr. de feriis.* vbi rei tempore peri-
turæ possumus dare operam diebus etiam fe-
10 riatis. & inde est, quòd circa collectionē † mes-
sium, vel vuarum, potest etiam diebus feriatis
intendi, secundum *Abb. ibi in fin. post An.* Inde est
C etiam, quòd c diebus feriatis licitum est schola-
ribus studere propter fragilitatem memorię, vt
in die dominica non obliuiscantur, quod alijs
diebus didicerunt: & ideò est periculum in
mora, ratione cuius permittitur, quod aliàs nō
permitteretur. Ita dixit *Dyn. in l. diuus, ff. de feriis.*
prout ibi refert *Angel.* idem tenet *Lucas de Penna.*
quod ego admitterem in scholaribus studenti-
bus, ad illuminationem proprij ingenij, & alio-
rum, dummodo debitis horis insistetur circa di-
uina: licet exinde in futurum speretur lucrum,
Secus tamen, quando speratur lucrum de præ-
senti, & principaliter fit studium propter lu-
crum: vt decidit *An. & Abb. in c. fin. de fer.* nisi ne-
cessitas aliud suadeat, vt pro expediendo illū,
A * qui de longinquo venit. a * Bonum tamen est
tunc aliquam eleemosynam in pauperes ero-
D gare, secundum eos. arg. *d. cap. licet.* Multa d alia,
11 quæ operatur † necessitas, propter quam lici-
tum est transgredi iura, facile mihi esset addu-
cere, quorum aliqua cumulat *Fel. in c. cùm acces-*
sissent, de constit. col. 15. ver. confirmari potest. Aliqua
etiam ponit *Andr. Sic. in c. nullus, 1. col. sup. de pigno.*
Franc. de Curt. in repetitione l. admonendi, ff. de iure-
iur. chart. 22. col. 2. & ibi Ias. col. 91. in repetit. vide
quæ scripsi supr. rub. §. 65. intellige prædicta cū
12 sequenti. Sed quæ maior † necessitas, quā illa,
in qua vxor ex mariti vergentia ad inopiam
constituitur: cùm ex hoc eius dos, & per conse-
quens alimenta sunt in periculo totalis perdi-
tionis? ¶ Sed quamuis ipsa excommunicata a-
gere possit, vt prædixi: honestum tamen est,
quòd non per se, sed per procuratorem agat,
iuxta not. in *d. c. intelleximus.* vbi secundum ali-
quos etiam reus cogitur procuratorem consti-
tuere, si est excommunicatus: & procuratorem
habere potest: vt ibi latè scripsi in meis recolle-
ctis. Et ista tene memoriæ, tanquam ab alio in
specie non tacta. ¶ Ex istis redditur mihi dubia
decisio *Bart. in l. si constante, in princip. quæst. 10. 2.*
part. vbi præsupponit, quòd si vxor est excom-
municata, non posset agere contra maritum ad
inopiam vergentem: poterunt tamen filij age-
re nomine matris, tanquam coniunctæ perso-
næ † ad eorum vtilitatem. ad quod vltra sua 13
fundamenta facit *l. patri pro filio, in princip. ff. de*
minor. vbi pater agit pro filio, nisi dixeris, quòd
ibi pater prætendebat interesse negotij princi-
palis. Item dicit *Bart.* quod possunt filij agere
suo proprio nomine, saltem vtilibus actioni-
bus, quæ mulieri competebant directo. quod
latè ipse comprobat, vt videbis per eum, quem
fortiter reprehendunt *Ioan. de Imol. & Ludouic.*
Rom. ibi per magna fundamenta, & rationes sa-
tis vrgentes, & hoc videtur de iure verius: quo-
niam filij in casu nostro non videntur præten-
dere principale interesse, quia non est interesse
totalis negotij, de quo loquuntur fundamenta
Bart. sed est quoddam interesse particulare &
secundarium, respectu alimentorum, quod
non venit in consideratione, cùm nihil ipsi de-
derint de suo. Vnde non video, quomodo dos
ex parte filiorum sit titulus onerosus: vt dice-
bat *Bart.* Illud autem, quod secundariò venit,
non est in consideratione: vt est gloss. not. iun-
cto text. in *cap. quamuis pactum, de pac. lib. 6. in ver-*
bo, detrimentum. dicit gloss. s. principale. ex qua
colligit *ibi Dominicus,* quod † actus non vergit 14
in detrimentum alicuius, quando non infert
principaliter detrimētum: licet sic secundariò.
Vnde si ex forma statuti in actu debent autho-
rari illi, in quorum detrimentum fit actus: in-
telligitur de illis, quibus principaliter & dire-
ctè fit præiudicium, non secundariò, secundum
eum, pro quo vide e *Innoc. in cap. humilis, de ma. &* E
obe. vbi notanter dicit non esse citandos illos,
quos incidenter potest negotium tangere, sed
sufficit citare principalem, cuius interest. Idem
voluit *Dominicus in c. fin. in fi. de elect. lib. 6.* dicens,
quod illi, quos incidenter negotium tangit, nō
sunt necessariò citandi. ex quo dicebat *Ang. in l.*
cùm filius, in princ. ff. de verb. oblig. quod cùm † ex- 15
cussio bonorum principaliter fiat in præiudi-
cium fideiussorum, vel bonorum possessorum,
ipsi sunt citandi, aliàs eis non fieret præiudiciū:
vt ibi per eum, & per *Iac. de Arenis, in tractatu suo*
de discussione. facit gloss. not. secundum *Angel. ibi,*
in l. de vnoquoque, ff. de rei iudic. textus optimus in
l. 1. §. denunciare, ff. de ventre inspi. ibi: hæredi insti-
tuto, non etiam substituto. quem textum alleg.
Bald. Nouell. in d. cap. humilis, & in rubrica, C. de suc-
cess. edi. & in multis alijs locis, de quibus per *Fel.*
in

in cap. humilis, sup. de ma. & obe. 1. colum. ver. & tene
menti, iuxta hoc, & in *cap. quamuis, penult. columm.*
sup. de re iudic. & Bald. in l. non solum, §. quaeritur,
B* *ff. de procur. & in rubric. sup. de rescript. 3. colum.* b*
16 ¶ Hinc est, quod protestario † facienda est ei,
quem negotium principaliter tangit: vt voluit
Ioan. Andr. in regula, in generali, de re iud. lib. 6. per
cap. pastoralis, §. final. sup. de offic. or. vbi contra iu-
dicem facientem aliquid ad commodum par-
tis, fit protestatio coram eo, non coram parte:
quia principaliter agitur de rescindendo facto
iudicis, sicut coram iudice appellatur, non co-
ram parte, *l. cùm quidam, ff. de appellat. l. eos, in fin.*
C. eod. refert & sequitur *Felin. in cap. cùm M. sup. de*
constit. col. 27. ver. fallit secundò. ¶ Ad praedicta fa-
cit text. not. in *l. non solùm, §. quaeritur, ff. de procur.*
17 vbi probatur secundum *Ang.* quod † verba ge-
neralia non extenduntur ad personas, quas ne-
gotium principaliter non tangit. Ex quo dice-
bat *ibi Bald.* quod si promisi tibi recipienti pro
omnibus, quorum interest, vel possit interesse:
intelligitur de principalibus personis, non de
alijs, facit *l. plura, §. final. ff. de action. & ob.* secun-
dum eum. Ad idem facit *l. principaliter, la 2. C. de*
libe. cau. & ibi not. *Bald.* & inde est, quod si per-
18 mittitur † offenso facere vindictam, intelligi-
tur de principaliter offenso, non per mediam
personam, quia verba sunt intelligenda per
prius, & non per posterius, *l. qui liberis, §. hac ver-*
ba, ff. de vulg. & pu. facit, quod voluit *Abb. in cap. ex*
conquestione, sup. de restit. spol. 5. col. ver. quo ad secun-
dum, & in cap. post cessionem, de probat. 12. col. versic.
sed nunc quaero, ibi: debemus enim secundum
eum attendere, &c. *Ludouic. in singular. 669. inci-*
piente, impensa. Multa alia his similia potuissem
adducere, quae breuitatis causa omitto: per quę
apparet non esse curandum de eo, quod secun-
dariò venit. Cùm autem in casu nostro princi-
paliter intersit mulieris dotem esse securam, &
secundariò filiorum, qui ex dote debent ali-
19 mentari, vt saepè dictum est: ergo illa, † quam-
uis excommunicata, admitteretur: quia stimulata
mariti inopia, immo posset perire, si vxor non
admitteretur, non autem admittantur filij. Co-
gitabis. ¶ Bene tamen fateor, quòd si vxor
pendente iudicio moreretur, eius filij possunt
iudicium prosequi, quia successerunt in ius ma-
tris: vt *regula, his qui in ius, de regul. iur. lib. 6.* facit *l.*
cùm haeres, ff. de diuer. & temp. praescrip. ita dicit *Io-*
annes Andr. in additionibus ad Specul. tit. de dote post
diuort. restit. in fine. Et si dicatur illud fuisse priui-
legium maternum, & sic non transire ad haere-
des, *ff. de admin. tut. l. ex pluribus*, respondetur, l.
loqui de haerede non suo: nos autem de suo
hic tractamus. facit *ff. sol. mat. l. maritũ, C. qui pot.*
in pign. l. assiduis, in fin. praecipuè cum causa pri-
uilegij materni filios respiceret, scilicet, vt ex
dote possent ali. *C. de iure dotium, l. vbi.* Subdit ta-
men *Ioan. Andr.* quòd ex alio capite videntur fi-
20 lij repellendi, scilicet, quia † filij contra patrem
litem mouere non possunt. *l. lis nulla, ff. de iudi-*
ciis. & in hac opinione, tanquam vltima, vide-
Palacios Rub.

tur residere. Idem tenet *Albericus in dict. l. vbi ad-*
huc, 4. col. ver. quid si mulier, per legem post finitam, de
suspectis tut. & quia cessant causae, propter quas
dos exigi poterat: quia istud priuilegium est
personale mulieris, ideò eius personam exce-
dere non debet, *l. priuilegia, ff. de reg. iur. l. 1. C. de*
de priuil. dot. & quia cessat ratio *dicta l. vbi.* scili-
cet, quia ex dote debet ali vxor. consuletur ta-
men filijs hoc casu: hoc modo, si casus esset
dandi curatorem patri, puta propter furorem
daretur, & ille dotem & reliqua seruaret, *ff. de*
tut. & curat. l. is qui, §. diuus. vel dabitur curator
solùm doti, quia cõseruabit proprietatem eius
filijs, & vsumfructum patri, & potissimè si in
mobilibus dos consistat. In immobilibus enim
dotalibus non sic est alienãdi periculum. Item
propter hypothecam filiorum contra possi-
dentes non est etiam periculum tale in alijs. in
authent. vt liceat matri & auia, in princip. C. de bonis
matern. l. 1. Dicunt etiam quidam, quòd possit
iudex ex circumstantijs ponderatis cogere pa-
trem, vt dotem filijs restitueret, securato patre
de vsufructu, per *l. Imperator, ff. ad Trebell. & l. fi-*
lius matrem, C. de inoffic. testam. quod satis placet.
& bene facit iste textus secundum *Ioann. Andr.*
vbi sup. quod tene menti. *Ioan. de Imol. in dicta l. si*
constante, col. 8. tenet opinionem praedictam, &
dicit, quòd de iure verius est, quod sufficit pa-
trem satisdare, si potest, & vult: aliàs si non po-
test officio iudicis, consulendum erit filijs, vt
pecunia sequestretur penes mercatores, vel res
aliqua loco pecuniae assignetur, vt vsusfructus
nihilominus sit patris, nisi fortè filij egerent, &
non haberent aliundè vnde se alerent: quia
tunc debebit prouideri eis, ne egeant: ex eo
quia pater † tenetur alere filium, etiam de pro- 21
prijs bonis. Ergo multo fortius de vsufructu
bonorum maternorum. vel forte esset aequum
tunc assignari filijs dimidiam vsusfructus, sicut
fieri debet emancipato, *l. cùm oporteat, §. pen. de*
bo. quae lib.

ADDITIONES.

¶ Adde *Bart. Bologni. in repet. authen. habita. C.* A*
ne filius pro patre. fol. 13. col. 3.

¶ Adde *Georg. Nattam in re. cap. quamuis pactum,* B*
col. 19. de pact. libr. 6. & hanc doctrinam inserui
inter meas doctrinas magistrales, in litera, a, in
verbo, actus. & vltra ibi per me scripta, adde
Ias. in l. decem, 10. col. ff. de ver. oblig. & eundem in l. nec
quicquam, §. vbi decretum, 6. col. ff. de offic. procons. &
Felin. in cap. cum M. de constit. 6. col. ver. fallit. 2. & in
cap. fin. col. 1. cum sequent. de maio. & obed.

IOAN. BERNARDVS.

¶ Absque eius licentia.] Vide *Didac. Perez ad* A
Segur. in l. Imperator, numer. 106. ff. ad Trebell. &
Anton. Gomez. num. 3. & Castillo, num. 13. & alios in
l. 57. Tauri.

¶ Vel saltem cogetur.] Vide *Corset. in singul.* B
suis, vers. consensus, & plures quos adiunxi sup. in
§. 68. ad fin.

C ¶ Diebus feriatis licitum est scholaribus studere.] Vide *Dida. Perez, in l. 5. tit. 1. lib. 1. ordin. col. 41.* & copiosè *Rebuff. de priuil. scholast. priuil.* 1. & nunquid in templo liceat studere, vide eundem, *ibidem priuil.* 2.

D ¶ Multa alia quæ operatur necessitas.] Adde text. in *cap. quod non est licitum, de regul. iur.* & plena manu multis citatis, vide *Tiraquel. de retractu nuncup. §. 26. num. 18. cum seq.* & aliqua per *Couar. in regul. peccatum, 2. part. §. 1. num. 3. & sequent. & Petrum Gerard. sing. vlt. & Marc. Mantuan. sing. 77.*

E ¶ Vide Innocent. in cap. humilis.] Circa istam doctrinam vide *Alexan. consil. 86. vers. item licet lib. 2. & Decium in consil. 445. lib. 4. & Capit. decis. 107. & Aymon. consil. 5. & Ferdinan. de Loazes, in l. filiusfamil. §. diui, num. 126. cum sequent. de leg. 1. Sebastian. Vant. de nullitat. tit. ex defect. citationis, numer. 19. Marsi. in l. de vnoquoque, num. 116. de re iudic.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Dotem repetere potest vxor à marito vergente ad inopiam, quando actio dotis est communis sibi, & patri.*

2 *Et si pater & filia simul concurrant ad agendum contra maritum vergentem ad inopiam, filia est præferenda.*

3 *Filiusfam. habet legitimam personam standi in iudicio, in his, in quibus non quæritur patri vsusfructus.*

4 *Vsusfructus in dote aduentitia non quæritur patri.*

5 *Procuratorem constituere potest filia pro dote aduentitia vel profectitia, sine consensu patris.*

6 *Monachus potest constituere procuratorem in casu, in quo potest sine consensu Abbatis stare in iudicio.*

7 *Lite non contestata, non potest procedi ad testium receptionem, vel diffinitiuam sententiam.*

§. xxviij.
1 AMPLIABIS septimò prædicta, vt vxor † possit petere dotem, & alia, de quibus suprà, à marito vergente ad inopiam: non solũ quando actio dotis competit soli vxori, verum etiam quando esset communis sibi, & patri, vt est casus in *authentica, de æqualit. dotium, §. illud, ver. quòd si in potestate, collat. 7.* à qua sumpta fuit *authentica, quòd locum, C. de collat.* tenet *Cynus in d. l. vbi adhuc, 6. quæst. & ibi Saly. in 8. quæst.* Et si forsan vxor fuerit negligens, pater poterit agere. *l. si constante, ff. solut. matrim.* secundum *Alberic. in d. l. vbi adhuc, col. 3. vers. quid si mulier.* Sed si mulier non est negligens, sed habet aliquam iustam causam contradicendi, poterit patrem impedire, ne agat: per *l. si cùm dotem, §. eo autem tempore, ff. solut. matrim. & l. dotem, eod. tit.* secundum *Bar. in dicta lege si constante, in 4. quæst. secunda partis.* ¶ Et adeo potest pater hoc casu agere, quod etiam si ipse pater sit suspectus, nihilominus poterit agere: quia nullum doti periculum imminet, nec ex quoad patrem non debet peruenire, sed ad filiam, vt oneribus matrimonij valeat deseruire. *dict. l. vbi adhuc, cum præallegatis.* ¶ Nec est hoc contrarium eius, quod dixerat *Bartol. in dicta l. si constante.* quia ipse non negat, quin dos non debeat esse in manibus patris, sed filiæ. Dicit tamen, quod si iustam causam habuit filia contradicendi, audietur: ita saluat *Bart. Alexand. in dict. l. si constante, 4. col. ver. ab homine nemo.* quod tacito authore sibi attribuit *Ioannes Campetius in suo tractatu dotis, part. 3. quæstion. 35.*
¶ Et si forsan concurrant ad agendum † pater 2
& filia, contra maritum vergentem ad inopiam: videtur filia præferenda: quia plus iuris habet filia constante matrimonio in dote, quàm pater: cùm exinde illa debeat ali. & in hoc iudicio non requiritur patris consensus, vel authoritas: quia pater non prætendit ius ad proprietatem, nec ad vsumfructum, ideò non potest dici legitimus administrator: quia filiæ tantum interest, vt *ff. de euic. l. pater.* Debet tamen pater citari, nisi periculum sit in mora expectationis, intellige in dote profectitia: sed in aduentitia nec citandus est pater, nec eius consensus firmat iudicium: vt *authentica, quod locum, C. de collat.* secundum *Bald. ibi in 4. quæst.* & ibi est gloss. *in verbo mater,* idem tenet *ibi Bartol. & communiter alii, gloss. & doct. in l. 2. §. quod si in patris, ff. solut. matrim. gloss. in authent. de æqualit. dot. §. illud, & ibi Iac. de Bellou. gloss. in l. fin. §. necessitate, C. de bon. quæ lib. Bald. in l. fin. in princ. C. de iure dotium.* ista est communis sententia, vt per *Alexan. & alios in dict. authentica, quod locum, & in d. l. 2. §. quod si in patris.* Et secundum hanc opinionem consuluit *Bald. consil. incipiente, domina Anna in potestate patris constituta,* vt refert *Ludouic. in dict. authent. quod locum.* motus principaliter tali fundamento, quia *a* in his, † in quibus patri non A 3
quæritur vsusfructus, filiusfamilias habet legitimam personam standi in iudicio. *cap. fin. ad finem, de iudic. lib. 6. & ibi gloss. in ver. regulariter.* ad idem *gloss. not. in l. 3. §. si filio, gloss. 2. ff. commoda.* declarat *Bar. in d. l. fin. §. necessitate, C. de bonis quæ lib. & in l. fin. §. pupillus, ff. de verb. oblig.* vide *Specul. tit. de act. §. 1. ver. sed nunquid in casibus.* de quo facit festum *Ludouic. in singulari 318. incip. tu Sali.* vide *Angel. de Aret. in §. ius autem, Instit. de patria potestate.* † Sed in dote aduentitia patri non 4
quæritur vsusfructus: vt *l. fin. ver. si tamen, C. communia vtriusque iudicii.* vbi hæredes patris tenentur restituere fructus perceptos ex dote patri restituta. Ergo vsusfructus dotis aduentitiæ non pertinebant ad patrem: aliàs non tenerentur hæredes illos restituere. Item, quod de dote aduentitia nihil acquiratur patri, patet: quia nec actio patri competit, sed soli filiæ, aliàs non posset soli filiæ solui. *l. si cùm dotem, §. 1. ff. sol. matrim.* ad hoc *l. quæcunque, C. de bon. quæ lib.* Hanc opinionem sequitur *Ludouic. in dict. authent. quod locum.* contra quod insurgit *Iason in penult. colum.* dicens quod non esset apponere os in cælum, tenere quod imò ad dotem aduentitiam non possit filia in potestate patris agere sine consensu patris. vt *dict. l. fin. §. necessitate.* fatetur tamen ipse, quod in casu nostro, quando durat matrimonium, sed maritus vergit ad inopiam, propter periculum, lex dispensat, quòd filia sola si-

ne

ne patris consensu possit agere:cùm dos adhuc
oneribus matrimonij deseruire debeat. vt ibi
latius per eum. ¶ Tu dicas, quod cùm hodie
ex consuetudine regni filia per contractum
matrimonij liberetur à patris potestate: vt dixi
in rubrica, §.sed quamuis.poterit filia agere pro
dote aduentitia, vel profectitia sola sine patris
consensu, cùm nihil patri ex dote acquiratur,
vt prædixi:& per consequens non est legitimus
administrator, nec est necessarius eius consen-
sus.& sic superflua erit hodie disputatio prædi-
cta,& alia,super qua doctores sunt varij,in *dict.
authent. quod locum*. scilicet quando pater non
vult consentire,an possit agi ad consentiendũ.
Conclude ergo,quod filia sine patris consensu
potest agere pro dote aduẽtitia vel profectitia.
5 ¶ Poterit etiam, si voluerit,ipsa sola † procura-
torem constituere, sine patris consensu:quia in
casibus,in quibus patri non acquiritur vsusfru-
ctus, potest filius per se agere, vel procurato-
rem constituere. vt *dict.l. non solùm, §.necessitate,
C.de bonis qua liberis,& d.cap.si annum,de iud.lib.6.*
vbi hoc notat *Domin.Bald.in l.nec, C.de procur. &
3.partit.tit.5.l.2.* qui enim suo nomine habet a-
ctionem, vel pro suo interesse, potest consti-
tuere procuratorem, & etiam ante litem con-
testatam,& quandocunque: vt probatur in *l.si
vnus, §.idem ait, ff. de iniuriis.* Ita notanter dicit
Bald.in cap.final.supr.de iura.calum. Ex quo dicit,
quod si pater est vsufructuarius in bonis filij,
potest super illis procuratorem constituere: se-
cus si non est vsufructuarius. glos. not. secun-
dum eum, in *l.1. C. de bonis matern.* refert & se-
quitur *Andreas Sicul. in dict.cap.fin col.8.in princip.*
qui pro hoc allegat text. elegantes & celebres
(vt eius vtar verbis) in *l.etiam, §.ex præterito tem-
pore, ff.de manu. vin.* per quem *Bart. ibi* refert do-
ctores dicere, quod eo casu, quo minor potest
stare in iudicio, sine curatore, poterit consti-
tuere procuratorem per se sine curatore. addu-
cit, *l.diuus, §.fin.ff.de petit.hære.* tex.& doct.in *cap.
ex part.de restit.spo.* facit ad hoc notabile dictum
Innocen. in cap. cum L. & A. de re iudic. & ibi Bald.
6 vbi dicit, quòd eo casu, quo † monachus po-
test stare in iudicio, sine consensu abbatis: po-
terit in illo iudicio constituere procuratorem,
sine abbatis consensu. Idem voluit *Bartol. in l.
seruos ad custodiam templi. ff.de ali.& cib. leg. Bald.in
l.filiusfamilias, ff.de procur.* Hinc dicit *Bal. in l.reos,
C.de accus.10.colum.* quòd eo casu,quo pater ad-
mittitur pro filio in causa criminali pro suo in-
teresse, potest constituere procuratorem. Fa-
ciunt multa alia quæ cumulat *Andreas Siculus
in dict.c.fin.de iura.calum. col.8.* quæ videas per te.
¶ Quòd si forsan maritus contumax noluerit
comparere, quo casu non procedetur ad sen-
7 tentiam diffinitiuam: quia lite † non cõtestata
non potest procedi ad testium receptionem,
vel diffinitiuam sententiam: vt per totum titu-
lum sup. vt lite non contestata. Sed mittetur
vxor in possessionem bonorum doris & mari-
ti,causa rei seruandæ, vt regulariter fit in alijs
sup. vt lite non contestata. *cap. quoniam frequen-
ter, l.cùm proponas, C. de bonis auctoritate iudicum
poss.* tenet *Bartol.in dict.l.si constante, 9.quæst.3.par.
ff.solut.matrim. Spe.tit.de dote post diuor.restit.§.fin.
versic.quid si vir vocatus. Ioannes Fabri. in d.l.vbi ad-
huc. Campetius in dicto suo tractatu de dote, 3.part.
quæst.52.*

ADDITIO.

¶ Quia in his in quibus patri non quæritur A
vsusfructus.] Vide *Villalobos inter communes sen-
tentias,ver. filiusfamil.num.130. & sequent.& Petr.
Rauen.singul.157.& Matth.Affl.decis.180.& Guid.
Pap.quæst.54.Anchar.in consil.73.* ac pluribus al-
legat. *Sebastian.Vanti.de nullit.num.41.in titulo ex
inhabilit.seu defect.mandat.* cæterum *Romanus hic
allegatis sing.317.aliàs 322.*nihil de hoc,sed illud
tradit,quòd quibus casibus minor sine curato-
re potest esse in iudicio, eisdem possit filiusfa.
sine patre, de quo videndus *Ang. §.actiones, de
act.& Ias.in authent.quod locum, C.de collat.* vbi lo-
quitur de quæstione nostra, addeque *Alexand.
consil.106.lib.1.*

D. Ioannes Barahona.

SVMMÆ RERVM.

1 *Arguere de re ad tempus, licitum est.*
2 *Fortalitium, siue castrum, in custodia habens, si re-
quiritur de proditione, potest præbere aures, & facere
tractatum duplicem, dummodo castellanus prius do-
mino denuntiauerit*
3 *Index, quem altera partium vult pecunia corrumpe-
re, potest licitè aures præbere, & p·nere testes secretò,
qui eius corruptionis audiant verba, & coram eis pe-
cuniam recipere.*

Ampliabis octauò, vt procedant prædi- §.XXIX.
cta,non solùm contra maritum vergen-
tem ad inopiam, sed etiam in socero, qui rece-
pit dotem, si ad inopiam vergat,poterit enim
vxor agere contra eum ad dotis & aliorum bo-
norum restitutionem,sicut possit agere contra
maritum: quia militat eadem ratio: ergo idem
ius. *l.à Titio, ff. de verb.oblig. l.final.C. ad legem Fal-
cid. l.non alias, in fin.ff. de iudic. l.1.ff. de exercit. cum
simil.* facit *l. diuortio, §. eod. ff.solut.matrim. & l.1.
C. de interdictis.* Item licitum est † arguere de re 1
ad tempus. *l.ita, §. & quia diximus, ff. de re militari.*
Sed in re, seu quantitate, ita datur contra soce-
rum,sicut contra virum, *l. rei iudicata, §.fin.ff.so-
lut.matrim. l.diuor. §.interdum, eod. titul.* ergo & in
tempore. Non ergo sumus nos, qui *dict.l.vbi ad-
huc.*& alia iura præallegata extendimus:sed aliæ
leges, quæ talem permittunt extensionem ex
identitate rationis,quæ non est propriè exten-
sio,sed ex mente: vt dicit glos.not.*cap.1.de temp.
or.lib.6.* quam multum commendat *ibi Domini-
cus, cum aliis concordantibus.* talis enim extensio
fit etiam in casibus exceptis à iure. vt probat
text. secundum *Abb.ibi, in cap. cùm dilecta, de con-
firm. vtil. & inutil. iuncto cap. quoniam frequenter,
suprà vt lit.non contest.* etiam si excipiantur cum A
dictione taxatiua, tantum: vt est gloss. iuncto

text.in *l.ob æs alienum tantum,* C.*de præd. min.& in l.fin.* C.*de reuoc.dona.*dixi in tub. col.56. ver.confirmatur hoc. videmus enim aliquando, quòd lex de vna persona loquens, extenditur ad aliam.vnde *l.si quis seruo,* C.*de fur.*quæ in seruo loquitur,& in casu speciali & odioso, extenditur ad filium, per *l.tantum,* §.*fin.ff.de ser.cor.*vt dixit gloss.in *l.quod verò,ff.de leg.*facit gloss. in *dicta l.si quis,* §.1. Extenditur etiam ad vxorem secun-
B dum *Paul.de Castr.ibi,*qui dicit,quòd [b] si vxor alicuius requiritur per aliquem, vt adulterium committeret, quæ hoc marito pandit: maritus vxori suæ iniunxit, quòd fingeret se præbere aures,& daret sibi tẽpus & horam ad quam ad domum suam veniret,ex hoc culpam aliqnam non incurrit, quamuis ex postfacto maritus hunc virum caperet,& male tractaret:quod est valde notan. Idem laicus.firmauit ille *conf.*192. *incipit,in causa incarceratorum,in 3.col. ver. vnde licuit marito,de quo in tractatu maleficiorum, in parte, Andream auxiliatorem,pen.col.& in parte,appensata.in fin.* ¶ Idem dicit *Paul.in dict.l.si quis seruo.*
2 quando aliquis, qui habet † fortalitium in custodia,requiritur de proditione:potest dare aures, & facere tractatum duplicem, & non delinquit:imo commendatus est. Intellige,dummodo castellanus prius hoc denuntiauerit domino castri,secundum *Ang. in dicta l.si quis seruo,* C.*de fur.& in l.quicunque,*C.*de ser.fu.* quem refert *Iacobinus in tract.feud. in parte,de castro Rubei montis,column.4. ver.habetis etiam.* Sed ipse non lau-
3 dat sic facientem.Idem ego dicerem de† iudice, quem altera partium vult pecunia corrumpere:nam potest licitè aures præbere, & ponere secretè testes,qui eius audiant corruptionis verba,& coram eis pecuniam recipere:& postea partem castigare, & sic de similibus casibus habentibus similem rationem, vel similem æquitatem. Idem ergo erit in casu nostro. vt quamuis iura prædicta loquantur in marito ad inopiam vergente: idem dicendum erit in socero pari ratione: vt sentit gloss. in *dict.l.vbi adhuc.*& sequitur ibi *Odof.2.colum.ver.ore signori.& Alb.1.col.in fin.vers.item secundum gloss. Salyc.3.col. ver.quæro modo,& Ioan.Fabri,& alij doct. ibi.* Sentit etiam gloss.in *l.si constante,* §.1. *ibi Bart.5.& 7. col.versic.septimò quæro,& ibi Ioan.de Imol.1.colum. ver.in gloss.magna, & ibi Paul.de Cast.3.col.versic.tu dic breuius.* Nec obstat secundum eum, *l.2.cum similibus,ff.solut.matrim.*quia loquuntur de exactione dotis, per quam dos ponitur in manibus mulieris, vt faciat quicquid vult. illa enim non potest fieri constante matrimonio:nos verò non loquimur in tali, sed in ea, per quam non ponitur in manibus mulieris, sed vt sequestretur: vt *d. l.vbi adhuc, in fin.* & in hoc non habemus aliquam legem dicentem, quòd non potest fieri, sed bene habemus leges dicentes contrarium,quòd potest fieri extensio propter paupertatem viri: vel cùm vergit ad inopiam. Cùm igitur prouisio sit pia & vtilis, debet fieri extensio de persona ad personam, vel casu ad casum similem: etiam si esset apposita dictio taxatiua tantum,vel solum:vt *l.illud, circa finem, cum ibi not.* C.*de sacrosanct. eccles.cum aliis,* de quibus sup.secundum eum. Et *Alexan. ibi column.2. & Campetium in dict.suo tractatu,3.part.quæst.27.* Et istam partem teneas, quamuis *Lancelotus Decius in d.l.si constante,col.2. ver. circa septimam quæstionem.* niratur tenere contrarium, & respondere ad motiua Bart.

ADDITIONES.

¶ Etiam si excipiantur cum dictione taxatiua tantum.] Adde *Ias. in l.si constante, in princip. num.84.solut.matrim.& Tello Fernan.in l.17.Taur. num.91.*& vide quos adiunxi sup.§.16.num.10. in rubr. A

¶ Si vxor alicuius requiritur.] Circa istam simulationem vxoris militis, iudicisque, vide *Gregor.glo.b.l.8.tit.14.part.7.& Castillo in proœm. ll.Tauri,fol.6.col.4.& Anton. Gomez in l.81. Tauri, num.65.& Matien.in dialog.relatoris, cap.33.num.8. & Cifuent. in l.80.ibid in fin.* per quos simul dè istis casibus agitur: quibus adde *Boerium,part.2, decis.262.* B

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Pro dote obligare se potest extraneus, qui si vergat ad inopiam,potest vxor illam repetere.*
2 *Dotis causa semper & vbique est præcipua.*
3 *Dotem repetere an possit vxor à patre, vel extraneo promittente dotem marito,si maritus confitetur se dotem recepisse: deinde vergit ad inopiam, non obstante confessione mariti, eiusque inopia.*

AMPLIABIS nonò prædicta, vt procedant non solùm contra socerum, sed etiam contra alium extraneum recipientem dotem qui potest se obligare pto dote:vt *l.fin.* C.*de dot. cau.*Nam si ille ad inopiam vergit,potest †vxor dotem,& alia bona mariti petere,gloss. in *dicta l.si constante.*quam sequitur *ibi Bartol.col.7.ver.9. quæro.* quia eadem ratio est, quæ in socero. Lex ergo lata in vno casu, extenditur ad alium habentem eandem rationem. Idem tenet *Dyn.in l. quæ propter necessitatem,ff.de regul.iur.* Vnde lex simpliciter disponens non dari actionem constante matrimonio:debet intelligi,nisi propter inopiam viri, vel extranei, qui accepit dotem per eandem rationem. facit text. cum gloss. in *l.ob æs alienum,*C.*de præd.mino.* & quod ibi not.& in *l.serui nomine,ff.de vsucap. & in l.contractus, in princip.ff.de reg.iur.* & alia quæ dixi suprà in proxima ampliatione. maximè, quia ex hoc resultat legum declaratio,non correctio,in materia fauorabili. Tene ergo gloss. quam sequitur *Odof.in dict.l.vbi adhuc,col.3. ver.sed quid si extraneus.* dicens,quòd idem est in extraneo, quod in patre mariti, & in marito, non inspecto fauore personę,sed causę.Et ideò dicit lex,†dotis causa semper & vbique præcipua est. *l.1.ff.sol. matr.* facit §.XXX.

1 and 2 (right margin markers as printed beside "potest †vxor" and "dotis cau-")

facit ad hoc *l. etiam, ff. de iure immun.* & *l. 2. in fin. ff. de priuil. cred.* & *l. omnibus causis, ff. de regul. iur.* & si bene aduertatur *d. l. vbi adhuc.* ibi videtur tex. clarus. Nam dicit, quòd hæc actio datur vxori contra extraneos possessores, qui forsan habuerunt titulum & causam à marito: fortius dabitur vxori contra extraneum, qui ab illa dotem recepit. & ista est communis & indubitata
A omnium sententia. Sed *a* cadit hic not. quęstio.
3 Pater vel extraneus † promisit dotem cum marito, maritus confitetur se dotem recepisse: deinde maritus vergit ad inopiam: an tunc vxor poterit dotem à promittente repetere, non obstante confessione mariti, eiusque inopia: an ab ipso marito ad inopiam vergente, constante matrimonio: an ab eius hæredibus, matrimonio dissoluto? De qua videas not. *Ludouic. Rom. consil. 46. incip. in causa domine.* qui pulchrè loquitur, & decidit quòd non à promittente, qui per mariti confessionem fuit liberatus: nec à marito constante matrimonio, sed eo mortuo ab hæredibus. vide per eum latè differentem.

ADDITIO.

A ¶ Sed cadit hic not. quæstio.] Non memini legisse autorem, per quem hoc Romani consilium referatur. quæ tamen per eum ibi dicuntur, maximè ornantur & confirmantur ex nostratum scriptis in ea quæstione, vtrum confessio recepti, citra fidem & testimonium numerationis facta per maritum, tutorem, procuratorem, vel alium administratorem, noceat domino, de qua re amplam inter nostros controuersiam, sat multis vtrinque allegatis vide *Tiraquell. de retract. conuent. §. 4. gloss. 6. numer. 11. & seq.* & adiunge eiusdem scripta *de retract. lignag. §. 1. gloss. 16. num. 78. & sequent.* & magis ad rem vide quæ multis citatis scribit *Neuizan. in silua nupt. lib. 2. num. 73.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Extraneus quando in omnem euentum & casum restituendæ dotis stipulatur sibi restitui, potest agere, vt sibi restituatur, si maritus vergit ad inopiam.*
2 *Verba debent intelligi secundum subiectam materiam & naturam contractus.*

§ XXXI. AMPLIABIS decimò, vt procedant prædicta, quando extraneus dedit dotem pro muliere: quia marito ad inopiam vergente, poterit vxor dotem repetere: vt ex ea ipsa & familia alimententur. sentit glos. in *d. l. si constante, in ver. mariti.* ibi: quid si extraneus, &c. & *ibi Dyn.* & *Bart. in 6. quæst. 2. partis, Angel. in §. illud, in auth. de æqua. do.* & *Mart. Sylli.* & *Iacob. Butri. in l. si extraneus, ff. de iure dot. Cyn. in dict. l. vbi adhuc, columm. 2. versic. octauò quæritur,* & *ibi Ioan. Fab.* & *Albe. 3. col. ver. quæro Odofred.* qui subdit, quòd si vxor hoc casu nolit dotem petere, extraneus qui dedit dotem, compellit mulierem ad dotem petendam iudicis officio. Nam aliàs ago, vt agas. *l. cùm in plures, §. inest. ff. locati.* quod etiam tenet *Salyc. in dict. l. vbi adhuc, in 7. quæst.* habebit tamen extraneus contra mulierem, quæ iam dotem recepit, remedium *l. in omnibus, ff. de iudic.* quæ licet in actionibus bonæ fidei loquatur, tamen in stricti iuris locum habet. *l. in creditori, ff. de priuil. cred.* & *in l. possessione, ff. quibus ex caus. in po. ea.* & ibi not. facit *l. vniuersa, C. de preci. impe. offe.* quia ista mulier ex stipulatione extraneo non est obligata. Sed cùm mulier idoneam cautionem non daret, sequestranda etiam dos, per *l. si cùm dotem, §. si verò, ff. solut. matrim.* Sed ista sequestratio non esset per viam depositi simplicis, sed per viam locationis apud mercatorem partem honesti lucri, vt hic. ita dicit *Bart. d. l. si constante.* ¶ *Ioan. de Imol. ibi, col. 7. ver. 3. adde.* videtur tenere, quòd † quando extraneus stipulatur in omnem casum, & euentum restituendæ dotis sibi 1
restitui: potest agere, vt sibi restituatur, si maritus vergit ad inopiam. quia est casus & euentus restituendæ dotis. Fatetur tamen, quòd debet dos deseruire oneribus matrimonij, licet ipse extraneus repetat, vel pater, vel quiuis alius: sicut deseruiret, si mulier repeteret, per *d. l. vbi adhuc.* & quia † verba debent intelligi, secun- 2
dum *a* subiectam materiam, & naturam con- A
tractus. *l. si vno, in princip. ff. loca.* & *l. si stipulatus, ff. de vsur. cum similibus.* Nec obstat *dict. l. vbi adhuc.* in quantum dat actionem mulieri: quia illud debet intelligi, quando ipsa mulier dat dotem. vel si alius dedit, non fuit stipulatus dotem sibi reddi in talem casum: aliàs secus. argum. *l. quoties, ff. solut. matrimon.* quia *illa l.* & *lex, si constante.* non prohibent extraneum stipulari, quando dat dotem: & ideò potius intelligitur permisisse. argum. *d. l. quoties.* Hoc idem firmat *Ioan. de Imol. consil. 100. incipit, in quæstione & lite, in primo dubio.* vbi quidam Nicolaus per solennem stipulationem promisit cuidam Bertrardo recipienti pro Magdalena eius filia, & eius hæredibus, in omnem casum, & euentum dotis restituendæ, constante matrimonio, vel soluto, eam restituere sibi: verbum enim restituendæ, comprehendit etiam casum restitutionis, quæ fit ob inopiam constante matrimonio: & sic casum consignationis, ne aliàs superfluat. quod esse non debet. *l. si quando, ff. de leg. 1.* facit secundum eum, quod not. *Bald. in rubr. C. de contrahen. empt.* vbi dicit, quòd verbum quodlibet in contractu appositum debet taliter intelligi, quòd aliquid operetur, si fieri potest: ne aliàs superfluat. & hæc pars verior videtur per prædicta, secundum eum. Sed si extraneus stipulatur dotem sibi reddi soluto matrimonio, & non dixerit, vel eo constante. non comprehendetur casus inopiæ cõtingens matrimonio constante, quia iste casus fuit omissus in stipulatione, ideò relinquitur dispositioni iuris. *l. si extraneus, ff. de con. ob cau.* Ideò tunc mulieri competet actio, per ea quæ habentur in *d. l. vbi adhuc,* & *in d. l. si constante.* & *in l. si cùm dotem, in princip. eod. titul.* Si verò

extraneus

extraneus dans dotem, stipuletur sibi illam restitui in omnem casum & euentum restituendæ dotis: tunc propriè locum habet. quod not. *Bart. in d. l. si quis stipuletur*. vbi concludit, quòd non includetur casus restitutionis dotis propter inopiam, constante matrimonio: quia illa non est vera restitutio. Idem voluit in *dict. lege si constante, 7. quæst. principali 1. partis*. quando pater stipulatus esset solùm sibi restitui in omnem casum & euentum restituendæ dotis. vt sup. dictum est. & sic patet, quòd *Bartol.* non est sibi contrarius in his, quæ dixit in *d. l. si quis sic stipuletur, & in d. l. si constante*, imò in diuersis casibus loquitur. & hæc est propriè veritas, licet aliqua aliter dicant, secundum *Ioan. de Imol. in d. consilio*. ¶ *Ioannes Campetius in tract. dotis. 3. part. quæst.* 40. dicit, dato quòd ista restitutio sit impropria, tamen propter illa verba latissima posita in stipulatione, in omnem casum restituendæ dotis, debet comprehendi casus restitutionis propter inopiam: vt in simili dicitur de verbo, quibuscunque, & similibus. vt not. *Bald. in cap. imperialem, col. 6. de probib. feud. alien. per Feder*. benè facit quod not. gloss. in *l. cùm postea, ff. de arb.* vt ibi latius per eum. ¶ *Alexan. in d. l. si constante. colum. 4. versic. in eadem gloss.* ibi: quid si extraneus. dicit, quòd immo etiam mulieri detur actio de dote isto casu, marito vergente ad inopiam, quando extraneus stipulatus est dotem sibi reddi soluto matrimonio: quia cùm de hoc casu extraneus per stipulationem sibi expresè non prouiderit, videtur voluisse in casu omisso donare mulieri. § *accepit, C. de rei vxor. act.* & tunc mulier fingitur sibi stipulata reddi. vt ibi in principio illius l. Quocunque ergo modo extraneus stipuletur dotem sibi reddi, semper vxor habebit actionem, propter mariti inopiam. & istud teneas.

ADDITIO.

A ¶ Secundum subiectam materiam, & naturam contractus.] Vide quæ adiunxi & dixi sup. in rubric. §. 7. num. 2. versic. ex quibus dicebat notabiliter Bald. & circa reliqua huius §. vide doct. in *l. si constante, & in l. vbi adhuc*. maximè *Ias. num. 56. & Ioan. Crot. num. 76. cum sequen. in d. l. si constante*.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Paupertas vnius, quando alteri nocere debeat.*
2 *Debitores plures habere, nostra interest.*
3 *Super dote vxoris, si superueniat alius conreus, cum marito ad inopiam vergente, non debet agi contra conreum, nisi discusso prius marito.*

§. xxxij. AMPLIABIS vndecimò prædicta, vt procedant etiam si dos esset data socero & marito. Nam A altero eorum ad inopiam vergente, poterit vxor vti remedio prædicto gloss. 1. in *dict. l. vbi adhuc, & in d. l. si constante*, §. 1. cum quibus transeunt communiter doct. vtrobique, signanter *Odofr. in d. l. vbi adhuc, fin. col. vers. sed denuo quæro hic. arg. l. 4. ff. de libe. le. in fin.* vbi dicitur, quòd interest nostra plures habere debitores. Idem tenet ibi *Cyn. in 2. quæst.* sequitur ibi *Albe. col. 2. ver. quid si socer. Salyc. ibi in 2. quæst.* Idem tenet *Iacob. de Bellouis. & Angel. in authent. de æqua. do.* § *illud.* per illum textum. *Ioann. Andre. in addit. ad Spec. tit. de dote post diuortium restituenda, §. formatis, ver. sed cùm mulier, Bart. in d. l. si constante, in princip. col. 6. ver. 8. quæro. & ibi Ioan. de Imol. 2. col. Collectarius in præsenti, vers. quid si maritus*, qui allegat in argumentum *c. 1. sup. de treug. & pa. cum simil.* ¶ Intellige, quando maritus & socer sunt obligati tanquam duo rei debendi: puta si hoc est actum tacitè vel expresè: vt *l. 2. ff. de duobus reis, & l. reos, §. cùm in tabulis*. Nam tunc si sunt socij, propter paupertatem vnius potest agi contra alium, vt *l. pen. ff. de duobus reis*. Si autem non sunt socij, idem quantum ad hunc casum, licet regulariter factum vnius non noceat alteri, tamen fallit ad perpetuandum actionem, vt *l. fin. C. de duob. reis, & authent. hoc ita, eod. tit.* Item paupertas † vnius nocet alteri, quia aufertur sibi 1
beneficium diuisionis: vt *dict. l. fin.* ita in proposito nostro paupertas vnius, nocet alteri. Præterea non est dubium, quin casus mortis contingens in persona viri, facit dari actionem cõtra socerum. Vnde idem erit in casu paupertatis in persona alterius imminentis. Præterea hoc videmus in pluribus hæredibus vnius debitoris facti, qui conditionaliter promisit pœnam, vbi factum vnius nocet alteri, & facit actionem dari contra alios. *ff. de verb. oblig. l. 4. §. si facto, cum l. seq.* & hoc modo sustinentur glo. prædictæ, & sequaces. intellige, duos reos debendi posse constitui in dotem, patrem, & filium, vel plures fratres vel nepotes, forte simul habitantes, quorum promissio non est causa generandæ perfidiæ in viro vel matrimonio. Secus tamen est, si non sunt obligati, tanquam duo rei debendi, puta quando mulier dedit vni dotem contemplatione vtriusque, hi obligati sunt ambo, non tamen tanquam duo rei: quia vnus nõ cogitauit de obligatione alterius, & sic non est actum tacitè vel expresè quòd sint duo rei: nam tunc propter inopiam alterius, possit agi contra alium, quia est contra omnia iura. Nam factum cuique suum, &c. vt in regula iuris, non debet quis alterius odio prægrauari. Ratio diuersitatis est, quia quando sunt duo rei, debet imputari obligato, eò quòd alterius obligationem participauit: vnde eius inopia sibi nocet. In secundo casu nil potest sibi imputari, vnde alterius inopia nil debet nocere sibi. vt no. *Dyn. in regul. mora, de reg. iur. lib. 6.* Ista sunt ferè notanda verba *Bart. in d. q. 8.* quem simpliciter recitat *Saly. in d. l. vbi adhuc, 2. quæst.* & postea subdit sibi videri, quòd illa similia, quæ *Bart.* adducit, sunt à nostra materia multum remota, & non bene conuenientia, præter secundum de paupertate, quod aliqualiter facit, sed non plenè. Quapropter dicit, quòd si socer & vir simul cohabitant in eadem familia, quòd propter superuenientem

nientem inopiam viri, non possit exigere à socero locuplete, & idoneo, si paratus est uxorem sustentare ex fructibus dotis, & cæteros, qui ex dote restituta veniunt sustentandi. Secus si ad hoc non esset paratus, vel honestè cum eo morari non posset, vel minus idoneus esset, vel effici speraretur. & ratio est, quia uno casu satisfacit iuribus, permittentibus uxori actionem & alia bona petere, propter mariti vergentiam ad inopiam, ut dos sua ponatur in tuto, & ex ea uxor & familia alimententur. In alio verò casu non ita quieuit *Salyc.* cuius opinio videtur satis æqua, cùm per eam satis securetur uxor in sua dote, & in alimentis, præsertim si teneremus opinionem eorum, qui dicebant, quòd in casu, quo maritus ad inopiam vergeret, euitatet dotis restitutionem, dando fideiussores de dote conseruanda, per istum text. secundum unum intellectum: sed si socer esset locuples, cùm teneatur ad dotem conseruandam & restituendam, secura est dos, ergo non poterit exigi à marito ad inopiam vergente, nisi dicas tutius esse uxori, suam dotem & res dotales habere, quàm personalem vel hypothecariam actioné contra socerum intentare: ut dicetur inf. in 12. ampliatione, & certè de hoc videtur casus, non cauillãdo literam, in *d. §. illud.* vbi dicitur, quòd si maritus incipit dilapidare, licet adhuc soluẽdo sit etiam in decuplum: pro dote tamen potest uxor agere constãte matrimonio. Idem ergo erit dicendum in casu nostro, quòd si maritus cœpit vergere ad inopiam, consulatur uxori circa dotis exactionem, quamuis socer sit soluendo: ita per illum text. firmat *Ioan. de Imol. in d l. si constante, colum. 2. vers. tu potes dicere.* nec facit vim, utrum sint duo rei debendi, vel non, ut faciebat *Bart.* quia in hoc casu non est simpliciter factum unius, quod noceat alteri, sed est dispositio legis, inducta fauore mulieris, quòd possit dos reperi, vbi incipit res malè geri. Et per hoc dicit posse attentari idem fore, si solũ pro parte quilibet esset obligatus. Debuit ergo præcogitate obligans se pro dote, hunc casum posse euenire: ideò non habet, de quo conqueratur. argum. *l. si quis domum, §. 1. ff. locati.* & ita finaliter ille tenet simpliciter glos. prædictas, spreta restrictione Bart. & sequacium. ¶ *Paulus de Castr. in d. l. si constante, 3. col. vers. puto dicendum.* voluit opiniones ad concordiam deducere, per quãdam mediam viam. dicit enim, quòd si peruenit ad paupertatem, vel incipiat malè uti substantia sua, ille qui subijt onera matrimonij, peti potest ista consignatio in bonis eius: & si illa non sufficerent, etiam in bonis alterius, quoniam fit propter duo, scilicet, ut mulier cum sua familia alatur, & ut sit de dote secura, & nisi hoc fieret, frustraretur altero ipsorum. Si autem alter, qui non sustinet onera matrimonij, deuenit ad paupertatem: ille verò, qui sustinet, non; tunc cessat remedium prædictarum legum, quia tũc mulier non fraudatur aliquo istorũ, nec debet cõsiderari, quòd etiam ipse poterit ad paupertatem deuenire: quia hoc non præsumitur, & casum, aduersamque fortunam considerare non debemus. *l. inter stipulantem, §. sacra. ff. de ver. oblig.* Aduerte, quia *Paulus* forsan inaduertenter videtur in effectu in secundo membro tenere contra communem opinionem. ¶ *Bald. & Angel. in d. l. si constante,* videntur aliter opiniones concordare, dicentes quòd quando sunt duo obligati, ut puta maritus & socer, contra eum qui vergit ad inopiam, potest uxor agere, non autem contra diuitem, quia est inconueniens, quòd ex postfacto propter casum superuenientem, surgat inæqualitas in duobus reis. *l. eandẽ, §. si quis, ff. de duobus reis.* Hanc opinionem Baldi tanquam æquiorem, sequitur *Rapha. Cuma. Lud.* putat veram opinionem *Bart.* quando non essent duo rei: sed si duo rei essent, dicit contra neutrum agi posse, per *l. si plures, §. præterea, ff. de fideius.* & arg. *l. quoties, C. quo quis ordine conueniatur. lib. 11. & l. mulier, cum glos. C. de iure dot.* ita tenet *Lud. in d. l. si constante.* ¶ *Alexand. ibid. 3. colum.* dicit hunc passum esse dubitabilem, & finaliter decidit, quòd etiam quando sunt duo rei debendi, inopia unius in casu isto non debet alteri nocere, & non posset conueniri, nisi inops. *leg. mora, §. fin. ff. de usuris.* & sic approbat opinioné *Bal. & Ang.* nisi sint socij, ut dicebat *Bar.* quo casu inopia unius alteri præiudicat: ut *l. pen. cum ibi notatis, ff. de duobus reis, & dict. l. mora, §. fin.* secundum communem intellectum. Hoc idẽ tacito *Alexan.* tenet *Ioan. Campet. in suo tractatu de dote, 3. part. quæst. 28.* ¶ Pro ista opinione facit, quod notanter voluit *Bart. in l. si ita stipulatus, §. fin. ff. de verbor. oblig.* vbi dicit, quòd licet nostra intersit, plures † habere debitores: ut *dict. l. 4. in* 2 *fin. ff. de liberatione legat.* hoc verum est, sed illud interesse non æstimatur de præsenti, nisi quatenus principalis non est soluendo. Si ergo unus ex correis est soluendo, non videtur uxor prætendere aliquod interesse, in habendo duos vel plures debitores, quantum ad hoc, quòd altero eorum ad inopiam vergente, possit ab omnibus dotem exigere. Sed certè mihi tutior videtur opinio gloss. propter prædicta, signanter propter dictum §. *illud,* inductum eo modo, quo sup. cui nemo doctorum bene respondet. Tene ergo illam, quæ est fauorabilis doti, & sequere in hoc *Ioann. de Imol. in d. l. si constante.* ¶ Et tenendo istam opinionem cogitabam, si forsan dici posset, quòd præsupposita obligatione mariti & soceri, non sit agendum contra eam, quæ ad inopiam vergit, ut dicebant *Bald. & Ang.* sed potius agatur prius contra eum, qui dotem recepit, & retinet. argum. text. in *l. inde quæritur, ff. commu.* & *b* eorum quæ dixi in 5. no- B tabili. vet. hinc est. Ad hoc bene facit in *dicta l. vbi adhuc, in ver. qui non posteriora.* quę dicit, quòd quando † cum marito interuenit alius correus 3 super dote uxoris marito ad inopiam vergente, non debet agi contra correum, nisi discusso prius marito. & probatur in *authent. hoc si debitor, C. de pign. & in corpore unde sumitur.*

Et

Et hoc expresse est Florentiæ constitutum, quòd omissa excussione, & eius exceptione non obstante, possit perueniri ad conreos vel fideiussores, vel obligatos, vel extraneos bonorum possessores: & ea opposita, non retardetur iudicium, seu processus. ita dicit *Ioann. de Imol. in consil.* 100. *incip. in quæstione & lite, final. col. ver. circa secundum.* ¶ Ad ista facit *lex regni, Foro legum, lib. 3. tit. 18. l. 3.* quæ dat creditori facultatem conueniendi debitorem principalem, vel fideiussorem, si maluerit. per quam legem videtur corrigi *authent. præsente, C. de fideiuss. & dict. authent. hoc si debitor.* & hoc maximè, si debitor erat rixosus, & consueuit non soluere debita, etiam liquida. Nam tunc etiam non præcedente discussione, potest fideiussorem conuenire, secundum *Angel. & Ioann. de Imol. in l. decem, ff. de ver. oblig. Ang. de Aret. & Ias. in §. item si quis in fraudem. Instit. de act. 24. col.* quod tene menti.

ADDITIONES.

A ¶Nam altero eorum ad inopiam vergente.] Super istius conclusionis examine, & circa huius §. materiam, vltra doctores in *leg. vbi adhuc, C. de iure dot.* & scribentes in *l. si constante.* vide potissimum longum examen *Iason. ib. num. 24. cum multis sequent. & Ioan. Crotum num. 38. in prima lectura.* & rursus *in secunda, num. 72. & vtrobique cum multis sequentibus* latissimè.

B ¶Et eorum quæ dixi *in 5. not.*] Vide tu plures quos ibi adiunxi.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Restitutio dotis an euitetur per donationem fideiussoris.*
2 *Fideiussor pro dote non debet dari.*
3 *Aliud pro alio solui non debet, inuito creditore.*
4 *Lucrum ex pecunia dotali propter inopiam mariti, apud mercatorem deposita proueniens, an debeat reddi marito.*

§. xxxiij. AMPLIABIS duodecimò prædicta, vt procedant, etiam si maritus, socer vel extraneus vxori repetēti dotem, offerant fideiusso-
1 res. Nam per hoc non euitabunt dotis † restitutionem, quia dos datur vxori ad sustentandum onera matrimonij: vt *dict. l. vbi adhuc.* nec debet mulier se fragilitati cautionis committere: quia satisdatio propositum maleuolum non mutat, sed diutius grassandi in re familiari facultatem præstat. *l. seruus effectus, ff. de act. & oblig. l. vt non apparet, ff. de captiuis, §. nouissimè, Instit. de suspect. tuto.*
2 & † fideiussor pro dote non debet dari: vt *dict. l. si constante, §. quoties.* & ante solutum matrimonium non tenetur recipere fideiussorem, si
*A 3 non a * vult, quia aliud pro alio † inuito creditore solui non licet. *l. 2. ff. si cert. petatur, §. fin. cum concordantiis.* & tutius est habere rem, quàm fideiussores. argum. *ff. ad Trebell. l. qui ita. §. 1.* facit bene pro hoc text. & gloss. in *l. prætoria satisdationes, ff. de prætor. stipul. & l. si pater, & ibi gloss. ad Mace.* Hanc opinionem tenet gloss. in *d. l. vbi adhuc, in fin. & ibi Odofred. 3. columu. ver. sed denuo ponamus, & Cyn. 2. col. vers. item quæritur Bal. 4. colum. in princip. ver. sed statim quæritur, Alber. 2. colum. ver. item quærit. gloss. Saly. 5. colum. ver. quæro tertiò. & ibi Ioan. Fab. Bart. in d. l. si constante, 8. colum. ver. 10. & vlt. & ibi Bald. & cæteri moderniores.* Idem tenet *Bart. in dict. leg. si constante, in 5. opposit.* dum refert verba *Dyn. & Cyn.* dicentium, melius esse dotem repetere, quàm fideiussores accipere. & approbat ibi *Alexand. col. 14. ver. item in quantum. Bart. hic in 10. quæst. Ioan. Andr. in titul. de dote post diuort. restit. §. formatis, vers. sed cùm mulier. Host. in summa eod. titul. quando, ver. primo, quia satisdatio. Cal. & Henri. in præsenti, 2. columm.* quos sequitur *Alexan. hic penult. colum. ver. post hæc ex prædictis.* & hanc partem teneas, tanquam veriorem & æquiorem, & mulieribus & doti magis fauorabilem. quamuis aliqui doctores non leuis auctoritatis teneant contrarium: vt dixi supr. §. & propter ista. Nec obstat text. quem aliqui pro parte contraria allegant, in decretali nostra: quoniam, vt ibi dixi, non patitur hunc intellectum. vnde per remedium huius decretalis non excluditur mulier à remedio *dict. leg. vbi adhuc, secundum Saly. in dicta lege vbi adhuc, in 3. quæstion.* ergo latius dixi suprà, §. restat tunc.
¶ Vnde lucrum redactum † ex pecunia apud 4
mercatorem deposita, secundum formā huius decretalis, non debet reddi marito, si est dilapidator, etiam si offerat cautionem, sed tradetur mulieri, vel ipsa dos, vt inde virum, se, liberos, & familiam alat. ita dicit *Hostien. in præsenti, super ver. eidem. & super ver. dictus vir. & Ioan. Andr. in ver. dictus vir. & Ant. in ver. quæro cui hoc lucrum.* qui volunt, quòd in isto casu debeat esse euidens mala administratio mariti, ad quod nihil allegant, quod est valde not. de quo tamen dubito: quoniam si euidenter maritus vergit ad inopiam, ad remouendam marito integram dotem: sufficiet ad hoc, quòd lucrum vel fructus dotis sibi etiam tollantur, & mulieri dentur, ad onera matrimonij sustinenda. nisi dixeris, quòd non est tantum periculum in perditione fructuum rerū dotalium, vel lucri ipsius dotis, quantum est in ipsa dote. ideo vbi maius periculum vertitur, ibi cautius est agendum, *c. vbi maius, de elect. lib. 6. cum concordantiis.* Sed certe, quamuis non sit tantum periculum in fructibus, vel lucro dotis: non tamen est paruum incommodum vxori, filijs, & familiæ, quòd marito forsan lusori, vel luxurioso, vel prodigo, licet non publico, committatur, & ipsi alimentis fraudentur. Quapropter tutius est, quòd apud vxorem maneant.

ADDITIONES.

¶Adde quod hoc limitat *Ias. in viginti casibus, in l. 2. hic allegata, in §. mutui datio, col. antepen. cum duabus sequentibus.* A *

IOAN. BERNARDVS.

¶Omnis

¶ Omnis huius §. controuersia quam facillime cessat, si perpendas, quò tendat remedium horum iurium, scilicet, vt in tuto dos ponatur, tum etiam vt eiusdem dotis fructus, securi sint oneribus matrimonii. vt rectè perpendit *Ias. in l. si constante, solut. mat. in princ. num. 45. & nu. 47.* quo fit vt si de vtroq; sufficienter satisdetur, iure vxor repellatur, non etiam si de altero: quidquid nostri vario sermone dicant in præsenti, & *l. si constante, & in l. vbi adhuc.* & vide *Ant. Gom. l. 53. Taur. n. 33.*

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Contra extraneos possessores bonorum mariti, an possit mulier agere pro dote, quando maritus vergit ad inopiam.*
2. *Mulier & fiscus ambulant à pari.*
3. *In causa dotis proceditur secundum æquitatem, vbi de apicibus iuris non est curandum.*
4. *In causis viduarum iudex debet seruare æquitatem, & bonam fidem.*
5. *Exceptio, tu non potes esse iudex, vel arbiter, est de apicibus iuris.*
6. *Mulier potest esse procuratrix vel arbitra in causis, in quibus de salute animarum tractatur: vt in repetitione vsurarum, & in causa decimarum.*
7. *Iuramentum vbi apponitur, non est necesse, quod mulier renunciet Velleiano.*
9. *Apices iuris qui dicantur.*
10. *Princeps potest sola veritate inspecta iudicare, etiam omisso ordine iudiciario.*
11. *Ordo iudiciorum non requiritur in sententia principis: requiritur tamen citatio.*

LXXXIV. AMPLIABIS tertiò & decimò, vt procedant prædicta, & possit hoc casu vxor a-
1 gere, non solum contra maritum, & personas prædictas: sed etiam contra † extraneos possessores bonorum mariti, cùm illa sint hypothecata pro dote tacitè vel expresse. Quo casu nō videtur necessaria excussio mariti: quia si primò oporteret facere excussionem, vt consequeretur res obligatas: licet plus valerent, sic careret beneficio *d. l. vbi adhuc.* Sic & aliàs agitur hypothecaria sine principali, in *d. l. quæsitum, ff. de pign.* Nec obstat, si dixeris, primò esse agendum cōtra principales, quā contra possessores pignorum: quia illud verum, quando principalis cōueniri potest. quod patet: quia vbi absens est principalis, agitur hypothecaria. *auth. hoc si debitor, C. de pign.* & ibi gloss. multo ergo magis, cū ex hac causa impediatur vxor agere contra maritum, propter matrimonium, quod durat. pro hac opinione benè facit *l. in rebus, C. de iure dotiū, ver. minus autem.* vbi dicitur, constante matrimonio posse peti virorum bona, non autem dicit de personali contra virum. istam opinionem tenet *Albericus in d. l. vbi adhuc, col. 6. vers. ex prædictis etiam.* Hanc sequitur *Lud. Roman. in dicta lege, si constante, ff. solut. matrimonio.* motus, quia certum est, quod in causa dotis agitur de bono publico: vt *l. 1. ff. eod.* & proceditur simpliciter, & de plano: vt *cle. dispendiosam, de iudic. & cle. sæpe, de verborum significatione, & de bono & æquo:* vt notat. in *d. l. 1.* vbi autem de publica vtilitate agitur, de apicibus iuris curandum non est: vt *l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquiliam.* Et inde est, quòd cum publica vtilitas versetur in delictis puniendis: vt *ff. de iustit. & iure, l. prima, in princ. & cap. vt famæ. de sentent. excomm.* si delictum est probatum, non est curandum de apicibus, vel solennitatibus iuris. ita notanter dicit *Bald. in sua famosa disputatione, incipiente, accusatus de vi turbatiua 6. columna.* Sed est ita, quòd exceptio excussionis est de A apicibus iuris: vt dicit gloss. not. in *l. si mancipium §. 1. ff. de euictionibus.* ergo de illa non est curandum in casu, de quo agitur. ita dicit *Lud.* se consuluisse. Hanc sententiam approbat *Bal. Nouellus in tractatu dotis 8. parte, priuileg. 308.* sicut quādo tractatur de interesse reipublicæ, puta fisci: vt est casus not. in *l. Moschis, ff. de iure fisci.* Ergo eodem modo fauore dotis: quia † mulier & fi- 2 scus ambulant à pari *l. 2. C. de iure fisci, libr. 10.* & maximè circa hypothecariam: vt not. in *l. dotis, C. de iure dotium.* Sic etiam videmus, quod fauor fisci & reipublicæ est, vt possit agi contra fideiussores, non facta excussione contra principalem: vt habetur *in l. 1. C. de decurionibus, libr. 10. & in l. cum filius, ff. de ver. obl.* ergo, &c. Ad cuius confirmationem facit, † quoniam in causa dotis 3 proceditur bona fide, & secundum æquitatem, vt prædixi: vbi de apicibus iuris non est curandum. vt est textus cum *gloss. 1. in cap. dilecti, sup. de iudic.* & not. *Bartol. in l. fideiussores, §. quædam, & l. Quintus, ff. mandat. & in l. bona fides, & ibi Bald. & Salyc. ff. de deposit.* quos refert & sequitur *Andr. Sicul. in cap. bona fides sup. de deposit. in finalibus verbis.* inferens ex hoc, quod si competat directa actio, & fuit intentata vtilis, non est curandum: nec etiam tunc poterit opponi, quòd non interuenit stipulatio, sed nudum pactum. Idem in simili voluit *Andr. Sicul. in dict. cap. dilecti, de iudic. 11. column. ver. sed inquantum gloss. ista.* vbi dicit, quòd per illam gloss. aliàs consuluit: statutum disponebat, quòd in causis † viduarum iu- 4 dex debeat seruare æquitatem, & bonam fidē: quòd in tali iudicio non requiritur ordo excussionis. adducit etiam dictum *Bart. in suis apostil. in d. §. 1.* vbi dicit, quod exceptio ordinis intelligitur esse de apicibus iuris. Vnde si statutum dicit, quod super diuisoriis procedatur de bono & æquo & secundum veritatem, quòd agens non possit repelli per exceptionem ordinis. quod *Andr. Sicul.* reputat notandum pro statuto illius vrbis, volente potestatem debere iudicare de bono & æquo in causis viduarum, &c. dicit esse vtile ad forum mercatorum, vbi causæ deciduntur ex bono & æquo: vt *l. Quintus & ibi Bart. ff. manda. & in l. fideiussor. §. quædam, eo. titul. per Bald. in l. si pro ea. C. manda. & in l. 2. C. de constit. pecu.*

¶ Ex istis videtur non esse curandum de dicta discussione, & maximè in iure nostro pontificio, quod non curat apices verborum, sed rei effectum: vt dicit *Bald. in c. pen. sup. de re iud.* quia

solam animarum curam habet: vt dicit gloss. in capit. cum contingat, suprà de iureiur. & in regula, possessor. de reg. iur. lib. 6. vbi autem de salute animarum tractatur, de iuris apicibus nunquam debet disputari. argum. 19. q. 2. capit. duæ sunt inquit. ita not. dicit Archi. in cap. scriptum 6. quæst. 3.

¶ Ex quo infert vnum dictum singulare etiam Canonistis incognitum, quod cum hæc exce-
5 ptio, tu non † potes esse procurator, vel arbiter: sit de iuris apicibus: vt d. l. si fideiussor. §. quædam,
6 cum gloss. ff. mandati. quod mulier potest esse † procuratrix, vel arbitra in omnibus causis, in quibus de salute animarum tractatur: vt in repetitione vsurarum, & in causa decimarũ, quæ sunt tributa egentium animarum. quod dictũ semper nota, quia valebit ad multa, secundum Ludouic. cuius sunt ista verba in singulari 710. incipit, tu audiuisti. & per hoc limitantur omnia iura, quæ volunt, quod mulier non potest esse procuratrix, vel arbitra. ¶ Ex istis infertur, quod vbicunque interuenit iuramentum: cum de eius obseruantia & adimplemento agatur, & sic de salute animæ: non est de apicibus iuris disputandum. ita not. dicit Bald. in cap. ex rescripto, column. 3. sup. de iureiurand. Ex quo infert, quod
7 B vbi apponitur † iuramentum, non b est necesse, quod mulier renunciet Velleiano, vel minor certioretur de beneficio restitutionis in in-
A* tegrum, a* quia non excluditur vi renunciationis, sed tanquam perfectæ ætatis. licet Dyn. consuluerit contrarium: pro quo facit gloss. ord. ff. de ver. oblig. l. sciendum. vbi videas per Cyn. in l. 2. C. de rescin. vend. Vnde cautius est, in instrumẽto apponere, quod renunciauit beneficio minoris ætatis, certioratus de qualitate beneficii:
C 9 secundum Bald. vbi sup. ¶ Apices † autem c iuris dicuntur quædam solẽnitates, seu subtilitates, quæ veritatem negocii non tangunt. ita dicit Bartol. in dict. leg. si fideiussor. §. quædam, ff. mandat. Bald. in l. si pro ea. fin. column. C. mandat. Andr. Sicul. in dict. capit. bona fides, in fin. sup. de depo. de quibus etiam in consistorio principis non curatur, quia ibi magis attenditur veritas, quàm iudiciorum ritus seu solennitas. vt not. dicit Bald. in l. rescripta 3. columna, C. de precib. imper. offe. alleg. l. 1. § si
10 quis, ff. de quæstio. & propterea † princeps iudica-
B* re potest, sola veritate inspecta, b* etiam si iudiciarius ordo sit omissus: vt probat text. notat. in cap. ad petitionem, inf. de accus. quem pro singulari ad hoc alleg. Bald. in cap. 1. §. inuestitura 2. column. de noua forma fidelitatis, libr. feud. de quo meminit Alexand. in leg. fin. C. de leg. in apostil. In
11 † sententia enim principis non requiritur exactus ordo iudiciorum: vt dixit not. Ioann. Andr. in cap. in causis, sup. de re iudic. & ideo de nullitate processus acti coram principe, non seruato iuris ordine, non potest opponi: quia permittens coram se taliter procedi, videtur dispensare: vt voluit Innoc. in cap. 1. de lite contesta. Nec mirum: quia ipse solus habet potestatem mandandi, sic facias: alii verò debent dicere, facias iustitiam. secundum Innoc. in cap. significantibus, de offic. deleg.

quem refert Bald. in cap. 1. §. 3. column. si de inuestitura inter dominum & vasallum lis oriatur. Alexand. in d. l. fin. C. de legi. Felin. in capit. quæ in ecclesiarum 22. column. versic. quarta declaratio, sup. de constit. Andr. Sicul. in rubr. de rescript. chart. 6. 2. column. ver. venio ad tertium, & in c. si quando, eo. tit. & in d. cap. significantibus pe. col. & in c. pastoralis, §. quia vero 20. col. eod. tit. & in c. si pro debilitate 21. col. eod. tit. & in c. nisi specialis 12. col. de offic. leg. Georgius Natta in repetit. clem. sæpè, de ver. sign. §. & quia 30. col. Vnum tamen est, quod licet non requiratur ordo iudiciarius in sententia principis, requiritur d ta- D
men citatio: vt c. 1. de causa possess. & proprie text. & Bartol. in l. nam ita diuus, ff. de adopt. & in l. diuus, ff. de iure aureorum annu. Bart. in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de libe. & posth. c* ¶ Ex quibus omni- C*
bus videtur, quod saltem de iure canonico, & in consistorio principis non est necesse, quod vxor volens agere contra tertios possessores bonorum mariti, debeat prius maritum excutere. ¶ Et secundum ista fortè potest intelligi, & limitari gloss. in dict. leg. vbi adhuc. in verbo potiora. quam approbant ibi Cyn. & aly. Bart. in d. l. si cõstante, & alij moderniores, signanter Alex. qui sentit cõtrarium. imò quod antequam sit certum, maritum non esse soluendo, non agetur hypothecaria contra tertios possessores. Idem sequitur Ioann. Fab. & Bald. in d. l. vbi 6. colum. ver. sed statim succedit. & Sal. q. 12. quod probatur per d. l. vbi. dum dicit, quod tunc vxor agere potest eo modo, quo ageret, & exigeret, si matrimonium legitimè dissolutum esset secundum distinctionem legum. Sed tunc iure communi non posset agere contra extraneos possessores, nulla facta excussione: igitur nec nũc. Ad hoc potest responderi, quòd illud verbum, secundum distinctionem legum, non debet intelligi de discussione, sed de alia distinctione, & modificatione: prout requiritur in hypothecaria, videlicet probando de anterioritate temporis, & quod res erat in bonis mariti, & sic de similibus. Nam tempore dicta leg. vbi adhuc. talis ordo discussionis erat incognitus: nam postea fuit inductus per ius authenticorum. vt habetur in d. authentic. hoc si debitor. & in authentic. præsenti, C. de fideiussor. ita dicit Bald. Nouellus vbi sup. Sed huic solutioni resistit text. not. in l. libertus, §. 1. ff. ad municipales. vbi res publica prius discutere debet filium decurionem, quàm deueniat ad patrem. Potest dici, quòd illud procedit, quando pater non fideiussit pro filio expresse, sed tacite iuris præsumptione, vel fictione, vnde iustum est, quod in defectum deueniatur ad ipsum, & agatur prius contra filium. Sed si pater expresse iussisset filium officium suscipere, vel alium contractum facere: non deberet filius prius discuti secundum Iacobum de Arenis: vt ff. de verborum obligationibus, leg. si seruum, versiculo, an filius. & vtrobique per Bartolum, quod tene menti. In casu autem nostro possessores rerum forsan scienter susceperunt bona pro dote hypothecata,

vel

vel saltem putare debuerunt illa esse hypothecata pro dote vxoris:& ideo meritò conueniũtur super illis, alias non discusso marito. Cogitabis. ¶ Si vis tenere communem opinionem gloss. Bar. & aliorum, poteris dicere, quod quędam sunt de tela & ordine iudicii, vel processus, ad rigorem iuris conseruandum: & ista dicuntur de apicibus iuris, de quibus non est curandum: vt *dicta lege, si mancipium, §. primo.* Alia sunt ad veritatis indaginem, & ad conseruandum defensionem partis: ista non dicuntur de apicibus iuris, nec debent prætermitti: sed exceptio excussionis est huiusmodi: quia licet nõ tollat, nec perimat ius, vel actionem partis, respicit tamen defensionem opponentis. *l. Moschis, in princip. ff. de iure fisci l. 1. C. de decurionibus, li. 10.* vbi probatur quod etiam contra fiscum, & rempublicam admittitur exceptio excussionis, idque fore æquum, inquit text. in *dicta l. Moschis.* ergo admittenda est. Ad hoc bene facit, quod voluit *Bald. in l. fin. §. sed & si quis 1. column. versic. fuit à me quæsitum, C. commun. de legatis.* vbi dicit, quod quando agitur contra tertium possessorem hypothecaria: arbitrator, qui procedit secundum æquitatem, non potest reijcere discussionem excussionis, quod est notãdum secundum *Alexand. in dict. l. si constante, in princip. columna 15. versic. vnum no.* & dicit se alibi non legisse, & *Georgius Natta in repetitione clem. sæpe, de verbor. signi. columna decima quinta.* Ex quo infert notabiliter, quod iudex, cui causa committitur summarie, & cæt. non potest reiicere exceptionem discussionis, oppositam per fideiussorem conuentum.

ADDITIONES.

A* ¶ Adde, quia iste passus est dubius, *Ias. in authent. sacramenta puberum, C. si aduer. vend. column. 15. cum duabus sequent. Segur. in l. filius dum in ciuitate, ff. de verb. obl. fol. 4. column. 1. ver. infero, & in columm. sequent.*

B* ¶ Adde *Guillel. Benedic. in rep. ca. Rainutius, fol. 339. col. 6. cum sex seq.*

C* ¶ Adde *Francisc. Aret. consil. 155. column. 2. qua est antep.*

IOAN. BERNARDVS.

A ¶ Exceptio excussionis est de apicibus iuris.] Tu circa istam conclusionem. & an procedat in exactione dotis, vltra *Ias. & alios in l. si constãte, ff. sol. matrim.* vide *Fanu. de pignor. part. 8. membro 1. num. 23. cum multis sequent. & Corneum, cons. 267. volum. 3. & Catell. Cott. in suis memorabil. ver. apices.* & plenius *Couarruu. libr. 3. resolut. capit. 18. numero 3.*

B ¶ Non est necesse quod mulier renunciet Velleiano.] Adde *Ias. in auth. sacramenta puber. C. si aduers. vend. & Aufrer. decis. Toloss. 57. & Anton. Vauer. de virt. & viribus iura. nu. 31. Segur. in l. filius dum in ciuitate est. n. 28. de verb. obl. & Gom. Ari. in l. 61. Taur. n. 9.*

C ¶ Apices autem iuris.] Vide *autorem in l. 19. Palacios Rui.* *Taur. nu. 8. & Fanuc. de pignor. d. p. 8. membro 1. & Catell. Cott. in suis memorabil. ver. apices.* & obiter *Matth. Afflict. decis. 208.* & rursus in *constit. Neapol. lib. 1. rubr. 81. n. 11.* & quæ scribit *Tiraqu. de retract. lignag. §. 35. gloss. 1. nu. 19. cum seq. & Rom. sing. 704. alias 691. & Dueñ. in regul. 311. in limitat. 4.* apud quos plures citantur, pluraque dicuntur, circa articulos huius materiæ quos hic prosequitur autor.

D ¶ Requiritur tamen citatio.] Vide *Paul. Castro singul. 27. Catell. Cott. versicul. citatio partis. Marant. de ordin. iudic. parte 6. membro 1. numero 3. & numero 10. Pinell. in rubric. de rescript. vend. parte 1. cap. 2. num. 21. Vant. de nullit. tit. ex defect. citat. nu. 8. Dueñas regul. 92. & Messi. leg. Toleo part. 2. §. 17. & Rebuff. de citat. numero 27.* apud quos dicuntur & docentur multa, doctorumque sat copiosè allegatur.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Vxor pro dote agere potest contra pannos, & alias merces mariti mercatoris.*
2. *Mercantia est quoddam corpus vniuersale, vbi vna res subrogatur loco alterius.*

§. XXXV.

AMPLIABIS quartodecimò, † vt non solum possit vxor agere contra extraneos possessores rerum immobilium mariti, sed etiã contra pannos, & alias merces mariti mercatoris: quia *d. l. vbi adhuc* loquitur indefinite, volens quod omnia bona mariti sint hypothecata pro dote vxoris: poterit ergo vxor vti retentione pro mercibus, quas penes se retinet, vel apud maritum stant: & pro alienatis intentare hypothecariam contra possessores, vt diximus in proxima ampliatione. Ista fuit opinio aliquorum, vt *Iacobi Butrig.* Cuius contrarium tenuit *Iacob. de Arenis, in dicta l. vbi adhuc.* & sequitur ibi *Albericus.* Sed *Iacob.* ipse concordat opiniones hoc modo. Si enim merces reperiuntur apud virum, cum de dote agitur, sunt obligatę: illæ verò, quæ venditæ sunt ante, non. Hanc distinctionem videtur sequi *Cyn. in dict. l. vbi qu. 15. & Salyc. quæst. 11. & Collectarius in præsenti versicul. sed quid si maritus est mercator? Alberic.* dicit opin. *Iacob. butrig.* fore veriorem de iure: sed *Iacobi de Aren.* æquiorem. *Bald. in dict. l. vbi adhuc. 4. column. versic. sed pone maritus,* aliam viam sumit. dicit enim, quod non inspicitur tempus iudicii, sed tempus quo actio oritur. Vnde postquam vir, qui incipit male vti substantia sua, alienat: possunt istæ merces per hypothecam aduocari post emptionem ab emptore. Secus si alienauerat ante. Si tamen mora potest imputari vxori, cur non agat: videtur dicere *Bald.* quod non potest agere ad merces iam venditas, licet post ortam actionem: quia alias sequeretur absurdum, quod mercator non posset exercere suam artem, vel mercantiam. Et licet illo momento, quo steterunt apud maritum,

ritum, fuerunt obligatæ vxori pro dote: tamen
fuerunt exemptæ ab obligatione: quia aliæ res
de nouo acquisitæ loco illarum rerum subro-
1 gantur. Est enim † mercantia, quoddam cor-
pus vniuersale, vbi vna res subrogatur loco al-
terius. *l. Imperator, §. fin. cum l. sequenti, de leg. 2.* No-
ta ista verba *Bald.* sic ordinata, & declarata: quia
obscurè loquitur: de quo vide latius *Alexand. in
dict. l. si constante, column. 16. ver. item in quintum.*
¶ Supellectilia tamen, quamuis non veniant in
generali obligatione, poterit vxor hoc casu a-
uocare. secundum *Ioann. de Imol. in dict. l. si con-
stante column. 9. in princip.* quod not. sed non pla-
cet *Alexand. in dict. l. si constante 16. column. ver. suc-
cessiuè.* vt ibi per eum.

ADDITIO.

¶ Circa materiam istius §. latius cæteris lo-
quitur *Alexand. in l. si constante, ff. sol. mat. & Bald.
l. vbi adhuc, C. de iure dot.* quem sequitur *Greg. gl. f.
l. 5. tit. 13. p. 5.* Addeque *Ias. in l. qui Rom. §. Callim.
ff. de verb. oblig.* & rursus *eundem & alios in §. item
Seruian. de act.* & latius scripta per *Fanuc. de pign.
parte 1. membro 1. nu. 14. cum praeced. & seq.* & quod
obiter adnotauit *Tiraquell. de retract. lignag. §. 32.
gloss. 1. numero 20. ad fin.* pleniusque *Beneuenut. An-
co. de mercatura, titul. mandati, §. reliquum, numero
primo, & per tot.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1. Prædia empta ex pecunia dotali, efficiuntur dotalia: licet à principio non fuerit conuentum.

§. XXXVI. AMPLIABIS quintodecimò, vt propter
mariti inopiam posset vxor repetere do-
tem, &c. etiam si consistat in rebus mobilibus,
secundum *Bal. in authent. quod locum, C. de collat.
in 6. quæst.* ¶ Item si dos fuit data in pecunia, ex
1 qua fuerunt empta † prædia: nam in defectum
illa efficiuntur dotalia, licet à principio non
fuerit conuentum: vt habetur in *l. si ex pecunia &
l. si inter virum, C. de iure do.* in subsidium, marito
ad inopiam vergente, vxor illa habebit regres-
sum. vt probatur in *l. vxor viro, ff. isto titul.* not. per
Bald. in l. in rebus 6. column. C. de iure dot. tenet *Bal.
Nouellus in tractatu dotium, parte 6. priuilegio 15.*
¶ Si autem dos datur in rebus immobilibus,
non æstimatis, res est clara. Sed si dantur æsti-
matæ ea æstimatione, quæ facit emptionē: nec
aliter dictum est, quod manerent res dotales,
cum tunc dominium transferatur in virum, vt
amplius non subiiciantur restitutioni: vt habe-
tur in *l. plerumque, & in l. quoties, ff. de iure dot.* ta-
men speciali fauore dotis, quando vxor non
haberet regressum ad alia bona viri pro recu-
peratione suæ dotis, in subsidium, datur actio
in rem mulieri contra tertium possessorem, si
dicta res æstimata postea fuerit alienata per vi-
rum. vt est casus singularis, in *l. in rebus, C. de iure
do.* secundum communem intellectum, & cō-
muniter tenent doctores, quòd detur vtilis in
rem, & sic dominium quoddam vtile dicatur
esse translatum in mulierem: vt alias habetur
in casu singulari, fauore alimentorum, in *l. 1. C.
de don. quæ sub mo.* Idem, quando vir ad inopiam
vergeret: vt per *Bart. in d. l. si constante, in princip. ff.
solut. matrimon. in 1. quæst. 3. part.* & ista actio in rē
præfertur dominio directo, quod esset penes
emptorem. & sic vltra hypothecariam daretur
ibi rei vendicatio, & hoc est magni effectus:
quia si competeret solùm hypothecaria, tunc
alii creditores, qui haberent hypothecariam
anteriorem, & expressam, præferuntur mulie-
ri, etiam in bonis postea quæsitis: vt habetur in
l. fin. C. qui potio. in pignor. hab. Ita dicit *Bald. Nouel.
in tractatu dotis 8. parte priuilegio 7.* qui latius lo-
quitur. Quod quidem priuilegium transit et-
iam in hæredes mulieris: vt notat et firmat
idem Bald. Nouell. in parte 12. in 6. quæst. quem to-
go videas, quia subtiliter & vtiliter loquitur.
¶ Intellige prædicta, quando maritus non ha-
bet bona, ex quibus possit vxori consuli super
dote. Secus tamen, quando maritus est locu-
ples, & soluendo: nam tunc assignabitur vxori
in bonis viri, vsque ad certam summam: vt *l. siue
generalis, in fin. ff. de iure dotium.* & tunc incipit il-
la habere in dotem, & super illis habere illud
priuilegium, quod habuisset, si fuisset à princi-
pio constituta. *ff. de iur. do. l. si ei nupturo, cum dua-
bus sequentibus, & l. vir vxori, & leg. qui fundum, ff. de
fundo do. l. 3.* secundum *Host. in præsenti, in princip.*
quem refert *Ioann. Andr. versic. in gloss. ibi: vbi, &c.*
& *Cardin. in 2. quæst.* Non tamen poterit vxor
hoc casu omnibus bonis mariti pignori incum-
bere, sed solum pro quantitate dotis. vt notat
*Cyn. in d. l. vbi adhuc, quæst. 20. Ioan. Fab. & Bald. 2.
column. ver. ibi postea acquisiuerit. Ioan. Andr. in add.
ad Specul. tit. de dote post diuort. restit. §. formatis, ver.
sed cum mulier. Bart. in dict. l. si constante in 3. qu. 4.
part. & Rapha. & Paul. de Castr. 3. column. in princip.
& Alexand. column. 18.* reprobando *Lud.* qui con-
trarium tenebat *Ioan. Campet. in tractatu de dote
3. part. qu. 56.* adde gloss. not. in *§. si vero, el 3. & ibi
Angel. in auth. de exhib. & introd. reis aliam in l. enim
qui. C. de procur.*

AMPLIABIS sextodecimò prædicta, vt pro- §. XXXVII.
cedant, adeò quòd non habetur ratio, ne
maritus egeat. gloss. in *d. l. vbi adhuc, in verbo, ad
sustentationem.* & approbat ibi *Cyn. column. 3. ver.
10. quæritur. Ioan. Fab. & Bald. etiam Salyc. in §. ita
tamen, col. 2. versic. quæro quarto. Bald. in l. si quis cre-
diderit. ff. de pact. Rayn. Paul. de Castr. Ioann. de Imol.
Ludou. & Alexand. in d. l. si constante, & Ioan. Camp.
in tractatu dotis 3. part. q. 62. Collect. in præsenti, ver-
sicul. sed nunquid exiget.* idem tenet *Bald. in l. præses,
C. de serui.* Et ita est communis opinio: quam te-
ne, quicquid senserit *gloss. 1. in dict. leg. vbi adhuc,
& in dict. l. si constante, in verbo, non sufficere.* ibi: vt
cum temperamento. quas gloss. nitebatur *Bart.*
saluare *in 8. quæstion. vltima partis.* quando agitur
actione hypothecaria, & sic actione reali. Secus
si

si actione personali: quod reprobant *Ioann. de Imol. Ludouic. & Alexandr. ibi & Salyc. in dict. l. vbi adhuc*. & communiter alii scribentes. & *ipsemet Bartol.* sibiipsi contrarius, *in locis ibi per Alexandr. allegat. column. 8. versicul. in gloss.* ibi: cum temperamento, &c. videas per te. ¶ Idem dicas de socero, quando dos non sufficit, nisi pro alimentis matrimonii: nam tunc exigendus est socer in solidum. Ita dicit *Cyn. in dict. l. vbi adhuc, col. 3. versic. 10. quaritur, & ibi Salyc. in §. ita tamen, colu. 2. versic. iuxta hoc quaro*. declarando singulariter *Cyn.* & satis compendiosè, vt ibi per eum: quem rogo videas. Idem *Ioann. Fab. in dict. l. vbi adhuc, & Ioann. Campetius, in dicto suo tractatu tertia part. question. 66.*

SVMMÆ RERVM.

1. *Emphyteotica bona an possint obligari sine consensu domini.*
2. *In feudo non cadit hypotheca.*
3. *Res alienari prohibita, non venit in generali obligatione.*
4. *Maritus habens maioratum, & recipiens dotem, non videtur bona maioratus tacitè obligare pro dote; nec etiam expressè. & n. 7.*
5. *Bona alicuius, si ob delictum veniant publicanda, non publicabuntur bona feudalia.*
6. *Confiscatis bonis alicuius, confiscatur commoditas bonorum restitutioni subiectorum in vita possessoris.*
8. *Vasallus, vel emphyteota, si non est soluendo, potest commoditas talis rei creditoribus assignari.*
9. *Dominus accessitatis tempore pro servitiis personalibus potest imponere suo subdito charitatiuum subsidium, usque ad valorem operarum, vel mandare subdito, quod seruiat alteri in eisdem operis.*

LXXVIII. AMVLIABIS septimò & decimò prædicta, vt vxor possit agere hypothecaria ad res marito concessas in feudo, vel emphyteosim, durante iure mariti. argum. *l. lex vectigali, ff. de pignor. secundum Bartol. in dict. l. si constante, in 3. quest. 3. partis*. quem tamen reprehendit *Lud. Ro.* in vtroque, tam emphyteosi, quam in feudo.
1 in emphyteosi, quia † non possunt obligari sine consensu domini: vt *d. l. lex vectigali*. Sed hoc non benè dixit *Ludou. secundum Alexandr. ibi, col.*
A *15. ver. in contractum. Bartol. hic in 3. qu.* quia [a] bona emphyteotica possunt obligari irrequisito domino *l. tutor, §. fin.* & ibi hoc not. *Bald. ff. de pig. act. & dict. l. lex vectigali*. & firmant *gloss. & doctores in l. fi. in ver. vendere, C. de iure emphyt. Specul. tit. de locat. §. nunc aliqua, versic. 121.* de quibus *Ludou.* non fuit memor. ¶ Sed quatenus *Bartol.* loqui-
B tur de feudo, reprehendit eum *Ludou.* & [b] meri-
2 tò: quia in feudo † non cadit hypotheca: quinimo hypothecans suo iure priuaretur, *c. imperialem, de prohibit. feud. alien. per Fred.* est quo infert *ibi Bal.* quòd non venit in generali hypothecaria; quia propter pœnam priuationis non est verisimile, quod quis in specie esset obligaturus *l. obligatione generali, ff. de pignor. l. 1.* & quod ibi not. *Bald. C. qua res pign. obligar. po.* & in terminis mouit *Spec. titul. de pignor. §. 1. versicul. pen.* Ad cuius confirmationem facit quod voluit *Bart.*
3 *in l. codicillis, §. instituto, de leg. 2.* vbi † dicit, quod

in generali obligatione non videtur quis obligasse rem prohibitam alienari sub pœna. Idem voluit *Bal. in l. voluntas, C. de fideicomm.* & per *Ang. in auth. de restit. & ea qua parit. in princ.* vbi est bona gloss. quæ incipit, hanc dubitationem. Ad quod videas rogo *And. Sic. in repet. rub. de rebus eccles. non alien. f. 4. fin. col. ver. nono limita.* vbi multa cumulat, quæ per te videas. Facit textus in *ca. in generali, si de feudo fuer. controuersia inter do. & agna. & in c. 1. de capitaneo, qui curiã ven.* ¶ Ex quibus infertur ad vnum quotidianum, quod maritus † 4
habens maioratum, & recipiens dotem, non [c] C
videtur bona maioratus tacitè obligare pro dote, nec etiam expresse, quãdo obligauit omnia bona sua. Benè tamen crederem, quod fructus & commoditas, quam habiturus est ex illis bonis, veniant in obligatione tacita, vel expressa: quoniam illa possunt vendi, & alienari per possessorem exprese vendendo, vel delictum
committendo: vt *d. c. de capitulis Corradi.* vbi † di- 5
citur, quod si quis delictum commisit, propter quod eius bona publicantur, non publicantur bona feudalia, sed bene publicatur commoditas, quam feudatarius ex illis bonis habiturus erat. quem text. ad hoc multum commendauit *Abb. in c. cum venissent 3. col. sup. de inst. ver. aduerte.* Idem voluit *Host. in c. veniens sup. de transact.* secũdum eum. ego allego text. de quo ipse non fuit memor, in *l. Status, §. Cornel. Felic. ff. de iure fisci.*
vbi † confiscatis bonis alicuius, confiscatur [d] 6 D
commoditas bonorum restitutioni subiectorum, in vita possessoris. ad hoc illum text. alleg. *Paul. de Cast. in l. filiusfa. §. diui Seuer. pe. col. de leg. 1.*
¶ Et inde est, quod licet bona † habentis maio- 7
ratum, cum sint restitutioni subiecta, non possint alienari pro debitis ipsius possessoris: potest tamen fieri missio in eis, seu pignore prætorio affici, pro fructibus, interim quod ipse viuit: per tex. singul. in *l. fin. §. sin autem, C. communia de leg.* tenet *Bald. in auth. ei qui iurat. C. de bon. au. iu. poss. col. 16. ver. quaro nunquid.* vbi vide *Bal. in d. l. fi. §. sed quia, in prin. & ibi Sal. 15. col. ver. secundo quid. & And. Sic. in repet. rubr. de rebus eccles. non alien. f. 5. 3. col.* vide bonum text in *l. peto, §. prædium, de leg. c. 2. & Bal. 1. 3. col. ver. quaro nunquid. de prohib. feudi alien. per Fred. & in c. quoniam frequenter, §. in aliis, 2. col. sup. vt lite non contest.* Bene facit glo. not. in *l. pro herede, §. si quid tamen, ff. de acquirenda hered. in ver. maximè futurarum*. quæ dicit, quòd propter debita domini potest fieri missio in operibus subditorum: & ita ius, quod consueuit esse inseparabile à persona alicuius, fit separabile propter necessitatem. Ex quo dicebant *ibi Bald. &*
Ang. quos sequitur *Alex. 3. col.* quòd † licet va- 8
sallus, vel emphyteota in feudo, vel re feudataria habeat iura inseparabilia, quia non possunt alienari irrequisito domino: tamen si vasallus, vel emphyteota non est soluendo, potest commoditas talis rei creditoribus assignari, propter illam gloss. de qua vide per doctores, signanter per *Alexand. in leg. si finita, in §. si de vectigalibus, ff. de damnu infect. & Franciscum Aret. in*

d.§.si quid tamen 4.column.ff.de acquir.pos.& Cardin.consil.44. ¶ Adde prædictis Bald.in l.1.in fin.
9 C.de oper.liber.vbi dicit, quòd tempore † necessitatis, pro seruitiis personalibus, dominus potest imponere suo subdito charitatiuum subsidium, vsque ad valorem operarum: vel mandare subdito, quòd seruiat alteri in eisdem operis: vt ff.de oper.libert.l.si libertus artem. de quo in alio proposito facio mentionem infr. versicul. ex quibus infertur. Concludo igitur, vt suprà, & tene memoriæ.

ADDITIONES.

A ¶ Quia bona emphyteotica possunt obligari irrequisito domino.] Adde Guid. Papam, singul.847. Syluest.in summa, ver.emphyteusis, n.24. & latius scripta per Fanu.de pignor. part.2.membro 2.num.28.& pulcherrime Matth.Affl.decisione 191.numer.3.

B ¶ Et meritò, quia in feudo non cadit hypotheca.] Adde pulchrum apophthegma Ioan. de Trig.singul.50.& quæ scribit Fanuc.de pignor.d.2.membro, numer.43.& sequen.multorumque allegationem vide apud Tiraqu.de retract.lignag.§.1.gloss.3.numer.5.& Duen.reg.317.& rursus reg.40.ampliat.3. quibus adde scripta per Chassa.in consuetud.burg.tit.des fief.rubr.3.§.8.num.11.cum pluribus sequent.

C ¶ Non videtur bona maioratus tacitè obligare pro dote.] Hoc intellige cautè, nempe in quantum obligatio reperiatur prohibita per legem vel fundationem primogenii, alioqui procedunt not.sup.in rub.§.13.& §.14.

D ¶ Confiscatur commoditas bonorum restitutioni subiectorum.] De hoc est memorabile consil. Alexand.23.libr.1.& vide Ant.Gomez.l.40. Taur.ad fin.Did.de Segur.l.cohæredi,§.cum filiæ, numero 243.de vulg.Simanc.de hæret.cap.9.num.124. Peral.in l.3.§.qui fideicommissam, nu.126.de hæred.instit.Quemada.de confiscat.bonorum hæretic. quæst.37.& pulchrè Tello in l.27.Taur.numero 18. quid in feudo, emphyteusi operisque subditorum. vide per Tiraq.de retract.lignag.§.1.gloss.7.nu.48.& sequent.& §.26.num.11.vbi multa de consimilibus reperies.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Expensas, seu sumptus necessarios ministrare debet maritus vxori dotem repetenti.& num.4.*
2. *Monachus si accusat abbatem, debet habere expensas litis necessarias, de bonis monasterij.*
3. *Alimentorum causa, si quis habeat sententiam pro se, & ab ea appellatur: appellans interim ministrabit alimenta appellato.*
4. *Expensas præstare an teneatur maritus vxori, ab eo dotem repetenti.*
5. *Maritus si accusat vxorem de adulterio, tenetur ei præstare expensas victus & litis.*
6. *Clericus si inueniat iudicium ad vtilitatem suæ ecclesiæ, debet sibi refici expensa de bonis ecclesiæ.*

AMPLIABIS octauò & decimò prædicta, §.xxxix.
vt vxor possit repetere dotem à marito vergente ad inopiam, &c.adeò quòd † maritus 1
tenetur sibi sumptus necessarios facere, & litis expensas, cum illa non habet nisi dotem: ita A
decidit solus Albericus in d.l.vbi adhuc, fin. column. vers.sed cuius expensis.arg.l.fin.in fin.C.de or.cog.ibi est casus secundum Bald. quòd quis aduersario prouidet tam in expensis litis, quam sumptibus alimentorum. Considera tamen secundum Baldum quòd ista prouisio fit ibi de rebus ablatis illi, cui prouidetur, tanquam de proprio patrimonio, non de alio. Quapropter melius facit text.in cap.ex parte, infr.de accusat. vbi monachus, qui accusat † abbatem de bonis monaste- 2
rii, expensas litis necessarias habebit. imò voluit ibi gloss.fin. quòd dabuntur monacho expensæ, non solùm ad prosequendam litem, sed etiam pro lite exequenda. Ad hoc est text. optimus in c.olim eod.tit. quod tamen intellige, secundum doctores ibi, quando lis mouetur ad vtilitatem monasterii principaliter, & immediatè ad hoc bene facit text. secundum Franc. Aret.ibi in l.socium qui in eo, §.si.cum l.seq ff.pro soc. de quo memini sup.in rub.col.343. ver.limitabis quartò, & inf.column.515.nec est vis. Idem eadem ratione dicimus econtra, quando abbas inquirit contra monachum: nam interim debet eum alimentare.vt not.voluit Abb.in ca.cum contingat.sup.de foro compe.column.14.ver.quam ergo formam. ¶ a* Facit tex.not.in l.si instituta, §.de A*
inofficioso, ff. de inoffic.test. vbi pupillus, qui egit querela inofficiosi testamenti, & obtinuit, in causa appellationis debet habere alimenta de bonis hæreditatis, si est inops. Vide ibi Paul.de Castr.qui singulariter loquitur. ¶ Ex qua lege infertur vna conclusio generalis, quod si priuatus litigat in causa propria super bonis, quæ prætendit esse communia, vel ad se pertinere: tunc si aliqua præsumptio est pro ipso, debent sibi ministrari expensæ litis de illis bonis. dicitur autem inter alia præsumptio pro ipso, si qua fuit lata sententia in eius fauorem, à qua fuit appellatum.ita not.dicit Spec. tit.de inquisitione, §.si.ver.porro cum inquiritur, & Host.in summa, tit. de accus.§.1.pe.eo.ver.ideoque regulari.& sentit Bal. in d.l.fin.C.de ord.cog.refert & sequitur Francisc. Aret.in cap.si qui testium sup.de testi.3.col.vers.secunda conclusio. ¶ Ex quo infertur quod si quis habuit sententiam pro se in causa alimentorum, à qua † appellatur, appellans interim dabit ex- 3
pensas appellato, secundum Bald.in d.l.1.ff.sol. mat.dixi sup.fol.64.col.4.

¶ Imò, quod plus est, si diues litigat cum paupere, prouidebit pauperi de expensis ratione paupertatis & inopiæ, arg.dict.capit.ex parte. cum concordantiis ibi positis in gloss. nisi ipse pauper haberet peculium, vel bona, vnde possit expensas facere.argum.cap.quanto, sup.de offic.ar.& c.2. ne cle.vel monach.ita tenet Paris de Puteo in tractat. syndicatus, charta 46.col.1.aliàs in verbo, expensa, §. 1.inferés ex hoc, quod dominus, vel iudex syndicatus,

dicatus, debet expensas subministrare pauperibus, cum quibus litigat. Idem dicit, si litigaret cum fisco, vt ibi latius per eum. intellige, quando haberet pro se præsumptionem iustitiæ super bonis, super quibus litigatur: alias autem, si creditor litigat contra debitorem, vel aliquis pro re sua contra alterum: non tenebitur debitor diues creditori pauperi ministrare sumptus litis, vt apparet ex prædictis. est text. & ibi not. *Bald. in l. Imperatores, ff. de tute. & rationibus distrahēdis*. & similiter qui litigat de re sua, non debet habere expensas à possessore, quãuis sit pauper, & impotens, si illa præsumptio non est pro eo: vt *d. § de inofficioso*. ita dicit *Francisc. Aret. vbi sup.*
¶ Ex quibus omnibus ad propositum nostrum
4 colligitur ista conclusio, quod † si vxor, repetendo dotem à mariro vergente ad inopiam, non habet expensas aliunde, maritus cogitur
B * sibi dare: vt dicebat *Alber. vbi sup.* b * Idem est de mente *Host. in summa. tit. de accus. § 1. ver. quid ergo si contingat*. & *Specul. tit. de inquisitione, § vltim. ver.*
5 *quid si matrimonium*. vbi dicunt † quòd si matrimonium accusari contingat, nec habet mulier expensas, maritus cogendus est sibi dare, refert & sequitur *Abb. in d. c. ex parte, in fin. de accus.* facit text. cum *gloss. in d. l. fi. C. de ordin. cog.* Et secūdum ista intelligo, quod voluit *Innoc. in præsenti, in finalibus verbis*: quem sequuntur *Host. Ioan. Andr. & Cardin.* qui dicunt, quod ad causas mulieris vir non dabit expensas, nisi forte speciale sit, quãdo vir accusat matrimonium: nam tunc fortè cogetur dare ei expensas, etiam si indotata sit mulier. argu. *d. c. ex parte* secundum eos. Subdit *Cardinalis in præsenti*, quòd si mulier non habet de suo, tenetur vir facere ipsi sumptus, ex quacunque causa conueniatur: non autem si agat. Et ita videtur sentire, quod cum in casu nostro agat mulier, non debeat maritus expensas ministrare. quòd mihi non placet, cùm quodammodo stimulata veniat ad iudicium, propter mariti inopiam: vt dixi sup. ver. intellige. Tene ergo opinionem *Alber.* & ista faciunt, quod si maritus accusat vxorem de adulterio, tenebitur ei facere expensas victus, & litis. & ita practicatur. Sed si maritus noluit vxorem accusare, sed expulit eam propter adulterium, cùm non esset notorium, nec super eo pronunciatum, debet interim eam alere, secūdum *Oldrad. consil. 158. & per Modernos, in tractatu maleficiorum, in parte [che tu hai adulterato.] column. 9.* ¶ Adde
B b etiam, quòd si priuatus intentat iudicium ad vtilitatem publicam, siue clericus ad vtilitatem
6 suæ ecclesiæ, debet sibi † refici expensa à fisco, si vtilitas sit fiscalis, id est, afferens lucrum fisco. Casus est notab. in *l. si mulier in opus salinarum, ff. qui po. in pignor. ha.* secundum *Bald. in l. 1. princip. iuxta finem commenti, ff. de iustit. & iur.* & est tex. in *dict. capit. ex parte*, ita dicit *Francis. Aret. in dicto capit. si qui testium 3. column. versicul. prima conclusio, supr. de testib.*

ADDITIONES.

¶ Adde *Fel. in c. ex part. de acc. fin. vers.* A *
¶ Adde *Felinum in c. ex part. fin. col. de accus.* B *

IOAN. BERNARDVS.

¶ Maritus tenetur sibi sumptus necessarios facere & litis expēsas.] Vide *autorem sup. § 15. n. 5. & Matth. de Afflict. decis. 10. Alciat. regul. 3. præsumpt. 9. num. 10. Hippolyt. l. 1. § cum quis, num. 8. de quæst. Bertrand. consil. 72. volum. 3. Socin: consil. 286. vol. 2. Guid. Pap. decis. 461. Petrus Rebuff. in constit. Gallic. tit. de sent. & prouis. art. 1. gloss. 2.* apud quos multa dicuntur, & docentur, de expensis & alimentis præstandis filio, vxori, & huiusmodi aliis, lite pendente. & vide plura pulchrè doctèque scripta per *Couarru. practic. quæst. capit. 6. numero 5. & 6.* A

¶ Adde etiam quod si priuatus.] Adde *Auil. cap. 3. prætorum ver. [iurisdicion.] num. 31.* & quæ ex *Oldrad. consi. 38.* scribit *Auendañ. p. 1. c. 19. num. 27.* quid autem econtra si quidam ex vniuersitate moueat litem contra eam, an debeat contra se tanquam vnus ex vniuersitate in sumptibus litis vna cum reliquis pariter contribuere? vide *Petrum Antibol. de muner. & oneribus, § 4. n. 74. & Greg. gloss. g. in l. 3. tit. 9. p. 5. & Otaloram de nobil. 3. part. principali, cap. 1. circa fin. fol. 74. & 75. & Did. Perez in gloss. fin. l. 14. tit. 11. lib. 4. Ordin.* ad quam quæstionem solitus sum expendere notabil. decisionem *African. in l. frater à fratre, § porro, ff. cond. indebit.* B

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1. Vxor si renunciauit iuri hypotheca, quod habet in bonis mariti, non poterit postea agere actione hypothecaria contra eum ad inopiam vergentem.

LIMITABIS prædicta, vt procedant, nisi vxor renunciauerit iuri hypothecarum quod habet, vel habitura est pro dote, quod potest, tam constante matrimonio, quàm eo finito. vt *C. ad Velleian. l. etiam, & l. iubemus*. Non extēdendo tamen istam renunciationem ad alium cōtractum, quam ad illum, super quo facta est: vt ibi dicitur. facit *l. 1. ff. qui mo. pign. vel hypot. sol. & l. Lucius eo. tit.* de qua feci mentionem in tubr. column. 35. versicul. præsertim. & tenet *Bald. consil. 364. incipiente, Casus super quo. in 1. part.* Si ergo vxor constante matrimonio renunciauit iu- § XL.
ri † hypothecæ, quod habet in bonis mariti, nō poterit postea agere actione hypothecaria cōtra illum, ad inopiam vergentem. bene tamen poterit agere petendo dotem suam actione personali, quia illa non est sublata. 1

LIMITABIS secundò, vt procedant, quando vxor esset industriosa: secus si bona sua dissiparet: nam tunc cessat ratio iurium prædictorum: quia non poneretur dos in tuto: ergo cessare debet dispositio. argum. *l. post quam, § 2. ff. vt in possessionem leg. & l. Imperatores, § fin. ff. de app.* § XLI.

cum similibus. ita tenet *Innoc. in præsenti ver. sed adhuc.* quem sequuntur communiter omnes, signanter *Henricus 2. colum. & Card. Alex. Cyn. Albe. & alij, in d. l. vbi adhuc, & in d. l. si constante.* Prouidebit tamē iudex ex officio, vel ad petitionem coniunctorum: vt ponatur in loco tuto, per istum text. & ea quæ dicta sunt.

SVMMA RERVM.

1. Maritus ex delicto condemnatus cuidam extraneo in magna quantitate, an possit vxori dare res suas in solutum.

§. XLII. SEd cadit hic pulchra quæstio: Si maritus est condemnatus ex delicto cuidam extraneo, in magna quantitate pœnæ, quę totum eius patrimonium absorbet: an post dictam condem-
1 nationem potest † maritus dare vxori rés suas in solutum pro dote? Istam quæstionem mouet *Bald. consil. 40 incipiente, maritus ex delicto in 3. par.* vbi ad vtramque arguit partem. finaliter decidit, quòd si omnia bona sunt confiscata, & tunc fiscus debet soluere dotem, & maritus non potest restituere eam. Si autem est condemnatus: fisco in quantitate, vel priuatę personę tantum: & tunc secus, vt ibi latius per eum, quem per te videas.

ADDITIO.

¶ Ad hæc maximè faciunt, quæ per autorem traduntur *sup. in rubr.* §. 66 *num.* 23. *&* §. 59. quibus locis plures in idem scribentes adiunxi, vt scias quo pacto & ordine vxoris bona defendantur delinquente marito, ac si iuxta nostratum traditiones, verum est vxorem pro marito non teneri ad pœnam delicti, posseque eam retentione vti aduersus fiscum & alios pro dote sua, quid mirum si in casu autoris in isto §. relato à marito semel restituta dos maneat penes vxorem?

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. Ius patronatus, si rei dotali adhæret, maritus potest præsentare.
2. Maritus est dominus & possessor dotis.
3. Maritus & vxor, si diuersos præsentant, præsentatus à marito, præfertur, & n. 9.
4. Præsentatus à pupillo, præfertur præsentato à tutore.
5. Patronus ecclesiæ si decedit superstite filio & filia, inter quos est discordia in præsentando, præfertur vox masculi.
6. Testes duo masculi præferuntur duabus fœminis.
7. Masculo & fœmina adinuicem litigantibus, in dubio deferendum est iuramentum marito.
8. Executoribus testamenti discordantibus, si vnus est consanguineus, alter extraneus, præfertur consilium consanguinei.
10. Regina proprietaria regni ratione, cuius habet præsentationem iuris patronatus, an debeat præsentare, an rex cui nupsit.
11. Vasallus vxoris, quæ ipsius indiget auxilio, & similiter eius maritus, cui potius debet præstare auxilium.

SVccEDIT alia notab. quæstio. dicit iste text. §. XLIII.
quòd dos datur ad sustinendum onera matrimonii. Pone, quod mulier dedit marito villam in dotem: in qua villa † est ius patronatus 1
in parochiali ecclesia: vacat ecclesia: nunquid
a maritus, vel vxor præsentabit? Istam quæstionem monet hic solus *Præpositus Alexandrinus*, A
columm. 3. ver. item quæro. & concludit post *Rotam in nouis 422. quæ incipit, fuit dubitatum.* quòd maritus potest præsentare, a* quia est † dominus A* 2
& possessor dotis: vt *l. doce ancillam, C. de rei vend. alias sub titul. de iure patronatus* 10. & quamuis ille non dicat hoc, idem tenet *Abbas in cap. fin. sup. de concession. præbend. ad finem.* Sed si b concurrant B
maritus & vxor † præsentando diuersos: quis 3
præferatur, non parum dubitabile est. *Rota, vbi supra*, tangit. *Collector decisionum* videtur tenere, quod præferatur præsentatus ab vxore: & hanc sequitur *Abb. in dict. capit. fin. de concessio. præbend.* argum. eorum quæ not. *Ioann. Andr. in simili quæstione, de tutore & pupillo præsentantibus diuersos, in cap. ex eo. de electione li. 6.* vbi decidit, quod † prę- 4
fertur c præsentatus à pupillo, si est maior septé C
annis: vt ibi per eos, & in *cap. 1. in princ. de iure pa.* adde *Lapum allegatione 8. & 75.* b * Sed *Alexandr.* B*
in præsenti quod dicit, multum differt illa quæstio pupilli ab ista: quoniam pupillus est dominus, sed vxor non est domina dotis, sed vir: vt *d. l. doce ancillam*, & propterea in casu necessitatis potest sibi ipsi prouidere de fructibus ad sustentationem suam: secundum not. in rubr. de iure patr. per *Ioann. Andr. & in cap. quoniam, & in ca. nobis, eod. titul.* vtatur ergo maritus fructibus, qui possint conferre ad onera matrimonii supportanda. Ita quieuit *Alexandrinus*, qui potuisset allegare ad hoc *Federicum consil. 47. incipit, quidam de ciuitate.* vt refert *Abb. in d. cap. fin.* ad cuius confirmationem facit illud quod no. voluit *Bal. in l. 1. ff. de senatoribus, in prin.* vbi dicit, quod si
† patronus ecclesiæ decedit superstite filio, & 5
filia: & discordant in præsentando, præfertur vox masculi, tanquam dignior. ¶ Idem dicit, si fœmina relinquatur executrix in testamento
alicuius cum viro: nam d si discordant, præfer- D
tur masculi consilium: quæ dicta, velut singularia, commemorat *Andr. Sicul. in capit. sua, column. 10. suprà de testamentis.* Bene facit text. & ibi not. *in l. in multis, ff. de sta. ho.* & quæ ponit *Spec. titul. de procur. §. 2. 1. col. ver. regulariter autem.* ad idem *l. fi. ff. de fide instru.* vbi instrumenta hæreditaria debent deponi apud virum, non apud mulierem.
Ex quo dicebat *ibi Bald.* quod † duo e testes 6 E
masculi præferuntur duabus fœminis, ratione instabilitatis, quam penes se habent. quod dictum refert & sequitur *Ludouicus in repetitione rubrica, de arbitris, columna decima.* de quo meminit *Franciscus de Curte, in repetitione leg. admonendi, ff. de iureiurand. folio vigesimo quarto 1. colum. in fine.* inferens ex hoc, quod litigantibus inui-
cem † masculo & fœmina, in dubio deferen- 7
dum est iuramentum masculo, quia præsumitur verius dicere, quia masculus est legalior, &
fide

fide dignior: vt notanter voluit *Iacob. Butri. in l. in bona fidei, C. de rebus cred. & iureiur.* intellige, nisi mulier esset magis informata, & melius nouisset veritatem. nam tunc defertur sibi iuramentum. ita intellige gloss. in *cap. vidua, de regularibus.* quam ad hoc valde commendat *Ludou. in dict. l. admonendi.* vt ibi refert *Francisc. de Curte,*
8 *vbi supr.* ¶ Quod autem de † executoribus discordantibus dixi, idem dicas, si vnus executorum est consanguineus, & alter extraneus: nam præfertur consilium consanguinei, secundum *Bald. in l. Imperator ff. de pactis, pen. column.* de quo facit festum *Lud. singulari 552. incipit, executores testamenti,* quamuis aliter loquatur *Bald.* vt videbis. ¶ Idem si vnus executor sit clericus, alter laicus: & discordant: præfertur consilium clerici. nouum dictum est *Andrea Sicul. in dict. cap. tua 10. column. prope medium, de testa.* per bona fundamenta, quæ per te videas. Benè faciunt not. in *cap. cum esses eo. tit. & in capit. in nostra, de test. & 4. qu. 3. cap. si testes.* vbi plus valet testimonium clerici, quàm alterius: vt per *Andre. Sicul. in dict. cap. cum esses.* vbi hoc limitat *in 2. colum.* ¶ Ex istis limitabis quod voluit *Bal. in l. vidua, C. de nuptijs.* vbi dicit argument. illius text. quòd si executores testamentorum discordant, potest episcopus præferre quem vult: nam intelligendum est data paritate. secus tamen, si vnus est masculus, alter fœmina: vel vnus consanguineus, alter extraneus: vel vnus clericus, alter laicus, secundum *Andr. Sicul. vbi suprà.* ¶ Et ista commenda
9 memoriæ. Ex quibus videtur † præsentatum à marito debere præferri. Quod forsan limitari posset, nisi vxor repetiisset dotem à marito vergente ad inopiam, si sibi fuissent villa, & ius patronatus assignata: nam tunc videtur ipsa præ-
C ferenda, tanquam domina & possidens. Præsertim secundum opinionem illorum, qui tenent, quod statim retransfertur dominium in vxorem: vt supra dictum est. Cogitabis: quia nemo tangit de his, quos legi. ego alias tetigi legendo *cap. dilecti, de arbitris, in meis recollectis.* Ex
10 istis infertur ad dubium, an regina † proprietaria regni, ratione cuius habet præsentationem iuris patronatus, debeat præsentare, an rex, cui nupsit regina? Et videtur quod regina, per iam
F dicta. item quia regnum *f* non trāsit in dotem, sed apud ipsam reginam manet: vt vult *Bald. in cap. significante, de rescriptis, col. 2. & ibi Andr. Sicul.* Vide in simili *Alexandrinum in cap. 1. prope finem, in tit. an maritus succedat vxori, lib. feudorum.* Temporibus nostris, regina Elisabeth vna cum rege Ferdinando præsentabat, & regina Ioanna vna cum rege Philippo. & data discordia, videbatur præferendus præsentatus à regina, per ea quæ dicta sunt. Item faciunt ista ad dubium; si
11 vxor habet † vasallum, quæ vasalli auxilio indiget: similiter & maritus eius: cui debet vasallus potius auxilium præstare? Si ambobus non potest vasallus seruire, excusabitur, si seruiat marito: argum. *l. si quis in graui, §. si cum omnes, ff. ad Syllan. l. aut qui aliter, §. sed & seruus, ff. quod vi aut clam.* facit quod habetur in *l. in rebus, C. de iu. dot. & in l. doce ancillam, C. de rei vend.* ita dicit *Alexand. in dict. c. 1. in fine.* an maritus succedat vxori, videas *Iacobinum in tract. feud. in parte, de castro Rubei montis.* vbi aliter decidit.

ADDITIONES.

¶ Adde *Innoc. in cap. fin. de concess. prebend.* vbi tenet contrarium. A*

¶ Adde *Ioan. de Imol. in c. fin. in fi. de concess. preb. & Anch. consil. 356.* B*

¶ Adde in materia bonum cons. *Bald. consil. 1. in 3. volum.* C*

IOAN. BERNARDVS.

¶ Nunquid maritus, vel vxor præsentabit.] A
Vide *Paul. de Citad. de iure patronat. p. 6. ar. 3. n. 70. & Rochum de Curte, eod. tit. in parte ipse vel is à quo, q. 28. n. 6. Innoc. Ant. de Butr. Abb. & Imol. in c. fin. de concess. preb. Ias. in l. diuortio, §. si vir. n. 7. ff. sol. matr. Felin. c. cum olim, nu. 2. de maiorit. & obedient.* & ex nostris, pluribus citatis *Baet. de dotibus c. 26. nu. 1. & 2.* & rursus de *decimis tut. c. 23. n. 19. decis.* vero *Rota,* quæ hic allegatur, habes hodie in *nouis, tit. de iure patronat. decis. 9.* super qua lege *Felin. in ca. cum Bertold. n. 29. vers. vlt. habes, de re iudic.*

¶ Sed si concurrant maritus, & vxor.] Vide B
Paul. de Citad. & Roch. de Curte, atque Baet. in locis suprà alleg. & Anch. in cons. 355. & Lambertin. de iure patron. art. 3. q. 6. princ. 3. p. lib. 2. Bald. l. 1. de senat. & decis. Rota quam habes hodie in *nouis, titul. de iure patron. decis. 10. & Arnold. Ferro. in consuet. Burdegal. tit. de iure person. col. 4.* quibus adiunge scripta eorum, quos suprà retuli additione proxima. & *Molin. in consuet. Paris. §. 38. gloss. 10. n. 3. & Decium l. femina, de reg. iur. n. 47.*

¶ Præfertur præsentatus à pupillo.] Vide *Rotam decisione 10.* & rursus *decisione 6. in antiquis tit. de iure patronat. & Roch. de Curt. de iure patronat. versicul. competens, num. 15.* & ferè omnes, qui supra relati sunt. C

¶ Nam si discordant.] Vide *Castill. num. 7. & Arias n. 5. in l. 38. Taur.* vbi est pulcher tex. de discordia executorum, quem habes hodie, in *l. 12. tit. 4. lib. 5. in nouo vol.* D

¶ Duo testes masculi præferuntur duabus fæminis.] Vide *Alexand. cons. 236. vol. 6. n. 3. & Deciū in l. femina, nu. 35. cum sequent. de regul. iuris. Hippol. Marsil. in l. vnius, §. in ea causa, nu. 8. ff. de quæst. Corsetum in singul. 6. versic. testis.* & multa & pulchra per *Petrum Gerard. singul. 11. & Tiraquell. de nobilit. c. 20. num. 33.* E

¶ Regnum non transit in dotem.] Circa istā conclusionem, vide authorem nostrum *de iusta obtentione regni Nauar. part. 5. §. 5. in principio. & Greg. gloss. g. in l. 9. titul. 1. p. 2.* & rursus *gloss. a. in l. 1. eod. tit. & gloss. a. in l. 3. tit. 15. p. 2. & Baetium de doti. cap. 2. num. 37.* & ea quæ scribuntur per *Burgos de Paz in proœmio legum Taur. numer. 4.* & rursus ibidem num. 19. F

D. IOAN. BARAHONA.

SVM-

toris verbum fuerit præceptum, vel aliàs dispositiuum: vt *d. l. peto, in princip. de leg. 2.* quam legem ita summat, & intelligit *ibi Bart.* Nec refert, cũ testator loquitur, cum talia verba proferuntur: vt *l. miles, & l. vnum ex familia, §. fin. & l. cum pater, §. donationis, de leg. 2. & vtrobique per Bartol. & alios recentiores.* Cum autem maioratus vt plurimum, sicut & bona alia restitutioni subiecta relinquantur, per verba præceptiua, vel dispositiua, vt si sine liberis decesserit, restituant & transeát
B ad seqoentem in gradu. merito de *b* illis, sicut de fideicommisso, iudicandum est: & per consequens in bonis maioratus, sicut in bonis restitutioni subiectis, cautio præstanda est, ne sit in potestate possessoris, dispositionem defuncti fraudare, & sequentem in gradu damnificare, saltem de facto bona maioratus in potentiorem gratis vel pretio transferendo. Quod quidem nõ leue successori foret præiudicium, si laboribus & expensis maximis in talium bonorum assecutione grauaretur: vt quotidie fieri videmus. Quapropter si iura omnia deessẽt, recta tamen dictat ratio, quod maioratus possessor sequenti io gradu caueat de restituendo, cum casus restitutionis euenerit. quæ quidem cautio vel satisdatio debet esse fideiussoria, vel pignoratitia, quę cautionis nomine intelligitur: vt *l. sancimus, C. de verb. sign.* præsertim quia rectè intuenti hæc satisdatio est prætoria: vt colligitur ex *l. 1. in princip. ff. vt leg. no. caueatur, & ex l. 1. ff. de prætor. stipul.* ibi: legati stipulatiooe, prætoriæ
5 autem † stipulationes fideiussoriæ sunt. *l. 1. ff. qui satisd. cog. leg. si quãdo, ff. vt leg. no. caneat. l. 1. in princip. & l. generaliter, ff. de prat. sti. l. 1. § caveri. ff. de collat. bon. l. 1. § pen. ff. quorum leg.* vbi text. notanter dicit: Satisdatum sic arbitror, si sic satisdatum sit, vt legatario ipso iure acquisita sit idonea cautio, quæ pignora, vel fideiussores requirit. *l. si mandato Titij, §. fin. ff. mandat. & l. ergo, § adijci, ff. de fideicomm. lib. gloss. capit. quoniam frequenter, § in alij. vt lite non contest. in ver. cautione, & in capit. ex transmissa, in verbo, sufficienti, de restitut. spol. & in capit. 1. in verbo, sufficientem, de sequestra po. & fructuum, & in capit. qua fronte, in ver. cautione, de app. & in cap. si cui. ver. idoneum, de pignor. in capit. ex parte, in ver. sufficiens, de verb. sign. in cap. felicis, de pœnis, lib. 6. cum multis alijs,* quæ breuitatis causa omittuntur: quoniam in re tam aperta & clara, tam multi testes & probationes necessariæ non sunt. Concluditur ergo, vt sup. quod si forte tã amplum fuerit matrimonium, qood talis securitas pignoribus vel fideiussoribus præstari nõ potest, vt est videre in regno, vel comitatu, & similibus: tunc præstetur ea, quę pręstari potest. Si autem possessor eam præstare noluerit, cogatur per media, quibus illi, qui iudici vel iuri non obtemperant, cogi solent, de quibus per *Bartol. & alios in l. 1. ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit.* vel sequestrantur castra, vel turres, vel alia loca apud fidam personam, qui ea loco pignoris teneat, pro successoris securitate, aut mittatur sequens in gradu in possessionem eorum, sicut in tali casu iure prouidetur: vt patet per *totum titul. ff. & C. vt in possessionem legatorum,* &c.

ADDITIONES.

¶ Vtrum succedẽns in maioratu.] Ista quæstio varie à nostris disputatur. ad cuius examen videndi sunt *Suarez allegat. 4. Anton. Gomez in l. 40. Taur. numero 78. & 79. Couarruuias libr. 1. resolution. c. 18. ad fin. Didacus Perez in l. 1. titul. 8. lib. 3. Ordinament. versic. secũdo deducitur, colum.* 1003. à quibus illud etiam inuoluitur, an possessore viuente possit proxime ad maioratum vocatus, in iudicium deducere. quod ex præsenti ius suum declaretur in futurum super primogenij successione. de quo per *Pinel. de bon. matr. l. 1. part. 3. num. 78.* & aliquid per *Otaloram de nobilit. 3. part. princip. part. 2. cap. 9. num. 6.* ac etiam obiter per *Minchac. de success. progress. part. 1. libr. 1. §. 26. num. 129.* quorum scripta vix, vt puto, iuuabunt legentem, nisi quatuor distinguas casus. Aut enim nulla subsistente causa, petitur sententia per successorem super iure succedendi in vita possessoris, eritque quæstio spectans ad text. *leg. non quemadmodum, de iudiciis, & l. in l. Aquilia si deletum, ff. ad l. Aquil. & l. 1. in fin. titul. 2. part. 3.* aut etiam sine causa petitur ordinaria cautio. & hoc pertinet ad text. *l. 1. & per tot. ff. vt legitimatione, & l. peto, §. fratre, de leg. 2.* vel agitur contra diffamantem, & recurrendum ad *l. diffamari, C. de in tenuis aut contra dissipantem possessorem.* quo casu videndus text. cum materia. *l. imperator. ad Trebel. & l. in omnibus de iudic.* Et vide omnino *Molinam de Hispan. primog. part. 1. lib. 1. cap. 15. à num. 1. cum sequ. & Melchiorem Pelaez à Meres in tractat. maioratuum & meliora. Hispan. 2. part. in initio, n. 64.* A

¶ De illis sicut de fidecommisso iudicandum est.] Vide *Ant. de Meneses in rubr. de fidecom. n. 7.* & late *Lud. Mol. de Hisp. primog. l. 1. c. 12. à nu. 1.* aliàs solet argui à feudo ad primogeniom, vt per *authorem sup. §. 69. n. 33. Cou. l. 1. resol. c. 16. n. 14. & l. 3. c. 5. numer. 5. vers. quinto feuda. & Pinel. de bon. mater. l. 1. 3. part. numer. 99. versicul. id magis. Peraltam, in l. 3. §. qui fidecommiss. de hæred. instit. numer. 49. & sequent.* B

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Citatio ad hoc vt valeat, & sit legitima, debet interuenire petitio partis, & autoritas iudicis.*
2. *Citatio cui committi debeat.*
3. *Citatio dicitur tunc fieri, quando nuncius exequitur mandatum, non quando fit commissio.*
4. *Citatio potest parti committi.*
5. *Pars an possit autoritate propria vocare aduersarium ad iudicium.*
6. *Appellationis extraiudicialis prætextu contra aduersarium interposita non tenetur aduersarius coram superiore comparere.*
7. *Citare non potest creditor debitorem suum propria autoritate.*

8. Nun-

pellatione extraiudiciali, quamuis sit procuratio ad causam, vt traditur in *clem. causam. de elect. & in cap. dilecti, de appellat.* non interuenit mandatum iudicis, ergo non arctat aduersariū ad comparendum. quod est notandum, & quotidie accidit: & consultus de facto sic respondi. quod intellige, nisi in casu, *c. 1. de elect. libr. 6. & d. cle. causam, eodem titul.* ¶ Hinc est etiam,
p quòd creditor non potest sua propria † authoritate citare suum debitorem fugitiuum, etiam quo ad effectum præueniendi iurisdictionem: ita dicit *Antonius in dict. c. 1. suprà, de iudic.* & sequitur *ibi Abb. 19. col. & in c. proposuisti, tertiò not. sup. de foro competenti. & Felin. in dict. c. cùm sit Romana. 6. col. ver. citatio verbalis.* quem videas.

¶ Quinimo nec nuncius debet citare debitorem ad petitionem creditoris, nisi præcipiat iudex, vt suprà dixi. & tenet *Bald. in dict. l. cum clericis.* ¶ Sufficit tamen, si iudex à principio sui officij concederet nuncio principalem facultatem, vt durante suo officio faceret quascunque citationes, tam in ciuili, quàm in criminali. Nam tunc valerent citationes ab eo factæ sine alia speciali commissione. argum. *c. qui ad agendum. & c. si dno. de procurato. libr. 6.* & facit quod not. *Bart.* in simili, de licentijs reuocatis. in *l. fundi. §. 1. ff. de acquirenda poss.* ita tenet & firmat *Angel. de Aretio, in dict. §. quadrupli. charta 5. colum. l. ver. aduertas tamen.* dicens se sic fecisse, cùm prima vice assidebat, & ius reddebat.

¶ Quod tamen ego intelligerem in citationibus, quæ non requirunt causæ cognitionem: vt sunt citationes simplices ad comparendū coram iudice. istas enim benefacere potuisset nūcius, sine speciali commissione: vt puta si citat partem, vt videat iurare testes. ¶ Secus tamen esset, quādo in citatione requiritur causæ cognitio: quia forte est nimis præiudicialis. Nam talem citationem non potuisset facere nūcius
8 sine speciali † commissione. ita tenet singulariter *Bald. in l. si quando. 12. quæstio. C. de testi.*

¶ Et secundum ista debet intelligi & restringi opinio *Innoc. & aliorum in d. c. quoniam contra falsam.* dum dicunt, quòd nuncius publicus potest citare sine speciali commissione. Nam debet intelligi de citationibus, quæ non requirunt causæ cognitionem, secundum *Bald. vbi suprà.* De istis etiam citationibus forte debet intelligi consuetudo, quæ in aliquibus locis viget, quod nuncius sine aliqua commissione iudicis possit citare, secūdum *Paul. in l. sed si hac, §. prætor ait. ff. de in ius vocand.* Melius tamē esset, quod nuncius nullo modo posset citare, sine commissione iudicis, propter multa inconuenientia, quæ ex tali citatione proueniunt, quādo non fit ad mandatum iudicis informati de petitione actoris. ¶ Si tamen nuncius virtute huius consuetudinis habeat citare, non faciat
9 istam † citationem die feriata, quia non potest, eò quòd tunc nuncius vtitur ex consuetudine quadam iurisdictione, quæ impeditur propter diem feriatam. ita dicit *Bald. in dicta lege, cum clericis, 1. col. in fin. C. de episcopis & cleric.* reputans hoc valde notabile. est bonus textus ad hoc in *l. fin. C. de ferijs.* vbi litera dicit; Taceat apparitor, sileat horrida vox præconis, & nulla quēquam vrgeat admonitio. per quem text. not. *ibi Bald. in secundo not.* quòd tempore † feriato in 10
honorem Dei est interdictus actus iudicis: vt probatur in ver. admonitio. & actus nuncij, sine executoris. vt in verbo, taceat apparitor. vide *Cyn. & alios in d. l. fin. & Specul. tit. de citatione, §. contra citationem, ver. item excipitur quòd facta. Bartol. in l. 1. §. nunciatio. ff. de noui operis nunciatio. Lucam de Penna in l. vnica. in fin. C. ne opera à collatoribus exhib. lib. 10.* ¶ Ex prædictis infertur, quod iudex procedens † contra contumacem, 11
& ipsum citans, nulliter procedit, si nō citauit ad petitionem partis, sed ex officio suo: *vt l. properandum, §. & si quidem, C. de iudic.* ita firmat *Bar. in l. 4. §. hoc autem iudicium, 2. col. in fin. ff. de damn. infect.* ¶ Et inde est, quòd in citationibus semper ponitur ad instantiam talis. secundū *Bar. in l. si finita. §. Iulianus, ff. de damno infect.* & potest esse ratio, quia iudex non debet impartiri officium suum ad vtilitatem priuatam, nisi petatur à parte: vt *d. l. 4. §. hoc autem iudicium.* not. *Innoc. in c. ad nostram, el 2. suprà, de iureiuran. & in c. bone, el 2. suprà, de postulat. præ. Speculat. tit. de citatione, § sequitur, ver. illud autem, & ver. item nota quod ipse citator.* ¶ Et procedunt ista necdum in citatione verbali, de qua loquitur iste text. & iura prædicta: sed etiam in citatione reali, hoc est in † apprehensione personæ: illa enim 12
non potest fieri per partem, sine auctoritate iudicis. vt est text. in *dicta lege, neminem, C. de exhibend. reis, & in l. omnes, C. de episcop. & cleric.* & tenet *Bart. in d. l. neminem, & Abb. in dict. c. 1. sup. de iudic. 18. col. in fin.* ¶ Intellige quod debet interuenire auctoritas † iudicis competentis. Nam 13
si quis fecit capi debitorem suum, verum auctoritate iudicis incompetentis scienter, non teneret captura, & vltra hoc perderet ius crediti. Istud est mirabile dictum *Baldi, in cap. causam matrimonij, in fin. suprà, de offic. deleg.* quod refert & sequitur *Franciscus de Curte, in repetitione l. vnica, C. de prohiben. sequestra. pe. 17. quæst. & Iason in l. 2. 6. colum. in fin. de iurisdict. omni. iudic.*

¶ Quod tamen ego intelligo verum, nisi in casibus, in quibus à iure permittitur, vt puta capere debitorem deprehensum in flagranti delicto: vt *l. vnica, C. de raptoribus virgin. & l. si quis in seruitute. ff. de furtis.* Item in debitore fugiente: vt *l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his quæ in fraudem creditor.* & notatur *Institut. de actio. in princip. & in c. cùm non ab homine, supra, de iudic.* benefacit glos. singularis in *l. nullus, C. de Iudæis.* vbi apertè sentit, quod si offensorem meum non possum ad iudicium adducere, & sit timor de fuga: possum propria auctoritate vleisci, de quo videas ibi optime per *Salycet.* ad idem facit gloss. *1. in c. ius gentium. 1. dist.* quæ voluit, quòd vbi non potest quis rem propriam consequi, propter defectum iustitiæ, vel aliàs, potest propria auctoritate

ctoritate ius sibi dicere. quam gloss. multum commeodauit *Bald. in l. fin. C. de his qui à non dom. manumit.* & idem voluit *Innoc. in c. olim, el 1. sup. de rest. spol.* de quo latissimè per *Anchar. in regula, peccatum, de reg. iuris, lib. 6. in repetitione.* cuius ratio est, quia sine iudice fieri poterat. gloss. oot. *Instit. de libertis. §. multis.* Istis d enim casibus † poterit qois sua propria auctoritate capere suum reum, vel debitorem fugitiuom, etiam si sit clericus: vt notantet voluit *Baldus in dict. capit. cùm non ab homine, suprà de iudic. in 3. col. & Abb. ibi in 3. colum. Idem Bald. in c. dilectis, 5. col. suprà de appellat.* quos refert & sequitur *Iason in d. l. 2. 6. col. in princip. ff. de iurisdict. omni. iudic.* Multo ergo fortius potest hoc facere per iudicem, etiam non incompetentem: vt sentit *Bald. in l. fin. C. vbi in rem acti.* & tenet expresse *Anchar. consil. 192. incip. in auxilium veritatis.* dicés, quòd debitor captus, tanquam suspectus de fuga, non potest oppenere exceptionem incompetentiæ iudicis capi facientis: cuius dictum refert & sequitur *Lud. cons. 242. incipit, vnum b * est idem. & idem Lud. in l. de pupillo. §. meminisse. in additionibus nouissimis, ff. de nou. ope nunc. & ibi Alexand. idem Lud. in d. l. 2. ff. de iurisf. om. iud.* & sequitur ibi *Iason 6. col.* hoc firmans quatuor optimis rationibus, quicquid dixerit *Francis. de Curt. in d. l. 1. 17. quest. C. de prohib. sequestra pe. & Frant. de Aret. consil. 95. incipit, respondebo breuiter.* quos per te videas.

D 14

B*

¶ Item procedunt ista, etiam si statutum diceret, quod iudex debeat vel teoeatur citare: quia debet intelligi ad partis instantiam, vt recipiat interpretationem passiuam, *l. vt gradatim §. sed si ex lege, ff. de muner. & honor.* ¶ Ista tamen intellige, quando proceditur ad prioatam vtilitatem, & partis petitionem: nam tunc iodex non debet impartiri officium suum, nisi parte petente: vt *d. l. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de damno infecto. & c. ad nostram, el 2. suprà, de iureiur.* Secus, si iudex procederet ex officio suo ad publicam vtilitatem. ita dicit *Marianus in c. postulasti, suprà, de foro compet. in 2 not.* de qoo remittit ad id, quod ipse latissimè dixit in *c. qualiter & quãdo, el 2. infrà, de accusat. octauo principali articulo.*

ADDITIONES.

A * ¶ Adde hoc in extrauaganti ad reprimendũ. ver. denonciauerit. Vide *Iason. in l. iuste. de acquiren. poss. ff. an pars potest appellare aduersarium ad iudicium.*

B * ¶ Adde *Iason. Instit. de acti. in princip. in 12. col. ver. an autem debitor.*

IOAN. BERNAR.

A ¶ Citatio debet fieri ad instantiam partis.] Vide *Henric. Bouer. in suis singul. ver. citatio. num. 2. & Matth. Mathesil. in l. 2. n. 7. C. quomodo & quando iudex, & Hippolyt. de Marsil. in l. de vnoquoque, num. 134. ff. de re iudit. Anchar. consil. 166. Marian. Socin. in rubr. de dilat. colum. 12. vers. sexto principa. articulo, & Sebastia. Vant. titul. ex defectu citationis, in tract. de nullita. num. 36. & num. 44. Lanfranc. in c. quoniam contra, versic. citationes, nu. 10. & Didac. Perez. in l. 1. titul. 2. lib. 3. Ordin. ver. quarto. 14. col. 823.*

¶ Sed etiam parti.] Vide *Marantam de ordine iudit. 6. part. princip. tit. de citatione, num. 44. & Rebuffum, ad leges regias, rubric. de citatione, nu. 78. & Hippolyt. d. l. de vnoquoque. num. 188.* & circa reliquos citationis articulos de quibus author hic, vna cum multis aliis, vide authores hic & proxima additione citatos, adiungeque pluribus citatis multa dicẽtem *Dueñas regul. 92. cum quatuor sequent.* de materia citationis. B

¶ Glos. 1. c. ius gentiom. 1. distinct.] Notabilis est & commouis inter nostros. circa quam vide *Alexand. consil. 135. lib. 1.* & pulchre *Hippolyt. Marsil. singul. 177. num. 6. Felin. c. quoniam, num. 13. de simonia. Decium in l. non est singulis, num. 2. de regul. iuris, Nauarrum in suo Manuali. c. 17. num. 112. cum sequent. Dominic. Soto, de iust. & iure lib. 5. quest. 3. artic. 3. Castrum de potesta. legis pœnal. c. 5. fol. 136. col. 2.* & pluribus allegatis *Couarru. libr. 1. resolut. c. 2. num. 15.* quibus adiunge quæ not. per *Auiles, c. 3. pratorum vers. abogados, num. 11. & Menes. l. cum quis num. 17. C. de iuris, & facti ign.* C

¶ Istis enim casibus.] Circa ista vide & adiunge authorem, *in l. 66. Tauri num. 37. & sequen. Didac. Perez, in l. 1. tit. 8. lib. 3. Ordina. ver. ex qua cõmuni. Suarez. l. 2. tit.* [*de los emplaçamientos.*] *lib. 2. Fori. in §. sed attende, num. 20. Ripam, li. 1. respons. c. 13. Placam de delictis, c. 34. numer. 14. Seguram, & ibi Didac. Perez in l. ab exheredat. num. 7. & 8. de leg. 1.* & latissime *Dueñas regul. 175.* D

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1. *Citatio an in dubio præsumatur facta ad instantiam partis.*
2. *Argumentum à communiter accidentibus, transfert onus probandi in aduersarium.*
3. *Actus, in quo requiritur impensa, præsumitur facta instante eo, cuius interest.*
4. *Solemnitas extrinseca non præsumitur, nisi probetur.*
5. *Citare an possint nuncij, sine mandato iudicis.*
6. *Præscribens præsumitur habere bonam fidem.*
7. *Possessio immemorialis habet præsumptionem bona fides, nisi possessor alleget titulum inualidum: vel nisi aliàs constet de iniustitia, vel inualiditate tituli.*
8. *Instrumentum venditionis rerum ecclesiæ, sine solemnitate, si ostenditur, non iuuabit possessorem.*
9. *Comparitio citati spontanea, purgat ineptitudinem citationis.*
10. *Citatio quando propter aliquem defectum est nulla, si citatus comparet, tenet actus.*

VNVM tamen noo est omitteodum, quod si exactio non appatet, quod fuerit facta † ad petitionẽ partis, sed solũ est descripta citatio, & citationis cõmissio, & relatio nuncij: in dubio a præsumendũ est, quòd præcessit petitio partis, ex quo requiritur ad validitatẽ citationis: nec aliter potest dici citatio cũ effectu, §. I. 1 A

vt

vt apparet ex prædictis. ita tenet *Gui. de Suza. in*
dicta lege, ad peremptorium, ff. de iudic. & Anton. in
c.1. eod. titul. & ibi etiam *Abb. 2. columη.* refert &
sequitur *Franciscum de Aret. consil. 36. in fin.* facit
ad hoc quod not. *Bald. in c. penul. suprà, de iura.*
calum. vbi dicit, quod si dictum sit instrumen-
to, quod lis fuit legitimè contestara, licet non
exprimatur, qualiter fuit contestata, sufficit.
dicit fore text. rotundum de hoc, vt ibi latius
per *Andream Siculum, 4. colum.* ¶ Quod po-
test confirmari tali ratione. Iudex præsumitur
fecisse illud, quod de iure debuit: vt *l. Herennius*
§. Caia. ff. de euictioni, & l. 2. C. de off. ciuit. iud. & in
cap. in præsentia, de renun. sed iudex habet com-
mittere citationem ad petitionem partis: vt
suprà dictum est. Sequitur ergo, quod si repe-
riatur citatio commissa, & relatio facta, debet
præsumi, quod præcesserit partis petitio.
2 ¶ Item validum est arg. à communiter † ac-
cidentibus: vt *c. 1. supra, de cler. non resi. & in l. ne-*
A * *que natales, C. de probat.* a* adeò quod transfert
onus probandi cōtra aduersarium: vt sentit gl.
in *d. l. neque natales.* quam ad hoc multum com-
mendat *Lud. Rom. in singulari 397. incip. alio sero.*
& Andreas Siculus in c. nouit. col. 88. de iudici. Sed
commnniter accidit, quod citatio fit ad peti-
tionem partis: ergo præsumendum est, partis
petitionem præcessisse: quia solemnitas con-
sueta interuenire, semper præsumitur: vt *l. fin.*
& ibi not. *C. de fideius.* ¶ Bene facit ad hoc,
quod in simili dixit *Ioannes Andreas in additioni-*
bus ad Speculat. tit. de emptio. & venditio. § nunc vi-
dendum, prout refert *Franciscus Aretinus, in d. c. 1. de*
iudic. 4. col. versic. vnde dicit notanter Ioan. And. vbi
voluit, quod cùm inuestitura communiter so-
leat fieri præsenti, si appareat inuestituram esse
factam, & nō appareat de præsentia, bene præ-
sumitur, quamuis regulariter præsentia non
præsumatur, nisi probetur: vt *l. 2. C. de statuis &*
imagi. & l. 3. § idem respondit. de ver. oblig.
¶ Item pro ista opinione facit optima ratio:
3 quando enim fit † actus, in quo requiritur ali-
qua impensa, præsumitur facta instante eo,
cuius interest, & ad quem spectat actum face-
re: vt est casus not. in *l. fin. C. de alimen. pu. præ-*
standis. vt not. *Bart. in l. cum seruus, ff. de verb. oblig.*
bene facit text. & quod ibi not. *Bal. in l. si seruus,*
§. qui margaritam, de legat. 1. Sed citatio rei com-
muniter non solet fieri sine aliquo sumptu, vel
expensa: iuxta notata in *l. 2. C. de sportulis.* ergo
præsumitur facta instante & petente parte.
¶ Bene facit quod in simili dicimus de merca-
tore, scribente rationem ad me pertinentem:
nam præsumitur eam scribere me requirente,
B * & mandante: b* vt voluit *Guil. de Cun. in l. edita.*
C. de eden. allegat glos. *in l. fin. C. de pactis conuen.*
quod reputat ipse multū notabile, prout refert
& sequitur *Bald. in l. 1. fin. col. C. de edendo.* ¶ Facit
ad hoc, quod notat *Inno. in c. fi. infra, de eo qui mit.*
in pos. causa rei seruan. & notatur in *l. sciendum, ff. de*
ver. oblig. & in § fi. Inst. de fideiu. & in § si ita scriptū,
Inst. de inutilibus stipul. & text. cum gl. in *l. 2. C. de*
dotis promiss. & quod not. *Bart. in authen. si quis in*
aliquo documento, C. de edendo, & in l. qui alienat. ff.
de acquirenda hæredi. & quod notatur in *c. vnico,*
sup. de litis contesta. & bonus text. in *l. siue in princ.*
ff. de interrogatoriis actio. ¶ Et istam partem ego
teneo, quamuis quidam Moderni in *d. l. scien-*
dum, ff. de verb. oblig. teneant contrarium, moti
leuissima ratione, & fundamēto, dicētes quod
petitio partis quam debet facere ad iudicem,
ad hoc vt faciat citationem, est quædam b so- B
lemnitas † extrinseca, quæ non præsumitur, nisi 4
probetur: vt *l. quæcunque, § qui à pupillo, ff. de pu-*
blic. & ad iura prædicta dicunt ipsi, quod lo-
quuntur in solemnitate intrinseca, quæ sem-
per præsumitur. Sed reuera ista ratio parum
valet: quoniam potest dici, quod regulariter est
verum, quod solēnitates extrinsecæ non præsu-
muntur, nisi probentur. Fallit tamen hoc, quā-
do actus, in quo debet interuenire solemnitas,
fit cum aliquo sumptu, vel expensa: nam tunc
benè præsumitur, vt apparet ex prædictis.
¶ Vel aliter potest dici, quod cum ista sit so-
lemnitas, quæ prout communiter solet fieri, &
regulariter non prætermitti: locus à communi-
ter accidentibus, facit præsumi solemnitatem
interuenisse. ¶ Vel aliter verum est, quod so-
lemnitas extrinseca non præsumitur interue-
nisse, intellige principaliter: secus tamen inci-
denter, & ex quadam consequentia. sicut in si-
mili dicimus, quod episcopus non restituit ad
famam: vt *c. cùm te ab eo. supra, de re iudicata.* Ta-
men dispensando cum criminoso, videtur dis-
pensare super infamia, text. est singularis in *c.*
at si clerici. § de adulter. supra, de iudi. Vnde ita di-
camus in casu nostro, quod quamuis solemni-
tas petitionis partis de per se non præsumatur,
quando de ea principaliter quæritur: benè ta-
men præsumitur, cum constat de ipso princi-
pali, hoc est, de ipsa citatione: accessoriè ergo,
& per quandam consequentiam præsumetur
de illa, quod interuenerit. quod nota, quia est
noua consideratio. ¶ Et hoc idem dicendum
censeo in auctoritate iudicis, vt si apparet de
citatione facta per nuncium, si non constet ex
actis de commissione vel auctoritate iudicis,
nihilominus præsumatur interuenisse, secun-
dum *Guilielmum de Cun. in d. l. ad peremptorium,*
ff. de iudic. Idem sentit *Iacob. Butri. d. l. neminem, C.*
de exhibend. reis. vbi dicit, aduocatos tenere,
quod nuncij citant sine mandato † iudicis: quia 5
præsumitur eis mandatum, secundum eū quem
refert & sequitur *ibi Angel.* qui subdit cautum
esse, vt etiam in actis appareat de commissione.
¶ Et pro ista opinione facit ratio: quoniam
certum est, quod probatis c extremis, præsu- C
mitur medium: vt probatur in *l. si mater. C. ne de*
statu defuncto, & in l. quicunque, C. de apochis publi-
cis, & tenet *glos. in c. volumus 16. q. 4. versic. incon-*
cussam. Cùm autem in casu nostro habeantur
extrema, scilicet, quod pars petierit à iudice,
quod citet aduersarium: item etiam, quòd nū-
cius citaret, & retulit, & ista sunt extrema cita-
tionis.

Palacios Ruu.

tionis.ergo per consequens præsumi debet medium, scilicet commissio iudicis. ¶ Et istam partem teneo, quamuis Bart. in d.l. sciendum, ff. de verbor. oblig. & in l.1. §. sanè, ff. de offic. præfe. vrb. & dominus Antonius in d.c.1. de ind. teneant contrarium: moti, quia hæc est solemnitas, quæ præuenit actum: & ideo non præsumitur, vt notatur in l.1. C. de fidei instrum. & iure hasta fisca. li.10.

¶ Et pro eis facit ratio subtilis, & noua. omnis præsumptio solemnitatis adhibitæ, resultans ex facto iudicis, cessat, siue tollitur, quando ex inspectione actorum, quæ producuntur, apparet, talem actum in actis non inueniri. ita dicit Innoc. in c. cùm ad sedem supra, de restit. spol. sentit ille in c. innotuit. infrà, de eo qui furti. or. re. probatur in c. Hippol. sup. de litis conte. tenet Ioan. And. in c. quoniam contra falsam, sup. de probat. & in additio. ad Spec. tit. de sententiis, §. vt autem, ver. & no. secundum ver. quosdam Bart. in l. hi qui ad asti. tutor. & appel. & in l.1. in princ. ff. vt cau. post pu. asti. tutor. & bene facit text: in l. fin. C. de rebus cre. & iureiuran. Ad huius confirmationem facit, quod in simi-

6 li dicimus, quod ille, qui † scribit, præsumitur habere bonam fidem, & in hoc statur suę assertioni: vt not. gloss. Instit. de vsucap. in princip. in c. si

C * verò, infrà de senten. c * excomm. hoc verum, nisi præscribens habeat titulum reprobatum à lege, de quo constat per confessionem aduersarij, vel aliàs. nam per hoc cessat præsumptio prædicta: vt est text. not. & ibi not. Bartol. in l. quemadmodum, C. de agri. & censib. lib.11. faciunt not. in l. cùm lex, ff. de fideiusso. & in l.1. C. de fide instru. & iure hasta fisc. alu. li.10. Idem clarius firmat Antonius in c. peruenit, de fideius. in repetitione, fol.4.

7 ver. circa quod dubium facit. vbi dicit. quod † possessio immemorialis habet præsumptionē bo-

D næ fidei, nisi d possessor alleget titulum inualidum, vel nisi aliàs constet de iniustitia, vel inualiditate tituli. idem cōsuluit Anchar. consil. 81. incipit, dicta colum. 2. versic. sed aliis rationib. quod tene menti. de quo latius scripsi mea allegatione 18. quæ incipit, præsupponendum. fol. penul. ver. & si mihi dicatur. faciunt quæ dixi sup. in rubri. ver. secundò limita. Ex quibus infertur vnum valde notandum, quòd si ostenditur

8 † instrumentum venditionis rerum ecclesiæ, sine aliqua solemnitate, cursus temporis non iuuabit possessorem: de quo dicendum, vt not. per Ant. & alios in c. ea noscitur, suprà de his quæ fiūt à prælat. vbi est pulcher text. videas Anchar. not. consil. 135. incip. ex consiliis. de quo faciunt mētionem Moderni c. quoniam contra falsam, sup. de probat. & in c. sicut de re iudic. & in c. licet Heli. infra de simo. ¶ Cùm autem ista præsumptio solemnitatis resultet ex facto iudicis, de qua non constat in actis, meritò cessare debet præsumptio, quod interuenerit. ¶ Pro ista parte benè facit text. in c. prudentiam, in princ. in verbo, per nuncium, sup. de off. deleg. vbi dicitur, quod iudex qui se debet excusare, debet istam excusationē exponere, & per nuncium certum, vel excusatorē literatoriè destinatum, vel aliàs de eadem excusatione, vel impedimento debet canonicè constare: aliàs nō poterunt reliqui iudices procedere. & sic vult ille text. quod in facto depēdente à iudice, non statur præsumptioni, sed debet de eo canonicè constare. Ad idem cap. si quando, de rescript. ¶ Finaliter pro ista parte est text. not. quem ad hoc ponderat ibi Bald. in leg. his solis, C. de reuocan. donat. vbi text. dicit, quod si mater aliquid donauit filio, qui postea fuit ingratus, poterit mater reuocare: in qua reuocatione veniet, quicquid ex rebus donatis tenet filius, ex eo die, ex quo controuersia qualecunque principium visu iudicantis haberet. dicit Bald. not. expressum, quod debet apparere de commissione iudicis: aliàs per citationem non datur initium litis certum. ¶ Et si dicatur, quod quemadmodum præsumitur petitio partis, ita præsumitur cōmissio iudicis: potest dici, quod commissio citationis, quam facit iudex, est de actis, & in actis debet scribi: vt c. quoniam cōtra. sup. de probat. ideo non præsumitur, nisi probetur: sed petitio partis nō est de actis, vt patet in d. c. quoniam contra. ideo præsumitur, quamuis de ea non appareat. ¶ Sed ego non recederem à prima opinione, quæ videtur mihi verior de iure, & magis æqua. Possunt tamen istæ opiniones reduci ad concordiam, vt dicamus, quod si nuncius, qui fecit citationem, & relationem, sit aliàs bonæ famæ: & agitur de modico præiudicio: præsumitur commissio. arg. eorū quæ not. in c. cùm dilectus, sup. de consuet. & in d. c. ea noscitur, sup. de his quæ fiunt à prælat. & per Innoc. in c.1. sup. de cler. pere. istam concordiam sentit Abb. in d. c.1. 19. col. de ind. ¶ Vel potest dari alia concordia, vt dicamus, quod si pars prætextu citationis factæ comparuit, & non opposuit cōtra citationem, cōcurrentibus istis tribus simul, scil. citatio nūcij, & relatio eius, scriptura tabellionis, & comparitio partis: benè præsumitur cōmissionem iudicis præcessisse: vt singul. voluit Ioan. And. in addi. ad Spec. tit. de teste. §. sequitur. ver. sed pone. quam refert & sequitur dominus Anton. in c. fraternitatis, in fin. super gloss. vltim. sup. de testib. & Francisc. de Aret. in d. c.1. 4. column. sup. de iudicijs.

¶ Et ratio huius potest esse (quamuis illi non dicant) quia spontanea comparitio † citati purgat ineptitudinem citationis: vt gl. voluit Bald, 9
& Alexan. in l.1. in princ. ff. de feriis. & facit in simili text. in l. metum, C. quod metus causa. vbi spontanea solutio purgat metum præcedentem.

¶ Et ex hoc dicebat singulariter Innoc. quod si duo ex delegatis citauerunt partem, & pars cōparuit, & in comparitione erant cōgregati omnes tres: tenetur respondere, quasi per suam comparitionem purgetur vitium citationis. ita dixit ille in c. cum causa. sup. de offic. deleg. & recitat ibi Abb. 2. col. Idem sentit Bald. in auth. si omnes, C. si vt se ab hered. absti. dicens, quod quando † 10
citatio est nulla propter aliquem defectum: si citatus comparet, tenet actus, non ratione citationis, sed ratione præsentiæ, adeò quod potest iudex ad vlteriorem procedere. de quo dicto

ěto meminit *Felin. in c. illud sup. de prascri. 4. colum. ver. quarta declaratio.* vbi cumulat alia, quæ videas per te. ¶ Si autem ineptitudo citationis purgatur per spontaneam comparitionem, à fortiori dicemus, quod ex tali compatitione præsumitur interuenisse solẽnitas cõmissionis iudicis. quod videtur mihi satis notandum. Et quia ista non est proptia materia huius decretalis, non me extendo vlterius. ista sufficiant.

ADDITIONES.

A* ¶ Vide suprà, in §. 9. ver. ad propositum, & §. 57. in princ. & adde *Nicol. Euerardum, in suis Topicis iuris, fol. 75. col. 1. cum sequent.*

B* ¶ Adde *Franc. Aret. in c. 1. eo q. ver. in glos. posita de probatio.*

C* ¶ Adde *glos. in l. super longi glos. 2. C. de praescript. long. temp.* aliam in *l. pe. C. de euictio.* aliam in *c. sanctorum, in verbo, facere, de praescrip. Seguram, in repe. l. 3. §. final. ff. de liber. & posthum. fol. 2. col. 1. & in repe. l. 1. §. si vir. ff. de aequiren. posses. fol. 6. col. 4. & fol. 8 co. 4.* & vide, quæ ibi addidi, in repe. in verbo, præscrip. quod fallit, nisi præscribens habeat tantum reprobatum à lege, de quo constat per confessionem aduersarij, vel aliàs. vt in d. ver. & pro eis. suprà.

IOAN. BERNAR.

A ¶ In dublo præsumendum est quod præcessit. Vide *Felin. in c. sicut olim, de re iud. & Vantiam de nullit. tit. ex defectu citationis, nu. 45. Auendañum. par. 2. c. 1. n. 4. Lanfranc. & alios.* quos adiũxi sup. additio. 1. §. proximo. An antẽ citatio quæ non apparet, præsumatur præcessisse, vide *Didac. Perez, in l. 1. tit. 2. lib. 3. Ordina. quaest. 18. & Sebastian. Vant. vbi sup. num. 12. cum sequent. & Tiraqu. de praescriptio, gloss. 4. vers. contrarium tamen. fol. 63.*

B ¶ Solemnitas extrinsеca quæ non præsumitur.] Circa præsumptionem solemnitatis extrinsecæ, vel intrinsecæ maximè ex diuturnitate temporis, vide *Didac. Segur. & ibi Didac. Perez* multos cumulantem, in *l. Imperator. n. 57. cum sequent. ad tabell. Castillo, l. 57. Taur. nu. 9. Matesilan. singul. 11. & 12.* & ibi multis adductis *Gabriel Sarayn. Tiraqael. de praescript. glos. 4. quasi per tot. in §. 1. & Minchac. quaest. illustr. c. 64. Aymon de antiquit. temp. 3. part. §. 1. & 2.* per tot. apud quos eflungens & numerosa aliorum allegatio.

C ¶ Probatis extremis præsumitur medium.] Hoc est vtile his qui initium & finem, non etiam media possessionis probare queunt. vide *Alciat. regal. 2. praesumpt. 22. Matesil. sing. 116. Corset. singul. vers. probatio possessionis. Felin. c. inter dilectos, de fide instrum. Segur. l. 3. §. fin. de libe. & posthu. n. 16. Couar. regul. possessor. parte 2. §. 1. & Sarayn. apud Matesilan. vbi suprà.*

D ¶ Nisi possessor alleget titulum inualidum.] Attende notabilem doctrinam. & vide *Gregor. gl. g. l. 6. tit. 25. part. 4. Minchac. lib. 2. qu. illust. c. 81. na. 11. Cou. regul. possessor. part. 2. §. 3. num. 7. circa finem.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.
Palacios Rui.

SVMMÆ RERVM.

1. *Iudex ecclesiasticus an possit de causa dotis cognoscere, & num. 4. & 14.*
2. *Exceptio non numeratae dotis debet opponi coram administratore ciuili, vel militari, & in eius defectum coram episcopo.*
3. *Dos dicitur haereditas, & patrimonium mulieris.*
5. *Miserabiles personae & pauperes possunt conuenire laicum coram iudice ecclesiastico.*
6. *Pauperes dicuntur personae miserabiles.*
7. *Miserabilis quis dicatur, & quare.*
8. *Pauperes non tenentur ad onera personalia.*
9. *Causae miserabilium personarum spectant ad ecclesiam.*
10. *Pauperes habent omnia priuilegia ecclesiarum.*
11. *Conuersi de nouo ad fidem, dicuntur miserabiles personae.*
12. *Miserabiles personae quae dicantur.*
13. *Vxor, cuius maritus est bannitus, gaudet priuilegio viduarum.*
15. *Papa non potest tollere leges ciuiles, quoad forum seculare.*
16. *Causa dotis an spectet ad iudicem ecclesiasticum, & quando, & num. 17.*
18. *Dos succedit loco alimentorum.*
19. *Alimenta possunt coram iudice ecclesiastico peti inter merè laicos.*
20. *Causa dotis est pia.*
21. *Minor 25. annis, maior 14. an habeat legitimam personam standi in iudicio, in causa dotis.*
22. *Canon in causa pia debet praeualere legi.*
23. *Dos an sit causa pia.*
24. *Iudex ecclesiasticus non est iudex competens in causa dotis, inter meros laicos, opposita exceptione incompetentiae.*

NOTA secundò ex text. ibi: [Auctoritate nostra curaueritis conuenire.] Dicit *Hostien.* & sequitur *Ioan. Andr.* id est, authoritate literarum nostrarum pro H. paupere impetratarum. ¶ Ex quibus verbis colligit *Abb.* argumentum, quòd † ecclesia potest se impedire de 1
dote, non solùm in fauorem viduarum, vt suprà *c. 1.* sed etiam in fauorem mariti petẽtis dotem. ¶ Ego autem dico, quòd imo est hic casus formalis, & text. optimus, & forte alibi nõ ita bonus, quòd iudex ecclesiasticus est competens iudex ad cognoscendum de causa dotis inter ᵃ puros laicos, etiam si de dote principaliter agatur. Nam hic tam magister R. quàm A
H. pauper, laici seculares erant: quod apparet ex eo, quia ista causa prius fuit agitata coram consulibus ciuitatis Ianuæ, & de ea nunc principaliter agebatur coram iudicibus delegatis à sede apostolica. Et sic isti legati cognoscebant de causa dotis principaliter inter puros laicos. Ita per istum text. firmauit *Innocen. in c. de prudentia, infra eod.* cuius opinionem approbant ibi *Hostiens. Ioan. Andr. Henricus, & Abb.* eandem tenuerunt *Hostiens. Anchar. & Ioann. de Imol. in c. ex literis, supr. de pign. 6. notabili. & ibi Cardin. in 5. oppo.* tenuit etiam *Raphael Fulgos. in authen. quod locum, C. de collat. Bald. Ioan. de Imol. Paul. & Ludouic. in l. 1. ff. solut. matrim. Ludouic. in l. Titia. 3. colum. Bald. in l. 1. C. de dotis promi. c. 1. qui fea. dare po. li. feudorum.* vbi dicit, quòd Papa potest date iu-

re iudicem super causa dotis inter laicos.
¶ Idem videtur sentire *Spec. tit. de dote post diuor. restit. prope fi. ver. vtrum causa dotis.* vbi dicit, quod
causa dotis spectat ad ecclesiam, quia accedit
ad causam matrimonialem. idem *Cardin. in cle. dispendiosam, de iudiciis, 30. quaest.* dũ dicit, quod
illa clem. habet locũ, quãdo agitur de dotibus
restituendis: quia actio de dote sortitur priui-
legia causae matrimonialis, secundum ea quae
notantur in *l. 1. ff. solut. matrimon.* ¶ Hanc etiam
opinionem tenuit *Felin. in c. licet ex suscepto. de for. compet. 1. colum.* eandem etiam nouissimè firmat
Bald. Nonellus, in suo tractatu, de dote. 9. part. 16. priuilegio. cum moderatione tamen: de qua infra.
quia ista opinio est fauorabilis, & benignior,
pro mulieribus & dotibus, per id quod habe-
tur in *l. in ambiguis. ff. de iure doti.* & quod notat
Ioan. And. post Hostiens. in c. 1. de cognat. spiritua.
¶ Gloss. tamen in *dict. c. de prudentia. supra eodem*, tenuit indistinctè contrarium. dicit enim,
quòd vbi iudex ecclesiasticus de matrimonio
cognoscit: causa dotium spectat ad eum, vt ibi.
Si verò de dote principaliter agatur: vt puta, si
cõstante matrimonio agat mulier de dote: quia
forte maritus labitur facultatibus, vel dissipat
bona sua, vel quia mortuus est: tunc causa de-
bet coram iudice seculari agitari: quia modo
causa dotis principalis est, & ita concludit *ibi gloss.* quòd quando agitur principaliter de cau-
sa dotis, iudex ecclesiasticus non est competẽs
iudex. ¶ Et videtur ibi text. expressius de hoc,
cùm dicit: Quia igitur vos, qui de matrimonio
principaliter cognouistis de dote, quae est cau-
sa incidens, accessoriè voluistis & similiter dif-
finire, &c. A contrario ergo, si non cognoscerẽt
de matrimonio principaliter, non potuissent
cognoscere de dote accessoriè. & sic per cõse-
quens, cùm de dote principaliter agitur, non
potest iudex ecclesiasticus de ea cognoscere.
¶ Et hanc opinionem tenet *ibi Anton. Angel. & Socin. in l. 1. ff. sol. matr.* pro qua videtur text. sin-
gularis, in *l. in contractibus, in fin. C. de non nu. pecu.*
2 vbi dicitur, quod exceptio non † numeratae
dotis debet corã administratore ciuili vel mi-
litari opponi, & in eius defectum coram epi-
scopo. & sic apertè probat ille text. & ad hoc
not. eum *Bal. ibi, in §. in omni vero, in fin.* quod e-
piscopus nõ est iudex in causa dotis, nisi in de-
fectum iudicis secularis. ¶ Item pro ista opinio-
ne allego text. singularem nouiter ponderatũ
ad hoc, in *c. ex tenore, sup. de for. compet.* vbi illa
nobilis mulier coram iudicibus delegatis à Pa-
pa, agebat contra Ioan. de Mediolano, super
3 sua haereditate, id est, super sua dote: quia † dos
dicitur haereditas, & patrimonium mulieris: vt
est text. in *l. Pomponius Philadelphus, ff. fa. hercis. & in l. 3. §. sed vtrum, ff. de minor.* Sed noluit Papa,
quod delegati de ea cognoscerent, nisi data
negligentia iudicis secularis. Et secundũ istam
ponderationem est ibi casus formalis pro ista
opinione, secundum *Andr. Sicul. ibi colum. pen. & vlt.* Hanc opinionem sentit gl. not. *in d. c. ex tenore, in ver. viduis, ad finem.* ibi & praecipuè circa
dotes, allegando *c. nuper. supra, isto tit.* quasi ve-
lit, † quod tunc solum ecclesia potest de dote 4
cognoscere, quando est causa viduae. Idem sen-
tit *Speculator in titul. de repe. praesentatione, §. ratione autem formae, vers. item mulieri. col. pen.* hoc fuit
de mente Bald. si bene aduertantur eius verba,
in *authen. quod locũ, C. de col. col. fin. ver. 8. quaeritur.*
idem tenet *Anton. in d. c. licet ex suscepto, de foro cõpet. colum. 11. ver. sextus ratione connexitatis, & ibi Marianus, col. 7. ver. duodecimus ratione connexitatis. & in rub. eo. tit. col. 1. ver. 2. accessorietatis, & colum. 3. ver. tricesimosexto. & Anchar. consil. 20. incipiente, pro solutione, ad fin. vers. venio ad sex.* Ex his reddi-
tur dubia decisio *Innoc.* & sequaciũ, adeò quòd
dicebant aliqui, quod necessaria esset decisio
principis. ¶ Et sentiens forte hanc difficultatẽ
Hostiens. in praesenti, super parte, curaueritis conuenire. quem sequitur *Ioan. And. in ver. auctoritate.* di-
cit, quòd ideo fuerunt literae impetratae à Papa,
quia iste magister R. qui erat reus, erat forte
clericus: & ita iste H. actor sequebatur eius fo-
rum: vt *capit. cùm sit generale. suprà, de for. competenti, cum concordantiis.* ¶ Sed reuera iste
intellectus nullo modo potest stare: quia si ve-
rum esset, quod iste magister R. esset clericus,
non potuisset conueniri coram iudice laico: vt
c. si diligenti. sup. de for. compet. Et propterea repro-
batur iste intellectus per do. *Cardin. in secunda op.* & per *Abb. in 1. not.* ¶ Et ob hoc fortè *idem Hostiens. & Ioan. And.* non resident in isto intel-
lectu, imò transeunt ad alium, dicentes, quod
ideo istae literae fuerunt impetratae à Papa: quia
iste H. impetrãs, erat pauper & miserabilis per-
sona. quod apertè probat text. dum dicit, pro
H. paupere: & propterea tanquam pauper &
miserabilis persona potuit habere recursum ad
ecclesiam, quamuis laicus esset. Et secundum
istum intellectum est hic text. singularis, secũ-
dum *Abb.* quod pauper † & miserabilis perso- 5
na potest [b] laicum conuenire coram iudice ec- B
clesiastico. quod est benè notandum, secũdum
eum. ¶ Et bene facit text. in *c. significantibus, sup. de offi. deleg. & in c. super quibusdam, infrà de verbor. sig.* ¶ Facit etiam text. secundum vnum in-
tellectum, in *c. constitutus, sup. de in integ. restit.* vbi
secundum aliquos ille magister R. erat pauper,
& ratione paupertatis conueniebat aduersa-
rios suos laicos coram iudice ecclesiastico.
¶ Facit etiam ad istum intellectum, quod not.
Innoc. in d. c. cùm sit generale, sup. de fo. compet. vbi
dicit, quod de qualibet oppressione vel fraude
nõ solum clericorum, sed etiam pauperũ, cog-
noscit ecclesiasticus iudex. pro quo est text. in
cap. si quis, de potentibus, & c. paternarum, & c. si quis Romipetas, & c. illi, qui 24. q. 3. ¶ Ad idem facit
text. in *c. ex parte B. sup. de fo. comp.* vbi dicitur,
quod illa regina miserabilis, spoliata ab illo mi-
lite, eum conueniebat corã iudice ecclesiasti-
co, etiam super re feudali. fortius ergo idem
faciet pauper. ¶ Et est hoc iuri & rationi satis
consonũ: quia † pauperes dicũtur personae mi- 6 C
se-

serabiles: vt voluit *Ioan. And.* & sequitur *ibi Abb. in d. c. significantibus, sup. de offi. dele.* ¶ Et dicuntur miserabiles, quia natura mouetur ad miserandum eis, secundum eos, & rectè loquūtur, quia vt scribitur *Ecclesiastici* 40. Melius est mori, quàm indigere: nam vita pauperis est in cogitatione victus.
7 † Miserabilis autem dicitur, quòd sit miseriæ habilis, & propriè appellatur miser, eò quòd omnem felicitatem amiserit, secundū *Isido. in 2. etymol. in litera m.* & rectè pauperes miserabiles dicuntur, quia multis periculis sunt subiecti, iuxta illud Salomonis: Mendicitatē & diuitias ne dederis mihi: tribue tantùm victui meo necessaria, ne forte satiatus illiciar ad negandum: aut egestate compulsus, furer, & periurem nomen Dei mei. *Prou.* 30. & *Ecclesiastici* 27. dicitur, Propter inopiā multi deliquerūt. item 2. *ad Cor.* 8. dicitur, Vobis autem tribulatio. exponit gl. id est, paupertas. item 1. *Thessa.* 5. super illud, Rogamus autem vos, &c. dicit gl. sicut diuitiæ negligentiam pariunt salutis: ita egestas, dum saturari quæritur, à iustitia declinat. de quo latissimè per *sanctum Thom. opusculo* 19. s. contra impugnantes religionem. 2. *part. c.* 6. *&* 2. *secunda*, q. 186. *art.* 3. item *Dauid*, inquit, Languerunt oculi mei præ inopia. *Psalm.* Domine Deus salutis meæ. Dicuntur ergo pauperes miserabiles personæ: quia ex inopia descēdit miseria. secundum glos. in *authen. de exhiben. & intro. reis, in princ. in ver aguntur.* ¶ Et inde est,
8 quod † pauperes ad onera personalia non teneantur, cùm sint occupati in quærendis sumptibus pro victu. secundum *Bal. in authen. defuncto. fin. col. C. ad Tertul.* nec etiā ad sumptus bursales: vt *d. l. indictiones, C. de ann. & tribu. li.* 10. & tenet *Bald. in c.* 1. § *nos Romanorum*, 3. *colum. de pace Constan. li. feudo.* ¶ Et *d* propterea pauperes sunt
D cancellādi de libro æstimi, porrecta prius supplicatione, secundum *Bal. in d. auth. defuncto.* Leges tamen huius regni voluerūt, quod pauperes debeāt soluere tributa, de his quæ pro mercede quotidiani laboris habent, seruata certa forma in eis tradita: humanius tamē esset, quod nihil soluerent, cum sint occupati in quærendis sumptibus pro victu: vt sup. dictum est. & cùm sint miserabiles personæ, quibus omnino fauendum est: nam egestate sordentibus mors est solatium, vita supplicium: vt dicit texr. in *l. quisquis, C. ad l. Iul. maie.* Si statutum eximit à gabella miserabiles personas, de quibus intelligitur? vide *Bart. & Bald. in l. vnica, C. quando Imperator inter pupillum & viduam.* de quo etiam per *Firmianum, in tractatu gabellarum, parte* 7. *qu.* 27.
9 ¶ Iustum est ergo, vt † causæ miserabilium personarum spectent ad ecclesiam: vt est text. & ibi not. in *c. super quibusdā, infra, de verbo. sig.* & no. in *d. c. significantibus, de offi. dele. & in d. c. ex teuore. de so. compe.* & per *Spec. in ti. de fo. compe.* § 1. *vers.* 19.
10 ¶ Et ratio potest esse, quia † pauperes habent omnia priuilegia ecclesiarum: vt voluit *Bald. in l. illud C. de sac. san. eccl. & in l. pe.* § *fi.* 3. *col. in fi. C. ad Trebel.* not. in *authen. de ecclesia. tit. in princ. coll.* 9. & est gloss. si bene ponderetur, in *l. fin. in verbo, captiuorum, C. de sacrosan. eccles.* Merito ergo iste H. tanquam pauper, & miserabilis persona, potuit impetrare literas à Papa, ad iudices delegatos, quamuis ille esset purè laicus. ¶ Ex istis inferri posset verbū nouum, & singulare, quòd † ille, qui de nouo est conuersus ad fidem no- 11
strām, potest causas suas tractare, & aduersarios suos conuenire coram iudice ecclesiastico: quoniam isti tales dicuntur miserabiles personæ: vt mirabiliter voluit *Innoc. in c. Iudæi, siue Saraceni. infra, de Iudæis.* refert & sequitur *Andreas Siculus in d. c. significantibus, in fin. suprà, de offi. dele.*
¶ Idem *e* posset dici de senibus, decrepitis, & E
diuturno morbo † fatigatis, & debilibus, & de 12
omnibus illis, quibus natura mouetur ad miserandum, propter fortunæ iniuriam: quoniā isti quamuis diuites sint, dicuntur personæ miserabiles: vt notanter voluit *Azo in summa, tit. quando Imperator inter pupi. & vi. in finalibus verbis.*
¶ Idem videtur dicendum de causis viduarum, quæ etiam dicuntur personæ miserabiles: vt *l. vnica. eod. titul.* & not. *Innoc. in dict. c. significantibus.* ¶ Quod intellige, non solùm de illa, cuius vir mortuus est, quæ propriè dicitur vidua: vt 34. *distinctio, cap. vidua.* § *vidua.* sed etiam de illa, quæ est sine viro, quia nunquam nupsit: vt *l. malum*, § *vidua, de verbor. significatio.*
¶ Et etiam de illa, cuius vir adhuc viuit, sed est sibi inutilis. argum. *cap.* 2. *de translat. prælat.* nam etiam illa dicitur vidua: vt dicit glos. multum singularis, in *l. fin. C. de plagiarijs.* quam extollit *Andreas Siculus in d. c. significantibus in princ. & Ioannes de Platea, Instit. de pub. iudicijs*, § *est inter*, 1. *col.* ¶ Ex qua infert, quod vxor, † cuius vir est 13
bannitus, appellatur orbata, & vidua, & gaudet priuilegio viduarum. de quo in *d. l. vnica. C. quando impe. inter pupil. & vid.* ¶ Et per consequens, si agat super dote, poterit aduersarium conuenire coram iudice ecclesiastico: licet talis vidua lite non sit oppressa, seu licet non alleget in sua petitione dictam qualitatem oppressionis: prout videtur requirere opinio *Ioan. Andr. in d. c. de prudentia.* quia ecclesia debet dictis viduis, tanquam miserabilibus personis fauere in dotibus: vt ibi dicitur, & ecclesia hortatur eas, vt mortuo viro nubant vt in *c. fi. infra, de secun. nup.* Et diceretur tunc fauere non solū doti, sed in consequentiam ipsi matrimonio, vt sic facilius nubant. ¶ Subest etiam fragilitas sexus: & quia iam dicuntur derelictæ & orbatæ viro suo. facit quod habetur in *cap. ex parte B. sup. de fo. compe.* & ibi glos. & in *c. ex tenore, eod. tit.* hoc fuit de mente *Paul. de Castr. in d. l.* 1. *ff. solut. mat.* quem refert & sequitur *Bal. Nouellus in d. loco.* ad de bonum text. & *ibi Lucam de Penna l. cùm scimus*, § *illud, in versi. idoneus, C. de agricolis & censib. lib.* 11. ¶ Secus tamen dicit ipse, si dos repeteretur ex causa inopiæ viri constante matrim. vel propter separationem thori: & sic non repeteretur per viduam: nam tunc non posset agi coram iudice ecclesiastico. & sic debet intelligi

ſecundum eum quod voluit gloſſ. *in d. l. 1. ff. sol. matrim.* ¶ Idem dicit, ſi repeteretur à patre mulieris, vel viua filia, vel poſt eius mortem; & tunc coram eccleſiaſtico contra laicum non poſſit tale iudicium intentari: vel ſi repeteretur ab hæredibus mulieris, & multo minus ſi dos peteretur à viro, tanquam promiſſa, quia tale priuilegiũ eſt merè perſonale, valet, quando dos peteretur à muliere vidua, ſecundum eum, qui ita quieuit. ¶ Ecce quanta reperitur

14 † varietas inter doctores in iſto articulo. Aliqui non valentes congruum dare reſponſum his, quæ pro ꝑtima parte facere videntur: nituntur opiniones ad concordiam reducere, dicentes, quòd in terris Eccleſiæ procedat opinio Innoc. & ſequacium, vt tunc iudex eccleſiaſticus ſit competens iudex ad cognoſcendum de cauſa dotis, quæ coram eo principaliter tractatur inter meros laicos. In terris verò imperij tunc demum, cùm de dote agitur, incidenter. ſic procedat opinio gloſ. in *d. c. de prudentia.* & ſequacium. Iſto modo concordat opiniones *Alexand. in d. l. 7. col. ff. solut. mat. & Ioan. Campetius in suo tractatu de dote, 1. part. q. 90.* ar. notatorum per doctores in *c. 2. de arb. & per Bald. in l. priuilegia, C. de sacrosan. eccle.* ¶ Et quidem iſta concordia ſatis æqua videtur: nam cum hic non agatur de materia peccati, ſtandum eſt legibus ciuilibus in terris imperij, & canonibus in terris eccleſiæ: quia

15 † papa non poteſt tollere leges ciuiles, quo ad forum ſeculare: vt eſt gloſſ. ordinaria. & not. in *c. 2. in versic. ciuili. & Dominicus, de arbi. li. 6. An. in regula, possessor. de re. iur. eo lib. & ibi Anch. fin. col.* not. *Bal. in c. fin. sup. de re iud. do. Abb. in c. eccl. col. 7. sup. de constit. & in c. relatum, el 1. in fin. sup. de testa.* bene facit ad hoc gl. ſingularis, in *cle. dispendiosam. de iudicijs, in ver. vsuris, ad finem.* quæ dicit, quod papa non intendit, nec poteſt tollere ordinem iudiciarium in terris imperij: & ſequitur *Bal. in l. eos, ad fin. & in l. si pro te. C. de vsuris.* nota *Ludou. Rom. in authen. similiter, C. ad l. Falci. q. 34. col. 60. vers. 3. quia.* ¶ Et propterea dicebat *Anton. in c. 2. infra, de adul.* ſe credere, quod Papa potuit ibi mitigare ius ciuile in foro ſuo, ſed non in foro ſeculari: & refert *ibi do. Cardin.* quod illi decretali non ſtatur inter laicos ſubiectos imperio: per *c. si duobus, de app.* & ſubdit ſe ſic reſpondiſſe in contingentia facti. ¶ Nunc ad propoſitum, ſuppoſito quod clarè & apertè voluiſſet Papa diſponere, quod cauſæ dotiũ, vel alterius qualitatis, inter meros laicos, in terris non ſibi ſubiectis ſpectarent ad eccleſiam, etiam ſi principaliter intentarentur, non poſſet illud facere in præiudicium ſecularium poteſtatum. Iura ergo, quæ ſuper hoc videntur diſponere, debent intelligi de neceſſario in terris ſibi ſubiectis vel quando principaliter agitur de matrimonio, & acceſſoriè de dote, per prędicta. ¶ Et per hoc datur reſponſum ad omnia iura, quæ contrarium videntur probare, vt habeant locum in terris eccleſiæ ſubiectis. ¶ Ad iſtum text. patet ſolutio ex præcedentibus. primò iſte magiſter R. reus erat fortè clericus: & Henricus actor ſequebatur eius forum, ſecundum *Hostiens. & Ioan. And. in præsenti.* Et iſte intellectus eſt planus & ſequendus, quamuis *do. Card. in præsenti, in 2. oppo. & Abb. in 1. not.* hoc reprehendant, vt dixi ſup. ver. & ſentiens forte. Sed primum videtur amicum literæ huius decretalis, ſecundum mentem *Bernardi*, in poſitione caſus. dicebat enim, quòd inter Henricum virum, & vxorem ſuam, coram cõſulibus ciuitatis Ianuæ, ſuper dote ipſius mulieris, quęſtio vertebatur: coram quibus dictus H. petebat dotem vxoris ſibi aſſignari. mulier è contrà dicebat, quòd ſibi aſſignari non deberet, cùm ad inopiam vergeret, niſi cautionem præſtaret de dote ſaluanda: & quia eam à ſe expulerat. Iudices, quia ad inopiam vergere videbatur, pronũciauerunt, quod dos illa nõ aſſignaretur eidem, niſi præſtaret cautionem idoneam de ipſa non peritura. & ſic dos ipſa remanſit penes quendam magiſtrum R. in depoſitum, vel aliàs. Poſtmodum vero dictus H. impetrauit literas ad archiepiſcopum, & archidiaconum Ianuenſes contra illum R. ſuper dote prędicta. Et ita iudicium fuit inceptum contra vxorem coram conſulibus ciuitatis Ianuæ, qui erãt laici coram quibus conueniretur etiam magiſter R. ſi eſſet laicus: ſed quia erat clericus, fuerunt impetratæ literæ contra eum à Papa. Et placet mihi iſte intellectus. ¶ Et ſi adhuc pertinaciter dicas, quòd imò magiſter R. erat laicus, poteſt dici ſecundum *Hostiens. & Ioan. Andr. in præsenti*, quod iſte H. erat pauper, & miſerabilis perſona, & ob hoc potuit trahere magiſtrũ R. quamuis laicum, coram Papa, vt dixi ſup. Et ob hoc fortè. ¶ Et ſi dixeris, quod hoc non conſtat ex textu, quòd Henr. ſi eſſet pauper, appellaretur, quia forte erat cognomen: aliqui enim cognomento appellantur pauperes, vel diuites, non eò quòd pauperes vel diuites ſint. Vnde ſi iſte Henricus eſſet pauper, potuiſſet vxorem ſuam conuenire à principio coram Papa ſicut poſtea conuenit ipſum magiſtrum Richar. Poteſt dici, quòd magiſter Richar. quamuis laicus, cùm poſſet opponere exceptionem incompetentię iuriſdictionis, nõ oppoſuit, & ſic valuit iudiciũ agitatum coram iudicibus delegatis. iſtud fuit de mente *dom. Antonij, in d. c. prudentia, sup. eo.* qui ſic intelligit hunc text. ¶ Quocunque igitur ſe vertat veritas, iſte textus nullo modo probat id, ad quod *Innocentius & alij* illum ponderant. ¶ Ad textum in *c. 1. & 2.* quæ pro opinióne contraria ab aliquibus adducuntur, facile eſt reſponſum: ibi enim procedebatur ſuper matrimonio, & acceſſoriè ſuper dote, quod apparet ex *c. 1.* dum dicit, quòd ſi mulieres pro aliqua licita cauſa à propriis viris fuerint ſeparatæ, totã dotem præcipimus ſibi reddi. & ſic agebatur ſuper diuortio: & cõperta legitima cauſa, pronunciatur ſententia diuortij, & mandatur dos reſtitui vxori. Idem colligitur ex *c. 2.* quicquid dixerit *Felin.* ponderans illum text. in *c. licet ex*

susce-

suscepto, 2. colum. versi. respectu dotis, sup. de foro compe. Idem dicas ad *c. & si necesse, eod. titul.*

16 ¶ Ad text. in *c. nuper.* dico † quod licet ad ecclesiam spectet protectio dotium, & viduarũ: debet intelligi, quando earum causæ veniunt examinandæ per ecclesiam, vel eius iudices: alioquin non posset iudex ecclesiasticus de dote se intromittere, quamuis viduam tangat. quoniam protestatur Papa, quod propter viduitatem non vult aliis præiudicate. Ita, inquit, sumus viduis debitores, vt aliis iniustitiã non faciamus, *c. ex tenore, de foro compe.* Nec dicas, vt dicebat *Felin. vbi supra.* qood illud cõtingit magis fauore dotis, quàm viduitatis: quoniam si illud verum esset, omnes causæ dotis, quomodocunque orireotur, spectareot ad ecclesiam. quod mihi videretur terribile. Per hunc enim modum eueruaretur funditus iurisdictio secularis. Et propterea Papa in *d. c. ex tenore, de foro competenti*, causam dotis remisit ad iudicem secularem, vt dixi suprà. ver. item pro ista opinione. quamuis *Felin. vbi sup.* alitet sentiat allegando pro se *Ioan. And. ibi in fin.* pro opinione cõtraria. Sed meo iudicio hoc ooo vult, imò exponendo post *Hostien.* verbum, hæreditate, dicit, id est, de hæreditaria re sibi in dotem concessa. dos enim potest intelligi hæreditas molieris, quia suum patrimonium appellatur: vt *d. l. 3. §. sed vtrum, in fin. ff. de minoribus.* de qua potest ecclesia cognoscere: vt *d. c. de prudentia.* & sic vult *Ioan. And.* quod ibi agebatur super dote priocipaliter, sed nihilominus temittitur ad iudicem secularem cognoscenda. Si tamen ageretur principaliter de mattimonio, & accessoriè de dote, posset ecclesia cognoscere. ita sentit *Ioan. Andr. cum alleg. d. c. prudentia.* quia dicta doctorum debent intelligi secundũ iura, quæ allegant, iuxta vulgatam doctrinam *Bartol. in l. cùm quidam. ff. de his quibus vt indignis, & in l. non solum, § liberationis verba. ff. de libe. leg.* de quo meminit *Lud. conf. 211. fin. colum. & Franc. de Curte, in repet. l. admonendi ff. de iureiurand. col. 5. Iason, in §. item si quis in fraudem. Instit. de act. colum. 18. Andreas Siculus in c. super quæstionum, suprà, de offic. del. col. 7. & in c. ex literis, colum. 6. eod. tit.* sentit idem *Abb.* licet de prædictis mentionem non faciat, in *c. postulasti, col. 2. ver. in gloss. 2. in fin. de cleric. ex. mi.* Idem voluit *Ioan. And. in c. cùm nittius suprà, de testibus.* quem refert *Abb. in c. insuper, col. 4. verb. venio ad secundum, eo. titul.* Facit text. in *l. ait prætor. in fin. ff. de re iudic.* & ita (salua pace domini Felio.) *Ioan. Andr.* non sentit illud, ad quod eum allegauit, imo contrarium. ¶ Ad text. in *c. ex parte B. sup. de for. compe.* vbi inter metos laicos aditur Papa super dotalitio, id est, super donatione propter nuptias; dicas, quòd illud contingit, eò quòd illa regina erat vidua oppressa, & spoliata: non autem fauore dooationis propter nuptias, secundum gloss. & doctores ibi, faciunt quæ dixi suprà. vet. & ob hoc forte, cum sequentibus. ¶ Idem potest respõderi ad *c. peruenit, sup. de empt. & ven.* vbi vxor quondam Petri, & sic vidua pauper, petebat ab alia muliere res sibi pro dote obligatas, &c. fauot enim viduitatis hoc operatur, vt possit aduersarios trahere corã iudice ecclesiastico: non autem fauor dotis, vel donationis propter nuptias. ¶ Eodem modo respondetur ad *c. ex literis sup. de pignoribus*, vbi illa mulier agebat cootra possessores bonorum mariti, quæ erant obligata pro dote vxoris cotam delegatis à Papa: hoc ideo fuit, quoniã ex quo eius maritus erat condemnatus, & fugitiuus, & per consequens sibi inutilis, reputabatur hæc mulier vidua, & gaudet priuilegio viduarum, vt dixi suprà versi. & etiam de illa. Et ita non probat ille text. illud, ad quod eum allegant doctores ibi, & alibi: quamuis enim mulieribus fauor multus in recuperandis dotibus debeatur, vt ibi dicit tex. & etiam in constituẽdis & conseruandis: quia dotis causa semper & vbiqoe præcipua est: cùm dotatas esse fœminas ad sobolem procreandã, replendamq́ue libetis ciuitatem maximè sit necessarium: vt *l. 1. ff. sol. mat.* & similiter fauent iura caosæ doris, vt habetur in *clement. dispendiosam, de iudicijs*, oon tamen propterea sequitur, quòd dotis petitio vel exactio, quando de ea principalitet agitur, spectet ad ecclesiam, nisi tunc demum, quaodo de matrimonio principaliter agitur, & accessoriè super dote, vt sæpè dictum est. Et hæc opinio est rationabilior, secuodum *Andream Siculum in d. c. ex literis, 3. col. ver. & pro certo*: Subdit tameo, quòd opinio, quæ fauet doti, in dubio est tenenda *l. in ambiguis, ff. de iure dotium.* ¶ Ex qoo infert ad vnum, quod reputat nouum & siogulate, quòd non solum super dotibus recuperãdis potest † adiri 17
principaliter iudex ecclesiasticus inter meros laicos, sed etiam super dotibus de nouo constituẽdis, ita quòd muliet principaliter possit adire ioudicem ecclesiastieum, vt cogat eos, à quibus debet dotari, ad constitueodam dotem: & hoc firmat animose, quia fauetut dotibos, tam ante matrimonium, quam constante matrimonio, quàm etiam soluto matrimonio: vt not. in *d. l. 1. ff. sol. mat.* Dicit tamen, quòd si iste casus occurreret in contingentia facti, esset labor non mediocris inquirere, quid iuris, pro quo dicto potuisset allegare istum text. vbi agitur de dote assignanda, quę fottè nondum erat promissa, & agitur coram delegatis à Papa. Ad quod tamen responderi poterit, vt sup. ¶ Mirandum est profecto de domino *And. Sic.* eiusq́; profundissima memoria, quomodo non allegauerit *Petrum de Ancha.* qui ante eum hanc dubitationem excitauit, *consi. 20. incipien. pro solutione, fin. co. versi. venio ad textum.* vbi dicit, quod in casu, quo agitur ad constitutionem dotis de nouo, non est tex. nec dictum doctorũ, quo iudex ecclesiasticus censeatur competens. vnde cum sit de hoc quæstio inter laicos, & de re temporali, tutius est tenere, quod ista quæstio agatur coram iudice seculari, secundũ eum: quod est benè notandum, & ad propositum nostrum satis accommodatum.

¶ Non

præuentioni. ¶ Et per ista confunditur doctrina singularis *domini Antonij, in c. clerici. ad finem. suprà de iudicijs.* dum voluit, quòd licet in materia mixta, quęlibet lex seruetur in suo foro: tamen fallit in materia pia: & exemplificat in materia
12 dotis, in qua † canon debet præualere legi indistinctè: quia tales causæ piæ sunt sub protectione ecclesiæ: per not. in *c. licet ex suscepto. & in c. ex tenore, de foro compet.* & per gloss. in *c. cùm esses, de testa.* Idem videtur sequi *Ioann. de Imol. in d. c. clerici.* ita refert & sequitur *Bellenzinus in d. c. de prudentia, in apostillis, & Felin. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, colum. 34. ver. 3. declaratio restrictiua.* Sed caue, quia ipsi infideliter recitant doctrinam Ant. (si liber meus vitium non patitur) dicit enim *Anton.* quòd si materia est mixta, & lex obuiet canoni, & potest seruari sine peccato in foro ciui. seruanda est lex in foro canonico. lex cano. si fori sunt diuersi, vbi est lex. vt not. de testa. *c. relatum, & c. cùm esses.* hoc verum, nisi esset materia pia: quia seruádus esset canon. Ideo puto, si in causis libertatis testamenti, ad pias causas pupillorum, viduarum, vel aliarum miserabilium personarum, canõ aliquid statuerit contra rigorem legum: quòd ille seruandus esset in illa materia: quia quo ad tales protectiones & defensiones, sunt subiecti iudici Ecclesiastico. ¶ Et † ita, vt vides, *do. Ant.* nihil de do-
13 te dixit, sed de causis piis: dos autem non est causa pia, nisi tunc demum, quando datur pauperi. ¶ Et propterea canoni disponenti hoc in præiudicium iurisdictionis secularis, non est standum: vt suprà dictum est. causa enim dotis non est ita priuilegiata, sicut causa pia: vt sensit gloss. not. in *l. tali. §. 1. ff. de pactis dotalibus.* quam pro singulari allegat *Præpositus Alexandrinus in d. c. de prudentia, in princ. suprà eo.* ¶ Ex his
14 omnibus concludo, vt suprà, quòd iudex † Ecclesiasticus inter meros laicos, opposita exceptione incompetentiæ, non est iudex competens super causa dotis, quando principaliter intentatur coram eo: nisi esset vidua, pauper, vel miserabilis persona talis, quę ex priuilegio posset laicum trahere coram iudice ecclesiastico: vel quando incidenter vel accessoriè tractatur.

¶ Ego tamen non video, qualis sit iste fauor, & ad quid prosit viduis, vel miserabilibus personis, conuenire super dote, vel aliis rebus, laicum coram iudice ecclesiastico: cùm ibi tardius possint iustitiam consequi: quia in foro ecclesiastico lites fiunt immortales, propter longas dilationes, & plures appellationes, quæ iura nostra canonica permittunt. Et propterea multoties consului aliquibus personis ecclesiasticis, monasteriis, & piis locis, habentibus ecclesiasticos iudices, coram quibus poterant aduersarios laicos conuenire: quòd eos coram iudicibus secularibus conuenirent: quoniam ibi vberius & citius ius redditur, præsertim hac tempestate, qua Christianissimi reges nostri feliciſsimè regnant, & rempublicam in pace & tranquillitate tuentur, iustitiæ administrationem peritissimis hominibus committendo. Quod (proh dolor) aliqui ecclesiarum prælati minimè faciunt, imò illiteratis, & insipientibus, & (vt ita dixerim) asinis fertatis nonnunquam committunt: & quod deterius est, iurisdictionem vnà cum reditibus maiores offerenti pecunias (sine personarum distinctione) concedunt. Qui, vt pecunias promissas, & aliquid lucri consequantur, per fas & nefas exigere non verentur. Quo fit, vt tardò apud ecclesiasticos iudices iustitia ministretur. Quis ergo tam insanus, tamque demens, hoc vellet vti priuilegio, quod hodie (propter sceleratissima facta nostra) in graue damnum & iacturam non mediocrem retorquetur? Impossibile tamen est, quòd hæc duret calamitas: quia scriptum est: Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Expectemus igitur altissimi ac summi Dei consolationem: non enim dormitabit, nec dormiet, qui custodit Israël. Hæc autem quàm plures huius regni prælatos (quos noui) non tangunt, qui prouinciam & oues sibi commissas rectè gubernant: sed illos tantùm, qui contrarium faciunt, præsertim delegati, iudices, & conseruatores.

Additiones.

¶ Inter putos laicos.] Vide *Decium in authen. quod locum, C. de collat. & Bald. de Bartolin. in l. 1. num. 464. ff. solut.* vbi pluribus relatis disputant hanc quæstionem. Addeque paucis resoluentem *Didac. Perez, in l. 2. tit. 1. libr. 3. Ordin. gloss. 1. versic. dubitatur insuper.* & latiùs *Camillum Visitarinum, d. l. num. 68. ff. solut. matrimonio.* A

¶ Potest laicum connenire coram iudice ecclesiastico.] Vide *Did. Perez, gloss. c. l. 1. tit. 1. lib. 3. Ord. & Cou. pract. quæst. c. 6. numr. 1.* & quæ scribit paucis & notabiliter, *Henric. Boerius in suis sing. ver. iudex, num. 5.* B

¶ Pauperes dicuntur personæ miserabiles.] Quis dicatur pauper, vide nostros in *l. si constãte. ff. sol. matrim. Cou. pract. quæst. c. 6. nu. 3. Did. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 3. Ordin. gloss. c.* quo autem pacto paupertas probetur dixi sup. in proœmial. §. 18. cęterũ plura bona paupertatis ac eiusdem multa mala vide ad huius loci ornatũ in *Luc. de Penna, in l. fin. C. de his qui nu. liber. vel paup. & Chassa. in Catalog. gloriæ mund. 11. par. consid. 27. Tiraq. in l. si vnquam, ver. bona. C. de reuoc. don. n. 1. & seq.* & ex Hisp. *Castillo l. 17. Taur. num. 43.* C

¶ Et propterea pauperes.] Vide *Pet. Gerard. sing. vltim. num. 14. & Auiles, c. 34. vers.* [pobres.] *& Plateam & Luc. de Penn. in d. l. fin. C. de his qui num. liber. lib. 10.* D

¶ Idem potest dici de senibus.] De hoc & cæteris quæ in simili prosequitur autor, vide *Cou. & Did. Perez, vbi sup.* & plures per eos allegatos. E

¶ Alimenta possunt peti coram iudice ecclesiastico inter merè laicos. Vide *Cou. super 4. de sponsal. part. 2. c. 8. §. 6. num. 6.* F

D. IOAN. BARAMONA.

SVM-

SVMMÆ RERVM.

1. *Iudex ecclesiasticus an possit sententiam suam exequi contra laicum.*
2. *Clericus si reconueniatur coram iudice laico, an poterit iudex laicus exequi sententiam in bonis ipsius clerici.*
3. *Iudex ecclesiasticus potest compellere laicos de iniurijs & damnis ecclesiæ illatis satisfacere.*
4. *Iudex secularis cognoscit de causa merè ciuili contra clericum coniugatum.*
5. *Iudex ecclesiasticus priuat laicum militia temporali.*
6. *Episcopus potest pro crimine retinere laicum in perpetuos carceres.*
7. *De dote restituenda potest episcopus pronunciare, non tamen potest mittere in possessionem laicalem, nisi per iudicem secularem.*
8. *Iurisdictio mera non trahit ad se mixtum imperium.*
9. *Sententia lata a iudice, qui non præest territorio (vt est episcopus) mittetur executioni per alium, qui præest territorio, absque requisitione iudicis iudicantis.*
10. *Delegatus Papæ non potest mandare executioni sententiam in rebus temporalis iurisdictionis.*
11. *Episcopus non potest exigere pœnam pecuniariam à laico sibi temporaliter non subiecto.*
12. *Confiteri debet Christianus peccata sua semel in anno.*
13. *Statutum laicorum contra arma portantes, ligat clericos.*
14. *Sententia contra laicum à iudice ecclesiastico lata, remittitur exequenda iudici seculari.*
15. *Clericus degradatus, si se immiscet in ministerio sibi interdicto, excommunicandus est, & qui cum eo communicauerit.*
16. *Papa non potest tollere ordinem iudiciarium in terris imperij, nec committere causam cum clausula, appellatione remota.*
17. *Papa non potest mandare laico, de terris imperij, & de iurisdictione temporali, vt rem suam alij præstet.*
18. *Iudex ecclesiasticus, delegatus, vel ordinarius, cognoscens principaliter de matrimonio, & incidenter de dote, non poterit suam sententiam exequi.*
19. *Iudex ecclesiasticus potest quandoque cognoscere contra laicos.*
20. *Clericus legalibus pœnis puniendus per iudicem secularem, non punitur per eum, nisi tunc demum facta traditione per iudicem ecclesiasticum.*
21. *Laicus licet ratione causæ sortiatur forum episcopi, non tamen per hoc potest dici subditus.*
22. *Hæretici possunt à iudice ecclesiastico capi, & carcerari.*
23. *Concubina clerici punitur per episcopum: & si non potest eam punire, tradat eam iudici seculari.*
24. *Laicus ratione sacrilegij efficitur de foro ecclesiæ.*
25. *Carcerandi non sunt laici, nisi per iudices seculares, quibus subsunt, respectu personarum & bonorum.*
26. *Doctor qui habet iurisdictionem in scholares, potest sententiam ferre, non tamen poterit suam sententiam exequendo alicui dare possessionem corporalem.*
27. *Consuetudo tribuit iurisdictionem non habenti, & numer. 28.*
29. *Delegatus inferioris à principe, potest subdelegare, si hoc habeat consuetudo.*
30. *Laicus potest capi & carcerari à iudice ecclesiastico, si consuetudo legitimè præscripta interuenit.*
31. *Excessus appellatione veniunt omnia delicta & crimina.*
32. *Causæ criminales censentur arduæ.*
33. *Ex consuetudine an possit quis acquirere iurisdictionem cognoscendi de causis matrimonialibus.*
34. *Præscribi non possunt incorporalia, sine scientia & patientia eius, cuius interest.*
35. *Iurisdictio non præscribitur, nisi data scientia & patientia eius, contra quem præscribitur.*
36. *Consuetudo si est nota ei, qui potest priuilegiare, æquipollet priuilegio.*
37. *Consuetudo non valet, nisi sit vniuersalis.*
38. *Clericus an ex consuetudine reconueniri possit coram iudice seculari.*
39. *Præscribi non potest locus, siue territorium, sine scientia & patientia regis.*
40. *Iurisdictio quanto tempore contra regem præscribatur.*
41. *Rex non potest donare vnam de ciuitatibus sui regni, inuitis ciuibus.*
42. *Villa, castra, & fortalitia regni, quamuis sint regis, tanquam domini, regno tamen de iure pertinent, & successoribus reseruari debent.*
43. *Rex dicitur à regendo, quia res & iura regni regere debet.*
44. *Possessio, vel quasi possessio, non releuat possessorem ab onere probandi.*
45. *Generosum, vel exemptum à tributis iure sanguinis, vel ex priuilegio se prætendens, nisi statim doceat priuilegium tale, quod saltem præstet iustam causam præscribendi, lite pendente, non tenebitur in possessione libertatis.*
46. *Possessor non tenetur ostendere titulum suæ possessionis.*
47. *Emphyteota an teneatur ostendere titulum, seu instrumentum emphyteoticum, & dare copiam illius.*
48. *Titulum in re aliena, quam fatetur alienam, prætendens, cogitur ostendere titulum suæ possessionis.*
49. *Rex est iudex competens in causa sua, vbi vertitur dubitatio de iurisdictione, vel iuribus regalibus.*
50. *Causa dotalis debet plenariè cognosci, non summariè, & in ea offerendus est libellus, lis contestari, & sententia in scriptis proferri.*
51. *Iudex debet abbreuiare dilationes in causa dotis.*

SEd est pulchra dubitatio, præsupposito si-
ne veritatis præiudicio, quòd † ecclesiasti- 1
cus sit competens iudex inter laicos super causa dotis, quando principaliter vel incidenter tractatur: vel si ad instantiam viduæ & miserabilis personæ condemnauit laicum super dotem: nunquid poterit contra eum exequi sententiam suam: & quomodo se debet habere? Item an poterit mittere actorem in possessionem rerum, super quibus pronunciauit? Hanc dubitationem ante omnes orsus est *Innoc. in c. significasti, sup. de offi. deleg. ad finē*, vbi recitat duas opiniones his verbis: Item nō credimus, quod delegatus Papæ in rebus, quæ non sunt eius iurisdictionis, puta in possessionibus laicalibus, possit dare possessionem corporalem: puta si cognoscat de dote: vt infrà de donation. inter vir. & vxor. de prudentia, vbi notatur, vel de aliis consimilibus. Sed laico iudici dandā mandauit. *ff. de re iudic. à diuo Pio §. 1. 95. dist. cum ad verum. 11. q. 1. de persona in fi.* Secus autē in possessionibus ecclesiarum, quia in illis dabit corporalē possessionem: vt est dictum. ¶ Alij tamen dicunt, quòd ex quo causa est de iurisdictione ecclesiæ, licet possessiones sint laicales, tamen iudex ecclesiæ siue ordinarius, siue delegatus,

etiam

etiam in possessiones laicales sententiam exequetur. Hæc ille. qui in effectu videtur residere in secunda opinione, quamuis aliqui aliter eum referant, & malè: quoniam hoc certum est, quòd quando gloss. vel doctor refert plures
A opiniones, præsumitur [a] in dubio approbare vltimam, secundùm gloss. in l. qui filium, ff. ad Trebellia. facit gloss. finalis in l. si idem cum eodem, ff. de iurisdictio. om. iudi. & in c. super inordinata, suprà, de prabend. Ioan. Andre. post Hostien. in cap. 1. in versi. nostra de pœnis, lib. 6. in c. 1. colum. 5. versic. in gloss. vt quia, de senten. excomm. eodem lib. Collectarius in c. forus infrà, de verb. sig. qui expresse loquuntur de Innocentio, plures opiniones referente, facit textus in c. capellanus sup. de feriis. tenet Bald. in c. 1. in titulo, an apud iudicem an dominum, libro feudorum. & in authen. ex testamento. 3. col. C. de col. Ioan. de Imol. in c. fi. pen. char. suprà, de præscript. Ioan. de Anania, in c. fi. 2. col. suprà, de cler. percu. Lud. in l. 3. §. Neratius, ff. de acqui. poss. & singulari 92. incipiente, quæro a te, Felin. in c. 1. sup. de const. col. fi. ver. quarto no. Iason in l. 1. col. 19. in princip. C. de iure emphy. & in dicta l. si idem cum eodem, in fi. dixi suprà, §. 14. Hanc ergo vltimam opinionem videtur approbare Innoc. quam sequitur ibi Andreas Siculus 9. co. versi. mihi videtur. motus per text. & quod ibi notatur in l. magis puto. §. illud, ff. de rebus eorum, & in l. si prædium, C. de prædiis minorum, per Bald. in l. 1. C. de contrahen. emptio. & notat. in c. in venditionibus 17. qu. 4. in c. pastoralis de priuilegiis, & in c. in nostra, de sepulen. vbi tradit secundum eum, quòd si minor huius domicilij alienauit rem existentem in diœcesi Mutinensi: vel ecclesia Bononiensis alienat rem existentem in diœcesi Mutinensi: potest interuenire autoritas iudicis domicilij, pro re existente alibi: ita videtur dicendum in proposito, secundum eum.

¶ Hoc idem videtur de mente Ioan. de Imol.
2 in c. 1. de mutuis petitionibus, vbi dicit, quòd si † clericus reconueniatur coram iudice laico: iuxta not. in c. at si clerici, de iudic. per glo. & in authent. & consequenter, & in l. cùm Papinianus, C. de sent. & interlocu. om. iud. poterit iudex laicus exequi sententiam in bonis ipsius clerici: licet propter opiniones euitandas cautius est, secundum eum, quòd episcopus illam exequeretur. fortius idem erit dicendum de iudice ecclesiastico, respectu laici. Hanc sequitur Andreas Sicul. in c. licet de pœnis. qui pro hoc allegat text. in c. conquestus, de foro comp. in fi. vbi permittitur
3 iudici ecclesiastico † compellere laicos, de iniuriis & damnis ecclesiæ illatis satisfacere. & benè facit textus in d. c. licet de pœnis, in verbo exigunt. quia exigere est ab inuito extorquere. l. lex fideicommissa, de leg. 3. Idem tenet Andreas Siculus in c. ad aures, de pœnis, per illum text. vbi vide Marianum, in primo notab. Ad idem facit,
4 quia licet † iudex secularis cognoscat de causa merè ciuili contra clericum coniugatum, c. vno de clericis coniugatis, lib. 6. per Ioan. Andr. & alios: sed iudex ecclesiasticus illam exequitur, secundum Ancha. ibi, in 4. notabili, per c. fi. de exec. eod. lib.

Multo ergo fortius poterit iudex ecclesiasticus exequi contra laicos sententiam, quam ipso iure profert. Ad idem bonus text. in c. 2. de pœnit. & remi. vbi iudex † ecclesiasticus priuat laicũ militia temporali. vide ibi Marianum, in 1. notabili. 5
ego ibi latissimè scripsi, atque diffusè, col. 114. benè facit c. finale de pœnis, ibi: propter excommunicationis contemptum sumitur per ecclesiam pœna temporalis, absoluendo subditos ab eius subiectione, & debitores ab eius debito, secundum Hosti. ibi. arg. c. cùm secundum leges, de hæreticis li. 6. & c. pro humani. de homicidio, eo. lib. quod est valde no. secundum Abb. ibi, ex quo infert, quòd iudex ecclesiasticus potest mulctare laicũ excommunicationem contemnentem. quod dicit esse not. de quo infrà latius. Hanc sequitur Felin. in d. c. significasti in fin. dicens, quòd iudex ecclesiasticus modestè facit, nõ exequendo sententiam in bonis laicorum: si eò exequitur, executio tenebit. Sed communis opinio procedit de vrbanitate, hæc verò de rigore: quia cum episcopus possit punire laicum non sibi subiectum, pro crimine spectante ad ecclesiam: ergo eodem modo poterit in bonis laicalibus exequi sententiã, super rebus, super quibus potest ferre sententiam. allegat etiam Dominicum in c. cum episcopus, de offi. or. lib. 6. vbi dicit, quòd † episcopus 6
pro crimine potest retinere laicum in pœnam in perpetuos carceres: quod dicit Felin. fore notandum, & ita residet. Adde quòd Dominicum refert, & sequitur Ioan. de Anania in c. qualiter & quando, el 2. §. ad corrigendes, col. 8. de accu. & in c. 2. de adul. & in rubrica, de sortilegis, & Stephanum Aufrer. in repetitione clemen. 1. de offi. or. fo. 38. col. 3. ver. 1. pro crimine, pro quibus videtur text. in c. attendendum, & c. quisquis 17. qu. 4. & in c. contra idolorum, in verbo, perpetuas inclusiones 29. qu. 5. & c. 1. de hæreticis lib. 6. & clemen. 1. eodem tit. ibi: duro carceri, & cętera. quæ iura permittunt iudici ecclesiastico, qui de crimine ecclesiastico contra secularem cognoscit, eum carceri perpetuo deputare, aliisque pœnis tẽporalibus afficere. Sed reuera, si rectè verba Innocentij in d. c. significasti. attendantur: contrariam videtur tenere sententiam: dicit enim in principio: Item non credimus. per quod videtur illam opinionem reprobare, & alteram eligere, quam statim subiicit, cum dicit: Sed laico iudici dandum mandabit. quanquam postea aliam referat opinionem, dicendo: Alij tamen dicunt. quia quando aliquis doctor vel gloss. plures recitat opiniones, ex eius tamen verbis constat, quam eligit, illa dicetur sua opinio. Idem, si simpliciter eas recitat, & postea subdit: Alij dicunt, vel Quidam dicunt. nam tunc prima opinio censetur esse sua, non secunda, vel vltima. ita colligitur ex glo. in rubric. ff. si certum peta. iuncta glo. in l. certi condictio. in prima, eod. tit. Quod videtur rationi consentaneum: quia dictio, alij, excludet loquentem, ita dicit Iason in d. l. si idem cum eo. in fi. ff. de iuris. om. iudi. Prima ergo opinio dicetur esse Innocentij, quamuis aliqui contrà. Sed Hostien. in d. c.

significasti. sequitur primam opinionẽ, tanquam iustiorem, per ea quæ notantur in c. postulasti. sup. de foro compe. cum hoc transit ibi Ioan. And. circa
7 finem. & etiam Ant. in fin. & Bald. dicens, quòd † episcopus potest pronunciare de dote restituenda, non tamen potest mittere in possessionem laicalem, nisi per iudicem secularem. & hoc teneas secundum eum, quia † mera iurisdi-
8 ctio non trahit ad se mixtum imperium, imo est ratio secundum eum, quia est territorium alienum: vt l. cùm aues, §. si qui. ff. de bonis autho. iudic. pos. & ideò dicit glo. ordina. in simili, quòd licet ratione dubitationis contractus vel delicti, iudex possit sententiare, non tamen poterit mittere in possessionem: sed ex eius relatione mittet ille iudex, in cuius solo vel territorio res est: vt no. ff. si quis in ius vo. non ierit. l. ex quacunque. in glo. not. ex causa. quam glo. tene fixè menti, secundum Bald. qui subdit se credere. quòd si esset incertum, an esset de territorio pronunciantis, vel non, quòd possit in possessionem mittere ratione dubitationis territorij. & ita quicuit. Huic sententiæ videtur adhærere glo. fi. quam sequitur Bald. in l. episcopale, C. de epi. audi. vbi dicit
9 per illum text. quòd sententia † lata à iudice, qui non præest territorio, vt est episcopus, mittetur executioni per alium, qui territorio præest, absque requisitione iudicis iudicantis. de cuius dicti veritate vide Alexand. in l. à diuo Pio, ff. de re iudic. §. sententiam, 3. col. versi. 3. limita. Hanc opinionem sequitur Angel. in l. fi. C. de iudicijs. vbi
10 dicit, quòd † delegatus Papæ non potest mandare executioni sententiam in rebus temporalis iurisdictionis: vnde si fuit delegatus super actione de dote, nõ mittet actorem in possessionem rerum conuenti. allegat Innoc. in d. c. significasti, & in c. verum de fo. compe. licet in eo libro ibi non dicit. Eandem opinionem tenet Laudensis in clem. 1. de offi. dele. & sequitur ibi Cardinalis §. qu. & And. Sicul. in c. si quis contra clericum, de fo. comp. col. 77. dicentes, quòd in possessionibus laicalibus executor. vel alius delegatus Papæ non exequitur, sed recurrit ad brachium seculare. Ista est communis sententia scribentium: ad cuius confirmationem facit illud, quod no. voluit Ioan. And. in ca. 1. de homicid. lib. 6. 3. col. in ver.
11 bonu mundanis. vbi dicit, quod † episcopus non potest exigere pœnam pecuniariam à laico sibi temporaliter non subiecto, sed debet per laicum illam exequi. De ista decisione Ioan. And. meminit Abb. in c. licet, inf. de pœnis, prope finem. de qua infrà subiicio. vers. & quamuis ex permissione principum. & videtur de mente eiusdem Ioan. And. in c. omnis vtriusque sexus, de pœni. & remissio. in verbo, studeat. vbi post Hostien. dicit,
12 † quòd si Christianus negligens fuerit confiteri secreta sua, saltem semel in anno, per censuram ecclesiasticam est cogendus: vt patet, de spon. c. ad audientiam in fi. & tandem ad requisitionem ecclesiæ per brachium seculare: vt patet in eo, quod legitur & notatur de Iudæis. c. ita quorundam §. pen. & de heret. c. excommunicamus el 1. §. si

verè dominus temporalis. Hæc ille. Benè facit c. secundum canonicam authoritatem 23. qu. 8 in fi. ibi: & regia potestate dare cogatur. Ad hoc facit, quod in simili dicimus econuerso, licet statu- B
tum laicorum, † contra arma portantes, liget 13
clericos: quia in his quæ concernunt publicam vtilitatem comprehenduntur clerici. l. addictos C. de epis. audien. & quod no. in l. ex ea. ff. de posiu. sed non portare arma concernit publicam vtilitatem: vt authen. de armis in princip. & de hoc est casus in c. 1. de clerico violatore pacis, lib. feudorum in princip. aliàs est sub tit. de pace tenenda, & eius violat. §. si clericus. Item quia eis est prohibitum deferre arma: vt c. 2. de vita & hone cle. Pœna tamen huius delationis exigetur coram iudice ecclesiastico, non seculari: vt authen. statuimus. C. de epi. & cle. & c. si diligenti. de foro compe. & d. §. si clericus. Ista sunt notanda verba Ioan. de Plat. in §. item lex Iuli. Instit. de publicis iudic. 4. col. ver. item nunquid. Pari ergo ratione idem videtur dicendum econuerso, vt pœna contra laicos sit exigenda coram iudice seculari, vt idem ius, quod seruatur clericis, quantũ ad hoc, seruetur etiam laicis. Fundamentum principale huius partis est text. in c. postulasti, sup. de foro compet. vbi si episcopus, in cuius diœcesi commissum est delictum, condemnauit & priuauit clericum beneficio, quod in alia diœcesi habebat, non exequitur sententiam, quo ad beneficium: sed episcopus diœcesis, vbi est beneficium, illam exequitur. & ita iudex non potest exequi sententiam in bonis alibi sitis. Cùm autem bona laici sint prorsus exempta à potestate iudicis secularis, non poterit manus extendere, sed iudici seculari remittere debet. ¶ Facit text. & quod ibi notatur, in l. diuo Pio, §. sententiam ff. de re iudi. & c. Romana, §. contrahentes de fo. compeen. ¶ Ad idem facit text. in c. postulasti inf. de Iudæis. vbi si Iudæus manus iniecit in clericum: quamuis per hoc sacrilegium committat: si non est de temporali iurisdictione ecclesiæ, remittendus est suo domino temporali, vt compellat eum, quatenus passo iniuriam, & ecclesiæ satisfaceret competenter, & ita quamuis super iniuria ratione criminis possit iudex ecclesiasticus se intromittere, quo ad satisfactionem: tamen remittendus est ad iudicem secularem, respectu bonorum. ¶ Ad idem facit ca. in nonnullis, in fi. & c. ita quorundam, & c. ad liberandum, eod. tit. & c. postulasti de homi. ¶ Ad idem c. post miserabiliter & c. quanto, de vsuris. vbi Iudæi per potestates seculares compelluntur vsuras restituere.

¶ Ad idem text. in c. 2. de maledicis. vbi laicus blasphemans Deum, Virginem, vel Sanctos, condemnatus per iudicem ecclesiasticum, si diues fuerit, in quadraginta solidis: per temporalem potestatem cogẽdus est soluere. Ecce, quòd † condemnationem à iudice ecclesiastico factam contra laicum, ille non exequitur, sed 14
iudici seculari exequenda remittitur. Alter potest ille text. induci. ibi enim imponitur à iudice ecclesiastico laico blasphemanti pœna, quòd vnum

vnum, doos, vel tres pauperes reficiat, vel alia
pœna similis: quam si noluerit implere, ecclesiæ
sibi interdicatur ingressus, & io obitu ecclesia-
stica careat sepultura. noo tamé exequitur alias.
¶ Ad idem text. in *cap. 2. de clerico exco. minis.* vbi
si clericus degradatus se immiscet in ministerio
15 † sibi interdicto, excommunicandus est: & qui-
cumque cum eo communicauerit, sciat se esse
excommunicatum, quod si aliquis omnia ista
contempserit, & episcopus minimè emendare
potuerit, regis iudicio ad requisitioné ecclesiæ
exilio damnetur. Ecce quomodo pœna imposi-
ta laico per ecclesiam, venit per iudicem secu-
larem exeqoenda. ¶ Ad idem facit text. in *c. nec*
licuit 17. *d.* intelligendo, quod illi delinquentes
erant laici. Nam dicitur ibi in fin. secundum ca-
nones, per seculares oportet opprimi potesta-
tes. ¶ Ad idem *c. petimus* 11. *quæstio.* 1. vbi contra
secularem plebem aliquam inuadeoté, proce-
ditur secundum statuta gloriosissimorum prin-
cipum secularium, hoc est ex sua commissione,
vel mandato, seu permissione: noo ergo aliàs.
¶ Ad idem *c. de Liguribus* 23. *quæstion.* 5. vbi: quod
si fortè & hoc contempserit, & permanserit, di-
uisiones & schisma faciendo, per potestates po-
blicas opprimantur. & in fin. cùm dicit, Vt faci-
entes scissuras in sancta ecclesia, noo solòm exi-
liis, sed etiam proscriptione rerom, & dura cu-
stodia per publicas potestates debeant coerce-
ri. Ad idem est bonus text. in *cap. laicus, de fo. com-*
pe. lib. 6. vbi ille laicus ratione iuramenti per
censuram ecclesiasticam compellitur fideiusso-
rem seruare indemnem, non tamen per captio-
nem rerum suarum, vel aliàs. Ad hoc bene facit
l. placet C. de sacrosan. eccle. vbi iodex ecclesiasticus
excommunicat, & secularis deportat sacrilegú.
facit etiam text. in *c. causam quæ, el 1. suprà, qui filij*
sint legi. vbi iudex ecclesiasticus ratione inciden-
tiæ cognoscens de hæreditate, non mittit ma-
nus ad illam, sed iudici seculari remittit glos. in
clem. 1. de vsuris, in verb. censura. ¶ Ratio prædicto-
C rum potest esse, quia iurisdictiones & ᶜ potesta-
tes ecclesiastica & secularis, diuersæ sunt, & se-
paratæ: & altera alterius hooorem & præemi-
nentiam seruare debet, & saltem in alterius
messem mittere non inteodit: vt *cap. cum ad ve-*
rum 96. distin. & in cap. nouit. de iud. cum concord. Et
16 inde est, quòd † Papa non intendit, nec potest
tollere ordinem iudiciarium in terris imperij:
vt est gloss. notab. io *clemen. dispendiosam, de iudi-*
cijs, in verb. vsuris ante fin. quam ibi not. doc. &
Bald. in l. eos, ad finem, & in l. si pro te. C. de vsuris.
de quo feci mentionem col. 225. io princip. &
propterea in terris imperij Papa non potest
committere causam, cum clausula, appellatio-
ne remota inter laicos: quia Papa noo habet
exercitium iurisdictionis temporalis in terris
imperij, *clem. pastoralis, de re iud.* Hioc dixit not.
Innoc. in cap. inquisitioni. de senten. excommunica.
17 quod † Papa non potest mandare alicui laico
de terris imperij, & de iurisdictione temporali,
vt rem suam alij præstet. quod est valde notan-

dum, secundom *Abb. ibi, in fin. & in cap. ad audi-*
entiam, de præscrip. 3. colum. & in ca. venientes de voto
& in ca. quæ in ecclesiarum, sup. de constitu. 4. colum.
vbi latè per *Felin.* 40. *co.* Procedit ergo ᵈ iudex D
ecclesiasticus contra laicos, secundum quod ca-
nones censent, primò excommunicando, dein-
de anathematizando, & interdiceodo, postea
cum ecclesia non habeat vltra quid faciat, in-
uocet brachium seculare. Antè enim, quàm ista
faciat, non debet inuocare brachium seculare.
vt est gl. no. relata text. in *cle. dispendiosam, de iudi.*
in ver. coercere, & ibi not. *Lanfran. in repetitione*, 8.
colum. fin. gloss in cle. fin. de decimis. vide *Oldr. consi.*
88. *incipiente, episcopus inuocat. & Anc. in regula, ea*
quæ fiunt 47. *colum. quæst.* 11. licet contrà sentiat
Pau. de Ca. consi. infrà allegando, & traditur io præ-
allegatis iuribus, & in *c. cum non ab homine de iu.*
¶ Ex quibus iuribus sumpta fuit lex regni, quam
edidit rex Ioannes secundos, in ciuitate Bur-
gensi, an. 1429. petitione 5. & an. 1430. petitione
38. vbi statuit, qoòd iudex ecclesiasticus iurisdi-
ctionem secularis iudicis oon perturbet, nec in
laicorum bonis, vel personis executiooem fa-
ciat, sed ad talem executionem faciendam re-
quirat, & inuocet brachij secularis auxiliom,
vt *lib. 1. Ordin. titu.* [*de los prelados.*] *l. 7. tit.* [*de los* *l. 3. & 4. lib.*
juyzios.] *l. 4.* & infrà fol. 70. colum. 3. in fi. In ca- *1, lib. 4.*
su igitur, de quo loquimur, qoòd iudex eccle-
siasticus reperiatur iodex, ad cognoscendum
de causa dotis ioter merè laicos, & de tempo-
rali iurisdictione, ita debet procedere: non au-
tem poterit suam exequi senteotiam in boois
& rebus laicorum merè profanis, sed executio-
oem iudici seculari remittet. Et istud teneo: te-
neant alij, quod voluerint. quorum opinio po-
test procedere in terris subiectis ecclesiæ. Nec
facio differentiam, quantum ad huiusmodi in-
uocatiooem brachij secularis, inter iudicem
ecclesiasticum ordinarium, & delegatum: nam
vterque potest inuocare: vt not. *in c. 1. de off. ord.*
& in d. c. significasti. vbi communiter omnes do-
ctores tenent, & *Archid. in c. administratores* 25.
quæst. 5. Fred. consil. 163. incipiente, in Christi, super
inuocatione & Cardi. in d. clem. 1. de offi. dele. in 10.
quæst. & Dominicus in c. vt officium, §. denique de
hæreticis lib. 6. & Paulus de Castro, consil. 29. inci-
piente, in Christi, &c. visis actis tractatis in captura,
&c. videas *Ant. in c. santa. de excessibus prælatorum.*
In quo articulo, tanquam iodubitato, non est
vlterius insistendum. Ex prædictis infertur
conclusio generalis, quòd † iodex ecclesiasti- 18
cus delegatus, vel ordinarius, cognoscens prin-
cipaliter de matrimonio, & incidenter de dote:
non poterit soam sententiam exequi, nec ca-
piendo bona, vt prædixi, nec capiendo perso-
nam. Itaque in omoibos casibus, io qoibus da-
mus iurisdictionem iudici ecclesiastico inter
meros laicos: quamuis possit sententiam inter
eos proferre, & pro executione senteotiæ
excommunicare, & interdicere, non tamen
poterit exequi in bonis temporalibus, nec ca-
pere personam, & carcerare, sed debet hæc

iudici seculari remittere, eius, si opus fuerit, auxilium inuocando. Ita tenet *Oldrad.* licet non benè firmet, *consil. 86. incip. quaritur cui ecclesia.* & clarius *Ioan. Andr. in additionibus ad Specul. tit. de offi. or. Ioan. And. & Anch. in c. cùm episcopus de offi. ord. lib. 6.* Idem *Ancha.* latius in *repetitione regule, ea qua fiunt qu. 11. Ludouic. in singulari. 703. incipiente, tu seu, quòd de iure ciuili.* primò per ea quæ dicta sunt, signanter per text. in *d. c. postulasti.* vbi data facultate alicui iudici iudicandi non subditum, non est data facultas exequendi in bonis alibi sitis: fortius nec in persona, cuius sunt bona, cùm persona sit quibuscumque rebus dignior: in *§. fi. Inst. de iure na. & l. iustissimè ff. de edi. edic.* præsertim, quia etsi laici ex aliquibus causis ratione delicti, vel aliàs, efficiantur de foro ecclesiæ, non tamen propriè dicuntur subditi: vt no. in *c. à nobis el 1. inf. de sen. excomm.* sentit glo. not. in *clem. vna. ver. subditos, de foro compe.* ¶ Secundò facit text. in *c. . . sup. de offi. ord.* vbi episcopi singularium vrbium habent liberam potestatem, † adulteria & scelera inquirere, vlcisci, & iudicare, secundum quod canones censent, absque impedimento alicuius. & cùm opus fuerit, publicum inuocent auxilium non ad præiudicandum, sed potius ad ea, quæ Deo sunt placita, prosequendum. Datur ergo iudici ecclesiastico facultas cognoscendi aliquando contra laicos, secundum quod canones censent, scilicet, vtendo mucrone spirituali: & postquam non habent, quid faciant, inuocent auxilium brachij secularis. iste est sensus illius literæ, si non canilletur. ¶ Tertiò hoc clarius probat textus in *d. c. cum episcopus de offi. ordin. lib. 6.* vbi episcopo permittitur audire causas spectantes ad ecclesiasticum forum: in loco etiam exempto suæ diœcesis, personas tamen ecclesiasticas, cùm earum excessus exegerint, capere ac carceri deputare. Ecce, quòd licet permittatur iudici ecclesiastico cognoscere inter laicos de causis ad se pertinentibus: quatenus tamen loquitur de carceratione, solummodò permittitur sibi capere clericos, vel ecclesiasticas personas: non ergo laicos: idem probat textus in *c. quamuis de pœnis, eod. lib.* dum dicit: Nos tamen non improbamus, si subiectos sibi clericos confessos de criminibus, seu conuictos, in perpetuum, vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes. Vndè ex quo illa iura loquuntur de captura clericorum, ergo non debent extendi ad capturam laicorum: quia limitata causa limitatum parit effectum. item quia iurisdictio ecclesiastica distincta est à seculari: vt *d. cap. cum ad verum, & d. cap. nouit. de iudic.* ¶ Item sicut † clericus legalibus pœnis puniendus per iudicem secularem, non punitur per eum nisi tunc demum facta traditione per iudicem ecclesiasticum: vt *d. cap. cum non ab homine, & c. vt fame, de sen. excom. & c. degradatio. de pœnis lib. 6.* ergo pari ratione, nec ecclesiasticus debet laicum capere, nisi de mãdato, vel promissione secularis. ¶ Item quan-

19

20

dò iudex ecclesiasticus procedit contra sacrilegum, ipse profert sententiã: sed secularis ipsum deportat: illud ergo, quod in personã fiendum est, secularí reseruatur: vt *l. placet, C. de sacrosan. eccle. & in authen. de mandat. principum, §. si verò canonicum col. 3.* & meritò, quia in casibus, in quibus iurisdictio datur iudici ecclesiastico contra laicos, non potest ille solus cognoscere: sed præses prouinciæ cum illo cognoscit. ille ergo solus non poterit carcerare, nisi saltem interueniat consensus secularis. Ad idem allego text. à nemine allegatum ad hoc, in *cap. postulasti infrà de homicidio.* vbi litera dicit: Quæsiuisti prætera, vtrum contra quosdam contempta excommunicationis sententia, debitas ecclesiis decimas subtrahentes, tibi regiam implorare liceat potestatem, ad solutionem ipsarũ, vt vix absque sanguinis effusione valeant coarctari. Ad quod simpliciter respondemus, quòd, si te de huiusmodi querimonia simpliciter deponente, rex, cui ad bonorum laudem, vindictam verò malorum gladius est commissus, in eosdem rebelles traditam sibi exerceat potestatem: eorum erit duritiæ imputandum. Ecce, quomodo ibi episcopus procedebat contra laicos, propter sacrilegium à se commissum, eò quòd decimas ecclesiarum subtrahebant: quos episcopus excommunicauit, & fecit, quod in se erat: & demum recursum habuit ad regem, vt illos caperet, & castigaret. vide pragmaticam, † 14. ti. 1. quæ reperitur in principio, & *lib. 3. Ordinam. tit. [de los juyzios] l. 3.* Istam partem tene, quamuis aliqui contrarium velint, signanter *Ioannes de Imol. in d. cap. cum episcopus, de offi. ord.* quem refert & sequitur *ibi Dominicus, & etiam Philip. & Ioan. de Anania, in rubr. de sacrilegiis, 2. colum. versic. quomodo autem.* Mouiua istorum sunt ista. Primò, quia qualitas delicti facit laicum, de foro ecclesi. vt no. in *cap. cum sit generale, & in cap. ex tenore, de foro competen. & in authe. item nulla communitas, C. de epis. & cle.* ergo potest illum capere, & carcerare. Ad hoc respondet *Anch. in d. regula,* quòd non sequitur, efficitur laicus de foro ecclesi. ergo habet executionem. hoc enim non conceditur, nisi in subditos suos, & in suo territorio: vt in *c. Romana. § contrahentes, de foro competent. lib. 6. & l. cum vnus, §. is qui de bonis authori. iudicis possidendis.* † Laicus autem, licet ratione causæ sortiatur forum episcopi, non tamen per hoc potest dici subditus: vt dicit gloss. in simili, in *clem. 1. de foro competen.* Similis gloss. in *capit. nuper in verbo; tunc erit, de senten. excomm.* & ibi notat *Abb. prope finem.* dixi plenius in *c. qui presbyterum inf. de pœnit. & remiss. col. 22.* & in multis similibus hoc cõtingit, quod iura dant alicui potestatem cognoscendi, sed non exequendi actualiter: vt *d. l. à diuo Pio in prin. ff. de re iu. & l. 4. de dam. infe.* ¶ Item licet territorium dici possit. quo ad laicos, & diœcesis reputetur in eodem situ, loco sibi subiecto, tamen territorium dici potest, quo ad laicos, & ipsorum possessiones & bona: quo ad clericos, & ec-

lib. 4.

21

& ecclesias, & eorũ bona, potest dici diœcesis. facit *clem. ne Romani, de electione.* Licet ergo ratione quandoque casuum emergentium, iudex ecclesiasticus cognoscat inter laicos, & de bonis ipsorum: & econuerso laicus index, quandoque de causis clericorum: tamen executio actualis videtur suo indici reseruãda, hoc est illi qui habet personam subditam, & bona in suo territorio. & hoc faterentur Canonistæ de leui, econuerso, scilicet, quod licet iudex laicus cognoscat de causa clerici, vel de rebus suis, tamen coërcere personas ecclesiasticas, vel eorum bona, per executionem realem, non posset, sine mandato episcopi, *c. vt famæ, de sen. ex.* facit quod no. in *c. postulasti, & in c. verum, sup. de fo. comp.* Vtatur ergo eodem iure episcopus in laicis, vt in bonis ipsorum: sicut vellet vti iudicem laicum in personis, & bonis clericorum *l. 1. ff. quod quisque iuris.* ¶ Non obstat ratio, super qua se fundant prædicti, scilicet, quod ex quo habet episcopus potestatem cognoscendi de possessionibus laicalibus, ergo habet potestatem exequendi. Nam illa consequentia non est bona inter non subditos, vel de bonis non territorij: vt expresse patet in *d. §. contrahentes, cum similibus præallegatis.* ¶ Adducunt præterea pro casu *authen. causa quæ fit cum monacho in fin. C. de epi. & cler.* vbi datur potestas episcopo detrudendi laicũ in carcerem: quia ibi est casus specialis sicut in hæresi, & aliis similibus, de quibus inf. subiiciam: vel aliter melius procedat in terris imperij, vbi Imperator potuit dare episcopo hanc facultatem: sed in regnis nostris, nec Imperator, nec eius leges, vim habent: cum regna nostra exempta sunt ab Imperatore, vt in principio dixi, in introductione col. 8.

¶ Adducunt insuper *c. 1. de offi. or.* vbi episcopo datur facultas in suis diœcesibus adulteria & scelera inquirere, & vlcisci, & iudicare: ad quod est necessaria captura & carceratio, ergo, &c. Sed respõdetur quòd hoc sibi permittitur, secundum quod canones censent. Canones autem de hac captura laicorum, vel executione in rebus laicalibus, non expresse loquuntur, sed de censura, de vet. si quærenti. Non debemus ergo absque canonibus hoc firmare: quia erubescimus, cum sine lege loquimur, *l. illam C. de collationibus, & in authen. de triente & semisse. §. consideremus.* & quod non est sanctorum patrum decreto sancitum, &c. *c. inter corporalia, sup. de translatione prælatorum.* ista sunt verba *Anch. vbi sup.* & ita quieuit. ¶ Non obstat text. in *c. excommunicamus cl 2. in fi. de hæ. & c. vt commissi. eo. tit. lib.*
21 *6. & in clem. 1. eo. tit.* vbi † propter crimen hæresis permittitur iudici ecclesiastico laicos capere, & carcerare: quia ille est casus specialis in fauo-
E tem fidei introductus. est *e* enim crimen merè ecclesiasticum, in quo iudex secularis nullo modo se intromittere potest directè vel inditectè: vt in *d. c. vt inquisitionis, §. probibemus, eod. tit. & lib.* vide *legem regni, 1. partit. tit. 6. l. 48.* Et inde est, quòd si iudex ecclesiasticus aliquẽ lapsum, vel relapsum in hæresim, vt hæreticum cõdemnauit, & illum potestati seculari tradidit puni- F
endum: potestas *f* secularis debet illum punire, & non potest petere processum, ad videndum vtrum iustè vel iniustè fuerit condemnatus. Ita tenent *Anch. Io. de Imo. & Abb. in c. 1. de off. or.* damnantes per hoc doctrinam *Bart. in l. diuus ff. de custodia reo. & in l. magistratibus, ff. de iuris. om. iu. & ibi Bal.* approbat. Sed *Ang. & Ia.* reprehendunt Bar. Idem fuit de mente *Bal. in authen. clericus qui. C. de epis. & cler.* Sed *And. Sic. in d. c. 1. col. 31. ver. tu pondera.* dicit, quòd in crimine hæresis iudex ecclesiasticus est competens iudex ad cognoscendum, & declarandum aliquem hæresim commisisse: sed iudex secularis ad puniendum. vt probatur in *c. super eo. de hær. lib. 6. in ver. relinquendi sunt iudicio seculari.* ergo est iudex, & non nudus, vel merus executor. Idem probat text. in *c. præsidentes eo. ti. & li.* dum dicit, quòd præsidentes, & alij iudices seculares, in causa hæresis debent iustitiam & suum officium exercere: officium autem iudicis est iudicare. Vnde non dixit ibi tex. sententiam iudicis ecclesiastici exequi, & per consequens sequitur, quòd quo ad imponendam pœnam corporalem, iudex secularis est non solum executor, sed iudex, secundum eum qui meo iudicio benè loquitur. Antiquitus enim punitio hæreticorum ad seculares spectabat principes: nam *Deuteron. 7. c.* mandatum fuit populo Israël, vt aras hæreticorum subuerteret, & habetur *23. q. 3. c. si audieris, & qu. 8. c. 1c.* & de Iehu rege Israël legitur, quòd occidit sacerdotes colentes Baal. *4. Reg. c. 10. & 22. q. 2. c. vtilem, & eo. li. c. 23. ver. rex.* item Iosias ossa hæreticorum comburi fecit. Iudex ergo secularis erit competens ad puniendum hæreticos: vt *l. quicunque, C. de hæret.* Et hoc etiam voluit *lex regni 7. partit. tit. 26. l. 2.* quæ dicit, quòd hęreticus debet accusari coram episcopo, vel eius vicario: qui eos iudicabunt hæreticos, & tradent eos iudicibus secularibus, qui eos punient secundum distinctionem ibi traditam. Cui legi in his regnis standum est. Sufficiat ergo iudicibus ecclesiasticis, quòd rex per suas leges remittit sibi causas hæreticorum, quantum ad cognitionem: sed punitionem sibi reseruat: & ita obseruatur in practica. Vnde iste casus nõ debet trahi ad consequentiam: imò per locum à speciali probat contrarium. quia si hoc casu permittitur captura laicorum à iudice ecclesiastico, in contrarium est *regula ar. c. præsenti. §. loca de præben. lib. 6.* casus enim excepti firmant regulam in contrarium: vt *c. quoniam frequenter, sup. vt lit. non contest. cum concordantijs.* ¶ Eodem modo responderi potest ad tex. in *c. fraternitatis 33. di.* vbi concubina clerici traditur carceri, quòd similiter sit casus specialis: & ratio specialitatis potest esse, quia concubina clerici grauiter delinquit in Deum, & ecclesiam, adeò quod efficitur serua ecclesiæ, & episcopus potest eam vendere: vt dicit text. in *c. quidam 81. di.* & hoc si non habet filios. Si autem habuerit filios, claudatur in monasterio, ne filij pereant, secundum glo. 1. ibi,

per *d.c.fraternitatis*, vbi vide glo.& tex.in *c.2.de coha.cler.& mul. in ver. fœmina verò canonice iudicetur*, & ibi gl. Ad idem glo.no.in *c.eos in ver.indulgemus 22.dist.* vbi dicitur, quòd † concubina clerici debet puniri per episcopum: & si non potest eam punire, tradat eam iudici seculari. & sequuntur *ibi Archi.& Domi.* assignãtes rationem, quia clericus in sacris, est astrictus voto castitatis: & illa fornicatrix commisit incestum, & sacrilegium *c.virginibus 27.q.1.* & crimen sacrilegij punitur in iudicio ecclesiastico. *c.quisquis 17.qu.4.& c.cum sit, de fo.comp.* Item dicunt quòd ideo aditur iudex secularis in defectum, & non principaliter, quia talis non efficitur ancilla de iure ciuili, sed de iure canonico: vt est dictum. ideo propter hoc eximitur à iurisdictione seculari, & efficitur de foro ecclesiæ: vt etiam firmat *Abb.d.c.cum sit generale 13.co. de foro compe.& in c. si concubinæ, de sent. excommu.* Item quia efficitur de familia clerici, secundum *Domi.in d.c.eos.* ex quo infert, quòd familia clerici, etiam si sit prohibita retineri, dicitur esse de foro ecclesiæ, & potest per ecclesiam puniri. ¶ Vel aliter poteris dicere, quod licet concubina clerici possit tradi carceri, vt dictum est: non tamen ibi dicitur, per quem, debet intelligi, per iudicem secularem, cui est subdita. Vnde eius delictum non potuit eam eximere ab eius iurisdictione: & propterea leges regni eas puniri & castigari mãdant per iudices seculares: vt dico inf. ¶ Per ista patet solutio ad text. in *c.2.de adul.* vbi ille Felix, qui virginem stuprauit, quamuis esset de lege pœna plectendus: Papa tamen legis duritiam molliens, mandat, quod illam, quam stuprauit, vxorem habeat: aut corporaliter castigatus, excommunicatusque in monasterio, in quo agat pœnitentiam, retrudatur, de quo nulla sit egrediendi sine præcepto licentia. Dico enim, quod ille text. loquitur in foro conscientiæ: vel si loquatur in foro contentioso, ille Felix erat de temporali iurisdictione ecclesiæ. aliàs non video rationem, quare iudex ecclesiasticus potuisset ratione stupri cognoscere contra laicum. Item quia non dicitur ibi, quòd detrudatur per episcopum: vnde intelligitur, quòd debeat detrudi per suum proprium iudicem. vide *fratrem Ang.de Clauasio, in sum. in verbo, stuprum. in fi.*

¶ Ex istis etiam resultat solutio ad *c.attendendum 17.q.4.* super quo principaliter se fundant doc. contrariam tenentes sententiam: vbi litera dicit, Attendendum est omnibus, ne prædia vsibus secretorum cælestium dedicata, à quibusdem irruentibus vexentur. quod si quis forte fecerit, post debitæ vltionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos, promenda est, perpetua damnentur infamia, & carceri tradantur. dicit ibi gl. ecclesia ergo habet carcerem. Procedit enim iste tex. in clericis sacrilegis. Et si dicas, idem in

24 † laicis, qui ratione sacrilegij efficiuntur de foro ecclesiæ: vt traditur in *d.c.cum sit generale de fo.comp.& c.conquestus.* Respon. quòd non dicit, quòd tradatur carceri per iudicem ecclesiasticum: nec est credendum, quod Papa velit præiudicare principibus secularibus in sua iurisdictione, iuxta no. *in c.nouit.de iudi.* Vnde intelligendum est, quòd debeat carceri tradi per suum iudicem secularem. Quod videtur de mẽte Hugonis & magistri Petri Mediolanensis ibi, super verbo, tradantur, scilicet, apparitoribus, vt iudicatus interficiatur. Non ergo Papa vult ista fieri ab ecclesiastico iudice, sed ostẽdit quid faciendum sit à seculari: quamuis per carcerem, inclusio in nouum monasterium, per exilium deportationis, reclusio in monasterium tenuarum. hæc sunt eorum verba. Vel intelligendum, quod ibi sit speciale ratione enormitatis criminis in ecclesiam cõmissi, vt de hæresi, & aliis dictum est: præsertim quia hodie per leges huius regni, sacrilegij punitio remittitur ad episcopum, vel iudicem ecclesiasticum: vt habetur *primæ part.tit.18.l.10.incipit, [defendimiento.] & Foro legum lib.1.tit.5.l.7.incipit, [ninguno.]*

¶ Idem respondetur ad *c.contra idolorum 26.q.5.* vbi litera dicit, Contra idolorum cultores, vel aruspices, atque sortilegos, fraternitatem tuam vehementius pastorali hortamur vigilare custodia: quòd si emendare se à talibus nolle repereris, si serui sunt, verberibus volumus castigari: si verò liberi, inclusione digni, districtamque sunt in pœnam dirigendi. Et dicit *ibi glo.* colligi ex textu, quòd episcopus potest carcerare reos: intelligo, quando sunt clerici, vel ecclesiasticæ personæ: laici enim † non sunt carce- 25
randi, nisi per iudices seculares, quibus subsunt, respectu personarum & bonorum. Vel loquitur ille text. de hæreticis, & idolorũ cultoribus, vel aruspicibus, qui similiter hæretici appellantur, & de sacrilegis, quos puniendos, castigandos, & carcerandos lex ciuilis regni nostri, iudici ecclesiastico remittit, vt in superioribus ostensum est. Ad hoc bo.text. in *c.accusatus, de hæreti.lib.6.* vbi contra tales, velut hæreticos, procedendum est per inquisitores & fidei iudices. Et quamuis isti non sint propriè hæretici, satis tamen est, quòd largè sumpto vocabulo hæretici dicãtur, ad hoc vt ecclesia de his cognoscat, & se intromittat, ex quo lex regni, quasi priuilegium ecclesiæ concedendo, hoc sibi permittit: vt patet ex his, quæ dicta sunt. Vnde tale priuilegium in præiudicium concedentis extendi oportet: iuxta no. in *l.beneficium, ff.de const.prin. & in c.dilecti sup. de donat.* ¶ Et ita, quamuis ex permissione principum secularium ecclesia, & eius ministri, amplissimam habeant potestatem circa laicos, & eorum bona temporalia, quando sunt notoriè delinquentes, & inobedientes: quia episcopus excommunicat rebelles, & reddit eos ineligibiles, intestabiles, & inhabiles ad quælibet officia publica: vt *d.c.excommunicamus el 2.§.credentes, de heret. & in c.nouerit. de senten. excomm.* honore & successione priuat: vt *cap.1. de homicidio. lib.6. in c.licet. de voto.* incarcerat hæreticos, & alios, de quibus sup. verberat, citra vindictam sanguinis: vt in *c.in archiepiscopatu,*

de

de raptoribus. infligit characterem, sine periculo
corporali. *c. ad audientiam, de crimine falsi*. infligit
seruitutem: vt *c. ita quorundam, de Iuda.* imponit
mulctam, & cætera bona omnia confiscat: vt
d.c. ita quorundam, & c. ad liberandam, & in d.c.1. de
homi. lib.6. exilium infligit de iudi. *c. cum non ab*
homine, I. dist. c. accedens. Ad harum tamen pœnarum
executionem, ad brachium seculare recurrit:
ita dixerunt *Host. & Ioan. And. in d.c.1. de homici.
lib.6.3.col. in verbo, bonis mundanis.* vt paulo ante
dicebam. Non ergo poterit iudex ecclesiasticus
bona eorum, vel personas capere: vt satis ostensum
est. Et videtur hoc sentire *Bald. in d.c. signi-*
26 *ficasti in fi. de offi. dele.* vbi dixit, quod † doctor,
qui habet iurisdictionem in scholares, quamuis
possit sententiam ferre, quia habet iurisdictionem
in illos. *anthen. habita. C. ne filius pro patre.*
non tamen poterit suam sententiam exequendo
alicui dare possessionem corporalem: quia
ei nullum est assignatum territorium, licet sint
assignati ei homines, id est personę scholarium.
Nec putat *Bald.* quod possit scholares personaliter
capere sua authoritate: sed debet recurrere
ad superiorem. quia etsi captura rerum sit mixti
imperij, captura tamen personarum maior est,
& est meri imperij: vt *ff. de iurisd. om. iud. l. magi-
stratibus.* hoc refert & sequitur ibi *Card.* & quamuis
illi non dicant, idem voluit *Spec. tit. de execu.
sententiæ § nunc videndum, ver. qui de sententia recto-
ris.* loquendo de executione sententiæ rectoris
scholarium. vbi dicit, quod eam mandabit executioni
ordinarius, per *auth. si quis litigantium,
C. de epi. au.* Vide *Io. And. in addi. ad Spe. vbi sup. &
Abb. in c. si quis contra clericum sup. de fo. comp.* Ad
propositum nostrum quamuis ratione delicti,
vel alias laicus efficiatur de foro ecclesiæ, vt ecclesia
possit illum condemnare: non tamen poterit
exequi suam sententiam in eius bonis, vel
capere eius personam: quod est valde notandũ,
& vt credo verissimum. Vide quæ latè scripsi in
*c. qui presbyterum, de pœnit. & re. col. 114. ver. sed po-
sito.* Intelligo tamen, & limito prædicta, vt procedant,
nisi forsan consuetudo legitimè præscripta
esset in contrarium, quæ habet quòd iudex
ecclesiasticus, qui certis casibus potest cognoscere
inter laicos, possit suam sententiam in
eorum bonis exequi, vel ipsos carceri mancipare:
quoniam consuetudo in hoc casu valida
reputaretur: vt in terminis nostris decidit *Bald.
in d.c. significasti, in fi. sup. de offi. deleg.* dicens, quòd
licet de iure rector, qui potest inter scholares
cognoscere, non possit exequendo suam sententiam,
dare posses. corporalem, nec eos personaliter
capere: fallit, nisi lex municipalis, vel
consuetudo aliud disponeret: vt *l.1. cum glo. C.
de eman. libe. & ff. de testi. l.3. §. fi.* vbi dicitur, quòd
27 G † consuetudo g tribuit iurisdictionem non habenti.
Ad idem est text. in *c. irrefragabili §. ex-
cessus, sup. de offi. ord. & in c. dilecti. sup. de arbit.* &
non solum iurisdictionem habenti, vt loquuntur
iura prædicta, sed etiam nullam penitus iurisdictionem
habenti, consuetudo tribuit iurisdictionem
etiam priuato: vt est text. vnicus,
& singularis, in *c. cum contingat. sup. de fo. comp.*
& non reperitur alibi, secundum *Io. And.* quem
alij sequuntur. Idem tenet *Imol. in c. nouit. in ver.
consuetudine, de iudi. & Ar. in c. conquestus, in fi. 9. qu.
3.* idem tenet *gloss. 4. in c. cum quidam, de excep. lib.
6. & in c. Romana. in verbo, consuetudine de app. eo.
lib. gloss. 3. in c. cùm in ecclesiis, de praben. eo. lib. glo. 3.
in c. quoniam, de immunitate eccles. eo. lib. glos. maior
in c.1. de pœnis, eo. lib. glo. 2. in c. seruitium 18. qu. 2.
Bar. Ioan. de Imol. & Lud. in l.1. §. denique, ff. de aqua
plu. arcen. Bald. in c.1.2. col. ver. consuetudo, qui feu. da.
pos. Iason in l. more maiorum, 6. col, ff. de iur. om. iud.
glo. no. in d. l.1. C. de eman. lib.* quæ loquitur in iurisdictione
voluntaria, vt not. *ibi Cy. Bald. & alij,
& Marianus in d. c. cùm contingat. 4. col.* Et hinc
est, quòd priuato homini ex consuetudine potest
competere ius dandi tutores. ita dicit glo.
nor. in *l.1. ff. de tut. & cura. da. ab his.* quam dicit
vnicam *Nicol. de Neapol. ibi.* Non est ergo mirandum,
si is, qui aliàs est iudex, & iurisdictionem
habet, potest ex consuetudine acquirere iurisdictionem
iudicandi in casibus, ad quos sua iurisdictio
[illegible] extenditur: vt probatur in *d. § ex-
cessus, & in v. fi. sup. de offi. archi. & in c. accedentibus,
infrà, de priuile. & in c. Romana. § debet, de appel. lib.
6. & in l. cùm prætor. §. iudicem, ff. de iudi.* Ex quo 28
dicebat ibi *Angel.* quòd † delegatus inferioris à
principe, poterit subdelegare, si hoc habeat A *
consuetudo: & dicit se nescire alibi. * Ex quo
resultat magna limitatio ad text. in *l. à iudice, C.
de iud. & in c. super quæstionum, §. si verò, de offic. de-
leg. & in c. cum causam, in fi. sup. de appel.* vbi delegatus
ab inferiore à principe, non potest subdelegare.
nam debent intelligi, nisi hoc habeat
consuetudo, bonus text. in *cap. licet ex suscepto,
de foro compe.* ibi: ad tuam. sicut hactenus obseruatum
est, vbi probatur, quòd consuetudo potest
† tribuere iurisdictionem iudici ecclesiastico 29
super laico, vel quod in causa laicorum
pendente coram iudice seculari, possit ab eo
appellari ad iudicem ecclesiasticum. Ad idem
text. secundum vnum intellectum, in *c. si cle-
ricum laicum, eo. tit.* vbi probatur valere consuetudinem,
quòd clericus conueniat laicum coram
iudice ecclesiastico. de quo vide ibi *And.
Sic. colum. 5. versi. glo. fi. quærit, cum sequentibus.* Ad
idem *l.3. ff. de testam.* vbi consuetudo potest facere,
quòd quis in alieno territorio possit iurisdictionem
exercere, & ibi not. *Bald. & in c.1.
sup. de testib. eo.* reputans hoc valdè notandum.
Ad idem est bonus text. in *cap. vt litigantes, in
fine, de offi. ordin. lib. 6.* secundum *Iasonem, in l.
fi. 12. limitatione, ff. de iuris. omnium iudic.* vbi archiepiscopus
de consuetudine potest causas
audire, vel committere, extra suam prouinciam.
Item iurisdictio, & merum imperium
possunt ex consuetudine acquiri: vt *l. viros, C.
de diuer. offi. lib. 12.* secundum *Ioan. de Imol. in c.
cum contingat, fi. eo. de foro compe.* Adde prædictis
Ioan. And. in c. at si clerici. de iudic. colum. 3. qui sentit
valere consuetudinem, quod clericus possit

 recon-

reconueniri coram iudice seculari: de quo per
Abb. ibi col. 11. ver. nec obstat, si dicant, & Andr. Si-
cul. co. 20. Cuius contrarium senrit Calder. in c.
decernimus, eo. titu. & Ioan. de Lig. in c. clerici, eo. tit.
& ibi Abb. in fi. & An. Sicul. col. 4. dicentes, non va-
lere consuetudinem in criminali, nec in ciuili:
vt ibi latiùs scripsi, in meis recollectis, nisi sit à
Papa tolerata, de quo vide Marianum in c. t. pe-
nul. col. ver. decimo nono fallit, de foro compe. And. Sicu.
in c. verum, de foro compet. col. 4. eod. tit. An autem,
& quando sicut iurisdictio potest priuilegio ac-
quiri, sic consuetudine, vide glo. Archi. Dom. &
Præpositum in c. catholica. 11. d. & Marianum in d. c.
cum contingat, de fo. compe. co. 2. ver. quo ad secundum.
30 Concluditur ergo, quòd si † consuetudo legi-
timè præscripta interuenit, poterit laicus capi,
& carcerari à iudice ecclesiastico: quamuis illud
sit de arduis causis: quoniam cõsuetudo etiam
in arduis tribuit iurisdictionem: vt patet ex præ-
allegatis iuribus, signanrer ex d. c. cum contingat.
de for. compe. & d. c. irrefragabili, §. excessus, de offi.
ord. in quibus dicitur, quòd capitulum potest ex
consuetudine acquirere iurisdictionem corri-
31 gendi & castigandi excessus. † Appellatione
autem excessus veniunt omnia delicta, & cri-
mina. vt probat tex. in l. si quis in hoc genus, C. de
epis. & cleri. & ibi not. Bal. in finalibus verbis, proba-
tur etiam in rubro, iuncto nigro. infrà de excess. præla.
32 Causæ autem † criminales censentur arduæ,
arg. l. in seruorum, ff. de pœnis. & inde dicimus
crimina debere probari per testes luce clario-
res, & omni exceptione maiores: vt l. sciant cun-
cti. C. de probat. gloss. in c. at si cleri. in verbo, legitima
probatione, suprà de iud. & in cap. t. de confa. & aff.
Consuetudo igitur potest dare iurisdictionem
in arduis. ¶ Et per hoc datur ruina decisioni
Host. in c. literas, de resti. spo. qui dicebat, quòd con-
suetudo tribuit iurisdictionem non habenti in
leuibus, non autẽ in arduis, ex quo infert, quòd
33 non potest quis ex consuetudine † acquirere
iurisdictionem cognoscẽdi de causis matrimo-
nialibus. Cuius decisionem simpliciter refert
And. Sic. in c. suspicionis, 4. col. in fi. suprà de offi. dele.
vbi ponit aliqua specialia ratione arduitatis
causæ, quæ videas per te. Refert etiam, & sequi-
tur Ias. in d. l. more maiorum, col. 6. ff. de iu. om. iudi.
Sed contra Host. & sequaces vltra prædicta est
gloss. 1. communiter approbata in d. c. literas, quę vult,
quod inferior prælatus, potest ex consuetudine
acquirere iurisdictionem cognoscẽdi de causis
matrimonialibus. Ad idem tex. cum gl. in c. ac-
cedentibus, & in c. ad hæc, de exces. præla. tex. opti. in
c. auditis, & in c. cùm olim, de præscri. & in d. c. conque-
stus 3. qu. 9. ¶ Dixi autem consuetudinem debe-
re esse legitimè præscriptam: quoniam ad indu-
H cendam talem consuetudinem, oportet [b] inter-
uenisse regis scientiam, cuius est iurisdictio in
laicos sibi subiectos. Et de eius præiudicio agi-
tur ex tali consuetudine, vel pręscriptione: quia
34 ista † incorporalia non possunt præscribi sine
scientia & patientia eius, cuius interest: vt in
c. bona el 2. suprà de postu. prælat. & in l. 1. C. de serui.
& aqua. & no. in d. cap. cùm contingat. de foro compe.
Bald. in l. 2. C. quæ sit lon. consuet. Bart. in l. 1. §. dein-
que ff. de aqua plu. arc. inferens ex hoc, quòd cùm
longo tempore Imperator non fuerit in Italia,
ciuitates Italiæ non poterunt præscribere, &
multo fortius eo mortuo. Notat etiam Bartol. in
l. si publicanus, §. in vectigalibus, ff. de public. & vecti.
quem omnes moderniores ibi sequuntur, &
Marianus in cap. cum contingat. de foro compe. colum.
3. in princip. & Iacobinus in tractatu feudorum, in
parte, cum mero & mixto imperio, colum. tertia, ver. ex
hoc infertur, & colum. 5. in princ. ver. sed an ad acqui-
rendum. ¶ Idem tenuit Innocen. in cap. bona el 2.
suprà de postu. prælat. plenius in c. conquerente suprà
de off. ord. & in c. 2. de in integ. restit. Bart. in l. 1. §. t.
4. colum. ff. de iti. actuque pri. Abb. in c. 1. de præscript.
& in c. de quarta, pen. col. ver. 2. principaliter, eod. tit.
Ang. de Aret. in §. æquè si agat. Instit. de act. colum. 8.
ratio est, quoniam in istis præscriptionibus, &
iuribus incorporalibus, quæ non possunt verè
possideri, non potest acquiri quasi possessio, nisi
sciente aduersario, qui rem possidet: vt videtur
probari in d. l. 2. C. de serui. & tenent Innoc. & alij,
vbi suprà, & sine possessione non procedit præ-
scriptio, ideo requiritur scientia aduersarij. Iu-
risdictio † ergo non præscribitur, nisi data sci- 35
entia & patientia eius, contra quem præscribi-
tur: vt d. l. 1. & 2. C. de seruitu. & aqua. Alioquin
non procedit præscriptio in hoc iure incorpo-
rali. bene facit l. penult. ff. de seruitu. titu. generali.
videas Iacobinum in tractat. feudor. in parte, cum
mero & mixto imperio, colum. 5. in principio. Ista e-
nim quasi possessio incorporalium nõ est aliud,
quàm patientia aduersarij, l. quoties, la prima ff.
de seruitu. & qui ignorat, non dicitur pati: ergo,
&c. Allego prætereà gl. no. in c. dilectus, in ver. non
obstante, suprà de filiis presby. in prin. dum dicit: Sed
illud introductum est ex consuetudine, cum cer-
ta scientia Papæ: & ita perinde est, ac si Papa
specialiter committeret. Vult ergo illa gl. singu-
lariter, quòd consuetudo non introducitur in
præiudicium principis, vel iurium suorum, nisi
ad id certa principis scientia & patientia acce-
dat, quam gloss. ad hoc propositum extollit
Domin. in c. catholica 11. dist. & facit text. in cap.
quod translationem; supr. de offi. dele. in c. super quibus-
dam §. præterea. infrà de verb. sig. † Consuetudo 36
quidem nota ei, qui potest priuilegiare, sem-
per æquipollet priuilegio: videtur enim priui-
legiare: vt sentit Innoc. in c. nouit. de iud. & in d. c.
cum contingat. de foro compet. & in c. si diligenti. de
præscript. refert & sequitur Oldrad. consil. 254. inci.
quia tota decani. in 4. colum. Ista; autem scientia I
regis regulariter non præsumitur, nisi probe-
tur: quoniam consuetudo est facti, & in facto
consistit, cuius præsumitur ignorantia: vt c. t.
de constit. lib. 6. & ob hoc forsan gloss. no. in d. c.
catholica, dicebat, quod consuetudo generalis
contra iura Papæ, procedit: quasi ex consuetu-
dinis generalitate præsumatur Papam scire, &
tolerare: vt not. dicit Bald. in l. 2. in fin. C. quæ sit
longa cons. quoniam in his, quæ publicè, & pa-
lam,

lam, & generaliter fiunt, præsumitur scientia: vt traditur in *c. ab excommunicato. de rescript. & in c. t. de postul. prælat. cum simi.* Secus tamen dicit gloss. de particulari consuetudine alicuius loci: nam illa non procedit, nisi aliàs probetur scientia & tolerantia Papæ. Et propterea dicit ibi gloss. quod particularis consuetudo non excusat, sed generalis, in his, quæ tantùm ex priui-
37 legio possunt haberi, vbi non valet † consuetudo, nisi vniuersalis sit: vt *c. contra morem, c. di.* intellige, vt suprà declaraui, secundum *Dominic. & Præpositum in d. c. catholica.* Si ergo in casu illius gl. Papa sciret consuetudinẽ particularem, & toleraret: cui dubium, quin valeret, & Papæ præiudicaret? Vnde præsupposito sine veritatis
38 præiudicio, quod valeret consuetudo, quod † clericus possit reconueniri coram iudice seculari: oportet, quòd interueniat expressus, vel saltem tacitus Papæ consensus, seu tolerantia ex certa scientia: aliàs potius fieret corruptela. vt voluerunt *Ioan. de Lig. & An. in cap. at si cleri. de iud. & Ioan. de Lig. in c. clerici, eodem titu. & ibi Abbas in fin. & Andr. Sicul. 14. colum. Cardin. in cap. decernimus, eodem titu.* videas *Maria. in c. 1. pen. col. versic. decimonono fallit. de foro compe. And. Sicul. in c. verum eod. titul. 4. colum. Abb. in c. at si clerici 1. colum. ver. nec obstat.* Pari ratione dicendum est, quod in præscribenda iurisdictione contra regem requiritur eius consensus expressus, vel tacitus: vt per *Bart. in l. fin. ff. vti possi de.* & infrà dicemus. Oportet ergo, quod in casu nostro probetur regis scientia verè, vel saltem præsumptiuè. verè quidem probabitur, si prælatus hoc faciẽs, certificaret regem, sibi dicendo, vel renunciando, quod contra laicos, & eorum bona, suas exequebatur sententias: & cùm opus erat, ipsorum capiebat personas, arg. *l. denunciasse, in princip. ff. de adult. & l. emptor. & l. si controuersia, & l. [illegible] nunciationes, C. de euic. cum sim.* Præsumptiuè autem probabitur, quando prælatus hæc faciens, probauit, quòd pluries hoc fecit, per tempus ad præscriptionem sufficiens, rege præsente in loco, ita quòd verisimiliter sciebat: tunc enim præsumitur in rege scientia, arg. *l. quisquis, C. de rescin. ven.* ad quod facit, quod not. in *l. verius, & in l. cum de indebito. in prin. ver. & ideo ff. de probat. cum si.* Ista autem scientia & patientia regis, probata expresse vel tacitè, dicitur habere causam continuàm. arg. *l. magnam, C. de contrahen. & commit. stip.* Concludo igitur, quod in præscribenda iurisdictione, vel acquirenda ex consuetudine, debet considerari actus superioris scientis, & patientis: & appellatur superior ille, ad quem pertineret locus ex natura loci, id est exitu. *ff. de iud. l. insula.* Exemplum: Rex haberet regnum suum, & totum illius regni solum in eius potestate consistit: vt *l. 1. §. cùm vrbem, ff. de offi. præfe. vr.* & cum sine isto solo præscriptio non procedat: vt *d. c. bona. de postu. præla. & in l. 2. §. pen. ff. de aqua plu.* arg. *l. si publicanus ff. de pub. & vecti.* Sicut locus, vel territo-
39 rium præscribi † non posset sine regis scientia, & patientia, sic nec ipsa iurisdictio, quæ est plantata in loco, vel territorio à quo non potest euelli: facit *l. in modicis, ff. de contrahen. emptio. & d. l. 1. §. cùm vrbem, & l. fi. eo. tit. & l. 3. ff. de offic. præsi. & l. 2. ff. de in. om. iu.* in quibus dicitur, quòd iurisdictio cohæret territorio. ad idem *c. fi. in fi. de constit. lib. 6. & in l. fi. C. vbi & apud quem, & l. pupillus, §. territorium, ff. de verb. sig. & l. quicunque, C. de fun. limi. lib. 11.* De scientia autem principis altero de prædictis modis difficiliter probati potest: ergo rarò, vel nunquam procedere potest consuetudo, vel præscriptio sæpe dicta: præsertim cum hæc scientia principis non solùm requiruntur semel, & à principio præscriptionis, sed semper toto tempore, quod est necessarium ad præscriptionem, debet perseuerare in scientia: quia & eius patientia, non solum scientia requiritur: sicut dicitur in præscriptionibus aliorum iurium incorporalium: vt *d. l. 2. C. de serui. & in l. seruitutes la grande.* & ibi *Flor. ff. de seruit.* & tenet *Salyc. in l. vectigalia, C. ne noua vecti. imp.* refert & sequitur *Firmianus in tra. gabellarum 1. parte 7. col. in fi. versi. prædictis adde.*

¶ Et adeo est necessaria principis scientia, quòd non sufficit scientia iudicis, in cuius territorio iurisdictio præscribitur. quicquid dixerit *Bart. in dict. l. si publicanus, §. in omnibus.* vt not. voluit *Salyc.* reprobando *Bart. in d. l. vectigalia, versic. sed pro prædictorum.* quia, vt prædixi, requiritur scientia illius, qui habet potestatem concedendi iurisdictionem, quæ præscribitur: vt *d. l. 2. C. de serui.* Sed in casu nostro rex habet potestatem concedendi iurisdictionem, non autem iudex prouinciæ: vt est notissimum, ergo non sufficit eius scientia. sequitur *Firmianus vbi suprà.* Vnde raro, vel nunquam poterit præscribi iurisdictio contra regem. Si ergo aliquis vellet probare, se vsum quasi possessione iurisdictionis, ad eam præscribendam, non sufficeret probare vsum iurisdictionis simpliciter, sed oportet probare vsum, sciente eo, cuius est iurisdictio: quamuis probet, quòd sciente populo, in quem exercebatur iurisdictio, vsus fuerit: vt latè per *Alexand. & Iason.* post alios antiquiores, *in l. 1. in fi. ff. de iur. om. iud.* de quo videas *Iacobinum in tractatu feudorum, in parte, cum mero & mixto imperio. col. pen. versic. sed an ad acquirendum.* scripsi latè in tractat. Insularum maris Oceani cap. 7. §. 14. versi. & est vtile hoc scire. quæ sunt notanda, licet *Bald. in c. 1. quæ sint regalia.* voluerit, quòd non requiratur scientia superioris in d. præscr. quem sequitur *Alexand. in consil. 6. 1. vo. & Franc. Curtius iunior in consil. 68. 1. vo.* & sentit gloss. in *l. 5. tit.* [*de las cosas, que se ganan pro tiempo*] *Foro legum lib. 1.*

¶ Aliud non minus necessarium est tempus
legitimum, quod † secundũ aliquos est decem 40
annorum inter præsentes, & viginti inter absentes: per *l. fi. C. de præscrip. lon. tem.* quando præscribens iurisdictionem, habet titulum, & bonam fidem.

fidem. Sed quando poſſidet bona fide abſque
titulo, præſcribit ſpatio 30. an. quia hoc modo
præſcribitur dominium, vt *C. de præſcrip. 30. an. l. ſi
quis emptionis*. Iuriſdictio autem æquiparatur do-
minio: vt *l. qui furere. ff. de ſta. ho.* imò eſt ſupra do-
minium: vt *ff. de aequi. poſ. l. qui vniuerſitas, §. item
cùm prætor*. Itaque videtur, quòd per illud tem-
pus, quo quis poteſt præſcribere territoriũ, vel
locũ in quo eſt plantata (vt ita dixerim) iuriſdi-
ctio, à quo euelli non poteſt: quia iuriſdictio co-
hæret territorio: vt *l. 1. §. cùm vrbem, ff. de offi. præ-
fect. vr. cum concordantiis*, poteſt etiam ipſam iu-
riſdictionem. Tanto ergo tempore iuriſdi-
ctio, ius corporale cohærens territorio, regula-
riter pręſcribitur, & conſuetudine poteſt acqui-
ri, quanto tempore quæritur territorium: vt *d. l.*
K *ſi. C. de præſcrip. lon. tem.* & ibi no. *Bald. & in d. l. 2.
C. de ſeruitu.* Sed *k* res, & iura regni non poſſunt
alienari: vt *c. intellectu, ſup. de iureiur.* not. *Hoſtien.*
quem *Abb.* & alij ſequuntur, in *c. dilecti. de maio.
& obe. Bald. in c. in generali. ſi de feu. fue. contro. inter
dominum & agnatum, lib. feud.* vbi dicitur, quòd
41 † rex non poteſt donare vnam de ciuitatibus
ſui regni, inuitis ciuibus. & *lex regni, 2. partit. ti-
tul. 15. l. 4.* qua prohibetur regi vendere, vel aliẽ-
nare bona regni, etiam vt adimpleat legata pa-
tris. vide *legem regni Ord. lib. 3. tit. [de las preſcripcio-*
l. 1. tit. 15. li. 4. *nes.] l. ſi. & glo. Fo. legum tit. [de las coſas que ſe gañan
por tiempo.] l. 5. in ſi.* & inde eſt, quòd ſi rex in ſuo
teſtamento relinquat legata vel fideicommiſſa,
quæ filius inobediens non adimplet, non pro-
pterea priuatur regno: ſecundum *Bald. in authen.
hoc amplius, C. de fideicom. 1. col. in ſi.* quia loca & iu-
ra regni non ſunt regis, ſed dignitatis regalis, ſe-
cundum *Abb. in d. c. intellecto.* & eſt *lex regni 2. part.
tit. 17. l. 1.* quæ facit differentiam inter bona quæ
ſunt regis, & alia quæ ſunt regni. Ad idem 2.
42 *partit. tit. 18. l. 1.* quæ dicit, quòd † villæ, caſtra, &
fortalitia regni, quamuis ſint regis tanquam do-
mini, regno tamen de iure pertinent: debent
ergo ſucceſſoribus reſeruari 75. *d. c. quoniam qui-
dem.* quæ reſeruatio ſucceſſori fit, legis autorita-
te: vt *c. illud 12. q. 2.* etiam quo ad poſſeſſionem:
vt ſentit *Bald.* loquendo in feudo, in *l. cùm in an-
tiquioribus, C. de iure deli. col. antepe. ver. decimo ſic.*
& facit *l. quoties, C. de dona. quæ ſub modo.* ex qua
ſumpta fuit *lex regni 5. parti. tit. 4. l. 7. incipit, [ſaſta
dia cierto.]* Poſteaquam iſta ſcripſi, condita fuit
lex regni in curiis Taurinis, quibus ego interfui,
quod poſſeſſio rerum maioratus poſſeſſore de-
functo, vel aliter priuato ipſo iure, tranſeat in
ſequentem poſt eum, eſt lex 45. Quid autem
l. 8. ti 7. l. 5 operetur hæc poſſeſſio, & eius vigore poteſt agi
interdicto vnde vi, vel ſaltem poſſeſſorio recu-
perandæ: dico in tract. maioratus, qui Deo fa-
uente, poſt dies paucos in lucem exibit, vid. *l.
regni Ordin. lib. 3. tit. [de las donaciones.] l. 3. & 5.* So-
la enim adminiſtratio eſt commiſſa regi, non
autem dominium rerum: vt traditur per gloſſ.
& Bar. in procem. Digeſtorum. quia bona & iura
regnorum ſunt publica, & per conſequens in
nullius bonis ſunt: vt *ff. de rerum diu. l. 1. §. quædam*
& Inſtit. eo. in prin. Et propterea † rex dicitur à re- 43
gendo: quia res & iura regni regere debet: vt
2. partit. tit. 1. l. 6. vnde ſi malè regat, iam perdit
nomen regis, *c. ſcelus 2. qu. 1.* no. *Archi. in c. regum
23. qu. 5. Andr. de Iſer. in c. 1. de prohibita feudi aliena.
per Fede.* Vnde malè regendo, magis dicetur ty-
rannus, quàm rex: ſecundum *Bal. in l. eam quam
6. col. in ſi. C. de fideicomm. & in c. 1. circa princip. de
Feudo marchia li. feudorum.* Et ideo ſi rex non bene
regit, ſubditi non tenentur ad ſeruitia *l. 1. ff. de
conſti. prin.* no. *in l. 2. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iur.
Bal. in proœmio Digeſtorum*, & aliquid in *rub. ff. de
rerum di.* Rectè autem regendo, non poteſt alie-
nare bona, & iura regni. nam ea ratione, quia
potuiſſet alienare vnam ciuitatem, potuiſſet
aliam, & alias, vſque ad totalem regni perditio-
nem, quod eſſe non debet: *authen. quomodo opor-
tet epiſcopos, §. ſi. colla. 1.* Hinc eſt, quod cùm vecti-
galia, collectæ, ſeu tributum, & alia quæ ſunt re-
galia: vt *c. 1. quæ ſunt regalia.* & tradit *Bal. in c. 1. epi-
ſcopum vel Abbatem, §. 1. in ſi. & lex regni 3. parti. tit.
28. l. 6. quæ incipit, [las rentas.]* non poteſt, nec de-
bet rex alienare, ſed ea ſucceſſoribus reſeruare:
vt per *Bald. vbi ſup.* Hinc eſt, quod quinta, quæ
debetur regi de præda, eſt de regalibus, & non
poteſt rex in perpetuum donare: vt *2. parti. tit.
26. l. 4.* Annoua enim, & tributa, & iuriſdictio,
& alij reditus regni, inter immobilia cõputan-
tur: vt probat text. & ibi not. *Bald. in l. iubemus, la
2. in princip. C. de ſacroſan. eccleſ.* & per *Bald. in c.
ſtatuimus in ſi. ſup. de tranſact.* eſt tex. in *authent. de
non alien. vel permu. §. 1. col. 2.* fuit de mente *Ioan.
And. in c. fraternitatis. ſuprà, de donat.* quem alij ſe-
quuntur, ſignanter *And. Sicul. col. 3.* quamuis ipſi
loquantur in prælato, ſeu adminiſtratore. ſed
idem eſt in caſu noſtro. Ex quibus omnibus
patet, quòd bona & iura regni ſunt inalienabi-
lia, & plures reges iurauerunt per viam contra-
ctus non alienare, vt dicũt leges regni: [illegible] pręs-
cribi non poſſunt. vt latè concludit *Luc. de Pen-
na, in l. viros, C. de diuer. offi. lib. 12.* qui idem dicit in
exactionibus vectigalium: quia alienationis
verbum, vſucapionem & præſcriptionem con-
tinet. *l. alienationis verbum, ff. de verbo. ſignific. gloſſ.*
& not. *Bart. in l. cùm lex, ff. de vſuca.* bo. tex. & glo.
*Bart. & Bald. & alij in l. 2. C. de vſucapio. pro emp.
Bald. in rub. ſuprà, de præſcrip. ſi. col. Abb. in c. cùm
non liceat 4. col. ver. & circa iſtam primam partem,
eo. ti.* qui pulchrè loquitur. *Bald. in l. 1. volum. 8. C.
de ſeruis fugitiuis*, per *Bart. & alios, in l. filiusfa-
milias, §. diui. de le. 1. & ibi Alexand. 13. col. per An-
gel. in d. l. 1. C. de præſcrip. longi temporis, per Paul. &
alios in l. 3. §. penul. C. communia de leg. per Iaſon. in
authen. res quæ. col. 1. C. eod.*

¶ Et præſuppoſito ſine veritatis præiudicio,
quòd bona & iura regni pręſcribi poſſunt: vt ex-
preſſè dicit lex regni, quam edidit rex Alfonſus,
in villa de Alcala, era de 1366. tit. 27. l. 1. quæ in- l. 1. tit. 1
cipit [Anſi es nueſtra voluntad.] vbi formali- lib. 5.
ter dicitur, [E los derechos que dizen, que las
coſas del reyno ſe pueden ganar por tiempo:
ſe entienden de los pechos, y tributos que al
rey

rey son deuidos. Establecemos, que la justicia se pueda ganar contra el rey, por espacio de cien años continuadamente, sin destajamiento alguno, è no menos.] intelligo, sciente & patiente rege, vt prædixi, nec sufficiet probare tempus immemoriale: vt not. gloss. *Ioan. And. in c. cum nobis, de præscript.* quem sequuntur alij, signanter *Abb. ibi. & in c. si diligenti. 2. col. ver. oppono contra finem. eod. titul.* Idem voluit *Bald. in authen. quas actiones, fin. col. C. de sacrosanct. eccles.* vbi dat formam probationis cētum annorum. Vide *Felin. in dict. c. cum nobis.* qui videtur tenere
L contrarium: quo casu ad *l* probandum tempus immemoriale, oportet, quòd testes dicant de fama in eodem articulo, nec sufficit hoc dicere in vltimo articulo famæ, vt notanter decidit *Signorolus consil. 70.* ¶ Imò vltra hoc videtur necessarius titulus in huiusmodi præscriptione: quoniam ius resistit prælato præscribenti. Oportet ergo de titulo docere, vel saltem allegare, nisi talis sit præscriptio, cuius in contrarium memoria non existit: vt est casus in *cap. 1. de præscript. lib. 6.* Quòd resistat ius, proba-
M tur: quoniam *m* rex in suo regno fundat intentionem suam de iure communi, quo ad ciuitates, & loca, intra regni sui limites constituta. arg. *d. c. 1. de præscript. lib. 6. & c. ad decimas, de restit. spol. eo. lib.* est casus in *c. qui iure 8. dist. 10. qu. 1. per totum 16. qu. 7. c. omnes basilicæ, de relig. dom. c. de xenodochijs.* traditur per *Dom. in c. cum episcopus de offi. ord. lib. 6.* saltem quo ad iurisdictionem, & protectionem: vt traditur in *l. deprecatio, ff. ad l. Rhod. de iac. & in l. bene à Zenone, C. de quadri. præscript. & in cap. quæ in ecclesiarum, sup. de constit.* & tenet *Innoc.* quem alij sequuntur. in *c. si diligenti. de præscri. Henri. & alij in c. nimis, de iureiuran. Ioan. Andr. & alij in d. c. 1. de præscript. lib. 6. & lex regni 2. partit. tit. 1. l. 2.* dicit, quod Imperator à iure habet facultatem iudicandi, puniendi, corrigendi, & castigandi delinquentes: & sic merum & mixtum imperium. Et quamuis loquatur de Imperatore, eandem potestatem haberet
…1. l. 4 rex, vt in *l. 8. eod. titu. incipit,* [*sabida cosa.*] ad idem *lex Ordinationu regni lib. 2. titul. 1. l. 4.* quæ loquitur de prælato præscribente iurisdictionem contra regem, vt debeat probare titulum, alioquin non permittitur iurisdictione vti. Tenementi illam l. in hoc, quòd loquitur de prælato possidente iurisdictionem regis, vt cogatur ostendere titulum suæ possessionis, propter iuris resistentiam. Vnde si rex, vel eius officiales reassumant sibi iurisdictionem, & non permittant prælatis ecclesiarum laicorum bona, vel personas capere, nullo modo restituentur prælati in sua quasi possessione, nisi euidenter docuerint, quod iurisdictionis possessionem legitimè assecuti fuissent: quia eam occupasse iniustè verisimiliter præsumitur, cùm proueniat ex loco & personis regis subiectis, & in suo regno constitutis: sitque manifestum, nisi aliud ostendatur, ea de iure communi ad ipsum regem pertinere: vt est casus in *d. c. ad decimas.*

¶ Confirmat hoc tex. notandus, & ad propositum nostrum valdè accommodatus, in *c. cùm persona, de priuilegiis, lib. 6.* vbi subditi episcopi, si dicant se exemptos ab episcopo, propter iuris resistentiam, quam habent contra se: oportet ante omnia ostendere titulum suæ exemptionis: quod si non ostendant, & præscriptionem probare nitantur probatione præscriptionis pendente, cùm de iure communi ordinariorum intentio sit fundata, sua iurisdictione vti possunt liberè in eosdem, donec de præscriptione canonica fecerint plenam fidem. Et ita est ibi casus sing. secundum omnes, quòd contra illum, qui prætendit se exemptum præscriptione, potest ordinarius exercere iurisdictionem, quousque ille, qui ex præscriptione nititur, de ipsa docuerit: quamuis ille sit in possessione exemptionis: quod est valde notandum: Ex quo videtur ille tex. inferre, quòd lite pendente, possit iste possessor, cōtra quem facit ius commune, turbari, & violenter expelli, sicut qui possidet vi, clàm, vel precariò. ita dicit *Arch. ibi in 11. notabili.* Et hinc est, quòd † possessio, 44
vel quasi possessio, non releuat possessorem ab onere probandi exemptionē, vel priuilegium: vt ibi notabiliter probatur, secundum *Cyn. in l. si solennibus, C. de fide instrumen.* videas *Abb. in c. 1. 2. col. sup. vt lit. pen. & in c. cùm venissent, sup. de inst.* vbi est bonus tex. Ista contingūt propter odium præscriptionis: vt *sup. de deci. c. cùm contingat.* & fauore iuris communis, vt *d. c. ad decimas, & d. c. 1. de præscript. lib. 6.* facit quod not. *Archi. in c. volumus 16. qu. 4. & Ioan. And. & Dominicus, & alij, in d. c. cùm persona, in fine.* ¶ Ex quo infertur vnum quotidianum, quòd si aliquis prætendit se † 45
generosum, vel exemptum à tributis, iure sanguinis, vel ex priuilegio: nisi statim doceat priuilegium tale, quod saltem præstet iustam caussam præscribendi lite pendente, non tenebitur in possessione libertatis: imò soluet tributa: quamuis aliàs esset in quasi possessione exem- *l. 9. ti. 11.*
ptionis, vel libertatis. Et vide *l. 6. titu. 2. lib. 4.* *lib. 2.*
Ordi. & in pragmaticis, fol. 34. cum sequenti. & ita obseruatur in practica, quod est valde notandum. bon. tex. in *l. 1. C. de reis posthum. lib. 12. & ibi glossa,* quę hoc idem sentit. allegat illum textum *Petrus Antibols, in tractatu de muneribus fol. 23. col. 2.* vide *Abbatem in c. 1. in fine, de restitut. spolia.*

¶ Infertur etiam aliud non minus singulare, quòd licet regulariter † possessor non teneatur 46
ostendere titulum suæ possessionis: vt *l. cogi. C. de peti. hære. & c. vno, vt eccle. benefic.* & propterea rex non potest citare baronem, vel magnatem, seu militem, vt ostendat iura, quæ habet in castris: aliàs auferret ea sibi: vt colligitur ex *d. l. cogi. iuncta l. vnica. C. de condu. & procu. prædi. fisca. lib. 11.* vbi hoc tenet *Andr. de Barulo,* quem refert & sequitur ibi *Bart. & Ioan. de Pla. & Ias. in l. 2. C. de iure emphyte. colum. 87. in illa quæst.* an † em- 47
phyteota teneatur ostendere titulum, seu instrumentum emphyteoticum. & dare copiam illius, b. & quamuis illi non dicant, hoc ante

eos tenuit *Hostiens. in c. dilectus sup. de offic. ordin.* quem referunt & sequuntur *Ioan. And. & Anton. 1. col. & Fran. Card. in 4. no.* vide *Spec. titu. de iur. om. iu. §. 1. ver. scias.* qui pulchrè loquitur. & in *tit. de loca. § nunc aliqua ver. 59. & 76.* de quo meminit *Alexand. in l. si sic. §. si mihi. de legat. 1.* vide etiam *Bald. & Henri. in c. si diligenti de praescript. & tex. & Innoc. & alios, in c. constitutus de elect. Iason in praeludiis feudorum 17. col.* Hoc procedit respectu proprietatis rerum, in quibus rex (secundum communem sententiam) non fundat intentionem suam: secus respectu iurisdictionis, in qua suam habet intentionem fundatam à iure: vt
l.1. tit.15. lib.5. sup. dictum est. vide *legem regni in Ordin. lib. 3. tit.*
l.2. eo. tit. *13. l. fi.* quae videtur contrarium sentire, cùm dicit, [aunque.] Sed pro eo, quod hic dixi, vide *l. regni, Ordin. lib. 3. tit. 1. l. 2.* cogita. Ex istis infertur, quòd si sacerdos, vel praelatus, possit praescribere in subditos alterius animarum curam, *c. auditis, & c. olim sup. de praescript.* debet tamen intelligi, quòd habeat sua concomitantia: nam cum sit contra ius: vt *c. omnis vtriusque sexus.* oportet, quòd habeat titulum, & bonâ fidem: vel si non habet titulum, quod sit tanti temporis, cuius memoria de contrario non existit: vt *d. c. 1. de praescrip. lib. 6.* ita vult *Abb. post alios, in d. c. omnis vtriusque sexus.* & ibi ego latissimè scripsi, in meis recollectis, allegando inter caetera, *c. dudum, de*
l.1. tit.1. lib.4. *decimis, & d. l. regni Ordinationum lib. 2. titul. 1. l. 4.* cuius paulo antè memini. ¶ Cogitur ergo quis ostendere, quo titulo possideat: aliàs poterit ea priuari: vt ex praedictis patet. & tenet *Bald. in l. 2. in 2. col. C. quomodo & quando iu.* dicês, quòd
48 qui praetendit † titulum in re aliena, quam fatetur alienam: cogitur ostendere titulum suae possessionis, secundum eum: quem refert & sequitur *Aluarotus in c. 1. in prin. in fin. col. de controuer. inuestitu.* facit quod voluit *idem Bald. in l. instrumenta col. 1. C. de fideicomm.* quod est valde signandnm: quia noua consideratio est ad dictam legem regni. Ad cuius affirmationem facit, quod vult *Innoc. in c. licet causam, de probationibus, in verbo, ex priuilegio, in fi.* & ibi recitat *Bald. col. 3. ad finem.* vbi dicit *Innoc.* quòd qui possidet iura in re aliena, tenetur probare titulum, & ita vult *Innocentius* illud, quod voluit *Bald. in l. 2. hic alle.* quamuis *Bald.* de eo non fuerit memor. de quo etiam per *Archidia. in c. quae contra morem, c. distin. & per Felin. in d. c. licet col. 7. & Ancha. in c. ad decimas, de restit. spol. lib. 6.* per illum textum. Ex his concludo, quòd iudex ecclesiasticus, qui ratione incidêtiae, vel aliàs, cognoscit de dote, vel de alia causa contra laicum: non poterit eius personam, vel bona capere, nisi tûc demum, quando probauerit legitimè hoc sibi licere ex priuilegio, titulo, vel praescriptione: & interim lite pendente priuatur sua quasi possessione. Et sic defenditur lex regni, de qua suprà. versic. ex quibus. Adde praedictis, quòd licet in praescribenda iurisdictione, vel in praescribendis aliis iuribus regni, aliquâdo requiratur tempus centum annorum, aliquâdo tempus immemoriale, prout suprà dictum est, procedit, quando directè praescribitur contra regem: secus si contra alium inferiorem, cui rex iurisdictionem, vel alia iura concessit, vel ex praescriptione, vel quouis alio modo sibi quaesiuit: nam côtra eum sufficit tempus decem annorum, cum titulo: vel triginta, sine titulo, ita uo. voluit *Bart. in l. si publicanus, §. fi. ff. de publi.* refert & sequitur *Abb. in c. super quibusdam infrà, de verb. signific.* Idem tenet *Saly. in lege, vectigalia, C. de noua vecti. impo. Firmanus in tract. gabellarum, parte 1. q. 10. ad fin. & Iacobinus in tract. feudorum, in parte, & cum mero & mixto imperio, col. penultim. ver. sed an ad acquirendam.* vide etiam *Bald. in c. 1. quae sunt regalia, col. 2.* vbi hoc limitat, vt per te videbis. vide etiam *Abb. in c. ad audientiam. de praescrips. & ibi Feli. col. 7.* Adde etiam, quòd in praescriptione immemoriali non est necessarius titulus: vt apertè colligitur ex *l. 1. §. ductus aquae, ff. de aqua quotid. & aesti. & in d. c. super quibusdam, §. praeterea, de verbor. significat. & in c. 1. de praescrip. lib. 6.* per quae iura ita concludit *Ioan. de Imol. in d. l. si publicanus §. fi.* & sequuntur ibi *Moder.* Adde similiter, quòd vbi vertitur dubitatio † de iurisdictione, vel iuribus 49 N
regalibus, apud alium repertis, rex *a* est comperens iudex in causa sua: vt *l. proxime, ff. de his quae in test. delen. & c. cùm venissent, de iudic.* etiam si praelatus, vel alia persona ecclesiastica, imò ipsa ecclesia, illa teneat: non enim poterit declinare regis iurisdictionem: vt colligitur ex praeallegata lege regni *Ordinat. lib. 2. tit. 1. l. 4.* & l.2. tit.1. lib.4.
sic firmat *Odofre. consil. 83. incip. an episcopus.* qui mirabiliter loquitur. Cuius consilium recitat *Alber. in authen. statuimus, C. de epi. & cler. col. 2. ver. sed licet verum.* cuius meminit *Feli. in c. ecclesia sancta Maria, de constit. col. 6. in fi. ver. in glos. 2.* tene hoc menti. quia facit ad multa.

¶ Vnum finaliter non est omittendum, quòd ad quemcunque iudicem spectet cognitio causae dotalis, debet de ea plenariè † cognoscere, 50
nô summariè: vnde in ea est offerendus libellus, & litis contest. fienda, & sententia ferenda in scriptis, secundum *Bart. Bal. Angel. Paul. Imo.* & communiter omnes, in *l. 1. ff. solut. matrimon.* ad hoc bo. text. in *l. si cum dotem, § eo autem tempore, ibi:* lis contest. *eod. tit. & in l. 3.* ibi: more iudiciorum. & *ibi Bald. C. de dot. promis. Bart. in l. si constante 6. qu. 3. parte, ff. solut. matrimon. Campetius in tractat. de dote 2. part. qu. 87. & Bald. Nouel. in suo tractat. de dote 9. parte 12. speciali.* non solùm de iure ciuili, verumetiam de iure canonico: secundum eos, signanter *Bald. Angel. Paul. in dict. l. 1. ff. solut. matrimon. & Anchar. in clem. dispendiosam, de iudi.* quamuis *Card. in d. cle. & Imol. & Lado. Roma. in d. l. 1. ff. solut. matrimon. & in d. l. si constante, in princip. eo tit.* contrarium teneant, per tex. cum glo. in *d. clem. dispendiosam* ibi: in matrimoniis, & eum quoquo modo tangentibus: sed dos dependet à matrimonio: vt *l. 3. ff. de iure do. cum si. ergo, &c.* ¶ Sed istud forte procedet, quâdo principaliter ageretur de matrimonio coram iudice ecclesiastico, & incidenter de dote:

que

quo casu etiam super dote, sicut super matrimonio, summariè procederetur: vt videtur sentire *Bart. in d. l. si constante.* absurdum enim esset, quòd causa dotis principaliter intentata, reciperent fomentum à natura accessorij, id est, matrimonij. *l. ex pupillari, ff. de vulg. & pup.* & not. gloss. in *l. pecus, C. de pact.* aliàs sequeretur, quòd si filius, tanquam natus ex legitimo matrimonio, ab intestato peteret hæreditatem paternã, quòd hæc causa, tanquam tangens matrimonium, esset summariè cognoscenda: contra no. per gloss. in *d. cle. dispendiosa. in ver. matrimonia.* & in hanc sententiam inclinat *Bald. in l. final. C. de sent. quæ sine cert. quant. profe.* ¶ Fatentur tamen omnes prædicti, quod in dilationibus dandis, debet iudex † abbreuiare, vt causa celeriter
51 expediatur, sicut in causis alimentorum. vt habetur in *l. 2. ff. de re iudic. & in l. si quis à liberis, §. si vel parens, ff. de liber. agnos.* dos autem & alimenta procedunt à pari, vt dictum est. Et hoc non solùm, quando iuuenis mulier forte vidua peteret dotem, & vellet se renubere; quod est verisimile, quia esset iuuenis, & sic esset periculum: quia difficile reprimere iuueniles calores: vt *l. fin. §. filia autem, C. de bon. quæ lib.* verum etiam, quando vir ageret ad dotem promissam, pro supportandis oneribus matrimonij, & sic pro alimentanda vxore, & sua familia, secundum *Bald. Nouell. vbi suprà.* Subdit tamen ille, quòd propter hoc non debent omitti in hac causa probationes legitimæ, & plenæ, secundum *Bar. & doct. in dict. l. 1. ff. solut. matrim.* quod procedit, quando verteretur plenum præiudicium, vt esset, quando ageretur contra virum, vel eius hæredes solut. matrim. vel contra tertium possessorem: secus si ex causa inopiæ, vt dictum est suprà, ver. fateor.

ADDITIONES.

A * ¶ Adde *Fely. in c. super quæstionum, §. si verò, col. fin. ver. 6. fallit. de offic. dele. & Ias. in l. à iudice, col. 4. ver. 7. limita. de iudic.*

B * ¶ Adde quod voluit sing. *Ang. in l. prætor, §. 1. ff. de eden.* quòd si dominus petit ab emphyteota, quòd ostendat sibi instrumentum inuestituræ: nisi ostendat, statim potest expelli, quia præsumitur finita emphyteosis. quam decisionem retulit commendando *Segur. in repetit. l. Imperator, ff. ad Treb. fol. 5. col. 4.*

IOAN. BERNARDVS.

A ¶ Præsumitur in dubio approbare vltimam.] De hac re vide quæ dixi suprà, in proœmial. text. §. 14.

B ¶ Licet statutum laicorum, contra arma portantes, liget clericos.] Vide pluribus citatis *Couar. pract. quæst. cap. 33. num. fin. & Didac. Perez, l. 1. tit. 1. lib. 4. Ordin. ver. tum etiam, col. 1333. Auendañ. in suo dictionario vers. arm. Tiraquel. de nobilit. c. 20. num. 66. Catel. Cot. in suis memorabil. vers. armorum. Chassanaum in consuetud. Burgund. rubr. 1. §. 5.* & sat multis citatis, latè tam iure communi, quàm regio prosequentem hanc materiam prohibitionis arma ferendi, lege *Plaçam de delictis, cap. 8.* vbi etiam quæstionem istam tractat.

C ¶ Potestates ecclesiasticæ, & sæculares diuersæ sunt.] Vide *Didac. Perez in l. 4. titul. 1. libr. 3. Ordin. & Couarru. pract. quæst. cap. 1. & Nauarr. in c. nouit, 3. not. de iudic. Hippolyt. singul. 599.* & ea quæ scribit de multiplici principatu *Minchac. quæst. illustr. cap. 47.* Adiungeque tradita à *Catell. Cot. in suis memorabilibus, versic. beneficia, & Auiles cap. 20. versic. vsurpan. & Auendañ. part. 1. cap. 1. numer. 11. & Rosell. de potestat. Pap. & Imper. §. hanc etiam & sequent.*

D ¶ Procedit ergo iudex ecclesiasticus.] Attende praxim, & vide *Couarru. pract. quæst. c. 10. num. 1. & 2. & Auiles cap. 20. versic. [vsurpan.] num. 16. & per tot. & Didac. Perez, l. 4. tit. 1. lib. 3. Ordin. & Villalobos inter comm. sentent. versic. iudex, numer. 110. & 112.*

E ¶ Est enim crimen merè ecclesiasticum.] Vide *Alciat. cap. 1. de offic. ordin. num. 73. & Quema. de confiscat. bonorum hæret. c. 28. fol. 64. Simanc. de hæret. cap. 36. num. 1.*

F ¶ Potestas sæcularis debet illum punire.] Vide *Couar. lib. 2. resol. c. 10. ad fin. Simanc. dict. c. 36. Bruuum, de hæret. lib. 4. cap. 14. Didac. Perez, l. 1. gloss. f. l. 1. tit. 1. lib. 1. Ordin. vers. hæretici autem.*

G ¶ Consuetudo tribuit iurisdictionem.] Vide *Corset. in suis singul. versic. statutum, numer. 16. & Guid. Pap. sing. 284. & sing. 416. & Vlderic. Zas. n. 8. & Hippolyt. Marsil. num. 24. in l. extra territorium, ff. de iurisdict. om. iudic. & Rochum de Curt. in titul. de consuet. sect. 1. num. 7. & Auiles cap. 1. gloss. 1. num. 8. & Auendañ. part. 1. cap. 1. numer. 26. cum præced. & seq. & eundem Auiles c. 2. gloss. 1. num. 11. & Did. Perez in gloss. dict. l. 1. tit. 1. lib. 3. Ordin. & gloss. b. l. 6. tit. 13. lib. 3. Ordin.* apud quos alij citantur, & aliqua dicuntur circa quæstionem istam, & appendices eius, quos hic prosequitur author. Adiungeque *Couarru. regul. possessor, part. 2. §. 3.*

H ¶ Oportet interuenire regis scientiam.] Circa istam conclusionem, & eius articulos, quos hic prosequitur author, vide *Bernar. Diaz. regul. 397. Auendañ. part. 1. c. 1. num. 32. Couarru. in regul. possessor, part. 2. in princ. num. fin. & Didac. Perez in l. 6. tit. 13. lib. 3. Ordin. vers. præterea dubitatur, & Meneses in l. 1. C. de seruitut. num. 51. vsque ad numer. 56.* apud quos aliorum satis allegatur, quibus adiunge scripta per *Villalobos, inter communes senten. vers. præscribi, num. 222.* & vide infrà dicta additione proxima.

I ¶ Ista autem scientia regis.] Ex traditis hic per authorem deducitur notabilis ratio dubitandi & decidendi ad quæstionem, in qua nostri variant circa textum *l. 5. titul. 2. part. 1.* & penes scientiam regis, quæ ibi exigitur ad populorum consuetudines inducendas: de qua re vide *Auendañ. part. 1. cap. 1. num. 23. & c. 8. & c. 19. nu. 2. ad fin.* & rursus *in suo dictionario, vers. [costumbre.] & Villalobos inter communes sentent. vers. consuetudo, num. 175. & num. 183. & vers. præscribi, numer. 222. Menes. l. 2. C. seruit. n. 4. Minchac. quæst. frequent. c. 3.*

Dueñas regul. 141. *& Oros. l. imperium, numer.* 40. *de iurisdict. omni. iudic.* ex quorum lectione percipies *dict. l.* 5. *& l.* 3. *eod. titul.* & quæ ibi dicit *Gregor. gloss. f.*

K ¶ Res & cura regni non possunt alienari.] Vide *Couarru. in cap. quamuis pactum, part.* 2. *§.* 2. *num.* 4. *Villalobos. inter communes sentent. versicul. princeps, num.* 291. & latissimè multis allegatis *Minchac. quæst. illustrium, cap.* 4. *&* 5. *& Auiles, cap.* 1. *glo.* 1. *num.* 3.

L ¶ Ad probandum tempus immemoriale, oportet.] Quàm multa sint ad hoc necessaria, vide per *Auendañum in suo dictionario, vers.* [*costumbre.*] *circa fin.* & latius, *part.* 1. *cap.* 6. *& Couar. regul. possessor, part.* 2. *§.* 3. *num.* 7. *Didac. Perez, gloss. b. l.* 6. *tit.* 3. *lib.* 3. *Ordin. Montal. in repertor. versic. præscribitur, fol.* 91. *col.* 2. *& Taurist. in l.* 41. *Taur. & Otaloram de nobilit.* 3. *part. principal. cap.* 7. *num.* 5. *&* 11. *cum sequent.*

M ¶ Rex in suo regno habet fundatam intentionem.] Vide *Gregor. gloss. a. l.* 1. *tit.* 18. *par.* 2. *Auiles, cap.* 1. *glos.* 1. *num.* 14. *cum præced. & sequent. Meneses, in l. altius, num.* 3. *&* 4. *C. de seruit. Didac. Perez l.* 6. *tit.* 13. *lib.* 3. *Ordin. colum.* 1425. *& Couarru. pract. quæst. cap.* 1. *num.* 9. *& cap.* 4. *num.* 2. *&* 3. *& Mincha. quæst. illustrium, c.* 85. *&* 86. *&* 87. *Auendañum, par.* 1. *c.* 1. *&* 4. *Suarez allegatio.* 7. *Otaloram de nobil.* 3. *part. princ. part.* 2. *c.* 5. *num.* 5. *&* 3. *part. c.* 2. *num.* 7. *& sequent. & Couarr. lib.* 1. *resol. c.* 16. *num.* 11. *& Didac. Perez, l.* 6. *tit.* 2. *lib.* 4. *Ordin.* à quibus dicuntur, & docentur multa super quæstionibus authoris nostri, vsque ad num. 48.

N ¶ Rex est competens iudex.] Vide multa, quæ multis citatis in huius quæstionis examen adducit *gloss.* 1. *in l.* 2. *tit.* 1. *lib.* 3. *Ordinat. vers. quæro si est dubium.*

DOCT. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Maritus an possit expellere vxorem propter non solutam dotem.*

2 *Dos ab extraneo promissa, si non soluitur, potest maritus alimenta denegare vxori, & à se illam expellere, quamuis maritus sit diues.*

3 *Dos proprium patrimonium mulieris.*

4 *Expellens personam, non debet habere eius bona.*

5 *Vxorem sine dote ductam, debet maritus alimentare, & affectione maritali tractare.*

6 *Vxor potest licitè à marito fugere, si maritus eam acriter verberaret, nec tenetur ad eum redire, nisi sufficiens securitas sibi detur. & idem si concubinam ducebat ad domum.*

7 *Vxor fugiens à domo viri, redditur de adulterio suspecta.*

8 *Argumentum à communiter accidentibus, transfert onus probandi contra aduersarium.*

9 *Delicta non præsumuntur, nisi probentur.*

1 TERTIO sequitur in textu: [Dictus R. exceptionem opposuit contra ipsum, quod † vxorem suam à se expulerat. Dicit *Vincentius*, & approbat *Bernar.* quod non debebat audiri iste H. nisi prius restitueret vxorem spoliatam, vt in *c. cum dilectus, & cap. fin. sup. de ordin. cognit. & in c. ex conquestione. de rest. spol. Innoc.* dicit, quod hæc erat sufficiens exceptio: quia si eam non sustentabat, dotem habere non debet: quia de dote debet maritus vxorem sustentare: vt in *l. ex animo, ff. isto tit. & l. pro oneribus, C. de iure dotium.* Subdit *do. Inno.* quod licet dictus magister R. istam exceptionem opposuit, non tamen erat vera. *Card. in* 4. *opposit.* dicit, quod vtrum exceptio esset vera, vel non, non colligitur ex litera: sed præsupposito, quod vera esset, nõ competebat, nisi mulieri spoliatæ: vt *d. c. cum dilectus, & c. fin. de ord. cog. Host.* dicit, quod hæc exceptio efficax erat, & vera: vt apparet ex sententia iudicum delegatorum, per quam præceperunt dicto H. quòd vxorem suam reciperet, ergo erat expulsa: alioquin frustra præciperent iudices, quod reciperetur: sed magister non poterat illud opponere, quia si vxor spoliata erat, non propterea magister poterat dicere se expoliatum. Vnde cũ ipse proprio nomine conueniatur ex vi promissionis factæ: quia fortè promisit dotem, de expoliatione mulieris non poterat excipere, cùm nec ratione mulieris conueniatur: & maximè cùm idem magister occasionem dederit spoliationi, quia noluit soluere dotẽ, quã promisit, nec habebat vir aliundè, vnde aleret mulierem: sic coactus est ipsam abiicere, propter nimiam pecuniæ necessitatem: ideò ipse magister videtur ipsam potius expoliasse. ar. *l. qui occidit, ff. ad l. Aquil. & c. fin. infr. de iniur. & c. pasce. & c. non satis,* 86. *dist.* finaliter dicit *Host.* quod expulit vxorem, quia non reddebatur ei dos, & paratus erat ipsam recipere, dũmodo ei dos redderetur. ita quieuit *Host.* quem simpliciter refert & sequitur *Ioan. Andr.* & cum eo transeunt *Collectarius, Ant. & Abb.* ¶ Ex his, & ex text. colligit *Abb.* arg. optimũ, quod † potest a maritus expel- 2 A
lere vxorem, si dos sibi promissa non soluitur: nã vt apparet ex prædictis, iste H. expulit vxorem, quia dos promissa nõ soluebatur. Ad hoc allegat & commendat istum text. *Ioan. de Plat. in §. fuerat ante. Inst. de act. in* 3. *col. & ibi Ias.* 33. *colum.* ¶ Contrarium tamen tenet *hic Car. in* 4. *oppo.* dicens, quod vir non potest expellere vxorẽ suã à se propter dotem non solutam. quia hæc causa non reperitur approbata à iure sup. *tit. prox. c. porro.* nec debet maritus ius sibi dicere: vt *l. vnica. C. ne quis in sua causa ius sibi dicat. & c. cum venisset, sup. de iudic.* idem tenet *Bal. Nouel. in tractat. dotium,* 6. *par.* 43. *priuil.* 3. *col.* ¶ Sed ego teneo primũ, scilicet quod possit maritus expellere vxorem propter dotem non solutam, & allego glo. singul. de qua *do. Abb.* non fuit memor, *in auth. de non eligen. secun. nub. §. si. ver. ouera, col.* 1. quæ expressè hoc voluit: & ad hoc eam allegat & cõmendat *Ioan. de Pla. in d. §. fuerat ante,* 3. *col. & ibi Ias.* 33. *col. & Bal. in c. quemadmodum, sup. de iureiur. pe. col. & in l. quod in vxorem, C. de neg. gest. & in l. fin. C. ad Vell. & in l. fin. C. de sent. quæ sine cer. quan. profe. circa fin. & in l. si donaturus, ff. de cond. ob causam, & Abb. consil.* 85. 2. *col. in prin. in* 2. *vol. Ludo. consil.* 517. 1. *col. Vital. in lib. clausularum, char.* 219. *in fin. aliàs in clausula, an possit renunciari iuri alimentorum.*

10. col.

10.*col.in fin.* vide *Andr. Sicul. in cap.iurauit, de probat.col. 6. ver. & in quantum dixit Bald.* vbi multa allegat, quæ per te videas. ¶ Ad hoc est tex. valde sing. in *l.fin.C.ad Vell.* vbi litera dicit, generaliter sancimus: vt si quis maior viginti quinque anois, siue masculus, siue fœmina dotem pollicitus sit, vel spopooderit pro qualibet muliere, cum qoa matrimooium licitum est contrahere, omnimodo compellatur suam sponsionem adimplere. nec eoim ferendum est quasi casu fortuito interueniente, mulierem fieri indotatam, & sic à marito forsitan repelli & distrahi matrimonium. Pondero text. in eo quod dicit, [Et sic à marito forsan repelli.] probat enim, quod propter dotem non solutam vir potest repellere vxorem à domo sua. & ad hoc eum not. *ibi Bald.* Cuius ratio est, secundum eũ: quia non tenetur maritus dare vxori victum. nisi habeat dotem promissam. facit text. cum gloss. in *d.authent. de non eligen. secundo nub. fin. §. col.* 1. quia de dote teoetur vir sustentare onera matrimonij: vt *l.si cùm dotem, §. sin autem in sauissimo, ff. sol. matrim. & l.pro oneribus, C. de iure dot. & c.salubriter, infr. de vsur.* non enim cogitur maritus vxorem indotatam habere: vt *d.l.si donaturus, §.1.ff.*

B *de cond.ob caus.* in [b] quibus quidem operibus veniunt non solum alimenta vxori præstanda, sed etiam seruientibus vxori: vt voluit gloss. not. in *d.authent. de non eligen. secund. nub. §. final. ver. onera.* quam multum commendat *Bar. ibi*, dicens eam perpetuò memoriæ tenendam. Si autem ista onera debet maritus subire ex dote, & dos promissa sibi non redditur, meritò hæc onera recusare poterit, ex quo oõ habet vnde ea sustineat. ¶ Et hoc non solum quando oihil penitus de dote solutum est marito: sed etiam si pars dotis soluarit, non tamen tota dos. nam & tunc non tenetur maritus eam alere: ita voluit *Bal. in l.insulam, §. vsuras, ff. solut. matrim.* quem refert & sequitur ibi *Paul. de Cast.* & bene facit ad hoc text. in *l. Iulianus, §. offerri, ff. de act. empt.* vbi dicitur, quòd tũc emptor potest agere actione ex empto, quando totum pretium soluit. ¶ Et per ista fuit aliàs decisum in cootingentia facti, cum quædam vidua, vt haberet virum pulchrum & iuuenem, promisisset omnia bona sua io dotẽ, asserendo asceodere ad valorem duorum millium ducatorum: postea, contracto matrimonio, vir comperit hæreditatem paternam illius mulieris magno ęre alieno pressam, adeo quòd vix ascenderet ad trecentos: certum est enim,

C quod propter [c] huiusmodi dolum matrimonium rescindi non potest, licet dederit causam contractui, cùm matrimonium sit spirituale & sacramentale: vt per gloss. in *c.veniens, de transact.* ideò oon potest retractari ratione delicti commissi, etiam per restitutionẽ in integrũ ratione mioorís ætatis: vt not. gloss. & ibi doct. in *cap. ex parte, de rest. spo. & in l.aut prætor, in princ. & ibi Bart. ff. de minor.* & per consequens valida remanet dotis constitutio, nec potest mulier se iuuare beneficio, ne conueniatur vltra quàm facere potest. de quo in *l.maritum, ff. solut. matrim. cum sim.* ex quo scienter & dolosè promisit talẽ dotem, per text. sing. io *l.pen. ff. de iure dot.* cum tale beneficium perdatur propter dolum: vt *l. etiã, §. licet, ff. sol. matr.* & ideò si iotegram dotẽ, quã promisit, non soluat, poterit à marito expelli à domo. ita dixit *Bal. Nouell. in tract. dotium, 6. part. 43. prin. 2. col. cum seq.* Subdit tamen, quòd de iure canonico non posset expellere, quod admitterem, si mulier nulla booa haberet, vnde possit integram dotem soluere. Ex istis similiter infertur ad dubium de facto contingens. Titius induxit me dolo malo, quòd acciperem eius filiam in vxorem, promittens inteotiooe ooo adimplendi, quòd eam institueret hæredem, cum alijs fratribus, æquali portione, vel quòd eam melioraret in tertia & quinta parte booorum suorum: quod tameo noo fecit, an valeat matrimonium. Videbatur, quòd non, per iam dicta. Sed in contrarium est veritas, valet quidem matrimonium, quia dolus non officit matrimonio, quo minus valeat, gloss. in *l.à diuo Pio, ff. de rit. nupt. & in c.final.20.q.3. & in c.pen. gloss. fin. de his quæ vi metúsve causa fiunt.* & ibi not. *Abb.* per quam dicit ibi *Ioan. de Imol.* quòd si mulier dolo suasit viro, quòd eam duceret in vxorem, asserens se habere amplas facultates, quas non habat, iste dolus nihil matrimonio officit, de quo latè scripsi in *d. c.pen.* in meis recollectis. & socer non tenetur pactum seruare. *l.pactum quod dotali, C. de pact.* per quam legem ita dicit *Bald. in l.cum Archimedoram, C. vt in poss. leg. col. fin. ver. vlterius quæro.* Et not. hanc decisionem *Bald.* cuius contrarium statutum est per *l.regni, in curiis Taurinis, l.22. & 6.* quę ibi latissimè scripsi. Idem sentit *Alber. in l.fin. pen. col. C. de pact. & ibi Ioan. Mari.* sequitur *Ias. in §. actionum, inst. de act. col. 11. & in l. pacta nouissima, pen. col. C. de pact.* vbi rogo videas aliqua similia. Sed contrà videtur sentire in *l. sicut, in fin. C. de act. & oblig.* pro quo facit textus cum gloss. in *cap. fin. 20. quest. 3.* vide *Ant. de But. in cap. dilecti, de empt. & vendit. col.* 18. Ista tamen debent intelligi, quando dos fuit promissa ab vxore, vel eius patre. Secus tamẽ, si ab extraneo, id est, ab eo qui non habet mulierem in potestate. Nam iste dicitur extraneus, qoo ad hoc: vt *l.vnica, §. extraneum, C. de rei vxor. act.* tunc enim noo poterit maritus denegare alimenta vxori, vel illam à se expellere propter dotem nõ solutam: sed debet agere cootra extraneum, vt dotem sibi tradat. arg. *l.si extraneus, ff. de iure dot.* ita dixit *Abb. in præsenti*, quod temperat ipse, nisi maritus esset pauper, & non haberet vnde onera matrimonij subiret, prout erat H. de quo loquitur iste textus. ¶ Reperio tamen, quod *Saly. in d.l.quod in vxorem, in fin. C. de neg. gest.* videtur indistinctè cootrariũ tenere: dicit enim, quòd quando vxor noo est in seruitio viri, culpa vxoris, non [d] tenetur vir eam alere. argum. text. in **D** *l.si ea conditione, C. de condit. infer. & dict. l. Iulianus, §. offerri. ff. de act. empt.* Dicitur autem culpa vxoris interueniisse, si propter dotem, quam ipsa

lib. 6. tit. 6. lib. 5.

promisit, & non soluit, hoc euenit: vt *d. authent.*
de non eligend. secundo nub. §. illud, in fin. Idem di-
cit, si pater vel frater promiserunt: parifican-
tur enim ista à iure, scilicet quòd mulier do-
tem promiserit, vel pater, vel extraneus: vt pro-
bat text. in *dicto §. illud quoque.* vtroque enim
casu dos est mulieris, & datur ad onera matri-
monij sustentanda. Et ita in effectu concludit
Sal. quòd modò sit promissa dos ab vxore, vel
à patre, vel ab extraneo, si non soluatur, pote-
rit maritus alimenta denegare, & à se vxorem
expellere. ¶ Et pro hoc videtur hic text. se-
cundum intellectum *Ioann. Andr.* Nam dicit,
quòd fortè vxor istius H. erat concubina istius
magistri R. promittentis dotem, & sic dos erat
promissa ab extraneo: sed nihilominus, quia
non soluebatur ei, expulit à se vxorem. ¶ Nec
facit *Sal.* differentiam, an maritus sit diues, vel
pauper, prout faciebat *Abb.* motus per istum
textum, cùm dicit, Pro H. paupere. Ad quem
faciliter potest responderi, quia paopertas istius
H. non ponderatur in præsenti, quantum ad
hoc, quod ratione illius possit expellere vxo-
rem à se, propter dotem non solutam: sed so-
lum ad hoc, quod posset ipsum magistrum co-
ram ecclesiastico iudice trahere: vt suprà di-
ctum est. ¶ Vel aliter, quamuis iste H. dice-
ret se pauperem, in veritate pauper non erat:
sed fortè dixit se pauperem, vt à Papa facilius
literas obtineret. ¶ Vel fortè verbum, Pauper,
erat cognomen: vt latè in superioribus dictum
est. ¶ Et ita concludo, tenendo cum *Sal. con-*
tra Abb. quòd si dos promissa ab extraneo non
soluitur, potest maritus denegare alimenta v-
xori, & à se illam expellere, quamuis maritus sit
diues. ¶ Ampliari possunt prædicta, vt mari-
tus propter dotem sibi promissam non solu-
tam, possit alimenta denegare vxori, & à se il-
lam expellere: & ea expulsa, nihilominus po-
terit agere ad dotem sibi promissam, ex quo pa-
ratum se reddit, soluta dote vxorem reassume-
re. hoc probat singulariter iste text. & sentit
Hostien. in præsenti, cùm dicit, quòd iste H. pete-
bat dotem vxoris, quam à se expulerat propter
dotem non solutam: nec obstabat sibi, quòd
vxorem à se expulerat, quia paratus vxorem
reassumere, soluta sibi dote. ¶ Et quod plus
est, non solum poterit maritus hoc casu petere
dotem promissam: sed etiam aliquid vltra, pro-
pter moram dotis promissæ non solutæ: vt *cap.*
salubriter, infr. de vsur. de quo latè & singulariter
per doc. signanter per *Angel. & Iason. in §. fuerat*
ante, Instit. de act. & per Ludouic. consil. 517. 2. colum.
ver. 2. videndum. vbi vide ad saturitatem. Si au-
tem maritus consecutus fuit dotem, & vxorem
reassumpsit, & expulit, tenetur restituere do-
tem vxori: ita not. dixit *Bald. in dict. l. fin. in fin. C.*
de sent. quæ sine cert. quant. & in cap. ex part. 3. colum.
3 *suprà, de consuet.* quia dos † est proprium patri-
monium mulieris, & ex ea viuere debet: vt *l. 3.*
§ sed vtrum, ff. de minor. & tunc demum commo-
dum dotis spectat ad virum, quando sustinet
onera matrimonij: vt est text. not. in *l. insulam,*
§. vsuras, ff. solut. matrim. & in l. fin. in princip. ff. de
doli except. Cùm autem vxore repulsa, præsertim
sine causa, vir non sustineat onera matrimonij,
ergo non debet habere commodum dotis. ita E
firmat *Bald. vbi supr.* de quo meminit *Alexand. in*
l. 2. in princip. ff. solut. matrim. & Bart. Soc. ibi, 4. col.
in fin. ver. item limita. qui pro hoc adducit *Ioan.*
Andr. in Spec. tit. de dote post diuort. restit. § fin. 6. col.
ver. secunda quæst. vbi dicit, quòd si vxor non vult
participare cum marito excommunicato, po-
test dotem repetere, vt dixi supr. ver. idem for-
san. cum seq. Ergo fortius, quando est expulsa
sæuitia viri. Item maritus non debet fructus lu-
crari. ex quo pietatis officium non implet, imò
tenetur restituere fructus, quos expulsa vxore
recepit, secundum *Bald. in rubric. C. de priuil. dot.*
Item si mulier expulsa seorsum habitat à mari-
to, potest ab eo expensas repetere: vt voluit gl.
in *c. significasti, sup. de diuort. Bald. in l. 1. C. de legat.*
& in l. quod in vxorem, C. de ne negot. gest. Ex quibus
patet, quòd vxor expulsa, meritò petit dotem,
vt dicebat *Bald. vbi suprà,* & idem sentit *Paul. de*
Castr. in l. viro atque vxore, in princip. ff. solut. matr.
& in l. cùm mulier, la 1. prope fin. eod. tit. bene facit
text. & quod ibi not. in *cap. vnico, infrà, de infan.*
& langui. expo. & in l. 2. & 3. C. de Lati. liber. tol. vn-
de fuit sumpta *lex regni, Foro legum, lib. 4. tit. 23.*
l. 1. quæ iura volunt, quòd dominus, qui ser-
uum ægrum omni auxilio destitutum expulit
de domo sua, perdit dominium, quòd in eo ha-
bet, & seruus efficitur liber, & ciuis Romanus.
¶ Et ex illo textu not. ibi *Bald.* quòd qui expu-
lit † personam, non debet habere eius bona: 4
ex quo infert, quòd si monasterium expulit
mooachum de monasterio, tenetur assignare
bona: vt in *authent. de san. epis. § antepen. colum. 9.*
& gloss. in dict. cap. vnico, in fin. ¶ Ex quo etiam
infert, quòd si vir expellit vxorem sine causa,
debet perdere lucrum dotis. gloss. *For. legum,* F
lib. 3. tit. [de las arrhas] l. fin. gloss. fin. argum. *l. si ab*
hostibus, § si vir, ff. solut matrim. vbi de hoc memi-
nit *Alexand. 1. colum. & Ioan. de Ana. in dict. c. vnico,*
4. colum. Et ita sentit, quòd si vxor sic expulsa
moriatur, non succedit ei per titulum, vnde vir
& vxor. Hoc idem voluerunt *Cyn. & Fulgos. in*
l. 1. C. vnde vir & vxor. & in l. quod in vxorem. C.
de negot. gest. vbi per illum textum dicebat not.
Bald. quod maritus tenetur subuenire vxori in
alimentis & medicinis, & in omnibus necessa-
rijs: quia tenetur opera matrimonij subire: & si
non subijt, tunc perdit lucrum dotis ex statuto
proueniens. Idem in effectu voluit idem *Bald.*
in authent. dos data, C. de donat. ante nupt. vbi di-
cit, quod si maritus denegat vxori alimenta,
priuatur lucro dotis. quod dictum multum ex-
tollit *Paul. de Castr. in dict. l. si ab hostibus, ad fin. ff.*
sol. matrim. Ex quo dicit se dixisse in contingen-
tia facti, quod si maritus expulit vxorem, vel se
absentauit, & de alimentis sibi non prouidit,
mortua est mulier, marito non sustinente one-
ra matrimonij, non debet dotem lucrari ex for-

ma

ma statuti. argum. *d. l. si ab hostibus, & l. necare, ff. de liber. agno.* quod dicit esse quotidianum, & menti tenendum. Vnde ad propositum, maritus qui sine causa à se vxorem expulit, needum lucrabitur dotem soluto matrimonio, sed & matrimonio constante tenebitur dotem vxori pulsæ restituere, ne ex sua malitia commodũ reportet. ¶ Fateor tamen, quod *Ioann. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de dote post diuort. restit. in §. 1. in addit. qua incipit, dixit Odof.* videtur sentire, quòd nisi ab initio constitutionis dotis conuentum esset, vt in casu talis expulsionis sine causa, maritus restituat dotem mulieri, non tenebitur ad eius restitutionem, secundum *Ioan. Andr.* cuius authoritas in iudicando & consulendo nõ parum vrget, maximè hodie cùm lex regni in materia canonica eius opinionem aliorum opinioni præferat. Præsertim, quia licet hoc casu vir non alat vxorem, tamen alit se, & liberos, & dos debet esse perpetuò apud maritum, vt dicit text. in *l. 1. ff. de iure dot.* Et sic redditur dubia decisio *Bald.* & sequacium. & de ea dubitauit *Alexan. de Imol. in l. 2. 4. col. in fin. ff. solut. matr. & in d. l. si ab hostibus, 2. col. eod. tit.* quum dispositio *illius legis, qui ab hostibus*, sit pœnalis, non debet extendi, vt *regula, odia, cum concor. de regul. iur. libr. 6.* quia de lucro ex causa onerosa procedente, idem debet iudicari, quod de causa merè onerosa, vt est glos. not. iuncto text. in *l. si donaturus, §. fin. ff. de condict. ob causam.* Subdit tamen, quod neminem inuenit contradicentem Bal. aut cõcordantem cum ipso, ideò in iudicando magna esset eius authoritas. ¶ Ego verò reperio *Paul. de Cast. consil. 192. pen. col. incip. viso libello.* qui expressè tenet contra *Bald. in d. l. fin.* quamuis de eo non faciat mentionem. dicit enim, quod nõ est verum, quod maritus non sustinens onera matrimonij, teneatur restituere dotem, quinimo nec integros fructus dotis iam perceptos. Quid enim, si dos esset multum ampla, cuius fructus sufficerent ad alendum tam virum, quã vxorem, putat ipse, quod vxori statim separatæ sine sui culpa à viro, teneatur vir solum ministrare expensas necessarias, vt *l. si cùm dotem, §. si autem in sæuissimo, ff. solut. matrim.* residuum verò retinere possit. Quod patet, quia & è contrã si fructus dotis non sufficerent, immo etiam si nulla esset dos, teneretur tamen vir præstare integra alimẽta, si vxor sine sui culpa non esset in seruitio viri, vt not in *dict. l. quod in vxorem, C. de neg. gest. per Cyn.* Ergo & si fructus excedant alimenta, superfluum debet apud ipsum manere, etiam si sine culpa vxor stet separata à viro, vt contrariorum eadem sit disciplina, vt *l. fin. de legat. 3.* Et subdit *Paul.* quod non reperit aliquid expressum in contrarium. ergo standum erit simpliciter dictis doctorum, qui dicunt ipsum teneri ad alimenta, non plus. ¶ Nec obstat secundum eum *dict. l. insulam, §. vsuras, ff. solut. matrim. & l. fin. ff. de dot. excep.* quia fatetur ipse, quòd maritus, qui non sustinet onera, non potest petere fructus dotis non receptæ, non receptos non tenetur restituere, sed sola alimenta præstare. Sicut in simili dicimus, quòd quando intentatur remedium *dict. l. vbi adhuc, C. de iure dot.* non debent peti integri fructus dotis, seu integrum emolumentum, quia quod superest vltra alimenta vxoris, pertinet ad virum, vt not. *Bart. in d. l. si constante, fin. colum. ver. 7. quæro.* ita voluit *Paul. in d. consil.* qui satis pulchrè & subtiliter loquitur. ¶ Sed in hoc vltimo, cùm dicit, quod maritus nõ tenetur restituere fructus dotis receptos, quãuis nõ sustineat onera matrimonij, tenet contra *Bald.* de quo ipse non fuit memor, *in rub. C. de priuil. dot. 1. col.* vbi formaliter inquit, quòd si maritus non subijt onera matrimonij, tenetur restituere fructus dotis, quos expulsa vxore recepit, quod est valde notandum: & hanc opinionem tanquam humaniorẽ, & magis æquam, & mulieribus fauentem, sequor: quia in diuersitate opinionum tenenda & sequenda est humanior, vt probat text. & ibi not. *Abb. in cap. 2. de cognat. spi.* & text in *l. cum antiquitas, C. de vsur. & ha. & in leg. final. C. qui bon. ced. pos.* Item ista opinio est fauorabilior doti, & ideò sequenda, vt superius dixi. et bonus textus in *l. in ambiguis, ff. de iure dot. iuncta l. 1. ff. solut. matrim.* vbi hæc not. *Dyn. Bart. & alij*, dicentes in dubio iudicandum pro dote: de quo latè per *Baldum Nouell. in tractatu dotis, 9. part. in princip.* est bonus textus in *cap. fin. sup. de re iudic.* maximè quia *Bal.* & prædicti apertè hoc dicunt. Sed *Ioann. Andr.* non ita apertè, nec ita clarè, sed confusè, & nullum allegat fundamẽtum. Vnde quamuis cautum sit à princ. quando dos constituitur pacisci, vt si maritus vxorẽ expellat, debeat dotem restituere, non tamen propterea negat, quinetiam non apposito pacto, vxore expulsa, dos restituenda sit, vt apparet ex prædictis. Restitnet ergo maritus dotem vxori, qui sine causa à se expulit, cum fructibus, quos expulsa vxore recepit. ¶ Si autem vxor dotem non habeat, vir, qui sine causa eam expulit, reddet vxori quartam partem bonorum suorum ipsius viri: vt probat text. in *l. fin. C. de repud.* & clariùs in *authent. de nup. §. sic itaque, col. 4. & in auth. quib. mod. nat. effic. legit. §. quoniam autem interpellationibus, col. 6. & in authent. vt lic. mat. & auia, §. quia verò legem, col. 8.* tenet *Bal.* hoc multum commendans in *cap. 1. §. fin. in fin. de inuest. de reb. alien. fac. li. feudorum.* de quo videas rogo *Franc. de Pepis, in repetitione authent. præterea, 4. col. C. vnde vir & vxor.* Ratio potest esse, quia † maritus affectione maritali debet vxorem tractare, & cohabitare cum ea, ipsamque sine dote ductam alimentare, secundum *Roffr. fol. 212. in prin. aliàs in 4. part. sub tit. de offic. iud. quo petuntur alimenta, col. 2.* Idem vult *Innoc. hic*, quem alij sequuntur, *Bald. in margarita, in parte, maritus, versic. 1. & in addit. ad Spec. tit. qui fil. sint legi. ver. vxor.* idem concluditur in *decisionibus Tholosanis, q. 87.* faciunt not. in *l. pro oneribus, C. de iure dot. & in cap. salubriter, de vsur.* Non ergo debet sine causa ipsam expellere: vt hic dicitur. Quinimmo, si eam sibi cohabitantem 5 G

6 tem acriter verberaret, licitum † esset vxori fugere: vt in *authen. de nup. §. si quis vitur, aliàs, §. mitiores, columu. 4. & in authent. vt lic. mat. & auia, §. si quis autem, colum. 8. gloss. in cap. literas, in ver. sufficiens securitas, suprà, de restitut. spo. cap. literas,* nec tenetur ad maritum redire, nisi sufficiens securitas sibi detur: vt dicit textus in *dict. cap. literas, in fin.* Idem si concubinam adducebat ad domum: nam tunc vxor potest ab eo recedere, nec tenetur ad eum redire, nisi vir caueat de expellendo concubinam. quia non bene conueniunt, nec in vno lecto morantur vxor & concubina. ita not. dicit *Bald. in c. 1. supr. vt lite non contest. 1. column. in fin.* refert & commendat *Alexandrinus in cap. ex parte, de sponsal. in fine.* bene facit text. in *l. consensu, C. de repud.* ibi, cum impudicis mulieribus. quod maximè etiam castas exasperat. dixi super rubrica, §. 64. in fin. versic. & hinc est. & infrà, §. 21. post princip. versic. & inde est quòd sicut. Immò tenetur maritus hoc casu ipsam alimentare extra domum mariti, secundum *Cyn. & alios, in dict. l. quod in vxorem, C. de negot. gest. Dyn. in l. 1. C. de leg. & ibi Bald. 2. col. in fin.* Idem concluditur in *decisionibus Tholosanis, quæst. 87.* ¶ Ex istis infertur notab. limitatio ad
7 *l. consensu, C. de repud.* vbi dicitur, quòd † vxor fugiens à domo viri, redditur de adulterio suspecta: nam debet intelligi, nisi vir fuerit causa fugæ, ipsam male tractando, acriter verberando, vel aliàs, quia tunc habetur, ac si ipse expulisset sine causa: quo casu non potest propter hoc repudium mittere. vt ibi not. & est text. in *authen. vt lic. mat. & auiæ, §. quia verò plurimas, in fin. versic. si ergo contigerit.* Vxor enim, vel seruus, qui malè tractantur à marito, vel domino, consequútur ius recedendi ab eo. argum. *l. si dominus, §. dominorum. ff. de his qui sunt sui vel alien. iu.* vbi hoc colligit *Bald. in princip.* ¶ Immo plus in contingentia facti consuluit *Anchar. consil. 309.* & refert *Angel. in tract. maleficiorum in parte, che mi hai adulterato, 9. col.* pro vxore cuiusdā, quam maritus acriter verberabat, propterea aufugit, & venit Ferrariam, maritus habitans Bononiæ, accusauit ipsam de furto, & adulterio. consuluit, maritum non esse admittendum: & posito, quòd admitteretur, deberet interim ipsam alere. secundum *Old. consil. 168.* vt refert *Angel. vbi suprà.* immo & sumptus facere, si ipsa non babet aliundè. gloss. not. in *l. fin. in ver. poterit, C. de ord. co. Innoc. & Cald. in præsenti, Abb. in cap. ex parte, in fin. infr. de accus.* vxorem enim acriter verberare non licet, etiam cum causa, vt dicit glos. not. in *cap. sicut alterius, 7. quæst. 1.* moderatè tamen sic, secundum *Arch. ibi, & Abb. in cap. de for. compet.* vbi inter cætera dicit, quòd non potest eam includere, vel vinculare. Contrarium tamen tenet gloss. in *cap. quemadmodum, supr. de iureiurand. in final. verbis.* Sed [h] occurrit pulchra
H dubitatio. Si vxor reperiatur extra domum mariti, an ipsa teneatur probare mariti sæuitiam: vel maritus, quod eam bene tractabat? Dicas, quod ipsa mariti sæuitiam probare debet: sicut in simili decidit *Anchar. consil. 254. incipient. super primo quæsito.* dicens, quod si maritus legauit alimenta vxori, si cum hæredibus suis habitauerit, 1
& mulier non habitat cum eis, debet causam probare: aliàs non dantur sibi alimenta extra domum, nisi culpam hæredum probet, secundum eum: quem refert & sequitur *Ias. in l. diuortio, 3. column. ff. solut. matrim.* Et hoc suadet ratio, quia cùm vxor teneatur viro cohabitare: vt in rubr. latè dixi. cùm maritus habet præsumptionem pro se. locus † enim à communiter accidentibus transfert onus probandi contra aduersarium. gloss. in *l. nec natales, C. de probat.* facit *cap. 1. de cleric. non resid.* Item verberare acriter vxorem, est delictum: ideoque prohibitum, *c. literas, de restit. spol. l. 1. C. de emend. propinquo.* † Delicta autem non præsumuntur, nisi probentur. *l. merito, ff. pro socio, cap. dilecti, de accusat.* ergo, &c. 8 9

ADDITIONES.

¶ Potest maritus expellere vxorem.] Vide *Guidon decis. Delphinat. 514. Alexand. consil. 56. vol. 4. Roman. consil. 517. Alexan. & Ias. & alios, in l. si donaturus, §. 1. ff. condit. caus. dot.* & ex nostris *Arias in l. 29. Taur. num. 128.* & rursus *num. 132. & Baetium de dotibus, cap. 32. num. 20. & sequent.* A

¶ In quibus quidem oneribus.] Vide *Tellum Fernandez, in l. 10. Taur. num. 10. & authorem supr. §. 68. num. 5.* vbi plures adiunxi. B

¶ Propter huiusmodi dolum, matrimonium rescindi non potest.] Vide *Bald. in l. cum Archimedoram, C. vt in possessionem legat. Fran. Curt. in l. interpositas, num. 7. C. de transact. & Marc. Mantuan. sing. 516. & Couarru. lib. 1. resolut. cap. 5. nu. 1. & super quarto de sponsal. part. 2. cap. 3. §. 7. num. 3.* & vide quæ dicam inferius, §. 27. nu. 7. Circa text. in *l. penult. ff. de iure dot. cap. fraudem soceri.* de qua per authorem hic. C

¶ Non tenetur vir eam alere.] Vide plures quos adiunxi sup. §. 64. num. 2. versic. quando ergo culpa. & adde quæ scribit *Baetius de decimis tut. cap. 11. num. 7.* & *Fanuc. de lucro dotis, gloss. fin. num. 6.* D

¶ Non debet habere commodum dotis.] Vide *Alexan. consil. 78. vol. 5. & Baetium, de decimis tut. cap. 13. num. 13.* E

¶ Debet perdere lucrum doris.] Vide *Baetium de decimis tut. cap. 13. num. 13. & Fanuc. d. gl. fin.* F

¶ Quinimo si eam.] Vide plura per *Fanuc. d. gloss. fin. num. 6. Guid. pap. singul. 534. & Couarru. de sponsal. part. 2. cap. 7. §. 5. num. 1.* G

¶ Sed occurrit pulchra dubitatio.] Attende singul. doctrinam. & vide *Fanuc. d. gloss. fin. nu. 7.* H

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Dote promissa, marito non soluta, poterit maritus vxorem expellere, & sibi alimenta denegare: sed si eam apud se retinuit, repetere non poterit alimenta.*
2 *Maritus qui alimentauit vxorem indotatam, propter dotem non solutam, non potest alimēta postea repetere.*
3 *Maritus potest petere interesse, ratione dotis promissæ, non solutæ.*

§.I. VNVM tamen, quo ad prædicta, non est o-
1 mittendum: quòd licet† maritus, cui pro-
missa fuit dos, non teneatur vxorem alere, vt
possit illam à domo expellere, si dos sibi pro-
missa non soluatur: si tamen maritus duxit v-
xorem, promissa sibi certa dote, quæ non fuit
soluta: & simpliciter vxorem alimentauit, non
poterit postea alimenta repetere ab ipsa vxore,
vel eius patre, vel ab alio quocunque dotem
promittente. ita consuluit *Abb. in contingentia fa-
cti, consil. 85. incip. facti contingentia, in 2. volumin. &
Ludouic. consil. 507. 1. colum.* quia ex quo non abs-
tinuit ab obsequio vxoris, imò eam iugiter in
suo habuit seruitio, tenetur eam alimentare: vt
expressè firmat *Bart. in dict. l. quod in vxorem, C.
de negot. gest.* facit text. in *l. sicut, ff. de oper. liber. &
l. serui, §. quas impensas, ff. de adil. edic. & in l. sed & si
quid. §. sufficienter, ff. de vsufruct. & in leg. in rebus, ff.
commod.* vbi dicitur, quòd tenetur quis naturali
ratione alimenta & necessaria præstare: ergo
seruo, vel alteri personæ, quam quis habet in
suo seruitio. Fortius ergo tenebitur maritus v-
xorem alere, quamuis esset indotata: ex quo
eam in suo habet obsequio. quæ quidem ali-
menta repetere non poterit, quia propter affe-
ctionem coniugalem videtur sibi donasse, et-
iam in casu, in quo potuisset repetere, ex quo
non fuit de contrario protestatus: vt videtur
text. in *dict. l. quod in vxorem.* ¶ Et bene facit tex.
in *l. si paterno affectu, eod. titul.* vbi certo casu vitri-
cus gratis videtur alimentare priuignum, ex
quo de contrario non fuit protestatus. Fortius
ergo hoc erit dicendum in vxore, maximè si
non habebat vnde se aleret. Nam in defectum
dotis & patrimonij tenetur maritus ex debito
coniugali alere vxorem, vt voluit *Innocen. in præ-
senti*, cuius dictum ad hoc quotidie allegatur.
& not. *gloss. Bart. & alij in dict. l. si cùm dotem, §. sin
autem in sæuissimo, ff. solut. matrim.* facit text. in *l.
quod si nulla, ff. de reli. & sum. fun.* vbi dicitur, quod
si nulla dos sit, maritus tamen tenetur ad sum-
ptus funeris vxoris contribuere, cùm aliundè
non sepelitur, ne infamia eius videatur, quòd
vxor insepulta sit. Ita igitur dicendum erit in
casu nostro, quòd ex quo maritus vxorem in
suo seruitio tenuit sine dote, debuit eam alere,
ne eius iniuria esse videatur, si fame pereat. Si
autem tenetur eam alere, ergo postea non po-
terit alimenta repetere. ¶ Ad idem facit text.
in *l. nam & si maritus, ff. de condict. indeb.* vbi dici-
tur, quòd licet maritus non condemnetur vl-
trà quàm facere potest: si tamen fuit condem-
natus, & soluit, repetere non potest. Idem dixit
glos. in *cap. 1. supr. eod.* allegando illum text. ergo
idem in casu nostro. ¶ Ad idem text. melior de
iure in *l. vir vsuras ff. illo titul.* vbi est casus singu-
laris, quod si maritus stipulatus est ab vxore
sua vsuras pro dote, & eas non petierit, & per
omne tempus matrimonij eam & eius fami-
liam aluit titulo donationis: videntur remissæ.
Per quem text. dicebat *ibi Bart.* quòd si maritus
in vita sua non petijt ab vxore vsuras dotis, do-
nare videtur: quæ donatio morte donatoris
confirmatur: quod est notandum. ¶ Ad idem
facit text. singul. in *l. cùm quidam, §. diuus Pius, ff.
de vsur.* vbi litera dicit, Diuus Pius ita rescripsit,
Parum iustè præteritas vsuras petis, quas omi-
sisse te longi temporis interuallum indicat, qui
eas à debitore tuo, vt gratior apud eum videli-
cet esses, petendas non putasti. per quem text.
mirabiliter dicit *Baldus in quodam suo breui consi-
lio, quod incipit, in Christi nomine, amen. Biennium à
die ductionis puella*, &c. quod vsuræ seu alimenta
pro dote non soluta marito debentur post bi-
ennium à die ductionis mulieris ad domum
mariti, & non ante: quoniam per lapsum bien-
nij [a] contrahitur mora irregularis, vt *l. fin. §. præ-* A
terea, C. de iure dot. Si [b] tamen maritus longo tē- B
pore, puta decem annis stetit, quòd vsuras vel
alimenta prædicta non petijt, præsumuntur re-
missæ, adeò quòd tempore præterito peti non
possunt. de quo dicto faciunt festum solenne
doctores Moderni, signanter *Angel. de Aret. &
Ias. in §. fuerat ante, Instit. de act. & Ludouic. consil.
517. 5. columm. ver. 2. tamen.* vbi videas de eius ve-
ritate. per quod si verum esset, posset mirabili-
ter limitari *cap. salubriter, infrà de vsur.* Commu-
niter tamen doctores prædicti damnant istud
consilium *Bald.* vt ibi latissimè per eos. Conclu-
damus igitur ex prædictis, quod maritus, qui a-
limentauit † vxorem indotatam, propter do- 2
tem non solutam, non potest alimenta postea
repetere, ex quo ipsam habuit in suo seruitio.
¶ Idem dicas tu, si non sit in mariti seruitio, ex
ipsius mariti culpa, puta propter insupportabi-
lem eius sæuitiam. quo casu licita est ab eo se-
paratio, vt in *cap. literas, ad fin. supr. de rest. spo.* nam
& tunc debentur vxori alimenta, ex quo non
stat per eam, quo minus seruiret marito. arg. *l.
Labeo. ff. de contrahend. empt.* & est expressum in *l.
Caio, §. vlt. ff. de alim. & ciba. le.* & firmat *Ludouicus
in dict. consil. 1. colum. in fin.* & per consequens, ali-
menta sibi præstita repeti non possunt. ¶ Et ista
procedunt non solùm in alimentis vxori infir-
mæ præstitis: quia tunc censentur præstita ex
pietate quadam, & affectione maritali, vt est
expressum in *dict. l. quod in vxorem.* sed etiam in
præstitis vxori sanę, ad quę etiam maritus ratio-
ne naturali tenetur, vt suprà dictum est. Nec iu-
uaret hoc casu ipsi marito, si protestaretur,
quod intendebat alimenta illa repetere, vt sin-
gulariter firmat *Ludouic. in d. consil.* reprehendēs
quosdam Modernos doct. contrarium tenen-
tes: vt ibi per eum. qui hęc singulariter ampliat,
vt procedant, etiam si vxor cum marito fecerit
pactum, vel transactionem, super hoc, promit-
tendo ipsi marito aliquid pro ipsis alimentis,
etiam cum iuramēto. Nam virtute huius pacti,
vel transactionis, nec ipsa, nec eius hæredes te-
nebuntur aliquid dare, nec morte mariti cōfir-
maretur, per pulchra motiua & rationes, quas
per te videas. ¶ Fatetur [c] tamē ipse, quòd † ratio- C 3
ne dotis promissę nō solutę maritus ipse petere
potest interesse cessās, ex eo quòd dos promis-

ſa ſoluta non eſt, quando maritus erat mercator, vel ſolitus negociari. argum. *l.3.§.final.ff. de eo quod certo loc.& lege, ſocius qui in eo, ff. pro ſoc.* vbi dicitur, quòd in conſueto negotiari moram paſſo in receptione ſibi debiti, haberi conſiderationem lucri ceſſantis. quod bene declarat *Bart. in l. vnica, C. de ſentent. quæ pro eo quod inter. prof.* Ad idem eſt text. in *l.fin.§.præterea, C. de iure dot.* ibi dum dicit, Panis ciuilis quæſtum, &c. vbi patet, quòd mora commiſſa in ſoluenda dote, quæ conſiſtebat in ciuilibus annonis, hoc eſt reditibus, qui percipiuntur ex publico, maritus poteſt vltra dotem ciuilis annonæ quæſtum, hoc eſt, illud, quod lucrari potuiſſet de dote, ſi ſine mora ſui ſoluta fuiſſet, petere. Si autem maritus non erat mercator, aut conſuetus negotiari, poteſt petere intereſſe vltra dotem, quod prætendit ratione damni, quòd ſentit, eò quòd præſtat alimenta ex proprio: vbi ſoluta dote præſtitiſſet ex eadem. & valida eſt hoc caſu petitio vſurarum: quia illæ, vt intereſſe petuntur, & loco intereſſe ſuccedunt. Et etiam iſto caſu valida eſſet conuentio, per quam conuenit maritus & vxor, dotem promiſſam ſibi non ſoluens, aliquid ipſi marito pro alimentis debere: vt latè firmat *Ludouic. in dict. conſil.* motus inter cætera per text. quem dicit expreſſum in *l. ſi quis pro vxore, §. ſi vxor, ff. iſto tit.* vbi litera dicit, Si vxor viro dotem promiſerit, & dotis vſuras, dicendum eſt ſine dubio, peti vſuras poſſe: quia non eſt iſta donatio, cùm pro oneribus petantur matrimonij. Et ita vult *ibi iuriſconſultus*, hanc promiſſionem vſurarum non cauſare titulum lucrariuum, prout eſt titulus donationis, ſeu titulus veræ vſuræ, quam iuriſconſultus lucrum appellat, & dulcedinem: vt eſt tex. not. in *l. ait prætor, ff. ſi quid in fraud. cred.* Sed recuſare titulum oneroſum propter onera matrimonij, quæ ſupportat maritus, & propter quæ ſupportat, dote non ſoluta, intereſſe mariti cauſatur in hoc, quia ſupportauerit illa ex proprio, vbi facta ſolutione ſupportaſſet ex dote. vt ibi latius per eum, poſt plures alios, quos ibi ipſe refert. & per *Angel. & Iaſon. in dict. §. fuerat ante. Abb. in dict. conſil. 85.*

ADDITIONES.

A ¶ Contralitur mora irregularis.] Vide *Chaſſanæum, in conſuet. Burg. rubr. 4. §. 23. Alexan. conſil. 147. vol. 5. Doctores in l. de diuiſione, ff. ſolut. matrim. Roman. ſingul. 302. Socin. regul. 269. fallent. 4. Fanucium de lucro dotis, verſ. reſtituenda, num. 37. & Seguram in l. ſi ex legati cauſa, numer. 187. de verb. oblig.*

B ¶ Si tamen maritus longo tempore.] Vide *Alexand. conſil. 56. & lib. 4. & Baet. de dotibus, c. 25. num. 8.*

C ¶ Fatetur tamen.] Vide circa hæc, plura, quæ per authorem docentur, infr. 6. not. §. 8. & plures quos ibi deduxi. ac multos allegantem *Baetium de dotibus, cap. 25. num. 7. & 8.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Maritus non debet ſine dote onera matrimonij ſuſtinere, ſi vxor eius eſt diues, quæ dotem dare poſſit.*
2 *Dos non poteſt eſſe ſine matrimonio.*
3 *Maritus ſi accepit vxorem ſine dote, quia non fuit ſibi promiſſa, an debeat eam alimentare.*
4 *Iurans accipere aliquam puellam in vxorem, nulla facta mentione dotis, non tenetur eam accipere, niſi dos ſibi conſtituatur.*
5 *Pater ſi conſenſit, quod filius ad honores promoueretur, videtur ſe conſtituiſſe fideiuſſorem pro eo.*

AMPLIARI etiam poſſunt prædicta, vt maritus poſſit vxori alimenta denegare, & à §. II.
domo ſua ipſam expellere: non ſolùm, quando dos promiſſa non ſoluitur, vt loquitur iſte text. ſecundum vnum intellectum, & loquuntur iura prædicta: verùm etiam ſi maritus cum aliqua muliere diuite cõtraxit: nulla facta dotis commemoratione, nam & tunc poterit maritus petere ab vxore, quòd ſe dotet, ex quo habet vnde. quod ſi nolit, poterit ei alimenta denegare, & à ſe illam expellere, quia non debet maritus
† onera matrimonij ſuſtinere, ex quo dotem 1
non habet, & mulier eſt diues, quæ dotem dare poteſt. ita not. voluit *Bald. in dict. l. fin. C. de ſen. quæ ſine cert. quant. prope ſi.* Quamuis enim à principio non fuiſſet actum de conſtituenda dote: tamen ex quo vir incipit ſuſtinere onera matrimonij, poteſt petere dotem ſibi conſtitui iuxta facultatem & conditionem mulieris, vt mulier ſentiat onera dotis, vt voluit gloſſ. ſing. in *l. obligamur, §. lege, ff. de action. & oblig.* ¶ Item dos non eſt quid extremum & ſeparatum ipſi matrimonio, ſed potius connexum & coniunctum: vt
cap. de prudentia, ſupr. eod. adeò quod † dos non 2
poteſt eſſe ſine matrimonio, vt *l.3. ff. de iur. dot. & l. fin. §. ſicut, C. de donat. ante nupt. & Inſt. de nupt. § ſi aduerſus.* Ratione ergo iſtius coniunctionis poterit maritus petere ab vxore dotem, quamuis à principio de dote nihil fuerit dictũ: quod ſi nolit, poterit ei alimenta denegare, & à ſe illam expellere. ¶ Et ſecundum hoc debet intelligi quod habetur in *l. quod ſi nulla, ff. de relig. & ſum. fun. & in authentic. quib. mod. na. effic. leg. §. quoniam, & authent. de nupt. §. ſi quis enim.* vbi di-
citur, quòd ſi maritus † vxorem accepit ſine 3
dote, quia non fuit ſibi promiſſa, debet illam
alimentare, tanquam ſororem, nec *a* poteſt ex A
hac cauſa illam expellere, de quo per *Ioann. de Imol. ff. vt in poſ. leg.* & per *Vital. in lib. clauſul. chart. 219. in fin. aliàs in clauſula, an poſſit renunciari iuri alimentorum, 10. column. in fin.* nam debet intelligi, quando vxor eſt inops, ſecus ſi diues, vt ap-
paret ex prædictis. ¶ Ex *b* quibus infertur, quòd B
† ſi aliquis iurauit accipere aliquam puellam 4
in vxorem, nulla facta commemoratione dotis, non tenetur eam accipere, niſi dos ſibi conſtituatur. Si enim poſtquam illam duxit in vxorem, nulla facta dotis mentione, poteſt ab ea petere, vt ſe dotet, aliàs poteſt illam expellere: vt ſuprà dictum eſt, à fortiori poterit

eam

eam nolentem dotem constituere, non recipere: quia cui damus actionem, multo fortius exceptionem: vt *l. 1. §. quod autem, ff. de superfi. & cap. quemadmodum, supr. de iureiuran.* Ista est pulchra decisio *Bald. in cap. iurauit, suprà. de probat.* Nec obstat, si dicatur, quòd matrimonium potest esse sine dote: vt *dict. l. fin. C. de don. ante nupt.* vnde conditio, si se dotauerit, est conditio extrinseca. Conditiones extrinsecæ non subintelliguntur, nisi exprimantur, vt *l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus, ff. de verbor. obligat.* quia ad hoc respondetur, quia licet matrimonium sit possibile sine dote, non tamen est decens vel honestum. tacitè ergo videtur sensum de dote, vel totius patrimonij mulieris, vel partis, prout vir dignus fuerit, iuxta not. in *l. mulier bona, & l. quæro, ff. de iure dot.* Et hoc maximè, si pater man-
C daret filiam nuptui tradi. nam c tunc indistinctè pater videtur de dote sentire, quãuis de ea nulla sit facta mentio. argum. *l. Theopompus, ff. de dote prælegat. secundum Bald. in dict. cap. iurauit.* vbi hoc refert *Andr. Sic. col. 2. ver. subdit etiam.* Idem dicas tu, si non mandaret, sed consentiret, quia filia nuptui traderetur: nam tunc eodem modo videtur de dote sentire, & tenebitur eam dotare, quamuis de dote nihil sit dictum: vt voluit not. *Bart. in l. si cùm dotem. §. transgrediamur, 2. colum. ff. solut. matrim.* argum. text. in *l. 2. in princip. ff. ad muni. & l. honores, in fin. ff. de adoption.*
5 vbi dicitur, quòd si † pater consensit, quòd filius ad honores promoueretur, per consequẽs videtur se constituisse fideiussorem pro eo, & tenetur proinde quicquid in republica filius gessit. Sic ergo in casu nostro, consentiendo pater, quòd filia contrahat matrimonium, tacitè videtur sentire de dote, vt eam constituere teneatur.

ADDITIONES.

A ¶ Nec potest ex hac causa illam expellere.] Vide *Ripam, in l. 2. num. 43. ff. solut. matrim. Alexan. consil. 169. numer. 3. lib. 7.* atque his & alijs pro vtraque quæstionis parte allegatis, *Fanuc. de lucro dotis. gloss. 9. nu. 50. Ant. Gomez, l. 53. Taur. n. 31.*

B ¶ Ex quibus infertur.] Vide *Fanuc. vbi suprà, numer. 51.* & latius *Couarru. de sponsal. part. 1. c. 5. num. 4.*

C ¶ Nam tunc indistinctè pater.] Vide *Fanuc. vbi supr. & Couarru. de sponsal. part. 2. c. 7. num. 2. ad fin. & Baetium de dotibus, cap. 15. num. 21.* ac latius multò pluribus allegatis, *ibid. c. 5. num. 6. Alexan. consil. 7. vol. 2. & consil. 33. & 56. vol. 4. & decis. Tolosan. 290. & Mathesil. singul. 105.* apud quem alij complures adducuntur.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Filia contrahens matrimonium, sine consensu patris, vel eo inuito, non posset ipsa, vel maritus agere contra patrem, vt dotem sibi constituat. & num. 7.*
2 *Pater si in suo testamento dixit filium esse prodigum, iudex debet ei credere.*
3 *Pater si in suo testamento prohibuit filio alienationem legitimæ, donec 25. annum attigerit: quia non reputabat eum integri sensus, vel aliàs, valebit illa conditio.*
4 *Alienationem legitimæ filio suo prohibere volens, quid acturus sit.*
5 *Præceptum de non alienando legitimam ex iusta causa, an valeat.*
6 *Pater fortiùs amat filium, quàm seipsum.*
8 *Conditio, si nupserit de consensu, vel consilio talis, non spernitur, nec reprobatur à iure.*
9 *Statutum laicorum, puniens contrahentem matrimonium cum filia alicuius, sine patris consensu, an valeat. & ver. sequent. num. 9.*
10 *Homicidium est contra naturam, & tamen per accidens est permissum.*
11 *Statutum quòd Guelphus non possit contrahere matrimonium cum Gibellina, an valeat.*
12 *Statutum ciuitatis, quòd nullus contrahat matrimonium cum muliere non habente patrem, vel matrem, sine consensu carnalis fratris ipsius mulieris, sub pœna, an valeat.*
13 *Matrimonium contractum cum raptore, tenet de iure: mulier tamen, quæ cum raptore contraxit, perdit bona raptoris, quæ sibi à lege deferebantur.*
14 *Statutum, quod filia non contrahat matrimonium sine patris consensu valet.*
15 *Matrimonia de iure ciuili debent esse libera.*
16 *Matrimonia clandestina prohibentur.*
17 *Statutum laicorum non potest ex toto legem diuinam tollere: potest tamen illam distinguere, & in certis casibus limitare.*
18 *Reuerentia debetur parentibus.*
19 *Si pater contrahat sponsalia pro filio præsente, vel matrimonium, valet: quia taciturnitas filij præsentis sufficit.*
20 *Mater potest offerre filios religioni.*
21 *Pater debet consensum in collocando filiam matrimonio gratis ex debito charitatis adhibere: vnde si exinde aliquid recipiat, turpiter accipit. & num. 25.*
22 *Tutor qui recipit pecuniam pro copulanda pupilla, an teneatur restituere.*
23 *Voluntas in maleficiis spectatur, non exitus.*
24 *Rem prohibitam in bello, si quis attentauerit, punitur: licet bene gesserit.*
26 *A patria potestate liberatur filia per contractum matrimonij.*

SED si filia contraheret matrimonium, sine **§. III.**
† patris mandato, vel consensu, vel fortè eo 1
inuito: non posset ipsa, vel maritus agere contra patrem, vt dotem sibi constituat, quia a hoc A casu pater non tenetur, filiam dotare. Ista faciunt ad dubium, quod semel contigit in regio consilio: Pater filiam in monasterio quodam nutriendam misit, abbatissa illam induxit ad monachatum, inscio patre, imò fortè contradicente: facta professione, monialis infirma ad domum patris mittitur, & ad monasterium rediens, non admittitur: petit se admitti, & restitui, tanquam spoliata sua possessione. obijcitur de dote non reddita, de qua sustentaretur. pater dicit, quod non fuit à principio promissa per filiam, nec per patrem, immo sine dote recepta. Tantam quidem nuptiarum excellentiam filius contingere non debet, nisi patris voluntas antea proponatur. Si Cyri documento credimus, qui cùm à Cyapate ad præstantissimam auri amplissima dote mulierem suscipiendam inuitaretur, non antè se velle dixit, quàm à parentibus collaudari certior esset. Reassumit *Franciscus Barbarus in suo libello, de*

re vxor. c. 1. in fin. Hinc, vt opinor, inoleuit con-
suetudo in partibus nostris, & ferè in toto re-
gno, quod cùm alicuius filia nuptui traditur, &
ad desponsationem adducitur, nō aliter suum
exprimit assensum, nisi à patre prius fuerit ius-
sa, quanquam secretè apud parentes consen-
sum præstitisset. Quod laudabile est, & vere-
cundiæ ac pudoris signum. ad hoc bon. text. *in
c. qualis, 30. q. 5.* à quibus sumpta fuit *lex regni, in*
L. 1. tit. 1. lib. 5. *curiis Tauri.* 49. quæ super hoc disponit. Hoc
probatur primò per text. in *c. honorantur, 32. q. 2.*
vbi litera dicit, quòd non est virginalis pudoris
quærere maritum, sed curæ paternæ relin-
quendum est. & alibi dicitur, quòd pater pro
liberis suis consilium capit, vt *l. nec in ea, ff. de a-
dult.* quam allegat *Ang. consil. 85. col. 1.* ad proposi-
tum. de quo videbis. ¶ Et inde est, quòd si pa-
2 ter in testamento dixit, filium esse † prodigum,
debet iudex credere, nec à vero patris consen-
su discedere, vt est text. sing. in *l. si furioso puberi,*
B *in fin. ff. de curat. fu.* ¶ Ex [b] quo inferri potest v-
num singulare verbum, & quotidianum, quòd
3 † si pater in suo testamento prohibuit filio alie-
nationem suæ legitimæ, donec haberet ætatem
vigintiquinque annorum, quia non reputabat
eum integri sensus, vel aliàs: valebit ista condi-
tio. & credetur patri super hoc, nec dicetur gra-
uamen legitimæ impositum: ad hoc bonus tex.
in *l. multi non nota, ff. de liberis, & posthum. & in l. fi-
liis matrem, C. de inoffic. testam. per Bart. in l. cùm ex
filio, in princ. ff. de vulgar. & pupill. Paul. de Cast. cons.*
234. licet aliud sentiat *Franc. de Aret. consil. 19.* de
quo per *Paulum de Monte Pico in repet. l. in quartā,
ff. de vulgar. & pupil. 43. colum. vers. 8. posset.* quos vi-
deas per te. Idem sentit *Bart. in l. filiusfamilias, §.
diui. in 5. oppos. de legat. 1.* vbi dat consilium patri
volenti † prohibere filio alienationem legiti-
4 mæ, quòd exprimat causam, videlicet quia pu-
tat filium minus industriosum, nec aptum ad
regendum & gubernandum, sed dilapidatorē:
nam tunc creditur patri, quia præsumitur fecis-
se ad vtilitatem filij: vt apparet ex prædictis: &
firmat *Paul. in d. consil.* & est textus valde notan-
dus, *in l. nihil, versic. facilior, ff. de bonis liber.* vbi pa-
ter præsumitur omnia facere, vt paret filijs: &
propterea pater appellatur gestor negotiorum
filij, & facit illud *Virgilij:* Omnis in Ascanio cha-
ri stat cura parentis. Adde hîc plura & pulchra,
quæ circa hoc ponit *Paul. de Monte Pico, in repet.
l. in quartam, ff. ad leg. Falcid. col. 43.* quæ per te vi-
deas, ibi enim diffusè prosequitur effectum,
qui resultat ex huiusmodi dispositione patris
erga filium prodigum, dissipatorem, & minus
industriosum, qualem ego ad præsens habeo,
nisi Deus propitius sua clementia succurrat,
suam infundendo gratiā in ipso, vt errata emē-
det, vitamque ducat meliorem. Alioquin isto,
& alijs remedijs opus erit, ne ea, quæ à paren-
tibus iure habuimus hæreditario, quæque nos
ipsi magno labore ex regum largitione alijsque
laboriosis vijs acquisiuimus, filius dissipator &
prodigus paruo consumat tempore. In his ete-
nim remedijs quibus pater filio perdituro pro-
uidet, & occurrit, nulla præsumitur fraus, vel si-
mulatio: vt notanter dixit *Bald. in l. pactum, C. de
col. quæst. 21.* per iura, quæ ibi allegat, quæ videri
possunt. Ex quo aliàs dixi, donationem propter
nuptias factam filiofamilias, non præsumi si-
mulatam, quamuis post donationem possessio
rei donatæ apud patrem reperta sit. Adde etiā
prædictis *Angel. in l. quoties, la 1. C. de fideicommiss.
& ibi Ias.* & alij moderni. vbi volunt valere cō-
suetudinem, quæ Perusij viget, quod patres,
qui filios habent dissolutos, possunt iubere fi-
lijs, quod non alienent bona immobilia ante
25. vel 30. annum, vt ibi per eos: quos vide, &
Ias. in dict. l. filiusfamilias, §. diui. column. 3. de leg. 1.
vbi tenet, quod istud præceptum, † de non a- 5
lienando, respectu legitimæ, etiam cum causa,
non valet, per *l. quoniam in prioribus, C. de inoffic.
testamen.* vbi ista, & multa alia cumulaui, in mea
repetitione, in octaua ampliatione, latius ac
diffusius in prima limitatione. Vide etiam *doct.
de Segur in repetitione, §. sed si fundum, l. vnum ex fa-
milia de leg. 2. fol. 17. column. 2.* ¶ Ad idem facit
text. in *l. scripto, in fin. ff. vnde libe.* text. etiam in *l.
isti quidem. ff. quod met. caus.* vbi dicitur, quòd † 6
pater [c] fortius amat filium, quàm seipsum. fa- C
ciunt multa alia, quæ cumulat *Andreas Siculus,
in repetit. cap. Raynaldus, de testament. 291. column.*
¶ Ex quibus infert ad id, quod olim accidit,
dum aliàs esset quidam occisus, & pater & fi-
lius essent accusati de homicidio, de quo con-
stabat, non tamen apparebat, an pater vel filius
occidisset, Carolus II. fecit adducere patrem
& filium ad furcas, & finxit incipere à filio, qui
reuera fecit homicidium. Pater amore filij, ne
filius occideretur, dixit se fecisse homicidium:
& tamen amore filij fuit suspensus, quia non
est amor qui vinçat paternum: vt *l. fin. C. de cu-
ra. furioso. & l. quidam cùm filium, ff. de hæredibus in-
stituendis.* Vide in simili, grande ac detestabile
facinus, quod rex Petrus fecit aduersus senem
patrem, qui regem rogauit, vt ipsum pro filio
delinquente occidi iussisset. quod & fecit, vt
narrat *Fredericus episcopus Paluicinus in sua historia
Hispanica,* cùm de ipso Petro agit. ¶ Ex quo di-
cebat *Bald. in dict. l. fin. in quibusdam lecturis.* & re-
fert & sequitur *Alexand. in l. quæstionis, in fin. ff. de
quæstion. in apostillis, & in l. fin. §. si quis autem, ff. de
bonis eorum qui mortem sibi consc.* quòd si citatur
pater, & non vult comparere, debet capi eius
filius: quia verisimile est, quòd tunc compare-
bit, & confitebitur. Idem si pater & filius incul-
pantur de delicto: nam si torqueatur filius in
præsentia patris, statim confitebitur. ¶ Ad hæc
bene facit text. in *§. final. instit. de noxa act.* ibi:
quis enim patitur filium suum. facit etiam text.
& quæ ibi cumulat *Fely. in cap. afferte, de præsumpt.
in secunda notat.* Ex quibus omnibus, & multis
alijs, quæ breuitatis causa omittuntur, apparet,
quantus amor sit inter patrem & filium, & cō-
sequenter quomodo patris consilium erit fi-
lio proficuum, quod filio non licet spernere.

¶ Si

¶ Si ergo filia sine † consilio & consensu patris
contrahit matrimonium, & ita impudenter &
irreuerenter se gessit erga patrem, iustum est,
quòd pater eam non dotet. non enim frustra
iura ciuilia requirunt consilium & consensum
paternum in matrimonio filiæ: nam per illud
optimè ipsis mulieribus consulitur, quæ sæpe
contra propria laborant commoda, propter
sexus & ætatis infirmitatem: vt *l. si pater, in fin. C.
si sponsalib.* Requirere autem consilium patris,
consanguineorum, vel amicorum, in matrimo-
nijs contrahendis, non est contrarium matri-
monio: immo eius naturæ consuetum: vt *l. vi-
duæ, & l. in copulandis, C. de nup.* & firmat *Paul. de
Castr. consil. 88. incip. videtur dicendum.* quem re-
fert & sequitur *Felin. in cap. ex parte, de constit. 3.*
8 *colum. ver. sed vltra omnes concludentes.* quod † con-
ditio, si nupserit de consilio talis, non sperni-
tur, nec reprobatur à iure. Et propterea consu-
luit idem *Paul. in d. consilio,* quod hæredes graua-
ti de maritanda filia testatoris, cum consilio Ti-
tij, si eam maritauerunt inconsulto Titio, per-
dunt hæreditatem: iuxta *authentic. hoc amplius,
C. de fideicomm.* Licet enim differatur potestas
nubendi propter requisitionem talis consilij:
non tamen conditio reprobatur, vt probat tex.
in *l. cùm tale, §. Meuia, ff. de condition. & demonstra-
tionibus, & l. sed si hoc, §. fin. eodem tit.* Idem tenuit
Ioann. de Ana consi. 15. incipiente, circa testamentum.
Vnde non obstante hac dilatione seruari debet
voluntas testatoris hoc casu, quia conditio in-
ducens viduitatem respectu certi temporis, va-
let: vt ibi. ¶ Ex istis infertur ad vnum satis quo-
D 9 tidianum, & notabile, quòd [d] valet † statutum
laicorum, puniens contrahentem matrimo-
nium cum filia alicuius, sine patris consensu: vt
not. voluit *Bald. in rubric. de constit. supr. penult. col.
versic. an valeat statutum.* dicens, quòd substantia
matrimonij non potest prohiberi per laicos,
sed bene possunt statuere circa qualitates. Vn-
de si reipublicę interest talia connubia non fie-
ri, ne fiat scandalum in populo, tenet adiectio
pœnæ, sicut tenet, ne malis moribus ciuitas in-
formetur: vt *l. 1. C. de secun. nupt.* Nam homici-
10 dium † contra naturam est, & tamen per acci-
dens permissum. ita plerumque magis conside-
ratur accidens, quàm natura: quia accidentia
naturam obnubilant, & tegunt, vt *C. de adulter.
l. Gracchus, ff. de postu. l. 1. §. bestias.* Omnia ista acci-
dentia vocantur qualitates de iure nostro, quia
sunt quædam adiectiones, secundum eum.
¶ Idem voluit ipse in *c. clerici, in princip. vers. sed
hic quæritur, supr. de iudic.* dicens valere statutum,
quòd propter vitandum scandalum ciuitatis
nullus possit contrahere matrimonium cum
terrena, sub pœna capitis: quia non punitur
matrimonium, sed qualitas: vt *dicta lege 1. de se-
cund. nupt.* in matrimonijs enim non punitur
matrimonium, in quantum matrimonium, sed
potest puniri in sua qualitate, vt *ff. de contratab.
l. non tantum, §. si emancipatus.* ¶ Idem voluit
Bald. in cap. tenor, in fin. supr. de re iudic. dicens,
quòd in matrimonijs potest apponi pœna per
statutum ciuitatis, præterquam quo ad impe-
diendum substantiam matrimonij. ¶ Hoc
idem clarius tenet idem *Baldus in l. omnem, ad fi.
C. ad Tertullia.* dicens valere statutum ciuitatis,
quòd punit cõtrahentem matrimonium cum
filiafam. sine consensu patris: quia contrahere
sine consensu patris, est contra bonos mores
omnium, & maximè prudentum, & inducit o-
dium capitale: vt *dict. l. non tantum, §. si emanci-
patus, ff. de contratab.* & ideo valet statutum, non
quia vetat substantiam matrimonij (hoc enim
non potest facere nisi Papa) sed quia punit ma-
los mores in repub. facinora seminantes. hæc
sunt eius verba notanda, & ad propositum no-
strum satis accommodata. ¶ Hoc idem fuit
de mente *eiusdem Bald. in lege secunda, §. docere, in
fin. ff. ne quis eum qui in ius vocat. ex vi exi.* quem
refert & sequitur *Iason in lege secunda, in fine, ff.
de iurisdictione omnium iudicum.* vbi † dicit va- 11
lere statutum, quod nullus Guelphus possit
contrahere matrimonium cum aliqua de co-
mitibus Albertis sub certa pœna, vnde si con-
traxit matrimonium, incidit in pœnam. secus
si contraxit sponsalia. ¶ Idem sentit *Bald. in
lege prima, §. ius naturale, 1. colum. versic. sed hic quæ-
ritur, ff. de iustitia & iure.* vbi decidit, valere sta-
tutum ciuitatis, quòd nemo accipiat Gibelli-
nam in vxorem, sub pœna mille librarum: nam
hoc facit *lex, ff. de diuortio, l. quòd ait.* Non enim
infectum est matrimonium, sed pœna com-
mittitur. Si ergo tale statutum sit propter ali-
quam publicam vtilitatem, vel æquitatem, te-
net statutum, respectu pœnæ. *C. de interd. ma. l.
tutor. C. de secund. nupt. l. hac edictali.* coniuncto
eo, quod notat *Innocent. in cap. final. de secund.
nupt.* hæc ille, quem refert & sequitur *Angel.
Inst. de iur. nat. 2. column. versic. quæro an per statu-
tum.* Idem voluit *Angel. de Perus. in dicto §. ius na-
turale, in fin. versic. item facit.* vbi dicit valere sta-
tutum, quòd non possit contrahi matrimo-
nium cum agnatis: quia quædam matrimonia
de iure ciuili prohibentur. *Instit. de nupt. in prin-
cip.* sed statutum est ius ciuile. ergo postea sub-
dit, quòd statutum non potest fieri ad impe-
diendum matrimonium, quia est de iure diui-
no. Sed quantum ad impediendum ius patriæ
potestatis, & effectus successionis, bene po-
test, quia sunt de iure ciuili. *Institut. de pa. pot. in
princip.* hæc ille, quem refert, & in effectu se-
quitur *Ias. in dicta l. 1. §. huius studij, column. 3. ver.
hinc dubitant Bald. & Angel.* idem est de mente
Bald. consil. 329. incip. statuto terra, 4. parte. vbi
præsupponit, valere statutum ciuitatis, quòd
† nullus contrahat matrimonium cum mulie- 12
re non habente patrem, vel matrem, sine con-
sensu fratris carnalis ipsius mulieris, sub certa
pœna, &c. ¶ Idem voluit *Bartol.* per illum
textum in *l. aducimus, C. de murileg. libr. 11.* vbi
prohibitum est, mulierem monetariam nube-
re extraneis. ex quo dicebat *ibi Bartol.* valere
statutum, quòd inter homines diuersarum ter-

tarum

rarum non contrahatur matrimonium sub certa pœna, quantum ad hoc, quòd contrafaciens incurrat pœnam, si possunt honestè nubere: seruata forma statuti: quia in qualibet secta tot sunt, quot possint matrimonia contrahi. ad hoc *l. cùm ita, & l. sequenti, ff. de cond. & demonst.* secundum *Bartol. vbi sup.* quem sequitur *Angel. & Ioann. de Plat.* refert & sequitur *Ang. de Aret. Inst. de iur. natur. 2. columu. ver. quæro an per statutum.* ¶ Idem voluit *Bart. consil. incip. lator præsentis schedula, & Bald. in l. si matrem, C. de suis & legi. hæred.* vbi dicit, quòd stante Mediolanensi statuto, quòd mulier nupta extra territorium Mediolani, non succedat in Mediolanensi territorio. quædam mulier, mortuo patre immiscuit se hæreditati paternæ, deinde nupsit cuidam Mutinensi; an perdit hæreditatem paternam? Decidit, quòd statutum debet intelligi in acquirendis, non in acquisitis, priusquam nuberet: si ergo nuberet, excluderetur ab hæreditate vigore statuti, secundum eum. ¶ Bene facit ad hoc, quod voluit *Andr. de Iser. in cap. 1. §. 1. de prohib. feu. alien. per Lotha.* facit etiam text. cum glos. in *cap. cùm secundum leges, de hæred. lib. 6.* dum dicit text. & mulier humanam legem transgrediens, & præsertim parentibus suis non consentientibus, raptoris nuptias eligens. ex quo dicebat ibi gloss. *in versic. tertio casu.* quòd licet matrimo-
13 nium † contractum cum raptore, teneat de iure. vt *cap. cum causa, de raptor.* mulier tamen, quæ
E cum raptore contraxit, perdit bona raptoris, quæ sibi à lege deferebantur. Cùm enim mulier hoc casu tractet de lucro captando, non de diminutione sui patrimonij, & pœna illa per legem sibi obueniat: quare lex eo quod confert priuare non potest. ¶ Hanc gloss. secuti fuerunt doctores magnæ scientiæ & auctoritatis, *Lap. Abb. & Ioan. de sancto Georgio, & Bald.* ibi, di-
14 centes per hoc † valere statutum, quòd filia non contrahat sine patris consensu. Idem tenet *Cal. in cap. 2. supr. de despon. impub. & Card. & Gaspar de Cal. in c. gemma, de spon. Anton. in c. 1. eod. tit.* Seruanda ergo sunt iura ciuilia, patris consensum in matrimonio filiæ requirentia. de quibus suprà habita est mentio. ad idem *l. Paulus, ff. de stat. hom. & l. sicut proponis, C. de nupt.* ¶ Et ita quàuis aliàs de iure ciuili † matrimonia debeant
15 esse libera. *l. Titia, in princip. ff. de verb. oblig. l. 2. C. de inuti. stip.* & tamen requiritur consensus patris, vt ex prædictis apparet. & not. in *cap. sufficiat, 27. quæst. 2.* Ad hoc bene faciunt not. in *leg. cùm ita legatur. & in l. hoc modo, ff. de condit. & demonst.* vbi dicitur, quòd licet mulier ex dispositione testatoris prohibeatur cum certis personis contrahere, non videtur illa dispositio viduitatem inducere, aut libertatem matrimonium contrahendi auferre. Sicut enim testator hoc potest facere, ita & statutum prohibendo filiæ, ne matrimonium contrahat sine patris consensu. ¶ Nec videtur hoc iuri canonico aduersari: quoniam reperimus, quod valeat consuetudo circa accidentalia matrimonij, scilicet quo ad dotem: vt not. voluit *Hostiens.* quem alij sequuntur in *cap. sup. de sponsal.* immo etiam valebit circa validitatem matrimonij: vt not. in *cap. 1. & in cap. super eod. sup. de cog. spi. & 30. q. 5. c. 1.* vbi litera dicit: Aliter legitimum non fit coniugium, nisi ab his, qui super ipsam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus vxor petatur: & à parentibus & propinquioribus sponsetur, &c. ad idem *c. nostrates, & c. qualis eadem causa, & q.* ecce quomodo illi text. videntur requirere parentum consensum. ¶ Facit præterea text. not. in *c. cùm inhibitio, quasi per totum titulum, infr. de clandest. despon.* vbi prohibentur † 16
matrimonia clandestina contrahi sub pœna. Et ita valet prohibitio, quo ad qualitatem matrimonij: valebit ergo, quantum ad hoc, vt sine patris consensu filia matrimoniũ non cõtrahat. ¶ Præsertim cùm hoc statutum foueatur sancta & honesta ratione, scilicet, ne mulieres propter imbecillitatem ætatis, & fragilitatem sexus, agerent contra propria commoda: vt *l. si pater, C. de nupt. & l. 2. C. ad Velleianum, & l. fin. §. filij autem, C. de bon. quæ lib.* In matrimonijs enim contrahendis non solum quod licet, sed quod honestum sit, considerandum est. *l. semper in coniunctionibus, in princip. ff. de rit. nup.* Cùm autem licitum & honestum sit, quòd filia non contrahat matrimonium sine patris consensu: vt patet ex prædictis, ergo illud considerandum est. ¶ Maximè, quia statutum requirens patris consensum in matrimonio filiæ, nihil de matrimonio disponit, sed solùm qualitate matrimonij, quæ est diuersa & separata à matrimonio: separatorum autem separata debet esse ratio. *l. miles, §. defuncto, ff. de adult. cap. edoceri de rescript. & cap. apostolica, de his quæ fiunt à prælat.* ¶ Et si dixeris, quòd in matrimonio laici nihil directè vel indirectè disponere possunt, tum quia inferiores. *cap. cùm inferior, de maior. & obed.* tum etiam quia est sacramentum, & res spiritualis, & ne ex hoc intimidetur matrimonium: vt *cap. gemma, cùm ibi not. sup. de spon.* Respondeti potest, quòd † licet statutum laicorum non 17
possit ex toto legem diuinam tollere: vt *dict. c. cùm inferior, & l. nam & magistratus, ff. de arbit.* potest tamen illam distinguere, & in certis casibus limitare: vt not. in *cap. quæ in ecclesiarum, de* F
const. & in c. nouit de iud. & in c. in omni negocio, de test. & in l. 1. ff. de const. priu. & in l. fin. C. si contra ius, vel vtilit. pub. & in l. si vnus. C. de testam. & in l. fin. C. de fideicomm. cum sim. ¶ Præterea si attentè sacras legimus scripturas, non longè à iure diuino erit, in matrimonijs filiorum consensum interuenire parentum. Abraam enim præcepit, vt filius suus Isaac non acciperet vxorem de filiabus Chananæorum: sed de cognatione sua. *Genes. 24. cap.* nec præcepisset, nisi de iure præcipere potuisset, & in matrimonio filij potestatem habuisset. ¶ Item seruus Abrahæ, pro coniugio Rebeccæ non requisiuit puellam, sed parentes eius, qui responderunt: En Rebecca coram te est, tolle eam: sit vxor filij domini tui. *Genes.*

Genes. 24. ¶ Item Agat accepit vxorem filio suo Ismaeli de terra Ægypti. Gen. 21. ¶ Item Isaac præcepit Iacob, dicens, Noli accipere coniugẽ de genere Canaam: sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ, ad domum Batuel, & accipe tibi inde vxorem de filiabus Laban. & Iacob, licet ardenter amaret Rachel, & semel deceptus, sine patris consensu, eam in cõiugem non accepit. Gen. 23. ¶ Item Laban promisit dare, & dedit filias suas in vxores Iacob. Genes. 29. ¶ De Esau etiam refert Iosephus de Antiquitate libro 1. cap. 14. Esau inquit, cum esset annorum quadraginta, duxit vxores Aganuda Melonis filiam, & Alibamin. Eusebius. Virorum inter Chananæos valde potentium, semetipsum faciens dominum in potestate nuptiarum, & nec patris consilium sumens: quia nec permisisset Isaac, si in eius voluntate iaceret. Non enim habebat libenter ad prouinciales suã copulare cognationem, nolens autem molestus esse filio, vt iuberet eum à mulieribus abstinere, tacere decreuit. Per quod pater, quod si Isaac voluisset prohibere nuptias filii, posset, tanquam non factas de eius consilio & consensu. ¶ Item Sichen postquam stuprauit Dinam filiam Iacob, dixit patri suo, Accipe mihi puellã hanc in coniugem. locutusque est pater Sichen ad Iacob, dicens, Sichem filii mei adhæsit anima filiæ vestræ: date illi eam in vxorem, & iungamus vicissim connubia. Filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite. Genes. 33. Sichem & pater suus gentiles, qui in potestate sua habebant puellam, & tamen eam prosequebantur amore, noluerunt tamen eam matrimonio copulare, nisi patris consensus accederet. ¶ Item Iudas, filius Iacob, dedit vxorem primogenito suo. Genes. 38. ¶ Item Exod. 22. dicitur: Si seduxerit quis virginem, necdum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit vxorem. Si vero pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis. & habetur transumptiuè in capit. tria, cum sequent. 36. qu. 2. & in cap. 1. infra de adult. ¶ Item Deuter. 22. dicitur, Filiam dedi huic vxorem. ¶ Item Caleph dixit: Qui acceperit istam ciuitatem, dabo ei Axã filiam in vxorem. Iud. 1. ¶ Item Sampson, cum antea inspexerat mulierem, requisiuit patrem suum, dicendo, Accipe quæso hanc mihi in vxorem. Iudic. 14. Et postea socer dixit ei, Putaui quod odisses eam, ideo tradidi illam amico: sed habes sororem, sit tibi pro ea vxor. Iudic. 15. ¶ Item Saul promisit dare filiam suam vxorem, &c. 1. Regum 17. & 28. ¶ Item dixit Tobias ad Raguelem, Hic non manducabo, nisi promittas mihi Sarram filiam tuam in coniugem. Tobiæ 7. ¶ Item Ecclesiastic. dixit, Filiæ tibi sunt, serua corpus illarum, & non ostendas faciem hilarem ad illas: trade filiam, & grande opus feceris: & homini sensato da illam. Eccles. 7. ¶ Nõ ergo debet filia sine patris consensu matrimonium contrahere, nec per hunc modum patrẽ iniuria afficere, ac tædio contristari: quem po-

tius † honorare, eumque revereri tenetur: adeò, quod ex magno beneficio à patre in filiam collato, nihil condignum filia patri retribuere potest: vt testatur Philosophus Ethicor. octauo. Dant enim parentes filio tria. Primo stabilimentum quo ad esse. Ecclesia. septimo: Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris: memento, quoniam nisi per illos natus nõ fuisses. Secundo nutrimentum, siue fulcimẽtum, quo ad necessaria vitæ. nudus enim intrat filius in hunc mundum, vt dicitur Iob 1. sed à parentibus sustentatur. Tertiò documentum. Hebræorum 12. Patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus à parentibus, debemus eos magis revereri: quàm dominos. Vnde Eccles. tertio: Qui timet Dominum, honorat parentes, & quasi dominis seruiet. Item quia dant nobis nutrimentum in pueritia, & nos debemus eis dare in senectute. Eccles. tertio. Fili, suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius. Item, quia docuerunt nos, debemus eis obedire, ad Coloss. 3. Filii obedite parentibus vestris per omnia. Prout late ac singulariter vltra alios ista prosequitur episcopus Abulensis in libr. de amore & amicitia, part. 1. capit. 3. 14. 15. & 16. Si ergo filia immemor beneficiorum, quæ recepit à patre, nubat sine eius consensu, & voluntate, non est sibi obediens, vt docet Apostolus, & contristat patrem contra Dei præceptum, & voluntatem: vnde non tenebitur eam dotare, vt supra dictum est. Quapropter iustum videtur, quod filia cum patris consensu matrimonium contrahat: nam hoc fieri debere & ciuilis & naturalis ratio vel ordo persuadet: vt Institut. de nupt. in princip. canonizata 36. quæst. vltim. capit. fin. in fin. ¶ Et hinc est, quod si pater contrahat † sponsalia, vel matrimonium pro filio præsente: valet matrimonium: quia sufficiat taciturnitas filii præsentis: vt l. sed ea, ff. de sponsal. & cap. vnico, de desponsat. impub. libr. 6. siue filius sit in potestate patris, siue emancipatus. Idem, si mater contrahat pro filio, per illum textum, qui indistinctè loquitur de parentibus, & sic includitur etiam mater, sicut alias dicitur, quòd † ipsa mater potest filios offerre religioni, sicut pater: vt not. in cap. 2. 20. quæstione 1. & in cap. 2. supra, de reg. secundum Ioann. Andr. in dict. ca. vnico. ¶ Imo plus voluit ibi Anchar. quòd pater potest contrahere sponsalia, vel matrimonium, pro filio spurio, etiam ex damnato coitu. cum in hoc consideretur reuerentia debita iure naturæ, & non patria potestas. per not. per Bald. in l. tutelas, ff. de capit. dimin. & in l. 1. ff. de accusat. Nec potest filia contradicere sponsalibus contractis per patrem, si dignum sponsum sibi eligat: vt d. l. sed ea. & si tunc contradixerit, vitium ingratitudinis incurrit: vt ibi firmat gloss. & inde sumpta est lex regni 4. part. titul. 1. libr. 10. & Foro legum libro 4. titul. 1. libr. 2. de quibus infra. Iste tamen consensus patris solum requiritur in cõtractu matrimonii, non autem in eius executione, quæ fit per carnis copulam, & traductionem

18 G 19 20

nem ad domum sponsi, in qua non erit necessa-
rius nouus consensus: quia consensus adhibi-
tus in actu, durat in executione actus. gloss. no.
in *l. 3. § sed vtrum, ff. de min. in ver. inuito patre.* idẽ
sentit gloss. *in l. cum non solum, § necessitate, in ver.*
necessitate, ad fin. C. de bon. quæ libe. notat. *Bald. &*
Alexand. in dict. § sed vtrum. ita tenet *Angel. cons.*
180. in fin. incipit, permitto. facit quod voluit *Bald.*
in leg. inuitus, in fin. C. de procur. & Felin. in capit. edo-
ceri. de rescript. 6. column. versicul. sexta declaratio.
Quamuis ergo contracto matrimonio filia si-
ne patris consensu permittat se carnaliter cog-
nosci, & ad domum viri traduci, non poterit
exhæredari, vel dos ei denegari.

¶ Vnum tamen non est omittendum, quod
licet cura & solicitudo, collocandi filiam in
matrimonio, principaliter pertineat ad patrẽ:
vt *d. l. in copulandis, C. de nupt. & dict. cap. honoran-*
21 *tur, & in l. qui liberos, ff. de ritu nupt.* & propterea †
patris consilium & consensus requiritur: istum
tamen consensum debet gratis ex debito cha-
ritatis adhibere. Vnde si exinde pecuniam, vel
quid aliud recipiat, videtur turpiter accepisse.
l. fin. ff. de condict. ob turpem caus. & l. fin. & penultim.
C. eo. Istud est, quod ante omnes terminauit *Pi-*
leus doct. antiquus, in suo opere quæstione 72. de pu-
22 *pilla.* quam † tutor maritauit Titio, recepta
marcha argentea ab ipso exigenda: nam tunc
H *b* turpiter recipit, & tenetur pupillæ restituere
actione tutelæ, quasi videatur deliquisse admi-
nistrando, id est, eam matrimonio collocando:
quod quamuis fecit quod debuit, non tamen
eo modo quo debuit: vnde tenetur. argument.
ff. de condic. ob turp. cau. l. 2. C. de neg. gest. l. 2. vt la-
tius per *Pileum in dict. q.* quam refert & sequitur
Ioan. Andr. in addition. ad Speculator. titul. de iud. §.
generalia iudicia, 9. column. in addit. incip. in dict. l.
quicquid. & Odof. Abb. Bald. & Angel. in l. qui sine v-
suris, ff. de neg. gest. Abb. in d. l. quicquid. C. arbit. tut.
Quamuis glos. in *d. l. qui sine vsuris, in verb. Accepit.*
sentiat contrarium, dicens illam legem esse ar-
gumentum pro quæstione, quod tutor pecu-
niam, quam accepit, pro copulanda pupilla,
non teneatur restituere: quoniam secundum
Alberic. ibi illa gloss. est corrupta, & male signata,
quia signata est sub *verbo, ex administratione:* &
deberet esse signata super *verbo, omni lucro.* illud
enim argumen. non colligitur ex illa l. imo tu-
tor abstinere debet ab omni lucro, & ideo di-
cit corrigendam glossam sic argum. pro quæsti-
one an tutor pecuniam, quam accepit pro pu-
pilla, teneatur restituere. De qua quæstione re-
mittit ad not. in *l. qui negociationem, ff. de admini-*
stratione tut. & in dict. l. quicquid. facit quod ipse
dicit in *l. qui proprio, § vt in cæteris, ff. de procurat. de*
donat. ambasiatoribus. Idem dicendum de con-
sanguineo, qui vt puellam nuptui collocaret,
pecuniam accepit, & nuptui tradidit, etiam vi-
ro bono condigno: nam tunc tenetur restitue-
re saltem pauperibus. Nec excusatur ex hoc,
quòd benè & honesto matrimonio ac condi-
gno puellam collocauerit: quia per hoc non
minus intentio corrupta conuincitur, nec felix
& bonus exitus delinquentem excusat. Hinc
dicitur, quod in maleficiis † voluntas specta- 23
tur, non exitus. *a * capit. cum voluntate, de sen-* A*
tentiis excommunicat. cum concord. vtitur namque
iste bono male, sicut nec iudex, qui bonam fert
sententiam per pecuniam. *11. quæstion. 3. qui rectè.*
Sic † in bello, qui rem prohibitam attentauerit, 24
punitur, licet bene gesserit *l. 3. § in bello, ff. de re*
militari. Concluditur ergo, quòd licet alteri li-
cuisset pro matrimonio, in quo fuit mediator,
accipere pecuniam: huic tamẽ non licuit, post-
quam ad hoc ex officio tenebatur. & sic ex per-
sona est aliquid inhonestum, quòd aliàs in suo
genere non est malum. Tenebitur ergo resti-
tuere, saltem pauperibus. ita in facti contingẽ-
tia consuluit *Anchar. consil. 174. alias 175. incipit,*
præmittendum. Idem pari ratione videtur dicen-
dum in casu nostro, in † patre filiam nuptui tra- 25
dente, & propterea aliquid recipiente, vel à
marito, vel patre mariti, vel ex bonis filiæ ali-
quid retinente sibi, vt de facto accidit istis die-
bus, in quodam magnate huius regni. Et dice-
bant aliqui quod cum pater esset administra-
tor legitimus bonorum filiæ, in quibus ratione
patriæ potestatis habebat vsumfruct. vt *l. cum o-*
portet, C. de bon. quæ liber. & 4. partit. titul. 17. libr. 5.
Vnde licet per contractum † matrimonii, filia 26
liberetur à patris potestate, secundum regni
consuetudinem: vt dixi supra in rubr. in quarta
ampliatione principali. ver. sed quamuis se-
cundum. quia tamen liberatur facto suo, non
patris, retinebit pater vsumfructum, vel saltem
dimidiam vsusfructus. iuxta notata per *gloss. An-*
gel. & alios, in authent. idem est. C. de bon. quæ lib. fa-
cit quod voluit *Salyc. in authent. ingress. 1. quæst. C.*
*de sacrosanct. eccles. b ** Si ergo vult pater remitte- B*
re vsumfructum bonorum filiæ, ipsam matri-
monio collocando: videtur quod pro ipso vsu-
fructu possit de bonis filiæ, vel futuri mariti, a-
liquid licite recipere. Cogitabis *1* & tene ista
memoriæ: quia plerumque tutores, & alij con-
sanguinei puellæ, cuius curam gerunt, recipiũt
pecuniam, vt ipsam alicui nuptui tradant: vt di-
cunt *Cyn. & Bald. in l. si pater, C. de spons.* per illum
text. Sed *i* nunquid talis contractus firmetur I
iuramento filiæ, maximè interueniente læsio-
ne enormi, ponit *Petr. de Anchar. in capit. 1. de con-*
stitut. in repet. columna 87. versicul. quid dices in ma-
teria iuramenti. ibi ego etiam consului. Cuius
meminit *dominus Abbas in cap. cum contingat. de iu-*
reiurand. column. 22. versicul. dominus Pet. de Anch.
Idem vult *Paulus de Castro consil. 135.* Adde *Mon-*
taluum Foro legum, libro 1. titul. 11. leg. fin. in versicul.
[*si otorgare el marido.*] qui pulchrè altercatur
istam quæst.

Additiones.

¶ Adde notabiliter per *Hippol. in l. 1. §. diuus* A*
Adrianus, columna penultim. & fin. ff. ad leg. Cor.
de sica.

¶ Adde

B * ¶ Adde *leg. 48 de Toro.* quæ hodie aliter disponit, videlicet quod tunc debet pater vsumfructum omnium bonorum aduentitiorum restituere filio, vt habeat sibi, nulla patri portione relicta.

IOAN. BERNARDVS.

A ¶ Quia hoc casu pater non tenetur filiam dotare.] Hanc partem negatiuam prosequitur autor vsque ad §. 10. vbi iocipit fundare affirmatiuam, vsque ad §. 21. vbi incipit resoluere quæstionis examen, ac tandem finem facit §. 22. tu super hac conclusione, vide quæ scribit *Baetius de dotibus cap. 5. nu. 6.* & plenius pluribus allegatis *Couar. super 4. de sponsal. part. 2. cap. 3. §. 8.* vbi multa commemorat io articulis quos prosequitur author circa quæstionem hanc io præsenti §. & sequ. de quibus etiam latissimè scribit *Minch. de success. progress. part. 1. lib. 1. §. 10. num. 633 cum seq.*

B ¶ Ex quo inferre potest vnum singulare.] Vide *Suarez in l. quoniam in prioribus, limit. 1. C. de inoffic. test. Ant. Gom. de success. contra testamentum, nu. 27. Minch. de success. progre. in præfat. n. 12.* & rursus *ibidem lib. 2. §. 14. num. 29. & Castillo l. 4. Taur. fol. 46. colum. 2.*

C ¶ Fortius amat filium, qoàm seipsum.] Adde quæ more suo, copiosè congerit *Tiraq. in præfat. ad l. si vnquam, n. 7. cum seq. C. de reuoc. don.* fallit in concernentibus animam, vt tradit *Marc. Mant. singul. 378.*

D ¶ Quod valet statutum laicorum.] Vide *Corset. in suis singul. vers. statutum nu. 9. & Suarez in l. 2. tit. [de los casamientos.] versic. quaro primo, per multas columnas. & Couar. super 4. de spons. p. 2. ca. 6. §. 10. numer. 16. & cap. 3. §. 8. num. 5. & Bernard. Diaz regul. 698. & Baetium de dotibus filiarum, capit. 2. & per tot. & Gregor. gloss. a. in l. 1. titul. 5. part. 4.* adde etiam quæ scribunt *Taurista in l. 49. Tauri.* & vide *autorem infra, §. 9.* vbi plures adiungam. vide *Minchac. de success. creat. libro primo, part. 1. §. 10. numero 627.*

E ¶ Perdit bona raptoris.] Vide *Decium in l. nuptias, de regul. iuris, numer. 11. & in capit. Ecclesia sancta Maria, numero 34. de const. & ibi Felin.* ac pluribus allegatis, *Couarru. de sponsal. part. 2. cap. 3. §. 9. numer. 1. & sequent. & Minch. libr. 1. quæst. frequent. cap. 1. num. 12.*

F ¶ Potest tamen illam distinguere.] Notabilis est ista propositio iuris studiosis non solum elaboranda, sed veneranda simul, quia frequẽs ac necessaria est in publicis ac regiis negociis, eisque plerumque grauissimis, nec quid vnquã magis veritus sum in profundo ac latissimo iuris prudentiæ pelago, quã ne noo satis eam perceperint literati nostri, quibus rei forensis est cura. vide tu vltra dd. hic allegatos scribentes. *§. sed naturalia, de iure natural. gent. & §. fin. instit. de legit. agnat. tutel. Marc. Mant. sing. 395. Zasium, l. de quibus, num. 39. de ll. Ant. Rosell. de conciliis, § postquam retulimus, per tot. Ioan. Hannibal. in l. post contractum, de donat. n. 226. & Francis. Incont. in rubr. de noui operis nunc. num. 43.* & obiter *Minch. qu. illustr.* *ca. 82. n. 5. & Domin. Sot. de iustitia & iure, lib. 1. q. 4. artic. 5.* & nouè ac egregie loquentem *Couarru. in reg. peccatum, p. 2. §. 11. n. 2. & 3.* ac rursus obiter *lib. 1. resol. c. 17. n. 8.* & rursus *lib. 3. c. 6. n. 9.* & quos adiunxi sup. in præfatione rubr. ver. singulariter infertur.

G ¶ Et hinc est quod si pater.] Vide *Præposit. in c. tua de spons.* & secund. eum commuoem dicit *Villalobos inter communes sentent. ver. matrimonium numero 38.*

H ¶ Turpiter recepit, & teoetur pupillæ restituere.] Vide *Guillelm. de lud. singul. 41. & Gregor. gloss. n. in l. 9. tit. 11. part. 4. & Baet. de decimis tut. ca. 1. num. 21.* vbi de consanguineo loquitur cum autore hic.

I ¶ Sed nunquid talis contractus.] Ista faciunt ad quæstionem de qua supra, in rubric. §. 21. nu. 11. scilicet vtrum contractus iuratus à minore, sine curatoris autoritate, valeat: & ibi plures adiunxi.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. Dotare filiam nuptam an teneatur pater. & n. 5.
2. Alimenta præstare non tenetur pater filio, qui habet vnde se alat.
3. Legitima an possit statuto, vel consuetudine tolli.
4. Dispositio, quod primogenitus succedat in regno, vel principatu, exclusis alijs filijs, valet: & etiam in hæreditate vel patrimonio alicuius particularis personæ.
6. Ingratam filiam dotare non tenetur pater: si tamen dos iam esset data, non reuocaretur prætextu ingratitudinis.
7. Spurius legitimatus, potest in spurietatem reuocari ob ingratitudinis causam, nec poterit amplius legitimari.
8. Doctor propter delictum degradatus, non potest amplius doctorari: & idem in milite & tabellione priuatis propter delictum.

REDEVNDO ad propositum, ad quod nostra dirigebatur intentio, videtur quod pater non *a* teneatur dotare filiam, qoæ sine eius consensu matrimonium contraxit: quia † pater cogitur filiam dotare, vt inueniat, cui nubere possit: vt *l. fin. C. de repud. in auth. de nupt. § si itaque, ver. si quis sub potestate, co. 4.* Sed ista ratio iã cessat, ex quo filia nupta est: ergo non tenetur eam dotare: quia cessante ratione, vel causa, cessare debet effectus, seu causatum. vt *l. adigere, §. quamuis, ff. de iur. pa. & l. Titia. la 2. §. vsuras, de leg. 2. & cap. cum cessante suprà, de appell. & in c. cum infirmitas, infr. de pœnit. & remiss. cum concordantijs ibi positis per gloss.* Confirmatur hoc per illud, quod in simili dicimus de alimentis filio præstandis, quamuis enim pater teneatur filiis † alimenta præstare, si tamen filius habet vnde se alat, non cogitur pater filium alimentare, vt in *l. si quis à liberis, ff. de lib. agnosc.* ¶ Et iode est, quod licet aliàs non valeat † statutum, vel consuetudo, absorbeos in totum legitimam filiorum: quia legitima succedit loco alimentorum: vt voluit *Richard. Malumbr.* vt refert *Cynus in leg. sancimus, C. de nupt.* de quo ibi per *Bartol. & alios, & per*

§. IV.

A

1

2

3

Dynum in regula, indultum, de reg. iur. lib. 6 per Abb. in cap. fin. penultim. column. de consuet. & in cap. Raynaldus, de test. 3. column. versic. item not. quod consuetudo. & per plures alios, de quibus infra §. vigesimo quarto. hoe in fortioribus terminis debet intelligi, quando filius non habet aliàs
B vnde viuat. Sed *b* vbi filius alias haberet, vnde viuere possit, beoe valeret consuetudo, vel statutum, etiam in totum absorbens legitimam: vt notant. voluit dom. *Abb. in dict. cap. Raynutius, quarta colum. versic. ego crederem.* quod est valde notandum. Idem tenet *Bald. in l. cunctos populos, C. de summa Trinit. column. pen. versic. deinde quaro.* cuius meminit *Albertus Brunus in tractat. de statuto fœminas excludente colum. 2.* & vide infra §. 21. in priocip. ver. ex quo infertur. & §. 23. post prine. versic. ista tamen. Et secuodum hoc saluabitur opinio illorum, qui tenent, quod per statutum potest legitima in totum tolli: vt per *Dyn. Bart. & alios in dict. leg. sancimus, c. de nupt. per Bald. in authent. nunc autem, de episc. & cler. & in l. maximum vitium, c. de liber. prate. 5. columu. ver. vlterius quaritur, & in l. 1. § ius naturale, ff. de iustit. & iur. & in l. cunctos populos, c. de summa Trinit. in ver. subsequenter quaritur 18. columu. & in l. lege, c. de leg. hared. & in l. fin. §. ipsum autem, c. de bon. qua lib. & in leg. hac edictali, in princip. c. de secund. nupt. & in auth. nouissima, C. de inoffic. test. & in dict. l. sancimus, & in leg. tali, §. socer. ff. de iure doti. & in cap. si pater, de test. lib. 6. 7. column. & in l. fin. c. de fru. & lib. expen. Oldrad. consil. 73. 77. 103. & 113. Abb. Antiquus, Ioann. And. & alij in dict. cap. Raynutius, & ibi Andre. Sicul. in repetit. columna 44. versicul. modo sunt. Alberic. de Rosate in proœm. Digesto. & in leg. quoniam in prioribus c. de inoffic. testam. & in 2. parte statutorum, quæstio. 103. & 104. Bartol. & alij Moderni in leg. Titio centum, §. Titio genero ff. de condi. & demonstration. Ioann. Andr. in addit. ad Specula. titul. de succeß. ab intest. in addition. incipit, sed reducitur in quæstionem 3. column. Angel. in leg. Papinianus, alias incipit, contra veterani, § quarta, ff. de inoffic. testam. & in leg. quod de bonis, § fin. ff. ad l. Falcid. & in authentic. de hared. & fal. in princip. & in repetit. l. 1. §. ius naturale, ff. de inst. & iure, & consil. 115. 189. 203. incip. in Dei nomine consultatio, &c. Cal. consil. 109. in ca. an statutum, in titul. de constit. & consil. 24. & consil. 32. in titul. de testam. Paul. de Castro in dict. authent. nouißima, Ludouic. consil. 134. incip. pro declaratione prima dubitationis, & consilio 32. circa fin. incip. visa municipal*
C *constitutione, in leg. sequens, ff. ad Sylleianum.* Ex
4 istis infertur, quod valet † dispositio, quod primogenitus succedat, exclusis aliis filiis, non solum io regno, vel principatu: vt voluerunt *Albericus, & alij, in proœm. Digest. Bald. in leg. ex hoc iure, ff. de iust. & iur.* sed etiam in hæreditate vel patrimonio alicuius particularis personæ: vt *ca. mulier, si de feud. fuer. controu. & ibi Bald. libr. feud.* videtur de meote *Ioann. Andre. in regula, sine culpa, de reg. iur. libr. 6.* de quo vide latius *per Martinum Laudensem, in tracta. primogenitura, columna quarta, ver. quaro an valeat.* quem rogo videas. & *Salyc. in leg. vna, C. qua sit longa cons. Ioannes Faber & Angel. in § ex non scripto. Institut. de iure nat.* super quo ego aliàs latè scripsi, in quadam allegatione.

¶ Ex his dicebat *Sal.* satis singular. in *leg. vnica, § sin autem, in fin. C. de rei vxor. act.* quod si filiafamilias petit alimeota ab hæredibus viri, interim quod fit dotis restitutio: ipsi excipiunt, quod patrem habet diuitem, qui de iure eam alere tenetur: vt *dicta lege, si quis à liberis.* nihilominus hæredes tenentur ipsam alimentare, non pater. ¶ Facit quod in simili voluit *Francisc. de Pepis, in repet. authentic. præterea 13. charta 2. colum. versic. sed quia Iacob. c. vnde vir & vxor.* quem rogo videas. & ibi etiam *Alexand. 5. columna ad fin. versic. sed iuxta prædicta.* Sic ergo dicamus in casu nostro, quod licet pater teneatur dotare filiam vt inueniat cui nubere † possit, ex quo tameo 5
iam inuenit, & habet maritum, qui eam alat, non tenebitur pater alere & dotare. ¶ Præterea filia nubendo sine patris conseosu, efficitur patri adeo ingrata, vt ab eo in totum exhæredari possit. vt traditur in *authent. vt cum de appell. cog. § aliud quoque capitulum, ver. si vero, vsque ad colum. 8. & in authent. sed si post 25. ann. sup. de inoffic. test.* & hoc idem disponit *lex regni, For. generosorum, libr. 5. titul. 5. l. 1. 4. partit. titul. 1. libr. 10. & For. legum, lib. 3. tit. 1. l. 5.* quæ dicunt, quod si filia contraxit matrimonium, sine patris & matris consenso, nihil debet ex bonis parentum habere. Idem est, si cum filia mansisset in fratrum potestate, & sine eorum consensu matrimonium contraxerit: quia eodemmodo perdit bona parentum. vt not. voluit *Bald. in allegato consil. 329. incip. statuto terra, in 4. parte, & lex regni, Foro generosorum, lib. 5. ti. 5. l. 2.* statuit rex Ioannes in Ocaña. Si autem ex hac causa pater potest filiam tanquam ingratam exhæredare, eodem modo poterit ei alimenta denegare: quia ex eisdem causis, ex quibus pater potest filiam exhæredare, potest ei alimeota denegare: vt voluit *Ioann. Andr. in cap. Quintauallis sup. de iureiur.* & refert & sequitur *Abb. ibi 2. colum. & in c. cum haberet. de eo. qui du. in ma. quam po. per adult. Bart. in leg. diuus, ff. ad l. Pompe. de parri.* & not. gloss. & *Bart. in dict. l. si quis à liberis, § si quis ex his, in ver. detulerit, & in leg. fin. C. de alen. lib. gloss. 1. Bart. ibi, & in tractatu alimentorum, in 2. colum. gloss. in § igitur omnes, in authentic. vt cum de appell. cog.* Vnde dicebat *Bartol. in dicta l. diuus.* quod propter causas, propter quas potest filius exhæredari, propter easdem perdit priuilegium filiationis, vt eum occidens, non teneatur lege Pompeia de parricidis. oec ecootra. Cum autem dos succedat loco alimentorum, vt suprà latè dixi: sequitur quod eodem modo quo pater potest ei alimenta denegare, poterit per conseqoens denegare dotem. quod expressè tenet glos. & *Bal. in l. fin. 2. colum. in fin. C. de do. promis.* dicens, quod † sicut legitima non debetur filiæ ingratæ, 6
quia ingratitudo tollit ei debitum naturale: vt in *authentic. de nupt. § optimè, collat. 4.* sic per consequens pater non tenetur eam dotare, quamuis

quamuis si dos esset iam data, non reuocaretur
prætextu ingratitudinis. vt not. voluit *Bald. in d.
l. fin. bald: & Imol. in l. post dotem 7. colum. ff. soluto
matrimon. Ias. dicto §. fuerat ante 37. col. Inst. de act.*
Adde quod pro ista opinione facit: quia filia
vel serua absoluta & liberata, propter ingratitu-
dinem postea commissam contra patrem vel
dominum; tamen potest in potestatem reuoca-
ri. arg. *ff. qui & à quibus l. si quis hac, & C. de liber. &
eorum lib. l. 1.* ita dicit *Ioann. de Plat. in l. si prope fin.
C. de spectac. & leno. lib. 11.* In contrarium tamen
facit, quod mirabiliter voluit *idem Bald. in cap. 1.
§. fin. in fin. si de feud. fuer. controu. inter do. & agnat.
lib. feud.* de quo facit festum *Ludouicus singul. 122.
incipiente, vltimo quæritur. & Francisc. de Crema in
singul. 19.* vbi dicit *Bald.* quod ex eisdem causis,
ex quibus aliquis potest exhæredari, potest fi-
7 D lius † spurius legitimatus reuocari *a* in pristinā
A* spurietatem: quod tene menti. *a** Adde, quod
postquam fuerit reuocatus, nō poterit amplius
de voluntate patris legitimari per comitem Pa-
latinum, per textum notab. in *l. 2. C. de lib. & eo-
rum lib.* vbi si libertus propter ingratitudinem
reuocatur in seruitutem, non potest amplius
manumitti à domino. Ex quo dicit *ibi Bald.*
8 quod † doctor propter delictum degradatus,
non potest amplius doctorari. Idem de tabel-
lione, qui est priuatus officio propter delictū,
secundum *Bald. in l. 2. C. de manum. vin. & in alijs
locis*, de quibus per *Iason. in leg. secunda, de donat. ob
cau. in §. idem erit, in fin.* Cui adde textum valde
singul. & ibi notat *Ioan. de Platea in l. nullus, C. de
di. offic.* vbi dicitur, quod ad militiam vel offici-
um, à quo quis remotus est, amplius redire non
potest, nisi cum speciali rescripto principis, sine
obreptione obtento. ad idem *l. quicunque eo. tit.*
& vtrobique *per Ioan. de Plat. & in l. si quis ex grege.
C. de cohor.* Plura adhoc propositum facientia
accumulat *Felin. in cap. ex literis, de constit. col. 16.
ver. secunda declaratio.* quæ per te videas. & *Geor-
gius in repet. c. quamuis pactum, de pact. lib. 6.* dixi in
c. qui presbyterum, de pæn. & re. col. 175. in fin. Vnde
sic videtur hoc casu dicendum, vt dos data fi-
liæ possit ei tolli, propter sequentem ingratitu-
dinem: nisi dicas, quod aliud est in legitimatio-
ne, quæ datur titulo lucratiuo, aliud in dote,
quæ datur titulo oneroso, saltem respectu ma-
riti: vt traditur in *l. fin. ff. de his, quæ in fraudem cre-
ditor. & in l. pro oneribus, C. de iure dot. & in ca. salu-
briter, infr. de vsur.* ¶ Nec refert si dicatur, quod
ista iura ciuilia, quæ dicunt patrem non teneri
ad dotandam filiam, quæ sine eius consensu
matrimonium contrahit, non valent, quia dis-
ponunt circa dotem, quæ est accessoria ad ma-
trimonium: quia ad hoc potest dici, quod ex
quo dotare filias tenetur pater ex prouisione
iuris ciuilis: vt *d. lege, qui liberos, & d. l. fin. C. de dot.
prom.* potuit etiam idem ius ciuile, ius seu pro-
uisionem ab eo inductam, certis ex causis, ma-
ximè honestis, limitare, vel subtrahere: etiam
in accessoriis ad matrimonium. ad hoc gloss.
not. in *d. cap. cum secundum leges, de hæret. lib. 6.* quæ
sentit valere statutum laicorum † imponens 6
pœnam contrahenti matrimonium cum filia-
fam. sine patris consensu. de qua sup. habita est
mentio. Ista ergo dispositio iuris ciuilis, quæ re-
putat filiam ingratam, quia contraxit matri-
monium, sine patris consensu, benè valebit. er-
go non tenebitur pater illam dotare. quod ex-
presse firmat *Bartol. in d. leg. obligamur, ff. de actio. &
ob. & in lege, mulier §. cum proponeretur, ff. ad Treb: &
in authentic. res quæ, C. communia de leg. & ibi etiam
Salyc. & Fulgosius, Sal. in d. l. qui liberos, & ibi etiam
Bald. in lectura antiqua,* & multi alii, de quibus
infra subijciam. Hoc idem approbat *Matth. Ma-
thesilan. in sing. 107. incip. not. quod si pater. & Paul.
de Castr. in dicta authentic. sed si post 25. ann.* dicens
quod per iura canonica, disponentia valere cō-
tractum matrimonii, interueniente consensu
eorum, qui volunt contrahere (& hoc sufficiat,
vt infra dicetur) non corrigi iura, de quibus su-
pra. quia ex quo pater offenditur, dato quod
matrimonium valeat, tamen erit iusta causa ex-
hæredandi. & sic illa auth. remanet incorrecta,
quia ius canonicum disponit tantum circa vali-
ditatem matrimonii: non autem aliquid dispo-
nit circa iniuriam patris. sicut in simili, in *leg. 1.
& 2. C. de secundis nupt.* quando mulier nubit in-
fra annum luctus: licet per ius canonicum ex-
cusetur à pœnis infamiæ, ius canonicum nihil
disponit, vel immutat, circa lucrum, quod pro-
uenit filiis primi matrimonii: vt sentit gloss. in
dict. capit. cum secundum leges. vide *gloss. For. leg. libr.
3. titul. 1. l. 13.*

ADDITIONES.

¶ Adde *Iason. in leg. naturalis, column. 1. ff. de præ-* A*
*script. verbis, & in le. ex hoc iure, column. 2. ff. de iustit.
& iure.*

IOAN. BERNARDVS.

¶ Non teneatur dotare filiam.] Vide *Mathe-* A
*sil. sing. 105. Alexand. cons. 33. lib. 4. Curt. Senior cons.
39. Alciat. lib. 3. parerg. c. 8. Arias in l. 29. Tauri, num.
131. Tiraquell. de cessante causa limit. 22. num. 9. &
Minch. de success. progress. & creat. p. 1. libr. 1. §. 10. nu.
623. & decis. Tholos. 290. & Bertrand. consil. 161.
lib. 1.* ac rursus *Alexand. consil. 61. numer. 4. libr. 7.
Paul. de Cast. cons. 12. volum. 1.* & pluribus citatis in
vtramq; partem huius quæstionis quæ maximè
controuersa est, vide *Bact. de dotibus, c. 5. num. 2. &
seq.* & pulchrè ac clarè *Camill. Visitaris l. 1. nu. 145.
& seq. sol. mat.*

¶ Sed vbi filius haberet.] Vide *Ioann. le Cirier* B
*de primogen. libr. 2. cap. 16. & Couarruu. de sponsal. p.
2. cap. 8. §. 6. num. 5. versic. ex hac secunda. & Minch.
de success. creat. & progress. part. 1. libr. 2. §. 20. num.
304.* & vtrum citra hunc casum legitima in to-
tum tolli possit, vide infr. §. 24. nu. 7. ad fin. vbi
plures adiungam.

¶ Ex istis infertur quod valet dispositio.] Vide C
*Suar. in l. quoniam in prioribus, limit. 2. ad leg. regiam
& Minch. vbi sup. n. 307. & Tiraq. de primog. q. 4. &
sequ. & Cirier de primog. libr. 2. cap. 15. & 16.* & lege

quæ scribit *Dom. Sot. lib. 4. de iust. & iure qu. 5. art. 1.* & an hoc sit odiosum vide *Saray. apud Mathesil. sing. 110.*

D ¶ Reuocari in pristinam spurietatem.] Vide *Hipp. Marsil. sing. 413. & Carol. Mol. in consuet. Paris. p. 1. §. 30. num. 1. & seq. Cat. Cot. in mem. vtr. exemptus, & Tiraq. l. si vnquam ver. donat. largitus, num. 234. C. de reu. don.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Ingratitudinis vitium incurrit filia, si minor annis viginti quinque sine consensu patris contrahit matrimonium, propter quod exhæredari potest.*
2. *Alimenta denegari possunt alicui ex his causis, ex quibus potest exhæredari.*
3. *Filia post 25. ann. nubens, sine consensu patris, non poterit propter hoc exhæredari, etiam si meretrix efficiatur.*

§. V. ET hoc efficacius procedit, tribus concurrentibus. Primum, si ista filia tempore quo

1 † matrimonium contraxit, erat minor 25. annis, quo casu indistinctè incurrit vitium ingratitudinis, propter quod potest exhæredari: vt in *d. authentic. vt cum de appell. cog. §. aliud quoque capitulum, vers. si vero vsque 25. & in d. authent. sed si post 25. C. de inoffic. test. & leg. regni 6. partit. tit. 7. l. 5. & Foro legum lib. 3. tit. 1. l. 6.* & ita not. *Paulus de Castro in d. auth. sed si post.* ¶ Ex quo infert *ibi Iaso.* quòd ex ista causa pater in vita poterit dene-

A gare dotem filiæ: quia *a* ex quibus causis potest pater exhæredare filiam in testamento, potest ei denegare dotem: secundum *Bald. in auth. res quæ, C. communia de leg.* ¶ Item quia filia, quę non debet ali, nec dotari. gloss. *in l. fin. in ver. intelligi, C. de do. promiss. Bart. in l. obligamur, §. 1. ff. de actio. & oblig. & in d. auth. res quæ.* Sed ex causis, ex qui-

2 bus potest quis exhæredari, possunt † alimenta denegari. gloss. in *l. si quis à liberis, § idem iudex, & ibi Bart. ff. de lib. agn. gloss. in § igitur omnes, in auth. vt cum de app. cog. gloss. & Bart. in l. fin. C. de ale. libe.* cum aliis, de quibus sup. ergo, &c. Vnde quamuis matrimonium valeat, vt infr. subiiciam, ex quo pater offenditur, erit iusta causa exhæredandi. & sic *d. auth.* remanet incorrecta, quia ius canonicum disponit tantum de validitate matrimonii, non circa iniuriam patris: sicut in simili, in *l. 1. & 2. C. de sec. nupt.* quando mulier nubit infr. annum luctus: licet per ius canonicum excusetur à pœna infamiæ, tamen ius canonicum nihil disponit, vel immutat, circa lucrum, quod prouenit filiis primi matrimonii. gloss. not. in *c. cum secundum, de secund. nupt.* ita conclu-

3 B dit *Paul. in d. auth.* ¶ † Si *b* autem post 25. annos matrimonium contraxerit etiam contra patris voluntatem, non reputabitur ingrata, nec poterit exhæredari: vt *dict. authentic. sed si post, & in corpore, vnde sumitur.* nam tunc propter stimulum carnis filia excusatur, & pater incusatur: vt dicit *Salyc. in authent. sed quamuis, in princip. C. de rei vxo. actio.* ¶ Imo, quod plus est, etiam si efficiatur meretrix, non poterit exhæredari: vt dicit gloss. in *cap. Quintauallis, sup. de iureiurand.* ad hoc leges regni prædictæ.

ADDITIONES.

¶ Ex quibus causis.] Vide *Gerard. singul. 1. & Cremens. sing. 20.* & pluribus citatis *Couar. de spon. p. 2. c. 8. § 6. ad fi. & Minch. de success. creat. p. 1. l. 1. §. 10. n. 625. & 630.* A

¶ Si autem post.] Vide *Petrum Rauenna. singul. 197. & l. 5. tit. 7. part. 6. & Castillo n. 31. Arias, n. 47. in l. 49. Taur. Suarez in l. 2. tit. 1. lib. 3. fori vers. tertio in quantum, & Couarr. de sponsal. parte 2. cap. 3. §. 8. num. 5. & Minchac. de success. progress. parte 1. libro 1. §. 10. numero 633. & Baet. de dotibus, cap. 5. numer. 6.* & rursus *cap. 18. numer. 2. & sequent. & Brunel. de sponsal. conclus. 17. numero 2. Crotum l. 1. solut. matrim. num. 77.* B

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1 *Clandestinum matrimonium contrahens, velle sibi cõsulet, si faciat quod puella dotem sibi constituat.*

SECVNDVM, quod habet concurrere, est, quod filia quando cõtraxit matrimonium, non promittat secum dotem. Si enim pater tenebatur filiam dotare, vt inueniret cui nuberet: vt *d. l. qui liberos, ff. de ritu nupt. & d. l. fin. C. de do. promi.* ex quo filia repetit maritum sine dote, cessat causa compulsionis legalis: ergo per consequens cessare debet compulsio, vt superius dixi. Itaque modo sit maior 25. annis, modò minor, si filia sine patris consensu matrimonium contraxit, non promissa dote, non tenebitur pater eam dotare. ita voluit *Bart. in d. l. obligamur, ff. de acti. & oblig. in fin. verbis.* quem refert & sequitur *Abb. in capit. accedens, fin. column. sup. de procur. & in cap. 1. de despons. impu. & in cap. 1. infr. de adulter. & in cap. cum causa infr. de rap. & consil. 12. incipient. casus talis est, magnificus in 1. volum.* ¶ Pro qua opin. bene facit text. iudicio meo, secundum verum intellectum, in *l. pater, ff. de euic.* vbi quæritur, an pater, qui emerat fundum, & ipsum in dotem pro filia dederat, si euictus fuerit, an possit agere de euictione, attento, quòd non videtur patris interesse, nisi in casu soluti matrimonii. Et concludit iurisconsultus, quòd sic statim etiam ante solutum matrimonium, attenta affectione paterna. Sed si filia posset patrem compellere ad dotandum, certe interesset patris agere de euictione, necdum affectione paterna, verum etiam ratione damni euitandi. ¶ Item non dicebatur dotasse, ex quo rē dederat alienam, *l. fin. ff. de condit. ob caus.* alias esset inuenta fraus, per quam pater se exoneraret ab obligatione, qua lege astringitur ad dotandum. quod non est dicendum. *l. in fundo, ff. de rei vendic.* ita dicit *Bulgarinus in repet. l. 1. 38. column. ff. solut. matrim.* Bonum est ergo, quod filia quando matrimonium cõtrahit, dotem secum promittat. §. VI.

mittat. Nam tunc pater tenebitur eam dotare, vt voluerunt doctores prædicti in locis sup. al-
A 1 legatis. ¶ Cauti ᵃ ergo debent esse isti, qui † clādestioa contrahuor mattimonia, vt faciant, quòd puella dotem viro constituat: quod potest filia facere, patre inuito. nam potest se dotare de bonis patris, maximè si faceret autoritate iudicis, & pater compelli potest ad coosentiendum. secundum *Bald. in dict. l. fin. C. de do. promi.* arg. *l. fin. & l. profectitia, ff. de iure do.* per quā dicit etiam *Bart. in l. 1. 4. col. ff. solut. matr.* quod si pater haberi non potest, iudex constituet doté ipsi filiæ. & ad hoc illam l. reputat sing. *Bart. vbi supra*, quem refert & sequitur *Iason in d. § fuerat ante. Instit. de actio. 33. col. vers. dat.* de quo infrà latius subuciam. ¶ Hoc tamen intelligendum est, quaudo filia, quæ dotem promisit, erat maior 25. annis, secus si esset minor: nam tunc quamuis illa dotem promisisset, non teneretur pater eam dotare. Hoc fuit de mente *Bart.* si eius verba rectè ponderentur, in *d. l. obligamur*. nam dicebat ille: Fateor, quod si filia se maritaret, & dotem promisisset, quia pater eam non maritabat, pater teoetur. hæc suut eius verba, per quæ visus est ipse sentire, quod tunc demum pater tenetur filiam dotare (si matrimooium sine eius consensu conttaxit) quando distulit eam maritare vltra 25. annos, & sic vltra tempus à iure statutum: sic intelligit *Bart. Sal. in d. l. qui liberos.* secundum quod eum refert *Ioan. de Ana. in d. ca. 1. 4. col. infrà, de adult. & Alex. in d. l. 1. 10. co. ff. sol. mat. & Campetius in suo tract. de dote, 1. p. qu. 13.* ¶ Ex quo dicto sic intellecto, resultat, quòd si puella 20. annorum matrimonium sine patris consensu contraheret, promissa certa dote, pater eam soluere non teoereretur. Sed contrarium voluit *Abb. in d. c. 1. sup. de despons. impu. in final. verbis.* dicens se credere, quod licet filia sine consensu patris ante 25. annum conttahat matrimonium, promissa certa dote, pater teneatur ad dotandum: quoniam pater tenetur filium alere, nec ex contractu illius matrimonii alimēta sibi denegare potest: cum in istis spiritualibus filia sub potestate patris non sit: vt in *cap. si annum, de iud. l. 6.* Fortius ergo tenebitur dotare, quia causa dotis fauorabilior est causa alimentotum: vt tradir *Cyn. in l. non omni. C. de admin. tuto.* & dicit *Abb.* se sic consuluisse in contingentia facti, *consil. 12. incip. casus talis est, in 1. volum.* & pro ista decisione *Abb.* videtur mihi gloss. quam no. *ibi Bald. in l. nulla, in fin. C. de iur. dot.* quæ voluit, quod mulier minor 25. ann. potest dare secum in dotem, totam patris substantiam, quamuis multum sit ampla, dummodo interueniat decretum iudicis. Idem disponit *lex regni 4. partit. tit. 11. l. 14.* veritas huius articuli, & quis iustius dixerit, apparebit ex infra dicendis. Videas rogo *Laurum de Palacijs, in tract. de statuto, quod stantibus masculis fœmina non succedat, versic. nos autem.* qui pulchrè loquitur.

ADDITIO.

¶ Cauti ergo debent esse.] Vide *Paul. Paris. consil. 29. lib. 3. Ripam in l. 1. num. 57. cum sequ. ff. sol. matrim. Corras. in l. qui liberos, num. 99. & sequent. ff. de rit. nupt. Abbas consil. 12. lib. 1. & Benedict. in cap. Rainutius, versicul. dotem, numer. 33. cum sequent. de test. & Decium in l. nuptias de reg. iur. num. 11. cum alijs.* & ex nostris *Arias in l. 29. Taur. numero 132.* plenius autem cæteris tum allegando, tum docendo vide *Baetium de dotibus, in cap. 18. numer. 2. cum pluribus sequent. & Brunell. de sponsal. conclus. 17. numero tertio.* A

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Filia quæ sine consensu patris cum indigno contraxit, non potest cogere patrem, vt eam dotet.*
2. *Exhæredari potest filius, qui inhonestè contrahit matrimonium, puta cum meretrice.*
3. *Filia non potest contradicere patri volenti eam tradere nuptui, nisi indignum moribus, vel turpem sponsum pater sibi eligat.*
4. *Indignus matrimonio quis dicatur. & n. 12.*
5. *Nuptiæ debent esse conuenientes de iure, & de facto.*
6. *Dispensatio, de illicito facit licitum.*
7. *Mulier 25. annorum, interueniente decreto iudicis, potest secum dare in dotem totam patris substantiam, quamuis sit multam ampla.*
8. *Filij naturales an & quando per subsequens matrimonium efficiantur legitimi.*
9. *Pater si substituat filio pupillariter meretrices, aut ribaldos, lusores, postpositis attinentibus pupilli in gradu propinquo, qui erant bonæ conditionis, & famæ, non valet talis substitutio.*
10. *Nubens indignè, patrem offendit, & famam eius lædit.*
11. *Statutum, priuans dote puellam contrahentem matrimonium sine consensu patris, valet. & n. 13.*

TERTIVM, quod habet cōcurrere, est quòd §. VII.
maritus, cui filia nupsit, non ᵃ sit dignus il- A
lo matrimonio. Nam tunc ex quo † sine patris 1
consensu contraxit cum indigno, non tenebitur pater eam dotare. ista est gloss. multum sin. quæ hoc voluit, in *cap. final. 36. quæst. 1. in versicul. excusata*, & sequitur ibi *Ioann. de Fan. & Arch.* idē tenent *Ioann. Andr. Anton. & Card. in dict. capit. accedens, suprà, de procur. Bald. in dict. l. qui liberos, in reportatis antiquis, ff. de ritu nupt. & in l. 1. ff. soluto matrimonio, & in l. penult. prope finem, C. de sponsal. & in l. nec filiū, C. de nupt.* dicens, quod si † filius inho- 2
nestè contrahit matrimonium, puta cum meretrice, pater potest eum exhæredare, ne vilissimam prolem, quæ inde nascitur, habeat successorem: quia ex his totum genus est infamatum. idem *Bartol. in l. si rogatus, ff. de ma. vin.* quicquid dixerit *Salyc. in l. si vt proponis, C. de nupt.* idē tenet *Abb. in locis præalleg. Ludouic. in rubr. ff. soluto matrimonio. Iason in dict. § fuerat ante 37. column. Instit. de actio.* ¶ Fundamentum huius opin. est est text. in *l. 3. si emancipatus, ff. de bon. poss. contra tab.* vbi dicitur, quod filius, qui vxorem indi-

gnam accepit, potest exhæredari. ergo eodem
modo filiæ, quæ indigno nupsit, poterit dos
denegari. ¶ Idem fuit de mente gloss. primæ in
dict. authentic. sed si post 25. *C. de inoffic. test.* dum di-
cit, quod si filia se copulauit seruo post 25. ann.
est iusta causa exhæredandi. quam gloss. ad hoc
not. ibi *Ioannes Faber & Iason Maynus.* ¶ Facit ad
hoc in simili text. in *dict. l. sed si ca. ff. de sponsal.* dũ
3 dicit, quod † filia non potest contradicere pa-
tri volenti tradere eam nuptui, nisi indignum
moribus, vel turpem sponsum pater ei eligat.

¶ Ad idem facit quod voluit *Bartol. in leg. si cum
dotem, §. transgrediamur* 2. *columna, ff. soluto matri-
monio.* quem omnes sequuntur. vbi dixit, quod
pater non tenetur se obligare, nec bona sua pro
dote vxoris filii, quando vxor erat indigna. Si
autem non tenetur se obligare pro dote vxoris
filii, quod est minus: à fortiori non tenebitur fi-
liam dotare, quæ cum indigno contraxit. pro-
pter illud dictũ Bartoli, de quo meminit *Pau-
lus de Castro consilio* 14. 2. *column. in fin. versicul. nam
pater.* & dixi supra latè in rubtica. ¶ Facit etiam,
quod voluit *Baldus in dicta lege, pen. C. de sponsal.*
vbi dixit, quod si pater dicat, Instituo filiam
meam in centum, dummodo digno nubat: si
autem nubat indigno, instituo in decem, & no-
lo quod plus possit petere. Si postea filia indi-
gno nubat, vt si nobilis nubat famulo: non po-
terit ad supplementum legitimæ agere: quia
ex hac causa potest exhæredari: vt in *authentic.
vt cum de appellat. cog. §. aliud quoque capitulum, co-
lumn.* 8. Idem dicit *Bald.* si nubit ei, cui non po-
test, vt consanguineo, vel affini: vt ibi latius
per eum. & ita sentit *ibi Bald.* vnum, quod re-
4 puto valde notabile, quod † non solum dici-
tur ille indignus, qui esset vilis persona: vt sen-
tit *gloss.* 1. *in authentic. sed si post.* est text. in *l.* 1. *C. de
natur. lib.* sed etiam ille, qui dato, quod esset no-
bilis, tamen de iure non poterat cum eo esse
matrimonium, vel ratione consanguinitatis,
5 vel alterius impedimenti: quia † nuptiæ de-
bent esse conuenientes de iure, & de facto: vt
dicit *gloss. fin. in leg. si rogatus, §. matrimonij, ff. de ma.
vin. in versicul. matrimonij.* & not. *Instit. de nup. §. si
aduersus,* quam gloss. multum commendat *Phi.
in cap.* 1. *de despons. impu. libro* 6. *in §. porro.* qui hoc
intelligit, nisi fuerit in impedimento dispensa-
6 tum: quia † dispensatio de illicito facit licitum:
vt *cap. quod dilectio, suprà, de consang. & affin.* & per
gloss. in *cap. literas, supra, de restit. spol.* Ecce quo-
modo *Bald.* ponderauit indignitatem mariti.
ergo eodem modo ponderanda erit in casu
nostro.

¶ Item facit quod voluit *idem Bald. in lege, nul-
7 la, in fi. C. de iu. dot.* vbi dicit, quod † mulier 25. an-
norũ, interueniente decreto iudicis, potest se-
cundare in dotem totam patris substantiam,
quamuis multum sit ampla: vt dicit ibi gloss.
dummodo vir tanta dote sit dignus. & ita fun-
dat se *Bald.* super dignitate, vel indignitate
mariti: vnde sic videtur dicendum in casu no-
stro.

¶ Ad idem facit, quod *b* in simili voluit *Pau- B
lus de Castro, in leg. donationes in concubinam, ff. de
donat.* vbi per illum text. dicit, quod cum aliquis
vt filius legitimus petiit bona paterna, vel di-
cit se generosum, & sic habet necesse probare
matrimonium interuenisse inter patrem & ma-
trem: & non potest probare matrimonium per
instrumentum, vel per testes, qui fuerunt præ-
sentes: sed probat, quod stabant adinuicem, sic-
ut stat vir & vxor. Aduersarius ad dicendum
hanc probationem præsumptiuam, potest arti-
culare, quod vir erat homo magnæ conditio-
nis, & illa vilis conditionis: & quod non est
præsumendum, quod cum illa matrimonium
contraxerit, sed quod ipsam habuerit in con-
cubinam: & quod non mittebat eam honorifi-
cè, sicut solent vxores mitti, ad hoc quod ha-
betur in *l. vt libera, ff. de ri. nupt.* ¶ Imò *c* fortius vo- C
luit *Angel. in authent. quib. mod. nat. effi. leg. columna*
6. §. 2. vbi notan. ex illo textu dicit not. singul.
hunc text. quod licet habens concubinam, ip-
sam ducat in vxorem, & postea conficiat in-
strumenta dotalia: tamen filii antea † nati non 8
legitimantur, si talis mulier non erat matrimo-
nio digna: quia fotre meretrix erat, vel mulier
vilis conditionis, & ille erat homo nobilis, &
diues: quia cum illud matrimonium non po-
tuit cum honestate contrahi, non legitimat fi-
lios ante matrimonium natos, & conceptos.
a * Et dicit, quod ita vidit de facto seruari. Hoc A *
dictum *Angel.* refert *Benzellinus in cap. tanta, qui
fil. sint legit. in apostillis, additione* 9. *& Martinus
Laudensis, & alij, de quibus in disputatione incipiente,
Angaris, consilio* 24. quibus adde *Bald. in cap. illud*
2. *column. de præsumptionibus.* refert *Alexand. in dict.
capit. tanta penultim. column.* vbi de aliis. ¶ Et id-
eo cautus debet esse aduocatus contra filios
naturales, qui dicunt se legitimos per subse-
quens matrimonium, vt videat & inspiciat an
mater filiorum fuerit matrimonio digna, habi-
to respectu ad conditionem suæ personæ, &
conditionem amasij. Quod dictum est satis
singulare, ad propositum nostrum, & mirabi-
liter limitat text. in *cap. tanta, suprà, qui fil. sint leg.*
de cuius veritate infra subiiciam. ¶ Idem in ef-
fectu voluit *Angel. in authentic. vt lice. mat. & auia,
§. ad hoc, columna* 8. vbi dixit, quod licet alias ha-
bens filium, vel filiam, ex libera muliere, cum
qua nuptiæ consistere poterunt, si eum filium
appellat in aliquo instrumento, legitimatur fi-
lius. vt ibi, & in *authentic. item si quis, C. de natur.
lib. & quarta partit. titulo* 15. *l.* 7. Hoc verum, si
matrimonium inter eos honeste contrahi po-
terat, aliàs secus. vt quia mulier erat vilis condi-
tionis, & homo honestæ vitæ: nam tunc hone-
stè matrimonium contrahi non poterat, & per
consequens non legitimatur filius. ita dicit cõ-
suluisse *Bartol. Francisc. de Pisis, Angel. de Aret. &
Hugolinum, secundum Angel. ibi, & in dict.* §. 2. ¶ Ec-
ce quomodo *Angelus* multum ponderauit indi-
gnitatem mulieris, quo ad legitimationem
prolis per subsequens matrimonium, vel aliàs:
in

in qua de nullius forte præiudicio agitur. Fortius ergo põderabitur in casu nostro in quo agitur de patris præiudicio, qui dotem dare debet: præsertim cum ex tali contractu cum indigno filio patrem magna afficiat iniuria: vt norat *Salye. in l. 3. C. de adulter.* quia indignum est, vt sordidæ proles splendidis natalibus andeant subrogari: vt *l. vnica, C. ad senatuscon. Clau. & l. super, C. de quæstio.*

¶ Ad idem facit not. decisio *Angel. in l. fin. columm. 4. C. de sen. pass.* vbi dicit, quod
9 † si pater substituit filio pupillariter meretrices, aut ribaldos, lusores postpositis attinentibus pupilli in gradu propinquo, qui erant bonæ conditionis & famæ, non valet talis substitutio: quia facta personis indignis. ergo idem erit in casu nostro, vt ratione indignitatis mariti non teneatur pater filiam dotare. ¶ Et propterea dicebat *Anchar. consilio 20.* quod valet statutum, imponens pœnam amissionis dotis, mulieri nubenti viro indigno, sine patris consensu. Nam
10 † per hoc patrem offendit, & famam eius lædit. & videtur hæc iusta causa exhæredationis: vt *d. l. non tantum, § si emancipatus, ff. de contra tabu.* Idem tenet *Bald. in certu apostill. in capit. statutum, de hered. li. 6.* vbi subdit aliud sustentabili-
11 us, quòd † valet statutum priuans dote puellã, contrahentem matrimonium sine consilio patris: cùm hoc non tollat sibi arbitrium, ex quo non tenetur illud sequi. per not. *in capit. cum in veteri, de elect.*

¶ Ex istis iustificati potest dispositio *legis regni, Foro legum libro tertio, titulo primo, leg. 2. & 6.* quæ dicunt, quod si filia relicta cum fratribus, parentibus mortuis, contrahat matrimonium cum aliquo indigno, qui non conueniat sibi, nec generi suo ita quod sit dedecus sibi & generi suo: potest à fratribus exhæredari ab omnibus bonis, quæ sibi prouenite potetant à parentibus. Et est hoc mirabile, secundum episcopum ibi, quod fratres possint sorores exhæredare à bonis paternis, & maternis. Hoc idem statuit rex Ioann. [en Ocaña, y en Valladolid.]
¶ Ad cognoscendum autem, quando maritus
12 sit † dignus, vel indignus, debet inspici progenies vtriusque coniugis, scientia ipsorum, & diuitiæ parentum: & secundum ista bonus iudex arbitrabitur dignitatem, vel indignitatë mariti. iuxta not. per *Ioan. Andre. & alios, in capit. super eod. el 2. sup. de testib. & per Bartol. in leg. si rogatus, ff. de man. vin. & in leg. cum ita legatur, ff. de condi. & demonst. & in l. 3. C. de nupt. & per Alexand. in leg. si eum dotem, §. transgrediantur, ff. soluto matrimon.*
¶ Et ex hoc infertur vnum, quod est semper menti tenendum, quod etiam si magna comitissa nuberet doctori, non diceretur nubere indigno: vt not. voluit *Salye. in leg. prouidendum, C. de postu.* per illum textum in aliquibus lectutis. quem refert & sequitur, & multum commendat *Campetius, in tract. dotis 1. parte quæstio. 13.* quia scientia nobilitat hominem: vt ibi probatur, & latius ibi ponit *Cyn.* de quo aliquid dictum est super rubric. versicul. & idem erit in doctore, dum dicebam, non valere donationem factam à doctore suæ concubinæ, quia doctor etit miles, nobilis, & clarissimus.

¶ Ex quibus omnibus simul iunctis, de necessario concludendum erit, quod pater non tenetur dotare filiam minorem 25. annis, quæ sine eius consensu (maximè dote non promissa) matrimonium cum indigno contraxit.

ADDITIONES.

¶ Adde *Marti. Lauden. in tract. legitimat. f. 6. col. 3. in princip. versic. not. auream limitationem.* vbi eius additionator plures doct. refert. licet *Capol. in caut. 247. incip. Debes scire,* secutus fuerit simpliciter sententiam Ang. A *

IOAN. BERNARDVS.

¶ Non sit indignus illo matrimonio.] Vide *Tiraquell. de cessant. causa, limitat. 22. numero 10. & Baet. de dot. capit. 5. numero 6.* & rursus latius *capit. 18. numero 2. & sequ. & Couar. de sponsal. p. 2. ca. 3. §. 8. numero 7.* A

¶ Quod in simili voluit Paulus.] Adde *autorem infr. §. 20. num. 18.* & eaquæ scribit *Couarr. de sponsal. p. 2. cap. 1. numer. 5. & Decium l. nuptias, nu. 3. de reg. iuris.* B

¶ Imo fortius voluit Angel.] Vide *autorem infr. §. 20. numero 17. versicul. ex his etiam, & Couarrub. de sponsal. 2. part. cap. 8. §. 2. num. 9. & Castill. in l. 12. Taur. numero 1. & Minchac. quæstion. frequent. capit. 41.* & pulchram ampliationem ex ista conclusione, pluribus allegatis deductam, scilicet, vitiari rescriptum legitimationis, nisi principi narretur vtrum parentes honestè pro diuitiis & honore cuiusque potuerunt honestè nubere, vide per *Tello Fernand. in l. 12. Taur. nu. 8.* & adiunge, quæ dicam infrà §. 20. numer. decimo septimo. C

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1. *Leges Romanæ diuinitus per oracula principum promulgatæ sunt.*

ET per ista iustificari possunt leges regni, de quibus succinctè habita est mentio: quas non inconsultè Hispanorum reges Christianissimi ediderunt, quarum verba, editionisque tempora (vt nihil antiquitatis penitus ignoretur) referam, & memorabo, vt appareat quali studio, ac diligentia antiqui curauerunt, vt in matrimonio filiæ parentum interueniret consensus. ¶ In primis igitur Sisnandus Castellæ Christianissimus rex, era 671. Toleti statuit (vt *Foro Iuzgo, libro tertio, titulo secundo leg. fin.*) quod si puella ingenua ad quemlibet ingenuum venerit, in ea conditione, vt eum sibi maritum acquirat: prius cum puel- §. VIII.

læ

læ parentibus colloquatur. Et si obtinuerit vt eam vxorem habere posset, pretium dotis parentibus eius impleatur, scilicet, nomine arrharum à viro. Quod si absque cognitione & consensu parentum hoc fecerit, & ipsam eius parentes in gratiam recipere noluerint, mulier cũ fratribus suis in facultate parentum non succedat, pro eo quod sine voluntate parentum trãsierit, pronior ad maritum. Nam si de rebus suis parentes aliquid donare ei voluerint, habeant potestatem: ipsa quoque de donatis rebus faciendi quod voluerit, libertatem habebit. ¶Hoc idem postea innouauit rex, dominus Petrus filius regis Alphonsi, era 1394. vt habetur *Foro generosorum, libro quinto, titulo quinto, l.* 1. in hæc verba.

¶ Si manceba en cabello casa sin voluntad de sus parientes, o de sus cercanos hermanos, con alguno hombre, o se ayuntare con el por qualquier ayuntamiento, pesando a sus parientes mas propinquos, o a sus mas cercanos hermanos, no aya parte en lo de su padre, ni en lo de su madre: sea enagenada de todo heredamiento por siempre.] ¶ Idem disponit *lex secunda eiusdem tituli*, dicens: [Esto es fuero de Castilla, que si alguna manceba en cabello, se casa, o se va con algun hombre, si no fuere con plazer de su padre o de su madre, si los ouiere, o con plazer de sus hermanos, si los ouiere, o con plazer de sus parientes los mas cercanos, deue ser desheredada, y puede la desheredar, o heredar el hermano mayor, si hermanos ouiere. E si ella fuere en tiempo de casar, e no ouiere padre e madre, e sus hermanos, o sus parientes, no la quisieren casar por amor de heredar lo suyo: deue ella mostrarlo entre villas, o mas, como es tiempo de casar, e sus hermanos, o sus parientes no la quieren casar por amor de heredar lo suyo. E desque lo ouiere querellado e mostrado, assi como es derecho, e despues casare, no deue ser desheredada por derecho.]

¶ Super hoc etiam rex Alfonsus, contra eam, quæ sine parentum vel fratrum consensu matrimonium contraxit, statuit. vt habetur *Foro legum libro 3. titulo primo, l.* 2. Cuius verba sunt: [Si el padre o la madre de alguna muger que sea en cabellos muriere, e alguno la pidiere para casamiento a sus hermanos, e fuere tal, que la muger e los hermanos sean entregados en el, e por su malquerencia, o por codicia de tener lo suyo, o por desheredarla si casare sin su mandado, no la quisieren casar, y ella entendiendo aqueste engaño e afrontandogelo, casare con el, o con otro que conuenga a ella e a sus parientes: los hermanos no la puedan desheredar por tal razon: fuera, si aquel con quien casa era enemigo de sus hermanos, o les ouiesse hecho alguna afrenta. Ca por tal razon como esta (maguer sea de tan buen derecho como ellos) no es derecho que case con el. E si lo hiziere, sea desheredada de la buena de su padre, y de su madre. E si ella casare con alguno, que no sea conuenible para ella, e para su linaje: o si fuere con alguno, de manera, y que sea a deshonra della, y de su linaje: sea otrosi desheredada de lo que ouo o deuia auer de la buena de su padre, o de su madre. Empero (maguer que alguna faga contra alguna cosa destas, que son sobredichas) no pierde a su derecho del heredamiento que le viene de otra parte, qualquier de sus hermanos, qualquier de otros parientes, o de estraños.]

¶ Item in *l. 3. eiusdem tituli* dicitur: [Si alguna muger viuda, o que aya auido señor, o amigo, casare despues la muerte de su padre, o de su madre, sin voluntad de sus hermanos, no sea desheredada por ello. Ca pues que le supieron aquel yerro y gelo sufrieron, no es razon que por casamiento la deuan desheredar.]

¶ Item in *lege 4. eiusdem tituli* dicitur: [Que toda muger viuda (maguer aya padre, o madre) pueda casar sin mandamiento dellos si quisiere, e no aya pena porende.]

¶ Item in *l. 5. eiusdem tituli* dicitur: [Si manceba en cabellos casare sin consentimiento de su padre y de su madre: no parta con sus hermanos, en la buena de su padre ni de su madre. Fueras ende, si el padre, o la madre la perdonaren. E si el vno la perdonare, y el otro no (seyédo ambos viuos) aya su parte en la buena de aquel que la perdonò. E si el vno fuere viuo y el otro no, al tiempo que casare: y aquel que es viuo la perdonare, parta en los bienes de ambos a dos.]

¶ Item *leg. 6.* dicitur: [Si el padre o la madre, ò hermanos, o otros parientes touieren en su poder manceba en cabellos, e no la casaren fasta veynte y cinco años, y ella despues sin su mandado se casare, no aya pena por ende, casando ella con hombre que le conueniere.]

¶ Item in *l. fin. eiusdem tituli* dicitur: [Ninguno sea osado de casar con manceba en cabellos sin plazer de su padre o de su madre si los ouiere, sino de los hermanos, o de los parientes que la touieren en poder. E aquel que lo fiziere, peche cien marauedis, la meytad al rey, y la meytad al padre, o a la madre, si los ouiere: si no al que la tiene en poder, y sea enemigo de sus parientes.] ¶ Postea idem rex Alfonsus duas edidit leges, altera reperitur in *quarta partit. tit.* 1. *l.* 10. dicens: [Prometiendo o jurando vn hombre a otro, que recibira vna de sus hijas por muger, por tales palabras como estas no se hazen las desposallas: porque ninguna de las hijas està delante, ni consiente enel, señaladamente como en marido, ni el en ella. Esto es, porque bien assi, como el matrimonio, no se puede hazer por vno solo, otrosi las desposallas. Ca el matrimonio ha de ser, e menester es que sean presentes aquellos que lo quieren hazer, e que consienta el vno enel otro. E si el padre jurasse o prometiesse a aquel que le auia jurado a el, que recibiria vna de sus hijas, que gela daria por muger. Si despues ninguna de sus hijas

jas no lo otorgasse, ni quisiesse consentir en aquel a quien auia jurado su padre: por tal razon no las puede el apremiar que lo hagan de todo en todo. Como quiera que les pueda dezir palabras de castigo que lo otorguen. Pero si aquel con quien el padre quiere casar alguna dellas, fuesse tal que cóueniesse: e que seria assaz bien casada con el (maguer que la no pueda apremiar, que cumpla lo que el auia prometido) puede la desheredar, porque no agradece a su padre el bien que le hizo, e hazele pesar no le obedeciendo. E esto se entiende, si despues desto se casare ella con otro, contra voluntad de su padre, o si hiziesse maldad de su cuerpo.]

¶ Alia vero lex regni reperitur *in sexta partit. titulo septimo, lib. 5. incipit, [iuglar.]* Vbi inter cætera ad propositum dicit: [E otrosi quando el padre quisiesse casar su hija, e la dotasse segun la riqueza que el ouiesse, e segun que pertenesciesse a ella: e aquel con quien la queria casar, si ella contra la voluntad del padre dixesse, que no queria casar, y despues desto hiziere vida de mala muger en puteria, poder ha el padre desheredarla por tal razon. Pero si el padre alongasse el casamiento de su hija, de manera que ella passasse por edad de veynte y cinco años: si despues desto hiziesse ella yerro, o enemiga de su cuerpo, o se casasse contra voluntad de su padre: no podria el desheredarla por tal razon. Porque semeja, que el fue en culpa del yerro que ella hizo, porque tardo tanto que no la caso.

¶ Superuenit postea rex Ioann. II. en Ocaña, anno Christi 1422. & Valle Oleti, anno 1447. renalidauit leges prædictas per hæc verba: [Ordenamos, que moriendo la madre, y teniendo en su poder alguna su hija, e aquella quedò en poder de los hermanos para la tener e auer de casar, si ella casare sin voluntad e plazer de los hermanos, pierda la herencia que le podia pertenecer por fin de los dichos su padre e madre: e que acerca desto se guarden las leyes de nuestros reynos que enello hablan, no embargante que por luengo tiempo non ayan seydo guardadas: pues que por otras nuestras leyes no fueron reuocadas.]

¶ Has autem leges nemo sanæ mentis dicet iniustas. Cùm per eas (si obseruentur) dissensionum & inimicitiarum tollatur materia, litiumque & iurgiorum adimatur occasio: parentibus, ac filiabus optimè consulatur. Absit enim à nobis earum latores damnare, quos Christianissimos fuisse cognouimus, & sacrorũ canonum non ignaros: omnia quidem iura in eorum pectore recondita esse censentur, propter eos quos ad latus habent peritos. Quamobrem nec in fide, nec in iure deficere poterant. Nam, vt scribit Ioann. VIII. Ludouico regi, & habetur in *capit. final. 16 quæstione tertia.* Venerá-
A1 dæ Romanæ † leges diuinitus per ora principum promulgatę sunt. Ideo Pelagius Papa scribens Chrysoletico regi, se legibus subditum profitetur: vt habetur in *capitulo, satagendum 25 quæstione prima.* de quibus iuribus meminit *Lucas de Penna*, loquens in hoc proposito, *in leg. final. C. de inco libro 10. final. columna.* quem rogo videas.

¶ Ne igitur naturæ & parentum votum frustraretur, quando imbecillis ac fragilis filia, iniqui peruersique hominis dolis & suasionibus assentiret: parentes, cognatosque iniuria afficeret: iustum fuit has condere leges, quibus hominum, & nonnunquam famulorum nequitia reprimitur: nam cum patris habitationem frequentant, & filiarum conuersario, & loquendi facultas sibi patet, non verentur sub coniugii velamine innocentes decipere filias, & aliquãdo impudenter stuprare. Qualis exinde dolor, qualisque animi commotio parentibus euentura sint, iudicet qui filias habet. Contra tales facinorosos dominus rex Alfonsus meritò insurgens, grauissimis pœnis subdendos iussit, in oppido de Alcala, anno Christi 1387. & habetur in *leg. 1. titulo decimo quinto, libro octauo. Orden. regn.* his verbis. ¶ Algunas vezes acaece que los que viuen con otros se atreuen a hazer maldad y fornicio con las barraganas, o con las parientas o con las siruientas de aquellos, con quien ellos viuen: e desto suelen venir muertes de señores, e otros males, e daños. Por ende establecemos y mandamos, que qualquier que viuiere con otro, e hiziere maldad de fornicio con la barragana conocida del señor, o con la siruienta de casa, o con donzella que touiere en su casa, o con la cobijera de la señora, de aquellos que las han, o con la parienta de aquel con quien viniere, morando la parienta en casa del señor, o con el ama que criare su hijo o hija en quanto le diere leche, que le maten por ello. Ela que este yerro hiziere, sea puesta en poder de aquel con quien viuiere, y le de la pena que quisiere, tan bien de muerte, como de otra, y aquel que hiziere tal maldad con la sobredicha siruienta de casa, que den a cada vno cien açotes publicamente por la villa: e si fuere hijo dalgo el que este yerro hiziere con la siruienta, como dicho es: o ella fuere hija dalgo, que yaga vn año en la cadena. E qualquier de los que no fuere hijo dalgo que le den los dichos cien açotes. E si qualquier destos que viuiere con otro se desposare o casare con la hija, o con la parienta, que tenga en su casa, aquel con quien viniere, sin su mandado, que el, que este yerro hiziere, sea echado fuera del reyno para siempre, e si tornare, que las justicias le maten por ello: y ella sea desheredada, e aya sus bienes el pariente mas propinquo. E esto que lo pueda accusar el padre, o la madre, o aquel o aquellos con los que viuieren ellos. E si aquel o aquellos con quien viuieren no lo quisieren accusar, que lo pueda accusar qualquier de los parientes mas propinquos

L. 2. tit. 1. l. 5. & l. 6. tit. 20. lib. 8.

pinquos fasta el tercero grado. Pero si el padre, o la madre, o el señor con quien viuiere la perdonare, otro ninguno la pueda accusar.

ADDITIO.

A ¶ Romanæ leges diuinitus per ora principum promulgatæ.] Quia omne bonum à Deo est, & omnis lex humana promanat ab æterna Dei prouidentia, secund. tradita per *Dom. Sot. de iust. & iur. lib. 1. quæst. 5 art. 3.* Ex quibus apparet, merito Romanorum leges ex vi rationis admitti in Hispania: quia licet imperio non cogant, ratione suadent. Et vt egregie dicit *Bald. in l. nemo, C. de senten. & interlocut. & §. iniuria de pace iuramento firm.* à ratione nemo subducitur. quod not. ad procemium & ll. part. & l. 1. Taur. quam habes hodie in l. 3. titul. 1. libr. 2. in vol. nouo. & vide quæ dixi sup. in rubricæ procemio, versic. maximè iniuria regis. Quid verò intersit si contrauenias legi Romanæ, vel Hispanæ, in iudicando, vide *Rebuff. in const. Gallitanis 1. tomo gloss. 5 num. 20.*

D. IOAN. BARAHONA.

§. IX. SVNT tamen qui has impugnant leges, eo quod disponunt contra matrimonium vel saltem id intimidant. *Iac. Butr. in l. 1. ff. de constitutio. princip. Ioan. Andr. Dom. & alij in cap. statutum, de hæretic. libro 6. Freder. consil. 53. incipit, in Christi, &c. & consilio 275. incip. casus talis est: cauetur, &c. Bald. in l. neminis, ad fin. C. de nupt. & in l. Paulus. ff. de statu ho. & in l. omnes populi, column. 7. versicul. sed nunquid, ff. de iustitia & iur. Angel. in l. consulta, C. de test. & consil. 29. incip. Titius. Anton. cap. 1. de sponsa. & consil. 40. incip. visa forma. Anchar. in capit. 1. de constit. ver. ex prædictis, in repet. & in dict. capit. statutum, de hære. lib. 6. & consilio 48. incip. pro solutione dubiorum. Card. & Cald. in cap. gemma, de spons. Domini. in dict. cap. statutum, & in cap. placuit, column. 3. distinct. 23. Abb. in cap. ecclesiæ sanctæ Mariæ sup. de constit. tam in lectura, quam in repet. & consil. 12. incip. magnificus 1. volum. Alexand. in rub. ff. solut. matrimon. & in l. Seium, ff. ad l. Fal. & consil. 97. 1. part. incipient. principalis, & consil. 1. 3. parte column. 6. & Andr. Sicul. in capit. clerici, sup. de iudic. column. 2. vers. & inducit Bald. Alexandr. in capite 1. de cland. desponsa. & in capit. fin. infr. de secund. nuptiis.* & multi alii, de quibus per *Felin. in dict. capit. ecclesiæ sanctæ Mariæ de constit. colum. 38. versic. secundus effectus, & in c. 1. sup. de sponsal. col. 6. vers. & quantum ad primum, cum seq.* vbi pulchrè in hoc articulo locutus est, & finaliter subdit, quod etsi aliqua pro parte contraria, quæ ipse per viam limitationum adducit, habeant in se optimum colorem iustitiæ: tamen dicit, se non firmare, quia repugnant in effectu rationibus, de quibus ibi per eum, post præfatos doctores, quos olim disputationis gratia in iuuentute mea, hanc repetens decretalem, secutus fui, voce conclusionem istam firmando.

est cons. 35.

est cons. 21.

ADDITIO.

¶ In contrariam sententiam multos casus & autores commemorauit autor noster sup. hoc not. §. 3. num. 9. & sequent. vbi plures ego adiunxi: vltra quos vide *Matien. in dialogo relatoris, parte 3. cap. 31.* apud quos ingens autorum numerus allegatur. ex quibus huius quæstionis veritas possit apparere: quibus adde *Hippolyt. Marsil. singul. 589. & Couarru. de sponsal. parte 2. capit. 3. §. 9. numero 2.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Pater filiam spuriam, vel incestuosam alere & dotare tenetur.*
2. *Vasallus, si tenetur contribuere pro dotanda filia domini legitima, ita pro spuria tenebitur.*
3. *Spurii reputantur infames infamia facti.*
4. *Spurius non succedit in feudo.*
5. *Spurij repelluntur ab honoribus, dignitat. bus, & testimonio.*
6. *Incestuosi filij non possunt esse testes in testamento paterno.*
7. *Tabellionatus non est dignitas, nisi sit tabellio ad latus principis.*
8. *Spurius potest esse tabellio.*
9. *Spurij sunt turpes personæ.*
10. *Spurium fratrem potest frater instituere.*
11. *Concubina si instituatur heres fratribus, vel sororibus præteritis, vel exheredatis, poterunt fratres & sorores querelare testamentum fratris.*
12. *Statutum, quod pater possit instituere spurium, an valeat.*
13. *Spurius potest relinqui commissarius ad faciendum pro alio testamentum: item potest à patre substitui filio legitimo.*
14. *Spurij an excludantur ab alimentis.*
15. *Filij illegitimi an reputentur de genere, vel familia.*

CONCLVSIO.

FILIAM minorem vigintiquinque annis, quę §. X. sine patris consensu matrimonium etiam cum indigno contraxit, pater dotare tenetur, quamuis illa dotem non promiserit. Hoc multiplicitet probare conabar. ¶ Primò, quia † sicut 1 pater tenetur alere filiam spuriam, vel incestuosam, & sic indignam: vt *cap. cum haberet. de eo qui dux. in mat. quam poll. per adult.* ita a tenetur eã A dotare: vt expressè firmat *Bal. in leg. nec mater. C. de iure do.* quem refert & sequitur *Lud. in l. 1. ff. sol. mat.* sentiunt alij, de quibus ibi per *Alex. 6. col. & Bal. in leg. si gener. col. 2. ff. de his qui vt indi. Matthæus in singul. 148. incipient. nota singulare dictum. Abbas post alios in dict. cap. cum haberet, column. 2.* idem tenet *Bald. in lege, ex complexu. C. de ince. nupt.* refert & *Alexand. in cap. 1. §. similiter, in fin. de ca. Corra.* ex quo infert, quod si† vasallus tenetur contri- 2 buere pro dotanda filia domini legitima, ita pro spuria, vt ibi per eum, qui subdit, quod non debet assignari tãta dos spuriæ, sicut legitimæ, vt sentit *Bartol. in leg. fin. ff. de quibus vt indignis.* secundum eum. de quo latius dixi infrà §. 24.

¶ Si

¶ Si autem filiam illegitimam, spuriam, & in-
cestuosam, & sic indignam pater dotare tene-
tur, à fortiore filiam legitimã, & dignã: quam-
uis ante 25. annum, & sine patris consensu, &
nulla dote promissa, matrimonium etiam cum
indigno contraxit: quia per ista omnia non po-
tuit filia effici tam indigna, sicut est filia spuria;
& incestuosa: quod apparet ex eo, quod Boni-
facius martyr scripsit ad regem Anglorum, vt
habetur in *c. si gens Anglorum, 56. dist.* dicens, di-
uulgatum esse, tales filios spurios, adulterinos,
& incestuosos, nec bello seculari esse fortes,
nec in fide stabiles, nec honorabiles homini-
bus, nec Deo amabiles. illum text. alleg. *Bald. in*
3 *l. 1. col. 3. C. de his quæ pœna nomin.* ¶ Et † reputan-
tur infames infamia facti, secundum *Azon. in
summa, C. ex quibus caus. infa. irrog. Hostiens. in sum.
tit. de fil. presbyt. §. quæ est causa prohibitionis, Alberic.
in authent. licet, C. de authent. liber. Ioan. Fab. in §.
non solum, de inoffic. test. Bald. in l. 1. in princ. C. de iure
aur. anu. & in l. generaliter, §. cum autem, C. de instit.
& substit. sub condit. fa.* Refert *Iason in l. fratres, in
fin. C. de inoffic. testam. & Nicol. de Vbal. in tractatu,
de succes. ab intest. col. 16. versic. sequitur quarta spe-
cies.* De isto dicto Azonis meminit *Bald. cõs. 70.
vol. 1. col. 3. incip. quæstio est.* dicens per hoc, quod
4 † spurius nõ succedit in feudo: vt ibi per eum.
De eodem dicto facit textum *Alexand. in l. ex fa-
cto, §. si quis rogatus, col. pen. ff. ad Trebel. & in l. gene-
raliter, §. sin autem, C. de instit. & substit. sub condit.
fa. & consil. 25. incip. redemptoris, in 1. vol.* vide *eun-
dem consil. 70. in fin.* & bonum text. in *§. soror,*
B 5 *Instit. de inoffic. testam.* ¶ Et *b* propterea † repel-
luntur ab honoribus, nisi propter inopiam nõ
legitimi competitoris: vt *l. generaliter, §. spurios,
ff. de decurion.* ¶ Repelluntur etiam à dignitati-
bus: vt *l. spurij, eodem tit.* traditur per Dynum &
alios, in *reg. infamibus, de regulis iuris, lib. 6.* ¶ Et
quia ferre testimonium est dignitas: vt *c. præce-
ptum, 32. q. 5. gloss. in c. testimonium, suprà, de test.* re-
pelluntur à testimonio, & non possunt esse te-
stes, saltem in causis, vbi testes debẽt esse omni
exceptione maiores: vt in materia *c. fin. suprà, de
iureiurand. in l. bonæ fidei, C. de reb. credit. & l. admo-
nendi, ff. de iureiuran.* vt singulariter firmat *Lud. in
repet. d. l. admonendi.* & refert & sequitur *Nicol. de
Vbal. in d. suo tractatu, de succes. ab intest. charta 6.*
C *col. 2. ver. sequitur quarta species.* ¶ Ex quo *c* ipsi in-
ferunt, quòd habenti vnum adulterinum, vel
similem in testem, non defertur iuramẽtum in
A* defectum probationis. *a** quod tene menti.
Idem dicit *Nicolaus*, si in causa criminali duo
soli testes sint, quorum alter esset spurius, quia
non facerent plenam fidem: cùm in criminali-
bus testes luce clariores, & omni exceptione
maiores esse debeant: vt *l. final. C. de probat. cano-
nizata, 2. q. 8. c. sciant cuncti.* & notat. per *Bald. in
l. cunctos populos, C. de summa Trinitate. & fide cath.*
6 Hic est, quòd filij † incestuosi non possunt esse
testes in testamento paterno: secundum *Specu-
la. tit. de instrum. edi. §. compendiosa.* refert *Bald. in l.
cum acutissimi, pen. col. versic. extra nota. C. de fidei-
commiss.* Item *d. l. cum acutissimi.* non habet lo-
cum in filiis spuriis, imò nec naturalibus: vt *l.
generaliter, C. de instit. & substit. sub condit. fac.* se-
cundum *Bald. in d. l. cum acutissimi, col. 2. ver. quæ-
ro nunquid.* ideo statutum de filiis rebellium,
non includit istos; secundum *Bald. ibi*, licet in
aliquibus casibus spurij comprehendantur ap-
pellatione filiorum. ¶ Sed *d* quamuis non pos- D
set esse testis, bene tamen poterit esse tabellio:
quia † tabellionatus non est dignitas, sed offi- 7
cium satis vile. & ideo propter vilitatem offi-
cij serui publici appellantur: vt *ff. de adopt. l. non
enim.* non quia serui sint, sed quia in dicto offi-
cio seruire tenentur. Hinc descendit, quod de-
curiones (officio decurionatus pendẽte) debẽt
à tabellionatus officio abstinere. ita not. deci-
dit *Ang. de Peru. cons. 283. incip. præmitto.* idẽ tenet
Calder. cons. 2. sub tit. de fide instrum. incip. spurius. &
facit *l. vniuersos, C. de decurion. lib.* 10. vnde vale-
bunt instrumenta ab eo confecta, secundum
Bald. in l. 1. C. de testam. col. 4. q. 6. & vide *gloss. in l.
2. §. miles, ff. de his qui not. infam.* Possunt tamen
spurij esse decuriones: vt in *l. spurij, ff. de decurio-
nibus.* Naturalis autem filius, qui parum distat
à legitimo, authentica, quibus modis natura-
les efficiantur legitimi, non est infamis: vnde
sortitur honores, & libertatem parentum: vt
7. part. tit. 11. l. 1. & consequenter poterit esse ta-
bellio. facit quod dicit *Ioan. Fab. §. non solum, de
inoffic. test. Instit. & Bald. in l. exercendis. col. 3. C. de
fid. instrum. & in l. generaliter, C. de instit. & Ioan. de
Pla. in l. senator, C. de dignit. lib. 12. Iason in §. pœna-
les, Instit. de action.* Quamuis ergo † spurius sit 8
infamis, nihilominus poterit habere tabellio-
natus officium. infamis *e* enim potest esse ta- E
bellio, quia non est dignitas, sed onus: vt dicit
gloss. fin. in *l. fin. C. qui milit. non pos. lib. 12.* & not.
Bart. in l. eadem, §. 1. ff. ad l. Iul. repet. licet per *l. 3.
tit. 19. part. 3.* videatur contrarium. vbi inter ce-
tera, quæ requirit in tabellione, est bona fama.
vnde videtur, quod infamis non posset esse ta-
bellio. ¶ Intellige, nisi sit tabellio ad latus prin-
cipis, quia ille dicitur habere dignitatem: *b** vt B*
*l. 1. C. de mand. princ. & l. laudabile, C. de aduo. diuer.
iudi.* quod nota pro cancellariis principum &
dignitatum. ita dicit *Angel. Aret. in §. fin. in princ.
Instit. de except.* Idem *f* dicas de procuratore in F
curia Papæ, Imperatoris, vel Regis, vel alicuius
domini: nam ibi non potest infamis esse pro-
curator: quia talis curia ab infamibus fœdari
non debet, nec licet eis ingredi. *ff. de exc. tu. l. sed
& milites, §. sed ignominia.* secundum *Bald. in l. 1.
§. ait prætor, ff. de postu.* refert & sequitur *Angel.
Aretin. in dict. §. fin. prope fin.* ¶ Idem dicas de pro-
curatione illustrium personarum, vt episcopo-
rum, vel prælatorum & aliorum similium: quia
infamis non potest esse procurator talium. arg.
text. in *c. fin. 5. q. 3.* tenet *Bald. in l. reum, in fin. C. de
procur. Ang. vbi suprà*, itaque spurius non potest
esse procurator talium, nec tabellio vel procu-
rator in curia principis: vt colligitur ex prædi-
ctis. ¶ Reputantur etiã isti filij † turpes personæ, 9

& propterea licet frater non possit querelare fratrie testamentum nisi turpi persona instituta: vt *l. fratres, C. de inoffic. test.* tamen si frater non instituit aliquem adulterinũm, & similes, poterit alter frater querelare, secundum *Cyn. in d. l. fratres, & ibi Iason in fin. Bald. in l. 1. C. de nat. lib.* facit gloss. in *l. turpia legata, ff. de leg. 1.* & quod not. in *l. & si pepercerit, ff. de liber. & posthu. in c. innotuit, de elect. & per totum tit. de fil. presbyt.* In contrarium facit *l. spurij, in 1. not. de muneribus & honoribus, Bald. in l. fin. C. de liberis, & eorum liber. in l. 1.*
10 *C. de iure aureorum anulorum.* Fratrem † tamen spurium frater instituere potest, *l. is qui, ff. de vulgar. & pupil. gloss. in authent. qui. mo. na. effic. sui. §. vlt.* si quidem in *gloss. magn. in vers. item à patre, & in ver. sed quid si pater, Bald. cons. 5. incip. casus talis*
G *est, in 1. volum.* Ex *g* his infertur ad vnum quod ego habui in practica: Filius cuiusdam sacerdotis contraxit matrimonium cum quadam muliere, quæ morti proxima, condidit testamentum, in quo maritum hæredem instituit, fratres & sorores legitimas præteriit, vel exhæredauit: fratres & sorores querelabant testamentum sororis, quia turpem instituerat personam: dixi, quod poterant, per prædicta. & hoc ferè in terminis nostris cõsulendo decidit *Paul. de Cast. consil. 61. incip. ad primum videtur.* vbi loquitur de ea, quæ maritum condemnatum ex causa, quæ reddebat eum infamẽ, hæredem instituit, fratribus & sororibus præteritis: quæ sorores testamentum querelabant, quia turpem instituerat personam. dicit hoc rectè fieri posse, per *d. l. fratres.* ¶ Ad cuius cõfirmationem facit, quod in similibus terminis consuluit *Ang.*
11 *consil. 171. incip. Petrus.* vbi dicit, quod si quis † concubinam hæredem instituit, præteritis vel exhæredatis fratribus, vel sororibus: poterunt fratres & sorores querelare testamentum fratris, quia turpem instituit personam: vt *dicta lex, fratres.* quod est valde notabile signanter ad ea, quæ dicta sunt, in rubrica §. 37. Ex istis infertur, cum sequentib. vbi de donatione facta concubinæ dicebam. ¶ Excluduntur etiam isti à successione omnium ascendentium per lineam masculinam, vel femininam: vt in *auth. quib. mo. na. effic. leg. §. fin. coll. 6. & in authent. quib. mod. na. effic. sui. §. fin. coll. 7. & l. qui contra, & l. si quis incest. C. de incestis nupt. & authent. ex complexu. eod. tit. & c. lator, & c. causam quæ, suprà, qui fil. sint*
H 12 *leg.* Nec *h* valeat † statutum, quod pater instituat spurium: vt latè disputando concludit *Bald. in l. cunctos populos, C. de sum. Trinit. col. 11. ver. 2. quæro de effectu, & in l. 1. col. 3. C. de his quæ pœnæ nomine.* vide *Paul. de Cast. consil. 227. vol. 2. Alexan. consil. 131. in 3. vol. Baptistam in l. omnes populi, ff. de iustitia & iure, fol. 11. col. 1. in repet.* Quamuis tamen filius spurius excludatur à successione patris, bene tamen potest relinqui à patre executor sui testamenti, ad distribuendum, eligendum, vel restituendũ, dummodo ex hoc commodum non sentiat. Sed *Bald. in l. ab eo, C. de fideicomm.* facit quod voluerunt *Ang. Ioan. de Imol. & alij tenentes in l. in tempus, ff. de hered. instit. & in l. hi qui, eod. tit. Bald. in l. si quis ad declinandum, C. de episc. & cler. Bart. in l. eam quam, C. de fideicomm.* intellige, dummodo constet de distributione bona fide facta: aliàs secus, per ea quæ tradit *Ioan. Andr. in Spec. de instr. edit. §. nunc verò aliqua. in*
addit. inci. ad istũ fin. Ex istis infertur, quod † spu- 13
rius potest relinqui commissarius ad faciendũ pro alio testamentum: item pater potest eum substituere filio legitimo. *l. si is qui, ff. de vulga. &*
pupill. ¶ Quinimo de iure † ciuili excluduntur 14
etiam ab alimentis: vt *d. auth. quib. mod. na. effic. sui. §. vltra si quidem,* ibi: nec alendus est à parentibus. & *authent. ex complexu. C. de incest. nupt.* not. *in c. per venerabilem, suprà, qui fil. sint leg.* æquitas tamen iuris canonici voluit, quod à parẽtibus alerentur: vt *d. c. cum haberet.* cui debemus stare, etiam de iure ciuili, propter naturalem æquitatem, quam cõsiderauit canon. & quia educatio filiorum est de iure naturali introducta, & ex instinctu naturæ procedit. *infrà, d. ius naturale.* ibi: puerorum educatio. quod adeo verum est, quod si pater filio indigenti alimenta denegaret, non esset à reatu homicidij immunis: vt *l. necare, ff. de lib. ag.* ¶ Istud communiter tenetur,
quamuis *i Bald. in d. auth. ex complexu.* videatur I
sentire ius ciuile remanere incorrectũ in filiis nefariis, & incestuosis, & solùm in spuriis simpliciter corrigi: per *d. c. cum haberet.* Sed si bene aduertatur, ille text. est contra decisionẽ Bald. quia loquitur de adulterino, non simplici spurio. vnde omnes illum intelligunt, de filio ex quocunque coitu damnato nato, vt sit alendus à patre, & per consequens dotandus: vt suprà
dixi. & idem de filia, quæ sine consensu patris, K
&c. An *k* autem filij illegitimi reputentur de genere, vel familia, ponit *Abbas* post alios *in c. nonnulli, §. sunt & alij, de rescript.* vbi *Felin.* plura cumulat circa ista. An autẽ ius patronatus competat illegitimè natis, vide latè ac diffuse & singulariter per *Roch. in tract. de iure pat. in ver. competens alicui, q. 2.*

ADDITIONES.

¶ Adde *Hippolyt. in singul. 273. incip. notissimum* A*
est in iure, in sing. nouiter additis.
B* ¶ Adde *Felin. in c. fraternitatis, 2. col. de hered.* vbi hoc describit, & alios tres casus addit, in quibus infamis non potest esse tabellio.

IOAN. BERNARD.

A ¶ Ita tenetur eam dotare.] Circa dotem & alimenta, quæ liberis spuriis debentur, repletissima sunt volumina nostratum. Vide *Tauris. l. 9. Tauri, & Suarez l. 1. tit. 6. lib. 3. for. & Couar. de sponsal. part. 2. c. 8. §. 6. Minch. part. 1. lib. 2. de success. creat. & progress. c. 20. n. 313. cum seq. Didac. Perez l. 22. ti. 3. lib. 1. ordin.* Atque ingẽtis doctorũ agminis receptaculum habes apud *Pet. Dueñas regul. 366. & reg. 367.* apud quos etiam de eorundem spuriorũ successione tractatur. ac plures etiam circa eadem referuntur per *Plaçam de delictis, c. 41.* & vide *authorem infrà, §. 23. n. 4. & n. 11. & Villalob. vers. pater, num. 29.*

¶ Et

B ¶Et propterea repelluntur ab honoribus.] Vide *authorem suprà in rubr.* §.38 *num. pen. versic. item super genere.* nec de republica vti censentur, secundum *authorem suprà*, §.58 *num.* 4. nec loco ciuinm habentur. vt putat *Bald. consil.* 267. *col. vlt. lib.* 1. quem sequitur *Cat. Cot. in suis memorab. versic. Ciuium.* & quod infamia facti notentur, præter authorem hic, vide pluribus citatis ad idem *Hippolyt. de Marsil in singul.* 273. *num. fin.* vbi etiam *num.* 17. refert ex *Bartol. in l. eadem, ff. ad l. Iul. repet.* qnod huiusmodi spurij nequeant ad munus publicum aspirare: adiungeque scripta per *Couar. pract. quæst. c.* 19. *num.* 6.

C ¶Ex quo ipsi inferunt.] Adde tu secundum *Bernar. hic in additionibus suis, Hippolyt. de Marsil. in d. singul.* 273.

D ¶Sed quamuis non possit esse testis.] Adde *Alexand. consil.* 80. *lib.* 2. *& Angel. consil.* 284. *& Tiraquel. de nobilitat. cap.* 25. *num.* 15. & rursus *ibidem c.* 34. *n.* 26. ac diligenter examinantem, vide *Couar. pract. quæst. c.* 19. *n.* 6.

E ¶Infamis enim potest esse tabellio.] Adde *Felin. in c. fraternit. de heret. & Tiraquel. de nobilitat. c.* 30. *& Couar. pract. quæst. c.* 19. *n.* 5. ibi nominatim quoque reperies quid iuris de tabellione principis, vel curiæ regiæ.

F ¶Idem dicas de procuratore.] Adde *Roman. sing.* 814. *& Iason. in rubric. C. de procurat. ad fin.* & hæc eadem procedunt in medico, coquo, & barbitonsore principis, aliisque domus regiæ offic. quia dicuntur habere dignitatem, & eorum officium ars. vide *Roman. sing.* 656. *Boerium decis.* 222. *& Ripam lib.* 2. *respons. cap.* 26. *Lucam de Pen. in rubr. C. de primip. lib.* 12. *Cepol. in l. si quis venditor.* §. 1. *de adil. edict. Felin. in rubr. de offic. delegat. & Cremens. singul.* 99.

G ¶Ex his infertur.] Huius quæstionis memor est *Castillo, in l.* 9. *Tauri, fol.* 59. *col.* 3. & rursus *fol.* 63. *col.* 3. Addeque *Auendañ. par.* 2. *c.* 26. *ad fin.* & pluribus citatis *Didac. Perez in l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 3. *ord. col.* 918.

H ¶Nec valeat statutum.] Vide *Tauristas in l.* 9. *Tauri, Guiller. Bened. in c. Raynut. in princip. nu.* 39. *& Ferdinan. Loazes in tract. de matrim.* 2. *dubio secundo fundamento, pro parte negatiua, n.* 7. *Boerium decis.* 127. *Ioan. Baptist. Cacialup. in l. cunctos populos, num.* 170. *C. de summa Trinit.* & pluribus citatis, aliisque ampliationibus ad regul. deduct. *Dueñ. regula* 366.

I ¶Quamuis Bald.] Vide *Roderic. Suarez in l.* 1. *titul.* 6. *lib.* 3. *for. versic. sed limitabis, in* §. *sed prædicta, de naturalium, & Taurist. l.* 9. *Tauri, & Couar. de sponsal. part.* 2. *c.* 8. §. 6. *num.* 6 *ad fin. & Segur. in l. cohæredi.* §. *cum filia, num.* 123. *ff. de vulg. & pupil.* atque aliis citatis *Petrum Dueñas in reg.* 167. *ampli.* 4.

K ¶An autẽ filij illegitimi reputentur de genere vel familia.] Adde singul. doctrinã *Bald. in l. fin. C. de nat. lib. & Imol. & Alexan. & alios in l. ex facto*, §. *si quis rogatus, ff. ad Trebell. & Gregor. gloss. h. in l.* 1. *tit.* 11. *par.* 7. *& Montal. gloss. c. in l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 3. *for.*

DOCT. IOANN. BARAHONA.

Palacios Rua.

SVMMÆ RERVM.

1. *Electio per metum facta quando valet.*
2. *Filia minor* 25. *annis sine consensu patris intrans religionem, non potest ob hoc exhæredari, sed dotari debet.*

SECVNDO, matrimonium carnale & spiri- §. XI.
tuale *a* æquiparantur: vt *c. inter corporalia*, A
suprà, de translat. prælat. tenet *Gard. in c. tua, in fin. suprà, de sponsal. Abb. in cap. cum terra, fin. col. suprà, de elect.* dicens, quod sicut valet † electio per 1
metum facta, quando electores non compelluntur eligere certum, sed aliquem de certo genere personarũ: vt ibi, & in *c. dilectus, suprà, de consuetud. & in cap. Abb. de verb. signific.* sic etiam valebit matrimonium carnale per metũ contractum, quãdo non fuit quis compulsus contrahere cum certa persona, sed cum aliqua *b* de B
certo genere, quam ipse elegerit. *a** quod dictũ A*
mirabiliter limitat text. in *c. cum locum, suprà, de sponsal.* & alia iura, quæ volunt nullum esse matrimonium metu contractum. & sic in effectu arguit *do. Abb.* de matrimonio spirituali ad carnale. Idem tenet *Iac. Zochus in d. c. cum locum.* & sequitur *ibi Alexand. col. pen.* Quomodo autem contrahatur matrimonium spirituale inter beneficiatum, & ecclesiam, ponit notabiliter *Abbas in* 5. *disputatione, col.* 22. *vers. & aduerte, & ibidem col.* 6. *ver. nam inter.* ponit differentias inter matrimonium carnale, & spirituale. Sed *c* est C
ita, quod si † filia minor 25. ann. sine patris con- 2
sensu contrahat matrimonium spirituale, intrando videlicet quamcunque religionẽ, non poterit pater ex hac causa illam exhæredare: vt *l. fin. C. de episcop. & cler.* imò tunc tenetur pater eam dotare, vt commodè possit stare & viuere in seruitio Dei, & tanquam Dei sponsa, vt monasterium possit onus alimentationis subire: vt not. voluit *Bald. in dicta l. fin. C. de dot. promis.* & fuit de mente *Bart. in l.* 1. §. *si parens, ff. si quis à par. fuer. man.* ¶Quinimo, etiam si semel fuit nupta, licet cum ampla dote, & tunc vidua, velit religionem profiteri, tenebitur pater eam dotem assignare monasterio: vt voluit *Ioan. Andr. in addit. ad Spec. isto tit.* §. *formatis, ad fin. gloss. & Cyn. in authent. sed quãuis, C. de rei vxor. act.* Ergo eodem modo non poterit pater filiam exhæredare, si ante 25. annos contrahat matrimonium carnale, cum quocunque, nulla promissa dote, & sine patris consensu: & per consequens ex hac causa non poterit alimenta nec dotem denegare, cùm dos succedat loco alimentorum: vt suprà dictum est.

ADDITIO.

A* ¶Adde *Felin. in c. in præsentia, de probat. col.* 18. *vers.* 2. *declara. Iason in l. Titia, col.* 3. *post medium, ff. de verb. obligat.*

IOAN. BERN.

A ¶Æquiparãtur.] Adde *Bald. Nouell. de dote, p.* 1. *priuileg.* 16. *& Guiller. Benedict. c. Raynutius, versic. dote, n.* 7. *cum præced. & sequent. & Alexan. consil.* 139. *lib.* 2. *& Gregor. in l.* 8. *tit.* 11. *par.* 5. *& Felin. in c. non satis, de simonia, Baet. de dot. c.* 14. *n.* 1.

B ¶ De certo genere quam ipse elegerit.] Adde *Felin.c.in presentia de probat.n.37. Decium c.dicet de electione.* & multis citatis atque ingeniose disputantem *Couar. de sponsal. parte 2. cap.3. §.5. num.8.& 9.*

C ¶ Sed ita est.] Vide *Alexan. consil.139. lib.2. Guiller. Benedict. vbi sup. Doctor. in authent. res quæ, C.communia de legatis*, nocrium *decis.131.* habesque multis citatis latè scribentem *Baetium de dotibus,c.24.num.2.per totum.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Opus pietatis exercere potest quis compelli, & num.9.*
2. *Pauper potest implorare officium iudicis contra diuitem, vt ei tempore necessitatis subueniat, & num.9.*
3. *Eleemosynam facere debemus constituto in extrema necessitate.*
4. *Dos est pia causa.*
5. *Causa dotis cùm sit pia, iudex in ea supplet ex officio suo, non petito: & postea iudex decernere dotem filiæ eo casu, quo pater non prouidet.*
6. *Legata pro virginibus maritandis dicuntur pia.*
7. *Executores dati in testamento ad distribuendum in pias causas, possunt erogare pro dotibus puellarum.*
8. *Nobilibus paupertatem incurrentibus, qui mendicare erubescunt, subueniendum est.*

§. XII. TERTIO, propter necessitatem compellitur quis † opus pietatis exercere : vt est
1 gloss. quam ibi not. *Abb. in c.1. sup. de empt. & vendit. gloss.1. alia, in c. humanum genus. in ver. inferre, in fin. 1. distinct.* ¶ Ex quo dicebat gloss. not. in *cap. sicut, 47. dist. & in c. domino sancto, in ver. necessitate, l. di. alia in c. exigunt, 1. q.7. gloss.1.* quod † pau-
2 A per a potest implorare officium iudicis contra diuitem, vt ei subueniat tempore necessitatis. & hoc idem firmat *Abb. in c. cum causam, fin. col. suprà. de elect. in c. nouit. 16. col. suprà, de iu. & in c. si quis per necessitatem, infrà, de fur.* ¶ Et facit quod voluit *S. Thom. secunda secunda, q.33. art.5.* vbi dicit, quod constituto in extrema necessitate †
3 tenetur quis eleemosynam facere, si habeat vnde: quoniã hoc casu eleemosyna est in præcepto, secundum eum: quem refert & sequitur *Abbas in c. si vero, col.4. suprà, de iureiur.* & idem tenet *Archid. in c.1. 1. dist.* sic intelligens gloss. ibi. Idem tenent multi alij, quos refert *ibi Felin. in fin. adde Archiepiscopum Flor. 2. parte summa, tit.1. cap.24. in fin.* & quæ dixi suprà in princip. §.27. vers.2. intellige cum seq. Sed ita est, quod † dos
4 B b est pia causa: vt est text. not. & fortè non alibi ita bonus, in *l. cum his, §. si mulier, ff. de condit. inde.* & sentit gloss. allegata. illum text. in *§. is quoque, in ver. accepisset, Instit. quibus mod. re. contra. ob. & in §. fin. in ver. quod per errorem. Instit. de ob. quæ ex quasi contra. & in l.1. C. de condict. inde.* not. *Bart. in l. si constante, in 9. q.1. partis, in fin. ff. sol. matrim. & in l. si ego, in princ. & in §.1. ff. de iur. dot.* & est expressum in *l. regni, 5. par. tit.14. l.35.* vide quæ dixi in rubr. §.49. & suprà, c. in 2. not. ad fin. princ. ver. eodem modo. ¶ Et inde est, quod in
5 † causa dotis, cùm sit pia, iudex supplet ex officio suo, non petito: vt est casus not. in *l. si cum dotem, §. eo autem tempore. ff. solut. matrim.* secundum *Raph. & Paul. ibi, & Alexand. in l.4. §. hoc autem iudicium, in prin. ff. de dam. infect.* ¶ Ex quo infertur, quod iudex ex officio suo nemine petente, potest decernere dotẽ filiæ, eo casu quo pater non prouidet: vt est text. valde not. in *l. profectitia, post princ. in ver. sed & si proponas, ff. de iur. dot.* per quam ita dicit *Bart. in l.1. in 3. col. ff. soluto matrim. Lud. in authen. similiter, C. ad l. Falcidiam, 11. speciali, Alexan. in dict. §. hoc autem iudicium.* de quo etiam per *Bald. in l. qui liberos, ff. de ritu nupt.* ¶ Et ex his dicebat *Bart. in d. l. si ego, ff. de iur. dot. & Bald. in d. §. si mulier, & in l. vnica, in fin. C. de his quæ pœn. not. & in authent. nisi rogati, col.3. ver. quæro nunquid monasterium, C. ad Trebell.* & in plerisque aliis locis, de quibus per *Alexan. in d. §. si mulier, in apost.* quod † legata pro virginibus maritan- 6
dis dicuntur pia, & hoc, quia, vt dicebat *Bald. in l. post mortem, col. pen. C. de fideicomm.* legata pro virginibus maritãdis videntur relicta respectu diuini numinis, & possunt dici quodammodo relicta ipsi Deo immortali: & propterea non possunt conuerti in alium pium vsum, per executores testamenti, etiam authoritate episcopi, & ita assignari puellæ intrãti monasterium, secundum *Bald. in d. authent. nisi rogati.* nec de tali legato dotis, vel pro dote, detrahetur Falcidia, secundum *Bald. & Angel. in d. l. cum his, § si mulier.* ¶ Et inde est, quod si testator relinquit Bertæ pro se maritanda 10. debentur sibi, licet ipsa fuerit nupta tempore testamenti: vt *ff. de condic. & demonstr. l. si iam facta, & C. de institut. & substit. l. antepen.* secus si esset relictum pro incerta puella maritanda: quia non habebit locum in iam maritata. ita not. dicit *Bald. in l. fin. ad fin. C. de sent. quæ si cer. quan.* de quo meminit *Alexand. consil.146. col.2. 5. vol. & Iason. in auth. res quæ, C. com. de le. colum.6.* de quo infrà, latius dicetur, in seq. col. & vers. eodem hoc dicebat. ¶ Quo autem tempore debeatur legatum factum pro puellis maritandis, vide not. per *Bar. in l. Titio centum, §. fin. fin. col. ff. de condic. & demonstrat.* ¶ Ex istis infertur, quod † executores dati 7
in testamẽto ad distribuendum in pias causas, possunt erogare pro dotibus puellarum : præsertim si sunt pauperes. cùm tunc etiam stricto modo dos dicatur pia causa. secundum *Bald. in l.1. de leg.2. in 2. charta, in repet. & Alexand. in d. l. cum his, §. si mulier, in apost.* ¶ Idem dicendum, si essent puellæ, quæ secundum suam conditionem vel nobilitatem mereantur maiorem dotem, quàm esset sufficientia sui patris: & propter hoc non possent inuenire virum condignum suæ conditioni: nam tunc ipsius executores possent supplere vsque ad congruam dotem, vt possent puellæ condecenter secundum suam conditionem maritari: quia tunc censetur pia causa, vt matrimonia condigna contrahantur: quia non dicitur posse nubere, quando honestè nubere non potest. secundũ suam conditionem. arg. *l. nepos Procul. ff. de verbor. significat:* facit lex, *plenum, §. equitij, ff. de vsu & hab.* istud est notabile dictum *Baldi Nouelli, in suo tract.*

C *tract. de dote, 5. part. 4. col. in fin.* ¶ Ad cuius *c* confirmationem facit, quod notare voluit *Bald. in l. si quis ad declinandum, 3. col. ver. circa tertium, C. de epi. & cle.* vbi dicit, quod si aliquis est nobilis, qui habet alimeota, sed suam dignitatem conseruate oon potest: & habei fortè puellas, quas maritare oon potest: poterit episcopus vel executor testamẽti, qui habet bona testatoris, distriboere in pauperes, aliquid ipsi nobili erogare in subsidium vitæ, vel dotium: quia licet oon sir omnino mendicans, tamen secuodum statum oatalium suorũ, aliqua sustentatione eget: & ideo inter pauperes cõnumeratur: vt est ibi casus not. secundum eum. quod teoe semper menti. de quo *Bald. Nouellus* nullam facit meotionem. per quod optimè ampliatur eius dictũ, vt procedat, non solùm cùm testaror mandauit bona sua distribui pro puellis dotandis, vel maritandis, sed etiam si iussit illa distribui in paupetes. ¶ Idem dicendum esset, si talis oobilis pauper haberet aliqua bona malè aequisita, quæ deberet pauperibus erogare: nã hoe
D caso potuisset *d* sibiipsi retinete, vel filiabus in dotem dare. per ea quæ dixi in rubr. §. 65. ante fin. vers. iotellige, & vers. quod autẽ dixi. quod tene menti. Ad de prædictis bonum textum in
8 §. *consideranda, 86. dist.* vbi dicitur, quòd † præcipuè subueniendum est nobilibus paupertatem incutrentibus, qui mendicare erubescũt. Idem dicit *Ambros. in lib. de officiis.* vide quæ dixi suprà, in rub. §. 11. circa fi. ver. & inde est, quòd si vons est nobilis. & infrà, eod. §. 23. post princ. ver. sed qood dixi. vide etiam quæ latè scripsi in *c. omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remission. in parte, omnia peccata, vers. sextum, per quod venialia.* ¶ Secundò ampliatur, vt proeedat, etiam si dictæ pnellæ iam fuissent nuptæ sine dote, vel cum modica dote: præsertim si vir, qui aecepit talem puellam iodotatam, erat egenus, adeo quòd non sufficeret ad onera matrimonij supportanda: nam tune poterunt dicti executores dotare, vel dotem augere, si videatur esse oecesse, pro supportandis ooeribus matrimonij: quia adhue subest causa pia, & neeessitas oneris mattimonij. ita not. decidit *Bald. Nouel. vbi suprà, in q. facti,* qui hoc intelligit, quando testator iussit bona distribui in pauperes, vel in puellas dotandas: secus in puellas maritandas, quia tune non videtur satisfactum iotentioni testatoris, nee etiam verbis testamenti: & maximè si diceretur, pro virginibus maritandis: cùm istę nee sunt virgioes, ex quo iam sunt nuptæ: nee sunt maritaodæ, ex quo iam habeot
E mariros. ¶ Ad hoc *e* facit text. & quod ibi not. *Bart.* qnem alij ibi sequuntur, in *l. Lucius, la 1. ff. de legat. 2. Bald. & alij in l. filia legatorum, C. de legat. Anchar. & Imol. in c. filius, suprà, de testam. col. pen.* vbi dicuot, quòd si pater relinquit filiæ ducenta, pro ipsa maritanda: viuens ipsam maritauit, & dedit sibi centum nomine dotis: potest filia residoa ceotũ petere ab hæredibus patris eo mortuo: quando testator dixit, lego pro dote, seu nomine dotis: quia tũc ea maritata, causa legati non est finita, cùm cõstante matrimonio possir dos augeri: vt *l. pe. & in auth. sed etiam necesse, C. de don. ante nupt.* secus quando testator dixit, prò ea maritanda: quia ea maritata, est finita caosa. Ita ergo dieeodum in casu prędicto, & secundum ista intellige *Bald. in d. l. fin. in fin. C. de sent. qua sin cert. quan. profe.* de quo paulo antè feci mentionẽ, ver. & inde est. ¶ Redeundo ad
propositum, si propter † necessitatẽ compellitur quis opus pietatis exercere, & constituere dotem, est opus pium: vt suprà dictum est: quæ maior est neeessitas, quàm illa, in qua est vxor noo dotata: quia potest maritus ei alimeota deoegare, & à se illã expellere, vt suprà dixi. ex qua alimẽtorum deoegatiooe, & expulsione à domo, potest sequi peecatum adulterij. vt hic dicit text. & possunt etiam multa alia incõmoda sequi, de quibos inf. subiiciã. Ergo est compellendus pater illã dotare, quamuis sine eius consensu ante 25. annũ non promissa dote matrimouiũ cum indigno contraxerit: præsertim cùm in patre duæ cõcurrant obligationes: vna, qua tenetur, vt quilibet extraneus tali tẽpore neeessitatis, opus pium exercere: alia, qua tenetur vt pater filiã dotare. Duplex enim obligationis causa, maiorem habet efficaciam. arg. *c. 1. suprà, de treu. & pace, §. sed hodie, Instit. de ado. & l. cum in adoptiuis, C. eo. & in authent. itaque, C. commun. de succes.* 9

ADDITIONES.

¶ Pauper potest implorare officium iudicis.] Vide *Panorm. in c. 1. de empt. & vẽdit.* & sat plures qui adiunguntur in additionibus eiusdem in *c. nouit. de iudic. & Sylu. in summa, vers. eleemosyna, n. 2. & Caiet. in 2. to. de precept. eleemos. per sex cap. & Medina in tract. eleemosyna, c. an extremè indigenti, & Dominic. Sot. l. 4. de iust. & iure, qu. 3. art. 1. col. 6. & lib. 5. q. 8. art. 4. & Nauar. in suo manual. c. 23. n. 3. cum sequent. & Greg. gloss. 1. in proœmio, tit. 1. part. 5.* qui plura dicunt & doeent quando eleemosyna sit in præcepto. & lege *Couar. regul. peccatum, part. 2. §. 1. n. 4. & infrà, 6. not. n. 5. & D. Franc. Sarmiento de redit. ecclesiast. part. 4. c. 5.* A

¶ Dos est pia eausa.] Vide latè disputantẽ & resoluentem *Bald. de Bartolin. in repetitione l. 1. ff. sol. matr. n. 40. & sequent.* & ibi *Ioan. Crot. n. 35. & authorem suprà in rub. §. 48. ad fin. & 2. not. in princ. n. 20. & Peral. in l. 1. n. 27. de leg. 2. & Arias in l. 29. Tauri, n. 66. & sequẽt. & Did. Perez ad Segur. in l. 3. §. fin. n. 75. de lib. & posthu. & Bactium de dotib. c. 11. n. 53. & 56. & Pinel. de bon. mat. l. 1. part. 3. n. 62.* B

¶ Ad cuius confirmationem.] Vide quos adiungam, infrà, §. 23. num. 8. C

¶ Sibiipsi retinere.] Quia multa ob necessitatem tolerantur. vt not. suprà in proœmial. §. 27. n. 9. & adde hue *Couar. in reg. peccatum, part. 1. in princip. n. 2. Medinam, de restitut. q. 5. Soto de iustit. & iur. lib. 4. q. 7. art. 4.* D

¶ Ad hoe facit textus.] Circa ista vide plnribus allegatis, *Couar. de testam. c. officij, num. 10. &* E

Baetium, de dotibus, cap. 20 *num. vlt.* & lege alium casum *inf.* §.20. *num.* 6. *& Peralt. in l. Lucius* 1. *de leg.* 2. *num. fin.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Alimenta denegari possunt ei, qui ex causa potest exhæredari.*
2. *Dos succedit loco alimentorum.*

§.XIII. QVARTO ex quacunque causa potest
quis exhæredari, possunt ei † alimenta
1 A denegari. & quantum ad hoc, parificãtur *a* ex-
hæredatio, & alimentorum denegatio: vt vo-
luit gloss. not. in *d. l. si quis à liberis, in ver. detulerat,*
ff. de liber. agn. & in l. fin. C. de alend. lib. tenet *Bald.*
in authent. res quæ, C. communia de legat. & doct. in
A* *prealleg. locis.* *a** Sed est ita, quia licet filia minor
25. annis sine patris consensu matrimonium
etiam cum indigno contraxerit, quamuis do-
tem non promiserit, non potest ex hac causa
exhæredari hodie, quamuis olim sic, de iure
Digest. vt d. l. 3. §. *si emancipatus, de bon. po. contra*
tab. quia ista causa exhæredationis non reperi-
tur hodie inter alias causas, quas enumerat
textus in *dict. authent. vt cum de appell. cog.* §. *cau-*
sas, & glo. in c. Quintauallis, suprà, de iureiur. Ergo
ex eadem causa non poterit pater alimenta de-
negare, nec per consequens dotẽ non tradere:
quia ex causis, ex quibus potest quis exhæreda-
ri, vel ei alimẽta denegari, potest dos non con-
stitui secundũ *Bald. in d. authent. res quæ.* & econ-
2 tra. Cuius ratio est, quia † dos succedit loco ali-
mentorum: imò fauorabilior est causa dotis,
quàm causa alimentorum: vt suprà dictum est.
ergo tenebitur pater eam dotare. ¶ Et si dixe-
ris, quòd imò filia, quæ matrimonium contra-
xit, sine patris consensu, ante 25. annos potest à
patre exhæredari: vt in *authent. vt cùm de appell.*
l. 1. tit. 1. lib. 5. *cog.* §. *si alicui, & in authent. sed si post* 25. *C. de inoffic.*
testam. & hodie si contrahat matrimoniũ clan-
destinum, per *l.* 47. *de Toro* potest exhæredari.
dico, quòd licet ex hac causa possit exhæreda-
ri (quod tamen non est sine scrupulo, vt infrà
subiiciam) non tamen poterit pater ei dotem
denegare: vt sic illa iura procedant in exhære-
datione, non tamen in denegatione dotis: vt
est de mente *Hostiens. & Ioan. Andr. in dict. c. infrà,*
suprà, de despons. impub.

ADDITIONES.

A* ¶ Adde not. per *Petrum Gerar. in singul.* 1. & vide suprà §.5. ver. item quia.

IOAN. BERNARD.

A ¶ Parificantur.] Vide *Petrum Gerar. singul.* 1. *& Francisc. Cremens. singul.* 20. & pluribus citatis *Couar. de sponsal. parte* 2. *c.* 8. §. 6. *circa fin. & authorem suprà,* §. 5. vbi plures congessi.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Pater tenetur ad dotandam filiam, etiam si ipsa habeat aliunde vnde se dotet.*
2. *Protestatio non releuat protestantem in his, quæ certo modo disposita sunt & determinata à lege, & n.* 6.
3. *Bona mariti sunt pro dote tacitè hypothecata, etiam si maritus protestaretur in contrarium.*
4. *Expensas, quas fecit pater filio studenti, videtur in dubio de bonis paternis facere, nisi filius habuisset apud patrem peculium castrense, vel quasi castrense, siue aduentitium.*
5. *Dotare qui tenetur filiam, si eius negotia gessit, videtur de bonis filiæ dotare, & num.* 7.
8. *Consuetudo in dandis dotibus attenditur.*
9. *Dotare filiam tenetur pater: adeo quòd si mater ipsam dotauit, poterit à patre repetere per actionem negotiorum gestorum.*
10. *Extraneus dotans filiam alterius, potest à patre dotem repetere.*
11. *Ætas legitima ad matrimonium in femina est duodecim annorum.*

QVINTO officium *a* paternum est dotare §.XIIII.
filias: vt *dict. l. qui liberos, ff. de ritu nupt. l. de-* A
dit dotem, ff. de co. bon. & l. fin. C. de dotis promis. &
quarta partit. tit. 11. *l.* 8. quæ iura dicunt † patrem 1
teneri ad dotandum filiam, etiam si *b* filia ha- B
beat bona aliunde, vnde se possit dotare: ex
quo sequitur, quòd si pater constituendo do-
tẽ pro filia, promisit, seu dedit de bonis tã suis,
quàm etiam filiæ, semper intelligitur pater de
bonis suis promisisse, si sufficiũt ad prædictam
dotem: & si non sufficiant, eo quòd deficit, re-
curritur ad bona filiæ: vt *d. l. fin. C. de dot. prom.*
¶ Ex *c* quo infertur vnum quotidianum & sin- C
gulare, quòd si in instrumẽto promissionis do-
tis dicatur, quòd pater promisit in dotem filiæ
mille ducatos: computato in ea omni eo, quod
debetur ipsi filiæ, tam de bonis maternis, quàm
de paternis: hoc non obstante, poterit dicta fi-
lia post mortem patris petere bona materna,
vltra dictam dotem: probando tot bona esse
in facultatibus patris, quot sufficiant ad dotem
promissam: ita in contingentia facti consuluit
Ioan. de Monte Sperelo, apud Pistorium, in fauo-
rem cuiusdam domini Petri, militis Tudertini,
per text. in *d. l. fin.* cui cõsilio se subscripsit *Bald.*
Nouellus, vt ipse refert *in suo tract. de dote,* 6. *par. in*
priuilegio. Sed quamuis ille non dicat, hoc in
expresso voluit *Angel. de Aret. in* §. *fuerat ante, Inst.*
de act. col. 28. *ver. & aduertas, quòd in dubio.* dicens,
quod quãuis filia habeat bona aduẽtitia, tamẽ
pater simpliciter dotãdo filiam, in dubio præ-
sumitur eam dotasse de bonis propriis filiæ,
dummodo pater sit soluendo: cùm officium
paternum sit ex necessitate dotare filias: vt di-
ctum est. quod dictum vt singulare extollit *Ia-*
son in d. §. *fuerat ante, col.* 34. *vers. adeo subdit ipse.* Ad
cuius confirmationem adducit ille duo funda-
menta. Primò, quia præsupposito (vt est verũ)
quòd pater de necessitate teneatur filiam de
suo dotare, vt dicunt iura præalleg. protestatio
in contrarium, quod intendit filiam dotare de
bonis filiæ, non habet releuare patrem prote-
stantem,

stantem, nisi etiam interueniat consensus eius, contra quem fit protestatio: & hoc, quando est obligatio iam contracta. & sic de præterito: secus si de futuro *l. alimenta, & ibi gloss. not. & Bart. & alij, C. de neg. gest. Bart. in l. non solum, §. morte, ff. de noui oper. nun. col. 7. ver. sed quæro an etiam patris consensus. & in l. final. §. item si prædixerit, ff. nautæ, caupon. stabula. Bald. Angel. Salycet. & alij, in l. pacta nouissima, C. de pact. Bald. in l. non ideo minus, C. de liber. cau.* doctores nostri in *cap. cum M. de constit.*

2 ¶ Secundò in his, quæ certo modo disposita sunt, & determinata à lege, & † protestatio nihil operatur, nec releuat potestatem: secundum *Bart. in l. Nesennius Apollinaris, ff. de negot. gest. in primo not. & ibi Ang. Bart. in d. §. morte, col. 11. vers. circa quintum gloss. & Bart. in d. l. alimenta.* Sed determinatum est à iure, quòd pater tenetur dotare filiam de suo proprio: ergo protestatio patris nihil habebit operari, secundum *Iason. vbi suprà.* idem tenet *Bulgarinus in d. l. 1. ff. soluto matrimon. in repet. col. 34. ver. & ex d. l. fin.* quod not. ad ea quæ dixi in rubr. ver. si tamen vit. ¶ Ex his

3 infertur vnum nonum & singulare, quòd si † maritus, cuius bona sunt tacitè hypothecata pro dote ex dispositione legis: vt ibi, & in *l. assiduis, C. qui pot. in pign. hab.* accipiens dotem protestetur: & si diceret, quòd nolit bona sua esse hypothecata pro dote: talis protestatio nihil operaretur. Idem & notabilius dicit in socero, cuius bona etiam sunt tacitè hypothecata pro dote nurus, siue ipse dotē acceperit, siue alius de eius voluntate: secus si sine voluntate, secundum glossam in *dicta lege, assiduis, in vers. sunt, ante finem per l. cum dotem, §. transgrediamur, ff. sol. matrim.* certè si socer protestaretur, & diceret se nolle, quòd bona sua sint hypothecata: ista protestatio nihil operatur: qua non obstante, posset mulier agere hypothecaria ad bona ipsius soceri. ita signanter dicit *Iason in d. §. fuerat ante, col. 35. ver. & per hoc duo.* quod tene menti, ad ea quæ dixi in rubric. §. si autem pater noluit. ¶ Redeundo ad propositum, habes confirmatam decisionem prædictam contra patrē constituentem dotem filiæ, & protestantem, quod vult dotare de bonis filiæ, vt semper intelligatur de bonis propriis dotasse. quæ decisio videtur satis æqua, quamuis dubia: quia *d. l. fin.* loquitur, quando non constabat, pro qua parte bonorum maternorum pater voluerit dotem esse constitutam: vt quia constituendo dotem in mille, dixit eam constituere de bonis paternis & maternis: sed in casu proposito pater voluit, quòd omnia bona materna veniret in dotem: & cùm prædicta lex sit exorbitans, non videtur extendenda: vt *l. si vero, §. de viro, cum materia, ff. soluto matrim.* ita dicit *Bulgarinus in repetitione l. 1. 34. col. ff. soluto matrim.* & demum dicit fore cogitandum: quia ratio *d. l. fin.* satisfacit pro opinione prædicta. quam *Iason in d. l. 1. 6. col. ver. adde quòd per illum text.* dicit esse signandam in practica, de qua tamen dicit se valde dubitare: quia text. in *d. l. fi.* procedit in dubio, quando non apparet de quibus bonis, & de qua quantitate: dum dicitur, ibi: eodem effuso sermone se iactet. & *Bald. ibi* ad hoc notat illum text. quod loquitur quando verba sunt dubia. idem *Bald. fin. col. ver. reuoco in dubium, casum illius legis.* Sed in casu nostro, quando in instrumento dicitur, computato eo quod potest habere de bonis matris: ista verba nō patiuntur, quòd intelligatur tota dos de bonis patris. In claris igitur non est opus coniecturis *l. continuus, §. cum ita, ff. de verb. oblig.* & propterea in caso prædicto contrarium consuluit *Marianus Socinus in c. 3. infrà, de sponsal.* vbi quædam alia addit, secundum *Iason. in d. l. 1. ff. sol. matrim.* ¶ Et quamuis illi non dicant, ego reperio, quod *Ang.* dixit contra Bart. in terminis, tenentem contrarium in *d. l. Nesennius 4. col. ff. de neg. gest.* vbi inquit, quod licet pater & frater, qui dotant filiam, videantur in dubio dotare de suo proprio, & non filiæ, vel sororis: per *d. l. fi. C. de dotis promiss.* verum est, nisi esset negotiorum gestor filiæ vel sororis: vt quia filia vel soror haberet bona propria: quia tunc videntur dotare de bonis propriis filiæ vel sororis. mouetur per illum text. & ita dicit se otiare *gloss. in d. l. fin. in ver. patrimonium.* & sic vult, quod etiam sine expressa protestatione patris, vel fratris, in dubio videatur dotare de bonis propriis filiæ vel sororis: ex quo infert

Bart. quod licet pater † expensas, quas facit pro filio studente, videtur in dubio facere de bonis paternis. *l. qua pater, ff. famil. hercisc.* tamen hoc debet intelligi, nisi filius habuisset peculium castrense, vel quasi castrense, vel aduentitium, quod fuisset penes patrem. *l. fin. de petit. hered.* ita ergo videtur dicendū in casu de quo agitur. Est verum, quod in quantum *Bart.* loquitur de patre, auo, & aliis, qui † tenentur dotare. & vult, 4

quòd si gerant negotia filiæ, in dubio videntur dotasse de bonis ipsius filiæ. contra Bart. tenet *Lud.* illum reprehendens, *in l. 1. ff. sol. matrim. per d. l. fin. C. de dot. promiss.* & dixi suprà, in rubr. in fi. Sed si expressè hoc dixit pater, quando dotem constituit, videtur quod non teneatur de suo proprio pater dotare. ¶ Et tenendo hanc vltimam opinionē, faciliter possunt excludi duo fundamenta, quæ pro prima parte adducebat *idem Iason in d. §. fuerat ante.* ¶ Ad primum quod ab his, ad quæ quis tenetur de necessitate, protestatio non releuat protestantem, fateor: sed cùm subiungitur, quod pater de necessitate tenetur dotare filiam de proprio patris, nego: quia imò pater non tenetur de necessitate de suo proprio matrimonio dotare filiam, quādo filia habet bona aduentitia, vel aliunde † vnde se dotet: secundum *Bart. in l. mulier, §. cum proponeretur, ff. ad Trebel.* ita dicit *Iason in d. §. fuerat ante, col. 35. ver. sed aduerte.* Ad cuius confirmationem, quamuis ille non dicat, facit quoniam certum est, quod dos succedit loco alimentorum: vt sæpè dictum est. Sed pater non tenetur alere filium, nisi tunc demum, quando non habet filius, vnde se alat: vt *l. si quis à liberis, ff. de* 5 6

 libris

liberis agnoscendis. & dixi suprà §.4.in princ.versic.confirmatur.dicam latius infra §.23.versic. ista tamen debent intelligi. Ergo idem erit dicendum in dote,vt si filia habeat bona,ex quibus pater poterat eam dotare, & dotauit; hoc expresso,quod de bonis ipsius filiæ illam dotabat: non tenebitur pater amplius illam dotare. facit in simili notabilis decisio *Bald. in l.1. §. seruus,C.de Latin.liber.tol.* vbi dicit,quod qui tenetur aliquem alere,satisfacit, si faciat eum recipi in aliquo loco,vbi alimenta sibi ministrantur. de quo latius dicam infrà §.23. versicul.ad idem facit quod notanter dicit *Bald.* Non est ergo necessarium, quod pater dotet de suo. & sic euaditur illud primum fundamentum.¶ Ad secundum dicebatur, quod in his, quæ certo modo disposita sunt à lege, protestatio nihil operatur: fateor. Sed cùm subiungitur, quod istud est determinatum à iure, quod pater tenetur dotare filiam de suo: istud est falsum, vt suprà dixi.Cogitabis super his.¶Fortius adhuc

7 dicebant alij, quod si † pater gereret negotia filiæ: tunc eam dotando de bonis filiæ, non de suis dotasse censetur.ita dixit *Bart. & Angel.in l. Nesennius,ff.de negotio gest.* quod tamẽ reprehendunt *Ioan.de Imol. Ludouic.& Alexan.* pro quibus bene facit text. in *d.l.fin.* qui loquitur, quando filia habebat bona materna, quorum pater est legalis administrator: vt *l.1. C.de bonis maternis*. Item hoc casu etiam militat ratio *dicta l.fin.* ergo,&c.de quo aliquid dixi suprà in rubr. §.66. post principium,ver. si tamen vit. vide *Bald. in l.fin. §.fin. C. de bonis quæ lib.* quem refert & sequitur *Franc Aret.in l.r.ff.solut.matrim.5.col.vers. in glo.semper*,&c. ¶ Vide etiam *Socin.in d.l.1.8. col.ff.solut.matrim.* qui pulchrè loquitur.& inter cetera dicit vnum, quod alibi non reperio in specie tactum. & habui in practica,quod si pater iam aliquas filias nuptui tradidit,dando eis pro parte de propriis,& pro parte de maternis: si postea aliam nuberet, promittendo dotem de bonis suis,& filiæ,cẽsetur promisisse, prout

D à aliis filiabus dederat,ratione seruandæ æqualitatis.argum.quod habetur in *l. fin. C. communia vtriusque iudic.* faciunt not. per *Bald.in l. cum*

8 *pater*,§.*euic.de leg.*2. Adde, quod † consuetudo in dandis dotibus attenditur *c.1.de adult.* & ibi not.*Card.Abbas,& alij.*ad hoc *l.1.ff.de flu.& c.certificari,de sepul.* vide *Bart.in l.cunctos populos,C.de sum.Trinitat.& in l.1. C.de sacrosanct. eccles. Card. in c.fin. de consuetud. Anton. Abbat.& alios in c.1. de sponsal.*¶Et quod plus est, adeo pater tenetur filiam dotare, quod † si mater ipsam dotauit,

9

E poterit à patre repetere per actionem negotiorum gestorum, ex quo onus dotandi non spectabat ad ipsam, sed ad patrem: vt dicimus in alimentis,licet aliter non protestetur. vt *l.si quis à liberis*, §. *si mater*, *ff. de liberis agnosc. & per Bart. in l.Nesennius,ff.de neg.gest.& l. alimenta*, C. *eod.* ita dicit idem *Bald. Nouellus in d. tractatu, de dote,6.par.3. priuilegio.* ¶ Et subdit fortius idem

10 quocunque alio † extraneo,dotante filiam alterius,vt possit à patre repetere.*arg. l. nihil.ff.de in rem verso.* vt ibi latius per eum. Sed si animo donandi extraneus alterius filiam dotasset, vel dotẽ sibi concessam repetere vellet: nihilominus eius pater tenetur sibi constituere congruam dotem de suo patrimonio. ita dicit *idem Bald.Nouellus in dicto suo tract.de dote,6.part.in 16. speciali,fin.col.* quod tene menti. & dixi suprà in rub.vers.subdit tamen.quæ habeas pro repetitis hic, & secundum illa intelligas ista. ¶ Nec distinguitur, an filia sit maior 25. annis, vel minor: cùm ætas † ad matrimonium legitima in 11 femina sit duodecim annorum: vt *c.1.& 2.sup. de despons. impub.* nec etiam distinguitur, an in contractu matrimonij interueniat patris consensus,vel nõ: quia etiam eo inuito potest matrimonium contrahere: vt infrà dicetur. & nihilominus pater tenetur eã dotare: vt expressè voluit gloss.in *c.fin.32.q.2.* nec fit distinctio,an contraxerit cum digno, an cum indigno, promiserit dotem secum, vel non: quia licet dotem non promiserit, nihilominus pater tenetur eam dotare: vt est gloss.singularis, quæ hoc sentit in *c. nemo, in ver. domum,de consec.dist.1.* quæ dicit, quod ille qui construxit ecclesiam, non promissa dote, debet postea illam dotare: vt *c. pie mentis,16.q.7.& c.cum sit,de consec.eccles.vel altar.* allegat illa gloss.in argum. text.in *d.l.qui liberos.* & per hoc sentit, quod illa lex habet locum, necdum quando promissa est dos: quia dicta doctorum debent intelligi, secundum iura, quæ allegant: vt dixi suprà primo notabili,§.1.ver.si tamen ageretur.Intelligantur ergo prædicta iura generaliter prout iacent: præsertim quia text. in *l. qui liberos.* arctat patrem copulatiuè ad duo, scilicet ad maritãdum, & dotandum: quamuis autẽ vnum fuerit adimpletum.s. quòd filia sit matrimonio collocata,nihilominus pater tenebitur adimplere secundum.s.eam dotare. & ita illum text. ponderauit *Angel.in d.authent.res quæ,C.communia de legatis.* facit text. in argum. in *l.si heredi plures,ff. de condit.instit.*& tenet *Bart.in l.nupta ff.sol.matrim. Imol. in l.1 eod. titul. Salyc.in l.1.§.1.C.de rei vxor. act. Angel. in §.fuerat ante, Instit. de act.* quia non videtur cessare ratio in filia nupta, propter quã pater tenetur eam dotare: quia dos est necessaria ad sustinenda onera matrimonij: vt *l. pro oneribus, C. de iur. dot. cap. salubriter, infrà de vsur.* text.optimus.in *l.si assiduis,§.exceptis,C.qui pot.in pignor.hab.*& tenent doctores prædicti.

ADDITIONES.

¶ Officium paternum est dotare filias.] Vide circa obligationẽ paternam erga filias dotandas, quod notabiliter scribit *Bartholomæus de Capua singular.* 71.& vltra eum habes ingentem doctorum numerum, quos refert *Bactius de dotibus, c.1.num.1. & sequent.*& rursus in *cap.2. num.* 25.& circa idem adiunge, quos proxima additione referam. A

¶ Etiam

B ¶ Etiam si filia habeat bona aliunde.] Repete huc text. hic allegatum in *l.8. tit.11 part.4.* & præter alios Taurist. vide *Ant. Gomez in l.53. Tauri, n.21. & Couar. super 4. de sponsal. part.2. cap.3. §. 8. num.8. & Gregor. gloss. r. l.2. tit.11 par.4.* & rursus *gloss. b. in l.8. eod. tit. & Baetium,* qui diligenter multis casibus adductis, Doctores in omnibus quamplurimos citat, in *tract. de dot. c.2. num.26.* & per istos latè scribitur de nmnibus fermè articulis, quos prosequitur *author in isto §.* & vide infrà §.2n. num.6. & nouissimè repetentes in *l.1. ff. soluto matrim.*

C ¶ Ex qun infertur vnum.] Tu de dnte promissa per patrem, siue ex bonis filiæ, siue vtriusque, cum esset eius administrator vel nõ, vnde solui debeat: vide *Alciat. regul.1. præsumptione 26. & Greg. gloss. b. in l.8. tit.11 part.4. & Anton. Gomez. l.53. num.21. & 22.* & multis citatis *Baet. de dotibus, num.132. cum sequent.* hodie verò vide *l.53. Taur.* quam habes *l.8. tit.9. lib.5.*

D ¶ Censetur prnmisisse prout aliis filiabus.] Vide *Socin. in l.1. num.10. ff. solut. matrim. & Ant. Gomez. l.53. Taur. num.19. & Baet. de dotibus, cap.1. num.26.*

E ¶ Poterit à patre repetere.] Vide *authorem suprà, §.66. n.12. & Baet. de dot. c.12. n.11.*

DnCT. InANN. BARAHnNA.

SVMMA RERVM.

1. *Matrimonia debent esse libera ab omni exactione, & pœnæ impositione. & ab omni eo quod potest præstare impedimentum, etiam ad tempus, quamuis honestissima subsit causa.*

§.XV. SEXTO, matrimnnia debent esse libera † ab

1 omni exactione, & pœnæ impositione: vt *cap. de neptu, 31. quæst.2. cap. cum locum, & cap. requisiuit, & cap. gemma, suprà, de sponsal.* Idem debent esse libera ab omni eo, quod pntest præstare impedimentum etiam ad tempus: quamuis subsit honestissima causa: vt *l. cum tale, §. si arbitratu Titij, ff. de condition. & demonstrat. text. in cap. pen. & vlt. infrà, de secundis nuptiis.* vbi non potuit lex impedire matrimoniũ etiam infra annum luctus, quamuis ad illam prnhibitionem interueniebat causa honestissima, scilicet, vt euitetur seminis commixtin. De cuius intellectu vide *Lucam de Penna in l. final. C. de incolis, lib.10.* qui mirabiliter loquitur.. ¶ Sed si deberet spectari consensus patris, vel tempus 25. annorum, vel prnmissio dotis, vel electin digni, intimidaretur libertas matrimnnij, & impediretur saltem ad tempus. Quinimo præstaretur causa mulieribus, ad fornicationem committendam. ergo per consequens habebit filia libertatem, vt possit contrahere matrimonium ante 25. annos sine patris cnnsensu, cum quocumque voluerit, & patet ex debitn naturali tenebitur eam dotare, quamuis illa dotem nnn prnmiserit. Istud est præcipuum fundamentum in materia, super qun se fundant dnctores præallegati: suprà versiculo, sunt tamen. Quod scribentium mentem aden turbauit, vt spiritum penè relinquat exanimem.

ADDITIO.

¶ Circa controuersiam huius §. satis multi Doctores allegantur per authorem, suprà in §.9. huius tertij notabilis, vbi quoque plures ego adiunxi. & in §.3. num.9.

DOCT. IOANN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Consensus eorum, de quorum matrimonio agitur, sufficit ad matrimonium contrahendum: & infrà, ver. & tenendo, num.16.*
2. *Matrimonium contractum cum meretrice, valet.*
3. *Matrimonium, quod libera scienter contrahit cum seruo, valet.*
4. *Filia minor 25. annis potest sine patris consensu contrahere matrimonium, etiam cum indigno.*
5. *Correcto vitio, correcta est pœna.*

SEPTIMn, ad matrimonium cnntrahen- §.XVI.

dum sufficit † consensus eorum, de quo- 1

rum matrimnnin agitur: vt *c. sufficiat 27. q.2. & c. fin. 32. q.2. & c.1. c. cum locum, c. cum apud, suprà, de sponsal.* & hoc nnn solùm, quando matrimnniũ cnntrahitur cum digno, sed etiam si cum indignn cõtrahatur, vt sentiunt iura prædicta, quæ snlùm põderant assensum enrum, de quorum matrimonio agitur, ad validitatem matrimonij: nec faciunt differentiam, sit dignus, vel indignus ille, cum qun matrimonium enntrahitur. Apertius hoc probat text. in *cap. inter opera charitatis, suprà, de spons. c. integritas, & c. non est culpandus, 32. q.1.* vbi † dicitur, quod validum re- 2

putatur matrimnnium, quod quis contrahit cum meretrice, & sic cum indigna. Istud etiam videtur de mente gloss. in *d. authent. sed si post 25. annos.* quæ infert ex text. dum dicit, Si se libern copulauerit: secus si serun. quasi dicat: quamuis se cnpulet cũ libern vili, vel indignn, nihilominus tenetur pater eam dntare. sic ponderat illam glnss. *ibi Ioan. Fab.* quem refert & sequitur *Iason.* ¶ Sed egn dicerem idem, si se copulet seruo, vt apparet ex prædictis. est bonus text. in *cap. proposuit, & c. fin. suprà, de coniugio seruor.* vbi endem mndn valet matrimnnium,

† quod libera scienter contrahit cum serun, & 3

sic cum indigno. Vtroq; ergn casu snlus consensus facit valere matrimonium. ¶ Et inde est,

quod *a* ennsensus patris nnn est necessarius: A

imò etiam en inuito, potest filia matrimnnium contrahere: vt voluit glnss. in *l. Paulus, quæ aliàs incipit, cum qui, ff. de statu hominum.* idem voluit glossa in *cap. accedens, suprà, de procurat. & in cap. cum causam, infrà, de rapt.* prn quibus est textus in *cap. vnico, de desponsat. imp. lib.6.* Ratin est, quia in istis spiritualibus non curatur de patria potestate: vt *c. si annnm. de iudic. lib.6.* quod quidem matrimnnium contrahere potest filia mainr duodecim annis. Ex quibus omnibus simul iunctis cõcluditur, quod rectè & legitimè

pntest

4 potest filia † minor 25. annis contrahere matrimonium, etiam cum indigno, sine patris
B consensu: nec ad eius validitatem est opus dotem promittere. ¶ Si autem matrimonium sic contractum reputatur legitimum, ergo per consequens filia, quæ illud contraxit, nullam pœnam meretur: vt *l. Gracchus, C. de adulter. & l. sancimus, C. de adminis. tutor. & l. si vt proponis, C.*
5 *de confirm. tutor.* † correcto enim vitio, per consequens est correcta pœna: vt *c. non debet, de consanguin. & affin. iuncto c. de gradibus 35. qu. 2.* quia quoties aliquid desinit esse delictum, per consequens desinit & pœna: vt patet ex notat. per *Bald. in l. decuriones, C. de infamibus.* facit text. & quod ibi not. in *l. 3. §. transfugas, ff. ad l. Cor. de sicar. & l. 1. & 2. C. quando lice. sine iud. se vindic. & l. is qui aggressorem, C. de sicar. & c. le. si furiosus, de homicid. & d. l. Gracchus C. de adult. cum sim.* Concluditur ergo de necessario, quod ex causa pater non potest denegare filiæ dotem. hoc similiter est vrgens fundamentum.

ADDITIONES.

A ¶ Consensus patris non est necessarius.] Vide quid dicatur in *Concilio Trid. sess. 24. de reformatione matrimonij, c. 1.* & quæ reiectis quorundam prauis opinionibus, scribit *Couar. de sponsal. part. 2. c. 3. §. 3. n. 1.* & infra §. 20. in princ.

B ¶ Etiam cum indigno.] Vide quos adiunxi supra §. 7. in princ. & adiunge *Couar.* & plures per eum allegatos contra patrem ob hoc exhæredantem. *sup. 4. de sponsal. parte 2. c. 3. §. 8. n. 5.* & not. ista ad *l. 1. tit. 1. lib. 5. vol. nouo.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Rapta si contrahendo matrimonium consensit raptori, licet hoc faciat sine patris consensu, excusatur.*
2. *Puella dicitur, donec durat pubertas.*

§. XVII. OCTAVO, pondero text. singularem in *c. fin. 36. q. 1. in ver. si verò quæ rapitur.* vbi litera
1 dicit, Si verò quæ † rapitur, patrem habere constiterit, & puella raptori consenserit, potestati patris excusata reddatur. Ecce text. quod si puella quæ fuit rapta, raptori consensit, & sic indigno, intelligo contrahendo cum eo matrimonium: quamuis hoc faciat sine patris cōsensu, excusatur. & sic est ibi text. apertè probans istam conclusionem. Nam ibi illa puella erat minor 25. ann. quod apparet ex eo, quod dicit puella. Nam puella dicitur, donec durat
2 † pubertas, secundum *Bart. in l. Mela in princ. ff. de alim. & cibar. leg.* not. in *l. pueri, ff. de verb. signific. & in c. 1. & c. puberes, sup. de desp. impub. & per Abb. in rub. de delict. puer.* & matrimonium eum indigno contraxit, quia cum raptore. Crimē enim raptus omnem dignitatem tollit: vt *l. 1. C. vbi senat. vel clari.* Item contraxit sine patris consensu: vt apertè dicit ille text. quia si eum eius consensu cōtraxisset, nulla esset dubitatio: nec promisit dotem illa puella: quia de promissione nihil ibi dicitur: vnde dicere, quod promissio interuenit, esset diuinare. Sed quamuis omnia ista interuenerunt, nullam tamen pœnam puella incurrit: ergo per consequens ex hac causa non poterit pater sibi dotem denegare, quam ex iuris dispositione præstare tenetur.

SVMMA RERVM.

1. *Dotare filiam tenetur pater, licet eo inuito contrahat matrimonium.*

NONO, hanc conclusionem videtur sentire *gloss. in c. fin. 32. q. 2. & in c. fin. 36. q. 1.* quæ §. XVIII.
generaliter dicit, quod † licet filia in matrimonium contrahat patre inuito, nihilominus pa- 1
ter tenetur eam dotare. Nec illæ gloss. distinguunt, an filia sit maior vel minor, contraxerit cum digno, vel cum indigno, promissa vel non promissa dote: ergo nec nos distinguere debemus: vt *l. de pretio, ff. de public. c. solita, de maior. & obed. cum simili.* Nec ob. cùm glos. in *dict. c. fin. 36. q. 1.* dicit, quòd si contraxerit cum indigno, pater non tenetur dotare: quoniam ad hoc respondebitur infrà dando responsum ad *legem 3. §. si emancipatus, ff. de contra tabul.*

SVMMÆ RERVM.

1. *Officium paternum est dotare filiam.*
2. *Lex debet esse de dubio.*

DECIMO & vltimo potest adduci ista decretalis hoc modo. Nam vt superius dixi, §. XIX.
iste magister R. secundum vnum intellectum erat pater vxoris istius H. pauperis, quod apparet ex eo, quod petebatur ab eo dos. & sic illud, ad quod realiter solus pater tenetur: quia
† officium paternum est dotare filiam: vt *dict. l. fin. C. de dotis promis. & dict. l. qui liberos, ff. de ritu nupt.* & ista filia contraxit matrimonium cum indigno: vt videtur innuere text. cùm dicit, quòd iste H. erat pauper, & vergebat ad inopiam: quæ qualitas inerat à principio, secundum aliquos doctores, in præsenti, de quibus suprà §. 8. & propter ista. Nec apparet ex textu, quod illa fuerit maior 25. annis, nec quod pater consenserit, nec quod filia promiserit dotem, quando matrimonium contraxit. Potuit ergo esse minor 25. annis, & contrahere matrimonium sine patris consensu, & dote non promissa: & nihilominus exigitur dos à patre, & compellitur dotē assignare: vt apparet ex text. qui sic debet intelligi, vt deseruiat de maiori dubio. ¶ Quia quando aliqua lex vel decretalis potest dupliciter intelligi, & secundū vnum intellectum deseruit de maiori dubio, ille intellectus est assumendus: vt *l. 1. ad fin. ff. ad municip. & l. quod Labeo, ff. ad Carbon. & in authent. de fide inst. §. 1. col. 6. Cyn. in l. si maior, C. de transact. Guil. in c. vno, de cleric. coniug. lib. 6. ad fin. Abb. in cap. quia, 5. col. suprà, de iud. & in c. peruenit, de sentent. excommun. & in c. cum in iure, in princip. suprà, de*

de elect. & ideo dicebat ipse in *cap. de mulcta. in princip. suprà, de præbend. Angel. de Aret. in §. affinitatis, Instit. de nuptiis, & Andreas Sicul. in c. quoniam frequenter, in princ. suprà, vt lite non contestata.* quod
2 A † lex *a* debet esse de dubio. & subdit, quod idem debent facere repetentes, cùm ponunt conclusiones. Debent enim ponere eas dubitabiles ne disputent de certo, & nullus effectus inde proueniat. quod reuera de conclusione ista dici non potest, cùm satis sit dubia, & hucusque per aliquem, quem viderim ita latè firmatam, non reperio. quæ satis comprobatur ex prædictis.

ADDITIO.

A ¶ Lex debet esse de dubio.] Hoc sanè non est perpetuum, nec in lege necessarium. vide tu *Corasium in l. si testamento, nu. 11. C. de impub. & aliis, Hieronym. Buttigell. in l. 1. §. qui præsens, nu. 3. ff. de verbor. oblig. & Sebast. Sapia. in l. 1. n. 14. C. quando non pet. part. & Pinel. de bon. matern. l. 1. part. 3. n. 42. circa fin.* & rursus *eund. in rub. C. de rescind. vendition. p. 2. c. 2. n. 18. ad fin. & Siluest. Aldobrand. in §. affinitatis de nupt. n. 5.* & ante eos *Bart. in l. vbicunque, nu. 10. ff. de interrog. act.* illud tamen scito & nunquam obliuiscare, ratione dubitãdi & decidendi ignorata, nullam posse legem intelligi. vt inquit *Bald. in l. si tutores, C. de compens.* & ante eum *Philosoph. 3. Metaph.* & arg. text. *l. scire, de ll.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Consensus patris in matrimonio an requiratur de necessitate, vel solùm de honestate.*
2. *Dos quare datur filiæ.*
3. *Mulier dotata an teneatur operari marito.*
4. *Relictum filiæ in testamento, an intelligatur relictum pro dote.*
5. *Priuilegium, si habet plures causas, sufficit vnam causam durare, quæ sit potens ad durationem priuilegij.*
6. *Testator si relinquit centum Bertæ pro ea maritanda, quæ tamen erat maritata tempore conditi testamenti, debet habere legatum.*
7. *Ius ciuile non potest tollere, quod in fauorem rei spiritualis concessit.*
8. *Pu[illegible] rapta, si contrahat matrimonium cum raptore, an [illegible] dat lucrum bonorum raptorum.*
9. *M[illegible]rimonium est de iure diuino: cùm à principio fuerit institutum in paradiso terrestri.*
10. *Dos à iure naturali descendit.*
11. *Ius ciuile non potest statuere super matrimonio.*
12. *Credendum non est alicui, quantacunque sanctitate vel doctrina polleat, nisi lege vel auctoritate probauerit illud quod dicit.*
13. *Dos quare statuitur.*
14. *Vbi sunt rationes plures quarum qualibet per se sufficeret ad impediendum actum, licet vna tollatur, sufficit alteram remanere.*
15. *Exhæredari potest filia, quæ non consentit in maritum, quem sibi dat pater, si luxuriosam vitam elegerit.*
16. *Matrimonium & eius dependentia pertinent ad forum Ecclesiæ.*
17. *Imperator olim erat dominus totius mundi, & præerat in temporalibus & spiritualibus.*
18. *Indignitas mulieris an tollat præsumptionem matrimonij.*

ET tenendo istam conclusionem, ad contraria respondebam. §. XX.
Primò ad *c. honorantur*, dicebam quod ille textus requirit consensum patris in matrimonio filiæ de honestate: non † autem *a* de necessitate: vt voluit *ibi gloss.* 1 A
quia ad validitatem matrimonij sufficit consensus eorum, de quorum matrimonio agitur: vt suprà dictũ est in septimo fundaméto huius conclusionis. ¶ Ad secundum dicebam, quòd licet illa contraxerit matrimoniũ, non per hoc cessat ratio, propter quã † dos datur filiæ: quia 2
non solùm datur sibi, vt inueniat cui nubere possit: sed etiam ad sustinenda onera matrimonij: vt *l. pro oneribus, C. de iure dotiũ, & c. salubriter, infrà, de vsuris.* secundum *Bart. in l. nupta, ff. sol. matrimon.* datur etiam dos filiæ, vt melius & commodius tractetur à marito: quia mulier nõ dotata facilius spernitur à viro: vt *d. auth. de nupt. §. si quis itaque, vers. si quis enim, coll. 4. & auth. qui mona. essi. legit. §. quem autem, col. 6.* datur etiam dos ob alias causas, de quibus infrà, eo. ver. ex istis satis apparet. Ex istis infertur, quod † mulier 3
dotata, competenter non *b* cogatur operari viro in operibus seruilibus, quãdo dos sufficit ad B
alimenta mariti, vxoris, & familiæ: aliàs sic, secundum *Abb. in c. literas, fin. col. de rest. spoliatorum.* ¶ Et hinc est, quòd † si pater relinquit filiæ cen- 4
tum in testaméto, licet non dicat pro dote, vel pro ea maritanda: tamen intelligitur relictum pro dote, & dicetur filia dotata, vt singulariter decidit *Bart. in l. quod autem, ff. de iure dotiũ.* quod est menti tenendum. & hoc teneas. licet *Raph. & Ioan. de Imola* contradicant. Sed opinio *Bart.* seruatur in practica, secundum *Angel. de Aretio in loco statim allegando.* ¶ Inde *c* est etiam quòd si C
pater, vel alius extraneus, leget filiæ suæ dotem in testaméto, vel aliàs, si frater habet vnde eam alat, tenetur eam alere, donec cõtrahat matri- 5
monium: quia expedit, quòd illa habeat integram dotem, ad hoc vt inueniat virum, cui nubere possit, & qui eam bene trabet. text. singul. est de hoc. & ibi not. *Bald. in l. qui filium, ff. vbi pupil. educ. de.* tenent *Iacob. de Arenis, Cyn. & alij in l. alimenta, C. de negot. gest.* refert & sequitur *Angel. de Aretio in §. fuerat ante Instit. de action. charta 17. fin. col. vers. aliud notatur.* quod tene menti. vide infrà §. 27. vers. & tenendo istam opinionem.
¶ Et ita *d* quamuis filia sit nupta, & sic cesset vna D
ratio, propter quam dos constituitur filiæ, scilicet vt inueniat maritum: non tamen cessant aliæ causæ, & ideo semper remanebit pater obligatus ad dotandum: quia vbi alicuius dispositionis sunt plures causæ, vel rationes: quando sunt plures causæ, & vna cessat, dato quod cesset vna, non propterea cessabit dispositio: vt notatur in *§. affinitatis, Institut. de nupt. & in l. liberorum, §. notantur, ff. de infam. & l. si non lex, ff. de hæred. instit. & l. 1. ff. soluto matrimonio, & l. 1. in princip. ff. si quis à pat. fuer. manumiss. & in authent. vt determinatus sit numerus clericorum, in fin. collat. 1. per Bartolum & Angel. in l. ita stipulatus, ff. de verborum obligat. per Angelum*

post

post gloss. l. si ventri, §. in bonis, ff. de priuileg. cred. di-
5 cens per hoc, quod si priuilegium † habet plu-
res causas, sufficit vnam causam durare, quæ sit
potens ad durationem priuilegij: idem si vtra-
que sit æquè potens, seu æquè principalis. arg.
l. si domus, ff. de ser. vrb. præ. secundum *Bald. in l.*
vna, 3. col. ver. de vno quæro, C. ne ex delictis defun.
E ¶ Ex hoc[e] dicebat notanter *Bald. in l. final. prope*
finem, ante penult. q. C. de sent. quæ sine cert. quanti.
6 *profer.* quod si † testator relinquit in testamen-
to centum Bertæ, pro ea maritãda, quæ tamen
erat maritata tempore conditi testamenti:
quamuis causa relicti videatur cessare, tamen
debet habere legatum, per *l. si iam facta, ff. de*
cond. & demonstr. & l. pen. C. de inst. & substitut. sub
condit. fa. quem refert & sequitur *Alexan. consil.*
140. 2. *col. in 5. vol.* vide *Bart. in l. Lucius la 1. ff. de*
legat. 2. Bald. Saly. & Ang. & alios in l. filia legato-
rum, C. de legat. Ioan. de Imol. post *Anchar. in c. fi-*
lius, pen. col. sup. de testam. de quo suprà habita est
mentio vers. & inde est, quod si testator, ver. 2.
F ampliatur. ¶ Sic ergo videtur dicendum in
casu nostro, quod licet filia iam sit nupta, nihi-
lominus pater eam teneatur dotare. quod vi-
detur sentire *Bald. in d. l. fin. 2. col. ver. sed pone quod*
ista, C. de dotis prom. in 1. lect. cùm dicit, quod si fi-
lia non fuit congruè dotata, potest cogi pater
ad supplendum congruam dotem, etiam con-
stante matrimonio: fortius ergo cogetur ad
dotandum eam, quę nullam habet dotẽ, etiam
postquam matrimonium contraxit. ad idem
gloss. in *d. l. obligamur, §. 1. ff. de action. & obligat.*
quam sequitur & reputat singularem *Bald. in c.*
iurauit, 2. col. supra, de probat. & in l. final. C. de sent.
quæ sine certa quant. & in rubr. de offic. indic. 6. col.
Bald. Imol. Lud. & alij in d. l. 1. ff. solut. matrim. Bald.
Angel. Paul. in authen. res quæ, C. commun. de legat.
& ibi Iason 5. col. vers. 4. quæritur, & Campeg. in suo
tractatu de dote, 1. par. q. 13. Quamuis ergo pater
per contractum matrimonij filiæ liberetur ab
vno, scilicet, ab ea maritanda: non liberatur ab
alio, scilicet, ab ipsa dotanda, vt suprà dixi. ¶ Ex
istis infertur, quòd in duabus obligationibus,
sublata vna, remanet alia. *ff. de arbit. l. Celsus, sup.*
de dolo & contumac. c. cum dilect. Sic de duabus
seruitutibus. *ff. de seru. vrb. præd. l. si domus tua.* Sic
de duobus impedimentis. *cap. ex tuorum, de vsu*
pallij. Quod enim non mutatur, quare stare
prohibetur? *C. de test. l. sancimus, C. de ap. l. præci-*
pimus. Hinc est, quod si lex vel constitutio di-
cat, quod filia dotata & coniugata à patris suc-
cessione repellatur à fratribus, nõ excludetur,
quamuis sit coniugata, nisi fuerit etiam dotata,
secundum *Andream de Isernia, in c. 1. de succes. feud.*
cuius meminit *Lucas de Penna in l. sacra, col. 1. in*
fin. C. de proximis sacrorum scriniorum, lib. 12. Ad
ista facit notabile verbũ, quod ponit *Iason post*
alios in l. licet inter priuatos, in fine, C. de pact. vbi di-
cit, quod pactum de futura successione non
valet, nec firmatur iuramento, ex duplici ra-
tione. Prima, quia aufert liberam facultatem
testandi. Secunda, quia inducit votum captan-
dæ mortis. vnde licet cesset vna ratio, tamen
ex quo militat alia, militat dispositio legis pro-
hibitiuæ: vt est text. melior de iure in *l. lex Fal-*
cidia, & ibi Bald. ff. de hæredibus instit. Ex quo in-
fertur, non valere pactum inter duos fratres,
de succedendo adinuicem casu, quo alter pro-
mouetur, sine liberis, nullo condito testamen-
to: quia licet non auferatur libera testandi fa-
cultas, remanet votum captandæ mortis alte-
rius. ita dicit *Iason vbi suprà.* quamuis contra
sentiat *Alexand. consil. 393.* ¶ Ad simile, quod
postea subiungitur, de alimentis filio non præ-
standis, quando habet vnde se alat: dicebam,
quod ista argumentatio, quo ad casum nostrũ,
non procedit: nam filius, vel filia, quando ha-
bent vnde se alant, non sunt alendi à patre: vt
d. l. si quis à liberis. §. sed si filius. & not. *Bart. in l. cun-*
ctis, C. de mendicantibus inualidis, lib. 11. & tamen
filia[g] diues, quæ habet vnde se possit dotare, G
semper est à patre dotanda: vt *d. l. fin. iuncta gloss.*
4. C. de dotis promiss. & ibi Bald. & Ang. idem Ang. in
l. à filia, in princ. ff. ad Trebel. Ludouic. & alij. (vide
Paulum in authent. nouissima, C. de inoffic. testam. in
princip. Bald. in l. 1. §. ius naturale, de iust. & iure ff.)
in d. l. 1. ff. solut. matrim. & sic non est bona ar-
gumentatio, quantum ad hoc de alimentis ad
dotem. ¶ Item video, quod pater naturalis te-
netur alere filiam naturalem tam de iure ciuili,
quàm canonico: vt *auth. licet, C. de natur. liber. &*
c. cum haberet de eo qui duc. in mat. quam poll. per ad-
ulter. & tamen non cogitur eam dotare: vt *l.*
vxore, §. pater naturalis, de leg. 3. & dicetur latiùs
infrà. ¶ Item filius tenetur alere matrem: vt *d. l.*
si quis à liberis in princip. in versic. matrem. & tamen
non tenetur eam dotare: vt *l. tutor secundum, §.*
fin. ff. de admin. tut. l. 1. §. præterea, ff. de tutel. & ratio.
distr. Bald. & Ang. in l. 3. C. de præscript. long. temp.
¶ Item frater[h] tenetur alere sororem, etiam so- H
lùm vterinam, cùm iura hoc non distinguant.
l. qui filium, §. fin. & ibi Bald. not. ad hoc illum
tex. *ff. vbi pupil. educ. deb. gloss. in l. 1. C. de alend. liber.*
Cyn. in l. si patrem, C. de alendis liberis. & tamẽ non
tenetur eam dotare: vt *l. cum in plures, §. pater,*
versic. ex eod. patre, ff. de administrat. tutor. & gloss. in
ver. nulla, in l. non omni. C. eo. Bald. in c. super [illegible] eris,
3. col. suprà, de rescript. Abb. Anton. & alij in c. [illegible] rue-
nit, suprà, de arbit. Ang. & Alexand. in d. l. à filio, ff. ad
Trebel. Alexan. in l. 1. 12. col. ff. sol. matrim. & per ista
est sublatum secundum argumẽtum. ¶ Ad ter-
tium dicebam, quod filia contrahendo matri-
monium sine patris cõsensu, propter hoc non
potest à patre exhæredari: quia ista causa ex-
hæredationis non reperitur inter alias, quę nu-
merantur in *authent. vt cum de app. cog. §. causas, &*
per gloss. in cap. Quintaualle, sup. de iureiur. & 6. part.
tit. 7. l. 5. ergo ex hac causa non poterit exhæ-
redari: vt sentit gloss. in *d. l. 3. §. si emancipatus, ff.*
de bon. possess. contra tabul. in ver. exhæredare. Quin-
imo quamuis filia inuito patre contrahat ma-
trimonium, nihilominus pater tenetur eam
dotare: vt voluit gloss. not. quæ communiter
approbatur in *d. c. final. 32. qu. 2.* de qua sup. feci
mentio-

mentionem, in nono fundamento huius con-
clusionis. ¶ Ad illud quod postea subiungi-
tur, quòd pater tenetur dotare filias ex disposi-
tione iuris ciuilis: dicebã, quod etiam tenetur
ex dispositione iuris canonici: nam de iure ca-
nonico pater tenetur alere filiam, etiam spu-
A* riam, & incestuosam: vt *d. c. cùm haberet.* a * &
per consequens tenetur illam dotare, quia dos
succedit loco alimentorum: vt suprà dictũ est:
& ita etiam de iure canonico pater tenetur fi-
liam dotare. ¶ Et præsupposito (sine veritatis
præiudicio) quod solùm ex dispositione iuris
ciuilis teneatur pater filiam dotare: non sequi-
7 tur, quòd propterea possit idem ius† ciuile tol-
lere, vel subtrahere aliquid ex eodem iure li-
mitando, vel aliàs, licet hoc faciat ex aliqua iu-
sta vel honesta causa, vt sentit *Innoc. in c. nouit. de
iudic. & Franc. Car. in repe. c. perpendimus, de sentent.
excommunic.* vbi dicunt, quod licet Imperator
reuocet legem, per quam concessum est eccle-
siæ priuilegium, tamen non intelligitur reuo-
care priuilegium. ¶ Et ita licet ius ciuile in fa-
uorem matrimonij, quæ est res spiritualis, pos-
sit concedere legem priuilegiatiuam ad matri-
monium, vel eius dependentia, non tamen po-
terit tollere, vel diminuere dictum priuilegiũ.
ita voluit gloss. singularis in *c. de puellis, gloss. fi. 36.
q. 2.* quæ dicit, quòd † lucrum bonorum rapto-
8 rum datum ipsis mulieribus raptis per legem
ciuilem, scilicet per *l. vnicam, C. de rap. virg.* non
potuit eadem lex ciuilis tollere vel diminuere,
dicendo, quod si puella rapta contrahat ma-
trimonium cum raptore, perderet dictum lu-
crum: prout dicit text. in *auth. de raptis mulier. ad
fin. col. 9.* hoc idem tenet *Freder. consil. 36. in fi. in-
cip. casus talis est, maritus,* &c. Idem tenet *Abb. in c.
ecclesia sanctæ Mariæ, de const. & ibi Felin. 36. col. in fi.*
¶ Et ratio huius est, quia per talem legem hoc
lucrum tollentem intimidantur mulieres ad
contrahendum matrimonium, permissum eis
à lege diuina & canonica: ergo, &c. ¶ Maxi-
mè quia ipsum matrimonium, quod fuit causa
doris, vt dicit text. in *l. 1. § ius naturale. ff. de iustit.
& iure.* est de iure diuino, cùm à principio fue-
9 rit † institutum in paradiso terrestri: vt habetur
*Gene. c. 1. & in c. litera, de frigidis, & in c. vnico, de vo-
to lib. 6.* ¶ Postea verò de iure gentium primæ-
uo, quo tempore gentes sine legibus & mori-
bus viuebant, matrimonium erat incognitũ,
& omnes passim ex quacunque muliere nati
legitimi dicebantur: vt dicit text. in *authen. qui-
bus mod. na. effi. sui, in princip. & in §. & licet.*

¶ Successit postea ius gentium, secundum
quod matrimonium fuit recognitum & ordi-
natum ob bonos mores conseruandos, & ad
euitandum fornicationem, & scandalorũ ma-
teriam. & sicut inter gentes fuerunt diuisa præ-
dia, ita & mulieres, vt vnusquisque haberet v-
nam in vxorem, vt recognosceret propriam so-
bolem. ¶ Vnde eodem tempore fuit inuentus
contractus dotis, ad supportanda onera matri-
monij: vt *l. eas obligationes. ff. de capit. dimin.*

vbi dicitur, quòd † dotes habent naturalem 10
præstationem: id est, naturali ratione à iure
gentium considerante, fuerunt dotes ordina-
tæ: vt videtur sentire *Bart. in rub. ff. solut. matrim.*
& declarat *Bald. Nouel. in suo tractatu de dote. 3. p.
4. col.* Ea autem quæ sunt ratione naturali sub-
nixa, illibata debent perpetuò custodiri: vt *In-
stit. de iure naturali. §. sed naturalia quidem iura. &
in clemen. pastoralis, de re iudic.* est text. & ibi not.
Bald. in l. vnica. §. 1. in princip. C. de caduc. tol. facit
gloss. in *§. fin. Instit. de leg. agn. tut. verbo, vtique.* quæ
dicit, quòd ea quę habent naturalem æquitatẽ,
sunt immobilia. ¶ Cùm autem dos dependeat
à matrimonio, & sic à iure naturali, vel sal-
tem habeat naturalem æquitatem: meritò ius
dotandi debet illibatum remanere. ¶ Ad il-
lud, quod postea sequitur, de filia minore 25.
ann. quæ sine patris consensu matrimonium
contraxit, quod potest ab eo exhæredari: vt
auth. vt cùm de appel. cogn. & in auth. sed si post 25. di-
cebam, quod illa iura hodie non sunt obser- I
uanda: quia fuerunt condita ab Imperatore, 11
qui † nullam penitus habuit iurisdictionẽ dis-
ponendi super matrimonio, etiam ipsum im-
pediendo, seu differendo solummodo ad tem-
pus: vt probatur in *cap. pe. & vlt. inf. de secund. nup.
not. l. 1. C. eo. & in l. decreto. C. de infa.* & dixi suprà
in 6. fundamento huius conclusionis. Ergo eo-
dem modo non potuit lex ciuilis differre ma-
trimonium contrahi, vsque ad 25. annum: quia
negari non potest, quin per hoc mulieres inti-
midentur ad matrimonium contrahendum:
quia si deberent expectare 25. ann. limitatum
à iure ciuili, propter hoc retraherentur à liber-
tate matrimonij contrahendi: ideo nubendo
ante 25. ann. maximè si expectarunt tempore
congruo, secundum morem patriæ, vt puta vs-
que ad 20. annum: & tamen pater non curauit
filiam maritare, & dotem sibi constituere: si ip-
sa postea nubat, licet personæ sibi indignæ, &
ante 25. ann. patre ignorante vel contradicen-
te, non videtur quòd propter hoc possit exhæ-
redari, ne aliàs per indirectum tollatur filiæ li-
bertas matrimonij: quam libertatem non po-
test impedire ius ciuile: vt notatur per gloss. &
doctores in c. statutum, de here. lib. 6. ¶ Cum ius ca-
nonicum non curet de patria potestate circa
matrimonia, & alia spiritualia: vt habetur in *c.
non est vobis, sup. de sponsal. & in c. si annum, de iudic.
lib. 6.* ita dicit *Abb. in d. c. 1. sup. de despon. impub.* di-
cens se ita consuluisse: vt habetur in *suo consil.
12. 1. vol.* idem *Bald. in l. in copulandis, C. de nupt.* de
quo etiam per *eundem in l. 1. §. ius naturale. ff. de
iust. & iur.* ¶ Eadem ergo ratione sunt sublatæ
pœnæ inductæ à iure ciuili, contra filiamfami-
lias nubentem ignorante vel contradicẽte pa-
tre: vt fuit de mente *Bald. in l. 2. §. 1. ff. solut. ma-
trim. super gloss. allegat. l. si vt proponis, C. de nu.*
¶ Ad illud, quod dicebatur; si filia quando
matrimonium contraxit, non promisit secum
dotem: pater non tenetur eam dotare. dice-
bam, quòd hoc nõ reperitur iure cautum: imo

illa fuit vna singularis opinio *Bartol. in d. l. obligamur.* quæ aliquibus visa fuit satis æqua.

¶ Sed certè, si legi Imperatorum super matrimonio disponenti non acquiescimus nec stamus: multo fortius non stabimus opinioni alicuius doctoris aliquid asserentis, seu tenentis in præiudicium matrimonij, quantumcunque fulgeat auctoritate. *c. ego solis, 9. dist.* ¶ Maximè, quia si teneremus istam opinionem, multæ mulieres & viri cum eis matrimonium contrahentes, tanquam iuris ignari, grauiter deciperentur: quia mulieres non promitterent dotē, & per consequens spernerentur à viris, & non ita bene alimentarentur, nec tractarentur ab illis, sicut si essent dotatæ: nec viri ita libenter tolerarent, vel subirent onera matrimonij, præsertim circa infirmitates, & alia sibi necessaria: præcipuè si maritus esset pauper, & aliquando forte maritus vxorem à se expelleret, vt suprà dictum est. & ob hoc forte ipsi coniuges adulterium committerent: & sic fœdus matrimonij rumperetur. quod multum considerauerunt iura, fauendo propterea mulieribus circa dotes: vt *l. 3. ff. de iure dotium, & l. assiduis, C. qui po. in pig. habe.* & hic. ¶ Sequeretur etiam aliud absurdum, quòd soluto matrimonio per mortem mariti, non haberet filia dotem paratam ad contrahendum matrimonium cum secundo, vel si ad secundas nuptias transire nollet, deficerent sibi alimenta. ¶ Ex istis, satis apparet iniquitas opinionis *Bartol.* ideo non tenenda: maximè quia ipse loquitur sine fundamento. non enim est † credendum alicui, quantum-

12 cunque sanctitate vel doctrina polleat, nisi illud quod dixerit, lege vel auctoritate comprobauerit: vt *c. ego solis 9. dist.* ¶ Nec limitat ratio, quam *Bartol. & sequaces* adducunt, dicentes quòd ex quo filia est in matrimonio collocata, cessat ratio, propter quam pater tenetur filiam

13 dotare: quia vt sæpè dictum est, non † solùm tenetur pater filiam dotare, vt inueniat maritum, sed etiam vt ex dote onera matrimonij sustententur, & vt vxor melius & commodiùs tractetur à viro, & ab eo non expellatur. item vt mortuo viro habeat dotem paratam ad nubendum cum alio: vel si nubere noluerit, habeat vnde possit alimenta sumere, vel religionem intrare: & sic quamuis cesset vna ratio, propter quam tenetur pater filiam dotare, scilicet, vt inueniat, cui nubere possit: nō cessant aliæ, quæ non minus sunt vrgentes, & finales: ex pluribus enim causis finalibus circa vnum dispositum, licet aliquæ cessent, sufficit vnam remanere: vt *l. liberorum, §. notandum, ff. de infam. & l. si non lex, ff. de hared. instituend. & §. affinitatis. Instit. de nupt. & per Bartol. in simili, in l. 1. ff. solut. matrimon.* ¶ Ex cuius dictis colligitur, quòd si mulier à principio nupsit sine dote, & post matrimonium contractum dotem constituit: talis dos habebit sua priuilegia, licet cesset causa fauoris dotis matrimonij contrahendi. Nam non cessat causa matrimonij conseruandi cum bona pace & synceritate animi. ita eum declarat *Baldus Nouellus in suo tractatu, de dote. 6. parte. 17. specialt. 12. colum.* ¶ Ad quod bene facit, quod in simili voluit *gloss. in authen. de nupt. §. mitiores, in ver. dat lex.* quam ibi notat *Angel.* qui dicit,

quòd † vbicunque sunt rationes plures, quarum quælibet sufficeret per se ad actum impediendum, licet vna tollatur, sufficit alteram remanere ad impedimentum subsequendum: quod dicit *Ang.* fore not. ex quo infertur, quod sicut mulier quæ nubit infra tempora luctus, punitur cùm nubit, antequàm pariat: sic puniatur, si nubat intra dictum tempus, postquam peperit, licet cesset ratio turbationis sanguinis: quia non cessant aliæ rationes. ¶ Ad vltimum 14

i cùm dicebatur, quòd si filia contraxit matrimonium cum indigno, pater non tenetur eam K

dotare: vt dicit *gloss. in d. c. fin. 36. q. 1.* quam approbant multi doct. quos sup. retuli. mouetur tam gloss. quàm doct. per text. in *d. l. 3. §. si emancipatus, ff. de bon. po. contra tab.* vbi text. dicit, quòd † si filius contraxit matrimonium cum aliqua vili, vel indigna muliere, potest à patre exhæredari: ergo eodem modo poterit pater dotem denegare filiæ, quæ sine eius voluntate matrimonium cum indigno contraxit. Dicebam, quòd olim poterat filius exhæredari, si ignominiosam duxit vxorem: vt *d. §. si emancipatus.* hodie non potest, quia non est de causis approbatis, quæ enumerantur in *d. §. causas, in anthen. vt cùm de ap. cog.* ita sensit gloss. in *d. §. si emancipatus, in ver. exhæredare.* & tenet expressè *Sal. in l. si vt proponis, la primera, C. de nupt.* ad hoc facit text. in *d. auth. vt cum de appellatione cog. §. aliud quoque capitulum.* dum dicit, quarum aliquæ non dignæ. Item cùm subdit in diuersis legibus sparsas, iunctis his, quæ postea sequuntur, dum dicit, præter ipsas nullas. Hoc idem clarius probatur in *d. authen. in ver. si ali-*

cui. vbi dicitur, quòd si † filia non consentit in 15

maritum, quem pater sibi dat, poterit exhæredari, si luxuriosam vitam elegerit. Vult ergo ibi text. quòd ad hoc vt possit exhæredari, requiritur, quòd luxuriosam vitā elegerit, postquàm noluit consentire in maritum, quem pater sibi dare volebat. Et per consequens vult text. quod nubendo alteri etiam indigno, licet contra voluntatem patris, non posset exhæredari. idem dictat *lex regni. 7. par. titul. 6. l. 5.* de qua suprà ver. altera verò. Sed caue, quia *lex regni. 4. part. titul. 1. l. 10.* de qua sup. feci mentionem. ver. postea idem rex. quæ sumpta fuit ex d. auth. cōtrarium disponit in finalibus verbis, dum dicit, [Esto se entiende, si despues desto se casare ella con otro, contra voluntad de su padre: o hiziesse maldad de su cuerpo.] & sic vult, quòd si postquā filia recusauit accipere maritum, quem pater sibi dabat, cum alio matrimoniū contraxit, vel turpem vitā elegit, poterit exhæredari: quod est valde notandum. Aliud notabilius vult illa lex: quia non requiritur, quòd ille, cum quo filia contraxit, sit indignus;

dignus: sed sufficit, quòd postquam recusauit maritum sibi datum à patre, cum alio contraxerit matrimonium, quamuis dignus sit. quod est mirabile: & alibi non legi. tene memoriæ illam legem. Fortius adhuc voluit *lex regni, Foro legũ lib. 3. tit. 1. l. 2.* de quo suprà ver. super hoc. quòd ex hoc solo, quòd filia contraxit cum indigno, potest exhæredari, quamuis pater alium sibi non promiserit maritum. ¶ Et secundum ista non est tuta opin. *Salyc.* nec bona solutio præcedens: præsertim, quia dato, quòd non reperietur ista causa exhæredationis inter alias, nihilominus posset filia ex hac causa exhæredari: quia potest quis exhęredari, non solùm

L ex dictis causis contentis *in d. §. causas.* sed *l* etiam ex aliis habentibus similem rationem: vt voluit not. *Gui de Cug in authent. licet, C. de libr. prate.* de quo meminit *Aluarotus in c. 1. §. prædictis modis, pen. colum. in titul. quæ fuit prima cau. bene. am. libr. feu. & multi alij, de quibus per Felin. in c. pastor. sup. de rescr.* idem *Angel.* tenet *in l. lex Cornelia, in princip. ff. de iniu.* vide quæ dico sup. super rub. §. 16 versic. & inde est. Nemo tamen dubitabit, quin iste casus habeat maiorem, vel saltem æqualem rationem exhæredationis, cum aliis enumeratis, in d. authen. ergo, &c.

¶ Poterit dari alia solutio. & ista erit generalis ad multa, de his quæ pro parte contraria fuerunt adducta. Dico enim, quòd ille text. *in d. §. si emancipatus.* prohibens matrimonium contrahi cum indigno, & omnia alia iura ciuilia, quæ in matrimonio filiæ requirunt patris consensum, vel ætatem 25. ann. vel promissionem dotis, vel quouis alio modo contra matrimonium disponunt, directè vel indirectè, perpetuò vel ad tempus non valent, nec habent aliquam firmitatem, ex eo quòd disponunt super re non sibi subiecta: quia matrimonium est sacramentum maximum in Ecclesia Dei: vt *c. debitum, de biga. Felin. in c. 1. de sponsa. colum. 6. & 7.*

16 ¶ Et propterea matrimonium † & eius dependentia pertinent ad forum Ecclesię: vt not. in *c. tuam, sup. de or. cog. & in c. lator. sup. qui fil. sint leg.* & dixi latè suprà. ergo non potuit ius ciuile super eo disponere. argum. *l. fin. ff. de iur. om. iud. & c. 2. de constit. libr. 6.* quo ad ista enim spiritualia, ipsis laicis obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: vt *c. ecclesia sancta Maria. de constit. & c. fin. de reb. eccle. non alien. & c. bene quidem, dist. 96.* ¶ Stabimus ergo dispositioni iuris canonici, quod ad validitatem matrimonij solum requirit consensum eorum de quorum matrimonio agitur: vt sup. dixi, in 7. fundaméto huius conclusionis. Iura ergo ciuilia contra hoc disponentia directè vel indirectè, perpetuò vel ad tempus, etiam ex honestissima causa, non valent: nec sunt hodie obseruanda, quamuis aliquo tempore valuerint, & fuerint obseruata. emanarunt enim ab Imperatore, eo

17 tempore quo ipse erat dominus † mundi, & præerat non solum in temporalibus, sed etiam in spiritualibus: vt dicit *Odof. in l. qui contra, C. de incestis nup. in verbo, signore.* Circa istũ articulum refert & sequitur *Ang. consil. 29. in princip.* & tunc temporis prohibuit Imperator matrimonium contrahi inter tutorem & pupillam: vt *l. 1. C. de interdi. matrim. & inter liberum, & ancillam. vt leg. cum ancillis, C. de incest. nupt.* & inter rectorẽ prouinciæ, & prouincialem: vt *l. vnica, C. si quacumque prædi. potestatẽ.* & inter plures alias personas, quas longum esset numerare. Permisit etiam illis temporibus diuortium & repudium inter coniuges ex aliquibus causis: vt apparet per *totum titulum, C. de repu.* ¶ His autem casibus ius ciuile disponebat super substantia & essentia matrimonij. & hoc erat non ob aliud, nisi quia, vt dixi, tunc Imperator erat dominus mundi, & etiam in spiritualibus imperabat: vnde disposuit de abbatibus, monachis, & de episcopis, & de quàm pluribus & diuersis generibus clericorum: vt patet *in auth. de monachis, & quomodo oportet episcopos, & de sancti. episc.* Hodie verò dispositio spiritualium solùm spectat ad Ecclesiam, non ad Imperatorem: vt *d. c. Ecclesia sancta Maria. cum alijs sup. allegatis.* Meritò ergo prædicta iura ciuilia super substantia & essentia matrimonij disponentia, abrogata sunt, ex quo iuri canonico contradicunt: vt apparet ex prædictis. & firmat *Angel. in dicto consilio,* de quo meminit *Felin. in c. ecclesia sancta Mariæ, de constit. 27. col. versic. & ista limitatio.* Sequitur ergo, quòd leges vel statuta imponentia pœnam amissionis dotis, mulieri nubenti viro indigno, sine consensu patris, non valent: vt patet ex prædictis, & firmat *Felin.* post alios, de quibus ibi per eum, in *dicto c. ecclesia sancta Mariæ. 38. col. versic. 3. effectus.* Et si quis rectè consideret, dicet hoc non esse contra dictas leges ciuiles: nam in huiusmodi spiritualibus & accessoriis eorum, intelligenda sunt iura, quæ dicunt, quòd leges non dedignantur sacros canones imitari: vt dicit text. *in c. clerici. sup. de iudic. & in c. fin. inf. de secun. nup. & in authen. vt clerici apud proprios episcopos, §. penult. colum. 6.* Videtur ergo lex ciuilis dispositionem suam reuocare, si canoni contrarietur directè, vel indirectè, perpetuò vel ad tempus, secundum ea quæ no. in *regula, sine culpa, eod. tit. & libr. in Mercurialibus* & firmat *Saly. in authen. maximus, in fin. C. de nupt.* ¶ Ex istis resultat solutio ad gloss. in *d. c. fin. 36. q. 1. & ad text. in d. §. si emancipatus.* & etiam ad omnia alia iura, quæ videbantur obstare conclusioni prædictæ. ¶ Ex his etiam resultat, quòd *m* non bene dixerit *Angel. in d. authen. quomo. natu. effi. legit. §. 2. colu. 6.* cùm dicebat, quòd M si homo diues, vel in dignitate positus, contraxit matrimonium cum vili, vel indigna muliere: per tale matrimonium non legitimantur filij antea nati: nam aut *Angel.* intellexit, quòd non legitimabantur, ex eo quòd inter tales nõ poterat esse matrimonium de iure ciuili: vt *l. imperialis, C. de nupt. & l. humilem, C. de incest. nupt.* & pessimè loquitur: quia hodie de iure canonico, cui super matrimonio standum est: vt

c.pe.& vltim.inf.tit.prox.& gloß.in §.fin.Inst.de gradibus, & in l.iurisperitos.ff.eod. valet matrimoniũ cum talibus.quia & cùm seruat matrimonium contractum, tenet: vt *c.propofuit,& c.fin.sup.de coniu.seruo.& cum meretrice:* vt *c.inter opera.sup.de spon.& c.integritas,& c.non est culpandus,32.quæst.1.* Si autem *Angel.* præsupponit matrimonium tenere contra text.in *c.tanta.sup.qui fil.sint legi.* vbi litera dicit, tanta est vis matrimonij, vt qui antea sunt geniti, per contractum matrimonij, legitimi habeantur. & sic vult ille text. quòd legitimatio filiorum antea habitorum fundatur super virtute, & potentia, & fauore matrimonij. fingitur enim matrimonium à principio fuisse contractum. Et sic non bene loquitur *Angel.* & *ipsemet* visus est sentire contrarium in *authen. vt liceat matri & auiæ.§.quia verò legem, colum.*8. vbi dicit. quòd si quis vult filios, quos ex muliere vili, vel meretrice habet, facere le-
N gitimos, non potest, nisi ⁿ instrumenta dotalia sequantur. A contrario ergo, si sequuntur dotalia instrumenta, possunt filij legitimari per tale matrimonium. Ista autem instrumẽta hodie non sunt necessaria: vt concludit *Abb.* post alios in *d.c.tanta.* ergo per tale matrimonium legitimabuntur. ita dixit *Nicol.de Vbaldis, in suo tract.de successio.ab intesta.charta* 8.1.col. sic reprehendens Ang. vbi suprà, quod mihi satis placet. Ex quo infertur, quòd ex matrimonio taliter cum indigna contracto, legitimantur filij antea nati, etiam si pater protestetur, quòd non vult filios legitimari: vt notanter voluit *Iacobus Zochus in d.c.tanta.* quem refert & sequitur *Alexandrinus ibi. col.*21.*versi.quæro.* quamuis contrarium tenuerit *Anton.Rosellus in suo tractatu, de legitimatione filiorum.fol.*3.*col.*1. cuius opinio potest saluari in alia legitimatione, quàm per matrimonium, secundum *Alexandrinum, vbi suprà.* Item infertur, quòd tales filij per sequelã ma-
O trimonij legitimantur, etiam ° ignorantes, & inuiti: vt ibi per *Alexandrinum, contra Gnillelmum, Bald.& alios, in l.benignus.ff.de legibus, & Andream Siculum in repetitione l.cum acutissimi, C.de fideicõmissis, col.*149. vide ad prædicta *Alexandrinum in c.per venerabilem, §.quod autem, col.*40. *qui filij sint*
P *legitimi.* ¶ Per supra dicta ᵖ etiam videtur non benè dixisse *Paul.de Cast.in d.l.donationes in con-*
18 *cubinam, ff.de donatio.* dum vult, quòd † indignitas mulieris tollit præsumptionem matrimon.

¶ Et per hæc remanet defensata mediocriter & coloratè conclusio prædicta, quòd pater tenetur dotare filiam minorem 25.annis, quæ sine eius consensu matrimonium etiam cũ indigno contraxit, quamuis dotem non promiserit. Poterit ergo filia, vel maritus, pro ea petere dotẽ à patre (venia tamen prius petita à iudice: vt *l. generaliter.ff.de in ius vocand.& Institut.de action.§. pœnales*) quæ iura procedunt, nedum quando agitur contra pattem per viam actionis, sed etiam quando imploratur officium iudicis: vt est gloss.nota.in *l.si socer.in princ.ff.sol.matrim.& in l. ita tamen, §.qui rogatus ff.ad Trebell.*

ADDITIONES.

¶ Adde, idem tenet *Soc.in l.*1.*colum.*9.*versic.*3. *conclusi.ff.sol.matrim.* A*

D.IOAN. BERNAR.

¶ Non autem de necessitate.] Vide quæ dixi sup.§.16.addit.1. Addeque *Brunell.de sponsal. conclus.*17.*n.*1.*& Camill.Visitarin l.*1.*n.*145.*ff.solut. mat.& Ioan.Crot.in l.stipulatio hoc modo, num.*11.*de verb.oblig.& Syluest.in summa versic. matrimoniũ,* 3.*num.*4. vbi leges vtrum matrimonium cõtrahi possit sub condirione, si pater consenserit. Hodie verò non modo, non admittendæ, sed nec audiendæ sunt disputationes *Corasij, Chassanei, Oldendorpij, & aliorum,* si qui sunt, quos refert *Couar.de sponsal.par.*2.*c.*3.*§.*8.*num.*1. defendentes, requiri necessario patris consensum ad matrimonium filij, quia præter id, quod & antea, vt puto, isti doctores errabant, imponitur in posterum huic quæstioni silentium ex *concil. Trident. sess.*24.*c.*1. *de reformat.matrim.*& vide *Baet.de dot.c.*18.*num.*7. A

¶ Non cogatur operas præstare viro.] Vide *Baet.de decimis tutorum, c.*2.*num.*12 *ad fin.*& circa operas vxoris erga virum vide quæ dixi suprà in rubric.§.31.num.2.& §.62.num.6. B

¶ Inde est etiam.] Adde *Chassaneum, in consuet.Burgund.rubric.*7.*§.*12.*num.*3.*& Beroium q.*11. *num.*4.*& Baet.de dot.c.*12.*n.*39.*ad fin.* C

¶ Et ita quamuis.] Vide diligenter disputantem *Camill.Visitarin.in l.*1.*nu.*145.*cum sequent. ff.sol.mat.*& plures, quos adiunxi sup.§.4.in addit.1.*& Mesiam in l. Tolet.p.*1. *fundamento* 2.*numer.*34. D

¶ Ex hoc dicebat notanter Bald.] Adde alios casus, per *Couar.& alios,* quos adiunxi suprà §.12.num.8. E

¶ Sic ergo videtur dicendum in casu nostro.] Vide quos adiunxi suprà, §.14.n.1.& adde *Menses, in authen.res qua nu.*72.*C.comm.de legatis.* F

¶ Et tamen filia diues.] Adde huc quos adiunxi sup.§.14.num.1. G

¶ Item frater.] Vide quæ scribit *Matth. de Afflict.decis.*138.*nu.*2.*& Guid. Pap.decis.*479. *Boerium decis.*129.*Bald.Nouell.de dot.*6.*parte. priuileg.* 16.*n.*5.*& Guid.Papa singul.*479.*Tiraquell.de iure primogenit.qu.*26.& ex nostris *Menes.in authen.res qua n.*62.*C.comm.de leg.& Suarez, in l.quoniam, in prioribus,* 3.*limit. ad legem regiam, num.*10. *C.de inoffic.test.& Pinel.de bon.mater.l.*1.*part.*3. *C.de bon. mat.num.*101.*& Ant. Gomez, in l.*40. *Tauri num.* 75.*& auctorem infrà, §.*27. *vbi not.* H

¶ Illa iura non sunt obseruanda.] Adde *Fanucium de lucro dotis, c.*3.*n.*35.& rursus *gloss.*5.*num.* 37.& repete plures quos adiunxi sup.§.3.num. 9.& rursus, §.9. I

¶ Ad vltimum dicebam.] Vide autorem sup. §.7.num.1.& §.16.& multos doctores, quos vtrobique circa hoc adiunxi. K

¶ Sed etiam ex aliis habentibus similem rationem.] Ista conclusio est satis trita per nostros. Vide quos adiunxi sup.in rubric. §.16. num.10. L

num.10. *Castil.nu.9. & alios Taurist.in l.49. Tauri, & Plaçam, de delict.c.1.num.15.Couar.in c.Rainutius, in princip.num.16. de testam. Suarez, in l.2.tit. 1.lib.3. fori.* à quibus plusquam satis sit, aliorum allegatur. & *Iulium Clarum recep.sent.lib.3.§. testamentum, quæst.41.n.2.*

M ¶ Quod non benè dixerit Angel] Adde *Couar. de sponsal.p.2.c.8.§.2. num.9. & Castill.in l.12. Tauri, num.1. & Minch.quæst. frequent.c.41. num.1. Gregor.glos.c.in l.1.tit.13. par.4. & Cep. in cautel. 247. incipient. debes scire, & Martin.Laudens.in tractat. de legitimatione, fol.6.col.3.numer.158. & Curt. Iunior consil.136.n.10.* atque studiosè examinantem, & plures in vtramque huius quæstionis partem adducentem vide *Dueñas in regul.350. limit.8. & autorem sup.§.7.n.7.vbi not.*

N ¶ Non potest nisi instrumenta dotalia sequantur.] Adde *Dueñas in d.regul.350.limit.8. & Decium in consil.155. & in l.iura sanguinis de reg.iur. Alexand.in l.ex facto, §. si quis rogatus, num.19. ff.ad Trebell. Socinum Iuniorem, in consil.52.lib.1.Couarru. de sponsal.p.2.c.8.§.2.num.8.* vltra quos summopere videre oportet, disputantem, & multos citantem, in vtramque huius quæstionis partem *Minch.quæst.frequent.c.41.n.3.*

O ¶ Etiam ignorantes, & inuiti.] Vide *Couarr. d.§.2.n.13. & Oroscium, l.benignius, de ll.* & pluribus citatis studiose disputantem *Minch.q.frequent.c. 42.n.4.* & rursus *de succes.progres.par.1.lib.3.§.21. n.151. & Dueñas reg.350.limit.9.*

P ¶ Per supradicta.] Adde *autorem sup.§.7.numer.7.* & vide *Paulum Paris.consilio 59.num.7.vol. 4. & Couar.de sponsal.par.2.c.1.in princ.n.5. & Decium in l.nuptias de reg.iuris.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Spe lucri an possit quis inuitari ad contrahendum matrimonium.*
2. *Conditio hæc est honesta, Accipiam te in vxorem, si mihi centum donaueris.*
3. *Testator si instituit filios hæredes sub conditione, quòd non contrahant matrimonium, nisi cum filiabus mercatorum: & si contraxerint, priuat eos hæreditate vltra legitimam: an tale præceptum valeat.*
4. *Stipulatio pœnalis non potest impedire matrimonium contrahi, nec ipsum contractum dissolui. & num.6.*
5. *Adeo tie prohibetur fieri meta pœna.*
7. *Ludeat multùm, si faciat instrumentum amico suo, in quo promittit non ludere, & si ludat, promittit soluere tantam nomine pœnæ: tale instrumentum siue stipulatio valebit.*
8. *Vxor potest propter sæuitiam viri ab eo recedere, & etiam si teneat concubinam: nec est restituenda, nisi cautionem idoneam præstet.*
9. *Scholaris non potest in domum inducere ganeas.*
10. *Dimittens vxorem, & adhærens concubinæ, tandiu debet esse communione priuatus, & à cœtu hominum alienus, quandiu à consortio vxoris fuerit separatus.*
11. *Mentula medium est, quo coniuges discordantes ad pacem reducuntur.*
12. *Inuentus in delicto non dicitur, nisi apprehendatur. & num.14.*
13. *Concubinæ clericorum an sint de foro ecclesiæ.*
15. *Fornicatio clerici, quando dicatur notoria.*

Palacios Rub.

16. *Palàm & publicè differunt.*
17. *Publicè fieri dicitur, quod fit in ecclesia multis adstantibus.*
18. *Deprehensi in hæresi dicuntur, qui publicè prædicant hæresim.*
19. *Concubina ad hoc vt dicatur publica, non sufficit, quod sit deprehensa in delicto.*
20. *Publicum ad hoc, quòd aliquid efficiatur, quid requiritur.*
21. *Filius concubinæ clerici beneficiati, in minoribus tamen existentis, non legitimatur per subsequens matrimonium.*
22. *Mulier nupta an possit pro debito carcerari.*
23. *Curator dari potest mulieri viuenti luxuriosè.*
24. *Vlysses fidem vxori seruauit.*
25. *Proles immaculata quæ dicatur.*

EX his patet huius rei difficultas, cuius de- §.XXI.
cisio remittitur ad eum, qui dicere potest. Et quamuis cum istis hucusq. transierim: nunc autem (dato maiori otio) arbitror vnum posse attentari, per quod omnium scribentium tollatur dissensio: & ad vnam omnes reducantur sententiam. Quod fiet, si Christianissimi reges nostri nouam ediderint legem, per quam filiarum minuatur legitima ad decimam, vel ad duodecimam bonorum parentum partem, vel aliam minorem, pro alimentis, quæ sibi à iure naturæ debentur: quoniam (vt nostri) legitima succedit loco alimentorum, vt in præcedentibus sæpè dictum est. & propterea aliqui doctores dixerunt legitimam in totum per legem vel statutum tolli non posse: minuit tamen sic, quasi illud, quod filio dimittitur, deseruiat pro alimentis: vt dixi sup. versic. & inde est. ad hoc facit *lex regni, For.legum lib.3.titul.*
5.l.9. ¶ Ex a quo infertur vnum quotidia- A
num, quòd si filius habet alimenta ex bonis paternis, vel aliàs: licitè poterit pater ex omnibus bonis suis cum regia facultate facere maioratum pro filio primogenito. ad hoc benè facit quod not. in *c.licet, de voto, & decisio Abb. in capit. Raynutius, suprà, de testamen. quarta colum. versiculo, ego crederem.* dum dicit, quod vbi filius haberet aliàs vnde viueret, valeret cõsuetudo, vel statutum, etiam in totum absorbens legitimam: quia cessat æquitas naturalis, ex qua pater tenetur alere filios: & militat alia, secundum quam licitum esse debet patri (sicut cuilibet est licitum) disponere de re propria ad libitum: quia in re sua quilibet est licitus moderator, & arbiter. *Institut. de rerum diuisione, §.per traditionem, & capitulo, de his, de sepul.cum similibus.* quod est notandum, secundum *Abbatem, vbi suprà.* Et per hoc reducuntur ad concordiam opiniones contrariæ, de quibus suprà, versiculo, & inde est. de decisione *Abbat.* meminit *Alexandrin. in capitulo, ius naturale, prima distinctione, colum.4.* vbi de ea videtur dubitare. vide *Baldum in l.cum lege, ad finem, C. de episcopis & clericis.* & quæ dixi suprà, §. quarto, incipiente, redeundo. in principio. ¶ An autem in foro conscientiæ sit licitum facere maioratum, vel meliorare vnum

ex filiis, in tertia, & quinta parte bonorum: non est iste locus accommodatus, forsan tangetur infrà §. 26. quia pulchra & quotidiana quæstio est, & pro animarum salute satis necessaria.

¶ Designata autem legitima filiabus per legem, subiungitur in l. permittimus tamen parentibus, quod in contractu vel testamento possint, si voluerint, ratione dotis augere legitimam filiabus obedientibus, & matrimoniũ cum parentum voluntate & consensu contrahentibus, vsque ad quantitatem antiquæ legitimæ, designatæ per dictam l. regni. Tunc enim filia (vt maiorem consequatur dotem) parentibus obediens erit, & absque eorum consensu matrimonium non contrahet: nec aliquis eam aliter accipiet in vxorem. Et consequenter per hunc modum tam parentibus quàm filiabus optimè consuletur. ¶ Hanc autem legem cõtra matrimonium fore, aut ipsum quoquomodo intimidare, dicet nemo: quoniam ex quo legitimam & alimenta relinquit filiæ, quæ in omnem euentum habitura est filia: non est de quo quæratur. Si tamen parentibus obediens fuerit, eisque (bono ducta consilio) placeat, cum eorum consensu matrimonium contrahens, maiori fruetur dote. Et ita lucri spe inuitabitur filia, ad faciendum id, ad quod (saltem de honestate) naturali tenebatur ratione, parentum consensum in suo matrimonio adhibendo. Quod tam Pontificio, quàm Cęsareo iure permittitur: vt concludunt doctores nostri in *c. gemma, sup. de spons. & legista in l. Titia, ff. de ver. ob.* Potest [b] enim filia, vel quæuis alia
B. 1 mulier, † inuitari ad matrimonium contrahẽdum, cum aliquo viro, vel certo modo, vel cum aliqua qualitate, sub spe lucri: vt est text. valdè sing. & ad propositum nostrum satis accommodatus in *l. Titio centum, §. Titio centum, ff. de condi. & demon.* vbi litera dicit, Titio centum relicta sunt, ita vt Mæuiam vxorem, quæ vidua est, ducat: conditio non remittetur: & ideo nec cautio remittenda est. Huic sententiæ non refragatur, quòd si quis pecuniam promittat, si Mæuiam vxorem non ducat: prætor actionem denegat. Aliud est enim eligendi matrimonij pœnæ metu libertatem auferri: aliud ad matrimonium certa lege inuitari. Hęc sunt aurea verba illus text. Ad idem text. notandus in *l. cùm ita legatum sit, cum l. seq. eo titul.* vbi inter cætera dicitur, videamus: & si ita legatum sit, si Titio nupserit: & quidem si honestè Titio possit nubere, dubium non erit, quin nisi paruerit conditioni, excludatur à legato. ¶ Concordat text. singul. in *l. vter ex fratribus, ff. de condi. instit. & in l. 1. & 2. C. de instit. & substit. sub condi. fac.* Vbi vide doctores, signanter *Ias. in vltimo no.* A quibus sumpta fuit *lex regni, 6. partit. titul. 4. l. 14. quæ incipit, Enmanda.* ¶ Idem firmat *Bartol. in l. si ita stipulatus fuero fisti. §. final. ff. de verb. oblig.* vbi dicit, quòd potest mulier inuitari ad matrimonium, etiam à marito, spe lucri (cessante causa turpitudinis) per vltimam voluntatem, vel contractum, vel aliàs: refert & sequitur *Alexandrinus in dict. cap. gemma. 3. col. versicul. sed pro clariori.* ¶ Ex quo datur limitatio signanda ad *d. §. fin.* & alia iura, quæ dicunt, quod mulier non potest inuitari ad matrimonium contrahendum à viro spe lucri, à viro prouenientis: quia contrahere matrimonium, est merè libertatis: pro quo non imponitur aliqua pœna, si contrahatur. Vnde si vir promittit lucrum pro matrimonio, cùm absolutè possit ducere aliam, non est mirandum, si lex præsumpserit hoc fieri ex inordinato affectu: vbi tamen cessat ista præsumptio, & causa turpitudinis, valebit mariti inuitatio: vt dicebat *ibi Bartol.* quod est bene notandum. Et secundum hoc intellige text. in *c. de illis. sup. de condi. appo.* vbi notabiliter probatur, secundum *Abb.* quòd hæc † conditio est 2
honesta, Accipiam te in vxorem, si centum mihi donaueris. nam si non esset honesta, non suspendisset sponsalia, de quibus ibi, sed haberetur pro non adiecta: vt *c. si. eod. titul.* debet enim intelligi, quando cessat præsumptio inordinati affectus: quia interuenit iusta causa, & honesta istius promissionis: vt si nobilis contrahit cum plebeio, vel iuuenis cum sene: non esset inhonestum, si promitteretur aliquid ipsi nobili, vel iuueni, in compensationem nobilitatis, vel iuuentutis: secundum *Bartol. vbi suprà & Abb. in d. c. de illis.* de quo latè dixi in rub. §. Vno tamen casu. & iste intellectus ad illum text. est planus & tutus, quamuis diuinet, & aliqualiter restringat text. secundum *Francisc. Aret. in d. §. si tibi nupsero, 1. col.* qui aliter loquitur, & finaliter cogitandum relinquit. Sed in casu, de quo agitur, nulla est calumnia: eò quòd lucrũ non promittitur à viro mulieri: quod est prohibitum ratione præsumptionis inordinati affectus. Sed promittitur à lege, vel à patre, quod fieri potest: vt ex prædictis satis apparet. Si igitur in casu nostro filia non adimpleuerit illud, ad quod sub spe lucri inuitatur, matrimonium contrahendo absque parentum consensu: lucrum minimè consequetur. Hoc ferè in terminis nostris decidit *Oldr. consil. 16. incip. thema est.*
vbi dicit, quòd † si testator instituit filios hæ- 3
tedes, & mandat eis, quod non contrahãt matrimonium, nisi cum filiabus mercatorum. & si contraxerint, priuat eos hæreditare vltra legitimam: istud præceptum valebit, & si non seruatur à filiis, perditur hæreditas: quia hic amittitur lucrum, cuius amissio toleratur, si aliquis inuitatur ad matrimonium sub spe lucri. Hanc decisionem, vt singularem, reassumit *Anchar. in regula, nemo potest. de reg. iur. libr. 6. 2. charta. in repeti. Paul. de Castr. in l. hoc genus, ff. de condi. & demon. Francisc. Aret. in l. si ita stipulatio, in fi. & in d. l. si ita stipulatus fuero, §. si tibi nupsero, colum. 2. ver. dicit etiam hic Bartol.* & latius, in *l. Titia, column. 3. versicul. in gloss. posita super verbo, ob statutum, & c. ff. de ver. obl. Felin. in c. 2. in fin. suprà, de treuga & pace.* ¶ Ad cuius confirmationem
facit, quod in simili dicimus, stipulatio † pœ- 4
nalis.

nalis non potest impedire matrimonium contrahi, nec ipsum contractum dissolui: vt *d. l. si ita stipulatio. ff. de verb. oblig.* potest tamen quis inuitari spe lucri ad matrimonium non dissoluendum: vt probatur in *l. ea quæ. ff. isto titul.* secundum vnum intellectum. ita dicit *Francis. Aret. in d. l. si ita stipulatio.* reputans hoc valde nouum in ista materia, sic limitans singulariter illam l. quòd licet dissolutio matrimonij non possit impediri per pœnam; potest tamen impediri per amissionem lucri, etiam si procedat ab altero ex coniugibus: quoniam ex promissione, quam facit maritus vxori, vel econtra promittendo lucrum, volens per hoc euitare dissolutionem matrimonij, non præsumitur inordinatus affectus: quia vult idem, quod lex, scilicet, quòd matrimonium non dissoluatur, imò duret, & conseruetur. Verum est, quòd huic decisioni multum aduersatur text. not. in *l. vxorem, §. hæres, ff. de leg. 3.* vbi si testator prius disponit purè, & postea iniungit aliquod onus hæredi, & si illud non adimpleat, priuat eum relicto: tunc dispositio pura non fit conditionalis, sed est pœna adiecta à testatore, quæ resoluit ius purum, & quæsitum. Vnde in casu Oldradi prius videtur legatum purum, per quod filius acquitatur, si postea adijciat onus conditionale, videbitur legatum purum sibi adimi, deficiente conditione. & ita non adimit lucrum quærendum, sed quæsitum, quod esset pœna. Nam amissio lucri iam quæsiti est damni incursio: vt dicit gloss. valde not. in *l. 1. §. si quis autem, ff. de iti. actuque priua.* nisi dixeris, quod damnum, quod habet originem à lucro, computatur vt lucrum, seu vt amissio lucri: vt sentit glos. [c] sing. in *l. si duo. in versic. scire potuit.* ibi: C
tum quia originem habet à lucro. *ff. de acquir. hære.* & propterea sicut potest alicui auferri lucrum quærendum, sic & lucrum iam quæsitũ. ad hoc est gloss. in terminis, in *cap. cùm secundum leges, de hæret. lib. 6. in verbo, certo casu.* quæ vult, quòd si mulier rapta, quæ ex iuris dispositione lucrum acquisiuit ex bonis raptoris, eidem raptori postea consentiat, matrimonium cõtrahendo: perdit lucrum iam quæsitum: quam gloss. approbant ibi aliqui docto. non leuis auctoritatis, & *Anton. in c. 1. sup. de spon.* & multi alij, de quibus suprà habita est mentio, colum. 240. versic. benè facit. pro qua gloss. est text. multum commendandus, & non solitus allegari ad hoc, in *l. ea quæst. ff. isto tit.* secundum verum intellectum. vbi est casus singularis, quòd sicut ad matrimonium potest quis inuitari spe lucri. ita possit inuitari per amissionem lucri iam quęsiti. ad hoc allegatur & commendatur ille text. per *Francisc. de Aret. in d. l. si ita stipulatio, in finalibus verbis.* Et quòd sic debeat intelligi text. in *d. l. ea quæ.* sentit gloss. *in l. 2. C. de inutil. stipul.* dicens, quòd damnum, quod incurrit mulier, erat potius amissio lucri: attento, quod illam pecuniam illa mulier erat lucrata ex donatione viri. quam gloss. ad hoc tene menti. & hunc intellectum videtur sequi *Bartol. & alij in d. l. Titia, & ibi Francisc. Aret. 3. colum.*

¶ Sed quamuis ista vera sint, vt tamen omnis tollatur occasio, tutius erit, quòd pater faciat institutionem conditionalem, dicendo, instituo filios hæredes: vel, lego filiis, si matrimonium contraxerint, &c. Nam tunc institutio vel legatum est conditionale, & inuitat ad matrimonium spe lucri. quod si non fiat, adimit lucrum quærẽdum, non quæsitum. & hoc modo sustinebitur decisio Oldradi. ¶ Ex qua decisione sic qualificata, infertur vnum magni faciendum in proposito nostro: quòd non solum per legem prædictam arctabitur filia in suo matrimonio requirere parentum consensum: verumetiam poterunt parentes eam arctare ad requirendum consensum filiorũ post mortem parentum: si in suo testamento dicatur, Instituimus filiam hæredem in decima, vel duodecima parte bonorum, quę habemus. Si tamen contraxerit matrimonium ad votum fratrum suorum, vel Titij fratris sui, legamus sibi vltra legitimam talem rem, vel tantam pecuniæ quantitatem. benè enim poterunt parentes hoc facere, meo iudicio: vt ex prædictis apparet. quod reputo valde notandum.

¶ Non obstat, si dixeris, quod licet ad matrimonium contrahendum aliquis possit inuitari spe lucri: vt suprà dictum est: hoc non procedit in filio, sub conditione hærede instituto: vt est text. signandus in *l. si quis in testamento, ff. de condi. instit.* & ibi not. *Bart.* quia si filius non implet conditionem, non dicitur perdere lucrũ: quoniam [d] hæreditas est sibi quasi debita: vt *l.* D
si patronus, ff. de donat. & in l. & quia. in ver. quasi debita. ff. pro soc. & in l. si quis legatum, in fin. & ibi gloss. ff. ad l. Cornel. de fal. & in l. fin. §. 1. C. de cur. fur. & l. vnica, C. de his qui ante aper. tab. & l. 1. §. pen. C. de codicil. gloss. in l. si emancipata, C. de iur. & fac. ign. & in l. si duo. ff. de acquir. hæred. & in authen. de hæred. & fal. §. si autem non impleus. Et licet text. in *d. l. si quis in testamento.* non loquatur in matrimonio, sed de adoptione: eadem tamen ratio est in vtroque: quia † adoptio etiam pro- 5
hibetur fieri metu pœnæ: vt *d. l. vxore, §. hæres de lega. 3.* & videtur de mente *Bartol. in d. l. si quis in testamento.* dum dicit, quod extraneus potest inuitari ad adoptandum spe lucri, per *d. §. Titio centum.* & sic materiam adoptionis trahit ad matrimonium, & econtra. ¶ Ad ista responderi potest, quod *d. lex, si quis in testamento.* si benè aduertatur, probat contrarium eius, ad quod inducitur: quod licet hæreditas patris dicatur filio quasi debita, in dispositione tamen iuris, quæ agit de amissione huius hæreditatis, computatur tanquam lucrum: vt voluit gloss. not. in *d. l. si emancipata.* & ibi not. *Bald.* dicens per eam, quod quando lucratur quis illud, quod est sibi quasi debitum, dicitur lucrari: & iudicatur, sicut de eo qui lucratur: quod dicit esse notandum. de qua glos. faciunt festum multi, de quibus ibi per *Iason.*

colum.1. in fin. verſic. circa ſecundam partem, & Felin. in c.1. colum. 10. ſuprà, de reſcrip. Paulus de Monte Pico, in ſolemni repetitione l. in quartam, ff. ad leg. Falcid. Franciſcus Are. in d. l. Titia. 4. colum. ff. de ver. ob. faciunt iura præal. Sed quamuis hæreditas patris dicatur quaſi debita: de illa tamen iudicatur tanquam de lucro, non tanquã de damno euitando: vt notanter dicunt *Bartol. & Bald. in d. l. ſi emancipata. per gloſſ. ibi poſi tam*: quæ hoc vult. de quo meminit *Barthol. Se cin. conſil. 1. in fin.* & infert ad caſum, de quo ibi per eum. Si autem legitima eſt quaſi debita filio, & pater eam filio in vitam conceſſit: videtur debitum, vel quaſi debitum ſoluere, & conſequenter: nõ enim meliorare in re conceſſa, niſi tunc demum, quando vltra legitimam ei conceſſit. ita

l. 10. tit. 6. lib. 5. intelligenda eſt *lex regni, in curijs Taurinis. 26. incip. [ſi el padre.]* quod tene menti, quia plures in hoc decipiuntur. vide quæ dico inf. §. 22. ad fi.

¶ Et ſecundum hoc videtur *Aretinus* ſentire, quòd potuiſſet pater inuitare filiam ad contrahendum matrimonium ſub ſpe lucrandæ legitimæ: & conſequenter poſſet hoc grauamen filio in legitima apponere: quod mihi non videtur tutum, propter *l. quoniam in prioribus, & leg. quoniam nouella. C. de inoffic. teſt.* ¶ Quapropter ego aliter dicerem, & forſan melius, quòd *Oldrad.* non loquitur de grauamine apposito in legitima: nam in caſu, quo ipſe loquitur, non inuitat pater filios ad lucrum legitimæ, ſed ad lucrandum id, quod vltra legitimam ſibi relinquitur. ita etiam gloſſ. loquitur quando legitima filiæ erat per legem deſignata: quod poſſit pater aliquid vltra legitimam filiæ relinquere in teſtamento, ſi cum fratris conſenſu matrimonium contraxerit. Et per iſta arbitror de iure legem poſſe fieri, & ſuſtineri circa matrimonium filiæ. Cogitabis tamen, quia non reperio ita declaratum per aliquem. ¶ Alij tamen dicebant, quod fieret lex apertè requirens in matrim. filiæ parentum conſenſum: & ſi eo prætermiſſo contraheret, poſſet exhæredari. poſtea approbaretur per Romanum Pontificem. Ego non ſum huius conſilij particeps: quia ex quo reges noſtri Chriſtianiſſimi modo prædicto poſſunt legem condere, non eſt opus in ſuis legibus requirere Papæ confirmationem.

¶ Vnum demum ad prædicta duxi addẽdum,
6 quod etſi † ſtipulatio pœnalis non poſſit interuenire circa matrimonium contrahendum, vel vt contractũ non diſſoluatur: vt ſup. latè oſtenſum eſt. pro conſeruando tamen matrimonio, vt coniuges honeſtè & pudicè viuant, & vt occaſio adulterandi tollatur, benè poteſt interuenire pœnalis ſtipulatio: & propterea poteſt vxor à marito ſtipulari pœnam, ſi redierit ad cõcubinam, vel concubinam acceperit: vt eſt caſus literis aureis ſcribendus in *l. ex ea parte. § . mulier. ff. de ver. obl.* vbi litera dicit, Mulier ab eo, in cuius matrimonio conueniebat, ſtipulata fuerat ducenta, ſi concubinæ tempore matrimon. conſuetudinem repetiſſet. nihil cauſæ eſſe reſpondi, cur ex ſtipulatione, quæ ex bonis moribus concepta fuerat, mulier impleta conditione, pecuniam aſſequi non poſſit. Propter bonos igitur mores conſeruandos inter coniuges, admittitur inter eos pœnalis ſtipulatio, quod eſt benè notandum, ſecundum *Odofr. Bart. & alios ibi, & Bald. in l. fin. in fi. C. de ſpon.* quia licet matrimonium debeat eſſe liberum, tamen executio matrimonij debet eſſe honeſta, & non debet aliquid fieri, nec per virum, nec per mulierem, lædens pudorem matrimonij: vt *d. §. mulier.* idem dicit *Odof. Bart. Bald. Angel. Ioan. de Imol. & Paul. & Franc. Aret.* per illũ text.
ſi aliquis † ludat multum, & faciat inſtrumen- 7
tum amico ſuo, in quo promittat non ludere: & ſi ludat, promittit ſibi dare tantum nomine pœnæ. nam valebit inſtrumentum, & ſtipulatio. facit quod not. in *l. fin. C. de alea.* & per hoc ſumitur cautela, per quam quis retrahitur à ludo, ſicut à tenendo concubinam propter bonos mores conſeruandos. exaſperantur enim mulieres, quantuncunque caſtiſſimæ, per retentionem concubinæ à maritis: vt *l. conſenſu, C. de repu. & auth. de nupt. §. minores, col. 4.* ¶ Et inde eſt,
quòd † ſicut pro ſæuitia mariti poteſt vxor ab 8
eo recedere: nec eſt ei reſtituenda niſi cautio- E
nem idoneam præſtet de eius indemnitate, *c. transmiſſa. & c. literas, ſup. de reſt. ſpol.* ita ſi vir tenet concubinam, poteſt vxor ab eo recedere: nec erit ei reſtituenda, niſi præſtet cautionẽ de expellenda concubina, & non tenenda, vel reaſſumenda, etiam per appoſitionem pœnæ, vt dictum eſt: quia non benè conueniunt, nec in vno lecto morantur vxor & concubina: quia focaria ſolet inſidiari vitæ vxoris. Ad hoc facit gloſſ. not. in ſimili, in *l. non aliter. ff. de vſu & habit.*
quæ dicit, quòd ſcholaris † non poteſt in do- 9
mum inducere ganeas. ita not. voluit *Bal. in c. 1. ſup. vt lite non conteſtat. 1. col. ver. ibi,* impunitate. refert, & ſequitur, & multum cõmendat *Alexandrinus in c. ex parte. in fin. ſup. de ſpon.* dixi ſup. in
rub. §. 64. ad fin. ver. & hinc eſt. Adde, quòd † 10
dimittens vxorem, & adhærens concubinæ, tandiu debet eſſe communione priuatus, & à cœtu hominum alienus, quandiu à conſortio vxoris fuerit ſeparatus. & ſi ſemel, bis, & ter monitus non redierit, priuatur ſua dignitate, & non poteſt ferre teſtimonium donec ad vxorem redeat *c. præcepiũ. 32. q. 5.* Poterit ergo vxor ciuiliter agere contra maritum, vt cõcubinam dimittat, ipſam etiam concubinam accuſare poteſt ciuiliter, & condemnatam facere incarcerari, donec ſoluat pœnam: ita nõt. dicit *Salyc. in l. 1. col. 27. in 4. oppoſitione, C. de adult.* quod tene menti. Si tamen fieri poteſt melius, faciet à principio procurare, totiſque viribus laborare, obuiando marito, ne concubinam accipiat: vt pulchrè docet *Franc. Barbatus, in ſuo libello, de re vxoria. lib. 2. in princip.* quem rogo videas, vbi etiam ſubdit, quod vxor, quæ zelotypiæ cauſa marito grauis eſt, & de repudio meditatur, ac cogitat: & ſic ſancta loquitur A.

Vbi

Vbinam pellex, cuius odio me in pistrinum dedo, lætior erit ac fortunatior, quàm si me pene naufragam viderit: cùm ipsa secundis ventis adnauigans, in luce geniali toro securè statuta est: vt ibi plenius per eum. Satagat igitur vxor, quantum potest, vt marito placeat, ne eiusdem vxoris tædio deterior efficiatur, verecundia omnino posthabita. & si quando inter eos discordia fuerit, vxor concordiam omnibus viis procuret. Antiquitus enim apud Romanos, quando dissensio inter virum & vxorem incidisset, viri Dianæ deæ templum introibant, vbi remotis arbitris, collocuti liberius, concordes domũ redibant. Vnde cum matrona orbata viro, amicæ alteri matronæ Hispanæ rogasset, vt virum Hispanum sibi in maritum quæreret, ętate media inter senem & iuuenem, qui eam defenderet honoraretque. At Hispana sagax atque callida, post aliquot dies talem inuenisse virum Romanæ matronæ nunciat, Gallico tamen morbo mentulam amisisse: tũc Romana tristari cœpit, elinguisq; effecta, magis erat mœsta, Hispanæ vero tristitiæ causam petenti respondit: Me miseram, si aliquando inter nos rixæ ac dissensiones contingant, quo medio ad pacem deuenietur? Significans per
14 hoc, † mentulam esse medium, per quod coniuges discordantes ad pacem reducuntur.

¶ Si tamen noluerit à marito recedere, potex
F rit compellere maritum ad dimittendum cõcubinam per iudicem ecclesiasticum sub pœna excommunicationis: vt *c. si concubina, inf. de sent. excom.* not. *in c. Romana, eo tit. lib. 6. ver. offenditur.* facit quod habetur in *authen. vt li. ma. & auia. §. si quis in sua domo.* Posset etiam iudex secularis compellere remediis secularibus, cùm ad eius officium pertineat, vt homines honestè viuant: vt *l. iustitia. ff. de iust. & iur.* & ibi *Martinus de Fan. & Albe.* ita dicit nor. *Paul. in d. §. mulier.* cui in hoc vltimo contradicit *Francisc. Arct.* ibi motus: quia concubinatus de iure canonico est reprobatus, etiam non habenti vxorem 22. q. 1. *c. nemo & c. seq.* secus tamen est de iure ciuili: vt *l. in concubinatu. & ibi Bart. ff. de concubi.* Si autem est crimen solùm de iure canonico, dicit quòd iudex secularis non poterit se intromittere, *cap. vt inquisitionis, §. prohibemus, de hæreti. l. 6.* & quod plenè not. *doc. in c. cùm sit generale, de for. compet.* Tu dicas, quòd illud procedit in concubina secreta: secus in publica: vt in simili notanter decidit *Anchar. consil. 197 in 2. quæst. incipit, magnific.* de quo statim fiet mentio. & præsertim hodie, secundum iura regni, quæ prohibent expresse concubinatum, & imponunt pœnam ei, qui habet concubinam publicè, & etiam ipsi concubinæ. nam si coniugatus publicè teneat concubinam, perdit quintam partem bonorum suorum, vsque ad quantitatem decem millium nummorum pro ipsa maritanda: & si illa matrimonium contrahere noluerit, tertia pars applicatur accusatori, alia verò tertia iustitiæ, reliqua fisco: vt statuit rex Ioannes primus, in oppido de Biruiesca, era. 1387. l. 18. *l. 5. tit. 19. lib. 8.* quæ incipit, [Ordenamos.] & l. seq. statuit contra concubinas publicas clericorum, quòd vltra alias pœnas concubina publica clerici vnam argenti marcham soluat, tertia pars accusatori, duæ verò partes regis cameræ applicentur. Superuenerunt postea reges nostri Christianissimi Toleti ann. 1480. l. 71. incipit, [Muy *l. 1. d. lib. 8. tit. 19.* honesta cosa.] approbauerunt leges prædictas, statueruntque, quòd concubina clerici, vel monachi, vel coniugati, pro prima vice soluat vnam marcham argenti, prout dictæ leges disponunt, pro secunda vice exulet concubina à ciuitate vel loco, vbi moratur: pro tertia, centum flagellis publicè fustigetur, vt latiùs in d. l. continetur. ¶ Et quia nonnulli errant intellectu & executione istarum legum (quãuis metas propositi nostri excedamus: quia nõ erit in hoc opusculo accommodatior locus ad declarandum) breuiter, quantum possibile sit, declarabo, ne imperiti iudices in futurum errent, sicut hactenus errauerunt. ¶ In g primis igitur ponderare debent iudices verba G illius legis signanter, inquantum dicit, [Qualquier muger que fuere fallada ser manceba de clerigo, o casado.] quòd non propterea requiritur, quòd debeat capi in eodem lecto, vel mensa: prout aliqui opinantur, & malè, moti ex eo, quòd nunquam dicitur aliquis † inuen- 12
tus in delicto, nisi h apprehendatur: vt est text. H
not. secundum *Bartol. Bald. & Angel. & alios in l. si Barsatorem, C. de fideiu. & in l. 1. in princ. ff. de acquiren. poss. & ibi Bartol. column. 6. verb. quartò principaliter quæro.* ad idem *l. nunquam, §. thesaurus, ff. de acquir. rer. do. & in §. thesauros. Institut. de rerum diui.* & ibi not. *Angel. de Aret. in fin. vt c. cum non ab homine, sup. de iudicijs. & ibi gloss. in verbo, deprehensus.* Ex quo inferunt *Bartol. & alij in d. l. si Barsatorem.* quòd si dicat statutum, quod si quis inuentus fuerit cum armis, perdat arma: si non est captus, non dicitur inuentus, quia non sufficit sola visio, sine captione. Idem si dicat statutum, si quis inuenerit lupum, habeat centum: intelligitur, si eum interfecerit, secundum *Baldum.* Idem si dicat, quod si quis fuerit inuentus in ludo: quoniam oportet, quòd apprehendatur per familiam in ludo, secundum *Angel. ibi.* Idem si dicat statutum, quod si dominæ inuentæ fuerint cum perlis, soluant decem: nam si sunt visæ per officialem, & non retentæ, non debent soluere decem: secundum *Bald. in l. item lapil. §. 1. ff. de rerum diui.* refert & sequitur *Angel. de Aret. in tractatu maleficiorum, in parte, dictus And. armatus 3. colum. ver. & facit ad statutum, & Augustinus in additionibus ad Angelum ibi, & in parte, fama publica, super quæst. 13.* vbi dat remissionem, quam vidcas. Ad idem facit *c. ad abolendam, §. qui verò inuenti, de hæreticis, c. excommunicamus, primo. versi. qui verò inuenti. eodem tit.* ¶ Ex his aliqui iudices decipiuntur, & consueuerunt aliquas mulieres & nonnullos clericos infamare, mutitis

tis inſidiis & cauillationibus vtentes, vt cleri-
cos & mulieres occultè ſimul coëuntes, in eo-
dem lecto iacentes capiant: quaſi de tali inuẽ-
tione & captura loquatur lex. Quo fit, vt oc-
culta delicta publicentur, & manifeſta fiant,
Conſtantinum imperatorẽ ſanctiſſimum ma-
lè imitantes: Verè ſi proprijs, inquit, oculis vi-
diſſem ſacerdotem Dei, aut aliquem eorum,
qui monachali habitu circumamicti ſunt, pec-
cantẽ, chlamydem meam expoliarẽ, & coope-
rirem eum, ne ab aliquo videretur: vt habetur
in *cap. in ſcripturis. 96. diſt.* ex hoc enim infamã-
tur rei, & populus ſcandalizatur. Nunc autem
leue clericorum delictum inexpiabile cẽſetur,
cunctique prophani illud palàm facere omni-
bus geſtiunt, nefarium ac ſceleratum Cham i-
mitati, qui dormientis patris pudenda nõ ope-
ruit, ſed aliis ridenda monſtrauit *Geneſ. 8. c. 2. q.
7. c. ſententiam.* quæ res nonniſi ab extrema ma-
lignitate procedit. ¶ Et propterea aliqui au-
debant dicere, quòd ſtatutum laicorum edi-
13 tum contra concubinas † clericorum non va-
I let, quia ſunt *i* de foro Eccleſiæ: vt dicit gloſ. in
cap. eos, in verſic. indulgemus, 32. diſt. & ſequuntur
*ibi Archid. & Dominicus, Abbas, poſt Anton. in capit.
cùm ſit generale, de foro competen. column. 13. Abb. in
cap. ſi concubinæ. infrà, de ſentent. excomm.* Sed illud
poreſt intelligi de concubina occulta: ſecus de
publica. vt not. decidit *Anchar. conſilio* 197. *inci-
pi. magnifice & illuſtris princeps. & in regula, ea qua
de reg. iur. lib. 6. penult. charta. verſicul. 23. quaro.* cum
qua deciſione tranſit *Ioannes de Anania in rubri-
ca, de adulteriis. vltim. colum.* de quo videas Mo-
dernos, ſignanter *Felin. in capit. eccleſia ſancta
Maria. ſupra, de conſt. col. 77. verſi. 16. quæro.* vide
quæ dixi ſuprà, in rubrica §. 39. in princip. &
plenius in *cap. 2. de iudic. in ſeptima illatione, in meis
recollectis.* ¶ Redeundo ad rem, illa verba
[fuere fallada,] nõ habent illum intellectum.
Sed volunt, quod debeat probari per teſtes,
14 vel aliam legitimam probationem. Nam † ille
dicitur inuentus in delicto, contra quem ma-
leficium probatur vt *l. 2. ff. de cuſto. reo. & l. 1. C.
de rap. vir.* & ita tenent *Angel. & Ioannes de Imol.
& alij in l. 3. §. Neratius, ff. de neg. ge. Bald. in cap. pro-
poſuit. ſuprà, de appel. & ibi Alexandrinus, in 2. colum.*
quem vide. Iſta autem probatio debet eſſe ta-
lis, quæ concludat mulierem eſſe concubinam
publicam clerici, monachi, vel coniugati, vt
requirunt leges prædictæ: vt puta, ſi publicè
tenebat iſtam mulierem, ſcientibus & videnti-
bus vicinis, dando ei publicè neceſſaria. argu.
l. ſi vicinis ſcientibus, C. de nupt. ita dicunt doc. ſi-
gnanter *Hoſtienſ. & Ioan. Andr. in c. de illo, ſupra de
eo qui cogno. conſang. vxo. ſua.* quod dictum val-
de commendat *ibi Abb. ad materiam, c. veſtra. ſu-
15 pra de cohabit. cle. & mul.* vt fornicatio † clerici
dicatur notoria, ſine alia probatione, ſi publi-
cè tenet concubinam. pro quo videtur text.
in *capit. tua eod. titul. iuncta gloſſ. in verſicul. nec ex
euidentia.* quæ hoc clarè vult, & eam notabis
ſecundum *Abb. in d. c. de illo.* facit text. in *capit.
tranſmiſſæ, de eo qui cog. conſan. vxo. ſua, in verbo,
publice, & in cap. exceptionem. ſuprà de excep.* quod
exponitur ſecundum Catholicon, id eſt popu-
licè. eſt dicere, quod communiter ſcitur in
populo, ſaltem apud vicinos, apud quos eſt
communiter notum. Itaque in plus ſe habet
verbum publice, & potentius eſt, quàm ver-
bum, palàm. Nam palàm † dicitur factũ, quod 16
fit etiam ab vno coram aliquibus, *l. palam. ff. de
ver. ſig.* Sed verbum, publicè, maiorem requirit
nototietatem, vel publicitatem: vt notanter
declarat *Saly.* melius, quàm alius de his quos
vidi in *l. ea quidem, chart. pen. ver. quarto iuxta hoc
quaro. C. de accuſ. allegat. l. 1. §. publicum, ff. de inſtit.
& iur. & l. ſeruum quoque. §. publice, ff. de procur. &
l. non erit. §. ſi quis. ff. de iureiur. & l. de pupillo, §. ſi
quis riuos, ff. de nou. oper. nun.* vbi publicè exponi-
tur, id eſt populice. & *gloſ. in rub. ff. de public. iudic.
& Inſtit. eo. in princ. & inſt. de ſuſpect. tutor. §. con-
ſequens.* exponit publica accuſatio, id eſt, po-
pulica. Ad prædicta allego gloſſ. valde ſingu-
larem & magiſtralem in *cle. 1. in ver. publice. de ſe-
pul.* quam multum commendat *ibi Abb. & in d.
c. exceptionem, ſup. de excep. & multi alij, de quibus
ibi per Felin. col. pen. ver. item dum abbas.* Ad idem
facit text. in not. in *l. eum qui. C. de fal.* vbi dici-
tur, publice notum, quod populice innoteſcit:
& publice reprobatur, quod vniuerſaliter &
generaliter reprobatur: vt *d. l. non erit. §. ſed ſi
quis.* facit etiam text. in *c. inſinuatum, inf. de ſimo.
in c. cum deſideres, inf. de ſent. excomm.* & ibi dici-
tur aliquis laborate publica infamia, quando
omnes vel multi de populo hoc ſciunt. Ad
idem text. in *authen. vt iudices ſine quoquo ſuffrag.
§. fugiunt. colum. 2.* vbi publicæ turbæ dicuntur,
id eſt, rixæ & contentiones, non quia publica
fiant authoritate, ſed quia publicè patent. ad
idem *clem. 1. §. ſi verò, de for. compet.* vbi dicitur † 17
publicè fieri, quod fit in eccleſia multis aſtan-
tibus. & not. per *Innoc. & alios in c. ſtatuimus, de
maledicis.* ad idem *c. fin. in fin. ſup. de dolo & contu.*
Ex *k* quibus omnibus, attenta mente legis K
regni, quæ publicitatem requirit, ne aliæ mu-
lieres hoc videntes in ſimile delictum cadant,
dicetur publica concubina clerici, monachi,
religioſi, vel vxorati, quæ communi opin. vi-
cinorum pro tali eius concubina reputabatur:
quia ſcientibus & videntibus vicinis, ille do-
mum eius intrat, & conuerſatur: & econtra il-
la domum eius frequentat, & alimenta & alia
neceſſaria recipit. Iſtam ego dicerem publicam
concubinam, vt debeat puniri per leges regni,
quas ſic intelligo. Vnde non ſufficeret, quod
fuerit in delicto, vel concubinatu deprehen-
ſa. Sola enim deprehenſio in delicto non red-
dit delictum publicum, vel notorium, niſi ali-
ter quis conuincatur: vt eſt gloſſ. not. iuncto
text. in *c. literarum, ſup. de eo qui duxit in matrim.
quam polluit per adult.* & ibi notant *Hoſtien. Ioan.
And. Abb. & alij.* Ad hoc bonus text. in *l. 1. C. de
pet. bo. ſub. libr. 10.* vbi deprehenſus in crimine,
dicitur de eo conuictus. vide ibi *Bartol. Ioan. de
Plat.*

Plat. & Lucam de Penna, & Alexand. in addi. Ad idem *c. pe. infrà de hæreti. & c. ad abolendam, eod. tit.*
18 vbi illi dicuntur † deprehensi in hæresi, qui facti euidentia sunt hæretici: puta, quia publicè prædicant hæresim, vel legitima probatione, scilicet, per testes, vel ex sua confessione. Ex quo infertur, quòd si semel lapsus in hæresim, post abiurationem iterum labitur: de cuius relapsu apparet per solam eius confessionem, dicetur relapsus: vnde quamuis pœniteat, & lacrymetur sponte veniens, non erit admittendus, quanquam per alias probationes de eius relapsu non constet: quoniam per suam confessionem satis dicitur deprehensus in delicto. quod est bene notandum. Quamuis contrarium tenuerit *Decanus Segotrensis, in tractatu hæreseos, q. 14.* Cogita. Ex istis habes, quando dicatur quis deprehensus in delicto, cum quibus concordat *Alexandrinus in c. nunc autem 21. dist.* vide, *c. de his, l. di. cum gl. 1.* Non igitur in casu, de
19 quo agitur, sufficit, quod † concubina sit deprehensa in delicto, ad hoc vt dicatur publica: sed oportet aliter de publicitate constare: puta quòd multitudini pateat. expones, sicut de meretrice publica. *34. dist. c. vidua.* Sicut etiã dicitur publicus aleator, vsurarius, maledicus, excommunicatus. *de excep. c. exceptionem, de maledi. c. 2. de exces. præla. c. inter dilectos, c. 1. de vsur. in 6.* Secus ergo, si secretè intrat domũ propriam, vel alienam detineat cõcubinam: nam tunc pœnã publicæ concubinæ non incurrit, cũ vnius rem secretam non publicam denotet: vt legitur & not *ff. de iureiur. l. si quis demum.* hoc tenet *Guil. in cle. quoniam, de vi. & ho. cle. in ver. publicè.* nec enim ad hoc, quòd † aliquid dicatur publicum, suf-
20 ficit quòd sciatur ab aliquibus tantùm: vt not. idem *Guil. in clem. 1. §. fin. de conces. præben.* dicit, est aliquid publicè sciri, id est, communiter, quando fit coram multis: vt not. *Ioan. And. in c. præterea 2. de spon.* Non ergo sufficit, quòd semel vel bis talis publicè videatur: vt not. decidit *gl. in constitutionibus Anglicanis, de concubinis clericorũ publicis, super eo verbo, publicè.* Tunc igitur fornicatio vel concubinatus dicetur notorius, vel publicus, quando quis habet concubinam, sicut vxorẽ, publicè nutriendo filios ex ea procreatos, ita quòd non auderet diffiteri, aut negatio nulla esset: vt dicit gl. in *l. sententiã, in ver. celari. C. de pæ.* facit *l. illud. §. sed & si. ff. de triti. act. & 32. dist. c. nullus & c. præter.* Si autẽ non est ita notoriũ, sed probabiliter potest tergiuersari: vt quia tenet concubinam cum matre, & dicit esse pedissequam matris, & huiusmodi non dicetur concubina publica, vel manifesta: nec ille concubinarius publicus vel manifestus, *cap. sicut, de coha. cle. & mu. c. si qui. 81. dist.* tenet *Abb. post alios in cap. vestra. de cohabit. cle. & mu. Angel. de Clauasio in summa, in parte, à concubina. ver. 4.* facit text. in *cap. interdicimus*, ibi: missas publicas, *16. quæst. 1. & c. 1. de cele. mis.* ibi: publicè compleantur. vbi exponit *Innoc.* publicè, id est, coram populo. ad hoc, *c. fin. §. 1. de clandestina despon.* vide *gloss.* *& Vincen. in c. porrò, §. præterea, de diuor.* vide quæ scripsi in *c. 1. inf. de pæn. & remis. in meis recollectis.*
¶ Et admitterem [l] has leges habere locum in L
concubina clerici in minoribus beneficiati, per id quod not. voluit *Ioan. And. in regula, ne culpa,*
de re. iur. lib. 6. in Mercuri. vbi decidit, quod † fi- 21
lius talis non legitimatur per subsequens matrimonium: [a] * quod est valde notandum, de A*
quo meminit *Abb. in c. per venerabilem, pe. colum. ver. sed dubitari potest, sup. qui filij sint legit.* de quo vide *Bartol. in l. in concubinatu. ff. de concubinis, per Bartol. & Bald. in l. & si contra. C. de nupt. Bald. in c. naturales, circa medium, in versicul. quæro an natus ex clerico, in titul. si de feu. fue. contro. inter do. & agna. lib. feudorum, & in §. fin. Institut. de nupt. per Angel. in l. Paulus, ff. de sta. ho. per Salyc. in leg. qui contra C. de incest. nupt. Antonium de Rosellis in tractat. legitimationum, fol. 1. colum. 3. versic. vltimo quæro, & fol. 2. colum. 2. versicul. primo casu,* & singulariter per *Nicol. de Vbaldis in tractat. de succes. ab intestato, prima parte, fol. 7. fin. col.* quem rogo videas, quia pulchrè loquitur. adde *Bald. in l. parentes, ff. de in ius voc.* cuius meminit *Nicol. de Vbald. in d. tractat. de successio. ab intest. colum. 13. in fin. & Matth.* similiter in *suo tractat. de success. ab intesta. col. 9. versic. Ioan. de Imol. in clem. si. in fi. hæreticis.* ¶ Adde etiã, quòd istæ leges non haberent
[m] locum contra mulierem nuptam, quamuis M
esset publica concubina clerici, monachi, religiosi, vel vxorati. arg. *l. si vxor. §. diuus Seuerus, ff. de adulter.* vbi meretrix vxorata potest accusari de adulterio: & sic statutum loquens de meretrice, non haberet locum in ea, quæ est vxorata: secundum *Ioan. Andr. in addi. ad Specul. titul. de iniur. in rub.* de quo facit festum *And. Siculus c. lator. 1. colum. versic. & adde Ioan. Andr. su-*
prà de pig. ex quo infert, quòd † mulier [n] nupta 22 N
non potest carcerari pro debito: quod expresse voluit *Bal. in l. consentaneum, C. quomodo & quãdo index.* dicens, quod stante statuto, quod meretrix posset capi personaliter: nõ capietur illa, quæ est coniugata, licet turpiter viuat. de quo etiam meminit *Andr. Sicul. in c. pastoralis, 6. colum. versic. sed ego quæro, suprà, de iudic.* ex quo infert,
quòd † licet aliàs [o] mulieri luxuriosæ detur cu- 23 O
rator, quia est prodiga personæ, famæ, & bonorum: vt *l. mulieri. ff. de cura. fur.* viro autem
luxurioso non: [b] * vt notanter decidit *Spec. ti-* A*
tul. de actore, §. item opponitur contra actorem, ver. sed quæritur. Mulieri tamen nuptæ, etiamsi luxuriosè viuat, non dabitur curator. Sed finaliter *Andreas Siculus.* videtur tenere contrarium, quia est fauor mulieris, vt detur sibi curator. quia sicut est prodiga personæ, multo magis præsumitur prodiga bonorum. & ideo siue sit maritata, siue non, dabitur sibi curator: quod est menti tenendum, secundùm eum. Vide *eundem Andream Siculum in c. pastoralis, 6. colum. de iudiciis.* Faciunt multa, quæ de muliere luxuriosa dixi suprà in rubr. §. vnum demum. cum sequentibus. Sed in casu nostro agitur de odio & pœna. meritò non punietur pœnis

pœnis legalibus disponentibus contra concubinas, & ut aliàs practicaui. Sed psi tanta est notorietas, quòd maritus illud sciat & patiatur: quamuis ipso tacente & consentiente, nemo possit adulterium accusare: vt *Foro legum, l.4.ti. 7.l.3.& 7.partit.titul.17.l.2.* quæ aliter disponit, corrigendo ea, quæ not. in *l.quamuis, C.de adult. & in §.1.Instit.de public.iu.* ille tamen venit puniendus, si fuit adulterij causa, vt *7.partit.tit. 17.l. 7.qua incipit,* [*rematar.*] imò si ille fuit leno vxoris suæ, mortis pœnam incurrit: vt *eadem 7.partit.tit.22.l.2.incipit,* [*a los alcahuetes.*] & traditur in *l.mercalem, C.de cond.ob tur.cau.* hanc pœnam contra tales libenter deberent iudices imponere, ex quo ita impudenter matrimonij fœdus & indiuiduitatem fœdare & diuidere non erubescunt: vxorem & carnem (vt ita dixerim) propriam polluendo: peccatum quasi contra naturam committunt, vbi est illa animorum coniunctio, siue coniugatio, quæ ex matrimonio procedit: vbi illa fides coniugalis, quã non debet vnus alteri prodere, quam etiã ipsi gentiles commendarunt. Nam vt *Aristot.3. Oeconomicorum* narrat, Vlysses deprecante ipsum Atalantis filia cohabitare secum, & promittente immortalem facere, & beatum omni tempore: nec vt immortalis fieret, ansus est prodere vxoris suæ amicitiam, affectionem, & fidem maximam: sibi pœnam arbitratus fieri, si malus existens, immortalitatem promereatur.

¶ Vbi illa immaculata proles, quæ secundum matrimonij bonum appellatur: quæ proles dici non potest, nisi nuptiis nata sit. quæ nascitur primo Deo, secundo patriæ, tertio parentibus, quarto suis, quinto extraneis. per vinculum charitatis: & de his intelligendũ est, quod *Plato* dicere solebat, vt eum refert *Tullius Officiorum lib.1.c.4.* Non nobis solùm nati sumus, ortusque nostri partem patria vendicat, partem amici, &c. de quo per *Bal.in rubric.C.de priuileg.dotis, in princip.* ¶ Vbi ille nexus diuinus, & fœdus perpetuum, quod, per copulam inter coniuges habitam contrahitur, per quem efficiuntur vna caro, ita quod non possunt separari, nisi separetur anima à corpore. imò etiam post mortem mariti debet mulier seruare honorem viri & filiorum (si qui sunt) & suum proprium: vt tradit *Bald.in dicto loco,* & dixi in rubr. Qui ergo hanc vnionem & indiuisibilitatem non seruant, pessimi & abominabiles Deo, & hominibus effecti, non sunt vita digni, occidantur. Ex istis merito reprehenditur Seleucus, qui cum videret Antiochum filium in grauem languorem incidisse, ex vesano nouercæ amore, & hoc esset à medicis deprehensum: pater coniugem filio abutendam concessit: offerens fortunæ, quòd in amorem incidisset: pudori imputans, quod dissimulare esset paratus vsque ad mortem: vt refert *Valerius lib.5.c.7.* cuius meminit *Valensis in communiloquio, parte 2.dist.2.c.1.* legitur in vitis Philosophorum, in vita Erasistrati medici, qui floruit tempore Oniæ pontificis. hic fuit ille medicus, qui pulsu cognouit amantem prædictum: vt ibi dicitur. de bonis matrimonij dixi in rub. §.29. in princ. ver. bona enim matrimonij. de adulterij grauitate dixi in rub. §.78. in princ. ver. vxoris enim adulterinm. & pereat memoria eorum cum sonitu. Et nisi temporis angustia, & rei (quam inter manus habemus) altum pelagus me retraherent, vtique tam citò non silerem: quoniam hoc abominabile vitium multorum maculauit famam, animasque ad infernum proiecit. Sufficiant hæc ad iudices minus doctos instruendos, vt sciant qualiter se habere debeant, in huiusmodi pœnis imponendis, exequendisque. Et redeamus ad viam, à qua (vt hos etiam mitteremus fasciculos, quos sumus egressi) credimus aliquibus profuturos. An autẽ lex regni prædicta locum habeat contra mulierem meretricem, quam clericus vel coniugatus habet in concubinam, & aliquando domi retinet: ipsa tamen multorum libidini patet: satis potest probabiliter dubitari.

ADDITIONES.

¶ Adde *Ludouic.de Sardis in tract. de legitimatione, fol.6. colum.3. §. tertio quæritur.* qui latius loquitur. A*

¶ Adde pro prima conclus. *Thomam de Ferra. in suis caute. vltra Cep. in caute.6.* & vide *Francisc. Aret.in l.si cui bonis, col.fi.ff.de verb. oblig.* B*

IOAN. BERNARD.

A ¶ Ex quo infertur vnum quotidianum.] Vide *auctorem sup.§.4.num.3.* & quæ latè scribit *Suarez, in l. quoniam in prioribus, limit. 2. ad legem regiam, C.de inoffic.test.* & *Bernard. Diaz. regul.143. & Villalob. inter communes sentent. versic. legitima, nu.62.& Minch.de succes.progres.p.1.libr.2.§.20.nu. 304.& seq.& in multis praeced.* Addeque plures, quos adiunxi sup. d.§.4. qui loquuntur de minuenda legitima propter primogenium constituendum. cæterum, an aliàs possit legitima minui vel in totum tolli, præter sup. dictos, vide *Rip.lib.1.respons.c.7.& Berengarium Ferdinand.* præceptorem meum iudicio & doctrina virum vtique singularem in *l.in quartum, ff.ad l. Falcid. num.245. cum sequent.& Fabian.de Giochis, in auth. nouissima, C.de inoffic.test.num.183. cum multis sequent.* & prius *ibid. num.179.* & pluribus citatis *Stephan. Bertrand. in l.hac edictali, num.14. C.de secund.nup. Boerium, decis.188. num.6. Alciat.regul.1. præsumpt.8. Decium in consi.19.& eundẽ & Cagnol. in l.iura sanguinis, de reg. iur. & Rotam in nouis, de consuetud.decis.1.* & rursus in *antiquis eo tit.decis.7.* & vide quæ dicentur inf.§.26.

B ¶ Potest enim filia,] Adde *Ias. in l. 1. num.4. C.de inst.& subst.* & latè *Couar.de sponsal.p.2.c. 3.§.3.numer.8.*

C ¶ Gloss.singul. in l.si duo.] Vide *Couar. d.§. 3.n.8 ad fi.& Pinel.de bon.mater.l.1.p.3. nume.52. versi.infertur 16.& n.58.ver.ex quo infertur,* & pluribus

ribus adduct. Tiraq. *in l. si vnquam versic. donatione largitus nu. 218. C. de reuoc. donat. & Seguram, in l. coheredi. §. cum filia, num. 153. de vulg. & pup.*

D ¶ Quoniam hæreditas est quasi debita.] Intellige de legitima filiorum, & super ista quæstione vide *Couar. sup. & Minch. quæst. illustr. c. 94. num. 15.* quod autem legitima censeatur quasi debita filiis, vide plures, quos adiunxi sup. in rubric. §. 16. num. 14.

E ¶ Nec ei restituenda nisi cautionem idoneam.] Vide *Pet. Gerard. singul. 65. & Guid. Pap. decis. Gratianopo. 439. Alexan. consi. 78. vol. 5. Cou. de sponsa. p. 2. c. 7. §. 5. num. 2. & Plaçam de delict. ca. 7. num. 3. versi. Cæterùm.*

F ¶ Poterit compellere.] Adde *Did. Per. in l. 23. tit. 3. li. 1. Ord. col. 171. & Greg. gl. c. in l. 1. tit. 17. p. 7. & Arias in l. 9. Tau. num. 82. & seq. & Ioan. de Arnon. singul. 67. & scrip. per Couar. in 4. p. 2. c. 8. §. 5. nu. 17.*

G ¶ In primis igitur ponderare debēt iudices.] Prosequitur hic autor modum legitimum, qui iudicibus est obseruandus in procedendo aduersus concubinarios, & frequenter in praxi locus hic allegari solet in hisce causis agendis. Adde tu circa istam materiá, & eius articulos, quos hic prosequitur autor, *Ber. Diaz in pract. crimin. ver. concubinary c. 73. Auend. in cap. prætor. p. 2. c. 26. & Auil. ibid. c. 47. & Did. Per. l. 23. ti. 3. li. 1. Ord.* qui cæteris tum studiosius, tum copiosius materiam procedendi aduersus publicos concubinarios maximè iure regio, complectuntur, qui frustatim verò casus aliquos tangunt, inferius adducentur. Et si plura optes, vide *Io. Bermondum de public. concubinariis*, plenè scribentem.

H ¶ Nisi apprehendatur.] Adde *Didac. Perez in l. 23. ad fin. tit. 3. lib. 1. Ordin.* & rursus *in l. 1. tit. 1. versi. præterea aut pragmat. lib. 4. Ordin. colum. 1332. & seq. & l. 2. tit. 14. lib. 2. Ord. & Capell. in l. si fugitiuus. C. de seruis fugit. & Chaßanaeum in consuet. Burgund. rubric. 1. §. 1. & Plaçam de delict. c. 8. num. 19.* quibus adiunge sup. citatos addit. proxima, & plura per *Iason. in l. 1. num. 87. de acquir. pos.*

I ¶ Quia sunt de foro Ecclesiæ.] Vide *autorem sup. in rub. §. 39. num. 7. & Auil. c. 47. ver. [o clerigo.] & Auend. 2. part. c. 26. num. 7. Didac. Perez in l. 21. tit. 3. lib. 3. Ord.* & ante eos *Boer. decis. 72. & Zasium lib. 2. respons. c. 17. & Roman. sing. 665.* & latissimè *Marc. Mant. in constit. Neapoli. in const. maiestati nostra in prin. tit. de adulter. coercend.* & paucis definientem *Matth. de Afflict. in d. const. Neapolit. lib. 3. rubric. 43. de adult. coercend. num. 9. & Ant. Gomez l. 80. Taur. num. 21.*

K ¶ Ex quibus omnibus attenta mente legis.] Circa hic tradita per autoré est maximè attendendum. quia solet à iudicibus interdum ignorantia, interdum ob pecuniæ spem, quam à legibus habent, præter earum sensum procedi. vide *Did. Perez l. 23. tit. 3. lib. 1. Ord. & Auend. d. c. 26. num. 7. & nu. 15. & Auiles d. c. 47. versi. [manceba publica.] & Ant. Gomez l. 80. num. 22. in ll. Tauri*, quorum lectione quàm facillimè instructus eris ad praxim. & adiungito singularem text. in l. 43. tit. 6. p. 1. Illud tamen non pœnitendum, atque repeti dignum docuit *Auend. num. 16.* huius, scilicet, criminis, quod iam cessauit, non esse memoriam refricandam, quia præter id, quod docet *Bar. in l. eum qui, §. in popularibus ff. de iureiuran.* leges Hispanæ propter præsens scandalum huic peccato pœnam constituunt, rectiusque facient iudices si præteriti, quod iam cessauit, criminis, delationem non admittant. Cæterum quid publicum dicatur, vide *Bart. l. 1. § consequens, de suspect. tut. & Franc. Aret. consil. 110. & Tiraq. de retract. lignag. §. 26. glo. 2. nu. 44. & Matth. Afflict. constit. Neapol. lib. 2. rub. 2. num. 24. & Couar. de spons. p. 2. cap. 6. in prin. num. 10.* Addeque tradita per autorem hic, *Meßiam in l. Tolet. 2. p. fundamento 4. num. 13. & sequent.*

¶ Admitteterem.] Adde *Auiles d. c. 47. versi. [digo.] num. 3. & Auendañ. d. c. 26. num. 10.* vtrum vero huiusmodi clerici filius legitimetur per sequens matrimonium, vide *Taurist. in l. 9. Tauri. Couar. de sponsal. par. 2. c. 8. §. 2. nu. 5. Dueñas regul. 350. limit. 7. Meneses, in l. cum acutissimi, nu. 36. C. de fideicommis.* & vtrum sit damnatus, & insuccessibilis, vide per *Suarez in l. 1. tit. 6. lib. 3. for. versi. hac in successione, & Taurist. d. l. 9. & Plaçam de delict. c. 41. nu. 33. Couar. d. c. 8. §. 5. n. 17.* in quo loco habes per eum doctissimè more suo, qui coitus, & cōcubitus sint reprobati, vel non: quamuis tamen quidam non dicantur à lege damnati, vt pœna imponatur foro exteriori, veluti soluti & soluta, nihilominus ob assiduitatem, quæ publicum scandalum parit cognoscet iudex secundum tradita per *Auendañ. d. c. 26. num. 4. & Auiles d. cap. 47. versic. [casado.] num. 6.* L

¶ Non habereur locum contra mulierem nuptam.] Adde *Couar. de sponsal. parte 2. c. 8. §. 11. nu. fin. & Auiles c. 1. versic. [mugeres.] nu. 11. & Menes. in l. transigere, num. 93. C. de transact.* M

¶ Mulier nupta non potest incarcerari.] Adde *Taurist. in l. 62. Tauri. Auiles c. 1. versi. 1. num. 27. in capitul. prætor. Plaçam de delictis c. 34. num. 11. cum seq.* & latissimè multis deductis & allegatis *Dueñ. regul. 312.* N

¶ Mulieri luxuriosæ detur curator.] Vide *Tiraq. in connubial. l. 9. nu. 91. & Did. de Segura* pluribus addit. per *Did. Perez ibi in l. imperator. num. 138. ff. ad Trebell. & Pinellum, in l. 4. num. 24. C. de bon. mater. & Ant. Gomez in l. 24. Taur. num. 14.* ac multis allegatis & deductis vide *Baetium de decimis tutor. c. 14. quasi per totum, & Thom. Ferrar. cautela 6. Franc. de Aret. & alios in l. is cui bonis, de verb. oblig.* O

¶ Sed si tanta est notorietas.] Circa hoc magnum & vile crimen, vide quæ dicuntur per *Villalob. inter communes sentent. versi. hæres, num. 21. & Anton. Gomez l. 81. Tauri num. 73. & Couarru. de sponsal. parte 2. c. 7. §. 2. num. 4. & Gregor. gloss. c. & gloss. d. in l. 2. tit. 22. p. 3.* & circa quæstionem præsentem vide *Auendañ. d. c. 26. num. 8. & Couar. d. c. 8. §. 11. num. fin. & Auiles d. c. 47. in versi. [manceba publica.] num. 3.* P

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Dotis constitutio cadere non potest, vbi non sunt facultates.*
2. *Dos debet esse congrua, inspecta quantitate patrimonij, numero liberorum, & qualitate iugalium*
3. *Consuetudo patria & familia considerari debet in dotandis mulieribus.*
4. *Dos filia excedens legitimam, an possit à fratribus reuocari, & num. 6. & num. 10.*
5. *Patronus non potest reuocare alienatu per libertum viuentem.*
7. *Dos constante matrimonio, respectu viri, est titulus onerosus.*
8. *Lucrum dotis, quod conceditur marito, propter expensas, non dicitur titulus lucratiuus.*
9. *Libertus si dotauit filiam, non videtur hoc ipse fraudare patronum.*
11. *Dos immensa qua dicatur. & num. 14.*
12. *Voluntas datur intelligi facta.*
13. *Dotis constitutio est quodammodo donatio.*
15. *Filij possunt reuocare ea, qua pater perdidit in ludo illicito, vsque ad legitimam ipsorum.*

§.XXII. IN constituenda tamen dote, quam pater fi-
A liæ dare tenetur, multa *a* debet index attendere,
dere, scilicet, ad quantitarem patrimonij patris,
vt *l. quæro cum l. sequenti. & l. cùm post. §. gener. ff.*
de iure dotium, & l. si filia de legat. 3. cum similibus,
de quo videas singulatiter *Franciscum de Aretio,*
consilio 17. colum. antepenult. versic. ad quintum dubium, incipit, in Christi, &c. *consideratis.* Vnde si
B pater *b* est egenus, & multis debitis inuolutus,
ita quòd non sit sufficiens ad dotandam filiam,
non tenetur eam dotare. imò dato, quòd tunc
pater dotem filiæ constituat, constitutio est
nulla. ita mirabiliter dicit *Bald. in l. final. 3. colum.*
C. de dotis promis. versic. sed quid si pater. Ludouic.
Roman. in l. 1. ff. solut. matrimon. motus per l. ait prætor. §. si cum mulier, & l. fin. §. si à socero, ff. de his quæ
in fraud. cred. & l. si successione, C. de reuoc. his quæ in
fraudem credito. Itaque vbi non sunt facultates,
1 non potest cadere † dotis constitutio, cùm non
entis nullæ sint qualitates, *l. eius qui §. penult. ff. si*
cer. pet. hoc dictum multū commendauit *Iason*
in dict. §. fuerat ante 37. colum. versic. secundo notate.
C Patre tamen existente inope, si *c* mater est di-
ues, illa tenetur filiam dotare, secundum *Bart.*
& Bald. in authentic. res quæ C. communia de leg.
Bald. in l. mater, C. de iure do. de quo per *Angel. in*
lege, filia. in princip. ff. ad Trebell. & in l. fin. C. de do.
promis. & Ludouic in dicta l. prima, ff. sol. ma. & Ias.
vbi sup. & in d. authen. res quæ. 4. col. versi. 4. not. vide
quæ dixi sup. in rub. §. 1. ver. hoc tamen intelli-
D go. & §. 66. post prin. ver. si tamen vir. An *d* au-
tem filius teneatur dotare matrem, dicas quòd
non. textus est vnicus in *l. tutor secundum dignitatem, §. si. ff. de administ. tutor.* notatur per *Guil. &*
Bald. in l. vna C. de inoffi. do. tenet *Bal. in l. si vinea C.*
de præscrip. lon. temp. & in proœm. Digestorum 6. col.
¶ Secundò debet iudex aduertere ad nume-
rum liberorum: vt *d. l. si filia.* ad qualitatem & di-
gnitatem ipsius patris, & etiam filiæ, & generi,
vt *d. §. gener, & d. l. quæro.* ¶ Et adeo verum est,
quòd debet attendi conditio personæ: quòd
etiam si legitima nō sufficeret, secundum con-
ditionem, & nobilitatem personæ: ad hoc vt
ipsa dos sit congrua, potest & debet iudex ex-
cedere ipsam legitimam: vt no. probat. text. in
auth. de resti. & ea quæ pa. §. quamobrem, colla. 4. Ad
idem text. in *auth. res quæ, C. communia de leg.* vbi
dixit *Bal. in pen. co.* quòd † dos debet esse con- 2
grua, inspecta quantitate patrimonij, numero
liberorum, & qualitate iugalium: vt ibi *& d. l. filia.* & refert Ouidium dicentem: Si cui vis aptè
nubere, nube pari, idem dicit *Io. Fa. Insti. de nupt.*
in rub. & tradit *Pau. de Cast. co. 232. incip. pro pleniori. 2. col. post princip. in ver. nam etiam de iure communi.* idem fuit de mente *Bal. in authent. res quæ.*
in prin. C. communia de leg. vbi dixit, quòd si filia
non reperiat maritum sibi condignum, nisi det
omnia bona in dotem, poterit omnia dare. arg.
tex. *in authen. contrà rogatus, C. ad Trebel. in fine.* ad-
de prædictis *Plutarchum in libello, de educatione liberorum in fi.* qui dicit: Eas autem spondere filiis
vxores, quæ nec multo nobiliores, nec ditiores
sint. Sequētia refert, Cum itaque prouerbium,
æqualem tibi mulierem inquirendā, qui se ipsis
longe ampliores capiunt vxores, non earum
maritos, verum dotis mancipia fecisse, si se ne-
sciūt. hæc ille. Et alibi idem *Plutarchus in præceptis*
connubialibus, præcepto septimo. Qui autem nobi-
les, opulentasque vxores acceperunt, haud se
quidem præstantiores reddunt, sed illas cōmi-
nuunt, & debilitant, vt illis demissioribus vilio-
ribusque facilius imperent. sicut faciunt hi, qui
equos ascendere imbecillitate aut mollitia cor-
poris impediti nequeunt, eos sese flectere, &
procumbere docēt: oportet autem, vt equi ma-
gnitudinem, sic vxoris dignitatē conseruantem
vti fræno. hæc ille. ¶ Idem videtur dicendum, si
consuetudo patriæ, & maximè familiæ † dicti 5
patris, & suorum maiorum, esset ab antiquo. vt
dos fœminarum dictę domus esset excessiua le-
gitimę. Nam tunc sine dubio dos non diceretur
congrua, si dictam legitimam non excederet:
dummodo suppetant facultates patris, arg. *l. imperatores, ff. de contrahen. emp. & l. nummis, de leg. 3. &*
l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de adil. edicto. & l. Titianus, ff. quod cum eo. Communiter tamen mos
regionis regulatur in plus, vel minus, prout se
habet conditio personarum, & vires patrimo-
nij paterni, & numerus liberorum: & in his de-
bet versari discretio & *e* arbitrium boni viri, E
non curādo an commensuretur cum legitima,
vel non: imò etiam vltra mensuram legitimæ
poterit arbitrari per supradicta, & maxime per
text. in *d. §. quamobrem.* & ita etiam tenuit *Baldus consilio incipiente, antiquum statutum, & consil.*
incipiente: hæc quæstio habet quatuor capita. & consilio incipiente, hæc materia diuiditur in duas partes, & in pluribus aliis consiliis. Idem tenet
Salyc. in quadam sua disputatione, quæ incipit statuto cauetur. Angelus consil. 310. incipien. Gregorius. Ex
istis patet, quòd filia vel mulier dicetur con-
gruè dotata arbitrio boni viri, consideratis
considerandis: vt per *Paulum de Castro, consi. 110.*
& per

& per Leonardum in repetitione, §. & quid si tantum.
F *l. Gallus, ff. de liber. & posthum. to lum. 67.* ¶ Et f
quod plus est, istam dotem quamuis excessi-
4 uam † legitimæ non poterunt alij fratres ipsius
mulieris reuocare, in eo quod excedit patre
uiuente. vt videtur velle *Ioan. And. in additio. ad*
Specul. in tit. qui filij sint legitimi. in rubri. princip. vbi
dicit, de patre habente duos filios, qui alteri
donauit omnia bona sua viuo patre, non potest
alter filius petere à fratre legitimam, nisi post
mortem patris propter donationẽ immensam,
vt *l. 2. & l. si totas, & l. si mater, C. de inoffic. donat.*
Fatetur tamen *Ioan. And.* quod poterit frater pe-
tere alimenta iudicis officio, quæ tenebitur fra-
ter donatarius sibi ministrare, ex quo non vult
legitimam sibi reddere, viuente patre, qui do-
nationem fecit. ¶ Idem sentit *Ioan. And. in addi-*
tionibus ad Specul. tit. de re. eccles. non alien. §. 1. 3. col.
5 *ver. cæterum.* vbi dicit, † patronum non posse re-
uocare alienata per libertum viuentem, cùm
posset casus euenire, quod nil sibi deberetur,
puta si filios haberet: vt *Instit. de successio. liber. §.*
sed nostra, & §. seq. idem erit in casu nostro, cum
possit euenire casus, in quo filij nihil debeant
habere de bonis patris, committendo aliquam
causam, propter quam possint exhæredari:
cùm præsertim ipsi in vita patris nullum ius ha-
beant in eius bonis, nisi solam spem: vt *l. nec ei.*
ff. de adop. per Bartol. in l. is potest, ff. de acquirend.
hæredi. Hæc autem spes vtilis est filio etiam in
vita patris, ratione legitimæ, quæ sibi est debi-
ta, vel quasi debita, vt dixi suprà in rubri. §. 16.
ante finem. versi. pater verò. & suprà, eo. §. 21.
versi. non obstat si dixeris. & infrà, ad finem
huius §. ver. ad idem.

6 ¶ Mortuo tamen patre, & soluto † matri-
monio filiæ, bene possunt filij agere ad reuoca-
tionem dotis immensæ, quamuis 30. anni sint
elapsi, patre viuo: vt sentit *Ioan. Andr. vbi suprà.*
G quod tene menti. Secus g tamen est constante
matrimonio filiæ: non enim possunt petere in-
terim quòd est nupta, per text. in *l. dotis quidem,*
C. de collat. ita no. sentit *Bart. in l. fi. §. si à socero,*
ff. de his quæ in frau. credi. & ibi Angel. & sequitur
Bald. in authen. ex complexu, C. de incest. nup. Angel.
de Aretio in §. si res, Institut. de legatis. Nicolaus de
Vbaldis in suo tractatu de successionibus ab intesta. 6.
char. fi. col. & Campegius in suo tractatu de dote 1.
7 *part. quæst. 48.* Isti mouentur, quia † dos con-
stante matrimonio respectu viri, qui ex ea ha-
H bet sustentare, onera matrimonij, est h titulus
onerosus: vt *d. l. fi. §. si à socero.* & ibi notat *Bart.*
& l. ex promissione ff. de actio. & obligation. text. in
l. vna §. lucratiuas, C. de impo. lucra. descript. lib. 10.
& ibi notat *Bart. & Platea.* ad idem *l. pro one-*
ribus, C. de iure dotium. & ibi not. *Bart. & in l. fi.*
eod. tit. & ibi etiam *Bald. gloss. in l. Mania. §. 1. in*
ver. ipsi monere, ff. solut. matrimon. & ibi notant
Bart. & alij gloss. in l. igitur, C. de reuoc. his quæ in
frau. credit. & ibi Bart. latius per ipsum in *l. Ma-*
nius §. duobus 14. col. ver. 2. quæro, in repet. ff. de leg. 2.
Bald. in l. 2. C. de reuoc. his quæ in frau. credit.

¶ Et adeò i verum est, quòd respectu mariti I
titulus dotis dicitur onerosus: quòd etsi ex post
facto consecuturus sit lucrum ex tali dote, puta
propter pactum, quod fecerat de dote lucran-
da, vel vigore statuti disponentis, quòd dece-
dente muliere in matrimonio, vir lucretur do-
tem: tamen nunquam dicetur habere ex causa
lucratiua, cum præcesserit causa onerosa, id est,
titulus dotis, gloss. singularis in *l. si donaturus,*
in §. fi. in ver. duntaxat, ff. de condic. ob causam. pro
qua est text. not. in *d. l. vna. §. lucratiuas, in verbo,*
si verò vel socer, C. de impo. lucra. descript. vbi si so-
cer dederit dotem pro filia vel nepte, licet ca-
sus euentu res eius, cui data est, vertatur ad lu-
cra, non tamen inter causas lucratiuas numera-
bitur, quem text. ad hoc ponderat *ibi Angel.* &
refert & sequitur *Iason in §. item si quis in frau-*
dem 7. col. Instit. de action. Hinc est quòd † lucrum 8
dotis, quod conceditur marito propter expen-
sas, non dicitur titulus lucratiuus: ita dicit
Bald. in l. hac edictali, in princip. 3. col. ver. pone quòd
appositum, C. de secundis nupt. & in l. cùm multa 2.
col. C. de donat. ante nupt. & in authent. præterea,
pen. col. C. vnde vir & vxor.

¶ Et quod plus est, titulus dotis est onero-
sus, non solùm ex parte mariti, vt dictum est,
sed etiam k ex parte filiorum dotem maternam K
petentium, vt mirabiliter sentit *Bart. in l. si con-*
stante in princip. 10. qu. 2. partis principalis, ff. solut.
mat. in repet. a * Intellige prædicta non solùm A *
in dote vera, sed etiam in putatiua, seu marito
putatiuo: vt est gloss. singularis, & vnica, in *l.*
Proculus, aliàs incipit, ancilla, ff. de iure dotium.

¶ Si autem dos est titulus onerosus, & gener
non participauit in fraude, quamuis dos sit im-
mensa: non reuocabitur saltem constante ma-
trimonio, argu. *l. quod autem §. hoc autem edictum*
& §. simili modo, ff. de his quæ in fraud. cred. & §.
item si quis in fraudem, cum ibi not. Institut. de action.
Hoc videtur fuisse de mente legis regni, quam
Christianissimi reges nostri constituerunt: quæ
vult, quòd data à rege propter dotem, non pos-
sint à rege reuocari, vel moderari, constante
matrimonio, de qua lege infrà fiet mentio.

¶ Bene facit iudicio meo text. not. *in l. cum*
post mortem, ff. de admini. tuto. in l. si donaturus, §. si
quis in debitam, ff. de condictio. ob caus. vbi si quis
indebitam pecuniam promisit, & tradidit ma-
rito, non condicit ab eo. ¶ Ad idem text. in
l. fi. ff. de collat. dot. vbi dos etiam immensa data
genero, non repetitur à fratribus, sed etiam
promissa potest à fratribus peti. ¶ Ad idem
tex. in *l. 1. §. at si transigit, ff. si quid in fraudem pa-*
troni. vbi litera dicit, Si libertus filiam dotauit,
hoc ipso † quòd dotauit, non videtur fraudare 9
patronum: quia pietas patris non est reprehen-
denda: ratio est secundum *Azon. ibi in summa,*
quia titulus dotis non est lucratiuus. ¶ Sed
quamuis hãc opin. aliquando vidi obseruari in
practica; cùm tamen casus accidisset in cancel-
laria, in quo vnà cum aliis habui iudicare, non
fuimus eam secuti: imo contra eam pronuncia-

10 uimus, ſcilicet, quòd † etiam conſtante matrimonio, dos exceſſiua legitimæ, in eo quod exceſſit io præiudicium aliotum filiorum, alij filij poſſunt reuocare, modò ſit dos aſſignata ex voluntate patris: vt frequenter contingit: quia pater dar vel promittit largas dotes, intantũ quòd non remanet legitima filiorum maſculoruin, modo ex aſſignatione iudicis, inuito patre.

¶ Non eſt enim iuſtum, quòd propter dotationem ſororum alij filij debeant carere legitima. ad hoc allegaui *Bald. in l. ſi emancipati. in finalibus verbis, C. de collat.* vbi hoc ſeorit, dicens, quòd qui non vult ſuccedere voiuerſaliter, non tenetur conferre, niſi ad legitimam, *authent. vnde ſi parens, C. de inoffic. teſta.* vbi hoc probatur, ſecundum *Paul. de Caſt.* qui hoc in expreſſo firmat, in *l. vnica in fi. C. de inoffi. do.* ſic intelligens gloſſ. ibi. & tene hoc menti, quia quotidiaoum eſt, & dabit tibi honorem, & communiter ignoratur
L hæc deciſio Pauli. ¶ Intelligo[l] autem dotem
11 immenſam, quando † aliis filiis prę̨iudicatur in
B ſua legitima,[b] * poterit pater dare filiæ in dotem quintam & tertiam partem bonotum ſuorum, & inſuper legitimam de reſiduo: nec dieetur tunc dos immenſa, vel inofficioſa: quia vt ſcis, hodie omnia bona patris ſunt legitima filiorum excepta quinta parte, quam poteſt cui voluerit donare: vt *Foro legum lib. 3. tit. 5. l. 9. & eodem lib. tit. 12. l. 7.* excepta etiã tertia parte reſidui, quam
M vni ex filiis poteſt prælegare: vt *d. l. 9.* Dando[m] ergo dotem magnam, videtur filiam meliorare, vel in quinta, vel in tertia parte bonorum ſuorum vltra legitimam, arg. text. in *l. cùm pater §. euictu, de legat. 2.* vbi diuiſio etiam inæqualis facta inter filios, debet obſeruari: quia habet vim prælegati, vt tes valeat eo modo, quo melius valere poteſt: vt *l. ſimiles, ff. de teſtam. milit.* & ibi not. *Bart.* facit *l. qui quartam, de leg. 1.* ad idem facit *l. vxori de leg. 3.* vbi dicitur, quòd quãdo ex verbis teſtatoris apparet, quòd voluit pater filio prælegare, prælegaſſe videtur. not. *ibi Bart.* imo etiam ſi ex verbis non appareat, ſatis
12 eſt ex factis apparere: quia † facto datur voluntas intelligi: *l. de quibus ff. de legib. & l. reprehendenda, C. de inſtit. & ſub. ſub condi. fac. cum concordantijs*, de quibus per gloſſ. in *c. tenor. de re*
l. 10. tit. 6. lib. 5. *iudic.* Hoc fuit poſtea conſtitutum per legem regni, in curiis *Taurinis l. 26. quæ incip. [ſi el padre.]* quæ ſimpliciter vult, quòd donata à patre, vel matre filio, intelliguntur fieri iure prælegati, vel meliorationis, intellige, etiam ſi fiant ad dotem, vel donationem propter nuptias, vel ob aliam cauſam, propter geoeralitatem illius
13 legis. Item quia † dotis conſtitutio quodammodo eſt donatio: vt colligitur ex *l. vna C. de*
l. 13. tit. 8. lib. 5. & d. l. 10. *rei vxo. act. & ex alia lege Tauri 29. in princip. quæ dotem & donationem propter nuptias conferri iubet.* Intellige etiam prædictam legem 26. quando talis donatio eſſet facta in quaotitate legitimæ filio debitæ, & vltra. nam in eo, quòd eſt legitima, magis videtur pater debitum ſoluere, quàm donare, cùm legitima filij in bonis patris

ſit quaſi debita filio. glo. *in l. ſi emancipata, C. de iur. & fac. ign. cum alijs*, de quibus paulo antè diximus. In alio ergo quod legitimam excedit, donatio videtur fieri melioratio: vt ſentit *illa lex in fi.* & ſic practicauimus, & intelleximus, quando legem illam edidimus. Idem ſentit *lex 29. præallegata*, quæ diſponit, tales donationes debere ad collationem deferri, vt tantum minus filius donatarius recipiat, vel de legitima, ſi non eſt vltra donatum, vel ex melioratione ſi vltra legitimam donatum fuit: non tamen intelligas, quòd per hanc collationem videatur prima donatio reuocata, prout aliqui ineptè volunt: ſed ne tantum minus accipiat, ſicut de dote conferenda dicimus: vt *l. illam C. de collat.* Tene iſta memoriæ: quia ſiogularia ſunt, & practicabilia. In dubio autem videbitur meliorare in tertia, vt quinta pars pro anima relioquatur, & hoc fauore animæ: cuius fauore Stylus curiæ habet, quòd ipſa prius deducatur: vt *l. Styli 214.* Ratio, quare in dubio videtur meliorare in tertia, noo autem in quinta, eſt, quia tertia reſpectu extraneorum eſt legitima filiorum: quamuis inter ipſos filios ſit prælegatum: vnde tanquam legitima eſt prius detrahenda. argu. tex. & quod vbi not. *Bald. in l. ſi verò compoſita §. quid ergo ff. de teſtam. milit.* Vt ergo[n] videatur an ſit N
inofficioſa, conſidera totam hæreditatem, & † 14
ſi dos non excedit quintam & tertiam partem bonorum patris, & de reſiduo legitimam, non iudicabis illam immenſam vel inofficioſam, & per conſequens oedum conſtãte matrimonio, ſed nec eo ſoluto poterit per fratres reuocari, cùm nihil ſit factum in eorum præiudicium: vt ex prædictis ſatis apparet. & benè facit text. in *l. 2. & l. ſi mater, & l. ſi totas, C. de inoffi. donat.* ad idem quod voluit *Bal. in l. fi. 5. col. ver. item faciunt prædicta C. de pact.* vbi dicit, quòd ſtatutum nunquam valet, quo ad legitimam filiorum: quia illa non defertur, vt lucrum, ſed vt debitum: vt eſt glo. quam ibi not. omnes in *l. 2. C. de iuris & fac. ignor.* Sed in eo quod eſt ſupra legitimam, bene poteſt filio per ſtatutum tolli, ſicut per teſtamentum: ita ergo erit in caſu noſtro, ad idem facit, quod voluit idem *Bald. in l. 1. in fin. C. ſi in*
frau. patro. vbi dicit, quòd filij † poſſunt reuo- 15
care ea, quæ pater perdit in ludo illicito, vſque ad legitimam ipſorum. Hoc idem videtur fuiſſe de mente *legis regni, For. legum lib. 3. tit. 12. l. 3.* quæ dicit, quod ſi poſt annum, quo matrimonium eſt contractum inter coniuges, maritus aliqua donauit vxori, non ſtantibus filiis: valet ſtatim
talis donatio: ſed[o] ſi poſtea naſcantur filij, re- O
uocatur donatio, excepta quinta parte bonorum ipſius donatoris: quia quantum ad illam, non reuocatur, vt ibi dicitur. ratio eſt, quia, vt dixi, quantum ad filios, omnia bona parentum ſunt legitima filiorum, excepta quinta parte eorum, quæ poteſt cui voluerit, donare. & propterea quo ad illam, non reuocatur. Idem dicendum in tertia parte inter filios, quàm poteſt, cui voluerit prælegare: vt ſuprà dictum eſt,

est. Dos ergo, quæ potest cadere in quinta, & tertia, & insuper legitima, non dicetur inofficiosa, nec poterit à fratribus reuocari, etiam soluto matrimonio: nisi pater, quo ad tertiam partem, reuocaret, vel alteri prælegaret: quod potest: vt *l. cum pater. §. à filia, iuncta glos.* & quod ibi not. *Bart. de leg. 2.* non tamen potest reuocare quoad quintam, vt latè aliàs consului, in meo consil. 10. incip. [doña Maria de Gaeta.] dixi in *prædicta l. regni Fo. legum lib. 3. tit. 5. l. 9. fo. 9. 2. co. ver. an pater, qui filium meliorauit.*

ADDITIONES.

A* ¶ Adde *Segur. in rep. l. cohæredi. §. cum filia, ff. de vul. & pu. fo. 16. col. 3. in medio. & fol. 17. col. 3. & Ias. in § item si quis in fraudem, col. 4. Instit. de actio.*

B* ¶ Adde in materia omnino *Seguram in rep. l. cohæredi. §. cùm filia, ff. de vulg. & pupil. fol. 20. col. 3. cum 11. col. sequen.* vbi mirabiliter loquitur, faciendo regulam cum extensionibus & fallentiis.

IOAN. BERNAR.

A ¶ Multa debet iudex aduertere.] Variæ fuere nostratum sententiæ, iuxta quæst. hanc mensuræ dotis. Alij enim iustam dotem existimarunt, quæ legitimæ par esset. Alij, quæ alimenta suppeteret: alij mille ducatis taxabant: alij & hi quidem cordatius, pro qualitate, ac diuitiis patris arbitrio iudicantis moderandam existimarunt, cum authore nostro, infrà nu. 3. qua in re tot sunt nostratum scripta, & omnia controuersa & in tanta pugna, vt satiùs sit eos digladiantes in lato campo indicare: quę reperies apud *Baetium de dotibus c. 1. num. 1. & sequent.* vbi multa dicit, plurimos citat. doctèque profectò loquitur, sicut solet vir ille ingeniosus, ac de literis, & nobis etiam valdè bene meritus. Inter tot tamen vide *Gregor. gloss. c. l. 8. titul. 4. part. 5.*

B ¶ Si pater est egenus & multis debitis innolutus.] Vide *Corneum, consil. 282. Ripam in l. quæsitum § si sponsa. ff. de priuileg. credit. Baetium de dot. c. 8. num. 21. & c. 16. num. 6. & c. 28. num. 1. & sequent.* præterea quod notum est, in omni computatione bonorum deducenda debita, quasi illa non sint in bonis. vide tu nominatim quæ de dote reuocanda per creditores, dicũtur per *authorem suprà in rubric. §. 65. num. 23.* vbi not.

C ¶ Si mater est diues illa tenetur filiam dotare.] Vide *Alexand. num. 21. & Ripam num. 79. in l. 1. ff. solut. mat. Corasium, in l. qui liberos num. 113. de rit. nupt. Boerium decisione 129. Curt. Senior. consil. 22. & Socin. consil. 22. lib. 4.* atque his, & aliis adductis in vtramque huius quæstionis partem, disputantem & resoluentem *Baet. de dotibus cap. 11. num. 6. & 7.*

D ¶ An autem filius teneatur dotare matrem.] Vide *Coras. d. l. qui liberos, numer. 115. de rit. nupt. Guiller. Benedict. in c. Raynutius vers. dotem num. 70. de test. Boerium decis. 129. Petrum Rauen. in singu. 196. Tiraq. de primogen. qu. 62. num. 13.* & rursus in *connubial. l. 2. gloss. 9. & Bact. de dotibus c. 12. num. 46. cum sequent.*

Palacios Rub.

E ¶ Et arbitrium boni viri.] Secundum hoc arbitrium æquius est dotem taxari, vt dixi sup. additione 1. nec cessat hoc, propter dispositionem pragmat. Carpetanẽsis anni 34. quam habes hodie *l. 1. tit. 2. li. 1. in nouo volumine:* quia illa lex, licet prohibeat vltra quam ibi cauetur dari in dotẽ, non tamen minorem summã negat iustam videri, & esse posse. vt rectè multisque causis aduertit *Baetius de dot. c. 1. nu. 31. & sequen.* illud nota, dotem aliàs certę summæ, vel valoris, posse iustè minoris æstimari ratione loci, temporisque dilari, vt cõsuluit *Curtius Senior consil. 27.* cuius meminit, aliud agens, *Bact. de dot. c. 28. ad fin.*

F ¶ Et quod plus est.] Adde *autorem l. 29. Tau. num. 23.* & latè *Castil. in l. 10. Tau. n. 14. & sequent. Baetium de dotib. c. 34. num. 8. & sequent. Tiraquel. in l. si vnquam, C. de reuoc. don. in præfatio. num. 93. & in gloss. penult. num. 3.*

G ¶ Secus tamen est constante matrimonio.] Vide *authorem l. 29. Taur. num. 24. Castillo l. 19. nu. 4. ibid. Couar. de sponsal. part. 2. c. 8. § 6. nu. 12. Bern. Diaz regul. 215. Seguram in l. cohæredi. §. cum filia, nu. 130. cum multis sequent. ff. de vulg. & pupil. Matth. de Afflict. decisio. 86. ad fin.* & quæ scribit *Tiraq.* de reuocanda dote data ab extraneo, etiam durante matrimonio: *ex capite illius legis, in ver. donatione largitus nu. 245. cum praced. in l. si vnquam, C. de reuoc. donat.* atque nominatim, & ex professo huius quęstionis examen susceptum, vide per *Baet. de dotibus c. 32. per to. & infrà §. 24. num. 5.*

H ¶ Est titulus onerosus.] Vide præter *Couar. Segur. Bact. & alios sup. proxime citatos Ias. in l. Nesennius 3. not. de re iudic. & Pinel. de bon. mater. l. 1. par. 3. num. 62. vers. infertur 31.* Addeque infra citandos additione sequenti.

I ¶ Et adeo verum est.] Adde *Castil. l. 17. Tau. nu. 105.* & latè *Tiraq. in l. si vnquam C. de reuoc. do. ver. donatione largitus nu. 217. cum seq.* & plenè, ac ex professo *Fanuc. de luc. do. gl. 8. per tot.*

K ¶ Sed etiam ex parte filiorum.] Adde *Iason. in § item si quis in fraudem 4. co. de act. Arias in l. 29. Taur. num. 11. Castillo in l. 17. num. 105. Seguram in l. cohæredi. § cum filia num. 152. de vulgar. & pupill.* & rursus *ibidem num. 159.*

L ¶ Intelligo autem dotem immensam.] Adde *Gregor. glo. 2. in l. 8. ti. 4. par. 5. & gl. a. in l. 3. ti. 15. par. 6. & Arias in l. 27. Taur. nu. 5. Segur. in l. cohæredi. §. filia nu. 156. & nu. 160. de vulga. & pupil. Bern. Diaz in fallent. regu. 213. fallen. 4. & Baet. de dotibus c. 1. nu. 19. & num. 17.* nec dubium erat, quin potestas esset patri, præter legitimã, quintam & tertiam dandi filiæ nomine dotis, donec superuenit *l. 1. ti. 2. lib. 5. in volumine nouo.*

M ¶ Dando ergo dotem magnã, videtur filiam meliorare.] Laborat author circa intellectum duarum legũ Tau. 26. & 29. in quo etiam variè sentiunt & scribunt Tauristæ, atque extremam manum nouissimè fœliciterque imposuit *Tellus Fernan. ibid.* quæ iura habes hodie *l. 10. ti. 6. & l. 3. ti. 8. li. 5.* Adde tu circa easdem, quæ scribit *Suar. in l. quoniam in prioribus q. 5. C. de inof. test. & Dueñas regul. 222. limitatione 5. & Couar. in c. Rainaldus §. 2. nu. fin.*

*nu.fin.versi.iure autem regio.& Baet.de dotibus c.*2.*nu.* 29. *Segura in l. vnum ex famil.*§. *sed si fundum,num.* 57. *de leg.* 2. *& Gregor. Lup. in gloß. l. in l.*3.*tit.*4. *part.* 5.

N ¶ Vt ergo videatur.] Quadrat hic difficilis & optima quæstio, quid dicendum quidue faciundũ misero testatori, qui cum de hortorum suorum tertia & quinta parte disposuerit in vita, reliquumque sit legitima filiorum, nihil liberum intuetur de quo testari possit? dubitabile est & notabile. vide *Gregor.glo.h.in l.*8. *tit.*3.*par.*5. *Suarez in l.quoniam in prioribus, ad fin.totius operis, C.de inoffic.test.& authorem nostrum in l.*26.*Tauri, num.*18.*& Arias in l.*28 *ad fin.& Anton.Gomez in l.* 17.*Tauri num.*10.*& Tello num.*7.*& sequent.* & vide rursus *authorem l.* 69.*Taur. num.*7. & vtrum, quo ad hanc rem, computanda sint, quæ minutim pater in vita donauit, vide *Suarez vbi sup. & Tello, in l.*28.*Taur. num.fi.& Baet. de dot.c.*27. *num.*6.

O ¶ Sed si postea renascantur filij.] En sentit autor donationem quæ fit filio, non reuocari, ex *l.si vnquam, C.de reuoc.donat.& l.*8.*ti.*4.*par.*5. nisi quoad legitimam. nõ etiam quoad tertium & quintum. vide *Castillo in l.*12.*Taur.vers.[siguiente.]& Couar.lib.*1.*resolut.c.*19.*nu.*4.*Arias in l.* 29.*Tauri,nu.*8.*Seguram in l.*1.§.*si vir vxori nu.*78. *de acqui.posses.& Baet.de dotibus c.*9.*nu.*45. & vide quid dicam infrà §.24. num.3.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Dos an sit inofficiosa, nec ne, quo tempore inspici debeat.*
2. *Legitima si à patre viuente filio assignetur,& pater aliqua bona postea acquirat, an de illis habere debeat filius.*
3. *Filia quæ recepit centum pro integra sua legitima, an augmentatis facultatibus patris, possit petere legitimam ex supercrescentia bonorum.*
4. *Dotare spuriam filiam, vel naturalem, an teneatur pater.& num.*22.
5. *Presbyter qui maritauit filiam suam in presbyteratu procreatam, non poterit ei de suo dotem dare.& nu.*13.
6. *Error iuris habetur pro mala fide.*
7. *Filia naturalis vel spuria, si habeat vnde se alat, pater non tenetur eam alere, nec dotare.*
8. *Lactare filium, vel filiam, tenetur mater, vsque ad triennium.*
9. *Alere qui tenetur aliquem, sufficit, si faciat eum recipi in aliquo hospitali, vel domo Dei, vel procuret ei aliquam prebendam.*
10. *Alendus si non potest ali sine verecundia, in domo eius, qui præstare debet alimenta, alibi alimentabitur.*
11. *Alimentatus ab alio, an debeat illum assotiare.*
12. *Alere filium incestuosum, legitimum, naturalem, & spurium, tenetur pater.*
14. *Legitima filiorum publicari non debet, licèt bona patris propter eius grauissimum delictum publicari debeant.*
15. *Filius hæretici propter heresim condemnati, non priuatur sua legitima si sit catholicus.*
16. *Succedens in bonis hæretici, tenetur filios alere, & filias dotare.*
17. *Filij nati post delictum patris, non debent priuari legitima, licèt bona patris publicari debeant.*
18. *Filij orthodoxi hæreticorum ante crimen hæresis per patrem commissa, non afficiuntur pœnis inductis à iure.*
19. *Filius natus ante superuenientiam dignitatis in personam patris, an consequatur priuilegium, vel honorem.*
20. *Ingratitudo patris non nocet filijs antea natis.*
21. *Vasallus si commisit feloniam, non aufert feudum à filijs antea natis.*
23. *Debitor fisci ante tempus soluere tenetur necessitate imminente.*
24. *Princeps potest dotare filias suas spurias.*

SED pulchrum est videre, quo [a] tempore in- A
spicietur, an † dos sit inofficiosa: an tempo- 1
re quo dos fuit constituta, quando bona patris sufficiebant ad illud, quod dabatur in dotem: an tempore mortis patris, quando bona fuerũt diminuta. Et videtur, quòd tempore constitutionis dotis: per ea quæ not. *Bald. in l.in successione, C.de reuoc. his quæ in frau.credi.& in l.fina.§.fina.penultim.col.C.de vsuris rei iudic.& in l.quamuis in fine, C. de fideicommiss.Angel.& alij in l.si proponas, §. hæreditatem, ff. de inoffic. testam. Angel.Ioan. de Imol.Ludou.& Alexand. in l.stipulatio hoc modo concepta, ff. de verbor.obligat.Alexand.in l.pactum,ad finem, C.de collat.Ioan.de Imol.& Ancha.in rubrica suprà, de testam. Bald.& Salycet. in l.*1.*5.qu. C.de inoffi.dot.Cynus in l.fin.col.pen.C.de pactis.* quem alij
sequuntur. qui omnes dicunt, quòd si [b] pater B
assignauit † filio legitimam in vita, licet postea 2
pater aliqua bona acquisierit, de illis nihil habebit filius. facit *l.si ita legatum, ff. de auro & argento legato.* ibi, hac demonstratione præsens, non futurum tempus ostendit. Ad idem *l.si.§.qui indiuisam, de leg.*2.*in ver.non facere voluntatem,* &c. bene facit quod voluit *Cyn.* quem alij sequuntur in *d.l.si.penul.col.C.de pact.* dum loquitur de eo, qui non habebat nisi vnicum filium, vt ibi per eum [c] qui dicit hoc procedere, etiam si pater dixisset, dono tibi talia bona post mortem meam. nam debet attendi tempus donationis, licet *Salyc.*ibi in hoc sit contrarius: quem videtur sequi *Alexand. in d.l.stipulatio hoc modo concepta.* saluãdo in vno solo casu, scilicet quando per dicta verba induceretur causa mortis donatio: vt ibi latius per eum. Quamuis ergo bona patris postea pereant, filius habebit dictam legitimam, vbi filia dotem: vt sentiunt *Bal.& Saly.in dict.l.*1.*C.de inoffi. do.* præsertim si appareret ex mente patris, ex verbis vel factis. quoniam in hoc sequenda est voluntas disponentis: vt *d.l.si ita legatum, & ibi Bart.* intellige quando filius fuit contentus cum illa legitima, & renunciauit cum iuramento toti hæreditati paternæ, & eius successioni: aliàs secus, secundum *Bald. in dict.l.quamuis.* & videtur etiam de mente tex. in *c. quamuis pactum de pac.lib.*6. vbi videas *Georg. in repet.* maxime *in* 5.*col.in* 1. *limitatione.* Et secũdum hoc forsan debet intelligi, quod voluit *Bald. in c.cum M. de constit.col.* 7. *ver. & est argu.*
vbi arg. illius tex. dixit, quòd † filia quæ rece- 3
pit centum pro integra sua legitima, augmentatis facultatibus patris, potest petere legitimam ex supercrescentia bonorum: quod dicit esse
valde

valde oot. & facere text. in l. his oneribus § auctis
ff. de vaca. mune. de quo dicto facit festum Barba.
in repetitione rubr. C. qui admit. Ad bon. possess. charta
8. fi. col. vbi cumulat multa similia, quæ videas
C per te. ¶ Et c ista faciunt ad quæstionem quo-
tidianam: Pater per viam donationis meliora-
uit filium in tertia, & quimta parte bonorum, vel
in tertia sola, vel qointa sola: quod tempus at-
teodi debeat, an tempus dooationis vel mor-
tis, tetigi succinctè in tubri. ver. item si mater.
A * a * Cogitabis. Videas Lauren. de Palaciis in tra-
ctatu de statuto fœminas excludente col. 21. ver. sed an
filia. qui de prædictis pulchrè loquitur.
¶ Considerabit etiam iudex in arbitraoda
dote dignitatem, vel indignitatem mariti: quia
ratione suæ indignitatis, vel ignobilitatis, mi-
nuetur dos, vt voluit gloss. in l. vnica, C. si aduer.
dotem, & in l. nulla, C. de iure dot. & in l. cum post
mortem §. fi. ff. de admin. tut. est bonus text. in d. l.
filia, de leg. 3. & in d. l. quaro, ff. de iure dot. vbi litera
dicit, quòd in constituenda dote modus ex fa-
cultatibus, & dignitate molieris, maritique
constituendus est: ponderanda est ergo digni-
tas, vel indignitas mariti, in dote constituenda.
Vnde ad terminos conclusionis nostræ videtur
diceodum, quòd isti filiæ, quæ matrimoniom
cum indigno contraxit, minor dos assignabi-
tur propter iodignitatem, vel vilitatem mari-
ti, & boc sub verbo forte tenuit Ioan. de Imol.
in d. c. accedens suprà, de procurat. & in l. 1. ff. solut.
matr. & ibi Alexan. 13. col. ver. sed Imola ibi, & Iason
in dicta authent. sed si post 25. in fi. & Campetius in
dicto suo tractatu de dote 1. parte quæst. 13. Et secun-
dum hoc est modificanda & intelligeoda ista
cooclusio: ad quod bene facit text. cum gloss.
in c. nullum 30. qu. 1. ¶ Considerabit etiam
iudex, vtrum ista filia sit oaturalis & legioma:
quo casu iodistinctè procedont prædicta: an
4 † naturalis tantùm, vel spuria: qoo casu multi
doctores nõ leuis aothoritatis tenuerunt, quòd
D d pater ooo tenetur eam dotare: vt voluit Iaco.
de Aret. in l. vxorem §. pater naturalis de leg. 3. Bartol.
& Bald. & Alexand. in dict. l. 1. ff. solut. matri. Bald.
& Angel. in l. fi. C. de dot. promiss. Bald. in cap. 1. §.
donare in princ. qui feu. da. po. li. feudorum, Angel. in
l. à filia, in princip. ff. ad Trebel. Salyc. in authen. res
qua. C. communia de legat. Angel. consil. 209. Idem
fuit de mente aar. consil. 119. incip. dominus Domi-
5 nicus. vbi cooeludit, quod cum presbyter, †
qui maritauit filiam in presbyterato procrea-
tam, oon potuerit ei de soo dotem dare: potest
repeti per hæredes dotantis, peotione hære-
ditatis, vel coodictione ex lege, etiam si ipsa
E filia e possedisset dictam dotem spatio 30. an-
norum, & plus: quia aut sciebat se non posse
capere, sed ad successores dotaotis pertinere:
per l. 1. C. de nat. liber. & taoquam malæ fidei
possessor non præscribit: vt in c. fi. de præscript.
& in regula, possessor, de regul. iur. lib. 6. Aut crede-
bat se posse capere, & apud eam iustam esse pos-
sessionem: & tunc errauit in iore, qui iuris error
nunquam in vsucapiooe prodest: vt l. nunquam
in vsucapionibus, & l. si fur est, §. 1. de vsucap. Quan- F 6
tum enim ad præscriptionem, iuris † error f
habetur pro mala fide, vt not. per Dyn. in dicta
regula, possessor. & ita tenet Bartol. in dicto consilio.
De ista quæstiooe vide dominum Iacobinum de
sancto Georgio, in tractatu feudorum, in parte, qui in-
uestiti præstiterunt iuramentum fidelitatis, final. col.
& ibi ponit de filia religiooem intraote: vt per
eum videre poteris. Ista g tamen debent intel- G
ligi, quando filia oaturalis, vel spuria, † vel 7
iocestuosa, habet vnde se alat. vt puta si habet
aliqua bona, vel aliquam hooestam artem, vn-
de possit se sustentare: nam tuoc pater non te-
netur eam alere: vt d. l. si quis à liberis. & per coo-
sequens nec dotare: vt sentiunt doctores præ-
dicti. & teoet Bald. in dict. l. mater, C. de iure dot.
quem refert & seqoitur Ludo. in dict. l. 1. ff. sol. mat.
Iason in authen. res qua. 13. colum. ver. septimò limi-
ta. C. communia de legat. text. gloss. Barto. & Bald.
& alij in l. si maritus, ff. sol. mat. Anton. in dict. c. cum
haberet, prope finem, refert & sequitor Baptista in
repetitione l. si qua illustris, C. ad Orficianum, pen. col.
& subdit fortius, quod si dictus filius efficere-
tur io futurum diues, vel ex arte aliqua posset
alimenta habere, nedum non teneretur pater
alimeotare, verumetiam h euanesceret reli- H
ctum pro alimeotis, & remanet apud hæredes
dicti patris. b * quod est valde not. Si tamen B *
soperueniret filio oecessitas, resurgeret legatũ,
secuodum eum. Adde prædictis Ioan. de Platea,
idem teoentem, in l. vnica in fi. l. C. de mendicanti-
bus validis lib. 11. vide quæ dixi supra §. 4. in prin-
cip. Sed i quod dixi de hooesta arte, procedit I
oisi esset filia naturalis alicuios magni nobi-
lis: quia fortè non excusaretor, si diceret,
quòd ipsa filia posset se alere, & sic etiam se
dotare ex arte aliqua, quando illa non esset
coodecens suæ conditioni, puta io texendo,
vel similibus. ita dixit Bald. Nouellus in suo tra-
ctatu de dote 6. parte 16. priuilegio. mouetur per
illud, quod in simili not. dixit Azo in summa,
C. de patria potest. in fine. de quo meminit Bald.
in l. alimenta, C. de negot. gestis, & Vital. in lib.
clausularum, charta 218. fi. col. aliàs in clausula,
sed an iuri alimentorum possit renunciari. in 6. col.
& Barth. Veron. in tractat. de re militari, charta 8.
in fine, & Iacobus de Aret. in l. si maritus, ff. solut.
matrimon. vbi dixi quòd licet mater noo tenea-
tur alimentare filium, vel filiam, tameo te- 8
oetur † lactare vsque ad trienoium, vt l. nec
filium, C. de patria potest. & c. fi. in fi. de conuers.
coniugat. Tamen si mater esset nobilis, cui se-
cundum morem patriæ esset dedecus lactare fi-
lium, vel filiam: tunc excusatur. idem tenet
Bartol. in l. 1. C. de mendican. valid. libr. 11. & in
tractatu de alimentis 6. qu. refert eum, & sequi-
tur Angel. de Aret. Instit. de iure natur. in fine princi-
pij & Abb. in d. c. final. de conuer. coniu. idem voluit
ipse in d. c. cùm haberet, & ibi Præpositus 3. colum.
& Baptista in d. l. si qua illustris, col. antepenul. in fi.
dicens, quòd si filius est nobilis, ita qoòd non
obstante spurietate, dedeceat ipsum artem
 exer-

exercere: debentur sibi alimenta. Bene facit ad
hoc textus, & quod ibi not. *Bald. in l. si quis ad*
declinandam. C. de epis. & cler. vbi dicit, quòd si
K aliquis est nobilis, qui habet alimēta, sed ᵏ suam
dignitatem conseruare non valet: potest per ex-
ecutores testamenti deputatos ad distribuenda
bona inter pauperes, aliquid sibi concedi, tan-
quam pauperi: de quo dicto facta est mentio
sup. eod. col. 279. ver. ad cuius confirmationem.
Ad hoc bene faciunt, quæ de nobilitate dixi su-
prà, in rubrica §. Limitabis tamen, & §. Istud an-
rem, cum sequentibus, multa cumulat *Barth.*
Veronensis, vbi sup. ¶ Ad idem facit illud, quod
not. dicit *Bald. in l. 1. §. sed scimus, C. de Lati. lib. tol.*
9 vbi dicit, not. hic mirabile, quod si aliquis † te-
L netur aliquem alere, sufficit ˡ si faciat eum recipi
in aliquo hospitali, vel domo Dei: vel procuret
ei aliquam præbendam. Illud tamen de hospita-
li dicit intelligendum, si ille, qui debet alimen-
tari, potest ibi morari sine dedecore, vel pro-
pter nobilitatem hospitalis, vel quia est vilissi-
ma persona, vt seruus: vel si ad eius curam ipse
non sufficiat: aliàs secus secundum quem refert
& sequitur *Ioan. de Ana. in c. vno infrà de infan. lan.*
vel expo. 4. col. & Præpositus in d. c. cùm haberet 2. col.
in fi. qui dicunt hoc fore singulare, de quo me-
mini sup. §. 14. vers. facit in simili. Sentit ergo
Bal. quod arbitrio iudicis relinquitur, quando
is, qui debet ali, habeat aliunde alimēta, vel vn-
10 de se alat honestè. Adde, quod si † alendus non
potest sine verecundia ali in domo eius, qui de-
bet præstare alimenta, alibi alimentabitur: vt
per *And. de Iser. in constitutionibus regni Siciliæ, fol.*
176. col. 3. quem rogo videas. vbi etiam ponit, an
11 ille, qui † alimentatur ab illo, debeat illum asso-
ciare. vide etiam ad prædicta, quæ dixi sup. §. 12.
in principio. ¶ Si tamen filia naturalis, vel spu-
ria, non haberet vnde se honestè aleret, vel do-
taret, pater eam dotare tenetur: quia negari non
potest, quin pater teneatur filiam alere, si filia
non habeat vnde se alat: vt *dict. l. si quis à liberis,*
ff. de lib. agno. non solùm pater legitimus, sed et-
iam naturalis, vel spurius, vel quicunque alius:
quia cùm ius alimentandi deriuetur à quodam
iure naturali: vt *l. 1. in fi. ff. de iust. & iu.* quæ natu-
ra est communis omnibus filiis, tam legitimis,
quàm non legitimis: vt *l. hos accusare §. omnibus,*
ff. de accus. Et propterea omnes filij à principio
liberi nascebantur: vt in *authent. quibus mod. na.*
effi. sui. §. licet colla. 7. & dictum est sup. Sequitur
ergo, quòd omnes filij alendi sunt à parentibus:
& hanc considerationem habuit æquitas cano-
nica, quæ voluit, quòd pater teneatur alere fi-
12 lium † legitimum, naturalem, spurium, vel in-
cestuosum: vt in *c. cùm haberet. de eo qui duxit in*
mat. quam pol. per adult. quod omnes æqualiter
obligat, patrem & matrem, secundum eorum
facultates. vt videtur de mente illius text. se-
cundum *Abbatem ibi, fi. col. in princip.* hoc idem
voluit *Bald. consil. incip. erant tres fratres.* quam
refert & sequitur *Baptista in repetitione dicta l. si*
qua illustris, colum. antepe. dicens, quòd licet filij
spurij non succedant matri, alimenta tamen de
dote materna habere debent, si non habent
aliunde, vnde se alant, vt *d. c. cùm haberet.* nam
per æquitatem illius c. quilibet successor bono-
rum paternorum, & maternorum, tenetur a-
limenta præstare de clementia iuris canonici, &
legis diuinæ. si autem tenetur alere, per con-
sequens & dotare, cùm dos succedat loco ali-
mentorum: vt sæpius dictum est. ita in terminis
nostris decidit *Bart. in d. l. vxorem, §. pater natu-*
ralis de leg. 3. & in l. fi. ff. de his quibus vt indig. & in
authen. ex complexu, C. de incest. nupt. Bart. & Imol.
in l. Mauius, §. duobus de leg. 2. Bald. & Angel. in l.
mater, C. de iure do. Ioan. de Imol. & Ludo. & Franc.
Aret. & Barth. Socinus in l. 1. ff. solut. matrim. Abb.
in d. c. cùm haberet 2. colum. vltimo not. & in c. tanta
pen. colu. sup. qui filij sint legi. Matthæus Mathesi. in
singulari 148. incipit, not. singulare dictum. Idem
voluit *Bald. in d. consilio, & alio consilio incipiente,*
recolo. secundum quod eum refert *Baptista, vbi*
sup. dicens, quod *dictum c. cum haberet.* facit in-
surgere ius naturale, quo ad dicta alimenta, &
dictam dotem. Et subdit, quod dicere con-
trarium esset vna crudelitas, nam si puellæ spu-
riæ non possent dotari, cogerentur meretricari
ad verecundiam progenitorum, quod tenderet
ad infamiam. Ideo concludit, quòd secun-
dum Deum, & secundum mundum filiæ spuriæ
possunt dotari, non obstantibus constitutioni-
bus iuris ciuilis. ¶ Ex istis infertur, quòd cle-
ricus etiam in sacris † poterit filiam suam do- 13
tare, sicut alimentare: & est de mente docto-
rum, de quibus suprà. & tenet *Bartol. in l. fin.*
§. si à socero, ff. de his quæ in fraud. cred. & alij, de
quibus paulo antè dicebam. quod procedit,
non solùm de bonis patrimonialibus, in ᵐ qui- M
bus clericus censetur laicus: vt not. dicit *An-*
ton. quem sequitur *Abb. in c. constitutus de relig.*
dom. est text. secundum *Abb. in c. cùm dilectus de*
iure pat. de quo exclamat *Felin. in c. quæ in ecclesia-*
rum de constit. 20. col. versi. tertia declaratio. & in tra-
ctatu, quomodo literæ ap. noceant patronis in 5. am-
pliatione. Sed ⁿ etiam de bonis intuitu ecclesiæ N
acquisitis, vel de reditibus beneficiorum: vt
est bonus text. cum gloss. in *c. omnino 31. distin.*
vbi dicitur, quod propriam vxorem, & filios
sustinere debet clericus de bonis ecclesiæ. &
licet loquatur de filiis ante clericatum habitis,
idem est in filiis habitis per illicitum coitum.
Nam licet clericus malè fecerit, tamen ex
quo sunt geniti, non sunt perdendi, sed eis
tanquam pauperibus subueniendum, pro hoc
c. cum haberet. & quod ibi not. *sup. de eo qui du.*
in matr. quam polluit. ita not. dicit *Abb. in cap. 1.*
sup. de coha. cler. & mul. Si autem alimentare po-
test ex reditibus beneficij: ergo & dotare,
cum dos succedat loco alimentorum. vt sæpe
dictum est. ad hoc benè facit text. in *c. peruenit*
de arbit. & ibi not. *Abb. 2. not.* dicens, quòd cum
bona conscientia, si clericus non habet bona
patrimonialia, potest dotare sororem, vel aliam
consanguineam inopem, de reditibus ecclesiæ,
per

per *d.c.1.de coha.cler.& mul.* Idem ergo erit de fi-
lia. Cuius contrarium statuit *Card. Sabin. sub tit.*
de vi.& honest. cle. iuci.cùm non solum. vbi dicitur,
quòd clericus non potest dotare filium, vel fi-
liam, neptem, seu alios descendentes, de reddi-
tibus beneficij, quod tene menti, quia illæ con-
stitutiones fuerunt approbatæ per Papam: vt
dixit *Angel.Perusi.in l.apertissimi, C.de iudic.* refert
And.Sicu.in c.1. de loca.1.col.in fi. & per ista datur
limitatio ad prædicta, vt clericus possit dotare
filiam, vel descendentes ex proprio matrimo-
nio, non autem ex reditibus beneficij. ¶ Ex istis
attentari potest vnum nouum, & singulare di-
ctum, quòd licet pater grauissimum committat
delictum, propter quod eius bona publicentur:
14 non publicabitur legitima filiorum, quæ † sibi
debetur de iure naturæ. vt *l.cùm ratio.ff. de bonis*
damnatorum, & authent. bona damnatorum, C.eo.
not in *c.Raynutius suprà, de test.* Et inde est, quod
15 si † pater committit hæresim, & vt hæreticus
O condemnetur: eius filij ° catholici non priuan-
tur sua legitima: vt *l.Manichaos & l.quicunque C.*
de haret.& l. regni 7.partis.tit.76.l.3. quæ inta ho-
die sunt correcta per text. in *c.cum secundum le-*
ges, de haret.lib.6. cui standum est, cùm sit cri-
men ecclesiasticum, *c.vt inquisitionis, §.prohibe-*
*mus, eo.tit.& lib.*not. *Abb.in c.1.suprà, de offic.ordin.*
Sed quamuis publicentur bona, & applicentur
domino temporali: dicunt aliqui, quòd is qui
succedit in bonis hæreticorũ, saltem de quadam
æquitate, & humanitate, deberet eorum filios
alimentare, vel aliquid pro alimentis relinque-
re. quoniam ex quo geniti sunt, non sunt per-
dendi: vide gloss. *Foro legum, ti.* [*de las mandas.*] *l.*
9.ver. [*no pueda.*] & cùm vita sibi relinquatur,
quam sine victu conseruare nõ possunt, iustum
esse dicunt, vt alimentari debeant, vel aliquid
pro alimentis concedi. videmus enim, quòd re-
probantur à iure successiones in filiis clerico-
rum, quo ad ipsos clericos. Sed ius canonicum
pie considerãs respectu alimentorum, fecit eos
ad aliquid ex successione seu donatione paren-
tum capaces: vt *d.c.cum haberet.* Et sic pium &
humanum esse dicunt, quòd fiscus seu dominus
temporalis aliquid istis pro alimentis daret, aut
tales ad alimentandum reciperet. ita dicebat
Ioan. Lupi, Decanus Segobiensis, in suo tractatu ha-
reseos q.19. qua pœna mulieres & filij catholici
hæreticorum ex condemnatione paterna pu-
niuntur. ¶ Ex quo, si verum est, potest inferri,
16 quòd † quemadmodum fiscus, aut dominus
temporalis qui successit in bonis hæretici, tene-
tur filios alere: sic teneretur filias dotare, ex quo
dos succedit loco alimentorum: vt sæpè dictum
est. hoc in terminis nostris reperio tenere *Bald.*
in l.fi.col.2.ver.& idem dico, C. de dot.promiss. vbi
formaliter inquit. Et idem dico, si bona sint
confiscata ex forma statuti, quod fiscus tenetur
dotare filiam ex bonis confiscatis, per *l.insulam*
in prin.ff.solut.matrimon. Et omnium istorum ra-
tio pendet ex naturali vinculo, quo pater tene-
tur ad dotandum: vt *l.obligamur, §.lege ff.de actio.*
& obliga. hęc ille, quem nemo refert, de his quos
vidi approbando, nec reprobando. ¶ Benè
facit ad hoc no. *consilium Pauli de Cast.13.* vbi ele-
ganter decidit, patrem teneri ad dotandum fi-
liã: quæ obligatio inhæret bonis eius, & transit
cum eis, ad quemcunque vadant: vt ibi per
eum, de quo feci mentionem suprà in rubric.
ver. pater verò, &c. ¶ Ad cuius confirmatio-
nem adduci posset illud mirabile dictum *Guil.*
de Monte. in clem.pasto.§.caterum de re iu.& ibi Ioan.
de Imol. vbi dicit, quòd portio iure naturæ debi-
ta filiis si aliàs penitus egeant, nõ est eis propter
delictum, etiam grauissimum auferenda: vt *dict.*
c.Raynutius, cum aliis, de quibus suprà. Vnde subdit,
quòd si filij audita condemnatione patris suam
partem naturalem furtim, vi, vel dolo aspor-
tent: non tenentur saltem in foro animæ resti-
tuere principi: quia iure sibi retinent, vide *gloss.*
in dict.l.9.ver. [*no pueda.*] ¶ Quod vltimum ego
intelligerem, quando filij essent constituti in
extrema necessitate, quæ omnia faceret: iuxta
ea quæ dixi in rubri. ver. intellige prædicta. Ita-
que necessitas sit causa retinendi alienum, non
autem ius, quod filij in bonis patris præten-
dunt, ratione legitimę. nam illa in hoc casu om-
nino perditur, & perdi potest, propter delictum
hæreseos: vt *cap. cum secundum leges.* imo et-
iam per contractum & æs alienum patris: vt
l.Papinianus §.quoniam, ver. quarta autem, ergo &
per delictum: quia de iure ciuili debetur, quam-
uis instinctu naturali: ideo per statutum mu-
nicipale tollitur: vt not. per *Dyn. in regula, in-*
dultum, de reg.iur.lib.6. & per alios, de quibus sup.
3.no. §.4. in prin. ver. & inde. & per hoc docto-
res in *d. clem. pastoralis*, reprehendunt dictum
Guil. signanter *Benzellinus ibi, prope fi. super ver. na-*
turalis existat. & Bonifacius pe.col.ver. constat autem,
& Ioan.de Imol.9.co.ver. iu.§.caterum. ¶ Possent
fortè ista dicta procedere (saltem de æquitate,
licet non de iuris rigore) respectu † filiorum, 17
qui nati fuerunt ante delictum patris: quoniam
ex quo antequam pater delictum commisisset,
ipse eiusque bona erant obligata pro alimentis
filiorum, & pro dote filiarum, vt suprà dictum
est, ad quem cũque vadant eius bona, transeunt
cum onere suo: vt dicebat *Paul.de Cast.in d.con-*
silio. & facit text. in *c.pastor.sup.de deci.cum concor-*
dantiis. Secus si nati essent filij post delictum pa-
tris: quia tunc eo ipso bona paterna sunt confi-
scata, & tanquam alienata non potuerunt obli-
gari pro alimentis, vel dotibus filiorum. ¶ Ad
hanc concordiã bene facit illa *p* pulchra decisio P
Calderini, consil.3.sub tit.de hareti.incip. an filij or-
thodoxi. vbi notanter decidit, quòd † filij ortho- 18
doxi hæreticorum ante crimen hæresis com-
missæ per patrem, non afficiuntur pœnis indu-
ctis à iure: & maximè illa, qua excluduntur ab
honoribus, & officiis publicis. mouetur per tex.
in *l.emancipatum, ff.de sena.cum materia sua.*

¶ Item quia † filius antea natus, ex superue- 19
nienti dignitate in personam patris, non conse-
quitur priuilegium, vel honorem: vt *l.si senatori*
C.de

C.de dignit.lib.12.& l.filij §. senatores, ff.ad municip. & per consequens, si non honorem, ergo nec pœnam, vel onus: vt *l.ex qua persona, ff. de re iur.* De ista deci. Calder. meminit *Dominic.in c.2. de hære. lib.6.& Ioan.de An. in c.vergentis, prope fi.eod. tit.in antiquis.* ¶ Ad quæ faciunt *l.1.§.fin. ff.de bon. po.contra ta. & l. si necem, §.si deportatus, ff. de bo.li.* per quæ iura filij iam nati, propter superuenientem casum in personam patris, non repelluntur à successione. ¶ Item quia plus debet operari fauor proueniens ex persona aui, & aliorum de progenie orthodoxorum, quo ad euitationem pœnæ in orthodoxos filios iam natos, quàm odium paternum ad pœnæ inductionem: arg. *d.l.3.de interdictis & relegatis.* maximè si sit circa ea, quæ à patre non proueniunt, sed omnino extrinseca: vt *l.3.ibi*: quæ ciuitatis vel natura, &c. & ita dicit terminare *Pet. per d.l. mancipatum, & per l.diuo Marco, C.de quæstion.* pro qua determinatione satis videtur expressius ca-
20 sus in *l.2.C.de liberis, & eorum liber.* vbi † ingratitudo patris non nocet filiis antea natis. ex quo notat *ibi Bald.in princip.* quod delicta parentum non nocent filiis antea natis, sed postea nascituris. Ex quo dicebat ibi glos. quod si † vasallus
21 commisit feloniam, non aufert feudũ filiis primò natis. de quo dic latius per *Bal. in l.qui se patris, C.vnde liberi.col.6. & in l.lege duodecim tabularum, C.de leg.hæredibus.* Ratio diuersitatis est, quia filij postea nati, nascuntur ex sanguine improbato, & contrahunt rubiginem à linea iam infecta. vnde præsumendum est, quòd laborabunt eodem morbo, & vitio, quo pater: vt *l.quisquis C.ad l.Iul.maiesta.canonizata 6. q. 1.c.si quis de potentibus*, à quibus sumpta fuit *lex regni 7.parti.tit. 12.l.2.* Quod non est in filiis antea natis, in quibus cessat illa præsumptio, ex quo illo tempore pater erat bonus, fidelis, & catholicus. Et subdit *Calder.* quòd hic intellectus magis fauorabilis, & consonat æquitati, maximè vbi de admittendo filium orthodoxum ante natum ad officia & honores agitur: quæ acquisita filio non transierunt ad patrem: vt *l.diui fratres.* & ibi notatur *ff.de iure pat.* Nec obstat, secundum eum, quod iura indiffinitè loquuntur de filiis, quia cùm sit eadem ratio particularium contentorum sub indiffinita, distinguendi sunt filij antè nati à natis postea, vt est dictum. Et secundum hoc intelligit, & limitat *c.quicunque & c.statutum el 2.de hære.li.6.* quia licet fateamur, quòd loquantur de filiis illorũ, qui tales esse, vel tales decessisse probantur, tamen intelligi debent, non indistinctè in omnibus filiis, sed in natis tantum post crimen commissum, & non in natis ante: per iura prædicta. Ista sunt ferè verba Calderini, vbi suprà, cuius non est leuis authoritas, de quo meminit *Dominicus in d.c.2.§. hæretici, in fi. de hæret. lib. 6. & doctor de Villa Diego, episcopus Ouetensis, in suo tractatu hæreseos, qu.23. prope.fi.* qui dicit, quòd ad huius confirmationem potest adduci, quod in simili not. *Cy.in d.l.quisquis circa filios illius, qui commisit crimen læsæ maiestatis.* Sed in contrarium facit quod not. *ibi Salyc.* qui tenet illam pœnam etiam habere locũ in antea natis, cùm non minus in eis hæreditarij criminis exempla sint mutanda: & quia iura generaliter loquuntur. Nec obstant iura in contrarium adducta, quoniam propter grauitatem criminis contrarium statuitur in eo. & per easdem rationes idẽ dicit episcopus in crimine hæresis, cùm sit longè maius: vt *c.vergentis infrà, de hære.* Ad hoc facit tex. apertus secundum eum, in *d.c.statutum §.si ibi*: vel talis etiã decessisse probatur. Ex quo innuitur sufficere, quod patres eorum in morte fuissent hæretici, nec potest dari conueniens solutio ad illum tex. Ad idem facit *c.filij eo.ti.& li.* quod loquitur de illis, qui ostendunt signa hæresis, cùm decumberent in lecto, propter infirmitatem, de qua decesserunt. Hæc, quæ sunt in hoc articulo, scripta reperio: quibus nihil addẽdum duxi quamuis nonnulla se offerebant dicenda. omisi tamen, quia articulus est non parum dubitabilis, & satis periculosus: quam ob rem cogitandum & decidendum relinquo his, quibus decidendi authoritas est concessa, & redeo ad propositum. ¶ Tenetur pater † alere & 22
dotare filiam illegitimam, quæ aliunde non habet, non solùm in terris ecclesiæ, vbi ius canonicum & æquitas canonica *d.c. cùm haberet*, sine dubio seruanda est, vt dicebat *Ioan.de Imol.in l. Lucius §. intestato.de leg.1.& Alexan.ibi, & in l.1. ff. sol.mat. & consil. 74. incip. circa primum dubium 2. col.& fin.in 3.volum.& Fran.Aret.* solenniter, *consil. 48.incip.reuocatur in dubium.* facit quod in simili dixi sup.in prin. Sed etiam in terris imperij, & vbique locorum. quia vbi militat ratio naturalis, & æquitas, qua pater tenetur alere filiam, & consequenter dotare: vt sentit gloss. & clarius *Anton.in d.c. cùm haberet, Angel.de Aret.Instit. de iure nat.in princip.col.2.* qui latius loquitur. de quo etiam per *Franc.Aret.consil.48.incip.in Christi*, &c. Non obstat subtilis inductio *Alexand. in l.1.ff.solut.mat.* quam pro contraria adducebat sententia, dando dissimilitudinem inter dotem & alimenta: de qua fecit mentionem suprà. vet. ad simile. nec inconueniens, quod dicit resultare patri ex vnica solutione dotis, cum minutatim teneretur alimenta præstare: vt ibi latè per eum. Quoniam facilis est responsio. Primò, quòd assignetur vsusfructus rei pro dote: nam tunc non vnica erit præstatio, sed per menses, vel annos, prout est reditus rei *l.dotis fructus, §.si vsusfructus, ff.de iure dot.* vel si integra soluatur dos, & antequam pater teneretur alimenta integra præstare, hoc tolerandum est fauore matrimonij, & dotis. iuxta not. in *d.l.1.ff.solut.matrim.* Nam si † debi- 23
tor fisci imminente necessitate, tenetur soluere ante tempus: vt *dict.l.1.C. de condi. ex lege.* pari, imò fortiori ratione, pater pro dotanda filia, vt non meretricetur, & vt peccatum euitetur: præsertim cùm in dubio fauenda sit opinio, quæ stat pro matrimonio, & dote. *l. ambiguis, ff.de iure do.c.quamuis, de re iudic.* Adde præ-

14 prædictis, quòd † princeps potest dotare filias suas spurias: vt no. voluit *Bald. in c.1.co.2.ver. vidi dubitari suprà de constit.*

ADDITIONES.

A * ¶ Adde, quod hoc est hodie decisum per *l.24. de Toro*, vbi dicit, quod inspicitur tẽpus mortis.

B * ¶ Considera, quod hoc videtur intelligendum, quando esset relictum aliquid annuum pro alimentis, quia tunc pro illis annis, quibus filius esset diues, vel posset ex arte alimentari, euanesceret relictum, vt tunc. Si autem semel esset relicta certa quantitas pro alimentis, cum statim fit filio quæsita, propter superuenientiam diuitiarũ, nihil posset repeti à filio ex illo relicto. Sed ipse poterit de eo liberè disponere: quod videtur corroborari ex *l.10. in legibus Tau.*

IOAN. BERNAR.

A ¶ Quo tempore inspicietur an dos sit inofficiosa.] Quia confusè aliquantulum proponitur ista quæstio per authorem, tu distinguendo dic, aut quæritur de tempore definiũdæ dotis, tanquam legitimæ, inspecto iure succedendi, quod filiæ competit, mortuo patre, & eo casu si de inofficiosa dote agatur, electio temporis, datur iure regio, filiæ dotatę, per *l.29. Tauri.* quã habes hodie *l.3. tit.8. lib.5. in nono volum.* aut quæritur de tempore constituendæ dotis congruæ inspectis officio, & obligatione paternis, & eo casu ratio temporis dotis statuendæ habetur. Ita eleganter distinguit *Deciis cons.277.* & circa ista vide *Alex. cons.33. li.4. Corne. cons.1. li.1. & cons. 290. li.3. Paris cons.26. li.3. Bal. Nouel. de dote 6. par. priuil.17. Chassana. in consuet. Burg. rub.7. §.12. num. 23. & Taurist. in d.l.29. Taur. Baet. de dot.* vbi pluribus citatis, & adductis pulchrè loquitur, in *cap.31. per to.*

B ¶ Si pater assignauit filio legitimam in vita.] Adde *Couar. in c. quamuis pact. par.3. §.2. nu.2.* & vide *Suarez in l. quoniam in prioribus, limitat.4. ad leg. regiam, C. de inof. test. & Couar. in c. Raynutius §. 1. nu.7. & 8. de testam. Minchà. par. 1. lib.2. de success. progres. §.18. nu.83. cum praced. & sequent.* & pulchrè resoluentem *Tello, in l.23. Taur. num.11. & ibid. Castillo.* apud quos moltis allegatis traduntur varij casus, scilicet, legitimæ simpliciter acceptæ in vita patris, aut cum renunciatione iurata vel non, aliisque articulis. Quid autem in filia quæ accepta certa summa pro dote, renunciauit reliquis simpliciter vel cum iuramento? vltra prædictos, vide *Couar. in c. quamnis pactum, part.3. in princip. & Minchac. de success. progres. lib.1. §.3. num.26. Tello l.6. Taur. num.39. cum multis sequent. Ant. Gomez in l.22. Taur. per tot. Baet. de dot. cap.5. num.27.*

C ¶ Et ista faciunt ad quæstionem quotidianam.] Hoc habes decisum hodie per *l. Taur.23.* quæ sita est *in l.17. tit.6. lib.5. in volum. nono.*

D ¶ Pater non tenetur eam dotare.] Circa dotem & alimenta, quæ liberis illegitimis debentur, cõgessi plures suprà in §.10. addition.1. suntque iuris regij text. capitales, in *l.9. & 10. Tauri.* quas habes hodie in *l.7. & 8. ti.8. lib.5. in nono volu.* & nominatim, vide *Tellum in l.10. Taur. nu.11.* & plures allegantem *Baet. de dotibus c.13. num.16.*

E ¶ Etiam si ipsa filia possedisset dictam dotem spatio 30. annorum.] Vide *Francisc. Balb. de præscrip.4. par.4. partis principalis, q.18. & Ripam in l.1. nu.8. ff. quorum bonorum. Alex. cons.74. lib.3. Baet. de dot c.33. n.9. & c.34. n.14. & Pinel. in rub. de bo. mat. 2. part. num.43. & Dueñas regul.366. ampliatione 5.* & adiunge sequent. additione proxima.

F ¶ Iuris error habetur pro mala fide.] Vide latè doctéque *Couar. in regul. possessor. par.2. §.7. Minchac. qu. frequent. c.9. n.33. & seq.* & latius eundem *lib.2. qu. illustri. c.77. & Pinel. l.2. part. 2. c.4. nu. 40. C. de rescin. vendit.* & rursus *C. de bon. mat. in 2. part. rubr. n.43. Baet. de dot. c.33. nu.9. & c.34. n.14.* apud quos præter multa, quæ docentur, allegatur etiam ingens doctorum numerus.

G ¶ Ista tamen deberi intelligi.] Adde *Aymon. cons.199. & Boeri. decis.127. nu.7. Soci. cons.121. nu. 47. lib.4. Decium cons.576. Curtium cons.148. nu.1. Petrum Rauen. sing.27.* & ex nostris præter *Tauristas in l.9. & 10. Tau.* lege *Dida. Perez in l.22. tit.3. li. 1. ordin. vers. vtrum autem clericus, & Villalob. inter communes sentent. vers. pater, num.30. Dueñas regul. 367. limitatio.1. & Couar. de sponsal. par.2. c.8. §.6. num.9.* apud quos alij plures allegantur. & hoc idem in dote dicit *Couar. vbi sup. n.11.* & in vtroque vide *Tell. l.10. Tau. nu.7. & seq. vsque ad 12.*

H ¶ Verum etiam euanesceret.] Hoc limitat *Bern. hic in addit. suis*, vt non procedat quin certa quantitas simul & semel pro alimentis data est, quia potest tunc filius etiam post mortem de ea disponere, ex *l.10. Taur.* vbi not. Taurist. quam habes hodie *l.8. ti.8. li.5. in nono vol.* & vide *autorem infr. §. proximo num.4.* & quos ibi addidi.

I ¶ Sed quod dixi.] Adde huc quos adiunxi suprà additio. penultim. & vide text. *l.6. tit.19. par.4. & Molinam de Hispan. primog. lib.2. c.15. num. 46. cum sequentibus.*

K ¶ Sed suam dignitatẽ conseruare non valet.] Ista est notab. & aurea propositio pro nobilibus paupetie oppressis, quorum hodie sunt non pauci, in quos quadrabit. vide *autorẽ sup. in rub. §. 11. n.11. & §.41. ad fi. & sup.3. no. §.12. & adde Baet. de do. c.8. n.14. & Menes. l. cum quidam n.22. de leg.2.*

L ¶ Sufficit si faciat eum recipi in aliquo hospitali.] Adde *Petr. Rauen. singul.29.* & quæ dicit *Romanus singul.538. & Peregrin. versi. alimenta. Castillo in l.10. Taur. num.6. & authorem supra §.14. n. 6. Couar. de spons. part.2. c.8. §.6. num.9.*

M ¶ In quibus clericus censetur laicus.] Vide authorem & quæ ibi dixi sup. in rubri. §.39. nu. 11. & *Molin. in consuet. Burg. §.46. num.20. part.1.* & multa quæ scribit *Tiraquel. de retract. lignag. §. 32. gloss.1. num.80. cum sequent.*

N ¶ Sed etiam de bonis intuitu ecclesiæ quæsitis.] Vide *authorem infra §.27. num.4.* vbi plures adiungentur.

O ¶ Eius filij catholici non priuantur.] De iure istorum, vide *Gregor. glos. d.l.7. tit.7. part.6. Simanc. de heretic. c.9. Quemadam de confisc. bon. hare. q.24. Arias l.6. Taur. nu.92. & seq. Dueñas regul.345. limita.*

limita.2.Baet.de dot.c.15.nu.24.& seq. Castill.l.77. Taur.num.9.Didac.Perez l.4.gloss.c.ad fin.tit.9.lib. 4.ord.& infrà,§.proximo.num.9.

P ¶ Pulchra decisio Calderini.] Adde *Gregor. glo.a.l.2.tit.2.part.2. Couar.lib.2.resolu.c.8.num.5. Simancas de haret.ca.29. Anton. Gomez de delict.c.2. num.fin.Castro de iusta haret. punitio.c.vlt.& de lege pœnal.ca.7.* & aliis adductis *Didac. Perez l.3.tit.9. lib.4.ordin.*

D.IOAN.BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Pater non potest relinquere vel legare filio spurio pro alimentis, vnum magnum podere: sed solùm vsque ad modum alimentorum.*
2. *Executor testamenti, vel episcopus, an possit concedere hareditatem spurijs testatoris.*
3. *Alimenta, qua dantur miserationis causa, non debentur secundum dignitatem, sed secundum necessitatem.*
4. *Dos data, vel assignata filia illegitima, vel spuria, an transeat ad suos haredes.*
5. *Legatum factum spurio pro alimentis, non transit ad haredes spurij.*
6. *Legatum annuum factum pauperi, censetur legatum ad alimenta.*
7. *Ius accrescendi non habet locũ in legato alimentorũ.*
8. *Ius accrescendi an habeat locum in legato dotis.*
9. *Fiscus in bonis paternis succedens, an teneatur filiam alere aut dotare.*
10. *Filia spuria, vel incestuosa, an possit pater aliquid relinquere vltra alimenta.*

§.XXIV. IN constituenda tamen dote à iudice, vel à
patre, pro filia naturali, vel spuria, non sunt
habenæ laxandæ: sed solum vsque ad modum
alimentorum, & non vltra: secundum *Bal.in d.l.*
fi.ff.de his quibus vt indig.2.col.& consi.inci.ad euiden-
tiam. quem refert & sequitur *Baptista in d.l.si qua*
illustris antepe.col. dicens, quod pater filiam spu-
riam dotare potest vsque ad quantitatem ali-
mentorum, ita quod habeat alimenta perpetua,
secundum qualitatem status sui: quia quod ad
hanc causam permittitur, ab eius causa limita-
tur, & moderatur, quod arbitrio iudicis com-
mittitur. & ita ius canonicum, & ciuile, concor-
dant: vt *d.c.cum haberet & l. Lucius de instit.& sub-*
stit. De doctrina *Bal.in d.l.fi.* meminit *Alexandri-*
nus in c.1.§.similiter in fi.ti.de capitulis, Corrad. lib.
feudorum. Et propterea dicebat ipse *Bal.in l.eam*
quam 10.col.C.de fideicomm. & refert & sequitur
Ange.de Are.in § nouissime 2.col.Instit.ad Orficianum
And.Sicul.in c.cum tibi 17.col.suprà de testam.Nicol.
de Vbaldis, in tractatu de succes.ab intest.char.6.3.
col.& Bal.Nouel.in tract.de dote 6.part.16.priuilegio
1 *4.col.* quod pater † non potest relinquere vel
legare filio spurio pro alimẽtis vnum magnum
A podere, sed *a* solùm vsque ad modum alimen-
torum, & non vltra, arg.*l.fi.ff.de exercito.* vbi di-
citur, quod si in ea causa fuerit nauis, vt refici
deberet: multo tamen maior pecunia credita
fuerit, quam ad eam rem esset necessaria: non
deberet in solidum aduersus dominum nauis
actio dari, quia causa certis finibus circumscri-
pta, effectum producendum limitat, & restrin-
git: vt *ff.de acquir.poss.l.si is qui animo, & l.in agris,*
ff.de acqui.rc.do.& l.age cum Geminiano, C.de trans-
act.cum simil. de quibus per *Felin.in c.cùm ordi-*
nem, de rescript.5.col.ver.limitata causa. Idem in
effectu voluit *Bal.in l.1.5.co.ver.iuxta hoc quaro,*
C.de sacrosan.ecc.& in l.id quod pauperibus pe.col.ver.
aduerte, C.de epis.& cler.& cons.75.3.volum.incip.
videtur quod electio. vbi dicit, quod † executor 2
b testamenti, vel episcopus non potest liberali- B
ter concedere hæreditatem spuriis testatoris: a-
limenta tamen potest eis concedere: vt *d.c.cum*
haberet. non tamen prætextu alimentorũ potest
sibi conferre omnia bona, vel maiorem partem
bonorum, arg.*d.l.fi.ff.de exer.* quam ad hoc tepu-
tat valde nota. Idem sentit ille in *l.illa institutio.*
ff.de hered.instit.2.colu.ver.iuxta hoc quaro. ¶ Et
istud teneas, quamuis aliud sentiat *idem Bald.in*
c.1.furtum 1.col.de pace iura.fir.li.feudorum. de quo
meminit *And.Sicul.in c.Raynucius de testam.8.col.*
in repetit. ¶ Si autem detur in magna quanti-
tate, ita quod excedat modum: tunc præsumi-
tur fraus, arg.*l.1.C.de natur.li.* secundum *Bar.in d.*
l.fi.ff.de his qui.vt indig. & bene facit *l.omnes §.*
Lucius ff.de his qua in frau.cre. secundum *Bald.in l.*
eam quam 10.col.ver.sed hic subiungitur. Vt autem
scias, vtrum excedat modum alimentorum, vel
non: æstimabitur quantum viuere potest, cui
alimenta relinquuntur, *ff.ad l.Fal.l.hareditatem,*
& si res legata non valet plus, quàm iste dubius
euentus, capiet etiam plenam proprietatem, &
perpetuam. secus si testator eam rem legasset in
alimenta: quia tunc extingueretur legatum le-
gatarij morte: vt no.*ff.de transac.l.cum hi.§.si vni.*
Ista sunt verba *Bald.consi.380.in fi.inci.quaritur in*
primis in 3.volu, de quo tamen latius disseremus.
¶ Quinimo non valet in eo, quod exceditur:
vt sentit *Bald.in l.eam quam, Ia.de Aret.* quem re-
fert & sequitur *ibi Bald.in l.si maritus, ff.sol.mat.*
dicens, *c* quòd † alimenta quæ dantur misera- C 3
tionis causa, non debentur secundum dignita-
tem, sed secundum necessitatem viuendi: quod
est valde not. Cùm autem spuriis debeantur a-
limenta miserationis causa: vt *d.c.cùm haberet:*
non debet haberi respectus ad dignitatem eius,
cui præstantur, pro alimentis quæ miserationis
gratia præstantur, hodie est quinta pars bono-
rum, vt *l.Tauri 9.& 10.* & ibi tetigi. *l.7.& 8.t*

¶ Ex quo sequitur, quòd in eo quod excedit *o.lib.5.*
modum alimentorum, mortuo patre, possunt
eius hæredes petere à filia, postquam ad filiam
est dos reuersa, soluto matrimonio: quia filia
habet titulo donationis lucratiuo: sed pater
filio spurio non potest donare: vt *l.1.C.de na.li.*
& sic debet intelligi, quod voluit *Bart.in d.con-*
sil.119. A *d* marito tamen constante matrimo- D
nio, cum habeat titulo oneroso, non poterit
reuocari: vt mirabiliter decidit *Bart.in d.l.fi.ff.*
de his qua in frau.cred. quem sequitur *ibi Angel.*
& in l.ignoti.C.de reuoc.his qua in fraud.cred.Bald.
in authent.ex complexu, C.de incest.nupt.Ang.de
Aret.in §.si res aliena.2.col.Instit.de legat.& in §.
item si quis in fraudem 3.col.Institut.de acti.Campe-
gius

tius in suo tractatu de dote, 1. part. quæst. 48. ad cuius confirmationem facit lex regni, de qua supr. §. 22. ver. si autem dos. ¶ Sed quamuis hæc doctrina communiter teneatur, reperio tamen, quòd *Nicol. de Vbaldu, in suo tractatu, de success. ab intest. char.* 8. *fin. col.* eam reprehendit, sic dicens. ¶ Ego credo, quod etiam constante matrimo-
E nio, quatenus *e* excedit, possit reuocari: quia si à principio non valuit constitutio, secundum *ipsummet Bartol. in dicta l. fin. ff. de his qui. vt indig.* qui dixit videri factum in fraudem. & *Bald. in dict. l. eam quam.* non potuit ex postfacto conualescere: vt *regula, non firmatur, de regul. iur. libr.* 6. *cum vulgaribus.* Imputare ergo debuit sibi maritus, qui cum tali contraxit: debuit enim cautius negotiari. argum. *cap. nuper, infr. eod.* Et hoc videtur mihi de iure verius: nam si dotem immensam datam filiæ legitimæ à patre, eo mortuo, possunt filij reuocare in eo, quod excedit, etiam constante matrimonio, vt dixi suprà, ver. sed quamuis. fortius erit in filia illegitima.
F ¶ Vno *f* tamen casu posset saluari decisio *Bart.* & sequacium, si maritus, quando matrimonium contraxit, ignorabat eam spuriam, vel aliàs illegitimam, nam tunc ex quo valet matrimonium, per ea quæ not. in *cap. 2. suprà, de conu. seruo per Anton. in rubric. de sponsal.* valebit etiam constitutio dotis, quo ad commodum mariti. talis enim error facti non habet nocere marito, qui eam legitimam putauit. argum. *cap. lator, & cap. ex tenore, supr. qui filij sint legit. & l. regula, ff. de iur. & fac. igno. & l. qui contra, C. de incest. nupt.* ibi, exceptis tam fœminis, quàm viris, qui aut errore arctissimo, non affectata simulatione, nec ex causa vili decepti sunt. Vnde ex quo maritus de fraude non participauit, iustum est, quòd ab eo dos data non auferatur: ita dixit *Nicol. de Vbaldu, vbi supr.* quod mihi satis placet, & est decisio paucis not. ¶ Aliud adhuc non est di-
4 mittẽdum, quod ista † dos data vel assignata filiæ spuriæ, vel aliàs illegitimæ, debet esse penes
G ipsam dum viuit, non *g* tamen eam ad suos hæredes transmittit: immo ea mortua, dos redit ad patrem, vel eius hæredes. Istud fuit de mente *Bald. in dict. l. eam quam,* 10. *colum. C. de fideicom. & consil.* 456. *in fin. incip. quidam Franciscus.* vbi
5 dixit, quòd † legatum factum filio spurio pro alimentis, non transit ad hæredes spurij: quia non ratione proprietatis, in qua non valuit legatum, nec ratione alimentorum: quia cum vita finiuntur: vt *l. cum hi.* §. *si vni, ff. de transact. & l. dominus,* §. *fin. ff. de vsufruct.* Idem sentit *Bal. in dict.* §. *si vni, & in l. final. ff. de his quib. vt indig. in repet.* refert & sequitur *Baptista in repetit. l. si qua illustris, C. ad Orfi. column. antepen.* dicens per hoc, quòd si pater legasset filio suo spurio pro suis alimentis domos, & massarias, & prædium: tamen si ex fructibus potest ali, proprietas remaneret apud hæredes dicti patris. quod mihi satis placet, & secundum hoc intelligo prædicta. facit quod voluit *Bald. in l antiquitas, C. de v-*
6 *sufruct.* 2. *column.* vbi dicit, quod legatum † an-

Palacios Rub.

nuum factum pauperi, censetur legatum ad alimenta: vt *dict. l. cum hi,* §. *si vni, ff. de transact.* Sed legatum alimentorum impossibile est transmitti, quia personæ cohæret. facit *dict. l. dominus,* §. 1. *ff. de vsufruct.* vbi dicitur, per fideicommissum fructu prædictorum ob alimenta libertis relicto, partium emolumentum, ex persona vita decedentium ad dominum proprietatis recurrit. ¶ Ex quo inferunt *ibi Bald. & Angel.* quòd in legato † facto ad alimenta, non *h* ha- 7 H
bet locum ius accrescendi: quia istud legatum naturaliter est à iure taxatum. Vnde non recipit augmentum. Idem dicũt in legato vestitus. ¶ Hoc in fortioribus terminis voluit *Bald. in l.* 1. §. *ius naturale, in fin. ff. de iust. & iur.* vbi dicit valere *i* statutum, tollens vel minuens legiti- I
mam præterquam in alimentis quæ peti possunt, non obstante statuto, fauore alimentorum. idem *Bald. in l.* 1. §. *ius naturale, in fin. ff. de iust. & iur. & in l. cunctos populos, colum.* 2. *ver. hoc primo quæro, C. de sum. Trin. & fin. cap. & in authent. nunc autem, & in l. cum lege, C. de episcop. & cleric. & in l. fin.* §. *ipsum, C. de bon. quæ li. Abb. in cap. Raynutius,* 4. *column. ver. ego crederem, de testam. suprà,* cuius memini suprà, versi. ex quo infertur, & subdit *Bald. in dict.* §. 19. *naturale.* mirabile verbum, quod cùm sit personale, non transmittatur ad hæredes filij. & ita vult *Baldus.* quod licet statutum possit tollere legitimam filii legitimi, nihilominus filius potest alimenta petere. hoc tamen, quod pro alimentis sibi datur, non transmittit ad hæredes. vide *eundem Bald. in l. cum lege, ad fin. C. de epis. & cler. & consil.* 380. *in fin.* 3. *volum.* cuius paulo ante memini. vide quod est admiratione dignum, amplians ea, quæ de filio spurio vel illegitimo dicta sunt: vt procedant etiam in filio legitimo. quod *k* tamen non est mihi sine scru- K
pulo, cùm legitima, quæ debetur filio, sit eius patrimonium, quod est transmissibile ad hæredes: ergo & illud, quod pro alimentis sibi datur, transmittitur. Cogitabis. Si autem illud, quod pro alimentis datum est isti filio, finitur cum vita sua, & non transmittit ad hæredes: ergo nec per consequens dotem sibi loco alimẽtorum assignatam: quia subrogatum in locum alterius, debet sapere eius naturam, vt *c. ecclesia sancta, supr. vt lite pen. cum concordantiis.* de quibus ibi per gloss. ¶ Istud tamen debet intelligi, quando pater inuitus ad mandatum iudicis, assignaret dictam dotem. quia tunc non transit ad hæredes filiæ illegitimæ. secus si pater volens eam assignauit, & voluit eam transmitti ad filios eiusdem filiæ, quod potest facere, vt *l. fin. C. de na. li.* tenet *Bart. in d. l. fin. ff. de his qui. vt indig. Franc. Cardin. in d. c. cùm haberet. Bart. Veronensis in suis caut.* 37. *incip. nunc videamus.* ¶ Et videtur de mente *Bald. & Angel. in d l. dominus,* §. 1. dum dicunt, quod in legato † dotis habet locum ius 8
accrescendi, quia recipit augmentũ & diminutionẽ: vt *l. quod dicitur, ff. de impẽsis.* & ideò si puellis maritandis relinquatur certa dos, ita quòd inter eas sit coniunctio realis vel verbalis, aut

vtraque,

vtraque, altera earum mortua, non cedente die legati, eius portio accrescit coniunctis, secundum *Angel.* quia videtur hoc præcessisse à voluntate disponentis, in casu nostro.

L ¶ Alio *l* etiam casu, dos prædicta, mortua filia, non redit ad patrem, vel eius hæredes, scilicet quando statutum est in loco, quod vxore præcedente in matrimonio sine liberis, vir lucretur dotem, vel certam partem ipsius: nam tunc lucrabitur maritus superuiuens totum fundum datum in dotem pro alimentis, vel partem ipsius, prout dictat statutum: quia cùm tale lucrum causetur ex iuris necessitate, in illo pater nil potest contra filiam, sed maritus lucrabitur in compensationem onerum matrimonij. Et dato, quòd diceretur merum lucrũ, quoad virum: idem dicendum esset, quia non reperitur iure cautum, quòd pater non possit donare marito talis filiæ, imò etiam potuisset facere per pactum sine statuto, ex quo ex tali pacto nihil filiæ quæritur. Ita tenet *Bald. Nouell. in suo tractatu de dote, 6. part. 16. speciali.* quod dicit fore not. refert & sequitur *Bulgarinus, in repetitione, l. 1. 36 column. ff. solut. matrim.* quod tamen ipse intelligit, vbi ille fundus esset datus in dotem. secus vbi fructus ipsius fundi essent dati in dotẽ pro alimentis: iuxta tex. in *l. dotis fructus, §. si vsusfructus, ff. de iu. dot. & l. 4. ff. de pact. dot.* tunc enim, quia ius datum in dotem perit morte: vt *§. finitur, Instit. de vsufruct. cum sim.* non poterit maritus aliquam partem lucrari *l. quod in rerum, §. 1 de leg. 1. & l. vxor patrui, C. de leg. & vtrobiq; not.*

¶ Alio etiam casu crederem prædictam dotem transire ad filios, quando res legata erat parua, vel modicæ æstimationis, ita quòd illa vendita, seu eius proprietate, vix sufficeret ad alimenta: secus si eius fructus sufficerent. Nam tunc redire debent ad patrem, vel eius hæredes. vt expressè voluit *Baptista, in repetit. dict. l. si qua illustris, C. ad Orficia. colum. antep.* vt suprà dictum est. & satis mihi placet. ¶ Immo plus attentari posset, quòd cùm hodie per leges regni patri permittatur donare quintam partem bonorum suorum, cui velit, etiam inuitis filijs legitimis, quòd hanc quintam potest dare in dotem, vel in donationem propter nuptias, filiæ, vel filio spurio: non solùm quo ad vsumfructũ, verùm etiam quo ad proprietatem, cùm ex hoc in nihilo præiudicetur filijs legitimis in sua legitima, intelligo, dummodo non excedat modum alimentorum, quorum ille est capax: per *dict. cap. cùm haberet.* ¶ Ex quo alias in contingentia facti dicebam, quòd si clericus in suo testamento instituit aliquem hæredem, qui accommodauit tacitam fidem, de restituendo filio clerici, quamuis ex iuris dispositione auferuntur ab hærede instituto bona tanquam ab indigno, nihilominus spurius filius habebit alimenta ex bonis patris, cùm respectu alimentorum erat capax, & publicè & occultè sibi relin-

9. qui poterant. præsertim cùm † fiscus in bonis

M paternis succedens, teneatur *m* filiam alere, aut dotare, vt suprà dixi. quod not. & est magna extensio ad *dict. cap. cùm haberet.* ¶ Cogitabam tamen, quòd si fortè dici possit, quòd ista

procederent in † filia spuria, vel incestuosa: cui 10

si pater vellet aliquid vltra alimenta relinquere, non possit; vt suprà dictum est. nec *n* pater N

tenetur eam dotare, eo quod dos sit debita, sed quia alimenta debentur. Vnde hoc casu mortua filia, res illa in dotem data reuertitur ad patrem, vel eius hæredes, quia intelligitur fuisse data respectu alimentorum, quæ finiuntur: vt suprà dixi. & ita finita causa alimentorum, finiatur etiam ipsa dos, quæ pro ipsis alimentis fuit data. Sed vbi essemus in filia naturali, cui pater potuisset relinquere, & donare, & quam dotare tenetur pater naturalis, virtute legis, quæ ad hoc ipsum obligat, vt sentit *Ioan. de Imol. in dict. l. 2. ff. solut. matrim. & in l. Manius, §. duobus, de leg. 2.* dixi suprà, ver. considerabis etiam. ergo & dotare, dummodo non excedat quintam partem bonorum patris. Vnde meritò transmittit ipsam dotem ad suos hæredes, vel posteros. Hoc reperio tenuisse *Bulgarinum in repetit. dict. l. 1. 35. colum. num. 25. ff. solut. matrim.* quod est satis notandum pro filiabus naturalibus, nec alibi reperio tactum. Super his omnibus in curijs Taurinis sæpè clamaui, vt fieret lex, quę huiusmodi ambiguitates remoueret: & tandem

me instante, edita est *lex 19. quæ incipit,* [*los hijos* *l. 7. & 8.*

bastardos.], *& lex* 10. vbi dicitur, quòd pater vel *l. 8. d. 10.*

mater potest relinquere filijs ex damnato, & punibili coitu natis, in vita, vel in morte quintam partem bonorum suorum, de qua filij possint ad libitum disponere in vita vel in articulo mortis, etiam quantum ad proprietatem. Nec facit differentiam illa lex, an illa quinta excedat modum alimentorum, nec ne: immo indistinctè vult, quòd illa, etiam quo ad proprietatem, possit tali filio relinqui: vt ibi, & l. 10. quas leges tene perpetuò memoriæ, quia vtilissimæ sunt ad prædictorum indubitatam decisioné.

Intellige tamen, nisi *o* ex paterna dispositione O

aliud appareat, videlicet, quia vult, quòd habeatur ratio ad necessitatem alimentorum in vita, & non vltra: vt in præcedentibus tactum est. & secundum hoc pater insolidum filio naturali poterit donare quintam partem bonorum suorum in vita, vel in morte, vt *l. omnes, §. Lucius, ff. de his quæ in fraud. cred.* & ibi notauit *Bar. & alij,* ad idem *l. Lucius, ff. manda. per Ludouic. consil. 43. in princ. ver. ad secundum.* verumetiam spurio, ex quocunque coitu nato: quamuis de iure ciuili contrarium esset dispositum: immo quòd spurio nil poterat relinqui, *authent. ex complexu, C. de incest. nupt.* Hanc igitur donationem, vel dotis constitutionem, spuriæ filiæ datam, filius legitimus, vel quiuis alius proximior eius, reuocare non poterit: cùm datum ad alimenta reuocari non possit, & eadem ratione nec datum pro dote, quod succedit loco alimentorum: quoniam ista ad paria iudicantur: vt sentit *Cyn. in l. non omni, C. de administ. tutor. secun-*

dum

dum Bart. Flor. & alios, in l. Mauius, §. duobus, in fin. de leg. 2. & dictum est in præcedentibus.

ADDITIONES.

A ¶ Sed solum vsque ad quantitatem alimentorum.] Huc addendum, quòd licet modus hic dotis & alimentorum sit taxatus, ex *l. 9. & 10. Taur.* hodie *l. 7. & 8. tit. 8. lib. 5.* tamen est notabile & dubitabile, vtrum excedi possit, si quintum non sufficiat alimentis. De quo vide *Couarru. de sponsal. part. 2. cap. 8. §. 6. num. 8. & Did. Perez, l. 22. tit. 3. lib. 1 ordin. vers. versatur etiam, & Baet. de dotib. cap. 8. num. 28. & 29.* ac pulchrè disputantem *Tellum Ferdinan. in l. 10. Taur. num. 3.* vbi etiam *num. 9.* tradit, nunquid minus quinto si sufficiat alimentis dari possit, & debeat, & quod in excessu præsumatur fraus, præter authorem, infrà, num. 2. vide multis citatis *Dueñas regul. 367. ampliat. 3.*

B ¶ Executor testamenti vel episcopus non potest.] Adde *authorem in l. 9. Taur. num. 16. & Boerium decision. 27. & Phil. Corneũ consil. 236. vol. 2. Alexand. consil. 54. vol. 7. Guiller. Bened. in cap. Raynutius, vers. & vxorem nomine Adelasiam, nu. 122. de testam. Couarru. de sponsal. part. 2. cap. 8. §. 5. num. 3.* & pluribus allegatis *Dueñas regul. 366. ampliat. 6.* Poterit tamen executor hic testamentarius suum filium spurium eligere quasi datum procedat à testatore, secundum *Paul. Alexan. & Ias. in l. si is qui, ff. de vulg. & pupil.* quos refert, & sequitur *Anton. de Menes. in l. vnum ex famil. §. si de falcid. num. 2. de leg. 2.* & circa vtrumque vide *Peral. in dict. l. vnum ex famil. num. 27. vsque ad finem.*

C ¶ Dicens quod alimenta quæ dantur.] Vide *authorem supr. §. 65. num. 52. & Couarru. de sponsal. part. 2. cap. 8. §. 6. nu. 7. Tellum Fernan. in l. 10. Taur. num. 2. Baet. de dotibus, cap. 8. numer. 30. Ias. in §. fin. Institut. de act. & Tiraquell. de primogenit. quæst. 4. numer. 33.*

D ¶ A marito tamen constante matrimonio.] Vide *authorem suprà, 3. not. §. 22. num. 6.* & quos ibi circa hoc idem adiunxi. Addeque, quod viuente patre, repetitioni locus non erit, vt tradit, sequutus authorem hic, *Baet. de dotib. cap. 34. num. 9.*

E ¶ Quatenus excedit.] Non ergo in totum, & vide quæ dixi & adiunxi suprà §. 22. ad fin. & *Castillo, l. 10. Taur. num. 32. & ibid. Tell. num. 13. & Couarru. de sponsal. part. 2. cap. 8. §. 6. num. 12. & Baet. de dot. c. 33. num. fin. & c. 13. num. 15.*

F ¶ Vno tamen casu.] Adde *authorem in §. 22. supr. 3. not. num. 8. versic. bene facit iudicio meo. & Couarru. de sponsal. part. 2. c. 8. §. 6. num. 12. & Baet. de dotib. c. 32. num. 10.* Quibus adde quæ scribit *Didac. de Segur. in l. cohæredi, § cum filiæ, de vulg. & pupil. num. 137. cum præced. & sequent.*

G ¶ Non tamen eam ad suos hæredes transmittit.] Adde *Suarez in l. 9. tit. 6. lib. 3. For. vers. secundum est. & Couar. de sponsal. part. 2. c. 8. §. 6. nu. 15. Taurist. in l. 9.* & 10. *Taur.* maximè *Tell. num. 16. cum sequent.* & pluribus allegatis, *Petrum Dueñas Palacios Ruu. regul. 396.* hodie habes de hoc dispositionem expressam in *dict. l. 9. & 10. Tauri*, dubitabile tamen, & notabile est, an illi text. loquantur de habitudine tantùm, scilicet vt filius sit habilis & capax proprietatis transmittendæ ad hæredes. si hoc sibi expressè concedatur, quasi in dubio secus sit, ac ius antiquum seruari debeat. Aduerte ad hoc, & vide *Tellum* distinguentem *vbi suprà*. Et adde huc *Baetium de dotibus, cap. 27. in numer. 7.* & rursus *Dueñas regul. 397. ampliatione 3.* & quæ dicam inferius additione penult. & finali.

¶ Non habet locum ius accrescendi.] Vltra *Doctor. in l. re coniuncti, de leg. 3.* vide *Ias. l. qui quartam, §. si quis vnam, de leg. 1. & Arias l. 9. Taur. n. 42.* H

¶ Valere statutum tollens vel minuens legitimam.] De hoc promisi suprà §. 4. & dixi, §. 21. in princ. vbi plures adiunxi. Adde modò *Tellum l. 10. Taur. num. 3. & Villalobos inter communes sent. vers. legitima, num. 62.* I

¶ Quod tamen non est mihi sine scrupulo.] Adde *Gregor. gloss. e. l. 11. tit. 4. part. 6. & Couar. de sponsal. part. 2. c. 8. §. 6. num. 15.* Et vide quæ scribit *Suarez in l. 1. tit. 6. lib. 3. For. vers. secundum est.* K

¶ Alio etiam casu.] Adde *Roland. quæstione 94. incipit, vos scit.* & quæ eo citato, traduntur per *Fanuc. de lucro dotis, gloss. 10. num. 61.* L

¶ Teneatur filiam alere aut dotare.] Vide authorem suprà, & quos ibi adiunxi, in §. proximo, num. 16. vers. eius filij catholici non priuantur. maximè *Gregor. & Quemadam.* quos ibi allegaui, & adiunge *Dueñas, reg. 367. ampliat. 4.* M

¶ Nec pater tenetur.] De hac obligatione adiunxi plures suprà, §. 16. additione 1. & adde huc *Bulgarinum in l. 1. num. 35. ff. solut. matr. & Camil. Visitarin. ibid. num. 114. cum sequentib.* & quos adiunxi suprà, vers. transmittit. N

¶ Nisi ex paterna dispositione.] Ecce, quod suprà exposui, deciditur per authorem hic. & vide *Tellum* quem ibi allegaui, vers. transmittit suprà hoc §. O

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Testator debet habere liberam testandi facultatem.*
2 *Filia incongrue dotata, an possit agere ad supplementum dotis.*

ISTIS ergo sic consideratis, iudex compellet patrem assignare congruam dotem filiæ: & si pater ad hoc condemnatus, recusat soluere, poterit cogi mulcta indicta, vel pignoribus captis, & etiam si opus fuerit, ponendo ipsum in carceribus, prout ad ipsum cogi potest, circa alimenta filio præstanda: vt *d. l. si quis à liberis, § si quis ex his, ff. de lib. agn.* cũ hæc sit obligatio quædam legalis: vt *d. l. fin. C. de dot. promiss. & l. qui liberos, ff. de rit. nupt. & l. obligamur, ff. de act. & obligat.* ratione cuius obligationis potest quis præcisè compelli ad factum. per id quod habetur in *d. l. stipulatio, §. fine autem, ff. de nou. oper. nun.* & per *Bartol. in l. stipulationes non diuiduntur, in 8. quæst.* §. XXV.

ff. de verbor. oblig. facit quod not. in *l.3.§. tutores, ff. de suspect. tutor.* ¶ Et hoc non solùm, cùm filia hoc peteret, vel maritus pro ea adeundo Prætorem, & querimoniam exponendo contra patrem, & per modum honestum cupiendo maritari, diceret, volo esse mater, volo filios procreare: prout similis locutio ponitur in *cap. ad fidem, supr. de frig.* Sed etiam si prædicta filia præ rubore pudicitiæ non auderet per seipsam comparere coram iudice: nam tunc possent consanguinei & cognati in hoc casu sine alio mandato comparere coram iudice, & petere talem patrem debere eo gi ad maritandum, & congruè dotandum dictam filiam, cùm ratione coniugij possunt aliàs cognati adire prætorem: vt *l. si cùm dotem, §. sin autem ff. solut. matrim.*

A ¶ Quinimmo, *a* quod plus est, si fortè consanguineos non haberet, vel si haberet, nolunt tamen suscipere hoc onus adeundi iudicem, & ipsa foret iam matura viro: tunc iudex ex officio suo debet, & potest impartiri officium suum, & cogere talem patrem constituere congruam dotem: vt est textus not. in *l.3. post princip. ff. de iure dot.* ex officio suo supplendo fauote matrimonij, dotis, & reipublicæ, qui fauor versatur super dote: vt *dict. l. ff. solut. matrimon.* fauor enim publicus hoc operatur, vt traditur per *Innocent. & alios in cap. ad nostram, el 2. supr. de iureiur. & in cap. bona, supr. de postul. prælat.* facit in simili text. in *l. curent, ff. de testam.* secundum in-

1 tellectum Odofr. † vbi probatur, secundum eum, quòd si aliquis vellet testamentum facere, & non aude‹r›, propter timorem proximorum, & consanguineorum, qui impediunt ipsum, forte ægrotantem, & tenentem accelerationem mortis, potest iudex ex officio suo accedere ad talem infirmum, & adhibere testes, & notarium, vt sic illi non tollatur libertas testandi: quam quidem libertatem, quilibet

A * debet habere, vt *l.1. C. de sacrosan. eccles. a ** ratio est, quia versatur fauor publicus, vt testamenta fiant, & suum possint habere exitum: vt *l. vel negare, ff. quemad. testam. ape.* Sed est pulchra du-

2 bitatio, an † filia incongruè dotata à patre vel fratre, considerationibus, de quibus suprà po-

B tetit *b* agere ad supplementum dotis congruæ, vide *Bald. in authent. res quæ, C. communia, de leg. Cyn.* meminit *Lau. de Palatiis, in suo tractatu de statuto fœminas excludente.* quem rogo videas, quia pulchrè loquitur. vide etiam *Paul. de Castr. consil. 206.* Item est alia non minus vtilis dubitatio, patet habens filiam ex prima vxore præmortua, & bona matris, habet etiam filios ex secunda, est inops, non habet alia bona, nisi illius vxoris prædefunctæ: an cogitur illa bona dare in dotem filiæ, quo ad proprietatem, & vsumfructum: an potetit sibi vsumfructum, vel partem ipsius sibi pro alimentis retinere? Vide *Andr. de Iser. in constitutionibus regni Appulia, fol. 171. colum. fin.* vbi post alios latè ac diffusè prosequitur. videas per te.

ADDITIONES.

¶ Adde *Segur. in rep. l.1. §. si vir, ff. de acquir. poss. fol. 13. col. 1.* A *

IOAN. BERNARDVS.

¶ Quinimmo quod plus est.] Adde *autorem supr. §. 12. num. 5. & Boërium decis. 230. Aufrerium, quæstione Tholos. 230. Bald. Nouell. de dote, 7 part. priuileg. 17. Chassana. in consuetud. Burgund. rubr. 7. §. 12. num. 24. & Bald. de Bartolin. in l. 1. num. 156. ff. solut. matrim. Baet. de dotibus, c. 15. num. 7.* A

¶ Poterit agere ad supplementum dotis congruæ.] Vide *Decium consil. 280. Alexan. consil. 136. num. 27. lib. 6. & consil. 69. lib. 1. Nouell. de dote, 7 part. 8. speciali, Paul. Paris. in consil. 126. lib. 1. num. 14. & rursus Decium consil. 277. & Chassaneum, d. rubric. 7. §. 12. & pluribus citatis Bartium de dotibus, c. 5. num. 28. & rursus vide eundem ibid. cap. 1. num. 14.* B

SVMMÆ RERVM.

1 *Præferens filium minus meritum, an peccet.*
2 *Eligere meliorem an teneatur, qui eligendi habet potestatem.*
3 *Executor datus ad eligendum pauperes, vel alios, satisfacit eligendo idoneum pauperem, licet alius sit pauperior.*
4 *Eligi an semper debeat melior, & num. 10.*
5 *Feudum ad omnes filios æqualiter pertinet: potest tamen pater in testamento vni ex filijs illud prælegare,*
6 *Pater an de bonis paternis possit meliorare vnum ex filiis plus quam alios*
7 *Primogenitus an debeat semper præferri.*
8 *Feudum si æqualiter duabus fœminis pertineat, dominus eligit quam vult.*
9 *Sacerdos an licitè reuelare possit ea, quæ sibi dicta sunt in confessione.*
11 *Prælatus promouens indignum, an teneatur ecclesiæ ad interesse.*
12 *Melior quis dicatur.*
13 *Episcopus in conferendo beneficium, an debeat præferre meliorem bene.*
14 *Melior dicitur quis dupliciter.*
15 *Electores prælatorum an teneantur eligere meliorem.*
16 *Theologus in electione ad prælaturam, vel episcopatum, an sit præferendus Canonistæ.*
17 *Promouentes scienter indignum ad ordines, vel curam, peccant mortaliter.*
18 *Actum faciendi si alicui datur libera potestas, debet in eo seruare canonicam formam.*
19 *Quilibet præsumitur bonus, nisi probetur contrarium.*
20 *Facultas, vel rescriptum datum alicui, ad faciendum maioratum de bonis suis, vel maiore parte, est odiosum, & non fauorabile.*

RESTAT nunc examinare vnum quotidianum, & pro animabus satis vtile, cùm pater possit dare filiæ in dotem tertiam & quintam, & insuper legitimam bonorum suorum, vt dixi suprà §. 22. vet. intelligo autem. nunquid *a* hoc facit salua conscientia? Eadem quæstio est de *b* illo, qui habet facultatem à rege, vel principe, ad faciendum maioratū de bonis suis: nūquid peccat, si illa vtatur facultate? Pulchra est quæstio §. XXVI. A B

quæstio, quam tetigi suprà, §.21. & promisi discutere. Præsupposito igitur, quòd lex prædicta est iusta, ex quo assignat filijs legitimam pro alimentis, vel facultas regia, ad maioratum faciendum, interueniente iusta causa, quando alimenta alijs filijs relinquuntur. quo casu non solùm potest minui legitima filiorum, sed in totum tolli, vt ibi dixi. videtur, quòd pater hoc possit facere salua conscientia, quoniam lege permittente hoc facit, quando filia dotata vltra legitimam, vel filius aliàs melioratus, vel electus ad maioratum esset dignus, & benemeritus: aliàs secus. Vnde si ex affectione pater vel
1 C mater † præferret filium minus meritum, c peccaret: quoniam lex regni, aut facultas regia, ipsum patrem inter filios quodammodo iudicem constituit, dando facultatem eligendi, quem maluerit filium, & (vt ita dixerim) distributiuã iustitiam exercendi. Si ergo sua abutatur facultate, minus dignum magis digno præferendo,
2 non erit peccato immunis. Ille † enim, qui eligendi habet facultatem in foro poli, debet eligere meliorem, nec satisfacit dignum eligendo, si magis dignum eligere poterat: vt notanter voluit *Feder. de Senis, consil. 90. incip. punctus dubitationis, Arch. bid. in c. licet ergo, 8. quæst. 1. Ant. Abb. Philippus & Præpositus in cap. constitutis, supr. de appel.* allegantes ad hoc text. valde not. in *cap. pen. de elect. lib. 6.* & not. per *Bart. in lege, cùm quidam, de legat. 2.* vbi etiam alij moderniores, signanter, *Bald. in fin. & Paul. de Castr. post gloss. idem Baldus in l. 3. C. de sacrosanct. eccles. in repetit. columm. 19. versic. item quæritur, & in l. id quod pauperibus, penult. col. versic. 22. quæritur, C. de episcop. & cler.* vbi dicunt,
3 quòd † executor deputatus ad eligendum pauperes, vel alios, satisfacit eligendo idoneum pauperem, licet alius sit pauperior, debet intelligi de iure fori, vt *l. cùm pater, §. rogo, de leg. 2. Alb. in l. Barbarius, ff. de offic. quæst. colum. 9.* vbi post alios quærit, an valeat consuetudo, quòd primogenitus succedat in maioratu, exclusis fratribus. Et adde, quòd verbum, elegerit, verbum discretionis est, ideò is, cui datur electio, debet dignum eligere, vel benemeritum: ita dicit *Petrus de Bellapertica in lege, vnum ex familia, 1. colum. vers. quærit gloss. ff. de leg. 2.* facit *l. peto, §. rogo, eodem tit. gloss. & doct. in dict. l. cùm quidam, & in dict. cap. constitutis. Ioan. Maioris 4. distinct. 15. quæst. 5. col. 10. & distinct. 24. quæst. 3. post sanctum Thom. ibi quæst. 1. artic. 3. quæst. 4. & 3. part. quæst. 36. artic. 4. in additionibus.* vide *Archiepiscopum Flor. 3. part. 14. cap. 16. § de confitentibus, Archid. 1. quæstion. 1. cap. si qui episcopi,* & quamuis illi nõ dicant, idem voluit *sanctus Thomas 2. 2. quæstion. 13. artic. 2.* signanter in *solutione tertij argumenti, & quæstione 185. articul. tertio, & quodlibeto 8. articul. 6. in solutione vltimi argument.* dicens, quòd † in foro animæ eli-
4 gendus est melior. Hoc idem concludit *Robert. Sapient. 8. cap. lectione 129. 1. columm. versicul. oritur hæc dubitatio, & Aug. de Anchona, in libro de potestate ecclesiæ, quæst. 47. artic. 3. in corpore.* vbi formaliter inquit: In foro interioris conscientiæ, si Papa æqua facilitate potest habere meliorem, nulla alia causa considerata, & scienter præfert
bonum meliori, a * non potest esse sine acce- A *
ptione personæ: multum enim ipse haberet grossam conscientiam, quando, absque consideratione debitæ causæ, scienter præferret bonum meliori: ex quo vtrumque æqua facilitate posset habere. hæc ille. Adde *Archiepiscopum Flo. 4. part. titul. 9. cap. 3. & Aristot.* & commentatores, signanter *Buridanum, Ethicorum 5. §. cùm verò iniustus.* vide de hoc *Villa Diego, in tractat. cardinalium, quæst. 5. columm. 17. cum sequentibus*, qui pulchrè loquitur. vide *Magistrum de Iram. 2. Politicorum, cap. 4. in fin. tractat. 2.* ego primus scripsi in politica catholic. instructione, cùm de iustitia distributiua agebam. Facit illud, quod habetur *Deuteron. 1.* Non accipietis cuiuscunque personam, quia Dei iudicium est. super quo verbo dicit gloss. quòd in iudicando summi pontifices vicarij Dei sunt, qui personam hominis non accipiunt, sed si Papa bonum præfert meliori, non est sine acceptione personæ. Ad idem facit *cap. licet, 8. quæst. 1.* vbi ad prælaturam ecclesiasticam non eligit, nisi qui cæteris doctior & sanctior habetur. ad hoc allego text. non solitum allegari in *l. fœmina, C. de secund. nupt. in ver. in quem contemplatione meritorum liberalitatis suæ,* &c. vbi est casus singularis, quòd si pater vel mater ex legis dispositione habet electionem relinquendi certa bona alicui filiorum primi matrimonij, quem elegerit, debet eligere filiũ benemeritum. Posteaquam ista scripsi, reperi allegatum illum textũ ad hoc propositum, per *Paul. de Castr. consil. 163. incipient. in causa quam habet.* quem refert *Iacob. in tractat. feudorum, in part. & cum pacto, quod de ipso feudo possint ipsi vasalli, col. 4. ver. vlterius quæro.* quem rogo videas. & quamuis hodie illa lex sit correcta in sua dispositione, per *authent. hoc lucrum eod. tit.* per quam illa lucra æqualiter deferuntur filijs primi matrimonij, nihilominus ratio legis durat, & ex ea, vt ex lege, possumus argumentari: vt voluit gloss. not. licet vulgata, in *c. nouit, in ver. quacunque, sup. de iudic.* & ibi not. eam *Abb. cum simi.* de quibus per *Ioann. de Anan. in cap. fraternitas, infr. de hæret. per Fel. in cap. 1. suprà, de constit. columm. 7. ver. excipiuntur tamen, & in cap. supr. de rescript. col. 22. versic. considera. per Ioan. de Plat. in §. 1. in fi. Inst. de satisdat.* ¶ Hoc idem constitutum est apud Longobardos, sub *tit. de his quæ pater habet necesse filijs relinquere, lex, si quis Longobardus.* quæ dicit, quòd † pa- 5
ter non potest meliorare vnum ex filijs in plus, quam alios, de bonis suis: nisi ille sit bene meritus, & alij malè meriti. de qua lege facit mentionem *Alber. de Rosa. in authent. nouissima, col. 8. ver. item de iure, C. de inoffic. testam. & in l. quoties, columm. 1. ver. & ideo, C. famil. herci.* Et quamuis illa lex apud nos legis auctoritatem non habeat: eius tamen ratio vbique viget, vt scilicet, merita filiorum in prælegato filijs faciendo attendantur. ¶ Ad prædictorũ confirmationem adduco elegantem decisionem *Io. Andr. in addit. ad Spec.*

in rubric. de feudis, columm.5. ver. sed hoc præsuppposito. vbi dicit, quòd in feudo indiuisibili, qnod debetur primogenito, si ex eodem partu nascuntur duo filij, dominus feudi, ad quem hoc casu est recurrendum, debet assignare illud feudum filio prudentiori & honestiori ex eis.

¶ Ad ista bene facit, quod de feudo aliqui doctores antiqui dicebant, & refert *Bald. in cap. 1. de prohibit. feud. alien. per Feder. col.* 4. quòd licet
6 feudum ad omnes † filios æqualiter pertineat. *cap. 1. §. sed cum hoc, qui feudum dare pos. c. 1. de feudi successione.* nihilominus pater in testamento potest feudum vni ex filijs prælegare, dum tamen sit bene meritus. & sic attendere debet pater in tali electione merita, vel demerita filiorum, bene facit *c. cum nobis olim, supr. de elect. & in cap. cum cunctis, & cap. innotuit, in ver. propter prærogatiuam meritorum, eod. tit. & cap. de multa, sup. de præbend. & cap. statutum, in princ. de rescrip. lib. 6.* in quibus iuribus ponderantur merita eius, cui ali-
7 quid conceditur. ¶ Ex his infertur † vnum satis singulare, quòd si ex linea fœminina regali sunt duo proceres ad regni successionem, ex regia stirpe descendentes æquales in gradu: iustum est, quòd ille præferatur in regno, eiusque regimine & administratiooe, qui est prudentior, sanctior, & eminentior virtutibus, ac iustior altero in gradu æquali: ista est aurea decisio *Ancha. consil. 351. incip. pro maiori intelligentia.* per booa fundamenta, quæ videas per te. Adde hic, quòd aote diluuium noo succedebat in regoo primogenitus, sed qui magis amabatur à patre, vel erat virtuosior, vt ioquitur *August. in lib. 15. de ciuit. Dei cap.* 20. ¶ Allegat inter cætera *l. cùm ita, §. in fideicommisso.* ibi, vt proximus quisque. *de leg. 2.* voluit allegare *l. peto, §. fratre, eodem tit.* potuisset allegare illud 4. *Reg.* 10. Eligite meliorem de filijs domini vestri, & ponite super solium patris sui. Ad prædicta facit illud quod scribitur *Gen.* 27. vbi Isaac benedixit Iacob natu minorem, non Esau maiorem: quanquam errore ductus: ille tamen error non sine mysterio euenit, quia melior eo erat: vt plenè tradit *ibi episcopus Abulensis.* & plenius in *tractatu super errore, & benedictione Isaac, directo ad episcopum Palentinum, incipit, tantum veneratus.* Præterea *Gen.* 48. cùm vellet filios Ioseph benedicere Iacob, commutatis manibus, benedixit dextera manu Ephraim iuniorem filium Ioseph. Sed caue: quia tunc temporis, licet iura primogenituræ transirent ad primogenitum, noo tameo ius regnandi: vt notanter tradit episcopus *Abulensis, 2. Paral. cap. 11. quæst.* 27. quem rogo videas. ¶ Ad idem, quod habetur *Gen.* 37. vbi Iacob diligebat Ioseph filium suum iuuenem præ cæteris filijs suis, seu super omnes filios, eò quòd io senectute genuisset eum. Causa huius dilectionis, secundum Burgensem ibi videtur attribuenda sapientiæ, seu moribus senilibus ipsius Ioseph, quæ vigebant in ipso, super omnes alios fratres maiores: & quod ibi dicitur, eò quòd in senectute genuisset eum, exponit, id est, quia habebat sensum senilem, iuxta illud *Sap.* 4. Senectus ætas veoerabilis est, vbi per eum. Causa ergo dilectionis fuerunt merita, virtutes, prudentia, & sapientia Ioseph. & propterea Iacob fecit Ioseph tunicam polymitcam, vel sericã, in signum maioris dilectionis, secundum *Burgensem.* prætulit igitur Ioseph iuniorem, alijs filijs maioribus natu. Idem fecit Isai, vt habetur 1. *Paralipom.* 26. prętulit enim Sichi filium suum iuniorem, fratribus suis natu maioribus, eò quòd valentior erat, & præposuit eum principem inter eos. ¶ Idem fecit Dauid, qui prætulit Salomonem, quamuis iuoiorem, alijs fratribus suis, & præposuit eum in regno, vt regnaret post eum, propter eius sapieotiam & probitatem, vt habetur 3. *Regum capitul.* 1. Hòc tamen factum est instinctu Spiritussancti: vt dicit glos. in *cap. Moyses, 8. quæst.* 1. vide *Lucam de Penna in leg. finali. C. de tyronibus, colum. 9. lib.* 10. ¶ Idem fecit Roboam rex, qui Abiam filium iuniorem constituit ducem super omnes fratres suos. Cogitauerat enim eum facere regem propter eius sapientiam, & potentiam: vt habetur 2. *Paralip. 11. cap. & 3. Reg. cap.* 15. & rogo videas in *dict. cap. vndecimo Abulensem, quæst. 28. in princip.* qui ponderat has duas causas, propter quas pater eum præfecit in regno, scilicet, sapientiam, & potentiam. coocordat in hoc, quod de Iuda scribitur. *1. Machab. 2. cap. in fine, & 2. Paralip. cap. 5. in princip.* vbi dicitur quòd propter suam fortitudinem datus est sibi principatus, exclusis alijs primogenitis. Et refert *Bald. in authent. hoc amplius, C. de fideicomm. colum. 2. versic. quæro an filij regis.* dicens per hoc, quòd si primogenitus sit insufficiens, posset secundogenito regnum dare. Nam consuetudo regni de præferendo primogenitum non debet interpretari, contra vtilitatem totius regni. *C. de legib. l. quod fauore.* Idem voluit *Bald. supr. in proœm. Gregor. §. rex pacificus, 3. columm. versic. rex potest.* vbi dicit, quòd rex potest determinare in vita sua, quis sit rex, an secundogenitus, an filius primogeoitus: per id quod not. *Arch. in §. item obiicitur, 2. quæst.* 7. est de mente *Bald. in cap. 1. §. hoc autem notandum, qui feud. dar.*
pos. † vbi notanter dicit, quòd de duabus fœ- 8
minis, ad quas feudum peruenit, dominus eligit quam vult: secundum eum, quem refert *Iacobus in tractatu feudorum, in parte, & fœminis. col. 3. versic. sed supradicta.* Idem forte de duobus filijs simul natis, cuius prioritas discerni non potuit, pater poterit quem maluerit eligere ad maioratum. de quo per *Baldum in prima constit. Digestorum, in §. itaque, colum. 2. & in l. ex hoc iure,*
ff. de iustit. & iure. ¶ Quod *a* intellige, secun- D
dum ea, quæ dixit *Bald. in cap. 1. in fin. princip. de success. feud.* vbi dicit, quòd stante consuetudine, quod primogenitus succedat in regno: si primogenitus est à natura demens, ita quòd impedimentum sit naturale & perpetuum, secundogenitus erit rex, quia consuetudo debet intelligi de eo, qui naturaliter nascitur habilis. Si autem ex accidenti efficitur demens,

tunc

tunc dabitur curator: quia in persona sua radicatum est ius regiæ potestatis: vt *cap. grandi, de sup. neg. prælat.* & quod not. per *Arch. in dict. §. item obiicitur.* & vide *Bald. in l. final. colum. 1. C. de suis & legit. hæred. & gloss. Foro legum lib. 1. titul.* [*de la guarda de los hijos del rey.*] vide in *extrauaganti, de Iudæis, cap. 1.* ¶ Plus est quod fecit Alexand. in extremis positus: interrogatus, quem sibi imperij successorem relinquere volebat, respondit, nobiliorem, fortiorem, pleniusque virtutibus decoratum: & ita extraneum digniorem voluit præferre filijs proprijs minus dignis, & posthumo ex vxore prægnante nascituro. Indecens enim iudicauit, quòd tanti imperij amplitudine alius eo inferior frueretur, volens per hoc magis reipublicæ, quàm filijs, & sibiipsi consulere: vt re vera fieri debet, vt tradit *Tullius 3. de Offic.* inquirens, an si tradere patriam conetur pater, silebitne filius? Et respondet, quòd primò patrem obsecrabit, ne hoc faciat: deinde si nihil proficit, accuset: & ad extremum, si ad perniciem patriæ res spectat, salutem patriæ saluti patris anteponat: nimirum, quia vt ait ibi, si duo sapientes sint super vnam tabulam in mari, quæ non posset simul vtrumque deferre: minus sapiens debet deferre sapientiori, eo quòd ille vtilior est reipublicæ: *l. minime, ff. de relig. & sum. fu. l. milites, §. desertorem, ff. de re militari.* facit *cap. legi. 23. quæst. fin. & cap. final. 24. quæst. 1.* vide *Lucam de Penna in l. quicunque. C. de coarcta. lib. 12. ad finem, & Platinam* quasi idem de Socrate referentem *in dialogo de vera nobilitate, fol. 4. col. 2.* Idem tenet *Goffred.* & sequitur ibi *Abb. cap. perueuit, in princip. suprà, de immun. eccles.* quem vide, qui inter cætera dicit, quòd salus patriæ filiorum saluti est præferenda: *vt dicta lege minime.* Vnde Brutus filios securi iussit percuti, eo quòd aliquid contra rempublic. moliri satagebant. Leonegildus Gothorum rex, Hermegildum filium occidi iussit, quia sectæ Arrianæ consentire renuit. *24. quæst. 1. cap. final.* dixi suprà, §. 17. versiculo, idem si alio modo, vide *Bartolum in l. postliminium, §. filius, ff. de capt.* bene facit *cap. 1.*
E *quinta, quæstione quinta.* Ex his infertur, quòd si filius scit patrem in hæresim lapsum, & non solum sibiipsi, sed etiam aliis nocere, praua doctrina corrumpens, potest & debet illum accusare, vel apud iudicem patris delictum pandere: vt notanter decidit *Alexand. de Ales 3. parte summæ,* dum tractat de quarto præcepto. *cap. deinde quæritur:* refert & sequitur *Henricus Herp. in quarto præcepto, sermone 5. penult. columm. versic. sexto consequenter.* quod tene menti. Adde hic, quòd iniquum est auferre filijs legitimam, vt notat *Bald. in authentico, nunc autem, C. de episcopis & clericis.* Potest tamen ex causa minui, si aliquid loco legitimæ relinquatur alijs filiis, vel pro alimentis, vt ibi sentit *Baldus, & in lege, cunctos populos, C. de summa Trinitat. & fide cat. colum. 17. versic. hic primo, & in l. cùm legem. C. de episcopis & cleric. & in lege, cùm non solum, §. ipsum, C. de bon. quæ lib.* Ex qua prædicta ratione aliqui audent dicere quòd † quando sacerdos, cui aliquis in confes- 9
sione scit aliquem hæreticum, nolentem alios hæreticos vel fautores detegere, nec ab huiusmodi abstinere, poterit sacerdos reuelare his, qui possunt prodesse, & non obesse, propter damnum reipublicæ, & Christianitatis in futurum. ita tenet *Raymondus,* quem refert & sequitur *Archid. in cap. sacerdos, de pœnit. distinct. 6. & Alber. in rubric. C. de hæret.* Sed *Hostiens. in summa, de pœnit. & remiss. §. in quo tenetur, versic. quid si aliquis confitetur.* dicit, quòd tutius est quod sacerdos dicat in genere, &c. de quo ego scripsi latè in *cap. omnis vtriusque sexus, eod. titul.* Ad prædictorum confirmationem facit textus in *l. fratre, ff. ad leg. Pomp. de parricid.* vbi filius tenetur reuelare proditionem patris carnalis fiendam: aliàs punitur pœna relegationis, fortius tenebitur reuelare proditionem patri spirituali, per patrem carnalem perpetrandam hoc ipsi Deo, cùm non minus graue sit æternam, quàm temporalem lædere maiestatem, *cap. vergentis, de hæret.* intellige, dummodo habeat probationes F
contra patrem, vel alium ad probandum eius delictum, secundum *Bald. in quodam consil. incipiente, quanquam allegata sint multa.* cuius meminit *Ioann. de Platea, in §. 1. final. col. Instit. de public. iudic. Angel. in tractatu maleficiorum, in parte, che me hai tradito, columm. 5. Feli. in cap. de cætero, final. columm. de re iudic. Doctor de Villa Diego in tractatu hæreseos, quæst. 10. in fin.* facit *cap. final. in fin. 6. quæst. 2.* scripsi plenius in *cap. officij, de pœnit. & remission. in meis recollectis.* Redeo ad propositum, vnde paululum me auerti; & confirmo prædicta ex sequentibus. Primò notanda verba *Plutarchi in suo libello, de liberis educandis, in princip.* cùm de præceptore à patre filio dando agit. Inquirendi sunt, inquit, filijs præceptores, quorum vita nullis obnoxia criminibus, irreprehensi mores, & optimum experimentum honestatis, cum fontem simul ac radicem esse liquet, legitimam consequi disciplinam. Ac veluti coloni sepes arbustis circumponunt, ita & æquissimi præceptores consona pueris instituta inserunt, vnde rectissima morũ germina pullulent: & pulchris verbis increpat genitores, improbis hominibus & imperitis liberos suos commendãtes. & subdit inter cætera: Possunt agere illum qui præstantissimo gubernatore dimisso, obsequentibus amicis probat ignarum. Proh Iupiter, dijque omnes, estne paternæ quispiam appellationis, qui pluris obsecrantium gratiam, quàm liberorum eruditionem faciat? Hæc & alia complura, non paruipendenda verba, ad hoc propositum deseruientia profert. Ex quibus non ab re ad rem nostram arguere rectè possumus: nam si in eligendo pædagogo ad filios instruendos, vbi de sola filiorum educatione agitur, tanta cautela procedendum: multo magis id agendum erit, cùm de reipublicæ ministris agitur, vbi communis versatur vtilitas, & animarum salus. Adde, quod in simili scribit *Chrysostomus,* vt refert *Albertus Matthæi 2. cap. vers.*

ecce magi. vbi dicit, quòd ex quo Balaam reli-
quit discipulos, & de stella oritura prædixerat:
illi, qui magi vel magistri dicti sunt duodecim
inter se eligentes, statuerunt peritiores & ho-
nestiores per generationes suas: qui singulis an-
nis post messem triticeam secum deferẽtes ne-
cessaria victui, ascenderunt in montem, qui lin-
gua eorum Victorialis vocatur, & ibi obserua-
bant ortum stellæ versus terram Iacob, quam
orituram dixerat Balaam: & si quis eorum mo-
riebatur, alius post eum honestior & studiosior
de genere suo, vel filijs eius instituebatur, ne
forte præteriret eos tantum stellæ indicium,
&c. Itaque præficiebantur honestiores & stu-
diosiores. In quacunque ergo prælatura, vel di-
gnitate, officio, seu magisterio, vel quocunque
ministerio, preferendi sunt meliores, & accom-
modatiores ad rem de qua agitur. ¶ Ex istis
colligitur doctrina salubris pro omnibus ha-
bentibus facultatem eligendi vnum ex pluri-
10 bus, † vel faciendi maioratum pro vno ex filijs,
quem duxerit eligendum, vel meliorandi v-
num ex filijs in tertia vel quinta parte bonorũ
suorum, vel etiam constituendi iudices, vel of-
ficiales, vel examinandi ad dignitates, vel offi-
cia: vt in doctoribus, qui habent examinare
scholares, vt approbent dignum, & eligant me-
liorem virtutibus ac moribus præditum; non
autem indignum, ob aliquam commoditatem
temporalem eligentium, vel emolumẽti spem,
nec ob humanam intercessionem, suasionem,
aut comminationem, nec ob inordinatam ad
personam eligibilem affectionem, aut carnalẽ
cognationem. ¶ Taliter enim eligendo pec-
carent electores mortaliter: vt notanter firmat
Albertus Magnus, dicens quòd promouentes ad
ordines, vel curam scienter indignum, absque
dubio peccant mortaliter, nec nobilitas excu-
sare potest, quòd promoueatur malus: quia
quanto nobilior, tanto nociuior. de quo me-
minit *Robert. in loco statim allegando.* Idem tenet
Archiepiscopus Florentinus tertia part. titul. 5. cap.
2. § de vitiis, vide *Ioannem Surget. in suo enchirid.*
fol. 10. column. 2. & quæ dico infrà in fin. huius §.
¶ Ex quo infertur, quòd licet aliàs in electio-
ne officialis consideranda est nobilitas, & lite-
ratura: vt dixi in rubr. ver. vnde dicebat. cum
sequenti. debet intelligi, dummodo aliàs sint
boni: quod tene menti. Ait enim dominus ad
Moysen, *Leuitic. 8.* Congrega omnem cœtum
ad ostium tabernaculi, in electione Aaron, &
filiorum eius, vt sciant omnes, quòd qui præ-
stantior est ex omni populo, doctior, sanctior,
& virtutibus eminentior, ille eligatur ad sacer-
dotium. & *Origenes ibi in gloss.* dicit, qui alijs mo-
dis eligunt, quàm prædictis, timeant Dei iudi-
cium, & sibi imputari damna, & perditionem
animarum, & ruinam ecclesiæ, quæ destituitur
in institutione mali prælati. Vnde narrat *Greg.*
Dialog. 4. cap. 9. de Paschasio, qui respondit, quòd
loco pœnali deputatus fuerat, nulla alia causa,
nisi quia in partem Laurentij contra Symma-
chum sensit, in eligendo eum ad ordinem pon-
tificatus. Refert hoc *Iac. Valensis in communilo-*
quio part. 4. distinct. 3. cap. 4. Vt enim ait *Gregor.*
prima Registri: Necesse est, vt omnes culpas &
negligentias sibi imputet, qui ministerium vir-
tutis infirmo commisit: & loquitur de ministe-
rio prælationis, & quia eligentes quodammo-
do committunt ministerium electo, si ille sit
defectuosus & negligens, culpæ, & negligentię
illis imputandæ sunt. Huic sententiæ concor-
dat *Petrus Anch.* quamuis de prædictis mentio-
nem non faciat, *in clem. 1. in fin. de atat. & qua.* di-
cens; Ego credo quòd prælatus † promouens G 11
indignum, tenetur ecclesiæ ad interesse, quam
læsit ad similitudinem magistratus, qui minus
idoneo tutelam pupilli commisit. tenetur enim
sibi, si contra tutorem male administrantem
non potest habere regressum: vt notatur in *lege*
1. § nunc tractemus, ff. de tut. & ratio. distra. & quasi
per totum, & C. de magistrat. conuenien. per totum.
Quam decisionem extollit *Feli. in cap. si quando,*
suprà, de temp. or. colum. 8. ver. de inferioribus. dicens
eam fixo oculo notandam prælatis hodiernis,
qui aliquos ordinant, vel præficiunt officijs vel
dignitatibus indignos, tenetur enim quis de
mala electione, vt *l. fin. § 2. ff. nau. cau. sta. & l. vna,*
C. de colle. illic. vbi tenetur quis eo ipso, quòd ad-
misit ignotum. Ad idem text. cum gloss. in *cap.*
tales, 23. dist. & gloss. pen. in cap. ad apostolicam, inf. de
regularib. Contra hos indignos surgit illa gloss.
stupenda, in *l. qui cum vno, in princip. in vers. tem-*
perario, in fin. ff. de re milit. dicens, quòd episcopus
indignè promotus, meretur decapitari. Hi et-
iam sunt, de quibus meritò dicebat Pius secun-
dus, vt refert *Platina, de vitis Pontificum*, indo-
ctum episcopum asino comparandum. quod
verbum tractum fuit ex vulgata glossella *Ioan.*
Mo. in cap. ex eo, de elect. lib. 6. vbi super textum,
dum dicit, ecclesiam permaximè indigere viris
literatis, addit, non asinis ferratis. vt refert
Felin. vbi suprà. Idem tenet *Gabr. 4. dist. 15. q. 7.*
Instituens ergo, si minus idoneum instituat ad
gubernandum, aut malè institutum, se male
gerentem in administratione, non remoueat,
tenetur de his quæ malè sunt gesta. gloss. in *cap.*
1. de supplen. negli. prælat. & in cap. ad hoc, de offic. Ar-
chid. & in capitulo, eos. de temp. ordin. lib. 6. tenet *A-*
lexand. in cap. imperium, 8. distinct. in princip. dixi
plenè in politica institutione Caroli, cùm de
iustitia distributiua agebatur. Adde *Cardin. in*
clementina 1. in fin. de ætate & qualit. facit ad præ-
dicta *l. 1. & 2. C. de pericul. nominato, lib. 11.* vbi no-
minantes aliquem indignum ad officium, te-
nentur de his, quæ malè in officio gesserunt.
tenet *Hostiens. in summa.* facit *cap. Valentinianus,*
63. distinct. ad medium. cùm dicit: Super vos est
talis electio, & ibi gloss. non dicit, quòd electio
est periculo eligentium. Ad idem *cap. fertur, 1.*
quæst. 1. contra illos reges & principes, qui ma-
los prælatos in dignitatibus præficiunt. Ad idẽ
cap. si compromissarius, de elect. libr. 6. vbi compro-
missarius malum eligens prælatum, venit pu-
niendus,

niendus, quia suspenditur à beneficijs, quę obtinet in illa ecclesia, quam sic eligendo offendit. Similis text. in *cap. commissa, in fin. eod. titul. & lib.* offenditur enim ecclesia, quando in ea præficiuntur indigni, & per consequens offendeos teoetur damnum resarcire, *cap. si culpa, de inin. c. cum tu. de vsu. cap. quod sicut, in fin. supra de elect.* tradit *Hostiens. in summa. de poenit. & remis. §. quibus & qualiter. ver. quid de prælato.* dixi suprà in rubr. §. 66. vers. si tamen prælatus. vide *Lucam de Penna, in l. agentes, pen. column. C. de agentibus in rebus, lib. 12.* vbi allegat plura iura, & doct. ad hoc propositum, videas per te. Qualis autem debet eligi ad prælaturam, tradit *Hugo Psalm. 77. ad finem.*
¶ Meliorem autem, seu dignum, intelligo secundum qualitatem personæ, officij, vel rei, ad
12 quam † eligitur: talis enim potest esse bonus, & digous ad monachatum, qui sit inutilis ad abbatiam, vel prioratum: & talis potest esse bonus ad canonicatum, qui sit malus ad decanatum, vel prælaturam: & talis poterit esse bonus ad prælaturam, & pessimus ad præfecturam, & è contrà. Ista doctrina colligitur ex his, quæ notanter dixit *Abb. in cap. cùm in cunctis, in princip. de elect.* dicens, quòd sufficientia eligendi consideratur arbitrio boni viri: secundum qualitatem loci habet iste viuere & coouersari, & secundum qualitatem officij sui, vel rei, ad quam eligitur. Idem voluit *S. Thom. quodlibet. 6. artic. 9.*
13 vbi dicit, quòd licet † episcopus confereodo beneficium debeat præferre meliorem bono, vt *dict. cap. licet, 8. quæst. 1.* De isto quodlibeto meminit ipsum sequendo *Archiepiscopus Flo. 3. part. tit. 22. cap. 2. §. 4.* Tamen posset aliquis dici me-
14 lior † dupliciter. vno modo simpliciter, qui est sanctior, plus habens de charitate. alio modo dicitur aliquis melior, quo ad aliquid. Vnde aliquando contingit aliquem esse meliorem simpliciter, qui tamen noo est melior, quantum ad hoc, quòd beneficium perficiat: quia alius potest ecclesiam magis iuuare, vel consilio doctrinæ, vel auxilio potentiæ, vel quia diutius seruiuit in ecclesia. Non ergo episcopus tenetur dare meliori simpliciter, sed meliori quo ad hoc. hæc ille. cui concordat *Robertus Sapient. 8. c. lectione 169. column. 1. versic. oritur hic dubitatio lite-*
15 *ralis.* vbi formaliter inquit, an † electores prælatorum teneantur eligere meliorem. dicendū, quòd non semper ille qui est melior, simpliciter est melior ad prælationem: ille enim inter homines est simpliciter melior, qui est charitate perfectior. Vode *August. in Enchiridio:* Quanto charitas in quocunque melior est, tanto melior est in quo est. Cùm enim quæritur, vtrum quisque sit homo bonus: noo quæritur quid credat, aut quid speret: sed quid amet. Contingit autem frequenter, quòd illi qui est perfectissimus in charitate, multa deficiaot, quæ necessaria sunt prælato: puta scientia, valetudo corporis, & huiusmodi. Electio autem eorum, quæ sunt ad finem, debet fieri secundum conditionem finis. Et ideò dicendum, quòd electores quicunque talem eligere tenentur, qui sit melior ad statum illum, cui per electionem prouidere tenentur, non autem tenentur e-ligere meliorem. hæc sunt eius notabilia verba.
¶ Ex quibus infertur, quòd † si ad eandem 16
prælaturam, vel episcopatum concurrant duo, quorum vnus est theologus, alius canonista: si in loco magis ventilantur causæ, & lites, præferendus est canooista: quia ille est melior ad illam dignitatem. Si autem pullulant hæreses ibi, vel locus est hæreticis vicinus: præfertur theologus. Mixtus tamen præfertur vtrique. Ita notanter decidit *Hostiens.* quem alij sequuntur, signanter *Abb. in cap. 1. supr. de consang. & affin.* idem *Abb. in cap. licet, 1. column. in fin. sup. de præbend. & in cap. tua, circa fin. supr. de cleric. non resid.* quæ distinctio resultat ex prædictis, & videtur satis æqua. quamuis *S. Thom. in quodlibet.* teneat iodistinctè, quòd præferendus est theologus. Idem tenet *Augustin. de Anchon. in lib. de potestate Papæ, quæst. 3. artic. 5.* qui pulchrè loquitur. Ad quod bene facit, quod voluit *Innocent. in proœm. huius volum. in illa q.* vtrum clericus parochialis debeat laborare circa scientiam canonicam, an circa theologiam: concludit, quòd circa theologiam. Adde *Archiepiscopum Flor. part. 3. tit. 22. cap. 2. §. 6.* vide bonum textum, & quæ ibi notantur in *cap. officij, de elect.* ¶ Ex his ergo infertur, quòd in electione officialis considetanda est nobilitas, vel literatura eligendi, vt ille cæteris paribus dicatur melior, qui est nobilis, vel literatus: vt dixi in rubrica. Intellige, dummodo aliàs sit bonus, vt paulò antè dicebam.
¶ Ex his etiam infertur, quòd habens facultatem faciendi maioratum de bonis suis, vel volens aliquem ex filijs meliorare in tertia, vel quinta parte bonorum suorum, auctoritate legis regni, vel habeos potestatem præficiendi aliquem in administratione: debet attendere rei qualitatem, & si est iurisdictionalis, vel ciuitas, vel locus populosus, requirens scientiam, literaturam, vel aliam similem qualitatem, ad rectè gubernandum, vel administrandum: præferat filium vel personam doctam & sapientē, quæ sciat reipublicæ curam gerere, vasallos & subditos bene tractare: quoniam iste talis dicetur melior, & dignior, respectu rei cui præficiēdus est, quamquam alius sanctior reperiatur: vt ex prædictis satis apparet. Quod tamen intellige sanè, nisi pater, vel alius, qui habet eum eligere, sciat istum filium, vel eligendum vtiliorem ad gubernandum esse aliàs malum: tunc non debet talis præfici: & qui scienter eum præficeret, peccaret certè, & teneretur de omni damno ab eo facto: vt colligitur ex prædictis. tenet magister *Robertus de election. in suo quadragesimali, serm. 23. incipien. si quis voluerit maior fieri.* dicens, quòd si superior, qui habet prælatum in ecclesia præficere, sciat eum, quem præficere vult, esse vtiliorem ecclesiæ, aliàs fore malum, non debet eum eligere: quia quamuis possit iuuare ecclesiam per suam industriam,
vel

vel scientiam, vel aliàs: tamen in talibus requiritur] permaximè bonitas vitæ: aliàs sine peccato non potest exercere curam. Et istud non esset præferre minus bonum, sed simpliciter malum, quod esset graue peccatum. allegat *Al-*
17 *bertum Magnum*, dicentem, quod † promouentes ad ordines, vel curam scienter indignum, absque dubio peccant mortaliter: nec nobilitas excusare potest, quòd promoueatur malus: quia quanto nobilior, tanto nociuior, secundum eum, quem refert & magni facit *Felin. in cap. cùm adeo, penultim. column. versic. limita. suprà de rescript.* quamuis enim quis habeat liberam facultatem eligendi, quem voluerit: non tamen poterit indignum eligere, vel non idoneum: ita notanter dixit *Dominicus in cap. si pro debilitate, supr. de offic. deleg. in notabilibus.* quod tene menti.

¶ Bene facit, quod voluit *idem Dominicus, in cap. eos. §. 1. de temp. ordin. lib. 6. in princip.* vbi per illum textum dicit, quod data alicui libera potestate faciendi actum, quem facere non potetat: tamen in eo debet seruare canonicam formam: quæ dicta commemorat *Felin. in cap. 1. suprà de temp. ord. column. 9. versic. 2. declara.* vbi aliqua similia cumulat, quæ per te videas. Si autem quis scienter eligit indignum, non seruat canonicam formam. Volunt enim canones, quòd dignum debeat quis eligere, & propter-
18 H ea si indignum † scienter eligat, ea *b* vice facultate eligendi priuatur. Si ergo pater scienter prælegat filio vitioso tertiam vel quintam partem bonorum suorum, vel pro eo maioratum faciat: prætermissis alijs filijs idoneis, & bene morigeratis, quamuis in rebus fuisset moderator, & arbiter. *cap. de his, de sepul. cum concor.* nihilominus dicetur malè vti substantia sua, & peccare, iuxta doctrinam *Sanct. Thom. 2. 2. quæstion. 185. artic. 7. in corpore quæstionis.*

¶ Si ignoranter eligat, semper electus præsumitur dignus & bonus, & contemplatione
19 meritorum electus: quia † quilibet præsumitur bonus, idoneus, & dignus, nisi contrarium probetur: vt *cap. vno, de scrut. & cap. final. de præsumpt.* ad idem bon. text. in *l. nec adiecit, ff. pro socio.* vbi litera dicit, nec adiecit Sabinus hæreditatem, vel legatum, vel donationes mortis causa, siue non mortis causa. fortassis hoc ideò, quia non sine causa obueniunt, sed ob meritum aliquod accedunt. ¶ Quem textum tanquam singularem ad hoc propositum, allegauit *Bald. in dict. l. furtiua, C. de secund. nupt. 1. column. in 1. lec.* exponens text. cum dicit, contemplatione meritorum. quod in dubio præsumitur: vt *d. l. nec adiecit.* Quando ergo pater, vel quiuis alius eligit aliquem, videtur meritorum contemplatione elegisse, & inde est, quòd si auus aliquid donat nepoti, in dubio præsumitur donare propter nepotis merita, non propter merita filij. ita notanter dicit *Bald. in l. certum, in finalibus verbis, C. famil. hercisc. per dict. leg. nunc adiecit.* de quo facit festum *Paul. de Monte, in repetit. l. in quartam, ff. ad l. Falcid. colum. 88. in fin.* vide *Bartol. in l. si verò, §. item quicquid, ff. solut. matrim. & in l. fin. in fin. C. de vsufruct.* facit *l. 3. in fin. ff. de interd. & rel. secundum eum.* ¶ Si tamen postea malus & indignus detegatur, vel fiat, non est culpa electoris, nec sibi imputari potest. argum. text. quod ibi not. *Ang. in l. si à bona fidei, ff. de rei ven.* cũ aliis, de quibus feci mentionem in rubr. 27. col. in princ. & in fin. ver. & per ista dicebat. Adde *Alexand. in l. si cùm dotem, §. 1. column. 3. ff. solut. matr.* & quæ dicam infr. eod. in 6. notabili, §. 7. ver. sed si tutor, vel quiuis alius. vbi multa adduco ad probandum, quòd si aliquis communi opinione reputabatur bonus, non est quod electori imputetur, si postea detegatur, vel efficiatur malus. An autem princeps salua conscientia, sine causa potest dare facultatem alicui faciendi maioratum de omnibus bonis suis: item an ille, qui obtinet maioratum, sit tutus in foro conscientiæ, item an iudex, qui secundum maioratum vel consuetudinem, quæ omnia bona desert maiori, iudicat, sit tutus quoad Deum, si locus iste esset accommodatus, & temporis angustia non arctaret, libenter examinarem, vide quæ dixi supr. §. 21. vers. an autem in foro conscientiæ. Adde quòd secundum prædicta est intelligendum, quod tradit *Iosephus de Antiquitatibus Iudæorum, cap. 4. post medium.* dum dicebat, quòd pater, qui ex vna vxore minus dilecta habuit filium maiorem, debet illum præferre filio habito ex alia secunda vxore magis dilecta, intellige dummodo pater sit idoneus, & bene meritus, per iã dicta. de hoc plenius dico in tract. de maioritate, seu de primogenitura. hæreditas enim patris æqualiter est deferenda filijs. *l. inter filios, C. de famil. hercis. & ibi Bald.* qui dicit, quòd statuta contrarium disponentia, sunt contra ius, & naturalem æquitatem. natura siquidem filios ad successionem vocat indistinctè. *l. cum ratio, ff. de bonis damn. l. scripto, ff. vnde liberi.* Vnde *Apostolus* dicit, Filius ergo hæres. hæc autem hæreditas omnibus filijs æqualiter defertur: vt diximus. lex enim æqualitatem vult inter fratres. *l. cum pater, §. euictis, de leg. 2.* propterea statuit æqualitatem inter liberos seruari. *l. final. C. communia vtriusque iudic. l. illud, §. fin. C. de coll.* hinc lex suadet patri, & æqualiter inter liberos testatur, *authen. de nupt. § pen. col. 4.* hinc prætor iubet æquales liberos fieri. *l. si post mortem, §. fin. ff. de contra ta.* Hinc substitutio inter liberos pariter inter liberos interpretatur. *l. nam hoc iure, & l. Lucius, ff. de vulg. & pupill.* Hinc etiam statuta disponentia, quòd stantibus masculis fœmina non succedat, quia faciunt filios inæquales, dicuntur odiosa & irrationabilia, vt *l. maximum vitiũ. C. de liber. prete.* idcirco non extendenda, secundum *Bart. in l. cunctos populos, C. de sum. Trin. colum. 10.* Pater ergo, qui absque ratione, & causa legitima, offert filijs legitimam, vt filio natu maiori totam hæreditatem, vel maiorem partem relinquat, legis auctoritate, vel ex regia facultate, peccat, quia non seruat æqualitatem inter

ter filios: vt videtur de mente *Cyn. in l. rescripta, column. 3. in fin. C. de prec. Imperat. offer.* cuius meminit Henric. *in cap. ex parte, el 2. in fin. prima col. suprà de offic. deleg.* vide *Anton. de Ros. in tractat. de legitimatione, fol. 8. column. 2. versic. quid plura.* vide etiam *Alb. in l. Barbarius Philippus, 9. column. ff. de offic. prator.* Cyn. meminit. *Iason in l. quoties, 9. col. C. de fideicomm.* vide *Ioan. Fab. in §. in testatorum, in princip. Institut. de hered. qua ab intest. deferuntur, & Ancharranum in regula, possessor. de regul. iur. lib. 6. column. 29. versic. quidam vero.* vbi increpant eos, qui filijs vel propinquis exclusis, bona sua extra mare relinquunt, de quo etiam per *Archiepiscopum Florent. 3. part. titul. 10. cap. 1. §. 2. in fin.* fauor enim institutionis filij est amplectendus, & ampliandus: exhæredatio verò respuenda & restringenda *l. cùm quidam, ff. de lib. & posth.* & ibi not. *Bart.* Hæc omnia sunt intelligenda, quomodo ex sola voluntate non interueniente causa legitima, fierent, per ea quæ dicta sunt. Ex istis infertur ad vnum quotidianum, quòd
20 facultas, vel rescriptum datum † alicui, ad faciendum maioratum de bonis suis vel maiore
I parte illorum, ipsumque fateri est odiosum, non fauorabile, quia causat inæqualitatem inter filios, loquor de patre, respectu filiorum, & idem forsan in alio volente excludere propinquos suos, sine causa, vt extraneos præterat: est enim contra naturalem rationem, & contra ius commune scriptum, & propterea non est hominis interpretationes extendere, iuxta notata in *authent. quas actio. C. de sacrosanct. eccles.* pro hoc quod not. *Bart. in l. si constante, in 9. column. ff. solut. matrim.* ita dicit *Anton. Rose. in prædicto tract. fol. 8. column. 2. versic. quid plura.* bene facit textus in *cap. 1. & 2. de fil. presbyt. lib. 6. & in cap. non potest. de prabend. eod. lib.* facultas enim talis, eiusque vsus, est quædam dispensatio, vel iuris relaxatio, meritò tanquam res odiosa non est amplianda, sed potius restringenda *regul. odia. de reg. iu. lib. 6.* ita notanter vult *Abb.* loquens in materia dispensationis vel legitimationis, in *cap. in præsentia, de probat. colum. 6.* cùm dicit, si verò tractatur de odio, maximè pœnali, tunc non intelligerem naturales, quia non apparente ratione dispensationis, isti naturales veniunt potius ex quadam benigna interpretatione, quàm ex propria significatione. quæ interpretatio cessat in odiosis. hæc ille. Itaque siue rescriptum ad maioratum faciendum à principe impetratum habeat verba ambigua, siue ipse maioratus eius virtute conditus, in dubio debent interpretari, vt minus lædant ius commune & legitimam fi-
K liorum, vel propinquorum. Ex *k* quibus posset attentari vnum satis singulare. Quòd si aliquis virtute rescripti regij, vel aliàs, fecit maioratum, dicendo, relinquo bona mea, vel tertiam & quintam bonorum meorum, filio meo maiori, per viam maioratus, nisi aliter personas, quæ post filium succederent, nominaret, mortuo filio maiore, cui bona relinquit, non deuenient ad filium maiorem ipsius filij testatoris, vel disponentis nepotem, quin saltem valoris & æstimationis rerum partem legitimam alijs fratribus præstaret. Satis enim esset, quòd illa verba inducerent, quòd bona illa essent indiuisibilia, & transirent ad maiorem filium cum illo onere. argum. *c. 1. §. præterea ducatus, de prohib. feud. alien.* Immo posset attentari fortius, quòd illa verba solùm importarent, quòd illa bona non diuiderentur nec alienarentur ab ipso filio, cui relinquuntur. Ista tamen prohibitio non egreditur illius personam, per text. cum gloss. in *authent. de restit. fideicommiss. § nos igitur, colum. 1.* vbi prohibitio alienationis vltra filium non extenditur, nisi expressè dicatur. arg. *l. filiusfamil. § diui. de leg. 1.* sentit *Bald. consil. 440. 1. volum.* facit quod voluit *Ioann. Andr. in Specul. titul. de feudis, post princip.* est de mente *Paul. de Castr. consil. 165. column. 3. in princip. & Abbatis 85. colum. 3.* volentis, quòd si ad maioratum vocatur filius maior, siue primogenitus, excluditur secundogenitus, etiam mortuo primogenito: quia nec tunc dicitur primogenitus. argum. *l. si ita res, ff. de hared. institu.* Cautos ergo esse oportet eos, qui volunt maioratum constituere, vt expressè dicant, quòd primogenitus, & eius filius, etiam primogenitus, habeat maioratum, & deficiente primogenito absque filijs masculis, succedat filius secundogenitus. Hæc tamen non firmo, sed cogitanda relinquo.

ADDITIONES.

¶ Adde *Felin. in cap. cùm adeo, de rescript. penult. colum. versic. nobilitas.* A *

IOAN. BERNAR.

¶ Nunquid hoc faciat salua conscientia.] A
Hæc potissimè disputantur per autorem isto §. vtrum prælegatum vltra legitimam tertij & quinti, possit per patrem legari alicui filiorum sine labe peccati. secundò, quid iuris vbi exceditur hæc meta legalis ex priuilegio principis ad constituendum primogenitum. Tertiò, & latius libera ne facultas sit quemuis filium eligendi ad huiusmodi primogenia, non habita ratione dignitatis, & habilitatis filiorum: circa primum, quod est clarius, quia procedit ex legis communis auctoritate, vide *Castillo in l. 18. Tauri, num. 6.* & rursus in *l. 28. numer. 49. & ibi Tell. num. fin. & Mincha. de success. creat. & progressu, part. 1. lib. 1. §. 1. numer. 26. versic. illud autem.* Addeque quos in reliquis articulis inferius adiungā.

¶ De illo, qui habet facultatem à rege.] Cir- B
ca hunc articulum videndus *Suarez in l. quoniam in prioribus, 2. limitat. ad legem regiam, C. de inoffic. testam.* & plures, quos, præter eum, adiunxi suprà, §. 21. additione 1. Ad resolutionem que huius articuli, plurimum iuuabit lectio authorum, quos inferius adiungam isto §. versicul. ex istis infertur. apud quos vtiliter & doctè traditur, nunquid primogenia constituere, sit reipublic. conueniens: & vtrum illorum fundationes sint odiosæ, vel non, & an in foro conscientiæ tutæ.

¶ Pec-

C ¶ Peccaret.] Vide Couarru. in regul. peccatum, part. 2. §. 7. num. 7. Anton. Gomez in l. 17. Taur. num. 18. & ibi Arias, num. 90. & rursus eundem Anton. Gomez in l. 45. Taur. num. 56. & Cifuent. in l. 18. nu. 6. Anton. de Padilla, & Peraltam, in l. cum eandem, num. 18. de leg. 2. Segur. in l. vnum ex famil. §. sed si fundum, num. 71. de leg. 2. Simancas de hæretic. cap. 9. num. 128. & quæ scribunt pluribus citatis Mincha. lib. 2. question. illustr. cap. 28. & Dueñas regul. 236. & frater Dominic. Sot. de iustitia & iure libr. 3. quæst. 6. artic. 1. & 2. & Lud. Molin. de Hisp. prim. lib. 2. c. 1. à num. 1.

D ¶ Quod intellige secundum ea quæ dicit Bald.] Circa articulos, quos author hic prosequitur de inhabilitate successoris in primogenio, propter quam debeat excludi, vel admitti, vide multa per Carol. Molin. in consuetudin. Paris. part. 1. §. 8. gloss. 1. num. 25. cum præced. & sequent. Tiraquell. multis allegatis de primogenitura, quæst. 23. per tot. & in præced. & sequent. & Gregor. in l. 2. tit. 15. part. 2. Anton. Gomez in l. 40. Taur. num. 69. & Suarez in l. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam. limit. 11. super quæstione Ducatus, numer. 19. circa fin. cum sequent. & plures allegantem Baet. de decimis tutorum, cap. 19. numer. 2. & cap. 9. num. 18. & Minchac. libr. 3. de successionum progressu, part. 1. §. 21. num. 148. & Ludouic. Molin. de Hisp. prim. lib. 3. cap. 2. num. 13. cum sequent. & Pelaez à Meres in tractat. maiorat. & melior. Hispan. 2. part. quæst. 4. per totam. inter quorum omnium multa doctè quidem scripta, aduerte potissimè, quæ de iure regio citantur per Baet. dict. c. 19. Non enim transfero, quia hac operula non docendi, sed docentes indicandi, prouinciam suscepi.

E ¶ Ex his infertur, quòd si filius scit patrem.] Adde Alfons. à Castro, lib. 2. de insta hæretic. punition. cap. vltim. & Simancas de hæretic. cap. 29. num. 9.

F ¶ Dummodo habeat probationes contra patrem.] Vide authorem suprà in proœmialibus, §. 17. numer. 5. & gloss. 1. in l. 6. tit. 13. part. 6. & rursus in proœmio, part. 4. & Montal. l. 1. titul. 1. part. 7. & Auiles cap. 1. versic. [ni consentiran.] num. 6. & pluribus allegatis Hippol. singul. 164. pluresque quos suprà adiunxi dict. §. 17. num. 5. fallit tamen in eo qui scit impedimentum matrimonij. tenetur enim reuelare ne contrahatur, vt tradit Couarr. de sponsal. parte 2. cap. 6. §. 10. num. 21. ex quibus deducitur, eum, qui proditionis aduersus se paratæ ita certior factus est, ne possit eam probare, impunè posse vti quouis dolo, & astu aduersus inimicum, modo cum moderamine. Quid enim si obscura nocte, aduersarij fores pulset, ac dicat ei, quicunque ille est, aduersus quem proditionem moliris, iam admonitus est facinoris, quod paras? Caue, & cessa ab inceptis, alioquin væ tibi, & vale. Profectò si hoc ideo factum est vt proditor cesset, tum etiam vt timeat, quòd interfecto homine, nocebunt sibi testes illius vocis sibi decantatæ, ac magis, vt sequenti die appareant aliqua signa in proditore, qui cauet ab occulto inimico & proptereà dici ei possit, cur fugis me quem simulas amicum? & proditor respondens, quia mihi hac nocte decantatum est hoc, &c. magis detegatur, quia si culpa careret, ignoraret cuius illæ minæ fuissent: hoc factum non improbauerim, maximè cùm nihil mali factum sit: quia dolus aduersus inimicum bonus est, ex l. 1. §. 1. de dolo, l. cum pater, §. Titio de leg. 2. & astu, & arte opus fuit, quia iuris viam sequi non potuit, qui probatione intentionis caruit per sup. d. quinimo is, vt puto, si propter superiora verba ad proditoris domum dicta, quasi prouocans in certamen accusetur, satis releuabitur, si indicijs & coniecturis probet aduersarij facinus præparatum: quia præter vulgatum illud, quod in rebus difficilis probationis, debet eiusmodi probatio admitti. Concurrit huc doctrina Ias. & aliorum, quos ille allegat in l. vt vim, de iustit. & iur. qui sentiunt sufficere indicia, præsumptionesque, & coniecturas, ad probandũ, quòd sit defensionis causa homicidium factum. Et hæc ideo iusto prolixius dicta sunt, quia sic semel ex facto contigerunt.

¶ Ego credo quod prælatus.] Vide Dominic. Sot. de instit. & iur. lib. 3. quæst. 6. artic. 2. & 4. & lib. 4. q. 6. art. 3. Couarru. in regul. peccatum, part. 2. §. 7. numer. 2. Burgos de Paz plures allegantem in l. 2. Taur. num. 28. Matienço in dialogo relator. §. 7. num. 16. & rursus cap. 66. ad fin. G

¶ Ea vice facultate eligendi priuantur.] Vide Canonist. in cap. cum in cunctis, §. clerici, & cap. inselrus, & cap. cum vito. de elect. Legist. in l. cum quidam, & ibi Peral. & Menes. de leg. 2. & Auendañ. p. 1. cap. 19. num. 22. H

¶ Est odiosum, non fauorabile.] Vide Minch. in l. si quis in suo, C. de inoffic. testamen. circa fin. & Siman. de hæret. cap. 9. num. 125. & sequent. & Ioan. Cirier. lib. 2. de primogenitur. quæst. 15. qui multa effundunt aduersus maioratuum fundationes, quibus authoris sententia confirmetur. In contrarium autem dicuntur multa per Couarr. lib. 3. resolut. cap. 5. num. 5. & de sponsal. p. 2. cap. 8. §. 6. num. 5. & in cap. Raynut. numer. 24. de test. Peral. in l. 3. §. qui fideicomm. num. 121. de hæred. instit. Mart. Laud. de primogenit. quæst. 12. Tiraquell. de primogen. quæst. 4. & pluribus allegatis in vtramque partem Menes. in rubric. de fideicommiss. num. 4. & sequen. & vide quæ dicit frater Dominic. Sot. lib. 2. de iustit. & iur. quæst. 6. art. 2. & rursus lib. 4. q. 5. art. 1. & Lud. de Mol. de Hisp. primog. lib. 1. c. 18. num. 1. cum seq. & Melch. Pelaez à Meres in tract. maior. & melior. Hisp. 1. part. quæst. 15. num. 9. I

¶ Ex quibus posset attentari vnum.] Circa ista quæ ad finem vsque dicuntur per autorem vide Suar. in l. quoniam in prioribus, limit. 2. ad leg. regiam, num. 13. & Couar. libr. 3. resol. c. 5. & Did. Segur. apud quem plures adduntur per Did. Per. in l. filius dum in caut. num. 108. & seq. de verbor. oblig. Ant. Gom. l. 40. Taur. num. 45. & 59. & 64. & Menes. in rubric. de fideicommiss. numer. 11. & Arias in l. 70. Taur. num. 9. K

D. IOAN. BARAHONA.

SVM-

SVMMÆ RERVM.

1. *Auus an teneatur dotare neptem.*
2. *Dos ab auo data nepti, an imputetur nepti, vel eius patri in legitima.*
3. *Frater an teneatur dotare sororem.*
4. *Clericus an teneatur dotare sororem.*
5. *Sororem dotare tenetur frater semel tantùm: sed si casu fortuito dos est perdita, pater non tenetur iterum de suo dotare.*
6. *Filia si consumpsit dotem, an pater teneatur iterum eam dotare.*
7. *Maritus potest conueniri vltrà quàm facere potest.*
8. *Cedendi bonis beneficium denegatur ei, qui bona in fraudem creditorum dissipauit.*
9. *Legitimam aliam assignare non tenetur pater filio, cui in vita legitimam assignauit, si illam sua culpa ludendo, vel aliàs perdidit.*
10. *Filius si dissipauit bona sibi data pro alimentis, an pater teneatur illum alere.*
11. *Dominus potest imponere tempore necessitatis subdito suo charitatiuum subsidium, vsque ad valorem operarum, vel mandare subdito, quòd seruiat alteri in eisdem operis.*
12. *Charitatiuum subsidium est munus extraordinariam.*

§.XXVII A 1 AN auus [a] tenetur neptes dotare? † videtur quòd sic, per text. in *l. dedit dotem, ff. de colla. bon.* vbi auus dedit dotem pro nepte: quia tale debet esse officium aui circa neptem, quale est patris erga filiam. Est dicere, quòd in his casibus, in quibus pater necessitatur dotare filias, in his tenetur auus. Ad idem *l. & in eo. §. si. cum l. sequen. ff. de in rem ver. & l. pater, ff. de euic.* in quibus iuribus auus dotauit neptem. ad idem text. cum gloss. in *l. Iulianus, §. sed & si filius, ff. ad Maced. in verbo, pro filia. gloss. in l. filiusfamil. eodem tit.* Ad idem *l. qui liberos, ff. de ritu nupt.* vbi qui liberos in potestate habet, alimentare, & in matrimonio collocate tenetur: sed cùm auus habeat in potestate neptes, ergo tenetur eas dotare. Ad idem *l. cognouimus, in verbo, sed & dotes pro filiabus & neptibus dare teneantur*, tenet *Specul. titul. de iudic. §. sequitur, versic. sed quid si vnus ex fratribus. Bart. in l. 1. ff. soluto matrim.* quem communiter alij sequuntur, *Bald. in fi. C. de dotis promis. & in authen. ex testamen. C. de collati. col. 17. versi. quaro. & in quodam suo consi. incip. materia dividitur.* quia hoc onus non imponitur iure naturali tantum inspecto, sed iure ciuili, id est, iure patriæ potestatis: vt *d. l. qui liberos.* Idem tenet *Angel. in d. l. pater, ff. euic.*

¶ Intellige in auo ex parte patris. *gl. in verbo, intelligi in d. l. fi. C. de dotis promis. & doct. ibi sup.* Hęc est communis opinio, quam approbat *lex regni 4. partit. tit. 9. l. 8.* quæ dicit, quòd pater, vel alius ascendens, vt auus ex parte patris, tenetur filiã, quam habet in patria potestate, in matrimonio collocare. ¶ Intellige etiam, si eius filius, neptisque pater sit diues, & habeat vnde eam dotare possit, eo quòd onus aui est, non patris, interim quòd auus viuit, vt *d. l. dedit dotem, cũ aliis*, de quibus sup. Ita firmat *Bartholomaus Socinus in d. l. 1. ff. solu. mat. 11. col. ver. sed tu iterum considera.* ¶ Idem si neptis diues sit, & habeat vnde se dotare possit, nihilominus auus tenebitur eam dotare, per *d. l. fi. C. de dotis promiss.* quæ loquitur in muliere, quæ poterat se dotare: & tamẽ dicitur, quòd est paternum officium dotem dare pro sua progenie: quod verbum, progenies, significat nedũ filios, sed nepotes: vt *l. fin. C. de natura. liber.* Quem text. ad hoc allegat *Bald. in repetit. capit. si pater, de testamen. lib. 6.* & probatur per regulam, quam ponit text. in *d. l. dedit dotem.* vbi auus tenetur, quia pater tenetur: & officium aui pendet ab officio patris. sed pater in *d. l. fi.* tenetur, ergo & auus. Ita quieuit *Socinus*, qui (salua eius pace) nõ benè loquitur in vtroque casu: non in primo, quia ille tenet contra decisionem Bal. communiter approbatam, in *auth. res quæ. C. communia de leg. col. 1. ver. an teneor.* vbi dicit auum teneri ad dotandum neptem, quando filius, idemque pater non habet vnde eam dotet, argumento eorum, quæ de alimentis dicimus. An stante patre, auus teneatur alere, vel dotare neptes: vide *Socinum consi. 161. in princip. 2. volu.* nam prima obligatio alimentorum est patris non aui. secũdum *Bartol. & alios, in l. non quemadmodum, ff. de liberis agnosc.* Hoc idem sequuntur *Alber. de Rosa. Saly. & Fulg. in d. authen. res quæ. Ludo. Roma. Alexand. Iason in d. l. 1. ff. sol. mat.* Idem voluit & latius *Franc. Aretinus ibi.* qui allegat *Bar. in cons. 131.* vbi dixit, quòd si auus reliquit dotem nepti post mortẽ patris, & pater postea viuẽs de suo soluit dotem, mortuo patre, non potest neptis petere dotem ex testamento aui: quia cũ illa dos videatur relicta contemplatione patris: perinde est, ac si esset relicta patri. *l. fideicommis. §. interdum ff. de leg. 3. l. si seruo legat. §. si testator. ff. de leg. 1.* Vnde si patri esset relicta, vt ex ea dotaret neptem, non teneatur nisi semel dotare, ita nõ teneatur in dicto casu. Idem *Franciscus Are. consi. 17. quòd incipit, in Christi nomine, consideratis diligentissime, in quarto dubio per d. l. dedit dotem.* dum dicit, auum teneri dotare neptem propter filium, id est, quia ipse filius tenetur. Ergo prima & principalis obligatio est ipsius patris: secundaria aui, propter patrem, à patre ergo est inchoandum. Ita etiam ponderat *Salic. d. l. dedit dotem, in d. l. fi. C. de dotis promiss.* ad hoc allegat etiam *Aretinus* text. quem reputat singularem, in *l. profectitia. §. si filiusfamil. ff. de iure dotium.* vbi si filius promittit dotem pro filia viuente auo: & mortuo auo soluit: non potest hæredibus aliis imputare, cùm æs alienum soluisset. Videtur ergo velle text. quòd hæreditas superueniens filio, exonerat hęreditatem auitam: ergo pari ratione debet auum viuentem exonerare, si facultas superueniens suppetit. Licet gloss. in *d. §. si filius*, teneat contrarium. Concluditur ergo, quòd dum pater potest filiam dotare, non tenebitur auus. idem tenet *Iason & Bulgarinus in d. l. 1.* & videtur de mente legis regni præallegatæ, quæ primò arctat patrem ad dotandum, & postea auum: debet intelligi, quando pater non potest: alioquin si æqualiter eos arctaret, tenetur vterque dotare, & sic filia duas haberet dotes. Absurdũ enim videretur, quòd si filius emancipatus est diues, pater te-

teneatur dotare eius filiam, vel dare donationem propter nuptias eius filio: cùm ius æqualiter arctet patrem ad dotandum filium emancipatum, sicut eum qui est in potestate: vt *dict. l. fin. C. de dotis prom.* Et secundum hoc debet necessariò intelligi, quod voluit *Anton. de Butr. consil. 56. quod incipit, si filius.* vbi dicit, quod cùm onus dotandi filias surgit ex officio paterno, & sanguinis propinquitate, non autem à patria potestate, tale onus pertinet ad patrem, tanquam propinquiorem auo: sicut etiam in alimentis, vt *dict. l. non quemadmodum.* & hinc est, quod dos data filiæ emancipatæ per patrem, dicitur profectitia: vt *dict. l. profectitia, §. fin. ff. de iur. dot.* ¶ Sed caue, quia iura, de quibus in princip. huius arti. & lex regni, circa istud onus dotandi, videtur se fundare super patria potestate. aliàs autem æqualiter obligaretur ad neptem dotãdam auus maternus, sicut paternus. quod verum non est, vt ex prædictis apparet, signanter ex dict. lege regni, dum dicit, secus si ex parte matris, quia non habent in ea talẽ potestatem. Sed cùm hodie secundum consuetudinem huius regni, filius per matrimonium à patria liberetur potestate, vt dixi suprà in rubr. §. sed quamuis. videtur cessare ratio, quare iura arctant auum paternum ad dotandum neptem. vnde crederem auum in regnis istis non teneri ad hoc onus expendendum. Cogitabis.

¶ In secundo etiam mihi non placet, quando dixit *Socinus,* quod etsi neptis sit diues, teneatur auus eam dotare: quia si excusatur auus ab hoc onere, ex hoc solo, quod ipsa patrem habet diuitem, qui possit illam dotare, vt prædixi: multo fortius excusabitur, si illa habeat vnde se dotare posset. Hoc apertissimè decidit lex regni prædicta, in fin. dum dicit, quòd auus paternus neptem dotare tenetur, si ipsa de suo non habeat dotem. Nam si habet, non cogitur auus de suo dotare. Et in hoc tene menti illam legem. Sed ego attentis prædictis, & consuetudine regni, de qua præmisi, crederem auum hodie non teneri, etiam si neptis aliundè non habeat. Super quo (dato maiori otio) attentius cogitandum censeo.

B 2 Ex *b* istis † infertur ad dubium, an dos data nepti ab auo, imputetur nepti, vel eius patri in legitima, de quo latè & singulariter per doctores communiter omnes in *l. in quarta, ff. ad l. Falcid.* signanter per *Modernum Paulum de Monte, in sua eleganti repetitione.* vbi ad saturitatem laxauit habenas. *colum. 87. cum sequentibus. per Fabianum in authent. nouissima. C. de inoffic. testam. in repetitione. charta nona. 2. columm. Angel. consil. 78. incipiente. Ioan. Philippi.* Cum hac remissione contentus, ad alia transitum facio. ¶ Sed an †

3 C frater *c* teneatur dotare sororem? Communis habet conclusio, quòd sororem ex eodem patre natam inopem, dotare tenetur: vt *l. non omnis. C. de administrat. tutor.* & ibi gloss. *Cyn.* & alij. text. cum gloss. in *leg. cùm plures, § penultim. ff. eod. Cyn. in l. 1. C. de alendis liber. Bartol. in leg. quæsitum, ff. vbi pupillus educari debet.* & ibi etiam *Bald. & alij.* facit *l. 1. §. 1. ff. de tutel. & ratio. distra. Bald. in l. fin. 2. column. versicul. sed nunquid frater. C. de dotis promiss. & in l. si quis à liberis. §. item diuus, ff. de liberis agnoscendis. Angelus in l. pater filiam. ff. de euiction. Baldus & alij in dicta leg. 1. ff. soluto matrimonio.* vbi vide *Alexand. 10. column. Baldum in authentic. res quæ. C. communia de legat. Abb. consilio 12. incipit, Iesu Christi saluatoris. in secundo & septimo dubio.* vbi concludit, quòd frater tenetur dotare sororem ex duplici capite: & quia hæres patris, & quia frater: vt ibi per eum. *Baldus Nouellus in tractatu dotis, parte 6. priuileg. 16. column. 6. versicul. in fratre autem. Ioannes Campetius in suo tractatu, part. 1. question. 33.* Hanc opinionem approbat *lex regni, 6. partit. titul. 16. l. 18. qua incipit,* [*no deuen los guardadores.*] Vbi inter alias causas, propter quas bona pupilli possunt alienari, ponitur ista, scilicet, ad maritandum sorores pupilli. Ampliabis ista, vt frater teneatur dotare sororem, etiam spuriam, sicut tenetur eam alere: vt per *Bartholomæum Socinum in l. 1. ff. solut. matrimon.* ¶ Sed caue, quia illa lex non videtur imponere necessitatem fratri ad dotandum sororem: sed pro iusta causa reputat, quod si tutor velit dotare sororem, tanquam res sit licita, honesta, & pia, quod possit res minoris ad hoc alienare. & ob hoc fortè *lex regni, 4. partit. titul. 1. l. 8. & nona.* quæ loquuntur de personis, quæ tenentur ad dotandum, de fratre nihil dixerunt. Cogitabis.

¶ Et tenendo istam opinionem, poteris ex ea inferre, quod si dictaret statutum, quòd stantibus masculis, fæmina non succedat: onus quod patri incumbebat, ad dotandam filiam, transit tunc in filium masculum, sicut transit onus alimentorum: vt *dicta lege si quis à liberis, §. item rescriptum.* & facit text. & quod ibi not. *Bartol. post Dynum in lege si marito, §. si voluntate, ff. soluto matrimonio.* præsertim quia dictum statutum non potuit tollere alimenta filijs: vt *dicta lege, si quis à liberis, §. si vel parens, & l. 1. ff. de iust. & iur.* iunctis his, quæ habentur in *§. sed naturalia. Institut. de iure natur. & in leg. eas, ff. de cap. diminut.* per consequens tale statutum non tollit dotem filiæ, quæ succedit loco alimentorum, vt sæpè dictum est. Onus ergo alendi, & dotandi, transit ad hæredem, vel quasi hæredem, vt puta fiscum. dixi suprà. versic. ex quo si verum est. Hinc est etiam, quòd si pater vel extraneus leget filiæ dotem in testamento, vel a-

lias, si frater habeat, compellitur *d* illam alere. D

quia expedit, quod illa habeat integram dotem, vt inueniat virum, cui nubere possit. text. notat. secundum *Bartol. ibi, in l. qui filium, ff. vbi pupillus educari debet.* tenet *Iacob. de Aret. in dict. l. alimenta.* quod est valde nota. dixi latius suprà. versic. & inde est.

¶ Ampliabis ista, vt procedant, etiam si frater sit † clericus: nam & ille tenetur dotare so-

rorem, si illa non habet, vnde se dotet. Ita no- 4

tanter voluit *domin. Anton.* per illum textum in

c. peruenit, sup. de arbitr. & approbat ibi Abb. Nam si in alio fratre hoc dicimus, fortius idem erit in fratre clerico: quia clericus tenetur magis exercere actum humanitatis, & charitatis, quã alius laicus: vt c. 1. & quod ibi notatur, de emptio. & vend.

E Et subdit dom. Abb. aliud notabilius, quòd etsi non habet bona patrimonialia, potest dotare sororem, vel aliam consanguineam inopem de reditibus ecclesiæ. quod probat per c. 1. de coha. cler. & mu. & per c. omnino, iuncta glo. 3. dist. in quibus iuribus probatur, quòd clericus potest alere consanguineos pauperes de reditibus ecclesiæ, ergo & dotare: cum causa dotis non sit minus fauorabilis, quam alimentorum. ad idem bonus tex. in c. non satis 86. dist. vbi cõcludit, quòd prius tenetur quis subuenire suis, quam extraneis. ergo, &c. quod est valde notandum, & alibi non legi, de quo facit festum Ioan. Camp. in d. suo tract. de dote, parte 1. qu. 23. ¶ Filium tamen, vel filiam nepotem, seu alios descendentes, non potest clericus de bonis vel reditibus beneficij dotare: vt habetur in constitutionibus Cardinalis Sabinen. sub tit. de vi. & honesta cle. qua incipit, cum non solum. de qua feci mentionem sup. ¶ Ampliabis secundò, vt frater teneatur dotare sororem, etiam si pater filiam iustè exhæredaret: licet tunc non teneatur iure hęreditario, vt probat tex. no. in d. l. cum plures, §. cum tutor ff. de admi. tut. ita per illum tex. tenet Bal. Nouel in tractatu dotis p. 6. priuilegio 16. co. 7. ver. imo si pater filiam, quod est valde notan. quia alij hoc non tangunt. Ad cuius confirmationem facit quod dixit Abb. in d. suo cons. 12. dum vult, quòd frater tenetur dotare sororem, quia hæres, item quia frater: quamuis ergo tanquam hęres non teneatur, & sic esset vna causa, tenebitur tanquam frater, arg. §. affinitatis, Institutio. de nupt. cum concordantibus.

F ¶ Ex hoc infertur ad vnum valde singulare, & quotidianum, quòd si omnia bona patris sunt restitutioni subiecta filio maiori, ex quibus nihil debent percipere alij filij, & filiæ, tenebitur frater in maioratu succedens fratres alere, & sorores dotare, attenta facultate & dignitate principatus, vel maioratus: ita tamen, quòd remaneat primogenito, vnde possit honorificè tegere maioratum. Ista est communis conclusio Hostiensis, Ioannis Andr. Anch. Abb. & aliorum in c. licet, de voto. Ioan. And. in reg. sine culpa, de reg. iur. lib. 6. sentiunt Cy. bald. & aly, in l. alimenta, C. de nego. gest. Bald. in l. cunctos populos 8. co. C. de sum. Tri. & in l. cum lege C. de episc. & cler. Anch. in repetitione c. de constitu. qu. 13. ¶ An autem bona maioratus teneatur frater alienare pro dote sororum: dic vt dixi suprà §. idem dicas. ¶ Sed quamuis frater

5 ter teneatur † dotare sororem, vt sup. dictum

G est, debet intelligi semel tantum. Vnde si postea casu fortuito dos est perdita, non tenetur

A* iteratò dotare de suo a *. vt ff. pro socio. l. si socius pro filia, §. filiam. & est ratio, quia ius arctans fratrem ad dotandum filiam, non loquitur de duplici dote, sed de vnica. argum. l. si quis testamento. de legatis 1. in primo responso. quia casus contingens nocet creditori, cui est res persoluta, & non debitori. Ista sunt notanda verba Bald. in l. fin. 2. col. versic. sed nunquid eo casu, quo tenetur, C. de dotis promiss. quem refert & sequitur Ias. in §. fuerat ante. Instit. de act. col. pen. ver. in eadem gloss. ibi: tempestate, &c. qui dicit, quod l. si socius pro filia. non probat illud, ad quod allegatur. & contra Bald. allegat Bart. in l. si cum dotem, §. si post solutũ, ff. solut. matrimon. vbi post gloss. in versicul. superest. dicit, quod † si filia consumpsit dotem, patet 6
tenetur eam iterum dotare. glos. in d. l. fin. C. de dotis prom. Quod tamen debet intelligi, secundum eum, quando filia perdidit dotem sine culpa sua, vel dolo: b * nam tunc pater b tenetur eam dotare. aliàs secus: vt l. etiam, §. licet. ff. solut. matrim. & est casus in authent. quod locum, C. de collatio. ibi: nisi filiæ possit imputari, &c. Et ibi hoc notant Bartol. & Bald. colum. 1. ver. quaero nũquid pater, Angel. in l. pater filiæ, ff. de euic. quia officium paternum est dotare filiam, l. qui liberos, ff. de ritu nupt. & 4. partit. titul. 11. l. 8. & conseruare dotem filiæ. authentico, sed quamuis, C. de rei vxor. act. & l. fin. C. de dotis promiss. Ista est cõmmnis opinio, quam teneas, licet gloss. in d. §. si post solutum, in ver. superest, & in l. 2. §. 1. in versic. dos. ff. solut. matrim. dicat, quod quomodocunque dos perdatur, patet teneatur iterum dotare. Ex quo inferebant Rapha. Cum. & Ioan. de Imol. in d. §. si post solutum. quod vbicunque maritus, qui dotem soluit constante matrimonio mulieri perditurae, erat soluendo, indistinctè cogendus esset pater iterum dotare, siue interuenerit culpa mulieris, siue non: cùm non habeat pater damnum sentire, ex quo potestà vito dotem repetere. & ita secũdum eos loquitur glos. iuncto text. in d. §. si post solutum. Sed tu tene cum Bartol. & sequacibus. ad hoc l. etiam, §. licet ff. solut. matrim. vbi † maritus potest 7
conueniri vltra quàm facere potest, si culpa sua factus sit pauper. c * ¶ Ad idem l. pen. ff. de iure dot. vbi socer conuenitur vltrà, quàm facere potest, si malitiose ille sciens non posse soluere, dotem magnam promisit. Ex quo colligitur doctrina singularis, quòd beneficium ne quis conueniatur vltrà quàm facere potest, non cõpetit ei qui propter maleficium ad inopiam deuenit: ita dixit Bald. in c. qua in ecclesiarũ, suprà de constitut. & in c. sedes, supra de resc. dicit, quod paupertas, quæ captiosè obuenit, non prodest. ¶ Ad idem l. fin. ff. de his qua in fraudem credi. vbi beneficium cedendi † bonis, non 8
competit ei, qui dissipauit bona in fraudẽ creditorum. & notat Angel. ibi, & in l. 1. C. qui bonis ced. poss. & in l. his qui bonis, de cessione bonorum. Bald. in l. 1. 5. colum. C. si quis in fraudem patro. & in §. fin. Institutio. de acti. ¶ Hinc est, quod si filius, cui † pater assignauit legitimam in vita, 9
illam perdidit sua culpa, ludendo, vel aliàs, non tenetur pater sibi aliam legitimam assignare, secundum Bartol. & alios, in d. §. si post solutum, in fin. Bald. in l. scimus, & in l. omnimodo, §. imputari, C. de inofficio. testam.

B* H

C * I

¶ Hinc eſt etiam, quod ſi filia diſſipauit fructus fideicommiſſi, computatur ſibi, quo ad dotem, ſecus ſi non malitioſè conſumpſit: ita notanter decidit Bart. in l. mulier, verſi. cùm proponeretur, ff. ad Trebellia. quem ſequuntur ibi Ang. Ioan. de Imo. & alij, Pau. de Caſt. in authent. res quæ. C. communia
10 de leg. & conſi. 13. 2. col. ¶ De filio, † qui diſſipauit bona data ſibi pro alimentis: an teneatur pater illum alere: vide Bald. in authent. ſi captiui. C. de epiſc. & clericis, & in auth. contra rogatus, C. ad Trebell. & Paul. in d. conſi. & in l. Imperator, ff. ad Treb. vide quæ dixi in rub. ver. hæc tamen aliqui, vbi culpa alicuius ſibi imputatur. ¶ Ex quibus infertur ad vnum ſingulare, & benè notandum. ſcis, quod ſummus pontifex, & alij prælati inferiores, poſſunt à ſubditis charitatiuum petere ſubſidium: vt cap. conquerente, in fi. ſupra de offic. ordinat. & in c. cùm apoſtolus, §. prohibemus ſupra, de cenſi. & ibi notatur per omnes, & per Hoſtien. in ſumma, de cenſi. §. ex quibus cauſis, verſi. & breuiter. Poſſunt etiam Chriſtianiſſimi reges noſtri ex cauſa imponere iſta charitatiua ſubſidia: vt notanter voluit Guil. Petr. & Cy. in l. neminem, C. de ſacroſan. eccl. & ibi Bald. & alij idem Bald. in d. c. conquerente in fi. ſupra, de offi. ordin. latius & melius S. Thomas in epiſtola, quam ſcripſit ad duciſſam Brabantiæ, quam epiſtolam tranſcripſit Archiepiſcopus Florentinus in ſecunda parte ſumma, tit. 1. cap. 13. §. 1. vbi enumerantur aliqui caſus, in quibus rex poteſt imponere collectas: vel petere charitatiuum ſubſidium, & Speculator de feudis, §. quoniam col. antep. Alexan. in l. placet, C. de excuſati. munerum lib. 10. & conſil. 35. 2. volum. quos per te videas, & Archidiaconum in c. quia cognouimus, 12. qu. 3. & Albericum in ſuo dictionario, in part. dominus, adde Bald. in l. 1. in fin. C. de oper. liber. vbi dicit, argumento illius legis, quod tempore
11 neceſſitatis pro ſeruitiis perſonalibus † dominus poteſt imponere ſuo ſubdito charitatiuum ſubſidium, vſque ad valorem operarum, vel mandare ſubdito, quod ſeruiat alteri in eiſdem operis: vt ff. de oper. liber. l. ſi libertus artem, de quo dicto meminit Andr. Sicul. in c. nullus 1. col. ſupra de pigno. Alexand. in l. ſi non ſortem, §. fin. penul. col. ff. de cond. indeb. & loquitur Bald. de dominis temporalibus inferioribus, non tamen poterunt imponere tributa, & collectas, cùm hoc ſit reſeruatum, ita dixit Bald. in l. cùm multa, in fin. C. de bonis quæ liber. vide Alexand. conſi. 35. 2. vol. & legem regni, ſecunda partita. tit. 1. l. 8. adde prædictis Petrum Antiboli in tract. de munerib. & honorib. fol. 24. col. 3. in fi. verſic. ſed quid de militibus & fol. 9. col. 2. verſi. ſed quæro nunquid. vbi dicit eſſe legitimam cauſam charitatiui ſubſidij, ſi rex vel dominus tradidit filiam nuptui, de quo ego latè ſcripſi in tractatu inſularum c. 8. & plenius in tractatu, de principib. ſecularibus. Quid autem ſi dominus habeat plures filios, vel filias, an pro omnibus poteſt exigere charitatiuum ſubſidium, vide Petrum Antiboli, vbi ſup. fol. 56. col. 1. Quid autem de monaſterio cui caſtrum miles donauit: vide ibi fol. 76. col. 3. Ad prædicta, & plura alia, vide Iacobinum de ſancto Georgio, in tractat. feud. in parte, qui quidem inueſtiti præſtiterunt iuramenta fidelitatis col. 19. cum ſequacibus. item
adde quod † charitatiuum ſubſidiũ eſt munus 12
extraordinarium: vt per Petrum Antiboli, vbi ſupra fol. 59. col. 2. ¶ Illi autem, quibus iure conceditur charitatiuum petere ſubſidium: prius debent imponere ſibi, poſtea aliis, ſi menſa regis, vel eius reditus non ſufficiunt. argu. l. ab omnibus, §. ſi Titio. & quod ibi not. Dyn. de leg. 1. ita dicit Bald. in d. l. neminem, & in dicto c. conquerente. Sed ſi rex non habet ſua culpa, ex eo quòd malè & voluptuoſè bona ſua & reditus conſumpſit, non poterit petere charitatiuum ſubſidium, ſecundum Hoſtien. Cardin. Henric. & alios in d. c. conquerente. Henricus in d. c. cum apoſtolus, per c. ex parte, ſup. de conſuetudin. ¶ Aduerte, ne decipiaris: quoniam etſi princeps collectas extraordinarias ſubditis imponere non debeat, quamdiu eius reditus & prouentus ſibi ſufficiunt, ad id quod ipſe vult facere: non tamen intelligas eius reditus fore ſufficientes, quando in expeditione rei oporteret omnes theſauros, & bona ſua mobilia, quæ habebat recondita conſumere, ita quòd nihil ex his ſibi maneret, ex quo aliis neceſſitatibus contingentibus occurrere poſſit, vel ſe à ſuis inimicis defendere: imo faciliter poſſent contra eum præualere, maximè ſi eſt talis princeps, qui plures habet inimicos: principi enim neceſſarium eſt habere theſauros, vt eius aduerſarij hoc ſcientes, magis eum timeant, & ipſe pacificè viuere poſſit: & regnum, quod iuſtè tenet, liberius gubernare. ita notanter dicit Richardus, quodlibeto 4. quæſt. 28. & tene hoc menti, quia ſingulare eſt, & paucis notum. Non ergo eſt neceſſarium, quòd princeps ſit conſtitutus in extrema miſeria, quando tale charitatiuum expoſcit ſubſidium. Adde prædictis, quòd populus Romanus, quamuis à principio abſtinuerit à diuitiis, poſtea iuſta conſideratione ductus, diuitias congregauit ad neceſſitates publicas ſubleuandas: vt latè proſequor in tract. Inſularum cap. 7. in princip. & in §. 1. & 2. de quo videas rogo Lucam de Penna in l. annonas, C. de annonis ciuilib. lib. 11. in princip. qui pulchrè loquitur.

ADDITIONES.

¶ Adde pro hoc vltra alia Seguram in repet. l. A *
ſi ex legati cauſa, fol. 15. colum. 3. verſic. 13. ff. de verb. obligat.

¶ Adde Soc. conſ. 5. in 4. vol. in co. 1. inci. domine B *
Labia mea aperies.

¶ Adde Iaſ. in auth. res quæ. C. communia de le- C *
gat. col. 7. & Segur. in repet. l. imperator, ff. ad Treb. fol. 16. colum. 3.

IOAN. BERNAR.

¶ An auus teneatur dotare neptem.] Vide A
Bald. Nouell. de dote 6. parte, priuileg. 16. Socin. conſil. 33. libr. 3. Alexand. conſil. 8. lib. 3. numer. 8. & conſil. 138. num. 3. lib. 5. Boſqueum, de nup. lib. 5. num. 23. Corraſ. in l. qui liberos num. 105. ff. de rit. nup. Iaſ. & alios in authen. res quæ. C. comm. de leg. & rurſus

eosdem in l. 1. ff. solu. mat. vbi Ioan. Crot. nu. 80. & sequent. & Vfsitarinum num. 170 ff. sol. mat. & ex magistris *Greg. in l. 8. tit. 11. p. 4.* & latius *Baet. de dotibus c. 7. num. 15.* & rursus *num. 21. & proced. & seq.* apud quos reperies plurium quaestionum istius materiae examen, in articulis quos circa eandem hic prosequitur autor.

B ¶ Ex istis infertur.] Adde *Angel. consi. 76. Alexan. consil. 179. lib. 5. Alciat. regula 1. praesumptione 17.* & ex nostris, vide *Tauristas, in l. 29. Tauri, Suarez in l. Quoniam in prioribus, limitatione 4. ad leg. regiam num. 11. C. de inoffic. testam.* & pluribus allegatis, *Baet. de dotibus c. 7. num. 28. & Decium cons. 66. & 31. & Roma. singul. 407.*

C ¶ Sed an frater teneatur dotare sororem.] Vide quos adiunxi suprà §. 20. nu. 6. Adde modo *Ioan. Crot. nu. 91. & Camill. Vfsitarin. nu. 124. ff. solut. matrimon.* & pluribus allegatis, sat multa dicentem, vide *Baet. de dotibus c. 12. nu. 26. cum sequent. & Ludoui. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. c. 15. nu. 58. & Pelaez in tract. maioratuum 4. par. q. 27.*

D ¶ Compellitur illam alere.] Vide *authorem suprà §. 20. num. 4. & Chassana in consuet. Burgund. rubr. 7. §. 12. & num. 5. Beroium q. 11. num. 4. & Baet. de dotibus c. 12. num. 39.*

E ¶ Aliud notabilius.] Vide *authorem suprà, §. 23. nu. 13. & decisio. Tholos. 290. Boerium, decis. 129. Alex. & Ias. in l. 1. ff. solut. mat. Guiller. Benedict. in c. Raynutius, vers. dotem circa fin. de testam. Castill. in l. 10. Tauri num. 33. Auenda. in suis respons. c. fin. Baeti. de dotibus cap. 12. num. 28. & Dueñas regul. 367. ampliatione 3.*

F ¶ Ex hoc infertur ad vnum valde singulare.] Vide *Suarez in l. Quoniam in prioribus, limitatione 2. ad leg. regiam, C. de inof. testa. num. 8. vers. ex quibus infertur, & Baet. de dotibus c. 12. num. 39.* pluresque, quos adiunxi suprà §. 10. num. 6.

G ¶ Debet intelligi semel tantum.] Vide *Curt. Sen. consil. 27. Alex. l. si cum dotem, §. 1. ff. solut. mat. Boerium decisione 131. nu. 8. Tiraquel. in l. boues, §. hoc sermone nu. 125. ff. de verb. signifi. Didac. de Segur. in l. si ex legati causa, n. 178. ff. de verbo. obliga. Baet. de dot. c. 12. num. 39. & Ludoui. Molinam de Hispano. primogenijs lib. 2. c. 16. num. 25.*

H ¶ Pater tenetur eam iterum dotare.] Adde *Bald. Nouel. de dote 6. part. priuileg. 5. & 16. & Guiller. Benedict. in c. Raynutius vers. dotem n. 19 de testa. decis. Tholosan. 290. Boerium, decisione 131. Socin. consil. 75. lib. 1.* & pluribus adductis *Baet. de dotibus c. 16. num. 17. & sequent. & Villalobos inter communes sentent. vers. dotem, num. 185.*

I ¶ l. penult. de iure dot.] Iste est not. tex. cui addendus est alter paucis cognitus, in *l. si. §. fin. ff. de his quae in fraud. credit.* & vide *authorem suprà in rubri. §. 21. nu. 14. & super tex. 3. nota. in princip. nu. 1. & Couar. lib. 2. resolut. ca. 16. col. penult. vers. secundo illud*, & contra fraudulentos & dolosos vide & expende text. *l. 3. vers. si quis imposturam, de crimi. stellionat. & l. si. vers. seu obligationem*, vbi gloss. *C. eod. & l. si fideiussor. §. fin. ff. mandat. & l. furti. §. mandati. de his quae not. infam. & l. falsus, §. si quis de furtis*, & quae scribit gloss. *d. l. 7. tit. 16. part.*

Palacios Rub.

7. & Bald. in l. 1. C. de condic. indeb. Bart. in l. si inter tempora, C. de fide instru. lib. 10. Aymon. in quaestione de indemnitat. mulie. nu. 30 Ripam l. si debitor. de pignor. & gloss. in l. 1. C. rem alien. gerent. & Seguram, & apud eum Didac. Perez in l. cohaeredi. §. cum filia, de vulg. num. 140.

¶ Paupertas quae captiosè.] Vide *authorem, suprà in rubric. §. 78. num. 30. & Gregor. gloss. e. l. 4. tit. 11. part. 6.* & pulchrè disputantem *Couar. lib. 2. resol. c. 16. num. 8. vers. quid autem.* K

¶ Hinc est quod si filius.] Vtrum legitima, vel alimenta sint secundò danda ei filio qui semel obtinuit & culpa sua amisit, vide *Hippolyt. singul. 104. Arias, in l. 17. Tauri nu. 3.* & pluribus citatis *Baet. de dotibus c. 16. n. 18. cum sequent. & Francis. Turzan. inter communes sentent. c. 16.* L

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMAE RERVM.

1. *Impetrans literas ad delegatum, debet facere mentionem de processu inchoato, & litis pendentia coram alio iudice delegato, & num. 12.*
2. *Impetrans secundas literas ad beneficia, debet facere mentionem de prioribus literis, & de processu ex eis secuto.*
3. *Executoria impetrata super executione trium sententiarum, tacens dependentia appellationis, super taxatione expensarum interposita, est subreptitia.*
4. *Lis ad hoc vt dicatur pendere, an sit necesse, quòd citatio perueniat ad citatum.*
5. *Litis contestatio est fundamentum iudicij.*
6. *Iudicium habet tres partes.*
7. *Citatio an sit de processu.*
8. *Iurisdictio delegati per citationem perpetuatur.*
9. *Delegatus subdelegando vtitur sua iurisdictione.*
10. *Impetrans secundas literas ad secundos iudices, debet facere expressissimam mentionem de prioribus.*
11. *Impetrans gratiam de secundo homicidio, debet facere mentionem expressam de primo.*
12. *Impetrans secundas literas, debet facere mentionem expressissimam de prioribus, & de litis pendentia, & processu causae, & etiam de statu causae.*
13. *Actus ad hoc, quòd rescindatur per actionem, quòd metus causa, oportet quòd metus sit talis, qui cadere posset in constantem virum.*
14. *Clausula appellatione remota, si in primis literis est apposita, debet de ea in secundis literis fieri mentio.*
15. *Clausula notabilis, ad hoc, quòd de ea mentio in secundis literis fiat, quae dicatur, arbitrio iudicis relinquitur.*
16. *In causa appellationis si literae impetrentur, non est necesse in eis de nominibus iudicum, à quibus fuit appellatum, mentionem facere.*
17. *Appellationis licet mentio debeat fieri, de his tamen, quae post eam innouata sunt, facienda non est.*
18. *De excommunicatione autem post eam lata, commemorari non oportet.*
19. *Rescriptum impetratum post appellationem, an & quando valeat.*
20. *Litera secunda an in causa matrimoniali debeant facere mentionem de primis.*
21. *Et quid in causa matrimonij spiritualis.*
22. *Debitor sub vsuris, licet sit in mora de praesenti, non tamen propter moram de praesenti possunt peti vsurae de futuro.*
23. *Impossibilium nulla est obligatio.*
24. *Electionis confirmatio non facta mentione de prouisione altari nulliter facta, an valeat.*
25. *Rescriptum impetrare non potest quis, vt retractetur sententia, quae transiuit in rem iudicatam.*

 26. *Ap-*

26. *Appellatio ſi eſt nulla, litera impetrata poſt ipſam appellationem valent, licet de appellatione non ſit facta mentio.*
27. *Taciturnitas non vitiat reſcriptum, in eo quod ſi fuiſſet expreſſum, fuiſſet nihilominus conceſſum.*
28. *Attentata poſt appellationem ſunt nulla, & de eis non eſt neceſſe facere mentionem in ſecundis literis.*
29. *Præſcriptio non interrumpitur propter libellum inualidum.*
30. *Litis conteſtatio inualida non obſtat exceptioni dilatoria.*
31. *Iuriſdictio non perpetuatur per actum ſeu citationem nullam.*
32. *Citatio ad hoc vt habeat effectũ, oportet quòd ſit legitima, & valida.*
33. *Euentus litis eſt dubius.*
34. *Impugnans teſtamentum de falſo, ſi perſiſtit vſque ad ſententiam, an perdat commodum, quod habiturus erat ex teſtamento.*
35. *Conſuetudo non extenditur de vno caſu ad alium.*
36. *Abſoluendi poteſtate præſcripta, non videtur præſcripta poteſtas excommunicandi.*
37. *Conſenſus tacitus in vno actu non extenditur ad alium actum.*
38. *Loco non tuto, ſi quis vno actu comparuit, non ſequitur, quin in alijs poſſit locum illum declinare.*
39. *Confeſſio expreſſè facta, etiam parte præſente, non tamen acceptante, non nocet.*
40. *In confeſſione extraiudiciali, ſicut requiritur præſentia & acceptatio partis, ita & in iudiciali.*
41. *Acceptans verba aduerſarij, non poteſt ſe ex eis fundare.*
42. *Actus geſtus per partem in iudicio, nunquam nocet, niſi fuerit ab alia parte acceptatus.*
43. *Appellationi renunciare non videtur comparens coram iudice, à quo appellauit, ſi facit aliquem actum coram eo.*

4.Notab. QVarto cùm dicit textus, [Et tacita veritate ſuper hoc literas impetrauit.] Dicunt *Bart. & Innocent.* quòd iſte H. tacuit veritatem ſuper proceſſu negotij, quam tacere non debuit: vt *c. inter monaſterium, ſuprà de regulu iur.* quaſi dicant, quòd quemadmodum impetrans
1 † literas ad delegatum, debet facere mentionem de proceſſu inchoato, & litis pendentia, coram alio iudice delegato, aliàs non valet commiſſio: vt *dict. c. inter monaſterium, & c. dilectus ſupra, de reſcriptionibus, & c. in noſtra. de procuratoribus, & c. 2. de dolo & contuma. & c. ſuper eodem de coha. cler. & mu. & leg. 2. C. vt lite pen. & authen.*
A *vt diuina iuſs. per totum, colum.* 8. Sic a etiam debet facere mentiooem de proceſſu, ſeu litis peodentia, coram ordinario: aliàs non valet commiſſio. & ad hoc not. *Abb.* iſtum text. iuncta glo. idem voluit gloſſ. in *c. prudentiam. §. ſexta verſic. vel aliam iuſtam cauſam, ſupra de offic. delega.* quam notat ibi *Abbas 3. col.* idem ſeotit gloſſ. in *c. vt debitus, in verſi. ſi dicat, ſupra de app.* ibi dum dicit, iuriſdictio ordinaria iam cœpta, qnam not. *ibi Abb. 5. col.* Idem voluit *Bald.* per illum text. in *l. 1. C. de relat.* facit quod in ſimili voluit *Hoſt. in c. in noſtra. in princip. ſupra de reſcript.* vbi dixit,
2 quòd † impetrans ſecundas literas ad beneficia, nedum debet facere mentionem de prioribus literis, ſed etiam de proceſſu ex eis ſecuto, vt puta de receptione in canonicum. & approbat *ibi Ioan. de Imol. pen. col.* Sicnt enim videmus, quòd priuilegium impetratum lite pendent. ſuper eo, ſuper quo lis pendet. non facta mentione de litis peodeotia, non valet: vt *c. final. ſuprà vt lit. pen. & in c. cauſam quæ el 2. ſupra, de teſt.* no. *in c. ſuper literis ſupra, de reſcript.* firmat *Abb. in c. 1. eod. titu. in fi.* adeo quòd ſi taceatur de litis pen. etiam non doloſè, non valebit priuilegium: vt dicit *Bald. in d. c. fin.* per illom text. ſuprà, vt *lite pen.* Eodem modo dicendũ erit in eo, qui nouam impetrat commiſſionem, non facta mentione de proceſſu, & litis pendent. cum quodammodo dicatur priuilegium. Potuit enim hæc iuriſdictio per ordinarium præueniri, ſicut in ſimili videmus in beneficialibus. Nam ſi ordinarius contulit beneficium, priuſquam Papa vel legatus de latere, præualet collatio ordinarij: vt *c. ſi à ſede, de præben. lib. 6.* vnde ex quo præuenta eſt iuriſdictio per ordinarium, Papa in dubio non videtur derogare huic proceſſui iam cœpto, & ideo meritò debet fieri mentio de eo. ¶ Et ita quamuis Papa poſſit ad ſe aduocare cauſam pendeotem coram ordinario, vel delegato: vt *c. vt noſtrum ſupra, de appel. & in c. paſtoralis, §. præterea ſupra, de offic. delegat.* non tamen præſumitur velle facere talem adoocationem, niſi de proceſſu faciat mentionem, & de litis pendentia. àrgu. *l. vbi cœptum, ff. de iudici. & c. ex tenore ſupra, de reſcriptis & c. pen. ſupra, de foro competen.* præſertim cùm ex tali aduocatione fiat iniuria prioribus iudicibus: vt *l. 3. ff. de arbit.* tenet *Hoſtien. & Ioan. Andre. & Abbas in c. ex literis, ſupra de offic. delegat. & idem Hoſtienſ. in ſumma, titul. de offic. delegat. §. quam delegari, verſic. ſed nunquid poteſt reuocari.*

¶ Ex hoc infertur, quòd ſi impetretur reſcriptum, ſeu cõmiſſio cauſæ eidem iudici, qui primò datus fuerat, quia fortè aliquid deficiebat in reſcripto, quo ad intentum actoris, bene valebit, quamuis non ſit facta mentio proceſſus primæ cauſæ, ex quo non agit de reuocatoria iuriſdictionis, & per conſeqnens ceſſat ratio prædicta. ita dicit *Domini. in d. c. ex literis ſupra de offic. delegat. pen. col.* allegat *Rotam deciſione 333. incip. quidam dedit obiectum, quæ eſt hodie ſub titulo, de reſcriptis 4. in antiquioribus,* vbi quidam dederat obiectum de exceſſu ſummæ, & quia non expreſſit qualitatem exceſſus, bis fuit excluſus: obtinuit admitti ad probandum obiectum, non obſtante *c. vt circa, de electi. lib. 6.* tacuit de duabus ſententiis, & valuit impetratio, quia ex alio capite non excludebatur, niſi per omiſſam formam *d. c. vt circa.* ex quo eidem auditori cauſa committebatur, non nocuit dicta taciturnitas. quod non eſt nota. iſta ſunt verba *domini Felin. in c. cæterum, in tertia col. in fin. ſupra, de reſcriptio.* quæ ſic reſidet. ¶ Idem dicas tu, ſi iudex additur iudici: vt per *eundem Felin. ibi. 5. col. in fi.* quem per te videas, de quo eſt bonus text. iunct. glo. in *c. coram ſupra, de offic. delegat.* ¶ Idem dicas, ſi impetrantur ſecundæ literæ ad ordinarium. Nam valebunt, quamuis non faciant mentionem de prioribus, vt voluit *Anchara.* quem refert *Andre. Sicul. in d. c. ex literis 3. col. ſupra, de offic. deleg.*

¶ Ex

¶ Ex istis infertur, quòd si in aliqua causa spirituali, vel profana, pendet lis extra curiam Romanam, & committatur de speciali mandato tractari in curia, & non fiat mentio de litis pendentia: talis commissio non valet, per text. in *d. c. fin. supra, vt lite pendente, & c. ecclesi. el 2. eod. tit. & d. c. inter monasterium, de re indic.* ita decidunt *domini de Rota, decisione 623. in antiquis. alias est sub titulo, de rescrip. 20. incip. dic, quod si in aliqua.* Idem firmat *Thomas Fasioli, dubio 64. incip. eodem dic.* ¶ Ex his dicebat *AEgidius decisione* 88. quòd
3 † executoria impetrata super executione trium sententiarum, tacens de pendentia appellat. super taxatione expensarum interposita, est subreptitia. ¶ Ex his dicebat *idem Aegidius decisione 46. qua incipit, exceptio.* quòd rescriptum committens causam auditori in curia, est subreptitium, si non faciat mentionem, quod lis pendebat in partibus coram domino temporali, super spoliatione feudi, etiam si esset viduæ, vel persona alia miserabilis: quia tales causæ debent apud tales dominos agitari: vt notat. in *c. cæterum supra, de iudicib.* ¶ Et bene dixi, quod debet fieri mentio de processu, & litis penden. quoniam si lis desinit pendere, non est opus de ea mentionem facere: vt expressè voluit *AEgidius Bellemera, conclusione 600. incipiente, si delegatus.* vbi dicit, quod si auditor primò datus, remittit causam ad cancellariam, tanquam procedere non valens: secunda impetratio tacens de hac prima, quæ euanuit, benè valet. Idem in effectu voluit *Ancharan. consi. 16. incip. viso processu.* vbi dixit, quòd si iudex, coram quo lis pendebat, pronunciauit se incompetentem, non est necessaria mentio huius litis: quia non dicitur amplius pendere coram illo.

¶ Ampliabis istum tex. & prædicta, vt procedant, etiam si lis fuerit inchoata per solam citationem: vt voluit gloss. *in d. c. vt debitus.* intelligo tamen de citatione, quæ à iudice competente emanauit, & ad partem citatam peruenit, vel per eam factum fuit, quo minus ad eius notitiam peruenisset. in qua citatione talia sunt expressa: per quæ plenè possit instrui, super quibus in iudicio conuenitur: per talem enim citationem dicitur lis pendere. vt *clementi. 2. vt lite pend.* Et ita si reus citatus secundum formam dictæ clemen. impetraret nouam commissionem, tacita litis pendentia non valeret: vt suprà dixi.

¶ Vnum tamen non est silentio prætereundum, in quantum dicta clementina vult, quòd
4 ad hoc, † vt dicatur lis pendere, est necessarium, quòd perueniat citatio ad citatum, &c. debet intelligi respectu rei citati. secus tamen est respectu actoris: nam quantum ad ipsum, satis est quòd citatio fuerit à iudice decreta, quamuis non fuerit executa. ita dicunt *domini de Rota in antiquis, decisi. 457. alias reperitur sub titulo, de do. & contumac. 11. incip. not. clemen. 2. vt lite penden.* &c. Idem tenent *decisio. 426. in eisdem, alias est sub titulo vt lite pend. 4. in ordine, incipit, vtrum postquam ar impetrauit.* Et approbat *Ludouic. consil. 130.* 1. *col. in fin. incipi. circa primum propositæ consultationis.* quia ex quo actor certus est de decreto citationis, vel saltem certus esse debuit de facto suo: vt *c. ab excommunicato, supra, de rescrip.* amplius non debuit certiorari: vt *regula, cum qui certus, de regulis iuris lib. 6. & l. 1. in §. ff. de dote prælegat. cum similibus.* Ex quo sequitur vnum satis notandum ad propositum nostrum, quòd si ad petitionem actoris, iudex decreuit citationem contra reum: & super eadem causa idem actor postea impetrauit nouam commissionem ad delegatum, non facta mentione de citatione decreta, & sic de litis pendentia: nō valet commissio, vt clarè apparet ex prædictis. Ex quibus aliàs dixi in facti contingentia, quòd si actor qui plures habebat iudices, actionem coram vno proposuit, qui reum citari iussit: citatio tamen non fuit exequuta, nec ad rei notitiam peruenit: postea idem actor eundem reum, super eadem causa, coram alio iudice conuenit, qui reus allegauit litis pendentiam coram primo iudice, & probauit: dixi eum remittendum ad primum iudicem, non obstante *c. interposita, §. illi denique supra, de app.* quia loquitur in appellante, qui renuncians appellationi, videtur velle redire ad primum iudicem. quia deficit fundamentum tribuens iurisdictionem iudici ad quem, eò quòd grauamen & appellatio fundant iurisdictionem iudicis à quo. ¶ Ex quibus videtur non benè dixisse *Bal. in l. 1. in fin. C. de relat.* dum dixit, quòd tunc demum debet fieri mentio de processu habito coram primo iudice, si lis erat contestata: aliàs non. & est rationabile, secundum eum: quia ante litis contestationem, lis non est in aliquo statu: quia † litis [b] contest. dicitur iudicij fundamentum. secundum *Speculatorem titu. de iudic. in princip.* [a] * & propterea appellatur lapis angularis iudicij, secundum *Bald. in c. vnico 1. col. supra, de litis contestatio.* & inde est, quòd ante litis contestationem non dicitur iudicium, vt voluit gloss. notab. in *l. iudicium, ff. de iudicib.* & facit tex. in *c. forus infra, de verbor. signific.* Sed hoc intellige strictissimè sumpto vocabulo. latè tamen intelligendo, etiam ante litis contesta. dicitur iudicium, habet enim † iudicium tres partes. scilicet principium, quod durat vsque ad litis contesta. inclusiuè. medium, quod durat vsque ad conclusionem in causa. & finem, id est ipsam sententiam. ita notant. declarat *Bald. in l. 2. ff. de furtis,* refert & sequitur *Alexan. in authen. ad hoc, in princip. C. de iudicib. & Iason in rubri. eod. tit. circa fi.* & inde est, quòd iudiciū aliquando est in accessu, scilicet ante litis contestat. quia hoc tempore accedit. aliquando est in processu, scilicet post litis contestat. quia tunc proceditur, aliquando est in recessu, post latam sententiam, secundum *Bald. supra, de iudicib. in rubr. 6. col.* ¶ Vnde concludo contra *Bald. in d. l. 1. C. de relat.* nam vt apparet ex prædictis, satis dicitur esse in aliquo statu, quando est cœpta, etiam per solam citationem, licet non fuerit contestatio facta. vnde merito debet fieri mentio de ea.

Margin: 5 B A * 6

¶ Et hoc videtur magis rationabile, cùm per talem citationem dicatur lis pendere, & ea pendente, nihil est innouandum, vt per totum titulum, *suprà, ut lite pend.* Impetrare autem lite penden. est aliquid innouare, vt voluit glos. 3. in *d. clemen. ut lite pend.* ¶ Item † citatio de processu
7 est: vt *c. quoniam contra. suprà, de probationib.* glos. in *c. prudentiam suprà, de offic. deleg. in princip. in versi. formam.* Sed iuxta prædicta dicunt debere fieri mentionem de processu: ergo per consequens de tali citatione, quæ est de processu, vel saltem de litis pendentia causata per solam citationem, & sic de actu præcedente litis contest. Et ita quantum ad hoc, non est necessariu, quòd lis sit contestata, & hoc expressè tenent *Anch. & Dominicus in* §. *spatium, versi. et tamen, 3. qu. 3.* vbi firmant, quòd debet fieri mentio de processu, etiam si lis non sit contestata. ¶ Quod optima
8 ratione confirmatur. Certum est enim, quod † per citationem est perpetuata iurisdictio delegati, vt *c. relatum, de offic. delegat.* quinimo per quemlibet iudicialem actum etiam anteriorem citatione, vt voluit *Hostien. in d. c. relatum, & gloss. ordinaria in c. ne aliqui. de heret. lib. 6.* quam ibi not. *Dominicus*, & approbat *Ioan. de Imo in l. cum filium*, §. *cùm quis, ff. de donat. Andre. Sicul. in c. fin. pen. col. suprà, de offic. delegat. Vitalis in lib. clausularum, in clausula, quod non sit melior conditio occupantis 2. col.* bene facit glo. in *c. audex, de offi. deleg. lib. 6 in versi. proponatur, & in c. si à subdelegato. in versi. processum, eo. tit.* quæ voluit, quòd † delegatus subdelegan-
9 do dicitur vti sua iurisdictione. Et ita si moriatur delegans, non expirat iurisdictio delegati, quas glos. vtrobique commendat *Domin.* Ex his ergo omnibus videtur dictum Bald. satis dubium, nisi stylus curiæ, super quo se fundat, aliter se habeat, præsertim cùm hoc casu militet ratio, propter quam requiritur ista mentio, scilicet iniuria priorum iudicum, vt superius dixi.

¶ Ampliari possunt prædicta secundò ex his, quæ eleganter dixit *dominus Innoc.* & sequitur *ibi Abb. post princip. in d. c. ex literis supra, de offic. deleg. in verb. expressam.* vbi dicit, quòd † impetrans se-
10 cundas literas, ad secundos iudices, debet facere mentionem de prioribus, nedum expressam, vt ibi dicit tex. & in *d. c. in nostra. de rescript.* sed expressissimam. argu. text. in *c. significantibus, eod. ti.* vbi illa M. & Ioan. eius filius, volêtes impetrare secundas literas ad alios iudices, fecerunt mentionem, nedum expressam, sed expressissimam, de prioribus literis, & processu vigore illarum facto. ¶ Ad quod bene facit quod voluit *Bald. in l. præscriptione, C. si contra ius, vel vtilitatem publ. 12. col.* vbi dicit quod cōdemnatus fuit quidam pro homicidio in mille: supplicauit principi pro compositione inserta, in supplicatione, narrando, quòd erat condemnatus in mille, sed non narrauit qualiter pro homicidio fuit condemnatus, & sic non expressit facti seriem: rescriptum est subreptitium, & non valet: quia si expressisset, non est verisimile, quòd princeps
B * composuisset: vt *l. 3. C. de episco. au.* * Vnde si princeps rescribendo componeret, rescriptum est nullum: vt voluit *Bald. vbi suprà*, de quo meminit *Andreas Siculus in d. c. ex literis 6. col. in fi. & Iason in l. nec damnosa, in princip. C. de precib. impera. offe.* ¶ Ad cuius confirmationem inducit notabile dictum *Gulielmi de Cuno, in l. 3. per illum tex. C. de*
epis. au. dicentis, quòd qui habuit gratiam † de 11
vno homicidio, si postea fecit secundum homicidium, & impetrauit gratiam de secundo homicidio: nihil valet, nisi fecerit mentionem C
expressam de primo homicidio, & de prima gratia. quod dictum refert & sequitur *Andr. Sicul. in c. super literis 34. col. suprà, de rescriptis*, pet quod dicit, quòd in ciuitate Bononiæ fuit de facto decapitatus vnus, qui impetrauit gratiam remissionis secundi homicidij, non facta mentione primi, nec eius gratiæ. De hoc dicto *Guil.* meminit etiam *Felin. in c. postulasti, de rescription. col. 5 versi. & per istum text.* &c. ego plenius prosequor in *cap. omnis vtriusque sexus, de pœnitentia & remissio. in verbo, omnia sua peccata versi. 6. intellige istum text. ibi:* valere poteris. ¶ Facit quod voluit *Bal. in d. l. nec damnosa, ad fin.* vbi dicit, quòd si quis impetrat à domino Papa aliquam compositionem super pœna, quæ erat per fiscum exacta, & non facit mentionem de exactione, & incorporatione pœnæ: non valeret rescriptum, quia obreptitium, & fisco damnosum. ¶ Ad idem facit notan. decisio *Oldradi, consil. 12. in fin.* & refert & sequitur *Alexand. consi. 14. col. 2. ad fin. incipit, ponderatis, & Iason in d. l. nec damnosa.* vbi dedicit, quòd si princeps alicui concessit priuilegiū pedagij, in aliquibus locis, & loca illa sint onerata pluribus aliis pedagiis, de quibus mentio non est habita in dicto priuilegio: priuilegium ex hoc censetur subreptitium: quia si princeps sciuisset, nouū grauamen non imposuisset subditis, argu. *de leg. 3. l. Titia.* §. *qui tutius, & de dote prælog. l. quod dotem.* quia nihil debet taceri, quod potuisset principem in contrarium mouere: vt *d. l. præscriptione.* ibi: vel tacendi fraude, &c. Ita ergo dicamus in casu nostro, quòd † impetrans secundas literas, debeat facere mentionem expressissimā de prioribus, & de litis pendentia, & processu causæ. ¶ Et quod plus est, non sufficeret generalis mentio, nisi etiam fieret mentio de statu causæ, & si erat lis contesta, vel conclusum in causa. ita not. voluit *Andr. Si. in c. prudentiam* §. *6. 9. col. suprà, de offic. delegat.* & refert hoc tenere *Bald. in d. l. 2. C. de rel.* ¶ Sed certe *Bald.* ibi hoc non dicit in meo libro: solum ita dixit, vt suprà retuli, quòd tunc est fienda mentio de processu, cùm lis est contestata, aliàs non: nec videtur hoc dictum *And. Sicul.* aliquo modo posse sustineri: tum quia iura, quæ super hoc supponunt, solummodo dicunt specialem mentionem fiendam de litis pendentia: non tamen arctant ad specificam mentionem status causæ: tum etiam quia contra ipsum expressè decidit *dominus de Rota decis. 224. alias est sub tit. de rescrip. incip. item si causa.* vbi dicunt, quòd si causa committitur alicui auditori in eodem statu, quo est

cora

coram primo auditore, valet commissio: licet
status causæ non exprimatur specialiter. & est
ratio secundum eos, quia per acta primi audito-
ris poterit leuiter & statim constare, in quo sta-
tu est causa. arg. *l. si nominatim. ff. de cond. & dem.*
vbi dicitur quod demonstratio fit per expressio-
nem qualitatum rei demonstratæ, ad idem tex.
in *c. licet ex quadam, ad fin. supra, de test.* nil enim re-
fert, quid ex æquipollentibus fiat: vt ibi dicitur.
Et hoc maximè procedit, si in petitione petere-
tur certam causam certo auditori cõmitti, sub-
dendo clausulam consuetam, cuius statum di-
gnemini habere pro expresso. tunc enim Papa
committendo alteri, videtur ex certa scientia
committere, & statum causę pro expresso habe-
re, secundum *Rotam vbi supra.* ¶ Et sic in effectu
videntur velle prædicti domini, non esse neces-
sarium, quòd fiat specifica mentio de statu cau-
sæ. Nec obstat dictum *dom. Innoc. in d. c. ex literis.*
dum vult debere fieri specialissimam mentio-
nem: quia satis dicitur specialissima mentio fie-
ri, si in supplicatione dicatur, quomodo lis pen-
det coram alio iudice. Sicut in simili dicimus,
13 quòd † ad hoc, vt actus rescindatur per actio-
nem, quod metus causa: requiritur, quod metus
sit talis, qui posset cadere in hominem constan-
tissimum: vt *l. metum ff. quod metus causa*, & tamen
glo. & omnes doctores asserũt sufficere metum
cadentem in constantem virum, & est de hoc
text. in *c. ad audientiam, in vers. cadere in constantem
virum, supra, quod metus cau.* Ita ergo videtur di-
cendum in proposito, quamuis dom. Inno. di-
cat fieri debere specialissimam, seu expressissi-
mam mentionem, sufficit si fiat expressa. ¶ Vel
aliter potest dici, quod debet fieri expressissima
mentio priorum literarum, id est, de omnibus
clausulis notabilibus contentis in ipsis, vt vo-
luit *Abb. in c. cæterum, in princip. supra, de rescript.
& in c. cum dilecta, secundo not. eo. tit. & in c. pasto-
ralis, §. præterea col. 1. sup. de offic. deleg. & in d. c. ex
literis in princip. eod. tit. & in c. ex conquestione col. 1.
sup. de restit. spol. & in c. vt debitus co. 4. de appel.* la-
tius per *ipsum in c. 2. de dol. & contum.* ¶ Ex quo
dicebant *Anton. & Abb. in d. c. ex conquestione 4. not.*
14 quod † si in primis literis est apposita clausula,
appellatione remota, de ea debet fieri mentio
in secundis: ad quod benè facit gloss. in *c. inter
dilectos, in versi. consumptum supra, de fide instru.* quæ
dicit, quod consumptio, vel abrasio circa clau-
sulam, appellatione remota, vitiat rescriptum:
quod non faceret, si dicta clausula non esset de
substantia: vt *c. ex literis eo. tit.* ¶ Ex hoc etiam
infertur, quòd secundæ literæ expectatiuæ sunt
subreptitiæ, etiam si faciant mentionẽ de prio-
ribus, in quibus continetur clausula, anteferri,
nisi de dicta clausula sit facta mentio, hoc est mi-
rabile dictum *Oldrad. cons. 324. incip. factum tale
15 est: dominus noster Papa.* Quæ autem dicatur †
clausula notabilis, ad hoc, quod de eã debeat
fieri mentio in secundis literis, relinquitur arbi-
trio iudicis, secundum *Abbat. in dict. c. ex conque-
stione supra, de restitut. spol.* Et de ista specialissi-
ma mentione potest intelligi dictum do. Inno.
de quo suprà.

¶ Vel aliter potest intelligi, vt fiat specialissi-
ma mentio de omnibus principalioribus articu-
lis, vt *d. c. cum dilecta suprà de rescript.* vt puta, de
excep. vt *in c. in nostra §. fi. sup. de procuratorib. & de
ordinationib.* vt *c. cum olim, de exceptionibus, & c. ve-
niens eod. tit.* item de iudicibus, & litigantibus, &
de his, de quibus agitur: vt not. in *d. c. 2. supra, de
dolo & contu.* & tenet *Rota, in nouis decisioni. 67. in-
cip. si ponatur, alias est sub ti. de rescri. sexta in ordine.*

¶ Vnum tamen nota, quòd in impetratione
literarum, in causa appellationis, non est † ne- 16
cesse mentionem facere de nominibus iudi-
cum, à quibus fuit appellatum. satis est dicere
in genere, quod iudices, quibus fuit causa com-
missa, tulerunt sententiam. ita tenet *Ioan. And. in
c. oblata, de app.* approbat ibi *Abb. in princip.* dicens
hoc esse notabile in practica. Idem tenet *ibi Phi-
lippus, in princ.* pro quo est optimus ille text. secũ-
dum eum. Subdit tamẽ, quod iudex ad quẽ ap-
pellatur, benè debet esse certus & nominatus: vt
l. 1. §. libelli, ff. de appel. & per gloss. *in c. si cui. de offic.
deleg. lib. 6.* ¶ Cogitabam, si potuisset saluari di-
ctum *And. Sicul. in d. c. ex literis*, dum dicit debere
fieri mentionem de statu causæ, scilicet quando
esset conclusum in eam. Nam tunc nisi fiat
mentio de conclusione in causa, & conclusio-
ni derogetur, non valet commissio. Ita dicit re-
gula cancellariæ Innoc. octaui. 37. quæ disponit
in hæc verba: Item statuit, & ordinauit, quod in
commissionibus de iustitia, etiam consistoriali-
bus, per eum, seu de eius mandato, vel autorita-
te, in causis, in quibus conclusum existat in po-
sterum concedendis: etiam si de conclusione
huiusmodi implicitè vel explicitè mentio facta
fuerit: nihil censeatur esse concessum, nisi per
confessionem commissionis huiusmodi, con-
clusioni derogetur expressè: quod tene semper
menti. Secundò potest saluari eo casu, quo im-
petrantur iudices in causa, in qua fuit appella-
tum. Nam tunc ad hoc quod valeat rescriptum,
oportet fieri specificam mentionem de app. &
sic de statu causæ, vt voluit gloss. iuncto textu in
d. c. oblata glo. fi. quam ibi notant omnes. proba-
tur in *c. ex parte supra de rescrip. & in c. bone supra,
de confirm. vti. vel inuti.* tenet *do. Innoc. in c. dilecti
filij, in gloss. magna. in fin. in ver. non valent literæ,
supra de maior. & obed. & in cap. 1. de his quæ fiunt à
mai. part. cap.* licet aliud senserit in *c. 2. de rescrip.*
Idem tenet *Host. Ioan. An. Abb. And. Sicul. in d. c. ex
literis supra, de offi. deleg.* & hoc siue sit appellatio
partis aduersæ: vt sentit gloss. in *d. c. oblata*, cum
iuribus in ea allegatis, siue sit appellatio propria,
vt voluit *domi. Innoc. in d. c. dilecti. & in d. c. ex lite-
ris & Ioan. de Imol. Philippus, & Præpositus, in d. c.
oblata, ad fin.* modo fuerit interposita ad Pa-
pam, vel quemcumque alium, vt *c. concertationi.
de appell. lib. 6. & ibi Archid.* qui dixit hoc proce-
dere etiam in appel. extraiudiciali, quod etiam
tenet ibi *Ioann. And. & Dominic.* Et quod plus est,
dicebat *dom. Innoc.* quem sequitur *Ioann. An. in
dict.*

dict. cap. ex literis suprà de off. delegat. debere fieri mentionem non solùm de appellatione, sed etiam de causa, propter quam fuit appellatum ante sententiam: sed si post sententiam, sufficit dicere de appellatione absque exacta mentione primi rescripti, vel processus. de quo dicto exclamat Philippus, in dict. c. oblatæ, pen. col. de appell. ¶ Et post multa subdit Innocent. vbi sup. quòd in literis impetratis super commissione appell. non requiritur tanta solennitas, vel subtilitas circa expressionem, vel suppressionem veritatis, quàm in aliis: quia cõsiderata natura appellationis non impetratur ad alium impugnandum, sed potius ad impetrantem defendendum: vt cap. cum specialis, §. porrò supr. de appell. istæ enim literæ sunt de simplici iustitia: vt cap. accedens, infr. de crim. fal. immo fauorabiles & ampliandæ secundum eum. Et propterea stylus curiæ habet, quòd licet impetrentur literæ super appellatione ab interlocutoria, satis est exprimere quòd sit appellatum à grauaminibus, licet causæ ipsæ grauaminis in specie aliter non exprimantur. quod tene menti secundum Philippum in dict. c. oblata, pen. col. Vnum tamen non
57 omitto, † quod licet de appellatione debeat fieri mentio, vt in iuribus præallegatis: de his tamen, quæ sunt facta seu innouata post appellationem, non est fienda mentio: & ita rescriptum impetratum non facta mentione de his, valet & tenet. iste est textus qui sic debet intelligi in cap. dilecta, supr. de except. & ibi tenent Gofred. Philippus, Ant. Card. Imol. & Abb. Ad idẽ text. in c. bona, de confir. vti. vel inut. quia ex quo per appellationem est à iudice recessũ, nõ tenetur appellans scire quid iudex faciat. Et ideò non possunt facere mentionem de ijs, quæ iudex innouauit. Meritò ergo valebit rescriptum, quamuis de illis mentionem non faciat, secundum eos, maximè quia attentata post appellationẽ, sunt nulla ipso iure: vt c. cùm contingat, supr. de offic. delegat. & per totum tit. ff. nil inn. appel. pen. de his autem, quę nulla sunt, non est opus mentionem facere: vt infrà dicetur. ergo, &c. ita dicit Andr. Sicul. in cap. prudentiam, §. 6. 9. colum. de offic. delegat. Infertur ex hoc, quòd † de excommuni-
58 catione lata post appellationem non est opus mentionem facere: quod dom. Abb. dicit esse bene notandum in dict. cap. dilect. & potest esse ratio, quia validitas excommunicationis pendet ab exitu appellat. vt cap. non solum. de appell. lib. 6. & illius expressio non subtraxisset, vel retardasset principem à concessione rescripti: vt c. cũ inter. & c. fin. de except. & ita cessat omnis subreptio: vt in cap. super literis, supr. de rescript. ¶ Qua-
59 tuor † tamen sunt casus, aut quinque, in quibus valet impetratio, postquam fuit appellatum, quamuis de appellatione nõ fiat mentio. quos ponunt doctores, signanter Philippus, & Prepositus, in d. c. oblatæ, ad fin. supr. de appell. quos per te videas. ¶ Limitabis tamen istum textum, & prædicta, vt in secundis literis debeat fieri mẽtio de processu, & litis pendentia, vt procedat de æquitate canonica, secundum quod potest impetrari rescriptum ad delegatum, etiam lite pendente, coram ordinario, licet ordinarius in nulla sit negligentia, vel culpa, dummodo fiat mentio de litis pendentia coram eo, vt hic, & in iuribus suprà allegatis. & tenet Specul. in tit. de resc. præsentatione, §. ratione autem causæ, in princ. & gloss. in clemen. 2. in versic. innouari, vt lite pen. Secus tamen esset de iure ciuili, secundum quod non valet rescriptum lite pendente impetratum ad iudicem extraordinarium, seu delegatum, nisi ordinarius requisitus deneget facere iustitiam: vt auth. de mandatis principum, §. non permittas, & in auth. vt differentes iudices, §. si verò. per quæ iura ita firmat Bald. in l. 2. prope finem, C. vt lite pen. Refert & sequitur Vitalis in libro clausularum, in clausula, nil nouari lit. pen. in princ. & Philippus in d. c. vt nostrum, 35. col. sup. de appell. & Fel. in d. c. super literis. 53. col. suprà, de rescrip. ¶ Limita 2. istum textum & prædicta, vt debeat fieri † mentio de proces- 20
so, & litis penden. nisi causa, super qua fit commissio, sit matrimonialis. Nam tunc, quamuis de processu & litis pen. non fiat mentio in rescripto, valet tamen rescriptum. ita tenet Host. & Ioan. Andr. in c. tenor, supr. de re iu. in ver. literas, & ibi etiam Anton. 2. columm. per illum textum tenet etiam Lapus allegatione 89. in c. in Dei nomine, &c. factum super quo, in 6. col. ver. tamen si impetro. idem firmat Andr. Sicul. in d. c. prudentiam, 6. col. & cons. 45. col. 2. versic. sed ad ista, in 2. part. adducens multa alia specialia introducta in fauorem matrimonij. quæ etiam ponit Fely. in rub. de spon. Ratio est, quia ex quo talis sententia super matrimonio non transit in rem iudicatam, licet mentionem non fecisset de appellatione, nihilominus literas obtinuisset secundum eos. Istud tamen ego intelligerem verum, quando lata esset sententia in causa matrimoniali. & ita propriè loquitur text. in dict. cap. tenor. & sic eum ponderat ibi dom. Car. secus si nondum esset lata sententia. sed adhoc pendet processus coram prioribus iudicibus. Nam cùm tunc stet ratio, propter quam debet fieri mentio de processu, s. iniuria & verecundia priorum iudicum, de qua superius dixi, non video rationem specialitatis in causa matrimoniali. Nec est dicendum, Rom. Pontific. in causis matrimonialibus de facili concedere secundas literas reuocatorias priorum iudicum, coram quibus causa pendet. arg. l. vbi cœptum, ff. de iu. ¶ Et quod plus est, possem attentari iudicio meo indistinctè, quòd eo casu, quo lata fuit sententia in causa matrimoniali, in fauorem matrimonij, & sic contra illum qui matrimonium impugnabat: si nullum subest impedimentum, & impetrarentur literæ ad alios iudices, oporteret fieri mentionem de processu priorum iudicum. Moueor: quia cùm talis sententia transeat in rem iudicatam, si ab ea non appelletur: vt voluit gloss. fin. in c. lator, supr. de re iu. & ibi tenent omnes: & sic per consequens cessat motiuum doctorum, dicentium illud contingere ex eo, quod sententia non

transit

transit in rem iudicatam. ¶ Idem dicerẽ eo casu, quo fuit lata sententia separationis thori. nã ista sententia eodem modo transit in rem iudicatam, vt latè firmat *Abb. in d.c. lator. in fine.* quẽ videas per te. de quo latius per *Fel. ibi. 6. col. vers. octaua declaratio.* ¶ Idem posset dici in aliis casibus, in quibus sententia in causa matrimoniali trãsit in rem iudicatam: de quibus ibi per *Felin.*
21 post alios. ¶ Et eadem † ratione idem dicẽdum in causa matrimonij spiritualis, in qua sententia transit in rem iudicatam. text. *in c. cùm dilecti. in fin. de elect. glos. 1. in fi. in c. de concess. preben. Host. in summa ti. de app. §. quot sunt species. §. col. vers. sed nũquid est hoc simpliciter. Dominicus in c. ordinary. §. 1. in fin. de offic. ordin. lib. 6. Abb. in cap. cum Berto. col. 12. ver. ex hac lectura habes. suprà de re iud. & in cap. conquerente. 2. col. de rest. spol.* de quo latè & singulariter per *Felin. in d. c. lator. 7. col. versic. decima & aurea declaratio.* ¶ Limita tertiò istum tex. & prędicta, vt in secundo rescripto, seu commissione debeat fieri mentio de litis pendentia, quando noua commissio emanauit super deducta in lite: secus si concernat futura, etiam eiusdem materiæ. Nam tunc quamuis in secunda impetratione seu commissione non fiat mentio de litis pendentia, non nocebit, vt puta, si stante lite de fructibus beneficij in absentia male perceptis, valebit impetratio super percipiendis, licet taceatur de litis pendentia. ita consuluit *do. Abb. consil. 98. incip. Iesu Christi. in causa & quæstione.* motus principaliter, quia iudex, qui cognoscebat de fructibus male perceptis, non poterat se intromittere de percipiendis. quia tractus futuri temporis non spectat ad iudicẽ: vt *c. Romana. §. caueat. de senten. excommun. lib. 6.* & quod ibi not. glos. ¶ Ad idem text. not. in *l. 1. §. fi. ff. de vsuris.* vbi dicitur, quòd licet † debitor sub
22 vsuris sit in mora de præsenti, & sic præsentes vsuræ debeantur secundum *l. ciuilem*: non tamen propter moram de præsenti possunt peti vsuræ pro tempore futuro, pro quo non potest debitor adhuc dici in mora. Vnde ita dicendũ in casu nostro, cùm prima commissio facta fuerit super fructibus perceptis, solummodo nõ impedit, quo minus possit impetrari alia commissio super percipiendis, etiam non facta mẽtione de litis pendentia cum per istam secundam commissionem in nullo prçiudicetur litis pendentiæ: quia ista sunt separata, & ex separatis non fit illatio: vt *c. 2. suprà de translat. præ. & l. nec tales, C. de probat. & l. si maritus, la. 1. C. isto titul.* ¶ Optimè facit, quod voluit *Rota in nouis decis. 310. aliàs est sub ti. de rescrip. 25. incipit, item si rem & possess. vltra mediũ.* ibi, tidicatur. vbi dicitur, quod non vitiatur impetratio ex taciturnitate iuris, quod in beneficio potuisset aduersarius in futurũ cõsequi, si ego nõ impetrassem. iura enim, quæ volunt fieri debere mentionem de prioribus literis, & de processu vigore illarũ facto: loquuntur, quando secunda commissio, vel rescriptum impetratur super eodem casu: vt dicit text. in *c. cæterum, suprà de rescript.* Si autẽ non sit in eadẽ causa, quamuis sit eadẽ materia, non nocet taciturnitas priorũ literarũ, & litis pendẽtiæ: vt expressè tenet *ibi Ioan. And.* dicẽs, quod si aliquis narrauit se in renunciatione circumuentum, & Titium sibi simoniacẽ subrogatum, & obtinuit sibi prouideri, si ita est: deinde citius impetrat contra ipsum super reuocanda prouisione illi facta, quòd non est eadẽ causa, sed bene eadem materia. Et per hoc sentit, quod sufficiat facere mentionẽ prouisionis factæ: licet de causa vel processu nihil fuerit dictum. Vnde ad propositum nostrum, si prima cõmissio fiat super vna causa, & iudices quibus causa committitur procedant: si ex post facto impetretur alia cõmissio ad alios iudices, non super eadem causa, sed super eadẽ materia, valebit, quãuis non fuerit dictum de litis pendentia. ¶ Nec est mirandum de hoc, quia cùm cõmissio limitata sit ad certam causam, limitatum debet parere effectum: vt *l. in agris. ff. de acquir. rerum dom. gl. in c. cùm ordinem. sup. de rescript.* quæ singulariter voluit, quòd limitata causa priuilegij, facit priuilegiũ non posse trahi extra limites suos. Ad idem bonus tex. in *l. edicta. §. ex hoc edicto. ff. nau. caup. sta.* vbi nauta tenetur, quando recepit vt nauta: secus si vt amicus vel vicinus. ¶ Et propterea dicebat *Bar. in l. aut facta. §. 1. ff. de pœn.* quod pœna apposita in instrumẽto pacis offendenti me vel mihi adhærẽti, intelligitur de offensa ex inimicitia rũc sopita: secus si oriatur noua causa iniuriæ. Idem firmat *Bart. in disputat. Lucanæ ciuitatis primo dubio. & Anchar. in c. nulli. de elect. lib. 6. & Abb. in c. bona. el 1. col. 3. de elect. & in c. 1. de treug. & pa. col. 2. & in c. quemadmodũ. suprà, de iureiur. 1. col.* & multi alij, quos refert *Felin. in d. c. cùm ordinem, col. 8.* vbi ponit multa alia similia. ¶ Limita E
quartò, vt debeat fieri mẽtio de processu priorum iudicum, vbi processus esset validus: secus si esset nullus, secũdum *And. Sicul. in d. c. prudẽtiam, §. 6. col. 9. sup. de offic. deleg.* per text. in *c. tenor. suprà, de re iudic.* vbi lata sententia in causa matrimoniali, contra illam mulierem: illa impetrauit literas ad alios iudices, non facta mentione processus facti corã primis: & nihilominus valuerunt illæ literæ. & ratio est, secundum doct. quia ibi prætendebatur illa sententia nulla. ¶ Et quamuis *And. Sicul.* non dicat, pro eius dicto est text. sing. in *decre. nostra.* secundum intellectum *Hostien. in ver. idonea.* quã approbat & commendat *dominus Abb.* nam hic sententia consilium erat nulla, quia obligabat istum H. pauperem, ad præstandum cautionem idoneã, id est, pignora, vel fideiussores: quod ipsi H. erat impossibile: & ideo tanquam continẽs impossibile, erat nulla. quia † impossibilium nulla est 23
obligatio: vt *regula, impossibilium, ff. de reg. iur. & regula, nemo potest eo. tit. lib. 6. & l. fi. C. quæ sententia sine appella. rescind. & c. Odoardus. de sol.* Et ideo nõ fuit opus de ea mentionem facere. Item ex alia causa sententia consilium fuit nulla: quia in ea dicebatur, quòd deberet dare idoneam cautionem, & sic pignora, vel fideiussores, de dote redden-

reddenda. dare autem talem cautionẽ,est prohibitum à iure: vt *l.2.C.ne fidei.do.den.* & ob hoc etiam fuit nulla *l.si expreßim.C.quan. prouoc. non est nec.& cap.1.de re iudic.* ¶ Facit ad prædicta gl. in *cap.ex tenore.de rescrip.& in capit. in nostra glos.1. ad fin.eod.titul.& in cap.cùm nostris, in versic. de facto. de concess.praben. & in cap.suggestum, in versic. posterius.suprà, de iure pat. in reg.non præstat. de reg. iur.lib.6.* quæ glos. dicunt valere secundas literas, non facientes mentionem de primis, quæ erant nullæ. quas glos. ad hoc propositum cõmendauit *Abb.in præsenti.3.colum.in fin. & in c.oblata.col.2.sup.de app.* vbi est bonus text.commẽdat etiam illas *Ludouic.consil.383.pen.colum.incip.*
24 *salvatoris.* inserens ex eis, quod † valet confirmatio electionis,nõ facta mentione de prouisione alteri nulliter facta.¶ Ex hoc etiam dicebat *Cald.tit.de rescrip.col.14.* non censeri subreptitiam impetrationem alicuius dignitatis à Papa factam,non facta mentione electionis ad dignitatem illam nulliter factæ. ¶ Hinc est etiam,quòd valet rescriptum, committens causam finitam per sententiam, quando sententia non tenuit: licet de ipsa non sit facta mentio: quia talis sententia, quæ nulla est, non dicitur habere nomen sententiæ: vt *l.4.§.condemnatum & l.si cum nulla.ff.de re iud.* ita dixit *Alexan.consil. 95.in fin.in 2.volu.incipien.visis processibus.* & quãuis ille non alleget, hic est text. optimus, secundum intellectum *Hostiens.de quo suprà.*

¶ Et per hoc datur notabilis limitatio ad text. in *l.fin.C.vt lite penden.* & quod ibi not. *Paulus de*
25 *Castr.* vbi dicitur,quod non potest quis † impetrare rescriptum, vt retractetur sententia, quæ transiuit in rem iudicatam:imò ex sola supplicatione incurrit infamiam: & sic,si produceretur in testem, posset sibi obiici,quòd non esset habilis: quod est menti tenendum, secundum *Paul.* quia posset facere honorem, si casus occurreret, cùm pauci sint,qui aduertant, & sciant de hoc excipere.istud enim debet intelligi, quando sententia esset valida: secus si nulla, per supradicta. An autem si impetratur à rege commissio, super remissione sententiæ, quæ transiuit in rem iudicatam, potest rescinderi, nõ obstante lapsu rei iudicatæ. vide *Iason.in l.iustitia.ff.de iustitia & iu.* ¶ Ex istis infertur, quòd li-
26 teræ † impetratæ post appellationem nullam bene valent, quamuis de appellatione non sit facta mentio,secundum *Bald.in l.1.C.si contra ius vel vtili.public.* Vnde si appellatio quouis modo non subsisteret, vel esset deserta, vel tacitè vel expressè illi fuisset renunciatum, valeret impetratio,quamuis de ea nulla fieret mentio.est de hoc text.in *c.ex parte.suprà,de rescript. & ibi glos.2. & Ioan.de Imol.in vltima charta.& Philippus in d.c. oblata.pen col.versi.3.limita. & ibi Præpositus in fin.* idem dicit *Philippus*, si esset casus, in quo non posset appellari: valeret enim impetratio non
27 facta mentione de tali appellatione: quia † taciturnitas non vitiat rescriptum in eo, quod si fuisset expressum, fuisset æquè concessum: vt *d. l.1.C.si contra ius vel vtil.pu.& c.super literis, sup.de rescrip.* vt ibi latiùs per *Philippum.* ¶ Ex istis etiam infertur,quòd si ego possideo vnum beneficium: tu impetras illud nulliter à Papa: quia fortè non es capax, & tacuisti defectum à processu executorum cõtra me in fauorem tuum: ego appello: ecce, quòd cùm nullũ ius habeas, ego appello,& impetro postea à Papa mihi denuò prouideri de illo beneficio, non expressi de appellatione, valebit tamẽ impetratio:quia si Papæ expressissem,quod nullum ius haberes, & propterea appellaui ab executoribus,dedisset omnino easdem literas,quas impetraui.arg. *c.postulasti.sup.de rescript.* ita tenent *domini de Rota,deci.310.in nouis.aliàs est sub titul.de rescriptis.25.* quam referunt & approbant *Philippus in d.c. oblata.col.antepe.versic.1.limita.& ibi Præpositus.fi.col. ver.ista regula.* ¶ Ex istis etiam infertur,quòd cũ
† attentata post appellationem sint nulla, non 28
est necesse de eis mentionem facere in secũdis literis: vt suprà dictum est in isto notabili versi. vnum tamen non omitto. ¶ Ad ista bene facit text.& quod ibi not. *Bart.in l. qui accusatus.ff.de*
adulterijs. ibi dicitur, quòd † libellus inualidus 29
non interrumpit præscriptionem.¶ Facit etiam glos.in *c.vt debitu.suprà,de appel.& in l.si pater.C. ne de stat.defunct.* quæ dicũt,quod litis cõtestatio nulla, vt est illa,quæ fit coram non suo iudice,
non inducit interruptionem præscriptionis. c* C*
¶ Ad idem facit quod voluit *Guilielm. de Cuneo, in l.cum qui.in princ.ff.de constit.pe.* vbi dicit,quòd
litis † contestatio inualida non obstat exce- 30
ptioni dilatoriæ, & ita quamuis litis contestatio sit terminus exclusiuus dilatoriarum. vt *c. pastoralis,sup. de except. cum concordantijs*, debet intelligi de litis contestatione valida.

¶ Ad idem facit, quod not. gloss. in *cap.cùm plures.in verbo, qui potes, de offic deleg.lib.6.* quæ di-
cit,quod † per actum seu citationem nullam, 31
non perpetuatur iurisdictio. d* quam glos. ad D*
hoc commendat *Abb.in c.venerabili.2.colum.sup. de offic.deleg.& ibi Andreas Sicul.6.col. & Ludouic. singul.149.incipit.glos.ordinaria.* pro qua glos.allego text.in *c.proposuisti.sup.de foro compet.* ibi: à
te legitimè citatus. & sic vult text. quod † ad 32
hoc, quòd citatio habeat effectum, oportet quòd sit legitima,& valida:& idem voluit glos. fin.iuncto text.in *c.bona,el 2.suprà,de electio.* & gl. final. in *l.accusatoribus,C.de accus.* quam sequitur *Bald.in c.quoniam contra.suprà,de probat.7.colum.in princip.& in c.in nomine domini.4.no.suprà,de testibus.* not. *Archi.in c.non sta 2.q.6. Angel.in l.si quis postea.ff.de iudicijs.* ex quibus omnibus, & multis alijs, quæ diligens indagator poterit reperire, satis est roborata ista limitatio. ¶ Limita quintò istum text.& prædicta,quando ille,qui opponit exceptionem litis pen. sterit pro ea. secus si illam impugnaret opponendo contra primum iudicem, dicendo,quòd non erat eius iudex competens:nam tunc valeret rescriptum impetratũ ad secundos iudices, nũ facta mentione de litis pendentia. ita consuluit *Anchar. consil.*

consil.16.incipien.in Christi. viso processu. quia ex eo,
quòd quis impugnat, non debet commodum
consequi: vt *regula, ex eo, de re.iur. lib. 6.cum con-
cord. & ibi per Dynum & per Bartolum in l.post lega-
tum, ff. de his quibus vt indign.in princip.* ¶ Et ita ex
qoo ille, qui opponit de subiectione litis pen-
dentiæ, eandem litem pendentem impugna-
bat, non debet ex ea commodum consequi: vt
dicebat *Anchar.in dict. consil.* quod intelligit ipse
verum, quando iam finita esset cootrouersia
inter partes super dicta impugnatione. Secus si
adhuc peoderet. Nam tunc bene potuisset im-
pugnans ea se iuuare. argum. *l. qua diximus, in
princip. ff. de excus.tut.* vbi dicitur, quod pendente
appellat. super excusatione tertiæ tutelæ, si ille
eligatur ad quartam, potest se excusare ex illa,
quam impugnat. bene facit ad hoc, quod not.
voluit *Compostellanus in cap. capitulum, suprà, de
rescriptis.* & sequitur *ibi Abb. in finalibus verbis.* vbi
dicit, qoòd ex eo quod quis impugnat, potest
se fundare pendente impugnatione. Ratio est
33 secundum eos, quia † euentus litis est dubius:
vt *l. quod debetur, ff. de pecu.* vnde si oon posset se
fundare ex materia impugnata, posset sequi,
quòd si succumberet in impugnatione, graua-
retur in duplum, sed dupliciter. Et ista est ooua
limitatio ad *dict. regulam, ex eo.* secundum *Abb.
vbi supr.* Idem ergo dicerem quando lis esset fi-
nita super impugnatione primi iudicis, in qua
impugnans succubuit. Nam tunc nihilominus
potuisset opponere de taciturnitate litis pen-
dentiæ. ¶ Ad hoc moueor per illud, quod
voluit *Bald. in l. 1. 3. columm. in ver. quid dices, C. de
falsa caus. adie. lega.* vbi dicit, Testator confessus
fuit recepisse à me motuo centum, quæ mihi le-
gauit, egi ex mutuo, & quia non potui proba-
re mutuum naturale, succubui: licet possim
postea agere ex legato. Nec obstat, quod primò
visus fuerim tacitè coofiteri legatum oon vale-
re, vt *l. si creditori, de legat. 1. & l. si petitor, ff. de liber.
legat.* quia diceodum, quod licitum est mihi re-
cedere ab illa tacita confessione propter illam
contrariam seotentiam: vt not. *Innoc. in cap. mu-
lier, supr. de iuretur.* quod est ootandum, secun-
dum *Bald. vbi supr.* Sic ergo dicamus in casu no-
stro. ¶ Ad idem facit, quod notanter voluit
*Bartol. in dict. l. post legatum, 4. columm. ver. certè vlti-
mum dictum, ff. de his quibus vt indign.* vbi dicit,
quod ex eo quod quis impugnat, si succubuerit
in impugnatione, potest se fundare. argum. *l.
Aurelius, §. fin. de libe. legat.* Nec obstat, secundum
eum *l. Papinianus. §. meminiss. ff. de inoffic. testament.*
34 dum dicit, quòd † ille, qui impugnat instru-
mentum de falso, si persistit vsque ad senten-
tiam, perdit commodum, quod habiturus erat
ex testamento. quia illud est speciale in instru-
mentis pertinentibus ad vltimas voluntates. vt
ibi latius per *Bartol.* quem videas. vide etiam
per *Alexand. in l. qui Roma, §. Seia. ff. de verb. obligat.*
¶ Reperio tamen, quod *dom. An. in cap. cùm olim,
de censibus, 10. columm. ver. fortè dictum Bartol.* vide-
tur sentire contrarium. dum impugnat dictum
Bartol. de quo suprà, dicens, quòd si ageremus
de pœna indignitatis, seu de priuatione com-
modi instrumenti, propter indignitatem, & sic
de mera pœna in odium impugnantis: tunc
Bart. diceret verum, quòd tex. in *dict. §. meminis-
se.* imponens pœnam indignitatis, procedit so-
lùm in casu suo. Sed hoc est alia causa priuan-
di, quàm causa commodi instrumenti, & agi-
tur nedum de odio impugnantis, sed etiam de
commodo illius, contra quem facta est impu-
gnatio, cuius respectu ista impugnatio inducit
tacitam renunciationem, vt est casus in *dict. cap.
cum olim.* Si ergo persistit in reprobaodo instru-
mentum, vsque ad sententiam, & succubuit, vi-
detur renuociare commodo instrumenti, quæ
renunciatio, etiam in diuersa instantia, debet
sibi nocere. Quapropter dicit *d. Anton.* posse di-
ci prima facie, quòd si variatur instantia inter a-
lias personas: iste possit vti hoc instrumento:
quia reouociatio facta absente parte, non præ-
iudicat adeo, vt in alia instantia non possit inter
easdem personas vti instrumento impugnato.
secundum *Anton. vbi suprà.* ¶ Ego tamen cre-
derem dictum Bartoli, & ea quæ suprà dixi, fo-
re vera scilicet, quòd si impugnans succubuit
in impugnatione, poterit se iuuare & fundare
ex eo, quod prius impugnauit. ¶ Primò per
ea quæ postea subdit *dom. Anton. in dict. cap. cum
olim.* dum dicit, quòd ille qui impugnat instru-
mentum, videtur renunciare vsui iostrumenti,
respectu illius instantiæ, quia istæ tacitæ renun-
ciationes nunquam referuntur ad aliam in-
stantiam, sed ad illam tantum. & dicit hoc esse
not. dictum *Innoc. in cap. cùm venissent, in fin. supr.
de test.* Ista autem ratio ita concludit inter
easdem personas, sicut inter diuersas. Et ita vi-
detur, quod ista tacita renunciatio, quæ resul-
tat ex ista impugnatione litis pendentiæ, vel in-
strumenti, vel rescripti: non se extendit ad a-
liam iostantiam, etiam inter easdem personas.
¶ Bene facit ad hoc quod in simili not. *Abb.* post
Car. in c. post transactionem, supra, de officio legat. vbi
dicit, quod † consuetudo non extenditur de 35
vno casu ad alium. * ¶ Ex quo dicebat *Innoc.* E *
in cap. cn literis. supr. de restit. spo. quem refert & se-
quitur *Abb. in c. cum venissent, pen. columm. tit. quod si
consuetudo est, quod per installationem factam in certa
sede aequiratur quasi possessio iurium episcopalis, vel
archidiaconalis, vel alterius dignitatis:* si installatio
fiat in alia sede, quàm deputata per consuetu-
dinem, non transfertur possessio. quod dictum
est bene notandum, secundum *Abb. vbi suprà,* &
ego aliàs vidi in practica. ¶ Ex hoc etiam
dicebat *Ioann. de Lignano, in cap. cùm olim, de
præscript.* & sequitur *ibi Anchar.* quod si aliquis
ex coosuetudine præscripsit ius visitandi per
seipsum, non poterit postea visitare per vica-
rium suum. ¶ Et propterea dicit *Innocent. in* 36
cap. dilecto, suprà, de offic. Archidiac. quod † præ-
scripta potestate absoluendi, non videtur præ-
scripta potestas excommunicandi. ad quod be-
ne facit text. in *dict. cap. olim, de præscription.* per

quem dicit *ibi Abb.* quòd præscripta potestate excommunicandi, non videtur præscripta potestas absolvendi. & iuxta hoc vide *Andr. Sicul. in dict. cap. quod translationem, 19. col.* ¶ Bene facit ad prædicta, quod voluit *Bart. in authent. qui rem, in fin. C. de sacrosanct. eccles.* vbi dicit, quòd si res ecclesiæ est consueta dari in emphyteosim, vsque ad tertiam generationem masculinam, & fœmininam: vel consueuit dari in emphyteosim temporalem, & concessit in perpetuam: talis contractus non valet, quia consuetudo non extenditur vltra id quod agitur, vt *l. 1. §. 3. ff. de iti. actuq. priuat.* ¶ Et potest esse ratio, quia consuetudo habet consensum tacitum, vt *l. de quibus, ff. de legibus.* tenet *Abb. in c. fin. infr. eod. 5. nota.* Consensus autem tacitus in vno actu, non extenditur ad alium actum: vt est *gloss. aur. in clem. sæpè, prope finem, in verb. partibus. in fin. de verb. signif.*

37 quæ dicit, quod si † de tacito consensu partium in causa summaria iudex cœpit seruare ordinem iudiciarium, quamuis actus, quos fecit, valeant: quo ad alios tamen actus, poterunt contradicere: quia licet sibi præiudicauerint, quo ad aliquos actus: non tamen quo ad reliquos id facere tenentur. quam gloss. multum commendat *ibi Abb. in recollectis, fin. column.* infe-

38 rens ex ea, quod si † vno actu quis comparuit ad locum non tutum, non sequitur quin in alijs possit locum illum declinare. per illam gloss. de qua etiam facit solenne festum *idem Abb. in cap. si quis contra clericum, 13. col. ver. sed circa prædicta, supr. de foro compet. & in cap. quoniam contra falsam, fin. colum. supr. de probat. & in cap. præsentium, 4. col. de testibus. Paul. de Castr. consil. 25. 5. colum.* dicens per illam, quod actus, seu voluntas, tacitus, vel tacita, non sic latè sunt interpretandi, vel extendendi, sicut expressi. Ita ergo in casu nostro, quamuis illa tacita renunciatio, quæ resultat ex impugnatione litis penden. noceat, quo ad illam instantiam, non tamen nocebit, quo ad aliam, quæ de nouo inchoatur, etiam inter easdem personas. Et ita bene poterit impugnans, qui succubuit, se iuuare ex illa litis pendentia, quam plus impugnauit, ex quo in dicta impugnatione succubuit. ¶ Item tacita renun-

39 ciatio, super qua se fundat *dom. Anton.* non † potest plus operari, quàm vna expressa confessio.

F * & hoc nemo negabit. Sed certè confessio *f* * expressè facta, etiam parte præsente, non tamē acceptante, non nocet, ergo nec ista tacita renunciatio, quæ non fuit ab aliquo acceptata, imo potius impugnata. & quod in confessione

G *g* vltra præsentiam requiratur acceptatio: not. latè *Saly. in l. generaliter, in 6. q. C. de non num. pec.* vbi refert se sæpius consuluisse, & ita tenuisse *Richar. de Saly.* & probatur per *l. fin. ff. de interrog. action.* dicitur enim confessio, quasi simul fassio, quia vterque debet loqui, tam ille qui confitetur, quàm ille qui confessionem acceptat. idem tenet *Salyc. in l. vnica, 15. opposit. C. de confessis, & in l. iubemus, C. de libtr. caus.* dicens, non sufficere, quòd testes dicant confessionem esse factam parte præsente, nisi dicant, & ea instante, & petente, & confessionem acceptante. *g* * ¶ Nec G * prædictis obstat textus, & quod ibi voluit *Abb. Innoc. in cap. fin. supr. de success. ab intest.* vbi ponderatur sola præsentia partis, in cuius fauorem emanauit confessio: quoniam ad illum textum potest responderi altero de quatuor modis, quos in alio proposito ponit *Salycet. in l. in bonæ fidei, 16. colum. vers. 6. exemplum, C. de rebus creditis.* vbi inter alia dicit, quod ibi confessio facta fuit ad instantiam Abbat. ¶ Vel loquitur in confessione facta in extremis vitæ ob causam mortis speratam, ideò maioris est efficaciæ, quia tunc non creditur ob aliam causam sic fateri. ¶ Et si sic diceres, ista procedunt in confessione extraiudiciali. Sed in iudiciali iudex † sup- 40 plet vicem partis absentis, vt per *Anton. in c. final. de confessis, 8. column. in ver. requiritur quinto. & ibi Abb. 7. col. post Ioann. Andr. tit. de confessis, § sequitur, ver. 7. in additionibus.* Ad Speculū potest responderi, quod quemadmodum in confessione extraiudiciali requiritur præsentia, & acceptatio partis, sic in iudiciali, vt videtur velle *Salyc. in d. l. generaliter, versic. sed dominus & patronus meus.* idem sentit ille in *dict. l. iubemus, C. de liber. caus.* dum dicit, cautelam esse, quod quando quis confitetur parte præsente, scribatur in actis parte præsente & acceptante, & sic videtur loqui in confessione iudiciali tantum, quia *Salyc. in d. l. generaliter.* primò videtur ponere aliquid speciale in confessione iudiciali, ideo non est credendum, quòd referendo opinionem Richardi, voluerit recedere ab illa specialitate, & ideo non videtur ista bona responsio. ¶ Vnde potest aliter responderi, quòd illud, quod dicitur in confessione iudiciali, iudex supplet vicem partis absentis: intelligatur in confessione expressa, secus in tacita, de qua noster est sermo, qui non debet ita latè extendi, nec interpretari, sicut expressa: vt suprà dictum est. ¶ Vel aliter potest dici, quòd licet iudex suppleat vicem partis absentis, non tamen partis acceptantis: vnde est necessarium, quòd iudex ostendat se velle recipere confessionem nomine partis absentis, & ei acquirere: vt expresse voluit *Salyc. in dict. l. generaliter, 6. quæst.* Ista autem acceptatio in casu nostro non fit per iudicem, nec per partē: ergo non habet nocere tacitè confitenti, impugnando dictam litis pendentiā. ¶ Præsertim cum ista impugnatio, & tacita renunciatio, nūquam fuerit approbata ab aduersario, imo potius contradicta replicando super validitate priorum iudicum, & super hoc obtinuit ad hoc quod not. *Bald. in l. 2. not. 2. C. de edend. hæred.* vbi per illum text. dicit, quod qui non † acceptat 41 verba aduersarij, non potest se ex eis fundare. Et idem si dissimulat, secundum eum: quod dicit bene notandum. ¶ Ad idem facit illa gloss. singularis, in *c. cùm venissent, in ver. coram eo, suprà, de eo qui mit. in poss. causa rei seru.* quæ probat, quod † actus gestus per partem in iudicio, nunquam 42 nocet, si non fuit ab alia parte acceptatus, sed impugnatus.

43 impognatus. vnde dicit, qoòd comparens †coram indice, à quo appellauit: & faciens aliquē actum coram eo, non per hoc videtur appellationi renunciare, ex qno ille actus noo fuit per aduersarium acceptatus, qoam gloss. multum commendat ibi *Abb. in 2. col. & in cap. gratum, 2. col. sup. de offic. deleg. & consil. 2. fin. col. in 1. vol. & Ludouic. in singul. 141. incipit, appellans, & in sing. 795. incipit, regula est.* Et per hoc datur singularis limitatio ad *dict. cap. gratum, & ad cap. solicitudinem, de appell.* & ad alia iura quæ dicunt, quod per actū contrarium renunciat qnis appel. vt intelligatur, quomodo ille actus fuit acceptatus per aduersarium, alias limitationes ponit *Ludouic. in d. singul.* 295. quas per te videas. ¶ Quæ quidem acceptatio debet fieri in specie: vt eleganter voluit *Bald. in l. cum precum, C. de lib. caus.* de quo facit magnnm festum *Angel. de Aret. in rubr. de except. Instit. 41. col. ver. 6. est videndum.* nec sufficeret secundum eum acceptare in geoere dicendo, Accepto in parte, vel partibus, pro me facientibus. qood est menti tenendum, ad iotellectum, & limitationem prædictorum. ad quod bene facit in simili gloss. not. in *l. 1. §. editiones, de edendo.* quæ dicit, noo prodesse ei, qui prodocit instrumeotum, si dicat, Quareous facit pro me, &c. Ex quibos omnibus concluditur ista limitatio, quòd licet quis à principio impugnauerit litis pendeotiam, in qua soccubuit, poterit contra rescriptum opponere de taciturnitate litis pendentiæ. ¶ Possumus sexto limitare istum textum & prædicta, vt in secunda commissiooe debeat fieri meotio de processu, &c. nisi quando mentio processus, vel appel. nihil esset impeditura: vt puta, si impetraui, vt in curia committeretur alicui anditori omnis causa, qnam contra te habeo, vel habere inteodo ex tali vel tali causa, cum potestate citandi in curia, & partibus. quamuis aliter de processu causæ, in qua appellaui, mentionem non faciam: virture istius commissionis potero coram tali auditore causam appellationis prosequi, quia ex quo causa appellatioois veniebat in curia tractaoda, nullum præiudicium sit appellationi. ideo si de ea taceatur, non vitiatur commissio. Ista est not. decisio *dominorum de Rota, in nouis, 353. incipit, item si committitur.* qnam referunt & sequuntur *Philipp. & Praepositus in dict. cap. oblata ad fin. supr. de appell.* Et hæc sufficiant, quo ad istud notabile, quamuis multa alia breuitatis causa omittantur.

ADDITIONES.

A* ¶ Adde *Claudium Mamerinum in repet. §. nihil commune, l. naturaliter, ff. de acquir. possess. colum. antepenult.*

B* ¶ Adde *Ias. in l. nec damnosa, C. de preci. imper. offe.*

C* ¶ Adde *Fel. in cap. ex tenore. 3. col. ver. regula. & per totam col. sequen. de res.* vbi hoc cum pluribns similibus conclosionibus refert *Ias. in l. more, col. 2. ver. 3. quia. ff. de iurisdict. omnium iudic.*

Palacios Rub.

D* ¶ Adde *Ias. in l. more, ff. de iurisdict. omni. iudic. col. 2. ver. 3. & Fel. in c. ex tenore col. 3. & 4.* vbi plura similia cumulat *de rescript.*

E* ¶ Adde *Fel. in c. cum ex iniuncto, de haret. in fin.* latios per eum in *c. audita, de praescript. colum. 8. ver. consuetudo.* vide *Bald. in tract. de praescrip. in 2. parte principali, in 6. & 7.*

F* ¶ Adde optimè per *Ias. in l. error, colum. 2. C. de iuris & fact. ignoran.*

G* ¶ Adde *Ias. not. in l. error, column. 2. C. de iur. & fac. ignor.* vbi refert plura consilia Alexand. in quibus hoc sequitur, & corroborat hoc triplici simili.

IOAN. BERNAR.

A ¶ Sic etiam debet.] Adde *Felin. in locis hic allegatis.* & vide quæ scribit *Didacus Perez in prooemio, titul. 1. libr. 3. ordinat. versicul. ex quo deducitur, col. 744.*

B ¶ Litis contestatio dicitur iodicij fundamentum.] Vide *Decium consil. 302. Cornerum consil. 61. lib. 3. Marantam de ordine iudic. part. 1. membr. 10. de litis contest. num. 1. & Vantium de nullit. tit. de nullitate, ex defect. processus, numer.* 86. & ex nostris *Didac. Perez, l. 1. tit. 3. lib. 3. ordin. vers. dubitatur tertio.* Addeque pulchrè dicta per *Matth. de Afflict. decis. 283. num. 3.*

C ¶ Nihil valet nisi fecerit expressam mentionem de primo.] Vide *Hippolyt. sing. 378. & Fran. Marc. decision. 504. & Ias. in l. nec damnosa, C. de precib. imperat. offeren. & Guillerm. Benedict. in cap. Raynuntius, vers. mortuo itaque test. numer. 112. de test.* & ex nostris *Iacob. Villalpand. in repetitione,* qoam fecit ad text. *l. 22. tit. 1. part. 7. §. 8. & Didac. Perez, in l. 2. tit. 11. lib. 1. ordinat. & Anton. Gomez, de homicid. numer. 60. & Anton. de Menes. in l. transigere, numer. 69. C. de transact. & Petrus Plaça de delictis, cap. 45. ad fin. & authorem suprà, in proœmial. text. §. 9. num. 25.*

D ¶ Vbi decidit quòd si princeps.] Repere euodem *Ias. in l. de pupillo, §. in pluribus, ff. de noui oper. nunt.* & vide *Auendañ. part. 2. cap. 4. n. 6. ad fin.*

E ¶ Secus si oriatur noua caosa iniuriæ.] Adde *Ludouic. Rom. consil. 133. & Alexan. cons. 19. vol. 1. & consil. 115. vol. 4.* & pluribus citatis *Arias in l. 28. Taur. num. 16.* & rursus *l. 54. num. 56. ibid.* & vbique cum seqoent. oumeris.

F ¶ Secus si esset nullus.] Circa istam propositionem, & sequentes articulos, qoos author refert hic de eneruatis viribus eius actus, qui nullus est, vide molta congesta per *Felin. in cap. ex tenore, de rescrip.* & aliqua per *Iason. in l. more de iurisdict. om. iudic.* ac latius per *Sebast. Vant. de nullitat. tit. quoties, & intra quod tempus de nullitat. dici poss. & quos effect. pariat. num. 17. & Mesiam in l. Tolet. part. 2. fundamento 5. num. 18.*

G ¶ In confessione vltra præsentiam requiratur acceptatio.] Adde *Ias. in l. error, C. de iuris & fact. ignor. Felin. in cap. si cautio, de fide instrum. Hippolyt. in rubric. de probat. numer. 126. & singul. 329.* & quia ista quæstio est inter nostros valde controuersa, oe decipiaris vno aut altero doctore. vide in vtramque partem plures al-

 legatos

legatos per *Catel.Cot. in memorabil. suis, versicul. confessio. 2. circa medium,* & latius *Dueñas regul. 119. limitatione 1:*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Consuetudo, quòd maritus det fideiussorem pro restituenda dote ex causa legitima, an valeat.*
2. *Consuetudo semel à iure damnata, an possit iterum introduci.*
3. *Ex varietate temporum variantur statuta, & consuetudines.*
4. *Pro dote conseruanda, & restituenda, an possint fideiussores interuenire.*
5. *Exigere est ab inuito extorquere.*
6. *Tutor testamentarius non tenetur satisdare: si tamen satisdat, tenet satisdatio.*
7. *Pactum legis commissoriæ est reprobatum in pignoribus.*
8. *Rubrica an & quando possit allegari pro lege.*
9. *Vxor si petat dotem à marito vergente ad inopiam, si ille præstet fideiussores, vel aliam cautionem idoneam de dote conseruanda, & restituenda, euitabit restitutionem dotis.*
10. *Fideiussores possunt interuenire, quando dans dotem est extraneus.*
11. *Curator qui non gessit, potest petere, quòd gerens prius conueniatur suo periculo.*
12. *Iuramentum quando potest seruari sine interitu salutis æternæ, seruandum est.*
13. *Pignora an possint interuenire pro dote.*
14. *Pro dote conseruanda, vel restituenda, ex parte viri vel soceri, non possunt fideiussores interuenire.*

5 *Notab.* QVINTO cùm dicit text. [Mandamus, quatenus dotem assignari faciatis, sub ea, quam potest, cautione præstare.] Dicunt *Tancredus, & Vincentius,* quod iste text. procedit ex consuetudine loci, quæ habebat, quod si maritus vergebat ad inopiam, debebat dare fideiussores, vel pignus pro dote restituenda. Et certè hoc benè apparet ex antiqua, quæ dicit, quod tam cõsules, quàm iudices delegati, pronunciauerunt teneri secundum terræ consuetudinem. & iste intellectus verus est in se, stante causa legitima, prout in casu nostro stabat, scilicet inopia viri. Et ex hoc infertur, quod †
1 valet consuetudo, quod maritus præstet fideiussorem pro dote restituenda, stante causa legitima. Et ita quamuis ante hanc decretalem damnata fuit consuetudo, quæ habebat, quòd pro dote restituenda darentur fideiussores: vt *l. 1. C. ne fideiu. do. den.* sed nihilominus toleratur consuetudo postea introducta. ¶ Et secundum istum intellectum habes hic text. valde singularem pro gloss. *a* quæ ab omnibus not.
A reputatur. in *cle. statutum, in versic. consuetudine, de*
2 *electio.* quæ voluit, quòd † consuetudo semel à iure damnata, potest iterum introduci: idem voluit *Cyn. in l. dudum, C. de contrahen. emp.* fuit de mente *Bar. in l. cunctos populos, C. de summa Trinit. & fid. cathol. 7. col.* circa intellectum *l. fin. C. de test.* & etiam sensit in *l. de quibus, ff. de legibus, in lectura antiqua. & in l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. in 3. q. principali.* est text. in *c. constitutus. suprà, de in integ. resti. iuncta d. l. dudum, C. de contrahen. empt.* nam consuetudo, quæ reprobatur per *d. l. dudu.* postea fuit introducta, & approbata per *d. c. constitutus.* de quo tamen, quia non est præsentis speculationis, dicendum vt per doctores in locis suprà allegatis. & per *Abb. in c. fin. suprà, de consuet. & in c. 2. de prob.* & ibi *Franciscus de Aretio. 14. colum. per gloss. in versicul. expressè, in c. 1. de constit. lib. 6. & ibi doctor. per Bald. Nouellum, in tractat. de dote. 6. part. 21. priuilegio. col. antepe.* qui dicit, hoc debere intelligi, quando lex expressè derogat consuetudini præteritæ, propter aliquam irrationabilitatem, quam tunc temporis continebat, quæ tamen postea non durauit: & tunc potest noua consuetudo introduci. Secus tamen, si durabat, vel habebat perpetuam causam: & tunc non potest introduci, secundum *Bald. in d. l. dudum, C. de contrahen. empt. & in authentica, omnes peregrini. C. communia de successio.* Vide bonum text. in *cap. quanquam, §. volentes. de censibus, libr. 6.* vbi reprobatur consuetudo antea introducta: de quo feci mentionem in *§. quod ante. de pœnit. & remiss. in versicul. sequitur in text. &c. in meis recollectu.*

¶ Idem si lex expressè derogaret præteritæ consuetudini, & etiam futuræ, vel simpliciter non faciendo mentionem de præterita vel futura, dicendo, non obstante aliqua consuetudine in cõtrarium: nam tunc indistinctè etiam futura consuetudo videtur damnata, per id quod habetur in *l. si seruitus, ff. de seruit. rustic. prædio.* maximè quia istud de natura legis, vt ad futura trahatur: vt *l. leges. C. de legibus, & c. 2. & fi. supra, de const.* ¶ Hoc tamen ipse limitat, nisi consuetudo de nouo introducta sit ex noua causa, à principio non cogitata, propter varietatem temporis, vel ex præterita, quæ erat verisimiliter non cognita ipsi legum latori. argu. *l. si hominem, ff. de mandat.* & quod ibi not. *Bald. & in §. quibus, in proœmio Codicis.* quia secundum † varietatem temporum, statuta variantur: vt 3
capit. non debet. supra, de consanguin. & affini. & l. 1. in princip. C. de caduc. tollend. quod etiam voluit *Abb. in dict. c. 2. suprà, de prob.* Vnde si dispositio *l. fin. C. de testa,* traheretur ad futuras consuetudines contrarias eas abolendo: tamen si postea emanaret consuetudo, quòd tempore pestis valeret testamentum, cum quinque testibus, vel fortè minori numero: valeret talis consuetudo: & eadem ratione statutum, quia introducitur ex iusta & rationabili causa, verisimiliter tunc non cogitata per principem, ex quo hodie videmus, quòd omnes pestem fugiunt, & hominem pestifero morbo confectum euitãt: A
licet consanguinei sint, vel affines. vbi olim non ita refrigescebat charitas in sic fugiendo, maxime apud consanguineos. ¶ Et quod plus est, potest attentari secundum eum, quod hoc procedat etiam si lex abrogaret expressè futuræ consuetudini. quia ad nouam causam habentem rationabilem prouisionem, nouiter

factam,

factam, se non extendit talis clausula genera-
lis derogatoria, de qua si fuisset cogitatum, non
sic generaliter fuisset derogatum. argum. *dict. l.*
si hominem. & quia intelligitur rebus sic se ha-
bentibus, & stantibus: vt *l. quod seruum, ff. de cond.*
ob causam, & l. si cùm Cornelius. & quod ibi per
Bartol. ff. de soln. Ad eius confirmationem pos-
suot adduci multa, quæ cumulat *Fel. in cap. 1. in*
7. fallentia, suprà, de constit. ornando *dictam legem*
si hominem. ¶ Ex prædictis, redeundo ad pro-
positum, habemus vnum casum singularem, in
4 quo † pro dote conseruaoda, & restituenda
possunt fideiussores interuenire, scilicet quan-
do hoc habet coosuetudo. & hæc est commu-
nis opinio. ¶ Contra quam insurgit *Bald. No-*
uellus, vbi supr. dicens, quòd talis consuetudo
non potest introduci, quia ex quo per legem
fuit simpliciter coosuetudo reprobata, non so-
lùm intelligitur præterita, sed etiam futura, per
ea quæ suprà dicta sunt. præsertim cùm in re-
probatione consuetudinis fuerit expressa ratio
improbationis, scilicet vt euitetur perfidia in-
ter coniuges, propter quam rationem videtur
se mouisse Imperator in *dict. l. 1. & 2. C. ne fidein.*
do. den. ad reprobandum dictam consuetudi-
nem contrariam. ¶ Hoc tamen ipse tempe-
rat, quando consuetudo arctaret virum vel so-
cerum ad fideiussionem pro dote conseruan-
da, vel restituenda, cùm tunc subsit causa per-
fidiæ. Si autem nõ arctaret, sed simpliciter per-
mitteret talem fideiussionem, valeret dicta
consuetudo, quia videtur cessare ratio perfi-
diæ, super qua se fundat dicta prohibitio l. 1.
dum præsupponit, quòd consuetudo loqueba-
tur præceptiuè, videlicet quòd vir exhibeat fi-
deiussorem mulieri. & hæc opinio videtur satis
æqua, & fauorabilis mulieribus & dotibus: &
ideò tenenda, per id quod habetur in *lege, in*
ambiguis, ff. de regul. iur. cum concordantiis. Et hoc
modo dicit, quòd procedere potest opinio
Tancredi & Vincentij hic, & sic quieuit *Baldus*
Nouellus. ¶ Potuisset ille hoc confirmare au-
thoritate illorum, qui tenent, etiam cessante
consuetudine prædicta, posse interuenire fide-
iussorem pro dote conseruanda. & restituen-
da, quaodo maritus sponte illum præstaret:
quia hoc casu cessat ratio perfidiæ, vt colligitur
ex *dict. l. 1. & 2.* dum prohibent dictam cautio-
5 nem exigi: Exigere † autem est ab inuito extor-
quere, vt est textus cum glos. in *l. fideicommissa,*
§. si rem, de legat. 3. gloss. in lege, non solùm, in princip.
ff. solut. matrim. & in l. 3. §. exegerit, C. de interdictis,
& in cap. statutum, §. insuper, ver. receperit, de rescri-
ptis, libr. 6. & in cap. 2. ver. exigere, de censibus, eo-
dem libro, & in clement. 1. in ver. debitas, de deci-
mis, cum multis similibus. Innuit ergo text. in
dicta leg. 2. quòd si fideiussio non exigatur, sed
sponte præstetur, bene valet. ita voluerunt a-
liqui doctores antiqui, quos refert *Innocent. in*
præsenti, super ver. faciatis. & approbat *Collecta-*
rius, & Cardin. in 7. opposit. idem tenuit *Iacob.*
de Ra. & Cyn. in dicta lege 2. Ioann. Andr. in addit.
Palactos Ruu.

ad Specul. titul. de dote post diuort. restit. §. 1. penult.
columu. in additione incipiente, ita notatur. Ludouic.
in l. 1. ff. solut. matrimon. ¶ Bene facit in argum.
text. in *§. sed si ex testamento, Institut. de satisdat. tu.*
vbi dicitur, quòd † licet tutor testameotarius 6
non teneatur satisdare, si tamen satisdedit, te-
net satisdatio. ¶ Ad idem facit illud mira-
bile dictum *Bald. in cap. 1. 2. columu. de feud. da. in*
vim legis commisso. vbi dicit, quòd † licet pactum 7
legis commissoriæ sit reprobatum in pignori-
bus, vt *l. 1. & 3. C. de pactis pigno. & cap. significante,*
supr. de pigno. si tamen fiat rogatu debitoris, &
eius gratia, non voragine creditoris, bene va-
let. Sic ergo dicamus in casu nostro, vt licet fi-
deiussor pro dote conseruanda, & restituenda,
non possit interuenire: si tamen sponte præste-
tur, bene teneat. Hanc opinionem nouissimè
tenet *Baldus Nouellus in dicto suo tractatu de dote,*
6. part. 21. priuileg. versic. quartò limita. quam dicit
in puncto iuris veriorem per nonnulla funda-
menta, quæ videas per te. Si ergo valet fideius-
sio sponte præstita, non stante consuetudine
super hoc: multo fortius valere debet, quando
stat coosuetudo, cùm tunc duplici firmetur
vinculo, scilicet iuris validitate, & consuetudi-
nis permissione. argum. *cap. 1. suprà, de treuga &*
pace. ¶ Fateor tamen, quod glos. in *dict. l. 1. &*
Bartol. Saly. & communiter omoes, in *l. 2. eod.*
titul. & in d. l. vbi adhuc. tenent opinionem con-
trariam. Immo, quod etiam si sponte dentur fi-
deiussores, non valet fideiussio: nec potest illi
prohibitioni renunciari, cùm sit negatiua. Pro
qua opinione faciuot verba illius rub. quæ sunt
magis naturalia, quam sit nigrum. quia in ni-
gro ponitur verbum, exigi: & in rubro genera-
liter, ne fideiussores dotium dentur: non dicit,
exigantur. Quando autem † rubrica est gene- 8
ralior nigro, possumus & debemus arguere ab
ipsa rubrica generalius loquente, vt per gloss. in
rubrica, & in l. 1. C. si ob chirographariam pecuniam,
& in l. vnica, C. de capitatione ciuium eximenda, lib.
11. & in authent. de incestis nu. in princip. collat. 2. in
authent. vt facta noua constit. §. 1. super verbo, huius-
modi. Vnde cum textus in *l. 2.* sit dubius in intel-
lectu, debet intelligi secundum rubricam, sub
qua est situatus, vt voluit gloss. in *cap. tibi qui, de*
rescript. lib. 6. & in cap. si super gratia, offic. deleg. eod.
lib. cum multis similibus. Præsertim cùm illa rubri-
ca habeat orationem perfectam, & per conse-
quens inducat dispositionem, secundum ea,
quæ notant *Bartol. & doctores in rubric. ff. si cert.*
pet. & in l. 1. eod. titul. Imol. in rubric. ff. de verb. oblig.
Abb. in proœmio Gregoriano final. colum. bene facit
ad hoc gloss. not. in *rub. ff. si quis testam. li. ius. esse*
fuerit, qui dicit, quod omnes rubricæ legum &
statutorum consonantes textui, possunt alle-
gari pro textu. Ad idem facit, quod voluit *Bald.*
in rubric. C. an seruus ex facto suo. vbi dicit, quòd
quando rubrica incipit per vt, vel per ne, deci-
dit. & habet vim text. & potest allegari pro tex-
tu. Ita ergo videtur dicendum in proposito no-
stro, quòd cùm illa rubrica incipiat per ne, &

contineat orationem perfectam, videtur prohiberi interuenire fideiussores pro dote conseruanda & restituenda: nednm quando dantur à marito inuito, sed etiam si ab eo volente. hanc opinionem sequitur *Alexand. de Imol. in d. l. si constante, §. quoties, 3. col. versic. 3. limit. ff. sol. matrim. & Ioan. de Imol. in cap. cùm contingat, supr. de iureiur. in repetit. s bart. 46. 2. columm.* dicens istam fore communem opinionem. *& Campetius in suo tractatu de dote, 3. part. quæst.* 176. Et satis videtur hoc casu militare ratio perfidiæ: quia vxor acceptando fideiussionem, satis videtur non cōfidere de marito. & per hoc tollitur motiuum doctorum, tenentium contrarium. ¶ Et ista opinio videtur mihi tutior, saltem propter authoritatem gloss. cuius opinio in dubio est sequenda: vt voluit *Iacob. de But. in l. 1. C. qui pro sua iurisdict. Bald. in l. cum hæreditas, C. de depo. & in l. pretibus, C. de impu. & aliis substit. & in l. fin. §. necessitatem, C. de bon. quæ lib. &* in multis alijs locis. vnde dicebat *Cyn. in l. 1. C. de act. & oblig.* quod gloss. est iuris idolum. in iudicando ergo, & consulendo, ab ista opinione non est aliquo modo recedendum. Et per ista sit expeditus intellectus Tancredi & Vincentij: qui licet verus sit in se, tamen multum restringit istum textum.

¶ Quapropter *Ioann. Andr.* dicebat, quòd cautio, de qua loquitur ista decretalis, non erat fideiussoria, vel pignoratitia, sed simplex, scilicet, iuratoria: quod prima consideratione videtur colligi ex textu, quia tam iudices delegati, quàm Rom. Pont. vtuntur isto verbo, cautio, simpliciter: quod intelligitur de simplici & iuratoria. vt *l. sancimus, C. de verbor. sign.* & quamuis ille non dicat, hoc tenuit *Hostiens. in sum. tit. de dote post diuortium restituenda, §. & quando competat. versicul. sed hoc tamen, in fin.*

¶ Sed reuera iste intellectus non potest stare: nam si Papa intellexisset de cautione iuratoria, ad quid esset opus dicere sub ea cautione, quam præstare potest, cum iuratoriam quilibet, quamuis pauperrimus, possit præstare? Voluit ergo dicere Rom. Pon. quòd si posset præstare pignora, vel fideiussores, de illa intelligeretur, & in defectum præstaretur iuratoria. Istud fuit de mente *Innocent. in præsenti, &* placet *domino Card. & Abb.* ¶ Ex quo resultat alius,

B & tertius casus, *b* in quo pro dote conseruanda, & restituenda, possunt interuenire fideiussores, scilicet, propter vergentiam ad inopiam, vel propter superuenientem suspicionem inopiæ, vel dilapidationis. vt est hic text. valde singul. secundum præfatos doctores. & secundum *Bart. in dict. l. si constante, §. quoties, 2. columm. ff. solut. matrim.* quem sequuntur *ibi Bald. & Imol. in princip. illius l.* Idem tenet *Cyn. in dict. l. vbi adhuc, in 2. oppo. & Campetius in tractatu de dote, 3. p. quæst.* 178. & ista est communis conclusio: quam approbauit *lex regni, 4. part. tit. 11. l. 29.* quæ dicit, quòd marito vergente ad inopiam, vxor potest ab eo dotem petere, vel quòd sibi præstet securitatem, quòd eam non alienabit.

9 ¶ Ex quo infertur, quòd si † vxor petat dotem à marito ad inopiam vergente: si ille præstet fideiussores, vel aliam cautionem idoneam de dote conseruanda & restituenda, euitabit dotis restitutionem. vt est hic text. secundum vnum intellectum, de quo dic, vt dixi supra in ratione dubitādi, & decidendi, in 3. intellectu.

¶ Quartus casus est, quando extraneus, qui dotem dedit, stipulatus est eam sibi reddi, peteret fideiussores à marito, de ea † restituenda 10 in casu soluti matrimonij. nam hoc casu bene possunt interuenire. Hoc fuit de mente *Bart. in dict. l. si constante, in princip. ff. solut. matrim. in 6. opposit.* iuncto eo, quod tetigit in 5. *opposit.* quod in expresso firmat ibi *Ioan. de Imol. in 8 colum. versic. secundo adde.* & sequitur *ibi Ludouic. Rom.* dicens hoc esse singulariter notandum. & placet *Alexand. ibi in §. quoties, 3. columm. versic. quarto limita. & Ioann. Campetius, in suo tractatu de dote, 3. part. q.* 177. *& Bald. Nouell. in dict. suo tract. de dote 6 part. 21 priuil. versic. 11. limit.* bene facit ad hoc in simili text. not. in *l. fin. 1. respons. ff. de contrahend. empt.* de quo facit festum *Andr. Sicul. in cap. significante, in fin. supr. de pig.* vbi dicitur, quòd licet pactum legis commissoriæ non possit interuenire in pignore, inter creditorem & debitorem: bene tamen inter debitorem & fideiussorem. *a* Sic A ergo dicamus in casu nostro, quòd possit interuenire fideiussio inter maritum & extraneum: cùm inter istas personas cesset ratio perfidiæ: nam propter hoc non potest maritus aliquid impingere mulieri, si ille extraneus dotans de suo, voluit esse bene cautus, & sibi prouideri de securitate, in restituenda dote. Vnde non sequitur, extraneus de marito non confidit, ergo nec mulier. ¶ Hoc tamen debet sane intelligi, quando iste extraneus à principio tempore donationis sibi prouidit de dicta fideiussione, vel satisdatione: postea verò non potest illam à marito inuito exigere, nisi propter superuenientem inopiam, vel suspicionem inopiæ, per dispositionem *l. in omnibus, ff. de iud. secundum Bartol. in dict. l. si constante, in 6. q. 2 partis.* quamuis *Ludouic.* aliter dixerit, & fortè non bene. Dicebat tamen *Bald. ibi*, quòd etiam in isto casu poterit prouideri ipsi extraneo per sequestrum, cū via sequestri bene compatiatur cum via satisdationis, vt in decretali nostra apertè probatur, secundum aliquos: vt supr. in ratione decidendi dixi, in 5. intellectu. ¶ Hoc tamen de sequestro intelligit *Ioan. de Imol. in d. l. si constante*, si mulier consentiat, vel si non possit satisdari per vitam de dote restituenda, vel si mulier forte sit suspecta de dilapidatione. adducit, quod habetur in *dict. l. si cum dotem, § sin autem.* aliàs videtur, quod non obtineat sequestratio: & ita dicit videri de mente huius c. ¶ *Baldus* tamen *Nouell. vbi supr.* dicit quod iste textus non habet locum in casu prædicto, quia hic mulier vult esse secura de sua dote. sed in casu prædicto extraneus volebat sibi prouidere super dote. Vnde si à principio sciens illum maritum suspectum,

ctum, sibi non prouidit, imputetur sibi. argum. *l. si creditores, ff. de priuileg. creditor.* & potuit ipse propter hanc culpam condirionem dotis facere deteriorem. quæ ratio cessat in ipsa muliere: vt per *Bartol. in dict. l. si constante, in 6. quæstion. 1. partis.* & dixi supra in 5. intellectu. Si autem post dotationem emersit suspicio, & maximè post datam dotem: & tunc emersit suspicio, propter culpam viri incipientis dilapidare, tunc poterit petere sequestrationem: per id quod habetur in *l. si fideiussor, §. fin. ff. qui satisda. cog.* quæ tamen sequestratio reuocabitur, si maritus offerat idoneam cautionem. per not. ibi, & in *l. vnica, C. de prohib. sequest. pe. & in cap. examinata, de iudic. & in cap. final. de seque. & poss. & vsufruct.* Si verò emersit suspicio citra culpam viri, ex alio casu fortuito inopiæ: tunc non habebit locum sequestratio, cùm non reperiatur à iure permissa, & regulariter sit prohibita: vt *dict. l. vnica, C. de prohib. sequest. pe.* Vnde non poterit tunc succurri extraneo, nisi per remedium *dict. l. in omnibus, ff. de iudic.* vt voluit *Bartol. in dict. l. si constante, 6. quæst.* quem multi sequuntur, quorum opinio videtur approbata per *dictam legem regni, 4. partit. tit. 11. l. 29.* ¶ Sed tu pondera: quia iste textus non loquitur in muliere dotata, & volenti sibi prouidere super dote, sed potius loquitur in eo, qui pro muliere dotem promisit, qui secundum aliquos erat extraneus. Pondera etiam, quia hæc dos nondum erat tradita marito, sed solum promissa, & maritus eam petebat. vnde intellige hanc decretalem, vt suprà dictum est. ¶ Quintus casus est, quando absente marito, aliquis promisit dotem marito datam saluare, & restituere, in casu restituendæ dotis. Nam istud bene potest fieri, & tenebitur iste promissor. ita eleganter consuluit *Paul. de Castr. consil. 169. & seq.* Et iste est bonus modus fraudandi titulum, ne fideius. do. den. vt ille, qui vult dotem pro marito saluam facere, promittat non simul cum marito, nec de mandato mariti: sed separatim ab eo, ex sua propria liberalitate & voluntate, tanquam principalis debitor ad maiorem cautelam: nam ille titulus loquitur, quando fideiussor, vel alius intercessor datur à marito, & sic se obligat mandato mariti, vt patet ex rubrica: tunc sequeretur perfidia inter maritum, & coniugem, propter quā emanauit illa prohibitio, vt patet in *l. 2. eod. tit.* quia vir quodammodo cogitur esse seruus illius, quem dedit in fideiussorem: cùm sibi sit obligatus actione mandati, & posset quotidie ab eo obiurgari & impugnari, quòd illum tenet in obligatione, & quòd faciat eum liberari, vt *l. quintus, ff. mandati, cum concordantiis.* Sed si aliquis sine mandato viri expresso, vel tacito, quod resultat ex præsentia viri, vt *l. qui patitur, ff. mandati.* se obligat ad dotis restitutionem: non video, quare non teneat obligatio: quia non potest dici datus à marito, nec aliqua perfidia oriri potest inter coniuges, quia cum ipse non possit improperare marito, ex quo sine eius mandato promisit, & potuisset hoc facere etiam inuito marito, vt *l. si pro te, ff. mandati.* nec etiam maritus potest improperare vxori, & sic cessāt verba, & ratio illius tituli, seu prohibitionis: ergo cessare debet dispositio: vt *l. adigere, §. quamuis, ff. de iure patr. cum simi.* Cautum ergo erit, quòd ille, qui taliter se obligat, dicat se hoc facere non precibus, nec mandato mariti, sed à seipso sciens se non teneri. Si enim aliud diceremus, sequeretur absurdum: quia forte mulier non contraxisset matrimonium, nisi ratione istius promissionis, & si promissio esset inualida, mulier reperiret se deceptam. Et sic in effectu videtur hic celebrari quidam contractus innominatus, scilicet contraho vt te obliges, ex quo secuto implemento, datur actio, vt *l. iurisgentium, ver. & ideo, ff. de pact.* ita concludit *Paul. in dict. consiliis.* multa alia induceendo, quæ per te videas. ¶ Reperio tamen, quòd contra *Paul.* tenet *Campegius in dict. suo tractat. de dote, 3. part. quæst. 182.* motus per ea, quæ habentur in *l. si mulier contra senatus, §. 1. ff. ad Velleianum.* vbi sicut pro muliere intercedente pro aliquo, non potest quis ea mandante fide iubere: ita etiam non valet, si aliquis ea ignorante fideiubeat. & iste passus alibi non deciditur, secundum *Bald. in l. 1. C. ad Velleian.* ¶ Item contra *Paul.* dicit facere, quia eo ipso, quòd mulier acceptat fideiussorem, etiam ab alio, quàm à marito, satis videtur non confidere de marito. Tenendo opinionem Bald. potest responderi ad *l. si mulier, preallegatam,* quòd ibi restituitur actio contra principalem debitorem, ideo expromissor mulieris iuuatur sicut ipsa, secus quando non restituitur, vt in Macedoniano, secundum glos. ibidem. nam tunc non iuuaretur, quia aliàs mulier non haberet regressum aliquem. Cogita.

¶ Sed propter ista ego non recederem ab opinione Pauli, quā ampliabis, vt procedat, etiam si reperiatur postea maritum promisisse tali expromissori, quòd eum indemnem seruaret: quia nihilominus prima promissio in suo robore permanebit, nec ex hoc probatur, vel præsumitur simulatio. ita dicit *Alexand. in dict. l. si constante, § quoties, 4. column. ff. solut. matrimon. & Campegius in dicto suo tractatu, 3. part. quæstion. 183.* per id quod in simili dixit *Bald. in dict. l. 1. C. ad Velleian.* dum voluit, quod licet mulier non possit pro alio intercedere, sed pro facto suo sic: si tamen promisit, tanquam in facto proprio, licet postea reperiatur aliquis promisisse eam indemnem seruare, propterea non inualidatur mulieris promissio, veluti simulata, nisi aliter appareat. per textum ad hoc sing. in *l. Seia mancipia, in princip. ff. ad Velleian.* quod ipse reputat not. dignum. ad idem facit quod not. *Bart. in l. si quis in graui, ff. ad Syllanianum.* de iudice vel teste, qui in articulo mortis dicit se tulisse falsum testimonium, vel falsam sententiam: quia non præiudicat illi, pro quo testificatus est, vel sententiam tulit. Sic ergo in casu nostro, quamuis postea reperiatur, quòd maritus pro-

mittat expromissori de indemnitate, non tamen propterea probabitur, nec præsumetur simulatio: quod tene menti. ¶ Sextus casus est, quando maritus ante contractum matrimonium præstaret fideiussores de dote conseruanda, & restituenda, in casu, quo matrimonium non sequatur: nam tunc bene possent interuenire. casus est singularis de hoc in *l. Titio centum*, §. *Titio genero*, *ff. de condi. & demon.* quem ad hoc multum ibi not. *Bartol. Bald. & Imol. & Alexand. in dict.* §. *quoties*, 3. *column. & Campeius in dict. tractatu*, 5. *part. quæst.* 174. Et potest esse ratio, quia si matrimonium fiat, statim spirat satisdatio vel fideiussio. & sic non potest inter coniuges oriri perfidia. Si autem non sequatur matrimonium, non sunt coniuges: & sic cessat ratio perfidiæ. ¶ Septimus casus, quando fideiussores darentur à marito soluto matrimonio pro dote conseruanda & restituenda: nam tunc bene valet datio fideiussoris: vt est textus cum gloss. in *l. si constante*, *ff. solut. matrimon.* idem tenet gloss. in *dict. l. 1. C. ne fi. iu. do. den.* Ratio est, quia tunc cessat ratio perfidiæ, quæ subesset constante matrimonio. & hoc tenet *Bald. not. in dict. 21. priuileg. colum. 2. ver. 2. fallit.* ¶ Octauus casus est in parte viri, qui potest esse fideiussor pro viro, pro dote nurus conseruanda vel restituenda, vt est textus secundum vnum intellectum, in *l. fin. C. de dot. caus. non nume.* intelligendo, quòd ibi se obligauerit pater cum filio, pro dote nurus, in eodem instrumento, tanquam duo rei debendi, & sic in solidum: licet textus ibi non aperiat, quia hoc casu videtur cessare ratio perfidiæ, præsertim cùm aliquando cogatur pater ad se obligandum pro dote nurus: vt apparet ex not. in *l. si cùm dotem*, §. *trãsgrediamur*, *ff. solut. matrim.* & dixi latissimè suprà in rubr. Idem dicas de matre se obligante vnà cum filio, pro dote nurus conseruanda, & restituenda. Nam tunc ipsa erit obligata. ita singulariter firmat *Bald. Nouell. in dict. suo tract. de dote, 6. part. 12. speciali. & 21. in ver. 12. limit.* mouetur per textum singul. in *l. fin. C. ad Velleian.* & subdit, quòd iam vidit de facto obtentum, quòd renunciatio tunc facta per matrem iuri hypothecarum, sibi effectualiter nocet, etiam si ipsa mulier aliunde non posset habere regressum contra bona mariti. quod dicit fore notandum ad not. in *l. Meuia*, §. *fundum*, *ff. solut. matrimon.* Not. hoc mirabile, quòd ideò est, quia sicut tenetur dotare, ita pro restitutione dotis se obligare. idem esset pro filio naturali *l. vxorem.* §. *pater naturalis, de leg. 3.* Cogita. *Bald. vbi suprà.*

¶ Dicit etiam, quòd licet vxor tunc se obliget vnà cum viro pro restitutione dotis eorum communis filij, qui vxorem accepit: non iuuaretur beneficio *authentic. si qua mulier, C. ad Velleian.* quod reputat valde notandum. Consuluit tamen ipse, vt omnis difficultas tollatur, quòd in eodem instrumento filius ipse, qui accepit vxorem & dotem, vel pater pro eo obligetur vnà cum matre: quia negari nequit, quin respectu ipsius filij, vel patris, mater sit coniuncta persona, & possit pro eo fideiubere: per id quod habetur in *dict. l. fin. C. de do. caus. non num.* Et ista menti commenda: quia quotidiana, & alibi ea non reperio. videas ibi latius per eum. ¶ Idem dicunt aliqui de fratre, & alijs coniunctis, simul habitantibus cum marito, vt illi etiam possint cum marito se obligare pro dote conseruanda, & restituenda, vt videtur velle *Specula. isto titulo*, §. *penult. versicul. illud, & Bartol. in dict. leg. si constante, in 8. question. 1. part. in fin.* ¶ *Baldus* tamen *Nouellus in dict. 21. priuil. 3. column. versic. 3. limita.* dicit, quòd immo non videtur esse eadem ratio in alijs coniunctis, sicut in patre: cùm alij coniuncti respectu patris censeantur extranei, per id quod habetur *in l. vnica*, §. *extraneum, C. de rei vxor. act.* naturalis enim charitas patris erga filium, & è contrà, non patitur aliquid esse inter eos suspicionis sinistræ. arg. *l. Aurelius*, §. *Titius*, *ff. de liber. legat. & l. Paulo Callimacho*, §. *Pomponius.* & quod *ibi per gloss. de leg. 3.* quæ ratio cessat in fratribus, & alijs coniunctis. Vnde si vxor diceret viro, vel sponso: Nolo tibi committere meam dotem, nisi frater tuus pro te fideiubeat, vel se obliget vnà tecum. certe ex hoc versaretur indignatio non parua viri ergo vxorem, quia de eo non confidit in dote, cui corpus suũ commisit, vt *l. hac lege, C. de pactis com. & hic in fin.* & quòd velit ipsum virum semper stare obnoxium, & obsequiosum erga dictum fratrem, propter dictam fideiussionem, cùm etiam inter fratres sit stimulus, vt nolit pati alium confratrem sibi superiorem, & sic inæqualem. *l. cum pater*, §. *euictis, de leg. 2.* & quod ibi not. & quod habetur in *l. 1.* §. *veteres*, *ff. de acquir. possess.* ¶ Et hoc mihi magis placet, quia vt ille dicebat, fratres, & alij coniuncti, quamuis simul habitent, quantum ad hac, reputantur extranei: vt *dict.* §. *extraneum.* extranei autem, nec fideiussores, nec duo rei debendi vnà cum marito constitui possunt, pro dote conseruanda & restituenda: quia tunc in effectu censeretur alter fideiubere pro altero: vt habetur in *l. vir vxori, ff. ad Velleian.* meritò non possent hoc modo se obligare, quia veniretur contra mentem *dict. l. 1. & 2. C. ne fideiuss. do. den.* In ista ergo obligatione facta per fratres, vel quoscunque extraneos, vnà cum marito, non erunt omnes in solidum obligati, sed quatenus ad quemlibet pecunia dotalis peruenit, quia tunc quilibet censetur principalis pro rata, quam quilibet eorum recepit. Si autem vir solus dotem recepit, alter in nullo erit obligatus. quia tunc propriè censetur fideiussor, & esset color quæsitus, vt habetur in *d. l. vir vxori.* quamuis ambo sint confessi se recepisse. argum. *l. inde quæritur, & l. cùm in* E
plures, §. *vestimenta*, *ff. locat.* & quod voluit *Bartol. in l. 2. vbi duo, ff. de duobus reis, & in l. duos reos, eod. titul. & in authentic. hoc ita, 20. column. ver. septimò quæro, C. de duobus reis. Angel. de Aret. Instit. de fideiuss.* §. *si plures.* qui omnes dicunt, quòd quando duo sunt mihi obligati ad idem, si alter

ter

ter ipsorum sensit totam vtilitatem, alter nihil:
& ego conuenio illum, qui vtilitatem non sen-
sit: potest excipere, quòd prius conueniatur, &
excutiatur ille, qui vtilitatem sensit suo pericu-
lo. hoc est dicere, quòd si ille reperiatur non
soluendo, redeatur ad eum super principali, &
expensis factis: & videtur, quòd teneatur et-
iam subministrare expensas litis: vt *l. si vt certo,*
§. nunc videndum, in fin. secundum Paul. in dict. l. in-
de quaeritur. qui dicit, quòd cùm iste casus sibi
accideret de facto Bononiæ, fecit deponi ex-
pensas, vt excluderet agentem, & partem suam
offerret, vt alter excuteretur suo periculo: &
procurator, qui erat satis practicus & intelli-
gens, illud non intelligebat: & finaliter dicit
se obtinuisse, licet cum magno labore posset
dare ad intelligendum: facit ad prędicta secun-
dum eum *l. actione, §. si communis, ff. pro socio, &*
ff. de pecu. l. inde quaeritur, §. 1. versic. cert. ¶ Per
quæ etiam intra dicit *Guil. de Cu. in l. 1. C. vt nemo*
inuitus. quòd si debitor vni ex fideiussoribus
tradidit pecuniam, vt solueret, & ille non sol-
uit, si creditor conueniat alium fideiussorem,
& ille hoc alleget, & offerat se paratum osten-
dere, debet ille prius conueniri: & interim ipse
debet absolui ab obseruatione iudicij, id est
B* non cogitur litigare. ¶ Hinc est etiam, b*
quòd si vnus ex duobus reis debendi habuit
totam vtilitatem contractus, & alter conue-
niatur, poterit excipere, quòd ille qui vtilita-
tem totam habuit, prius conueniatur periculo
istius. ita tenet *Bartol. in dict. l. 2. §. final. ff. de duo-*
bus reis debend. de quo meminit *Paul. de Castr. in*
dict. l. inde quaeritur. qui hoc mirabiliter limitat,
& restringit, vt ibi per eum, quem rogo videas,
quia quotidie venit in practica, & ego pluries
practicaui. ¶ Hinc est etiam, quod eo casu,
quo debitor debitoris potest conueniri, si iste
debitor debitoris conueniatur, poterit dicere,
quòd prius conueniatur debitor principalis
suo periculo, & sumptu, paratus satisdare fisco
vel creditori, de indemnitate, vt est casus not.
in *l. 1. C. de conue. fisci debit. lib. 10.* per quem ita
tenet *Saly. in l. non prius, prope fin. versic. quaero tunc*
ab extra, C. quando fiscus vel priuatus. ¶ Hinc est
etiam, quòd stante lege, vel statuto: vt hodie
dictat *lex regni, Foro legum lib. 3. titul. 19. l. 3.* quòd
habens debitorem & fideiussorem, agere pos-
sit contra fideiussorem, & eius bona propria
authoritate, etiam nulla facta excussione con-
tra principalem: creditor authoritate dictæ le-
gis aggreditur contra fideiussorem: dicit fide-
iussor, Eamus ad principalem, quia aut faciam,
quòd tibi satisfiat, aut ego tibi satisfaciam. dicit
creditor: Ego nolo. quòd fideiussor sit audien-
dus, per prædicta, nam ex quo debitor princi-
palis habuit commodum contractus, fideiussor
nullum, ergo audiendus est: præsertim quia o-
nerosus creditor non auditur. *ff. de pignor. act. l.*
si seruos, pro hoc de vsuris, l. si bene collocata. Item
quia creditor videtur in hoc malitiosè agere,
cùm sibi non noceat, quod petit fideiussor, &
fideiussori prosit. *ff. de euic. l. in creditori.* & ma-
litijs obuiandum est. *ff. de rei ven. l. in fundo, ff. de*
ser. expor. l. si venditor, in fin. per ista iura ita tenuit
Hostiens. & dicit pro hoc esse l. auream, quæ di-
cit, quòd qui obsignauit rem, & paratus est de-
bitum soluere, quòd pignus liberum esse vide-
tur. *ff. qui. mod. pig. vel hypo. sol. l. item liberatur, §. qui*
paratus, & dict. l. si venditor, in fin. ita refert *Alb. de*
Rosa. in 1. part. statutorum, quaest. 103. incip. adhuc
quaero. vbi videas latius per eum. fortius audie-
tur, si dicat fideiussor, quòd conueniatur debi-
tor principalis suo periculo, & suis expensis,
per prædicta, quod tene menti, quia alibi non
legi ita in specie tactum. ¶ Ex his f etiam in- F
fertur, quòd si iudex, qui malè iudicauit, & vir-
tute suæ iniquæ sententiæ, pars pro qua lata
fuit, aliquid obtinuit, quod postea tempore
syndicatus petitur à iudice: poterit iudex dice-
re parti petenti, Dirigas actiones, & remedia
tua contra dominum, ad quem pecunia in con-
demnatione deducta peruenit meis sumpti-
bus, & meo periculo: & audietur, & interim
ab instantia absoluetur. ita not. voluit *Paris de*
Puteo in suo tractatu syndicatus, chart. 56. 1. column.
aliàs in verbo, iudex malè iudicans, column. 1. ver. at-
tamen ego motus, per textum cum gloss. in *dict. l.*
inde quaeritur. vbi *Bartol.* dixit hoc in duobus
reis, quòd vnus eorum conuentus, potest dice-
re: Conuenias correum meum, ad quem tota
pecunia peruenit, meo periculo. & debet audi-
ri. Idem g dixit in pluribus curatoribus, in *l. 1. §.* G
si tres, ff. de curat. bon. dan. dicens, quod † cura- 11
tor, qui non gessit, potest petere quod gerens
prius cōueniatur sub periculo, quæ dicta com-
menda memoriæ, tanquam ab alio non colle-
cta. Sic ergo in proposito nostro videtur dicen-
dum, quando maritus & alius confitentur do-
tem recepisse, quæ in veritate recepta est per
solum maritum: alius est fideiussor conuentus,
poterit se tueri eo modo, quo dictum est. Hoc
est quod voluit *Ludouic. Rom. in dict. §. transgre-*
diamur. vbi dixit, quod si pater & filius confi-
tentur simul recepisse dotem nurus: & proba-
tur expresè dictam dotem peruenisse ad ma-
nus alterius eorum, licet instrumentum can-
tet, quod ambo recipiunt, tamen debet prius
excuti ille, ad quem dos peruenit, sumptibus
tamen & periculo alterius correi, per id quod
habetur in *dict. l. inde quaeritur.* de quo meminit
Campetius in suo tractatu de dote, 3. part. quaestion.
169. & Bald. Nouell. in dict. tract. 7. part. 28. priuileg.
vbi videas latè. ¶ Immo plus potest atten-
tari secundum eum in *d. 21. priuileg.* quod etiam
si aliter non probaretur, quòd in veritate so-
lus maritus receperit dotem, sed ambo simpli-
citer fuerunt confessi se recepisse, illa confessio
alterius non probat, nec nocet, maximè si ille
erat omnino extraneus, tanquam sit facta in
materia suspecta, vbi ille non poterat aliter se
obligare, videlicet tanquam fideiussor, *l. prohi-*
bente. per id quod habetur in *l. per diuersas, C.*
mandati, & in l. final. C. de sponsal. per Bart. in l. cum

quis

quis decedens, §. *Titia, de leg.* 3. quia hic coniectura
& præsumptio subest, quòd tota peruenit ad
manus mariti, ex quo non ob aliud datur, nisi
pro supportandis oneribus matrimonij, & sic
ad eum spectat tale onus. ad hoc *l. si is qui Sti-
chum*, §. *ibi dos, ff. de iure dot.* quod dictum alibi
nõ legi. & satis mihi placet. Reliqua in hoc ar-
ticulo dic vt ibi per eum, & per doctores in *d.
l. si constante.* ¶ Nonus casus est, quando in ta-
li fideiussione interuenit iuramentum. Nam
12 cùm tunc possit † seruari sine interitu salutis æ-
ternæ, seruandum est, vt *cap. si vero, & cap. cùm
contingat, cum multis aliis, suprà de iureiuran.* hanc
opinionem tenet *Baldus in l. iurisgentium*, §. *si pa-
ciscar, ff. de pact. & in rubric. ff. de iureiuran. Saly. &
Fulgos. in authent. sacramenta puberum, C. si aduer.
ven.* & ibi etiam *Petrus Philip.* 37. *column. in sua re-
petit. Bald. & Angel. in l. si quis pro eo, ff. de fideiuss.* &
ibi *Paul. de Castr. & in dict.* §. *quoties, & consil.* 169.
*& sequen. Abb. in dict. cap. cum contingat, in fin. & ibi
Ioann. de Imol. in repetition. chart. 46. in versic. deci-
mum & vltimum membrum, versicul. circa secundum
aduerte. & Campetius in suo tractatu de dote, 3. part.
quæstion.* 174. *& Baldus Nouellus in suo tractat. 6.
part. 21. priuileg. versic. duodecimo limita.* & istam
partem teneas, quamuis *Bartol. in dict. l. si quis pro
eo, in 3. membro, & in dict. l. 1. C. ne fideiuss. do. den. &
Anton. in dict. cap. cum contingat, in 3. casu.* teneant
contrarium, & malè, secundum præfatos do-
ctores, qui bene respondent ad motiua *Bartol.
& Anton.* vt per te videre poteris: quia non est
opus super re tam clara & communi aliter in-
sistere. ¶ *Bald.* tamen *not. vbi supr.* nititur opi-
niones concordare, & opinionem Bart. saluare
hoc modo. Dicit enim quòd si maritus præstat
talem fideiussorem sponte, & vltro, tunc iura-
mentum firmaret, ex quo non de directo, sed
occasionaliter posset sequi occasio perfidiæ &
indignationis inter coniuges, & hoc modo
procedat communis opinio. Secus dicit, si ma-
ritus præstaret talem fideiussorem inuitus, puta
si consuetudo ita disponeret, vel forte statu-
tum, quòd maritus teneatur & possit cogi ad
talem fideiussorem præstandum, & tunc iura-
mentum non firmet, ex quo non occasionali-
ter, sed de directo, & in continenti inducit di-
ctam materiam perfidiæ & maleuolentiæ inter
coniuges. prout idem dicitur in iuramento de
futura successione, quod de directo, & imme-
diatè inducit votum captandæ mortis. & ita
procedat oppositio Bart. & sequacium. colora-
ta est ista concordia. Cogitabis. ¶ Aliqui vo-
lunt addere decimum casum, dicentes, quod
13 licet fideiussores non † possunt interuenire, be-
ne tamen datio pignorum. Istud voluit *gloss. in
dict. l. 2. C. ne fideiuss. do. den.* licet se non firmet. ta-
men tenent *Dynus & Cynus in l. 1. eod. tit. Bartol. &
communiter omnes in dict.* §. *quoties.* quia ex quo
ibi prohibentur fideiussores, ergo non pigno-
ra, per textum *in l. 1. ff. qui po. in pign. hab. & in l.
quamuis, aliàs incipit, Callippus, ff. de solut.* ad hoc, *l.
quod autem*, §. *si vxor, ff. eo tit. in versic. pignora pro-
pter dotem.* & istam opinionem sequitur *Alexan.
in dict.* §. *quoties, penult. column. ver. iuxta prædicta,
& Campetius in dict. suo tractat. 3. part. quæst.* 181.
quia isto casu cessat perfidia, cùm maritus dan-
do pignora videtur expresse facere id, quod ta-
citè inerat propter tacitam hypothecam, iuxta
l. assiduis, C. qui po. in pign. hab. Propterea maritus
non grauatur hoc casu, nec obligatur alicui,
sicut quando præstabat fideiussorem, cui post-
ea tenetur actione mandati. *Baldus* tamen *No-
uellus in dict. suo tractatu de dote, 6. part. 21. priuileg.
ver. nonò limita.* post *Ludouicum in* §. *quoties.* tenet
contrarium, quod pignora non possint inter-
uenire. Nec obstant iura prædicta, quia illa lo-
qui videntur in hypotheca, quæ solo consensu
contrahitur, sine alia traditione. Secus est in
pignore proprio modo accipiendo, quod so-
lùm constituitur actuali traditione *l. si rem*, §. 2.
ff. de pign. act. ¶ Et subest ratio differentiæ,
quia per hypothecam non generatur causa a-
licuius perfidiæ inter coniuges, cùm bona hy-
pothecata remaneant in plena possessione a-
pud maritum: & ideo etiam si non esset expres-
sa hypotheca, hodie iura volunt contrahi taci-
tam in omnibus bonis viri pro restitutione do-
tis *l. vna*, §. 1. *C. de rei vxor. act.* Sed quando con-
stituitur per traditionem alicuius rei stabilis, vel
mobilis, quæ fieret per virum vxori, pro tutela
suæ dotis: ex quo transit tunc omnis possessio
in mulierem, tam ciuilis, quàm naturalis, & sic
nulla remanet penes virum, vt habetur *in l. 1.*
§. *per seruum qui pignori, ff. de acquir. poss. & in l. cum
notissimi*, §. *illud, C. de præscript. 30. an.* tunc videtur
ex hoc casu dari occasio perfidiæ & maleuo-
lentiæ viri contra vxorem, non confidentem
de eo, prout eadem ratione dicitur in fideius-
sore. cum in vtroque casu videatur vxor diffi-
dere de marito, & sic ipse conciperet aduersus
eam non paruam indignationem. & iura vo-
lunt, quod nulla sit inter coniuges perfidiæ vel
indignationis occasio, vt *dict. l. 2.* ad hoc, *l. repre-
hendenda, C. de instit. & substit. sub condi.* ¶ Et li-
cet text. in *dict. l. 1. & 2.* non dicat de pignore, ta-
men possunt verba illa generalia ibi, nulla sa-
tisdatione accommodari etiam ad pignus, &
maximè quia quando fuit facta traditio pigno-
ris mulieri, sit eadem ratio prohibitionis pon-
derata per Imperatorem, in *dict. l. 2.* & sic non
dicetur extensio, sed comprehensio, maximè
quia pignus & fideiussor à pari procedunt: vt
Instit. de re. di. §. *vendita, & l. si rem*, §. *satisfactum, ff.
de pignor. act.* & ista opinio mihi magis placet.

¶ Adde etiam ad prædicta, quod licet mu-
lier non possit petere à viro sibi caueri super
dote conseruanda, & restituenda, per viam fi-
deiussionis, bene tamen per viam delegationis,
videlicet petendo, quod vir promittat dotem
restitui alteri quàm sibi, quando ex hoc vir
nullum haberet timere incommodum: per
textum singul. à contrario sensu, in *l. 2. in princ.
ff. solut. matrim.* qui text. procedit non solùm in
vxore hoc petente, sed etiam in patre eius, qui
similiter

similiter poterit hoc petere: vt singulariter traditur per *Bald. not. in dict. l. suo tractatu de dote*, 12. *part. quaest.* 22. quod intellige nedum stante matrimonium, sed etiam si tempore promissae dotis hoc petat mulier: vel si post solutū, & etiam post habitam dotem hoc peteret mulier, vt ibi voluit gloss. quam communiter sequuntur doctores. vnde ille tex. est multum not. & fauorabilis mulieribus, quae videntes non posse à viro fideiussorem extorquere de dote sibi restituenda, in casum restituendae dotis, per *dict. l.* 1. & 2. *C. ne fideiuss. do. den.* immo nec etiam à volente & sponte offerente: vt supr. dictum est. & dubitaret mulier, ne forte propter impotentiam viri, vel naturam litigiosam ipsius viri, & conditionem mulieris debilem, non esset facilis futura exactio fienda per eam, vel eius haeredes, & tunc in dictum casum deleget ipsum virum alicui personae aeque potenti, de qua ipsa confidat, & per quam dotis exactio facilior reddetur. Et ad hoc poterit vir cogi, vt per stipulationem promittat illi adhibito, si ex hoc non posset vir allegare aliquod sibi suspectum incommodum, nec poterit vir allegare se non teneri, & frustratoriam esse talem delegationem, cùm in ea sit eadem ratio generandae perfidiae & maleuolentiae inter ipsos coniuges, propter quam etiam prohibetur datio fideiussorum. *d. l.* 2. Sed pro parte mulieris poterit responderi, quòd dispositio *dict. l.* 2. debet intelligi in propriis suis terminis, nec est extendenda ad alium casum, cùm sit odiosa & exorbitans à regulis iuris communis. Immo est correctiua iuris antiqui. ergo, &c. vt in *l. praecipimus, in fin. C. de appel. cum simil.* & propterea ferè omnes doctores in *dict. l.* 2. videntur praesupponere, quòd remedium *dict. l.* 2. *ff. solut. matrim. in princip.* hodie etiam obtineat. ¶ *Baldus Nouellus, vbi sup.* dicit, quòd immo prouisio *dict. l.* 2. licet sit fauorabilis mulieribus, prout olim etiam erat datio fideiussoris, est correcta per nouam dispositionem *dict. l.* 1. & 2. *C. ne fideiuss. do. den.* nam cùm ibi sit expressa ratio huius prohibitionis, videlicet ne causa perfidiae in connubio generetur, debet ampliari dicta dispositio ad alium casum, vbi subest eadem ratio, licet ibi non sit expressus, per gloss. not. in *clem.* 1. *de elect. in vers. aligatur, cum multis sim.* facit *l. adigere*, §. *quamuis, ff. de iure pat.* & *l. cùm pater*, § *dulcissimis, de leg.* 2. Vnde est cogitandum, maximè quia doctores non dicunt, ad praedicta non aduertentes. ¶ Sed tenendo, quòd dispositio *dict. l.* 2. non sit correcta. quod videtur de iure verius. adde, quod vbi maritus constante matrimonio, de voluntate mulieris, promitteret Titio restituere dotem animo nouandi actionem, quae primò mulieri ad dotem contra maritum acquisita erat: si Titius soluendo non erat, non liberatur maritus à muliere, per talem promissionem. ad hoc gloss. not. in *l. si cùm dotem*, §. *si mulier, ff. sol. matrim.* quae secundum *Bald. & Angel. ibi*, est ad hoc singularis. & ideo isto casu non teneretur maritus dictam promissionem Titio facere de voluntate mulieris, quia marito esset incommodum, quoniam remaneret obligatus duobus, scilicet, mulieri & Titio, & hoc quando mulier de suo dedisset, quod nota, quia est pulchra limitatio ad *d. l.* 2. secundum *Alexand. ibi in* 2. *column.* vbi videas modernIores super isto art. & *Camperium in tractatu de dote*, 3. *part. quaest.* 214. ¶ Idem dicas, si maritus constante matrimonio, consentiente vxore, delegauit sibi debitorem, vel expromissorem pro dote. Nam si ille debitor, vel promissor erat pauper, & non soluendo, dari non potest: vt sentit gloss. *in dict.* §. *si mulier.* quam sic intelligit *ibi Ang.* secus si esset diues, & soluendo, nam tunc bene valeret, secundum Ang. arg. *dict. l.* 2. *ver. nec cogitur, ff. solut. matrimon.* cum quo transit *ibi Ioan. de Imol. & Alex.* hoc intelligens, si talis delegatio confeatur in tempus soluti matrimonij: aliàs secus, prout notanter voluit *Bart. in l. sanè*, per illum textum *in fin. ff. de iure dot.* Et ita quamuis pro dote consetuāda & restituenda non possint fideiussores interuenire, bene tamen poterit interuenire expromissio vel delegatio expromissoris, vel debitoris. ¶ Ratio diuersitatis potest esse, quia in datione fideiussoris militat ratio timoris, perfidiae, cum eodem tempore habeat mulier maritum, & etiam fideiussorem obligatos, sed in casu delegationis, vel expromissionis, obligatio mariti nouatione extinguitur, & antequam fiat nouatio obligationis, mulier non habet aliquem obligatum, praeter maritum, secundum *Alexand. vbi supr.* cuius verba refert *Camper. in d. quaest.* 214. quamuis de Alexand. nullam faciat mentionem. ¶ Ex istis infertur, quòd delegatio pauperis debitoris facta à marito vxori, non perimit actionem de dote, vt videtur tex. in *dict.* §. *si mulier.* vbi videas doctor. signanter *Alexan.* cuius verba tacito autore recitat *Campet. in tractatu de dote, quaest.* 213. dic vt ibi. ¶ Adde etiam ad praedicta, quòd pro † dote conseruanda, vel restituenda, ex parte viri, vel soceri, non possint fideiussores interuenire: vt *dict. l.* 1. & 2. *C. ne fideiuss. do. den.* pro dote tamen promissa danda per mulierem, vel socerum, bene potest fideiussor accedere: vt voluit *gloss. Cyn. & alij in dict. l.* 1. sic intelligentes text. in *l. cum dotis, C. de iure dot.* & *l. si fideiussor, ff. de re iudic.* & videtur casus in *l. fin. C. ad Velleian.* Et in hoc non iudicantur ad paria maritus & vxor: quia non est eadem ratio in marito, cui promittitur dos per mulierem, & in promissione dotis voluit fideiussorem, quia hic non est tanta causa generandae perfidiae inter coniuges, cum respectu viri obligari, fideiussio censeatur habere causam perpetuam perfidiae, quia etiam dos censetur similiter habere causam perpetuam apud virum, vt *l.* 1. *ff. de iure dot.* Sed respectu mulieris obligatae, ipsa obligatio non est habitura causam perpetuam, ex quo incontinenti debet solui, & sic dicta causa indignationis, si qua foret, videtur habere causam momentaneam, & 14

non

non duraturam.ita dicit *Bald.Nouell.vbi supr.versic.* 8. *limita*. Reliqua in hac materia videas per doct. in locis suprà allegatis, super quibus hic amplius non insisto, vt ad vlteriora procedere valeamus.

ADDITIONES.

A * ¶ Adde, quod illum textum in l. fin. de contrahend. empt. multum commendauit ad hoc *Paul. in l. Calippus, in princ ff. de solut. & illa l. Calippus, aliàs incipit, quamuis stipulanti.*

B * ¶ Adde *Paul. in rub. C. vt nemo inuitus, & in l. si vt certo, §. si duobus col. antepen. in fin. ff. commo.*

IOAN. BERNAR.

A ¶ Gloss. quæ ab omnibus notabilis reputatur.] Circa istam gloss. & quæ per eam scribit hic autor, adde *Tiraq.* plures allegantem *in præfat. de retract. municipali, nu. 15. & seq.* & ex nostris *Auendañ. respon.* 16. & rursus *p. 1. cap. 2. num. 14. & Auiles cap. 8. pretorum, ver. [costumbre.]* *Did. Perez in 13. quæst. procem. ad ll. Ord. Couar. lib. 3. resolut. cap. 13. num. 4. Dueñ. reg. 144. limit. 1.* & latè *Burgos de Paz in l. 1. Taur. num. 466.* & rursus in *num.* 480. apud quos aliorum satis allegatur.

B ¶ In quo pro dote conseruanda & restituenda possunt interuenire fideiussores.] Quibus casibus valeat super dote restituenda fideiussoris interuentus, & an firmetur iuramento, vide ex nouissimè reperen. *Ioan. Crot. in l. si constante, ff. solut. matrim. in princ. num. 35. & seq.* & quod nominatim de hoc casu præsenti scribet *Corras. in l. qui liberos, de ritu nupt. num. 215. & Couarr. in cap. quamuis pactum p. 2. §. 2. ad fin. de pact. in 6. & Ant. Gomez in l. 53. Taur. num. 26. & sequent. Bern. Diaz regul. 290. & Minch. de succes. progress. part. 1. lib. 3. §. 28. num. 34.*

C ¶ Quia forte mulier matrimonium non contraxisset.] Hæc est efficax, & ad multa profectò vtilis argumentatio, & iureconsultis approbata: vt *l. si quis aliam, ff. de solut. versic. non accepisset, & l. cum eiusdem, versic. non nisi omnes, ff. de edilit. edict.* de quibus per *Pinell. l. 2. C. de resc. vendit. part. 2. cap. 4. num. 1.* & rursus *l. 1. de bon. mater. 3. p. num. 52.* Addeque scripta per *Couar. lib. 2. resolut. cap. 16. num. 5. ver. non obstat.* & expende ad idem text. in *l. cum te, C. de pact. inter empt. & vendit.* de qua multa, & illa quidem eleganrissima, per *Pinell. in rubric. C. de resc. vendit. num. 14. cum seq. in 2. part. cap. 2.* vbi maximè perpendenda sunt doctissimi viri verba in nu. fin. Atque ex his habes optimam limitationem, ad regul. iuris, quod vtile per inutile non vicietur, ne scilicet, procedat etiam in separabilibus, quando alter contrahentium nisi super omnibus aut super toto consensum non præstitisset.

D ¶ De iudice, vel reste qui in articulo mortis.] Adde *Alexand. in l. sciendum de verbor. obligat. Decium consil. 175. Alciat. regul. 3. præsump. 4. Anton. Gomez in l. fin. Taur. num. 15. & Petr. Plac. de delict. cap. 13. numer. 20. & Couarru. lib. 2. resolut. cap. 13. num. 7.*

¶ Argum. l. inde quæritur.] Singularis est text. & not. atque æquitate plenus circa cuius decisionem, & ea quę per authorem hic dicuntur, vide *Francisc. Cremens. singul. 39. & Hippol. sing. 2.* & rursus *eundem in rubr. de fideiussor. numer. 437. Roman. consil. 114. Philip. Corneum consil. 316. col. 1. lib. 4. & Tiraquell. de retract. §. 31. gloss. 1. num. 8.* & ex nostris *autorem & Anton. Gomez in l. 61. Taur. & Castill. ibi num. 33.* & rursus *Ant. Gomez de duobus reis debend. num. 2. & Anton. de Meneses in l. nec pactio, num. 14. C. de transact. & Dueñas regul. 337. num. 19.* & adiunge quæ dixi supra §. 22. in rubr. versicul. ex substantia debitoris. E

¶ Ex his etiam infertur.] Vide *Auiles, cap. 1. pret. versi. [fiel.] num. fin.* F

¶ Idem dixit in pluribus curatoribus.] Circa istud vide quæ latè scribit *Anton. de Menes. in l. nec pactio, num. 7. & sequent. C. de transact.* G

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Pecunia deposita apud mercatorem, an possit licitè capi pars lucri honesti, sine eo quod committatur vsura.*

2 *Societas ad aliquam mercantiam, vel artem, in qua vnus ponit operam, & alter pecuniam, & lucrum inde proueniens inter eos diuidatur, licitè contrahi potest.*

3 *Eleemosyna pntanda non est, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus acquiritur.*

4 *Malum minus permittitur, vt maius euitetur.*

5 *Interesse lucri cessantis peti potest.*

6 *Vsuræ non sunt licitæ, vbi vsus rei est translatus cum dominio rei.*

7 *Mutnans alicui decem, quæ promisit sibi reddere in nundinis: & si non reddiderit, promittit sibi quindecim, & confitetur exnunc, prout extunc, tantum esse interesse mutuantis, & pro eo facit illam promissionem: talis contractus non est licitus, quia paciscitur à principio de certo lucro.*

8 *Obligationi dandi consistenti super quantitate, & maximè super mutuo, an possit opponi pœna, si infra certum terminum non soluerit, ita quod illa pœna sit certa, & determinata, contra non implentem in termino.*

9 *Vsura sicut prohibita est in contractu, ita & in vltima voluntate.*

10 *Interesse lucri cessantis de iure canonico. peti potest: non tamen potest à principio taxari, nec per contractum inter viuos, nec in testamento, in quo testator propter tarditatem solutionis quantitatis adiiceret vsuram per dinumerationem mensium, vel annorum.*

SEXTO cùm dicit rextus, [Vel saltem alicui mercatori committi, vt de parte honesti lucri, vir onera possit matrimonij sustentare.] Ex his verbis colligit dominus *Abb. post Anton. & Card.* quòd † ex pecunia deposita apud mercatorem, licitè potest capi pars honesti lucri, sine eo quòd vsura committatur. Et sic ex pecunia mea, cum ministerio alterius, potest prouenire honestum lucrum. de quo dicunt esse casum singularem hic, & alibi non reperiri de iure canonico. De iure tamen ciuili multa sunt iura, quæ volunt, quòd licitè potest † contrahi societas ad aliquam mercantiam, vel artem, in qua vnus 6 *Notab.* 1 2

vnus sociorum ponit pecuniã, alter verò ope-
ram: & lucrum inde prouenient inter eos di-
uidatur: quia interusurium pecuniæ correspõ-
det operibus, & industriæ alterius, & econtra:
vt *l. si non fuerit, §. ita coiri. & l. cum duobus, §. si in*
secunda. & l. si societatem mecum. ff. pro socio. cum
multis alijs, & in l. 1. C. eo. & Instit. eo. §. 2. & tenet
gloss. in *c. plerique 14. q. 3. Gof. & Host. in summa. tit.*
de vsur. §. vltimo, Anton. & alij in c. fin. eod. titul.

¶ Et ita non est hoc speciale in pecunia dota-
li, prout aliqui somniantes dicebant per istum
text. in præsenti, qui de pecunia dotali loqui-
tur: quia si in aliis causis non esset licita ista de-
positio pecuniæ, prout ipsi fatentur, cum rece-
ptione partis lucri: nec eodem modo debuisset
licere in pecunia dotali, cum etiam pro redi-
mendis captiuis non sit licitum fœnerari: vt *c.*
super eo. de vsur. Nec occasione boni, malum est
committendum: vt *c. 1. de sortileg. & in c. forte. 14.*
quæst. 2. vbi dicitur, quòd multi sunt Christia-
ni diuites, auari, cupidi: non habeo peccatum,
si illis abstulero, & pauperibus dedero: illi nil
boni agunt. mercedem habere potero. Huius-
modi cogitatio ex diaboli calliditate suggeri-
tur: nam si totum, quod abstulerat, tribuat, a-
doleret potius peccatum, quàm minuat: non
3 enim est putanda † eleemosyna, si pauperibus
dispensetur, quod ex illicitis rebus acquiritur.
c. non est putanda. 1. quæst. 1. Occasione ergo boni,
malum committendum non est: vt prædixi.
Vnde *Apostolus Rom. 3.* Non sunt, inquit, facien-
da mala, vt eueniant bona: nec occasione lici-
ti, debet illicitum committi. *l. qui sub prætextu,*
C. de sacrosanct. eccle. l. fin. C. qui le. per l. illicitas, § ne
tenuis, ff. de offic. præsi. & ibi gloss. in versic. concutien-
dos. Vnde etiam pro saluanda vita hominis, non
debet peccatum etiam veniale committi: vt la-
tè dico post *Abb. & alios in c. sacris. de his quæ vi me-*
tusve cau. fiunt. in meis recollectis. Illud ergo, quod
4 † dicitur, Minus malum permittitur, vt maius
euitetur. *c. neruus testiculorum. 23. dist.* nullo iure
potest sustineri. lex enim diuina, atque Chri-
stiana, nullo pacto permittit malum aliquod
fieri, etiam vt exinde bonum eueniat: vt *Apostο-*
lus vbi supra testatur: multo minus debet hoc
permitti, vt minus malum euitetur, nisi hoc
fiat per locum dissimulationis: vt contingit in
cap. inter opera charitatis. vbi permittitur dissi-
mulare meretricatum in ciuitate, ne dum ex ci-
uitate expellitur, tota ciuitas libidine replea-
tur: vt ait *August.* & not. *in d. c. inter opera.* adde
prædictis bonum text. & ibi not. *Ioan. de Plat.*
in l. vna. C. nulli licere in frenis, li. 11. ver. nota secun-
dò, & ver. tertio nota. ¶ Et inde est, quòd si
mortuo marito, eius hæredes promittunt vxo-
ri dare decem pro centenario, donec integra-
liter sibi dos soluatur: non est licitum: vt consu-
luit *Anchar. consilio* 14. de quo latius dicetur.

¶ Ex quacunque ergo pecunia apud merca-
torem deposita licitè potest capi pars honesti
lucri: quamuis pecunia dotalis non sit per præ-
dicta, & per istum text. quem sic generaliter
intelligunt doctores in præsenti, & *Bald. in l. si.*
in fin. C. de peti. here. ¶ Ratio huius est: quia li-
cet vsuræ ᵃ sint † prohibitæ de iure diuino, & A 5
humano: vt *d. c. super eo. & c. consuluit. inf. de vsur.*
nihilominus tamen ᵇ semper habetur ratio ad B
interesse partis, ratione damni prouenientis,
vel lucri cessantis: vt voluit *Innoc. in c. sacro. inf.*
de sen. excom. in verbo, ad interesse. dicens, quòd v-
bi pecuniam dare est in obligatione, habetur
ratio lucri cessantis: quod est bene notandum
secundum *Abb. in c. cum venerabilis. supra, de ex-*
ceptionibus 3. colum. versic. aduerte. & in c. P. & G. in
princ. de offic. deleg. cum alijs, de quibus ibi per Felin. in
princ. vide inf. §. 1. habetur etiam ratio lucri ces-
santis, ratione temporis. *l. vinum, ff. si cer. peta. c. 1.*
de plus petitionibus. secundum *Franc. Aret. in l. di-*
uortio, §. item si meses, ff. solut. matrim. in princ. De-
clara hoc respectu debitoris, debentis pecuniã
creditori soluere: nam tunc est in considera-
tione damnum proueniens, vel lucrum ces-
sans. secus si pecuniam dare est in obligatione,
respectu creditoris abundantis, qui alteri in
magna necessitate constituto ex præcepto mu-
tuare teneretur: tũc enim non est habenda ra-
tio damni prouenientis, vel lucri cessantis, pro-
pter huiusmodi mutuum: in tali enim necessi-
tate non solùm debet quis mutuare, sed quod
fortius est, tenetur donare ᶜ eleemosynam fa- C
ciendo: quia tunc eleemosyna est in præcepto:
vt *c. pasce. 86. dist. cum concordantiis:* de quibus
per *Felin. in c. humanum, 1. dist. in fin.* taliter au-
tem donatum non repetit: fortius ergo, si mu-
tuet, non petet damnum proueniens, vel lu-
crum cessans, imò forte contentus debet esse.
ita puto sensisse *Innocen. & Abbatem, vbi supra,* &
ita tenet *Archiepiscopus Florentinus 2. parte, ti-*
tul. 1. c. 1. §. 16. in fin. & magister Conradus in suo
tractatu, de contractibus, quæst. 30. prima conclu-
sione, penultim. colum. versicul. ratio quinta. & se-
cundum hoc intellige, quod voluit *Ioannes An-*
dreas. quem alij sequuntur, in *c. fin. inf. de vsur.* &
expressius *ibi dom. Abb. 4. column. versicul. nota pri-*
mò. sentit glos. 2. valde singul. in *c. conquestus, eo.*
titul. vbi vide *Ioan. de Anan. 4. colum.* de qua ex-
clamant Legistæ & Canonistæ dicentes, non
reperiri similem de iure canonico. Gloss. ta-
men iuris ciuilis idem voluit in *leg. 2. C. de vsur.*
quam approbant *ibi Cyn. Bart. Salyc. & communi-*
ter omnes. idem voluit glos. in *l. curauit. C. de act.*
emp. & vend. & in leg. Iulianus, §. ex vendito. ff. eo. &
ibi Bart. & alij. optimus text. cum glos. *& Bart.*
in l. 3. in fin. ff. de eo quod cer. lo. vbi in illa actione
habetur ratio lucri cessantis. Vbicunque ergo
aliquid percipitur ratione interesse, non com-
mittitur vsura. Hanc regulam tradit *Abb. in d. c.*
fi. in fi. inf. de vsur. ad hoc bonus tex. in *l. atqui na-*
tura. § non tantum, ff. de neg. gest. & l. socium. ff. pro
soc. & in l. & in contrarium, in princip. ff. de vsur. &
ibi Bald. qui summat illam legem, quòd vsuræ
veniunt ex mora, velut interesse. id etiam te-
net *Ioan. de Imol. in l. geris. ff. de acquir. here. in pe. q.*
Ad idem bonus text. in *c. dilectis. sup. de fo. compe.*

vbi contra debitorem quantitatis, etiam de iure canonico, habetur ratio, non solum partis principalis debitæ, sed etiam damnorũ emergentium, propter non factam solutionem debito tempore. Et istud est clarum respectu dãnorum emergentium, ex diminutione patrimonij, secundum quod accipitur in *l. 3. ff. de dam. infect.* quia dans occasionem damni proximo, quod proximus subire non tenetur pro eo, inducendo eum ad mutuandum: tenetur eum releuare ab illo damno: vt *c. fin. inf. de iniur. cum concordantiis.* & hoc potuisset quis à principio in pactum deducere: vt not. in *c. peruenit. de fideiusso.* non solum quando damnum incurritur ex mora debitoris, quia non soluit in termino: sed etiam si ante moram: vt si volens tuæ necessitati succurrere, disposui de rebus meis cum aliquo incommodo, possumà te illud exigere, & in pactum ab initio deducere, dummodo hoc bona fide fiat. aliàs secus: vt putà, si mutuem tibi pecuniam ad certum terminum soluendam, cum pacto: quòd si in termino non restitueris, ex tunc teneris ad interesse probabilis lucri. & hoc facio, quia scio te non posse in termino reddere, vt sic inde habeam lucrũ, vsuram committo. argu. 14. *quæst. 3. plerique & de reg. iur. c. certum est. lib. 6.* Sed si simpliciter ad tollendam moram, scilicet, debitoris, & me conseruãdum indemnem, licitum est: ista sunt ferè verba *Archiep. Flor. 2. par. tit. 1. c. 7. §. 16. in fin.* quod tene menti. Idem dicas de damno, in quãtum accipitur pro lucro cessante ante moram, vel post: vt apparet ex prædictis: quia negari non potest, quin hoc etiam sit damnum, ex quo poterat quis aliquid acquirere licitè, & non acquisiuit, propter alium: & ita cessauit lucrum, & per consequens passus est damnum, ad quod ipse alius tenetur: vt sentiunt doct. præallegati, & *sanctus Thom. 2. 2. q. 62. ar. 4. in corpore quæstionis.* qui pulchrè loquitur. videas enim, & intellige, si in veritate illud damnum vergat propter lucrum cessans, & non simuletur, fingendo forsan negociationem aliquam, ex qua dicebat se lucrum sperare, cùm reuera nullam protsus intenderet exercere. Talis enim palliatio, vel simulatio non iuuat, nec liberat à peccato: vt not. in *c. ad nostram, sup. de emp. & ven. & in c. illo vos. de pig. & in l. 2. C. plus va. quod agi.* Si autem veritas haberi non potest: in casu dubij attendi debet, vtrum qualitas personæ, cui debetur, hoc patiatur, vt in mercatore & simili, qui cum pecunia lucratur. Secus in doctore, aut in milite, qui cum pecunia non est solitus lucrari: vt in præallegatis iuribus: & traditur per *Bartol. & docto. in l. 1. C. de senten. quæ pro eo quod inter. profe. per Bald. in l. 1. C. de sum. Trin. per Cyn. in authen. ad hæc. C. de vsur. in 3. quæst. Ioan. Alber. in c. naniganti. inf. de vsuris. q. 3. Anchar. in cle. 1. §. sane. de vsur.* & ita firmat *Marianus in d. c. dilecti. in vltim. not.* dicens sic plures consuluisse, & obtinuisse in foro ecclesiastico. de quo per ipsum latius, in rubr. de vsur. in 8. princip. artic. quod videtur de mente *S. Thom. 2. 2. q. 62. ar. 4. in responsione 2. art.* vbi dicit, quòd in perceptione lucri cessantis debet haberi respectus ad damnum impediens lucrum, vt fiat aliqualis recompensatio, attenta natura negocij & personæ, non integra restitutio. quia minus est aliquid habere in virtute, quàm in actu. Existens autem in via adipiscendi, habet virtualiter, nõ actu. vnde si redderetur ei, vt haberet in actu, haberet quod est ablatum, non simpliciter, sed multiplicatum. idem in effectu voluit *Ioann. de Anch. in d. c. conquestus 4. colum.* vbi finaliter concludit relinquendum esse arbitrio iudicis consideratis circunstantijs, quãtum esset verisimiliter lucratus iste, qui petit interesse: quod etiam refert & sequitur *Felin. in c. cùm venerabilis, 3. columm. versicul. intellige 2. suprà, de excep.* Si ergo non erat persona consueta negociari: per consequens non cessat lucrum, nec illud peti potest. Idem si debitor non fuit in mora: ante moram enim non cessat lucrum, sed post moram debitoris: vt apparet ex prædictis, & firmat *Bald. in l. 1. C. de vsu. & fruct. leg.* quem refert & sequitur *Francisc. Aret. consil. 152. 3. colum. in princip.* Idem tenet *Anchar. consil. 148. incip. in quæstione quæ vertitur.* Morosus tamen non habet restituere ea, quæ per industriam acquisiuit ex pecunia, quando passus moram non acquisiuisset talia: vt puta si debitor solitus exercere certum genus mercium, & in hoc erat peritissimus, creditor verò ignarus. Ista, quæ ex industria fuit lucratus debitor, non veniunt in consideratione lucri cessantis post moram. ita not. voluit *Franciscus de Platea in tractat. restitutionum, in ver. restitutio. lo. 1.* de quo facit festum *Felin. in d. c. tùm venerabilis 3. column. versicul. intellige 3.* Adde prædictorum confirmationem, quod voluit *Bald. in l. cunctos populos, C. de summa Trinitat. colum. versic. 6. item do quandam regulam.* vbi dicit, quòd quando facta relatione huius præstationis, quæ dicitur vsura, vel aliud antecedens, resultat quasi facio vt des, vt in omni matrimonio, *c. salubriter, de vsur. leg. pro oneribus, C. de iure dot.* vel vendo vel trado vt des. *C. de actio. empt. leg. curabit.* vel patior vt des. *l. periculi. C. de nau. fæ.* aut alia conformis vnius ad alterum: ibi propriè non est vsura: quia non est lucrum, sed quædam recompensatio debita hinc inde: vt in allegatis iuribus. Quam regulam tene memoriæ, cuius meminit *Ioann. de Anan. in rubr. infr. de vsuris.* de quo infr. §. 9. in princip. adde *eundem Bald. in d. l. cunctos populos. 6. colum. versic. 4. non possunt.* vbi dicit, quòd † 6
vsuræ non sunt licitæ, vbi vsus rei est translatus cum domino rei: vt in *extrauagan. Ioann. 22. quæ incipit, quia quorundam.* Sed si translatus est vsus facti sine dominio, vt in pecunia commodata ad pompam: dicunt Theologi, quòd quędam remuneratio potest præstari pro isto vsu: quia dominium, quod est domini, non debet esse sterile, sicut in pensione domus, secundum *Ægidium Romanum*: quod *Bald.* credit verum,

rum, si talis præstatio non minueretur ex præstatione temporis, & maximè quia pecunia nō solet locari. arg. *de prascript. versicul. l. naturalis*, §. 1. item quia cùm ipse vsus non possit restitui. *l. si vsusfructus mihi in biennium. de vsufruct. le.* & sic non recipit actum retrosimilem: congruumest, quòd aliquid possit præstari loco vsus. arg. *l. iubemus nulli*. §. *fin. C. de sacrosanct. eccle.* hæc Bal. Patet ergo, quòd vbicunque versatur lucrum cessans, vel damnum proueniens non est vsura, sed interesse. Quomodo autem probabitur lucrum cessans, vel damnum proueniens, vel fructus, qui percipi potuerunt, & non fuerunt percepti: vide notanter *Franc. Aret. in l. continuus. §. cum ita. col. 2. ff. de ver. ob.* intellige tamen, quòd tenetur quis ad lucrum cessans, vel damnum proueniens, nisi ex culpa alicuius damnum sibi proueniat: quia est iusta causa excusandi, sicut in expensis, à quibus quis absoluitur ex iusta causa, glos. not. *ff. de tritic. l. in hac secund. Bald. in c. vno. ad fin. qui successores teneantur feudū confirmare. li. feudorum.* Ex quo infertur, quod in huiusmodi æstimatione damni proueniens vt lucri cessantis, habetur ratio qualitatis ipsorum, agētis, patientis, & loci, secundum *Marianum in c. fin. in fin. de iniur.* latius in *c. olim. eod. tit.* facit text. *in §. atrox. Instit. de iniur.* ¶ Prædicta tamen sunt sanè intelligenda, dummodo à principio non fuerit facta promissio annuæ solutionis adiectæ debito quantitatis, propter summum interesse: quia tunc esset vsurarius contractus. ita firmat sanctus *Bernardinus, sermone 32. c. 2.* quem alleg. *Alexand. de Ariosti, in tract. de vsur. in 3. parte. c. 143.* idem voluit *Bald. in l. rogasti. §. si tibi. 2. colum.*

7 *ver. extra. not. ff. si cer. pe.* dicens, † quòd si mutuo tibi decem quæ promittis mihi reddere in nūdinis: & si non reddideris, promittis quindecim, & confiteris ex nunc prout extunc, tātum ad interesse mea & pro interesse meo, nomine conuenti, facis istam promissionem: non valet talis promissio, vel confessio, quia fieri videtur in fraudem. ar. *l. qui testamen. ff. de proba.* nisi probaretur tale interesse per alias coniecturas: vt *l. traiectitia. ff. de act. & ob.* idem voluit *Bald. in l. vna. 4. colum. ver. quid si promitto tibi ex causa emptionis, C. de sent. qua pro eo quod inter. profect.* vbi decidit, quòd si quis promittit ex causa emptionis tradere librum valentem decem: & si non tradiderit, promittit centum nomine interesse conuenti: non valet, quia causa finalis est falsa. nam tantum est dicere, nomine interesse, quātum est dicere, quia interest. Ergo obstat exceptio doli: vt *l. 2. §. circa. ff. de doli. excep.* Idem & fortius, si emptor promitteret nomine pretij decem: & si non soluerit, promittit centum nomine interesse conuenti: quia quicquid accidit sorti per pactum, vsuram sapit. secundum *Bald. vbi supra*, quem refert & sequitur *Alexan. consil. 61. 3. column. 2. volumi. incipit viso processu, & consil. 27. fin. colum. 4. volumi.* idem tenet *Ioan. de Imol. & Ludou. in l. insulam, §. vsuras, ff. solut. matrim. & Laurentius de Rodolphis, in tractatu vsu-*

rarum. 71. colum. alias 2. part. quæst. 53. adde *Alexā. in l. stipulatio ista. §. alteri. de verb. obligat. pen. column. ff. & Iason in l. 1. columm. 12. C. de summa Trinitate & fid. cath.* Ista faciunt ad quæstionem, vtrum † obligationi dandi consistenti super 8 quantitate & maximè super mutuo, potest apponi pœna, si infra certum terminum non soluerit, ita quòd ista pœna sit certa & determinata contra obligatum non implentem in termino constituto. de qua vide *Bartol. Bald. & alios in l. cùm allegas, C. de vsuris. Antonium Marianum, & alios, in c. suam, in princip. de pœnis. Marianus* latè in *tractatu de vsuris.*

¶ Et hinc est, quòd si socer, qui promisit genero dotem, in pecunia, ad certum tempus, & interim annuatim promisit certam pecuniæ quantitatem: hoc non est licitum, secundum *Ioan. And. in c. salubriter. infra, de vsuris.* de quo infrà latius subijciam. versicul. octauo infertur.

¶ Hinc est etiam, quod soluto matrimonio post mortem viri, hæredes eius se obligarunt vxori dare decem pro centenario, nomine alimentorum dotis suæ quolibet anno, donec fuerit integrè dos soluta: mulier non potest exigere dicta decem pro centenario, cùm fuerit apposita dicta quantitas per dinumerationem annorum: quia singulo anno aliquid veniebat soluendum: censetur vsura, vt apparet ex prædictis. & notat *Bartol. in l. cùm stipulati. in fine, ff. de verbor. obligat.* ita consuluit in contingentia facti *Anchar. consil. 148. incipiente, in quæstione qua vertitur.* quem refert & sequitur *Alexand. in dicto consilio 27. 2. colum.* qui dicit, idem esse, si testator in testamento mandauit hæredibus soluere vxori suæ dotem, & interim quòd non soluerint, annuatim centum: nam hoc fieri non potest. ita etiam consuluit per bona fundamenta *idem Anchar. consil. 92. incipit, verba testamenti.* quem similiter refert & sequitur *Alexandr. in dicto consilio 27. 2. colum. in fin.*

¶ Et propterea dicit, quòd si vxor aliquid recepit, tenetur in sortem computare, secundum eum: quia soluto matrimonio, per mortem mariti prædecedentis, vxori superuiuenti propter dotis restitutionem nulla pecunia debetur, nec pro primo anno, nec pro sequentibus annis: quibus, si voluisset, potuisset dotem exigere, præsertim si habet aliunde vnde se alat: vt dicit *gloss. Dynus, Bart. Bald. Angel.* & cæteri doctores, in *l. diuortio. in princ. ff. solut. matrimon. Guill. Cyn. & alij, in l. vna, §. exactio. C. de rei vxor. act. & Bald. in l. fin. C. de bonis mater.*

¶ Fatentur tamen, quòd vbi vxor ab hæredibus viri peteret dotem, & ipsi essent in mora restituendi dotem, & vxor esset consueta dare pecunias suas ad honestum lucrum mercatoribus: tunc ratione moræ deberet haberi ratio interesse consistentis in lucro, quod verisimiliter mulier percepisset, sicut fecit de aliis suis pecuniis: per text. in *d. l. 2. §. fi. ff. de eo quod cer. locum alijs*, de quibus sup. ita tenet *Ioan. de Imol. in d. l. diuortio. 4. colum. ver. idem videtur.*

¶ Idem esset, si forsan vxor non solita negociari, probaret quòd esset emptura fundum, si dotem habuisset, nam tunc potest prætendere istud interesse lucri cessantis: vt videtur casus rectè intuenti in *l. socius qui in eo, in princ. ff. pro socio.* secundum *Paul. de Castr. in dict. l. diuortio.* & ista est communis opinio, secundum *Lancelotum ibi 3. columm.* quicquid ibi dixerit *Alexand.* se-
D cundum eum. ¶ Et [d] faciunt ista ad vnum, quod quotidie accidit, & ego vidi in practica: Testator in suo testamento legauit cuidã quingentos ducatos, quos per suos hæredes solui præcepit: & interim quòd non soluerentur, tenerentur annuatim dare legatario quinquaginta ducatos, hæredes per aliquot annos non soluerunt, quapropter petuntur ab hæredibus quinquaginta annua: non possunt peti, quia vbicunque quantitas si non soluatur, capitale mandatur solui per dinumerationem temporis, etiam si mandetur solui sub nomine pœnæ, censetur esse vsura: vt concludit *Bartol. in dict. l. cùm stipulati, ff. de verbor. obligat. & in l. qui fine, ff. de neg. gest.* sequitur *Bald. in l. cùm allegas, in fin. C. de vsuris. Anch. in regula, peccati venia.* Sed hic testator mandat solui quinquaginta ducatos singulis annis, si hæredes noluerint soluere capitale,
9 ergo videtur, quòd ista est solutio vsurarum, † quæ sicut est prohibita in contractu, ita & in vltima voluntate, vt *l. 3. in fin. ff. de annuis leg.* per quem textum ita firmat *Bartol. ibi, & in dict. l. cùm stipulati fuimus, in finalibus verbis, ff. de verbor. obligat. & in l. 2. in fin. ff. de his quæ pœn.* not. *Bald. in dict. l. cùm allegas.* Ita reperio consultum per *Franciscum Aretinum consil. 151. incip. viso themate.* quem rogo videas, quia pulchrè loquitur. vbi videtur hoc ampliare, vt nec valeat, quo ad quantitatem conuentam, nec quoad interesse, quod realiter prætendit, quasi vtile vitietur propter inutile. Quod est mirabile. & alibi non legi: intellige, etiam si qualitas interesse poneretur ex pacto, in discretione debitoris, secundum *Ludouicum consil. 520. 11. columm. incipit, circa propositam consultationem, & Alexand. consil. 61. ad fin. 2. volum.* secundum quod refert *Felin. in dict. cap. cùm venerabilis, 3. columm. de except.* qui hoc limitat, nisi mutuans esset homo non consuetus vllo modo fœnerari, & nullum verisimile periculum immineret debitori, & interesse sit valde verisimile. vt per *Anch. in regula, peccati venia, 12. columm. versicul. 6. quæro.* quem refert *Franciscus Aretin. dict. consil. 153. col. 2.* qui tamen non firmat, & meritò, quia omnes prædicti videntur sentire contrarium. ¶ Concluditur
10 ergo ex prædictis, quod licet † interesse lucri cessantis, peti possit de iure canonico, vt dictum est, non tamen potest à principio taxari, nec per contractum inter viuos, vt *l. lecta, ff. si cer. pet.* nec in testamento, in quo testator propter tarditatem solutionis quantitatis, adijceret vsuram per dinumerationem mensium, vel an-
E norum, non potest, vt dictum est. ¶ Ex [e] istis redditur mihi dubia decisio *Oldrad. consil. 207.* dum dicit, quòd si quis det alicui ducatos mille, cum pacto, quòd ille debeat sibi dare pro dicta pecunia singulis annis certam pecuniæ quantitatem vsque ad vitam suam, iste contractus non est vsurarius, vt ibi latius per eum. quem refert *Franciscus Aret. d. consil. 152. columm. 2.* Ego credo, quòd cessante fraude valeat pactũ, saltem quo ad verum interesse damni prouenientis, aut lucri cessantis. & ita reperio sentire *magistrum Conradum in suo libello, de contractibus, quæst. 40. in 3. concl.* de quo facio mentionem inf. col. 2. ver. ex his.

ADDITIONES.

¶ Vsuræ sint prohibitæ iure diuino.] Vide *Mathesil. singul. 49. & fratr. Dominic. Soto de iustit. & iure lib. 6. quæst. 1.* & quid iure naturali, canonico, vel ciuili: præter eundem vide *Ioan. Bapt. de san. Sever. in l. cunctos populos, num. 31. & sequent. & Hieron. Cagnol. l. curabit, C. de act. empt. & Marc. Manto. singul. 345.* & multis Theologis & Iuristis allegatis doctè examinantem vide *Couarr. lib. 3. resolut. cap. 1. & Messi. de taxa panis, conclus. 2. num. 68.* A

¶ Tamen semper habetur ratio interesse.] B
Est ergo triplex vsura, lucratiua, quam omnes improbant, & restauratiua, quæ permittitur, & recipitur propter damnum ex mutuo emergens vel lucrum cessans, tertia recompensatiua alicuius commodi percepti, quæ non improbatur, quia titulo quasi permutationis accipitur, vt per *Cagnol. in l. curabit, C. de act. empt.* cæterum interesse, vsurarumque materia labyrinthus est in quo plura loca & plures authores, quàm possint numero comprehendi. vide ex nostris *Dominic. Soto d. lib. 6. quæst. 1. & seq. & Minchac. quæst. frequent. cap. 60. & Couar. d. lib. 3. resolut. cap. 1. cum tribus sequent.* apud quos ingens aliorum numerus allegatur, in quorum scriptis reperies quæ per authorem hoc 6. not. tanguntur plenius examinata. Addeque *Benuenut. de mercat. tit. de contract. mercat. num. 2.*

¶ Eleemosyna est in præcepto.] Vide plures quos adiunxi sup. 3. not. §. 12. C

¶ Et faciunt ista.] Vide *Messiam de taxa pan. conc. 6. num. 106. & Alexand. consil. 27. vol. 4. Alciat. lib. 5. paradox. c. 20. Hieron. Cagnol. l. iurabit nu. 5. C. de act. empt.* & aliis citatis *Couar. l. 3. resol. c. 1. nu. fin.* D

¶ Ex istis redditur mihi dubia.] Vide *Domin. Soto de iust. & iur. lib. 6. q. 5. art. 2. ad fin. Minch. quæst. frequent. c. 68. ad fin. Medin. de rest. cap. de censu temporal. Couar.* pluribus citatis *l. 3. resol. c. 7. nu. 3.* E

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1 *Mutuans pecuniam, an petere possit id quod lucraturus fuisset.*

EX his primò infertur, quòd si mercator so- §. I.
litus mercari, vel † negotiari cum sua pe- 1
cunia, illam ad certum tempus alteri mutuauit: si debitor fuit in mora, quia ad illud tem-

pus non soluit, potest mercator agere contra debitorem, vt soluat loco interesse id, quod verisimiliter fuisset lucratus ex illa pecunia, si illam in termino soluisset. ita dicit *Abb. in præsenti, & in c. P. & G. in princip. suprà, de officio. de & in d. c. conquestus, & in d. c. fin. 4. colum. versic. 2. quæro. infrà, de vsuris, & in c. dilecti. de foro compet. & in c. cùm venerabilis, super gloss. 3. sup. de excep. & Auch. in cle. ex graui. eod. tit. & S. Thomas 2. 2. quæst. 62. & Archiepis. Florentinus in 2. parte sua summa, tit. 1. c. 8. §. 19. Abb. consil. 140. incipit, in quæstione, qua vertitur. Salyc.* pulchrè in *authen. ad hac. C. de vsuris. 3. col. Paul. de Castr. consil. 71. 8. colum. præallegato.*

ADDITIO.

¶ Adde huc *Cagnol. Rebuff. Berengar.* & alios in *l. vinc. C. de sentent. quæ pro eo quod interest.* Est tamē notabile & dubitabile quòd ista fallant in piscatore, venatore, & aucupatore secund. *Roma. sing. 637.* sed idem in quolibet interesse incerto secund. *Rebuf. vbi sup. n. 606.* licet obstent text. *l. si iactum. ff. de act. emp. & l. propter spem. ad fin. ff. famil. hercisc.* Addeque huc autori nostro plures relatos per *Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 18. num. 71.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Lucrum cessans petere potest is, qui ex pecunia sua empturus erat merces: & vt mutuaret non emit.*
2. *Et qui merces alio delaturus erat ad nundinas, ibi ea quæ verisimiliter vendíturus pro cariori pretio, potest pro eodem pretio alteri vendere, licet non deferat, dummodo fraus absit.*
3. *Negotiorum gestor accipiens pecuniam sub vsuris potest eas à domino petere.*

§. II. SECVNDO infertur, quòd si mercator paratus erat ire ad nundinas, † empturus
1 merces, in quibus verisimiliter fuisset lucraturus centum: accessit amicus & rogauit eum, vt mutuaret sibi illam pecuniam: quam promittebat sibi restituere in certo termino, cum lucro sperato, non peccat, & licitè potest fieri, nec committitur vsura ratione lucri cessantis: dummodo mercator mutuans duceretur bona intentione, & potius mutuaret vt seruiret amico, quàm in fraudem. ¶ Idem dicendum de eo, qui habebat merces, quas deferre volebat ad nundinas, vel aliam regionem, vbi verisimili-
2 ter eas † pro cariori pretio venderet: nam si alius ibi appareat, & offerat idem pretium, quod mercator verisimiliter habiturus esset in loco destinato, licitè potest mercator illud capere, dummodo fraus absit. ita tenet *Host. in c. salubriter. infr. de vsuris. Innoc. in c. fin. eo. tit. & ibi Abb. 4. col. ver. circa hoc.* & ibi etiā *Anania. 8. col. & 9. col. Cal. in c. nauiganti. 3. q. & 7. eo tit. & Salyc. in authen. ad hac. 15. & 20. q. C. eo tit. Laurentius de Rodolphis, in tractatu vsurarum. 1t. p. q. 24. & 21. Archiepiscopus* *Palacios Rub.* *Florentinus in 2. parte suæ summæ, titul. 1. c. 7. §. 16.* quem latius videas. Ex istis infertur, quòd si aliquis habet ducentos ducatos, mutuat Ioan. cētum ex illis pro suis necessitatibus expediēdis, cum pacto, quòd tantum sibi vltra sortem redderet, quantum lucrabuntur alij centum in negociatione positi. si cùm dedit, volebat illos centum ducatos in negociatione ponere, ad instantiam Ioan. mutuauit sibi centum, licitus est contractus: quia quod vltra sortem recipit, est pro suo interesse. secus si solos centum, quos posuit: nam tunc vsura est, secundum *Gabrielem 4. sentent. dist. 15. quæst. 11. colum. 21. in fin.* vide infrà, §. 9. versic. imo quod plus est. ¶ Aduerte
a tamen, quia in exigendo interesse ratione lucri cessantis, in primis debent deduci expensæ quas verisimiliter esset quis facturus in acquirendo illud lucrum, & illud quod minus valeret, propter dubium adeptionis: quia minus valet res sperata, quàm obtenta: vt est de mente doctorum in præallegatis locis, signanter *S. Thom. vbi suprà, 2. 2. quæst. 62. articul. 4. in corpore,* quem rogo videas, quia pulchrè loquitur: eum commemorat *magister Conradus in suo libello de contractibus, tract. 2. quæst. 30. conclusione 4.* latius exordiendo, & multipliciter comprobando, vt per te videre poteris. ¶ Ex his etiam infertur ad aliud quotidianum: Si ego recepi pecuniam mutuo sub vsuris, * & dum vellem creditori sortem & vsuras reddere, socius vel amicus petit illam à me mutuam, dicens, quod ipse eam sortem & vsuras deinceps currentes solueret creditori meo: & ita mutuaui ei, & pecuniam, quam paratam habebam pro solutione sortis, & vsurarum, & ab eo sum stipulatus, quod vsuras etiam meo creditori solueret: non est vsura. *Archidiaconus in c. vsura. 14. quæst. 3.* de quo facit textum *Ludou. in singulari. Calderin. in d. c. nauiganti. 4. q.* quem refert & sequitur *Salyc. in d. authen. ad hac. C. de vsuris, q. 16.* quia non stipulor vt vsuras, sed vt euitem damnū mihi ex seruitio contingens, vt ibi per eos. ¶ Idem tenet *Laurentius de Rodolphis, in suo tractatu vsurarum, & magister Conradus, in suo libello de contractibus, qu. 41. in 1. conclusione:* quia in effectu ego nihil aliud egisse videor, nisi creditori soluere, deinde eum rogare, vt ibi mutuet. Subdet fortius, quod si ego in sequenti anno potuissem gratis obtinere pecuniam, cum qua possem licitè acquirere quinque florenos vltra omnes expensas, & etiam defalcata lucri dubietate: si tibi mutuaui pecuniam, seruatis seruandis, possum à te exigere illos quinque florenos: quia in illis sum damnificatus ratione lucri cessantis. Quod tene menti, tanquam verissimū, & quotidianum intellige, dummodo exigam ratione interesse, non ratione mutuationis, secundum eum: qui subdit *in 2. conclusione,* quòd si statim quod ego recepi pecuniam ad vsuras, promisi creditori quinque florenos, quos dare sibi teneor. quamuis statim velim restituere, tu incontinenti petisti à me illam pecuniam mutuo:

A

Qui accepit pecuniā sub vsuris, paratus reddere creditori, si eam mutuat, licitè petit vsuras, vide text. & ibi Alex. in l. Lucius Titius, de act. empti. ff.

tuo: non possum à te exigere illos quinque florenos: quia non fuisti causa, propter quam ego illos deberem: ergo non teneris me seruare indemnem. Idem dicit, si ego accepi pecuniam mutuo pro vno anno, pro quinque florenis, & decreui eam tenere secundo anno pro aliis quinque florenis: & ita mea causa patior damnum quinque florenorum: si postea eam tibi mutuaui, non possum à te exigere quinque florenos, quia tu non fuisti causa huius damni.

¶ Quod ego intelligerem, nisi ego cum illa pecunia possem negociando aliquod lucrum cõsequi: nam tunc ratione lucri cessantis possum à te exigere. quod apparet ex prædictis, & fuit de mente *magistri præallegati, vbi suprà, in 3. con-*
3 *clusione*. ¶ Ex his etiam infertur, quòd si † gestor negociorum recepit pecunias ad vsuras pro gerendo negotia domini: quod facere potest, si expendit pro vtilitate domini: tenetur dominus pecunias & vsuras soluere gestori: vt *l. atqui natura, §. notandum, ff. de neg. gest.* vbi hoc notat *Paul. de Cast.* idem tenet *ipse in l. ob negotiũ, C. eodem, & in l. 1. C. mandati.* vbi dicit hoc procedere etiam de iure canonico: quia non vt lucrum, sed vt damnum emergens petuntur. facit *cap. peruenit. de fideiu.* non enim debet officium suum esse sibi damnosum: vt *l. videlicet, ff. ex quibus cau. maior.* Idem fuit de mente *Bal. in l. si vero non remunerandi, §. si mihi mandaueris, ff. mandati.* vbi dicit, quòd si procurator accepit pecuniam sub vsuris, potest vsuras à domino repetere, etiam de iure canonico.

ADDITIO.

A ¶ Aduerte tamen.] Vide autorem supra, adde que *Pet. Rebuff. in l. vnic. C. de sentent. quæ pro eo quod interest profe. num. 593. & sequent.* vbi plures allegantur: & vide quæ dicentur inferius, §. 7. ver. qui dat minus, & quæ sint probanda petẽti lucrum cessans propter moram debitoris vide *Benuenut. de contractibus mercatorum, n. 3.*

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Mutuans centum ad certum tempus, si post tempus indigeat, potest sub vsuris accipere centum, & à creditore illas repetere.*
2. *Thesaurarius ad soluendum stipendiarys deputatus, si non soluat quàm primum potest, postquam recepit pecuniam publicam, tenetur ea ad omne damnum, quod passi fuerunt, siue carius emendo, siue aliàs.*

§. III.
1 TERTIO infertur, quod si mutuaui tibi centum ad certum tempus, & cùm hac † pecunia indigerem, & tu restituere nõ valeres, tantam pecuniam sub vsuris recepi: tunc possum à te exigere, non solum debitum, sed etiam vsuram quam solui, non vt vsuram, sed vt interesse. ad hoc bonus text. cum glos. & ibi doc. in *d. c. dilecti. suprà, de for. compet. & in c. peruenit, sup. de fideius. & in l. pe. C. de erog. milit. anno. libr.* 12. tenet etiam *Innoc. in c. 2. sup. de vsuris.* refert & sequitur *Bald. & Salyc. & Paul. in l. vsuras, in princ. C. de vsuris.* reputantes hoc valdè notab. tenet *Abb. in d. c. fin. eo titul. in fin. Lauren. in d. suo tractatu vsurarum, in 2. p. quæst. 119. & Anania in d. c. 1. conquestus, 2. col. inf. de vsuris, & Lud. consil. 101. incipit, in Christi, & cap. proposita, & aly doctores in locis, de quibus sup. & Archiepiscopus Florent. in d. c. 7. §. 20.*

¶ Ex istis infertur, quòd † si thesaurarius deputatus ad soluendum stipendiariis, non soluat quàm primum potest, postquam recepit pecuniam publicam, tenetur eis ad omne damnum, quod passi fuerũt ex hac causa cariori emptione, vel pecuniæ mutuæ receptione, vel ex alia causa. text. & ibi *Bart. & Plat. in d. l. pe. §. fin. C. de eroga. mil. anno. lib.* 12. Nec facio vim, vtrum cõtractus sit bonæ fidei, vel stricti iuris. prout facit *Bald. in d. l. vsuras, in princ.* cuius contrarium sentit *Abbas in d. c. 1. inf. de vsuris.* quia vtroque casu tenetur ad interesse, vel lucrum cessans. & sic intellige *legem regni. 5. partit. titul. 1. l. fin.* quæ dicit, quòd ille, cui res mutuatur, tenetur illam restituere tempore quo fuit connentum, aliàs soluet pœnam conuentam, & si pœna non fuerit apposita, tenetur ad damna & interesse. Not. benè ista contra thesaurarios, de quibus meminit *Ioan. Surgeti in suo enchiridio, fol. 68. colum. 2.* vbi alia de thesaurario ponit. non enim debet quis vti re ad vsum alium, quàm destinatum, *l. 1. C. de cond. public. libr. 10.* & not. *Ioan. de Plat. ibi, & in l. grauissimè, C. de cursu publico. lib. 10. & in l. iudicibus, eod. tit. Ioan. Surgeti vbi sup. folio 70. colum. 2.* 2

SVMMA RERVM.

1. *Fideiussor, si ad soluendum pecuniam sub vsuris accepit, potest licitè eas petere à principali debitore.*

§. IV.
1 QVARTO infertur, quòd si ego pro te fideiussi, & tu † ad tempus constitutum non soluisti, quapropter ego habui necesse pro te soluere: & cùm non haberem pecuniã, illam sub vsuris accepi: possum à te petere principale, & etiam vsuras quas solui: vt est text. cũ glos. in *c. peruenit, sup. de fideiussor.* quem ad hoc allegat *Bald. in d. l. & in contraria, in princip. ff. de vsuris, & in l. si verò non remunerandi §. si mihi mandaueris, ff. de mandati.* quod latè prosequitur *Io. Andr. in regula, damnum, de regul. iur. li. 6. in mercurialibus.* Cuius dicta per duodecim conclusiones expendit *Laurentius in d. suo tract. vsurarũ 2. p. q. 47.* & reassumit *Anania in d. c. 1. inf. de vsuris, 5. co. cum sequentibus.* & tangit *Abb. ibi, in fin. & Bald. in l. constitutionibus 2. col. C. eo.* videas per te.

SVMMA RERVM.

1. *Repræsaliatus pro sua ciuitate, si recipiat pecuniam sub vsuris, vt creditori solueret, potest illas à ciuitate repetere.*

QVIN-

§.V. 1 QVINTO infertur ad decisionem quæstionis † quotidie contingentis. Propter factum ciuitatis, aduersus quendam militem, datæ sunt repræsaliæ ipsi militi, contra ipsam ciuitatem, & eius ciues. miles accepit quemdam ciuem illius ciuitatis, & ipsum carcerauit. iste carceratus statim pluries ciuitati hoc nuntiauit. Ciuitas tamen ipsum per tres menses, & vltra in vinculis stare permisit, nec de ipso curam habebat, propter quod ipse ciuis captus, videns non posse aliter à carceris miseria euadere, & se penitus destitutum, venit ad soluendum dicto militi creditori ciuitatis: & quia nõ erat potens ad soluendum, oportuit eũ illam pecuniæ quantitatem sub vsuris mutuò accipere, & soluit. Ad istam quæstionem vide notata per doctores in *l. 2. § item si in facto. ff. de verb. oblig. per Alexan. ad finem*. Hoc casu licite poterit iste ciuis non solùm debitum principale, sed etiam vsuras ab ipsa ciuitate consequi, ex quo fuit necessitatus ad promittendum & soluendum pro ipsa ciuitate: & ipsa ciuitas interpellata fuit in mora soluendi, & redimendi eundem carceratum. Vnde quo ad illum, vsuras quas soluit, dicimus interesse, quod licitè petere potest, ita consuluit in contingentia facti *Laurent. de Rodolphis consil. 23 in 2. vol.* & reassumit ipse *in dicto suo tractat. vsurarum, 2. p. q. 48.* quem latius videas. de quo meminit *Anania in dicto c. 2. 8. col. infrà, de vsuris.*

SVMMÆ RERVM.

1. *Interesse lucri cessantis petere an possit venditor prædij ab emptore, qui non soluit in termino.*
2. *Vendens fundum, statuens terminum solutioni an licitè recipiat fructus vsque ad terminum solutionis, ita quòd non computet eos in sorte.*

§.VI. 1 SEXTO infertur, quòd si vendo tibi prædiũ, & trado illud, atque † inde percipis fructum, & tamen ad terminum conuentum mihi pretium non soluis: possum à te petere pretium cum vsuris, si quas solui vel etiam cum interesse lucri cessantis: quia fructus rei facis tuos à tempore traditionis, & tamen mihi soluere noluisti; quoniam si etiã res vendita in pignus daretur mihi, potuissem eius fructus percipere elapso termino solutionis, non facit, etiam si transcendant quantitatem interesse. Nam licet talis res à venditore repeti non posset, tamen fructus eius percipere potest, postquam contra voluntatem suam pretium rei venditæ detinetur, tanquam interesse. ita dicit *Archiep. Florentinus, vbi suprà § . 20.* Quod ampliari potest, vt procedat, etiam si res vendita esset talis, ex qua fructus non percipiuntur. vt puta, si emi à te trabes, vel tigna, & sic res, ex quibus non percipitur naturaliter aliquis fructus, & causa acquirendi pretiũ, acquisiui illud sub vsuris, & solui tibi venditori, sed tu nõ tradidisti mihi lapides, vel tigna, imo fuisti in mora tradendi: teneris mihi reddere illas vsuras, tanquam interesse damni emergentis. ita dicit signanter *Bald. in d. l. vsuras, in fin. C. de vsur.* quem refert & sequitur *Laurentius in d. suo tractatu vsurarum, q. 119. & Ananias in d. c. conquestus, 2. col. infrà, de vsuris. & Archiepis. Florentinus, d. § . 20.* per text. ad hoc singularem in *l. Lucius Titius accepta pecunia. cum l. sequenti. ff. de act. empt.* vbi secundum vnam lecturam probatur, quòd si ego accepi pecuniã sub vsuris, vt adimplerem illud, quod in contractu ex parte mea veniebat adimplendum: tu autem fuisti morosus in adimplendo cõtractu ex parte tua: teneberis mihi ad soluendas vsuras. Nam dicebat ibi text. quòd si pro soluendo pretio rei emptæ, & sic pro adimplendo cõtractu, ex parte mea assumpsi pecunias mutuo sub vsuris: tu autem venditor in tradendo rem venditam, fuisti negligens, & sic fuisti morosus in adimplendo contractu ex parte tua: teneberis mihi ad soluendas vsuras eius pecuniæ, quam pro soluendo pretio accepi. quem text. ad hoc valde commendat *Ludouic. in d. consi. 10 t. Salyc.* tamen in *d. l. vsuras.* dicebat se non posse percipere, quomodo istud posset procedere: quia venditor non est causa istarum vsurarum, cum ante eius moram ad istas vsuras pro soluendo pretio me obligaueram. secus si eius mora causa fuisset maioris cursus vsurarum: putà, quia si lapides vel tigna tradidisset, ego vendidissem, & fœneratori soluissem. ¶ Sed *Ioan. de Anan. in d. c. cõquestus,* dicit, quòd dictum *Bal.* est verius: quia ideo recepi pretium sub vsuris, vt haberem tigna, & lapides, quibus fuissem vsus ad vsum destinatum. Et istud fuit quodãmodo quædam recompensatio, cum vsuris, quas solui: sed propter moram venditoris solui vsuras, & non habui vsum rerum emptarum. ¶ Istud idem voluit *Laurentius, vbi suprà*, dicens quod dictũ Baldi sibi placet, considerato quod emptor caruit commodo eorum, quæ emit, & damnum passus est vsuræ solutæ: & sic sine vllo commodo reperitur accepisse pretium sub vsuris. Et imputet sibi venditor, qui non tradidit quod debuit, & voluit habere pretium: vt ibi latius per eum. quod mihi satis placet.

¶ Glos. tamen in *dict. l. curabit, C. de act. emp.* & clarius ibi *Paul. de Castr.* aliter sentiunt. dicunt enim, quòd si non fuit facta traditio, & sic per venditorem fructus erant percepti, in electione emptoris est, petere fructus: per *l. fructus, eod. tit.* & si eos petit, ex tunc tenetur soluere vsuras, vel potest emptor fructus non petere: quia fortè pauci sunt: & tunc ex quo traditio non erat facta, non tenebitur ad vsuras, etiam si venditor ei offerat fructus, quos percepit: quia nõ tenetur emptor eos recipere, ne ad vsuras teneatur. Sit ergo cautus venditor, quòd offerat statim rem, & petat pretium, si videt emptorem non esse paratum soluere pretium: & ex tunc constituit eum in vera mora, & facit eum teneri ad vsuras, & si postea ipse venditor aliquos fructus percipit, & vult petere pretium

tuo: non possum à te exigere illos quinque florenos: quia non fuisti causa, propter quam ego illos deberem: ergo non teneris me seruare indemnem. Idem dicit, si ego accepi pecuniam mutuo pro vno anno, pro quinque florenis, & decreui eam tenere secundo anno pro aliis quinque florenis: & ita mea causa patior damnum quinque florenorum: si postea eam tibi mutuaui, non possum à te exigere quinque florenos, quia tu non fuisti causa huius damni.

¶ Quod ego intelligerem, nisi ego cum illa pecunia possem negociando aliquod lucrum cõsequi: nam tunc ratione lucri cessantis possum à te exigere. quod apparet ex prædictis, & fuit de mente *magistri praallegati, vbi suprà, in 3. con-*
3 *clusione*. ¶ Ex his etiam infertur, quòd si † gestor negociorum recepit pecunias ad vsuras pro gerendo negotia domini: quod facere potest, si expendit pro vtilitate domini: tenetur dominus pecunias & vsuras soluere gestori: vt *l. atqui natura, §. notandum, ff. de neg. gest.* vbi hoc notat *Paul. de Cast.* idem tenet *ipse in l. ob negotiũ, C. eodem, & in l. 1. C. mandati.* vbi dicit hoc procedere etiam de iure canonico: quia non vt lucrum, sed vt damnum emergens petuntur. facit *cap. peruenit. de fideiu.* non enim debet officium suum esse sibi damnosum: vt *l. videlicet, ff. ex quibus cau. maior.* Idem fuit de mente *Bal. in l. si vero non remunerandi, §. si mihi mandaueris, ff. mandati.* vbi dicit, quòd si procurator accepit pecuniam sub vsuris, potest vsuras à domino repetere, etiam de iure canonico.

ADDITIO.

A ¶ Aduerte tamen.] Vide autorem supra, adde que *Pet. Rebuff. in l. vnic. C. de sentent. qua pro eo quod interest profe. num. 593. & sequent.* vbi plures allegantur: & vide quæ dicentur inferius, §. 7. ver. qui dat minus, & quæ sint probanda petẽti lucrum cessans propter moram debitoris vide *Benuenut. de contractibus mercatorum, n. 3.*

D. IOANNES BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Mutuans centum ad certum tempus, si post tempus indigeat, potest sub vsuris accipere centum, & à creditore illas repetere.*
2. *Thesaurarius ad soluendum stipendiarijs deputatus, si non soluat quàm primum potest, postquam recepit pecuniam publicam, teneatur eis ad omne damnum, quod passi fuerunt, siue carius emendo, siue aliàs.*

§. III. TERTIO infertur, quod si mutuaui tibi
1 centum ad certum tempus, & cùm hac † pecunia indigerem, & tu restituere nõ valeres, tantam pecuniam sub vsuris recepi: tunc possum à te exigere, non solum debitum, sed etiam vsuram quam solui, non vt vsuram, sed vt interesse. ad hoc bonus text. cum glos. & ibi doc. in *d. c. dilecti. suprà, de for. compet. & in c. peruenit, sup. de fideius. & in l. pe. C. de erog. milit. anno. libr. 12.* tenet etiam *Innoc. in c. 2. sup. de vsuris.* refert & sequitur *Bald. & Salyc. & Paul. in l. vsuras, in princ. C. de vsuris.* reputantes hoc valdè notab. tenet *Abb. in d. c. fin. eo titul. in fin. Lauren. in d. suo tractatu vsurarum, in 2. p. quest. 119. & Anania in d. c. conquestus, 2. col. inf. de vsuris, & Lud. consil. 101. incipit, in Christi, & cap. proposita, & alij doctores in locis, de quibus sup. & Archiepiscopus Florent. in d. c. 7. §. 20.*

¶ Ex istis infertur, quòd † si thesaurarius depu- 2
tatus ad soluendum stipendiariis, non soluat quàm primum potest, postquam recepit pecuniam publicam, tenetur eis ad omne damnum, quod passi fuerũt ex hac causa cariori emptione, vel pecuniæ mutuæ receptione, vel ex alia causa. text. & ibi *Bart. & Plat. in d. l. pe. §. fin. C. de eroga. mil. anno. lib. 12.* Nec facio vim, vtrum cõtractus sit bonæ fidei, vel stricti iuris. prout facit *Bald. in d. l. vsuras, in princ.* cuius contrarium sentit *Abbas in d. c. 1. inf. de vsuris.* quia vtroque casu tenetur ad interesse, vel lucrum cessans. & sic intellige *legem regni. 5. partit. titul. 1. l. fin.* quæ dicit, quòd ille, cui res mutuatur, tenetur illam restituere tempore quo fuit conuentum, aliàs soluet pœnam conuentam, & si pœna non fuerit apposita, tenetur ad damna & interesse. Not. benè ista contra thesaurarios, de quibus meminit *Ioan. Surgeti in suo enchiridio, fol. 68. colum. 2.* vbi alia de thesaurario ponit. non enim debet quis vti re ad vsum alium, quàm destinatum, *l. 1. C. de cond. public. libr. 10.* & not. *Ioan. de Plat. ibi, & in l. grauissimè, C. de cursu publico. lib. 10. & in l. iudicibus, eod. tit. Ioan. Surgeti vbi sup. folio 70. colum. 2.*

SVMMA RERVM.

1. *Fideiussor, si ad soluendum pecuniam sub vsuris accepit, potest licitè eas petere à principali debitore.*

QVARTO infertur, quòd si ego pro te fi- §. IV.
deiussi, & tu † ad tempus constitutum 1
non soluisti, quapropter ego habui necesse pro te soluere: & cùm non haberem pecuniã, illam sub vsuris accepi: possum à te petere principale, & etiam vsuras quas solui: vt est text. cũ glos. in *c. peruenit, sup. de fideiussor.* quem ad hoc allegat *Bald. in d. l. & in contraria, in princip. ff. de vsuris, & in l. si verò non remunerandi §. si mihi mandaueris, ff. de mandati.* quod latè prosequitur *Io. Andr. in regula, damnum, de regul. iur. li. 6. in mercurialibus.* Cuius dicta per duodecim conclusiones expendit *Laurentius in d. suo tract. vsurarũ 2. p. q. 47.* & reassumit *Anania in d. c. 1. inf. de vsuris, 5. co. cum sequentibus.* & tangit *Abb. ibi, in fin. & Bald. in l. constitutionibus 2. col. C. eo.* videas per te.

SVMMA RERVM.

1. *Repræsaliatus pro sua ciuitate, si recipiat pecuniam sub vsuris, vt creditori solueret, potest illas à ciuitate repetere.*

QVIN-

§.V. 1 QVINTO infertur ad decisionem quęstionis † quotidie contingentis. Propter factum ciuitatis, aduersus quendam militem, datæ sunt repræsaliæ ipsi militi, contra ipsam ciuitatem, & eius ciues. miles accepit quemdam ciuem illius ciuitatis, & ipsum carcerauit. iste carceratus statim pluries ciuitati hoc nuntiauit. Ciuitas tamen ipsum per tres menses, & vltra in vinculis stare permisit, nec de ipso curam habebat, propter quod ipse ciuis captus, videns non posse aliter à carceris miseria euadere, & se penitus destitutum, venit ad soluendum dicto militi creditori ciuitatis: & quia nõ erat potens ad soluendum, oportuit eũ illam pecuniæ quantitatem sub vsuris mutuò accipere, & soluit. Ad istam quæstionem vide notata per doctores in *l.2.§ item si in facto. ff. de verb. oblig. per Alexan. ad finem*. Hoc casu licite poterit iste ciuis non solùm debitum principale, sed etiam vsuras ab ipsa ciuitate consequi, ex quo fuit necessitatus ad promittendum & soluendum pro ipsa ciuitate: & ipsa ciuitas interpellata fuit in mora soluendi, & redimendi eundem carceratum. Vnde quo ad illum, vsuras quas soluit, dicimus interesse, quod licitè petere potest, ita consuluit in contingentia facti *Laurent. de Rodolphis consil. 23 in 2. vol.* & reassumit ipse *in dicto suo tractat. vsurarum*, 2. p. q. 48. quem larius videas. de quo meminit *Anania in dicto c. 1. 8. col. infrà, de vsuris.*

SVMMÆ RERVM.

1. *Interesse lucri cessantis petere an possit venditor prædij ab emptore, qui non soluit in termino.*
2. *Vendens fundum, statuens terminum solutioni an licitè recipiat fructus vsque ad terminum solutionis, ita quòd non computet eos in sorte.*

§.VI. 1 SEXTO infertur, quòd si vendo tibi prædiũ, & trado illud, atque † inde percipis fructum, & tamen ad terminum conuentum mihi pretium non soluis: possum à te petere pretium cum vsuris, si quas solui vel etiam cum interesse lucri cessantis: quia fructus rei facis tuos à tempore traditionis, & tamen mihi soluere noluisti: quoniam si etiã res vendita in pignus daretur mihi, potuissem eius fructus percipere elapso termino solutionis, non facit, etiam si transcendant quantitatem interesse. Nam licet talis res à venditore repeti non posset, tamen fructus eius percipere potest, postquam contra voluntatem suam pretium rei venditæ detinetur, tanquam interesse. ita dicit *Archiep. Florentinus, vbi suprà* §. 20. Quod ampliari potest, vt procedat, etiam si res vendita esset talis, ex qua fructus non percipiuntur. vt puta, si emi à te trabes, vel tigna, & sic res, ex quibus non percipitur naturaliter aliquis fructus, & causa acquirendi pretiũ, acquisiui illud sub vsuris, & solui tibi venditori, sed tu nõ tradidisti mihi lapides, vel tigna, imo fuisti in mora tradendi: teneris mihi reddere illas vsuras, tanquam interesse damni emergentis. ita dicit signanter *Bald. in d. l. vsuras, in fin. C. de vsur.* quem refert & sequitur *Laurentius in d. suo tractatu vsurarum, q. 119. & Ananias in d. c. conquestus, 2. col. infrà, de vsuris. & Archiepis. Florentinus, d.* §. 20. per text. ad hoc singularem in *l. Lucius Titius accepta pecunia. cum l. sequenti. ff. de act. empt.* vbi secundum vnam lecturam probatur, quòd si ego accepi pecuniã sub vsuris, vt adimpletem illud, quod in contractu ex parte mea veniebat adimplendum: tu autem fuisti morosus in adimplendo cõtractu ex parte tua: teneberis mihi ad soluendas vsuras. Nam dicebat ibi text. quòd si pro soluendo pretio rei emptæ, & sic pro adimplendo cõtractu, ex parte mea assumpsi pecunias mutuo sub vsuris: tu autem venditor in tradendo rem venditam, fuisti negligens, & sic fuisti morosus in adimplendo contractu ex parte tua: teneberis mihi ad soluendas vsuras eius pecuniæ, quam pro soluendo pretio accepi. quem text. ad hoc valde commendat *Ludouic. in d. cons. 101.* *Salyc.* tamen in *d. l. vsuras.* dicebat se non posse percipere, quomodo istud posset procedere: quia venditor non est causa istarum vsurarum, cum ante eius moram ad istas vsuras pro soluendo pretio me obligaueram. secus si eius mora causa fuisset maioris cursus vsurarum: putà, quia si lapides vel tigna tradidisset, ego vendidissem, & fœneratori soluissem. ¶ Sed *Ioan. de Anan. in d. c. cõquestus,* dicit, quòd dictum *Bal.* est verius: quia ideo recepi pretium sub vsuris, vt haberem tigna, & lapides, quibus fuissem vsus ad vsum destinatum. Et istud fuit quodãmodo quædam recompensatio, cum vsuris, quas solui: sed propter moram venditoris solui vsuras, & non habui vsum rerum emptarum. ¶ Istud idem voluit *Laurentius, vbi suprà*, dicens quod dictũ Baldi sibi placet, considerato quod emptor caruit commodo eorum, quæ emit, & damnum passus est vsuræ solutæ: & sic sine vllo commodo reperitur accepisse pretium sub vsuris. Et imputet sibi venditor, qui non tradidit quod debuit, & voluit habere pretium: vt ibi latius per eum. quod mihi satis placet.

¶ Glos. tamen in *dict. l. curauit, C. de ac. emp.* & clarius ibi *Paul. de Castr.* aliter sentiunt. dicunt enim, quòd si non fuit facta traditio, & sic per venditorem fructus erant percepti, in electione emptoris est, petere fructus: per *l. fructus, eod. tit.* & si eos petit, ex tunc tenetur soluere vsuras, vel potest emptor fructus non petere: quia fortè pauci sunt: & tunc ex quo traditio non erat facta, non tenebitur ad vsuras, etiam si vẽditor ei offerat fructus, quos percepit: quia nõ tenetur emptor eos recipere, ne ad vsuras teneatur. Sit ergo cautus venditor, quòd offerat statim rem, & petat pretium, si videt emptorem non esse paratum soluere pretium: & ex tunc constituit eum in vera mora, & facit eum teneri ad vsuras, & si postea ipse venditor aliquos fructus percipit, & vult petere pretium

cum vsuris, debet rem offerre, ac etiã illos fructus: sed si non obtulisset: nec ipsum in vera mora constituisset, non posset postea offerendo fructus, petere vsuras. Ita debet intelligi & declarari gloss. in *d.l.curauit*, secundum *Paul.ibi*, qui dicit ista fore notanda: quia etiam hodie de iure canonico tales vsuræ sunt licitę, secundum illam gloss. quia veniunt potius vt interesse, quàm vt vsuræ: vt suprà latè dictum est. ¶ Prædicta tamen intellige sanè, quando venditor prætenderet aliud interesse: vt puta, quia oportuit ipsum accipere pecuniam sub vsuris, vel incidit in pœnam: quia pecuniam, quam alteri debebat, non potuit ad tempus soluere, quam soluisset, si emptor dedisset sibi tale pretium. Nam tunc tale interesse bene poterit etiam de iure canonico petere: vt signanter voluit *Iaco. Butriga in d.l.curauit.* quod miro modo extollit solus *Ananias in d.c.conquestus 3.col.* Et quamuis ille non dicat idem in effectu, voluit *Bald.in l. etiam 2.col.ver.or modo dubitatur, C.de execu.rei iud.* vbi dixit, quod si fœnerator mihi mutuauit centum, & ego per instrumentum guarentigiæ sibi promisi illa restituere infra mensem, & à mense vltra esset licitum creditori accipere ista centum sub vsuris. Iste contractus nõ debet exequi, nisi creditor probauerit, quod sua intererat accipere sub vsuris, propter aliquod imminens periculum. Non ergo sufficit quòd venditor vel creditor probet, quòd sub vsuris accepit: sed oportet probare, quod sua intererat illam pecuniam sub vsuris accipere, propter periculum. Ex istis aliàs in contingentia facti dixi, quòd cùm beata regina Isabella, in humanis agens, emerit quasdam merces à mercatoribus, pro certo pretio soluendo à suo thesaurario ad certum tempus, infra quod non fuit solutum. quapropter mercatores ipsi coacti sunt vẽdere res suas, & merces quas habebant viliori pretio, quàm deberent. Item accipere cambia sub vsuris, vt suis satisfacerent creditoribus, ad terminum assignatum, eo quod non fuit pecunia debita ad tempus soluta. Vnde ex hoc grauem incurrerunt iacturam, siue damnum: insuper perdiderunt lucrum speratum ex suis mercibus, quas vendiderunt ex pecunia sibi debita: quòd ex bonis reginæ ea defuncta erat mercatoribus satisfaciendum: quia tempus destinatæ solutionis venit in consideratione damni prouenientis, vel lucri cessantis: vt *l.vnic.in ff.si cert.pet.c.1. de mutuis petitionibus.* dixi suprà in princip. huius sexti notabilis, non obstante delegatione à regina facta in suum thesaurarium, vel quemcumque alium: quoniam per illam non fuit à debito liberata: vt *l.Paulus ff.de noua. & d.partit.tit.14.l.15.in fi.* nisi in casibus, de quibus in *l.3. C.eo. & ibi doctores, & per Bart. in l.facta. §.si*
2 *bares, ff.ad Trebel.* Quid autem, si quis vendat † fundum, statuens terminum solutionis, an liceat recipienti fundum venditum, in pignus recipere fundi fructus, vsque ad terminum solutionis, ita quòd eos non computet in sortem?

vide notanter per *Gabrielem 4.dist.15.q.11.col. 17.in fin.* ¶ Ex istis infertur ad vnum, quod pro indubitato ponunt iuristæ, si vendo tibi possessionem meã: & quia non das mihi eius pretium, facio pactum, quod quousque tradas mihi pretium, recipiam interim eius fructus: licitum est: quia cum possessio fructificet, non videtur iustum, vt emptor habeat vtilitatem, & fructum rei emptæ, & venditor non habeat vtilitatem pretij, vt possit pecunia vti. Theologi tamen non approbant istum contractum, nisi fieret pactum, quod si infra certum terminum non soluat emptor pretium, ex tunc fructum recipiat venditor, quousque pretium sit solutum, vt hoc non fiat in fraudem, sed in pœnam. ita dicit *Archiepiscopus Flor.in sum.2.par. tit.1.c.7.§.20.& 21.* ¶ Vnum adde ad prædicta, circa interesse versans in lucro, quod illud non attenditur, quando lucrum fieri potuisset cum iniuria alterius, puta præscribendo, vel vsucapiendo. glos.not. in *l.si quis vxori. §.pe.ff.de fur.* quam limita, vt non habeat locum, vbi ad cõplendum illud lucrum modicum temporis superest: quia talis interesse habebitur ratio, licet in eo iniuria alterius versetur. Istud est de mente *Bart. in l.si is qui pro emptore. circa 10.col. in ver.venio, ad ver. quod si seruus, ff.de vsuca.* & ita ponderauit ibi *Barth.Dotius, in sua repetitione, ad limitationem dicta gloss. Lancelotus in l.1.ff.solut.matrim.4.colum.gloss.in ver.nam & reipublica.* reputans hoc valde not. & vide *Ias.in l.3.§.Labeo.ff. de acquir.pos.*

ADDITIO.

¶ Circa tradita hic per authorem, quæ potissimè pendent ex decisione text.in *l.curabit.C. de act.emp.* & circa illius legis verum intellectũ, vide quæ multis allegatis pulcherrimè, ac singulari doctrina disputat, & docet *Couar.libr.3. resolutio.c.4. & Messiam, in l.Toleti.part.2.fundamen.2.n.19 & sequent.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1. *Legatum factum in pecunia pro alimentis, potest ad partem benefici lucri penes mercatorem deponi.*
2. *Tutor an teneatur fœnerari pecuniam pupillarem.*
3. *Et quid si is, apud quem deposita est pecunia, fugit.*
4. *Furtum, si per domesticum, vel mercenarium fiat, & res furata detur alteri in pignus, an cogetur creditor ad restituendum rem domino, si mutuum non soluatur.*
5. *Qui inops est, & immobilia non possidet, si promissa seruare consueuit est fideiussor idoneus.*
6. *Tutor legitimus, si est persona fidelis, & honesta, remittitur sibi satisdatio.*
7. *Satisdare, verbum, an intelligatur cum pignoribus, vel fideiussoribus.*
8. *Consanguineus probata vita, potest esse iudex in causa consanguinei.*
9. *Homo sancta vita, & bona opinionis, præsumitur semper iustam litem mouere.*

10. *Archi-*

10. *Archidiaconus, qui examinat indignum, & illum præsentat episcopo, ut ordinet episcopus non tenetur, si archidiaconus erat probatæ opinionis.*
11. *Qui facit quod consuetum est, approbatur.*
12. *Consuetudo domini negotiorum gestoris, inspici debet.*
13. *Testatoris verba debent intelligi, secundum morem, & consuetudinem testatoris.*
14. *Post publicationem attestationum, non admittitur testis, licet sit homo probatæ sanctimoniæ, in quo cessat subornationis præsumptio.*

§. VII. SEPTIMO infertur, quòd si alicui est factum † legatum in pecunia pro alimentis,
1 potest & debet dari apud mercatorem ad partem honesti lucri. & licitum est per istum text. per quem ita firmat *Bart. in l. diuus Seuerus, ff. ad l. Falc.* quem sequuntur ibi *Angel. Paul. de Castr. & Alexand.* & subdit *Bart.* idem esse in aliis similibus casibus: quasi dicat, quòd vbicunque tenebatur quis pecuniam illius, cuius negotia administrat, ponere ad vsuras, hodie tenetur ponere ad licitum quæstum: & tenetur ad illud commodum, quod licite potuisset percipere. quod dictum sic intelligit, declarat, & etiam extollit *Bal. in l. 1. in fin. C. de condi. indebi.* quem refert & sequitur *Paul. de Castr. in d. l. diuus, & ibi Alexan. & Lud. consi. 28. & 139. & singulari 178. incipit, iure hodierno.* inferentes ex hoc, quod † sicut
2 olim tenebatur tutor fœnerari pecuniã pupillarem, aliàs de suo vsuras soluere cogebatur: vt *l. ob fænus, ff. de admi. tu. & in l. nisi, C. eo. & l. si*
A *pecuniam, C. de vsuris pu. cum simil.* ita a hodie tenebitur pupillo ad interesse, si ipsam pecuniam idoneis mercatoribus non tradat, ad honestam lucri, atque licitam partem: per istum text. Ad idem est bonus text. in *l. quicquid. C. arbitrium tute. glos. in c. fin. 12. q. 4.* poterit etiam tutor illam pecuniam conuertere in emptionem prædiorum: & si fuit negligens, in emendo prædia tenebitur pupillo tantum præstare, quãtum percipere potuisset ex fructibus illorum prædiorum, si fuissent empta. quod est valde notandum contra tutores negligentes. ita tenet *Bart. in l. tutor qui repertorium, § pe. ff. de admin. tut.* de quo facit festum *And. Sicul. in c. 2. in 2. col. supra, de deposito.* tangit *Salyc. in authen. nouissima, C. de admi. tuto.* firmat *Ludou. consil. 28. in princ. & consil. 139.* Si tamen prædia non reperiantur, deponatur pecunia apud mercatorẽ, vt dictum est. aliàs tenebitur tutor ad interesse, vt prædixi, non quidem ad illud plus, quod ex illa pecunia potuit haberi. Nam si in illo loco, vbi degit tutor, & vbi habet fœnerari pecuniam pupillarem, sunt multi mercatores, qui diuersimodè dant lucrum pro pecuniis sibi redditis: debet
B tutor petere interesse, secundum b mercatorẽ, qui dat minus. vt est text. singularis & vnicus in *d. l. tutor qui repertorium, §. si deponi. ver. ex certis.* quem multum commendat ad hoc *Ludou. in d. singulari. 176. incip. iure hodierno, & d. consil. 139.* Si ergo tutor pecuniam non posuit ad partem honesti lucri, nõ tenebitur ad illud maius interesse, quod potuit habere ab illo mercatore, qui plus dabat, sed solùm ad illud, quod habere potuisset ab eo, qui minus dabat. ¶ Sed
si † tutor, vel quiuis alius, qui negotia alterius gerit, dedit pecunias mercatori ad partem honesti lucri, vel aliter cum ea negotiatus est, & inde pupillo, vel domino damnum euenerit. 3
Siquidem c talis erat mercator, apud quẽ communiter tales depositiones fieri consueuerũt: quamuis ipse fugiat, vel aliter damnum inferat, pupillo imputabitur, vel domino, non tutori, vel negotiorum gestori. per text. ad hoc singularem in *lege, si res pupillares, ff. de admin. tut.* vid. *Bar. in l. si soluturus, ff. de solutionibus.* facit text. optimus in *lege, pignus, C. de pign. act.* & ibi not. *Angel. in lege, si à bona fidei. ff. de rei vendi.* vbi etiam hoc tenet *Ang.* expressè, & sequitur *Pet. de Vbaldis, in suo tractatu, de societate, 8. parte q. 3.* de quo feci mentionem suprà, *& Alexan. in l. si cùm dotem. §. si post solutum. 3. col. ver. in gloss. in verbo, iustis causis, ff. solut. matrim.* de quo vide in rubric. col. 27. ver. & per ista dicebat Ang. facit quod in simili dicimus in nauta, caupone, & stabulario, qui licet teneantur de furtis & damnis datis per famulos suos, iuxta *l. fin. § pe. ff. nauta, caupo. stab. & l. 1. in fine. ff. furti aduersus nau.* tamen si famulum habebant communi opinione bonum, & fidelem, qui tamen damnum dederit, non tenebontur. vt signanter voluit *Bald. in lege, & ita. § ex hoc. d. versic. sed quid si isti. ff. nau. caupo. stab.* argumento text. *in lege, argentum, ff. commodati.* qui bene facit. refert & sequitur *Alexand. in d. §. si post solutum.* tene menti, quia quotidianum: vide suprà, in rubric. §. 9. circa finem, versic. & per ista dicebat. ¶ Ex quo posset attentari vnum, quòd licet aliàs si † furtum committatur 4
per domesticum, vel mercenarium: & res furata pignori detur alteri: non cogitur creditor ad restituendum domino, nisi mutuum soluatur: vt disponit lex regni, quam edidit rex Alfonsus, era 1314. [*Tabureriaes.*] *l. 35. que incipit, [e quellos, que tienen hombres.*] quam tene memoriæ: intellige tamen, quando famulus vel domesticus erat communi opinione bonus, & fidelis, per iam dicta: aliàs secus esset. & ita limitabis illam legem quotidianam, & per hoc aliàs dixi, quod si seruus alicuius ferratus, vel qui ferrum gestat ad pedes, rem domini vendidit, vel pignorauit, detentans illam rem, tenetur domino restituere, non soluto pretio: quia famulus non reputabatur bonus, nec fidelis, ex quo ferrum gerebat in pedibus. idem dicerem de quocunque alio famulo malæ famæ & opinionis. vide quæ dixi suprà, in rubric. §. 65. ad finem. ver. idem dicas si furtum. ¶ Benefacit quod in simili voluit *Paul. de Castr. in lege, si quis stipulatus sit Stichum. §. fin. per illum text. in fin. ff. de verb. obligat.* dicens, quòd † qui est inops, & non pos- 5
sidet immobilia, tamen si est persona multum fidelis, & consueta seruare promissa, est idoneus fideiussor. & ita limitat *l. 1. in princ. ff. qui satisda. cogan.* vbi hoc Alexan. non placet.

¶ Ad

¶ Ad idem facit quod voluit *Bald. in l. legiti-*
6 *mos 2. & 3. not. ff. de leg. tu.* vbi dixit, quod † licet
legitimus tutor teneatur satisdare: tamen si est
persona multum fida, & honesta, remittitur si-
bi satisdatio. ¶ Et inde est, quòd dictat statu-
tum, quòd damnatus debeat satisdare secun-
7 dum qualitatem personæ: licet verbum, † sa-
tisdare, intelligatur cum pignoribus, vel fide-
iussoribus: vt *l. 1. ff. qui satisda. cogan.* tamen si
est honestæ vitæ, & probatæ fidei, sufficit iura-
toria cautio: per glos. in *l. 1. ff. de ripa mu. & §.
hu autem.* quæ dicit, quòd virtus hominis suffi-
A * cit pro satisdatione. *a* * quam glos. extollit *Bal.
in c. 2. 2. col. suprà, de iudic. & in rubric. de eo qui mi.
in pos. causa rei ser.* ¶ Ad idem facit, quod voluit
*Specul. tit. de iudic. §. superest. versicul. quid si non est
consanguineus.* quem refert & sequitur *Alexan. in
l. qui iurisdictione. 5. fallentia. ff. de iurisdict. omni. iu-*
8 *dic.* vbi dicit, quòd † consanguineus probatæ
vitæ, & opinionis, potest esse iudex in causa
B * consanguinei, *b* * nec potest ex hac causa recu-
sari. idem voluit *Anton. in c. postremo, de appellat.*
Idem dicimus in teste, secundum *Ioan. de Imol.
in c. cum R. canonicus, de offic. deleg.* quem refert &
sequitur *Felin. in c. literas. 3. colum. ver. 6. limita. su-
prà, de præsump.* ¶ Ad idem facit mirabile dictum
Bald. in c. præterea. supra, de testi. cog. vbi dixit,
quòd ille, qui est bonæ vitæ, & magnæ opinio-
nis, potest post didiscita testificata producere
testes, & corrigere dictum suum. ¶ Facit et-
iam glos. not. in *c. expedit. in ver. scirent. 12. qu. 1.*
9 quæ dicit, † quod homo sanctæ vitæ, & bonæ
opinionis, præsumitur semper iustam litẽ mo-
uere: & ideo si succumbat, non condemnatur
in expensis, secundum *Hostiens.* quem alij se-
quuntur in *c. finem litibus. pe. col. supra, de dol. & cõ-
tu.* sequitur etiam *Alexan. in l. properandum. §. sin
autem. 4. colum. C. de iudic. And. Siculus in c. insinuã-
te. 1. col. supra, de offic. deleg. & in c. 16. col. supra, de iu-
dic.* ¶ Ad hoc faciunt multa, quæ cumulat *Fe-
lin. in c. super his, de accusatio. fin. colum.* & signan-
ter facit gloss. not. in *c. ad hæc. de offic. Archi.* quæ
10 dicit, quod si archidiaconus, † qui examinauit
indignum, & illum repræsentauit episcopo, vt
eum præficeret, vel ordinaret, erat vir integræ
opinionis, non tenetur episcopus. Ex qua glos.
ego aliàs in contingentia facti dicebam, quod
D *d* si potestas custodiæ carceris deputauit homi-
nem fidelem, & in illo officio approbatũ, qui
postea fugit cum carceratis, non tenebitur po-
testas, cùm non sit, quod sibi potuit imputari.
& ita aliàs cõsului pro nobili viro Ioan. de De-
ça, cui iste casus accidit, dum esset corrector in
ciuitate Abulensi, qui erat vxoris meæ auun-
culus, vt videri poterit in meo consilio. ¶ Fa-
cit text. & quod ibi not. *Bart. in l. si pignoris, §. fin.*
11 *ff. de pig. act.* vbi probatur, † quod ille qui facit
illud, quod consuetum est, non est in culpa. de
quo dicto meminit *Ias. in l. 1. in princip. ff. quod
quisque iur.* vide quæ dixi suprà, in rubr. §. 66. in
fin. ver. idem dicerem, si maritus. Ad idem est
12 bonus text. in *l. si negotia. ff. de nego. gest.* vbi † con-
suetudo domini negotiorum spectari debet. ex
quo dicebat *ibi Bart.* quod si quis conduxit rõ-
cinum, vt eum duceret ad domum domini:
fortè quia inuenit ostium clausum, dimisit rõ-
cinum in pascuis: quem tamen lupus occidit:
nam si dominus non erat consuetus dimittere
in pascuis, conductor tenetur de isto casu for-
tuito: si autem dominus erat consuetus sic di-
mittere, non tenetur conductor, secundum
eum. Idem si dimisit in stabulo sine custode, vt
habeatur distinctio ex consuetudine domini.
de hoc not. per *Cyn. C. de epis. au. l. nemo. & C. de
pigno. act. l. pignus. & in Spec. de locato. §. postquam,
ver. quid si locaui tibi boues, secundum Bald. vbi sup.*
Sic ergo dicamus in casu nostro, vt ratione pro-
batæ fidei, & opinionis, excusetur tutor, apud
talem pupilli pecunias deponendo. ¶ Idem
ego dicerem, si ille mercator, apud quem de-
posita fuit pecunia ad partem honesti lucri, e-
rat ille, cum quo pater pupilli erat solitus tra-
ctare, & apud quem pater tales depositiones
faciebat. Nam tunc tutor excusatur à damno
inde secuto, & imputatur pupillo. arg. *l. qui se-
misses, §. final. ff. de vsur. & l. vel vniuersorum. ff. de
pig. act.* per quæ iura ita tenet *Iacob. de Bello Visu
in auth. vt hi qui obligatas, §. quoniam autem. collat.
6.* & ibi est *glos. super ver. mutuantur.* bene facit
text. in *l. cùm seruus, in fin. ff. de condi. & demon-
stra.* ibi: nam quod ipse viuus facturus sit ab hę-
redibus suis, iussisse intelligitur. Ex quo not. *ibi
Paul. de Cast.* quod † verba testatoris debent in- 13
telligi *e* secundum morem & consuetudinem E
testatoris. ad hoc *l. Sempronio, §. fin. ff. de vsufru-
ctu le. & l. penultim. in princ. ff. de ali. le.* adde nota-
ta in *l. Seio. §. medico. ff. de annuis legatis.* intellige,
nisi ageretur de præiudicio alterius, vt puta pu-
pilli: quia tunc non præsumitur voluisse defun-
ctum, quod fiat pro hærede, quod ipse erat fa-
cturus: vt *l. 1. §. si defunctum, ff. de rebus eorũ.* aliàs
secus, vt *d. l. cùm seruus.* cum aliis, de quibus su-
prà. & quod not. in *l. æquissimum, §. fructuarium,
ff. de vsufruct. & l. edicto. §. extat. ff. de iure fis. & d. l.
vel vniuersorum, secundum Paul. vbi supra.* Tenebi-
tur ergo tutor facere, quod pater pupilli soli-
tus erat, vt dixi: & tenet *Salyc. in d. authen. nouissi-
ma.* qui hoc intelligit, quando tutor vel admi-
nistrator erat industriosus in ipsa negotiatione,
sicut pater pupilli. secus si non erat talis: nam
tunc est in culpa, se immiscendo rei, cuius cog-
nitionem non habet. & ideo tenetur de dam-
no inde secuto: vt *l. 1. §. si defuncti. ff. de re. eorum.*
& facit *regula, non est sine culpa. de reg. iur. lib. 6. cũ
concordantijs.* Sint ergo cauti tutores, & curato-
res, & alij administratores, seu negotiorum ge-
stores, vt semper habeant negociationem cum
hominibus communiter approbatis, vel cum
his, cum quibus pater pupilli, vel dominus so-
liti erant negociari, & in ea negociatione, qua
ipsi soliti erant, dummodo sint æqualiter ido-
nei. & hoc ego aliàs vidi in practica. circa quod
me amplius non extendo, quia extraneum est
à materia nostra. Adde prædictis text. in *leg. si*

mei

mei causa. §. *fin. ff. commo.* per quem dicit *ibi Bar.*
quod si ego credidi alicui asserenti se esse nun-
tium, qui communiter consueuerat mitti pro
nuntio à domino: præsumitur mandatum, &
iusta causa credendi, per text. in *l. fin. ff. quod cum*
eo. qui bene hoc probat. de hoc meminit *Felin.*
in c. quod super his, de fide instrum. colum. 3. ver. prima
conclusio. personæ tamen probitas, vel legali-
tas, non est causa sufficiens faciendi actum ex-
tra terminum ad hoc præfixum. Vnde licet ho-
14 mo sanctimoniæ † producatur in testẽ, in quo
omnis cessat subornationis præsumptio: non
propterea admittetur post publicationem at-
testationum. ita not. dicit *Bald. in c. iurauit. de*
probat. de quo facit ibi festum *Andr. Sicul. col. 15.*
qui multa alia similia cumulat, quæ per ipsum
C* videri possunt. c*

ADDITIONES.

A* ¶ Adde *Felin. in c. ad hoc. de sentent. excommun. in fin.*

B* ¶ Adde decem casus, in quibus propter excellentiam, siue bonitatem personæ, receditur à regul. iur. communis. quos cumulat *Ias. in authent. iubemus, col. penul. & fin. C. de iudic.* vbi etiam hunc inter illos inseruit. vide latius per *Hippol. in l. 1. §. quæstioni, col. 2. & seq. ff. de quæstio.* vbi vltra 30. descripsit. quorum plures habuit à *Felin. in c. super his. de accu.* vbi per totam col. fin. plura in hoc refert. vide *eundem Hippolyt. in dict. l. 1. § si quis vltro, col. 4. & 5. ff. de quæstio.*

C* ¶ Adde *Hippolyt. in l. 1. §. si quis vltro. ff. de quæst. colum. 4. versicul. alius est etiam.* vbi post *Specul. & Alexand.* aliter tenet, videlicet, quòd testes omni exceptione maiores, in quibus cessat subornationis præsumptio, possunt produci, etiam post conclusionem in causa, & post publicatas attestationes. & vide *eundem, per totam columnam. & seq.* vbi describit septem notabiles conclusiones, in quibus propter legalitatem testis receditur à regulis iur. communis, quæ obuiant prædictæ conclusioni.

IOAN. BERNARDVS.

A ¶ Ita hodie tenebitur.] Vide circa istam propositionem, *Couar. ex professo scribentem, libr. 3. resol. c. 2.* & quæ pluribus citatis traduntur per *Baetium de dotibus, c. 1. num. 13.* & rursus ac latius *c. 2. num. 92. cum sequent.* apud quos alij multi circa hoc idem referuntur.

B ¶ Secundum mercatorem qui dat minus.] Adiunge quæ per authorem, & alios quos ibi adiunxi traduntur, suprà, hoc not. §. 2. num. 2. versic. aduerte tamen. & vide *Molin. de vsuris, q. 76. num. 577. & Baetium, d. c. 2. num. 96.* sed cum nec maximæ nec minimæ vsuræ in vsu & rep. Christiana sint, quid loco eius quod interest, soluturus sit tutor, quidve facturus vt liberetur, vide *Baet. & Couar. in d. locis.*

C ¶ Siquidem talis erat mercator.] Vide *Chassane. in consuet. Burgun. rubr. 6. §. 6. n. 11. Philip. Corneum, consil. 243. lib. 4. Decium, cons. 192. Carol. Molin. in tract. de vsur. q. 76. n. 57. & n. 596.* & pluribus allegatis *Baet. de dotibus, c. 2. num. 92.*

¶ Quod si potestas custodiæ carceris.] Adde D
Auiles. c. 18. prætorum, n. 9. ac plura quæ traduntur per allegatos suprà, additione proxima, multosque casus in quibus propter excellentiam personæ receditur à regulis iuris communis, vide secund. *Bern. hic in additionibus suis,* vide per *Ias. in authen. iubemus, C. de iudic.* & latius *Hippolyt. in l. 1. §. quæstioni. de quæst.* & per *Felin. hic allegatum in c. super his de accusat. & dict. in c. de multa, de preben.*

¶ Debent intelligi secundum morem & con- E
suetudinem testatoris.] Vulgaris est conclusio, de qua per nostros, in *l. si seruus plurium, §. final. ff. de leg. 1.* & pluribus citatis *Tiraquel. de retract. lignag. §. 2. glos. 1. n. 5. & 6. & Menchac. de success. progre. lib. 1. §. 1. n. 39.* Est tamen notab. & vt opinor, licet noua non tamen dubitabilis limitatio ne procedat, quoties sensus loquentis deducitur cõtra communem vsum loquendi ex instinctu & affectu naturali, vt si fideicõmissum sit à patre, si sine filiis decedat grauatus, & nepotẽ habeat solum, qui ex communi vsu non continetur nomine filiorum, certè non obstabit, & induco text. *l. is qui ducenta. §. final. de reb. dubi.*

DOCT. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Fructus rei pignoratæ pro dote, an & quando liceat percipere, & n. 5.*
2. *Dos datur ad onera matrimonij sustentanda.*
3. *Dos si non fuerit soluta, an maritus possit aliquid percipere ratione interesse lucri cessantis.*
4. *Hæres mariti possidens, vel detinens pignus datum viro pro cautione dotis, post mortem mariti, non lucratur fructus illius pignoris, sed computari debent in sortem.*
6. *Maritus si post longam moram vxoris, vel soceri, aut alterius dotem promittentis, recipit integram dotem, non facta protestatione, seu reseruatione in fructibus, vel interesse, sibi debitis, ratione moræ, an sibi præiudicet, quo minus illos petere possit.*

OCTAVO infertur, quòd quando socer §. VIII.
obligat, seu hypotheca † genero posses- 1
sionem aliquã, pro dote filiæ: licitè gener per-
cipit fructus illius possessionis, donec sibi dos
soluatur: nec tenetur illos in sortem computa-
re: vt est ° casus valde sing. in *c. salubriter infra de* A
vsur. qui alibi non reperitur. idem dicas de spõ-
so, qui nutrit & alimentat sponsam: vt est gloss.
valde not. in *l. 2. C. de do. promis.* de cuius verita-
te vide ibi *Cyn. Bald. & Salycet.* & eundem *Bald.*
& alios in l. si ante. ff. solut. matrim. ¶ Ratio huius 2
est, quia † dos datur ad onera matrimonij sus-
tinenda: vt hic, & in *dict. c. salubriter, & in l. pro*
oneribus, C. de iure do. & penes illum debet esse o-
nus alimentorum, penes quem est dos: vt *l. 4.*
& l. si pater. §. 1. ff. de pac. do. Si ergo maritus vel
sponsus sustinet † onera matrimonij, & dos si- 3
bi non soluitur à socero, vel ab eo, qui eã pro-
misit: iustum est ratione istius interesse, quod
interim fructus percipiat. ¶ Et hinc est, quod
licet

licet pro dote pignus datum non fuerit, sed ille qui dotem promisit, quia illam non tradidit die statuta, obligat se ex pacto ad certos denarios pro libra, quolibet anno, vel mense, donec dos soluatur: eodem modo ratione interesse licitè poterit maritus illos denarios petere. Ita tenet *Bart. in l. insulam, §. vsuras. ff. solut. matrim.* & latius & clarius *ibi Ioan. de Imol. Ludo.* & alij moderniores. & doctores nostri in *d. c. salubriter.* signanter *do. Abb.* qui dicit hoc maximè procedere, si maritus solitus erat negociari. sed *Ana. ibi in 8. col.* dicit non esse necessarium, quod maritus solitus sit negociari: quia illud solummodo consideratur, quando agitur de interesse consistente in lucro: vt suprà dictum est. nō autem quando agitur de interesse consistente in damno: vt *l. 2. iuncta gl. ff. de eo quod certo loco.* Sed maritus agit de interesse cōsistente in damno: quia sibi adest: quod patet, quia expendit in onera matrimonij. Et ita, siue maritus sit solitus negociari, siue non, poterit tale interesse petere: præsertim quia maritus potuisset emere prędia, ex quibus fortè tantundē potuisset habere. Istud idem firmat *Bal. Nouel. in suo tractatu, de dote 7. par. 3. speciali. & magister Conradus, in suo libello, de contractibus. q. 35. conclusio 5. & 7.* respondens solemniter ad motiua *Ioan. Andr. & Ioan. de Lig.* contrarium tenentium, in *d. c. salubriter.* vt ibi per eum. Et videtur hoc satis rationabile. Nam videmus, quòd si venditur fundus cum termino solutionis pretij, cum pacto, quòd interim durante termino aliquid soluatur pro interesse venditoris: valebit tale pactū, ex quo aliàs dictum terminum nō dedisset: & poterit venditor licitè petere dictum iustum interesse: per ea quæ dicta sunt. Idem si venditor constituit se nomine emptoris possidere, & emptor nō soluens pretium, obligat in specie rem venditam pro pretio, eo pacto, vt interim quòd sibi soluitur, debeat venditor fructus percipere, valet tale pactum, ratione commodi cessantis, & nō solutione: vt suprà dixi. Pari ratione idem esset, si venditori esset data aliqua alia res in pignus pro dicto pretio soluendo infra certum tempus, cum pacto, quòd interim venditor possit fructus percipere. nam & hoc pactum videtur licitum ratione commodi cessantis. vt voluit *Bald. Nouel. vbi suprà.* ergo multo fortius idem dicimus in casu nostro: vt interim, quòd dos non soluitur licitè, possit maritus aliquid recipere pro oneribus matrimonij supportandis, siue sit datum pignus fructificans, siue non fructificans, vel etiam nullum: siue interueniat à principio promissio de aliquo dando, interim quòd dos non soluitur, siue non: nam & tunc poterit petere aliquid emolumenti, ratione interesse, propter moram dotis non solutæ. vt latè & singulariter concludunt docto. in *d. c. salubriter. & in l. insulam, §. vsuras. ff. solut. matrim.* signanter *Ioann. de Imol.* quem refert & sequitur *Campetius in suo tractatu, de dote. 2. par. q. 6. in 2. col.* quem rogo videas & *Raphaelem Fulgosium cōsil. 201. incipien. domina Galdeada.* Quādo autem dicatur mora commissa in restitutione dotis, tradit optimè *Bart. & alij in l. de diuisione. 2. col. ff. sol. mat. & Campetius vbi supra, q. 8. Angel. in §. fuerat. Instit. de act. & ibi Iason 6. col.*

¶ Sed vt omnis tollatur dubitatio, sit cautus gener, vt à principio, quando dos sibi promittitur, dicat, quòd statim sibi soluatur, vel saltem interim quòd nō soluitur, socer debeat onera matrimonij sustinere, vel ad ea sustinenda debeat certū quid annuatim dare. Istud videtur de mente *Ant. in d. c. salubriter. & Archiepisc. Flor. in sum. 2. part. titul. 1. c. 7. §. 28.* quidquid dicat *Laur. in d. suo tractatu vsurarum. 2. part. q. 53.* istud etiam firmat *magister Conradus in suo libello de contractibus, q. 35. in 2. conclusione.* dicens quod in casu prædicto, quando à principio non soluitur dos genero, sed pro ea datur pignus, cuius fructus gener sibi accipiat, donec dos integra soluatur, vt licitè hi fructus percipiantur: oportet, quòd eos percipiat gener, vt sibi donatos liberè à socero, vel quod gener in conuentione astrinxerit socerum, ad dandum sibi illos fructus in partem dotis totalis: nō quia differt principiū obligationis, quia non vult socerum à principio fieri debitorem: sed ideo, quia gener partitur interesse, dādo talem dilationem obligationis: pro cuius interesse refusione vult illos fructus interim percipere, alioquin nō duxisset eius filiam in vxorem, nisi data sibi integra dote, vel socero statim debitore constituto. Secus tamen si simpliciter esset conuentum inter socerum & generū, quòd socer non esset debitor constitutus vsque ad certum terminum, & interim daret genero pignus pro securitate dotis: & de fructibus nihil est dictum: tunc enim crederem, quòd si gener fructus interim percepit, computaret in sortē. alias teneretur ad restitutionem: quia pro illo tempore nondum erat socer debitor: illos autem, quos post tempus perciperet gener, propter morā soceri, faceret suos, ad onera matrimonij sustinenda: maximè si ad hoc soceri cōsensus expressus vel tacitus accedat: vt est de mente *magistri, vbi supra.* Bonū ergo erit consilium doctorū: de quo prædiximus. Caueat tamen gener, vt fructus, vel emolumentū, quod ratione dotis non solutæ percipit, sit iustum & moderatū, & nō excedat metas interesse: alias non esset tutum in foro conscientiæ. vt in alio proposito paulo antè dicebam. ver. aduerte tamen. nam si maius commodū reciperet ex perceptione fructuū pignoris, vel quantitatis conuentæ, quàm fuerit lucrū cessans, quod ex emptione prædiorum, vel negotiatione acquirere potuisset: illicitum est idem, si gener nullo modo esset empturus prædia, vel negotiaturus cū pecunia, sed in arca tenere volebat: nam tūc nihil percipere posset, ratione dotis non solutæ. Sit ergo quisque conscientiæ suæ iudex.

¶ Ex istis resultat vnum valde singulare, & puto verissimum, quod dispositio *cap. salubriter.* nō emanauit fauore dotis: vt quidam dicebāt,

& malè: quia si verum esset, in omni casu liceret marito recipere fructus pignoris, vel aliquid ratione dotis non solutæ: quod tamen falsum est. sed tunc demum, quando patitur aliquod damnum ex dilata solutione saltem lucri cessantis, vt apparet ex prædictis: emanauit ergo ratione interesse, vel lucri cessantis, quod potuisset maritus habere, si dos soluta fuisset, emendo prædia, ex quibus fructus perciperet, vel negotiando cum pecunia. Vnde quamuis ille tex. non emanasset, potuisset gener fructus percipere, propter interesse, quod præteodit ex non solutione dotis, sicut de alio quocunque interesse dicimus. hoc in expresso melius, quam quiuis alius, multipliciter comprobat prædictus magister, vbi supra, quem rogo videas.

¶ Ex quo infertur ampliatio singularis ad prædicta, vt procedant non solum in genero pignus habente pro dote: imo etiam si gener pignus sibi traditum alteri pignorasset cum omni iure sibi competenti, iustè poterit iste tertius percipere fructus istius rei pignoratæ, vel aliud, quod inter socerum & generum esset conuentum: vt no. voluit *Collectarius & Ioan. de Lig. in d. c. salubriter, & Anania ibi. 2. col. & Laur. in d. suo tract. vsurarum q. 54.* & videtur hoc satis rationabile, quia ex quo iste tertius fuit subrogatus in locum mariti, debet sapere eius naturam: vt *c. ecclesia sancta Maria, vt lit. pen. cum concordantijs.* Istud enim interesse, quod percipit maritus, non permittitur sibi fauore dotis, prout aliqui dicebant, & malè: sed ratione sui proprij interesse, vel damni, quod sibi prouenit ex non solutione. Istud ergo ius, siue interesse bene potuit alteri concedere, maximè si erat sibi coniunctus, vel amicus: & ille amicus, non vt lucretur fructus, mutuat pecuniam, sed propter charitatem, aut gratiam: tunc enim sine dubio fructus lucri facit absque vitio vsuræ: aliàs. non ita dicit not. *Archiepiscopus Flo. in sum. 2. parte titul. 1. c. 7. §. 33. & magister Conradus, vbi supra conclusione 13.* Sic intelligas, quod voluit *Bal. in rub. C. de vsur. in 4. quæst.* dum simpliciter tenet, talem creditorem non posse percipere fructus rei sibi pignoratæ. quia istud priuilegium soli marito est concessum, secundum eum.

4 ¶ Et inde est, quòd † hæres mariti possidens, vel detinens pignus datum viro pro cautione dotis: post mortem mariti non lucratur fructus illius pignoris: imo tenetur eos in sortem computare, vt *l. 1. C. de pig. act. & l. si pignore, ff. eo. cum si.* secundum *Innoc.* quem omnes sequuntur in *d. c. salubriter.* signanter *Abb. & Ana. 2. col. ver. quæritur etiam, & Laur. in d. suo tract. vsurarum qu. 51. & Archiepis. Flor. in sum. 2. part. titul. 1. ca. 7. §. 29.* & non solùm fructus, quos percepit, sed etiam quos percipere potuit: vt *l. 2. & l. fi. C. de pig. act.* quia in optione hæredis est restituere pignus quandocunque, & liberare ab obligatione: quod non est in marito, cùm ipse teneatur ad onera matrimonij, & soluto matrimonio desinit esse dos.

Palacios Rub.

¶ Ex quo dicebat *Ananias. vbi suprà,* se io contingentia facti dixisse, quod mortua vxore cuiusdã, pro cuius dote data fuit vinea in pignus, relictis filiis, penes quos remanet dos, quod filij tenentur fructus in sortem computare, per prædicta: quod mihi videtur parum dubitabile. Nam ipsa [b] mulier, si viueret, teneabatur fructus in sortem computare: vt *l. Titia. ff. de so.* tenet *Bar. in l. in insulam, §. vsuras, ff. so. ma. & in l. si pater, in princ. ff. de do. excep.* quem alij docto. vtrobique sequuntur, signanter *Io. de Imo. in d. §. vsuras Ange. & Iason in §. fuerat ante. Instit. de act.* Et concludunt omnes in *d. c. salubriter, & Host. in sum. tit. de vsu. §. an aliquo. ver. 6. & Laureu. in d. tract. qu. 52. Archie. vbi supra §. 30. Anch. consi. 149. incipit, in q. qua vertitur.* & per consequens eius hæredes. Cessat enim hoc casu ratio *d. c. salubriter,* scilicet alimentatio vxoris, in quo principaliter consistunt onera matrimonij, secundum dignitatem suam, & quantitatem dotis, vt dicit *Inno. Ioan. An. & alij in præsenti.* Vnde licet filij sint reliquiæ matrimonij, & ex dote matris sint alendi: vt *l. si maritus, ff. sa. herc.* secundum *Bald. in l. si dotem 1. col. C. de sal. causa adie. leg.* illud procedit constante matrimonio. & ita propriè loquitur *d. l. si maritus.* quicquid senserit *Bal. in d. l. si dotem.* Soluto autem matrimonio potest tunc ex suo filios alimentare, vt *d. l. si quis à liberis, ff. de liber. agno. & l. qui liberos, §. fi. de ri. nup. cum sims. gl. & doctoris hic:* & inde est, quod licet vxor constante matrimonio possit petere dotem à marito vergente ad inopiam, mortua tamen vxore, filij non poterunt hoc petere, secundum *Bar. in l. si constante 4. col. ff. solut. matrimo.* Sit ergo cauta mulier, vel eius hæredes, vt non recipiant pignus pro dote, sed [c] vel faciant ipsum distrahi, vel in solutum recipiant: alioquin fructus sortem extenuabunt, nisi in duobus casibus, quos ponit *Archiepiscopus, vbi supra.* Primus est, vbi violenter detineretur dos ab illis hæredibus mariti mortui: nec posset vxor se ionare: quia non fieret illi iustitia propter potentiam illorum: tunc mulier licitè recipit fructus possessionis, vel pecuniam, siue extenuationem dotis. Ex pari ratione idem dicendum, quando mortua vxore, maritus vel eius hæredes velint restituere dotem hæredibus vxoris, propter potentiam vel tyrannidem: nam tunc licitè percipiunt fructus pignoris dati pro dote, vel aliud interesse. Secundus casus est, quando hæres mariti non posset sine magno suo detrimento restituere dotem, quæ in pecunia consistit, nec possessiones habet, quas vxori assignet: & propter hoc mulier, ne nimis grauetur, dimittit penes eum ad tempus: & si illo interuallo recipit ab hærede mariti alimenta, cùm non habeat vnde aliunde viuat, non videtur illicitum: nõ enim illud recipit ratione mutui, sed ratione interesse: cum si dotem haberet, inde viueret, emendo possessiones, vel exponendo negociationi. Secus autem quando hoc fieret ob vtilitatem vtriusque hæredis mariti, vt magis possit cum illa pecunia lucrari,

& vxoris, vt ex integro suo capitali habeat lucrum: non tamen de facili consulendum est, ne paretur via fraudibus vsurarum: factum tamen non statim est eo demnandū. Hæc sunt verba Archiepiscopi: vt supra, pro quibus bene facit text. *in l. vna. §. accedit, C. de rei vxo. act.* ¶ Adde alium casum, quando statutum vel consuetudo disponit, quòd in causa dotis interim donec restituatur dos mulieri per hæredes mariti mortui, vel per maritum hæredibus vxoris, soluantur decem pro centenario, vel quinque, loco alimentorum. Nam tunc vxor, vel eius hæres, licitè & in foro conscientiæ illa recipere poterit. vt no. voluit *Bald. in l. fi. §. præterea, C. de iure do.* idem voluit *Paul. de Cast. in l. diuortio, in prin. 5. col. ff. sol. matr.* qui hoc limitat, dummodo vxor non habeat aliunde, vnde ali possit. aliàs secus. idem in effectu concludit *Abb. in c. salubriter, fin. col. & ibi Ioan. de An. Felin. in c. consultationibus, in fi. de offi. deleg.* vide *Rapha. Fulgos. in l. insulam, §. vsuras ff. solu. matr.* Imo etiam si habeat vnde se alat, dum tamē illud recipiat vxor, ratione lucri cessantis, vel damni prouenientis ex nō solutione dotis, vel saltem pro pœna à statuto imposita hæredibus, non soluentibus, quod fieri potest: vt volunt prædicti, & *magister Conradus, d. suo libello de contractibus, qu. 35. conclusione* 10. Et istud teneas, quamuis *Bal. & Paul. in l. 1. C. de sum. Trini.* teneat contrarium, & *Ioan. de Lig. & Ioan. de Imol. in cle. 1. de vsur.* quia soluto matrimonio vxor non sustinet oneta matrimonij: ergo si aliquid recipit, vsura est, & per consequens illicitum. Cum istis transit *Iason in l. de quibus 18. col. ff. de leg.* Cum istis transit antiqua & moderna iuris prudentia: mihi tamen, salua decisione melius sentientis, videtur quòd non solum maritus, verumetiam eius hæres: item non solùm vxor, sed etiam
5 eius hæres poterit iure licito † fructus pignoris percipere, propter dotem non solutam, vel id quod inter partes conuentum est, vt sibi detur interim, quòd dos non soluitur, non ex dispositione *dict. cap. salubriter*, sed ex eius ratione, & ex eo quòd isti patiuntur incommodum ex non solutione: quia possent habere fructus rerum, si res sunt immobiles, vel lucrum ex negociatione pecuniæ, si dos in pecunia consistat: ab huiusmodi damno tenetur aduersarius eos seruare indemnes: vt in præcedentibus ostensum est: non enim genero hoc in priuilegium conceditur, propter onera matrimonij supportanda: sed ratione interesse, & lucri cessantis, vel damni prouenientis ex non solutione. Quæ ratio æquè concludit in aliis, sicut in genero, ex carentia dotis sibi restituendæ: quia licet soluto matrimonio desinat esse dos, seu habere rationem, vel nomen dotis, non tamen desinit habere rationem debiti, ex cuius solutionis collatione creditor, vel eius hæredes patiuntur interesse: igitur poterunt ratione illius aliquid percipere vltra debitum: cùm possibile sit, quod si hæredes generi haberent id, quod genero debetur: ex eo ipsi statim de illis mercarentur, & annuatim verisimiliter lucrarentur aliquid vltra principale, vel emerent prædia, ex quibus leuarent annuatim fructus tanti valoris: quod tamen lucrum eis cessat: pro cuius lucri cessante refusione (interuenientibus aliis requisitis) licitè possunt percipere fructus prædictæ possessionis, vel pignoris, sicut genero licebat, vel etiam si nulla possessio fuisset à socero genero pignorata, sed tantum cautio præstita, cum obligatione annuatim dandi certum quid ipsi genero, ratione dotis non solutæ: dabitur etiam eius hæredi, vel vxori, vel eius hæredi soluto matrimonio. Ita reperio formasse *magistrum Conradum, in dicto suo libello, de contractibus, quæstio. 35. conclusione 7. & 9. & Salycet. in dict. authent. ad hæc 13. col. C. de vsur.* & hoc mihi placet.

¶ Intellige tamen ista, quando fructus pignoris dotalis, vel illud, quod percipitur ratione dotis non solutæ: cùm mensurantur cum alimentis à marito præstitis, seu præstandis, considerata quantitate dotis debitæ. Secus tamen si essent immensi: nam illi deberent computari in sortem. Istud fuit de mente *Bald. in l. fin. § præterea 2. col. ver. adhuc est dubium, C. de iure dot.* quem refert & sequitur *Anan. in dict. c. salubriter, 2. col.* dicens hoc esse valde no. ad declarationem & limitationem illius c. Istud etiam fuit de mente *Bald. in l. pro oneribus, C. de iure dot.* vbi dixit, quod maritus licitè potest vsuras percipere moderatas, donec dos ei soluatur: moderatas autem intelligo, non solùm habendo respectum ad quantitatem dotis, & alimentorum, sed attenta etiam conditione personæ mariti, si est industriosus, & solitus negociari, & mercari, & lucrari cum pecunia, quam habet: nam tunc habebitur consideratio ad lucrum cessans: & si esset tale, quòd ascenderet ad fructus quos ex pignore percipit, vel ad illud, quod sibi datur ratione dotis non solutæ: licitè posset illud percipere, vel petere, per ea quæ suprà dicta sunt. hæc fuit mens *Anton. & Abb. in d. c. salubriter.* dum ponderant mariti industriam: vt latius prosequitur *Bald. Nouel. in dicto tractatu de dote 7. parte 3. speciali. & Campegius in suo tractatu dotis 2. parte quæstio. 6.* ¶ Intellige etiam ista, quando maritus fuit diligens in accipiendo fructus rei pignoratæ, seu in petendo vsuras nomine interesse, ratione retardatæ solutionis dotis. Secus si fuit negligens longo tempore, scilicet decem annorum: nam tunc iuris fictione maritus videtur ius suum remittere. Hæc fuit mirabilis decisio *Bald. consi. incipiente, in Christi nomine amen. post biennium à die ductionis*, &c. de quo exclamant doctores Moderni, signanter *Alexand. l. quæ dotis 7. col. ff. solut. matrimon. Angelus in dict. §. fuerat ante. 7. col. & ibi Iason 7. col.* qui finaliter hoc reprobant, vt ibi per eos, de quibus feci mentionem suprà, ver. tamē si maritus longo tempore. ¶ Ex quo infertur vnum satis singulare, & quotidianum, quòd si † maritus 6
post longam moram vxoris, vel soceri, vel alterius dotem promittentis, recepit integram dotem

dotem, nulla facta protestatione, seu reservatione in fructibus, vel interesse, sibi debitis, ratione motæ: per hoc non præiudicaretur ei, quo minus illos petere possit. Istud est nouum dictum solius *Bald. Nouel. dicto suo tractatu, de dote 2. part. col. antepe.* quod tene menti. ¶ Intellige etiam prædicta, quando pro dote fuit datum pignus. secus si fuit dos promissa in pecunia numerata: & interim, quod non soluitur, fuit promissa certa quantitas. Nam hoc fieri non potest, secundum *Ioan. Andr. in d. c. salubriter*, quem alij communiter ibi sequuntur, & *Laurentius de Rodolphis in tractatu vsurarum 71. col. 2. parte, quæst. 53.* quem togo videas, & vltra eum confirmatur ista opinio Ioan. And. quia à principio non potest per pactum taxari quantitas pecuniæ pro interesse: vt suprà late dixi, §. octauo infertur. Idem dicendum est, si maritus indigès pecunia dotali, accipit illam ab illo tertio, dato sibi pignore, quod à socero habebat. Nam iste tertius non posset fructus consequi, interim quòd non soluitur pecunia, secundum aliquos: cuius contrarium tenet *Salyce. in d. authen. ad hæc, C. de vsur. quæstio. 8.* quod mihi magis placet, vt paulo ante dicebam. Reliqua circa materiam *dict. c. salubriter*, videas per te in locis suprà alleg. super quibus aliter non insisto, quia intentionis meæ processum impedit.

ADDITIONES.

A ¶ Vt est casus valde singularis in cap. salubriter.] Circa istius tex. intellectum, & varios intellectus eius materiæ, quos hic prosequitur author, coniunge *fratrem Dominic. Sot. de iusti. & iure lib. 6. quæst. 1. artic. 2. & Medinam de contractibus, c. de acquisitis per vsuram, §. ad c. salubriter. Nauarrum in suo manuali c. 17. nu. 272. & in repetitio. c. 1. 14. quæst. 3. num. 1. 7. & sequent. & Castillo l. 29. Taur. num. 36. & Anton. Gomez in l. 53. eod. num. 30.* & pluribus allegatis doctè procedentem, vide *Couarr. lib. 3. resol. c. 1. num. 3.* addeque *Baetium de dotibus c. 25. num. 7. & 8. & Messiam, de taxa panis conclusione.*

B ¶ Nam ipsa mulier si viueret.] Vide *Matth. de Afflictis, decis. 284. & Anton. Gomez. l. 53. Tauri, num. 48.* & pluribus citatis doctè disputantem *Couar. lib. 3. resol. c. 1. num. 3. versi. sexto hinc, & Soto ad fin. d. artic. 2.*

C ¶ Sed vel faciat ipsum distrahi.] Vt istam doctrinam plenius intelligas, vide quæ scribit *Couarru. lib. 3. resolutio. c. 18. num. fin.*

D. IOANN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1. *Lucrum percipere ex pecunia apud mercatorem deposita, potest quis licitè, ratione lucri cessantis, vel damni prouenientis: & quando cessauit, & etiam quando damnum speratur.*
2. *Ab vsura excusatur quis propter dubium euentum.*
3. *Stuprans virginem, tenetur damnum resarcire.*
4. *Percutiens, vel mutilans aliquem, tenetur ad operas amissas de præsenti, & de futuro.*
5. *Periculum mercantiarum per mare, vel terrā si quis pro certo pretio suscipiat, an talis contractus sit licitus.*
6. *Vadiationis contractus an sit licitus.*
7. *Contractus, quem faciunt ludentes ludo fortunæ, spe lucri, an sit licitus.*
8. *Saluum conductum dantes mercatoribus, per regnum, vel terras suas transeuntibus, si per prædones eis auferantur, satisfacere teneatur.*
9. *Colligentes pedagia, debent tenere itinera tuta.*
10. *Fideiussor an possit aliquid percipere pro fideiussione.*
11. *Pecuniam recipere an possit quis vt sit fideiussor.*
12. *Pecuniam ab aliquo recipiens, vt vltra mare eam transportet, & ibi reddendam pro certo pretio, an sit vsura.*
13. *Cambia an & quando sint licita.*

AMpliari potest iste textus, & prædicta, vt §. IX.
possit quis licitè † commodum recipere 1
ex pecunia apud mercatorem deposita, vel ratione lucri cessantis, seu damni prouenientis: non solum quando damnum iam prouenit, seu lucrum cessauit, sed etiam quando damnum speratur: vt puta, si quis periculo se subiicit, propter aliquid sibi promissum: vt est tex. & ibi no. in *c. salubriter, & c. si. infrà, de vsur.* vbi † propter 2
dubium euentum excusatur quis ab vsura: quia ratione dubij aliquid permittitur, quod aliàs non liceret: vt *l. si ea lege, C. de vsur. & l. si quis ex aliena, ff. de iudi. & l. 1. §. 1. ff. de ventre inspi.* & propter spem largior fit interpretatio: vt *l. tale pactum, §. fin. ff. de pact. & l. antiqui. ff. si pars heredit. pe. & l. cum pater, §. cum æstimaret, ff. de leg. 2.* In simili dicimus de eo, qui damnū intulit alicui in persona: vt est videre in eo, *a* qui † stuprauit virginem: A 3
iste enim tenetur damnū resarcire eo modo, quo potest: nam cùm nō possit virginitatem restituere, vel reparare, tenetur eum ea matrimonium contrahere, vel dotem sibi assignare: vt *c. 1. de adul.* Itaque est in consideratione non solùm ipsa defloratio, sed incommodum, quod ex defloratione est prouenturum, scilicet, quia non reperiet virum, cum quo contrahat matrimonium. Idem dicimus de eo, qui filiam alicuius liberam in facie percussit: ex qua percussione reddita est deformis, & propter eius deformitatē cùm pater eam nuptui traderet, necesse habuit plures pecunias in dotem dare: ad hoc etiam damnum, si est præsens, vel futurum, tenetur percutiens. ita dicit *Marianus in cap. 1. de iniur. col. 19. ver. cicatricis autem*, sed non bene firmat, propter gloss. ibi. Cogitabis. Ex *b* prædi- B
ctis infertur, quòd is, qui aliquem † percussit, 4
vel mutilauit, tenetur ad operas amissas: vt *dict. capit. 1. de iniur.* tenebitur non solum ad operas amissas de præsenti, sed etiam de futuro, quas occisus vel vulneratus amissurus est in futurum, toto tempore vitæ suæ, vel quo viuere poterat: ita dicit *Spec. tit. de iniur. §. 2. sed nunquid pro libero, & versic. quid si statim obiit.* cuius meminit *Abb. in dict. cap. 1. de iniur. 1. col. in fin.* vbi latius per *Marianum, consil. 17. versic. circa primum articulum.* ibidem ego prosequor in meis recollectis. Multa *c* his similia exempla adducere pos- C
semus, quæ vitandæ prolixitatis gratia ex voto præterimus. ¶ Primo *d* infertur ex his, quòd D
si tu † vis per mare vel terram mittere merces 5
tuas ad aliquas partes: & ego suscipio in me

periculum, & conuenio tecum, vt des mihi pro quolibet centenario valoris mercium quantitatem pecuniæ: iste contractus licitus est, vel saltem non reprobatur: quia hic non interuenit mutuum, sed factum securitatis, propter quod recipit commodum. Vnde iustum est, quòd ex quo se periculo subiicit, debeat propter hoc aliquod lucrum sentire: vt *l. periculi ff. de nau. fœ.* & tenet *Bal. in l. cunctos populos, col. 6. ver. item do quandam regulam, de sum. Trinita. & fid. ca.* vbi in hac materia tradidit optimam regulam, videlicet quod quãdo facta relatione istius præstationis, quæ dicitur vsura ad aliquod antecedens resultat, facio vt des, vt in matrimonio, vt *c. salubriter de vsur. infrà*, vel vendendo, trado vel des: vt *l. lauraui, C. de act. empt.* vel patior vt des: vt *c. 1. de feu.* vel suscipio periculum vt des: vt *dict. l. periculi.* aut aliqua conformitas vnius ad alterum, vbi propriè non dicitur esse vsura: quia non est lucrum, sed quædam compensatio debiti hincinde: vt in iuribus suprà alleg. secundum *Bald.* de quo meminit *Ananias in rubric. de vsur. fi. colum.* & sic vult ipse, quòd prædictus contractus licitus sit: quod etiam tenet *Lau. de Rudolphis, in dicto suo tractatu vsurarum 3. parte, 8. col.* & sequitur *Ananias in dict. c. fi. 30. col. 13. qu. infra, de vsur.* & *Archie. Florentinus, in sum. 2. parte tit. 1. c. 7. §. 47.* Hoc etiã voluit *Anch. in l. fina. ad fi. de nau. fœno. in suis reportatis.* secundum quod refert *Ananias, vbi suprà. Alexan. in l. à Titio. 2. col. ff. de verbo. obligat.* dicens, quòd consideratio vsuræ hic adaptari non potest: quia illud lucrum prouenit ex prospera fortuna duntaxat, nam ex aduersa contrarium passus fuisset. ¶ Et quamuis ille non dicat, de hoc est casus expressus & singularis, secundum *Paul. de Cast.* de quo nec gloss. nec doctores perpenderunt, in *l. in naue Saupheli. §. conductoris, ff. locati.* vbi vide *Alexand.* & *in l. actio. ff. de verbo. obligatio.* vbi probatur, quòd ex isto cõtractu oritur actio specialis, quæ dicitur oneris aduersi, quæ competit quatuor cõcurrentibus. Primò, quòd quis suscipiat in se periculum oneris. Et hoc patet ex illo verbo, oneris aduersi, id est actio de onere, cuius aduersio siue periculum fuit in se susceptum. Pro hoc etiam facit, quod habetur in *l. & hæc distinctio. & l. opus ff. loca.* Secundò requiritur, quod illud onus nõ sit illius, qui suscepit in se periculum, sed alterius: vt expresse dicitur in *l. in naui.* Tertiò requiritur, quòd alia exactio non competat: & sic videtur esse subsidiaria, quæ cessat, quando alia competit: vt etiam ibi expresse dicitur. Quartò requiritur, quod onus pereat, & sic veniat condictio. & rectè ponit casum in mercatoribus Florentinis, qui præstant securitatem mercatoribus, qui ponunt merces suas in mari, & obligant se ad æstimationem illarũ, si pereunt: & si non pereunt, volunt habere tantum pro centenario. Hic concurrunt omnia illa quatuor: quia suscipit in se periculum oneris: item onus non est suum: item alia actio non adest, quia contractus locationis non est celebratus cum eis, sed cũ nauta: si autem existat quartum, scilicet, quòd onus pereat, conuenitur ad æstimationem. Et eadem ratione, si res venit ad salutem, possunt illi petere quantitatem sibi promissam. Et sic patet, quod iste non est contractus mutui, & quod est multum dissimilis à casu *dict. cap. fin. infra, de vsu.* & ideo non potest dici, quod illa lex sit correcta, per *dict. cap. fina.* Remanet ergo in viridi obseruantia, ponens casum à iure ciuili approbatum, & à iure canonico non reprobatum. & sic licitè talis cõtractus celebrari potest, secundum *Ana. vbi suprà*, quod tene menti, quia quotidianũ. adde *Iason. in l. cum ad præsens ff. si cert. petatur.*

¶ Sed caue: quia *magister Conradus in suo tractatu de contractibus, qu. 71.* tenet prædictum contractum fore illicitum: quia fit principaliter spe lucri: inde qui contrahit, quærens emolumentum suum, nullum subiturus laborem, nullamque facturus expensam: quod est contra illud *Genes. 3.* In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et contra illud *Iob 11.* Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat. Liberum inquam à prædicto onere, de quo scribitur *Ecclesiastici 40.* Graue iugum super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vsque ad diem sepulturæ in matrem omnium, id est in terram, de qua homo formatus est. Idem adducit illud *Iob 5.* Homo nascitur ad laborem, sicut auis ad volatum. Et *Apostolus ad Ephesios 4.* loquens ei qui indiget temporalibus, dicit, Laboret operando manibus suis, quod bonum est, vt habeat, vnde tribuat necessitates patienti. Cum autem iste † contractus sit 6
sine labore, lucrum quærens, ergo illicitus: sicut est contractus vadiationis, qui lingua nostra [apuesta] appellatur, licet à lege permittatur positiua: vt *l. si rem. ff. de præscript. ver. cum simil.* A lege tamen diuina prohibitus est, quia habet malas circunstantias: quia vadiãtes postea se incipiunt odire, victus vincentem. Item in ipsa vadiatione oritur contentio inter vadiantes, & alter nimis innititur propriæ opinioni, & spe lucri principaliter ducitur. Item quia iste contractus suscipientis in se periculum, est similis contractui, quem faciunt † ludentes lu- 7
do fortunæ, spe lucri, qui est illicitus, vt ibi latius per eum, quem rogo videas. Et finaliter conatur respondere ad *dict. l. in naue Saupheli.* quod ibi non dicitur, quod liceat pro mercede suscipere periculum rei alienæ: sed bene ibi probatur, quod si quis suscipit periculũ rei alienæ, & perit illa res, contra eum datur actio oneris auersi. & illa potest esse adiecta actio ad actionẽ locati: puta, quia potest alicui competere contra illum, qui vltra hoc, quod sibi illa res est locata, vel ipse circa eam locauit operas suas (& sic solummodo tenetur de casu contingente ex dolo, lata culpa, vel leui, & non leuissima) etiam voluit suscipiendo periculum, teneri de casu cõtingente ex culpa leuissima: aliàs enim susceptio periculi esset frustra: quia aliàs ex contractu locationis tenetur de aliis casibus: & sic

posset

possct competere ei, cuius mereis periculum quis suscepisset in primo casu, nec actio locati ad illum casum posset attingere, ad quem illa actio posset. Vel subtiliùs posset dici, quod est omnino disparata actio ab actione locati, potés conuenire alicui contra alium vbi nulla locatio interfuerit, vt in casu suscepti periculi, de quo agitur. Hæc ille, quæ me non vrgent, vt à prima discedam opinione. Fatetur tamen ille, quòd si suscipiens periculum mercium, locauit operas suas ad merces custodiendas, pro vitando periculo, pro aliquo pretio, vel re tẽporali, licitum est: vt ibi latius per eũ. Ex quo infert ad saluum
8 conductum, † quem principes mercatoribus merces per sua territoria deferentibus concedunt: nam dando mercatoribus saluum conductũ expresse vel tacitè pericula subeunt, saltem de consuetudine: adeo quod si per prędones eis auferantur merces, satisfaciunt, vel satisfacere tenentur eis. Et hoc est, quia illi principes apponere habent operas, vt vitentur illa pericula: quia purgare habent stratã à prædonibus, quod tene menti. Et quamuis ille non dicat, hoc fuit de mente *Hostiens. in c. postulasti suprà de fo. compe.* vbi dixit, dominum loci teneri de prædationibus in suo territorio commissis. Idem clarius dixit in *summ. tit. de censi. § ex quibus, penult. col. versi. breuiter puto.* dicens, quòd is qui pedagium recipit, tenetur saluare soluentem infra districtum suum in persona, & rebus: quia propter talia pedagium solui consueuit: & si hoc non faciat, peccat grauiter: quia & sine pedagio ad hoc tenetur. Non tamen dicit, quòd teneatur ad restitutionem pedagij, nisi constatet, quòd hac de causa fuisset concessum, quamuis tenetur ad satisfactionem plenariam, quod plus est, si in defectu iustitiæ inueniatur 23. *quæst. 2. c. dominus & q. 5. c. administratores.* Quæ verba sunt notanda, & sempiterna memoria digna, ad quæ vide *Cæpo. in tractatu, de serui. via. 11. col.* Idem voluit *Archidia. in c. si quis peregrinos* 24. q. 3. dicens, quòd tenetur is, qui recipit pedagium, vel vectigal, saluare in persona, & rebus: & saluare soluentem, iuxta suum posse, infra suum districtum: quià propter hoc soluitur vectigal, & huiusmodi, alioquin tenetur ei ad emendationem perditorum, si in defectum iustitiæ inueniatur. Hęc ille, quem refert & sequitur *Bald. in cap. 1. § marchio. 2. col. versic. extra quaro, de his qui feudum dare possunt, libro feudorum*, dicens per hoc, quòd comites & barones teneantur curtes suas, in quibus colligunt pedagia, tenere securas à latronibus: aliàs tenentur emendare damna deprædatorum. *idem Baldus in c. 1. § conuenticulas, colum. 2.*
9 *versic. sed istud est valde nota.* dicens, quòd † colligentes pedagia, debent tenere itinera tuta: vnde si fit aliqua robaria in eorum curia, territorio, seu districtu, ab eis possesso, vbi exigunt à transeuntibus pedagia, tenentur ea restituere, vel malefactorem exhibere, *ff. de incendio, ruina, nau. l. nec quicquam*, quod dicit esse valde notandum. Idem *Bartolus* per illum textum, in *lege 1. in princip. ff. de his qui deiecerunt vel effude.* dicens, quod ciuitates debent tenere itinera secura, aliàs tenentur emendare damnum de robariis. Idem tenet *Florianus in l. in lege, § quoties versic. item facit iste textus, ff. ad l. Aquil. & in dicta lege 1. § summa, ff. de his qui deiecerunt vel effuder.* dicens per illum tex. quod de robaria commissa in fundo alicuius, tenetur dominus fundi, si sciens fuit. sic & si commissa fuerit in territorio alicuius villæ, teneatur villa, si fuit sciens, quasi teneatur ad custodiam sui territorij: & hoc videtur sentire gloss. in *dict. l. nec quicquam.* Vide quæ plenè scripsi in tractat. Insularum cap. 3. § 3. intellige, quando villa colligebat pedagium, quòd pro securitate præstatur, vt dictum est. & tenet *Odofredus in authentica, habita, C. ne filius pro patre, circa fi. versic. sed nunquid domini scholares.* vnde qui soluit pedagium, non potest capi pro repræsaliis: secundum eum, quem refert & sequitur *Baldus in cap. 1. post principium, quæ sunt regalia, libro feudorum*, de quo facit festum *Firmanus, in tractatu gabellarum, 2. parte, penul. col. in principio, & Bartholomæus Veronensis in l. cum qui vectigal. final. colum. ff. de verborum signification. & in tractatu, de seruitutibus in rubrica, de seruitutibus aquaductus colum. 53. versic. ego in hoc articulo,* quod tamen intelligit ipse, quando dominus, vel villa, quæ colligebat pedagium, sciuit, & prohibere potuit. aliàs secus: vt *dict. l. nec quicquam in principio, cum notatis ibi per gloss. & Bartol. idem Florianus vbi suprà.* Ego dubito de ista limitatione: quoniam vt vides, iura & doctores præallegati arctant dominium, vel villam pedagium colligentes ad custodiam viarum, si quidem non custodierunt, vel malè, quanquam ignorantes fiut, non excusarent eos à restitutione: quia non solùm tenentur de homicidiis, furtis, rapinis, & aliis malis, quæ sub eorum iurisdictione fiunt, ex eorum malitia: de quibus *Esaia primo* dicitur, Principes tui infideles, socij furum. Sed etiam si fiant ex eorum negligentia, licet ignoranter. Ista sunt notanda verba *Supplementi, in summ. Pisana, in parte, restitutio. 6. colum antepenult. versicul. bene ergo attendant domini.* de quo meminit *Felin. in c. postulasti, suprà, de foro competenti, colum. 3. versicul. ex istis tene.* Vno tamen casu saluari potest decisio *Floriani, & Bartholomæi Veronensis.* scilicet quando passus damnum inciderit in discrimen, sua culpa, eundo per vias, vel loca insolita: quo casu dominus ignorans non teneretur: vt notanter voluit *Bartol. in d. l. 1. in princip. ff. de his qui deiecerunt vel effuderunt.* vbi dicit, quod stante pacto inter Florentinos, & illos de Vbaldis, quod deberent tenere stratam securam sub certa pœna: quidam fuit spoliatus cùm iret per Alpes, omissa via ordinaria: fuit decisum, quod non teneretur, per illum textum, facit text. & quod ibi notat *Barto. in l. 2. C. de cursu publico lib. 12.* vbi dicit, quod transiens per viam tortuosam, vel insolitam, pręsumitur iturus contra deuentum.

vt c. eijciens 88. *dist.* & cum hoc transeunt *Hostien. Ioan And. & alij, in d. c. fi. & Host. in summa. eod. tit. §. an aliquo. ver. sed nunquid pro traiectitia.* vbi inter cætera dicit, quòd traiectitia pecunia, quæ est illa, quę periculo creditoris in nauigio recepta, datur traiicienda, ratione naturali, vsura reputatur: non obstante, quòd creditor in se periculum retineat: quia aut recipiens iuuat se de denariis, aut non: si non iuuat se, iniquum est, quòd creditor ab eo lucrum exigat, quod non habuit. si iuuat se, ergo non remanet dimidium penes creditorem: quia consumptione amittitur, & fit alterius: vt *l. si alienum, ff. de solu. & lege, si à furioso, §. fina. ff. si certum peta. & l. sequenti.* Et sic patet, quòd non debet ab eo lucrum recipere, si re propria vtitur, & cum ea lucratur. Et periculum, quod in se retinuit, in nullo releuat, sed potius oneratum relinquit. Imputet ergo sibi, quare periculū in se retinuit. Hanc doctrinam veluti singularem, refert & sequitur *Ananias in d. c. fi. 2. col. infrà, de vsur.* ¶ Ex qua infertur ad decisionem dubij, de quo aliàs, dum causa peregrinationis in oppido de Guadalupe exigerē, à quodam religioso fui interrogatus, qui mihi dixerat, se multoties in pœnitentia hunc casum habuisse. Volebat Titius ire Venetias, seu in Flādriam, in tua naui, qui mille ducatos secum deferebat, quibus tu dominus nauis, ad instruendam nauem, atque pro victualibus, & aliis necessariis indigebas. Conuenisti cum Titio, quod daret tibi illos mille ducatos, hoc pacto, quod si nauis accederet salua, sibi restitueres ducatos mille, & centum. Si autē nauis periret, perirēt etiam ducati periculo Titij. Dubitabat religiosus ille, nunquid iste contractus licitus esset, propter periculū, quod in se Titius suscipiebat. cum præsertim, si ipse pecuniam secum deferret, quæ paruo loco custoditur, & portatur, citius & melius potuisset ipsam saluare, quàm cum ex ea victualia, vel alię merces comparatæ fuerint. Sed veritas est, quòd iste contractus illicitus est, & vsurarius, vt apparet ex prædictis: nec video interesse ipsius Tuij dantis pecuniam, ex quo ille in pecunia volebat illò deferre, & in omnem euentū vult certum lucrum habere: siue recipiens aliquid lucretur in mercibus, vel victualibus, siue perdat: quo casu omnes fatentur contractum fore vsurarium, licet concedens pecuniam in se suscipiat periculum: *vt s dict. c. fina. infrà, de vsuris,* & probatur in *dict. l. periculi, ff. de nauti. fœnor.* est gloss. singularis de F
iure ciuili, in *l. cum duobus, §. item ex facto, ff. pro socio.* vbi vide *Paul. de Cast.* secundū quod refert *Angel. de Aret. in §. de illa, in fi. Instit. de societa.* qui dicit hoc fore cordi tenendum, contra has muliercculas, quæ dant pecuniam transferendam in arte lanæ, iuxta decretalem nostram, & in se recipiunt periculum: volunt tamen decem annuatim, & sic quid certū: nam est vsura, secundum eum. Idem voluerunt *Card. & Abb. in præsenti, & Petrus de Vbaldis, in suo tractatu de societate 4. parte 6. col.* dicentes non esse licitum à principio conuenire, vt dans pecuniam debeat habere certum lucrum taxatum. ¶ Ad cuius confirmationem facit no. decisio *Bald. in l. rogasti, §. 1. ff. si certum petat.* quem refert & sequitur *Anan. in d. c. fi. 44. col. infrà, de vsur.* vbi dicit, quod si mutuaui tibi decem, quæ promittis mihi reddere in nundinis: & si nō reddideris, promittis mihi quindecim: & cōfiteris ex nunc, prout ex tunc, tantum esse interesse meum: & pro interesse meo, quod est tantum, facis istam promissionē: iste contractus non est licitus, quia paciscitur à principio de certo lucro. Idem in effectu voluit *Bald. in l. vnica 4. col. ver. quid si promitto tibi, C. de sent. quæ pro eo quod inte. prof. & Anch. consi. 148. incip. in Christi, &c. in quæstione quæ vertitur,* quos refert & sequitur *Alex. consi. 61. ad finem, in 2. vol. incipit, redemptoris. &c. viso processu, & consi 27. ad fi. in 4. vola. incipit, redemptoris, &c. viso themate, & Felin. in c. cùm venerabilis, 3. col. ver. intellige 4. suprà, de excep.* Idem tenet *Ludo. consi. 170. 2. col. incipiente, circa propositum.* ¶ Imo, quod plus est, si quis tradidit alteri centum ducatos, mox in suis necessitatibus expendendos, sub hoc pacto, quod sicut miles centum ducati apud Titium mercatorem lucrabuntur, vel perdent: sic isti centum ducati illi traditi lucrentur, vel perdant, nam etiam iste contractus secundum plures doctores, videtur vsuram sapere: vt latè tradit *Archiepiscopus Floren. in summa 2. part. titul. 1. c. 7. §. 17.* quem per te videas. multo ergo fortius idem dicendum erit, quando quis paciscitur de certa quantitate ratione lucri. ¶ Fateor tamen, quod si Titius illos centū ducatos, quos recipit vltra sortem, recipiat ratione periculi, vt pretium periculi pręcisè, non est vsura, sed licitum. Nam etiam si non mutuaret, & periculum nauigantis in se vellet recipere, licitè posset recipere pretium periculi: nec propter hoc, quod ei seruitium faciat in mutuando, efficitur deterioris conditionis. Idem, si partim reciperet ratione periculi. & partim ratione mutui: nam in eo, quod ratione periculi recipit, licitum est, sed illud, quod recipit ratione mutui, illicitum est, & tenetur illud restituere, vt apparet ex prædictis, & tenet expressè *Ioan. Calde. in dict. cap. fina. de vsuris,* & refert & sequitur *Archiepiscop. Florent. vbi suprà, §. 21.* ¶ Quartò *g* infertur ad † cambia: G 13
recipit campsor centum in vno, putà Venetiis à Petro, restitui facit ipsi Petro, vel alteri pro eo, in alio loco, putà Florentiæ, centum sex florenos, vel septem, secūdum quod plus vel minus valet: hoc licitum est, quia non venditur pecunia, quæ est inuendibilis, sed tantum hic soluitur, quantum ibi numeratum: nam tantum valet alicubi florenus cum vno denario, quantum alibi sine denario. cursus enim monetæ operatur excessum in valore, secundum locorum diuersitatem. plus enim valet florenus Florentinus Florentiæ, quàm alibi: & plus ducatus Romanus Romæ, quàm alibi. Operatur etiam hoc monetarum diuersitas: quandoque enim tantum valent Venetiis centum ducati, quantum

q.99.*per totum.* Videatis etiam *S.Thom.in suo opusculo, de vsuris.* quod est vltimum in ordine, nouiter impressum,& *Henricum Herp. in suo præceptorio, in septimo præcepto, sermone 29. & per Gabrielem 4.sent.dist.15.qu.11.ver.dubitatur duodecimo.* cum pluribus sequentibus.

ADDITIONES.

A ¶ In eo qui stuprauit virginem.] Circa hoc vide quos adiunxi suprà in rubric.§.30.num.3. in versic.dotabit eam.

B ¶ Ex istis infertur.] Vide *autorem sup. in rubric.* §.25.*num.*5. & quos ibi adiunxi.

C ¶ Multa his similia exempla.] Adde tu circa æstimationem spei, dubiique euentus, quæ nostri tradunt *in l.2.C.de resc.vendit.* disputantes ibi nunquid ea lex locum habeat in transactione, & *Tiraquell. de reuocand. donat. l. si vnquam, versi. donatione largitus, num.* 199. & rursus ac latius *eundem post ll. connubial. de iure mariti, gloss.2.q.1.n.*38. *& seq.* quorum omnium traditiones maximè impugnant, quod sup. dictũ est, hoc 6.not.§.1.

D ¶ Primo infertur ex prædictis.] Adde tu *fratrem Dominic. Soto de iustitia & iure, lib.6.qu.7. art.1.* vbi disputat & resoluit, ac rursus communem super hac quæstione doctorũ sententiam refert *lib.5.qu.5.art.2.* Videque *Couar.lib.3.resolut.c.2.num.5. & Ant.de Meneses in l.2.C.de rescind. vendit.num.15. & Nauarrum in suo manuali.ca.17. num.222. & Petrum Santerna, Lusitanum, in tract.de assecuratio.per totum.*

E ¶ Secundo infertur ex prædictis.] Adde *Medinam de contract. c. de vsur.restit.col.8. Dominic. Soto de iustitia, & iure lib.6. q.1.art.2. Carol. Molin. de vsuris q.31. Boerium decis.255. Decium consil.7.nu.1. Siluestrum versic. fideiussor.nu.14. & Angel.in versi. fideiussor ad fin.* ac pluribus citatis *Couar.lib.3.resol. c.2.nu.6. & Ant.de Meneses l.2.nu.27. C.de resc.vendit. & Baet.de decimis tutorum c.2.num.*82.

F ¶ Vt d.c.fin.inf.de vsuris.] Circa materiam & intellectum huius text. vide quæ scribuntur per *Couar.lib.2.resolut.c.3.num.6.* & rursus *lib.3.c.2.nu.5.* & prolixè satis *Nauarr.in huius repet.* quam fecit super eo ipso tex.*ad fin. sui manual.confes.& Petrum Santerna Lusitanum, in tract. de assecuratio. §.1. per tot.*

G ¶ Quartò infertur ad cambia.] Vide quæ habes in *l.8.& 9.tit.18.lib.5.in vol.nouo & fratrem Dominic.Soto de iustitia & iure.lib.6.q.6.artic.1.& seq.* vbi de cambiorum iniquitate sat multa singulari doctrina, & salubri traduntur.

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMA RERVM.

1. *Pecunia an possit apud mercatorem deponi, vt capitale sit saluum.*
2. *Argumentum à communiter accidentibus an valeat.*
3. *Contractus legem accipiunt ex conuentione partium.*
4. *Periculum rei commodatæ ad quem spectet.*
5. *Periculum rei dotalis ad quem spectare debeat.*
6. *Societas, vt alter ex socijs lucrum ferat, & de damno nihil sentiat, an valeat.*
7. *Pecuniam ponens in societate, vel aliquid aliud, an possit pacisci, quod capitale sit saluum.*
8. *Pecuniam dare ad partem lucri, an sit licitum.*
9. *Oues, siue alia animalia, an licitè possint dari in socidam, & quomodo.*
10. *Terras suas si quis dat alicui excolendas, ad certum tempus, sub annua pensione, & vnum par boum, eo pacto, vt quolibet anno debeat reddere certas mensuras frumenti, etiam si boues in primo anno pereant, & in fine temporis debeat rusticus boues restituere, an sit contractus licitus.*
11. *Boues solent tradi à dominis terrarũ laboratoribus, pluribus pactis vsuram sapientibus, quos vide.*
12. *Pactum interponentem pecuniam in societate, & inter ponentem operam, quòd ille, qui pecuniam ponit, possit quãdocunque voluerit illam repetere, an valeat.*
13. *Societate durante, non potest alter ex socijs extrahere aliquam quantitatem, ratione lucri sibi competentis, ante reuisam rationem, nisi à principio hoc conuentum fuerit.*
14. *Merces an debeat artificibus solui opere perfecto.*

AMpliari potest secundò iste text.& prædicta, vt possit quis licitè habere lucrum ex §. X.
† pecunia sua apud mercatores posita (maximè 1
si est dotalis, prout erat in casu huius decretalis)
etiam [a] si mercator cautionem præstiterit de A
pecunia integraliter restituenda, & de certa parte lucri reddenda. Ità dicit *Hostien. in præsenti, super verbo, committi.* quem refert & sequitur *Ioã. And. super eo. verbo. & Card.in 9. oppo.* idem tenet *Hosti. in summa, tit.de vsuris, §. an aliquo casu.5. col. ver. quid ergo.* dicunt enim, quòd non est intelligendum, quòd dos hic committeretur mercatori periculo viri, & mulieris.arg.*l.1.ff.solut.mat.* vbi dicitur, quòd dotis causa semper & vbique præcipua est. Nam & reipub. interest, dotes mulieribus conseruari: cùm dotatas esse fœminas ad sobolem procreandam, replendamque liberis ciuitaté, maximè sit necessarium. Intelligendum est ergo, quòd dos mercatori committatur, hac societate habita, vt dote semper salua manente, pars lucri reddatur, de qua onera matrimonij supportentur: & ita sentiunt isti vnum. quod do. *Abb. in præsenti* reputat mirabile, & dicit se alibi nescire, quòd pecunia potest apud mercatorem deponi, cum hoc, quòd capitale sit saluum, & de lucro certa pars soluatur. quod apertissimè tenet *Host. in d.ver.quid ergo, & Bald. in quodam suo consil. incip. viso instrumento. & in l. cum duobus. §. si in coeunda, ff.pro socio, & ibi Raph. in §. item ex facto.* mouẽtur ipsi quibusdam fundamentis mihi parum vrgentibus. ¶ Primò per istum text. dum Papa mandat dotem apud mercatorem deponi, ad partem honesti lucri: & de damno nihil dicitur, ergo habebit maritus partem lucri, non autem damni. & ita si dos pereat, peribit periculo mercatoris. Sed ad hoc poteris dicere, quòd licet hic nihil dicatur de damno, nihilominus intelligitur, vt hic omnes intelligunt: & *Bald. in l. 1. 10.q.C. pro socio.* quia quando inter aliquos contrahitur societas ad partem lucri, licet de damno nihil dicatur, intelligitur etiam ad partem damni: vt est text. valde

valde ſingularis in §.illud expeditum eſt, Inſt.de ſocie.
2 ¶ Secundò dicunt ipſi, † valet argumentum à communiter accidentibus: vt l.nec natales, C.de proba. c.1. ſup.de cleri.non re. adeò quod trāſit onus probandi contrarium in aduerſarium, vt ſentit glo.in d.l.nec natales, quam pro ſingulari extollit Ludo. in ſingula.397. incipit, alio ſero. & And.Sicul. in c.nouit.7.col. ſuprà, de iudi. & iura ad ea quæ frequentius accidunt, adaptantur: vt l.nam ad ea.ff. de legi. Sed communiter accidit, quòd mercatores lucrantur, & non perdūt: vt eſt notiſſimum, & maiorem habent ſpem lucri, quàm damni: ergo licitè poteſt cum eis in pactum deduci, vt capitale ſit ſaluum. Ad hoc dicendum, quòd licet communiter accidat, quòd mercatores lucrentur: non tamen propterea ſequitur, quòd ſi forte perdatur aliquid, non debeat inter ſocios communicari: quia aliàs eſſet ſocietas leonina: vt infra, dicetur. ¶ Tertiò dicunt, contractus
3 ex conuentione legē † accipiunt: vt l.1.§.ſi conuenit, ff.depoſiti. l.in emptionibus, & l.in traditionibus ff.de pact. & l.contractus quidam, de re iu. ff. cum concordantiis. Sed iſte contractus initus inter partes, quòd capitale ſit ſaluum, & lucra diuidantur: videtur facere legem inter partes: ergo ſeruandus eſt inter eas. Ad hoc dicendum, quòd tunc contractus ex conuentione legem accipiunt, quando conuentio non eſt contra naturam contractus: aliàs ſecus: vt l.cum precario, ff.de preca. & c.fi. eod.tit. vt ibi no. Abb. & And. Sic. Iſta autem conuentio eſt cōtra naturam ſocietatis: quæ eſt, vt commoda & damna ſint communia inter ſocios: vt d.l.cum duobus, §.item ex facto, cum multis aliis, ff. pro ſocio. ergo non valet. ¶ Quartò
4 dicunt ſic: videmus, quod in commodato † periculum rei commodatæ pertinet ad commodantem in ſolidum, vt vſus rei commodatæ ad commodatarium in ſolidum: vt c.vnico. ſup. de commodato. & idem in depoſ. vt c.bona fides, ſup. de depoſi. item in multis aliis contractibus. Ergo idem erit in caſu noſtro dicendum, quod in iſtis caſibus pactum periculi & commodi non eſt contra naturam contractus, ſed contra accidentalia: & ideo valet, vt in prædicta l.cum precario. & in d.c.fi. maximè quia ex quo commodatarius ex commodato recipit commodum, vtendo re commodata, iuſtum videtur, quod etiam damnum ſuſtineat. vt regula, rationi. de reg.iur. lib.6. cum concordantiis. In caſu autem noſtro euenire poteſt, quòd alter ſentiat damnum, & nihil commodi. ergo non debet tale
5 pactum valere. ¶ Quintò, † periculum pecuniæ dotalis ad maritum pertinet, cum ſit dominus: vt l.doce ancillam, C.de rei vend. & tamen ex conſuetudine, vel ex pacto lucrum communicat vxori, qualitercunque obueniat: vt traditur in c.2. ſup. eo. & l.regni, Foro legum lib.3. tit.1. l.1. de qua ſuprà, habita fuit mentio, in rubr. §. vnde lucra. Ad hoc dicendum, quòd non eſt verum, quod periculum rei dotalis ſimpliciter ad maritum pertineat: imò potius ad vxorem: vt l.plerunque §.1. ff. de iure do. niſi tunc demum, quando dos eſſet tradita æſtimata ea æſtimatione, quæ facit emptionem: vt traditur in l.ſi æſtimatis, ff. ſolut.matrim. & in l.ſi inter virum, C.de iure do. vel ſi dos eſſet data in pecunia: vt l.res in dotem data. ff.de iure do. & dixi ſup. verſi. intellige. Et ideo valet pactum inter coniuges, quod lucra inter eos communiter diuidantur: quia inter eos eſt contracta quædam legalis ſocietas: ſunt enim ſocij diuinæ & humanæ domus: vt l.aduerſus C.de crim. expil. hæredit. & dixi latè in rub.§. vnde lucra. Vnde iuſtum eſt, quod inter eos lucra diuidantur. cum vterque negociatur, & operatur: ſed in caſu noſtro, ille qui pecuniā ponit, nec negociatur, nec operatur, ſed quodammodo mutuatur, & ex iſto mutuo vult lucrum conſequi, & de damno non participare, quod eſt iniquiſſimum. ¶ Sexto ad hoc allegatur pro caſu text. in l.ſi non fuerit, §.1. ff. pro ſocio. & in §.de illa. Inſti. de ſocietate. † vbi dicitur valere *Pro intellectu §.de illa. Inſti.de ſocietate.*
ſocietatem. vt alter ex ſociis lucrum ferat, & de 6
damno nihil ſentiat, & hoc eſt eorum potiſſimum & vrgentiſſimum fundamentum. Sed dico, quod illa iura debent intelligi de damno & lucro mercimonij, non autem de capitali: non enim lucrum intelligitur, niſi damno deducto: nec damnum, niſi omni lucro deducto: & ideo poteſt ſocietas coiri, vt eius lucrum, quod reliquum in ſocietate ſit, omni damno deducto, altera pars ferat: vt l.Q.Mutius, ff. pro ſocio. ita intelligit prædicta iura Cal. in d.c.fi. inf. de vſuris, quæſt. 2. Laurentius in d. ſuo tract. vſurarum, 2. parte qu.19. de quorum intellectu inf. ſubiiciam. ¶ Et per iſta videntur excluſa fundamenta iſtorum doctorum, hanc opinionem tenentiū: quæ tamen communiter reprobatur per glo. ad hoc ſingularem, & communiter approbatam in c.plerique 14.quæſt.3. quæ dicit, quòd ad hoc vt ſocietas ſit honeſta & licita, inter ponentem operam, & ponentem pecuniam: oportet quòd ponens pecuniam ſentiat de lucro, & de damno. Idem ſentit glo. & ibi Azo in d.l.ſi non fuerit, ff. pro ſocio. & tenet Goffr. in ſumma, tit. de vſuris, ad fi. vbi formaliter inquit, vis dare pecuniam tuam nauiganti, vel eunti ad nundinas, ſeu alij mercatori, ſine peccato? pone tu pecuniam, & alius operam, & communicentur pericula & damna, & etiam lucra & commoda, hanc opinionem, vt veriorem, tenet Ioan.de Lig. Card. Anc. Abb. & Ananias in d.c.fi. inf. de vſuris. Abb. in præſenti. Bald. in l.1. C. pro ſocio. 9. qu. Sal. in authen. ad hæc 14. q. C. de vſu. & in l.Q.Mutius ff. pro ſocio. Ang. in ſuo tract. de ſocietate, qu.21. Angel. de Aret. in d.§. de illa, Arch. in repet. reg. peccatum, de reg. iur. lib.6. Ludo. conſil. 238. 2. colum. incipit, pro habenda, & conſil. 523. incipit, circa propoſitam. Pau. de Caſt. conſi. 334. incipit, viſo inſtrumento, Ananias conſil. 82. Laurentius in d. ſuo tract. vſurarum, 2. parte qu.15 & Archiepiſcopus Florent. in ſumma, ſecunda parte tit.1. c.7. §.38. & S.Thomas 2.2. qu.78. ar.2. in ſolutione 5. argumenti, & magiſter Conradus in dicto ſuo libello, de contractibus qu.97. quoniam poſſet contingere, ſi aliud diceremus, quod ponens operam, ſentiter

ſentiret damnum in operibus amiſſis, & in ca-
pitali pecuniæ: quod eſt contra naturam ſocie-
tatis, quòd vnus caput ſaluum habeat, & alius
fractum: vt *d. l. Q. Mutius*, cùm ſocietas ſummam
rationem habere debeat: quia inſtar fraternita-
tis obtinet: vt *l. verum in principio, ff. pro ſocio.* Iſta
ergo ſocietas eſſet leonina: vt *d. l. ſi non fuerit,*
& l. ſi vnus, §. & ſi pretium, in fi. ff. pro ſocio. Et
pro iſta parte, quæ mihi magis placet, vltra a-
lios, allego text. ſingularem cum ſua gloſſ. in *l.*
ſocietas, in fi. ff. eod. vbi dicitur, quòd ſi actum eſt
inter duos, vt vnus ponat pecuniam, & etiam
operam: alter verò nec pecuniam, nec operam:
non eſt contracta ſocietas: imo potius ille, qui
recipit pecuniam, & operam, videtur mercena-
rius alterius. Cùm autem in caſu noſtro, verita-
te inſpecta, ille qui dat pecuniã, in effectu eam
non ponit, cùm propter pactum inter eos ini-
tum non cẽſeatur contracta ſocietas, ſed mu-
tuum, vt apparet ex prædictis: conſequenter
pecunia efficitur recipientis, cum eius periculo
ſit peritura: & ſic iſte qui dat pecuniam, nec po-
nit pecuniam, nec operam: ergo non videtur
contracta ſocietas, ſed eſt mutuum, & per con-
ſequens quicquid ibi accedit, vſura eſt. Cõclu-
7 damus ergo ex prædictis, quòd † ponens pecu-
niam, vel aliquid aliud in ſocietate, non poteſt
paciſci, quod capitale ſit ſaluum. de quo vide
ſingulariter per *Gabrielem 4. ſent. diſt. 15. qu. 2. col.*
Not. iſtam concor. pro qua vide gl. in l. ſi id quod, ff. pro ſoc. in princ.
24. ver. 2. ſequitur. * ¶ Fortius adhuc dicebat
ſanctus Bernardinus, in quodam ſuo ſermone: vt re-
fert *magiſter Conradus in ſuo tract. de contractibus*
q. 93. §. ex illa concluſione. quòd ponenti pecuniã,
oportet, quòd debeat recipere in ſe periculum
totius capitalis pecuniæ: itaque ſi fortuna per-
datur, vel caſu, ſine culpa ſocij: ponens operam,
ad nihilum teneatur. Hoc tamen admittit *ma-*
giſter Conradus, vbi ſuprà, quando actum eſt inter
eos, quod in fine ſocietatis tota pecunia cedat
ponenti: tũc enim meritò eius ſocius petit pre-
tium totius pecuniæ, vt ibi latiùs per eum: vide
eum per totam illam quæſtionem, vt *q. 95.* Ex
quo infero ad deciſionem multarum quæſtio-
num, quas multoties in practica vidi. ¶ Primò
ad illud, quod faciunt quidam homines ſaga-
8 ciſſimi, qui dant † pecuniam ſuam negociatori-
bus, ſeu artificibus, ad exercendum in licitis ne-
gociationibus, qui intendentes ſe velle dam-
num participare, exprimunt ſolum lucrum: ſed
ob ſui ſecuritatem, exigunt à mercatore, vel ar-
tifice inſtrumentum de pecunia mutuata, vel
data, non ſub nomine ſocietatis, ſed mutui vel
depoſiti: cum per hanc viam poſſint ſuum capi-
tale ſaluum facere. Iſte contractus illicitus eſt:
quia poſſet iſte tradens pecuniam ad placitum
mutare intentionem, & cùm contingeret mer-
catorem perdere, poterit totum capitale pete-
re, tanquam mutuum, vt inſtrumentum cantat.
Poſſet etiam mori inteſtatus, & hæredes exige-
rent ſecundum tenorem inſtrumenti, quod
reperirent. Eſt etiam hoc ſcandalizatiuum pro-
ximorum, qui ſciunt illum percipere fructum
ex mutuo: vnde inducendus eſt talis ad deſtru-
endum contractum mutui, ſi vult partem lucri,
& de ſic perceptis in præteritum concordet ſe
cum illo, reſtituendo, vel remiſſionem petẽdo.
¶ Poteſt tamen benè quis ob ſecuritatem pe-
tere, tenere pignora à mercatore, vel artifice ta-
lia, ſcilicet, ex quibus vtilitatem non percipiat
in vtendo, ad prouidendum ſibi de capitali,
contra fraudes mercatorum, dicentium ſe per-
didiſſe, cùm non perdunt. ¶ Poteſt etiam face-
re pactum, quod vult partem damni, quod
mercator incurreret, ſi ſufficienter hoc ei oſten-
dat. ¶ Poteſt etiam facere pactum, quòd exer-
ceat pecuniam ſuam in quibuſdã locis, & non
in aliis: & ſi ſecus ille fecerit, & damnum patia-
tur, totum ſuum erit: quia contra pactum venit.
Debet etiam ſibi declarare, quòd ſolùm in ne-
gociationibus licitis pecuniam ſuam exerceat:
quod ſi ſciuerit contrarium facere poſtquam ei
hoc conſtiterit, non patiatur, nec participet de
lucro, ſed pecuniam ſuam repetat. Hæc ſunt
pulchra verba *Archiepiſcopi Florent. in ſumma 2.*
parte tit. 1. c. 7. §. 39. quæ mihi ſatis placent, cùm
non ſolùm à malo, hoc eſt, quod capitale ſit ſal-
uum, per viam pacti, ſit abſtinendum: vt ſuprà
dictum eſt: ſed etiam ab eo, quod poteſt eſſe
malum, cùm per iſtam viam dans pecuniã, vel
eius hæredes, poſſint capitale ſaluum facere,
facit text. & quod ibi not. in *c. cùm ab omni ſpecie*
mali. ſup. de vita & honeſta. cle. ¶ Secundò infero
contra illos, qui † dant aliis oues, vel alia ani- 9
malia in ſocidam, vt quolibet anno recipiant
certam penſionem, adiecto pacto, quod ſi mo-
riantur, vel aliquo caſu pereant, debeant ſibi
reſtitui eiuſdem ætatis, qualitatis, & bonitatis:
ita quod capitale ſemper ſit ſaluum: talis enim
contractus illicitus, & vſurarius reputatur: vt
apparet ex prædictis, & tenet *Cal. Card. & alij,*
in d. c. fin. infrà, de vſuris, Anchar. in c. 1. eod. tit. lib. 6.
Laurentius in d. ſuo tractat. vſurarum, 2. parte, q. 23.
& Archiepiſcopus Flor. in ſumma. 2. part. tit. 1. c. 7.
§. 40. & magiſter Conradus in ſuo libello, de con-
tractibus qu. 91. 2. col. verſ. ſecundum corollarium.
inducens contra hoc multa argumenta, & ſo-
lutiones ad illa, vt per te videbis, *& in qu. 92.*
Et dicit *Card.* quod iſti boues alicubi dicuntur
ſine cornibus, & pridie in cancellaria irritaui-
mus quendam contractum huic ſimilem. Vide
Gabrielem 4. diſt. 15. qu. 2. col. 25. in princip. de hoc
infrà fol. ſequenti. col. 2. in fi. ver. ex hoc pri-
mo, vide *Angel. in ſumma, in parte, ſocietas 2. §. 2.*
& Montaluum 5. par. tit. 8. l. 3. & l. 8. & tit. 11. l. 20.

¶ Tertiò infero ad illud, quod quotidie fa-
ciunt vſurarij, dantes ſua pecora alicui in ſoci-
dam, eo pacto, quod ipſi recipiant fructus om-
nes pecorum, quouſque conſequentur totum
ſuum capitale: & ex tunc pecora ſunt commu-
nia. Hoc enim pactum illicitum eſt: quia per
eum oues redduntur immortales, & ſic capita-
le redditur ſaluum: & poſtea lucrum locatur:
quod eſt contra naturam contractus: ita tenet
ſumma Confeſſorum, titul. de vſuris qu. 36. verſi.
item

item est valde iniquum. Idem tenet *Ioan. de Lign. in d.c. si. inf. de vsuris.* *Laurentius* tamen in *d. suo tract. 2. part. qu. 22.* nititur hunc contractum sustinere per nonnullas rationes, de quibus ibi per eum, quem simpliciter refert *Ananias in d.c. si. 29. co.* Sed *Archiepiscopus vbi supra* §. 40. concordat istas opiniones hoc modo. Si quidem tradens dicta pecora, velit capitale suum saluum, grege pereunte: & si non pereat, vult nihilominus de fructu pecorũ prius adducere suum capitale: istud illicitum est. & sic procedat prima opin. Si autem vult tradens, quod grege pereunte, totus pereat ipsi tradenti: sed si nõ perit, vult prius de fructu trahere capitale, & exinde facere pecora communia: istud licitum est. & ita procedat secunda opi. Hoc fit quotidie, & est periculosum, & est no. per glos. in *l. si id. in princip. ff. pro socio.* Tutius tamen est, secundum eum, etiam ab isto contractu abstinere: quia recipiens pecora, minus grauaretur. Nam vbi malè fortunentur, ipse amittit duo, scilicet medietatẽ pretij pecorum, & laborum suæ custodiæ, vel operarum: tradens autem amittit vnum, scilicet medietatem pretij pecorum. Sed clarius & tutius esset, quod traderet pro tribus annis, vel quatuor, pecora: & in fine temporis æqualiter diuiderẽt fructum cum capitali: ita quòd tradens subiret pericula casuum fortuitorum, & recipiens pericula seu damna ex negligentia, secundũ *Archiepiscopum.*

¶ Quartò infero contra nonnullos, quos no-
10 ui, qui dant † terras suas laboratori, seu rustico excolendas, pro tribus annis, vel quatuor, sub annua pensione, dant insuper vnum par boum, cum hoc, quòd quolibet anno debeat sibi respõdere cum certis mensuris frumenti, etiam si boues in primo anno pereant: & in fine temporis debeat rusticus boues sibi restituere. Nam iste contractus illicitus est: quia vult capitale fore saluum, & habere lucrum ex bobus, vt apparet ex prædictis. Volentes autem domini prædiorum hunc contractum palliare, attendentes quod laboratores male tractarẽt boues, si haberent eos periculo dominorum: paciscũtur domini cum eis, vt accipiant coloni in mutuum certam pecuniæ quantitatem pro dictis bobus emendis, & aliis necessitatibus sublevandis: qui laboratores siue coloni emunt sibi boues suo periculo, ex pacto tamen non tenentur restituere domino dictam pecuniam, donec labatur tempus locationis, vel conductionis, seu societatis, puta trienniũ vel quinquennium. nam istum contractum ego illicitum reputarem, cùm per hanc viam dominus vult capitale suum saluum facere. quicquid dixerit *Anchara. in regula, peccati venia. de regu. iur. lib. 6.* quem per te videas. ¶ Idem dicendum, si tradens boues, velit participare lucrum, & damnum: sed nihilominus vult quolibet anno decem sextaria grani. Nam & hoc illicitum est: quia vult, quod rusticus subeat partem damni, & insuper sibi dari decem sextaria annuatim: quod in effectu est saluum facere capitale, & partem lucri habere. quod reprobatum est, vt dictum est in præcedentibus, ponunt doc. exemplum. Pone, quòd boues valebant tempore contractus 30. florenos, & in fine temporis deteriorati sunt in quinq; florenis: & quòd sextarium frumenti valet medietatem vnius floreni: tradens autem habendo nunc boues, habet saluum capitale: quoniam valor boum remanet florenorum 25. quibus additis aliis quinque, qui habentur de dictis decem sextariis frumenti, restat numerus 30. florenorum: & sic sibi capitale est saluum. Imò plus, quia ex alio latere pro medietate damni contingentis debitorem, habet duos cum dimidio, ratione deteriorationis boum: & sic necdum habet capitale saluũ, & est sine damno, sed est insuper in lucro, & rusticus in damno. Istud autem illicitũ est, ex quo opera rustici æqualis est interusurio pecorum. ita dicit *Laurentius in dicto suo tractatu vsurarum 2. parte q. 23.* quem simpliciter refert *Ananias in d.c. si. 27. col. inf. de vsuris, & Archiepiscopus vbi sup.* §. 44. qui latius loquitur, videas per te. ¶ Quintò infero, quod si P. tradit Io. vaccam ęstimatam 10. libris, cũ tali pacto, quod ipse Io. teneatur eam, & omnem fructum, & fœtum cum diligentia seruare & custodire sumptibus suis, fructumque eius & fœtum non alienare, sine eius licentia, atque de fructibus eius, & fœtibus prioribus tantùm dare, & consignare ipsi Petro, donec sit ipsi Petro de pretio vaccæ integrè satisfactum: deinde assignare dimidium in futurum de fructibus & fœtibus talis vaccæ. Et cum hac conditione adiecta, quod si vacca vel fœtus eius, culpa ipsius Ioannis, aut nuntij eius quocunque modo perierint: ipse Ioannes integrè restituere teneatur. Si autem diuino iudicio, aut fortuito casu prędicta euenerint, ipse Ioannes integrè restituere teneatur: iste contractus illicitus est. Nam euidenter apparet, quòd multum potior est conditio locatoris, quàm conductoris: quia poterit euenire, quòd postquam Petrus suam sortem receperit, vacca cum omni fœtu & fructu peribit: & sic cum omnibus expensis & laboribus habitis circa vaccam ipse Ioãnes nihil habebit. & sic in effectu tradẽs vaccam, paciscitur suum capitale saluum, quod illicitum est: vt apparet ex prædictis, signanter in 3. illatione, & ita tenet *Archiepiscopus vbi supra*, §. 43.

¶ Sextò infero, quod si emi vnum par boum pro pretio librarũ 50. & istos boues do cuidam laboratori æstimatos libris 50. ad laboritium faciendum cum eis, ad terminũ trium annorũ. & ipse laborator promittit quolibet anno trium annorum in festo sanctæ Mariæ Augusti dare pro laboritio, quod facit cum eis, vnũ modium grani: quos boues debet tenere, & alimentare, & pascere omnibus suis expensis, & in fine termini mihi dictos boues restituere, saluo, quòd si dicti boues valerẽt vltra dictũ pretium, medietas lucri debeat esse laboratoris, & alia medietas mei. & si minus dicto pretio valerent, debeat mihi soluere medietatem eius, quòd minus

minus valerent dicto pretio. Et si dicti boues, vel alter eorum moreretur, debeat similiter mihi soluere medietatem æstimationis eorum, saluo quòd si mala custodia perierunt, tunc eo casu integrum pretium dare debeat. Iste contractus illicitus est: vt latè & singulariter concludit & prosequitur *Petr. de Vbaldis, in suo tract. de duobus fratribus, 5. part. quæst. 26.* quem per te videas, post alios, de quibus ibi per eum: quia hoc casu laborator grauatetur duplici onere, videlicet pēsione modij grani, quod annuatim præstare debet: & etiam medietate damni, seu periculi, si deteriorentur boues, vel pereant: & etiam onere pascendi, & gubernandi, & etiam seminis. Si autem non grauetur laborator duplici onere, sed lucratur bouem, & solùm tribuit modium: tunc non attenditur vsura, vt quotidie fit: & licet detur sibi medietas lucri, si plus valerent boues. Istud est de raro contingentibus, & est palliare, vt liceat mihi dicere, de damno: quod communiter contingit: quia boues non crescunt vsu, sed decrescunt. argum. *l. eum debere columnam, ff. de seruitut. vrb. præd.* vt ibi latius per eum. Sed pone, quod quis emit boues, aut res alias à pauperibus, quas non habēt, & locat eas venditoribus pro pretio annuo: an sit licitum? vide *Gabr. 4. di. 15. quæst. 2. vers. dubium quintum.* ¶ Septimo infero ad id, quod fit quotidie. Ego habeo hæreditatem colendam: concedo eam colono, & mutuo sibi mille, vt ex eis possit emere necessaria ad cultutam, boues, vel alia instrumenta, & colonus reddat mihi annuatim decem modios grani, & in fine locationis mihi soluat prædicta mille: certè iste contractus illicitus est. si ratione illorum mille volo quod mihi respondeatur de fructibus, de aliquo pluri, quàm dignum sit pro sola hæreditate, quia videtur hoc fieri propter mutuum impensum ei. vnde illud plus in fructibus est vsura. Si autem nihil plus volo percipere ratione mutui, licitum est: possum enim ad hoc induci motus pietate, vel vt colonus melius hæreditatem colat, & omnem diligentiam quam debet, adhibeat: quasi hoc faciam, vt redimam vexationem meam. quod de iure licitum est. iuxta not. in *cap. cùm pridem, supr. de pactis, & in cap. dilectus, infr. de simonia.* & ita tenet *magister Conradus dicto suo libello, de contractibus, quæst. 36. versic. octauum exemplum.* quòd si mutuaui colono, vt eo letet agrum meum pro certa mercede, an sit licitum, vide per eum. idem tenet *Archiepiscopus Florent. 2. part. tit. 1. c. 7. §. 10.* de quo videas *Laurentium de Rodolphis, in tract. vsurarum, quæst. 42. & Ioan. de An. in cap. fin. de vsuris, col. 13. versic. & prædictis.* facit in simili, quod ponit *Bald. in l. rogasti, §. si tibi, ff. si certum pet. col. 2.* ad hoc bonus textus in *cap. putant, 14. quæst. 3.* vide *Gabr. 4. di. 15. quæst. 11. ver. dubium quintum.* ¶ Octauò infero, non
12 valere † pactum, inter ponentem pecuniam in societate, & ponentem operam, quòd ille qui pecuniam ponit, possit quandocunque voluerit illam repetere: quia istud est, capitale saluum facere: quod illicitum est, vt sæpè dictum est in præcedentibus: maximè quia cùm in societate possit esse lucrum, & damnum: vt *l. cum duobus, §. quidam sagariam, ff. pro socio.* non videtur liquida quantitas capitalis, quam posuit, cùm ratio non sit reddita, nec appareant quæ sint reliqua: nisi dicas, quòd per instrumentum societatis potest apparere quantitas capitalis nisi probetur damnum, quod tamen non præsumitur, nisi probetur. argum. *l. 2. C. de sen. quæ sine cert. quantit. profe.* & ibi notat *Baldus & Petrus de Vbaldis, in dicto suo tractatu, decima quarta parte in final. verbis.* ¶ Et intelligo non valere pactum prædictum, si societas maneat post repetitionem capitalis. si tamen finiatur, bene valeret. Nam sicut à principio licet facere societatem ad tempus determinatum, sic etiam licebit ad tempus, quod alter sociorum ex post facto declarare seu arbitrari voluerit. ¶ Eodem [b] B
13 modo dico, quòd † durante societate, non potest alter ex socijs extrahere aliquam quantitatem, ratione lucri sibi competentis, ante reuisam rationem: cùm tunc non appareat, an sit lucrum, vel damnum: & adhuc societas possit se habere ad lucrum, & damnum: quia sicut capitale extrahi non potest durante societate, vt supr. dictum est, ita nec lucrum: quia lucrum assumit naturam capitalis: vt *l. 2.* & ibi hoc notat *Bartol. & Ioann. de Pla. C. de frumen. vr. Constan. lib. 11.* & refert & sequitur *Angel. de Aretio, Instit. de societate, in sue principij.* quod dicit esse notandum. ¶ Intellige tamen, nisi à principio fuerit hoc conuentum, quòd vtrique, vel alteri eorum liceret annuatim certum quid de societate extrahere: nam tunc conuentio seruanda est: vt *l. 1. §. si conueniat, ff. depo. & l. si conuenerit, ff. pro socio.* ¶ Idem si communiter consueuit ita fieri: quia consueta intelliguntur, licet non exprimantur. *l. quod si nolit, §. quia assidua, ff. de ædil. edi. cum concordantiis, & cap. quod translationem, supr. de offic. leg. cum simili.* bene facit ad hoc, quod voluit *Baldus in leg. aduersus locati.* vbi dicit, quòd † licet artifici debeat sol- 14
ui regulariter opere perfecto, tamen ædificatores domorum hoc non seruant: quia ista interpretatio eis esset nimis onerosa, & possent cessare ab opere. Hic possent adduci multa, quæ cumulat *Andr. Sicul. in dict. cap. quod translationem, & Felin. in cap. cum M. in 4. not. suprà, de constit.* in quibus consueta fieri, licet non exprimantur, intelliguntur. ¶ Idem dicendum est, si forte alter ex socijs esset pauper: nam ex qualitate ipsius tacite videtur actum, quòd aliquid debeat ex societate accipere: quia aliàs non posset operari: vt est videre in ligonizatoribus, & alijs pauperibus officialibus, qui ex operibus dietim viuunt: nam isti debent habere aliquid de mane pro alimentis. secundum *Cyn. & Bald. in dict. l. aduersus,* ita tenet *Petrus de Vbaldis in dict. tract. 5. part. quæst. 25.*

ADDITIONES.

A ¶ Etiam si mercator cautionem præstiterit.] Vide optimè, ac pluribus citatis, circa hoc disputantes, *fratrem Dominic. Soto lib. 6. de iustitia & iure, quæst. 6. art. 2. & Couar. lib. 3. resol. cap. 2. num. 3.* Attentiusque considera, nunquid nō iniquum sit huiusmodi pactum, si depositario negotiatorij, plus lucri per conuentionem detur, quàm opera sua mereretur, vt quod iniquè simplici ex societate auferret, iustè propter periculum susceptum obtineat, ac ita demum deponens rectè ex tuta pecunia minus lucri ferat, quàm si periculi partem incurreret, ex notat. per *Purpurat. in l. si pascenda, C. de pact. num. 37.* & pluribus relatis *Couarru. dict. cap. 2. num. 4.* quod si admittas & verum sit, habes intellectum huius text. in ista conclusione quam prosequitur author, sed non caret scrupulo, si dictis per *D. Soto dict. ar. 2.* indistinctè credamus. Verendum est enim ne huius contractus species mutui sit, licet ex mente contrahentium in casu nostro possit, meo iudicio negari, quod mutuum contrahitur. & lege *Auendañ. 2. part. cap. 29. num. 5. ver. supdictis tamen.* & quæ dicam infr. §. sequent. num. 8. & lege *Nauarrum, in manual. cap. 37. num. 253. & sequent.*

B ¶ Eodem modo dico.] Vide tu limitantem & optimè explicantem *Auendañ. 2. part. cap. 29. num. 5. versicul. nam recipientes, & sequent.* vbi plura reperies circa ea quæ traduntur per authorem hic num. 12. & 13. & lege quæ dicit *Benuenut. in con. de mercatura, titul. de contract. mercat. num. 8.*

C ¶ Tamen ædificatores domos.] Adde *Auilesium in cap. prætor, cap. 33. versic. [a menos costa.] num. 30.*

D. IOAN. BARAHONA.

SVMMÆ RERVM.

1 *Pactum, quòd pecunia perdita pereat ponenti, an valeat.*

2 *Operarum ratio habenda est inter socios, non solùm ipsorum sociorum, sed vxorum eorum: vt si vxor vnius multum operatur in societate, debet deduci pars lucri operibus suis.*

3 *Sociorum vnus, si habeat filios, qui multum operantur in societate, habenda est ratio illarum operarum.*

4 *Pactum, quod ponens operas, lucretur plusquam ponens pecuniam, an valeat*

5 *In societate, an qui plus ponit, plus habere debeat.*

6 *Pactum, quod ponens operas in societate, habeat solum valorem operarum, & de lucro nihil, an valeat.*

7 *Oues si alicui dedi sub pacto, quod pro qualibet oue recipiam annuatim duos solidos: cùm tamen fructus cuiuslibet ouis valeat quatuor: item, vt si oues moriantur, ille teneatur, dum ego vixerim, ac si omnes viuerent, & post mortem meam illi remaneant, etiam si sit numerus triplicatus, an tale pactum sit licitum.*

8 *Pecuniam in societate ponens eo casu, quo possit pacisci, vt suum capitale semper sit saluum, & de lucro participet, an tale pactum valeat.*

9 *Societate finita, si solum capitale remanserat, qualiter sit diuidendum.*

10 *Et si capitale deperditur, cuius taxe erit periculum.*

11 *Gregem pecudum si quis dat æstimatum, & apponitur pactum, quod omnis vtilitas & periculum sit commune, si pecudes casu moriantur, quilibet patitur damnum.*

12 *Pastori vel caprario non sufficit portare pelles, nisi probet casum fortuitum, puta mortalitatis, vel similem.*

13 *Socius si conueniatur actione reali pro re communi, in solidum per eum concessa, habet beneficium, ne vltrà quàm possit, conueniatur.*

14 *Socius quando se negat socium, non gaudet beneficio, ne conueniatur vltrà, quàm facere possit.*

15 *Et hoc, nisi pœniteat eum ante litem contestat. vel si negauit in genere.*

16 *Socius non gaudet dicto beneficio, quando illi renunciauit.*

17 *Et illa renunciatio potest fieri verbis tacitis.*

18 *Renunciare Falcidiæ non videtur hæres, qui simpliciter promisit soluere legata.*

19 *De fructibus si simpliciter fiat mentio, intelligitur deductis expensis: sed si in dispositione hominis fiat mentio de fructibus, intelligitur absque deductione expensarum.*

20 *Testator, quando disponit, quod integrum legatum præstetur, intelligitur sine detractione Falcidiæ.*

21 *Socius si promittat restituere pecuniam, sine aliqua exceptione iuris, vel facti, intelligitur per hoc renunciare beneficio, ne conueniatur vltra quàm facere possit.*

22 *Socius si iurauit contractum societatis seruare, perdit dictum beneficium.*

23 *Iuramentum habet vim specialis consensus & derogationis.*

24 *Et habet vim verborum derogatoriorum, ad sequentia testamenta.*

25 *Iurans in genere non venire contra contractum, videtur renunciare beneficio l. 2. C. de rescindend. venditione.*

26 *Renunciatio si in contractu non interuenit, sed contrahens iurasset seruare promissa, videtur renunciare beneficia sibi competentia.*

27 *Fideiussor, qui cum iuramento fideiussit, perdit exceptionem excussionis non factæ.*

28 *Actus vbicunque est celebratus in genere, & debet exprimi in specie, si interuenit iuramentum, habet virtutem clausulæ specificatiuæ.*

29 *Velleiano renunciare videtur mulier, si iurat.*

30 *Laudum contra absentem non citatum, valet, si iuramentum interuenit.*

31 *Aduocatus, qui ecclesiam defendere promisit, an teneatur defendere, si non fuerit requisitus.*

32 *Venditor, si iurauit defendere emptorem, defendere tenetur sine requisitione.*

33 *Imperator tenetur iuuare statutum ecclesiæ, licet non requiratur ratione iuramenti, quod præstat in sua coronatione.*

34 *Fideiussor non tenetur in duriorem causam, quàm principalis.*

35 *Iuramenti virtus tanta est, quòd vbi aliàs requiritur certioratio beneficij, non sit necessaria propter iuramentum.*

36 *Vendens ignoranter rem minus dimidia iusti pretij, si promisit cum iuramento non venire contrà, an poterit impetrare beneficium l. 2. C. de rescindend. venditione.*

37 *Mutuans pecuniam hoc pacto, quòd mutuatarius det sibi tantum lucrum, quantum possit lucrari talis mercator, an committat vsuram.*

38 *Gabellam fraudans, an sit tutus in foro conscientiæ.*

39 *Grex renouatus, videtur idem grex.*

LIMITA

§. XI. 1. LIMITA tamen, & intellige prædicta, vt non possit deduci in † pactum inter ponentem pecuniam in societate, & ponentem operas, quòd capitale sit saluum, & sic alter eorum de damno nihil sentiat, & de lucro medietatem habeat: quando istud pactum fieret in fauorem ponentis pecuniam. Secus tamen si in fauorem eius, qui operam ponebat, & industriam, & ita debet intelligi text. *in dict. l. si non fuerit.* vt apertè colligitur ex eius verbis, dum dicit, Si tanti sit opera, quanti damnum est. Sic etiam debet intelligi text. in *dict. §. de illa.* ponderatis eius verbis, cùm dicit: Quia sæpè quorundam
A hominis pretiosa est opera, &c. Sic ᵃ intelligit *d. Abb. in præsenti, in 3. col. ver. sed ego, & in cap. final. 3. col. ver. sed extra gloss infrà, de vsuris.* Et quamuis *do. Abba.* putet se dedisse nouum intellectum ad d. iura, non tamen fuit sua inuentio, quia ante ipsum sic illa intellexit *Saly. in d. auth. ad hæc. 4. quæst. C. de vsuris.* & etiam *Petrus de Vbaldis in dict. suo tractatu de societate, 4. part. 8. colum.* qui intellectus satis mihi placet. Et si quis rectè consideret, quando ponens operam paciscitur, quod si pecunia perdatur, sit perdita periculo eam ponentis. & si non perdatur, & lucrum inde proueniat, inter eos æqualiter diuidatur. Hic non fit pactum, quod capitale ipsius ponentis operam sit saluum: nam in casu, quo perdatur pecunia, & consocius eam perdat: & sic sentiat damnum pecuniarum: iste ponens operam, & industriam, sustinet etiam damnum amissarum operarum, quæ tantum valebant, quantum pecunia alterius: vt dicebat text. in *dict. §. de illa.* Opera enim hominis nihil aliud est, quàm diuturnum officium: vt *l. 1. ff. de operib. lib.* imo opera hominis dicuntur esse fructus hominis *l. 3. cum duabus sequentibus, ff. de oper. ser.* Ille ergo, qui in societate operam tantum ponit, non dicitur aliquid consistens in sorte, vel in capitali ponere, sed solum fructum personæ, qui fructus vt vsusfructus personæ, correspondet fructui, aut commoditati pecuniæ, quam alter ponit. pretium autem operæ est velamentum artis: vt dicit text. in *dict. l. cùm duo, § in coeunda, ff. pro socio.* quia sæpe opera alicuius pro pecunia valet: vt *l. 1. & ibi Bald. C. pro socio.* vide *magistrum Conradum in d. libello, de contractibus, quæst. 96. 97.* Sem-
2 per ergo habenda † est ratio operarum, non solùm ipsorum, vt per *Bald. in dict. l. 1. 4. quæst. C. pro*
B *socio:* sed vxorum ipsorum. Vnde si fortè ᵇ vxor vnius sociorum multum operatur in societate, quod maximè contingit in vxoribus rusticorum, quæ plerumque exercent opera rusticalia ligonizando, arando, & metendo, & alia rusticalia faciendo: vxor, quæ talia facit pro operibus suis deducere debet partem lucri, quasi cum ea videatur tacitè societas cõtracta. quod fieri potest, vt *l. alimenta, §. fin. ff. de alimentis & ciba. leg.* & tenent *Bald. & Imol. in l. rei iudicatæ, §. socero, ff. solut. matrim.* ita dicit *Petrus de Vbaldis in dicto suo tractatu 3. part. quæst. 3.* & clarius in *4. par. quæst. 8.* Habebitur etiam ratio ad opera filiorum ipsorum † sociorum: vnde si vnus eorum 3
habet filios qui multum operantur, & multum ponunt in domo, sine societate: illarum operarum ratio est habenda: vt *l. si hi, §. si quas, ff. isto tit.* vbi attenditur opera, quam serui mariti præstiterunt vxori. ita dixit *Angelus in l. ex duobus, ff. de neg. gest.* qui dicit, quòd pluries habuit hoc de facto in duobus fratribus rusticis, quorum vnus habebat familiam ad laborandum aptam, alter non. & quamuis ille non dicat: hoc enim voluit *Baldus in l. si paterno affectu, in fin. C. de neg. gestis.* quem refert & sequitur *Petrus de Vbaldis, in dicto tractatu, 4. part. quæstion. 5. & Angelus de Aret. in § actionum, 32. colum. ver. aduertas tamen, Institut. de action.* Idem tenet *Baldus in l. si patruus, prope fin. C. communia vtriusque iudicij.* Refert & sequitur, & multum recommendat *Angel. de Aretio, in § final. Institut. de societate, & Petrus de Vbaldis, in dicto suo tractatu de societate, 4. part. 16. column.* vbi dicit, quòd si sunt duo fratres rustici, tenẽtes terras ad laborium, vnus eorum habebat duos filios laboratores, & omnes scindebant terram, fructus ex cultura prouenientes diuidantur in capita inter eos: quia societas respicit capita eorum, qui in societate operam ponunt. Præsupponendo ergo, quòd omnes sint in hoc actu operarij, cuilibet debetur portio: nec enim debet obesse istis duobus filijs, quod filij sunt: nam ᶜ cum suis laboribus si- C
bi quærere possunt: vt *dict. l. cùm oportet, § sic etenim, C. de bonis quæ lib. & §. 1. Institut. per quas personas not. acquir.* vbi si filiusfamil. aliquid ex proprio labore acquisiuit, non venit diuidendum, nec communicandum cum alijs fratribus. tene hoc dictum memoriæ. ¶ Ampliabis ista, vt ponens † operas iustè, possit pacisci eo modo, 4
quo supra dictum est. Immo tanta possent esse opera & industria illius, quòd valet pactum, vt ipse lucretur duas partes, & tertiam habet ponens pecuniam. ita dicit textus in *dict. §. de illa.* quem pro singulari commendat *Abb. in præsenti.* ad idem est textus not. *cum gloss. in l. si pascenda, C. de pactis.* vbi dicitur, quod potest inter duos societas contrahi, vt vnus ponat pecudes, alter vero custodiam, & operam tantum, & in fine certi temporis, fortè quinquennij, fœtus diuidantur per portiones inæquales, puta quod † 5
ponens operam habeat duas partes, & ponens pecudes vnam tantum. quia opera vnius aliquando plus operatur, quàm pecunia, vel res alterius. ¶ Ad idem facit text. *in l. societatem coiſtis, ff. pro socio.* vbi valet pactum, vt Titius partes societatis constituat, etiam inæquales: & si malè arbitratus est, debet reduci ad arbitrium boni viri: vt *l. in propoſita, eod. titul.* bonus autem vir debet attendere diligenter, quis ex socijs plus in societate ponit, & ille maiorem partem lucri habebit: vt *dict. l. si societatem, in fin. cum multis similibus.* Adde, quod valebit † pa- 6
ctum, quod ponens operas, habeat solum valorem operarum, & de lucro nihil, secundum *Gabriel. 4. dist. 3. quæst. 11. colum. 24. versic. 3. sequitur.*

7 ¶ Ex hoc primò infertur, quòd si ego dedi † oues alicui monasterio vel ecclesiæ, seu particulari personæ, sub hoc pacto, quòd pro qualibet oue recipiam in anno solidos duos: cùm tamen fructus cuiuslibet ouis valeat quatuor aut quinque solidos: & cum hoc, quod licet pues omnes traditæ moriantur, remaneat monasterium obligatum toto tempore vitæ tradentis, ac si omnes viuerent: sed post mortem mei tradentis omnes oues ad monasterium liberè pertineant, etiam si numerus foret triplicatus. Istud pactum licitum est, quia ex quo plus valebant oues annuatim, quàm monasterium sibi præstabat, ratione illius pluris potuit tradens pacisci in sui fauorem eo modo, quo supra. Ita singulariter decidit *Hostiens. in summa, tit. de vsuris, §. an aliquo, ver. de his, qui oues. & Ioan. de Lign. in cap. fin. infra, de vsuris, & ibi Anania. 25. col. & Laurentius in dicto suo tractatu 2. part. quæst. 21. & Archiepiscop. Florent. in summa, 2. part. tit. 1. c. 7. §. 44.* nec daretur hoc casu ecclesiæ restitutio, etiam si eueniret mortalitas in ouibus, ex quo non interuenit læsio tempore traditionis, secundum eos. Consuluit tamen *Hostiens.* ipsi tradenti, quòd adueniente tali casu, inspecto lucro, quod monasterium recepit de dictis ouibus, vel quòd non exigat, vel exactum restituat, ne locupletetur cum iactura aliena: si monasterium tantum non percepit, quantum soluit, vt *l. nam hoc natura, ff. de condi. indeb. regula, locupletari. de reg. iur. lib. 6. cum concordantiis.* ¶ Idem dicendum est, si ego dedi, vel locaui alicui duos boues æstimatos duodecim florenis, eo pacto, quod vbi consuetum est dari pro duobus bobus duodecim sextaria frumenti, det ipse octo, ita tamen, quod stet ad periculum tertiæ partis boum. Iste contractus licitus est, quia ex quo recipiens boues lucratur annuatim quatuor sextaria frumenti, quæ ego plus videor posuisse in societate, si societas est contracta: iustum est, quod ille etiam se subiicere debeat periculo. Ita tenet *Archiepiscop. vbi suprà, §. 43.* & facit, quod ipse ponit, *§. 40. ad fin. versic. sed not. generaliter, & §. 44. post medium.*

D ¶ Ex his secundò infertur ad vnum, quod tibi vide-

8 bitur nouum, quod si † ponens pecuniam in societate, in veritate plus ponebat, quam is qui ponebat solam operam & industriam: vel quia pecunia erat in magna quantitate, cui nullo modo correspondere poterat alterius opera, vel quia alter erat parum industriosus in arte: quod tunc ponens pecuniam, licitè poterit in pactum deducere, quod suum capitale semper sit saluum, quamuis pecunia pereat, & si non pereat, & cum ea aliquid fuerit acquisitum, vult habere partem: vt est textus valde singularis in *dict. §. de illa. Institut. de societate.* secundum bonum intellectum valde not. quem sic videtur intellexisse *Petrus de Vbaldis, in dict. suo tractat. de societate, 4. part. 8. colum.* quod mihi satis placet: quia ex quo ponenti operas datur multo maior commoditas, quàm suæ operæ mereantur, fortè inducentis: & reperiretur, qui illud periculum in se susciperet pro centum. & sic adhuc semper est lucrum: nescio videre, quare huiusmodi pactum, seu conuentio, non debeat valere: nã sicut ponens operas potest exonerari per pactũ à susceptione dimidię partis periculi, quæ sibi incumberet, eò quia sua opera fortè plus confert societati, quàm pecunia: & illud plus lucri quod esset suæ operæ attribuendum, compensat cum exoneratione dimidiæ periculi: vt suprà dictum est. pari ratione videtur, quòd si pecunia plus confert societati, quàm opera: possit ille, qui ponit pecuniam, exonerari à susceptione dimidiæ vel totius periculi, quod ad eum spectaret, eò quia concedit socio plus lucri, quàm suæ operæ conueniret. Et ista videtur subtilis & vera consideratio: & hoc modo saluari potest opinio *Hostiens.* de hoc videas *Gabr. 4. dist. 3. quæst. 2. ver. dubitatur decimò.* ¶ Ex his tertiò infertur, quòd si sunt duo socij ponentes mixtim pecuniam, & operam: sed vnus ponit minorem pecuniam, quàm alter: partes lucri & damni non erunt æquales correspondentes ei, quod vnusquisque posuit: tamen si opera & industria vnius valde excedebat operam & industriam alterius: puta quia solus nauigat, solus peregrinatur, vel pericula solus subeat, vel solus stet fixus ad apocham pannorum, & similia: tunc ad arbitrium iudicis recurrendum est, ac si hoc esset expressè actum: vt *dicta lege, si societatem mecum, ff. pro socio.* secundum *Bald. in l. 1. 4. quæst. C. eod.* quem refert & sequitur *Petrus de Vbaldis in dicto suo tractatu de societate, 4. part. 15. column.* quod est not. & verissimum secundum eum. Idem tenet *Angel. de Aretio, in dict. §. de illa.* quamuis aliud sentiat *Salycet. in dicta lege 1. C. pro socio, in princip. coniuncto versic. quæro septimò.* qui dicebat, quòd immo operæ vtriusque debeant inuicem compensari, quia si deberemus considerare industriam operis, nuuquam partes essent æquales, contra *dict. l. si non fuerit, in princip.* Nec obstat *dict. l. si societatem.* quia loquitur, quando hoc fuit conuentum. vbi autem vterque pecuniam parem posuisset, sed alter tantùm operam: tunc fatendum est, secundum eum, quòd ratio operum illius, iudicis arbitrio est habenda. sed quod prius dixi, verius est: quia non videtur æquum, quod partes sint æquales, quando vnus plus operæ vel industriæ in societate ponit: vt dicit text. ad propositum valde singularis, in *l. quid enim, ff. pro socio.* ¶ Quod intellige, nisi consuetudo regionis, aut sociorum aliter se habeat, quia tunc illa seruanda est. ad hoc bonus textus in *authentic. de fideiuss.* vbi dicitur, quòd inter aurifices consuetudo aurificum obseruari debet: & secundum illam consuetudinem videtur contracta societas: quia consueta veniunt in contractibus, licet non exprimantur: vt *l. quod si nolit, §. assidua, ff. de adil. edict. & l. final. ff. de fideiuss. & l. licet, C. loc. & l. item quæritur, §. qui impleto, ff. eod.* ita expresse tenet *Bald. in l. 1. in 3. quæst.*

quæst. C. pro socio. ad quod bene faciunt quæ paulo antè dicebam in secunda ampliatione, in fin. ¶ Ex prædictis habes quæ pacta in socios licita sint, & quomodo lucrum ex societate proueniens sit diuidendum inter eos: restat videre, quid erit de damnis & incommodis, quæ veninnt durante societate. Nam societas quandoque est lucrosa, quando videlicet lucrum adest: quod regulariter præsumitur in mercatoribus peritis in negotiationis exercitio, qui præsumuntur lucrari, nisi infrà annum protestentur, & probent verisimilia argumenta & indicia, de opposito, per textum in l. 2. in princip. C. de naufragiis, lib. 11. & l. tutor qui repertorium, §. qua autem, ff. de administrat. tut. ita tenet Platea in l. neminem, C. de suscepto. & arcar. lib. 10. 2. column. Quandoque est sterilis, scilicet, quando nihil est in lucro, sed solum capitale restat. Quandoque est damnosa, scilicet quando totum capitale, vel aliquid ex eo perditum est: quia damnum non potest intelligi, nisi de damno contingente in sorte: vt probatur in lege, Mutius, ff. pro socio. & traditur in lege prima, C. eod. titul. & in l. cum duobus, §. damna. ff. eod. Istud autem damnum debet socius, qui illud allegat, prnbare infra annnm. argum. textus in dict. lege 2. C. de naufrag. lib. 11. vbi dicitur, qnod si nauicularius dicit se sustinuisse damnum, infra annum debet hoc probare. Ex quo dicebat ibi Bart. quòd si aliquis dat pecunias mercatori ad partem lucri, & damni: & mercator dicat se passum damnum furti, rapinæ, incendij, vel similium: mercator debet facere fidem infra annum, aliàs non anditur: quod est mirabile, secundum Bar. quem referunt ibi Angelus, Nicolaus de Neap. Ioan. de Plat. & Alexand. in apostillis. qui omnes tenent contrarium: ex eo, quia allegatio casus fit per mercatorem ad sui defensionem, & exceptiones seu defensiones sunt perpetuæ: vt l. pure, in fin. ff. de doli except. & l. licet, C. de exception. & sic poterit probare vsque ad sententiam. Non obstat dict. l. si quis. qnæ continet casum specialem in fisco. Et propterea sit cautus, qui dat pecuniam mercatori, vt paciscatur, quod de casu contingenti, ex quo damnum insurgit, debeat mercatori probare infra annum, vel aliud legitimum tempus. Ita dicit Angel. & Plat. in dict. l. 2. reputans hoc valde not. in practic. Et ita quamuis mercator, apud quem deposita est pecunia ad partem honesti lucri, teneatur reddere ra-
E tionem in fine primi anni, non ante. vt l. neminem, C. de suscepto. & arcar. lib. 10. & ibi not. Bart. Angel. Platea, & Alexand. de qno latius infra subiiciam: non tamen prnpterea arctatur probare damnum, vel periculum infra annum, vt prædixi.
F. 9 ¶ Si quidem f finita † societate solùm remanet capitale, de iuris subtilitate debet diuidi inter socios æqualiter, quia tale capitale videtur à principio communicatum: sicut dicimus in societate omnium bonorum, quòd vnusquisque videtur cnmmunicasse, qnod erat proprium, & illud proprium transit in commune: vt l. 3. ff. pro socio. ita dicit gloss. in l. 1. C. eod. Subdit tamen, quòd de consuetudine seruatur contrarium, scilicet, qnod capitale sit saluum, & restituitur ponenti. quæ quidem consnetudo, secundnm Iacob. de Aret. Cyn. & alios, fundatur super iure scripto, vt colligitur ex his quæ habentur in l. cum duobus, §. damna, & §. incommoda. & §. item ex facto, ff. pro socio. per Cyn. in dicta l. 1. vbi hoc firmat Baldus, in 2. quæst. Idem tenet Petrus de Ferra. in sua practica, in forma libelli, in causa societatis. in versic. ad diuidendum, & diuisionem faciendum. & Petrus de Vbaldis in suo tractatu de societate, 4. part. quæst. 2. & 8. part. quæst. 41. & si ita consuetum, intelligitur tacitè hoc actum. qnia consuetudo, & tacitum pactum, deductum videtur: vt l. licet. C. locati, & l. quod si nolit, §. quia assidua, ff. de adil. edict. & l. fin. C. de fideiuss. §. fin. & faciunt quæ paulo antè dicebam in secunda ampliatinne in fin. ¶ Angel. tamen in suo tractatu de duobus fratribus, 15. quæst. aliter dicit, & fortè melius, saltem in fnro conscientiæ. Aut ex statuto, vel consuetndine, periculum dicti capitalis erat commune, & tunc communiter diuidi debet inter socios dictum capitale, quod superest. Aut periculum capitalis non erat commune, sed solnm illius, qui capitale posuit. Aut est in dubio, & tunc totum illud capitale erit illius, qui pecuniam pnsuit, congruit enim hoc arbitrio boni viri, quod in hoc iudicio versatur, ne contractus claudicet: vt ille, qni participaturus non erat de periculo capitalis, non participet de ipso capitali. esset enim contra ius fraternitatis, cui societas cnmparatur. vt l. verum, ff. pro socio. in princip. Item cùm ille, qui pecuniam ponit, eius commoditatem communicare dicitur illi, qui operas tantum ponit: tamen ille, qui operas tantum ponit, communicare dicitur fructum suæ personæ, & ideo capitale non est communicandum. Idem dicimus de eo, qui dedit vaccas pascendas, & gubernandas alicui: nam fructus vaccarum erunt communes, sed ipsæ vaccæ remanent illius, qui eas pnsuit. sicut dicimus de agro, quem dat aliquis laboratori ad labnrandum: nam fructus erunt communes, sed ager remanet domini, vt dict. l. cum duobus, §. si in coeunda, ff. pro socio, qui alibi non reperitur, secundum Bald. ibi, & secundum Iacob. de Arena in dict. l. 1. C. eod. ¶ Si autem totum capitale, vel pars ipsius fuerit † deperditum, sunt 10
variæ opiniones, cuius erit periculum. gloss. communiter approbata in dict. l. si non fuerit, §. 1. dicit, quod periculum est ponentis. Vnde si ego dedi animalia rustico ad laboritium, & pereant, pereunt meo periculo: vt dict. l. cum duobus, §. damna, ff. pro socio. & ibi Bald. & in l. 1. 8. q. C. eod. in l. 1. C. de fruct. & litium expen. reddit rationem, quia perisset apud dominum, etiam si non pnsuisset in societate. vide magistrum Conradum in dicto libello de contractibus. quæst. 93. ad fin.

¶ Intellige etiam si animalia essent posita æstimata: quia licet regulariter æstimatio, quæ facit emptionem, transfert dominium & periculum

culum in recipientem: vt *l. vna. C. de rei vxor. act. & l. si inter virum, C. de iure dot. & l. necessario, C. de peri. & commo. rei ven.* tamen ex quo fructus & fœtus pecudum pertinent etiam ad tradentẽ, vel saltem pars eorum, æstimatio non facit emptionem. ¶ Ex quo sequitur vnum satis singulare, quòd æstimatio in contractu, in quo tota vtilitas non pertinet ad recipientem, non facit propriè emptionem. ita mirabiliter dicit *Bald. in dict. leg. si pascenda. C. de pactis, in fin.* dicens, quòd iste est proprius casus, in *dict. § damna.* Est textus melior de iure, secundum *Paul. ibi, in l. si Titius, versic. sed nec, ff. de præscript. verb.* de quo exclamat *Iason in dicta lege si pascenda.* de qu o ibi latius per *Petrum de Nobilibus, in sua repetit. in princip. Petrus de Vbaldis in dict. tractatu de societate, 5. part. quæst. 24. 3. column.* Ex quo infertur, quòd si ali-
11 quis dat † gregem pecudum æstimatum, & apponitur pactum, quòd omnis vtilitas & periculum sit commune, si pecudes casu moriantur, quilibet patitur damnum, quamuis pactum sit contra naturam emptionis. ita dicit *Baldus post Petrum in dict. l. si pascenda.* & sequitur *Alexand. in lege vbi ita donatur. ff. de dot. caus. mor. in apostillis.* & dixi suprà, in rubrica, col. 348. versic. facit ad prædicta. est casus in *d. § damna,* secundum eos.

¶ Hæc tamen intellige, nisi consuetndo esset, vt periculum capitalis sit commune. quia id, quod est de consuetudine, videtur actum inter partes, vt paulò antè dicebam. tunc enim periculum capiralis esset commune, postquam hoc potest fieri per pactum expressum: vt tenet gloss. in *cap. plerique 13. quæstion. 4.* ita dicit *Angel. in dicto suo tractat. quæst. 12.* Secundò intelligo, nisi capitale pereat culpa vel dolo alterius sociorum: nam tunc illius solius erit periculum, cùm socius teneatur de dolo & culpa: vt *l. socius, ff. pro socio.* in qua culpa comprehenditur non solùm lata, sed leuis, non autem leuissima: sufficit enim, quòd socius talem diligentiam adhibeat in rebus communibus, qualem in propriis adhibere consueuit: vt *dicta lege socius.* Licet enim periculum pecuniæ in societate positæ, regulariter pertineat ad eum, qui eam misit: in societate tamen non intelligitur, quando venit culpa socij, etiam si expresse in se periculum suscepisset: vt *l. final. C. de nauti. fœnore.* secundum *Angel. vbi suprà,* vide *magistrum Conradum in dict. lege, libello. de contractibus, quæst. 93. ad finem.* ¶ Eo tamen casu, quo ex culpa, vel dolo alterius sociorum periculum euenit, tenetur damnum resatcire, & non debet attendi priot æstimatio, sed solum, quot valebant animalia tempore quo perierunt. quia in tantum damnum infertur, non in plus. Nam si salua essent, æstimatio prius facta non attenditur, sed corpora talia, qualia essent, cùm societas finita esset: igitur huius rei consideratio debet haberi. ita singulariter decidit *Saly. solus in dicta leg. 1. in fin. C. pro socio.* qui dicit se sic practicasse in
G persona sua. ¶ Ex g quo infertur vnum mirabile, quòd si marito data sunt in dotem aliqua animalia, vel aliæ res, quæ veterascant, vt sunt vestes: & illæ res dotales perirent: omnino debet attendi valor & æstimario temporis, quo perierunt, non autem temporis quo fuerant marito traditæ. Nam tunc tales res æstimatæ non æstimatione faciente emptionem modo fiant meliores, modo deteriores, quicquid eis accedit, mulieri pertinet, non mariro: vt *l. plerumque, § 1. ff. de iure dot.* Dicemus, quòd attendendus est valor temporis, quo perierunt: cùm etsi non perijssent, in eo statu essent restituendæ. Sed si essent res, quæ cursu temporis non perirent: consideranda est prior æstimatio: vt *l. res in dotem data, ff. de iur. dot.* & ibi not. quod tene perpetuò memoriæ, ad quod facit, quod voluit *Bal. in additione:* quam facit ad tractatum *Bart. de duobus fratribus.* de quo meminit *Petr. de Perusio, in d. suo tract. de societate, 6. p. q. 20.* vbi dicit, quod singula vestimenta, & perlæ quas facit pater pro nuptiis filij, imputantur in partem filij, quantum h valent modo, nõ quantum fue- H
runt emptæ. & secundum ista debet intelligi, quod tradunt doctores, singulariter *Ioann. de Imol. in l. æstimata, ff. solut. matrimon.* & refert & sequitur *Petrus, vbi supr. in quæst. 21.* vbi dicit, quòd si vxor dedit in dotẽ quasdam res appretiatas, puta vestimenta, quas mulier vsu consumpsit, (quod sæpe contingit in mulieribus rusticalibus, quæ dant in dotem quasdam res mobiles, quas postea vsu consumunt) non habet minuere dotem, quia videtur idem ac si consumpsisset alias res mariti, quæ non habent diminuere dotem. Idem dicendum est, si mulier dedisset in dotem quosdam boues aratorios, tunc æstimatos: postea diminuitur æstimatio bonm, non dico propter qualitatem boum, sed quia communiter tantum non valent: secundum *Dionys. de Perusio in dicta lege æstimata.* Nam ista debent intelligi, quando præcessit æstimatio, quæ facit emptionem, secus qnando fuerunt æstimatæ res, vt sciretur earum valor: tunc enim diminuerent dotem secundum æstimationem temporis quo perierunt, quia si non perirent, deberent restitui tales, quales sunt, vt suprà dictum est. tene cordi. Cogita, si fortè ista procedũt inter rusticos & plebeios, apud quos nonnunquam dantur res, quæ vsu consumuntur, in dotem: vt puta oues, boues, vel capræ, vel etiam vestes, nec alia dos datur: nam videtur iniquum, quod istis forsan omnino consumptis, mulier remaneret indotata. Cogitabis. Si autem casu fortuito res ad societatem deductę perierunt, tunc non imputatur socio. Vnde si vaccæ perierunt, vel fuerunt deterioratæ casu fortuito, non imputatur custodi, vel laboratori, immo potius domino ponenti eas in societate, quia casus fortuitus regulariter domino imputantur: vt *l. incendium, C. si cert. pet. & l. pignus, & l. quæ fortuitis, C. de pign. act.* de quo per *Petrum de Vbaldis, in tractat. de societate, 8. part. quæstion. 3.* Non tamen sufficit hoc casu ipsi custodi, vel laboratori probare interitum, nisi etiam probet

12 bet casum fortuitum. Et ideo † non sufficit pastori, vel caprario, portare pelles animalium, quamuis per hoc constet de interitu, nisi probet casum fortuitum, puta mortalitatis, vel similem. ita not. dixit *Bald. in l. cùm ita. §. species, ad finem. de leg. 2.* & sequitur *Alexand. consil. 158. in 2. vol. incipit, in causa & lite. & Iaf. in dict. l. si pascenda, C. de pactis.* Idem tenet *Angel. in l. final. in fin. ff. de custo. reorum. post Cyn. in lege si creditor. C. de pign. act.* Lex tamen *regni 5. part. tit. 8. l. 15.* dicit satis esse probare casum per aliquas coniecturas, vel indicia, super proprium iuramentum pastoris, nisi dominus contrarium probauerit. & per istam legem quotidie iudicamus. de quo vide quod singulariter tradit *Petrus de Vbaldis in dict. suo tractat. 8. part. quaest. 13.* vbi plenè prosequitur post alios, de probatione casus fortuiti.

¶ In casu tamen, in quo socius tenetetur ad damnum, si factus est non soluendo, ita quod impotens est restituere, quæ ad eius manus ex societate peruenerunt, solum debet condemnari in eo, quod facere potest, deducto ne egeat: & sic in hoc est priuilegiata societas, quæ fraternitatis vicem gerit: vt *l. verum, ff. pro socio, & l. sunt qui, ff. de re. iud.* ista est singularis decisio *Pet. de Ferra. in sua practica, in forma libelli, in causa societatis, in verbo, ad diuidendum & diuisionem faciendum, in finalibus verbis.* Ad idem est textus *Institut. de act. ad fin. §. item si socius cum socio iudicio societatis agat:* non plus actor consequitur, quàm aduersarius eius facere potest. tantum ergo socius sibi detrahet, quòd possit inde viuere, vt *ff. de regul. iur. in lege, in conuentione.*

¶ Nec est vis, vt conueniatur socius actione pro socio, vel alia: occasione tamen societatis, & ex contractu inito, durante societate. ad hoc bonus textus in *leg. socium qui in eo, ff. pro socio.* & quod ibi not. *Bartol.* sicut dicimus in marito, & vxore: vt *Institut. de actionibus, §. item si de dote.* sic dicit *Angelus de Aret. in dict. §. item si socius, in princ.*

13 ¶ Ex quo infertur, quòd si socius † conueniatur actione reali, pro re communi, per eum insolidum possessa, habebit idem beneficium: quia pro re communi & occasione societatis conuenitur. allegat not. per *dicta Bartol. & Raphaelem in lege, si filiofamilias, la 2. ff. soluto matrimonio.* & not. *in §. item si de dote, allegato.* quamuis *Ioannes Fab. & Ioannes de Platea in dict. §. item si socius.* aliud velint. ¶ Et intellige ista non solum in socio omnium bonorum: vt in *dicta lege, sunt qui, ff. de re. iud.* sed etiam in socio vnius rei tantum. vt *dicta l. verum, in principio, ff. pro socio.* ita firmant doctores, signanter *Ioannes Fab. & Angel. in dicto §. item si de dote.* qui dicunt idem fortè posse dici in pluribus canonicis eiusdem ecclesiæ, vel pluribus scholaribus in eadem domo habitantibus. quoniam ista conueniunt bonis moribus: ergo sunt extendenda, vt *ff. soluto matrimonio, l. eleganter, § primo, & lege, patronus, ff. de regula iuris.* De hoc tamen dubitat *Angelus, vbi suprà,* quia nullo modo vnus canonicus contraxit cum alio canonico. vnde cessar ratio illius §. igitur, &c. *lege, adigere, §. quamuis, ff. de iure patron. cap. cum cessante, de appellation.* in scholaribus vero credit, quod occasione societatis & victus esset creditor & debitor; haberet locum §. ille. aliàs secus. ¶ Limitabis primo hæc, quæ de † socio conuento diximus, vt habeat beneficium, ne conueniatur vltrà quàm facere potest, quando se socium confitetur: aliàs non datur ei hoc beneficium: vt *ff. pro socio, l. si vnus, §. vltim.* Ita dicit gloss. *in dict. §. item si de dote.* & bene: quia ille qui negat se esse talem, ex cuius qualitate habet hoc priuilegium, perdit illud: vt *l. sed si ex parte, in fin. principii, ff. quod cum eo.* qui textus est not. ad hoc. ad idem text. qui de socio loquitur, in *l. sed hoc ita, in fin. ff. de regul. iuris.* facit textus in *l. si dubitetur, §. ita demum, ff. de fideiuss. & in authent. contrà qui propriam. C. de non numer. pecun.* ¶ Hoc[k] tamen intellige, a * si perseuerauerit in negatione vsque ad litem contestar. quia † antè potest pœnitere, & confiteri se socium, vt *l. lectio, § sed nec haec & ibi Floria. ff. de noxa.* & sequitur *Angel. in dict. §.* 14 K A * 15

¶ Item hoc est verum, secundum eum, si negauerit in specie, dicendo, nego me esse socium tuum. secus si in genere neget per litem contestatam negando narrata, prout narrantur, vt fit in litis contestatione. ita singulariter dicit *Bart. in l. si dubitetur, § ita demum praellegata.* quia per dicta verba generalia negatiua non perdit hoc priuilegium: sicut in simili diximus, quod non dicuntur verba contumeliosa vel iniuriosa, si stamus in verbis generalibus: secus si descendant ad speciem, vt puta si dico, quòd furatus fuisti Titio librum: secus si dico, quod tu es malus homo, vt *l. turpia, in princip. de leg. 1.*

¶ Limitabis secundo prædicta, vt † socius conuentus, ratione societatis, habeat hoc beneficium, nisi forsan illi renunciaret, vel tempore contractæ societatis, vel aliàs, quod potest: vt *l. si conuenerit,* & ibi not. *ff. de re iud.* not. *in l. si quis crediderit, ff. de pactis. & in l. alia, §. eleganter, ff. solut. matrimon.* & hoc ideo est, quia cum hoc beneficium competat socio ratione contractus, non ratione reuerentiæ: potest tolli per pactum, seu renunciationem: per regulam *l. si quis in conscribendo, C. de pact. & l. pactum inter heredem, ff. eod. tit.* ita dicit gloss. not. sic intelligens illum textum in *dict. l. si conuenerit.* & approbat ibi *Alex. penult. column.* idem tenent *Host. Ioan. Andr. Ioan. de Imol. & caeteri scribentes in c. Odoardus de solut.* refert & sequitur *Marianus in c. si diligenti, 4. column. in princip. supr. de for. compet.* ¶ Renunciare autem intelligitur † socius huic beneficio, non solùm quando expressè renunciaret, sed quando tacitè, per verba ad renunciationem apta. vt puta, si tempore contractæ societatis promisisset integram pecuniam, vel quantitatem restituere in pecunia numerata; vel alia similia: quæ verba operantur, vt videatur renunciatum dictæ exceptioni, & beneficio, ne teneatur vltra quàm facere potest, deducto ne egeat, quando ei renunciari potuit. Istud est quod not. sentit 16 17

Ray. in l. post dotem, ff. solut. matrim. vbi dicit, quòd
stante statuto, quod maritus lucrari debeat cer-
tam partem dotis, vxore præcedente: si pater
vxoris stipulatus est simpliciter dotem reddi si-
bi, solut. matrim. intelligitur, salua tamen par-
te, quam lucrari debet maritus, quia verba con-
trahentium recipiunt interpretationem & li-
mitationem à iure communi, & legis disposi-
tione: vt *l. quæro, §. inter locatorem, ff. locati, & l. qui-*
L *dam cùm filium, ff. de verbor. obligat.* Secus [l] si pater
fuisset stipulatus integram dotem sibi reddi. nã
tunc maritus videtur renunciare beneficio di-
cti statuti. argum. *l. fin. C. ad l. Falcid.* de qua infra
fiet mentio specialis. hoc idem, tacito *Rayn.* vo-
luit *An. in l. damni, la vltima, §. cùm parietem, ff. de*
damno infecto. per illum textum dicens, quòd si
maritus ex forma statuti debet lucrari partem
dotis, vxore prædecedente: si promiserit totam
dotem restituere, videtur renunciare benefi-
cio dicti statuti, vbi non per errorem, sed ex
certa scientia fecerit. Idem voluit *Bald. in l. quod*
nomine, cum l. sequent. ff. de cond. indeb. vbi quærit,
quid si maritus nondum restituit dotem, ta-
men eam integraliter soluere promisit? an ha-
bebit beneficium, ne teneatur, nisi in quantum
facere potest. Et dicit, videtur quod non, si per
stipulationem integraliter soluere promisit.
argum. *l. si diuortio, ff. de verb. oblig.* Subdit tamen,
quod in marito fortè dici potest, non obstante
dicta promissione, eum posse vti beneficio, ne
teneatur, nisi in quantum facere potest, quia
non potest maritus tali beneficio renunciare
per pactum, eo quia sibi competit ratione re-
uerentiæ, quæ marito debetur: vt *dict. l. alia, §. e-*
leganter, ff. solut. matrim. Vnde ex mente Bald. ibi,
videtur esse: secus in beneficio prædicto, com-
petente socio, ratione contractus societatis:
quia tali beneficio renunciari potest: vt suprà
dictum est. Hoc in terminis istis firmat *Alexand.*
consil. 133. dicens pro hoc bene facere text. in *l.*
Mæuio, § à me. coniuncta gloss. communiter ap-
probata, *de leg. 2.* vbi quãdo quis legat vxori per
hæc verba, Quicquid ad eum nomine dotis
vxoris peruenit, videtur remisisse vxori dedu-
ctionem expensarum in rebus dotalibus facta-
rum, quòd deductionem aliàs facere potuisset.
secus si non dixit in testamento, Quicquid no-
mine dotis peruenit: sed dixit, Lego vxori do-
tem, quia non videtur remisisse deductionem
expensarum. Idem probatur in *l. 2. in princip. cum*
gloss. in versi. prælegata. & ibi not. *Bart. ff. de dote præ-*
leg. in l. si prior, ff. solut. matrimon. & in l. Nesennius,
in princip. ff. de re. iud. ¶ Facit quod in simili
not. *Bart. in l. Stichum, §. legata, & in l. doli, in princ.*
3. colum. ff. de noua: ¶ Ad idem *l. final.* & quod
ibi not. *Cyn. C. ad leg. Falcid.* vbi per illam legem
concludit, quòd aut hæres simpliciter promit-
18 tit soluere legata, & non videtur † renunciare
detractioni Falcidiæ, aut promittit soluere in-
tegra legata, & videtur renunciare beneficio
detractionis Falcidiæ. Idem voluerunt *ibi Bald.*
Angel. & Saly. & sequitur hoc etiam, quantum

ad propositum nostrum, *Ioann. de Imol. in l. si pa-*
tronus, ff. de donat. ¶ Facit præterea in simili,
quando † simpliciter fit mentio [m] de fructibus, 19 M
intelligitur deductis expensis, [b] * vt *l. fundus qui,* B *
ff. famil. hercis. & l. fructus, ff. solut. matrim. Si tamen
in dispositione hominis fit mentio de fructibus
integris, intelligitur absque deductione ex-
pensarum, per *dict. leg. fin. C. ad l. Falcid.* ita dixit
Ludouic. Rom. in dict. l. fructus. ¶ Ad idem facit
l. nomen, §. final. in ver. integrum, dict. leg. 2. &
in l. decem. & quod ibi not. *gloss. in versi. tota decer-*
m, ff. de fideicom. liber. vbi habetur, quòd quando
testator disponit, quòd integrum † legatum 20
præstetur, intelligitur sine detractione Falcidiæ:
vt est etiam de mente *Bart. in l. centurio. ff. de vul-*
ga. & pupilla. in ver. tertiò principaliter quæro, quan-
do substitutio compendiosa est facta per verbum com-
mune, &c. & expressius not. *ibi Angel. Bald. in au-*
thent. sed cùm testator, C. ad l. Falcid. & in l. precibus,
18. colum. in versic. procedo vlterius, &c. C. de impub.
& alijs substit. Angel. & Benedictus de Plumb. in dict.
l. decem, & consil. 122. incip. in quæst. proposita. Paul.
de Cast. in dict. authent. sed cum testator. bene facit
text. in *l. lex Falcid. in ver. integrè, ff. ad l. Falcid. &*
l. 1. §. cùm dicatur, ff. si cui plusquam per l. Falc. quam-
uis *idem Angel.* aliter sentiat, *in authent. de here. &*
fal. §. si verò, expressim per illum textum.

¶ Ex istis ergo concluditur, quod prædicta
per verba pinguia & generalia socius videtur
renunciare † prædicto beneficio. ¶ Idem e- 21
rit, si socius promitteret restituere pecuniam,
sine aliqua exceptione iuris, vel facti: quæ ver-
ba omnem exceptionem excludere videntur:
vt not. dicit *Specul. tit. de emption. & vendit. §. 1. 2.*
col. versi. sine aliqua exceptione iuris vel facti. id est,
defensionem aliquam non opponet: vt *ff. de ex-*
cept. l. 2. in princip. Refert & sequitur *Alexand. in*
dict. consil. 4. colum. per ista enim verba tolluntur
exceptiones, & defensiones, saltem præsentes,
& quæ competere poterant tempore contra-
ctus, licet de futuris exceptionibus maius sit
dubium, an generalis conuentio sufficiat: vt
notant doctores in *l. 4. §. quæsitum, ff. si quis cau-*
tionibus. Et propterea si tempore contractus so-
cius taliter promittens, esset in eadem pauper-
tate, in qua nunc est, & sic eo tempore compe-
tebat sibi huiusmodi beneficium, & exceptio,
sine dubio videtur illi beneficio renunciasse.
immo etiam si non esset à principio pauper, vt
apparet ex prædictis: super quo tamẽ cogitabis.

¶ Limitabis tertiò prædicta, vt † socius non 22
conueniatur vltra quàm facere potest, nisi in
contractu societatis interpositum sit iuramen-
tum, quod habet vim specialis consensus: vt *l.*
cùm pater, §. filius matrem. de legat. 2. secundum
Bald. & Saly. not. *in l. 1. C. commodati. & Angel. in l.*
senium, C. qui testam. fa. po. Anton. Corsetus in repetit.
rubr. de iureiuran. 17. column. in princip. 36. privileg.
Andr. Sicul. consil. 25. 9. col. 1. part. quamuis *Ias. in l.*
sed si quis, §. quæsitum, ff. si quis cautio. aliud sentiat,
& forte non bene. virtus [n] enim iuramenti ope- N
ratur, quòd † vbi aliàs requiritur expressius con- 23
sensus

ſenſus, vel ſpecialis derogatio, vt in ſecundo
reſtamento, reſpectu primi habentis clauſulam
derogatoriam ad ſequentia: vt *lege, ſi quis in principio teſtamenti, de leg. 3. & 6. partit. tit. 1. & l. 22.*
Si tamen in ſecundo teſtamento ponatur iuramentum, per quod teſtator iurauit illud tenere, & obſeruare, & non reuocare: iſtud iuramentum habet vim verborum derogatoriorum expreſſorum ad primum teſtamentum:
quia per hoc derogatur primo teſtamento, ac
ſi ſpecialiter facta eſſet mentio primi reſtamenti, & verborum derogatoriorum in eo contentorum. Ita tenent & firmant *Bald. Fulgoſ. Paul. Alexand. & Iaſ. in l. ſancimus, C. de teſtament.* quia ex
24 quo † iuramentum habet vim verborum derogatoriorum ad ſequentia teſtamenta: vt not.
voluit *Ioann. Andr. in regula, quod ſemel placuit. de regul. iur. lib. 6. in fin.* quem refert & ſequitur *Bart. in dict. l. ſi quis, in princ. prope fin. ver. quaro vtrum iuramentum, & in l. 1. § ſi quis ita, 2. colum. ff. de verb. obligat.* approbat *Iaſ. in l. pacta nouiſſima, in princip. C. de pactis, & in dict. l. ſancimus, col. 2. C. de teſtamentis, in § item ſi quis poſtulante, 3. colum. Inſtit. de act. Lancelotus in l. ſi mihi & tibi, § in legatis, pen. colum. ver. ſecundum eſt conſilium, de leg. 1.* & ibi alij moderniores. Idem firmat *Anton. Corſetus in repetit. dicta rubr. de iureiurand. in 9. columm. ver. 7. priuilegium. Paul. de Caſtr. conſil. 363.* pari ergo ratione
iuramentum habebit vim verbotum derogatoriorum ad præcedens teſtamentum, quod eſt
bene notandum: de quo tamen ad præſens nõ
inſiſto, quia iſte non eſt locus accommodatus.
videas latiſſimè conſilio meo 17. Redeundo ad
propoſitum noſtrum: ſi ſocius promiſit cum
iuramento ſocio reſtituere, quod ab eo recepit,
videtur de ſuo priuilegio cogitaſſe, ac ſic per
iuramentum illi renuntiaſſe, quaſi ſpecialiter
illi renunciaſſet. quod facere potuit, vt in præcedentibus dictum eſt. ¶ Ad quod bene facit, quod voluit *gloſſ. Bartol. & alij in l. 2. C. de reſcin. vendit. gloſſ. Anton. & alij in c. penult. de empt. &*
25 *vendit.* dum volunt, quòd ille qui promiſit in †
genere cum iuramento non venire contra contractum, videtur renunciate beneficio *l. 2. C. de reſcind. vendit.* quod beneficium datur ei tantum, qui ignorauit ſe læſum in pretio (vt ibi
plenè notatur) iurando non venire contrà, videtur ſaltem in genere cogitaſſe de omni remedio & beneficio, per quod poſſet reſcindi
contractus, *l. ſub prætextu, la 2.* & quod ibi not.
doctores, *C. de tranſact. & in l. qui iure militari, ff. de teſtam. mil.* bene facit text. & quod ibi notant
doctores in *cap. ex reſcripto, de iureiurand.* & quod
notatur in *authent. ſacramenta puberum, C. ſi aduerſus vendit. per Bartol.* ¶ Ex quo dicebat notanter *Anton. in c. ſi diligenti, de foro compet. poſt medium.* quòd iuramentum appoſitum ſuper renuntiatione, habet excludere iurantem à quacunque exceptione, tanquam in genere cogitata: non ſolùm quando renuntiatio eſſet ſpecialis de aliqua particulari exceptione, ſed etiam
ſi eſſet generalis de non opponendo exceptiones, etiam futuras. Nam & talis renuntiatio firmatur iuramento, ex quo poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ. ita dixit *Ioan. de Imol. in cap. cùm contingat, de iureiuran. in repetit. in 3. membro, verſus finem. ver. & adde prædicta, quod renuntiatio generalis, &c. & in cap. 1. de commodato.* vt latius per
eum. Quinimmo, quod plus eſt, etiam ſi nulla
interuenit renuntiatio in contractu † generalis vel ſpecialis, ſed ſolummodo contrahens iu- 26
raſſet ſeruari promiſſa: videtur quaſi certus de
beneficio ſibi competente, & per conſequens
illi renuntiare: vt notanter voluit *Bald. in dict. c. ex reſcript. 2. columm.* vbi dixit, quòd † fideiuſſor, 27
qui fideiuſſit cum iuramento, perdit ex vi illius
iuramenti exceptionem excuſſionis non factæ
per illum textum apertè probantem, quod vbicunque † actus eſt celebratus in genere, & 28
debet exprimi in ſpecie: ſi interuenit iuramentum, habet virtutem clauſulæ ſpecificariuæ:
nam ibi mulier fideiuſſit, & non expreſſe renuntiauit beneficio Velleiani: ſed quia iurauit,
videtur † expreſſe illi beneficio renunciaſſe. & 29
ad hoc illum textum exaltant doctores ibi,
ſignanter *Abb. & And. Sic. in conſil. 25. incipit, ſcribitur, 9. columm. 1. part.* Non eſt ergo mirandum, ſi
eodem modo fideiuſſor virtute iuramenti, videatur renuntiaſſe beneficio excuſſionis non
factæ, vt ibi dicebat *Bald.* quem refert & ſequitur *Anch. ibi, & Alexand. conſil. 32. incipit, in cauſa excutionis, fin. colum. verſic. 4. in 4. vol. Anton. Corſetus in repetit. rubr. de iureiuran. in 10. colum. ver. 12.*
dicens ſe ſic in facto allegaſſe, & obtinuiſſe. Et
reputat valde notabile pro limitatione *authent. præſente, C. de fideiuſſ.* refert etiam illud dictum,
ſequitur & multum commendat *Baptiſta de ſancto Blaſio, in ſuo tractatu arbitrorum, quæſt. 70. 4. colum. verſic. 5. concluſio.* dicens per hoc † valere 30
laudum latum contra abſentem, non citatum,
ſeu non requiſitum, ſi compromiſſum factum
in arbitratorem ſit iuratum, puta quia partes
iurauerunt parere omni laudo ferendo per ipſum arbitratorem. nam iuramentum facit rem
valere, vt melius valere poteſt: vt *d. l. cùm pater, § filius matrem.* & iſtam dicit fore nouam & intactam concluſionem, quæ tamen mihi non eſt
ſine ſcrupulo, eo quod in compromiſſo prohibetur à lege iuramentum apponi: vt *authent. de iudicibus. § quia verò, collat. 6.* corrigendo ea, quæ
not. in *l. ne in arbitris, C. de arbit.* ad quod etiam
facit lex regni, quæ prohibet iuramenta opponi in contractibus, ordinatione Toleti l. 127.
Compromiſſum autem contractus eſt: vt not.
in *authent. ſi verò contigerit, C. de iud. & in l. contractus, C. de fid. inſtru.* De iure tamen noſtro permittitur iuramentum in compromiſſo: vt *cap. cum tempore, ſupr. de arbitris.* & ibi not. *Abbas 2. not. in cap. ex parte, eod. titul.* latè per *Abb. in cap. per tuas, eod. titul.* quod videtur tenendum: quia
lex ciuilis non poteſt prohibere iuramentum
apponi: vt per *Abb. in capit. 2. de arb. 3. columm. verſic. in gloſſ. in verbo, & in cap. tua, el 1. de decimis, 1. columm. Anchar. in regula, acceſſorium, 13. columm.*

&

& in regula, ea qua fiunt, colum. 28. *per Bald. in l. pactum, C. de collat.* 1. *colum.* & per alios, quos refert *Fel. in cap. ecclesia sancta Maria supra de constitut.* 40. *colum. ver. & ista verba.* nisi dicas hoc procedere, quando lex ciuilis disponit circa iuramentum præstitum, secus si circa præstandum. vt dicit *Ioan. de Imol. & Dominicus in cap. quamuis pactum, de pact. lib.* 6. *penult. colum.* quod tene menti, quicquid sit.

O Hodie emanauit pragmatica sanctio à serenissimis rege & regina, dominis nostris, quod in compromisso, & in contractu minoris, & mulieris, super alienatione dotis, & alijs quæ sine iuramento non valerent, possit iuramentum apponi: tenendo ergo conclusionem prædictam, ad eius confirmationem, vltra ipsum, ego allego mirabile dictum *Specul. tit. de aduocato, §.* 1. 7. *column. versic. sed nunquid is.* vbi dicit,
31 quod si quis promittit tanquam † aduocatus ecclesiam defendere, non tenetur, nisi fuerit requisitus, seu interpellatus. vt notatur in *c. breui, de iureiurand.* si tamen iurauit ecclesiam defendere per iuramentum, videtur renuntiare in-
C * terpellationi, seu requisitioni. ¶ Itaque tenetur eam defendere, quamuis non requisitus, vel interpellatus. de quo facit magnum festum *dom. Anton. in dict. c. breui, & Andr. Sicul. in c. fin. vers.* 5. *sup. de empt. & vendit. & in rubric. de iureiur. & ibi Antonius Corsetus* 9. *colum. ver. quartum priuilegium.* ¶ Ex quo inferebat *Andr. Siculus in dict. c. fin.* limitationem nouam & inauditam
32 ad illum textum dicentem, tunc demum † venditorem de euictione teneri, quando emptor sibi denuntiaret litem sibi motam, nec sufficeret venditorem aliunde certioratum de lite. vt ibi concludunt omnes, præsertim *Abbas.* nam hoc debet intelligi, nisi venditor iurasset defendere emptorem in lite mota: quia tunc si sciuit litem motam, & non venit ad defensio-
D * nem, tenetur: quia satis est requisitus à stimulo iuramenti. quod dictum dicit fore suum. pro quo facit text. cum ibi notatis, per doctores in *l. eum qui, §. si iurauero, ff. de re iud.* ¶ Quod tamen dictum mihi non est sine scrupulo: quia iuramentum positum in contractu, assumit naturam illius contractus: vt notanter voluit *Innoc. in cap. per tuas, de arbitris, & ibi Abb.* refert & sequitur *idem Abb. in c. cum tempore,* 1. *column. eod. tit. & in cap. veniens,* 4. *colum. de iureiuran. & in cap. quemadmodum,* 2. *colum.* vbi est textus secundum eum, *eod. tit. & in c. cùm contingat,* 16. *col. eodem tit. idem Abb. in cap. vt super* 3. *colum. supr. de rebus ecclesiæ non alien.* facit textus in *l. fin. C. de non nu. pe.* Ad idem *l. si libertus ita iurauerit, ff. de oper. lib.* quem ad hoc allegat *Angel. consil.* 314. *in princ.* de cuius veritate vide *Anton. Corset. in d. rubr. de iureiurand.* 16. *colum. ver. trigesimum secundum.* Sed pro nunc transeo cum dicto Andreæ. pro quo etiam facit quod voluit *Bald. in cap. olim, de rescript. co-*
33 *lumn. antepenult.* dum dicit, quod † Imperator licet non requiratur, tenetur iurare statum Ecclesiæ ratione iuramenti, quod præstat in sua coronatione, de qua in *clem. Romani de iureiuran.* quasi per iuramentum videatur renuntiare iuri sibi competenti, vt debeat requiri seu interpellari. ¶ Facit etiam ad hoc quod notanter voluit *Bartol. in l. si quis pro eo, fin. col. ff. de fideiuss.* vbi dicit, quod si fideiussor non teneatur, quando fideiussit † in duriorem causam quàm principalis, 34
vel quando promisit aliud, vel quando principalis non tenetur: iuxta *legem, Græcè. §. illud, cum simil. ff. de fideiuss.* tamen istis casibus iurando tenetur, non tanquam fideiussor, quia deficit forma fideiuss. sed vt principalis promissor. quoniam iurado videtur velle teneri omni modo, quo potest, secundum *Bart. vbi supr.* quem refert & sequitur *Ang. de Aret. in §. fideiussores, in fin. Inst. de fideiuss. & Ias. in §. item si quis postulante,* 3. *colum. Instit. de act. & Anton. Corsetus in rubric. de iureiuran.* 16. *col. in fin. versic. tricesimum quintum, & Raphael Cumanus consil.* 189. *post princip. incipit, testator.* de quo etiam per *Bald. in l. si prædium, fin. col. C. de iur. dot.* Multa alia his similia adduci possunt, de quibus per doctores in locis præallegatis: ista tamen videntur sufficere, ad confirmandum decisionem *Alex. in d. consil.* tenentis & firmantis, socium propter iuramentum perdere dictũ beneficium, quamuis non appareat de certa scientia socij volentis renuntiare ipsi beneficio: quia immo præsumitur ex certa scientia renuntiasse. quoniam scire, quòd socius gaudeat beneficio, ne teneatur, nisi in quantum facere potest: pendet à scientia iuris, & regulariter præsumitur quis scire iura: vt *l. leges sacratissimæ, C. de legibus, l. si heres ab eo, in fi. ff. ad Trebell.* not. *glo. in authent. de incestu nupt. in princ. in versic. sciens. & Bald. in l. sed si lege, §. scire, ff. de petit. hære. & in l. non fatetur, ad fin. ff. de confess.* Virtus autem † iura- 35
menti tanta est, quòd vbi alias requiritur certioratio beneficij, non sit necessaria certioratio propter iuramentum: quia ad iuramentum videtur quis deliberatè accedere: vt probatur in *d. c. ex rescripto:* & ibi not. *Bald. & in authent. sacramenta puberum præallegata. & ibi etiam Bart. Arch. in c. quamuis pactum, de pact. lib.* 6. *Anton. in d. c. si diligenti, post medium. & ibi Abb.* 5. *col. versic.* 2. tangit *gloss. Bart. & Angel. d. l.* 2. *C. de rescind. vendit. Bald. in l.* 2. *C. de rebus creditis. Abb. in d. c. pen. de empt. & vend. Bart. Angel. & Ioan. de Imol. in l. stipulatio ista, §. secundum, ff. de verb. oblig. & in l. si duo patroni, §. adem Iulianus, & sequen. & ibi Moderni, ff. de iureiuran. idem Bald. consil.* 461. *incipit, proponitur. in fin. pri. partis.* vbi dicit, quòd iuramentum ipso operatur, quòd clausula derogatoria, facta ex certa scientia. imo plus dixit *Ioan. de Imol. in d. c. cùm contingat, in* 3. *membro, versus finem.* quòd etiam si iuramentum præsumeretur ex errore præstitum, tamen obligat iurantem ad obseruantiam iuramenti: quia aliàs esset periurus, veniendo contra iuramentũ: sicut de mero rigore obligat iuramentum per dolũ extortum, per ea quæ habentur in *c. si verò, de iureiur.* hoc probat per not. per gloss. in *dict. l.* 2. *C. de rescind. vendit. in d. c. penult. de empt. & vend.* dum ibi concluditur, quòd † si quis ignoranter ven- 36
didit rem minus dimidia iusti pretij, & promisit

sit non venire contrà, & iurauit, non potest intentare beneficium dictæ l. 2. quod de necessario intelligendum est de eo, qui ignoranter vendidit minus dimidia iusti pretij, quia si scienter vendidisset, non haberet locum remedium dictæ l. 2. secundum omnes ibi. quia scienti & volenti dolus non infertur: vt *l. 1. in fin. ff. de act. empt. & l. enim donationis, C. de transact.* Quãuis ergo promittendo non venire contra contractum, videatur illa promissio continere eũdem errorem, quem continebat ipsa venditio. *l. fin §. idem quæsit, ff. de cond. indeb.* tamen propter iuramentum dictæ promissioni standum est, secundum omnes in *dict. l. 2. & in d. c. pen.* saltem non obtenta remissione, vel absolutione à iuramento, iuxta notata in *cap. 1. de iureiurand.* ¶ Vnum finaliter non omitto, quod illi, qui dant pecuniam mercatori ad partem lucri, vel damni, secundum dispositionem huius text. & *l. 1. C. pro socio.* non possunt petere rationem sibi reddi à mercatore ante finem anni, ita notant. dixit *Bart. in l. neminem, C. de susceplo. & arca. libr.* 10. argum. illius text. quod est menti tenendũ, secundum eum: quem referunt & sequuntur *Ang. Pla. & Alexan.* ad idem facit text. & *ibi Ioan. de Plat. in l. missi opinatores, in princ. C. de exact. tribu. lib.* 10. quod tamen intelligendum est, quando peteretur ratio administrationis totius, ad quam non tenetur, nisi in fine administrationis, vt *l. aduersus, & l. rationis. C. de administ. tutor. & l. actus, ff. eo.* Secus si pro aliqua particulari gestione, seu speciali negotiatione, vel articulo: nam de eo bene potest peti ratio ante finitam administrationem, vt *ff. de tut. & ratio. distr. l. si adhuc, §. curator, & ff. de admin. tut. l. cum curatoris, secundum quartam lecturam, & ff. rem pupill. saluam fore. l. non quasi, hac stipulatione.* ita tenet *Saly. in dict. l. aduersus, C. de administ. tut.* & refert & sequitur *Ioan. de Plat. in dict. l. neminem, ad fin.* ¶ An autem mutuans alicui pecuniam hoc
37 pacto, quòd † mutuatarius det sibi tantum lucrum, quantum possit lucrari: talis mercator committat vsuram. vide *Conrad. de contract. q. 43.* ¶ De lucris illicitè acquisitis per maritum, vel vxorem, constante matrimonio, an & quando sint restituenda, per quem, quibus, & qualiter
P dixi supr. in rubr. col. 315. §. limitabis 3. ¶ An P frandans gabellam, sit tutus in foro conscien-
E * tiæ: vide *Abb. & Felinum in cap. 1. de constit.* e*.
38 ¶ † Quid autem de eo, à quo non fuit petita gabella infra annum, vt disponit lex regni: an sit tutus in conscientia. *Archi. Flor. 2. part. summa, titul. 1. cap. 13. §. 7.* Adde, quòd grex siue armenta possunt licitè arrendari, vel locari, cum pacto, quod earum ætatum, quibus sunt tempore locationis, reddantur domino gregis finito
39 locationis tempore, seu arrendationis. Nam † renouatus grex, idem grex est: vt *l. grege. & l. si grege, de legat. 1. l. proponebatur, ff. de iudicijs.* Quid autem si mutuaui tibi, pacto apposito, quòd mihi reddas ista decem, & fodias vineam. Non valet istud pactum, gloss. in *l. rogasti me, §. si tibi. ff. si cert. petat.* quia etiam illud pactum est vsura, in eo quod additur sorti. quod est not. *Dyn.* secundum *Bald. ibi 2. col.* vbi vide alios moderniores. Item pone, quod in aliqua possessione non inuenio laboratorem, nisi mutuem sibi decem, & mutuo: an operę, quas alias impenderet, sunt vsura. Non credo, quia tenetur mihi ad eas ex contractu locationis, & non est lucrum, sed verum debitum. argum. *ff. de ritu nupt. l. proxima, ff. de contrah. empt. l. fundi partem.* ita dicit *Bald. in d. §. si tibi decem, colum. 2.* de quo videas latius *Laurent. de Rodolphis, in tractatu vsurarum, quæst. 42. & Ioan. de Anania in cap. final. de vsur. col. 13. versic. ex prædictis, & Archiepiscopum Florent. 2. part. tit. 1. cap. 7. §. 10. & magistrum Conradum in suo libello de contractibus, quæst. 36. versic. octauum exemplum.* vbi rogo videas. Et ista faciunt ad quæstionem, quæ quotidie accidit, locaui fundum, dando laboratori mille, ad instruendum: cum hoc, quod post terminum mihi illa mille restitueret: an sit vsura? Veritus est, sicut ex prædictis colligi potest, quòd si ratione illorum mille aliquid vltrà quàm deberet in pensione mihi daret, contractus est vsurarius, aliàs secus: per *cap. putant, 14. quæst. 3. secundum Archiepiscop. vbi suprà.* vide quæ scripsi suprà eod. §. 7. In dubio autem contractus non iudicatur vsurarius, secundum *Bald. in dict. l. rogasti, §. si tibi, pen. colum. & ibi Ias.* quem rogo videas. quia pulchra dicit, & addit signanter text. in *cap. fin. de vsuris.* ¶ Plura alia in hac materia honesti lucri dicenda se offerebant, tam de his quæ per doctores in præallegatis locis tacita reperio, quàm etiam de his, quæ excogitata hominum malitia adinuenit: quæ dudum scribere statueram: quia tamen eorum me turba fatigabat, ac ne longior, quàm putaram, tractatus efficeretur, hoc loco substiti. Parce igitur lector dignissime, si aliqua, aut in totum prætermissa, aut in parte neglecta videbantur: quoniam causa prædicta me reddit excusatum. Vale.

ADDITIONES.

¶ Vide not. in *l. proinde, §. notandum. ad l. Aquiliam, ff. Si non perseuerauerit in negatione.* A *

¶ Adde quæ scripsi in meis fallentiis: in regula incip. fructum quomodo à lege. B *

¶ Adde in proposito, quę notabiliter posuit *Alexan. in l. 2. §. fin. colum. fin. ff. solut. matrim. & Ias. in l. quod te, 8. colum. ff. si cert. pet.* C *

¶ Adde quod idem & nouiter tenet *Alex. in l. 2. § fin. col. fin. ff. solut. matrim.* qui de hoc multum gloriatur. & vide *Ias. in col. fin. ver. tenendo tamen.* vbi idem sequitur. confirma id, quod adducit *Ias. contra Alexand. ibi, in l. quod te, ff. si cert. pet. pen col. post princip.* D *

¶ Adde *Segur. in tractat. de bon. lucra. constant. matrim. fol. antepen. col. 2. in fin.* E *

IOAN. BERNARDVS.

¶ Sic intelligit Dominus Abbas in præsenti.] Vide *eundem in consil. 77. lib. 1. & Couar. lib. 3. resol. cap. 2. num. 3. ad fin.* A

¶ Si

B ¶ Si forte vxor vnius sociorum multum operatur.] Tu circa distributionem hanc, ratione laboris, & personarum habita, vide Petr. Gerard. singul. 68. Alexan. consil. 99 lib. 2. & consil. 77. lib. 5. Corneum, consil. 152 ad fin. & consil. 196. lib. 3. & pluribus citatis Conarr. lib. 3. resol. cap. 2. num. 3. versic. quartò hinc scribit. & Baetium de decimis tut. c. 2. num. 17. & Gregor. gloss. b. l. 8. tit. 10. part. 5.

C ¶ Quia cum suis laboribus sibi quærere possunt.] Ista est grauis & intricata quæstio, super qua vide Ias. Decium, & alios in l. illud, C. de collat. Roman. consil. 469. Socin. consil. 92. lib. 1. Crot. in l. frater à fratre, num. 118. & ibi alios de cond. indebit. Ferron. in consuetud. Burgund. tit. de iure person. §. 1. Francisc. Viuium inter communes sentent. versic. filius famil. & ex nostris Montal. l. 7. tit. 4. lib. 3. For. Gregor. gloss. c. in l. 3. tit. 15. part. 6. Arias in l. 29. Taur. num. 119. Didac. Perez in l. 1. tit. 2. lib. 1. Ordin. atque ingens circa hoc agmen doctorum vide per Baetium, de decimis tutorum. vbi diligenter disputat, in cap. 2. num. 3. cum multis sequent.

D ¶ Ex his secundo infertur ad vnum.] Vide Purpurat. in l. si pascenda, nu. 37. C. de pact. Siluest. in summa versi. societas, 2. quæst. 3. Couar. lib. 3. resol. c. 2. num. 4. atque secundum hæc intelligi posse nostrum textum, aurumo, in quæstione de qua suprà, §. proximo, additione prima. vt ibi notaui. & lege Nauarrum in suo manuali, cap. 17. num. 256.

E ¶ In fine primi anni, non autem.] Vide Roman. consil. 168. & rursus singul. 121. & decis. Tolos. 447. & Corset. singul. suis, vers. mercator. apud quos etiam traditur nunquid intra hunc eundem annum damni casus probari debeat, vt hic autor disputat. atque lege Bennenut. Ancon. in tract. de mercat. tit. de contractibus mercatorum, num. 8.

F ¶ Siquidem finita societate.] Adde Socin. consil. 265. lib. 2. col. 4. & Petrum Perus. de societat. 4. part. 2. col. & Couar. lib. 3. resolut. cap. 2. num. 2.

G ¶ Ex quo infertur vnum mirabile.] Circa istam dotis æstimationem, vide authorem suprà, rubric. §. 17. & quæ pluribus citatis, ac ex professo suscepta quæstione scribit Couar. pract. quæst. cap. 28. & Socin. Iunior. consil. 56. lib. 1.

H ¶ Quantum valent modò, non quantum fuerunt emptæ.] Adde quos adiunxi suprà, in rubric. §. 11. versic. qualia sunt. & nunquid præcisè res ipsa vel æstimatio rei dotalis conferri debeat, vide per Sebast. Sapia, in l. emancipati, C. de collat. num. 3. & ibi Cagnol. num. 16.

I ¶ Non sufficit pastori, vel caprario.] Vide Guidon. sing. 171. & Alexand. consil. 158. vol. 2. Anton. Gomez de locat. num. fin. Auendañ. part. 1. cap. 1. num. 18. cum aliis, Chassane. in consuet. Burgund. rubric. 2. §. 1. num. 33. & Peral. in l. cùm ita legatur, §. species de legat. 2. num. 6. Castillo, l. 27. Taur. num. 18. Didac. Perez in l. 12. tit. 14. lib. 2. Ordin. & rursus ad Seguram in l. cohæredi, §. cum filia, num. 277. de vulgar. & l. si ex legati causa, de verb. obligat. num. 119.

¶ Hæc tamen intellige si perseuerauerit.] K
Circa ista quæ traduntur hic per autorem, vide multa dicentem, & multos citantem Didac. Perez in l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. col. 923.

¶ Secus si pater fuisset stipulatus integram L
dotem.] Vide Tiraquell. l. si vnquam, vers. totum, num. 1. C. de reuocan. donat. & Alexan. consil. 5. colum. final. lib. 3. & consil. 133. col. 1. lib. 5. & Philip. Dec. in consil. 195. in col. 2.

¶ Mentio de fructibus, intelligitur dedu- M
ctis expensis.] Vide Alexand. consil. 133. lib. 5. Corset. in singul. vers. integrè. Bernard. in fallent. reg. 302. & Baet. de decim. tutor. cap. 29. num. 5. & latius Tiraquel. de retract. lignag. §. 15. gloss. 1. num. 1. & seq. apud quos etiam quid sit de fructibus integris traditur.

¶ Virtus enim iuramenti operatur.] De vir- N
tute & effectu iuramenti, in articulis, quos hic prosequitur autor, & in multis alijs, habes Marc. Anton. in tract. de virtut. & viribus iuramenti, & Corset. de iureiurando, quæst. 9. per tot. Hippolytum singul. 504. Tiraquel. l. si vnquam, in præfat. num. 133. de reuocan. donatio. Seguram apud quem plures allegantur per Didac. Perez, in l. filius dum in ciuitate, de verbor. obligat. num. 20. cum seq. Pinel. l. 2. C. de rescin. vendit. part. 3. c. 1. Minchac. lib. 3. quæst. frequent. cap. 59. Dueñas regul. 335. num. 20. Villalobos vers. iuramentum inter communes sentent. Didac. Perez ad Segur. in l. si ex legati causa, num. 91. de verb. obligat. Mathesil. sing. 36. & 51. & 54. & 56. & in eius additione, multos allegatos. & Couar. lib. 3. resol. cap. 17. num. 5. apud quos separatim reperies quæstiones, de quibus hic.

¶ Quidquid sit, emanauit pragmatica.] O
Circa istam legem, & quæstionem authoris nempe vtrum iuramentum possit prohiberi, & anullari lege ciuili, vide Castill. in l. 50. Taur. Anton. Gomez de restitut. minorum, num. 22. ad fin. Meneses l. 2. num. 35. C. de rescind. vendit. & ibi Pinel. 3. part. cap. 1. num. 11. Didac. Perez in l. 6. tit. 1. lib. 3. ordin. Dueñas regul. 335. num. 20. ad fin. Didac. Segur. in l. 1. §. si vir vxori, num. 138. de acquir. poss. Couar. c. quamuis pactum, part. 1. §. 3. num. 8.

¶ Vtrum fraudans gabellam.] Vide Anton. P
Trigon. singul. 89. Soto de iustitia & iure, lib. 3. quæst. 6. art. 7. Castro de lege pœnali, cap. 11. Couarr. reg. peccatum, 3. part. §. 5. Minchac. quæst. frequent. lib. 3. cap. 11. num. 43. Medina de contract. quæst. 13.

DOCT. IOAN. BARAHONA.

ALLEGATIO IN MATERIA HÆRESIS.

A

CASVS, ſuper quo ſcribere cogor, talis eſt: Rodericus de Carrion ruſticus, idiota, ac ſimpliciſſimus homo, qui hactenus ſemper curam hortorum habuit, captus, & carceratus fuit, tanquam hæreticus, ad denunciationem domini promotoris fiſcalis, eò quòd aliquando dixit duos fore Deos, patrem, ſcilicet & filium. Item quia dubitauit de virginitate Virginis glorioſæ. Cùm autem poſt capturam ab Inquiſitoribus fidei iudicibus, in prima † [a] ſeſſione requiſitus, & monitus fuiſſet, vt de præmiſſis meram diceret veritatem, præſtito iuramento, ſtatim confeſſus eſt, ſe aliquando dixiſſe duos fore Deos, patrem & filium, motus naturali ratione, quia ſicut aliàs pater & filius diuerſi ſunt, & duas continent eſſentias, ita putauit diuerſitatem eſſentiæ inter patrem, & Deum filium: per hoc tamen nunquam diſceſſit ab vnitate fidei Chriſtianæ, errorémque ſuum cognouit, veniam cum lacrymis poſtulando, hoc idem in ſecunda & tertia ſeſſione vel monitione iterauit. †A

De virginitate autem Virginis, dixit ſe numquam dubitaſſe, nec dubitationis verba protuliſſe; quamquam duæ mulieres illud teſtificentur, vt ex depoſitione teſtium apparet. quorum aliqui dicunt, quòd ipſe Rodericus fuit ab aliquo ex circunſtantibus reprehenſus, & monitus, vt errorem deponeret. Quem quidem non depoſuit, immò videtur in errore perduraſſe. Dubitatur modo, nunquid ex iſtis hæreticus pertinax iudicandus ſit, & vt talis declarandus, ac curiæ ſeculari relaxandus.

SVMMÆ RERVM.

1. *Arij hæreſis qualis & vbi fuerit condemnata.*
2. *Virginitatem B. Mariæ negare hæreticum eſt.*

§.1. AD huius dubij deciſionem aliqua neceſſario præmittẽda ſunt (ſalua tamẽ ſemper in omnibus determinatione ſacroſanctę matris Eccleſiæ. Præmitto igitur in primis, quòd hæ duæ aſſertiones hæreticæ ſunt, & ab Eccleſia damnatæ: vnde ipſas firmiter & cum pertinacia tenentes Ariani merito dici poſſunt.† Arius† [b] enim coæternum patri filiũ non agnoſcẽs, diuerſas in Trinitate ſubſtantias aſſeruit, contra illud quod ait Dominus: Ego & pater vnum ſumus. propter quod eius opinio, vt hæretica, in concilio Nicæno damnata fuit: vt habetur *in capit. 1. 15. diſtinct. & in cap. quidam, verſic. Ariani. 24. quæſtio. 3. & per gloſſ. in clem. 1. de ſum. trinitat. verſiculo æternaliter.* 1 †B

2 Secunda † etiam assertio de virginitate Mariæ similiter damnatur vt hæretica, vt habetur in symbolo: Credo in vnum Deum. ibi: Natum ex Maria virgine. Super prima autem emanauit symbolum Athanasij, approbatum ab Ecclesia vniuersali. Si quidem iste Rodericus alteram istarum assertionum cum pertinacia teneret, sine dubio hæreticus pertinax iudicaretur, & vt talis relaxaretur curiæ seculari. Sed quia in veritate nec errorem in mente tenuit, nec pertinaciam adiunxit, vt infra dicetur, merito nō potest dici hæreticus. Intelligo de errore hæresim inducente, vt infra latius ostēditur.

De virginitate Mariæ.

SVMMÆ RERVM.

1. *Hæreticus vt quis dicatur quot requirantur.*
2. *Hæresis à corde incipit, inde ad exteriora procedit.*
3. *Hæresis qualiter dicatur contrahi ex verbis inordinate prolatis.*
4. *Hæreticus omnino occultus, an sit excommunicatus.*
5. *Locus apud Hilarium animaduersus & emendatus.*
6. *Bifariam potest quis à fide catholica deuiare.*
7. *Facta absque errore in intellectu an constituant hominem hæreticum.*
8. *Exercens actum infidelitatis, retinens tamen fidem in mente, an sit apostata, vel hæreticus.*
9. *Qui libidinis causa se monachum simulat, an ad monachatum teneatur.*
10. *Resistēs præcepto Papæ quando non censeatur schismaticus.*

§. II. 1 † C Ad hoc enim, quod † aliquis iudicetur hæreticus, duo † c præcipue sunt necessaria: & altero eorum deficiente, impossibile est, quòd aliquis censeatur hæreticus. Primum est, quòd habeat errorem fidei contrarium in mente, vel intentione: quia (vt Hilarius inquit) intellectiue sensus in animo est, siue ad bonū, siue ad malum. & ob hoc dicimus, quòd hæresis initiatur in corde, postea verò descendit in ore: quia sicut fides principaliter consistit in corde, secundario in ore: iuxta illud: Corde creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad salutem. *Rom. 10. c.* transumptiue in *cap. vno. de sacra vnctione pen. colum.* ita hæresis, † quæ est oppositum fidei, vt ipsam fidem lædat, oportet quòd à corde incipiat, quando quis errat in mente, vel intentione. Sed quia de mente constare non potest, nisi ad vlteriora procedatur: oportet, quòd iste error deriuetur, & descendat in ore, exprimendo forsan ipsum errorem, per linguam, quæ nuncius cordis appellatur: quia verba sunt signa earum, quæ in anima sunt passionum: vt *Philosophus*, inquit, *in libro Periher.* nō enim præsumitur quis dicere, quòd ante animo non cogitauit: vt *leg. Labeo. ff. de supellectili legat.* Vnde ex abundantia cordis os loquitur

De errore circa ea quæ sunt fidei.

2

3 † D *Matth. 12.* † propterea † d dicebat Hieronymus, quòd ex verbis inordinate prolatis, incurritur hæresis: nō quòd hæresis in his cōsistat: quia etiam sine verbis potest quis hæresim cōmittere, & dicetur occultus hæreticus, vt dicit *gl. 2. in c. 1. 24. q. 1.* quā sequitur *Car. in clem. 1. in prin. in tertia q. de vsuris, Bald. in l. si quis non dicam rapere. 1. col. C. de episc. & cleric.* sequitur *Ananias in capit. si quis episcopus, 3. colum. de haret. & in cap. consuluit. 3. colum. de vsuris.* Sed quia verba sunt occasio, vel causa erroris. ita notanter dicit *sanctus Thom. 4. senten. dist. 14. q. 2. art. 1. in solutione 5. argumenti.* ad de similem *glos. in clem. 1. in verbo, eo ipso.* de hæreticis. quæ glos. voluit † hæreticum omnino 4 † e occultum fore excommunicatum, de quo † E vide *Archiepiscopum Floren. 3. par. tit. 25. c. 7. & fratrem Angelum de Clauasio, in summa, in verbo, hæreticus, versicul. 3.* qui tenet contrarium, vt ibi videbis.

Aduerte † circa prædicta, in libris manu scriptis, & impressis, quorum plures vidi, reperio scriptum, Intellectiue sensus in animo est. & credo fuisse errorem scribentis, quoniam in originali *Hilarij 7. libro de Trinitate*, quem recitat *Magister sententiarum in 4. dist. 3.* sic dicit: Intelligentis sensus in crimine est. & hoc reor dixisse sanctum doctorem, postea scriptorum vitio aliter dictum est. Idem sentit in effectu *2. 2. qu. 11. argum. 1. in corpore quæstionis.* vbi inter cætera dicit, quòd sicut ille, qui rectam fidem habet Christianam, voluntate sua assentit Christo, & exinde his, quæ vere ad eius doctrinam pertinent, sic † à rectitudine fidei Christianæ dupliciter potest quis deuiare, vno modo, quia ipsi Christo non vult assentire, & hic habet quasi malam voluntatem circa ipsum finem, & hoc pertinet ad speciem infidelitatis Iudæorum, & Paganorum. Alio modo, quia licet intendat Christo assentire, tamen non eligit ea, quæ sunt vere à Christo tradita, ad quæ sibi propria mens suggerit, & hoc pertinet ad hæresim, per quam quis profitetur fidē Christi, sed dogma eius corrumpit. hæc ille, quem refert & sequitur *Archiepiscopus Floren. 2. parte summæ, titul. 12. cap. 4. in princ.* & latius *cap. 5. post Petrum de Palude. 4. sent. dist. 13.* vbi dicit, quòd error in intentione, vel ratione requiritur, vt aliquis sit hæreticus: quia hæresis est species infidelitatis: sed infidelitas est in intellectu subiectiue, sicut & fides sibi contraria. 5 6

Dupliciter quis recedit à fide.

Vnde † factum sine errore numquam facit hominē hæreticum: vt puta, si quis fornicatur, aut mœchatur: licet agat cōtra veritatem, quæ dicit: non mœchaberis: ex hoc non est hæreticus, nisi credat vel opinetur fornicari esse licitum. Ratio est, quia quandocunque aliqua requiruntur necessario ad constructionem, deficiente altero eorum, impossibile est illud esse: quia dato opposito, quòd sine illo possit esse, iam non necessario requireretur ad constructionem illius. sicut ad constructionem domus necessario requiritur fundamentum, paries, & tectum: ideo altero deficiente, non potest esse domus. Sic ergo ad hæresim construendam requiritur error in intellectu, necessario: nullum autem factum † f absolute sine errore in † F intellectu facit hæreticū: & propter hoc dicit, quòd baptizare imagines, adorare dæmones, eis thurificare, conculcare corpus Christi in luto, & omnia huiusmodi quæ sunt valde horrēda peccata, nisi sit error in intellectu, nō faciunt homi- 7

De conculcante Christi corpus in luto.

hominem hæreticum: vt ibi latius per eum, qui pulchre loquitur. Idē in effectu voluit *S.Thom. 1. sentent. distin.33. art.5. in corpore quæstionis.*

8 Adde † prædictis, quòd si fidelis fidem mēte teneat: aliquem tamen actum infidelitatis faciat, puta si reuerentiam idolis exhibeat, propter amorem mulierum, sicut fecit Salomon diis suarum vxorum, vt habetur 3. *Reg.11.& 34.q.7.§. Salomon, & 32.q.4.cap. Salomon*: non est propter hoc apostata, aut hæreticus iudicandus. ita tenet *Rayn.in summa 1. parte. de apostatis. verb. circa istas apostasias* refert *Archiep. Florent. in 2. parte summa, tit.12. colum.6.* Sicut † in simili dicimus de eo, qui libidinis causa simulat se

9 monachum, non obligatur ad monachatum, saltem in foro conscientiæ: vt sentit glos. nota. in *cap. suarum, in versic. signatos, in fin.* & ibi notat *Abbas infra de priuileg.* facit *cap. tua. de spōs. secundū*

10 *eum.* Si ergo † quis propter alicuius commodi temporalis consecutionem, vel periculi euitationem præsertim præceptis Papæ, & non obediat: talis & si grauiter peccet, non tamen dicitur schismaticus. ita dicit *Archiepiscopus Florentinus 3. parte. tit.23. cap.4.§.11.* de quo latius scripsi in tractatu regni Nauarræ.3. par.§.1. & 2.

SVMMÆ RERVM.

1. *Pertinacia requiritur ad constituendam hæresim, & ea non præsumitur nisi probetur.*
2. *Non omnis error est hæresis, & qualis error constituat hæresim.*
3. *Hæresis unde dicatur, & quid requiratur ad eam constituendam.*
4. *Pertinax quis dicatur.*
5. *Sola pertinacia an faciat hæreticum.*
6. *Inquisitoribus vel iudicibus fidei legitime admonentibus non obtemperantes, pertinaces sunt iudicandi.*
7. *Pertinaciter inhærere hæresi quis dicatur.*
8. *Idiotarum admonitionibus in causis fidei, an sit parendum.*
9. *Ioannis Gersonis tractatus de signis cognoscendi pertinaciam.*
10. *Iacobi episcopi Malacensis opus de religione Christiana.*

§.III. *De pertinacia.* SECVNDVM perquàm necessariū ad hæresis perfectionem, est † pertinacia, † g id est, persistentia in errore iam mente concepto, seu

1 † G obstinato in voluntate, quæ nunquam præsumitur, nisi de ea constet, vt infra subiiciam. Nam, vt inquit *Augustinus in Enchiridio*, In multis rebus errare, nullum aut minimum peccatum est: sed hæresis, sicut infidelitas, grauissimum peccatum est.

2 † H Ergo non omnis † error h † est hæresis, sed ille solus, qui est fidei orthodoxæ contrarius, adiuncta pertinacia. vt ostendunt verba *Hieronymi super epist. ad Galatas*, transumptiue in *capit. hæresis 24. quæst.3.* Hæresis, † inquit, Græce ab

3 electione dicitur, quòd scilicet vnusquisque eam eligit disciplinam, quam putat esse meliorem, vt etiam tradit *S.Thom. 2.2.q.11. art.1.*

Ante ergo, quàm quis eligat dogmatizare, vel opinari, aut asserere aliquid contra fidem,

confirmando errorem per electionem, nō potest dici hæresis. Oportet igitur, quòd per talē electionem adiungatur pertinacia, taliter adhærendo errori, quòd nullo modo velit ab eo discedere, sed defensare persistit. Ita dicit *Augustinus scribens contra Manichæos*: & habetur in *c. qui in Ecclesia 24. qu.3.* vbi littera dicit, Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauumq. sapiunt: si correcti, vt sanum rectumq. sapiant, resistunt contumaciter, suaq. pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici sunt: vt etiam tradit *S. Thom. secūda secundæ quæst.11. art.2.* Hoc est, quod ostendit nobis *Apostolus ad Titum 3. cap.* trāsumptiue in *cap. dixit Apostolus eadem causa & q.* dum monet nos, vt hæreticum hominem post primam & secundam correctionem vitemus. in quibus verbis denotatur pertinacia eius, qui monitus se corrigere noluit, vt infra latius declarabitur. Ad idem *clemen. vna de summa trin. §. porro ibi*: quisquis deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter præsumpserit, tanquam hæreticus sit censendus. dicit ibi *glos. in verbo pertinaciter.* pertinax, † valde vel imprudenter tenens, durus, irreuocabilis, indocilis, obstinatus. 4

Not. illum textum.

Intellectus c. qui in ecclesia 24. q.3.

Sola ergo † pertinacia est, quæ facit hominē hæreticum, secundū *Card. ibi in nono notabili.* ad idem *clem. vna. §. si de vsuris ibi*: Sane si quis in illū errorē inciderit, vt pertinaciter affirmare præsumat, &c. dicit *ibi Laudinius.* exponendo verbum, pertinaciter, id est, obstinata pertinacia: alias non incurreret pœnas illius clem. *Genzellinus* exponit, pertinaciter, id est, cū persistētia incorrigibili. quod sequitur *ibi Card. in princ.* 5

Expone sane modo, id est, absque pertinacia non constituitur quis hæreticus.

Si ergo † inquisitores † i vel iudices fidei errorem alicuius declarent & corrigant: ille vero non obedit, vel obtemperat, dicitur pertinaciter resistere, vt est textus valde singularis cum glos. *in leg. tutor. §. tutores, ff. de suspectis tutoribus.* vbi si tutor ad præceptum superioris, pecuniam pupilli non destinauit in emptionem prædiorum, iudicatur pertinax: & carceratur vt suspectus. notat multum *Bart. ibi*, & facit secundum eum, quòd ille possit condēnari tanquam hæreticus pertinax, qui inquisitori aliquid asserenti non credit. Ex quo dicit ibi *Nicol. de Neapoli*, declaratur textus in *dict. clem.1.§. fin. de vsuris. in versi. pertinaciter.* Dicetur ergo pertinax hæreticus, si quis episcopo, inquisitori, vel theologo non credit, dum eum corrigunt, vt patet ex prædictis. Et tenet in expresso in terminis istis, dominus *Felinus Sandeus* auditor Rotæ meritissimus, *in rubrica, de hæreticis*, quod est valde notandum, & ad propositum nostrū satis accommodatum. & quamuis ille non dicat, hoc fuit de mente *dom. Cardin. in d. clem.1. de sum. trin. in princ. in 2. quæst. & in cap.2. eod. titul. in antiquis*, dum dicit, † quod ille tantum dicitur pertinaciter inhærere hæresi, qui se non corrigit, vel saltem non est paratus corrigi ad mandatū superioris, vt *d. § tutores & d.c.2. de sum. tri.* & 7

6 † I *Qualis dicatur esse monitio vel correctio, vt quis dicatur pertinax.*

& facit text. *in c. hæc est fides. 24. q. 3.* vbi *Hieronym. ad Damasum* inquit, Hęc est fides, Papa Beatissime, quã in catholica didicimus Ecclesia, in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus à te, &c. & vi-
8 detur hoc satis rationabile. Nam † si forsan idiota erraret, & alius simplicissimus homo eũ corrigeret de errore, & ad eius correctionẽ teneretur statim errorẽ deponere, incideret forte in alium maiorem: vnde dici poterit de tali.

Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim.

Oportet igitur quòd corrigatur, vel moneatur à superiore, vel inquisitore, vel iuris perito: vt supra dictum est.

Adde multa de pertinacia, quæ scribit *Archiepisc. Flor. 2. par. tit. 4. c. 6.* aliquid per *Astensem in summa, lib. 2. tit. 39. c. 2. in fin. per sanctum Thom. 4. dist. 13. & ibi Bonauentura, quarta col. vers. ne autem*
9 *ignores, & ibi alij recentiores:* vide † duodecim considerationes, secundũ totidem signa, quibus aliquis solet de pertinacia notari vel conuinci circa materiam hæreticæ prauitatis, per *Ioan. Gerson. 1. par. alphabeto 14.* quas in effectu prose-
10 quitur dominus *Iacobus de † Villascusa, episcopus Malacensis in suo eleganti opere de religione Christiana, par. 2. cap. 7.* qui pulchre loquitur: cui adde gl. notabilem in extrauagante Ioannis XXII, incipiente: cum inter nonnullos in verbo, pertinaciter. vbi ponuntur septem modi, quibus aliquis dicitur pertinax.

SVMMÆ RERVM.

1. *Intellectus cap. qui in Ecclesia, & cap. dixit Apostolus 24. q. 3.*
2. *Qualiter sit intelligendum illud Apostoli: hæreticum hominem post primam & secundã correctionẽ deuita.*
3. *Circa hæreticos duo sunt consideranda, & quæ ea sint.*
4. *Hæretici non statim sunt igni tradendi, sed curandum omnino vt conuertantur. & ad hoc inducitur pulchrum exemplum.*
5. *Melius est blande agendo peccatores conuertere quam aspere tractando eos perdere. ad quod plura eleganter inducuntur.*
6. *Qui se corrigit, vel corrigi paratus est, non potest dici pertinax.*
7. *Tenens quæ sunt contra fidem, si paratus sit corrigi, non est hæreticus.*
8. *Quæ sit censenda legitima admonitio, & à quo fieri debeat in causis fidei, ad hoc vt ei non obtemperans hæreticus censeatur.*
9. *Qui ratione naturali motus tenet aliquid contra fidem, an & quando censeatur hæreticus.*
10. *Dubitans, vel male sentiens de articulis fidei, quare quis improprie censeatur hæreticus.*
11. *Non omnis Christianus tenetur æqualiter ad explicite credendum, sed iuxta personarum qualitatem.*
12. *Contradicere illis, quæ ad fidem spectant, bifariam potest contingere.*
13. *Simplices & idiotæ, an & quando sint de subtilitatibus fidei examinandi.*
14. *Hæreticus vnde dicatur, & quando quis per simplicitatem, vel imperitiam ab hæresi excusetur.*
15. *Ignorantibus & simplicibus quatenus parcendum.*
16. *Delinquentium qualitas in dictis & factis est consideranda.*
17. *Qui per linguæ lubricum, aut iocum, aut fatuam simplicitatem profert hæresim an sit hæreticus, & an puniri inde debeat. & vide supra §. 7. num. 10.*

ET secundum ista intelligi debet † text. in *c. qui in Ecclesia 24. q. 3.* dum dicit: Si correcti, vt sanum rectumq; sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt. Sic etiam intelligi debet *c. dixit Apostolus.* dum dicit: Hæreticum post primam & secundã correctionem deuita. Vide notanter per *Gersonem parte 1. tractat. de protestatione, circa materiam fidei, consideratione 13. aliàs alphabeto 14. supradicto.* §. IV. 1

intellectus c. qui in Ecclesia &c. dixit Apostolus. 24. q. 3.

† Aliqui † k glossatores exponunt sic: post 2 † K
primam quę fit in publico, deuita, seruato ordine correctionis fraternæ. Quæ expositio bona est, si intelligatur Apostolus loqui de fraterna correctione. Sed si intelligatur Apostolus loqui de correctione, quæ fit per iudicem in foro iudiciali (quòd videtur innuere verba Apostoli recte intuenti) intelligendũ est, quòd prima correctio est illa, quæ fit per iudicem: dum in primo lapsu pœnitentiam dat, & corripit hereticum, abiurata hæresi. Secunda vero intelligatur illa, quæ relapsum publice arguit & condẽnat de relapsu: quia post abiurationem proprio se condemnat iudicio, eo ipso quòd iterum labitur in eam, quam prius abiurauit: tunc enim quia errorem laudat, & virtutem vituperat, ab Ecclesia pellendus est, secundũ glos. ibi. ita not. dicit *dominus Augustinus de Ancona in lib. de potestate Ecclesiæ. q. 28. art. 4. in solutione primi arg.* Aliter tamen exponit *S. Thomas ad Titum. 3. c.* dicens quod Apostolus scribens ad Titũ, volebat sibi ostẽdere, quos debuisset vitare, seu essent vitãdi ab hominibus, vel inter homines: & dicit quòd hæret. dat rationem huius, dicens: Quia subuersus est, qui eiusmodi est, &c. Vult tamẽ, quòd moneatur bis, & ter, vt dimittat errorem: & si non dimittit, tunc est hæreticus & vitãdus. Terna enim monitio requiritur, vt sufficiẽs ad omnia, iuxta illud *Cor. in cap. fin. 2. q. 1. cap. Deus omnipotens.* Ecce iam tertio hic venio ad vos. Cum errante enim iam agendum est à principio, vt corrigatur, iuxta illud *Matthæi 9.* Non est opus valentibus medico, &c. & ideo nõ est dimittendus, quousque videat, si curari poterit: Sed si non potest sanari, tunc dimittendus est: iuxta illud *Lucæ 19.* Ex ore tuo te iudico serue nequam. Idem sentit ipse *2. 2. quæst. 11. artic. 3. in* *Nota verba S. Thomæ.*
corpore quæstionis, dicens: quòd † circa hæreticos 3
duo sunt consideranda: Vnum quidẽ ex parte ipsorum: aliud vero ex parte Ecclesiæ. Ex parte quidem ipsorum est peccatũ, per quod meruerant nõ solum ab Ecclesia per excõmunicationem separari, sed etiã per mortem à mũdo excludi. Ex parte autem Ecclesiæ est misericordia ad errantiũ conuersionem: & ideo non statim condemnat, sed post primam & secundam correctionem: vt Apostolus docet. Postmodũ vero, si adhuc pertinax inueniatur, Ecclesia de eius conuersione non sperans, aliorum saluti prouidet, eum ab ecclesia separando per excõmunicationis sententiam, & vlterius relinquit eum iudicio seculari à mundo exterminando

per

per mortem: vt dicit *Hieronymus* & habetur in *cap. resecanda 24. qu. 3.* hæc sunt verba Thomæ
†L 4 per quæ vult, † *l* quòd non † incontinenti sunt igni tradendi, sed omnibus modis trahēdi sunt ad Ecclesiam. ad hoc tex. valde not. *in cap. conuenientibus 1. qu. 7. § item Petrus.* vbi littera: Petrus Apocrisarius Papæ dixit: Romæ exolatus est Macarius hæreticus à sancta sexta synodo: quadraginta dierum inducias dedit illi pater noster Benedictus Papa: & quotidie mittebat ad eum Bonifacium consiliarium suum, & instruebat eum commonitoriis verbis ex diuina scriptura, & nullatenus voluit emendari. Hoc autem faciebar vt eū reciperet in ordine suo. Ecce quod Macarius publicus erat hæreticus, & captus, & detentus à Papa Benedicto. Sed nihilominus ipse Papa mittebat ad eum secretarium doctrinæ, vt eum instrueret, & ad veram fidem con-
5 uerteret. Melius † enim est, & sanctius, per hūc modum peccantes ab erroris laqueo eruere, quàm per austeritatem in foueam perditionis propellere nutantes, vt inquit *Hieronymus super Hieremiam,* & habetur in *cap. recedite 45. dist.* nam vt *Augustinus* ait *in epistola ad Vincentium,* & habetur in *cap. quemadmodum 24. quæst. 7.* quærimus perditos, vt de inuentis gaudere possimus: dicentes: Mortuus erat frater & reuixit: perierat, & inuentus est, &c. hoc est, quod nos docet Christus *Matthæi 18. & Lucæ 15.* dicens: Quis ex vobis haber centum oues, & si perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam donec inueniat eam, &c. dico vobis, quòd ita gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agēte quàm super nonaginta & nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. habetur transumptiue in *cap. pœnitentem 26. quæst. 7. & cap. serpens, de pœniten. dist. 1.* Et ob hoc Calistus Papa, vt habetur in *cap. ponderet, 50. dist.* inter alia dicebat: Si aliquis lapsus quoquomodo fuerit, portemus eum, & fraterno corripiamus affectu.

†M 6 Vnde † *m* si correctus † errorem corrigat, vel corrigi paratus sit, iste nō poterit dici hæreticus pertinax, nec vt talis curiæ seculari relaxari, vt supra dixi, & probatur in *dicto cap. 2. de sum. trin. & in cap. nec licuit 17. dist. & in capit. hæc est fides 24. qu. 1. & in allegato capit.* dicit *Apostolus.* dum dicit: Sed qui sententiam suam, quamuis falsam atque peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam nō audacia suæ præsumptionis pepererint, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta sollicitudine veritatē, corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. Hoc ideo est, quia non habent electionem contradicentem Ecclesiæ doctrinæ, ex quo parati sunt corrigi. ita declarat *sanctus Thom. secunda secundæ quæst. 11. art. 2. in solutione 3. argu. & Genzelinus & Card. in clem. ad nostrum §. penultimo de hæreticis.*

7 Quamuis † ergo teneat aliquis ea, quæ sunt cōtra fidem: dummodo paratus sit corrigi, non

Nota illū textum.

Nota illū textum.

Conclusio.

est hæreticus: possibile est enim aliquem negare assertionem catholicam, apud catholicos diuulgatam: si tamen est paratus corrigi, si ostendatur sibi, quod dicta assertio in sacra pagina, vel in determinatione Ecclesiæ continetur: talis non est statim hæreticus iudicandus, sed examinandus est, an paratus sit corrigi, & de fide cum diligentia est informandus: & si tunc errorem suum correxerit, bene quidem: si autem pertinaciter permanserit, vel non redierit, est vt hæreticus iudicandus, istud est quod volunt iura prædicta, si recte considereotur.

Ex † quibus infertur, † *n* quòd illa sola monitio vel correctio secunda est legitima, vel sufficiens reputanda, quæ per episcopum, vel inquisitores, vel alium iuris peritum erranti ostenditur aperte, quòd assertio sua catholicæ obuiat veritati, ita quòd iudicio intelligentium nulla possit tergiuersatione negare, quin sit sibi sufficienter & aperte ostensum, quòd error suus catholicæ veritati repugnat. Vnde si errans quærit certificari de errore, & certificatus statim reuertatur, non præuentus à iudice, nō est hæreticus, nec aliquam pœnam meretur. Si autem patitur se præueniri, & delictum est occultum, & statim absque aliqua resistentia paratus est redire: adhuc non est puniendus, vt hæreticus. Si autem notorius est, & patitur se damnari, postea vult redire, adhuc recipitur: sed pœnam patitur, quia detruditur in carcerem, vt *capi. penult. de hæret.* Ista sunt notabilia verba *do. Antonij in rubrica, de summa trini. fin. colum.* & ad propositum nostrum satis accommodata. 8 †N

De monitione vel correctione.

Cum autem in casu nostro iste Rodericus, motus naturali ratione., crederet duos fore Deos patrem & filiū: hunc autem errorem pertinaciter non teneret, nec defenderet: imo credebat Ecclesiam sic tenere, paratus corrigi, docto sibi errore: & statim, quòd fuit edoctus, correctus seu monitus per inquisitores, in prima sessione, quamuis delictum erat occultum, confessus est errorem, & se correxit, erroris veniam cum lachrymis postulans: ergo per consequens non potest hæreticus pertinax dici. vt patet ex prædictis.

Et in terminis nostris firmat *Innocen.* † *o in capitulo, firmiter, in fine de summa trini.* dicens, quòd si † quis tenet fidem implicitam, credēdo quicquid Ecclesia credit: sed falso opinatur, ratione naturali motus, quòd pater maior vel prior sit filio, vel quòd tres personæ sint tres res à se inuicem distantes: non est hæreticus: immo nec peccat: intellige vt infrà sequitur, dummodo hunc errorem suum non defendat, & hoc ipsum credit, quia credit Ecclesiā sic tenere, & suam opinionem fidei Ecclesiæ supponit: quia licet male opinetur, tamen non est illa fides sua, imo fides sua fides est Ecclesiæ, vt *dicto cap. damnamus, in fine.* Ista sunt famosa verba *Innocentij, vbi supra.* hoc idem referunt & sequuntur *Bald. Anto. Cardi. Abbas, & alij, in rub. eod. titu. Abbas & Felinus in cap. 1. de hæreticis, Ioan. de Anan. in cap. firmissime,* †O 9

Nota hanc doctrinam Innoc. pro simplicibus.

*eod. tit. Card. clem. 1. §. porro 4. quæst. de summa tri-
nit. & in clem. 1. de vsuris. §. fin. quæst. 2. in fine. Bald. in
rubr. C. de sum. trinit. in fine.* reputans hoc valde
notandum, ad excusationem rusticorum, &
idiotarum, qui sæpe impetuntur de hæresi per
inquisitorem, secundum eum. vide *Capol. caut.
183. incipit: Bonum & vtile consilium.* Idem licet
sub aliis verbis sentit *S. Thom. 3. sentent. distin. 25.
quæst. 2. in solutione primi argum.* vbi dicit, quod
non condemnantur simplices pro hæreticis,
quia nesciunt articulos; sed quia pertinaciter
defendunt ea, quæ sunt cõtraria articulis: quod
non facerent, nisi pro hæresi fidem corruptam
haberent: quia licet necessariũ sit cuilibet cre-
dere articulos fidei, quantum sufficit ad diri-
gendum in vltimum finem, secundum *eundem
Thomam vbi supra. quæst. 1. art. 1.* Satis tamen erit
laico, maxime idiotæ, credere articulos fidei
† P implicite, † *p* secundum quod Ecclesia credit:
vt tradit *Innocentius*, quem omnes referunt, &
sequuntur in *capit. firmiter de summa trin. Abb.
& alij, in rub. eod. titul.*

Pro simplicibus male sentientibus de articulis fidei.

Errans in his quæ tenetur explicitè credere, non est hæreticus, si non est pertinax

10 Et hinc est, † quod dubitans, vel male sen-
tiens de articulis fidei, non est proprie hæreti-
cus, vt dixit glos. not. in §. *quia vero. 24. q. 3.* quæ
inter alia dicit, quod qui non tenet articulos fi-
dei, dicitur large hæreticus. quam glossam re-
putat singularem *Ioan. de Anan. in dicto cap. firmis-
sime. in fin. de hæreticis.* Idem tenet *Iacob. Butr. in l. 2.
eod. titul. C.* quem refert & sequitur *idem Ioann. de
Anan. in cap. 1. in fine eod. tit.* idem tenet *Card. in d.
clem. 1. de summa trinit. §. porro. ad finẽ.* Sunt enim
aliqua in fide, ad quæ explicite cognoscenda
omnis homo tenetur, vt puta articulos fidei
omnes, secundum *beatum Thomam, 2. 2. q. 1. art.
5.* vel saltem eos, qui cõmuniter in Ecclesia do-
centur, & prædicantur, secũdum *Scotum, 3. sen-
tent. dist. 25.* de quo plenius differit *episcopus Ma-
lacensis in suo eleganti opere, de religione Christiana,
part. 2. capit. 2.* † vbi secundum magis & minus
11 Christianos ad hanc explicitam credẽtiam te-
neri dicit, secundum personarum qualitatem.
Vnde non æqualiter omnes, vt ibi late prose-
quitur, quem toto videas, quia pulchre loqui-
tur. Vnde si in his aliquis errat, infidelis repu-
tatur, & hæreticus, si pertinaciam adiungat.

Sunt alia, ad quæ explicite credenda homo
non tenetur, & in his errans non efficitur hære-
ticus: vt si aliquis simplex credat Iacob patrem
fuisse Abrahæ, quod est contra veritatem scri-
pturæ, quam fides profitetur, quousque hoc si-
bi innotescat, quod fides Ecclesiæ contrarium
habet, quia non discedit per se loquendo à fi-
de Ecclesiæ, nisi ille, qui scit hoc, à quo recedit,
de fide Ecclesiæ esse. Ista sunt notanda verba *S.*
† Q *Thomæ,* † *q sentent. dist. 13. q. 2. in solutione 6. argum.*
quem sequitur *Archiepiscopus Florentinus. 2. part.
summa, tit. 12. cap. 4. in fine.*

Et quamuis ille non dicat, hoc idem voluit
S. Thomas, 1. sentent. distin. 33. art. 5. in corpore quæst.
12 dicens † quòd contradictio de his quæ ad fi-
dem pertinent, potest esse dupliciter: vel quia
est de illis, quæ expresse in articulis fidei conti-
nentur, quos scire omnes tenentur: & circa ta-
lia contradictio non est sine peccato in altero,
vel erroris simplicis, vel hæresis, si pertinacia
adiungatur: vel est de illis, ad quæ consequitur
aliquod inconueniens, & contrarium fidei: li-
cet in fide expressum non sit, nec determina-
tum: & tunc ante pertractionem, per quam sci-
tur, quòd aliquod inconueniens fidei sequitur,
potest vtrumque sine peccato opinari, & ma-
xime si pertinacia non adiungatur. Sed pertra-
cta veritate, & viso quod sequitur, idem iudi-
cium est de his & de illis, quæ determinata sunt
in fide, quia ad vnum sequitur alterum. sicut si
aliquis simplex & scripturas ignorans, crederet
Iacob patrẽ Isaac fuisse, ad quod sequitur scri-
pturam esse falsam, quod est expresse contra fi-
dem: antequam sequi ostenderetur, ibi posset
ejus opinio sine peccato esse: sed ostenso, quod
sequitur scripturam esse falsam, si adhuc in opi-
nione pertinaciter persisteret, hæreticus iudi-
candus esset. hæc ille. Hoc etiam fuit de men-
te *S. Thomæ 2. 2. q. 3. art. 6. in solutione 6. argum.* vbi 13
dicit: quòd simplices non † sunt examinandi
de subtilitatibus fidei, nisi quando habetur su-
spicio, quòd sint ab hæreticis deprauati, qui in
his, quæ ad subtilitatem fidei pertinent, solent
fidem simplicium deprauare. Si tamen inueni-
untur non pertinaciter peruersæ doctrinæ ad-
hærere, si in talibus ex simplicitate deficiant,
non eis imputatur. Hæc ille. Idem sentit *super
epistolam Pauli ad Titum. cap. final. 2. col. versic. 2. ex
parte electionis.* vbi dicit: quòd si eligens errorem
fidei non est pertinax, sed est paratus corrigi,
secundum Ecclesiæ determinationẽ, & sic non
ex malitia, sed ex simplicitate, vel ignorantia,
non est hæreticus. Idem *Petrus de Palude. 4. sen-
tent. dist. 13. quæst. 1.* dicens: quòd hæreticus † di- 14
citur ab electione, seu hærendo, & hæresis est
secta vel diuisio, à verbo, *αἱρέομαι*, quod est eli-
go. † *r* vnde quando ex electione, & non sim- † R
plici ignorantia quis diuidit se à fide catholica,
in quocumque articulo, quem tenetur explici-
te scire, vel alio per Ecclesiam declarato, cum
pertinacia, ipse est hæreticus vere. Secus ergo, si
ex simplici ignorantia, vel imperitia.

Simplices & idiotæ quando sint de fidei subtilitatibus examinandi.

Et videtur † mihi satis rationabile, ac con- 15
sonum; ignorantibus enim & simplicibus par-
cendum est, vt *c. super litteris. de rescrip. & cap. in-
ter corporalia. de translatione prælatorum prope finem.*
ibi: veniam errori dedimus: quia non ex mali-
gnitate, sed ex simplicitate peccarunt. ad
idem *c. cum vniuersorum. de rerum permutat.* ibi: vt
tamen simplicitati venia tribuatur. & *cap. sancta
86. dist. in fin.* dum dicit: sed quia simplicitatem
tuam cum senectute cognouimus, &c. & col-
legit ibi gloss. quod parcitur simplicitati. Ad
idem pulcher textus in *cap. scriptura. de consecrat.
distin. 2.* vbi litera: Si quis de antecessoribus no-
stris, vel ignoranter, vel simpliciter, nõ hoc ob-
seruauerit, & tenuerit, quod nos Dominus fa-
cere magisterio & exẽplo docuit, potest simpli-
citati

tari eiusdem indulgentia Domini venia concedi.

Ex quibus omnibus patet, quòd huic rustico simplici parcendum est, quamuis erraret proferendo verba prædicta. † Qualitas † e-
16 † S nim personarum in dictis & factis attendenda est; vt *l. prim. a. C. si quis impera. male. cum concordantiis.* Ad prædicta facit notabilis decisio *Matthæi* doctoris antiqui, & magnæ auctoritatis, in *clemen. 1. § nos igitur. de sum. trin. & Ioannis de Lignano*, quos sequitur *ibi dominus Cardin. in quarta quæst. Idem Matthæus in clem. volentes, de hæreticis*, quem refert & sequitur *ibi Ioannes de Imola, penultima col. in princip. Lapus, Abbas in clemen. vna. §. fina. de vsuris.* quem refert & sequitur *ibi dominus*
17 *Card. in 5. quæst.* qui † omnes conformiter tenēt,
† T quòd si quis per lubricum † linguæ, aut ioco, vel fatua simplicitate asserat aliquid hæreticū: vt puta, quòd exercere vsuras non est peccatū: non est hæreticus, neque per inquisitores in aliquo debet puniri: sed per ius ordinariū imponetur ei saltem aliqua leuis pœnitentia salutaris. Lubricum enim linguæ, ad pœnam facile trahendum non est: vt dicit text. in *leg. famosi. ff. ad legem Iuliam maiesta.* Aliqui tamen ex prædictis fatentur, quòd etiam per inquisitores & iudices fidei poterunt leuiter castigari: ratio est, quia isto casu non concurrunt necessaria ad hæresim, scilicet error in intellectu, & pertinacia in voluntate, ergo, &c. Cum autem in casu nostro iste Rodericus delatus, verba prędicta protulit, aut ex lapsu linguæ, aut fatua simplicitate, vel diabolica suasione, credens Ecclesiam sic tenere, paratus corrigi, non seriose, vel pertinaciter, vt sæpe dictū est: concluditur de necessario, quod non potest dici hæreticus pertinax: quia de eius pertinacia nec constat, nec constare potest: vt apparet ex prædictis.

SVMMA RERVM.

1. *Dubius in fide quando dicatur hæreticus, & intellectus cap. 1. de hæreticis.*
2. *Augustini de Ancona & aliorum doctrina ponentium quinque modos, quibus aliquis dici potest dubius in fide.*
3. *Dubius in fide quando quis dicatur infidelis, subtiliter explicatum.*
4. *Discredens vnum fidei articulum, non habet fidem formatam, nec informem.*
5. *Accedentem ad Deum quid credere oporteat.*
6. *Post peccatum primi parentis nemo potuit saluari nisi per fidem mediatoris Iesu Christi.*
7. *Idiotæ qualiter credere sufficiat.*
8. *Hæresis non incurritur, nisi pertinacia adiungatur.*

S. V. 1 ET per ista, meo iudicio, tollitur † de medio vnum, quod tanquam præcipuum adducit dominus promotor fiscalis contra eum dicēdo, quòd ex quo iste Rodericus fuit dubius in his, quæ sunt fidei, infidelis est hæreticus: vt *capitu-*
† V *lo primo † de hæreticis.* quia vt ibi dicit *Ioannes Andr.* quem alij sequuntur, illud procedit, quando in tali dubitatione habuit firmitatē animi, & quandam pertinaciam: vt quia perseuerat in illa dubitatione: alias secus. Hoc idem tenet *Augustinus † de Ancona in libro de potestate Ecclesiæ,* 2
q. 28. art. 2. vbi ponit quinque modos, quibus aliquis potest esse dubius in fide. quem refert & sequitur *Archiepiscopus Florentinus. 3. par. titul. 23. cap. fin. § 10. de potestate Papæ, &c.* recitat dominus *Episcopus Malacensis, in præallegato suo opere, de religione Christiana, parte 2. cap. quarto.* vbi multa cumulat ad intellectum *prædicti capit. 1. de hæreticis*, quæ per te videas. vbi reperies, an & quando dubius in fide debeat hæreticus censeri. Idem in effectu voluit *Gulielmus doctor antiquus*, prout refert *Archiepiscop. Florentinus, in summa. 2. par. ti. 12. cap. 4. in fine principij.* dicēs, † quod 3
tunc dubius in fide infidelis est, quando sponte vult dubitare: secus si vacillat circa fidem ex tentatione, sed cum displicentia rationis, quasi tunc sit paratus corrigi, & per consequens non adhæret dubitationi cum pertinacia. Vel aliter potest intelligi, quòd dubius in fide sit infidelis, quando dubitat de tota fide Christiana: quoniam talis censetur pertinax, & incorrigibilis, seu pertinaciter dubitans: quia non est paratus corrigi per doctrinam, quam dubitat veram: cum nullus nisi per veritatem corrigi velit. Secus tamen est de illo qui totam fidem generaliter tenet, saltem implicite, dubitat tamen de aliquo articulo speciali, nesciens illum in sacris litteris contineri: vel credit aliquid aliter intelligi, per aliquam auctoritatem sacræ scripturæ, quam male intelligit. Nam iste talis nō iudicatur hæreticus, ex quo paratus est corrigi, & non pertinaciter illud tenet: quia tunc remanet aliquid ex fide, per quod probari potest eius error. Ita notanter intelligit *dictum cap. 1. Guiliem. Ocham in suis dialogis. 1. p. libr. 3. c. 10.* & alibi non legi, de quo ibi latius per eum. Adde † quòd discredens vnum articulum fidei, 4
non habet fidem formatam, nec informem: vt late & singulariter firmat *S. Thomas. 2. 2. q. 4. art. 3.* cuius meminit *doctor de Villa Diego, in tract. hæreseos. q. 20. col. 3.* Cum autē iste Rodericus simplicissimus homo teneat quidquid tenet sacrosancta mater Ecclesia, quamuis dubitaret de vnitate essentiæ diuinæ propter auctoritatem male intellectam, vel ex simplicitate, vel diabolica suasione, paratus tamen corrigi, nullo modo potest dici hæreticus pertinax. Credit enim iste Rodericus, Deum Patrem, Deumq. filium Iesum Christū passum surrexisse, & remuneratorem bonorū operum, &c. quod ei tāquam laico idiotæ sufficit credere: iuxta illud *ad Hebræos 11.* Sine fide, inquit, impossibile est placere Deo. Credere † enim oportet accedē- 5
tem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit. hoc ideo dicit Apostolus, quia nemo potest placere Deo, nisi accedat ad ipsum. *Iacob. 4.* Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. *Psalm.* Accedite ad eum, *Psal. 33.*

Obseruãda est Augustini Triumphi Anconitani doctrina, loco hic citato: num singularis est, nec passim cuique obuia.

Discredens vnum fidei articulum, non habet fidem formatam, nec informem.

& illuminamini. Sed nullus accedit ad eum, nisi per fidem: quia fides est lumen intellectus, ergo nullus potest Deo placere, nisi per fidem. Accedentem autem per fidem, oportet credere Domino † x tanquam termino motus, qui est ipse Deus. vnde dicit, oportet accedentem credere Deum, quia est: oportet etiam, quod accedens sciat, quòd Deus habeat prouidentiam de rebus: aliter nullus iret ad ipsum, si non speraret aliquam remunerationem ab ipso, vnde dicit: Et inquirentibus se, &c. *Esaia* 4. Ecce Dominus venit, ecce merces eius cum eo. Merces autem est illud, quod homo quærit ex labore. *Matthei* 20. Voca operarios, & redde illis mercedem suam: quæ merces nihil aliud est, quàm Deus: quia nihil extra ipsum debet homo quærere. *Genes.* 15. Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Deus enim nihil aliud dat, quàm seipsum. *Psalm.* Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei. *Thren.* 3. Pars mea Dominus, dixit anima mea, &c. Et ideo dicit, remunerator est inquirentibus eum, non alius. *Psal.* Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem eius semper. Hæc *sanctus Thomas vbi supra*, & subdit, quòd hæc duo sufficiunt ad salutem, credere Deum esse remuneratorem bonorum, & credere articulos implicite, vt etiam tenet *Innoc. in cap. firmiter, Andr. Cardin. Abba. & alij in rubr. eod. tit.* quia post peccatum † primi parentis nemo potuit saluari à reatu culpæ originalis, nisi per fidem mediatoris, Sed ista fides diuersificata est, quantum ad modum credendi, secundum diuersitatem temporum, & statuum. Nos autem, quibus est tantum beneficium exhibitum, magis tenemur credere, quàm illi, qui fuerunt ante aduentum Christi. Vnde credere debemus in Deum explicite. Aliis † vero sufficit implicite credere, præsertim idiotis, simplicibus, laicis, & mulieribus, vt per *sanctum Thomam, vbi supra*, qui latius loquitur, & *secunda secundæ, quæstio. secunda art.* 5. *in corpore quæstionis*. & latius & melius *Bonauentura* 3. *senten. distinct.* 25. *argu.* 1. qui dicit, quòd aliquos articulos fidei tenentur laici explicite credere, scilicet, Deum esse trinum & vnũ, &c. alios implicite.

X

Psal. 15.

Psal. 104.

6

7

Sed ad casum nostrum non est vis, vtrum quis dubitet, vel erret in articulis, quos tenetur explicite credere, vel in his quos sufficit implicite credere: quia neutro casu incurret hæresim, † nisi pertinaciam adiungat, secundum *Thomam quarto senten. distinctio.* 13. *quæst. secun. in solutione sexti argumen. & Archiepiscopum secunda parte summa titul.* 12. *cap.* 4. *en fine, & Petrum de Palude quarto sentent. distinct.* 13. *quæst.* 2. *in princip.* de quibus supra habita est mentio, sed quamuis excusetur quis ab hæresi, si errat in his, quæ explicite credere tenetur, si pertinaciam non adiungat, non tamen excusatur à peccato.

Hæresis non est, nisi pertinacia adiungatur.

8

SVMMÆ RERVM.

1. *Falsum opinari circa ea quæ directe ad fidem spectãt, heresim inducit; maxime si pertinacia adiungatur.*
2. *Qualis ignorantia sit culpa in nobis.*
3. *Quando sit credendum confessioni alienius.*

ET y † secundum ista intelligo illud, quod notanter dicit *sanctus Thomas, prima parte q.* 33. *art.* 4. *in corpore quæstionis*, dum dicit, quod in his, † quæ ad fidem pertinent directe, sicut ea quæ sunt nobis principaliter diuinitus tradita, vt Deum esse, & filium Dei esse incarnatum, & huiusmodi, circa ista falsum opinari, hoc ipso inducit hæresim, maxime si pertinacia adiungatur: quia in omnem terram exiuit sonus eorum, vt dicit *Psalmus* 18. *& Apostolus ad Romanos ca.* 10. transumptiue in *cap. ita Dominus* 19. *distinct.* dixi late in tractatu Insularum. cap. 1. §. tertio. Et circa istud subdit *ibi Apostolus*: Si quis autem ignorat, scilicet, ea quæ Dei sunt (de iure naturali) ignorabitur à Deo, id est, reprobabitur. ita exponit *Gregorius in moralibus*, quia ignorantia, † quæ dicit priuationem cognitionis necessariæ ad salutem, & est in nobis, & à nobis, culpa est, præsertim cum sumus in via veritatis voluntariæ & ab ea recedimus in viam erroris nos præcipitantes, & hæc est ignorantia erronea, † z vt in hæreticis, quæ non iuuat, quando est circa fundamentum fidei, vel circa alia, quæ fidei sunt, adiuncta pertinacia. istud est, quod notanter voluit *Bonauentura secundo senten. distinct.* 29. *qu.* 9. Istis ergo merito dicet Dominus illud, quod habetur *Matth.* 25. *cap.* Amen amen dico vobis, nescio vos. *Esaia* 5. Propterea ductus est populus meus captiuus, quia non habuerunt scientiam. *Psalmus*, Nescierunt enim sacramenta Dei, nec intellexerunt. *Sapientiæ quarto & Hieremia secundo*. Tenentes legem nescierunt. metalis dicere potest illud *Psalm.* Lumen oculorum meorum non est mecum. de tali intelligendum est illud, quod habetur *secundo Regum quarto cap.* Cæcus & claudus non intrabunt in templum Dei, scilicet, gloriæ, cæcus qui ignorat Deum, vel ipsum negat, claudus, qui Deum cognoscit, & ea quæ Dei sunt, non tamen operatur recte. Cum autem iste Rodericus cæcus non sit, quia Deum cognoscit, & credit quicquid Ecclesia tenet, quamuis dubitaret circa virginitatem Dei, & virginitatem virginis, paratus corrigi, non est hæreticus, & templũ Dei intrabit, præsertim cum putauerit Ecclesiam hoc ipsum tenere, vt ex sua confessione clare constat.

§. VI.

† Y

Nota hanc considerationem.

1

Ignorans ignorabitur

2

† Z

Psal. 37.

Cui quidem confessioni † a standũ est: quia cum † sit res, quæ dependet ab eius animo, & voluntate, credendum est sibi, ac suo iuramento. per id quod dixit *gloss. in fina. §. institution. de actionib.* bonus textus *in capite, significasti. de homicidio, & in capit. si vero, de sententia excommunicat.* vbi qui percutit clericum, ignorans probabiliter eum clericum, excommunicatus non est: quam ignorantiam probat per proprium iuramentum.

† A

3

Quando sit credendum confessioni alienius.

SVM-

SVMMÆ RERVM.

1. *An & quomodo præsumendum sit contra eum, qui profert verba ab Ecclesia damnata.*
2. *Inductio cap. cum dilecti, de accusation. an dubia confessio possit interpretari in malam partem, & eius intellectus in § sequenti nu. 1. & 10.*
3. *An præsumatur contra confitentem eum dicit se occidisse hominem, sed tamen ad suam defensionem.*
4. *Inductio cap. contra Christianos, de heret. lib. 6. & quid sit iudaizare.*
5. *Ex facto in lato colligitur iudaizandi intentio.*
6. *Per confessionem detegitur confitentis intentio.*
7. *Contra actum exteriorem alicuius mentem declarantem, probari potest actus interior, id est, contraria voluntas.*
8. *Generalis præsumptio faciens contra aliquem, tollitur per aliam specialem præsumptionem.*
9. *Quando concurrunt duæ præsumptiones contrariæ, specialis vincet generalem.*
10. *Dicens se non serio, sed ira, ioco, lubrico linguæ aut simplicitate heresim protulisse, an sit puniendus, & vide supra. §. 4. num. 17.*
11. *Omne male factum præsumitur male actum, nisi probetur contrarium.*

§. VII. *Confessio circa prohibita quãdo interpretetur in malam partem.*

NOn obstat, quod dominus inquisitionis promotor in contrarium adducit, & satis subtiliter, dicendo, † quòd cum prædicta verba hæretica sint, & ab Ecclesia damnata, vt supra dictum est: præsumendum est contra proferentem, quòd scriose dixerit, & malo animo, ac deprauato: quia omne male dictum aut malefactum ex praua intentione processisse præsumitur, vt *l. si non conuicij, C. de iniurijs.* vbi dicens alteri verba contumeliosa, præsumitur dixisse iniuriandi causa. ad idem *cap. primo de præsumptionib. & l. prima C. de sicariis.* quæ præsumptio fundat intentionem accusatoris, vel denuntiatoris, & transfert onus probandi in aduersarium, vt not. in *l. siue possidetis, C. de probationi.* &
2 videtur casus † in terminis, in *cap. cum dilecti. de accusation.* vbi confessio etiam iurata, quæ potest torqueri ad bonum, & malum, ex quo prima fronte sonat in delictum, debet fieri interpretatio in malam partem contra confitentem: nisi is, qui confitetur, excusationem alleget & probet. Nam ibi episcopus confessus est super dilapidatione, naufragio, & simonia, & sua confessio poterat referri ad bonum, & ad malum, vt ibi dicit textus. Episcopus volens se excusare, arctatur ad probandum excusationes suas, propter præsumptionem, quæ erat contra eum, ex sua confessione, super rebus, quæ sapiunt delictum: vt est ibi textus singularis, secundum omnes, quem sic inducit dominus promotor fiscalis contra hunc Rodericum.

Ad cuius confirmationem facit quod notan-
3 ter voluit *Bartolus*, † quem alij sequuntur, in *l. Aurelius, §. idem quæsitum est, ff. de liber. leg.* vbi dicit, quòd si quis confitetur se occidisse hominem, sed ad sui defensionem, præsumitur contra confitentem, adeo quòd eius confessio po-
C test ᵃ scindi, & acceptari, quatenus confitetur hominem ᵃ * occidisse, † ᵇ quia homicidium A * B †
est de genere prohibitorum: & quatenus subdit, quòd ad sui defensionem occidit, poterit reprobari. Vnde nisi alter probet, quòd ad sui defensioné occidit, condemnabitur. Hanc doctrinam sequitur *Abbas in cap. bona, el secundo, de postul. præl. in fine. & in cap. cum venissent, de instit.* ponderans ad hoc illum textum, iuncta gloss. reputans eum notabilem. Idem tenent multi alij, de quibus per Moderniores in *dicto capitulo, cum dilecti, & in tractatu maleficiorum, in parte, comparent dicti inquisiti, & partem confitentur, partem negant.*

Ad prædicta † ᶜ facit textus in *cap. contra Christianos* † *de hereti. lib. 6.* vbi ex hoc solo, quòd † C
4 quis fecit ritum Iudæorum, condemnatur vt hæreticus, cum videatur iudaizandi intentione fecisse. Iudaizare autem, est facere id, quod soli Iudæi facere solent, secundum *Abulensem, Exod. 28. capitulo in parte*: nec audientur ex ore vestro.
5 Ex tali † ergo facto, quòd non nisi per Iudæos fieri solet, arguitur iudaizandi intentio & voluntas. Iudaizare etiam est non facere, quod in lege obseruatur, ea intentione, vt legalia obseruentur, secundum *Anselmum*, vt tradit *beatus Thomas in quarto distinctio. 11. art. 2. in responsione ad 2.* Siue ergo quis faciat actum, siue omittat facere ea intentione, vt legalia obseruet, dicitur iudaizare. Quòd si de intentione non appareat, in dubio præsumitur ea intentione iudaizandi fecisse, vel omisisse. Cum igitur de actu, vel omissione constet, præsertim in persona suspecta: videtur hoc sufficere ad eius damnationé. Quoniam ex quo per confessionem & assertionem huius Roderici constat de suo delicto & errore: contra huiusmodi actum exteriorem actus interior, id est, voluntas eius, vel intentio non delinquendi, probari non potest. arg. *cap. tua. in verbo, non videmus, de sponsalib. & ibi Ioan. And. secundum Baldum in rubri. C. si quis aliquem testari prohibuerit, col. 14. versiculo præterea actus.*

Ad hoc tamen potest respoonderi, quòd in casu nostro non interuenit aliquis actus exterior,
6 sed sola confessio, per quam † detegitur confitentis intentio primo aspectu. Vnde ad probandum contrariam voluntatem, posset admitti. Sed quamuis ista probatio difficilis esset, non tamen impossibilis, vt sentit *idem Baldus in dicta rubr. columna 10. versiculo contrarium.* vbi si aliquis dixit: Sponte facio, per talia verba metus tempore prolata, metus non purgatur, sed geminatur. Probando ergo metum adesse tempore quo dicit: Sponte facio: probatur contraria voluntas, vel intentio. Idem esset, quando probaretur interuenisse metum, vel dolum, quando factus est actus exterior, ex quo arguitur animus, vel voluntas. Vnde non videtur vsquequaque vera doctrina *Baldi* prædicta, nec probatur ex *dicto capitulo tua, in verbo, non videmus.* aliter enim intelligitur ibi textus, vt sentit *gloss. in verbo, confititerit.* quæ exponit, non videmus qualiter tibi constiterit, &c.

vtrum

vtrum in foro pœnitentiali, an contentioso.
Contra actum † ergo exteriorem, alicuius mē-
7 tem declarantem, probari potest actus inte-
rior, id est, contraria voluntas, mens, vel intē-
tio, probando actum contrarium exteriorem.
quoniam per actus exteriores declaratur ani-
mus, & voluntas alicuius: vt colligitur ex *cap.
accusatus, de hæreticis, libro 6.* & ibi notat *Ancha-
ranus, circa finem.* nam & facto voluntas datur
intelligi *l. de quibus, de legib. l. reprehendēda. C. de in-
stit. & substit. sub cond. fac. cum similibus.* ea quippe,
quæ consistunt in animo, probantur per signa
exteriora. *cap. à nobis, secundo de sent. excommuni-
cat.* & ibi notat *Marianus, in septimo notabili.*

Intellectus cap. tua. in verbo, non videmus. extra. de sponsalib.

Ad ista multiplex patet responsio. Prima
8 quòd generalis † præsumptio, quæ facit contra
istum Rodericum, ex ratione, de qua supra,
tollitur per aliam præsumptionem particula-
rem, quæ facit pro illo, scilicet eius simplicitas,
9 & personæ qualitas, vt supra dixi. Quando †
autem concurrunt duæ præsumptiones cōtra-
riæ, specialis vincit generalem. argum. *regula
generi. de regulis iuris libro 6. & cap. 1. de rescriptis. cū
concordantiis.* Et in specie facit textus notandus
in cap. literas, de præsumptionibus. vbi probatur,
quod standum esset præsumptioni validiori
inter duas præsumptiones contrarias. Istud est,
quod in terminis nostris voluerunt *Lapus, Car-
dinalis, & alij in dicta clement. vna. de vsuris, §. sane.*
quos refert & sequitur *doctor de Villadiego, in suo
10 tractatu hæreseos. q. 1. in fine.* Pone, inquit, † quòd
ille, qui dixit aliquid contra fidē, dicit se nō se-
† D rio, † d nec ex animo dixisse, sed potius ira, ioco,
vel ex lubrico linguæ, seu ex fatua simplicita-
te, an sit puniendus, dicunt quòd extraordina-
riè punietur arbitrio iudicis. & imponetur ei
aliqua leuis pœnitentia salutaris. Subdit tamē
ille doctor: augerem tamen ego pœnā ex qua-
litate personæ, & ex qualitate loci, & persona-
rum astantium, & scandali exinde secuti: quæ
omnia, & etiam alia, in puniendis delictis sunt
attendēda. Præsumerem tamen ego, dicit ille,
11 verba serio fuisse dicta: quia † omne male
factum, praue præsumitur actum: vt *dicto capit.
1. de præsumpt.* nisi ex coniecturis contrarium ap-
pareret. Ecce quomodo ille doctor ex cōiectu-
ris admittit præsumptionem contra præsum-
ptionem, quæ sumitur ex illis iuribus. Sed quæ
maior præsumptio, quàm simplicitas & igno-
rantia istius delati?

Quando concurrant duæ contrariæ præsumptiones, præsumptio specialis vincit generalem.

SVMMÆ RERVM.

1. *Intellectus cap. cum dilecti. de accusat. cuius inductio supra §. 7. num. 2.*
2. *Intellectus cap. litteras. de præsumpti.*
3. *Iurans ab initio meram dicere veritatem, si postea velit excusare confessionem, an sit admittendus.*
4. *Notarius quando censeatur apposuisse omnes clausulas solitas apponi.*
5. *Discrimen est inter id quod quis facit ab initio, aut ex internallo.*
6. *De intellectu cap. cum dilecti. de accusat. qui egerint, & qualiter exposuerint.*
7. *In delictis quando fiat benigna interpretatio contra delinquentem.*
8. *Quando dicta vel facta referri possunt ad delicta, vel non delicta, in meliorem partem sunt interpretāda. & huius dicti pulchra exempla.*
9. *Cum quis ab initio simpliciter confitetur delictum, si postea reuocet confessionem, an sit audiendus.*
10. *Subtilis intellectus & resolutio cap. cum dilectus. de accusat. cuius inductio extat supra §. 7. n. 2.*

AD textum *in dict. cap. cum dilecti,* † respon- §. VIII. 1
detur, *b* * quòd ideo fit ibi interpretatio
in malam partem contra illum episcopum cō-
fitentem, quia à principio iurauit meram &
simplicem † *e* dicere veritatem: & tunc cōuer- B * † E
sus est contra se, & præsumitur veritatem dixis-
se. Quapropter licet postea velit suam confes-
sionem excusare, no admittitur: quia verisimi-
lius est, quòd à principio dixerit veritatem, quā 2
postea. arg. *d. c. litteras.* † vbi ille Guilelmus, quā-
do ad fidem redijt, confessus est fratrē labora-
re eodem morbo: postea vero in alio iudicio,
dum fieret inquisitio contra fratrem, purgauit
illum cum iuramento, dicendo quòd credebat
illum fuisse & esse catholicum: & sic aut primo
dixit mendaciū, aut postea periurium. Sed Pa-
pa arbitratur, quòd potius incidit in periuriū:
quia non est verisimile, quòd ille tempore cō-
uersionis suæ dixisset mendacium in fratrem:
erat tamen præsumptio pro secūdo dicto, quia
fuerat iuratum. Sed prima præsumptio erat va-
lidior. Idem erat † in casu *dicti c. cum dilecti.* quia 3
ex quo ille episcopus à principio iurauit merā
& simplicem dicere veritatem, præsumendum
erat, quòd veritatem dixerit: ideo licet postea
suam confessionem velit excusare, non admit-
titur: quia ex quo fuit confessus de facto pro-
prio, quod scire præsumitur, vt not. in *cap. ab ex-
communicato. de rescriptis.* contra suam cōfessio-
nem non est admittendus, præsertim ax inter-
uallo: sicut in teste dicimus, qui dictum suum
ex interuallo corrigere non potest, vt *capit. pra-
terea. de test. con.*

Intellectus c. cum dilecti. extra. de accus.

Facit † in simili, quod voluit *Bald. in rubr. C.* 4
de reuoc. his quæ in frau. credit. in fin. quòd licet
notarius videatur rogatus apponere omnes
clausulas, quæ de consuetudine apponuntur, *l.
generaliter. C. de fideiuss.* procedit donec contra-
ctus est in fieri: licet postquam est in facto esse,
non. quod dictum vt singulare refert *Andreas
Siculus in cap. 2. de preca. secunda columna.* inferens
ex eo limitationem ad illum textum & alia iu-
ra, quæ volunt, quòd prælatus, vel administra-
tor faciens contractum, potest illum reuocare,
cum pœnæ adiectione, dum contractus est in
fieri: secus si in facto esse; vt ibi latius per eum.
Per hæc, † & alia multa, quæ ex proposito trās- 5
eo sub silentio, patet, maximam esse differen-
tiam, & vim inter illud, quod à principio quis
dicit, aut facit: & illud quod ex interuallo. De
intellectu † *dicti cap. cum dilecti.* multum laborat 6
Antonius in cap. fi. de confessis, col. 19. de quo memi-
nit *Augustin. in tractat. de maleficijs in parte, com-
parent dicti inquisiti, & in termino defensionis, in
principio, & Iason in l. vt vim. ff. de iust. & iur. co-
lum. 3. versicul. 4. circa prædicta. & ibi recentiores.*

Nota dictū Baldi. Notarius quando censeatur apposuisse omnes clausulas quæ apponi sunt solita.

Cum-

Cumque in casu nostro iste Rodericus interrogatus ab inquisitoribus, metam & simplicē veritatem dixit, ex simplicitate verba illa protulit: credendum est sibi, cum subdit, quòd credebat Ecclesiam sic tenere. Vnde à principio iste Rodericus qualificauit confessionem suam, cui standum est: nō autem ex post facto, vt faciebat ille episcopus, in *dicto cap. cum dilecti.* vt supra dictum est.

Quinimo non solum volebat ibi episcopus suam confessionem qualificare, quod forsan licitum sibi foret, vt ibi probatur, secundùm vnam lecturam, quam ibi tenent aliqui doctores, *& Bald. in cap. 1. §. item si vasallus. 2. columm. de controuersia inuestiturę. & in l. 2. in fin. C. de cust. reorum. & in additio. ad Specul. titul. de positionibus. §. 10. sequitur 1. colum. versicul. item sipponent. & in authen. contra qui propriam. fin. col. C. de non num. pec.* quem sequitur *Andr. Sicul. in cap. fin. de solut. 3. col. & Iason in dicta l. vt vim. ff. de iust. & iur. columm. 3. vers. quarto quæro. & ibi Claudius colum. 13.* Sed volebat ille episcopus suam primam confessionem in totum perimere, quod non poterat, vt ibi est casus, secundum præfatos doctores.

7 Vel aliter † potest intelligi ille textus quando quis simpliciter à principio cōfessus est delictum proprium, propter quam confessionem poterat damnari, quo casu fit interpretatio contra confitentem, per not. in *l. 1. C. de confess. & in cap. fin. eod. tit. & in locis supra allegatis.* Secus tamen est, quādo ea, quæ crimen sapiunt, probantur per testes contra reum. nam tunc benigna fit interpretario in bonam partem, iuxta not. per *Bart. in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de noui oper. nunt. per Abb. in cap. in præsentia. de probat. colum. 4. & in c. auditis, de præscript.* quia probatio debet de necessitate concludere, præcipuè in criminalibus, vt *dicto cap. in præsentia, & l. sciant cuncti. C. de probatio.* hæc fuit noua & subtilis cōsideratio domini Felini Sandæi, auditoris Rotæ, ad illum text. in *dicto cap. cum dilecti. 4. colum. versicul. Posset tamen fieri vna consideratio.* quæ mihi satis placet. quia † quando dicta, vel facta possunt referri ad delictum, & non delictum, iura interpretantur in meliorem † F partem, vt *l. merito. ff. pro soc. & regula, estote. de regul. iur.* facit *gloss. in cap. absit. 11. quæst. 3.* & text. in *cap. in scripturis. 96. dist.* vbi ponuntur verba Imperatoris dicentis, quod si videret clericum amplexantem mulierem, præsumetur quòd causa benedicendi eam hoc faciat.

In delictis quando debeat fieri benigna interpretatio.

8

Noua consideratio Felini.

Hinc est, quòd si quis faciat articulum, quòd Titius cognouit Bertam per vim, non obtinebit, quia nō concludit: potest enim esse, quod fuit vis passiua, non actiua, secundum *Bartolum* C * *in l. 1. de duobus re.* * Ad ista facit notabile dictū *Innocentij in cap. super his. de accus.* vbi dicit, quòd si quis opponat exceptionem contra electum, & illam probet, oportet quòd sit talis, quæ necessario inferat delictum, & non possit aliud importare. non ergo sufficit, quamuis prima facie sonet in delictum.

Hinc est, quòd si quis excipiat contra electum, quòd sit venator: quamuis hoc probet, non obtinebit: quia interpretabitur, quòd hoc faciat licite causa recreationis, iuxta not. *in cap. 1. de cleric.* * *venat.* § † & si probet eum irascibilem, interpretabitur. quod ex iusta causa irascatur. ita not. dicit *Innoc. in capit. dudum. el 2. de elect.* & multum commendat *Anton. & Abbas ibi, col. antep.* Multa his similia adducere possem ad hoc propositum, quę breuitatis causa omitto. Secus tamen est, † quando confitetur quis simpliciter delictum, & postea vult suam confessionem perimere, non potest: quia cum à principio potuit illam qualificare, vel modificare, & non fecit, imputetur sibi. arg. *l. veteribus ff. de pactis, & in l. Labeo scripsit obscuritatem, ff. de contrahenda empt. & l. quidquid astringenda. ff. de verb. obligat.* D* † G 9

Ex istis patet † responsum ad *dictum cap. cum dilecti.* vbi duo interuenerunt: Primum, quòd ille episcopus à principio iurauit merā & simplicem dicere veritatem, & vigore huius iuramenti confessus est simpliciter contra se: ideo non admittitur volens postea suam confessionem perimere: quia præsumitur prius dixisse veritatem. Secundum, quia hanc interpretationem, vel peremptionem volebat facere ex interuallo, ideo non admittitur. Secus est in casu nostro, in quo à principio meram & simplicem veritatem dixit: postea vero nihil vult addere vel detrahere. Ecce quomodo differt casus noster à casu *dicti cap. cum dilecti.* differt etiā in alio, quia ibi per confessionem episcopi cōstabat omnino de delicto simoniæ, &c. Sed in casu nostro, nec per testes, nec per confessionem rei de delicto constat hæteseos: quia non constat de errore intellectus, nec de pertinacia ipsius Roderici, sine qua nullus potest dici hæreticus, vt supra late ostensum est. Ex quibus omnibus videtur necessario concludendum, quòd credatur confessioni istius Roderici, & per consequens tollatur de medio præsumptio, quod deprauato animo illa verba protulerit. 10

SVMMÆ RERVM.

1. *Pertinacia nunquam præsumitur, nisi de illa constet.*
2. *De pertinacia vere, & non præsumptiue constare oportet.*

§. IX. 1

Et posito † sine veritatis præiudicio, quòd error in mente præsumatur: non tamen præsumetur pertinacia *b* † in eo: quia pertinacia numquam præsumitur, nisi de illa constet, vt colligitur ex iuribus præallegatis, & tenet in expresso *Ioan. And. in cap. cū contumacia, de hæret. lib. 6.* refert & sequitur *ibi Ancharanus & Dominicus in 2. columm. & Ioan. de Ana. in cap. excommunicamus, §. qui autem, 2. columm. in fine, eod. tit.* quod est valde notandum ad propositū nostrum † H

Pertinacia non præsumitur nisi probetur.

ſtrum ſatis accommodatum. Ratio eſt † quia cum pertinacia ſit qualitas facti, quæ perficit hæreſim: quod eſt grauiſſimum delictũ: oportet de illa conſtare vere, & non præſumptiue: quia in delictis probationes debent eſſe luce clariores, vt *dict. l. ſciant cuncti. cum concordantijs.* Probabitur autem pertinacia altero de modis prædictis.

SVMMÆ RERVM.

1. *Pertinacia an non tantum iudicetur ex actu exteriori, ſed etiam ex latenti perſeuerantia in errore contra fidem.*
2. *Mulier, ruſticus, miles & aliæ perſonæ an habeant excuſationem prætextu ignorantiæ ſolum in his quæ publice [.]cunt, an vero etiam in his quæ clam & occulte.*
3. *Actus clandeſtinus an ſemper accipi debeat in deteriorem partem. & de hoc plura exempla n. ſequenti.*
4. *Iudex an reddatur ſuſpectus ex eo quod pars ſibi loquitur ad aures.*

§. X. 1. POSITO † adhuc, quòd mihi dicatur, quod pertinacia non tantum iudicatur in exteriori actu, ita quod ille ſolus reputetur pertinax in errore, qui verbis aut ſcriptura monitus, † I reſiſtit, imo etiam videtur ille pertinax, † *i* qui contra veritatem in Eccleſia prædicatam latẽter diu perſiſtit, vel vſque ad mortem perdurat: *Nota.* quia talis non videtur per ignorantiam, ſed per obſtinatã malitiam in tali errore tanto tempore perſeueraſſe: & ideo Eccleſia tales præſumit hæreticos: vt not. dixit *Archiepiſc. Florenti. 2. par. ſum. tit. 12. cap. 5. §. 1. colum. antepen.* Ad hoc reſponderi poteſt, quod dato, quod iſta doctrina vera ſit (de cuius veritate multi dubitant) quantum ad caſum noſtrum, ſecum trahit ſolutionem: quoniam iſte Rodericus non perſiſtit in ſua dubitatione diu, nec latenter, immo publice coram aſtantibus iſta verba protulit, ex quo arguitur eius ſimplicitas & ignorantia, atque per conſequens eius excuſatio. ad hoc bene facit glo. not. in *l. 1. C. de interd. matr. & in l. qui contra. C. de inceſt. nup.* quæ dicit, † quòd mulier, ruſticus, miles, & aliæ perſonæ, quæ excuſantur propter ignorantiam iuris, habent excuſationem in his, quæ publice dicunt, vel faciũt: E * *e* * ſecus ſi clam, & abſconſe, ſeu occulte. ad hoc valde commendat illam gloſ. *Bald.* & reputat ſingularem. de quo exclamat *Ioan. de Ana. in cap. cum ex iniuncto, de hæret. 2. col.* ponderans ad hoc illum text. dum dicit: occulta conuenticula celebrari. vbi contra hæreticum ponderatur, quòd occulte conuenticula celebrauerit: ex quo infertur, † quòd actus *d* clandeſtinus ſemper interpretatur in deteriorem partem.

Nota de his quæ occultè fiunt. Signa illum textum.

3 D

4 Et hinc † eſt, quòd ſi pars ſibilat in aurem iudicis, loquens ſibi ſecrete; ex hoc redditur iudex ſuſpectus: *f* * vt notanter voluit *Spec. titul. de poſitionibus, §. 7. verſic. quid ſi ponens.* refert & ſequitur *Abbas in capit. accedens, 2. 4. colum. vt lit. non conteſt.* & iſtud dictum habetur in ſolemni cultu apud doctores. Hinc eſt etiam, quòd prohibentur clandeſtina matrimonia, vt per totum *tit. de clandeſtina deſponſ.* bene facit *l. pupillus, ff. de auctor. tut. & l. cum ipſe tutor, C. de contrahend. empt.* vbi tutori *e* permittitur emere rem pupilli palam, non autem clam, propter fraudem præſumptam. de quo per *Abb. in c. cum in iure de elect.* E

F *

g * Hinc eſt, quòd permittitur parti dare pecuniam iudici, vt iuſtam ferat ſententiam, vel teſti, vt verum dicat teſtimonium, ſi hoc faciat palam. ſecus ſi *h* * clam, vt not. tenet *Archidiac. in cap. qui recte. 11. quæſt. 3.* de quo exclamat *Bald. in cap. fin. de appell.* & *Moderni in tractat. maleficiorum, in parte, falſario 10. col. in princ.* faciunt not. per *Bar. & alios in lege quemadmodum, C. de agricol. & cenſit. libro vndecimo.* & multa, quæ breuitatis cauſa omitto. G * H *

Vnde ad propoſitum iſte Rodericus non clam, ſed publice coram aſtantibus verba illa protulit, per quod arguitur eius ignorantia, & fatua ſimplicitas, vt dictum eſt ſupra. Adde prædictis bonum text. in *l. fin. ff. de ritu nupt. ibi:* ſi quidem palam fecerint, leuius, &c. allegat eam *Abb. in c. de homine, de celebrat. Miſſ.* inferens ex hoc ad religioſum, qui matrimonium contraxit, vt ibi per eum, facientem differentiam † *k* inter eum, qui publice contraxit, & eum † K qui occulte. Idem dicit in *cap. cum quidam. finali colum. de iureiuran.* de quo meminit in *cap. per veſtras, de donatio. inter vir. & vxor. §. 18. ad med. verſic. idem fuit de mente.*

SVMMÆ RERVM.

1. *Probatio ex præſumpto errore & pertinacia, non infert pœnam delicti ordinariam.*
2. *Intellectus cap. inter ſollicitudines de purgation. canon.*
3. *Iuſta cauſa eſt minuendi pœnam, cum proceditur ex præſumptionibus.*
4. *Quando eſt ſuſpicio de falſitate teſtis, iudex debet temperare ſententiam.*
5. *Ex indicijs etiam indubitatis, an poſſit pœna ordinaria imponi.*
6. *Cum conſtat de homicidio per ſolam confeſſionem rei dicentis ſe occidiſſe ad ſuam defenſionem, ſi defenſio non probetur, an ſit pœna ordinaria imponenda.*
7. *Cum proceditur ex pertinacia & errore præſumpto in cauſa fidei, an ſit imponenda pœna ordinaria.*
8. *Inquiſitores hæreticæ prauitatis benigniorem & humaniorem partem ſequi debent, quod late probatur.*

§. XI. VEL aliter dicere poſſum, ſi verbis daretur audacia, ſalua tamen deciſione, & determinatione ſacroſanctæ matris Eccleſiæ: quod etiam ſi præſumeretur ineſſe error & pertinacia in his verbis, ſicut præſumitur error in mente vel intentione, adhuc iſto caſu non cõdemnabitur iſte Rodericus vt hæreticus pertinax, quia † cum probatur ex præſumpto errore, & ex præſumpta pertinacia, non debet puniri pœna ordinaria delicti: immo temperanda eſt ſententia: vt eſt caſus valde ſingularis ad propoſitum in *cap. afferte, de præſumpt.* vbi licet Salomon ex præſumptionibus motus adiudicauerit

Noua conſideratio in hac materia.

1

cauerit vni mulieri filium: non tamen voluit condemnare ad mortem aliam mulierem, quæ iustissime erat condemnanda, si legitime fuisset probarum contra eam, quòd filium alterius surripuisset: vt *l. 1. C. ad legem Fla. de plag. secundum Innoc. in cap. quia verisimile, de præsum.* vbi tradit hanc doctrinam, quam velut singularem, & ab alio noo traditam, commendauit *dominus Car. in dicto cap. afferte. & ibi Ant. Ioan. de Imol. & Abb. & alij moderniores, Ant. in cap. quanto, eod. titul. Abb. in cap. constitutus de test. & in cap. at si clerici, §. de adulteriis col. penul. de iudi. & in cap. 2. de cohabi. cle. & mu.* Pro qua doctrina videtur text. cum gloss. *in capit. inter sollicitudines, de purga. can.* vbi si aliquis †
2 defecit in purgatione, præsumitur hæreticus: ooo tamen imponitur sibi pœna ordinaria delicti, sed mitior: quia detruditur in monasterio. Licet aliqui velint violentiam facere illi litteræ, reducentes eam ad dispensationem. Quod mihi oon placet. Ex illo † textu & prædictis sumi-
3 tur doctrina singularis, quòd *F* vbi procedit ex
F
† L præsumptione, est iusta causa minorandi † *l* pœoam. ad hoc *l. quid ergo §. pœna grauior, ff. de infamibus.* ita dicit *Baldus in l. fin. C. de prob. ad finem.*
I * 4 *I* Hinc est, † quòd quando oon plene liquet de falsitate testis, sed suspicatur de eo: tunc iudex debet temperare seoteotiam, quia procedit ex sola præsumptione. ita dicit *Bald. in l. presbyteri, la 1. penult. col. C. de episcop. & clericis. k*.
K *
5 Hinc est etiam, † quòd licet reperiantur plura indicia contra aliquem, quæ sufficiant ad coodemnationem, non imponetur pœna ordinaria delicti, sed minor: vt not. tradit *Gandinus in tract. malefic. in tit. de præsump. & indi. in dub.* quem refert & sequitur *Pau. de Cast. in d. l. fi. C. de probat.* & latius in *consil. 197. in 1. parte.* vbi pulchre loquitur.
6 Ex his † dicebat *do. Abbas* vnum mirabile verbū, & ad propositum satis accommodatū: quòd si de homicidio nō constat aliter, quàm per confessionem rei, dicentis, Occidi Titium me defendendo † *m* & non probetur defensio: non punitur pœna mortis: quia in *l* * tali pœna inferenda, probationes debent esse luce clariores: vt *d. l. fi. de probatio. & l. qui sententiam, C. de pœn.* ita not. dixit ille in *c. auditis, de præscrip. penult. col. versi. puto tamen.* nec reperitur alibi hoc dictum, & apud practicos modernos est in solenni cultu, vt refert ibi *do. Felinus 21. col.* de quo etiam facit festum *Alexand. in d. l. non solum, §. sed vt probari, ff. de noui oper. nunt. Ang. in tract. malefic. in parte, de anno præsenti. 7. col. fi. & in parte, comparent dicti inquisiti, & partem confitentur, & partem negant. 4. col. Felin. in cap. cū venerabilis, 4. col. in fi. de except. & in cap. significasti 2. de homic. col. pen.* de cuius veritate *ipse in c. auditu, & Bart. Soci. in l. ne eadem, ff. de excep. rei iudi.* merito dubitant, & multi alij moderni, quos referre non curo.

Mirabile dictum Abbatis.
† M
L *

7 Concludo † igitur ex prædictis, quòd cum in casu nostro non constet aperte de errore mentis, intellige de errore hætesim inducente: bene tameo coostat de errore simplici, propter quem peccauit (vt dixi post *Thomam supra, §. 4.*

Conclusio.

quāuis *Innoc.* quem ibi retuli, contrarium sentiat: nisi dixeris saluando Innocen. in his, quæ non tenetur quis explicite scire, vt supra dictum est in dicto §. 4. nec de pertinacia) sed procedit ex errore præsumpto, & pertinacia præsumpta; nullo modo potest imponi pœna ordinaria delicti, imo aliqua leuis & salutaris pœnitentia: vt in superioribus dictum est. & tenent *Matthæus & Cardin. in dict. clem. 1. de summa trin. §. porro 4. qu. & in cap. 2. ad fin. eod. tit. in antiquis.* vbi dicunt, quòd si aliquis per simplicitatem dicat, animam rationabilem noo esse corporis humani formam *n* † non est aliqua pœna corporali puniendus. idem sentiunt alij doctores, quos supra retuli. † N

Et hanc † opinionem tanquam beoigniorem & humaoiorem, debent sequi inquisitores & iudices fidei, quia odia restringenda sunt, fauores ampliandi. vt *regula, odia. cum concordantiis de regul. iur. lib. 6.* quia data diuersitate opinionum, humanior sequenda est, vt not. *Hostiens.* quem alij sequuntur in *cap. si vero, de cogna. spirit.* not. etiam io *cap. fi. de transact.* vbi text. in fin. dicit. In his vero in quibus ius non reperitur expressum, procedas æquitate seruata, semper in humaniorem partem declinando: secundum quòd personas & causas, & tempora videris postulare. Hoc debent facere domini inquisitores, Deum imitantes, cuius diuinitatis natura clemens est, & pia, magisque ad indulgentiam, quàm ad vindictam prona: quia oon vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, vt *cap. quia diuinitatis, de pœnit. distinct. 1.* Vnde si quis post lapsum peccatorum, ad veram pœnitentiam se conuerterit, cito à misericordiæ iudice veniam impetrabit, quia misericordia Domini plena est terra, vt traditur *Sapientiæ 15.* Adde bonum textum in *cap. licet plerunque 45. distinct. & in cap. significasti. de pœnit. & remiss.* & quæ ibi scripsi in meis recollectis circa finem. Ad hanc enim misericordiam nos mouet Dominus dicens, Estote misericordes: ego enim misericors sum: vt habetur *Luc. 6. cap.* transsumptiue in *cap. estote de re iud.* vera quidem iustitia compassionem habet, falsa vero dedignationem. Vnde seotentia, quæ misericordiam vetat, fugienda est: vt inquit *Gregorius in moralibus lib. 19. parte 4. capit. 23.* habetur *in cap. vera iustitia 45. distinct. & in c. ponderet, in fi. 50. dist.* melius enim est propter misericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem, seu inclementiam: quia vbi paterfamilias largus est, dispensator noo debet esse tenax: nam si Deus benignus est, ad quid sacerdos eius austerus vult apparere? vt *cap. allegant. 26. qu. fi.* Rectores ergo prouidi, & iusti iudices, ex sua infirmitate aliorum infirmā pensantes, lapsos debent per mansuetudinem subleuare: vt *cap. recedite 45. distinct.* Propterea Christus ex magna pietatis dispensatione cadere Petrum permisit, vt ex sua infirmitate cognosceret, quàm misericorditer aliena infirma tolerare debeter, vt

8 *Opinio benignior est sequenda.*

De clementia, pietate & misericordia.

cap. considerandam & cap. seq. 30. dist. Hanc ergo misericordiam præ oculis debent habere iudices, ipsamque sequi: alioquin iudicium sine misericordia erit ei, qui misericordiam non vult fieri delinquenti: vt habetur *2. quæst. 7. §. de his, vltra medium.* Audiant quid dicat Melchiades Papa, loquens iudicibus, vt habetur in *cap. 1. super 2. qu. 1.* Primo, inquit, super omnia diligenter inquirite, vt cum iustitia & charitate diffiniatis, neminem condemnetis ante verum & iustum iudicium: nullum iudicetis suspicionis arbitrio: sed primum probate, & postea charitatiuam sententiam proferte: & quod vultis non vobis fieri, alteri facere nolite: & hoc debent facere præcipue iudices ecclesiastici, qui non ad punitionem & vindictam malorum, sed ad eorum correctionem & emendationem principaliter intendere debent, Christi saluatoris nostri imitantes exemplum, qui non venit animas perdere, sed saluare. *Luc. 9. cap.*

Pulchra verba.

SVMMÆ RERVM.

1. *Quid agendum de eo, qui de duobus denuntiatus alterum confitetur, alterum vero negat.*
2. *Testes singulares sunt, qui deponunt de diuersis actibus, & an probent.*
3. *Per testes singulares & famam nemo debet de crimine hæresis condemnari.*
4. *Intellect. ad l. 2. C. de hæret.*
5. *Crimen hæresis quanto cæteris est grauius, tanto requirit grauiores probationes.*
6. *Qui habet plures testes singulares contra se, non dicitur habere duos testes, & quare.*

§. XII. *De eo, qui super duobus denunciatur, & vnum confitetur, alterū negat.*

Restat modo respondere ad vnum, quod inquisitionis promotor dicere potest. Quòd etsi prædicta vera sint, quantum ad id, quod ipse Rodericus confessus fuit se dixisse, quod putabat duos fore deos: non tamen procedunt, quantum ad dubitationem virginitatis: quia negauit se dubitasse, & dubitationis verba protulisse. de quo tamen constat per duos testes: vt in themate quæstionis præmissum est. in qua quidem negatione perdurat, & per consequens per iudices fidei condemnandus est tanquam hæreticus, vt *capitu. ad abolendam, §. 1. respon. 1. & 2. cum ibi not. & cap. pen. eo. tit. cum concordantiis.*

1 G Ad hoc † respondetur primo, quòd non est verisimile, quòd ex quo confessus fuit primum, non confiteretur etiam secundum, si verum fuisset. item non est verisimile, quòd si dicta verba dubitationis virginitatis dixisset, testes qui ibi erant præsentes, & deponunt de aliis verbis, non deponerent etiam de istis: ex quo arguitur falsitas testium.

Aliter & 2. dici potest, quòd isti testes sunt
2 † O singulares: † quia deponunt de diuersis † actibus: vt apparet, & ex eorum depositione clare constat: nam sextus testis in ordine deponendi iuratus & ratificatus 23. die Octob. anni 1500. dixit, quod iam erant octo anni, quibus audiuit eundem Rodericum dixisse, quod ex quo Deus habebat Patrem, quoniam virgo Maria parere potuit virginitate permanente. Secundum depositionem huius sunt iam nouem anni illi, quibus illa verba dicuntur prolata. Vltimus testis deposuit 21. die Maij, anni 93. & dicit, quod iam erant lapsi sex menses, quibus audierat eundem Rodericum dixisse verba similia prædictis. & ita non deponunt de eodem actu, & tempore, & per consequens sunt singulares, & non probant: vt aliàs late scripsi in alio proposito, allegatione 38. incip. in causa quæ vertitur, vt expresse voluit *Ioan. And.* quem sequitur *Dominicus in c. vt officium de hæret. lib. 6.* vbi dicit, † quòd per testes singulares & famam, de tanto quis crimine condemnari non debet. 3 idem *Anton. in cap. cum oporteat, de accusa. Abb. col. 42. incip. ex multis agitatis in iudicio, &c. Salycetus in l. testium, C. de testibus.* Et ista est communis opinio, quæ multis iuribus & rationibus fundari potest: quamuis aliqui paucissimi doctores contrariam sententiam tenere videantur, quorum motiuis faciliter responderi potest: præ-
sertim † ad *dictam l. 2.* † P *C. de hæreti.* dum dicit: quòd leui argumento quis conuincitur de 4 † P
hæresi: nam illud debet intelligi, quo ad hoc, vt contra aliquem suspectum de crimine procedatur ad inquisitionem, vel purgationem. ita intelligit gloss. in *cap. litteras, de præsumpt. & Card. in clem. 1. de hæret.* vel intelligitur quo ad imponendam pœnitentiam. ita intelligit illam l. & dictum *Innoc. in cap. sicut, de simo. Ioan. de Imo. in dicta clem. 1. prope fi.* non autem quo ad pœnam corporalem vel temporalem imponendam secundum eum, vel secundum doctores, in *dict. cap. litteras.* Illa lex debet intelligi de leui argumento: id est quòd de facili potest probari, & cum hoc intellectu transit *Abbas*, post alios: quia quanto † grauius est hoc delictum, tanto gra- 5
uior probatio requiritur in eo, secundum eum ibi. Idem tenent *Matthæus, Card. Ioan. de Imol. & alij, in dict. clem. 1.* dicentes, quòd probationes in hoc crimine, sicut in aliis delictis, debent fieri secundum iuris communis regulas, quæ habent, quòd in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. idem *Oldradus consil. 210. in princip. incipit Regularis habet traditio.* cum secundum eos hoc casu reperiatur aliquid speciale in crimine hæresis: idem est in eo dicendum, quod in aliis omnibus. idem *Anton. in cap. excommunicamus de hæret.* Ille autem † qui ha- 6
bet plures testes singulares, non dicitur habere duos testes: imo aliquando minus quàm vnum: quia vbi dicimus singularitatem testium, non damus numerum. vt per *Bald. in l. de quibus ff. de legi. in fin. & in dict. l. testium, C. de test. & in l. 2. C. de bonor. poss. secundum tab. & aliis locis,* signanter in *l. iurisiurandi 2. col. C. de testib.* ibi pulchrè loquitur, & in *rub. de controuersia i... stitura, lib. feudorum,* m* & quia vis huius M*
nego-

Quando testes singulares probant.

Signa hoc dictum Imola.

In crimine hæresis probationes debent esse in ore duorum vel trium testium.

negotij non consistit in hoc articulo, aliter non examino: potuissem tamen ad saturitatem scribere, quia alia necessitas coegit temporibus retroactis latissime differere.

SVMMÆ RERVM.

1. *An duo testes sufficiant ad condemnandum aliquem de hæresi, & quales esse debeant.*
2. *Testes omni exceptione maiores qui dicantur.*
3. *Mulieres an sint testes legitimi in causa criminali.*
4. *Mulier an possit esse testis in testamento.*

§.XIII. ET posito sine veritatis præiudicio, quod testes singulares in hoc crimine probent: dico, quòd istæ duę mulieres non probant con-
† Q tra hunc Rodericum: quoniam † q vt aliqui doctores tenent in *c. excommunicamus, §. adijci-*
1 *mus, de hæret.* duo testes † non sufficiunt ad condemnandum aliquem de hæresi. idem tenet *Archid. in c. vt officium, de hæreti. lib. 6. in ver. aliquorum.* quem aliqui sequuntur, cuius ratio est, quia vt supra dixi, quanto grauius est hoc crimen, tanto maiorem probationem exposcit: & dato, quod duo testes sufficiant ad condemnationem, opottet quòd sint integri, & omni exceptione maiores: quia in criminalibus probationes debent esse luce clariores: vt *l. sciant cuncti, C. de proba. 5. qu. 6. c. Epiphanium.* Ad hoc gloss. not. in *cap. at si clerici, de iudic. in ver. legitima probatione.* quæ dicit, puta per legitimos testes, & omni exceptione maiores, vt *2. quæst. 1. cap. in primis.*

2 Dicuntur † autem testes omni exceptione
Testes omni exceptione maiores qui dicantur. maiores, qui repelli non possunt aliqua exceptione: vt *c. licet, de testib.* ita dicit *gloss. not. in ver. maiores, de consang. & affi.* de qua doctores faciunt festum. Ad idem bonns text. in *l. absentem, in princip. ff. de pœ. & lex regni 3. parti. ti. 14. l.*
Lex regni. *12. & 7. parti. tit. 1. l. 26.* quæ pulchre disponunt circa probationem fiendam in casu criminali.
† R 3 Cum † r autem in causa criminali † mulieres
Mulieres an admittantur in causa criminali. non sint testes legitimi: vt *cap. mulierem 23. quæ. 5. & c. quoniam aliqua. de testib. & ibi gloss. & in c. forus, de ver. sig. Spec. tit. de test. §. 1. 35. col. ver. item quod est mulier. Hostien. in sum. eod. tit. §. quis possit esse testis.* Adde *gloss. in cap. super eo. & in c. in literis de testib. & in c. forus §. 1. de ver. sig. Flor. in l. ex eo. ff. de test. Ioan. de Imol. in l. qui testamento, §. mulier in fi. ff. de testam. & Modernos in tractatu maleficiorũ in parte comparent dicti inquisiti, & negant totum.* Habemus legem regni, quæ hoc approbat, *Foro legum lib. 2. ti. 8. l. 8. quæ incipit: toda muger.* vbi prohibetur mulieri testimonium dicere, nisi in certis casibus, inter quos iste non reperitur. quod approbat *stylus Curiæ l. 96. quæ incipit:*
4 *sobre la ley.* Et videtur † hoc satis rationabile: nam si mulier non potest esse testis in testamento: vt traditur in præalleg. iuribus; multo fortius non admittetur in causis criminalibus, vbi maior difficulras, maiusque periculum vertitur,

à paritate, imo à maioritate rationis: ita firmant doctores aliqui, vt refert *Ioan. And. in addi. ad Spec. vbi supra.*

SVMMÆ RERVM.

1. *Mulieres qualiter dicantur admitti ad testimonium de iure canonico.*
2. *Regulariter quando dicantur mulieres admitti ad testimonium, & in quibus delictis id fallat.*

NON obstat, si dicatur: quòd cum in hoc casu procedatur per viam denuntiationis, & inquisitionis, mulieres & de iure canonico admittuntur: vt *dicto cap. quoniam de test.* vbi hoc tenent doctores, & in locis præalleg. quia † ad hoc dicendum quod admittuntur, quo ad præsumptionem non quo ad probationem secundum *Henri. post alios, in dict. c. quoniam in 1. distinctione*, vel aliter secundum † eum: Illud quod dicitur, quòd mulieres admittuntur in causa inquisitionis, procedit regulariter, fallit in criminibus homicidij, & simoniæ, & aliis, quæ post peractam pœnitentiam impediunt executionem ordinis, & retentionem beneficij iam adepti; quæ enumerantur per *Bernardum*, & plenius per *Hostien. in cap. nisi cum pridem, §. propter conscientiam, de renun.* in quibus criminibus licet procedatur per viam inquisitionis, seu denuntiationis, est tamen sicut in accusationis iudicio procedendum, vt plene legitur & notatur in *c. inquisitionis, de accus.* ista sunt verba *Henri. vbi supra.* Cum autem hoc casu procedatur super grauiori delicto, illis ibi exceptuatis; merito in eo mulieres non sunt admittendæ ad probationem faciendam, sed solum ad præsumptionem. §.XIV.

SVMMÆ RERVM.

1. *Qualiter sit intelligendum illud: in criminibus excepta admitti testes inhabiles.*
2. *Quales testes admittantur in criminibus exceptis.*
3. *Persona prohibita admissa ad testificandum in crimine hæresis, qualem probationem faciat.*
4. *Duo testes inhabiles admissi ad testificandum in criminibus exceptis non faciunt plenam probationem.*
5. *Intellectus cap. in fidei fauorem, de hæret. lib. 6 & eiusdem subtilis inductio.*
6. *Qualis fuerit intentio Papæ in cap. in fidei fauorem de hæret. lib. 6.*
7. *Doctrina Hostiensis declarata asserentis in crimine hæresis non sufficere duos testes,*

NOn obstat, † si dicatur, quòd in criminibus exceptis, vt est crimen simoniæ, hæresis, læsæ maiestatis: vt dicit *glo. in cap. cum P. Manconella, de accus. glo. 1. 2. q. 7. in sum.* admittuntur mulieres, & aliæ personæ prohibitæ, & testes aliàs inhabiles, vtpote Iudæi: vt *capit. contra Christianos, de hæret. libr. 6.* & alij infideles: quia illi soli repelluntur à testimonio contra fideles: vt *c. pa-* §.XV. 1 *In crimine hæresis admittuntur testes qui aliàs repelluntur.*

gani 2. quæst. 7. & c. Iudæi, & cap. licet vniuersis de testi. de quorum numero hęretici non existunt. item quia non apparet ratio specialitatis inter infideles, & Iudæos, &c. Admittuntur & excommunicati, participes, & socij criminis in testimonio: vt *cap. in fidei fauorem, de hæret. lib. 6.* item serui contra dominos: vt *l. fi. C. ad l. Iul. mai.* Admittuntur etiam periuri: vt *c. accusatus §. licet, de hæret. lib. 6.* fortius ergo admitti debent mulieres, præsertim bonæ famæ & opinionis.

Ad hoc respondetur, † quod licet in crimine hęresis † admittantur personæ aliàs prohibitæ: vt in præallegatis iuribus: admittuntur ad præsumptionem, vel aliqualem probationem faciendā: non † tamen vt duo ex his plene probent: vt aperte colligitur ex præallegatis iuribus, signanter † ex text. in *dicto cap. in fidei fauorē.* vbi dicitur, quòd excommunicati, participes, & socij criminis, admittuntur ad testimonium, in fauorem fidei, præsertim in defectum aliarum probationum contra hæreticos, credentes, &c. si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium, aut personarum tam deponentium, quàm eorum, cōtra quos deponitur, qualitate, ac aliis circunstantiis, sic testificantes, falsa non dicere præsumantur. Pondero text. illum, inquantum dicit; Ex numero testium. quasi dicat ex multitudine testium. Nec dicas, quòd appellatione numeri veniunt duo testes, & illi sufficiunt, *l. vbi numerus, ff. de testib. & regula, pluralis locutio. de regul. iur. cum concordantiis*: quoniam dico, quòd illa verba non patiuntur illum intellectum, imo verus sensus & intellectus illorum verborum est, quòd si plures excommunicati, quàm duo, vel participes vel socij criminis, deponunt contra aliquem de hæresi: dum tamen ex aliquibus coniecturis non præsumantur falsa dicere; isti tales sufficiant ad condemnationem. sic intelligit illum textum *Franciscus de Aretio in capit. final. in fine de testi.* fuit † enim mens Papæ, quòd prædicti, quamuis inhabiles ad testificandum, admittantur ad testimonium: non tamen dixit, quòd duo ex illis sufficiant ad condemnationem: & propterea dixit: Et ex numero testium. Et ex hoc dicebat *Franciscus Aretinus vbi supra*, posse dici, quod in testibus criminosis, vel infamibus, etiam concurrentibus coniecturis verisimilibus, & sic dicit debere intelligi doctrinam † *Hostiensis*, quam refert *Archidi. & Ioan. Andre. in dicto capitulo vt officium, de hæret. lib. 6.* dum dixit, quod in causa hæresis non sufficiunt duo testes. nam quando testes essent criminosi, vel infames, illud dictum satis probatur in *d. c. in fidei fauorem.* Idem, quando essent alij testes, aliàs à iure prohibiti: vt in casu nostro in mulieribus. Ita arbitror iuris esse, ego Ioannes Lupi de Palatiis Rubeis, Decretorum Doctor, salua decisione sacrosanctæ matris Ecclesiæ, ac cuiuslibet rectius sentientis.

ADDITIONES.

¶ Adde *Ias. in l. vt vim, col. 2. ff. de iusti. & iur.* & plenius per *Hippolyt. in singul. 187. incip. confessio.* & vide *Socin. in l. 1. ff. de vul. & pup.*. A*

¶ Adde *Ias. in l. vt vim. ff. de iust. & iur.* B*

¶ Adde not. per *Hippolyt. in rub. C. de prob. col.* 75. vbi hæc & similia describit. C*

¶ Adde notanda per *Hippolyt. vbi suprà.* D*

¶ Adde *Hippolyt. in rub. ff. ad l. Cor. de sicar.* vbi alia sex similia scribit. E*

¶ Adde *Lanfran. de Oria in repe. c. quoniā contra in verbo, recusationes, de proba. Felin. in c. porro, de sent. excommuni.* qui referunt & probant hanc cōclu. F*

¶ Adde notata per *Hippolyt. in rubr. ff. de sica. col. pe.* plura etiā cumulauit *Fely. in c. cum ex iniunctō. de hære. in princip. in c. porro, de senten. excommuni.* G*

¶ Adde *Hippoly. in rub. ff. de sica.* vbi hoc & alia plura describit. H*

¶ Adde *Abba. in c. accedēns, col. 2. de accu. Ias. in l. 1. col. 5. ver. adde. ff. si cert. pet.* vbi per hoc dubitat de quadam doctrina *Barto.* quæ quotidie allegatur, vide *Iaso. in l. vt vim. ff. de iustit. & iur. col. 3. in fi.* pro qua etiam conclu. precor videas *Hippol. in repet. rub. C. de proba. col. 75. per totam, & eundem in l. repe. ff. de quæstio. col. 6. in fin. & seq.* I*

¶ Adde *Hippolyt. in repe. rubri. C. de proba. vers. pro quo dict. co. 50.* & vide per totam col. in materi al. vide *eundem in l. repet. col. 7. ff. de quæstio.* K*

¶ Adde *Ias. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. col. 3. ad fi. Hippoly. in l. repeti. col. 8. in princ. ff. de quæstio.* L*

¶ Adde *Hippolyt. in repe. rubri. C. de proba. col. 63. ver. item etiam.* M*

IOAN. BERNARD.

¶ In materia hæresis.] Omnes fermè quæstiones, quas ista allegatione prosequitur author, sunt obuiæ, ac inuentu faciles, non solùm apud doctores classicos, qui in locis ordinariis de materia hæresis scribunt, verum etiam in eiusdem hæresis variis tractatibus, & opusculis: authores quorum Hispanæ, exteræque nationis sunt non pauci, *Paulus Grilland. de hæretic. Ludouic. Carrerius, de eodem & Bruuus, & Arelatan. Occam in dialogis: Ireneus aduersus hæreses.* Habes etiam summistas de eadem re abundè scribentes, & ex nostris optima, piaque opera *Alphonsi à Castro aduersus hæreses*, atque *eiusdem aliud de iusta hæreticorum punitione, & Gundisal. de Villadiego.* Extat etiam aliud opusculum, atque rursus elegantissimum aliud *Iacobi Septimacens.* qui tam ad praxim, quàm ad pietatem animarum vtiliter scripsit. Habesque aliqua per *Didac. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 1. Ordinat.* à quibus abundè multa traduntur super articulis, quos hic prosequitur author, quorum loca hic parum necessario indicare visum fuit, vt iustè propter impedimenta quædam domestica excusandus sim à labore parum frugi. Vnum tamen, aut alterum inferius attingam, quia rarò inter nostros scripta sunt, & in praxi frequentia, & notabilia, & ab istorum qui de hæresi scribunt tractatibus aliena. A

¶ Si

B ¶ Si quis per lubricum linguæ.] Hoc idem accidit in blasphemiis, puniuntur tamen qui furore, vel iracundia hæc peccata incurrunt, nisi omninò à mente alieni sint, puta ebrij aut insani. Circa quæ vide *Couar. in c. quamuis pactum parte 1. §. 7. num 10. & 12. Simancas de hæreti. c. 8. Auendañ. parte 2. c. 5. nu. 12. Dueñas regul. 292. fallent. 5. Gundisal. Villadiego in tractat. contra hæret. cap. 1.*

C ¶ Eius confessio potest diuidi.] Ista est quæstio grauis & ardua & in praxi vtilis, & contingibilis inter eos maximè viros, qui iacturæ litis verum in confitendo præponunt. Circa quam vide ex nostris *Bernard. Diaz. in regul. 122. in suis fallent.* & in vtramque huius quæstionis partem, pluribus allegatis quàm mihi dũ propero liceat referre, lege *Didac. Perez. in l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin.* & præter tam multa quę vir ille doctus scribit, vide quæ mox dicam inferius circa diuisionem confessionis tam in ciuilibus quàm in criminalibus.

D ¶ Actus clandestinus semper interpreratur in deteriorem partem.] Vide *Hippolyt. in rubric. de sicariis, & Tiraquel. in præfatione de retract. conuentionali. num.* 13. vbi plures referuntur, quando vero quid dicatur clam fieri, vide *Corsetum in suis singul. vers. occulte.*

E ¶ Tutori permittitur emere rem pupilli palàm.] Vide quæ dixi suprà, in rubric. §. 9. nu. 11. & quia hodie iure regni est cõtra hoc statutum, vide tex. quem habes, in *l. fin. tit. 11. lib. 5. in volumine nouo.* & latissimè scribentem circa ista, vide *Dueñas regul. 31. per tot.*

F ¶ Vbi proceditur ex præsumptione est iusta causa minorandi pœnam.] Vide *Boerium decisione 164. Hippolyt. in rubric. de probat. num. 260. Thomam Grammat. decisione 42. Anton. Gomez. de probat. delictorum nu. 25. Plaçam de delictis c. 14. num. 3. Gregor. glos. final. per tex. ibi. in l. 4. tit. 8. part. 7. & Matienço in dialog. relatoris, 3. parte c. 30. num. 5. & Simancas de hæretic. c. 49. num. 15.*

G ¶ Non est verisimile.] Nihil satiè notabilius scriptum est à nostratibus, qui de diuidenda confessione loquuntur, quàm hoc, quod à paucis tactum reperio, & à nostro authore hic sensim tactum est, confessionem, scilicet eius, qui nullis, aut paucis probationibus aduersus se inspectis, respondet, indiuiduàm esse, quia licet aliàs siue in criminalibus, siue in ciuilibus, confessio diuidua sit, ex traditis per nostros, quos suprà citaui. versic. confessio potest diuidi. tamen qui nulla probatione conuictus, quasi sponte fatetur humano iudici, nullo iure periurus censeri potest in eo confessionis articulo, qui reo fauet, cum si periurus esse deliberauisset, Dei & sui ipsius, semel oblitus totum quod nocet simpliciter negare potuisset. Circa hoc ipsum vide *authorem suprà §. 8. & Mm. hac. parte 1. de successio. progres. lib. 3. §. 23. num. 23. vers. & nota quòd. & Iason in l. manifeste. num. 7. de iureiurand.* ex quo profecto & notabilia & vtilia sequuntur plura, quàm in quibus mihi liceat modo morari, propterea vel aliò remittenda, aut omnino omittenda. Sicut enim id gloriæ mihi non

Palacios Rua.

datur, vt totum quod in me est cuiusquam intersit habere, ita vereor id polliceri, cuius ex tempore pendeat euentus, ac Deum Opt. Max. verè & ex animo precor & oro, vt mea, omniũque mortalium vota dirigat, atque virtutis gratuita sua bonitate repleat, in melius subinde prouecta, quibus aliqua tanto benefactori, ac vnico redemptori Christo Iesu reddere munuscula possimus: cui summo duci & omnium datori, multis gratiarum millibus actis, plures habere semper opto, pro huius operis fine, quod minima mea opertula subinde claudicante, ipso fauente numine, & quidquid est boni præstante, confectum est. Vale lector.

D. IOAN. BARAHONA.

¶ Vide *Simancam in Enchiridio violatæ religionis titul. 27. de interrogationibus.* † A

¶ Arij hæresis qualis, vide *Nicephorum Callistum lib. 8. historiæ Ecclesiasticæ c. 5. 6. 7. 8. & 24.* † B

¶ Vt quis vere & proprie dicatur hæreticus, quot & qualia requirantur docent *Nicolaus Eymericus in Directorio Inquisitorum par. 2. q. 32. Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 13. Albertinus tracta. de agnos. assert. quæst. 2. & Conradus Brunus lib. 1. de hæret. cap. 2.* † C

¶ Id habet *Hieronymus super Osea*, refert *Magister lib. 4. sen. dist. 13. §. vlt. & B. Thom. 3. part. quæst. 16. art. 8.* † D

¶ De hoc articulo vide *Alfonsum Castrium l. 2. de iusta hæret. punit. c. 18. & Ioannem Rosam tract. de hæret. par. 1. nu. 240. & multis seqq.* † E

¶ Vide *Simancam cath. instit. titu. 30. de hæresi. num. 15.* & omnino *Alfons. Castrium, lib. 1. de iusta hæret. punit. cap. 1.* † F

¶ De pertinacia in causa hæresis vide citatos supra in principio §. 2. † G

¶ Vide *Eymericum in Directorio Inquisitorum par. 2. quæst. 3.* † H

¶ A quo debeat fieri admonitio ad hoc vt siquis ei non pareat, hæreticus censeatur, prę̄ter citatos hic ab auctore, vide *Arelatanum tract. de hæret. notab. 19. & Simancam cathol. inst. tit. 48. de pertinacibus num. 19. & 20.* † I

¶ An in crimine hæresis locum habeat fraterna correctio vide *Melchiorem Canum lib. 12. de locis theologicis ca. 9. & Alfonsum Castrium lib. 2. cap. 25. de iusta hæret. punit. & Simancam in catho. instit. tit. 19. de denunciatione.* † K

¶ Qualiter agendum sit cum hæreticis pertinacibus priusquam tradantur curiæ, luculẽter ostendit *Nicolaus Eymericus in Directorio inquisitorum par. 3. in 10. modo terminandi processum fidei,* adde *Zanchinum tract. de hæret. c. 16. n. 5. & Simancam catho. inst. tit. 48. de pertinacibus num. 32.* † L

¶ Hoc verum, nisi sit relapsus: tunc enim quãuis paratus sit corrigi, curię seculari est tradendus, *c. super eo. de hæret. lib. 6.* sed non loquitur auctor de his hoc loco, vt series disputationis indicat. † M

¶ Vide citatos supra in §. 3. vers. Si ergo inquisitores. † N

† O ¶ Hæc sententia Innocentij communiter est recepta à canonistis & Theologis, de qua præter citatos hic ab auctore vide *Zanchinum tract. de heret. cap. 2. Albertinum tract. de agnos. assert. quæst. 36. nu. 6. & illos quos retuli super Directorio par. 1. q. 7.*

† P ¶ De hoc dubio quid tenendum sit, consule omnino theologos, & in primis *B. Thom. 2. 2. q. 2. art. 5. & 6.* quem etiā paulo post citat hic auctor.

† Q ¶ Idem dicit *B. Thomas par. 1. q. 33. art. 4.* vnde etiam hæc maiorem lucem accipient.

† R ¶ Vide *Melchiorem Canum lib. 12. de locis theologicis cap. 9. & Alfonsum Castrium lib. 1. de iusta heret. puni. cap. 1.* ex quibus intelliges veram nominis etymologiam.

† S ¶ Vide *Hostiensem in summa titul. de heret. §. Qualiter deprehendatur, circa finem*, ex quo multum hic locus illustrabitur.

† T ¶ Vide *Gondisaluum tract. de heret. quæst. 1. n. 7. Zanchinum tract. de heret. cap. 7. num. 9. Albertinum tract. de agnos. assert. q. 3. nu. 10. & Simancam catho. instit. tit. 17. de defensionibus reorum.*

† V ¶ De intellectu cap. 1. extra. de hæret. præter citatos hoc loco ab auctore, vide *Melchiorem Canum lib. 12. de locis theolog. cap. 9. vers. iam quod caput illud.*

† X ¶ De actibus fidei, videlicet credere Deo, credere Deum, & credere in Deum, vide *B. Thomam 2. 2. qu. 2. art. 2.*

† Y ¶ Huc spectant tradita *per Eymericum in Directorio inquisi. par. 1. q. 7. & 12.*

† Z ¶ Ignorantia circa ea quæ sunt fidei quotuplex sit, & an & quando excuset, vide quæ copiose dixi super *Directo. inqui. par. 1. in quæst. 7.*

† A ¶ Vide *Arelatanum tract. de heret. notab. 2. & Simancam catho. inst. tit. de confessis num. 2.*

† B ¶ Ad de *Iasonem in l. vt vim, ff. de iust. & iure.* plenius per *Hippolytum singul. 187. incip. confessio.* vide etiam *Socinum in l. 1. ff. de vulg. & pupil.* & plenissime, per *Antonium Gomezium to. 3. variar. resol. cap. 3. num. 26. & seq.*

† C ¶ Vide *Albert. tract. de agnos. assert. q. 23. nu. 39. & qu. 25. num. 14.*

† D Vide quos citaui supra §. 4. circa finem super verbo: per lubricum linguæ.

† E ¶ Et vide *Iasonem in l. vt vim, ff. de iust. & iure.*

† F ¶ De hac regula in crimine hæresis vide *Albertinum tracta. de agnos. assert. q. 8. nu. 11. & q. 29. nu. 19. & qu. 34. n. 48.* & late *Ioannem Roiam tract. de heret. par. 1. nu. 198. & multis sequentibus.*

¶ Vide notata per *Hippolytum Marsilium in Rubri. C. de probation.* † G

¶ De pertinacia, & quot modis probetur, vide *Turrecrematam in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 16. & Albertinum tract. de agnos. asser. qu. 2. & 3. & 30.* † H

¶ Vide *Melchiorem Canum lib. 12. cap. 9. de locis theologicis.* † I

¶ De hac differentia quid sit sentiendum, vide *Simancam catho. instit. tit. 40. de matrimonio num. 8. & seq.* † K

¶ De hoc articulo vide plenissime *Andream Tiraquellum tracta. de pœnis temperan. aut remittend. causa 27.* † L

¶ Præter citatos hic ab auctore vide *Iasonem in l. vt vim, ff. de iust. & iure & Antonium Gomezium tom. 3. variar. resolut. cap. 3. de homicidio. num. 26. & seq.* vbi plene. † M

¶ Et tamen hæreticum est asserere animam rationalem non esse corporis humani formam, vide *Concilium Lateranen. sub Leone X. sess. 8. in rescripto incip. Apostolici regiminis.* † N

¶ Vide *B. Tho. 2. 2. qu. 70. art. 2. ad 2. argument.* & de hoc dubio plenissime disserui *lib. 3. comment. in Directorium inquisitorum supra qu. 72.* doctrina vero auctoris hoc loco tutissima est, & iudicio nostro, vera. † O

¶ De intellectu *l. 2. C. de heret.* plene agit *Ambrosius de Vignate supra in tract. de hæret. num. 175.* vbi dixi. † P

¶ Testes qui alias repelluntur admittuntur in crimine hæresis, & quot testes sunt necessarij, vide *Nicolaum Eymericum in Directorio inquisitorum par. 3. qu. 71. & 72.* † Q

¶ An in causis criminalibus mulieres sint testes legitimi, vide *Tiraquellum in nonam legem connubialem, num. 61. & 62. & Iulium Clarum in pract. crim. §. fi. qu. 24.* † R

¶ Doctrina auctoris hoc loco tutissima est, & vera, & optime interpretatur *c. in fidei fauorem, de heret. lib. 6.* de cuius multiplici intellectu, vide *Ioannem Roiam in singularibus fidei singu. 189.* adde quæ dixi super *Director. inquis. par. 3. q. 64.* † S

FRANCISCVS PEÑA.

NOMINA

NOMINA AVTHORVM QVI TAM IN HOC

Opere, quam in additionibus Ioan. Bernardi Diaz de Luco, & Doctoris Ioannis Barahonæ citantur ordine alphabetico, & qui ex nostris scribunt, hoc signo * notantur.

 Fran-

SEQVI-

SEQVITVR DICTIONARIVM, IN QVO

plerumque remisſiuè promitti intelligas, nempe vt penes Doctores, qui ſingulis additionibus continentur, cuiuſcunque concluſionis examen quærendum ſit, ea enim fuit authoris cura potiſſima, licèt quandoque rariſſimas eiuſdem annotationes inter textas reperias.

A.

B.

C.

G Donatio quam rex facit laico de tertiis decimarum an valeat & qualiter, in rub. §.37. num.13. versi. de tertiis decimarum.
A Donationem facere an possit clericus sua concubinæ, in rubr. §.39. num.1. versic. idem est dicendum in clerico.
B Donatio facta publicis meretricibus an valeat, in rubric. §.40. num.2. versicul. donatio facta.
A Donatio, vel promissio facta mulieribus fornicariis, quæ concubina, vel meretrices sunt, an valeat, in rubric. §.41. num.1. versic. aliis mulieribus.
A Donatio an sit prohibita inter eos qui coniuges nexu patriæ potestatis contingunt, in rub. §.42. num.1. versi. amplia quarto.
A Donata à consanguineis viri sponsæ cui acquirantur, in rub. §.44. & quid in dubio. §.45. in princip. vers. recurrendum.
C Donata ambasiatoribus occasione ambasiatæ, cui acquirantur, in rubr. §.45. num.6. versic. cedit ipsis.
A Donatio inter coniuges an confirmetur decreto iudicis, in rub. §.56. num.1. vers. etiamsi.
A Donatio inter coniuges ita demum non valet, si donator ex ea pauperior fiat, & donatarius locupletior. in rubr. §.47. num.1. vers. fieret pauperior.
D Donatio vxori absenti verum possit illa repudiare sine consensu mariti, vel consanguineorum, qui in alienationibus mulierum per statutum requiritur, in rub. §.47. nu.12. vers. ex prædictis infertur.
A Donatio inter coniuges vt donatarius alterius donet, an valeat, in rubric. §.48. nu.1. vers. vt alteri.
A Donatio remuneratoria inter coniuges, an permittatur, & qui sint huius remunerationis effectus, in rub. §.50. nu.1. versic. donatio remuneratoria.
B Donatio remuneratoria an computetur in tertio, & quinto, in rub. §.50. num.12. vers. donatio remuneratoria.
Donationis inter sponsos de futuro matrim, in rubr. §.3.
A Donata per sponsum sponsæ cuius sint, si de tradentis animo non apparet, in rub. §.6. num.1. versic. in dubio.
A Donatio propter nuptias facta constante matrimonio, an possit excedere summam dotis, in rubr. §. 24. num.1. versi. excedere.
I Donationem remuneratoriam, an perdat vxor per transitum ad secundas nuptias, in rubr. §.50. nu.35. ver. vxor præcipua nec illa perdit.
A Donatio inter coniuges iurata an valeat, in rubric. §.51. num.1. versi. nisi fuerit iurata.
Donare an possit vxor marito ex causa dotis, quin à principio nupsit indotata, in rub. §.53.
A Donatio inter coniuges in quinto non reuocatur ex causa filiorum superuenientium. vbi alias lapso anno confirmatur morte donatoris, in rub. §.54. nu.2. versic. disposuit lex regni.
A Donatio inter sponsos de præsenti, antequam vxor sit traducta, an valeat, in rubr. §.55. num.1. versi. si autem non.
O Donare an possit maritus ex lucris constante matrimonio quæsitis, in rub. §.66. num.7. versi. debet ex bonis communiter.
A Donatio inter coniuges morte donatoris confirmatur, in rubric. §.69. nu.1. versic. morte donatoris.
B Donatio inter coniuges an similis donationi causa mortis, in rub. §.68. num.3. versic. videtur quodammodo.
F Donatio facta an & quando & per quæ censeatur reuocata, in rub. §.69. num.10. ver. ad decisionem quæstionis.
F Donatio quæ mariti confessione de dote recepta, videtur tacitè vxori facta, an videatur reuocata, si maritus declarauerit fuisse falsam confessionem, in rub. §.69. num.12. versi. sed quamuis.
G Donatio an reuocari possit, vbi promissio de non reuocando interuenit, in rubr. §.69. num.11. versi. quamuis promitteret.
H Donationem remuneratoriam, an reuocare possit princeps, in rubr. §.69. num.13. versic. reuocare non potest.
K Donatio regis Henrici, & clausula eius testamenti quomodo intelligatur, in rubr. §.69. num.14. versi. ex his iustificari.
A Donatio an confirmetur morte ciuili donatoris, in rubric. §.71. num.1. versic. morte ciuili.
A Donationis inter coniuges confirmatio, an retrotrahatur, quoad fructus perceptos, in rubr. §.71. versic. trahitur retro.
B Donationis inter coniuges reuocatio, an retrotrahatur, quoad fructus, in rubric. §.71. versic. reuocatio trahitur.
A Donatio inter coniuges an confirmatur, si ambo pariter moriantur, in rub. §.74. num.1. versic. idem est si ambo, & quid hoc casu si vterque simul religionem intret, & quid in statuto vel pacto, de lucro dotis. d. §.74. in fin. versic. ex hoc infertur.
B Donatio inter coniuges an confirmetur mortuo vtroque, si non appares, vter prius, vel an simul decesserint, in rubr. §.75. num.1. versic. melior est.
A Donatio inter coniuges ita demum confirmatur morte donatoris si præcesserit traditio, in rub. §.73. num.1. in versic. modo interueniat.
A Donatio inter coniuges eius domus in qua simul habitabant, an requirat aliam traditionem, in rubric. §.77. num.1. in qua viuente & quid sit huiusmodi donatio fiat causa mortis. ibid num.2. versic. idem dicas.
Donatio inter couiuges, an confirmetur morte si diuortium bona gratia fiat inter eos, in rubric. §.78. num.1. in versi. si diuortium.
A Donatio perfecta ex quibus causis reuocetur tam inter coniuges facta quam inter alios, in rubric. §.79.
A Donatio ex frequenti mulieris petitione facta, an morte donatoris confirmetur, in rubr. §.81. num.1. versi. ex frequenti.
E Donatarius cui donatio reuocata est alterius instantia & consilio, an habeat ius aliquod contra instantem & consulentem, & generaliter an impediens alicui commodum debeat illud restituere, in rubr. 81. nu.11. in versi. tamen primus.
A Donatio inter coniuges non insinuata, an confirmetur morte, in rubr. §.82. num.2. versic. & non fuit.
B Donatio inter coniuges putatiuos an confirmetur morte, in rubr. §.82. num.3. versic. adde alium casum. & §.36. num.7. versi. morte donatoris.

E.

G.

B Graua-

H *Iuramento an confirmetur contractus à minore sine tutoris authoritate quem habet. in rubric. §.21. num. 11. versic. nisi ipse.*

F *Iuramento an confirmetur constitutio arrharum lexcessiua. in rubr. §.24. num. 4. vers. iuramentum.*

O *Iuramentum an possit lege ciuili prohiberi, & eius vis annullari. super text. 6. not. § fin. num. 30. vers. quidquid sit.*

D *Iocalium & festiualium locatio facta à sponso sponsa, quo pacto repetatur vel diuidatur mortuo altero eorum, ante vel post consummatum matrimonium. in rubr. §. 6. numer. 13. versic. postquam ista scripsi.*

H *Ius accrescendi an habeat locum in legato alimentorum. super text. 3. not. §. 24. num. 7. versic. non habet locum.*

E *Ius regum Hispaniæ est ius commune, non statuarium vel municipale. in præfat. rubric. num. 8. versi. quæ autem.*

K *Ius ciuile Romanorum in Hispania non allegatur pro authoritate sed pro ratione. in præfat. rubr. nu. 16. versic. maximè in curia regis.*

I *Iure regni deficiente, potius recurrendum est ad Canones quam ad ius Romanorum. in præfat. rubrica. num. 15. versi. sic deficiente.*

H *Iure Canonico deficiente in foro Canonico, recurrendum est potius ad ius regium quam Romanum. in præfat. rubr. num. 14. versic. merito ergo.*

B *Ius primæui temporis quàm incultum & agreste. in rubric. §. 37. num. 2. vers. quod ius non erat.*

O *Ius patronatus quæsitum constante matrimonio an communicetur coniugibus sicut alia lucra. in rubr. §. 62. num. 23. versi. an istud ius patronatus.*

L.

G *Legatum an reuocetur inimicitia capitali superueniente. in rubr. §. 78. num. 16. versic. item adde.*

D *Legato per maritum vxori omnium bonorum vsufructu, quid inde obtineat vxor contradicentibus filiis propter legitimam suam. in rubr. §. 25. num. 4. versic. an excedat quintam.*

D *Legatum an rei legatæ alienatione censeatur reuocatum. in rubr. §. 69. num. 7. versic. quomodo per alienationem.*

C *Legatum à marito factum vxori an computetur cum arrhis. in rubr. §. 27. nu. 2. versic. legatum an debeat imputari.*

C *Legata ad pium vsum, an & quando possint in alium commutare episcopus vel summus Pontifex. in rubr. §. 47. num. 10. versi. ex istis infero.*

D *Legatum patris an computet filia in dotem quam ab eo viuente receperat. in rubr. §. 27. num. 3. versi. vtrumque habebit.*

E *Legatum dotis an debeatur, ex patris testamento, qui post factum illud filiam in vita dotauit. super text. 3. not. §. 12. num. 8. versic. ad hoc facit.*

E *Legatum dotis an debeatur si tempore testamenti puella erat nupta ignaro testatore. super text. 3. not. §. 20. num. 6. versic. ex hoc dicebat Bald.*

D *Legatum summæ pecuniariæ eo grauamine, vt quamdiu non soluatur, detur per hæredes legatario annuum quid, an in grauamine inducat vsuram. super text. 6. not. in princip. numer. 8. versic. & ista faciunt.*

F *Lege humana an possit tolli distinguive lex diuina. super text. 3. notab. §. 3. numer. 12. versicul. potest tamen.*

A *Leges Romanæ an quasi à Deo datæ, & ideo in Hispania obseruandæ. super text. 3. not. §. 8. numer. 1. versic. Romanæ leges.*

A *Leges an necessario de dubiis casibus esse, vel censeri debeant constituta. super text. 3. not. §. 19. num. 2. versi. lex debet esse.*

A *Legis Hispaniæ vel Romanæ obseruantia errare iudicem quid intersit. super text. 3. not. §. 8. numer. 1. versi. Romanæ leges.*

A *Legis ratione dubitandi ignorata, non potest eius dispositio intelligi. super text. 3. not. §. 19. numer. 2. versic. lex debet esse.*

A *Lex omnis humana an ab æterna deriuetur. super text. 3. not. §. 8. num. 1. vers. Romanæ leges.*

I *Leges Imperatorum circa matrimonium disponentes, an sint obseruandæ. super text. 3. not. §. 20. nu. 10. versic. illa iura.*

D *Legibus prohibitiuis an renuntiari possit. in rubr. §. 17. num. 5. versic. quibus etiam.*

H *Legitima an dicatur filiis debita vel quasi. in rubr. §. 16. num. 14. versic. legitima quæ est quasi debita.*

F *Licentia requisita ad actum an sufficiat tacita. in rubr. §. 68. num. 27. versic. sufficit tacita.*

A *Licentiatus an gaudeat priuilegio doctorum. in rubr. §. 38. num. 1. versic. idem esset in licentiato.*

D *Lucrum dotis an perdat maritus qui vxorem interfecit. in rubr. §. 70. numer. 9. versi. tametsi ex pacto vel conuentione.*

B *Lucra iniustè quæsita an maritus solus restituere possit. in rubric. §. 65. num. 10. versic. si autem maritus.*

A *Lucra iniustè quæsita constante matrimonio an communicentur inter coniuges. in rubr. §. 65. nu. 1. versi. sic acquisita non communicantur.*

Q *Lucra quæsita constante matrimonio an communicentur inter coniuges, quando obuenerunt in loco, vbi non viget lex vel consuetudo de lucris communicandis. in rubr. §. 62. num. 31. vers. ampliabis prædicta tertio.*

F *Lucra quæsita post diuortium ex iusta causa factum iudicio ecclesiæ. & sine culpa coniugum, an communicentur. in rubr. §. 64. num. fin. versi. similiter potest. & ibi an isto casu cesset inter coniuges edictum vnde vir. & §. 78. num. 1. versic. diuortium fiat.*

E *Lucra quæsita non traducta vxore & cum pecunia dotali, an communicentur. in rubr. §. 64. num. 17. versic. nisi forte cum dote.*

A *Lucra quæsita constante matrimonio vt communicentur, an requiratur coniugum cohabitatio. in rub. §. 64. num. 1. versi. vxor simul habitabat cum viro.*

I *Lucra quæsita constante matrimonio, an transmittantur ad hæredes vxoris nondum acceptata. in rubric. §. 62. num. 31. versic. quarto vt bona.*

F *Lucra quæsita in matrimonio putatiuo an communicentur, sicut quæsita in vero. in rubr. §. 62. nu. 23. versic. in matrimonio putatiuo.*

N *Lucra salariorum quæ habent iudex, aduocatus, medicus, aliiq; reip. officiales, an communicentur, quæsita constante matrimonio.in rub.§.62.nu.18. versic. maritus sustentatur.*

E *Lectus quem morte mariti habitura est vxor qualis debet esse. in rubr.§.11.num.9.versi. quod fortè intelligendum est.*

B *Lucrum legale non acceptatum an transmittatur ad heredes, in rubr.§.27 num.1. versic. non transmittit.*

K *Lucrorum partem an perdat vxor per transitum ad secundas nuptias. in rubric.§.50. num.35.versi.ex his ego.*

A *Lucra quæsita inter coniuges postquam simul habitant.in rubric.§.62.num.1.versic.postquam simul.*

C *Lucrorum quæsitorum cessio & dominium, an ipso iure communicetur coniugibus.in rubr. §. 62.nu.3. versic.ipso iure.& §.65.num.11. versic. non videtur dicendum.*

K *Lucrum procedens ex consolidatione vsusfructus cum proprietate, vel directi & vtilis dominij, an communicetur coniugibus.in rubr.§.62.numer.13. versic. ex prædictis.*

A *Lucrum pecuniæ depositæ apud mercatorem qui eius periculum suscepit, an sit lucrum. super text.6 not. §.11.num.1.versi. etiam si mercator.*

B *Legitima assignata in vita patris, si postea eius bona augeantur, an possit filius agere ad augmentum. super text.3.not.§.23.numer. 2. versic. si pater assignauit.*

A *Licentia principis ad faciendum primogenium an necessario debeat eius fundationem præcedere.super text. in proœmial.§.10.numer.1.versic. ex quo infertur.*

A *Legis dispositio alternatiua verbis ad iudicem relatis an iudicis sit electio. super text. in proœm. §.15. num.1.vers.iudicis est electio.*

B *Legitima filij an possit per patrem apponi grauamen, ne eam alienet ante legitimam ætatem. super etxt.3.not.§.3.num.2.vers.ex quo inferri.*

B *Litis contestatio, an sit fundamentum iudicij.super text.4.not.num.5.vers. litis contestatio.*

M.

C *Mandatum an efficiatur irreuocabile, si iuramentum sit non reuocandum fore. in rubric. §.53.num. 6.nec obstat glo.*

D *Mandatum an reuocetur procuratoris statu ruinante.in rubric.§.67.num.8.versi. factum est quidam ribaldus.*

B *Maritus an accusare possit vxorem quæ acriter verberata fugit, & adulterium commisit.in rubric.§. 20.num.4. versic.acriter verberasset vxorem.*

M *Maritus solus an possit alienare quæsita constante matrimonio.in rub.§.66.num.25.versic.solus suo nomine.*

D *Maritus an teneatur vxorem hereticam reconciliatam, & carcere inclusam alere.in rubric.§.64. num.7.versi.maritus non tenebitur.*

A *Maritus an possit expellere vxorem propter dotem non solutam .super text.3.not.in princ.num.1.versi. potest maritus.*

B *Maritus qui longo tempore decem annorum non petijt alimenta, vel vsuras dotis, an præsumatur remisisse illa.super text.3.not.§.1.numer.1. versic.si tamen maritus.*

A *Maritus vxorem indotatam an teneatur alere.super text.3.not. §.2.nu.2.versic. nec potest.*

L *Maritus qui ex lege vel pacto lucraturus est dotem, an priuetur lucro si patri dotanti promisit integram dotem restituere.6.not.§.fin. num.17.versi. secus si pater.*

D *Maritus pauper quo pacto arrhas constituere possit. in rubr.§.24.num.2. versic. adeo pauper.*

A *Maritus an possit constituere dotem vxori constante matrimonio in remunerationem nobilitatis vel iuuentutis.in rubr.§.31.num.1. versic.valet talis constitutio dotis.& rursus §.32. num.7.vers. valebit ergo.*

D *Maritus qui vxori semel adulteræ pepercit, an rursus adulterantem eam possit accusare.super text. in proœmial.§.9.nu.18. vers.ex quo dicebat, scilicet.*

B *Maritus fideiubens pro multis an tanquam male gerens negotia sua, possit constante matrimonio conueniri per vxorem ad sequestrum dotis. super text.in proœmial.§.18.num.9. versic.fideiubendo.*

D *Masculi consilium an præferatur fœminæ, quando vterque est executor testamenti.super text. in proœmial. §.43.num.5.versi. nam si discordant.*

O *Masculus ex fœmina admittatur ne ad primogenij successionem vel feudi. in rubr. §. 69.num. versic. vnde nepos.*

C *Marito obligante omnia bona sua alicui creditori, an censeatur datio reuocata, quam vxori fecerat.*

A *Maritus an possit matrimonio constante dotare vxorem.in rubr.§.30.num.1.vers. valebit talis.*

F *Maternum officium, vel obligatio an sit dotare filias.in rubr.§.21.num.5.vers. quia non est.*

C *Mater an priuetur tutela filiorum, sponsalibus per verba de præsenti contractis, & nondum consummato matrimonio.in rubr.§.55.num.6.versi.sicut mater.*

E *Mater an perdat tutelam filiorum transitu ad secundas nuptias. in rubric. §.67.num.14.versic. si transeat.*

M *Masculinum an & quomodo concipiat fœmininum.in rubr.§.69.num.25.versi.masculinum.*

E *Mater si filiam dotauit, an possit quod dedit, à patre repetere.super text.3.not.§.14.nu.8. versi. poterit à patre.*

C *Mater diues an teneatur dotare filiam, si pater sit egenus & pauper.super text.3.not.§.22.nu.1.vers. si mater est diues.*

A *Matrimonium carnale & spirituale an æquiparentur.super text.3.not.§.11. nu.1. versi. æquiparetur.*

B *Matrimonium contrahere an possit quis compelli cum aliqua de certo genere. super text.3.not.§.11. num.1.versic. de certo genere.*

E *Matrimonium propter dolum an rescindatur.super text.3.not.in princip.nu.2.ver.propter huiusmodi.*

G *Matrimonium an possit contrahi per patrem filio præsente & tacente, & an valeat.super text.3.not. §.3.numer.19.versi. hinc est quod si pater.*

C *Matrimonio contracto cum indigna, an inde susce-*

N.

O.

P.

R.

A Ratio

A *Ratio & causa propter quam donatio inter virum & vxorem prohibetur. in rubr. §. 28. nu. 1. versi. de euius ratione.*

Raptus pœna an euitetur contractu matrimonio inter raptam & raptorem. in rubr. §. 58.

E *Rapta qua cum raptore nupsit an perdat bona eius. super text. 3. not. §. 3. num. 13. versi. perdit bona.*

G *Reditus vitalitius an possit sine labe vsura emi. super text. 6. not. in princip. numer. 10. versic. ex istu.*

K *Regni iura & res an possint per regem alienari super text. 2. not. §. 1. num. 40. versi. res & iura regni.*

F *Regnum an transeat in dotem. super text. in proœm. §. 43. ad fin. versic. regnum non transit.*

C *Repetere qui possint arrhas excessiuas. in rub. §. 24. num. 1. versic. repetere qui possint.*

E *Remissio principis secunda super homicidio an surreptitia sit, si de prima gratia alterius homicidij, nihil narratum sit. super text. in proœmial. §. 9. num. 25. versic. facit optime. & quid iuris vbi prima remissio processit ob iustam causam. ibid. & vide 4. not. num. 11. versi. nihil valet.*

A *Rescripto commissionis delegatorio, an debeat narrari litis pendentia coram ordinario. super text. 4. not. §. 1. versic. sic etiam debet.*

D *Rescripto pedagij colligendi, an debeat narrari quod loca illa vbi colligenda sunt, sunt aliis pedagiis onerata. super text. 4. not. num. 11. versic. vbi decidit.*

F *Rescriptis impetrandis an debeat fieri mentio eorum quæ nulla sunt. super text. 4. not. num. 22. versic. limita quinto.*

F *Reuelare crimen alterius an possit, qui reuelatum probare non poterit. super text. 3. not. §. 26. num. 9. versi. dummodo.*

B *Reus scienter omittens defensiones quæ sibi competunt, an peccet. in rub. §. 70. num. 5. versic. ex quo infero.*

M *Rex in suo regno Hispaniæ, an & in quibus habeat intentionem suam fundatam de iure communi. super text. not. 2. num. 43. versic. rex in suo regno.*

N *Rex an sit iudex competens in causa propria. super text. not. 2. §. 1. num. 48. versic. rex est.*

S.

E *Senes an dicantur personæ miserabiles. super text. 2. not. in princ. num. 12. versic. idem potest.*

F *Socius qui contradicit negociationi, vel mercatura certa rei vel casus, an habeat partem lucri, quod alter socius suo periculo quæsiuit. in rubr. §. 47. num. 15. versi. alter contradicit. & rursus §. 63. num. 1. versi. ex his infero.*

B *Societatis perpetua & nunquam reuocanda pactum simplex, vel iuratum an valeat inter virum & vxorem. in rubric. §. 54. num. 3. versi. sed est pulchrum dubium.*

A *Societas in bonis quærendis qualis inter coniuges sit. in rubric. §. 61. numer. 1. versic. vniuersalis societas.*

A *Socius an liberetur à damno & periculo alicuius negociationis & mercaturæ, si protestetur de negatione consensus in ea. in rubr. §. 63. num. 1. versic. ex his infero.*

B *Socius an possit ex communi aceruo ante reuisam rationem aliquid deducere. super text. 6. not. §. 11. num. 13. versic. eodem modo.*

A *Societas an possit contrahi sine damno conscientia, saluo capitali, vbi alter socius solam operam & industriam posuit. super text. 6. notab. §. fin. numer. 1. versic. sic intelliget, & num. 8. versic. ex his secundo.*

B *Socij vxor an deducat pretium laboris, quem rebus societatis impendit. super text. 6. not. §. fin. num. 2. versic. si vxor viuus.*

K *Socius qui negat se socium, an ita demum perdat beneficium ne conueniatur vltra quam facere possit si perseuerauerit in negatione. super tex. 6. not. §. fin. num. 15. versi. hoc intelligo.*

E *Societatis ratio intra quod tempus reddenda per administratorem. super text. 6. not. §. fin. num. 9. versic. in fine primi anni.*

F *Societate finita, quo pacto diuidendum capitale inter socios, quorum alter pecuniam, alter operam posuit. super text. 6. not. §. 12. num. 9. versic. siquidem finita.*

C *Societas ex causa superuenienti an possit dissolui ante tempus. in rubr. §. 2. num. 3. versi. facit text.*

B *Solennitas extrinseca an præsumatur. super text. 2. not. §. 1. num. 4. versi. solemnitas extrinseca.*

C *Spei dubij euentus ratio quando habeatur. super text. 6. not. §. 9. num. 4. versi. multa his similia.*

I *Spurius ad honores venire non potest. in rubr. §. 38. num. 16. versic. spurius ad honores.*

Sponsalia an transeant in matrimonium traductione sponsæ sequuta. in rubric. §. 57.

Sponsus quæ pœna puniendus, si rapiat sponsam non traductam. in rubric. §. 58.

B *Statutum laicorum contra arma portantes an liget clericos. super text. 2. not. §. 1. num. 13. versi. licet statutum.*

F *Statuto carcerandi pro certo crimine, an satisfiat si nobilis delinquens incarceretur amplo loco palatij, vel totius populi. in rubr. §. 9. num. 13. versic. stante statuto.*

B *Statutum excludens monachum à feudi successione, an procedat in canonico regulari. in rubr. §. 16. nu. 4. versi. idem erit in Canonico.*

D *Statuto prohibente ex ciuitate ad rus deduci marmora, an possint ex vno loco rurali ad alium per ciuitatem traduci. in rubr. §. 37. num. 8. versi. poterit etiam.*

E *Statuto vel pacto stante, quod vxore sine liberis mortua, vir lucretur dotem, an lucro locus sit vxore defuncta ante consummatum matrimonium. in rub. §. 55. num. 8. versi. si dictat statutum.*

G *Statutum quod vxori sine mariti licentia liceat testari an valeat. in rubr. §. 81. num. 13. versic. quod autem statutum.*

B *Statuto quod primo castrum intranti detur præmium, si plures simul intrent, an omnium præmium sit. super text. in proœmial. §. 16. numer. 8. versic. & plures simul.*

F Tutor,

F *Tutor, vel curator qui deposuit pecuniam pupillarem apud campsorem, ad cuius fidem communiter recurrebatur, an tutus sit de periculo, & damno postea sequuto. in rubr. §. 9. num. 16. versic. & per ista ducebat.*

E *Tutor quatenus pupilli sui anima interfit, an possit ei debitas vsuras remittere. in rubr. §. 65. num. 17. versic. ad cuius confirmationem.*

V.

E *Vestes non eadem & aequales omnibus conueniunt, personarumq; qualitas in vestitu & habitu & gratificatione, plurimum valet. in rubr. §. 11. num. 9. versic. non enim omnes.*

B *Venditio inter coniuges non valet, in eo quod plus valet res vendita, quasi illud sit donatio. in rubric. §. 29. numer. 2. versicul. cum illud quod magis valet.*

C *Vir nihil nobilitatis capit ab vxore, sicut econtra in rubr. §. 32. n. 1. vers. non efficitur nobilis.*

C *Vidua committens stuprum an perdat dotem. in rubr. §. 67. n. 6. vers. quod si vidua. & §. 83. n. 6. in vers. perdit dotem.*

I *Vidua transitu ad secundas nuptias an perdat lucra primo matrimonio quaesita. in rubr. §. 67. versic. quamuis.*

G *Vidua luxurians perdit tutelam filiorum. in rubr. §. 67. n. 16. versic. item perdit.*

H *Vidua luxurians perdit executionem testamenti mariti. in rub. §. 67. nu. 16. versic. item dicendum.*

B *Vidua vel corrupta an arrhae dari possint. in rubr. §. 12. n. 1. vers. vidua, vel corrupta.*

A *Vsura an sint prohibita de iure diuino naturali, ciuili, vel canonico. super text. 6. notab. in princ. n. 4. versicul. vsura sunt prohibita.*

B *Vsura quotuplex sit, & qua licita ratione eius quod interest. super text. 6. notab. in princ. n. 4. versic. tamen semper habetur ratio.*

F *Vsurarum restituendi obligatio, an sit diuidua & quare. in rubr. §. 65. num. 18. versicul. defunctorum anima.*

H *Vsurarij an nequeant bona sua alienare, cum ius hypothecarum in tuto sit eis quibus vsura restituenda sunt. in rubr. §. 65. num. 23. versicul. ex quo infertur.*

H *Vsurarum exactio an fieri possit, vt restituatur ex fundo dato in dotem filiae per patrem vsurarium. in rub. §. 65. num. 23. vers. ex quo infertur.*

C *Vita alicuius quot annorum praesumatur. in rub. §. 25. versic. quis viuere.*

B *Vxor nobilis nunquid teneatur ad obsequia seruilia & vilia. in rubr. §. 31. numer. 2. versic. non tenetur.*

D *Vxor ignobilis plebeia an liberetur à solutione tributorum ex nobilitate mariti. in rubr. §. 31. nu. 7. versic. & inde est.*

F *Vxor an possit virum condemnatum ad poenam aliquam, industria sua captum à carceribus liberare. in rubr. §. 32. num. 8. versic. puta si cum vir esset. & rursus. §. 50. n. 24. versic. potest poni exemplum.*

C *Vxor putatiua an perdat dotem sicut vera propter adulterium. in rubric. §. 33. numer. 3. versicul. sic etiam.*

Vxor an efficaciter possit lucris quaerendis renunciare. in rubr. §. 63. n. 2. vers. ampliare potest. & §. 47. n. 13. vers. infero ad vnum.

C *Vxor an possit efficaciter promittere aliquid pro dote filia ignorante marito, & vltra dotem ab eo constitutam. in rub. §. 48. num. 4. vers. ex quo si verum est.*

E *Vxor si impudica oscula, vel mammillarum tactus permittat, an in diuortio omitti possit. in rub. §. 78. n. 10. vers. quintimo.*

A *Vxor an efficaciter donet marito, vt ex re donata filiam dotet. in rub. §. 49. n. 1. versic. talis donatio, & quid si eo casu res donata sit dotalis. ibidem. num. 3. vers. hoc tamen.*

D *Vxor promittendo simul cum marito dotem filia, an praesumatur hoc facere animo intercedendi pro marito. in rubric. §. 49. numer. 3. versicul. magis videtur.*

D *Vxor qua iuramento promisit alicui dotem non alienare, an possit postea alienare. in rub. §. 54. num. 6. vers. si mulier iurauit.*

A *Vxor luxuriata post mortem viri, an perdat quae maritus sibi dedit. in rubr. §. 83. num. 2. versicul. nam tunc.*

A *Vxor an possit in detentione domus, & rerum mariti, contra fiscum & creditores & haeredes manere donec sibi dos soluatur. in rub. §. 59. & §. 66. n. 23. versic. sua propria authoritate.*

A *Vxor quae acquirit, an praesumatur acquisiuisse ex bonis mariti. in rub. §. 60. n. 1.*

C *Vxores duas an vnquam habere licuerit, & quae sit hodie huius casus poena. in rub. §. 60. num. 6. vers. duas vxores. & rursus in proemial. super text. §. 18. nu. 25. vers. sicut in simili.*

E *Vxor ad quae seruitia & opera teneatur mariti. in rubric. §. 62. numer. 6. versicul. intellige de seruitijs.*

B *Vxor si culpa sua non habitat cum viro, an habeat partem lucrorum quaesitorum constante matrimonio. in rubric. §. 63. numero 2. versicul. quando ergo. & ibidem. quid in alijs casibus aduersus coniugem, cuius culpa separatim habitatur.*

D *Vxor an possit eleemosynam facere de suis & viri bonis, & quonam pacto male quaesita restituere possit. in rubric. §. 65. numer. 17. sicut de proprijs bonis viri. & §. 48. num. 3. versic. ex illis etiam infertur.*

E *Vxor obligata cum viro pro dote filia communis an iuuetur Velleiano. in rub. §. 63. num. 10. in versic. idem si vxor.*

Vxor an teneatur ex bonis lucratis contribuere ad condemnationem pecuniariam propter viri delictum. in rubr. §. 66. numer. 18. versicul. praedicta procedunt.

A *Vxor quae post mortem mariti luxuriose viuit, an perdat partem lucrorum constante matrimonio quaesitorum. in rubr. §. 67. num. 1. vers. omnia bona.*

FINIS.

GLOSSEMATA
LEGVM
TAVRI
QVAS VVLGVS
DE TORO APPELLAT,
OMNIBVS IN IVRE VERSANTIBVS
NIMIS PROFICVA.

Vu 2 ILLV-

ILLVSTRISSIMO D.

DOMINO IOANNI TAVERA CARDINALI

TITVLI SANCTI IOANNIS ANTE PORTAM LATINAM ARCHIEPISCOPO TOLETANO HISPANIARVM PRIMATI ET MODERATORI

Alfonſus Perez de Biuero Cæſarei iuris Licentiatus.

CVm ampliſſime Præſul, ab ineunte ætate, & primis (vt aiunt) vnguiculis, negotiorum procellis reiectis me altiùs literarum ſtudiis inieciſſem, & ſemper huic rei intentus, liberalioribus diſciplinis curam præſtarem inuigilaremque, forte fortuna incidi in paternum opus Doctoris de Palacios Ruuios, paruum quidem volumen (quippe qui occupationibus, iurgiorum ſtrepitibus, & articulari morbo diſtractus tandem fatali morte præuentus, non potuit ad vmbilicum perducere, vt huius operis initium teſtatur) ſed materia maximum, & apud noſtrates iureconſultos magno in pretio ſemper habitum. Scribit enim hoc in libello noſter parens in leges quas catholicus rex, Ferdinandus & inclyta regina, Eliſabeth apud Octodurum, aut campum Gothorum, ſiue (vt vulgus appellat) Toro tulere, non ſine maxima omnium exſpectatione, obliterata & ſopita longa aduocatorum diſceptatione. in cuius opuſculi editione (Antiſtes eximie) multoties ſubdubitaui. Videbam namq. (ſi chalcographis traderem) eius breuitatem, gloriam patris penitus obruere, qui maximis operibus apud exteros & noſtrates laudem tanto viro dignam, ſibi comparauit: vt hac in tempeſtate, diſciplina & ſcientia nullus Hiſpanus glorioſiùs ſurgeret. At ego publico ductus emolumento, mihi ipſi perſuaſi, cunctis, licet cum aliquali paterni nominis iactura, adeſſe, in lucémque hoc opus edere: vt vnuſquiſque harum legum labyrinthæos anfractus, patre duce, tamquam altero Theſeo, adiret. Quis etenim melius, veriùs aut diligentiùs de hac re conſcribere potuiſſet, quam is noſter

noster genitor, qui Regum imperio obtemperans, eisdem legibus condendis interfuit, & inter cæteros à Rege præsignitos, sapientissimus ac doctissimus iurisconsultus hæc iura fixit ac refixit. Hæc tamen mea posterior sententia validiores radices emittet: si tu Præsul ornatissime, hoc opus tuo sinu reponas, & auctoritate & potestate (quibus polles) tuearis. Tunc silebunt inuidi, & operis breuitati parcent, atque fata telam intercidentia, culpam referent. Quare huic operi tantum præsta, quantum eius artifex se tibi deditum esse cognouit. Mihi quoque ea tribue & elargire; vt omnes noscant, quo animo ijs, qui se in tuam familiam addixere, faueas. vale diuque bene ac felix vale.

DOña Iuana por la gracia de Dios, Reyna de Castilla, de Leon, de Granada, de Toledo, de Galizia, de Seuilla, de Cordoua, de Murcia, de Iaen, delos Algarbes, de Algezira, de Gibraltar, delas Yslas de Canaria, Señora de Vizcaya, & de Molina, Princesa de Aragon & de Sicilia, Archiduquesa de Austria, Duquesa de Borgoña; Al principe don Carlos mi muy caro & muy amado hijo, & alos Infantes, Duques, Perlados, Condes, Marqueses, Ricos omes, Maestros de las ordenes, & alos del mi consejo & oydores de las mis audiencias, & alos comendadores & subcomendadores, Alcaydes delos castillos & casas fuertes & llanas, & alos alcaldes dela mi casa & corte & chancillerias: & a todos los corregidores & asistentes, & alcaldes, & merinos, & otras justicias y juezes qualesquier, de todas las ciudades & villas, & lugares de los mis reynos & señorios, assi realengo como abadengo ordenes & bebetrias y otros qualesquier señorios, & personas de qualquier condicion que sean, & a cada vno & qualquier de vos, a quien esta mi carta fuere mostrada, o su traslado signado de escriuano publico, Salud & gracia. Sepades que al Rey mi señor & padre & ala Reyna mi señora madre, que sancta gloria aya, fue hecha relacion del grand daño & gasto que recebian mis subditos & naturales a causa de la gran differencia & variedad que auia enel entendimiento de algunas leyes destos mis reynos, assi del fuero, como de las partidas, & delos ordenamientos & otros casos; donde auia menester declaracion, aunque no auian leyes sobre ello: pro lo qual acaescia que en algunas partes destos mis reynos & aun en las mis audien-

cias ſe determinaua y ſentenciaua en vn caſo miſmo vnas vezes de vna manera, & otras vezes de otra: lo qual cauſaua la mucha variedad & differencia que auia enel entendimiento de las dichas leyes entre los letrados deſtos mis reynos, & ſobre eſto por los procuradores de las cortes, que los dichos Rey & Reyna mis ſeñores touieron en la ciudad de Toledo, el año que paſſo de quinientos & dos, les fue ſuplicado que enello mandaſſen proueer de manera, que tanto daño & gaſto de mis ſubditos ſe quitaſſe & que ouieſſe camino, como las mis iuſticias pudieſſen ſentenciar & determinar las dichas dubdas, & acatando ſer iuſto lo ſuſo dicho & informando os del gran daño que deſto ſe recreſcia, mandaron ſobre ello platicar alos del ſu conſejo & oydores de ſus audiencias para que en los caſos que mas continuamente ſuelen ocurrir & auer las dichas dubdas, vieſſen & declaraſſen lo que por ley en las dichas dubdas ſe deuia de alli adelante guardar: para que viſto por ellos lo mandaſſen proueer como conuenieſſe al bien deſtos mis reynos & ſubditos dellos: lo qual todo viſto & platicado por los del ſu conſejo & oydores de ſus audiencias & con ellos conſultado, fue acordado que deuian mandar proueer ſobre ello, & fazer leyes en los caſos y dubdas dela manera ſiguiente.

LEX I.

LEX I.

PRimeramente por quãto el señor Rey don Alfonso enla villa de Alcala de Henares, era de mil y trezientos & ochenta & seys años, fizo vna ley cerca de la orden que se deuia tener en la determinacion & decision de los pleytos & causas, el tenor de la qual es este que se sigue. Nuestra intencion & voluntad es, que los nuestros naturales & moradores de los nuestros reynos sean mantenidos en paz y en iusticia, & como para esto sea menester dar leyes ciertas por do se librassen los pleytos, & las contiendas que acaescen entre ellos, & maguer que en la nuestra corte vsan del fuero de las leyes, & algunas villas del nuestro señorio lo han por fuero, & otras cibdades & villas han otros fueros departidos, por los quales se pueden librar algunos de los pleytos: pero porque muchas son las contiendas & los pleytos que entre los omes acaescen, y se mueuen de cada dia, que se no pueden librar por los fueros. Porende queriendo poner remedio conuenible a esto, establescemos & mandamos, que los dichos fueros sean guardados en aquellas cosas que se vsaron saluo en aquello que nos fallaremos que se deuen enmendar & mejorar, y en lo al que son contra Dios & contra razon & contra las leyes que en este nuestro libro se contienen; por las quales leyes deste nuestro libro mandamos que se libren primeramente todos los pleytos ceuiles & criminales & los pleytos & las contiendas que se no podieren librar por las leyes deste nuestro libro, & por los dichos fueros mandamos que se libren por las leyes de las siete partidas que el rey don Alfonso nuestro visahuelo mando ordenar, como quier que fasta aqui, no se falla que fuessen publicadas, por mandado del rey, ni fueron auidas ni recebidas por leyes: pero nos mandamos las requerir & concertar, y enmendar en algunas cosas que complia, & assi concertadas y enmendadas, porque fueron sacadas & tomadas de los dichos delos sanctos padres & de los derechos & dichos de muchos sabios antiguos, & de fueros & costumbres antiguas de España, damos las por nuestras leyes: & porque sean ciertas & no ayan razon de tirar y enmendar enellas cada vno lo que quisieren, mandamos hazer dellas dos libros vno sellado con nuestro sello de oro, & otro sellado con nuestro sello de plomo, para tener en la nuestra camara, para en lo que ouiere dubda que lo concertedes con ellas, & tenemos por bien que sean guardadas & valederas de aqui adelante en los pleytos y enlos juyzios y en todas las otras cosas, que se enellas contiené en aquello que no fueren contrarias alas leyes deste nuestro libro & alos fueros sobredichos, & porque los hijos dalgo de nuestros reynos han en algunas comarcas fuero de aluedrio, & otros fueros, porque se juzgan ellos & sus vassallos, tenemos por bié que les sean guardados sus fueros a ellos & a sus vasallos, segun que lo 1

han de fuero & les fueron guardados fasta aqui. Otrosi en hecho delos rieptos sea guardado aquel vso & aquella costumbre que fue vsada & guardada enel tiempo de los otros reyes y enel nuestro. Otrosi tenemos por bien que sea guardado el ordenamiento que nos agora fezimos enestas cortes para los fijos dalgo: el qual mandamos poner en fin deste nuestro libro, & porque al rey pertenesce & ha poder de hazer fueros & leyes & delas interpretar y declarar y enmendar donde vieren que cumple. Tenemos por bien que si en los dichos fueros o enlos libros de las partidas sobredichas, o en este nuestro libro o en alguna o en algunas leyes delas que enel se cōtienen, fuere menester declaraciō & interpretaciō, o enmendar, o añadir, o tirar, o mudar que nos que lo hagamos & cumplamos, & si alguna cōtrariedad parefciere enlas leyes sobredichas entre si mismas, o enlos fueros, o en qualquier dellos, o alguna dubda fuere hallada en ellos, o algū hecho, porque por ellas nose pueda librar que nos que seamos requeridos sobre ello, porque fagamos interpetracion & declaracion o enmienda do entendieremos que cumple, o fagamos ley nueua la que entendieremos que cumple sobre ello, porque la justicia y el derecho seaguardado; empero bien queremos & sofrimos que los libros delos derechos que los sabios antiguos fizieron que se lean enlos estudios generales de nuestro señorio, porque ha enellos mucha sabiduria, y queremos dar lugar que los nuestros naturales sean sabidores & sean porende mas honrrados, & agora somos informados que la dicha ley no se guarda ni executa enteramente como deuia, & porque nuestra intencion & voluntad es que la dicha ley se guarde & cumpla como enella se contiene. Ordenamos y mandamos que todas las nuestras justicias destos nuestros reynos & señorios ansi de realengos, & abadengos como de ordenes & behetrias y otros señorios qualesquier de qualquier calidad que sean, que en la dicha ordinacion, decision & determinacion de los pleytos y causas guardē y cumplan la dicha ley en todo y por todo: segun que enella se cōtiene, y en guardādola & cumpliēdola enla dicha ordinacion & decisiō & determinaciō de los pleytos & causas, assi ciuiles como criminales se guarde la orden siguiēte, que lo que se podiere determinar por las leyes delos hordenamientos & prematicas por nos hechas, y por los reyes dōde nos venimos, y los Reyes que de nos vinierē, enla dicha hordinacion & decision y determinacion se siguan y guarden como enellas se contiene no embargante que contra las dichas leyes de hordenamientos & prematicas se diga y alegue que no son vsadas ni guardadas; y en lo que por ellas no se pudiere determinar mandamos que se guarden las leyes delos fueros ansi del fuero delas leyes como las delos fueros municipales que cada ciudad, o villa, o lugar tuuiere en lo que son, o fueren vsadas y guardadas enlos dichos lugares; & no fueren contrarias alas dichas leyes de hordenamientos & prematicas: assi en lo que por ellas esta determinado como en lo que determinaremos

ade-

adelante por algunas leyes de hordenamientos y prematicas y los Reyes que de nos vinieren: ca por ellas es nueſtra intencion y voluntad que ſe determinen los dichos pleytos & cauſas no embargante los dichos fueros & vſo & guarda dellos, & lo que por las dichas leyes de hordenamientos & prematicas & fueros no ſe pudiere determinar. Mandamos que en tal caſo ſe recurra alas leyes de las ſiete partidas fechas por el ſeñor rey don Alfonſo nueſtro progenitor: por las quales en defeto delos dichos hordenamientos, prematicas & fueros, mandamos que ſe determinen los pleytos & cauſas aſſi ciuiles como criminales de qualquier calidad o cantidad que ſean, guardando lo que por ellas fuere determinado como enellas ſe contiene, aunque no ſean vſadas ni guardadas y no por otras algunas: & mandamos que quandoquier que alguna dubda ocurriere en la interpretacion y declaracion delas dichas leyes de ordenamientos & prematicas & fueros, o delas partidas; que en tal caſo recurran a nos, & alos reyes que de nos vinieren, para la interpretacion & declaracion dellas: porque por nos viſtas las dichas dubdas declararemos & interpretaremos las dichas leyes como conuiene a ſeruicio de Dios nueſtro ſeñor & al bien de nueſtros ſubditos & naturales, & ala buena adminiſtracion de nueſtra juſticia. Et por quanto nos ouimos fecho en la villa de Madrid el año que paſſo de nouenta & nueue ciertas leyes & ordenanças: las quales mandamos que ſe guardaſſen en la ordenacion & algunas enla deciſion delos pleytos & cauſas enel nueſtro conſejo en las nueſtras audiencias, y entre ellas hezimos vna ley & ordenança que habla cerca delas opiniones de Bartolo, & Baldo, & de Iuan Andres y el Abad, qual dellas ſe deue ſeguir en dubda a falta de ley: & porque agora ſomos informados que lo que fezimos por eſtoruar la prolixidad & muchedumbre delas opiniones delos doctores ha traydo mayor daño & inconueniente; porende por la preſente reuocamos, caſſamos & annulamos en quanto a eſto todo lo contenido en la dicha ley & ordenança por nos fecha en la dicha villa de Madrid: & mandamos que aqui adelante no ſe vſe della, ni ſe guarde ni cumpla, porque nueſtra intencion & voluntad es que cerca dela dicha ordinacion & determinacion delos pleytos & cauſas ſolamente ſe faga & guarde lo contenido enla dicha ley del ſeñor rey don Alfonſo y eneſta nueſtra.

I. OMiſſo prologo, lex 1. quæ incipit *primeramente* recitat legem ordinationis Alfonſi regis en Alcala, quæ diſponit quibus legibus cauſæ & lites veniunt decidendæ.

II. ¶ Aduerte, quando vna lex facit mentionem alterius legis, quæ forſan non reperitur: nihilominus ſtatur legi referenti. textus in *l. admonendi. ff. de iureiuran.* & ibi notat *Bar. col. 2. verſ. & hoc facit ad quæſtionem.* vbi dixit, quod ſi priores ciuitatis fecerunt legem, quod quilibet ſoluat collectam infra decem dies ſub pœna quadrupli ſecundùm formam ſtatuti: ſed de hoc nullum reperitur ſtatutum: nihilominus dicta lex ſuũ ſortietur effectum. Quia priores ſe referentes ad ſtatutum, potuiſſent legem prędictam facere: quamuis ſtatutum factum non eſſet. ¶ Ad idem facit quod voluit *Bar in l. eum qui. §. Iulianus. verſ. quæro facit ad quæſtionem, ff. de conſti. pecu.* vbi dicit quod ſi iudex in ſententia condemnat aliquem ad dandum vnum par caponum quolibet anno tali domino, ſecundùm quod anteceſſores illius conſueuerunt: iſta verba non faciunt condicionem, vt debeat priùs conſtare

quod

quod antecessores illius consueuerunt dare: immo condemnatus tenetur, licet de illo quod antecessores dare consueuerunt non constet. Ad hoc *l. pen. C. de institut. & substitut.* traditur per *Cynum in l. Scire C. de contrah. stipulati.* facit gl. in *c. quoniam abbas de offic. deleg. secundum Bar. vbi sup.* faciunt notata in *authentica Si quis in aliquo documento. C. de edendo.* vbi per *Bart. Bal. & alios recētiores. Spec. tit. de instr. edit. §. 8. & de app. §. 1. versi. & nota. Lanfrancus, in repetitione c. quoniam contra falsam de probat. in parte sequitur instrumētorum productiones. col. 10 in fine vers. quaro modo vnum.* vbi cōcludunt quod si instrumenta facta sunt inter easdem personas, probant, alias secus. Hinc dicunt *Domini de Rota decisione* 427. quod instrumentum episcopi de institutione faciens mentionem de præsentatione patroni, probat præsentationem.

III. ¶ Item si iudex dicit in sententia, viso libello & litis contestatione, &c. probatur interuenisse, quamquam de illis alias non constet: vt vult *glos. in c. dudum in vers. prohibemus & ibi Abbas fi. col. de decimis. Abbas in d. c. quoniā contra, & in c. bona de elect. & in c. in præsentia de renunc.* notatur in *l. scīēdum. ff. de verborū. obligat. Bald. in l. 1. C. de dotis promi.*

IV. ¶ Ista faciunt ad dubium quod si aliquis in instrumento fideiussionis ita dixit, Ioannes pater Mariæ tanquam principalis debitor promisit ei dare in dotem mille ducatos, prout in instrumento super hoc confecto continetur: pro quo ego Petrus fide iubeo: teneor, quamuis de instrumento debiti ipsius patris non appareat. Sed si tantum diceretur, debeo centum Martino vt patet in publico instrumento quod est apud illum. vel dicam, lego Martino centū quæ mihi dedit: vt patet ex tali instrumento: si non appatet, non probat: vt habetur in *Spec. titul. de confessis. §. 3. versic. sed nunquid patris, &c.*

V. ¶ Ad regem spectat leges condere generales: vt *hic & in l. infra proxima* dicitur prope medium. traditur per *Bart. & alios in l. non ambigue. ff. de legibus, glos. 3. in leg. 1. ff. quod quisque iuris, & in §. quod principi placuit, instit. de iure na.* potest similiter rex leges à se conditas interpretari: vt *hic & l. fin. & ibi Bart. C. de legibus.* illius enim est interpretari, cuius est condere: vt dicunt iura vulgaria. vbi ergo lex regni requirit interpretationem siue declarationem; recurrendū est ad regem: vt per *Bart. in l. omnes populi q. 3. ff. de iustit. & iure & in leg. ex facto in principio, & ibi Angelus & alij. ff. ad Trebellianum. Bar. & Bald. in l. omni nouatione cessante. C. de sacrosanctis eccles. Albericus de Rosat. in l. 1. col. 2. in fine, ff. si certum pe.*

VI. ¶ Non tamen pro qualibet interpretatione recurrendum est ad regem. nam & doctoribus data est potestas interpretandi iura: vt *l. vnica. C. de professo. & medicis qui in vrbe Constantinopolitana. lib. 10.* in cuius signum quando efficiuntur doctores, datur sibi libri: vt *per glos. in clem. 2. de magistris,* verba insignia. Ista tamen doctorum interpretatio est probabilis, non necessaria: vt *l. 1. si certum pe.* nisi sumatur ab habente potestatem legis condendæ: sicut iurisconsulti habent, nā tūc est necessaria: vt *d. l. 1. & ibi Alberic. & alij, notatur in § responsa prudentum, instit. de iure nat. & in l. Septimo mense. ff. de statu hom. gloss. in c. 1. de postu. pra. & in c. fin.*

¶ Item iudices possunt interpretari iura in causis coram se vertentibus secundum *Innoc. in c. cum speciali, de appel.* facit *authentica iusiurādum quod præstatur ab his coll. 2.* vide *Abbatem, & alios in præallegato c. cum speciali. & in c. 1. col. 4. versic. tertia species de postu. prælat. & in c. 1. de constit. col. pe.* Quid autem in arbitro; vide *Bart. in l. veteribus, ff. de pactis, Spec. de arbit. §. fin. vers. sed nunquid & Abbas in dicto c. 1. 4. col.* VII.

¶ Tunc ergo recurrendum est ad principem, vel regem quando insurgit maxima dubitatio. nec potest per inferiorem decidi commodè: iuxta notata per *Abb. & alios in c. 1. de constit.* Absurdum enim videretur pro qualibet paruā dubitatione principem adire, vt per *Bar. in dicta l. omnes populi. ff. de iustit. & iure.* VIII.

¶ Appellatione iuris in regno isto venit ius regni: vt plenè dixi in repetitione ru. de donationibus inter virum & vxorem in introductione. versic. annectam etiam. vide *Bal. in c. cum venissent, de eo qui mittitur in po. Andream Siculum in ru. de constitut. col. 3. in principio.* IX.

¶ An leges regni arctant clericos & forenses vide *Bart. in l. omnes populi. col. 15. qu. 1. ff. de iustit. & iure.* pleniùs per *Abb. & Felinum, in c. ecclesia Sanctæ Mariæ de constit.* qui plurima dicit. quibus adde *Mathesilanum in suis singularibus* 107. X.

¶ Deficiente lege regni recurrendum est ad regem, vt hic dicitur & in *l. leges sacratissima in fine, C. de legibus:* vbi dicitur quod super dubia lege recurritur ad principem. Aliqui dicūt quod immo recurrendum est ad consuetudinem: quæ est legum interpres, *l. minime & l. si de interpretatione, ff. de legibus, c. cum dilectus de consuet.* Vel recurritur ad rationem naturalem. *c. consuetudo 1. dist. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excusat. tu.* tenet *Ioan. And. in c. pastoralis de fide instrum.* facit *c. secundo requiris de app. c. cùm sint homines, de decimis, & ibi Abbas.* facit *c. Ratio nulla permittit de præben.* XI.

¶ Ad prædicta vide *gloss. in §. ex non scripto inst. de iure nat.* quæ ponit tres consuetudinis proprietates. imitatur legem, quia succedit loco legis, vbi deficit lex, *c. consuetudo. 1. di. c. in his 11. dist.* Interpretatur legem, *d. l. si de interpretatione, & d. c. cum dilectus.* Item derogat legi: *c. fin. de consuet.* quæ omnia facit consuetudo ex legis consensu, *d. l. omnes populi.* Alias inferior nullo pacto potuisset tollere legem superioris, *c. cum inferior de maior. & obedi. clem. ne Romani de electio.* tenet *Abb. in c. clerici de iudic. pen. col. vers. tertio nota, & in c. 1. fin. col. vers. & vt habeas, de constit.* XII.

¶ Si tamen intellectus legis est multiplex: benignior est sequendus. *l. quod si Ephesi. ff. de eo quod certo loco. c. fin. de trāsactio.* vnde tunc non est ad regem recurrendum pro legis interpretatione. Si autem non est dare viam vel intellectum benigniorem: si per alias leges reperitur simile; XIII.

proce-

procedirur de similibus ad similia, *c.translato de constit.l.Non possunt.ff. de legibus.* Si non est date simile: ita quod iudex nescit quod faciat, tunc debet ad tegem recurrete: quia illius est intetpretari, cuius est condete. *l.cum de nouo. C. de legibus,c.inter alia, de sent.ex.*

¶ Nec est verum quod aliqui ausi sunt dicere quod in defectum legis tecurretur ad opinionem *Bartol. Ioan. Andr. vel Abbatis per legem regni foro nouo siue ordinatione tit. de las leyes. lib. 6.* quæ per istam expresse, non teprobatur. immo approbatur per *legem 27. in Madrid.* quæ approbauit opinionem *Bart. & Ioann. Andrea.* Cogita.

L E X II.

Porque nuestra intencion & voluntad es que los letrados en estos nuestros reynos sean principalmente instrutos & informados de las dichas leyes de nuestros reynos, pues por ellas & no por otras han de juzgar. Ca nos es fecha relacion, que algunos letrados nos siruen, & otros nos vienen a seruir en algunos cargos de justicia sin auer passado ni estudiado las dichas leyes & ordenamientos y prematicas y partidas: delo qual resulta que en la decision de los pleytos & causas algunas vezes no se guardan & platican las dichas leyes, como se deuen guardar & platicar, lo qual es contra nuestro seruicio. E porque nuestra intencion & voluntad es de mandar recoger y enmendar los dichos ordenamientos para que se ayan de impremir, & cada vno se pueda aprouechar dellos porende por la presente. Ordenamos & mãdamos que dentro de vn año primero siguiente & dende en adelante contado desde la data destas nuestras leyes, todos los letrados que oy son, o fueren assi del nuestro consejo, o oydores de las nuestras audiencias & alcaldes de la nuestra casa, & corte, & chancillerias, o tienen, o tuuieren otro qualquier cargo, o administracion de justicia ansi en lo realengo como en lo abadengo, como en las ordenes & behetrias, como en otro qualquier señorio destos nuestros reynos, no puedan vsar de los dichos cargos de justicia, ni tener los sin que primeramente ayan passado ordinariamente las dichas leyes de ordenamientos & prematicas & partidas & fuero real.

I. OMnes iudices tam maiores quam minores tenentur leges regni singulas perlegere. alioquin non possunt officijs vti. iudicantes ergo contta leges regni, vel consilium præstantes, puniuntur secundum *glos. in l. argentarius, §. fin. ff. de edendo. & instit. de oblig. quæ ex quasi delicto nascuntur, in principio, & in l. venales, C. quãdo prouoc. non est necesse, & in c. cum sit generale de foro compet.* vide pragmaticam sanctionem huius regni quæ repetitur folio 77.129.

II. ¶ Et quamquam ista lex de solis iudicibus disponat, idẽ videtur de aduocatis qui tenentur scire leges regni. alioqui non dicetur peritus iuris, vt *l.1.§ postulare & ibi gloß. & Bartol. ff. de postu. & lege regni ord. li. ti. 6. l. 13. partita* 3. & vide in pragmaticis folio eodem. in fine. De iure imperatorum debet aduocatus studuisse per quinquẽnium. alias prohibetur aduocare, *l. petitiones & ibi Bart. & alij. C. de aduoc. diuerso. iudic.* vbi etiam per *Bal.* tenet etiam *Bart. in prima constitutione, O. pen. col.* vbi ampliat etiam si sit filius aduocati. vnde si aduocatus in causa minus bene allegat, tenetur parti læsæ resarcire omne damnum sibi proueniens: vt pragmaticis fol. 104. Si autem scholaris in causa propria minùs benè allegat: etiãmsi sit minor & doctor & approbatus, non restituitur in integrum: vt vult *Bart. in l.1. circa medium & ibi Bald. 1. col. vers. & est ista lex.* argumentum *C. qui & aduersus quos.* facit *l.1.§. pueritiam. ff. de postu.* & quod ibi notatur.

¶ Aduocatus qui semel allegauit & obtinuit in vna causa affirmatiuè, non debet patrocinari in alia simili negatiuè. contra hos exclamat *Andreas Siculus in c. 18. col. de constit.* III.

¶ Causæ subtiles non debent cõmitti grossis aduocatis, secundum *Bald. in l. fin. col. 16. C. de hered. instit.* sequitur *Andreas Siculus in c. fin. §. is autem,* IV.

autem, col. 12. de officio deleg. & in C. dilecti colum. 5. de iudiciis, Felinus in c. ex literis. col. 6. de constit. Iason in l. apertissimi. 3. col. C. de iudic. ego alias scripsi in reper. rub. de donat. inter virum & vxor. in introductione, col. 2.

V. ¶ Leges regni debent obseruari in decisionibus causarum, vt hic dicitur; si ergo rex committit causam terminandam secundùm leges vel ius; debet intelligi secundùm leges & iura regni: non per leges Imperatorum, vt plenè dico in repetitione rubricæ de donationibus inter virum & vxorem, in introductione, colum. 5. & 6. cum sequentibus

LEX III.

ORdenamos & mandamos que la solemnidad de la ley del ordenamiento del señor rey don Alfonso, que dispone quantos testigos son menester enel testamento, se entienda & platique enel testamento abierto, que en latin es dicho nuncupatiuo, agora sea entre los hijos o descendientes legitimos, ora entre herederos estraños: pero enel testamento cerrado que en latin se dize in escritis, mandamos que interuengan alomenos siete testigos con vn escriuano, los quales ayan de firmar encima de la escriptura del dicho testamento ellos y el testador, si supieren o pudieren firmar, & sino supieren y el testador no pudiere firmar que los vnos firmen por los otros, de manera que sean ocho firmas, & mas el signo del escriuano. E mandamos que enel testamento del ciego interuengan cinco testigos alomenos, y enlos codecillos interuenga la misma solemnidad que se requiere enel testamento nuncupatiuo o abierto, conforme ala dicha ley del ordenamiento, los quales dichos testamentos & codecillos sino tuuieren la dicha solemnidad de testigos, mandamos que no fagan fee ni prueua en juyzio ni fuera del.

QVor testes debent interuenire in testamento nuncupatiuo, & in scriptis, & in codicillis & in testamento cæci, venit ad declarationem *legis primæ tit. delos testamentos, ordinationum lib. 5.*

I. ¶ Præmitte, quod testamentum est duplex, nuncupatiuum, & inscriptis: vt *l. hac consultissima in principio, & l. in testamentis. C. de testa. instit. eo. §. 1. & §. per nuncupationem, & 6. partita. titul. 1. l. 1.* vnde appellatione testamenti vtrumque continetur. *l. qua nuper. C. de inoffi. te.* sed respectu solemnitatis aliter testamentum fit inter filios, aliter inter extraneos. inter filios quidem, sola voluntas testatoris, de qua constat, scriptura manu testatoris conscripta sufficit, vel duo testes etiam feminæ: *vtd. l. hac consultissima, §. ex imperfecto, & authentica quod sine, & authentica hoc inter liberos eo. tit. cum simılib. & 6. partita. tit. 1. l. 7.* vbi vide *glos. in verbo duobus.*

II. ¶ Regulariter in testamento nuncupatiuo & in scriptis requiruntur septem testes. Sed in scriptis debet interuenire tabellio. *d. §. per nuncupationem. 6. par. tit. 1. l. 1. cum simılib.* nisi in testamento militis in castris testantis. *eo. tit. l. 4.*

III. ¶ Et si quis principis indulgentia efficitur testabilis secundùm ius commune debet testari. *eo. tit. l. 5.* præterea valet testamentum in quo solus rex est testis, *eo. titul. l. 5.* Præterea indultum est rusticis, vt in rure deficientibus septem testibus; cum quinque subscribentibus, vel vno pro aliis testentur. In eorum tamē præsentia testamentum ordinetur. *eo. titul. 6.*

¶ Sed dicta *lex 1. ordin. tit. de testamentis*, dicit quod in testamento, in quo non interuenit tabellio, quinque testes ad minus requiruntur. Si autem interuenit tabellio, ad minus requiruntur tres testes, non computato tabellione in numero testium. Quam legē declarat ista lex, vt habeat locum in testamento nuncupatiuo, etiam si testetur inter suos, vel inter extraneos. Quod est satis notandum. IV.

¶ Ex quo infertur, quod substitutio pupillaris coram duobus testibus in testamento inter liberos, non valet, etiam si sit facta de liberis; quia non interuenerunt quinque testes, vel saltem tres cum tabellione. quamuis contrarium consuluerit *Paulus de Castro, consilio 354. incipiente visis omnibus.* illa enim solemnitas quæ requiritur in institutione, requiritur in substitutione. *leg. 1. in principio. C. de impuber. & aliis.* te- V.

net

net *Bald. in rubric. C. eo.* quia substitutio est secunda institutio. vt ibi.

VI. ¶ Hi autem testes debent esse vicini eius loci, in quo fit testamentum, non transeuntes nec fortuiti: vt vult *præallegata lex prima*. & tenet *Bar. in l. sciendum, ff. de verbor. obligat. & in l. fin. §. fin autem, C. de iur. adil. textus & Bar. in authent. de testib. §. si verò ignoti, collat. 7.* quidquid dixerit gloss. in *dict. l. hac consultissima in principio.*

VII. ¶ Ex istis infertur, quod ad esse etiam testamenti nuncupatiui sufficiunt testes, nec est scriptura necessaria. Vnde si notarius in scriptura testamenti nuncupatiui aliqua omisit apponere: non propterea vitiatur testa. arg. *l. bona fides, C. de pact. & l. contrahitur, ff. de pign.* tenet *Bald. in l. error. C. de testam.* & sequitur ibi *Lud. Roman.* facit in simili textus & multa quæ ibi cumulantur per *Iason. in l. vinum, ff. si certum pet.* & quod voluit *Abbas in cap. bona, colum. 3. de elect.* vbi dicit quod vbi non erat necessarius libellus si offeratur ineptus, non vitiat. traditur in *cap. cum dilecti, de emption. & vendit.* Hinc est, quod vbi alias non requiritur scriptura, si non sit solemnis, non præsumitur falsa: vt *l. iubemus, in fin. C. de testam.*

VIII. ¶ Testamentum nuncupatiuum factum coram tabellione debet legi ipsis testibus, alias non valet. *l. fideicommissa, §. quotiens.* & ibi doct. *dict. l. 3. l. ex ea, & ibi Bart. ff. de testam. l. hac consultissima, §. at cum humana. C. qui testamentum facere possunt.*

IX. ¶ Secus in testamento in scriptis, cum debeat fieri clausum & sigillatum, vt per *Bartol. & alios in 2. l. ff. quemadmod. testam. ape. & d. §. at cum humana. 6. partit. tit. 1. l. 1.*

X. Item quando fit inter liberos, legi non debet secundum *Bart. in dict. l. fideicommissa. §. quotiens.* Sed *Bald.* contra in *dict. authent. quod sine, colum. 1. versic. & ex prædictis determinatur quæstio. C. de test.* & hoc tene per istam legem in ratione sui. Vnde quantum ad hoc nulla est differentia inter suos & extraneos quoad formam testandi, & quoad solemnitatem testamenti propter falsitatis suspicionem, quæ facilè posset fabricari, si testamentum testibus non legeretur. Item non esset integer testis qui non vidit nec audiuit quæ in testamento sunt contenta. *l. si non speciali. C. de testam.*

XI. ¶ Idem videtur dicendum in quolibet contractu qui fit in scriptis, quia debent legi ipsis partibus & testibus. *Abbas in cap. cum P. tabellio col. 2. in versic. infero etiam ad aliam quæstionem de fide instrum. per l. contractus. C. de fide instrum. & ibi Bartol. Idem Abbas in cap. 1. col. 4. versic. vndecimo requiritur. eod. titul. & ibi Ioan. Andr. & in additionibus ad Specul. de instrum. cautela. §. ostenso, versi. illud quoque. Bart. in l. Gallus. §. idem credendum, ff. de liberis & posthumis.* de hoc habemus pragmaticam sanctionem Segobiæ anno millesimo quingentesimo tertio.

XII. ¶ Si autem scriptura non lecta pars se subscribat, vel scedulæ vacuæ, non per hoc videtur approbare contenta in scriptura vel scedula: vt vult *Innoc. in cap. 2. de fide instrum. Angel. in l. ita stipulatus, §. Chrysogonus. ff. de verbor. oblig.*

¶ De publicatione testamenti teneas, quod si est factum coram tabellione cum solemnitatibus alias requisitis, cùm sit scriptura publica: non est necessaria alia publicatio, siue testamentum sit in scriptis siue nuncupatiuum: vt vult *gloss. in cap. 2. in verbo publica manu de fide instr. & ibi Abb. & alij doctores.* tenet *Bart. in l. 2. ff. quemadmod. testa. aperiantur. Bald. in l. 1. C. de testa. & in d. l. hac consultissima in fine. C. qui testam. fac. poss. & in pluribus alijs locis.* etiam si testes inscripti decessetint. *gloss. in dict. cap. 2. & in l. 2. C. quemadmodum testam. aper. & ibi Bart. Angel. & Ludouic. in l. 1. col. 6. in fin. vers. in eadem gloss. C. de testam.* XIII.

¶ Testamentum verò factum sine tabellione est publicandum, vt *l. publicati, l. testamenta omnia. l. omnium. C. de testam. & ff. & C. quemadmodum testam. aper.* alioquin nihil valet decedente vno ex testibus necessariis adhibito. *gloss. in verbo obsignentur. C. quemadmodum testam. aper. in l. 2. & ibi Bart. in versi. quid si testes, & in l. 2. ff. eod.* nisi viuo testatore huiusmodi publicatio, vel recognitio facta fuisset, vt per *Bald. in l. 2. C. de fideicommiss. & in l. 2. col. 2. versi. interdum, C. de testam. & in Specul. de instrum. edit. vers. si decessit.* tale enim testamentum sine tabellione factum est priuata scriptura, quæ per se non subsistit: vt per *Abb. in cap. 1. col. 1. versi. Item infertur de fide instru.* XIIII.

¶ An autem testamentum nuncupatiuum potest probari per publicam scripturam. vide *gloss. Bald. & doctores in l. 1. C. de testam.* notatur in *l. fin. C. de fideicommiss. & in l. 2. C. de bon. poss. secundum ta. & in l. haredes palam in princ. ff. de testam.* XV.

¶ Tunc dicitur testamentum publicatum, quando apud iudicem & notarium publicatur. *Bald. in dict. l. 2. C. quemadmodum testam. aper. ad petitionem eorum quorum interest, l. testamenta omnia. C. de testam. gloss. in dict. l. publicati, & ibi Bal. & 6. partit. tit. 2. l. 3. 4.* XVI.

¶ In hac publicatione citantur hi, quorum interest. *l. de vnoquoque, ff. de re iud. l. nam ita diuus, ff. de adopt. l. 4. §. illud, ff. de fideicomm. ly. gloss. & doctores in l. maiorem. C. de pact. Paulus de Castr. consil. 214. per l. recusare in princip. ff. ad Trebell.* Ad idem *l. in causa. §. causa. ff. de minor. l. si quando. C. de testi. l. solam eod. tit. c. in nomine Domini, eod. titul. cum similibus.* XVII.

¶ Et si aduersarius est certus, debet specialiter citari, argum *authen. nouo iure. 1. responso. C. de pœna indic.* qui male iudicauit, vbi autem aduersarius certus non est, sufficit proclamatio generalis. *cap. fin. de maio. & obed. c. cum in tua, qui matrim. accus. po. l. si eod. tempore. C. de remissione pignor. doctores in dict. l. publicati.* XVIII.

¶ An autem debent dari interrogatoria & sententia ferri, videas *Bald. in dict. l. publicati*, & ibi an sit diffinitiua, an interlocutoria. *cap. fin. de re ind. lib. 6. Ludo. in rubr. ff. de re indicata.* vbi concluditur quod est interlocutoria, à qua non appellatur, idem *l. 4. tit. de appell. lib. ord.* XIX.

XX. ¶ Quis autem ſit iudex competens ad faciendum huiuſmodi publicationem teſtamenti, vide *Ludouic. in dict. l. publicati.* qui dicit, quod is apud quem veniret ventilanda quęſtio teſtamenti, per *l. cum hi, §. tranſactiones, ff. de tranſact. cum ibi notatis.*

XXI. ¶ Modus pronunciandi in publicatione eſt, quod iudex dicat, Pronuncio teſtamẽtum hoc haberi pro publicato, vt ſentit *Innoc. in cap. Albericus de teſt.* quem allegat *Bald. in authent. ſi quis in alıquo documento. C. de eden. & in l. publicati praallegata*, & ibi *Ludouic.*

XXII. ¶ Si clericus eſt relictus hæres in teſtamento vel executor, an teneatur comparere coram iudice ſeculari: vide *Bald. in l. teſtamenta omnia. verſic. vltimo formo. C. de teſtam.* qui dicit quod ſic. idem *l. 4. tit. de teſtament. lib. 3. ordin.*

XXIII. ¶ Forma teſtamenti in ſcriptis traditur. *6. part. tit. 1. l. 1. & hic. & in Spec. de inſtru. edict. §. compendioſe chart. 2.* & vnum eſt præcipuè neceſſarium quod interueniat tabellio & teſtium ſubſcriptio. Si autem tabellio non interueniat, oportet quod fiat publicatio coram tabellione eo modo quo diximus: vt per *Bartol. in l. 1. & 2. ff. quemadmod. teſtament. aperian.* poſt gloſſ. vbi alij doctores.

XXIV. ¶ Teſtes qui debent eſſe præſentes in teſtamentis, debent eſſe alias habiles, alioquin teſtamentum non valet, vt per *Bald. in l. fin. col. 3. verſi. præterea iſta prohibitio. C. de bon. poſſ. contra ta. per l. teſtium, §. conditionem, ff. de teſta.* vnde ſi ſunt inuiti, non ſunt legitimi teſtes. *l. qui teſtamento, §. fin. in fin. eod. tit.*

XXV. ¶ Si tamen teſtamentum eſt ſubſcriptum à teſtibus infamibus, non propterea vitiatur, ſentit *Bald. in cap. 1. prope medium.* an remoueri debeant teſtes qui pares eſſe deſierunt, & in *l. 1. col. 2.* interdum eſt nuncupatiuum. *C. de teſtament.* vbi plenè an & quando infamis ſit legitimus teſtis.

XXVI. ¶ Hæc autem teſtium habilitas requiritur quando teſtamentum fit *l. ad teſtium, §. conditionem, ff. de teſtam. inſt. eo. §. ſed cum aliquis, & ibi Bart. & alii. Bald. in dict. c. 1. an remoueri, &c. Bal. & Lud. in dict. l. 1. C. de teſtam.*

XXVII. ¶ Fides vnius teſtis non ſupplet imperfectionem alterius, in teſtamentis: immo omnes debent eſſe habiles: vt traditur in *dict. l. 1. C. de teſtamen. Bald. in l. 1. C. de bon. po. contra tabu. 6. partit. tit. 1. l. 9.* vide *Bald. in l. ex argentariis, §. 1. ff. de eden. & gloſſ. foro legum, lib. 2. titul. de las teſtimonias l. 1.* vide *Bald. in l. 1. verſi. ibi in textu & verſ. ex hoc habes determinatum. C. de quæſtionibus.* vbi per illum textum dicit quod ſi in approbatione actus requiritur certus numerus teſtium: ſi interueniunt decem teſtes, vel plures, quorum duo vel tres ſunt infames, vel excommunicati; ſi ceteri ſunt legitimi, quibus deſideratus numerus reſtat, ſufficit. idem per illum textum, tenet *Bald. in l. ſatis apertè. C. de falſis.* dicens quod ſi quis probauit per teſtes, obtinebit, quamuis produxerit inſtrumentum de falſo ſuſpectum, per *dict. l. 1. & l. 3. c. de fide inſtru.* quia vtile per inutile non vitiatur.

XXVIII. ¶ Idem dicimus de duobus tabellionibus, quorum vnus eſt infamis, alter bonæ famæ, coram quibus factum eſt inſtrumentum, vel teſtamentum. valebit enim ratione tabellionis bonæ famæ. *Bald. in l. imperator, la 1. colum. 8. verſ. nota etiam quod ſi duo notarii, ff. de ſtatu hom.* per *dict. l. ſi quis ex argentariis, §. ſed cùm omnes.* Idem in auctoritate duorum tutorum, quorum alter ſit falſus, alter legitimus. Valet enim auctoritas *l. 1. in principio appe. §. 1. & ibi Bartol. ff. quod falſo tutore auct.*

XXIX. ¶ Vbi deficit numerus teſtium, corruit teſtamentum, nec poteſt ſuppleri per iuramentum partis ſuppletiuum, quia non poteſt recedi à lege requirente certum numerum teſtium. *regula indultum de reg. iur. lib. 6.* nec defectus numeri, vel probationis ſuppleri per iuramentum, vel extraneas coniecturas. Immo debet probari per teſtes ſubſtantiales. gloſſ. not. in *l. cum proponebatur de legat. 2. & in l. cum de indebito, C. de probation. Bald. in cap. 1. de contra. inueſt. §. item vaſallus, column. 2. verſic. quæro vtrum numerus teſtium. lib. feudorum. idem Bald. in l. 2. in verſic. ſed nunquid, C. de bon. po. ſecundum ta. & in l. in bonæ fidei, C. de rebus creditis. Ludouic. in dict. l. 2. colum. 2. in verſ. vlterius extra gloſſ.* præterea teſtis idoneus non dicitur, qui in defectum aſſumitur. *Bald. in l. 1. col. 1. verſic. item nota. C. qui & aduerſus quos.* vnde teſtes in minori numero quàm neceſſariò vel ſtatutè, quamuis faciant indicium, non tamen probationem. *Bald. in l. cum citra in fine. C. de iure dotium.*

XXX. ¶ An teſtator carceratus vel tempore peſtis ſiue in mari, vel alias legitimè impeditus poſſit teſtari cum minori numero teſtium. vide *Bart. Bald. Paul. & Alexand. in dict. l. fin. C. de teſtam. Bart. in l. 1. ff. de bon. poſſ. ex teſta. mi. Angel. in authentic. de non alien. §. quod autem in fine. col. 2.* tenent quod non, intellige quando ſeptem poſſunt reperiri vel ſecus. hoc de mente legum regni *ordin. lib. 3. tit. de teſtam. l. 1.* & hic, quæ requirunt quinque teſtes in teſtamento nuncupatiuo: vbi plures haberi non poſſunt. ad hoc bonus textus in ſimili in *cap. debitum de bigamis.* vbi ſi ad ſubſtantiam actus aliqua ſolemnitas requiritur, niſi interueniat, non valet actus, etiam ſi propter neceſſitatem non fuerit adhibita.

XXXI. ¶ Probatur autem plures teſtes haberi non potuiſſe, ex ſola allegatione. niſi probetur contrarium *l. cum res. C. de probat. Bartol. in l. confirmatur. quæſt. antepen. ff. de iure codicillorum.* tutius tamen putat, quod notarius ſcribat in teſtamento præſentibus teſtibus iſtis, cum facta per quiſitione plures haberi non potuerunt. de conſuetudine generali in his regnis in teſtamento nuncupatiuo ſoli quinque teſtes adhibentur, quamuis plures haberi poſſint.

XXXII. ¶ An autem tot teſtes requirantur ad probandum teſtamentum, quot requiruntur in eius confectione. vide *Bald. Ludouic. & alios in*

dicta

*dicta l.2. C.de bonorum poss. secundum ta. Bald.in l. fin.col.3.versic.quaeris hic. C. de fideicom.Bart.& alij in l.heredes palam in principio. ff. de testam. Bald.in l. testium,colum.2.versic.vltimo nota.C.de testam.Spec. de instru.edictio.§.compendiose. versi. quid si vnus ex testibus.*vide gloss.in *dict.l.heredes palam, & in dict. l.2.C.de bonor.poss.secundum tabu. & in dict. l.final. C.de fideicom.& ibi Bald.3.colum. in fin.versi.& satis.Bartol. in l.1.§.1.in fin.versic.quot testes de leg.2. gloss.in l.qui ex liberis. §. testamento in versi. litteras. ff. de secundum tab. & in l.1. in versi. indicium, C. de cod. & in dict. l.haredes palam. §.sed si notam, & ibi Dynus, ff. de testam.*

XXXIII. ¶ An duo testes ex eadem domo probent. textus in *dict. l.ad testium in principio. ff.de testam.* dicit quod sic. quid si sunt legatarij, vel hæredes:& quid de alijs, vide *Lanfrancum in repetitione cap.quoniam contra falsam de probat. in verb.testimon.depositiones con. 16.quaero vlterius. Bald.in l.dictantibus.C.de testam.6.partit.titul.1.l.11. & foro legum lib.3.tit.de las mandas.l.8.*

XXXIV. ¶ An omnes testes testamenti debent esse masculi, an sufficiant fæminæ; vide *l. qui testamento,§.mulier,ff.de testam.instit. eod.§.testes, & ibi Fabrum & Aretin. & Specul. 3.part. tit. de testibus,l. 17.& 6. partit. tit. 1.l. 9.& foro legum, lib.2. tit.de testibus. l.8.*vbi concluditur quod regulariter mulier in testamento testis esse non potest: nisi inter liberos legitimos naturales, vel bastardos secundum *Bald.in dict.§.mulier.* Item in codicillis. *gloss. & Bald. in l. final.in fin.C.de codicillis,& in dict. §.mulier,& in dict.§.testes.*Item in testamento ad pias causas.*cap.cùm esses de testam. & ibi Abbas.Bart.in l.1.C.de sacrosanct.eccles.& ibi Bald.ver. quaero circa solemnitatem,fin.colum.*

XXXV. ¶ Quod autem inter liberos sufficiant duo testes etiam fæminæ, videtur textus & ibi gloss. in *authent.quod sine.C.de testam.* aliqui tamen nituntur tenere contrarium, immo quod mulier non potest esse testis in testamento, etiam inter liberos propter sexus fragilitatem. Quinimmo nec in codicillis, vt per *Bart. in l.in multis, ff.de statu homin.* sed communiter tenetur contrarium.

XXXVI. ¶ An consuetudo potest minuere numerum testium in testamentis. *Bald. & alii in l.fin. C.de testam.* dicunt quod non. pro quibus benefacit *l.1.supr.eod.* quæ prohibet consuetudinem contra has leges.sed *Innocent.& Hostiens.in c.cum dilectus,de fide instru.& Bald.in l.1.versic.sed hic quaero.C.ad Velle.*tenent contrariũ. gloss. in *clem.statutum,de electione.* Hinc dicit *Abb. in dict.cap.cum dilectus,* quod valet consuetudo quod instrumento notarij credatur sine testium subscriptione. quia consuetudo habet potestatem principis.*l.domini pradiorum. C. de agricolis & censitis.li.11.Bald.in l.3.colum.2.versic.sexto nota. C.de nautico fenore. & in l.nec exceptio. C.de probat.* Item consuetudo facit, quod clericorum instrumentis credatur, quamuis nõ sint notarij etiam extra territorium, *Bald.in ru. C.de fide instru.fin.col. versi.septimum.* Quinimo potest consuetudo introducere, quod sacerdos etiam sine testibus possit conficere testamentum. *Bal.in l.si non speciali.C.de testam.* potest enim consuetudo derogare solemnitatibus instrumenti,& approbare vel reprobare contractus secundum *Innocent.in cap.1.fin.col.versic.item nota, de fide instru. Bald. in l. per diuersas, col.1.in fin.C.mandati,*quia consuetudo habet vim constitutionis. *l.1.§.denique,el 2. & ibi Bart.ff.de aqua plu.ar.*Quæ quidem consuetudo ad vnguem seruanda est, cùm sit actus practicus.*Bal.in Spec.de instru.edi.col.10.versi.Consuetudo potest relaxare.* vbi firmat, quod valet consuetudo de stãdo minori numero testium.

¶ Sed prima opinio quod consuetudo non possit minuere solemnitatem testamenti nisi per principem approbetur, probatur in *l.fin. C. de testam.*per quam hoc firmat *Oldrad.consi.246. & Ioan.And.in speculo de instru.edi.§. compendiose. versi.sed nunquid de consuetudine.* Quos refert *Ludouic.in dict.l.si non speciali,col.1.*qui recitatis omnibus finaliter distinguit: vt per eum videre poteris.vide etiam *Anton. & Abb.& recentiores in c. 2. de probat.* XXXVII

¶ Tabellio debet interuenire in testamenti confectione creatus à rege, vel ab eo qui potest eum creare iuxta notata in *cap. cum P. Tabellio, de fide instru.& in cap. final. eod.tit. & in cap.accedentibus, de con. praben.* notatur per *Bart. & alios in l.1.ff.de offic.proconsul. & in l.nec ei, ff. de adopt. & in l.1.C.de eman. li. & in authent. de tabell.§.vt tamen,collat.4.& in pluribus aliis locis,& li.2. ord. tit. de los escriuanos del numero,l.4.* XXXVIII.

¶ Alij verò tabelliones à papa vel imperatore creati non possunt in his regnis laicorum testamenta vel contractus colligere, vt dictat *lex ordin. praallegata, & in quaterno gabellarum* 101.nisi in defectum, quando alius tabellio regni non potest reperiri: vt per *Angel. in l.si vacantia,2.oppo.versic.item patet ex pradictis. C.de bonis vacantibus.li.10.*sicut è conuerso,tabelliones regis possunt colligere contractus instrumenta & alia inter clericos in defectum ecclesiasticorum. idem tenet *Abb. in cap. decernimus. pen. col. versic. laicus de indic. & in cap. sicut, ne clerici vel monachi.*vide *legem regni ordin.lib.1.tit.3.l.26.* XXXIX.

¶ Idem dicimus de alijs tabellionibus regni qui non sunt de numero. Possunt enim colligere testamenta & instrumenta laicorum, quando alij de numero haberi non possunt, vel quando sumus in curia regis: nam ibi quilibet notarius regis potest rogari, quamuis non sit de numero. & valent instrumenta vel testamenta ab eis facta, etiam si alius tabellio de numero haberi possit. extra curiam verò, tunc demum quando alius non reperitur. quod probari oportet per id quod dicit *Bartol. in l.conficiuntur, quast.antepen. ff. de iure codicillorum.* XL.

¶ Quod autem dictum est de notario apostolico, idem dicendum est de presbytero parochiali: qui potest rogari de testamẽto ad pias causas laicorum: vt in *cap. cum esses de testam.* secundum vnum intellectum, vbi per *Abbatem in* XLI.

lectura & repetitione. Ad hoc cap. relatum, el 1. eod. tit. vel quando testamentum fit in terris ecclesiæ. dict. cap. cum esses, secundum aliam lecturam. In tertis verò imperij vel aliorum regum quid sit. vide ibi Ioan. Andr. Anton. & Abbatem.

XLII. ¶ De consuetudine regni tam laici quàm clerici qui non sunt notarij, rogantur de testamentis laicorum. non vt publicæ personæ, sed vt priuatæ, iuxta dict. l. 1. tit. de testam. ordin. lib. 3. tradimr in l. hac consultissima, vbi gloss. & doctores. C. de testamentis, vt suprà dictum est. itaque illa scriptura est priuata, & debet publicari, & si negetur, plene probari eo modo quo diximus.

XLIII. ¶ Quare notarij apostolici vel imperiales non possunt rogari in regnis istis, dixi plenè in repetitione rubric. de donat. inter virum & vxorem in introductione, col. 4. versi. constituerunt etiam. Vbi etiam dixi quod instrumentum factum in terris imperij vel papæ, à notario papali, vel imperiali, facit fidem in his regnis, vel alibi extra: vt per doctores ibi allegatos. quibus adde Bartol. in l. cunctos populos. C. de summa Trinit. 7. quæst. principali, & in l. 1. ff. de officio proconsulis & legat. & in l. nec ei, ff. de adopt. & Ioan. Andr. in cap. roman. de appel. lib. 6. Rotam decisione 294.

XLIIII. ¶ An sicut tabellio rogatus æquiualet duobus testibus: vt cap. quoniam contra falsam de probat. & ordin. lib. 3. titul. de testamen. l. 1. vbi dicitur quod in testamento debent interuenire quinque testes, vel saltem tres cum tabellione, & sic habet tabellio vicem duorum testium propter eius authoritatem: ita & notarius apostolicus, vel imperialis habebit vicem duorum testium, per dict. cap. cum esses de testam. veritas est quod non. quoniam non reguntur, vt publicæ personæ, sed vt priuatæ, vt suprà dictum est, quando autem tabellio regis interuenit in testamento vel alio contractu, vt testis, non vt tabellio: habet vicem vnius testis tantum. cap. super de testib. Solus princeps coram quo fit testamentum probat integrè. l. omnium, C. de testament. 6. partit. tit. 1. l. 5. ad prædicta vide gloss. in verbo quodlibet, in cap. cum Ioannes de fide instrumen. Idem diximus de clerico parochiali.

XLV. ¶ Sed quamuis ista non habeant vicem duorum testium: magis tamen creditur eis quàm aliis. dict. cap. cum esses. & sic quodammodo supplent aliorum defectum, vt patet ex his quæ suprà dicta sunt.

XLVI. ¶ Testes in testamentis adhibiti, vel rogati, debent se subscribere: vt 6. partit. tit. 1. l. 1. & 2. & hic. quæ leges sumuntur ex l. hac consultissima in principio. C. de testam. Specul. de instru. editione. §. instrumentum, versic. item quod testes, vbi dicit quod in testamento in scriptis testes debent se subscribere, in alijs autem instrumentis sufficit inscriptio. Tenet etiam Bald. in dict. l. hac consultissima. Paulus de Castro consil. 206. incipit. non multum videtur necessarium. Sigilla autem testium quæ requirunt leges prædictæ, validant testamentum, non probant, vt per Bald. in Spec. de instru. edit. versic. subscriptiones.

¶ Testes quantumcunque inhabiles remporе iudicij ex quacunque causa possunt deponere ad confirmationem testamenti, vel instrumenti publici, vel priuati, in quo retro repeniuntur esse subscripti. nam ipsa scriptura dicitur esse depositio: vt notat. in dict. l. hac consultissima, §. penult. C. de testam. Bald. in l. 1. 2. column. in fine, versic. potest etiam dici. C. de testamen. secus si testis non deponeret ad confirmationem scripturæ, in qua reperitur esse descriptus: vt per Bald. in dict. l. 1. XLVII.

¶ Subscriptio testatoris facienda est per testatorem, quamuis testamentum propria manu scripserit: vt 6. partit. tit. 1. l. 2. quamuis Bald. contrarium velit in l. cum antiquitas, §. cum autem in fin. C. de testam. XLVIII.

¶ Si alter testium scribere nesciat, alter pro eo subscribet: vt hic & 6. partit. tit. 1. l. 1. 2. & l. hac consultissima in principio. C. de testam. habetur in Spec. de instru. edit. §. instrumentum. vers. item quod testes. XLIX.

¶ Tabellio debet ponere signum suum in testamento de quo est rogatus. Quod quidem signum mutare non licet, vt l. final. ff. de assessor. gloss. in authentic. de tabellio. colum. 2. versic. secundo, colum. 4. Spec. de instru. edit. §. 1. versic. in fine authen. Bald. in prima constitut. C. alias committit falsum. Bald. in l. comparationes, final. colum. C. de fide instru. Lanfrancus in cap. quoniam contra falsam, in parte sequitur instrumentorum productio, colum. 2. L.

¶ Vltra signum tabellio debet apponere nomen suum cum signo, secundum Paulum de Castro consil. 2. vel saltem ex præcedentibus, vel sequentibus debet constare de eo, vt per Paulum ibi & per Lanfrancum vbi suprà. Si autem tabellio mutaret nomen suum: punitur de falso ac si mutaret signum, vt per Lanfrancum ibidem. debet ergo ponere signum & nomen consuetum. alias non valet testamentum, vt per Bald. & Philippum in cap. significauit de appell. per illum textum, & per dict. l. final. ff. de assesso. & instit. de publicis iudic. §. item vendendum. Si tamen notarius non habet signum proprium: potest vti signo alterius, si non facit in fraudem, secundum Bald. in l. 1. C. quæ res vendi non pot. etiam si sit præscriptum à prohibente, vt ibi per eum. in his regnis ante creationem tabellionum postquam examinantur ad officium, apponitur signum in pagina tabellionatus, quod mutare non possunt. quamuis tale signum assimiletur signo alterius notarij. alias punitur de falso: vt suprà dictum est. LI.

¶ In testamento in scriptis debent adesse septem testes, qui debent subscribere testamentum sua manu, quod sufficit, licet non apponant sigillum suum, quod ante requirebant iura antiqua. l. hac consultissima. C. de testament. in principio, & 6. partit. titul. 1. l. 1. 2. quæ in hoc per hanc legem corriguntur. Item hæc lex addit legibus supradictis, quod tabellio intersit ipsi testa- LII.

testamento in scriptis, & in eo suum apponat sigillum. Sed rectè intuenti vtraque forma potest seruari, coram septem testibus sine tabellione, vt *dict. l.* 1. *&* 2. sed non dicetur scriptura publica, vt *l.* 1. *& ff. quemadmodum testament. aper.* vbi *Bart.* propterea requiritur publica, vt pluries dictum est suprà, vel potest quis testari coram septem testibus & tabellione, vt hic. & tale testamentum dicitur scriptura publica, & non est necessaria eius publicatio, vt per *Abb. in cap.* 2. *de fide instru.* & dictum est suprà.

LIII. ¶ Sigillum aliquando dicitur annulus, vt per *Innocent. in cap.* 2. *colum.* 2. *super verbo sigillum, & in versic. item nota de fide instru. Specul. de probat.* §. 3. *versic. decimo per litteras.* Sed nos quando loquimur de signo, intelligimus de eo quod notarius facit propria manu, in charta. de quo loquuntur leges regni, *ordin. lib.* 2. *tit. del chanciller y sello per totum. & tit. de los escriuanos de la audiēcia,* & in plurimis pragmaticis sanctionibus regni tabelliones curiæ signant proprio signo, & insuper regis sigillo, de quo loquuntur leges præallegatæ. ¶ Cæteri verò tabelliones proprio vtuntur signo, quod aliquando mutare licet, vt per *Bartol. in l. ad testium*, §. 2. *ff. de testament.* per illum textum, *& institut. eod.* §. *possunt. Idem Bartol. in lege si procuratorem, circa medium. versic. secundo potest approbari, ff. de procur. Innocent. in dict. cap. significauit, de appellat. in gloss.* 1. *in versic. sigillum.* Item potest quis sigillare cum alieno sigillo, si committatur. alias non. *Bald. in lege* 1. *in principio, versic. item quæro. C. pro socio.* & tunc debet fieri mentio expressa, quod sit alienum. *Bartol. in dict. l. ad testium, Specul. vbi suprà. Ioann. Andr. in cap.* 2. *de fide instru.* & ibi alij doctores.

LIV. ¶ Sigillum debet habere suos characteres, *dict. l. ad testium*, §. *signum, ff. de testam. Ioann. Andr. in cap.* 1. *de fide instru. Bart. in l. Lucius, ff. de fideiussor.* & hoc vocatur sigillum, cum quo est sigillandum, vt suprà dictum est.

LV. ¶ Testamentum in scriptis debet fieri coram septem testibus & tabellione si reperitur: si autem non reperiatur, loco ipsius adhibeatur aliqua persona approbata ad hoc per interlocutoriam iudicis. argum. *cap. quoniam contra de probat. & in l. si quis ex corpore de murilegulis, lib.* 11. tenet *Ludouic. in l. hac consultissima, in tertio nota. C. de testament.* hæc scriptura fidem facit ac si interuenisset tabellio, sic *l. curent magistratus, ff. de testib.* secundum vnam lecturam, & in *dict. l. hac consultissima, C. eod.* quod tene menti, quod multoties accidere potest.

LVI. ¶ In testamento cæci requiruntur quinque testes. vt hic. Intellige in testamento nuncupatiuo, non in scriptis, vt *l. hac consultissima, C. qui testament fac. poss. &* §. *cæcus, instit. quibus non est permissum facere testam.* sic intelligenda est lex regni, *6. partit. titul.* 1. *l.* 14. quæ requirebant sex testes. hodie sufficiunt quinque, vt hic dicitur. tam in nuncupatiuo, quàm in scriptis. Sed si inter liberos testetur, sufficiunt duo testes, per *l. final. C. familia her. & l. hac consultissima,* §. *ex imperfecto, C. de testamen.* tenet *Bald. in l. hac consultissima. C. qui testament. facere poss.* & sequitur gloss. *Montal. in dicta l.* 14. partis enim casus non debet filijs obesse. argum. *instit. de ingenuis in principio.* vide latius per *Bald. vbi suprà,* & plenius per *Ludouic. Rom.*

¶ Codicillus dicitur paruus codex, id est, quasi testamentum, *gloss. & doctores in rubric. C. de codicillis, & sexta partit. titul. de los escritos que hazen los hombres, l.* 1. & venit appellatione testamenti. *gloss. in l.* 2. *versic. personales, C. communia de legatis, & instit. de testam. in princip. Bart. in l.* 2. *versi. quero statutum prohibet, de legat.* 1. *Bald. in l. final. colum. versic. quid si statutum, C. de testam. & in dict. l. hac consultissima, colum.* 2. *versic. Item dicitur hic. C. qui testament. facere poss.* Sed hæc largo modo, vt per *Bald. in l. final. C. de edicto diui Adria. to.* Item venit codicillus appellatione vltimæ voluntatis, vt per *Bald. in l. Nesenius, per illum textum in ver. scrupulosa, ff. de excusat. tut.* LVII.

¶ In quo differunt codicillus & testamentum, vide *6. partit. titul. de los escritos que hazen los hombres, & de codicillis, l.* 3. Qui potest testari, potest codicillare, *Bartol. in l. vt tantum in principio, ff. de seruo corrupto.* vt maior 14. annorum, & mulier maior 12. possunt codicillare, vt *dict. l.* 1. *C. de codicillis.* LVIII.

¶ In codicillis requiruntur quinque testes, vel tres cum tabellione, qui æquiualet duobus testibus. Concordat *l.* 1. *de testam. li. ordin. & l. fin. C. de codicill. Spec. de indic.* §. 1. *vers. si vero. Bart. in l.* 2. *in fine, versic. sed quid si statutum de leg.* 1. & sicut codicillus fit coram quinque testibus, ita totidem testibus confirmatur, *gloss. l.* 1. *versi. iudicium, C. de codicill. & ibi Bald. & Bart. in vers. contra istud dictum gloss.* etiam in codicillo cæci, vt hic *& dict. l. hac consultissima, & ibi Bald.* 3. *columnn. versic. sed quero, nunquid requiruntur tot testes, C. qui testamen. facere poss.* reprobata *gloss. ibi, in versic. codicillis.* quæ contra voluit. Codicillus aperitur sicut testamentum. *l. final. & ibi Bald. C. quemadmodum testam. aperiant.* LIX.

¶ Solemnitas interueniens testium in testamentis vel codicillis, vitiatur ipso iure, si deficiat, hoc est, si non interueniat numerus testium: vt *hic & dict. l. hac consultissima in principio, & l. testamentum, C. de testament.* Intellige quantum ad institutionem hæredis, legata verò & fideicommissa firma manent. *authent. ex causa, C. de liberis præteritis, & l. regni, ordin. de testament. l.* 1. LX.

¶ Ex his infertur quod vbi prætermittuntur necessaria in actu, corruit actus, vel testamentum. quia omissio modi vel formæ, semper viriat actum, etiam fauorabilem *l. qui Romæ,* §. *Flamus Hermes, ff. de verborum oblig.* forma enim est, quæ dat esse rei, & conseruat eam in esse: vt notatur in *l. Iulianus,* §. *sed & si quis, ff. ad exhibendum.* Ad idem facit *lex diligenter, ff. mandati, cap. cum dilecta de rescriptis,* vbi latissimè per Felinum. forma itaque non est aliud nisi ordinata series LXI.

rem ad substantiam adducens. *Bartol. in dict.* §. *Flavius.* quotuplex est forma, tradit *Bald. in cap. 1. in princip. de noua forma fidelit.*

LXII. ¶ Ex his infertur quod si forma vel solemnitas requisita in contractu, non seruetur per mulierem contrahentem, est nullus contractus, vt *l. 55. infra eodem*, tenet *Ludouic. Roman. in l. pactum, 6. columm. C. de collat.* etiam si solemnitas deficiat in parte, vt *cap. 1. cum gloss. & ibi Abb. de baptismo.* forma enim idem est quod status perfectus rei vel dispositionis, secundum *Baldum in l. penultim. columm. 4. C. de condi. insertis.* Vnde cum ista forma sit data à principe, non potest omitti, alias actus vitiatur, quia actus dicitur substantia secundum *Baldum, in l. prolatam, C. de sententijs.* etiam si ista lex vltra non processisset annullando testamentum. *Bald. in l. comparationes, 2. columm. C. de fide instru. & in leg. 1. C. vt in possessionem le. & in l. si tutor. C. in quibus casibus in integrum restitutio non est necessaria.* Ista autem forma magis debet attendi quàm ratio. *Bald. in l. 1. ff. de libe. & posthum.*

LXIII. ¶ Solemnitas dicitur quicquid præcipuum requiritur vltra consensum, & quicquid additur formæ iuris gentium. *Baldus in leg. & in epistola ad finem, in versicul. vltimo quaro, C. de fideicommiss.*

LXIIII. ¶ Solemnitas quædam est substantialis, quæ dicitur grauis & magna. Alia est accidentalis. Alia supersubstantialis, de quibus statim dicemus. Substantialis est illa quæ multum obstat, si omittatur, secundum *Bartolum in lege final. §. si verò postquam in fine. C. de iure delib. & in dict. leg. 1. §. quod autem ff. de venere inspi. & in leg. 1. §. si plures, versicul. quarto quaro, ff. de excusat. tu.* & dicitur ista solemnitas grauis, quia ea omissa potest contingere mutatio circa substantiam eius de quo agitur: vt per *Baldum in dict. rubric. versicul. & si in prædictis, C. de successorio edicto.* de ista solemnitate substantiali & graui loquitor ista lex & aliæ concordantes. Vel dicitur substantialis, quando requiritur aliqua solemnitas: qua non adhibita obligatio naturalis non oritur, vt cùm deficit consensus. *Bald. in l. ad exactionem, versicul. sed quando, C. de dotis promissione, & in leg. si ex pretio ad finem, C. si certum petatur.* vide *Bartolum in l. cum lex. versicul. iuxta prædicta. ff. de fideiussor.* qui videtur tenere contra. potest tamen saluari dictum *Bald.* regulariter, aliquando tamen in defectum probationis, statur iuramento partis, in *l. bona fidei. C. de rebus creditis, cap. final. de iure iurand.* Secus quando numerus testium pro forma substantiali requiritur, vt hic: nam tunc eius omissio vitiat actum, vt dictum est.

¶ De solemnitate accidentali quæ sit, & an possit remitti, vide *Specul. de sententia, §. iuxta, columm. 7. versic. & sunt hac in argumentum, & de appel. §. de efficio quoque, versic. penultim. & final. Bald in l. & in epistola ad finem, versic. vltimo quaro, C. de fideicommiss.*

LXV. ¶ An ista testium solemnitas possit per testatorem remitti, videtur quod non, quia non potest facere testator, quod leges in suo testamento locum non habeant. *l. nemo potest, de leg. 1.* Item quia hoc introductum est in fauorem publicum, & renunciari non potest, vt *l. ius publicum, ff. de pact. cap. si diligenti, de for. compet. Bald. in l. final. 1. nota. C. si certum petatur.* etiam si pactum esset inter partes, non posset minui solemnitas testamenti secundum *Bartol. in lege 3. 3. columm. 1. versic. circa secundum. ff. de testam. & in dict. l. nemo potest.*

¶ Testes qui interueniunt in testamentis, debent rogari. *l. heredes palam in fine de testament. l. hac consultissima in principio, C. eod. §. final. cum gloss. institut. eod. authent. de testib. §. & licet in fin. collat. 7. 6. partit. titul. 1. l. 1. & 2. foro legum, lib. 3. titul. de las mandas, l. 8.* deficiente autem testium rogatione, testamentum est nullum, vt per *Bartolum in l. sciendum, ff. de verbor. obligat.* non solum in testamento in scriptis, sed etiam in nuncupatiuo. *Bald. in §. per nuncupationem institut. de.....* Et secundum hoc dicit intelligendum §. *final. institut. de testament.* vide *Specul. & Bald. de testament. columm. antepenultim. versic. testes. Bald. in authentic. rogati, de testi. & in rubrica de fide instru. 7. columm. Bartol. in leg. final. column. final. versic. vltimo venio. C. de codicill. & in l. scripturas, columm. 1. ibi adhibitis, C. qui potiores in pignore hab.* vbi dicunt quod rogare, nihil aliod est quàm eis denunciare, vt assistant: nec est necesse rogare eos genibus flexis, sed debent vocari: vt *lib. 3. ordin. titul. de testament. l. 1.* vbi solum dicitur, quod testes debent esse præsentes. hic dicitur quod testes debent interuenire. Itaque leges regni volunt quod testes debent esse præsentes, vel interessentes. nam hoc ipso præsumuntur rogati. *l. Domitius, ff. de testament.* facit *lex cum ostendimus, ff. de fideiusso. tut.* quia testes passi sunt se subscribi in testamento, vt ibi. LXVI.

De iure canonico testes non toganturin testamento *cap. relatum, 1. de testam.*

¶ Idem dicendum est in tabellione qui debet esse rogatus, id est vocatus, secundum *Baldum in dicta lege hac consultissima, in principio de testament. Specul. de probat. §. breuiter, versicul. sed pone. & ibi Baldus in additionibus. versicul. final. & de instru. edict. versic. tabellio.* vbi tabellio eo ipso quod se subscribit vt tabellio, præsumitur esse rogatus. notatur in *authentico de tabell. §. nos autem, coll. 4.* licet *Bart.* contra in *dict. l. sciendum, ff. de verb. oblig. & in d. l. heredes palam in d. §. in testam.* LXVII.

¶ Quare in testamentis requiritur, quod testes sint rogati, id est vocati, vide *Bald. in dicta lege finali in fine. versic. quaro ergo, C. de codicill.* qui dicit quod testibus rogatis magis creditur, cùm fides eorum sit electa & approbata à testatore. Hinc est quod testi non fide digno rogato creditur. *gloss. in l. inuiti, la 1. in fin. ff. de testib. & in authent. de testibus, §. & licet in fine, versicul. simpliciter, collat. 7. Bald. in l. parentes, C. eod.* Vnde frater potest testificari pro fratre, si est testis instrumenti rogatus ab vtraque parte. LXVIII.

quia

quia rogatio est approbatio quo ad rogantes, propterea etiam inuitus cogitur testificari. Si ergo est testis, testamentarius est idoneus secundum *Baldum in dict. l. parentes.*

LXIX. ¶ Testis non rogatus sponte veniens, est suspectus, ideo non admittendus. *Bald. in authentic. sed nouo iure, 2. notat. C. si certum petat.* facit *gloss. & Bartol. in l. post legatum, §. in his vero ad finem, ff. de his quibus vt indignis.* vbi dicunt quod testis sponte veniens pluries præsumitur inimicus, de quo per *Lanfrancum in capit. quoniam contra falsam, de probat. in parte testium depositiones, column. 2.* vnde tales testes non probant, vt ibi per eos, & per *Bartolum in l. qua omnia. §. sed si aduersarius, 2. notab. ff. de procur. & in l. libertorum, & ibi Bald. C. de testi. & in dict. l. parentes, column. 2. versic. sed nonne testis.* intellige de sponte veniente, secus, de sponte iurante. *gloss. in dict. l. post legatum, §. his vero, versic. adiuuarunt, ff. de his quibus vt indignis.*

LXX. ¶ Excommunicatus non potest esse testis in testamento. immo testamentum in quo fuit testis non valet, secundum *Baldum in lege final. 3. column. versicul. praterea ista prohibitio, l. ad testium, §. conditionem, ff. de testament. l. qui testamento in fin. eodem titul.* nec potest approbari per testatorem, quia non dependet ab eius potestate, vt per *Abbatem in cap. 2. de except.* cum iste excommunicatus in totum repellatur à testificando. Secus dicas in alijs qui non repelluntur in totum, nam tunc partis approbatio reddit eum habilem ad testificandum.

LXXI. ¶ Et secundum hoc intellige quod voluit *Bald. post gloss. in l. si quis ex argentariis, §. 1. ff. de edendo,* quod vnus testis fide dignus supplet defectum alterius, quando iste in totum non repelleretur à testimonio.

LXXII. ¶ Pater & alij consanguinei possunt esse testes in testamento filij testantis de peculio castrensi, vel quasi, & in casibus sibi permissis, & in contractibus, *l. qui testamento, §. per contrarium, & ibi Bartol. in verbo quicumque. Specul. de teste. §. 1. versicul. item quod est parem,* in testamento vero extranei, in quo filius instituitur, pater non potest esse testis. *instit. de testament. §. pater.*

LXXIII. ¶ Testamentum in quo non interuenit numerus testium hic requisitus, est nullum ipso iure, *authentica hoc ius porrectum, C. de sacrosanctis eccles. l. cum hi, ff. de transact. l. hac consultissima, C. de testament. in principio, cap. dudum de elect.* vnde non creditur tabellioni sine testibus, quamuis alias in iudicijs sibi credatur. vt per *Innoc. & alios in cap. quoniam contra falsam de probat. & in c. ad audientiam, de praescr. Cyn. in l. si quis, C. de falsis.*

¶ An huic testium numero derogetur per *cap. cum esses de testament.* vide ibi plenissimè per doctores, signanter per *Abbatem, tam in lectura, quàm in repetit. & in cap. quod clericis, col. 6. versi. per hoc de foro compet.* LXXIV.

¶ An institutus in testamento minus solemni, sit tutus in foro saltem interiori. *Franciscus Aretinus in capit. nouit de iudic.* tenet quod non. Contrarium tenent *ibi Auton. & Abb. colum. 16. 17. & in cap. quia plerique de immun. eccles. & in cap. cum omnes de constitut.* immo quod institutus potest facere venientibus ab intestato denunciationem euangelicam, vt ibi per eos. vide *Ancharranum in regula possessor, de regulis iuris, lib. 6. Bald. in l. si non specialis, in versicul. sed ego dico, C. de testament. & in authentic. ad hac, C. de vsuris, & Bartol. extrauagaunti ad reprimendam, versic. ad denunciationem.* vide modernos *in cap. final. de praescription.* LXXV.

¶ Infra quantum tempus debet testamentarius seu quiuis alius qui debet, facere publicari testamentum, vide in *lib. ordinationum, tit. de los testamentos, l. 4.* LXXVI.

¶ Si testamentum nuncupatiuum fuit factum coram notario & testibus rogatis, & aliquis qui prætendit aliquod habere commodum ex illo testamento, & hoc iuret se credere, quamuis aliter non probet; tenetur notarius ad eius petitionem ostendere tenorem testamenti, vt notantet decidit *Paulus de Castro in l. 1. C. quemadmodum testam. aper.* refert, sequitur & commendat *Ias. in l. 2. colum. 1. C. de testament.* tene menti. LXXVII.

¶ Si de testamento nuncupatiuo facta est scriptura solemnis manu notarij coram testibus rogatis, talis scriptura plene probat, quamuis testes sint mortui *gloss. nota. in praeallegata l. 2. in principio, ff. quemadmodum testament. aper.* quam approbant *Bartol. Bald. Angel. & Salicet. in l. 1. C. de testament. & Ias. in l. 2. C. de bon. poss. secundum ta.* Si autem in testamento nuncupatiuo nulla interuenit scriptura publica, sed sola nuncupatio in præsentia testium cum scriptura priuata testatoris vel alterius qui non erat notarius: tunc si iudex authenticauit talem scripturam, vel eam fecit publicari citatis citandis, vt *l. publicati, C. de testam.* facit fidem absque eo quod alij testes examinentur: vt per *Iason. in dict. l. 2.* si autem nulla interuenit scriptura publica, nec secuta fuit publicatio iudicis, & agitur de probatione, quod testator fecit tale testamentum in quo talem instituit hæredem, & tunc examinandi sunt testes, vt per *Ias. in dict. l. 2.* post antiquiores quos videas. LXXVIII.

L E X I V.

MAndamos que el condemnado por delicto a muerte ciuil, o natural, pueda hazer testamento & codecillos, o otra qualquier vltima voluntad, o dar poder à otro que lo faga por el,

 como

como si no fuesse condemnado, el qual condemnado y su commissario puedan disponer de sus bienes saluo de los que por el tal delicto fueren confiscados, o se ouieren de confiscar, o applicar a nuestra camara, o a otra persona alguna.

CONdemnatus ad mortem, potest facere testamentum per se vel per commissarium, & disponere de bonis suis. Exceptis illis quæ propter delictum essent confiscata, vel confiscanda, vel alias fisco applicanda. hoc dicit.

I. ¶ Antiqua iura disponebant quod damnatio ad pœnam, per quam perditur ciuitas, vel libertas vel vita, impedit testamenti factionem, & rumpit iam factum. Secus in damnatione per quam fama tantum perditur. *l. eius qui, §. cui aqua, ff. de testament.* Ex quo dicebat ibi *Bartol. in versic. quæro quid de illis qui damnantur ad mortem in ciuitatibus*, quod non possunt testari, quia statim efficiuntur serui pœnæ, vt ibi & in *l. qui vltimo, ff. de pœnis.* ¶ Deinde superuenit *lex qui à latronibus. §. si quis capitali, ff. eod.* vbi dicitur quod valet testamentum damnati de crimine capitali decedentis appellatione pendente. quia appellatio extinguit vel saltem suspendit pronunciatum. *l. 1. ad fin. ff. ad turpi.* Et sic voluit restringere *dict. §. si quis in capitali.*

¶ Postmodum edita est *lex si quis filio exhæredato, §. sed & si quis, ff. de testament.* vbi statim quod quis capite damnatur, vel ad bestias traditur, vel ad gladium, vel alia pœna quæ vitam adimit punitur, testari non potest: nec valet testamentum antea factum, licet sententia nondum fuerit executioni mandata. quia sententia trahit secum executionem, vt *dict. leg. qui vltimo.*

II. ¶ Demum accessit *authentica sed hodie, C. de donation. inter virum & vxorem*, sumpta ex *authentico de nuptiis, §. quod autem, collatio. quarta.* Per quam dicunt doctores quos sequitur *Salicetus ibi versicul. quæro secundo, & gloss. in dicto §. sed & si quis & in dicta lege eius qui, ff. de testam.* quod supradictæ leges sunt correctæ per authenticam. Immo quod ingenuus, id est bene natus, condemnatus ad mortem per sententiam, non efficitur seruus pœnæ, nec per consequens intestabilis. Immo si superuiuit ante executionem sententiæ, potest testari. Ex quo dicit *Bald. in lege final. C. si à non competenti iudice*, quod licet isti banniti ad mortem qui sunt in carcere, non possint testari, tamen si euaderent de carcere, & conferrent se ad locum securum, forte possunt testari. Ideo si habent proprium, in eadem ciuitate, vel in alia possunt testari. Subdit tamen *Bald. ibi*, quod communis opinio habet quod non valent testamenta eorum qui sunt diffinitiuè damnati ad mortem, si est secuta executio. allegat *Ioannes Andreas in Nouell. in cap. quanquam de vsuris, lib. 6.* vbi dicitur, quod licet non valeat, vt testamentum, valet tamen, vt quædam dispositio, si iuberet malè ablata restitui.

¶ Sed *Bartolus in dicta lege qui vltimo, in principio & in dicto §. sed & si quis per illum textum, & in l. cunctos populos, penultima colum. de summa Trinitate & fide ca.* & per *dictam legem si quis filio, §. irritum*, & ibi *Angelus & Imola* dicunt, quod etiam si esset arreptus de manibus familiæ per vim, non valeret testamentum. quia statim per sententiam & ante executionem condemnatus efficitur seruus pœnæ & intestabilis. *Baldus in l. is qui, C. si pendente appellatione mors interuenerit.* Idem in effectu voluit *Bart. in d. l. qui vltimo.*

¶ Præsertim si damnatus ad mortem erat præsens, nam tunc non potest testari. Secus si absens, vt per *Bald. in l. seruo legato, §. fin. de legat. 2.* quem sequitur *ibi Imola.*

¶ Post has leges facta fuit *l. 15. titul. 1. 6. partit.* quæ sumpta est ex præallegatis legibus, quæ disponit quod condemnatus ad mortem vel deportatus in insulam, ademptis bonis, non potest testari, nisi pendente appellatione facto testamento moriatur, aut sit miles, qui de militari crimine ad mortem sit damnatus, quia potest de castrensibus testari, nisi pro fidei fractione vel proditione damnetur. Sed si pro alijs criminibus quæ etiam non milites committunt, tunc potest, vt paganus testari: non iure militari, vt de adulterio, furto, & alijs similibus. quia priuilegium illud perdidit per sententiam, vt ibi. III.

¶ Ex his omnibus legibus, iuncta *authentica ad hæc*, de qua suprà, colligitur quod tunc condemnatus ad mortem naturalem propter delictum efficitur seruus pœnæ & intestabilis: quando condemnatus est præsens per *dict. leg. qui vltimo, & dict. l. 15.* Secus si est absens, vt *dict. authentic. sed hodie.* si deportatus est ingenuus, alias non, vt ibi. Sed ista lex disponit, quod damnatus ad mortem ciuilem vel naturalem propter delictum, possit testari regulariter, nisi in certis casibus in ea contentis. & ita patet quàm vtilis sit ista lex, & quid addit ad leges antiquas: eritque ius nouum quod damnati ad mortem ciuilem, vel naturalem propter delictum, possunt testari, vel codicillari, vel donationem vel aliam vltimam voluntatem facere. quia per sententiam ante eius executionem non efficiuntur serui pœnæ, nec intestabiles. & ita quodammodo videtur concordare cum *d. authent. sed hodie.* IV.

¶ Damnatus autem ad membri mutilationem, testari poterat olim & multo fortius hodie. *l. qui manum, & ibi Bartol. Bald. & alij, ff. de testament.* quamuis *Specul. de instrument. edit.* V.

§. com-

§.compendiose, contrarium teneat. *versi. quid de exbannitis. Bald. in l. si veritas. versic. est & alius defectus. C. de fideicommiss.* tenet primam opinionem, & in *l. 2. C. de sacrosanctis eccles.* tunc enim mutilatio aufert testamenti factionem, quando sit ex causa quæ infamat & aufert testamenti factionem. ita not. dicit *Bart. in dict. l. qui manus, & in l. is qui lege, ff. eod.* vbi per eum an & quando infamia aufert facultatem testandi.

VI. ¶ Mortem ciuilem appellamus deportationem, quæ olim auferebat testandi facultatem. *dict. l. eius qui. & l. si quis filio, §. irritum vsque ad §. eius qui. ff. de iniusto rupto irritoq́; testament. Spec. de procur. §. 2. in principio,* quia deportatus habebatur pro mortuo, vt per *Specul. vbi suprà:* sed mortuus testari non potest. *Bartol. in lege qui vltimo, ff. de pœn. Bald. in lege is qui, C. si pœn appell. mors interuen. & in cap. 1. in principio, versicul. ex quo nota quib. mod. feud. dar. poss.* sed hodie tam deportatus quam damnatus ad mortem propter delictum, testari possunt: vt hic. ideo cessat quæstio de qua suprà.

VII. ¶ Ex istis apparet quod mors est duplex, ciuilis & naturalis. Item alia plus quàm ciuilis, vt per *Baldum in lege eam quam. C. de fideicommiss. column. 4. versic. triplex est mors.* vide etiam *Bald. in l. 1. quæst. 3. C. de sacrosanct. eccles. & in l. 1. C. de his qui ante aper. ta. & in l. vna, column. 5. in versicul. est autem mors. C. de confessis.* de duabus primis naturali & ciuili loquitur ista lex. quando naturalis prouenit per sententiam, vt per *Baldum in cap. 1. column. 1. quibus mod. feud. amittatur. gloss. in lege qui sub conditione, §. quoties, ff. de condi. insertis.* & potest dici ista mors contra naturam, quia condemnatus ad mortem, naturaliter non moritur: vt per *Baldum in dict. cap. 1. quibus mod. feud. amitt.*

VIII. ¶ Damnatus ad mortem ciuilem, id est, deportatus, similiter est bannitus nostri temporis, gloss. in *§. relegati, instit. quibus modis ius pa. pot. sol. Bartol. in leg. illicitas. §. qui vniuersitas. ff. de offic. præsidis, & l. 1. §. final. de contra tab. Bald. in leg. cum mulier, column. 10. versicul. ex quo arguitur, ff. solut. matrim. & in l. cum mandatori. column. 1. versic. sed pro glo. C. de non numer. pecun. & in l. 1. colum. 1. C. de heredi. instit. versic. idem dicendum.* vbi inter cetera dicit quod bannitio est, quasi à bono itio, ibi similiter ponit formam bannitionis. *colum. 3. versic. de forma autem tenenda, & ibidem colum. 7. versic. sequitur videre.* dicit illud verum nisi certa forma reperiatur statuta. hodie lege regni constituta est. *foro legum lib. 2. titul. de los emplazamientos. l. 4. & 3. partit. titul. de los assentamientos. l. 7.* approbata per quandam pragmaticam quæ reperitur fol. 237. vide *lib. 2. titul. de los emplazamientos, l. 9. cum sex sequent.*

IX. ¶ Mors dicitur vltimum terribilium. *Bald. in tractatu schismatis. final. column.* vnde facile contemnit omnia, qui semper cogitat se moriturum, ait *Hieronymus in prologo biblia, 8. cap. in fine.*

X. ¶ An testamenti factio sit de iure ciuili. vide *Bartol. in l. interdum, ff. de condi. indeb. & in l. qui à latronibus. ff. de testam, gloss. in l. 1. ff. de acquiren. rerum domi. §. vltim. instit. de vsu & habit. Ludouic. in l. si testamentum, col. 1. C. de testam.* qui concordat opiniones.

XI. ¶ Qui potest testari, potest codicillum facere, vt hic & per *Bartolum in l. in tantum in principio, ff. de seruo corrupto.* & qui prohibitus est testari, similiter prohibetur codicillum facere. Vide *Bartol. in l. 2. versicul. quæro statutum prohibet de leg. 1. & ibi Ioann. de Imol. & Alexandr. Bald. in l. fin. in fin. versic. quid si statutum. C. de testament. & sexta partita titulo de los escriptos que hazen los hombres, l. 1. & foro legum lib. 3. titul. de las mandas, l. 5.*

XII. ¶ Damnatorum bona quibus debentur? antiqua iura dicebant quod fisco. *l. eius qui. §. si cui aqua, in fin. ff. de testament.* nisi forsan haberent filios legitimos, quibus certa portio reseruatur. vt *l. 1. ff. de bonis damnatorum.* postea omnia bona paterna fuerunt filijs concessa. *l. final. §. si plures, eod. tit.* ¶ Per iura C. deportatus in quæstitis, post deportationem non habet hæredem nisi fiscum. *l. deportati. C. eodem. & l. in metallum, eod. tit. & l. deportatorum, C. de pœnis.* sed *l. si deportatus. C. de bonis damnatorum.* bona deportati filijs reseruat etiam emancipatis, & filiabus dotem.

XIII. ¶ Deinde *l. final. eod. titul.* damnati bona de crimine capitali, si non habet nec habere sperat, confiscantur. liberis tamen superstitibus, si damnatus est curialis aut decurio: dimidia bonorum pars liberis reseruabatur: alia dimidia confiscabatur, vt ibi plenius dicitur. ¶ Postremo superuenit ius authenticorum, quod omnia bona damnatorum filijs darentur, *authentica, vt nulli iudicum. §. final. collat. 9. & authentic. bona damnatorum, C. de bonis damna.*

¶ Ex quibus bonis filij non tenentur patrem alere, vt ibi dicit *Bald.* Cuius memini in repetitione rubric. de donation. inter virum & vxorem, §. 64. vel column. 314. in versic. & hinc est; vbi alios doctores idem sentientes commemoraui. quibus addo textum singularem & vnicum in *cap. 1. §. si quis hominem, versic. si verò de paco tenenda & eius violat.* & ibi notanter per *doctores & per Bald. in dict. authent. bona damnat. column. 2. versic. hic quæro dicit statutum.* cum ista opinione videtur transire *Angelus Aretin. in tractatu maleficiorum in parte, & eius bona publicamus, col. 11. versic. quæro statuto cauetur.*

XIV. ¶ Ego semper fui dubius de ista decisione propter pietatem quæ est inter patrem & filium super alimentis hinc inde præstandis: vt *l. si quis à liberis. ff. de liberis agnoscendis, & in authentic. licet, & ibi Bartol. C. de natur. lib. Spec. de actore, §. post versic. Item quod est filiusfamilias, gloss. institut. de patria potestate, §. ius autem, gloss. 1. Paulus de Castro, in leg. 1. §. ius naturale, ff. de iustit. & iure.* ¶ Et in *l. 2. titul. 19. partit. 4.* etiam si filius sit emancipatus. *dict. leg. si quis à liberis in principio, & in leg. alimenta. eod. titul.* etiam spurius, vel illegi-

illegitime natus. *cap. cum haberet de eo qui duxit in matr. quam polluit per adult.* Ab ista regula non est recedendum nisi contrarium reperiatur in iure, vt per *Speculum de officio omnium iudicum. §. postremo, columm. 6. versic. quinto dicamus.* Vnde *ecclesiastici septimo* dicitur, Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris: memento quia nisi per ipsos non fuisses. Et retribue illis, sicut & illi tibi. Quo enim iure patrem agnoscimus: eodem iure ei subueniendum iudicamus. ita dicit *Henricus in cap. si à patre, de infantibus languidis & expositis.* refert *Montaluus foro legum, lib. 3. tit. de las herencias super rubrica, & in l. 1.* Amor namque & beneuolentia erga parentes in ipsis tempore necessitatis alendis consistit, ad quod omnia iura diuina & humana filios astringunt: vt habetur in *l. 3. eod. tit.* patrem ergo etiam bannitum filius alere tenetur: vt vult *Bart. in dict. l. si quis à liberis, §. 1. & in authent. incestas. C. de incestis nuptiis, & ibi Bald. in versic. ibi ab eis allegatur.* vbi per illum textum, & in *l. corruptionem in fine. C. de vsufructu,* dicitur quod filius patrem exulem alimentare tenetur. Idem *Angelus de incestis nuptijs in principio collat. 2. Bartol. in tractatu alimentorum. versic. quaro in quo loco & sequenti. Ioannes Andreas in addition. ad Specul. tit. qui filij sunt legit.* vbi miratur de doctoribus iuris positiui dubitantibus de hoc: cum alimentorum exhibitio sit de iure. naturali communi primæuo. Ex quo sequitur quod indubitanter tenendum est patrem inopem etiam malum & infidelem, nutriendum & alendum per filios: vt per *Ioannem Andream in cap. cum sit, de Iudæis, & Henricum in dict. cap. si à patre.* videas *Montaluum foro legum, lib. a. tit. de los gouiernos in parte gouiernum.* Ad prædicta facit *cap. non satis. 86. dist.* vbi tenetur quis subuenire proximo suo in necessitate constituto, multo fortius patri. vt per *Henricum in dict. cap. si à patre.* Ad *dictum cap. 1. §. si quis hominem de pace tenenda, & eius violat. lib. feud.* dicendum, quod ibi est casus specialis in bannito ratione pacis fractæ secundum *Ludouic. in l. 1. colum. 4. ff. de in ius voc.* vel dic quod ibi filius excusatur propter præceptum principis sub graui pœna hoc præcipientis. & liberatur ab illa naturali obligatione, alias non excusandus. Cogitabis.

XV. ¶ Redeo ad propositum vnde paululum me auerti. vbi non supersunt liberi eius, cuius bona publicantur, superest tamen vxor: illa succedit, *authentica preterea. C. vnde vir & vxor.* omnibus tamen deficientibus prædictis, bona omnia confiscantur. vt in præallegatis iuribus.

¶ Tandem superuenit lex ista quæ damnato ad mortem dat facultatem disponendi & testandi de bonis suis. etiam si non supersunt filij legitimi descendentes, ac si non esset damnatus. Itaque vel hæc lex permittit condemnatos ad mortem facere testamentum, vel saltem non prohibet. ille autem qui non prohibetur testari, per consequens potest. *sexta partit. tit. 1. per totum. foro legum, lib. 3. tit. de las mandas cum similibus.* signanter *l. 3. eiusdem tituli & titulo de las herencias, l. 1.*

¶ Sed quid si damnatus ad mortem intestatus decedit, quis habebit eius bona? dicas quod cognati & agnati. *d. authent. bona damnatorum.* ibi, quanquam ab intestato. & in defectum consanguineorum succedit vxor. *l. vna, C. vnde vir & vxor l. 1. §. vt autem, ff. eod.* intellige de consanguineis vsque ad decimum gradum, & secundum legem partitæ vsque ad duodecimum. *sexta partit. tit. de las herencias. l. 6. circa finem.* Ad prædicta *l. si vacantia. C. de bonis vacan. lib. 10.* Itaque in defectum consanguineorum & vxoris succedit fiscus; vt *foro legum, lib. 3. titul. de las mandas, l. 3. in fine.* probatur hic. si recte legis verba considerentur, cum vult quod tunc demum bona damnatorum confiscantur: quãdo per legem vel per iudicem expresse confiscantur, sed quando nõ confiscantur, in dubio videntur consanguineis relicta. *Bald. in lege secunda in fine. C. qui testament. facere possunt, & in cap. 1. in principio, 2. column. versic. quaro ergo de intellectu, & versic. aduerte si quis de pace tenenda & in titul. de pace constans. §. nos Romanorum. column. 1. versic. sed hic dubitatur. & gloss. in lege secunda, C. quemadmodum testament. aper.* & ista menti commenda. XVI.

¶ Bonorum confiscatio ipso iure facta, testandi facultatem tollit, vt est crimen hæresis propter quod ipso iure bona confiscantur, *cap. cum secundum leges, de heretic. lib. 6. cum concordantibus.* ¶ Item crimen læsæ maiestatis. *authentic. bona damnatorum, cum similibus. C. de bonis damnatorum. l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiestatis.* ¶ Item traditor pacis factæ. *l. 1. & 2. ordin. lib. ... titul. de los traydores. l. 1. & 2. & 7. partit. tit. de las trayciones. l. 2.* ¶ Item qui contrahit matrimonium clandestinè cum filia alicuius contra voluntatem parentum, vel eis incertis. *4. partit. titulo de los desposorios clandestinos, l. 49. in fine.* ¶ Item qui seipsum occidit, si filios non habet, *authentica, bona damnatorum præallegata. 7. partit. titulo de los desesperados. l. 2. & titulo de las accusationes. l. 24. & lib. ... ordinam. titulo de los homezillos, l. 9.* per quas leges corriguntur iura antiqua, quæ simpliciter disponebant, quod se occidens perdit omnia bona sua fisco applicanda: quamuis filios relinquat: vt *ff. de his qui mortem sibi consciuerunt, per totum. & l. si quis filio, §. quod si quis, ff. de iniusto rupto testament. gloss. & Bart. in l. finali ad finem, ff. de iure fisci. lib. 10. & l. fin. eodem titulo. Baldus in l. 2. column. 2. versic. item scias vsque ad finem legis. C. qui testament. facere possunt. Angel. Salyc. & Alexander ibi. colum. 4.* XVII.

¶ Item qui iudicem occidit. *lib. ordin. lib. ... titulo de los homezillos, l. 6.* hi omnes testari non valent de his bonis quæ propter delictum confiscantur, vt hic dicitur.

¶ Sunt & alij qui propter sensus defectum non testantur. *l. furiosum. C. qui testament. facere possunt.* Alij iudicij instabilitatis. *l. fin. C. de test. mi.* XVIII.

Alij

Alij ratione interdicti & prodigalitatis. *l. is cui bonis. ff. de testament.* & istorum bona non confiscantur: sed venientes ab intestato succedunt in eis: vt in *praallegatis iuribus.*

¶ Testamentum autem istorum non parit obligationem, immo nec retentionem eorum bonorum quæ confiscantur. *Bald. in l. veritas ad finem. C. de fideicomm.* quia nullum est testamentum, & consequenter non potest dici testamentum *l. 2. §. 1. ff. quemadmodum testamenta aper.* sicut contractus inualidus non dicitur contractus: vt *l. 1. & ibi doctores. C. de eunuchis.*

XIX. ¶ Aduerte, si bona alicuius confiscantur propter delictum, vel ex forma iuris, vel statutorum; intelliguntur etiam confiscari omnes fructus à tempore commissi delicti, non sic qnando confiscatio debet fieri per sententiam indicis. nam tunc veniunr fructus à tempore sententiæ. gloss. not. *in authent. de incestis nupt. in princip. collat. 2.* qnam approbant *Bartol. & Angel. ibi, & Ancharranus in cap. felicis, 9. colum. de pœnis, lib. 6.*

XX. ¶ Sunt enim quædam crimina quæ quàm primum sunt commissa, statim administratio bonorum delinquenti est interdicta etiam ante inquisitionem vel condemnationem de ipso delicto factam. Vnde si quid interim est alienatum etiam bona fide & titulo oneróso, reuocatur. de quibus criminibns habetur in *l. ex iudiciorum, ff. de accusat. cum simılib.* Nemo quidem priuari debet rerum suarum dominio ipso iure. Si autem propter delictum delinqnentis bona veniunt publicanda, ante sententiam dominium non perdit nec administrationem. Propterea alienationes factæ ante & post delictum, & ante condemnationem valent: secus quando lex priuat ipso iure, vt in præallegatis iuribus: nam tunc alienationes postea factæ veniunt rescindendæ, etiam si per mille manus transierint, & fiscus non restituto pretio vendicabit res illas. nisi pretium solntum, vel aliud loco pretij esset in bonis delinquentis. ita voluit *Ioan. Andr. post Archi.* quos sequitur *Ancharranus in dict. cap. cum secundum leges. Bartol. in l. 3. ad finem, ff. de his qua in fraud. credit. & ibi alii doctores.*

XXI. ¶ Quando lex vtitur verbo futuri temporis in bonorum confiscatione, est ferenda sententia. *gloss. in cap. si diligenti de foro compet. & in cap. quisquis de electione, & in regula in prim de regul. iur. lib. 6.* si ergo dicitur quod bona veniunt confiscanda, intelligitur per sententiam: vt per *Bartol. in l. final. §. fin. colum. 1. versi. quaro vtrum bona, ff. de his qui mortem sibi consciuerunt.* vbi distinguit: & *Bald. in l. 1. colum. 2. super verbo de forma autem tenenda. C. de hared. instit. & in dict. cap. 1. colum. 4. versic. sed pone iudex, de pace tenenda & eius violat. & in tit. de pace constantia. §. nos Romanorum, & in Spec. de accus. §. sequitur videre post. versi. qualiter fiet.* vbi vide.

XXII. ¶ Si iudex dixit in sententia; Et eius bona publicamus: sententia trahit secum executionem, & statim transfert dominium in fiscum ipso iure: vt notatur in *l. duobus. §. idem scribit, ff. pro socio,* latè per *Angelum Aretinum in tractat. maleficiorum, in parte & eius bona publicamus, col. 10. versi. & etiam diligenter.*

XXIII. ¶ Et ibi vide nunqnid bona sita in alieno territorio, videantur etiam confiscata. Et nunquid in publicatione bonorum veniant ea quę alienari non possunt. & multa alia ad hoc propositum ibi sunt cumulata, quæ videas per te.

XXIIII. ¶ An is cuius bona publicantur ipso iure vel per sententiam, possit de his bonis ad pias causas aliquid disponere, vel inter viuos donare. *Bald. in l. final. penult. column. versicul. extra quaro vtrum banniti. C. si à non compe. iudice.* tenet quod sic. Quod est verum de male ablatis, vt per *Baldum in tit. de pace constan. §. nos Romanorum, & in l. 1. column. 2. in princip. versic. tertio quaro. C. de sacrosanct. eccles.*

¶ An statutum possit disponere quod damnatus ad mortem possit testari de bonis confiscatis. vide *Bartolum in l. si quaramus, fin. column. in principio, versicul. circa istam questionem, ff. de testament. Bald. in authentic. defuncto in fine. C. ad tert.* teneas qnod non.

¶ Condemnatns ad mortem non caret ecclesiastica sepultura. *cap. quasitum, 13. quast. fin.* si est confessus & contritus: & apparent in eo signa contritionis, alias secus: vt per *Speculum de dispensatione, §. nunc de Episcoporum. versic. 78. per cap. quicunque, 13. quast. 2. & cap. placuit. 23. quast. 5. gloss. in clem. 1. in versicul. pœnitentia, de pœnis. & remissiou. cap. final. de sepul. l. 1. 2. & 3. C. de cadaueribus punitorum.* fallit in occidente seipsum, *dict. cap. placuit, gloss. cap. ex parte 2. in parte communicabatur, de sepult.* Item in eo qui occiditur deprehensus in delicto. *cap. fures, 13. quast. fin.* intellige nisi appareant in eis signa pœnitentiæ, vel contritionis: vt suprà diximus.

XXV. ¶ An autem & quando sepultura potest interdici. vide *Archidiac. in capit. si quis ausus, 2. quast. 1. Bald. in l. si quis sepulchrum, §. hoc edictum, ff. de religiosis & sumptibus funerum, gloss. in dict. cap. ex parte.*

XXVI. ¶ An sepnltura debet negari reis criminis lite pendente mortuis, vide in *l. 1. §. quoties, & ibi Ioannes de Imol. ff. de iniurijs. Angelum Aretinum in tractatu maleficiorum, versic. qui iudex videns quod inquisiti. 8. colum. in fine. & Bald. & in l. 1. in principio versic. prima igitur pars. C. ne ex delict. defunctorum.* dicit non posse sepeliri sine licentia iudicis condemnantis, & ita seruatur de consuetudine.

XXVII. ¶ An corpus debitoris defuncti, potest detineri ne tradatur ecclesiasticæ sepulturæ ad petitionem creditoris: quonsque satisfiat sibi de debito, vide in *authent. vt cùm de appellatione cognoscitur, §. meminimus, coll. 8.* vbi dicitur quod non. nisi stante statuto quod instrumenta habeant executionem paratam ad petitionem creditoris. ita dicit *Angelus in authentica, vt*

defuncti

defuncti seu defunctorum corpora à creditoribus non iniurientur. versic. Item per hanc legem, collat. 5. cuius contrarium firmat doctor egregius *Thomas de Cuença* olim collegialis in collegio sancti Bartholomæi Salmanticens. in quo ego similiter fui collegialis, *in sua eleganti repetitione cap. fin. de sepulturis charta* ..... quem rogo videas, & *Felinum in cap. sicut Iudæi, col. 1. de Iudæis.*

L E X V.

EL fijo o fija que esta en poder de su padre seyendo de edad legitima para hazer testamento, pueda hazer testamento como si estouiesse fuera de su poder.

I. FILIVS, vel filia familias liberè potest testari, si est ætatis legitimæ. Per hanc legem corriguntur iura antiqua quæ prohibebant filium familias testari *l. qui in potestate, ff. filiusfamilias, l. si filius familias, ff. de testamentis, l. senium in fine. C. qui testam. facere possunt, instit. eod. §. præter hos, cum similibus.* à quibus sumpta fuit *lex regni, 6. partit. tit. 1. l. 13.* vnde superflua videtur disputatio *Montalui & aliorum in l. 1. tit. de las herencias foro legum,* quæ super hoc facta est. vbi per iura prædicta concludebatur quod non: præterquam de castrensibus vel quasi. *instit. quibus non est permissum facere testamentum, in princip. & l. pen. & l. fin. C. qui testamenta facere possunt.* Hodie per istam legem filius familias potest testari de omnibus bonis suis.

II. ¶ Et hoc fuit satis rationabiliter constitutum. Nam si potest facere omnes contractus & se efficaciter obligare sine patris consensu: nisi in mutuo & voto *l. tam ex contractibus, ff. de iud. l. si filiusfamilias. ff. de action. & obligat.* multo fortius deberet permitti, quod possit testari potius quàm contrahere. Adultus enim curatorem habens æquiparatur pupillæ. *l. si curatorem habens. C. de in integrum restitut.* & non potest contrahere sine auctoritate curatoris. *l. Aurelio, §. Gaius, ff. de liber. l. cum pater, §. curatoris de leg. 2.* & tamen potest testari sine curatoris auctoritate, in decimo quarto anno, si est vir; vel in duodecimo, si est femina. *l. qua ætate, ff. de testam.* Ad contrahendum autem quando non habet curatorem, requiritur legitima ætas. *l. 2. & fin. C. de his qui veniam ætatis impe.*

III. ¶ Pro vberiore huius legis intelligentia præmitto, quòd olim filius vel filia familias, etiam patre consentiente, testari non poterant. *l. qui in potestate, ff. de testam. l. senium, & l. pen. C. eod.* vbi solum in castrensibus vel quasi filio famil. testari vel codicillari permittebatur. Idem in aduentitijs quorum vsusfructus patri non quærebatur *l. fin. §. filiis autem, C. de bonis quæ liber. authen. vt liceat matri & auiæ, in fin. principij. versic. quo volunt modo disponere.* à quibus sumpta fuit *lex regni 6. partit. tit. 1. l. 13.* Contrarium tamen voluerunt doctores in *præallegata l. pen.* quos finaliter sequitur *Iason.* vbi respondentes ad iura præallegata, vt ibi per eos, quos per te videas.

IIII. ¶ Ex prædictis aliqui audebant dicere quod filia familias non poterat de sua dote testari propter generalitatem *dict. leg. senium,* vbi hoc tenent communiter doctores, quos sequitur *ibi Ias. & in dict. l. pen.* sed hodie mihi videtur contrarium in dote, quia filia familias per matrimonium exit à patris potestate: vt dicitur infrà, l. 47. de qua statim dicemus. item per istam legem. vide *l. regni, 5. partit. tit. 4. l. fin.*

¶ Donare autem causa mortis poterat filius familias de voluntate patris. *l. tam hu, §. 1. ff. de donat. caus. mort.* etiam inter viuos cum patris consensu. *5. partit. tit. 4. l. 3.* An autem pater qui dabat licentiam filio, vt donaret causa mortis, poterat pœnitere, vide *Bald. in dict. l. senium, C. de testam. Cynum in l. nec fratris. C. de donat. caus. mort. Bart. in l. 2. §. 1. quæst. final. ff. de donat.* V.

¶ Quare filius familias poterat cum patris consensu donare causa mortis, & non testari: assignat rationem *gloss. in dict. l. qui in potestate, ff. de testam.* quam *Bart.* sequitur; sed *Ias. in dict. l. senium,* aliter sentit contra *Raphael. Cuman. & Aretin.* quos per te videas. VI.

¶ Sed quod hodie filius famil. possit testari de omnibus bonis suis, intellige, dum tamen non excedat terminos legis infra proximæ: vbi permittitur sibi testari de omnibus bonis suis excepta legitima parentibus debita. hoc est de tertia parte bonorum suorum solummodo. & ita per legem sequentem restringitur ista lex: ex qua colligitur quod licet filius familias possit testari, non tamen præterire vel exhæredare. VII.

¶ Filius familias potest eligere sepulturam. *cap. licet de sepult. lib. 6. Bart. in dict. l. filiusfamil. & dict. l. qui in potestate.* VIII.

¶ Filius familias dicitur qui est in patris potestate: vt *instit. de patria potestate per totum.* mater autem vel auia non habet filium in potestate: nisi sint tutrices filij aut neptis. nam tunc mater dicitur habere filium in potestate. text. notat. cum gloss. secundum *Bald. & Præpositum in cap. ex part. de appell.* ibi dum dicit: sub potestate. videas *Montaluum foro legum lib. 2. tit. de pact. l. fin. in principio.* IX.

¶ Quibus autem modis filius liberatur à patris potestate: vide *instit. quibus modis ius patriæ potestatis soluitur; & Specul. de tutoribus, §. 3. versic. sed quæritur.* X.

¶ Ætas legitima ad faciendum testamen- XI.

tum

tum est 14. annorum in masculo, & 12. in femina: vt *l. qua ætate. ff. de testa. & l. si frater. C. qui testa. fac. po. l. 2. C. quando prouo. non est ne. l. fin. C. de testa. mi.* à quibus sumpta est *lex regni .6. partit. tit. 1. l.* 13. Ex quo ergo impubes vir vltimum diem anni 14. ætatis suæ tetigit: vel femina 12. potest cõdere testamentum: vt *dicta l. qua ætate. & institut. eo. §. præterea.* quia ante istam ætatem nullũ eius animi iudicium præsumitur in eis esse: vt *d. l. 13. & d. § præterea.* etiam si sit miles, vt *l. final. & ibi Bald. & l. milites.* & ibi similiter *Bald. 1. col. versic. & est considerãda, C. de testam. mi.* & si de facto testatur, nullum est testamentum; vt in præallegatis iuribus.

XII. ¶ Sed caue, quia iure antiquo de bonis aduentitijs in quibus patri non quærebatur vsusfructus, poterat filius familias donare causa mortis sine patris licentia, vt *authentica matri & auia, in principio*, iuncta glos. tenet *Paulus de Cast. in dicta l. senium*, & ibi *Iason pen. col.* hodie tamen per istam legem absque licentia & voluntate patris potest filius, vel filia familias liberè testari: vt supra dictum est, & consequenter causa mortis donare. Quia in vtroq. casu si lædatur, vel displiceat; potest pro libito reuocare: vt vult gloss. *in l. Aurelio. §. Gaius. ff. de liberatione leg.* Ad hoc *l. qui mortis, ff. de donat. causa mortis, l. si alienã, §. Marcel, eod. tit.* & ibi notant doctores. Quãuis autem donatio causa mortis magis videatur accedere contractui, quam vltimæ voluntati. *l. 2. ff. de dote prælegat. Bart. in dicta l. qui in potestate.* contractum tamen minor filiusfamilias facere nõ potest absque patris auctoritate: qui est eius legitimus administrator etiam in aduẽtitijs, in quibus patri nõ quæretur vsusfructus. Quia ab ipso contractu non potest discedi, nisi vtriusque partis consensu, *l. sicut, C. de acti. oblig.* nihilominus tamen permittitur filio familias causa mortis donare, cum ista donatio sicut testamentum sit ambulato. vsque ad mortem, vt supra dictum est.

XIII. ¶ Præterea filius familias presbyteri, cum censeatur habere bona quasi castrensis peculij, *authen. presbyteri. C. de sacrosanct. eccles. l. cum leonina. C. de episc. & cler.* notatur in *c. quia nos, de testa.* etiamsi sint clerici primæ tonsuræ: poterunt testari: vt notatur in *d. c. quia nos, gloss. in c. quia ingredientibus, in verbo testandi. 19. quæst. fin. Capol. in cautela 156. per Iason. in l. licet. C. de collat.* facile autem posset quis effici clericus primæ tonsuræ, & consequenter posset de bonis suis testari, vnde faciliter eluderentur leges & iura prohibentia filiis familias testamenti factionem, vt dixit *Iason in d. l. pen. fin. col.* ne ergo ad huiusmodi facilem elusionem legum perueniretur: iute fuit permissum filiis familias, quod possint testari sine patris consensu, dummodo fuerint ætatis legitimæ ad testandum. vt paulo ante dicebamus.

¶ Caue tamen, quia per istam legem non extrahuntur filij familias à parentum potestate: solum enim permittitur sibi testamenti factio, ac si extra parentum potestatem extitissent. vbi tamen filius vel filia familias matrimoniũ contraxit, à patris potestate eximitur: vt dixi supra & habetur infra *l. 47. glos. instit. de patria po. vers. ciuium.* quam allegat *Bald. in c. 2. de fratri. de nouo benefic. inuestit. & in c. 1. an maritus succedat vxori in beneficio, & Iason in d. l. pen. colum. pen. C. de testam.*

XIV. ¶ Per istam legem hodie sublata est longa illa differentia & disputatio doctorum arduæ ac difficilis quæstionis: an filius familias possit ad pias causas testari. de qua per *Franciscum Aretinum in d. l. qui in potestate. ff. de testam.* latius per *Iasonem in d. senium.* per *Ludouicum in authentica. Similiter, C. ad legẽ Falcidiam in repetitione.* in quibus locis doctores subtiliter se habent circa intellectum *c. licet de sepulturis li. 6.* Nam si generaliter permittitur filio familias sine patris consensu testari de quibuscunque bonis suis: ergo per consequens & multo fortius ad pias causas, cum agatur de fauore piæ causæ.

XV. ¶ Per istam legem similiter declaratur lex regni satis dubia, *foro legum li. 3. tit. de las herẽcias. l. 1.* vbi dicebatur quod filius poterat facere testamentum. *Y padre ni madre no ge lo pueda embargar.* Quæ verba apud antiquos erant valde dubia. quidam enim ea intelligebant quod filius poterat testari, si erat extra patris potestatem: quod colligebant ex illa littera, cum dicit, *padre ni madre no ge lo pueda embargar.* & sic loquitur de matre quę non habet filium in potestate. ergo eodem modo est intelligendum de patre qui similiter non habet filium sub sua potestate. Alij vero dicebant, quod ex quo ibi loquitur de filio & patre; intelligendum erat quod loquebatur de filio qui erat in patris potestate. Cum regulariter omnes parentes habeãt filios in potestate: nec præsumitur emancipatio nisi probetur, vt *instit. de patria potestate.* cum enim sit facti; facta autem non pręsumuntur nisi probentur. *l. in bello. §. facta. ff. de capti. & cANM in iuri de offic. de. cum similibus.* Præterea cum communiter parentes, vt dixi, habeant filios in potestate. Locus à communiter accidentibus transfert onus probandi contrarium in aduersarium. gl. notata in *l. nec natales, C. de probat.* quam multũ commendat *Ludouicus Roma. in suis singularibus.* Ergo de filio familias debet necessario illa lex intelligi, non de emancipato, vt *l. si emancipata. C. de iuris & facti ignorantia, l. si emancipati. C. de collat.* ibi, reque emancipatum probatum fuerit. quem textum ad hoc notat ibi *Fulgosius, Ludouic. Alexander & Iason.* Ad idem *l. cum oportet, §. cum autem, C. de bonis quæ liberis.* Ad tollendam igitur huiusmodi altercationem visum fuit nobis vtile, immo necessarium, condere hanc legem. quamuis alij aliter intelligant illam legem, vt ibi per *Montaluum*, vt ibi plene scripsi in meis recollectis, & forte aliquid tangetur in lege sequenti.

XVI. ¶ Testamentum factum à minore 14. annis vel à femina minore 12. annis, adeo est nul-

lum, quod tractu temporis, hoc est adueniente legitima ætate, non conualescit, vt regula iuris dicit. Hinc est quod testamẽtum hæretici nullum est, & ipso pœnitente & ad ecclesiæ vnitatem reconciliato, non conualescit: quia cum fuit hæreticus testari non potuit. *c. excommunicamus*, §. *credentes de hereticis, gloss. in leg. si quaramus, ff. de testam. Bald. in l. fin. col. 1. versi. secunda conclusio. C. si à non competente iudice, & in l. 1. §. si quis plane. de leg. 3. Abbas in rubrica de testam. columna 2. versic. hereticus & in c. parochiano de hereticis. 6. partit. titul. 1. l. 16. foro legum, li. 3. eod. tit. l. 5. alias, tit. dela: mandas.* Idem si catholicus condidit testamentum tempore habili, si superuenit inhabilitas, irritatur, vt puta si postea factus est hæreticus, vel Sarracenus: vt nota. *in d. §. si quis filio, & ibi Bald. & alij doctores, & in l. si quis filio exheredato, §. irritum ff. de iniusto rapto.* quam aliqui videntur sentire contra. *arg. l. 1. §. si quis. ff. de secundis tabulis.*

XVII. ¶ Si maior 14. an. minor 25. fecit testamentum & fuit læsus, an restituatur aduersus eum. *Bartol. in d. §. fuit quæsitum*; dicit quod non, & in *l. fin. C. si quis aliquem testa prohib. & in l. verba contraxisse, ff. de verborum sign. doctores in l. si frater. C. qui testam. fac. po.* & procedit hoc etiam in eius hærede, vt per doctores in *d. §. Gaius.* ¶ Intellige nisi minor dolo instituto fuit circũuentus & inductus ad testandum. nam tunc rescinditur testamentum principis beneficio ad instantiam venientium ab intestato. *Bald. in d. l. si fratres. C. qui testam. facere possunt.* ¶ Minor autem restituitur aduersus ea quæ gessit in contractibus, non in vltimis voluntatibus: vt per *Bart. in d. l. 1. §. fuit quæsitum, ff. ad Trebellianum.* Item quia competit minori reuocatio testamenti, quod est remedium ordinarium, ergo cessat restitutio, quæ est remedium extraordinarium *leg. in causa in principio. ff. de minoribus.* ita dicit *Iudeus. Roman. in d. l. si frater. C. qui testam. facere possunt.* ¶ Sed contra donationem mortis causa factam: competit restitutio minori. *Bald. in l. si curatorem habens. C. de in integrum restit. mi.* Cuius contrariũ tenet in *c. 1. §. item sacramenta. de pace iura. firman. col. 4. in fine.*

¶ Minor in casu quo potest testari, potest in testamento filio suo curatorem dare. *l. si plures, §. quãuis, & ibi Bar. ff. de admi. tu. & in l quero. §. Lucius alias in l. Lucius ff. de testam. tutela.* XVIII.

¶ Cum autem hodie filius familias possit facere testamentum: poterit similiter facere codicillum. *Bart. in l. in tantum in fine principij, ff. de seruo corrupto. Bald. in l. fin. versi. quid si statutum, C. de testam.* sicut contra prohibitus testari, prohibetur codicillum facere. *Bartol. in l. sciendum, vers. statutum prohibet, de legat. 1.* Item prohibetur legare. *gloss. nota. in c. Ioannes de testam. glos. 2. plenius ibi per Abb. & alios.* poterit tamen aliquam eleemosynam dare, *c. quia nos de testam.* XIX.

¶ An statutum potest habilitare inhabilem ad testandum, vide *Bartol. in d. l. si quaramus, eolum. 2. ff. de testam. & in l. in tantum in principio. ff. de seruo corrupto*: tenet quod sic: quia testandi habilitas est iuris publici, & potest de publico concedi. *l. testati. ff. de testam.* intellige in terris vbi princeps habet iurisdictionem, non extra. *Ioan. de Lignano in tractatu de sent. excommun. charta 10. vers. aliud statuta permittuntur. facit c. à nobis de sent. excommun. & c. vt animarum. de constitut. li. 6.* Alibi vero sita spectant ad venientes ab intestato, non ad hæredem scriptum in testamento facto in loco testamenti secundum *Bartol. in l. si arrogator. col. penul. versicul. valet ad quæstionem in ciuitate. ff. de adoptionibus, & in l. 1. q. 7. C. de summa trinit. & fide ca. & ibi Bald. col. 12. & in authen. defuncto. C. ad Tertullianum.* XX.

LEX VI.

Los ascendientes legitimos por su orden & linea derecha sucedan ex testamento, & ab intestato à sus descendientes, y les sean legitimos herederos, como lo son los descendientes à ellos en todos sus bienes de qualquier calidad que sean en caso que los dichos descendientes no tengan fijos o descendientes legitimos, o que ayan derecho de les heredar; pero bien permittimos que no embargante que tengan los dichos ascendientes, que en la tercia parte de sus bienes puedan disponer los dichos descendientes en su vida, o fazer qualquier vltima voluntad por su alma, o en otra cosa qual quisieren, lo qual mandamos que se guarde saluo en las ciudades & villas & lugares, do segun el fuero de la tierra se acostumbran tornar los bienes al tronco o la rayz ala rayz.

I. Descendentes tenentur instituere ascendẽtes, sicut è contrario, quibus omnia bona sua relinquere tenentur: excepta tertia bonorum parte: de qua liberè possunt disponere. hoc dicit ista lex notabilis. Ab intestato verò succedunt eis in omnibus bonis, si ipsi non habent

bent filios aut alios descendentes legitimos, vel naturales.

II. ¶ Pro intelligentia vtilitatis quæ ex editione huius legis sequitur, præmittẽdum est quod antiquitus parentum legitima, *de iure digestorum & C.* erat quarta eius quod debetur ab in testato, vt *l. Papinianus, §. quoniam quarta, ff. de inoffic. testam. l. nam & si parentibus, eod. tit. & ibi Bart. gl. & doctores in authentica nouissima, C. eo.*

¶ Postea superuenit ius authenticorum, quo filiorum legitima fuit aucta, vt *dicta authent. nouissima.* Eodem modo fuit aucta legitima parẽtum, vt probatur in *authentico de triente & semisse in verbo hoc obseruando, & ibi gl. & in dicta authentica nouissima.* quam sequũtur ibi omnes doctores, & *Bartol. in l. si pater col. antepen. ff. de inoffic. testam.* Itaque eo iure parentum legitima est tertia pars bonorum. Concors est in hoc *lex regni 6. partita. tit. 13. l. 8.*

¶ Postea superuenit *lex fori l. 3. tit. de las herencias l. 1.* quæ dicit quod si testator non habet filios, potest testari. *Y padre ni madre ni otro pariente gelo pueda embargar.* Quæ verba vt in præcedenti lege tetigi, diuersimode intelliguntur à doctoribus. *Montaluus* ibi dixit ea debere intelligi, idest, non obstante patria potestate: verbum tamen *ni madre*, excludit illum intellectũ, cum filius non sit in matris vel alterius consanguinei potestate, cuius ratione possint petere legitimam in bonis filij.

¶ Ad tollendam huiusmodi ambiguitatem, condita fuit ista lex, quæ disponit, quod si filius etiam familias non habet descendentes legitimos: succedunt ei ascendentes, quorum legitima est duæ partes eorum quæ sibi debentur ab intestato in bonis filij. de reliqua tertia parte bonorum potest filius ad libitum disponere. Hoc idem constitutum est in ciuitate Cernifina, vt refert *Paulus de Castro in dicta authentica nouissima col. 1.*

III. ¶ An ista legitima debet relinqui parentibus titulo institutionis: communiter tenent doctores in *dicta authentica nouissima*, quod sic, vt late ibi per *Iason.* contra Bart. mihi videtur quod hodie, nec legitima patris nec filij habet necesse relinqui iure institutionis vel titulo institutionis, vt sentit *Bald. in l. maximum vitium col. penul. C. de liberis præteritis.* vbi dicit quod si per ius municipale augeatur legitima derogando iuri cõmuni, nõ recipit interpretationem à iure communi, sed simpliciter debet intelligi, prout iacet, nec aliquid licet addere vel detrahere, vt *C. de Iustinianeo codice confirmando, l. §. hunc ergo. de emendando Iustinianeo codice, l. 1. §. repetita. C. de latina libertate tollenda, l. 1. in principio, de testam. c. Raynutius.* vbi sufficit statutariam portionem relinquere quoquo relicti titulo. ita *Bald. vbi supra*, quem refert & sequitur *Paulus de Castro in dicta authentica nouissima, col. 2. & in l. fin. §. in computatione, C. de iure delib. Calder. consilio 82. rubrica de testam.* de cuius veritate vide *addit. ad Bald. in dict. l. maximum.*]

Palacios Rub.

IV. ¶ Sed quare non fuit aucta legitima parentum ad limites legitimæ filiorum, cum ad paria videantur iudicari: vt *d. l. nam & si parentibus, & authentico de triente & semisse. versicul. hoc obseruando, & ibi gloß. & in authentico vt cum de appellatione cognoscitur, §. sancimus.* ¶ Dicas quod ista æquiparatio non est generaliter in omnibus. nam filius potest detrahere duas quartas, Trebellianicam & debitam iure naturæ, vt *c. Rainutius, & c. Raynaldus de testam. Bart. & alii in l. quãquam, ff. ad legem Fal.* pater tamen, vel alius ascẽdens non nisi vnam, vt per *Bald. in l. si à milite, §. fin. ff. de testam. mil.* item si pater alienauit bona in fraudem legitimi filij: & is in quem fuerunt alienata, participauit de fraude; filius reuocat vsque ad legitimam suam: non tamen econtrario: vt per *Bart. in l. non vsque, ff. si quis à parente fuer. manu.* traditur in *§. Item si quis in fraudem instit. de acti.* Item *l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam.* defert legitimam filio instituto in minus solemni testamẽto cum duobus testibus, non tamen è conuerso: vt per *Specul. titul. de instrum. edict. §. compendiose versicul. quod si filius, Bald. & Salicetus in leg. final. C. familiæ herciscundæ. Bald. in dict. leg. hac consultissima, §. final. per illum textum. Albericus in dict. §. ex imperfecto.* Item quando filij succedunt descendentibus, conferunt bona inter se; non econtrario, secundum *Bald. & Alexand. in l. si emancipati. C. de collat.*

V. ¶ *Ascendientes legitimos.*] Legitimi ascendentes dicuntur, quando in facie ecclesiæ coniuncti sunt bona fide, credentes se legitime copulatos: sufficit quod alter tantum credat, vt filij sunt legitimi, *c. ex tenore qui filij sunt legi.* notatur in *l. qui contra, C. de incestis nupt.* secus si sciẽter contraxerunt, vel saltem clandestinè. nam tunc præsumitur ignorantia affectata, vt *c. cum inhibitio de clan. desponsat.* vt infra latius suo loco disseremus.

VI. ¶ Ascendentes sunt pater, mater, auus, auia, proauus, proauia, abauus, abauia vsque ad tritauum & tritauiam. *authentic. de heredibus ab intestato venient. §. si igitur defunctus col. 9.* ibi cum dicit vsque ad tritauum, supra parentes superiores seu vlteriores dicuntur. & *foro legum libro 3. titulo de las herencias, leg. 1. §. E si ome.*

VII. ¶ Ordo itaque seruandus est, quia primò succedunt pater & mater defuncti: exclusis omnibus aliis ascendentibus. Si tamen pater vel mater non stant, succedunt auus & auia, & sic de aliis ascendentibus seruato ordine supradicto. qui ergo sunt proximiores in gradu, primo succedunt, vt in *præallegatis iuribus & in authen. in successione, C. de legi. hered.*

VIII. ¶ *Por su orden.*] Vocabuntur ergo primo pater & mater simul, si stant; his deficientibus, vocabuntur auus & auia, proauus & proauia, *l. quod scitis, C. de bonis quæ liberis, authentic. defuncto, C. ad Tertullia.*

IX. ¶ Pone quod stant mater & auus paternus:

an simul succedant, vide *gloß. Bald. & alios in dicto authentic. defuncto.* vbi communiter concluditur quod matet præfertur. idem disponit *lex regni foro juzgo, titul. de las herencias, l.2.* ibi cum dicit: *Si no ouiere fijos ni nietos, ni visnietos, ni padre, deuen lo auer los abuelos.* Idem videtur de mente huius legis cum dicit, *por su orden & linea derecha.*

X. ¶ Si vero anus & auia, proanus & proauia ex vtroque parente pariter concurrunt, ex æquo hæreditas diuiditur inter eos; vt medietatem quidem accipiant omnes à patre ascendentes, quanticumque fuerint; medietatem verò reliquam à matre ascendentes, quantoscumque eos inuenire contigerit: vt *dict. § si quis igitur.* tenet *Bald. in l. quod scitis, C. de bonis quæ liberis.* vbi dicit quod inter auos ex parte patris & ex parte matris, seruatur æqualitas. Itaque in bonis vndecumque prouenerint, aui pariter succedunt. *Bartol.* tamen *in d. l. quod scitis,* tenet contra. immo quod auus paternus succedit nepoti in his quæ à patre prouenerunt; & maternus in his quæ prouenerunt à matre. In aliunde quæsitis, aui succedunt æqualiter. Idem disponit *lex regni foro legum lib. 3. titul. de las herencias l.10.*

XI. ¶ Aliter dicit *sexta partita. eo. titul. de las herencias. l.4.* quod si defunctus filios non habet; succedunt pater & mater per capita vna cum fratribus defuncti. Sed si non sunt parentes nec fratres, succedunt aui pro dimidia. & ita videtur approbata omnino opinio Baldi, de qua supra. Sed caue quia in lege infra proxima dicitur quod fratres defuncti non succedunt vna cum parentibus, & consequenter corrigir legem partitæ præallegatam. Item quo ad ipsos auos in successione nepotum, non seruatur prædicta dispositio, scilicet quod succedant pro dimidia, sed secundum dispositionem *d. l.10. tit. de las herencias foro legum*, quæ lex per consuetudinem approbatur. quæ seruanda est vbi hoc consueuit fieri.

XII. ¶ Quando lex iubet seruari gradus prærogatiuam in successionibus; intelligitur gradatim, vt proximiores primò, deinde remotiores, vt per *Bald. in l. final. C. de verborum significatione. Ancharra. in c.1. quæst. 14. versicul. occurrunt de constit. libr.7.* Itaque pater & mater in successione filij excludunt auum paternum & maternum, vt in præallegatis iuribus, *& authen. defuncto, C. ad Tertullianum.* vbi gloss. & doctores, præsertim, *Bald.* Idem *Bald. in leg. si infanti. quæst.4. C. de iure deli.*

XIII. ¶ Item nota quod iste ordo peruerti non potest, alias nihil agitur, secundum *Bald. in l. penult. quæst.4. C. de condi. insertis.* ¶ Dicitur autem ordo traditus à lege, cum ex verbis legis tacitè, vel expresè colligi potest, secundum *Bald. in l. eos, colum.5. C. de appel.* Hic autem ordo seruandus est vt dictum est, etiam si ordo vel forma detur à consuetudine secundum *Bald. in c.1. §. item sacramenta, colum.2. de pace iura. firm. l.1. feudorum.* Nec est opus quod lex, vel consuetudo tradens ordinem, aliter procedat annullando. quoniam si ordo non seruetur, est nullum quod agitur. *Bald. in leg. non dubium, C. de legibus, & in c. in nomine Domini de testibus, cum similibus.*

¶ Ex istis infertur quod si filius vel nepos instituit proauum, vel extraneum patre omisso; testamentum est nullum, quia contra ordinem istius legis est testatus: vt hic patet, & in *l. nam & si parentibus, ff. de inoffic. testam.* forma enim tradita à lege, in dubio est de substantia: qua omissa vitiatur actus: vt paulo ante diximus, & tenet *Bald. in l. comparationes, columu. 2. versicul. vltimo nota, C. de fideiusso. & in l.1. in principio, versicul. & forma. C. vt in po. le. & in l. si inter, C. in quibus casib. in integrum restit. non est necessaria, & in l. final. C. de suis & legi. here. & in authentic. hoc amplius, versic. non dicit gloß. C. de fideicommissis. & in l. ambiguitatem, C. de testam.* probatur in *l. scio. ff. de appell.* quia in tali ordine consistit statutum legis secundum *Bartol. in l.2. § prius, ff. de vulgari & pupillari subst.* ¶ Sicut dicimus in iudiciis: quia si ordo præfixus est, non potest extra ordinem procedi. *Bald. in l. fin. quæst.1. in fin. C. de edicto diui Adriani toll.* Ad hoc *l.4. per conclusionem, ff. de actio. empti & vendi. l. quintus, § fi. ff. de annuis legat.* ¶ Hinc est quod vbi datur certa forma procedendi, processus corruit, non solum si aliquid attentatur directè contra formam, sed etiam citra. quia verum est, istum excessisse formam mandati. *cap. prudentiam in principio de offic. deleg.* & ibi notat *Abbas.* est gloss. notab. in *c. si cui de electione lib.6.* videas *Abb.* qui pulchre loquitur. XIV.

¶ Item infertur ex prædictis quod si filius non instituit, immo forsan exhæredauit patrem & matrē, vel ascendentes, quos instituere tenetur secundum dispositionem huius legis, & *l. nam & si parentibus, ff. de inoffic. testam.* testamentum est nullum, vt *authen. intestato C. ad Tertullianum.* tenet *Bald. in l. omnimodo car.1. vers. venio ad quæstionem, C. de inoffic. testa. Bart. & Bald. in authent. ex causa. versic. circa secundum, & colu.3. vers. tertio oppono, & colum.8. versicul. tertio quæro. C. de liberis præteritis vel exhæredatis.* vbi dicit quod parentes possunt facere querelam inofficiosi contra testamentum filij; si exhæredantur vel prætereuntur in eo. XV.

¶ Item excludunt substitutum vulgarem à substitutione filij vel eius successione: quia possunt adire hæreditatem filio relictam & repudiatam. *l. final. in principio & ibi Bald. 1. colum. & ibi alij, C. de bonis quæ liberis, Bartol. in l.1. colum. 5. versicul. sed quid dicetis, ff. de vulgari & pu. Bald. in leg. cum proponas, colum. 2. C. de hæredit. instit.* vbi hoc intelligit quando testator verisimiliter non cogitauit de patre hæredis. vnde pater potest adire hæreditatem filio delatam & recusatam. *Bald. vbi supra, & in lib.3. C. de hæredibus instit. & in l.1. oppo.11. C. qui admitti.* XVI.

¶ An

XVII. ¶ An autem substitutus pupillaris, qui ratione substitutionis habet ius succedendi filio in bonis suis, excludat matrem, videtur quod sic per hanc legem in fine, & per *c. si pater de testam. lib. 6.* videas *Oldradum consilio 25.* & notata per *Bartol. & alios in l. moribus, ff. de vulgari & pupillari, Bald. & alios in l. precibus, C. de impuberum, & alijs & in l. Papinianus, §. sed nec. ff. de in offic. testam. & l. ex tribus.* vide *Bald. in l. cum non solum, §. 1. C. de bonis quæ li. Montaluum foro legum li. 3. titul. 6. l. 1. in verbo, padre ni madre.*

XVIII. ¶ Aduerte quamquam pater debeat heres à filio institui, vel alij ascendentes, vt hic dicitur; potest tamen grauari fideicommisso à filio. *l. filius & ibi Bart. ff. ad legem Fal. & etiam ibi Angelus.* qui inter cætera dicit per illum textum quod pater heres filij ex testamento fideicommisso grauatus, imputat sibi fructus in Trebellianicam. idem tenet in *l. quod de bonis, §. quod auus, in fine, eod. tit.* non econtra, *vt l. iubemus, C. eod. tit.*

XIX. ¶ An mater præferatur patri in bonis filio quæsitis per lineam maternam & econtrario. & eadem quæstio est in auo materno & paterno. *Bartol.* dixit quod sic, per *dict. l. quod scitis, C. de bonis quæ liberis, Bald. in d. authentica defuncto* tenet contra. per illum textum, *& in corpore vnde sumitur.* in quibus non fit mentio rerum; sed graduum. ideo seruatur per omnia æqualitas, cum mater & pater sint in eodem gradu. & hoc videtur verius per istam legem ibi, *y les sean legitimos herederos como lo son los descendientes à ellos en todos sus bienes de qualquier calidad que sean.* In successione ergo filiorum à parentibus non debet attendi qualitas bonorum. vndecumque ergo fuerint acquisita bona filijs, parentes æqualiter admittuntur habita gradus prærogatiua, nisi forte sint lucra nuptialia secundum *Baldum in dict. l. quod scitis.* vbi vide additionem quæ refert plures opiniones. vide ibi *Paulum in gloss. finali.*

XX. ¶ Quid de filio naturali tantum cui superest pater & mater. olim mater succedebat ei, non pater, vt per *Saliceum in authentica defuncto, final. colum.* quem rogo videas. tu adde quod olim stante legitima sobole, testator non poterat relinquere filio naturali nisi vnã vnciam. *authent. quibus mo. natu. effi. sui. § discretis colla. 7.* vt per *Salicetum in d. authent. licet & in l. fin. C. de naturalibus liberis.* Si autem starent parentes vel ascendentes legitimi, quibus legitima relinquitur, omnia alia bona poterat testator relinquere filiis naturalibus, vt infra l. 10. quæ debet intelligi ex testamento. ab intestato autem vbi non sunt ascendentes nec descendentes, vocantur filij naturales, & succedunt in duas parentum bonorum vncias, *dict. auth. licet. § ab intestato, 6. partit. titul. 13. l. 8.* & in hoc nil est immutatum per legem istam, nec per legem decimam infra, præsertim quia *d. l. 8. in fine* decidit hanc dubitationem, approbans opinionem *Saliceti.* dum ad paria iudicat patrem naturalem & filium naturalem, quoad successionem vtriusque.

¶ *Como lo son los descendientes à ellos.*] Olim per *d. authen. defuncto*, fratres & sorores vtrimque coniuncti, simul admittebantur cum patre & matre & aliis ascendentibus in gradu proximis ad successionem fratris, & fiebant viriles portiones. postea superuenit *l. 1. tit. delas herencias foro legum.* quæ videtur sentire quod stante patre vel matre simul, vel altero tantum, ille solus admittatur ad hæreditatem defuncti. His deficiẽtibus admittatur auus & auia. Sed deficientibus ascendentibus, admittuntur fratres. stantibus ergo ascendentibus excluduntur fratres. ita intelligebat illam legem *Montaluus ibi*: vt concordat cum *d. authentic. defuncto.* Sed ista lex & sequens videntur aliud velle in successione fratrum simul cum parentibus in eo quod hic dicitur: *sean legitimos herederos: como lo son los descendientes à ellos.* Sed ita quod filij soli admittuntur ad patris hæreditatem simul cum aliis, quibus deficientibus admittuntur nepotes, *authentica in successione. C. de suis & legitim. hæredibus.* ergo eodem modo admittentur parentes soli ad liberorum hæreditatem, quia sicut se habet linea descendens ad successionem descendentis, ita & econtra, vt vult *Baldus in authentica licet patri. C. de naturalibus liberis.* XXI.

¶ Sunt plures casus in quibus pater non institutus à filio, non potest querelare testamentum filij. quorum octo posuit *lex regni. sexta partita, titul. 7. l. 11. quæ incipit como & por que razones.* ¶ Item quando filius qui testatur est clericus, qui non tenetur patrem hæredem instituere, vt per *Abb. in c. quia nos de testam.* per illum textum. XXII.

¶ Idem in milite seculi dicit *ibidem Abbas.* ¶ Item si pater est bannitus. nam perdit legitimam in bonis filij. *Bald. in capit. 1. column. 2. de pace tenenda. li. feudorum.* ¶ Item in feudo filij in quo pater non succedit. *Bald. in l. si vxorem in fine, C. de condit. insertis.* nec acquisiuit sibi aliquid in vita de feudo concesso filio suo, *Bald. ibidem.* ¶ Item in officio filij, in quo pater non succedit, *l. final. §. final. & ibi Bald. C. de bonis quæ liberis.* ¶ Item si pater contradicit filio monasterium ingredienti: *Bald. in Specul. de statu mo. versicul. 3. & ibi Spec. versicul. quinto quæritur & vers. quarto.* vbi vide. ¶ Ratio prædictorum casuum quia pater in his non habet legitimam, & consequenter nec competit sibi querela cõtra testamentum filij. *Bald. in authentica ex causa colum. 8. & in l. fratres colum. 1. C. de in offic. testa.*

¶ Quamuis de iure C. pater solus succedit filio ab intestato exclusa matre, de iure tamen authentic. & regni, mater succedit filio simul cum patre. *Authentica defuncto, C. ad Tertullianum. foro legum li. 3. ti. delas herencias l. 1. & 10. & l. 4. eod. titul. 6. partit.* à quibus sumpta fuit hæc lex. nec succedunt cum eis fratres defuncti, nec alij qui sunt disparis gradus, vt *authentica cessante, C. de legi. hære.* & infra lege proxima. XXIII.

XXIV. ¶ Si pater fuit à filio præteritus: potest parte approbare testamentum filij. *Bart. Bald. in l. filio præterito ad finem, ff. de iniusto testam.*

XXV. ¶ Nota quod sicut legitima debetur filio in bonis patris de iure naturali, *l. distin. c. ius naturale*, & habetur *numer. 27. c. 17. quæst. 4.* textus in *l. cum ratio ff. de bonis dam. §. fin.* tenet *Bald. in l. fi. §. ipsum, C. de bonis quæ liberis.* & facit illud apostoli, Filius ergo heres, quæ quidẽ legitima succedit loco alimẽtorum quæ à iure naturæ, seu natura dictante debentur, vt *leg. si quis liberis, ff. de liberis agnos.* notatur in *cap. cum haberet de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium.* ita debetur parentibus in bonis filij eodem iure. *l. nam & si parentibus, C. de inofficioso testam.* tenet *Bald. in authentic. nouissima 1. quæst. C. de inoffic. testam.* facit *l. licet & ibi Bald. C. de naturalibus liberis*, vbi pater & filius à pari iudicantur, etiam quo ad legitimam, vt hic aperte dicitur: & vide *Montaluum foro legum lib. 3. titul. delas herencias in verbo padre ni madre.* Sed *idem Bald. in l. de emancipatis, C. de legi. hæredibus.* dicit quod legitima non debetur parentibus de iure naturali, nec naturali obligatione vel ratione. Sed potius de iure positiuo seu artificiali, vt per *eundem in l. 1. §. ius naturale, ff. de iustit. & iure.* Sed tu tene quod ratione naturali debetur, vt dictum est. quoniam ea ratione qua pater tenetur alere filium, tenetur filius alere patrem: cum autem legitima succedat loco alimentorum, vt paulo ante dicebamus: igitur, &c.

XXVI. ¶ Hic potest cadere vna quæstio satis dubia & apud antiquos & apud modernos: pater nuptui tradidit filiam dotatam quæ peperit filium; ea defuncta post eam obiit similiter filius. Ad cuius successionem concurrunt maritus, idemque filij pater, & auus maternus: quis præfertur? de qua per glos. & doctores in *l. post dotem, ff. solut. ma.* vbi *Bartol. 9. col. versic. quid in dote profectitia, & ibi recentiores*, Ad idem glos. in *l. dos à patre profecta, C. solut. ma. & ibi doctores, Bal. in authentica, sed & si quis, finali colum. versicul. hoc est cõsiderandum, C. de secundis nuptiis.* vide *Azo. in summa soluto matrimonio, circa finem. Paulum de Castro post Bald. & alios in l. Seium, C. qui testamenta facere possunt, Ioan. de Imola in l. nupta. §. quoties, ff. solut. matrim. Bartol. in l. si cum dotem, 2. colum. versicul. oppo. extra gloss. & versicul. si autem moritur cum liberis. Paulum de Castro consilio 122. Bartol. in leg. quod scitis, C. de bonis quæ liberis.* per illum textum quem reputat vnicum & singularem.

XXVII. ¶ Sunt etiam quædam leges regni quæ faciunt ad hoc propositum, *4. partita titul. 11.* l. 1. quæ dicit quod dos est proprium patrimonium filiæ. sumpta ex *l. Pomponius, ff. familiæ herciscundæ, & l. denique, §. sed vtrum, ff. de minoribus.* Item *foro legum l. 3. titul. delas herencias, l. 10. §. otrosi, & forus municipalis de Sepulueda l. 84. libr. 3.* quæ faciunt pro auo materno. Item ista lex videtur facere pro patre.

XXVIII. ¶ Ego ex omnibus quæ scripta sunt in hac quæstione breuiter concluderem; quod si pactum super lucranda dote factum est in fauorem aui materni, vel mariti, stantibus vel non stantibus filiis, illud seruandum est, vt *C. de pactis dotalibus per totum, & authentico de nuptiis, §. soluto in principio, collatione quarta, & l. filia. ff. de repu. & in l. ex morte, ff. de pactis conuentis, & in leg. cum aliis, §. illud. C. de secundis nuptiis, & per Bald. in dicta l. 2. C. de bonis, quæ liberis, & in dicto authentico, sed & si quis, col. 3. vers. modo contra illud oppono. & in dicta l. dos à patre, vers. si autem retinetur.* vbi cõcluditur quod pactum in fauorem mariti factum hoc casu seruandum est.

¶ Idem si fauore aui materni pactum de lu- XXIX.
cranda dote fuerit appositum, vt per *Bald. in dicto loco & Paulum de Castro in dicta l. si cum dotem in principio, & dicto §. cum inter, & d. l. si cum dotem*, secundùm veram lecturam. *& ibi Bald. & Angelus, & in d. l. dos à patre, versic. si autem dos & in d. l. 2. C. de bonis quæ liberis.*

¶ Cessante autem pacto tacito vel exprèsso, XXX.
cum hodie filia per matrimonium patris potestatem exiuerit: vt *foro legum libr. 2. titul. de pactis, l. final. & stilo l. 207.* & infra l. 47. mortua filia in matrimonio dos debet remanere penes maritum pro filiis (si qui sunt) matris hæredibus, *leg. illam, C. de collationibus, cum multis aliis.* & in hoc omnes sunt concordes in prææallegatis locis. à quibus fuit sumpta *lex regni 4. parti. tit. de las dotes l. 23. & 30.* vbi per *Montaluum.* Intellige si filius fuit baptizatus, & vixit per viginti dies, vt dicitur infra l. 13.

¶ Ex quo infertur quod dos quæ perue- XXXI.
nit ad filios, matre mortua, eis similiter mortuis, defertur ad patrem & ad suos hæredes, excluso auo materno. Sicut patre vita defuncto bona paterna deferuntur ad filios, eisque defunctis deferuntur ad matrem, excluso auo paterno, vt per *Bartol. in leg. Lucius, ff. de iure fisci, & in l. hæreditas, §. filius, ff. de castrensi peculio, & in l. si infanti. 4. columu. C. de iure delib. & in l. 1. C. de his qui ante apertas tabul. & ibi Bald. & in dict. l. si infanti.* intellige semper prædicta quando filius est natus integer & baptizatus, & vixit per viginti dies, vt infra l. 13. ad idem *foro legum, lib. 3. titul. delas herencias & foro iuzgo, lib. 4. tit. 2. l. 19.* vbi dicitur quod si pater moritur relicto filio, & vxore, & filius postea moritur baptizatus; intellige vt supra, mater succedit filio etiam in his quæ filius habuit à patre. idem econtrario, si mater moritur filio superstite, & marito. nam si filius moritur baptizatus, pater succedit etiam in bonis quæ filio proueniunt à matre, excluso auo materno. Si tamen moritur ante baptismum, succedit auus maternus in his quæ processerunt à patrimonio suo, vt d. l. 13. infra eodem.

¶ Intellige & limita prædicta, nisi pa- XXXII.
ctum vel stipulatio inter partes aliter se habeat. nam tunc pactum est seruandum per supradicta. nisi forus municipalis, vel consuetudo præscripta aliter disponat. nam & illud est ser-

seruandum, vt vult ista lex in fine.

XXXIII. ¶ Filij legitimi vel naturales in successione patris vel matris excludunt ascendentes ex testamento vel ab intestato, vt hic & l.9.& 10.infra. Intellige de naturalibus, non stantibus legitimis, vt ibi.

XXXIV. ¶ Filius potest per testamentum vel aliam dispositionem disponere inuitis parentibus de tertia parte bonorum suorum, vt hic dicitur, & de quinta, vt infra l.27.in fine infra. secus est in ascendentibus, qui extra filios, vel nepotes non possunt relinquere tertiam partem, *foro legum, lib.3. titulo de las mandas.* & infra l.18.cum similibus.

XXXV. ¶ Nota ex fine huius legis, quod forus municipalis circa successionem bonorum est seruandus, quia cum sit ius speciale, derogat generali totius regni, vt per *Innoc. in c.1. de rescriptis, & in regula generi de regulis iuris, libr.6.* dixi in repetitione rubricę de donat. inter virum & vxorem in introductione colum.4. intellige dummodo iste forus sit vsitatus vt hic, & l.1. prope medium supra eodem, & per *Bartol. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iure.*

XXXVI. ¶ Sed est pulchra, & quotidiana dubitatio. Filius qui ex successione materna vel alias habebat bona, ingressus est monasterium religionis approbatæ: monasterium petit eius bona. pater contradicit, dicens ea ad se pertinere, saltem duæ partes per hanc legem. quid iuris? decisio pendet ex notatis in *capit. in præsentia de probat.*

L E X VII.

EL hermano para heredar ab intestato a su hermano, no pueda concurrir con los padres, o ascendientes del defuncto.

I. FRater defuncti in successione fratris non concurrit cum ascendentibus. Concordat cum lege 1. §. *E si ome, vsque ad finem tituli de las herencias foro legum.* & corrigit *authentic. defuncto, C. ad Tertullian. & in corpore vnde sumitur. in authentic. de hered. ab intestat. venien. §. consequens & §. si vero collat. 9. & 6. partita titulo de las herencias, l.4.* frater ergo præteritus non rumpet testamentum fratris. *l. si post mortem, §. liberi. ff. de contra ta.* quoniam si sunt descendentes, non debetur legitima fratri in bonis fratris defuncti. qui enim nullam partem est habiturus ab intestato, non dicitur ei deberi legitima. *l. cum quæritur, & ibi Bald. C. de inoffic. testam. idem Bald. in l. maximum vitium, colum. penultim. in fine, C. de liberis præter. vel exhære.* Si vero non sunt descendẽtes nec ascendentes, frater ab intestato succedet fratri, vt *l. fratres, C. de inoffic. testam. & §. soror instit.eo. & dict. l.1. titul. de las herencias foro legum.* Itaque frater in testamento potest fratrem prætcrire, & extraneum instituere, vt *dict. l. fratres §* nec poterit querelare testamentum fratris, vt dixi, nisi turpi persona instituta: quia tunc potest, vt *ibi & authentico de hæredi. & fal. §. primum itaque, collat.1.* tenet *Bald. in dicta leg. fratres, & authentica ex causa, column.2. versiculi, tertio præmitte. C. de liberis præ. vel exhereda.* vide ad hoc *legem regni sexta partita titulo de como pueden quebrantar el testamento. l.2. & 3.* quos nota in hac materia. & *foro legum titulo de las mandas l.10.*

II. ¶ Intellige prædicta, quod frater potest querelare testamentum fratris, turpi persona instituta, quando est frater consanguineus; secus in vterino, vt *d. l. fratres.* tenet *Abbas in c. nam & ego, in fine de verborum signi.* vbi videas.

III. ¶ Item intellige hanc legem de fratre carnali, qui est in primo legis gradu coniunctus, vt per *Bartol. in l. Lucius, §. quæsitum de leg.3. Bald. in l. 1. C. de succes. edicto. Antonius Rosellus in tractatu de successionibus ab intestato. colum.47.*

¶ De iure tamen ciuili, fratres sunt in secundo gradu *l. iurisconsultus, C. de gradi.* tenet *Bald. in l. memmimus, C. de legi. haredi.* sed de iure canonico sunt in primo gradu, *c. non debet de consangui. & affi.* & sunt fratres de linea transuersali. *dicto authentico de hæredibus ab intestato venien. §. si quis igitur, collatio. 9.* & sunt in primo gradu consobrini, id est, filij fratrũ in secundo, nepotes fratrum in tertio, propinquiores eorum in quarto. de quibus omnibus habetur in *l.2.3. & 4. tit. del parentesco quarta partita.*

IV. ¶ Si autem ad successionem fratris ab intestato concurrunt plures fratres, quomodo succedent fratres vtrimque coniuncti? æqualiter per capita habebunt hæreditatem, vt nota. in *authentica cessante, C. de legi. heredi. & foro legum, titul. de las herencias, l.5.6.13.* & infra l. proxima. Si autem vnus est vtrimque coniunctus, præfertur consanguineo & vterino, & solus succedit aliis exclusis. vt *l.12. eod. tit.*

V. ¶ Quando agitur de successione patris vel matris, frater consanguineus succedit patri, vna cum aliis fratribus vtrimque coniunctis, vt *dict. l.12. in principio sumpta ex authentica in successione, C. de suis & legit. hered.* Idem dicendum de fratre vterino, quando agitur de successione matris, quia concurrit cum fratre vtrimque coniuncto, vt *dicta l.12.*

VI. ¶ Si vero agitur de successione fratris, vt in casu legis nostræ, succedunt fratres vtrimque coniuncti, tantum exclusis aliis fratribus, per

d. l.12. §. otrosi & authentic. itaque. C. communia de successionibus, & l.1. & authentica post fratres, C. de legit. hære. & d.l.5. & 6. tit. de las herencias 6. partita.

VII. ¶ Si tamen non stant vtrimque coniuncti, sed vterini & consanguinei tantum, consanguinei succedunt fratri suo in his quæ fratri prouenerunt à patre, & vterini in his quæ prouenerunt à mátre. In his verò quæ frater aliunde quæsiuit, consanguinei & vterini æqualiter succedunt, vt *dict. l.12. & d. §. otrosi, & l. de emancipatis, C. de legitimis hæredibus,* clarius *in dict. l.6. titul. de las herencias, 6. partita.* Itaque in bonis lineæ paternæ paternus frater præfertur, in bonis lineæ maternæ maternus. In reliquis verò succedunt ęqualiter, sed vtrimque coniuncti excludunt omnes.

VIII. ¶ Ex istis videtur inferendum vnum quotidianum, quod si frater defunctus habet in cōmuni partem suam cum alio fratre, sed ab alijs fratribus diuisam, omnes fratres æqualiter succedunt fratri defuncto, cum omnes æqualiter se habent ad fratrem defunctum ex vtroque parente.

IX. ¶ Sed aliter videtur sentire *Bald. in l.1. final. colum. C. quando non petentium partes & in l. vna. §. in 1. vers. si. verbo emphyteosis. co. 3. C. de cadu. to. & in Speculo de locato, § ius accrescendi, ver. quid si vnus* loquendo in feudo, vbi dicit quod si aliquid remansit fratri de feudo, portio fratris defuncti accrescit ei, alias secus. vide notata in *l. qui Romæ § duo fratres, & ibi Bartol. quæst. 11. ff. de verbo. oblig. & Bald. in c.1. & ibi gloss. in titul. Imperator Lotarius & in l. si familia, ff. familiæ herciscundæ. Bartolum in l. si mihi & Titio, ff. de verborum oblig. & Bald. in l. quæst. 11. ff. de rerum diui.* qui dicunt quod ista portio accrescit fratri in communitate existenti cum fratre defuncto tantum. facit *l. vna. §. his itaque, C. de cadu. to.* vbi res aliquibus relicta coniunctim re & verbis, accrescit collegæ, non aliis disiunctis. quia vnitas sermonis, significat coniunctos esse quasi vnum corpus. Separatorum autem separata debet esse ratio, vt ibi *per Bald.* Vnde si legatur aliquibus coniunctim, videtur tacite iniunctum à lege testatorem voluisse, quod vno defuncto, alius coniunctis accresceret. quod nota. & in aliquibus locis huius regni viget forus municipalis, dictans quod frater habens bona communia cum fratre defuncto, succedat ei, exclusis aliis fratribus.

X. ¶ Ex istis infertur aliud non minus practicabile, quod si aliquibus coniunctim re & verbis relinquitur, & vnus ex coniunctis est incapax relicti, portio incapacis accrescit coniuncto, per *dict. §. his itaque.* quia incapax habetur pro defuncto. *Bald. in l. eam quam, final. colum. vers. modo iuxta prædicta quæro, C. de fideicommissis, & in authent. ingressi. col. 5. versic. circa primum, C. de sacrosanct. eccles. Bartol. in l.3. ff. de his qui pro non scriptis habentur.*

XI. ¶ Ista faciunt ad quæstionem, pater in testamento legitimam duobus filiis suis in vna vel pluribus rebus reliquit, aliis verò filiis in aliis rebus disiunctim, & vnum ex disiunctis substituit coniuncto; nunquid mortuo coniuncto, veniat coniunctus re & verbis: an substitutus. tene quod substitutus. quia primò defertur substituto, & in eius defectum coniuncto, per dictum §. *in primo leg. vnic. C. de cadu. tol.* quia potentior est substitutio iure accrescendi, vt *l. penultim. ff. de iniusto. te.*

¶ Coniunctus tamen quamuis sit tacite substitutus, vt per *Baldum in lege intestato, C. de impu. & alijs,* non excludit matrem, vt per *eundem Baldum in l. finali, colum. 1. C. de institutione, & substitution. & in l. precibus, colum. prima & 3. C. de impuberum & aliis.* matre igitur in medio existente, excluditur coniunctus.

XII. ¶ Ius accrescendi quoddam est tacitum, quoddam expressum, vt per *Bald. in l. quidem cu-logio condito. penultima colum. C. de iure deliberandi.* Ius autem accrescendi tacitum non impedit transmissionem. transmissio autem potentior est iure accrescendi, vt per *Bald. in l. prima in principio, C. de his qui ante apertas tabulas.* Item filius transmittit bona paterna ad matrem, vt per *Bald. in l. si infanti colum. 3. C. de iure deliberandi.* ergo mater excludit coniunctum re & verbis.

XIII. ¶ Et consequenter frater in successione fratris, non concurrit cum patre, vel matre, etiam in legato re & verbis coniunctim relicto fratri viuo & defuncto, id est, in portione fratris, quæ est magna extensio ad istam legem, nisi forte sit forus municipalis, vel statutum loci, quod immobilia deuoluantur radici. nam tunc frater in bonis ex paterno lucro quæsitis, excludit matrem per ea quæ dicta sunt supra lege proxima.

XIV. ¶ Ascendentes hic intellige vsque ad tritauum & vltra. quia cum sint ascendentes de secundo capite per *dict. §. si igitur.* & transuersales de tertio, vt *authentic. de hered. ab intesta. veni. §. si vero colla. 9. & in d. authen. defuncto, C. ad Tertul.* pręferri debent ascendentes collateralibus tanquam proximiores in gradu, id est, in ordine successionis, vt hic apertè colligitur. Et ita corrigitur *d. authen. defuncto & authen. vt fratrum filij. §. hoc itaque, collat. 9. & authen. post fratres, la 1. & d. authen. cessante, C. de legi. hæred. & lex 4. titul. de las herencias 6. partit.* per quam fratres excludebant auos & proauos. & succedebant vna cum patribus in capita.

XV. ¶ Sed pone quod frater habens fratres & sorores extraneum instituit heredem; an institutus cum bona conscientia retineat. vide notabiliter *Ancharra. in regula mala fidei possessor. de regulis iuris, libro sexto. Montaluum, foro legum libr. 3. titul. de las herencias l. 13.*

LEX VIII.

MAndamos que ſuccedan los ſobrinos con los tios ab inteſtato à ſus tios in ſtirpem y no in capita.

I. IN ſucceſſione fratris patruus & conſobrini concurruot in ſtirpem, non in capita. ſũmitur iſta lex ex *authen. Ceſſante in principio*, *C. de legitimis hæredibus: vbi Iacob.Bu.poſt Azonem & Bald.* quorum opinio hic approbatur reprobata gloſſa ibi quæ contrarium dicebat. eam ſequebatur *Cynus, Petrus, Bart. & alij.* Idem quod iſta lex, antè diſponebat *lex regni.6.par. tit. delas herencias, l.5.*

II. ¶ Ratio huius deciſionis fuit, quia nepotes ſiue conſobrini filij fratris deſuncti, veniunt ad ſucceſſionem ex perſona patris per repræſentationem, vt *dict. authen. ceſſante, & d.l.5.* Sed ſi pater eorum viueret, vnam tantum partem de hæreditate fratris haberet: ergo & filij quãquam multi ſint, illam habebunt partem quã pater eorum habiturus erat: vt *d.l.5.& ibi Montaluus.*

III. ¶ Aduerte quando agitur de ſucceſſione aſcendẽtium, omnes filij ſuccedunt in capita, vt *foro legum, titul. de las herencias l.10.* ſed ſi vnus eſt filius, & duo, vel tres ſunt nepotes ex vno parente, ſuccedunt nepotes cum patruo in ſtirpẽ, non in capita, vt *ſexta partita, titulo de las herencias. lege tertia, & foro legum eodem titulo. l.7.* Idem ſi eſt contentio inter oepotes ſuper ſucceſſione aui; nam ſi ſunt plures ex vno filio, & vnus ex alio, hic ſolus habebit medietatem hæreditatis, & omnes alij aliam dimidiam. & ſic ſuccedunt in ſtirpem, non in capita. quia nepotes veniunt per repræſentationem patris, non per ſe ipſos, vt in prædictis legibus 3. & 7. dicitur. & *dicta authentica, Ceſſante.* Idem quando agitur de ſucceſſione aliorum aſceodentium per iura prædicta.

IV. ¶ Si agitur de ſucceſſione tranſuerſalium, & eſt cõteotio inter fratres ſuper ſucceſſione fratris: omnes æqualiter ſuccedunt. *ſexta partita. titulo 13.l.5.* ¶ Sed ſi inter fratres & filios alterius fratris, iſta lex dicit quod filij fratris ſucceduot in ſtirpem non in capita.

V. ¶ Intellige hanc legem, quando frater mortuus de cuius hæreditate agitur: & alius frater viuus, & pater conſobrinorum erant vtrimque coniuncti. nam tunc conſobrioi ſuccedunt in ſtirpem non in capita: vt hic dicitur.

¶ Idem, ſi omnes ſtatres erant conſanguinei tantum, vel vterini tantum. ¶ Si tamen frater vnius eſt deſuncto coniunctus ex parte patris: ſed pater conſobrinorum ex parte matris; in bonis lineæ paternæ, patruus; in maternæ maternus frater & eius filij ſuccedunt deſuncto. in aliunde tamen quæſitis, ſuccedunt in ſtirpem, vt *dict. l.12. & l.6. eo tit. 6. partita. & d. auth. itaque, & l.1. C. de legitimis hæredibus, & d. authen. Ceſſante, & authen. poſt fratres la 1. & l. de emancipatis cum ſimilibus, C. de legi. hered. & in hoc vltimo* habet locum diſpoſitio huius legis.

¶ Si autem eſt contentio ſuper ſucceſſione patrui inter ipſos conſobrinos; licet plures ſint ex vno fratre, omnes ſuccedunt æqualiter, id eſt, per capita. & ita procedit *l.13. tit. de las herencias foro legum.* Ad idem *l.5. eod. tit. 6. partit.* VI.

¶ Si autem frater viuus eſt deſuncto fratri vtrimque coniunctus, & pater conſobrinorum conſanguineus vel vterinus tantum, & tunc conſobrini non concurrunt cum patruo in ſucceſſione fratris: quia pater eorum, ſi viueret, nõ concurreret, vt *d.l.12. tit. de las herencias foro legum, & l.6. eod. titul. 6. partita.* quia oportet in ſucceſſione quod gradus ante ſe ſit ſucceſſibilis. nam deſtructo ordine, deſtruitur ordinabile. *l. tria prædia. ff. de ſeruit. prædio.* & ad deſtructionem antecedentis, ſequitur deſtructio ſubſequentis. *l.1. §. eius qui. ff. de offic. eius cui mandata eſt iuriſdictio.* VII.

¶ Item ſi pater expreſsè vellet plus iuris transferre in filios, quam ipſe habet in ſucceſſione fratris, non poſſet per *regulam nemo poteſt plus iuris li.6.* ergo nec tacite. Item filius non debet eſſe maioris vel melioris conditionis, quam pater in ſucceſſione fratris: vt per *Bald. in d. authen. ceſſante & in l.13.* de qua ſupra. Sed frater cooſanguineus iſtius conditionis eſt, quod non ſuccedit dicto fratri vtrimque coniuncto, ergo nec eius filius. VIII.

¶ Si verò ſunt tres fratres, vnus conſanguineus, duo vtrimque cooiuocti, vous de coniunctis de cuius ſucceſſione agitur, decedit ſinẽ filiis: alter coniunctus eſt etiam vita defunctus, relictis duobus vel tribus filiis, qui concurrunt cum patruo conſanguineo ſuper ſucceſſionẽ patrui, non ſuccedunt cum patruo in ſtirpem; ſed ipſi conſobrini tantum ſuccedunt, excluſo patruo conſanguineo. per *d.l.12. & d.l. de emancipatis, C. de legi. hæred.* vnde in caſibus iſtis non habet locum diſpoſitio huius legis, nec ſeruatur gradus, ſed qualitas conditionis fortioris & duplicis, quia duæ rationes vincunt vnam, vt *dict. authent. ceſſante.* vbi eſt caſus in *§. & quædam.* Et per iſta habes declaratam hanc legem. Poſt fratres autem & filios fratrum, is ſuccedit: qui proximior eſt in gradu, vt *dict. l. 6. in fine. titul. de las herencias, 6. partita, cum ſimilibus.* IX.

¶ Ex prædictis infertur quod ſi dicat ſtatutum quod proximiores conſanguinei ex latere patris ſuccedant deſuncto; debet intelligĩ X.

ſecun-

ſecundum ius commune, ſcilicet quod præferatur vtrimque coniunctus. itaque non veniét conſobrini filij fratris conſanguinei ad ſucceſſionem cum fratre vtrimque coniuncto.ita decidit *Pet. de Ancharrano in repetitione c.canonum de conſtit. verſicul.occurrunt aliæ quæſtiones.* de quo in *d.authen.poſt fratres la 2.in additionibus, C.de legiti. heredi.* & quod in ſimili notant doctores moderni in *l.cum ita, §.fin.poſt gloß.in verſ.proximo delegat.2.*

¶ An iſta lex procedat cum agitur de ſucceſſione fratris nasuralis? dicas quod ſi habet deſcendentes legitimos,illi ſuccedent, & in eorũ defectum aſcendentes. quibus deficientibus, ſuccedit frater legitimus ex parte patris, excluſis aliis fratribus naturalibus. deficiente fratre legitimo,præfertur naturalis ex parte matris: quo deficiente, ſuccedit naturalis ex parte patris. Idem de filiis fratrum naturalium *6.part.tit. de las herencias l.12.* quam tene menti. XI.

L E X IX.

Los hijos baſtardos, o ilegitimos de qualquier calidad que ſean, no puedan heredar à ſus madres ex teſtamento ni ab inteſtato en caſo que tengan ſus madres hijo, o hijos, o deſcendientes legitimos: pero bien permittimos que les puedan: en vida, o en muerte mandar faſta la quinta parte de ſus bienes dela qual podrian diſponer por ſu anima, & no mas ni allende. y en caſo, que no tenga la muger hijos, o deſcendientes legitimos aunque tenga padre, o madre, o aſcendientes legitimos, mandamos que el fijo, o fijos, o deſcendientes que touiere naturales, o eſpurios por ſu orden & grado les ſean herederos legitimos ex teſtamento & ab inteſtato: ſaluo ſi los tales fijos fueren de dañado & pugnible ayuntamiento de parte dela madre; que en tal caſo mandamos que no puedan heredar à ſus madres ex teſtamento ni ab inteſtato. Pero bien permittimos que les puedan en vida, o en muerte mandar faſta la quinta parte de ſus bienes & no mas dela que podian diſponer por ſu anima. Y dela tal parte deſpues que la ouieren puedan diſponer en ſu vida, o al tiempo de ſu muerte los dichos hijos y legitimos como quiſieren. Y queremos y mandamos que entonces ſe entienda & diga dañado & pugnible ayuntamiento, quãdo la madre por el tal ayuntamiento incurriere en pena de muerte natural. ſaluo ſi fueren los hijos de clerigos, o flayres, o freyles, o de monjas profeſſas que en tal caſo aunque por el tal ayuntamiento no incurra la madre en pena de muerte, mandamos que ſe guarde lo contenido en la ley que hizo el ſeñor rey don Iuan el primero en la ciudad de Soria, que fabla ſobre la ſuceſſion de los hijos de los clerigos.

I. Filius baſtardus ſiue illegitimus non ſuccedit matri ex teſtamento nec ab inteſtato: ſtantibus legitimis. Poteſt tamen mater filio baſtardo relinquere quintam partem ſuorum bonorum in vita vel morte, quam poterat relinquere pro anima ſua. non ſtantibus legitimis ſuccedunt matri ex teſtamento & ab inteſtato, excluduntque aſcendentes legitimos ex parte matris, dummodo tales illegitimi non ſint nati ex damnato & punibili coitu ex parte matris pœna mortis. Poteſt tamẽ eis relinquere quintam partem bonorum ſuorum: de qua libere poſſunt in vita, vel morte diſponere ad libitum. in filiis autem clericorum aut religioſorum aut monialium, ſeruanda eſt lex Soriæ.

¶ Ante hanc legem conſtitutum erat, quod ſtantibus deſcendentibus vel aſcendentibus legitimis, filij illegitimi non ſuccedunt matri ex teſtamento neque ab inteſtato: vt *l.Marcellus.ff. de regulis iuris. l.1.& l. cum acutiſſimi in fine, C.de fideicommiſſis.glos.in rubric.ff.de concubinis,& in c.nisi cum pridem in §.perſonæ, in verbo mãzeres, de renũciatione.Bar.& Angel.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus ad finem,verſ.quæro an baſtardus, ff. ad Trebell.* A quibus II.

bus sumptæ fuerunt leges regni *foro legum lib.3. de las herencias l.1. & 7.* cum quibus lex ista concordat. per quas corrigitur *6.partita.titul.de las herencias,l.11.* quæ disponebat quod spurij legitimè succedunt matri, quia est certa. similiter corrigitur *l.si qua illustris, C.ad Orficianum in fine,* & ibi.glos.quæ dicit quod naturales succedunt matri stantibus legitimis ab intestato. *& l.pen. eod.tit.& §.nouissime institutа ad Orficianum.* nisi mater esset illustris, vt *d.authen.si qua illustris.* & ibi notatur. siue enim mater sit illustris siue nō, stantibus filiis legitimis excluduntur illegitimi, id est, qui non sunt de legitimo matrimonio procreati. de quibus in *authentica ex complexu,C. de incestis nuptiis.& instit.de adoptionibus in principio & 6.partita.tit.de las herencias.l.10.& 11.*

III. ¶ Quod autem dicimus de matre, idem est dicendum de patre, cui naturales vel alias illegitimi non succedunt ex testamento vel ab intestato, stantibus legitimis, *authentico quibus modis na.effi.sui. §.si quis igitur,collat.7 & 6.partita. tit.de las herencias, l.8. & foro legum, eod.titul.l.1. in principio,& tit.de las mandas. l.10.& fin.& infra l.proxima.*

IV. ¶ Non stantibus descendentibus legitimis, isti illegitimi succedunt patri & matri, præsertim si sunt naturales nati ex concubina vnica & in domo retenta in schemate vxoris, vt *l.in concubinatu.ff. de concubinis.* Hi enim dicuntur legitimi, si alij legitimi non sunt, vt notanter voluit *Spec. de testam.§.4.vers nunc de naturalium. & sequēti.* & probatur in hac lege, saltē quoad successionem maternam. itaque sunt de primo capite liberorum, non de capite vnde cognati, provt olim: qui non habebant in bonis parentum bonorum possessionem secundum *Bald.in l.certum 3.colum.versic.ex quo apparet bastardos.C. vnde cognati. Bartol.in l.tutelas, ff.de capitis diminutione.* Nec dicebantur coniuncta persona, nec eius filius secundum *Paulum de Castro consilio 181.*sed extraneus. nec excludit socium contrahentem secundum *Bald.in l.1.ad finem, C. de donat.causa mortis.* dicuntur tamen liberi, vt *leg. cognoscere,§. bonorum, ff. de verborum signif.* tenet *Bartol.in l.haredibus.§.Titius.ff.ad Trebelli.Spec.vbi supra.*

V. ¶ Legitimi propriè dicuntur omnes qui vocantur ad successionem ex senatus consulto, vel de iure ciuili, vel prætorio, vt per *Bald. in rubrica,C.vnde cognati, & vnde legitimi.* Sed hi sunt de tertio, vel vlteriori capite liberorum, filij vero naturales sunt de primo capite liberorum per istam legem.

VI. ¶ Ex quo infertur quod in bonis matris, debetur legitima filiis naturalibus: adeo quod si exheredentur, possunt infringere testamentum matris, si non sunt legitimi descendentes, sicut possunt legitimi, vt habetur in *authen.ex causa, C. de liberis præteritis, vel exhered.& ibi doctores.*

VII. ¶ Et per hoc corrigitur *lex finalis, C.de naturalibus liberis, & l.si quis incestu. C.de incestis nuptiis* per quæ intra dicunt doctores, quod naturales non possunt infringere testamentum, quia non debetur eis legitima. notatur etiam in *l.1.§.1.ff. de contra ta & in l.vxor.§.naturalis,& ibi gl.& Bar. de leg.3.* tenet *Angelus in authent.quibus mod.nat.effic.sui.§.si.collat.7.Bald.in l.fratres,col.1.vers.aduerte intelligas,C.de inoffic.testam.& in authen.res quæ. col.2. vers. quæro nunquid hæc authen. C.de fideicommissis,& in l.humanitatis col.7.vers.secūdo videamus. C.de impuberum & alijs subst. Angelus in l.ex furto. §.igitur.ff.de vulgari & pupil.substitutione.*

VIII. ¶ Quod procedit etiam turpi persona instituta, vt per *Bald.in dict.l.fratres,* per illum textum,& in *l.si suscepta.§.1.ff.eo.* & hoc propter vitium incontinentiæ, quia inuitat patrem ad delinquendum.

IX. ¶ Et per hoc alias fuit consultum, quod statutum admittens filios spurios ad succedēdum non valet, quia contra bonos mores, vt refert *Bald. in d.l.fin.in parte vitium incontinentiæ, C. de naturalibus liberis,Bartol.in l.3.col.2.versic.quæro an per statutum, ff.de testam. Bald.in l.1. col. 10. versic. quæro de effectu.C.de summa trinitat.& fide cat.& in l.vnica.4.oppos.versic. & prædicta faciunt ad quæstionē,C.de his quæ pæ.nomine,& in l.1.col.1. vers.sed dubitatur,C.de iure aureo. annul.& in l.& si contra. C. de nuptiis. Angelus de Aretio in §. Senatus institut. de iure natu. Bald.in c.decedenti.penult.col.versic. vtrum autem possit disponere. Qui feudum dare possunt, libr. feudorum.*

¶ Propterea *Bald.in l.eam quam,penul.col.vers.in tertio genere,* dicit quod spurij non possūnt fieri successibiles, per nouam legem imperatoris generalem. Sed contra tenet *idem Bald.in d.l. & si contra in fin.C.de impuberum & alijs substitut.& Bar. in l.Seius, circa principium.ff.ad legem Fal.Bartol. & Bald.in l.communium, C.de natu.li.* Non obstat ratio, quia inuitat patrem ad delinquendum: quia istud odium videtur irrationabile quod filio noceat delictum patris, vt *C.ne filius pro patre,per totum.* Ideo valet statutum quod spurius succedat matri in defectum legitimorum descendentium, vt per *Bald.in d.l.final.& in iuribus præallegatis.* vide quæ scripsi in c.per vestras de donat.inter virum & vxorem, §.10.

X. ¶ Ex prædictis similiter infero quod naturales siue bastardi ex testamento & ab intestato faciunt deficere conditionem si sine liberis decesserint: quia succedunt tanquā legitimi, vt per *Bart.in l.heredib.§.Titius, vt potes, ff. ad Trebellianū.*

XI. ¶ Ante promulgationem istius legis bastardus excludebat agnatos defuncti: sed excludebatur ab vxore, cui postea succedebant agnati. vt *authen.licet, C.de nat.li.& in l.1.C.vnde vir & vxor, & l.plane de leg.1.* & refert *l.9. in principio, titul. de las herencias, sexta partita.*

XII. ¶ Infertur etiam quod si filij naturales sunt legitimi quoad matrem, quando non sunt alij filij legitimi de legitimo matrim. nati, possunt retrahere pro tanto rem à matre venditam: vel à patre à quo etiam sunt instituti. quod nota ad *legem regni foro legum, tit.de las ventas.l.13.*

¶ Ex

XIII. ¶ Ex prædictis infertur ad decisionem quæstionis. Si stantibus filijs, vel descendentibus legitimis mater instituit bastardum, vel illegitimum, an testamẽtum est nullum. dicas quod si instituitur vnà cum legitimis, quoad incapacem, testamentum est nullum, & quoad legitimos valet. argum. eius quod dicit *Bald. in l. eam quam, in fin. C. de fideicommissis.* Similiter est nullum quando ipse solus fuit institutus. *6. partita. tit. 3. l. 4.*

XIV. ¶ Et per hoc dicit nota. *Bal. in authen. ingressi. col. 5. versic. circa primum pono vnam conclusionẽ, C. de sacrosanct. eccles.* quod si testamentum continet institutionẽ incapacis puta spurij cui datus est adiunctus, vel substitutus, testamentum non est nullum, sed valet in personam cohæredis, vel substituti. *Bart. in l. 3. C. de his qui pro non scriptis ha. Bald. in l. eam quam, col. fin. versicul. modo iuxta prædicta quæro, C. de fideicommiss. & in l. 1. §. in primo, q. penult. C. de caduc. toll. textus nota in l. 1. versic. hæc namque omnia, C. de secundis nuptijs.* vbi mulier secundo nubens non potest instirui ab extraneo. & si instituitur, hæreditas non debet remanere apud vxorem, quia est incapax illius hæreditatis. Sed remanebit hæreditas cohæredi, si fuit datus cohæres. Alias debetur venientibus ab intestato. facit etiam quod habetur in *l. ex asse. ff. ad legem Fal. & in l. si Titio de legat. 2.* vbi legatum incapaci factum, accrescit alijs legatarijs.

XV. ¶ Sunt tamen duo casus, in quibus valet testamentum, in quo instituitur spurius. primus quando spurius est natus ex tyranno, vel rege vxorato & ex aliqua pulchra muliere. nam tũc spurius potest institui & ab intestato succedere. *Bald. nota. in d. l. eam quam col. 7. versi. & scias quod in istis, C. de fideicommiss.* vide quæ ibi addo.

¶ Secundus casus est quando filius est natus ex matre per vim cogn ita: vt per *Bald. in d. l. si qua illustris, col. 1. versic. quid ergo si mater, C. ad Orfi.* quia sine culpa nemo punitur: vt regula iuris habet.

XVI. ¶ Et per ista limita dictum *Bald. in l. id quod pauperibus, fin. col. vers. quæritur etiam an executor, C. de episc. & cler.* vbi dicit quod executor datus ad distribuendum inter pauperes, non potest eligere filium spurium testatoris: nisi forte spurius sit habitus ex muliere per vim cognita: per supra dicta.

XVII. ¶ Nota quod mater potest relinquere filio spurio, vel alias illegitimo quintam partẽ bonorum suorum in vita, vel in mortis articulo. Idem antea disponebat *lex regni foro legum. titul. delas herencias, l. 1. & tit. de las mandas. l. 9. & hic & infra l. proxima.* sicut ergo pater sic & mater potest relinquere quintam partem bonorum suorum, cui voluerit, etiam filijs spurijs, vel alias illegitimis.

XVIII. ¶ Ex quo datur notabilis ampliatio ad textum in *c. cum haberet. de eo qui duxit in matrimon. quam polluit per adulterium.* vbi æquitas canonica permisit aliquid relinqui filiis illegitimis ratione alimentorum, quia ex quo geniti sunt non sunt perdendi: vt illa quantitas quæ alias relinquebatur arbitrio iudicis, hodie sit taxata ad quintam partem bonorum eius qui habet filios, vel descendentes legitimos, vel non poterat eosdem filios hæredes relinquere.

¶ Si igitur alimenta sunt spurio præstanda: vel dos filiæ constituenda, vel donatio propter nuptias danda, non poterunt excedere quintam partem bonorum constituentis, modo ista constituantur à patre vel matre, modo à iudice: vt per *Bald. in l. fin. colum. 2. ff. de his quibus, vt indignis, & consilio incipienti ad euidentiam.* quem refert & sequitur *Baptista in d. l. si qua illustris, antepenultim. colum. C. ad Orficianum.* vbi concludit quod pater filiam spuriam dotare potest vsque ad quantitatem alimentorum, ita quod habeat alimenta perpetua secundũ qualitatem status sui. quia quod ob causam permittitur, ab eius causa limitatur & moderatur. quia limitata causa limitatum parit effectum. *l. in agris. ff. de acquir. rerum domi.* vnde arbitrio iudicis committitur secundum *Bald. vbi supra.* & in hoc ius canonicum & ciuile concordant. vt *d. c. cũ haberet. & l. Lucius, ff. de instit. & substitutio.* Sed hodie taxarum est hoc in quinta parte bonorum: vt hic & infra lege proxima. Reprobata *l. 10. delas herencias. 6. partita.* quæ prohibebat nihil posse dari, vel relinqui filio spurio, vel adulterino: vel saltem intelligatur, vltra quintam partem bonorum relinquentis. Item reprobatur *authenti. ex complexu de incestis nupti.* vbi vide *Bart. & alios & Bartholomeum Socinum in l. 1. ff. sol. mat.* vbi agit de dotanda filia spuria, sicut erat alimentanda. quia legitima succedit loco alimentorum, & dos succedit loco legitimæ: videas quæ scripsi in c. per vestras de donat. inter virum & vxorẽ, §. 10. vbi multa de spuriis cumulaui. & §. 23. vbi de filia spuria dotanda dicebam, & §. 24. in fin. vbi de hac lege memini.

¶ Ex istis infertur quod licet alias alimenta quæ dantur miserationis causa, debent præstari secundùm necessitatem viuendi: vt notanter dixit *Bald. in l. si maritus, ff. solut. mat.* cuius memini in repetitione c. per vestras de donat. inter virum & vxorem. §. 24. colum. 1. versic. quinimo, hodie per istas leges est taxata quantitas quæ præstari potest, scilicet quinta pars bonorum. XX.

¶ Inter cetera nota & tene menti istam legem, in quantum disponit quod mater potest dare filio spurio vel alias illegitimo quintam partem bonorum suorum: de qua potest filius ad libitum disponere, quamuis pro alimentis sibi detur. Cuius contrarium sentit *Bald. in l. eam quam 10. colum. C. de fideicommissis.* & dixi plene in prædicta repetitione cap. per vestras de donat. inter virum & vxorem, §. 24. versic. aliud adhuc. & ibi in additionibus ad finem illius §. feci mentionem istius legis. videas per te. XXI.

¶ Ba-

XXII. ¶ Bastardi dicuntur filij naturales tantum, secundum Bald. in leg. si qua illustris, C. ad Orsician. & in leg. generaliter, §. cum autem, C. de instit. & subst.

XXIII. ¶ Spurius dicitur natus ex concubina quæ non fuit retenra in domo ex indubitato affectu, cap. nisi cum pridem. §. persona, de rennnc. & ibi gloss. & alij dd. dicitur spurins propriè, qui ex tali concubitu natus est, quod non possit legitimari per subsequens matrimonium. secundum Angel. in §. nouissime, institut. ad Orfici. ad hoc lex, vulgo. ff. de stat. homin. & lex regni 6. parti. titul. 13. l. pen. in fin.

XXIV. ¶ Quomodo probetur aliquem esse illegitimnm, vide Bald. in l. humanitatis 7. colnm. vers. ex hoc seqnitur, C. de impnberum & alijs substit. Paul. de Castro consilio 176. incipiente super primo dubio. vbi dicunt quod probatur per causas extrinsecas, id est, præsumptiuè, vt quod fuerit habitus & reputatus pro filio tali, vel quod fuit natus ex concubina talis, vt per gloss. in c. Michael de filiis presbyt. & infra l. 11.

XXV. ¶ Filij nati ex coitu aliqna lege imperiali damnato, nullo modo succedebant matri vel patri nec aliis ascendentibus, quia erant indigni omni legis beneficio. authentic. quibus mo. na. effi. sni. §. fin. collat. 7. authen. ex complexu, C. de incestu nup. & ibi gloß. & in d. l. si qua illustris & in d. §. final. & §. nouissime, instit. ad Orfici. & ibi per Angel. Ad idem dicta lex regni sexta partita titnlo 13. l. penultima, & lex ista.

XXVI. Si mulier illustris habuit filium vulgo quæsitum, qui non fuit natus ex damnato coitu, qui vocatur spurius, vt dicta l. penultim. & l. vnlgo qnæsitus, ff. de statu homin. iste talis olim non admittebatur cum legitimis ad successionem matris. vt d. l. si qua illustris & d. l. penult. Si tamē mater filios ex legitimo matrimonio nō habebat: admittebatur indistinctè exclusis parentibus, vt d. l. si qua illustris à contrario sensu. vt ibi per Salicetum. Sed in hoc nihil est hodie innouatum. immo hoc idem disponit ista lex ibi. Aunque tenga padre, o madre, o ascendientes legitimos, mandamos que el hijo, o hijos descendientes naturales, o espurios por su orden & grado les sean herederos legitimos ex testamento o ab intestato. & sic est hic casus apertus pro illo argumento à contrario sensu, quod sumitur ex dicta leg. si qua illustris.

XXVII. ¶ Si autem filius natus est ex patre ligato, & matre soluta, cum non sit uatus ex damnato coitu. vt l. 1. C. de natur. liberis. talis filius est successibilis, quia non damnatur talis coitus de iure ciuili, licet de iure canonico pœnitentia imponatur. & sic spiritualiter tantum damnatur. ita dicit Salicetus in dict. l. si qua illnstris. Angelus in dict. §. nouißime, instient. ad Orsicianum. Ad hoc lex regni. 7. partita titul. 17. l. 1.

XXVIII. ¶ Idem si mulier per vim fuit stuprata. nam respectu matris nō dicetur filius natus ex damnato coitu. quia metus terribilis eam excusat. ff. de adulte. l. vim passa. ideo talis filius succedit matri. institut. de agna. successione, §. vulgo, tenet Bald. in d. l. si qua illnstris, & in l. eam quam, C. de fideicommis. colum. 8. hinc est quod filius tunc demum uon succedit matri quando ex damnato coitu uascitur, ex quo mater debet puniri. authent. quibus mo. na. effic. sui. §. penultim. gloß. in dicta leg. si qua illustris Bartol. in l. fin. ff. de his quibus vt indignis.

¶ De iure ciuili natus ex damnato coitu, non dicebatur filius, nec à patre vel matre poterat ei aliquid relinqui, nec alendus erat. authen. ex complexu. C. de incestis nuptijs. Sed illud erat de necessitate, de paterna tamen pietate alimentari poterat, textus & Salicetus ibi. de iure tamen canonico ali potest & debet filius etiam spurius. c. cum haberet de eo qni duxit in matrimonium quam polluit per adulterinm. vnde pro alimentis potest aliquid ei relinqui. & si femina est filia & non habet aliunde, potest pater ei aliquid pro dote relinquere, vt ibi notatur, & firmat Bart. in d. l. fin. de his quibus vt indignis. de quo dubitat Salicetus in d. authent. ex complexu. quia & si à patre debeautur alimenta, uon sequitur quod ab hæredibus patris debeantur: vnde de facili fieret fraus legi. Ratione tamen alimentorum, non est modus in legando vel relinquendo excedēdus. nam præsumitur fraus. l. 1. C. de natura. li. Bald. in d. l. eam quam. arbitrio ergo iudicis relinquitur quantum potest filio pro alimentis relinqui. Iudex tamen non arbitrabitur vltra quintam partem bonorum parentis per ea quæ dicta sunt. Aliqui, vt Bald. in d. authentic. ex complexu, C. de incestis nuptiis. intelligebat d. cap. cum haberet, in spuriis simpliciter. secus in nefariis incestuosis. Sed hodie per istam legem potest pater vel mater relinquere filio etiam spurio vel incestuoso quintam partem bonorum suorum, alimentorum prætextu vel alias. quoniam ex quo geniti sunt, non suut perdendi. XXIX.

¶ Nota & tene menti hanc legem quæ declarat quādo coitus dicetur damnatus, vt filins inde natus non succedat parentibus. Antiquitus enim ante huius legis compositionem coitus damnatus dicebatur, vbi aliqua pœna temporalis imponebatur per aliquā constitutionē iuris ciuilis, vt pœna adulterij, incestus vel stupri. institut. de publicis iudic. §. item lex Iulia de adulterijs. authen. quibus modis natur. effic. sui. §. fin. Idem si alia pœna extraordinaria imponatur, vt quādo quis plures retinet concubinas. nam iste coitus est damnatus quoad vtrumque, licet extra ordinem veniant puniendi, quia est res mali exēpli, vt l. 1. & per totum ff. de varijs & extraordi. cri. l. 3. ff. de crimine stellionatus. filij autem exinde geniti nullo modo succedebant ab intestato patri nec matri. authentic. quibus mod. naturales effic. sui. §. si vero effusa. & ibi videtur de mente gloss. in §. final. in versicul. intestatus. Item facit authentic. de triente & semisse, §. considerauimus, collatione 3. tenet Angelus in dict. §. nouissime. licet Bartolus contra in d. l. final. ff. de his quibus vt indignis. XXX.

ſcilicet quod tales poſſunt matribus ſuccedere ab inteſtato. vt *inſtit. de ſucce. cognat.* Sed eius opinio non placet Matheſilano nec Angelo in dicto loco.

XXXI. ¶ Et per hoc dicebat ipſe *Angelus*, quod ſi habens vxorem, accipiat concubinam in domo, filij inde geniti, non poterunt matri ſuccedere. cum talis coitus ſit damnatus. *l. 1. ff. de concubinis.* hoc idem eſt de mente *Bald. in l. eam quam col. 6. C. de fideicommiſſis.* Vbi concludit quod ſi virgo violenter oppreſſa peperit filium ex quodam tyranno coniugato vel ex rege, poteſt ipſum filium heredem inſtituere.

XXXII. ¶ Ex hoc infertur quod cum vidua, & virgo ſaltem quæ in obſcuro loco nata non eſt, non poſſit accipi in concubinam, vt vult *gloſ. in l. 1. ff. de concubinis.* filij ex ea nati, vbi pater non ignoratur, tanquam nati ex ſtupro, vt *l. ſtuprum, ff. de adul.* non ſuccedebant matri, quia damnabilis erat coitus, cum ſaltem extra ordinem poterat puniri, niſi mater per vim fuerit ſtuprata. hoc fuit de mente *Bald. in d. l. ſi qua illuſtris in principio verſic. quæro.* de quo ſtupro loquitur iſte textus. Hodie tamen per iſtam legem iſta omnia ſunt ſublata, & tunc demum coitus eſt damnatus quoad matris ſucceſſionem, quando ei poterat pœna mortis imponi, vt in adulterio & inceſtu. vt habetur per *legem regni. 7. partit. tit. 18. l. fin. & lib. ordinationum titul. de los adulterios l. 2.* vel ſi ingenua quę nutrit filium alicuius, & eſt in domo eius & miniſtrat ſeruitia, ſi fornicata fuerit cũ famulo eiuſdem domini. vt diſponit *lex ordinationum præallegata.* Secus ſi tantum miniſtraret ſeruitia, quia tunc non pœna mortis, ſed fuſtibus caſtigari poteſt. Idem dicitur ibi de concubina vel conſanguinea domini, ſi cum famulo eiuſdem domini fuerit fornicata. Vnde natus ex tali coitu, non poteſt matri ſuccedere per illam legem iunctam cum iſta, quod eſt mirabile, intellige niſi fuerit vim paſſa, vt ſupra dictum eſt.

XXXIII. ¶ Et pondera hanc legem, cum diſponit quod tam damnatus debet eſſe coitus quod mulier poſſit damnari ad pœnam mortis naturalis, vt mortem excluderet ciuilem. quæ autem dicatur mors naturalis & quæ ciuilis, diximus ſupra in l. 4. Item vt excluderetur mors ſpiritualis. nam licet coitus meretricalis vel cõcubinatus, nullam pœnam temporalem habeat de iure ciuili. vt *l. fin. ff. de concubinis & l. Si ea & l. qua adulterium, C. de adulte.* pœna tamen ſpiritualis imponetur, quia mortaliter peccat quis, qui cum alia quam cum propria vxore commiſcetur, vt *37. q. 3. c. meretrices, gloſ. in cle. ad noſtram §. 7. de hæreticis.* de iſta morte ſpirituali non loquitur iſta lex. Sicut enim propter cognationem ſpiritualem nemo admittitur ad ſucceſſionem, vt traditur per *Abb. in c. tanta qui filij ſunt legitimi*: ita nec propter damnationem ſpiritualem debet excludi.

XXXIV. ¶ Nota quod filij nati ex damnato & punibili coitu, non ſuccedunt matri, etiam legitimis non ſtantibus, ex teſtamento nec ab inteſtato, vt hic dicitur. Sumitur hoc ex *l. ſi qua illuſtris, C. ad Orficianum, vbi gloſ. & doctores & l. vna. C. de mulieribus quæ propriis ſeruis ſe immiſcuerunt, & 6. partit. titul. de las herencias l. 11. foro legum. tit. delas mandas, l. 10.* Quis autem dicatur natus ex damnato & punibili coitu, vide in *d. l. 11.* iſta lex declarat, quando mater propter talem coitum incurrit pœnam mortis. in hoc tene menti hanc legem. Et vide *authenticam quibus modis naturales effic. ſui. §. final. collat. 7. gloſ. doctores & Baldus in d. l. ſi qua illuſtris, gloſ. in §. ſunt & aliæ, verſic. numerari, inſtit. de nuptiis & in c. vt clericorum mores in fine de vita & hon. cle.* vide etiam *Bartol. in l. ſi adulterium cum inceſtu column. 3. verſicul. & ideo pro declaranda iſta materia. ff. de adulteriis. Angel. de Aretio in tractatu maleficiorum in parte che me hay adulterato, &c. quaſi per totum titulum de adulteriis. 7. partita, & foro legum & libr. ordinationum, & inſtit. de publicis iudiciis, §. item lex Iulia de adulteriis cum ſimilibus.*

¶ Non omnis coitus eſt punibilis, vt puta cum meretrice. *leg. ſi quis vxori. §. ſed ſi ea & l. verum, ff. de adulte. l. ſi eodem tit. foro legum.* Item coitus cum concubina alterius, non eſt punibilis, ſecundũ *Bar. in l. ſi vxor in principio, ff. de adulte.* XXXV.

¶ Quando mater propter coitum punitur vltimo ſupplicio, vide *l. 1. & 2. titul. delos adulterios, lib. ordina.* XXXVI.

¶ *Saluo los hijos de flayres, o clerigos freyres, o monjas profeſſas.*] Iſta lex quantum ad declarationem legis de Mena & Biruieſca de, quibus facit mentionem, in quibus tantum fit mentio de filiis clericorum, non monachorum vel monialium. Item prædictæ leges clericorum filios excludunt a ſucceſſione patris clerici, vnde nec titulo donationis ſeu legati, vel venditionis poſſunt aliquid habere à patre clerico vel alio eius conſanguineo. nihil tamen dicunt illæ de ſucceſſione materna. iſta autem lex videtur extendere dictam legem de Soria, vt non ſolum habeat locum in filiis clericorum, quod non ſuccedant patri clerico, ſed etiam in filiis monachorum & monialium. Item quod ibi diſpoſitum eſt de ſucceſſione patris extẽditur hic ad ſucceſſionem matris. nam hic ſolum diſponitur de ſucceſſione materna, quia de paterna iam erat diſpoſitum per illam legem. XXXVII.

¶ Item in quantum dicta lex excipit filios clericorum, exceptio fit à regula, vt notat *Ioan. And. in rubrica de regulis iuris libr. 6.* etiam in illis verbis loquitur iſta lex de ſucceſſione materna, & eſt ſenſus, quod & ſi non ſit pœna mortis naturalis impoſita moniali quæ genuit filium, nec concubinę clerici vel monachi, tamen eius filius non poterit ſuccedere matri ſicut nec patri. itaque quodammodo redimus ad primęuũ ius imperatorum, quod qualitercumque per conſtitutionem coitus eſſet damnatus ordinariè vel extraordinariè; filius nec ſuccedit patri nec matri, v dictum eſt ſupra. XXXVIII.

¶ Intelli-

XXXIX. ¶ Intelligo tamen dictam legem de Soria,
dum loquitur de filiis clericorum quandò cle-
rici ſunt in ſacris, vel ſaltem ſunt beneficiati,&
rebus ſic ſe habentibus filij fuerunt ex concu-
bina procreati, quia vtroque caſu concubina
non potuit eſſe vxor clerici; vnde non potue-
runt filij dici naturales, vt *l. nam & contra, C. de
nuptiis*, nec legitimantur per ſubſequens matri-
monium ſecundum *Bartol. in l. 2. ff. de concubi.* fa-
cit *c. tanta qui filij ſunt legi.* tenet expreſſe *Ioann.
And. in regula ſine culpa, de regulis iuris libr. 6. in mer-
curialibus.* immo quod plus eſt, tales filij dicun-
tur inceſtuoſi. Et clericus dicitur commiſiſſe in-
ceſtum. *gloſ. & Bald. in l. 2. C. de epi. & cle.*

XL. ¶ Si tamen clericus eſſet in minoribus, nec
haberet beneficium; filius ex concubina ha-
bitus, dicitur naturalis, quia tunc temporis cũ
ea matrimonium contrahere poterat: ideo le-
gitimatur per ſubſequens matrimonium ſecũ-
dum *Bart. in d. l. 2.* & notatur in *d. c. tanta*, & con-
ſequenter talis filius poterit ſuccedere matri ſi-
mul cum legitimis, vt ſupra dictum eſt de aliis
filiis naturalibus.

XLI. ¶ Sed quid ſi monachus vel monialis infra
annum profeſſionis habuit filium ex concubi-
na, an dicatur naturalis & poſſit ſuccedere ma-
tri? Videtur quod cum rebus ſic ſe habentibus
monachus ſeu monialis matrimonium contra-
here non poterat; talis filius non ſit naturalis,
non ſuccedit matri. niſi forte contingat quod
tempore conceptionis nondum fuerat ingreſ-
ſus vel ingreſſa monaſterium, vel ante natiui-
tatem filij exiit à monaſterio, cum ſaltem alte-
ro tempore poterat eſſe matrimonium inter
eos. quo caſu talis filius erit naturalis & ſuc-
cedet matri, vt infra eadem l. 11. quæ conſide-
rat alterum tempus natiuitatis ſeu conceptio-
nis. Sed adhuc cogita ſi hoc ipſum dici poſſit
de filio concepto & habito durante anno pro-
feſſionis etiam exiſtente monacho vel moniali
in monaſterio, quoniam certum eſt, quod &
tunc potuit eſſe matrimonium inter ipſos con-
cubinarios vel fornicarios, vt videtur textus in
c. beneficium de regularibus libr. 6. vbi infra annum
probationis clericus beneficiatus poteſt reti-
nere, & retinet beneficium & poteſt illi renun-
ciare, & dicetur beneficium vacare per eius re-
nuntiationem non per religionis ingreſſum.
Item ſi infra annum probationis collatum eſſet
illi beneficium & ille acceptaret: quis dubitat
quin talis collatio eſſet valida, vt ibi notatur. Si
quidem infra annum probationis poteſt con-
trahere matrimonium ſpirituale validum. ergo
& temporale; cum valeat argumentum de v-
no matrimonio ad aliud, vt *ca. ſecundo de tranſla-
tione prælatorum.* dixi plene in repetitione mea,
cap. per veſtras de donationibus inter virum
& vxorem. Vnde quamquam infra annũ pro-
bationis in fauorabilibus cenſeatur religioſus,
& gaudeat priuilegio religioſorum, vt *c. religio-
ſo de ſent. ex libro ſexto*. non in tamen his quæ non
ſunt ſibi fauorabilia, imo odioſa, vt id quod
eius fauore introductum eſt, retorqueatur in
eius odium, *l. quod fauore de legibus. regula, quod
ob gratiam, de regulis iuris libro ſexto cum ſimilibus.*
præſertim cum ex hoc reſultet fauor & vtilitas
filio qui non peccauit. Cogitabis.

¶ Filij clericorum non ſuccedunt parenti- XLII.
bus duplici ratione: prima, quia clerici eccle-
ſiam, monachi monaſterium habent hæ-
redem. *cap. in præſentia de probationibus, cum ſi-
milibus.* Secunda, quia ſunt inteſtabiles, &
omnia quæ habent, videntur acquiſita intuitu
eccleſiæ, & deficientibus legitimis, eccleſiam
habent hæredem, vt dictum eſt *c. 1. de peculio
clericorum. c. 1. de teſtamentis.* vti dixi in meis re-
collectis.

¶ An filius clerici ſuccedit matri, ſcripſi a- XLIII.
lias late in quodam meo conſilio, vbi videri po-
terit.

¶ De acceſſu ad monialem vide *c. hi qui, & c.* XLIV.
virginibus 27. q. 1.

¶ Vinum prouocat ad coitum. 26. *diſtinctio-* XLV.
*ne c. violentum, gloſ. in c. carnem de conſecratione di-
ſtin. 5.* Cognoſcens monialem carnaliter, ſi eſt
clericus, deponitur & detruditur in monaſte-
rium *c. ſi qua c. Si quis epiſcopus, 27. q. 1.* ſi laicus, de-
capitatur, & bona monaſterio applicantur. *c. ſi
quis rapuerit, eadem cauſa & in lege ſiquis non dicam
rapere. C. de epiſ. & cler.*

¶ Quæ peccata committat habens acceſ- XLVI.
ſum ad monialem, vide gloſ. in *c. de virginibus ea-
dem cauſa & q.* vide *Abbat. in c. clericos de coha. cleri-
co. & mulierum.* vide *l. 2. titulo de los que yazen con
mugeres de orden, ſeptima partita & in lege 2. eodem ti-
tulo foro legum*, vbi vide.

¶ Hæc lex, ad quam ſe refert lex noſtra in XLVII.
fine, de filiis clericorum, &c. habetur in *libro
ordinationum titulo de las herencias. leg. finali.* cum
qua concordat *lib. 22. de los perlados. eodem li-
bro ordina. 1.* & coniungitur *l. 2. titul. de los que ya-
zen con ſus parientas, o con mugeres de orden, foro
legum.*

¶ Pone quod mater habuit filium ex legiti- XLVIII.
mo matrimonio & alterum ex damnato coi-
tu, propter quod veniebat ei imponenda pœ-
na mortis, an poterit mater tali ſpurio relin-
quere quintam partem bonorum ſuorum; iſta
quæſtio non deciditur per hanc legem, quæ in
prima parte loquitur ſtantibus legitimis de fi-
lio naturali tantum vel ſpurio ſimpliciter, quo
caſu mater poteſt relinquere quintam naturali
vel ſpurio. Secunda pars legis loquitur de nato
ex damnato coitu non ſtantibus legitimis; quo
caſu poteſt tali filio quintam relinquere. cum
tunc non ſtantibus legitimis vel naturalibus,
non eſt qui eum impediat, etiamſi ſtent aſcen-
dentes. & videtur quod nec ſic relinquere po-
teſt in caſu de quo agitur, mater tali filio quin-
tam in teſtamento, quoniam tunc demum re-
linquere poteſt quando ſoli aſcendentes ſub-
ſiſtunt. Stantibus autem filiis legitimis, ad ni-
hilum admittitur, vt hic dicitur in ſecunda par-
te. ſi tamen legitimi ſubſiſtant, excluditur om-

nino iste filius, ergo nec quintam habere potest ex testamento vel ab intestato. nisi dixeris quod quintam habet ex dispositione materna, non vt filius, sed quasi extraneus.

XLIX. ¶ Praeterea ista lex est correctoria, & consequenter non extendenda. *regula odia de regul. iu. li. 6.* nam tunc in materia exorbitanti fieri debet restrictio ad verba & mentem ex verbis sumpta specificè, vt notanter dicit *Ioan. de Imol. in cle. 1. de rescriptis* post *Antoniū*. & ita dicit debere intelligi gloss. in *c. 1. de tempo. ordi. li. 6.* maxime quia in casu propositae quaestionis non videtur eadem ratio, & per consequens videtur remanere sub dispositione *authentica ex complexu*.

L. ¶ Praeterea videtur haec decidi in lege sequenti in principio. dum dicit, *que en caso que el padre, o la madre sean obligados à dar alimentos à alguno de sus hijos illegitimos*. Sentit ergo quod non semper tenetur mater alimentare filium, vt notatur in *dicto c. cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium*. & videtur de mente *Bald. in dicta authentica ex complexu*, cum vult quod *dictum cap. cum haberet*. habet locum in spuriis simpliciter. secus in nefariis incestuosis. dicuntur autem nefarij propriè, nati ex coitu inter ascendentes & descendentes. Incestuosi vero nati ex coitu inter collaterales consanguineos vel affines. *l. quin etiam & l. fin. C. de nuptiis, instit. eo. §. ergo. gloss. in rubrica. C. de incestu nuptiis*. vnde intelligendo propositam quaestionem quod filij nati ex damnato coitu, sunt nati ex nefariis seu incestis nuptiis. vnde quantum ad hoc, nil videtur hodie innouatum. itaque nil potest eis relinqui à patre, vel matre etiam alimentorum ratione, sicut antea de iure imperatorum. vt *dicta authentica ex complexu*: nec de iure canonico alimenta eis debentur, etiam si alij filij legitimi non subsistant.

LI. ¶ Sed si tales filij non sunt nefarij aut incestuosi, sed adulterini tantum: quibus alimenta debentur. vt *dicto c. cum haberet*, quod expressè loquitur de filiis adulterinis: an hoc procedat si supersunt alij legitimi, in *d. c. cum haberet* nihil dicitur, nec in lege ista. immo potius videtur eis alimenta denegare, cum sint nati ex adulterio, propter quod mulieri adulterae imponitur poena mortis. Cogita.

LII. ¶ In casu tamen quod talibus filiis, vel aliis illegitimis debeantur alimenta ex aequitate canonica: per *dictum c. cum haberet*, alimentorum praetextu, sola quinta bonorum potest sibi relinqui, vel in vita concedi per patrem vel matrem per legem istam, quae solum disponit quando supersunt ascendentes. non autem quando filij legitimi: vt supra dictum est. Vnde satis est eam extendere ad casum existentiae legitimorum. non tamen debet excedere quintam, vt dictum est in praecedentibus. & tenet *Bald. in l. eam quam, C. de fideicommissis. col....*

¶ An autem possit statuto permitti quod filij spurij succedant in bonis parentum. *Bart.* dicit quod nō, in *l. Seius Augerius, ff. ad legem Falcidiam.* LIII.

¶ Item an spurius habeat querelam contra testamentum matris, si fuit ab ea praeteritus vel exhaeredatus, vide textum & gloss. in *l. si suspecta. ff. de inoffic. testa.* LIV.

¶ De filiis illegitimis & eorum speciebus, vide glos. & doctores in *c. nisi cum pridem de renunciatione, in parte manzeres*. Et qualiter admittuntur ad successionem. vide *Petrum de Ferrara in sua practica in libello de successionibus ab intestato, & Nicolaum de Vbaldis in tractatu de successionibus ab intestato.* LV.

¶ *E de la tal parte pueda disponer despues que la ouiere en su vida, &c.*] Nota bene istam legem, quae permittit filio illegitimo disponere ad libitum de quinta bonorum parte sibi pro alimētis relicta à patre vel matre, etiam post mortem suam. quod videtur mirabile. nam cum parentes filiis teneantur alimenta praestare. vt *lege si quis à liberis, ff. de liberis agnoscendis*. etiam spuriis, vt *dicto cap. cum haberet*. & loco alimentorum succedat quinta praedicta. illud autē quod pro alimentis relinquitur, non debet quintam excedere ne fiat fraus, vt supra dictum est. ad hoc lex sequens, quae expressè hoc vetat. & similiter non debet durare nisi per vitam eius qui est alimentandus, & non transmittitur ad filios: vel haeredes, vt per *Bald. in allegata l. eam quam. C. de fideicommissis. col. 10. per l. cum hi. §. si vni. ff. de transact.* vbi vide *Bald.* Ad idem *l. defun. §. fin. ff. de vsufructu.* vide *Bald. in l. fin. ff. de his quibus vt indignis, & consilio 456. Baptistam in repetitione l. si qua illustris. col. antepenult. C. ad Orficianum.* vbi expressè hoc tenet. ego alias scripsi in cap. per vestras de donationibus inter virum & vxorem, colū. 349. in mea repetitione. Hodie tamen per hanc legem deciditur contrarium. immo quod de ista quinta pro alimentis relicta, potest filius disponere ad libitum in vita & morte; ratio est quia leges istae faciunt filium illegitimum capacem huius quintae partis etiam stantibus aliis filiis legitimis: non solum quantum ad vsumfructum pro alimentis, sed etiam quo ad proprietatem ipsius quintae: quapropter efficitur transmissibilis ad haeredes vel posteros. LVI.

¶ An autem filius spurius est capax ab alio, quam à patre, vide *Bart. & alios in l. 1. ff. de iure fisci, & in l. quod conditionis, ff. de donat. & in l. si is qui. ff. de vulgari & pup.* LVII.

¶ Parentes spuriorum succedunt eis sicut ipsi parentibus. *Bart. in l. fin. col. 2. ff. de his quibus vt indignis. vers. quid econtra.* vide textum & *Bal. in ....* *C. de naturalibus liberis.* LVIII.

LEX

LEX X.

MAndamos que en caso que el padre, o la madre sean obligados à dar alimentos à alguno de sus hijos ilegitimos en su vida, o al tiempo de su muerte; que por virtud de la tal obligacion no le pueda mandar mas de la quinta parte de sus bienes de la que podia disponer por su anima. Y por causa de los dichos alimentos no sea mas capaz el tal hijo ilegitimo. De la qual parte despues que la ouiere el tal hijo, pueda en su vida, o en su muerte hazer lo que quisiere, o por bien tuuiere. Pero si el tal hijo fuere natural, y el padre no tuuiere hijos, o descendientes legitimos, mandamos que el padre le pueda mandar justamente de sus bienes todo lo que quisiere, aun que tenga ascendientes legitimos.

I. IN casu quo pater vel matre tenentur alere filium spurium, vel illegitimũ alimentorum prætextu, non nisi quintam partem bonorum suorum in vita vel morte relinquere potest, de qua potest liberè disponere. per hoc tamen non efficitur ad alia capax. hoc dicit.

II. ¶ Pater & mater tenentur alere filios, vt *lege si quis à liberis, ff. de liberis agnoscendis*: etiam illegitimos. *capit. cum haberet de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium*, concordat *quarta partita titulo 19. lex quinta*, & supra lex proxima, vbi dixi. Reprobatur *authentica ex complexu, C. de incestis nuptiis.*

¶ Quamuis ergo parentes in suo testamento ea dare prohibuerint, nihilominus, dabuntur natura cogente. *Baldus in lege id quod pauperibus, finali columna versiculo, vltimò quæritur, C. de episc. & cle.* de quo per *Specul. de successio. ab intesta. versicul. nunc dicamus.* probatur in *authentica, licet, & ibi Bald. C. de natu. li. & in d. c. cum haberet, & d. libr. 5. in principio.* ibi cum dicit *son tenudos de los criar.* Vnde hæc obligatio est naturalis: quæ parentum morte non expirat, vt *l. 2. colum. 19. 4. partit.*

III. ¶ Ex quo sequitur quod pater tenetur dotare filiam naturalem, quia dos succedit loco alimentorum, vt per *Bald. in l. eam quam column. 7. versic. pone dicit decretum, C. de fideicommissis & in l. 1. colum. 4. versicul. iuxta hoc quæro, C. de sacrosanct. eccles. in lectura & in repetitione column. 14. ver. super quæstione, Abbas post alios in d. c. cum haberet.* ego dixi plene in repetitione c. per vestras de donat. inter [illegible] um & vxorem.... Non est ergo mirũ: si eo modo quo tenetur filiam naturalem alere, teneatur similiter dotare, secundum *Bald. in d. l. quod pauperibus,* [illegible] nuis contrarium teneat in *authentica res quæ, versicul. quæro, numquid, in fine,* [illegible] *communia de legatis*, de quo plene scripsi in dicto c. per vestras.

IV. ¶ Si autem pater & mater hæc alimenta præstare nequeunt, auus & auia & alij ascendentes omnes ad hoc tenentur nepotibus naturalibus vel spuriis, vt *dict. l. 5. arbitrio boni viri. gloss. in authentico de triente & semisse, §. consideremus collat. 3. & ibi Angelus versicul. nota ex ista gloss. quæ loquitur in filio naturali, Bald. in dict. authent res quæ, colum. 2. versic. quæro an teneor, & in dict. authentica licet patri:* vbi dicitur quod sicut filius naturalis debet ali à parentibus; ita debet alere parentes. quod est nota. secundum *Bartol. & Bald. ibi.* de hoc habemus *leges regni. 4. partita titul. 19. l. 4. 5. 6.*

¶ Aliqui sunt casus in quibus pater non tenetur alere filium naturalem adulterum incestuosum vel spurium, vt puta quando matrem dedecet alimentare filium, quia forte est magna princesa, aut monialis professa, vel est infirma, aut aliter impedita. his enim casibus lactabitur expensis patris. arg. *ff. de liberis agnoscendis, l. si quis à liberis.* V.

¶ Item pater tenetur pro dimidia alere spurios, secundum *Abb. in d. c. cum haberet per illũ textum de eo qui duxit in ma.* sed mater tenetur alere filium spurium intra triennium, postea elapso triennio, tenetur alere pro dimidia, vt per *gloss. in d. c. cum haberet, & ibi doctores.* VI.

¶ Item si filius accusauit parentes criminaliter, vt *c. cum haberet & ibi gloss. & 4. parti. tit. 19. l. 4. & 6. & ibi gloss.* ponit sex casus. Adde *Bald. in auth. nisi rogati. C. ad Trebel.* vbi dicit quod pater spiritualis tenetur alere filium spiritualem, si indiget. VII.

¶ Omnes causæ sufficientes ad exhæredandum filium, sufficiunt ad priuandum eum alimentis. *l. si patrem, C. de alendis liberis.* de quibus habetur in *authen. vt cum de appellat. cognos. §. causas, colla. 8. gloss. in c. quintauallis de iur. iuran. & ibi doctores.* VIII.

¶ Item si filius non habet alia bona præter ea quę per legem sibi fuerunt acquisita per delictum patris. nam de his non tenetur filius alere patrem, nec econtra. ita notat *Iac. Bu. Bald. &* IX.

Angelus in authen. bona damnatorum, C. de bonis dānatorum. Cuius me mini supra l. 4. colum. 4.

X. ¶ Nota hanc legem, quod potest pater vel mater relinquere filio etiam spurio vel illegitimo quintam partem bonorum suorum de qua potest ad libitum disponere, concordat lex supra proxima vbi plene dixi.

XI. ¶ Si pater relinquit filio spurio, vel alias illegitimo pro quinta vnam rem quæ plus valet, in eo quod excedit quintam, non valet. *Bart. in l. fin. C. de his quibus vt indignis, Bald. in l. eam quam 7. col. vers. pone dicit decretum.* Ad hoc *l. Lucius, ff. de exercitoria.* Causa enim certis finibus circumscripta, effectum producit limitatum, *l. Si is qui animo, ff. de acqui. posse. l. in agris, ff. de acquirendo rerum dominio.* nec transit ad hæredes spurij, nec ratione proprietatis in quo non valet legatum, nec ratione alimentorum, quia cum vita finiūtur. *l. cum hi. §. si vns. ff. de transact. l. dominus, §. fin. ff. de vsufructu.* & si aliter fieret, daretur modus fraudandi legitimos contra dispositionē istius legis, qua dicitur quod parentes non possunt vltra quintam partem bonorū relinquere suis spuriis. ¶ Pondera tamen hanc legem & præcedentem, in quantum dicit, quod filius spurius vel illegitimus cui relicta est quinta pars bonorum, potest de illa ad libitum disponere in vita vel morte. vide quæ scripsi in repetitione d. c. per vestras, §. 14. ad finem.

XII. ¶ An rex potest donare filiis spuriis vltra quintam bonorum suorum, vide *Bald. in c. de cōstit. col.* .... refert ibi *Andreas Siculus, penultim. col. vers. subdit etiam Baldus.* qui videntur concludere quod non. ad hoc *l. fin. C. de natu. li. versic. si paternum vitium refrenandum æstimauerunt.* quę ratio regem vel principem sicut alios inferiores arctar, vt *l. princeps. ff. de legibus, & l. digna vox. C. eod. Thomas 2. 2. q. 96. arg. vltimo.* qui pulchrè loquitur de intellectu illarum legum. posse regē congruè dici parere legi quam ipse tulerit. *c. cum omnes de constit.* non ergo poterit rex magnas facere donationes filiis suis spuriis, nec amplas dotes filiabus spuriis vel illegitimis concedere, nisi forsan talem genuisset filiam ex virgine oppressa, per ea quæ dicit *Bal. in d. l. tam quam col. 7. versic. & scias quod in illis, C. de fideicom.* retulit *Andreas Siculus in d. c. 1. de constit.*

XIII. ¶ Quamuis filius natus ex damnato coitu vel naturalis tantum vel spurius simpliciter, nō sit capax, nisi quo ad quintam partem bonorū patris vel matris, vt in præcedenti lege dicitur, ab extraneo tamen capax est ad recipiendum in quacumque quantitate quocumque relicti titulo, gl. notata in *authen. quibus modis natu. effic. sui. §. fin.* tenet *Abbas in c. cum haberet in fine, de eo qui duxit in ma. quam polluit per adul.*

XIV. ¶ Si dictat statutum quod stantibus masculis femina non succedat, posset tamen dotari arbitrio boni viri, tunc dos non debet esse minor legitima, vt notanter concludit *Iason in leg. voluntatis. C. de fideicommiss.*

XV. ¶ Sicut filius adulterinus non potest esse heres patris vel matris, ita neque eius nepos, vt videtur de mente *Cyni & Bald. in l. maximum vitium, C. de liberis præteritis.* refert & sequitur *Montaluus foro legum li. 3. ti. de las mandas, l. 10.* vide *Bar. in l. Gallus, §. quid si is. ff. de liberis, & postu.* melius per *Sali. in l. fin. C. de natu. li.* vbi distinguit, vt ibi per eum. vide *Angelum de Aretio in §. nouissime, instit. ad Orficianum, col. 3. & Mathesilanum in suo tractatu de successionibus ab intestato. Bald. in l. si quis incestu. C. de incestis nuptiis.*

XVI. ¶ An nepos naturalis vel spurius excludat substitutum datum ab auo. vide *Bald. in l. generaliter, C. de conditio. insert.* vbi cōcludit quod non.

XVII. ¶ *Pueda mandar.*] Hoc ideo dicit quia ab intestato filius naturalis tantum potest succedere patri in duabus vnciis, hoc est in sexta parte totius hęreditatis, non solum de iure ciuili, sed etiam canonico, vt per *glos. in c. nisi cum pridem de renun. Hostien. & Abbas in c. tanta qui filij sunt legitim.* licet *Goffredus* contra, vt ibi per eum.

¶ Intellige concurrentibus his; primo quod pater sit certus, & eum tractet vt filium. nam si mater erat publica meretrix, & pater penitus incertus, in nihilo poterit ei succedere filius. vt *§. vulgo, instit. de legitima agnatorum successione.* Secundo quod mulier cohabitauerit cum amasio in eadem domo ad instar vxoris; alias secus. *authentic. quibus modis naturales effi. sui. §. si quis autem defunctus collat. 7. gloss. in l. 2. ff. de concubinis, & ibi Dynus, Bartol. & alij, Angelus in d. §. nouissime. instit. ad Orficianum.* Sed certe hoc non est necessarium, vt vult *Bald. in authentica licet, C. de natur. li.* hoc decidit lex sequens. Item requiritur quod non sint liberi legitimi & naturales. Item legitima vxor, vt *dicto §. si quis autem defunctus, & dicta authentica licet, & sexta partita, titul. 17. l.* .... vide *Angelum in dicto §. nouissime.* vbi plene de his.

XVIII. ¶ Quid si filius illegitimus est natus ex libero & ancilla vel ex seruo & libera, vide plenissime in præallegatis locis, præsertim per *Angelum in dicto, §. nouissime.*

XIX. ¶ Qualiter & quando parentes succedant filiis naturalibus vel spuriis, vide plene *Angelum in dict. §. nouissime instit. ad Orficianum. Bartol. in l. fin. ff. de his quibus vt indignis, colum. 2. & legem regni sexta partita. tit. 17. l.* ....

XX. ¶ Quis succedit spurio si matrem vel lineam maternam non habet. *Bal. in l. si qua illustris,* dicit quod vxor: si non habet vxorem, tutor. *ff. de regulis iuris. l. quo tutela.* vbi suppositis apud hospitale succedit hospitale, & vltimo loco fiscus.

XXI. ¶ Qualiter & quando transuersales naturales sibi inuicem succedant: vide *eundem Angelum in §. vulgo quæsitos, instit. de agnat. successione.*

XXII. ¶ Bona parentum om[illegible] debentur fi[illegible] legitimis etiam de iure diuino, vt dictum est supra l. proxima. notatur in *l. scripto. ff. vnde cogna. Bald. in tit. de pace tenenda, & eius viola.* [illegible] *colum. vers. item bona parentum.* licet contrarium teneat in *l. si legatarius, §. fin. de leg. 3. & gloss. in l. lex Cornelia. vers.*

versi. nulla.ff.de vulga.& pu. & sine causa non possunt à legitimis auferri, vt *sexta partita ticulo 7.l.4. cum similibus.*

XXIII. ¶ Nota hanc legem in eo quod vult quod filius spurius vel alias illegitimus potest liberè disponere de quinta bonorũ sibi à parente donata vel relicta post traditionem. Ante traditionem vero non posset hoc facere, cum pater posset illam vsque ad mortem reuocare, etiam si filio legitimo esset facta, vt l.17.infra eod.non solum expresè, sed etiam tacitè per conualescentiam donatoris, non secuta traditione, vt *dict.l.17.& per Bartol. in l.1.3. quæst.principali, C. de sacrosanct.eccles.per l. non omnes, ff. si certum pet.* si tamen traditio interueniat, potest filius illegitimus de ea liberè disponere, quia perfecta est donatio, vt hic, quæ reuocari non potest, vt *dict.l.17.& l. perfecta donatio. C.de donat.& foro legum tit.de las donaciones, l.2.* Maxime post mortem donatoris dicitur perfici donatio, & confirmari, & recta via transfertur dominium in donatarium.*l.2.ff.de publica.* tenet *Bald. in l.2. C.si quis alteri vel sibi.* notatur in *l.1.C.de donat. causa mortis.*

XXIV. ¶ *Lo que quisiere.*] Ante huius legis editionem poterat pater relinquere filiis naturalibus si parentes superessent, reliquum quod superest, relicta parentibus legitima, vt *dict.authen. licet.* hodie per istam legem exclusis parentibus omnia bona filiis relinquere.

XXV. ¶ Stantibus legitimis & naturalibus, tantum olim poterat pater relinquere filio naturali vnam vnciam, *authentic.quibus modis naturales effic. sui. §.discretis & l.fin. C.de naturalibus libe. & ibi Salicetus, & in dicta authentica licet.* An autẽ hodie potest relinquere quintam sicut potest mater, vt habetur in *l.præcedenti.* quam relinquere poterat pro anima; videtur quod non, quia lex hoc non dicit, & erubescimus dum sine lege loquimur. *l.illam, C.de collat.* maxime cum hic agatur de legum correctione.

XXVI. ¶ Aduerte tamen, quod licet filius naturalis prohibeatur succedere patri stantibus legitimis, nisi in vna vncia, vt paulo ante dicebamus: pater tamen potest eum pupillariter substituere filio legitimo, & non prohibetur, & succedere patris iudicio, & habebit ex bonis paternis statutam portionem, & succedet fratri in solidum ex bonis propriis. *l. si is qui.ff.de vulgar. & pu.* Idem est in spurio secundum *Bart.* qui allegat gloss.in *§.fin.quibus mo.natu.effic.sui.* sed gl. hoc non dicit aperte. Idem tenet *Bald.in l.eam quam. C.de fideicom.col.11.* vbi videas *additionem, & Angelum in d.§.fin.* Vnde cum filio naturali stantibus legitimis possit pater relinquere vnã vnciã, & spurio alimenta, vt *d.c.cum haberet.* Si pater habens legitimũ, & naturalem & spuriũ, cui relinquit alimenta. & insuper eum substituit filio legitimo pupillariter, legitimo prædefuncto, spurius habebit ex bonis paternis vnciam vel alimenta, & forte reliqua omnia bona fratris, etiam aliunde quæsita. Cogitabis super hoc, an virtute substitutionis pupillaris habebit filius spurius bona patris quæ reliquit filio legitimo.

XXVII. ¶ An autem filius spurius potest capere ex tacita vulgari comprehensa in pupillari expressa, vide *Bald.in l.eam quam. C.de fideicommissis colum.11.* vbi concludit quod non, sicut nec ex expressa vulgari.

XXVIII. ¶ Filius naturalis vel spurius non potest capere vltra modum collegæ taxatum causa conditionis implendæ, secundum *Bart.& Bald.in dictis locis.* quia isto modo succeditur defuncto.

XXIX. ¶ Cui defertur id quod filius naturalis, vel spurius capere non potest, tãgit *Bart.in d.l.si is.ff. de vulgari & pupillari.* Intellige de his quæ pater sibi reliquit vltra id quod de iure potest. vide *Bald.in dict.l.si is.* qui dicit quod venientibus ab intestato, non autem fisco, prout dicebat gloss.in *l.ius nostrum, ff.de regul.iuris.* videas alios doctores in *dict.l.si is.* qui communiter tenent hanc opinionem.

XXX. ¶ Si pater filio naturali & extraneo aliquid vltra quintam reliquit, stante filio legitimo, illud quod aufertur à naturali, cui applicabitur an extraneo, an legitimo? dic quod coniuncto per ius accrescendi, non legitimo. *Bald.in l. eam quam.C.de fideicommissis.col.* ....

XXXI. ¶ An institutus à patre spurij, potest spurium instituere? dic quod sic, nisi testator expresè grauasset institutum de instituendo spurio. vel institutus patiatur post mortem testatoris spurium possidere bona patris, vt per *Bartol.Bald. Ioan.de Imola & Paulum in d.l.si is qui.ff. de vulgari, vbi per alios.*

XXXII. ¶ Frater indistinctè potest instituere fratrem spurium, vt concludit *Bald.consilio 5.primo volumine.*

XXXIII. ¶ An pater habens filium legitimum & alium bastardum, potest ambos simul hæredes instituere, bastardum in quinta, legitimum in residuo. *Bald.*disputat in *l.si qua illustris, C.ad Orficia.* concludens quod institutio bastardi non valet. videas per te.

XXXIV. ¶ Si pater habens filium legitimum dotauit filiam naturalem vltra quintam bonorum suorum, non poterit legitimus constante matrimonio dotem tamquam inofficiosam in eo quod excedit repetere, quia dos est titulus onerosus. ita concludit *Bart.in l.finali. §.si à socero, ff.de his quæ in frau.credi.* vbi per alios doctores communiter sequentes *Bart.* vide ibi bonã additionem. Idem vult *Bald.in auth.ex complexu, C. de incestis nup.* qui omnes loquuntur in simili quæstione de filia sacerdotis dotata. quę secundum aliquos est adulterina tantũ, vt vult *Cynus in l.2.C.de episcopali audien.* quẽ refert & sequitur *Bald.in l.si quis incesti.C.de incestis nup.* quo casu res est clara. Alij vero dicunt filiã clerici esse adulterinam & incestuosam, vt notat. in *dicta l.2.* incestuosis autem non debetur alimẽta, vt vult *Bald.in dicta authent.ex complexu.* & dictum est in præcedentibus. & tunc dubia est decisio prædicta

dicta in filia clerici. ego alias repetendo cap. per vestras de donationibus inter virum & vxorem, hanc dubitationem disserui. vide quæ ibi scripsi.

XXXV. ¶ An rex vel princeps potest maritare duas filias spurias. vide *Bald. in c. 1. de constit. & gloß. in §. penultim. in authen. quibus modis natur. effici. sui, & in additionibus ad Bart. in d. l. final. ff. de his quibus vt indignis.*

XXXVI. ¶ An pater naturalis teneatur dotare filiam naturalem, vide *Bald. in l. fin. C. de dotis promissione.* ego latius prosequor in dict. cap. per vestras de donationibus inter virum & vxorem, in mea repetitione.

XXXVII. ¶ Quamquam filius naturalis ad patris successionem admittatur, secũdum vel præter eius voluntatem: vt sæpe dictum est, contra eius tamen voluntatem admitti non potest, gloss. *l. 1. §. 1 ff. de contra tabulas.* vide *Ioan. de Imola in l. ex facto. ff. de vulgari, & pup. in principio.*

XXXVIII. ¶ Stante filia legitima, an filius naturalis possit vniuersaliter institui sub conditione si legitimetur? vide *Angelum consilio 227. Incipit pro decisione.*

XXXIX. ¶ An filia renuncians supplemento legitimæ cum iuramento, possit agere ad supplemẽtum legitimæ. *Angelus in dicto consilio 227.* vide ad securitatem in *c. quamuis pactum de pactis lib. 6.* præsertim per *Georgium Natam in sua repetitione:* qui multa cumulat.

XL. ¶ An donatio facta filio naturali valeat statim, vel confirmetur morte donantis, sicut facta filio in potestate, vt *l. donationes, C. de don. inter virum, & vxorem.* dicas quod statim valet, etsi fiat omnium bonorum, eo casu quo fieri potest, vt *l. omnes. §. Lucius. & ibi Bartol. ff. quæ in fraudem credi. Ludouicus consilio 43. incipienti, ad primum quæsitum in secundo dubio. Iason in l. frater à fratre. ff. de condi. indebiti. in repetitione vltima col. in fine.*

XLI. ¶ Res donata vel legata non transmittitur in hæredem donatarij vel legatarij, si donatarius vel legatarius moriatur, antequam donator vel testator, vel antequam impleatur conditio, vt per *Bart. in l. si vir. §. vxor. ff. de donat. & ibi per Bald. & alios recentiores, per Bald. in l. 2. C. de iuri doti.* intellige quando res donata vel legata, non erat tradita, alias secus, vt *d. l. 17.* ad idem *l. pretia rerum, ff. ad legem Fal. Bald. in leg. quoniam in principio, C. de iure delibe.* quia quod nondum est, transmitti non potest.

XLII. ¶ An autem illud ius quod donatarius habebat ad rem donatã vel legatam, potuit spurius transmittere in suos, vide *Bald. in l. si auia. C. de iure deliber. & gloß. in l. his cuius, ff. de actio. & obli. Bal. in l. 1. in princip. C. de his qui ante apertas tabulas.*

XLIII. ¶ Quamquam legatum vel donatum alimẽtorum causa, morte legatarij vel donatarij finiatur. *leg. cum hi. §. modus, ff. de transactio. Bald. in authentic. cui relictum, C. de indicta viduitate tollen. & in l. eam quam. colum. 7. C. de fideicommissis, vers. pone dictu decr tum.* quinta tamen spurio vel illegitimo relicta, secuta traditione, trãsit ad suos hæredes. & potest filius de ea libere disponere, vt hic dicitur & in l. præcedenti. tenet *Bart. in l. 4. §. fin. de alimen. & ciba. leg. & in d. l. cum hi. §. si vni, & ibi Angelus & alij. ff. de transact. Bald. in l. 1. C. de fructibus & litis expensis. & foro legum, titul. delas herencias, l. 1.* dixi in d. c. capit. per vestras §. 24. in mea repetitione.

¶ An autem legatum pro alimentis dicatur pium. videas *Bald. in authen. similiter, C. ad legem Falcidiam, & ibi Ludouicum in repetitione. Angelum in authen. vt cum de appellat. cogno. §. si quis, collat. 8.* qui tenent quod sic. XL[illegible]

¶ Filio naturali potest pater in defectum legitimorum relinquere omnia bona sua: vt *l. fin. C. de natu. li.* & hic, non tamen aliis illegitimis: vt hic à contrario sensu. & *foro legum titulo delas herencias, l. 1. in principio.* Casus enim excepti firmãt regulam in contrariũ, *l. quæsitum, §. denique, & ibi Bart. ff. de fundo instructo, l. nam quod liquide. ff. de penu. leg.* naturales enim fauorabiliores sunt quã alij illegitimi, *c. 1. 35. qu. 7. titul. delas herencias, l. 9. & 10. 6. partit.* vide *Bald. in d. l. eam quam col. 5. versic. item excipiuntur, C. de fideicom.* Ista ergo lex quę loquitur de filiis naturalibus, non habebit locũ in aliis spuriis incestuosis vel alias illegitimis. quia limitata causa limitatum parit effectum *l. in agris, ff. de acquir. rerum do. l. & ita. §. ex hoc edicto, ff. nautæ, caupo. stabularij.* XLV

¶ Sed quamuis pater filio naturali in defectum legitimorum potest omnia bona sua relinquere, vt hic: non tamen cogitur. concordat ista lex cum *l. iubemus, C. de natu. li.* vide *legẽ regni 6. partit. tit. delas herencias, l. 8.* & ita filius naturalis non stantibus legitimis succedit matri ex testamento vel ab intestato. patri vero ex testamento solum, vt hic & l. supra proxima. vide gl. in *l. 1. §. 1. ff. de contra tabulas, secundum Ioan. de Imola, l. ex facto in principio, 8. col. ff. de vulga. & pu.* XLVI

¶ Ex istis infertur quod si legitimatus instituitur à patre habente filios naturales; si legitimus renunciat hæreditati paternæ, hæreditas transmittitur ad legitimos ascendentes, non ad fratres naturales: quia hi, vt dixi, succedunt ex testamento, non ab intestato. & hæreditas non adita transmittitur ad eum qui adire potest vel repudiare, non ad alium. *Bartol. in l. si quis filium, §. 1. ff. de acquir. heredi. Bald. in l. 1. C. de his qui ante apertas tabulas.* facit *l. final. §. cum autem, & ibi Bart. C. de cadu. tollen. & l. 1. C. de secundis nuptiis.* Ad idem *Bart. in l. si auia, C. de iure deli.* vbi hæreditas non transmittitur ad incapacem, quia est extraneus. naturalis autem est extraneus patri suo ab intestato, vt hic colligitur. Ergo succedunt ascendentes iure transmissionis, excluso naturali testatoris. hæc procedunt in hæreditate paterna, non in materna: nam si filij legitimi repudiant hæreditatem sibi delatam à matre ex testamento vel ab intestato, succedunt filij naturales, cum sint de primo capite liberorum quoad matrem: non autem ascendentes legitimi. qui sunt de secũdo capite liberorum, vt dictum est supra lege proxima. XLVII

¶ In

VIII. ¶ In emphytheosi quam suscepit pater pro se & filijs, succedūt naturales in defectum legitimorum. *glos. & Dynus in l. Lucius, §. damnie de leg. 2. Spec. de locato. vers. 67. & sequenti. Ioan. An. & alij in c. in præsentia de probat. Bartol. in d. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebelli. Bal. in l. generaliter, §. cum autem, C. de instit. & substit. sub condi. factis.* quia cum pater legitimos non habet filios, videtur de his sensisse *Abbas in d. c. in præsentia.* nec fraudantur in hoc legitimi cum non sint, nec ascendentes, qui non veniunt filiorum appellatione. præsertim cum pater nihil videatur donare de suo filiis naturalibus, propterea quod filij videntur capere non à patre, sed à primo domino, secundum *Bart. & Bald. in l. libert. 4. col. in fine, C. de operis lib. Andr. Sicul. in rubrica de feudis. col. 5.* ¶ Hinc est quod filius potest repudiare hæreditatem paternam & capere emphyteosim. *c. 1. an ingratus vel filius defuncti. libr. feudorum.*

XLIX. ¶ Filij naturales excludunt ascendentes, vt hic, & l. sup. proxima. vnde corrigitur *auth. licet patri. C. de naturali. liberis, & sexta partita. tit. de las herencias l. 8.* ¶ Item limitatur lex 6. sup. eodem; itaque hodie naturales possunt institui ascendentibus exclusis. Ab intestato succedunt ascēdentes exclusis naturalibus, vt disponebant iura antiqua. Si tamen non sunt ascendentes vel descendentes, succedunt naturales ab intestato in duabus vnciis, per *d. authen. licet patri, & d. l. 8. gl. in c. nisi cum pridem de renuncia. & in c. tāta qui filij sunt legi. Abbas in c. cum haberet de eo qui duxit in matrimonium.*

L. ¶ *De la qual pueda disponer lo que quisiere.*] Ex ista lege colligitur vnum satis notabile quod ante eius editionē mihi fuit satis dubitabile, & forsan ego in terminis istis primus orsus fui hanc dubitationem cum repererem c. per vestras de don. inter virum & vxorem col. 352. alias fol. . . . in nouiter impressis. & illud quod ego antea ibi scripsi dedit causam editioni huius legis. vult enim ista lex satis notabiliter quod filius naturalis vel spurius sit capax quintæ partis bonorū patris. & consequenter poterit pater inuitis filiis legitimis, relinquere, vel donare filio naturali vel spurio quintā partem bonorum suorū, non solum quoad vsumfructum, verum etiam quoad proprietatem. quamuis istud relictū videatur fieri quoad alimenta, vel pro alimentis quæ durant solum in vita alimentanda, & non transmittuntur ad filios vel hæredes, vt in præcedenti lege diximus. Limitatur ergo per istam legem alimenta quæ olim iudicis arbitrio limitabantur secundum qualitatem & dignitatem alimentantis & alimentandi, & secundum quātitatem patrimonij patris debentis præstare alimenta, vt *l. cum alimenta. ff. de alimentis & cibariis legatis, l. sed & si quis, ff. de vsufructu.* tradit *Bald. in suo tractatu alimentorum.* Vnde sicut augmentatis fructibus debent augeri alimenta; & econtrario, vbi fructus & accessiones eius qui debet præstare alimenta, minuuntur, similiter alimēta diminuentur; quia non cogitur vendere proprietatem ad præstandum alimenta. arg. *l. marito. ff. ad legem Fal. & l. liberto. ff. de annuis legat.* tenet *Paulus de Castro in l. Imperator. ff. ad Trebellia. Bar. in d. l. cum alimenta.* Hinc est quod si pater haberet res magni pretij vel quiuis alius qui tenetur alimenta præstare, vt si habebat turrim magni valoris, sed parum fructuantem, tenebitur præstare secundum quantitatem fructuum, & non secundum proprietatis valorem, vt *l. qui bonis, ff. qui bonis cedere po.* quod est mirabile secundum *Paulum ibi post Bald. & Angelum in d. l. Imperator.* & secundum ista poterat euenire casus in quo pater esset diues ex qualitate rerū quas habebat, quia erant magni valoris, parum tamen fructuantes, & filius fame periret: si tantummodo esset capax alimentorum quæ præstanda erant ex redditibus. Ad tollendas ergo huiusmodi ambiguitates, visum fuit nobis quod ista lex fieret, in qua duo singularia cōstituuntur, primò quod facit filium spurium capacem quintę partis bonorum patris, non solum respectu vsusfructus, sed etiam proprietatis. Secundo taxat alimenta filio vel filiis spuriis vel naturalibus præstanda, vt possint præstari vsque ad quintam partem bonorum patris, & non vltra. sicut enim pater ante huius legis editionem poterat liberè disponere de quinta parte bonorum suorum dando etiam extraneo, quia non est legitima filiorum, vt disponebat antea *lex regni foro legum lib. 3. tit. . . . l. . . .* multo iustius videtur quod hāc quintam possit dare vel relinquere filio naturali vel spurio. ista consideratione ducti omnes regij consiliarij fuimus concordes in huius legis editione. Iustissimum arbitrantes, quod alimenta iam essent taxata filiis naturalibus vel spuriis in quinta parte bonorum paternorum, nedum respectu vsusfructus, verum etiam proprietatis. iustum etenim est quod illud, quod iudicis arbitrio hactenus relinquebatur, vbi iudex aliquando errore, aliquando prece vel pretio poterat corrumpi, per legem vel aliam dispositionem sit taxatum: vt in simili concludit *Paulus de Castro consilio 8. alias 53. & in additione quadam ad Bart. in l. si cum dotem, §. sin autem. ff. solut. matrim.* videas plenius ista discussa in dicto cap. per vestras. Et ita concludamus quod non solum filius naturalis tantum erit capax huius quintæ partis bonorum paternorum, etiam respectu proprietatis, vt possit ad suos hæredes transmittere vel aliter de ea in vita vel morte disponere, vt ego plene firmaui in dict. cap. per vestras, verum etiam spurius & alius illegitimus filius, quem pater vel mater alimentare tenentur per istam legem singularem.

LEX XI.

E Porque no se pueda dubdar quales son fijos naturales, ordenamos & mandamos que entonces se digan ser los fijos naturales, quando al tiempo que nascieren o fueren concebidos, sus padres podian casar con sus madres iustamente, sin dispensacion, con tanto que el padre lo reconozca por su fijo, puesto que aya tenido la muger de quien lo ouo, en su casa, ni sea vna sola: ca concueriendo enel fijo las calidades susodichas, mandamos que sea fijo natural.

I. Filius naturalis est qui ex his nascitur qui tempore conceptionis, vel natiuitatis, licitè poterant matrimonium contrahere. quamquam mulier non teneatur in domo viri tanquam concubina; dummodo pater eum recognoscat in filium.

II. ¶ Præmitte multiplicem filiorum conditionem. quidam sunt legitimi & naturales, nati ex legitimo matrimonio saltem putatiuo: sufficit enim ad prolis legitimationem iusta ignorãtia coniugum vel alterius eorum. *c. ex tenore qui filij sunt legi.* dicuntur naturales, quia secundum naturam geniti. legitimi, quia parentum coniunctio est à lege approbata, & ab intestato succedunt parentibus, cæteris omnibus exclusis. *authentic. de heredi. quæ ab intestato deferuntur.* & sunt quasi domini bonorum paternorum etiã ipsis viuentibus. *l. in suis, ff. de suis & legit. here. instit. de heredum quali. & differentia, §. sui autem.* vnde filij regum vel comitum etiam in vita parentum appellantur reges vel comites, vt est textus cum glos. *34. qu. 1. c. fin. glos. 1. nota. in l. 1. C. de digni. lib. 12. per Bart. & Plateam & alios.*

III. ¶ Alij sunt legitimi tantum, vt adoptiui, & arrogati, sic dicti, quia secundum legem dumtaxat sunt filij, quia lex adinuenit illã cognationem, vt *in rubro & nigro de cogna. legali.* hi succedunt cum aliis naturalibus & legitimis. *l. si pater ff. de adop. l. fin. C. eod. & instit. de here. quali. & diffe. §. adoptiuum.*

IV. ¶ Alij sunt naturales tantum, quia naturaliter propalantur à coitu iure ciuili non reprobato, immo approbato, vt est concubinatus concubinæ vnicæ in domo retentæ, vt per aliquos doctores traditur, vt per *Specul. titul. de successio. ab intestato.* Sed *Bald. in authentica licet, C. de naturalibus liberis,* solũ requirit quod possit esse matrimonium inter concubinarios. idem vult ipse in *additionibus ad Specul. titu. qui filij sunt legi.* hãc opinionem approbat ista lex, quicquid dixerunt gloss. *Bart. & alij in l. vna. ff. de concubinis, gloss. Abbas & alij in c. nisi cum pridem de renunciatione, & in c. tanta qui filij sunt legi. & Ioan. An. in Specul. eod. titul. Angelus instit. ad Orficianum, §. vulgo.*

V. ¶ Alij sunt nati ex nefariis vel incestis nuptiis, de quibus per *gloss. & doctores vbi supra, & per gloss. in rubrica. C. de incestis nuptiis.* Alij sunt spirituales suscepti ex baptismate, & confirmatione. hi in nihilo succedunt, vt per *Abb. in c. tãta qui filii sunt legitimi.* Alij sunt manzeres, vt natus ex publica meretrice, vt per *gloss. in dict. c. nisi cum pridem de renunt. in parte manzeres.* Alij sunt spurij nati ex illa quæ pluribus commiscetur, vt per gloss. *in d. c. nisi cum pridem, & in d. c. tanta per Bald. in l. generaliter, §. cum autem, C. de institut. & substitut. & per Petrum de Ferrara in sua practica noua in forma libelli de successionibus ab intesta.* Hodie habemus de his bonam *legem regni 6. partita. tit. 15. l. 1.* vbi videas *Montaluum* qui multa cumulat. Ego alias tetigi in *præallegato c. per vestras de donationibus inter virum & vxorem.*

¶ Vnum tamen non omitto, quod filiorum VI.
appellatio simpliciter prolata, solos legitimos & naturales comprehendit, vt est textus cum gloss. in *l. 1. ff. soluto matrimonio.* vbi liberorum, id est, filiorum appellatione veniunt legitimi & naturales.

¶ Lex debet dubia remouere, *l. quod Labeo ff.* VII.
ad Carbonianum.

¶ Quæstio an filius sit naturalis, coram iudi- VIII.
ce seculari tractari debet, *Bartol. & aliis in l. Titia, ff. soluto matrimonio, Bald. in l. 2. C. ad Carbo. Paulus de Castro consilio 142. Abbas & alii in c. Lator qui filii sunt legitimi.*

¶ Nota quod ad hoc quod aliquis dicatur IX.
filius naturalis, sufficit quod inter parẽtes possit matrimonium contrahi tempore cõceptionis vel natiuitatis. de quo per *Ioann. Fab. & alios in §. fin. col. 2. versic. sed quid si fuit conceptus, instit. de nuptiis, & per canonistas in c. tanta qui filii sunt legiti, & in c. quod vobis eod. titul. Bald. in l. nuper. C. de natu. li. per illum textum & in l. benignius. ff. de legibus, ad idem l. Paulus. ff. de statu homin. & in l. ex libera, & ibi Bald. in principio, C. de suis & legi. hered. & in l. si matre, versicul. sed quæritur, eod. titul. Bart. in l. Gallus in principio, ff. de liberis & postu. & ibi Ioannes de Imola gloss. in c. per venerabilem in parte non naturalibus qui filii sunt legi. & in leg. quoties, §. idem in seruo. ff. de re iudicata Abbas in cap. afferte de præsumpt.* Sed omisso eorum multiloquio, ho-

die

die ſtandum eſt diſpoſitioni huius l.

X. ¶ Ex qua inferrur vnum, quod ſi vxoratus cognouit vxorem alterius, & ex illo concepit: poſtea mortuo mariro, & vxore adulteri naſcitur puer, dicetur naturalis. Videtur ſentire *Salicetus in dict. l. nuper per illum textum.* facit *inſtitut. de ingenuis*; §. *ſufficit eis*. Conceptus enim nondum natus pro nihilo reputatur. *l. final. C. de poſtu. haredi. inſtitut.* Irem quando lex vtitur verbo poteſt, quod verificatur in principio valido, & illud inſpicitur. *l. cum ſecunda, ff. de inoffic. teſtam. l. quod ſeruus & ibi gloſ. ff. de condi. ob cauſam.* Sed ſi principium eſt inualidum, inſpicitur tempus validum. *l. ſi ita de leg. 2. Bald. conſilio quidam condidit teſtamentum.*

XI. ¶ Ex hoc etiam infertur quod conceptus in concubinatu, oatus in alterius matrimonio, dicitur naturalis concubinarij & concubioæ poſtea coniugaræ. quia inueoit principium validnm, ſcilicer cooceptionis, concubinarij poterant matrimonium contrahere, nec erar contentio iorer ipſos concubinarios.

XII. ¶ Ex iſtis ſimilirer infertur, quod ſi alienigena venit hic, & accepir concubinam forte prægnantem, per quinque menſes eam retinuit, & peperit. iſte autem appellatus & oominatus eſt filius concubinarij, iſte dicetur naturalis huius coocubinarij & concubinæ. quia natiuitatis tempore poterar eſſe matrimonium inrer iſtos concubinarios, ſi fuerit heres inſtitutus à patre putatiuo, excludit aſcendentes teſtatoris per iſtam legem. Iorelligo quãdo ſumus in dubio, ſi ramen ſumus certi, quod iſte non eſt filius concubinarij. ſecus per *leg. 13. infra eodem.* nam cum filiatio raro vel oumquam poteſt certitudinaliter probari, probabitur per coniecturas præſumptiue, textus cum gloſſ. in *capit. Michael de filijs preſbyt. Bald. in leg. ſi vicinis ſcientibus, C. de nupt. & in l. etiam, C. de appel.* ſed contra iſtam præſumptionem, admittitur probatio in contrarium: vnde veritati ſtandum, *C. plus valere quod agitur.* quam quod ſimulare concipitur *capit. litteras de praſumption.* opinio enim cedit veritati.

XIII. ¶ Concubina propriè dicirur cum qua matrimonium eſſe poteſt, *authentico quibus mo. natur. effic. ſui. §. ſi quis autem & § palam & ibi gloſ. in verſicul. indubitatus collati. 7. & in authentico de triente & ſemiße, §. & hoc dicimus & ibi gloſſ. in verſic. praterit. collat. 3.* quia in hoc ſolummodo comprobatur.

XIV. ¶ Hæc eſt ratio potiſſima, quare clericus non poteſt legare ſuæ concubinæ, vt per *Bart. & doctores in l. miles, §. mulier. ff. de teſt. mi. & in l. affectiones. ff. de donat. & in l. concubina de leg. 3.* quia clericus oon poteſt concubinam in matrimonium ducere. vnde coocubina clerici, dicitur propriè focaria, cum qua habirare non licet. *l. final. ff. de concub. c. 1. & c. clericos & quaſi per totum de cohabit. cleric. & mulie. Bald. in l. ſi ea conditione, C. de condit. inſertis.* clericus enim eſt ligatus eccleſiæ per matrimonium ſpirituale, vt plene dico in repetitione rubricæ de donationibus inter virum, & vxorem column. 171. verſicul. & ſecundum iſta.

¶ Quid autem ſi clericus in prima tonſura beneficiatus habuit cõcubinam, ex qua habuit filium cum qua poterat eſſe matrimonium tẽpore conceptionis & natiuitatis, & filius fuit habitus & nominatus illius clerici, an iſte dicetur filius naturalis. per iſtam legem videtur quod ſic. Sed cootrarium tenet *Ioan. Andreas in regula. . . . de regulis iuris libro ſexto in mercurialibus,* quem plures doctores in diuerſis locis referunt & ſequuntur. XV.

¶ Ex iſtis infertur quod ſi ſolutus habuit filium ex cooiugata, quæ communi opinione reputabatur ſoluta, & ralem eſſe credebat concubinarius, oon erit naturalis, ſed ſpurius, vt hic probatur, quooiam nec tempore conceptionis nec natiuitatis poterat eſſe matrimonium inter eos. hoc voluit *Ioan. And. in c. tanta qui filij ſunt legit. ſuper gloſſ. 2.* dicens quod filius ſuſceptus io adulterio non legitimatur, etiam ſi alter ignorauit adulterium. ¶ Niſi forſan interueniſſet matrimonium; nam tunc igoorantia alterius coniugum facit prolem legitimam. *c. ex tenore. c. referente qui filij ſunt legitimi, c. cum inhibitio de clan. deſpon. & ibi gloſſ. in verſicul. ſi ambo parentes. foro legum titul. de las herencias l. 4.* ¶ Ratio diuerſitatis, quia in primo caſu datur opera rei illicitæ, in ſecundo rei licitæ. quo caſu ignorantia prodeſt. *regula ignorantia de regulis iuris, libr. 6.* tenet *Antonius*, & ſequitur *Abb. in dicto c. tanta.* XVI.

¶ Filiationis reputatio requiritur, ad hoc, vt filius dicatur naturalis. vt quia appellabat eum filium, vt hic & *cap. per tuas de probat. c. per tuas qui filij ſunt legi.* vel hoc apparet per ſcripturam. ſicut dicimus in legitimo. *authentica quibus mo. natur. effic. le. § ſi vero is qui. collat. 5. authentica. Item ſi quis. C. de natur. libe.* & ita appellatio & atteſtatio parentis fidem facit de filiatione. de quo per *doctor. in praallegatis locis, & per Innoc. in c. tranſmiße qui filij ſunt legi. Ludouic. Rom. in l. errore.* quam legit ſub *l. nec profeßio. C. de teſtam. colum. 2. Bartol. in l. 1. § idem per contrarium, ff. de liberis agnoſcendis.* XVII.

¶ Filiatio non probatur ſed præſumitur ex hoc quod quis appelleretur filius in teſtamento. *l. non nudis & l. non epiſtolis, & ibi Bald. C. de probat. l. nec, & ibi Bart. & Bald. ff. de teſta.* Stabitur ergo præſumptioni, niſi contrarium probetur. vt ibi & *c. cum dilectus de cauſa poſſeßio. & propria. Lanfrãcus in c. quoniam contra falſam de probat. in parte teſtium productiones.* XVIII.

¶ Filiatio probatur per conitioctos. *Bald. in l. 2. C. ad Carbonia. & l. 3. § duo eſſe. ff. eod. titul.* & ſufficiunt duo teſtes. *Paulus de Caſtro in l. error. C. de teſtamentis.* XIX.

¶ Filiatio non probatur ex eo, quod aſſimiliatur is qui dicitur filius ei qui dicitur parer. quia ex cogitatione feminæ tempore conceptionis contingit partus aſſimilari ei de quo femina cogitauit. *l. quaret aliquis, ff. de verborum* XX.

ſi-

significatio. Bald. in l. Gallus in principio, ff. de liberis & posthum. & ibi Bart. fin. col. glos. in l. non sunt liberi. ff. de statu. hom. Paulus de Castro consilio 173. & facit illud de ouibus.

¶Vnde regina accusata de adulterio, quia peperit filium nigrum, saluata fuit, quia inuentus fuit quidam niger depictus in paramentis lecti, vbi dormire consueuerat cum rege.

XXI. ¶Filiatio qualiter probetur, vide *Bart. in dicto §. per contrarium & in l. filium, ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris & in d. l. non nudis, Bald. in c. decedenti. colum. 4. qui feu. dare po. Bartol. & Bald. in l. 1. & ibi tex. C. quorum bonorum.* Hodie tamen probatur probando filium esse natum ex soluta & soluto, & fuit nominatus à patre in filium vt hic. hæc duo sufficiunt ad probandam filiationem præsumptiuè tantum, cui præsumptioni præfertur vera probatio per *dict. c. cum dilectus de causa possessio. & proprietatis*: cuius supra meminimus.

XXII. ¶ Concubinatus hodie probatur ex hoc solo, quod poterat esse matrimonium inter concubinarios, vt filius dicatur naturalis, nec est opus quod teneatur in domo, vt antiqua iura requirebant in *l. in concubinatu. ff. de concubinis & ibi Bartol. & in l. eam quam, colum. 6. versicul. & nota quod licitus concubinatus, C. de fideicommissis. & in authentic. licet patri. C. de natur. li. & lex regni quarta partita. titul. 14. l. 2.* in quibus locis ad concubinatum requiruntur plura. quod sint solutus, & soluta, vnica retenta in domo. protestatio quod tenetur in concubina, & taliter natus legitimatur per subsequens matrimonium, vt in præallegatis iuribus, & per *Bartol. in l. final. C. de concubinis, & in dict. cap. tanta qui filij sunt legit.* vide *gloss. in c. innotuit in verbo coniugata in fine de electione & in cap. qualis 30. quæst. 5.* vbi doctores canonistæ concludunt illud, quod ista lex disponit. vide *Bartol. & Ioannem de Imola in leg. ex facto, §. si quis rogatus. ff. ad Trebellian. & in l. Lucius, ff. de vulgari & pupillari, Specul. de successionibus ab intestato.*

XXIII. ¶*Quando al tiempo que nacieren, o fueren concebidos.*] Pondera hic quod ad paria iudicatur, quod filius sit cōceptus vel natus tempore quo poterat esse matrimonium inter concubinarios, ad hoc vt filius conceptus vel natus dicatur naturalis propter verbum, o, quod latinè est aut, quod est disiunctiuum: ad cuius veritatem seu verificationem sufficit alteram partem esse veram, *ff. de verbo. signifi. l. hæc verba ille aut ille.* & ibi plene notatur. & in *l. cum quid & l. sæpe & l. coniunctione, ff. de auro & argento le. & l. quintus Mutius, & l. si ita legauerit, & in c. inter cætera de rescriptis.* Aliquando tamen ponitur improprie pro, &, *dict. l. sæpe. & l. eius qui in prouincia, ff. si certum petatur & in l. cum quidam, C. de verborum signifi. & ibi per Cynum.*

XXIV. ¶Ex istis infertur ad decisionem dubij quod mouet gloss. in *l. & si contra. C. de nuptiis.* contraxit quis matrimonium in prouincia cōtra principis prohibitionem, quo tempore filius fuit conceptus. deinde post depositam administrationem fuit natus. an erit legitimus, decidunt ibi *Bald. & Salicetus* quod non, quia oportebat quod esset conceptus & natus tempore permisso, vt ibi probatur, cum dicit copulatiue cōceptus & natus secundum *Salicetum.*

¶ Ex hoc infert *Bald. in d. l. & si contra,* quod XXV.
si aliquis desponsauit sibi concubinam, deinde suscepit prolem, postea papa dispensauit: filij ante dispensationem concepti non sunt legitimi, nec obstat *c. tanta qui filij sunt legitimi*: quia debet intelligi, quando matrimonium est possibile tempore conceptionis, secundum gloss. in *d. l. & si contra per l. Paulus, ff. de statu hominum.* Ad idem *l. ex libera. C. de suis & legit. hæred.* secundum *Paulum de Castro ibi & Salicetum in l. filius eodem titul.* vnde matrimonium postea sequens, non trahitur retro ad tempus, quo esse non poterat secundum eum. ex his sumpta fuit lex regni quæ hoc idem disponit, *6. partita tit. 13. l. 8.* dum dicit, *& que fuesse el hijo engendrado en tiempo que el no ouiesse muger legitima.*

¶ Ex quibus omnibus videbatur dicendum XXVI.
in casu de quo agitur in lege nostra, licet tempore quo filius natus est, pater & mater possent licitè matrimonium contrahere, si conceptionis tempore aliquod impedimentum subsistebat, filius non erit naturalis, nec per subsequēs matrimonium legitimabitur. nihilominus deciditur hic contrarium intelligēdo propriè dictionem disiunctiuam, o, hic positam, vt in principio diximus. Hoc ipsum antea tenebat *Nicolaus de Matha.* vt refert *Salicetus in d. l. filium per l. imperialem in fine, C. de natur. lib.* vbi cum de statu liberorum est dubitatio, non conceptionis, sed partus tempus inspiciendum censetur. Ad idem *l. seruorum §. ingenuus, ff. de statu hom.* quibus iuribus non potest commode responderi, quamquam *Salicetus* respondere conetur, vt per eum videbis. iura ergo illa quæ in filiationis fauorem generaliter disponunt, generaliter sunt intelligenda. *cap. si Romanorum. 19. distin. c. solita de maior. & obedien. cum similibus.* fauore igitur prolis alterum tempus conceptionis vel natiuitatis sufficiet, vt expresse disponit hæc lex notanda. quæ tollit de medio ambiguitatem prædictam.

¶ Aduerte quod ista lex disponit quando fi- XXVII.
lius dicatur naturalis, & dicit quando tempore conceptionis vel partus poterat esse matrimonium inter patrem & matrem, vt tunc possit à patre vel matre heres institui iuxta formam ab his legibus traditam. Et hoc non est tantæ importantię quantum est in casu quo loquitur *lex ex libera & lex & filium, & lex & si cōtra præallegata*: vbi agitur de legitimitate filij, quo casu defertur sibi hæreditas patris ab intestato, à qua nisi ex iusta causa exhæredari non potest, quæ causæ ponuntur in *authentico, vt cum de appellatione cognoscitur, §. aliud quoque capitulum & per gloss. in capit. quintanallis de iure iurando.*

&

& isto secundo casu de grauiore retractatur. vnde non est mirandum, si ad legitimitatem prolis vtrumque tempus copulatiuè requiratur, & in primo alterius temporis concurrentia sufficiat. ista ergo lex non est contraria legibus prædictis, cum in diuerso casu disponat.

XXVIII. ¶ Si ergo filius conceptus tempore prohibito, tempore permisso nascatur, nec erit legitimus, nec per subsequens matrimonium legitimabitur, vt *d.c. tanta.* non enim sequitur, filius est naturalis, ergo per subsequens matrimonium legitimatur, nisi intelligas de illis qui propriè dicuntur naturales nati ex soluto & soluta vnica retenta in domo, inter quos poterat esse matrimonium, vt supra dictum est, & firmat *Ioan. And. in Specul. titul. qui filii sunt legi.* Nec sequitur, legitimatur quis per subsequens matrimonium, filius ergo erat naturalis. Cum etiam non naturales legitimentur aliquando per sequens matrimonium, vt puta filius natus, & conceptus ex furtiuo accessu ad virginem, non est naturalis, si tamen parentes matrimonio copulentur, efficitur legitimus. Si tamen matrimonium non sequatur, non erit naturalis, nec succedet patri vel matri, tamquam naturalis ab intestato in illis duabus vnciis, quas iura ciuilia sibi concedebant, vt notanter vult *Abbas in capit. innotuit de electione.* licet per verbum credo. Hodie tamen per hanc legem ego contrarium sentirem. Cum indistinctè velit solum hoc tempus conceptionis vel partus, quorum aliquo possit esse matrimonium inter parentes, vt filius dicatur naturalis.

¶ Quamquam mulier non fuerit retenta in domo in schemate concubinæ, prout requirebat iura antiqua ciuilia, de quibus supra, & per *Bald. in l. fin. ff. de his quibus vt indignis per gl. & Abb. in d.c. innotuit de elect. & in d.c. tanta qui filii sunt legi.* hoc ante huius legis constitutionem voluit, licet non ita clare, *lex regni sexta partita. titul. 15. l. 8.* quæ solum exigebat, quod filius sit habitus ex aliqua muliere quam indubitanter pro sua habuit amasius. itaque non erat opus eam domi tenere. Sed hoc dicitur hic clarius. XXIX.

¶ Et secundum hoc filius meretricis qui olim dicebatur spurius, vt *sexta partita. titul. 15. l. 11.* & supra dictum est, etiam si pater certus esset per confessionem patris & matris, secundum *Bald. in l. si qua illustris ad finem. C. ad Orficia.* hodie per hanc legem dicetur naturalis. Vide *Bal. in l. eam quam col. 6. C. de fideicom.* XXX.

¶ Nec similiter requirit illa lex, quod concubina sit vnica, prout requirebant iura antiqua, de quibus diximus in principio huius legis. & clarius explicat hæc lex, per quam hodie talis filius erit naturalis, licet pater plures habuerit amasias vel concubinas, & habebit omnia iura naturalium per hanc legem. XXXI.

LEX XII.

SI alguno fuere legitimado por rescripto, o preuilegio nuestro, o delos reyes, que de nos vinieren, aunque sea legitimado para heredar los bienes de sus padres, o madres, o de sus abuelos, & despues su padre, o madre, o abuelos ouieren algun hijo, o nieto, o descendiente legitimo, o de legitimo matrimonio nascido, o legitimado por subsiguiente matrimonio; el tal legitimado no pueda succeder con los tales hijos, o descendientes legitimos en los bienes de sus padres, ni madres, ni de sus ascendientes ab intestato ni ex testamento. Saluo, si sus padres, o madres, o abuelos en lo que cupiere en la quinta parte de sus bienes que podian mandar por su anima, les quisieren alguna cosa mandar que fasta en la dicha quinta parte, bien permitimos que sean capazes y no mas. Pero en todas las otras cosas ansi en succeder a los otros parientes como en honrras & preeminencias que han los fijos legitimos, mandamos, que en ninguna cosa difieran delos fijos nascidos de legitimo matrimonio.

I. FIlius legitimatus censetur legitimus, excludetur tamen à legitimis in successione parentum, auorum & ascendentium. idem consuluit *Bal. consilio incipiente damnatus, &c. & Paulus de Castro consilio 221.* Intellige hanc legem in legitimato per rescriptum, non per sequens matrimonium. ille enim efficitur vere legitimus, & succedit vna cum legitimis, *cap. tanta qui filii sunt legitimi.* Si autem non sunt legitimi, legitimatus per rescriptum principis, succedit parenti-

bus *foro legum, titul. delas herencias, l. fin. & hic Bald. in l. eam quam columu. 15. C. de fideicommiſſis. Antonius in tractatu legitimationis, lib. 4. parte 2. quæſt. 3.* non tamen ſuccedit auis aut alus aſcendentibus, *authent. quibus modis naturales efficiantur ſui. §. filium vero vnde, collat. 7. & ibi Angelus*: nec aliis agnatis ex parte patris. nec econtra auus & agnati ſoccedunt legitimato ſecundum gloſ. in *d. l. fin. C. de naturalibus liberis, Bald. in authent. licet, eod. tit. Bart. in authen. quibus mo. na. effi. ſui. §. ſiquis igitur collat. 7.*

II. ¶ Legitimatus per reſcriptum principis remanet infamis, ſicut baſtardus non legitimatus. *Bald. in l. generaliter, §. cum autem, C. de inſtit. & ſubſtit. ſub conditione factis.* Vnde legitimatio rantum valet, quantum ſonat, vnde ſi legitimetur vt ſuccedat patri vel matri, non ſuccedet auis, niſi de his facta fuerit mentio in legitimatione, vt ſupra dictum eſt.

III. ¶ Sicut Rom. Pont. diſpenſat & legitimat illegitimos quo ad ſpirituale, ſic rex quoad temporalia, *4. partit. ti. 15. l. 4. & foro legum lib. 3. ti. delas herencias l. final.* traditur pleniſſime in *c. per venerabilem qui filij ſunt legi. & in authen. quibus modis naturales effic. ſui.* eſt autem legitimatio donum principis, per quod deducitur quis de non eſſe ad eſſe, vt ibi dicitur in *§. ſi vero.* videas *Montaluum in d. l. fin.*

IV. ¶ Solus princeps legitimat, & ei cooenit per excellentiam, vt *l. 1. & ibi Bald. C. de iure aureorum annulorum.* in terris ſuis, in temporalibus: in ſpiritualibus ſolus papa. nota. in *c. per venerabilem qui fily ſunt legitimi. lex regni quarta partita titulo delos hijos que ſon legitimos. l. 4. & l. finali.* vbi vide *Moutaluum, & foro legum titulo delas herencias l. finali.*

¶ Item ad ſolum principem ſpectat veniam ætatis concedere, *l. 2. C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt.* ¶ Item interpretari legem vniuerſalem dubiam, *l. 1. ſupra eodem & l. finali, C. de legibus.* ¶ Item interponere decretum ſuper arrogatione, *l. 2. C. de adoptioni. l. 2. in fine titulo delos prohijados quarta partita.* ¶ Item facere gratiam de iuramento, *l. finali. ff. ad municipales.* ¶ Item reſtituere ſpurium natalibus, *Authentico quibus modis naturales efficiantur ſui. §. finali colla. 7.*

¶ Multa alia ſoli principi conueniunt, de quibus in *l. quoties. C. vbi ſenatores vel clariſsimi & in l. diui. ff. de pœnis & in l. 1. in fine, ff. de quæſtio. & in l. itaque. ff. de fideicommiſſar. lib. & in l. 2. ff. ſi ingenuus eſſe dicatur, & in l. omnium, C. de teſtamentis, per Innoc. in c. cum P. tabellio de fide inſtrumentorum. doctores in l. reſcripta, C. de precibus imperat. offer. & in l. 1. §. de qua ff. de poſtu. nota. in l. 1. ff. de publi. iudi. & in c. cum te. de re iudi.* vbi dicitur quod ſolus princeps reſtituit. ¶ Item in flumine nauigabili nemo poteſt facere cluſas, nec molendinum, ſi impedit nauigationem, niſi de licentia principis, vt plene per *Bald in l. ſi manifeſte. col. 2. C. de ſerui. & aqua.* ¶ Item nullus imponit noua vectigalia citra principem, *C. noua vectigalia imponi non poſſe. c. innouamus de cenſibus.*

¶ Hæc & ſimilia facit princeps de plenitudine poteſtatis. Eſt autē plenitudo poteſtatis, arbitrij plenitudo nulli neceſſitati ſubiecta, nulliſq́. iuris publici regulis vel clauſulis limitata, vt per *Bald in l. 2. col. 5. in fine, C. de ſeruitu. & aqua.* vbi dicit *Bal.* qood ſi imperator facit me Comitem ad legitimandum ſpurios, iuxta notata in *l. 1. ff. de tuto. & cura. datis ab his*, hoc facit de plenitudine poteſtatis, quod ego non potero legitimare, ſi per hoc præiudicaretur filiis legitimis, vel iuri quæſito, & in altero radicato. tenet etiam *Bart. in l. omnes populi. 12. col. ff. de iuſtit. & iure.* vbi vide de poteſtate principis. V.

¶ Legitimatio fit pluribus modis. vno modo per papam vel principem, vt paulò antè diximus, per ſuum reſcriptum, de quo *foro legum tit. delas herencias l. 17.* ¶ Secundo per cooſeſſionem patris vel matris, dicentium contractum eſſe matrimonium inter eos. quo caſu pœna fornicationis vitatur. *gloſ. in l. penult. C. de fide.* Tenet *Bald. in l. eam quam col. 10. C. de fideicommiſſis. Abbas in c. cum inter de renuncia.* ¶ Tertio fit legitimatio per ſubſequens matrimonium. *cap. tanta qui filij ſunt legi. Bald. in d. l. eam quam. col. 9. & in l. ex libera, C. de ſuis & legitimis hæredibus.* ¶ Quarto per ingreſſum religionis. *Bald. in l. 1. in lectura. colum. 4. verſ. iuxta hoc quero. C. de ſacroſan. eccle.* ¶ Vide alios modos *4. partita tit. delos hijos que no ſon legitimos. l. 5. 6. 7. 8.* quæ autem commoda ex legitimatione proueniunt. *eod. titul. l. 8 & 3.* VI.

¶ *Deſpues ſu padre, o madre.*] De iure authenticorum & partitarum legitimati legitimorum iura adipiſcebantur *authent. quibus modis naturales efficiantur ſui. §. quoniam 4. partita tit. 15. l. finali.* & non exiſtentibus filiis naturalibus & legitimis ſoccedebāt parentibus in totum. Si autem legitimi & naturales ſtabant, ſuccedebāt ſimul cum eis. *vt dictis legibus & per Aſonem in ſumma, C. de naturali libe.* has leges iſta lex nec corrigit nec moderatur. cum loquantur, quādo aliquis habens filios legitimos & naturales, facit legitimare illegitimum. quo caſu vult eum eſſe eis æqualem in omnibus. Iſta autem lex loquitur quando non habens filios, fecit legitimari per reſcriptum principis filium illegitimom, deinde habuit filios legitimos, an per huiuſmodi ſuperueoientiam filiorum legitimorum reuocetur, vel caſſetur legitimatio illegitimi. VII.

¶ Videbatur enim quod ſic, ſicut reuocatur donatio quę fit propter carentiam filiorum, niſi filij ſuperueniant, vt *l. ſi vmquam, C. de reuocandis donationibus & 5. partita titulo de las donationes.* VIII.

¶ Contrarium tamen fuit hic deciſum. quia beneficium principis debet eſſe manſurum, in *regula decet conceſſum de regulis iuris lib. 6. cum concordantibus.* Ad idem *l. 2. ff. de itinere actuque priuato, & leg. penultima, C. de naturalibus liberis.* legitimatio ergo quæ eſt principis beneficium, debet permanere, & non reuocari prætextu filiorum legitimorum poſtea habitorum.

¶ Cum

IX. ¶ Cum eſſemus dubij ſuper hoc, poſt longas altercationes, tandem omnes fuimus concordes mediam eligentes viam: vt nec in totum legitimatio ſubſiſteret, nec in totum reuocaretur. nam cum legitimatio regis duplicem inducat effectum ipſi legitimato, ſcilicet quãtum ad purgandam maculam illegitimitatis, vt ſit capax honorum, dignitatum & officiorum. & ex hoc nullum infertur præiudicium legitimis poſtea habitis, propter hoc viſum fuit nobis iuſtum, quod ipſi legitimato quantum ad hoc illæſa remaneret. Secundus legitimationis effectus eſt habilitare legitimatum ad ſuccedendum in bonis parentum, conſanguineorum, & aliorum. In ſucceſſione parentum verſatur pręiudicium filiorum legitimorum & naturalium, qui poſtea ſuperuenerunt, non ſic in aliorũ ſucceſſione. quapropter quantum ad ſucceſſionem parentum & aſcendentium modificatur dicta legitimatio, vt non præiudicet legitimis, & naturalibus. in ſucceſſione verò aliorum remanet illæſa legitimatio. Ad hoc faciendũ nos induxit *lex regni foro legum libro tertio titulo delas herencias lege quinta*, quæ in effectu idem videtur velle, quod iſta lex. Ad idem *lex fori. titulo delos que ſon recebidos por hijos. l. 1.* vbi idem diſponitur in filiis adoptiuis, ſuperuenientibus filiis naturalibus & legitimis.

¶ Plures quæſtiones circa materiam *leg. ſi vnquam, C. de reuocan. donat.* vide per *Baldum in rubrica. C. de inoffic. donat. & ibi per Paulum de Caſtro.*

X. ¶ De forma legitimationis vide *Baldum in lege finali verſiculo & attende ad reſtitutionem natalium, C. de bonis libertorum. Bartol. in lege prima, C. de iure aureorum annulorum. Specul. in titul. qui filij ſunt legitimi.*

XI. ¶ Qui poſſunt legitimare, vide *Bartol. in lege ſi ita ſcriptum, ff. de liberis, & poſthumis. & in l. ſecunda in principio, ff. de verborum obligationi. Bald. in l. 1. in principio. de iure au. annu. & in dicta lege eã quam. 5. colum. C. de fideicommiſſis & in l. ſi. qua illuſtris, C. ad Orficianum.*

XII. ¶ An in legitimatione ſit neceſſarium ponere clauſulam non obſtante tali lege. *Bald. in dicta lege eam quam 5. columm. verſiculo interrogatus, C. de fideicommiſſis. & in c. 1. ſi de feudo fuerit controuerſia libro feudorum.* nota *in authentic. ex complexu, C. de inceſtis nuptiis.* de quo per *gloſ. & Bald. in l. 1. C. de natur. li. & Paul. de Caſtro conſilio 229. incipiente dubitatur.*

XIII. ¶ An legitimatio ſit fictio an veritas vide ibi. An legitimatus habeat iura ſuitatis, vide *Bald. in l. eam quam 2. col. C. de fideicommiſſis*, tenet quod ſic. quod multum commendat *Iaſon ibi.*

XIV. ¶ Ad legitimationem ſunt citandi hi quorum intereſt, vel de quorũ præiudicio agitur, vt plenè ſcripſit *Montaluus foro legum li. 3. tit. delas herencias l. fin.* ego alias ſcripſi plenius in fauorẽ generi mei optimi militis Alfonſi de Monroy mariti filiæ meæ dominæ Maioris ex Biuero eius legitimæ vxoris.

Palacios Rui.

¶ De materia legitimationis vide *Bald. in c. naturales, & in peregrina in verbo legitimatio.* XV.

¶ An legitimatio poteſt fieri ad vnum actum tantum, videas *doctores & ibi Franciſcum Aretinum in l. qui in poteſtate, ff. de teſtam.* vbi etiam de emancipatione. videas etiam *Capollam in cautela....* XVI.

¶ An valeat clauſula poſita in legitimatione quod legitimatus non poſſit ſuccedere patri, niſi in eo tãtum quod patri placuerit, dic quod ſic, [illegible] lare per *Paulum de Caſtro in l. pactum, C. de collat.* & an tunc proprie dicatur legitimatio, eo quod eſt facta cum dicta reſeruatione vel clauſula. dicit *ibi Paulus*, quod non: ſed eſt quædam diſpenſatio quod ad quædam, & quo ad quędã non, vide etiam de hoc per *Antonium in c. per venerabilem qui filij ſunt legitimi.* XVII.

¶ Legitimatio ſemper præſumitur fieri ſine præiudicio legitimorum, vt hic colligitur. Cõcordat *l. 5. titulo de las herencias foro legum. & c. quãuis de reſcriptis libro 6.* Intellige niſi fiat ab habẽte poteſtatem legitimandi etiam inuitis legitimis, ſecundum *Bald. & Ioan. de Lignano in cauſa Michaelis de Campana. & Petrum de Peruſio in l. 1. C. qui admitti. Bart. in l. Gallus, § & quid ſi tantum. ff. de liberis & poſthumis.* Intellige niſi de conſenſu legitimorum legitimentur. nam tunc valet legitimatio in pręiudicium legitimorum: vt per doctores vbi ſupra. tenet *Paulus de Caſtro conſilio 225.* an autem requiratur conſenſus expreſſus an ſufficiat tacitus. vide notata in *regula is qui tacet de regulis iuris lib. 6.* XVIII.

¶ Quando vero non ſunt legitimi, legitimatus habet contra ta. & ius dicendi nullum, ſecũdum *Bal. in l. cum in adoptiuis. col. 3. C. de adoptio. Paulus de Caſtro conſilio 219.*

¶ Legitimatus ſimpliciter, intelligitur quo ad ſucceſſionem patris tantum, *authentico quibus modis naturales efficiantur ſui. collat. 7. & ibi Angelus, Bal. in l. cum in adoptiuis, col. 3. in verſ. tantũmodo, C. de adoptionibus & in l. omnium & ibi Bart. C. de natu. liberis.* diximus ſupra. oportet ergo de auis & aſcendentibus & aliis mentionem facere in legitimatione. XIX.

¶ Legitimatus ſimpliciter, non intelligitur ad regiam dignitatem legitimatus. *Bart. in l. eam quam, C. de fideicommiſſis. Martinus Laudenſis in tractatu Cardinalium. queſt. 40.* etiamſi eſſet legitimatus ad quamlibet dignitatem, niſi expreſſe dictum ſit de regno, ſecundum *Bal. in l. eam quam queſt. 15.* XX.

¶ Legitimatus non ſuccedit in feudo, ſecundum *Bald. in d. l. eam quam 3. queſt. Ioan. de Imola in l. ex facto. 6. col. ff. de vulgari & pupillari.* vide *Antonium de Roſellis in tractatu legitimationis parte 54. colum. 2.* XXI.

¶ Si filius naturalis legitimetur ad ſucceſſionem omnium aſcendentium & tranſuerſalium ex vtroque parente, non poteſt reuocare retro alienata per patrem vel alium cui ſuccedit. *Bal. in l. 2. C. ſi in frau. patro. alienatio facta ſit. verſic. quid de filio legitimato & in l. 1. fin. col. C. de inoffic. teſta.* XXII.

XXIII. ¶ Legitimatus excludit substitutum, vt notatur in *c.naturalis si de feudo fue. contro. & in l.fin. C.de his qui veniam ætatis impetrat. Salicetus, & Iason in l.gentiliter, §.cum autem, C.de instit. & subst. sub condi. factis, Anton. in c.per venerabilem qui filij sunt legi. Bald.in d.l.eam quam, col.8. C. de fideicommissis, & in l.cum acutissimi.eodem titul.Ioann.de Imola in l.ex facto.column.6. ff.de vulgari, & pupillari. Iason in leg. Gallus, §.& quid si tantum.* quem vide.

XXIV. ¶ Legitimatus succedit parentibus, sicut hi qui sunt de legitimo matrimonio nati. *foro legum tit.delas herencias, l.fin.* intellige, non stantibus legitimis. vt hic, de quo *Specul.de successio.ab intestato.vers.Sed ex facto, Bart.Bald.& alij in d. l. ex facto ff.de vulga.& pupil.Bal.in d.l.2. C.si in frau.pa. & in d.l.eam quam 3.col.vers.denuo dubitatur, C.de fideicommissis.* Intellige nisi fuerit legitimus per subsequens matrimonium, & postea ex eadem vxore alios genuit filios. nam omnes simul succedunt, vt *ibi Bal. in Speculo de testam.§.4.& Paulus consilio 221.* & ita intellige opinionem *Bald. in l.cum te.C.de suis & legitimis hæredibus, Bart.in l. cum in adoptionis.* quem vide. itaque quando legitimatus & legitimati sunt ex eadem matre, omnes succedunt.

XXV. ¶ Legitimatus per sequens matrimonium, succedit parentibus, vna cum legitimis, quia reputatur legitimus, & excludit legitimatum per rescriptum principis à successione paterna. vt hic *& dict.capit. tanta & l.2. titul.de las herencias foro legum & institut. de nuptiis. §. finali.*

XXVI. ¶ An per legitimationem quæ fit per sequés matrimonium, reuocetur donatio à matre alicui facta, vel aliter per viam dotis, vel alias alienata per *l.si vnquam, C.de reuoc.donat.* vide *ibi doctores, & in l.Gallus, §.& quid si tantum. ff.de liberis & posthumis, per Socinum.*

XXVII. ¶ An legitimatus per subsequens matrimonium est vere legitimus, *gl.1. in d.c.tanta qui filij sunt.* dicit quod sic. vide ibi *Antonium & Abb.1. col.*vide *gloss.in c.innotuit de elect.in verbo coniugata, Bald.in l.eam quam colum.6. versicul. decimo dubitatur, C.de fideicommissis.* etiam si aliud matrimonium fuisset intermedium. *Ioan. An.in regula sine culpa de re.iur.li.6. in mercurialibus. Abb.in d. c.tanta, Bart.in l.pen. §. vxor in fine, ff.soluto matrimonio, & in l.bonorum, ff. rem ratam haberi. & in l. cum quis, C. de natur.liberis.*

XXVIII. ¶ An legitimatus per subsequens matrimonium, succedat in maioratu excluso filio secúdogenito ex legitimo matrimonio nato, dic quod sic. vt per *Abb.in dict.c.tanta.col.2.in q.an legitimatus succedat in feudo.* Contrarium tenent *Bart.& Bald.in l.si cum dotem in fine, ff.de solut.Paulus de Castro in l.Pomponius.§.quæsitum, & ibi Alexander.vers.ex isto textu nota.ff.de acquir.po.Bart.in l. bonorum, ff.rem ratam ha.Ioann. Andr.in regula sine culpa, de regulis iuris li.6.in mercurialibus. Ioan. de Imola in d.l.ex facto 6.colum.ff.de vulgari & pupillari. Bald.in l.quoties, C.de rei vend. & in d.l.eam quam col.7.versic.sed pone quod sic. C.de fideicommissis.Angelm in l.Gallus, §.& quid si tantum in fine, ff. de liberis, & posthumis.* tenentes quod præfertur legitimus legitimato. facit ista lex *& l.5. delas herencias foro legum, cum sequenti.*

¶ Hinc est quod si pater in testamento aliquid reliquit primogenito nomine nó expresso, præfertur secundo natus legitimus maiori legitimato, per ea quæ dicta sunt. XXIX.

¶ Legitimatio an sit veritas vel fictio, vide XXX. *Bald.in d.l.eam quam col.7.versic.quæro vtrum legitimatio, C. de fideicommi.* potest dici veritas quodam respectu, quia in naturæ substantia fundatur, quæ non mentitur. est fictio quia retro fingere dici potest quod naturaliter loquendo est veritas formaliter, sed ciuiliter est fictio. Item potest dici quod est in integrum restitutio. vnde legitimatus æquiparatur filio postliminium reuerso. vt *l.si quis filio.§.penultim.ff.de inoffic.testa.* & hoc quando est legitimatus in vita parentũ, quibus mortuis legitimatus non fingitur retro legitimatus. argum. *l.1.C.de captiuis & postliminium reuersis.*

¶ Legitimatur per sequens matrimoniũ naturalis tantum, sed non adulterinus vel spurius XXXI. vel habitus ex damnato coitu. vt *dict.c.tanta, & per Bald.in l.ex libera. C.de suis & legitimis hæredibus, & in d.l.eam quam, col.5. vers.item excipiuntur, C.de fideicommissis.* Item nec vulgo conceptus, *Bald.in l.si qua illustris, C.ad Orficianum.*

¶ Per sequens matrimonium filius naturalis XXXII. non legitimatur, si concubina non erat matrimonio digna tali. *Angelus in authentico quibus modis naturales efficiantur legitimi. collat.6.* quod non credo verum per *d.c. tanta.* quod se fundat super vi matrimonij, vt latè ibi scripsi in meis recollectis.

¶ An per sequens matrimonium in articulo XXXIII. mortis contractum, legitimetur filius naturalis. vide *Bald.in dict.l.eam quam 5.col.vers.consueuit quæri. C. de fideicommissis.* qui videtur tenere quod non. tu tene contrarium per *d.c.tanta.* & ibi notat *Abb.Ioan.And.in d.regula sine culpa, de regulis iuris li.6.in mercurialibus. Bald.in l. nuper.C.de naturalibus liberis, & Montaluum foro legum titul.de las herencias.l.2.in verbo sean, & in l.17. eodem titul.* vide *Felinum in c.in præsentia de proba.*

¶ Legitimatus quamuis non possit institui XXXIV. stantibus legitimis, vt hic, potest tamen substitui filio legitimo & naturali, *Pau.de Castro consilio 225.*

¶ Si legitimatus instituatur in casu non exi- XXXV. stentium legitimorum, non potest repudiare hæreditatem patris. *authentico quibus modis naturales efficiantur sui. §.& quoniam, collatio.7.* vnde legitimatus perdit beneficium abstinendi. vt ibi secundum Angelum.

¶ Legitimatus præteritus an habet ius dicendi XXXVI. nullum. *Bald.in l.cum in adoptiuis. C.de adoptio. 3. colum.versicul.tantummodo.* tenet quod sic, intellige legitimis non stantibus. alias secus. vt supra dictum est.

¶ Quid

XXXVII ¶ Quid de filio adoptato ab extraneo, cum legitimatus & adoptatus æquiparentur. vt dicit *gloss. in dicta l. tum in adoptiuis.* vide *Bald. ibi.* qui dicit quod non æquiparantur in omnibus. Vnde licet legitimatus habeat contra tabulas & ius dicendi nullum, non tamen adoptatus ab extraneo. secundum *Baldum, ibi in versiculo. Caue tibi.* pro quo facit *l. 8. in fine, & l. 9. titul. de los prohijados 4. partita.* & quamuis lex ibi dicat quod adoptatus ab intestato succedat cum legitimis: tene contrarium per *leg. primam titulo de los que son recebidos por hijos foro legum*: quæ lex videtur per istam legem approbari, quod si legitimatus non succedit cum legitimis, à fortiori nec adoptatus: vt dicit *Baldus in dicta l. cum in adoptiuis*, quia in plus se habet legitimatio, quam adoptio. secundum *Baldum in lege fi. C. de suis & legitimis heredibus, & in Speculato. de successioni. ab intestato, versiculo, legitimati non sunt.* argumentum à maiori valet. *authentica multo magis, C. de sacrosanctis ecclesiis.* valet etiam à paritate rationis. quia eadem est ratio in adoptiuo quæ in legitimato. *gloss. & Bald. & Imola in l. si socer in principio ff. solut. matrimon. Bald. in l. conuenticulam 2. column. versiculo item est argumentum à pari. C. de episc. & cleric. Paulus de Castro consilio 344. & idem Bald. in d. l. conuenticulam 2. col. versiculo item est argumentum ab æquipollentibus, & in l. apud antiquos, col. 2. in principio. versic. & nota istud. C. de furtis.*

XXXVIII. ¶ An legitimatus succedat in feudo quod pater pro se, & filiis suscepit. *Bald.* tenet quod non, *in l. finali, C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt*, loquens in emphyteosi, quia non dicitur de corpore hæreditatis paternæ. *capit. primo. an agnatus vel filius.* vnde stipulatio patris intelligitur de filiis legitimis. *l. generaliter, C. de institutionibus & substitutionibus sub conditione fact.* nomine enim filiorum non comprehenduntur legitimati. *c. naturales si de feudo fue. contro.* facit *l. 1. cum gloss. ff. soluto matrimonio.*

XXXIX. ¶ An legitimatus per principem succedit vbique. *Bartol. in l. communium, C. de natura. liberis, & in l. cunctos populos, C. de summa trinitate*, tenet quod sic. Secus si est legitimatus per statutum ciuitatis, nam tunc non succedit in bonis sitis extra territorium, vt ibi per *Bart. & Bald.*

XL. ¶ Nota, & tene menti hanc legem in fine, cum vult quod legitimatus per rescriptum principis potest succedere cognatis parentum ex testamento, vel ab intestato, sicut vere legitimi stantibus legitimis. Contra *authenticum quibus mod. nat. effi. sui. §. filium vero collat. 7.* quia quo ad eos dicitur extraneus, vt *ibi & l. fin. C. de natu. liberis & ibi Bald.*

¶ Ratio huius decisionis potuit esse principis voluntas. Sed potius quia legitimis de iure naturæ debetur legitima in bonis parentum & omnium ascendentium, vt dictum est supra l. 6. non sic in bonis transuersalium vel collateralium. vt per *Bald. in authentica ex causa 2. colnmn. versicul. tertio pramitte, C. de liberis præteritis, vel Palacios Rau.* exhæredatis. ad hoc *lex regni 6. partita titul. de las herencias, l. 9. in ratione sui.* hanc leg. intellige quando succeditur ab intestato. ex testamento autem, legitimatus potest succedere transuersalibus, vt *dict. §. filiū vero.* vnde ipsi de cognatione succedunt legitimato ab intestato, in defectum descendentium, & ascendentium, quia eadem est ratio, ergo eadem iuris dispositio. argum. à contrario sensu *dict. §. filium vero.* quod nota.

¶ Ex ista lege & prædictis infertur ad decisionem dubij stante lege, constitutione vel cōsuetudine quod primogenitus succedat in dignitate, maioratu vel regno; pater non habens filios legitimos fecit legitimari filium naturalem vel spurium: deinde natus est filius legitimus & naturalis, certè iste dicetur secundogenitus, non primogenitus, quia natiuitas & legitimatio præcesserunt natiuitatem secundi legitimi & naturalis. vnde legitimatus præfertur. istud est de mente *Baldi in lege eam quam, C. de fideicommissis. columna 10.* idem sequitur gloss. peregrina in parte legitimatio in prima gloss. subdit tamen, quod præfertur illegitimatus in patrimonialibus, non in regno, vel dignitate, vel maioratu. Sed reuera ista lex probat contrarium, in quantum disponit quod si tempore legitimationis non stabant filij ex legitimo matrimonio nati, & propter eorum carentiā naturalis fuit legitimatus, postea nascuntur filij naturales & legitimi, excluditur legitimatus à successione ascendentium per hanc legem, & consequenter excluditur à successione regni vel maioratus, quando maioratus defertur à patre, vel auo vel ascendentibus. Secus forte si defertur ab extraneo primo constituente. nam vt scis, tunc non dicitur quis succedere vltimo possessori, sed potius primo constituenti, vt *leg. cohæredi. ff. de vulgari & pupillari, & l. vnum ex familia, §. . . . . delegat. 2. cum similibus.* XLI.

¶ Si vero tempore legitimationis erant filij ex legitimo matrimonio nati, tunc est maior dubitatio, quia videtur fieri legitimus ad præiudicium aliorum, quo casu cessante dicta consuetudine indistinctè admitteretur legitimatus ad successionem simul cum aliis legitimis, & naturalibus. vt *d. §. quoniam & d. l. partita.* de quibus supra mentionem fecimus. XLII.

¶ Tutius tamen crederem attendendam esse formā dispositionis maioratus, si dicit quod transeat ad posteros ex se legitimè descendentes, & tunc legitimatus indubitanter excluditur, vt vult *Bald. in c. naturales si de feudo fuerit controuersia inter dominum & agnatum, libr. feudorum.* Idem si dicat ad descendentem legitimum & primogenitum, quia legitimatio est odiosa, & debet restringi, vt *cap. non potest de præbendis libro sexto.* tenet *Abbas in capit. tanta, column. secunda, qui filij sunt legitimi.* & debet intelligi sine præiudicio iuris alieni. *cap. quamuis de rescriptis lib. 6.* vbi restitutio in integrum intelligitur XLIII.

facta sine iuris alieni præindicio. Legitimatio autem est in integrum restitutio: quia restituitur quis ad primos natales quibus omnes homines legitimi nascebantur, vt dicit *Baldus in l. eam quam, column.* 10. *C. de fideicommissis.* Ergo,&c.

XLIV. ¶ In primis ergo attendenda sunt verba constitutionis maioratus, & illa quantum fieri potest sunt sequenda: vt notanter voluit *Nicolaus de Matarel. in l. finali in fine, ff. de iurisdictione omnium iudicum.* refert & sequitur *Bald. in leg. liberti. C. de operis libertorum, colum. 5. versic. Sed dubitatur de tali quæstione.* Attendenda etiam sunt verba dispensationis, vel legitimationis, ex quibus coniecturatur mens & intentio regis vel principis legitimantis, an velit præferre legitimatum legitimis vel econtra. quia cum rex sit lex viua, potest, si vult, vt placet disponere in his quæ sunt de iure positiuo, cum derogatione istius legis & aliarum, quæ in hac materia disponunt. Quibus omnibus deficientibus, recurrendum est ad hanc legem & leges prædictas, & secundum eas indicandum. Cogitabis super his quia quotidiana sunt, & non bene discussa.

XLV. ¶ *Sean capazes.*] Nota quod legitimatus est omnino incapax ab intestato: si post legitimationem pater, vel mater suscipiat filium ex legitimo matrimonio, vt in præcedentibus dictum est.

¶ *En succeder à los otros parientes.*] In hoc videtur ius nouum. nam de iure authenticorum filius legitimatus soli patri ab intestato succedit: non auo vel ascendentibus, & cognatis patris, nec ipsi ei succedunt ab intestato, vt *authentico quibus modis naturales efficiant. sui. §. filium vero.* Idem erat dispositum in filio adoptiuo per *legem regni quarta partita titulo 16. l. penultima.* Sed ex testamento vnus alteri succedere potest: vt ibi per *Angelum.* In hac autem lege dicitur quod in successione cognatorum & agnatorum: legitimati simul admittātur cum legitimis & naturalibus, & in nullo ab eis differant. XLVI.

¶ Sed an agnati & cognati similiter admittantur ad successionem legitimatorum. videtur quod sic, quia in successione ab intestato, seruatur æqualitas, vt ille cui ego succedere non possum, non succedat mihi, *d. §. filium & in §. si quis ergo eodem tit. & in l. duodecim tabularum, C. de legitimis heredibus.* Idem in casu contrario, vt is ei succedat, qui eidem succedit, vt tactum est supra lege 10. XLVII.

¶ Si pater habens filium legitimum quem putabat esse mortuum, qui tamen erat viuus, fecit legitimari bastardum, & eum instituit hæredem, certè talis institutio non valet, & legitimatus excluditur à legitimo. arg. *l. si pater. C. de heredibus instit. & 6. partita. tit. 7. l. fin.* & bene facit lex ista. XLVIII.

L E X XIII.

POr euitar muchas dubdas, que suelen occurrir cerca de los hijos que mueren rezien nascidos, sobre si son naturalmente nascidos, o si son abortibos. Ordenamos & mandamos que el tal fijo se diga que naturalmente es nascido, & que no es abortiuo, quando nascio biuo todo, & que alomenos despues de nascido biuio veynte & quatro horas naturales, & fue baptizado antes que muriesse, & si de otra manera nascido murio dentro del dicho termino, o no fue baptizado, mandamos que el tal fijo sea auido por abortiuo, & que no pueda heredar à sus padres, ni à sus madres, ni a sus ascendientes, pero si por el absencia del marido, o por el tiempo del casamiento claramente se prouasse que nascio en tiempo que no podia biuer naturalmente, mandamos que aun que concurran enel dicho fijo las calidades suso dichas, que no sea auido por parto natural ni legitimo.

I. PRo intelligentia faciliori istius legis, præmitte quod ante eius editionē diuersimode disponebant iura ciuilia imperatorum. ille enim dicebatur naturaliter natus, qui viuus nascebatur, quamuis vocem non emitteret, dum tamen integer nasceretur, ad monstrum non declinans vel prodigium, vt habetur in *l. vxoris cum sequenti, C. de posthum. heredibus instit. vel exheredatis.* Aliter ius canonicum statuit, vt ille dicatur naturaliter natus, qui nascitur viuus & fuit baptizatus. *c. nam & ego de verbo. signifi. & lex regni foro legum titul. de las herencias, l. 3.* Aliter adhuc disponebat *lex fori juzgo. li. 4. titul. de los herederos l. 19.* quod tunc dicitur filius naturaliter natus.

natus, & transmittit paternam hæreditatem, quando viuit per decem dies fere, & fuit baptizatus, vnde videtur concordare cum iure canonico.

II. ¶ Lex ista requirit quod totus & integer nascatur non declinans admonstrum vel prodigium. Item quod natus viuat vsque ad 24. horas ad minus.

III. ¶ Filius abortiuus dicitur qui mortuus nascitur. *l. qui mortui, ff. de verborum signifi.* Ad idem *l. 2. & ibi gloss. C. de posthum.* etiam si viuus nascitur licet statim decedat, non dicetur abortiuus *d. l. 2. & 3. C. de posthum.* Et ita nulla videbatur dubitatio ante huius legis cōstitutionem. qoia vbi est casus legis, nulla est iuris dubitatio. *l. ancilla, C. de furtis.* vnde non erat opus ista lege, nisi vt clarius tem ipsam ex plicaret, & quasi nouum robur antiquis legibus tradere videretur.

IV. ¶ Intellige hanc l. etiam si natus fuerit cum aliqua coactione obstetricis, vel cæso matris ventre fuerit extractus. *l. quod dicitur in principio & ibi Bartol. & alij, ff. de posthumis hæredibus instit. vel exhæredatis Bald. in l. finali, C. de suis & legi. here.*

V. ¶ Tria principaliter requiruntur ad hoc, vt partus dicatur naturalis. primum quod nascatur viuus. mortuus enim non dicitur natus. *leg. qui mortui. ff. de verbo. signifi. l. 2. C. de posthum. hæredibus instit. vel exhære. & §. posthum. instit. de hæredum qualitate & differentia. glos. in l. posthumo. C. de colla. glos. 1.* natus dicitur viuus, etiam si vocem non emittat, dum tamen appareat eum esse viuum. *l. quod certatum, & ibi Bart. & Bald. C. de posthum. hæred. instit. & in l. quod dicitur, eodem titul. ff. & eodem titul. C. l. penultim. in fine.* vbi boous textus. Et ex hoc notat *Bald. in d. l. pen.* quod noo sufficit ad probationem mortis, quod testis reddat rationem, per hanc negatiuam quod ooo loquebatur.

VI. ¶ Secundum quod requiritur est, quod nascatur totus, non pro parte. Concordat *d. l. penult. & ibi doctores in fine.* totus enim denotat totalitatem circa eaodem tem, glos. *instit. pro socio circa principium, Bartol. in l. si vnus, §. pactus, 2. col. versic. & nota ff. de pactis.* vbi allegat dictam glos. qui totum dicit, nihil excludit. natus ergo pro parte, non rumpit testamentum paternum. cōtra d. l. qood dicitur, & contra omnes scribentes ibi *& in d. l. penult.*

VII. ¶ Appellatiooe filiorum non venit qui est in vtero, vt hic probatur. Contra *l. 2. §. filius, ff. ad Tertullianum,* & contra *Bald. in l. precibus, col. 9. C. de impuberum & alus substit. & in l. qui in vtero. ff. de statu hominum.*

¶ Ex quo sequitur quod posthumus, præteritus, non rumpit testameotum, nisi nascatur integer totus, & sit baptizatus, & viuat per 24. horas ad minus, & sic intelligitur dictum *Bald. in l. 2. col. 2. vers. præterea prædicta probantur, C. de liberis præteritis vel exhære.*

VIII. ¶ *Viuio veynte y quatro horas, & fue baptizado.*] In hoc ista lex nouum quid inducit. nam aliter erat dispositum per iura imperatorum in *d. l. 2. & 3. & d. l. qui mortui.* Vode sicut olim ratione momenti, in quo filius posthumos nascebatur viuus, rutopebatur testamentum. vt *d. l. 2. & 3.* quia momentum multum operabatur in his quæ momenti sunt: vt notatur in *l. Sed & partus, §. fin. ff. quod metus causa.* ita hodie si posthumus intra 24. horas vel non baptizatus decesserit, non rumpitur testamentum. vt ergo testamentum rumpatur: ista duo copulatiuè requiruntur, quod viginti quatuor horis vixerit, & baptizatus decesserit. ille enim qui statim cum nascitur obiit, non dicitur viuere, vt dixit *gloss. & Bal. in c. 1. §. quin etiam, in tit. episcopum vel Abbatem libro feudorum.*

¶ Requiritur autem quod sit baptizatus, quia in baptismo nomen sibi imponitur. ille autem qui statim cum nascitur decedit, antequam sit ei nomen impositum in baptismo, censetur ac si non esset: vt vult *Innoc. in c. nam & ego, de verborum signifi.* tempus autem ad hoc faciendum in l. vereri erat octo dierum. in noua est arbitrarium. *Bald. in d. §. quin etiam.*

¶ Si vero ante 24. horas decesserit, non dicitur fuisse, ex quo non perseuerauit. vt hic & tenet *Abb. in c. nam & ego de verborum signifi.* ¶ Et per hoc reprobatur opinio gloss. & doctorum tenentium quod agnatione posthumi, rumpitur testamentum patris ipso iure. licet oatus in continenti moriatur, *l. 2. & 3. de posthumis hæredibus instit. vel exhære. & in §. posthumi, instit. de exhæreda. liberorum, & in §. 1. instit. quibus mo. testam. infir. Specul. de instru. editione. §. compendiose. versic. pone quidam fecit testamentum, Bald. in d. l. 2. in dict. versic. præterea. C. de liberis præteritis.* natus ergo & statim mortuos, non est in consideratione: vt hic probatur. tenet *Bald. in l. 1. §. in nouissimo. C. de caducis tollēdis.* taliter enim narus dicitur abortiuus, id est, non naturaliter natus, & consequēter non succedit parētibus suis, oec rumpit eorum testamentum. vt *d. l. 2. & ibi Bal. C. de posthu. hære. instit.* ¶ Si autem non succedit, nec transmittit hæreditatem paternam ad matrem, nec maternam ad patrem. ad hoc *l. cum antiquioribus, C. de iure deliber. Bar. in l. fin. C. ad Tertullianum.* vbi dicitor quod qui nihil habet, nihil transmittit. Item quia transmissio est quædam successionis prorogatio eiusdem naturæ, & formę. vt *l. 1. C. de his qui ante apertas tabulas.* abortiuus oō succedit, ergo nō transmittit. Item filio nato, & & ante tempus defuncto, non est ius in potentia deductum. secundum *Bald. in d. l. 2.* & probatur hic. qui autem non habet ius succedendi, non succedit. Et qui non succedit, non potest adire. Item hæreditas non adita non transmittitur. *l. 3. & l. quoniam sororem, C. de iure deliberandi,* nisi inter filios succedentes *d. l. 1. & ibi doctores, C. de his qui ante apertas tabulas, & d. l. 1. §. in nouissimo, C. de cadu. tollendis.* ergo sicut abortiuus non succedit, noo transmittit, nec adire potest.

¶ Transmissio est triplex, vt per *Bald. in l. cum* pro- X.

proponas 2.colum.verſ.item aduerte an ſubſtitutus, C. *de heredibus inſtit.* & *in l.cum antiquioribus*, 8.*quaſt.* C.*de iure deli.*

XI. ¶ In transmiſſione non conſideramus corpus, vt ager vel domus, ſed ius in corpore, vel quantitate. an illud ius ſit tranſitorium nec ne. vt per *Bald.in l.fin.2.col.* & *oppoſitione 6.* C.*de heredibus inſtit.*

XII. ¶ Illa tranſmittuntur, quæ habent eandem ſubſtantiam in ſe ipſis, perſona mutata, ſicut non mutata. tenet notanter *Bald.in c.1.* §.*marchio.verſic.extra uota de his qui feudum dare poſ. libro feudorum.* ¶ Ex quo infertur quod priuilegium rerum dotalium, parafernalium, caſtrenſium vel quaſi, nec non priuilegium rerum decimalium & eccleſiarum & ſimilium, non tráſmittitur. quia res omnes mutatione perſonæ mutant naturam, & transferuntur in aliud corpus bonorum. vt eſt concluſio *Bald. in l.illam 2. col.verſic. ſed reuoco in dubium*, C. *de collat.* & *in l.1.* C.*vnde vir* & *vxor* & *in l.1.*C.*ſine cauſa vel reli.* & *in l.2.in principio.*C.*ſoluto matrimonio per l.cũ in fundo*, §.*ſi acciderit*, C.*de iure donum.* quamuis notetur contrarium in *l.etiam dirupto.*C.*de fundo dotali.* poſtquã ergo prædictæ res tráſeunt in alium, perdunt priuilegium quod antea habebant.

¶ Ex quo infertur quod ſi fructus rerum eccleſiæ vt decimarum, vel aliæ res eccleſiæ alienentur in laicum; iudex eccleſiaſticus non ſe intromittit ſuper eorum cognitione. quia mutatione perſonæ factæ ſunt profanæ. Quod facit ad ea quæ dicuntur in *l.13.titul. delas vendidas y compras foro legum* & *li.ordi.eod.ti.l.6.*vide infra l.70.

XIII. ¶ Hinc eſt quod ex talibus fructibus ſoluitur gabella ſi vendantur, tamquam ex rebus profanis.

¶ Tranſmitti non poteſt quod non poteſt cedi. *l.ex pluribus*, *ff.de admi. tuto. Bald.in d.l.cum antiquioribus*, *verſic.ſic ius.* C.*de iure deli.* Hinc etiam eſt quod ius ætatis, non poteſt tranſmitti, quia cedi non poteſt. §.*finitur, inſtitut. de vſucapion.* & *in l.ſi quis demum*, §.*hinc ff. locati*, & *l.peto.* §.*predium delegat.2.l.lex vectigalis*, *ff. de pignoribus.*

XIV. ¶ Redeamus ad propoſitum. natus pro parte & in capite baptizatus, licet viuat per 24.horas, non ſuccedit, nec rumpit teſtamentũ, quia dicitur abortiuus, vt hic. Item non dicitur baptizatus ſecũdum *Hoſtienſ.in ſumma de baptiſmo*, §.*quæ ſit forma*, *verſicul.hoc dicit.* de quo per *Bart. in d.l.quod dicitur*, *per Abb.poſt alios in c.debitum de baptiſmo.* habetur in *c.vulgaris de peni.diſtinct.1.* & *in cap.proprie in gloſ.in verb.trium millium de conſecra.diſtin.4.* Ad hoc facit *l.10.titul.de las mandas foro legum*, & *l.ſi.*C.*de hæreticis*, *c.ſiquis epiſcopus*, & *ibi gloſ.* & *doctores eodem tit.*

XV. ¶ Ex quibus omnibus concluditur, quod ex teſtamẽto vel ab inteſtato, non ſuccedit Chriſtiano, niſi Chriſtianus. qui ex vtero matris integer exiuit & baptizatus fuit, & vixit per 24. horas. vt hic & per *Bald.in d.l.penultim.*C.*de poſthum.heredi.inſtitut.* quia dictio, &, de ſui natura copulat iſta omnia in *l.poſita*, *l.heredi.* §.*Gaius*, *ff.de fundo inſtructo*, *l.cum vterque*, *ff.nequis eum qui in ius vo.l.Titia textores*, §.*nihil delegat.1.* altero ergo deficiente de his quæ iſta lex requirit, totum corruit. *l.Si vnus*, C.*de teſtibus*, *c.non vt apponeres de baptiſmo*, cum ſimilibus.

¶ Abſentia mariti probata per annum, probatur filius adulterinus. *c.tranſmiſſæ qui filij ſunt legitimi*, hi non ſuccedunt tanquam adulterini. per *l.10.titul.delas mandas foro legum*, & ſupra eodem l.10. Aliquando naſci contingit in menſe vndecimo & duodecimo, ſed raro, vt *l.Gallus in principio*, *ff.de liberis* & *poſthumis. authentico de reſtit.* & *ea quæ parit.* §.*mulier.collatio 4.Bar.in l.ſeptimo menſe*, *ff.de ſtatu ho.gloſ.in l.fin.*C.*de poſthum.hære.inſtit.* Plinius refert partum naſci poſſe etiam in menſe 16. de quo vide notata in *d.l.ſeptimo menſe* & *Albericum in l.1.*C.*ad Orficianum.* partus vero naturalis & legitimus dicitur, qui naſcitur in ſeptimo menſe vel nono, vt per doctores vbi ſupra. XVI.

¶ Si ergo naſcitur intra duos, vel tres menſes poſt cõtractum matrimonium, non eſt partus naturalis, vt per *Bart.in d.l.Gallus in principio vbi gloſ.ff.de liberis* & *poſthumis.* intellige prædicta, niſi iſta mulier antea fuiſſet cõcubina, cum qua poſtea contraxit matrimonium, & infra duos vel tres menſes peperit, partus erit naturalis concurrentibus omnibus requiſitis per hanc legem, & ſuccedet parentibus tamquam legitima proles, & tranſmittet paternam hæreditatem, &c. vt ſupra l.11. per locum à fortiori. Ad idem *l.miles*, §.*defuncto.ff.de adult.* & *l.marito.ff.pro ſocio.* vbi fauore matrimonij interpretatur in benigniorem partem. vt per *Bald.in l.ſi mater*, C.*de ſuis* & *legitimis heredibus.* quod nota.

¶ Adde, quod ſi mulier ante contractum matrimoniũ habebat lac in mamillis; præſumitur cognita & prægnans, & iſtud argumentum eſt concludens à neceſſitate naturæ. vt per *Bald.in rubrica*, C.*de probat.final.columu.verſ.exemplum de primo.* XVII.

¶ Per hanc legem in fine approbatur opinio *Pauli de Caſtro in dict.l.2.* C.*de poſthum.heredi.inſtit.* vbi dixit quod ſi poſthumus naſcitur in menſe, quo certum ſit non poſſe viuere, non rumpit teſtamentum paternum. XVIII.

¶ *En tiempo que no podia viuir.*] Puta quia ſexto menſe natus, nec tetigit ſeptimum. *l.ſeptimo mẽſe*, *ff.de ſtatu ho.* & *4.partita. titul.23.l.4.* & in hoc lex iſta nil noui inducit, cum iam à iure erat hoc diſpoſitum. Verum eſt quod *Angelus in l.penult.* C.*de impuberum* & *aliis*, tenet, quod rumpatur teſtamentum, ſi filius naſcatur in ſexto menſe. Sed *Paulus de Caſtro in l.2.* C.*de poſthum.heredibus inſtitu.* tenet contrarium, quia paria ſunt non naſci viuum, & viuere non poſſe. Idem voluit *Bald.*de nato in octauo menſe, qui ſimiliter viuere non poteſt, vt rumpat teſtamentũ: quia ſufficit quod viuat momento, ſicut dixit *Angelus in eo qui naſcitur in ſexto menſe.* Idem *Bald.conſilio 113.incipiente ad intelligentiam,3.volumi.* & *con-* XIX.

filio

filio 407. *in fine* 2. *volumi.* vide *additionem ad Bar. in d. l.* 2. per istam autem legem damnatur opinio Bald. & approbatur opinio Pauli.

XX. ¶ Quid autem si partus declinet ad monstrum vel prodigium, dic vt *in d. l.* 3. *C. de posthu.*

¶ *Por parto natural, ni legitimo.*] Loquitur ergo ista lex tam de filio nato ex soluto & soluta, quam de nato ex legitimo matrimonio. XXI.

L E X XIV.

MAndamos que el marido y la muger suelto el matrimonio, aun que casen segunda o tercera vez, o mas, puedan disponer libremente de los bienes multiplicados, durante el primero, o segundo, o tercero matrimonio, aun que aya auido fijos de los tales matrimonios, o de alguno dellos; durante los quales matrimonios los dichos bienes se multiplicaron: como de los otros sus bienes proprios que no ouiessen seydo de ganancia, sin ser obligados à reseruar alos tales hijos propriedad ni vsofructo delos tales bienes.

I. PRæmitte quod iura antiqua disponebant quod mulier ad secundas nuptias transiens quicquid ex facultatibus primi viri titulo lucratiuo acquirebat, tenebatur moriens liberis communibus reseruare, alienatione in extraneam personam penitus interdicta, *l. femine. C. de secundis nupt.*

II. ¶ Deinde superuenit *l. cum alijs, eod. titul.* vbi sicut mulier quæ transit ad secundas nuptias, tenetur reseruare liberis illius matrimonij spõsalitiam largitatem, quam primus vir ei contulit, ita mulier quæ ad secunda vota transiuit, sponsalitiam largitatem ex donatione secundi viri ad eam deuolutam, tenetur liberis secũdi viri reseruare, siue transeat ad tertium matrimonium, siue non.

III. ¶ Post hæc superuenit *l. generaliter eod. tit.* vbi sicut mulier transiens ad secundas nuptias, tenetur reseruare filiis prioris matrimonij lucra eiusdem matrimonij, ita vir transiens ad secunda vota, tenetur reseruare filiis eiusdẽ matrimonij lucra dotis, alienandi potestate penitus interdicta, administratione tamen permissa patri, dum viuit.

IV. ¶ Ex istis aliqui non leuis auctoritatis doctores dicere solebant, quod lucra habita constãte matrimonio inter virum & vxorem, altero defuncto, altero vero ad secundas nuptias trãseunte, præsertim si vxor erat, non poterit alienare lucra ex priori matrimonio habita: immo tenebatur ea filiis prioris matrimonij reseruare. Cuius contrarium per hanc legem deciditur.

V. ¶ Ratio huius decisionis est, quia veritate inspecta ista lucra quæ inter coniuges habentur constante matrimonio, dicuntur prouenire ab vtroque coniuge tam ex bonis, quam ex industria & labore, vt colligitur ex *l. 1. ti. de las ganancias, foro legum.* vbi littera dicit *Toda cosa que ganaren marido y muger de consuno: ayan lo ambos de so vno.* Et sic lex defert vtrique lucra sic habita. ea autem quæ ex legis dispositione, vel ex forma statuti vel consuerudinis, alter coniugum acquirit, adeo sua facit, vt de his libere possit disponere etiam stãtibus filiis eiusdem matrimonij: & quãuis ad secundas vel tertias transierit nuptias, ea non perdit, nec filiis eiusdem matrimonij reseruare tenetur, quia non consequitur à coniuge, sed à propriis bonis suis labore atque industria ex legis dispositione. vel prouidentia. Probantur ista in *l. fin. & ibi* notat *Bal. in fine, C. de bonis maternis, & in l. hac edictali. § his illud col. 1. versic. deuolutas, C. de secundis nuptijs.* cum supplet ad textũ, scilicet titulo lucratiuo. Istud alias ego tenui & firmaui, consului & obtinui, antequam hæc lex edita fuisset, in cuius editione interfui, & ad eam edendam constanter institi, vt scripsi in repetitione quam feci super rubricam de donat. inter virum & vxorem. §. 1. final. colum. versicul. confirmatur hoc. & §. 67. fin. col. versicul. ex quo infertur. in secunda impressione.

¶ Istud est hodie tenendum per hanc legem, VI. quamuis *Baldus* sibi ipsi contrarius aliud sentiat post gloss. *Bart in authen. ex testamento fin. col. vers. sed statim iuxta prædicta, C. de secundis nuptiis, & in authen. vxore. eod. tit. & in l. generaliter, § illud, final. col. eo. titul.* sentit *Bart. in l. 1. C. de inoffi. do.* textus notat. *in authentico de non eligendo secundo nubentes, §. prospeximus. collat. 1. & in d. l. femina in principio,* & istud dicit verius *Salicetus in d. l. femina. § illud, & Ludou. in l. si cum dotem in principio, ff. soluto matrimonio.*

¶ Ex quo infertur, quod si statuto, vel con- VII. suetudine cauetur, quod mortuo coniuge, cõiunx superuiuens lucretur certam partem doris vel donationis propter nuptias; premortuus fuit maritus relicto vno filio ex illo matrimon. vxor lucrata fuit donationem propter nuptias; deinde ipsa transiuit ad secunda vota infra annum

mum luctus, ex iſto ſecundo matrimonio, habuit alium filium; mortua matre filius ſecundi matrimonij, volebat ſuccedere in illo lucro æqualiter cum filio prioris matrimonij; veritas eſt ſecundum prædicta, quod filius primi matrimonij ſolus debet lucrum illud habere, tanquam proueniens ex lucro prioris matrimonij. ita in contingentia facti conſuluit *dominus Antonius conſilio incipienti Chriſti eiuſque matris nominibus inuocatis. circa examinationem dubiorũ.* Idem conſuluit Franciſcus de Crema: vt ipſe refert *in vltimo ſingulari*: qui ſaluat dictum Bald. *in d. l. final.* quod vxor non perdat dictum lucrum per trãſitum ad ſecunda vota, quantum ad vſumfructum, ſed proprietas debet conſeruari filio primi matrimonij. per *d. l. femine & per d. §. proſpeximus.* vbi eſt caſus qui non poteſt cauillari ſecũdum eum. ¶ Ego ſemper fui dubius de iſta deciſione, propter ea quæ dicta ſunt. hæc enim conuentio inter coniuges, quod ſuperuiuẽs lucretur certam partem dotis vel donationis propter nuptias, non eſt mera donatio vel merum lucrum; ſed magis eſt conuentio reciproca. hinc inde itaque lucrum prouenit à partiũ conuentione reciproca, vel ex diſpoſitione ſtatutaria, vel conſuetudinaria, vt dicebat Bald. *in d. l. fin.* & ſic non titulo lucratiuo, ſed quaſi ex permutatione inter coniuges facta.

VIII. ¶ Ex iſtis primò infertur, quod ſi vir plebeius aliquid donauit vxori nobili, non tenetur illud reſeruare filiis ipſius matrimonij, quãuis ad ſecundas tranſeat nuptias, ſed poteſt liberè diſponere, quia non habet titulo lucratiuo, ſed potius oneroſo; quaſi ex quadam permutatione nobilitatis cum pecunia vel alia re. Idem de qualibet donatione remuneratoria. quoniam illa non dicitur propriè donatio, quæ in illa ratione cogente fit: vt *l. 1. ff. de donat. & c. 1. eod.* Sed magis eſt permutatio: vt *l. & ſi lege. §. conſuluit. ff. de peti. hæredit. Bart. & Bald. in proœmio digeſtorum. Abbas in c. cũ in eccleſiæ corpore de ſimonia.* dixi plene in mea reper. rub. de donationibus inter virum & vxorẽ d. §. 50. col. 2. vbi multa de donatione remuneratoria compilaui, quæ per te videas, de iſta ergo donatione remuneratoria nihil perdit vxor per tranſitum ad ſecunda vota. vt ibi dico.

IX. ¶ Infertur etiam quod ſi maritus moritur relictis duobus filiis vxore ſuperſtite; vnus ex filiis mortuo patre ex donatione, teſtamento vel legato, vel alias, bona aliqua acquiſiuit. deinde moritur ab inteſtato, ſuccedit mater, quæ poſtea tranſit ad ſecundas nuptias, illud quod ex donatione, vel alias filius aliunde habuit, non tenebitur mater reſeruare alteri filio quo ad proprietatem. quia nõ prouenit ex lucro prioris matrimonij, quamuis occaſione matrimonij proueniat, vt tetigi in d. §. 50. in fine.

X. ¶ Infertur etiam quod arrhas vxori datas in præmiũ pudicitiæ: vt *l. res vxoris, C. de donationibus inter virum & vxorem.* & ibi notat Bald. dixi in dicta repetitione rubr. eod. titul. §. 12. in principio, verſ. quę quidem donationes, & §. 67. in fine: & ſic titulo onęroſo. ergo non perdet illas per tranſitum ad ſecundas nuptias. debet tamẽ illas reſeruare, quoad proprietatem filiis illius mariti, à quo eas habuit, vt dictat *lex regni foro legum lib. 3. tit. 2. l. 1.*

¶ Item infertur, quod ſi mortuo marito, poſt- XI.
ea moritur eius filius, vxor ſuccedit in bonis filij, quæ poſtea tranſit ad ſecundas nuptias, tenetur reſeruare filiis prioris matrimonij per *dictam l. feminæ, C. de ſecundis nuptijs.* Idem ſi luxurioſe viuit, ne plus operetur luxuria quam caſtitas.

¶ Item infertur, quod ſi vxor in vita mariti XII.
vel eo mortuo & ignorante, adulterium committit, vel poſtea exiſtens vidua, quapropter perdit lucra conſtante matrimonio habita, vt dictat *lex regni ordi. li. 5. ti. 4. l. 4.* de qua plene dixi in dicta repetitione, §. 67. in principio: pone quod communes filij, quibus lucra debentur, mortui ſunt in pupillari ætate, vel maiores facti ab inteſtato, concurrunt ad petenda bona filiorum mater adultera & ſoror patris, quę erit potior, præſertim in bonis ſuperlucratis conſtãte matrimonio: quæ vxor adultera incontinens perdidit? Videtur quod ſoror patris in bonis ſuperlucratis ſaltem, præferatur & excludat matrem, quæ propter ſuum delictum ea bona ſuperlucrata perdidit. indignum namque videtur, quod ad ea bona quibus propter ſuum delictum fuit priuata, poſtea mortuo filio admittatur: ſicut in ſimili videmus, quod ſi pater propter delictum bonis ſuis fuit priuatus, & filio fuerunt applicata; de illis non tenetur patrem alimentare, vt dictum eſt ſupra l. 4. col. 4. verſ. ex quibus bonis. vide quæ ibi dixi. niſi dicas quod ex noua cauſa mater præfertur. arg. *c. cum inter p. de renuntiatione.*

¶ Similis quęſtio eſt de muliere maritum oc- XIII.
cidente, ex quo habuit filium, qui patris bona habuit. mortuo patre, moritur ſimiliter filius, mater petit bona filij, ſoror patris mortui ſimiliter petit, quæ illarum eſt præferenda, videtur quod mater. arg. *d. c. cum inter p.* faciunt multa quæ cumulat *Georgius Natta in repetitione c. quamuis pactum de pactis. lib. 6. col. ...*

¶ Quamuis ergo propter adulterium vel XIV.
mariti occiſionem bona perdiderit: vt nota. in *l. ſi ab hoſtibus. §. ſi vir vxorem, ff. ſoluto matrimonio,* propter ſuperuenientem titulum ex teſtamento vel ab inteſtato, ſuccedit in bonis filij.

¶ Ex iſtis etiam infertur quod ſi vxor maritum occiderit, pręueniens illum volentem eam occidere propter adulterij ſuſpicionem, an propter hoc perdat lucra conſtante matrimonio habita, videtur quod ſic per *dict. §. ſi vir.* & quæ ibi notantur. & per ea quæ cumulaui in repetitione d. rubr. de donationibus inter virum & vxorem. §. 70.

¶ Lucra habita inter coniuges conſtante ma- XV.
trimonio alienari non poſſunt, ſed eo ſoluto ſic. argumento huius l. à contrario ſenſu quod

eſt

est validum in iure, *l.* 1. *ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio, & ibi Bart.* 2. *col. vers. oppono, dicitur hic. Baldus in l. conuenticulam* 1. *column. &* 1. *oppo. C. de episcop. & cle.* Sed in marito istud argumētum non procedit, quia reperitur contrarium in *l.* 4. *titul. de las ganancias lib. ordi.* dum tamen maritus hoc non faciat in fraudem, vt ibi, & dixi plenè in repetitione rubric. de donationi. inter virum & vxorem. §....

¶ Argumentum verò à contrario sensu non procedit, quando reperitur contrarium à iure dispositum, vt *l.* 2. *C. de condi. insertis. gloss. in c. cupientes. §. quod si per viginti in versicul. commode de elect. lib.* 6. vxor ergo non potest talia bona superlucrata alienare constante matrimonio, nisi in certis casibus, de quibus in l. 54. infra. vide quæ ibi dicam.

XVI. ¶ De lucris constante matrimonio acquisitis potest vxor liberè disponere, quamuis filios ex primo matrimon. relinquat, & ad aliud trāseat matrimonium, vt hic dicitur. Si autem de eis non disposuit, remanent pro liberis vtriusque matrimonij ęquis portionibus, quanquam lucra sint habita ex primo matrimonio tantum vel in secundo tantum. quia mortuo primo marito, medietas omnium lucrorum, est propria vxoris, vt eius patrimonium, vt *l.* 1. *titu. de las ganancias, foro legum, & l.* 1. *eod. titul. libr. ordi.* Seorit *Bald. in l. maritus circa finem, C. vnde vir & vxor.* In aliis vero lucris quæ gratuita veniunt ex marito, tenetur vxor ea prioris matrimonij, vel secundi filiis quo ad proprietatem, vt supra dictum est, vt *l.* 12. *tit. de las herencias foro legum, & d. l. cum aliis & l. generaliter, & authent. vxore, C. de secundis nuptiis.*

XVII. ¶ Hinc est quod etiam si vxor non acceptauit lucra sibi obuenientia constante matrimonio, & ita mortua est; nihilominus illa ad hæredes transmittit, cum talia lucra sibi deferantur ex dispositione legis regiæ, vt legitima filio. ita dicit *doctor de Segura in repetitione § sed & si fundum, l. vnum ex familia de lega.* 2. *folio* 16. *col.* 2. *vers. ex quo ego infero.* vt ibi late per eum.

XVIII ¶ Hinc est etiam, quòd stante statuto vel consuetudine, quòd bona coniugum post matrimonium efficiantur communia, quamuis aliter non acceptentur, transmittuntur ad posteros tanquam proprium patrimonium. quod nota pro intellectu *l.* 1. *tit. de las ganancias foro legum & eod. titul. lex* 1. *lib. ordi. & ad l.* 6. *titul. de las lauores foro legum & ad l.* 9. *titul. de las herencias eodem foro. & ad forum Aragonia & Lusitania.* quæ super hoc disponunt.

XIX. ¶ Verbum liberè, quo vtitur ista lex talis est naturæ, quia remouet omne impedimētum iuris, vt notatur in *l.* 1. *C. de sacrosanct. eccle. & in authent. de nuptiis. §. sancimus collat.* 4. *& in c.* 1. *de offi. ord. & in c. significasti de homicidio.*

XX ¶ Quod autem dictum est, quod vxor potest liberè disponere de bonis constante matrimonio acquisitis, intellige de medietate acquisitorum ad se spectantium soluto matrimonio, non autem eo constante. & ita proprie loquitur ista lex. Maritus tamen etiam constāte matrimonio de omnibus acquisitis disponit cessāte fraude, vt *dicta l.* 4 *tit. de las ganancias libr. ordi.* de quo pleoe scripsi in dicta mea repetitione rub. de donat. inter virum & vxorem, §....

¶ Item intellige, de medietate lucrorum vxori pertinentium potest vxor libere disponere soluta à primo matrimonio & à quolibet alio: nam dum est nupta nihil potest disponere de his & aliis bonis sine mariti licentia. vt dicit *lex regni foro legum lib.* 1. *tit.* 11. *l. fin. & libr.* 3. *tit. fin. & l.* 13. Sicut enim dos datur marito ad onera matrimonij sustentanda, vt *leg. pro oneribus, C. de iure dotium c. salubriter de vsuris*, & traditur in *l.* 18. infra. ita & omnia quæ vxor secum affert ad matrimonium, vt *l. dote ancillam, & l. nulla & ibi Bald. C. de iure dotium.* ideo alienari non possunt constante matrimonio. tum propter præiudicium mariti in cuius fauorem inducta est lex quæ eius licentiam requirit. vt vult *Bald. in lege prima in principio, C. vnde vir & vxor.* & dixi plene in dicta mea repetitione de donat. inter virum & vxorem, §. 68. XXI.

¶ Hic cadit notabilis quæstio. vxor in testamento reliquit marito omnia bona sibi obuenientia constante matrimonio acquisita; ea vita defuncta, maritus transiuit ad secundas nuptias; an tenebitur reseruare proprietatem illorum bonorum filiis prioris matrimonij. aliqui dicebant quod sic, per *l. generaliter, C. de secundis nuptiis.* de qua dictum est supra in principio istius l. & videtur expressum in l. sequenti cum cōcordantiis ibi positis. nisi dixeris quod ista bona acquisita & superlucrata constante matrimonio, efficiuntur proprium patrimonium vxoris, de quo liberè potest disponere vt hic. dicas quod potest de eis liberè disponere sicut de aliis suis bonis, marito quoquo titulo tradendo sine præiudicio legitimæ filiorum, & sic vsque ad quintam bonorū suorum, cum illo tamen onere, vt vtatur & fruatur illis per totū tempus vitæ suæ reseruata proprietate filiis eiusdem matrimonij. Cogita. XXII

¶ Proprietas & vsusfructus simul dicuntur pleoum dominium, vsusfructus per se, dicitur pars dominij. *l.* 4. *& ibi Bart. ff. de vsufructu & in l.* 4. *in principio* 2. *colum. versicul. item quia vsusfructus, ff. de serui. & aqua, & in l. Meuius, §. si fundus* 1. *colum. versicul. venio ad secundam partem de leg.* 2. *& in l. qui vsumfructum post gloss. & doctores,* 1. *colum. in fine, versic. vltimo pro declaratione istius gloss. ff. de verborum oblig.* XXIII.

¶ Proprietas nuda, id est sine vsufructu, dicitur directum dominium. tenet *Bald. in l. penult. C. si à non compet. iudice, penultima colum. versicul. & nota quod nomine.* XXIV.

¶ Vsusfructus consistit in vsu & iure vtendi & fruendi rebus alienis salua rerum substantia. *leg.* 1. *ff. de vsufructu institut. eodem in principio.* Item est ius in corpore, quod cum corpore perit. *l.* 2. *ff. de vsufructu.* XXV.

¶ Vsus-

XXVI. ¶ Vsusfructus appellatione, venit omnis rei cõmoditas, *l. vsufructu & l. item si fundi. ff. de vsufructu*. Intellige deducto ære alieno. facit *l. vsufructu bonorum. ff. ad legem Fal. & l. final. ff. de vsufructu legato. & leg. cum emancipati. §. 1. ff. de collat. bo.*

XXVII. ¶ Commoditas vero vel vsusfructus nauis, consistit in nauigando, licet periculum insit. *l. arboribus, §. nauis. ff. de vsufructu.*

XXVIII. ¶ Vsusfructus columbarij, est occidere columbos, dum tamen in eodem numero restituatur domino finito vsufructu. *leg. vsufructuarium venari, & ibi Florianus, ff. de vsufructu.*

¶ Vsusfructus piscinæ vel viuarij est capere XXIX.
pisces, vel feras inclusas, dum tamen in eodem numero restituantur domino finito vsufructu. *l. vsufructuarium præallegata.*

¶ Vsusfructus habitationis consistit in iure XXX.
habitandi, secundum *Bald. in l. cum antiquitas in primo notabili. C. de vsufructu.*

L E X X V.

EN todos los casos que las mugeres casando segunda vez son obligadas à reseruar alos fijos del primero matrimonio, la propriedad de lo que ouiere del primero marido, o heredare de los fijos del primero matrimonio; en los mismos casos el varon que casare segunda, o tercera vez, sea obligado à reseruar la propriedad dello alos fijos del primero matrimonio, de manera que lo establescido cerca deste caso en las mugeres que casaren segunda vez, aya lugar en los varones que passaren à segundo o tercero matrimonio.

I. IN omnibus casibus, in quibus vxor tenetur reseruare proprietatem eorum quæ habuit à primo viro, ea ad secundas nuptias transeunte, tenebitur etiam maritus, si ad secunda vota transierit. Qui casus habentur in *l. femina. C. de secundis nuptiis & in l. generaliter eod. tit. & in l. 1. de las arras foro legum, & in pluribus alijs.*

II. ¶ Casus in quibus vxor tenetur reseruare filiis prioris matrimonij, quod consequitur à primo viro, vel alias, si transeat ad secundas nuptias; habentur in titulo de secundis nuptiis, præsertim in *l. femine.* vbi glos. quæsiuit an idem esset in viro, & dicit quod sic, vt in *authent. nec virum quod ex dote*. quæ tamen non loquitur de prouentu ex successione filiorum, sed de lucris ab eorum matre prouenientibus. nec de iure codicis hoc cauetur, vt dicit textus *in authen. de non eligendo secundo nubentes, §. optimam*. nam *l. generaliter in principio & l. hac edictali in fine. C. de secundis nuptiis*. in nuptialibus lucris tantum loquũtur. De iure vero authenticorum dicit textus in *d. §. optimam,* quod de patribus secundo nubentibus nõ cauetur lege C. vt priuẽtur successione filiorũ in proprietate. sed de matribus. vt *d. l. femine.* Verũtamen ibi in matribus corrigit *d. l. femina.* statuens quod nec ipsæ priuentur successione filiorum in proprietate, sicut nec patres priuabantur, postea in *auth. de nuptijs collatio. 4. §. hinc nos euocat, in fine* corrigit quod dixerat in *authent. de non eligendo.* & statuit quod mater succedens filio ab intestato, siue prius, siue postea transeat ad secunda vota, priuetur proprietate in bonis à patre prouentis. & transumptiuè habetur in *authentica ex testamento, C. de secundis nuptijs.* & sic reducimur in parte ad ius antiquum *dicta legis femina. §. illud.* secundum quod de patre non erat dispositum, nec postea fuit, vt patet ex prædictis. Vnde videtur sequi conclusio clara secundum *Salicetum in dicto §. illud,* quod pater ad secunda vota transiens, nõ priuetur in aliquo in his quę ei prouenerunt ex successione filij, quantumcunque fuisset de bonis matris quàm huius patris vxoris. Nec obstat *§. soluto & §. si vero, in authentica de nuptijs.* qui in vtroque parente loquũtur, quia in lucris nuptialibus, & in prouentis à coniuge loquuntur, & eodem modo loquitur textus in *authentico vt fratrum filii, §. quia vero collatio. 9.* & sic *gloss. in dicto §. illud* relata ad textum, non dicit verũ secundum *Salicetum*, qui dicit se habuisse de facto. Statuto cauebatur, vt filius masculus succedat patri & mátri exclusa femina, mortua matre succedit masculus, cui postea succedit pater ex forma statuti. deinde pater accepit secundam vxorem, & mortuus est superstite vno filio ex matrimonio, & filia ex priori matrimonio, dubitatum fuit, an filia debeat habere bona ad patrem pertinentia mediante successione filij, illa gloss. facit quod sic, in oppositum facit quod supra dictum est. quidam dicebant quod *Cynus* tenebat cum dicta gloss. in *authentica sed & si quis, C. de secundis nuptiis,* qui loquitur in dote quam est lucratus. *Salicetus* demum tenet opinionem glos. prædictæ. quam approbat hæc lex nostra. quæ in hoc est satis notanda.

¶ Vnde

III. ¶ Vnde sicut vxor quæ à marito recepit arrhas vel sponsalitiam largitatem, tenetur eas reseruare filiis prioris matrimonij, vt *dict. l. fæmina, & l. cum aliis de secundis nuptiis, & dict. l. 1. titul. de las arras, foro legum.* eodem modo maritus secundò nubens tenetur reseruare filiis prioris matrimonij lucra dotis alienandi potestate interdicta: vt *dict. l. generaliter, & authentic. ex testamento, authentic. sed si quis, & vtrobique scribentes, C. de secundis nuptiis.* quæ iura hodie approbantur per hanc legem.

IV. ¶ Item sicut vxor quæ mortuo viro lucratur lectum quotidianum, & si iterum contrahit matrimonium, perdit eius medietatem, & restituit filiis illius matrimonij: vt *lege sexta, titulo de las herencias, foro legum.* ita vir qui mortua vxore lucratur lectum quotidianum, secundo nubens tenebitur restituere medietatem filijs prioris matrimonij per hanc legem. quia tale lucrum prouenit ex bonis vxoris ex legis dispositione, vt in præcedenti lege diximus.

V. ¶ Item si maritus legat vxori, quamdiu cum filijs morabitur; nam ea ad secundas nuptias transeunte, tenebitur restituere legatum filijs prioris matrimonij. tenet *Bald. in lege 1. C. vbi pupillus educari debet.* Idem si vxor legauit marito per istam legem. pro decisione Bald. facit *l. qui concubinam, §. vxori, secundo responso. de legat. 3.*

VI. ¶ Quamuis ergo secundum Apostolum, mortuo viro vel vxore, solutum sit matrimonium, & vtrique coniugum liceat ad secundas vel tertias transire nuptias, vt *cap. penult. & final. de secundis nuptiis.* nihilominus tamen ad ea quæ dicta sunt & dicit ista lex, tenentur: tum quia per transitum ad secundas nuptias, videtur facere iniuriam defuncto, *vt dict. l. fæmina, & dict. l. generaliter.* tum etiam quia istæ pœnæ quæ sunt à iure statutæ in fauorem filiorum, non sunt sublatæ, vt plenè tradit *Bald. in dict. capit. penultim. & vltimo de secundis nuptiis.* vbi plura addidi.

VII. ¶ Qui secundo vel tertio nubit, præsumitur incontinens, secundum *Bald. in authent. cui relictum, 1. col. C. de indicta viduitate tollenda, & Angel. in authent.*

VIII. ¶ Quod autem dictum est de secundo matrimonio, idem intelligas de tertio & vlteriori, cum sit eadem ratio. nam si alter coniugum ad tertia vota transierit, tenetur reseruare filijs secundi matrimonij illud quod habuit titulo lucratiuo de bonis secundi viri, per *dict. l. cum aliis, C. de secundis nuptiis.*

IX. ¶ Id quod pater vel mater iure hereditario habuerit ab aliquo filiorum primi matrimonij; si ad secundas transeat nuptias, tenetur reseruare alijs filijs eiusdem matrimonij, vt *hic & authent. ex testamento, & ibi Bartol. in principio, C. de secundis nuptiis.* tenet *Angelus in authent. de nuptiis, §. hinc nos, & §. non solum, coll. 4.* vbi vide qualiter mater succedit filio ex testamento & ab intestato. In bonis enim aliundè prouenientibus, succedit in plenam proprietatem. In his verò quæ proueniunt à patre, succedit solum in vsufructu, vide iuxta hoc *Bald. in dict. authentic. ex testamento, col. 1.*

¶ Intellige hanc reseruationem quantum ad proprietatem, vsumfructum autem reseruare non tenetur pater nec mater, vt hic dicitur, & in *dict. l. fæmina, & dict. l. generaliter cum multis aliis, C. de secundis nuptiis, & in authent. de nupt. §. si vero expectet, & § si vero solum, & ibi Angel. & in §. hinc nobis, collat. 4.* X.

¶ Nisi à testatore sit dictum, quod etiam vsumfructum perdat, si secundo nubat. nec sufficit dicere, si honestè vixerit. secundum *Bartol. in authent. hoc locum in principio in lectura. C. de secundis nuptiis, & in l. mulier quæ. § cum proponeretur, ff. ad Trebellian. Angelus* tamen *& Paulus de Castro ibidem, & Alexander de Imola, in 3. colum. in versic. item nota,* dicunt quod etiam vsufructu priuari. de quo ibi latissimè per *Alexandrum.* Sed *Angelus in authentic. de non eligendo secundo nubentes, in § cum igitur, collat. 1.* tenet primam partem declarando tamen vt ibi per eum. vide etiam *Ioannem Andream in speculo, in rubrica de secundis nuptijs.* XI.

¶ Sed quamuis maritus vel vxor transiens ad secundas nuptias perdat omnia lucra habita à coniuge defuncto, aut à filijs primi matrimonij, non tamen perdit ea quæ habuit à consanguineis defuncti. tenet *Ludouicus consil. 353. alias consilio 463.* nisi forte data fuerint à consanguineis mortui in eius vita, & eius contemplatione: cum in effectu videatur datum ipsi coniugi; vt plenè dico in repetitione rubricæ de donation. inter virum & vxorem, §. 42. incipiente amplia quarto cum sequentibus, fol. 24. colum. .... XII.

¶ Nota hic quod illud quod alias erat dispositum in vxore, extenditur ad maritum, & ita quando aliquid est statutum respectu vnius personæ, non ponderata qualitate personæ, sed actus, extenditur ad omnem personam quæ est de substantia actus, & sic lex quæ loquitur in vxore, habet locum in viro; non quidem ex personarum conceptione, quia fœmininum non concipit masculinum, cum potius sit contrarium; sed natura actus de quo agitur, in quo iusta ratione debet esse par conditio masculi & fæminæ, vt hic dicitur. Ad hoc facit *l. final. & ibi Bartol. & Bald. & Alexand. C. de indicta viduitate tollenda.* XIII.

L E X XVI.

SI el marido mandare alguna cosa a su muger al tiempo de su muerte, o de su testamento; no se le cuente en la parte que la muger ha de auer de los bienes multiplicados durante el matrimonio, mas aya la dicha mitad de bienes, & la tal manda en lo que de derecho deuiere valer.

I. Maritus legando aliquid vxori, non videtur facere animo compensandi cum parte bonorum acquisitorum constante matrimonio quæ vxori debetur.

II. ¶ Ratio dubitandi in huius legis constitutione fuit, quoniam certum est quod legatum filiæ à patre factum, videtur fieri animo compensandi cum debito necessario. *l. si cum dotem, §. si pater, ff. soluto matrim.* dicitur autem debitor ex causa necessaria, qui ex legis dispositione debet. quia lex ipsum inuitum obligat, vt est pater quem lex obligat dotare filiam. *l. qui liberos, ff. de ritu nupt. l. final. C. de dotis promiss.* in quo debito necessario, legatum in dubio computatur, vt *dict. §. si pater, & de bonis libertorum, l. etiam, §. si debita, C. de inofficioso testament. l. quoniam nouella.* vbi legatum computatur in legitima. Ad idem *C. vnde vir & vxor, authentica praeterea, secundum Iacob. de Ares.* ¶ Cum autem maritus ex legis dispositione teneatur præstare vxori medietatem bonorum constante matrimonio acquisitorum, eo soluto: vt *foro legum lib. 3. titul. de las ganancias, l. 1.* quæ lex ipsum inuitum obligat. ergo si maritus aliquid in suo testamento reliquit vxori, videbatur animo compensandi cum debito necessario reliquisse, ad quod ex legis dispositione teoebatur. Videmus enim quod legatum factum ab vxore marito computatur in portione quam maritus habiturus est ex forma statuti vel pacti de dote, vel dotis parte, vt *dict. authentic. praeterea.* ita notanter firmat *Bartol. in dict. §. si pater.* quem referunt & sequuntur *ibi Paulus & Alexander,* respondeotes ad motiua *Frederici de Scalis, Angeli, & Raphaelis,* qui contrarium tenent, sequitur etiam *Bald. consil. 64. circa finem 3. volumin.* Ad idem facit *l. vxorem, §. pater naturalis, de leg. 3.* vbi pater dotando filiam, videtur animo compensandi ooo donandi fecisse. Ad idem *l. cum pater, §. qui dotale, de leg. 2.*

III. ¶ His tamen & alijs similibus quæ breuitatis causa omittuntur, non obstantibus, quæ verè non obstant, per legem istam contrarium decidituг; quod maritus legando vxori non videtur legasse animo compensandi cum medietate bonorum constante matrimonio acquisitorum, quæ vxori soluto matrimonio debeotur. hoc ideo quia hoc casu maritus tenetur vxori non quidem ex causa necessaria, sed potius voluntaria, scilicet ex contractu tacitæ societatis inter maritum & vxorem contractæ per matrimonium inter eos contractum, & mutuam cohabitationem, vt dictum est supra l. 14. hi autem contractus ab initio sunt voluntarij, ex post facto necessarij. *l. sicut ab initio, C. de action. & obligat. cap. cum locum, & quasi per totum de sponsalibus.* in his autem debitis quæ ex mera voluntate procedunt, non inducitur compensatio legati, nisi hoc in legato dicatur apertè, vt *ff. de legat. 2. l. ordinatorem, C. de rei vxor. action. l. vnica, §. sciendum.* vbi relictum à marito vxori in dubio non intelligitur animo compensandi cum dote. quia maritus tenetur ex suo contractu vel conuentione, secundum *Dyn. Salycet. & alios ibi, & in praallegatis locis.*

¶ Et per prædicta datur solutio ad contraria, vt procedant quando debitum à lege descendit, & sic ex causa necessaria. Vel procedant quando debitum descendit ex causa lucratiua, vt est dos respectu filiæ. *ff. de his qua in fraud. credit. l. si fraudator, §. 1. & final.* notatur in *l. Maeuia, in princip. ff. solut. matrimon.* quanquam ex parte mariti sit titulus onerosus, vt *l. 1. C. de impon. lucra. descript. lib. 10. ff. de action. & obligat. l. ex promissione.* datur enim dos marito ad onera matrimonij sustinenda. *lege pro oneribus, C. de iure dotium, cap. salubriter de vsuris.* quando quidem vxor consequitur dotem à viro titulo oneroso, non lucratiuo, non compensabitur cum legato sibi à marito relicto, immo dotem & legatum consequetur. Secus esset quando titulo lucratiuo sibi deberetur, vt *l. ex qua persona, ff. de regulis iuris,* vt paulò antè diximus, Ad *§. qui dotale, l. cum pater, de legatis secundo,* respondet *Paulus de Castr. in l. creditorem, de legat. 2.* quod ibi legatum est pretium rei debitæ. vnde ex modo legandi videtur animo compensandi legasse, vt per *eundem Paulum de Castr. in dict. §. qui dotale.* vbi videas alios doctores recentiores. & hæc sint satis de ratione dubitandi & decidendi ad hanc legem. IV.

¶ Hinc est quod si vir legat vxori, non videtur legare dotem vxoris, ideo vtrumque consequitur: vt *dict. l. 1. §. primum itaque, C. de rei vxor. action.* Secus est in patre, vt *l. si cum dotem, §. pater, ff. solut. matrimon.* quia à patre haber duplicem causam lucratiuam, sed à marito non habet nisi vnam, quod est tolerabile, vt *dict. §. primum, & ibi Bald.* V.

¶ Hinc est etiam quod stante statuto quod vxore præmoriente maritus lucretur certam dotis

dotis partem, si vxor aliquid legat marito, non videtur computare cum illa parte. Tenet *Bald. in dict. authentic. final. columm. versic. restat modo, & in l. quoniam in prioribus, 2. colum. versic. sed iuxta hoc quæro, & versic. & per hoc determinat quæstionem, C. de inoffic. testament. & in l. si vxor tua, versicul. quæro nunquid, final. columm. C. de bonis auct. iudic. possiden.* finaliter *Bald. in præallegatis locis* facit bonam distinctionem quam per te videas, & per doctores alios antiquos & modernos repetentes dictam authenticam.

VI. ¶ Ex istis infertur ad quæstionem, an terminus datus ex indulgentia includatur in termino dato à iure, de quo plene traditur in *l. 2. ff. de re iudic. & in cap. cum ex eo de elect. lib. 6. & in l. si quis suis heres, C. de repud. heredit. & ibi per Paul. de Castro, & per Felinum in cap. 2. de treuga & pace, colum. 2. in fin.* vbi dicit quod habens licentiam intrandi monasterium intelligitur de prima vice, & intrauit ea die qua omnibus intrare licet, expirat eius facultas. allegat *Alberic. in 2. parte statutorum, quæst.* 181. quia cum ingressus possit esse periculosus, est merito restringendus: regula tamen est quod terminus datus ex indulgentia, non includitur in termino iuris. Sic nec legatum includit bona quæ alias vxori debentur ex iuris dispositione, vt hic. vide *Bald. in l. fin. col. 1. C. qui admitti.*

VII. ¶ Ex his infertur, quod si maritus cum vxore dotem recepit, in extremis positus legauit vxori pro alimentis certam pecuniæ quantitatem, vel certum fundum ad alimenta; marito vita defuncto vxor repetere dotem & legatum potest, quia non videtur relictum animo compensandi cum dote, vt patet ex prædictis. vide *Baldum in l. si vxor tua, versicul. quæro nunquid, final. colum. C. de bonis auct. iudicis possidendis, & Paulum de Castro consil.* 246. *Bartol. in l. si cui animum, ff. de annuis legat.* facit *l. quidam, ff. de vino, tritico oleoq; legato.*

VIII. ¶ Pars bonorum acquisitorum constante matrimonio quæ vxori debetur, est dimidia, vt *l. 1. tit. de las ganancias, foro legum, & lib. ordinationum.* Appellatione enim partis, intelligitur dimidia. *l. etiam. ff. de vsufructu, l. de ætate, §. qui interrogatus, ff. de interro. actionib. l. nomen, §. portionis, ff. de verbor. signifi. l. Seius & ibi Bald. C. de inoffic. testa.* ¶ Nisi adiiciatur verbum aliqua, nam tunc de minori quàm dimidia intelligitur. *gloss. in clem. 1. in principio de foro compet.* tenet *Bald. in cap. 1. in principio de feud. alien.* Sed contrarium probat *l. si vnquam, C. de reuocand. donat.* vbi partem aliquam intelligunt dimidiam. tenet *Bald. in l. si cum vel in vtero, in fin. C. de testam. militis.* Aliquando appellatione partis, venit totum. *l. vxori in princip. cum gloss. & ibi Bartol. de legat. 3. & l. recte, §. quintus, ff. de verbor. signif.*

IX. ¶ Vxor est habitura medietatem bonorum quæ fuerunt multiplicata constante matrimonio, vt hic dicitur, & colligitur ex præallegatis legibus regni, intellige soluto matrimonio. nam eo constante, quamuis dominium transeat in vxorem pro sua parte vel dimidia, quod apparet ex eo quod per idem verbum lex ea defert marito & vxori, dicens, acquisita per coniuges constante matrimonio habeant æqualiter ambo, vt plenè dixi in mea repetitione rubric. de donationibus inter virum & vxorem, colum. 319. alias §. 65. colum. 2. versi. idem videtur dicendum, & columm. 362. alias, §. 66. columm. 7. versic. vel aliter & forte melius, alias fol. 39. colum. 3. nihilominus tamen maritus solus potest de his bonis multiplicatis disponere, & alienare ex iusta causa cessante fraude, vt ibi latè dixi. Vnde non habet vxor constante matrimonio efficaciter dominium rerum acquisitarum, immo verius est habitura post solutum matrimonium, sicut in simili dicimus de rebus donatis à marito vxori constante matrimonio, vt dicit *Speculat. titul. de donationibus inter virum & vxorem, §. tertio, versicul. illud etiam.* traditur *in §. sui autem, institutu, de heredum qualitate & differentia.* vbi filius est quodammodo dominus in vita patris, propter ius quod habet in spe ad bona patris post eius obitum. Vnde aliquando exponitur verbum habet pro habere debet. *l. si vxori, §. cum ita & ibi Bartol. ff. de auro & argento le. & in leg. nemo, ff. de restit. in integrum.* Ex istis infertur quod vxor non perdit hanc medietatem propter delictum mariti, vt infra leg. 77.

¶ Ex istis infertur ad quæstionem an propter delictum mariti vxor perdat medietatem bonorum, quæ constante matrimonio fuerunt multiplicata, & dicendum quod non, vt infra l. 77. vbi dicemus Deo propitio, ibi enim præsupponitur, quod vxor habet dominium medietatis sibi competentis. alias delictum mariti ei noceret, & ita quilibet potest per delictum perdere partem sibi debitam: vt *l. si ex duobus, ff. de noxalibus act.* notatur in *l. si duo, ff. si quis cautionibus.* nam & vterque socius durante societate potest alienare de bonis communibus societatis per causam societatis, non in fraudem, vt per gloss. in *l. nemo in principio, in versic. alienari, ff. pro socio, & in Speculo de præscript. 1. columm. versicul. quid si is.* habet ergo vxor ius ad medietatem rerum quæ fuerunt constante matrimonio acquisita. cuiuscumque fuerint qualitatis, vt per *Bald. in l. si constante, §. final. 2. columm. versic. vltimo quæro, ff. soluto matrim. Bartol. in l. final. ff. de vsufructu legato. & in l. 1. C. de vsufructu.* & probatur hic & in *præallegatis legibus regni, titul. de las ganantias, l. 1.* quæ generaliter deferunt vxori medietatem omnium bonorum, quæ constante matrimonio fuerunt multiplicata, id est multa facta. alioqui non dicuntur multiplicata, arguendo ab etymologia vocabuli, quamuis sint constante matrimonio acquisita. X.

¶ Vnde si ex vna parte multa bona fuerunt acquisita, & ex alia multo plura fuerunt perdita, acquisita non dicentur multiplicata; quamuis constante matrimonio fuerint habita. Sed succedunt in locum bonorum amisso- XI.

rum. illud ergo quod superest vltra capitale coniugum, dicitur lucrum, & diuiditur inter coniuges, sicut de socijs dicimus, vt per *Bald. in l.1.quæst.2.C.pro socio,& in l.1.penult.column.versic. circa secundum, C. commodati.* dum loquitur de forma diuisionis inter socios. de quo plenè dixi in repetitione rubricæ de donationibus inter virum & vxorem, vbi multa scripsi super intellectu & limitatione dictarum legum regni, §.61. incipiente operatur alium & quintum effectum cum sequentibus,alias fol.31.

XII. ¶ Oportet autem quod maritus & vxor simul cohabitent,quando talia bona fuerunt acquisita & multiplicata. vt senriunt leges regni prædictæ,& sic eas declarat *lex stili 207. qua incipit todo deudo.* Vnde si ante traductionem vxoris ad domum, & simultaneam cohabitationem maritus vel vxor aliqua bona acquisierunt; acquirentis erunt, & non communicabit cum altero, vt plenè dixi in præallegata repetitione. idem tenuit *doctor de Segura in repetitione §. sed & si fundum, l. vnum ex familia de legatis 2. column. 9. in fine, versic primo casu.* dicens per hoc, quod si maritus postquam contraxit matrimonium per verba de præsenti,vxore nondum traducta ad domum, aliqua acquisiuit : non communicat cum vxore, immo sibi retinet per dictas leges regni. Idem dicit de vxore,quæ nondum traducta aliquid acquisiuit durante matrimonio: sibi retinet,& non communicat cum marito, vt æqualitas inter coniuges seruetur, argumen. *l. final. C. de fructibus & litis expens.* & quia contrariorum eadem est disciplina. *l.1.ff.de his qui sunt sui vel alieni iuris.* & correlatiuorum idem est iudicium. *l.fin. C.de indicta viduitate tollenda.* facit quod notanter dicit *Bald. in authent. hoc locum, C. si secundo nupserit mulier.* vbi dicit quod si maritus relinquat vxorem suam dominam massariam & vsufructuariam omnium bonorum,certè stantibus filijs, consuetudine vulgari interpretatur, quod habeat alimenta tantum, vt per gloss. & doctores in *dicta authentica hoc locum. Bartol.& alij in l.Titia, §.final.ff.de legat. secundo.* Idem erit è contrà, secundum *Baldum, vbi suprà,* si vxor in suo testamento relinquit maritum dominum massarium & vsufructuarium omnium bonorum suorum : nam stantibus filijs habebit locum dicta consuetudo.

¶ Ad idem facit quod voluit *Bald. in authent. dos data, 1.column. C. de donationibus ante nuptias.* vbi dicit quod sicut mulier non lucratur donationem propter nuptias, quando non sustinuit onera matrimonij, vt dicit ille textus, ita nec maritus vigore pacti vel statuti, non debet lucrari dotem, quando non sustinuit onera matrimonij ratione correlationis. Item vir & mulier, maritus & vxor; non iudicantur ad imparia, vt *cap. penultim. & final. de secundis nuptiis.* sed vna est eorum lex regulariter, vt per *Specul. de feud. §.quoniam,versicul.vigesimo quæritur.*

¶ Sic etiam dicimus patrem & filium ad paria iudicari in prohibitiuis & permissiuis, vt colligitur ex *authentic. licet patri, C.de naturalibus liberis.* vbi quemadmodum pater tenetur alere filium : vt *l.si quis à liberis,ff. de liberis agnoscendis.* sic è conuerso filius patrem, vt ibi dicitur. & ideo dicit *Azo.* Sicut pater non instituit filium spurium, ita nec spurius patrem. quod est notabile. & est ratio, quia indignior est pater. ita dicit *Baldus in dict. authentic. licet in fine.* & idem dicimos de naturalibus filijs. nam sicut & in quantum & quando succeduot liberi naturales pareotibus, ita & in tantum & toties debent succedere parentes naturales filijs naturalibus, vt par pietas seruetur eis. ita dicit *Azo in summa de naturalibus liberis, column. 1. in fin. versicul. sicut autem.* refert & sequitur *Bartol. in authentic. quibus mod. natur. effic.sui, §.si quis igitur in principio, collat. 7.* ¶ Ex quibus alias dicebam, quod cum filius clerici beneficiati non succedat matri: vt disponit *lex regni, lo. 1. Soria petitione 18.* quæ reperitur *ordinationum lib.1. titul.3. l.21.* similiter ipsa non succedet filio. tene mēti.

¶ Concludamus igitur redeundo ad propositum nostrum, quod illud quod alias dispositum est de vxore respectu mariti, habebit locum in marito respectu vxoris, vt est textus in *lege fœminæ, iuncta lege generaliter, C. de secundis nuptiis. gloss. in dict. leg. fœminæ, §. illud, in verbo possessionem.* quæ extendit illum textum loquentem in vxore transeunte ad secundas nuptias,quod id quod ratione primi matrimonij habuerit, teneatur reseruare filijs prioris matrimonij. Idem in viro, vt *authent. nec virum quod ex dote.* est hodie lex expressa supra l.15.

¶ Si sponsus ante traductionem sponsæ, acXIII. cepit dotem, & cum ea negotiabatur, an ex super lucratis sponsa debeat habere medietatem prout haberet, si esset vxor, vt disponunt iura regni? videtur quod non, quia negari non potest quod dos data sponso, data sit vt viro, argument. *leg. final. C. de donation.ante nupt.* tenet *Bald. in lege pactum, 20.quæstion. C. de collation. lege regni, 4.partit. titul. 11. l. 2.* vnde si dos debeatur per statutum, vel datur viro, intelligitur si nubat, secundum *Paulum de Castro, consilio 129.*

¶ Præterea dotem non recipere, antequam XIV. mulier ducatur ad domum, non est in potestate mariti,cum & ante traductionem vxoris solui possit viro, vt notat *Angelus in l. 1.ff. qui pot. in pign. habeant.* ¶ Item quando dos datur viro: intelligitur data, vt eam habeat in bonis suis, & in suo patrimonio vel dominio, & vt negotietur cum ea, & sustineat onera matrimonij, & postquam dos soluta est viro, vir debet subire onera personalia imposita pro rebus: vt habetur in *lege in rebus, §. 1. C. de iure dotium, & in l. dote ancillam, C.de rei vend.per Bartol. in l.neque,ff.de impen. in rebus dotalibus fac.* licet antequam dos soluat viro, dos sit in dominio vxoris, vt *dict. l. in rebus §.1.*

¶ Item quando dos data est viro, etiam si a- XV. ctum non sit expresse, tamen videtur actum quod

quod exinde quæsita communicentur per legem regni, titul. de las ganancias, l. 1. foro legum. Ex tali verò datione in dotem non possumus dicere, quod insurgat contractus venditionis depositi, commodati neque alterius contractus: sed quædam solutio dotis pro vxore in maritum facta, quia dos soluta antequam mulier ducatur ad domum viri, non obest; vt suprà dictum est, sed habetur ac si matrimonio consummato solueretur, secundum gloss. in l. final. C. de pact. pignor. Tenet Bartolus in lege qui Roma, in principio, ff. de verbor. obligat. & Paulus de Castro in lege item quia, in fine, ff. de pact.

¶ Item dos habet sua priuilegia à tempore quo datur viro, vt tenet Bald. in l. assiduis, final. columm. versic. habes hic glossam notabilem, C. qui pot. in pig. habean. Et hoc priuilegium datur doti in fauorem vxoris, vt l. 1. ff. soluto matrimonio. Si ergo dos postquam soluta est viro, gaudet suis priuilegijs, debet gaudere, etiam si mulier nondum sit traducta ad domum viri.

XVI. ¶ Præterea negari non potest, quod de iure imperatorum & etiam regni nostri, fructus rei dotalis percepti ante nuptias sunt vxoris tantum, non mariti: & conuertuntur in dotem, vt l. dotem fructus, §. 1. ff. de iure dotium, 4. partita, titul. 11. l. 28. Et consequenter augent dotem, vt l. cum pater, §. si fundum, & ibi Bartolus & alij. ff. soluto matrimonio. sed fructus dotis in pecunia est lucrum quod ex ea percipitur, vt tenet Baldus & alij in lege diuortio, §. si vir, ff. soluto matrimonio, & Bartol. in lege final. eodem titul. Vnde ex quo ex pecunia data in dotem percipitur, erit vxoris tantum non viri, vel saltem erit commune viri & vxoris, quia si sponsa apposuit pecuniam, sponsus posuit operam & industriam in acquisitione lucri ex ea percepti, & industria potest æquiualere pecuniæ, instit. de societate, §. illa.

XVII. ¶ Præterea in contrahenda societate cum sit contractus, qui consensu contrahitur, non sunt necessària verba: vt l. si stipuler, ff. de verbor. obligat. §. final. notat Ioann. Faber institut. de societate, §. 1. vnde re ipsa quod contractum est matrimonium inter sponsos, videtur similiter contracta societas inter illos, etiamsi non cohabitent simul, vt per Bartolum in l. Titium, §. altero, 2. colum versicul. quæro an societas. ff. de administ. tutor. tenet Petrus de Perusio in tractatu societatis, 2. parte per totum, & Franciscus Por. in tractatu de duobus fratribus, 2. parte, quæstion. 57. Sponsa autem largo modo quantum ad huc dicitur sponsi socia: vt in speculo de feud. §. quoniam, versic. 20. ergo debet habere medietatem lucrorum, quamuis non habitet cum sponso, ex quo tradit sibi dotem cum qua negotiatur, vt l. 1. & ibi Bald. & alij, C. pro socio.

XVIII. ¶ Et si opponas dict. l. final. titul. de las ganancias foco legum, & eod. titul. l. 3. foco nono, vbi vxor consequitur medietatem eorum quæ lucrantur constante matrimonio, etiam si parum vel nihil adduxit ad matrimonium: dic quod non obstat, quia iam vxor traducta seruit viro, & sic ponit operas obsequiales: vt l. sicut, C. de operis liber. quam sic intelligit Baldus in authentic. ex testamento, columm. 3. versic. decimum, C. de collation. Item quia acquirit viro ex operis artificialibus: vt per Baldum in l. final. in fin. C. de liberis exhibendis, plenius in lege si vxorem, columm. 2. versic. denuo quæro, C. de condi. insertis, & in lege 1. C. de bonis quæ liberis. ¶ Si tamen vxor nihil operatur in matrimonio, neque seruit, neque dotem habet, an acquirat medietatem lucri, ponit Montaluus in dicta lege 1. titul. de las ganancias, foro legum super parte de rei....

¶ Præterea ad prædicta facit textus iuncta doctrina Bald. in lege 1. versicul. 2. quæro, C. vnde vir & vxor. vbi dicit text. quod deficientibus coniunctis, vir & vxor ab intestato vocantur, & dicit Bal. quod lex illa habet locum in vxore nondum traducta: vt l. Deo nobis, C. de episcop. & cleric. & l. nihil, ff. de rerum amot. & l. cum hic status, & si mulier & maritus, ff. de donationibus inter virum & vxorem. XIX.

¶ Item si opponas dict. l. 1. titul. de las ganancias foro legum, cum aliis, quibus dicitur, quod si vir & vxor emerunt aliquid simul constante matrimonio, debet inter eos diuidi, vt ibi dicit glossa & doctores præallegati, intelligentes illud verbum simul, id est vxore traducta, lucrum diuiditur inter eos. concedo; tamen non negatur ibi, quin etiam soluto matrimonio acquisita per maritum diuidantur inter eum & vxoris heredes: vt vult l. regni foro generosorum, lib. 5. titul. 3. l. 9. quæ incipit si vn ome, & l. 6. titul. de las lauores, & particiones foro legum. Igitur dict. l. 1. & consimiles non arctant regulam, vt tunc quæsita diuidantur inter maritum & vxorem: quando cohabitant simul, vt prædicti doctores dixerunt: quia etiam eo soluto diuiduntur. XX.

¶ Et si mihi respondes, quod non est eadem ratio in sponsa vel vxore non traducta, quæ in vxore mortua, vel quæ in marito mortuo, quia viduus vel vidua dicuntur esse in primo matrimonio, interim quod non nubunt: vt tenet Ricardus Ma. quem refert Baldus in lege omnem, C. de bonis matern. Est verum iuris fictione, sed verè vxor mortuo viro soluta est à lege viri, nec dicuntur vxor vidua & maritus insimul cohabitare: vt cap. penultim. & final. de diuortiis, & 4. partit. titul. 12. l. 3. in principio, cum similibus. Si vero illa societas & communio bonorum, quæ fuit inter maritum & vxorem, est sufficiens, vt postea quæsita mortua vxore diuidantur inter maritum & vxoris heredes; à fortiori societas & communio bonorum quæ nūc est inter maritum & vxorem, soluta dote, vxore nondum traducta, communicabuntur. hoc argumentum bene probatur quasi per totum. C. & ff. pro socio. XXI.

¶ Et si opponas contra prædicta, quod sponsa vel vxor nondum traducta non seruit viro, & propterea non debent ei prædicta lucra cōmunicari, vt prædicti doctores dixerūt, & Mon- XXII.

talius in dict. l. 1. concedo, quod si mulier non habet in communi cum marito dotem, neque alia bona, neque seruit ei ex industria & artificio personæ, non habebit partem eorum quæ maritus lucratur, antequam maritus eam traducat, neque ea traducta constante matrimonio, neque eo soluto, quia qui non participat de labore, non debet participare de commodo ex labore prouenientे: vt *l. sed & si adiiciatur, ff. pro socio.*

XXIII. ¶ Ad leges regni prædictas quæ volunt quod lucra diuidantur inter maritum & vxoris heredes, ea mortua etiam si viro non seruiant, dic, quod ibi habebant bona in communi heredes vxoris cum viro, & quia vxor fuit, diuiditur lucrum inter eos. Sufficit enim vxori lucrum habere in communi, quamuis non seruiat viro. Si vero vxor mortua nullam rem dimiserat in communi, quia viro non seruit, non habebet partem lucri: vt *dict. l. 6.* eodem modo videtur dicendum in sponsa nondum traducta, quod si non seruit sponso, neque ei dotem dedit, non habebit medietatem eorum quæ lucratur sponsus ante traductionem eius ad domum. vt per gloss. *in dict. l. 1.* ¶ Sed si dotem dedit, licet viro non seruiat, sicut vxor mortua, quæ viro non seruit; propter bona quæ dimisit in communi cum marito, gaudet lucro habito soluto matrimonio, ita sponsa nondum traducta propter bona quæ habet in communi cum sponso, gaudebit prædicto lucro, quia eadem est ratio & fortior.

XXIV. ¶ Item non obstat quod sponsus ante traductionem sponsæ, non subit onera matrimonij, quia non sequitur quod propter eam non debet habere sponsa partem lucri medij temporis. nec reperio in iure talem conclusionem, quia subire onera, pondus & sarcina est marito & damnosum. verè miror de tanta iuris prudentia hoc in medium adducere, quia si maritus non subit onera, recipit honorem, non emolumentum.

XXV. ¶ Idem dico ad rationem doctorum, in quantum dicunt quod vxor debet esse ducta ad domum viri per dictam legem, quæ sano modo intellecta hoc non dicit: sed quod vir & vxor diuidunt æqualiter ea quæ emerant *de consuno*, id est simul, non dicit insimul, id est, postquam vir & vxor cohabitant simul in eadem domo: sed illud verbum *comprare de consuno*, est verbum generale, & habet locum quando fit emptio simul, scilicet de pecunia vtriusque, licet simul non cohabitent, vt *l. nihil, & ibi Bartol. ff. communi diuidundo, & l. 2. & ibi Bartol. & Bald. C. pro socio.* Sufficit tamen, vt ibi dicitur quod sint socij in ipsa emptione.

XXVI. ¶ Item istud verbum *de consuno*, est relatiuum, & refertur ad suum antecedens, quod est *comprarou*: ergo in ipsa emptione debent simul esse, non tamen in cohabitatione domus, quia etsi sint in diuersis domibus, dum tamen ipsa emptio fiat simul, id est pro ambobus, vel in communi, aut de communi; emptum erit commune.

¶ Et in hoc hodie est maxima differentia inter ius imperatorum & ius commune nostri regni, quia de iure imperatorum, quicquid maritus emit durante matrimonio, est ipsius mariti, etiam si maritus vxoris nomine emat, vt *l. multum, & ibi Bartol. & Bald. C. si quis alteri vel sibi, & l. cum propria, eod. titul. habetur in leg. scriptura, vbi gloss. & Bald. C. de fide instrum. & in leg. si filij, & ibi Bald. C. de donationibus inter virum & vxorem.* Sed iure nostro empta per maritum constante matrimonio etiam suo nomine, sunt communia per *dictam legem 1. & per legem Tauri 16. cum similibus.* Nec ad hoc requiritur simultanea cohabitatio, quia maritus & vxor sunt tecti ad instar sociorum: vt *l. aduersus, C. de crim. expi. heredi.* vel ad instar fratrum, argumen. *Stationi consul de frigidis.* Et si socius nihil ponit in communi, nihil inde percipit: vt *dict. leg. 1. C. pro socio.* XXVII.

¶ Item si frater nihil habet in communi, cum fratre nihil percipit de acquisitis per fratrem. Si tamen est facta emptio per vnum ex fratribus communiter agentibus, præsumitur facta de bonis communibus: & debet alteri fratri communicari, vt tenet *Bald. in leg. cum oporteat in principio, C. de bonis quæ liberis, & in l. 1. C. si quis alteri vel sibi.* Et si quæratur ementi ipso iure, debet actione pro socio fratri communicari: vt *l. Titium, §. altero, ff. de administrat. tutor.* XXVIII.

¶ Vnde concludo quod aut omnia quæsita sunt sponsæ quæ ex dote prouenerunt, aut diuiduntur inter sponsum & sponsam propter operam sponsi positam in acquisitione lucri, & propter ipsam societatem. Et hoc vltimum mihi videtur securius & rationi & iuri magis consentaneum.

¶ Sed pone quod vxor ad domum iam traducta expulsa fuit à marito sine causa, & interim maritus aliqua bona acquisiuit durante matrimonio, an debet illa vxori communicare? vide *doctorem de Segura in repetitione legis vnum ex familia de legatis, 2. column. 10. in fine, versicul. 3. casu:* vbi concludit quod, sie per textum *in lege si filia, ff. de diuortiis.* quia præsumitur malo animo expulisse & fraudulenter: vt *l. item si obstetrix, §. final. cum leg. sequent. & l. item Mela primo responso, ff. ad legem Aquil. & cap. cum dilecti de accusat. & cap. 1. de præsumpt.* vbi in his quæ sunt de genere malorum, præsumuntur fieri mala fide & in fraudem, nec sumitur præsumptio, vt euitetur delictum, vt *l. merito, ff. pro socio cum similibus.* quæ sic debent intelligi: vt vult *Ancharran.* quem sequitur *ibi Ioann. de Anania, in dict. cap. cum dilecti.* vide *gloss. in leg. 2. C. de petit. heredi. & in lege 1. C. de his quibus vt indignis. Bald. in lege 1. column. 2. ff. soluto matrimonio, & in l. precibus, colum. 6. C. de impu. & aliis, & in cap. cum tu de testibus.* XXIX.

¶ Item cum maritus dolo desinat vxorem secum retinere, habetur ac si secum retinuisset. XXX.

argum.

argum. l. fin autem, § sed & his. ff. de rei vend.

¶ Item si contrarium diceremus, maritus ex suo dolo reportaret commodum contra l. 3. §. 1. ff. de donationibus inter virum & vxorem, & l. regulæ non fraudantur, ff. de regulis iuris. Item vxor ista lucra non haberà marito, sed à lege regni præallegata. notatur in l. final. C. de bonis maternis, & in lege 3. ff. de interdictis & relegatis. ergo per maritum sibi auferri non potest. regula indultum de regulis iuris lib. 6. cum similibus.

¶ Item ex quo per vxorem non stetit, quo minus cohabitaret cum marito, habetur ac si cohabitasset, sicut de conditione impleta dicit l. quæ sub conditione, §. quoties, ff. de condi. institut. l. iure ciuili, ff. de condi. & demon. non ergo debet sibi imputari, regula imputari de regulis iuris, lib. 6.

¶ Ad idem facit l. final. C. de repu. vbi maritus vxorem expellens tenetur date sibi quartam partem bonorum suorum, fortius partem lucrorum. Item facit instit. pro socio, §. manet. vbi socius qui fraudulenter renunciat societati, vt socium fraudet, non valet talis renuntiatio, &c. cum autem inter virum & vxorem sit quædam societas, non minus priuilegiata quàm sociorum, secundum Balduin in lege rei iudicata, §. socero, ff. soluto matrimonio, & ibi moderniores.

XXXI. ¶ Ad idem facit l. actione, §. Labeo. ff. pro socio. vbi socius qui intempestiuè renuntiauit societati, tenetur communicare socio lucra interim prouenientia.

¶ Ad idem facit quod dicit Baldus in lege 1. C. de legatis, & in lege quod in vxorem, C. de negot. gest. quod si maritus expulit vxorem à domo, tenetur eam alere extra domum. idem tenet Raynald. de For. in lege Gaio, §. final. ff. de ali. legatis, & in lege si conuenit, ff. pro socio. Angelinus in additionibus ad Angelum in tractatu maleficiorum in parte che me hay adulterato. in additione incipiente in hac materia. Adde Fredericum de Senis consilio 176. incipit domino Conrado. refert Præpositus in cap. plerunque de donationibus inter virum & vxorem, column. 4. versicul. quæro maritus. vide Ioan. de Plat. in rubr. de fugitiuis colonis, lib. 11. & textum instit. de ingenuis, §. fin.

XXXII. ¶ Si autem vxor non vult stare cum marito sine culpa mariti, & interim vxor aliquid lucrata est, communicabit viro illa lucra per ea quæ dicta sunt de marito, & vult Baldus in lege quod in vxorem, C. de negot. gest. & in l. 1. column. 2. versic. 3. dubitatur. C. de legat. tenet doctor de Segura in repetitione l. vnum ex familia, colum. 13. versicul. quarto casu de legat. 2. ego dixi in rubrica de donationibus inter virum & vxorem, folio 34. in principio.

XXXIII. ¶ Sed si vir & vxor ab inuicem separantur propter aliquam iustam causam cum dispensatione, de qua in cap. ex publico de conuersione coniuga. & postea aliquis eorum aliquid acquisiuit, sic quæsita non communicantur. quia iam non sunt vir & vxor. Segur. vbi suprà.

XXXIV. ¶ Vnde si ex voluntate vtriusque separantur promittendo castitatem, vt fieri potest gloss. & Abb. in cap. veniens de regula. notant. in cap. dudum, de conuersione coniug. Præpositus in cap. præterea, 1. colum. 2. de sponsa. similiter non communicantur lucra. Segura vbi supr.

XXXV. ¶ Si autem propter sæuitiam viri separatur matrimonium quo ad thorum, iuxta cap. literas, de restitut. spol. dos redditur vxori, vt cap. 1. & ibi Abbas de donationibus inter virum & vxorem. Bald. in lege 1. 3. nota. vt lite pen. dabitur similiter vxori medietas lucrorum ante sepatationem habitorum, vt cap. 2. de donationibus inter virum & vxorem cum gloss. iunctis his quæ notat Abbas in dict. cap. 1. eod. titul. de obtentis. tamen postea vxor non communicabit, quia sua petitione à viro est sepatata in facie ecclesiæ: licet vir fuerit causa sepatationis. Segur. vbi suprà, in hoc vltimo ego teneo contra per ea quæ dixi in rubrica de donation. inter virum & vxorem, folio 30. column. 1. nam si verum est quod ipsa fugiente propria authoritate propter viri sæuitiam ad domum honestam consequitur medietatem lucrorum, fortius quando ex eadem causa iudicio ecclesiæ separatur à marito.

XXXVI. ¶ Si sponsus vel maritus ante traductionem sponsæ vel vxoris etiam dote non recepta; aliquid emit nomine suo & sponsæ, commune erit vtriusque, non quidem ratione societatis inter ipsos contractæ, quæ requirit simultaneam cohabitationem; sed potius eo quod vtriusque nomine fuit empta, quod potest constare publico instrumento emptionis, vt per Bartolum in lege Titium, §. altero, column. 3. versicul. quæro an societas, ff. de admi. tut. vbi inter cetera dicit quod societas contrahitur, eo quod contractus communi nomine celebratur. Sed Baldus in cap. 1. column. 1. versicul. & nota diligenter de beneficio fratris, dicit non probari societatem ex eo quod per instrumentum constet rem emptam de pecunia communi. secus si res communiter ematur, vt l. nihil, & ibi Bartolus, ff. communi diui. & dict. leg. 2. & ibi Bartol. & Bald. C. pro socio. & ita emptio facta communi nomine vxoris & viri, est communis. ita dicebat quidam. Sed mihi ista decisio non est sine scrupulo. quoniam cum sumus extra casum legis regni deferentis lucra inter coniuges; si maritus vel sponsus ex sua pecunia emit nomine suo & sponsæ: iam videtur hoc animo donandi fecisse. quæ quidem donatio inter sponsos sicut inter coniuges est reprobata. Cogitabis.

XXXVII. ¶ Legatum factum vxori per maritum, non imputatur in medietate bonorum quæ mulier debet habere ex acquisitis constante matrimonio, cum talis medietas sua sit vxoris, etiam si non acceptauerit, transmittit ad heredes, Segura in dicta repetitione l. vnum ex familia, folio 16. column. 2. versic. ex quo ego. inducit ea quæ notat Bartolus in lege arrogata, colum. 3. in 5. opposi. ff. .... & ibi Bartolus & Ias. Paulus & Alexander in lege, cum antiquioribus, C. de iure de liber. bene facit l. edicto, §. ad hæredes. ff. de iure fisci. & quod vult Salicet. in authentica bona damnatorum, finali column.

C. de bonis damnatorum. vbi allegat plura iura, quæ per te videas. vide *Alexandrum in leg. si vir, ff. ad legem Falcid.* vbi dicit quod lucrum quod descendit ex legis dispositione efficitur patrimonium eius cui defertur, non hereditas vxoris vel viri.

L E X XVII.

QVando el padre, o la madre mejorare a alguno de sus hijos, o descendientes legitimos en el tercio de sus bienes en testamento, o en otra postrimera voluntad, o por otro algun contracto entre biuos; ora el hijo este en poder del padre que hizo la dicha mejoria, o no, fasta la ora de su muerte, la pueda reuocar, quando quisiere. Saluo si fecha la dicha mejoria por contracto entre bibos, ouiere entregado la possession de la cosa, o cosas en el dicho tercio contenidas a la persona a quien la fiziere, o a quien su poder ouiere. O le ouiere entregado ante escriuano la escriptura dello. O el dicho contracto se ouiere fecho por causa onerosa con otro tercero, assi como por via de casamiento, o por otra cosa semejante, que en estos casos; mandamos que el dicho tercio no se pueda reuocar, sino reseruasse el que lo fizo en el mismo contracto el poder para lo reuocar, o por alguna causa que segun leyes de nuestros reynos las donaciones perfectas, & con derecho fechas se pueden reuocar.

I. LEX ista decidit quod melioratio tertiæ & quintæ partis bonorum, quam potest facere pater vni vel pluribus filijs de bonis suis, poterit in vita vel in morte, id est inter viuos vel mortis causa, reuocari; quamuis aliqui ante huius legis editionem de hoc dubitarent, ex eo quod lex hoc permittens vel concedens patri, posita est in *foro legum, sub tit. de legatis vel testam. l. 9.* per quod ipsi putabant solummodo hoc patri licere per viam testamenti vel legati, non aduertentes quod ea quæ possunt fieri in testamentis, possunt similiter in contractu præueniendo vltimam voluntatem: vt *l. si totas, C. de inofficiosa donat.* vt plene dico in mea repetitione cap. per vestras de donatione inter virum & vxorem, folio..... Tradit etiam *doctor de Segura in repetitione l. vnum ex familia, §. sed si fundum, de legatis, 2. fol. 5.* vnde amodo super his non est amplius disceptandum.

II. ¶ Pater vel mater potest meliorare vnum vel plures ex filijs in quinta & tertia parte bonorum suorum, prout disponit lex fori, & ista & sequens, facit *l. vnum ex familia in principio, & ibi doctores de legatis, 2. Bartolus in lege si quis ita, ff. de testament. tutor.* vbi dicit quod appellatione filij in singulari comprehenduntur omnes filij etiam posthumi. *l. si quis filiabus, & ibi Bartolus ff. de testament. tutor. institut. qui dari tu. po. §. si qui filiabus.* etiam in conuentionibus. *l. si quis operas, ff. de operis lib. institut. qui dari tut. po. §. final. cum gloss. Ludouic. in singulari...... alias in parte filius, versicul. quæro vtrum, & l. qui filiabus, in principio de legatis 1. & ibi Bartolus. gloss. & Bartolus in lege Titius in principio, ff. de liberis & posthumis, textus & Bartolus in lege qui quartam, §. final. de legatis 1.* maximè si non sunt nati filij: nam tunc appellatione filiorum intelligitur de nascituris. *Paulus de Castro consilio* 178. ad hoc *l. 2. §. filius, ff. ad Tertullianum, secundum Baldum in lege precibus, 9. column. C. de impub. & alijs substitut.* vbi etiam venit qui est in vtero *l. qui in vtero, ff. de statu hom.*

III. ¶ Item appellatione filiorum, veniunt etiam fœminæ filiæ. *l. si ita scriptum, in principio, & ibi Bartolus de legatis 2. & l. si quis ita, in principio, ff. de testament. tutor. cum similibus.* Intellige in fauorabilibus; secus in odiosis. *l. 1. §. sed si incertum, & ibi Bartolus, ff. de ventre in possess. mit.* vide *legem regni foro legum, titul. de las donationes, l. 3.*

¶ Ista faciunt ad quæstionem, si testator dixit, lego filijs meis tertiam partem bonorum meorum, an veniant filiæ simul cum masculis, vide *Segur. in repetition. l. vnum ex familia, §. sed si fundum, 7 column. in versic. circa hoc tamen quæritur.* vbi videas.

IV. ¶ Si pater meliorauit vnum ex filijs in tertia parte suæ substantiæ, intelligitur de omnibus bonis suis. *l. nam, §. non omnis, ff. ad Trebell. Segur. vbi supr. 2. col. versi. & ex hoc ego infero.* Idem si dicat rerum mearum, vt *dict. §. non omnis.* Idem si dicat pecuniæ meæ, *dict. §. non omnis,* item quia

pecuniæ

pecuniæ appellatione omnes res continentur. *l.2. C.de constit.pœn. cum concordantibus.*

V. ¶ Idem si dicat solummodo meorum. *dict. §. non autem omnis cum l. sequenti.* idem si dicat meæ hæreditatis, vt per *Segur. vbi supr. column.3. versic. secus tamen crederem.& Castill.* hic pleoè.

VI. ¶ An filius melioratus in tertia, habebit etiam in bonis feudalibus emphyteoticis quæ accepit pater pro se & filijs suis. vide hic *Castillo*, latissimè post *Seguram, vbi suprà*, concludentes quod non.

¶ Multa de donatione facta filio ponit *Segura vbi suprà*, recitat hic *Castillo*,

VII. ¶ An melioratio tertiæ vel quintæ facta à patre vel matre possit reuocari ab eis, vide *Segur. vbi suprà. & Castillo hic in parte del padre.* vide *Bartol. in l.& quia, ff. de iurisd. omnium iudic.* quam legit cum *l. more, col.2. versic. dic clarius. Castillo.*

VIII. ¶ Intellige qnod potest reuocari donatio facta filio vel melioratio, nisi fuerit sibi tradita possessio, vt *hac l. Tauri*, 17. tenet *Bald. in l.2. C.de inoffic. dona. Angel. in l.2. ff. pro donato. gloss. in l. Papinianus, ff. de donationibus inter virum & vxorem.* Statim ergo valet donatio facta filio secuta traditione. vide *Bartolum & alios in l. frater à fratre*, 10. *column. versic. sexto quæro, & ibi repetentes, ff. de condi. indebit.* noo expectata morte patris per *d. l. regni.* quamuis dicta gloss.& doctores contrarium velint.

IX. ¶ Pater noo det filijs bona sua in vita, vt consulit *Salomon ecclesiastici* 33.

X. ¶ *Ora el hijo este en poder de su padre, o no, hasta la ora de la muerte la puede reuocar.*] Nota quod melioratio qnam facit pater filio suo in potestate vel extra, de tertia & quinta parte bonorum suorum, valet à principio, reuocabiliter tamen vsque ad vltimum vitæ spiritum, vt statim dicemus: siquidem intelligimus quod filius erat in potestate, certum est quod non valoit effectualiter, vt *l.2. §. filium, ff. de donationibus. l. donationes quas parentes. de donationibus inter virum & vxorem, l.2. C. de inoffic. donat.* ratio est quia si valeret statim, dominium acquireretur filio, & in continenti reuerteretur ad patrem. cum & hodie in profectitiis, quicquid acquirit filius, acquirit patri. *l. sed si plures, § in arrogato, ff. de vulga. & pup.* cum ista ratione transeunt doctores in *dicta l.2.& Bartol. in l. frater à fratre, ff. de condi. indebit. & doctor de Segur. in dicta sua repetitione.* Sed non placet *Iasoni in dict. l. frater à fratre.* vt ibi per eum. Vtcumque sit, donatio non tenet efficaciter à priocipio, morte tamen confirmatur: vt *dicta lege donationes.* confirmatur etiam emancipatione. *l. donationes in concubinam. § pater, ff. de donation. & l. sine emancipatione, C. eod.* de quo per *Paulum & doctores in dict. l.2. & per Iason. in dict. l. frater à fratre.* vide gloss. *in l. nec fratris, C. de donat. causa mortis.*

XI. ¶ Intellige tamen, quod confirmetur morte vel emaucipatiooe interueniente traditione rei dooatæ. gloss. communiter approbata in *lege Papinianus, ff. de donationibus inter virum & vxorem.* gloss. tamen *in lege cum de in rem verso, ff. de vsuris*, sentit cootrarium, quam allegat *Iason in authentic. vnde si parens, C. de inoffic. donat. & in repetitione dict. leg. frater à fratre, colnmu.* ..... Sed primam opinionem sequitur *Angelus in dicta leg. 2. ff. de donation. Baldus in l.2. ff. de inoffic. donation.* secundum *Iason. in dict. leg. frater à fratre in tertia fallentia.* & licet prædicti doctores non loquantur io dooatione quæ confirmatur emancipatiooe, secuodum *doctorem de Segura in dicta sua repetitione.* tamen casus est secundum eum in *lege 2. C. si quis alteri vel sibi, & in dicta lege, sine emancipationis. C. de donat.* vbi hoc expresse habetur secundum *Baldum & Salicetum.* vide *Montaluum 6. partita. titul. 15. l. 4.* si antem in casu oostro non interuenit traditio, beoe potuit reuocari melioratio.

¶ Ex istis sequitur, quod donatio facta à matre filio, statim valet, eo quod mater non habet filium in potestate. *l. si constante. C. de donationibus inter virum & vxorem. Ias. in authentic. ex testamento, C. de collat. column.* 7. nec poterat vtroque casu reuocari, vt *l. illud, § final. C. de collat.* Sed per istam legem poterit mater reuocare, ac si haberet filium in potestate, vt expresse decidit ista lex. vnde quantum ad hoc, frustra insistimus in patria potestate, de qua infra plenius dicetur. XII.

¶ *Saluo si ouiere entregado la possesion.*] Si ista verba referantur ad filium emaocipatum, colligitur hinc quod donatio facta filio emancipato sequuta traditione rei donatæ, valet & tenet irreuocabiliter, vt *l.2. C. si quis alteri vel sibi. & in dicta lege, siue emancipatis.* Si autem referantur ista verba ad filium in potestate, probatur ex ista lege quod donatio facta filio in potestate, sequuta rei traditione, valet & tenet, nec potest reuocari à patre. & sic intellecta ista lex inducit ius oouum, quia ante huius legis editionem si pater donabat & tradebat filio in potestate, poterat ad libitum reuocare: vt *dict. l. donationes quas parentes, cnm similibus.* quia nec tunc transibat in filium dominium rei donatæ, vt plenè per *Iasonem in dicta l. frater à fratre, colum.* 21. remanebat tameo pater oaturaliter obligatus, & morte patris coofirmabatur donatio plenissima perfectione, vt sentit *Bartolus in dict. l.2. C. de inoffic. donat. & in leg. si sub conditione, ff. de solut. Ias. in dict. l. frater à fratre. colum.* 21. pro quibus facit *gloss. in leg. Pomponius, ff. familiæ herciscunda. versic. in potestate.* quæ dicit hoc esse speciale in dote. ergo in contrarium est regula, quam videtnr indncere ista lex eo modo quo diximus. vide *Bartolum in l. nam neque, de legatis.* 1. vbi vult quod æquiparatio sui & emancipati, procedit quando suo hoc est vtile, vt existentia sui hæredis nil operetur. XIII.

¶ Quod autem talis donatio reuocari possit, allegabatur textus io *l. cum pater, § à filia, ff. de legat. 2. iuncta glos.* quę loquitur, vbi filia tenebatur vni filiorum prædia restituere, quia pater hoc ab ea petierat. In casu tamen nostro licet XIIII.

patri

patri donare vel meliorare vni vel pluribus ex filijs in quinta & tertia parte bonorum suorum, si voluerit, non tamen cogitur, nec tenetur si nolit. Item ibi filia tenebatur restituere cum moreretur. vnde eligendo ante tempus mortis, non videtur cum effectu elegisse, quia posset donare. quia posset contingere secundum *Paulum ibi*, quod electus moreretur ante mortem eligentis, quo casu irritatur electio. & posito quod non decederet, posset euenire casus quod omnes alij decederent ipso relicto, & sic ipse solus esset habiturus, etiam si non fuisset electus. quæ omnia cessant in donatione facta filio, vnde certè ille textus ineptè allegatur ad hoc propositum. fuit ergo necessaria decisio ista, quæ multas altercationes & iurgia remouet circa donationes & concessiones, quas faciunt parentes filijs.

XV. ¶ Si tamen processum est ad rei donatæ vel concessæ traditionem, efficaciter & irreuocabiliter valet donatio, vel concessio facta filio, etiam in potestate constituto. Vnde hodie quantum ad hoc nulla est differentia inter filium familias & emancipatum. tradita ergo possessione filio, donatio valet efficaciter, & non potest reuocari, vt *l. possessionem, C. de reuoca. dona. & foro legum lib. 3. titul. de las donationes, l. 2.* Idem videtur, si pater constituat se filij nomine possidere dictam tertiam suorum bonorum partem, vt *l. quod viro, ff. de acquir. possess.* vbi plenè per *Alexandrum post alios, gloss. in l. 2. C. de dote cauta non nu. Bald. in l. 2. C. de inoffic. donat. Angelus in l. 2. C. de vsucap. pro donato.* ego alias scripsi in rubrica de donationibus, inter virum & vxorem, column. 398. vbi magno affectu desideraui hanc decisionem, & postea cum legibus fiendis intenderemus in curijs Taurinis, semper institi, vt hæc lex fieret super hoc, & me instante facta est. vide quæ postea addidi in secunda impressione, folio ......

XVI. ¶ Ex istis infertur, quod si pater emit libros nomine filij & tradidit ei, statim efficiuntur sui, non habita discretione seu differentia, an sit clericus vel doctor, quoniam ex huiusmodi traditione statim efficiuntur filij irreuocabiliter; quicquid dixerint doctores antiqui & recentiores, præsertim *Ias. in l. filia licet. C. de collat.* idem videtur de alijs expensis quas facit pater cum filio in studio. nam cum statim tradantur, efficiuntur propriæ ipsius filij scholaris irreuocabiliter. idem in quacumque alia donatione quam facit pater filio per istam legem singularem. nec restringas eam ad casum specialem, quando pater per viam meliorationis expressæ huiusmodi donationem vel concessionem faciebat: quoniam veritate inspecta quæcumque donatio vel concessio facta à patre filio quouis modo fiat, refertur ad meliorationem tertiæ vel quintæ, nisi aliter fuerit protestatum. cum hoc fuerit vtilius filio donatario, & per hunc modum efficacior fit concessio. argum. *l. 3. de testament. mi.* hodie habemus decisionem de hoc in *leg. 26. infra eodem, & qua incipit, Si el padre.* ibi Deo propitio dicemus. Tene ista memoriæ pro filijs præsertim scholaribus, qui habebunt sibi donationes & concessiones præcipuas, & forte non tenebuntur eas conferre volentes succedere parentibus donantibus quoad suam legitimam. nam si videntur ista concessa per viam meliorationis, melioratio non confertur, cum sit prælegatum, ergo: vt colligitur ex dicta lege 26. sed lex 29. aliter videtur disponere in collatione donationum. Cogitabis super hoc, quia est noua consideratio, quæ si harum legum editionis tempore in mentem venisset, facta esset super hoc salubris declaratio. & necesse quidem est: vt aliquando fiat: cùm assiduè veniat in practica.

¶ Ad validitatem donationis quam facit pater filio, non est necessaria præsentia filij donatarij vel meliorati. *l. cum pater, §. surdo, de legat. 2.* vbi legatum vel prælegatum potest fieri absente legatario. cum autem legatum sit donatio, vt *l. 1. de legatis 2.* merito ista donatio vel melioratio filij potest fieri absente filio. nam & aliæ donationes fieri possunt absenti, vt *l. absente, ff. de donat. & cap. si tibi absenti de prabend. lib. 6.* vide *doctorem de Segura in dicta sua repetitione, l. vnum ex familia de legatis 2. folio 4. versic. quinta.* An autem sit necessaria approbatio tacita, vel expressa ipsius absentis per nuncium vel epistolam, vide in præallegatis locis. XVII.

¶ An per instrumentum, in quo dicitur quod pater donauit & tradidit, probetur possessio traditione, vide *Baldum in l. minus instructus, 1. colum. versic. sequitur in textu, C. de acquiren. poss. & in l. iudicia in principio, C. de rei vendit. & in rubrica, C. de contra empt. quæst. 19. & in l. 1. in principio, C. de suffragio. Bartol. in l. prædia circa finem, & ibi alij doctores, ff. de acquir. poss. Lanfrancus in c. quoniam contra de probat. in parte testium depositiones. Baldus in l. non idcirco, C. de fide instrum.* intellige quod transfertur nisi res sit immobilis, quæ tradi non potest. *Bald. in dict. rubric. C. de contra. emp. quæst. 19.* XVIII.

¶ Transfertur tamen possessio per constitutionem precarij. *l. quod meo, in principio, & l. interdum, § fin. & vtrobique doctores, ff. de acquir. poss. Bartol. in l. 3. col. 8. versic. & prædicta vera. C. de pignoribus, & in l. ab emptione in fine, ff. de pactis, & cap. 2. de consuet.* XIX.

¶ Vnde si constituat se quis, constituo me tuo nomine possidere, sufficit ad transferendam possessionem. *gloss. in dict. l. minus instructus, & ibi Bald.* si constituens tempore constituti possidebat. *gloss. & doctores in l. quamuis, § si conductor, ff. de acquirend. poss. Bartol. & Angelus in l. quidam, ff. de rei vend. Bald. in d. l. minus instructus. Lanfrancus vbi supra.* ¶ Vnde si quis tantùm vacuam traderet possessionem, satisfacit si constituat se eius nomine possidere. *gloss. & Bart. in dict. leg. ab emptione.* dummodo venditor constituens possideat: vt dixit *Bart. in dict. l. quod meo.* quia nemo XX.

potest

potest plus iuris,&c. Adde quod per constitutum transfertur possessio naturalis & ciuilis: nisi sit contractus simulatus, vt per *Bartol. in l. emptor, ff. de aqua plu. arcen. & in l. quemadmodum, C. de agricolis, & censitu lib. 11. in 2. notat. Bald. in l. 3. C. plus valere quod agitur, final. colum.*

XXI. ¶ Item quamuis constitutio precarij sit ficta, possessio tamen est vera. *Bart. in d. l. ab emptione, in fin. ff. de pactis, & in l. si is qui, final. column. ff. de vsucapio.* vnde si spolietur, aget interdicto vnde vi.

XXII. ¶ An autem per licentiam intrandi possessionem, transferatur possessio. *Bald. in l. necessarius, ff. de pign. action. & in cap. 1. 2. col. quid sit inuest. Innoc. Hostiens. & alij in cap. 2. de consuetud. Flo. in l. seruitutes, colum. 3. ff. de seruitutibus.* tenent quod sic. quia paria sunt, tradere possessionem, vel eam relinquere, vt alter ingrediatur: vt per *Bal. in l. final. C. quando fiscus vel priuatus.* Sed contrarium est verum, quia verbalis inuestitura non transfert possessionem, secundum *Bald. in praeludiis feudorum, column. 11.* etiam si possessor velit eandem possessionem transferre, secundum *Bald. in dict. cap. 1. quid sit inuestitura, colum. 4. in fin. Innocen. & alij in cap. ex ore de his quae fiunt à maiori parte capit. 10. Ioan. Andr. cap. cum M. de constitut.*

XXIII. ¶ Potest tamen inuestitus capere possessionem propria auctoritate, vt per *Bald. in dict. rubric. de contrahend. empt. quaest. 17. & in l. traditionibus, ff. de pactis, & in dict. cap. 1. column. 2. & Angel. in l. si vacantia, C. de bonis vacantibus, lib. 10. Innocen. & alij, in cap. ex parte de consuetud.* vide *Vitalem in libro clausularum, in regula constituit se precario possidere.*

¶ Idem dicendum est de licentia data à iudice de intrando possessionem, quia non videtur tradita possessio nisi corporaliter & realiter tradatur, *Abb. & alij in c. cum aliquibus, 2. & 3. colum. de re iudic. per Bald. in praeludiis feud. colum. 7. versic. per primam, & ibi in addit. in parte transfertur possessio.*

XXIV. ¶ An donatarius cui est facta donatio de tertio & quinto, vel emptor cui nondum est tradita possessio rei emptae vel donatae, possit se opponere, ne tertius mittatur in possessionem, vide *Bald. in dict. cap. 1. quid sit inuestitura, colum. 1. versic. extra nota.* qui concludit quod nō. & praefertur secundus cui est tradita possessio. *l. quoties, C. de rei vendicat.* vnde sumpta fuit *lex regni, 3. partit. titul. ....* vnde primus emptor vel donatarius non potest agere contra secūdum. Sed bene contra venditorem. *l. qui duobus, ff. de fal. secundum Bald. in dict. l. quoties.* Ex his infertur quod non dicitur plenè beneficiatus, qui non habet possessionem beneficij. *cap. cum in cunctis, de election.* nisi in collatione facta à principe, vt traditur per *Ioann. Andr. in cap. in nostra de iniur. per Bald. in praeludiis feud.* vbi dedit remissionem. sed hoc non credo verum. vt ibi dico. vide *Seguram in dict. repetit. fol. 11. colum. 1. in fin. versi. & ex hoc infero.*

XXV. ¶ Per traditionem scripturae transfertur res in ea contenta, vt *l. 1. C. de donat.* vnde sumpta fuit *lex regni, foro legum, eod. tit. l. 1. & 2. & 10. & lex Tauri 17.* etiam si res non sit praesens, vt dictis legibus. intellige dummodo possessio rei donatae sit penes donatorem; tempore donationis & traditionis instrumenti *l. 3. §. 1. ff. de acquir. poss.* intellige siue tradat instrumentum. quo ipse emit, siue quo vendidit, vt dict. l. 10. cum alijs de quibus suprà, signanter in dict. l. 10. ibi, *si le fiziere ende carta y gela diere.* Quam tene memoriae, quia forte alibi non reperies.

¶ An instrumentum rei donatae vel venditae, quod habet emptor vel donator, debet remanere penes ipsum venditorem vel donatorem, vel haeredes eius: nec tenetur reddere emptori vel donatario? dic quod penes venditorem vel donatorem seu haeredes eius, quando tenentur de euictione: tenentur tamen praestare cautionem de praestando emptori, donatario vel legatario cum opus fuerit. *l. instrumenta, & ibi doctores,* signanter *Bald. C. de fideicommiss. & in dict. l. 1. in fin. C. de donation. de venditore non. in l. Titius, ff. de actio. empt. & vendit. & in l. si praediorum, C. ad legem Falc.* in quibus iuribus videas plene. XXVI.

¶ *Ora el hijo este en poder del padre.*] Nota ex his verbis iuncto principio, ibi *quando el padre, o la madre,* quod mater potest donare filio existenti in patris potestate, eiusdemque mariti, de quo vide *Bald. in l. si constante, C. de donat. inter virum & vxor.* vbi dicit quod iste passus est multum notandus. & si vis procedere sine scrupulo, facias apponi ista verba quod non quaeratur patri vsusfructus, alias est dubium, vt ibi per *Bald. & Salycet. & Iason. in l. frater à fratre in fine.* XXVII.

¶ An autem mater viuente marito donare possit dotem vel eius spem: vide textum & doctores in *l. constante, C. de donat.* XXVIII.

¶ Quaero mater meliorauit filium in tertia parte bonorum viuente marito, an debeat deduci de dote, vide quae scripsi in rubric. de donat. inter virum & vxorem, colum. 226. in mea repetitione. XXIX.

¶ Si pater vel mater dotauerunt filiam, an totam dotem debet soluere pater, an medietatem, an de bonis superlucratis constante matrimonio, ibi etiam oportunè differo. videas per te. XXX.

¶ *O le ouiere entregado ante el escriuano la carta dello.*] Nota quod per traditionem instrumēti, res in instrumento contenta tradita videtur. Sumitur hoc ex *l. 1. C. de donat. & ex l. regni, foro legum, lib. 3. tit. de las donationes, l. 2.* Item si quis legauit instrumentum domus, ipsam domum legare videtur, vt per gloss. in *dict. l. 1.* ad hoc *l. seruum filij, §. cum qui chirographum, de leg. 1.* idem de eo qui pignorat instrumentum emptionale, nam videtur pignorare rem ipsam emptam & sibi traditam, vt *C. quae res pignor. obligar. po. l. cum constet.* Idem de eo qui vendit instrumenta, qui nomen vel corpus vendidisse videtur, vt *dict. §. cum qui.* Quod autem ibi dicitur de corpore, intelligendum est si res fuerit ei tradita, & pretium XXXI.

tium solutum, vel habita fides de pretio. *l. quod vendidisti, ff. de contrab. empt.* alias dominium rei non transfertur, quod penes se non haberet, vt per *gloss. & Salicetum in dict. l. 1. C. de donat.*

XXXII. ¶ Quid si dominium rei penes se habeat, sed non possessionem; an tradendo instrumentum transferat dominium. *gloss. fin. in dict. l. 1. C. de donat.* dicit quod non. argum. *l. quadam, ff. de rei vend.* in contrarium facit instrumenti traditio, quæ videtur habere vim traditionis rei, vt *d. l. 1.* quæ loquitur indistinctè, & in *d. l. 2.* & lex ista. item quia dominium quæritur sine possessione, licet sit apud tertium. *l. si fundum, ff. de fundo dotali cum concordantiis ibi allegatis.* Cum dicta gloss. transit *Cynus & Iacobus Butri.* quos sequitur *Salycet. ibi.* & respondet ad *l. si fundum*, vt ibi per eum, quem per te videas.

XXXIII. ¶ An post traditum instrumentum possit pater pœnitentia ductus reuocare donationem, (crederem quod non) quia quo ad hoc nil interest, an transferat dominium, postquam pater fecit quod in se erat tradendo instrumentum. & lex ista loquitur indistinctè de traditione. Cogita.

XXXIV. Ex istis infertur, quod si mater donauit filio viuente marito spem rei dotalis, quod potest. *l. spem, C. de donat.* rem vero dotalem in præiudicium mariti, quod non potest, vt *l. constante, eod. tit.* & tradidit instrumentum rei seu speciei donatæ filio, non poterit postea mater donationem reuocare. Cogitabis.

XXXV. ¶ An sit necesse quod res in instrumento contenta sit præsens. *Salicet. in dict. l. 1. C. de donat.* mouet quæstionem quo ad translationem dominij, vbi vide eum, post *Cynum*, quo ad effectum, quod non possit reuocari donatio, videtur quod non sit necessarium, quod res fuerit præsens tempore traditionis instrumenti. Cogita.

XXXVI. ¶ In eo quod lex ista dicit quod hoc fiat coram tabellione, videtur sentire quod in huiusmodi traditione instrumenti, debet interuenire scriptura publica, nec sufficiat id coram testibus fieri. & sit casus in quo requiritur scriptura. quod si verum est, est ius nouum & noua decisio, cum in exercendis litibus parem vim habeant instrumenta & testes. *l. in exercendis, C. de fide instrum. cum similibus.* & adde hunc casum in quo requiritur scriptura ad alios, quos ponit gloss. in *capit. 1. de censibus, lib. 6.* Cogitabis.

XXXVII ¶ *Onerosa.*] Nota quod donatio ob causam vt pro matrimonio perfecta est, licet possessio rei non tradatur, & reuocari non potest, vt hic dicitur. tene menti. dicitur autem donatio ob causam matrimonij onerosa, respectu mariti, quia ex ea tenetur subire onera matrimonij. *l. final. §. si à socero, & ibi Bartol. & alij, ff. de his quæ in fraud. cred. l. ex promissione, ff. de action. & obligat. l. Mauius, §. duobus, ibi per Bartol. 14. columnn. versic. secundo quæro, de legatis 2. l. vna, C. de impo. lucra. descri. lib. 10. & ibi Bartol. l. pro oneribus, C. de iure dotium, cap. salubriter de vsuris. Bald. in l. 2. C. de his quæ in fraud. cred.*

¶ Dicitur autem titulus dotis onerosus respectu mariti, etiam si ex postfacto ex dote lucrum possit consequi, vt si fiat pactum de dote lucranda, vel statutum id disponeret, gloss. *in l. si donaturus, §. final. versicul. dumtaxat, ff. de condi. ob causam.* textus in *l. vna, §. lucratiuas, in verbo si vero vel socer. C. de impo. lucr. descri.* & ibi notat *Angel.* refert *Iason in §. item si quis in fraudem. columnn. 7. instit. de action.* ego scripsi in cap. per vestras, de donationibus inter virum & vxorem. columnn. 339. in principio, vbi vide. idem dicit *Bald. in l. hac edictali in principio, 3. columnn. in versic. pone quod appositum, C. de secundis nuptiis, & in l. cum milite, 2. colum. C. de donationibus ante nuptias, & in authent. præterea, penult. colum. C. vnde vir & vxor.* vt plenè dico vbi suprà. & *doctor de Segura in dict. repetitione, fol. 12. columnn. 2. in princip. versic. potest dari, &c.*

¶ *Por causa onerosa con otro tercero assi como por via de casamiento.*] Nota hic quod causa dotis respectu mulieris dotatæ est lucratiua, maritus tamen dicitur habere ex causa onerosa, secundum *Bartolum in l. qui Roma, §. Flauius, ff. de verbor. obligat.* Vnde quamuis titulus dotis ex parte vxoris habeat causam lucratiuam, ex parte viri & filiorum habet causam onerosam, vt *l. 1. C. de impo. lucra. descript. lib. 10. Bartol. in l. si constante, ff. solut. matrimon.* Si tamen vxor eam petat à marito, petit vt debitum ex titulo oneroso. vt vult *Salicet. in l. 1. §. sciendum, C. de rei vxor. action.* Amplia prædicta, vt respectu mariti causa dotis est onerosa, etiam si paciscatur de lucranda dote. nam & tunc non dicitur merum lucrum, quia hoc pactum dependet ab oneribus præcedentis matrimonij, vt notatur in *l. si donatarius in fine, ff. de condi. ob causam.* prouenit enim ex quadam necessitate, quia forte maritus aliter vxorem non accepisset, secundum *Paulum in l. 1. C. de inoffi. dotibus.* ideò etiam isto casu titulus dotis vel eius causa est potius oneris quàm lucri, vt ego alias plenius scripsi in cap. per vestras, de donationibus inter virum & vxorem, columnn. 328. licet pro tunc de Paulo nô fuerim memor. XXXVIII.

¶ *Con otro tercero assi como por via de casamiento.*] Quando enim tertio per huiusmodi dispositionem est ius quæsitum, vt ex contractu duorum, absque tertij voluntate, contractus distrahi non potest vel rescindi, vt *l. si à socero,* & ibi notat *Bald. C. de iure dotium.* melius per *eum in l. si constante, C. de donat. ante nupt.* ad hoc *ff. de pact. l. final. & ibi Ias.* qui remittit. Ad idem, *ff. de contra. l. si post mortem, §. fin. per Bartol. & Alber. in dict. l. qui Roma, §. Flauius, ff. de verbor. oblig.* videas notata in *l. 3. ff. de seruis expo.* XXXIX

¶ Ex his infertur quod si de contractu emptionis vel venditionis est ius quæsitum gabellario, licet partes renuncient contractui, non nocet gabellario, vt notatur in *l. fin. C. de constit. pæn.* tenet *Baldus in dict. l. si constante, C. de don. ante nuptias.* XL.

¶ Ad prædicta facit *l. seruo legato, §. si testator* XLI.

de

de legat.1. & in l. fideicommissa, §.interdum de legatis, 3. & in leg. non solum, §. 1. de libera. legat. vbi si testator legat alteri ad meam vtilitatem, mihi competit actio. allegat & commendat *Bartolus in lege si constante. ff. soluto matrimonio, col.11.*

XLII. ¶ Ex istis similiter infertur, quod si presbyter dotauit filiam suam spuriam, consanguinei presbyteri non possunt dotem reuocare, etiam presbytero vita defuncto, à marito qui eam habet titulo oneroso, sed bene à muliere postquã ad eam dos fuerit reuersa, quæ eam habet titulo lucratiuo. ita notanter decidit *Bart. in l. fin. §. Si à sotero, ff. de his quæ in frau. credi. Bald. in authen. ex complexu, C. de incestis nuptiis.*

XLIII. ¶ Ex his concluditur, quod si alicui fiat donatio vel melioratio ex causa matrimonij, vt puta filio vel filiæ, durante matrimonio; non potest reuocari nec repeti in præiudicium matrimonij & ipsius mariti qui ex dote habet sustinere onera matrimonij. Soluto autem matrimonio postquam dos est ad filiam reuersa cum habeat titulo lucratiuo, posset à patre vel à fratribus, tanquam inofficiosa, quia forte excedebat tertiam & quintam, reuocari, vel quia alias fecerat donationes aliis filiis primò, in quibus tertia & quinta erant exhaustæ vel aliqua earum pars.

XLIV. ¶ Quid autem si marito mortuo, remanent filij qui debent alimentari, & forte non sint alia bona quibus alimententur nisi dos materna, an tunc dicentur bona illa quæ desinũt esse dotalia, teneri titulo oneroso, vt nec tunc possint à patre vel fratribus tanquam inofficiosa vendicari. vide *Bartol. in dicta lege si constante, ff. soluto matrimonio col.11.*

XLV. ¶ *Casamiento.*] Quod autem hic dicitur de causa matrimonij, Intellige non solum in dote, vt habetur in *l. Pomponius Philadelphus, ff. familiæ hercis.* notatur in *l. cum oportet, §. cum autem, C. de bonis quæ liberis.* de quo per *doctorem de Segura in d. repetitione, folio 12. colum. 2. versic. potest dare.* & debet intelligi non solum respectu dotis, sed etiam in donatione propter nuptias, vt *l. fin. C. de donat. ante nupt.* vbi ista duo æquiparantur. facit *c. plerumque & ibi gloß. de donat. inter virum & vxorem.* sentit *Bald. in l. 1. post principium, C. de iure dotium.* refert & sequitur *Iason in §. quod si in patris. 3. col. vers. adde quod idem est, &c. l. 2. ff. soluto matrimonio.* bene facit ista lex.

XLVI. ¶ Adde quod donatio facta filio familias pro dote valet, vt *dict. l. Pomponius & l. si cum dotem in principio, ff. solut. matr.* secundum vnam lecturã. etiam si matrimonium non sequatur, *l. si extraneus, §. fin. ff. de condi. ob causam*, quod est singulare secundum *Alexand. & Iason. ibi, & Ludouic. in singularibus.* Ad idem bonus textus in *l. 3. §. fin. ff. de priuil. cre.* vbi priuilegia dotis dantur etiam si matrimonium non sequatur, de quo per *Alex. in dict. §. quod si in patris, in primo nota. & in dicta lege si cum dotem in principio 5. nota.*

XLVII. ¶ Quid autem de donatione facta filiæ intranti religionem vel filio studenti. vide plene *Palacios Rub.* *Seguram vbi supra folio 12. col. 3. versic. posset dari alia & tertia cautela.* refert hic *Castillo*, & addit *gl. penult. l. 2. C. de inoffic. donat. gloss. 1. & Bald. in dict. l. cum oportet, §. 1. C. de bonis quæ liberis.* data ergo similitudine dotis & studij de qua supra, est hic textus nota. vt causa studij valeat donatio facta filio familias in continenti, nec possit reuocari.

¶ Item donatio pro alimentis statim & irreuocabiliter valet, secundum *Guill. de Cuno in leg. peculium, ff. de peculio. glos. in dicta lege 2. C. de inofficiosis donationibus glos. 1.* tenet *Bald. in dicta l. cum oportet. §. 1. C. de bonis quæ liberis.*

¶ Idem si pater filio donauit vt benemerito, XLVIII.
& merita probentur. vt per *Bald. vbi supra & in lege vna. §. ne autem, C. de caducis tollendis*, quia est permutatio, &c.

¶ Quid autem si pater donans filio familias XLIX.
iurauit non reuocare, vide *doctorem de Segura vbi supra folio 12. colum. 3.* Cui adde *Paulum de Castro consilio 103. & Bald. in l. 3. C. pro donat.* quod quidem iuramentum hodie potest interuenire in contractu, qui alias sine iuramento valere non posset, vt constituerunt rex Fernandus & regina Elisabeth.

¶ *Por contracto entre viuos.*] Ex ista lege iuncta L.
lege 22. ibi, scriptura publica, colligitur prima consideratione, quod vbi donatur tertia vel quinta pars bonorum, requiritur scriptura, etiam si donatio non excedat quingẽtos aureos. quia leges istæ loquuntur indistinctè. & per hoc si verum est ampliatur *l. sancimus, C. de donat. & lex regni. 5. partita. titul. de donatio. l. 9.* quæ in donationibus excedentibus quingentos solidos requirunt insinuationem vel scripturam, nihil enim aliud est insinuatio, quam redigere in scriptis coram iudice. *l. Modestinus, ff. de donat. & dicta lex regni.* Qui sunt isti solidi & quales, vide in *peregrina in verbo donatio, in glos. magna in fine.* Secus tamen esset, vbi donatio non excedebat quingentos solidos siue aureos. Sed ista lex indistincte loquitur. cogitabis.

¶ An sicut non valet donatio omnium bo- LI.
norum præsentium & futurorum, sic ista donatio omnino nulla, an valebit saltem quo ad bona præsentia, dicas quod valet quo ad præsentia, vt late per doctores, præsertim per *Salicetum in l. finali, C. de pactis.*

¶ Aliqui tenent contrarium per textum in *l. quoties, §. sed si non, ff. de heredib. instit. & ibi Bart. & in l. 1. C. de inofficiosis donationibus, versicul. quæro in quantum fiat reuocatio, & in l. stipulatio hoc modo concepta, ff. de verborum obligation.*

¶ Opinio Saliceti videtur verior & æquior, per multa quæ supra dicta sunt, concludentia valere donationem in eo quod valere potest, quãuis in multo pluri fiat. facit *lex regni foro legũ lib. 3. delas donationes. l. 7.* Ad idem *l. 1. & 3. ff. de pecu. le. & ibi Bart. & gloß. in l. 4. eod. tit.* Ad idem decisio *Bald. in l. eam quam col. 9. in fin. C. de fidei.* cum loquitur de magna re vel pondere alicui ratione alimentorum relicto, valet vsque ad modum alimentorum. vide *Fran. Aretinum consilio 47.*

LII. *O por otra cosa semejante.*] Pone exemplum. dedi tibi seruum meum, vt filio tuo Ioanni donares tertiam partem bonorum tuorum; tu donasti, non poteris reuocare postea donationẽ; quia licet sit donatio respectu tui, cui seruum tradidi; respectu tamen mei, qui hoc tradidi, vt tu filio donares, dicitur onerosa & remuneratoria, ideo reuocari non potest, secundum *Bar. in d. l. qui Roma, §. Flauius in prima oppositione.* Vel potest poni aliud exemplum in qualibet donatione remuneratoria, quæ non fit titulo lucratiuo, sed quia benemerita donationem præcesserunt, intellige de æquiualentibus meritis. alias non valeret donatio, secundum *Bart. & alios in l. si quis pro eo. ff. de fide iusso. §. 1. in fine & auth. vnde si parens, C. de inoffic. testam.* per omnes doct. *Iason* plene in *l. frater à fratre colum. 22. ff. de condi. inde.* vbi inter cetera dicitur, quod illud quod donatur vltra benemerita, censetur profectitium, & consequenter reacquiretur patri. Ad prædicta bene facit *c. relatum.* ibi, iuxta seruitij meritum, *de testamentis.*

LIII. ¶ Ex his redditur dubia decisio *Bald. in auth. ex testamento, C. de collat.* vbi dicit quod donatio facta filio propter benemerita censetur peculiũ profectitiũ, & cõsequenter reacquiretur patri. & valet dũmodo non sint benemerita infra dimidiã rei donatæ, per *l. 2. C. de rescin. vendi.* quod est magnum verbum ad extensionem d. l. 2. seqnitur *Ludouic. Roma. in l. si donatione C. de collatio.*

LIV. ¶ Confirmatur per id quod voluit *Salicetus post gloss. in l. petens, colum. 11. C. de pactis.* vbi dicit quod si debitor promittat creditori vsuras, & creditor astringit se ad aliquod onus æquiualens, non est proprie vsura. immo permittitur etiam de iure canonico, quia censetur, & subdit singulariter *Salicetus*, dummodo illud onus non sit vltra dimidiam iusti pretij, non est vsura. Seqnitur *Alexander consilio 362. colum. 2. incipit egregie.*

LV. ¶ Illa tamen decisio *Bald.* confunditur ex verbis *Bart. in d. l. si frater à fratre, secundum Iason. ibi. colum. 22.* & ita quieuit. Sed pro Bald. facit, quia donatio remuneratoria est quædam permutatio. vt *l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petit. haredi.* notant *Bart & Bald. in proœmio digestorum.* Sed in permutatione licita est deceptio intra dimidiam. si vero dimidium iusti pretij excedat, habet locum remedium *l. 2. de rescin. vend.* vt ibi notat *Bald. in 3. quæst. & in l. maioribus, C. communia vtriusque iudicij.* & sic videtur quod nedum illud in quo donatio æquiualet benemeritis, immo etiam illud in quo excedit, habeat filius titulo permutationis. Sed si hoc esset verum, via fraudibus aperiretur, & minueretur legitima aliorum fratrum. ideo tenenda est opinio Bart. quæ tutior est, scilicet quod vbi donatio excedit merita, non teneat.

LVI. ¶ Intellige quod non tenet in eo quod excedit merita, in eo tamen quod æquiualet meritis, tenet. ita alias conclusi in repetitione rubricæ de donationibus inter virum & vxorẽ. col. 240. per *l. ex annuo in principio ff. de donationibus inter virum & vxorem.* Ad idem *l. Si Titio & mihi. §. 1. de lega. 2.* vbi si alicui legatur vltra quam capere potest, reuocatur legatum in eo quod capere non potest, per quam l. dicit *doctor de Segura in sua repetitione l. vnum ex familia folio 12.* quod si testator habens filios, reliquit extraneo tertiam partem bonorum, reuocatur solum in eo quod excedit quintam, quam extraneo relinquere poterat. bene facit *l. sancimus, C. de donationibus.* vbi donatio quæ excedit quingentos aureos, nisi fuerit infirmata, non valet in eo quod excedit, bene tamen in quantitate quingẽtorum aureorum. Ratio prædictorum est, quia quando vtile potest separari ab inutili, vtile non vitiatur propter inutile. vt *regula iuris lib. 6.* dicit. vbi videas Dynum & multa quæ ibi cumulani.

¶ Circa meritorum probationem multa scri- LXII.
bunt doctores in diuersis locis. de quibus per *Iasonem in d. l. frater à fratre.* vbi inter cætera commemorat dictum *Bald. in l. si donatione, C. de collationibus.* vbi dicit quod statur assertioni patris de benemeritis filij, si assertio fuit iurata. quod reprehendit *Alexander ibi.* quia actus celebratur inter personas prohibitas, ideo iuramentum nil operatur, vt concludit *Bartol. in leg. cum quis decedens. §. Titia de legatis 3. l. Aurelius, §. fin. de libera. le. Bald. in l. 1 de inofficiosis donationibus. Salic. in l. hac edictali columm. 7. C. de secundis nuptiis.* subdit tamen *Iason vbi supra*, quod pro limitatione Baldi benefacit quod ipse dicit in præludiis feudorũ in tertia diuisione, vbi dicit, quod si prælatus cum capitulo confiteatur feudum de quo inuestit aliquem, esse antiquum, si interueniat iuramentum, confessio præsumitur vera, cui standum est. Idem repetit *idem Iason in d. l. si donatione, C. de collat.* ¶ Sed pace eius (vt ita dixerim) salua dictum Baldi nihil videtur ad hoc conferre, quia loquitur in confessione quæ fit à prælato cum capitulo. vbi enim est prælatus cum capitulo, est totum contineos ideo præsumitur pro eorum confessione. quia per eos potest fieri ecclesiæ conditio deterior. vt *l. iubemus, §. sane. C. de sacrosanct. eccles. gloss. fin. in authen. hoc ius porrectum cod. tit.* Sed vbi pater confitetur sub iuramento ab vno filiorum merita recepisse, agitur de præiudicio aliorum filiorum, & consequenter pater non est totum continens, nec per eum potest aliorum filiorum conditio fieri deterior, sicut potest fieri per prælatum & capitulum. Maxime quia illa patris confessio eo quod in fraudem legis facta, dicitur contra legem, vt concludit *idem Iason in leg. si donatione, penult. column. C. de collat. per l. qui testamentum in fine. ff. de probat. & Bartolus in leg. si quis decedens, §. Titia de legat. 3.* sed vbi prælatus & capitulum faciunt contra iuris constitutionem, vel valet actus, etiam si iuramentum interponatur. vt dicit *Bald. in dicta tertia diuisione in præludiis feudorum.* Quamuis ergo dictum Bald. verum sit in se, nil facie

ad

ad propositum & quæstionis veritatem. de veritate tamen illius decisionis *Bald.* videas *Iason. in dictu præludiis feudorum colum.*31.

LVIII. ¶ Concludamus igitur, quod non creditur patri asserenti in testamento se esse debitorem alicuius in præiudicium legitimæ filiorũ, secũdum *Bartol. in d. l. cum quis decedens, § codicillis. Speculator. & Ioan. And. tit. de confessis. § nunc videndum.* quorum meminerunt *Antonius & Abb. in c. quamuis de re iudic.* videtur textus in *authen. quod obtinet. C. de probat.* ¶ Item nun creditur patri recepisse pecuniam rei alienatæ in præiudicium legitimæ filiorum, vt per *Capollam cautela* 36. & *doctorem de Segura in repetitione legis vnum ex familia. folio* 15.

LIX. ¶ Quæritur, filius emancipatus erat benemeritus patri, & constabat de benemeritis, pater remuneratoriè donauit ei fundum, sed non tradidit. Nonne poterit agere contra patrem ad traditionem. videtur quod sic, quia donatio valet, non tanquam filio, sed tanquam extraneo & benemerito, & sic non dicitur profectitia, sed aduentitia, secundum *Paulum & doctores in l. 2. C. de inoffic. donat.* sed in donatione extraneo facta & solo consensu perfecta, traditionis necessitas incumbit donatori, vt *instit. de donat. §. perficiũtur.* & facit quod voluit *Paulus* post *Cynum in l. Si pater puellæ in fine C. de inoffic. testam.* vbi dicit quod donatio reciproca vel remuneratoria, non indiget traditione vel confirmatione per mortem, vt possit res donata peti, & facit quod dixit *Bald. in leg. 1. C. de donationibus ante nupt. in secunda lectura,* quod donatio quę tenet iure contractus, non requirit confirmationem nec traditionem. de hoc per *Montaluum 6. partit. tit. 15. l. 4.*

LX. ¶ Adde prædictis, quod donatio propter merita nõ dicitur proprie donatio quæ fit ex quadam liberalitate, nulla necessitate cogente. *l. 1. ff. de donat. c. 1. eod. ti.* sed potius est quędã permutatio, vt paulo aute dicebamus. ad reuocãdam autem permutationem solum datur actio præscriptis verbis ad interesse, vel conditio ob causam, qua potest repeti id quod est datum, vt *l. 1. ff. de rerum permu. l. 2. & l precibus, C. eod.* ergo talis dunatio non aliter potest reuocari, nisi vt permutatio reuocatur. Cogita.

LXI. ¶ Ex istis infertur quod donatio quam facit pater filio propter merita vel alias remuneratoriè, non potest dici facta titulo lucratiuo, sed potius oneroso, vt voluit *Bal. in auth. in donatione in fine, C. de secundis nuptiis.* dum loquitur de permutatione. quod ego alias firmaui in mea repetitione rubricę de donationibus inter virum & vxorem col. 245. vbi videas.

LXII. ¶ Ex qoo inferebam ibi col. 228. quod licet princeps vel rex possit libere suum priuilegium alicui liberè & sine causa reuocare, vel saltem modificare. *l. qui fundos, C. de omni agro deserto lib.* 11. Si tamen princeps recepit pretium pro priuilegio, quamuis vtatur verbo indulgemus, eo quod significat venditionem, est irreuocabilis contractus, non priuilegium. argum. *l. fin. C. de prædiis Curialium lib.* 10. tenet *Bald. in l. qui se patris C. vnde liberi. Ludou in singulari* 459. Ad hoc *l. pater qua est penultima, ff. de donationibus.* vbi littera dicit, siquis aliquem à latronibus vel hostibus captum eripuit, & aliquid pro eo ab ipso accipiat, hęc donatio irreuocabilis est. merces enim laboris eximij appellanda est, quod contemplatione salutis certo modo extenuari non placuit. tene menti illam legem, ex qua & aliis nonnullis dicebam regem Henricum secũdum qui bastardus dicebatur, non posse modificare, vel conditionare donationes remuneratorias à se factas propter seruitia à militibus sibi impensa, vt plene scripsi in dicta rubrica, folio 24. col. 3. vers. ex istis alias, & plenius fol. 43. col. . . . vers. & ex his iustificari potest, in noua impressione. vbi videre poteris.

LXIII. ¶ Ex prædictis etiam infertur, quod licet donatio inter coniuges regulariter sit prohibita, vt sunt iura vulgaria quæ ego cumulaui in prædicta repetitioue rubricæ de donationibus inter virum & vxorem folio 13. §. sunt & aliæ donationes. donatio tamen remuneratoria permissa est inter eos, vt latissimè prosequor in dicta rub. folio 24. colum. 3. §. limita secundo. vbi multa cumulant, quæ per te videre poteris. valebit ergo donatio reciproca facta inter coniuges constante matrimonio hoc modo si cõtingat alterũ præmori, superstes habeat bona præmorientis, quia hæc non est mera liberalitas, ex quo tantum recipit quantum donat, vt per *Cynum, Bald. Salicetum, Paulum & alios in l. si pater puellæ, C. de inofficioso testamento.*

LXIV. ¶ Idem dicimus, quando fit donatio à sponso sponsæ spe futuri matrimonij, seu collata ad tempus futuri matrimonij, quando ille qui donàt est inferior, vt acquireret honorẽ vel parẽtelam alterius; est donatio remuneratoria quæ inter coniuges permittitur, multo fortius inter futuros coniuges inæquales: vt per *Bart. & alios in l. diuortio, ff. de verb. oblig. Bald. in l. 1. in secunda lectura. C. de donat. ante nupt.* notatur in *l. quod autem § si vir. ff. de donationibus inter virum & vxorem.* vide *Abb. in c. super eo de testi. & in c. cum in ecclesia corpore de simo.*

LXV. ¶ Hinc est quod valet pactum inter futuros coniuges, quod filij quos vir habuerit ex tali matrimonio, non succedant patri in feudo, sed nascituri, quia sub tali pacto vir nobilis inueniet nobiliorem vxorem, per quam nobilitas crescat. ita dicit *Bald.* per illũ textum in *c. 1. §. filij nati. si de feudo fuerit contro. inter dominum & agnatum.* de quo etiam per eum in *c. 1. de matrimonio ad morganicam contracto.*

LXVI. ¶ Quid autẽ de eo quod datur filiæ ex causa dotis, an statim valet ista donatio, dicas quod sic, vt *l. Pomponius, ff. familiæ herciscundæ, & l. si cum dotem in principio. secundum primam lecturam, ff. soluto matrimonio gloss. & doctores in leg. 2. C. de inofficiosa donatione.* plene per *Iasonem in leg. frater à fratre in quarta fallentia, ff. de condi. inde.* traditur

per *doctorem de Segura in repetitione l. vnum ex familia. §. Sed si fundum, folio 10. ff. de leg. 2.* ego prosequor plene in dicta rubrica de donationibus inter virum, & vxorem folio 27. colum. 3. §. limita quinto, vbi etiam de donatione propter nuptias facta filio, de qua in dicta rubrica fol....

LXVII. ¶Quid autem de donatione facta filio causa honoris adipiscendi, vel causa studiorum, & pro emendis libris, dixi in dicta rubrica fol. 27. column. 3. §. limita sexto. vbi concluditur quod valet. Adde ibi dictis *legem regni 5. partita titul. de las donaciones l. 3.* quæ est notabilis ad hoc. vide etiam 6 *partita. tit.* 15. *l.* 5. vide etiam quæ dixi supra versic....

LXVIII. ¶Quo ad intellectum *l. Pomponius* de qua diximus supra, versic. 40: aduerte, quia loquitur, vbi dos erat tradita. vnde dubiũ faciebat, quia dos data erat filiæ familias in potestate existenti, secundum gloss. ibi. de quo nón est insistendum, cum fauore dotis permittatur donatio facta filiæ familias, vt plene dico in præallegato §. limita quinto. de traditione similiter non est altercandum. nam si pater volens filiam nuptui tradere promittit genero futuro eam dotare in centum ducatis, & dotauit, valet ista dotis constitutio, quamquam ad traditionem non fuerit processum, nec poterit reuocari talis donatio, vt hic dicitur in hac lege cum dicit, *o se ouiere hecho contrato con otro tercero por causa onerosa.* Si tamen pater assignauit filiæ dotem, antequam eam nuptui traderet, tunc necessaria esset traditio ad transferendum dominium, vt reuocari non possit, vt per *Paulum de Castro in d. l. 2. C. de inoffic. donat.* de quo forsan dicemus infra in l. 22. & 25.

LXIX. ¶Ista autem promissio vel donatio pro dote potest dici donatio ob causam, *l. hoc iure. § Labeo. ff. de donationibus & ff. mandati l. Si remunerandi. §. fin.* vel potest dici contractus innominatus, si persona nõ est prohibita exercere causam propter quam datur, vt per *glos. & Bart. in d. §. Labeo.* possum enim recipere pecuniam, vt sim fideiussor pro te, nisi sim prohibitus intercedere: nam tunc nihil valet quod agitur, secundum *Bartolum ibi.*

LXX. ¶*Sino reseruare el que lo hizo enel mismo contrato.*] Vbi ergo donatio facta filio tenet, non potest postea reuocari, nisi hoc sibi reseruauerit pater donans tempore donationis. nam ex interuallo hoc facere non potest, vt *l. perfecta donatio. C. de donationibus quæ sub modo.* ad idem *l. illud, C. de collat. secundum Alexand. ibi.* cuius verba refert & sequitur *Iason in authen. ex testamento* 8. *colum. C. de collat.*

LXXI. ¶Ex quo infertur, quod sicut pater non potest reuocare donationem filio factam in casibus in hac lege expressis, sic nec potest in donatione iam perfecta ex interuallo grauamen vel conditionem vel modificationem, quod certo casu posset illam reuocare, nisi donationis tempore hoc adiecerit, vt sentiunt *Alexander & Iason vbi supra.* & bene facit ista lex.

¶Hoc tamen intellige, quando filius dona- LXXII.
tarius nollet succedere cum fratribus, sed habere ipsam rem donatam præcipuam, vt *l fin. ff. de collatione dotis.* Alias autem bene posset pater imponere grauamen, si vult habere hæreditatem. Sicut posset grauari de re sua vsque ad vires hæreditarias. vt *l. cum pater, § si Titio. de lega. 2. & l. imperator. §. si centum.* est de mente *Pauli in auth. ex testamento, C. de collationibus in fine.* bonus textus in *l. si ea. C. ad legem Fal.*

¶*O por algunas causas que segun leyes de nuestros* LXXIII.
reynos las donationes perfectas o con derecho hechas se pueden reuocar.] Ante huius legis editionem ego scribens in hac materia in rubrica de donationibus inter virum & vxorem, columna 328. in prima impressione. in secunda vero folio.... optabam fieri legem super hoc, ad tollendas ambiguitates: quamquam *lex regni. 5. partita titulo. de las donationes, l. pen. & foro legum libr. 3. eodem titul. l. 1.* super hoc videantur disponere. Postea vero in curiis Taurinis, perseuerãter institi, vt hæc lex inter alias ederetur. & vt facilius intelligas, quid vtilitatis hæc lex afferat, præmitte quod donatio perfecta non potest reuocari, nisi propter causas in iure expressas, vt LXXIIII.
l. final. C. de reuocan. donat. vbi aliquæ causæ enumerantur. vide *ibi gloss. & doctores & leges regni præallegatas.* Et quamuis in *dict. l. final.* dicatur quod ex illis tantum causis possit donatio perfecta reuocari, dicit tamen ibi gloss. notabiliter, idem esse in aliis casibus similibus habentibus similem rationem & æquitatem. & ita casus excepti à lege extenduntur ex identitate rationis. similis gloss. est in *l. ob æs alienum tantum. C. de prædijs minorum.* textus *in c. cum dilecta, de confirmat. vtili vel inutili, iuncto c. quoniã frequenter, vt lite nõ cõtesta. secundum Abb. in dict. c. cum dilecta.* quod procedit etiam in casibus exceptis à statuto, vt probatur in *c. ad audientiam, de clericis non residentibus, secundum Abb.* & quod efficacius est, etiam si casus excipiantur cum dictione taxatiua, tantum, vel solum, vel solummodo, vt volunt *gloss. præallegata,* quas ad hoc tene memoriæ. Vnde casus excepti in quibus potest quis exhæredari, de quibus in *authentic. vt cum de appellatione cognoscitur, §. aliud quoque capitulum.* & per *gloss. in c. quintauallis de iureiurando, & in lege regni. 6. partit. titul....* extenduntur ad alios casus vel alias causas similem rationem & æquitatem habentes. Nunc ad propositum dubitare forsan faciebat, quia cum istæ donationes vel concessiones, quas facit pater filiis ad dotem vel donationem propter nuptias, sint valde priuilegiatæ, vt plene dixi in mea repetitione: non ita faciliter debent reuocari, sicut aliæ donationes. quapropter iustum fuit, quod saltem ad metas aliarum donationum metirentur, vt ex quo à principio valuerunt, non possint reuocari, nisi ex causis ex quibus aliæ donationes reuocantur, quæ in legibus regni sunt expressæ.

¶Caue

LXXIV. ¶ Caue tamen ne decipiaris, quia ista verba in fine legis posita non referũtur ad omnia præcedentia. nam si donatio sit remuneratoria, prætextu ingratitudinis non reuocatur. *leg. penultima, §.1. ff. de donationibus. & ibi glos.* ego scripsi in dicta rubric. folio..... Item si donatio fiat filio vel filiæ ex causa onerosa, vel ex cõtractu habito cum tertia persona ex causa matrimonij, vel ex alia simili, vt dicit ista lex in principio, talis donatio similiter prætextu ingratitudinis reuocari non potest. *l. his solis, secũdo responso, C. de reuocan. donationibus.* vbi dicitur quod ratione ingratitudinis donatarij, non potest reuocari donatio in præiudicium tertij. Clausula igitur ista, seu verba in fine legis posita, non debent referri ad donationes irreuocabiles, de quibus præmiserat, sed ad eas tãtum, qui etsi valeant ratione traditionis, vel traditionis scripturæ ipsius donationis, vel alias trãslato dominio, regulariter non possunt reuocari, nisi ex iustis causis in legibus regni expressis: intellige vel aliis etiam non expressis habentibus similem rationem vel æquitatem, vt paulo ante dicebamus.

LXXV. ¶ *Reuocar.*] Pater qui donauit filio domum, cum hoc quod possit eam reuocare, in qua filius plures fecit expensas; si reuocauit, non tenetur filio de expensis satisfacere. *foro legum lib. 3. titulo delas donationes l. 10.* tene menti. de fructibus interim perceptis an faciat suos filius, an teneatur patri restituere, potest probabiliter dubitari, sicut de donatione facta inter coniuges secuta reuocatione tacita vel expressa, de qua scripsi in rubrica de donationibus inter virum & vxorem in mea repetitione. Adde quod tales expensæ non computãtur cum fructibus medij temporis perceptis. *glos. in l. emptor. ff. de rei vendi.* tenet *Bald. in l. diuortio. §. in prædia. ff. soluto matrimonio. Paulus de Castro consilio 17. Bald. in l. demos, de legatis primo.* ex quo infertur quod filius donatarius recuperabit expensas factas in re donata, quando reuocatur propter eius ingratitudinem. quia non compensantur cum fructibus medio tempore perceptis, ex quo filius eas fecit bona fide. Item donatarius potest retinere rem pro expensis, vt hic & *lege si in area. C. de rei ven. & lege si pena. §. 1. & lege repetitio. C. de condi. inde. & lege si quid possessor. §. sicut autem, & ibi Bartolus, ff. de petit. hered. Baldus in lege si mandatum, col. 1. versic. fallit. C. de nego. gest.*

L E X XVIII.

EL padre, o la madre, o qualquier dellos pueden, si quisieren, hazer el tercio de meioria, que podian hazer à sus hijos, o nietos, conforme ala ley del fuero, à qualquier de sus nietos, o descendientes legitimos, puesto que sus fijos padres delos dichos nietos, o descendientes sean biuos, sin que enello les sea puesto impedimento alguno.

1 PAter vel mater potest meliorare filium vel filios, nepotem vel nepotes etiam viuis parentibus. hæc lex declarat *legem fori lib. 3. titul. de las mandas. l. 10.* in duobus, de quibus hactenus semper fuit dubium apud iuris peritos. Primo in eo, quod dicit, quod nedum pater, verum etiam mater potest meliorare in tertia & quinta parte bonorum suorum filios vel nepotes, quod intelligendum est de matre etiam constante matrimonio, & de omnibus bonis suis etiam dotalibus, propter generalitatem istius legis & l. 10. præallegatæ. Intellige tamen saluo iure mariti, quod habet in bonis dotalibus cõstante matrimonio. habet enim fructus ad sustentandum onera matrimonij. *l. dotis fructus leg. plerumque, ff. de iure dotium, l. pro oneribus, C. eodem l. si maritus, ff. familiæ hercifcunda. c. salubriter de vsuris 3. partita. titul. 11. l.... que incipit en posession. foro legum lib. 3. tit. delas arras. l. 3.* Præsertim quia vxor constante matrimonio, nihil marito præiudiciale facere potest etiam in rebus propriis, vt disponunt *leges regni foro legum lib.... titul. de los pleytos que deuen valer, o no.* & infra l. 55. vbi dicemus. & scripsi in rubrica de donat. inter virũ & vxorem col.... in mea repetitione. poterit ergo vxor hanc meliorationem facere de rebus suis etiam constante matrimonio, quæ statim est valida, præsertim interueniente traditione, vt in l. supra proxima, saluo tamen vsufructu ipsius mariti. argum. *l. si constante in fine, C. de donat. inter virum & vxorem.* & ibi notat *Salicetus.* facit quod dicit *Bald. in l. non dubium, C. de legi.*

¶ Si tamen meliorat filium vel nepotem ex causa dotis vel alias, vbi valeret donatio matris in filium, de quo supra l. proxima dictum est, valebit etiã quoad vsumfructum & commoditatem, statim secuta traditione percipiendam, per ea quæ ibi dicta sunt. Idem diceremus de rebus parafernalibus vel aliis bonis, in quibus de iure vel cõsuetudine maritus non habet administrationem nec vsumfructum vel partem ipsius. nam in his etiam marito innito liberè potest vxor donare filiis per viam meliorationis vel alias. Sed cum hodie per iura regni, & con-

consuetudines omnia bona vxoris cadunt sub viri administratione,& eorum fructus communicantur inter eos, mihi esset hoc dubitabile. cogitabis.

II. ¶ Secundum quod addit ista lex est quod patre viuente, potest auus meliorare nepotem.& in hoc declarat *dictam l.10 fori legum lib.3. tit. de las mandas.* cum dicit, *o nieto que aya derecho de heredar.* Propter quod verbum nonnulli grauis auctoritatis doctores dicebant debere intelligi patre defuncto, non autem viuente. nam tunc nepos non succedit auo. *l. posthumorum ff. de inoffic. testa. l. si quis filium. C. eod. l. Gallus, §. nunc de lege. ff. de liberis & posthumis.* inuito igitur patre, nihil potest filio per auum relinqui, vt per *Bald. in l. penul. §. quia filio, ver. nota quando habens filium, C. de adopt. & in auth. res qua. col. 2. vers. quaero an teneor. C. communia de legatis.* & ita alias pluries fuit iudicatum, vt plene scripsi in *dicta l. regni.* Quod tamen intelligebant antiqui de tertia parte, reputantes eam legitimam filiorum, respectu extraneorum & respectu ipsius nepotis, quem reputabant extraneum viuo patre, vt plenè tradit *doctor de Segura in d. l. vnum ex familia.* ego scripsi in dicta l. regni. secus dicebant respectu quintę partis, quam poterat auus relinquere cuilibet extraneo,& cõsequenter nepoti etiam viuo patre. Sed ista lex tertiam & quintam relinquere permittit, cui standum est, tanquam nouissimo modo reputans tertiam partem legitimam vel non. quoniam etsi reputetur legitima, permittit quod in ea possit aggrauare filium.& ita cessat argumentum, quod aliqui ex ista lege sumere conantur, quod non est legitima, ex quo patet in ea grauare potest filium contra *l. quoniam nouella, C. de inofficioso testamento.* extraneo autem dare non potest tertiam.

III. ¶ Adde quod pater potest nepotem filio viuo dotare,& talis dos non imputatur in legitima filij, *l. dedit dotem, ff. de collatio. bo.* tenet *Bald. in auth. ex testam. col. penult. vers. 3. quaero C. de collatio.*

IV. ¶ Item vxor dotem dispensare pro anima patris sui, secundum *Ioan. de Imola in l. quamuis ff. soluto matrimonio.* arg. *l. Sancimus, C. de sacrosanct. eccles.* scripsi in *leg. regni foro legum titulo delos pleytos que deuen valer.*

V. ¶ Emanauit ista lex ad declarationem legis foro legum lib.3. tit. .... quae permittebat patri vel matri vnũ ex filiis vel nepotibus. quia dubitabatur an potetant meliorare plures simul, cũ ibi diceretur in singulari, fuit condita ista lex quae disponit quod sic. vt antea tenuit *Mõtalum in dicta lege,* per textum & quae ibi notat *Bartol.* quem alij referunt & sequuntur in *l. vnum ex familia. §.... ff. de legatis, 2. & ibi in repetitione doctor de Segura fol. 13.* allegat textum in argumento in *l. eum quidam. ff. eod.* & quod ibi notat *Paul. de Castro.* super quo hodie non est amplius insistendum.

¶ Item quia indicta lege fori dabatur facultas parentibus meliorandi filium vnum vel nepotem, & de pronepotibus & aliis descendentibus nihil dicebatur, in hac lege disponitur de omnibus aliis descendentibus,& iuste quidem. nam facta nepotum mentione in casu fauorabili & nemini nociuo, comprehenduntur pronepotes & alij descendentes, *l. cui eorum. §. si. ff. de postu. lege. Sed sciendum, ff. de parricidis, Bald. in leg. si nomen in fin. ff. de successorio edicto.* VI.

¶ *Puesto que los hijos padres delos nietos sean biuos.*] Lex fori praedicta dicebat de nepotibus, *que ayã derecho de heredar.* nepos quidem viuente filio eius patre, nullum ius praetendit habere in bonis aui. cum pater sit in primo gradu, & praecedat nepotem qui est in secundo gradu. *auth. in successione, C. de suis & legitimis hered. & inst. de haeredum quali. & diffe. §. cum filius 6 partita titul. delas herencias l. 3. & foro legum eod. tit. l. 7.* & istud communiter tenebatur ante huius legis editionem. Hic autem deciditur contrarium. VII.

¶ Ratio huius decisionis fuit filiorum, nepotum, pronepotum & descendẽtium fauor. Antiquitus enim legitima filiorum erat designata secundum numerum filiorũ. nam si erant quatuor vel infra, eorum legitima erat tertia pars bonorum patris. Si erant quinque & vltra, erat bonorum medietas quae eis deferebatur ab intestato. *authen. de triente & semisse, §. hoc nos collat. 6 authen. nouissima, C. .... & 6 partita. tit. 1. l. 17.* in qua legitima, veniunt omnia quae profecta sunt ab eo, cuius fuit haereditas, & computantur in ipsa, *C. de inofficioso testam. l. quoniam nouella & l. si quando, §. generaliter, C. de collationibus leg. penultima & dicta lege partita.* VIII.

¶ Postea vero per dictam legem fori est aucta legitima, & sublata differentia de numero liberorum in fauorem eorum & parentum. datur enim facultas parentibus meliorandi vnum ex filiis vel nepotibus. ibi tamen non dicebatur patre praedefuncto, vel viuo: propterea in parentum & filiorum nepotumque fauorem hoc declaratur per legem istam. Lex enim quae ampliat testandi facultatem, fauorabilis est, quae vero restringit, odiosa. vt *ff. si quis aliquem testari prohibu. in rubro & nigro. & C. eod.* Ad idem *l. non solum & l. immo. ff. de opti. le.* vbi qui poterat eligere de omnibus si ei Stichus auferatur, dicitur electionem non habuisse. idem & multo fortius videtur in casu nostro. vbi pater nedum excludebatur ab vna specie, immo & à genere eligibilium, cum tantum permittatur descendentibus relinquere tertiam, non extraneis. Lex ergo ista duplicem inducit fauorem, liberorum & posterorum vltra nepotes. Item parentum, quibus libera testandi & disponendi de bonis suis, quibus velint filiis, nepotibus & posteris descendentibus datur facultas, vt *l. 1. C. de sacrosanctis ecclesiis.*

LEX XIX.

EL padre & la madre & abuelos en vida, o al tiempo de su muerte puedan señalar en cierta cosa, o parte de su hazienda el tertio & quinto de mejoria en que lo aya el fijo, o fijos, o nietos que ellos mejorarẽ, con tanto que no exceda el dicho tertio delo que montare; o valiere la tertia parte de todos sus bienes al tiempo de su muerte: pero mandamos que esta facultad de lo poder señalar el dicho tertio & quinto como dicho, es que no lo pueda el testador cometer à otra persona alguna.

I. TRia colligo ex ista l. primum quod *lex regni foro legum lib. 3. titul. delas mandas. l. 9.* quæ permittit meliorationem tertiæ & quintæ partis, à patre filio vel nepoti, intelligitur quòd possit meliorare in his vnũ vel plures filios vel nepotes, vt etiam vult lex præcedens, & hoc firmat constanter *doctor de Segura in d. l. vnum ex familia.* post alios antiquos, ego scripsi in d. l. 9. post *Montaluum.* facit doctrina *Bart. in l. qui filiabus, §. 1. ff. de legatis.* 1. vbi appellatione filij numero singulari comprehenduntur omnes filij, teneas ergo quod dictum est.

II. ¶ Adde quod istæ meliorationes possunt fieri vni vel pluribus filiis vel nepotibus, vna vel pluribus vicibus simul vel separatim, & valent in tertio & quinto. Si tamẽ excedãt tertium & quintum, reuocantur in eo quod excedunt tãquam donatio inofficiosa, vt *l. sancimus, C. de inofficiosa donation. & in leg. 1. C. de inofficios. donation.* notatur in *capit. Raynaldus de testam. per Abb. antiquum, per Iac. Bu. in authen. vnde si parens, C. de inoffic. donat. Bartol. in l. Titia. §. imperator de legatis 2. foro legum lib. 3. titulo delas donationes l. 7. & hic.*

III. ¶ Sed in huius reuocatione interest an simul & semel pluribus facta fuerit melioratio excessiua, quo casu reuocatur excessus pro rata cuiusque. *leg. si quis testamento §. apud Iulianum & ibi doctores de legatis* 1. etiamsi portio vnius data sit in specie, alterius vero in quantitate, secundum *Angelum & alios in l. quærebatur, ff. ad legem fal. Raphael in d. §. apud Iulianum.* Si autem meliorationes factæ sunt diuersis temporibus, & tunc vltima in eo quod excedit reuocatur, quia quantum ad illud fuit inofficiosa vel in toto vel in parte, secundum *gloss. & Bart. in d. l. Titia. §. imperator de legat. 2. & in d. l. 1. C. de inoffic. donat.*

¶ Reuocatur autem excessus aliquando ex præsumpta voluntate testatoris ipso iure, secũdum glos. *& Bart. in d. § imperator.* notatur in *d. l. 1. & in l. si totas, C. de inoffic. donat. & in l. si vnquam. C. de reuoc. donat.* vnde res potest vendicari & cõdici, vt ibi nota. Reuocatio autem quæ fit per *titulum de inoffic. don.* non fit nisi præposita querela, vt *l. 1. C. de inoffic. donat.*

IV. ¶ Secundum quod ex ista lege colligitur est, quod melioratio tertiæ, & quintæ insimul vel separatim potest fieri in vna re designata, & sic approbatur lex stili 213. de qua per *Montaluum in d. l. 9.* & ibi ego plenius scripsi. quæ prouisio fuit satis salubris ad tollẽdas ambiguitates, quæ super hoc assiduè versabantur in iudiciis. nam diuersè & contrariè super hoc pluries fuit iudicatum. quoniam cum filius dicitur habere suã legitimam in quacumque parte hereditatis, vt *l. 2. C. quando & quibus quarta pars heredi. debe. lib.* 10. videbatur quod non poterat assignari legitima nec melioratio in vna sola re. cum contrariũ hæc lex disponit, quæ ita seruatur ad litterã.

¶ Tertium quod inducit ista lex est designare tempus, quod debet inspici ad videndum an melioratio tertij & quinti sit inofficiosa, scilicet tempus mortis patris meliorantis vel aui. vide quemadmodum legitima debetur secundum tempus mortis testatoris. *l. cum quæritur, C. de inoffic. testa. Bart & alij in l. etiam. §. fi. & in l. si patroni. §. fin. C. de bonis quæ liberis.* similiter in hac melioratione id tempus esse attendendum. intellige nisi forte legitima debetur filio confiscatis bonis paternis, vt *l. cum ratio. ff. de bonis damnatorum, auth. bona damnatorum. C. eod.* nam tunc debetur secundum tempus delicti, vt per *Bald. in l. quamquam, C. ad legem Fal. & in l. 2. C. de adopt. Bar. in l. cum filius, ff. de verb. oblig. Paulus de Castro in l. in ratione, ff. ad legem fal.* idem si donatarius commisit delictum propter quod eius bona confiscantur: nam tunc prælegatum tertij & quinti, donatarius consequitur secũdum tempus præsens delicti, non expectata morte donatoris, de quo vide quod scripsi in dicta l. 9. V.

¶ Emanauit ista lex ad declarationem *legis regni foro legum lib. 3. tit. delas mandas. l. 9. & stili.* 213. in quibus agitur de melioratione tertiæ & quintæ partis bonorũ. nihil tamẽ dicitur de tẽpore quo debent bona æstimari, vt sciatur quæ sit tertia vel quinta bonorum pars. an tempore testamenti contractus vel donationis seu alterius dispositionis, an vero tẽpore mortis ipsius testatoris vel disponẽtis, inter quæ non est mediocris differẽtia, cum testatoris vel disponentis bona possint augeri vel minui. VI.

VII. ¶ Aliquibus videbatur quod tempus præsens, non futurum erat in consideratioone, vt *l. si ita. ff. de auro & argento le.* & ibi notat *Bartol.* quem alij referunt & sequūtur. Ad idem *l. testator. §. qui indiuisam. de legatis. 2.* vbi legata parte bonorum, intelligitur de bonis quæ testator habet tempore testamenti. Secus si legetur pars hæreditatis. nam tunc inspiciendum est tempus mortis, vt *l. peculium in principio de legatis 2. l. grege de lega. 1. l. si quis seruum, § fin. cum l. sequenti. de legatis. 2.* Ante mortem enim testatoris non est hæreditas, sed tunc demum eo vita defuncto. *l. 1. ff. de hereditate vel actione vendita, secundum Petrum, & Cynum in l. fin. C. de pactis.* licet aliqui contra. vbi vide *Bart. & alios.* ego io cap. per vestras folio 82. col. 1.

VIII. ¶ Cum antem testator meliorando in tertia parte bonorū magis videatur de tempore mortis cogitasse, illud tempus videtur attendendū, modo vtatur verbo bonorum vel hæreditatis. In dispositione ergo, vel donatione partis bonorum, intelligendum est tempus mortis, non autem dispositionis, vt disponit ista lex, nulla differentia considerata, an loquatur per verbum generale vel vniuersale, per verbum bonorum vel hæreditatis. illud enim est de apicibus iuris, de quibus cum de bona fide agitur, curandum non est. vt per *Archi. in c. scriptū 6. q. 3.* Apices iuris sunt quædam solemnitates, quæ veritatē negotij non tangunt. vt declarat *Bald. in l. si pro ea fin. col. C. mandati. Andreas Siculus in c. bona fides de deposito in fine. Bartol. in l. si fideiussor, §. quidam, ff. mādati.* videas plura quæ alias cumulaui in repetitione cap. per vestras de donationibus inter virum & vxorem, column. 134. cum sequenti. alias folio 63. column. 1. in secundo impressis.

IX. ¶ Ex istis infertur vnum quotidianum, quod si pater assignauit filio legitimam in vita plenam, secundum bona quæ tempore assignationis habebat; si postea multa bona acquisiuit, poterit filius petere legitimam ex bonis postea acquisitis, quia legitima consideratur secundū tempus mortis patris per iam dicta. nisi forte filius plenam fecisset liberationem, vel interuenisset iuramentum. vt *c. quamuis pactum de pactis lib. 6.* ita vult *Bal. in l. quamuis in fine. C. de fideicommissis.* cuius memini in repetitione cap. per vestras de donationibus inter virum & vxorem folio 82. col. 1. §. sed pulchrum est videte, vbi allego alios doctores hoc idem sentiētes, quos per te videas.

X. ¶ Ex quibus inferebam, quod si pater dotauit filiam, cuius dotem fratres dicunt inofficiosam, quod tempus considerabitur ad hoc, an constitutionis dotis, ao mortis patris? & dicebam quod tempus constitutionis dotis, vt ibi pleuē scripsi. Sed reuera ista lex videtur decidere contrarium, cum generaliter vult quod donatio tertiæ partis bonorum per viam meliorationis vel alias, debet considerari secundū tempus mortis patris donatoris. Cum autem dotis constitutio, dicatur donatio, vt *leg. vnica, §. . . . C. de rei vxoria actione.* merito de ea sicut de aliis donationibus censendum est per hanc legem singularem.

¶ Ex istis similiter infertur, quod si pater dotauit filiam, postea meliorauit filium in tertia parte bonorum suorum, debet intelligi de bonis quæ tunc temporis habebat, nō de præterito. Dos enim illa discessit iam à bonis suis, & non potest dici fore in bonis suis, vt *l. fuit quæstionis. ff. de collat. bo. & per Bald. in l. si quando. §. 1. & in l. si non mortis & in l. fin. C. de dotis promi.* cuius meminit *Laurentius Pelatęs in tractatu de statuto feminas extludente colum. 21. versic. Sed in filia.* qui pulchre loquitur. vide etiam *Paulum consil. 206. in 2. articulo.* vide etiam *Barba. in repetitione rubric. C. qui admitti ad bo. po. charta 8. fin. colum.* videas quæ ego alias scripsi in repetitione rubricæ de donationibus inter virum & vxorem. folio 24. colum. 3. in principio, & in cap. per vestras folio 82. col. 1. vbi plura cumulantur quæ videri possunt, quorum aliqua deciduntur per legem istam ex 29. in quibus forte aliqua tangemus. XI.

¶ Ex ista lege, cum dicit mortis tempus inspiciendum in donatione, concessione vel melioratione tertiæ partis bonorum vel hæreditatis patet ex, aliqui sumunt argumentum, secus esse in concessione quintæ partis. Sed valde aberrant; cùm reuera eadem sit ratio in vtroq; vt hic colligitur, & expresse disponitur infra 29. in fine vbi Deo propitio dissetemus. XII.

¶ *Con tanto que no exceda el tercio de lo que valiere la tertia parte delos bienes al tiēpo dela muerte, &c.*] Potest probabiliter dubitari, quid si hæc donatio vel concessio non attingit quantitatem expressam in donatione, consideratis bonis donatoris tempore mortis, quia fuerunt valde diminuta. Reuera eadem ratio & iuris dispositio in diminutione videtur, quæ in augmento, vt hic colligitur & apertius in lege 23. explicatur. & merito quidem, cum in his augmentum & diminutio, mortis tempus prospiciant, vt *dicta l. Peculium & l. grege de legatis 2.* nulla habita discretione an donetur pars bonorum vel hereditatis, quæ apud testatorem vocabulorū veram significationem ignorantem, est incognita. quę pertinacibus potius quā iuris ignaris est relinquenda, vt dicit glos. *in lege Gallus, §. quidam, ff. de liberis & posthumis.* Præsertim qnia vbi legantur bona omnia, vel legatur hæreditas, inducitur fideicommissum vniuersale, vt *l. nam quod cum l. sequenti. ff. ad Trebell.* tenet *Paulus de Castro in leg. si quis bonorum & in l. non amplius, §. cum bonorum de legatis 1.* & sicut bona recipiunt augmentum & diminutionem, sic & hæreditas secundū *Bart. in d. l. fin. §. qui indiuisam de legatis 2.* Ad paria ergo iudicanda est donatio partis bonorum vel hæreditatis donata vel concessa, quātum ad augmentum vel diminutionem, vt semper habeatur ratio temporis mortis, non concessionis vel donationis. XIII.

¶ Procedunt ista non solum quantum ad ip- XIV.
sum

ſum donatatium, verum etiam quantum ad fratres vel alios cohæredes, quantum ad damnum vel commodum, quod ex augmento vel diminutione reſultare poteſt in futurum mortis tempus. immo etiam quo ad tertium, qui ex huiuſmodi donatione vel conceſſione poteſt commodum vel præiudicium prætendere. vt puta maritum, qui ex donatione vel conceſſione dotis vxoris poteſt lædi ex diminutione, vel habere commodum ex augmento. tum quia hæc lex & 23. generaliter diſponunt, tum quia ſe poſſunt habere ad damnum & commodum. arg. *l. Si pater puella, C. de inoffic. teſta.* vbi propter dubium euentum valet fideicommiſſum reciprocum inter filios, quamquam pater alias non poſſit filios grauare in legitima. *l. quoniã in prioribus, eod. titul.* etiam ſi alter eorum ſit minor, nõ petit reſtitutionem in integrum. *l. fideicommiſſo, C. de tranſactio.* qui eſt vnicus ad hoc, ſecundum *Bal. in l. cum Archimedoram in principio, C. vt in poſſeſſionem legatorum.* vide *Paulum & Iaſonem.* ad hoc propoſitum *in dict. l. ſi pater puellæ.* ego alias ſcripſi in repetitione rub. de donationibus inter virum & vxorem, col. 231. alias fol. ...

¶ *Tertio y quinto de ſus bienes.*] Hæc verba ponuntur *foro legum libr. 3. titul. de las mandas. l. 9.* & idem importãt quod tertia pars rerum ſuarum vel pecuniæ ſuæ vel ſubſtantiæ ſuæ, ſecundũ *doctorem de Segura in repetitione l. vnum ex familia. de legatis 2. col. 6.* ſecus dicit, ſi donaret quis tertiam partem hæreditatis, quia hoc ei à lege non permittitur. item propter differentiam quam faciunt aliqui inter bona & hæreditatem, de qua ſupra locuti ſumus, niſi exponatur tertia hæreditatis, id eſt bonorũ, ſicut econtrario aliquando exponitur. vt *inſtituta de fideicommiſſa hæredi. §. poteſt quis.* Sed hodie per iſtam legem & 21. 23. nil refert per quæcunque verba teſtator ſeu donator loquatur. XV.

¶ Quartum quod diſponit iſta lex eſt, quod iſta deſignatio tertij & quinti in vna re poteſt fieri per teſtatorem, non per eius commiſſarium. Intellige quando generaliter committitur ſibi facultas teſtandi, vel meliorandi; ſecus tamen ſi diceretur, quod poſſit meliorare in vna re. nam tunc non commiſſarius, ſed teſtator videtur hoc facere, & hoc videtur planum, & abſque dubio. XVI.

L E X XX.

LOs hijos, o nietos del teſtador no puedan dezir que quieren pagar en dinero el valor del tercio, ni del quinto de mejoria, que el teſtador ouiere fecho à alguno de ſus fijos, o nietos, o quando mejorare en el quinto à otra perſona alguna, ſino que en las coſas que el teſtador ouiere ſeñalado la dicha mejoria del tertio & quinto; o quando no lo ſeñalo en la parte de la hazienda que el teſtador dexare, ſean obligados los herederos à gelo dar ſaluo, ſi la hazienda del teſtador fuere de tal calidad que no ſe pueda conuenìblemente deuidir; que en eſte caſo mandamos que puedan dar los herederos del teſtador al dicho mejorado, o mejorados el valor del dicho tertio & quinto en dineros.

I. EN *las coſas que el teſtador ouiere ſeñalado.* Concordat lex ſupra proxima.

¶ *En la parte de la hazienda.*] Ante huius legis editionem de iure antiquo digeſtorum, quando legabatur pars bonorum, hæredis erat electio, vel ſoluere partem rerum, vel eius æſtimationem. Si quidem ſoluebat æſtimationem, nulla ſuberat dubitatio. Sed ſi vellet ſoluere partem rerum, non permittebatur ſibi in rebus quæ non recipiunt diuiſionem, vel quæ ex diuiſione multum incommodãtur. In his autem quæ commodè diuidi poterant permittebatur ſoluere, vt *l. non amplius, §. cum bonorum, ff. de leg. 1. & ibi Bar. & alij.* hodie per iſtam legem aufertur hæredi electio, quia legatario inuito, non poteſt æſtimationem ſoluere, immo poteſt cogi ſoluere partem rerum. Ratio quæ ad hoc nos impulit eſt, quia vbi bonorum pars legatur, nõ eſt æſtimatio in obligatione, ſed rerum partes videntur legatæ, vt *l. poteſt in fin. de lega. 1.* ibi, nec neceſſe habere legatarium in omnibus rebus vendicare portionem. poteſt ergo ſi vult. Ad idem *l. ſi quis bonorum eo tit.* vbi veniunt fructus à tempore mortis, ergo debentur ſibi res. & ita concludit *Bart. in d. §. cum bonorum.* inuito ergo creditore vel legatario, aliud pro alio ſolui non poteſt, vt *l. 2. ff. ſi certum pet.* & conſequenter non poteſt ſolui æſtimatio partis bonorum legatario nolente. In caſu tamen *d. §. cum bonorum,* poterat ſolui aliud pro alio, quia vnum erat in obligatione, aliud in ſolutione, ſecundum *Paul. ibi.* In caſu autem in quo loquitur iſta lex, quãdo legatur pars bonorum, idem eſt in ſolutione quod in obligatione. & in hoc lex iſta induci-

cit ius nouum. reprobata differentia iuris antiqui disponentis, quod vbi legabatur tertia pars hæreditatis, erat vniuersale legatum, & poterat peti pars in singulis rebus à legatario, nec dabatur hæredi soluendi æstimationem electio, vt sentit *glos. in dict. §. cum bonorum in verbo æstimatio.* ad hoc *l. linea margaritarum ff. ad legem Fal. & instit. de fideicomm. h. § si quis. Bartol. in dict. §. cum bonorum in prima opposit. & Paulus in 3. quæst.* vbi vero legabatur pars bonorum ingenere, dabatur electio hæredi, vt vel solueret æstimationem, vel partem in singulis rebus. Hodie vero non refert, an legatum fiat per verbum generale vel vniuersale, vt in simili diximus in leg. præcedenti. Nec similiter quoad deductionem æris alieni & hæreditatis aditionem. olim enim legatum generale intelligebatur deducto ære alieno, nec poterat legatarius cogere hęredem adire. secus in legato vniuersali, vt voluerunt *gloß. Bartol. Paulus & alij in dict. §. cum bonorum. ad hoc l. mulieri. §. final. ff. ad Trebellia.* cuius contrarium disponit lex sequens, vbi forte plenius dicemus.

III. ¶ Quid si pars bonorum est legata in specie rebus singularibus nominatis specialiter, tunc non datur hæredi facultas soluendi æstimationem, nisi vbi res in quibus venit facienda solutio, commode diuidi non possunt. vt vult *gloß. Paulus & alij in dict. §. cum bonorum.* vnde idem erit si legetur pars bonorum generaliter, vel pars hæreditatis quod est vniuersale, vel si legetur pars in specie rebus singularibus specialiter designatis. quod nota.

IV. ¶ An dominium acquiratur legatario in singulis rebus ab adita hæreditate, & ab eo tempore veniant fructus, vel à tempore mortis. videas doctores in *dict. §. cum pars bonorum.* pręsertim Paulum.

V. ¶ *Que no se pueda conuenientemente diuidir.*] Sumpta fuit hæc lex quantum ad hoc ex *dicto § cum bonorum & l. potest eo titul.* Ad idem *lex regni 6. partit. tit. 15. l. fin.*

VI. ¶ Adde quod in re indiuisibili præfertur habens maiorem partem, vt per *Bald. in l. sancimus in principio, final. colum. in fine. C. de donat. & in leg. iubemus, C. de sacrosanct. eccles.* vide *Paul. de Castro consilio 92.*

VII. ¶ Quando legatur pars bonorum, quomodo fiet diuisio, videtur quod debeat fieri diminutio de quolibet corpore pro rata, quia sicut hodie rerum partes sunt in obligatione, ita etiam in solutione, vt paulo ante dicebamus. licet olim secus esset, quia poterant ista simul stare, quod vnum esset in obligatione, aliud in solutione, vel dispositione legali, vt in noxali actione. *leg. item veniunt, §. item an. ff. de petit. hæred.* vel ex dispositione testatoris, vt *l. si quando; §. si heres de legat. 1. & l. 2. de penu. leg.* vel ex dispositione contrahentium, vt *l. si quis stipulatus fuerit decem in mille. ff. de solutio.* ita erat in *d. § cum bonorum secundum Paulum ibi.*

¶ Hoc tamen intelligo quod fiat diminutio de quolibet corpore, vbi omnes res commodè diuidi possunt, sicut antiquitus erat dispositum per *dictum §. cum bonorum.* nam tunc poterat hères soluere legatario partem in singulis rebus, si vellet. hodie tamen cogitur soluere etiam inuitus. vbi autem commode diuidi non possunt, poterit assignari pars in vna re vel pluribus, quæ tantumdem valeant, prout inter se concordauerint. itaque patrimonium per particularem assignationem non diminuatur. & si discordant, fiat prout iudici expedire videbitur, vt *dict. leg. potest de leg. 1. & institut. de officios. iudic. §. commode. & 6. partita titul. 15. leg. final.* Ita est etiam in *l. Falcidia.* quia licet omnia minuit legata ipso iure, vt *leg. Plautius & l. linea margaritarum, ff. ad legem Fal.* tamen vbi res sunt indiuisibiles; fit deductio in vna vel duabus rebus, ne patrimonium communicetur. & hoc iudicis officio, secundum *Bartol. in l. si peculium, § 1. ff. de peculio legato, & in l. in quartam, colum. 4. ff. ad legem Fal.* videtur textus in *dict. l. potest & in l. 2. C. quando & quibus quarta pars debeatur. lib. 10.* vbi ergo res commode diuidi non possunt, & heres & legatarius in diuisione discordant. erit in arbitrio iudicis, an fiat assignatio partis bonorum in vna vel duabus rebus, an æstimatio ab hærede erit omnino præstanda. vt *d. §. cum bonorum. iuncta l. potest.* & ita intelligo istam legem, ibi saluo, &c. VIII.

¶ *En dineros.*] Quod tunc demum est quod legatarius cogitur accipere quãtitatem pro rebus, vbi est difficultas, & dura separatio in præstatione. vt *leg. si pluribus & l. si domus, §. qui confitetur de legatis 2.* vt per *Bartolum & Paulum in d. §. cum bonorum.* & adde *l. si quis inquilinos, eodem titulo.* IX.

¶ Ista lex disponit quod heres testatoris tenetur legatario vel prælegatario tradere rem in specie, quæ fuit legata vel prælegata, non autem eius valorem in pecunia vel alia re. vt *leg. si domus, §. qui confitetur & §. sequenti & ibi Bartol. & alij de legatis 1. & l. talis scriptura in fine principij eodem titul.* X.

¶ Idem in debitore, secundum *Bald. in l. contractus. qu. 1. & pe. col. C. de fide instru.* res est plana.

¶ An autem & quando in obligationibus facti, succedit obligatio ad interesse. vide *Bart. & alios in l. vbi autem, § si. & in l. stipulationes non diuiduntur, ff. de verbor. obligat.* per canonistas in *c. cum Ioannes de fide instru.* Limita istam l. quando melioratio fit in vltima volũtate. Secus si per contractum, *Bald. in l. nulla. C. de iure dotium.*

LEX XXI.

MAndamos que el hijo, o otro qualquier deſcendiente legitimo mejorado en tertio, o quinto de los bienes de ſu padre, o madre, o abuelos, que puedan ſi quiſieren repudiar la herencia de ſu padre & madre, o abuelos, & aceptar la dicha mejoria. Con tanto que ſean primero pagadas las deudas del defunĉto & ſacadas por rata dela dicha mejoria las que al tiempo de la partija parecieren, & por las otras que deſpues parecieren; ſean obligados los tales mejorados alas pagar por rata dela dicha mejoria, como ſi fueſſen herederos en la dicha mejoria de tertio & quinto. Lo qual mandamos que ſe entienda, ora la dicha mejoria ſea en coſa cierta, o en cierta parte de ſus bienes.

I. AD intelligentiam huius legis, præmitte quod liberorum quidam ſunt ſui & in poteſtate, vt filij & nepotes legitimè nati loco parentum ſubrogati & ſimiles. *ff. de liberis & poſthum. l. in ſuis & l. Gallus, §. in omnibus, & ff. de iniuſto teſtam. §. poſthumorum, ff. de hæredib. inſtit. l. ſuus in principio.* ¶ Quidam ſunt in poteſtate, non tamen ſui, vt nepos quem filius præcedit, vt *inſtit. de hæredum quali. & diffe. §. 1. l. qui ſe patris, C. vnde liberi.* ¶ Quidam ſunt ſui, ſed non in poteſtate, vt poſthumi nati poſt mortem. nam viuo patre, non fuerunt in eorum poteſtate, quia non nati. *ff. de collat. bo. l. fin. ff. de aſsigna. libe. l. fin.* naſcendo tamen iura ſuorum adipiſcuntur. quia antiqui libero ventri ita proſpexerunt, vt in tempore naſcendi, omnia iura ei reſeruarent integra. *ff. ſi pars hæred. pe. l. antiqui.* ¶ Quidam vero ſunt nec ſui, nec in poteſtate. & hoc contingit, vel ratione emancipationis, vel quia linea eſt materna. vt notatur in *l. Si emancipati. C. de collat.* vel quia per monachatum vel dignitatem exierũt à poteſtate. Sed hoc non placet Odofredo, quod iſti deſinant eſſe ſui, cum non ſint capite minuti. quod dic, vt *C. de epiſc. & cle. l. Deo nobis per Bald. & in l. qui ſe patris 2. col. C. vnde liberi.*

II. ¶ Præmitte etiam quod triplex eſt hæredum qualitas, quidam ſunt ſui & neceſſarij, quidam neceſſarij tantum, quidam voluntarij. vt per *Bald. in dict. l. qui ſe patris, & in l. ſi filius heres. ff. de liberis & poſthumis, & ibi Ioannes de Imola.*

III. ¶ Beneficium prætoris, quod dat filiis in poteſtate potentiam abſtinendi, redigit eos adinſtar emancipatorum, vt ſicut emancipati ſunt voluntarij, ita filij in poteſtate, attento prætoris beneficio, licet attenta lege duodecim tabularum ſunt neceſſarij, vt *leg. nam nec emancipatus de legatis 1. & ibi Bartol. & Paulus.* & iſto modo debet intelligi textus huius legis, dum loquitur indiſtinĉte de filiis & aliis deſcendentibus tam emancipatis, quam in poteſtate, & dicit quod poſſunt parentum hæreditatẽ repudiare. quod ideo eſt, quia attento beneficio prætoris, ſui & neceſſarij, efficiuntur voluntarij. hoc tamen debet intelligi quantum ad effectum, ſed quantum ad nomen differunt ab emancipatis, quia ipſo iure ſunt hæredes, licet abſtinere poſſint. *leg. prima. §. qui ſunt in poteſtate, ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti.* Quod eſt ſecus in emancipatis.

¶ Et ex his ſequitur quod filius in poteſtate IV.
tranſmittit, licet ſe non immiſcuerit, ſed emancipatus non. Item propter exiſtentiam ſuitatis, confirmantur tabulæ pupillares & tutelæ, etiam ſi repudiauerit. *l. ſi filius qui patri. ff. de vulgar. & pupilla.* non ſic ſi eſſet inſtitutus emancipatus, niſi adiret.

¶ Et ex hoc ſequitur ſecundum *Paul. in dict. l.* V.
nam nec, quod intentio creditoris agentis contra filium, tamquam contra hæredem, non eſt fundata, niſi etiam probet quod ſe immiſcuerit, *l. 1. ff. ſi vt ab hæred. abſti.* ſicut non eſſet fundata contra emancipatum, vt notatur in *l. ſi cum dotem, §. tranſgrediamur ff. ſoluto matri. & in l. neceſſariis, ff. de acquir. hæred.* de quo per *Bald. in l. apud hoſtes col. 2. C. de ſuis & legit. hæredi.* vbi dicit hoc eſſe de apicibus iuris, quod æquiparatio ſui & emãcipati procedat, quando ſuo hoc eſt vtile, vt exiſtentia ſui hæredis nil operetur, ſi hoc ei eſſet damnoſum, vt patet in legibus ſuperius adduĉtis. & ita expreſſe dicit *Bartol. in d. l. nam nec, in principio.*

¶ Diſponit hæc lex, quomodo melioratus VI.
in tertio vel quinto poteſt hãc meliorationem acceptare, & repudiare hæreditatem paternã vel auitam, ſumpta ex *l. & quidem totum. de leg. 1. & l. miles §. quod parte de leg. 1. l. cum reſponſo. & ibi Bartol. & Bald. C. de leg.* vbi repudians hæreditatem conſequitur legatum. idem in prælegato dicendum videtur. intellige quando eſt filius vel nepos, vt *d. l. cũ reſponſo & l. filio pater. de lega. 1.*

ſtam

etiam si sit emancipatus, *l. nam nec emancipatus, eod. titul.* Secus dicemus in extraneo instituto, vt in prædictis iuribus, & in *l. quidam, ff. si quis omissa causa testa.* ¶ Heres tamen qui coactus adiuit, perdit legatum, *l. ita tamen, §. si præceptis, & ibi Bart. ff. ad Trebellia.* quod nota.

VII. ¶ Filius melioratus ad petendam rem in qua fuit melioratus, habet actionem ex *l. 1. titulo de las mandas foro legum*, non actione ex testamento meliorationis. argum. *l. vnū ex familia in principio de legat. 2.* facit *l. 1. ff. de condi. ex lege.* sicut ad supplementum legitimæ agitur conditione, ex *lege, omnimodo in principio, C. de inoffic. testam. gloss. & Angelus in l. Papinianus. §. Si conditioni. ff. eodem.* Ad idem *gloss. in authentica presbyteros, C. de episcopis & cleric.* quæ dicit quod filij consequuntur legitimā per conditionē ex *l. quando pater testatur de castrēsi peculio, &c.* Nisi dixeris ista procedere, quando agitur ad supplementum legitimæ, secus quando agitur ad petendam legitimam in testamento relictam. nam tunc datur actio ex testamento. vt *l. debitor in fin. de legat. 2.* textus in *d. l. vnum ex familia*, loquitur quando res in testamento relicta, non erat relinquentis, hic sic. de hoc per *doctorem de Segura in d. l. vnum ex familia fol. 7 col. 1. in fine versiculo tertio modo.* vbi distinguit. vide eum.

VIII. ¶ Differentia est inter legatum & prælegatū. Legatum non petitur nisi adita hæreditate. *leg. seruus cōmunis Mauy in fin. ff. de stat. seruorū, l. liber homo, §. si seruus & ibi Flo. ff. ad le. Aquil. gloss. in l. nemo, ff. de regulis iuris, Bald. in authent. ex testamento colum. 9. C. de heredi. preterit.* Prælegatum capitur ante aditam hæreditatem. *l. qui filiabus, §. filio de leg. 1. Bartol. in l. si patroni. §. sed nec illud ad finem, ff. ad Trebellia.*

IX. ¶ Legata tamen pia petuntur hæreditate non adita, iudicis officio, *Bald. in l. 1. columm. 3. C. communia de leg.* Idem si iussit testator, *Bald. in l. eam quam, quæst. 6. 7. lectura antiqua, C. de fideicommissis.* Sed in *lectura noua, 4. colum.* tenet contrarium. vide eum in *l. prima. col. penul. C. si quis omissa causa testa.*

X. ¶ *E aceptar la dicha mejoria.*] Loquitur ergo ista lex, vbi heres cui factum est prælegatum, repudiauit hæreditatem, quia eo casu totam rem prælegatam consequitur iure legati à cohærede cui accrescit portio hæreditatis repudiata cum suo onere prælegati, vt *l. qui filiabus, §. fin. & ibi glos. in principio, & Paulus, ff. de leg. 1. & in l. filio patre, iuncta l. sequenti eod. tit.* quæ duo iura loquuntur in suo & emancipato. & dicūt quod suus & emancipatus abstinens se ab hæreditate patris totum consequitur prælegatum, nisi testator aliud voluerit, vel prælegatum loco hæreditariæ partis voluerit.

XI. ¶ Videbatur tamen contrarium, nam si heres cui est factum prælegatum, adiret hæreditatem, partem rei prælegatæ haberet iure hæreditario, partem iure prælegati à cohęrede, quam iudicis officio consequi potest mercenario deseruiente actione familiæ herciscundæ. *dict. l. qui filiabus, §. fin.* ergo in illa parte quam habere poterat, iure hæreditario, non tenuit prælegatum, vt *l. quidam de leg. 1. & in l. legatum, §. hæredi. eodem titul.* & consequenter si suam partem non oneraret, non accresceret cohæredi cum onere, si non haberet onus. & ideo videbatur quod repudians non posset consequi partem, quam erat habiturus iure hæreditario, si adiuisset. qui hæreditario iure, non. quia repudiauit. iure prælegati, non. quia in illa parte non tenuit prælegatum.

XII. ¶ Ad hoc tamen respondet *Bald. & Paulus in d. §. fin.* & bene, quia duo censetur testator fecisse, scilicet prælegatum, si adeatur hæreditas; & legatum, si per illum non adeatur. & ita debes intelligere quod filius qui repudiauit hęreditatem iure legati consequitur à cohærede totum legatum. Fallit tamen hoc, quando fuisset factum prælegatum sub conditione, si erit hæres & non aliter, vt *ff. de lega. 1. l. Sed si nō alias.* Fallit secundo, quando prælegata succederent loco portionum hæreditariarum, vt si diuisit inter hæredes bona hæreditaria. licet enim quilibet eorum in rebus sibi assignatis, partem habeat iure suo, partem iure prælegati à cohærede, vt *l. ex facto, ff. de hæred. instituendis*, istæ tamen portiones à testatore factæ, succedūt loco portionum hæreditariarum, loco consistentium in iure. ideo si aliquis eorum repudiat hæreditatē, nil habebit de illis bonis assignatis. *l. quid ergo la 2. versic. plane de leg. 1.* qui non est alibi secundum *Paulum in d. §. fin.* & dicit *idem Paulus in d. §. plane*, quod si de hoc non haberemus textum, esset satis dubium, ideo est nota. dignum.

XIII. ¶ Pone quod hæres filius adiuit hæreditatē, portio tamen fuit sibi ablata tanquam ab indigno. consequeturne totam tertiam iure prælegati sicut si repudiasset. *Paul. in d. §. fin.* quod sic. allegat *l. eum qui. § pro parte, ff. de quibus vt indignis.*

XIV. ¶ Quid si erat verus solus hæres filius, vel nepos, qui repudiauit hęreditatem testatoris, nōne poterit habere pręlegatum, quod poterit ascendere quintam partem bonorum. videtur quod non. quia videtur impugnare volūtatem defuncti. *l. si patroni. § quid ergo. ff. ad Trebe.* Secus si haberet cohæredem, quia repudiando, tunc nō videtur facere contra voluntatem defuncti. *l. quæsitum, ff. de acquir. hære. l. ita tamen, § qui suspectā, ff. ad Trebellia. l. fi. § fi. & ibi Dyn. Bart. & Paul. ff. de....* Nec contradicit ista lex, quę loquitur vbi filius melioratus habet cohęredē, quod patet in eo quod dicit, *El hijo mejorado en tertio & quinto.* Nā si solus esset, nō potuisset in tertia meliorari, quia eā consequitur filius tanquam legitimam sibi debitam, nō iure prælegati. vt *l. fori.*

XV. ¶ Sed quæ est vtilitas in hoc, quod filius repudiet hæreditatē & acceptet legatū. *Paulus in d. l. qui filiabus. §. fin. de leg. 1.* dicit quod potest sua interesse, ne oneribus implicetur. vt *l. filio in fine de leg. 1.* ibi, nō enim impugnatur iudiciū ab eo, qui noluit iustis rationibus negotiis hæreditariis implicari, de hoc tamen statim subiungemus.

¶ *Con-*

XVI. ¶ *Con tanto que sean primero pagadas las deudas, & sacadas por rata de la dicha mejoria.*] In hoc lex ista inducit ius nouum. nam ante eius editionem, vbi bonorum pars legabatur, intelligebatur, deducto ære alieno, *gloss. in verbo æstimationem, in l. non amplius, §. cum bonorum, de legat. 1.* & ibi per doctores. Secus si legabatur certa pars hereditatis, quod est vniuersale, & intelligo non deducto ære alieno, vt ibi. hæc tamen lex bene sentit, quod idem est si legetur tertia bonorum, quod est signum generale, vel quota hereditatis, quod est vniuersale, quia vtroque casu intelligitur legatum, non deducto ære alieno. Et ideo crederem, quod sicut in legato vniuersali facta restitutione verbali, transit dominium in singularibus rebus pro parte, si possunt commode diuidi, & potest peti pars in singulis rebus, nec daretur facultas heredi soluendi æstimationem: vt dicit *gloss. praallegata, & ibi doctores*, quod idem erit vbi legetur hodie tertia vel quinta pars bonorum. & hoc est quod dicere voluit lex præcedens: ibi, *Y la parte de la herencia que el testator dexare.*

XVII. ¶ Ratio huius decisionis fuit, quoniam certum est quod quando legantur omnia bona, idem est ac si legetur hereditas, & est fideicommissum vniuersale, vt *l. nam quod, cum l. sequenti, ff. ad Trebell.* notat *Paulus in l. si quis bonorum, de legat. 1. & in dict. §. cum bonorum.* Sed de toto ad partem, validum est argumentum, *l. quæ de tota, ff. de rei vend. cum similibus.* ergo idem deberet dici vbi legatur pars bonorum. & quia illud facilius inducitur, in quo minor disgressio reperitur. nam similitudo est causa generationis vel augmenti, dissimilitudo causa contrarij. *l. his solis, C. de reuocandis donat.* & facit illud philosophi, in habentibus symbolum facilis est transitus.

XVIII. ¶ Præterea pone, quod in hereditate non sunt debita, nihilominus hereditas est, vt dicit *Bald. in l. quoties, C. de heredib. instit. column. 2.* & eo casu idem importabat quota bonorum & quota hereditatis quo ad propositum istius legis, quia neutro casu erat æs alienum. ergo ratio illa seu differentia illa an sit æs alienum, non est generalis, sed casualis. lex autem debet esse generalis, nec debet adaptari ad id quod aliquo casu accidere potest. *l. iura, & l. ex his, ff. de legibus, cap. erit autem lex 4. dist.* merito idem disponit vtroque casu.

XIX. ¶ Per ista patet, quod ratio illa quam posuit *Paulus in dict. l. qui filiabus, §. final. de legat. 1.* in eo quod dixit quod potest esse vtile legatario repudiare hereditatem & acceptare legatum, ne oneribus implicetur hereditarijs, non sit vsquequaque vera. & contrarium sentit *gloss. & ibi idem Paulus in l. in quartam, 2. colum. ff. ad legem Falcid.* vbi dicit quod cum hereditas est legatis exhausta particularibus, penes heredem remanent omnia onera, nec transeunt in legatarios. Secus est in fideicommisso vniuersali. nam transeunt in fideicommissarium pro partibus quæ restituuntur; & penes hæredes remanent pro sua quarta, quando retinet quotam. Sed in proposito, vt vides hodie per istam legem, nil valet dicta ratio Pauli. quia transeunt onera pro partibus in legatarium, cui tertia & quinta pars bonorum est prælegata. Cogita ergo quæ fuerit vtilitas.

¶ Per istam legem tollitur de medio id quod dixerat *doctor de Segur. in repetit. l. vnum ex familia, column. 7.* quod per *legem regni foro legum, lib. 3. tit. de las mandas ley....* solum est permissum testatori legare quotam bonorum, non hereditatis: & si testator legauit quotam hereditatis, debet exponi, id est quotam bonorum, sicut aliquando ponitur è contrario, vt *instit. de fideicommiss. li. §. post quod.* illud tamen hodie non est verum per istam legem. Immo quota bonorum importat idem quod quota hereditatis, vt patet ex superioribus. & probatur suprà leg. 19. vbi tetigi. XX.

¶ *Despues parecieren.*] Propterea si non est idoneus legatarius, vel prælegatarius, debet cauere. *l. si tibi legatum, de leg. 3. l. quibus, §. Termilnus, & ibi Bartol. ff. de condi. & dem. Bald. in leg. fin. C. de his quæ sub modo, & in l. prædia, 2. column. C. de fideicommissis.* XXI.

¶ *Por rata.*] Vt *l. legatorum, in principio, de legat. 2. l. si quis testamento, §. apud Iulianum de legat. 1.* Idem, si legatum est pium. *Oldradus consilio 111. Bartol. in authent. sed in eadem, C. ad legem Falcid.* vt puta relictum pro anima, *gloss. & Bartol. in leg. si quis Titio de legat. 2. l. pater, §. Tusculanus, de leg. 3. l. 3. C. ad leg. Falcid. authentic. similiter eod. tit.* vbi vide *Ludouic. in repetit.* XXII.

¶ *Como si fuessen herederos en la dicha mejoria.*] Nota quod ille cui legatur tertia pars bonorum, etsi pater plures habeat liberos, non dicitur heres in dicta tertia. cum lex ista dicat, heredum loco. Aliud enim est esse talem, aliud haberi pro tali vel loco talis. *l. mercis, ff. de verbor. signif. l. si maritus, §. 1. ff. de adult.* & ibi notat *Bart.* Ad idem *l. quoties, C. de heredib. instit.* vbi institutus in re certa, habetur loco legatarij, & notat ibi *Iason* post alios, quod ideo non est propriè legatarius, nec heres, & ideo verificatur opinio Bartoli, qui dicit quod erat tertia species, vt ibi per Iasonem. XXIII.

¶ Hinc est quod licet donatio facta filio in potestate quæ morte confirmatur, habeat vim relicti, vt *l. penult. C. ad legem Falcid.* non tamen est relictum. *ff. de donat. inter virum & vxorem, l. si maritus.* quia aliud est esse simile, aliud est esse idem. vt notatur in *l. quod Nerua, ff. depositi, & ff. ad Carbon. l. si impub.* & ideo dicit *Salicetus in lege illud, eod. titul. C. de collat.* quod est relictum talis. donatio quo ad quædam, & quo ad quædam non. XXIV.

¶ Hinc est etiam quod si donationi inter viuos adijcitur aliquid, quod est contra substantiam donationis inter viuos, non videtur stare donatio in propria specie sua. *l. vbi ita donatur, ff. de donat. causa mortis.* vt latè ac singulariter XXV.

per *Franciscum Aretinum in l. heredes palam, §. fin. co l. antepen. ff. de testam.*

XXVI. ¶ Sed potest aliquis probabiliter dubitare, in quo talis legatarius assimilatur heredi. dicas quod in hoc quod pro quota hereditatis legata, transeunt onera hereditaria in legatarium, vt hic vides & regulariter est secus, quia in legatarium particularem, non transeunt onera, sed remanent penes heredem, vt suprà dictum est, & tenet *Paulus in lege si quis seruum, §. final. ff. de legat.* 2. quod ideo quando legatur pars hereditatis, non fit deductio æris alieni, vt est ibi casus. quia legatarius partis hereditatis, habetur loco heredis vniuersalis, in quem transeunt omnia onera actiua & passiua. *l. 1. in principio, iuncta l. mulier, §. final. ff. ad Trebell.* potest ergo legatatius dicere heredi, Nolo quod tu soluas, sed ego volo soluere: quia ego possum conueniri, *l. final. C. ad Trebell.* & hoc verum nisi testator mandasset restitui deducto ære alieno. *l. cogi, §. inde queritur, ff. ad Trebell.* & hoc inducit hoc nomen hereditas, quod cum in iure consistit, importat omnia iura & onera, non in corporibus. *l. hereditas, ff. de petit. here.* Secus vbi legatur pars bonorum, quia verbum, non, est verbum iuris de proprio significato, sed corporis: ideo regulariter dicuntur deducto ære alieno. *l. mulier bona, ff. de iure dot.* Ideo legatarius partis bonorum, non dicebatur vniuersalis, sed particularis: nec in eum transeunt iura saltem passiuè, vt possit conneniri. idcirco hæres poterat deducere æs alienum, quia conueniri potuit. & sic sua interest. Sed in casu præcedenti, non, quia est tutus exceptione postquam restituit. vnde legatarius erat conueniendus. Cum autem legatarius tertiæ partis bonorum hodie sit conueniendus: quia in eum transeunt onera passiuè, vt hic vides; merito dicitur fideicommissarius vniuersalis, non particularis: sublata differentia, an loquatur testator per hoc nomen bonorum an hereditatis.

¶ Adde etiam quod olim non minus habebat legatarius vno casu quàm alio facta solutione æris alieni & eorum, de quibus in *dict. §. final. secundum Paulum ibi*, quem videas.

¶ ..... *l. Papinianus, §. quarta de inoffic. testament. l. Lucius, §. Meuia, ff. ad Trebell. l. Titius, §. Lucius. & ibi Bartol. de legat. 2. l. pro hereditariis, C de heredit. action. l. controuersia, ff. de transaction.* Melioratio tertiæ & quintæ partis bonorum, intelligitur deducto ære alieno per istam leg. & iura hic allegata. vnde quantum ad hoc, melioratus habetur loco heredis. non in alijs oneribus, vt puta quod teneatur creditoribus, *lege 1. C. si certum petatur.* XXVII.

¶ Legitima detrahitur ab hereditate prius quàm legata, *l. final. §. si præfatum, C. de iure delib.* nisi sint pia, *Oldradus consil.* 200. *Paulus de Castro in leg. si quis de testamen. §. apud Iulianum de legat.* 1. non tamen minuit legitimam, secundum *Bartolum in dict. lege Papinianus, §. si imperator, ff. de inoffic. testament.* intellige vsque ad quintam partem bonorum testatoris, quia dicta quinta pars detrahitur prius de hereditate, antequam legitima & prælegata de tertio detrahantur, vt *dict. l. 9. titul. de las mandas foro legum, & lex stili. l.* 214. XXVIII.

¶ Legatarius certæ rei non potest petere sibi tradi instrumentum emptionis illius rei, sed donator vel eius heredes debent cauere de præstando cùm opus fuerit. *Bartol. in l. quæsitum, §. Papinianus, ff. de fundo instructo.* notatur in *l. instrumenta, C. de fideicommissu.* XXIX.

¶ *Cierta parte.*] Legatarius in certa parte bonorum, tenetur ad onera hereditaria. *l. si quis seruum, §. final. cum leg. sequenti de legatis secundo, l. mulier, §. final. ff. ad Trebell. Bartol. in l. cum ex filio in fine principij, ff. de vulgari.* sed is cui legatur tota hereditas, tenetur ad omnia onera hereditaria, quia omnia iura actiuè & passiuè transeunt in eum. *gloss. in §. postquam, instit. de fideicommis. here. Angelus in l. 1. in fin. de legatis, 1. textus & Bartol. in l. cum filius, §. Lucius de legatis secundo, & lege nomen & ibi Bartolus, §. filio de legatis, tertio.* vbi etiam dicitur quod tenetur ad onera, quatenus res legata fuerit per testatorem oneri deputata. XXX.

L E X XXII.

SI el padre, o la madre, o alguno de los ascendientes prometio por contracto entre biuos de no meiorar a alguno de sus fijos, o descendientes, y passo sobre ello scriptura publica. En tal caso no pueda hazer la dicha mejoria de tercio ni de quinto. Y si la fiziere, que no vala. E assi mismo mandamos que si prometio el padre, o la madre, o alguno de los ascendientes de mejorar a alguno de sus fijos, o descendientes en el dicho tercio & quinto por via de casamiento, o por otra causa onerosa alguna. Que en tal caso sean obligados a lo cumplir & hazer, & si no lo fizieren, que passados los dias de su vida la dicha mejoria, o mejorias de tercio, o quinto sean auidas por fechas.

Ista

I. ISTA lex est notabilis, quia plures dubitationes in hac materia tollens. Statuit enim quod si pater vel mater promiserunt per contractum in scriptis redactum non meliorare, vel meliorare ex causa onerosa, tenentur illud adimplere. & pro factis habeantur ipso iure.

¶ Caue, quia si promisit non meliorare vnum ex filijs nominando eum, illum solum meliorare non poterit, sed alium vel alios. sic *Bald. in l. voluntas, fin. colum. versi. quaro vtrum si prohibeatur, C. de fideicommiss. Bartol. in l. Lucius, §. 1. in fin. de legat. 3. & in l. filium, §. diui, final. colum. versicul. quarit. Dinus de legatis 1. Alexander consil. 56. incipit consideratis verbis statuti.* pro quibus est textus *in authent. de restit. fideicommiss. §. manifestum, versic. nos ergo, collat. 9.* & facit ad hoc, quia limitata causa limitatum parit effectum. *l. in agris, ff. de acquiren. rerum dom.* vnde prohibitus non meliorare vnam personam, permittitur in alia, vt volunt iura prædicta, vt plenè per *Bartol. in dict. l. Lucius, §. 1. de legat. 3. & in dict. §. diui, final. column.* cum alijs de quibus suprà. ¶ Præterea cuicunque licet disponere de rebus suis ad libitum: in quibus est moderator & arbiter. *cap. de sepult. cum concordantiis.* si autem ipse sibi imposuit legem, quod in fauorem vnius ex filiis non possit, poterit quoad alios ad quos prædicta prohibitio non extenditur. *cap. nonne de præsumptionibus.* quod enim non mutatur, quare stare prohibetur. *l. sancimus, C. de testam. l. precibus, C. de impu. & aliis substi.* oportet igitur quod dicatur de omnibus filijs & nepotibus. quamuis aliquibus videatur, quod ratio prohibitionis comprehendat omnes, & ad omnes extendatur: quamuis vnus solus fuerit nominatus. argum. *l. cum hi, §. si plures, ff. de transactio.* sentit *Bald. in d. l. voluntas col. 1. versi. secundo oppono. C. de fideicomm.* & videtur de mente huius legis cum dicit. ne is qui contraxit defraudetur vel grauetur in sua legitima. Sed quod prius dixi videtur verius. Imputet ergo sibi: qui apertius de omnibus dicere potuit: & non dixit. *l. veteribus. ff. de pactis.*

II. ¶ Ex istis infertur quod si promisit quis non meliorare filium: poterit nepotem meliorare. quamuis alias prohibitio facta heredi comprehendit heredem heredis. vt per *Bar. in d. l. Lucius, §. 1. in fine, & in d. §. diui. fin. col. vers. quare vtrum prohibita alienatio.* cogitabis.

III. ¶ Vnum tamen est, quod prohibitus alienare vel meliorare, non potest alienationi vel meliorationi consentire: quia per talem cõsensum videtur ipse facere. *gl. & Bart. in versi. quarit glo. in l. cum pater. §. libertas de legat. 2. & in l. fin. col. 1. C. de pactis & in l. iubemus. C. ad Velleia. & in l. si fundus. §. 1. ff. de pigno. & ibi glo. Bald. in l. 2. C. si aduersus dona.* licet *Salicetus* contra *in l. fin. C. de pactis.* facit quod vult *Bald. in l. quoties la 1. in primo nota. C. de fideicommissis.* vbi dicit quod prohibitus alienare per se in personam certam: non potest dare occasionem quod alienetur, vt *c. 1. §. fin. si de inuesti. de re aliena facta.* est glo. *in l. si ita quis promiserit. §. ea lege & ibi moderni. ff. de verbor. obli.* quod enim non potest quis facere per se: nec per alium: vt regula iuris dicit. Si ergo pater promisit non meliorare filium: & mater de bonis communibus vel constante matrimonio acquisitis, fecit donationem eidem filio: non poterit pater consentire. Si tamen mater de suis bonis voluisset filium ipsum meliorare: absque dubio posset. quia ex separatis non fit illatio.

IV. ¶ *Scritura publica.*] Nota casum in quo requiritur scriptura, alios ponit glos. in *c. 1. de censibus. lib. 6. Speculator tit. de instru. edict. §. restat Abbas in c. ex parte de conce. præ. Iason in l. pactum quod bona fide. C. de pactis.* Vnus casus inter cæteros, in quibus requiritur scriptura est: cũ donatio excedit quingentos solidos: quia insinuatio nil aliud est, quam quod redigatur in scriptis coram iudice, secundum *Bart. in l. Modestinus, ff. de donationibus,* quia ita intelligit *l. sancimus cum similibus. C. de donationibus.* Ad hoc lex regni quæ hoc dicit expresse *5. partita titulo de las donaciones. l. 9.* in casu tamen istius legis, vbi pater promisit meliorare vel non meliorare, nõ reperio quod requiratur scriptura, etiam si excederet summam quingentorum aureorum, donec procedatur ad actum donationis, nisi ista lege fuisset inductum.

V. ¶ Regulariter tamen scriptura non est necessaria, quoniam in exercendis litibus parem vim habent scriptura & testes. *l. in exercendis, C. de fides instrum.* Ad idem *l. pactum quod bona fide, C. de pact.* vbi pactum sine scriptura est validum, & seruandum. scriptura enim fit ad probandum & demonstrandum. *l. cum res, C. de probat. l. contrahitur, ff. de pign.* non est ergo curandum quando demonstretur. *l. certum, ff. si certum petatur.*

VI. ¶ Fallit ista regula in casibus cumulatis in præallegatis locis, in quibus requiritur scriptura propter eorum grauitatem, vt tradit plenè *Salicetus in dict. l. pactum quod dotali, in finalib. verbis.* traditur etiam per doctores in præallegatis locis.

VII. ¶ Vnum semper tene menti, quod in casu huius legis & l. 17. supra eodem. & in omnibus aliis casibus, in quibus requiritur scriptura ad substantiam actus, si intercessisset & esset perdita, admittetur postea probatio per testes, *l. testium, in fin. C. de testam. Bartol. in l. 1. §. sufficit.* per illum textum, *ff. de bonor. possess. secundum tab. & in l. emancipatione, C. de fide instrum. & ibi Bald. idem Bald. in l. 2. colum. 4. & in l. gesta. C. de edendo. Salicetus in l. litigatoribus, C. de app. Ias. in dict. leg. pactum quod bona fide.*

VIII. ¶ *Scritura publica.*] Non sufficiet priuata. ita quod oportet, quod fiat per tabellionem cum solemnitatibus alias requisitis per gloss. in *cap. 2. de fide instrum.* & est ordinatio de Segouia, & in pragmaticis fol. 240. per *Bald. in l. scripturas, 1. colum. in versic. notaris, C. qui potiores in pigno. ha. & in l. fin. versic. secundo opponitur, C. si certum petat. & in rubric. C. de fide instrum. col. 2. versic. sed dubitatur, nunquid notarius.* & iste est vnus casus in quo re-

quiritur scriptura. adde ad gloss. in cap. 1. de censibus, lib. 6. in verbo in scriptis, & in l. pactum quod bona fide, versic. secundum ius, & ibi Bald. C. de pactis. spe. de instru. edit. § restat, versic. sed si alij testes.

IX. ¶ Si à principio interuenit scriptura, quæ postea perdita est, sufficit probare perditam. Bartol. in l. testium, versic. vltimo tene mente. C. de testibus.

X. ¶ Sed pulchra est dubitatio. Si pater promisit non meliorare in tertia & quinta parte bonorum suorum aliquem ex filijs vel nepotibus, an poterit relinquere quintam pro anima sua, videtur quod sic, per prædicta & per l. 36. infra eod. Si tamen promisit filium meliorare in tertia & quinta, non videtur posse relinquere quintam pro anima.

XI. ¶ Pater qui promisit in fauorem vnius ex filijs qui tunc matrimonium contraxit non meliorare filios, intelligitur quantum ad præiudicium illius, bene tamen poterit meliorare quantum ad præiudicium aliorum. quia pacta inter paciscentes sunt seruanda, vt l. 1. § 1. ff. de pactis. nec extenduntur ad alias personas. l. epistola, § pactum, & ibi Bartol. eod. titul. l. ex conuentione, C. eod. l. 2. & fin. & ibi Bald. C. sine censu vel reliquis. gloss. & Bartol. in l. insulam, ff. qui potio. in pigno. hab. Bartol. in l. veteribus, ff. de pactis. spe. de treuga & pace in fine, per Bartol. in l. si vnus, § ante, ff. de pactis. Ad idem l. fin. ff. si certum petat. vbi stipulatio refertur ad promittentem, non autem ad alias personas non nominatas. Si tamen pater non in fauorem vnius filiorum, sed omnium ad eorum instantiam, promisit neminem ex filijs meliorare, tenebitur illud seruare per istam legem.

XII. ¶ Filium in cuius fauorem pater promisit alios non meliorare filios, poterit eundem filium meliorare. argument. l. quod fauore, C. de legibus, Bartol. in l. quamuis, ff. de pignor. act.

XIII. ¶ Filio in cuius fauorem pater promisit alios filios meliorare, vita defuncto, tenetur pater pactum seruare in fauorem heredis defuncti. textus notatus in l. si pactum, ff. de probat. Bald. in l. 1. final. column. versi. modo quæro, C. per quas perso. nobis acquir. Intellige quando heres est filius, qui censetur eadem persona cum defuncto. secus si extraneum relinquat heredem. Spec. titul. de teste, § 1. versic. item quod est parens, & de . . cato, § 6. versic. 7. & de feudis, § 2. versicul. 3. cogitabis super hoc.

XIV. ¶ An reuocatio meliorationis facta contra hanc legem sit nulla ipso iure, an veniat annullanda conditione ex hac lege: vide Bartol. in lege Titia, § imperator, column. 1. in fin. versic. quæris gloss. de leg. 2.

XV. ¶ Hæc lex est contra textum in l. pactum quod dotali, C. de pactis. quem valde commendat Bald. in l. cum Archimedoram, C. vt in possessionem legatorum, prope finem, versic. vlterius quæro. cuius meminit Iason in § actionum, instit. de act. column. . . . . versi. quid autem sit. Scripsi in rubrica de donationibus inter virum & vxorem, col. 163. alias fol. 71. col. 2. in mea repetitione. Salubris fuit & à me antea desiderata hæc decisio, vt ibi dixi. Cui postea interfui in curiis Taurinis vna cum alijs regis consiliariis. pro qua bene facit cap. 1. § filii nati, si de feudo fuerit controuersia inter dominum & agnatum. vbi vide Bald. Ad idem cap. 1. de matrimon. ad morganicam contracto. facit l. naturalis. § quod si faciam, & l. solet, ff. de præscriptis verbis. videas rogo Paulum de Castr. consil. 148. incipienti super secundo puncto in quarto dubio. & in dict. leg. pactum quod dotali ad finem, C. de collation.

¶ Hæc lex similiter dicit quod qui ex causa onerosa, puta matrimonij, promisit meliorare filium in tertia & quinta parte bonorum suorum, tenetur hoc adimplere, & si morte præuentus non impleuit, habetur pro facto. de primo facit cap. 1. de donat. pro secundo facit decisio Ioan. Andr. in spec. titul. de obligationibus & solutionibus. vbi concludit quod qui promisit se donaturum Titio domum, videtur in effectu donasse. vide Bartol. in l. filius. § diui, 2. column. de leg. 1. & in l. pater, § Iulianus Agrippa de legatis 3. Bald. in leg. quoties, la 1. versic. sequitur in gloss. & versic. quæro quid est dictum, C. de fideicommissis. vide Bartol. in l. iuris gentium, ff. de pactis, & Paul. consil. 108. fin. column. incipit dict. donat. pro quo l. si pecuniam, ff. si certum petat. alias, si ego pecuniam. XVI.

¶ Adde quod qui promisit donare, tenetur vacuam possessionem tradere. nota. in l. ædibus, § fin. ff. de donationibus. idem de eo qui promisit vendere. Bald. in l. fin. C. de pactis inter empt. & vendit. versic. sed pone. Ad hoc foro legum, lib. 3. titul. de las ventas, l. 15. facit l. si conditio, C. de act. empt. & vend. & l. ex empto in principio, ff. eod. Satisfaciet tamen si constituat se precario nomine emptoris vel donatoris possidere. gloss. & Bart. in l. ab emptione, ff. de pactis. si constituens tempore constituti possidebat. l. quamuis, § si conductor, ff. de acquir. possess. Bart. Angelus, & alij in l. quidam, ff. de rei vend. Bald. in l. minus instructum, C. de acquir. possess. Lanfrancus in repetitione, cap. quoniam contra falsam, in parte testium depositiones. & secundum ista intellige l. quod meo, ff. de acquirend. possess. & l. interdum, § final. XVII.

¶ Pater qui ex causa onerosa promisit meliorare vnum ex filiis, tenetur illud implere, & si non faciat in vita, habetur pro facto. adeo quod ipse pater non poterit reuocare si viuens fecit, vt colligitur ex ista lege iuncto principio cum fine. Itaque nec potest pœnitere ex promissione, vt hic & per Bald. in l. quamuis in fine, C. de transact. nec factum poterit reuocare. XVIII.

¶ Promittens aliquid facere restringitur vsque ad tempus mortis l. 2. & ibi Bartol. in princip. ff. de auro & argento legato. nota. XIX.

¶ Passados los dias de su vida.] Id est ipso iure morte patris donatio fit. Sicut dicimus in Falcidia, quæ ipso iure resecat legata. l. Plautius, ff. ad legem Falcid. Idem vbi euincitur legitima, ipso iure fit repetitio. l. scimus in principio, C. de inoffic. testament. Idem est in compensatione quæ ipso iure fit. vt C. de compensat. . . . . Idem de restamen- XX.

ro

to quod ipso iure fit nullum, vbi filius est præteritus. *l.2. C.de contra tab.* & an requiratur partis petitio, vide *Salicet.in d.l. scimus.*

XXI. ¶ *Sean auidas por hechas.*] Nota quod sicut meliorario contra promissionem de non meliorando, est nulla & non tenet, vt supra primo responso, ita si decessit qui promisit meliorare ante meliorationem factam, habetur ac si meliorasset, & in vltimo vitæ spiritu meliorationem fecisset,& est noua decisio,quamuis enim pater qui promisit meliorare, teneretur id facere, ait quidem prætor pacta seruabo, & illa quæ procedunt ex labijs meis non faciam irrita. vnde etiam nudum pactum seruandum est, saltem de iure canonico.*cap.1.de pactis.* quod tamen promissum censeatur impletum in vltimo vitæ spiritu, nouum quid est.

¶ Cum certum sit quod si pater promisit meliorare filiam, postea decessit filio & filia æqualibus portionibus heredibus institutis. Si dos filiæ promissa erat in maiori quantitate, quam sit portio in qua fuit instituta, idcirco non vult filia succedere, sed petit se dotari ab heredibus patris secundum quantitatem promissam, dos non habetur pro constituta vltimo vitæ spiritu, si tantum pater in vita sua in certa quantitate promissa dotare promisit, poterit tamen petere filia ab heredibus patris se dotari,secundum quantitatem promissam, secundum *Paulum in l. si socer, ff.solut. matrimon.post Raynut.& Bartol.in l.post dotem, eod.titul. & ibi per Albericum* singulariter, qui hoc expresse decidit,*colum.10.*& dicit fore casum in *l.si quis à liberis,§.idem rescriptum, ff. de liberis agnoscendis.* facit quod voluit *Bald.in l.fin. col.3.in princip.C.de dotis promissione.*

¶ Ratio decisionis potuit esse in contrarium. quia in casu præmisso promissio fuit simpliciter facta,in casu autem in quo lex loquitur, fuit promissa ob causam matrimonij vel alia causa onerosa:vt in præcedentibus dictum est. voluntas autem patris hoc promittentis præsumitur durare & continuari, etiam in ipso vitæ spiritu,vt *cap.maiores, de baptismo,* traditur per *Bartol in dict.l.post dotem,colum.3 ff.solut. matrim. per l.fideicommissa,§.sed fidei, & l.vxorem, §.penult. eod.tit.*Ex quo infert *Bart.*quod si pater stipulatur dotem sibi dari facto diuortio, si filia tunc voluerit. Si filia moritur antequam declaret, non euanescit stipulatio. Immo moriendo videtur velle. Idem dicimus de donatione facta à patre filiofamilias,quæ a principio efficaciter non valet, ratione tamen præsumptæ voluntatis patris quæ præsumitur continuata,in vltimo vitæ spiritu confirmatur, & habet vim relicti, non spectata hereditatis aditione, sicut in alijs legatis, quia non est propriè legatum secundum *Salicetum in l.illud, C. de collationibus.* Idem videmus in donatione inter virum & vxorem: vt plenè dixi in repetitione rubr. de donationibus inter virum & vxorem. sic videtur dicendum in casu huius legis.

¶ Ad idem facit quod voluit *Bartol.in l.1. §. nec castrense,colum.9.ff. de castrensi peculio.* vbi dicit quod factum patris initiatum erga filium, eatenus obligat heredes patris, quatenus pater erat obligatus de necessitate, vt *ff de muneribus & honoribus, lege eisi filium,* iuncta *l. honores, §. is qui de decurion.& l.filia, §.idem scribit,ff.famil.herciscund.*

¶ Ad idem facit. nam heredes tutorum mandatarij & socij tenentur expedire negotia cœpta *l.heres socij,ff.pro socio, l.1.de here. tut.l.furti, §.fin. ff. de his qui not. infa.* non tamen initiatum habet pro consummato.

LEX XXIII.

QVando el padre o la madre por contracto entre biuos,o en otra postrimera voluntad fiziere a alguno de sus fijos, o descendientes alguna mejoria del tercio de sus bienes, que la tal mejoria aya consideracion alo que sus bienes valieren al tiempo de su muerte, & no al tiempo que se fizo la dicha mejoria.

QVe en la tal mejoria aya consideracion a lo que sus bienes valieren al tiempo de su muerte.] Nota bene hanc legem in hoc,& vide quę diximus supr.in l.19.& 20.

I. ¶ Tempus mortis attendendum est ad æstimationem bonorum patris meliorantis filium in tertia. concordat l. 19. supra eod. de hoc ego scripsi in rubric.de donat.inter virum & vxoré, in cap.per vestras,columm.334.versic. & ista faciunt,& super rubr. column.226. versic. item si mater, & sic melioratio non recipit augmentum post mortem testatoris: vt per *Iason. in authent.nouissima,col.2.C.de inoffic.testam.*vnde sicut legitima filiorum debetur secundum tempus mortis patris.*l.cum quaeritur,C.de inoffic.testament.* sic & melioratio tertiæ quæ respectu extraneorum est legitima, respectu filiorum est prælegatum. ¶ Intellige quando legitima debetur ex dispositione iuris vel testatoris: secus si ratione delicti ipsius filij, nam tunc tempus delicti est in consideratione. *Bald. in l. quanquam, C.ad leg. Falcid.*dixi suprà l.19.

¶ Intellige secundo,quando melioratio vel donatio fit simpliciter ex sola patris voluntate,

secus si ex causa onerosa vt dotis, nam tunc tempus donationis vel meliorationis inspicitue, secundum Baldum in l. in successione, C. de reuo. his quæ in fraud. credit. & in l. fin. §. fin. penult. colum. C. de vsuris rei iudic. & in l. quamuis in fin. C. de fideicommiss. Angel. & alij in l. si vt proponas, §. hereditatem, ff. de inoffic. testam. Angel. Ioan. de Imol. Ludouic. & Alexand. in leg. stipulatio hoc modo concepta, ff. de verbor. obligat. Cynus in l. fin. penult. colum. C. de pact. quem alij sequuntur, Bald. & Salicet. in l. 1. quæst. 5. C. de inoffic. donat. Ioann. de Imol. & Ancharran. in rubrica de testamentis. Alexand. in l. pactum in fine. C. de collation. qui omnes dicunt quod si pater assignauit filio legitimam in vita, licet patee postea aliqua bona acquisierit, de illis nihil habebit filius. Ad hoc l. si ita legatum, ff. de auro & argento legato. ibi hac demonstratione peęsens non futurum rempus ostendit. Ad idem l. si. §. qui indiuisam, versic. non facere voluntatem de legatis 2. vide Georgium in repetit. cap. quamuis pactum de pactis, lib. 6. columm. 5. in prima limitatione. videas togo Bald. in c. xum M. de consti. col. 7. versic. & est argumentum. cuius facit festum Barba. in rubric. C. qui admitti. charta 8. fin. columm. vbi cumulat multa similia. quæ videas per te. vide etiam quæ ego scripsi in dicto cap. pee vestras, col. 332. in nouis. fol. 97. in principio.

II. ¶ Quod autem dictum est in donatione vel melioratione dotis vel causæ onetosæ: dicas in donatione remuneratoria, quæ statim secundum præsens tempus. gloss. in authent. vnde si parens, C. de inoffic. testam. & in l. si donatione, C. de collation. & per Bartol. in l. si forte, ff. de castrensi pecul. & in l. frater à fratre, ff. de condi. indeb. & in l. 1. §. nec castrense, ff. de collatione bonorum per Abb. in cap. fin. in fin. de donation. Ad hoc l. viuus, ff. si quid in fraudem pa. vbi libertus potest donaee amicis benemerentibus. vide gloss. in l. si voluntate, C. de dotis promiss. & ibi doctores & Angelus in l. 2. §. creditum, ff. si certum petatur. Abb. Ana. & Marianus in cap. cum in ecclesiæ corpore de simon. doctores in l. si diuortio, ff. de verborum obligat. dixi plenissimè in dicta rubrica de donationibus inter virum & vxorem, colum. 227.

III. ¶ Ex verbis huius l. aliqui audent diceee, quod tertia pars bonorum patris est legitima filiorum, in qua vel eespectu cuins attenditur tempus mortis patris, vt illo tempore considerentue facultates & bona patris, licet alio tempore plus vel minus valuerint, vt in authent. nouissima, C. de inoffic. testam. & ibi Ias. post alios, col. 1. & l. cum quæritur, eod. titul. versiculo mortis tempore. Bald. in l. si qua pœna. pater, prima lectura, ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. Sic etiam dicimus in legitima quæ debetur patrono in bonis liberti, l. etiã, §. fin. & l. si patronum, §. fin. ff. de bonis liberto. Similitee in legitima seu quarta quæ debetue filio arrogato. l. fin. ff. si quid in fraudem pa. Confirmatur hoc pee istam legem quæ solum loquitur in tertia parte bonorum, non de quinta. sentiens per hoc quod quinta quæ potest extraneis relinqui vel donari, vt disponit lex regni foro legum li. 3. tit. de las mandas, l.... non censetur legitima. tertia autem quæ nonnisi filijs relinqui potest vel donari, censenda est legitima, & ideo circa eam veluti legitimam, attenditur tempus mortis.

IV. ¶ Ex istis infertur, quod si pater voluntariè assignauit filio legitimam, in vita, & postea augeantur patris facultates, poterit filius petere legitimam de bonis postea augmentatis: quia quantum ad legitimam, tempus mortis non concessionis est in consideratione, vt latè per Iasonem in dicta authentic. nouissima, 3. columm. C. de inofficioso testam. & bene facit ista lex eo modo quo diximus inducta. contrarium tamen voluit Iacob. Butr. in l. pactum, C. de collat. refert Bald. in l. 2. C. de reuocand. his quæ in fraud. credit. & in l. final. colum. 3. C. de vsuris rei iudic. & in authentic. res quæ, C. communia de legatis. Angel. in l. stipulatio hoc modo concepta, ff. de verbor. obligat. Commnnis opinio est prima, quod attendatur tempus mortis, vt hic dicitue, in tertia: ergo tertia est legitima.

V. ¶ In contrarium facit quia legitima propriè, est portio à iure taxata. quam vnicuique filiorum patee tenetur relinquere, ad cuius consecutionem, si non relinquatur, competit filio queeela inofficiosi testamenti, vel ius agendi ad supplementum, vel querela inofficiosæ donationis, vt l. cum quæritur, & authentic. nouissima, C. de inofficioso testam. l. si quando, & l. scimus, eodem tit. l. Papinianus, §. quarta, ff. eod. & per totum titul. C. de inoffic. donation. In tertia veeò nulla imponitue necessitas patri relinquere eam omnibus filijs, vel vni vel duobus ex eis. sed ipse potest vni vel duobus aut pluribus ex eis relinquere quos ipse voluerit, nec poterunt ex hoc alij filij tanquam in sua legitima grauati eeclamare, vel contradicere, quia super hoc nullum à iure est sibi peoditum remedium, eego non est legitima. propterea forte ista lex quantum ad tertiã, vtitur verbo mejoria, quæ præsupponit titulum lucratiuum donationis seu prælegati, vt colligitur infr. l. 26. vbi donatio & mejoria ponuntur pro eodem, quasi sint verba synonyma, titulo autem donationis vel prælegati nullus consequitur legitimam, quam pater necessariò relinquere tenetur, sed potius institutionis titulo. authentico vt cum de appellat. cog. §. aliud quoque capitulum. Item mejoria & legitima, ponuntur vt diuersa, foro legum titulo de las mandas, l. 9. & infra l. 26. eego non est legitima. communiter dicitur quod tertia est legitima, respectu extraneorum, quibus eelinqui non potest, respectu filiorum est prælegatum, quia vni ex eis potest peælegari: vt plenius dicemus infra versic. 18.

LEX XXIV.

QVando el testamento se rompiere, o anulare por causa de preterición, o exheredacion, en el qual ouiere mejoria de tercio, o quinto, no por esso se rompa, ni menos dexe de valer el dicho tercio & quinto, como si el dicho testamento no se rompiesse.

I. SVmpta fuit hæc lex ab *authent. ex causa, C. de liberis præteritis*, vbi multa scribunt doctores antiqui & recentiores, à quibus originem traxit *lex regni sexta partita. titul.* 8. *l. final.* vbi multa transcribit *Montaluus*, quæ in præsentiarum non recito, tum quia ibi videri possunt, tum quia turpe est aliorum scripta referre, vbi nihil nostrum addere possumus, vt inquit *Bald. in lege de ætate, ff. de minoribus.* intelligo quando iuncta sunt per aliquem. tunc enim illa transcribere vel transplantare, potius est laboriosum quam subtile. vbi verò sparsa sunt, hunc elegantissimum esse iudicato, quisquis eorum quę dispersa sunt in aliorum cogitatione, quam maximam vim coaceruare potuerit, deque his quàm optime dicere, vt inquit *Isocrates in libro de rege vel regno*, quem ad Nicoclem regem scripsit, ante finem. In qua re priscorum honor seruandus est, eorum nomina nullatenus subticendo. furi enim par est, qui alienis laboribus sibi proficit, eorum laudes subticens: vt inquit *Bald. in l. precibus, C. de impuberum & aliis substit. colum*..... *& in preludiis feud*..... malunt enim in furto deprehendi, quam mutuum cum vsura reddere, vt ait *Plinius de naturali historia in principio*.

II. ¶ Sed pulchrum est inuestigare, quare fuit edita lex, cum tam iure ciuili imperatorum, quam regio, hoc fuerit ante constitutum, vt paulo antè dicebamus. Dicebant enim prælegata iura, quod rupto vel nullo testamento ex causa præteritionis vel exheredationis legata debentur, vt hic similiter dicitur.

III. ¶ Sed quia poterat contingere, quod testator habebat duos vel tres filios, vni eorum legauit vel prælegauit tertiam partem bonorum. Alium vel alios vniuersaliter instituit heredes, ille cui tertia bonorum fuit prælegata: dixit testamentum nullum, quia præteritus. quod potuit, vt *l. filium, ff. de legat. præ.* nónne iure prælegati habebit dictam tertiam bonorum? lex ista videtur decidere quod sic.

IV. ¶ Vel pone retento themate, quod testator habet tres filios, duos masculos, & vnam feminam, vni filiorum reliquit tertiam vel quintam bonorum, & instituit eum simul cum alio masculo vniuersaliter heredem, filiamque præteriuit vel exhæredauit. filia dicit testamentum nullum, nónne rupto vel nullo testamento, retinebit filius tertiam iure prælegati? hæc lex videtur dicere quod sic.

V. ¶ Vel tertio pone, testator habebat quatuor filios, vnam fæminam & tres masculos, fæminæ relinquit tertiam & quintam partem bonorum, alios duos heredes instituit vniuersales heredes, quartum præterijt vel exhæredauit. qui aget contra testamentum. rupto testamento, vult fæmina retinere tertiam & quintam iure prælegati; & his contenta, vult ab intestato simul succedere cum fratribus: per hanc legem videtur quod potest.

VI. ¶ Examinemus nunc quamlibet casus positionem per se. & videtur quod prima non sit vera, quia sequeretur absurdum, scilicet quod plus haberet præteritus & taxatus in certa quantitate, quam vniuersaliter institutus, contra *leg. maximum vitium*, §. *cum etiam. C. de liberis præter. & authentic. vt cum de appellat. cogno.* §. *viro*.

¶ Item præteritus & exhæredatus impugnat testamentum cum effectu, ergo non debet ex eo commodum reportare. *l. filium*, §. *omnibus, & l. virilis*, §. *si quis ex liberis, ff. de legat. præstan.* facit *cap. ex eo de regul. iuris lib. 6.* & multa quæ ibi cumulat *Dynus*. ¶ Præterea testator legauit animo minuendi de vniuersali successione. quod patet: quia alteri applicauit. *ff. de legat. 1. l. quod in rerum*, §. *si quis post.* illud autem quod fit ad diminutionem, non debet augere portionem. *ff. de legat. 1. l. legata inutiliter.* gloss. tamen in *dicta l. maximum vitium, versic. substantia*, videtur inclinare, quod subsistat legatum per *dict. authent. ex causa*. idem firmat *ibi Paulus de Castro in fine, & Cynus in dict. authen. ex causa, quæst. 5. Dynus in l. codicillis*, §. *vltimo de legat. 2.* quia nihil est quod repugnet, quare filius cum sit capax talis legati, illud non sustineat. Idem tenet *Francisc. Aretinus de Campo, in l. filio præterito, ff. de iniusto rupto*, quem ibi refert *Ioann. de Imol. & Angelus in* §. *fin. column. fin. in authent. vt cum de appell. cognos. & Imola, Raphael & Alexand.* quem vide in *lege* 1. §. *final. ff. de vulgari & pupillar.* Pro quibus videtur textus in hac lege nostra secundum istam casus positionem.

VII. ¶ Communis tamen sententia est in contrarium, quam sequitur *Bartol. in dicta authentic. ex causa, & in dict. l. filio præterito post mat. fi. & Bal. in dict. authent. ex causa*. qui dicit quod est mirandum, quod prædicti illustres doctores tenuerint contrarium. sequitur *Angel. Fulgos. & Alexan. in dict. l. maximum vitium. Imola in l. filio præterito, Ludouic. consil. 506. incipit in casu proposita quæstionis*. qui dicit istam esse communem opinionem.

& Iason in dict. authent. ex causa, & hanc partem crederem hodie de iure veriorem & dictam casus positionem falsam. quia motiua Baldi multum concludunt.

VIII. ¶ Accedo nunc ad tertiam casus positionem, & videtur quod sustineri non possit, quia filia cui pater relinquit tertiam & quintam bonorum consequitur legitimam, quam de iure canonico non fuit necesse sibi relinquere, titulo institutionis: vt *cap. Raynutius de testam. & ibi Hostiens. & alij. Ioan. Fab. in authent nouissima, C. de inoffic. testament. Bald. in dict. authent. ex causa, & in l. final. C. familiæ hercis cund. Alexand. in l. inter cetera, C. de liberis & posthu.* qui dicit istam esse communem opinionem, pro qua est gloss. in *dict. authent. nouissima. Azo in summa illius tit. gloss. in cap. si pater de testam. lib. 6.* hanc demum sequitur *Ias. in dict. authent. nouissima.* & hanc sequor.

IX. ¶ Praeterea hoc certum est, quod verbum relinquo adiectum vniuersitati bonorum, importat institutionem. *l. diuus, in verbo relinquo.* & ibi notat *Bartol. ff. de testam. mi. & l. quoniam indignum. & ibi Salicet. C. de testam. gloss. in l. in his verbis in principio, ff. de heredibus instit. & in authent. de heredibus & falcidia, §. si vero nullum, in verbo relictis.* Secus si adiiciatur certæ rei vel quantitati: vt *dict. §. aliud quoque capitulum*, iuncto *§. ceterum in authent. vt cum de appellat. cognos.* ita concludunt *Bartol. Bald. & Angel. in dict. l. his verbis in principio, & Bart. in l. Centurio, ff. de vulgari & pup. quæst. 3. & in l. cogi in principio, ff. ad Trebell.* Canonistæ in *dict. cap. Raynutius. Salicetus in l. quoties, C. de hered. insti. Ias. in dict. authentic. nouissima, colum.* 10. qui dicit quod ista est vera & communis sententia, quicquid dixerit *Bald. in dict. l. quoties.* Idem dicit si adiiciatur verbum, relinquo, certæ quotæ bonorum vel hereditatis, vt ibi pet eum, & refert *Bartol. in dict. l. Centurio.* & hæc est veritas, quicquid dixerit *Montaluus in dict. l. 9. tit. de las mandas, foro legum in versic. mejora.* cuius paulo ante mentionem fecimus.

X. ¶ Ex istis infertur, quod filius cui aliquid est relictum in vltima voluntate, non est præteritus, nec habet contra tabulas, nec ius dicendi nullum, sed agit ad supplementum. *l. omnimodo, C. de inoffic. testam.* dicit ibi gloss. quam sequuntur doctores, quod ille textus corrigitur in hoc per *dict. §. aliud quoque capitulum*, per quem debet legitima titulo institutionis relinqui. Sed vt legum correctio euitetur, potest dici quod *dict. l. omnimodo*, intelligi debet vbi filio relinquitur quota bonorum, quæ legitimam non ascendebat, quia dicitur in ea institutus, & pro residuo, agit ad supplementum. & hoc probatur in textu ibi, id quod minus proportione legitima relictum est.

XI. ¶ Posito ergo quod testator testando inter filios, teneatur relinquere legitimam titulo institutionis, per illa verba, filiæ meæ relinquo tertiam & quintam bonorum: videtur titulo institutionis reliquisse, eo quod verbum relinquo adiicitur vniuersitati vel quotę bonorum. Cum autem testamentum ex causa præteritionis vel exheredationis rumpatur, quo ad institutionē & infirmetur, videtur quod etiam debeat rumpi quo ad tertiam bonorum filiæ relictam, in qua videtur filia instituta. & sic nullo pacto poterit illam titulo prælegati retinere: quamuis ea contenta, velit à patris successione recedere: quia vt paulo ante dicebamus, illud quod fit ad diminutionem, non debet operari augmentum.

¶ Teneas ergo secundam casus positionem. XII. nam si testator relinquit filio tertiam, & eum simul cum alio instituit heredem: quamuis testamentum rumpatur ex alterius præteritione, nimirum si consequatur tertiam iure prælegati. quia non videtur in ea institutus, eo quod vltra tertiam fuit simul cum fratre institutus, nec fuit ei relicta ad diminutionem: sicut in alia casus positione, vbi filiæ reliquit tertiam, & in residuo alios instituit heredes.

¶ Per ista patet, quando relictum tertiæ sit XIII. institutio vel legatum. nam si dixi, relinquo filię tertiam, & amplius de ea non feci mentionem, dicitur habere tertiam iure institutionis, quia verbum relinquo est adiectum quotæ bonorum. ideo non dicetur præterita, quia voluntas testatoris debet saluari, vbi verborum significatio non repugnat. *ff. de legat. 1. l. ab omnibus, ff. de condi. & demonstrat. l. in his*, & sic procedit quod dicit *Bald. in dict. l. quoties, versic. quaro si pater.* Si autem dixi, relinquo filiæ tertiam iure prælegati, intelligitur reliquisse, si subiunxit, & in residuo eam instituo simul cum alio fratre suo. & hoc propter coniecturatam mentem defuncti: vt colligitur ex ista lege. secundum hanc secundam casus positionem.

¶ Vel pone casum aliter & quarto. Testator XIV. filiæ legauit tertiam bonorum, alios duos fratres heredes instituit, & quartum præterijt. rumpitur testamentum ex causa præteritionis. quæritur an filia retinebit tertiam iure prælegati. & videtur quod sic, per istam legem. nam verbum lego, licet olim fuerit commune, vt *ff. de verbor. signif. l. verbu legis*, postea per sequentem iuris prudentiam vocabula fuerunt distincta. & ideo per se habemus titulum de heredibus instituendis, & per se titulum de legatis. Itaque cum testator vsus fuerit verbo, lego: videtur sensisse legatum. Idem si dixit relinquo tertiam iure legati, secundum *Bald. in dict. l. quoties.* & sic non obstant ea quæ superius dicta sunt in tertia casus positione. quia ibi testator vsus fuit verbo relinquo simpliciter sine legati adiectione. Habebit ergo tertiam iure prælegati. & insuper habebit legitimam ab intestato. ad quam vocatur simul cum fratribus.

¶ Nec similiter obstabunt dicta in prima XV. casus positione. quia ibi ad petitionem eiusdē met præteriti, cui fuit relicta tertia bonorum, rumpitur testamentum: vbi autem præteritus vel exhæredatus testamentum impugnat, non debet ex eo cōmodum reportare: vt *d. l. filiū, §. omnibus,*

omnibus,cum similibus. In hac autem casus positione, loquimur vbi alter præteritus impugnauit, non ille cui fuerat tertia relicta. Hoc est capitale fundamentum. quare ibi non sustinetur legatum, secundum *Iasonem post Bald & alios in dict. authent. ex causa.* quia ille præteritus vel exheredatus cui erat legatum relictum, infringit testamentum. Ergo secus erit, vbi non ille, sed alius infringit. & ideo hanc positionem credo esse veram, quæ potest iuuari auctoritate *glossarum, Cyni, Pauli, & aliorum,* quos in prima casus positione memorauimus, qui in fortioribus terminis renuerunt hanc conclusionem, vbi idem met melioratus infringebat testamentum.

XVI. ¶ Ista faciunt ad quæstionem quæ de facto contingit: statuto collegij cauetur, quod collegialis veniens clausis ianuis, si perat ostium aperiri, amittat vnam de tribus noctibus. modo collegialis venit clausis ianuis, & perit ostium aperiri, socius eius dum videt ostium apertum, ingressus est in collegio. dubitatur an etiam socius amittat noctem. videtur quod non, quia ad eius petitionem non fuit ostium apertum. Immo aperto iam ostio ingreditur. Cogitabis.

XVII. ¶ Vnum tamen contra superius dicta vrgere videtur. quia secundum prædicta, plus habet præteritus & taxatus in certa quantitate, quam vniuersaliter institutus. contra *dict. leg. maximum vitium, §. cum etiam, & §. cum, C. de liberis præ.* quod videtur absurdum, & per consequens non tenendum.

¶ Item testator legauit animo diminuendi de vniuersali successione, ex quo alteri applicauit, *dict. l. quod in rerum, §. si quis potest de legat.* 1. ergo non debet operari augmentum. *dict. l. legata inutiliter.* moriua sunt *Bald. in dict. authen. ex causa.* Cogita circa sol. Potest etiam adduci pro ista parte lex ista in fine, ibi, *Como si el testamento se rompiesse.* nam si testamentum non rumperetur, tertiam solum consequeretur filia iure legati, ergo rupto testamento non debet amplius cõsequi. Sed potest responderi, quod verba illa referuntur ad validitatem tertiæ & quintæ partis bonorum. non tamen negat ista lex, quin possit amplius rupto testamento consequi.

XVIII. ¶ Ex prædictis constat, an tertia bonorum filio relicta, dicatur legitima. *doctor de Segu. in repetitione l. vnum ex familia,* pluries dixit quod est legitima. quod intelligo, quando filius consequitur legitimam suam in tertia ipsa quam pater sibi reliquit per verbum instituo, vel relinquo, quibus verbis inducitur institutio, vt suprà dictum est, & dicetur forte infra in l. 27. tunc enim tertia ipsa dicetur legitima, tum quia per verba institutionem importantia fuit relicta, tum etiam quia extraneis relinqui vel legari non potuit, vt suprà tactum est. Secus quando filius consequitur legitimam ex testamento vel ab intestato, & vltra legitimam consequitur tertiam iure prælegati, tunc enim non dicetur legitima, sed prælegatum. quod patet facere potest alteri ex filijs imponendo sibi in tertia grauamen quod voluerit, vt infra lege.... quod facere non posset, si esset legitima, vt in præcedentibus dictum est. Concludamus igitur, quod quinta pars bonorum indistinctè non est legitima, cum extraneis relinqui possit. tertia autem tunc demum est legitima, quando sola pro legitima relinquitur. quando verò vltra legitimam per viam meliorationis est prælegatum. & in omnibus naturam legari, vel prælegati sortitur. Ex quo possunt multa inferri, quæ in legatis vel prælegatis constituta sunt, quæ in legitima locum non habent. quæ diligens indagator reperire poterit.

¶ Ad illud autem absurdum quod supra tactum est, scilicet in versiculo 17. quod taxatus in certa quantitate plus consequeretur, posset forsan responderi, quod ex hoc non sequitur absurdum, cum iure permittente consequatur. argumen. *l. iuste possidet. ff. de acquir. poss. & l. Gracchus, C. de adult. cum similibus.* Videmus insuper quod emancipatus filius, nil tenetur emancipato conferre, cùm venit ad patris successionem, confert tamen existenti in potestate. *l. si emancipati, C. de collation.* Sed pone, duo nepotes, quorum vnus est in potestate, alter emancipatus, veniunt ad successionem aui simul cum patruo. Portio nepotis emancipati est taxata. vt *dict. l. si emancipati,* tamen isto casu patruus emancipatus tenetur conferre non solum nepoti in potestate, sed emancipato: vt *l. 1. § penult. ff. de coniun. cum eman. lib.* & ita portio nepotis emancipati, quæ erat taxata, augetur ex persona alterius fratris existentis in potestate. ergo sic in casu nostro ratione fratris præteriti testamentum rumpentis, augetur portio alterius tacentis. Multoties enim consequitur quis ex persona alterius, quod ex persona sua consequi non potest: vt plenè tradit *Ias. in dict. l. si emancipati, column.* 4. Multa etiam cumulat *Georgius Natta in repetit. cap. quamuis pactum de pact. lib. 6.* XIX.

¶ *En el qual ouiere mejoria de tercio, o quinto.*] XX.
Per ista verba patet quod secunda casus positio magis conueniat huic legi, puta si testator habet filiam & duos filios, filiæ legauit tertiam bonorum, & eam instituit heredem simul cum alio fratre, alium præterijt, qui præteritus impugnauit testamentum. tunc filia dicitur retinere tertiam iure meliorationis, quia propriè dicitur meliorata, ex quo vltra legitimam tenet tertiam ex voluntate defuncti expressa. In quarta verò casus positione, non retinebit filius tertiam & legitimam, nisi frater præteritus impugnaret testamentum, vt ibi dictum est. ergo tempore conditi testamenti, & ante impugnationem, non dicitur in ea melioratus. Cogita.

¶ Intellige nisi ipse filius cui melioratio facta est, impugnet testamentum in quo fuit melioratus. *l. cum filius, in principio, & ibi Bartol.* XXI.

de

de legat.2. facit *l.Papinianus, §.meminisse, ff.de inoffic. testamen.* & *l.si testamentum, & ibi gloss. & Bartol. & alij, ff.de petit. here. & foro legum lib.3. tit. de las mandas, l.12.* ¶ Ex eo enim quod quis impugnat, non debet commodum consequi, vt regula iuris dicit. ad hoc *l.filium, §.omnibus, & l.virilis, §.si quis ex liberis, ff.de legat. præstandis.* tenet hoc *Bald. in dict. authent. ex causa, penult. & fin. colum. versicul. octauo quæritur.* Idem *Nicolaus de Neap. in l. Nesennius, ff.de excu. tu. Angel. in dict. authen. vt cum de appel. cognoscitur, §. fin. in fine collat. 9. Montaluus foro legum, lib.3. tit. de las mandas, l.9.*

¶ Et secundum ista intellige *Specul. de procurat. §.1. versic. porro.*

XXII. ¶ Qua actione meliotatus in tertio & quinto agit contra heredem ab intestato succedentem: vide gloss. in *l.2. C. communia de legat. vbi Cynum & alios.*

XXIII. ¶ Vbi & quo tempore legata possunt peti, *6. partit. tit. 9. l. fin.*

L E X XXV.

EL tercio & quinto de mejoria fecho por el testador, no se saque de las dotes & donaciones propter nupcias, ni de las otras donaciones que los hijos, o descendientes traxeren a colacion, o particion.

I. MEliotatio tertij vel quinti non deducitur ex dote vel donatione propter nuptias vel alijs donationibus antea factis. Ratio huius fuit, quia vna donatio non defalcatur per aliam, vt *l.fuit quæstionis, ff.de collat. bonorum.* illa enim bona à testatore donata discesserunt à patrimonio suo, vt ibi dicitur, & amodo non sunt sua, ergo de illis nihil est detrahendum, quia non reperiuntur in eius patrimonio tempore mortis, vt requirunt leges 19. & 23. suprà. Ad prædicta facit *l.3. §.sed vtrum, ff.de minor.* vbi dos filiæ, est propria sua & eius patrimonium. Ad idem *l.Pomponius Philadelphus, ff. familia hertiscundæ.* melioratio autem intelligitur facta de bonis testatoris meliorantis, vt est notum, & dicit *lex regni foro legum, tit. de las mandas, l.9.* & supra, l.17. Antequam hæc lex fuisset condita: ego hanc conclusionem tenui in rubr. de donationibus inter virum & vxorem, col.227.

II. ¶ Præmitte quod illud quod pro dote datur, interdum datur animo donandi filiæ, vel marito pro filia, & tunc valet donatio, & actio de dote est solius filiæ, nec pater in ea habet communionem, puta si filia sola fuit stipulata patris voluntate, vel ipse pater fuit stipulatus soli filiæ, vel fuit stipulatus sibi in vnum casum, & consequenter videtur in alium casum filiæ donasse: vt *l.si cum dotem, in principio, ff. soluto matrimonio.* & declarat *Bartol. in l. post dotem, quæst. 4. eod. tit.* & in tali dote donata, filia habebat olim heredem, quasi filiæ fuerit quæsita. licet regulariter secus, vt declarat *Paulus in l. 2. C. de inoffic. donat. col.3. & Salicetus in l. dos à patre. C. solut. matrim.* vide bonam additionem ad *Bald. in l. si dotem, C. de falsa cau. adiecta leg.*

III. ¶ Aliquando pater dat dotem simpliciter, nec apparet quod animo donandi, & tunc non censetur donata, tamen hoc est speciale in dote pro filia. etiam iure veteri habebat communionem in actione de dote simul cum patre. & sic est capax huius actionis. Sed si præmoriebatur patri etiam relictis liberis, consolidabatur actio in patrem exclusis liberis secundum communem opinionem notatam in *l. dos à patre profecta. C. solut. matrim.* Sed si pater præmoriebatur, consolidabatur in filiam, siue haberet liberos, siue non: vt *l.2. ff. solut. matri.* his autem casibus vbi dos est donata vel consolidata in filiam, si veniebat ad successionem cum fratribus, tam olim, quam hodie, debet ipsam conferre: vt *l.liberis, C.de collat.* ita declarat *Paulus l.2. C.de inoffic. donat. colum.3.* Ratio est, quia licet regulariter filius nil conferat, quia omnia quæ acquirit, acquirit patri, eo quod diuus Pius imperator considerauit quod filius in potestate potest habere aliquid scilicet dotem, vt *l. Pomponius, ff. familiæ hercisc und.* Ideo introduxit quod illa dos posset conferri: vt *l. 1. C. de collat. dotis. & ibi Bartol.* vbi ponit istam rationem, & in *l. si emancipati, C. de collat.* & secundum prædicta debet intelligi, quod ista lex disponit quod dos debet ad collationem duci.

IV. ¶ Aduerte tamen quod hodie videtur correcta, *l. dos à patre profecta, C. solut. matrimon.* & videntur resecaræ altercationes doctorum ibi. nam text. ibi dicit, quod si filiafamilias decessit in matrimonio, dos ad patrem reuertitur. Ad idem *l.1. §. quod si in patris, ff. eod. cum similibus.* in quibus dicitur quod actio dotis profectitiæ est communis patris & filiæ in potestate. Actio autem quę est communis patris & filiæ, per emancipationem consolidatur in filiam. *l.1. §. videamus, C. de rei vxor. act.* & propria eius efficitur, vt notant *gloss. & doctores in dict. §. quod si in patris.* Idem si dos conferatur filiæ emancipatæ, vt *l. pater filiæ, ff. de euictionibus.* Sed ita est hodie quod per contractũ matrimonij, filia exit à patris potestate, vt colligitur ex *l. fori leg. lib.* ..... & in expresso dicit l.47. inf. eod. ergo actio dotis perfectitię, matrimonio cõtracto cõsolidatur in filiã.

V. ¶ *Donaciones propter nuptias.*] Sicut enim dos debet duci ad collationem, quando filia vult

vult patri succedere cum alijs fratribus. vt paulo antè dictum est, ita & filius donationem propter nuptias quam habuit à patre, de cuius hereditate agitur. ita statuit imperator Leo in *l. vt liberis, C. de collat.* habent enim dos & donatio propter nuptias, multas conuenientias. Sicut enim dos habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur. *l. stipulationem cum similibus, ff. de iure dotium.* ita etiam donatio propter nuptias promissa à patre, vel ab alio, habebit tacitam conditionem, si matrimonium sequatur. *gloss. in §. est & aliud, versic. exequetur, instit. de donationibus. Baldus in l. 2. C. de bonis quæ liberis.* Ratio vtriusque est, quia dos & donatio propter nuptias, non possunt esse sine matrimonio, sed bene matrimonium potest esse sine dote. *l. final. versicul. Sicut enim dos, C. de donationibus ante nuptias.*

¶ Item sicut soluto matrimonio dos reuertitur ad dotantem. *l. dos à patre, C. soluto matrimonio.* ita & donatio propter nuptias, secundum *Baldum in dict. l. 2.* Item sicut dos alienari non potest constante matrimonio: vt *ff. & C. de fundo dotali* per totum, ita nec donatio propter nuptias, *authentic. siue à me, & ibi Bald. C. ad Velleian. Ang. in §. 1. in authen. de equalit. dotium.* Item sicut dos in legitimam computatur ad querelæ exclusionem, ita & donatio propter nuptias. *l. quoniam nouella, C. de inoffic. testament. & ibi Ias. post alios in principio.* vbi ponit istas conuenientias. ego similiter posui in repetitione rubri. de donationibus inter virum & vxorem in principio. vbi multa alia de istis donationibus ante nuptias dixi & cumulaui.

VI. ¶ *Ni de las otras donationes que los hijos, o descendientes traxeren à particion.*] Præmitte quod aliquando pater donat filio, non vt filio, hoc est non mouetur pater ad donandum filij affectione, sed propter aliqua eius erga patrem merita. & sic pater meritorum contemplatione donat filio: & tunc censetur perinde ac si extraneo donasset, & consequenter res donata, censetur aduentitia. *gloss. & doctores in leg. si donatione, C. de collat.* & ideo non confertur, quia aduentitia hodie non conferuntur, vt *l. fin. eod. tit. per Iason. in authent. ex testamento, colum. 6. in fin. eod. tit.* & de ista donatione non loquitur ista lex, sed tantum de his quæ conferuntur.

VII. ¶ Aliquando verò pater donat filio, vt filio propter amorem filialem, quia filius est, & tunc pater non intelligitur donare, sed in peculium concedere, etiam si pater vtatur verbo dono, secundum *Iasonem in dict. authentic. ex testamento, column. 4.* quia ita intelligit *l. si donatione secundo responso, eod. titul.* vbi non fuit facta donatio, sed concessio in peculium, licet ibi appositum fuit verbum donare. ad hoc *l. quod fructuarius, in fin. ff. de acquir. rerum domin. & l. fin. ff. de peculio legato. & l. cum pater, §. pater pluribus. & ibi gloss. & Bartol. ff. de legatis 2.* vide *Bald. in dict. authent. ex testament. colum. 3. versic. quartum capitulum, C. de collation. & Nicolaum de Matha.* quem refert *Bald. in l. si donatione, eod. titul.* qui videtur sentire contrarium. quia si dicit pater dono tibi centum, illud videtur donare.

¶ Ad hoc ergo, vt pater intelligatur donare filio rem, oportet quod eam emerit nomine filij, & eam filio tradiderit. vt *l. filia cuius, C. familia herciscunda & in l. 2. C. si quis alteri vel sibi.* cum dicit, nomine vestro cum in potestate esseris, emerat & tradidit. commendat *Bartolus in lege 1. §. nec castrense, penultim. colum. ff. de collat. bonorum.* vbi singulariter differit quando pater simpliciter donauit, an in dubio videatur donare, an in peculium concedere, vel propter merita dare. Vide etiam *Bald. in dict. authent. ex testamento, column. 3. versic. quintum capitulum.* vbi agit quando pater emit nomine filij, & distinguit, ant pater facit ex quadam naturali necessitate, vt quia emit filio vestimenta, & non intelligitur donare. *l. rem legatam, ff. de adim. legatis.* aut ex mera liberalitate, & tunc videtur donare. oportet tamen quod donatio confirmetur donatoris mortis. *l. filia cuius.* Intellige tamen quod dicit Iason, vbi sumus in dubio, & appareret non potest ex coniecturis, an pater dedit animo donandi. Secus tamen si ex quantitate & qualitate donationis, & modo donandi appareat quod voluit donare. quia tunc videtur donasse, etiam si non emat eius nomine & tradat. ita videtur de mente *Bartol. in dict. §. nec castrense, penultim. colum & Nicolai de Matha.* prout refert in *dicta lege si donatione, C. de collation. final. column.* Vel quando merita præcesserunt, vt diximus in casu præcedenti, secundum *Iasonem vbi supra.* VIII.

¶ Item scias quod quando pater concedit filio in peculium, illud quod est in peculio, propriè non confertur cum fratribus mortuo patre, sed diuiditur, quia peculia in patris dominio sunt: ideo eo mortuo diuiduntur sicut aliæ res ipsius patris. *l. certum, C. familia herciscunda.* Concedere enim in peculium, est permittere alicui vsum & administrationem rei, retento sibi dominio. donare autem est abdicare à se in totum rem quæ donatur, & eius dominium & proprietatem in alium transferre, secundum *Ias. in dict. authent. col. 2.* IX.

¶ Eo vero casu quo res à patre donatur filio in potestate, quod tunc demum est, vbi eam eius nomine emit, & eam ei tradidit, an eo casu mortuo patre debeat cum fratribus conferre: Est longa inter doctores disputatio in *l. illud, §. final. C. de collat. & in authentic. ex testam. eodem titulo.* nam *dicta l. illud,* dicit quod donatio simplex non debet cum fratribus conferri, nisi in duobus casibus ibi positis, scilicet quando pater expressit, vel propter æqualitatem seruandam. *Authentica* verò *ex testamento,* videtur sentire cõtrarium, cum dicit quod dos est aliorum datorum collatio. Finaliter communis conclusio est, quod non debeat fratribus conferri, ex quo nõ valet in vita patris, sed post eius mortẽ confirmatur. ita tenent cõmuniter omnes, X.

nes, & sequitur *ibi Iason in dict. authent. column. 5.* fallit tamen in casibus notatis ibi per gloss. & doctores. Nec obstat *dict. authentic. ex testament.* quia dictio aliorum est repetitiua similium. *gloss. in l. si fugitiui, C. de seruis fugitiuis.* notatur in *cap. sedes de rescriptis.* etiam si adiiciatur dictio vniuersalis, vt dixit *idem Ias. in leg. penult. C. qui admitti.* ergo debet intelligi de alijs datis ob causam, vt in donatione propter nuptias, vel quãdo pater donat militiæ vel studij causa, secundum *doctores ibi & Ias. col. 2.*

XI. ¶ Sed operæ pretium est videre, an hodie per istam legem talis donatio debeat conferri, dico quod non: quia nõ est eius mens inducere ius nouum, sed refert illud quod antea erat dispositum, cum loquitur de donationibus quæ duci solent ad collationem, vt probatur ibi. *Que los hijos descendientes,* &c. Item verbum, aliæ, est verbum repetitiuum similium, vt dictum est. ergo intelligitur de aliis similibus præcedentium, vt quando donatur causa militiæ vel studiorum. nam quod datur causa studiorum, statim valet; quia causa studiorum & doris æquiparantur, secundum *gloss. in l. 1. ff. soluto matrimonio. Bald. Angel. & alij ibi colum. antepenul. Bald. in l. si donatione, C. de collat.* tenet contra quẽ refert *Iason in dict. authentic. ex testament. column. 5.* Si tamen donatio simplex fiat filio emancipato, quamuis donatio tenet: vt *l. siue emancipatione, C. de donationibus, & in l. donationes, §. pater, ff. eod.* & ideo etiam debet conferri secundum *Bartol. in l. 1. §. nec castrense, colum. 2. in fine, ff. de collat. bo. Bald. in l. quoniam nouella, C. de inoffic. testam. in principio. Salicetus & alij in l. vt liberis, C. de collat. Iason in dict. authentic. ex testamento, column. 5. & 6.* In hoc tamen casu huius legis dispositio non loquitur per illam dictionem, aliæ: quæ est similium implicatiua, & implicat alias donationes ob causam, vt dictum est. Nec etiam loquitur ista lex de aliis casibus, in quibus donatio simplex inter patrem & filium in potestate tenet, qui enumerantur per *gloss. & doctores in l. 2. C. de inoffic. donationibus, per Bartol. & Iason. in lege final. ff. de condi. indeb. & in l. illud, C. de collat.* nam licet in omnibus alijs casibus debeat donatio conferri cum fratribus, eo quod statim valet cum donatur, vt firmat *Alexander in dict. authent. ex testamento, colum. 2. & Iason colum. 6.* nisi in illo casu speciali, vbi fit propter merita: tamen dicta ratione quia lex ista loquitur de dote & donatione propter nuptias, & de alijs ob causam, non comprehenduntur simplices donationes.

XII. ¶ Quando dicatur donatio simplex, quando ob causam, & quando causa erat talis, ad quam pater poterat cogi vel non. vide latè per *Bartol. in l. 1. §. nec castrense. ff. de collatione bonorum, col. 4. 5. & 6.*

XIII. ¶ Si pater donat filio emancipato, non tamen emit pater rem donatam eius nomine, & tradidit. an dicatur donatio vel concessio in peculium. dicetur donatio & statim valet: vt *l. 2. responso 2. C. de inoffic. donat.* nec isto casu potest intelligi quod pater donando concesserit in peculium, vt dicebatur in donatione, quæ fit filio in potestate. quia emancipati non possunt habere peculium. Et si habeant, desinit esse: vt *l. fin. C. de inoffic. testam. & per Iason. in dict. authent. ex testamento, colum. 7. versic. secundus articulus, C. de collat.*

¶ *El tercio y quinto de mejoria hecho por el testador no se saque.*] Vult ista lex quod pater habens duos filios & vnam filiam, dotauit filiam in testamento, eamque cum fratribus heredem instituit, & vni filiorum tertiam prælegauit, & quintam bonorum. dum filia vult ad successionem admitti patris simul cum fratribus: dotem quam acceperat ad collationem adducit. filius autem cui tertia & quinta relictæ fuerunt, seu prælegata, petit primo deduci tertiam & quintam, tam deducta dote, quam de alijs bonis testatoris, & ad reliqua bona debere pro virili omnes admitti. filia contradicit. quæritur quid iuris. deciditur per hanc legem quod deducta dote non debeat prælegatum tertiæ & quintæ partis bonorum deduci, sed de reliquis tantum rebus quæ erant in bonis testatoris tempore mortis. hoc idem disponitur, si ducatur ad collationem, donatio propter nuptias vel alia ob causam, quod de eis non debet tertia & quinta deduci, vt hic vides. XIV.

¶ Pone ergo quod pater habens centum in bonis dedit 20. in dotem, & vni filiorum prælegauit tertiam & quintam partem bonorum suorum, & omnes tres simul instituit heredes, deducet filius melioratus de 80. quintam & tertiam. itaque habet nomine tertiæ & quintæ, 38. & aliud quod superest hoc est 42. & 20. quæ filia nomine dotis receperat. diuiditur æqualiter inter dictos duos filios & filiam. erit pars cuiuslibet ipsorum 21. filia ergo vltra dotem consequitur vnum. XV.

¶ Ratio dubitandi in ista lege potuit esse. videbatur enim quod tertia & quinta deberent deduci de dote & de alijs donationibus ob causam. quia debet donatio propter nuptias conferri, vt dictum est in præcedentibus, & in legitimam computari, vt *l. quoniam nouella, C. de inofficioso testamento.* Idem de alijs donationibus ob causam, vt *lege omnimodo, §. imputari, eod. titul.* Sed totum quod superest, deducta cuiuslibet filiorum legitima, potest pater legare, & tenet legatum: vt *C. & ff. ad legem Falci.* per totum *l. Papinianus, §. in quarta, ff. de inoffic. testamen. l. cum queritur, & authen. nouissima, C. eod.* XVI.

¶ Pone ergo quod pater, qui habebat centum in bonis, filiæ dedit 20. in dotem. & eam cum aliis fratribus instituit heredem, & extraneo vel ecclesiæ legauit quintam partem bonorum, deducetur quinta de omnibus centum, si filia veniat ad successionem cum fratribus, quia legitima filiorum sunt 80. vt *foro legum, lib. 3. titul. de las mandas, l. 9.* & filia in parte suæ legitimæ habebit imputare 20. quæ in dotem acceperat. *dict. l. quoniam nouella,* ecclesiæ XVII.

deducet

deducet 20. nomine quintæ partis, quod videtur lex ista contradicere.

XVIII. ¶ Item scimus quod vbi pater vni filiorum prælegauit tertiam & quintam partem bonorum: legitima omnium filiorum quam pater tenetur eis necessario relinquere, titulo institutionis & pro qua comperit querela inofficiosi testa. & ius agendi ad supplementum: est quod superest, deducta dicta tertia & quinta parte, vt *dicta l. 9. tit. de las mandas.* ergo dicta ratione quia filia habet imputare dotem in legitima: filius melioratus deducet tertiam & quintam bonorum de omnibus centum. quod lex ista contradicit.

XIX. ¶ Et adeo verum est, quod filia dotem debet imputare in legitima, quod si pater filiam dotasset, postea in legitima eam instituens, simpliciter intelligitur computata dote in legitima, secundum *Iaco. de Arenis in l. si cum dotem. §. si pater. ff. soluto matrimo. Bald. in l. quoniam in prioribus fi. col. C. de inoffi. testa. Paulum in d. l. quoniam nouella & ibi Iason.* Ad hoc *l. Lucius. §. cum pater, & ibi Bart. ff. de lega. t. & in l. t. § fin. ff. de collatio. doris.* quam commendat *Ludoui. Roma. & Albericus in l. post dotem col. 9. ff. soluto matrimonio.*

XX. ¶ Idem dicemus in dote data à matre vel auo materno, ad quos regulariter dotandi onus non spectat, *l. matre. C. de iure dotium. authen. res quæ. C. communia de legatis.* quia licet mater vel auus maternus videatur donare. *l. vnica. §. accedit. C. de rei vxoria actione. l. fin. C. de dotis promissione.* & donata inter viuos non computantur in legitimam: nisi expresse sit dictum, *l. si quando. §. fin. C. de inoffi. testa.* tamen quia ista non est donatio simplex, vt ibi dicitur, sed ob causam matrimonij. & quia procedit de substantia eius, de cuius hereditate agitur, ideo in legitima computatur, *l. scimus. §. repletionem. C. de inoffi. testa. & Iason in dicta l. quoniam nouella.*

XXI. ¶ Ratio decisionis istius legis fuit, quia dos est æs alienum, vt *l. Pomponius Philadelphus. ff. familia hercicunda. authen. Sed quamuis. C. de rei vxoria actione.* tenet *Bart. in l. 2. §. si sponsa. ff. de priui. cre. Albericus in l. si cum dotem. §. si pater. fin. col. ff. soluto matri.* quando autem testator dicit lego tertiam bonorum meorum, cum bona intelligantur ære alieno deducto, *l. subsignatum. §. 1. ff. de verbo. signifi.* ideo post deductionem dictæ dotis solutæ vel promissæ, videtur testator voluisse tertiam deberi. Idcirco tertia non debet deduci de dote, nec de donatione propter nuptias.

XXII. ¶ Hinc est quod si pater dotem pro filia constituat, sed non tradat, & alijs legata relinquat, & hereditas non sufficiat ad legata: prius deducetur dos quam falcidia. quia dos dicitur æs alienum, *l. qui liberos. ff. de ritu nup.* nedum si simpliciter dotem relinquat: sed etiam expressæ doris quantitate. quia nedum dos simpliciter, sed etiam tota illa quantitas pro dote relicta, dicitur æs alienum. ita notanter dicit *Bart. in l. quæsitum. §. sponsa. ff. de priuileg. credi.* quod est signanter notandum, secundum *Paulum in l. si quis testamento. §. 1. ff. de legatis primo, & Alexandrũ in l. si cum dotem. §. si pater in fine. ff. solut. matri.*

¶ Sed contra hoc fortiter facit lex 21. supra eod. vbi probatur, quod in filium cui est prælegata tertia bonorum, transeunt onera hereditaria passiuè: ideo dicitur fidei commissum vniuersale, ac si esset prælegata quota hereditatis, & ipse tenetur satisfacere creditori & pro sua portione. Quod non esset, si diceretur legatum particulare, & verbum bonorum staret propriè hodie prout olim, vt *l. si quis seruum. §. fin. iuncta l. sequenti ff. de lega. 2.* Itaque nil hodie refert, an testator dicat, melioro filium in tertia bonorum, vel in tertia hereditatis: vt ibi diximus. dato ergo quod dos & donatio propter nuptias, dicatur æs alienum: debebitur tertia filio meliorato, non deducto ære alieno: ac si esset legata tertia hereditatis: vt *d. § fin.* & consequenter dicta tertia debet deduci de dote & donatione propter nuptias. XXIII.

¶ Ex hoc infertur, non bene dixisse *doctorem de Segura in repetitione l. vnum ex familia. § sed si fundum*, cum voluit in septima col. quod ad hoc vt possit tertia & quinta deduci de dote; debet fieri melioratio in quota hereditatis, non bonorum. Subdit tamen *idem doctor*, quod dicta cautela nil valet, quia cum testator non possit facere meliorationem in quota hereditatis, sed in quota bonorum: vt *d. l. 9. foro legum ti. de las mandas*: debet exponi quota hereditatis, id est quota bonorum. Sicut aliquando exponitur econtrario. XXIIII.

¶ Sed profecto ratio sua, vt hic vides, nil valet, quia idem hodie importat tertia bonorum, quod tertia hereditatis, vt paulo ante & sæpe dictum est, & consequenter debetur non deducto ære alieno: quia ipse filius cui est legata tertia bonorum, potest conueniri pro sua portione, ratione æris alieni: vt *l. si. C. ad Trebellian. & de l. 21.* sicut quando legatur quota hereditatis. Sed illud habet verum in quota hereditatis: nisi testator mandasset restitui deducto ære alieno, *l. cogi. § inde quæritur. ff. ad Trebellia.* notat *Paulus in d. l. si quis seruum. § fin.* pari ratione debebitur tertia bonorum quæ idem importat, quod tertia hereditatis deducta dote vel donatione propter nuptias: vel alia simili: tanquam ære alieno: quia hoc disponitur in præsenti lege expresse. XXV.

¶ Sed contra hoc opponitur, & videtur, quod ista lex de nihilo seruiat, quia nil refert an detrahatur tertia meliorationis de dote: vel quod non detrahantur: non enim plus consequitur legatarius vno casu, quam alio. nam de iure digestorum non minus habet legatarius partis hereditatis: quam legatarius partis bonorum facta solutione æris alieni: sed solum est differentia in hoc, quia vno casu legatarius habebit soluere, in alio heres: vt dixit *Paulus in d. § fin.* pone exemplum. testator habet, XXVI.

habet 120. in bonis, & duos filios & filiam. filiæ promisit 30. in dotem, vni filiorum prælegauit tertiam bonorum. & omnes tres instituit hæredes. filius melioratus vult deducere tertiam de omnibus 120. & sic de bonis simul & de dote, & deducit quadraginta, & eo casu transeunt in eum actiones passiuæ. Cum autem dos dicatur æs alienum, & proprium patrimonium filiæ, hodie maxime, quia ratione emancipationis quæ causatur ex cōtractu matrimonij filiæ. vt lege.... infra. est actio in eam consolidata. vt *l.1.§. videamus, C. de rei vxoriæ actione.* ergo ratione dictæ tertiæ meliorationis filia poterit aduersus eum agere ad decem, vt colligitur ex dicta lege 21. & consequenter solum retinebit 30. ratione dictæ tertiæ. & dicta 10. simul cum aliis 20. quæ dictæ filiæ fuerunt data, vel promissa in dotē, diuiduntur inter hæredes pro portionibus hæreditariis. Si vero prius deducantur 30. nomine dotis, & postea filius deducat tertiā de 90. etiā habebit 30. patet ergo quod nō potius habebit vno casu quā alio, quia vt supra dictum est, nil refert sit tertia bonorū vel hæreditatis facta deductione æris alieni.

XXVII. ¶ Sed pro solutione potest iudicio meo responderi, quod dos filiæ non est propriè æs alienum, quia quo ad fiscum, non dicitur æs alienum, vt *l. penult. C. de priuilegiis fisci.* nec quo ad creditores, vt *l. fin. §. 1. ff. quæ in frau. credi.* tenet *Bald.* quem sequuntur *Paulus & Iason in leg. quoniam in nouella. C. de inoffic. testa.* dicētes quod dos non est penitus æs alienum, ex quo procesfit ex successione eius de cuius hæreditate agitur, vt patet per illum textum, vbi dicitur quod dos imputatur in legitimam, sed non imputaretur, si esset æs alienum, vt *l. scimus, §. repletionem, eodem titul.* declarat *Bartol. in l. in quartam, ff. ad legem falci.* Item potest filia institui in dote, vt vult gl. communiter approbata in *leg. 3. §. sed vtrum, ff. de minoribus.* quod non esset, si esset penitus æs alienum, ergo, &c. Nec etiam dicetur æs alienum in proposito nostro, quo ad fratres & cohæredes, quia cum filia habeat dotem cum fratribus conferre, eo casu quo venit cum eis ad successionem patris, vt *l. illam & l. illud, C. de collat.* & in hac lege & infra 28. non poterit filia facta diuisione hæreditatis & dotis, agere aduersus fratrem melioratum, & exigere ab eo partem dotis quam receperat tanquam æs alienum. Ideo necessaria fuit prouisio istius legis quæ disponit, quod non deducatur de dote nec de donatione propter nuptias. quia licet dicantur æs alienum quo ad hoc, vt non tenentur, non tamen quo ad hoc, vt competat actio aduersus fratrem melioratum. non enim dos & donatio propter nuptias dicuntur æs alienum simpliciter, sed secundum quid, & quo ad quædam, & quo ad quædam non. Sicut dicimus in donatione simplici facta filio in potestate quod quo ad quædam habet vim relicti, quo ad quædam non. vt notant *Salicetus & alij in l. illud, C. de collatio.*

¶ Hinc est quod licet pater instituendo filium in legitima, videtur intelligere deducto ære alieno. vt *dict. leg. Papinianus, § quarta, ff de inoffic. testa.* & sic non videtur voluisse compensare cum debito. vt dicit *Bald. in l. cum à matre, C. de rei vendicatione.* illud tamen est verum in tali ære alieno, quod non compensatur cum legitima, vt vult *Alexander in l. pater filiam in fine, ff. ad legem Falcidiam.* dos autem & donatio propter nuptias imputantur in legitima, vt *d. l. quoniā in nouella, & d. l. omnimodo, C. de inoffi. testa.* ideo nō debet intelligi de huiusmodi ære alieno. XXVIII.

¶ Vel potest intelligi ista lex quod pater dederat filiæ dotem vel filio donationem propter nuptias, & alium meliorauit in tertia bonorum, & quemlibet ipsorum instituit in sua legitima. nam isto casu, cum filiæ fuerit integra legitima relicta, non computabit dotem in legitima, si testator dixisset quod eam imputaret, secundum gloss. in *l. si cum dotem, §. si pater, ff. soluto matrimonio, & ibi Paulus de Castro.* Ratio est, quia legitima debet relinqui sine onere *leg. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam.* & dicitur legitima deducto ære alieno, vt *l. Papinianus, §. quoniam autem quarta, ff de inofficiof. testa.* & ideo isto casu filia habebit legitimam integram, & dotem, licet pater dixisset quod eam compensaret secundum *Paulum in d. §. si pater.* Ad hoc *l. pater. ff. ad leg. Falcid.* licet ibi textus loquatur in Trebellianica. nam ibi dicitur quod habebit filia dotem iure proprio virtute contractus præcedentis & consolidationis in eam factæ, & habebit quartam Trebellianicam iure hæreditario, non obstante quod testator præcepit quod dotem computaret in quartam, quia non potuit grauari, vt dos quæ erat res sua, quam extra causam testamenti accepit, computaret in legitima. & secundum hoc, notum est quod filius melioratus, non poterit deducere tertiam meliorationis de dote & donatione propter nuptias. Immo quod plus est, cum filia haberet dotem iure prælegati, eo casu quo instituitur in sua legitima, secundum Paulum, tātum poterit filius melioratus deducere, quod superest ad implementum tertiæ & quintæ partis bonorum, vt in lege sequenti. XXIX

¶ Nec obstat id quod supra dictum est, quod dos debeat in legitimam imputari, & ideo in donatione propter nuptias & aliis ob causam, vt *dict. leg. quoniam in nouella, & l. scimus, § repletionem,* quia illud est verum, secundum *Paulum in d. §. si pater.* quando pater non relinquit integram legitimam filiæ, tunc enim dos imputatur in legitimam, quantum ad hoc, vt olim excluderetur querela, & hodie à iure agendi ad supplementum, quia hoc tendit in fauorem testamenti. Secus tamen est vbi relinquitur integra legitima, quia tunc cessat dictus fauor. Verum tamen est quod *Iason in d. l. quoniam in nouella in fine, 2. col.* dicit quod sibi non placet ista limitatio. XXX.

tio. *Alexan.in d.§.si pater*, dicit quod dos quę obuenit filiæ extra testamentum à patre, non cōpensatur in Falcidia vel Trebellianica, vt *dict.l. pater & l.debitor,§.fin.& leg.à filia in principio,ff.ad Trebell.* bene tamen compensatur, in quarta debita iure naturæ, vt *d.l.quoniam in nouella & d.l. illud.Idem Paulus in l.in quartam penult.colum.ff.ad legem Fal.* dicens quod dos & donatio propter nuptias & causa militiæ, quia præcipiunt inter viuos, non iudicio defuncti, non computatur in Falcidiam, vt *d.leg.pater.* tamen in legitimam imputatur, vt *d.l.quoniam & l.omnimodo.* Quod videtur contra illud quod dixit *idem Paulus in d. § si pater.*

XXXI. ¶ Sed sustinendo Paulum, potest responderi, quod illud est verum vbi non fuit filiæ in testamento integra legitima relicta. per rationem quam supra diximus limitando *dictam leg. quoniam in nouella.* Item *Alexander* loquitur, vbi expresse testator dixit dotem in legitimam imputari, vt colligitur ex verbis eius, dum dicit, In casu autem dubio, quando non ita expressisset testator. Posito ergo quod pater dixit dotem in legitimā imputari, & hoc casu mereatur Paulus reprehendi, eo tamen casu quo pater idemque testator nil de imputatione dixit, posset saluari. & facit pro Paulo textus sequens, vltra supra dicta, quę colligitur ex verbis *Alexandri in d.§.si pater.* dos dicitur æs alienum, vt supra dictum est, legitima vero dicitur deducto ære alieno, vt *d. §.quarta.* ergo prius deducetur dos, deinde legitima debetur. ergo vtrumque filia poterit consequi. Verum tamen est quod posset responderi, quod vbi æs alienum potest in legitimam imputari, vt dos & donatio propter nuptias, non intelligitur legitima deducto tali ære alieno, vt dixit *idem Alexan.in d.l.pater filiam in finem,ff.ad legem Falcid.* Cogita.

XXXII. ¶ Ad prędictorum confirmationem, facit illud quod notanter voluit *Bartol.in l.si emancipati,colum.2. C.de collat. versiculo, Superuenit imperator.* vbi declarando *l.vt liberis eod.tit.* dicit quod considerauit imperator Leo, quod inter filios emancipatos, vel in potestate, vna filia posset habere maiorem dotem quam altera. & vnus filius maiorem donationem propter nuptias, quam alter. & similiter in emancipatis posset contingere, quo ad donationem simplicem, ideo vt inter eos esset æqualitas, statuit quod inter eos fiat collatio. in quibus verbis sentit subtiliter *Bart.* quod ita demum confertur dos & donatio propter nuptias, quando vnaquæque filiarū habet dotem, vel vterq. filiorū donationem propter nuptias. sed vnus maiorē altero. nā vt ad æqualitatē redigantur, statuit inter eos fieri collationem. Sentit ergo quod si vnus non haberet donationem propter nuptias vel altera tantum dotem, cessaret collatio. & est instabilis limitatio ad totam materiam collationis.

XXXIII. ¶ Et consequenter si eo casu dos & donatio propter nuptias non confertur, nec debet in legitimam imputari, quia speciale est in donatione simplici facta filio in potestate, quæ morte confirmatur, quod in legitimam imputatur, quia habet vim relicti, sed non confertur, vt notatur in *dict.leg.illud.* & forsan infra plenius dicemus. Concluditur ergo quod dos, & donatio propter nuptias & aliæ similes, non conferuntur nec imputantur secundum Bart. nisi in casu supra dicto propter ęqualitatem seruandam.

¶ Verum tamen est, quod *Iason in d.l.vt liberis,col.2.* dicit quod nō putat verum dicere Bart. quia destruerentur multæ leges in hac materia, & quia maior insurgit inæqualitas, vbi vna filia habet dotem, vel vnus filius donationem propter nuptias, & alius non. & ideo magis hoc vltimo casu est consideranda collatio. XXXIV.

¶ Item pro isto intellectu quod dos videatur filiæ prælegata, facit lex sequens quæ loquitur in donatione facta filio ob causam matrimonij, vel ob aliam causam onerosam, quod patet in verbis ibi positis. *Para que à el ni à otro no pueda mejorar mas de lo que fuere el valor de la dicha tercio & quinta.* & amplius non potest. ergo quod prius fuerat donatum, non potest reuocari, vt patet ad sensum. non ergo loquitur illa lex de donatione simplici facta filio in potestate, vel emancipato, quæ quandocumque potest à patre reuocari. vt dictum est supra l.17. Sed de dote & donatione propter nuptias & aliis ob causam, quæ reuocari nequeunt. Filia ergo nō imputabit dotem in legitima, sed in tertia & quinta bonorum, vt dicit lex in verbis sequentibus, ibi. *Que la tal donacion se cuente enel tercio & quinto de sus bienes en lo que cupiere.* Quod erit verum eo casu, quo vltra dotem fuit institutus in sua legitima. & sic est ibi casus pro dicto Pauli supra relato. videas *additionem Bald.in d.l.quoniam in nouella.* quę dicit quod opinio Pauli est verior de iure. puto tamen quod lex sequens non loquitur in dote vel donatione propter nuptias, & aliis similibus, sed in simplici donatione. alias per illam legem corrigerentur quam plurima iura. Nec obstant dicta verba, *Para que à el ni à otro no pueda*, &c. Quia debet exponi, nō potest, id est non videatur vel non præsumatur. illud enim dicimus posse, quod honeste vel de iure vel commode possumus, vt *leg.nepos Proculo,ff.de verb.sig.& c.c.prima de verborum signifi.* cum similibus. de quo infra sequenti lege dicemus.

¶ *Traxeren à colacion, o particion.*] Pręmitte quod omnia quæ in legitimam imputantur, conferuntur, non tamen omnia quæ conferuntur, in legitimam imputantur. Iuxta regulam traditam in *l.illud, C.de collat.* cum autem lex ista loquatur de dote & donatione propter nuptias, & de aliis datis ob causam, quę omnia in legitimam imputantur, & consequenter conferuntur. Iuxta regulam affirmatiuam traditam in *d. l.illud.* magis propriè diceret ista lex de donationibus quæ tantum conferuntur, & in legitimam non imputantur. quæ notantur in *dicta lege illud* plenius ibi per *Iason.finali col.* XXXVI.

XXXVII. ¶ Aliqua tamen sunt quæ in legitimam imputantur, tamen non conferuntur, vt per *gloss. 2. in d. l. illud & Cynum & Salicetum ibi & Ias.* nam legatum seu relictum in vltima voluntate in legitima imputatur. *authentica nouissima*, C. *de inoffic. testa.* & tamen non confertur *glos. d. l. illud, & l. à patre & filia licet, & l. filiam eod. tit.* vide *Salicetum in d. l. illud & ibi Iasonem.*

¶ Item feuda & iura emphyteotica, quæ trãseunt io filium vt filium, dato quod nolit esse hæres patri, nunquam sibi imputantur in eius legitimam, *gloss. in l. patroni in principio gloss. 1. ff. ad Trebellian. & ibi Angelus, Iason in dict. l. illud 1. col. & 2. & in leg. quoniam in nouella.* qui gloriatur de isto casu.

XXXVIII. ¶ Item donatio simplex facta filio emancipato, confertur, *l. vt liberis, C. de collat.* & tamen non imputatur in legitimam, *l. si quando, §. fin. C. de inoffic. testa.* per *Bartol. & in l. in quartam ff. ad legem Fal. Iason in d. l. illud.*

XXXIX. ¶ Item si fiat donatio simplex filio in potestate, confertur in casibus de quibus in *d. l. illud.* Primus si fuit dictum à testatore, isto casu bene computatur in legitimam, *l. si quando §. 1. C. de inoffic. testa. & l. si non mortis. ff. eod.* Secundus casus est propter equalitatem seruandam, & iste non est adaprabilis ad computatiooem, secundum *Iason. in dicta l. illud 5. col.*

XL. ¶ Extra istos duos casus donatio simplex facta filio in potestate, quæ patris morte confirmatur, & habet vim relicti, in legitimam imputatur, secundum *Bartol. Angelum & omnes in l. in quartam, ff. ad legem Fal.* & tamen non confertur, vt est communis conclusio doct. in *authen. ex testamento, C. de collat.*

XLI. ¶ Quamuis ergo relicta vel legata vera imputentur in legitimam, vt *l. si quando, §. generaliter.* Secus in quasi legato vel donatione quę habent vim relicti vel legati. sed non sont vera legata, vt per *Cynum & Salicetum in d. l. illud.*

XLII. ¶ Donatio aliquando habet vim relicti quo ad quædam, vt puta quo ad insinuationem, vt *C. de donat. inter virum & vxorem, l. donationes.* & oec quo ad hoc vt expectet eius confirmationem per hæreditatis aditionem, nam sola morte confirmatur, licet quo ad Falcidiam habeat vim legati. Erit ergo legatum secundum quid, sed non simpliciter. vide *Bald. in authentica ex testamento 1. col.*

XLIII. ¶ De ista donatione simplici facta filio in potestate vel emancipato, an debeat in legitimam imputari, in sequentibus legibus Deo propitio differemus. sufficiat quantum ad propositum, quod patum refert an lex ista diceret de aliis donationibus quæ imputantur in legitimam, vel ducuntur ad collationem propter instantias supra tactas. Lex autem ista intelligitur de aliis donationibus ob causam factis, de quibus paulo ante disseruimus.

XLIV. ¶ Collatio non habet locum nisi pater habeat filios succedentes ascendentibus, secundũ *Bal. in l. quoniã in nouella in prima regula, C. de inofficios. testa. & ibi omnes, Bartol. in l. pater filium, ff. de collatio.* Computatio tamen in legitimam fit quãdocunq. extraneus succedit. *l. omnimodo in principio, C. de inofficios. testa. per Iason. in dict. leg. quoniam in nouella penult. colum. in fin.* vbi ponit istam differentiam.

¶ Relicta vel legata computantur in legitima, *authentic. nouissima, C. de inoffic. testa.* filius tamen non tenetur legata seu relicta conferre, vt *l. à patre, & l. filia, C. de collat.* intellige ex testamento vel ab intestato, sed capit ea præcipua. ergo non imputantur in legitima. quæ iura videntur contraria. Concordando dicas, quod vbi pater aliquid relinquit filio titulo legati, & non instituit eum hæredem, sed fratres eius, tunc eo iure quo nõ erat necessarius titulus institutionis, computabatur relictum in legitimam, & si relictum non æquiualebat legitimæ, agebat ad supplementum. Si vero pater nullum condidit testamentum, sed in codicillis vni filiorum fecit legatum, vel condidit testamentum, & omnes filios suos simul instituit hæredes, & vni eorum aliquid legauit, in his duobus casibus filius non habet conferre relictum, nec imputabit in legitimam ex testamẽto vel ab intestato: sed poterit consequi legitimam ex testamento vel ab intestato. & habebit insuper relictum iure prælegati. & ita debet intelligi *dicta l. filio & d. l. à patre.* Ad idem *l. qui filiabus, §. fin. ff. de legatis 1. & l. filio à patre iuncta l. sequenti eod. tit.* & isto casu poterit filius retinere relictum & repudiare hæreditatem, vt *d. §. fin. & d. l. à patre.* & l. 22. supra. XLV.

¶ Hodie tamen non necessario titulo institutionis tenetur pater filio legitimam relinquere, vt *§. aliud quoque capitulum, authent. vt cum de appellat. cognosc. gloss. Salicetus & Paulus in dict. l. omnino, Iason in d. authentic. nouissima, & 6. partita tit. 8. l. 5.* XLVI.

¶ Si autem pater titulo institutionis relinquat filio minus legitima, agit ad supplementum, *l. omnimodo, & dicta l. 5.* Si vero relinquat titulo legati, & condidit testamentum, etiam si legatum ascendat vsque ad valorem legitimę, si non instituatur in eodem testamento, dicitur filius præteritus, & poterit agere contra testamentum, nisi libeoter filius reciperet legatum absque protestatione, vt *d. l. 5.* XLVII.

¶ An autem isto casu quo filius agit contra testamentum consequetur legatum simul & legitimam. vide *Bald. in authentic. ex causa columm. 12. C. de filiis præteritis, & ibi Ias.* tactum est supra l. 22. XLVIII.

¶ Si autem filius dum agit contra testamentum, non plus posset consequi, quam fuerat cõsecutus iure legati, quia legatum æquiualet legitimæ, & non potest consequi vtrumque, secundum *Bald. in auth. ex causa.* An isto casu erit vtile filio agere contra testamentũ, dicas quod sic, propter duo. Primo quia titulus institutionis, honorabilior est quàm legati, vt notatur *ff. de legatis præstandis, l. filium, & in d. §. aliud quoque capitu-* XLIX.

capitulum & dict. authent. nouissima. Sed in honore versatur vtilitas, vt probatur in c. licet de probat. ibi super honore, iuncta l. 1. §. idem Varrus. Item est vtile propter ius accrescendi, quia instituto accrescit portio deficientis hæredis l. 1. §. fundo. ff. de hæred. instit. Secus in legatario quia venit iure diuerso. l. sed cum patrono. ff. de bo. poss. & ex hoc infertur, quod filia potest institui in sola dote, & erit ei vtilis institutio secundum Iasonem, qui ita concludit post alios in d. authentica nouissima. col. 14.

L. ¶ Sed ponamus quod pater reliquit prædium vni filiorum in codicillis & nullum condidit testamentum, an poterit filius consequi prædium legatum, & insuper legitimam ab intestato. Dicas quod sic, vt in casu præcedēti. quia idem est hodie quod erat olim per d. l. filia & d. l. à patre.

LI. ¶ Sed pone quod pater donauit filio in potestate prædium, quæ donatio morte confirmatur, & habebat vim relicti. an debeat hodie conferri, vel in legitimam imputari? dicas quod imputatur in legitimam, quia morte cōfirmatur. l. filium quem habentem, C. familiæ herciscundæ, l. etiam, §. si debita. versicul. sed & mortis, ff. de bonis lib. Sed illa quæ imputantur in legitimam, conferri debent. leg. illud in prima regula. C. de collat. secundum Bartol. in l. in quartam, ff. ad legem Fal. ex cuius mente debet imputari & conferri. Sed in hoc quod vult quod debeat conferri communiter tenetur contrarium. quia licet debeat imputari, non sequitur quod debeat conferri. quia illud non procedit in his quæ habent vim relicti, quia relicta non imputantur, sed conferuntur. l. filia licet & leg. filiam, C. de collatio. Alexander, & Iason in d. authentica ex testamento col. 4. eod. tit.

LII. ¶ Circa imputationem tamen repetio, quod Paulus de Castro in dict. leg. in quartam penultim. col. dicit quod in hoc semper dubitauit propter id quod habetur in leg. illud. C. de collat. vbi videtur determinari, quod licet simplex donatio facta filio aliquando conferatur, nunquam in legitimam imputatur. ita videtur tenere ibi Iacob. Bu. & probatur in l. si non mortis in principio, ff. de inofficios. testa. vbi videtur indistincte dicere quod tunc imputatur, quando dicitur expresse. Idem tenet ibi Angelus in quibusdam lecturis contra Bartol. Reperio tamen quod Alexander in dict. l. in quartam col. 13. tenet cum Bartol. & contra Paulum, & idem Alexander latius in allegata leg. illud. & ibi sequitur Iason col. fin. Sed idem Iason in dict. authent. ex testamento col. 4. versicul. vel potest respōderi retorquendo argument. tenet idem quod Paulus, licet enim non alleget per leg. si quando, §. generaliter & in dict. leg. si cum mortis 2. responso. allegat leg. etiam, §. si debita. Eandem opinionem firmauit idem Paulus in dict. §. generaliter.

LIII. ¶ Hodie tamen est sublata ista contentio per legem regni 6. partit. titul. 15. l. 4. quæ aperte dicit quod donatio simplex facta à patre filio in potestate, non imputatur in legitimam, nisi in casu quando ipse filius peteret ab aliis fratribus, quod ipsi imputarent donationes eis factas ex causa dotis. quia tunc, vt seruetur æqualitas, & ipse filius imputabit donationem suam. quæ lex videtur assumpta ex æquitate d. l. illud. & per eam videtur approbata opinio Pauli.

¶ Adde prædictis, quod lucra matris quę deferuntur filiis ex culpa propter matrimonium vel dotis immensitatem, non computantur filiis in legitimam quæ debetur ex bonis matris, vt legitur & notatur in authentic. de nuptiis. §. optime in glos. hoc manifeste. & Bald. in l. quod scitis, C. de bonis quæ liberis, in principio, quia filij capiunt ista lucra tanquam aduersarij matris, non tanquam hæredes. LIV.

¶ Quid de donatione facta filio emancipato, an debet conferri, vel imputari in legitimam? Oldradus in authent. ex testamento. C. de collat. Prout ibi refert Bald. 4. col. & Iason in 7. dicit se prius consuluisse, quod talis donatio non debeat conferri. & refert alios peritos idem consuluisse Nicol. Matha. & Iacob. de Aret. in l. vt liberis eodem titul. Cynus & Bartol. Ad hoc dict. l. illud, §. final. vbi donatio simplex non confertur, nec dicas quod loquitur in donatione facta filio in potestate, quia ibi non curatur de patria potestate, quia textus loquitur de donatione facta, non solum à patre sed à matre, sed mater non habet filium in potestate, vt §. femina instit. de adoptio. & sicut statim valet donatio facta filio emancipato per patrem, ita & facta à mater, vt l. si constante, C. de don. inter virū & vxorem. Et probabiliter ille textus in allegata leg. illud. nam dicit quod donatio facta filio, non debet conferri, nisi donator huiusmodi legem tempore donationis imposuerit. Si textus loqueretur in filio in potestate, hoc non esset necesse, quia sicut posset pater quandocumque donationem reuocare, ita posset quandocumque legem imponere. loquitur ergo in emancipato. In cuius donatione nisi donator tempore donationis legem imponeret, postea imponere non possit. l. perfecta donatio. C. de donat. quæ sub modo. ista fuit ponderatio Alexandri in dict. l. illud. refert eum Iason in allegata authen. ex testamento col. 8. Contraria tamen est opinio communis secundum Iason. in d. authen. ex testamento, fin. colum. Alexand. tamen in d. l. illud, col. antepen. & pe. dicit quod vtraque opinio est sustentabilis. idem dicit Iason in d. authen. ex testamento fin. col. LV.

¶ De imputatione tamen in legitima communis conclusio est, quod talis donatio facta filio emancipato, non debet imputari, nisi fuerit expresse dictum tempore donationis. ita tenent Bartol. Paulus & Alexand. in dict. lege in quartam. Idem Alexand. in dict. leg. illud. quamuis Nicolaus de Matha. prout refert Bald. in dict. l. illud & in l. vt liberis. tenuit contrarium. de hoc tamen nō est amplius tractandum, cū sit decisum per legem sequētem, quę loquitur de donatione facta filio, vel alicui descendentium, nulla LVI

habita distinctione, an fuerit emancipatus vel in potestate. ergo sic debet intelligi. Ad idem l. 17. supra. per quas videtur sublata differentia inter filium emancipatum & in potestate. Cum vtroque casu potest donatio à patre reuocari. nisi in casibus ibi assignatis.

LVII. ¶ Subdit lex sequens quod si fiat donatio filio emancipato vel in potestate. *Aun que no diga que lo mejora enel tertio & quinto, entiendase que lo mejora en tertio y quinto en lo que cupiere en tertio y quinto, para que no pueda mas mejorar à otro.* Ergo non imputabitur in legitimam. Probat eadem lex magis aperte ibi. *E si de mayor valor fuere, mandamos que vala hasta en la quantidad del dicho tertio y quinto & legitima.* Videtur probare in eisdem verbis, quod nec teneatur filius emancipatus talem donationem simplicem conferre, cum eam habeat imputare in terria & quinta meliorationis, non vero legitimæ. & ita alias vidi seruari in practica in regio senatu. tene memoriæ.

LVIII. ¶ Quid autem in donatione simplici facta à matre? Dicas quod statim valet sicut facta filio emancipato. *l. Si constante, C. de donationibus inter virum & vxorem.* & non confertur, nisi quado emergit inæqualitas, sicut donatio simplex facta filio in potestate. *l. illud. §. finali, C. de collat.* de quo late per *Iason. in authentic. ex testamento colum. 7. & 8.* Hodie tamen apertum est quod talis donatio non debeat imputari, nec conferri per legem sequentem in verbis supra recitatis, quæ loquitur in donatione facta à patre vel matre in principio cum dicit, *Si el padre, o la madre.*

LIX. ¶ Contra prædicta videtur facere lex 29. infra. cuius verba sunt. *Quando algun hijo veniere à heredar, sea obligado à traher à particion & colacion la dote & donacion propter nuptias, & las otras donaciones que ouiere recebido de aquel cuyos bienes viene à heredar, &c.* Simplex ergo donatio debet conferri & in legitimam imputari. Ad idem lex supra proxima ibi, *Las otras donaciones que traxeren à collacion, o particion.*

¶ Potest dici, sicut pluries dictum est, quod licet debeat conferri, non ideo sequitur, quod debeat in legitima imputari. quia non sequitur confertur, ergo imputatur in legitimam. licet bene econtrario sequitur imputatur, ergo confertur. *d. l. illud, & d. l. quoniam in nouella.* vbi donatio ante nuptias quæ ante illam legem conferebatur, non tamen erat prouisum quod in legitimam imputaretur, propterea ibi hoc de nouo disponitur. & ita non sequitur quod illud quod confertur, debeat imputari.

LX. ¶ Secundo potest dici quod verba posita in dicta lege 29. cum dicit. *La dote, & donacion propter nuptias, y las otras donaciones;* debent intelligi de similibus donationibus quæ imputantur, puta causa militiæ vel studiorum. *leg. omnimodo, C. de inoffic. testa.* & aliæ donationes necessariæ. Hoc importat illud verbum aliæ, quod est repetitiuum similium, secundum *gloss. Azonem & Salicetum in dict. authent. ex testamento.* & dictum est in superioribus. & consequenter dicta lex 29. non loquitur de donatione simplici, quæ quandocumque poterat reuocari, sed de illa quæ reuocari non potest, quia statim tenuit. quod satis demonstrant verba ibi posita, cum dicunt, *Para que à el ni à otro no pueda mas mejorar, &c.*

¶ Quid de dote & donatione propter nuptias, quæ olim conferebantur. *dict. authentic. ex testamento & dict. l. quoniam in nouella, & ff. & C. de collat. dotis per totum,* & infra lege 29. vbi hodie hoc expresse habetur. Item erat iure antiquo expeditum, quod deberet in legitimam imputari, *dicta l. quoniam in nouella & l. omnimodo, C. de inoffic. testa.* LXI.

¶ Sed postea de iure authenticorum aliud fuit dispositum, quia legitima ex illo iure, & hodie debet relinqui iure vel titulo institutionis. *d. §. aliud quoque capitulum in authen. vt cum de appellatione cognoscitur, & 6. partita titul. 8. l. 3.* Si autem pater decessit filia dotata & præterita, poterat filia rumpere testamentum, vt dict. l. 5. quod non esset si haberet imputare dotem in legitimam. nam tunc ageret ad supplemẽtum. vt in *eadem lege & dict. l. omnimodo.* quapropter videtur quod tunc deberet imputari in legitima, quando pater filiam instituit in dote quam acceperat, quod potest facere, vt sup ra dictum est. Verum tamen est quod *lex regni 6 partita titulo 15. l. 3.* dicit quod debeat dos in legitimam imputari, posset tamen intelligi, vt modo dicebamus, quando filia erat in dote instituta. non tamen potest negari quin debeat conferri dos & donatio propter nuptias, prout erat dispositum in *dict. l. illud,* ante dispositionem *l. quoniam in nouella.* vt ibi notatur.

¶ Alia vtilitas inuestigationis prædictæ resultabit, quoniam certum est quod ea quæ cõferuntur, non impediunt quominus filius sine iusta causa exhæredationis possit querelare testamentum patris, quamuis donationem quã ab eo acceperat, habeat conferre. Si tamen illam donationem, vel dotem haberet filius vel filia imputare in legitimam, quamquam inueniat se sine iusta causa exhæredatum, non habet locum querela. hoc expresse probatur in *d. leg. quoniam in nouella.* vbi dicitur quod donatio propter nuptias conferebatur, vt *d. l. illud.* tamẽ quia non impediebat, quominus filius posset testamentum querelare, fuit illa lege inductũ, quod donatio propter nuptias imputaretur in legitimam, sicut imputatur dos. nam eo quod dos & donatio propter nuptias imputantur in legitimam, non habet locum querela inofficiosi testamenti. Sed si forte dos & donatio propter nuptias non æquiualent legitimæ, agitur ad supplementum, vt *l. omnimodo eod. titulo.* Si autẽ dicimus quod hodie dos & donatio propter nuptias non imputantur in legitima: quia legitima debet relinqui titulo institutionis, licet debeat conferri, non impedietur quominus filia LXII.

filia dotata, vel filius cui est facta donatio propter nuptias, possit querelare testamentum, si se inueniat sine causa exheredatam. Hæc est secunda vtilitas istius inuestigationis.

¶ Pono exemplum in vtraque, pater dotauit filiam, ipsa exhæredata, instituit extraneum. olim non poterat querelare. quia habebat imputare dotem in legitima, sed agebat ad supplementum, vt *dict. l. quoniam & dicta l. omnimodo.* Hodie posset querelare, quia non fuit dos relicta titulo institutionis. Ideo non debet imputari in legitimam. debet tamen dicta dos ab intestato conferri, vt in secunda vtilitate dictum est.

¶ Sed quia collatio non habet locum nisi inter solos liberos ascendentibus succedentes, vt dictum est in prima vtilitate: si contingat testamentum, in quo extraneus institutus est per querelam rumpi, filia dotem conferre non debet. Secus si hæres institutus esset descendentibus, nam tunc rupto testamento per querelã, confert filia dotem, cum veniat ad successionem ab intestato cum fratribus. vt *d. authentic. ex testamento, C. de collationibus.* LXIII.

¶ Contra quos possit peti supplementum legitimæ, vide *Bartol. in l. Papinianus, §. quoniam autem quartam, ff. de inofficioso testamento.*

LEX XXVI.

SI el padre, o la madre en testamento, o en otra qualquier vltima voluntad, o por otro algun contracto entre biuos hizieren alguna donacion à alguno de sus hijos, o descendientes, aun que no digan que lo mejoran en el tercio, o en el quinto, entiendase que le mejoran en el tercio & quinto de sus bienes, & que la tal donacion se cuente en el dicho tercio & quinto de sus bienes en lo que cupiere, para que à el ni á otro no pueda mejorar mas de lo que mas fuere el valor del dicho tercio & quinto, & si de mayor valor fuere, mandamos que vala fasta en la cantidad del dicho tercio & quinto & legitima de lo que deuian auer de los bienes de su padre & madre & abuelos & no en mas.

I. Pater vel mater aliquid concedens filio vltra legitimam, videtur meliorationis iure concessisse, quamuis non vtatur verbo *meliora*, quatenus tangit tertiam & quintam partem bonorũ patris vel matris. Hoc idem ante huius legis editionem ego alias firmaui in cap. per vestras de donationibus inter virum & vxorem col. 331. versic. dando ergo. Hoc idem postea reperi tenere *doctorem de Segura in repetitione l. vnum ex familia, §. sed & si fundum de legat. 2. folio 15. colum. 1. versicul. ex hoc ego infero.* vbi videri poterit. Postea vero in curiis Taurinis vna cum aliis regis consiliariis interfui in editione istius legis, quæ mihi semper placuit ad tollendas difficultates, quę super hoc quotidie immergebãt. duo itaque prouidit hæc lex. primum quod pater relinquens vel donans aliquid filio vltra legitimam, in eo quod excedit legitimam, videtur eum meliorare, quamuis hoc verbo nõ vtatur. Secundum, quod ista melioratio intelligitur fieri in tertio & quinto, quamuis de tertio & quinto nihil fuerit dictum, & est notabilis decisio.

II. ¶ Intellige hanc legem, dummodo in tali dispositione vel concessione exprimatur expresse causa & nomen filij cui facta est, alias legatum vel prælegatum non valet, *l. qui plures & ibi Bartol. & l. quidam, ff. de rebus dubiis.* vel saltem præsumitur facta ad pias causas, gloss. in *l. Si quis Titio de legat. 2. versic. & subdebat ibidem.* vide ibi doctores.

¶ Legatum factum ecclesiæ, non expresso ecclesiæ nomine, intelligitur de parochiali, vt per *Cynum in l. 1. C. de sacrosanct. eccle. Specul. titul. de instrum edit. § nunc aliqua. versicul. quid si testator & ibi Ioann. Andr. in additionibus, Bartol. & alij in l. quia conditio. § cum ita. ff. de condi. & demon.* Et si testator habeat duas parochias, debetur ei in qua percipit sacramenta. *c. si. de sepul.* de quo per *Cynum in l. cum multa, C. de donat. ante nupt. Bartol. in l. 1. ff. ad munici. & in l. fin. C. de annonis ciuilibus, lib. 11. Bartol. & Imola in l. si domus de legat. 1. Ancha. Abbas & alij in c. relatum el secundo de testa. Angel. in authentic. de non alie. aut permut. collat. 2.* qui omnes concludunt, quod debetur parochiali ecclesiæ. III.

¶ Legatum factum pauperibus, intelligitur de pauperibus domicilij testatoris. *l. Si quis ad declinandam, C. de episc. & cle. & ibi Bald. Ioan. And. in c. 1. de testa. lib. 6. Angelus in authent. de ecclesiasticis titulis, si quis autem, collatio 9.* IV.

¶ Pater dixit, melioro filios meos in tertia & quinta parte bonorum meorum, neminem expresse nominando, intelligitur de legitimis, V.

non de naturalibus, vel bastardis. quia naturales stantibus legitimis, non sunt capaces ad habendam meliorationem de tertio. vt l.9. & 10. supra. videtur ergo testator de legitimis sentire. arg. *l.1.ff.soluto matrimonio.*

VI. ¶ Sed si pater legauit quintam partem bonorum suorum, videtur legata etiam filiis bastardis. quoniam illius quintæ sunt capaces vt volunt leges regni. Item quia tunc agitur de fauore, vt vult *Bartol.in l.si constante 2.colum.ff.solut.matrimonio.* & glos. in *cle.1.de baptismo.* vide legem 17. supra.

VII. ¶ Legatum factum familiæ, quomodo intelligatur. vide *Barth.post Cynum in dict.leg.id quod pauperibus, text.in c.indicante de testa.Barthol.in leg.quidam in principio, ff.de rebus dubijs. & in leg.Si quis eod.titul.*

VIII. ¶ *O por contracto entre biuos.*] An eo casu requiratur scriptura, dic quod sic, si excedat quingentos aureos, cum debeat insinuari. *leg. Sancimus, C.de donationibus & 5.partita, eod.titul.l.9.* & insinuare, nihil aliud est, quam quod donationis fiat publica scriptura coram iudice. vt declarat *Bartolus in leg. Modestinus, ff. de donat.* probatur in d.l.9. & diximus supra lege 17.versicul.50.

IX. ¶ *Alguna donacion.*] Quando pater videatur donare in peculium filio in potestate, diximus supra in lege præcedenti. & lex ista loquitur in simplici donatione facta filio in potestate vel emancipato, & an intelligatur etiam in dote & donatione propter nuptias & aliis ob causam donatis, diximus supra in præcedenti lege versic.35.

X. ¶ *Aunque no digan que lo mejoran.*] Videtur ergo sentire ista lex, quod donatio simplex facta à patre vel matre filio emancipato vel in potestate, non debeat imputari in legitimam, sed in tertia & quinta parte bonorum videatur filius melioratus & imputetur. & eo casu videtur sentire, quod nec etiam debeat talis donatio conferri, cum dicit quod debeat imputari in tertia & quinta bonorum. vtrumque erat expeditum in filio in potestate ante istam legem. licet aliqui tenuerunt contrarium. de filio emancipato erat maior dubitatio. sed hæc omnia dubia & altercationes, per istam legem resecantur, de quibus diximus plene supra l. proxima ad finem. versicul.57. & forte dicemus infra ista lege.

XI. ¶ Nota istam legem quod nedũ pater videtur filium meliorare, quando vsus est his verbis *melioro*, verumetiam quando talibus verbis nõ prolatis tot & tanta bona eidem filio dedit vel reliquit, quod sufficiant non solum ad suam legitimam necessariam, sed etiam ad tertiam & quintam. sumpta fuit hæc lex quantum ad hoc, *ex authentic.vnde si parens, C.de inoffic.testa & in l.si totas in verbo, relinquis necesse est.C.de inoffic.donat.* secundum *doctorem de Segura in repetitione l.vnum ex familia.§.Sed & si fundum folio 5.colum.3.ff.de legatis 2.* Ad idem bonus textus in *l.ex facto.§.Scio.ff. de heredib.instit.* facit *l.3.ff.de testa.militis.*

¶ *E que la tal donacion se cuente en el dicho tercio & quinto, &c.*] Non ergo imputabitur dicta donatio in legitima. XII.

¶ *Para que à el ni à otro no pueda mejorar mas de lo que fuere el valor del dicho tercio & quinto.*] Facit ista lex ad quæstionem, pater vel mater vni filiorum donauit prædium simpliciter, postea in testamento alteri filio legauit tertiam & quintam bonorum. An per secundam donationem, videatur primam reuocasse factam de prædio. ista lex videtur dicere quod nõ. Facit textus in *l.quoties, C. familiæ herciscundæ*, & notata per *Dynum in regula generi de regulis iuris libr.6.per doctores in c.1.de rescriptis.* ego tetigi in repetitione rubr. de donat.inter virum & vxor.col.396.& in nouiter impressis. fol.... XIII.

¶ Aduerte quia ista lex non videtur hoc decidere per illud verbũ (*no pueda mejorar.*) Quia in quæstione proposita quæritur, an videatur pater vel mater reuocare donationem specialem per sequentem generalem, sed non negatur quin reuocari posset. Sed lex ista dicit quod reuocari non possit dum dicit, *Para que à el ni à otro no pueda mejorar, mas de lo que fuere el valor del dicho tercio & quinto.* Et verbum, non potest, inducit necessitatem gloss. in *regula 1. de regulis iuris lib.6, Bartol.in l.3.colum.1.C.de pignoribus.* Idcirco non videtur, quod ista lex non debeat intelligi de donatione simplici facta filio in potestate vel emancipato. quæ hodie à patre vel matre donantis reuocari potest quandocumque, vt dictum est supra l.17.vers.10. Sed lex ista dicit quod reuocari non potest per illud verbũ Non possit donari, nisi quod superest, & consequenter quod alteri filio fuerat donatum reuocari non potest. & sic lex ista non loquitur de simplici donatione, sed de donatione ob causam vel eo casu quo rei simpliciter donatæ, est filio tradita possessio, vel scriptura, vt dict. lege 17. XIV.

¶ Et secundum istum intellectum, est hic lex clara pro eo quod diximus in lege supra proxima. vers.35. Et infra latius subiungemus.

¶ Circa propositam quæstionem. an per secundam donationem videatur pater reuocare primam, & pro declaratione huius legis, quæro: pone quod pater habens quinquaginta in bonis & tres filios, vni donauit 10. in vita, alteri prælegauit tertiam & quintam bonorũ, & omnes simul instituit hæredes. qualiter filius melioratus deducet tertiam & quintam, & de quibus bonis. videtur per istam legem quod tantum possit filius melioratus deducere quod superest ad implementum tertiæ & quintæ partis bonorum, vt hic vides. Sed reuera lex ista parum facit, quia loquitur in donatione irreuocabili, nos loquimur in simplici donatione & irreuocabili. XV.

¶ Stat ergo quæstio in euidentia huius, an pater per illud prælegatum tertiæ & quintæ partis bonorum, videatur recessisse à prima donatione, XVI.

ne, & videtur quod prima donatio sit reuocata. quia donatio simplex facta filio in potestate in vita patris, non valet, sed morte confirmatur taciturnitate testatoris donantis. *l. donationes, C. de donat. inter virum & vxorem, cum similibus.* talis enim donatio quæ morte confirmatur, habet vim relicti. vt per *Salic. in l. illud, C. de collat. Iason in authen. ex testamento cod. tit. colum.* 4. Si autem testator in testamento alteri prælegauit filiorum tertiam & quintam bonorum, videtur reuocare primam donationem, quæ morte cõfirmari non potest, nec habere vim relicti, cum appareat de contraria donantis voluntate. Ad hoc *lex regni foro legum lib. 3. tit. de las mandas l. 2.* quæ dicit. *Si despues que alguno fiziere manda de alguna cosa quier sano, o enfermo mandare aquella misma cosa à otro, valdra la segunda manda, no la primera.* Si autem donatio habet vim legati, videtur à priori recessisse. Item facit *alia lex regni 4. partita. titul. 11. l. 4.* quæ dicit, quod si maritus donauit vxori rem quam postea alteri cõcessit, per hoc videtur donationem reuocasse. vt ego plenè prosequor in dicta mea repetitione rub. de donationibus inter virum & vxorem, folio...... Potius enim mens & voluntas testatoris inspicienda est, quam vox *l. Labeo. ff. de supelle. legat. & l. fin. C. qua res pigno. oblig. po. 22. quæst. 5. c. humana aures.* & secundum hoc videtur quod filius donatarius amittat 10. quæ sibi à patre fuerant donata.

XVII. ¶ In contrarium facit, immo quod filius donatarius non amittat dicta 10. & alter filius melioratus possit deducere tertiam & quintam partem bonorum. Primo *lex regni foro legum libr. 3. titul. de las donaciones l. 7.* permittit, quod possit pater filio, vel extraneo in vita donare quintam bonorum. *Alia lex 9. titulo de las mandas eiusdem fori*, permittit quod in morte possit pater aliam quintam legare. Per legatum ergo quintæ partis, quam pater legauit tempore mortis, non videtur reuocare donationem alterius quintæ partis, quam pater in vita donauerat, quia tempore quo quintam legauerat, non videtur testator sensisse de quinta quam donauerat, sed de alia, cum hoc facere potuisset iure permittente. quia in diuersis voluntatibus præsumitur multiplicatio dispositionis, *leg. quinquaginta, ff. de probat. per Bartol. in lege re coniuncti, ff. de legatis 3. & ibi Ias. col. 19.*

XVIII. ¶ Nec obstat lex 28. infra eodem quæ fuit condita ad declarationem prædictarum legũ, quoniam lex illa, si recte consideretur, non dicit nec negat, quod possit pater vni filiorum donare quintam partem bonorum in vita, & alteri filiorum tempore mortis legare aliam quintam & tertiam. Solum prohibet dicta lex, quod virtute dictarum legum fori, non possit pater vni filiorum donare, quintam bonorum in vita, & aliam quintam eidem legare in morte, vt sonant verba legis, ibi. *Que por virtud de la vna ley & de la otra, no pueda mandar el padre ni la madre à ninguno de sus hijos, ni descendientes mas de vn quinto de sus bienes en vida y en muerte.* Non ergo negat dicta lex, quod possit pater vel mater vni filiorum donare quintam bonorum in vita, & alteri legare aliam quintam in morte. Si enim aliter dictam legem intelligeremus, sequeretur absurdum, scilicet quod si testator donauit in vita sua pluribus personis, vt fieri solet vsque ad quintam bonorum, tempore mortis nil posset legare extraneis vel piis locis stantibus liberis. & ex hoc orirentur multa inconuenientia, vt forte plenius dicemus in prędicta l. 28.

¶ Sed contra ista multum vrget quod supra dictum est, quod donatio simplex habet vim relicti. pater ergo tempore mortis suæ potuit dictam quintam relinquere, non autem duas quintas. vt dicit illa lex 28. & *dict. l. 9. de las mandas.* Ergo impossibile est quod vterque suam consequatur quintam. XIX.

¶ Sed forte responderi posset, quod licet donatio simplex habeat vim relicti, non tamen est propriè relictum, sed quasi relictum, vt notat *Cynus & Salicetus in l. illud, C. de collatio.* & dictum est in lege præcedenti versicul. 23. Non enim habet vim relicti quo ad insinuationem. vt *leg. donationes, C. de donationibus inter virum & vxorem.* nec quo ad hoc vt expectetur eius confirmatio per hæreditatis aditionem, quia sola morte confirmatur. Habet ergo vim relicti in casibus in quibus in iure reperitur expressum. & sic non obstat in proposito. XX.

¶ Vel aliter. aut testator quando relinquit quintam tempore mortis, sensit de eadẽ quinta, quam alteri filio in vita donauerat. Quod tunc demum erit, si expresse dixisset, lego Titio filio meo eandem quintam partem, quam Seio filio meo donaueram, vt expresse dixit *Bartol. in l. re coniuncti. columm. 3. quæst. 3. ff. de legatis 3. & ibi Iason column. 21.* Et isto casu videntur coniuncti re, & valebit donatio in persona vtriusque, & erit vna quinta tantum secundum *Bart. & Doctores ibi.* Nec videtur primo adempta. Sed faciunt partes per concursum, vt *l. Iulianus quique ff. de hæredibus institut. l. 1. §. Sin autem, C. de caducis tollendis.* XXI.

¶ Aut dixit simpliciter, lego Titio filio meo quintam, & tunc non videtur testator sensisse de priori alteri donata, & vterque filiorum cõsequetur vnam quintam. Intelligendo dictam legem 28. quod pater potest vni donare in vita, & alteri in morte relinquere tertiã & quintam bonorum, & hoc secundum *Bartol. & Doctores in d. l. re coniuncti.* XXII.

¶ Vbi autem esset facta donatio per modum quantitatis, vt si Titio filio donauit in vita 10. quæ faciebant quintam partem bonorum, & alteri filio in testamento, legauit 10. & tertiam bonorum, an in dictis 10. dicantur re coniuncti. vide in simili notata per *Bart. in d. l. re coniuncti col. 3. versicul. primo de re coniunctis, & ibi Iaso. col. 19.* XXIII.

¶ In

XXIV. ¶ In eo tamen quod dictum est supra quod lex ista intelligatur de dote & aliis donationibus ob causam, quia statim valent, & reuocari non possunt. non in simplicibus donationibus. Per illa verba, *No puedan dar mas de lo que fuere el valor del dicho tercio y quinto.* Ego crederem quod tutius est tenere contrarium. scilicet quod ista lex loquatur in donationibus simplicibus, non in dote & aliis similibus. Temerarium enim videtur dicere quod vnico verbo & obscuro voluerit legis lator inducere tot legũ correctionem digestorum, C. fori & partitarum. in quibus habetur quod dos & donatio propter nuptias, & alia quæ à patre proficiscuntur, vbi de eius hæreditate agitur, debent cum fratribus cohæredibus conferri, habetur etiam supra lege proxima & infra l. 29. & 50.

XXV. ¶ Sed si filia imputaret dotem, & filius donationem propter nuptias in tertia & quinta bonorum, & eam obtinerent, non iure hæreditario, sed iure prælegati, sublata esset eorum collatio. quia tertia & quinta, & quod eius nomine capitur, non confertur, vt hic habetur expresse. & in tribus legibus sequentibus. Hoc tamen non est dicendum, quod tot iura cum tanta vigilantia condita, sint vnico verbo correcta. maxime quia impossibile est, quod lex ista hoc modo intelligatur; quia leges huius voluminis quamuis plutibus diebus & multo quidẽ tempore fuerunt inter nos consiliarios hinc inde reuolutæ, & quisque super earum qualibet suam aperiebat dicebatque sentẽtiam; omnes tamen simul & vno contextu fuerunt à principe & rege Fernando catholico & christianissimo conditæ & publicatæ, vt habetur in earum proœmio. Vnde non est verisimile, quod harum legum conditor, (nobis consiliariis cõsulentibus) sibi ipsi contrarius, in hac lege diceret, dotem & bona propter nuptias donata, vel aliter ob causam concessa non debere conferri, sed in tertia & quinta imputari. Et inf. in lege 29. & supra in lege proxima inducat ad collationem, cum ibi expresse dicat, dotem & donationem propter nuptias debere conferri. Lex ergo ista intelligitur in simplici donatione, & sic concordat cum aliis istius voluminis.

¶ Nec obstat istud verbum (*no pueda.*) quia XXVI. debet intelligi de honestate, illud enim dicimur nõ posse, quod honestè & de iure & commode non possumus, vt *leg. nepos Proculo, ff. de verbo. signif.* notatur in *clemen. sæpe de verbor. significa. & in c. cum teneamur, de praeben. 22. quæst. 2. c. faciat 12. quæst. 3. capit. si ille 22. quæst. 2. capit. si ea.* licet enim pater donationem factam filio in potestate iure reuocare possit, non tamen commode vel honestè, cum ei naturaliter sit obligatus, vt notat *Bart. in l. frater à fratre, ff. de condi. indebiti. & ibi Iason col. 19.* valida est enim donatio inter patrem & filium in potestate quo ad naturalem obligationem, vt ibi notatur.

¶ *No en mas.*] Concordat *l. 4. titul. 15. 6. partita.* vt per te videbis. XXVII.

LEX XXVII.

MAndamos, que quando el padre, o la madre mejoraren à alguno de sus hijos, o descendientes legitimos en el tercio de sus bienes en testamento, o en otra qualquier vltima voluntad, o por contracto entre biuos, que le pueda poner el grauamen, que quisiere, assi de restitucion como de fideicommisso, & fazer en el dicho tercio los vinculos & submissiones & substituciones, que quisieren, con tanto que lo fagan entre sus descendientes legitimos, & à falta dellos que lo puedan fazer entre sus descendientes y legitimos, que ayan derecho de les poder heredar, y à falta de los dichos descendientes, que lo puedan hazer entre sus ascendientes, & à falta de los susodichos puedan hazer las dichas submissiones entre sus parientes, & à falta de parientes entre los estraños, & que de otra manera no puedã poner grauamen alguno, ni condicion en el dicho tercio: los quales dichos vinculos & submissiones ora se fagã en el dicho tercio de mejoria, ora en el quinto, mãdamos que valan para siempre, o por el tiẽpo que el testador declarare, sin fazer differẽcia de quarta ni de quinta generaciõ.

I HÆc lex est multum vtilis & necessaria ad conseruationem generis & honoris familiarum, & est satis æqua: nam ex quo pater filio prælegat tertiam, & quintam partem bonorum suorum, eum honorando & commodum ei tribuendo, iustũ est quod eum grauare possit conditionibus vel submissionibus. argum. *l. ab eo. C. de fideicommissis & ibi Bald. l. ciuitatibus, §. fin. & ibi Bart. de legat. 1. l. non amplius in principio, eod. tit.*

¶ Quam-

II. ¶ Quamuis in legitima grauamen imponi non possit. *l. quoniam nouella. l. si quando, C. de inoffic. testa.* eo quod est debita vel quasi debita filiis, gloss. in *l. Si emancipata, C. de curu & fac. ignot.* nā dicit *Apostolus* quod pater debet thesaurizare pro filio. idcirco si filius, ergo hęres. debetur ergo legitima natura & iure cogentibus. *cap. ius naturale 1. dist. l. cum ratio ff. de bonis damna. lex 6. sup. eod.* nam cum procreatio filiorū sit à iure naturali quod omnia animalia id ipsum docuit, *instit. de iure natural. in princip.* quilibet tenetur filios suos alere, vt *l. si quis à liberis, ff. de liberis agnos.* & legitima succedit loco alimentorum, vt ibi notatur & in *authent. ex complexu, C. de incestis nupt. & in c. cum haberet de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.* Concluditur ergo quod cum legitima sit debita filio vel quasi debita, non potest in ea apponi conditio vel grauamē. Io vita tamen peti nō potest per filiū, secundū *Bart. in l. 1. ff. de liberis agnosc. & in l. 2. C. de liberis prat. & in l. quamquam, C. ad legem Fal.* vbi dicitur quod legitima dicitur ęs alienum, & debetur filio etiam inuito testatore, & tenet *Bald. in l. quoties, C. de hared. instit.* propterea legitima debet remanere salua, vt per *Bald. in l. cum lege ad finem, C. de episc. & cler.* hinc est quod publicatis bonis patris, non publicatur legitima filiorum, *l. cum ratio. C. de bonis damnat. authent. bona damnatorum, C. eod.* vide ad prædicta bonum textum in *c. cum simus de regula.* vnde merito in legitima non cadit grauamen nec conditio. cum pater eam necessario debeat filiis relinquere, itaque nulla est in eo liberalitas, quia in necessitatibus nemo liberalis existit. *leg. vnum ex familia, §. si de Falcidia, de legatis, secundo.*

III. ¶ At in prælegato vel melioratione tertiæ, & quintæ partis bonorum suorum potest pater grauamen vel conditionem imponere. quia tertia & quinta pars nō sunt legitima. de quinta patet, quia per leges regni potest relinqui pro anima, vel cuicumque extraneo. vt *d. l. 9. ti. de las mandas.*

IV. ¶ De tertio similiter patet, quia licet respectu extraneorum quibus nullo pacto relinqui potest, sit legitima quodammodo, respectu tamen filiorum est prælegatum, quia potest pater præeligere vnum ex filiis cui relinquat. vt *d. l. 9.* hoc autem prælegatum vel melioratio fit à patre volente, non coacto, tanquam mera & libera donatio. vt *l. 1. & l. donare. ff. de donat. Ioan. And. Abb. & alij in rubr. de donat. & l. 1. C. eod. & 5. partit. eod. tit. l. 1.* legatum autem vel prælegatum est quædam donatio, vt *l. 1. de leg. 1.* per quam legatarius dicitur honorari *l. imperator. § si centum, de leg. 2.* itaque est liberalitas saltem in cui dando, vt in simili dicit text. & ibi gloss. & doctores in *d. c. relatum de praben.* notant *doctores*, in *d. l. vnum ex familia.* tradit *Sozinus in l. vtrum, §. cum quidam ff. de rebus dubiis. Paul. de Cast. in l. quidam testamento §. fin. de leg. 2.* licet contrarium teneat *doctor de Segura in repetit. §. sed si fundum leg. vnum ex familia de leg. 2. fol. 19. colum. 3.*

¶ Istud tamen grauamen in tertio & quinto, nō potest excedere ipsum tertium vel quintum. *6. partit. tit. 9. l. 3.* nisi illud vltra possit ex fructibus suppleri ipsius tertij & quinti. *l. ita tamen, §. heres ex asse, ff. ad Trebellia.*

¶ Et quod tertia bonorum patris saltem respectu filiorum non sit legitima, sed prælegatum, patet. nam de iure digestorum solum erat quarta, non considerato filiorum numero. *leg. Papinianus, §. quoniam autem quarta. ff. de inoffi. testam.* de iure Codicis similiter erat quarta, vt per totum *tit. C. de inofficio. testam.* & de iure authenticorum, considerato filiorum numero, variabatur quota legitimæ. tamen etiam si essent mille, tantum erat semis. non ergo quinta de qua non dubitabatur, nec tertia, legitima potest dici, cum eis deductis vltra semissem, si rectè computas, remanet in bonis testatoris. Sed nec de iure regni & quinta & tertia possunt dici legitima: quoniam quinta sine filiorum præiudicio possit extraneis relinqui, & tertia vni ex filiis vel nepotibus per viam meliorationis concedi, vt *foro legum lib. 3. tit.* . . . V.

¶ Item secundo legitima est quota hęreditatis, *l. parentibus, C. de inofficioso testam.* Sed melioratio est quota bonorum, *l. si quis seruum, §. fi. cum l. sequenti de leg. 2.* igitur, &c. & si dixeris melioratio potest fieri in quota, vt puta in tertia vel quinta hæreditatis, negatur. Immo in quota bonorum, vt *foro legum lib. 3. tit. 5. l. 9. & ibi Montaluus.* quem vide. VI.

¶ Tertio, legitima debet relinqui filio titulo instituti. *authentic. nouissima C. de inoffic. testam.* melioratio vero est prælegatum. *d. l. si quis seruum*, vnde potest ouru fieri. *l. nam de legat. 3.* & in codicillis, & conseruatur per *authent. ex causa.* Item repudiata hæreditate, potest filius habere, vt per leges Taurinas 22. 25. lex etiam quæ permittit hanc meliorationem, ponitur sub titul. de legatis, & consequenter dicta melioratio est legatum, arguendo à situatione titu. vt vt per *gloss. in c. tibi qui de rescriptis libro 6. cum similibus.* VII.

¶ Quarto. In legitima pater oil potest facere in præiudicium filiorum, vt *l. omnimodo, & l. quoniam in prioribus, C. de inofficios. testam authentic. nouissima. authentic. vnde si parens, eodem titul.* Sed in melioratione tertiæ potest grauamen imponere, vt hac lege, ergo non est legitima. quæ est portio debita de iure naturæ quam pater filiis relinquere tenetur. *l. nam etsi parentibus, ff. de inofficios. testam. authentic. vt cum de appellatione cognosc. §. aliud quoque capitulum, collatio. 8. c. Raynutius & c. Raynaldus de testa.* nec competit filio sup. VIII.

¶ Quinto. In melioratione tertiæ potest pater grauamen imponere restitutionis aut fideicommissi, vt *leg. vnum ex familia, §. sed si fundum.* à contrario sensu, *ff. de legat. 2. & ibi Bartol.* & hac lege expresse cauetur, vt paulo ante diximus. ergo non est legitima, pro qua sola competit querela inofficiosi testam. & alia remedia. IX.

ad

ad hoc glossa in *l.1.in verbo naturalis.ff. de bonorum possessio.contra tab.* quam ootat *Bald. in l.fin. C. de natu.libe.& in c.1.de consti. in principio.fin. col. & in c.Innocent de electio 2.col.versic.quaeritur nunquid ista tanquam posthumus.*

X. ¶ Sexto, legitima debetur filio in omnibus rebus hereditatijs, nec cogitur eam recipere io vna re vel in pecunia, vt *l.scimus.§.repletionem.C. de inoffic.testa.Bart.in l.suus quoque in fine.ff.de here. insti.& ibi Bald.& Ioban. de Imola. & alij recentiores.Guiller.& Pau.in d. l.scimus. Abb.in c.Raynaldus. penul.col.de testa.*facit *l.2.C.quando & quibus quarta pars heredi.debe.lib.*10. Sed praedicta melioratio potest fieri in vna re, *l.non amplius,§.fiu.de lega.t.* & ibi notatur lex Tauri 19 .supra post legē stili. 213. ex quibus omnibus concluditur, quod melioratio tertiae, oon est legitima, sed praelegatum respectu filiorum. Sed respectu extraneorum est legitima. quia non potest eis relinqui in praeiudicium filiorum. vide quae scripsi super *d.l.9.fori.titulo 5.*

XI. ¶ Ex istis infertur, quod cum sit praelegatum, potest imponi conditio vel graoamen: vt hic disponitur, & recte facit *l.ab eo. C. fideicomm. & in l.1.§.sciendum, ff. de lega.3. hic allegata. Cynus in l.ex tribus.C.de inofficioso testa.* quando aliquis potest alicui aliquid adimere: potest eum grauare, sicut quādo aliquid concedit. *l.filius familias,§.1.de leg.1.l.1. §.sciendum de lega.3.* Sed pater potest tertiam adimere vni filiorum & alteri concedere per *dictam legem regni foro legum libro 3.tit.5.l.9.* & per istam glossam.

XII. ¶ Item si potest pater filium grauare in tota tertia, illi adimendo, fortius poterit in parte, grauando de restituendo vel alias ponendo aliam conditionem.arg.*l.qua de tota,ff.de rei vendicatio.& c.pastoralis,§.Itē cum totum,de offi. deleg. & authentica multo magis.C.de sacrosanct.eccle.*

XIII. ¶ Item dispositio legis & testatoris aequiparantur,*authen.de nuptijs,§. disponat colla.4.l.filium quem habentem.C.familia hercifcunda.*Sed hoc potest facere lex ista, de quo nemo dubitat. ergo & testator:vt *l.1.C.de sacrosanct. eccle.*

XIIII. ¶ Ex praedictis similiter infertur, quod non sufficit quod conditio impleatur in prima persona graoata: vt amodo res deinde censeatur libera: sed semper dorat eonditio in alijs personis substitutis in infinitum. cum appellatione descendentium omnes in infinitum contineantor,*l.fin.C.de suis & legi.here.authen.de hereditatibus quaab intestato defer. post principium,colla. 19. Bald. in c.1.3. col. in titulo quid sit inuestitura glo.& Domi.in c.statutum de heret. lib.6. in versic.in me. Alexand.consilio 60 .Incipit redemptoris viso themate secundo volumine.*

XV. ¶ Item qoando res de qoa agitur per plures personas & per plora & diuersa tempora ambulat, vel per diuersos gradus: in vtraque persona intelligitur repetita conditio.*l.si hereditas,§. qui filium,ff.de testa. tu.* facit *l.meminisse,ff. de offi.proconsu.l.si ā te.ff.si seruitus vendi.l.si quis ita legauerit,ff.de cond.& dem.Bald.in l.humanitatis.3. col. C.de impub.& alijs.* de quo alias scripsi in libello de maioraru,quaesti.15.& 86.

¶ Adde praedictis quod legitimae filij potest adijci conditio vel grauameo consentiente filio, qui potest renuntiare toti legitimae: oec per hoc dicitur minuere patrimonium suum, sed nolle acquirere,*l.qui autem in principio.ff.de his qua in frau.credi.* nec filij patris consentientis ex hoc possunt conqueri,*l.patrem & l.debitorem,ff.de his qua in frau.credi.l. Si sponsus. §. si maritus,ff.de donationibus inter virum & vxorem,l.sed si postulante,§.sed si filius.ff.ad Trebellian.*vbi in dubio noo videtur quis renuntiare legitimam in fraudem creditorum.facit *glo.fin.in c. quamuis pactum, de pactis lib.6.* facit *l.non putauit,§.Si quis sua manu. ff. de contra tab.& 6.partita. tt.8.l.5.& 6.*facit *l.Papinianus. §. Si conditione.ff. de inoffi.testa.& l.parentibus. C.eod.* vide *Ioban.de Imola in l.filio praeterito, ff. de iniusto rupto.col.4.post Bald.& ibi Paulus de Castro.* vide *Iohan. Andr.in specu.de testam.§.Sequitur. Albericus & Salice.in d. l.parentibus.C.de inoffic. testa. Angelus in l.qui se patris.C.vnde liberi. Ludouic.in l.posthumo.C.de bonorum possess.* vide *gloss. in l.si quando,§.generaliter. C.de inoffi.testa.& in l.secunda. C. si quis in frau. patr.& ibi Albericus.*Ad idem *l. non videtur, ff. eod.* XVI.

¶ Non obstat praedictis *d.l.si quando.§.illud & generaliter.C.de inoffi.testam.& l.fin.C.de pactis.* quia generaliter loquuntur, quando filij in vita patris paciscuntur cum eo. secus si post mortem patris paciscantur approbantes patris testamentum: vt *d. §.illud. in fine & d. l.fin.*secundum *Cynum in l.pactum.C.de colla.* & multo fortius si filij paciscantur praesente patre & consentiente vel saltem noo contradicente, secundum *Bart.in l.qua dotis.pen.col.ff.soluto matrimonio.* Idem si praesentibus fratribus & non contradicentibus. quia videtur actus eis fauorabilis & lucratiuus.*glo.in l.penul. qua incipit cum seruum.ff.de condi.causa data,versic.furti.* qui consensus videtur durare & non mutatio volontatis, *c.maiores de baptismo. & in repetitione l. Celsus. ff. de vsucap.* etiam si filij postea nascantur, vt per *Bald.in l.illud.3. col. versic. quid ergo dicemus in renuntiatione.* sentit *gl. in c.quamuis pactum, & ibi doctores*, signanter moderni ibi repeteotes. XVII.

¶ Ad praedicta vide l. Tauri 18. & 27. qnae cum sint declaratoriae, extenduntur ad praeterita, *authent. de filijs ante dota. instru. §. 1. & c. cum tu de vsuris.glo.in data libri sexti:* doctores *in c.fin. de consti. Bart.& alij in l.omnes populi,ff.de iusti & iure. Bald.& Salic.in l.leges & constitutiones.C.de legi.2.col.in 3.nota.* ipsa eoim declaratio trahitur ad praeterita.*authent.de raptu mul.§.fin.colla. 9.* praesertim si factum habet dependentiam ā praeterito,*glo.in clem. 2.versic.in posterum,de aetate & qualit.*& traditur in fine dictarum legum.

¶ An grauamen positum instituto, videtur repetitum in praelegato vel melioratione ter- XVIII.

tij

tij & quinti. vide *Bartolum in leg. licet. column. 3. versicul. circa materiam legis quaro de legat. 2. & in leg. cum seruum, ff. de condit. institut. & in l. auia. ff. de condi. & demon. & in leg. ab omnibus, §. cum quidam de legatis primo, & in leg. final. ff. de doli except.*

XIX. ¶ Si prælegatum tertij relinquitur duobus filiis vel nepotibus, an grauamen vni eorum iniunctum, videatur omnibus impositum. vide *Bartol. in l. qua conditio in principio, ff. de condi. & demonst.*

XX. ¶ Grauamen omnibus impositum, debet inter eos pro rata distribui. *l. Titius hæres de leg. 3. & ibi Bartol. & alij.*

XXI. ¶ Grauamen impositum filio in tertio, transit ad substitutum, vide *Bartol. in dict. leg. qua conditio in fine principij & in dict. l. licet.* vbi est bonus textus.

XXII. ¶ Si filius cui prælegatur tertium grauatur, quod Titio tradat annuatim decem, filius noluit acceptare prælegatum, quapropter diuiditur inter omnes fratres. An ipsi fratres omnes tenebuntur tradere Titio annuatim decem, videtur quod non, *6. partita. tit. 9. l. 5.* verius tamen videtur quod potest cogi per Titium quod acceptet & sibi reddat decem annuatim. *l. cogi. §. si ego & ibi Bartol. ff. ad Trebellia.* notatur in *leg. eam quam, C. de fideicommiß. & in l. ille à quo. §. si ex testamento in fin. & in l. quia poterat, ff. ad Trebellian.*

¶ Tenetur autem adire officio iudicis, *gl. Angel. & alij in l. si legatum, ff. ad Trebell. gloß. & Bartol. in l. & fine, C. eod. & in d. l. quia poterat, & in l. non est cogendum eod. titul. ff.*

¶ Restituere vel reddere cogitur actione ex testamento, glos. in *d. l. non est cogendum, & in l. si legatum & ibi Angel. ff. ad Trebellia. gloß. in l. fin. ff. de fideicom. hæred. pe. & in l. restituta. §. 1. ff. ad Trebel. & in l. Et fine scriptura. C. ad Trebellia. glos. Bart. & Angel. in l. facta. §. si is qui eod. tit.* Nisi testator disposuisset eum non cogi adire ad instantiam substituti, quod potest secundum *Angelum post gloß. in l. debitor in principio eod. titul.*

XXIII. ¶ Item pondero illud verbum (*à alguno.*) Dictio, aliquis, est relatiua supponens diuersitatem circa personas quas refert, gloß. in *cle. 1. de præbendis in §. ad hoc verbo, incerta.* Ad hoc ergo vt possit fieri melioratio tertiæ, oportet quod sint plures filij, vel descendētes, ex quibus vnus vel plures eligantur ad dictam tertiam. quādo autem vnus solus superest filius, non cadit electio vel prouisio. vnde si mandatur prouideri alicui de aliquo beneficio in ecclesia certa, & ibi non est nisi vnicum beneficium, de illo non potest prouideri. quia verbum aliquo est relatiuum supponens diuersitatem & pluralitatem beneficiorum, vt colligitur ex præallegata glos. & ibi notant *Ioann. Andr. & alij.* similiter probatur in hac lege. ibi, *De sus hijos, o descendientes.* Requirit enim filiorum vel descendentium pluralitatē, non ergo sufficit quod sit vnicus filius vel descendēs ad hanc tertiæ meliorationem consequendam, cum tota hæreditas sit ei legitima, in qua nullum pōtest grauamen imponi, excepta quinta, quæ etiam extraneo potest relinqui. vt *dicta lege fori. titul. de las mandas l. 9.* Si autem pater hanc tertiam alteri relinquit, competit filio querela inofficiosi testamenti, vel ius, agendi ad supplementum legitimæ, vt *l. omnimodo, C. de inoffic. testa. cum concordantiis*, iuncta *dicta l. 9.* tanquam pro legitima in qua nullum cadit grauamen, vt sæpe dictum est. Tūc ergo demum potest fieri huiusmodi electio vel melioratio, quādo plures sunt filij vel descendentes, ex quibus vnus vel plures eligantur, & tunc potest similiter grauamen imponi. Secus si vnus solus. nam tunc meliotatio fieri non potest, nec grauamen imponi. quia grauamen meliorationis præsupponit eius validitatem. argum. *l. decem, ff. de verb. obligat. & c. ad dissoluendum despon. impu.* inualidæ itaque meliorationi conditio adiici non potest, vt *d. l. quod pupillæ, ff. quando dies legati cedit.* vbi legatum pupillæ quando nupserit, si ea minor quam viri potens nupserit, non ante ei legatum debebitur, quam viri potens esse cœperit, quia non potest videri nupta, quæ virum pati non potest.

¶ *Que le puedan poner el grauamen que quisieren.*] XXIV. Per hanc legem est sublata hodie longa aduocatorum & iudicum contentio. multi enim non leues auctores ante huius legis editionem tenebant contrarium eius quod hic deciditur, pluribus iuribus, rationibus, & authoritatibus moti. primo dicebant quod tertia bonorum in qua potest pater meliorare vnum vel plures ex filiis, argum. *l. vnum ex familia, §. Si duos de leg. 2.* vbi expresse hoc dicit *doctor de Segura.* saltem respectu extraneorum est legitima, quam non nisi filiis pater relinquere tenetur, vt *foro legum lib. 3. titul. de las mandas lege 9.* & si forsan extraneis relinquat, possunt filij impugnare testamentum patris per querelam inofficiosi testamenti, vel ius agendi ad supplementum, vt *leg. quoniam in nouella, & l. si quando, C. de inoffic. testa. & 6. partita. tit. 8. l. 5.*

¶ Item sicut in legitima circa eius valorem, XXVI. attenditur quantum valeant facultates testatoris tempore mortis, vt *l. cum quæritur, C. de inofficios. testam.* ibi mortis tempore. Notat *Bald. in leg. si qua pœna in prima lectura, ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris, doctores in authentica nouißima, C. de inofficiof. testament.* & diximus supra lege 34. Ita quando agitur de valore tertiæ bonorum, attenditur quantum valent facultates testatoris tempore mortis, vt leg. 23. supra eodem ibi. *Aya consideracion a lo que sus bienes valieren al tiempo de su muerte.* Ergo dicta tertia est legitima.

¶ Ad idem facit *l. vnum ex familia. §. Sed etsi fundū, ff. de leg. 2.* vbi dicitur quod si testator mādat hæredi, quod det fundum vni ex familia, quem elegerit, si eligat vnum ex familia, non poterit illum grauare, vt relinquat illum fundum alteri extraneo. ergo idem videbatur dicendum in melioratione tertiæ. XXV.

XXVII. ¶ Pro contraria parte quæ olim & hodie veritatem fouet, inducebatur, primo. certum est quod filius melioratus in tertia à patre, videtur ab eo honoratus. quia si eum pater non elegisset seu meliorasset in tertia bonorum, ipse solus non haberet dictam tertiam, sed omnes filij simul vocarentur ad eam. ergo videtur filius à patre melioratus honoratus similiter ab eo. Ergo potuit eum grauare, vt *leg. ab eo. C. de fideicommissis cum similibus.*

XXVIII. ¶ Præterea facit *lex Si fundum per fideicommissum, §. fin. de lega. 1.* vbi si filium meum pupillum hæredem instituo, cui substitutum non dedi, possum filios meos ab intestato succedẽtes grauare in legitima filij mei, quia cum potuerim filio meo dare substitutum, *l. 2. ff. de vulgari & pupillari.* & venientes ab intestato excludere, eo quod substitutum non dedi; videor tacitè venientes ab intestato eligere & successionem filij mei vocare, & consequenter videor eos honorare, ergo possum eos grauare, non solum in bonis quæ filius habuit à patre, & sic in legitima ipsius filij, verumetiã in bonis quæ filius aliunde habuit: quia omnibus aliis bonis poterat testator dictos venientes ab intestato priuare, substituendo filio pupillariter, vt notatur in *l. ex tribus, C. de inoffic. testam. & l. Papinianus, §. Sed neque impuberes, ff. eodem, & l. antepen. C. de legatis.* vbi habetur quod si pupillo à patre datus est substitutus pupillaris, potest grauari in omnibus per fideicommissum ab ipso patre substituente, non solum in bonis quæ habuit à patre, sed etiam in legitima debita pupillo, & in bonis ipsius pupilli.

XXIX. ¶ Præterea quo ad potestatem imponendi onus seu grauamen alicui, paria sunt ei legare. iuxta *l. ab eo. C. de fideicommissis,* vel ab eo non adimere id quod adimere poterat, vt *lege prima §. Sciendum, ff. de legatis 3.* ibi, vel dum eis non adimitur. *l. Si fuerit in fine, ff. eodem.* Ad idem *l. conficiuntur. ff. de iure codicillorum.* vbi consultus *Paulus* inquit, ideo fideicommissa alicui dari posse in testamento succedentibus, quoniam creditur patrem familias sponte sua his relinquere hæreditatem legitimam. Et per *dictum §. sciendum Cynus in l. ex tribus præallegata,* assumpsit hãc regulam, par esse quid legare, vel non adimere quod potest, ad onus imponendum. Cum autem pater non adimit filio tertiam meliorationis, quam ei adimere poterat, alterum forte meliorando; vel neminem, immo eum meliorauit, ergo dictum onus ei potuit imponere.

XXX. ¶ Ex qua ratione infertur quod substitutus pupillaris datus filio, potest grauari in legitima. in qua substitutus fuit pupillo, vt firmat *Bald. in l. cum virum, final. column. C. de fideicommiss.* Sentit *Bartol. in l. Papinianus, §. si quis impuberi. ff. de inoffic. testa. Cynus & Bald. in d. l. ex tribus in fine.* & hæc est communis opinio. licet *Fulgosius* minus bene sentiat contrarium.

XXXI. ¶ Idem in quocumque alio ad quem legitima filij deuoluta ex aliquo casu, puta quia filius moritur antequam immisceretur, vel quia repudiauit: quia ille ad quem deuenit, tenetur ad onus in legitima appositum, vt *leg. cum patronus de lega. 2.* & ibi notant *Bald. Angelus & Paulus.* intelligentes hoc in legitima filij.

¶ Ex quibus omnibus infertur ad propositum, quod licet hæc tertia diceretur inter filios legitima, respectu extraneorum. cum posset vnum eligere, & alios priuare, cumque filium melioratum potuit à dicta melioratione excludere, alium meliorando vel neminem, & hoc non fecit, immo eum voluntariè meliorauit & sponte, potuit ei onus imponere inter filios ex eo descẽdẽtes iuxta formã hic traditam, cum ad tertiam veniant ad eum electiuè & voluntariè, non autem legis necessitate. nam cum pater filium melioratum, & omnes ex eo descendentes excludere poterat, à fortiori aliquos ex eis, vocando solummodo filium maiorem ipsius filij meliorati. ¶ Sed notum est in iure quod ille qui potest grauare in omni quantitate, potest diuidere. *dict. l. vnum ex familia. §. Sed si duos, ff. de lega. 2.* Item qui potest grauare in quãtitate, potest in tempore, vt voluit *Bart. in dict. l. vnum ex familia. §. si duos,* per textum ibi. XXXII.

¶ Præterea aut istud onus debet remoueri eo quod est in præiudicium filij meliorati, & hoc stare non potest, quia non potest dici à patre grauatum, à quo poterat in totum excludi, si alium meliorasset. maximè quia si filius in dicta conditione seu grauamine non consenserat, non fuerat sibi melioratio relicta per quod fieret maius præiudicium filio meliorato & eius filiis. XXXIII.

¶ Aut dicimus quod dicta conditio tendit in præiudicium nepotum patris disponentis, hoc est filiorum meliorati, eo quod ad fratrem suum maiorem deuenire debet, & hoc similiter stare non potest. tum quia pater eos præcedebat tempore, quo auus meliorauit filium & apposuit illud vinculum. quo tempore nulla legitima, nec tertia eis erat debita, patre eos præcedente. XXXIV.

¶ Item quia *l. quoniam in prioribus,* quæ grauamen à legitima reiicit, non habet locum in nepote testantis; non obtinente primum locum. *leg. Sed si in conditione, §. nepotes & l. Secus in principio, ff. de hered. instit. l. 3. §. si sub ea. ff. de contra tab. l. 1. §. Sciendum, ff. de suis & legi. hered.*

¶ Item poterat auus eos omnes excludere, si alium fratrem meliorarct, ergo à fortiori aliquos ex eis.

¶ Ad hoc vltra prædicta est *lex regni fori juzgo li. 4. titul. 4. De los bienes que pertenecen por natura. l. 1. Incipit. Quando no entendemos algunas cosas.* Cuius verba sunt. *Si el padre, o la madre de aquella tercia parte de sus bienes diere alguna cosa à sus hijos, o a los nietos specialmente, aquello sera estable como le fuere mandado, ni el hijo, ni el nieto lo que ouiere de aquella tercia parte, no pueda ende hazer alguna cosa sino lo que mandare el padre, o el abuelo.* Et si dicatur, le- XXXV.

ges

ges illius fori non sunt in vsu, fateor. Ex ea tamen vel eius ratione, argui potest, vt vult *gloss. in capit. nouit de iudic.* illa enim lex fundatur super ratione prædicta, ergo, &c. Præsertim cum *lex fori legum libr. 3. titul. de las mandas*, quæ ex ea sumpsit originem, idem videatur disponere. Postea emanauit ista lex quæ tanquam posterior ad priores debuit referri. *l. nam & posteriores, ff. de legibus.*

XXXVI. ¶ Restat nunc respódere ad ea quæ in oppositum adducta fuere. Primo ad id quod dicebatur quod tertia bonorum est legitima. certè non est, quia legitima propriè sumpta est illa portio à iure taxata, quam pater vnicuique filiorum necesse habet relinquere. & si non relinquatur, ad eam consequendam competit querela inofficiosi testamenti, vel ius agendi ad supplementum legitimæ, vel querela inofficiosæ donationis, vt *l. cum quæritur, & authent. nouissima, C. de inoffic. testa. l. Papinianus, §. quinta, ff. eod. C. de inoffic. donationibus per totum.* Sed nulla imponitur necessitas patri dictam tertiam relinquere omnibus filiis, nec præcise vni, sed pater potest vni vel duobus quos elegerit, eam relinquere, & consequenter alios ab ea excludere, ergo non est inter eos legitima. & per cõsequens cessat, *l. quoniam in prioribus* in contrarium adducta, quæ solum à legitima grauamen excludit.

XXXVII. ¶ Item meioria & legitima ponuntur vt diuersa, vt sup. lege proxima, ergo non sunt idem, *l. Si idem, C. de codicillis, cum similibus.* Item legitima debet filio relinqui titulo institutionis, vt *dicto §. aliud quoque capitulum in authen. cum de appella. cognoscitur.* cum aliis de quibus supra dictum est. Sed dicta meioria potest titulo legati relinqui, vt sup. lege proxima, ergo, &c.

XXXVIII. ¶ Non obstat similitudo quam habet cum legitima, in eo quod vtroque casu inspicitur tẽpus mortis, quando agitur de valore tertiæ seu legitimæ, quoniam ex dicta similitudine, non infertur quod sit idem. quia nullum simile est idem *l. mercis, ff. de verborum signi.* notatur in *leg. quod Nerua. ff. deposi.* Nec sunt in omnibus similia, quia legitima debet relinqui iure institutionis, tertia vero potest concedi titulo legati vel donationis, vel quoquo relicti titulo relinquatur, vt supra lege proxima cum similibus. Est ergo quoddam prælegatum à patre voluntariè relinquendum filio quem ipse pater elegerit, *l. quoties, C. familiæ herciscundæ.* itaque improprie appellatur legitima inter filios. respectu tamen extraneorum potest dici legitima, vt supra dictum est.

XXXIX. ¶ Non obstat, *l. vnum ex familia. §. Sed etsi fundum.* quia ibi electus, non dicitur habere rem ab hærede eligente, sed ab eo qui dederat potestatem eligendi, vt probat ibi textus in principio. & sic heres nihil videtur præstare de suo, vt *dicta l. vnum ex familia. §. quod si de Falcidia.* ideo non potest ab hærede grauamen imponi. Præterea in *d. §. sed etsi fundum*, imponitur necessitas hæredi eligere vnum ex familia cui fundum relinquat. ideo ibi heres nil videtur de suo reliquisse, & consequenter non potetit eum quẽ legerit grauare, vt *d. §. quod si de Falcidia.* ibi, quid enim est quod de suo videretur reliquisse, qui quod reliquit, omnimodo reddere debuit. At in casu huius legis nulla imponitur necessitas patri per dictam legem fori, meliorandi aliquẽ vel aliquos ex filiis, potest tamen si vult. & consequenter videtur gratiam facere, & potest onus imponere.

¶ Non obstat si dicatur quod etiam in casu §. *sed etsi fundum*, faciebat gratiam hæres eligendo vnum potius quam alium, quia licet de necessitate debuisset eligere vnum ex familia ex præcepto testatoris, & in hoc erat necessitas, in qua nemo liberalis existit, nec liberalitatem exercere dicitur. vt *l. 1. ff. de donat. & c. 1. eod. titul.* & per consequens non erat liberalitas in dando, nihilominus tamen erat liberalitas in cui dando, vt volunt ibi aliqui doctores. est bonus textus, & ibi notat *Innoc.* quem alij referunt & sequuntur in *c. relatum de præbendis.* vnde ratione huius liberalitatis, quam exercuit hæres in eligendo, videbatur quod potuisset grauare. & tamen ibi dicitur quod grauare non potuit, ex eo forte quod ista gratia venit secundario, non principaliter in huiusmodi electione. illud autem quod principale est, non quod secundario accedit, est attendendum, vt *l. principalis, C. de liberali causa. glos.* nota. *in c. quamuis pactum de pactis lib. 6. sup. verbo detrimentum.* & ibi notat *Dominicus* multa cumulans, vbi videas super hoc informationes super causa Petri & Roderici de la Hoz. vbi vtraque pars in fauorem sui inducebat hanc legem. videas per te, & ibi aliqua reperies, quæ faciunt ad propositum huius legis. XL.

¶ *Descendientes legitimos que ayan derecho de los poder heredar.*] Videtur ista lex excludere spurios & incestuosos, & admittere indistinctè naturales tantum. non ergo potetit pater filium spurium meliorare, vt hic aperte colligitur, & *foro legum, libr. 3. titul. de las mandas. l. 9.* vbi ista eadem verba ponuntur. à qua sumpta fuit ista lex. Idem tenuit *doctor de Segura in repetitione dictæ legis, vnum ex familia, fol. sexto. columm. quarta.* XLI.

¶ Ad maiorem huius legis & materiæ elucidationem, præmitte quod illegitimus dicitur, qui non est ex legitimo matrimonio natus, vndecumque nascatur, siue fuerit naturalis tantum, siue spurius, siue incestuosus, quia illegitimus est nomen generis, vt colligitur ex lege 9. supra. Illegitimorum autem plures sunt species, vt plene dictum est supra lege 9. & 11. XLII.

¶ Deficientibus filiis legitimis aliisq. descendentibus, etiam legitimis, filius illegitimus naturalis seu spurius est hæres matri ex testamento seu ab intestato, etiam si starent ascendentes. nisi tales filij illegitimi essent nati ex damnabili coitu, pro quo venit matri pœna imponen- XLIII.

ponenda mortis, vel pater eius fuerit monachus vel presbyter vel mater monialis, vt leg. 9. supra.

XLIV. ¶ Si vero agitur de successione patris, aut loquimur in naturali tantum & ab intestato, & non est patri successibilis nisi in duabus vnciis, hoc est in sexta parte hæreditatis. ita hodie sicut olim, vt diximus supra lege 10. versic. 17. ex testamento autem deficientibus descendentibus ex legitimo matrimonio natis, etiam si starent ascendētes, possunt admitti ad omnia bona patris, vt d. l. 10. vers. 46. Aut filius est spurius vel incestuosus, & non est patri successibilis, *authent. ex complexu, C. de incestu nuptiis.* nisi tantum respectu alimentorum, *cap. cum haberet de eo qui duxit in mat. quam polluit per adulte.* diximus supra lege 9. versic. 25.

XLV. ¶ Nunc ad propositum istius legis. Aut melioratio tertiæ fuit facta à matre, & tunc, deficientibus filiis ex legitimo matrimonio natis, & si ascendentes testatoris supersunt, potest pater filio meliorato grauamen imponere, quod dicta tertia veniat in filium naturalem seu spurium. quia, vt diximus, filius spurius, est matri successibilis, nisi in casibus in dicta leg. 9. designatis.

XLVI. ¶ Aut pater fecit dictam meliorationem tertiæ partis bonorum, & non potest grauare filium melioratum, quod tertiam meliorationis restituat filio spurio in quemcunque euentum. Et si deficiant ascendentes, quia filius spurius nil præter alimenta potest capere ex bonis patris, vt dictum est. Aut erat filius naturalis tantum, & tunc deficientibus filiis & aliis ex legitimo matrimonio descendentibus, etiamsi ascendentes stareot, potest filius melioratus grauati quod restituat dictam tertiam filio naturali. quia filius naturalis, est patri successibilis ex testamento, etiam stantibus ascendentibus. & ita est hæc lex intelligendo verba sequentia. ibi. *A falta de los descendientes, que lo pueda fazer entre sus ascendientes.*

XLVII. ¶ Quid si pater vnicum tantum habet filium, apposuit grauamen in tertia bonorum iuxta formam hic traditam, puta quod post eius mortem restitueret filio eius maiori, nonne pater potuit hoc apponere grauamen, vel quod non per istam legem in principio. Cuius verba multipliciter sunt ponderanda.

¶ Primo illud verbum, quando, in principio legis positum. quod verbum sua propria natura inducit conditionem, *l. quod pupillæ, ff. quando dies legati cedit.* commendat *Bartol. in l. 1. ff. de cond. & demonst. col. 7.*

XLVIII. ¶ Item pondero verbum, *mejorare.* Melioratio est propriè portio illa quam filius consequitur titulo donationis seu prælegati, vt supra lege proxima & lege 17. & de ea potest pater ad libitum inter filios disponere, iuxta *legem regni foro legum libr. 3. titul. de las mandas l. 9.* quæ patri nullam imponit necessitatem relinquendi tertiam meliorationis vni certo filio vel omnibus, sed ei vel eis quos ipse elegerit, itaque dicitur melioratio ex parte meliorantis, quia ei est data facultas conferendi eam alicui vel aliquibus filiorum quos elegerit & ab aliis auferendi. Et ex parte meliorati, quia consequitur vltra suam legitimam, portionem quam pater ei relinquere non tenebatur, vt colligitur ex dicta lege 9. & supra lege proxima. Ideo tertia meliorationis, est aliud à legitima, vt ibi probatur.

¶ Hoc enim similiter probat propria natura vocabuli, quia melioratio respicit honorem. nam idem est dicere melioratus, quod honoratus. vnde ratione honoris in ea potest apponere onus seu grauamen, vt *leg. ab eo. C. de fideicommiss.*

¶ *Entre los estraños.*] Extraneus dicitur tribus modis. Primo extraneus à cognatione vel familia, vt *l. vnum ex familia, §. Sed si fundum de legatis 2. & l. pet. §. fratre herede.* & de isto loquitur ista lex. Secundo dicitur extraneus à filiatione & ordine liberorum, vt sunt agnati, de quibus superius dixerat ibi, *entre sus parientes.* Tertio dicitur extraneus à suitate, vt emancipatus & ei similes, secundum *Bald. in l. Si emancipati. col. 2. C. de collat.* XLIX.

¶ *E que de otra manera no pueda poner grauamen enel dicho tercio.*] Ista verba denotant ordinem & formam superius positam, contra quam testator facere non potest, & si faciat, nihil agit. Si ergo stantibus ascēdētibus mandet quod fiat restitutio alteri de cognatione, nihil valet. Iuxta notata in *l. diligenter, ff. mandati. & in c. cum dilecta de rescriptis, per Abb. post Gofredum in c. fin. de resti. spo.* non tantum quando expresse fit contra formam, sed etiam si citra seu præter. *c. prudentiam de offic. dele. c. si cui de electione lib. 6.* & ibi glos. & doctores. L.

¶ Quid si filius fuit melioratus in tertia bonorum, & fuit impositum grauamen, quod deficientibus descendentibus legitimis, melioratus post mortem restituat alicui ex ascendentibus, stantibus filiis naturalibus testatoris. videtur quod non, per istam legem, quæ vult quod deficientibus legitimis descendentibus, fiat inter descendentes illegitimos, qui habeant ius succedendi. Et his deficientibus, fiat inter ascēdentes. ergo his stantibus, non potest fieri inter ascēndētes. Dicas quod si facta fuit melioratio à matre, non valet dictum grauamen, quia filius naturalis & spurius, est matri successibilis ex testamento & ab intestato, etiam stantibus ascendentibus, vt supra lege 9. vers. 25. LI.

¶ Si autem fuit melioratio facta à patre, tunc est maior dubitatio. quia licet ex testamento filius naturalis sit patri successibilis, etiam stantibus ascendentibus, ab intestato vere succedit in duabus vnciis. *authentic. licet, C. de naturalibus liberis, 6. partita titul. 13. libro 8.* Et diximus latè supra in lege 10. versicul. 17. Item licet filius naturalis ad successionem patris, secundum vel præter eius voluntatem, cōtra voluntatem tamen eius, admitti non potest, LII.

test, vt est gloss. in l.1.§.1.*ff. de contra tab. Ioann. de Imola in l. ex facto, ff. de vulgari & pupillari, in principio*. Secus in ascendentibus, quorum successio est necessaria, nec à filiis possunt exhæredari, nisi ex causis in iure expressis. ad hoc lex 6. supra eodem.

LIII. ¶ *Mandamos que valgan para siempre, o por el tiempo que el testador declarare.*] Nota quod possum meliorare vnum ex filiis meis in tertia bonorum, vt illam teneat, per vitam suam vel vsque ad decem annos, & post illam alteri restituat fratri, vt est casus in *l. vnum ex familia, §. sed si fundum, ff. de legat. 2.* vnde ista lex sumpta fuit. & vide *doctorem de Segura in sua repetitione fol. 14. column. 3.* qui per illum textum in terminis nostris loquens ita decidit. quia isto casu videor diuidere commoditatem tertiæ inter ambos fratres. quod mihi permittitur per illum textum. Procedit enim argumentum de personis ad tempus, *leg. qui plures la segunda. ff. de vulgari & pupillari.* vt ibi late per eum. Hoc est quod dicit ista lex ibi, *Por el tiempo que el testador declarare.*

LIV. ¶ Sed in quantum *dictus doctor de Segura* sentit, quod non potest testator grauare filium melioratum, vt restituat tertiam bonorum alteri perpetuo, quia est legitima in qua nullum potest grauamen imponi, hic disponitur contrarium, cum dicitur, *Que vala para siempre.* Idem erat olim iudicio meo, vt dictum est supra ista lege in principio. Concluditur ergo quod hodie pater melioransin tertia filium, potest sibi grauamen imponere, quod illam integram restituat alteri fratri, vel partem, ad tempus, vel perpetuo per istam legem singularem.

LV. ¶ Potest etiam pater dicere, quod dicta tertia in eius nepotem filium filij maiorem meliorati, & post eius mortem diuidatur inter eius hæredes, & hoc etiam important illa verba. *Para siempre jamas, o por el tiempo que el testador declarare.* Iunctis superioribus ibi, *Que pueda hazer en el dicho tercio los vinculos & sumpmißiones*, &c.

LVI. ¶ Et quia dixi quod potest grauari filius melioratus in tertia parte bonorum, quod restituat partem eius alteri, iuxta formam hic traditam, scias quod pars potest accipi tripliciter. vno modo dicitur pars subiectiua seu prædicamentalis. Alia dicitur pars integralis. Et in intellectu harum partium laborauit *gloß. in lege Si mater, §. Si quis iter, ff. de exceptione rei iudicat.* & non bene intellexit secundum *Paulum de Castro ibi.* Alia dicitur pars quotatiua. Pars subiectiua dicitur, ad cuius positionem sequitur positio totius, vt est genus quod se habet vt totū, & species quæ se habet vt pars. & ad positionem speciei puta hominis, sequitur generis, puta animalitatis: quia si homo est, ergo animal est. Sed non sic econuerso, ad positionem generis, sequitur positio speciei, *lege si quis earum interemptam, ff. de legatu tertio.*

¶ Pars integralis est illa in qua dicitur totum & conuerso. quia illa dicitur integralis, ad cuius positionem non sequitur positio totius. nam fundus est totum integrale, diuiditur in partes integrales, scilicet vsumfructum & proprietatem. Propterea si quod eorum remoueas, non est plenus fundus. Idem dicimus in pariete qui est pars integralis domus, vt notatur in *lege recte dicimus, ff. de verborum significatione.* LVII.

¶ Aliæ dicuntur partes quotatiuæ. in quibus vna remota nihilominus in aliis partibus consisteret fundus totus, secundum *Bartolum in leg. re coniuncti, colum. quarta. ff. de legatis, tertio.* vt sunt tertia, quarta, quinta & similes. de quibus ibi per *Bart. & Paulum in d. §. Si quis iter.* aliquid per *doctores in l. Stipulationes non diuiduntur, ff. de verborum obligatio.* in his omnibus partibus, potest practicari lex ista. LVIII.

¶ Ex ista lege potest inferri generaliter, quod quibuscunque verbis vtatur in concedēdo tertio filio, videtur eum in tertio vel quinto meliorare. vnde si dixit, filium meum Petrum in tertio, etiam si non dicat melioro, vel bonorum meorum, subintelligitur. facit l. vigesima sexta supra eodem, ibi. *Entiendase.* Et *lege 11. de los juyzios libro ordinamenti.* vbi dicitur quod veritas inspicienda est non verba, ad idem *c. dilecti filij de iudiciis, & Specul. de aduo. §. 6. versic. vel ita fuit nonnulli.* Ad idem *sexta partita. titul. 3. l. 6.* LIX.

¶ Illud quod ista lex disponit, antea tenuit *doctor de Segura in repetitione legis vnum ex familia de legatis secundo, folio 17. col. 3. versic. ex hoc ego.* quem videas per te. vide etiam legem primam, *C. de bo. que sub modo.* sensit *Bartol. in lege vnum ex familia. §. sed si fundum, ff. de legatis secundo.* LX.

¶ Si pater vni filiorum prælegauit tertium & quintum, postea in alio testamento vel codicillo prælegauit alteri, reuocatur primum prælegatum, *l. Titia testamento & ibi Bartol. ff. ad legem Falcidiam.* LXI.

¶ Prælegatum sub conditione, si sine liberis decesserit, restituat; intelligitur de legitimis argumento *legis 1. ff. soluto matrimonio.* non de naturalibus, vel in seruitute conceptis. *Speculat. de locato. §. 6. versic. 66.* LXII.

¶ Si prælegatarius grauatus restituere, ante restitutionem alienauit rem prælegatam, contra quem substitutus debeat agere, contra prælegatarium an contra emptorem? Si vendit tātummodo ius suum, potuit. *Bald. in l. si duobus, §. sed quia nostra in principio, C. communia de leg.* vnde non agitur contra emptorem *Iacob. de Bellou. in authentico de restit. & ea que pa. in principio, qu. prima, & ibi Angelus collatio.* vide *Bal. 8. in auth. nisi rogati, C. ad Trebellianum in fine, gloß. & Bartol. in lege, Marcellus, § res quæ, ff. eodem & l. penult. C. eod. & in l. fin. § sin autem, C. communia de legatis.* LXIII.

¶ An autem & quando ante diem fideicommissarius habet exercitium actionis. *Bald. in dict. leg. si duobus, §. sed quia nostra, C. communia de legatis.* LXIV.

LXV. ¶ Si res restitutioni subiecta alienata euincatur per substitutum, non soluit pretium. *Bal. in leg. si duobus, §. emptor, C. communia de legatis.* vbi est text. & in *leg. chirographum, §. 1. de admin. tuto. Bartol. in l. si debitor, ff. quæ in fraudē creditorum.* Intellige quādo pretium est solutum, alias secus, *lege in venditione, ff. de actionibus empti.*

LXVI. ¶ Quid si emptor rei alienari prohibitæ vt maioratus, ædificauit in ea domum, & ante restitutionem seu euictionem, vult domum destruere, lapides & ligna inde tollere, an potest, nisi à domino euincente soluantur sibi meliorationes. vide in *c. 1. hic finitur lex & incipiunt consuetudines regni, & in l. secunda, C. de iure emphy. & in c. primo, §. ex contrario de inuestitura de re aliena facta & §. fin. de contro. inuestiture, Bald. in l. si duobus, §. emptor autem, C. communia de legatis & in lege controuersia, & l. super empti. C. de euictionibus. Bartol. in lege si quis domum, §. 1. ff. locati. Bald. in rubr. C. de iure emphyteo. in principio.*

LXVII. ¶ An & quando fideicommissarius teneatur ad pretium, quando alienauit, & an videatur alienare in fraudem fideicommissi, vide in *leg. imperator, §. fin. & ibi Bart. ff. de legatis 2.*

LXVIII. ¶ Quid si vendit vnam rem & emit aliam, *Bartol. vbi supra.*

LXIX. ¶ Quid de expensis factis in rebus restitutioni subiectis. vide *in lege domus, & in lege si nulla de legatis 1.*

LXX. ¶ Si fideicommissarius erat creditor testatoris, an poterit retinere fideicommissum donec sibi soluatur debitum. vide in *leg. ab omnibus, §. fi. de leg. 1. & ibi Ioan. de Imola & Paulum de Cast. in l. fin. C. de iure deliberandi.*

LXXI. ¶ Si fideicommissarius moritur ante quā acceptet fideicommissum, transmittit ad hæredes ius deliberandi, *glos. Bartol. in l. cum filio. de lega. 1. Bald. in l. cum secundum, C. de fideicom.*

LXXII. ¶ Grauatus restituere legatum tenetur reddere rationem fideicommissario, *glos. Bartol. in l. cum talis, §. Titius, ff. de condi. & demonstra. & in l. Marcellus in principio penul. quæst. ff. ad Trebellianum, Bald. in l. filium in fin. C. familia hereiscunda.*

LXXIII. ¶ Fideicommissum iniunctum legato simpliciter, intelligitur post mortem legatarij, *gloss. Bartol. in l. filios, ff. de vsufructu legat.* intellige naturalem. *Bartol. in l. Statius, §. Cornelio, ff. de iure fisci.* nisi ingrediatur religionem minorum beati Francisci. *Bartol. in tractatu minoritarum. & in lege cum pater, §. hæreditatem de legatis secundo & in d. §. Cornelio.*

LXXIV. ¶ Si fideicommissum est relictum ei quē testator declarauit hæredi & legatario, si hæres dicit de vno & legatarius de alio, debetur ei ad quem testator maiorem habuit affectionem. de qua si non constat, ratione incertitudinis fideicommissum efficitur inualidum. & remanet apud legatarium, *Bartol. in l. qui heredi, ff. de rebus dubiis.*

¶ An grauatus restituere post mortem potest restituere in vita. vide *Bald. in l. post mortem, C. de fideicommiss.* LXXV.

¶ An grauatus soluere legata, teneatur soluere prælegata. *Paulus de Castro consilio 243.* dicit quod sic. LXXVI.

¶ Tene menti hanc legem, quod potest pater meliorare filium in tertio, & quinto, cum hoc quod eo vtatur, & fruatur per totam vitam suam, vel ad certum tempus, & postea transeat in nepotem, &c. vsq. in infinitum. & est modus faciendi maioratum ex tertio & quinto absque regis auctoritate & confirmatione. sumpta fuit ex *l. vnum ex familia de leg. 2.* vbi vide *doctorem de Segura fol. 14. colum. 3. in principio, in sua repetition.* vbi inter cetera dicit, quod potest pater relinquere vni ex filiis proprietatem tertij & quinti, alteri filio vsufructum vel alias, prout patri placuerit. LXXVII.

¶ Si pater meliorauit duos filios in tertia & quinta parte bonorum suorum, cum hoc quod post eorum mortem restituerent nepoti, id est, filio alterius eorum, contingit, quod vnus filiorum moritur, poterit nepos petere partem defuncti. *l. Lucius, §. Caio, & ibi Bartol. ff. ad Trebellia. & in l. heredes mei, §. cum ita eodem titul & in l. quidam testamento, ff. de vulgari & pupillari, & in l. Titia, §. Seia de legat. 2. & in l. Codicillis in principio, ff. de vsufructu lega. & in l. pe. de instit. & substit. sub condi. factis, Bald. in l. ab eo. C. de fideicommiss.* LXXVIII.

¶ Prælegatum vel melioratio tertij & quinti in diem vel sub conditione, non pertinet ad legatarium ante diem vel conditionem. Idem de prelegato ad tempus, quia non pertinet post tēpus. Ideo ante diem vel conditionem vel post tempus repudiare non potest, *l. si ita scriptum, §. si sub conditione & ibi Bart. de lega. 2.* LXXIX.

¶ Filius melioratus in terti[o] & quinto grauatus restituere post tēpus, habet sibi fructus medij tēporis, nec tenetur eos restituere. *l. si ita, §. Pegasus de legatis secundo.* nec potest is cui faciēda est restitutio post tempus, ante tempus petere, *l. cum Archimedoram, C. vt in possessionem lega.* LXXX.

¶ An & quando debeatur legatum in diem vel post diem naturalem vel ciuilem, & quomodo pendente die, *Bart. in l. ita stipulatus, ff. de verborum oblig.* LXXXI.

¶ Allegatur quotidie ista lex, quod tertia & quinta pars bonorum potest vinculari per viam maioratus, vt transeat à filio in nepotem & descendentes. Ego pluries dubitaui, an possessio istorum bonorum transeat in descendentes ipso iure, prout transeunt alia bona maioratus conditi auctoritate regis, prout disponit lex 45. infra eodem, vbi forte plenius dicetur. LXXXII.

LEX XXVIII.

LA ley del fuero que permite que el que tuuiere fijo, o descendiente legitimo pueda hazer donacion fasta la quinta parte de sus bienes & no mas, & la otra ley del fuero, que assi mesmo permite, que puedan mandar teniendo fijos, o descendientes legitimos al tiempo de su muerte la quinta parte de sus bienes, se entienda & platique que por virtud de la vna ley & de la otra, no pueda mandar el padre ni la madre à ninguno de sus fijos ni descẽdientes, mas de vn quinto de sus bienes en vida & en muerte.

I. PAter non potest in præiudicium filiorum disponere de rebus suis, nisi vnam quintam partem in vita vel morte. declarat *leges fori. tit. de las donationes l.7.* Aliam *titulo de las mandas l.9.* per quas dicebant antiqui, quod pater poterat disponere de duabus quintis, vnam in vita, aliam in morte, quia leges prædictæ erant sitæ in diuersis titulis. altera in titulo de donationibus quæ propriæ fiunt inter viuos, altera in titulo de legatis, vel testamentis quæ propriæ fiunt in morte, vt intelligatur vna sola quinta, sicut in simili prouidet *lex, Nihil, ff. de coniungendis cum emancipato liberis eius.*

II. ¶ *No pueda mandar.*] Nota quod licet verbum relinquo referatur propriè ad vltimas voluntates, vt est textus iuncta glos. *in verbo reliquit in l. prima, §. hoc interdictum, ff. de tabulis exhibendis, & in lege si cui, in verbo relinquatur. ff. de seruitutibus, & in lege cum his, §. primo, ff. de transactionibus, & in lege verbum relinquendi ff. de verborum significa.* Aliquando tamen refertur ad dispositionem inter viuos, vt hic, vbi hoc verbum *mandar*, intelligitur tam de donatione facta inter viuos, quintæ partis bonorum, de qua loquitur dicta lex septima, quam de legaro facto in vltima voluntate dictæ quintæ partis bonorum. de qua loquitur dicta lex nona, vt etiam colligitur ex lege ista, dum se refert ad vtramq. legem, ibi. *Por la vna ley y la otra.* & ibi, *En vida y en muerte.*

III. ¶ *Ninguno de sus hijos ni descendientes.*] Nota quod lex ista non videtur negare quod possit pater, vel mater vni filiorum in vita donare quintam partem bonorum, & alteri in morte donare aliam tertiam & quintam. Sed tantum negat & prohibet quod vni met filio virtute dictarum legum donentur duæ quintæ partes, vt plene dictum est supra lege 17. & 19.

LEX XXIX.

QVando algun hijo, o hija viniere a heredar, o partir los bienes de su padre, o de su madre, o de sus ascendientes, sean obligados ellos & sus herederos a traer a collacion, & particion la dote & donacion propter nuptias & las otras donaciones que ouieren recebido de aquel, cuyos bienes vienen à heredar. Pero si se quisieren apartar de la herencia, que lo puedan hazer, saluo si la tal dote, o donaciones fueren inofficiosas, que en este caso mandamos que sean obligados los que las recibieren, ansi los hijos & descendientes en lo que toca à las donaciones, como las fijas & sus maridos en lo que toca à las dotes; puesto que sea durante el matrimonio, à tornar à los otros herederos del testador aquello, en que son inofficiosas para que lo partan entre si. E para se dezir la tal dote inofficiosa, se mire à lo que excede de su legitima y tercio & quinto de mejoria, en caso que el que la dio podia fazer la dicha mejoria, quando fizo la dicha donacion, o dio la dicha dote, auiendo consideracion al valor de

los bienes del que dio, o prometio la dicha dote al tiempo, que la dicha dote fue conſtituyda, o mandada, o al tiempo de la muerte del que dio la dicha dote, o la prometio mas quiſiere eſcoger aquel, a quien fue la dicha dote prometida, o mandada. Pero las otras donaciones que ſe fizieren à los fijos, mandamos que para ſe dezir inoffocioſas, ſe aya conſideracion à lo que los dichos bienes del donador valieren al tiempo de ſu muerte.

I. Iſta lex diſponit de modo conferendi dotes & donationes propter nuptias & alias donationes. Et legentium turbat ſpiritus propter nonnullas leges regni in hac materia diſponẽtes, quæ videntur inuicem ſibi contrariæ.

II. ¶ *Lex* enim *regni quinta partita titulo quarto, l. 3. in fine & ſexta partita tit. 15. l. 4.* dicunt quod filij non debent adducere ad collationem donationes ſibi factas cauſa militiæ aut ſtudij aut libros comparandi. Item cauſa dotis. Hic autem in dote, donatione propter nuptias & aliis donationibus diſponitur contrarium.

III. ¶ Item *foro legum libro tertio titulo de las mandas lege nona* dicitur, quod pater poteſt meliorare vel prælegare vni ex filiis vel pluribus tertiam & quintam partem bonorum, immo ſimpliciter donando intelligitur prælegare tertiũ, vel quintum, vel vtrumque. quæ debentur filiis meliotatis vel prælegatis vltra legitimam ſibi debitam, vt ibi dicitur, & in lege 21. 22. 23. 25. ſupra, eodem. Ergo non tenentur has donationes ad collationem adducere, vt diſponit iſta lex. quoniam tunc non haberent has donationes præcipuas, & vna donatio extraheretur ab alia, contra dictam legem 25. & 26.

IV. ¶ Aliquibus videtur quod etſi iſtæ donationes, de quibus iſta lex loquitur, adducantur ad collationem, non debent miſceri cum hæreditate eius cui ſucceditur, ſed quilibet fratrum qui veniunt ad ſucceſſionem tantum percipiet de ipſa hæreditate, quantum fuit donatum vel prælegatum alteri, vel aliis fratribus, & reſiduũ diuidetur inter fratres. Sed hoc nõ placet, quia tunc filius cui donatio prius fuit facta, non haberet illam præcipuam, cum alij fratres tantundem debeant ante omnia ex hæreditate percipere. Fit igitur collatio dotis & aliarum donationum tantum minus accipiendo ex hæreditate, quantum valuit ipſa dos vel donatio. vt *l. illam, C. de collationibus.*

V. ¶ Et ſecundum hoc dos & donatio propter nuptias ſuccedunt loco legitimæ, & in partem legitimæ computantur. de dote eſt textus in *lege quoniam nouella, C. de inofficioſo teſtamento, Baldus in lege iubemus, C. ad Trebellianum, & in authentica res qua. C. communia de legatis.* Propterea confertur inter fratres, *authentica ex teſtamento, C. de collationibus*, niſi dos ſit legata. *leg. prima, §. cum pater & ibi Bartolus de legatis primo.*

¶ De donatione propter nuptias, quod imputetur in legitima, patet, quia pari paſſu ambulant dos & donatio propter nuptias, vt tenet *Baldus in dicta lege Iubemus & Paulus de Caſtro conſilio* 122. & propterea confertur inter liberos, ſicut dos, *lege liberis & ibi Baldus, C. de collationibus.* non inſinuatur, ſicut nec dos. *Baldus in authentica eo decurſum in fine, C. de donationibus ante nuptias.* Item non computatur in numero donationum, nec venit appellatione donationis. *Bart. Bald. in d. authentica dotem, alias incipit eo decurſum.* Concluditur ergo quod dos & donatio propter nuptias deducuntur ad collationem, vt vult iſta lex.

VI. ¶ Quod autem lex iſta ſubdit de aliis donationibus, dicunt aliqui debere intelligi de donationibus datis in peculium, quæ deducuntur ad collationem tanquam bona defuncti, aut tanquam pars legitimæ eius qui donationem in peculium recepit. Propterea tales donationes conferuntur, *lege ſi donatione & ibi Bald. & alij, C. de collationibus.* non tamen volunt iſtam legem loqui in aliis donationibus, quæ nec conferuntur, nec imputantur in legitima. Sicut dicimus de donatione remuneratoria, quæ non cõfertur, neque imputatur, vt nec donatio facta cauſa militiæ, vel ſtudij, vt dicunt leges regni præallegatæ. de quibus per *Montaluum foro legum libro ſecundo titulo de las lauores, lege ſeptima, & titulo de las herencias lege decimaquarta.*

VII. ¶ Iſta non placent, quia veritate inſpecta & mente legum regni de quibus ſupra, omnes donationes etiam ſimplices, hodie cenſentur fieri filiis, via prælegati in tertio & quinto, etiam ſi non exprimatur in donatione, vt dicunt ipſæ leges præallegatæ, & probatur in *authentic. vt cum de appellatione cognoſcit. § illud quoque collat.* 8. *Salicet. & alij in leg. quoties, C. de hæredib. inſtitu.* prælegatum autem non trahitur ad collationem, ſecundum *Bald. in authentic. ex teſtamento colum. 1. C. de collat.* ideo ſimplex donatio hodie non trahitur ad collationem. quod videtur cõtra diſpoſitionem huius leg. quæ generaliter dicit de aliis donationibus, ergo omnes includit, *c. ſi Romanorum 19. diſtin. cum ſimilibus.* Niſi dixeris quod verbum, aliæ donationes, debet intelligi de ſimilibus præpoſitis, non de maioribus vel potioribus vel alterius conditionis. *c. ſedes de reſcriptis, leg. final. §. cui dulcia & ſequenti,*

ff. de

ff. de vino, tritico, oleoque legato. conferuntur dos & donatio propter nuptias, & aliæ donationes eiusdem qualitatis, vel minoris expressis.

VIII. ¶ Sed quia omnia ista non satisfaciunt, alij conantur dicere, quod ista lex intelligatur secundum leges præallegatas. *5. partita. titul. 4. l. 3. & sexta partita. titul. 15. l. 4.* quod filius debet habere præcipuam & liberam donationem sibi à patre factam, nec imputabitur sibi in legitima tempore diuisionis hæreditatis paternæ, nisi pater donasset alicui ex filiabus suis dotes vel filiis donationem propter nuptias, & ipse filius velit quod fratres & sorores dotes & donationes propter nuptias adducerent ad collationẽ; quia tunc ipse etiam filius tenetur suam donationem ad collationem ad ducere, non alias. Et secundum hoc hæ duæ leges concordare videntur. Sed nec hoc mihi placet, quia esset magna suppletio ad hanc legem, quæ sic intellecta, de nihilo deseruiret, cum istud antea per legem prædictam esset dispositum. Quapropter aliqui audent dicere, quod ista lex tanquam vltima nouam induxerit dispositionem, & antiquiores & anteriores leges corrigat. Ego pro nunc præpeditus alijs negotiis non potui veritatem inuestigare, ideo cogitandum relinquo. Sed istud de aliarum legum correctione, signanter earum quæ in hoc volumine continentur, non placet. Non enim putandum est, quod leges vnius voluminis ea facilitate sint conditæ, quod vna aliam corrigat.

IX. ¶ Tenendo igitur generaliter prout disponit ista lex, quod donationes doris & propter nuptias & alias donationes tenetur quis conferre, limita multipliciter. Primò in dote profecta à patre, quia non confertur quando agitur de successione matris, *foro legum titulo de las herencias l. 24.* ¶ Secundo quando pater in testamento prohibuit collationem fieri, *authentica ex testamento, C. de collatio. sexta partita titul. 15. l. 3.*

X. ¶ Tertio quando filia vult esse dote contenta. *l. fin. ff. de collatione dotis, l. penult. C. familiæ herciscundæ, authent. vnde si parens, C. de inofficiof. testamen. & lex ista.* ¶ Quarto in donatione propter merita, *Paulus de Castro consilio 121.*

¶ Quinto quando pater donauit filio, vt efficeretur miles, vel causa studij, *quinta partita titulo 4. l. 3. in fine.*

XI. ¶ Donatio facta filio confertur, quando agitur de successione patris, vt hic; secus dic de donatione facta nepoti ab auo. nam illam non confert filius. vide quæ scripsi in cap. per vestras de donationibus inter virum & vxorem col. 372. versicul. ex istis infertur. quibus adde *l. filio ff. de condi. & demonst. & ibi Bartol. & l. si filio familias, ff. de donationibus causa mortis & l. fin. C. de vsufructu. Bald. in l. 3. C. quibus ad liber. procla. licet.* quem vide.

XII. ¶ Si res data in dotem euincatur, hæres patris tenetur de euictione, *l. creditor. §. prædium & ibi Bartol ff. de euictio.* Sed si euincatur res data in diuisione, omnes hæredes tenentur de euictione. *l. si familia, C. familiæ herciscunda 6 partita titul. 15. l. 9.*

¶ Si fiunt plures donationes, prima valet, aliæ dicentur inofficiosę, si excedunt legitimam, *gloss. & Bartol. in l. Titia, §. imperator de legatis secundo, & supra l. 26.* XIII.

¶ Dos dicitur officiosa vel inofficiosa respectu temporis quo fuit promissa, vel tempus mortis, prout voluerit is cui fuit promissa vel data, vt hic. quod est norandum contra Bald. & alios, de quibus scripsi in cap. per vestras de donationibus inter virum & vxorem columu. 332. §. Sed pulchrum est videre. In aliis donationibus cõsideratur tempus mortis patris donatoris, vt hic & l. 19. & 23. supra. XIV.

¶ Si pater diuidit bona sua inter filios, operatur institutionem, textus cum *gloss. in l. quoties, C. familiæ herciscundæ,* quãdo cuique assignatur sua integra legitima, *l. parentibus & ibi Bartol. C. de inoffic. testa.* XV.

¶ Vnum tamen crederem, quod si pater in diuisione scienter plus dedit vni ex filiis quam alteri, in illo plus legitimam excedenti videbitur meliorare, propter leges istas, quæ volunt quod per quamcunque dispositionem quam facit pater cum filiis vltra legitimam, videtur eis meliorare. XVI.

¶ Si autem pater non diuisit, sed diuidi mãdauit, illud faciendum est, secundum *Bartol. in l. cum pater, §. dulcissimis de legat. 2. & in l. Lucius in principio, ff. ad Trebellian.* XVII.

¶ Hic tractatur materia collationis dotis & donationis propter nuptias & aliarum donationum, quas per te videas. XVIII.

¶ Iura primogenituræ non conferuntur, quia non diuiduntur, secundum *Bald. in authentic. ex testamẽto, C. de collat.* ad hoc *l. quadam mulier, ff. familiæ her. c. licet de voto. c. imperialem, §. præterea de prohibita feu. alie.* secundum *Ludou.* XIX.

¶ Instrumenta & priuilegia debent esse apud fratrem seniorem, vt *leg. final. ff. de fide instrum. tu.* vide *legem regni nota. 6 partita. titul. 15. l. 7.* XX.

¶ *Para traher à collacion, o particion la dote.*] Concordat cum hac lege *l. Si pater & lex, pactum in fine & l. filia. & l. vt liberis, C. de collatio.* & per *totum ff. & C. de collatio. dotis, & foro legum lib. 3. titul. de las herencias. lex 14. & tertia partita. titul. 15. lex 3. & 4.* A quibus sumpta fuit ista lex. XXI.

¶ *Pero si se quisieren apartar de la hazienda, que lo puedan hazer.*] Sumpta fuit hæc lex à *l. filia licet, C. de collatio.* vbi qui tenetur conferre, si petat partem hæreditatis, debet collationem offerre, alias à petitione remouetur. nam sicut emptor qui petit rem, si non offert pretium, repellitur ab agendo. *l. Iulianus, §. offerri, ff. de actionibus empti.* ita qui petit partem hæreditatis, si collationem non offert. & sic potest opponi XXII.

opponi contra libellum quod non procedat,&
quod aduersarius non teneatur ei responde-
re. Sed quamuis oblatio non fuerit facta in li-
bello, potest fieri postea. Et sic sustentabitur li-
bellus,& exceptio repelletur, secundum *Pau-
lum in d.l.filiæ licet.*

XXIII. ¶ *Saluo si la tal dote, o donaciones fueren inofficio-
sas.*] Præmitte quod hæc l.vult quod vbi dos est
inofficiosa, potest à fratribus reuocari vsque ad
legitimam. Intellige patre vel matre donatore
mortuis,non viuentibus. quia in vita parẽtum,
non debetur legitima,secundum *Ioan.An in Spe-
cul.qui filij sunt legit. in rubr.* ad hoc *lex 2. & lex si
totas & l.mater,C.de inofficios.donat.* ego alias scri-
psi in cap.per vestras de donat.inter virum & v-
xor. colum.327. posset tamen filius petere ali-
menta patre viuente ab alio fratre donatario
iudicis officio, secundum *Ioann. Andr. vbi supra.*
quod ego plene differo in prǽallegato loco.vbi
videre poteris ad saturitatem.

XXIV. ¶ *Puesto que sea durante el matrimonio.*] Con-
trarium videbatur per *l.dote quidem, C. de colla-
tio.* & per illud quod notat *Bartol.in l.final.§.si à
socero, ff.de his quæ in frau.cre.* de quo plene scripsi
in d.cap.per vestras, colum.328.alias folio.....
tamen *Paulus de Castro in l.1.C.de inofficios.doti.in
fin.* tenet idem quod hic statuitur.vbi dicit,no-
ta quia frequenter cõtingit quod pater dat lar-
gas dotes pro filia, vel promittit in tantum,
quod non remanet legitima masculorum, nam
mortuo tali patre vel matre,alij filij possunt re-
uocare talem dotem vsque ad legitimam etiam
constante matrimonio inter filiam dotatam &
maritum eius. licet maritus habeat ex causa o-
nerosa. quia non debent alij filij legitima care-
re propter sororum dotationem. & hoc est de
mente glos.ibi secundum *Paulum.* Idem vide-
tur sentire *Bald.in l. Si emancipati in fine C.de col-
latio.* vbi dicit quod qui non vult succedere v-
niuersaliter, non tenetur conferre, nisi vsque
ad legitimam, *authent.vnde si parens, C.de inoffi.te-
sta.* & hoc sequor in loco præallegato,col. 330.
alias fol..... vbi multum commendabam de-
cisionem Pauli. & cum hæ leges conderentur,
multum institi quod hæc lex ederetur. quam
tene menti. Cætera videas per me in dicto cap.
per vestras, vbi multa cumulaui.

XXV. ¶ *Para se dezir la tal dote inofficiosa, se mire à lo
que excedẽ de su legitima & tercia & quinta de mejo-
ria.*]De hoc ego plene scripsi in dicto c. per ve-
stras colum.330. alias fol..... quæ hic non re-
peto vitandæ prolixitatis gratia.

XXVI. ¶ Nota tamen quod quando pater dat im-
mensam dotem filiæ, vel immensam donatio-
nem propter nuptias filio, videtur eum melio-
rare in tertia & quinta bonorum, vt hic colligi-
tur. facit quod notat *Bartol.in l.vxori.ff.de lega-
tis 3.* vbi dicit quod quando ex verbis testato-
ris apparet quod voluerit filio prælegare, præ-
legasse videtur. Et si forsan ex verbis non appa-
reat, satis est ex factis apparere.quia facto datur
voluntas intelligi. *l.de quibus, ff.de legibus, l.repre-
hendenda, C.de institut.& substitutionibus sub condi.
factis,* & facit supra lex 26.

¶ Item nota quod dos & donatio propter nu- XXVII.
ptias, primo imputantur in legitimam.& quod
excedit legitimam,imputatur in tertia & quin-
ta bonorum. ita probatur hic in dictis verbis.
Secus est in aliis donationib. simplicibus, quia
primo imputantur in tertia & quinta bonorũ,
& quod superest, imputatur in legitimam, vt
supra l.26.

¶ *En caso que el que la dio, podia hazer la dicha* XXVIII.
*mejoria, quando hizo la dicha donacion, o dio la di-
cha dote.*] Ista verba iudicio meo abundant, &
de nihilo deseruiunt, nam si pater potuit do-
nare propter nuptias, vel donare, conse-
quenter potuit meliorare. frustra ergo subdit
illa verba.

¶ *Auiendo consideracion al valor de los bienes del* XXIX.
que dio, o prometio la dicha dote.] Nota quia de-
clarat quo tempore inspici debet. an dos fue-
rit inofficiosa. de quo per *Salicetum in l.1. C.de
inoffic.doti.& per eum & Cynum in l.fin.C. de pactis,
& Doctores in l. Stipulatio ista hoc modo concepta.ff.
de verborum obligat.* ego plene prosequor in dict.
cap. per vestras, columm. 332. & sequentibus.
alias fol.....

¶ *Pero las otras donaciones.* &c.] Concordat XXX.
cum l.23. supra. vbi dicitur quod in meliora-
tione tertij, inspici debet tempus mortis. Ad
idem lex 19. vers.5.Vnum tamen nota,quod il-
la iura loquuntur tantum in melioratione ter-
tiæ de donatione autem quintæ nil ibi dicitur.
Ideo videbatur quod in quinta aliud deberet
dici. distinguendo an fuit facta donatio quin-
tæ bonorum,vel quintæ hęreditatis,secundum
Cynum & Doctores in l.fin.C.de pactis. vt plene di-
ximus in dict.l.19.versic.12.Per istam tamen le-
gem quod debeãt suppleri dictæ leges,& quod
idem dicamus in vtroque casu, scilicet quod
tam in donatione tertiæ, quam quintæ, inspici
debeat tempus mortis propter verba prædicta.
*Pero las otras donaciones que se hazen à los hijos,man-
damos que para se dezir ser inofficiosas, se aya consi-
deracion al tiempo de su muerte.* Et loquitur de do-
nationibus indistinctè, nulla habita differen-
tia an fuerit donata tertia vel quinta pars bo-
norum, & dicit quod inspici debeat tempus
mortis. Cum autem lex non distinguat,nec nos
distinguere debemus, *c.ad audientiam de decimis,
cum concordantiis.*

LEX XXX.

LA cera & missas & gastos del enterramiento se saquen con las otras mandas graciosas, del quinto de la hazienda del testador, y no del cuerpo de la hazienda aunque el testador mande lo contrario.

I. FVneralia patris morientis soluuntur ex quinta parte bonorum suorum, cuicumque fuerit relicta. cerei ergo ex ea soluentur, & quod superest finito officio est ecclesiæ, secundum *Bald. in leg. vna, §. sed & quis homini in fine, C. de Lati lib. so.* sed de consuetudine non seruatur. immo datur ei qui cereos portauit. per hanc *l. reprobatur, l. Papinianus, §. quarta, ff. de inoffic. testa.* Quæ dicebat quod funeris impensa deducebatur de legitima. hodie de quinta bonorum parte, vt hic.

II. ¶ Vxor alicuius reliquit marito tertiam partem quam relinquere sibi potest, vt *leg. 1. C. vnde vir & vxor.* in reliquo patrem instituit hæredẽ. An sumptus funeris per prius sunt deducendi, tanquam æs alienum. videtur quod sic, per l. 31. supra eod.

III. ¶ Expensa pro sepultura, vide *l. 1. §. impensa, ff. ad legem Fal.* Sed expensæ quæ fiunt in infirmitate, non dicuntur expensæ funeris. *l. & si quis, §. hec actio. ff. de reli. & sump. fu.* illis tamen æquiparantur, *l. in restituenda & ibi Bal. C. de peti. here.* An repeti poterit facta prohibitione, ne fiant, glos. *Bald. in l. fin. C. de nego. gestis, l. & si quis, §. Labeo. ff. de reli. & sumpti. fu.* dicit quod repetuntur, qua actione. *Specul. de sepul. versic. porro.*

IV. ¶ Ante aditam hæreditatẽ sepeliendus est defunctus, *l. qui erat, & ibi Bar. ff. familiæ hercifcundæ. Bald. in authent. hoc amplius, col. 4. C. de fideicommis. & in l. eam quam, col. 5. eod. titul.*

LEX XXXI.

POr que muchas vezes acaece, que algunos porque no pueden, o porque no quieren fazer sus testamentos, dan poder à otros que los fagan por ellos: & los tales comissarios fazen muchas fraudes y engaños con los tales poderes, estendiendose à mas de la voluntad de aquellos que se lo dan: porende por euitar los dichos daños, ordenamos & mandamos que de aqui adelãte el tal comissario no pueda por virtud del tal poder hazer heredero en los bienes del testador, ni mejoria del tercio ni de quinto, ni desheredar à ninguno de los hijos, o descendientes del testador, ni les pueda substituir vulgar ni pupillar, ni exemplarmente, ni hazer les substitucion alguna de qualquier calidad que sea, ni pueda dar tutor à ninguno de los hijos, o descendientes del testador; saluo si el que le dio el tal poder para hazer testamento, especialmente le dio el poder para fazer alguna cosa de las susodichas: en esta manera el poder para fazer heredero nombrando el que da el poder por su nombre, a quien manda que el comissario faga heredero y en quanto a las otras cosas señalando, para que le da el poder y en tal caso el comissario pueda hazer lo que especialmente el que le dio el poder señalo & mando, y no mas.

I. COmmissarius non potest hæredem instituere, nec meliorate in tertio & quinto, nec exhæredare, nec substituere, vulgariter, nec pupillariter, nec exemplariter, nec dare tutorem filiis vel descendentibus à testatore, nisi specialiter à testatore hæc sibi concedantur: ex hoc aliqui dicunt quod fideicommissarius non potest grauare eum cui fideicommissum

ſum relinquit, vt alteri reſtituat de hoc. *En las informaciones de la hoz.*

II. ¶ Quando dati ſunt plures commiſſarij, non poteſt vnus etiam de voluntate aliorum officium expedire. *l. ſingulos, ff. de teſtam. & ibi Bartol.* niſi alij fuerint impediti, vt per *Bart. in l. fundum, §. his verbis de leg. 1.*

III. ¶ Commiſſarius non cogitur acceptare officium. *Dynus in l. 1. §. quod natum, ff. de ventre inſpiciendo & in l. imperator in principio de legatis 2. & in l. 1. §. contrarius, ff. vbi pupil. edu. l. ſi quis ſepulchrũ, §. hoc edictum & ibi Bald. ff. de reli. & ſumpti. fu. & in l. nulla, C. de epiſc. & cle. Bart. Bald. in l. 1. de lega. 2.* intellige niſi acceptauerit legatum à teſtatore ſibi factum. vt per *Bartol. in leg. poſt legatum. §. amittere, ff. de his quibus vt indig.* Sed ſi legatum non acceptauit, non cogitur, ſed perdit legatum. *Bartol. in l. Neſennius, ff. de excu. tu.* Idem ſi ſubſcripſit teſtamentum. nam tunc videtur acceptare officium, *l. non putauit, §. qui ſua. ff. de contra tab. l. ex ſententia, ff. de teſta. tu. l. vxori. §. 1. ff. de falſis, cum gloſ.*

IV. ¶ Commiſſarius ſicut non poteſt hæredem inſtituere, *l. illa inſtitutio. ff. de hæredibus inſtitut.* & hic. ſic nec hæredem in poſſeſſionem mittere. quia debet capere de manu teſtatoris non commiſſarij, niſi quando habetur loco legatarij, ſi inſtituatur in re certa. *Bald. in leg. id quod pauperibus, column. 4. verſic. 15. C. de epiſc. & clericis.*

V. ¶ Tu ſcis quod de *lege regni foro legum libr. 3. titul. de los teſtamentos*, valent legata ſine hæredis inſtitutione, vel cum illa, licet hæreditas non adeatur contra iura communia. & conſequenter valebunt fideicommiſſa vniuerſalia, quæ legatorum appellatione continentur, vt notatur in *l. ſi ſeruum, ff. Si quis omiſſa cauſa teſta. & in l. ita tamen, §. quoties, ff. ad Trebellian. & in authentica ex cauſa, C. de liberis præteritis. & in rubric. ff. de legatis & fideicommiſſ. primo. & ſecundo.*

VI. ¶ Ex quo infertur, quod hodie ſecundum iura regni nemo cogitur acceptare & reſtituere hæreditatem, licet de iure communi aliud ſit conſtitutum, *l. quia poterat cum alijs, ff. ad Trebellia. l. non iuſtam, C. eod. l. cogi. eod. titul.* ne hæres decedat ante aditam hæreditatẽ, & ſic fideicõmiſſum expiret, *l. ille quo in principio, ff. ad Trebellia.* cum non adita hæreditate, fideicommiſſum expiret, & non valeat. *l. Si nemo, ff. de regulis iuris. l. Si nemo, ff. de teſta. tu. l. 1. ff. de vulgari, & pupillar. l. eam quam, C. de fideicommiſſ.* Hæc ratio hodie ceſſat per dictam legem regni. ergo ceſſare debent dictæ leges, vt *l. cum tale, §. falſam, ff. de condi. & demonſt. l. adigere, §. quamuis, ff. de iure. pa.* Præſertim cum ex tali compulſione aditionis fideicommiſſario non prouenit cõmodum & hæredi damnum, *l. ita tamen, §. ſi pater, ff. ad Trebellianum.* Ergo non cogitur adire, argu. *l. 1. ff. de aqua pluui. arcen.* probatur in *d. l. qui vias, ff. de damno infecto, c. cum eccleſia Vulterrana de electione.* Ad hoc *lex ita tamen, §. ſi pater.* vbi ſine aditione hæredis, valet fideicommiſſum propter ſuitatem, nec poteſt cogi acceptare & reſtituere.

VII. ¶ Sed contra videtur propter euitandam iurium correctionem, *l. vna. C. de inoffic. doti. c. cum expediat de electio. libr. 6.* vnde prædicta lex regni tanquam correctoria reſtringatur ſolum ad caſum in quo loquitur, & non amplietur. *authent. quas actiones, C. de ſacroſanct. eccleſ. l. ſi vero, §. de viro. ff. ſolut. matrim.* præſertim cum lex illa ſit exorbitans, & conſequenter non amplianda. *c. 1. & 2. de filiis presbyt. d. §. de viro.* Eſt etiam correctoria & generaliter loquitur, & per conſequens non extendenda ad caſus ſpeciales iuris communis, gloſ. in *l. ſciendum, ff. qui ſatiſdare cog. & in l. fin. C. quibus cauſis in integrum reſti. non eſt neceſ. text. in authen. offeratur.* iuncta *l. 1. C. de litis conteſta.*

VIII. ¶ Ad idem facit *d. l. cogi. §. talis, ff. ad Trebelli.* vbi aditione vnius hæredis confirmatur totum teſtamentum, gloſ. in *l. libertas, C. de teſta. tu. & ibi Bald.* textus in *l. vna. §. pro ſecundo, C. de caducis tollen & in l. apud Iulianum, §. idem Iulianus, ff. ad Trebellianum.* nihilominus tamen fuit compulſus alius ſuus cohæres.

IX. ¶ Ad contraria dicendum, quod ex ceſſatione rationis legis non eſt inducenda legum correctio, ſicut nec ex identitate rationis, *l. ſi. iuncta authen. ibi poſita, C. de ſacroſan. eccle.* preſertim quãdo eſt tacita non expreſſa, ſecundum *Bald. in d. authen.* textus *in l. his ſolis, C. de reuoc. donat. gloſ. in cle. 1. de electio.* facit *l. emptor. §. ſi. ibi ſi ratione reddita. ff. de rei vendi & in l. fideicommiſſi. §. cum Pollidius, ff. de vſuris*, nec dicitur fieri tunc extenſio de caſu ad caſum. Sed ratio quæ eſt in vno caſu decidit alios caſus. vt per *Cynum* poſt *Petrum in l. iura. ff. de legibus & in l. quod vero, eod. tit. Bald. in l. de quibus eod. tit.* facit *l. 2. C. de in dicta vidui. to. l. filium ff. ad Macedo. l. de pupillo. § ſi quis ſtinos, ff. de no. operis nunciat.* Præſertim quando plures rationes ſubſunt. vt *dict. §. talis.* vnde ceſſante vna, non ceſſat alia. *§. affinitatis, inſtitut. de nuptiis & in l. liberorum, §. Si talis, ff. de his qui notantur infamia, l. ſi lex Aelia Centia. ff. de hæredibus inſtit. l. Si mater, C. de contrahend. nuptio. gloſſ in leg. ſi ad exhibendum, ff. de except. rei iudic. in leg. ſi ventri. ff. de priuileg. credi. §. final.* Nec eſt verum dicere, quod fideicommiſſarius ex hac compulſione non conſequitur lucrum, cùm in illa adimpleat voluntatem ſuam. *gloſ. in leg. cum ſeruus, ff. de condi. ob cauſam, & in leg. Paulus, ff. de ſolut.* & conſequenter non adimplendo, dicitur pati damnum. ſicut in ſimili dicit *Laurus de Palacis in tractatu quod ſtantibus maſculis, fœmina non ſuccedant, column. 8.* facit *leg. ſi quis nec cauſam. ff. ſi certum petatur.* & quod voluit *Baldus in leg. pluribus. ff. de procur.* vbi dicit quod officium eſt lucroſum executori, cum in illo adimpleatur voluntas. quod nota ad *legem regni foro legum libro tertio, titulo de las mandas, lege ſexta.* quæ loquitur de executore vel commiſſario, vt ſit officium lucroſum, cum iſti æquiparentur. vt per *Bart.*

Barto. in l.1.ff. de legatis primo. cum ipse commissarius sit arbitrator, vt per Barto. in d. l. 6.

X. ¶ Ex istis posset attcutari, quod commissarius posset cōsequi decimam partem fructuum bonorum committentis: cum tutela & commissaria æquiparentur, glo. in l. tutela plerumque, ff. de tutelis, quam cōmendat Iohan. de Imola in l. si quis à filio, §. 1. de legatis primo, alia in c. fin. de testa. lib. 6. lex ergo, duo sunt Tity, ff. de testa. tu. habebit locum in commissarijs. notatur in l. si quis seruum. §. si inter duos, ff. de lega. 1. vnde sicut tutor hodie secundum legem regni foro legum lib. 3. t1. de los guardadores de los huerfanos. l. secunda, habeat decimam partem fructuum pupilli. idem erit in cōmissario: cum æquiparetur illi. quia æquiparatorum eadem est ratio, l. illud. ff. ad legem Aquiliam, c. translato de consti. Item valet argumentum de similibus ad similia, l. non possunt, ff. de legibus. Itèm ex quo commissarius faciendo testamentum pro alio, sentit onus, ergo sentire debet emolumentum, l. eum qui. ff. de iure iurando.

XI. ¶ Contrarium videtur verius, cum dicta lex regia sit correctoria iuris communis, ideo restringenda authentica quas actiones. C. de sacrosan. eccl. Item quia exorbitans, vt c. 1. & 2. de filiis presbyte. Nec est verum quod in omnibus sit æquiparata tutela testamentaria & commissaria, præsertim in criminalibus, vt colligitur ex l. si arrogati, ff. de tutelis, iuncta l. cum pater, §. hereditatem de lega. 2. & in l. fin. iuncta glo. ff. de tutelis cum glo. in l. vna, § pro secundo. C. de cadu. tollen. & in d. c. fin. de testam. lib. 6. bonus tex. in l. à filio, ff. de alimentis & cibariis legatis, & in l. filio, §. matri. ff. de adimendis legatis.

XII. ¶ Ad dictam l. ita tamen, §. si pater. ff. ad Trebelli. de quo in principali quęst. potest dici, quod illud statuitur fauore suitatis, sicur & alia, de quibus in l. si filius qui patri, ff. de vulgari & pup. per Alex. vnde in contrarium erit ius commune, l. ius singulare, & l. quod vero contra, ff. de legibus.

XIII. ¶ Cogita, si in principali quæstione potest dici, quod hodie sit in voluntate commissarij compellere heredem vel non, & quod in vtroque casu consequatur fidei commissum: vt sentit Bald. in l. fin. C. de sacrosanctis ecclesiis, loquēs de ecclesia fideicommissaria, & traditur in l. fi. eod. titu.

XIIII. ¶ Vnum tamen est, quod si testator heredi dedit licentiam, quod possit repudiare hereditatem: non valent legata & fideicommissa, non adita hereditate, quia hoc reperitur iure cautum. ergo remanet in dispositione iuris communis, l. si cum dotem, ff. soluto matrimonio. l. cōmodissime, ff. de liberis & posthu. l. si extraneus, ff. de condi. ob cau. ius autem commune vult generaliter quod nō valeant, l. 1. §. si proponatur, ff. si quis omissa causa testa. vbi legata valebant non adita hereditate ex testamento, ex illo titulo si quis omissa causa testa. Vide l. verba. ff. de consti. insti. cum enim sit heres voluntarius non necessarius, videbatur inesse quod possit acceptare vel repudiare, vt ff. & C. de iure deli. Præsertim in l. nemi-

Palacios Ruu.

nem. ea autem quæ tacitè insunt, si exprimantur nihil operantur. l. hac verba. de legat. 1. Potest dici quod voluntas testatoris tacitè non vetat, vnde verba si volueris, relata ad legatarium vel heredem, inducunt conditionem, licet tacite insint, l. si ita expressum, ff. de condition. & demonstra. l. si ita legatum, §. illi, si volet de legat. 1.

¶ Tu scis quod duo sunt genera heredum, XV. scilicet necessariorum, de quibus C. de necessariis heredibus insti. & in §. sui autem, insti. de heredū qualitate & differentia. An per prædicta verba quod possit repudiare, factus sit de necessario voluntarius: vide gl. in §. insti. de vulgar. substi. vbi substitutus vulgaris datus seruo heredi instituto à domino, non facit illum voluntarium: si dat licentiam heredi suo, quod repudiet, cum dat illi substitutum, vulgarem, nisi dixeris quod ibi dat tacite. Nos loquimur quando expresse, & ita diuersa arg. l. Papinian. exuli, ff. de mino. l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquiren. posse. Sed hoc nihil est, quia taciti & expressi idem est iudicium, l. cum quid, ff. si certum petatur.

¶ Vel illa verba non dicuntur posita in in- XVI. stitutione, sed in substitutione, vt sentit Alex. in l. 1. ff. de vulga. & pu. substi. & pro glo. præallegata videtur casus in l. quidam cum testamentum. C. de necessariis seruis heredibus instit. vbi datio coheredis, non facit ipsum seruum heredem voluntarium, saltem ad ea suitatis priuilegia quæ pendent ex lege. l. si fratris. C. de iure delibe. l. pro herede, §. Pomponius, l. cum hereditate, ff. de acqui. hered. traditur in l. apud Iulianum, §. idem Iulianus. ff. ad Trebellia. Secus in datione substituti vulgaris, l. si filius heres, ff. de libe. & posthu. quod facit contra dictas glo. cum iura loquentia in filio habent locum in seruo insti. quod cum eo: hoc tamen non obstante, contrarium decidit d. glo. quæ limitatur secundum textum & glo. in l. sed si plures, §. fin. ff. de vulga. & pupilla.

¶ Pro quæstione principali facit d. l. verba, ff. XVII. de conditio. insti. alias illud quod esset introductū in fauorem testatoris, redundaret in eius damnū: cum nō adimpleretur eius voluntas. glo. in l. Paulus, ff. de solu. cōtra l. quod fauore de legibus. C. & ff.

¶ Ex istis resultat vna limitatio ad l. nemo po- XVIII. test. ff. de lega. 1. & ad l. si non speciale. C. de testa. & c. requisisti. eod. ti. vbi nemo potest facere quin leges non habeant locum in suo testamēto, posset tamen facere quod leges dicentes, seruum esse heredem necessarium, non haberent locum in coherede instituto.

¶ Ex istis similirer posset inferri, quod seruus XIX. datus in substitutum vulgarem alicui, non esset necessarius institutus. per ea quæ dicta sunt in substitutione vulgari, in quibus posuit quædam verba, si volueris: vt insti. de vulgari & pupi. vbi caute dicitur, quod qui vult decedere cum testamento vltimo loco: instituat seruum heredem. non tamen dixit quod illum substituat. Contra quod facit rubrum quod pro lege potest allegari. C. de necessariis seruis heredibus insti. vel substituendis.

XX. ¶ Ex prædictis redeundo ad prædicta infertur, qnod ſi aliqnis accepit in emphyteoſim aliquam rem pro ſe & filijs ſnis fideicommiſſarijs, venient oon ſolum fideicommiſſarij: ſed etiam legatarij: vt ſentit *Bal. in c. imperialem de probibi. feu. aliena. per Frede.* dicens quod emphyteoſis accepta pro filijs heredibus comprehendit filios legatarios. valet enim argumeotum de herede ad legatarium, *l. id tempns, ff. de vſucap.* ſed fideicommiſſarius habetur loco heredis, *l. filius familias, ff. quod cum eo, l. 1. §. ſi heres & l. qua poterat, ff. ad Trebellian.* ergo, &c.

XXI. ¶ Legatarius tranſmittit legatum non cognitum ad ſuos heredes, *l. vnica, §. in nouiſſimo. C. de cadu. tollen.* quia à morte teſtatoris transfertur dominium rei legatæ in legatarium, *l. legatum de lega. 2. l. à Titio, ff. de furtis*: niſi ſit legatum condirionale, *d. l. vnica. §. ſin autem ſnb conditione,* nã pendente cooditione heres & legatarius eſt dominus, glo. io *l. ſi ſeruus Titij, §. 1. de lega. 1. & in l. ſi ita ſcriptum, §. 1. de lega. 2.* Alia in *l. ſina. C. in quibus cauſis coloni cenſiti lib. 9.* textus io *l. Sempronius Athallus, ff. de vſufrnctu legato. & in l. omnia. §. fundum de lega. 2.*

¶ Vnde *§. iu nouiſſimo* videtur habere locum, quando legatur res propria teſtatoris, ſecus ſi heredis vel aliena, dum tamen non ſit heres in mora, & ſic in culpa. nam tunc dominium rei legatæ non transfertur in legatarium à morte teſtatoris. glo io *l. ſi ſeruum heredis, ff. de legatis. 1. alia in l. hereditatum, §. fina. ff. ad legem falcidiam.* textus in *l. magis puto in principio ſecundum Angelum ibi, ff. de rebus eorum, & in l. certe in principio, ff. ſi certum petatnr, iuncta gloſſ.* Sed contraria glo. eſt in *l. 1. C. communia de legatis*, alia in *d. l. ſi quis ſeruum in principio de legatis ſecundo.* vide gloſ. *in l. mortuo in principio. eodem titu.* quod non videtur verum: quia dominium legati in diem non transfertur in legatarium pendente die: tamen bene tranſmittitur, *lege ſi dies, ff. quando dies legati cedit.*

XXII. ¶ Redeundo ad propoſitum, fideicommiſſarius fideicommiſſum non cognitum non tranſmittit, glo. ſecundum *Ange. in l. cnm filio, ff. de lega. 1. & in l. à teſtatore, ff. de condi. & demonſt. & in l. filius familias, §. dinus, ff. de lega. 3.* Contraria ſententia videtur verior, immo quod io hoc legato æquiparetur, vt per *Cynum in l. 1. C. communia de leg.* probatur in *l. fin. §. 1. & ibi Ioan. de Imola ff. de leg. 1. l. vna, §. cũ igitnr de caducis tollen. Alexand. in d. l. cnm filio. 4. col. ff. de legatis. 1.*

XXIII. ¶ Rubrica quaodo eſt generalior nigro, ampliat nigrum, glo. in *l. vnica. C. de capitatione ciuili lib 11. & iu authen. de inceſtis nuptiis colla. 4.* tenet *Ioan. de Imola in rubrica. ff. de verbor. oblig. & ibi recentiores Salic. & Ludouicus in rub. ff. ſi certum peta. Ioan. de Pla. inſti. de actio. in rub.*

¶ Hinc eſt quod ſi in rubrica ſtatuti dicitur, quod filia dotata non ſuccedat matri, & in nigro dicitur, quod nõ ſuccedat matri & auiæ, de ſucceſſione patris nil dicebat: propter generalitatem rubri, excluditur etiam à ſucceſſione patris filia. ita conſuluit *Paulns de Caſtro conſilio 324.* facit quod voluit *Fnlgoſius in l. 1. ff. ſi certum petatur.* vbi dicit quod ex verbis rubricarum reſultat clarior ſenſus verborum ſtatuti vel legis. Intellige etiam ſi materia ſit odioſa, & ſtatuta ſint ſtricti iuris, & reſtringenda, vel ſtrictè intelligenda, *l. 3 §. hec verba. ff. de negoti. geſtis. l. quicquid aſtringendæ, ff. de verbor. obliga. c. in noſtra de iniuriis.*

¶ Ex iſtis infertur ad *legem regni foro legum lib. 3. ti. de las herencias, l. 6.* vbi dicitur quod lectus quotidianus ſpectat ad coniugem ſuperuiuentem, ſi eſt conſtante matrimonio acquiſitus: habet locum etiam ſi non fuerit acquiſitus conſtante matrimonio, propter generalitatem ſupraſcriptionis vel rubricæ. facit *l. regula. §. fin. ff. de iuris & facti ignorantia glos. in authentico, vt facta noua conſtitu. in principio collatione 5. Bald. in c. ſecundo requiris de appe.* XXIIII.

¶ Tu ſcis quod valer legatnm collatum in arbitrium alterius conditionaliter, vt *l. 1. de lega. 2.* licet oon valeat collatum in voluntatem alterius, quia videtur captatorium. ideo eſt nullum, *l. nonnunquam. ff. de condi. & demonſ. l. ſi quis Sempronium, & l. ille autem & l. illa autem, ff. de heredi. inſti. & l. captatorias. C. eod. ti. l. captatoriæ. de legat. 1. c. cum tibi de teſta.* Sed caue quia in primo caſu ooo fuit collatum in meram facultatem illius in cuius arbitrium eſt relictum. vnde ſicut per iſta verba ſi capitolium aſcenderit: non dicitur cooferri ad liberam voluntatem, ita nec per iſta: ſi arbitratus fuerit, vt per *Bart. & alios in d. l. 1. ff. de legatis 2.* XXV.

¶ Sed hodie inſpecto iute regio *foro legnm lib. 3. ti. de las mandas, l. 6.* videtur diſpoſitum captatoriam voluntatem valere.

¶ Ex qua lege primò colligitur poſſe per legem diſponi, quod voluntas captatória valeat, vt voluerunt *Angelus, Ioan. de Imola & alij iu d. l. captatorias. ff. de here. inſti. poſt Bald. in l. de quibus. 7. co. ff. de legibus. Alexan. in d. l. captatorias. C. de teſtam.* probatur in *d. l. captatorias*, ibi, ſenatus reprobauit. Ergo fuit iſta prohibitio de iure ciuili inuenta, & conſequenter contrario iure poteſt tolli, *l. nihil tam naturale, ff. de regu. iuris.* hinc eſt quod ius ciuile & canonicum approbant captatorias voluntates io aliquibus caſibus, & potuiſſet generaliter, arg. *l. quæ de tota, ff. de re vendi.* quia illud operatur generalitas quo ad generalitatem, quod ſpecialitas quo ad ſpecialitatem, *l. ſi dno in fin. ff. de admi. tu. Bartho. in l. ſi ego, ff. de acqui. here. Bald. in l. 2. col. 6. C. de ſacroſanct. eccleſ. glo. in l. ſi quis mihi bona, §. iuſſum. ff. de acqni. here.* licet ſit contraria in *l. ſi quis hac, iuncto §. fin. ff. de rei vendi.* ſentit alia in *l. iuris gentium, §. ſi fraudandi, ff. de pactis.* XXVI.

¶ Sed dicta iura non habent locum in materia correctoria, vt per *Angelum in authentico de heredibus & falcidia, §. ſi vero expreſſum colla. 1. & in authenti. de triente & ſemiſſe, § illud.* XXVII.

¶ Pro Angelo & Ioan. de Imola facit quod dicunt *Bald. & alij in l. moribus in principio*, per

illum

illum textum, *ff. de vulgari & pupillari.* quod cum moribus introductum est, quod pater faciat substitutionem pupillarem filio, contrarijs moribus potest tolli. Item si ex moribus fuit introductum, quod pater faciat pupillarem substitutionem filio, & sic testamentum, *l. patris & filii, ff. de vulgari & pupillari, & l. in ratione, §. quod vulgo, ff. ad legem Falci.* non est mirandum, quod dicta lex regni dictet quod valeat quis facere testamentum pro alio. facit quod notatur in *l. more in principio, ff. de acqui. here.* Item si de iure ciuili statutum est quod non valeat captatoria voluntas: per idem ius potest tolli. *insti. de iure natur. §. fin.* quæcumque enim res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur. *lege, si in copulandis. C. de nuptiis. c. 1. de regulis iuris.*

XXVIII. ¶ Pro contraria parte tenet *Iason in d. l. captatorias. C. de testa. mi.* quia voluntas captatoria est quid illicitum & improbum: quod per legē introduci non potest, secundū *Bart. in l. omnes populi quæst. 3. principali, ff. de iusti. & iure & in l. 1. ff. de dona. inter virum & vxo.* cum agit de donatione inter virum & vxorem. Sed *idem Bart.* vult contrariū in *l. Seius & Augerius, ff. ad l. Fal.* & facit pro *l. regni foro legum li. 3. ti. de las donaciones. l. 3.* quę disponit quod post annum bene valet donatio inter virum & vxorem, postquam matrimonium contraxerunt. Ad fundamentum Iasonis potest dici, quod nullo iure probatur maior. vnde verior videtur opinio Angeli, pro qua facit *l. cum prætor, versic. item hi quibus id more concessum est, ff. de iudiciis. & l. 1. ff. de curatore furiosi.*

XXIX. ¶ Quot autem testes requirantur in commissione, in qua datur alicui potestas testandi; aliqui dicunt quod tot quot in testamento. Sed verius est quod tot quot in procuratione ad negotia, vt colligitur ex *dicta lege regni.* Item quia procuratorum & mandatum, *l. à procuratore. C. mandato.* mandatum consistit in contractu, *l. 1. ff. mandati.* & probatur per duos testes *l. ex hoc iure, ff. de iusti. & iur.* quia in ore duorum vel trium testium stat omne verbum, *c. 2. de testi. c. nouit de iudi.* Item contractus potest fieri in testamento, *l. heredes palam, §. fin. ff. de testa. l. testamentum. C. eod.* qui quidem cōtractus potest probari per testes duos. vt per *Bald. in repetitione l. 1. ff. de lega. 2. & in lectura.* qui dicit quod nominatio facienda per executores, probatur per duos testes. quoniam satis est quod testator in testamento adhibuerit septem testes, & in commissione sufficiunt duo.

XXX. ¶ Si tamen quis habeat vnum testem huius commissionis: non defertur sibi iuramentum in defectum probationis: vt sentit *Bald. in l. non solum, §. qui alieno, ff. de procu. in principio & ibi Angelus. Idem Bald. in l. 1. §. secundo loco, ff. de postula. & in speculo de instru. edic. §. nunc vero, versic. quid in muliere & in l. 1. §. dari, ff. de procur.* arguendo de procuratione ad commissariam, quæ de iure videntur æquiparari: vt per *Bart. in d. l. 1. ff. de lega. 2.* Præsupposito quod commissarius dicatur arbitrator: vt probat dicta lex regni. Sed *specu. vbi supra,* tenet contrarium. nam si commissaria esset mandatum vel procuratorum, vt *d. l. à procuratore:* finiretur morte madantis. Sed commissaria non finitur: ergo non est procuratorum. Sed hoc non placet, quia dato quod sit mandatum, & finiatur morte mandantis, hoc verum est quo ad effectus præteritos: non quo ad futuros post mortem mandantis. *l. si vero non remunerandi. §. fin. ff. mandati, l. mortis causa. §. Titia, ff. de donation. causa mortis. l. ex hoc iure, §. si quis dederit. ff. de donation.*

¶ Non obstat *cap. ex insinuatione de procu.* vbi XXXI.
in reuocatione procuratoris habet locum delatio iuramenti. ergo idem in constitutione arguendo ab oppositis, *l. fin. §. fin. ff. de lega. 3. l. si ex toto in principio. de lega. 1. l. etsi contra tabulas, ff. de vulga & pupi.* nam hoc procedit nisi in oppositis sit diuersa ratio, & consequenter diuersum ius. *c. translato de constitutio. l. illud, ff. ad legem Aquiliam.* Aliud enim est in procuratore ad negocia, aliud ad iudicia: vt per te videbis.

¶ Cogita si dici potest: quod habenti vnum XXXII.
testem de commissaria non potest deferri iuramentum suppletiuum, bene tamen si habeat duos testes: quorum vnus defecit, vt videtur sentire *glos. in l. In bona fidei. C. de rebus credi. in verbo inopia probationum.* dicit glos. emergente. Contra quam facit *d. c. ex insinuatione & ibi Bald.* nisi dixeris quod ibi mutatur factum per papam. Item pondera *d. l. in bona fidei,* cum dicit inopia probationum. quæ sunt verba indiffinita, & ęquipollent vniuersalibus, *l. si ita relictum & l. si pluribus, ff. de legatis 2.*

¶ Item prædicta iura faciunt mentionem de XXXIII.
semiplenaria probatione, vt deferatur iuramētum suppletiuum. Ergo intellige quando iste vnus testis est omni exceptione maior, alias non esset semiplena probatio: & reddiderit rationem sui dicti etiam non interrogatus, secundum *Bald. in c. 1. §. sacramentum de consue. recti feudi.* videas plenissime in repetitione *l. admonendi, ff. de iureiurand. per.*

¶ Quibus potest committi factio testamen- XXXIIII
ti? dicas quod illis qui habent factionem testamenti actiuè. quoniam qui potest pro se testari: poterit pro alio. *regula quod alicui, de reg. iuris li. 6. cum concordantiis.* vbi vide *Ioan. An. & alios.* Vbi inter cetera habetur, an & quando potest laicus esse procurator in causa spirituali, de quo per *Abb. & alios in c. decernimus de iudiciis & in c. 1. de procu. lib. 6.* vbi per *Dominicum glo. in c. apostolicæ de excep. per Abb. in c. accedens de preben. & per alios,* de quibus per *Felinum in d. c. apostolica. Rota in nouis decisione* 8. Multa sunt quæ quis non potest facere nomine proprio: sed bene alieno, vt *l. quæsitum, ff. de in ius voc.* vbi seruus nō potest proprio nomine vocare in iudicio patronum sine venia, alieno potest. Item iudex delegatus cognoscit de causa de qua proprio nomine

cognoscere non potest, *c. si episcopus, 2. q. 6.* facit *c. Sane de offi. deleg.* Intellige *d. l. quaesitum*: quando illud agitur ex necessitate officii veluti tutoris. alias secus. vt respectu officij voluntarij. nam tunc etiam nomine alieno non potest: vt ibi per doctores, glo. in *l. sed si hac. §. fin. eod. tit.*

¶ Ad praedicta facit *c. qui generaliter. §. 1. de procura. lib. 6. per Bald. & alios in l. filius familias, §. ipse. ff. de procura.*

XXXV. ¶ Ex istis potest inferri, quod licet vxor alicuius non potest facere contractum sine licentia viri proprio nomine, vt vult *lex regni foro legum lib. 3. titu. de las deudas l. 13.* secus si alieno, secundum *Paulum de Castro in l. quicumque, ff. de institutionibus, & Ludouic. in d. l. quaesitum, ff. de in ius voc.*

XXXVI. ¶ An mulieri potest committi testamenti factio stante d. l. regni. Aliqui dicunt quod non: sicut non potest esse procuratrix, *l. femina, ff. de procur. l. alienam. C. eod. per locum ab speciali.* praesertim in procuratore ad iudicia, secus ad negocia, *l. sed si quis. § parui, ff. de institor.* & ad iudicia summaria, *l. mulier la segunda. ff. ad Trebellianum. & ibi Alexan.* Item pro miserabilibus personis, secundum *Bart. in sermone inter virginem & diabolum.* Item mulier non potest esse tutrix, *l. final. ff. de tutelis*: sed tutela aequiparatur commissariae, glos. in *l. tutela plerumque, ff. de tutelis*, de qua per *Ioan. de Imola in l. si quis à filio, ff. de legatis. 1.* valet enim argumentum de similibus ad similia, *l. non possunt, ff. de legibus.* fateor quod non aequiparantur in omnibus, & per omnia, vt colligitur ex *l. si deportati, ff. eod. iuncta l. cum pater. §. hereditatem, & ibi Bartol. ff. de legat. 2.* Item substitutio pupillaris est testamentum filij, *l. patris & filij, ff. de vulgari & pupillari, l. in ratione. §. quod vulgo, ff. ad legem Falc.* quam substitutionem mater non potest facere filio. ergo nec testari pro extraneo. nisi dixeris quod non facit substitutionem propter defectum patriae potestatis: quae ad illam requiritur, vt *l. moribus, ff. de vulga.* cum similibus. Ex quo posset attentari, quod si per statutum filius esset in potestate matris, posset filio dare substitutum pupillarem.

XXXVII. ¶ Pro parte contraria facit *d. l. Sed si quis. §. parui, ff. de institoria. & l. humanitatis. C. de impu. & aliis substitu.* vbi mater facit testamentum pro filio furioso. Item potest esse executrix testamenti, vt per *spec. de instru. edit. §. nunc vero. versi. quid in muliere. Bald. in l. 1. §. secundo loco, ff. de postul. glo. in c. fin. de testamentis lib. 6. & in l. vna. §. pro secundo. C. de caducis tollendis*, facit *l. filio, §. matri de adimendis lega.* tex. in *l. à filio, ff. de alimentis & cibariis lega.* Sed executor & commissarius equiparaotur: vt supra dictum est. ergo, &c. Item in factione testamentorum, versatur ius publicum, glos. in *l. Gallus, §. quid si is. ff. de liberis & posthumis. alia in l. 3. C. qui testamenta facere poss.* textus in *l. vel negare, ff. quemadmodum testamenta aperiant. & in l. 3. C. de testam.* lex ergo regni verificatur etiam in femina. *l. si quis in graui, §. vtrum, ff. ad Sillania.* & ibi notat *Bartol. & Paulus de Castro in l. sed si hoc, §. 1. ff. de condi. & demon.* licet in contrarium faciat *l. de pupillo in principio. ff. de noui operis nuncia. vide l. 1. de sacrosanct. eccles.* vbi cuique datur facultas testandi libera: dummodo sit habilis, vt per *glos. ibi. & insti. quibus permissum est facere testamentum & C. eod. per totum.* Sed *dicta l. 1.* respicit fauorem publicum per posterius, lex contraria quando per prius. quod est proprium significatum. *l. 1. § huius studij, ff. de iust. & iure l. non solum. §. queritur, ff. de procura. l. si plures. §. haec verba. ff. de vulgari & pupillari. l. 1. C. de successorio edicto.*

¶ An mulier commissaria perdat testamenti factionem per transitum ad secunda vota. videtur quod non, sicut nec executoriam, vt per *Barto. in l. à filio, ff. de alimentis & cibariis lega. Bald. in authentica eisdem poenis. C. de secundis nuptiis*, licet videatur contrarium per glos. in *d. l. tutela plerumque*, de quo ibi per Bald. vnum tamen aduerte quod tunc demum per transitum ad secunda vota mulier perdit sibi relictum à viro, nisi maritus dederit sibi licentiam nubendi, glos. in *authentico de nuptiis. §. vnum itaque col. 3. verbo siue vir, collatione 4.* quam sequitur *Bald. in l. 1. col. 3. C. de secundis nuptiis, & in l. filium quem habentem, col. 2. C. familia herciscunda, & Ludouicus in consilio 220. Iason in lege legem. C. de indicta viduitate tollenda.* Idem si de consensu filiorum mulier transit ad secunda vota, gl. *in authe. de non eligendo secundo nu. in verbo copulatur.* quam ibi reputat vnicam *Angelus.* Idem forte si videntibus filijs & tacentibus. cogita. XXXVIII.

¶ Intellige praedicta quando est data licentia, vt oubat extra annum luctus, secus si intra. secundum *Bald. in d. l. 1. C. de secun. nupt.* de quo dubito propter *c. vltimum & pe. de secundis nupt. per modernos in c. ecclesia sancta Maria de consti.* Per transitum ad secunda vota non perdit mulier relictum à marito titulo oneroso. *Bald. in authentica in donatione. C. de secundis nuptiis.* XXXIX.

¶ Per quod merito dubitatur de doctrina *Barto. in d. l. à filio.* Cum habere officium commissariae sit lucrum, secundum *Bald. in l. pluribus, ff. de procu.* cum per illud adimpleat voluntatem suam, & sic videatur lucrum consequi, glo. in *l. si seruus, ff. de condi. ob causam.* nisi dixeris quod hoc lucrum non procedit à marito, sed à se, cum consistat in adimplemento suae voluntatis, nec est commodum temporale seu pecuniarium, de quo debent intelligi iura de lucro loquentia, facit *l. ab eo. C. de fideicommiss.*

¶ Et pro doctrina Bald. facit *l. si liberis. C. de donat. ante nuptias.*

¶ Ex quo infertur, quod per transitum ad secunda vota vxor non perdit lucra constāte matrimonio acquisita. Immo inter filios vtriusque matrimonij veniunt diuidenda, facit glos. *in l. femina iuncta glo. sponsaliorum, & l. generaliter. C. de secundis nuptiis.* In contrarium sentit *Cumanus in l. 2. ff. de lega. 2. & Cynus in l. 1. & ibi Bald. C. de moffi. do.*

do. vbi dicunt valere pactum mariti & vxoris: quod maritus lucretur bona vxoris post eius mortem. Sed habitis filijs, tenetur illa bona relinquere filijs eiusdem matrimonij. *authen. nec virum colla.* 8. nisi dixeris illud habere locum in dispositione hominis, secus in dispositione legis. videas quæ scripsi in repet. rub. de dona. inter virum & vxo. col. 371. cum sequentibus in prima impressione.

XL ¶ An vxor quæ luxuriatur post mortem mariti perdat commissionem testandi à viro sibi datam, sicut perdit legatum sibi à marito relictum, vt per *Salicetum in l. fideicommissum. C. de fideicommiss. per glos. ibi & in l. sororem. C. de his quibus vt indignis.* pro quo sunt duæ leges regni, *quarta partita. titulo* 12. *l.* 3. *& foro legum lib.* 4. *titulo de las donationes. l.* 9. facit *authen. eisdem pœnis & in corpore vnde sumitur. C. de secundis nuptijs.* iuncta doctrina *Barth. in d. l. à filio.*

¶ Intellige prædicta, quando mulier luxuriatur infra annum luctus, alias secus. glos. in *authent. de restitutionibus,* §. *vnum in verbo maligne. colla.* 4. quam notat *ibi* *Angelus. Bald. in d. l. fideicommissum, in lectura antiqua.* Aliqui putãt quòd talis mulier perdit commodum, quod ex commissione percipere potest: non tamen ipsam commissionem, ne ipse decederet intestatus. Et consequenter dicunt de muliere luxuriante infra annum luctus, quod perdat bona constante matrimonio acquisita, & sic intelligunt *legem regni. ordinationum lib.* 5. *ti. de las ganancias, l. finali.* de quo tamen dubito, quia lex illa generaliter disponit, & non debet restringi vel limitari: nisi quando se ipsam limitat, secundum *Bald. in l. in fraudem,* §. *fin. ff. de testa mi.* facit quod ipse dicit in *l. cum ancillis. C. de incestis nuptiis.* facit quod voluit *Bald. in c.* 1. *in fin. de summa Trinitate.*

XLI. ¶ Adde quod mulier quæ per vim fuit cognita, non perdit lucrum sibi relictum, nec commissariam. vt in simili voluit *Bartholomæus Brixiensis in tract. rerum venerabilium. q.* 77. *Ioan. And. in regula qua contra, de reg. iuris lib.* 6. *Abb. in c.* 2. *de conuersione coniuga. Bald. & Angelus in l.* 1. §. *vemonet, ff. de postu.* licet *Bald.* contra in *c. pen. de proba.* facit ad prędicta *l. fœdissimam. C. de adul. l. vim passam eod. ti.* nam si tollis voluntatem de medio, omnis cessabit effectus, quia omnis actus est infirmus. *l. ea quidem. C. si mancipium fuerit aliena. vt non prostituatur.* facit *c.* 2. 2. *&* 3. 2. *q.* 5. vbi mulier non dicitur corrupta: nisi prius mens corrumpatur. vide *S. Tho.* 2. 2. *q.* 152. *artic.* 1. *in solutione ad secundum & tertium argumentum.*

XLII. ¶ Ex istis infertur quod si quis iurauit contrahere matrimonium cum aliqua muliere: si est ab alio cognita, non tenetur, nisi fuerit per vim. Cogita.

¶ Item infertur quod contrahens matrimonium cum corrupta, dicitur bigamus, *vt c.* 1. *de bigamis,* nisi fuerit vi corrupta. cuius contrarium tenent doctores in *d. c. quemadmodum.* quia in irregularitate, quæ potest sine peccato cõtrahi. *vt c. le. si furiosus de homi. l. quid ergo,* § *cum autem. ff. de his qui nota. infa.* magis attenditur factum, quam eius validitas, *l. eum qui duas. C. de adul.* ex matrimonio quippe nullo, contrahitur bigamia.

Palacios Rub.

¶ Ex his etiam infertur, quod legatarius, qui luxuriatus est cum vxore testatoris, perdit legatum. glos. *in d. l. fideicommissum. C. de fideicommissis & in l. sororem. C. de his quibus vt indignis.* Intellige nisi faciat per vim, quæ cadit etiam in viro. glo. in *l. vna. C. de raptu virgi.* Si tamen nubat cum vxore testatoris, non perdit legatum. *Bald. in authent. ex testamento. col.* 4. *C. de secundis nuptijs.* XLIII.

¶ An lucrum, de quo in *authen. preterea. C. vnde vir & vxor,* perdatur per transitum ad secunda vota, vel si luxuriatur vxor post mortem mariti, tetigi in repetitione rubri. de donationibus inter virum & vxorem. XLIIII.

¶ An vxor alicuius relicta commissaria ab alio quam marito, potest illud acceptare, & exequi citra consensum mariti, vel licentiam stante prohibitione legis regni de non contrahendo sine licentia mariti, *foro legum lib.* 3. *titul. de las deudas, lib.* 13. videtur quod sic. argu. *l. cum mandato. in principio, ff. de minoribus.* facit quod voluit *Paulus de Castro in l. quicumque de institutio. Ludouic. Alexand. & Iason in l. quæsitum, ff. de in ius vo.* Item filius qui non potest esse in iudicio sine patris licentia, *l. fin.* §. *necessitatem. C. de bonis quæ liberis.* illud est verum nomine proprio: non alieno, vt traditur in *l. filius familias,* §. *ipse quoque, ff. de procur.* est textus in *l. qui generaliter.* §. 1. *de procu. lib.* 6. Itaque non solum testamentum proprium licet vxori facere sine licentia mariti, sed etiam testamentum alienum vel contractum alieno nomine. quod nota. XLV.

¶ Sed intra quod tempus tenetur commissarius facere testamentum; videtur quod intra annum, *l. licet & l. nulli. C. de epi. & cle. c. nos quidem de testa.* quæ loquuntur de executione testamẽti. Ad idem *l. fin.* §. *sed si quis. C. communia de leg.* quæ loquitur in electore, qui videtur similis commissario, qui videtur personarum elector qui debet eligere primum quam potest, *l. cum quadam, ff. de lega.* 2. præsertim quando est elector personarum incertarum de incertis, vt per *Bar. in d. l. cum quidam. & ibi additionator.* Sed certe si committens haberet filios qui de necessitate sunt heredes instituendi, tunc non est elector incertorũ de incertis. Item quando aliquid permittitur alicui fieri, intelligitur infra annum, *c.* 1. § *si Titius, si de feudo fue. controu. inter dominum & agnatos vassalli. c. fin.* § *fin. si de inuestitura feudi.* XLVI.

¶ Pone quod antequam commissarius faciat testamentum, mortuus est vnus filius committentis: si transmittet aliquid ad suos heredes: videtur quod nihil. quia nondum habet. Si tamen habebat ille filios, instituendi sunt per commissarium. XLVII.

¶ An commissarius potest instituere quem voluerit, prætermissis venientibus ab intestato. videtur quod illos debet præferre, sicut XLVIII.

præsumitur voluisse defunctum committentem: cum sit ei subrogatus, & debeat sapere eius naturam, *l. si quis eum.* §. *qui iniuriarum, ff. si quis cau. l. parabolam. C. de episco. & cle. insti. de actio.* §. *fuerat ante, c. ecclesia sanctæ Mariæ de cõstitutio. c. cum tu. de vsuris.* Intellige de natura naturali, non de accidentali, glos. in *l. certi in principio, ff. si certum peta.* tex. in *l. item veniunt,* §. *cum prædiximus, ff. de peti. here.*

¶ Item illud habetur pro posito, vel dispositio, de quo si quis intertogaretur: responderet quod sic. glo. in *l. tale pactum,* §. *fin. ff. de pactis vnica,* secundum *Iason in l. Barbarius, ff. de offic. præto.* alia in *l. sed si quis in principio ff. si quis cautio.* alia in *l. 1. C. de his qui ad eccle. confu. & in authen. cassa & irrita. C. de sacrosanct. eccles. & in c. 1.* §. *rusticanus de pace tenenda, & in c. 1. de præbend. lib. 6. & in c. vno de rerum permu. eod. lib. & in cle. 1. de rescriptis, & in cle. 1. de supplenda ne. præla.* facit *l. Titius,* §. *Lucius, ff. de liberis & posthumu, & in l. 3. C. de institution. & in l. si totas. C. de inoffi. donatio. & in l. scire,* §. *sufficit, ff. de excu. tuto. & in l. fin. C. de liberis præteri.* Sed si committens intertogaretur quos volebat heredes institui: verisimile est quod diceret, venientes ab intestato. ergo habeatur pro disposito ratione taciti mandati. argu. *l. diligenter, ff. mandati. c. cum dilecta de rescriptis.*

¶ Item quia relicta in testamento præsumuntur fieri ratione affectionis, quam testator habet ad legatarium, *l. nec adiecit, ff. pro socio.* maiorem autem affectionem præsumitur quis habere ad consanguineos, quam ad extraneos, *l. si quis à liberis,* §. *vtrum, ff. de liberis agnoscendis, l. furiosa, ff. de curatore furiosi:* ergo illi sunt instituendi ex mente committentis. facit, *l. conficiuntur in principio, ff. de iure codicillorum,* & quod dicit *Bart. in l. fin. ff. de his quæ pœna no. & in l. his qui penes. C. de agricolis & censitis lib. 11. Bald. in l. 1. C. de indicta viduitate tollen. glos. in c. communis. 23. distin. in verbo suorum.* vbi sicut quis potest se excusare propter suorum infirmitatem: sic propter suorum contumaciam. facit quod voluit *Bartol. in l. de pupillo.* §. *ipsi prætori 9. quæst. ff. de noui operis nunci. Bald. in l. si quam. C. de operis liber. & in l. vna. C. si quacumque præditus po. Cynus in l. fin. C. de spon.* textus in *c. sciant cuncti de electio. lib. 6. cum gloss. & c. quicumque desenten. ex. eod. lib. & l. sed & ha. ff. de procu. l. exigendi. C. eod.* Item quando fit commissio alicuius rei: intelligitur fieri secundum ius *l. quanquam. ff. de ritu nupt.* Sed de iure ad successionem veniunt venientes ab intestato. ergo illi per commissarium debent institui. Item si aliquis habet facultatem distribuendi bona inter pauperes: non potest dare illa incapacibus: vt per *Bart. in l. fin. ff. de his quibus, vt indignis, & consilio 194. Incipiente Cechus. Bald. in l. id quod pauperibus. C. de epi. & cle.* & sic limitat *l. cum quidam de lega. 2.* vt intelligatur de indignis indignitate facti. Sed extranei dicuntur indigni respectu consanguineorum. *d. l. conficiuntur,* ergo, &c. Item facit *dicta lex regni. lib. 3. ti. de las mandas, ley 6.* vbi colligitur quod in tali commissione venit arbitrium boni viri: quod debet esse æquum: vt notatur *in l. 1. ff. de leg. 3.* Sed ex bono & æquo debent venire venientes ab intestato: vt dicit *Bald. in l. certum. C. vnde liberi.* ergo debent per commissarium institui. Secus quando commissum sit aliquid in liberum arbitrium alicuius. nam tunc ille potest præferre iniquum æquo. facit, *lex quanquam, & ibi* notant *Bald. & alij, ff. de legatis 3.*

¶ Sed in contrarium facit *l. Papinianus,* §. *sed nec impuberis, ff. de inoffi. testa.* vbi patet qui ex dispositione iuris facit testamentum pro filio: potest instituere quos voluerit. & ratio quæ ibi subditur, respicit tantum matrem, non alios ab intestato venientes. Præterea hoc videtur de mente *Bald. in l. illa institutio, ff. de heredibus instituendis. versic. item iuxta hoc quæro.* Ad idem *l. humanitatis. C. de impuberum & alijs substi.* vbi in substitutione exemplari quam faciunt parentes filijs furiosis, quæ pro testamento habetur, dant illis substitutos quos volunt. XLIX.

¶ Pro decisione facienda sunt tria genera venientium ab intestato. Primum descendentium, in quibus habet locum prima opinio. pro qua vltra allegata, facit. nam commissarius non habet maiorem potestatem, quam committens. *dicta lege 6.* Sed committens de necessitate tenetur instituere filios suos vel exheredare, *l. inter cætera, ff. d. liberis & posthumis.* ergo & ipse commissarius, *d. l. humanitatis.* Per quam forte posset vnum attentari, quod si forte pupillus haberet filios: pater in substitutione pupillari, de necessitate deberet illos substituere. quod nota ad *legem Papinianus.* §. *sed nec impuberis, iam allegato.* & idem in ascendentibus per rationem de qua supra. permittitur autem patri de rigore iuris, ideo tacita pupillaris non admittitur contra mattem, *l. fin. C. de institut.* idcirco dicit *Bald. in dict. leg. humanitatis,* quod in exemplari substitutione non habet locum *dictus* §. *nec impuberis.* cum illa humanitatis causa permittatur parentibus fieri. quæ humanitas non admittit, quod mater excludatur à successionibus filij: vt ibi late per modernos. L.

¶ Alia opinio habet locum in collateralibus quos de necessitate non tenetur instituere, de bona tamen conscientia, si sunt pauperes, secus est, vt tenet *Ancharranus in regula mala fides de regulis iuris lib. 6. Ioannes Faber in* §. *1. institut. de hereditat. quæ ab intestato deferuntur.* Vnum tamen est aduertendum, quod fratres committentis vnum, vel omnes debeat instituere per *d. l. humanitatis,* licet quo ad hoc vt vnum tantum possit instituere, videtur contrarius ibi textus in quantum per eadem verba loquitur de filijs. & glos. cum omnibus scribentibus determinat, quod omnes illos debeat instituere. Ergo idem quo ad fratres. Quia quando vna determinatio determinat plura determinabilia: pariter ea determinat. *lex si legatarius.* §. *fin. ff. de* LI.

ff. de legatis tertio, & in lege iam hoc iure, ff. de vulgari & pupillari. Sed hoc nihil facit: quia debet intelligi quando in vtroque determinabili, est vna & eadem ratio, quod hic cessat, vt per *Alexandrum in leg. in testamento. C. de testamento militis,* textus *in authentica ingressi. C. de sacrosanctis ecclesijs,* licet videatur contrarium. nam tuoc sine eo quod ponerentur in vna & eadem oratione propter rationis identitatem: esset idem. *l. illud, ff. ad legem Aquiliam. c. translato de consti.* nihilominus tamen verum est, quod dixit Alexander.

LII. ¶ Sed dubitatur circa hoc quod commissarius debeat instituere fratres committentis per *d. §. sed nec impuberis,* sed potest intelligi quod sit casus specialis: cum adhuc in illo possit excludere matrem, vt supra dictum est. Sed caue, quia illud potest facere commissarius, quod committens. Sed committens non tenetur illos de necessitate instituere, *l. fratres. C. de inofficioso testamento.* ergo nec commissarius. Item determinatio *Bald. in d. l. illa institutio:* generaliter loquitur in quibuscumque collateralibus. Ad *dict. l. humanitatis,* potest respondere quod intelligatur quando potestas illa datur à lege sine administratione alicuius. Sed in nostro casu cum datur ab homine auctoritate legis. vnde non videtur æqualis vel similis ratio. Cogita super his tanquam ab alio non tactis.

LIII. ¶ An commissarius possit relinquere filio spurio committentis sibi illam potestatem? videtur quod non. quia committens non potest, *authen. ex complexu. C. de incestis nuptijs. l. fin. ff. de his quibus vt indignis.* traditur in *§. fin. insti. ad Orfic. & in c. cum haberet de eo qui duxit in matri. quam poll. per adul.* ergo nec commissarius. Item commissio intelligitur facta secundum ius. *l. quamquam, ff. de ritu nup.* vnde ipse commissarius debet secundum ius testari non relinquendo vel dando incapacibus. Hoc videtur de mente *Bartol. in d. l. fin. ff. de his quibus vt indignis, & consil. 94. Incipiente Cechus.* vbi concludit quod si aliquis in suo testamento me instituit heredem cum hac conditione, quod restituerem cui voluerim, non possum filio spurio suo relinquere vel restituere. quia videtur accipere ex sua dispositione. argu. *l. vnum ex familia in principio de lega. 2.* idem sentit *Bal. in l. id quod pauperibus. C. de episcop. & cleric.*

III. ¶ Ex quo resultat bonus intellectus ad *l. cum quidam, ff. de legatis secundo,* vt intelligatur de indignitate facti, non iuris. & vide *l. testamento centurio, ff. de manumissis testa. & l. Lucius, §. Lucius de legat. 2.*

LV. ¶ Si tamen spurij committentis sunt pauperes: potest commissarius aliquid pro alimentis illis relinquere, *d. c. cum haberet. Bart. in d. l. fin. ff. de his quibus vt indignis, & in l. fin. §. si à socero. ff. de his qua in fraudem creditorum. Ioan. de Imola in l. illa institutio, ff. de heredib. instituendis. Alexan. in l. si is qui ex bonis, ff. de vulga. & pupilla.*

Palacios Ruu.

Hoc est quod potest assignare dotem commissarius, filiabus spurijs committentis: cum ipse committens hoc facere poterat: vt volunt omnes in præallegatis locis loquentes in alimentis, in quorum loco dos succedit *l. Titio centum. §. Titio genero, ff. de condi. & demonst. Bald. in l. legatum. de conditio. inser tis. Barto. in d. authenti. ex complexu. & in d. l. finali.* LVI.

¶ De ista materia videas *Bartol. in l. Lucius, §. fin. de lega. 1. & in l. hereditas. C. de his quibus vt indignis.*

¶ Ex istis sumitur ista conclusio, quod ex his causis, ex quibus possunt filio alimenta denegari, potest etiam denegari dos filiæ. nam ex causis ex quibus potest filius exheredari, possunt alimenta eadem denegari, textus cum glos. *in l. si quis à liberis, §. Item, ff. de liberis agnoscendis. alia in authentica. vt cum de appellatione cognoscitur, §. si igitur. collatione 8. & in l. fin. C. de alendis liber.* Item ex eisdem causis quibus filia potest exheredari, potest non dotari, secundum *Bald. in l. fin. C. de dotis promis.* dos tamen data non potest reuocari, vt ibi per *Bald.* idem in dote promissa, cum pari passu ambulent. *l. fin. ff. de collat. dotis.* LVII.

¶ Ex his infertur quod cum mulier per adulterium perdat dotem, *l. consensu. C. de repudijs, c. plerumque de donationibus inter virum & vxorem,* à quibus sumpta fuit *lex regni. foro legum libro 4. titulo de los adulterios. l. 1.* habebit locum non solum in dote data: sed etiam in promissa, nondum soluta. Ad hoc *l. si socer & ibi Paulus de Castro, ff. soluto matrimonio.* LVIII.

¶ Ex his similiter infertur limitatio ad *§. est & aliud, institu. de donationibus, & ad l. fin. C. de reuocandis donatio.* vbi donatio per ingratitudinem reuocatur. fallit in donatione dotis: non faciendo differentiam cui esset facta, scilicet filiæ vel extraneę. nisi dixeris quod decisio Bald. supra allegata debeat intelligi constante matrimonio, cum tunc sit apud maritum titulo oneroso, vt *lege finali. §. si à socero, ff. de his qua in fraudem creditorum. c. salubriter de vsuris.* Secus si matrimonio soluto. cum tunc apud mulierem sit ex titulo lucratiuo, scilicet donationis, *dicto §. si à socero & lege ex promissione, ff. de actionibus & obligatio. & lege Pomponius Philadelphus, ff. familia herciscunda,* vbi licet donatio inter patrem & filium, non valeat, valet tamen causa dotis, etiam si non sequatur matrimonium, *l. si extraneus,* secundum *Angelum ff. de conditio. ob causam.* itaque apud illam est ex titulo donationis, & potest reuocari per prædicta. est de mente *Barto. in dict. §. si à socero,* si recte aduertatur. LIX.

¶ Ex prædictis similiter potest dici, vel saltem attentari, quod sicut propter certas causas potest donatio reuocari. de quibus in *authent. vt cum de appellatione cognoscitur, collatione 8.* ex eisdem potest pater filium à legitima priuare: antequam ei fuerit assignata. nam tuoc propter illas causas non poterit ei auferri per prædicta. LX.

dicta. Cogitabis, si idem posset dici de alimentis assignatis & de donatione ad pias causas facta, an propter ingratitudinem possit reuocari. Et videtur quod non, cum dos sit quid pium, *l. cum his. §. fin. de conditione indebi. Barto. in l. si ego, ff. de iure dotium. Bald. in l. mandatum. C. mandati & in l. 1. § sed si libertus, ff. si quid in frau. patro.* ibi quia pietas patris non est reprehendenda. Adde quod non semper valet argumentum de dote ad alimenta, & econtra, vt per modernos *in l. 1. ff. solu. matri. & in authen. res qua. C. communia de legatis.*

LXI. ¶ An commissarius cui est data potestas testandi, possit aliquid sibi ipsi accipere vel relinquere, videtur quod non. cum inter dantem & accipientem debeat esse distinctio personarum, & nemo possit in vtilitatem propriam authorizare, *l. 1. §. fuit quaesitum, ff. ad Trebellianum, l. 1. ff. de authoritate curatorum. cle. 1. de rebus eccle. non alie.* tenet expresse *Bald. in l. si mandauero, §. si tibi centum, ff. mandati. per Abb. in c. fin. de institutionibus.* vide *Barto. in l. si in emptione, §. fin. ff. de contrahend. empt. Bald. in authentica quibuscumque, C. de sacrosanctis eccles. & in l. cum ipse. C. de contrahenda emp.* per illum textum. similis *in l. pupillus, §. fin. ff. de authoritate tutorum.* vide *leges regni ordinationum lib. 5. tit. 5. l. 1. & lib. 8. tit. fin. l. 14.*

LXII. ¶ Sed pone quod commissarius est vnus ex venientibus ab intestato magis propinquus: an poterit facere se heredem, per supra dicta videtur quod non, nisi fuerint duo vel plures executores vel commissarij, & vnus alium instituat heredem. quod potest fieri: per id quod dicit glo. *in lege plane, ff. quod cuiusque vniuersitatis nomine.* tenet *Bald. in dicta lege si mandauero, §. si tibi centum, ff. mandati. textum & Abbatem in c. cum in iure super glos. 1. de electione.* vide *Ancharranum consilio 282.* Sed in contrarium facit *l. qui proprio cum lege sequenti & ibi Bald. ff. de procurato.* vbi dicit quod si sunt plures commissarij, vnus ab alio exigere non potest. Sed illud est in eorum odium, cum par in parem non habeat imperium, *lege, ille à quo, §. tempestiuum, ff. ad Trebellianum,* secus in eorum fauorem, vt est in casu nostro.

LXIII. ¶ Potest adhiberi alia cautela. praesupposito quod de iure regni, valent legata, non adita hereditate: vel sine heredis institutione, *foro legum lib. 3. titulo delos testamentos, lex prima.* faciat commissarius legata & fideicommissa, & nullum faciat heredem. Et ipse tanquam veniens ab intestato, veniet ad omnia postea.

¶ Hoc tamen non est sine scrupulo, cum dubitetur merito an *d. l. regni* habeat locum in testamento facto per commissarium, cum sit exorbitans & restringenda. *c. 1. & 2. de filiis presbytero. libro sexto.* Item est correctoria iuris communis. videlicet *l. 1. ff. de vulgari & pupillari & institu. de hereditati. quae ab intestato deferuntur, §. primo & l. eam quam. C. de fideicommissis, & lege si nemo, ff. de testamenta. tutela, & l. si nemo, ff. de regulis iuris.* ergo restringatur *lex si vero, §. de viro, ff. soluto matrimonio, authentica quas actiones, C. de sacrosanctis eccles.* nisi dixeris quod in dispositione illius legis, versatur fauor publicus. ideo est amplianda, vt per *Barto. in l. quemadmodum. C. de agricolis & censitis. lib. 11. & in l. secunda, §. 1. ff. de his qui notantur infamia.* Sed cum agitur de conseruatione vltimae voluntatis, agitur de fauore publico. glos. *in lege Gallus, § quid si is, ff. de liberis & posthumis & in l. 3. C. qui testament. facere possunt.* textus *in l. 3. ff. de testament. & in l. vel negare, ff. quemadmodum testament. aperiant.* Sed haec iura intelliguntur vera respectu institutionis, non respectu legatorum. In quibus non est fauor publicus, secundum *Iason. in l. venia de in ius vocando, & in l. quod seruus, ff. de condi. ob caus.*

¶ Sed contrarium videtur verius. alias sequeretur quod non interesset rei publicae conseruare codicillos, cum in illis non posset fieri heredis institutio, *l. 1 C. de codicillis.* quod videtur falsum, *d. l. vel negare,* quae loquitur in omnibus supremis iudicijs testantis. Ideo cogita. cum valeat argumentum de heredis institutione ad legata, *l. id tempus, § fin. ff. de vsucap.* per quem dicebat *Bald. in c. imperialem in principio de prohibita feudi alienatione per Freder. & in c. 1. §. donare, qualiter olim feudum alienari poterat,* vt ibi per eum. Sed dato quod hoc verum esset, possent saluari praedicta fundamenta, in casu quo vertitur fauor publicus per posterius. *l. 1. §. huius studij, ff. de insti. & iure, l. non solum, §. quaritur, ff. de procu. l. qui liberis, §. hac verba, ff. de vulgari & pupilla. l. 1. C. de successo. edicto.* in quibus dicitur quod verba legis sunt intelligenda per prius non per posterius.

Aliae cautelae solent assignari, quibus commissarius potest aliquid sibi relinquere, sed quia sunt cum fraude, etsi de illis constaret: nihil esset, contemnendae sunt, vt in simili dicit *Barto. in l. fin. ff. de his quibus vt indignis,* memorando aliquas cautelas quibus pater posset aliquid filio spurio relinquere. de quibus per *Bartholomaeum Capollam in suis cautelis.* LXIIII.

¶ An commissarius potest relinquere filijs suis, videtur quod non, quia pater & filius iuris fictione vna persona censentur, *l. fin. C. de impube. & aliis substitu. §. ei vero. institu. de inutilibus stipu.* traditur in *l. 2. C. qui aetate lib. 10.* vide *Bald. in l. diximus, §. 1. ff. de excu. tuto.* Sed ipse commissarius nihil potest sibi relinquere, ergo nec filio suo. vt sentit *Bald. in l. tutor petitus, §. qui tutoribus. ff. de excu. tu.* nisi det filius sub hac protestatione, vt nihil sibi ex illo quaeratur, secundum *Bald. ibi.* illud enim patri non quaeritur, licet videatur illi facere donationem quae non cadit inter patrem & filium. nisi filius sit emancipatus. cum ex illius bonis nihil patri quaeritur, *l. impuberem, §. si ei filio, ff. ad legem Corneliam de falsis.* Item si propter patriam potestatem cum sit filius vna persona cum patre, non potest pater commissarius filio relinquere, cessante patria potesta- LXV.

te,

te, cessabit impedimentum, *l. 2. C. de inofficio. dona.*

¶ Ex istis infertur, quod cum de iure regni filius vxoratus liberetur à patria potestate *foro legum lib. 1. titulo delos pleytos, que deuen valer. l. 3.* tali filio poterit commissarius relinquere, cum sit emancipatus facto legis, & nihil patri quæratur, super quo tamen amplius est cogitandum.

LXVI. ¶ Ex istis similiter infertur, quod actio de dote hodie non est communis patri & filiæ secundum iura regni, contra *l. 2. ff. soluto matrimonio,* quia non est filia in patris potestate, vt requirit *l. vna. §. accedit. C. de rei vxoriæ actio.*

LXVII. ¶ Infertur etiam quod commissarius potest relinquere filijs suis clericis primæ tonsuræ, & à fortiori si sunt in maiori ordine. nam omne quod clericis donatur, habet vim castrensis peculij vel quasi castrensis, & non acquiritur patri, *authen. presbyteros, & l. cum lege & l. sacrosancta. C. de epis. & cle. Abb. & alij in c. quia nos de testa. Bartholomæus Capolla in suis cautel. caut. 156. Iason l. filia licet. C. de collatio. & lex regni. 1. partita. ti. 21. l. 3.* facit quod voluit *Albericus in l. si donatione. C. de collatio.* vbi dicit quod filius primæ tonsuræ non confert libros, seu ad collationem ducit. licet *Bart. in prædictis* sentiat contrarium *in dicta lege Sacrosancta.*

LXVIII. ¶ Ad contraria respondetur, quod aliquando reperiuntur in iure casus, in quibus quis non potest se eligere, potest tamẽ filium suum, vt in habente ius præsentandi in beneficiis: vt *c. per tuas de iure patro. glo. in c. quia clerici eod. titu.* vel dic quod pater & filius censentur eadem persona, quando filius est in patris potestate, *glo. in l. lis nulla, ff. de iudicii.* faciunt quæ ocrantur in *l. 2. C. qui etate. lib. 10.*

LXIX. ¶ An commissarius potest filio suo spurio relinquere: *Paulus de Castro & alii recentiores in l. si is qui ex bonis, ff. de vulgari & pupilla.* tenent quod sic per illum textum. *glos. in authen. quibus modis natu. effi. sui. §. fin. versic. participium collatio. 7. vnica,* secundum *Bald. in l. eam quam pe. col. C. de fideicommiss.*

LXX. ¶ Adde quod in casu illius *l. si is qui ex bonis,* expressa pupillaris, non continet tacitam vulgarem. *Bald. & Angelus in l. 2. C. de natura. liberis,* per quod datur limitatio ad iura dicentia, expressam pupillarem sub se continere vulgarem.

LXXI. ¶ An autem commissarius potest meliorare filium vel nepotem committentis, sicut alias pater committens potuisset, *vt foro legum lib. 3. ti. de las mandas, ley 6.* videtur quod sic, quia melioratio est prælegatum, vt patet ex definitione prælegati posita in *rubrica ff. de dote prælegata.* traditur in *l. qui filiabus, §. fin. ff. de lega. 1.* prælegatum autem est legatum, vt colligitur ex *glo. d. rub.* probatur in *l. Titia in principio, ff. de lega. 2.* Sed commissarius potest facere legata & meliorationes. ergo bene facit quod voluit *Bald.* & sequitur *Ioan. de Imola in l. illa institutio, ff. de heredi. insti. Bald. in l. captatorias. C. de testa. mi. & in l. humanitatis. C. de impu. & aliis substi.* vt per te videbis. bene facit *dicta lex regni sexta,* cum dicit quod ita valet quod facit commissarius, ac si committens fecisset. Si autem meliorat pater committens, valet melioratio: *vt dicta lege sexta.* ergo valebit si meliorat commissarius arguendo ex illis duabus legibus simul iunctis. valet enim argumentum ex vna lege iuncta ad aliam, *l. Gallus, §. ille casus indifficilis est, ff. de liberis & posthumis.*

¶ Item commissarius est subrogatus loco committentis, & sapit eius naturam, *l. parabolani. C. de episco. & cle. cum similibus.* Item illud operatur generalitas quo ad generalia, quod specialitas quo ad specialia, *l. si duo, ff. de admi. tuto.* laudat *Barto. in l. si ego, ff. de acqui. heredi. glo. in l. si quis post hac, §. 1. ff. de rei vendi.* licet sit contraria in *l. si quis mihi bona, §. iussu, ff. de acqui. heredi.* Sed specialis commissio sufficeret ad hoc vt posset illum meliorare. ergo idem operabitur ipsa generalitas. LXXII.

¶ Contrarium quod non possit meliorare, videtur verius, quia in mandato generali, non videntur commissa ea quæ veniunt de iure speciali, *l. patri pro filio, ff. de minoribus, c. fin. de offi. vicarii lib. 6. regula in generali. de regu. iuris. eod. lib.* Ista autem commissio, dicitur mandatum, vt supra dictum est, & meliorare competit de iure speciali parentibus, ergo non venit in illa commissione generali. LXXIII.

¶ Præsertim cum lex illa de melioratione loquens, vel meliorationem permittens, est exorbitans, & ad commissarium non extendenda, *c. 1. & 2. de filiis presbyterorum.* Est insuper odiosa: cum per meliorationem vnius legitima alterius minuatur: vt traditur in *authen. nouissima. C. de inoffi. testa.* & per consequens restringenda, *l. cum quidam, ff. de liberis & posthumis, regula odia de regulis iuris, lib. 6.*

¶ Item ea quæ competunt iure patris, non possunt alteri committi incerte, vt per *Bart. in l. quidam, ff. de rebus du.* & in *l. quidam cum filium, ff. de verborum obligatio.* Sed meliorare competit iure patris, ergo non potest in commissarium transmitti. Item permittendo dicta lex patri, videtur negare commissario, *l. cum prætor, ff. de iudiciis. c. nonne de præsump. l. maritus. C. de procu.* nisi dixeris hęc procedere, quando à principio proponuntur duo. quod non est hic, vt *d. c. nonne.* Sed solum permittitur patri meliorare filium. & sic persona posita in dispositione legali inducit formam, à qua recedere non licet, *l. certa forma. C. de iure fisci. lib. 10.* LXXIIII.

¶ Valet enim argumentum de tempore ad personas, sicut de rebus ad personas, *l. si duo. ff. de verbor. obliga.* & de tempore ad res, *l. miles ita in principio, ff. de testam. milit.* Sed tempus positum in dispositione inducit formam, *authent. quæ supplicatio. C. de precibus imperatori offer.* & notat ibi *Bald. & l. in pupillari, ff. de vulgar. & ibi Iaso.* ergo idem in persona. Ad idem *l. 2. ff. de vulgar. & pupi.* LXXV.

& pupi. in principio, & insti. eod. in principio. vbi in confectione substitutionis pupillaris ponitur ibi persona patris. & inducit formam, à qua recedere non licet.

LXXVI. ¶ Item commissarius debet facere id quod verisimiliter committens erat facturus : & fieri præsumitur quod velle : vt supra tactum est. Sed verisimile est quod committens hoc noluit ex quo non expressit, *l. vna in fine. C. de cadu. tollen. l. 1. ff. si messor falsum mo. dixe. c. ad audientiam de decimis*, traditur in *c. inter corporalia de translat. episco.* pari ratione si *dicta lex 6.* voluisset quod commissarius hanc meliorationem facere potuisset, expressisset.

LXXVII. ¶ Item legitima filiorum videtur quid pium, *l. nam etsi parentibus, ff. de inoffic. testa.* In dubio melioratio non præsumitur fieri in præiudicium legitimæ aliorum filiorum, quia in dubio iudicandum est pro causa pia, *l. sunt personæ, ff. de relig. & sump. fu. & l. 1. ff. soluto matrimonio:* præsupposito quod dos sit res pia, vt tenet *Bald. in l. mandatum. C. mandati. Bart. in l. si ego, ff. de iure dotium.* probatur in *l. cum his, §. fin. ff. de condi. inde. & in l. 1. §. sed si libertus, ff. si quid in fraud. pat.* facit *l. si idem, ff. de lega. 1.*

LXXVIII. ¶ Item pater babet ius eligendi vnum ex filijs. quod ius ad tertium non transmittitur: vt traditur in *l. vnum ex familia de legatis, secundo. ff.* . . . . .

LXXIX. ¶ Ad contraria respondetur quod legatum vel prælegatum potest fieri à quolibet. sed melioratio non nisi à patre. Ad secundum, illud erat commissum ad consilium sapientis. vnde bene potuit declarare legatum factum filio à patre esse relictum ratione institutionis. quia si illud non diceret & declararet, rumperetur testamentum : cum filius debeat habere legitimam titulo institutionis, *dicta authentica nouissima. C. de inoffi. testa.* Sed testamentum bene valet sine melioratione.

LXXX. ¶ Ex his sequitur quod ille ad cuius consilium aliquid relinquitur declarandum, potest declarare illud sine quo illud declarandum esset nullum. de qua materia per *Bart. & alios in l. illa institutio, ff. de heredibus insti. & in l. ex ea parte, ff. de verbo. obliga.*

LXXXI. ¶ Vnum tene menti, si aliquis dixit quod in tali contractu à se facto, habeat quis potestatem extendendi, in illo non potest adijcere iuramentum : etiam si non valeret sine ipso. secundum *Antonium in c. clericus de iure iuran.* refert & sequitur *ibi Abb.*

LXXXII. ¶ Ad tertium argumentum dicendum quod debet intelligi de his in quibus commissarius habet potestatem vigore dictæ commissionis, in alijs non potest esse, cum deficiat ipsum principale quod est potestas.

LXXXIII. ¶ Ad aliud de subrogato, fatendum est: sed debet in his in quibus subrogatur, & in his in quibus habet potestatem. in alijs vero, non est dare subrogationem. vel intellige de natura naturali, non de accidentali, gloss. in *l. certi in principio, ff. si certum petat.* de qua per *Ias. in §. fuerat, insti. de actio.* Alia in *eadem l. in verbo ex lege.* probatur in *Litem venient, ff. de peti. here.* Sed in casu nostro ista melioratio non inest naturaliter patri committenti de pura necessitate : sed accidentaliter, si voluerit.

¶ Ad aliud finale dicas, quod procedit nisi in materia correctoria, secundum *Angelum in authentica de heredibus & falcid. §. si vero expressum, collatio. 1. & in authentico de triente & semisse, §. illud colla. 1.* Quod autem hic simus in materia correctoria, clarum est. Vel potest assignari alia ratio vel responsio, quod intelligatur nisi quo ad ea quæ non includuntur in vniuersali commissione, secundum *Bald. in l. 1. §. initio in fine, ff. de officio præfecti vrbis per c. fin. & c. licet de offi. vicarii. lib. 6. argu. l. cum hi, §. qui transigit, ff. de transactio.* Ex quibus omnibus concludetur, quod commissarius non possit meliorare filium committentis in tertio. LXXXIIII.

¶ Vnum tamen est, quod si committens dixit hoc modo, do tibi facultatem, vt facias pro me testamentum sicut locutus sum tecum: tunc potetit meliorare. argu. *l. quem heredi, ff. de rebus dubiis.* facit *l. Theopompus, ff. de dote præ.* ibi cum dicit, sciens mentem meam. facit quod voluit *Barto.* quem sequitur *Paulus in l. si ita scripsero, ff. de condi. & demonst.* LXXXV.

¶ Eodem modo poterit commissarius meliorationem tertij facere, si committēs dixerit, Melioro vnum ex filijs meis: quem commissarius elegerit. nam tunc potest illum eligere, vt probatur in *præallegatis iuribus & in l. vtrum, §. cum quidam, ff. de rebus dubiis.* eligens autem nihil de suo facit, *l. vnum ex familia in principio, ff. de lega. 2.* facit *l. fideicommissaria, §. fin. ff. de fideicom. lib.* . . . .

¶ Et multo fortius hoc poterit facere commissarius, si data est sibi potestas meliorandi filium suum Petrum, vt *l. Theopompus, ff. de dote prælег.* licet enim dotare filias, sit paternum officium, quia competit iure patrio, *l. qui liberos, ff. de ritu nup. l. obligamur, ff. de actio. & obli. l. fin. C. de dotis promi.* dotis tamen datio potest committi in arbitrium tertij: vt *d. l. Theopompus & l. si filia, ff. de lega. 3.* quæ quidem dos tunc assignabitur per commissarium, secundum dignitatem ipsius filiæ, quæ debet dotari. Ad hoc vide *Bald. in l. 1. C. de nuptiis.* est textus in *d. l. si filia.*

¶ Vnde si legitima ipsius filiæ non sufficit ad dotem illius, commissarius potest arbitrari vsque ad tertium & quintum vltra legitimam necessariam filiorum, secundum dispositionem legum regni. hoc videtur de mente *Salic. in authentica res quæ. C. communia de legatis.* Sequitur *Alexander consilio 69. prima parte, & consilio 8. parte secūda.* Ad hoc bene facit *l. 1. ff. de lega. 2.* vbi illud quod venit declarandum per alium, habetur ac si fuisset declaratum à testatore. quæ sunt notanda. vide *Barto. in d. l. quidam, ff. de rebus dubiis.* vbi vult quod legata possunt in incertum committi, vt per glos. in *l. si quis à filio, §. si quis plures, ff. de legatis primo.* licet secus in datione tutelæ.

¶ Adde

LXXXVI. ¶ Adde prædictis quod licet commissarius non possit meliorare filium committentis in tertio, vt supra dictum est: poterit tamen in quinto, ex quo potest facere legata, quæ non possunt verificari nisi in quinto. cum illud tantum possit extraneis legari, vt *foro legum lib.3. ti. delas mandas. l.9.* ita notanter voluit *Franciscus Zambarelis in c.cum tibi de testamentis, & Franciscus de Aretio in l.Gallus, §. quid si tantum, ff. de liberis & posthumis.*

LXXXVII. ¶ An commissarius potest dare tutorem filijs committentis? videtur quod non: quia competit iure patrio, *l.1. ff. de testa.tutorum*, ibi, patentibus.competit ergo patribus ratione patriæ potestatis, vt ibi, non autem matri, quæ illos in potestate non habet, *insti. de adoptionibus, §. femina cum alijs* de quibus supra in proxima quæstione.

LXXXVIII. ¶ An commissarius poterit filium committentis exheredare. propter aliquam ex causis positis in *authen. vt cum de appella. cognos. §. causas colla.8. & in authen. non licet. C. de liberis præte. glos. in c. quintaualis de iureiuran.* Per supra dicta videtur quod non. facit *l. res iudicata, §. morum, ff. soluto matrimonio*, & quod ibi notatur. & per canonistas in *c. plerumque de dona. inter virum & vxorem.* vbi heres non potest opponere exceptionem adulterij mulieri repeteti dotem, scilicet quod per adulterium illam perdidit. licet censeatur vna persona cum testatore *authen. de iure iurando à mo. præstito in principio colla.4.* & testator poterat illam exponere, *l. consensu. C. de repu.* facit etiã *l. fi. C. de reuo. dona.* vbi heres non potest opponere causam ingratitudinis.

LXXXIX. ¶ An commissarius potest substituere pupillariter filijs committentis? videtur quod non, per iam dicta. quia patri iure patrio competit habenti filios in potestate. ad idem *l.2. ff. de pupillari.* Ad idem facit *dicta lex regni*, in quantum dicit quod potest dare potestatem pro se & rebus suis. vnde videtur quod etiam si pater cõmissario dederit potestatem, quod possit illam substitutionem facere, non valet. quia tantum pro bonis suis potest dare, non in alienis.

XC. ¶ An substitutio pupillaris facta per commissarium, resoluetur in fideicommissariam? videtur quod sic, per glo. in *l. verbis ciuilibus, ff. de vulgari & pupillari*, per textum ibi, & in *l. Scæuola, ff. ad Trebellia.* vbi substitutio quæ nunquam valuit iure directo obliquatur & per glos. in *§.1. in verbo ad exemplum insti. de pupillari substi.* ¶ Et hoc erit vtile. præsupposito quod commissarius potest imponere grauamen: & sic facere substitutionẽ fideicommissariam. de qua alias dicetur.

XCI. ¶ An commissarius potest substituere vulgariter, per quam substitutionem succeditur committenti, vt non obstente prædicta. *insti. de pupillari subst.* est enim secunda institutio. *l. Iulianus, ff. si quis omissa causa testa. cũ similibus.* Commissarius autem potest filios committentis heredes instituere per *d. legem 6.* ergo & substituere vulgariter. hæc enim substitutio vulgaris dicitur, quia à quolibet & cuilibet fieri potest, *l. vulgaris, ff. de furtis, de pœnit. dist. 1. c. vulgaris*, *Barto. in l.1. ff. de vulgari.*

¶ Ex quo infertur, quod commissarius potest facere substitutionem reciprocam, quæ tantum contineat vulgarem substitutionem, cum sit facta ab eo qui non potest facere pupillarem. licet sint ipsi adinuicem substituti pupilli. quia alias etiam si esset à patre facta qui illam facere posset, non comprehenderet pupillarem, quamuis vnus esset pupillus & alius non, *l.2. & l. quamuis. C. de impu. & alijs substi. l. in testamẽto la magña. C. de testa. mi. l. iam hoc iure, §.2. ff. de vulgari & pupilla.* XCII.

¶ Ex prædictis infertur, quod substitutio vulgaris facta à commissario, non comprehendit tacitam pupillarem: cum illa tacita procedat ex tacita mente defuncti, quæ non potest esse hic cum deficiat potestas, quia si deficit in confectione expressæ substitutionis pupillaris. idem quo ad comprehensionem tacitę, cum sit idem iudicium taciti & expressi regulariter. *l. cum quid, ff. si certum peta.* facit quod voluit *Bald. in l.2. C. de natu. libe.* vbi dicit quod substitutio pupillaris quam facit pater filio legitimo, de filio spurio, de qua in *l. si is qui ex bonis, ff. de vulgari & pupillari*: quod non comprehendit tacitam vulgarem. quia faciens ibi pupillarem in commodum filij spurij, non poterat facere vulgarem. cum tunc quod potuit noluit, quod voluit adimplere nequiuit, *authen. ex complexu. C. de incestis nuptijs, §. fin. insti. ad Orfici.* traduntur in *l. fin. ff. de his quibus vt indignis.* Ita in casu de quo agitur, cum vulgaris est facta ab impotente facere pupillarem, quod ideo illam non comprehendat: cum contrariorum eadem sit disciplina, *l. filium diffinimus, ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris, c. si Romanorum, 19. dist.* pro illa doctrina Baldi videtur glo. in *authen. quibus mod. natu. effi. sui in versi. participium. colla.7.* vide recentiores in *d. l. si is qui ex bonis, ff. de vulgar. & pupilla.* XCIII.

¶ Ex istis infertur, quod substitutio vulgaris continet tacitam pupillarem, nisi facta fuerit à commissario. Item sub pupillari continetur tacita vulgaris, nisi filius spurius substituentis sit datus substitutus pupillaris. XCIIII.

¶ An commissarius potest in legitima filiorum facere substitutionem vulgarem. hoc dependet ab illo dubio an in legitima cadat vulgaris substitutio. prima consideratione videtur quod non, quia in substitutione vulgari veniunt tacitè quædam verba, si volueris. quæ inducunt conditionẽ, vt vult glo. in *l.1. ff. de lega.2.* Conditio autem inducit grauamen, *l. si pater. C. de insti.* grauamẽ reijcitur de legitima, *l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testa. l. cum patronus. de leg.2.* ergo non cadet vulgaris substi. Contrarium est verius, *l. si filius heres, ff. de liberis & posthumis. Alexã. in l. si posthumus, §. quod vulgo. eod. ti. & ibi Franciscus Aretinus & Paulus de Castro.* XCV.

¶ Ad idem, *l. fin. ff. de cendi. insti.* videas *Iason.*

son. in d. l. si pater, qui mouet istam quaestionem. sed parum allegat.

XCVI. ¶ Tu vide *Barto. in l. 1. ff. de vulgari.* vbi inter cetera dicit quod vulgaris dicitur: quia à quolibet & cuilibet fieri potest. & per consequens filio in legitima à patre. arguendo ab etymologia vocabuli, *l. 2. §. appellata, ff. si certum petat. §. 1. insti. quibus modis re contrahi. obliga. l. redhibere in principio, ff. de adili. edicto.*

XCVII. ¶ Ad idem *Bald. in l. si arrogator, ff. de adoptio. co. 2.* vbi dicit quod licet in legitima filij arrogati non cadat grauamen: vt ibi, & in *§. sed hodie infti. eod.* bene tamen cadit vulgaris: quia non continet grauamen. ¶ Ad idem *Bart. in l. Lucius, §. Marcellus, ff. ad Trebellianum.* vbi dicit quod dos relicta filiae in testamento quod venit in substitutione vulgari, ergo cadit in illa. Sed dos succedit loco legitimae, *l. Titio centum, §. Titio genero, ff. de condi. & demonst.* ergo cadit etiā in legitima.

¶ Ad idem *l. vna, §. cum autem in superiori, iuncto §. in nouissimo, de caducis tollen.* valet enim argumentum de vna lege iuncta ad aliam, *l. Gallus §. ille casus indifficilis est, ff. de liberis & posthumis dicebat, §. in nouissimo,* quod hereditas non adita non transmittitur: nisi tantum per filium in *§. cum in superiori.* quid si iste heres habeat substitutum? sentit ergo quod filius potest habere substitutum vulgarem.

XCVIII. ¶ Ad idem, *l. si quis filium, §. 1. ff. de acquir. here.* iunctis his quę dicit *Bart. in l. 1. ff. de vulga. in principio 5. col.* vbi dicit quod in illo §. fuit datus substitutus vulgaris filio.

¶ Ad idem *lex regni 6. partita. titu. 5. l. 1. ante finem.* ¶ Ad idem *Barto. in l. pro herede, §. hereditarios, ff. de acquir. here.* vbi dicit quod licet filius non possit acceptare legitimam: & alia bona paterna repudiate, vt ibi, & in *l. quia poterat, ff. ad Trebell.* illud dicit esse verum, nisi pater illum filium grauaret de dando aliquam rem suam: & daret ei substitutum vulgarem. ergo substitutio vulgaris bene cadit in legitima. maxime quia inter grauamen & substitutionem vulgarem posuit dictionem, &c, quę ponitur inter diuersa, *Glos. in rubrica. C. de iuris, & facti igno.* ergo sentit quod substitutio vulgaris non est grauamen, & consequenter cadat in legitima. Ad idem *l. iam dubitari, ff. de heredi. instituendis.*

¶ Item quando datur filio substitutus vulgaris, non priuatur filius legitima ex patris dispositione, sed filij voluntate. ergo imputet sibi secundum *Paulum de Castro, in d. §. quod vulgo.* tunc enim legitima filij, habet priuilegiū, dum acceptatur per ipsum filium, alias non. *l. cum patronus de legat. 2. l. si Titio & mihi. de lega. 2.* Sed vulgaris substitutio non habet locum, nisi tantum repudiata legitima per filium, *l. post aditam. C. de impuberum & alijs.* Si autem tunc non habet priuilegium legitimę: non est mirandum, si cadat in ea vulgaris substitutio.

XCIX. ¶ Ad contraria dicendum, quod licet in substitutione vulgari cadant illa verba, si volueris: non tamen in institutione. Item videbatur per substitutionem vulgarem positam in legitima fieri grauamen filio, cum impediatur transmissio, *lex si filius heres, ff. de liberis & posthumis.* Cogitabis.

¶ Ex istis infertur, quod sicut legitima patitur directam pupillarem: sic directam vulgarem. sic amplius his *l. ex tribus. C. de inoffici. testa.* C.

¶ An commissarius, qui potest facere heredem, debeat prius nominari per eum qui dedit potestatem. Aliqui dicebant quod sic. Immo & legata & commissarius illa distribuat: vt colligitur ex *dicta lege regni, 6.* Item quia voluntas captatoria est improba, vt in praecedentibus dictum est. Item quando lex est dubia, debet intelligi secūdum titulum sub quo situatur, *l. imperatores, ff. de in diem adiectio. cum alijs de quibus supra.* dicta autem lex regni est sita *foro legum lib. 3. titu. de las mandas.* Poterit ergo commissarius nominare tantum legatarios. quando enim iuris consulti volebant tractare de captatorijs voluntatibus circa legata: posuerunt sub *titu. de legatis l. captatoria de leg. 1.* si volebant tractare circa hereditates: posuerunt in *l. illa institutio, & in l. captatorias, ff. de heredi. insti. & in l. captatorias. C. de testa. mi.* lex tamen illa se fundat super distributione fienda, per commissarium. fateor quod ponit duo. vnum in narratione legis: alud in dicto speciali. narratio generalis non est referenda ad dictum speciale, quia exempla non artant regulam, *l. damni infecti, ff. de damno infecto.* Item hoc verbum, *manda*: in vulgari nostro, intelligitur de heredis institutione, vt *foro legum, lib. 3. titu. de las herencias. l. 10. 13.* & verbum ordinare positum in illa lege ad vtrumque refertur, scilicet ad testamentum in quo heredis institutio & legata fiunt. facit *rubrica. C. de testamentis ordinandis.* in ordinatione quidem testamenti venit heredis institutio a nominatio *l. hac consultissima. eod. ti.* poterit ergo nominare heredem. CI.

¶ Ad contraria patet solutio ex praedictis. id eo non est opus amplius insistere. CII.

¶ An commissarius cogitur acceptare commissionem vel executorem executionem, vide *Bart. & alios in l. 1. de leg. 2.* Ex quorum dictis in vtraque quaestione videtur quod sic, sicut tutor tutelam quae datur inuito, *insti. de tutelis in principio cum similibus.* commissaria autem & tutela aequiparantur, glo. in *l. tutela plerumque, ff. de tutelis.* nisi dixeris: quod non aequiparantur in omnibus, vt latè in superioribus dictum est. vnde regulariter non cogitur, nisi tunc demum quādo executor vel commissarius promisit committenti exequi vel testatori, vt notanter voluit *Alexan. in d. l. 1. de lega. 2.* qui multa allegat in 1. col. cui adde, *l. ex sententia, ff. de testa. tute.* vbi ei qui testatori promisit esse tutorem filiorū, nulla competit exceptio ad se excusandum de his quae ponuntur in titulo de excusation. tutor. CIII.

¶ Vnde si commissarius, tutor vel executor propria manu commissionē vel testamentum scripsit, nec contradixit, videtur consentire & potest compelli, vt colligitur ex *d. lex sententia.* CIV.

tia, cum dicit, quoniam promisisse, &c.

CV. ¶ Si contingat haberi recursum ad iudicem ordinarium ab ipso commissario, tanquam ad bonum virum, an ab eius sententia poterit appellari. Aliqui dicunt quod non. tenet *Inno. in c. præsenti de rescriptis lib. 6.* & ibi referunt alij & sequuntur *Bartol. & alij in l. 1. de leg. 2. in fine. Ioan. Andr. in specu. de appell. §. in quibusdã versic. 16. Franciscus Card. in c. exposita de arbit. post Bartol. de Saliceto in quadam sua disputatione. Bald. in l. fin. C. de contrahen. empt.* quos sequitur *Abbas in c. quintavallis de iureiurand.* & multi alij de quibus per *Alexand. in d. l. 1. de legatis* 2. qui latè loquitur.

CVI. ¶ Alij multi tenent contrarium, quia à quocumque iudice grauante potest appellari, *c. omnis oppressus. 2. q. 6. c. vt nostrum de appella. c. de appellationibus eod. ti.* Item vbi est eadem ratio, idem ius, *l. illud, ff. ad legem Aquil. c. translato de consti.* sed iudex reductionis ita potest grauare sicut quilibet alius, à quo appellatur, ergo. Hanc partem tenuit *Iacobus Butri. in l. societatem, §. arbitrorum, ff. pro socio & ibi alij recentiores. & in d. l. 1. de legat. 2. Bald. in l. vna. C. in vna cau. liceat tertio prouocare. col. fin. & in l. 1. C. de his qua pœna no. & in c. fin. quo tempore miles. & in c. præsentata de testibus. Baptista de sancto Blasio in tractatu arbitrorum. quæst. penul. alias* 99. *Anton. & Ioan. de Imola in d. c. quintavallis.*

¶ Ex quorum dictis dantur solutiones ad contraria. maximè quia præsupponunt, quod à sententia arbitrorum non potest appellari, sed solum reduci ad arbitrium boni viri, vt *d. §. arbitrorum*, quod est falsum. Immo appellari potest, vt per *Bart. in l. fin. ff. de appella.* cuius meminit *Alexander in d. l. 1. de legatis* 2. *Ludo. Roma. consilio* 220. Pro quibus facit, quoniam à transactione inita inter aliquos potest appellari, *l. à sententia, §. idem rescripserunt, ff. de app.* Sed arbitramentum est transactio, *authen. si vero contigerit. C. de iudicijs, & in corpore vnde sumitur.* traditur in *l. 1. & 2. C. si aduersus transact.* remissiue per *Alexand. in d. l. 1. de lega. 2.*

CVII. ¶ Non obstat decisioni Bart. si dixeris. illud quod fit ab arbitratore, dicitur extra iudicium fieri. nam etiam in actibus extraiudicialibus appellari potest. *c. bona. c. cum sit Romana de appell. c. concertationi eod. tit. lib. 6. ele. causam de electio.* hanc partem tenet lex regni vltima in curijs de Madrid, per regem & reginam, rectè quidem. nam quando aliquid relinquitur iudicis arbitrio; si malè arbitretur, potest ab eo appellari. gloss. in *l. si qua pœna, ff. de verbor. significat. & in cap. super his de accusat. & in cap. 1. de dilation. & in cap. 1. de confessis, lib. 6. & in cap. Romana de appellat. eod. lib. Antonius in cap. quintavallis de iureiurand.* & istud teneas, quamuis *Innocent. in cap. fin. de seruis* teneat contrarium, quem sequitur *Bald. in l. 2. C. quomodo & quando iudex.* Sed intellige secundum *Alexand. in dict. l. 1. de legat. 2.* quando committitur libero arbitrio, quia tunc potest iniquum æquo præferre: vt traditur in *l. cum quidam de legat. 2. & l. non quicquid, ff. de iudicijs, & l. fideicommissa, § quanquam, de legat. 3.* glossæ au- *Palacios Rub.*

tem debent intelligi quando simpliciter iudicis arbitrio aliquid committitur. nam tunc si male arbitretur, potest appellari, cum in tali arbitrio simpliciter dato, intelligatur de claratio boni viri, vt traditur in *dict. l. 1. de legat. 2. & in l. si libertus, ff. de operis liber.* in quibus locis multa refert *Alexand.* quæ possunt adduci ad hoc propositum.

¶ Adde quod hæc appellatio quæ fit à reductione vel reductionis, censetur secunda appellatio respectu reclamationis factæ ab ipso arbitratore. & sic non poterit iterum appellari. ita tenet *Ioann. de Imola in cap. quintavallis de iureiurand.* Intellige quando iudex à quo fuit petita reductio, lædit in magna quantitate, secus si in parua. nam tunc non potest appellari, secundum *Bald. in l. vna, C. de his qui pœna nomine, & Ludouic. in dict. consil.* 220. sentit *Bald. in cap. fin. in fin. quo tempore miles.* cuius meminit *Alexan. in dict. l. 1. de legat. 2.* CVIII.

¶ Ex quo resultat limitatio ad *l. in maioribus, C. de appellat.* fateor tamen quod in his quæ fiunt de iure communi, bene considerantur minima seu parua, vt *l. 1. §. illud, ff. de coniungendis cum emancipatis liberis.* Secus in alijs qui sunt de iure speciali. *l. Seio, ff. de in integrum restitut. per Angelum, institut. de rerum diuis. §. gallinarum. & Antonium Corsetum in tractatu de minimis.* CIX.

¶ Sed cogita, si in casu prædicto dici potest, quod ideo procedit, propter fauorem conseruationis societatis, cuius verba aliquando improprientur, vt valeat gloss. in *in leg. puto, ff. familia herciscunda.* quam multum commendat *Bald. in l. cum virum, C. de fideicomm. fin. colum. & in cap. final. de translat. episc. in cap. contingit de dolo & contu. in cap. cum super de re iudic. Soxinus in l. quoties, ff. de rebus dub. & ibi Ias.* ponderat in argumen. *l. sed etsi possessori, §. item si iurauero, ff. de iureiurand.* Sed hæc ratio etiam habet locum in quocunque alio iudice modicum grauato. ideo cogitabis. CX.

¶ Aduerte quod commissarius in executione officij, vel is in cuius arbitrio aliquid est relictum in modo arbitrandi debet considerare vires bonorum committentis, & merita personarum & charitatem quam committens habebat ad illas, & causa pro qua relinquitur, vt alimentorum, dotis vel studiorum: vt *l. si filia, ff. de legat. 3. & l. quero, ff. de iure dotium. Bart. & alij in dict. l. 1. ff. de legat. 2.* vnde non poterit vni soli relinquere totum patrimonium, secundum eum per *l. quidam eod. tit. & dicta iura, gloss. in dict. l. 1. ibi,* pro viribus patrimonij, &c. Si autem arbitrium relictum est sine expressione causæ, tunc arbitrium erit boni viri, vt quando pupillo fuit relictum arbitrio sui tutoris. nam debet considerare, quantum sit æquum pupillo relinqui consideratis prædictis, cum legata videantur facta ob merita legatarij, *l. nec adiecit, ff. pro socio.* CXI.

¶ Ex quo infertur quod commissarius nil potest nec debet relinquere ei qui concubuit CXII.

 cum

cum vxore committentis, ex præsumpta eius voluntate. per gloss. in *l. sororem*, C. *de his quibus vt indignis, & in l. fideicommissum*, C. *de fideicommis.* & si forte aliquid sibi reliquit commissarius, & postea accessit ad vxorem committentis, illud perdet, ut per *Salicet. in dict. l. fideicommissum*, ad hoc sunt duæ leges regni, *4. partit. tit. 12. l. 3. foro legum, lib. 4. tit. de las donaciones, l. 9.*

CXIII. ¶ Ex his dicebat *Paul. de Castr. in dict. l. fideicommissum*, quod si vidua commisit adulterium perdit dotem. Sed *alij recentiores, ibi & Alexand. in d. l. sororem*, tenent contrarium. vide *eundem Paulum consil. 21.*

CXIV. ¶ Quid autem si is cui commissarius, vel in quem arbitrium est collatum, aliquid reliquit: habuit accessum ad cõmissarij vel arbitri vxorem, postquam ei fuit relictum, an perdet relictum? videbatur quod sic, per iam dicta. veritas est in contrarium. quia non videtur habere à commissario vel arbitro, sed potius à committente: vt *l. vnum ex familia, de legatis 2.*

CXV. ¶ Considerare etiam debet commissarius, vel is in cuius arbitrio legata sunt relicta, qualitatem & quantitatem relictorum, quæ commissionem faciens reliquisset. argum. *l. si seruum plurium, §. final. ff. de legatis 1. & l. cum vnus, §. final. de alimentis & ciba. legat.* cum præcedentia declarent sequentia obscura. *l. qui filiabus in principio, de legat. 1. & dict. §. final. per Bartol. in dict. l. 1. de legat. 2. Bald. in l. legatorum, §. fin. eod. titul.* ad idem *l. vtrum, ff. de peti. hereditatis.* inde est quod principium legis clarum, declarat finem obscurum.

L E X XXXII.

QVando el testador no hizo heredero, ni menos dio poder al commissario que lo fiziesse por el, ni le dio poder para hazer alguna cosa de las dichas en la ley proxima, sino solamente le dio poder para que por el pueda hazer testamento, el tal commissario, mandamos que pueda descargar los cargos de consciencia del testador que le dio el poder, pagando sus deudas & cargos de seruicio & otras deudas semejantes, y mandar distribuyr por el anima del testador la quinta parte de sus bienes, que pagadas las deudas montare, & el remanente se parta entre los parientes que vinieren a heredar aquellos bienes ab intestato: & si parientes tales no tuuiere el testador, mandamos que el dicho commissario dexandole a la muger del que le dio el poder lo que segun leyes de nuestros reynos le puede pertenescer, sea obligado a disponer de todos los bienes del testador por causas pias & prouechosas a la anima del que le dio el poder & no en otra cosa alguna.

I. COmmissarius cui simpliciter data est facultas testandi, quid facere potest. Executor testamentarius potest debita testatoris soluere. *Specul. de instrum. edit. §. 14. versic. quid ergo Bald. in additione, versic. testator, & versic. argumentum, & in l. id quod pauperibus, colum. 3. versic. venio ad quartum*, C. *de episcop. & cleric.* Item debitum naturaliter si aliud non repetitur. *Bartol. in lege quibus, §. dominus, ff. de condi. & demon. & in l. 1. §. hæc verba, ff. ne vis fiat ei & in l. legaui, ff. de liber. leg. Alexand. in l. id quod pauperibus præallegata, & in l. 2.* C. *de fideicommiss.*

II. ¶ Debita à testatore soluta, soluere non potest, alias tenetur de suo. *Bald. in l. si fideiussor, in princip. de legat. 1.* nec debita à quibus testator fuit absolutus per sententiam iniustam. *Bald. in dict. l. id quod pauperibus.* & ibi an tenetur soluere pœnam commissam contra defunctum. *versic. sed ponamus, & in l. post in fin.* C. *de furtis, & in dict. §. dominus.* Item potest soluere debita præscripta à defuncto. *Bartol. in l. creditores, 4. opposit.* C. *de verbor. significat. Bald. in cap. si quis per triginta si de feudo fue. contro. & in l. 2.* C. *de fideicommiss. & in dict. l. id quod pauperibus, 5. quæst. & in dict. §. dominus. & ibi Bartol. & in l. is cui, §. Flauius, ff. de solu. Ioannes de Imola & alij ibidem. Innoc. & alii in cap. quia plerique de immun. eccles.*

III. ¶ Executor tenetur statim soluere debita testatoris. *Bald. in l. final. §. si autem legata*, C. *de bonis quæ liberis.* Idem in relictis pijs qui celeritatem desiderant, vt sunt funeralia, & etiam sepultura & vsuræ ac male ablata. *Bald. in authent. hoc amplius, 4. column. & in l. eam quam, colum. 5.* C. *de fideicommiss. & in dict. leg. id quod pauperibus, colum. 4.*

IV. ¶ Si executor soluit de suo, potest illud repetere ab herede. *Bald. in l. fin.* C. *de his quæ sub modo, Specul. vbi supr. versic. final. & ibi Bald. in addit.*

¶ An

V. ¶ An executor testamentarius teneatur satisdare de distribuendis bonis ad vsum destinatum, & de reddenda ratione, &c. vide *Bart. in l. si ex duobus de legat. 2. & in l. diuus, ff. si cuiplm quam per legem Falcid. & in l. quia pluribus, de leg. 1. & in l. libertus, ff. de annuis leg. §. largius, & in l. solent, ff. de alimentis & ciba. legatis.* qui dicit quod sic.

VI. ¶ An executor testamentarius pro soluendis debitis potest vendere de bonis testatoris, dic quod non, nisi testator concesserit, vel si aliundè solui non possit. *Bald. in addit. spec. vbi supra, versic. an executor vltima post spec. ibi, versicul. sed an excepto & versic. quid si non.* tenet Bartol. *in l. alio, ff. de alimentis & ciba. legatis, & in l. 1. §. 1. ff. de rebus eorum.* In casu tamen quod potest vendere, non debet vendere rem meliorem. *Bart. in l. magis puto, §. idem prætor eod. titul. gloss. in l. 3. C. quando decreto opus est.* Sed debet vendere nomina debitorum postea mobilia, deinde immobilia: *Bald. in l. fin. §. sin autem legata, C. de bonis quæ liberis.* Pro paruo debito, non debet vendere rem magni pretij. *Angel. in authent. de alienatione & emphy. §. hoc est, 5. colum. collat. 9. & in dict. l. 1. C. quando decreto opus non est.* nec potest vendere plus quàm oporter pro solutione debitorum defuncti *dict. §. si autem legata, & ibi Bart.*

VII. ¶ Executor testamentarius debet vendere bona testatoris in subhastatione, si heredes requisiti noluerint soluere debita. *Bart. in dicta l. alio, & in l. legatis, ff. de vsu & habit. Bald. in l. creditor, C. de distra. pignor.* & si in subhastatione res vendatur viliori pretio, non tenetur executor heredibus defuncti ad residuum pretij. *Baldus in l. 1. C. si vendito pignor. agat. Bartol. in dict. l. alio.*

VIII. ¶ Executor testamentarius, qui vendidit rem defuncti ad satisfaciendum creditoribus, potest transferre dominium & possessionem in emptorem. *Bald. in dict. l. alio, & in dict. l. id quod pauperibus, quæst.* 18. nisi heres possideat vt ibi. debet tamen ratificari venditio per heredem, secundum *Bald. in authent si captiui, fin. collat. C. de episcop. & cleric.*

IX. ¶ Executor testamentarius debet remittere vsuras quæ sibi debentur, & soluere quas extorsit, vt per *Spec. tit. de instru. edit. §. 14. versic. hoc autem, Archi. in cap. res, 14. quæst. fin. Bald. in l. etiam, C. de fideicommiss. & in dict. l. id quod pauperibus, 5. col. quæst. 8. C. de episc. & cleric.*

X. ¶ Quinta pars omnium bonorum intelligitur deductis debitis & ære alieno. *l. non amplius, de legat. 2. cum similibus.* & hic probatur & *l. stils*, 214. vide *Bald. in l. nulli, C. de episcop. & cler. col. 2.* istam quintam potest executor distribuere pro anima testatoris.

¶ Ista lex disponit quod in defectu in consanguineorum, executor testamentarius debet distribuere bona defuncti inter pauperes exclusa vxore, vnde videtur corrigere *authent. præterea, C. vnde vir & vxor.* similiter excluditur fiscus, & corrigitur *l. si vacantia, C. de bonis vacantibus, lib. 10. & l. 3. in fin. tit. de las mandas.* Corrigitur etiam *l. 1. C. de heredibus decurionum.* qui dicit quod si nauicularius sine testamento & liberis decedit, hereditas eius non ad fiscum, sed ad corpus nauiculariorum defertur. Ex quo dicunt ibi doctores quod mortuo artifice alicuius collegij, in defectum venientium ab intestato, succedit collegium. Idem dicit *Bald. ibi* de famulo qui decedit intestatus, vt in defectum venientium ab intestato succedit dominus, non fiscus. *Bart. in l. si quis filio, §. eius qui, ff. de iniusto rupto testam.* XI.

¶ Nisi dixeris quod ista lex procedit, quando defunctus commisit alicui factionem testamenti, & fecit, vel non fecit: nam tunc non videtur omnino decedere intestatus, sed magis videtur testatus animam heredem reliquisse, vt sentit *Innocent. in cap. cum tibi de testam.* & sequitur *Bald. in l. epistola 1. col. C. de fideicomm.* bene facit *lex regni ordin. titul. de los testamentos, l. 3.* quæ loquitor de peregrino moriente ab intestato, quod eius bona deferuntur ad fiscum in defectum descendentium. vide bonum textum *in authentic. omnes peregrini, C. communia de success. & ibi Bald.* XII.

¶ Si testator mandat bona sua distribui, intelligitur inter pauperes & pro anima testatoris. *Bald. in l. executorem, colum. 2. in fin. C. de execut. rei iudi.* Intellige de pauperibus illius loci in quo est testator. *Bart. Bald. in l. si quis ad declinandam, C. de episcop. & cleric.* XIII.

¶ An executor testamentarius potest bona defuncti distribuere in vna sola causa, an debeat in multis, vide *Bald. in l. 1. col. 10. & ibi additionem in versic. quanquam, C. de sacrosanct. eccles.* XIV.

¶ Executor potest agere contra heredes vel possessores bonorum defuncti. *Bald. in l. fin. col. 5. C. de sacrosanct. eccles.* sentit *Innocent. in cap. cum tibi de testa. & Bal. in l. in epistola col. 1. C. de fideicom.* vbi dicit quod commissa voluntate testatoris in Titium, ipse heres censetur, vt eius bona pro anima distribuat: Si heres, ergo potest eius bona à possessoribus petere. XV.

¶ Relictum pro anima est pium, *gloss. in l. si quis Titio de legat. 2. Bald. in leg. 1. column. 2. C. de sacrosanct. eccles.* etiam si relinquatur consanguineo pauperi, *gloss. in cap. 2. de sepult.* vnde executor potest distribuere in consanguineum suum vel testatoris pauperem. *Bald. in d. l. 1. colum. 10. versic. super 6. quæst.* XVI.

L E X XXXIII.

EL commissario para hazer testamento, o mandas, o para declarar por virtud del poder que tiene lo que ha de fazer de los bienes del testador, no tenga mas termino de quatro meses, si estaua al tiempo que se le dio el poder en la ciudad, o villa, o lugar donde se le dio el poder, y si al dicho tiempo estaua ausente, pero dentro destos nuestros reynos, no tenga ni dure su poder mas de seys meses, & si estuuiere fuera de los dichos reynos, al dicho tiempo tenga termino de vn año & no mas. E passados los dichos terminos no pueda mas hazer, que si el poder no le fuera dado, & vengan los dichos bienes a los que los hauian de hauer, muriendo el testador ab intestato: los quales terminos mandamos que corran al tal commissario, aun que diga & alegue que nunca vino a su noticia que el tal poder le auia sido dado. Pero lo que el testador le mando señalada & determinadamente señalando la persona del heredero, o señalando cierta cosa que auia de hazer el tal commissario, mandamos que en tal caso el commissario sea obligado a lo fazer: y si passado el dicho termino no lo fiziere, que sea auido, como si el tal commissario lo fiziesse, o declarasse.

I. COmmissarius præsens in loco tempore commissioois, infra quatuot menses officium expleat, absens à loco infra sex. absens à regno infra annum. specifice commissa à testatore, si à commissario non fiant, habentur pro factis. hoc continet ista lex notanda.

II. ¶ Adde quod executori testamentatio dantur etiam sex menses ad exequendum. *authent. de sanct. episcop. § fin autem sanctissimus, & ibi Angel. collat. 9.*

III. ¶ Ista tempora currunt à morte testatoris etiam executori testamentario, *Bald. in authent. hoc amplius, 4. column. C. de fideicomm.* nota. *in cap. quia noi de testam.* possunt ista tempora abbreuiari pet testatorem. *Bald. in d. authent. 1. oppo. in lectura antiqua.*

IV. ¶ Hæc tempora currunt commissario etiam ignoranti, vt hic dicitur in fine. Idem in executore testamentario, argum. *cap. fin. de procur. li. 6.* tenet *Bald. in l. id quod pauperibus, quæst. 3. C. de episc. & cleric. & in l. 2. C. de excu. tut. & in l. 1. in principio, C. de cadu. tol. & in l. captatorias, C. de testam. mi. & in addit. spe. de instru. edict. versic. executor debet exequi.* quamuis *Bart.* sentiat contrarium in *l. genero, ff de insa. Bald. in l. quinquaginta in fin. C. de excu. tu. Francisc. de Padua in l. quamdiu. C. qui admi.* quod tamen intelligendum est de iusta ignorantia, non de crassa & supina, secundum *Bald. in l. 3. C. de libe. caus.* Sed prima opinio approbatur per hanc legem.

V. ¶ Vnde elapso tempore dato ad exequendum testamentum, exequitur episcopus in relictis pijs per *dictam legem id quod pauperibus,* & in prophanis præses prouinciæ, vt l. 36. infra eodem.

¶ Sed si in casu negligentiæ prouidet testator, seruabitur eius dispositio. *Bald. in authentic. licet, C. de episc. & cleric. & in dict. l. captatorias, & in l. 1. C. de cadu. toll. & in l. si fundum, § Stichum, de legat. 1.* VI.

¶ Mora commissarij vel executoris non potest purgari, vt hic dicitur, facit *dict. cap. quia nos, de testam.* Adde *Paul. in l. quamdiu, in 2. ff. de acquirenda hereditate.* vbi dicit quod si terminus præfigitur à lege. non est audiendus, volens purgare moram. tenet *Bald. in dict. l. id quod pauperibus, & in l. nulli, C. de episcop. & cleric. & in l. 3. C. de procuratoribus, & in l. captatorias, C. de testam. mi. in fin.* sentit ipse in *l. 3. quæst. 1. de legat. 1. & in l. cum allegas, C. de vsufructu. & in l. Lucius Titius, ff. de action. empt.* vbi loquitur de mora in contractibus purganda. vide *Bald. in l. 1. quæst. 14. C. de his qui pœnam. & in l. fin. opposit. 9. in lectura antiqua, C. de condi. insertis.* vide materiam in *l. magnam, C. de contrah. & comi. sti. & in l. final. & ibi Bartol. ff. de arbit. gloss. & Bartol. in l. post tres, ff. si quis caus. & in l. 3. de legat. 1. & in l. cum quidam de legat. 2. & in l. fin. C. de fideiuss. vbi per Angelum.* ¶ Quid autem de artifice qui ad tempus se obligauit facere opus, & non fecit; an possit facere post tempus, vide latè *Bald. & alios in l. liberti, C. de operis liber. Bartol. in l. insulam, 1. column. ff. de verbor. obligat.* VII.

¶ Ea quæ determinatè commissa sunt commissario, si infra tempora hic statuta oon faciat, habentur pro factis, vt hic & l. 31. supra. vide in simili *Bart. in l. gerit, ff. de acquir. hereditate.* VIII.

L E X

LEX XXXIV.

EL commiſſario por virtud del poder que tuuiere para hazer teſtamento, no pueda reuocar el teſtamento que el teſtador auia fecho en todo, ni en parte, ſaluo ſi el teſtador eſpecialmente le dio poder para ello.

I. COmmiſſarius non poteſt reuocare teſtamentum à teſtatore antea factum, nec quicquam ex eo immutare. hoc dicit. ratio eſt quia commiſſarius, veritate inſpecta, eſt procurator qui non poteſt venire contra factum domini. *Bald. in l.1. oppoſit.19. verſic. ſed lege cauetur, C. qui admitti.*

II. ¶ Concurrentibus autem facto domini & procuratoris contrario, præualet factum domini. hinc eſt quod ſi dominus facit procuratorem ad renunciandum, & antequam procurator renunciet, dominus renunciauit: valet renunciatio, quanquam poſtea procurator renunciet, vt notatur in *cap. ex parte decani de reſcriptis.* vbi videas *Felinum.*

III. ¶ Sicut ergo procurator non poteſt facere teſtamentum pro defuncto, niſi ad hoc habeat ſpeciale mandatum, vt ſupra lege 31. 32. ſic nec reuocare teſtamentum ab eo factum, ſicut hic dicitur. facit quod notatur *in lege vnum ex familia, §. ſed etſi fundum, de legat. 2.*

IV. ¶ Intellige quod non poteſt reuocare, etiam ſi multo tempore ante factum fuiſſet per defunctum, quia præſumitur durare eius voluntas. *l. ſancimus, C. de teſtam. l. precibus, C. de impuber. & aliis,* etiam ſi quadraginta annis antea factum fuiſſet, & teſtator factus eſſet locupletior, ſecundum *Paulum de Caſtr. in dicta lege ſancimus.*

LEX XXXV.

EL commiſſario no pueda reuocar el teſtamento que ouiere por virtud de ſu poder vna vez hecho, ni pueda deſpues de fecho fazer codicillo, aun que ſea ad pias cauſas, aun que referue en ſi el poder para lo reuocar, o para añadir, o menguar, o para fazer codicillo, o declaracion alguna.

I. COmmiſſarius qui ſemel fecit teſtamentum, non poteſt illud reuocare, vel aliud facere, nec codicillum: etiam ſi hanc poteſtatem ſibi reſeruaſſet, hoc dicit. ¶ Idem eſt in fideicommiſſario. *l. vnum ex familia in principio, & §. rogo, & ibi Bartol. & alij de legatis 2.*

¶ Executor tamen poteſt variare in electione pauperum. *Angel. in l. Sed ſi in alio, §. ſi quis ſub conditione, ff. ad Trebell.* per nota. in *l. cum pater, §. à filia de legat. 2.*

II. ¶ Licet teſtator poſſit reuocare teſtamentum à ſe factum. *l. ſi quis in principio cum ſimil. de legat. 1.* non tamen commiſſarius teſtamentum quod pro defuncto fecit, vt hic per *Bald. in l. id quod pauperibus, C. de epiſc. & cleric. & per doctores in d. l. vnum ex familia.*

III. ¶ Sicut commiſſarius poſtquam ſemel fecit teſtamentum pro defuncto, non poteſt aliud facere teſtamentum, ſic nec codicillum, id eſt paruum codicem, vt exponit *lex regni, 6. partit. tit. 12. l. 1. & inſtit. de teſtament. in princip. gloſſ. in l. 2. verb. perſonales, C. communia, de legat.* Item quia in codicillis hereditas adi vel adimi non poteſt. *l. 2. C. de codill. Specul. de iudic. §. 1. verſic. ſi vero.*

IV. ¶ An & quando poteſt reuocare quis, quod ſuo vel alieno nomine geſſit. vide *gloſſ. quæ incipit maxime, & Bartol. in l. cum vir, colum. 3. verſic. quæro vtrum vir, ff. de vſuris, & in l. 1. §. & cum lex, C. de rei vxor. act. gloſſ. inſti. quibus alienare licet, in princip. Bald. in l. iubemus, C. de ſacroſanct. eccleſ. Specul. de commiſſione, §. 2. & in regula quod ſemel placuit, de regul. iur. lib. 6.*

LEX XXXVI.

QVando el commiſſario no fizo teſtamento, ni deſpuſo de los bienes del teſtador, porque paſſo al tiempo, o porque no quiſo, o porque ſe murio ſin fazerlo, los tales bienes vẽgan derechamẽte

a los parientes del que le dio el poder que ouiessen de heredar sus bienes ab intestato. los quales en caso que no sean fijos ni descendientes, o ascendientes legitimos, sean obligados a disponer de la quinta parte de los tales bienes por su anima del testador, a lo qual si dentro del año contado dende la muerte del testador, no la cumpliere; mandamos que nuestras justicias les compelan à ello, ante las quales lo puedan demandar, y sea parte para ello qualquiera del pueblo.

I. COmmissario, testamentum infra tempora designata non faciente, hereditas perueniat ad venientes ab intestato, qui compelluntur quintam partem bereditatis pro anima defuncti erogare. hoc dicit.

II. ¶ Ex ista lege, iuncta l.31. dicunt aliqui, quod si defunctus in commissione nominauit aliquem instituendum heredem, si commissarius eum non instituit, succedunt venientes ab intestato, non is qui fuit nominatus. quia talis nominatio non operatur heredis institutionem. adeo quod si quis alteri commisit, quod Titium heredem institueret, & hoc non fecit: videtur decedere intestatus. *dict. l. vnum ex familia, de legat.* 2. debet enim expresse nominari per testatorem, *6. partita titulo 3. l.11.*

¶ In contrarium videtur facere l. 22. vbi si testator promisit aliquem filium meliorare, habetur pro meliorato, quamuis eum non melioret. Cogitabis.

III. ¶ An & quando non implens voluntatem defuncti, priuetur hereditate habita ex testamento vel ab intestato, & vtrum priuetur ipso iure, an per sententiam, vide in *authent. hoc amplius, C. de fideicommiss. & in cap. si heredes, de testam.*

¶ Item an priuetur fructibus medio tempore perceptis, gloss. in *authent. de heredit. & fal. §. si vero nulla, collat. 1. Bartol. in l. si quis solidum, ff. de here. insti. & in dict. authent. hoc amplius.* vbi vide *Bald. & Angel. & alios.*

¶ Quando executores testamenti discordant, quid faciendum, vide *Bald. in l. id quod pauperibus, quæst. 3. & in l. & filium, §. hodie, ff. de pactis. & ibi Paul. Bald. in l. 2. §. 1. C. communia de legat. Specul. in titulo de instrum. edict. §. 14. & ibi Bald. in addit. Angel. in authentic. de eccles. titul. §. si quis edificium, collat. 9. Bartol. in l. solent, ff. de ali. & ciba. legat. gloss. & doctores in c. tua nos, de testament.* IV.

¶ Quilibet de populo potest denunciare, quod hereditatis quinta pars distribuatur pro anima defuncti, vt hic. quod sumitur ex *l. nulli, C. de episcop. & cler.* vbi vide *Bald. in versic. ne pium, vltimo notabile, & final. column. Angel. in authentic. de eccles. titul. §. sin autem sanctissimus, collation. 9. & 6. partita, titulo 10. l. 7. cum aliis eiusdem tituli.* V.

L E X XXXVII.

QVando el testador nombrara, o señaladamente fizo heredero & fecho dio poder a otro, que acabase por el su testamento, el tal commissario no pueda mandar despues demandadas las deudas y cargos de seruicios del testador, mas de la quinta parte de sus bienes del testador, y si mas mandare, que no vala, saluo si el testador especialmente le dio el poder para mas.

I. SI testator heredem nominauit, deinde commisit alicui factionem testamenti, non poterit, nisi quintam bonorum testatoris pro anima distribuere. hoc dicit.

II. ¶ Quomodo beres nominandus sit à testatore, vt nominatio valeat, vide *Bald. in l. iubemus, C. de testament. & in l. hac consultißima, final. colum. versic. item dicitur hic. Specul. de testam. §. 1. vers. quod si. Bartol. in l. heredes palam in fine principij, eod. titul. Paul. consil.* 347. bonus textus *instit. de testam. in principio.*

III. ¶ An & quando valeat testamentum nutu factum, præsertim inter filios? vide *Baldum, Angelum, Paulum, & alios in dict. l. iubemus.* qui sunt variantes. tene quod non valet. *l. his verbis, ff. de here. instit. authent. de testamen. imperfectis, §. nos igitur, collat. 8. authent. quod sine, C. de testamen.* facit *l. codicillis, §. fin. cum gloss. de legat. 2. & l. final. & ibi Bald. in versic. nimia subtilitas, C. de fideicommiss.* hodie eadem solemnitas requiritur in testamentis inter filios quæ inter extraneos. l. 3. suprà. ergo debent à patre nominatim nominari, vt colligitur ex lege 31. suprà, facit *6. partita. titul. 3. l. 11.*

¶ Testamentum imperfectum non valet. IV.
l. hac consultißima, §. ex imperfecto, C. de testament. insti. quibus mod. testam. infir. §. ex eo. cum simil. etsi sit scriptum vsque ad heredis institutionem exclusiue,

clusiuè, licet testator dederit notario schedulam continentem nomina heredum, vt vult *Bal.* quem refert *Ang. in suo repertorio in verbo testator.* pro quo *lex regni, 6. partit. tit. 3. l. 7.* Si autem continet heredis institutionem dicitur perfectum, vt *l. testamentum, C. de testament.* vide legem infra proximam.

V. ¶ An primum testamentum perfectum reuocatur per secundum imperfectum. *6. partita. titul. 1. l. 33.* quem videas.

L E X XXXVIII.

QVando el testador dexare dos, o mas commissarios, si alguno, o algunos dellos requeridos no quisieren, o no pudieren vsar del dicho poder, o se murieren, el poder quede por entero al otro, o otros que quisieren & pudieren vsar del dicho poder; y en caso que los tales commissarios discordaren, cumplase y executese lo que mandare y declarare la major parte dellos; y en caso que no aya major parte, y fueren discordes, sean obligados a tomar por tercero al corregidor, o asistente, o gouernador, o al alcalde major del lugar donde fuere el testador, y si no ouiere corregidor, ni asistente, ni gouernador, ni alcalde major, que tomen al alcalde ordinario del dicho lugar, por tercero; y si muchos alcaldes ordinarios ouiere, y no se concertaren los dichos commissarios qual sea, en tal caso echen suertes: y el alcalde a quien cupiere la suerte, se junte con ellos, & lo que la major parte declarare, o mandare, que aquello se guarde y execute.

I. PLuribus commissarijs relictis, si aliqui eorum requisiti noluerint, aut non potuerint commissa facere, vel morte præuenti non fecerint, superstes hoc facere posset. Si autem discordent, fiat quod maior eorum pars voluerit. Stantibus paribus, iudex sit tertius inter eos. Si plures sint iudices, sorte dirimatur. hoc dicit.

II. ¶ Sumpta fuit hæc lex à *cap. prudentiam, de offic. deleg. & cap. cum plures, eod. titul. lib. 6.* & ex his quæ tradit *Bartol. in leg. heredes mei, §. final. ff. ad Trebellianum. Bald. in cap. 1. circa finem, versicul. vtrum autem commissarij, de inuestitura in maritum facta.*

III. ¶ Commissarius non cogitur acceptare officium, vt hic colligitur, nec executor testamentarius, etiam in relictis ad pias causas. *l. 1. C. de summa Trinit. cap. tua, de testament.* quod nota. Sed postquam acceptauit, cogitur exequi, vt ibi. *Ioan. Andr. & alij in cap. 2. de testam. lib. 6. Abb. in cap. Ioan. 2. col. in fin. eod. tit.*

IV. ¶ Executores testamentarij discordantes, coguntur concordare: vt per *Bald. in l. id quod pauperibus, quæst. 3. C. de episcop. & cleric.* alias exequitur episcopus. *l. huiusmodi, §. fin. de legat. 1.* & tunc potest gratificare cui velit. *Bald. & Paul. in l. & suum heredem, §. hodie, ff. de pactis. Bal. in l. vidua. C. de nuptiis.* vide *Archi. & Dominicum in cap. 2. de testam. lib. 6. Bald. in l. nulli, fin. col. C. de episc. & cler.*

V. ¶ Vnus commissarius non potest alteri committere nudum ministerium. *cap. fin. de offic. delegat. Abb. in cap. cum Bertoldus de re iudic. column. 4. versic. quarto solut. Bald. in l. non fine, colum. 2. versic. sed in contrarium, C. de bonis qua liber.* de quo per *Bart. in l. singulos, ff. de testam. & in l. si fundum, §. his verbis de legat. 1.*

VI. ¶ De commissione alternarioa facta pluribus, vide *Bald. in l. penultim. column. 2. C. de verbor. significat.*

VII. ¶ Si arbitri discordant, quid faciendum? vide *Bald. in cap. 1. fin. colum. versic. sed hic ab extra. de inuest. in maritum facta. Abb. in cap. quintauallis, penultim. column. in fine, versic. vltimo nolo hic omittere.* dicas quod arbitri non coguntur compromissum acceptare, sed bene acceptatum expedire. *l. 3. §. tametsi, ff. de arbitris, l. si de meirin principio, & in §. ex commisso in fine, eod. tit. Bald. in l. fin. colum. 5. versic. quæro nunquid, C. de contrahend. empt.* argumento *l. si vsusfructus, §. si inter duos, ff. de vsufruct. & l. fin. ff. de excu. mu.*

VIII. ¶ An commissarius potest agere contra heredem vel debitorem? dic quod sic. *Bald. per l. nulli, C. de episcop. & cleric. l. non remunerandi, §. fin. ff. manda. cum lege sequenti. Baldus in dict. §. id quod pauperibus, col. 2. quæst. 3. 4.* vide leges regni *sexta partita, tit. 10. l. 2. 4. 7. cum aliis.*

LEX XXXIX.

EN el poder que se diere al commissario para hazer todo lo suso dicho, o parte dello, interuenga la solemnidad del escriuano y testigos, que segun leyes de nuestros reynos ha de interuenir en los testamentos, y de otra manera no valan, ni hagan fee los dichos poderes.

I. IN potestate data commissario ad faciendum testamentum, debent interuenire tabellio & testes in testamento requisiti. hoc dicit. de quibus in l. 3. supra eod.

II. ¶ Quid si tabellio sic dicat, Committo factionem mei testamenti Titio, an sit necessaria subscriptio alterius tabellionis? vide *Bald. in l. cum antiquitas in fine, C. de testament.*

¶ In mandato executionis testamenti, non requiritur ista solemnitas. immo probatur per formam, & alias coniecturas. *Bald. in l. 1. C. de rebus alien. non alien.* III.

¶ Si commissio sit ad faciendum testamentum nuncupatiuum, seruanda est solemnitas testamenti nuncupatiui, si in scriptis similiter, vt hic colligitur, iuncta l. 5. sup. eod. IV.

LEX XL.

EN la subcession del majoradgo, aun que el hijo major muera en vida del tenedor del majoradgo, o de aquel a quien pertenesce, si el tal hijo major dexare hijo, o nieto, o descendiente legitimo, estos tales descendientes del hijo major por su orden prefieran al hijo segundo del dicho tenedor, o de aquel a quien el dicho majoradgo pertenescio. Lo qual no solamente mandamos que se guarde & platique en la subcession del majoradgo a los ascendientes, pero aun en la subcession de los majoradgos a los transuersales. De manera que siempre el fijo & sus descendientes legitimos por su orden, representan la persona de sus padres, aunque sus padres no ayan subcedido en los dichos majoradgos, saluo si otra cosa estuuiere dispuesta por el que primeramente constituyo & ordeno el majoradgo, que en tal caso mandamos que se guarde la voluntad del que lo instituyo.

IN successione maioratus præfertur nepos ex filio maiore filio secundo, nisi aliter in constitutione maioratus contineatur.

I. ¶ Quamuis omnis successio dicatur de iure positiuo. *l. pronunciatio, §. familia, ff. verbor. signific. Bald. in l. lege col. 1. versic. vel dic. C. de legi. here.* Successio tamen in maioratu vel primogenitura, primo fuit instituta de iure diuino, vt colligitur ex *genesi c. 25. in fin. & cap. 27. post medium. Bald. in l. in quibus versic. pone consuetudo, C. de secundis nupt.* de quo per *Montaluum foro legum lib. 1. titul. de la guarda de los hijos del Rey l. 1. gloss. 2. in fin. verbo item primogenitura.* ego multa scripsi de materia maioratus in rubr. de donat. inter virum & vxorem, column. 53. cum aliis & column. 402. cum duabus sequentibus, & in cap. per vestras, col. 355. versic. restat. complura alia copilaui in tractatu maioratus, in quo tetigi vltra 1500. quæstiones, quæ videri possunt. aliquæ forte de illis tangentur hic.

¶ Filius maior dicitur primogenitus, vel qui primo natus lucem vidit, & totus ad orbem processit, ad nullum declinans monstrum vel prodigium. *l. quod certatum, C. de posthum. heredibus insti. Bald. in l. cum antiquioribus, colum. 3. versic. & primo præmitto, C. de iure delib. & in l. 2. columm. 1. C. de iure emphy. & in l. eam qua, col. 7. vers. sed pone. C. de fideicommiss.* vide in *cap. Ioseph, de verb. signif. Bald. in l. quoties, C. de rei vendic.* II.

¶ Filius filij maioris decedentis in vita patris succedit in maioratu, excluso filio secundo: vt antea disponebat *lex regni, 2. partit. tit. 15. l. 2.* & hic clarius per istam legem. vnde approbatur opinio *Oldrad. consil. 263. & Abb. in cap. licet de voto, colum. 2. versic. sed dubium est.* quos sequitur *Montaluus foro legum lib. 1. tit. de la guarda de* III.

los

de los hijos del Rey l. prima, verbo ex quo concluditur.

¶ Contrariam opinionem senserunt plures non leuis auctoritatis doctores. *Bartol. in l. liberti, C. de operis lib. & ibi Bald. 4. colum. versic. sed dubitatur de tali quæst. & in l. cum antiquioribus, col. 3. C. de iure delib. & in l. & in testamento, C. de suis & legi. here. & in l. si viua matre per illum textum, versic. vnde hac litera est argumentum, C. de bonis maternis. Richardus Ma. Cynus & alij in d. l. liberti. Bald. in authent. post fratres, C. de suis & legi. here. Paulus de Castro consil. 159. & in l. maximum vitium, C. de liber. præ. Ioann. Andr. in specul. titul. de feudis. Antonius de Rosellis, in tractatu de success. ab intestat. colum. 13. per Alexandrum & Paulum in l. is potest, ff. de acquirend. here.* vide *Ioan. Andr. in speculo de feudis.* cuius meminit *Abbas consil. 85. 1. volumin. & Sociu. consil. 47. colum. 4. 2. volum.*

¶ Prima opinio approbatur per istas leges regni. Cuius ratio potest esse multiplex. prima, quia iure diuino & naturali, & scripto primogenitura est approbata, & potest alienari, sicut alienauit Esau filius maior Isaac in Iacob filium secundogenitum, *Genesis cap. 25.* si est alienabile hoc ius primogenituræ: ergo transmissibile ad heredem. transit ergo istud ius in filium filij primogeniti decedentis in vita patris, non acceptato iure ipso.

IV. ¶ Et si dixeris quod filius filij primogeniti non venit ad successionem maioratus ex iure transmisso, sed per repræsentationem personæ patris, sicut contingit in *l. in quibus, cum l. sequenti, C. de secundis nuptiis.* vbi videas Bald. vbi nepotes videntur ingredi gradum paternum, & consequuntur eius portionem, qui nec re neque spe habebant ius confirmatum vel formatum, sed ius pendens ex casu. quod contingit ex speciali legis prouidentia, propterea dicit facere ad quæstionem regnorum. *Bald. ibi.*

V. ¶ Item maioratus est quoddam beneficium vel gratia à principe vel testatore proueniens. beneficia autẽ sequuntur lineam sanguinis descendentium potius quam transuersalium: vt *d. l. in quibus & ibi Bal.* quem rogo videas, quia pulchras tangit quæstiones, ad hoc propositum deseruientes.

VI. ¶ Quid si nati sunt duo filij vterini, & ignoratur quis primo nasceretur, quis succedat in maioratu? vide *Bald. in dict. l. in quibus, col. 2. versic. pone consuetudo, C. de secundis nuptiis.* qui dicit quod pater poterit eligere, quis eorum succedat in maioratu. Sed *idem Bald. in authent. ex testamento, final. columm. versic. 18. capitulum, C. de collat.* sentit contrarium, dicens quod vterque succedit. Idem tenent *Bald. & Angel. in l. ex duobus, ff. de vulgari & pupillari.* de quo ibi latè per *Alexandrum. Bald. in authent. hoc amplius, colum. 2. versic. quæro an filij, C. de fideicommiss. & in l. 1. colum. 2. versic. fallit in feudo, C. de condition. insertis, & in l. si viua matre, versic. vnde litera, C. de bonis maternis, & in l. ex hoc iure, quæst. 5. ff. de iustit. & iur. Ioann. Andr. in spec. tit. de præbend. §. 1.* & veritas videtur quod vterque admittatur ad regnum tanquam primogenitus per *l. 2. §. hereditas, ff. de suis & legit.* vbi primus dicitur, quem nemo antecedit. nec est inconueniens quod regnum sit apud duos, *cap. non autem, 7. q. 1. cle. ne Romani de iureiur. in gloss. in verbo reges. Ioan. And. in spec. de rescriptis præsenta. §. fin. in additione magna, quæ incipit licet aliud, &c.*

VII. ¶ Adde prædictis *gloss. Bartol. & alios in l. Arethusa, ff. de statu homin. & in l. si fuerit, §. plane, ff. de rebus dubiis.* vbi si masculus & fœmina simul nascantur, præsumitur prius natus masculus, & si ambo nascantur masculi, formosior & robustior præsumitur prius natus, & quod celerius exierit de carcere materno. *Baldus in proœmio digestorum. §. nos itaque.* Si ambo essent extracti exciso vtero materno, ambo regnabunt, vt ibi per *Bald.* quem refert & clarius explicat *Ioan. de Anania in rubr. de sortilegiis, fin. colum.*

VIII. ¶ Ex istis infert *Flo. in leg. 1. §. cum arietes, ff. si quadru. pau. fe. dic.* quod ex duobus animalibus robustius præsumitur, aggressisse alium, aliter non apparente contrarium.

IX. ¶ Hinc potest dici, quod si duo pariter se vulnerarunt, nec apparet quis primo, neuter tenetur, vt per *Bald. in l. 1. C. vnde vir, quæst. 7. & in l. vt vim ad fin. ff. de iustit. & iur. Anania in cap. significasti, 29. colum. de homicidio.* nisi aliter appareat de insultu, saltem ex hoc quod alter erat robustior altero.

X. ¶ Item si maritus & vxor simul moriantur, præsumitur præmori vxor *l. qui duos, §. si maritus, ff. de rebus dubiis.* vbi videas moderniores doctores. Ad idem facit hoc per *l. 1. & authent. præterea, C. vnde vir & vxor. & 6. partit. tit. 13. l. 6.* facit etiam ad *legem regni foro legum lib. 3. titul. de las herencias de lecto quotidiano, &c.*

XI. ¶ Item si pater & filius impubes simul perierunt, præsumitur filius prædecessisse, vt nota. in *dict. l. qui duos, §. si maritus, ff. de rebus dubiis.*

XII. ¶ Faciunt ista ad quæstionem de pluribus frangentibus pacem quis præsumitur aggressor, de qua per *Bart. in l. cum pater, §. libertus de legat. 2. & Abb. in cap. 2. & treu. & pace.*

XIII. ¶ Item de pluribus vulnerantibus vnum qui mortuus est, vt per gloss. *in cap. cupientes, §. ceterum in versic. culpabiles, & ibi Dominicus de electione, lib. 6.*

XIV. ¶ Si primogenitus est insufficiens, datur maioratus secundo genito. *Bald. in authentic. hac amplius, colum. 2. in princip. versic. & ideo, C. de fideicomm. & in cap. 1. in fin. versic. quæro quid si consuetudo de successione. feu. & in cap. 1. præterea ducatus, in fin. versic.* quærit gloss. *de prohibita feudi aliena. per Frederic. Bald. in l. humanitatis, C. de impub.*

XV. ¶ An infans potest coronari vt rex, an differatur? vide *Bart. in l. 1. C. de muneribus & hono. non continuandis inter patrem & filium, lib. 10.* vbi dicit quod infans potest coronari vt rex.

XVI. ¶ Furiosus non succedit in feudo. *Bald. in l. fi. C. de suis & legit. heredi.* quia seruire non potest. *l. si ea qui morbo, lib. 10.*

XVII. ¶ Religiosus minor beati Francisci tertij ordinis non succedit in regno vel maioratu, sed

sequens

sequens in gradu. *Bald. in l. si quis prioris, §. talem, versic. sed pone, C. de secundis nuptiis, & in dict. cap. 1. in fin. principij, de feudo success. Anton. Rosellus in arbore consanguinitatis, col. 44. in fin. Anchar. in cap. 1. quaest. 14. principali de constit. lib. 6.*

XVIII. ¶ Bona maioratus non veniunt in collatione bonorum. *Bald. in authent. ex testamento, final. colum. versic. 18. capitulum, C. de collat.* quia non diuiduntur. argum. *l. quidam mulier. ff. famil. hercisc. l. Carmelia pia, ff. de iure patron. cap. licet de voto.*

XIX. ¶ Mortuo patre, filius repraesentat eius personam, & succedit in eius locum, *l. in quibus, C. de nupt. l. posthumorum in principio, & ibi Bart. ff. de inoffic. testam. Bald. in l. cum antiquioribus, C. de iure delib. Abb. in cap. licet de voto.*

¶ Ad idem *l. si viua matre, C. de bonis maternis.*

¶ Proptereá nepos non rumpit testamentum aui, quia succedit loco patris sui. *Bald. in l. 2. 4. opposit. C. de liberis praeter.* qui enim vtitur iure alterius, vtitur eo iure, quo ille vti poterat. *l. qui quadraginta, versic. nam heres, ff. ad Trebellianum.* XX.

¶ De ista repraesentatione. *Bald. in l. intestato, C. de suis & legitimis heredi. & in dict. l. 2. C. de liberis praeteritis.* XXI.

¶ Qualiter constabit de dispositione testatoris circa maioratum, vide *Bald. in l. liberti, 4. colum. praeallegata, C. de operis libertorum.* dicemus infra in l. 45. in fine. Haec enim lex est notabilis, in eo quod vult dispositionem maioratus esse attendendam, & facit ad multa. tene eam menti. XXII.

L E X XLI.

MAndamos que el majoradgo se pueda prouar por la escriptura de la institucion del, con la escriptura de la licencia del Rey que la dio, seyendo tales las dichas escripturas que fagan fee, o por testigos que depongan en la forma que el derecho quiere del tenor de las dichas escripturas, & assi mesmo por costumbre immemorial probada con las calidades, que concluyian los passados auer tenido & posseydo aquellos bienes por majoradgo, es a saber que los hijos majores legitimos & sus descendientes subcedian en los dichos bienes por via de majoradgo, caso que el tenedor del dexasse otro fijo, o fijos legitimos; sin dar les los que subcedian en el dicho majoradgo alguna cosa, o equiualencia por subceder en el: & que los testigos sean de buena fama, & digan que ansi lo vieron ellos passar por tiempo de quarenta años, & assi lo oyeron dezir à sus majores & ancianos que ellos siempre assi lo vieran & oyeran, & que nunca vieron ni oyeron dezir lo contrario, & que dello es publica boz & fama, & comun opinion entre los vezinos y moradores de la tierra.

I. HIc datur forma probandi maioratum. probari enim potest per instrumentum constitutionis ipsius maioratus, vt per *Specul. de probat. §. 3. versic. tertio per instrumenta.* praesertim si sunt antiqua, quibus creditur, secundum *Innoc. in cap. veniens de verbor. signific. gloss. in cap. tertio loco de probat. versicul. sic ergo testes praeferuntur, prope medium,* notatur in *cap. quoniam contra de probat. Bald. in l. sancimus, colum. 1. versic. nouit. C. de testam. Paul. de Castro consil. 48.*

II. ¶ Quamuis in ore duorum vel trium testium stat omne verbum, de lege regni requiruntur in instrumento tres testes, *foro legum lib. 3. tit. de las cartas, l. 1. & 3. partit. tit. 18. l. 54.* quae dicit quod debent esse alij duo notarij pro testibus, & hoc seruatur apud Sebiliam & Cordubam, vel in eorum defectu tres testes. & vltra hoc partes debent se subscribere, vt in pragmaticis folio 240. Item quod prius legantur & publicentur partibus & testibus, vt ibi.

¶ Licentia regis ad faciendum maioratum debet probari per scripturam, *authent. de mandatis principum, collat. 3.* & hoc tenet *Bart. in l. si quis mihi bona, §. mulierum, in fin. ff. de acquirend. heredit. Specul. de instru. edit. §. restat, versic. sed quid si producitur. Paul. de Castro consil. 146.* Circumstantiae tamen licentiae probantur per testes. *Bald. in c. 1. in princip. de noua forma fideli. Ioann. Andr. in cap. olim, de verbor. signif.* III.

¶ Adde quod scriptura est necessaria ad probandam licentiam principis, vt dictum est, vt per *Innocent. & alios in cap. constitutus de appellat. per Bald. in l. humanum in fin. C. de legibus.* vide *Felinum in rubrica de constit.* licentia verò alterius quam principis vel papae probari potest per testes. *Bald. in l. si qua per calumniam, C. de episc. & cle.* IV.

¶ Et ita scriptura non semper est necessaria ad probandum ea quae fieri debent in scriptis: vt

vt per *Compostellanum in cap. 1. de electione lib. 6. Rota decisi. 413. incipit, fuit dubitatum in notabili.*

V. ¶ De confectione scripturarum vide singulariter per *leges regni, tertia partita, titul. 18. per totum.* Admittitur tamen probatio contra scripturas, non tamen per testes: vt per *Bartol. in l. cum de indebito, §. sed hoc, in fin. ff. de probat. & in l. generaliter, C. de non num. pec.*

¶ Intellige quando producuntur contra tenorem scripturæ. Secus, si ad probandum contra solemnitatem instrumenti: vt per *Bart. ibi & Bald. in dict. l. generaliter, 2. opposit.* vide nota. *ll. regni ordin. lib. 3. tit. de las excepciones, l. 4. 5.* vbi dicitur quod possunt probari per testes exceptiones contra instrumentum.

VI. ¶ Scriptura potest confici in prima vel tertia persona, *cap. dudum de conuersion. coniug. Bald. in cap. 1. in princip. de noua forma fidelitatis, & ibi additio.* nota.

VII. ¶ Scripturæ tenor qualiter probetur. *Bart. in l. 2. in fine, ff. de iure fisci, & in l. 1. ff. si certum petat. & in l. certi, §. quoniam eod. tit. authe. si quis in aliquo documento, C. de edend. gloss. Bart. & Bald. in l. sicut, C. de fide instrum.* vnde etiam si postea non appareat instrumentum, de cuius tenore testes deponunt, valet probatio. *Bald. in l. 1. C. de fide instrum.* intellige quando testes sciebant legere, alias testes tenentur de falso. *Angel. in authent. de tabell. §. 1. collat. 4.*

VIII. ¶ Instrumentum probatum per testes, non habet executionem paratam. *Bart. in l. 1. ff. de his qui intesta. de.*

IX. ¶ Testes qui deponunt de tenore instrumenti perditi, debent publicari. *Bald. in l. fin. C. de edendo.* immo ipsum instrumentum debet in publicam formam redigi, vt *l. 1. & ibi Bald. & l. instrumenta, & l. cum instrumentis, C. de probation.* quod nota.

X. ¶ Bona esse maioratus probantur per consuetudinem, vt hic dicitur, intellige de consuetudine immemoriali. talis enim consuetudo habet vim tituli. *l. 3. §. ductus aquæ, ff. de aqua quotidiana & æstiua, cap. super quibusdam, §. præterea, & ibi gloss. de verbor. significat.* facit *cap. hoc quippe, 3. quæst. 6. cap. conquestus, 9. quæst. 3. cap. nos antiquus, 65. distinct.* notatur in *cap. accedentes de præscriptio.* tenet *Bald. in cap. 1. colum. 2. versic. quidam nituntur ex præscriptione, quæ sunt regalia. & in l. si solemnibus. C. de fide instrum. & in l. 3. colum. 2. in fine, versic. sexto nota. C. de nautico fœnore. & in tractatu de tabellione, quæst. 2. & lex 8. tit. de los consejos, iuncta l. 10. eod. tit.* vbi colligitur quod consuetudo 40. annorum habet vim tituli vel priuilegij.

¶ Facta antiqua probantur per famam & indicia. *l. cum super, C. de rei vendit.* ex quo infert ibi *Bald.* ad ius patronatus, de quo etiam per *Abb. in cap. veniens, el 2. column. 4. in princip. de testi. & in cap. quid per nouale de verbo signific. & in cap. super eo. 2. nota. de parochiis.* XI.

¶ Consuetudo in successione dignitatis est seruanda. *Bald. in cap. 1. colum. 2. versic. item nota de feudo Marchia lib. feu.* XII.

¶ In factis multum antiquis opinio generalis habetur pro veritate, & non est necessaria alia probatio. dumtamen talis opinio sit vniformis apud omnes, nec de ea sit contradictio apud peritos, facit quod vult *Innoc. in cap. cum causa de iura. ca. & in cap. veniens, de verborum significatione.* XIII.

¶ Quot testes sunt necessarii ad probandam hanc consuetudinem, dicas quod duo vel tres, per *l. vbi numerus, ff. de testi. per cap. in omni negotio. eod. tit.* Ad idem *l. 1. titul. de las testimonias foro legum.* vide *gloss. in l. final. C. familiæ herciscunda.* non ergo sufficit vnus testis quantumcunque peritissimus. *cap. licet vniuersis in si. de testi.* quicquid dixerit *Bald. in repetit. l. de quibus, column. 15. versic. quarto principaliter quæritur, ff. de legibus.* vide ibi *eundem Bald. col. 19. versic. postremo qualiter, cum sex col. sequentibus.* XIV.

L E X XLII.

ORdenamos & mandamos que la licencia del Rey para fazer majoradgo, preceda al hazer del majoradgo: de manera, que aun que el Rey de licencia para fazer majoradgo, por virtud de la tal licencia no se confirme el majoradgo, que de antes estuuiere fecho, saluo si en la tal licencia espressamente se dixesse, que aprouaua el majoradgo que estaua fecho.

LIcentia regis ad faciendum maioratum, debet præcedere. ¶ Quidquid debet continere, vide *3. partit. tit. 18. l. 2. 26.*

I. ¶ Licentia regulariter debet præcedere, *authent. licentia, C. de episcop. & cleric. cap. omnis vtriusque sexus de pænit. & remissionibus.* vbi plenè scripsi in meis recollectis. Ad idem *Innocent. cap. dudum de rebus eccles. non alien. Bart. in l. si fine & authentic. plures, C. de aqua pluuia arcenda. Bald. in l. 1. fin. col. C. qui admitti, & in l. fin. §. necessitatem, colum. 7. C. de bonis quæ liberis. doctores in l. si quis mihi bona, §. iussu, ff. de acquiren. hered.*

¶ *Licentia en latin y otorgamiento en romance, todo es vna cosa, 1. partit. tit. 14. l. 2.*

¶ Auctoritas debet interuenire in actu, *l. pupillus, §. tutor, ff. de excusat. tutor.* II.

¶ Con-

¶ Consensus potest interuenire ante & etiam post *l. fin. C. ad Macedo. per Abb. in c. cum nos de his quæ fiunt à prel.*

III. ¶ Licentia præsumitur præcessisse ex diuturna præstatione eius, qui eā præstare debuit. *Bald. in l. si filius in fine. C. de petitione here. Angelus in l. qui in aliena, §. 1. ff. de acqui. heredi. glo. & doctores in c. peruenit de emp. & venditione.*

IV. ¶ Maioratus factus sine licentia principis non confirmatur, etiam si postea princeps sibi concesserit licentiam faciendi maioratum. Ad hoc vide multa quæ cumulat *Iason in l. quo minus, ff. de fluminibus in repetitione q. 21.* vbi format quæstionem, si aliquis fecit molendinum sine principis licentia, postea impetrauit à principe licentiam quod possit facere molendinum in flumine publico nauigabili, an talis licentia extendatur ad molendinum prius illicitè fabricatum, allegat ad partes pro & contra, quæ videas per te. ibi meminit de *Paulo in d. l. & militibus*, allegat similiter eum in *l. si quis filio exheredato, §. irritum, ff. de iniusto rupto. & in l. filia mea, §. si sic, ff. de condi. & demonstra.* & nonnulla alia, per quæ videtur inclinare in partem affirmatiuam, sed tu tene negatiuam per istam legem, videas eum rogo. & de consensu postea accedente, vide *Lucam de Peña in l. instar col. 2. versic. sciendum. C. de iure fisci. lib. 10.* vide etiam *Matthæum de Afflictis decisione 355. & glos. in c. si quis ingenuus. 29. q. 2.* quæ in simili quæstione loquitur.

¶ Cuius contrarium sentiebat *Bald.* quem sequitur *Paulus in l. & militibus. C. de testa. mi.* dicens quod testamentum factum à clerico sine licentia papę confirmatur, si papa dedit ei postea licentiam testandi. ¶ Idem dicit *Paulus*, si clericus habens duo beneficia incompatibilia sine licentia vel dispensatione papæ, impetrauit licentiam ad obtinendum duo incompatibilia. Nisi dixerimus quod illud procedit quando papa sciens testamentum factum dedit licentiam prædictam, vel sciens clericum habere duo beneficia incompatibilia, dedit sibi licentiam ipsam, quo casu videtur approbare. Sicut in simili dicimus, si papa sciens aliquem esse excommunicatum scribit ei vel loquitur: videtur eum absoluere, *cle. si summus de sent. excom.* Ad idem facit quod vult *Bart.* quem alij referunt & sequuntur in *l. priuilegia circa principium, C. de sacrosanct. eccles.* vbi dicit quod confirmatio facta à principe ex certa scientia, operatur. secus si ignoranter. Idem de auctoritate dicit *Bal. in leg. final. §. si autem, C. de bonis quæ liberis.* Sic in casu nostro si rex sciens aliquem fecisse maioratum, concessit ei licentiam ad faciendum maioratum, videretur maioratum confirmare. Sed ista lex amplius requirit quod debeat rex expresse dicere quod confirmat maioratum ab eo factum, & istud teneas.

V. ¶ Quid autem si rex concessit alicui absenti licentiam faciendi maioratum an valeat, est vtile hoc scire secundum *Bartol. in l. Labeo, ff. de iureiurand. & in l. fin. in principio, C. arbitrium tutelæ.* decidit quod valet, dummodo interueniat nuncius vel epistola, vt ibi per *Bart. & per Bald. in specul. tit. de confirmat. versic. & renuntiatio.* mihi hoc placet, quia donatio vel concessio fauorabilis vel priuilegiatura potest absenti concedi. *l. absenti, ff. de donation. cap. si tibi absenti, de prabend. lib. 6.*

¶ Sed esset pulchra dubitatio, si quis misit epistolam vel nuncium ad regem, petens licentiam ad faciendum maioratum, quæ in veritate fuit sibi concessa; ignorabat tamen ipse, & putās eam sibi concessam, fecit maioratum, an valebit ex quo ignorabat fundamentum sui actus. videtur quod non, propter id quod in simili dicimus, si iudex procedit contra contumacem, qui in veritate erat contumax, ignorabat tamen illum esse contumacem, non valet processus. *Bartol. in l. multum interest, ff. de condi. & demonstrat.* refert *Abb. in cap. quoniam, de offic. delegat.* facit gloss. *in cap. sæpe de appellation.* VI.

¶ Quid si rex approbat maioratum factum ab aliquo sine eius licentia, apparet ista confirmatio, sed non ipse maioratus, an valebit? *Bald.* tenet quod non, in *l. falsus, C. de furtis, colum. 2. & in specul. de instrum. edit. col. 9. versic. an valeat confirmatio.* vide *Specul. ibi. §. nunc autem videndum, versic. item oppone contra confirmationem.* Ad hoc *l. donatio, C. de donat.* vide *Bald. in l. aduersus, in fin. C. si aduersus rem iudicatam, & in l. 2. colum. 1. versic. & nota quod confirmabile. C. de liber. præteritis.* vide *Abbat. in cap. inter dilectos, column. 6. de fide instrument.* VII.

¶ Fecit quis maioratum de tertio & quinto, & vt scis, potest per legem 19. supra eodem. nec est opus licentia regia. Sed adiunxit plusquam tertiam & quintam in ipso maioratu. rex approbauit. an videtur approbare in illo pluri, quod excedebat tertiam & quintam, vide *Spec. de instrum. edit. §. nunc autem videndum, versic. item pone & sequenti.* sentit quod non *idem Bartol. in dict. l. priuilegia paulo post principium, C. de sacrosan. eccles. Angel. in l. fin. C. de temp. appell. Bartol. in l. 1. in principio, in 2. opposit. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. Bald. in cap. in præsentia, 5. col. de probation. & in l. 1. C. de monopo. & in l. nec damnosa, C. de precibus imperatori offeren.* qui omnes volunt quod confirmatio non operetur in inualidis. Sicut dicimus in confirmatione feudorum, quam facit rex generaliter. nam videtur confirmare insta & legitima feuda. *cap. 1. in principio.* per quos fiat inuestitura, nisi faciat ex certa scientia, vt paulo ante dicebamus. VIII.

¶ Ad prædicta facit, quod dicit *Bald. in l. 1. col. 2. C. si quis omissa causa testa.* quod licentia generalis non includit casus fraudulentos. idem dicit in *l. 1. C. de monopoliis, in princip.* dicens quod licentia statuendi non extenditur ad statuta illicita vel iniqua. IX.

LEX

LEX XLIII.

LAs licencias, que nos auemos dado, o dieremos de aqui adelante, o los Reyes que despues de nos vinieren para fazer majoradgo, no espiren por muerte del Rey, que las dio, aun que aquellos à quien se dieron, no ayan vsado dellas en vida del Rey que las concedio.

1. LIcentia ad faciendum maioratum, non expirat morte regis concedentis, licet in eius vita non fuerit quis ea vsus. Ad hoc allegantur duæ glossæ notandæ, vna in *c. Tue de cler. nō residentibus*, quę, vult quod si episcopus dedit licentiā beneficiato, quod sit absens à beneficio causa studiorū vel alias, nō expirat morte ipsius episcopi, & ibi notāt doctores. Alia gl. est in *c. cū eo de elect. li. 6.* quæ idē vult. vide *Spec. de locato. §. 6. versicul. quid si dominus.* Ratio potest esse, quia quando concessio principis ex parte sua habet perfectionem in fauorem eius cui conceditur, statim habet robur & firmitatem, nec reuocatur morte concedentis. hoc voluerunt *Ancharranus & Dominicus in proœmio sexti, §. vniuersi.* facit *l. imperialis, §. 1. & ibi Bartol. C. de nupt.* vbi dicitur quod priuilegium habet suum effectum, etiam antequam impleatur causa propter quam fuit imperratum.

¶ Sed quamuis non expitet morte concedentis, expirat tamen morte eius cui conceditur re integra, quia est personale, & extinguitur cum persona, vt *regula iuris* dicit *cum concordantibus, l. quia personale, ff. soluto matrimonio l. 1. & ibi Bart. quæst. 1. C. de priuil. dotis. Bald. in l. 2. ad finem & ibi gloss. & Bartol. C. de episcop. & cleric.* Ad hoc *lex cum patronus & ibi Bartol. de legat. 2.* Alias si re non integra, vt quia vsus fuit prædicta licentia, non expirat eius morte, vt per *Bald. in l. 1. colum. 2. vers. & ideo, ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio. per Alex. in l. excusantur, §. non solum, ff. de excusat. tuto. in apostillis.* II.

LEX XLIV.

EL que fiziere algun majoradgo aun que sea con auctoridad nuestra, o de los Reyes, que de nos vinieren, ora por via de contracto, ora en qualquier vltima voluntad, despues de fecho, pueda lo reuocar à su voluntad, saluo si el que lo fiziere por contracto entre biuos ouiere entregado la possession de las cosa, o cosas contenidas enel dicho majoradgo ala persona en quien lo fiziere, o a quien su poder ouiere, o le ouiere entregado la escriptura dello ante escriuano, o si el dicho contracto de majoradgo se ouiere fecho por causa onerosa con otro tercero, assi como por via de casamiento, o por otra causa semejante: que enestos casos mandamos, que no se pueda reuocar, saluo si enel poder de la licencia que el Rey le dio, estouiesse clausula para que despues de fecho lo pudiesse reuocar, o que al tiempo que lo fizo el que lo instituyo reseruasse en la misma escriptura que fizo del dicho majoradgo el poder para lo reuocar, que enestos casos mandamos que despues de fecho lo pueda reuocar.

1. FAciens maioratum auctoritate regia vel alias, potest illum reuocare. Nisi fecerit per viam donationis inter viuos, & possessionem donatario tradiderit rerum donatarum, vel saltem instrumētum donationis, vel nisi factus fuerit maioratus ex causa onerosa, vt matrimonij. nam his casibus non poterit reuocare, nisi in licentia rex sibi concesserit reuocandi facultatem, vel ipse cum fecit maioratum sibi reseruasset, quod posset reuocare. hoc dicit l. nota.

¶ Faciens ergo maioratum auctoritate regia potest sine regis auctoritate illum reuocare II.

quia maioratus est quędam donatio, quę habet vim relicti, quod morte vel rei traditione confirmatur *l. filia cuius, C. familia herciscunda*, secundum *Bald. in auth. ex testamento col. 2. C. de collatio. & in l. prima col. 10. C. de inoffic. donationibus, & in l. si totas eod. titul.*

III. ¶ Nec mireris, quod in constitutione maioratus auctoritate vel licentia regis necessaria, possit reuocari absque eius licentia. Sicut dicimus in testamento *l. omnium, C. de testa.* sed ibi non fuit necessaria auctoritas regis ad validitatem testamenti. vnde libere potuit reuocare. Sicut etiam dicimus in statutis auctoritate regis factis. nam si alias ipsi statuentes poterant illa facere, auctoritas regis non facit illa regalia, quo minus possint statuentes illa reuocare, vt vult *Bald. in c. cum omnes de constit.* quem refert & sequitur *Felinus in c. cum accessissent 2. column. de constit.* Sed vbi alias statuta fieri non possent nisi de licentia vel auctoritate regis, tunc statutū est regale, & non potest nisi de licentia regis renocari, vt volunt præfati doctores. Sic etiam in contractu dicendum videtur. vt per *Bald. in l. fin. C. pro socio.*

¶ Possessio tradita in angulo rei sufficit, *l. 3. in principio, ff. de acquir. po. Spec. de primo & secundo decreto. §. 5. Paulus consil. 177. alias 181. incipit in causa mota.* nisi residuum fundi sit ab alio occupatū. IV.

¶ Item possessio domus hæreditariæ per hæredem apprehēsa sufficit pro omnibus rebus hæreditariis domi existentibus, *Bal. in l. de his q. 1. C. de furtis. Bart. in d. l. 3. in principio fi. col. versicul. quaero aliquis emit.* & ibi, de possessione iurisdictionis per vnum actum acquiritur possessio totins.

¶ An possit quis mitti in possessionem vnius rei pro alia. vide *Dynum in regula 1. de reg. iuris libr. 6. Specul. de primo & secundo decreto. §. nam de effectu in principio.* vide notata in *l. licet, C. de acquir. posses. Abb. & alios in c. cum aliquibus de re iudicata.* V.

LEX XLV.

MAndamos que las cosas que son de majoradgo agora sean villas, o fortalezas o de otra qualquier calidad que sean, muerto el tenedor del majoradgo, luego sin otro acto de aprehension de possession, se transpase la possession ciuil & natural en el siguiente en grado, que segun la disposicion del majoradgo deuiere subceder en el, aun que aya otro tomado la possession dellas en vida del tenedor del majoradgo, o el muerto, o el dicho tenedor le aya dado la possession de ellas.

I. MOrtuo possessore rerum maioratus, statim sine aliqua apprehensione transit earum possessio in sequentem, quamquam alius habeat possessionem. de quo per *Bald. in l. cum antiquioribus, colum. 4. versicul. decimo, C. de iure delibe. & in l. 1. C. communia de legat. per Ias. in l. si sorori. C. de iure deliber.* facit *l. quoties, c. de don. quæ sub modo*, ex qua sumpta fuit *lex regni quinta partita. tit. 4. l. 1. incipit Fasta dia cierto.*

II. ¶ Duo videtur requirere ista lex, ad hoc, vt possessio rerum maioratus transeat in sequentem in gradu, possessore vltimo vita defuncto. Primo quòd illæ res sint maioratus indubitanter. Secundo, quòd is qui prætendit in se translatam possessionem rerum maioratus, absque aliqua dubitatione sit vocatus ad illum maioratum post mortem possessoris, vt hic aperte colligitur ex verbis huius legis. Recte quidem, quoniam vbi lex requirit qualitatem aliquam ad sui essentiam, ante omnia debet de illa constare plenè atque integrè. vt *l. diuus & leg. Titius, ff. de testa. mi.* & ibi notant *Bart. & alij & in l. diuus 2. col. ff. de re iudic. & in l. 1. § quod autem, ff. ne quid in flumi. pu.* Ad idem *l. si quæramus, ff. de testa. & l. non ignorat & ibi Bal. C. qui accu. non po. & glos. in c. in primis 2. quæst. 1. Abbas in c. ex parte 2. de offic. deleg. & in c. Abbas quod metus causa & in c. Pisanis de resti. spolia. Ludo. in consil. 157. Franciscus de Aretio consil. 165. col. 8.* & in terminis huius l. tenet *Bald. consil. 126. in 3. parte col. 3. vers. 3. incipit in Christi nomine præmissis verbis, & consil. 166. incipiente in Christi, &c. casus talis est.*

¶ De quibus qualitatibns debet constare rei euidentia vel notorietate facti, quando nō subest aduersarius, vel si subest eo citato, & causæ cognitione adhibita. vt *l. hæc autem, § non defendi pupillum.* ibi hoc autem constare debet. *ff. ex quibus cau. in posse. ea.* & ibi notant doctores. Ad idem *l. fin. C. si per vim vel alio modo. gloss. in cle. præsenti de censibus.* III.

¶ Quod si forsan aliquis prætēdens se vocatū ad maioratum, ingrediatur possessionē rerum maioratus, & superueniat alter dicens se esse propinquiorem & verius vocatum, non poterit propria auctoritate possessorē expellere ac possessionem inuadere, nisi præcedat causæ cognitio parte citata, hoc est ipso possessore, vt *d. l. fin. c. si per vim vel alio modo, cum alijs de quibus sup.* etiam si contra ipsum possessorē sit iuris præsumptio quod male possideat, vt est casus valde singularis IV.

gularis in *c. licet episcopus de præbendis, libr. 6.* & ibi notat *Petrus de Ancharrano, col. 1. & Dominicus in 4. & 5. nota.* nam & in delictis notoriis, requiritur citatio delinquẽtis. vt notatur in *c. vestra de cohabit. cle. & mu.* quia nullum est delictum adeo notorium, quod non possit habere excusationem ad euitationem pœnæ, vt dicit notanter *Innocentius in c. præterea de dila.* facit *c. dilectis de accusationibus, & lex merito, ff. pro socio.*

V. ¶ Quin immo adhuc sententia iudicis, requirit probationes post se, quibus constet aliquem in eam incidisse, vt pulchre dicit *Oldradus consilio 226. incipiente de toto themate.* quem vide. Idem in sententia iuris. vt *c. cum secundum leges de hæreticis libro sexto.* facit *gl. in dicta Clementina præsenti de censibus, & in c. cupientes, §. quod si per viginti de electione libro sexto.*

¶ Possessor ergo rerum maioratus, non est illico spoliandus, nisi pręmissa citatione & causæ cognitione, vt est textus singularis in *leg. 1. §. necessario, ff. si ventris no. mul. in po. mi.* vbi hoc apertè deciditur, quod detentās rem non debet à detentatione deijci, nisi eo citato & causa cognita. & ibi notant *Dynus Bart. & alij recentiores,* pręsertim *Albericus & Alexander de Imola in quadam apostilla.* Hoc idem voluit in *rubric. de consuetudine, versic. item quia & in rubr. de causa po. & proprie. fin. col. versic. quæro statuto.* quem refert & sequitur *Alexand. in apostilla ad Baldum in l. ea lege. C. de condi. ob causam.* de quo etiam per *eundem Alexan. singulariter cons. 37. primo vol. & cons. 81. 82. in 2. volu. incipit facti narratione.* vbi multa ad hoc propositum deseruientia pro intellectu huius legis differit, quæ videas rogo.

VI. ¶ Idem in effectu concludit *Raphael Cumanus consil. 85. incipiente, quamuis, &c.* videas *Bald. in l. 1. ad finem, C. de exe. rei iudic. Innoc. in c. inter quatuor de maior. & obedi. & ibi doctores, & Ludouic. in l. peregre. §. fin. ad finem, ff. de acquir. posse.*

VII. ¶ Vltimo ad prædicta facit textus notãdus in *hac autẽ §. prætor ait,* ibi (de possessione decedere iubeo) & melius in *§. fin. in fine.* ibi, ergo oblata defensione deijci poterit interdicto reddito. *ff. ex quibus causis in po. ea. & ibi glos. in verbo interdicto reddito.* vbi colligitur, quòd actor missus in possessionem ex primo decreto tantum, & tamen non est ab ea deiiciendus, nisi eo citato, & causa cognita. & isto modo inductus ille textus probat idem, quod *l. 1. §. necessario, ff. si ventris nomine.* tene ista duo iura perpetuo menti. Quibus adde *l. si legatarij in fine, ff. vt legato. caus. caueatur.* Ad idem facit gloss. magna in *d. c. licet episcopus, de præben. libr. sexto.* dum vult quod vsufructuarius functo vsufructu, non est spoliandus absque iuris ordine detentatione rei in qua habebat vsumfructum, per verum dominum, qui ciuiliter & naturaliter possidet. Ad idem *c. 1. §. caledis de prohibita feudi alie.* ibi, si reperti fuerint, vbi si vassallus vẽdat feudum, liberè reuertitur ad dominum, quantum ad dominium & possessionem, si repertum fuerit hoc fecisse, vt ibi colligitur secundum *Bald. & alios.* & consequenter requiritur declaratio cum causæ cognitione parte ipsius feudatarij citata. vt supra dictum est. Ad idem *c. 1. in principio si de feudo fuerit contro. inter dominum & agnatum, & in c. 1. de controuersia inter vassallum & episcopum & ibi Andreas de Isernia & Alexãdrinus.* vbi vassallus vocatus ad successionẽ feudi antiqui, in quem possessio fuit translata, mortuo vltimo possessore, & feudum tertio retinente, aut possidente, vt domino, non potest propria auctoritate occupare, licet agere posset in iudicio, iuris ordine seruato, quod mittatur in possessione. VIII.

¶ Ad idem *Cynus in l. ea lege, C. de condition. ob causam.* vbi stante consuetudine Franciæ, quod in hęredem transeat non solum dominium, sed etiam possessio, contra *leg. cum hæredes, ff. de acquirenda possessione.* de qua consuetudine similiter facit mentionem *Ioannes Faber in §. retinenda, institut. de interdictis.* hæres ratione istius consuetudinis non poterit propria auctoritate occupare dictam possessionem, si penes alium reperiatur. quasi possessor verus, nec intentabit interdictum vnde vi, quod datur vero possessori. vt *l. 1. in fine, ff. quorum bonorum.* Sed potius interdictum quorum bonorum quod est adipiscendæ, vt ibi per eos.

¶ Ad idem *Abb. in c. verum in fine de foro compet.* IX. vbi dicit quod licet, ex pacto possit donator vel eius hæres intrare possessionem propria auctoritate rerum donatarum, non seruatis cõditionibus, semper tamen dum præcedere declaratio & causæ cognitio & partis citatio super non seruatis conditionibus.

¶ Ad idem facit quod voluit *Dominicus in capit. præsidentes de hæreticis libro sexto,* vbi dicit X. quod licet hæreticus non possit bona possidere, & bona eorum à fidelibus possint occupari, in quos censetur translatum dominium & possessio bonorum hæreticorum, ex quo ipsi non possunt possidere, vt *c. quo iure & ibi gloss. & doctores octaua distin.* tamen hoc debet intelligi facta declaratione eos esse hæreticos, vt *c. cum secundum leges, eod. tit. & lib.*

¶ Ad idem *Oldradus consil. 223.* vbi quasi in XI. terminis huius legis decidit quod si mortuo vltimo possessore alicuius comitatus, aliquis ex illo genere possessionẽ occupauerit, vel vt verius dicam detentionem bonorum, nõ poterit sequens in gradu, ad quem verè cõmitatus pertinebat, detentorem propria auctoritate expellere. dicit tamẽ post alios celeberrimos doctores, quod poterit intentare remedium restitutorium, tanquam spoliatus. quod videtur contra *Cynum in d. l. ea lege. C. de conditio. ob causam.* de quo paulo ante meminimus. cogitabis. & vide *Andream de Isernia in §. illud de prohibita feudi aliena.* de quo supra habita est mentio.

¶ Ex prædictis concluditur, quod lex ista quæ XII. transfert possessionem rerum maioratus in sequentem in gradu, mortuo vltimo possessore, debet intelligi, quãdo ille sequens in gradu est certus & determinatus, vt colligitur ex verbis

inter eos. nam tunc lite peudentē non potuit alter eorum pręuenire in capienda possessione, vel ipse vltimus possessor declarare in fauorem alterius ex contendentibus, quoniam lite pendente nihil potuit innouari, vt per totum titulum vt lite pendente. & venit rescindendum vel reuocandum per viam attentati, vt c. non solum de appellatio. libro sexto. vbi per gloss. & doctores. modo lis pendeat inter ipsos contendentes, vel cum ipso vltimo possessore, vt de se satis patet, & firmat Baldus in l. 2. col. 2. C. quibus res iudicata non nocet, post Iacobum de Arenis & Cynum. qui ad paria iudicant litem pendere cum filiis vel hæredibus, vel cum eorum parente, tanquam cum fonte.

XX. ¶ Quamuis autem declaratio vltimi possessoris, nihil immutet quo ad dominium & proprietatem maioratus, in quo sibi, sed primo instituenti succeditur, vt leg. vnum ex familia, §. sed si vno. ff. de legatis secundo & l. coheredibus, ff. de vulgari & pupillari, cum multis aliis. bene tamen præiudicabit, quantum ad possessionem, quando sine dolo & fraude factum est, vt paulo ante dicebamus.

XXI. ¶ Regi sola administratio regni est commissa, non rerum dominium, glos. & Bartol. in proœmio digestorum. quia iura regnorum sunt publica & consequenter in nullius bonis. l. prima. §. quadam, ff de rerum diuisione, institut. eodem in principio.

¶ Propterea rex à regendo dicitur, quia res & iura regni regere debet, secunda partita titulo primo l. sexta. si male regit perdit nomen regis, & appellatur tyrannus, c. scelus secunda, quæst. prima. notat Archidiacon. in caput. regum 23. quæstion. quinta Andr. de Isernia in c. 1. de prohibita feudi alienatione per Frederic. Bald. in l. eam quam colum. 6. in fine, C. de fideicommissis in c. primo circa principium, de feudo Marchiæ. Si autem rex non bene regit, subditi non tenentur ad seruitia. l. 1. ff. de constit. princip. notat. in l. 2. de his qui sunt sui, vel alieni iuris. Bald. in proœmio digestorum, aliquid in rubrica, ff. de rerum diui. recte autem regendo, non potest alienare bona & iura regni, vt plene dico in capit. per vestras de donationibus inter virum & vxorem, col. 210. cum sequentibus.

XXII. ¶ Feudatario mortuo statim transfertur possessio bonorum feudalium in filium sine aliqua apprehensione. capit. 1. in fine de feudi cognit. Paulus de Castro in l. 1. §. final. ff. de acquirenda possessione. Idem de re donata ecclesiæ. c. secundo de consuetudine.

XXIII. ¶ Item bonorum ingressi in monasterium possessio quæritur monasterio sine apprehensione, Bartol. in l. si adoptanero, ff. de precario & in l. qui vniuersas, §. ant si his, ff. de acquirenda possessione, Bald. in authentica nisi rogati. in fine, C. ad Trebellianum & in authentica ingressi 3. oppo. & in l. penult. §. cum autem in fine, C. de sacrosanctis ecclesiis, notat. in c. quia ingredientibus de testamentis.

¶ Item in prælatum, Bartol. in l. cum hæredes in principio, ff. de acquirenda possessione & in d. l. 1. in fine, & ibi Paulus de Castro, eodem titulo.

¶ Item in casu l. raptores secundum Bartol. ibi, C. de episcopis & clericis. Alexan. in l. si mora colum. 2. in fine, ff. soluto matrimonio. Item per licentiam intrandi possessionem propria auctoritate. Innoc. in c. 2. de consuet. & ibi Hostiens. & alij Flo. in l. seruitutes, ff. de seruit. Bal in l. 1. C. communia de legatis & in l. penultima, §. finali, C. ad Trebellianum & in l. prima in fine, C. de rerum permutatione, & in lege prædia. ff. de acquirenda possessione, Abb. in dicto c. 1. de consuetudine.

¶ Item per regulam constituti lex quod in eo. ff. de XXIV.
acquiren. posse. vide alios casus per gloss. in dict. l. fin. C. de sacrosan. eccle. Bald. in l. fin. post principium, C. de edicto diui Adri. tol.

¶ Lex ergo potest facere quod sine apprehē- XXV.
sione transferatur possessio in sequentem, & multo fortius dominium quod facilius, transit etiam sine possessione, præsertim in iudiciis vniuersalibus, l. cum hæredes facti sumus, ff. de acquir. posse. l. si ager & ibi Bartol. ff. de rei vendi. & l. traditionibus, C. de pactis, & in l. sine possidetis. vbi Bald. C. de acquir. posse.

¶ Tene perpetuo menti hanc legem cum XXVI.
vult quod transeat possessio ciuilis & naturalis.

¶ Ex qua infertur quod poterit agere interdicto recuperandæ contra possessorem, vt l. si quis ad se fundum, C. ad legē Iuliam de vi public. cum similibus. Ad hoc facit lex 1. titulo de la restitucion de los despojados, lib. 3. ordinamenti. Quæ vult quod interdictum recuperandæ competit hæredi, qui nondum est adeptus corporalem possessionem, etiam si intrans possessionem reperijt illam vacantem, vel iacentem, vt ibi dicitur & tenet Bartol. in l. cum miles in principio per illum textum, ff. ex quibus cau. maio. & in dict. l. cum hæredes in principio, ff. de acquirenda possessione.

¶ Et istud tene, quamuis Bald. in authentica defuncto colum. 2. versic. non tamen credas, C. ad Tertullianum. cuius memini in repetitione rubricę de donationibus inter virum & vxorem, fol. 23. colum. quarta Alexand. consilio 37. primo volumine. vide Bald. in l. prima in fine, C. de appellatio. & Cardinalis in c. contingit super gloss. 4. de dolo & contumacia, & in l. ea lege, C. de conditione ob causam & in l. prima in fine versicul. quid ergo, vsque ad finem, C. de rerum permutatione, & in cap. primo de controuersia inter masculum & fr. de benefic. & in rubrica, de consuetudine, & in rubrica de causa possessionis & proprieta. & in c. item cum quis de restitut. spoliato. sentiat contrarium, & Ioannes Faber in §. sui autem, institut. de hæredum qualitate & differentia. dicunt enim quod ficta possessio non tribuit interdictum recuperandæ, nisi dixeris quod illi loquuntur in possessione ficta, nos vero in vera quæ consistit in naturali & ciuili, quæ est vera possessio, nam licet traditio sit ficta, ipsa possessio est vera, secundum Bartol. in l. ab emptione, ff. de pactis.

¶ Item sicut iste possessor agit interdicto XXVII
recuperandæ, poterit similiter agere vti possidetis, ex quo naturaliter possidet secundum

Bartol. & alios in l. prima in principio finali colum. & q. penultima, ff. de acquirenda possessione, dum loquitur de vsufructuario. Adde prædictis quod decedēte vassallo, interim qualis qualis possessio est apud hæredem, vt est textus vnicus in *l. gerit pro herede, ff. de acquirenda possessione*, secundum *Bald. in c. 1. col. 3. versic. quid si interim de controuersia inuestiture. libro feudorum*. quod tene menti. In feudis enim filius viuo patre intelligitur inuestitus, ac etiam possidere, & cōtinuatur in eum possessio siue sine alia inuestitura, vt notatur in *c. 1. de feudi cogna.* tradit *Bald. in l. cum antiquioribus col. 6. versic. 10. C. de iure deliberandi.* cuius meminit *Iason in l. quoties, col. 10. C. de rei vendicatione.*

XXVIII. ¶ Ex ista lege deciditur, quod si tempore mortis vltimi possessoris rerum maioratus, aliqua res ipsius maioratus erat penes alium qui eam tenebat possidebat sine vitio, vt puta in re pignoris, quod nihilominus transibit possessio ciuilis & naturalis in sequentem in gradu, quia possessio quæ est apud alium transit, vide *Corsetum in tractatu de rege qu. 25.* & plura quæ ibi cumulat. nam hic dicit lex quod etiam si possessor in vita transtulerit possessionem in tertium, nisi intelligas quando hoc fecisset defunctus maliriose, vt sequentem damnificaret. Cogitabis. Eo enim ipso quod rex dignitatem consequitur, habet dominium & possessionem omnium iurium & iurisdictionum regni, quando de facto possidebat antecessor, alias secus. ita dicit *Bald. in additionibus ad Innoc. in c. cum super de cau. poss. & propria.* sed in hoc vltimo, contrarium vult ista l. cui standum est.

¶ Sed est pulchra dubitatio, quod si testator vel maioratum constituens prohibet successorem introire possessionem rerum maioratus, nisi prius tradiderit certam summam pecuniæ filiabus vltimi possessoris. An obstante prohibitione, non transibit possessio in sequentem, adeo quod si propria auctoritate intraret perderet ius suum. vidi alias in practica. & lis est sub iudice. XXIX.

¶ Sed videtur attendenda intentio concedentis ex verbis, vel consuetudine regionis vel concedentis, & tunc seruabitur quodactum est ita notanter decidit *Ricardus Matha in leg. fin. ff. de iurisd. omnium iudic. in fine.* refert & sequitur *Bald. in l. liberti. C. de operis libertorum col. 5. vers. sed dubitatur.* facit *l. si seruus plurium, § fin. de legatis secundo & l. 40. in fine supra eodem.*

LEX XLVI.

TOdas las fortalezas, que de aqui adelante se fizieren en las ciudades & villas & lugares & heredamientos de majoradgo, & todas las cercas de las dichas ciudades & villas & lugares de majoradgo, assi las que de aqui adelante se fizieren de nueuo como lo que se reparare, o mejorare en ellas, & assi mismo los edificios que de aqui adelante se fizieren en las casas de majoradgo labrando, o reparando, o rehedificando en ellas, sean assi de majoradgo como lo son, o fueren las ciudades, & villas, & lugares, & heredamientos, & casas donde se labraren: & mandamos que en todo ello subceda el que fuere llamado al majoradgo conlos vinculos & condiciones enel majoradgo contenidas, sin que sea obligado à dar parte alguna de la estimacion, o valor de los dichos edificios alas mugeres del que los fizo ni a sus fijos, ni a sus herederos ni subcessores. Pero por esto no es nuestra intencion de dar licencia ni facultad, para que sin nuestra licencia, o delos reyes que de nos vinieren se puedan hazer, o reparar las dichas cercas & fortalezas, mas que sobre esto se guarden las leyes de nuestros reynos, como en ellas se contiene.

1 OMnia ædificia facta in bonis maioratus per viam ædificationis, reædificationis vel reparationis, sunt ipsius maioratus, nec tenetur successor ad expensas, vel æstimationem earum vxori, vel eius hæredibus.

¶ De quo ego alias scripsi in rubrica de donationibus inter virum & vxorem, folio 32. finali col. alias colum. 303. versic. ex istis etiam, tenens contrarium eius quod disponit ista lex aliquibus rationibus & fundamentis, de quibus ibi. ¶ Quibus addo *l. 3. & 9. titulo de las lauores foro legum.* vbi si maritus & vxor constante matrimonio vineam plantarunt in terra mariti, vel domum construxerunt, mortuo marito,

rito, eius hæredes habebunt vineam vel domum, & æstimabitur ædificium domus vel sumptus facti in vinea, & medietas æstimationis dabitur vxori vel eius hæredi. ¶ Ad idem *lex finalis ad finem titulo de las ganancias lib. 5. ordina.* vbi dicitur quod maritus potest alienare bona habita vel acquisita constante matrimonio, dummodo hoc non faciat in fraudem vxoris. Si quidem maritus omnia bona constante matrimonio acquisita consumit in ædificiis & rebus maioratus, satis videtur in fraudem fecisse. Præsertim si dixeris possessorem maioratus vsufructuarium. nam vsufructuarius non tenetur meliorare, quin nec reficere rē, in qua habet vsumfructum, secundum *Bart. in l. Nesennius, col. 1. versic. quædam expensa fiunt, ff. de negot. gestis per leg. inter fructuarium & l. damni. §. et cuius, & ibi Bartol. col. 1. vers. oppo. quia ad fructuarium & leg. quamuis, ff. de damno infecto. Bald. in l. 2. col. 2. vers. simile videas in vsufructuario. C. de negot. gestis, & in l. quotam, §. qui maximos col. 5. versic. sexto quæro. ff. de publicanis, Bald. in l. cum C. de vsufructu, & in authent. excipitur, quasi pe. C. de bonis quæ liberis.* vbi dicitur quod vsufructuarius non tenetur ad refectionem domus, si magnos exigit sumptus. quod si fecerit, recuperabit à domino, vt ibi dicitur. Si quidem maritus facit turrim vel magnum ædificium in rebus maioratus, cum non teneretur ad tales sumptus, satis videtur voluptuose & malitiose in fraudem vxoris fecisse.

II. ¶ Siue autem dicas possessorem maioratus vsumfructuarium vel similem feudatario vel emphyteotæ, siue dominum ad tempus quod certius est. vt est textus notat. in *l. quoties, C. de donat. quæ sub modo.* vnde sumpta fuit *l. regni. 5. partita titul. 4. l. 7. incipit fasta.* facit *gloss. & Bartol. in l. Titia la 1. §. Titia colnmn. 1. quæst. 1. de legat.* notatur in *leg. donationes, §. species & ibi Bartol. ff. de donat. gloss. in l. non quocumque, §. fundum in versicul. aberit de legat. 1.* vtroque casu videtur fraus fieri vxori & filiis. & contra leges regni prælegatas.

III. ¶ Ista & multo plura deduxi in medium in curiis Taurinis, quando de ista lege facienda tractabatur, reputans ipsam iniquam, iuri & rationi aduersantem, sed non potui tantum clamare quod essem exauditus. Ea autem die qua publicatio erat facienda, & leges communicandæ cum glorioso rege Fernando, graui oculorum dolore tentus, non potui adesse, vt huic legi perniciosæ contradicerem. spero tamen secundum illius nequitiam quod non diu subsistet. Cum paret viam fraudis contra vxorem & reliquos filios. Vnde non est disputandum de potestate facientis hanc legem, quia crimen est par sacrilegij disputare de potestate principis, vt *l. 2. C. de crimine sacrilegij.* sed de eius iniquitate agendum esset. caret enim anima, ex quo ratione caret, vt *l. cum pater. §. dulcissimis de lega. 2.*

¶ Et per hoc excluditur illud quod aliqui somniantes dicebant, quod cum legitima filiorum possit per principem minui, vt *c. Raynulcius de testa. Salic. in l. sancimus, C. de nupt. Bartol. in auth. de hæreds. & Fal. col. 4. collat. 1.* potuit rex per hūc modum prodesse filio maiori cum aliquali iactura aliorum fratrum. & consideratio bellissima ad palliandum legis nequitiam in fauorem primogenitorum ac totalem miseriam aliorū. nam per hunc modum etiam alimentis debitis de iure naturæ priuabuntur. Armantur iura contra maioratus, vt strictissimè procedant, & quando euidentissime constat de mente cōstituentis, vt apparet ex legibus regni de maioratu disponentibus, & nunc in fauorē maioratus & contra pietatem sæuire volumus in miseros alios filios & vxorem. Vous ex nobis ferè contra aliorum omnium sententiam, hanc sustinuit legem, nescio qua secreta ratione ductus. in publico enim non potuit inconuenientia tollere, & aduersis telis & obiectionibus satisfacere. transeat, donec misericors Deus huic errori medelam adhibeat. IV.

¶ Castra siue fortalicia sicut de nouo cōstrui non possunt sine licentia principis, *lege 7. de los castillos. lib. ordina.* & nota. in *l. 1. ff. de superficiebus, Bartol. in l. ex hoc iure col. 4. vers. contra hoc oppo. ff. de iustit. & iure.* ita nec refici, vt hic dicitur, & tenet *Bald. in l. si vt proponis la 2. in fin. C. de nuptijs.* vbi videas bonam additionem. Canonistæ in *c. Pisanus de resti. spo.* de quo per *Felinum in c. cum omnes de constitutionibus.* V.

¶ Intellige prædicta nisi castellum fuerit regis. nā illud sine regis licentia poterit reparari. *Bart. in l. 2. in fin. ff. de noui operis nuncia. Iason in leg. ex hoc iure. col. 3. vers. sicut autem, ff. de iustit. & iure.* VI.

¶ Custos castelli non tenetur domum de nocte aperire, etiam vero domino, vt *l. iter & ibi Flo. ff. communia prædiorum.* quod nota. VII.

LEX XLVII.

EL fijo, o fija casado & velado sea auido por emancipado en todas las cosas para siempre.

I. Filius tunc demum liberatur à patris potestate, quando vxorem velatam duxit. ¶ Idem disponit lex sequens. Sed quid si fuit traducta sponsa sine velatione. cogita. Approbat & declarat *l. fi. tit. de los pleytos que deuen valer, o no, Foro legum.* Ad idem *l. 7. titulo de las lauores y* par-

particiones eodem foro. Istud est tenendum hodie, quamquam plures leges ciuiles contra disponebant. *l.filia licet.C.de collatio.l.si vxorem*, *C.de condi.insertis,instit.ad Orfic.§.1.instit.de iniuriis*, *§. itaque instit. de patria potestate & de his qui sunt sui vel alieni iuris. cum multis aliis*. vide infra leg.54. cum sequentibus,& legem infra proximam.

II. ¶ Filius ergo qui vxorem velatam duxit, est sui iuris verè non fictè. quia dicitur hic (*sea auido*) quæ important vere & ipso iure, vt per *Bartol.in l.si maritus,la 2.§. legis in versicul. exemplum,ff.de adult*. emancipatus quidem dicitur libertati donatus.*l.si viua.C.de bonis ma.l.cum oportet,§.cum autem,& ibi Bald.C.de bonis quæ liberis*.de alia emancipatione vide 4.*partita titul*.18.*l*.15.*cum aliis*.

LEX XLVIII.

MAndamos que de aqui adelante el fijo,o fija casando se & velando se ayan para si el vsofructo de todos sus bienes aduenticios, puesto que sea biuo su padre, el qual sea obligado a ge lo restituir, sin le quedar parte alguna del vsofructo dellos.

I. VSusfructus rerum filij per matrimonium emancipati,efficitur suus.& si pater exinde vsumfructum aeeeperit, tenetur restituere, &patris bona præsentia & futura erunt obligata,vt *l.in omnibus & l.si quis prioris,§.talem,C. de secundis nuptiis*. itaque non solum in obligatione expressa, verum etiam in tacita veniunr bona præsentia,& futura,ad hoe *l.sic in pecunia*, *C. de priuil.fisci*. quod nota. pro *l.assiduis, C.qui potiores in pigno.ha.& l.fin.C.quæ res pigno. oblig. po*.

II. ¶ Fructus à patre percepti ex bonis filij postquam vxorem velatam duxit,tenetur filio restituere. Intellige si fuerunt liquidati. argum. *l.1. C.si secundo nupserit,& ibi Bald*. facta autem liquidatione, ferenda est sententia certa expressa fructuum quantitate.vt *d.l.1.& C.de sent.quæ sine certa quantitate profe.per totum & l.in summa, §. si quis fortem,ff.de re iudi*. Intellige cum agitur de fructibus præteritis.*l.si quis missum,§.si quis index, ff. de damno infecto Bald.in l.cum propriam 3.nota. C.si quis alteri vel sibi*. ad idem *l.3.in fine, C.de inutils.stip*.

III. ¶ An procedat libellus in quo petuntur fructus, qui ascendunt vsque ad talem quantitatem,aliter non specificando. die quod sic,textus cum glos. in *d.l.cum propriam in verbo taxata, & ibi Cynus, Bald.& aly*. nam ex qualitate fundi potest index eonsiderare quantitatem fructuũ, glos. in *l.2.C.de rescin.vendi.& l.si quis eod.titul*.

IV. ¶ Fructus percipiendos potest iudex eondẽnare sine expressione certę quantitatis,quia est incerta. *Bald.in d.l.1. C.si secundo nupserit mu. & in l.terminato,col.1.vers.nota quod sufficit, C.de fructibus & litis expensis. Ioan.de Imola in l.si stipulatus, §. cum stipulamur,ff.de verbo.obligat. Angelus in l.si marito.§.fin.ff. solut. matrim*.

V. ¶ In eriminibns potest iudex ex suo officio super satisfactione damnorum condemnare reum, etiamsi non fuerit petitum. *Innocent.in c. cum oporteat de accusatio*. vbi videas. *Ioann.de Ana. Bald.in l.ea quidem col.8.versic.item quæritur an in crimine,C.de accusa.& in l.cum vendente, C.vbi causæ fiscales,& in l.cum eorum, C.de sement*. vide *Felinum in d.c.cum oporteat,pen.col*.qui multa cumulat. vide *Bald.in l.qui crimen,fin.col. versic.si enim, C.qui accusar.non pos*. vbi hoe limitat.

LEX XLIX.

MAndamos que el que contraxiere matrimonio que la yglesia tuuiere por clandestino con alguna muger por el mismo fecho el y los que en ello interuenieren, y los que de tal matrimonio fueren testigos, incurran en perdimiento de todos sus bienes, & sean aplicados à nuestra camara y fisco, y sean desterrados destos nuestros reynos en los quales nó entren,so pena de muerte, & que esta sea iusta causa,para que el padre & la madre puedan desheredar, si quisieren à sus fijas que el tal matrimonio contraxeren, lo qual otro ninguno no pueda acusar, sino el padre & la madre muerto el padre.

I. MAtrimoninm clandestinum eontrahens, & testes & alij qui interfuernnt, ipso iure perdant bono fisco applicanda, sintque exules à regno. & est causa exhæredandi filiam. Quando ista lex fuit condita, magna fuit altercatio inter nos regis consiliarios super eius validi-

d'tate, finaliter fuit conclusum, quod per hunc modum poterat sustineri, quia adiuuat ius canonicum clandestina matrimonia.

II. ¶ An autem habeat locum in sponsalibus de futuro clandestinè contractis, vide *Anchar consi. 17.* quem refert & sequitur *Felinus in rubrica de spon.* vide gloss. in *cle. 1. de consangui. & affi. in verbo contrahere.*

III. ¶ An habeat locum in minore qui matrimonium tale contraxit per verba de præsenti, cum iuris fictione sint sponsalia de futuro, vt *cap. vno de spon. impu. lib. 6.* videtur quod non, quia cum matrimonium non teneat ratione minoris ætatis. *c. vbi non est c. litteras de spons. & per totum titulum de sponsa. impuberum.* nisi postea conualescat matrimonium.

IV. ¶ Idem videtur, si matrimonium fuit per metum contractum, quia est nullum. *c. cum locum eod. tit.* nisi purgato metu postea remaneant in matrimonio.

V. ¶ Si constat quod præcesserunt verba, non tamen apparet an de præsenti vel de futuro. si fuerunt publicè prolata & palam, præsumuntur de præsenti; si clam, de futuro. *Bald. in l. cum te. C. de donationibus ante nuptias, gloss. in c. illud in verbo anulos de præsumptio. & in c. tenor de re iudic. & in c. tua de spons.*

VI. ¶ Matrimonium quando dicatur clandestinum. vide *glos. in c. cum inhibitio de clan. desponsa. & ibi Hostien. & alij.* vide *leges regni 4. partita titul. 3. l. 1. fin. foro legum tit. de los casamientos l. 1.* Adde *Bart. in l. 2. circa finem, C. de his qui publicis rationibus mutuam pecuniam acceperunt, lib. 10.* vbi dicit quod si de consuetudine aliquid consueuit fieri publicè, vt matrimonia, si aliquis faceret coram duobus testibus, diceretur fieri clam, *l. fin. ff. de ritu nup.* Item quicquid taliter fit, quod non possit venire ad notitiam eius cuius interest, dicitur clam fieri. *l. clam possidere in principio, ff. de acquir. po.* vide multa quæ scripsi in rubr. de clandestina despons.

VII. ¶ Matrimonium clandestinum contrahens & interessentes, ipso iure incurrunt pœnam de qua hic. vnde non est locus pœnitentiæ, vt est textus cum gloss. in *cle. ne in agro. §. quia vero de statut. regul. Abb. & Andreas Siculus in c. 2. de solut. Bart. in authen. habita. C. ne filius pro pa.* requiritur tamen sententia declaratoria, vt *c. cum secundum leges de here. lib. 6.* notat. in *l. eius qui delatorem, ff. de iure fisci.*

VIII. ¶ Ad bannitus extra regnum, potest esse in ciuitate vel regno, postea regno nostro adiunctis, vide textum & *Bald. & Salic. in l. etiam .... & Bald. in l. 1. col. 2. versic. & circa primum, C. de heredi. instit. & in l. executorem, col. 6. vers. nam secundum, & 7. col. vers. modo ego quæro, C. de execu. rei iudica. glos. in c. 1. in principio, vers. guerram in titulo, hic finitur lex Corradij.*

¶ Hic habes vnam causam exhæredationis. IX.
Adde quod ex eisdem causis, ex quibus aliquis potest exhæredari, possunt ei alimenta denegari. glos. nota. in *l. si quis à liberis, ff. de liberis agnos. in verb. detulerat & in l. fin. C. de alendis liberis.* tenet *Bald. in authen. res quæ C. communia de legatis.* vide *Iason in l. ius autem ciuile, ff. de iustitia & iure. col. 4. in principio.*

¶ Circa materiam huius legis, vide quæ scripsi in cap. per vestras de donat. inter virum & vxorem, col. 281. vers. 4. cum pluribus aliis. X.

¶ Et quoniam ista lex prohibet matrimonia clandestina, si forte sponsos in regio senatu petetet quod sponsa poneretur in loco tuto, vt suam explicaret voluntatem, non esset audiendus, vt ex eo quo venit puniendus, commodum repoitaret. Sic pluries dixi. & facit lex 81. infra eodem. XI.

¶ Sed est pulchra dubitatio quam pridie habuimus in regio senatu. Filia cuiusdam Ioannis Bezerra incolæ ville de Canta la piedra, clandestinum contraxit matrimonium cum Gundisaluo Nieto. Deinde filia pœnitentia ducta ingressa est monasterium de Madrigal religiosarum. quod potuit. quia nondum erat cognita carnaliter à sponso. *c. verum c. ex publico. de conuersione coniugatorum, l. Deo nobis & ibi Bartol. & Bald. C. de episc. & cle.* nunquid potuit à patre exhæredari? videbatur quod sic. quia pœna exhæredationis quam incurrit, non videtur sublata per ingressum religionis, tum quia non potuit purgari, vt supra dictum est, tum quia à pœna commissa, religionis ingressus non liberat, *gloss. & doctores in d. l. Deo nobis in verbo quasi ingratum, & ibi Bald. 3. col. vers. modo ex ista littera.* qui hoc expresse firmat, dicens quod si filia cōtra patrem ingratitudinis causam commisit, poterit ab eo exhæredari. licet filia religionem ingrediatur. Religio enim omnem excludit maculam. *auth. de monachis in principio colla. 1.* de peccatis de quibus potest Deo satisfacere in monasterio, non tamē ingratitudinem propter quam potest exhæredari. Ad cuius confirmationem facit quod vult *Innoc. in c. gaudemus de diuortijs*, & alij sequūtur. quod si Iudæus, vel Sarracenus crimē commisit, propter quod debet criminaliter puniri, licet factus Christianus post baptismum sit liber à peccato, non tamen à pœna corporali. vide in simili quod notat *Ioan. And. in c. cum laici de iure patro. Bald. in l. 1. C. de plus petitionibus.* Facit ad prædicta textus, & quod ibi notatur in *c. vno de obligatis ad ratiocinia.* vbi clericatus assumptus non liberat à ratione reddenda de his, de quibus ante clericatum tenebatur. vnde ex his & aliis fuit conclusum quod pater poterat eam exhæredare. Sed matris iam defunctæ bona fuerunt sibi relicta, vt libere de eis disponeret. Cogita.

XII. (margin, beside the paragraph beginning "Sed est pulchra dubitatio")

LEX L.

La ley del fuero que dispone, que no pueda el marido dar mas en arras à su muger de la decima parte de sus bienes, no se pueda renunciar, & si se renunciare, no embargante la tal renunciacion, lo contenido en la dicha ley se guarde y execute. E si algun escriuano diere fee de algun contracto en que interuenga renunciacion de la dicha ley, mandamos que incurra en perdimiento del officio de escriuania que tuuiere, & de alli en adelante no pueda mas vsar del so pena de falsario.

I. Legi *fori legum lib.3.tit. de las arras l.1.* quæ disponit quod nemo possit dare vel promittere vxori pro arrhis vltra decimã partẽ bonorũ suorũ, renunciari nõ potest. tabellio qui huic renunciationi interfuerit, perdit officium, &c.

II. ¶ De ista materia ego alias tractaui in rubr. de don. inter virum & vxorem col.99. cum sequentibus. vers. Circa illud. vbi posui differencias inter donationem propter nuptias & constitutionem arrharum, videas per te.

III. ¶ An autem arrharum promissio, vel datio vltra decimam partem bonorum concedentis, vel renuntiatio super hoc interposita firmetur iuramento, scripsi in dicta rubrica, col.101. vers. hoc tamen intellige cum sequentibus.

IV. ¶ Intellige quod hic dicitur, non solũ quãdo arrhæ dantur vel promittuntur ante matrimonium contractum, sed etiam si post, quia cũ sit donatio propter nuptias, potest fieri post contractum matrim. *l. cum multa. §. si igitur & l. si constante & ibi Bal. & Salyc. C. de don. ante nup. instit. de don. §. est & aliud.* à quibus sumpta fuit *lex regni 4. partit. tit.11. l.1.* ego scripsi in dict. rubr. de donationibus inter virum & vxorem, vbi supra.

V. ¶ Intellige hanc legem siue sponsus vel maritus promittat, vel cõcedat arrhas istas, siue parentes vel consanguinei, non enim possunt dare vel promittere, nisi decimam partem bonorum ipsius contrahentis matrimonium, vt *dicta l.1. de las arras foro legũ.* & si huic promissioni notarius intercedat, incurrit pœnam huius legis, quamuis parentes promiserint. cum eadem sit ratio.

VI. ¶ Aduerte *l.1. tit. de las arras foro legum* prohibuit arrharum donationem, vltra decimam partem bonorum dantis arrhas. Huic legi expresse poterat renunciari per viam pacti, vt voluit *Ioann. And. in Spec. tit. de feriis. §. fin. vers. quod si renunciatio.* & tradit *Lanfrancus in cle. sæpe in versi. necessitatis de verborum signifi.* propterea emanauit hæc lex renunciationem prohibens, & super hoc non est amplius disceptandum.

VII. ¶ Hic punitur notarius qui interfuit renũciationi huius legis, quod perdat officiũ eo quod deliquit in officio. Si autem extra officium delinqueret, per sententiam debuisset priuari officio, *gloss. nota. in l. si quis ex argentariis, §. 1. ff. de edendo. Bartol.* tamen *in l. eadem, ff. ad legem Iuliam repe.* dicit quod in omni casu requiritur sententia. idem *Bald. in l.1. 8. colum. C. de sacrosanct. eccle. & in l.1. ff. de sena. & in l.1. C. de testa. & in l. militibus & ibi Paulus de Castro. C. de testa. militis & in l. in exercendis, C. de fide instru. Paulus in d. l. si quis ex argentariis. §.1.*

VII. ¶ Notarius condemnatus in amissione officij, non potest amplius instrumenta conficere, alias punitur de falso. vt hic. nisi causa cognita sit ei reseruatum per iudicẽ ius ipsum quod potest, secundum *Bartol. in l. si quis in principio, §. fin. de legat.3. Bald. in l. iubemus, §. sane. C. de sacrosan. eccle. & in l. depositum, C. depositi.*

IX. ¶ Notarius qui interrogat testes extra contenta in articulo punitur in amissione officij, vt est pragmatica regni folio 235. in fine. tene menti.

X. ¶ Notarius qui interfuit huic renunciationi, pœnitentia ductus, an potest corrigere errorem suum. vide *Specul. de instrumen. editio. versic. rogatus & versic. notarius & versic. sequenti. Bartol. in l. si librarius, ff. de regu. iuris & in l. imperator. ff. de statu ho. Bald. in prima constitutione Codicis, §. ex præcepto. finali columna.*

XI. ¶ Si notarius fecit instrumentum promissionis arrharum cum renũciatione dictæ l. valebit quantum ad decimam partem. non in reliquo. *l.1. de las arras foro legum.* quia vtile non viciatur propter inutile. quando vnum potest ab alio separari. vt regula iuris dicit, & habetur supra l.26.29.

XII. ¶ Ex qua ratione videtur, quod si sponsus promisit vel dedit sponsæ pro arrhis fundum valentem plus quam decimam partem bonorum sponsi, valebit quidem in decima solum, non vltra, quia licet fundus sit vnus, poterit æstimari, & separari decima pars ab alio pluri, & ita vt separabile valebit in decima parte. arg. *l. si sponsus, §. generaliter, ff. de donationibus inter virum & vxorem.* videas *Dynum* & quæ ibi addo in *d. regula vtile.*

XIII. ¶ Notarius condemnatus de falso potest publicare instrumenta sua ante cõdemnationem facta & ea perficere. tenẽt *doctor. Paul. & alij in l.*

pro-

tator.§. ſed ſi dominus, ff. de edendo. gloſſ. in c. vt officium de hæreticis. lib. 6. Bartol. in l. ad teſtium, §. 1. ff. de teſta. & in l. Barbarius colum. antepen. ff. de offic. præ. doctores in l. ſi arbiter. C. de ſententiis.

XIV. ¶ Intellige hanc legem de renunciatione expreſſa dictæ legis 1. de las arras foro legum, vel ſaltẽ dicatur, quod renunciat legi diſponenti, quod nõ poteſt quis arrharum nomine dare, niſi decimam partem bonorum ſuorum. nam tunc notarius ſcribens incurreret pœnam huius legis. Secus ſi in cõſtitutione arrhatum diceretur generaliter, quod renunciauit omni legum auxilio. nam tunc non incidet in hanc pœnam, qnia cum hoc ſit ſpeciali nota dignũm, non venit in generali renunciatione. l. item apud Labeonem. §. hoc edicto, ff. de iniuriis, maximè in pœnalibus, regula odia de regul. iuris libro ſexto. debet ergo ſpecifice renunciare prędictæ legi. alias non incidit in hanc pœnam. hoc nota.

¶ Sed eſt pulchra dubitatio, ſi permittens arrhas habet maioratum, quomodo ſit ęſtimatio maioratus vel eius fructus vel commoditatis, vt ſciamus quanta ſit decima pars pro arrhis promiſſa vel promittenda. ſcripſi plene in tractatu maioratus. XV.

LEX LI.

SI la muger no ouiere fijo del matrimonio en que interuiniere promiſſion de arras, & no diſpone eſpreſſamente de las dichas arras; que las aya el heredero, o herederos della, & no el marido, ora la muger faga teſtamento, o no.

I. ARrhæ vxori promiſſæ, debentur ei non marito ex teſtamento, vel ab inteſtato, niſi aliter de eis diſpoſuerit. venit ad declarationem l. 1. de las arras foro legum, cum dicit, E ſi ella moriere ſin manda. De hoc ego alias ſcripſi in rubrica de donationibus inter virum & vxorẽ col. 2. cum ſeqq. vbi de iſtis arrhis plene dixi.

II. ¶ Iſtæ arrhæ debentur vxori, & debet eas relinquere filiis ſi habet, alias ſi non habet, cui voluerit. etiam ſi ſecundo nubat, vt l. feminæ, C. de ſecundis nuptiis. Sicut dicimus de bonis acquiſitis conſtante matrimonio, quia illa non perdit mulier, quamuis ad ſecundas tranſeat nuptias, vt dixi in dicta rubrica de donationibus inter virũ & vxorem. colum. decima ſexta. niſi fortè luxurioſè vixerit poſt mortem viri, vt diſponit lex de mena, de qua memini in dicta rubric. fol. 47. col. 4.

LEX LII.

QValquier eſpoſa ora ſea de preſente, ora ſea de futuro, ſuelto el matrimonio, gane ſi el eſpoſo la ouiere beſado, la meytad de todo lo que el eſpoſo le ouiere dado, antes de conſumido el matrimonio, ora ſea precioſo o no, y ſino la ouiere beſado, no gane nada de lo que le ouiere dado, y torne ſe a los herederos del eſpoſo, pero ſi qualquiera dellos muriere deſpues de conſumido el matrimonio, que la muger & ſus herederos ganen todo lo que ſeyendo deſpoſados, le ouo el eſpoſo dado, no auiendo arras en el tal caſamiento & matrimonio, pero ſi arras ouiere que ſea en eſcogimiento de la muger, o de ſus herederos ella muerta tomar las arras, o dexar las & tomar todo lo que el marido le ouo dado ſiendo con ella deſpoſado. Lo qual ayan de eſcoger dentro de veynte dias deſpues de requeridos por los herederos del marido, y ſino eſcogieren dentro del dicho termino, que los dichos herederos eſcojan.

I. SPonſa de præſenti, vel de futuro interueniente oſculo ſine copula, acquirit ſibi medietatem omnium donatarum ab ſponſo. Si autem copula interuenit, mulier conſequitur omnia ſibi donata dum erat ſponſa, ſi tamen arrhæ interuenerunt. ipſa vel eius hæres eligat quod maluerit, vel res donatas, vel arrhas. quam electionem facere debent infra viginti dies poſt requiſitionem ab hæredibus mariti factam. etſi infra tempus non elegerint, eligant hæredes mariti. hoc dicit iſta lex notabilis.

¶ De

illa data, vt consequatur effectus matrimonij, quoniam etsi illa sit principalis intentio, vt sequatur matrimonium, efficiuntur tamen propria sponsæ propter illa media quæ solent intervenire contracto matrimonio, videlicet osculum & carnis copulam, quibus maxime delectatur sponsus cum aliquali iactura & verecundia & incommodo ipsius sponsæ. Inferior enim ac minoris existimationis reputatur mulier, postquam ab alio est osculata, & forte carnaliter cognita, quam retenta omnimoda integritate, vt colligitur ex notatis in *d. l. si à sponso & in l. 1. de adulterijs.* ergo id quod his iustis medijs sibi acquisiuit, non debet postea perdere, faciens rem licitam & à iure approbatam. Sicut dicimus de alijs donationibus inter coniuges factis & confirmatis: illas enim non perdit donatarius, quamuis à marito separetur vxor ex iusta causa vel impedimento postea detecto. Cogita.

VIII. ¶ Quod autem hic dicitur, quod per osculum consequitur sponsa medietatem eorum quæ fuerunt sibi concessa per sponsum, intellige quando post donationem interuenit osculum, non sic si prius quam eam desponsaret oscularetur, & postea donaret, illa enim nō consequetur, vt vult *bald. in d. l. si à sponso* argu. *l. in delictis, §. extraneus, ff. de noxalibus.* tale enim osculum ante sponsalia illicitum est & reprobatum, vt dicit glos. nota. in *cle. fin. in verbo septimo de haereticis, glo. in l. 1. ff. de varijs & extraordi. crimi.* tenet *bald. in l. si quis non dicam rapere. col. 2. C. de episco. & cle.* vnde magis est detestandum, quam præmiandum.

IX. ¶ Ex eadem ratione idem dicerem de sponsa carnaliter cognita ante sponsalia. ne secutis sponsalibus ex illa copula non sibi acquirit donata à sponso. argu. textus in *c. is qui de sponsa. & c. de illis, & c. per tuas de condi. appo.* vbi per copulam carnalem matrimonium sub conditione contractum efficitur purum, si copula fuit sequuta. nam per eam receditur à conditione. non sic per copulam præcedentem, vt ibi. quamuis in contrarium faciat illud quod dicitur de illo qui contraxit cum vnica & virgine, etiam si ipse met eam antea cognouisset.

X. ¶ Superest adhuc alia dubitatio. pone quod osculum vel copula interuenit inter sponsos, deinde sponsus aliqua donauit sponsæ, eruntne sua, sicut quando hæc interuenerunt post donationem?

XI. ¶ An id quod ista lex disponit in donatis ab sponso, habet locum in donatis à parentibus, consanguineis, vel amicis sponsi. dic quod sic, *glo. Cynus & alij in l. cum veterum. C. de dona. ante nup.* ego scripsi late in rub. de dona. inter virum & vxorem col. 4. versic. quid intellige. vide in simili *bald.* per illum textum in *l. si præsidi. C. de donationibus ante nuptias.* & ibi loquitur de sponso qui dedit parentibus sponsæ,

XII. ¶ Duo debet probare sponsus, agens contra sponsam vel eius heredes super rebus à se donatis, scilicet dedisse ob causam matrimonij & causam non secutam. *bald. in d. l. si præsidi.* sed per istam legem sufficit probare, quod donauit sponsæ contractis sponsalibus, nisi econtratio probetur osculum vel copulam interuenisse, vt hic dicitur.

¶ Quod hic dicitur de sponsa quod acquirit sibi donata à sponso interueniente osculo, non sic est in sponso cui sponsa aliquid donauit, vt plene dico in rub. de dona. inter virum & vxorem col. 6. versic. & intellige, vbi plura refero. adde *legem regni foro iuzgo. li. 3. tit. 1. l. 5. & fo. legum lib. 3. tit. delas arras. l. 5.* vbi inter cetera dicitur, quod si sponsus carnaliter cognouit sponsam, consequitur donata ab eâ. XIII.

¶ Si sponsus statim contractis sponsalibus misit sponsæ munera, quæ sponsa non recepit forte morte præuenta, vel quia nuncius noluit vel non potuit ei tradere, an efficiuntur ipsius sponsæ vel heredum suorum. dicas quod si nuncius erat sponsæ, valuit donatio etiam matrimonio consummato tempore traditionis, vt per *Bart. glos. & doctores in l. si sponsus in principio, ff. de dona. inter virum & vxorem.* Sicut enim si sponsæ traderet sponsus, sic si eius nuncio sufficit, vt sua faciat. Sed si nuncius erat sponsi, secus est. nam consideratur tempus traditionis, quo casu si erat iam carnaliter cognita, non valet donatio, quia reputatur vxor. XIIII.

¶ Sed adhuc remanet dubium si osculum inter sponsos præcessit donationem, vt in casu præmisso, an illud sufficit ad hoc quod sponsa donata consequatur, ac si fuisset sequutum. cogita, supra tetigi. XV.

¶ Carnis copula hic ponderatur ad hoc, vt sponsa consequatur omnia sibi donata à sponso, quia per eam dicitur matrimonium consummatum. vnde si copula non interuenisset, quamuis sponsus sponsam traduxisset ad domum suam, non diceretur matrimonium consummatum, *c. finali & ibi Anto. Abb. & alij de sponsa.* reprobantes *Ioann. Andr. ibi*, qui contrarium voluit. quamuis ergo sponsa fuerit traducta, nisi fuerit cognita carnaliter, non habet locum ista lex in omnibus donatis, sed solum in medietate interueniente osculo. XVI.

¶ Effectus autem traductionis ad domum posui in dicta rubr. de donation. inter virum & vxorem.

Nec facit ista lex differentiam, an sint preciosa donata vel non, vt faciebant antiqui, de quibus scripsi in d. rubrica de dona. inter virum & vxorem. col. 8. cum tribus sequentibus. XVII.

¶ Osculum hic ponderatur ad consecutionem donatorum per sponsum, ergo non sufficit si eam amplexetur sine osculo. quia cum ista sint separata & diuersa, ex separatis non fit illatio. XVIII.

¶ An vxor vel sponsa vel eius heres qui semel elegit iuxta optionem sibi datam per istam legem, possit variare. vide notata in *l. serui electione in principio, ff. de legatis primo & in l.* XIX.

apud Amphidium, ff. de optio. & legata, & in regula quod semel placuit, de regul. iuris, lib. 6. vide *legem regni, 6. partit. titul. 9. l. 25. & l. vnum ex familia, in principio de legatis 2.*

L E X LIII.

SI el marido & la muger durante el matrimonio casaren algun fijo comun, & ambos le prometieren la dote, o donacion propter nupcias, que ambos la pagen de los bienes que tuuieren ganados durante el matrimonio, & sino los ouiere, que basten a la paga de la dicha dote y donacion propter nupcias, que lo pagen de por medio de los otros bienes que les pertenescieren en qualquier manera: pero si el padre solo durante el matrimonio dota, o haze donacion propter nupcias a algun fijo comun, y del tal matrimonio ouiere bienes de ganancia, de aquellos se pague en lo que en las ganancias cupiere, y sino las ouiere, que la tal dote, o donacion propter nupcias se pague de los bienes del marido, & no de la muger.

I. SI maritus & vxor simul, promittunt dotem filiæ, vel donationem propter nuptias filio commnni, soluendum est de bonis constante matrimonio acquisitis. quibus non stantibus, ambo æqualiter soluent. Si tamen maritus solus dotem promisit filiæ, vel filio donationem propter nuptias, soluetur ex bonis constante matrimonio acquisitis, quibus non stantibus, soluetur ex bonis mariti.

II. ¶ Quod hic dicitur de patre solo dotem vel donationem propter nuptias promittente, quod debeant solui de bonis acquisitis constante matrimonio, idem dicas si vxor sola promisit, cum sit eadem ratio, ergo eadem iuris dispositio. Si autem non sunt bona superlucrata, soluenda est de bonis paternis, cum dotare filiam sit officium paternum. *l. finalis*, C. *de dotis promiss.* vel de bonis filiæ patre defuncto, secundum *Baldum & alios in dict. leg. finali.* Si quidem non sunt bona patris nec filiæ, soluenda est dos de bonis maternis. *l. mater*, C. *de iure dotium, quarta partita, titul.* 11. *l.* 8. vide quæ scripsi in rubric. de donationibus inter virum & vxorem, colum. 221. versic. ex prædictis.

¶ Adde quod si mater dotauit filiam, videtur eam dotasse animo donandi. vnde poterit filia petere legitimam, gloss. nota. in *l.* 3. §. *sed vtrum, ff. de minor.*

III. ¶ Dotis promissio obligat promittentem patrem vel matrem, etiam si fiat nudo pacto, vt *l. generaliter, & l. ad exactionem, & l. pen. C. de dotis promiss. 4. partit. tit.* 11. *l.* 10.

IV. ¶ An filiam semel dotatam, cuius dos perdita est, teneatur pater vel mater iterum dotare: vide *gloss. Bartol. & alios in l. si cum dotem, §. si post, ff. solut. matrim. Bald. in authent. res quæ, C. communia, de legat. & in authentic. quod locum, quæst. 1. C. de collat. & in authentic. sed quamuis, C. de rei vxor. act. Paul. consil.* 13.

¶ An expensæ factæ in exactione dotis minuant dotem, sicut alias dotis fructus eam augent. *l. dotis fructus, ff. de iure dotium.* Iustæ expensæ minuunt. *l. Meuio, §. fin. & ibi Bartol. de leg. 2. gloss. in l. 1. ff. de impensis in rebus do. fa. Bald. in l. final. C. de bonis maternis, & in l. 3. C. de falsa caus. adie. lega.* V.

¶ Dos incerta relicta vel promissa, debet arbitrio iudicis declarari, vt plene dico in repetition. rubric. de donation. inter virum & vxorem, colum. 39. in fin. & in cap. per vestras, colum. 334. versic. considerabit. Adde *Bald. in l. final. C. de sent. quæ sine certa quan. proferuntur. Paul. de Castr. consil.* 33. VI.

¶ Mater vna cum patre dotare potest filiam, vt hic. de quo ego alias scripsi in rubrica de donationibus inter virum & vxorem, col. 35. & in defectum tenetur vxor soluere medietatem etiam de bonis dotalibus, si alia bona non sunt, per istam legem cum dicit: *De los otros bienes que les pertenecieren en qualquier manera.* Ergo etiam si fuerint dotalia. contra dictum Spec. cuius ego facio magnum festum in rubri. de donationib. inter virum & vxorem, colum. 225. in fin. versic. si autem. VII.

¶ De materia istius legis scripsi latè in dict. rubric. colum. 349. versic. ex istis, & colum. 350. cum tribus sequentibus. VIII.

LEX LIIII.

LA muger durante el matrimonio no pueda sin licencia de su marido repudiar ninguna herencia que le venga ex testamento ni ab intestato, pero permitimos que pueda aceptar sin la dicha licencia, qualquier herencia ex testamento & ab intestato con beneficio de inuentario, y no de otra manera.

I. VXor alicuius durante matrimonio, non potest repudiare hereditatem sibi delatam ex testamento, vel ab intestato, absque mariti licentia, acceptare tamen sic cum beneficio inuentarij.

II. ¶ Quamuis enim filia alicuius per contractum matrimonij liberetur à patris potestate & efficitur sui iuris, vt l. 47. supra eod. cum alijs de quibus ibi, non tamen libere potest contrahere vel quasi contrahere, vt hereditatem adire sine mariti licentia, in cuius potestate intrare dicitur per matrimonium, vt infra l. proxima. Prætermissa ergo mariti licentia in hereditatis aditione, corruit aditio, vt hic. & sentit *Bald. in l. fin. §. necessitatem. col. 4. versic. item auctoritas. C. de bonis quæ liberis.* vide *Bart. in l. si autem, ff. de aqua plu. arc.* Sicut nec minor, *l. pupillorum. C. de repu. here.*

III. ¶ Sed quid si maritus dedit vxori licentiam, vt hereditatem repudiaret sibi delatam, quæ ante repudiationem decessit, an licentia transeat in heredem. vide *Bald. in c. 1. alias 2. de pace iura. firmanda lib. feudorum.*

IIII. ¶ Sed pone facta conuentione inter maritum & vxorem post annum à contractu matrimonij, iuxta *legem regni foro legum libro tertio titulo delas herencias. l. 9.* quod si decesserint sine filijs, superstes alteri succedat, an hoc casu vxor poterit repudiare hereditatem sibi delatam, videtur quod non per istam legem. Cuius contrarium videtur sentire *Bald. in l. prima 5. colum. in fine versicu. 25. oppono. C. qui admitti. & in l. cum. proponas. 2. col. versic. nec obstat. C. de heredibus instituendis.* loquendo in filio. vide etiam *Bald. in l. cum non solum. col. 2. versic. pone habeo. C. de bonis quæ liberis & versic. quæro quid in contractibus.* vide & cogita.

¶ De statuto prohibente vxorem testari sine licentia viri, quod poterit ipsum virum heredem instituere. *Bald. in l. prima in principio. versic. etsi statutum. C. vnde vir & vxor.* V.

¶ Repudiatio hereditatis debet fieri eo tempore quo potest fieri aditio. vnde pendente conditione fieri non potest, *l. is qui heres in principio, ff. de acqui. here. & ibi Bart. & alij doctores.* VI.

¶ An repudiario vxoris cum licentia mariti noceat filio, vide *Barto. in d. l. is qui, §. fin. versic. sed an pater & in l. tutor. q. 1. ff. de bonorum posse. Bald. in l. 1. col. 9. versic. & in sexto puncto. C. qui admitti. & in l. ex repudiatione. C. de fideicommissis.* VII.

¶ Repudiando hereditatem, perdit alia lucra, ex *ea l. heredes & ibi Bartol. C. de omni agro deserto. lib. 11.* Sed vide eum. *Bald. in authen. vnde si parens ad finem. C. de inoffi. testa. & Angelum in l. 1. ff. de acqui. heredi.* VIII.

¶ Heres ex testamento non potest renunciare successioni, vt succedat ab intestato, *l. heres institutus. C. de impu. & alijs.* An autem heres repudians successionem ex testamento, videatur renunciare legitimæ, vide ibi *Cynum & alios dd.* IX.

¶ Adde quod sicut vxor non potest repudiare hereditatem sibi delatam, absque mariti licentia, vt hic dicitur, sic nec maritus sine vxore, arg. *l. magis puto, §. fundum, ff. de rebus eorum,* vbi tutor non potest repudiare legatum factum pupillo. quia talis repudiatio est alienatio. vide ibi *Bald. & in l. si emancipata. C. de iuris & facti ignor. Ancharra. in c. tua de his quæ fiunt à pra. Barba. in repetitione legis cum acutissimi. C. de fidei commissis col. 166. in fine.* X.

LEX LV.

LA muger durante el matrimonio sin licencia de su marido como no puede hazer contracto alguno, assi mismo no se pueda apartar ni desistir de ningun contracto, que a ella toque, ni dar por quito a nadie del, ni pueda hazer casi contracto, ni estar en juyzio faziendo, ni defendiendo sin la dicha licencia de su marido, & si estouiere por si, o por su procurador, mandamos que no vala lo que fiziere.

I. Vxor alicuius matrimonio constante, non potest contrahere, nec distrahere, nec quasi contrahere, nec in iudicio esse, sine mariti licentia, nec procuratorem constituere.

II. ¶ Ista lex videtur concordare cum *lege fin. de los pleytos, que deuen valer o no. foro legum & l. 11. de las deudas.* quæ quidem leges voluerunt vxorem esse sub viri potestate, vt nihil sibi præiudiciale facere possit absque eius licentia. nec mirum, cum propter mulieris primæ præuaricationem maledicta fuerit, & sub viri potestate posita. *Genesis c. 3. & 33. q. 5. §. mulier.* vide *Bald. in c. 1. in fine. versic. quæro vtrum vxor an maritus succedat vxori, lib. feudorum.* Iustum ergo fuit quod vxor nihil præiudiciale facere potuisset sine licentia viri, tum quia fragiles sunt, & faciliter decipiuntur mulieres, *Bald. in l. 2. versic. nota hanc rationem. C. de adoptioni.* bonus text. in *l. cum multi. C. de dona. inter virum & vxorem, c. forus de verbor. signific.* tum etiam quia ad maritum spectat damnum quod inde potest euenire, in cuius fauore est inductum, vt vult *Bald. in l. 1. C. vnde vir & vxor in principio. versic. etsi statutum.* diligentius ergo aduertet maritus cuius interest, & sic dolus & metus abest, vt per *Bart. in l. transactione. C. de transac.* de hoc ego alias plene scripsi in rubr. de donatione inter virum & vxor. col..... Adde *Ludo. Rom. in l. pactum. col. 6. C. de colla.* qui assignat duas alias rationes huius prohibitionis.

III. ¶ An vxor prohibita contrahere sine licentia mariti, potest testari absque eius licentia. *Bald. in l. si pater in fin. C. de spon.* loquens in filio prohibito contrahere sine licentia patris, dicit quod potest testari absque eius licentia. Ergó idem in casu nostro.

IIII. ¶ An ista licentia potest interuenire in ipso actu, ante vel post. *Bald. in l. si vxorem. C. de conditionibus insertis,* sentit quod etiam ex post facto potest interuenire. vide infra l. 58.

V. ¶ An in contractu facto cum marito requiratur eius licentia. vide *Bald. in l. prima col. 1. versic. etsi statutum. C. vnde vir & vxor. Ludouic. Ro. in l. pactum col. 6. C. de collatio.*

VI. ¶ Contractus qui prohibetur fieri ab vxore sine licentia mariti, est vltro citroque obligatorius, vt per *Bart. in l. Labeo. la primera, §. contractus de verbo. signifi. & in l. 2. ff. si certum petatur in principio. Specu. de instru. edit. §. postquam. versic. item nunquid.*

VII. ¶ An stipulatio & diuisio sit contractus. *Albericus in rub. & in l. 1. col. 2. & 3. remissiue. ff. si certum petatur.*

VIII. ¶ An compromissum sit contractus? *Ioann. de Imola in c. si quando de offi. delega. & Bald. in rub. si certum pet. in fin.* quod non. *Bald. in l. testamenta. C. de testam.*

IX. ¶ An donatio sit contractus? *Bart. in l. si donationis. C. quod metus causa,* quod non.

¶ Intellige proprie, improprie sic, siue largo modo, prædicti omnes dicuntur contractus secundum *Bald. ibi.* & vt omnes istos comprehendat ista lex dicit, *Contracto alguno. c. si Romanorum. 19. distin. c. quia circa de priuilegiis, cum similibus.*

¶ Prohibitus contrahere non prohibetur distrahere, vt hic colligitur: tenet *Bald. in l. finali in principio. C. si tutor vel cura.* dicens quod appellatione contractus, non venit distractus. *Ludoui. in l. pactum col. 6. in fin. C. de colla.* tenet contra, & verius. X.

¶ Appellatione contractus non venit simplex renunciatio. *Bald. in l. siue apud acta col. 1. versic. vlterius nota. C. de transactio. & in l. pe. C. de dolo. & in rubrica. C. de pactis & in l. 1. in fine. C. si aduersus dona. & in l. de tutela. col. 1. versic nota hanc legem. C. de in integrum resti. Salic. in l. 1. C. de pactis.* XI.

¶ Mulier prohibita contrahere sine licentia mariti, non potest aliquid remittere, quia remittere est dare, *l. peculium in principio, & ibi Bartol. versic. item nota, ff. de peculio.* Intellige si remittitur liquidum, alias secus. *Bart. in l. actione col. 2. in fine, versic. alij soluunt. C. de transactio. & in l. transactio eod. titu. glo. & Paulus in l. contra iuris, in principio, in verbo facere, & in l. pactum in principio, ff. de pactis.* per canonistas in *c. veniens. 1. de testi.* Adde quod remissio continet in se pactum & renunciationem. *Bald. in d. l. 1. col. 1. versic. & ex hoc nota. C. de pactis.* XII.

¶ An prohibitus contrahere, prohibetur quasi contrahere, dixi plene in rub. de donationibus inter virum & vxo. col. 374. versic. operatur alium cum tribus sequentibus. ibi videas. XIII.

¶ An vxor potest sine licentia mariti esse in iudicio, in quo quasi contrahitur. vide ibi ad satietatem. XIIII.

¶ Et adde quod vxor non potest esse in iudicio sine licentia mariti, etiam si causa sit criminalis, vt sentit ista lex, in quantum generaliter dicit, *En lo que a ella tocare.* Ad hoc *l. senatus. C. qui accusa. non possunt, institut. de iniurijs, §. patitur.* Vel saltem requiritur licentia iudicis. & ita debet intelligi, *l. prima. ff. de accusatio. l. vxor lex, quæ crimen, eodem titulo. C. & l. mulier. ff. de popu. actio. & lex regni foro legum libro quarto titulo de las accusaciones. l. segunda.* Cogitabis quia est noua inuestigatio.

¶ An vxor potest esse in iudicio vsque ad litis contestat. dicas quod non, per istam legem quę generaliter dicit, *Ni estar en juyzio.* Ergo nec ante nec post litis contesta. quamuis in filio familias aliud sentiat. *Bart. in l. cum non solum, §. necessitatem. versi. quo tempore & Bald. ibi in versic. subsequenter quærit glos. C. de bonis quæ liberis, & in l. 1. 3. oppositione. C. qui admitti.* XV.

¶ Absente marito vel nolente dare licentiam vxori ad aliquid forsan vtile sibi faciendum, vel ad standum in iudicio, iudex causa cognita dabit sibi hanc licentiam, vt infra, l. 57. 70. Ad hoc *l. in causa, §. causa cognita, ff. de minoribus.* In hoc autẽ præparatorio iudicij potest esse vxor in iudicio, quamuis sit minor annis 25. secundum *Bartol. in dict. l. cum non solum, §. necessitatem.* XVI.

nessitatem. C. de bonis quæ liberis. melius per Bald. ibi. versic. item filius familias. In hoc igitur summario iudicio potest vxor esse in iudicio vsque ad pronunciationem, & appellare à pronunciatione si opus fuerit & illam prosequi, quia ex quo permittitur super hoc state in iudicio, permittitur similiter omnia facere, sine quibus illud expediri non posset, &c.

XVII. ¶ Licentia mariti in contractu per vxorem faciendo requisita per hanc legem, est de substantia actus, vnde ea omissa contractus est nullus, vt hic dicitur. tenet Bald. in l. comparationes. C. de fide instrumentorum. col. 2. facit c. 1. de baptismo. & hoc tene, quamuis idem Bald. in l. ad exactionem in fine. C. de dotis promissione, contrarium sentiat. facit quod dixit Bald. in l. prima col. antepe. versi. extra quæritur. C. qui admi. & Flo. in l. prima col. 3. ff. si messor falsum modum dixerit.

XVIII. ¶ Contractus factus per vxorem sine licentia mariti est nullus, vt hic, etiam si iuramentum interueniat. Bart. in l. is cui bonis, in fine de verborum obliga. & in l. si quis pro eo circa finem. col. 3. versi. aduerte tamen. ff. de fideiusso. latissime per Ioannem de Imola in repetitione cap. cum contingat de iureiurando.

XIX. ¶ Contractus factus per vxorem sine licentia mariti non valet, etiam si sit vtilis marito vel vxori. Bart. in l. cum hi, §. eam. 2. nota. ff. de transac. contra glo. ibi. quem etiam vide in §. si prætor, & Pau. de Castro consilio 384. incipiente ad primum quæsitum. Sed Bald. aliter dicit in l. neque. C. de contrahen. & commi. sti. tenet enim quod lex ista debeat intelligi de contractibus damnosis. Pro quo facit, l. sed mihi videtur, ff. commo. & l. si pupilli, ff. de nego. gestis & l. fin. ff. de vsucap. pro empt. & l. pupillus, §. tutor, ff. de auto. tu. & in l. non eo minus. C. de procuratoribus. hoc tenet Bart. in l. 1. col. 1. versi. aduerte, ff. de auctori. tuto. Ludoui. Roma. in l. si quis mihi §. si curam, ff. de acquiren. heredi. bene facit quod voluit Bald. in l. quicumque. C. de bonis quæ liberis. cum agit de alienatione rei ecclesiasticæ in vtilitatem ecclesiæ. Et ita potest saluari glos. in c. sine exceptione & in summa. 12. quæst. 2. & in c. primo de in inte. restitu. Ad idem facit glos. nota. secundum Ange. in l. 2. ff. de acceptila. & ibi Ioan. de Imola. vide Angelum consilio finali. Ad idem Bald. in l. contra iuris in principio, ff. de pactis & in l. cum hi. §. etiam post Guiller. Andreas Siculus in rubrica de rebus ecclesiæ. col. septima in principio. Ad idem l. prima & ibi Bart. in l. prima. C. qui legi. personam. Bartol. in l. orationis in fine. C. de cura furio. & in l. cum minorem. q. 5. C. si aduersus rem iudica.

An autem valeat interlocutoria lata contra vxorem stantem in iudicio sine licentia mariti, vt quod quis mittatur in possessionem in bonis vxoris ex primo decreto, videtur quod sic, per l. si minor ff. de bonis aucto. iudicis possi. l. contra pupillum, ff. de re iudi. tenet Barth. in l. fin. in prima & secunda col. ff. de in integrum resti. & in l. si præses. C. quomo. & quando index. XX.

¶ An contra mulierem coniugatam currat præscriptio, cũ sit impedita agere, videtur quod non, l. 1. in fine. C. de annali ex glos. in c. auditis de præscrip. Anto. & alij in c. cum non liceat. eod. titulo. nisi sit impedita agere de facto. Barto. in l. senatus. col. 2. opposi. 5. ff. de offi. præ. Bald. in l. 1. oppositione 22. C. qui admitti, & in l. cum notissimi. §. illud. C. de præscrip. 30. vel. 40. annorum: in quibus locis dicitur quod impedito agere non currit præscriptio. cum autem vxor sine marito agere non potest in iudicio, vt hic, ergo, &c. Præterea vxori prohibita est alienatio sine marito, vt hic. Contra prohibitum alienare non currit præscriptio. glos. & doctores in l. 1. C. si aduersus vsucapionem, ergo, &c. XXI.

¶ Item contra prohibitum alienare non potest vsucapi. l. alienationis in principio, & ibi Barto. ff. de verborum significatione. glo. in l. prima. C. de vsucap. pro empto. Bald. in l. filius familias, §. diui. finali col. versic. quæro vtrum. ff. de legatis primo, & in l. finali. versic. item nota. C. quibus ex causis in integrum restitu. non est necessaria, vbi tenet contrarium. vide Barto. in l. vbi lex secunda oppositio, ff. de vsucapio. Abb. & alios in c. cum non liceat. col. tertia. versic. & circa istam primam partem, de præscriptionibus, qui pulchrè loquitur. XXII.

LEX LVI.

MAndamos que el marido pueda dar licencia general a su muger, para contraher, y para hazer todo aquello, que no podia hazer sin su licencia, y si el marido se la diere, vala todo lo que su muger fiziere por virtud dela dicha licencia.

I. LIcentia generalis data vxori à marito, vt sine eo possit contrahere, &c. valet. Hoc maxime prodest, quando maritus se absentat longa absentia. solet dare huiusmodi licentiam, vt inquit Ioan. Fa. inst. de acti. §. fuerat antea. Palacios Rui.

¶ Hæc licentia potest dari per epistolam, glos. in l. si cum dotem, §. si patri in versic. oportet. ff. solut. matri. & ibi Angelus & alii. facit l. honores. ff. de decurio. not. in l. Titius, ff. de constit. priu. Bartol. in l. si quis mihi bona, §. iussum in fine, ff. de acquirenda heredit. II.

heredit. & *in l.1.ff.de contrahenda emptione.* & istud tene, quamuis *Archi. in c. fine meliori* 12.q.2. sentiat contrarium.

III. ¶ Per licentiam generalem vxori datam, poterit illa soluere creditoribus, *l. si procurator, in principio, & ibi Barto. ff. de conditione indebiti.* ¶ Item poterit facere, quę faceret quisque diligens pater familias. *Bartolus in dicta lege, si procurator.*

IIII. ¶ Item ea quæ maritus facere consueuit. *Barto. in l. solutum, § fin. & l. vel vniuersorum, ff. de pignora. actio. l. si fraudator, ff. de his quæ in fran. credito. & l. Scio. § medico, ff. de annuis leg.* Intellige de his quę maritus consueuit facere ordinarie, non extraordinarie. Item potest vti illa licentia bona fide. *Bald. in l. fin. in fine. C. de contrahen. emptione.*

V. ¶ Sed per istam licentiam generalem non poterit vxor donare, *l. contra iuris in fine, ff. de pactis, l. procurator tutorem, & Barto. in l. procurator cui libera in fine, ff. de procura. Bald. in l. fin. in principio. C. quod cum eo.* etiam si dictum sit in licentia ad faciendum quicquid vult. *l.1. § 1. ff. quod iussu.* Idē si dictum sit quod vxor facere possit tanquam dominus de re sua, nam & tunc donare non potest. *Bald. in l.1. C. de bonis maternis & in d. l. fin. in fin. C. de contra. empt.* nullo ergo modo poterit alienare vigore licentiæ generalis, sicut nec vigore generalis mandati, *l. procuratorem & ibi Bal. C. de procura. Bart. in d. l. si procurator.*

VI. ¶ Item non potest comptomittere, de iure & de facto, nec fideiubere pro alio, vt tenet *Paulus de Castro in d. l. contra iuris, §. fin. ff. de pactis.* qui omnes loquuntur in mandato, non in licentia. Sed eadem ratio videtur. ad hoc *d. l. cum non solum, § necessitatem. C. de bonis quæ liberis & ibi Bald.*

VII. ¶ An autem licentia data vxori ad contrahendum, expiret per primum contractum. *Barto. in l. Titius filius, ff. de excus. tutor.* tenet quod sic. *Bald. in d. l. cum non solum, § necessitatem 5. col. versic. quid si pater.* Intellige nisi dictum sit etiam de futuris. quia tunc etiam ad alias causas extenditur, vt ibi. de quo plene tradit *Felinus in c.1. de treuga & pace.* vbi multa cumulat quæ inferuntur ex *l. boues, § hoc sermone, ff. de verbor. significa.*

VIII. ¶ Licentia generaliter concessa, non comprehendit casus fraudulentos. *Bald. in l.1. col.1. C. si quis omissa causa te.* ea igitur quæ vxor fraudulenter faceret vigore huius licentiæ, non valerent. quia fraus & dolus nemini debent patrocinari, *c. super litteris de rescriptis, cum similibus.*

¶ Per hanc licentiam mariti, solum habilitatur persona vxoris ad contrahendum, quæ alias erat impedita in quibusdam, & in alijs inhabilitata: vt colligitur ex his quæ notanter dicit *Bald. in l. mater in fine. C. de rei vendicatione. versic. extra nota.* IX.

¶ Ex quo infertur vnum satis notandum, quod in casibus in quibus vxor poterat ex se contrahere iure permittente, vt puta si vxor vendidit de bonis suis, vt solueret debita ad quæ tenetur tanquam heres parentum suorũ, iuxta l.61. infra eod. tunc valet venditio irreuocabiliter interueniente licentia mariti, quia tũc persona habilis erat ad contrahendum, sed erat impedita obstante mariti potestate. Quando vero illa non solum erat impedita, sed etiam inhabilis ad vendendum vel contrahendum, vt in alienatione rei dotalis, tunc etiam si interueniat licentia mariti per quam tollitur vxoris impedimentum, non tamen adeo validatur venditio, quin vxor possit contrauenire, sicut potuisset vendente marito ea cõsentiente, quin & ipse maritus, vt vult gl. nota. *in authen. vna. in verbo hypotheca. C. de rei vxo. actione,* notatur in *c. si quis presbyterorum de rebus eccle. non alie.* Et secundum hoc debes intelligere *dictam l. mater. C. de rei ven.* & legem istam cum dicit, *Vale todo lo que hiziere por virtud dela dicha licencia.* Aliquando irreuocabiliter, aliquando reuocabiliter. Sicut in simili dicit textus cum glos. & ibi doctores in *l. cum pater, § à filia. de legatis 2.* tene hanc considerationem memoriæ. X.

¶ An autem & quando maritus solus, vel vna cum vxore possit vendere res dotales aut paraphernales, vide *Bal. in d. l. mater. C. de rei vend. & in authen. si qua mulier & in l.1. C. ad Velleia. & in l. quoties. C. de iure dotium.* Canonistas in *c. cum contingat de iureiurand. & in c. licet eod. tit. lib. 6. & in c. quamuis pactum de pactis, eod. lib. in repetitione Georgij Natta.* XI.

L E X LXVII.

EL juez con conoscimiento de causa legitima, o necessaria, compela al marido que de licencia a su muger, para todo aquello que ella no podria hazer sin licencia de su marido, & si compelido no gela diere, que el juez solo se la pueda dar.

I. IVdex causa cognita compellit maritum pręstare licentiam vxori ad contrahendum, vel faciendum ea quæ sine eius licentia facere non potest. quod si facere nolit maritus, iudex eam præstet. hoc dicit. ¶ Et recte quidem causæ cognitio debet interuenire in hac re: vt notanter dicit *Baldus,* quem sequitur *Paulus de Castro & ceteri moderniores in l. sed si lege, §. prætor, ff. de in ius vo.* facit *l. in causa. §. causa cognita, ff. de minoribus.* Causa vero cognita cogitur maritus dare licentiam vxori standi in iudicio vel contrahendi vel faciendi actum, quem ipsa sine mariti licē-

tia

tia facere non poterat, vt notanter volunt doctores antiqui & moderni, in *l. si cum dotem*, §. *eo autem tempore*, *ff. soluto matrimonio* vbi per *Alexa. pe. col. versic. & per hoc dicebam. bald. in l. quoties* 5. *quæstione*. C. *de fideicommis. & in d. l. fin*. §. *necessitatem*, 1. *colum. versic. secundo quæro*, C. *de bonis quæ liberis. & in l*. 2. C. *de suspectis tutor. Angelus de Aretio instit. eod*. §. *consequens in fine*. iudex ergo prius cogat maritum ad præstandam huiusmodi licentiam, & si nolit, tunc iudex eam præstet: vt volunt doctores præallegati, & *Bald. in rubrica*. C. *de contrahend. emption. column*. 14. refert *Alexand. in dict*. §. *eo autem tempore, colum penult. versic. ex quo Bald. etiam in rubrica*. idem vult *Bald. in l. si furiosi*, C. *de nuptiis. Salicet. in l. dudum*, C. *de contrahenda emption. Bald. in l*. 1. *final. colum*. C. *qui admitti. Abb. in cap. nullus per illum textum secundo nota. de iure patron*. vide *Specul. de offic. iudic. ordin*. §. 1. *versic. item vxor timens agit officio iudicis pro licentia sibi danda vel à marito, vel eo nolente ab ipso iudice*.

II. ¶ An per licentiam quam præstat maritus vxori in casu huius legis obliget maritum, perinde ac si ipse promisisset. *Barto in l. Lucius, ff. de auctor. tuto*. loquens in patre consentiente filio, videtur sentire quod sic. & *spe. de iudi*. §. 2. *versic. ratihabitione. glo. & Barto. in l. 1*. §. *si is qui nauem in fine, ff. de exerci*. Sed *Barto. in d. l. Lucius in fin*. aliter sentit & in *l. si cum dotem*, §. *transgrediamur. col*. 2. *versic. sed quæro an sufficiat, ff. soluto matrimonio*. vide eum distinguentem & *Bald. in l. fin*. §. *necessitatem finali col. versic. quæro vtrum sufficit*. C. *de bonis quæ liberis*. videas modernos in d. §. *transgrediamur*. Ex quorum dictis elicitur ista conclusio. quod si vxor facit actum vel contractum super re sua licentia mariti, eidem marito non præiudicat, vt ipse in aliquo teneatur. solum enim operatur licentia mariti quod valeat actus vel contractus vxoris, nec maritus poterit contrauenire, hoc probatur aperte in l. 1. & ibi notat *Bart. in secundo nota*. C. *si in communi eadem que re in integrum restit. post*. Si vero maritus præstat licentiam vxori faciendi actum vel contractum super re principaliter spectante ad ipsum maritum, sibi ipsi præiudicat ac si per se ipsum fecisset.

¶ Pone, reperitur actus vel contractus factus per vxorem post decem annos, non tamen apparet de licentia mariti, nunquid ex lapsu tanti temporis præsumitur interuenisse. dicas quod sic. *Bald. in l. qui in aliena. col*. 1. *versic. & per istum textum dicendum, ff. de acquir. heredi. & ibi Angel. versic. sed si adiecerit*, & communiter alii recentiores. *idem Bald. in l*. 2. C. *de legit. hered*. facit *l. si filius, & ibi Bald. & alii in fine*, C. *de petit. heredit. gloss. & doctores in cap. peruenit, de empt. & venditio*. III.

¶ Tanti enim temporis lapsus facit præsumi solemnitatem non solum intrinsecam, sed extrinsecam; secundum *Ang. in d. l. qui in aliena*.

¶ Et etiam ratihabitionem, *Ludouic. in dict. l*. 1. *colum*. 2. C. *qui admitti. & Bald. in dicta l*. 2. C. *de legit. heredib*. ¶ Item facit præsumi omnia solemnitera acta, secundum *Innocent. in cap. bona de electione*.

¶ Vnde diuturna patientia patris, facit præsumi consensum eius & aditionem & agnitionem bonorum possessionis, vt voluit *Bald. in dicta lege si eius*, C. *de legitimis heredibus*. IIII.

¶ Eodem modo faciet præsumi licentiam mariti in contractu vxoris præcessisse, secundum *Bald. in dict. leg. si filius*, C. *de petitione hereditatis*.

¶ Si marito ad inopiam vergente, vxor petit ab eo dotem, non est necessaria mariti licentia. Tenet *Albericus in l. vbi adhuc in fine*, C. *de iure dotium*. ego refero in cap. per vestras, de donationibus inter virum & vxorem, col. 107. versic. amplabis. V.

LEX LVIII.

EL marido pueda ratificar lo que su muger ouiere fecho sin su licencia, no embargante que la dicha licencia no aya precedido, o ra la ratificacion sea general, o especial.

I. MAritus per ratificationem generalem, vel specialem potest ratificare ea quæ vxor sine eius licentia fecerat in quibus eius licentia requirebatur. Pro intelligentia istius legis multa potuissemus dicere de consensu, consilio, auctoritate, & licentia, an & quando debent actum præcedere, vel cum eo interuenire, vel postea sequi, quæ plenissime tractant doctores in *l. si quis mihi bona*, §. *iussum, ff. de acquir. poss. & in l*. 1. C. *qui admi*. vbi recentiores antiquos referunt & multa cumulant, ex quibus posset sumi ratio dubitandi, quæ nos iuris consultos regis consiliarios ad hanc legem condendam induxit. de quibus voce plenissime disseruimus, quibus omissis, vnũ mihi tanquam præcipuum relatu dignum videtur in medium adducendum.

¶ Hæc lex & aliæ antiquiores regni ad validitatem contractus vel alterius actus præiudicialis per vxorem faciendi requirunt mariti licentiam. de cuius natura est quod debeat præcedere actum, vt concludunt doctores præallegati, est textus in *c. non est de regularibus, & in c. omnis vtriusque sexus de pœnit. & remissioni*. vbi plene dixi in meis recollectis. Si autem debet præcedere, non potuit sequi. Hic vt vides disponitur cõtrarium. cuius ratio est, quia non est ista propria licentia, immo magis dicitur II.

consensus vel saltem accedit ad naturam consensus, vt declarat *lex regni. 1. partita. tit. 14. l. 2.* dicens, *Licencia en latin, y otorgamiento en romance todo es vna cosa.* Quapropter nonnulli sapientes antiqui in contractibus qui fiunt per vxorem vna cum marito dicebát, *Con licencia, auctoridad otorgamiento y espresso consentimiento*, &c. Non assentientes quod ista sit propria licentia, cum magis rendat ad consensum. Propterea omnes in condenda hac lege fuimus concordes, quod tanquam consensus potuisset sequi. videas quæ tetigi supra, l. 42. in principio, & in rub. de dona. inter virum & vxo. fol. 114. in minima. vide etiam *Bald. in l. 1. col. 4. versic. decimo nono oppo. C. qui admi.* & notata in *regula ratum, & in regula ratihabitionem, de regu. iuris. lib. 6.*

III. ¶ Ratificatio potest fieri parte absente, vt per *Bart. in l. Pomponius. col. 3. versi. item quæritur & l. dispensatorem. ff. de nego. gestis & in l. gerit. ff. de acquir. heredi. & in authen. sacramenta puberum. col. 1. versic. quo quando adeat. C. si aduersus ven. & in l. quo enim in fine principij. ff. rem ra. hab. Bald. in rubrica. C. qui admi. col. 3. in fin. versic. item si hereditas & ibi Ange.*

IIII. ¶ Quamuis alias ordinis peruersio vitier, vt puta si actus geritur ab vniuersitate non præcedente tractatu, immo secreto, secundum *Inno. in c. cum dilecti in versic. contrariam de emptione & vend. Bald. in l. mancipia. C. de rebus alien. non alie. Inno. & Abbas in c. cum vos de his quæ fiunt à prælato.* Sic licentia propriè debet præcedere, & secuta non ratificat actum, vt supra l. 42. nisi per viam ratificationis ratificetur actus ab eo qui debuit dare licentiam, vt ibi & hic.

L E X LIX.

QVando el marido estuuiere absente, y no se espera de proximo venir, o corre peligro en la tardança, que la iusticia con conoscimiento de causa seyendo legitima, o necessaria, o prouechosa a su muger, pueda dar licencia a la muger la que el marido le auia de dar, la qual ansi dada vala, como si el marido se la diesse.

ABsente marito, causa cognita iudex dat licentiam vxori ad contrahendum, quam maritus erat daturus.

I. ¶ Maritus absens habetur, ac si esset præsens & non consentiret, vt dicit *Bal. in l. fin. §. necessitatem. col. 1. C. de bonis quæ libe.* Si enim præsens contra diceret cogitur consentire, vel saltem iudex consentiet pro eo vel licentiam præstabit, vt supra l. 57. ergo eodem modo quando est absens illud faciet. præsertim, si dicamus prout dicebat *Bald. in l. si quis. fin. col. versic. dubitatur hic. C. de testibus*, quod absens habetur pro contradicente, sed *Bart. in l. si cum dotem, §. eo autem tempore, ff. soluto matrimo.* dicit quod non habetur pro contradicente, nisi expressè contradicat. de quo per *eundem Bartol. in l. quæ dotis, column. 6. in versic. & primo quæro an absens, eodem titulo.*

II. ¶ Procedunt ista quando maritus est absens longa absentia, non si statim est reuersurus, vel de proximo, vt hic dicitur à contrario sensu: non enim dicitur abesse, qui statim est reuersurus, *l. si longius. ff. de iudic.* Ad idem *c. 1. in principio 2. col. versic. & expectandi de consue. recti feudi, & ibi Bald.* notatur in *l. prætor, §. si post causam, ff. de vaca. mun.*

¶ Et expectabitur per duos menses non vltra, *l. aufertur, §. qui compensatione, ff. de iure fisci. l. Lucius, ff. qui sine manumissione ad libertatem peruenerunt.* vide.

¶ Vel iudex diffiniet tempus ex quo non est à iure definitum, *l. 1. ff. de iure deliber.* notatur in simili in *l. omnium, ff. de procura. & l. si quis instituatur, ff. de heredi. insti. & l. de die in principio, ff. qui satisda. cog. & l. si seruus, ff. de bonis aucto. iudi. po. & in l. diffamari. C. de ingenuis & manumissis.*

III. ¶ Ad hoc autem quod iudex compellat maritum præsentem dare licentiam, aut absentis loco ipse concedat, oportet quod prius ipsum maritum moneat, vt consentiat, vel licentiam præster si est in loco vbi requiri potest, iuxta nota. in *lege final. ff. de in integrum restitut.* tenet *Bald. in dict. cap. 1. de consuetudine recti feudi.* bene facit *l. prima, §. 2. ff. quod cum falso tutore*, & supra, l. 57.

IIII. ¶ Causæ cognitio requiritur, ad hoc vt iudex suppleat vicem mariti absentis, sicut in præstanda auctoritate, vt per *Bart. in l. Sed si hoc, §. ait prætor, ff. de in ius vo.* nisi in his quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, vt per *Bart. in l. cum hi. §. vult igitur. ff. de transactio.*

¶ Fit autem ista causæ cognitio officio iudicis mercenario, nec requirit libellum, secundū *Bart. in l. quæ omnia, §. fin. in fin ff. de procura.*

¶ Fit etiam sine partium præsentia per solum iudicem, secundum *Innocent. in c. ex parte in verbo ministrari. de accusa.*

¶ Ideo parte non petente fieri potest, immo iudex ex suo officio prouidere potest, ne bona pereant. *Bart. in authen. si omnes. C. si minor factus ab heredi. se absti.*

¶ Sed quamuis ista sit causa summaria, debet plene

plene probari. *Bald. in l. 1. colum. 1. versic. sed quaero. C. vt in po. leg. Bartol. in l. Carbonianum, §. causa, ff. ad Carb.* nulla enim est causa summaria, quantum ad probationem, vt dicit gloss. in *cle. saepe de verborum significat. in verbo defensionis.* Intellige quando agitur de magno praeiudicio. secus si de leui, quia tunc sufficit iuramentum. Sed de quali quali, qualis qualis probatio sufficit. *Bartol. in leg. si quis à liberis, §. si quis. versicul. quaro in istis summarijs, ff. de liberis agnoscendis.*

¶ Falsa causa vitiat decretum iudicis, ipso iure, etiam si non sit expressa. *Bart. in l. Seia egressa. versic. sed dic quod differentia. ff. de tuto. & cura. da. ab his qui. l. 1. §. hac verba. ff. ne vis fiat ei, & in l. iuste possidet, paulo post principium, ff. de acquiren. posse. & in l. si is ad quem. colum. 1. ibi,* secus in decreto. *ff. de acquirend. heredit. & in leg. etsi praeses. C. de praedijs minorum.* V.

L E X LX.

QVando la muger renunciare las ganancias, no sea obligada a pagar parte alguna delas deudas, que el marido ouiere fecho durante el matrimonio.

I. VXor quę lucris constante matrimonio acquisitis renuntiat, non tenetur ad solutionem debitorum durante matrimonio contractorum. alias sic. vt *for. legum lib. 3. tit. de las deudas. l. 14. & stili l. 207. versic. E como quier.*

II. ¶ Sed si post renuntiationem vxoris de lucris constante matrimonio habitis maritus factus est locupletior, vxor nihil habebit. *insti. pro socio, §. illud.* tenet *Bartol. in l. quia poterat in fine, ff. ad Trebellian.* nisi maritus dolose vxorem induxisset ad talem renunriationem, vt in simili dicit gloss. *in l. quisquis. C. de rescindend. vendit.*

III. ¶ Itaque non solum potest vxor à principio renuntiare lucris quaerendis constante matrimonio, vt plene dico in repeti. rubricae de donationibus inter virum & vxorem col. 210. vbi vide, sed etiam habitis, vt vult ista lex.

IIII. ¶ Intellige dummodo in huiusmodi renuntiatione dolus absit, vxor scienter renuntiationem faciat. Dolus enim aliquando committitur sine vi, quando velatis verbis quis inducitur ad faciendum, quod alias non faceret, & dicitur dolus simulatus, *l. ea qua, §. fin. ff. de contrahenda emptione,* qui re ipsa interuenit sicut in casu, *l. si quis eum aliter, ff. de verbo. obliga.*

V. ¶ Item dolus est obscure loqui, vt non intelligatur, secundum *Bald. in l. fin. q. 14. C. de here. insti.* & est abscondita mentis machinatio, *l. fin. & ibi Bald. C. de litigio.*

¶ Talis autem dolus, non debet patrocinari doloso, *l. verum, §. hoc quoque, ff. pro socio. glos. in l. Titio in principio, ff ad municipales. Bald. in l. si infantem. C. de legat.* Pactum enim dolosum infringitur doli exceptione, *l. cum postea. C. de pactis.*

¶ Dolus etiam in principio adhibitus nocet. *specu. de rescripti praesentatione, §. ratione autem impetrantis. versi. quid si impetrans.*

¶ Dolus autem praecedens praesumitur perseuerare etiam, quando non est coniunctus cum actu. *glo. & Cynus in l. si contra. C. de nup. Bald. in l. 1. in fine. C. si quis aliquem testari prohibuerit.*

¶ In factis occultis dolus praesumitur propter clandestinitatem. *Bald. in l. error 3. col. C. de iuris & facti ignorantia. & in l. fin. C. de ritu nup. & in l. 1. C. de interdicto matrimonio.* VI.

¶ In mulieribus asserentibus se laesas praesumitur dolus, *gloss. & Bald. in lege cum postea. C. de pactis.* VII.

¶ Item praesumitur dolus in eo qui mendacium dicit, si sentit lucrum, *l. eleganter, §. idem Pomponius & ibi Barto. ff. de dolo. & lex, nec exemplum. C. de falsis. Bald. in l. falsus. C. de furtis.*

¶ Dolus probatur ex coniecturis, *l. quoties, §. qui dolo. ff. de probatio. l. dolum. C. de dolo, glos. in c. finali de renunciatione. lib. 6.* VIII.

L E X LXI.

DE aqui adelante la muger no se pueda obligar por fiadora de su marido, aunque se diga & alegue que se conuertio la tal deuda en prouecho de la muger: & assi mismo mandamos, que quando se obligare a mancomun marido, & muger en vn contracto o en diuersos, que la muger no sea obligada a cosa alguna, saluo si

se

se prouare que se conuertio la tal deuda en prouecho della, ca estonces mandamos, que por rata del dicho prouecho sea obligada, pero si lo que se conuertio en prouecho de ella, fue enlas cosas que el marido le era obligado a dar, assi como en vestirla & darle de comer, & las otras cosas necessarias, mandamos que por esto ella no sea obligada a cosa alguna, lo qual todo que dicho es, se entienda, sino fuere la dicha fiança, o obligacion a mancomun por marauedis de nuestras rentas, o pechos, o derechos dellas.

I. VXor non potest pro marito fide iubere, etiam si debitum dicatur in vtilitatem vxoris conuersum. Item si maritus & vxor in eodem vel diuersis contractibus obligentur: vxor ad nihilum teneatur, nisi quatenus probetur debitum in vxoris vtilitatem cõuersum: nam tunc pro rata vtilitatis suæ tenebitur. nisi forte ad illa maritus vxori teneretur, vt victum, & vestitum, & similia. pro reditibus tamen regalibus vxor obligare se potest, & fide iubere. hoc dicit.

¶ Tota ista lex (sicut & multæ aliæ) versatur in fauorem mulierum. sumpta fuit ex *authen. siue à me. C. ad Velleia. & à lege regni foro legum lib. 3. titul. de las deudas, lib. 14.* vxor ergo non potest pro marito se obligare vel pro eo fideiubere, maritus tamen pro vxore bene potest, secundum *Bald. in l. 3. in fine. C. ne vxor pro marito.* & in hoc vt vides ad imparia iudicantur. Si autem vxor pro marito intercedit, iuuatur beneficio Velleiani, vt per *totum titulum, ff. & C. ad Velleia. & 5. partita. titu. 12. l. 2. 3.* Intellige quando vxor intercessit pro marito per instrumentum tribus testibus subscriptum, si autem per simplicem scripturam, tuta est ipso iure, beneficio *l. antiqua, §. fin. C. ad Velleia.* de quo per gloss. in *dicta l. 2. tit. 12. 5. parti.* vide *glos. & Cynum in d. l. antiqua. §. fin. & in authen. si qua mulier eod. tit. glos. & Bart. in l. qua fuerit, ff. de repu.* & quod notatur in *l. tertia, ff. de fideiusso. Specu. de actio. & obliga. §. 1. versic. in primis & sequenti.*

II. ¶ Si mulier donat vel soluit alteri, non iuuatur beneficio Velleiani, nec istius legis, vt *l. si ego & l. quamuis, § interdum, ff. ad Velleia.* de quo per *Paulum de Castro consilio* 104. iuuatur tamen beneficio legis 55. supra. vbi prohibentur mulieres contrahere in iudicio & extra. & per consequens donare, vel aliquid soluere.

III. ¶ Sed est pulchra dubitatio, nunquid vxor cum mariti licentia possit fideiubere pro marito, vel pro alio? Aliqui putant quod sic, per *legem regni foro legum lib. 3. titul. de las deudas. l. 13.* Sed hoc non est indistincte verum. quamuis enim pro se ipsa possit fideiubere, vt *l. de die. §. qui mulierem, ff. qui satisdare cogantur,* pro alio tamen etiam de licentia mariti, non potest, vt volunt dictæ *leges regni 5. parti. titul. 12. l. 2. in fine & l. 3. in principio,* quæ verba si recte deducantur, videntur aperte hoc velle, vt per eas videbis. & videtur de mente *Bald. in l. cum non solum. versic. necessitatem. col. pe. versic. quæro nunquid in obligatione. C. de bonis quæ liberis.* quandoquidem ex contractu fideiussionis damnoso & inutili, non potest vtilitas sequi vxori, sed damnum & incommodum euidens, immo euidentissimum, ergo licentia mariti non debet huic fideiussioni præstare fomentum, per textum singularem & quę ibi notantur in *l. finali, §. 1. ff. de verbo. obliga.* Cogita.

IIII. ¶ Vxor quæ vna cum viro se obligauit tanquam duo rei debendi, non obligatur. *Bart. in authent. si qua mulier. C. ad Velleia.* vbi vide *Bald. & additionem. Bald. in authent. hoc amplius. pe. col. C. de fideicommis. & in spec. de obliga. & solu. versic. sed pone vir, & ibi Bald. versic. vxor non potest. specu. de actio. & obliga. §. 1. versi. potest vir.* quia tunc videtur intercessisse pro viro. quod probatur hic, & in l. supra proxima. per quæ videtur corrigi *lex regni foro legum lib. 3. titul. de las deudas l. 14.* cogita.

V. ¶ Versum in vtilitatem vxoris, debet probare altera pars, qui super hoc fundat intentionem suam. cum alias contractus non teneat. Secus si esset validus absque ista qualitate, vt colligitur ex ista l. quæ sumpta fuit ex *l. prædiorum & ibi Bald. C. de prædijs minorum.* Nec sufficit quod vxor in instrumento confiteatur versum in vtilitatem suam, secundum *Bald. in authen. si qua mulier. col. 1. versic. probetur. C. ad Velleia.* nisi talem fecerit confessionem coram iudice in forma iudicij secundum *Bald. ibi.* quia iudicis præsentia & auctoritas excludit præsumptionem metus, vt *l. transactione. C. de transactioni.* & præsumptionem doli vel fraudis, *glos. & Bart. in l. 1. C. de prædijs curia. 4. nota. lib. 10.* nisi dixeris quod cum mulier coniugata sit in potestate viri quodammodo, vt *l. 54. cum duabus sequentibus* supra & *foro legum lib. 1. tit. de los pleytos que deuen valer, o no. l. fi.* Sed obligatio facta per vxorem vna cum viro, præsumitur facta metu mariti, vt *d. l. fin.* & nota. in *c. 1. de his quæ vi metúsve causa.* ergo & confessio, quia in iudicijs quasi contrahitur, *l. 3. §. idem scribit, ff. de peculio.* qui quidem metus durat toto tempore vitæ ipsius mariti, vt plenè dico in *præallegato c. 1. de his quæ vi metusve causa, in meis recollectis,* & tradit *Iason in l. pacta nouissima. C. de pactis in 3. nota. & in c. 1. in principio. col. 5. & 6. qui feudum dare possunt. lib. feudorum.*

¶ Quia cum viuente marito, duret causa metus:

tus, durare videtur ipse metus, vt dicit *Bald. in tractatu schismatis posito super rub. si quis aliquem testa. probi. col. 9.*

¶ Metus autem mariti incipit ante actus vel contractus executionem, qui videtur perseuerare, vt vult *idem Bald. in l. 1. C. si quis aliquem testa. probi.* & sentit *Inno. in d. c. 1. in verbo ratum. Bald. in margarita. versic. votum in fine.* concludentes quod vxor semper intelligitur esse in timore viri. Iudicis ergo auctoritas vel praesentia vbi tantus inest metus tantaque temeritas, nihil operabitur, vt *l. qui testamento, ff. de excu. tu.* tenet *Bald. in l. falsus pe. col. versi. & idem in quocumque. C. de furtis.* vnde iudex qui actui nulli auctoritatem praestat, tenetur ad interesse, vt per *Bart. in l. 1. in principio, ff. de tutelis,* & ratio differentiae, ex quibus videtur cōfessionem factam ab vxore etiam coram iudice in forma iudicij rem versam in eius vtilitatem, non sufficere, nisi aliter hoc probetur. is enim metus mariti qui fecit eam obligare, videtur similiter facere eam confiteri. Sicut in simili de iuramento dicunt doctores in *c. 1. de iureiuran.* cogitabis.

VI. ¶ Pro ea igitur parte quo probabitur rem versam in vtilitatem vxoris, tenebitur vxor ad debitum, vel ad totum, si totum probetur versum in eius vtilitatem, vt colligitur ex ista lege sumpta ex *dicta authen. si qua mulier & ibi per Bald. C. ad Velleia.* quod intelligo non solum, quando vxor vna cum marito se obligauit, verumetiam si maritus solus, debitum tamen fuit versum in vtilitatem vxoris in parte vel in toto. nam ad id tenebitur vxor, vt colligitur ex praeallegatis iuribus, & ex *l. 3. tit. 12. 5. partita,* vbi ponuntur alij casus, in quibus vxor potest obligari & fideiubere. Alium addit *Bald. in l. fin. in fin. C. de pactis.* scilicet quando nō laeditur. Item quando vxor consentiens obligationi vel alienationi rei suae, & recipit contracambium, idest aliam rem aequiualentem rei suae. secundum *Bald. in d. authen. si qua mulier.*

¶ Aduerte tamen quod vxor potest vendere rem suam, non tamen consentire viro vendenti. *Bart. in l. iubemus. C. ad Velleia.* Sed vide *l. mater. C. de rei ven. & ibi Bart. & Ludoui. Roma. in d. authentica si qua mulier.*

VII. ¶ Caue, in quantum *lex 3. tit. 12. 5. partita.* dicit quod mulier potest fideiubere pro dote, debes intelligere quod si soluit tanquam fideiussor, repetit ab eo pro quo soluit, vt *l. cum it. §. si mulier & ibi glos. & Bart. ff. de condi. inde.*

VIII. ¶ Item in quantum *dicta l. 2. & 3. tit. 12. 5. partit.* dicūt quod mulier certiorata de iure & priuilegio suo, quod non poterat fideiubere, poterit illi priuilegio renunciare, & valebit fideiussio, & ita seruat consuetudo, secundum *Bald. in leg. 1. & l. fin. in fine. C. ad Velleia.* oportet tamen quod de hoc iure mulier certioretur per iudicem, non per notarium, alias non valet fideiussio, secundum *Frede. de Senis consilio* 198. Sed non seruatur de consuetudine, immo ipsi tabelliones hoc faciunt, & dicunt in contractibus.

¶ Mulier prohibita fideiubere, potest donare, secundum *Bald. in l. voluntas col. 1. C. de fideicommissis.* Intellige de muliere soluta, non autem de coniugata, illa enim donare non potest, nec alium contractum praeiudicialem facere sine licentia mariti, secundum leges istas supra 55. IX.

¶ Maritus tenetur praestare vxori vestes & alimenta, & subire alia onera matrimonij, *l. pro oneribus. C. de iure dotium, & l. qua dotis. c. salubriter de vsuris.* non solum quando vxor dotem sibi promisit & soluit, vt *l. creditores, §. inter, ff. mandati. glo. Bart. & alij in l. si cum dotem, § sin autem in seruissimo, ff. soluto matrimonio, & in l. si stipulata, § si vxor. ff. de dona. inter virum & vxorem. specu. in tit. qui filij sint legitimi. §. 1. versic. nunc dicamus de vxore,* sed etiam si maritus accepit vxorem sine dote, *l. fin. C. de diuortijs.* tenet *Inno. in c. per vestras, de donationibus inter virum & vxorem,* vbi plene dixi in mea repetitione. Si tamen dos fuit marito promissa, & non soluta, tunc non tenetur eam alere. *Bald. in l. fin. C. ad Velleia.* cuius opportunam feci mentionem in dicta repetitione. X.

¶ An & quando vxor tenetur ad debita contracta per maritum pro alimentanda vxore & filijs, quando maritus aliunde non potest nec habet, vnde alimenta praestare possit. Pulchra est dubitatio. quam orsus est *Ioan. de Pla. in l. vxorem. C. de decurio. lib. 10.* quam ego prosequor latè in rub. de dona. inter virum & vxo. col. 348. versic. & si forte. vbi videas per te. Conclusio est quod vbi maritus non habet vnde soluat, vxor tenebitur. argum. eius quod in simili voluit *Bart. post glos. in l. hn solis. ff. de condi. indebi.* vbi dixit quod si pater inops accepit pecuniam mutuo ad alendum filios, creditor agit contra filios, qui forte habent res maternas vel alias possunt soluere. Hoc placet *ibi Angelo & Iasoni ibi & in l. si cum seruum. ff. si certum peta. Ludo. Ro. singulari* 291. & quanquam ibi cogitandum reliqui, nunc dato maiori otio mihi tenacius cogitauri placet praedicta decisio. quoniam certum est quod maritus inops non tenetur vxorem alere, vt expresse dicit *Bald. in l. vbi adhuc col. 6. versic. pone quod vir. C. de iure dotium.* Immo hoc casu vxor diues tenetur maritum alere, vt *l. si cum dotem, §. si maritus, ff. so. ma.* & ibi notat *Alexan.* tenent *Bart. & alij in §. fin autem in seruissimo. Bart. in tractatu alimentorum ad finem. Spec. qui filij sunt legi, §. 1. versic. quid si mulier* Sicut in simili dicimus de patre, qui tenetur alere filios, si habet vnde. alias non, vt *l. si quis à liberis, ff. de liberis agnoscendis, & ibi glo. in §. si mater, glo. in l. Nesennius. ff. de nego. gestis.* tenet *Bald. in l. nec filium. C. de patria po.* Si autem maritus hoc casu alit vxorem, vel pater filium, faciunt id ad quod alias de iure non tenentur in vtilitatem vxoris & filiorum versum: ergo marito vel patre non existentibus soluendo, poterit creditor ab vxore vel filijs petere, per actionem de in rem verso. Per textum singularem, in *l. et qui in, §. alioquin. C. quod cum eo,* qui alibi non reperitur, secundum *Bald. & alios.* & si bene aduertantur verba istius le- XI.

gis,

gis, hoc videtur sentire, cum dicunt quod vxor non tenetur ex debito contracto cum marito, nisi probetur versum in eius vtilitatem, in rebus ad quas maritus non tenebatur. Sed quando erat inops non tenebatur eam alere nec filios. immo ipsa vxor tenebatur eum & filios alimentare, vt paulo ante dicebamus, ergo ipsa tenebitur ad ista debita contracta per maritum inopem. Praeterea negari non potest, quin hoc casu vxor quae non erat alimentanda, immo ipsa deberet maritum & filios alimentare, ex mutuo per maritum contracto, & ex pecunia creditoris, ipsa magnam percepit vtilitatem, cum tantundem de suo debuisset consumere in alimentanda se, maritum & filios, & sic facta est locupletior cum creditoris iactura, si ei non solueret, ergo poterit creditor ab ea repetere per textum singularem in *l. si me & Titium l. si cum seruum, ff. si certum petatur.* vbi si res mea mihi debita ad te peruenit ex causa lucratiua, possum a te condicere, ne cum iactura mea locupletior efficiaris, etiam si inter me & te nullus contractus, vel quasi contractus interuenisset super illa re. quia nemo debet locupletari cum iactura aliena, vt *regula iuris* dicit, *& ibi Dynus* qui multa cumulat. Ex qua ratione dicebat notabiliter *Cynus*, quem refert & sequitur *Bald. in l. 7. C. de reputatoribus*, quod si minor restituitur aduersus venditionem factam pro soluendo minoris debito, absque pretij solutione, poterit emptor repetere pretium ab eius creditore, qui habuit ex causa lucratiua. argu. *l. fin. ff. de eo per quem factum erit, & l. plane la 2. §. 1. de legatis* 1. rene ista memoriae, & adde ad ea quae dixi in dicta rubrica.

XII. ¶ Adde similiter, quod maritus tenetur alimentare vxorem, & necessaria ei tribuere, non secundum eius dignitatem, sed secundum necessitatem viuendi. tenet *Iacobus de Arenis*, quem sequuntur *Bald. Ioan. de Imola & alij recentiores in l. si maritus, ff. soluto matri.* quod rene menti, quia facit ad multa.

XIII. ¶ Tenetur similiter maritus curare vxorem aegrotantem, maxime si est furiosa, & consanguinei illud petant, & est in ciuitate vel loco, vbi potest haberi copia medicorum, alias excusatur, nec tenetur mittere pro medico ad ciuitatem, secundum *Barto. & alios in lege idemque. ff. pro socio & in l. si ab hostibus. §. si vir, & in l. si cum dotem, § fin autem in fatuissimo, ff. soluto matrimonio & in l. quod in vxorem. C. de negocijs gestis.*

XIIII. ¶ Maritus & vxor dicuntur simul obligati si vna conceptione verborum & vno momento obligentur, vt *lege si fundus, §. si duo & ibi Barto. q. prima, ff. locati.* quia dictio, simul, est copulatiua, quae facit copulata venire aeque & principaliter, secundum *Baldum in l. prima, §. his itaque colu. prima. versic. & putant quidam. C. de caducis tollendis.*

¶ Item dicuntur simul obligati, si vnus post alium sunt obligati, secundum *Bartol. in l. si plures, ff. de iureiurando.* Proprie tamen dicuntur simul obligati, siue mancommunati, quando obligantur maritus & vxor in eodem instrumento vno eodemque concursu. secundum *Bald. in authentica hoc ita. col. prima in fine. C. de duobus reis*, nisi animo nouandi se obligent, vt *l. si paternam & ibi Bald. C. ad Velleia.*

¶ Quando duo sunt obligati in solidum, XV. contra singulos potest agi, etiamsi non dicatur, licet fiat exactio contra vnum si omnes sunt soluendo, *l. non recte. §. fin. C. de fideiusso. lex regni foro legum lib. 3. titul. de los fiadores. l. 3.* Hodie tamen est secus per *l. 2. tit. de las deudas. lib. 5. ordina.* vbi dicitur quod duo simpliciter obligati, tenentur quilibet pro dimidia, si tamen in solidum sint obligati, potest quilibet pro toto conueniri.

¶ Et ita est differendi quod sint duo rei debendi, vel in solidum obligati. secundum *Bart. in l. rem hereditariam, ff. de euictio.* vnde obligati in solidum non gaudent beneficio diuisionis de duobus reis debendi, vt ibi per eum. Debitores in solidum non tenentur in solidum extra naturam rei in obligatione deductae, nisi hoc actum sit, *Bart. in l. si vt certo, §. si duobus. col. 5. vers. item dubitatur, ff. como. glos. in l. 1. versi. in solidum. C. quo ordine quis conuenatur. libro 11.*

¶ Rei in solidum obligati habent benefi- XVI. cium diuisionis, vt quilibet conueniatur pro parte, de iure authenticorum. nisi alter sit inops vel absens, *authen. de duobus reis in prin. colla. 8. & in authen. hoc ita. C. eod.* Item nisi renunciauerit beneficio diuisionis. *Angel. vbi supra, in princi. col. 2. vers. & hac est doctrina. & gl. in verbo ad solutionem in d. authen. in fin.* sed *Bart. in d. l. si mandato. la 2. ver. Paulus el 3. ff. mandati.* dicit conueniri in solidum addito quod solutio vnius prosit alteri, nisi constet vnum possidere. tenet *Bartol. in l. si duo, ff. depo.*

¶ Duo rei dicuntur, quando sunt obligati XVII. vna causa non si ex diuersis causis. *Paulus de Castro consilio 49. incipiente viso puncto.* & tunc simul obligati, videntur inuicem fideiubere, si ad alterum tantum principaliter negocium spectat. *Bart. in authen. hoc ita in repe. charta 10. vers. 4. principaliter est videndum. C. de duobus reis.* vide *Bart. in l. si vnus in princip. ff. pro socio, & in l. res. 1. col. versic. restat videre an duo rei, ff. de duobus reis, glos. in l. sed Iulianus, § item si duos. versic. antereit, ff. ad Mace. vt in l. si vir vxori, §. mulier. versic. intercessionem, ff. ad Velleia. Bartol. in l. 4. in prin. ff. si quis cauti. & in l. si constante, §. quoties col. 1. versi. & pro Dino facit, ff. so. ma. Bald. in l. sancimus in fi. versic. non competit actio. C. de verbo. sig. & in l. per diuersas. q. 15. C. mandati. Ange. in authen. de duo. reis fin. col. vers. item ac duo rei colla. 7.*

¶ Sed est pulchra dubitatio, duo principa- XVIII. liter se obligarunt pro pecunia numerata vel re vendita & tradita, pecunia vel res peruenit ad alterum eorum, quis eorum debet prius conueniri? dicas quod is ad quem pecunia vel res peruenit, altero hoc petente & dicente quod conueniatur prius suis expensis & suo

& suo periculo, nisi fortè à principio fuerit conuentum quis prius conueniatur. ita notanter decidit *Bartol. in l. 3. §. final. colum. fin. versic. septimo quaero, ff. de duobus reis. Bald. in authent. hoc amplius, penultim. colum. versic. & nota hic argumentum, C. de fideicommiss. gloss. in l. sed Iulianus, §. item si duos, versicul. interemit, ff. ad Macedon. Angelus in lege hinc quaeritur, §. potest esse, ff. de peculio.* Sed Bald. contra in *l. si non singuli, primo nota. C. si certum petat.* vbi vide omnino, & in *dicta authentica hoc amplius, penult. colum. versic. & nota hic argum. C. de fideicom.* Sed si bene aduertas non est contra. dicit enim quod praenominatus contractui, principalis habeatur, & ita si vir est praenominatus in instrumento, vxor secundo vna cum eo, praesumitur vxor interesse. Sed quando sunt ambo pariter obligabiles, vterque praesumitur principalis, nisi contrahatur super re vnius tantum, vel nisi ad vnum tantum res peruenit: vt *dict. lege si non singuli.* vel nisi color sit quaesitus: vt *l. vir vxori, ff. ad Velleian. §. final.* istud etiam tenet *Baldus in authentica si qua mulier, final. columna, C. ad Velleian. & per Bartolum in l. hi qui in fin. ff. de fideiuss.*

XIX. ¶ Vxor potest obligari & fideiubere pro reditibus & iuribus regalibus, quando mulier expressè se obligauit, vt hic. alias secus, *vt l. 2. tit. de los fiadores, lib. 5. ordinationum.*

L E X LXII.

Ninguna muger por ninguna deuda que no descienda de delicto, pueda ser presa ni detenida, sino fuere conoscidamente mala de su persona.

I. Mulier honestè viuens non potest pro debito capi nec carcerari, nisi ex delicto descendat. Sumitur ex notatis per *gloss. & doctores, in l. ad egregias, ff. de iureiurand. & in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex, & in l. 1. C. de offic. diuersorum iudic.* vbi iudici contra facienti imponitur poena capitis.

II. ¶ Intellige, quod mulier non capitur pro debito pecuniario ciuili. etiam si debitum sit publicum, *Bartol. in l. nemo carcerem, C. de exaction. tribu. lib. 10. per l. 1. cum authent. ibi posita, C. de offic. diuer. iudic.*

III. ¶ Fallit ista lex quando mulier assumpsit sibi tutelam ex dispositione testamenti paterni vel aui, & renunciauit Velleiano & secundis nuptijs, & omni iuris auxilio. nam tunc potest capi personaliter & carcerari pro debito, dummodo ponatur in loco honesto. ita tenet *Bart. in l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutor. & in authentic. matri & auiae, C. quando mater tutelae officio fungatur.*

IV. ¶ Fallit 2. quando lex vel statutum disponit quod debitor fugitiuus possit capi & carcerari, nam tunc comprehenditur mulier fugitiua, nisi specialiter sit excepta ex identitatis ratione. *Bartol. in l. 1. colum. 8. in lectura noua, ff. de peculio, & in l. iura, in fin. ff. de legib. Bald. in l. ne passum, C. de iuris & facti ignor. & in l. quicunque, C. de seruis fugit.*

V. ¶ Fallit 3. quando debitum descendit ex delicto, vt hic colligitur à contrario sensu. nam tunc mulier bene potest capi & carcerari. Cuius contrarium tenet *Bald. in l. 3. C. de episc. audi.* vbi dicit quod mulier pro debito descendente ex delicto carcerari non potest etiam si satisdare non possit, per textum notat. *in authen. sed nouo iure, C. de custodia reorum.*

¶ Mulier pro delicto carcerata debet ab hominibus separari. *l. quoniam, C. de custod. reorum.* & si fideiussorem non habet, relaxatur cum cautione iuratoria. *authent. vt nulli iudicum, §. necessarium collat. 9.* etiam si sit pro delicto carcerata, secundum *Ang. de Aretio in tract. maleficiorum in parte fideiussit, col. 2.* VI.

¶ Mulier dicitur turpiter viuere quae palam quaestum sui corporis facit. *l. palam, ff. de ritu nupt.* vt puta, si duos causa quaestus admisit, vt ibi probatur, secundum *Abb. in cap. cum decorem in fin. de vita & ho. cle. & in cap. inter opera de spon.* Idem si per viginti horas stetit in lupanari. nam ex hoc solo censetur publica meretrix, vt notanter voluit *Salicetus in lege quoniam adulterium, C. de adulterijs.* VII.

¶ Talis enim mulier turpiter viuens potest carcerari pro debito pecuniario, vt tenent *Bart. & Bald. in dict. leg. 1. C. de offic. di. iudic.* intellige dummodo non sit marito coniugata, secundum *Ioann. Andr. in spec. in titul. de iniurijs, pe. de. su. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. Ang. de Aretio in tractatu maleficiorum in parte fama publica praecedente. in materia captura.* itaque stante statuto quod mulier meretrix possit capi & carcerari pro debito, non capietur meretrix coniugata. secundum *Ioannem Andream vbi supra, &c. Bald. & alios in dict. l. consentaneum.* intelligetur ergo ista lex in meretrice soluta, non in coniugata. VIII.

¶ Meretrix tanquam inhonesta persona potest à vicinitate expelli vicinis instantibus. *Guilielmus de Cu.* quem alij referunt & sequuntur *in l. 2. C. de summa Trinitate.* IX.

¶ Item meretrix non potest petere quod sibi fuit promissum. *Bartolus in lege 3. ff. de condi. ob tur. caus. Cynus in l. 2. C. eod. gloss. in leg. ea quae. C. de donat.*

donat. ante nupt. Bartol. in l. affectionis, C. de donat. Sed licitè recipit post cœptum meretricium, secundum *Bartol. in l. non dubium, C. de legi. & l. 3. §. quod meretrici, ff. de condi. ob tur. cau. & in l. 4. §. sed & quod meretrici, eod. tit. & in l. affectionis, ff. de donat.* dixi plenè in rubrica de donat. inter virum & vxorem, colum. 171. versicul. videamus nunc, & col. sequenti.

X. ¶ Meretrix recipere potest, non promittere, *Bald. in l. 1. col. 3. C. de condi. ob tur. cau. per l. fin. C. de action. & obligat.* vbi gloss. nota.

XI. ¶ An præsumatur meretrix illa, de cuius domo scholaris visus est exire, vide *Cyn. & Bald. in l. neque natales, C. de probat.*

XII. ¶ Item si consueuit intrare nunc vnam domum, nunc aliam. *Angel. in l. si qua illustris, C. ad Orficianum.*

XIII. ¶ Item mulier probatur meretrix, per testes dicentes, scimus quod est meretrix, quia famus eius vicini, *Baldus in lege 1. C. de colu. de regen.*

¶ Meretrix potest succedere ex testamento & ab intestato. *Angelus in authentic. quibus modis natur. effic. legit. §. 1. colu. 5.* sed contrarium tenet *ipse Ang. post gloss. in authent. de triente & semisse, §. consideremus, collat. 3.* XIV.

¶ Mater meretrix non potest exheredare filiam meretricem. *Bart. & Bald. in l. si in arenam, C. de inoffic. testam.* XV.

¶ Accessus ad meretricem est impunibilis, quando meretrix est soluta, secus si coniugata. *l. fin. titul. de los adulterios foro legum.* etiam si per vim sit capta libidinis causa. *l. verum, ff. de furtis, & ibi Bartolus & alij, & in lege si vxor. ff. de adulteriis.* XVI.

¶ De muliere habente amasium, quomodo punitur, vide *l. final. titul. de los vagabundos, lib. 8. ordin.* XVII.

LEX LXIII.

EL derecho de executar por obligacion personal se prescriua por diez años, & la accion personal, y la executoria dada sobre ello se prescriua por veinte años & no menos: pero donde en la obligacion ay ypoteca, o donde la obligacion es mixta personal & real, la deuda se prescriua por treinta años y no menos.

IVs exequendi præscribitur decennio.

I. ¶ Instrumentum guarentigiæ dicitur illud quod est redactum in scriptura habens paratam executionem iussu notarij habentis iurisdictionem mandandi ex forma legis vel statuti. *Bald. in l. iubemus, §. sane quæst. 6. C. de sacrosanct. eccles. & in l. penult. C. de fideiussor. Angel. in l. si debitori, ff. de iudic. Paulus de Castro consilio 71. 55.* Intellige quando præceptum notarij fit statim in ipso contractu, secus si ex interuallo, secundum *Bald. in dict. l. penul. C. de fideiussor.* Hodie tamen secundum iura & consuetudines regni satis est quod contractus, sit in scriptura redactus per notarium, & sit purus: vt colligitur ex *l. 5. versic. Cartas y contractos publicos, tit. de las excepciones, li. 3. ordin.* quam tene menti, publicum autem dicitur instrumentum quando fit per notarium publicum, secundum *Innocent. Abb. & alios in cap. 2. de fide instru.* tene hoc memoriæ.

II. ¶ Instrumentum ergo publicum & liquidum habet executionem paratam. Idem eius exemplum ex originali sumptum auctoritate iudicis. *l. chirographis, & ibi Bartol. ff. de admi. tut. gloss. in l. probatorias, C. de diuersis officiis, lib. 12.*

III. ¶ Instrumentum guarentigiæ habet vim confessionis. *Cynus & Bartolus in l. 1. C. de confessis, & in l. non fatetur, ff. eod. & in l. possessio. § atsi possessio, ff. de acquirend. possess.*

¶ Ista confessio habetur ac si in iudicio facta esset, ideo reuocari non potest. *Bartol. in l. error, C. de iuris & facti ignor.*

¶ Ideo potest executioni mandari, vt notat. in *dict. l. sed si possessori, §. penult. vbi est gloss. nota. ff. de iureiurand. & in præallegata l. regni.*

¶ Habet enim contractus guarentigiæ vim sententiæ, vt per *Bartolum post Cynum in l. 1. C. de confessis,* nota. in *dict. leg. si debitori, ff. de iudic. & in authentic. de exhib. reis, § suspectis, collat. 5. Bartol. in l. vinum, ff. si certum petat. & in l. 1. § in hac, ff. como.*

¶ Contractus depositi habet executionem paratam, sicut sententia vel confessio in indicio facta, vel iuramentum conuentionale. *l. post rem, ff. de re iudic. vel laudum emologatum. l. non autem, ff. de arbit.* tenet *Bartolus in l. penult. C. depositi. Matthæus in suis singularibus, 6.* intellige quando depositum est notorium, de quo apparet per instrumentum publicum, vel per testium depositiones, qui recepti fuerunt ad perpetuam rei memoriam in casibus à iure permissis, vt dicit *Matthæus vbi supr.* IV.

¶ Instrumentum conditionale non habet paratam executionem, vt patet ex prædictis, signanter ex lege regni, conditione tamen liquidata executioni mandabitur. *Bald. in l. si quidem, C. de exceptio. & in specul. de appellat. versic. sed nunquid ex præcepto ad finem.* vide *Baldum in lege* V.

cum

cum testament. in fine, C. de testament. manumiss.

VI. ¶ An & quando instrumentum guarentigiæ possit executioni mandari contra minorem viginti quinque annis sine curatore. vide *Bald. in l. final. §. necessitatem, C. de bonis qua liberis, & in l. 1. quæst. 5. ff. de condictione indebit. gloss. & Angel. in authentic. de hered. & fal. §. si vero non plures, & §. illud, collation. 1. Bald. in specul. de appe. versic. minor.*

VII. ¶ Generalis procurator non petit executionem guarentigiæ, nisi habeat speciale mandatum. *l. si procurator, §. 1. in fine, ff. de procuratoribus.*

VIII. ¶ An instrumentum guarentigiæ vel sententia contra tutorem nomine pupilli potest mandari executioni contra pupillum. *Bald. in spec. de appellat. vers. tutori*, dicit quod sic, si eius præceptum factum sit in promissione, non si in confessione.

IX. ¶ Iuri exequendi præscribitur in personali actione lapsu decennij, ope exceptionis. *Cynus in l. cum quis, C. de iuris & facti igno. Salicet. in lege ficut, 6. opposit. C. de præscript. 30. gloss. & doctores in l. ficum, §. qui iniuriarum, ff. si quis caus. & in l. atque natura, ff. de negot. gestis, & in l. si pupillus, ff. de admi. tut. & in l. si quis postquam ff. de fideiussor.* Contra *Bartolum in leg. final. §. 1. ff. rem ratam hab. gloss. in versic. prorogari. Bald. & Angel. in lege cum notissimi, in principio 2. column. & in dicta lege ficut, 1. colum.* vide *Angel. in l. 1. C. si adversus creditor. Bald. in l. final. 13. oppos. circa medium, C. de edicto diui Adria. to. quod tollat.* est text. in *cap. ad aures, & ibi Abb. vltim. nota. de præscript.*

X. ¶ Præscriptio est similis solutioni. *Baldus in l. si mandatori, column. 2. vers. item dubitatur per legem si pupillus, & ibi Bartol. final. colum. vers. sed venio ad vltimum, ff. de admi. tut.* Contrarium tenet *Bartolus in lege item illa, §. quod adiicitur in primo nota. ff. de constit. pe.* Sed primam opinionem tenet *Specul. de oblig. & solut. §. 1. vers. item pone quod debebas.*

XI. ¶ Omnes præscriptiones sunt de iure ciuili. *Bald. in authent. nisi tricennale circa medium, C. de bonis maternis.*

XII. ¶ Præscriptio debet compleri ante litem contestatam. *Bartol. in l. nec bona, C. de præscription. lon. tempor. & in l. si post in principio, ff. de rei vend. & in l. Celsus fin. column. versic. sed circa huiusmodi ad medium, ff. de vsucapionibus.*

XIII. ¶ Ius exequendi in obligatione personali præscribitur decennio, vt hic & *l. 4. tit. de las prescripciones, lib. 3. ordin.* quæ hodie sic intelligitur. Actio tamen personalis cui est adiuncta executoria, non præscribitur decennio, sed spatio viginti annorum, & ita est contra *dictam leg. 3. tit. de las prescripciones.* nisi illam intelligas quando consanguineus est debitor consanguinei, qui si intra decennium non petit, videtur remittere. *gloss. Bartol. in l. libertus, §. 1. opposition. 1. ff. de alien. legat.*

XIIII. ¶ Decennium contra ius exequendi, incipit à tempore quo potest agi contra obligatum efficaciter. *l. 1. §. final. C. de annali except.* facit *dict. l. 3. tit. de las prescripciones foro legum.* quamuis autem sit nata actio, vt est videre in contractu mariti recipientis dotem. & promittentis eam restituere soluto matrimonio. constante enim matrimonio vxor vel heres agere non potest, vt supra l. 55. quia vxor est sub potestate viri. constituto autem sub alterius potestate non currit præscriptio. *Bald. in l. cum notissimi, §. immo final. colum. vers. item si quis, C. de præscriptione 30. vel 40. ann.* facit quod in simili dicit *Ioannes Andreas in specul. qui filij sunt legitim. in rubrica in principio, de filio in potestate qui non potest agere.* Concluditur ergo quod antequam actio nascatur, non potest contra eam præscribi.

¶ Non valenti agere non currit præscriptio. *dict. leg. 1. C. de anna. except. in pign. gloss. in cap. auditis, & in cap. cum non liceat de præscrip. Bart. in l. vnus, §. si fons, ff. de seruit. rust. præ.* vnde præscriptio decem annorum, de qua hic, non currit contra minorem, qui non potest agere. item quia ante finitam tutelam vel curam, non est cum effectu nata actio ad agendum. XV.

¶ Item non currit pendente dilatione conuentionali. *Bald. in l. sicut in principio, C. de præscrip. 30. text. in l. 3. §. pen. ff. de precar.* notat. in *l. sicut, in annos, ff. quibus modis vsusfructus amit.* Ad idem *l. l. cum notissimi, §. illud, C. de præscript. 30.* quem nota. vide *Bartolum in l. interdum, §. 1. ff. de verbor. obligation. & in l. ita stipulatus, 2. quæstion. principali, 24. column. eod. titul. Abbas in cap. præterea requisiti, & ibi Præpositus de appellat.* Conclude igitur quod debitum non computatur à die celebrati contractus, sed à die quo est fienda solutio, vel à die euentus conditionis, vt nota in *l. prætor cum sequenti, ff. qui potior. in pig. hab. & in l. 1. in fin. ff. quando dies vsusfruct. lega. ce. in l. item quia secundo responso ff. de pactis.* XVI.

¶ Præscriptio ergo decennij de qua hic, non incipit currere à tempore celebrati contractus, sed à die qua debet fieri solutio, quia ante agi non potest. XVII.

¶ Limitabis istam legem & quæ dicta sunt de præscriptione decennij, nisi per pactum quis sibi prouideat ne currat decennium. *Ioannes Andreas in speculo de præscript. 2. column. ad finem.* intellige quoad paciscentem & habentem causam ab eo, non quo ad tertium. secundum *Antonium & alios in cap. cum non liceat, eod. tit. & ibi Abbas column. 3. versic. sed ego dubito.* Pacto enim agi potest quod nulla currat præscriptio, vt per *Bartolum in leg. nemo potest, penultim. column. versicul. quæro statutum de leg. 1. & in l. quod si nolit, §. si quid ita, ff. de ædilitio edicto. Bald. in l. 1. C. ne rei domin. vel templorum, column. 1. in principio.* Item præscriptio currit in defectum promissionis hominis, si autem homo sibi prospiciat contractum præscriptionem, non habet currere contra eum ex vi pacti. cum prætor dicat pacta seruabo. *l. iuris gentium, ff. de pactis.* non enim est quis in mora, cum sciat ius suum durare, vt dicit *Baldus in lege vnica, C.* XVIII.

de sententi. quæ pro eo quod interest prose. licet *Bartolus* aliud videatur sentire in *dicta lege nemo potest, colum. 4. versicul. quæri. Dyn. de leg. 1. & in l. 1. ff. de vsucap. & in l. 1. in fine, C. de annali except.* & ibi notat *Bald. & in l. fin. §. final. C. de tempo. appe. Ang. in authentic. vt ecclesia Romana, collat. 2.* Item pactum dicitur ius commune, secundum *Bald. in l. liberti, col. 12. C. de operis liber.* & habetur pro statuto. *Bart. in l. ciuitas circa principium, ff. si certum petatur.*

XIX. ¶ Immo pactum operatur plus quam consuetudo, & plus quam ius commune gloss. in *l. cum mirabilibus, C. de testam. mi.* Sed lex vel statutum potest operari quod ius exequendi præscribatur vel non præscribatur decennio, ergo & pactum partium. ¶ Item pacto potest induci quod instrumenta præscribantur vel exequantur. *l. minor, ff. de minor.* ergo & contra eum non currit præscriptio.

XX. ¶ Hinc datur notabilis limitatio ad legem quaterni gabellarum 129. quæ dicit quod gabella debet peti infra annum, & duos menses, alias præscribitur iure petendi, nisi forte pacto partium præscriptio fuerit impedita: per ea quæ dicta sunt.

XXI. ¶ Interrumpitur præscriptio per executionem factam in bonis debitoris. *l. 3. tit. de las prescripciones, lib. 3. ordin.* ¶ Item per capturam personæ. *l. 1. C. qui bonis cedere po. secundum Bart. in l. is qui reipublicæ, in fin. versic. quandoque enim fit captendo, ff. ex quibus cau. ma. Bald. in spec. versicul. an possit quis capi.* licet idem *Bal.* contra *tit. de citatione, versi. nunquam tamen legi.* ¶ Item per missionem executoris per iudicem factam contra debitorem. *l. tum qui, §. iniuriarum, ff. si quis cautio.* vbi contentio super litis contesta. interrumpit præscriptionem. tenet *Bald. in l. nec bona, C. de præscript. longi tempo. decem vel viginti annorum. Abb. in cap. illud de præscript. Bald. in l. 2. columm. 1. versi. vlterius quæritur, C. de seruit. & aqua. & in l. 1. versicul. sed quæro, C. quando libellus principi oblatus, & in l. 1. ff. de in ius voc. Bart. in l. sicut, in 1. opposit. & ibi Bald. in 1. colum. in duobus locis, C. de præscript. 30. & in l. 2. §. fin. versic. sed hic quæritur contra, ff. pro emptore.* vbi dicit verum cum distinctione *l. finalis, ff. de eo per quem factum erit.* Sed de iure canonico sine distinctione semper interrumpitur vel impeditur præscriptio per missionem executoris, secundum *Bald. in dict. l. 2. Angel. de Aretio in §. æque si agat, instit. de act. Oldrad. consil. 176. spec. de execut. versi. executoris.* facit *l. more, C. de rei vendit. & dict. l. sicut.* & quod tenet *Bald. in l. in contractibus, col. 1. in fine,* ibi, & do tibi regulam, *C. de non num. pec.* vbi dicit quod per solam missionem nuncij, interrumpitur præscriptio longissimi temporis, scilicet 30. annorum. vel si sit præscriptio longi temporis quæ habetur ex forma statuti per possessionem longissimi temporis, vt hic & ibi per eos & per *Bartol. in dict. l. 2. §. fin. ff. pro emptore, Abb. in cap. illud de præscript. columm. 3. versicul. sed dubitatur.*

¶ Item interrumpitur per petitionem debiti etiam pro parte tantum, vt *per Baldum in cap. 1. §. quid ergo, versicul. extra quæro de inuestitura de re aliena facta, & in lege naturaliter, columm. 6. versicul. quæro quid si, ff. de vsucap.*

XXII. ¶ Item interrumpitur præscriptio per solam citationem, sed non perpetuat secundum *Bartolum in l. cum notissimi, in principio, versic. & sic ad quæstionem, C. de præscript. 30. & in l. 2. §. final. versic. quid dices de præscriptione, ff. de vsucap. pro emptore. Bald. in spec. de appellat. versic. quæstio talis est. Ioann. de Imola in dict. cap. illud, de præscription.* ad hoc *dict. l. 3. tit. de las prescripciones. li. 3. ordin.*

XXIII. ¶ Per excommunicatum præscriptio interrumpi non potest ciuilis, naturalis sic, secundum *Abb. in cap. cum inter. col. 4. versic. in secundo de except.*

XXIV. ¶ Per missionem factam ex primo decreto in bonis debitoris, dicitur quodammodo executio fieri, secundum *Baldum in l. consentaneum, final. columm. C. quomodo & quando iudex creditor sic missus poterit vendere rem ipsam quam possedit per decem annos & vltra.* Poterit similiter si voluerit petere à debitore, debitum: vt per *Bartol. in l. is qui, ff. ex quibus caus. maio. & in l. si finita, §. Iulianus, ff. de damno infecto. & in l. litibus, C. de agricolis & censitis. lib. 11.* vbi vult quod executio non habet instantiam ipsa facta. gloss. tamen in *regul. sine possessione de regul. iuris, lib. 6.* tenet contra, & *Bartol. in dict. l. is qui republica, final. colum. versic. item nota ad quæstionem & Ludovic. Roman. in singularibus in verbo decretum, versicul. dicit lex quamuis,* &c. Sed tu tene cum *Bald. in dict. l. consentaneum per supradicta.* Ad cuius confirmationem facit *Bald. in dict. l. 1. versic. & hoc est vtile. C. de præscript. 30. & 2. columm. versic. ibi anno tollitur.*

¶ Ad idem *l. sicut, §. libertas, & ibi Bald. ff. de serui. vrba. prædiorum.* vbi dicitur quod præscriptio interrupta debet denuo inchoari.

XXV. ¶ Præscriptio interrumpitur ex possessione vnius diei, vt per *Spec. de locato, §. 6. versic. 41. & 44. circa medium.*

XXVI. ¶ Interruptio præscriptionis prodest solo interrumpenti. *Bald. in dicta lege 2. columm. 16. C. de seruit.* quia sic præscriptio contra vnum non nocet alijs. *l. si ædes, & ibi Bald. ff. de serui. vrba. præ.* Item sicut præscriptio in vno articulo, non extenditur ad alium, *cap. cum olim, cap. cum contingat de decimis. Flo. in l. si quis diuturno, ff. si seruitus vendi.* & sicut regulariter præscriptio non extenditur. *l. non dubium, C. de legibus.* Ita interruptio præscriptionis contra vnum, non extenditur ad alios. *cap. auditis, & ibi Abb. columm. 2. in fine, versicul. nota, ex fine text. de præscription.* Sed si interrumpitur ab vno ex conreis credendi, prodest conreo *l. fin. & ibi Bald. prope finem, & Angel. C. de duobus reis.*

¶ Similiter præscriptio interrupta contra vnum de pluribus reis debendi, nocet conreo, vt *dict. l. final. & ibi gloss. & dd.*

¶ Alijs tamen ex consortibus non prodest nec nocet secundum *Baldum in l. 2. columm. 16. C. de seruit.*

¶ Inter-

XXVII. ¶ Interruptio contra principalem, nocet fideiussori, quia contra eum videtur facta. *gloss. & Bart. in l. si fideiussor, §. fin. ff. manda.* vide *Bald. in l. tam mandatori, final. colum. in princip. versic. sed quaero quid si fideiussor, C. de non num. pec.* intellige in fideiussore iudicij, secus in fideiussore contractus. *Bald. in dict. l. tam mandatore, final. colum. versic. sed quaero.* quia sententia lata contra principalem potest mandari executioni contra fideiussorem qui cauet, secundum *Bartolum in lege, si quis pro eo, §. si nummos, ff. de fideiussor. & in l. praesenti, §. cum autem, C. de his qui ad eccles. confu. & in l. 3. C. de execut. rei indic.* nota. *in l. t. ff. iudi. sol. & in l. authore, C. de euictionibus. & ibi Bald.*

¶ Idem dico contra defensorem, vt nota. in *l. Plautius, ff. de procur. & in spec. eod. tit. §. t. versic. sed nunquid fideiussor.*

¶ Si tamen fideiussor iudicatum soluere est inops, sententia debet exequi contra principalem. *Angel. in authent. vt omnes obediant iudici, col. 3. collat. 5.*

XXVIII. ¶ An sententia lata contra principalem possit exequi contra fideiussorem iudicio sisti, sine nouo processu. vide *Bartol. in l. 1. ff. iudi. solui. & in l. qui iurasse, §. ergo si quis, ff. de iureiurand. & in l. gregem, §. etiam, ff. de pigno. & in l. finali, C. de vsuris rei iudicata.*

¶ Secus in fideiussore contractus. *Bart.* ibidem *Bald. in spec. de execu. sen. versic. sententia lata & in l. final. C. de fideiuss. tut.*

XXIX. ¶ Aduerte quanquam iure exequendi instrumentum praescribatur decennio, vt hic, potest tamen creditor agere via ordinaria & producere instrumentum ad probationem debiti. concordat *l. 4. titul. de las prascript. lib. 3. ordin.* tenet *Bart. & Bald. in l. plane, ff. quod falso tutore authore.* intellige quando lex vel statutum dicit, quod post decennium non fiat executio. secus si dicit quod praescribatur actioni vel obligationi, & tunc secus. *dict. l. 3. tit. de las prascript. lib. 3. ord. Bartol. vbi supra.*

XXX. ¶ Idem videtur de instrumento cancellato, quod non arguit liberationem, sed solum executionem tollit. de quo vide *Bartol. in l. 1. ff. de his qui intestat. de. Bald. in lege 1. C. vt in po. le. & in tractatu guarentigia, vltima charta. versic. item quod si instrumenti.* tene primum per *dictam legem 3. & 4. titulo de las prescripciones. lib. 3. ordin.* & facit ista lex.

XXXI. ¶ An re in qua facta fuit executio perempta, liberetur debitor, dicas quod non, immo iterum fit executio, nisi culpa executoris res pereat, quia tunc ipse tenetur. *l. periculum, & ibi nota. ff. si certum pet.* facit *l. incendium, C. eod.*

XXXII. ¶ An autem specie perempta in qua fit executio in aestimatione eius. vide *Bald. in l. 1. C. de sen. qua pro eo quod interest pro.* & bonum textum in *l. restitnere, ff. de rei vend. Bartol. in l. Iulianus, ff. de confessis,* quod sic.

¶ Item poterit fieri executio pro interesse quantum quanti plurimi fuit vinum vel granum debitum à tempore morae. *Barto. in l. 1. §. in hoc, ff. commodati.* Sed contrarium sentit in *l. vinum, ff. si certum petat.* & requiritur interpellatio, vt constituatur in mora. *Bartol. in l. eum qui, §. si iurauero, ff. de iureiurand.* vbi vide per eum. aliquid per *Ludouicum ibi, columna. 3. versic. item opponitur.*

¶ Sed quid si sententia fuit lata super re vel specie, qua non inuenta, executio facta fuit in aestimatione, si postea res reperitur apud condemnatum, an poterit in ea fieri executio. *Bart. in l. sed etsi possessori, col. 1. versic. vltimo, hac lex de iu. reiurand. ff.* vbi vide. XXXIII.

¶ Quid si condemnatus vel promissor alicuius rei est paratus soluere interesse, vt euitet executionem, an possit, dic quod non, sed fiet executio in re promissa & debita. *Spec. de fructibus, & interesse, §. final. versic. item dicimus.* XXXIV.

¶ Actio personalis & executoria data super ea praescribuntur 20. annis. Quod est contra *leg. sicut, C. de praescript. 30. annorum.* vbi actio personalis durat 30. annis, nisi sit interrupta pupillari aetate. Item *l. t. C. de annali except.* dicit quod actionum personalium vita est regulariter triginta annorum, & sic finitur annis 30. vt ibi, & *l. 22. titul. 29. 3. partit.* Hic statuitur contrarium, per quod videtur approbari *lex 3. titul. de las prescriptiones, lib. 3. ordin.* vbi dicitur quod actio personalis praescribitur decem annis. si tamen super actione personali data est executio, praescribitur spacio 20. annorum: vt hic. Idem voluit sentire *Bald. in dict. l. sicut, colum. 2. versicul. ibi anno tollitur.* itaque ius exequendi obligationem personalem praescribitur decem annis, per *dict. leg. 4. titulo de las prescripciones.* & actio personalis simplex praescribitur alijs decem annis. per *l. 3. eod. tit.* qui annullati sunt 20. vnde vtraque actio de per se praescribitur decem annis, & simul iunctae 20. XXXV.

¶ Intellige nisi contra pupillum, quia durante pupillari aetate dormit praescriptio, quia est in potestate alterius. *l. sicut, C. de praescript. 30. & tertia partita, tit. 29. l. 8. & l. cum notissimi, C. de praescript. 30.* XXXVI.

¶ Et quoniam actio personalis & executoria super ea data, finitur 20. annis, extinguitur isto tempore effectus naturalis & ciuilis obligationis eius, adeo quod nec in compensatione induci potest quod debebatur, neque solutum per errorem repeti, tanquam indebitum. *l. fin. ff. rem ratam ha. Bald. in dict. l. sicut, C. de praescript. 30. & in l. 1. C. de annali exceptione.* XXXVII.

¶ Nota quod in praescriptionibus vbi non requiritur titulus, duo requiruntur, possessio & bona fides. *l. 1. titulo de las prescripciones libro 2. foro legum, & l. 1. eod. titul. libr. 3. ordin. & tertia partita, titul. 29. l. 12. & cap. de quarta, de praescript. cum similibus.* In praescriptione autem quae est inducta in odium negligentis, vnum est necessarium, vt in actionibus praescribentes. scilicet cursus temporis. *l. si quis emptionis, C. de praescript. 30.* vbicunque autem alterum de requisitis petit, naturaliter praescriptio interrumpitur, XXXVIII.

quia deficiente altero naturaliter requisito ad confectionem actus, naturaliter deficit ipse actus. *cap. final. de condi. appo. cap. cum super abbatia de offic. delegat.* tenet *Abbas in dict. cap. illud, de præscript.*

XXXIX. ¶ Quid autem si post completam præscriptionem superueniat scientia rei alienæ, vel quod debita est alterius, nunquid sit tutus præscribens in foro conscientiæ? vide *Abbat. in cap. vigilanti de præscript. & in cap. quia plerique de immunitate eccles.* ego dixi plenè in rubri. de donat. inter virum & vxorem, column. 318. versic. ad prædictorum.

XL. ¶ Nota ex ista l. quod tunc vita actionis hypothecariæ est annorum 30. quando hypotheca constituitur & continetur in scriptura. ad hoc l. 22. supr.

XLI. ¶ Item nota quod hypotheca debet constitui in scriptura. alias non subsistit. Idem dicit textus, *& ibi Bartolus in leg. contrahitur, ff. de pignor.*

XLII. ¶ Ista hypotheca pacto constituitur. *l. si tibi, §. de pignore, ff. de pign. act. Bart. in dict. l. contrahitur, ff. de pignor.*

XLIII. ¶ Actio hypothecaria est in rem, quia datur contra possessorem. *l. pignoris, & ibi Bartol. & Bald. C. de pignor. & l. pignoris, & ibi Bartol. ff. eod.*

¶ Et datur ad rem quæ erat debitoris in eius bonis tempore constitutæ hypothecæ. *l. cum res, & ibi Bartol. C. si aliena res pignor. da. sit.* Item datur ad rem, cuius dominium postea superuenit debitori, scilicet de æquitate, non de rigore: vt ibi.

XLIV. ¶ Hypotheca intentatur contra possessorem, & obtinet agens probando quod res prius fuit sibi hypothecata, quam in possessorem alienata. *l. de rebus, C. de donat. ante nupt.* nisi sit fiscus, cuius fauore debet possessor probare rem fuisse sibi prius obligatam quam fisco. *l. 2. C. de iure fisci. & ibi Bart. & Pla. lib. 10. Bart. in l. qui nondum, §. quod dicitur, ff. de pigno.*

XLV. ¶ Libellus in hypothecam concipitur: vt per *Bal. in l. rem alienam, ff. de pignor. action. & in l. si fundus, §. in venditione, ff. de pigno. & in l. 2. C. de luitione pignor. & in l. si cum venditor, ff. de euict. & in l. cum res, & ibi Bart. C. si res aliena pigno. data sit. & in l. si ab eo, C. de pigno.*

XLVI. ¶ Discussio debet fieri contra debitorem de bonis quæ habet, & in defectum recurritur ad possessorem tertium, vt in præallegatis.

XLVII. ¶ An ista discussio fieri potest pendente iudicio contra possessorem vel fideiussorem principalis debitoris. vide *Bart. Bald. & alios in l. cum testamento, C. de testam. ma. Bald. in l. si rem, §. fin. ff. de pigno. act.*

XLVIII. ¶ Intellige discussionem necessariam, quando agitur actione personali, non quando reali. *Bald. in l. 3. C. de his quæ in fraudem credit.* nisi in casu *authent. contra rogatos, C. ad Trebell.* vbi *Bald.* 1. *colum.* speciale. Item non requiritur discussio quando agitur contra possessores, & agitur ad interesse contra alienantem causa mutandi iudicij, si interesse est liquidum, vt quia possessor præscripsit, vel est absens in longinquis partibus, vel non reperitur, ita quod euidenter est discussio difficilis. *Bart. post gloss. in l. 1. ff. de alienat. iudic. mu. ca. fa.*

XLIX. ¶ Item non requiritur discussio quando est præscriptum actioni personali, & cessat hypothecaria. *Bald. in authent. sed nouo iure. C. de act. & obligat.*

¶ Item quando agitur hypothecaria contra tertium possessorem simul & insolidum obligatum, & principaliter. *gloss. & Bartol. in l. mulier, ff. qui po. in pignor. hab.* Vel quando talis possessor erat vnus ex debitoribus, quia potest conueniri hypothecaria non facta discussione de alijs: vt ibi, & tenet *Bart. in l. si creditor, §. quæritur, ff. de distra. pignor. Bald. in authentic. sed hodie, C. de actionibus & obligat.*

L. ¶ Cum fit discussio, debet iudex monere partes, vt assint eum eo excussioni, ne fraus aliqua committatur, non tamen peremptoriè debuit monere. *Bald. in l. aduersus, C. de vsu & fructibus legatorum.* Facta discussione, debet fieri relatio per nuncium. Deinde debet super ea pronunciari. *Bart. in l. exitus, ff. de acquirend. possess. Bald. in l. 2. C. quando fiscus vel priuatus.* Forma itaque discussionis est, quod primo iudex committat nuncio quod inquirat & referat, secundo iudex examinet vicinos, vt per *Bald. in l. 2. C. quando fiscus vel priuatus.* de quo plenius per *Bart. in l. persecutione, & in authent. hoc si debitor, C. de pignor. & in l. à diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iudic. Bald. in l. fin. C. si certum pet. Angel. in authent. de fideiuss. §. sed nec in fin. collat.* 1.

LI. ¶ Nota ex ista lege, quod quando actio personalis & executoria data super ea præscribuntur spatio 20. annorum, remanet actio hypothecaria quæ durat aliis decem annis, & sic eius vita est annorum 30. Contra id quod dicit *l. 1. & ibi Bart. & Bald. post gloss. C. si aduersus creditor. & Paulus de Castro consil. 115. in fin. gloss. in l. cum notissimi in princip. C. de præscript. 30. gloss. & Bartol. in l. 1. §. cum prædium, ff. de pignor.* vbi dicunt quod hypothecaria præscribitur per decem annos. & possessor præscribit contra hypothecariam per decem annos cum bona fide. nisi dixeris quod ista intelligantur, quando tertius possidet rem hypothecatam, & creditor consensit alienationi bonorum hypothecatorum, vel saltem sciuit & non contradixit: vt *l. 2. C. de remissione pignor.* Sed si debitor possidet, tunc elapsis etiam decem annis, reus potest conueniri per creditorem ad pignus. *l. creditoris, & ibi Bald. C. de pign. act. & in l. 1. C. si aduersus credit.* De iure tamē imperatorum per 40. annos præscribit debitor contra actionem hypothecariam, vt *l. 1. & ibi Bald. C. de annali except. Paulus d. consil. 115. gloss. in d. l. cum notissimi, spec. de act. seu petit. §. 2. versic. ceterum & de præscript. versic. sed hypothecaria & de solut. §. 1. versic. item pone debebas.* Sed præscriptio quæ olim erat 40. annorum in hypothecaria, hodie est 30. annorum, vt hic.

LEX LXIV.

POr quanto en las ordenanças que fezimos en la villa de Madrid, a quatro dias del mes de Deziembre del año passado de mil & quinientos & dos años, ay vna ordenança su tenor de la qual es este que se sigue. Otro si por quanto por la ley por nos fecha en las cortes de Toledo, ouimos ordenado que si los deudores, que deuen algunas deudas en quien son fechas execuciones por contractos, obligaciones, o por sentencias a pedimiento de los creedores en los deudores, o en sus bienes alegaren paga, o otra excepcion que sea de rescebir, que tenga diez dias para la prouar, y no se declara desde quando han de correr los dichos diez dias, declaramos & mandamos que los dichos diez dias corran desde el dia que se opusiere a la tal execucion, & passados los dichos dias, sino prouare la dicha excepcion, que el remate se haga, como la dicha ley lo dispone sin embargo de qualquier appellacion, que dello se interpusiere, dando el creedor las fianças, como la dicha ley lo manda, & porque nuestra merced & voluntad es, que la dicha ordenança aya complido efecto, porende mandamos que lo contenido en ella se guarde y cumpla y execute, como en ellas se contiene sin embargo de qualquier appellacion, que de ella se interponga para ante nos o para ante los oydores de las nuestras audiencias, o para ante otros qualesquier juezes, o qualquier nullidad que contra la dicha execucion & remate se alegue.

I. ISta lex venit ad declarandum legem quintam factam in curiis Toleti & legẽ nouam in curijs de Madrid. à quo tempore incipiant decem dies dati ad opponendum & probandum exceptiones contra executionem.

II. ¶ Aduerte quia dies oppositionis exceptionum non computatur in termino decem dierum, vt colligitur ex ista lege. est gloss. in *l. ratio, ff. de action. empt.* quia ista dictio, a, de sui natura, excludit diem cui adiungitur, gloss. in *cap. statutum de praeben. lib. 6.* tenet *Bald. & Praepositus, & alij in cap. super eo el 2. de appellat. gloss. in cle. sicut in verbo à die. eod. titul. Bart. in l. 1. ff. si quis caus. Dominicus & alij in cap. frequens de restit. spo. lib. 6.* & secundum hoc intellige *l. 1. §. viduum, ff. quando appellandum sit.* & nota. *in cle. causam de elect.* vide *Bald. in l. vt perfectius, colum. 2. in fin. versic. non o quod dies, C. de annali except. & in l. eos, §. sin autem, C. de appellat.*

III. ¶ Sed pulchrum est videre infra quod tempus debent huiusmodi exceptiones opponi, postquam reus fuit citatus. dicas quod cum voluerit; dummodo hoc faciat antequam res vẽdatur in iudicio vltima vẽditione, quę vulgo dicitur, remate: quia cum istæ sint exceptiones peremptoriæ, possunt opponi vsque ad sententiam. *l. praescriptione, & ibi Bald. C. de except.* tenet *Bald. Angel. & alij in l. officium, C. de rei vendit. Lanfrancus in cap. quoniam contra de probat. super parte exceptiones.* & ita obseruatur quod communiter non opponuntur huiusmodi exceptiones, nisi quando pars citatur ad venditionem ipsius rei.

¶ Oppositis exceptionibus debent probari infra decem dies à die oppositionis, vt dictum est. ita vult *ista lex. & lex 5. de las excepciones, lib. 3. ordin.* vnde non sufficit testes præsentare infra decem dies, & postea deponant: cum per hoc non videatur probare producens, si testes non deposuerunt, vt per *Specul. tit. de testi. §. qualiter, versic. is quoque.* Cum autem ista probatio debet fieri infra decem dies à die oppositionis, vt vult ista lex: non sufficit probare post terminum, vt dicit *Bart. in l. statu liberum, §. Stichum, de legat. 2. & in l. mancipiorum, ff. de optione leg. 2. in l. Titia, ff. de accusat. & l. si ita, C. qui accusa. non po.* nota. in *cap. cum in tua. qui ma. accusa. po. Bald. in l. acceptam, 21. quaest. C. de vsuris, & in l. si ex eo tempore, C. de remissione pignoris. & in l. in contractibus. §. super ceteris, C. de non numer. pec. & in l. generaliter, C. de rebus creditis & iureiurand. & in cap. final. eod. tit.* IV.

¶ Intellige sane quod opponens tenetur probare infra decem dies à tempore oppositionis, alias proceditur ad venditionem rei. V.

 nisi

nisi hoc contingerit ex malitia vel negligentia iudicis nolentis testes recipere vel examinare, vel forte ex aliquo casu qui iudici accidit, itaque nil est quod possit parti imputari. *per regulam imputari, & regulam quod per me non stat, cum ibi notatis per Dyn.*

VI. ¶ Exceptiones quæ possunt opponi contra executionem ponuntur in *dict. l. 5. tit. de las excepciones, lib. 3. ordin.* aliæ autem non admittuntur. idem tenet *Bald. in l. final. in fine, C. de compensat.*

¶ Fallit in exceptione rei non traditæ, quæ similiter potest opponi contra executionem. *Bald. in l. ex prædiis. C. de euict.* Item quod non sit instrumentum vel sententia, vel scriptura quæ habeat executionem paratam. *Bartol. in l. diuus Traianus in principio, ff. de testam. mi. & in l. t. §. & parui, ff. quod vi aut clam.*

VII. ¶ Item potest opponi exceptio contrariæ sententiæ, vel nouatio. *Bald. in l. si causam, C. de execu. rei iudic.*

¶ Item exceptio præscriptionis. *Anton. in c. ex parte, 2. de offic. deleg.* Contrarium tenet *Ioan. de Imola in l. 1. §. interdum, alias in l. quæsitum, column. 26. ff. à quibus appe. non licet. Bald. in l. ita pudor, C. de adult.* nisi talis exceptio possit probari in continenti, vel liqueat ex inspectione instrumenti. *Specul. de execu. sent. versic. 16. in fin. §. postremo, & ibi Ioan. Andr. Anton. vbi supr. Angel. de Aretio in dict. l. quæsitum, ff. à quibus appellare non licet. Bald. in l. t. 5. column. C. de condit. indebit.* ¶ Item omnis exceptio per quam absoluebatur omnis substantia contractus vel actus. *Bartol. in dict. § ex paruis.* tenet Florianus *in l. si cui, ff. de serui.* ¶ Item quod contenta in instrumento non sunt vera. *Angel. in l. iuris gentium, ff. de pactis. gloss. in l. reos, § cum in tabulis, ff. de duobus reis.* ¶ Item exceptio peremptoria. *Bald. in l. peremptorias, colum. 2. C. sentent. rescindi non posse. Abb. in dicto cap. ex parte 1. de offic. delegat.* ¶ Item si instrumentum est celebratum extra territorium, possunt opponi contra eum aliæ exceptiones etiam prohibitæ per legem vel statutum. *Bald. in l. 1. 5. quæstion. C. ne filius pro patre.* ¶ Item omnis exceptio probabilis in continenti, potest admitti cõtra executionem, secundum *Abb. in c. suscitata de in integrum restit.*

L E X LXV.

La interrupcion en la possession interrumpa la prescripcion en la propriedad, & por el contrario la interrupcion en la propriedad interrumpa la prescripcion en la possession.

I. INterruptio præscriptionis in possessione, interrumpit in proprietate, & è contrà. est lex notabilis. & decidit casum satis dubium. videbatur enim quod interruptio facta in vno articulo, non prodest in alio. *cap. auditis, de præscript.* vbi vide *Abb. in 2. column. versicul. nota ex fine textus.* Item interruptio contra vnum non nocet alijs, vt plenè dixi suprà l. 63. colum. 4. vbi vide similia. Aliqui audent dicere quod in casu isto hoc fuit dispositum propter connexionem quam habet proprietas rei cum possessione eiusdem. nam possessio secundum communem vsum loquendi, aliquando proprietatem designat, secundum *Bart. in l. cum antiquitas, C. de vsufructu, per l. interdum, ff. de verbor significat. & in l. t § si vir, 1. colum. ff. de acquirend. possess.* nota. *in cap. cum ad sedem de restit. spo.* & è contra dicitur proprietas, id est possessio. secundum *Innocen. in cap. cum aliquibus de re iudic. Specul. de rescript. præsentatione, § final. versic. item quod facit.*

¶ Item interruptio facta ab vno ex conreis, prodest conreo, *l. fin. & ibi Bald. & Ang. C. de duobus reis.* Item interruptio facta contra vnum ex conreis debendi, præiudicat alteri conreo, vt *dict. l. fin. & ibi gloss. & Bald.*

¶ Item interruptio præscriptionis facta contra principalem, nocet fideiussori, *gloss. & Bart. in l. si fideiussor, § fin. ff. mandati.* Item interruptio hypothecaria, operatur etiam in principali. *l. final. C. de annali except. Bartol in l. si pignori, 3. col. C. familiæ herciscundæ.* Sic videtur dicendum de interruptione præscriptionis super possessione, videtur facta in proprietate & è contra, vt tenet *Abb. in cap. illud, 2. colum. versic. & pro maiori de præscriptionibus.* vide *eundem in cap. 1. de confirmatione vtili.*

¶ Quibus modis interrumpitur præscriptio. II. vide *Abb. in cap. illud, de præscript.* & quæ scripsi supra l. 63. colum. 3. vide in *l. vt perfectius. C. de annali except. gloss. in dict. cap. illud, & in §. potest, 6. quæst. 3. & legem regni, titulo de las prescript. l. 7. foro legum.* Item alluuione vel inundatione aquarum interrumpitur præscriptio, de qua per *gloss. & Bartol. in l. 1. C. de annali except. & in l. cum vnus, § fin. C. de bonis aucto. iudic. po. per Baldum & Angel. in l. seruitutes, ff. de seruit. & in l. cum notissimi, § immo, colum. 2. versic. in ea gloss. in fine.* vbi per hoc notanter dicunt quod quis non præscribit clusam molendini, quam cursus aquarum semper interrumpit. si eam inundatio totaliter vel pro maiori parte destruxit. ¶ Item si possessio mea fiat lacus, secundum *Bald. in l. 1. charta per. versic. pone fui confessus, C. de confessis.* ¶ Item per guerram & pestem tantam quod ius in loco non redderatur. *Bart. in l. naturaliter, penult. colum. versic. aduerte, ff. de vsucap. Bald. in dict. §. immo, column. 2. versic. eadem æquitate, iuncto versic. præcedenti. Abbas in cap. ex transmissa de præscription. & in cap. illud.*

istis

istis modis naturaliter interrumpitur præscriptio.

III. ¶ Ciuiliter interrumpitur, vt per *Abbat. in dict. cap. illud*. Item per dationem fideiussorum. *l. cum quis, §. si quis pro eo. & ibi Bartol. 1. colum. ff. de solut. Bart. in dict. l. naturaliter, 5. colum. versic. quæro quid si.* Item per citationem legitimè factam in iudicio etiam vnicam non peremptoriam in ciuili causa. *Bartol. in l. final. in principio, ff. de eo per quem factum erit.* Immo etiam si citatio esset generalis, & indiscreta. *Bald. in authentic. offeratur, colum. 3. de litis contestat.* ¶ Item per commissionem possessionis. *Bald. in dict. §. immo, colum. 1. post gloss.* quæ idem vult in *versicul. sine violentia.*

¶ Item per nunciationem noui operis. *l. aliena, & ibi Bartol. ff. pro emptore.* ¶ Item per expulsionem, *gloss. & doctores in l. qui fundum, §. qui bona fide in verbo redhibeatur, ff. pro emptore. Bart.* contra gloss. in *l. qui possessionem, ff. de vi & vi armata.* nota in *l. si quis à se fundum, ff. ad legem Iuliam. de vi.*

¶ Item per petitionem in iudicio. etiam debiti incerti. *Bald in specul. de appell. versic. quæstio talis & titul. de reo. versic. qui habent ius.* ¶ Item per missionem in possessionem causa rei seruandæ. *Bart. in l. Celsus, 4. col. versi. sed vna est lex, ff. de vsucap.*

¶ Item per sequestrum factum partium consensu, quod priuat possessionem. *Bartol. in l. interesse, ff. de acquirend. possess. Bald. in l. 1. colum. 1. versic. tu autem, C. de prohibita sequestra. pe. Abbas in cap. examinata de iudic.* ¶ Item per simplicem controuersiam. *gloss. in l. sed si lege, §. si autem in versic. controuersia, ff. de petit. here. Bart. & alij in l. final. in principio, ff. de eo per quem factum erit.* ¶ Item per exceptionem compensationis, & sic per actionem propositam per modum exceptionis, *Bald. in dict. §. immo in fine. Bartol. in l. omnes actiones, ff. de regulis iuris*, vbi vide.

¶ Possessio interrumpitur per filiumfamilias sine consensu patris, quando citatio sufficit, non quando requiritur litis contestat. *Bald. in l. 1. col. 2. opposit. 3. C. qui admi.* quem etiam vide in *l. fin. §. necessitatem, fin. col. versic. item quæro, C. de bonis quæ liberis.* IV.

¶ Sunt aliqui actus quibus præscriptio non interrumpitur, vt per compromissum, secundum *Ludouic. Rom. l. 1. column. 11. ff. de arbit. alias in rubrica in repetitione. Oldradus consil. 156.* Item per interpretationem iudicis delegati. *Bald. in l. sicut, colum. 1. versic. nota bene. quod sola præscriptio 30. ann. C. de præscript. 30. Angelus in authent. de exhib. reis in principio, col. 2. versic. nota istam gloss. collat. 5.* V.

¶ Item per præsentationem rescripti delegationis, *Bald. in dict. authentic. offeratur, final. colum. versic. venio ad illud verbum, & in l. 2. colum. 2. versic. sed pro gloss. facit, C. de fructibus & litis expensis.*

¶ Item per actum factum tempore feriato. *Bald. in dict. authent. offeratur, fin. column. versic. adde quartum.* ¶ Item per condemnationem debitoris contumacis. *Bald. in l. final. colum. fin. quæst. penult. C. de re iudicata.* Item per exceptionem ineptam. *Bald. in l. edicta, colum. antep. versic. ex tribus, ff. de edendo.*

L E X LXVI.

NInguno sea obligado de se arraygar por demanda de dinero, que le sea puesta, sin que preceda informacion de la deuda alomenos sumaria de testigos, o de escriptura authentica.

I. VT videas vtilitatem huius legis, aduerte. Olim iure primæuo personali actione cōuentus, & multo fortius reali, compellebatur satisdare, *instit. de satisdat. in principio.* Postea constitutum fuit contrarium, *instit. eod. §. sed hodie.*

II. ¶ Deinde si res quæ petebatur actione reali erat immobilis, non satisdabat: quia res ipsa eum idoneum faciebat. *l. sciendum in principio, & §. si fundus, & si fundum, ff. qui satisdat. co. gloss. & Bartol. in l. Iulianus, eod. titul.* nisi forte peteretur fundus cum multis fructibus. nam tunc satisdare tenetur secundum *Bart. in d. §. si fundum in fine*, quod nota.

III. ¶ Item cum quis habet sententiam pro se, à qua fuit appellatum, poterit petere, vt interim fructus sequestrentur pro securitate creditoris. *Bald. in l. 3. column. 1. C. quibus ad libertatem proclamare non licet, & 3. partit. titul. 9. l. 1. & ibi gloss.* allegat concordantias. vel tenetur ad minus satisdare de fructibus restituendis finita lite, vt supra.

¶ Si autem petitur res mobilis, & persona est suspecta à qua satisdatio desideratur, tunc res mobilis deponitur apud iudicem donec satisdetur. *l. si fideiussor, §. si satisdatum, ff. qui satisda. co. & foro legum libr. 2. titulo de los emplazamientos, l. 2.* IV.

¶ Si verò quis conueniatur actione personali, vt quia debitor est in pecunia, tunc non potest satisdare, & constat de debito per testes vel instrumenta, capitur debitor & detinetur in carcere donec satisdet. *l. quoties, §. si satisdatum, ff. qui satisda. co. & l. 4. §. si debitorem, ff. de his quæ in fraudem cred. Bald. in cap. 1. de pace iura. fir.* Ad hoc *prædicta lex regni, 2.* Sed caue si in ipsa captura reus fuit vulneratus à parte siue creditore, debet reus relaxari, & creditor puniri. Si autem fuit vulneratus à iudice, vel officiali, officialis: si excessit, punitur de vulnere: reus tamen non relaxatur nisi soluat. *Bald. in authen. & omnino, col. pen. C. ne vxor pro marito.* V.

¶ Si conuentus actione personali est idoneus VI.

neus & soluendo: nullam præstat satisdationem, etiam si præcedat informatio de debito. *authent. cui relictum, & ibi bald. pen. col. C. de indicta viduitate tollen.* Absurdum enim esset & iniquum quod idoneus satisdet contra iura hoc prohibentia. Is ergo qui non est idoneus præcedente informatione debiti, debet satisdare, *glos. in l. 3. §. nec tutores, ff. de suspectis tutoribus*, & ita proprie loquitur ista lex.

¶ Hæc autem lex addit ad præallegata iura quæ disponunt quod idoneus non tenetur satisdare, *insti. de satisda. §. sed hodie. & lex regni. foro legum. tit. de los emplazamientos. l. 2.* requirit enim quod præcedat informatio de debito: quoniam plerumque is qui debitor non erat, capiebatur & detinebatur in carcere. Præsertim si erat aliqua suspicio contra eum de fuga, de qua aliter non constabat, nisi creditoris iuramento, qui etiam iurabat eum debitorem. quod olim sufficiebat. vt tradit *Paulus de Castro consilio* 38. & dabatur materia periurijs. & debitor iniuste aliquando grauabatur. propterea emanauit hæc lex, quæ super hoc prouidet. requirit enim duo quod reus non sit idoneus, item quod super debito procedat informatio debiti per scripturam vel testes.

VIII. ¶ Mercator tamen debitor qui merces possidet, licet immobilia non possideat, dicitur idoneus, nec tenetur satisdare, etiam si alias constet de debito. tenet notat. *Ang. in l. nemo carcerem ad finem. C. de exacto. tribu. per l. si creditores, ff. de priuile. credi.* Idem si debitor habet magnum creditum, licet in bonis nihil possideat, non dicetur suspectus, nec cogitur satisdare, *l. si quis stipulatus sit Stichum in fine, ff. de verbor. obligat.*

¶ Item non poterit quis capi pro paruo debito, sed pro magno. *bald. in authen. sed iam necesse. C. de dona. ante nuptias.*

IX. ¶ Aduerte quia ista lex loquitur generaliter cum dicit, *Ninguno sea obligado*. Per quam generalitatem videtur comprehendere quemcumque reum debitorem, siue debitum descendat ex mutuo: siue ex contractu, siue ex testamento, vt sunt heredes testatoris qui tenentur ad legata præstanda legatarijs, siue fuerit aliquis debitor ratione fideiussionis. nam & omnes sunt debitores, & habita informatione de debito, & non idoneitate possunt capi satisdare per hanc legem. tenet hoc *Albericus de Rosa. in l. prima in fin. ff. si certum petatur col. pe.*

X. ¶ Dicitur autem quis suspectus si non possidet immobilia in ea quantitate in qua conuenitur, *l. si fideiussor. §. si satisdatum. ff. qui satisda. cog. & l. sciendum in prin. eod. ti.* vel quia pauca immobilia possidet, *l. si creditores, ff. de priuile. credito.* Item mali mores quos ipse habet, reddunt eum suspectum, *insti. de suspectis tut. §. fin.* vide *Montal. foro legum lib. 2. ti. de los emplazamientos. l. 2.* Adde quod quis dicatur suspectus, relinquitur iudicantis arbitrio. secundum *Bald. in d. l. sciendum.*

XI. ¶ Per satisdationem sponte datam videtur quis debitum agnoscere, secus si coactus satisdet. *d. l. 2. & ibi bald. versi. modo restat. C. vt in possessionem legatorum.*

¶ Verbum (arraygar) quo vtitur ista lex, est æquiuocum, refertur enim ad cautionem, quando conuentus in iudicio personali actione, non est idoneus. nam tunc tenetur cautionem præstare quod vsque ad finem causæ iudicio sistet. *l. sciendum, ff. qui satisda. cog.* refertur etiam ad satisdationem de iudicato soluendo quando reus non est idoneus, *l. 1. & glos. in leg. 1. eod. titul.* XII.

¶ Qui tenetur satisdare, debet hoc facere secundum formam iuris, non secundum priuilegium suum. *Angelus in l. si finita. §. videamus, ff. de damno infecto.* & si est idoneus debet constituere hypothecam in bonis suis, licet per statutum cogatur satisdare. *Bart. in l. quicumque la 2. C. de fundi pa. lib.* 10 XIII.

¶ Fideiussor de iudicio sisti, debet esse idoneus facultatibus suis & facilitate conueniendi, *l. 2. in prin. ff. qui satisdare cogantur.* XIIII.

¶ Facultates considerantur pro magnitudine rei quæ petitur, *l. quos nos. §. 1. ff. de verborum significatione & l. prima. ff. de in ius vocan.* XV.

¶ Facilitas conueniendi inspicitur, ratione loci idest quod non sit in munitissimo loco vel castello, vel ratione priuilegij, vt si est scholaris, *gl. in l. 2. versi. ex facultatibus doctores in c. 1. de loca.* XVI.

¶ Vnde mulier minor & miles non sunt idonei fideiussores, *l. de die. §. qui mulierem, ff. qui satisda. cog.* XVII.

¶ Qui tenetur satisdare si non reperit fideiussorem in loco vbi conuenitur, poterit alibi præstare. *d. l. de die. § iubetur & ibi barto lus, ff. qui satisdare cog.* etiam super gabella petita, *l. quaternis.* 48. XVIII.

¶ Satisdatio præstanda est secundum consuetudinem loci. nota. in *l. nimis, ff. de legat.* 3. *& in l. semper in stipulationibus, ff. de regu. iuris.* XIX.

¶ Obligatus satisdare: si non potest, non cogitur, *Flo. in l. si cuius rei, ff. de vsufru.* sicut dicimus in tutore & curatore qui tenentur satisdare, vt *institu. de satisda. tu. in principio*, quia intelligitur si potest. Contrarium est verum, imo quod non valens satisdare, potest capi per creditorem & duci coram iudice, vt incarceretur, donec satisfaciat creditori de iudicio sisti, *foro legum. ti. de los emplazamientos. l. 2. & de las ferias, l. 1.* sentit *Bald. in l. 2. C. de vsuris & fructibus lega.* cum dicit quod satisdare non valens, sibi imputet. XX.

¶ Captus pro suspecto, si satisdat, debet relaxari, *l. pecuniæ. §. fin. ff. vt in pos. leg. Paul. de Castro consilio* 37. XXI.

¶ An carceratus pro vno debito possit pro alio debito carcerari vel commendari. vide *Bart.* distinguentem. *in l. 2. col. 2. versic. vlterius quaro in 1. quæst. & in l. saecularij, ff. ad legem Iu.* vide *Angel. in l. nemo carcerem. C. de exact. tri. lib. 10. & in l. si vacantia. C. de bonis vac. eod lib. bart. in l. Sed eximendi, § atem si quis. ver. etiam allegaui. ff. ne quis eum qui in ius voca. est.* Hinc est quod captus pro debito communi, potest commendari pro debito XXII.

priuati

priuati, & è contrà. l. quoties, & ibi Bart. de exact. tri. lib. 10.

XXIII. ¶ Debitor potest capi & carcerari, quando non vult satisdare. l. 2. tit. de los emplazamientos, foro legũ, de qua paulo ante. Præsertim si debitor est in fuga, nam poterit eum capere creditor, & iudici præsentare. l. ait prætor, §. si debitorem, ff. de his quæ in fraud. credit. foro legum lib. 3. tit. de las deudas y pagas, l. 12. & ibi Montaluum. ratio quia pecunia est vita hominis, vt nota. in l. aduocati, C. de aduoc. diuersorum iudic. tenet Baldus in l. fistulis, C. de operis li. merito creditor potest capere illum qui vult eum vita priuare. qui enim habet pecuniam, habet omnem rem quam vult habere.

XXIV. ¶ Intellige quod potest quis capere debitorem fugitiuum etiam die feriata in honorem Dei. gloss. & Bartol. in l. fin. C. de feriis. scilicet ad hoc vt cogatur cauere de iudicio sisti finitis feriis. argum. l. si adulterium cum incest. §. final. ff. de adult. secundum Paulum de Castro in l. solet etiam in principio, ff. de feriis. Bartol. in dicta l. final. vbi videas doctores alios recentiores vel modernos.

XXV. ¶ Si tamen debitor non est in fuga, nec suspectus, licet sit inops, die feriata in honorem Dei non potest capi. Paulus consil. 38.

XXVI. ¶ Si captus propter debitum ducitur per ecclesiam, & euadit de manibus alguazeli, potest extrahi de ecclesia. Archi. in cap. sicut antiquitus, 17. quæst. 4. Oldrad. consil. 54.

XXVII. ¶ Laicus potest capere clericum debitorem suum fugitiuum propria auctoritate sine metu excommunicationis, dum tamen ducat ad iudicem. Hanc conclusionem tenent doctores communiter omnes. Bartol. & alij in dict. leg. ait prætor. §. si debitorem, ff. de his quæ in fraud. credit. Bald. in cap. 1. §. furtum de pace iura. fir. & in cap. dilectis, column. 5. de appellat. Abbas in cap. cum non ab homine de iudic. & in cap. lator de pignor. & in cap. vt famæ de sentent. excom. Ioan. de Imola in cap. 1. de deposit. Iason in l. 2. colum. 6. ff. de iurisdict. omni. iudic. & doctores recentiores in præallegatis locis. Ratio. quia cum clericus sit obligatus ad solutionem, si aufugit & recedit, periculum est in mora in debito recuperando, l. extat, ff. quod metus causa. facit l. generali, C. de decurio. lib. 10. & gloss. instit. de actio. in principio. & in l. nullus, C. de Iudæis, & ibi Salicet. Ad idem authentic. vt iudices sine quoquo suffra. §. damus autem, in verbo continere, collat. 2. vbi dicitur quod fugitiuus potest capi etiam à priuata persona. tenet Innocent. in cap. olim, 1. de restitut. spo. vbi dicit quod licitum est pro redimendis rebus inuadere clericum, ergo & capere, & ducere coram suo iudice.

¶ Ad idem glos. 1. in c. ius gentium 1. distin. quæ dicit quod quãdo quis non potest rem propriã consequi propter defectum iustitiæ, vel alias, potest propria auctoritate ius sibi dicere. quam glos. multum commendat Bald. in l. fin. C. de his qui à non domi. manu. de quo plene per Anchar. in regula peccatum de regu. iur. lib. 6. de quo ego alias scripsi in c. per vestras de dona. inter virum & vxo. col. 158. cum sequentibus. Adde pro prædictis textum notat. in c. 1. in fine de milite vassallo qui contumax est, vbi dicitur quod si quis non potest recuperare rem suam, poterit detentatorem deprædari, tene menti illum textum. Ad idem facit dict. c. 1. de locato & ibi Abbas & Andreas Siculus. Ad idem Host. Ioan. Andr. Anchar. & Dominicus in cap. sciant cuncti, & cap. final. de elect. lib. 6. vbi dicunt quod licet constitutio sit clericis pœnalis & odiosa, debet extendi, si laicis est fauorabilis. Iura ergo prædicta disponentia contra debitores fugitiuos extenduntur ad clericos, cum in eis sit eadem ratio quæ in laicis. Ad hoc bonus textus in cap. constitutus, de in integrum restit. vbi ius laicorum generaliter disponens super retractu rerum comprehendit clericos: vt ibi plenè dixi in meis recollectis, alia plura cumulans, quæ videri possunt.

XXVIII. ¶ Et ita quamuis alias leges permittentes capturas clericorum, non sint sequendæ, nisi alias ius canonicum approbet, vt voluit Hostien. in cap. nuper, de sent. exc. & Anton. in cap. cum non ab homine de iudiciis. Andreas Siculus in dict. cap. 1. de deposito. Hoc verum est quando legis auctoritate nitimur illud facere, quæ nullam habent auctoritatem vel imperium in personas ecclesiasticas, quia obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, vt dicunt iura vulgaria, secus quando ex ratione legis mouemur ad id faciendum, quæ arctat ipsos clericos sicut laicos.

XXIX. ¶ Intellige prædicta quando clericus non erat idoneus ad debitum persoluendum, prout diximus in laico. non curando de aliquorum opinione qui omnia prædicta nituntur euertere propter aliqua leuia fundamenta & somnia, leuesque considerationes: de quibus alias suo loco dicemus Deo propitio.

XXX. ¶ Satisdatio de iudicio sisti, & iudicato soluendi debet præstari ante litis contestat. gloss. & doctores in rub. ff. iudi. sol. & in l. Pomponius, § rati, ff. de procur. & l. de die, § qui ferum ff. qui satisda. cogan. de quo per Paul. de Castro in l. Iulianus in principio eod. tit.

XXXI. ¶ Præceptum iudicis quo mandat satisdare est sententia diffinitiua, l. in omnibus, ff. de iudi. tenet Matthæus de Mathe. in suis notabilibus singularibus, 33. vnde ab illa sententia potest appellari, vt l. quarta titu. de las appellaciones lib. 3. ordina.

XXXII. ¶ Possidens rem vilem immobilem, non euitat satisdationem. glo. in l. sciendum, ff. qui satisdare cogantur & ibi Bald. refert Andreas Siculus in rub. de rebus eccle. col. 18. in fine.

XXXIII. ¶ Sed nunquid actor tenetur satisdare ad petitionem rei de prosequenda lite & solutione expensarum si succubuerit, iuxta formam authen. generaliter. C. de episc. & cleric. & habetur in Specu. de actore. versic. item quod non dedit. & procedit hoc etiam si actor sit clericus, vt ibi, quia ius antiquum non reperitur immutatum quando est actor. Item procedit etiam si actor possidet immobilia, quia iura hoc casu loquuntur indistincte, vt notat Cynus in dicta authentica generaliter.

¶ Sed

¶ Sed hodie de consuetudine non præstat actor istam cautionem. secundum *gloss. in dicto §. sed hodie insti. de satisda.* quam omnes approbant *ibi & Bart. in d. authentica generaliter. Abb. & alij in c. quoniam frequenter, §. in alijs vt lite non contesta.*

XXXIIII. ¶ Nota hanc legem quod debitor non potest capi nec carcerari, nisi tunc demum quando causa cognita super debito, non potuit satisdare per hanc legem. Cuius contrarium tenuit *Bald. in l. consentaneum. 2. col. versic. istud videtur contra tex. C. quomodo & quando iudex.* vbi dicit quod iudex potest facere capturam personæ quando vult. sed non cogitur per partem nisi prius constituat reum in contumacia solemniter. hoc etiam tenuit *ibi Bart. col. 2. versic. contra hoc oppo.* vbi dicit quod captura debitoris regulariter fieri potest. Sed vt vides, ista l. dicit quod tunc demum fieri potest quando præcedente informatione debiti, non vult satisdare. ad hoc facit *c. vt fame de sen. ex.* vbi captura est regulariter prohibita, nisi expresse sit concessa: propterea iudex non potest capere debitorem, nisi præmissa informatione prædicta. ¶ Et vltra hoc debet præcedere partis monitio de soluendo vel vt soluat debitor, *l. quidam Iberus, ff. de seruitu. vrba. præ.* ¶ Item debet præcedere comminatio iudicis quod nisi soluat capietur, *l. tutor qui repertorium, §. si deponi, ff. de admi. tu.* ¶ Item citatio ad dicendum causam quare non decernatur captura. argu. *l. 3. § si ad diem, ff. de re militari secundum Paulum de Castro consilio 37.* vbi vide.

¶ Ista procedunt quando agitur contra non suspectum de fuga. tunc proceditur secundum formam, *l. ait prætor, §. si debitorem, ff. de his quæ in fraudem credi.* si quando non est suspectus de fuga. Et in reali mittitur actor in possessionem rei petitæ, alias proceditur ad diffinitiuam iuxta formam *l. 1. titu. de los assentamientos l. 3. ordi.*

XXXV. ¶ Quando vero debitor est suspectus de fuga, vel fugitiuus, ante citationem creditor petit à iudice, vt compellat debitorem satisdare. Et super ista petitione non requiritur monitio partis nec comminatio iudicis. Sed debet allegari causa suspicionis, *l. item si suspectus cum glos. 1. ff. de procura. secundum Pau. dicto consilio 38. co. 1. Bald. in l. apertissimi in fine. C. de iudicijs.* Item informatio de debito. His duobus probatis reus compellitur satisdare vt hic patet, *iuncta authen. cui relictum, de qua supra.*

XXXVI. ¶ Ampliabis hanc legem, vt præcedente informatione potest debitor capi, non solum pro debito certo, sed etiam pro incerto & non liquido. Capitur enim ad hoc vt caueat, non autem vt soluat, secundum *Paulum in d. consilio 38.* Sic intellige *Bald. in authen. sed iam necesse. C. de dona. ante nup.* cum dixit quod debitor suspectus, non potest capi, si de certa quantitate debiti non constat, vt soluat, bene vt satisdet secundum *Pau. dicto consilio.*

XXXVII. ¶ Et tunc licet capturam debet præcedere informatio debiti, suspicio tamen debitoris suspecti, cognosci potest etiam post capturam. *Bald. in spe. de citatione. versi. citatio rei.*

¶ Idem dicimus in captura pro crimine, XXXVIII. quia fieri non potest nisi prius summatim constet iudici de crimine commisso vel de suspicione, secundum *Bald. in l. quod euitandi in fine. C. de conditione ob turpem causam.*

¶ Taliter autem carceratus pro debito vel XXXIX. delicto, debet statim relaxari, cum constat eum non deliquisse, vel debitorem non esse, non expectata alia interlocutoria, *l. nullus in fine. C. de exhiben. reis secundum Ludoui. in l. 2. col. 4. ff. si quis in ius voca. non ieri. Iaco. But. & Bald. in l. Sed & si. ff. de in ius vo.*

¶ Suspicio debitoris non probatur per iura- XL. mentum rei, vt voluit *Bald. in l. aptissimi in fi. versic. si vero volo. C. de iudicijs.* & facit ista lex. Idem *tenet Ange. ibi & in l. si arbitro, §. qui ex causa, ff. qui satisdare cogan. & in authen. de exhi. reis, §. sancimus collatione 5.* super ipsa ergo suspicione adhibenda est aliqua cognitio causarum suspicionis ad hoc, *l. 1. C. de prædijs decurionum. lib. 10.* ibi, causas quibus strangulatur sigillatim exponat secundum *Bald. vbi supra.*

¶ Suspicio debitoris probatur per duos te- XLI. stes summarie deponentes, secundum *Bald. in authen. ei qui. C. de bonis au. iudi. possi.* ita quod non est attendendus aduersarius ad videndum iurare ipsos testes, ne instruant de fuga, facta fide de debito. postea interuenire debet iuramentum, secundum *Pau. d. consilio 37. & 38. & in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex & in l. 2. in prin. C. de seruis fugi.* vide *Bald. in l. 1. C. de prædijs decu. lib. 11.* videas rogo *Mathesilanum in singulari 1. 2. 3.*

¶ Requiritur tamen quod ista suspicio su- XLII. perueniat de nouo. nam si suspicio suberat tempore debiti contracti, nihil fieri potest. *Bart. in l. fin. C. de feriis. text. in d. l. si arbitro, §. qui ex causa, ff. qui satisda. co. & in l. qui bona. §. de illo, ff. de damno infecto. & in l. si is à quo, §. fin. ff. vt in po. leg. & in l. si mulier. c. de spon. Bald. in authen. quando locum. C. de colla. Pau. consilio 29.* Intellige si creditor sciuit à principio tempore contractus, alias secus. *Bart. in l. quæsitum, ff. de pigno.*

¶ Quando ista suspicio de nouo superuenit, XLIII. si diu tacuit creditor sciens ipsum esse suspectum, non poterit de cetero ipsum tanquam suspectum facere incarcerari. *l. si creditores. ff. de priuile. credi. Ange. nota. in d. §. quia ex causa, l. si arbitro, ff. qui satisda. cog.* sequitur *Lanfrancus in repe. c. quoniam cõtra falsam, in parte recusationes. col. 2. ver. & per hoc infertur. de probationibus. Paulus in dictis consilijs.* Sentit *Bart. in dict. l. si creditores & in l. 4. §. si creditorem, §. de his quæ in fraud. credi. Bald. in l. si mulier. 2. co. C. de spon. Angelus in d. l. nemo carcerem. C. de exactio. tribu. lib. 10. & in l. extat. ff. quod metus causa.*

¶ Dilapidatio bonorum debitoris reddit de- XLIIII. bitorem suspectum, vt per *Bald. in l. si pro eo. C. mandati.* si tempore contractus multum dilapidabat, secus si parum, vt ibi per eum late.

¶ Sed

XLV. ¶ Sed ista omnia non sufficiebant ad compellendum debitorem ad satisdandum, vel ad capiendum eum vel carcerandum, nisi prius constaret eum esse debitorem, vt statuit ista l.

¶ Ista faciunt ad dubium, an mulier quæ sciente cōtraxit cum marito inope poterit repetere dotem ab eo tāquam ad inopiam vergente, de quo ego plene scripsi in c. per vestras de donat. inter virum & vxorem in versic. intellectu, vbi ad plenum videbis. de quo hic late.

LEX LXVII.

NIngun juramento, aun que el juez lo mande hazer o la parte lo pida no se faga en san Vincente de Auila, ni enel herrojo de santa Agueda, ni sobre altar, ni cuerpo santo: ni en otra yglesia juradera, so pena de diez mil marauedis para la nuestra camara & fisco, al que lo jurare, & al juez que lo mandare & al que lo pidiere, o demandare.

I. NOn est iurandum super reliquiis & corporibus sanctorum etiam ad iudicis mandatum.

II. ¶ Ante hanc legis constitutionem ista iuramenta fieri permittebantur. vt *l. generaliter in fine, C. de rebus creditis.* & tenet *aal. in c. 1. col. prima. versicul. potest etiam iurari de noua forma fidelitatis.* Ad idem *l. prima iuncta l. 19. titulo 11. tertiæ partita.* Sed *idem Bald. in c. 1. §. item sacramentum col. 2. versicul. quæritur vtrum iuramentum, de pace iura. firm.* aliter sentit. vide eum & in *dict. leg. generaliter. & in l. 2. C. de sacrosanct. eccle.* tu vide *Abulensem super Mattheum.*

LEX LXVIII.

SI alguno pusiere sobre su heredad algun censo, con condicion que si no pagare à ciertos plazos que caya la heredad en commisso que se guarde el contracto, y se juzgue por el puesto que la pena sea grande y mas de la mitad.

I. POtest quis censum constituere super rē sua, & vendere sub ea conditione, quod si census ad tempus constitutum non soluatur, res cadat in commissum quamuis pœna videatur grauis, & approbantur notata per *glos. & doctores in c. in ciuitate de vsuris.* vbi vide *Ioan. de Anania col. 3. versic. quærit hic. Innoc. & col. 7. vers. in contrarium.* vide tu de hoc notabilem extrauagantem quæ super hoc disponit, *titul. de empti. & ven. incipit regimini.*

II. ¶ Ista lex est singularis & quotidiana & multas tollit ambiguitates, quæ in iudiciis quotidie versabantur super contractibus quæ fiunt hoc modo. ego habens domum multum valentem in necessitate constitutus ne eam venderem, constitui censum viginti ducatorum annatim soluendum super illam. hunc censum tibi vendidi pro quadringentis ducatis eo pacto adiecto quod tibi annatim soluerem 20. ducatos ad diem diui Ioannis, alioqui res caderet in cōmissum, id est ipsa domus efficeretur tua, iste cōtractus approbatur per hanc legem. Qui re vera nec est contractus censualis nec emphyteoticus. non est contractus censualis, quoniam ille proprie est, quando dominus rei concedit alicui rem suam quam transfert in eum omnino quantū ad dominium vtile & directū, nihil sibi retento, nisi quod annatim sibi præstet ducatos viginti ad diem sancti Ioannis. quos si nō soluerit, cogitur soluere auctoritate iudicis, non tamen res incidit in commissum propter non solutionem, vt vult gl. communiter approbata in *c. constitutus de religio. domib.* At in casu nostro domus super qua census constituitur est mea & apud me remanet, & pro ea promitto soluere annatim illos 20. ducatos, adijciens quod si nō soluerim ad diem sancti Ioannis, res id est ipsa domus efficiatur tua, itaque non ipse census solum, sed tota domus. quod est contra naturam census. ¶ Non est contractus emphyteoticus de cuius natura est quod dominium directum maneat penes concedentem, & vtile tantum transeat in recipientem, & si pensio nō soluitur ad tempus conuentum puta infra biennium si est ecclesiæ, vel trieonium si est priuati, res incidit in commissum, vt *l. 2. C. de iure emphy. gl. in d. c. constitutus.* directum enim dominium remanet penes dominum concedentem. vt *leg. 1. C. si ager vecti. vel emphy. pe.* ratione cuius iustum videtur quod si emphyteota cessauerit absolutione pensio-

penſionis, res ad dominum reuertatur, quaſi ſub ea conditione tradiderit. ¶ Eſt ergo cõtractus alius à cenſu & emphyteoſi, nam primo fit contractus emptionis & venditionis illius cenſus quem ego conſtitui ſuper domũ meam viginti ducatorum pro 400. ducatis & breui manu, vt dicitur in *l. ſingularia. ff. ſi certum petatur.* tu mihi illum cenſum concedis pro viginti ducatis annatim ſoluendis ad diem ſancti Ioannis. & ſi ceſſaueri[m] à ſolutione, tota domus efficiatur tua.

III. ¶ Sed quid ſi tu mihi per 10. vel 20. annos ſoluiſti penſionem viginti ducatorum. An præſumatur cenſus vel emphyteoſis. vide *Guiller. de Cu. in l. male agitur, C. de praſcriptio. 30. an. Specul. de locato. §. 6. verſ. 142. Angel. in l. qui in aliena. §. 1. ff. de acquir. hered. & in authen. de aliena. emphy. collat. 9. & in l. qui luminibus, ff. de ſerui. vrban. pra. Bal. in l. 1. C. de iure emphy. & in c. 1. col. 1. de feu. alien.* nota in §: *adeo. inſtit. locati.*

IV. ¶ An cenſuarius debet ire ad domum domini cenſus, vt ſoluat cenſum, *Bald. in l. fin. col. 1. verſ. item debent facere cenſuales, C. de condi. inſertis, Bart. in l. item illa. col. 2. verſ. & per hoc dico, ff. de conſti. pecu. Bald. in l. acceptam. C. de vſuris q. 12. Innoc. in c. ſignificante in verſic. remiſerit & ibi Abbas & alij de pigno.* dicunt quod vbi ſolutio debet fieri reſpectu alicuius rei pro aliqua re, ſi vterque eſt eiuſdem fori dominus & emphyteota, debet emphyteota ire ad domum domini directi dominij, ſecus ſi ſunt diuerſi dominij, vel fori. ſed ſatis eſt quod dicat, In domo ſua paratus ſum ſatisfacere ſi quis eſſet, qui reciperet. Ad hoc *d, l. item illa*, quæ loquitur inter creditorem & debitorem.

V. ¶ Adueniente termino cenſuarius, vel emphyteota abſque alia requiſitione tenetur ſoluere penſionem vel cenſum quia dies appoſita, interpellat pro homine. *l. magnam, C. de contrah. & commi. ſti. l. traiecticia, §. de illo. ff. de actio. & obligatio.* Intellige etiam ſi eſt dies legalis & tacita, vt *d. l. ſecunda, C. de iure emphyteo. c. potuit de locato. gl. in l. mora. ff. ſoluto matrimonio.* Adde quod ſicut dies termini interpellat, ſic hora. *Bald. in l. prima, col. 2. C. ne liceat in vna cauſa tertio prouo.* vide in *l. ratio. §. fin. ff. de actio. empti. Bald. in l. ſi quando col. 2. de teſtibus.* VI.

¶ Si terminus non fuit poſitus ad ſolutionem cenſus deber ſolui in principio anni. vt per *Bal. in dicta lege ſecunda, C. de iure emphyteo.* vbi vide additionem. VII.

¶ Sed quid ſi cenſualis vult ſoluere cenſum vna vice pro multis. vide *Bald. in dicta leg. 2.* vbi concludit quod non poteſt. VIII.

¶ Si res incidit in cõmiſſum propter nõ ſolutionẽ cenſus ſecũdum formã huius legis. deinde elapſo termino dominus recipit cenſum vel penſionem, an videtur remittere commiſſum? vide *Bart. in d. l. ſecunda, C. de iure emphyteo. Anton. Barba. & Abbas in c. potuit de locato. Iaſon in dicta l. 2. C. de iure emphyteo. col. 51.* ego tetigi ĩn rubrica de donatio. inter virum & vxorem, column. 14. verſ. bene facit ad hoc.

¶ An ille qui debet ſoluere cenſum pro aliqua re, poſſit imponere alium cenſum ſuper eadem re, alteri ſoluendum. vide *Bartol. in l. 1. §. quod autem el 2. ff. de ſuperficiebus. Bartol. & Bald. in l. 2. C. de iure emphyteo.* loquendo in emphyteota tenent quod ſic. idem videtur de cenſu. IX.

¶ Quæ ſumma vel quantitas erit iuſta, vt detur pro cenſu. vide *Andream Siculum in c. primo in principio de emptione & venditione.* X.

¶ Cenſus vel penſio debet eſſe tanta quæ cumulata pro viginti annis, faciat verum pretium rei. ſecundum *Angel. in authentico de non alienandis, §. quod vero in fine, collat. 2. gl. in verſi. conſtante in authen. perpetua. C. de ſacroſanct. eccle. Specul. de locato, §. 6. verſ. dicitur autem.* quod nota. XI.

L E X LXIX.

NInguno pueda hazer donacion de todos ſus bienes, aun que la faga ſolamente de los preſentes.

I. NEmo poſſit facere donationem omnium bonorum ſuorum etiam præſentium tantum. Eſt vtilis iſta lex quæ corrigit iura imperatorum & leges regni quæ permittebãt fieri donationem omnium bonorum. *l. cum duobus, §. idem reſpondit, ff. pro ſocio. l. Stipulatio iſta hoc modo concepta. ff. de verbor. oblig. l. finalis, C. de pactis, l. fin. §. 1. de lega. 2. 5. partita. tit. de las donaciones. l. 1.* de quo per doctores in præallegatis locis, & per *Angelum in l. 1. in fin. ff. de pigno. Paul. de Caſtro conſi. 144.* Hodie per iſtam legem fieri non poteſt donatio omnium bonorum præſentium tantum. idem videtur velle *lex 7. titul. de las donaciones foro legum.* vbi vide *Montaluum ſuper verbo, De todo lo que ouiere.* Vbi aſſignat rationem huius deciſionis, quia præſumitur fraus in donatione omnium bonorum. *l. omnes, §. Lucius, ff. de his quæ in frau. credito. l. cum de indebito. ff. de probat.* tu dicas quod etiam ſi fraus non præſumeretur, non valeret donatio omnium bonorum, quia quod eſt nimium, vertitur in vitium, *authent. de immẽſis donat. §. 1. & ibi gloſ. collat. 7.* Item ne detur alicui occaſio iactandi bona ſua, & male vtendi rebus ſuis. *inſtit. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris, c. non ſatis, 86. diſtin. c. duo ſunt 12. q. 2.* Item vt remaneat ſibi de quo poſſit teſtari. *d. l. fin. C. de pactis.*

II. ¶ Ex iſtis infertur quod non poteſt quis donare hæreditatem ſuam, quia hæreditatis appel-

pellatione, veniunt omnia bona præsentia & futura, secundum *Bart. in d.l.fi.C.de pactis*.

III. ¶ Intellige prædicta etiam si in donatione dicatur quod tot sint donationes quot res donatæ. *Angel. in authent. de immensis donat. column. 4. collat. 7.* notatur in *l. scire oportet ff. de verborum oblígat. in Spec. tit. de donationibus*.

IV. ¶ Intellige quando prædictæ donationi accedit traditio, nam tunc donator priuatur testamenti factione, non alias. *Bald. in authentica sed cum testator col. 1. C. ad legem Falcid.*

V. ¶ Et secundum ista si quis habet filios vel descendentes, poterit donare solam quintam partem bonorum suorum extraneis, secundum leges regni, *foro legum lib. 3. titul. de las mandas, l. septima & 9.* filiis autem potest donare tertiam & quintam & insuper legitimam, l. 6. & 27. sup. Si habet ascendentes potest donare tertiã partem suorum bonorum, l. 18. supra.

VI. ¶ Si non habet ascendentes nec descendentes, potest quis donare quotam bonorum suorum, non omnia. vt hic dicitur, & tenet *Bal. in l. si cum vel in vtero, ff. de testamen. mi.* quia talis donatio assimilatur potius institutioni, quam donationi vel legato.

VII. ¶ Si tamen donauit simpliciter, debet aliquid reseruare de quo possit testari. vt *d. l. finali. C. de pactis & ibi Bald. & alij.* quod cum non sit iure expressum, quantum debeat relinqui, arbitrio iudicis determinabitur, *l. 1. ff. de iure deliberãdi. c. de causis de officio delegati.* Satis videtur posse donare in vita tertiam & quintam partem omnium bonorum suorum. vt d. l. 27. supra.

VIII. ¶ Quamquam donare non potest quis omnia bona sua, potest tamẽ illa alienare vel vendere, secundum *Bart. in l. Stipulatio hoc modo fi. col. vers. idem dico si vendidit, ff. de verborum oblig. & in d. l. fi. col. fi. vers. sed quid dices, C. de pactis, & in l. final. §. in computatione col. secunda in fine, vers. sed pone, C. de iure deliberandi.*

¶ Limita istam legem & prædicta, vt non habeant locum in donatione omnium bonorum facta Ecclesiæ, quæ fauore Ecclesiæ valet, secũdum *Bart. in d. l. fi. C. de pactis & Bald. in authent. si qua mulier fi. col. C. de sacrosan. Eccle.* notatur in *l. si quis argentum, § si quis vniuersitatis, C. de dona.* Hoc tamen casu & aliis si qui reperiantur, iustum esset quod donatarius præstaret alimenta donatori, cum in officiis charitatis illis maxime teneamur obnoxij, à quibus aliquid noscimur recepisse. *c. cum in officiis de testamen.* IX.

¶ Ampliabis istam legem & prædicta, vt non valeat donatio omnium bonorum, etiam si iuramento firmetur. quia cum ista lex sit prohibitiua, quicquid contra eam fit, est nullum, *l. non dubium, C. de legibus, c. primum de rescriptis lib. 6. Bar. in l. prætor ait. ff. de noui operis nunciatio. Abb. in c. in nomine Domini de testibus.* Iuramentum autem factum contra legem prohibitiuam non valet nec tenet, *Bart. in l. si quis pro eo ff. de fideiusso.* nota. in *c. si diligenti. de foro compe.* vide *Montaluum in l. 1. tit. de las arras foro legum.* & quæ ego plene dixi in rubr. de donar. inter virum & vxorem cum agebam de donatione inter coniuges irrita. X.

¶ Adde quod huic legi prohibitiuæ renunciari non potest, vt dicit *glos. in rubr. C. ne fideiussores dotium dentur.* XI.

LEX LXX.

La ley del fuero, que fabla cerca del sacar el pariente mas propinco la cosa vendida de patrimonio, por el tanto aya tambien logar quando se vendiere en el almoneda publica, aun que sea por mandamiento de juez, y los nueue dias que dispone la ley del fuero se cuenten en este caso desde el dia del remate, con tanto que consigne el que la saca el precio & faga las otras diligencias que dispone la ley del fuero, & la ley del ordenamiento de Nieua, & assi mismo aya de pagar al comprador las costas, y el alcauala si la pago el comprador antes que la cosa ansi vendida le sea entregada.

I. Lex fori quæ loquitur de retractu rei paternæ vel auitæ, habet locum etiam si res in subhastatione vẽdatur. nouem autem dies qui dantur ad retrahendum, currunt à die qua res in subhastatione est omnino vendita. debet tamen retrahens consignare pretium & facere alias diligentias à prædicta lege requisitas. debet insuper retrahens emptori soluere sumptus quos fecit, & gabellam si forte soluit.

II. ¶ Ampliat ergo ista lex *leges regni foro legum lib. 3. tit. de las ventas, l. 13. & lib. ordi. eod. ti. l. 6.* quæ loquuntur in venditione voluntaria quam quis sua sponte facit, vt habeant locum etiam in vẽditione necessaria iudicis auctoritate pro solutione eius quod debebatur iuxta formam *legis 5. titul. de las ventas lib. 3. ordi.* vel forte ipse dominus eam rem voluit vendere in subhastatione vt melius venderetur magis offerẽti, quoniam & tũc subest ratio retractus, vt scilicet extra familiam exeat. vt *l. vnum ex familia de leg. 2.* & tra-

dit Moutalum in d.l.13. & per hoc reprobatur *lex filii 220.* quæ contrarium disponebat.

III. ¶ Intellige has leges dummodo retractus fiat per coniunctum volentem rettahere rem venditam, vt videtur requirere *dict. l.13.* vel saltem per procuratorem habentem ad hoc speciale mandatum ad retrahendum ipsam rem & ad iurandum quod pro se vult ipse retrahens. alias non potuisset procurator iurare in animam domini, nisi hoc esset sibi specialiter cōcessum. glos. in *c.1. de iudi. lib.6.* nota. in *c. fi. de iura. ca. eod. lib. Bartol. in l.2. §. fin autem, C. eod.* nec sufficit dicere in mandato quod possit iurare in omnem causam, sed debet dicere quod possit iurare in tali causa. vt vult *Bart. vbi supra.* & probatur in *l. ius iurandum ex conuentione in fine, ff. de iure iurand.* tenet *Bart. in l. quoties la 1. §. fi. in fine, ff. de noxa. & in l. qui bona. §. qui alieno. ff. de damno infecto. in prima q.* Itaque procurator generalis, vel negotiorum gestor vel coniunctus pro coniuncto non possunt hunc retractum facere, nisi ad hoc habeant speciale mandatum. licet alias possint venditionem facere ex voluntate venditoris, secundum *Bald. in l. multum interest. col.2. vers. nunc venio ad tertium, C. si quis alteri vel sibi.*

IV. ¶ Maritus tamen nomine vxoris, pater nomine filij, tutor & curator nomine pupilli vel minoris, & similes possunt hunc retractum facere, quamquam non habeant ad hoc speciale mandatum. Cum in aliis casibus requirentibus speciale mandatum admittantur. vt *l. pater. ff. de procur. Bar. & Bald. in l.1. C. etiam per procuratorem. Spec. de resti. in integrum, §. vers. prælatus. Innoc. Abbas & alij in c. suscitata eod. tit. de tutore & curatore, lex regni libr.5. ordinamen. titulo de las vendidas l 7. primo responso in fine.*

V. ¶ Requiritur tamen ratihabitio expressa vel tacita ipsius vxoris vel minoris vel illius cuius nomine factus fuit retractus. vt *dict. lege multum interest & ibi Bald. & in l. si absentis, C. si certum peta.* Ad hoc *l. si procurator. vers. nec postea. ff. de condi. indebiti.* vbi à contrario sensu colligitur, quod si nō præcessit mandatum, requiritur ratificatio. Ad hoc vide *Paulum de Castro consil. 83. incipit in causa Siluestri.*

VI. ¶ Hæc ratificatio debet fieri intra nouem dies datos ad retrahendum, postea non auditur. argum. *l. in illa & ibi Bartol. ff. de verbor. obligat. & c. non solum de appel. lib.6.* Ad idem *l. fi. C. qui admi. & ibi Bald. in versicul. sed quid si pater. & ibi Bartol. 4. col. vers. contra hoc oppo.* Ad idem *l. bonorum, ff. rem ratam ha.* vide *Bald. in l. si vxorem, column.1. C. de condi. insertis.*

VII. ¶ Intellige hoc quando is qui debet ratum habere, habet personam legitimam ad ratificandum suo nomine gestum. Alias secus. vnde minor vel pupillus qui est in potestate tutoris, vel curatoris, non potest hanc ratificationem facere, nisi adueniente ætate legitima. vt *l.1. & ibi Bartol. C. si maior factus ven. ra. ha.* quia in minori ætate, non potest minor ratam habere emptionem sine solemnitate, secundum *Bal. in l. mancipia. C. de rebus alien. non alie. & in l. falso. 6. col. versic. ad tertium, & in l. fin. versicul. quaro nunquid. C. ad Macedo.* ¶ Præsertim si tenemus opinionem illorum qui tenent quod ratihabitio potest fieri post terminum quandocumque. *Bartol. in l. si mater, §. hoc iure. ff. de excep. rei iudic. & in l. si tutor. C. in quibus casibus in integrum restit. non est necessaria.* facit *l. si quis mihi bona. §. iussum, ff. de acquir. here. & in l.1. §. si ratum, ff. quod iussu. Bal. in l. cum maritum, ff. de solut.*

¶ Ratificatio quandocumque interuenit, facit præsumi voluntatem ratificantis interuenisse ab initio, & facit negotium ratificantis, *Spec. de iudiciis, §.2. vers. ratihabitione.* Item facit dominium rei transire in ratificantem, *l. si ego. ff. de negot. gestis, glos. in leg. si procurator in vers. repetendum, ff. de conditione indebiti.* VIII.

¶ Item ratificatio trahitur retro ad tempus in quo actus fuit factus, *l. si. C. ad Mace.* vbi ponit *Bald.* octo fallentias. IX.

¶ Item ex hoc quod ratificatio trahitur retro, dicimus quod non parit actionem. Hinc est quod ratificans non potest conueniri in loco vbi ratificat. Sed potius in loco vbi est gestū negotium ratificatum. *Bart. in l. si pecuniam, col. 2. versic. aduerte ergo. C. de negot. gestis.* X.

¶ Si minor cuius nomine factus est retractus, non vult ratum habere si à principio vtiliter gestum est, cogitur ratum habere. alias secus. quo casu res retracta manebit penes retrahentem, per *l. cum quaeritur, ff. de admi. tu. & l. etiam, §. si quis absens, ff. de peti. hare.* tenet *Bald. in l. absentis, versicul. secundo oppo. C. si certum pet.* Intellige hoc in casu de quo loquimur, nō autem generaliter. quoniam si is cuius nomine fit retractus, non vult ratum habere retractum, retractus est nullus quantum ad illum. item quantum ad eum qui eius nomine fecit, quia non erat propinquior. remanebit ergo res apud emptorem si eam vult, per *l.58.* supra. nisi primus emptor voluerit esse de pretio contentus. vt sentit *Bald. in dict. l. multum interest, C. si quis alteri vel sibi.* XI.

¶ Qualiter coniunctus maritus vel pater formabit libellum nomine coniuncti. vide *Bartol. in l. Pomponius in versicul. promotori. col.1. ff. de procur. & in l. exigendi, col. secunda, vers. item nota nunquid coniuncta persone. C. eod.* XII.

¶ An clericus coniunctus, potest retrahere? XIII. quia clerici non arctantur legibus nisi sint per canones approbatæ. *c. quod clericis de foro compe. iuncto c. cum venissent prope medium de eo qui mi. in po. ca. rei ser.* Sed iure canonico hoc non reperitur dispositum, nisi tunc demum quando hoc habet consuetudo. *cap. constitutus de in integrum rest.* clericus ergo in suum fauorem non potest vti lege vel statuto sæculari. *capit. ecclesia sancta Maria de constitut. c. fin. de rebus eccle. non alien. c. à nobis 1. de sent. excomm.* tradit *Mathesilanus in singulari 107.* præterea lex ista non afficit rem sed personam, vt vult *Ray. in repet. l. dudum, C. de contrahen. emptione.* & refert *Moutaluus in dict. leg.13.* per-

personam autem clerici afficere nō potest quæ exempta est à iurisdictione & potestate laicorum, *cap. si imperator 96. distin.* licet alias in defectum canonum aliquando recurratur ad leges ciuiles *c. leges, cap. si in adiutorium, 10. distinct. c. 1. de de no. ope. nuncia.* ergo clericus non potest vti beneficio huius legis.

XIV. ¶ Contrarium est verius per *d. c. constitutus de in integrum resti.* vbi fundus patrimonialis fuit venditus per laicum cuidam laico. stante consuetudine retrahendi per coniunctum, magister Gundissaluus pro se & fratre suo Ioanne, petiit restitutionem coram iudice ecclesiastico aduersus lapsum termini dati ad retrahendum, & data fuit restitutio, ergo, &c. Vt plenius ibi dixi in meis recollectis. poterit ergo clericus vti beneficio huius legis. vt per *Bald. in leg. cunctos populos, C. de summa trinitat. Abbat. in c. fin. de re iudic. & in c. tua de decimis. Dominicus in c. Romana. §. 1. de sentent. excomm. Bartol. in dict. leg. dudum, C. de contrahen. empt.* tradunt pleonsque doctores moderni in *d. c. Ecclesia sancta Mariæ.* Concludentes quod clerici possunt vti beneficio legis vel statuti laicorum. Sed ipsos clericos non afficit in eorum damnum. Et inde est quod si venditor est laicus, emptor clericus, non potest ab eo res retrahi. Tenet hoc *Montaluus in dict. leg. 13. in verbo camiar post medium, versicul. item quæro.*

XV. ¶ Quod mihi non est sine scrupulo, cum ista lex generaliter disponens, potest se habere ad commodum & incommodum clericorum, ergo arctat clericos, & debet in vtroque foro seruari pro clericis & contra clericos, vt est communis doctrina doctorum in *dict. c. Ecclesia sanctæ Mariæ.* & sentit *Bartol. in l. si diuina domus, C. de exacto. tri. lib. 10. post gloss.* ibi. vbi videas *Plateam.* vide etiam *Georgium in repetitione c. quamuis pactum de pactis lib. 6. colum. 56.* vbi hoc idem vult per textum in *d. c. constitutus.* per quem ibi post doctorem de Villa Diego tenui quod clericus potest vti beneficio huius legis, & contra clericum emptorem similiter habebit locum retractus. qui petendus est coram iudice ecclesiastico, vt ibi probatur, & coram eo fiet depositio pretij, & etiam aliæ solemnitates.

XVI. ¶ Ex prædictis etiam infertur quod si clericus vendidit rem patrimonialem cuidam laico non sibi coniuncto, poterit coniunctus ipsius clerici euincere seu retrahere ab emptore laico qui hac lege regni arctatur ad reddendam rem proximiori eam retrahere volenti, cui clericus vendere non potuit; quin lex regni in illa venditione locum non haberet in fauorem proximioris edita per superiorem emptoris, cui parere tenetur emptor. vt *c. 2. de maior. & obedientia.* Hoc videtur fuisse de mente *Frederici de Senis consilio 77.* quem refert & sequitur *Abbas in c. quod clericis de foro competenti. 5. column.* vbi dicit quod si statuto cauetur nobilem non posse recipere cessionem factam per clericum vel Ecclesiam, non valebit cessio facta nobili per clericum vel Ecclesiam. idem refert & sequitur *Abbas in dict. c. Ecclesia sancta Mariæ. & Dominicus in dict. c. fin. de immu. eccle. lib. 6. Alexander in l. filius familias §. diui, de legatis primo.*

¶ Et per ista dicunt quod laicus institutus à clerico heres in testamento tenetur obseruare omnes solemnitates, quas alias tenentur laici. Hoc etiam tenet *Bald. in authentic. cassa & irrita col. 2. vers. quinto quæro, C. de sacrosanctis eccle. Bartol. in d. l. cunctos populos.*

¶ Hinc est quod laicus recipiens inuestituram à clerico vel ecclesia, arctatur statutis laicorum super inuestituris disponentibus. ita notāt. XVII. consuluit *Alexand. consilio 235. incipiente Visis & ponderatis secundo volumine*, qui pulchre loquitur. non enim potest contrahens cum clerico se iuuare priuilegio clerici; immo arctatur super illo cōtractu legibus vel statutis laicorum. gloss. nota. in *clem. fin. de censibus.* tenet *Bartol. in l. licitatio. §. fin. al. ff. de publicanis.* Præterea potius videtur attendenda persona laici à quo res empta retrahitur, quam clerici vendentis, sicut in simili dicit *Bald. in l. si quis presbyter, C. de epi. & cle.* vbi vult quod si clericus relinquit bona laico incapaci, auferuntur ab eo per fiscum sæcularem qui debet capere à manu laici. Sic videtur dicendum in casu de quo agitur, cum per talem venditionem factam à clerico laico transferatur res & dominium in laicum, vt *l. quoties, C. de rei vendi.* & nihil maneat penes clericum. contra quem nihil disponit ista lex, & nihil agitur contra illum.

¶ Clericus ligatur statuto laicorum in quo XVIII. adiicitur contractui ecclesiastico certa forma non obseruabilis sine magna difficultate, vt puta quod non teneat venditio nisi prius fiat proclama in palatio, an quis velit contradicere. ita notantet decidit *Franciscus Cardinalis in repetitione c. perpendimus de sentent. excomm. col. 20.* de quo exclamat *Felinus in d. c. ecclesia sancta Maria de constitut. col. 36.*

¶ Ex prædictis infertur quod si aduena emit XIX. à regnicola istius regni vbi viget ista lex, tenebitur reddere rem emptam proximiori retrahere volēti. nam si clericus tenetur, multo forcius aduena. quoniam etsi aduena non ligatur lege ista. vt *l. extra territorium, ff. de iurisd. om. iudic. c. vt animarum de consti. lib. 6.* neque ex contractu emptionis oritur ius retrahendi, afficitur tamen res ipsa illo iure retrahendi, cum quo trāsit in aduenam. vt *c. pastoralis de decimis. c. cito turpem, 1. qu. 1. cum similibus.* istud est de mente *Alberici in l. 1. colum. 7. de summa Trinitat. & fide cat.* vbi concludit seruandum statutum loci in quo res est sita. idem in effectu vult *Henricus in c. cum venissent de eo qui mittitur in posse.*

¶ Præterea statutum prohibens alienationem in certas personas ex aliquaiusta causa, cōprehendit forenses vel aduenas, *l. si in emptione, §. 1. ff. de contra. empti. Bartol. in l. filius familias, §. diui. column. 3. de lega. 1.* quem sequuntur *Angel. Ioann. de Imola & alij recentiores, Dominicus in dict. c. fin.*

c.fin. de immu. eccle. libr. 6. Bartol. & Bald. in leg. si in emptione praallegata & in dict. leg. dudum, *C. de contrahend. emptio. & ibi Salicet. Bartol. in l. in his*, *C. de prædiis nani. libr. 11. Bald. in l. 2. in fine, ff. de iurisd. omn. iudic. & in l. ea lege*, *C de conditione ob causam*. Item ratione rei sitæ & contractus potest forensis conueniri in loco vbi res est, vel cõtractus fit, *l. si. C. vbi in rem actio. c. dilecti & c. si. de foro comp.* & debet iudicari secũdum iura illius loci, *l. cunctos populos, C. de summa Trinit. & fide Cathol. cap. si quis contra clericum de foro compe. 1. partita titul. de las leyes l. 11.* concluditur ergo] quod ab aduena emptore, potest res extrahi à proximiore: quamuis *Montalum in dict. l. 13.* aliud sentiat.

XX. ¶ Aduena vel forensis dicitur qui extraneus est à regno isto. extraneus vero dicitur qui non est de cognatione, vel familia vendentis, etiam si habitet in loco vbi res est sita vel vbi habitat venditor. Contra quos habet locum *dict. lex 13. & ista*.

XXI. ¶ Quod autem disponunt istæ leges de retractu totius rei venditæ, intellige etiam de parte ipsius rei, cum sit eadem ratio. argum. *l. final. C. de indicta vidui. toll. Baldus in l. fin. 5. quæst. C. de hæredibus instit.* facit *l. vnum ex familia de legat. 2.* de hoc habes *legem regni. 64. infra eodem*. Ad idem *c. 1. §. Titius si de feudo fuerit controuersia*. vbi similiter proximiori pro parte feudi conceditur retractus. Ad idem *gloss. & Bartol. in l. qui absenti. §. si quis possessionem, ff. de acquir. posse.* vbi dispositum de re, intelligitur etiam de parte rei. de quo plene per *Iason in leg. 1. C. de iure emphyteo. colum. 159.*

XXII. ¶ Hæ leges regni de retractu disponentes solum habent locum quando res patrimonialis venditur, non quando alias alienatur vel donatur, vt ex verbis istarum legum aperte colligit & firmat *Montalum in dict. l. 13.* quia cum sint exorbitantes à iure & contra iura, quæ volunt quod non cogitur quis emere nec vendere, *l. nec emere ff. de in. delib.* In re quidem propria quilibet est moderator & arbiter. Vnde non debent extendi, vt colligitur ex *lege 27. titul. de los consejos. lib. 7. ordin.*

¶ Et faciunt ista ad contractum emphyteoticum, ad quem istæ leges non debent extendi secundum *Montalum in dict. l. 13.* nisi venderetur vtile dominium quod quis habet in re emphyteotica. nam cum tunc vendatur pars rei, habebit locum retractus, vt ibi per eum est expressum infra l. 74. à fortiori habebit locum si venditur dominium directum, vt puta si constituo censum super domum meam, 20. florenorum, & hunc censum vendo pro quadringentis florenis annatim soluendis, ibi transfertur dominium vtile & directum. ergo habebit locum ista lex. Cum preciosius sit dominium directum quam vtile, vt *l. secunda, C. de iure emphyteo.* & ibi notat *Salicetus*, & sequitur *ibi Iason secunda col.*

XXIII. ¶ Ex prædictis infertur quod ista lex non habet locum in permutatione, nec in donatione, nec in datione in solutum. quamuis datio in solutum vicem venditionis obtineat, *leg. si prædium, C. de euicti.* nec in alio contractu proprium nomen venditionis non habente. secundum *Montalum in dict. l. 13. Specul. de empt. & venditione, § nunc dicendum restat el 2. column. 8. versicul. sed pone statutum, Albericus in l. 1. ff. de fundo dot. & in l. peto. § prædium de lega. 2. Bald. in c. 1. in fine de controuersia inter dominum & empto. & in c. 1. de aliena. feu. ad finem, Anton. in dict. c. constitutus, Abb. in c. nulli de reb. eccles. Iason in l. 1. col. quarta, versic. nunquid autem ff. de rerum permu.*

¶ Præterea certum est quod dominus directi dominij, præfertur proximiori, si ambo concurrant in retractu, vt infra lege septuagesima quarta. XXIV.

¶ Item si emphyteota vendit commoditates quas habet in re emphyteotica, retento sibi vtili dominio, potest hoc facere irrequisito domino, vt *l. necessario, § fin. ff. de periculo & commodo rei vendita*. tenet *Bald. in l. 3. C. de iure emphyt. & in c. qua in ecclesiarum de constitut. colum. 4. versicul. quæro nunquid fructuarius*. quia hæc venditio non concernit corpus fundi, sed corpus fructuum, vt *l. 1. de lega. 1. & l. Codicillis, §. instituto de lega. 2.* non enim dicitur alienare qui facit pactum ne transferatur dominium quod apud se retinet, quoniam alienatio non dicitur nisi talis sit actus per quem transeat aliquod dominium, *l. 1. C. de fundo. & l. cum manu sata. §. nemo. ff. de contrahenda emptione secundum Bal. vbi supra.* de quo per *Ioan. de Imola in c. potuit de locato. colum. 9. versi. item iuxta prædicta.* XXV.

¶ Si autem talis venditio commoditatum retento vtili dominio fieri potest irrequisito domino directo, qui nec potest venditionem impedire, nec ea facta rem retrahere, multo fortius nec proximior venditoris; per regulam si excludo excludentem te, à fortiori excludam te, de qua in *c. auctoritate Martini de conce. præbende lib. 6.* XXVI.

¶ Ista faciunt ad decisionem dubij. Constitui super re mea censum 20. ducatorum, quem censum tibi vendidi pro 400. eo modo quo dixi supra l. 68. deinde tu emptor vendis illum censum percipiendum annatim, retento tibi dominio directo & vtili si quod habes, an proximior tuus poterit illum censum retrahere pro illo pretio pro quo fuit venditus? & videtur quod non per prædicta. quia ista non dicitur proprie alienatio vel venditio, sed magis contractus locationis vel alius. vt *dicta l. necessario. § finali.* XXVII.

¶ Idem dicemus si ego qui super re mea censum constitui, volo ipsam alienare, potero te non requisito, quoniam per hanc census impositioné super re mea, videor in effectu rem ipsam obligare pro solutione illius census, vt notanter vult *Bartol. in l. fundus quem, ff. de annuis legatis.* videtur textus in *l. codicillis de legat. 2.* vbi prohibitus alienare in extraneos, poterit pro XXVIII.

pen-

pensione rem obligare. Si ergo vendidi rem illam, tu non poteris illam retrahere pro eodem pretio. tenet hoc *Specul. tit. de locato, §. nunc aliqua. versicul. 86. & versicul. 118. Albericus in l. 2. column. 5. C. de iure emphyt. & ibi Iason 48. column.* transibit tamen tunc res cum onere suo, vt dicunt iura vulgaria.

XXIX. ¶ Sed quamuis tu non possis eam retrahere, proximior tamen mihi retrahere potest, quia vera est venditio quam ego facio illius rei in qua tu habes censum vel pensionem annatim soluendam. Hoc videtur sentire *Bald. in dict. leg. dudum, C. de contrahen. emptio. & in l. imperator, ff. de pactis & ibi Albericus.* facit *l. 74. infra eodem.*

XXX. ¶ Prædicta procedunt quando census imponitur de nouo eo modo quo diximus, sed quid si census est antiquus super re mea impositus, quem tu & tui progenitores multo tempore percepistis, nunc autem tu illum censum vendis, an consanguineus tuus proximior potest illum retrahere pro eodem pretio? Et videtur quod non, quia *lex regni præallegata foro legum libr. 3. titul. de las ventas, l. 13.* super qua se fundant aliæ leges in hac materia disponentes, loquitur in hæreditate, id est in bonis immobilibus, vt sunt domus & prædia, sicut declarat *l. 7. eodem titul. lib. 5. ordin.* ergo non habebit in venditione census, id est, tituli vel iuris per quē census percipitur. cum aliud sit vendere ipsum corpus in quo est impositus census, aliud est vendere ius percipiendi censum. vt *dict. leg. necessario. §. fi. ff. de periculo & comm. rei vendi.* vt paulo ante dicebamus. Cum enim lex illa sit exorbitans à iure, cogens ad vendendum certæ personæ, contra regulas iuris, est stricte intelligenda, vt quantum minus fieri possit noceat iuri communi. Sicut ergo locum non habet dicta lex in censu nouiter imposito, eadem ratione nec in antiquo.

XXXI. ¶ Non obstat si dicatur quod census impositus super re immobili, dicitur annuus redditus. annui autem redditus computantur inter immobilia. *l. iubemus la magna. C. de sacrosanct. eccles. authentic. de non alien. §. hoc ergo, collat. 2. cle. exiui de paradiso. §. sed cum annus, de verborū signifi.* ad idem *lex fin. C. de vendendis rebus ciui. lib. 11.* vnde prohibitus alienare immobilia, non potest alienare annuos redditus, *c. hoc consultissimo de rebus eccle. non alie. lib. 6.* & prohibitus acquirere immobilia, non potest acquirere annuos redditus, *d. cle. exiui.* tenet *Abbas in c. nimis 2. de excessibus prælatorum.* cumq; dicta lex regni disponat de hæreditate, id est de bonis immobilibus, vt etiam declarat *lex stili* 230.

XXXII. ¶ Ad ista dicendum quod annui redditus, nec veniunt appellatione mobilium nec immobilium. Sed sunt quoddam tertium genus inter mobilia & immobilia. vt nota. in *l. mouentium, ff. de verborum significatio.* sicut dicimus de nominibus debitorum & aliis similibus. *l. à Diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iudic.* quæ non veniunt appellatione mobilium, vel immobilium proprio sumpto vocabulo, *l. quod herede. ff. de condi. & demonst.* largè tamen sumpto vocabulo, si annui redditus adhærent rebus immobilibus, dicuntur immobilia, si autem rebus mobilibus, dicuntur mobilia, vt vult *Bartol. in l. pater pupillus, ff. de admi. tuto.* itaque non sunt proprie annui redditus, bona immobilia, sed improprie, ratione soli cui adhærent, vel ex quo percipiūtur. vt notanter decidit *Abbas in cap. nulli colum. 3. versicul. & potest sic concludi de rebus eccle. non alie. & Dominicus in c. 2. col. 2. & 3. eod. tit. lib. 6.* & consequenter si vendatur, non est locus retractui, nisi tunc demum cum ipsa hæreditas venditur, quæ proprie solo constat.

XXXIII. ¶ Ex ista lege infertur quod coniunctus debitoris præfertur in emptione pignoris cuilibet extraneo, modo venditio sit voluntaria, modo necessaria. vt *l. 1. ff. de priuileg. credi.* vide *Ludouic. in l. prima, ff. in ius vocati vt eant. columna 2. & in l. imperatores, ff. de pactis.* vbi ponit multa priuilegia coniunctionis.

XXXIV. ¶ Isti nouem dies dati ad retrahendum, currunt à tempore venditionis, & sic dies termini computatur in termino, vt plene dictum est supra l. 64. idem autem disponebat *dicta lex, 7. de las ventas, libro quinto ordinam.* & istud tene quicquid dixerit *Montaluus in præallegata l. decima tertia.*

XXXV. ¶ Nota ex hac lege quod non sufficit offerre pretium vt antea disponebat *l. fori* 13. sed oportet consignare. idem vult lex 75. infra. quæ sumitur ex *l. acceptam, C. de vsuris.* vbi vide *Bald. in principio.*

XXXVI. ¶ Vltra depositionem pretij debet retrahens soluere emptori sumptum & expensas quas in ipsa emptione fecit. & tene menti ad hoc istam legem. idem tenebat *Albericus in tractatu statutorum, quæstion. 87. per l. intra vtile, §. final. ff. de minor. & in leg. si in herede. §. 1. ff. de admi. tu. & l. penult. in principio, ff. locati & in l. si seruos, ff. de pigno. actio.* Istæ expensæ non compensantur cum fructibus medio tempore perceptis. gloss. in *l. emptor. ff. de rei vendi. Bald. in leg. diuortio, §. impendia. ff. soluto matrimonio & in leg. domus de lega. 1. & in l. super, C. de euictio. Angelus in l. quod similia de legat. 1. Paulus de Castro consilio* 17. quia cum prima venditio fuerit legitima, emptor fecit fructus suos, nec tenebatur eos restituere retrahenti. Tenebitur ergo retrahens ad expensas quas emptor fecit in habendo instrumento venditionis à tabellione per generalitatem huius legis. tenet *Bald. in l. eos §. super. C. de vsuris.* has expensas probabit emptor suo iuramento secundum *Bal. in d. l. domus de legatis 1.*

XXXVII. ¶ Gabellam quam soluit emptor pro re empta, tenetur ei soluere retrahens, & sic videtur sentire ista lex quod gabella est soluenda per emptorem, vt per *Bal. in l. venditor, §. quid publici. ff. de hæredi. vel actione vendita.* Hodie tamē soluitur per venditorem, vt habetur in *quaterno gabella-*

bellarum l.2. præterquam in casibus contentis in l.120.eodem, vel quando per pactum se obligat emptor, vt hic fuit.

XXXVIII. ¶ Adde quod tunc demum debetur gabella quando venditio est perfecta. vt plene tradit *Montaluus foro legum lib.3.titulo de las vendidas l.2. in verbo (amas partes) & in l.tertia. in verbo. (deue valer) eod.titul.*

XXXIX. ¶ Quando venditio dicatur perfecta. vide gloss.in *l.necessario,§.si ita in verbo perfectam, ff. de periculo & commodo rei ven.Spec.de locato.§.6.vers.* 93.& 95. vbi dicunt quod facta traditione.

XL. ¶ Sicut res vendita, statim est tradenda emptori. *l.Iulianus,§.offerri ff.de actionibus empti.& l. traditio,C.eod.* sic etiam retrahenti qui pretium deposuit & expensas, gabellamque soluit, vt hic.

¶ Antiquitus coniunctus præferebatur extraneo in emenda re à coniuncto, *l.nemo in fi. ff.de pactis, l.ad officium,C.commu.diui.* aliter disposuit *l.dudum, C.de contrahenda emptio.* vbi vide *Bald.in 3.nota.* à quibus sumptæ fuerunt præallegatæ leges regni & ista.de quo vide *Bald.in l.2. versic.tu autem nota. C.commu.rerum alie. & in l.2. in fin.vers.sed hic occurrit dubium,C.de rescin. vendi.* facit *l.1.ff.de priuil.creditorum.* cuius supra mentionem fecimus. pro complemento huius legis, vide pulchrum tractatum de retractu. XLI.

LEX LXXI.

QVando muchas cosas fueren vendidas por vn precio, que sean de patrimonio, o abolengo, que el pariente mas propinco no pueda sacar la vna, y dexar las otras, sino que todas las aya de sacar, o ninguna dellas: pero si las dichas cosas fueren juntamente vendidas por diuersos precios, en tal caso pueda el pariente mas propinco sacar la que de ellas quisiere, faziendo las diligencias & solemnidades en las dichas leyes del fuero & ordenamiento contenidas.

I. QVando plures res patrimonij, vel auolengi pro vno pretio venduntur, coniunctus potest omnes retrahere. Ratio est quia vnica est venditio. *l. etsi vno pretio.ff.de actio.empti.* Si tamen diuersa sunt pretia, retrahet quam maluerit, vel omnes. Hinc dicimus quod si quis plures emit gabellas pro vno pretio, deinde lege compulsus declarat pretium cuiuslibet in particulari, poterit alius plus offerre pro altera earum, vt disponit lex quaterni.

LEX LXXII.

QVando la cosa que es de patrimonio, o abolengo se vendiere fiada, que el pariente mas propinco la pueda sacar por el tanto assi mismo fiada, con tanto que dentro de los dichos nueue dias de fianças bastantes à vista de la nuestra justicia que pagara los marauedis, porque assi fue vendida al tiempo que el comprador estaua obligado.

I. SI res paterna vel auita venditur sub fideiussione, cōiunctus potest illam retrahere, dato fideiussore de soluendo ad tempus ad quod emptor tenebatur infra nouem dies datos ad retrahendum. Ratio est quia iste coniunctus succedit in locum emptoris, & sapit eius naturam, *l.parabolani.C.de episc.& cleric.c.Ecclesia sancta Mariæ, vt lite pen. C. cum tu de vsuris.* ergo debet facere & implere quod emptor primus erat facturus.

II. ¶ Nouem dies à tempore venditionis dantur ad retrahendum rem venditam per coniūctum, vt tradunt leges huius regni. quibus elapsis, non est locus retractui. quia limitata causa limitatum parit effectum, *l.in agris ff.de acquir. rerum domin.* vnde natura termini limitati est, suum dispositum limitare. *leg. si bonorum, C. qui admitti. & ibi Baldus primo nota.* verba enim limitandi causa posita, inducunt terminum limitatum, quem transgredi non licet, *leg. qui fundum, ff. de contrahend. emption. lege diffamari, C. de ingenuis & manum.cap.cum in tua*

de

de clan. despon. præsertim si limitatur potentia. nam sera est diligentia quę post extinctam prouidentiam venit, *l. Thau*, §. *intra .ff. de statu lib.* Si autem limitatur actus præcedente potētia iam infixa, veniens post terminum adpriuilegium consequendum, non auditur. *l. scire oportet*, §. *consequenti .ff. de execu. tu.* tradit *Dynus instit. de actio.* §. *rursus.* est hic textus qui sic debet intelligi. Alia ratio assignatur per *l. 7. titul. de las vendidas, lib. 5. ordina.*

LEX LXXIII.

QVando el pariente mas propinco no quisiere, o no pudiere sacar la cosa vendida por el tanto, el pariente mas propinco siguiente en grado la pueda sacar, & ansi vayan de grado en grado por todos los parientes dentro del quarto grado, con tanto que sea dentro de los dichos nueue dias y con las otras diligencias contenidas en la dicha ley del fuero y ordenamiento.

I. PRopinquiore retrahere nolente rem paternam vel auitam venditam; seu non valente, sequēs in gradu retrahere potest intra quartum gradum existens, &c.

II. ¶ Intellige de re immobili vere & proprie, vt in præcedentibus dictum est. non autem de aliis rebus debitis ex quocumque contractu, quamuis rerum appellatione comprehendantur. *l. nominis & rei .ff. de verbor. obligat.* ¶ Item venit tota hæreditas. *Bart. in l. licet, C. de pactis 3. nota. & Bald. vltimo nota.* ¶ Item venit actio & iura *d. l. rei .ff. de verbor. obligat. Bald. in l. ex legato. 3. oppo. C. de legat.* ¶ Item veniunt serui. *l. omnia* §. *cum ita, el 1. & ibi Bal. de legat. 2.* Item nomina debitorum. *Bartol. in l. quintus*, §. *argento, col. 1. ff. de au. & ar. le.* Itaque appellatione rei in casu nostro, intelligitur de immobili. vt dictum est sup. l. 70.

III. ¶ Nota quod ius retrahendi est redactum adinstar successionis, vt proximiore nolente vel non valente retrahere, sequens in gradu retrahere possit, vt in simili dicit *l. peto.* §. *frater, ff. de legat. 2. & ibi Bartol. in principio.* vbi si res prohibita alienari extra familiam testatoris, alienetur, potest per illos de familia ordine successiuo retrahi. Sic in casu nostro. quamuis *Montaluus in d. l. 13. in verbo (no la pueda) in principio versiculo, Sed lex*, contrarium teneat.

IV. ¶ Duobus proximioribus in eodem gradu concurrentibus ad retrahendum intra nouem dies, etiam si vnus primo, alter postea, dicuntur simul venisse, vt sentit *glos. & Bart. in l. more Romano. ff. de feryi. Bald. in Specul. de dilationibus, versicul. dilatio qua assignatur.* vnde ambobus dabitur res. Quamuis alias qui prior est tempore, potior est iure, vt *leg. potior & leg. qui balneum*, *ff. qui potiores in pignor. habeant. regula qui prior, de regul. iuris libr. 6. Bartol. in prima constitutione C. in princ.* §. *quibus fin. col. verf. nota hic de ordine.*

V ¶ Si proximior intra nouem dies non retrahit, amplius retrahere non potest, & res desinit esse paterna vel auita, vt amodo retrahi nequeat. ita tenet *Montaluus* per bona fundamenta in *l. 13. preallegata in parte (de patrimonio)* facit *lex, pupillus*, *ff. de acquirend. heredit. & lex, si plures*, §. *filio. ff. de vulgari. sub. & l. in quibus*, *C. de secund. nupt.* vbi fundus qui semel exiuit à familia, non dicitur amplius familiaris. Sicut dicimus in re dotali quæ postquam fuit alienata desinit esse dotalis, quia mutatione personæ, mutat nomen & priuilegium, vt per *Bald. in l. illam 2. columm. in versicul. Sed reuoco in dubium, C. de collatio. & in l. si auia. C. de donat.*

¶ Si tamen intra nouem dies pluries res auita vel paterna fuit vendita pluribus; potest retrahi à proximiore, quia per huiusmodi venditiones res non desinit esse paterna vel auita, etiamsi per mille transeat manus, vt sentit gl. in *l. 2. in glos. magna, in verbo item quid si ille emptor. C. de resc. vendi.* quia ad quemcumque res trāseat transit cum onere suo, *l. si debitor, C. de distrac. pignorum, l. res pignoris, C. de remi. pigno.* cum similibus.

VI. ¶ Pro complemento trium legum præcedentium & duarum sequentium, videas pulchrum tractatum de retractu *Matthæi de Afflictis*, quem habes in volumine tractatuum 57. vide etiam *alium tractatum de retractu* quem habes in volumine tractatuum 67. quos non videram quando legi *cap. constitutus de in integrum restitutione*, nec cum super his legibus scripsi. Rogo videas, in quibus multa & singularia in hac materia reperies.

LEX

L E X LXXIV.

QVando concurren en sacar la cosa vendida por el tanto el pariente mas propinco, conel señor del directo dominio, o conel superficiario, o conel que tiene parte enella, porque era comun, prefierase enel dicho retracto el señor del directo dominio y el superficiario, y el que tiene parte enella al pariente mas propinco.

I. DOminus directus & superficiarius præferuntur in retractu, proximiori venditoris. Itaque dominus directus præfertur in agẽdo vtili, *Spec. de locato. §. sexto. vers. hoc & sequenti.*

II. ¶ Ad intelligentiam præmitte quod dominium est triplex. directum & vtile. notatur in *l. 1. ff. si ager vectigalis. Bart. in l. si quis, §. differentia, ff. de acquir. posse. Bald. in l. proprietatis, C. de probat. & in l. in rebus, C. de iure dotium.* Item quasi dominium, vt per *Bartol. in l. minor. §. 1. ff. de euictio. & in rubrica, ff. de publiciana.* textus in *c. Abbate sane re iudi. lib. sexto.*

III. ¶ Dominij appellatione propriè venit directum, vt *d. l. 1. ff. si ager vectigalis.* item directum & vtile, vt per *Guill. & Bart. in l. 1. C. de vsufructu.* directum consistit in proprietate rei secundum *Bald. in l. pe. C. si à non compet. iudic.* dominium vero vtile in vtilitate quæ ex re percipitur, vt in seruitute. *leg. si tibi homo, §. fin. de leg. 1. & in vsufructu. l. 1. §. quod ait. ff. de superficiebus.* de vtroque dominio vide *glos. in l. ex legato. C. de legatis.* Parum enim differunt in substantia. vt per *Bald. in leg. precibus, col. 7. vers. sequamur. C. de impu. & alijs substi.* Dominium enim directum facit dominium proprie, dominium vtile quasi dominium, vt per *Spec. tit. de locato. §. 6. vers. 45.* ¶ Vnde superficiarius dicitur qui habet in feudo vtile dominium, vt est emphyteota. secundum *Bald. in l. 2. col. 2. vers. secundo oppono. C. de iure emphy. & in c. 1. §. 1. colum. 6. versi. quaero si habens plenam proprietatem, de successione feuds. & in rubrica, C. de iure emphy. in principio, vers. contractus superficiarius.* vide *Bart. in l. fin. ff. de superficiebus, Spec. de locato in principio. col. 2. vers. si vero.*

IV. ¶ Ex ista lege colligitur quod domino directo nolente retrahere rem venditam, poterit eam retrahere coniunctus domini vtilis vendentis vtilitatem suam, & præfertur consorti eiusdem rei, vt colligitur ex ordine litteræ. cogita bene super hoc.

V. ¶ Collige similiter ex ista lege quod si dominus directus vendit dominium directum, & ad retrahendum concurrunt dominus vtilis & coniunctus proximior venditoris, præfertur dominus vtilis. nam sicut superficiarius præfertur proximiori vẽditoris. sic quilibet dominus vtilis. quamuis alias nullam videatur habere communionem emphyteota cum domino directo. vt *l. magis puto. §. si. cum lege sequenti. ff. de rebus eorum & l. hinc quaeritur. §. 1. ff. de peculio. Spec. de feudis, §. quoniam, vers. 35.* vbi idem dicit de vassallo. Item quamuis emphyteota volens vendere emphyteosim, teneatur requirere dominum, vt *l. 2. C. de iure emphyteo, & c. potuit de locato.* non tamen dominus emphyteotam, vt vult *Salicetus, Iason & alij in d. l. 2. Paulus de Castro in l. sed si hac. §. patronum, ff. de in ius vo.* vnde videtur tenendum quod prius dixi.

VI. ¶ Lex ista debet intelligi quãdo venditio est perfecta omnino per rei traditionem, vt *insti. de emp. & ven. §. per traditionem, l. quoties, C. de rei vendi.* Secus si à principio fuit inutilis, vel ex partiũ consensu dissoluta, intra nouem dies. nam tunc non est locus retractui, vt late decidit *Montaluus in d. l. 13. in parte (camiar.) vers. & idem dicerem.* Ex quo multa possunt inferri.

VII. ¶ Primo quod si alienat emphyteota emphyteosim domino irrequisito, & postea eam redimit, per hoc euitat pœnam caducitatis. *Specul. de locato. §. nunc aliqua. vers. 96. Salic. in l. fi. col. vltim. C. de iure emphy.* Idem si emphyteota vẽdidit domino irrequisito cum pacto legis commissoriæ vel adiectionis in diem. nam si contractus est resolutus in conditionis euentum, emphyteota euitat pœnam caducitatis. *Bald. in l. ab emptione, ff. de pactis.* Vnde videtur quod si ista resolutio fit intra nouem dies datos ad retrahendum, non sit locus retractui. cogita.

VIII. ¶ Secundo infertur quod si ego vendidi rem paternam vel auitam Petro, non tamẽ tradidi, tu qui eras mihi propinquior volens retrahere pro eodem pretio, deposuisti pretium intra nouem dies, deinde eandem rem alteri vendidi & tradidi. super qua venditione secunda, tu nihil fecisti, nõ est locus retractui, quod prima vẽditio super quã te fundas, non est perfecta, immo secũda, vt *l. quoties. C. de rei vẽdi. 5. partit. ti. 5. l. 10.*

IX. ¶ Vnde si super prima venditione habens partem in re vendita vellet rem retrahere, & super secunda occurreret proximior vendentis, ille præfertur. Si autem ambo super prima, ambo excluderentur. Si vero ambo super secũda, præfertur habens partem in ea per hanc legem, vel dominus directus vel superficiarius. Idem videtur si proximior se fundat super prima venditione & sequẽs in gradu super secunda, nam præfertur sequens in gradu.

X. ¶ Limita prædicta vt non habeant locum in casibus in quibus secunda venditio nõ valeret, sed prima. quos ponunt doctores in *d. l. quoties,*

C. de

C.de rei vendi. signanter *Iason.* nam in illis habenda est consideratio primæ venditionis, vt puta si secunda fuit simulata vel fraudulenter facta, secundum *Bald. in rub. C. de his qua in fraudem credi.* refert & sequitur *Angel. Aretinus in §. item si quis in fraudem instit. de actio. col. 14. versic. & pro complemento, & ibi Iason col. 40. versic. extra glos. & in d. l. quoties col. 7. versic. nono principaliter post Albericum & Salicetum ibi col. 10.* propter glos. 2. ibidem qui requirit bonam fidem in secundo emptore. Ad hoc glos. notat. in *c. si tibi absenti de preben. libr. 6.* quæ loquitur de duabus collationibus alieni factis per bona iuta quæ allegat. quibus adde text. notat. iuncta *gloss. in l. in operis, ff. locati.*

XI. ¶ Habens ius in ædificio, dicitur habere partem in pretio & æstimatione ędificij, non in superficie. vt *foro legũ li. 3. ti. de las lauores l. 9.* Ex quo infertur quod si dominus directus vẽdidit rem, habens partem eius in pretio vel æstimatione ędificij, non poterit eam retrahere. Vnde si maritus in solo vxoris ædificauit vel plantauit, vxore alienante non poterit retrahere, præsertim si cum licentia mariti vendidit. quoniam per eam, videtur approbare venditionem, contra quam venire non potest per viam retractus vel alias. Idem ẽ contra si in solo viri ædificium factum est vel planta posita, nam viro alienante seu vendente, vxor non poterit retrahere, nisi interueniente licentia mariti.

L E X LXXV.

SI alguno vendiere la parte de alguna heredad, que tiene comun con otro, en caso que segun la ley de la partida la pudiera el comunero sacar por el tanto, sea obligado el que la quisiere sacar à consignar el precio enel tiempo & termino & con las diligencias & solemnidades, de la manera que la pudiera sacar el pariente mas propinco, quando fuera de su patrimonio & abolengo, de suerte que lo contenido en la dicha ley del fuero & ordenamiento de Nieua y enestas nuestras leyes, aya lugar & se platique en caso que el comunero quiere sacar la cosa vendida por el tanto.

I. SOcius potest retrahere rem communem intra nouem dies à die venditionis, dummodo pretium consignet, & alia faciat quæ propinquior venditoris rei paternæ vel auitæ facere tenetur. hoc dicit. Concordat cum lege proxima supra. & *5. partita. tit. 5. l. 55.* sumpta ex *l. 1. C. de communium rerum aliena.*

II. ¶ Ex quibus ampliatur *lex regni præallegata foro legum lib. tertio titul. de las ventas l. 13. cum concordantibus.* vt habeant locum etiam in re non paterna vel auita, sed alias communi non diuisa cum effectu certis finibus & demonstrationib. vel signis. nam tunc veritate inspecta, dicitur vna res non plures, quamuis alias verbo circa commoditates inde percipiendas pacifcantur, vel cõueniant inter se quod vnus colat ad dexteram, alius ad sinistram, vt *l. si qui duas, §. si quis parte. vers. plane & vers. quod in ædibus, ff. communia prædiorum.* tenet *Bal. in d. l. 1. C. communi diuid. vers. 3. nota.* facit *l. eos, ff. finium regundorum.* Ad idem *l. diuisionis placitum, ff. de pactis.* quam allegat *Bald. in l. si maior in fine, C. communi.* Ad idem *lex, sciendum, §. si fundum, ff. qui satisda. cog.* quam allegat *Bald. in l. 1. C. communia vtriusque iudicij.* Ad idem *lex, inter omnes, C. familia hercis. & l. diuisione & ibi Bald. eod. tit. & l. 1. cum gl. C. commu. vtriusq. iudicij.*

¶ Si duo haberent duas possessiones cõmunes, & cõueniunt inter se, quod vnus habeat sibi vnam alter aliã, & sic eas diuisim possident, ista est realis diuisio. Vnde amodo non dicentur res communes, vt si vendantur, & alter eorum tanquam socius voluerit retrahere, non poterit. sed proximior vendentis sic.

III. ¶ Si tamen res communis nunquam fuit diuisa, etiam si millies vendatur, poterit socius illam retrahere ab vltimo emptore. vt vult *gloss. magna in versicul. item quid si iste emptor, C. de rescin. vendi. in l. 2.* Ad hoc *l. 1. C. communi diui.* vbi quilibet emptor, incipit esse consors. Vnde numquam desinit esse communis.

IV. ¶ Secus est in re paterna vel auita. nam postquam semel fuit vendita extra familiam, iam desinit esse paterna vel auita. Vnde amodo non poterit eam retrahere proximior primi venditoris, & consequenter patet differentia inter socium & propinquum. quamuis ista lex videatur eos æquiparare.

V. ¶ Dicitur socius vel consors habens vnam, vel plures res in communi cum alio. *leg. nihil & ibi Bartol. ff. communi diuid.*

L E X

LEX LXXVI.

MAndamos que à ninguno den nuestras justicias por enemigo en rebeldia sin prouança legitima y passados tres meses à lo menos despues de la condenacion, & que sea pedido por el acusador, & si de otra manera lo dieren, que sea en si ninguna la sentencia, que sobre ello se diere en lo que toca a darlo por enemigo.

I. PRo intelligentia huius legis præmitte quod *lex fori legum tit. de los homezillos l. 4. & l. 8. ord. eod. tit. l. 1. 3. &* 4. dicunt quod ille qui fuit datus pro inimico alicui, potest impune ab eo occidi. Superuenit postea lex stili 48. in fine, quæ disponit quod si aliquis accusatur de homicidio, & in accusatione petitur quod detur pro inimico accusatoris, probato homicidio, iudex debet illud facere. Hoc tẽperat ista lex vt procedat dummodo probatio fuerit legitima, & hoc fuerit per accusatorem petitum, & elapsi fuerint tres menses à tempore condemnationis super homicidio. etiam si hoc non fuerit petitum in accusatione, sed post condemnationem.

II. ¶ Ex quo infertur quod licet alias accusatus de crimine contumax, potest condemnari de crimine, si talis præcedat informatio propter quam posset accusatus torqueri, vt disponit pragmatica sanctio huius regni quæ reperitur *in libro pragmaticarum fol. 236.* Vt puta si interuenit semiplena probatio, vt per *gloss. & doctores in l. 1. C. de assessoribus, Bartol. & alij in l. si quis in graui. ff. ad Silanianum.* Per hãc tamen informationem vel semiplenam probationem, non dabitur accusatori pro inimico, nisi interueniat plena & integra probatio de homicidio per istã legem.

III. ¶ Probatio legitima dicitur illa quæ fit per duos testes de visu omni exceptione maiores. *c. quoties de testi. & bona fama. c. episcopus in Synodo 35. quæst. 6. c. preterea, §. 1. de testibus, col. 1. cum in tua de sponsali.* infames enim & criminosi, non sunt legitimi testes in criminibus. *c. qui sine c. postulatus, §. porro in fin. 3. quæst. 7. c. multi. 1. quæst. 1.* videas *legem regni foro legum titul. de las testimonias, l. 3. in principio.* Item debent esse testes maiores viginti annis.

IV. ¶ Quid autem si interueniant præsumptiones, ad condemnationem sufficientes, de quibus in *cap. afferte de præsumptionibus.* An dicetur legitima probatio, vt sit locus dispositioni huius legis? cogitabis.

LEX LXXVII.

POr el delicto que el marido, o la muger cometiere, aun que sea de heregia, o de otra qualquier calidad, no pierda el vno por el delicto del otro sus bienes, ni la mitad de las ganancias auidas durante el matrimonio, & mandamos que sean auidos por bienes de ganancia todo lo multiplicado durante el matrimonio, fasta que por el tal delicto los bienes de qualquier dellos sean declarados por sentencia, aunque el delicto sea de tal calidad que imponga la pena ipso jure.

I. PRopter delictum mariti, vxor non perdit medietatem bonorum quæ fuerunt acquisita constante matrimonio, nec è conuerso. Super editione huius legis ego multum institi, quoniam semper mihi visum est hoc iustum, & multo ante legis editionem hoc tenui, & practicari feci in causa vxoris cuiusdam Roderici de Carrion hortorum cultoris, vt plene scripsi in c. per vestras de don. inter virum & vxor. col. 357. ver. prędicta sunt intelligẽda, videas per te.

II. Ratio huius decisionis est, quia delicta suos debent tenere auctores, vt plene dixi in tractatu de regno Nauarræ, parte 5. §. 6. in principio. vnde delictum vnius, non nocet alteri, etiã ex præcepto testatoris, secundum *Bald. in l. pater familias. ff. de hæredi. instit. per illum text.* ¶ Item delictum vnius fratris, nõ nocet alteri fratri in portione innocentis, secundum *Bald. in l. eam quam col. 3. c. de fideicom.* Item delictum vnius de vniuersitate, non nocet aliis, *Bart. in l. sed & si hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vo.* ¶ Item delictum prælati, non nocet ecclesiæ. *c. si episcopum, §. fi. 16. q. 6. Bald. in l. meminerint C. vnde vi.* de quo notat. *in l. iubemus, C. de sacrosanct. eccles. Bald. in præludiis feudorum final. col. & in c. 1. qualiter dominus proprio priuetur, & in regula delictum de reg. iur. lib. 6.*

¶ In-

III. ¶ Intellige quod nocet ecclesiæ dnm viuit non post, vt notat. in *c. verum de foro compe.* probatur in *c. dilectus de capellis mo.* notatur per *Abb. post alios in c. cum venissent de insti.* vbi fecit magoam additionem.

IIII. ¶ Item delictum patris non nocet filio, vt *C. ne filius pro patre per totum*, vnde publicatis bonis patris, non publicatur legitima filiorum. *l. cum ratio, ff. de bonis damna. authen. bona damnatorum. C. eod.* nota. *in c. Raynucius de testa.*

¶ Hinc est quod si propter hæresim patris eius bona confiscantur, filij non priuantur sua legitima, *l. Manichæos, l. quicumque. C. de hære. & 7. parti. tit. 26. l. 3.* quæ iura hodie corriguntur per *c. cum secundum leges de hæretic. lib. 6.* Cùm standum est. cum sit crimeo mere ecclesiasticum, *c. vt inquisitionis, § prohibemus eod. tit.* tradit *Abbas in c. 1. de offi. ordi.*

¶ Voum tamen est quod is qui talia bona habet, scilicet dominus temporalis, tenetur filios alere & filias dotare, vt plene dico in c. per vestras de dona. inter virum & vxorem col. 361. versic. ex quo.

LEX LXXVIII.

LA muger durante el matrimonio por delicto, pueda perder en parte o en todo sus bienes dotales, o de ganancia, o de otra qualquier qualidad que sean.

I. MVlier coniugata, propter delictum potest perdere bona dotalia vel constante matrimonio acquisita vel alia, in totum vel in parte, vt puta propter crimen læsæ maiestatis, vis publicæ, parricidij, veneficij, & sicarij. his quinque casibus, vxor perdit dotem, vt *l. quinque legibus, ff. de bonis damna.* Adde sextum propter hæresim. *c. decreuit de hære. lib. 6.* Intellige prædicta, nisi pactum de lucranda dote esset factum inter maritum & vxorem, vt per *glos. & Bartol. in dicta l. quinque legibus.* Ad hoc *l. dos. § à reo ff. de iure fisci.* tenet *Ancharra. in d. c. decreuit.*

II. ¶ Et ita quamuis dos detur marito pro alimentanda vxore, *l. pro oneribus. C. de iure dotium. c. salubriter de vsuris*, nihilominus tamen statim lata sententia contra vxorem, aufertur dos marito in casibus prædictis, vt vult *Barto. & alij in d. l. quinque legibus. Ancharranus & alij in d. c. decreuit. Albericus 3. parte statutorum. q. 4. 5. & 6.*

III. ¶ Ex istis etiam infertur, quod dos filiæ in præiudicium patris potest publicari, *authen. qui contra. C. de incestis nuptijs.* tradunt doctores *in l. si finita, §. si de vectigalibus. ff. de damno infecto.*

IIII. ¶ An autem maritus teneatur alere vxorem quando aufertur sibi dos propter vxoris delictum. videas quæ scripsi supra l. 10.

LEX LXXIX.

ORdenamos & mandamos que las leyes destos nuestros reynos que disponen que los fijos dalgo & otras personas por deuda no puedan ser presos que no ayan lugar ni se platiquen, si la tal deuda descendiere de delicto, o casi delicto; antes mandamos que por las dichas deudas esten presos como sino fuessen fijos dalgo, o exemptos.

I. GEnerosi & alij qui propter debita secundum iura antiqua carcerari non poterant, hodie carcerantur propter debita quæ descendunt ex delicto vel quasi delicto. Emanauit ad declarationem & limitationem legum regni, de quibus *lib. 3. ordi. ti. delos hijos dalgo. lib. 4. 5.* vide supr. l. 72.

II. ¶ Vnde si quis depositum negat, vel eo vtitur contra deponentis voluntatem, furtum committit, & infamiam incurrit, *l. qui depositum. C. depositi. c. 1. eod. tit.* Idem de pignore. *l. si pignore, ff. de furtis. Mathesilanus singulari 61.* Sed his casibus delictum descendit ex debito, non debitum ex delicto. ideo non recte posset practicari ista lex in his casibus. ¶ Rectius dici poterit quando pœna pecuniaria ponitur pro delicto, vt in casu, *l. 2. tit. de las iniurias lib. 8. ordi.* illa enim pœna descendit ex delicto, & cum veniat applicanda fisco, dicitur criminalis, *l. agraria & ibi Bart. & alij, ff. de termino amoto.* traditur per *Abb. in rub. de iudicijs.*

III. ¶ Delictum & crimen quomodo differant, vide glos. *in l. prima. C. si aduersus delictum. Ioan. Andr. in regula peccatum de regu. iuris. lib. 6.*

LEX LXXX.

EL marido no pueda acusar de adulterio a vno delos adulteros seiendo biuos mas que a ambos adultero & adultera los aya de acusar, o a ninguno.

I. MAritus non potest accusare vxorem de adulterio nisi etiam adulterum accuset, & econuerso, si ambo sunt viui. Corrigit *l.2. tit. delos adul. lib. 8. or.*

II. ¶ Vxor licet possit agere contra maritum adulterum ad separationem thori *c. gaudemus. c. ex litteris de diuortijs*, quia non ad imparia iudicantur maritus & vxor *c. pen. & vlti. de adulte.* criminaliter tamen accusare non potest. 7. *parti. ti.* 17. *li.* 1. vide glo. *in l.1. C. de adulterijs & ibi doctores.*

¶ Vxor adultera & adulter non possunt in eodem libello accusari, *l. si maritus. §. fin. & l. nihil interest & l. vim passam. ff. de adulterijs.* Sed ista lex videtur contrarium sentire cum dicit (ambos.) Sicut dicimus quod debet maritus vtrumque in continenti occidere vno ictu si potest, vel saltem vno impetu & æquali, ita aduersus vtrumque sumpta *l. quod lege, §. quod aie. ff. de adul.* III.

LEX LXXXI.

SI alguna muger estando con alguno casada, o desposada por palabras de presente en faz dela sancta madre yglesia, commetiere adulterio, que aun que se diga & prueue por algunas causas & razones, que el dicho matrimonio fue ninguno, ora por ser parientes en consanguinidad, o afinidad dentro del quarto grado, ora porque qualquiera dellos sea obligada antes a otro matrimonio, o aya fecho voto de castidad, o de entrar en religion, o por otra cosa alguna, pues ya por ellos no quedo de hazer lo que no deuian, que por esto no se escusen, a que el marido pueda acusar de adulterio, assi ala muger como al adultero, como si el matrimonio fuesse verdadero, & mandamos que en estos tales que assi auemos por adulteros y en sus bienes, se execute lo contenido en la Ley del fuero de las leyes, que fabla cerca de los que cometen delicto de adulterio.

I. VXor putatiua accusatur de adulterio, & perdit dotem & alia bona quæ secundum leges antiquas perdebat vxor legitima. *foro legum libro tertio titulo de los adulterios. l. prima, & per Paulum de Castro consilio* 119. reprobata glos. in *l. consensu. C. de repudijs in parte sibi habere. versic. Item quid dices.* Multa de vxore putatiua ego scripsi in rubrica de dona. inter virum & vxo. col.

II. ¶ Quid autem si vxor non est adulterata, sed tantum præbuit osculum extraneo libidinis causa, qua pœna punitur? vide glos. notat. in *l.1. ff. de varijs & extraordi. crimi. Bald. in l. si quis non dicam rapere. col. secunda. C. de episcopis & clericis.* vide quæ scripsi supra l.52. plenius in c. per vestras de donationibus inter virum & vxorem col. . . . .

III. ¶ Pœna adulterij per leges regni ponitur *secunda* [sic: *se-*] *prima partita tit. 17. l. 13. & foro legum titulo de los adulterios libro 8. ordina.*

¶ Vxor etiam putatiua lucratur donationem propter nuptias propter mariti adulterium. *authentico vt liceat matri & auia, §. si de adulterio. collatione 8. & c. primo vt lite pen. & ibi glos. 1. & Abbas & alij in principio.* textus cum glos. in *c. Christiana religio. 22. q. 5. & ibi doctores.* Intellige si non habent filios, vt ibi & *l. secunda titulo delos adulterios in fine foro legum & l. 2. eod. tit. lib. 8. ord.* Adde *l. si vxor, ff. de adul.* qui dicit quod nec spem matrimonij violare licet. facit *c. plerumque de donationibus inter virum & vxorem.* scripsi plene in repetitione rubricæ eodem titulo. IIII.

¶ Pondera legem istam quæ requirit quod matrimonium sit contractum in facie ecclesiæ, V.

idest

ideſt ſeruata ſolemnitate, de qua in *c.cum inhibitio de clan.deſpon.* & tenent *Innocen.& Hoſti.in c.ex tenore qui filij ſunt legitimi & ibi Abbas poſt alios.* vnde videtur quod ſponſus volens accuſare ſponſam de adulterio debet et ante omnia probare, quod in facie eccleſiæ contraxit matrimonium cum ſit qualitas quæ tribuit ius. cogita, & facit l.49.ſupra eodem.

L E X LXXXII.

EL marido que matare por ſu propia auctoridad al adultero, & a la adultera, aũ que los tome in flagranti delicto y ſea iuſtamente fecha la muerte, no gane la dote ni los bienes del que matare, ſaluo ſi los matare, o condenare por auctoridad de nueſtra iuſticia, que en tal caſo mandamos que ſe guarde la ley del fuero delas leyes que en eſte caſo diſponen.

I. MAritus vxorem adulteram & adulterum occidens, non lucratur dotem, nec alia bona vxoris, niſi hoc auctoritate iudicis fecerit. Declarat & limitat iura antiqua. *C. de adulte. l. Gracchus ſeptima partita. titu.17.l.13.foro legum titulo delos adulteros.l.1.2.& lib.8. ordina.eod.tit.l.1.* Hanc opinionem ego alias ante huius legis editionem tenui in ru. de dona.inter virum & vxo.co.414. verſic. & videtur de mente Cyni. vbi plura cumulaui. & placuit iſta opinio regis conſiliarijs, quando ſuper condendis legibus Taurinis intendebamus.

L E X LXXXIII.

QVando ſe prouare, que algun teſtigo depuſo falſamente contra alguna perſona, o perſonas en alguna cauſa criminal, enla qual ſino ſe aueriguaſſe ſu dicho ſer falſo, aquel, o aquellos, contra quien depuſo, mereſcia pena de muerte, o otra pena corporal, que al tal teſtigo aueriguando ſe como fue falſo le ſea dada la miſma pena en ſu perſona & bienes, como ſe le deuiera dar a aquel o a aquellos contra quien depuſo, ſeyendo ſu dicho verdadero, caſo que en aquellos contra quien depuſo no ſe execute la tal pena, pues por el no quedo de dar gela. Lo qual mandamos que ſe guarde y execute en todos los delictos de qualquier calidad que ſean, y enlas otras cauſas criminales & ciuiles, mandamos que contra los teſtigos que depuſieren falſamente ſe guarden y executen las leyes de nueſtros reynos que ſobre ello diſponen.

I. TEſtis falſus in cauſa criminali, punitur eadem pœna qua reus veniret puniendus ſi verum dixiſſet. In alijs vero cauſis criminalibus, vel ciuilibus, ſeruentur *leges regni foro legum titulo delos falſarios, l.3.& lib.8.ordina. eod. tit. l.prima & 2.* de hoc in *c.1.de crimine falſi*, pleniſſime per *Angelum de Aretio in tractatu maleficiorum in verbo falſario.*

II. ¶ Falſitatis modos ponit *Bart.poſt gloſ.in l.ſi ex falſis.C.de tranſactio. & in l.Diuus,ff. de re iudicata. Salicetus poſt gloſ. in l.querelam. C. de falſis. Spec. de aduo.§.9.verſic. item ſit cautus. & de reſcripti præſentatione, §.3.*

¶ Falſitas teſtium probatur, vt *Specu. de teſte, §.1. verſic. ſed qualiter & de probationibus, §. finali. verſic. in ſumma & ſequent.* III.

¶ Falſitas teſtium deprehenditur pluribus modis, quia mendacium dixit aut veritatem occultauit. *d.c.1.de crimine falſi. c.qualiter & quando.2. §. debet igitur de accuſa. c. quiſquis. 11. q.3. authentico de inſtru.cautela in principio, collatione ſexta. l.quid ſit falſum, ff.de falſis. Spe. de aduo. §. 9. verſic. item ſit cautus de executore. verſic. ſed quæritur.* vide bonum textum in *c.inter dilectos de fide inſtrumen. & Pau.de Caſtro conſilio* 149. IIII.

¶ Falſus teſtis dicitur qui veritatem omittit, V.

vel qui ex dolo loquitur obscure, vt per *Bartol. in l.ea quae.ff. de contrahenda emptione & in l.presbyteri. C. de Episcopis & clericis. Bald. ibi col.1. versic. ex praedictis & in l. nullum. 2. nota. C. de testibus & in c.primo si inter dominum & vassallum lis oriatur. Angelus in authentico de testibus in prin. collat.7. Bal. in l.praescriptione in fine*, & ibi plene *per alios*. *C.l.si contra ius vel vtilitat.*

VI ¶ Testis vacillans punitur poena falsi.*c. testimonium prima.q.4. Bald. in dicta l.nullum.C.de testibus. Angelus in dicto tractatu maleficiorum in verbo falsario.col....*

VII. ¶ Si testis deponit ambigue ita quod potest referri ad verum & falsum, interpretari debet vt verum dixerit, non falsum, secundum *Bald. in l.1. C. de sacrosanctis Ecclesiis & in l. errore, C. de testa. Bartol.in l.gerit.col.5.ff.de acquir.heredi.*

VIII. ¶ Falsitas tripliciter dicitur. largissime, quando dicitur non verum, dolo vel sine dolo. *l.si is qui. §. vtrum.ff.de rebus dubiis.* Item large omnis mutatio veritatis ex dolo. *authentico de instru. cau.& fide collati.sexta.*

¶ Item stricte ex aliquo capite legis Corneliae de falsis. *l.quid sit falsum.ff. de falsis & ibi Barto. Salicetus in l.nec exemplum. c. eodem titulo.*

IX. ¶ Falsitatis capita numerantur per *Azonem in summa.ti.de crimi.falsi.q. secunda per Salice.in rubrica. C. eodem. Bartol.in dicta lege quid sit falsum.ff. de fal.*

X. ¶ Falsus testis qui nemini praeiudicat, non est puniendus, *l.damus & ibi Cynus, Bartol.& alii post glos.C.de falsis. Ange.de Aretio in tractatu de maleficiis in verbo falsario col. 3.Bald.& Salicetus in l.qui sepulcra. C. de sepulcro violato. Paulus de Castro consilio* 149. Intellige de poena ordinaria falsi testis. bene tamen extraordinaria, vt per *Cynum & alios in l.1.C.de sepulcro violato.*

¶ Aduerte quia ista lex loquitur de delicto propter quod venit imponenda poena mortis, & sic in delictis grauibus in quibus venit poena corporis afflictiua. In his ergo delictis, venit testis puniendus eadem poena qua reus puniretur. Sumitur haec lex ex *l.1.ff.de sicariis*, & traditur per *Bald.in dicta l. presbyteri.2. col. versic. extra quia materia.C.de episcopis & clericis & in c.primo de pace tenenda & iuramento firmanda, § iniuria in fine libro feudorum.* vbi haec intelligit quando dolose hoc fecit. *idem Bald.in l.2.C.de rebus creditis.* alias punitur extraordinarie, vt paulo ante dixi. habetur in *Specul. de teste. §. primo. versic. sed nunquid iudex.* falsitatis enim crimen atrocius est quam homicidium vel veneficium vel adulterium secundum *Angelum in authenti. de nuptiis, §. minores collatione quarta.* Committi quidem non potest sine dolo, *l.nec exemplum.C.de falsis.* Vnde valet libellus contra falsarium: quamuis de dolo mentionem non faciat, vt ibi per *Salicetum.* XI.

¶ Voluntas falsitatis committendae, habetur pro facto, vt plene traditur in *l.si quis non dicam rapere.C.de Episcopis & clericis, & in l. is qui cum telo.C.ad l.Cor.de sic.canonizata in c.si quis cum telo de peni.distin.1.glos.in c.1.de eo qui mitti. in po.causa rei seruandae.* Saltem vt puniatur poena extraordinaria, vt vult glos.in *l.1.in principio & §. finali, ff. de extraordi.cri.& in l.si fugitiui.C.de seruis fugi. Paulus de Castro consilio* 149. XII.

¶ Testis falsus punitur etiam si eius dictum non valeat, quia non iurauit vel alias. *Bart.in l. si quis legatum.ff.de falsis. Bald. Angelus & Salicetus in l.1. C. de sepulcro violato*, aliter loquuntur, & *Lanfran.in c.quoniam contra de proba.in parte testium depositiones.co.19.vers.solet in testium materia. Ange. de Aretio in tractatu maleficiorum, in verbo falsario. col.4.Bald.in l.iusiurandum in fine. C. de testi.* XIII.

FINIS.

A Caso que los dichos Rey y Reyna mis señores padres, viendo que tanto cumplia al bien destos mis reynos y subditos de ellos, tenian acordado de mandar publicar las dichas leyes, pero a causa del absencia del dicho señor rey mi padre destos reynos de Castilla, & despues por la dolencia & muerte dela Reyna mi señora madre, que aya santa gloria, no ouo lugar de se publicar como estaua por ellos acordado, y agora los procuradores de cortes que enesta ciudad de Toro se juntaron, a me jurar por reyna & señora destos reynos, me suplicaron que pues tantas vezes por su parte alos dichos Rey & Reyna mis señores les auia sido suplicado, que enesto mandasen proueer, & las dichas leyes estauan con mucha diligencia fechas & ordenadas, & por los dichos Rey & Reyna mis señores vistas & acordadas, de manera que no faltaua, sino la publicacion dellas; que considerando quanto proue cho

uecho a estos mis reynos desto vernia, que por les fazer señalada merced, touiesse por bien de mandar publicar las & guardar las como si por el dicho Rey & Reyna mis señores, fueran publicadas, o como la mi merced fuesse.

Y Porque la guarda destas dichas leyes paresce ser muy cumplidero al seruicio de Dios, & mio, & a la buena administracion y execucion de la justicia, & al bien & por comun destos mis reynos & señorios, Mando por este quaderno destas leyes, o por su translado signado de escriuano publico, al principe don Carlos mi muy caro & amado fijo, & a los Infantes, Duques, Condes, Marqueses, perlados, & ricos omes: & maestres de las ordenes, & à los del mi consejo, & oydores de las mis audiencias, & alcaldes, & otras justicias, & officiales de la mi casa, & corte, & chancillerias, & a los comendadores, & subcomendadores, & alcaydes de los castillos, & casas fuertes, & a los mis adelantados, & consejos, y personas, & iusticias, regidores, caualleros, y escuderos, officiales, & omes buenos, de todas qualesquier ciudades, & villas, & lugares de los mis reynos, & señorios, & à todos mis subditos, & naturales de qualquier ley, estado, & condicion que sean, à quien lo contenido en las dichas leyes, o qualquier dellas atañe, o atañer puede, o a qualquier dellos, que vean las dichas leyes de suso incorporadas, & cada vna dellas y en los pleytos, & causas que de aqui adelante de nueuo se mouieren, y escomençaren, guarden, & cumplan, y executen, & las fagan guardar, & cumplir, y executar en todo, & por todo segun que en ellas, y en cada vna dellas se contiene, como leyes generales de estos mis reynos, & los dichos juezes juzguen por ellas. E los vnos ni los otros no vayan, ni passan, ni consentan yr, ni passar contra el tenor & forma dellas, en algun tiempo, ni por alguna manera: so pena de la mi merced & de las penas en las dichas leyes contenidas. & desto mande dar esta mi carta, & quaderno de leyes firmada del nõbre del Rey mi señor & padre, administrador & gouernador de estos mis reynos, & señorios: & sellado con el sello del Rey & Reyna mis señores padre & madre, porque a la sazon no estaua hecho el sello de mis armas; & mando que sean apregonadas publicamente, y en la mi corte & que dende en adelante se guarden & alegué por leyes generales de mis reynos: & mando a las dichas mis justicias & a cada vna dellas en sus lugares & jurisdiciones, que luego las fagan apregonar publicamente, por ante escriuano por las plaças, & mercados, & otros lugares acostumbrados. E mando a los del mi consejo, que den & libren mis cartas, & sobre castas deste quaderno de leyes, para las ciudades & villas & lugares de mis reynos & señorios, donde vieren que cumple & fuere necessario. E los vnos ni los otros no fagades ni fagan ende al por alguna manera, so pena de la mi merced & de diez mil marauedis para la mi camara, a cadavnò por quiẽ fincare de lo assi fazer, & cũplir, & mando al ome, que vos esta mi carta

mostrare, que vos emplaze que parezcades ante mi en la mi corte del dia que vos emplazare, fasta quinze dias primeros siguientes, & mando so la dicha pena a qualquier escriuano publico, que para esto fuere llamado, que de ende al que vos la mostrare testimonio signado con su signo: porque yo sepa en como se cumple mi mandado. Dada en la ciudad de Toro a siete dias del mes de Março, Año del nascimiento de nuestro Saluador Iesu Christo, de mil & quinientos & cinco años.

Yo el Rey.

Yo Gaspar de Griezio Secretario de la Reyna nuestra Señora las fize escreuir por mandado del Señor Rey su padre Administrador & Gouernador destos sus reynos.

Ioannes Episcopus Cordubensis. Licentiatus çapata.

Ferdinandus Tello Licentiatus. Licentiatus Moxica.

Doctor Caruajal. Licentiatus de Sanctiago.

Registrada. Chanciller.

DE
IVSTITIA ET IVRE
OBTENTIONIS
AC
RETENTIONIS
REGNI
NAVARRÆ.

AD CLEMENTISSIMVM, INVICTISSIMVM, ET SEMPER AVGVSTVM

FERDINANDVM QVINTVM

HISPANIARVM, VTRIVSQVE SICILIÆ, IERVSALEM, INSVLARVM NVPER IN OCEANO REPERTARVM, SIMILITER ET CONTINENTIS REGEM CATHOLICVM,

Gloriosum ac felicissimum, assiduum acerrimumque Ecclesiæ defensorem, barbararumque gentium domitorem.

Differentia inter regem & tyrannum, de quo per Polycratū libr. 4. in principio.

De tyranno.

INTER Reges & tyrannos, Potentissime & Inuictissime Princeps, cum in alijs multis discrimen sit non paruum: in hac re summopere inter se distant, quòd Reges ea possident tantum, eaque consequi ijsque potiri nituntur, quæ iure optimo ad se pertinere arbitrantur: tyranni verò non iustitiæ, sed potentiæ dumtaxat rationem habentes, quæcunque sibi acquirere possunt, vel posse sibi persuadent, vsurpant, atque oblata occasione sine aliqua hæsitatione inuadunt, inuasaque si forte assequuntur, omni conscientiæ remorsu, omnique timore Dei posthabito, retinent; totisque viribus detinere conantur. Contra quos diuus Augustinus in suo locupletissimo opere de ciuitate Dei sic ait: Remota iustitia quid sunt regna, nisi magna latrocinia, quia & latrocinia quid sunt nisi parua regna? iuxta id quod quidam pirata in suis facinoribus comprehensus Alexandro illi Magno, cum totum orbem absque aliqua cupiditatis mensura occuparet, respondisse traditur. Cum enim Alexander pœnas de homine illo sumpturus, eundem interrogasset, quid ei videretur, quod haberet mare infestum: ille grandi cum audacia loquendique libertate, Quid tibi (inquit) vt orbem terrarum? Sed quia ego exiguo nauigio facio, latro vocor; quia tu magna classe, Imperator.

Nam quemadmodum Prælati Ecclesiastici digni reprehensione

fione & vituperio, & apud Deum & apud homines exiftunt, qui ambitione & potentia potius, quàm iure honores & præfecturas ecclefiafticas fibi affumunt: iuxta id quod ad Hebræos ait Apoftolus. *Nec quifquam fumit fibi honorem, fed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron:* atque illiufmodi homines latrocinij infamia à Saluatore ipfo notantur, apud Ioannem dicente: *Qui non intrat per oftium in ouile ouium, fed afcendit aliunde, ille fur eft & latro:* ita etiam Reges & Principes feculares, qui omni ratione & ordine iuris prætermiffo noua dominia & potentatus fibi accumulant, opprobrium atque iram Dei non minorem incurrunt. Non enim modo poteftatem fpiritualem, verum etiam temporalem à Deo deriuari, ac idcirco in eum ipfum effe referendam nemo eft qui ambigat. Et vtrique miniftri Dei à Scriptura appellantur: dicente Apoftolo ad Romanos: *Non eft enim poteftas nifi à Deo.* Et illud: *Principes miniftri Dei funt in hoc ipfum feruientes.* De his fcribitur in Prouerbijs: *Per me reges regnant, & legum conditores iufta decernunt. Per me Principes imperant, & potentes decernunt iuftitiam.* De alijs verò potius quidem tyrannis quàm Regibus, qui nullo iure regna aut acquifierunt aut acquifita retinuerunt, dicit Deus ipfe per Ofeam Prophetam: *Ipfi regnauerunt, fed non ex me. Principes extiterunt, fed non cognoui.* Cuius rei cum femper habeas rationem, Chriftianiffime Rex; quamuis ea præditus fis potentia, eamque habeas militum multitudinem, ftrenuitatem, & robur, vt facile ac breui poffes multo ampliores terminos tui imperij facere, tamen intra iuftitiæ limites ita te contines, vt nihil nifi quod aperto & indubitato iure tuum effe comperitur, tibi vendices.

Contra eos qui iniuftè dignitates acquirunt.

Omnis poteftas eft à Deo, & in ipfum referenda.

Contra tyrannos.

Loquitur Regi.

Cum igitur Nauarræ regnum, cuius oppugnationem in fauorem & auxilium facrofanctæ Romanæ Ecclefiæ fufcepifti, nuper titulis tuis acceffferit: non contentus de bono ac fancto fine, quem in illa expeditione habuifti, verum etiam exoptans, vt media iuftiffima fuerint & cunctis appareant; mihi imperafti, vt de iure occupationis retentionifque illius regni fcribendum curarem. Vt non modo Maieftati tuæ, cui per acumen & claritatem proprij ingenij, & per viros fcientia & confcientia pollentes tam iurifconfultos, quàm facræ Theologiæ profeffores, ratio ipfius rei luce clarior exiftit; verum etiam ceteris cunctis, tam noftræ quàm aliorum nationum hominibus fuper hac ipfa caufa abundè fatisfiat. Vifa eft mihi prima fronte res valde difficilis, & meis viribus multo fuperior, quæque multo maiori litteratura multoque grandiori auctoritate, & grauitate indigeat. Nam cum hæc caufa ea fit, quæ fi qua vnquam perfonas multas in fublimi ftatu & folio conftitutas attigit, ipfa maxime tangat. Cumque tam grandium tamque fublimium partium, magni ac multi fint fequaces & fautores, & proinde negotium fortes complurefque habeat impugnatores; quicquid ediderimus

De captione & retentione regni Nauarræ.

Quare rex ifta fcribere iuffit.

Res difficilis eft fuper his fcribere & quare.

derimus, in ipsa pericula, inque hostium fauces & in mediam procellam, turbulentissimasque maris vndas iactasse videbimur. Cumque hæc res sit quæ propter partium (vt diximus) claritatem, & propter transacti belli Nauarrici celebritatem & famæ diffusionem in ore totius vniuersi versetur: etiam scripturam, quæ de ea ipsa re disseruerit, ad multorum manus peruenturam, ac perinde diuersorum, & quasi innumerabilium iudicium subituram manifestissimum est. Cumque, vt est in Prouerbio, quot sunt capita, tot sint sensus: atque idcirco nullum ferme sit scriptum, quod si multis proponatur, magnam eorum partem non habeat contradicentem; necesse est; vt quicquid per me in lucem exierit, multos habeat maledicos & obtrectatores, etiam ex his, qui nullius partium sunt sequaces vel studiosi. Et tamen quia veritas magna est, & præ omnibus fortior, ipsaque manet & inualescit in æternum, & viuit & obtinet in sæcula sæculorum, vt scribitur in Esdra: idcirco suscepi onus atque imperio acquieui, non tam ingenio meo fretus, quam certa iustitia causæ, quæ ad sui confirmationem & fulcimentum subtilibus ac nouis non indiget argumentis, nec exquisitis & coloratis rationibus, memor illius sententiæ Lactantij Firmiani; qui in suis diuinis institutionibus dicturus pro veritate & iustitia Christianæ religionis ita præmittit, *Sed quoniam Deus hanc voluit esse rei naturam, vt simplex & nuda veritas esset luculentior, quia satis ornata per se est, ideoque ornamentis extrinsecus additis fucata corrumpitur. Mendacium verò specie placet aliena, quia per se corruptum vanescit ac defluit, nisi aliunde ornatu quæsito circumlitum fuerit atque politum.* æquo animo fero ingenium mihi mediocre fuisse concessum. Præsertim quia iussis tuæ Celsitudinis contraire absque nefario scelere non possem, vnde potius sub onere ruendum fuit, quam voluntati tuæ repugnandum. Quibus ipsis tam idoneis causis nos mouentibus innixi, in lucem opus ipsum emittere non formidauimus. Accipiat igitur sacra tua Maiestas exiguum alumni tui munus, à diuite emanans voluntate, eiusque in te obsequij, immo pietatis potius, quam præstantiæ ipsius operis habens rationem, eo fauore prosequere, quo ab omni aduersitate in perpetuum protegatur.

Veritas omnia vincit.

Notabilia verba Lactantij.

Vt autem eorum, quæ (Deo propitio) dicere constitui, lucidior sit intelligentia, in sex partes totum opus ipsum secabimus ac distinguemus, prætermissis multis alijs quæ dicere constitueram, si schisma ipsum (quod tandem Dei clementia extinctum est) perstitisset. Dicturus enim eram non pauca de potestate Papæ, & concilij, & de eiusdem concilij conuocatione, & congregatione, quem scilicet de iure spectet, an solum Papam, an ipsum cum Cardinalibus, an solos Cardinales præsertim in casibus Papam tangentibus, & Ecclesiam scandalizantibus. In casu autem quo solos Cardinales spectaret, an omnes, an eorum maiorem partem, an sufficiat minor pars, maiore forsan

Præmeditata prætermissa.

forsan negligente vel contradicente. Item an Cardinales debeant requirere Papam vt concilium conuocet. Si verò requisitus nolit, an per hoc constituatur in mora & notabili negligentia, adeo vt ius conuocandi & congregandi concilium irreuocabiliter transeat in Cardinales, ita vt nullatenus liceat Papæ postea etiam mutato proposito concilium conuocare, siue congregare. Decreueram prætcrea commemorare viginti quatuor schismata prætcrita, & media, quibus extincta fuerunt, vt ex illis forsitan aliquid assumeretur ad recens schisma sedandum. Multaque alia scribere & longe lateque differere, & disputare mihi erat in animo, quæ in præsentiarum missa facio, quoniam mutatis rebus & cessante necessitate, superfluum molestumque lectoribus mihi fore visum est, quicquid nihil vtilitatis sed curiositatis duntaxat erat præ se laturum.

Ad sex igitur illas partes me restringendo, quia totius negotij origo & radix fuit inobedientia, & conspiratio tam laicorum quàm ecclesiasticorum in summum Pontificem, ac perinde schisma illud exortum, & conciliabulum præter eius auctoritatem, immo contra eam indictum. *Diuisio operis in sex partes.*

In prima operis parte, quia ab enarratione rei quemadmodum gesta fuerit, hoc est ipsius casus, exoriendum est, ordinem iurisconsultorum sectando, rem gestam Maiestati vestræ prælibabimus: non vt eam discat, quippe quæ ea super omnes homines callet, eamque memoriter nouit. Sed vt alij omnes agnoscant. Qui licet aliqua de his quæ acciderunt, audierint, & in veritate perpenderint: multa tamen ignorant, & vt tua Celsitudo in fronte operis intueatur, quemadmodum pro fundamento totius ædificij veritatem ipsam nudam & apertam acceperimus, & à tramite illius & limite nullatenus discesserimus. *Prima pars.*

In secunda verò parte iuribus & auctoritatibus sacræ Scripturæ probabimus Ecclesiæ vnitatem, cuius caput est Christus: & Christi nomine Petrus, & post Petrum Romanus Pontifex in sede Petri sedens: qui non Petri, sed Christi est vicarius in terris, habens eandem plenitudinem potestatis, quo ad spiritualia & temporalia, quam beatus Petrus, cum in humanis ageret, habebat. Cui totus mundus est datus pro nauicula vel Diœcesi & vniuersalis potestas & iurisdictio in toto orbe, ratione cuius omnis humana creatura ei subest, etiam Reges & Principes, quos propter eorum demerita potest increpare, corrigere, castigare, & si opus fuerit, deponere; regnisque & dominijs priuare. *Secunda pars.*

In tertia autem parte monstrabimus, quod Cardinales & alij Reges & magnates, qui ab huiusmodi Ecclesiæ vnitate & capite discesserunt, se ab alijs Cardinalibus & Ecclesiæ capite diuidentes, etiam occasione reformationis Ecclesiæ in capite & in membris *Tertia pars.*

satis

ſatis neceſſariæ, eorumque auxiliatores, defenſores & adhærentes, ſchiſmatici ſunt & læſæ maieſtatis rei.

Quarta pars. In quarta verò parte de ſchiſmatis grauitate, incommodis, & pœna diſſeremus. Vbi etiam dicemus quod Papa poteſt conuocare Principes Chriſtianos contra ſchiſmaticos, qui tenentur ei parere, & ſi non pareant, poteſt eos punire. Poteſt ſimiliter, ſi opus fuerit, bellum contra ſchiſmaticos indicere, & euntibus ad bellum Indulgentias concedere, eoſque cruce ſignare.

Quinta pars. In quinta parte ex iam dictis inferemus, quod Regem & Reginam Nauarræ, tanquam verè ſchiſmaticos læſæque maieſtatis reos, ritè ac rectè ſummus Pontifex regno priuauit, & Maieſtati veſtræ iuſte conceſſit, excluſis eorum filijs etiam primogenito.

Sexta pars. In ſexta & vltima parte pro maiori complemento & abundantia harum noſtrarum lucubrationum, aliqua de regno Nauarræ eiuſque ſitu & antiquitate diſſeremus. per quos ſcilicet Reges, Imperatores, & Duces, & quoſcunque alios magnates abhinc longis ante ſæculis terra illa & prouincia gubernata ſit & obtenta, vt lectores aliquam ex huiuſmodi indagatione percipiant voluptatem. ex cuius regni initiis demonſtrabitur vitioſus primorum Regum in regno illo ingreſſus, propter quod forſan regni huius tranſlationem in Maieſtatem veſtram Deus fieri diſpoſuit. Iſta ſunt quæ in hoc libello principaliter aguntur. Multa tamen alia interſeruntur, quæ legentibus forſitan videbuntur non minus vtilia quàm iucunda.

PRIMA

PRIMA PARS.

AGGREDIAMVR nunc primam huius operis partem, in qua facti seriem narrare promisimus. Rei quidem veritas & casus contingentia, prout ex literis & breuibus Iulij secundi, atque ex fidedigno relatu aliquorum didicimus, sic se habet. Georgius tituli sancti Sixti presbyter Cardinalis, de Roan, vulgariter nuncupatus, in regno Franciç & partibus illis Apostolicæ sedis legatus, vir vtique in dicto regno & apud Regem magnæ auctoritatis existens, zizaniæ ac dissensionum sator vberrimus, omnibus artibus ad summum Apostolatum (Iulio secundo Pontifice maximo adhuc in sede Petri sedente) contra canonicas sanctiones temere anhelans, ea quę potuit contra ipsum Iulium & sanctam Romanam Ecclesiam moliri, tractauit. Cumque Regis Francorum intentionem ac voluntatem de tota Italia prorsus vsurpanda & acquirenda notam habuisset, eidem Regi multipliciter suasit, vt de Ecclesiæ reformatione tam in capite, quàm in membris, deque generali concilio ad id conuocando & congregãdo, summam haberet curam, & Cardinales, quos (sub prętextu reformationis prædictæ, quam aliqui ex eis summopere affectabant) ad id inducere posset, ad se traheret. In quo quidem concilio de ipsa Ecclesiæ reformatione, nec non de pluribus nefandis & horribilibus ipsius Iulij criminibus & prauis motibus principaliter agendum dicebat. Quibus detectis, ad ipsius depositionem necessario procedendum erat. Quo iuste (vt dicebat) deposito & aliquo regis amico in sede Petri subrogato, spiritualia & temporalia rotiusque Italiæ monarchiam, quam tantopere Rex ipse cupiebat, ilico consequeretur. Cuius consilio statim & sponte rex acquieuit, & de Pontifice deponendo, nouoque creando, cogitare cœpit, & accommoda media callide procurauit. Quosdam enim Cardinales secretè sollicitat, quinque duntaxat ad se trahit. Quos omni fauore auxilioque semper prosequens, alios capitali odio prosequebatur, Ecclesijs, dignitatibus, & beneficiis, quæ in regno Franciæ eiusque dominiis obtinebant, indebitè spoliari fecit. Sub grauissimis demum pœnis præcepit, ne quis in regno suo dominiisve apostolicas deferret literas, vtque omnes eius subditi in Romana curia degentes, à curia ipsa statim discederent. Et quo citius maleuolum propositum ad finem vsque perduceret, Principum confœderationes (quas sibi vtiles existimabat) secrete procurauit. Amicos verò ac Romanæ Ecclesiæ subditos, ab Ecclesiæ obedientia omnibus vijs subtrahere conabatur. Interea vero Iulius secundus Pontifex Maximus Bononiæ ciuitatem ad Ecclesiæ Romanæ dominium pertinentem, à Bentiuolorum tyrannide liberauit, & ad verum iustitiæ cultum pacisque amœnitatem reduxit. Quinque etiam Romandiolæ prouinciæ ciuitates, quas Veneti à patrimonio beati Petri distraxerant, & de facto atque indebite occupabant, viriliter recuperauit. Ciuitatem quoque Ferrariæ ad immediatam obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, (ad quam pleno iure pertinet) redigendam putauit, vt omnibus rebus in regione illa pacatis, & ad iustitiæ cultum redactis, citius & liberius sanctam expeditionem contra salutiferæ crucis hostes (in qua omnes curas cogitationesque suas versari dicebat) inchoare & continuare posset. Quod negotium paucis diebus videbatur sibi cõfici posse. Nam post priuationem Alfonsi Estensis olim Ferrariæ Ducis, ciuitatis illius occupatoris, consistorialiter factam, Mutinenses se ab eius obedientia subtraxerunt, & Ferrarienses Iulium ipsum & suos auide expectabant, vt fructu ecclesiasticæ libertatis (quemadmodum & Bononienses & alij populi sanctæ Romanæ Ecclesiæ immediate subiecti) perfrui possent. Oderant enim Alfonsum ipsum, qui oneratis quotidie onera noua imponebat, vectigalia augebat & ipsorum sanguinem emungebat. Qui & ipse Regis Gallorum fauore & auxilio fretus, quædam salinaria in præiudicium Romanæ Ecclesiæ vsurpauit, & (quod deterius fuit) ab Ecclesiæ Romanæ obedientia prorsus discessit. Tunc ipsius summi Pontificis mandato cœpit congregari exercitus in ipsum Ferrariensem Ducem pro executione illius sententiæ & priuationis. Francorum autem Rex protectionem defensionemque ipsius Ducis suscepit. Vnde & Gallicus exercitus Ducis exercitui coniunctus non modo pro viribus terras eius defendit, immo impugnare aggressus est terras Ecclesiæ, præsertim comitatus Bononiensis. Atque in illis ipsis initiis non parum vastationis intulit occupauitque oppidum Centum, quod erat patrimonij Ecclesiastici. Summus autem pontifex exoptans exequi prædictam sententiam contra Ducem Ferrariæ latam, vt etiam melius tutaretur terras Ecclesiæ, quæ (vt diximus) ab exercitu Gallorum & ipsius Ducis Ferrariensis infestabantur, Bononiam se conferre deliberauit. Ab vrbe itaque Roma illorsum iter aggressus, omnes Romanæ Ecclesiæ Cardinales monuit, vt se pro defensione & recuperatione patrimonij Ecclesiastici comitari non ægrè ferrent. Quod & fecerunt præter paucos illos (quos diximus) qui diuerso ab alijs profecti itinere, à Florentia ab eo discedentes, in Lombardiam se contulerunt. Licet ab ipso Romano Pontifice nulla iniuria affecti, sed honoribus & prouentibus aucti & ad veniendum Bononiam mitissimis litteris vocati fuissent. Sub hoc tempore

Cardin. de Roan.

Bononia liberatur à tyrannide.

Item Ferraria.

Ferraria Dux à Pontifice ducata priuatur.

Rex Francorum defendit Ducem Ferrariæ, & Ecclesiam impugnat.

Papa Bononiam venit, & Cardinales conuocat.

Cardinales schismatici in Lombardiam tendunt.

Gallorum exercitus Bononiam obsidet.

pore capitaneus generalis regis Franciæ (quem Magnum magistrum Galli appellant) Mediolano egressus, venit obsessurus Bononiam. Vnde in præsentia omnium legatorum principum fidelium aggressi sunt Galli ciuitatem, & in eam ictus bombardarum coniecerunt, comminatique sunt se ipsum summum Pontificem cum sacro collegio Cardinalium capturos & in vincula coniecturos. Tunc venit in subsidium summi Pontificis à Neapoli exercitus Maiestatis vestræ duce Fabricio Columna. Cuius accessu, atque industria diligentiaque legati Maiestatis vestræ, qui satagebat, vt Galli regrederentur, illud inclamitans, fœdus rumpi Regum & amicitiam, si in hoc facinore persisterent; ab huiusmodi obsidione & summi Pontificis vlteriori offensione destiterunt, Mediolanumque regressi sunt. Cui ipsi impugnationi persecutionique Romani Pontificis Cardinales prædicti omnem fauorem & consensum omneque incitamentum adhibuerunt. Cuius rei certissimum & manifestissimum argumentum fuit, quod post huiusmodi summi Pontificis offensam ærumnamque, postque detrimentum sui exercitus, nec facultates suas (vt alij veri bonique Cardinales fecere) pro resarciendis tot damnis ei obtulerunt, nec vllum consolationis genus adhibuerunt. Immo post modicum tempus propria auctoritate concilium Pisis celebrandum indixerunt atque ipsum Romanum Pontificem ad ipsum concilium temerario sic ausu perperamque indictum vocare non formidarunt nec erubuerunt, citationis scedulis in valuis ædium in quibus tunc temporis residebat, & pluribus alijs locis affixis, vt Pontificis mœrorem augerent.

Hispanorum exercitus venit in subsidium Papæ.

Cardinales schismatici.

Conciliabulum indicitur, & Papa citatur.

Per id tempus cum ipse summus Pontifex Rauennæ ageret, non contentus rex Gallorum de offensis quas Ecclesiæ & capiti eius intulerat, exercitum dedit Bentiuolis quo Bononiam caperent. Quod & effecerunt traditione aliquorum intus commorantium adiuti. Bentiuoli igitur Gallorum præsidio Bononia potiti, multa turpia & ignominiosa in summum Pontificem commiserunt. Arx quæ magna impensa Ecclesiæ fuerat in vrbe facta, diruta est. Signa & bombardæ ipsius Ecclesiæ, quæ erant in arce, allata sunt Mediolanum. Ab ædificijs publicis taserunt arma siue insignia Ecclesiæ, & posuerunt insignia Regis Franciæ, in derisionemque & detestationem sine contemptum statuam æream summi Pontificis, quæ erecta erat à populo in foro, in memoriam restitutionis vrbis ipsius in libertatem, deiecerunt & in ignem proiecerunt. Omnes actus iudiciales & præconia regis ipsius nomine fiebant, de ipsa Ecclesia Romana eiusue Pontifice nulla penitus mentione habita. Multa denique alia iniusta, nefanda, turpia & crudelia in subiectos & amicos Ecclesiæ in ciuitate ipsa commorantes viros, mulieres & paruulos fieri rex ipse permisit. Quid plura? Ecclesiasticas personas, Prælatos & clericos curiam insequentes, qui in ciuitate & prouincia illa remanserant, cum in multis alijs male affici, tum capi atque incarcerari & pecunijs redimi passus est. Res quippe nefanda ac plangenda, quam non nisi dolenter referimus. His iacturis acceptis, summus Pontifex ad prouidendum inde earum remedio Romam regressus est. Et per idem temporis, iam Cardinales transfugæ indixerant concilium Pisis celebrandum à Kalendis Septembris, assignato dumtaxat termino trium mensium, vt vndique labor & angustiæ accrescerent ipsi Pontifici summo, ipsumque Pontificem (vt paulo ante diximus) citauerunt, aliaque inurbana & fœda commiserunt. Quæ & si erant graui animaduersione digna, ipsum tamen non commouerunt. in bono enim malum vincere cogitabat. Cardinales vero ipsos non verbo nec scripto læsit, aut vlla alienati ab eis animi signa dedit. Pansis enim brachijs & obuijs vlnis ad ipsum redeuntes & veniam erroris petentes, recipere paratus erat, de eorum reditu magnum gaudiũ percepturus, iuxta doctrinam Saluatoris per parabolam filij prodigi in Euangelio introductam. Sed Cardinales prædicti in reprobũ sensum dati, lenitatem & mansuetudinem Pontificis pro metu interpretantes, mala malis quotidie addiderunt. Principes Christianos contra Romanum Pontificem inuocare non distulerunt, & iuris Pontificij & ciuilis interpretes ad se allicere sunt conati, adeo vt ipsi Romano Pontifici necesse quodammodo fuerit cum concilio Cardinalium, Cardinales schismaticos monere sub priuationis pilei & alijs grauioribus pœnis, vt capiti se remitterent, ad Romanum Pontificem redirent & erroris veniam peterent. In qua monitione valde clemens fuit Romanus Pontifex. Terminum enim quinquaginta dierum illis præfixit, in quo & ab India redire potuissent. Deinde non minori clementia, præfixum tempus ad quindecim, & postremo ad dies octo alios prorogauit. Permisit etiam sacro Cardinalium collegio, vt fidem publicam & saluum conductum schismaticis ipsis darent, promitterentque quod Romanus Pontifex si redirent & veniam peterent, in eadem dignatione & gratia reciperet, qua ante eorum ab eo discessum, erant. Expectabat quidẽ summus Pontifex, quod tãta mansuetudine allecti & impunitate erroris proposita, essent ad eum redituri. Verum cum iam vltimi termini finis instaret, non ad Romanum Pontificem, sed Pisas versus cum armatorum præsidio sunt profecti, celebraturi ibi detestabile & damnatum suum conciliabulum, si Florentinus populus (qui multo sanguine & sudore maximisque laboribus & dispendijs ciuitatem illam recuperauerat) eos & armatos milites recipere voluisset. Ausi etiam sunt Seguntiam vsque citationis schedulas mittere, si forte gentẽ illam catholicam veneno tam perniciosi schismatis possent inficere. Sed (Deo volente) hac quoque spe & cogita-

Bononia à Bentiuolis capitur.

Arx diruitur.

Insignia Ecclesiæ raduntur.

Statua Pontificis deijcitur. Præconia regis Franciæ nomine fiunt.

Personæ ecclesiasticæ captiuntur.

Papa Romam redijt.

Cardinales schismatici principes Christianos vocant.

Papa Cardinales schismaticos monet.

Saluus conductus Cardinalibus schismaticis datur.

Cardinales schismatici Pisas veniunt.

Citatio da Seguntiam mittitur.

Testes affixionis citationis carcerantur.

cogitatione frustrati sunt. Quia Catholica vestra Maiestas eos qui huiusmodi affixionis testes fuerunt, laicos videlicet per laicos, Ecclesiasticos vero per nuncium Apostolicum, ad hæc Regna missum, capi & carcerari iussit. Interim etiam Romanus Pontifex litteris & nuncijs Gallorum regem sæpe monuit, vt à schismate & schismaticorum fauore abstineret. sed nihil omnino profuit.

Quibus rebus cognitis ac discussis, considerans etiam Romanus Pontifex, quod error, cui non resistitur, approbatur, & quod mala nascētia, priusquam roborentur, facilius euelluntur, quodque non de ludicris & parui momenti rebus, sed de vnitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ, pace & quiete totius reipublicæ Christianæ ageretur, in eosdem schismaticos, (qui sua benignitate abusi sunt & maledictionem pro benedictione voluerunt) gladium seueritatis Apostolicæ exercuit. Eosdem galero cardinalatus, honore, titulis & insignibus, Priuilegijs, voce etiam actiua & passiua, Patriarchatibus quoque, Metropolitanis & alijs Ecclesijs, quibus præerant, nec non monasterijs quibuscunque quæ in titulum vel commendam seu quouis alio modo obtinebant, priuauit. Et ad illa ac alia imposterum obtinenda, inhabiles declarauit. Ab omnibusque Christi fidelibus euitati & pro Cardinalibus deinceps non haberi aut nominari debere, & tanquam hæreticos, schismaticos & criminis læsæ maiestatis reos esse in posterum declarauit.

Cardinales schismatici deponūtur.

Sed nec ista eosdem schismaticos à suo pernitioso proposito retraxerunt, immo deteriores effecti, in suo Pisano conuenticulo processerunt Regis Francorum fauore, auxilio & auctoritate muniti. Quapropter necessarium fuit Romano Pontifici hęc omnia Christianis principibus nunciare, eorumque auxilium inuocare, & præsertim Catholicæ Maiestati vestræ in ciuitate Hispali tunc degenti, & pro Aphrica conquirenda omni conatu se accingenti. Catholica vero Maiestas vestra litteris gratiosis eidem Francorum Regi sapienter exposuit damna & incommoda, quæ ex huiusmodi pernitioso ac detestabili schismate imminebant, & indies magis exuscitabantur tam contra vniuersalem Ecclesiam quam contra populum Christianum, cuius pax & quies turbabatur. Vnde prudenter suadebat ei, vt ab incepto negocio desisteręt. Pollicebaturque sese mediatorem & rerum pacisque compositorem futurum inter ipsum & Romanum Pontificem, ac perinde (Deo faueute) rem ipsam ad optatum finem perductum: In qua re & Deo obsequium acceptissimum impensurum, & sibi rem gratissimam facturum esse dicebat: Si secus ageret, oportere quidem, nec posse abduci Maiestatem vestram, quin defensionem Ecclesiæ susciperet, & susceptam præparatamque in Sarracenos Aphricæ expeditionem desereret. Per quod cum Deus grauiter esset offendendus, ei-

Papa principes Christianos conuocat.

Rex noster regi Franco rum scribit.

dem Regi Francorum imputandum testabatur. Rex autem ipse noluit acquiescere, nec ab iniquis cœptis desistere. Immo more aspidis surdæ obturantis aures, ad vlteriora procedebat. Maiestas autem vestra ex sacrosanctæ matris Ecclesiæ vulnere sauciatus, eiusque læsione læsus, tanquam verus obedientiæ filius omnibus rebus post Ecclesiam positis ad Ecclesiæ defensionem se parat & rem Aphricanam infectam relinquit. Vt autem recenti in commodo & imminenti periculo statim occurreret Maiestas vestra, ne virus indies magis ac magis serperet, ex exercitu quem in Aphricam parauerat delectu facto tam peditum quam equitum, classem in Italiam mittit: iussitque vt ex his militibus simul cum illis qui in Italia erant & cum reliquijs illius aciei, quæ iam pridem in Aphrica militauerat, vnus exercitus conflaretur, qui quamprimum Gallorum motibus occurreret, & ad recuperandum Ecclesiæ patrimonium sese conferret. Nec tunc etiam ab amicitia ipsius Regis se alienauit, immo semper in curia eius legato retento, toto conatu ei suadebat, vt ad saniorem sensum rediret, & ab iniuria Ecclesiæ, desisteret, ac proinde Bononiam eiusdem patrimonium antiquum ei restitueret. Nec circa hoc omnibus viribus laborare destitit, quousque luce clarius visa ipsius tegis pertinacia (qui vt alter Pharao cor habebat induratum) accito à Gallica curia legato Maiestatis vestræ, & hinc suo dimisso, pacis fædera omnino rupta fuere. Interea nostri Bononiam obsidentes in ipsa hyemis asperitate, cum consisterent prope Alpes, magnam difficultatem durosque labores in ipsa obsidione sunt perpessi. Postea cum subsidia Gallorum superuenissent, & quotidie vires eorum per supplementum exercitus roborarentur, augerenturque: non contenti contra fas retinere eas Ecclesiæ terras, quas vsurpauerant, alias inuadere tentabant, ipsasque oppugnabant nomine & voce Ecclesiæ, ac si aliam illi haberent Ecclesiam à catholica & vniuersali Ecclesia distinctam. Vnde cum obsidione cinxissent Rauennam, exercitusque Maiestatis vestræ illuc properaret, succursum siue auxilium vrbi afflictæ præstiturus, commissum est illud horrendum & multis antea seculis inauditum prælium, in quo licet hostes in campo manserint, nostri tamen mirabili virtute vsi fuerunt, & quamuis essent numero multo pauciores, longe maiorem stragem quam acceperint, hostibus intulerunt. Cumque nostris necesse esset Neapolim se recipere, vt inde vires repararent. Galli interea debacchantes & incredibilem insolentiam præ se ferentes, ad occupandam totam Romaniam animos adiecerūt, & cum iam ante commissum prælium, Brixiam in Lombardia florentissimam vrbem inaudita à seculo crudelitate vastassent, tunc Rauennam Ecclesiæ ciuitatem posuerunt in ore gladij, non parcentes nec paruulis nec mulieribus, totoque oppido in

Rex noster in Ecclesia auxilium se parat & exercitum mittit.

Fœdera inter regem nostrum & Franciæ rumpuntur.

Bononia à nostris obsidetur.

Rauenna à Gallis obsidetur.

Bellum Rauenna.

Galli bacchantes multa mala fecerunt.

Rauenna capitur.

in prædam & direptionem redacto. Tam grandisque furor eorundem fuit & per illas partes terror, vt etiam Roma ipsa Ecclesiæ caput magnum timorem & turbationem pateretur, omnesque curiales vrbem relinquere vellent. Quod & fecissent, nisi magnus animus & constantia ipsius summi Pontificis eos animasset confirmassetque, ac perinde sua præsentia & vigore animi fugæ impedimento fuisset.

Roma timet.

Tunc vero cum crescente contumacia, debeat crescere pœna, & cum grauioribus languoribus & difficultatibus validiora sint adhibenda medicamina & remedia: Maiestas vestra vltra eum exercitum, qui Neapoli resarciebatur, in occursum furentium Gallorum venturum, quemque hinc supplere & augere satagebat, cogitauit hinc quoque Galliæ terminos inuadere, vt huc rex Gallorum accurrens ab Italia eius potentia dilaberetur, & consequenter incolumitati status Ecclesiæ plenius consuleretur: Quod vt cômodius fieret, inuitauit Maiestas vestra Serenissimum Henricum octauum Angliæ regem, generumque vestrum, vt Guianæ Ducatum (qui iure ad eum pertinebat) repeteret. Ad maioremque sui iuris abundantiam, Romanus Pontifex Regem Francorum Ducatum ipsum possidentem Ducatu priuauit, & ipsi Regi Anglorum facultatem illum occupandi libentissimè & vltro fecit. Quare Rex Anglorum tanquam verus obedientiæ filius, principaliter vt Ecclesiæ afflictæ, & in necessitate positæ subueniret. Secundariò ob patrimonium suum recuperandum, classem in Hispaniam misit, quæ Fontem rapidum cum appulisset, Maiestatis vestræ mandato ibi & per finitima loca totus ille exercitus hospitatus est.

Rex noster Galliæ terminos inuadere cogitat.

Guiana.

Cum igitur copiæ Maiestatis vestræ ac simul copiæ Regis Anglorum in procinctu essent: vt Guianam intrarent, bellum ibidem diuturnum gesturæ in Ecclesiæ fauorem schismaticorumque offensionem ab Italiaque retractionem, & per Biscayam ingressus esset angustissimus nec aptus, per quem commeatus ad castra veniret, ac proinde necessarium esset per Nauarrã iter facere. Catholica vestra Maiestas cum Rege & Regina Nauarræ tractare cœpit, vt daта per eos aliqua leui securitate de indemnitate exercitus in Galliam transituri, transire nostri permitterentur, nihil damni aut nocumenti regno vel regnicolis illaturi. Pro ipsius autem traditus securitate, Maiestas vestra tres dumtaxat arces poscebat tribus proceribus non Castellanis quidem aut Aragonijs, sed Nauarris tradendas. Qui sub homagio & iureiurando se astringerent eas se in pignora huiusce modi fidei & securitatis vsquequo bellum conficeretur retenturos, expleto autem bello, & per ipsos Regem & Reginam Nauarræ vsque ad cõsummationem fide seruata, eisdem eas ipsas arces reddituros. Quod si ad plenum (vt tenebantur de iure) id facerent, ac se denique pro parte Ecclesiæ declararent: pollicebatur Maiestas vestra se cum illis amicitiam conciliaturum, & contra quoscunque eos offendere volentes totis viribus iuuaturum. Daturum præterea eis (si res ad optatum finem perduceretur) oppida, arces, & guardia nuncupata, quæ olim sub dominio & iure Nauarræ extiterant, quæque idcirco Rex ipse & Regina vehementer affectabant. Quod cum non acceptassent, nec alias iustas & honestas conditiones, quas sacra vestra Maiestas proposuit (cum tamen de eis esset nimis benemeritus, fauens eisdem in obtentione retentioneque ipsius regni, cum ex alia parte regnum illud iure sibi pertinere diceret Mossior de Fox, primo pater, secundo frater, domino Germanæ Aragonum reginæ dilectissimæ vxoris vestræ fauente eis Francorum Rege:) sed per multos dies verbis Maiestatem vestram morarentur cum magno & dispendio & detrimento vtriusque exercitus, tam Anglorum quàm Hispanorum, qui finem huius negotij expectabant tempus amittentes, ac cum tandem iam Maiestati vestræ compertum esset, Reges Nauarræ omnino se Regi Gallorum adiunxisse, fœdusque cum eo inijsse, id Romano Pontifici nunciauit.

Rex noster tractat cum Regibus Nauarra de securitate trãsitus.

Romanus verò Pontifex de Cardinalium consilio eosdem Regem & Reginam Nauarræ monuit, & sub grauissimis pœnis præcepit, quod à rege Francorum alijsque schismaticis se auerterent, & Ecclesiæ Romanę adhęrerent, eiusdemque causam & maiestatem fouerent tuerenturque. Quod cũ facere noluissent, pluries interpellati, moniti & iussi, immo semper in suo maliuolo proposito perstitissent, confœderationem & amicitiam cum Francorum Rege initam tanquam sibi vtilem & proficuam publice manifestabant; Papa in forma iuris eos schismaticos, hæreticos, rebelles, & læsæ maiestatis reos declarauit. Attendens insuper quod eius prædecessores Romani Pontifices ex limitibus & leuioribus causis aliquos Reges & Principes Christianos regnis suis, & dominijs temporalibus priuauerunt, eos ipse similiter regno suo Nauarræ priuauit, & Maiestati vestræ, aut cuicunque alteri capiendi illud liberam fecit facultatem.

Papa monet Reges Nauarra.

Papa Reges Nauarra schismaticos & læsæ maiestatis reos declarat, & regno priuat.

Maiestas autem vestra noluit statim illo iure vti, sed iterum atque iterum eosdem reges vt prius monuit, nihil tamen inde consequutum est. Quapropter cum multis viris virtute & scientia pollentibus (cum quibus ego licet immeritus fui) maturo prius consilio habito deliberatum est, vt exercitus noster Nauarram potenter ingrederetur, arces, castella, & oppida quæ ad transitus exercituum securitatem necessaria forent accepturus, nihil tamen damni regno nec incolis facturus, si se sponte traderent. Illustrissimus ergo Fredericus à Toleto, Dux Albanus, generalis nostri exercitus capitaneus iuxta prædictum consilium decretumque cum toto nostrorum exercitu Nauarram ingressus est, omnia prudenter agens. Anglici vero

Rex noster iterum monet Reges Nauarra, & peritos consulit super Nauarra ingressu.

Dux Albanus cum exercitu nostro Nauarram intrat.

ro ab huiusmodi ingressu se abstinuerunt: quia eorum dux à suo rege de Nauarræ inuasione aut expugnatione mandatum non acceperat. Manserunt tamen in campo intra terminos Guianæ, licet Vayonæ ad obsidionem non appropinquantes, quousque per accessum nostri exercitus magis roborarentur.

Reges Nauarræ decipiuntur vana spe & opinione. Hæc fuit occasio quæ regem & reginam Nauarræ fefellit: Existimauerunt enim, quod cum sua potentia Gallorum potentiæ esset coniuncta propter fedus prædictum, exercitus noster solus non poterat accipere eam securitatem in Nauarra, quam sacra vestra Maiestas poscebat, nec ad id foret sufficiens, vt eis aliquatenus posset nocere. Et in hac opinione eos confirmauit Mossior de Orbal patruus vel anunculus ipsius regis Nauarræ, qui nuper apud eum legatus regis Francorum extiterat. Vnde necessarium fuit *Regnum Nauarra inuaditur.* Regnum Nauarræ bello vi & armis aggredi. Quoniam aliter securitas prædicta haberi non poterat. Rex vero & Regina totis viribus resistebant.

Post captam Nauarram reges Nauarra iterũ monentur à rege nostro. Et cum post non multos dies ab exercitus ingressu Pompilionensis ciuitas totius Regni Metropolis in deditionem veniret: post eius adeptionem Catholica vestra Maiestas iterum eos monuit, vt à schismaticis recederent, & Ecclesiæ se vnirent, securitatemque transitus pro exercitu nostro concederent. Quod si facerent, captam ciuitatem se restituturum & contra Regem Francorum & quemcunque alium eis totis viribus opem laturum, nec ab aliquo eis molestiam fieri se permissurum. Sed nihil omnino profuit: immo Antonium de Acuña *Episcopus Zamorensis capitur & carceratur.* Episcopum Zamorensem Nuntium, super hoc & alijs negotijs à Maiestate vestra missum, contra ius gentium & communem consuetudinem, qua nullibi nec etiam apud Barbaras gentes legatis quicquam imminet periculi, capi, detineri, ac pecunijs redimi fecerunt. Qua de re ad totius regni captionem necessario procedendum fuit.

Exercitus noster traijcitur, vt cũ Anglicis iungatur. Captum est igitur totum regnum, traiecitque exercitus montes Pyrenęos cum machinis, vt exercitui Anglorum se coniungeret, ac proinde simul vtraque potentia Guianam inuaderet. Attamen cum in via siue modo belli gerendi Capitaneus Generalis Angliæ cum Maiestate vestra non conuenitet: nec eius iudicio vellet acquiescere, sicut ab initio belli etiam semper repugnauerat: dilata res est per multos dies, manente immo & vacante exercitu nostro cum tormentis machinisque belli, in sancto Ioanne de Pie de Puerto & alijs finitimis *Rex Nauarra tentat recuperare regnum.* locis. Interea Ioannes quondam Nauarræ Rex collectis omnibus viribus suis, adiutusque omni potentia Gallici regis, adiuuctus Dalphino vices ipsius regis gerenti venit regnum recuperaturus. Et tam in Nauarram quam in Guepuzcam Galli irruentes, quicquid cladis & vastationis potuere, intulerunt. *Galli Guepuzcam vastant.* Aggressus est hoc facinus Ioannes ipse olim Rex propria auctoritate, cum nec nutu nec signo ad summum Pontificem recurrisset de commissis in Ecclesiam pœnitens, immo semper cum vxore sua in eadem inobedientia & schismate erga suam sanctitatem & vniuersalem Ecclesiam perstitissent. Fremebantibus autem Gallis simul cum Bearnensibus & Nauarris regis ipsius sequacibus ita *Rex noster resistit Gallis & Nauarris.* restitit Maiestas vestra (quamuis destitutus ab Anglis, quibus fretus & confisus minorem quam par erat parauerat exercitum:) vt nō post multos ab ingressu suo dies coacti fuerint non solum à Guepuzca, verum etiam à terminis Nauarræ discedere & ad propria remeare. Adepto igitur in primis ac deinde defenso & conseruato regno, cum possideatur ipsum à Maiestate vestra, de iure possidendi & pro suo habendi, vt scribam mihi imposuit atque imperauit, quemadmodum iam recensuimus. Dum autem hæc *Papa Iulius moritur & Leo eligitur.* agerentur, Iulius secundus Pontifex Maximus diem clausit extremum. In cuius locum successit Leo decimus Papa modernus. Ad quem in principio fere sui Pontificatus venerunt duo *Cardinales se reconciliant.* Cardinales de his qui ab Ecclesiæ vnitate discesserant & à Iulio secundo (vt diximus) fuerant depositi, absque cardinalatus habitu & insignibus, erratorum suorum veniam postulantes dicentesque, Peccauimus; Veniam petimus. Detestantes insuper & abiurantes quicquid in Pisano conuenticulo actum fuerat, tanquam pestiferum & perniciosum, atque sacris canonibus inimicum, approbantesque omnia & singula quæ in sacro Lateranensi concilio acta & diffinita fuere. Quam ob rem ad Ecclesiæ vnitatem fuerunt admissi, & ad primum locum quem antea habuerant restituti, sine tamen iuris alieni præiudicio. Post parui quoque temporis lapsum ceteri quoque Cardinales & quicunque prælati siue clerici, quemcunque assensum siue fauorem ipsi conciliabulo dederant, *Et alij schismatici.* resipiscentes veniamque ab Ecclesia petentes, eidem reconciliati sunt. Immo & ipse Rex Francorum ab insania ad sanitatem rediens, sub *Et rex Frãcorum.* gremium & alas matris sanctæ Romanæ Ecclesiæ tandem confugit. Et ita aspirante omnipotente & clementissimo Deo (qui Ecclesiam suam vt nauiculam Petri quati, non autem mergi permittit) Schisma per satanam exuscitatum, sopitum est, immo extinctum & ad nihilum redactum. *Schisma sedatur.* Et propterea multa quę hac necessitate instante dicturi eramus, prætermittimus: vt in exordio ipso causati sumus.

SECVNDA PARS.

De Ecclesiæ & Pontificis vnitate.

TRANSEAMVS iam ad secundam partem, in qua dicturi sumus de vnitate Ecclesiæ per arcam Noë in veteri testamento præfiguratam, de qua in minori symbolo dicitur in singulari, Credo sanctam Ecclesiam. Et declaratur in maiore cum dicitur: Et vnam sanctam Ecclesiam. Omnes enim Christiani vnum corpus mysticum constituunt: vt habetur *Ephes.4.& 3.q.4.cap.final. de consecrat. dist.2.cap.1. & dist.2.cap.dupliciter,per S.Thomam 2.2.quæst.23.art.8.& 3.part.q.8.art.1.* Hoc autem mysticum corpus Ecclesiam appellamus, *de consecrat.dist.1.cap. ecclesia 24.quæst.1.cap.loquitur.* In qua licet multæ sint ac diuersæ personæ, tamen fides vna est in eis secundum Apostolum *1.Corint.1.* Idipsum dicatis omnes & non sint in vobis schismata.id est omnes eandem fidem confiteamini, & eandem sententiam proferatis de his,quæ sunt communiter agenda, vt idem Apostolus docet ad *Ro.scribens in cap.15.* dicens. Vt vnanimes vno ore honorificetis Deum. Alibi idem Apostolus dicit. Omnes vnum vos estis in Christo Iesu, id est in fide Christi secundum glo.ibi,& secundum *Hieronymum in c.legimus prope finem.93.di.* Duplex enim est Ecclesiæ vnitas. Vna membrorum ad caput, alia membrorum ad inuicem. De qua duplici vnitate loquitur *Apostolus Ephes.4.* dicens. Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus & vnus Spiritus sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ. Et infra. Veritatem autem facientes in charitate crescamus in illo, qui est caput, Christus. quantum ad vnitatem primam. Ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, &c. quantum ad vnitatem secundam. Ad vtramque igitur vnitatem nos inuitat ibi Apostolus cum dicit. Soliciti seruare vnitatem spiritus.Glo.id est vnitatem Ecclesiasticam, quam facit Spiritus sanctus, vt vnum corpus sitis opere Spiritus sancti, & subdit. Vnum corpus esse debetis, quia vnus spiritus habitat in vobis, quo vnum corpus efficiamini. Hæc glos. In Christo igitur Iesu vnum corpus sumus, nec quisquam sic ab alio diuisus est, vt non ad connexionem pertineat capitis cuiuslibet humilitas portionis. vt inquit *Leo Papa in tertio sermone.* Sicut enim in vno corpore multa habemus membra non eundem actum habentia, ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra, habentes donationes secundum gratiam,quæ data est nobis, & cætera, vt per *Apostolum Rom.12.* Itaque ecclesiæ vnitas duplex consistit in connexione membrorum ad inuicem, siue in communicatione in fide,vt patet ex prædictis, & latius tradit *Beatus Tho.2.2.q.39.art.1.* hæc autem membra vnum habent Spiritum sanctum viuificantem, vt in maiore symbolo dicitur. Nam sicut vnum hominis corpus ex multis constat membris, ab vna anima vegetatis, ita Spiritus sanctus omnia corporis Christi membra ex quibus Ecclesia componitur, continet & vegetat.quia idem Spiritus sanctus est apud omnes, secundum *Apostolum 1.Corint.12.* Patet ergo ex iam dictis, quod Ecclesia est vna respectu capitis & respectu membrorum. Hæc autem vnitas Ecclesiæ ex multis colligitur. Primo quidem ex vnitate principis seu capitis quo regitur & gubernatur,qui vnus est,scilicet Christus Dominus Deus noster, quem Pater dedit caput super omnem ecclesiam, quæ est corpus eius. *Ad Ephes.1.* de quo latius statim dicemus.Secundo Ecclesia dicitur vna ex vnitate fidei,qua illustratur, & in qua fundatur. Omnes enim Christiani idem credunt,& ore confitentur. *1.ad Corinth. 1.* cuius paulo ante meminimus, & habetur in *cap.legimus,93.dist.* Tertio ecclesia dicitur vna ex vnitate sacramenti baptismi,quo sanctificatur, quod est idem apud omnes, & quantum ad materiam,de qua *Ioan.3.* Nisi quis renatus fuerit ex aqua,&c. & quantum ad formam: de quo *Matthei vltimo*, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. & quantum ad effectum vltimum, *Marci vlt.* Qui crediderit & baptizatus fuerit,saluus erit. Quarto Ecclesia dicitur vna ab vnitate spei, qua ad bona cœlestia erigitur & eleuatur in vnam expectationem beatitudinis: de qua *Apostolus ad Eph.4.* Vocati estis in vnam spem vocationis vestræ. Quinto Ecclesia est vna vnitate charitatis, qua connectitur & viuificatur:de qua inquit *Apostolus ad Phili.2.* Eandem charitatem habentes vnanimes idipsum sentientes. Sexto Ecclesia dicitur vna vnitate spiritus viuificantis. Vnus enim & idem Spiritus sanctus tanquam vltima & principalis perfectio corporis mystici, quasi anima in corpore est in omnibus membris ecclesiæ diuidens singulis vt vult. Diuisiones enim gratiarum sunt.Idem autem spiritus, vt inquit *Apostolus 1.Cor.12.* Ad quam vnitatem idem Apostolus nos inuitat & hortatur *Ephes.4.* Cuius supra est facta oportuna mentio. Septimo Ecclesia dicitur vna vnitate vltimi finis,quæ est ipsa beatitudo,ad quam ordinatur. Nam idem denarius, per quem doctores sancti beatitudinem intelligunt, omnibus fidelibus pro mercede laborum legitur assignatus *Matth.20.* Vbi dicitur, quod cum venissent, qui circa horam vndecimam venerunt, acceperunt singulos denarios. Octauo Ecclesia est vna vnitate vnius præsidentis, rectoris & gubernatoris visibiliter conuersantis cum ea, de quo dicitur *Ioan.10.* Fiat vnum ouile & vnus pastor, qui est Romanus Pontifex, vicem Christi gerens in terris: vt latius

Ecclesiæ vnitas ex his colligitur.

Caput.

Fides.

Baptismus.

Spes.

Charitas.

Spiritus.

Beatitudo.

Rector.

latius in sequentibus dicemus. Hęc colliguntur & diffusius explicantur per *Cardinalem de Turre cremata in summa de potestate ecclesiæ, lib. 1. c. 6. cum duobus sequentibus.* aliquid ponit *B. Thom. opusc. 6.* declarando symbolum Apostolorum cum dicit, Vnam sanctam Ecclesiam. Et secundum ista intelligenda est extrauagans Bonifacij octaui: quæ incipit Vnam sanctam: cuius infra fiet opportuna mentio.

§. 1.

Ecclesiæ caput Christus. Huius autem corporis mystici caput datus est Christus, vt inquit *Apostolus Ephes. 1.* dicens. Omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam. vbi glo. Christus proprie dicitur caput secundum humanitatem, secundum quam coniungitur ei Ecclesia natura & gratia: natura quidem per conformitatem eiusdem naturæ in specie, quia per incarnationem filius Dei est caput Ecclesię ex hominibus assumptæ. Nam Verbum caro factum est & habitauit in nobis. *Ioan. 1.* idest nobis similis habitu inuentus vt homo. Hæc glo. Concordat *Augustinus super Psal.* 148. dicens quod Verbũ caro factum est, vt esset caput Ecclesiæ. ad hoc *c. vnicum de sacra vnctione, versic. sed vbi, & gloss. in cle. ne Romani de elec. in verbo non consonam.* Et secundum ista debet intelligi illud quod habetur *Canticorum* 5. Caput eius aurum optimum. glo. idest Christus qui est caput Ecclesiæ sapientia plenum. quoniam, vt inquit *Apostolus Col. 2.* in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ Dei absconditi. Nam vt idem *Apostolus Colo. 1.* dicit, Omnia quidẽ per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant, & ipse est caput corporis ecclesiæ. vbi glo. dicit. Super omnes est, nullus est ei æqualis, etiam secundum quod homo, & sicut omnia creauit, ita & in ipso constant omnia. Qui omnibus secundum diuinitatem infusus, omnia sustinet & regit. Et cum talis sit, ipse etiam secundum hominis naturam est caput corporis, scilicet Ecclesiæ. quia ita se habet ad ecclesiam sicut caput ad corpus, prouidet enim ecclesiæ, & regit eam. & in ipso sunt omnes spirituales sensus ecclesiæ, sicut in capite omnes sensus corporis. Hęc glo. Cum autẽ Christus instar habeat capitis, ceteris omnibus superior ac sublimior merito habendus est, iuxta illud *Ioan. 3.* Qui de cælo venit super omnes est. Quia sicut in capite omnes habitant sensus, non autem in cæteris membris, nisi solus sensus tactus, ita & in Christo plenitudo est omnis gratiæ & diuinitatis secundum *Apostolum Colo. 2.* cuius supra meminimus. In sanctis vero alijs quasi solus sensus tactus, quibus datus est spiritus ad mensuram ab ipso Christo. Iuxta illud *Ioan. 1.* de plenitudine eius omnes accepimus. Iustum ergo & rationabile fuit Christum appellari & esse caput Ecclesię vel fidelium, principaliter quantum ad animas; secundario quantum ad corpora, quæ susceptibilia sunt influentiæ Christi, iuxta illud *Apostoli Phil. 3.* reformauit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. *& 1. Corint. 6.* Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi. Vbi *gloss. Augustini* sic ait. Attendite quod membra nostra dicit membra Christi esse, quoniam Christus caput nostrum est, eo quod factus est propter nos. Corpus autem eius ecclesia est. Si ergo Christus animam humanam tantummodo reciperet, membra eius non essent nisi animæ nostræ. Quia vero corpus accepit, & corporis caput est. hæc glo. & latius ac diffusius per *beatum Tho. 3. parte. q. 8. artic. 5.* Christo ergo propriè conuenit quod sit caput Ecclesiæ ex hominibus sumptę, propter conformitatem naturæ quam cum hominibus habet. Ex capite enim pendet vis membrorũ, vnde *Apostolus ad Ephe. 1.* Crescamus in illo per omnia qui est caput nostrum Christus, ex quo totum corpus compositum est & connexum vinculis charitatis. Ad idem *Colo. 2.* vbi inter cætera de Christo dicitur. Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Et *Io. 10.* Christus inquit, Alias oues habeo quæ non sunt de hoc ouili, & illas oportet me adducere & vocem meam audient & fiet vnum ouile & vnus pastor. & *Ioan. 11.* dicitur. Iesus moriturus est non tantum pro gente, scilicet Iudæorum, sed vt filios Dei qui dispersi erant, congregaret in vnum. De hac vnitate capitis habetur *Ioelis* 1. Coogregabuntur filij Iuda & filij Israel pariter, & ponent sibi caput vnum. *Psal.* 146. ædificans Ierusalem Dominus, dispersiones Israel congregabit. Vbi gloss. Dominus ædificat Ierusalem cælestem, quam de viuis lapidibus construit ruinam angelorum reparans; & ipse qui ædificat, congregabit in vna fide, spe & charitate dispersiones Israel, idest fideles olim dispersos colliget, vt de illis ædificium cæleste firmetur. hæc glo. Hæc est ergo vnitas capitis & corporis ecclesiæ, quam Christus facit per conformem fidelium voluntatem vnam eandemque fidem tenentium. Nam vt inquit *Augustinus in libro de vera pœnitentia*, multorum hominum multæ sine dubio sunt animæ, & multa sunt corda: si tamen per fidem & dilectionem adhæreant Deo, sunt omnes vna anima & vnum cor. facit illud *Actuum* 4. Erat illis vnum cor & vna anima. Quod verbum tractans *Augustinus super Ioannem in sermone* 34. sic ait. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. multas animas facit vnam animam, & multa corda facit vnum cor.

Ex quibus omnibus liquet manifeste, quod vnitas Ecclesiæ in duobus attenditur, scilicet in connexione membrorum ad inuicem siue in communicatione. Secundo in ordine membrorum ad vnum caput, quod est Christus, vt colligitur ex verbis *Apostoli. Ephes. 4. cap.* cuius in præcedenti §. opportunam fecimus memoriam, & tradit *Augustinus de Ancho. in li. de potestate Papæ. q. 25. ar. 1.* & plenius *beatus Tho. 2. 2. q. 39. art. 1.* Christo autem Ecclesiæ capiti data est omnis *Conclusio.*

potestas, omne imperium & omne regnum in cælo & in terra, tam circa temporalia, quam circa spiritualia: vt dicitur Matthæi vltimo. Et aliquando vsus est quo ad temporalia, quando fecit flagellum de funiculis, & de templo ementes & vendentes eiecit numulariorum mensas euertens. *Ioan.* 12. transumptiue in *c. cum beatus.* 45. *di. & q.* 7. *c. accusatio.* Quod autem Christus vtramque habuerit potestatem circa spiritualia & temporalia, sunt multæ auctoritates sacræ scripturæ, quas ego alias cumulaui in tractatu insularum maris Oceani, c. 4. §. 3. Vbi faciliter videri possunt, iccirco hic non repeto vitandæ prolixitatis gratia. Aliquid etiã de vtraque potestate dixi ibid. c. 6. in principio, & diffusius in tractatu indulgentiarũ, vbi melius ista cadũt.

§. 2.

Petrus Christi vicarius. Pro humani redemptione generis de summis cælorum ad ima mundi descendens & mortem tandem subiens temporalem Dei filius Iesus Christus, ne gregem precio sui sanguinis glorioso redemptum ascensurus post resurrectionem ad patrem absque pastore deseret, ipsius curam beato Petro Apostolo (vt sui stabilitate fidei ceteros in Christiana religione firmaret, eorumque mentes ad salutis opera suæ accenderet deuotionis ardore) commisit. Hæc sunt pulchra verba Innocentij quarti in concilio Lugdunensi, & habentur in *c.* 1. *de hom. lib.* 6. Quamdiu ergo Christus in humanis ageret & inter homines visibilis conuersabatur, per se ipsum mundum & Ecclesiam rexit, quia nulla necessitas, decentia vel vtilitas fuit, quod ipse alium loco sui pastorem poneret, sed solum quando post resurrectionem præsentiam suam corporalem visibilem esset ab Ecclesia subtracturus. Sicut rex facere consueuit quando se à regno absentat, constituit enim vicarium, qui loco sui eius gerat vices & suppleat: cui omnes subditi obediant, obtemperent & obsequantur, & quorum ipse vt rex curam gerat & quasi regula ductiua, metrum & mensura sit omnium aliorũ. Hæc colliguntur ex his quę tradit *Philos.* 11. *Metaph.* vbi ex multis concludit conueniens fore in regno vnum esse principẽ. Quod late ac diffuse prosequitur *B. Tho. in tract. de reg. princ. in princ.* pari siquidẽ ratione absente ipso rege vel principe: oportet quod vnus solus relinquatur in regno vel principatu qui eius vicem gerat. Conueniens igitur & necessarium fuit Christũ regẽ regum & dominum dominantium passurum, resurrecturum & ad cęlos ascensurum, loco sui aliquem in terris relinquere, qui Ecclesiæ & Christianorum loco sui curam haberet: cum plenitudine potestatis clauium, qui vice sua possit omnibus Ecclesiæ ac Christianorum necessitatibus subuenire, alioquin non esset Christus bonus pater familias, vt ex dictis satis patet, & tenet *Inno. in c. quod super his de voto.* quem communiter alij referunt & sequuntur.

§. 3.

Quare Pe- Ad hoc inter alios discipulos elegit Petrum, qui quasi infirmus in fide: eo quod ter Christum negauit: quamuis postea pœnituerit, melius cæteris sciret Christianorum infirmitates curare, eisque compati, vt ait *Gregorius in homilia dominica resurrectionis,* & habetur in *c. considerandum.* 50. *dist.* ne Ecclesia acephala, id est sine capite remaneret, vel plura haberet capita. Vnde antequam Christus pateretur claues regni cælorum Petro dare promisit, *Matth.* 16. *&* 21. transumptiue in *c. in nouo.* 21. *di. & in c. quodcunque.* 24. *q.* 1. *& in c. significasti de elec. & in c. solita de maio. & obe.* dicens, Ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque solueris super terram erit solutum & in cælis. hæc ibi. Super quibus verbis *Beatus Hieronymus* dicit hanc potestatem & Ecclesiæ ædificationem super Petram in futuro promissam, non in præsenti datam esse. hæc ille. Merito autẽ promissa est non data: quia cum adhuc Christus in humanis ageret, & Ecclesiam per se regeret, non erat opus alio capite: quo Ecclesia regeretur: vt paulo ante dicebamus. Et propterea *Chrysostomus super illud Luca* 22. *Facta est contentio inter eos:* dicit. credenda erat Petro populorum innumera multitudo: & loquitur per verba futuri temporis. Cum his concordat *Gregorius in homilia dominica resurrectionis.* Cuius verba recitantur in *d. c. considerandum.* 50. *di.* Christus ergo ante passionem disposuerat præficere Petrum cunctæ Ecclesiæ, non tamen tunc præfecit. Sed post mortem & resurrectionem per verba illa Pasce oues meas: *Matth.* 16. transumptiue in *c. significasti. de elec. gl. in d. c. considerandum.* Ad idem *Ioan. vlt.* ibi, Oues suas vel agnos indistincte Petro singulariter commisit, & tanquam pastori commendauit. nam non designasse aliquas, est assignasse omnes: vt ait *Bernardus li.* 3. *de consideratione ad Eugenium Papam.* Cum quo concordat *Inno. in c. solita de maio. & obe.* Vnde etiam super alios Apostolos data est Petro potestas, qui sub generalitate prædicta comprehensi sunt: vt sentit *Chrysostomus super illud Ioann. vltimo, Pasce oues meas.* dicens in persona Christi ad Petrum, Loco mei præpositus esto, & caput fratrum tuorum. hæc ille. Itaque clauium potestas & Ecclesiæ vniuersalis prælatia, inter omnes Apostolos Petro tanquam magis idoneo ac præstantiori à Christo decreta est, vt inquit *Nicolaus Papa* Mediolanẽsibus scribens in *c.* 1. 22. *di.* vbi inter cetera dicit, Ecclesiã solus ipse fundauit, & supra petram fidei mox nascentis erexit, qui B. Petro æternæ vitæ clauigero terreni simul & cælestis imperij iura commisit. Hæc ibi. Idem voluit *Anacletus Papa in c. sacrosanct. ea. di.* vbi inter alia dicit. Inter B. Apostolos, quædam potestatis discretio fuit, quia licet omnes essent Apostoli, Petro tamen concessũ est à Dño (& ipsi inter se voluerunt id ipsum) vt reliquis omnibus præesset Apostolis: *tro data sunt claues.*

qui

qui etiam eandem formam suis successoribus & reliquis Episcopis tenendam tradiderunt. Hæc ibi, quæ satis videntur excerpta ex sacra scriptura. nam contendentibus discipulis quis eorũ videretur esse maior, quis post Christi passionem principatum obtineret, ostendit generaliter Christus quod vnum eorum oportebat esse maiorem & gubernatorem, cum dixit, Reges gentium dominãtur eorum, &c. *Luc.22.* quod postea determinauit cum dixit; Ecce satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. ego autem rogaui pro te: vt non deficiat fides tua: tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Quod verbum pertractans *beatus Cyrillus* & exponens dicit, post quam me negato ploraueris, & si pœnituetis, corrobora ceteros fratres tuos, cum te principem Apostolorũ deputauerim. Hoc enim decet qui mecũ robur es & petra Ecclesiæ. idẽ vult *Leo Papa in c. ita Dominus 19.di.* dicẽs inter alia. Sed huius muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorũ officiũ pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omniũ Apostolorum summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. hæc ille. Idem sentit *in serm.3.consecrationis suæ*, cum dixit, quod in Petro omnium fortitudo innuitur, & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxilium: vt infirmitas, quæ per Christum Petro attribuitur, per Petrum Apostolis conferatur. Idem latius sentit in *alio sermone* dicens, Commune erat omnibus Apostolis periculum de tentatione formidinis & diuinæ protectionis auxilio patiter indigebant, quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere, & tamen specialis cura à Domino Petri suscipitur, & pro fide proptia supplicatur, tanquam aliorum status certior sit futurus, si mens principis victa non fuerit. In Petri ergo omnium fortitudo munitur & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, vt firmitas quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur. hæc ille. Ideo enim super vnum, scilicet Petrum, fundauit Ecclesiam, itaque exordium ab vnitate proficiscatur, vt inquit *Cyprianus in c.loquitur.24.q.1.* Ideo potestatem clauium Petro specialiter Christus concessit, vt ad vnitatem eos inuitaret. Ideo eum principem Apostolorum constituit, vt Ecclesia vnum principaliter Christi haberet vicarium, ad quem diuersa membra recurrerent, si forte inter se dissentirent. Quod si diuersa capita essent in Ecclesia, vniuersitatis vincula rumperentur. ista sunt notanda verba *glo.super illud Matthei 16. tibi dabo claues regni cælorum.* vnde *Hieronymus*, Ex duodecim vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tolleretur occasio. & *Rabanus in gloss. & Beda in homilia* dicunt, Qui enim regem cælorum maiori dilectione præ cæteris confessus est, merito præ cæteris ipse clauibus regni cælestis donatus. hæc illi. Quamuis ergo omnibus Apostolis simul data sit ligandi & soluendi potestas, tamen vt in hac potestate aliquis ordo significaretur, primo soli Petro data est, vt ostendatur quod ab eo in alios debeat deriuari. vt per *beatum Thom.4.dist.22.* itaque non æqualiter omnibus est concessa, quantum ad potestatem regiminis & administrationis, quæ soli Petro commissa est, vt ex iam dictis satis patet & colligitur ex textu cum gloss. in *præallegato c.sacrosancta. 22.di.*

Et secundum ista debent intelligi iura & auctoritates sacræ scripturæ, quæ dicunt quod omnibus Apostolis data est hæc potestas *Matthei vltimo*, vbi dicitur, Euntes in vniuersum mundum, prædicate Euangelium baptizantes, &c. & *Matthei 10.* Infirmos curate, leprosos mundate, &c. Item *Actuum 15.* Visum est Spiritui sancto & nobis. item *Actuum 20.* Attendite vobis & vniuerso gregi in quo posuit vos regere Ecclesiam, quam acquisiuit Christus sanguine suo. Ad idem. *c.ita Dominus 19.dist.* vbi Iesus commisit salutem vniuersitatis omnibus Apostolis. Ad idem *c. in nouo. 21. dist.* ibi, cæteri vero Apostoli cum beato Petro pari consortio honorem & potestatem acceperunt. Ad idem *c.vnicum, §. vna vero de summa Trini. & c.noua quædam de pœni. & remi.* vbi plura alia cumulaui in meis recollectis. Nam ista omnia intelligenda sunt de similitudine potestatis & honoris, quæ Apostolis alijs sicut Petro data est non tamen æqualis, præsertim si loquimur de potestate iurisdictionis, vt late dico in præallegato *c. noua.* In alio etiam differt potestas Petri à potestate alijs Apostolis concessa, quia potestas Petri transit ad successores, vt in sequenti §. dicemus, tanquam dignitati potius quam personæ collata: aliorum vero Apostolorum fuit personalis & cum eorum personis fuit extincta. Vnde Episcopi Apostolorum successores hanc potestatem à Papa recipiunt, vt breuiter & compendiose concludit *frater Tho. de Vio in suo eleganti tractatu de potestate Papæ & concilij c.3.post principium.* Idem in effectu ante eum sensit *Præpositus Alexan.15.di.in principio col.23.vers. & similiter potest dici de discipulis*, super quo tamẽ amplius est cogitandum, vt in sequenti §. dicemus. *Solutio contrariorum.*

Concludamus igitur quod Petro principaliter tanquam Apostolorum principi totius orbis prælato datæ sunt claues, & præsertim clauis iurisdictionis, quæ ab ipso in alios Apostolos deriuatur. vt *d.c.ita Dominus.* & super hoc hodie non est amplius disceptandum, cum iste articulus iam sit per Ecclesiam decisus. nam Papa Ioannes 22. in extrauagante, quæ incipit, Licet secundum Apostolum, quosdam tanquam hæreticos condemnauit, qui inter ceteros errores quos contra fidẽ nostram asserere tentauerunt, dicebant quod Petrus Apostolus non plus auctoritatis habuit quam alij Apostoli habuerunt, & quod aliorum Apostolorum non fuerit caput. Papa etiam Martinus Quintus in concilio Constantiensi damnauit errores Ioannis Hus, quorum septimus in ordine fuit, quod Petrus nec est nec fuit caput Ecclesiæ. Vnde hodie *Conclusio.*

hodie non est insistendum super intellectu prędictarum & aliarum auctoritatũ quę huic sententię videntur obstare, cum Ecclesia Romana, ad quam spectat huiusmodi dubia declarare ac decidere, hoc iam declarauerit.

§. 4.

Papa loco Petri est vicarius Christi. Post Petri vero obitum illa eadem potestas quæ sibi à Christo tradita est, transit in omnes successores canonice intrantes in sede Petri, vt patet ex pluribus iuribus & auctoritatibus, de quibus supra habita est oportuna mentio. Ea quippe ratione qua Christus post suam passionem, resurrectionem & ascensionem voluit sibi Petrum vicarium Ecclesiæ prælatum & caput constituere, ne videlicet gregem sui precio sanguinis gloriosi redẽptum absque pastore desereret, vt in præcedenti §. in principio diximus, credendum est voluisse Petri successores vsque ad seculi consummationem habere, cum hæc potestas potius dignitati quam personæ Petri data esse videatur. Vnde Papa Petri successor, eandem plenitudinem potestatis habet, quam ipse Petrus, dum in humanis ageret, habebat, vt dicit textus in *c. ad honorẽ de aucto. & vsu pallij*, quoniam priuilegium quod beato Petro concessum est, magis Romanæ Ecclesiæ vel dignitati, quã personæ datum esse constat, vt dicit textus in *c. 1. de transla. epi. vel electi. in prin.* Ideo non puri hominis sed veri Dei vicẽ gerit in terris, & successor est Petri & vicarius Iesu Christi, vt dicit textus in *c. licet in tantum & c. inter corporalia & c. quanto. eo ti. cum multis similibus.* Appellatur etiam vicarius summi regis & præest regibus & imperatori, & facit idem consistorium cum Christo, secundum *Host. in d. c. quanto.* Quare appellans à sententia Papæ ad Christum, videtur hæresim sapere, quia sentit quod Papa non est Christi vicarius, nec habet idem tribunal cum Christo. ita notanter dicit *collectarius in c. qui multoties de regulis iuris*, sequitur *Alexandrinus in c. praeceptis co. 2. di. 12.* bene facit textus in *c. Romana in principio de appe. li. 6. & in c. non putamus de consue. eodem li.* vbi dicitur quod ab officiali & vicario generali episcopi, non appellatur ad ipsum episcopum, ne ab eodem ad se ipsum, cum sit idem consistorium vtriusque, appellatio interposita videatur.

A Papa non appellatur ad Christũ.

Contra dominos temporales. Idem dicendum de prętoribus generalibus dominorum temporalium, nam si contingat appellari, ab eis non ad dominum, sed ad domini superiorem appellabitur, cum domini & prætoris sui generalis idem sit consistorium. Ita notanter voluit *Ioan. Fabr. insti. de atiliatu. in fine principij, & de vulgari & pupillari substi. in principio*, quod est bene notandum pro limitatione legis regni, qui permittit appellationem à prætore ad dominum: vt intelligatur de prætore particulari alicuius loci, non de generali totius dominij. Redeundo ad propositum, Papa succedit beato Petro in ea perfectione potestatis & dignitate vicariatus, qua ipse Petrus à Christo in ecclesia sublimatus est. ita concludit *Beatus Thom. li. 4. contra gentiles c. 16. & in tractatu contra errores Græcorum. cap. 69.* Habet ergo Papa plenitudinem potestatis Pontificalis quasi rex in regno, sed episcopi partem solicitudinis, quasi iudices singulis ciuitatibus præpositi. propter quod etiam solos eos in litteris suis fratres vocat, reliquos autem omnes vocat filios, ita dicit *idem S. Thom. 4. di. 29. art. 4. in solutione 3. q.* ad hoc bonus text. *in c. in nouo testamento 13. di.* Hanc autem plenitudinem potestatis habet Papa in toto mundo, quia mũdus totus pro nauicula vel iurisdictione Petro & successoribus datus est: ita quidem habet sedem in Antiochia sicut in Roma, & vbicunque voluisset. Posset etiam esse sedes sua in Babylonia. nam cum habeat potestatem plenam in omni terra, & in omnem hominem eam habet, quia Deus sibi omnem creaturam subiecit, & consequenter potest Papa infideles iudicare. ita notanter dicit *Petrus de Palude. 4. di. 4. q. 4. prope finem.* Ad cuius confirmationem potest adduci textus in *c. cum episcopus, de offi. or. lib. 6.* vbi dicitur quod episcopus in quolibet loco suæ diœcesis potest pro tribunali sedere, & libere exequi quæ suum spectant officium. Idem faciet Papa in toto orbe pro nauicula vel diœcesi sibi dato. Propterea à principio in primitiua Ecclesia Petrus nullam particularem sedem sibi appropriauit: sed Ierosolymitanam Iacobo fratri Domini dimisit, Antiochenam Ignatio discipulo Ioannis Euangelistæ commendauit, & ipse Romam transiuit, vt traditur in *c. rogamus. 24. q. 1.* diuinitus enim sedes Apostolica Romæ posita est, vt probat textus in *c. per venerabilẽ. §. sane qui fi. sunt legi. 12. di. c. 1. & 2. q. 14. futuram & d. c. rogamus.* Nam licet Ierosolyma propter Christi Passionem fuerit gloriosior, Roma tamen pro summi Pontificis sede fuit a prior: à Christo quoque pręelecta in signum superioritatis, quam Romanus Pontifex habiturus erat super totum orbem. Ideo voluit Dominus ibi potius quam alibi Ecclesiæ caput stabilire, vt ibi caput erat superstitionis, ibi caput quiescat sanctitatis, & vbi gentilium princeps habitabat, ibi summus Pontifex moraretur, vt pulchre dicit *Beatus Ambrosius in c. Beati 2. q. 7.* Quapropter vrbs Romana effusione sanguinis Petri, qui fuit vicarius Christi primus, facta est altera Ierusalem à Deo, quod per talem effusionem voluntas Dei fuit, vt ille locus firmaretur & consecraretur pro Ecclesia sua sancta, quæ est caput & Domina Ecclesiarum, secundum *Host. in d. c. per venerabilem. §. sane*, & probatur in *c. fundamenta de elec. lib. 6. & ibi per Ioan. Andr. & alios.* & propterea Ecclesia Romana dicitur tribus, idest omnium mater & regina, vt habetur in *Epistola inter claras. C. de summa trini.* non ab Apostolis sed ab ipso Domino fundata. *22. dist. c. sacrosancta.* propter ista etiam Papa appellatur Romanus pontifex, quod Ecclesiæ Romanæ præest. & quoniam

Papa appellat Episcopos fratres.

Mundus pro nauicula.

Roma.

Romanus pontifex.

quoniam Deus (vt diximus) præuidit in Romana vrbe populi Christiani principalem sedem futuram; gentilium tempore ante Christi aduentum, hic mos paulatim inoleuit, vt ciuitatis illius rectores sacerdotibus subiacerent, sicut in simili in Gallia, quia futurũ erat ibi quod Christiani sacerdotij plurimum vigeret religio, diuinitus est permissum vt etiam apud Gallos gentiles sacerdotes totius Galliæ ius diffinirẽt, vt refert *Iulius Cæsar in libro quem de bello Gallico* scripsit. commemorat *Beatus Thom. in tractatu de regimine principum. lib. 1. c. 14. in fine.* Ex iam dictis concluditur, quod pleoitudo potestatis, quam Christus Petto concessit, transit in quemlibet successorem canonicè inttantem, quia potius dignitati quam personę videtur collata: qnamquam eius proprium nomen in commissione fuerit expressum, vt volunt iura præallegata. Ratio huius fuit, quia materia, de qua agebatur videlicet Ecclesiæ administratio & gubernatio magis conueniebat dignitati, quam personæ. Ex quo infertur, quod in materia dignitatem concernente expressio proprij oominis non restringit dispositionem ad personam, sed realis censetur, & potentius operatur. Secundo infertur, quod concessa prælato in materia dignitatem concernente, acquiruntur dignitati non personæ. Itaqne plus operatur subiectę materię natura ad dispositionem regulaodam, quã proprij nominis expressio. ita dicit *Anto. in præallegato c. 1. de translatio. epi. vel electi*, colligendo ex illo textu. & bene facit textus cum ibi notatis in *c. relatum el segundo de testa.*

Conclusio.

Et in hoc est magna differentia inter potestatem Petro concessam, & potestatem alijs discipulis collatam. nam potestas Petri ipso iure transit in successores canonice intrantes, potestas vero Apostolis alijs collata non: quia cum eorum personis fuit finita. Vnde successores Apostolorũ Episcopi vel curati, qni eorum loco successerunt eosqoe repræsentãt, vt dicit *Vrbanus Papa in c. fi. 68. di. & Anacletus in præallegato c. in nouo. 21. di. glo. Luca 10. & Sanctus Thom. 5. parte. q. 67. ar. 2. in responsione ad 2. arg.* hanc potestatem accipiunt à Papa non ab alijs Apostolis, in quorum loco succeduot. Ita colligo ex prædictis, & sentit *Præpositus Alexa. 15. di. in prin. co. 23. versic. & finaliter potest dici de discipulis*, affirmãs quod Episcopi & cutati nullam habent iurisdictionem, nisi à Papa fuerit sibi cõcessa, quamuis Apostolorum loco subrogentur. Idem concludit *frater Tho de vio* Generalis Ordinis Prædicatorum *in quodam suo famoso tractatu de potestate papæ & concilij c. 3. post principium.* dixi supra §. 3. ad finem. *de quo per Cardinalem de Turre cremata in libro de potestate Ecclesiæ. li. 2. c. 59. & 63.* qui pulchre loquitur. vbi assignat septem rationes diuersitatis, quare potestas Petri data sit continuata in summo Pontifice à Christo, & data Apostolis & discipulis, nõ sit continuata in Episcopis & curatis, quæ rationes per ipsum videri possunt, ideo non repeto vitandæ prolixitatis gratia.

Potestas Petri transit in successorem non sic in potestate apostolorũ.

§. 5.

Ex istis primo infertur, qnod licet Episcopi habeant potestatem ordinis immediate à Christo æque amplam & virtuosam sicut Papa. patet hoc per id quod dicitur *Ioan. 20.* vbi Christus omnibus Apostolis dixit, Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur. Probatur hoc similiter per text. in *c. in nouo testamento 21. di. præallegato. & in c. loquitur. 24 q. 1. & in c. generaliter, §. ecce sufficienter. 16. q. 1.* potestatem tamen iurisdictionis episcopalis quaotum ad personas sibi subditas, & quantum ad vsum clauium in foro contentioso & pœnitentiali, habent à Papa Christi vicario, quia vt in superioribus late dictum est, clauis iurisdictionis seu tota iurisdictio immediate fuit à Christo Petro coocessa. Alij vero Apostoli à Petro potestatem prælationis & iurisdictionis habuerunt: ab eo enim tanquam ab apostolorum priocipe potestas & iurisdictio cœpit, & in alios Apostolos fuit dispersa, vt *d. c. in nouo. & d. c. loquitur cum alijs de quibus supra. §. 3.*

De potestate Episcoporum.

Vnde si Episcopns nõ haberet episcopatum nec subditos, neminem posset absoluere vel ligare in foro contentioso vel pœnitentiali, vt sunt isti Episcopi quos annularios seu titulares appellãt, quia cum excõmunicatio & absolutio ab excõmunione vel peccatis, & potestas iudicandi à iurisdictione dependeant, non possunt exerceri nisi ab eo qui iurisdictionẽ habeat. de iudiciali potestate in spiritualibus vel temporalibus planum est. de absolutione sacramentali à peccatis, patet, quia in ea duplex requiritur potestas, scilicet ordiois & iurisdictionis, vt probatur in *c. placuit de pœni. di. 6.* & clarius in *c. omnis vtriusque sexus de pœni. & remi.* vnde licet Episcopus vel quilibet sacerdos ratione primæ potestatis scilicet ordinis, possit omnes homines absoluere: si tamen secunda deficit, scilicet iurisdictionis, quæ ad vsum clauium requiritur, non poterit absoluere non subditos, & si de facto absoluat, nihil prodest, quia sicut in iurisdictione contentiosa extra territorium ius dicenti non est parendum, vt *l. extra territorium, ff. de iurisdi. o. iu.* sic in spirituali & sacramentali, vt *c. 2. de consti. lib. 6. & d. c. omnis vtriusque sexus. & c. quod autem eodem tit.* Siue ergo episcopus vel curatos absoluat non subditum, vel subditum à peccato à quo absoluere non potest, quia non est sibi data potestas absolueodi à Papa mediate, scilicet à superiore, vel immediate ab ipso Papa, nihil agit, vt in præallegatis iuribus, & tenet *Beatus Tho. in quodlibet. 12. ar. 16.* vbi dicit quod oon habens curam animarum, quamuis sit sacerdos, absoluere non potest à peccatis, quia non habet potestatem iudiciariam in absolutum. Vsus enim clauium requirit propriam materiam in quam exerceatur, adinstar clauis materialis, quæ non nisi propriam seram aperire potest, vel eam quæ habet similitudinem ad ipsam clauem. quæ materia est

De Episcopo episcopatũ vel subditos non habẽte.

De potestate sacerdotum.

Pro c. omnis vtriusque sexus.

Cõparatio.

homo

homo sibi subditus & peccatum, & ideo illos & ab illis peccaris poterit absoluete, quæ sibi permissa sunt per Papam mediate vel immediate (vt diximus) & hoc nisi in mortis articulo ex permissione Papæ volentis, quod in articulo mortis omnes homines sint sacerdotum quorumlibet subditi, & quilibet sacerdos toti mundo præesset, & quemcunque hominem, & à quibuscunque peccatis posset absoluere, sine noua commissione propter necessitatem imminentem & animarum periculum vitandum, vt *c. fi. de sepu. c. à nobis. 2. de sen. exco. c. eos eo tit. li. 6. cum pluribus alijs.*

De potestate remittendi peccata. A principio quidem Christus Petro & alijs apostolis potestatem remittendi peccata commisit per illa verba, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, non distinguens iurisdictiones, nec limitans diœceses vel episcopatus, immo vbicunque esset quilibet illorum, & quemcunque peccatorem, & à quocunque peccato poterat absoluere, sicut hodie potest quilibet sacerdos in casu necessitatis. Postea vero dictante Spiritu sancto Petrus cum apostolis & successores (vt Ecclesia melius & ordinatius regeretur & propter schismata sedanda:) diuiserunt prouincias & diœceses, & statuerunt, vt nullus terminos suæ potestatis excederet, vt habetur in *c. legimus. 93. di. & in c. olim. 95. di.* & melius *in c. 2. 99. di.* & quosdam præfecerunt certæ prouinciæ & alios alijs, taliter quod episcopi in prouincijs & diœcesibus sibi commissis sunt prælati immediati omnium de diœcesi. Vnde licet Papa sit vniuersalis prælatus omnium hominum, quam prælationem habet immediate à Christo, non tamen proprie est prælatus immediatus omnium hominum, licet in omnes possit iurisdictionem exercere. Sed episcopi sunt Prælati immediati in suis diœcesibus, quia tota iurisdictio immediate residet apud eos. Alij vero habentes aliquam iurisdictionem vt sacerdotes, sunt eorum commissarij. ita concludit *Episcopus Abulensis Matthæi 16. c. q. 56. 57.*

De sacerdotibus curatis. Ex quo infertur quod omnes sacerdotes curati vel curam animarum habentes in Diœcesibus sunt commissarij Episcoporum, & ab eis dicuntur potestatem habere, quia eos Episcopus assumit in partem sollicitudinis. quod patet, quia Episcopus dicit in ordinatione sacerdotis, quia nos sufficere non possumus, in partem sollicitudinis nostræ assumimus. Sicut in simili dicit textus in *c. qui se, 2. quæst. 6.* & in *c. ad honorem de auctor. & vsu pallij.* Per concessionem tamen ordinum nihil iurisdictionis sibi confert, etiam si beneficium simplex sibi concesserit, vel aliunde habeat, quamuis beneficiū aliquos habeat subiectos. non enim poterit sacerdos beneficiatus illos absoluere, nisi episcopus animarum curam sibi committat. Quam si voluerit totam sibi retinere in sua diœcesi: non cogitur alicui committere. Vel si committat, poterit sibi reseruare ad libitum casus quos voluerit, vt patet ex iam dictis, & tenet Episcopus Abulensis vbi supra. & *Franciscus Paninus in baculo pastorali, qui tractatus de visitatione dicitur part. 4. cap. 24.* dicens quod casus etiam non expressos in iure potest sibi reseruare Episcopus, in quibus curati vel religiosi de iure priuilegiati ad audiendum & absoluendum non habebunt in subditos Episcopi clauium exercitium in foro pœnitentiali sine ipsius licentia: quia sicut Episcopi possunt ordinariam potestatem subditorum arctare, fortius ordinaria potestas Episcopi substantialis per accidentalia non muratur, & hoc notat *Paulus de Leazariis in cle. dudum de sepul.*

Nota pro curatis. Subdit tamen *Franciscus Paninus* ibi, quod licet exercitium iurisdictionis à maioribus ad inferiores descendat. 21. *di. cap. in nouo, c. significati de elect.* ab Episcopo in sua diœcesi restringitur tanquam maius imperium habente. *ff. de iudicijs, l. iudicium soluitur, 63. di. c. solennitate de offi. ord. cap. cum ab. ecclesiarum.* Casus tamen sine causa non debet reseruare Episcopus, ne præcludatur rota potestas inferiorum. 11. *q. 1. peruenit.* hæc ille. Vnde sequitur, quod si Episcopus multum opprimeret potestatem sacerdorum, maxime causa graui non vrgente, possunt sacerdotes recurrere ad superiorem, cùm videant eorum officium valde diminutum. arg. *c. ad hoc de excep. prelat.* ita notanter dicit *Abbas Siculus in c. Deus, qui in fin. de pœnit. & remiss.* quia secundum eum regula est, quod exceptis quibusdā reseruatis, de quibus per gloss. in *cap. 2. de pœnit. & remiss. lib. 6. & per Hostiens. in summa, eo. tit. §. cui confitendum,* plenius per *Archiepiscopum Florent. 3. part. tit. 17. c. 11. Abulensem Matthæi 16 quæst. 57.* ab omnibus alijs possunt sacerdotes absoluere.

Nota pro curatis. Quinimmo dicit *Archiep. Flor. vbi suprà,* quod sacerdotes omnia possunt quoad forum pœnitentiale, quæ non sunt spirituáliter in iure Episcopis reseruata, & quæ non sunt ipsis sacerdotibus directè, vel per aliquam consequentiam interdicta. arg. *cap. ac si clerici, §. de adulterijs, de iudic. & cap. nuper de sent exc.* plures enim casus ponere seu reseruare, non est aliud quam potestatem sacerdorum restringere, quæ eis plenariè est data à Christo. hæc ille. de quibus dictis ego sum multum dubius propter ea quæ supra dicta sunt, quæ mihi de iure videntur veriora. Fateor tamen quod si Episcopus committit alicui curam animarum, videtur committere omnia, quæ alijs curatis committi solent, quantum ad vsum clauium: & ideo poterit generaliter absoluere in omnibus sibi à iure vel ab Episcopo non reseruatis. & ita debet intelligi textus in *d. §. ecce sufficienter, 16. q. 1. & in cle. dudum, §. veru. de sepul.* de quo latius per *Episcopum Abulensem in d. q. 57.* & melius per *Archiepiscopum Florent. vbi sup.* Hęc non sunt contemnenda, quia vtilia & quotidiana, à quibus non potui calamum reptimere: quamuis aliquo modo visa fuerunt ad propositum, de quo agitur, impertinentia.

De Episcopo qui renunciauit episcopatui. Secundo ex prædictis infertur, quod si Episcopus renunciauit episcopatui, non habet aliquam

quam iurisdictionem vel prælationem, cum non habeat subditos & per consequens in nullum potest iurisdictionem exercere, vt notatur in *c.1.de eo qui renuntiauit episcopatui.* Tertio infertur quod tales episcopi, qui nullum habent episcopatum vel habent, sed non subditos, vel si subditos habent, extra suã diœcesim vel prouinciam non possunt populum solemniter benedicere, quia per talem benedictionẽ dimittuntur peccata venialia, vt notat gloss. in *proœmio.lib.6.& in c.aqua.de consecra.di.3.* quæ dimitti non possunt nisi per superiorem. vt *c.quod autem de pœni.& remi.* ergo, &c. Ita notanter voluit *Dominus Abb.Siculus in c.antiqua de priuileg. in fine.* de quo ego alias dixi in *c.omnis vtriusque sexus de pœni.& remi.col.278. alias super parte omnia peccata, versicul. Septimo intellige*, vbi commemoraui omnia media quibus peccata venialia tolluntur. & inter cetera fuit istud de benedictione episcopali.

De benedictione episcopali.

§. 6.

De potestate Papæ.

Redeundo ad propositum vnde paululum me auerti, colligo ex prędictis amplissimam fore potestatem Romani pontificis in toto orbe terrarum sibi pro nauicula vel diœcesi tradito, tam circa temporalia, quam circa spiritualia: tã super laicos, quam super clericos. Cui in persona Petri terreni simul & cælestis imperij iura Deus ipse commisit, vt colligitur ex iam dictis, & dicit textus in extravagãte *Io.22. Quæ incipit si fratrum, reperitur hodie sub titulo ne sede vacante.* vbi *gloss. Laurentij* dicit: terreni id est laicorum. cælestis id est clericorum. Ad hoc bonus textus in *c. ad Apostolicæ. § nos autem de re iudic. li.6. 40 di. c non nos.* Vterque enim gladius scilicet spiritualis & temporalis Petro traditus est, & per eũ omnibus successoribus in eius sede canonice intrantibus. Sed eo Ecclesia vtitur per principis manũ, cui coercendorum corporum cõtulit potestatem, spiritualiũ sibi in pontificibus auctoritate reseruata. Est ergo princeps sacerdotij quidem minister, & qui sacrorum officiorum illam partẽ exercet, quæ sacerdotij manibus videtur indigna, vt colligitur ex præallegatis iuribus: notatur per *Ber. Host. & alios in c. nouit. de iud. & in c. causam quæ qui filij sunt legiti.* plenius per *Host. in sum. qui sunt legi. §. & à quo gl. in d. extrauag. super verb. commisit, & multi alij* tradũt, de quibus per modernos in *d. c. nouit.* Habemus hodie extrauagantem Bonifacij octaui, quæ incipit Vnam sanctam. reperitur inter *extrauagantes communes sub tit. de maiori & obe.* vbi ex pluribus auctoritatibus sacræ scripturæ decidit, quod vterq. gladius est in potestate Ecclesiæ, scilicet spiritualis & materialis. Sed is quidem pro Ecclesia, ille vero ab Ecclesia exercendus. ille sacerdotis, is manu regum & militum, sed ad nutum & patientiam sacerdotis. temporalis autem gladius subiacet spirituali, & ab eo deriuatur. Nam veritate testante spiritualis potestas terrenam potestatem instituere habet & iudicare, si bona non fuerit, si de Ecclesia & ecclesiastica potestate verificatur vaticinium *Hieremiæ c.1.* Ecce constitui te super gẽtes & regna, & cætera quæ sequuntur. ergo si deuiat terrena potestas, iudicabitur à potestate spirituali, sed si deuiat spiritualis minor, à suo superiore. si verò suprema, à solo Deo non ab homine poterit iudicari, testante *Apostolo 1.Cor.2.* Spiritualis homo iudicat omnia, ipse autem à nemine iudicatur. Est autẽ hæc auctoritas (etsi data sit homini vt exerceatur per hominem:) non humana sed potius diuina, ore diuino Petro data sibi suisque successoribus in ipso, quem cõfessus fuit petra firmata, dicente Domino Petro: Quodcunque ligaueris, &c. Quicunque igitur huic potestati à Deo sic ordinatæ resistit, Dei ordinationi resistit, nisi duo (sicut Manichæus) fingat esse principia, quod falsum & hæreticum iudicamus. Quia testante Moyse *Genesis 1.* Nõ in principijs: sed in principio Deus cælum creauit & terram. Porro, subesse Romano Pontifici, omni humanæ creaturæ declaramus, dicimus, diffinimus & pronunciamus omnino esse de necessitate salutis. Hæc sunt aurea verba illius extrauagãtis, ad propositum nostrum satis accõmodata, sumpta ex *Hugone 2.li.de Sacramentis, parte 2.c.4.* quæ refert & sequitur *Augustinus de Ancona, in libro de potestate Ecclesiæ qu.46. ar.1. in principio.* Emanauit illa famosa decisio ad compescendam inobedientiam Philippi primi Francorum regis superbi, qui nitebatur beneficiorum collationem & eorum vacantium custodiam vsurpare & sibi appropriare iure regio. Super his vero Bonifacius octauus Regis inobedientiã reformare cupiẽs scripsit eidem epistolam huius tenoris: Bonifacius Episcopus seruus seruorum Dei, Philippo Francorum regi salutem & Apostolicam benedictionem. Deum time, & mandata eius obserua. Scire te volumus quod in spiritualibus & temporalibus nobis subes, beneficiorum & prębendarum ad te collatio nulla spectat, & si aliquorum vacantium custodiam habes, fructus eorũ successoribus reserues, & si qua contulisti, collationes tales irritas decernimus, & quantum de facto processerunt reuocamus, datum, &c. Rex autem Philippus his litteris indignatus, eas in suo palatio coram pluribus comburi fecit, & nũtios Papæ vacuos & sine honore remisit, Papæ vero impudenter hoc modo respondit. Philippus Dei gratia Francorum Rex Bonifacio se regenti pro summo pontifice, salutem modicam siue nullam. Sciat tua maxima fatuitas, in temporalibus nos alicui non subesse. Aliquarum ecclesiarum & prębendarum collationem ad nos iure regio pertinere, & fructus earum vacatione durante nostros facere. Collationes à nobis hactenus factas, & in posterum faciendas fore validas, & illarum vigore, possessores contra omnes nos viriliter tueri. Secus autem credentes fatuos & dementes reputamus, datis, &c. Papa ob hoc commotus edidit extrauagantem prædictã salubrem & necessariam ad conuincendos plu-

Epistola Bonifacij Papæ ad Philippum Regem Frãcorum.

Responsio Regis ad Papam.

res inobedientes & rebelles reges & principes seculares, qui nolunt subesse Ecclesiæ Romanæ nec Romano Pontifici, vt sciant Ecclesiam & Romanum Pontificem habere potestatẽ super eos ad eorum grauia delicta punienda, & si opus fuerit regnis & dominijs eos priuando. Quamuis enim iurisdictiones ecclesiastica & secularis sint distinctæ, verumtamẽ Imperatoris & Regum seu principum sæcularium iurisdictio, ab Ecclesia & Papa tanquam Ecclesiæ capite & Christi vicario in terris emanare censetur, vt ex prædictis satis admodũ liquet. Item quamquam gladij temporalis exercitium non habeat, apud eam tamen censetur esse suprema potestas & plenitudo potestatis, vt *c. proposuit de concessio. præ. cle. 1. vt lite pen. cle. pastoralis in fine de re iudi.* quinimmo habet Papa quandam potestatem generalissimã, quæ fuit transfusa à Christo in Petrum & successores, *21. dist. c. in nouo. de transla præ. c. 1.* & secundũ hanc est dominus orbis in spiritualibus & temporalibus, *9. qu. 3. c. per principalem, & c. cuncta per mundum.* ita dicit *Ioan. de Lignano in cle. ne Romani de electio.* refert & sequitur *ibi Dominus Cardinalis in vers. scritum qu. 5. in fine, de quo per ipsum in c. venerabilem de electio. & in c. nouit de iudic. & in c. per venerabilem qui fi. sunt legi.* Ratione cuius potest punire & si opus fuerit deponere ex causa graui Imperatorem Reges, & principes sæculares. ita colligo ex præcedentibus signanter ex *praallegata extrauagante Vnam sanctam.* Ita etiam firmat *Augustinus de Ancona magna scientie & auctoritatis vir in libro de potestate ecclesia q. 46. art. 2. in solut. 3. argum.* dicens, quod Papam spectat correctio Regum & aliorum, non quidem propter immediatam temporalium administrationẽ, sed propter vniuersalem iurisdictionem, quam vice Christi habet in toto orbe super Reges & super omnes alios principes. hæc ille. Idem tenet *sanct. Thom. in tractatu de regimine principum li. 3. c. 18. in fine.* de ratione quidẽ iuris eius est nolle, cuius est velle. & eius est auferre, qui de iure conferre potest, vt statim dicemus. & ita quamuis Clemens quintus qui Bonifacio successit declarauerit, quod Rex Franciæ & regnicolæ per *extrauagãtem Vnam sanctam*, non amplius subijciantur Ecclesiæ Romanæ, quam prius erant, vt habetur in *extrauagantibus communibus, tit. de priuilegijs, c. meruit.* per ea tamen quæ dicta sunt in prædicta *extrauaganti, Vnam sanctam*, continentur, manifeste apparet Reges omnes Ecclesiæ Romanæ fore subiectos.

§. 7.

De potestate Papa super Reges & vniuersum orbem.

Tenetur enim Papa vice Christi in toto orbe duplicem iustitiam seruare; vnam particularem singulorum hominum, vt vnicuiq. reddatur quod iuste sibi deberur, & releuentur à grauamine, quod iniuste sibi infertur, ac vt nocendi improbis facultas tollatur; aliam vniuersalem, vt res publica promoueatur ac bonum reipublicæ non perturbetur, & maximè quod totus Christianus populus Ecclesiæ Christi sponsæ subijciatur. nulla namque iustitia esse potest quæ ipsum hominem à Deo vero tollit. Vnde qui se ipsum aufert dominãri Deo, à quo factus est, à dominio Ecclesiæ se subtrahit, & iniustus est, vt dicit *Augustinus 19. de ciuitate Dei c. 21.* Propter istum ergo duplicem defectum iustitiæ, Papa potest Reges deponere, vt late ac singulariter firmat *Augustinus de Ancona in praallegata q. 46. ar. 2.* Primo quidem propter defectum iustitiæ particularis, quo iustitia singulorum perditur & improbis facultas nocẽdi præbetur: propter defectum autem talis iustitiæ, Zacharias Romanus Pontifex Childericum Francorum Regem, non tam pro suis iniquitatibus, quam pro eo quod tantæ potestati erat inutilis, à regno deposuit, & Pipinum Caroli Imperatoris patrem in eius locum substituit, vt illius temporis Annalia referunt, & cõmemorat Gelasius Papa Imperatori scribens in *c. alius 15. q. 6.* Ex eadem causa fuit regno priuatus, seu à regno deiectus Sardanapalus Assyriorum Rex, vt traditur per *Aristotelem Ethicorum 1. circa principium*, & narrat *Tullius quinto de quæstionibus Tusculanis.* refert *Andreas de Isernia in cap. 1. quæ sunt regalia, in verbo & extraordinaria collatio col. 1.* habetur etiam in chronicis illius temporis & per *Ioan. Bocatium de principũ casu libro 2. capit. 11.* Idem dicitur de Heliogabalo Rege, immo Imperatore omnium effusissimo, qui libidinum suarum ministros in senatum legit sine vlla ætatis ratione, quasi parum esset honores ipsos ac magistratus vendere, vt haberet vnde anserum cineribus canes, fasianis ac psittacis leones pasceret, vt in lucernis balsamum ad lumen nocturnum intingeret. Cuius fuit illa vox spurcissima, & supra quam dici potest detestabilis. nam cum è familiaribus quidam ei diceret, Quid malum, nonne paupertatem exhorrescis? atqui inquit, Quid melius quam vt ipse mihi hæres sim, meæque vxori. Hæc refert *Pontanus in li. de liberalitate. c. to ad finem.* Ex eadem causa Innocentius quartus attendẽs quod Rex Portugalliæ negligens erat & remissus circa regnum & subditos eius prodigus & dissipator, permittebat Ecclesias, monasteria, pia loca, & ipsas personas ecclesiasticas aggrauari, viduas etiam & pupillos, orphanos & ceteros in regno suo degentes grauabat, vel grauari sinebat; supradicto Regi, & regno prouidere volens, dedit ipsi Regi coadiutorem nobilem virum comitem Boloniensem prædicti Regis fratrem, per quem sperabat futuram regni reformationem, mandauitque Baronibus, & Comitibus ipsius regni Portugalliæ quod honorifice eum reciperent, eique in omnibus obedirent, vt dicit textus in *cap. grandi de supplenda negligentia prælatorum li. 6.* & plenius continetur in chronicis illius temporis. huiusmodi enim homines, præsertim reges & principes, quibus amplissima viuen-

Childericus Rex.

Sardanapalus Rex.

Heliogabalus Rex.

Rex Portugalliæ.

viuendi data est libertas, nisi in ipso cursu habenas contineant, breui in præceps delati, multisque simul vitiis obruti, pessum seu ad ruinam eant necesse est. vnde merito præueniendi sunt. Propter secundum vero iustitiæ vniuersalis defectum, idem Zacharias Papa (cuius paulo ante meminimus) Desiderium vltimum Longobardorum Regem Ecclesiam persequentem & promissa non adimplentem regno priuauit, & ab eo deiecit, magni Caroli vsus auxilio, vt habetur in *capit. Adrianus 63. distinctione, & in cap. hortatu 23. quæstione octaua.* & latius in chronicis illius temporis, & in vita Zachariæ per Platinam, & alios, & per *Ioannem Bocatium in prælegato libro suo de principum casu libro 9. capit. 10. & fratrem Iacobum in supplemento chronicarum.* Item cum Ecclesia Romana opprimeretur à Rege Longobardorum, Stephanus secundus, qui tunc temporis in sede Petri sedebat, petiit auxilium à Constantino, & Leone eius filio Imperatoribus Constantinopolitanis, eosque contumaces & Ecclesiæ Romanæ patrocinium iniuste negantes, imperio priuauit, atque in Germanos transtulit, scilicet in Carolum Magnum Pipini Francorum Regis filium, cuius nunc mentionem fecimus. Huius priuationis & translationis memoriam facit textus in *capit. in die de consecratione distinctione 5. & in capit. venerabilem de electione post principium.* & declarat ibi *glos. ordinaria in verbo transtulit.* de quo etiam habetur in *clementina vnica de iure iurando. & per sanctum Thomam in tractatu de regimine principum lib. 3. capit. 18.* Alexander secundus Henrico Imperatori viriliter restitit. Idem Alexander tertius fecit contra Fredericum Barbarossam Romanam Ecclesiam infestantem, quem tandem supplicem ad veniæ petitionem coegit. Innocentius etiam tertius Otthonem quartum Imperatorem ab imperio deposuit, imperijque titulis priuauit, quia monitus ab eo vt desisteret ab iniuria & persecutione, qua Fredericum secundum Siciliæ Regem adhuc impuberem persequebatur, & Apuliæ regnum, quod ab eodem Frederico abstulerat, contra voluntatem Papæ, eidem restitueret, facere noluit: vt habetur in chronicis de vitis Pontificum, signanter in vita Innocentij tertij. Ex qua quidem persecutione principes Christiani commouebantur & pacis amœnitas inter eos turbabatur. vnde iuste fuit Imperio priuatus. Honorius item tertius qui prædicto Innocentio tertio in Pontificatu successit, Fredericum secundum in basilica sancti Petri Imperatorem coronauit, qui erat fidelis Ecclesiæ ratione regni Siciliæ, in quo iure materno successerat: sed quia tractu temporis ab Ecclesiæ & ipsius Honorij obedientia resiliuit, dictus Honorius ipsum anathematizauit, & omnes fideles & Barones à sua fidelitate absoluit, quam sententiam Gregorius nonus qui ei successit roborauit. Innocentius vero quartus, qui eidem Gregorio fuit subrogatus, in Lugdunensi concilio eundem Fredericum tanquam Ecclesiæ rebellem, Siciliæ Apuliæque regno & imperio priuauit. vt habetur in *capit. ad Apostolicæ de re iudicata libro 6.* & latius in chronicis illius temporis, præsertim in viris Honorij, Gregorij, & Innocentij prædictorum Romanorum Pontificum. & per *Archiepiscopum Florent. 3. parte historiali titul. 19. c. 5. in principio.* Solus ergo Papa deponit Imperatorem, vt inquit *Baldus in leg. rescripta in fine, C. de precibus Imperatori offerendis, versiculo vltimo solus Papa,* cuius meminit *Andreas Siculus in tractatu Cardinalium, quæstione secunda column. secunda.* Gregorius etiam septimus vir quidem sanctimonia plenus Henricum tertium Imperatorem admonet, ne deinceps largitione corruptus, episcopatus & beneficia alicui per simoniacam cupiditatem committat, aliter se visurum in se & delinquentes censuris ecclesiasticis: quod cum non fecisset, immo scissuram in Ecclesia induxisset, & alia multa mala in Ecclesiam fecisset, Gregorius tantam iniuriam diuinæ maiestatis causa non diutius ferens, eundem Henricum regni administratione & imperio priuauit in hunc modum. Beate Petre, Apostolorum Princeps, inclina quæso aures tuas, & me seruum tuum exaudi, quem ab infantia educasti, & vsque ad hunc diem ab iniquorum manibus vendicasti, qui me pro mea in te fide oderunt & persecuti sunt. tu mihi testis es optimus, & pia Iesu Christi mater & frater tuus Paulus tecum martyrij particeps, me non sponte sed inuitum Pontificatus gubernacula suscepisse; non quod rapinam arbitratus sim sedem tuam legitimè conscendere, sed malebam vitam meam in peregrinatione degere, quam locum tuum pro fama & gloria tantum occupare. Fateor ego ac merito quidem, mihi tua gratia non meritis meis, populi Christiani curam demandatam esse, concessamque ligandi & soluendi potestatem. hac itaque fiducia fretus pro dignitate & tutela Ecclesiæ tuæ sanctæ, omnipotentis Dei nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Henricum Regem, Henrici quondam Imperatoris filium, qui audacter nimium & temerarie in Ecclesiam tuam manus iniecit, Imperatoria administratione regiaque deijcio, & Christianos omnes imperio subiectos iuramento illo absoluo, quo fidem veris Regibus præstare consueuerunt. dignum est enim vt is dignitate careat, qui maiestatem Ecclesiæ imminuere conatur. Præterea vero, quia monita mea immo tua, ad sui ipsius populorumque salutem contempsit, & se ab Ecclesia Dei, quam seditionibus perfundare cupit, separauit, eum anathematis vinculo ligo, certo sciens te esse Petrum, in cuius petra vt in vero fundamento Rex noster Christus ædificauit Ecclesiam suam, vt ista refert Pla-

Desiderius Rex.

Constantinus Leo Imperatores.

Henricus Imperator.

Fredericus Barbarossa.

Ottho Imperator.

Fredericus Imperator.

Henricus Imperator.

Forma sententiæ.

Platina in vita Gregorij septimi. de quo etiam per *Archiepiscopum Florentinum 2. parte historiali. titul. 16. c. 1. §. 21.* vbi inter alia dicitur quod Henricus ab insania ad sanitatem rediens, erroris veniam postulauit. Contra quem pactiones minime obseruantem rursumque Pontificem oppugnantem, Robertum Guiscardi Apuliæ Ducem acciuit armis iniuriam vindicaturum. Qui & Pontificem ab impiorum manibus eripuit & in sontes ac rebelles grauiter animaduertit. Vrbanus quartus Carolum Andegauensem contra Manfredum Siciliæ regem euocauit sedem tunc Apostolicam perturbantem. Qui postmodum Clemente quarto opitulante Manfredum regno pariter ac vita spoliauit.

Manfredus Rex. Petrus Aragoniæ Rex. Carolus Rex. Ladislaus Rex.

Martinus quartus Petrum Aragoniæ regem Siciliam occupantem anathematizauit. Vrbanus sextus Carolum Vngariæ, Siciliæque Regẽ Miceriæ regno Siculo priuatum declarauit. Innocentius septimus Ladislaum Neapolitanum regẽ prælio victum Roma fugauit, quem adhuc in sua perfidia perdurantem Alexander quintus regno etiam spoliauit.

Brachius.

Martinus quintus Brachium Montonium Romana opida inuadentem Martem alterum appellatum, graui bello persecutus est, in quo & vitam perdidit vna cum rebus iniuste occupatis, violentissime detentis.

Ludouicus Dux.

Ioannes 22. Ludouicum Bauariæ Ducem Romanorum Imperatorem rebellem ac schismaticũ declarauit, eo quod is Galeacium & Matthæum Vicecomites contra Ecclesiam foueret.

Philippus Rex.

Bonifacius 8. Philippo Gallorum regnum ademit, & Petro & Iacobo Columnensibus Cardinalatum, vt *c. vnico de schismaticis lib. 6.*

Sigismundus Dux. Ludouicus Rex. Sigismundus Malatesta. Borsus Dux.

Pius quoque secũdus Sigismundo Austriæ Duci sacris interdixit, eo quod is Cardinalem in vincula coniecisset. Ludouicum Francorum Regem ad tollendam è regno suo pragmaticam, graui comminatione impulit. Sigismundum Malatestam inobedientem sedi Apostolicæ, omni fere dominio spoliauit. Borsum Ferrariæ Ducem eo quod is Malatestæ fauere visus fuerat, acertime increpatum ad petendam veniam perpulit.

Andegauenses.

Andegauenses totum fere regnum occupantes armis inde exturbauit, totãque Ecclesiæ iurisdictioné in pristinam dignitatem restituit, eamque etiam magnopere ampliauit.

Ferdinandus Rex. Veneti.

Innocentius octauus Ferdinandum Apuliæ regem deposuit. Sixtus quartus Venetos Ferrariam bello prementes, graui anathemate notauit, eorum bona cuilibet diripienda permittens. Ex quibus omnibus patet euidenter, quod Papa ex iustis causis potest procedere contra principes Christianos, & si eorum demerita exposcant, poterit eos deponere regnisque priuare, quia cum Papa sit iudex vniuersalis, vice Christi tam viuorum quam mortuorũ, eum spectat omnium hominum cum fore faciunt, vniuersalis correctio. ita dicit *August. de Ancona in præallegata q. 76. ar. 1.*

§. 8.

Reges in lege veteri à sacerdotibus correcti & depositi. Dauid Rex.

In veteri etiam lege Prophetæ, qui sacerdotis summi loco habebantur, reges delinquẽtes increpabant, castigabant, & aliquando regno priuabant propter eorum demerita. Hoc patet de Nathã Propheta, qui 2. *Reg.* 12. fortiter correxit Dauid Regem dicens, Vriam Ethæum percussisti gladio, & illius vxorem accepisti tibi vxorem, quamobrem nõ recedet gladius de domo tua, in sempiternum.

Saul. Oziam. Achab.

Item Samuel Propheta reprehendit Saul Regem de inobedientia, vt patet 1. *Regum* 15. *c.* Summus etiam sacerdos redarguit & increpauit Oziam Regem Iuda de præsumptione ingressus in templum ad incensandum, 2. *Para.* 26. Helias cum audisset ab Achaz rege, tu es ille qui conturbas Israel; respõdit, Ego non conturbaui Israel, sed tu & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalam, 3. *Regum c.* 4.

Lotharius Rex.

Præterea in lege noua Nicolaus Papa Regem Lotharium de adulterio reprehendit, vt habetur in *c. scelus. 2. qu. 1.* multa similia exempla reperire poterit curiosus indagator. quinimmo in eadem lege veteri pluries reperimus, quod Prophetæ & summi sacerdotes reges plures deposuerunt propter eorum delicta vel demerita.

Saul. Agag Rex.

nam Samuel propheta qui tunc temporis erat summus sacerdos, & Pontifex in Israel, Saul Regem non solũ redarguit, sed & regno priuauit, eo quod mandatum Domini non impleuit, vt occideret Agag Regem Amalec, & omnes ibi habitantes, & cuncta animalia, & vniuersam eorũ substantiam, vt habetur 1. *Regum.* 15. 16. vbi subditur, quod in eius locum assumptus est Dauid, & in Regem per eundem Prophetam vnctus. Idem Samuel eũdem Agag Regem non solum regno priuauit, sed etiã occidit, & in frusta cõcidit, quia restitit Israeli de Ægypto ascendẽti, vt ibi dicitur.

Athalia regina.

Preterea Iojada summus sacerdos Athaliam mulierem, quæ illis temporibus in Iudæa regnabat, regno priuauit & occidi ab exercitu iussit, & Ioam qui erat de regio semine, vnxit in Regem & posuit diadema super caput eius 4. *Regum c.* 11.

Nabuchodonosor Rex.

Daniel item magnum Nabuchodonosor Babylonis & Assyriorũ Regẽ iussu Dei à regno deposuit, propter eius superbiam ac religionis contemptum: destruxerat enim templum Hierusalem & vasorum eius partem asportauit, & septem annis vt bos fænum comedit, & vt bestia vixit, qui demũ Dei magnificentiã & misericordiã protestari coactus est dicens, Ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum leuaui, & sensus meus redditus est mihi & Altissimo benedixi, & viuentem in sempiternũ laudaui & glorificaui, quia potestas eius sempiterna, & regnũ eius in generatione & generationem, & omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: iuxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli, quam in habitatoribus terræ, & nõ est qui resistat manui eius, & dicat ei Quare fecisti? & infra, Omnia opera eius & omnes vię eius iudicia. & gradiẽtes in superbia potest humiliare, vt hæc latius habentur *Danielis* 4. *c.* Defuncto Nabucho-

Balthasar Rex. buchodosor, eius filius Balthasar successit in regno, & ipse & optimates sui, vxores & concubinæ biberūt vinum in vasis aureis, quæ Nabuchodonosor ex templo Hierusalem asportauerat. in eadem hora apparuerunt digiti quasi manus hominis scribentis in superficie parietis aulæ regis, Mane, Thecel, Phares, quæ verba interpretatus est Daniel, quasi ferēs vel saltem declarans sententiam priuationis à regno contra eum dicens. Mane, id est mutauit Deus regnum tuum & cōpleuit illud. Thecel, id est appensus es in statera & inuentus es minus habens. Phares, id est diuisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis, quia aduersus dominatorem eleuatus es & vasa domus eius allata sunt coram te, & tu & optimates tui & vxores tuæ, & concubinæ vinum bibistis in eis, & cætera quæ sequuntur. & subditur, quod eadem die nocte sequenti interfectus est Baltasar rex Chaldæus & Darius Medus successit in *Sedechias Rex.* regnum, vt hæc habentur *Danielis 5.c.* De Sedechia rege Iuda legitur, eo quod Hieremiam propheram carcerauit & captiuauit, pessima occubuit morte, regno priuatus, vt habetur *Hieremiæ 29.c.* Hæc sunt exempla veteris testamenti, quæ in præsentiarum occurrunt, in quibus propheta vel summus Pontifex seu sacerdos reges delinquentes correxerunt, increpauerūt & aliquando à regno deposuerunt, eo quod Domini mandata præuaricati sunt, ea pertinaciter contemnentes, vnde merito ipsi eorumque filij regno priuati sunt. Quod ipsis regibus antequam in lege veteri constituti essent, cōminatus est Dominus, tradens eis præcepta quæ obseruare tenebantur, si in regno ipso ipsi eorūque filij longo tempore super Israel regnare *Sacerdotiū legis veteris est figura noui sacerdotij.* cupiebant. vt habetur *Deuteronomij 17.c.* Cum autem sacerdotium veteris legis sit figura sacerdotij noui testamenti, quod excellentius & perfectius est, vt traditur per *Apostolum Hebræorum 7. & in c. translato de constit.* & sacerdos legis veteris hoc facere poterat ex causa, pari ratione & multo fortius idem facere poterit sacerdos summus legis nouæ, cum excellentioris sit dignitatis quam veteris; appellatur enim supremus sacerdos, quod nomen accepit à Moyse, *22. di. c. sacrosancta.* & omnes dignitates & omnem potestatem quam habuerūt omnes Patriarchæ, Papa solus habet, vt inquit *Bernardus de consideratione ad Eugenium,* & refert *Bald. in l. rescripta, C. de precibus imperat. offer. col. 2.* vbi plura dicit de auctoritate & potestate papæ. illud enim quod in veteri testamēto seruabatur circa hoc, illud idem est seruandum in nouo testamento, vt est textus valde notandus & ad propositum nostrum satis accommodatus, in *c. per venerabilem qui fi. sunt legi. in §. rationibus in versiculo sane.* vbi littera dicit, Sane cum Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, vt quod ibi decernitur, in nouo testamēto debeat obseruari. hæc ibi. Non est ergo mirandum si hodie Papa corrigat, castiget & deponat principes seculares ex iusta causa, sicut olim fiebat in veteri testamēto. Gerit enim summus Pontifex in Ecclesia Dei vicem illius Prophetæ, de quo dicitur *Deutero. 18 c.* Propheram suscitabo vobis de fratribus vestris, &c. Quicunque non audierit illum Prophetam, ego vltor ero, pœnam scilicet temporalem & ęternam infligendo. Ex quo verbo dicit ibi glos. habetur quod impingentes in summum Pontificem & ei resistētes, grandi pœna sunt puniendi. hæc ibi. qui enim superbierit nolēs obedire sacerdotis imperio, qui pro tempore erit, morietur. & rursus, Qui coercitus obedire sacerdoti cōtempserit, lapidibus eum obruet populus: vt dicitur *Deutero. 17.* transumptiue in *c. per venerabilem qui fi. sunt legi.* vbi illa auctoritas de summo Pōtifice exponitur. omnes ergo homines tenentur Papæ obedire ipsumq. sequi, quia omnis anima ei subest, vt ait *Apostolus Ro. 9.* transumptiue in *c. magnum 11. qu. 1. & in c. omnis anima de censibus.* nemo ergo excipitur ab obedientia & reuerentia Papæ. Qui ergo ei resistit vel non parcendo vel ab eius obedientia & reuerētia se subtrahendo, differendo vel dilatando, Dei ordinationi resistit, vt inquit *Apostolus ad Romanos 12.* transumptiue in *c. qui resistit. 11. q. 3. cum pluribus aliis.* Ad quorum confirmationem facit, quoniam certum est quod Papa significatur per montem Sinai de quo dicitur *Exodi 19.* quod die tertio descendit Dominus in montem Sinai, dicens filiis Israel, Ne ascendatis in montem, nec tangatis fines eius. qui enim tetigerit, morietur. significatur enim summus Pontifex per talem montem. Primo ratione generalitatis, quia sicut mediante tali monte descendit Deus corā toto populo Iudæorum, sic Christus mediante potestate summi Pontificis in lege noua descēdit super toto populo Christianorum. secundo ratione sublimitatis, quia sicut ille mons sublimior est omni alio monte, ita Papa sublimior omni alio prælato. Tertio ratione legalis veritatis, quia sicut de illo monte data est lex: ita ab ipso Papa omnes leges & iura exquirenda sunt. Omnis ergo qui hunc montem tangit, nō obediendo, resistendo vel impugnando, vel se ab illo diuidendo vel separando, mori debet. non quocumque genere mortis, sed lapidibus & iaculis est confodiendus, dignitate & honore priuandus, etiam si Rex vel Imperator fuerit, omnes quidem tenentur ei obedire eiusque mandatis obtemperare. nam vt habetur *1. Regum 15.c.* Peccatum ariolandi est non obedire, & scelus idololatriæ non acquiescere. Peccatum igitur paganitatis incurrit quisquis dum Christianum se esse asserit, sedi Apostolicæ obedire contemnit. *cap. si qui sunt in fine. 81. di. & c. sciendum 8. quæst. 1.* Si quis prælato non obedierit, hoc ipso eius est inimicus, *24. quæst. 1. quoniam vetus 50. di. si quis præpostera. gloss. notabilis, in c. si quis diaconus, §. ecce in verbo & inimicos eadem di.* Idem enim est dominium Dei & Papæ, quan-

quantum ad mundi gubernationem, ſicut eadem eſt iuriſdictio delegantis & delegati, ſed de dominio Dei ſcribitur *Heſter* 13. Tu enim feciſti cælum & terram & quicquid cæli ambitu continetur, Dominus enim vniuerſorum tu es. ergo & Papa qui eius vicem gerit in terris ſimiliter Dominus erit vniuerſorum, non ſolum ſuper ſpiritualia, ſed etiam ſuper tẽporalia & ſuper omnes homines, mundi reges & principes etiã ſeculares, vt ſup. dictum eſt, & tradit *Aug. de Ancon. in lib. de poteſtate Papæ & Eccleſiæ q. 45. ar. 2. & Archiep. Flo. 3 parte ti. 23. c. 4. §. 17.* ergo poterit eos corrigere & ſi opus fuerit depouere. Nã ſi temporibus retro actis hoc facere potuit, multo fortius nunc facere poteſt, quia Eccleſia per incrementa temporum ſemper maiori poteſtate vtitur. vt *c. diſplicet ad finem 23. q. 4.* tenet *Auguſtin. de Ancona in li. de poteſtate Eccleſiæ quæſt. 37. art. 5.*

TERTIA PARS.

Schiſmatici qui dicantur.

VEniamus nunc ad tertiam partem, in qua oſtẽdere promiſimus, quod Cardinales & alij qui ab huiuſmodi Eccleſię & capitis vnitate receſſerunt, ſe ab aliis Cardinalibus & Eccleſiæ capite diuidẽtes, etiam occaſione reformationis Eccleſiæ in capite & in membris ſatis neceſſariæ, eorumq. auxiliatores, defenſores & adhærẽtes, ſchiſmatici ſunt & læſæ maieſtatis rei, & vt tales puniẽdi. quod ſic oſtẽditur. ſchiſma eſt illicita diuiſio per inobedientiam ab vnitate Eccleſiæ facta, vt colligitur ex verbis *beati Hieronymi ſuper epiſtolam ad Galatas*, quæ ponuntur in *c. inter hæreſim 24. q. 3.* Hanc ſchiſmatis definitionem tanquam præſtantiorem amplectitur *Hoſtienſ. in ſumma tit. de ſchiſmaticis, §. quid ſit ſchiſma.* ſchiſmatici autem volentes Dei Eccleſiam diſcindere, peccant in fide quo ad articulum illum, Et vnam ſanctam Eccleſiam Catholicam. ad hoc 24. *q. 1. c. aduocauit cum quatuor capitulis præcedẽtibus.* Verbum autem ſchiſma Grȩcum eſt, quod Latine ſciſſuram dicit. vt *c. ſchiſma in princ. 24. qu. 1.* Cum enim fides Catholica & Eccleſia vna ſit, vt late in præcedentibus dictum eſt, ſi quis ab hac vnitate recedat diuidendo ſe à capite vel connexione membrorum, diuiſus eſt & ſchiſmaticus.

Veſtis Domini.

Veſtimentum namque Domini ideo ſciſſum non fuit, ſed de eo ſortiti ſunt *Io. 19.* quia Eccleſia ſcindi nõ debet, ſed tota in vnitate conſiſtit, vt dicit text. in *c. ſicut Domini veſtimẽtum* 16. *q.* 7. Vnde *Auguſtinus poſt gl. in præallegato c. 19.* Merito, inquit, veſtis qua ſignificatur Eccleſia, deſuper contexta perhibetur, inconſutilis autem, ne aliquando diſſuatur. & ad vnum peruenit, qui in vnum omnes colligit. hæc ille. Contra illos vero qui tunicam Domini diuidere conantur ſe ab Eccleſiæ vnitate diuidentes, inſurgit & exclamat *idem Auguſtinus in epiſt. ad Seuerinum*. dicẽs, Quaſi diuiſores veſtimentorũ Domini eſſe vultis, & tunicam illam charitatis deſuper contextam quam nec perſecutores eius diuiſerunt, tenere cum toto orbe non vultis, & *beatus Cyprianus in epiſtola de vnitate Eccleſiæ.* Quis (inquit) ſceleratus & perfidus, quis ſic diſcordiæ furore veſanus, vt aut credat ſcindi poſſe, aut ſcindere audeat vnitatem Dei, veſtem Domini, Eccleſiam Chriſti? monet nos ipſe in Euangelio & docet dicens, Erit vnus grex & vnus paſtor. hæc ille. Et *idem Cyprianus in epiſtola ad Cornelium* ita dicit. Nec aliunde nata ſunt ſchiſmata, quam cum ſacerdoti Dei non obtẽperatur, nec vnus in Eccleſia ſacerdos & ad tẽpus iudex Chriſti vice cogitatur, cui ſecundum magiſteria diuina obtemperaret fraternitas vniuerſa, non diſcidio vnitatis Chriſti Eccleſiam ſcinderet. *Et idem Cyprianus in epiſtola ad Florentiũ* ſic ait: Inde enim ſchiſmata ſic oriuntur, dum Epiſcopus qui vnus eſt & præeſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus indignus hominibus iudicatur. Et *idem Cyprianus in epiſt. ad Gratianum*. Hæc (inquit) ſunt hæreticorum initia, & ortus atque conatus ſchiſmaticorum male cogitantium, vt ſibi placeant, præpoſitũ ſuperbo tumore contemnant: ſic de Eccleſia receditur, ſic altare prophanum foris collocatur, ſic contra pacem Chriſti & ordinationem atq; vnitatem rebellatur. Hæc ille. Cuius ſententiæ adhæret *Pelagius Papa in c. nõ vos. 23. q. 5.* dicẽs, Quiſquis ab Apoſtolicis diuiſus eſt ſedibus, in ſchiſmate eſſe non eſt dubium. Nam, vt inquit *Caliſtus Papa in c. non decet 12. diſt.* non decet à capite membra diſcedere, ſed iuxta ſcripturȩ teſtimonium, omnia membra caput ſequantur, *de conſecra. di. 3. c. celebritatem de præſcriptio. c. cum non liceat*. itaque ab vnitate Eccleſiæ recedere nullo modo licet, vt inquit *Cyprianus, c. loquitur 24. q. 1.* Ad idem faciunt notabilia verba *beati Gregorij in c. præceptis 12. di.* vbi dicit, Præceptis Apoſtolicis non dura ſuperbia reſiſtatur, ſed per obedientiam quæ à ſancta Romana Eccleſia & Apoſtolica auctoritate iuſſa ſunt, ſalutifere impleantur; ſi eiuſdem ſanctæ Dei Eccleſiæ quæ eſt caput veſtrum, communionem habere deſideratis. non nouum aliquid præſenti iuſſione præcipimus, ſed illa quæ olim videntur indulta firmamus. Cum nulli dubium ſit, quod nõ ſolum Pontificalis cauſatio, ſed omnis ſanctæ ſpei Romanæ Eccleſiæ & religionis relatio ad ſedem Apoſtolicam, quaſi ad caput omnium Eccleſiarum debuit referri, & inde normam aſſumere, vnde aſſumpſit exordiũ, ne caput inſtitutionis videatur omitti. Cuius auctoritatis ſanctionem omnes teneant ſacerdotes qui voluerint ab Apoſtolicæ Petræ (ſuper quã Chriſtus vniuerſalẽ fundauit Eccleſiam) ſoliditate cõuelli.

Si

Si quis hæc Apostolicæ sedis præcepta non obseruauerit, percepti honoris esse hostis non dubitetur. Ad idem 93. *di. c. obedientiam*, vbi dicitur quod summo Pontifici ea debetur ob omnibus obedientia, vt nulli liceat ei communicare, cui pro actibus suis ipse inimicus extiterit, nec in Ecclesia esse poterit, qui eius cathedram deserit. Ad idem *c. rogamus* 24. q. 1. vbi dicitur, quod nulla est sedes quæ Apostolicæ & Romanæ sedis ditioni subiecta non sit, nec ab eius obedientia & dispositione vos deuiare oportet, ad quam cuncta maiora Ecclesiastica negotia visa sunt referri. Ad idem verba *Chrysostomi in c. alligant.* 26. q. 6. vbi inter cætera dicitur, Qui autem superiori obedire nõ vult, quomodo implet illud, Principem te constituerũt, esto inter eos tanquam vnus ex illis? Quomodo tanquam vnus ex illis manet, qui inter obedientes inobediens, inter subditos rebellis existit? Certe probat se ex illis non esse, qui tenuit ex obedientibus vnus esse. Ad idem *c. cuncta per mundũ*, vbi omnes homines mundi summo Pontifici obedire tenẽtur. & in *extrauagante, Vnam sanctam*, de qua supra habita est mentio. qui autem non obedierit vel se ab eius obedientia subtraxerit, schismaticus erit. Ex quibus omnibus colligitur, quod non parere præceptis Romani Pontificis cum rebellione, cum & pertinaciter quis præcepta contemnit & iudicium superioris subire recusat, cõstituit schismatis rationem. ita notãter declarat *beatus Tho.* 2. 2. q. 39. *ar.* 1. *in solutione* 2. *argu.* Pater hoc vltra prædicta in schismate quod Chore, Datan, & Abiron cũ aliis complicibus fecerũt, quod inde ortum est, quia subesse noluerunt Moysi & Aaron summo sacerdoti, vt habetur *Numer.* 16. latę per *Iosephum Antiquitatũ Iudæorũ li.* 4. *c.* 2. Item patet ex schismate quod decem tribus fecerunt, eo quod rege suo contempto, alterum sibi cõstituerunt, scilicet Hieroboam, vt habetur *Regum* 3. *c.* 12. Sicut ergo tunc obedientes vel se diuidentes à summo sacerdote vel rege schismatici reputabantur, & schismaticorum pœnas luebant, sic & multo magis inde dicẽdum erit de illis qui à Papa discedunt eum contemnentes, cum sacerdotium legis veteris sit figura Christi sacerdotis summi legis nouæ, eiusque vicarij, secundum *Apostolum Hebræorum* 7. & traditur in *c. translato de constitutio.* dixi supra §. præcedenti prope finem. Discedere enim à Papa Ecclesiæ capite, est discedere ab vnitate Ecclesiæ, vt ex prædictis satis patet, & colligitur ex his quæ dicit *Apostolus Colossen.* 2. Inflatus sensu carnis suæ & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexum & annexiones administratũ & constitutum, crescit in augmẽtum Dei. Hoc autem caput est Christus, cuius vicem in Ecclesia gerit summus Pontifex, vt sæpe dictũ est. Ideo schismatici dicuntur qui subesse renuunt Romano Pontifici, & qui mẽbris eius sibi subiectis communicare recusant. ita dicit *Sanctus Thom.* 2. 2. q. 39. *ar.* 1. *in solutione qu. in fine*, est bonus tex. in *c. schisma.* 24. q. 1. schisma quidem diuisionem importat. charitatis vnioni oppositã. vnde schismatici illi dicuntur, qui concordiam non seruant in Ecclesiæ obseruantiis, ne Ecclesiæ prælatis obediant, volentes per se Ecclesiam constituere singularem. isti quidem à principio peruersum dogma non habent, sed ab Ecclesiæ fundamento recedentes, in vaniloquium vertuntur, & peruersum aliquod confingunt, & sic in fine in hæresim labuntur. vnde *Hieronymus* inquit, quod hæresis & schisma differunt sicut genus & species. Ista sunt notanda verba *B. Tho.* 4. *di.* 13. q. 2. *ar.* 1. q. 1. *in solut.* 2. *arg.* vult allegare *Hieronymum super epistolam ad Galatas*, cuius verba trãscribit *Gratianus in c. inter heresim* 24. q. 3. vbi littera dicit, Inter hæresim & schisma hoc esse arbitror, quod hæresis peruersum dogma habeat; schisma post Episcopalem decessionẽ ab Ecclesia pariter separatur. quod equidem in principio aliqua ex parte intelligi potest diuersum. Cæterum nullum schisma est nisi sibi aliquam hæresim confingat, vt recte ab Ecclesia recessisse videatur. hæc ibi. Et *Augustinus in lib. contra Faustum* distinguens inter hæresim & schisma ita dicit, Schisma est eadem opinantem ac eodem ritu colentem quo cæteri, solo congregationis delectari discidio. Hæresis vero diuersa opinatur ab his quæ Catholica credit Ecclesia. hæc ille. Schismatici ergo dissensionibus suis iniquis, à fraterna charitate dissoluunt, quamuis ea credant quæ credimus, vt ait *Augustinus in libro de fide & symbolo, & in libro contra Donatistas*. Non enim sufficit fides sola informis ad hoc quod quis in Ecclesia Christi esse dicatur, sed requiritur quod maneat in vnitate Ecclesiæ, quæ attenditur ex ordine ad caput Ecclesiæ, vt supra dictum est, & ita quod subsit iuxta Christi ordinationem capiti Ecclesiæ, Rom. Pont. hoc est quod dixit *beatus Cyprianus in quadam epistola*, & habetur in *c. denique*. 7. q. 1. vbi formaliter inquit, Quod vero eundem quem nos Deum Patrem, eundem Filium, eundem Spiritum sanctum nosse dicuntur, scilicet schismatici, non hoc tales adiuuare potest. Nam & Chore, Datan, & Abiron cum sacerdote Aaron & Moyse eundem Deum nouerant, pari lege & religione viuentes, vnum & verum Deum, qui colendus atque inuocandus fuerat inuocabant; tamen quod loci sui ministerium transgressi, & contra Aaron sacerdotem, qui sacerdotium legitimum dignatione Dei atque ordinatione præfecerat, sacrificandi sibi licentiam vendicarunt, diuinitus percussi, pœnas statim pro illicitis conatibus penderũt, nec poterunt rata esse & proficere sacrificia irreligiose & illicitè & contra ius diuinæ dispositionis oblata. hæc ibi. Quæ verba sunt satis notanda, & ad propositum nostrum valde accommodata. decidunt enim, quod licet huius schismatis auctores, fautores, & auxiliatores fidem teneãt, quam Romana tenet Ecclesia, eamque colant, & sequantur, habeantque aliquas occasiones qui-

Schisma quid est.

De schismate Datan & Abiron.

De schismate tribuum Israel.

Sacerdotiũ legis veteris

Contra discedentes à Papa.

quibus à Romani Pontificis obedientia recedant, scilicet prætensam Ecclesiæ reformationem tam in capite quam in membris satis his temporibus necessariam: nihilominus tamen scissuram & diuisionem faciūt in Ecclesia Dei, ab ipso Ecclesiæ capite Christi vicario temerariè recedentes, vnde schismatici sunt & schismaticorum pœna veniunt puniendi. Quod etiam apertissime sentit *B. Hieronymus ad Damasum Papam* scribens, cuius verba refert *Gratianus in c. quoniam vetus 2.q.1. prope finem*. vbi inter cætera dicit, Cum successore piscatoris, & discipulo Christi loquor, ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ sancti Petri communione consocior. super illam petram fundatam Ecclesiam scio. Quicūque extra hanc domum agnum comedit, prophanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuio. & infra, Quicunque tecum non colligit, spargit, hoc est, qui Christi non est, Antichristi est. hæc ibi. quæ sumuntur ex his quæ Christus in euangelio dixit *Lucæ* 11. Qui mecum non est, contra me est. & qui mecum non colligit, spargit. Ex quibus verbis patet neminem Christianum posse neutralem esse schismatis tempore, cum omnes debeant Ecclesiam & caput eius sequi. ille ergo qui eam non sequitur, etiam ex aliqua colorata occasione, contra eam esse censetur, ex quo ab eius capite discedit, quamuis eandem habeat fidem quam alij, vt supra dictum est. non est ergo licitum, immo damnatum, obedientiam & reuerentia Ecclesiæ eiusque capiti aliquo modo subtrahere, dissimulando, dilatando, expectando, vel neutri partium adhærendo, suspendendo forsan vsque ad futurum euentum. ad hoc bonus textus in *c. non nos 23. q.5.* teneant ergo tales, si placet, fidem nostram, nihilominus tamen schismatici sunt, & vt tales merito puniendi. Idem in effectu voluit *Ambros. super epistolam ad Titum c.3.* Scribo (inquit) tibi vt scias, quomodo Ecclesiam ordines, quæ est domus Dei, vt cum totus mundus, Dei sit Ecclesia, tamen domus eius dicatur, cuius rector hodie est Damasus. mundus namque priuaticationis est diuerso turbatus errore, ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei & veritas, vbi secundum voluntatem suam timetur. hæc ille. Et B. *Hieronymus* scribēs *ad Damasum Papam*, vt habetur in *c. hac est fides 24.q.1.* Hæc est (inquit) fides beatissime pater, quam semper tenuimus: in qua si minus perite aut parum cautè forte aliquid positum est, emendari cupimus à te qui Petri sedem & fidem tenes. Si autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, se imperitum vel maleuolum vel etiam non catholicum, sed hæreticum comprobabit. Hæc *Hieronymus vbi supra*. sentiens vnum admiratione dignum, quod in his quæ fidei sunt, solum Romanum Pontificem spectat diffinitio, & ipso approbante, non est qui reprobare queat, super quo tamen amplius esset cogitandum; omitto, quia non est præsentis speculationis.

Nota cōtra neutrales.

Ab ipso ergo Romano Pontifice, Christi vicario, Ecclesiæ capite & plenitudinem potestatis habente, non licuit Cardinalibus sub prætextu reformationis Ecclesiæ, temerarie recedere. in tantum est enim attributa Papæ plenitudo potestatis, quod Cardinales & alij fratres sui non debent erigere calcaneum contra eum, quia monstruosum esset, quod subditi habeant potestatem in dominos, *ff. de minor. l. minor autem magistratus de maio. & ob. cum inferior*. Quod si fieret, vestis Domini inconsutilis passa fuisset scissuram, vel sectionem. ita dicit *Hosti.* quamuis Cardinalis esset, in r. *per venerabilem, §. Sane, qui filij sunt legitimi.* Et in signum huius superioritatis, Romæ potius quam alibi voluit Dominus Ecclesiæ caput stabilire, secundum eum, vt latius retuli supra §.4. partis secundæ. vnde Cardinales alijque prælati discedentes ante tempus ab obedientia Apostolicæ sedis, etiam si Papa dicatur hęreticus, dicuntur schismatici, & vt tales sunt puniendi, vt est textus in §. *hinc autem 17. di.* & ibi notat *Dominicus* dicens hoc facere contra Cardinales qui recesserunt à ciuitate Pisana antequam Gregorius duodecimus fuisset depositus à concilio Pisano. refert *Ioan. de Anania in ru. de schismaticis, pen. col. & Præpositus Alexandrinus in dicto §. hinc autem*.

Contra Cardinales.

Cum autem Cardinales illi de quibus agimus se diuiserint ab Ecclesiæ vnitate, quæ in duobus consistit. primo in membrorum Ecclesiæ, id est, fidelium ad inuicem connexione. secundo in eorundem ordine ad vnum caput, Christi scilicet vicarium; inde merito infertur necessarioque concluditur schismaticos fore, & vt tales iustè fuisse punitos, qui summo Pontifici subesse, membrisque Ecclesiæ subiectis communicare noluerunt. A Cardinalibus enim hoc schisma principiū habuit, sicut & omnia præterita, si recte examinētur, vt firmat *beatus Hieronymus* dicens, Veteres perscrutans historias inuenire non possum alios scidisse Ecclesiam Dei & de domo Domini populos seduxisse, præter eos qui positi sunt Domini sacerdotes, & prophetæ, id est, speculatores; hi vertuntur in laqueum tortuosum ponentes scandalum in omni loco. hæc habentur in *c. transferunt. 24.q.3.* vt enim inquit *Augustinus*, sunt in Ecclesia quidam præpositi de quibus Apostolus dicit, sua quærentes non quę Iesu Christi. quid est sua quærentes? nō Christum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda consequentes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes, *8.q.1.c. sunt in Ecclesia*. Cōtra hos inuehitur *Ezechiel* 34. Væ, inquit, pastoribus qui pascebant semetipsos qui scilicet propter propria commoda perniciosa suscitāt schismata in Ecclesia Dei.

Conclusio.

Rex autem Francorum huius schismatis auctor, vt in casus narratione dicitur, similiter est schismaticus. Quod per nūcios suos ad hoc specialiter deputatos coram Leone Pa-

De rege Francorū.

pa

pa moderno confessus est, abiurans (sicut prædicti Cardinales fecerunt) & detestans quicquid in Pisano conuenticulo actum est, approbans omnia & singula quæ in Lateranensi sacro concilio generali acta & decisa fuere. Vnde tam de Rege Francorum quam de Cardinalibus prædictis non est amplius insistendum, cum ipsi sua sponte & voce delictum suū confessi sunt, erroris veniam postulantes. itaque contra suam confessionem non sunt amplius plius audiendi, vt *l. generaliter, C. de non im. pœn. c. per tuas de probat.* De Rege autem & de Regina Nauarrę similiter dicendum est, quod schismatici sunt, ex eo quod Regi Francorum schismatico se iunxerunt, fœdusque cum eo inierunt, & contra summum Pontificem conspirarunt, ita vt merito de eis dici potest illud *Psalm. 2.* transsumptiue in *c. si Ecclesia 23. q. 4.* Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum & aduersus Christum eius. fautores enim, adhærentes & sequaces schismaticorum, schismatici sunt & vt tales merito puniendi, vt dicit textus in *c. vno de schismaticis li. 6.* similiter sunt læsæ maiestatis rei, vt dico infra parte 4. §. 1. sunt enim cooperatores in delicto & per consequens pari pœna sunt puniendi, vt *c. 1. de offi. del. c. sicut dignum de homicidio l. quoniam multa, C. ad legem Iuliam de vi. publica. gloss. nota. in cle. 1. de pœnis, in verbo defensauerit, cum concordantijs.* vnde quicquid iuste potest fieri contra principales, potest etiam contra adhærentes & complices, vt in præallegatis iuribus. tenet expresse *Astensis in summa lib. 2. tit. 64. ar. 7. col. 2.* facit *l. non dubito. ff. de captiuis.* de quo latius in quarta parte §. 3. dicemus. Non obstat prædictis textus in *præallegato c. vno. § nihilominus omnes de schisma. li. 6.* vbi fautores & auxiliatores schismaticorum solummodo excommunicantur, quia secundū *Archidi. & alios* illa decisio fuit reuocata per Benedictum vndecimum. vel aliter & forsan melius ibi Bonifacius octauus expressis nominibus principalium delinquentium, eorum fautores & sequaces deducit in processu & sententia sub generalitate, & sic nominibus non expressis. quod an fieri possit de iure satis est dubium, vt traditur per *Innoc. & alios in c. certificati & in c. in nostra de sepul.* secundum *Pe. de Ancha. in d. c. vno. in 3. notabili.* vnde merito fuerunt leuius puniti. In casu autem nostro processus particularis factus est contra prædictos Regem & Reginam Nauarræ tanquam contra schismaticos & læsæ maiestatis reos, idcirco sicut tales merito fuerunt puniti, vt ex prædictis satis patet. & colligitur ex quadam *extrauagante Clementis quinti incipiente Ad certitudinem,* quæ hodie repetitur sub *ti. de sent. ex.* de qua infra in 4. parte §. 1.

§. 1.

Nec eos excusat dicere quod ipsi nunquam discesserunt ab Ecclesiæ vnitate, immo fidem nostram semper tenuerunt, ipsumque Iulium Papam vt Ecclesiæ caput coluerunt & venerati sunt. si autem Regi Francorum Papæ resistenti adhæserunt, non quidem ea intentione, vt Papam læderent vel ei resisterēt, sed potius ne bona sua quæ in regno Franciæ & prope te ebant perderēt, puta dominium de Bearne & ipsummet regnum Nauarræ. Vnde non videtur sibi imputandum ad schisma, etiam si indirecte Papæ resistant, cum sua principalis intentio fuerit bona sua conseruare & illa non perdere. Non enim omnes resistentes Papæ quocunque modo sunt schismatici, sed illi qui per spontaneam intentionem ac manifestam rebellionē & eius iudicialis sententiæ recusationem ipsum nō recognoscēdo vt caput Ecclesię, sed si per alicuius commodi temporalis assecutionē vel periculi euitationem resistat quis præceptis Papæ & nō obediat: talis etsi grauiter peccet, non tamē dicitur schismaticus. ita dicit *Archiepiscop. Floren. 3. parte ti. 23. c. 4. §. 11. incipit de schismaticis.* Ad cuius confirmationem facit quod notanter voluit *idem Archiepiscop. Flor. 2. parte titul. 12. c. 6.* vbi post *Ray.* dicit, quod si fidelis fidem mente teneat, aliquem tamen actum infidelitatis facit, puta si reuerētiam idolis exhibeat propter amorem mulierum, sicut fecit Salomon dūs suarū vxorum, vt habetur *3. Regum c. 11.* transumptiue *3. q. 7. § Salomon & 32. qu. 4. c. Salomon.* non propter hoc apostata vel hæreticus iudicandus est. hoc voluit *Raymundus in summa 1. parte. tit. de apostatis, vers. circa istas apostasias.* licet nō ita late loquatur: vbi dicit, quod si aliquis Christianus residet in ciuitate Sarracenorum, & profitetur Machumetum nuncium esse Dei sicut Machumetani faciunt, ad laudem & veneratione illius, quem colunt & venerantur pro sancto, vel osculatur sepulchrum Almaodi, quasi ex reuerentia ac si esset sanctus, vel in publico se gerat pro Sarraceno, & in occulto pro Christiano, & hæc faciat verbo tantum, vel profiteatur propter metum, sed in corde in nullo deuiat à fide; nec dicit eum apostatam nec hæreticum, nec excommunicatum, peccat tamen mortaliter quantuscunque sit metus, vt ibi per eum. Idem ergo dicendum de eo qui ex alia causa, vt puta libidinis, aliquid illicitum & prohibitum fecit, vt de adoratione idolorum diximus. Ad hoc bene facit glossa nota. secundum *Abbatem ibi in c. tuarum in verbo signatos, in fine de priuile.* quæ singulariter vult, quod qui libidinis causa simulat se monachum, non obligatur ad monachatum saltem in foro conscientiæ. bene facit *cap. tua de sponsa.* Integritas ergo intentionis magis quam factum in hoc attenditur. pari ratione idem videtur in casu de quo agimus. Præsertim cū hoc faciāt iusto metu ducti, scilicet ne perdant honorem & bona sua vel eorum maiorem partem. metus enim perditionis omniumque rerum vel maioris partis, reputatur iustus, vt *l. 1. C. si non iussu principis & l. pe. C. quod metus causa. c. Abbas, eo. tit. secundum Innoc. in c. cum dilectus eo. tit. super verbo mortis.* Idem tenet *Hostiens. in summa eo. ti. § qualiter metus, ver. inuenio tamen.* allegat *l. propter litem, ff. de excusa. tu.* habetur *insti. eo. § item propter*

De Rege Nauarræ.

Oppositio. An metus perditionis bonorum excuset.

propter litem. bene facit textus in *l. fin. C. de reno. donat*. metus ergo perditionis patrimonij reputatur iustus. sicut timor damni in persona, vt dicit *Bald. in l. non est verisimile, §. si fenerator, ff. quod metus causa. & in l. interpositas, C. de transactis post Cynum & alios antiquos*. Et inde est quod timor perditionis instrumentorum omnium bonorum vel maioris partis ipsorum, est iustus metus, sicut quando infertur timor mortis vel pœna capitalis. ita dicit *Bald. in isti quidem, §. si is, ff. quod metus causa*. Vnde si potestas vel tyrannus dicit, facias mihi instrumentum mille florenorum, vel alterius promissionis, alias veniam ad comburendum domum tuam, reputabitur iustus metus, secúdum qualitates personarum, & rescindetur instrumentum si metus imminebat, sicut rescinderetur, si esset metus mortis vel corporis cruciatus. ita dicit *Bald. in d. l. interpositas*. & sequuntur alij moderniores reputantes hoc valde notabile. Sequitur etiam *Vitalis in libro clausularum in clausula de metu rerum*. & inde est quod si vassallus copulasset amiciciam cum inimicis domini iusto timore ductus, excusaretur à perditione feudi. ita notantet ad propositum dicit *Martinus de Laude in c. 1. in ti. quibus mo. feudum amittitur libro fen*. quem refert & sequitur *Iacobinus in tractatu feudorum, fol. 31. colum. 5. versi. quinta causa principalis. alias in parte dictique vasalli promiserunt non committere feloniam colum. 3.* mouentur ipsi per textum notabilem in *l. nouissime, ff. quod falso tuto. aucto*. vbi ille qui cum tutor non esset, si compulsus aut metu ne compelleretur auctoritatem accommodauerit, excusatur. quem textum *Bald. ibi* trahit ad multa de quibus ibi per eum. Si enim Rex & Regina non adhærerent Regi Frácorum, prout Rex sibi præcepit, vel saltem rogauit, indignatus caperet eis dominium de Bearne, quod intra regnum Galliæ vel prope consistit. & cósequenter honoris periculum incurrerent. Periculum autem honoris æquiparatur periculo vitæ, vt sentit *Bart. in l. vt vim, ff. de iusti. & iure*. Vnde glossa in *§. suspectus in ver. ob culpam iusti. de suspectu tutori*. dicit quod sicut culpa non æquiparatur dolo, vbi agitur de periculo vitæ, ita vbi agitur de periculo honoris, quod est notandum. bene facit textus in *l. Iulianus, ff. si quis omissa causa testamen*. cum dicit. non enim caret dolo pater qui honore proprio omisso propter compendium alienam institutionem maluit. Vnde metus regis superioris & tantæ potentiæ, iustus reputabitur, cum præsertim solitus sit male tractare non obtemperantes, vt volunt *docto. Bar. & alij in l. qua honorande, ff. quarum rerum actio non datur per Abb. & alios in c. causam matrim. de offi. de. & in c. si. qui clerici vel vouẽtes*. notatur in *l. adinuidiá, C. quod metus causa, & in plurib. alijs iuribus vulgaribus*. Ista ergo vidétur reges ipsos à schismate excusare & cósequenter à schismatis pœna.

§. 2.

Ad ista faciliter responderi potest. Nam secundum *Augustinum in libro de quæstionibus euangeliorum*, tria possunt distingui genera schismaticorum. Aliqui enim sunt schismatici intentione non operatione: quicunque enim ita inuident bonis, vt quærant occasionem excludédi eos, vel crimina sua sic defendere parati sunt si obiecta fuerint vel probata, vt etiam cõuenticulorum segregationes vel Ecclesiæ perturbationes facere cogitent, iam schismatici sunt, & ab vnitate Ecclesiæ corpore decisi, etiam si non inuentis occasionibus aut occultis factis suis sacramento Ecclesiæ corporali conuersatione sociẽtur. Aliqui vero sunt schismatici operatione, sed non intentione, quia per se non intendunt se ab vnitate Ecclesiæ diuidere, propter tamen aliquod commodum temporale consequendum, vel periculum euitandũ, conuenticulorum segregationes faciũt, ac per hoc schisma incurrunt, & schismatici censeri debent. Quia sicut voluntas coacta vel mixta voluntas est. vt *c. merito quæritur. 15. qu. 1. cum concor. ibi positis in gloss. super verbo vult & philosophus* hoc probat *3. ethicorum*, sic effectus sequẽs ex causa per accidens, effectus est. Sed aliqui sunt schismatici intentione & operatione. Ista sunt notãda verba *Aug. de Ancona in lib. de potestate Ecclesiæ. q. 26. ar. 1. in corpore q.* refert & sequitur *Archiep. Flor. 3. p. t. 23. c. 4. §. 12.* Ex quibus omnibus patet quod Rex & Regina Nauarræ etsi rectam fidem nostram teneant & sequantur, ipsumque Romanum Pontificem in caput Ecclesiæ recognoscant, propter metũ tamen Regis Francorum & perditionis honoris vel bonorum, Fràcorum Regi adhæserunt, fœdusq. cũ eo inierũt contra Ecclesiam Rom. Romanumq. Pontif. non excusantur à schismate nec à læsæ maiestatis crimine. quia pro nullo metu mundi debuissent à veritate & vnitate Ecclesiæ eiusque capite discedere, & peccatum inobediẽtiæ committere, vt est textus valde singularis & ad propositum nostrum satis accommodatus in *c. correcta 24. quæst. 1.* vbi Iulius Papa orbis Episcopis scribens sic ait: Nolite propter vllam perturbationem recedere à recta fide & ab Apostolico tramite, scientes quod iuxta Saluatoris sententiam, beati sunt qui persecutiones patiuntur propter iustitiam. facit *c. quacumque, eadem cau. & q.* ibi dum dicitur, Vinculis peccatorum absolui non possunt qui à societate Petri quomodolibet se segregauerint. Ecce dicit quomodolibet, vt omnem causam etiam iustum metum comprehendat. nulla ergo animi perturbatio nullusque metus excusat discedentem ab Ecclesiæ vnitate & Romani Pontificis obedientia cui vrgente fide obedire omnes cogimur, vt late in præcedentibus dictum est. Ecclesiam enim Christi quę non litigiosis opinionibus fingitur, sed diuinis attestationibus comprobatur, propter quemlibet hominem relinquere non debemus: quia bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine, *Psal. 117.* Ita dicit *beatus Augustinus in lib. de correctione Donatistarum ad Bonifacium c. 3.* Propter metum er-

Schismaticorum genera.

Metus non excusat à schismate.

go Regis Francorum, nec propter timorem perditionis bonorum, Rex & Regina Nauarræ non debuerunt Ecclesiam sanctã, immaculatam afflictam, indefensam relinquere, eique impudenter, & inuerecundè terga dare cum tam graui animarum suarum damno & periculo. Nemo enim iustus esse potest, quamdiu ab Ecclesiæ vnitate respectu capitis vel membrorum est separatus, vt inquit *Apostolus ad Rom.* 12. Quemadmodum enim membrum si præcidatur ab hominis viui corpore, non potest tenere spiritum vitæ: sic homo qui præciditur de Christi iusti corpore, nullo modo potest spiritum tenere iustitiæ, etiamsi figuram membri teneat quam sumpsit in corpore. Ita dicit *Augustinus in libro de correctione Donatistarum ad Bonifacium Comitem*, transcribitur per *Gratianum* 23. *quæst.* 7. *c. quemadmodum.* nullus enim metus excusat à peccato, *capit. sacris de his quæ vi metusve causa fiunt.* Ad hoc nos monet saluator *Matthæi decimo capitulo.* Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum qui potest animam, & corpus perdere in gebennam. Vbi *Chrysostomus*, Non solum ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem palam pro veritate mendacium loquitur, sed etiam ille qui non libere veritatem pronunciat, quam libere pronunciare oportet, aut non libere veritatem defendit, quam defendere conuenit. hæc ille. Et habetur in *c. nolite timere* 11. *q.* 3. vnde *Augustinus ad Casulanum.* Quisquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se prouocat, habetur in *c. quisquis* 11. *quæst.* 3. Sæpe enim rectores improuidi humanã amittere gratiam formidantes, loqui libere recta pertimescunt. Vt ait *Gregorius in* 15. *sui pastoralis*, & habetur in *c. sit rector.* 43. *di.* Metus ergo perditionis vitæ, honoris, vel rerum non excusat à peccato, vt dictis iuribus. Vnde Marcellinus Papa qui adeo fuit à paganis compulsus, vt templum eorum ingressus grana thuris super prunas imponeret, sed illa compulsio eum ab hæresi non excusauit, vt dicit text. in *c. nunc autem* 21. *di.* Nec similiter excusatur Pilatus qui Christi innocentiam agnoscens ne Cæsaris indignationem incurreret, & officium honoris, quod ab eo tenebat, sibi subtraheret, Christum cruci affigi fecit. Contra hos exclamat *beatus Gregorius* 19. *li. moralium*, dicens, Omnes huius sæculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt, in cælestibus debiles: nam pro temporali gloria vsque ad mortem desudare appetunt, & pro spe perpetua nec parum in labore quidem subsistunt, pro terrenis lucris quaslibet iniurias tolerant, & pro celesti mercede vel remissi verbi ferre contumelias recusant. terreno iudici toto etiam die assistere fortes sunt; in oratione vero coram Domino vel vnius horæ momento lassantur, sæpe nuditatem, deiectionem, famem pro acquirendis diuitiis atque honoribus tolerant, &

De Marcellino.

De Pilato.

Contra negligentes res spirituales.

earum rerum spe se per abstinentiam cruciant ad quas adipiscendas festinant; superna autem, laboriose quærere tanto magis dissimulant, quãto magis ea retribui tardius putant. Hi itaque malarum arborum more deorsum vasti sunt, sursum angusti, quia fortes in inferiora subsistunt, sed ad superiora deficiunt. atque contra ex qualitate palmarum designatur proficiens vita iustorum, qui nequaquam sunt in terrenis desideriis fortes & in cælestibus debiles, sed longius atque distantius studiosos magis Deo se exhibent, quam sæculo fuisse meminerint & cætera quæ sequuntur. habentur in *c. omnis* 47. *di.* Potius enim debet quis omnia mala pati quam mala consentire vel malum facere, *cap. super eo de vsuris, c. eos* 4. *di. & dicto cap. ita ne* 32. *qu.* 5. Satius quidem est fame mori quam idolothytis vesci. vt ait *Augustinus in libro de bono cõiugali*, trãscribitur in *c. sicut satius* 32. *quæst.* 4. de iure canonico vel de iure diuino metus etiam iustus, qui potuit cadere in constantem virum vel mandatum domini vel superioris, non excusat, quia potius debet quis conseruare vitam animæ quam corporis. nam committendo peccatum mortale, moritur anima, sustinendo vero gladium, moritur corpus. Quinimmo vir perfectus potius debet pati mortem corporalem, quam peccatum veniale committere. Quia peccatum veniale opponitur feruori charitatis, vt traditur per *gloss. in proœmio lib.* 6. Vir autem perfectus magis debet eligere corporis interitum caduci & mortalis, quam feruorem charitatis quam habet in Deum, perdere. bene facit quod notatur in *c. quæritur, & cap. nequis* 22. *q.* 2. ita dicit *Abb. per illum tex. in præallegato c. sacris.* Hinc est quod clerici non seruantes interdictum ad metum vel compulsionem superioris, non excusantur. Ita notanter decidit *do. Cardi. in cle. grauis de sent. excomm. in* 7. pro quo allego textum expressum cuius ille non fuit memor in *c. fi. de exce. præla.* & istud teneo, quidquid dixerit *Bald. in l. nouissime*, §. 1. *ff. quod cum falso tutore.* Hinc etiam est quod si habens vxorem de adulterio suspectam præcipit seruo vel familiari, quod eam interficiat, alias minatur sibi mortem: seruus non debet parere, & si pareat & occidat, non excusatur ab homicidio. ita notanter decidit *Abbas in dict. c. sacris colum.* 2. reprobata opinione *Cyni & aliorum in l.* 1. *C. vnde vi. & Bald. in c.* 1. §. *iniuria de pace iura. firm. & modernorum in c.* 2. *de homicidio*, qui contrarium tenebant. Hinc est etiam quod si accusatus vel inquisitus de delicto positus in tormentis, tormentorum metu confiteatur delictum, quod non commisit, & ex hac causa decapitatur, nisi hoc in extremo saltem vitæ reuocauerit: videtur in peccato mortali decedere, & cõsequenter ecclesiastica carebit sepultura. ita mirabiliter decidit *Abb. in c. ex parte* 2. *de sepul. in prin.* & videtur satis rationabile. nam sicut non licet falsum dicere testimonium contra alium, vt in

Metus non excusat à peccato.

Contra clericum violantem interdictum propter metum.

Nota illum textum.

De seruo aliquod illicitum faciente propter metum domini.

De illo qui metu tormentorum falsum confitetur.

c. 1.

c.1. de crimine falsi, ita nec contra seipsum, sicut dicimus in simili de occidente se ipsum, vt *c. sicut non licet in primo 23. quaest. 5.* Idem de clerico percuciente se ipsum, nam incidit in excommunicationem ac si alium clericum percussisset, vt tenent *doctor. in c. contingit in primo de sen. excommunic.* & ibi *Abb. in quarto notabili.* idem tenent *doctor. in c.1. de vita & honestate clericorum, libr. 6.* quos refert & sequitur *Matthaeus in tractatu de extensione iurium col. antepenult.* Item *Iacobus doctor antiquus in §. iuris praecepta, instituta de iust. & iure.* prout refert *ibi Ioan. Fabri.* ad hoc bonus text. *in c. si quis absciderit. 55. di.* vbi dicitur quod si quis amputauerit sibi virilia, non fiat clericus, quia sui est homicida, & Dei conditioni inimicus & ibi per Praepositum Alexandrinum.

De illo qui propter metum veritatem negat. Idem dicendum est de eo qui in iudicio constitutus metu poenae veritatem negat. nam iste eodem modo grauiter peccat, secundum *Abb. in d. c. ex parte, & in c.1. post princ. de testibus cogendis.* Inducit ad hoc quod voluit *Bartol. in l. relegati in princip. ff. de poenis.* vbi dicit quod si aliquis est iuste ad mortem damnatus & fugit, peccat. Si autem peccat, non debet fugere, immo potius omnia mala pati. Ad hoc gloss. notabilis & ibi *doctor. in cle. pastoralis de re iudic.* Hinc est quod testem falsum metus non excusat, vt notat, *15. quaest. 5. c. auctoritatem in gloss. magna* secundum *Bald. in l. data opera, C. qui actu non po. col. 13*

Superiori parendum est. Ita ergo videtur dicendum in casu nostro, vt Reges ipsi Nauarrae potius debuissent exponere se omni rerum & personarum periculo, quam contra Ecclesiam ire. Magis enim debuissent obedire Deo, Ecclesiae & Romano Pontifici Christi Vicario, quam Regi Francorum. *Actuum 5. c.* Nam si aliquid mandat procurator & aliud proconsul, obediendum est proconsuli. Et si aliquid mandat proconsul & aliud Imperator, obediendum est Imperatori, non proconsuli. Ita dicit glos. notabilis *Rom. 13.* Est textus & *c. si Dominus in c. qui resistit 11. q. 3. & in c. qua contra mores 8. di.* Ad idem text. in *l. contra pupillum in fin. ff. de re iudi.* vbi is qui ad maius auditorium vocatus est, si litem inchoatam deseruit, contumax non videtur. Quia semper superiori obediendum est, & obtemperandum, vt ibi dicitur, & in *c. cum teneamur de appellat. cum concor. ibi positis.* Metus ergo Regis Francorum vel perditionis honoris seu bonorum vel maioris partis eorum non habuit Reges ipsos excusare, vt clare patet ex iam dictis, & tenet expresse *Hostiens. in summa ti. de poenit. & remi. §. quibus & qualiter, versiculo quid de rapina.* vbi dicit, quod non excusatur quis si dominum adiuuat in bello iniusto propter timorem amittendi feudi vel incurrendi damnum aliud temporale. *32. quaest. 5. c. ita ne.* Cum autem bellum ex parte Regis Francorum & schismaticorum esset iniustum, vt late in praecedentibus dictum est, non debuerunt Reges ipsi se confoederare cum eis in praeiudicium Ecclesiae, nullusque metus eos excusare potuit, praesertim cum omnis metus abesset, eo quod sacra vestra Maiestas pollicebatur se eis fauorem & auxilium laturum contra Regem Francorum, & quemcumque alium volentem eos offendere. Ex quibus omnibus necessario concluditur, quod tam Reges ipsi Nauarrae quam Rex Francorum & Cardinales praedicti eorumque fautores, auxiliatores, & defensores fuerunt schismatici & laesae maiestatis rei, & vt tales merito puniendi. *Conclusio.*

QVAR-

QVARTA PARS.

De schismatis grauitate. *De schismate Dathã.* Nvnc dicamus de quarto articulo, scilicet de schismatis grauitate & pœna. volens enim Deus nobis ostendere quam horrendum & detestabile sit hoc crimen: Chore, Dathan & Abiron schismaticos, eo quod Aaron summo sacerdoti debitam reuerentiam denegarunt ab eo recedentes, nouo quodam mortis genere puniuit. apetiens namque terra os suum deuorauit eos cum tabernaculis suis & omni eorum substantia, descenderuntque viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis, vt legitur *Numeri 16. c. & Psalmo 105.* Præterea cum *De schismate tribuum.* post mortem Salomonis regis Iudæorum regnasset & duodecim tribus Israel Roboam eius filius obtineret, decem tribus eum reliquerunt, feceruntque schisma & adhæserunt Hieroboam, regem eum sibi constituentes. Quam ob rem tanta Domini indignatio extitit aduersus illos qui schisma fecerunt, quod demolitus est eos: & dedit in direptionem donec abiiceret eos à facie sua, quia dissipatus est Israel à domo Dauid. Et Abdon Propheta missus à Domiuo ad Hieroboam ad exprobrandum sibi peccatum schismatis, prohibitus est apud illos schismaticos panem comedere, & aquam bibere: quod quia non seruauit, morsu leonis in itinere necatus est. Continentur ista 3. *li. Regum cap. 13.* transumptiue in *cap. denique, 7. quæst. 1.* Ex magnitudine autem & grauitate pœnæ qua Deus tunc temporis priora delicta puniuit, & cauenda ac fugienda monstrauit, apparet delictorum grauitas. nam pœna debet esse delicto conformis, vt *l. respiciendum in principio, ff. de pœnis, & in cap. felicis eod. tit. lib. 6. cum multis similibus.* Quis enim iam dubitauerit hoc sceleratius esse commissum, quod grauius est vindicatum? vt inquit *Hieronymus in cap. non afferamus, 24 quæst. 1.* Vnde *beatus Augustinus ad Emeritum* de hoc crimine schismatis ita loquitur. Quanti autem diuino iudicio pendatur hoc facinus, lege quod relegisse non ambigo. inuenies autem Dathan & Abiron hiatu terræ deuoratos, ceteros omnes qui eis consenserunt, igne de medio eorum exeunte cõsumptos. illud ergo scelus ad exemplum deuitandi Dominus Deus præsenti supplicio demonstrauit: vt cum talibus patientissime parcit, quale vltimo iudicio testaret, ostenderet. hæc ille. Idem licet sub aliis verbis voluit *beatus Hieronymus in dict. cap. non afferamus, & Cyprianus in dict. cap. denique.* *Schisma dicitur sacrilegium.* Sacrilegium ergo schismatis omnia delicta transgreditur: vt inquit *Augustinus contra epistolam Parmeniani.* Quapropter *beatus Cyprianus* schisma idololatriæ comparauit, refert eum *Augustinus li. 4. contra Cresconium Grammaticum, & in epistola contra Seuerinum,* ita loquitur. Quare diuisores vestimentorum esse vultis, & tunicam illam charitatis desuper contextam, quam nec persecutores eius diuiserunt, tenere cum toto orbe non vultis? Idem in effectu dixit *Cyprianus in quadam epistola de vnitate Ecclesiæ,* cuius supra habita est mentio. Quid plura? Schismaticus, alienus est, *Schismaticus est hostis.* prophanus est, hostis est, habere non potest Deum Patrem, qui vniuersalis Ecclesiæ non tenet vnitatem. Ita dixit *idem Cyprianus in quadam sua epistola,* & habetur in *cap. alienus, 24. quæst. 1.* Ecce quod schismaticum Dei hostem appellat, quia tunicam Domini inconsutilem, quam Pilati milites non fuerunt ausi scindere, schismatici Christi crucifixoribus crudeliores effecti scindere conantur. Quapropter eorũ sacrificia *Conclusio.* tanquã inimicorum Deus ipse odit, & proiicit: vt inquit *Amos Propheta,* & habetur *c. odi. 24. q. 1.* Ex quibus omnibus apertissime demonstratur schismatis grauitas. Nam inter peccata quæ fiunt in proximum, schisma est maximum, quia contra spirituale multitudinis bonum & contra Christianorum quietem & tranquillitatem, vt per *beatum Thomam 2. 2. quæst. 39. artic. 2. & per Augustinum de Ancona in libr. de potestate Ecclesiæ, q. 25. art. 4. & per Archiepiscopum Flor. 2. part. titul. 3. cap. 11. §. 1. & per Cardinalem sancti Sixti in libr. de potestate Ecclesiæ quarta parte cap.* 8. Quibus addo *Bedam super Matthæum* dicentem, Quicunque ab vnitate fidei vel societate Petri Apostoli quolibet modo semetipsos segregauerint, tales nunc nec vinculis peccatorum solui, nec ianuam possunt regni cœlestis ingredi. Hæc ille: & reperiuntur ista verba in *cap. quicunque 24. q. 1.* Item *Cyprianus in c. didicimus, eadem causa, & q.* Cuncti schismatici quia foris sunt, id est extra Ecclesiam, Spiritum sanctum non habent. Idem repetit in *præallegato cap. alienus,* vt supra retuli. Et cum schisma graue, damnosum, periculosum, ac detestabile peccatum sit, graui animaduersione est dignum. Nam secundum mensuram delicti debet esse plagarum modus. *Deuteronom. 25. cap. & cap. felicis, § ceterum de pœnis libr. 6.*

§. 1.

Pœna schismaticorum. Pœna quæ pro schismate à iure repetitur imposita est: primo enim schismatici ipso iure sunt excommunicati. *23. q. 5. de Liguribus. cap. 2. de schisma.* Et consequenter eis communicandum non est. *c. à nobis de excep. cum similibus,* & merito eis non communicatur: quia per eã quæ quis peccat, debet puniri, vt dicitur *Sapientiæ 11. c. & c. quanto de translat. præ. c. litteras de tempo. ordin. cap. cum olim magister, de offic. del. c. 2. de rebus Eccles. non alien. c. pastoralis in fin. de iure patron. cap. ad liberandam de Iudæis.* Cũ autem schismatici ab Ecclesiæ & membrorum suorum vnitate & communione separẽt se, conueniẽs est quod eis non commune-

municetur: vt declarat *beatus Thom.2.2.quæst.39. artic.4.* refert & sequitur *Archiepiscopus Florentin. 2.part.tit.3.cap.11.§.1.col.2. Cardinalis sancti Sixti in summa de potestate Ecclesiæ, 4.part.cap.8.* De his intelligendum est quod scribitur *Num.16.* Recedite à tabernaculis hominum impiorum, qui scilicet schisma faciunt, & nolite tangere, quod ad eos pertinet, ne induamini peccatis eorum, &c.

Schismatici priuantur bonis & dignitatibus.

Secundo schismatici puniuntur pœna depositionis, priuantur enim dignitatibus suis.23. *dist.cap.In nomine Domini, de schisma.cap.vno.lib.6.* publicantur etiam eorum bona, vt *dict. cap. de Liguribus, & in præallegato cap. vnico de schismaticis lib.6.* Quod sapienter constitutum est. Nam cum schismatici eorumque sequaces recusent Ecclesiæ capiti subesse, merito à sua dignitate deponuntur, vt non sint aliorum caput, vt per *beatum Thom. & alios vbi suprà.* Et propterea Bonifacius Octauus Iacobum & Petrum de Columna Cardinales schismaticos ab omni cardinalatus commodo, & honore deposuit, omnibusque beneficijs, dignitatibus, & prælatutis perpetuò priuauit, reddidit etiam inhabiles ad habenda, cunctis eorum bonis mobilibus & immobilibus, iuribus, actionibus ac iurisdictionibus publicatis, expositis insuper eorum personis capiendis, vt hæc latius continentur in *præallegato cap. vnico de schismaticis libr.6.* Fateor tamen quod Benedictus vndecimus eos postea restituit exceptis confiscationibus, in quibus nihil immutauit, vt habetur in *extrauagante Benedicti*, quæ hodie reperitur inter extrauagantes communes sub titulo de schismaticis. *incipit dudum bona memoria.* per hoc tamen non correxit pœnas in *dict. cap. vno* contentas.

Schismatici sunt læsæ maiestatis rei.

Sunt præterea schismatici læsæ maiestatis rei tanquam in supremum omnium Regum & Principum Regem ac Principem conspirantes, vt in præcedentibus dictum est, & tanquam læsæ maiestatis rei schismatici non habent filios in potestate: vt dicit *Bald.in l.nam & ciuium, ff.de his qui sunt sui vel alieni iuris.* refert *Ioann.de Anania in rubrica de schismaticis, pen.columm.* vnde Rex Francorum huius schismatis auctor, & Cardinales etiam schismatici, qui contra Ecclesiam & Romanum Pontificem conspirarunt, huius criminis indubitanter rei sunt, vt *l.1.ff. ad legem Iuliam maiestatis, & l.quisquis, C.eodem.*

Contra confœderationes.

Rex autem & Regina Nauarræ in hoc crimen similiter inciderunt, eo quod fœdus inierunt, & amicitiam conciliarunt cum Rege Francorum Ecclesiæ inimico: vt est textus in *leg.2.* ibi, aut priuatus ad hostes profugeret, & in *l.3. in principio, & in l.4.ff.ad legem Iuliam maiestatis.* vbi dicitur, quod eo ipso quod aliquis ad hostes Romani Imperij confugit, aut opem vel auxilium eis quoquo modo dederit, reus est huius criminis. Ille ergo qui vadit ad hostes, vel mittit litteras, vel nuntium: vel aliquid simile facit in damnum Principis vel reipublicæ, vel in damnum Romani Pontificis aut Ecclesiæ Romanæ, proditor est censendus, vt colligitur ex prædictis iuribus, & firmat *An.de Isernia in cap.1.§.porro.3.columm.quæ fuit prima causa beneficij amittendi, lib.feud. Bartolus in extrauagante quoniam, in verbo rebellando post principium. & Petrus de Ancharrano consilio 278.2. colum. versicul.si dicatur*, vbi concludunt quod si aliquis rebellat contra Papam vel contra rectores per Ecclesiam positos aliquibus modis de quibus suprà, incidit in crimen læsæ maiestatis. Quia leges quæ de hoc crimine disponunt, trahuntur ad Papam: nam si in persecutione vel machinatione contra vnum Cardinalē dicimus quod dat exemplum criminis læsæ maiestatis, multo fortius si contra statum Romanæ Ecclesiæ, vt *cap.felicis de pœnis libro 6.* Hinc est etiam quod si fidelis Regis præstitit iuramentum fidelitatis regis hosti, crimen læsæ maiestatis committit: vt probatur in præallegatis iuribus. tenet *Lucas de Pena in l.2.columm.2. versicul.sed pone fidelis, C.de meta.& epidema.lib.12.* Ad prædicta bene facit textus singularis, *l.1.§.cum patro.in fin.ff.de offic.præfecti vrbis*, vbi grauiter punitur libertus conspirans contra dominum cum eius inimicis. Ex quo colligit ibi gloss. argumen. quod si vasallus fecit amicitias cum inimicis domini, aufertur ei feudum. Idem voluit gloss. in *l.liberti in verbo amicitias, C.de inoffic.testament.& in cap.1.in verbo concubuerit in tit.quibus modis feudum amittitur.* Est bonus textus in *cap.vno in tit.quot testes sunt necessarij ad probandum feudi ingratitudinem.* Tenet *Bald.in l.t.41.quæst.ff.de rerum diuis.* vnde ex confœderatione vel parentela cum inimicis contracta, probatur inimicitia. nam coniuncti & confœderati præsumuntur eiusdem intentionis. ita dicit *Bald.in præallegata l.liberti,* reputans hoc bene notandum. Confœderati enim tenentur se inuicem iuuare omni modo quo possunt, per ambaxiatores, per gentes armigeras & per conuocationem amicorum. ita notabiliter dicit *Angel.de Perusio in leg.2.§.excusantur, ff.ad Silanianum.*

Ad prædicta confirmanda allego tex. singularem in *clem.vna, §.porro, de iureiurand.* vbi Imperator iurat, quod nunquam cum Sarraceno, pagano, schismatico, seu alio quomodolibet communionem Catholicæ Fidei non habente, aut cum aliquo alio præfatæ Ecclesiæ inimico vel rebelli seu eidem manifeste suspecto, vnionem quamlibet seu parentelam aut confœderationem initet. Hæc ibi, cum quibus concordat *extrauagans Clementis quinti quæ incipit ad certitudinem*, hodie reperitur *sub tit.de sent.excom. cap.3.* vbi damnantur & irritantur confœderationes factæ cum schismaticis, & sunt ipso iure excommunicati contrarium facientes, eorumque terræ Ecclesiastico subduntur interdicto, priuanturque bonis quæ ab Ecclesijs obtinent huiusmodi confœderationes facientes, & ad alias pœnas spirituales & temporales, prout vtile videbitur, procedi potest (vt ibi dicitur.) Ex quibus liquido constat, illicitum

Nota illum textum.

esse

esse, amicitiam conciliare vel confœderationem facere cum schismaticis vel Ecclesiæ inimicis, immo cum manifeste suspectis Ecclesiæ. Quia ille qui talem confœderationem facit cum inimicis Ecclesiæ, dicitur venire contra Ecclesiam, vt est textus notandus in *dict.* §. *porro, secundum Ioannem de Imola in* 3. *column.* qui dicit hoc esse contra Florentinos, qui fecerunt ligam cum Rege Francorum, quę Deo propitio plus fuit eis perniciosa quam vtilis, secundum eum. Idem possumus nos dicere de amicitia contracta & confœderatione quam prædicti Rex & Regina Nauarræ fecerunt cum Rege Gallorum. Nam per eam effecti fuerunt Ecclesiæ inimici, læsæque maiestatis rei, & in eorum damnum & incommodum confœderatio fuit conuersa.

Confœderationes quomodo sunt licitæ.

Quamuis enim confœderationes & ligæ ad bonum & laudabilem finem, puta ad defensionem iustam rerum & personarum contra tyrannos, licitæ sint & approbatæ, vt voluit *Innocent.* quem omnes sequuntur in *cap. dilecta de exce. prælat. & in cap.* 1. *de schismaticis. Bartolus & alij in lege final. ff. quod cuiusque vniuersitatis nomine, & in extrauagante, quoniam nuper, in verbo occulte, in titulo qui sint rebelles:* ad hoc possent allegari plura iura, quæ videntur confœderationes permittere in *cap. ego,* 63. *distin. cap. sane,* 16. *quæst.* 7. *cap. omne,* 22. *quæst.* 7. *cap. nouit de iudic. cap. ad apostolica de re iudic. libr.* 6. Et in sacra Scriptura *Machabæorum* 8. *&* 13. vbi Machabæi inierunt fœdus cum Romanis. & *Iosue* 9. *&* 10. vbi Iosue iniuit fœdus, & tenuit confœderationem cum Gabaonitis. & 1. *Regum* 7. vbi Amorrhęi tenebant pacem & confœderationem cum populo Israëlitico. & 1. *Regum* 27. 29. vbi Dauid accessit ad Achis Regem Geth, & fecit confœderationem contra Saul. & *Genesis* 17. Deus iniuit fœdus cum Abraham, & successoribus suis. & *Exodi* 23. Deus iniuit fœdus cum populo Israëlitico dicens: Inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. Si tamen fiant

Confœderationes contra Regem vel Papam sunt illicitæ.

contra Cæsarem vel Papam, non sunt nec esse possunt ad bonum finem. immo illæ appellantur conspirationes, quæ sunt indirecte etiam contra Prælatum inferiorem: vt *cap. coniurationum, & cap. conspirationum* 11. *quæst.* 1. cum pluribus alijs. Ex quibus colligitur quod omnis coniuratio vel conspiratio præsumitur ad malum finem facta. ita dicit *Archidiaconus in cap. si quis clericorum eadem causa, & quæst.* refert & sequitur *Angelus de Perusio in prææallegata l.* 1. *in principio, ff. quod cuiusque vniuersitatis nomine.* Quando autem fit conspiratio contra Imperatorem vel Papam, non solum præsumitur ad malum, (vt dictum est:) verum etiam confœderantes incidunt in crimen læsæ maiestatis, vt *l.* 1. *C. vt armorum vsus, lib.* 11. ita dicit *Martinus de Laude in tractatu de confœderatione, versic.* 20. est textus in *lege quisquis in principio, C. ad legem Iuliam maiestatis.* vbi prohibentur & puniuntur huiusmodi factiones, ligæ & confœderationes contra Imperatorem, non solum quando fiunt publice ac directe, sed etiam quando fiunt occulte seu palliate: vt dicitur in *præallegata extrauagăte, quoniam nuper. & ibi Bartolus in verbo occulte.* puta quando fiunt sub colore defensionis rerum vel personarum, & secrete aliud intendunt, scilicet damnum alicuius tertij. Nam hoc indistincte prohibitum est à iure, vt *cap.* 1. §. *conuenticula, de pace iura. fir. l*[i]. *feudorum, secundum Bartolum in dicto verbo occulte.* & notatur in *cap. exhibita de iudicijs, & in cap. final. de testib. cogendis,* vbi latè per modernos, & in *cap. constitutionem de verborum significatione, libr.* 6. *vbi per Dominicum & alios.* Nam, vt inquit *beatus Ambrosius in libro de officiis:* si non potest subueniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuuari, quam grauari alterum. habetur in *cap. denique* 14. *quæst.* 5. Licet videatur permissum, immo iniunctum, iuuare iniuste & de facto oppressum: vt *cap. dilecto de sent. excom. lib.* 6. *l. prohibitum, C. de iure fisci, libr.* 10. 23. *quæst.* 5. *cap. Regum, & principes, cap. administratores cum multis alis.* Vnde in *Ecclesiastico cap.* 4. dicitur: Libera eum, qui iniuriam patitur, de manu superbi. Ille ergo qui necdum non abstinet ab adiutorio inimicorum Ecclesiæ contra ipsam Ecclesiam, quam defendere tenetur, immo fœdus & confœderationem cum eis contra Ecclesiam facit, & amicitiam cum eis conciliat, inimicus est Ecclesiæ & læsæ maiestatis reus. Quod enim ad defensionis subsidium est inuentum, ad depressionis dispendium non debet retorqueri: vt *cap. in quibusdam de pœnis. cap. conquerente de restitutione spoliatorum. cap. quanto de iureiurando, cap.* 3. *de appellat. cap. vno de natis ex libero ventre,* 22. *quæst.* 4. *cap. inter cetera.* Præterea facientes conuenticula de papatu viuente Papa, crimen læsæ maiestatis committunt: vt notatur in *cap. veniens,* 1. *de testib. per Gofredum, Ioann. Andr. & alios.* quos sequitur *Bald. in l. quoniam liberi, C. de testibus. & Martinus de Laude in tractatu de crimine læsæ maiestatis versic.* 9. Cum autem istud schisma super hoc fuerit in Ecclesia introductum, vt in casus narratione diximus; sequitur quod omnes qui in hoc schismate auxilium & fauorem præstiterunt, facientes contra statum Romani Pontificis, rei sunt læsæ maiestatis. Ille autem dicitur facere contra statum Principis, qui vult dirigere statum ad aliud regimen, puta ad alium Principem, secundum *Baldum in l.* 1. §. *huius studii,* 2. *colum. versicul. item nota quod arbitrium, ff. de iustit. & iure, Martinus de Laude vbi supra. versicul.* 12. De his qui tales confœderationes illicitas & ad malum faciunt, intelligitur illud quod dicitur *Iob* 41. Corpus illius quasi scuta fusilia compactum squamis se prementibus, vna vni coniungitur, & nec spiraculum quidem, scilicet Spiritus sancti, incedit per eas. Quasi dicat quod multitudo hominum malorum, qui sunt quasi quædam squamæ diaboli, ita sunt ad male agendum coniuncti, connexi, & obstinati: quod non recipiunt instinctū Spiritus sancti ad bonum. ita dicit *ibi Nicolaus.*

Misit enim Dominus spiritum pessimum inter Abimelech & habitatores Sichem, id est, inter hos malos homines: vt dicitur *Iudicum 9. cap.* Ad idem facit illud quod scribitur *Naum 1.* Sicut spinæ se inuicem complectuntur: sic conuiuium eorum pariter potantium, consumentur quasi stipula ariditate plena. Sic erit de malis hominibus qui confœderationes & ligas faciunt contra Ecclesiam. Quia consumentur sicut stipula ariditate plena, vel sicut ligna arida. de istis dicitur *Ecclesiastici cap. 21.* Sicut stupa collecta synagoga peccantium, & consummatio eorum flamma ignis, id est hi qui ad malum faciendum congregantur, sicut in hoc seculo arserunt flamma cupiditatis, sic in alio ardebunt flammis infernalibus.

Pœna rebellium. Pœna autem rebellantium contra supremam Maiestatem, est quod ipso iure perdunt omnia, quæ iuris ciuilis sunt: vt *l. amicißime, ff. de capitis diminutione.* Ideo schismatici propter crimen læsæ maiestatis diuinæ perdunt patriam potestatem, quam in filios habent, vt paulo ante diximus. Possunt etiam impunè occidi. *l. 3. in fin. ff. ad legem Corneliam de sicariis. l. proditoris. ff. de re milit.* etiam si sint occulte rebelles: nam ipso facto pœnam incurrunt, & in iudicio quo postea procedetur contra illos hoc liquidabitur, an fuerunt rebelles. ita notanter decidit *Bartol. in extrauagante, quoniam nuper, in tit. qui sunt rebelles, in verbo rebellando prope finem, versi. circa secundum.* refert & sequitur *Petrus de Ancharrano, consilio 278. column. 1. versicul. pro hoc optime.* Si autem placet capienti possunt captiui detineri vt serui, *ff. de acquiren. rerum domin. in l. transfuga,* & capite puniuntur, *l. si quis aliquid, §. transfuga, ff. de pœnis.* Traditur per *Bart. in dicta extrauagante, quoniam nuper, in ver. rebellando, & per doct. in clem. pastoralis de re iudic.* Bona vero rebellium ipso iure publicantur, quamuis de illis in sententia nulla sit facta mentio: vt *l. quisquis, & l. pen. & final. C. ad legem Iuliam maiestatis.* Quæ quidem bona possunt statim ab eis capi, antequam contra eos feratur sententia. nam si est licitum occidere, vt paulo ante diximus: multo magis bona capere. argum. *l. nec in ea, ff. de adult.* vbi qui occidere potest adulterum, multo magis iuris contumelia poterit afficere. ita notanter dicit *Petrus de Ancharrano in præallegato consilio.* allegat & ponderat ad hoc gloss. quam reputat singularem in *cap. felicis, in verbo disponant de pœnis, lib. 6.* quæ notanter vult quod si feudatarius commisit crimen læsæ maiestatis, feuda liberè reuertuntur ad Ecclesias, à quibus obtinent, vt ad libitum pro sua voluntate de eis disponant: vt ibi dicit textus, illis feudatariis non vocatis etiam si de facto possideant. Cuius ratio est, quia postquam textus ibi habet illos pro diffidatis & bannitis, talium bona possunt inuadi & occupari. *cap. pro humani ad finem de homicidio, lib. 6.* vbi textus in simili pro minori delicto dicit, quod sufficit constare de illo scelere probabilibus argumentis, nec alia sententia deportationis requiritur, vt ibi dicit littera in fine.

Priuantur similiter suis dignitatibus & honoribus, vt *d. clem. pastoralis,* vbi inter alias pœnas quibus Robertus rex fuit punitus propter rebellionem, quam contra Imperatorem Henricum commiserat, priuatur bonis, dignitatibus, & regno: vt in *præallegata clem.* dicitur, & plenius in sententia quam Henricus Imperator contra eum protulit: cuius tenorem ad litteram recitat *Albericus in præallegata leg. quisquis.* Ad idem *cap. ad Apostolica de re iudic. lib. 6.* vbi Imperator Fredericus Secundus propter rebellionem, quam contra Ecclesiam commisit, priuatur regno & imperio, vt diximus supra 2. parte, §. 7. Ex quibus omnibus liquet manifeste, *Conclusio.* quod Iulius secundus iustè & rectè priuauit Cardinales prædictos suis dignitatibus, Ecclesiis, & beneficiis, quibus præerant: & habenda inhabilitauit, Regem verò & Reginam Nauarræ tanquam rebelles, schismaticos atque Ecclesiæ inimicos similiter iustè regno priuauit, & cuicunque capiendi illud licentiam fecit, vt in prima parte diximus.

§. 2.

Quod si prædictis pœnis schismatici coerceri non possint, quia pertinaciter perseuerant, & propter eorum potentiam Ecclesia amplius facere non potest, manu armata per brachium seculare ab Ecclesia inuocatum pœnarum executio est facienda, vt *cap. 1. & cap. quoniam in fine, de offic. ordin. 17. dist. cap. nec licuit in fine. 11. quæst. 1. cap. petimus.* notatur in *cap. significasti de offic. deleg. per Oldrad. consil. 89.* *Ecclesia connectat & Principes Christianos contra schismaticos.* Ad hoc bonus textus in *cap. de Liguribus 23. quæst. 5.* vbi Pelagius Papa scribens Narsæ patricio super quibusdam schismaticis ab Ecclesia damnatis inter cetera sic ait: Si quis schisma fecerit, iste excommunicetur atque damnetur. Quod si forsan & hoc contempserit, & permanserit diuisiones & schisma faciendo, per potestates publicas opprimatur. & infra, Facientes autem scissuras in sancta Ecclesia, non solum exiliis, sed etiam proscriptione rerum per publicas potestates debeant coerceri. Ad idem *cap. quali ea. cau. & quæst.* vbi idem Pelagius eidem Narsæ scribens ita dicit: Petimus vt præfatis qui à nostra sede directi sunt, in omnibus præbeatis auxilium. Nec putetis peccati esse alicuius si huiusmodi homines premuntur: hoc enim diuinæ & humanæ leges statuerunt, vt ab Ecclesiæ vnitate diuisi, & eius pacem inquietissime perturbantes, à secularibus potestatibus comprimantur. Nec quicquam maius est, vnde Deo possitis sacrificium offerre, quam si id ordinetis, vt qui in suam & aliorum perniciem debacchantur, competenti debeant rigore compesci. hæc ibi. Ad idem *c. quãdo, c. nimium, c. displicet. 23. q. 4.* vbi Augustinus monet Principes, vt procedant ad corre-

correctionem & punitionem aduersus schismaticos, & dissipatores Ecclesiæ. Exemplum habemus notabile in sacra Scriptura *Iudicum* 20. vbi dicitur, quod cum aliqui ex filijs Benjamin vxorem cuiusdam accepissent: & incredibili furore libidinis vexassent, denique mortua est, cumque moniti corrigi parati non essent: congregati sunt omnes alij tunc filij Israel de alijs tribubus in Silo, vnoque consilio ex præcepto Domini vindictam fecerunt de filiis Benjamin, ita vt interficerent viginti quinque millia pugnatorum, nec remanserint de illa tribu nisi sexcenti viri. Quo exemplo patet quod cũ graue scelus (vt est schisma) per Christianos committitur, non paratos corrigi, poterit Papa principum Christianorum auxilium contra eos inuocare: ita dicit *Augustin. de Ancona in lib. de potestate Ecclesiæ, q.25. art.5.* Raro enim vel nunquam temporibus transactis Ecclesiæ calamitates per censuras & processus Ecclesiasticos legimus fuisse sublatas, nec Ecclesia collapsa vel vacillans suis vnquam operibus vel viribus se erexit, immo semper humano auxilio fuit erecta, vt dicit textus in *c. si quis pecuniã, 79. dist.* per aliquos videlicet principes seculares, vt per Carolum Magnum, Othones de Saxonia, Reges Franciæ, commune Ianuæ, Pisanos, ac diuersos alios: quos curiosus indagator inuenire poterit. Tempore enim Stephani secundi Pipinus pater Caroli Magni Longobardos Ecclesiam infestantes Stephani mandato perdomuit. Postea tempore Leonis & Adriani primi iuit Carolus Magnus, cepitque Desiderium: & vicit Longobardos, restituitque Ecclesiam, vt habetur in *c. Adrianus 63. di. & in c. hortatu. 23. q.8.* Ioannes 13. passus est magnas persecutiones à quodam Berengario: rex autem Saxoniæ cepit Berengarium, & Ecclesiam pristinæ restituit libertati. Leo octauus fuit ab vrbe expulsus, & creatus Benedictus: quod audiens imperator Otho primus, obsedit Romam, donec Benedictus fuit sibi traditus: misitq; illum in exilium in Saxoniam (vbi mortuus est) vt habetur in *c. in synodo. 63. di.* Ioannes 17. fuit expulsus per quendam Crescentium patricium, fuitque vocatus Otho tertius rex Saxoniæ & imperator, qui venit, fugatoque illo Crescentio totam suam progeniem extirpauit. Tunc fuit creatus Gregorius quintus: qui erat de genere Othonis. Post Othonis vero recessum, expulsus fuit Gregorius per dictum Crescentium & Romanos: quod audiens dictus Otho reuersus est Romam, obseditque eos in castro sancti Angeli, cepitque & membris mutilauit. Eugenius quartus anno 1445. hortatus est Dalfinum Franciæ: vt bellum faceret contra Basileenses, Ecclesiam infestantes: vt refert *Ioann. de Ana. in rubrica de schismaticis in fine.* Ista & multa alia his similia patent ex chronicis & historijs antiquis, in quibus reperio plures Romanos Pontifices veros à Roma pulsos, & aliquando restituros (vt iam diximus) quorum nomina sunt hæc, Iulius I. Symmachus, Silnerius primus, Vigilius primus, Martinus primus, Leo tertius, Eugenius secundus, Ioannes octauus, Leo quintus, Ioannes decimus, Ioannes decimus tertius, Benedictus octauus, Ioannes decimus quartus, Ioannes decimus sextus, vel secundum alios, Gregorius quintus, Benedictus nonus, Gregorius septimus, Victor tertius, Paschalis secundus, Alexander tertius, Bonifacius octauus.

Notabile factum. — *Ecclesiæ calamitates per principes reparantur.* — *Stephanus Papa.* — *Leo. Adrianus Papa.* — *Ioannes.* — *Leo Papa.* — *Ioannes.* — *Gregorius.* — *Eugenius.* — *Pontifices à Roma pulsi.*

Principes autem & reges Christiani ad Ecclesiæ defensionem vocati, venire eamque defendere tenentur. Nam, vt inquit *Ambrosius libro primo de Patriarchis*: Sicut principibus & potestatibus fidem & reuerentiam exhibere cogimur: ita secularium dignitatum administratoribus defendendarum Ecclesiarum necessitas incumbit: quod si facere contempserint, à communione sunt expellendi. hæc ibi. habetur in *c. dicat aliquis. §. præterea. 23. q.5.* Administratores plane secularium dignitatum qui ad Ecclesiarum tuitionem, pupillorum ac viduarum protectionem rapaciumque refrenationem constituti esse procul dubio debent: quoties ab Episcopis & Ecclesiasticis viris conuenti fuerint: eorum querimonias attentius audiant, & secundum quod necessitas expetierit, absque negligentia examinent, & diligenti studio corrigant. Quod si Dei timorem præ oculis non habentes negligere post secundam & tertiam admonitionem inuenti fuerint: omnes se nouerint communione vsque ad condignam satisfactionem priuatos. Ita dicit *Ioannes Papa octauus in c. administratores ea. causa. & q.* Regum enim & principum est proprium officium, facere iudicium atque iustitiam, & liberare de manu calumniantium vi oppressos: vt ait *Hieronymus Hieremiæ 7.* habetur in *c. regum. 23. q.5.* Nam, vt inquit Isidorus, Principes seculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant. Ceterum intra Ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi vt quod non præualent sacerdotes efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum cæleste regnum proficit, vt qui intra Ecclesiam positi contra fidem & disciplinam agunt, rigore principum conterantur, ipsamque disciplinam quam vtilitas Ecclesiæ exercere non præualet, ceruicibus superborum potestas principalis imponat, & vt venerationem mereatur, virtutem potestatis impartiatur. Cognoscant principes seculi, Deo se esse reddituros rationem propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam siue augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles principes, siue soluatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit. Hæc ille. Habentur in *cap. principes, 23. quæstion. quinta.* Ad idem textus in *capite grandi, de supplen. negligent. prælat. libr. 6.*

Reges Christiani tenentur Ecclesiam defendere.

hoc enim pertinet ad reges Christianos, vt temporibus suis pacatam velint matrem suam Ecclesiam habere, (vt inquit *Augustin. super Ioan.* habetur in *c. quando vult Deus*, 23. q. 5.) Debent ergo pacem Ecclesiæ procurare, non autem turbare per schismata vel alias, *cap. in quibusdam de pœnis.* Tenentur ergo Reges aliique Principes Christiani vocati à Papa pro Ecclesiæ defensione venire, eamque viriliter defendere, vt in *c. 1. in principio tit. hic finitur lex, deinde incipiunt consuetudines & cetera.* & ibi notat *Bald. & in cap. 1. in princip. quibus modis feud. amittitur.* iuxta illud *Psal. 2.* Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Quod exponens *beatus Augustinus in libro de correctione Donatistarum ad Bonifacium c. 13.* transumptiue in *cap. si Ecclesia*, 23. *quæst.* 4. sic ait: Quomodo ergo Reges Domino seruiunt in timore, nisi ea quæ contra iussa Domini fiunt, religiosa seueritate prohibendo atque plectendo? & subdit, Aliter enim seruit quia homo est, aliter quia etiam & rex est. Quia homo est, ei seruit viuendo fideliter. Quia verò etiam rex est, seruit leges iusta præcipientes, & contraria prohibentes conuenienti vigore sanciendo. Sicut seruiuit Ezechias, lucos & templa idolorum & illa excelsa quæ contra præcepta Dei fuerunt constructa destruendo, 4. *Reg.* 15. sicut seruiuit Iosias talia & ipse faciendo, 4. *Reg.* 22. Sicut seruiuit rex Niniuitarum vniuersam ciuitatem ad placandum Dominum compellendo, *Ionæ* 3. Sicut seruiuit Darius idolum frangendo in potestatem Danieli dando, & inimicos eius leonibus ingerendo. *Dan.* 14. Sicut seruiuit Nabuchodonosor omnes in regno suo positos, à blasphemando Deo lege terribili prohibendo. *Daniel.* 3. In hoc ergo seruiūt Domino Reges, in quantum sunt reges, cum ea faciunt ad seruiendum illi quæ non possunt facere nisi reges, alioquin iram Dei in se prouocant, & eius indignationem incurrunt, cui de his rationem strictam reddere tenentur. Et vltra hoc Papa potest eos corrigere, castigare, & si opus fuerit deponere, sicut de Constantino & Leone eius filio Imperatoribus Constantinopolitanis & de alijs regibus dictum est suprà in 2. part. §. 7. aliquid etiam dicetur in sequenti parte, cum de Rege & Regina Nauarræ specialiter agemus.

Gentlus. fo.

§. 3.

Ecclesia mouet bellum contra schismaticos.

Conuocatis autem Regibus & Principibus Christianis contra schismaticos, eorumque auxilio ab Ecclesia postulato, potest si opus fuerit Ecclesia bellum iustum contra eos mouere, vt notatur in *c. venerabilem de elect.* & in *cap. nouit de iudic.* & in *c. ex gestu de clericis non residentibus*, & in *c. ad apostolica de re iudic. lib. 6. & in c. 1. de homicidio eod. lib. & in cap. alius*, 15. *quæst.* 6. tenet expressè *Ioan. de Lignano in tractatu de bello.* quē refert & sequitur *Archiepiscopus Flor. 3. part. tit. 4. c. 2. §. 3. in principio, & §. 10. versicul. item quæritur.* Idem tenet *Ioann. de Plat. in l. vna post principium, versic. item quæro, C. vt armorum vsus lib.* 11. concludentes quod Papa potest indicere bellum cōtra Imperatorem schismaticum vel hæreticum, vel iura & libertates Ecclesiæ vsurpantem. Pro rebus enim Ecclesiæ, licitè potest Ecclesia bellum mouere; & Principes Christianos ad hoc vocare. 23. *q.* 3. *c. Maximianus*, 15. *q.* 6. *c. auctoritatem, ibi gloss. &* 3. *q.* 8. *c. igitur, & c. hortatu.* Debet ergo Pontifex si vult bene iura sua defendere, propugnatores penes se habere 23. *q.* 8. *c. igitur. c. vt pridem, & §. ecce*, notatur per *gloss. in summa. &* contra violatores ecclesiasticæ libertatis, vel res Ecclesiæ inuadentes si oportuerit arma suscipere. 23. *q.* 5. *c. princeps, & c. sequenti.* non possunt enim regna atque imperia sine armis defendi. Vnde contra delinquentes & Apostolicæ sedis maiestatem contemnentes, seueritate vti oportet, nec vllum pertimescere, quamuis etiam præpotentem, Ambrosij & Innocentij primi exemplo, quorum vnus Theodosium, alter Arcadium excommunicare non timuit. Et si opus fuerit, potest & debet arma sumere, bellumque contra tales indicere, sedisque Apostolicæ maiestatem tueri. Porro quid excellentius quidve laudabilius, quàm pro vnitate Ecclesiæ, rerumque suarum defensione, contra Ecclesiæ hostes magno animo ingentique apparatu arma capere: hoc proprium summi Pōtificis munus est, ad quem spectat Ecclesiæ vnitatem & iura pro viribus defendere. Ecclesia quidem non semper debet persecutionem expectare, sed aliquando ex iusta causa persecutionem facere potest contra Ecclesiæ inimicos, vt notanter ostendit *Augustin. in lib. de correctione Donatistarum ad Bonifacium Comitem c.* 8. trāsumptiue in *c. ecclesia*, 23. *q.* 4. Quod præfiguratum fuit in veteri testamento in illa sanctissima muliere libera Sara, quæ matrem nostram cœlestem Ierusalem, id est veram Dei Ecclesiam figurabat, vt inquit *Apostolus Galat.* 4. Illa quippe ancillam iustè affligebat. Si autem melius discutiamus, magis illa persequebatur Saram superbiendo, quam illam Sara coërcendo. illa enim dominæ iniuriam faciebat, ista ponebat superbiæ disciplinam. Iuste ergo Ecclesia malos persequitur, iuxta illud *Psal.* 17. Persequar inimicos meos & comprehendam illos, & nō conuertar donec deficiant. Iusta ergo est persecutio quam facit impijs Ecclesia Christi. ista itaque beata quæ persecutionem patitur propter iustitiam, illi vero miseri qui persecutionem patiuntur propter iniustitiam. Proinde ista persequitur diligendo, illi seuiendo. ista vt corrigat: illi vt euertant. ista vt reuocet ab errore: illi vt præcipitent in errorem. denique ista persequitur inimicos & comprehendit donec deficiant in vanitate, vt in veritate proficiant: illi autem retribuentes malum pro bonis, &c. Iustissime ergo Ecclesia insurgit contra schismaticos & alios eius iura & bona occupantes ac perturbantes, vt eosdem à

suis

suis insolentijs prauisque actibus & moribus compescat. Eius namque proprium est aberrantes & diuisos ab erroris sui semita reuocare, ad bonumque cogere: *Ezechielis* 34. vt late demonstrat *idem Augustinus vbi supra c.* 16. *&* 20. transscribitur per *Gratianum*. 23. *q.* 6. *c. schismatici.* Multitudinibus enim per schismata pereuntibus sancta Romana Ecclesia, vt subueniat, studere debet: vt per *eundem Augustinum vbi supra. c.* 27. transumptiue in *c. vt constitueretur.* 50. *di.*

Prælatus mouet bellũ contra subditos inobedientes. Quinimmo quilibet prælatus qui habet iurisdictionem temporalem, in subditos inobedientes licite mouet arma 15. *q.* 6. *c. auctoritatem. & c. nos sanctorum. ar.* 23. *q.* 8. *c. scire igitur & c. hortatu, & c. dispar.* diximus supra, §. 2. in principio: de quo per *glos. Archi. & Præpositum in c. si quis.* 26. *di. & Archie. Flo.* 3. *parte. ti.* 4. *c.* 2. §. 9. *versic. ita quæritur vtrum.* *Bellum dicitur defensio.* Et tunc quando contra schismaticos vel bona seu iura Ecclesiæ vsurpantes arma sumuntur, non proprie dicitur bellum, sed melius executio iurisdictionis vel iustitia. *ff. de rei ven. l. qui restituere.* Ista sunt notanda verba *Innocentij in c. olim causam prope finem de resti. spo.* Immo si recte consideremus: ista dicetur defensio quę iure naturali permittitur, vt *l. vt vim. ff. de iust. & iure & l.* 1. *C. vnde vi. cum pluribus concordantibus.* Et magis videretur procedere hoc casu prælatus, *Excommunicatio.* vt pars quæ iura sua defendit quam vt iudex. in qua quidem defensione potest vti mucrone spirituali excōmunicando sine causæ cognitione & sine monitione, vt notanter voluit *Inno. in c. venerabili de censibus co.* 3. *versic. nec obstant & ibi Abb. in fi. co. & in c. cum venissent de iudi. pe. co. Angelus de Perusio in d. l. vt vim in fi.* potest etiam vti armis materialibus indicendo bellum eo modo quo *Bellum ab Ecclesia permittitur.* diximus. Bellum enim non est indistincte ab Ecclesia prohibitum, immo aliquando permittitur & indicitur pro defensione Ecclesiæ & iurium suorum, nec nō pro Christianorum tranquillitate: vt colligitur ex *c. paratus cum sequentibus.* 23. *q.* 1. Gregorius enim primus ciuibus Tusciæ præcepit arma capere cōtra Longobardos iurisdictionem Ecclesiæ infestantes: vt legitur *in registro Gregorij, & habetur* 23. *q.* 8. *c. vt pridem.* Et *in c. sequenti* dicitur, quod præcepit quibusdam militibus, quod contra Ecclesiæ hostes qui in *Bellum per viam diuersionis.* Marcha conuenerant bellum mouerent: vt per viam diuersionis, Roma tranquilla maneret, ne Deo sibi irato hostes contra vrbem impetum facerent. Adrianus quoque primus hortatus est Carolum Magnum ad capessendum bellum contra Longobardos patrimonium Ecclesiæ occupantes. 23. *q.* 8. *c. hortatu.* Leo quartus Ludouicum Augustum contra Sarracenos ad bellum concitat, vt *c. igitur cum duobus capitulis sequentibus eo. ca. & q.* Idem fecere multi summi Pontifices, siue pro tutanda religione, siue pro amplianda, seu pro rebus Ecclesiæ vendicandis, siue pro seruanda pace reipublicæ, vt in chronicis Romanorum Pontificum satis legitur. Augustinus etiam commendat Maximianum Vagiensem Episcopum, qui bellum ab Imperatore impetrauit contra Ecclesiæ suę hostes; cum si secus fecisset, de negligentia reprehendens. 23. *q.* 3. *cap. Maximianus.* Hoc enim habet ordo iustitiæ naturalis, vt quando vtilitas publica aliter haberi nequit: gladio bellico per principes, qui iudicare possint cōtra contumaces impetretur, non tam sui vlciscendi causa, quam tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ vel religionis & reipublicæ sibi commissæ: vt *d. c. Maximianus & 15. q. 6. c. auctoritatem cum multis similibus.* Maximianus enim Vagiensis Episcopus auxilium petijt ab imperatore Christiano contra hostes Ecclesiæ, à quibus quamplures iniurias & damna pertulerat: non tam sui vlcisce̅di causa, quam tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ. quod si prætermisisset: non eius fuisset laudanda patientia, sed negligentia merito culpanda. Nec enim Apostolus Paulus vitæ suæ transitorię cōsulebat, sed Ecclesiæ Dei, quando contra illos qui eum occidere conspirauerant, consilium illorum tribuno vt proderetur, effecit. vnde factum est vt eum ad locum quo fuerat producendus, deduceret miles armatus. Ne illorum pateretur insidias, Romanas etiam leges implorare minime dubitauit, ciuem Romanum se esse proclamans: quos tunc affligi verberibus nō licebat. itemque ne Iudæis interim eum interimere cupientibus traderetur: Cæsaris poposcit auxilium, Romani quidem principis, sed non Christiani: vt ista habentur *Actuum* 22. 23. 25. *c.* In quibus satis ostendit Apostolus quid facere deberent postea Christiani dispensatores, quādo imperatores Christianos periclitatę Ecclesia reperire̅t. Hinc ergo factū est vt imperator religiosus & pius prælatus in notitiā suā talibus causis, mallet pijssimis legibus illius impietatis errorem omnino corrigere, & eos qui contra Christum Christi signa portarent, ad vnitatem Catholicam terrendo & coercendo redigere, quam sęuiendi tantummodo auferre licentiam & errandi ac pereundi relinquere. Ita notanter ad propositum dicit *Augustinus in libello de correctione Donatistarum ad Bonifacium. c.* 18. & traditur in *preallegato c. Maximianus.* Attendens ergo Iulius secundus Pontifex Maximus, Ecclesiam ex pernicioso illo schismate afflictam, iura etiam & bona Romanę Ecclesiæ tyrannice occupata: cuius vires non sufficiebant ad ipsam Ecclesiam ruinam minitantem & pene omnino collapsam, erigendam: nisi principum Christianorum auxilio vteretur; ipsum implorauit: vt per viam diuersionis contra regem Francorum bellum conficeretur, quousque ab insania ad sanam mentem rediens sacrosanctam matrem Ecclesiam incolumem atque illæsam omnino relinqueret, à prauis initijs desistendo, & mala præterita reparando. Istud autem bellum dicitur iustum, immo iustissimum: & potest dici defensio, quæ à iure naturali permittitur, vt *Bellum dicitur defensio.* paulo ante diceebamus: nam quilibet tenetur ius suum defendere: vt *l. illud, ff. de peti. here. & 63. di. c. antepen.* ita dicit *glos. in preallegato c. Maximianus*

nus in versic. Sed negligentia. Pro defensione igitur iurium suorũ: quia vim vi repellere licet, *d. l. vt vim. ff. de iusti. & iure, l. 1. C. vnde vi. c. olim causam de restitu. spo. c. significasti. de homi. c. dilecto. de sen. exco. li. 6. l. prohibitum. C. de iure fisci.* notant doctores *in c. sicut, el 3. de iureiurando*, traditur per *Archiepiscopum Flo. 3. part. ti. 4. c. 1. in fi.* In hoc autem bello interueniunt illa quinque: quæ ad iustum bellum requirit *glo. 23. q. 2. in summa*: & reducuntur ad tria quæ ponit *sanctus Thom. 2. 2. q. 40. ar. 1. & Archiep. Flo. vbi supra & doctores in præallegato c. sicut de iureiurando.* scilicet auctoritas principis, causa iusta & recta intentio, vt late per eos. In casu enim de quo agimus, interuenit auctoritas Papæ vicarij Christi in terris ac supremi principis. iusta causa, quia pro defensione Ecclesiæ & pro tranquillitate totius populi Christiani, itaque non zelo vindictæ, sed magis zelo institiæ, ad promouendum bonum & vitandum malum, & vt mali à suis peruersis conatibus compescantur, vt inquit *Augustinus contra Manichaeos, & habetur in c. quid culpatur. 23. q. 1.* Fateor tamen quod si interueniant illa duo: scilicet auctoritas superioris, & insta cansa, quamuis intentio recta deficiat, vt puta si ex odio aut animo malignandi bellum geratur: peccabit quidem mortaliter bellum gerens: ad restitutionem tamen ablatorum & damnorum datorum non tenebitur: quousque ad iustitiam faciendam & obedientiam superiori exhibendam se offerat is contra quem bellum geritur secundum *Archiepiscopum Flo. vbi supr.* Patet ergo ex prædictis, quod ex iusta causa prout est schisma, potest Papa bellum iustum mouere contra schismaticos: vt à schismate desistant & à suis prauis conatibus compescantur. In quo quidem bello omnes præsertim Principes Christiani tenentur Ecclesiam iuuare: & schismatici capti in tali bello debent furca suspendi, secundum *Bald. in c. 1. §. iniuria. 3. co. de pace iura firman. alias incipit, §. furtum in principio.* refert *Ioann. de Anania in rub. de schismaticis. co. 3. in fin.* & cum sint diffidati à iure, vt *c. vno de schisma. li. 6. post principium*, ibi expositis personis eorum capiendis; videtur quod si se defendant, possunt impune occidi; sicut de diffidatis ab imperatore dicit *Dominicus in cap. 1. de homicidio lib. 6.* quem refert & sequitur *Martinus de Laude in tractatu de principibus. versic.* 508. Vassalli etiam imperatoris & cuiuscunque schismatici, possunt absolui à iuramento fidelitatis, vel potest declarari, quod vassalli non teneantur ipsum iuuare, vt *d. c. nos sanctorum & in c. iuratos. 15. q. 6. & in c. ad Apostolicæ de re iudic. lib. 6. cum alijs similibus*: immo ipse imperator tenetur dare subsidium Papæ ad debellãdum suos hostes: vt *d. c. Maximianus. 23. q. 3.* & per totam illam causam, & *c. auctoritatem. 15. q. 6. cum concordantijs ibi positis.* Ad idem *c. administratores & c. principes & c. quali. 23. q. 5.* de quibus in præcedenti §. mentionem fecimus: de quo etiam per *Oldra. cons. 62. in fine. incipit circa hoc veniunt, & consilio 89. & per Fredericum cons.* 163. Vnde cum schismatici sint Ecclesiæ hostes: vt *c. alienus. 24. q. 1.* tenetur imperator contra eos Ecclesiam adiuuare, vt est text. notandus in *cle. Romani principes. §. porro de iureiurando* & notat ibi *Ioan. de Imola. co. 3.* dicens: nota imperatorem debere dare fauorem contra schismaticos & hereticos ex iuramento: & si non facit, est periurus & deponi potest. hæc ille. Potest enim Papa ex causa ardua iurisdictionem in temporalibus quam à Deo habuit vel suscepit in habitu, deducere ad actum contra quoscunque, maxime contra schismaticos: vt patet ex iam dictis: & firmat *Abb. Siculus in c. sicut, el 3. de iureiurand. col. 6. versic. ego amplius*: præsertim inuocando brachium seculare, vt in præcedenti §. dictum est.

Requisita ad bellum iustum.

Vassalli schismaticorum absoluuntur ab eorum fidelitate.

Imperator tenetur iuuare Ecclesiam contra hostes suos.

Schismatici sunt Ecclesiæ hostes.

Papa ex causa ardua potest exercere iurisdictionẽ in tẽporalibus.

§. 4.

Et non tantum poterit Papa bellum indicere contra schismaticos & rebelles Ecclesiæ, verum etiam euntibus ad bellum potest indulgentiam concedere, eosque cruce signare: vt Iulius Papa in casu de quo agimus, fecit. Nam si crux transmarina pro acquisitione vel recuperatione terræ sanctæ tantummodo prædicatur: multo fortius videtur prædicanda pro vnitate Ecclesiæ conseruanda, *c. Sicut Domini vestimentum.* Neque enim Filius Dei in mundum venit, nec crucem subiit, vt terram acquireret: sed vt captiuos redimeret, & peccatores ad pœnitentiam reuocaret, nec aridam, immo catholicam Ecclesiam desponsauit. Cum autem maius periculum immineat in hac vltima quam in prima, quia preciosior est anima, quam res. *C. de sacrosanct. eccles. l. sancimus*: ideo magis subueniendum est. *61. di. c. miramur. 41. di. c. quiescamus*: ergo, &c. Si vero offensionem personarum consideremus, nemo dubitat, quin magis delinquũt inobedientes Christiani atque schismatici, qui ad fidem semel susceptam præcisè cogendi sunt, quam Sarraceni: qui nec ipsam inuiti suscipere compelluntur. *23. q. 5. c. ad fidem. 45. di. c. de Iudæis.* Nemo enim mittens manum ad aratrum & respiciens retro aptus est regno Dei. *c. magnæ de voto.* Minus etiam malum est viam Domini non agnoscere: quam post agnitam retroire. *cap. quidam in fine de apostatis.* Si autem pro simplici contumacia hoc accidere solet, vt *cap. fin. de pœnis*: quid de detrahentibus potestati Romanæ & ponentibus os in cælum? Nam qui Romanæ Ecclesiæ detrahit: hic proculdubio in hæresim labitur. Fidem quippe violat, qui aduersus illam agit, quę mater est fidei, & illi, hoc est Deo contumax inuenitur: qui eam cunctis Ecclesijs noscitur prætulisse. *12. di. c. omnes.* Item qui contra pacem Ecclesiæ sunt, si dignitatem aut cingulum habent, nudentur eis. 24. *q.* 1. qui contra pacem, ad quam nudationem faciendam possunt principes Christiani conuocati, indulgentia concedi & crux prædicari: nam crucis signo inimici Christi fugandi sunt: vt dicit *glo. super illud Psalm.* 81. Fac mecum signum in bonum: vt videant qui oderunt me & confundantur. Schismatici autem hostes & inimici Dei sunt:

Papa potest dare indulgentiam contra schismaticos & crucem.

De cruce.

vt

vt sæpe dictum est, *c. alienus.* 24. *q.* 1. fugandi ergo sunt ligno crucis: quæ (vt inquit *Chrysostomus in homilia de laude crucis*) est consolatio pauperum, reformatio diuitum, destructio superborum, tyrannorum pœna, triumphus contra dæmones, obsessorum murus, pater orphanorum, defensor vidnarum. Si autem contingat aliqnos Christianos diabolicis instigationibus sic superari & implicari, vt tunicam Domini velint scindere, & à capite Ecclesiæ tyrannica violentia se subtrahere: tanquam mendaces effecti promissioni factæ in baptismo, in quo promiserunt diabolo & pompis eius renũciare, & ipsi Christo per fidem & charitatem incorporari: per crucem Christi compescendi sunt magis quam pagani vel Iudæi. Quia (vt dicitur 2. *Petri* 2.) melius erat eis viam veritatis non agnoscere: quam post agnitionem retrorsum reuerti ab eo sancto proposiro, quod darum est eis. Et signanter dicit Melius: quia minus malum est pati iniuriam ab extraneis quã à familiaribus, vt ibi dicit gloss. Propterea Dauid in persona Christi loquens de Iuda qui eum traditurus erat dicebat, *Psal.* 40. Qui edebat panes meos: magnificauit super me supplantationem. Ad idem *Psal.* 56. Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique: & si is qui oderat me super me magna loquutus fuisset, abscondissem me forsan ab eo: tu vero homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Domini ambulabamus cum consensu, & cetera. Facit etiam illud quod dici solet, Nulla maior pestis, quam familiaris inimicus. Contra tales igitur Christianos schismaticos Ecclesiam Dei eiusque prælatum grauiter offendentes pacemque Ecclesiæ perturbantes, concedenda est indulgentia & crux prædicanda. ita notanter concludit *Hostien. in summa ti. de voto.* §. *in quo casu & Augustinus de Ancona in libro de potestate Ecclesiæ. q.* 25. *art.* 5. *Oldradus consilio* 62. *in fine, incipit & circa hæc. Albericus in l. iubemus nulli.* 4. *col. in fine. C. de sacrosanctis eccle. & Io. de Ana. in rubrica de schisma. prope finem.* quod mihi satis placet: quoniam vt ex prædictis constat, hic interueniunt duo, quæ ad indulgentiam sunt necessaria: videlicet potestas Romani Pontificis concedentis, & iusta causa concessionis. scilicet defensio Ecclesiæ & iurium suorum. nam si pro alijs leuibus causis solet indulgentia concedi: vt puta pro dedicatione Ecclesiarum & pro ædificatione pontium, vt dicit text. in *c. quod autem de pœni. & remi.* vel pro oratione pro rege facienda: vt alias concessit Innocentius quartus his qui orabant pro rege Franciæ: vel pro alijs similibus causis, de quibus per doctores in *d. c. quod autem*: & per *Theologos in quarto sententiarum. di.* 20. & per *Archiepiscopum Flo.* 3. *parte historiali. tit.* 22. *cap.* 14. *in principio, & in locis infra allegandis*: multo fortius concedi potest super re tam graui tamque ardua, Ecclesiæ & pene toti Christianitati necessaria. Vnde iustum est quod decedentes in tali bello, Apostolicis iuuentur indulgentijs, & de thesauro Ecclesiæ afflictæ, cui obsequium & seruitium præstiterunt, participent: cum eas etiam pro minori bono & inferiori difficultate, sæpius Ecclesia concesserit, vtpote pro sola mansione vel mora in hora mortis apud aliquod hospitale, vel pro facili visitatione alicuius loci pij, aut similibus. Fuerunt quoque multi Romani Pontifices qui indulserunt plenarie decedentibus in bello pro Ecclesia suscepto. Nam Gregorius nonus anno Domini 1224. concessit indulgentiam plenariam laborantibus pro defensione Ecclesiæ contra Imperatorem Fredericum secundum, iura & bona Ecclesiæ occupantem, & pacem Ecclesiæ perturbantem: vt refert *Archie. Flo.* 3. *parte historiali. ti.* 19. *c.* 4. §. 3. *post prin.* Idem ex eadem causa & contra eundem concessit Inno. 4. vt refert idem *Archiepiscopus vbi supr. c.* 5. §. 2. *in principio.* Idem fecit Vrbanus quartus anno Domini 1261. contra Manfredum eiusdem Frederici filium: quia contra Ecclesiam & iura sua pugnabat: vt per *eundem Archiepiscopum vbi supra. c.* 13. *in principio.* Idem fecit Martinus quartus, vt conseruaret Carolum primum Andegauiæ Ducem & Siciliæ regem in noua ipsius regni possessione contra Petrum Aragonum regem: qui vocatus à Siculis prosequebatur ius vxoris Cõstantiæ filiæ regis Manfredi: qui longa possessione regnum Siciliæ tenuit, sicut eius pater & auus, & à prædicto Carolo interfectus & regno priuatus. ipse autem Petrus confirmatus in eodem regno à Nicolao tertio, ipsum regnum prosequebatur, & vindictam mortis soceri sui Manfredi, regnumque Siciliæ dedentibus incolis suscepit: nec vlla alia re sedem Apostolicam molestauit: immo causam suam iustis iudicibus decidendam semper obtulit: & tamen pro sola conseruatione dicti Caroli possessoris inuestiti per Romanam Ecclesiam de regno illo, idem Martinus indixit bellum contra dictum Petrum, non modo pro recuperatione regni Siciliæ, verum etiam pro expugnatione & inuasione paterni & auiti regni Aragonum, quo illum priuauerat: quia facile Ecclesiæ non obediuit, crucemque contra eum prædicari fecit, indulgens plenarie ad id bellum accedentibus, prout ista constant ex archiuis Apostolicis, & tradit *Archiepiscopus Florentinus in eadem* 3. *parte historiali tit.* 20. *c.* 4. §. 8. quamuis ipse tanquam scriptor nationis Florentinæ quæ à Gallis plurimum semper pependit, partibus Andegauensium plus æquo faueat in historia. Martinus etiam quintus indulgentiam concessit pugnantibus contra Brachium pro defensione Aquilanæ ciuitatis, quæ est regni Apuliæ, prout refert *Archiepiscopus Flo. in eadem* 3. *parte ti.* 22. *c.* 7. §. 5. Plures alij Romani Pontifices idem concesserunt pro facilioribus causis & bellis non tam iustis, sicut erat istud de quo agimus contra regem Francorum huius schismatis auctorem: qui multas Ecclesiæ Romanæ fecit iniurias, & plures eius terras & iura inuasit, eiusque Pontificem

tificem

Iniuria à familiaribus.

Requisita ad indulgentiam.

Pontifices qui bellantibus pro Ecclesia indulserunt.

Taxat Antoninum pro eliuum in fauorem Gallorum.

tificem mulripliciter molestauit: neque his cõtentus, bellũ vniuersæ Italiæ minatus est, & de tota ipsius Italiæ monarchia vsurpanda contendebat: cum necessario ex hoc timeretur Ecclesiæ & iurium suorum oppressio, ac Christianitatis confusio, & pene totalis euersio. cum merito timendum sit nata occasione diuisionis Christianorum, Turcos infestissimos hostes in Christianos (pro vt assolent) intolerabilius sæuituros. Cupiens igitur Iulius Pontifex maximus regem Francorum ad iustitiæ limites reducere, & Ecclesię deperdita recuperate, ad finem vniuersalis pacis, iuxta illud quod *Philosophus in ethicis* tradidit, bellum (inqnit) gerimus vt in pace viuamus. habetur in *c. noli existimare. 23. q. 1. & in c. paratus in fine. & c. apud veros:* indixit bellum Regi Francorum signanter per Ducatum Guianæ Hispaniæ contiguum, quosque pacis & institiæ terminos complecteretur: ne forte sumptis vniuersis Galliarum viribus, nullo sibi obice interposito vniuersam Italiam & Ecclesiæ iura (prout eius antecessor fecerat) confunderet atque euerteret: imitatus Beatum Gregorium, qui per modum diuersionis bellum indixit contra hostes Ecclesiæ, vt Roma tranquilla maneret (vt diximus in præcedenti §. post principium) mala enim voluntas cohibenda est. debilitare enim ea quæ nocitura sunt, laudabile ac pium est, vt inquit *Hieronymus super Sophonia, & habetur in c. Si quis fortitudinem. 23. q. 3.* nam sic agendo, adimitur malis potestas delinquendi, & bonis consulitur vt in pace viuant. *c. ab imperatoribus, ea cau. & q.* nam contra futurum grauamen verisimiliter inferendum, potest quis sibi prospicere prorumpendo in appellationem. *c. bona de app.* item per viam facti resisti potest, si mora interpellandi vel adeundi iudicem est allatura periculum, *l. ait prætor, §. Si debitorem, ff. de his quæ in fraudem creds.* melius enim est ante tempus occurrere, quam post vulneratam causam remedium quærere, *l. fi. C. in quibus ca. in inte. resti. non est ne.* Vnde Terentius. Malo nos ante prospicere, quam vlcisci accepta iniuria. Cum his concordat quod scribit *Valerius lib. 3. tit. 2. de fortitudine. c. 18.* Nam cum Tiberius Gracchus teneret rempublicam Romanorum oppressam factionibus & conspirationibus, & Mutius Scæuola Consul legibus non armis rem gerendam diceret, ceteris quoque torpescentibus, Scipio Nasica, Quoniam, inquit, consul dum iuris ordinem sequitur, id agit, vt cum omnibus legibus Romanum imperium corruat; egomet priuatus, id est nullo magistratu fungens, voluntari vestræ me offero ducem. ac deinde circundedit manum læuam toga, erectaque manu, proclamauit, Qui volũt rempublicam esse saluam, sequantur me. & seditiosum virum Tiberium Gracchum cum sceleratis eum sequẽtibus & fœderatis pœnas luere coëgit. Ex isto exemplo naturali Romanorum patet, quod vbi quies patriæ infestari timetur, omisso iuris ordine ad arma recurritur. Res enim grauiores armis, paruæ autem legibus terminantur, vt dicere solebat papa Pius secundus, sicut *in eius vita in fine Platina* commemorat. Iuste ergo fecit Romanus Pontifex Iulius secundus præuenire hostium malitiam, indicendo bellum Regi Francorum, vt ab Ecclesiæ molestia desisteret. Vt autem Christianorum animos ad hoc alliceret, iuste eos cruce signauit & indulgentiam plenariam eis concessit, vt alij Romani Pontifices pro lenioribus causis id fecerunt. Ad hoc vltra prædicta bene facit textus in *c. omnium. 23. q. 5.* vbi Nicolaus Papa exercitui Francorum scribens ita inquit, Omnium vestrum nosse volumus charitatem, quoniam quisquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit: regna illi cælestia minime negabuntur. Ad idem facit quod scribir *Leo quartus* eidem exercitui Francorum in *c. omni timore. 23. q. 8.* Omni (inquit) timore ac tremore deposito contra inimicos sanctæ fidei & aduersarios omnium religionũ agere viriliter studere. Nouit enim omnipotens si quilibet vestrum morietur, quod pro veritate fidei & saluatione patriæ ac defensione Christianorum mortuus est, & ideo ab eo præmium cœleste consequetur. hæc ibi. Quamuis enim ille textus loquatur de bellantibus contra infideles, vt eorum forte bona & terras accipiant, idem fortius dicendum est de bellantibus contra schismaticos Ecclesiæ rebelles, & pacem inter Christianos turbantes, vt in principio huius §. probatum est. Quinimmo aliqui audent dicere quod morientes in tali bello iusto, si id faciunt principaliter propter Deum, & pro defensione Ecclesiæ martyres dicuntur. Martyr enim græce, interpretatur latinè testis: ad perfectam autem rationem martyrij secundum doctores, præsertim *Beatum Thomam 4. di. sen. d. 49.* tria requiruntur, voluntas, pœna, & causa. vt ibi per eos, quæ omnia concurrunt in bellantibus pro defensione Ecclesiæ. Voluntas quidem patiendi pœnam non quamcunque, sed mortem si opus fuerit pro defensione Ecclesiæ & ita pro ipso Christo eius sponso. Itaque martyrij causa est ipse Christus & eius sponsa secundum *Beatum Thomam vbi supra*, quod videtur satis rationabile. Nam si in religione gentilium non vera, decedentibus pro republica & salute patriæ locum esse definitum in cælo, vbi beati sempiterno æuo fruerẽtur (vt apud gentiles ipsos pro veritate tenebatur) refert *Cicero in libro de somnio Scipionis, instituta de excusationibus tutorum in principio.* multo vberius pientissima Christiana religio, quæ centesimum fructum vsque metit, non modo obeuntibus pro salute religionis & reipublicæ, præmium cæleste constituit, vt in proximè allegatis iuribus dicitur, verum etiam si illa principaliter in Christum transferatur, vltra essentialę premium, aureolam etiam martyrij repromittit, super quo tamen amplius cogitandum est.

Bellum gerimus vt in pace viuamus.

Bellum per viam diuersionis.

Nota illum textum.

Nota illum textum.

Quomodo morientes in bello dicũtur martyres.

De morientibus pro religione vel republica.

§. 5.

§. 5.

Oppositio. Nec prædictis obstat si aliquis dixerit quod Papa non potest nec debet talem indulgentiam concedere, per quam homines ad bella incitat. Quod Christus cuius ipse est vicarius prohibere videtur, cum dixerit per *Matthæum c.26.* Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit. Indulgentiæ autem sunt allectiua quædam ad eas res pro quibus dantur: si autem bella sunt à Christo prohibita, non debent pro eis à Christi vicario indulgentię concedi; quoniam ad hoc respondetur ex supra dictis quod auctoritas Euangelij prædicta prohibet vsum gladij in priuata persona & auctoritate propria & in publica non zelo iustitiæ, sed vindictæ. illud enim est accipere gladium, cum quo semper perit, qui accipit, mortaliter scilicet peccando: nisi pœniteat. priuata autem persona quæ de mandato superioris & cum causa; vel publica quæ ex zelo iustitiæ, quasi Deo iubente gladio vtitur: non ipsa accipit gladium, sed ab alio sibi commisso vtitur, vnde præmium non autem pœnam meretur: ita exponit *Augustinus in libro 2. contra Manichæos,* & habetur in *c. ille gladium. 23. quæst. 4.*

Solutio. An & quomodo licitũ est Christianis gladio vti.

Oppositio. Non obstat, si dicatur quod Papa quantum potest debet multa sustinere, & multa pati ad euitandum scandalum infirmorum, iuxta illud *Apostoli 1. ad Corin. 9.* Omnia sustinemus ne aliquod offendiculum demus Euangelio Christi. Sed de hoc quod Christiani cruce signati ad expugnandum Christianos destinantur, multi populares & inferiores de Ecclesia scandalizantur, tale ergo scandalum per Papam est vitandum. Ad hoc respondetur, quod ad euitandum scandalum infirmorum Papa quantum potest debet sustinere, ne auxilium crucis super aliquos Christianos faciat inuocari, quando tamen graue delictum commissum est, quod euidenter apparet non esse tolerandum, propter tale scandalum non est admittendum, quia propter scandalum passiuum nec veritas doctrinæ, nec sanctitas vitæ, nec æquitas iustitiæ est omittenda, vt dicit Hieronymus, de quo plenius per glossam in *c. qui scandalizauerit de reg. iuris.*

De scandalo vitando.

Solutio.

Oppositio. Christi actio nostra fuit instructio. Non obstat auctoritas *Augustini in libro de vera religione,* cum dicit, quod nullum peccatum committi potest, nisi dum appetuntur quæ Dei filius contempsit, aut fugiuntur quæ ille sustinuit, quia tota vita eius in terris per hominem, quem suscipere dignatus est, nobis disciplina morum fuit, vt *c. significasti de electione:* sed Christus per crucem non exercuit potestatem & seueritatem iustitiæ, sed magis humilitatem. Exemplo ergo Christi Papa non debet vti cruce ad seueritatem iustitiæ, sed ad humilitatem misericordiæ. Nam ad hoc dicendum est, quod sicut Christus pauper esse voluit, vt nos diuites faceret & mori voluit vt nos à morte liberaret, sic humilis esse voluit vsque ad crucis patibulum, vt nos de superbia tyrannorum eriperet.

Solutio.

Per ipsam vero crucem voluit dæmones & omnis tyrannos debellari, vt in præcedenti §. diximus. Vnde scribitur *Sapientia 13.* Benedictum lignum per quod fit iustitia, quod de ligno crucis intelligendum est.

Oppositio. An crux detur contra Christianos. Non obstat similiter si dicatur quod cruce signatus non eijcitur cruce. scribitur enim *Matthæi 12.* Si satanas satanam eijcit, quomodo stabit regnum eius? Cum autem in casu, de quo agimus, schismatici sint cruce signati, quia Christiani immo Rex Franciæ Christianissimus appellatur, non ergo debent expugnari per cruce signatos. Ad hoc respondetur, quod non eijcitur cruce signatus à cruce signato in quantum est crucis Christi imitator, sed vt est vicarij Christi contemptor & membrorum Ecclesiæ persecutor. Crux enim Christi, est superborum destructio & tyrannorum pœna (vt dicit *Chrysostomus in homilia de laude crucis,* cuius verba in præcedenti §. retulimus.) Vnde etiam contra Christianos schismaticos & rebelles crux prædicari, & indulgentia cōcedi possunt, etiam contra regem Francorum: quamuis enim eius antecessores temporibus retroactis Reges Galliæ obedientes fuerint, & sequaces sacrosanctæ matris Ecclesiæ, & in schismatibus præteritis raro vel nunquam ab vnitate Ecclesię deuiauerint, immo ipsam collapsam sæpe totis viribus erexerint, præsertim Carolus magnus (vt in præcedentibus diximus) qui religionis zelo & contemplatione sibi & successoribus imperium adeptus est, & à Græcis in ipsum est translatum. À sancta etiam synodo summorum Pontificum electione sibi concessa, vt traditur *in Ecclesiastica historia & in c. Adrianus 63. dist.* Reperio etiam quod reges Franciæ qui pro tempore fuerunt, octo summos Pontifices à sede propria expulsos ad sedem ipsam reduxerunt, quorum nomina sunt hæc, Sergius, Leo, Zacharias, Stephanus, Calixtus, Innocentius, Alexander tertius, & Paschalis. Non tamen propter hoc Christianissimi appellati sunt vt aliqui putant. Primus enim qui hoc nomine appellatus est, fuit prænominatus Carolus magnus in magnifico monumento Aquisgrani, vbi ipse fuit sepultus, cui additus ex firmo lapide cum huiusmodi inscriptione. Caroli magni Christianissimi imperatoris Romanorum corpus sub hoc sepulchro conditum est. Hunc excessum habuit Carolus, qui nihil antiquius duxit quam Christi fidem dilatare, & terminos proferre Christianorum, vt inquit *Robertus Gaguinus in historia regum Francorum,* cum de ipso Carolo magno agit. Item etiam quia Imperator erat, merito Christianissimus appellari potuit, eo quod apud Imperatorem maior cura & sollicitudo reipublicæ Christianæ versatur. Nec credendum est peculiariter regibus Francorum attributum titulum Christianissimus, quoniam Carolus Magnus & reliqui eius successores, qui hoc nomen meruerunt, fuerunt etiam imperatores, non reges tantum Francorum,

Solutio.

De rege Franciæ.

De Carolo magno.

De regibus Franciæ.

Quare reges Franciæ Christianissimi appellantur.

Sepulchrum Caroli.

corum, immo Germani imperio & origine fuerunt, & cum hoc possederunt Franciam. solis igitur Imperatoribus hoc nomen conuenit, & primo tributum Imperatoribus Carolo Germano & suis posteris, quorum prosapia multos ante annos defecit. Ita dicit *Henricus Bebelius in suis commẽtarijs statim post principium*, cum agit de modo scribẽdi ad Cęsarem. Titulus ergo Christianissimi proprie conuenit Imperatoribus, vt *c. Ecclesia. 97. di.* & omnibus regibus qui in religione nostra superiorem in temporalibus minime recognoscunt, habentibus videlicet iura imperij & curam & sollicitudinem reipublicæ Christianæ, sicut Maiestas vestra habet, vt experientia docet. Et propterea eum aliquando Christianissimum appello. quia nomina debẽt esse consona rebus, *vt instituta de donationibus. §. est & aliud.* quicquid sit, non sufficit ad præmia Christi eiusque vicarij consequenda, bene nominari, sed oportet bene agere. Si ergo Rex Francorum Christianissimus appelletur, & populi Christiani curam non habet, immo Ecclesiam persequatur, schisma perniciosum ac pestiferum in Ecclesia Dei inducendo, iustum est quod contra eum crux prædicetur, & indulgentia concedatur, vt in pręcedentibus dictum est.

§. 6.

Contra schismaticos.

Et quamuis schismatici propter eorum forsan potentiam prædictas pœnas effugere possint, timere tamen & animaduertere debent, quod licet aliquando nauicula Petri fluctuet, submergi tamen non potest, vt inquit *Ambrosius super Marcum*, & habetur in *c. non turbatur. 24. q. 1.* Nam vera religio casui subiacere non potest, vt in *Epistola inter claras. C. de summa Trinitate.* & schismatici licet inter vitia ferueant, incrementa vera habere nõ possunt, nec augere quod illicite cœperunt, sed statim cum praua sua ęmulatione deficient, vt dicit text. in *c. Nouatianus Episcopus 7. q. 1.* Vnde quia contra religionem faciunt, sacrilegi censentur, & omnia delicta trãsgrediuntur, vt inquit *Augustinus contra Epistolam Parmeniani*, cuius in principio istius quartæ partis mentionem fecimus. *Schismatici sunt sacrilegi.* Ad hoc bonus textus in *c. Sacrilegium & in c. quisquis inuentus 17. q. 4. & in c. 1. de maledicis, & in l. Si quis in hoc genus. C. de Episcopis & clericis, & in l. 1. C. de crimine sacrilegij, & in l. 1. ff. ad legem Iuliam ma.* Qui enim iniuste vexat Ecclesiam, sacrilegium committit. *12. q. 2. c. predia. 16. q. 1. c. placet in fine & l. iubemus nulli. C. de sacrosanctis Ecclesi. secundum Archi. Ioann. Andr. Ancha. & Dominicum in c. felicis de pœnis lib. 6.* Sacrilegium enim est sacrę rei violatio vel vsurpatio, & accipitur hic violatio, pro quacunque irreuerentia aut dehonoratione, & dicitur quasi sacrę rei vel legis læsio, vt per glossam & doctores in *c. Sacrilegium. 17. q. 4.* Committitur autem sacrilegium tribus modis. Primo ratione rei, auferendo sacrum de sacro loco, vel non sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vt in præallegata glossa. Secundo ratione loci, sicut cum violatur immunitas Ecclesiæ vel cœmiterij, vt *c. si quis el 1. cum multis sequentibus, ea. ca. & q.* Tertio ratione personæ, sicut cũm quis lædit personam Ecclesiasticam, vt *c. quisquis, ea. ca. & q.* Et tanto maius reputatur crimen sacrilegij: quanto in digniorem personam committitur, vt dicit *glos. pe. in versic. quod Deo in c. Serpens. de pœni. di. 1. & in d. c. felicis in verbo sacrilegij de pœnis. li. 6.* *Sacrilegiũ contra magnam personam.* Cum autem Papa maior & dignior persona totius mundi sit, quia obtinet vicem Dei viuentis in terris, vt *c. inter hircum de pœni. di. 1.* & late dictũ est supra in 2. parte. §. 4. Concluditur quod istud est maius omni alio sacrilegio, quia contra Ecclesiam & Romanum Pontificem committitur. Vnde non est credendum, quod Deus eum inultum relinquet, cum sit zelotes, idest zelans & vindicans peccatum patrum etiam in filios, & vsque in tertiam & quartam generationem, vt dicitur *Exodi 20.* transumptiue *in c. nisi cum pridem de renuntiatione.* In hoc igitur vel in alio sæculo grauiter schismatici puniendi sunt, quia religionem nostram contempserunt. Ex exemplis enim pluribus videmus aliquos in hoc seculo fuisse punitos, propter religionem neglectam. *De Iuliano.* De Iuliano quidem apostata legitur quod cum Deo dicata vasa vniuersa & pallia collegisset, proijciens hæc in terram, contumelijs & iniurijs quibus voluit agens Christum, super ea etiam sedit, & cumulum auxit iniuriarum: moxque verenda eius & loca femoribus circumposita fuere percussa, & ad tantam peruenit vsque putredinem, vt vermes crearet, medicis laborantibus nec valentibus vincere passionem, & donec moreretur, non fuit ab hac passione securus. Hoc itaque claruit diuina indignatione gestum, dum etiam custodes imperialium thesaurorum & alij plurimi aduersus Ecclesias insurgentes, inopinata & miseranda morte defuncti sunt: vt habetur in *Historia tripartita libro 6. c. 10. & in c. 32.* subdit quod repente Iulianus sæua infirmitate detentus, visceribus putrefactis interijt, & fimum non per meatus digestibiles, sed scelestum os quod blasphemijs ministrauerat, organum huius digestionis est factum. *Gundericus rex.* Gundericus primus Vuandalorum Rex in Hispania in Galetiæ partibus regnans: cum auctoritate regiæ potestatis irreuerenter manus in Basilicam sancti Vincentij Martyris Hispalensis ciuitatis extendisset, mox Dei iudicio in foribus templi dæmonio correptus interijt, vt latius refert *Lucas Tudensis in principio sua chronica.* *Alfonsus rex.* Alfonsus Aragonum rex multa commisit sacrilegia, sacra spoliando templa, & propterea statim diuino iudictio punitus est. nam vltimo bello quod contra Sarracenos apud Fragam constituit, occisus est, & nulla eius vestigia reperta sunt, vt annalia illius temporis referunt. *Vrraca regina.* Vrraca etiam regina sæpe sacra spoliauit templa, Ecclesię ministros vituperauit, inter cetera semel iussit militibus suis, vt Ecclesiam monasterij sancti Isidori Legionensis spoliarẽt calicibus & ornamentis, & cum hoc illi facinus

horrerent,

horrerent, nec præsumerent attentare, ipsa indignata templum cunctis spoliauit iocalibus quæ secum ferens præ foribus templi crepuit cunctis videntibus & Dei iudicia laudantibus.
Sanctius rex. Sanctius dictus maior Nauarrorum Rex cum esset magnus venator, aprum secutus est vsque ad Ecclesiam sancti Antonij, quæ tunc in quadam sylua nemorosa erat sita, cum vero aper ad altare sancti Martyris confugisset; Sanctius conatus est eum venabulo percutere. quapropter ob irreuerentiam sacri templi, illico obriguit brachium eius, donec precibus beati Martyris vires brachij restitutæ fuere. vnde Ecclesiam insignem ædificauit ibidem: vt *Chronicæ illius temporis* referunt, præsertim *Roder. de Areualo, Episcopus Palentinus in sua Chronica*, cum de eodem Sanctio agit, vbi alia similia gentilium exempla cumulat, quæ per eum videri possunt, ideo non refero. *Almanzor rex.* Item Almanzor Maurorum rex Compostella capta Ecclesiam diruipit, & statim incredibili dysenteria, id est fluxu ventris fuit percussus. *Veremundus rex.* Veremundus Secundus Rex Legionis facili credulitate ductus contra Episcopum Compostellanum taurum ferocem iniecit. Taurus autem diuino mysterio mansuefactus ad Episcopum innocentem accedens, cornua in manibus eius protinus collapsa reliquit. Hic etiam Rex Episcopum Ouetensem iniuste carcerauit, & tamdiu pluuia cessauit, & valida fames terram oppressit: vbi verò Episcopus fuit liberatus, pluuia abundanter de cælo venit. Quo miraculo Veremundus compunctus, Ecclesiam sancti Iacobi & alia pia loca per Almanzot diruta restaurauit, & pœnitentiam de prælatorum consilio egit, vt tradunt historiæ.

Exempla gentilium & Iudæorum. Multi alij gentiles & Iudæi fuere, qui ad sacra templa eorumque ministros irreuerenter se habuerunt, & sui sceleris pœnas statim luerunt. Machabæorum enim principes illico post templi violationem, ingenti victoria contra violatores potiti sunt, dixeruntque; Vadamus mundare templum Domini. *Nabuchodonosor rex.* Nabuchodonosor, quia vasa templi Ierusalem asportauit, grauiter fuit punitus, vt diximus supra 1. part. §. 7. *Balthasar.* Balthasar eius filius, quia in illis vasis vinum bibit, regno priuatus est & occisus, vt sup. dictum est in 1. par. §. 7. *Sedechias.* de Sedechia rege similiter legitur, ex eo quod Hieremiam prophetam incarcerauit, pessima occubuit morte, vt habetur *Hieremiæ 32. 39.* *Ozias.* Ozias rex, quia contumelias sacerdotibus intulit, eis pœnas comminans, statim lepra in fronte respersus est, vt habetur *2. Paralipo. 26.* transumptiue in *c. nos si competenter. §. Item cum Dauid.* *Cambyses.* Cambyses magni regis Cyri filius & heres propter religionem neglectam sponte suo gladio se interemit. *Valens imperator.* Valens imperator igne crematus, contemptæ religionis pœnas luit. *Philippus rex.* Philippus Macedonum rex magni Alexandri genitor religionem contra Phocenses Græcos vindicans, gloriam ac famam magnam & multa dominia in Græcia acquisiuit, acquirendi autem causam & fundamentum ipsa vindicta dedit. Cyrus etiam rex propter religionem contemptam regna sua perdidit. *Cyrus rex.* De Dionysio tyranno legitur, quod templum Proserpinæ violauit & Æsculapio barbam euulsit, propterea eius filius à regno deiectus est. *Dionysius tyrannus.* Varro quia parum honorauit sacra templa, Cannensem cladem pati meruit. *Varro.* Quintus Flaminius quia offendit sacra Romanis suis, memorabilem illam stragem apud Thrasimenum perpessus est. *Quintus Flaminius.* Cum Scipio Aphricanus Carthaginem euertisset, quidam Apollinis templum ingressus eius simulachrum aurea veste indutum spoliare tentauit: quare indignatus Apollo id egit, vt sacrilegæ manus inter fragmenta vel fimbrias vestis à corpore abscissæ reperirentur, prout narrat *Valerius lib. 1. ti. 1. c. 3.* *Scipio Africanus.* Apollo nihil agere valuit, qui nihil est, nam idolum, vt Apostolus inquit, nihil est, sed verus Deus noster hoc egit, (si verum fuit) qui facit mirabilia magna solus, cuius non falsa diuinitas in ficto illo Deo violari censebatur. Pompeio obsidente Ierusalem Aristobulus & Hyrcanus intra vrbem plurimum diffidebant, dum alter ingressum Pompeij impedire, alter vt intraret niteretur. *Pompeius.* Quæ discordia effecit vt liberè Pompeius vrbem caperet. captiuatis itaque Aristobulo & filijs Hyrcanum reliquit Pontificem & ducem ciuitatis, interim tamen Romani insolentes ex victoria effecti sacrum templum irreuerenter polluit, eousque in porticu locant, & sacra multipliciter profanauerunt: qua de re refertur Pompeium ex illo tempore infelicem fuisse, & semper victum, qui ante victoriosissimus fuit. vnde mirabiliter à Iulio Cæsare victus fugit in Ægyptum, vbi Ptolomeus rex Ægypti, vt Iulio Cæsari complaceret, caput ei amputari fecit, & ipsi Iulio Cæsari in donum misit. Iulius verò Cæsar eo viso ac diligenter inspecto & cognito, auertit faciem lachrymas mittens pro tanti principis infelicitate. Brennus Gallorum dux Delphis Apollinis templum ingressus, Dei voluntate in se manus vertit (secundum Valerium vbi supra) qui alia plura exempla commemorat, quæ per ipsum videri possunt. *Brennus.* Nero & Domitianus fidei nostræ hostes acerrimi, pœnas luerunt sacrilegiorum in templa & sanctos martyres commissorum. *Nero imperator. Domitianus imperator.* Valens quoque perfidus, quia sacra & religiosos insequebatur, diuino miraculo in bello contra Gothos victus cælesti igne consumptus est. *Valens Imp.*

Ex quibus omnibus ac nonnullis alijs vitandæ prolixitatis gratia omissis, patet, qualis reuerentia & obedientia debetur religioni & Ecclesiæ eiusque ministris. Nam apud gentiles magna fuit religionis cura, vt testatur *Valerius lib. 1. ti. 1. c. 11.* dicens: Omnia namque post religionem ponenda semper nostra ciuitas duxit, etiam in quibus summæ maiestatis decus conspici voluit: quapropter non dubitarunt sacris imperia seruire, ita se humanarum *Religio apud gentiles.*

rerum furura, regimen existimantia, si diuinæ potentiæ bene ac constanter fuisset famulata. Hæc ille. & recitat *beatus Thomas in tractatu de regimine Principum, lib. 1. cap. 14. in fine.* quæ licet à gentibus dicta sint vel facta, ex quo bona sunt, ab eis extorqueri debent, sicut ab iniustis possessoribus, & in vsum fidelium applicanda, vt dicit *Hieronymus in epistola ad Plat. & Augustinus in 1. de doctrina Christiana* dicit, siue quis doceat siue quis addiscat bonum, à Spiritu sancto est. idem *Gregorius in homilia pen.* prout refert *Andreas de Isernia in cap. 1. §. firmiter, ad finem in tit. de probi. feu. alien. per Frederic.* videtur de mente *beati Thomæ vbi supra*, dixi plene in tractatu de consilio & consiliariis Regis cap. 4. in principio. Et subdit *sanctus Thom.* quod hæc ita erant apud Gentiles ordinata. apud quos sacerdotium & diuinorum cultus erat propter temporalia conquirenda, quæ omnia ordinantur ad multitudinis bonum commune, cuius regi cura incumbit: & propterea conuenienter sacerdotes gentilium regibus subdebantur, & similiter in lege veteri, in qua promittebantur bona terrena, non à dæmonibus, sed à Deo vero, religioso populo exhibenda: semper tamen vt *Augustinus* dicit, sub figura terrenorum spiritualia spirituales Iudæi & in lege & ante intellexerunt. Hoc expresse dicitur in multis locis & in lib. de medicina pœnitentiæ. Ideo in lege veteri sacerdotes regibus leguntur fuisse subiecti, sed nihilominus tam gētiles quam Iudæi sacra & sacerdotes reuerebantur, & colebant eos tanquam religionis ministros. Hoc idem & multo fortius in noua lege faciendum merito est, in qua est altius sacerdotium, per quod homines traducūtur ad bona cœlestia. Vnde in lege Christi Reges debent sacerdotibus esse subiecti: propter quod mirabiliter ex diuina prouidentia factum est: vt in Romana vrbe quam Deus præuiderat, Christiani populi principalem sedem futuram, hic mos inolesceret paulatim, vt ciuitatis rectores sacerdotibus subiacerent: & quia futurum erat vt in Gallia Christiani sacerdotij plurimum vigeret religio, diuinitus est permissum, vt etiam apud Gallos gentiles sacerdotes totius Galliæ ius diffinirent: vt refert *Iulius Cæsar in libro*, quem *de bello Gallico* scripsit, secundum *beatum Thomam vbi suprà*, retuli supra 2. par. §. 4. omnes ergo Christiani etiam Reges & imperator debent sacerdotibus esse subiecti: & præsertim summo & supremo sacerdoti, quem Deus ab omnibus gentibus honorari præcepit dicens per *Hieremiam cap. 1.* Ecce constitui te super reges & regna. Per sacerdotium autem iubente Domino regalis potestas ordinata est. nam 1. *Regum* 8. dixit Dominus ad Samuelem sacerdotem, Audi vocem eorum, scilicet filiorum Israel petentium sibi regem, & constitue super eos regem. quamobrem Reges Papę obediunt, & se illi subiiciunt: & coram eo genua flectunt: vt habetur in *cap. solita, de maio. & obed.* vnde licet Papa conditione sit homo, dignitate tamen est super omnes homines. est altior Regibus & felicior angelis, creator sui creatoris: vt de sacerdotibus dici solet: de quibus Dominus per *Lucā 10. c.* dicebat: Qui vos audit, me audit. & consequenter qui eos honorat, Deum honorat. & qui eos persequitur, Deum persequitur. & qui eos spernit, Deum spernit, vt ibi dicitur. Quis enim dubitat iniuriam Dei ministris illatam Deo inferri, qui per Prophetam ait, Nolite tangere christos meos. bene facit *l. quisquis, C. ad legem Iuliam maiest.* vbi inferentes iniuriam his qui ad principis latus sunt, læsæ maiestatis crimen committunt, quasi ipsum principem iniuriasse videantur, quia pars viscerum suorum esse censentur. Siquidem ista de quolibet sacerdote dici possunt, multo fortius de ipso summo maximoque omnium sacerdotum supremo, ipsum Christum repræsentante, & vicem eius in terris tenente, & idem consistorium cum Christo faciente, vt in secunda parte huius operis §. 4. & seq. diffuse diximus. Vnde narrat Romanorum historia, quod cum Attila Hunnorum Rex Ecclesiam deuastaret, vir sanctus Leo Papa ad eum accessit, & omnia quæ optauerat, obtinuit. territus namque Attila Dei nutu fuerat, nec Christi sacerdoti aliud rependere valuit, nisi quod ille optabat. Fertur quoque post discessum Pontificis interrogatum esse Attilam à suis, cur vltra solitum morem tantam reuerentiam Romano Pontifici exhibuerit, quoniam pœnè ad omnia quæ ille imperasset, obtemperare ipse iussisset: tunc Rex respondit, non se Papæ personam reueritum esse, sed alium se virum cum habitu sacerdotali vidisse, forma venustiorem, canicie venerabilem, euaginato quoque sibi gladio terribiliter mortem minantem, nisi omnia quæ ille expetisset, impleret: vt hæc reassumit *Valensis in communiloquio p. 1. dist. 3. c. 8. in fin.* Inde Reges & Principes Christiani sumere debent exemplum, vt summo Pontifici obediant & pareant. Nam si ille hoc faciebat timore perterritus, & indignationem Dei fugiens, cum peruersus esset, adeo quod flagellum Domini se dicebat, multo fortius hoc ipsum facere debent Principes Christiani,

Religio Christiana. *Roma.* *De Papa.* *Regalis potestas per sacerdotium ordinata est.* *Contra iniuriantes ministros Ecclesiæ.* *De Attila rege.*

QVINTA

QVINTA PARS.

De priuatione Regis & Reginæ Nauarræ.

ACcedamus iam ad quintam huius operis partem, gratia cuius omnia prædicta scripsimus, ex quibus euidenter colligitur, quod cum Papa sit supremus Princeps super omnes Reges & Principes, possitque illos increpare, corrigere, castigare, & si opus fuerit, deponere: vt latè diximus in 2. parte, præsertim in §. 7. & 8. Cumque Rex & Regina Nauarræ fœdus inierint, amicitiamque concilianerint cum Rege Francorum huius schismatis principali auctore, & per consequens fuerint schismatici: vt diffuse diximus & probauimus tertia parte huius libelli, fuerintque læsæ maiestatis rei, vt latè monstrauimus in 4. parte §. 1. relinquitur necessario concludendum, quod Reges ipsi pœnas schismaticorum & læsæ maiestatis reorum incurrerint, de quibus plenè in dict. §. 1. disseruimus, inter quas propter huiusmodi crimina priuantur rei dignitatibus & honoribus: vt ibi diximus. Itaque iuste fuerunt regno suo priuati ex multis causis, quæ ex iam dictis colligi possunt.

§. 1.

Reges Ecclesiam non defendentes sunt regno priuandi.

Prima causa fuit, quia stante schismate prædicto, Ecclesiæ afflictæ & in tanta necessitate positæ, Rex & Regina Nauarræ alijque Principes Christiani tenentur auxilium præstare, totisque viribus eam defendere: prout Reges in sua coronatione iurant, quod iuramentū continetur in Pontificali Ecclesiæ Romanæ. est textus in *cle. vna de iureiurand.* & ibi notat *Ioann. de Imol.* vt diximus supra in 4. parte, §. 3. in fine. Arctanturque de iure ad hoc faciendum, vt diximus supr. in 4. part. §. 2. quod si non fecerint, poterunt iuste regno priuari: vt diximus supra in 2. parte, §. 7. cum de potestate Papæ agebamus. Vbi inter cetera diximus, quod Constantinus & Leo Imperatores Constantinopolitani fuerunt imperio priuati à Papa, eo quod requisiti Ecclesiam afflictam non defenderunt. Et merito fuerunt imperio priuati, quia omne regnum à Deo est, & à voluntate Dei regis institutio dependet, vt habetur *Deuterono. c. 17.* vbi de regis institutione dicitur populo Israel, Eum constitues regem quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Item *Danielis* 4. Dominabitur excelsus in regno hominum, & cui voluerit dabit illud. Non est quidem potestas nisi à Deo. *Rom.* 13. transumptiue in *cap. qui resistit, 11. quæst. 3. & in cap. quid culpatur, 23. quæst. 1. & quæst. 4. cap. quæsitum.* facit illud *Ioannis* 18. Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi datum esset tibi desuper. Magna quippe sunt in omnibus dona Dei ab æterna collata clementia, sacerdotium & imperium: illud quidem diuinis ministrans, hoc autem humanis præsidens ac diligentiam exhibens, vno eodemque principio vtraque procedentia humanam exornant vitam. ita dicit Imperator in *authentica quomodo oportet Episcopos, in principio collat. 1.* Vnde *Salomon in Prouerbiis* in persona Dei loquens dicit, Per me Reges regnant, &c. Reges ergo quodammodo regnum à Deo, cuius sunt omnia, vt *Psal. 71. & Paralip. 1. cap. vlt.* accipiunt in feudum cum hoc onere, vt Ecclesiam defendant, vt *cap. administratores, & c. Principes, 23. quæst. 5. cum aliis pluribus*, de quibus supr. 4. part. §. 2. qui si susceptum ministerium fideliter gesserint, Ecclesiam ipsam defendendo, recte quidem tantus eis honor exhibendus est, & reuerentia tanta, quantum caput omnibus membris corporis antecellit: quod si non fecerint, tanquam ingrati regno sunt priuandi. arg. *l. fin. C. de reuocand. do. & cap. final. de donat.* ad idem facit text. in *cap. 1. quibus modis feudum amittitur, & cap. domino guerram in titul. hic finitur lex, deinde regni consuetudines incipiunt*: vbi vasallus qui dominum non defendit, feudo priuatur. Non est enim alia iustior causa beneficij auferendi, quam si id propter quod beneficium datum fuerit, hoc est seruitium, facere recusauit, quia beneficium amittit. ita dicit textus notandus in *cap. 1. §. Item qui dominum, versi. sed non est alia, in titulo, quæ fuit prima causa beneficij amittendi li. feu.* bene facit *l. quæro, §. inter locatorem, ff. locati.* vbi conductor expellitur à domo conducta, si non soluit pensionem. Ad idem *l. fin. ff. de rescindenda venditione*, vbi emptor perdit beneficium emptionis, si non soluit pretium. Ad idem *cap. peruenit, el 2. de iureiurā.* vbi non tenetur quis seruare promissum, etiam cum iuramento, si altera pars non seruauit. Cum autem Reges Christiani teneātur Ecclesiam afflictam defendere, hoc ipso quod sciunt Ecclesiæ calamitatem, quamuis non fuerint interpellati: vt est textus valde singularis in *dict. cap. 1. §. Item si delator in tit. quæ fuit prima causa benefici amittendi*, vbi si vasallus cognouerit dominum inclusum, & cū potuerit, non liberauit, feudum perdit. Non est ergo necesse, quod dominus denūciet vasallo se inclusum, quia sufficit quod aliunde sciuerit. Qui enim certus est, certiorari non debet. *l. 1. ff. de actionibus empti. regula, eum qui certus est, de regul. iuris, libr. 6. cum concor.* Cumque Reges Nauarræ pro certo scirent Ecclesiæ calamitatem ratione schismatis prædicti, & insuper fuerunt certiorati, moniti, & iussi à Romano Pontifice, vt Ecclesiam defenderent, & à schismaticorum consortio & fauore abstinerent: quod cum facere noluissent, iustè fuerunt regno priuati, vt diximus supr. in 2. parte §. 7. Vbi commemorauimus aliquos Reges & Principes, qui ex similibus & facilioribus causis fuerunt regno depositi ac dominio priuati à Romanis Pontificibus, quæ hic non repero vitandæ prolixitatis gratia.

Reges sunt feudatarij Dei, vt Ecclesiam defendant, alias regno priuantur.

Non faciens illud propter quod beneficium recipit, perdit illud.

Reges tenentur Ecclesiam defēdere etiam non requisiti.

Regna sunt à Deo.

Omnis potestas est à Deo.

§. 2.

Reges Ecclesiam offendentes regno priuantur.

Secunda causa fuit, quia Rex & Regina Nauarræ non solum non defenderunt Ecclesiam vt tenebantur, immo offenderunt, eo quod fœdus inierunt, & amicitiam reconciliarunt cum rege Francorum huius schismatis auctore: quem iuuare tenebantur ratione confœderationis prædictę, conspirantes contra Ecclesiam & Romanum Pontificem, & consequenter fuerunt schismatici: vt diximus in 3. parte in fine principij, & similiter fuerunt læsæ maiestatis rei, vt probauimus in 4. parte, §. 1. Itaque grauiter offenderunt Ecclesiam, & propterea merito fuerunt regno & dignitate priuati, vt *cap. in nomine Domini, 23. dist. & cap. vnico de schismaticis lib. 6. & cap. ad Apostolicæ de re iudic. eo. lib. & cle. pastoralis eod. tit.* diximus latius in dict. §. 1. Quod videtur satis æquum & rationabile: nam si Regibus Christianis regna à Deo sunt concessa pro Ecclesiæ defensione, vt latè in præcedentibus dictum est, & ipsi eam non defendant, abutuntur potestate à Deo sibi concessa, & consequẽter regnum amittere merẽtur, & multo fortius si eam vel eius summum Pontificem offendãt. Quia priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, vt dicit text. in *c. vt priuilegia in principio de priuilegiis cum concord. ibi positis*. Abutitur enim quis sua potestate, vel non faciendo quod oportet, vt est Ecclesiæ defensio, ad quam omnes Reges & Principes Christiani omnino tenentur (vt sæpè dictum est) vel faciendo quod fieri non licet, imo prohibetur: vt est Ecclesiæ offensio. & cum vtrunque sit malum, secundum tamen grauius est, sicut peccatum delicto grauius esse solet. Delinquit enim qui non implet officium, sed plane peccat quisquis committit contrarium. Cingulo quidem militiæ abutitur miles tam ille qui non implet quod opus, quam ille qui impugnat militię sacramentum, sicut hostis verus ignano milite odibilior est. Vnde qui rempublicam & iuramentum militaribus armis impugnat, iustissime exauctoratur: tanquam ille qui figuram hostilem induerit. Hæc sunt ferè verba notabilia *Polycrati lib. 6. cap. 13. in fin.* Reges ergo qui non solum non defendunt Ecclesiam, sed potius illam impugnant, merito exauctorantur. Nam qui contra Ecclesiæ pacẽ sunt, si dignitatem aut cingulum militię habent, nudentur eis, vt inquit *Liberius Papa in cap. qui contra pacem, 24. quæst. 1.* & propterea plures Romani Pontifices aliquos Imperatores & Reges imperio & regno priuarunt, quia Ecclesiam offendebant, & iura sua perturbabant: quorum aliquos commemorauimus supr. in 2. part. §. 7. Si quidem alij Romani Pontifices hoc facere potuerunt pro æqualibus vel minoribus & faciilioribus causis: similiter Iulius hoc facere potuit. Exempla enim sanctorum patrum sequẽda sunt, & secundum ea iudicandum. *20. dist. c. de quibus, 37. dis. c. qui de mẽsa, 81. di. c. legimus, 7. q. 1. c. omnes, 9. q. 3. cap. fin. 32. quæst. 2. c. non est culpandus.*

Contra abutentes potestate sibi concessa.

Exempla sanctorum Patrum sequẽda sunt

Maiorum quidem actus pro lege accipiuntur. *ff. de pœnis. l. capitalium, §. fin. ff. de religion. & sumpt. fu. l. minime, cum pluribus aliis.* Ad idem facit *lex an apud. ff. de manu. vindi.* vbi dicitur quod proborum doctorum auctoritates, vt Labeonis, sunt sequendæ. Multo fortius auctoritas supremi Principis, prout est Papa, procedens & priuans Reges & Imperatores cum causæ cognitione. Quo casu vna sola eius sententia facit ius, & habet vim legis, vt est textus notandus in *l. fin. C. de legi. & in l. apud Iulianum in fine, ff. ad Trebellia.* Ad idem bonus textus in *c. vno, in fin. in tit. quæ fuit prima causa beneficii amit. lib. feud.* vbi dicit Imperator quod ex eo quod sciuit alias fuisse pronunciatum, quod si dominus principaliter offenditur per reatum vassalli, ibi ad dominum feudum reuertitur, vt hanc habeat suæ iniuriæ vltionem. Sic etiam ille pronunciauit. Potest ergo successor in dignitate circa priuationem feudi pronuntiare, sicut antecessor pronuntiauit, si adhibuit causæ cognitionem: quod est notandum. Eodem modo videtur dicendum de Romano Pontifice, præsertim quando plures Romani Pontifices illud fecissent. Nam tunc videtur inducta quædam consuetudo, quæ similiter facit ius: vt *l. de quibus, & l. si de interpretatione, ff. de legibus, gloss. fin. in l. nemo. C. de sen.* Aliorum verò inferiorum exempla non sunt sequenda. Quia non exemplis, sed legibus est iudicandum: vt *d. l. nemo, cum concor.* Satis ergo erit in casu nostro habere exẽpla aliorũ Rom. Pontificum, qui similiter alios Principes Christianos ex similibus & leuioribus causis deposuerunt: maximè cùm ista exempla non sint nuda, sed iuris & sacrę Scripturæ auctoritatibus fulciantur, vt in pręcedentibus latè monstrauimus, quo casu sequenda sunt exempla etiam inferiorum, vt declarat *Salicetus* post alios in *d. l. nemo in principio.* Siquidem illis temporibus Ecclesia ex illis causis potuit Imperatores, Reges, & Principes deponere: multo fortius hodie poterit illud idem facere, quia Ecclesia per incrementa temporum, semper maiori vtitur potestate, vt est textus notabilis in *cap. displicet ad finem, 23. quæst. 4.* Tenet *Augustinus de Ancona in li. de potestate Ecclesiæ. q. 37. art. 5.* diximus suprà in 2. parte in fine.

Ecclesia semper crescit.

§. 3.

De transitu ad Guianam per Nauarrã.

Tertia causa fuit, quia cum necessarium esset Maiestati vestræ transire per Nauarram, ad Ducatum Guianæ expugnandum vna cum gẽte Anglorum ex decreto & sententia Romani Pontificis, & Rex & Regina Nauarræ pluries rogati & moniti, vt exercitui vestro securum præberent transitum, vt de iure tenebantur, noluerunt hoc facere: immo cum Rege Francorum amicitiam conciliarunt, fœdu que inierunt in fauorem schismaticorum contra Ecclesiam & Romanũ Pontificem: cumque non esset alius locus aptus ad trãseundum, nisi per regnũ Nauarræ,

Nauarræ, quia per Viscayam erat locus angustus, & non accommodatus, opus fuit per Nauarram intrare. Sicut antiquis temporibus Hānibal capta Sagunto vrbe, partitis spolijs militibusque ex victoria iucundatis, munitis Hispaniæ vrbibus, præpositoque Hispaniæ Asdrubale fratre, volens Italiam pergere, Pyrenæum montem transire satagit. & superatis Ilergetibus, qui Nauarrenses hodie dicuntur, suntque coniuncti Pyrenæo per Rucium vallem, & sic per Nauarram tanquam per aptum, immo per aptiorem locum ad transeundum ad Vasconiam transiuit, sicut historici chronicique testantur. Pari ergo ratione Maiestas vestra exercitui suo locum illum ad transeundum ad Ducatum Guianę similiter elegit: & sicut olim Hānibali transitum impediebant, & ab eo debellati ac victi & subiugati fuere: sic & nunc illis Maiestati vestræ resistentibus similiter euenit. Qui quidem transitus ad Ducatum Guianæ licitus erat, tum ratione iuris, quod Rex Anglorum ad eundem Ducatum habere prætendit, quo dicit se fuisse spoliatum: tum ex decreto & auctoritate Romani Pontificis. argum. *l. qui iuste possidet. ff. de acquir. poss.* Erat etiam transitus innoxius, quia nihil mali facturus erat exercitus in regnum Nauarræ, si securitas ad transeundum à Regibus ipsis præstaretur, quam sacra vestra Maiestas ab eis poscebat. Ad quam procurandam & accipiendam exercitus noster intrauit, sed Reges Nauarræ cum Regis Francorum auxilio & fauore totis viribus resistebant. quam ob rem sacra vestra Maiestas ad iracundiam prouocatus in transitu & securitate semper insistens, bellum mouere iustum contra Regem & Reginam Nauarræ, tum quia transitum impediebant ad Ducatum Guianæ, tum quia inimici Ecclesiæ erant, vt in præcedentibus sæpe dictum est. Ad hoc allego singulatem doctrinam *Bartol. in l. Christianis, C. de paga.* vbi notanter dicit, quod Ecclesia licitè potest indicere bellum contra Sarracenos tenentes & occupantes Ierusalem, (quæ terra sancta dicitur) & contra omnes alios infideles intermedios impedientes vel non permittentes Christianos ire vel transire ad illam sanctam expeditionem, vnde & contra hos dicit fore iustum bellum. *Nota.* Quod est valde notandum, & ad propositum nostrum satis accommodatum, præsertim cum vltra resistentiam & impedimentum quod Reges ipsi præstabant, erāt etiam schismaticorum fautores & inimici Ecclesiæ: & per consequens sicut bellum erat iustum contra schismaticos, sic & contra eorum fautores & complices. Ita notabiliter decidit *Asten. in sum. li. 2. tit. 64. ar. 7. colum. 2. versic. 2. consistit*, cuius mentionem fecimus suprà in 3. part. in fine principij. Bene facit text. in *l. non dubito, ff. de cap.* vbi littera dicit. Non dubito quin fœderati & liberi nobis extranei sint, quamuis gloss. ibi de alijs fœderatis intelligat: potest enim intelligi de fœderatis cum inimicis. nam & illi inimici sunt, vt latè diximus supr. in 4. part. §. 1. in fine. Et inde est, quod diffidato principali ad bellum, videntur similiter diffidati omnes eius complices & auxiliares. Ita notanter dicit *Bald. l. 2. col. 21. vers. & nota quod quando aliquis diffidatur, C. de seruitutibus.*

Contra fautores & complices.

Diffidatio.

Contra impedientes transitum licitum. Ad prædictorum confirmationem facit illud, quod habetur in sacra scriptura *Machabæorum 5. Deuter. 2. & Paral. 20. Num. 21.* vbi dicitur quod cum filij Israel ab Ægypto in terram promissionis venirent, miserunt nuntios ad Seon Regem Amorrhæorum dicentes, Obsecramus vt transire nobis liceat per terram tuam, non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos. Qui concedere noluit, vt transiret Israel per fines suos: quin potius exercitu congregato egressus est (obuiam in desertum,) & venit in Iasa, pugnauitque contra eum) à quo percussus est, scilicet Rex Seon in ore gladij, & possessa est terra eius ab Arnon vsque ad Ieboch & filios Ammon, quia forti præsidio tenebantur. Tulit ergo Israel omnes ciuitates eius, & habitauit in vrbibus Amorrhæi, & cetera. Vnde *August. in quæstionib. Numer.* ita dicit. Notandum est sane quemadmodum iusta bella gerebantur à filijs Israel cōtra Amorrhæos, innoxius enim transitus negabatur, qui iure humanæ societatis æquissimo patere debebat. Hæc ibi, & habentur in *cap. fin. 23. q. 2.* vbi gl. dicit. Licet enim transire per alienum agrum ius non sit, vt *1. di. c. 1.* tamē quia necessarius erat iste transitus, isti prohiberi non debuerunt, vt *ff. de aqua plu ar. l. in summa, § item Varus.* Item quia via publica erat, & nemo prohibetur via publica vti, vt *C. de serui. l. per agrum.* hæc glo. idem sequitur *beatus Thom. in tractatu de regimine principum, lib. 2. cap. 12. & Lucas de Penna in l. 1. colum. 3. in fin. c. vt armorum vsus li. 11.* viæ enim communes sunt omnibus quodam iure naturæ & legibus gentium: vt patet ex prædictis, & tenet *S. Thom. in præallegato cap. 12. in princip.* Ex quibus patet, quod exercitus Maiestatis vestræ volens transire ad Ducatum Guianæ, non erat aliquo modo prohibendus, nec ei resistēdum; & quia prohibebatur & resistebatur, licitè potuit sacra vestra Maiestas contra eos bellum iustum indicere, & capta in bello sua facere, ac sibi iure retinere: quoniam capta in bello iusto efficiuntur capientium: vt notatur per omnes in *l. hostes, ff. de capti. & in cap. sicut el 2. de iureiurando*, maxime si capiātur ab hostibus & inimicis Ecclesiæ, prout sunt schismatici, quorum bona licitum est occupare & retinere propter constitutiones vel concessiones Principum concedentium ea occupanda. *8. dist. quo iure 23. quæst. 7. per totum.* ista sunt notanda verba Innocentij, & ad propositum nostrum satis accommodata in *cap. quod super his, de voto in fin.* quem alij communiter omnes referunt & sequuntur, signanter *Hostiens. Ioan. Andr. & Cardin.* Idem dicunt de bonis hæreticorum. Ad hoc bonus textus in *c. cum secundum leges de hære. li. 6.* idem in effectu

Capta in bello iusto efficiuntur capientium.

Schismaticorum bona licite capiuntur.

Nota.

effectu voluit *Innocentius in c. cura in fine de iure patro.* dicens quod illi qui tuti sunt auctoritate eius qui potestatem condendi ius habet super temporalibus, qui pœnã amissionis iurium induxit, salua conscientia possunt iura & bona illa retinere, quod est valde notandum. Sententia ergo priuationis & adiudicationis Romani Pontificis abstulit regnum à regibus Nauarræ, & Maiestati vestræ tradidit, quo ad verum dominium: quoniam sententia aufert dominium à vero domino, & transfert in eum pro quo lata est, vt voluit glo. in *l. ex hoc iure in versic. dominia in fine, ff. de insti. & iure*, & ibi notat *Bar. co. 2. versic. aduerte tamen*. Idem tenet glo. in *§. fi. instituta de officio iudicis in verbo cui adiudicatum est, & in c. proposuit in verbo vacare de concessione preben.* Notatur in *l. 1. & in l. sunt & alia, in glo. fi. ff. de publiciana.* idẽ sentit *Innoc. in c. quia plerique post principium de immunitate Ecclesiarum*, quem alij referunt & sequuntur. Eiusdem intentionis fuit *Bald. in l. id quod pauperibus. q. 7. C. de. epis. & cle.* quem simpliciter refert, & sequitur *Petrus de Ancharrano in regula possessor de regul. iuris. li. 6. col. 36. ver. tertio quæro, & moderni in c. 1. de consti.* Idem voluit *B. Thom. 2. 2. q. 62. ar. 3.* Concluditur ergo quod reges Nauarræ prædicti iuste fuerunt regno priuati, & sacra vestra Maiestas licite illud obtinuit, iureque retinet. Quod etiam vltra prædicta probatur ex auctoritate sacræ scripturæ in præallegatis locis *Machabæorum 5. Deuterono. 20. & Numer. 21.* vbi filij Israel prohibiti transire ad terram promissionis per terram Seon regis Amorrhęorum debellarunt eum, & occiderunt, regnumque & ciuitates suas acceperunt, retinueruntque sibi & possederunt, vt ibi aperte dicitur & declarat ibi gl. Augustini, & refert *ibi Hugo Cardinalis super verbo tulit ergo.* Dicit enim. Hic possedit Israel ciuitates Amorrhæorum, quas bello superauit. Sic ergo erit dicendum in casu nostro, quod cum Maiestas vestra iusto bello regnum illud acquisierit, licite illud tenet, ac retinet in foro conscientiæ: quoniam acquisita in bello iusto, efficiuntur propria capientis in vtroque foro, vt colligitur ex prædictis, & probatur ex his quæ dicit *Beatus Ambrosius in libr. 1. de patriarchis*, & habetur in *c. dicat aliquis. 23. q. 5.* probatur etiam ex his quæ dicit *Beatus Augustinus contra Petilianum*, & habentur in *c. si de rebus. 23. q. 7.* facit quod notatur *l. naturale, §. vltimo, ff. de acqui. rerum dominio & in §. ea quæ instituta de iure naturali & 1. di. in c. ius gentium & per glo. in c. dominus noster. 23. q. 2. in fine*, quę dicit quod acquisita in bello, scilicet iusto, facit quis sua: adeo quod si in dicto bello consequutus est totum suum interesse, poterit adhuc debitum in iudicio petere, quia ea quæ in bello acquisiuit facit sua ex auctoritate belli. quod tamẽ intelligendum est quando ab alio quam à principali debitore, vel qui habet causam ab eo acquisita sunt. alias secus, quia bona fides non patitur, vt semel exactum iterum exigatur, *ff. de regu. iuris bona fides, & ibi glo. & in præallegato c. Dominus noster.* quæ sic debet intelligi secundum *Ioan. de Fan. & Archi. ibi & Ioann. de Ligniano in tractatu de bello*, quem refert & sequitur *Archiepiscopus Flo. 3. parte ti. 4. c. 2. §. 10.* Et ex istis aliqui audent dicere, quod si vnus ab alio in bello iusto plurima occupauit, & postea ille cuius sunt res occupatæ vult satisfacere, is qui occupauit non tenetur restituere occupata, & recipere satisfactionem, quia quod quis occupat iure gentium, suum efficitur, *instituta de iure gen. § ea quæ. 1. di. ius gẽtium.* Et quod aduersarius damnificari possit, habetur in *li. feu. de milite vassalo qui contumax est in fi. secundum Archi. in præallegato c. dominus noster in fine.*

Sententia aufert & transfert dominium.

Conclusio.

Capta in bello iuste efficiuntur capientium.

An ille qui debitũ suum acquisiuit in bello, potest illud postea in iudicio petere.

§. 4.

Ex prædictis causis nobis notis & alijs soli Deo forsan cognitis voluit Deus regnum Nauarræ ab ipsis regibus auferre & Maiestati vestræ concedere. Deus enim transfert regna de gente in gentem propter iniustitias, vt ex iam dictis clare constat: signanter ex eo quod dicitur *Danielis 4.* Dominabitur excelsus super regnũ hominum, & cuicunque voluerit dabit illud. Et in *c. sequenti.* Diuisum est à te regnum & datum est Medis & Persis. Et *primo Regum 15.* Pro eo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus ne sis rex. Ad idem *Deuteron. c. 2.* loquens Deus populo Israel dixit illis, Surgite & transite torrentem Arnon: ecce tradidi in manu tua Seon regem Esebon Amorrhęum, & terram eius incipe possidere, & committe aduersus eum prælium. Ex quibus verbis ostenditur bellum filiorum Israel esse iustum ex auctoritate & pręcepto Domini, qui terram vnius pro voluntate sua potest dare alteri, secundum *Nicolaum ibi.* Sedes enim superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis, radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. *Ecclesiast. 10.* vnde merito ibidem dicitur, Regnum à gente in gentem transfertur propter iniustitias & iniurias & contumelias ac diuersos dolos. Sicut patet de monarchia Assyriorum translata ad Babylonios, & à Babylonijs in Persas & Medos. *Danielis 5.* Et ab illis in Gręcos. *Mach. 1.* Et à Gręcis in Romanos. *Luc. 2.* Et postremo à Græcis translatum est in Germanos, vt dicit textus in *c. venerabilem de electio.* & ibi gloss. Ad idem facit quod Christus loquens principibus sacerdotum dicebat *Matth. 21.* Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius, transumptiue in *c. si de rebus. 23. q. 7.* Tangitur per *Apostolum ad Hebra. 7.* Notatur in *c. translato de consti. & per Oldra. consilio 72. & per Albericum in rubrica. C. de paga.* Tradiderat enim Deus principibus sacerdotum potestatem ministrandi super regno suo Israel, vt habetur *Numer. 3. & 17.* ipsisque dederat omnia iura prouenientia ex sacrificijs & oblationibus. *Numer. 18. Deutero. 18. Iosue 13.* De isto principatu gaudebant ipsi, quia honorabantur & locupletabantur: & quoniã isti non crediderunt Christum verum Messiam, aufertur ab eis regnum Dei sibi commissum, vt daretur gentibus

Regna transferuntur de gente in gent.

gentibus enim quærentibus. Hic est vetus & literalis illorum verborum intellectus secūdum *Episcopum Abulen. Matth. 21. c. q. 99.* Et secundum istum intellectum potest induci illa auctoritas contra omnes reges & principes seculares non facientes iustitiam, vel illud ad quod alias de iure tenentur, vt si non fecerint, debeant ab eis auferri regna & dominia. Et ad istum sensum inducitur, illa auctoritas per *Augustinum* scribentem *contra Petilianum*, vt habetur in *praallegato c. si de rebus*, vbi littera dicit, Si de rebus vel locis Ecclesiasticis, quæ non tenetis querimini, possunt & Iudæi iustos se dicere & iniquitatem nobis obijcere, quia locum in quo impij regnauerunt, modo Christiani possident. Quid ergo indignum si ea quæ tenebant hæretici, secundum patrem voluntatem Domini Catholici tenent? Ad omnes iniquos & impios illa vox Domini valet: Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam. an frustra scriptum est, scilicet *Sapien.* 10. Labores iniustorum pij edent? quapropter magis mirari debetis, quod adhuc tenetis aliquid, quam quod aliquid amisistis. Item si qua iam præcisi possidete cœpistis, quia vobis ablata nobis Dominus Deus dedit, non ideo concupiscimus aliena, quia illius imperio, cuius sunt omnia, facta sunt nostra, & iuste nostra sunt; vos enim vtebamini ad præcisionem, nos ad vnitatem. alioquin & primo populo Dei possent illi obijcere alienæ rei concupiscentiam, qui diuina potestate ab eorum facie, qui ea terra male vtebantur expulsi sunt; & ipsi Iudæi à quibus ablatum est regnum secundum verbum Domini, & datum est genti facienti institiam, possunt obijcere alienæ rei concupiscentiam, quia Christi Ecclesia possidet, vbi persecutores Christi prius regnabant. Hæc ibi. quæ verba sunt valde notanda & ad propositum nostrum valde accommodata. Ex quibus patet, quod non possunt nec debent conqueri Rex & Regina Nauarræ de regno sibi ablato, ex quo non fecerunt iustitiam, & id ad quod tenebantur videlicet Ecclesiæ defensionem, quin immo eam offenderunt eo modo quo diximus. Vnde iuste Deus disposuit quod regnum Nauarrę ab eis auferretur, & daretur Maiestati vestræ, qui iure illud retinet tanquam sacrosanctæ Romanæ Ecclesię obediens filius assiduus acerrimusque ipsius defensor. Inter omnes autem iniustitias nulla capitalior est quàm Ecclesiæ & Christi vicario Dei vices in terra gerenti obedientiæ & reuerentiæ cultum subtrahere, aut in aliquo diminuere. Patet ergo ex his quæ diximus rei veritas luce clarior. Sed quia non sufficit veritatem pandere, nisi etiam destruantur ea quæ ediuerso dicuntur siue dici possunt, operæ pretium est ea in medium adducere eisque congruum dare responsum.

§. 5.

An regnum transit in dotem. Non obstat prædictis, si dicatur quod regnum Nauarræ erat proprium patrimonium Reginæ, & non transit in dotem quantum ad dominium, nec quantum ad administrationem in maritum, nisi ipsa regina velit; vt notanter voluit *Bald. in c. Significauit de repertis col. 2. vers. & pone regina.* quem simpliciter refert & sequitur *An. Siculus ibi in fi.* Vnde delictum mariti fauendo schismaticis, non habuit nocere reginæ, vt *C. ne vxor pro marito per totū.* Pœnæ enim suos debent tenere auctores, *l. sancimus. C. de pœnis. c. quæsiuit de his quæ fiunt à maiori parte ca.* Quoniam ad hoc dicendum est, quod delictum mariti non iuuātis Ecclesiam, vt tenebatur, nocet vxori, vt est casus valde singularis in *c. 1. in fi. in ti. de capi. Corradī li. feu.* vbi dicitur quod si maritus vxoris feudatariæ, quę tradidit feudum in dotem, non præstitit seruitia domino debita, feudum dotale committitur, & habetur pro commisso, saltem durante matrimonio inter illos. ita notanter tenent ibi omnes doctores, & sequitur *Iacobus de sancto Georgio in tractatu feudorum super parte & promiserunt eidem domino præstare debita seruitia, co. 10. vers. sed hic cadit pulcherrima dubitatio.* In casu autem de quo agimus, administratio & nomen regni Nauarræ, transiuit in maritum, nam rex appellabatur, & regnum vna cum vxore administrabat, quia secundum leges Hispaniæ ita fieri debet. Vnde propter delictum mariti vxor perdit regnum, saltem durante matrimonio, quando ipse solus delinquit, & tale est delictum propter quod regnum perditur. In casu tamen nostro, non solum maritus, verum etiam vxor deliquit non defendendo Ecclesiā, prout tenebantur, immo & offendendo, vt in præcedentibus dictum est; præsertim confœderando se cum rege Frācorum in fauorem schismaticorum & Ecclesiæ offensionem. in qua re ipsa fuit principalis auctor, nec cum posset maritum prohibuit, & consequenter fuit in culpa. *Rex & Regina Nauarræ deliquerunt.* *l. culpa ff. de re. iuris. l. in omnibus & l. in delictis, ff. de noxalibus actionibus;* maxime cum delictum in fauendo schismaticis, haberet causam successiuam & continuam. vnde non prohibendo eum posset, non caret scrupulo societatis occultæ. *c. causam de proba. c. cōstitutus de test. 86. di. c. culpā. 23. q. 3. qui potest.* nota in *c. 1. de offi. dele. & in c. Petrus de homi.* Error quidem cui non resistitur, approbatur. *83. di. c. error.* Qui enim alios cum potest ab errore non reuocat, se ipsum errare demōstrat. *de hæreticis. c. qui alios & c. cum ex iniuncto. §. pen. de sen. exco. quante. 2. q. 1. si peccauerit de cogna. spirituali. c. tua de homi. c. sicut dignum.* Poterat quippe ipsa regina tanquam domina & regni proprietaria contradicere marito, & data inter eos discordia, præualuisset vxoris contradictio: sicut de præsentatione ratione iuris patronatus diximus, quod præfertur præsentatus ab vxore patrona, vt volunt *Domini de rota decisione 422. qui alias reperitur sub ti. de iure patro. incipit fuit dubitatum.* refert & sequitur *Abb. in c. fi. de concess. preben.* vbi loquitur de diuersitate inter pupillum & tutorem in præsentando, & concludit quod præfertur præsentatus à pupillo, si est maior

Quando est discordia inter maritum & vxorem.

maior septennio, quod etiam tenet *Ioan. And. in c. ex eo de elec. lib. 6.* Ipsa autem regina non sulum non contradixit, immo nec protestata est quod propter mariti potentiam vel timorem non contradicebat, vt per hoc ius suum conseruaret, iuxta notata in *l. non solum, §. morte, ff. de noui operis nuntiatione, & in c. cum in de consti. & in cap. 1. de his qua vi metusue ca. fiunt.* vbi est bonus tex. ad propositum. Nec interuenerunt minæ nec metus, nec coactio, nec alia impressio ex parte mariti: Immo ipsa sponte & vltro vna cum marito fœdus & cōfœderationem fecit cum rege Francorum huius schismatis auctore. vnde iuste fuerunt priuati. Mulier enim maritata delinquere potest, & delicti pœnas in se & bonis suis luere debet, quia matrimonium non reddit libertatem ad delinquendum, sicut neque patria potestas filios delinquentes liberat, vt *l. milites agrum, §. desertorem, ff. de re mil. l. qui cum vno. §. qui filium eodem titul.* de quo per *Salicetum & Paulum de Castro in l. propter insidias. C. qui accusare non possunt, & per docto. in c. 1. de delictis puerorum.* Vnde si vxor tale delictum commisit propter quod bona sua confiscantur vel alias illa perdit, perdet similiter regnum, saltem pro tempore vitæ suæ quo ad commoditatem & vtilitatem, quam inde habitura erat, *l. quoties. C. de donatis quæ sub modo:* Nam quantum ad hoc regnum & alia bona restitutioni subiecta veniunt in confiscatione bonorum, vt *d. l. Statius Florus. §. Cornelio Felici, ff. de iure fisci.* Ad idem *c. 1. de capi. Corra.* nota. *in l. filius familias, §. diui Seuerus, ff. de le. 1. & in cle. nolentes de hæreticis:* de quo infra latius subiungemus, cum de filio Regis Nauarræ differemus. Transeat ergo vel non transeat regnum in dotem, venit in confiscatione bonorum propter delictum vxoris, vt supra dictum est. Nec excusatur propter maritum, nec maritus propter metum perditionis bonorum vel rerum seu maioris partis earum: quia vterque magis tenebatur veritatem sequi Ecclesiam defendendo, quam cum animarum suarum periculo & incommodo spreta veritate & contempta, schismaticis adhærere. cum pro defensione veritatis, etiam propria impugnare oporteat, vt inquit *Philosophus ethicorum 1.* diximus late supra in 3. parte. §. 1. & 2.

Protestatio.

Mulier maritata delinquit.

Bona restitutioni subiecta quomodo confiscantur.

§. 6.

Superest adhuc vna alia non mediocris difficultas. Præsupposito quod Rex & Regina Nauarræ ex suo delicto iuste fuerint regno priuati, eorum tamen filius primogenitus, qui post Reginæ vitam in regno successurus erat, non videtur quod regnum perdere debeat, cum pœnæ suos debeant tenere auctores, nec pœna sit vlterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente repertum: vt dicit text. in *cap. quæsiuit de his, quæ fiunt à maiore parte ca. l. sancimus, C. de pœnis, l. ob maritorum, C. ne vxor pro marito, c. illud, 11. quæst. 3. c. Romana, §. fin. de sent. excom. libr. 6.* vnde versus, Auctores proprios sua crimina iure tenebunt. Plus quam peccatur, non vltra pœna trahatur. In sacro etiam eloquio *Ezech.* 18. dicitur: Anima quæ peccauerit ipsa morietur, filius ergo non portabit iniquitatem patris, vt *C. ne filius pro patre per totum.* Patris enim casus vel calamitas filijs non obest: vt *l. final. C. de vsufruct.* Quapropter crimen paternum, vel pœna paterna, nullam maculam infligere potest. Nam vnusquisque ex suo admisso, sorti subiicitur: nec alicuius criminis successor constituitur, vt *l. crimen, ff. de pœnis canonizata, 1. quæst. 4. cap. crimen.* inde est quod ex persona vel nota patris, nepotes non excluduntur à bonis liberti vel auiti. *l. diui fratres, ff. de iure patro.* Ex quo dicebat *ibi Dynus*, quem alij sequuntur, quod filius propter delictum patris non priuatur feudo: maxime si feudum est antiquum non paternum, cum illud non iure hereditario sed tanquam ex genere deferatur, vt *c. 1. §. 1. in ti. si vassallus feudo priuetur, & ibi Bald.* Ad idem bonus textus *in l. cum qui, ff. de interdictis & releg.* ibi, quæ vero nō à patre sed à genere à ciuitate à rerum natura tribuerentur, ea manere eis incolumia. Dicit glo. vt sic prior parens quam secundus inspiciatur. De quo etiam per *glo. & docto. in l. adoptiuum, §. fi. ff. de in ius vocan. & in l. emancipatum, §. si quis & patrem, ff. de sena.* vbi nepos ob parentum flagitia maiorum dignitate non priuatur, plus enim prodest liberis aui dignitas, quam casus patris obesse possit, vt ibi dicitur. Et inde est, quod exhæredatio filij etiam iusta non nocet descendentibus à filio, *l. 3. §. si emancipatus, ff. de bon. poss. contra ta. l. pater filium, & l. postumus. & l. si is qui, ff. de inoffic. testam. & l. 1. § si pater, ff. de coniun. cum eman. libe.* ad idem *l. pater familias testamento, ff. de here. instit.* Quinimmo etiam si pater perduellionis crimen commisit, & propterea damnatus est, iura libertorum paternorum salua liberis manent. *l. iura, ff. de iure pat.* ad idem *lex eorum, ff. ad legem Iuliam maiestatis:* vbi si pater crimen læsæ maiestatis commisit, & propterea fuit damnatus, eius bona liberis conseruantur. ad idem *l. cum ratio, ff. de bonis damna. & authentica bona damnatorum, C. eodem.* Et multo fortius cōseruabuntur bona, quæ non à patre sed ab alijs proueniunt, vt *dict. l. cum qui, ff. de interdictis & relegat. cum alijs de quibus supra.* Cum autem regnū non deferatur à patre, nec sit in eius bonis, sed potius deferatur à primo instituēte, vt *l. cohæredi. § cum filia alijs est §. quod si heredem, ff. de vulgari & pupillari.* notatur in *l. vnum ex familia in principio. ff. de lega. 2. & in l. precibus. C. de impu. & alijs substi. & in l. si cognatis, ff. de rebus dubijs.* & quantum ad regni successionem nihil habet à patre nisi virtutem quam trahit à lumbis eius circumscripto hereditariarum facultatum iure, vt dicit *Bal. consilio 417. co. 2. versic. nam quadam sunt:* relinquitur de necessario dicendum, quod propter parentum delictum filius non debet regnū priuari.

An filius regis priuetur regno propter delictū patris.

Nota illum textum.

Regnum defertur à primo instituente.

Regnum quidem Nauarræ sicut & alia regna, defertur filijs primogenitis, non quidem iure hereditario, sed potius ordine primogenituræ

Regna quomodo deferuntur.

turæ

turę, vt est textus valde notandus in *c. licet de voto*, vbi dicitur quod regnum debetur primogenito, nam vt dicit *Bal. in l. ex hoc iure. 2. co. versic. 4. queritur. ff. de iustitia & iure.* & refert *An. Siculus in c. significauit. 4. co. de rescriptis*, semper fuit & semper erit quod primogenitus succedat in regno. Consuetudo autem circa regnorum & aliarum dignitatum successionem attendenda est & sequenda, vt vult notabiliter *Bal. in c. 1. de feudo Marchiæ.* Ad hoc bonus text. in *c. denique. 7. q. 1.*

Regnum an transeat in filios.

Cessante vero consuetudine, regnum nõ transit in filios. Quia filius non succedit patri ex patris persona, nisi in his quæ pater in bonis suis censetur habere, *ff. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. quoniam autem. ff. ad leg. Falci. l. in quãtitate in principio, & l. pœnales, authentica de triente & semisse in principio colla. 3.* Rex quidem non habet regnum in bonis suis, quia iura regnorum sunt publica, & in nullius bonis. *ff. de rerum diuisione. l. 1. §. quadam & l. in tantum. §. vniuersitatis, institut. eodem in principio.* Et propterea rex dicitur regni administrator, vt colligitur ex *l. 2. in principio. ff. de origine iuris*: cum dicit, quod initio ciuitatis Romanæ omnia manu regia gubernata fuere: Ergo rex est gubernator vel administrator, non dominus, vt *l. vna. §. 1. ibi regimentis, ff. de offi. præfecti prætorio.*

Rex est regni administrator non dominus directus.

Hæc autem gubernatio ad vtilitatem reipublicæ non ipsius regis data est regi, vt colligitur ex *d. l. 2. §. nouissime, ff. de origi. iuris.* & morte ipsius regis finitur, vt *l. 1. C. de heredi. tuto. & instituta quibus modis tutela finitur, §. simili modo*, sicut de prælato Ecclesiæ dicimus in *c. 2. de donati.* Habet tamen rex liberam administrationem vel potestatem in regno, vt notatur in *c. grãdi de sup. negli. prælato. li. 6. & in l. præses. C. de transactis, & per glo. in l. mandato generali, ff. de procurato.* immo secundum aliquos est dominus regni ad tempus, donec viuit. *l. quoties, C. de dona. quæ sub modo fiũt*, vnde sumpta est *lex regni. 5. partita ti. 4. l. 7.* & potest vti & frui rebus & iuribus regni in vita sua tanquam vsufructuarius, salua tamen rerum substantia remanente, vt *l. 1. cum pluribus alijs, ff. de vsufru. & instituta eodem in principio.*

Rex habet liberam administrationem in regno.

Recte autem gubernando & administrando rex non debet regni conditionem deteriorem facere seu aliter regnum damnificare, vt *l. 1. C. de decretis decurionum. lib. 10.* notatur in *l. Ambitiosa, ff. de decretis ab ordine faciendis.* Ad hoc bonus textus in *l. creditor, §. Lucius. ff. mandati*, quem doctores in diuersis propositis semper habent in ore, vbi data alicui generali administratione, non potest aliquid dolose facere, & si faciat, non obligat dominum: nec ei præiudicat. Non ergo potest rex de rebus ipsius regni libere & ad libitum disponere, vel aliter eas alienare, vt *cap. intellecto de iureiurando*, notatur per *Bart. & alios in l. prohibere, §. plane. ff. quod vi aut clam.* Bonus text. in *l. contra iuris regulas, §. fin. ff. de pactis & in l. filius familias in principio, ff. de donatis.*

In delictis quasi contrahitur.

Si autem per viam contractus rex non potest regnum alienare in præiudicium successoris, similiter nec delinquendo. Quia in delictis quasi contrahitur & per quasi contractum se obligat delinquens ad pœnam, vt *l. imperatores, ff. de iure fisci & in l. fi. C. de colla. fundo patri. lib. 11.* & ibi notat *Angelus, glos. in l. 1. §. bestias in versicul. honorari. ff. de postu. & in l. si seruus, ff. de his qui notãtur infamia.* Delictum enim est pręparatio pœnæ, vt *l. quæsitum, ff. qui & à quibus, & l. aliud. ff. de verborum signi.* Qui autem consentit in antecedente, videtur consentire in consequenti, vt *l. & si non cognitio. C. si contra ius vel vtilitatem publicam.*

In delictis est obligatio naturalis.

Et inde est, quod illi delictis est reperire obligationem naturalem, vt voluit *Inno. in c. in nostra de iniurijs*, refert & sequitur *Angelus in d. §. bestias in fi.* Sicut ergo rex non potest præiudicare successori per consensum adhibitum in contractu, sic nec per consensum adhibitum in delicto. vt notatur in *l. post contractum & in l. filius familias, ff. de dona. & in l. filius familias, §. diui Seuerus de le. 1. & in l. concessa, ff. de vectigalibus.* Nullo ergo modo poterit rex regnum alienare in præiudicium successoris. Bene tamen poterit sibi ipsi præiudicare, quo ad commoditates quas in vita sua erat in regno percepturus, vt *l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iure fisci. l. ex facto, ff. ad Trebe. c. 1. de capi. Corra.*

Conclusio.

Ex quibus iuribus colligitur, quod confiscatis bonis alicuius, confiscatur commoditas quam habet in bonis alienis. ita dicit *Bal. in l. si quis presbyter. C. de epi. & cle.* diximus supra in §. 5. ad fin. succedet ergo in regno Nauarræ filius primogenitus. Ista sunt quæ multorum turbant spiritum.

§. 7.

Sed reuera si recte prædicta consideremus, parum aut nihil faciunt ad propositum de quo agimus; præsertim si teneamus opinionem illam, quam multi non leuis auctoritatis doctores tenent, quod filius primogenitus habet regnum à patre, sicut heres patris, vt late ac singulariter ponit *Albericus in l. pe. C. de dona. inter vir. & vxo. col. 3. versic. nunc transeamus.* propter delictum ergo patris filius perdit regnum. vel aliter potest dici, quod prædicta non habent locum in casu nostro, non enim habent locum in criminibus enormibus & grauissimis, prout est hæresis, apostasia, schisma, & crimen læsæ maiestatis, in quibus filij propter parentum delicta puniuntur. De hæresi est textus in *c. quicunque & c. statutum de hæreticis l. 6. & c. vergentis. eo. ti.* De schismate est textus in *c. vnico. §. contra natos de schismaticis. li. 6.*

Schismaticus largo modo dicitur hæreticus.

schismaticus enim largo modo dicitur hæreticus, quia nullum schisma est, nisi sibi aliquam hæresim confingat, vt inquit *Hieronymus super Epistolam ad Galat.* habetur in *c. inter hæresim. 24. q. 3.* Et per *gloss. in summa 24. q. 1.* quam allegat & commendat *Ioan. de Anania in rubr. de schismaticis. co. 2.* Hæresis quidem opponitur vnitati Ecclesiasticæ charitatis, ideo sicut fides & charitas sunt diuersæ virtutes, quamuis quicunque caret fide, caret etiam charitate; ita schisma & hæresis sunt diuersa vitia, quamuis quicumque hæreticus sit, sit etiã schismaticus, sed non conuertitur. Verum est tamen, quod

sicut

ſicut amiſſio charitatis eſt amiſſio fidei formatæ, & eſt via ad amittendam fidem informem, iuxta illud *prima Timot.1.* A quibus quidam aberrantes, ſcilicet à charitate & alijs huiuſmodi, conuerſi ſunt in vaniloquium, & cetera. ita etiam ſchiſma eſt via ad hæreſim. ita declarat *Beatus Thom.2.2.q.39.ar.1.* Propterea dicit *glo.notabilis in c.didicimus 24.q.1.in ver. nil habere*, quod omnis ſchiſmaticus eſt hæreticus, & loquitur de ſchiſmate inueterato, quod ſapit hæreſim. nam ſi non eſſet hæreticus, non tandiu in ſchiſmate perduraret. ita declarat *Abb. Siculus in c.quia diligentia de elec.* Si ergo quis recedat ab obedientia Papæ, qui vices Chriſti tenet in terris, nolens ſuperbe, contumaciter, & in contemptum ei ſubijci, eſt ſchiſmaticus tantum: ſed ſi diu perſtitit inobediens, præſumitur hæreticus. ad hoc bonus tex. in *extrauagante Clementis quinti quæ incipit, ad certitudinem in principio*, vbi antiquatos ſchiſmaticos appellat hæreticos, reperitur hodie *ſub titulo de ſen.exc.3.* Vbi tamen ideo recederet, quia credit Papam non habere poteſtatem condendi Canones, aut quod poteſtas ſuprema non reſidet penes ipſum, tanquam qui vices gerit eius, qui eſt caput Eccleſiæ, qui eſt Chriſtus (vt ſupra dictum eſt) iſte eſt hæreticus ſtricto modo. ita dicit *glo.in c.nulli.19.di.& in c.generali in ver. inhibemus de elec.lib.6.* Satis ſit ad propoſitum noſtrum, quod ſchiſmaticus largo modo poteſt dici hæreticus, vel ſaltem eſt hæreſi proximus. ita vt merito diſpoſitum contra filios hæreticorum, ſit etiam diſpoſitum contra filios ſchiſmaticorum, vt propter parentum delictum debeant puniri in publicatione bonorum & iurium ſuorum, & alijs pœnis, de quibus in *d.§.contra natos.*

Pœna rebellium.

De crimine vero læſæ maieſtatis habemus textum ſingularem in *l.quiſquis in prin.C.ad legem Iuliam maieſtatis canonizata.6.q.1.c.ſi quis cum militibus*, vbi littera dicit, Quiſquis cum militibus vel priuatis vel barbaris ſceleſtam inierit factionem, aut factionis ſuſceperit ſacramentum, vel dederit, de nece etiam virorum illuſtrium, qui conſilijs & conſiſtorio noſtro interſunt, ſenatorum etiam (nam & ipſi pars corporis noſtri ſunt) vel cuiuſlibet poſtremo qui nobis militat, cogitauerit: (eadem enim ſeueritate voluntatem ſceleris qua effectum puniri iura voluerunt) ipſe quidem vtpote maieſtatis reus, gladio feriatur, bonis eius omnibus fiſco noſtro addictis. hæc ibi. Conſpirantes ergo contra principem vel eos qui ſunt ad latus principis, incidunt in crimen læſæ maieſtatis, ſola ordinatione & tractatu, licet non ſequatur euentus. Vnde vltore gladio debent puniri & omnia bona ſua efficiuntur fiſci. ſequitur in textu: Filij vero eius quibus vitam imperatoria ſpecialiter lenitate concedimus (paterno enim deberent perire ſupplicio, in quibus paterni hoc eſt hereditarij criminis exempla metuuntur) à materna vel auita, omnium etiá proximorum hereditate ac ſucceſſione habeantur alieni, ex teſtamentis extraneorum nihil capiant, ſint perpetuo egentes & pauperes, infamia eos paterna ſemper comitetur, ad nullos prorſus honores, ad nulla ſacramenta perueniant: ſint poſtremo tales vt his perpetua egeſtate ſordentibus, ſit & mors ſolatium, & vita ſupplicium. Hæc ibi. habentur in *præallegato c.ſi quis cum militibus.6.q.1.& in c.vergentis de hæreticis.& 7.partit.tit.2.l.2.* Ecce quomodo propter crimen læſæ maieſtatis à patre commiſſum, filij puniuntur & efficiuntur inhabiles ad ſuccedendum in bonis parentum vel extraneorum ex teſtamento vel ab inteſtato, & ſic ab omni ſucceſſione, & per cõſequens à ſucceſſione alicuius regni vel dignitatis; quáquam in his non ſuccedatur propriè parentibus, ſed potius primis inſtituentibus, vt in præcedenti §.diximus, vnde non immerito dicitur ibi: quod ab omni ſucceſſione habeantur alieni, & ex teſtamentis extraneorum nihil capiát, ſint perpetuo egentes & pauperes. Egens enim & egenus dicitur quaſi extra gentem vel extra genus quaſi ſine gente ſeu genere. Et dicitur ab egeo, eges, egui, id eſt non habere opes, & ita carere differt ab egere, quia carere eſt non habere, ſed multoties egemus rei, quam habemus: & inde dicitur egeſtas & differt à paupertate: quia paupertas eſt aliquando honeſta, ſed egeſtas ſemper eſt turpis ſecundum Poll. quem refert & ſequitur *Archi. in d.c.ſi quis cum militibus.* Vult ergo imperator, quod filij eorum, qui conſpirant contra principem, in perpetua egeſtate & turpitudine viuant. Sunt præterea filij talium infames, quia infamia paterna eos ſemper comitatur, & conſequenter ſunt regni, dignitatum & bonorum incapaces, quia infamibus portæ dignitatum patere non debent, vt *l.2.C.de dignitatibus.lib.12.81.di.c.tantis Daniel de exceſſis præla. c.inter dilectos regula infamibus de regu.iuris.lib.6.* Ratio prædictorum eſt, quam reddit imperator in *præallegato §.filij vero*, quia paterno debent perire ſupplicio, in quibus paterni, hoc eſt hereditarij, criminis exempla metuuntur. Et ita iſti filij propter delictum paternum dicuntur eſſe affecti, quia nati ſunt ex ſanguine improbato. Et ſic cum perfidia ſanguinis comitetur eos, merito dici poſſunt indigni, licet ex alieno vicio iſta infectio ſanguinis proceſſerit. Et quia ſemper lex præſumit eos eſſe heredes paterni criminis & paternæ audaciæ ſucceſſores, ideo reputantur indigni, nõ ſolum ratione delicti paterni veri, ſed etiam ratione proprij delicti præſumpti, vt notanter ſentit *Iacob.but.& Cyn.in d.l.quiſquis in 5.q.* quem *Sal.& alij omnes* cõmuniter referunt. Propterea ſententia lata contra patrem in crimen læſæ maieſtatis, habet effectum inferendæ pœnæ in filium ſine nouo proceſſu, vt late ac ſingulariter concludit *Bar. in l.cum filius familias, ff. de verbo. obli.* Maiorum enim & parentum exempla, inferioribus & filijs præiudicant, vt *l.ſi cohortalis. C.de cohorta.l.12.& c.venerabilem de elec. verſic.cos igitur.* Vbi inter cetera impedimenta quæ duca

Pœna filiorum rebellium.

Egens, egenus.

Filij rebellium ſunt infames & ab honoribus & dignitatibus excluſi.

Sententia lata contra patrem in crimine læſæ maieſtatis præiudicat filijs.

Exempla [illegible]

obijcie-

obijciebantur, erat vnum præcipuum, scilicet persecutio diuulgata, quam progenitores eius præsumpserunt in Apostolicam Sedem & alias Ecclesias exercere. Ex quibus verbis colligit ibi glo. quod in filijs parentum exempla metuuntur. Vnde illud, Sæpe solet similis filius esse patri. Ex quo infert *ibi Abb. in 6. col.* quod ad repellendũ quem à dignitate adipiscẽda etiam seculari, consideratur delictum progenitorum. Hæc est vna causa, quare filius spurius non potest ad ordines promoueri, vt notat glo. *in c. 2. de filijs presbyterorum li. 6. secundum Abb. vbi supra.* Ad prædictorum confirmationem facit *lex qui contra. ff. de iure patro.* vbi si pater contra legem Æliasentiam libertum ad iusiurandum adegerit, præiudicat sibi & liberis suis. Ad idem *l. 1. §. 1. ff. si quis aliquem testari prohibuerit*, vbi delictum patris aliquem testari prohibentis nocet filijs, vt non possint petere in testamento relicta. Ad idem *l. si quis filium. C. de inoffi. testa.* vbi exheredatio patris insta nocet filio. De quo per *docto. ibi & per Dynum in regula non debet de reg. iuris li. 6.* Ad idem *l. diuo Marco. C. de quæstionibus*, & quod ibi notatur, vbi aliquando ex delicto patris filius perdit priuilegium vel nobilitatem. Ad idem *l. 1. C. de bonis libertorum*, vbi pater delinquens præiudicat posteris in iure patronatus, & ibi notant *Bal. Salicetus & alij.* Ad idem *l. 2. C. de liberis & eorum libertis*, vbi similiter delictum patris nocet filiis, etiam in concessione facta patri & filijs secundum *Bal. ibi*: quod est notatu dignum, & ad propositum nostrum satis accommodatum. dicit enim post *Nicho. de Mata.* quod si pater habet feudum pro se & filijs suis & descendẽtibus, & committat delictum propter quod perdit feudum, perdent similiter filij & descendentes. quia sicut in emphyteosi ille qui facit contra naturam contractus, non soluendo canonem, aperit viam proprietario exclusis omnibus sequentibus, quia hæc tacita conditio insuit ab initio. argumentum, *ff. locati l. quæro. §. inter locatorem*, ita in feudo: nam ille qui committit feloniam facit contra naturam contractus. vnde ex tacita natura contractus, redit ad dominum, & hæc est ipsa veritas secundum Bald. maxime quando vassallus commisit feloniam contra personam domini, à quo habet feudum: nam tunc non solum præiudicat sibi, sed etiam filijs, liberis & omnibus successoribus, agnatis & cognatis, vt est text. notabilis in *c. 1. §. demque in ti. quæ fuit prima causa beneficij amittendi li. feudorũ*, vbi pater feudatarius committens in dominum, perdit feudum & reuertitur ad dominum, exclusis omnibus filiis & descendentibus & quibuscunque successoribus, vt per hoc dominus suæ iniuriæ habeat vltionem. Idem probat textus in *c. vno in ti. si vassallus feudo priuetur & in c. 1. §. si vassallus culpam in ti. si de feudo fuer. controuersia inter dominum & agnatum.* vbi propter parentum flagitia, eorum descendentes feudo priuantur, etiam si fuerit antiquum; & ista est communis conclusio, quam tenet *Bart. in l. 2. ff. de interdictis & relega. Bal. in l. qui se patris. C. vnde liberi co. 7. ver. & collige argumentum & in præallegato c. 1. si vassallus feudo priuetur. Salicet. & alij moderniores in d. l. 2. C. de liberis & eorum libertis. Ioannes de Imola & alij moderni in c. 2. de feu.*

Aliquando delictum vel factum patris præiudicat filijs.

Nota hoc.

Alia etiam ratio potest reddi propter quam filii rebellium puniuntur ex delicto patris, scilicet criminis turpitudo & immanitas, vt dicit *Archidi. in d. c. si quis cum militibus, super verbo seueritate.* idem in effectu voluit *Ioan. Mo.* & sequitur *ibi Ioan. Andr. in glo. ordinaria in additionibus in verbo damnentur*, dicentes, quod propter immensitatem criminis non putant locum esse distinctioni. *l. 3. ff. de interdictis & relegatis.* quæ distinguit inter paterna & auita. hæc illi, quos alii sequuntur. Grauitas enim & enormitas delicti, est iusta causa transgrediendi regulas iuris, vt notanter voluit *Inno. in c. 1. in fin. de consti.* de quo docto. in pluribus locis, & ad diuersos casus solemne faciunt festum, quorum aliquos commemorant *moderni in dict. c. 1.* allegantes ad hoc bonum tex. *in l. si hominem, ff. mandati*, vbi ex magna causa procurator generalis potest inhibere procuratori speciali. Per quem textum multa dicunt docto. in diuersis locis, de quibus per modernos in *præallegato c. 1. de consti.* Si autem inferioribus iudicibus datur facultas transgrediendi leges ex causa magna & graui, vt loquitur *Inno. & sequaces*, multo fortius poterit hoc facere Imperator & Romanus Pontifex, qui est super omnes reges & principes, & super omnia iura, & contra illa potest dispensare, illaque in totum euertere, & alia de nouo condere, vt *c. proposuit de con cess. pre.* Et per consequens potuit reges ipsos regno priuare in perpetuum, ita quod eorum filii non succederent, quanquam huius delicti non essent participes, nec esset in eis culpa actualis, sed sola præsumpta quæ ex paterno delicto resultat, quamuis iura canonica super hoc non disposuissent; cum & hodie potuisset Papa tale ius condere, vel sententiam ferre ratione vniuersalis potestatis, quam habet in mundo, vt diximus supra in secunda parte, §. 7. Præsertim cum hoc iure cautum reperiatur, tam iure canonico, vt *d. c. vno de schismaticis li. 6. & in c. felicis de pœnis, eod. lib. in §. quod si quis prædictorum*, vbi puniuntur filii & nepotes insequentium, percutientium aut capientium Cardinales; quam etiã de iure ciuili, quod plenius super hoc disponit, vt *d. l. quisquis. §. filii vero. C. ad legem Iuliam maiestatis.* Ad quod ius ciuile, in defectum iuris Canonici potuit haberi recursus, vt dicit tex. in *c. lege imperatorum & in c. si in adiutorium. 10. di. & in c. 1. de noui operis nunciatione.* Itaque delicti grauitas est causa efficacissima propter quam aliquando puniuntur homines absque propria culpa. habemus exemplum in eo quod legitur *Iudicum 21. c.* vbi dicitur quod cum aliqui ex filiis Beniamin accepissent vxorem cuiusdam, & incredibili furore libidinis vexassent, denique mortua est; congregati sunt omnes alii filii Israel de aliis tribubus, vindictamque

De delictis enormibus.

Notabile exemplum.

quę fecerunt de filijs Beniamin:ita vt interficerent viginti quinque millia pugnatorum, nec remanserunt de illa tribu nisi sexcenti viri. Quo exemplo patet, quod cum grande scelus (vt est schisma vel rebellio contra Ecclesiam vel summum Pontificem) committitur, non solum puniuntur hi qui scelus perpetrarunt, sed etiam filij & plures alij, vt diximus supra in 4. parte, §. 2.

Pronitas delinquẽdi. Alia adhuc ratio assignari potest, quare filij schismaticorum puniuntur ex paterno delicto scilicet pronitas hominum ad delinquendum in hoc crimine. Multoties enim homines ex diuersis causis procurant schismata fieri in Ecclesia Dei. Et vt ab huiusmodi pronitate retrahantur pœnarum metu, graues pœnæ impositæ fuere etiam in lege veteri, quia enim Iudęi proni erant ad contentiones & schismata excitanda, iuxta illud quod dixit Moyses *Deut.* 31. Ego enim scio contentionem vestram & ceruicem vestram durissimam. adhuc viuente me & ingrediente vobiscum semper contentiose egistis contra Dominum, quanto magis cum mortuus fuero. Et 1. *Esdra* 4. *c.* scribitur inuentum fuisse in libris historiarum antiquorum patrũ, quod ciuitas illa Ierusalem, vbi Iudæi habitabant, à diebus antiquis aduersus reges rebellabat, & seditiones & prælia concitabantur in ea. Vnde propter hanc pronitatem Chore, Dathan & Abiron concitantes schisma aduersus Moysem pœna grauissima & inassueta puniti sunt, ita dixit notabiliter *Augustinus de Ancona in li. de potestate Ecclesiæ.q.*25.*ar.*4. diximus supra 4. parte in principio. Idem tenet *Archiepiscopus Flo.* 2.*parte tt.*3.*c.*11.§.1.*in fine*, & ratio est secundum eum. Quia cum pœnæ sint quædam medicinæ ad arcẽdum homines à peccatis, ideo aliquando, vbi est maior pronitas ad peccatum aliquod, seuerior debet pœna adhiberi. Sicut etiam ab Ecclesia maior pœnitentia iniungitur vxoricidę quam matricidę, ex eo quod proniores sunt homines ad occidendum vxorem, quam matrem, vt *c. admonere.* 33.*q.* 2. vt igitur homines schismata procurantes sciant se puniendos, & non solum in se ipsos, verum etiam in filios, quod grauiter ferre solent, vt *l. ipsi quidem.ff. quod metus causa*, graues pœnæ etiam filiis impositæ sunt & grauiores quam in aliis maioribus criminibus, vt per hunc modum homines à schismatibus se auertant, quanquam & hoc crimen satis sit graue, vt in 4. parte plene demonstrauimus. in tantum ergo ista pœna imponitur filijs pro parentum peccatis, in quantum contingit parentes tristari de pœna quæ filijs infligitur, vt sic patres in filiis puniantur, & sic redundat pœna in auctorem peccati. ita dicit *Episcopus Abulensis Matthei* 5.*c.*9.*q.*330.*co.*2. vbi late differit quæstionem, an & quando filij puniantur propter delictum parentum, de qua per *Sanctum Tho.*2.2.*q.*108 *ar.*4. vbi inter cætera dicunt quod in crimine læsæ majestatis, filius punitur pro delicto patris, vt volunt iura prælegata. quamuis pœna spirituali pro delicto patris non afficiantur, vt ibi latius per eos.

§. 8.

Restat nunc respondere ad quasdam obiectiones, quę contra prædicta fieri possunt in fauorem filij Regis & Reginæ Nauarræ, quarum aliquas tetigimus supra in §.6. Prima assumitur ex *l. iura.ff. de iure patro.* vbi si pater perduellionis crimen commisit, & propterea damnatus est, iura libertorum paternorum salua liberis manent. Ad idem *l. eorum, ff. ad legem Iuliam maiestatis*, vbi si pater crimen læsæ maiestatis commisit, & propterea fuit damnatus, eius bona liberis conseruantur. Publicatis enim bonis alicuius, ex quocunque delicto, reseruatur filiis legitima in bonis paternis, vt *l. cum ratio, ff. de bonis damnatorum, & in authentica bona damnatorum. C. eodem.* Ad ista respondetur quod iura prædicta sunt hodie correcta per dictam *legem quisquis. C. ad leg. Iuliam maiestatis secundum Cynum & alios.* ibi idem voluit *gl. Cynus, Bal. & communiter alij in l.*1. *C. de bonis libertorum*, tenentes, quod in crimine læsæ maiestatis confiscantur bona delinquentis exclusis etiam filiis.

Oppositio. An propter crimen læsæ maiestatis perdat quis bona.

Secunda obiectio est, quod in casu de quo agimus, videlicet de successione regni Nauarræ, non agitur de bonis vel successione parentum, sed potius antiquorum Regum Nauarræ, quibus videtur succedere rex nouus, & à quibus regnum defertur, vt *l. coheredi.* §. *cum filia. ff. de vulgari & pupi.* cum aliis de quibus supra §.6. itaque non habet à parentibus, nisi virtutem, quam trahit à lumbis eorum circunscripto hereditariatum facultatum iure, vt dicebat *Bal. consilio* 417. ergo à successione regni non debuit filius excludi per rex. singularem in *l. eum qui. ff. de interdi. & rele. & l. diui fratres. ff. de iure patro. & in c.*1.§.1 *in tt. si vassallus feudo priuetur.* Ad ista similiter respondetur per ea quæ dicta sunt in §.7. videlicet quod non habet locum in crimine læsæ maiestatis, maxime quando commissum est in primo capite, vel contra supremum principem. Nam tunc filii committentium efficiuntur inhabiles & incapaces cuiuscunque successionis ex testamento vel ab intestato proximorum & extraneorum, vt est casus notandus in *prællegata l. quisquis.* §. *filij vero.* Sunt præterea infames & ratione infamiæ non admittuntur ad dignitates vel regna, vt in præcedenti §. diximus.

Oppositio. *Solutio.*

Oppositio. Tertia obiectio est, quia cum regnum Nauarræ sit proprium patrimonium ipsius reginę, ac propter suum delictum in vita sua iuste fuerit regno priuata: ea tamen defuncta, regnum debetur eius filio primogenito non obstantibus prædictis; quæ si bene aduertantur, loquuntur, quando pater delinquit, non quando mater, vt colligitur ex tex. *in d. l. quisquis.* Vnde cum simus in materia odiosa & pœnali, lex loquens in patre non debet extendi ad matrem, cum non subsit eadem ratio quæ in patre. Pater enim & filius pro eadem persona reputantur,

non

non autem ficeſt in matre, & per conſequens filii non afficiuntur pœna illius legis; matre cõmittente crimen læſæ maieſtatis. ita tenet ibi *Odofredus.2.co.verſ.quaro quid erit. Cynus 2.co.verſ. circa iſtam leg.* hos ſequuntur *Nicolaus Oldradus & Alber.1.co.verſ.quarit glo.& Salicet.in d.§.filij 1.col.*

Solutio. *verſ.adbuc quaro.* Quicquid iſti dixerint, contrarium & verius tenuit *Azo*, quem refert & ſequitur *Gl.ordinaria in d.l.quiſquis.§.filij verſ.minus auſuras:* quam ſequuntur *ibi Petrus & alij antiqui doct.o.& gloſ.in c.ſtatutum el 2. in verbo mane de hereti. lib.6.* cum qua tranſeunt ibi doctores; approbat etiam *Bal.ſtatim poſt principiũ*, motus ex eo quod l.illa non loquitur diſtincte de patre, immo loquitur per verbum vniuerſale quiſquis, quod de ſui ſignificato ratione ſubauditi ſubſtantiui homo, qui eſt communis generis, comprehendit maſculinum & fœmininum ſignificatum; non per interpretationem extenſiuam, vt notatur *ff.de re iu.in rubrica.* facit *l.1.ff.de verborum ſignificatione & in l. illud. C.de ſacroſan. eccle. & in l. tranſigere.C.de tranſactio.* ſecundum *Bal.ibi.* quem moderni communiter ſequuntur ibi, & in *§.interdum, inſtituta de heredita.* quę abinteſtato deferuntur. vbi hoc firmat *Angelus Aretinus in fine & in tracta. maleficiorum in parte che hay tradito la tua patria.co.6.verſ. & aduertendum*, dicens hanc eſſe cõmunem opinionem. & in ſimili allegat glo. notabilem in *l.femina.C.de ſecundis nuptijs*, quę dicit quod ille tex. qui loquitur in matre ad ſecũdas nuptias tranſeunte, habeat locum in patre, quamuis materia ſit penalis & odioſa. Ad idem facit tex. in *c.ſi quis cum militibus.6.q.1.* vbi canonizatur *d.l.quiſquis.* nam verbum ſiquis ibi poſitum, comprehendit ſiqua, ſecundum *gloſſ. Archidi.& alios in c.ſi quis ſuadente.17.q.4.* tradentes regulam quod verbum maſculinum prolatum à lege crimina puniente, feminas comprehendit, quia ita peccant feminæ ſicut maſculi, licet quandoque minus puniantur. ad hoc bonus textus in *l.ſi quis in tantam. C.vnde vi, & l.ſi quis nõ dicam rapere. C.de rap. virginum, l.quicumque. C. de ſeruis fugitiuis.c.vbicunque de pœnis.lib.6.& in cle.1.eo. cum multis ſimilibus.* & iſta opinio eſt tenenda & ſequenda, tum quia communis iuxta notata in *c.1.de conſt.* tum quia eſt opinio gl.ordi. quæ cæteris opinionibus eſt præponenda, vt voluit *Iacobus Butricalis in l.1. C. qui pro ſua iuriſdictione, & Cynus in l.1.C.de actio.& oblig. Bal.& alij in pluribus locis*, quos moderni doctores cumulare ſolent, quos referre non curo.

Oppoſitio. Quarta obiectio quæ magis videtur vrgere, ſcilicet quod filius regis & reginæ Nauarræ fuit natus ante crimen à parentibus commiſſum.

De filiis ante crimen natis. In quo non præſumitur quod ſit paterni criminis imitator, quia non deſcendit à ſanguine infecto. Ad hoc *l.emancipatum, ff.de ſenato. & l. diuo Marco.C.de quaſtioni.* hoc tenent *Petrus, Cynus & Angelus in d.l.quiſquis.* Hinc eſt, quod filij hæreticorum orthodoxi nati ante crimen hæreſis per patrem commiſſum non afficiuntur pœnis à iure inductis, maxime vt non poſſint admitti ad honores & officia publica. ita notanter concludit *Calderi.con.3.in ti.de hereticis.* Ita ergo videtur dicendum in caſu noſtro. Sed contrarium tenet *Albericus in d.l.quiſquis co.2.verſ.ſed nunquid hac lex:* Immo quod filij etiam antea nati afficiantur pœnis illius legis propter rationem ibi poſitam quæ ſimiliter illos includit cum dicit, quod filij præſumuntur imitatores parentum. Itaque imperator non fuit motus ex præſumptione ſanguinis corrupti, à quo filij deriuãtur, ſed potius ex eo quod præſumuntur parentum imitatores. imitari autem poſſunt filij parentes, non ſolum ſi nati fuerint poſt delictum à parentibus commiſſum, ſed etiam ſi ante. itaque non minus in eis hereditarij criminis exempla ſunt metuenda, ſicut in alijs poſtea natis: & cum ſit eadem ratio in vtriſque, eadem erit iuris diſpoſitio, vt *l.adigere.§.quamuis.ff. de iure pa.* lex ergo illa quæ ſimpliciter de filijs loquitur, de vtriſq; debet intelligi, pręſertim cum loquatur de filijs natis ante ſupplicium patris, qui eodem deberent puniri ſupplicio, quod eſt ſpeciale in crimine læſæ maieſtatis ſecundum *Salicetum in d.l. quiſquis.§.filij.2.co.verſ.quaro ſi iſti*, quem refert & ſequitur *Angelus Aretinus in tractatu maleficiorum in parte che hai tradito la tua patria, co.7.verſ.quarit ibi Salicetus*, cum quo tranſit ibi *Auguſtinus in additionibus.* allegat pro hoc gloſ. ſingularem in *c.ſi quis cum militibus in verbo fils, in fine.6.q.1.* quæ hoc in terminis decidit, quam approbat *ibi Dominicus*, tum per illam litteram, quæ ſimpliciter loquitur de filijs, tum quia prohibet emancipationem fieri de filijs poſt delictum, quia præſumitur fieri in fraudem, vt in eos bona conferat pater delinquens, vt ſic non veniant ad fiſcum, vt eſt glo. in *d.l.quiſquis in verbo non valeat.* Et pro iſta opinione facit quod tenet *Hoſti.* & ſequitur *Ioan. Andr. in c. in quibuſdam in verbo poſteritates de pœnis:* vbi dicit, pœnam illius decretalis habere locum etiam in iã natis. Hoc idem reperio tenere *Epiſcopum Ouetenſem in tractatu hæreſeos.q.23. col.3.* Vbi per hoc dicit, quod filij hæreticorum etiam nati ante hæreſim commiſſam incurrunt pœnas à iure ſtatutas cõtra filios hæreticorum. allegat ad hoc textum ſingularem in *c.ſtatutum.§.fin.de hereticis lib.6.* ibi, cum dicit vel tales etiã deceſſiſſe probantur, ex quo innuitur ſufficere quod patres eorum in morte fuiſſent hæretici. Nec poteſt dari conueniens ſolutio ad illum textum. Ad idem facit *c.filij eo tit.* quod loquitur de illis, qui oſtenderunt ſigna hæreſis cum decumberent in lecto propter infirmitatem, de qua deceſſerunt ſecundum eum. Et quamuis ille non dicat, idem videtur ſentire *Ioan.Andr.in c.vt commiſſi.eo.ti.& li.col.2. in verſic.priuandi.* vbi dicit non eſſe veram illam diſtinctionem, quam aliqui faciebant, aut beneficia fuerunt collata filijs vel nepotibus hęreticorum ante delictum commiſſum vel poſtea, quoniam vtroque caſu perdunt beneficia ipſo iure. Vnde non eſt neceſſe quod per ſententiam priuentur, ſed ſatis eſt declarare illos fore priuatos. allegat ad hoc

Palacior Rub. Sſſ tex.

tex. singularem in *c. felicis. §. quod si quis, de pœnis li. 6.* Vbi filij insequentium Cardinales sunt priuati ipso iure omnibus beneficijs, quæ habebãt ante delictum commissum à parentibus. Et si dicatur, alius est casus, dicit *Ioan. Andr.* quod ratio est maior in hæresi, & cum hoc transeunt ibi doctores communiter, signanter *Dominicus in §. priuandi. co. 1. & Philippus in principio.* aliqui tamen defendunt illam distinctionem quam *Ioa. Andr.* reprobat per tex. in *c. quicumque,* iuncto *c. statutum de hæreticis li. 6.* vbi filij hæreticorum inhabilitantur ad beneficia obtinenda, de obtentis nihil dicitur. Pro istis facit textus in *c. iam itaque & in c. non imputari. 1. q. 4. & glo. in c. satis peruersum. 56. di.* Sed quamuis inter doctores sit differentia quantum ad officia & beneficia ante delictum commissum obtenta, in obtinendis tamẽ omnes sunt concordes, quod redduntur inhabiles ad ea obtinenda, per textum in *d. §. quod si quis,* modo fuerint nati ante delictum commissum vel postea. Ita ergo videtur dicendum in casu nostro.

Oppositio. An & quãdo propter crimen læs. ma. à patre commissum puniuntur eius filij.

Quinta obiectio est, quod cum textus in *præallegata l. quisquis* loquatur de his qui factionem ineunt cõtra personam imperatoris eorumque filiis, & sic de illis qui committunt crimen læsæ maiestatis in primo capite, non videtur quod possit nec debeat trahi ad illos qui ex secundo vel aliis capitibus illud commiserunt, vt expresse decidunt ibi doctores communiter omnes, præsertim *Odofredus, Cyn. Angelus & Salicet.* & per consequens cum Rex & Regina Nauarræ directe non conspirauerint contra Ecclesiam vel Romanum Pontificem, sed fœdus solummodo inierint cum Rege Francorum, non videtur quod contra eos & multo fortius contra eorũ filium primogenitum dispositio pœnalis illius legis trahi possit. Ad hoc patet solutio ex prædictis. Quoniam vt in præcedentibus dictum est, hoc ipso quod fædus inierunt cum Rege Frãcorum Ecclesiæ inimico huiusque schismatis auctore, effecti sunt Ecclesiæ inimici & conspiratores contra Ecclesiam Romanumq; Pontificem. diximus supra in 4. parte. §. 1. versi. sunt præterea schismatici, & per consequens pœna illius legis comprehendit eorum filium. Et posito (sine veritatis præiudicio) quod rex & regina Nauarræ nõ reputentur principales huius schismatis & rebellionis auctores, reputabuntur saltem fautores & auxiliatores vel consocii seu satellites, vt ex præcedentibus satis patet, contra quos eorumque filios pœna dictæ legis locũ habet, vt expresse dicitur in *eadem l.* cuius verba sunt hæc: Id quod de prædictis eorumque filiis cauimus, de satellitibus, consociis ac ministris filiisq; eorum simili auctoritate censemus. hæc ibi. Ex quibus constat apertissime, quod imperator voluit punire omnes intendentes circa factionem contra eum, tam principales quam accessorios vel adhærentes, eorumque filios, nepotes & alios descẽdentes, vt declaratur per constitutionem Frederici Imperatoris secundi, quam Romana Ecclesia postea approbauit, cuius verba recitat *Cynus in d. l. quisquis in fine,* vbi ponitur verbum liberorum, vt ceteros descendentes comprehenderet, *l. quod si nepotes, ff. de testamentaria tutela, & l. liberorum, ff. de verborum sign. secundum Cy. in d. l. quisquis,* quẽ simpliciter refert *ibi Alberi. co. 2. vers. item quæritur. Bal.* tamẽ dicit quod per illam constitutionem hodie est declaratum, quod ista pœna non extendatur nisi vsque ad primum & secundum gradum. Quod tamen quidam intelligunt in posteritate paterna, in materna autem dicunt non transire delictum vltra primum gradum ad instar criminis hæreseos, vt *c. statutum de hæreticis. li. 6.* cum *in præallegata constitutione Frederici* simili pœna puniat hæreticos, qua crimen læsæ maiestatis contra principem committentes. Et sic cum decretalis illa in crimine hæresis sic exaudiat & interpretetur, sic exaudiri dicunt in crimine læsæ maiestatis. ista sunt verba *Saliceti in d. l. quisquis in §. filij in 4. q.* Idem in effectu videtur sentire *Ange. in d. l. quisquis. 2. co. versic. item tempore huius legis.* Vtcunque sit, ego arbitror, quod etsi per iura canonica & ciuilia hoc nõ sit bene decisum: per eadem tamen iura non sit abbreuiata vniuersalis potestas Ecclesiæ & Romani Põtificis in toto orbe, cuius virtute potest reges & principes Christianos increpare, corrigere & si opus fuerit deponere, vt plene dictum est in 2. parte §. 7. Quia cum par in parem non habet imperium, vt *c. innotuit de elec.* nõ potuerunt Romani Pontifices futuris successoribus legẽ imponere, vt *c. felicis. §. cæterum de pœnis li. 6. & ibi glo. in verbo possit extendere:* cum quilibet Romanus Pontifex possit supra ius dispensare, & iura de nouo condere, *vt c. proposuit de concess. præ.* potuit ergo Romanus Pontifex reges Nauarræ regno priuare excluso etiam filio, & omnibus descendentibus similiter exclusis, prout alij Romani Pontifices hoc ipsum fecerunt, de quibus diximus supra in 2. parte, §. 7. vbi inter cęteros commemorauimus Leonem & Constantinum imperatores Constantinopolitanos fuisse imperio priuatos, quia requisiti Ecclesiam defendere noluerunt. propterea imperium fuit trãslatum in aliam gentem penitus extraneam, scilicet in Germanos, & datum est Carolo Magno, vt narrat *gl. in c. venerabilem de elec.* De quo latius dictũ est in præallegato §. 7. Et si dicatur, quod istud exemplum parum facit ad propositum nostrũ: eo quod agitur de priuatione imperii, ad quod non deuenitur per viam successionis sed electionis, vt *d. c. venerabilem:* Dico quod ea ratione qua Papa potuit transferre imperium à Græcis in Germanos, exclusis omnino Græcis, apud quos imperium tunc temporis erat: poterit similiter ex iusta causa regnum à gente in gentẽ transferre, exclusis omnibus hominibus illius gentis, apud quos regnum prius erat, vel descẽdentibus ab illo, qui regnum ipsum tenebat. Sic legimus factum fuisse antiquis temporibus, quando Zacharias Romanus Pontifex Childericum

Leo. Constantinus Imperatores.

Childericus rex.

ricum

ricum Francorum regem à regno deposuit, & Pipinum Caroli Imperatoris patrem in eius locum substituit, vt habetur in *c. alius 15. q. 6.* diximus in præallegato §. 7. Similiter factum est in priuatione Desiderii Regis Longobardorum, de quo supra parte 2. §. 7. propter iniurias Zachariæ Romano Pontifici illatas, quas Carolus Magnus Pontificis iussu vindicauit Desiderium superans & vincens, & in Franciam Lugdunum cum vxore & liberis in exilium mittens. Postea Longobardis Francos præfecit, qui eos in pace retinent. Atque ita anno salutis nostræ 774. Longobardorum regnum finem accepit. Inde ea gens ducentis iam triginta & pœnè duobus annis maiori Italiæ portione potita nihil iam externi præter nomen retinebat. Fuit autem sub duobus & viginti regibus ab Albuino vsque ad Desiderium porrectum, tunc autē quo ad se filiosque & posteros omnino extinctum, vt chronicæ illius temporis attestantur. Si ergo tunc temporis Romani Pontifices illud facere potuerunt: multo fortius his temporibus Romanus Pontifex illud facere potest, quia Ecclesia per incrementa temporum semper maiori potestate vtitur, vt *c. displicet ad finem. 23. q. 4.* Tenet *Augustinus de Ancona in li. de potestate Ecclesiæ. q. 37. ar. 5.* diximus supra in fi. 2. partis. Ad cōfirmationem prædictorum pondero textum in *c. grandi de sup. negli. præla. li. 6.* Vbi ille Rex Portugalliæ dissiparor erat & negligēs, & per vtrūque poterat remoueri: vt dicit ibi glo. in verbo regis in principio, sed Papa volens gratiam facere, non remouit regem, sed coadiutorem sibi dedit: protestatur tamen Papa, quod per hoc non intendit memorato regi vel ipsius legitimo filio, si quem habuerit, prædictum regnum adimere, quasi velit dicere, quod si non diceret illud, videretur adimere regnum etiam filio. Si autem ibi fuit specialiter promissum, in contrarium erit regula, vt priuato regno patre ex iusta causa, priuentur similiter filius & descēdentes. Ad istum sensum potest trahi auctoritas Saluatoris *Matth. 21.* cum dicit, Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti facienti fructus eius; declarata eo modo quo supra declarauimus ista eadem parte, §. 4. Et aliæ auctoritates de quibus ibi, vt si aliqua gens vel aliquis ex certa gēte vel certo genere regnum tenens aliquod, graue delictum commisit, propter quod illud perdere meruit, auferetur ab eo regnum & poterit dari alteri genti penitus extraneæ, exclusis filijs & alijs illius gentis vel generis hominibus. Ad hoc bonus text. in *c. si de rebus. 23. q. 7.* cuius litteram recitaui supra ista parte, §. 4.

Desiderius rex.

Ecclesia potestas crescit.

Rex Portugalliæ.

§. 9.

De auctoritate sacræ Scripturæ.

Hæc autem regni priuatio respectu filii & descendentium habet etiam fundamentum in sacra scriptura, cuius auctoritas cunctas alias antecellit, & nihil est dignius, quā vt homo sit sui auctoris imitator, & secundum modū propriæ facultatis diuini sit operis executor Ita notanter ad propositum dicit *Leo Papa in quodam sermone de ieiunio quadragesimali, quinto incipiente Apostolica, prope finem.* omnis enim Dei actio nostra est instructio. *c. significasti de elec. & c. qualiter & quando, el 2. de accusa. & 2. q. 1. c. Deus omnipotens.* Ex sacra enim scriptura si recte aduertatur, apertissime ostēditur, quod aliqui rēges propter sua demerita regno priuati fuerunt, eorumque filii & posteri: & in aliam gentem penitus extraneam regnum aliquando fuit translatum, vt patet in aliquibus exemplis quæ supra in 2. parte, §. 9. narrauimus. Saul enim primus Iudæorū rex à Deo datus, propter inobedientiam, quia non exterminauit omnes Amorrhæos eorumque substantiam, vt Samuel propheta ei præceperat, regno priuatus est ipse & filius eius: & datum est Dauid, qui regnauit post eum, vt habetur *Daniel. 5. & 1. Regum 15.* Salomon filius Dauid propter sua demerita perdidit medietatem regni sui, quod ablatū est à Roboam filio eius, ab ipso vero Roboam & filiis eius ablati sunt vndecim populi propter suam superbiam & alia demerita: vt colligitur ex 3. *Regum c. 11. 12.* & totum regnum ablatum fuisset ab eo, nisi Dauid merita obstitissent, iuxta illud *Psalmi 31.* Propter Dauid seruum meum non auertam faciem Christi mei. de ablatis autem nihil ad filium suum peruenit. Athalia regina Israel similiter priuata fuit regno & occisa, regnumq. datū est Iehu, qui regnauit post eā, Athaliæ filiis exclusis. Reges Edom & Seon eorumque filii regno priuati sunt & occisi: quia filiis Israel transitum ad terram promissionis impediebant resistentes eis, & regnum eorum Iudæi acceperunt, vt habetur *Numer 21.* transumptiue in *c. si. 23. quæstione quinta.* De quo per *Iosephum libro quarto capit. 3. de antiquitatibus Iudæorum.* dixi supra ista §. tertio. de virtute namque parentum protenditur successio filiorum in regno; & succedentiū felicitas ex decedentium vel præcedentium iniquitate præscinditur. nam Spiritus sancti certum est testimonio, quia iniusti deperibunt simul, & reliquiæ impiorum interibunt. Si quidem iustis regibus conceditur à domino, vt ipsi eorumque filii longo tempore regnent: vt dicitur *Deuteronom. 17. c.* Si iniusti domini mandata præuaricati fuerint, & sanctam Ecclesiam quam defendendam susceperunt, non defendant, iuste ipsi reges eorumque filii regno priuantur: vt late in præcedentibus dictum est. Continuatur quippe regnum in successores, & in eos tunc demum protenditur, quando ipsi Domini præcepta obseruant. Aufer, inquit *Salomō Prouerbiorum 25. c.* impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus eius. Si enim à vultu, idest à voluntate & operibus regis, recedit impietas, idest irreuerentia erga Deum & sanctam Ecclesiam, totius regni opera virga æquitatis & cultu iustitiæ dirigūtur. Vnde illud, Rex qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo. Ecce quanto priuilegio gaudent principes Deum timentes & Ecclesiam defendentes, perpetuatur enim regni gloria etiam in carne &

Saul.

Salomō rex.

Roboā rex.

Athalia Regina.

Reges Edom & Seon.

Palacios Rau. Sff 2 sangui-

sanguine suo. Gloriatur Dominus se virum inuenisse secundum cor suum, & cum eum in regni apicem postmodum sublimasset, succedentium sibi filiorum curriculo, regnum ei perpetuum pollicetur, De fructu ventris tui (inquit) ponam super sedem tuam, & si custodierint filij tui mandata mea, quæ iam dedi, & testimonia mea quæ (per me vel vicarios meos) docebo illos, & ipsi & filij eorum sedebunt super sedem tuam. *Psalmo* 131. & subdit. Et ponam in seculum seculi semen eius, & thronum eius sicut dies cæli. Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in iudiciis meis non ambulauerint, si iustitias meas prophanauerint, & mãdata mea non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. *Psalmo* 88. hæc de Dauid eorumque posteris dicta fuere. sed quoniam eorum posteri multipliciter transgressi fuerunt legem diuinam, vt patet ex discursu 4. *Regum* & 2. *Paralipomenon*. ideo ista successio in dignitate regni tempore Sedecebiæ fuit interrupta, vt habetur 4. *Regum vltimo c.* & merito, quoniam malignitas euertit sedes potentum, vt scribitur in *libro Sapientiæ c. 5. in fine*. Sedes ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis, *Ecclesiastici c.* 10. sed quæ maior ac detestabilior malignitas & superbia regum esse potest, quam eorum qui regnum à manu Dei recipientes, vt suam sanctam defendant Ecclesiam, nõ solum nõ defendũt, immo offendunt: Quam obiem iuste à sedibus suis ipsi eorumque filij deijciuntur. & regnum transfertur de gente in gentem, & deletis his hæredibus, qui secundũ carnem esse videntur, transfertur successio ad illos, qui fidei & iustitiæ inueniuntur hæredes. in eoque promissionis subsistit veritas, & rata permanent, quæ ex ore Altissimi processerunt, quod iustis regibus successione fidelium semen permanet in æternum: adeo si quidem vt si omnibus rectè dispositis & in eis manentibus, nulla videatur esse solicitudo vel officium præsidentis, constat his qui semel principem admiserunt, de semine illius successionẽ non defuturam saltem ad conseruandam sanguinis claritatem. Quod & historiarum liquet exemplis. fertur enim quod cum Magnus Alexander vltimum littus oceani perlustraret: Brachmanorum insulam debellare parabat. ad quem illi in his verbis miserunt: Audinimus inuictissime Rex prælia tua, & felicitatem victoriæ vbique subsecutam. Sed quid erit homini satis, cui totus non sufficit orbis? diuitias non habemus, quarum cupiditate nos debeas expugnare. omnium bona, omnibus communia sunt, esca est nobis pro diuitiis, pro cultibus & auro, vilis & rara vestis. feminæ autem nostræ non ornantur, vt placeant: quem quidem ornamẽtorum cultũ potius oneri deputant, quam decori. etenim nesciunt in agẽda pulchritudine plus affectare, quam quod natæ sunt. antra nobis duplicem vsum præstant, tegumentum in vita, in morte sepulturam. Regem habemus non pro iustitia, sed pro nobilitate conseruanda. Quem enim locum haberet vindicta, vbi nulla sit iniustitia? his verbis motus Alexander, nimium ratus victoriam, si eorum pacem perpetuã turbaret, in quiete sua dimisit, & forte si eos bello fuisset aggressus, minime præualuisset aduersus innocentes, eo quod innocentia non facile superatur. & veritas suis viribus constãs, de militia quantumuis armata, triumphat secundum *Policratum lib. 4. c.* 11. Cum autem in casu de quo agimus tam facile fuit maiestati vestræ totũ Nauarræ regnum expugnare, acquirere & obtinere; credendum merito est ex iustis causis à Domino factum esse, propter Regis & Reginæ malitias, dolos & fraudes aduersum Deum & sanctam Ecclesiam pertinaciter perpetratos, necdum non defendendo vt tenebantur, verum etiam offendendo ac persequẽdo (vt sæpe dictũ est) vt impleretur illud celebre sapientiæ dictum *Ecli.* 10. *c.* cuius pluries in præcedentibus mentionem fecimus.) regnum à gente in gentem transfertur propter iniustitias & iniurias & diuersos dolos. Quapropter in breui subuersum fuit solium primi regis in populo Dei Saul & Ionathæ cum cæteris filiis, qui exigentibus culpis in montibus corruerunt, vt thronus illius qui de post fœtantes electus, firmaretur. Omnium historiarum si percurramus seriem & regni successiones, in breui videbimus, & quasi in exordio telæ Domino præcidente, succisas. & quo reges fuerint clariores, eo citius, si aduersus Deum intumuerint, conculcatur semen eorum. Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominũ, certe nec fortitudo; si ille insurgit, si persequitur, ad emendicata sacramentorum suffragia, ad præsidia munitionum frustra decurritur. Quia non est qui de manu illius possit eruere. Quis Alexandro maior in Græcia? & tamen non suus legitur successisse sed filius saltatricis. Quis Cęsareæ domus seriem nescit? raius eorum aut nullus filium reliquit heredem. Omnes & in breui post varia pericula & cædes sui & suorum plurimas diuersis mortibus, & fere ignominiosis quasi in momento delecti sunt, & descendentes ad inferos, successores habuerunt, aut hostes, aut ignotos. Quid obsecro tã potentia regna tam cito subuertit & transtulit? certe indignatio Dei, quam in se multiplex iniustitia prouocabat. Est autem (vt Stoicis placet) iniustitia mentis habitus, quæ à regione morum exterminat æquitatem. *Iniustitia.* animam namque priuat iustitia, ex priuatiua particula nominis declaratur. In eo autem maxime iustitia constat, si non noceas, & ex officio humanitatis prohibeas nocentes. Cum vero noces, accedis ad iniuriam; cum nocentes non impedis, iniustitiæ famularis. *Iniuria.* est autem cõtumelia, quando timorem mentis in læsione alterius manifesta, operis sequela comitatur. *Contumelia.* eoque iniquitati seruit, quod in eum, cui reuerentia

pro

pro conditione officij vel naturæ consortio debetur, insolenter insurgit. Dolus autem est (vt diffinit Aquilius) cum aliud agitur, & aliud simulatur, malus vtique, quoties fit intentione nocendi. Differt autem plurimum dolus à contumelia: quoniam hæc superbe & manifeste, ille fraudulenter & quasi ab insidiis nocet. Dolus namque ex timiditatis imagine, infirmitatis notam habet, & fortitudini plurimum aduersatur, secundum *Plutarchum li. 4. c. fi.* regum igitur gloria transfertur de gente in gentem, si iniusti, iniuriosi, contumeliosi inueniti fuerint aut dolosi. Cum autem Rex & Regina Nauarræ tales fuerint aduersus Ecclesiam sanctam eiusque pastorem, iniuste, iniuriose, contumeliose & dolose agentes, faciendo ligas & confœderationes cum inimico Ecclesiæ; merito Deus ipse eos eorumque filios etiam primogenitum regno priuauit. ita vt merito eis dici possint verba quæ Samuel dixerat Sauli Iudæorum regi, quando regno fuit priuatus, quæ habentur *1. Regum c. 13.* Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quod si non egisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum, sed nequaquam regnum tuū vltra consurget. Quæsiuit sibi Dominus virū iuxta cor suum, & præcepit vt esset dux super populum suum. hæc ibi. iustus enim qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios relinquet, *Prouerbiorum 20.* Qui ergo iniustus fuerit, & non in simplicitate, sed in malitia Deum & Ecclesiam offenderit, miseros & absque honore filios relinquet. Ex quibus omnibus simul iunctis clare constat, quod Iulius secundus Pontifex maximus Regem & Reginam Nauarræ, eorumque filios & descendentes regno priuare potuit, & occupandi illud cuicumque licentiam facere, & consequenter Maiestas vestra illud occupans, iuste retinet.

Dolus.

Conclusio.

SEXTA PARS.

Hic licet et Rex inuictissime ponere iam metas labori huic, quem Maiestas vestra meis humeris imposuit, tamen quia diuersa sunt hominum studia, & vnusquisque gaudet ea sibi proponi quæ didicit, in quibusque nutritus est, & quibus assuefactus iuxta Aristotelis sententiam; idcirco non ab re erit si postea quam de iure, prout Dominus dedit, locuti sumus, iam tandem in hac sexta operis parte historice aliquid disseramus, vt appareat quemadmodum Regum Nauarræ post miseram illam & calamitosam Hispaniæ cladem vniuersalem fuerit vitiosus ingressus, ac proinde fortassis sic iustissimus Deus præordinauerit, & iam tandem effecerit, vt regnum illud mutationem susciperet, & ab alio in alium transferretur, sacro eloquio testante (vt iam supra meminimus) regnum à gente in gentem transferri nonnumquam, propter iniustitias, iniurias, contumelias & diuersos dolos. Quæ omnia ad propositum facile possent adaptari, cum præter ipsum iniquum ingressum quo ab Eneco Arista Reges procedentes dominio illo potiti sunt, hæc illi finitima regna tam Aragoniæ quā Castellæ temporibus ante actis tam remotis quam propinquis, ab illa terra & gente multas fuerunt passa iniurias & nocumenta. Quia igitur plerique homines narrationi rerum siue historiæ potius sunt dediti, quam scientiæ iuris. quippe qui in ea educati non fuerunt, nec imbuti, & de illo cognitionis genere non est qui aliquid non degustet, ab hoc autem multi sunt alieni & expertes; ideo vt omnibus satisfaciamus, nam sapientibus & insipientibus debitores sumus (vt ait *Apostolus*) de origine & successione illius regni altius repetentes, dicere aggrediamur vt ea etiam quæ in exordio operis promisimus, adimpleamus.

AD inuestigandam igitur Nauarrorum originem, antiquitatem, & successum, quamuis difficile sit, res nimium à nostris sæculis remotas prosequi, propter earum paruam & vmbratilem cognitionem; tamen à vetustissimis scriptis exordiendo vsque ad nostra tempora, ea quæ hac atque illac lectitando adinuenimus, sub breuitate & compendio referemus. Cum itaque post alias nationes, quæ priscis temporibus in Hispaniam venientes, eam obtinuerunt, tādem Hercules aduenisset, & post eum alij Duces ex Græcis, in dominium Græcorum venit Hispania tota & sub eo extitit multos annos. Qui cum per multa sæcula ipsius dominium tenuissent, tandem à Pœnis ab ipsa expulsi sunt. Nam (vt ait *Iustinus in vltimo libro sui epitomatis*) cum Gaditani à Tyro (vnde & Carthaginensibus origo est) sacra Herculis per quietem iussi in Hispaniam transtulissent, vrbemque Gades ibi condidissent, inuidentibus incrementis nouæ vrbis finitimis Hispaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello lacessentibus, auxilium consanguineis Carthaginenses misere; ibi felici expeditione & Gaditanos ab iniuria vindicarunt, & maiorem partem prouinciæ suo imperio adiecerunt. post hoc Hispania à Carthaginensibus ad Romanos primo ex parte, secundo in totum transiit, hac occasione: Consulatum agente Appio Claudio (qui primus

Græci Hispaniam obtinent.

Gaditani ad Hispaniam veniunt.

Item Carthaginenses.

Item Romani.

mus contra Carthaginenses arma sumpsit) anno ab vrbe condita 477. secundum Eutropium aut 478. secundum Titum Liuium, Carthaginenses iam potentes in Africa & Hispania, effecti, cumque non paruam etiam Siciliæ partem sub sua ditione tenerent, Messanam eiusdem insulæ vrbem eis non obedientem infestare obsidereque aggressi sunt. Messanenses auxilia à Romanis petierunt. vnde Appius Claudius consul exercitum traiecit in Siciliã, cum tamen antea Romani terminos Italiæ nũquam egressi fuissent, ac nauale bellum classisque apparatus antea Romanis res esset incognita. Atque ita excanduit efferbuitque inter Romanos & Carthaginenses bellum, vt non contenti eo, quod gerebatur in Sicilia, ad Hispaniam vsque etiam illud extenderint. in quo plurimæ vrbes & populi à Carthaginensibus defecerunt ad Romanos. Postea vero inter Romanos & Carthaginenses pax composita est sub hac conditione, vt ea pars quæ citra Iberum fluuium est & Pyrenæum attingit Romanis cederet; altera vero pars quæ vltra est & in Herculeum fretum tendit, Carthaginensibus traderetur. Saguntus vero nobilissima Hispaniæ vrbs, cum vltra Iberum esset & ad Pœnorum partem consisteret, post longa certamina libertate donata est, cum facile diuidi non posset, neque propter eius magnitudinem in portiones distribui cõueniret. Postea cum Hannibal, qui Carthaginensium partem cum exercitu tenebat, gubernabatque, contra fœdera pacis Saguntum obsideret, primo quidem ciues obsidione perterriti & sese imperata facturos polliciti, argenti trecenta talenta & totidē obsides dare pepigerũt. Quibus acceptis conditionibus, Hannibal cum soluisset obsidionem, Saguntini pœnitentia ducti, nihil eorum quæ pepigerant, præstitere. Rursus igitur ad obsidionem conuersus Hannibal, & durius inito certamine oppressos malis vndique Barbaros, tandem vt conditionibus huiusmodi se dederent, perpulit, vt liberis hominibus cum singulis tantum vestimentis ex vrbe migrare liceret. Mulieres igitur id quod tandem euenit fore suspicatæ, vt scilicet hostes diligentius viros ne quis occultum telum efferret intuentes, seipsas egredientes negligerent atque intactas abire permitterent, gladiis intra sinus occultatis, ex vrbe digressæ sunt. Cumque omnes iam ciues vrbem exiissent, Hannibal equitum Massyliensium turmam ad portam ciuitatis in statione collocauit, cæteris in composito ad vrbem diripiendam intrare permissis. Cumque multi, vt in talibus fieri solet, multa vndique asportarent, non se vltra continere Massylienses potuerunt, sed portæ statione dimissa, indignantes ad prædandum discessere. Interea mulieres clamore sublato, cum gladios quos gestabant viris tradidissent, simul cum illis impetum in hostes fecerunt. ferturque earum vnam ex Hãnonis cuiusdam manibus direptam hastam in eum ipsum vulnerandum conuertisse, verum quia thorace indutus erat, occidere minime valuit. At viri multis hostibus interfectis, reliquis vero qui obuiam venerant in fugam versis, vna cum mulieribus sese ex vrbe incolumes recepere. Quod postquam est Hannibali renunciatum, equites repente qui persequerentur dimisit. Cumque ex ipsis aliquot adduxissent captiuos, vltimo supplicio affici iussit. Verum maxima pars in proximos montes dilapsa, hostiles manus effugerunt: qui paulo post misso ad Hannibalem caduceatore, veniam atque in vrbem reditum ab eodem impetrarunt octauo obsidionis mense, cum magna hominum cæde & strage; ruptaque omnino pace, Romani in Carthaginenses bellum indicunt. Creantur consules ad id bellum gerendum in Sicilia & Italia (quo Hannibal properabat) Publius Cornelius Scipio & T. Sempronius. Hannibal enim considerans quod ipse huius belli causa fuerit, non decretum Carthaginēsis senatus, cum milites in nouam Carthagioem reduxisset, partitis spoliis militibusque ex victoria iocundatis, munitis Hispaniæ vrbibus in Italiam ire parat. Occupata autem reliqua Hispania Pyrenæum transire satagit. Et superatis Ilergetibus (qui Nauarri hodie dicuntur, suntque coniuncti Pyrenæo) per Ruscinum vallem in Vasconiam atque inde in Italiam se transtulit.

Bellum inter Carthaginenses & Romanos. Pax inter eosdem.

Saguntus.

Hannibal Saguntum obsidet & capit.

Mulierum facinus.

Hannibal per Nauarram transit in Italiam.

§. 1.

Interim vero Gneius Scipio Publij Scipionis) frater in Hispaniam (à Pœnis omnino iam occupatam) mittitur contra Hasdrubalem Hannibalis fratrem. Quem Hannibal in Italiam proficiscens Hispaniæ præfecerat. Qui cum in Hispaniam aduenisset, prætermissis aliis, quæ gessit, quia non deseruiunt multum proposito, Tarracone capta, ibique dimisso præsidio, classe in vrbem Emporias temissa Ilergetem gentem opprimere decreuit. Ilergetes autem Nauarri dicti sunt, qui & ipsi coniuncti sunt Pyrenæo. Profectus itaque Scipio in Ilergetes Atanagrum vrbem (quam hodie Pampilonam dicunt) obsidet. Quæ caput illius gentis habebatur, sicut & nunc. Hęc enim ciuitas siue condita fuisset à Græcis siue à Carthaginensibus, siue forte à Romanis, cum possiderent partem Hispaniæ, quæcumque est, citra Iberum, non satis ex auctoribus constat, dicebatur tamen Atanagrum. Quæ cum forte post diruta, à Pompeio magno esset reædificata vel saltem ampliata, dum non longe ob ea pugnasset cũ Sertorio, dicta fuit Pompeiolis, id est, ciuitas Pompeij, vt voluit *Strabo in li. 3. de situ orbis*. Postea vero corrupto vocabulo Pompylona ab aliquibus, ab aliis vero corruptiori adhuc Pampylonia appellata est. Ad hanc igitur Scipio cum venisset, atque eam obsidione cinxisset; post dies paucos obsidibus acceptis Ilergetes ipsos pecunia quoq. mulctatos in ius ditio-

Gneius Scipio venit in Hispaniam.

Nauarri opprimuntur.

Pompilonia obsidetur & capitur.

Tutela obsidetur.

tionemque recepit. Inde in Austranos procedens, Tutelam vrbem ad oras Iberi perueniens obsedit, cumque Cæsaraugustani aliique vicini, vrbi ferrent auxilia, nocte non longe ab vrbe, cum intrare vellent, excepti insidiis cæsi sunt ad duodecim millia, reliqui vero per agros diffugere sunt compulsi. Vrbi tunc maximo adiumento erat nix iniqua infestaque oppugnantibus. Quæ (cum hyems esset) per triginta dies quibus durauit obsidio, altitudine quatuor pedum alta extitit. Deinde cum Amusitus eorum princeps ad Asdrubalem confugisset, oblatis de vrbe viginti talentis argenti obsides Tarraconem deducuntur. Cum vero Asdrubal à Scipione victus esset, ac proinde in Lusitaniam exercitum duxisset, ac propius Oceanum considere fecisset, sperans reliquum æstatis ibi tranquillè transigere. Interim sicut Hispanis mos est noua expetere, Mandonius quidam nobilis ex Ilergetarum gente (quæ, vt diximus, hodie Nauarrensis dicitur) cum intellexisset Romanum ducem à saltu Castulonis ad maritimam oram duxisse partem Romanorum sociorum, eos inuasit, contra quem, cum à Scipione missa fuissent tria milia Romani exercitus cum expeditis auxiliis, leui certamine deuictus est Mandonius, ipsoque capto ac omnibus suis occisis tumultus sedatus est.

Amusitus Nauarrorũ princeps.

Asdrubal à Gneio Scipione vincitur.

Mandonius Nauarrus vincitur.

Occiditur à Romanis.

§. 2.

Post hoc autem Publius Scipio cum exercitu in Hispaniam venit, Gneioque Scipioni fratri se adiunxit, atque deinde post aliquod tempus ambo in Hispania contra Carthaginenses bella gesserunt. Qui cum feliciter cum hostibus non paruum tempus conflixissent, tandem fortuna omnia versante, ambo pariter & victi & interfecti sunt. In quorum locum statim subrogatus est Lucius Marcius Septimi filius, ab ipso exercitu in ducem siue imperatorem assumptus. Post hoc Publius Cornelius Scipio Publij Scipionis interfecti filius in Hispaniam venit à Senatu populoque Romano Imperator creatus: sub cuius imperio & ductu, Pœni ab Hispania fuerunt omnino expulsi, & tota fere terra in ius ditionemque Romanorum venit. Cum iam igitur Romani tota prouincia potirentur, post paucos dies cum ægrotaret Scipio grauiter, & in morte eius ij qui corde sincero Romanis non adhæserant, sed necessitate compulsi, ponerent spem, Ilergetes qui & Nauarri, Mandonio & Indibili ducibus rebellauerunt. Post restitutam autem Scipioni sanitatem, in eos mouens prælia, eos victos, non parua facta strage (nec sine ipsorum Romanorum incommodo) ad obsequium reduxit. Hæc fere sunt peracta anno ab Vrbe condita 543. Sicque deinceps mansit Hispania sub dominio Romanorum per longa tempora, exuscitatis in diuersis ipsius partibus per diuersa tempora rebellionibus: contra quas diuersi duces siue imperatores per vices missi sunt, qui eas numquam ad plenum coërcuerunt. Quæ omnia prætermittimus, ne nimis prolixum faciamus volumen, & vt in his quæ ad Nauarram spectant (quæ proposito proprie derseuiunt) insistamus.

Publius Scipio venit in Hispaniam.

Duo Scipiones fratres occiduntur à Carthaginensibus.

Scipio Africanus venit in Hispaniã eamque subiugat.

Nauarri rebellant contra Romanos & subiugantur.

§. 3.

Tandem anno ab vrbe condita 710. interfecto in senatu Iulio Cæsare, Octauianus testamento ipsius Cæsaris auunculi sui & hæreditatem & nomen assumpsit, annos natus 17. Qui cum post paucum tempus consul crearetur, & cum Antonio & Lepido ab eo anno quo primum consul creatus est duodecim annis imperaret, tandem cum Antonio confligens propter repudiatam sororem, eum debellauit nauali pugna, atque interfecit. Ex eo autem die rerum omnium summam atque absolutam potestatem (quam Græci monarchiam vocant) adeptus est. Quibus peractis Cæsar ipse Octauianus iam à senatu cognominatus Augustus cum animaduerteret Cantabros, Vacæos, Astures & Iliturgos ferocissimas Hispaniæ nationes Romano imperio non parere, in Hispanias ad eas perdomandas venire parat, existimans parum fuisse bellum gestum in Hispania per annos plusquam ducentos ab ipsis Romanis, si illæ nationes liberæ ab eorum iugo existerent. Illæ enim nationes (quantum coniectura indicare licet) partim Romanis nunquam se subdiderant, ferocitate propria & asperitate terræ suę habitationis freti, partim temporibus anteactis ab obedientia iam illorum se subtraxerant, forte discordiis ciuilibus ipsorum Romanorum primo inter Marium & Syllam, secundo inter Cæsarem & Pompeium adiuti. Inter hos autem quatuor nationes (vt historici dicunt) cum potentiores essent Cantabri & Astures, Cantabrorum (sub quibus Nauarri ab historiographis & cosmographis computantur) effrenatior & magis pertinax in rebellando animus fuit, qui non contenti libertatem suam defendere, finitimis imperare tentabant, vicinasque gentes crebris incursionibus fatigabant. Ad hos igitur Cantabros Augustus primum veniens, partito exercitu eos debellare cœpit. habebat enim classem ab Oceano, quæ terga hostium grauiter premebat. Hinc Cantabri deficientes nec vim Romanorum ferre valentes, fugam in eminentissimum vicinum montem arripiunt, in quem potius maria quam Romanorum arma ascensura esse crediderant. Octauianus ipsum montem fossâ & vallo quindecim miliarium obsidione circumdedit, assistente circum vndique Romano exercitu. Cum vero obsessi extrema vitæ vidissent, dietim-

De Octauiano Cæsare.

Cantabri Romanis non parent.

Cantabri.

Octauianus Cantabros debellat & vincit.

que fere certarent, certi de suo interitu, quidam qui ferro cum hostibus agere non poterant, veneno sumpto, quod ex arboribus taxeis exprimitur, (quarum arborum in ipso monte copia magna est) mortem sibi consciuerunt, sicque illorum pars maxima obsessorum à captiuitate (quæ imminere videbatur) subtracta est. Deuicta itaque hac Cantabrorum natione, deinde & aliæ tres, scilicet Asturum, Vacęorum & Ilturgorum deuictæ, & sub iugum Romani imperij sunt redactæ. Durauit autem bellum hoc per annos quatuor, vt placet Orosio & Lucio Floro. In hoc tamen dissentiunt, an per se Augustus Cæsar illud gesserit an per legatos: pluribus tamen placuit quod per se illud gesserit Augustus, quamuis Lucius Florus dissentiat, tamen Liuius per eundem Augustum perdomitas ait Hispanias primum. Denique hoc bello finito, cum omnia bella humani generis cessarent, Augustus cum Tarraconam diuerteret, iam secundo (se imperante) portas Iani claudi iussit, atque ibidem illud instituit edictum quod in Euangelio Lucæ legitur, Exiit edictum à Cæsare Augusto, &c. vt in tractatu insularum maris oceani c. 7. §. 7. & 9. late diximus. Hæc cum circa ortum Saluatoris hoc modo confecta essent, quieuit terra sub imperio Romano per multos annos. ille enim rebellandi finis Hispaniæ (vt ait Lucius Florus) ac deinde certa fides. Vandali, &c.

Edictum Cæsaris Augusti.

§. 4.

Vandali, Alani, Hunni & Sueui veniunt in Hispaniam eamque inter se partiuntur.

Postea vero circiter annos Domini 300. barbaræ quædam nationes Hispanias inuaserunt, Vuandali, Alani, Hunni & Sueui. Quæ quidem incognitæ antea Hispanis gẽtes, eam causam Hispanis ingrediendi habuerunt, quod Theodosius senior imperator eos insequens à Galliis, (quas ex parte occupauerant) fugauit. Quare compulsi sunt Pyrenæos montes transire, quibus traiectis, Hispanias occuparunt, easque post multas contentiones & prælia, inter se partiti sunt. Alani enim Lusitaniam & Carthaginem sunt sortiti, Vandali Galleciam, Sueui occidua maritima Oceani obtinuerunt & partem Celtiberiæ, quæ prouinciæ Nauarrorum cohęret, quam forte saltem ex parte obtinebant. Per id tempus Romani Saguntum, Numantiam & nonnullas alias vrbes adhuc retinebant. Vandali autem cognomine Silingui, relicta Gallecia, postquam Tarraconenses insulas depraedati sunt, ad interiora Hispaniæ sese recolligentes, prouinciam Bethicam sortiuntur, quorum nomine prouincia ipsa Vandalia & remota V. à principio Andaluzia pro Vandalia vsque in hodiernum diem dicta, & ea occasione Sueui Gallecia potiti sunt. Hispani autem tunc temporis per ciuitates & castella residua de Romanorum absentia neglectuque tuitionis plangentes, sese miserabiliter seruituti subiiciunt. vt *beatus Isidorus in sua chronica* narrat.

Harum nationum Romani tædio affecti, & de earundem insolẽtia indignati, clamoribusque Hispanorum inclinati, ab Hispania eos pellere satagebant. Sed cum iam eorum vires essent debilitatæ, nec id efficere valerent, Honorius Imperator Hispanus (qui per id tempus imperabat) afflictioni vexationique Hispanorum compatiens, Gothos in Hispaniam mittẽdos curauit, auxilium Hispanis præstituros, & prouinciam à sæua Barbarorum seruitute liberaturos. Vtque id commodius efficere possent & libentius, Hispanias ipsis grata donatione concessit, Athanarico primo Rege super Gothos regnante vel (quod vero similius est) Alarico secundo Gothorum Rege. Si autem donatio Hispaniarum facta fuit Athanarico (vt aliqui volunt) attribuenda est (vt tempora concordentur) præcedenti alicui Imperatori, puta Theodosio seniori eiusdem Honorij patri, quę postea fuerit per Honorium confirmata. Satis tamen est ad propositum, quod Gothis Hispaniarum facta est donatio per Honorium Cęsarem, de qua donatione præter cæteros auctores meminit *Antoninus Archiepiscop. Florentinus secunda parte sua historia tit. 11. c. 6.* Gothi igitur Hispanicæ gentis humanitate & dulcedine fieri, eorumque strenuitatem & vires experti, derelictis cæteris orbis (quas obtinuerunt) regionibus, ad Hispanias se receperunt, existimantes totius Europæ monarchia potiri facile posse, si gentis Hispanicæ aut subiectione aut amicitia potirentur. Habebant autem Gothi ipsi Vandalos, Alanos, Sueuos, & Hunnos inuisos nimis tanquam propinquos loco suorum natalium. Quare freti Hispaniarum auxiliis, eorundem Vandalorum, Sueuorum & Hunnorum sæuitiam feritatemque ferre non valentes, eosdem Vandalos cæterasque barbaricas nationes ab Hispania expulerunt, ac denique omnium Hispaniarum monarchiam obtinuerunt, immo & vltra montes Pyrenæos non paruam partem Galliarum retinuerunt. Quarum Galliarum donationem Honorius ipse etiam fecit, quamuis ipsi, terræ amœnitate vbertateque & hominum ingenijs (vt diximus) oblectati, sedem in Hispania figere maluerunt: & inde euenit, vt sub vno principe tota Hispania regeretur, quã uis plures contineret prouincias diuersis nominibus appellatas, inter quas prouincia quæ nunc Nauarra dicitur, non erat ignobilis.

Honorius Imperator Hispanias Gothis donat.

Gothi Hispaniarum monarchiã obtinent.

§. 5.

Hinc est illud quod dicit *Ioann. de Fan.* & refert *Arch. in c. conuenior 23. quæst. 8.* quod à Legione vsque ad montem Pessulanum omnes sunt Gothi. Sed quod immediate subdunt prædicti doctores, vel à veritate alienum est, vel debet sano modo intelligi, & alio quidem modo quã solet. subdunt enim sic. omnes sunt Gothi exceptis

ceptis Nauarris, qui sunt Ibernici, vt quidam dicunt, & vltra Armeniam, vt dicit *Priscianus in libro 6.* Nusquam enim legitur quod ab Ibernia insula coloni venerint, qui sedes fixerint & (vt ita loquar) populauerint Nauarram, aut aliquam aliam Hispaniæ partem, & multo minus legitur, quod ab eadem insula fluxerint coloni, qui populauerint vltra Armeniam, quę in oriente quidem prouincia est, & hæc in occidente insula & parua quidem, propinqua Britanniæ. Nec tale quid dicit *Priscianus in 6. lib.* vbi allegatur, nec alibi in toto suo opere. Restat ergo quod vitiose ponitur ibi Ibernici, pro Iberi. vel debet intelligi Ibernici, id est, Iberi, non ab Ibernia quidem insula, sed ab Ibero fluuio. Et hoc est quod dicit *Priscianus in 6. lib.* vbi allegatur quod scilicet Hiberus est fluuius quē vulgo Ebrum dicimus: Hiber autem est gens, id est, Hiber, eri, per secundam declinationem iuxta illud Lucani, Si tibi durus Hiber aut si tibi terga dedisset. & illud eiusdem, Nec licet ad duros Martem conuertere Hiberos. Hiber, is, autem per tertiam declinationem significat gentem quæ habitat vltra Armeniam. sed tamen etiā sic intelligendo Hibernici pro Hiberi, id est, accolæ fluminis Hiberi, non solum illi sunt Nauarri, immo & Aragonij & aliqua ex parte Castellani, quorum terras etiam præterfluit Hiberus sicut Nauarram, immo & tota Hispania ab antiquis auctoribus solet appellari Hiberia, & vniuersi Hispani Hiberi, iuxta auctoritates Lucani modo adductas, & multas alias, quę tam ex ipso, quam ex aliis antiquis facile possent adduci. namque dicit alibi, Profugique à gente vetusta Gallorum Celtę miscētes nomē Hiberis. vnde tota pars Hispaniæ contigua & contermina Hibero Celtiberia dicitur, siue nunc à Castellanis seu Nauarris seu Aragonensibus aut Tarraconensibus habitetur. Dicitur autem Hiberia ab Hibero amne. ipsi vero fluuio nomen dedit gens quæ oram fluminis antea incoluerat. processit vero illa gens à prouincia Hiberia, quæ in Asia situm habet, media inter Armeniam & Colchos, secundum Claudium Ptolomeum. Dicunt tamen aliqui gentem ab illa prouincia vetustissimo iam tempore prodiisse & primo in illam insulā Hiberniam venisse, ex suoque nomine Hiberniam appellauisse, atque inde in Hispaniam secundo nauigatione peruenisse. Quæ cum oram fluminis statim incoleret, flumini & regioni, id est, toti Hispaniæ nomen tradidit, vt Hiberus amnis & Hibera prouincia appellata sit. Et ad hoc confirmandum allegant *Priscianum in supra dicto loco.* Sed nihil tale dicit Priscianus, sed id tantum quod retulimus, nec aliquis alius auctor ex antiquis. Sed posito quod hoc verum sit, non sequitur quod Hibernici dicantur in Hispania ab Hibernia insula in mari Britannico, sed dicantur Hiberi à fluuio & originaliter ab illa prouincia Asiæ, & illi quidem non sint soli Nauarri (vt dixit *Ioan. de Fan. & post eum Archidi.*) sed omnes accolæ illius amnis tam Nauarri quā Aragonij, quin etiam Castellani, accipiendo Hiberos in strictissima significatione: accipiendo autem in communi significatione, omnes Hispani & omnis Hispania Hiberia. nec propterea etiam sequitur quod illa gens Nauarrorum non sint Gothi secundum eos. nam illa gens Hiberorum antiquissima est & ante Herculem venit in Hispaniam. Vnde sicut aduentus Græcorum, Pœnorum & Romanorum, & dominium vniuscuiusq. harum nationum per longum tempus non obsistit Hispaniæ nec alicui eiusdem parti, quin tandem per aduentum & dominium Gothorum dicantur Gothi: ita à fortiori nec Nauarris obstat, quin etiā Gothi dicantur, quandoquidem ipsi quoque sicut & aliæ Hispaniæ portiones subiugum venerunt Gothorum, quemadmodum & ceteri omnes Hispani Hiberi dicuntur.

De Nauarris.

§. 6.

Sed vt ad ea quæ de Gothis dicere incepimus reuertamur, quemadmodum scilicet totius Hispaniæ sceptrum penes illos extitit, expulsis aliis exteris nationibus. dico quod ab ipso Athanarico cōtinuata est successio in regno & principatu totius Hispaniæ, immo magnæ partis Galliæ vltra Pyrenæum, præsertim Aquitaniæ, Vasconiæ & totius Prouinciæ Narbonensis vsque ad infelicem Rodericum Regem. Quibus ipsis Regibus Gothis, vsque ad Rodericum Regem inclusiue, ipsam etiam Nauarræ prouinciam seruire ac subditam esse non est ambiguum. Huius autem Roderici Regis tempore peccatis populi exigentibus ac perinde ira Dei efferuescente, ac iustitia vlciscente, sceptrum ac monarchia Hispaniæ Regum humiliata est, & potentia non modo attenuata, verum etiam ad nihilum fere redacta. Nam post illud horrendum & infelicissimum prælium apud Xericium commissum, in quo Christiani terga verterunt, & Rex ipse nūquam amplius comparuit, Arabes per totas Hispanias debacchati sunt, atque eas biennio obtinuerunt præter aliqua montana, puta Asturias & Vizcayam & arces nonnullas in regno Aragoniæ. Nec solum Hispania eam diruptionem passa est, sed magna pars Galliæ, ea præsertim quæ Gothis parebat, de qua paulo ante meminimus. Vnde tunc ea furente tempestate, etiam Nauarræ prouincia à Gothis ad Arabes transijt. Euenerunt autem hæc circa annum circiter Domini 712.

Hispaniarū monarchia continuatur in Gothis.

Roderici tempore Hispania capitur à Mauris.

§. 7.

Roderico autem cum filiis mortuo, vel quocumque alio modo ab oculis hominum subtracto, Pelagius frater eius secundum aliquos, vel filius Fafilæ Ducis Cantabriæ, secundum alios, ex sanguine Gothico progenitus, regnum vel (vt accommodatius loquamur) reliquias regni suscepit. Seruatus enim fuerat hic princeps

Pelagius.

ceps, vt miseras Hispanias peccatis Christiani populi afflictas & pæne euersas restauraret, ne inclytæ gentis Gothicæ lucerna in orbe penitus extingueretur. Hic igitur Pelagius furente Maurorum rabie cum aliquibus Christianis apud Asturias se continuit, & diuino confortatus auxilio paucorum Catholicorum turba siue societate fretus, Arabes (quibus vndique circumseptus erat) paulatim insequitur, & tandem Deo ipso magis ac magis aspirante, incredibilia & plusquam humana bella gessit, adeo vt paucis interiectis annis, non mediocrem terrarum perditarum partem Domino adiuuante recuperauerit. Cumque Legionem post alia adepta oppida recuperasset, Rex Legionis appellatus est, non quidem propterea quod sui prædecessores sic appellarētur, sed ex eo quod Legio ciuitas fuit primum præcipuum oppidū, quod à Mauris adeptus est. Ab eo autem tempore in Hispania regnantes, iam non Reges Gothi siue Reges Gothorum dicti sunt, vt antea moris erat, sed Reges Legionis vel Castellæ vel huiusmodi. Ante cladem enim & calamitatem illam, Rodericus & alij superiores Reges, non Reges Hispaniæ, nedum alicuius patrium eius, sed Reges Gothi siue Reges Gothorum appellabantur. Sed postea exortæ sunt aliæ intitulationes. & prima fuit à Legione, à quo nomine (quia & nomen apud Hispanos vsitatum, scilicet leo & insignia manifeste videntur discrepare) non ab re erit, si ea quæ per non segnem inuestigationem in libris adinuenimus, in medium afferamus, vt appareat quēadmodum & nomen apud homines nostræ nationis & insignia ipsa non careant ratione. Est igitur non ignauiter aduertendum, quod cum primum vrbs illa condita fuit, non Legio sed Eleona à primis suis conditoribus fuit nominata, sic dicta à prouincia Libyæ Eleona appellata, propinqua Cyrene & Ethiopiæ, in qua maxima leonum copia inuenitur adeo; vt pro multitudine pecudum greges videantur, à quibus vt sibi caueant homines regionis illius, leones sibi domesticos nutriunt ad tutelam. Est enim leo domabile animal & pronum in sui bene factoris tutamen. Hæc autem gens in Hispaniam (cum ibi imperitarent Carthaginenses, vt supra diximus) venientes magnam domesticorum leonum multitudinem pro suæ regionis moribus & consuetudine adduxerunt: qua ex re leonis illi vrbi à se conditæ pro armis siue insignibus figuram dederunt, quæ insignia vsque in hodiernum diem retinet ipsa vrbs, immo & totum ipsum regnum, quod post excidium vniuersale Hispaniæ nomen sibi ab ipsa vrbe accepit. hoc refert *Margarith Episcopus Gerundinus in suo paralipomenon Hispaniæ lib. 3. cap. 3. Beatus* tamen *Isidorus iunior in sua chronica mundi in sexta ætate. c. 23.* aliter videtur sentire. Dicit enim quod circa centesimum annum Domini, Traianus Imperator natione Hispanus, postquam Romanum imperium vsque in Orientem longe lateque perduxit, Babyloniam & Arabiam cepit, & vsque ad Indiæ fines post Alexandrum accessit, tandem quatuordecim legiones misit contra occidentem, vt ciuitates in arduis locis positas destruerent & in plano eas conderent, ne contra Romanum imperium amplius possent rebellare. Ex quibus cum duæ venirēt in Hispaniam, ciuitates Sublantiam & Florem destruentes, non longe ab ipsa Flore vrbem condiderunt, quam à legionibus ipsis Legionem appellauerant, & quoniam eius legionis quæ vrbem condidit, insigne seu vexillum leonis erat, ideo insignia eius regni leonem præferunt. Sed quamuis nomen antiquum à Libycis inditum non perseuerauerit, tamen cum illa Carthaginensium ciuitas aliqua istarum forte sit, vel in illis terminis sita fuit; vero simile est quod insignia antiqua remanserunt, dummodo verum sit id quod de nomine & condinone Eleonæ retulimus. Post succedente tempore accreuit ratione, quare ipsa vrbs à leone haberet nomen & insignia, nam circa annos Domini 572. Leonegildus Rex Gothorum in Hispania regnans cum portione Galliæ sicut & cæteri Gothi, cum Romanos milites in præsidium Legionis positos, apud ipsam vrbem bello extingueret, atque eam ipsam caperet, ex suo nomine Leonem appellauit. ita dicit *idem beatus Isidorus in sua chronica Hispanica*, cum de Leonegildo agit. *cap. 36.* itaque primo vocata est Eleona à prouincia Eleona in Libya, vnde eius fundatores prodierunt. secundo vocata est Legio à legionibus quæ Sublantia & Flore vrbibus in arduis positis euersis, eam condiderūt, tertio & vltimo quasi antiquo nomine reperito Leo nominata est. Atq; inde Hispaniæ Reges, Legionis vel Leonis merito appellantur vel appellari possunt. vnde & Pelagius qui illā vrbem ad Christianitatem & dominium Gothorum reduxit, non iniuria titulum Legionis vel Leonis sibi assumpsit, & posteris reliquit. quamuis *Lucas Tudensis* dicat quod acceperint leonē pro insigniis, quia leo & est & interpretatur Rex omnium bestiarum. sed prior ratio verisimiliter apparet. Habuit autem Pelagius pro armis vel insigniis leonem rubeum in campo albo, & hæc constant ab eo tempore fuisse insignia Regum Leonis siue Legionis, vt dicit *Roderic. Episc. Palentin. in sua historia Hispanica 1. parte c. 11.* Hæc omittamus quod apud alios auctores scriptum reperitur quod scilicet Reges Gothi pro armis siue insignibus deferebant scutum in quatuor partes diuisum. in parte enim superiori dextra quatuor baltheos nigros in campo aureo, in sinistra vero tres coronas aureas in campo rubeo. In parte vero inferiori dextra leonem fuluum habentem in manibus securim amazoniam in campo albo, in sinistra autem parte leonem fuluum in campo aureo. hæc erāt Gothorū Regum insignia, non autē quinque busones, quēadmodum aliqui historiarum ignari inepte asse-

Pelagius quare Rex Legionis appellatus est.

Quare Reges Legionis appellati sunt & habent leonem pro insignijs.

Leo ciuitas quomodo antiquitus appellabatur.

Traianus legiones mittit.

Insignia Regum Leonis.

Insignia Regum Gothorum.

afferunt. vtcumque, sit Reges Gothi pro Armis vel insignibus inter cætera leonis habebát imaginem, secundum *Burgensem in sua chronica & genealogia regum Hispania.* cũ de Leonegildo agit. Sed tamen cum post cladem calamitosam & vniuersale Hispaniæ excidium mutata fuerit regum intitulario; cœperunt enim dici Reges Legionis, vel Castellæ vel huiusmodi, cum ante noo modo alicuius partiom, sed nec totius Hispaniæ dicereotur, sed Reges dumtaxat Gothi, & regnum Gothorum (vt paulo ante diximus) non mirum si insignia quoque mutatentur. Pelagius itaque & eius successores solum deferebant leonem rubeum in campo albo, & nominabantur Reges Legionis.

§. 8.

Rex Castellæ. Post longa vero tempora circa annos Domini 1017. Ferdinandus huius nominis primus filius Sanctij cognomento maioris Regis Nauarræ & Eluiræ filiæ Saoctij Ferdinandi sexti & vltimi Comitis Castellæ, primo Rex Castellæ nominatus est, licet alij attribuant hanc primam oominatiooem Sanctio patri. Hic Fernandus duxit vxorem Sanctiam filiam Alfonsi Regis Legionis & sororem Beremundi. Quo fine filiis decedente, Fernandus prædictus propter vxorem Sanctiam regnum Legionis obtinuit, vnde venit, vt hic Rex Ferdinandus primus, Rex diceretur Castellæ & Legionis: *Quare præcedit in titulatio Castella.* præcessit autem nomeo Castellæ in titulo, quia ei iam Regi Castellæ existenti, accessit seu superuenit regnum Legioois. Quamuis secundum iura, regni Legionis oominatio tanquam antiquioris debuisset præcedere. *Castella vnde dicitur.* Dicitur autem Castella (vt communius fertur) à castellis, quibus nimis erat munita, præsertim cũ hostes, id est, Mautos circunquaque adiaceotes haberet, immo vsque ad viscera penetrantes. Vel (vt alij accuratius & maiori cum indagatiooe sentiũt) quemadmodum totum regnum dictum est Legio ab vna ciuitate, ita Castella dicta est à *Castulo ciuitas.* Castulone vrbe olim opulentissima medium fere teoente ioter citeriorem vlteriotemque Hispaniam, in principio tamen vlterioris Hispaniæ (ad quam pertioet Castella) sita, amica satis populi Romani; licet postea inimica, cum Carthaginensibus adhæsit post deuictos atque interfectos duos Scipiones: de quorum calamitate & morte iam fecimos mentionem, ob quod facinus post victore iam Coroelio Scipione (qui post Africanos cognominatus est) eam ipsam deleuit. Arma vero vel iosignia Castellæ antiquo tempore, ante scilicet qoam regni titulo potiretur, fuerunt castellum aureum *Castella insignia.* io campo rubeo. Coniunctis tamen regnis Reges Leonis & Castellæ simul solum leonem rubeum in campo albo pro armis vel insignibus deferebant, vsque ad tempora Alfoosi octaui circa annos Domini 1160. Ipse enim primitus castellum in insignijs suis simul cum leone depingi fecit, quamuis sui maiores siue prædecessores leonem solummodo depingere consueuerunt. Vnde ab illo tempore vsque io hodiernum diem Reges Castellæ & Legionis afferunt pro insignibus scutum quadripartitum hoc modo. in parte superiori dextra & in inferiori sinistra castellum aureum io campeo rubeo; in parte superiori sinistra & in inferiori dextra leonem fuluum in campo albo. In colore leonis ab eo quod Pelagius gestabat differentia est. ille enim (vt diximus) rubeum gerebat leonem. Hæc licet aliquo modo à proposito aliena aliquibus videantur, tamen (cum in his licet paruí momenri rebus plures etiam periti viri defecerint) placuit ea inserere, vt titulorum & insigniorum principatuum Castellæ ratio omnibus innotescat.

§. 9.

Sed iam ad propositum redeundo de Pelagio, de quo dicere exorsi fimus (siue dicamus filium Fafilæ Ducis, siue fratrem Regis Roderici) omnes historiographi sine aliqua controuersia in hoc conueniunt, à Regibus Gothis ipsum fuisse propagatum, ab illaque regia prosapia descendisse, & post cladem illam Hispaniæ miserandam primitus Hispaniæ principatum obtiouisse, saltem iure, licet non de facto. *De Pelagio ex Regibus Gothorum proueniente primo Regẽ Legionis.* non enim fueruot ei vires ad tantas & tam latas terras, quantas Roderici Regis sinistro fato & peccatis populi, Gothi immo Christiani amiserant, recuperandas. satis egit quod cum amissa tecupetare incœperit, posteris exempla recuperandi reliquit, & quod auspiciis operaque illius factum est, ne linea siue series Regum Gothorum terminaretur aut cessatet, immo nec interrumperetur; cum post breuissimum tempus à morte siue euanitione Roderici, regni gubernacula & titulum susceperit. In eo itaque mansit & repræsentarum est ius & successio principatus Hispaniæ, nullo rege aut propinquiore herede superstite aut in terris apparente. & id quidem siue dicamus, quod ad regni fastigium Gothi per successionem iure primogenituræ admitterentur, cum per id tempus ex genere Gothorum neminem alium legamus fuisse propinquiorem; siue dicamus quod per viam electionis ad regnum Gothi assumerentur, quod verius est: nam & tunc Christicolæ Hispani, qui apud Asturias latitabant (penes quos ius eligendi ptiocipem indubitato permanebat) ipsum in regem elegetuot. ipsum inquam virũ ex genere Gothorum, de quo communis erat cõsuetudo & forte lex reges eligere. Atque tunc in postera tempora *Regnum Hispania defertur primogenito.* pro lege sanxerunt, vt si Rex fuerit Catholicus, primogenitus eius, atque ante obitum patris decedente primogenito, secundo oatus, & sic per ordinem quantumlibet mioimæ sit ætatis, in regnum substituatur. Si autem defuerit filius masculus, filiæ secundum ordinem *Pro filia Regis.* prædictũ assumantur io principatu, & ipsa magnorum Gothorum prouidentia de nobilioribus

Gothis

Gothis accipiat virum, de quo regalis posteritas conseruetur, vt refert *Lucas Tudensis in sua Chronica* cum de Pelagio agit. Ipse ergo Pelagius legitimus Rex Hispaniæ fuit atque successores, qui omnes ab eo vsque ad Maiestatem vestram per lineam rectam descendût, vt patet genealogiam Regum Gothorum vel mediocriter intuenti, præsertim quia Alfonsus Catholicus filius Petri Ducis Cantabriæ ex progenie gloriosissimi principis Ricaredi Gothorum Regis (qui primus inter Gothicos Reges, expulso à se & à suo toto dominio Arriani-co errore, fidem Catholicam cum omnibus suis professus est) gener fuit ipsius Pelagij, quippe qui Ormisendam vel Hermisondam eiusdem filiam duxit vxorem. Atque ob id Pelagio ipso & Fasila filio ab hac luce subtractis, Alfonsus ipse successit in regnum. A quo ipso Alfonso cæteri Legionis & Castellæ Reges vsque ad Maiestatem vestram descendunt. Vnde fit vt Pelagius & ab eo descendentes iure principatum Hispaniæ sibi vendicauerint.

Alfonsus Catholicus.

§. 10.

Alfonsus Catholicus Nauarram à Mauris recuperat.

Hic igitur Alfonsus re & nomine Catholicus sceptrum regni accepit, Anno Domini 731. qui cum à Mauris plurimas ciuitates, castra & oppida recuperasset, recuperauit quoque & Nauarram (vt sine controuersia historiæ referunt) cum sua metropoli Pompilonia, vsque ad montes Pyrenæos, tanquam rem quidem sui iuris & sibi iure debitam, ac proinde ad suam conquisitionem siue conquistam (vt vulgari vocabulo vtamur) pertinentem. Alfonso vita perfuncto, successit in principatu & monarchia Hispaniæ Froila eius Filius anno Domini 752. contra quem cum Nauarri rebellatent, eos armis coercuit & ad obedientiam reduxit, immo & in Vasconiam copiis traiectis eam suæ addidit ditioni. Vt autem Nauarros non modo vi & metu sed etiam amore retineret, vxorem ex ipsa gente accepit nomine Moniam siue Monerinam, cum qua his confectis in Asturias Legionemque reuersus est. Eius successores prouinciam ipsam Nauarræ cum Vasconia per sequentia tempora retinuerût. Post hoc cum forte omnia versante Nauarra vel ex toto vel ex maiori parte ad manus Arabum rediisset, & ea adessent tempora, quibus non modo Nauarra in potestate esset infidelium; verum etiam terra Legionis & Castellæ crebris eorum incursionibus vastaretur, & vix hæc Reges tuerentur, ne dum illa quæ pertinent ad Nauarram recuperarent, aduenit ex comitatu Bigorræ circa annos Domini 796. vir bellicosus, strennuus, & armis assuetus vocatus Enechus Arista. Hic cum in montibus Pyrenæis Nauarræ contiguis (arce constructa) moratetur, inde paulatim ad planiciem Nauarræ descendens, plurimis præliis viriliter & feliciter contra Mauros gestis, tandem eos à prouincia expulit. quo facto, diadema regni propria auctoritate sibi assumpsit & à populis illis in Regem Nauarræ acceptus est. itaque si eius ingressum bene consideremus, vitiosus fuit & iniustus: quia cum prouincia Nauarræ de regno esset Hispaniæ, vt ex præcedentibus apparet, non licuit ipsi Enecho Aristæ eam sibi vendicare, etiam ex populi voluntate seu consensu, cum non sit in populi potestate reges ad libitum mutare; præsertim Reges Hispaniæ, qui iusto titulo & non ingressu tyrannico aut vitioso tanto tempore monarchiam obtinuerunt. Itaque primus Nauarrorum Rex fuit Enechus Arista, cuius paulo ante meminimus. Deinde Garsias eius filius Rex II. Post eum Sanctius eius filius cognominatus Abarca, Rex III. Cui successit Garsias eius filius appellatus Tremulosus Rex IV. Hunc secutus est Sanctius maior eius filius Rex V. qui duxit vxorem Eluiram Sanctij Fernandi sexti & vltimi Castellæ Comitis filiam natu maiorem, ex qua genuit filium Garsiam qui post eum regnauit. hic fuit Rex VI. Deinde Sanctius eius filius Rex VII. Ramirus eius filius, Roderici Cidi gener, Rex VIII. Garsias eius filius Rex IX. Sanctius sapiens eius filius Rex X. Post hunc regnauit Sanctius cognomento Fortis eius filius Rex XI. Quo sine filiis vita defuncto, Blanca eius soror in regno successit, quæ nupsit Theobaldo Campaniæ Comiti, qui fuit XII. Rex. Ex isto matrimonio genitus est alter Theobaldus, qui post matris obitû in regno successit Rex XIII. Qui sine prole decessit, & regnauit pro eo Henricus cognominatus Crassus eius frater Rex XIV. Hic genuit filiam Ioannam quam nuptui tradidit Philippo Pulchro qui fuit Frâcorum & Nauarrorum Rex XV. Post quem in regno Franciæ & Nauarræ regnauit Ludouicus Hutin eius filius natu maior, qui fuit Rex XVI. Quo sine filiis masculis decedente successit ei in vtroque regno Carolus eiusdê Philippi & Ioannæ secundus filius. hic fuit Rex XVII. Qui similiter absque prole decessit, & successit in vtroque regno Philippus longus eiusdem Philippi tertius filius, Rex XVIII. Post hunc sine prole decedentem, successit in regno Nauarræ, Ioanna Ludouici Hutin filia, quæ tradita fuit nuptui Philippo Comiti de Orliens qui ob matrimoniû fuit in Nauarra Rex XIX. His successit Carolus eorum filius similiter Comes de Orliens Rex XX. Huic successit Carolus eius filius Rex XXI. Hic nullum reliquit filium masculum, sed vnicam filiam Blancam nomine, quæ Martino Regi Siciliæ fuit matrimonio copulata. iste fuit Rex XXII. Eo vero sine prole decedente, secundas côtraxit nuptias cum domino Ioanne Maiestatis vestræ progenitore qui fuit Rex Nauarrorum XXIII. similiter fuit Rex Aragonum, & Carolum genuit filium qui ante regni adeptionem sine prole decessit, genuit etiam filiam Blancam nomine natu maiorê, quæ Henrico principi Ioannis secundi

Froila Nauarros rebellantes subiugat.

Froila ex Nauarris vxorem duxit.

Enechus Arista primus Rex Nauarræ tyrannus.

Reges Nauarræ.

cũdl regis Castellæ filio fuit matrimonio colligata, & ab eo postea repudiata genuit similiter etiam aliam filiam Elennoram nuncupatã, Gastnn Comiti de Fox matrimonio coniunctam. Hi regnandi auidirare victi, prædictam Blancã ad manus suas deduxerunt, & (vt fama est) finẽ vitæ eius imposuerunt, vt regno ipso potirẽtur. Sed statim infra dies quindecim quibus ipsa Eleonora reginæ nomen assumpsit, diem clausit extremum. & quia parum durauit non ponitur in numero regum. Ex isto autẽ matrimnnio prncreati fuerunt qnatuor filij & nonnullæ feminæ. Masculorum primus fuit Ioãnes qui duxit vxorem Magdalenam Lndouici Francorũ Regis sororem, ex qua gennit filium masculum nomine Phœbum, & filiam Catharinam. Inanne vern (anrequam regni gubernacula assumeret) decedeute, regni successio ad Phœbũ eius filium Eleonoræ nepotem statim delara est. hic fuit rex 14. in ordine in prædicto regno. Quo sine prole decedente, Catharina eius snror successit in regno, fuitque matrimonio copulata Ioanni Dalibrer olim Nauarrorum vlnmo regi. Qui quidem ope & auxilio Maiestatis vestrę regni apicem adepti snnt, & nunc demũ schismaticis fanrẽ & auxilium præstitere, quapropter iuste, imo instissime, regnn priuari fuerunt, vt late in præcedentibus demonstrauimus.

Ab ipso igitur Enecho Arista incepit in Hispania regum multiplicatio Christianorum, cũ antea vnus tantum esset, exceptis Mauris qui facto & non inre regnabant. Cum autem peruentum est ad Sanctium maiorem eiusdem abnepotem, adhuc maior diuisio facta est. Nam ille Ramiro filio Aragoniam reliqnit, Nauarram Garsiæ, Castellã quam ex matrimonio assecurus est, quamque ipse in regium tirulum erexit (vt iam diximus) reliqnit Ferdinando, cui etiã per matrimnnium deuenit regnum Legionis, vt iam enarratum est.

Regnum Aragonum incepit.

Regnũ autem Portugalliæ post incepit, scilicet tempore Alfonsi sexti huius Ferdinandi filij qui Toletum à Manris obtinuit, qui cum filiam bastardam nomine Tiresiam daret Henrico Alemano in armis viro strennuo & in bellis Hispaniæ contra Mauros satis experto, daretq; ei in dotem eam partem Gallecię, quę bodie Portugallię est, & conquistam contra Manros sibi finitimos, cumque primo Henricus ipse, deinde Alfonsus filius feliciter contra Mauros pugnassent, & reliqnas terras obtinuissent, Alfonsus titulũ regium absque assensu regis Castellæ & Legionis sibi assumpsit, & ita vsque ad nostra tempora quinqne regna in Hispania peruenerunr.

Regnũ Portugalliæ incepit.

Regnum Aragonum cui accedir Valentia atque Caralonia, quæ partim armis contra infideles partim matrimonio accreuerũt. Regnum Portugalliæ quod ex portione Galleciæ & aliqua parte Lusitaniæ constar. Regnnm Granatæ, qund randẽ industria atque auspicijs vestræ Maiestatis ad Christianitatem reductum est, omnino ab Hispania Arabibus depulsis. Regnum Nauarræ, de quo in præsentiarum principalis intentio est, quod quidem antiquis temporibus partem ex Cantabria, partem ex Celtiberia sumebat, mare etiam Oceanum parum cõtingit prope Fontem rapidum. orienrem versus Gallos & Vascones respicit, seprenrrionem versus & occidentẽ regno Castellæ cingitnr, ad meridiem vero ad Aragoniam Caraloniamque vergit. Iraque Castellæ atque Aragoniæ cnntiguum est, paruum quidem gleba, sed mira fertilitate præditum.

Regna Hispaniæ.

Regnum Nauarræ.

Quintum & principale Hispaniæ regnum est illud quod Legionem & Castellã amplectitur: quod est Hispaniæ centrum, & à qno prędictorum regnorum reges exceptis Mauris vsque in hodiernum diem deriuati sunt. Hoc autem regnum prædictis omnibus nnn mndo terræ situ & fertilitate, sed & terræ ambitu magnitudineque populorumqne multitudine maius atque præstantius existit. Nam ex quinque prouincijs quas Hispania continer, hoc Castellæ & Legionis regnum quatuor fere sub se complectitur. Maint igitur pars Hispaniæ subdita est règi Castellæ, ita vr eins totius nnn immerito appellari possir: cum iuxta inrium dispositionẽ qui maiorem rei partem obtinent, totius rei dominus appellari recte possit. insurgit alinnde potior huius nominationis ratin, quod successio regũ Gothorum, qui in solidum monarchia totius Hispaniæ potiti sunt, per reges Legionis & Castellę continuara est & vsque in hodiernũ diem deducta. Vnde insurrexit apud omnes nationes hic communis animi conceptns, eaque est omnium populorum vox, vt non in alijs Hispaniæ regnis natos, sed eos dumtaxat qui nati sunt in regnis subditis regi Castellæ & Legionis, Hispanos appellenr, cæteròs autẽ proprijs vocabulis vel Nauarros vel Portugallẽses vel huiusmodi à proprijs regnorũ nominibus designẽt: & hunc regem Hispanię, cæteros vel Portugalliæ vel Nauarræ nominent, & hoc quidem siue nouerint regnorum Hispaniæ distinctionem, sine ignorent, vt patet per *Rodericum Episcopum Palentinum in sua Chronica Hispanica in fine primæ partis*. Hęc autẽ ratio cum non modo ius ad nominationem, verum etiam ad rem facere videatur, hinc forte motns Alfonsus octauus Castellæ & Legionis rex nõ illicitum iudicauit regem Nauarræ sibi subditnm facere, quod & effecit circa annos Domini rırn. immo ille rex imperator est intitulatus Hispaniarum, corona imperiali cõsilio procerum accepta, quia subditos sibi habuit omnes reges Hispaniæ tam fideles quã infideles. Illa autẽ subiectio Nauarrę regis, morte etiã ipsius imperatoris non fuit abscissa: imo Sanctius tertius cognomento Desideratus eius filius, qui ei in regno successit, idipsum ius & snperinritatẽ super regẽ Nauarrę prosecutus est, & continuauir, & forte vsque in præsentem diem esset cõtinuara, nisi tã breue fuisset regnũ ipsius Sanctij. non enim regnauit nisi anno vno relicto filio Alfonso in tenerrima ætate, cuius infantia & turbationes in Castella occasione

Regnum Legionis & Castellæ.

Alfonsus octauus regẽ Nauarræ sibi subditũ facit.

Sanctius tertius Nauarram subiugat.

illius excitatæ, fortassis fuerunt causa vel occasio vt rex Nauarrę iugum à se posset excutere, & vsque in pręsentem diem ab obedientia regum Castellæ subtraheretur.

§. 11.

Contumacia regum Hispaniæ.

Sed vt ad finem huius sextæ partis ac perinde totius operis iam tandem veniamus, prætermissis multis euitandæ prolixitatis gratia, quæ ex chronicis & annalibus Hispanicis ad propositum poterant adduci, illud in calce nostri laboris nō prætereundum censuimus, quod memoratu dignum visum est, quod scilicet continuatio regum Castellæ & Legionis ab Athanarico rege vsque ad Maiestatem vestram per lineam rectam eiusdem gētis siue sanguinis absque alicuius extraneæ familiæ aut stirpis interpositione per 83. gradus; computando quemlibet regem pro vno gradu. res ita singularissima est, vt in tota Europa immo forsitan in toto mundo similis non valeat reperiri. In qua quidem ipsa Europa quamnis multi antiquissimi & excellentissimi principatus existant, non tamen est aliquod regium solium siue sceptrum tam diuturnis temporibus sub eadem familia & prosapia continuatum absque alterius cuiuscunque familiæ interpositione. Et licet plerunque inter eosdem Hispanię Reges certatum sit, nunquam ad extraneam domū aut genus principatus deuenit. Quod tam excellens beneficium ac priuilegium non alia credendum est ratione ab Altissimo donatum fuisse nisi ob singularem & deuotum religionis Catholicæ cultum & ad diuum Iacobum grandem & diuturnum affectum tanquam ad Hispaniæ patronū ac singulare refugium. Nec non & propter obseruantissimam reuerentiam, perseuerantem & perpetuam obedientiam ad Apostolicam sedē, vt manifesto non fallere Scriptura sacra comperiatur, quæ ait *Deut.* 26. Si obedieris, faciet te Dominus cunctis gentibus excelsiorē, & *Prou.* 21. Vir obediens loquitur victoriam, quemadmodum e diuerso infelices effecti sunt plerumque hi qui irreuerentes & inobedientes in Ecclesiam Dei & eius prælatos extiterunt.

De Pōpeio.

Omissis enim alijs multis, quæ in propositum possunt adduci, quia in terminum festinamus, illud sufficiat quod legitur in tripartita, quod scilicet cum Pompeius armis dissensioneque Aristobuli & Hyrcani obtinuisset Hierosolymas, obtentisque irreuerenter erga templum sese cum suis habuisset, & sacra multipliciter profanasset, ex illo tempore infelix fuit & semper victus vsque ad totalem ruinam, qui antea victoriosissimus semper extiterat, quemadmodum supra memorauimus.

De Ludouico Francorū rege.

Sed quid lōge exempla petimus, cum Ludouicum Duodecimum Galliarum regem propriis oculis intueamur tam subito ad tantam calamitatem peruenisse, & tam præter omnium spem quicquid possidebat in Italia amisisse, propter irreuerentiam ad Ecclesiam Romanam & inobedientiam ad eius vicarium & pastorem Iulium secundum bonæ memoriæ Pontificem maximum. Hanc rationem de regum Gothorum permanentia & cōseruatione, quam tetigimus, dat *Episcopus Palentinus 1. parte. c. 16. in fine.* Quod ipsum 5. parte, §. 4. retulimus. Ego addo aliam rationem huius perpetuitatis regni Gothorum in Hispania, & quare penes illos monarchia semper extitit, nec vnquam ad aliquam aliam gentem transiuit, quia scilicet à principio iustum habuerunt ingressum ex donatione Honorii imperatoris (vt supra dictum est.) At econtrario cum primi Nauarrorum reges vitiosum habuerint ingressum (vt parum ante ostēdimus) & insuper Rex & Regina moderni nouam iniustitiam adderent, fauorem & auxilium negando Ecclesiæ in sua afflictione & necessitate, immo inimicis Ecclesiæ eisdemque schismaticis se adiungēdo, & militibus Christi & Ecclesię, id est, Hispanis impedimentū præstando per transitus denegationē, disposuit clementissimus idemq; iustissimus Deus, vt dominio priuarentur transiretque regnum in aliam gentem, iuxta id quod adduximus supra ex *Ecclesiastico* de translatione regum propter iniustitias, & illud Saluatoris apud *Matthaeum cap.* 21. Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti facienti fructus eius.

§. 12.

Hæc sunt clementissime princeps quæ circa materiam obtentionis Nauarræ per tuam Maiestatem mihi iniunctam dicēda altissimo aspirante sese obtulerūt. *Ad regem nostrum.* Qua in re à Maiestate tua humillime atque obnixe criā atque etiam peto & obtestor, vt potius affectus quam effectus habens rationem, & non quemadmodum dixerim, sed quemadmodum dicere desiderauerim considerans, eo fauore prosequaris, quo rē multo maioris momenti & perfectionis prosequeteris, memor vniuersalis illius regis Saluatoris nostri, cuius vices in terris geris: qui acceptiora fuisse duo æra minuta, quæ paupercula vidua misit in gazophylaciū quam diuitū opulenta donaria commemorat, quia (inquit) omnes ex eo quod abundabat illis miserunt, hæc vero de penuria sua omnia quæ habuit misit.

Ad lectorem.

A lectoribus vero illud exposco, vt voluntate nostra siue intētione cōtenti, & quod veritatis simplicitati puritatique quantū potuimus institimus, de his nos quæ superaddi potuissent non incusent, illud aduertentes quod non omnia possumus omnes, & quod alius alio plura adinuenire potest, nemo omnia: quodque iuxta sentētiam Aristotelis vnusquisq; de natura rerū, ac proinde de moribus & de quibuscunque aliis rebus circa quas scientiæ versantur, aliquid dicit, singuli autē parum conferunt: sed ex omnibus congestis magnitudo quædam emergit, cōsiderantes quoque quod licet rem ad summum non perduxerimus, nec ad vnguem eam discussserimus: non tamen parum fecisse censendi sumus, qui initium fecimus, materiamque & occasionem subtiliores rationes argutioresque vias excogitandi, aliis præstiterimus.

LIBELLVS

LIBELLVS

DE

BENEFICIIS

IN

CVRIA

VACANTIBVS.

beatæ reginæ dedicatum offendi. Quem oculi legere & lachrymari simul cœperunt. Quia vulnus quod catholicę reginę obitus cordi nostro iniecerat, ex opusculi lectione renouatum est, & ne quoties legerem idipsum nobis contingeret, neue infortunatum opus prodiret in publicum, igni tradendũ pluries decreui. Quid enim infortunius operi nostro euenire potuit, quã post ipsum consummatum regięque Maiestati sacratum; gloria inde sperata priuari, & in tenebras exteriores mitti? Dum ista mecum agerem, menteque reuoluerem, parato iam ad incendium igne, ratio ex aduerso occurrit, quæ opinionem nostram omnino deleuit. Quamuis (inquit) aduersa libelli fortuna ignem iuste exposcat, vt de brachio suo Mutius Scæuola recte poposcit; Sacræ tamen Reginæ merita & in agendis discretio & prouidentia quæ ex ipso libello patent, contrarium suadent. Quid enim laudabilius in muliere illa esse potuit (si mulierem nominare fas est) quam vt ea quæ in iure consistebant, ad Romanumque Pontificem deferebantur, & legere & intelligere vellet, ac si illius rei solius sibi cura esset, & multo iam pridem tempore iuri operam dedisset? & rursus. Quid in ea sanctius atque salubrius excogitari potuit, quam Deum censurasque timens, vt suæ suorumque subditorum saluti consuleret, ista litteris comprehendere iusserit? His autem ineuitabilibus medijs victus, libenter substiti, & libellum ipsum incolumem & sanum reliqui. Ea itaque felicissima Regina quæ viuens vitæ principium libello tradidit; eadem postea vita functa, illum ab incendio liberauit. Rodericum Cidum imitata, qui fidei hostes quos dum in humanis ageret, vincere solebat, eosdem mortuus similiter deuicit. In ipsius ergo reginæ gloriam perpetuam felicissimamque recordationem, eundem libellum Maiestati vestræ offero, indubitanter sperans, quod propter eius diuinæ Reginæ infinita merita erit aliquando proficuus. Valeat sæculi nostri decus.

CONTENTA IN HOC LIBELLO DE BENEFICIIS IN CVRIA VACANTIBVS.

¶ Pri-

¶ *Principes seculares possunt habere ius conferendi beneficia.*

¶ Rex Franciæ *habet canonicatum in quibusdam Ecclesiis sui regni.*

¶ Rex Hispaniæ *& marchio Astoricensis habent canonicatus in* Ecclesia Legionensi.

¶ *Causa ex quibus reges possunt habere ius circa beneficia conferenda.*

¶ *Quomodo interest regis quod boni præficiantur prælati, propterea potest contra eorum electionem vel promissionem obijcere.*

¶ In §. 10.

¶ *Ius patronatus ex consuetudine acquiritur.*

¶ *Valet consuetudo quod mortuo prælato rex habeat custodiam & administrationem bonorum Episcopatus.*

¶ *Ius patronatus cadit in feminam.*

¶ In §. 11.

¶ *Papa in dubio non videtur derogare iuri patronatus laicorum.*

¶ *Reseruatio beneficiorum non comprehendit beneficia pertinentia ad præstationem laicorum.*

¶ *De beneficijs patronatus laicorum in curia vacantibus Papa non prouidet.*

¶ *Papa laicis patronis non præiudicat vt eos à fundatione & obtentione Ecclesiarum retrahat.*

¶ *Institutio beneficij facta spreto patrono laico est nulla.*

¶ *Ius patronatus regale efficacius est quam aliorum, propterea specialior mentio requiritur in illo quam in alio.*

¶ *In materia restringibili, non veniunt personæ maiores sub clausulis generalibus.*

¶ *De iure patronatus laicorum oportet facere expressam mentionem.*

¶ *Papa potest derogare iuri patronatus laicorum, sed non debet.*

¶ *Quando ex præcepti Papæ executione timetur scandalum, supersedendum est in exetutione.*

¶ *Reges Hispani habuerunt ius patronatus in Ecclesiis Cathedralibus & alijs, antequam Papa reseruaret suæ collationi beneficia in turia vacantia.*

¶ *Iniuria fit successori si denegetur ei quod prædecessori fuit concessum.*

¶ *Emphyteosis Ecclesiæ finita, danda est heredi.*

¶ *Executores dati super prouisione dignitatis siue præsentatione regis, debent supersedere in executione ad petitionem regis donec Papa consulatur.*

¶ *Mandatum extraiudiciale, non transit in rem iudicatam.*

¶ *Si Papa aufert beneficium vni vt det alteri, tenetur prouidere de bono cambio.*

¶ In §. 12.

¶ *Quando Papa prouidet de beneficijs patrimonialibus, supersedendum est in executione, donec Papa informetur, consulatur & secundo rescribat.*

¶ *Naturales præferuntur extraneis.*

¶ *An appellari potest à Papa male informato ad ipsum bene informatum, & quid operetur talis appellatio, an habeat vim supplicationis.*

¶ *An supplicatio mandati suspendat eius effectum.*

¶ *Papa nihil iniquum facere præsumitur, ideo libenter reuocat quod male fecit.*

¶ *An regis consiliarij possunt licite mandare quod litteræ Papæ ac rescripta super beneficijs patrimonialibus deferantur ad senatum antequam executioni mandentur, vt videatur an præiudicent regi vel regno, vt Papæ supplicetur super hoc.*

¶ In §. 13.

¶ *Agitur de monitorijs pœnalibus quomodo emanant à sede Apostolica, & cum quibus clausulis & quo pacto is contra quem diriguntur se tueri potest.*

¶ *De clausula motus proprij & certa scientia, quid operetur in monitorijs pœnalibus & alijs dispositionibus.*

¶ In §. 14.

¶ *De monitorio pœnali quomodo vt plurimum trahit secum executionem.*

¶ *Quo iure inuenta fuere monitoria pœnalia.*

¶ *An & quomodo monitio iudicis qua reum monet vt satisfaciat, sit citatio, vel habeat vim citationis vel sententia interlocutoria vel diffinitiua.*

¶ *De monitorio cum clausula, Si senseris te grauatum, quid operetur.*

¶ *De mandato iudicis sub pœna quid importet.*

¶ *Pœna excommunicationis magna est & grauis.*

¶ *De monitorijs sub pœna excommunicationis in contra facientem quid importet an habeat executionem paratam vel requiratur nouus processus.*

¶ *Appellatio principalis iuuat alios.*

¶ In §. 15.

¶ *De monitorio pœnali cũ clausula, Si senseris te grauatum quid operatur, an habeat vim citationis vel resoluatur in simplicem citationem.*

¶ *Quare fuit illa practica monitorij cum illa clausula Si senseris te grauatum.*

¶ *Si taliter monitus comparet & grauamen ostendit, non incurrit excommunicationem in monitorio contentam,*

¶ *Ibi declarantur partes monitorij pœnalis cum clausula prædicta.*

¶ *Qui taliter monitus comparet, quomodo debet suas exceptiones proponere.*

¶ *Coram quo debet monitus exceptiones suas opponere, an coram Papa, an coram delegato, an coram executore, an coram eorum quolibet.*

¶ *An & quando appellatio à monitorio pœnali suspendat effectum monitorij.*

¶ *A quo tempore currunt dies in monitorio pœnali positi.*

¶ *Appellatio ab executorialibus quid operetur.*

Facti narratio.

FACTVM super quo iuris consilium petitur, tale est: Fernandus & Elisabeth Hispaniarum, vtriusque Siciliæ, Hierusalem, & Insularum maris Oceani Rex & Regina, Domini nostri potentissimi, in regnorum suorum Ecclesiis Cathedralibus, ac nonnullis alijs, patronatus ius habere noscuntur, eo quod ipsorum antecessores terram de inimicorum faucibus manu acceperunt armata, & templa solemnia ad cultum diuinum necessaria ædificantes, dotibus amplissimis ditauere, iusque patronatus quoad principales dignitates sibi reseruarunt in eis. quo iure Hispaniarum Reges hactenus vsi sunt, & nemo in eisdem Ecclesijs præficiebatur, nisi ad eorum præsentationem: etiam si Prælati in Romana decederẽt curia. Nunc verò Romanus Pontifex nescitur qua ratione ductus, dignitates aliquas & prælaturas, eorum præsertim qui Romæ degentes vitam finiere, patronatus iure neglecto, aliquibus confert, datis super hoc executorialibus literis, in contradictores graues censuras & pœnas continentibus. Ex quarum obtemperantia & implemento, regibus regnoque graue damnum & iniuriam redundare manifestum est. Quamobrem inuictissimi reges nostri mandati executionem impediunt, differrique faciunt, donec Papa consultus, veritatisque conscius, aut à se factum reuocet, aut secundam mittat iussionem. Cum verisimile non sit eum cum tam graui Regum Regnique iactura & iniuria id velle, immo ex falsa partis relatione vel importunitate fecisse. Et quoniam bonarum mẽtium est ibi timere culpam, vbi culpa non reperitur, Christianissimi Reges nostri informari cupiunt, an per huiusmodi executionis impedimentum & dilationem incidant in pœnas & censuras in literis executorialibus contentas, & in eas quæ in bulla Ionis cænæ similiter continentur, contra eos qui literis apostolicis vel mandatis legatorum & nunciorum, & iudicũ delegatorum gratiã vel iustitiã concernentibus aduersantur, decretisque super eis & re iudicata seu processibus executorialibus, non habito prius eorũ beneplacito & assẽsu, & tabelliones & notarios super huiusmodi literis & processibus executorialibus instrumenta seu acta conficere, aut confecta parti cuius interest tradere, sub grauissimis pœnis prohibere, statuere seu mandare præsumunt, & contra dantes auxiliũ, consilium vel fauorem: & si forsan hæc via non videatur tuta, quonam modo sibi prouideri possunt contra hæc & alia similia mandata & monitoria pœnalia quæ à sede Apostolica quotidie emanant, tam super collationibus beneficiorum, quam super aliis rebus Ecclesiasticis, grauissimas pœnas & censuras continentia.

§. 1.

De potestate Papæ.

Ad cuius dubij decisionem aliqua necessario præmittenda sunt, ex quibus plenissima vberrimaque Papæ potestas maxime in beneficialibus demonstrabitur. Cuius virtute ab omnibus & per omnia parendum & obtemperandum prima consideratione videbatur. *Esaias* quippe 28. *cap.* de futuræ Ecclesiæ fundamento prædicens ait: Ego mittam in fundamentis Siõ lapidem angularem probatum, pretiosum, id est, in fundamento fundatum. Quod *Apostolus ad Corinth.* 3. declarans dicit: Fundamentum aliud nullum poni potest præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Habetur transumptiue in *cap. cum Paulus, 1. quæst. 1. & in cap. veniens, de presbyt. non bapt. mi. & in cap. fundamenta, de elect. libr. 6. in princip.* Christus enim est petra fundamentalis, de qua dicitur *Matth.* 7. Fundata enim erat supra petram. Et quoniam oportebat ipsum mori pro redemptione generis humani, & successorem relinquere: viuens adhuc, Petrum successorem elegit, cui claues regni cælorum dare promisit. *Matth.* 16. habetur in *cap. in nouo testamento 21. dist. & in c. rogamus, 24. quæst.* 1. promisit autem, sed non dedit, secundum *gloss. in dict. cap. in nouo.* quoniam subsistente Christo pastore, alius pastor vniuersalis constituendus non erat, quia offenderetur articulus fidei qui dicit, Et vnam sanctam Ecclesiam. Pro humani quidem redemptione generis de summis cælorum ad ima mundi descendens, & mortem tãdem subiens temporalem Dei filius Iesus Christus: ne gregem suo pretioso sanguine redemptum, ascensurus post resurrectionem ad Patrem absque pastore desereret; ipsius curam B. Petro Apostolo, vt suæ stabilitate fidei cæteros in Christiana religione firmaret, eorumque mentes ad salutis opera accenderet deuotionis ardore, commisit. ita dicit *Innocent. 4. in concilio Lugdunensi.* & habetur in *cap. 1. de homicidio lib. 6.* itaque ante resurrectionem Christus Petrum elegit in principem, sed confirmationem distulit vsque post resurrectionem: vt discipuli quibus præesse debuit, præberent assensum in typum electionis faciendæ. cum nemo inuitus, &c. 61. *dist. cap. nullus.* sic dicit *Ioann. de Fan.* & sequitur *Archi. in dict. c. in nouo.* Et quoniam Christus Ecclesiam sic instituit, vt esset vsque in finẽ seculi duratura, secundum illud Esaiæ, Super solium Dauid & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud & corroboret in iudicio & iustitia amodo, & vsque in sempiternum. Illos autem qui tuuc erant in ministerio constituit, vt eorum potestas deriuetur ad posteros pro vtilitate Ecclesiæ vsque ad seculi finem. Cum ipse dicat *Matth. vltim.* Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Transtulit igitur Chtistus suam potestatem in Petrum, & Petrus in successores, ita quod eadem est potestas in illis, quæ erat in Petro, secundum *Tho. in 4. contra gentiles, & in tractatu contra errores Græcorum, cap. 69.* vnde merito Ecclesiæ & Papæ potestas ab ipso Deo Iesu Christo emanasse dicitur, vt etiam traditur in *cap. quamuis 21. dist. & in cap. omnes, 22. dist. & in cap. sacrosancta. ea. dist. & in c. basilicas. in fin. de consecrat. dist. 1.* tradidit *sanctus Thom. vbi supr. & in tractatu contra impugnantes religionem.*

Papa vicarius Christi dicitur, à quo non appellatur ad Christum. religionem. Hinc Papa in terris vicem Dei gerere dicitur, appellatur Christi vicarius. *c. quanto de translatione Prelatorum.* & facit idem consistorium cum Christo, secundum *Hostiens. ibi.* vnde appellans à sententia Papæ ad Christum, videtur hæresim sentire: sentiens quod Papa non sit Christi vicarius, nec habeat idem tribunal cum Christo. ita dicit *collectarius in c. que multoties, de regul. iur.* sequitur *Alexandrinus in cap. preceptis, 2. col. 12. dist.* ¶ Huius potestatis ratione in se *Papa est supra ius & concilium.* translatæ, Papa est supra ius & supra omne concilium & statutum. *cap. significasti, de elect.* & potest supra ius dispensare. *cap. proposuit, de concess. prabend. cle. pastoralis. de reiudic. circa fin.* cum eius auctoritas non sit alligata legibus aut canonibus apostolicis. *c. ideo, §. his ita, quaest. 1.* Antecessor enim non potuit sibi legem imponere, cum pari immo eadem successerit potestate, vt supra dictum est. & habetur in *cap. innotuit, de electione.* Tradit *S. Thom. secunda secundæ q. 98. art. 6.* Tanta quippe est Papæ potestas quod omnes iudicat, à nemine iudicatur. *cap. si Papa, 40. dist. cap. in memoriam 19. dist. cap. inferior, 21. dist. 9. q. 3. cap. cuncta per mundum, & cap. per principalem, c. cum inferior. de maio. & obed.* ¶ Hanc etiam potestatem vberiorem habet Papa in beneficialibus. *De potestate Papa in beneficiis.* *cap. 2. de prabend. lib. 6. cle. 1. ad finem, vt lite pendente.* de quo late per *Abbat. Panormit. in cap. 1. qui in Ecclesiarum, de constit. & in cap. 2. col. & in cap. inter quatuor, de maio. & obed. & in c. cum nobis, de testib. & in cap. cum inter de except. & in cap. ea qua, de reiudic. in fin. & in cap. 1. de fid. instru.* In *Papa potest aequare quadrata rotundis.* his enim potest Papa æquare quadrata rotundis, secundum *Hostiens. in cap. cum venissent, de iudiciis.* Est dicere quod potest de beneficiis ad libitum disponere, quia Papa beneficiorum est dominus quantum ad vsum, & eis vti potest sicut *Papa est beneficiorū dominus.* placet & decet suam potentiam siue statum. *12. quaest. 2. cap. bona rei. & dict. cap. per principalem, & cap. cum vero, 9. quaest. 3.* ita latè firmat *Archi. in suo tractatu de haresi incipiente, Sanctissimo in Christo patri. 15. char. versic. & quia tanta est praeminentia,* inferens ex hoc quod licet Papa non possit priuare quem iure suo sine causa. tamen in beneficialibus potest quem priuare pro libito voluntatis. ad hoc gloss. communiter approbata in *d. cap. per principalem,* quę dicit quod Papa sine causa potest deponere Episcopum. Ad idem gloss. *c. si gratiose, de rescrip. lib. 6.* per quam dicit *ibi Dominicus pen. col.* quod Papa in titulis beneficialibus habet pro ratione voluntatem, itaque ad libitum potest Prælato auferre titulum beneficialem. Idem fuit de mente *Antonij in cap. constitutis, de relig. domi.* dicentes, quod de rebus Ecclesiasticis potest disponere Papa vt vult, etiam sine causa: remouendo vnum à beneficio suo per iura allegata. Nec est opus secundum eum adiicere clausulam derogatoriam Nō obstante. & sequitur *Ioan. de Imol. in d. c. qua in Ecclesiarū.* vnde absque alia reseruatione ex sola voluntate potest præuenire omnes collatores benefi- *Reseruatio beneficiorū.* ciorum, vt latè & singulariter firmat *Frideric. in suo tractatu de permutatione beneficiorum, quaest. 4.* est textus in *cap. dudum, de praben. libr. 6.* & propterea collationi suæ reseruat beneficia in curia vacantia. vt *cap. 2. & cap. prasenti col. tit. & libr.* Idem statuit *Bonifacius 8. in extrauagante incipiente Pia solicitudinis. & Clemens 5. in extrauagante incipiente, etsi in temporalium,* quæ hodie reperiuntur sub *titulo de prabendis in extrauagantibus.* Dominium enim beneficiorum & rerum Ecclesiæ *Dominium beneficiorū & rerum Ecclesia est apud Christum.* proprie loquendo, non est apud aliquam Ecclesiam, sed apud Christum, secundum *Innocen. in cap. cum super, de causa po. & propria, super ver. restituendum,* quem Antonius & alij sequuntur. Bona quippe Ecclesiarum sunt patrimoniū Christi. *cap. cum secundum Apostolum de prebend. cap. cum ex eo, de elect. libr. 6.* Cuius Papa est vicarius cum omnimoda potestate in terris, vt in præcedentibus dictum est. Hinc glos. notabilis in *cap. cum venissent, de iudic.* dicebat; quod res Ecclesiæ Romanæ, propriæ sunt Papæ, sicut res fisci sunt Imperatoris quasi patrimonium. *ff. ne quid in loco publico, l. 1. §. hoc interdictum.* Quando ergo Papa aufert rem Ecclesiasticam vel beneficium alicui clerico, potius dicitur auferre administrationem quam dominium. Cum beneficiatus etiam si prælatus sit, potius dicitur administrator quam dominus. quod probatur in *cap. 2. de donat.* faciunt notata in *dict. cap. constitutus, de religio. do. & in cap. antiq. de priuilegiis.*

§. 2.

Ex istis patet quanta & quam plenissima sit Papæ potestas, maxime in beneficialibus: & consequenter quomodo ei obediendum & obtemperandum est. *De obedientia qua debetur Pralatis.* ad quod nos monet Apostolus *Hebræorum c. fin.* dicens, Obedite præpositis vestris & subiacete eis, &c. Duo enim debemus Prælatis, scilicet obedientiam, vt ipsorum mandata impleamus. Melior est enim obedientia quam victima. quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero propria voluntas mactatur. ipsa quidem sola fidei meritū possidet, sine qua quisquis fidelis conuincitur, & infidelis iudicatur. *1. Reg. 15. & Gregor. in Moralibus.* habetur in *cap. sciendum, 8. quaest. 1.* Per eam meremur gratiam Dei, & futuram salutem. *95. dist. cap. si inimicus, 11. quaest. 3. cap.* quid ergo, quoniam vbi est inobedientiæ incolumitas, ibi est sancta doctrina. *c. miramur, 61. dist.* vnde mens iusti obedientiam meditabitur. vt dicitur *Prouerbiorum 15. c.* & per eam amicus Dei efficitur. iuxta illud *Ioan. 15. c.* Vos amici mei estis si feceritis quæ præcipio vobis. Vnde Christus Prælatis loquens: *Luc. 10.* dicit, Qui vos spernit, me spernit. sine obedientia quippe Prælatorum dignitas contemnitur. vt dicit *gloss. 39. di. in summa.* Siquidem omnibus Prælatis obediendum est, à fortiori summo & maximo Prælatorum Prælato, hoc est Romano Pontifici qui vicem Dei gerit in terris, & caput est Ecclesiæ, Christique vicarius, vt in superioribus latè ostensum est. Vnde *Gregor. 7. lib. Moral.* Peccatum (inquit) paganitatis incurrit quisquis dum Christianū se

se asserit, sedi Apostolicæ obedire contemnit. Habetur transumptiue 23. *dist.* §. *porro*. 81. *dist. c. si qui sunt. & dict. c. sciendum*, 8. *quæst.* 1. *gloss. in c. dolentes, de celebrat. miss.* Sit ergo suæ ruinæ dolore prostratus quisquis apostolicis voluerit contraire decretis. Vt dicit *idem Gregor.* & habetur in *c. nulli fas*, 19. *dist.* Ex quo colligit ibi gloss. Omnis qui non obedit statutis Romanæ sedis, est hæreticus.

Inobedientia graue crimen est.

¶ Inobedientia verò seu superioris contemptus est maximum imo atrocissimũ crimen, vt notatur in c. *schisma* 24. *quæst.* 1. & *in c. notandum*, 24. *quæst.* 3. ponit *S. Tho. secunda secundæ quæst.* 105. *per totum. & secundo sentent. dist.* 51. Cuius magnitudo ex genere pœnæ deprehenditur. *c. non afferamus*, 24. *quæst.* 1. Olim quidem inobediens superiori capite puniebatur: vt dicit glos. in §. 1. 4. *quæst.* 3. *& in c. absit*, 11. *quæst.* 3. *& in c.* 2. *de maio. & obed.* vbi dicitur, Si quis non obedierit principi, morte moriatur. Ad idem *l.* 3. §. *in bello, ff. de re militari.* vbi non obediens duci belli vel contra eius præceptum aliquid attentans, capite punitur, etiam si res bene gesserit.

§. 3.

De reuerentia quæ Prælatis debetur & subiectione.

Secundum quod Prælatis debetur est reuerentia, vt eos honoremus tanquam patres, & ipsorum doctrinam toleremus. Parentibus autem per omnia obedire debemus: vt præcepit Apostolus *ad Coloss. cap.* 3. dum ait; Parentes quidem carnis nostræ habuimus eruditores & reuerebamur eos. Dicit idem *Apostolus ad Hebræos* 12. *c.* Est autem lex naturalis quod filius subdatur patris curæ. iuxta illud *Exodi* 2. Honora patrem tuum & matrem tuam, &c. ergo similiter per omnia obediendum est prælatis, præsertim Papæ qui caput est Ecclesiæ. 12. *dist. c. non decet, & c. præceptis.* quicquid ergo præcepit, obediendũ est ei. & similiter obtemperandum, & nullo modo resistendum. quoniam vt ait *Apostolus ad Rom.* 13.

Contra resistentes superioris mandato.

Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt: itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Habetur transumptiue in *cap. omnis anima. de censi. & in c. qui resistit* 11. *q.* 3. In quibus verbis Apostolus duo principaliter agit. primo ostendit superioris potestatem à Deo esse, & consequenter ordinem habere. quia nihil est à Deo, sine ordine. vnde ordo quo omnes Christiani Romano Pontifici subiiciuntur, à Deo est: itaque qui cõtra hunc ordinem resistit potestati Papæ, Dei ordinationi resistit. iuxta illud 1. *Reg.* 8. Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. *Luc.* 10. Qui vos spernit, me spernit. Resistere autem diuinæ ordinationi, contrariatur honestati virtutis. vnde contra virtutem agit, quicunque potestati resistit in eo quo ad ordinem pertinet suæ potestatis. Secundo ostẽdit Apostolus huiusmodi subiectionem non solum honestam esse, sed necessariam, quoniã potestati & ordinationi nullo modo debet aliquis resistere, immo vitare debet tanquam virtuti contrariam. Multi tamẽ sunt, qui amorem virtutis non habentes, ea quæ sunt virtuti contraria non detestantur, ideo tales cogendi sunt ad vitationem malorum, per impositionem pœnarum: vnde qui resistunt ordinationi, sibi damnationem acquirunt, contra potestatis ordinem agendo. Quod quidem potest intelligi vno modo de damnatione æterna quam merentur qui potestati subiici nolunt in eo quod debent: in cuius exemplum Datan & Abiron, qui Moysi & Aaron restiterunt, sunt à terra absorpti, vt habetur *Numer.* 16. Alio modo potest intelligi de damnatione pœnæ quæ per ipsos principes infertur. *Prouerb.* 20. Sicut rugitus leonis, ita & terror regis, qui prouocant eum, peccant in animam suam. Ita declarat *S. Thom. vbi supr.* Vnde sicut olim summo sacerdoti Leuitici generis, omnes Iudæi obedire tenebantur: vt habetur *Deuter.* 17. *cap.* transumptiue in *c. per venerabilem, qui filij sunt legitimi.* vbi dicitur, Si difficile aliquod aut ambiguum apud te iudicium prospexeris, venias ad sacerdotem, &c. & infra, Qui superbierit, nolens sacerdotis obedire imperio, morietur. Super quo verbo dicit glos. Condemnationis sustinet sententiam, qui contemnit summi Pontificis obedientiam, tãquam si contemneret Dei omnipotentiam. quamobrem Saul primus rex tanquam inobediens grauiter fuit punitus: vt habetur 1. *Reg.* 15. *cap.* Sic omnes Christiani maiores & minores Papæ locum Christi tenenti, parere tenentur. *cap. omnes, de maio. & obed.* non solum ex iure naturali, sed etiam ex præcepto diuino:, vt in superioribus ostensum est: & tenet *S. Thom. secunda secundæ, quæst.* 88 *art.* 10 *ad secundum.* probatur in *l. iubemus*, §. *fin. iuncta gloss. C. de episcop. & cleric.* Ad cuius confirmationem facit illud *Platonis in* 3. *lib. de Republica.* vbi dicit, Temperantiæ præcipua est laus, obsequi principibus. *& Tullius officiorum* 1. impellit, inquit, natura, vt hominum cœtus & celebrari inter se, & sibi obedire velint. *& Augustin.* 2. *lib. Confessionum.* transumptiue in *c. quæ contra morem*, 8 *dist.* Contra societatem fit si regi non obtemperatur. generale quidem pactum est societatis humanæ, regibus obtemperare suis. Idem licet aliis verbis dicit *Iustinianus Imperator in authentic. vt iudices sine quoquo suffragio*, §. *oportet quoque, collat.* 2. Nolite, inquit, vestras voluntates præbere inobedientes, & vndique vna erit optima consonaque præsidentium, & quibus præsident congruentia magna. Vnde in veteri quidem lege habetur, Quicunque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice subiecta contemptum expiabat cruore. Nunc verò inobediẽs spirituali animaduersione truncatus, aut electus de Ecclesia rapido ore dæmonum decerpitur. ita dicit *Anacletus Papa in cap. absit*, 11. *quæst.* 3. Et si quis sacerdotum vel reliquorum clericorũ, suo Episcopo inobediens fuerit, mox depositus curiæ tradatur, vt recipiat, quod iniquè egit. Ita dicit *Pius Papa*

in

in cap. si quis sacerdotum, 11. quaest. 3. & in cap. quicunque eadem causa & quaestione dicitur, Si obedire noluerint, quousque obediant, à liminibus Ecclesiæ excludantur. & *in cap. si autem, eadem causa & quaestione*, dicitur: Si autem vobis Episcopis non obedierint omnes presbyteri, omnesque principes, non solum infames, sed etiam exortes à regno Dei & consortio fidelium, & à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt. *& in §. ecce, 50. dist.* dicitur, Aut prona voluntate præceptis illorum consentiant: aut omnibus illis contrarios & inimicos se cognoscant. vnde *gloss. ibi* dicit, quod si aliquis Prælato non obedit, eius est inimicus. Item in *cap. miramur, 61. dis.* dicitur: Qui se scit aliquibus esse præpositum, non molestè ferat aliquem sibi esse prælatum, sed obedientiam quam exigit, etiam ipse impendat. Concordat cum prædictis *l. desertorem, §. si præsidis, ff. de re militari*. vbi litera dicit, Si præsidis aut cuiusuis præpositi ab executione quis desistat, peccatum desertoris subibit. Exponit gloss. executione, id est præcepto. & est argumentum contra subditos qui non obediunt prælatis: vt pœna desertoris teneantur, quia non potest dolo carere, qui imperio magistratus non obtemperat. *l. non potest, ff. de re iud. cum concordantibus*. Parendum ergo & obtemperandum est Papæ, alias incurreret quis pœnas & censuras de quibus supra, præsertim cum in eo semper præsumatur causa, vt notatur in *cap. quæ in Ecclesiarum, de constit. & in l. bene à Zenone, C. de quadriennali præscriptione*. eo quod Papa vel Princeps est vigor iustitiæ. *l. prohibitum, C. de iure fisci, libr. 10.* & animata lex *authent. vt iudices sine quoquo suffragio, §. eos autem, collat. 2. authent. de consulibus ad finem collat. 4.* Multa alia his similia adducere potuissem, quibus confirmari posset conclusio prædicta, quæ breuitatis causa omitto.

Princeps lex animata.

§. 4.

Papa non est cū peccato parendum.

Hæc tamen sunt intelligenda quando illud quod Papa, Prælatus vel superior mandat iustū est, & rationi æquitatique consentaneum. Quamuis enim Papa sit supra legem, & de iure posset supra ius dispensare; vt *c. proposuit, de concess. præbend.* quia prædecessor non potuit ei legē imponere, cum in pari immo in eadem successerit potestate: vt *cap. innotuit de electione*. appellaturque beneficiorum dominus, vt de illis libere disponere possit, vt quod in his sibi placuerit legis habeat vigorem: vt de imperatore & principe seculari dicit textus *in §. sed & quod principi placuit, instit. de iure naturali*. Intelligendum tamen est, dummodo placeat sicut bono viro bonoque principi. vt *ff. de fideicom. lib. l. Thais, §. sororem, de statu libe. l. Labeo, de contrahend. empt. l. hac venditio*. Quia licet Papa solutus sit legibus, eo quod non habet in terris qui sua facta diiudicet: vt inquit *gloss. Psal. 50.* super illud: Tibi soli peccaui. ipsa tamen ratione naturali ligatur. *l. digna vox, C. de legibus, cap. 1. de probat.* vnde si aliquid iniustum & sine causa attentat contra priuatam personam, vel contra rempublicam tollendo forsan ei ius vel dominium sibi competens peccat, sicut quilibet alius. ita notanter decidit *Andreas de Isernia in cap. 1. versic. flumina, col. 2. versic. si faceret sine causa in tit. quæ sunt regalia, lib. feudorum*. Est ergo Papa & quiuis alius princeps legibus solutus, quantum ad vim legis coactiuam, nullus enim proprie cogitur à seipso vel à pari. Lex autem vel principis mandatum non habet coactionem seu vim coactiuam, nisi ex principis potestate. Princeps tamen ex iusta causa debet moueri, non ex sola voluntate, maxime in his quæ sunt vel esse possunt contra ius naturale vel naturalem æquitatem, vel diuinā: vel ad commune bonum ordinata. Talis autē lex taleque præceptum insta ratione æquitateque ordinatum, est iustum: & subditi illud obseruare tenentur: vt *cap. erit autem lex. 4. dist.* quia diuinæ accedit voluntati & ab ea deriuatur. vnde qui tali præcepto resistit, diuinæ potestati & ordinationi resistere tentat, iuxta verbum Apostoli *ad Rom. 3.* cuius supra mentionem fecimus, & infra statim faciemus. habetur in *cap. qui resistit, 11. quaest. 3. & in cap. in istis, 4. dist.* Si autē lex præceptumue à sola principis voluntate contra rationem procedat, & alicuius iuri sine causa præiudicet, tunc non debet appellari lex, sed legis corruptio, secundum *Augustin. in libr. de libero arbitrio*. Ita notanter declarat *Andreas de Isernia, in cap. 1. col. pen. de capi. qui curiam ven. libr. feudorum*. eiusdem sententiæ, licet per alia verba fuit *beatus Thom. 12. quaest. 90. art. 1. in fine* dicens, quod ratio habet vim mouendi à voluntate. Ex hoc enim quod aliquis vult finem: ratio imperat de his quæ sunt ad finem. Sed voluntas de his quæ imperantur, ad hoc vt legis rationē habeat, oportet quod sit aliqua ratione regulata. & hoc modo intelligitur quod voluntas principis habet legis vigorem. Alioquin voluntas principis magis esset iniquitas quam lex. hæc ille. Si igitur illud quod Papa vel superior mandat iustum est, obtemperandum est à subdito, si non subest aliqua iusta causa non obtemperandi. Si autem subsit, in executione mandati supersederi potest. vnde si ex mandati obseruantia Deus offenditur, propter peccatum quod inde resultat, non est parendum Romano Pontifici vel alteri superiori. Papæ enim nō est data peccandi potestas. *c. 1. 40. dist.* vbi Symmachus Papa inquit. Non nos beatum Petrum sicut dicitis, à Domino cum sedis priuilegio vel successores eius peccandi iudicamus licentiam suscepisse. Deus enim qui Papa superior est, præcepit peccatum vel malum vitandum. ergo Deo potius quam Papæ parendum est, quoniam Papa non potest contra legem Dei aliquid disponere: & si disponat, potius dicitur errare, quàm legem condere. *25. quaest. 1. cap. sunt quidam.* Hæc fuit mens Augustini exponentis illud Apostoli, Qui resistit potestati, &c. vt habetur *in cap. qui resistit, 11. quaest. 3.* vbi litera dicit, qui resistit potestati Dei, ordinationi resistit. Sed quid

Prædecessor non imposuit legem successori.

Quomodo illud quod principi placuit, legis habet vigorem.

Papa est legibus solutus, sed naturali ratione ligatus.

Lex habet vim coactionis ex principis potestate.

Princeps debet ex iusta causa moueri.

Papa non est data potestas peccandi.

si

si illud iubeatur quod non debeas facere, hic sane contemne potestatem, ipsosque humanarum legum gradus aduerte. Si aliquid iusserit curator, faciendum est tamen si contra procōsul iubeat. non vtique contemnis potestatem, sed eligis maiori seruire; nec hic debet minor irasci, si maior Prælatus est. Rursus si ipse consul aliquid iubeat, & aliud iubeat Imperator, vel si aliud iubeat Imperator, aliud Deus, quid iudicas? maior potestas Deus. da veniam ô imperator: tu carcerem, ille gehennam minatur. Hic iam tibi assumenda est fides tua tanquam scutum, in quo possis omnia ignea iacula inimici extinguere. Hæc ille, quæ reassumit *beatus Thom. 2. sentent. dist. vlt. & Rom. 13. cap. 2. col.* latius *secunda secundæ, quæst. 104. art. 5. in solutione quæstionis.* facit *l. contra pupillum, §. qui ad maius ff. de re iudic.* vbi qui ad maius tribunal vocatus est, si litem inchoatam deserit, contumax non videtur. Eiusdem sententiæ fuit *Ambrosius.* vt habetur in *cap. Iulianus, ead. cau. & quæst.* Iulianus, inquit, Imperator, quamuis esset apostata habuit tamen sub se Christianos milites, quibuscum dicebat, Producite aciem cum defensione reipublicæ, obediebant ei; cum autem diceret eis, producite arma in Christianos, tunc cognoscebant Imperatorem cæli. quasi dicat: Nolebant contra Christianos pugnare, quia peccarent contra Deum, cui potius quam Imperatori obediendum & obtemperandum erat. concordat *Hieronymus in epistola ad Ephesios*, quæ habetur in *cap. si dominus, ead. caus. & quæst.* vbi dicit. Si dominus ea iubet quæ non sunt aduersa sanctis scripturis, subiiciatur domino seruus. Si verò contraria præcipit, magis obediatur spiritus quam corporis domino. Si bonum est quod præcipit Imperator, iubentis exequere voluntatem. Si malum, responde, Oportet Deo magis obedire quam hominibus. Hoc ipsum & de seruis apud dominos, & de vxoribus apud viros, & de filiis apud patres: quod in illis tantum debent dominis & viris parentibusque esse subiecti, quæ contra Dei mandata non sunt. Item *Augustinus* alibi Donatistis scribens, vt habetur in *cap. Imperatores, ead. caus. & quæst.* sic dicit, Imperatores si in errore essent (quod absit) & pro errore contra veritatem leges darent: per quas iusti probarentur & coronarentur; non tamen faciendum est quod illi iubent, quia Deus prohibet. Sicut iusserat Nabuchodonosor vt aurea statua adoraretur; quod si facere noluerunt, Deo talia prohibenti placuerunt. Inde *Augustinus* dicit, non semper malum est non obedire præcepto, cum dominus iubet ea quæ sunt contraria Deo, tunc ei obediendum non est. habetur in *cap. non semper, ead. caus. & quæstione.* vbi aliqua his similia videri poterunt. Ad prædicta adduci potest illud quod habetur *Genes.* 39. vbi inter cætera dicitur. Post multos itaque dies iniecit domina oculos suos Ioseph, & ait: Dormi mecum. qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam, Ecce dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quicquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te quæ vxor es eius: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? ergo contra Dominum non debet quis peccare etiam ad superioris mandatum.

Exemplum. (beside "quit, Imperator...")

Exemplum. (beside "hibet. Sicut iusserat...")

Exemplum. (beside "39. vbi inter cætera...")

Item scribitur *Daniel. 3. cap.* Nabuchodonosor tribus pueris dixit, Vere ne Sidrac, Misac, & Abdenago deos meos non colitis, & statuam auream quam constitui non adoratis? nunc ergo prosternite vos, & adorate statuam quam feci: quod si non adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis. Responderūt Sidrac, Misac, & Abdenago, dixerunt Regi Nabuchodonosor, Non oportet nos de hac re respondere tibi: ecce enim Deus noster quem colimus potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis ô Rex liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi ô Rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream quam erexisti non adoramus. Ecce mandatum superioris contemptum, quia sine peccato obtemperari non poterat. *Exemplum.*

Item *Daniel. 13. cap.* duo senes qui iudicabant Israel, accurrerunt ad Susannam, & dixerunt: Assentire nobis, & cōmiscere nobiscum, quod si nolueris, dicemus contra te testimonium quod fuerit tecum iuuenis, & ob hanc causam emiseris puellas à te. Ingemuit Susanna & ait, Angustiæ sunt mihi vndique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi absque opere incidere manus hominum, quam peccare in conspectu Domini. non ergo cum peccato est parendum superiori. *Exemplum.*

Item *Exodi* 1. & transumptiue in *cap. si qualibet culpa, 22. quæst. 2.* dixit Rex Ægypti obstetricibus Hebræorum præcipiens eis, quando obstetricabitis, & partus tempus aduenerit: si masculus fuerit interficite eum; si fœmina, reseruate. timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt iuxta præceptum Regis Ægypti, sed conseruabant mares. Bene ergo fecit Deus obstetricibus. *Exemplum.*

¶ Ex quibus omnibus patet, quod si Papa mandat aliquid quod sine peccato fieri non potest, non est ei obtemperandum. ita concludit *Hostiens. in cap. significauit. de offic. ordin. 1. column. versicul. sed quid si superior.* quem alij communiter sequuntur, signanter *Abb. Siculus ibi, & in cap. pastoralis, §. quia vero in princip. de offic. deleg. & in cap. cum teneamur final. column. de præbend. Ioannes Andreas in cap. ad honorem de auctor. & vsu pal. in versic. plenitudinem*, dicens, quod in peccato si de seipso liquet, non tenetur aliquis Papæ obedire, non obstante plenitudine potestatis quæ est in ipso. Idem voluit *Hostiens. in cap. proposuit, de concess. præ.* sequitur eum *Abb. ibi final. column.* dicens, quod omnes tenemur obedire Papæ quicquid præcipiat, nisi ex obedientia sequi possit peccatum. vnde si mandatum hæresim continet, *Conclusio prædictorū.*

Exemplum. continet, non eſt obediendum, quia tunc eſſet peccatum ſecundum *Innocent. in cap. inquiſitioni, de ſent. excom. in fin.* quem ſequitur ibi *Abb. & in cap. vniuerſitatis, eod. tit. & in pluribus aliis locis.* Bene facit *cap. ſi quis Epiſcopus,* 11. *quæſt.* 3. vbi ſi

Exemplum. Epiſcopus aut Abbas presbytero aut monacho iuſſerit miſſas pro hæreticis cantare, non licet: non expedit obedire eis. Idem ſi mandetur religioſo aliquid quod repugnat regulæ ab eo

Exemplum. profeſſæ, non tenetur religioſus obedire, quia iniuſtum eſt præceptum & peccatum, continet ſecundum *Innocent. in cap. ne Dei Eccleſiam, in gloſſ.* 2. *de ſimonia.* niſi forſan ex magna cauſa Papa diſpenſaret cum religioſo. quod poteſt ſecundum *eundem Innoc. in cap. presbyteri, in fin. prima glo. de ſacramentis non iterandis.* latius per *Ioann. Andr. in regula Deo dedicatum, de regul. iur. lib. 6. Innocent. Abb. & alios in cap. cum ad monaſterium, de ſtatu regul. & in cap. cum olim, de cleric. coniu. & in cap. rurſus, qui clerici vel vouentes,* & per plures alios quos referre non curo.

§. 5.

Non paretur Papa mandanti quod excommunicatus non euitetur.

Idem ſi Papa mandat ordinario quod abſoluat ab excommunicatione expreſſa falſa cauſa, & mandat ordinario ſuo quod ipſum nō euitet, poteſt enim Epiſcopus non obtemperare & eum euitare. Maxime ſi eſt caſus in quo Papa non poteſt diſpenſare. ita decidit *Hoſtienſ.* quem alij ſequuntur, præſertim *Abb. in cap. ſignificauit, de offic. ordin.* quoniam ex quo ex falſa cauſa fuit abſolutus, non videtur abſolutionem obtinuiſſe. cum ceſſante vel non exiſtente cauſa, ceſſat abſolutionis effectus. *c. cum ceſſante, de appell.* cum ſimilibus. videtur probari hoc in *cap. literas, de reſtit. ſpo. & in dict. cap. inquiſitioni, de ſent. excom.* vbi ſi alter coniugum ſcit pro certo matrimonij impedimentum, quod tamen in foro contentioſo probare non poteſt; potius debet excommunicationē ſuperioris ſuſtinere, eius mandato non parens: quam cum conſcientia debitum reddere coniugale. Si enim iniuſta eſt ſententia, tanto quis curare eam non debet, quanto apud Deum & eius Eccleſiam neminem poteſt grauare iniqua ſententia: ita ea ſe non abſolui deſideret, qui ſe nullatenus percipit obligatum. vt *cap. ſi quis Epiſcopus,* 11. *quæſtion.* 3. Ex quibus iuribus ſumitur doctrina ſingularis, quod etiam ſi ei ſoli cui mandatum Papæ dirigitur, notum ſit mandatum veritatē non continere, & ex eius obſeruantia peccatum reſultare, non eſt aliquo modo parendum.

§. 6.

Quando Papa mandat prouideri indigno.

Idem dicendum ſi Papa mandat prouideri alicui notoriè indigno de aliquo beneficio. maximè ſi tanta eſt indignitas quod ſine peccato pareri non poteſt, non eſt ei obtemperandum ſecundum *Abb. in dict. cap. ſignificauit, de offic. ordin. & in cap. ſi quando, de reſcript. & in cap. cum*

adeo, eod. titul. fuit de mente *Ioann. Andr. vtrobique.* dignis. enim ſunt conferenda beneficia, non autem indignis. *text. cum gloſſ. cap. cum te, de ætat. & qual.* Ex quo dicebat *Hoſtienſ. in c. grauis, de præbend.* quod vbi clerici reperiuntur indigni tanta indignitate, quod ſine peccato non poteſt eis prouideri, melius eſt paucis dignis vel vni tantum multas Eccleſias conferre: quam multis indignis plures concedere. de quo etiam per *Abb. Siculum in cap.* 1. *prope fin. de re iudic.* aliquid per eum in *cap. fin. de præſump.*

§. 7.

Quando Papa ſcribat pro intruſo.

Idem ſi Papa ſcribat pro intruſo. nam tunc non eſt ei leuato bello obediendum, vt notanter dicit *Bald. in proœmio Gregorij,* 4. *colum. verſicul. dicat collectarius.* Sicut enim non eſt obediendum intruſo, qui non eſt conſecutus legitime imperium, vt dicit *Archi. in cap. quod culpatur,* 23. *quæſtion.* 1. *in verbo, legitimo:* ſic quando ſcribitur pro intruſo, ſecundum eum: quoniam adeſt legitima cauſa non obtemperandi. Vnde doctores in *d. c. qui reſiſtit,* 11. *quæſt.* 3. ſignanter *magiſter Petrus Mediolanenſis,* exponentes illam auctoritatem dicunt. qui reſiſtit, ſcilicet iniuſte. iuſte ergo & ex iuſta cauſa reſiſti poteſt ſuperioris mandato. Ex quo dicebat ibi *Archi.* quod in executionibus criminalium cauſarum, ſi ſciret executor quempiam iniuſte damnatum: nō eſt ei conſulendum quod in perſona condemnati pœnam imponeret. faciunt notata in *cap. paſtoralis, §. quia vero, de offic. deleg.* vbi eſt gloſſ. ſingul. permittit enim princeps quod in cauſis criminalibus executio differatur per aliquot dies. vt eſt textus valde notandus in *l. ſi vindicari, C. de pœnis.* & præſertim quando mandatum eſt illicitum; vt probatur in *l. toties, ff. de pollicita.* vbi ſi reſpublica neceſſitatē impoſuerit ſtatuarum principi ponendarum quas non promiſit: non eſt neceſſe ei parere. Ex quo infert ibi gloſ. quod reſiſtitur magiſtratui in illicitis. Ad idem facit *l. omnes iudices, C. de decurionib. libr.* 10. vbi Imperator loquens de decurionibus torquendis dicit, quinquaginta librarum auri multam fiſco cogitur inferre iudex qui decurionem torquet, & cæteri officiales qui ei non reſiſtunt, quibus contradicendi datur facultas. poteſt ergo iudex vel officialis ſuperiori reſiſtere ſecundum gloſſ. ibi. facit *l. prohibitum, C. de iure fiſci, eod. lib. & in l. euidenter, C. de exactu. mu. eo. lib.* Ad idem *Authent. vt litigantes iurent, §. & hoc quoque, collat.* 9. quę diſponit contra exigentes ſportulas immoderatas vt poſſit eis reſiſti. Ad idem *§. quoniam vero, in authent. vt nulli iudicum, colla.* 9. vbi loquitur de ſubditis, quod ex iuſta cauſa non tenentur ſuperiori obtemperare. poterit ergo in executione mandati ſuperſedere, ſi iuſta ſubeſt cauſa, & expectare ſecundam iuſſionem, vt eſt caſus notandus cum gloſſ. in *l. punire, C. ſi con. tuſ. vel vel. pu. canonizata* 25. *quæſt.* 2. *§. puniri.* vbi permittitur iudicibus quibus man-

Executio in criminalibus differtur ex cauſa.

Executio ex cauſa poteſt executionē auferre.

datum Imperatoris dirigitur superſedere in executione ſi contra reſcriptum falſitas allegetur, immo puniuntur iudices hoc non facientes, vt ibi dicitur. Ex quo arguit ibi gloſſ. contra Prælatos, indiſtincte parentes & obtemperantes litteris & mandatis Papæ. Non ergo inquit timeant miſeri Prælati ſi veritatem ſequuntur. cum Deo & Papæ per hoc placeant. vt *l. final. in fin. C. de appell.* vt enim alias quædam in ſermone tacite excipiuntur. *ff. de ſeruitut. l. ſi cui.* Sic & hic veritas tacita pro expreſſa habetur: vt ſecundum eam procedatur, *l. 2. C. de preci. impe. offe.* Concordat text. cum gloſſ. in *authent. de mandatis principum, §. deinde, verſic. nuncians, collat. 3.* vbi dicitur quod ſi in mandato principis aliquid continetur contra ius vel vtilitatem publicam, non debet adimpleri, ſed Principi nunciari & expectari ſecunda iuſſio. quod inducit ibi gloſſ. & contra miſeros prælatos qui timent intantū litteras Domini Papæ, vt non audeant reclamare, quod facere non debent. vt ibi & in *auth. vt nulli iudicum, §. & hac vero iubemus, & in l. & ſi non cognitio. C. ſi con. ius vel vtil. pu. canonizata, 25. quæſt. 2.* vbi dicitur quod licet non cognitio, ſed executio demandetur, de veritate precum inquiri oportet. & ſi fraus interuenerit, de omni negotio cognoſcatur. ad hoc bonus text. & ibi notata per gloſſ. & doctores in *cap. fin. de præſum.* Fortius dicit text. cum gloſſ. *in cap. paſtoralis, de fide inſtru.* quod ſi iudex videt aliquam decretalem iuri communi contrariā, ſecundum ipſam non iudicet, ſed ſuperiorem conſulat ſuper eā: dicit gloſſ. & interim ſuperſedeat cauſæ. argu. *cap. licet, de offic. leg. & C. de relat. l. 1. & 2.* Maxime quando decretalis vel mandatum Papæ eſſet contra ius naturale, per quod ſine cauſa dominia rerum de vno transferuntur in alium: non eſſet ſeruandum etiam in foro iudiciali. ſecundum *Innoc. in cap. quæ in eccleſiarum de conſtit. & in cap. quia plerique, de immunit. eccleſ.* Ad hoc *l. reſcripta, C. de preci. impera. offe.* vbi dicitur quod reſcripta contra ius elicita, ab omnibus iudicibus refutari debent. niſi forte alium non lædant, & petenti proſint, vel crimen ſupplicanti indulgeant. canonizatur 25. *quæſt. 2. reſcripta.* Ex quo infert *ibi Archi.* quod vbi præceptum Papæ parum aut nihil nocet, obediendum eſt: ſecus vbi multum. nam tunc ſpectabitur ſecunda iuſſio. Idem dicit *Bald. in l. acceptam, in fin. C. de vſuris.* dicens quod ſtatutum licet duram contineat obſeruantiam, ſeruandum eſt, *l. proſpexit, ff. qui & à quibus.* ſecus dicit in mandato Papæ, quia non intelligitur velle facere alicui iniuſtitiam. *cap. ſi clientulus. § ſi diuerſum. de alienat. feud. column. 10.* vbi text. eleganter dicit. Eccleſia cultrix & matrix iuſtitiæ, non patitur contra iuſtitiam aliquid fieri in ſe vel in alterum priuatum. Vnde officialis vel is cui aliquid Papa vel Princeps mandat per literas ſuas, ſiquidem iniuſtum eſt, poteſt non parere, & Principi reſcribere, & ſecundam ſpectare iuſſionem, vt colligitur ex prædictis, à quibus emanauit *cap. ſi quando de reſcriptis.* vbi litera dicit, Si quando aliqua tuæ fraternitati dirigimus quæ animum tuum exaſperare videntur, turbari non debes. & infra. Qualitatem negotij pro quo tibi ſcribitur diligenter conſiderans, aut mandatum noſtrum reuerenter adimpleas, aut per litteras tuas quare adimplere non poſſis, rationabilem cauſam prætendas: quia patienter ſuſtinebimus ſi non feceris, quod praua nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtū, & ita eſt ibi caſus ſingularis: quod vbi reſcriptū Papæ, principis vel ſuperioris deuiat ab honeſtate vel iuſtitia, non tenetur ſubditus immediate parere, ſed poteſt allegare cauſam quare parere nō debet, & interim ſuperſedetur vt ibi colligitur. & tenet gloſſ. *in cap. præceptis, 12. diſt.* Et inde eſt quod ſi impetrans literas ad beneficium etiam tenue, tacuit dignitatem quam habet, ſimplici nomine ſe appellans: non eſt talibus literis parendum, quia non eſt intentionis Romani Pontificis, vt perſonæ pluribus redditibus abundantes, per litteras ſuas pauperes clericos ſuper minoribus beneficiis inquietent. quapropter literas in quibus actor ſuæ nomen ſupprimit dignitatis vires non vult obtinere. *cap. ad aures, de reſcriptis.* concordat *cap. cum adeo, eod. tit.* vbi litteræ ſuper beneficiis impetratæ, niſi de beneficio quod habet impetrans faciat mentionem, non valent. Ad idem *c. cum teneamur, de præbend.* vbi litera dicit, Si mandatum ſuper alicuius prouiſione receperis qui aliud beneficium habeat, de quo valeat commode ſuſtentari, niſi forte in literis ipſis de hoc mentio habetur, aut ſi non poteſt ei ſine ſcandalo prouideri; æquanimiter ſuſtinebimus, ſi pro eo mandatum noſtrum non duxeris exequendum. vnde colligit ibi *gloſſ fin.* quod mandatum ſuperioris non eſt neceſſe adimpleri, vbi ratio non adimplendi poteſt reddi. Nec peccat quis non adimplendo, cum legis auctoritate hoc faciat. *l. Gracchus, C. de adult. cap. qui peccat, 23. quæſtion. 4.* Et conſequenter non videtur mandatum ſuperioris contemnere, nec pœnam vel cenſuras in eo contentas incurrere. Nam iuſta cauſa contradictionis ſuſpendit effectum ſententiæ. ita notanter voluit *dominus Cardinalis Florentinus in dict. cap. ſi quando.* Ex quo in facto tali conſuluit. Vrbanus Sextus ſcripſit Epiſcopo Florentino vt certos proceſſus per ipſum Vrbanum factos, contra dominum Carolum Regem Ieruſalem & Siciliæ publicaret, & hoc præcipiebat ſub grauiſſimis pœnis & cenſuris quas ferebat in non parētem: dubitabatur de grauiſſimo ſcandalo populi Florentini ſi publicarentur. Aliqui periti conſulebant Epiſcopo quod publicaret, ipſe verò Cardinalis conſuluit contrarium, imo quod differret & expectaret ſecundam iuſſionem, per text. in *dict. cap. ſi quando, & dict. authent. vt nulli iudicum, §. & hoc vero iubemus.* quod dicit fore notandum, quia per hoc euitantur plura inconuenientia quę acciderent, indiſtincte parendo, ſecundum eum. Ex qua deciſione elicitur vna

conclusio

Marginal notes (left column):

Contra miſeros Prælatos.

De mandato principis iniuſto.

Excutor poteſt cognoſcere de veritate precum.

An iudex tenetur iudicare ſecundum legem impoſitam.

Quando præceptum Papæ multum nocet, expectanda eſt ſecunda iuſſio.

De mandato Papæ iniuſto.

Marginal notes (right column):

Nota illum textum.

Quando impetrans tacuit beneficiū quod habebat.

Nota illum textum.

Nota bene ad propoſitum.

Nota.

conelusio singularis & ad propositum de quo agitur valde aecommodata. quod si Papa aliquid præcipit fieri vel obseruari sub pœna excommunicationis, quam ex tune profert contra noo obedientes vel obtemperantes, vt censuram ipso facto incurrant, certe si ex mandati executione timetur scandalum vel alia mala futura, vel aliter dubitatur de mente principis, licite sine metu excommunicationis mandatarius differre potest & Papæ reseribere, secundamque iussionem expectare, cum hoc faciat auctoritate iurium prædictorum, ita firmat *Dominus Abbas in d.c. si quando* de Domino Cardinali nullam mentionem faciens. Hoe idem fuit de mente *Petri de Ancha. consilio 241. incipiente per prædicta.* vbi consuluit non esse obtemperandum mandato Papæ, per quod mandabat cuidam moniali vt ad primum rediret monasterium, à quo legitimè, & cum eius auctoritate fuerat egressa, sub grauissimis pœnis & censoris. & sobdit quod non obtemperando exeõmunicationem oullatenus incurrir: quonoiam elausula Si preces veritate nitantur, quę in quolibet rescripto subintelligitur, lieet non apponatur, *c. 2. de rescript. & l. vniuersa canonizata. 25. q. 2. §. vniuersa.* suspendit effectũ excommunicationis sicut cuiuslibet dispositionis, vt ootatur io *c. preterea. de appe. & in l. item quia. ff. de pactis.* quę decisio est famosa & litteris aureis scribenda, & apud modernos in magno habetur cultu. ad excusandum eos qui mandatis Apostolicis ex eausa non obtemperant, vt per hoe non iocurrant eensuras vel pœnas in mandato contentas.

Nota.

§. 8.

Reges nostri sunt patroni Ecclesiarum cathedralium.

Nunc ad propositum. in easu de quo agitur, insta immo iustissima causa non obtemperandi sobest, quoniam notissimum est Papæ, & pœnè toti Christianitati, quod Reges Hispani maximis laboribus & expensis regna ista à faucibus inimicorum eruerunt. Quamobrem in temporalibus superiorem non recognoscunt. vt dicit gloss. in *cap. Adrianus, 93. distinct. & in cap. etsi necesse, de donation. inter virum & vxorem.* notat. in *cap. per venerabilem, qui filii sunt legitim.* habetur *prima partita, titul. 5. l. 18.* primi quidem Gothorum Reges Athaoaricus, vel secundum alios Alarieus, à quibus Catholici Reges nostri indubitatam trahunt originem, ex grata Honorij Imperatoris Hispani concessione Hispanias viriliter ingressi sunt, & Wandalos Sueuosque eas tune temporis tyranniee, & contra Imperatoris voluntatem oecupantes forti debellarunt animo, eosque ab Hispaniis expulerunt, & in Africam fugere coëgerunt. & ex tunc, postquã Hispanicam Monarchiam adepti sunt vsque ad tempora nostra, eo dumtaxat excepto miserabili & lamentabili tempore quo Sarraceni Hispaniam inuaserunt, absque alterius gentis intermixtione (quod in paucis regnis compertum est.) Reges Gothi regnauerunt, & in sempiterna secula regnabunt. Itaque regna nostra nec transierunt nec transeuor sicut cetera de gente in gentem: eo quod iuste & oon tyranniee initium ex prædicta Honorij concessione habuerunt. Tunc verò construxerunt sacra templa & Eeclesias vbi diuina officia celebrarentur, dotem eis constituerunt, ornamenta plurima ministrarunt, ex quo ius patronatus in eisdem Ecclesiis, præsertim Cathedralibus aequisierunt, & specialiter sibi reseruarunt. quod de iure facere potuerunt. *cap. nobis, & cap. præterea, de iure patronat. cap. Eleutherius, 18. quæstion. 2. cap. Frigentius, 16. quæstion. & cap. pia mentis. & cap. filius. & cap. monasterium.* & transit hoc ius in successores in regno. Quoniam quando rex fundat Ecclesias, & dotat de bonis regni, successor in regno non poterit reuoeare illam donationem, nisi regnum ex hoe enormiter læderetur, iuxta notata io *cap. intellecto, de iureiurand.* ita notanter dicit *specul. titul. de instru. edi. §. nunc autem, in fin.* sicut ergo ad eum transit hoc ius approbandi vel non contradicendi tali dotationi de rebus regni factæ; eodem modo transire debet ius patrooatus ex tali dotatione aequisitum, quia ex quo oneratur in voo, debet honorari in reliquo. argum. *l. ab eo, C. de fideicommiss. cum similibus.* Habent ergo Reges Hispani ius patronatus in Ecclesiis Cathedralibus regnorum suorum. secundum *Archi. in cap. lectis, 63. distinct. & Bald. in proœmio decretalium, in §. rex pacificus, quarta column. & in cap. quanto, in fin. de iudic.* qood *Bal.* dicit esse bene notandum. sequitur *Paris de Puteo in tractatu sindicatus, charta 28. final. column. in princip.* Commemorat *lex regni nostri* qnam edidit rex Henricus 4. in Ocaña. & repetunt Christianissimi Reges nostri in curiis de Madrigal, Anno millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto, vbi inter alia dicitur: quod mortuo Prælato Cathedralis Eeclesiæ, non est procedendum ad electionem, nisi prius mors regi nuncietur. Prælatus autem electus; confirmatus & conseeratus, non debet administrare, donee personalitet regi faciat reuerentiam. vt ibi *& in lege final. ordinationis de Alcala.* quam edidit rex Alfonsus. Si vero tempore mortis Prælati rex fuisset absens à regno ex causa peregrinationis vel alias; tune mors Prælati nunciari debet vieem regis tenenti, eiusque eonsensus requirendus est: vt noranter decidit *Archi. in capit. Reatina Ecclesia, 63. distinct.* sequitur *Paulus de Liazariis in dict. capit. nobis, de iure patronat. in repetitione, Bald. in cap. cum consuetudinis, de consuet. Angelus in l. adoptio. secunda column. in fin. ff. de adoption.* & multi alij quos referre noo curo.

Reges Hispani Ecclesias construxerunt, & dotarũt, ex quo ius patronatus acquisierunt.

Ius patronatus regis transit in successores.

Reges Hispani habẽt ius patronatus in Ecclesiis cathedralibus.

Prælatus regi debet reuerentiã facere ante administrationem.

Vel proregi.

§. 9.

In electionibus Prælatorum regis consensus erat necessarius.

Hæc aliquamdiu obseruata fuere, quando per viam electionis Ecclesijs prouidebatur de Prælato; & merito, cum etiam io veteri testamento aliquando reperiamus quod in sacerdorum promotione & prouisiooe prioceps populi interueniebat: vt habetur *Machab. 4. cap.* vbi Iudas Machabæorum dux elegit sacerdotes qui purgarent sancta sanctorum. quod videtur iuri & ratiooi consentaneum. Iuri quidem; nam in primitiua Ecclesia Imperatori fuit data per Papam potestas eligendi Romanom Pontificem, vt habetur in *cap. Adrianus, & in cap. in synodo, 63. distinct. & 16. quæst. 1. cap. hinc est.* tradunt *Hostiens. & Ioann. Andr. & alii in cap. dilecto, de testib. Henricus, Antonius, & Abbas Siculus in cap. præterea, 1. de iure patronat. Ioann. Andr. Anton. & alii, in cap. nobis, eod. titul. Anton. Abbas & Ioann. de Imol. in cap. dilectus, el 3. de præbend. bona gloss. in cap. laicis, 16. quæst. 7. Archi. in cap. hortamur, 71. distinct.*

Electio Papæ à quibus olim fiebat.

Et hoe ita factum extitit, quooiam Ecclesia tuoe temporis ab hæreticis & schismaticis concussa, aliquaodo in magno discrimine periclitabatur. tribuebatur ergo Pontificis electio Catholicis Principibus: vt eorum auctoritate Ecclesia roborata, hæreticorum & schismaticorum insultus reprimeret, vt io §. *principibus, ead. distinct.* Postea autem Ludouicus Imperator hanc facultatem Romaoo populo concessit, & in eum transtulit: vt *in cap. ego Ludouicus, ead. distinct.* Demum iidem Imperatores religioso meotis effectu præfatis priuilegiis sibi cooceßis super dicta electione per eos facieoda ex toto renuociauerunt: vt habetur *in §. postremo, ead. distinct.* post hæc autem auctoritate Nicolai Papæ est inductum, vt electio Romani Pontificis ooo à Cardinalibus tantum, verum etiam ab alijs religiosis clericis in idem conueoientibus fieret. vt *in §. ex iis, ead. distinct. & cap. 1. 78. distinct.* oouissimè verò auctoritate conciliorum data est facultas eligendi Romanum Pontificem solis Ecclesiæ Romanæ Cardioalibus: vt patet *in cap. licet, de vitanda, de electione. & in cap. vbi periculum, eod. tit. lib. 6. & in clem. ne Romani, eod. titul.* olim regis asseosus requirebatur in electionibus Prælatorum. & similiter in alijs inferioribus aliquando fuit obseruatum, vt probatur *in dict. cap. lectus 63. distinct.* vbi Stephanus Papa ooluit coofirmare electiooem Episcopi electi in Reatioa Ecclesia, nisi prius videret epistolam Imperatoris. Ad idem *c. Reatina, & cap. nobis, & cap. principali.* vbi Imperator præseotaoit io Ecclesia Reatioa. Ad idem *cap. cum longe, ead. distinct.* vbi io coocilio Toletano ioter alia dicitur, quod placuit omnibus Pontificibus Hispaniæ atque Galleciæ, vt saluo priuilegio voiuscuiusqoe prouinciæ, licitum maneat deinceps Toletano Pontifici quoscumque regalis potestas elegerit, & iam dicti Toletani Episcopi iudicium dignos esse probauerit, in quibuslibet prouincijs & in præcedentiom sedibos præficere præsules, & decedentibus Episcopis eligere successores. Ecce quomodo in electionibus Prælatorum Hispaniæ interueniebat regis consensus, immo ipse rex eligebat, & Episcopos Toletanus consecrabat & confirmabat: vt ibi probarur & declarat gloss. *in versi. Episcopis.* Ad idem *cap. cum inter vniuersas, de elect.* ibi; vice regia postuleris assensom. & *cap. cum terra, eod. tit.* ibi, non prohibemus quin Regis seu Patriarchæ qui pro tempore fuerit reqoiratur assensus. & io *cap. innotuit, eod. tit.* ibi, faciebat ad idem noo modicom concors capituli Vigornieosis electio, petitio populi, assensus principis. Ad idem *cap. quod sicut, eod. titul. post princip.* ibi, cum io eo nihil attentatum fuerit in præiudicium regiæ dignitatis. Ad idem *cap. cum inter, de consuetud. in parte decisa.* vbi dicebatur, quod reges coouferebant decanatus. ita dicit gloss. in *cap. imperium, 10. dist. & ibi Archi.* est bonus tex. in *prææallegato cap. dilectus, 3. de præbend.* vbi decanus ex dooatiooe regis præbendarum collationem habebat. Imperator etiam habet prioilegium, quod in qualibet Ecclesia Alemaniæ possit facere vnum recipi, proot continetur in priuilegio qood *speculator in titul. de præbend. in fin.* dicit se vidisse bullatum. vt etiam refert *Albericus in l. bene à Zenone, C. de quadrienn. præscript. versicul. sed an Imperator posiit conferre beneficia,* qui pulchrè loquitur. & *Præpositus in cap. imperium, in fin. eod. titul.* Per qood quidem priuilegium Imperator dat potestatem faciendi recipi. vnde solent tales dici recepti ad primarias preces imperatorias, vt declarat *ibi Ioann. Andr. & in cap. is cui, de præbend. libr. 6.* Idem priuilegium dicitur habere Rex Franciæ, & sentit *specul. in tit. ne sede vacante.* dicens, qood illustris Rex Franciæ confert præbendas in Ecclesia Carnotensi. Idem sentit *specul. in tit. de legato, §. nunc tractemus, versic. sed nunquid legatus.* vbi dicit, quod cum Nicolaus Papa vellet consetre præbendam, quam ipse ante suam promotionem in Ecclesia Logduoensi habuerat, Rex Franciæ dicens collationem ipsius præbeodæ ad se pertinere, alij de facto coorulit illam. hæc ille. Rex enim Franciæ & Aogliæ vendicant sibi in quibusdam Ecclesiis Cathedralibus suorum regnorum collationem beoeficiorum & præbendatum sede vacante; exceptis parochialibus, qoæ propret curam animarum non cadunt io regalia, & illo etiam tempore dictarum Ecclesiarum temporalia recipioot & sibi appropriant, iuxta moderatiooem, de qua in *cap. generali, de elect. lib. 6.* vbi per *Dominicum & alios.* habetur etiam io quadam constitutione edita per Philippum Pulchrum Francorum Regem Anno Domioi 1302. postea verò Ludouicus vndecimus, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto, declarauit cognitionem, decisionem, & determinationem collatiooıs beneficiorum vacantium & vacatororum, & quæ eateous vacarant in regalia, per eum & suos prædecessores

Rex Franciæ.

Rex Angliæ.

sores

sores factam, sibi & tutiæ suæ parlamenti, & eorum alteri pertinere. Et etiam beneficiorum per eum aut eius antecessores pleno iure conferri solitorum & collatorum, sibi & suis iudicibus, & non alteri cognitionem & decisionem pertinere. absque eo quod alius iudex ecclesiasticus vel temporalis se debeat de ipsis intromittere, nec in petitorio, nec in possessorio agnoscere, vt ex illius temporis annalibus patet & refert *Stephanus Aufrer. in repetitione, clem. 1. de offic. ordin. folio 27. colnmn. quarta.* Ex quibus patet quod istud ius competit ab antiquo ipsi regi, & consequenter videtur de iure satis posse sustineri. super quo tamen & super iure conferendi beneficia seu beneficiorum collationem olim fuit magna altercatio inter Bonifacium Octauum, & memoratum Philippum. Quæ tandem fuit per supra scriptum Papam sopita, vt habetur in extrauagante quæ incipit, Sixtus Episcopus, &c. ad futuram rei memoriam. De Rege autem Angliæ & & Rege Vngariæ, quod conferunt in suis regnis præbendas ex priuilegio Papæ firmat *Baldus in l. rescripta, C. de precibus imperat. offe. column. peunltim. versic. item committit.* Item Rex Apuliæ ex priuilegio Papæ habet inuestituras beneficiorum. ita dicit *gloss nota. 16. quæstio. 7. in summa.* itaque est conclusio communis, & indubitata. quod Principes seculares possunt habere ius conferendi beneficia, vt patet ex iam dictis, & tenet *Innocent.* quem alii sequuntur in *præallegato capit. quod sicut de elect. in princip. in versic. nominatio. & ibi Ioannes Andreas, Antonius & Abbas, & alii. Ioannes Andreas, Ancharranus, Dominicus. & alii in cap. secundo de præbend. libr. 6. Anton. in cap. in nostra, de rescript. & in cap. Massana, de electio. & in c. quanto de iudic. Ioann. de Imol. in cap. quod in dubiis, in 1. notabili de renuntiatione. & in capit. ad supplicationem, 4. nota. eod. titul. Abbas in cap. dilectus, de offic. legat. Ancharran. in clem. per literas, de praeben. Ioannes Andreas in specul. tit. de præbend. §. penultim.* Quinimmo Rex Franciæ habet canonicatum in pluribus Ecclesijs sui regni, sicut in Ecclesia sancti Martini Turonensi & sancti Hilarij Pictauensis, secundum *Abbat. Siculum in cap. extirpande, de præbend. §. quia vero, in repetitione.* Rex etiam Hispaniæ & Marchio Astoticensis dicuntur habere canonicatus in Ecclesia Legionensi. ista autem iura poterunt principibus secularibus competere ex Ecclesiarum fundatione & dotatione, vt supra dictum est: vel ex compositione facta in ipsa fundatione & beneficiorum dotatione, sicut videmus in præbendis Ecclesiæ collegiatæ Villæ nouæ prope Auinionem, quas Rex Franciæ confert & eius curia parlamenti de ipsarum petitorio cognoscit. facit *cap. Eleutherius, 18. quæstio. 2. & cap. nobis, de iure patron.* dummodo per Romanum Pontificem talis compositio fuerit approbata, sicut contingit in Ecclesijs regni Granatæ, in quibus Rex Hispaniæ habet ius patronatus in Ecclesijs, dignitatibus & beneficiis, ex conuentione à prin-

Rex Angliæ. *Rex Vngariæ.* *Rex Apuliæ.* *Rex Franciæ.* *Rex Hispaniæ.* *Causæ ex quibus reges possunt habere ius circa beneficia conferenda.*

Palacios Ruu.

cipio facta, & per Papam confirmata, quam ego vidi, vel possunt cōpetere Principibus Christianis ex præscriptione seu consuetudine, cuius memoria non exstat in contrarium, quæ tantum operatur quantum priuilegium. *l. hoc iure, §. ductus aquæ, ff. de aqua quoti. & æstiua, cap. super quibusdam, §. præterea, de verborum significat.* maxime si eum consuetudine tanti temporis concurreret fama priuilegij. nam tunc præsumeretur pro priuilegio: & sufficeret, secundum *Ioannem Andream in capit. cum apostolica. de his quæ fiunt à Prælato.* Quem omnes ibi sequuntur: *& Dominicus & alii in cap. 2. §. fane, de decimis libr. 6.* vnde in tali antiquo iure & consuetudine Regibus deferendum est, secundum *Ioannem Andr. in specul. titul. de præbend. ad fin.* & plenius in *dict. cap. 2. de præbend. lib. 6.* præsertim cum talem consuetudinem Papa scit & tolerat per ea quæ dicta sunt. quæ satis præsupponunt consensum Principis in electionibus Prælatorum fore necessarium. Et non quidem ab re, quoniam interest principis ne eligatur aliquis qui possit reuelare secreta regni sui. argumen. *l. omne delictum, §. exploratores, ff. de re militari.* secundum *Innocent. in cap. quod sicut, de electio.* quem alij sequuntur ibidem, signanter *Abb. tertia colum. & in cap. 1. penult. colum. eod. titul. & in cap. cum terra, fin. colum. & in cap. cum inter vniuersas, prima colum. & in fin. eod. titul. & in cap. 1. in final. column. de consuet.* vnde si princeps Prælatum electum ex dicta causa habeat suspectum, potest hoc contra electionem obiicere, quo probato, retractabitur electio, secundum *Innocent. in cap. super iis, de accusat.* sequitur *Abb. in cap. 1. final. colum. de electio.* hoc multum commendans. & in *dict. cap. quod sicut, 3. column.* inferendo ex hoc quod satis æque poterit Princeps non admittere prouisum per Papam, si potest probabiliter ostendere illum fore suspectum. quod est valde notandum in proposito nostro, & bene facit ille text. dum dicit, cum in ea nihil attentatum fuerit in præiudicium regiæ dignitatis.

Quomodo intersit regis in prælatorum electione.

§. 10.

Et quia forsan per hanc viam plures electiones impediebantur & retractabantur, vt Ecclesiis commodius prouideretur, prætermissa electionis forma, nemo in Ecclesiis præficitur cathedralibus, & in nonnullis aliis, nisi quem Rex Hispaniæ Papæ præsentat, quod à tempore immemoriali obseruatum comperimus inuiolabiliter. Quæ quidem consuetudo etiam citra Ecclesiarum ædificationem & dotationem, sufficiens erat ad ius patronatus acquirendum. secundum *Ioannem Andream in regula quod alicui ob gratiam. de re indic. libr. 6.* sequitur *Abb. consilio 76. secundo volumine, incipit, Plura sunt examinanda.* quamuis aliqui contra, vt notatur in *cap. quanto de indic.* Sicut enim consuetudine introduci potest quod mortuo Prælato Rex habet custodiam & administrationem bono-

Ius patronatus ex consuetudine acquiritur. *Valet consuetudo quod vacante Epi-*

ſcopatu rex habeat Epiſcopatus admini-ſtrationem in tempora-libus.

rum Epiſcopatus, vt voluit *Specul. tit. ne ſede vacante circa finem.* vt Reges Hiſpaniæ facere conſueuerunt, eadem ratione acquirere poterunt ius patronatus, quod in ſuos tranſtulerunt ſucceſſores. *cap. ſi plures, cap. filiis. 16. quæſt. ſi clem. ſi plures, de iure patronat. Innocent. in rubric. eod. titul.* etiam ſi ſucceſſor ſit fœmina, vt eſt regina noſtra, ſecundum *Ioannem Andream in cap. nobis, eod. tit.* per textum *in cap. final. de conceſſ. preb.* faciunt notata *in cap. dilecti, de arbit.*

Ius patronatus trãſit in fœminam.

§. 11.

Papa in dubio non derogat iuri patronatus laicorũ.

Si ergo Papa aliquam prælaturam vel dignitatem, in qua Reges noſtri ius patronatus habent, alicui concedit: abſque eorum præſentatione, uiminm eis præiudicare videtur: quod in Papa nullo modo præſumendum eſt, cum certiſſimum ſit & indubitatum de iure Papam per litteras ſuas nolle præiudicare patronatus iuri, ſignanter laicorum, vt notat. *in c. dilectus, de offic. legat. & in c. cum dilectus, de iure pat. & ibi Hoſt.* dicẽs ſe vidiſſe & legiſſe literam papalem directá prælatis Angliæ: in qua continebatur quod quando Papa ſcribit pro aliquo beneficiando, non eſt intentionis ſuæ quod ei conferatur Eccleſia, in qua laicus obtinet ius patronatus. Refert *Ioan. And. in d. c. dilectus, in fin.* idem voluerunt *Ioan. Mona. Archi. Lapus, Ioann. Andr. Anchar. Dominicus & Philippus in cap. 2. de prebend. libr. 6.* (quicquid dixerit ibi gloſſ.) *& Angelus in l. ſed ſi hac, § patronum, in princip. ff. de in ius vocand. Abb. in c. ad aures, de reſcript. pen. col. & in c. Abbatem, eod. tit. & in dict. c. cum dilectus, in fin. de iure patr.* not. *in clem. 2. de prebend.* Si ergo Papa reſeruat ſibi beneficia ſimpliciter, videtur reſeruaſſe beneficia pertinentia ad præſentationem clericorum non laicorum. Ita tenent *doctores præallegati, & collectarius in cap. nobis, de iure patron.* nec videtur Papa derogare patronis, quamuis in verbis narratiuis dicat beneficium eſſe de iure patronatus, ſed requiritur expreſſa derogatio in corpore gratiæ. ita ſemper fuit concluſum in Rota, ſecundum quod refert *Felinus in cap. cum inter, de exception. 3. colum. in fin.* quod dicit eſſe notandum & benefacere ad hoc *clem. 1. de preben.* præſertim quando ius patronatus ſpectat ad laicos, vt ſupra dictum eſt. Quod procedit etiam ſi talia beneficia in quibus laici habent ius patronatus, vacent in curia: non deberet enim Papa de illis prouidere, niſi laici ipſi præſentent. vnde ſi Epiſcopus Hiſpanus moriatur in curia Romana, eius prælatura conferri non debet, niſi ei quem Rex Hiſpaniæ præſentauerit, ita notabiliter concludit *Ioan. Mon.* quem alij ſequuntur in *dict. c. 2. de prebend. lib. 6. & Ioan. Andr. ibi, & in additionibus ad ſpeculum, tit. de prebend. in fin. & Lapus* latiſſimè *allegat. 96. incipiente, beneficia vacantia in curia.* pro quibus ego pondero textũ à nemine cogitatum, in *cap. ad apoſtolica, in fin. de re iudic. libr. 6. iuncta gloſſ.* vbi Papa deponit Imperatorem propter eius demerita: cuius electio libera ſpectat ad electores imperij, nec poteſt Papa eligere præiudicando electoribus, eo quod ſunt laici, vt ibi ſentit gloſſ. quam plenius deduxi ad hoc propoſitum in tractatu inſularum, cap. 4. & propterea aliqui audent dicere quod Papa vel legatus non poteſt vel ſaltem non debet conferre beneficium patronatum inconſulto patrono laico, propter notata in *dict. cap. dilectus, de offic. legat. & in cap. cum dilectus, de iure patronat. & ibi gloſſ. ſuper verbo præſentare.* Papa enim laicis patronis præiudicare non intendit, vt eos à fundationibus Eccleſiarum non retrahat, vt dicunt *doctor. & Aegidius Belleme. in tractatu permutationum beneficiorum Eccleſiaſticorum part. 1. quæſt. 3. verſic. ad quintum. & Guido in deciſionibus Delphinatus, quæſt. 374.* Ad hoc allego text. ſingul. *in cap. decernimus, 16. quæſt. 7.* vbi in concilio Toletano quarto conſtitutum eſt his verbis, Decernimus vt quamdiu fundatores Eccleſiarum in hac vita ſuperſtites fuerint, pro eiſdem locis curam habeant ſolicitam. Itaque rectores idoneos in eiſdem baſilicis, eidem ipſi Epiſcopo offerant ordinandos. Quod ſi ſpretis fundatoribus rectores ibidem præſumpſerit ordinare Epiſcopus, & ordinationem ſuam irritam nouerit, & ad verecundiam ſui alios in eorum loco (quos ipſi fundatores condignos elegerint) ordinari: hæc ibi. ex quibus patet quod inſtitutio facta ſpreto patrono eſt nulla. ita tenet expreſſe *Aegidius Bellemera deciſione 163. incipiente, Collatio facta.* nec obſtat ſecundum eum *cap. illud. in fide iure patron.* quia exponendum eſt ibi irritanda, id eſt irrita nuncianda, ne corrigat *dict. cap. decernimus.* argum. *l. iſta, ff. de inoffic. teſtament.* ſimile de electione con. poſt peritam. *in fin. & in c. auditis.* idem in effectu voluit *Abbas in dict. cap. illud, in tertio notat.* dicens quod inſtitutio eſt ipſo iure nulla per *dict. cap. decernimus.* quod etiam ſentit *Ioann. Andr. in cap. 2. de offic. vicar. lib. 6.* & exponit verbum irritanda, id eſt, irrita nuncianda, vel eſt irritanda, quoad effectum ſicut de facto proceſſit ſecundum *Abb.* & procedunt iſta etiamſi Papa fecerit huiuſmodi collationem beneficij patronati, non facta mentione patroni laici: nam & tunc collatio eſt nulla ipſo iure, vt ſupra dictum eſt. & latè ac ſingulariter firmat *idem Aegidius Bellemera deciſione 752. incipiente ſuppoſito in facto.* Maxime quando ius præſentandi ſpectat ad regem. Efficacius quidem ius patronatus habet rex in beneficiis, quam alij inferiores: & per conſequens eius iuri non ita de facili derogatur, ſicut aliorum, niſi de rege expreſſa fieret mentio. ſecundum *doctor. in dict. cap. 2. de prebend. libr. 6.* & ita hodie dictat *regula cancellaria 60. quæ incipit, Item voluit quod ſuper quolibet beneficio,* quia licet difficiliter derogetur laicis, multo difficilius derogatur talibus; cum derogatio regi facta tanto periculoſior eſt Eccleſiis, quanto opulentiores ſunt dotationes quæ communiter fiunt à Regibus & Principibus.

Reſtitutio beneficiorũ non extenditur ad beneficia pertinentia ad præſentationem laicorum.

De beneficiis patronatis in curia vacantibus.

Inſtitutio beneficii facta ſpreto patrono eſt nulla.

De iure patronatus quod habet Reges.

Qua-

Quaptopter de talibus maior mentio requiritur, cum sæpe excipiantur à generalibus regulis: iuxta notat. *in cap. de multa, de prabend.* ibi circa sublimes. & in *clem. 1. de baptismo, & in extrauagante, execrabilis, versicul. nos itaque* ibi, ac regum filiis, qui propter sublimitatem eorū, &c. Adduci possunt notata *in capit. sedes de rescript.* vbi in materia restringibili, non veniunt personæ maiores sub clausulis generalibus: tum propter eorum dignitatem, tum quia vltra ius patronatus quod habent, interest sua quod boni Prælati præficiantur in Ecclesijs, ne sint eis suspecti, vt supra dictum est. merito ergo rex poterit se opponere executioni mandati Apostolici præiudicantis sibi in iure patronatus, etiam si Papa de iure patronatus mentionem fecisset expressam: quoniam & tunc militat ratio super qua se fundat gloss. & doctores teneotes, quod litteræ Papæ generales non comprehendunt beneficia, in quibus laici habent ius patronatus, scilicet, ne laici videntes se à Papa, vel collatoribus contemni in iure præsentandi, turbentur ex hoc & ab Ecclesiarum fundatione & dotatione retrahantur, iuxta notat. *in dict. capit. cum dilectus, de iure patronat. & in dict. cap. 2. de prabend. libr. 6.* vnde licet de iuris rigore Papa præiudicare possit iuri patronatus laicorum, vt traditur in præallegatis iuribus; tamen non est fiendum cum tanto regis & regni scandalo, vt dicit *Ioann. Mo. in dict. cap. 2. & versicul. Pontifex. in fin.* quem alij sequuntur: & *Franciscus Cardinalis in cap. praterea, el 1. de iure patronat. & consilio 57.* Refert & sequitur *Felinus in capite nihil, de prascription. colum. 2. versicul. 26.* Dicentes, quod si ex consuetudine immemoriali Reges habent ius conferendi præbendas, & ex huius consuetudinis violatione oritur scandalum, permittendum est sibi vt beneficia conferant, quia cum scandalo nihil fiendum est. *cap. nihil, de prascriptio. cum concordantiis.* multo fortius idem videtur circa præsentationem quæ cadit in laicum: vt notat. *in capite quinto de iudic.* Ad hoc benefacit quod notanter voluit *Innocent. in capit. inquisitionem, de sentent. excom. in fin.* vbi dicit, quod si ex præcepto iniusto Papæ vehementer præsumitur statum Ecclesiæ turbari, vel alia mala ventura esse, non est parendum mandato, immo peccaret quis obediendo, cum debeat futura mala præcauere, non iuuare secundum eum, quem omnes sequuntur. Siquidem Papa dignitates & alia beneficia ad præsentationem Regis Hispaniæ pertinentia concederet, eius præsentatione neglecta; cui dubium quin rex ipse & regnicolæ scandalizarentur, & ab Ecclesiarum ædificatione & dotatione retraherentur, vt patet ex prædictis. grauissimum est enim quod multis sudoribus & sumptibus per eos & eorum antecessores acquisitum est ab eis, sine culpa auferri. argument. *cap. super hoc de renunciat. & cap. accedens, secundo, vt lite non contestat. ff. de probat. l. cum de indebito, cum similibus.* vnde si talis mandato pareretur, vehementer posset status Ecclesiæ perturbari, quia charitas minueretur in mentibus fidelium. Cum viderent summum Pontificem à quo iura prodeunt, pias voluntates defunctorum immutare, seo ius patronatus, quod laici ex Ecclesiarum ædificatione & dotatione acquisierunt, sine causa tollere. Retraherentur enim laici hoc videntes à talibus operibus, quod redundaret in opprobrium, dedecus & graue Ecclesiarum damnum, & in derogationem iuris patronatus Regibus Hispaniæ ex causis supradictis acquisiti multo tempore antequam papa reseruaret sibi beneficiorum collationem in curia vacantium. Illa autem reseruatio in præiudicium iuris iam quæsiti, recte fieri non potuit, vel saltem non præsumitur facta ea intentione, vt iuri patronatus regio antea quæsito derogaret. Semper enim istæ dispositiones Papæ hanc habēt interpretationem, vt ius alterius non lædant, nisi hoc expresse in eis dicatur, vt ex iam dictis satis patet.

Esto Papa faciat mentionem de iure patronatus laicorum.

Quando ex primo præcepto Papæ præsumitur scandalum futurum non paretur.

¶ Item si hæc præeminentia Regibus nostris non obseruaretur, sicut eorum antecessoribus obseruata est, iniuria fieret illis: nam iniuria fit successori si denegatur sibi priuilegium quod prædecessori fuit concessum, licet personaliter, quia ea ratione quæ prædecessori fuit concessum, concedi debuit & successori: vt dicit text. cum gloss. *in l. 1. §. penult. ff. de aqua quoti. & æstiua.* vbi dicitur quod si aliquis habet priuilegium personale ducendi aquam ad fundum suum, iniuria fit ei qui succedit in fundo, si denegetur sibi consimile priuilegium. Ex quo dicebat ibi *Bartol. & in leg. 1. in fin. ff. de priuil. credit.* quem alij sequuntur, quod si fundus vel res emphyteotica reuertitur ad Ecclesiā per mortem vassalli vel emphyteotæ, Prælatus facit iniuriam hæredi, si ei petenti non facit renouationem seu concessionem, sicut habuit defunctus. Vnde dicit quod heres poterit adire superiorem illius Prælati, & facere eum compelli ad concedendum. Idem tenet *Anton. in cap. 1. de locato, & Abb. in cap. bona, el 2. de postulat. Prælat.* per illum textum cum gloss. *fin. & in c. fin. 100. distinct.* A tali autem iniuria qui est iustitiæ actor abstinere debet, ne inde nascantur iniuriæ, vnde iura nascuntur vel procedunt. *l. meminerint, C. vnde vi, 2. quæst. 1. cap. prouenit, cap. nonnulli de rescript. cap. qualiter & quando, el 1. de accusat.* præsertim cum in casu nostro priuilegium concessum sit dignitati non personæ. de quo Papa certus est, vel saltem certificatus, præsumitur reuocare velle quod male gessit. *cap. 2. de auctoritate & vsu pallij, cap. 1. ne sede vacante.* patienter igitur sustinebit, si non fecerit princeps quod Papa indistincte mandauit, vt ex prædictis satis apparet.

Reges Hispani habuerunt ius patronatus antequam Papa reseruaret sibi beneficia in curia vacantia.

Iniuria fit successori si non conceditur ei quod antecessori fuit concessum.

Emphyteotis.

¶ Et consequenter executores differre debēt mandati executionē, maxime cum Papa hoc nō examinauerit. vnde oppositis exceptionibus corā eis quę sunt legitimę, supersedere debēt in executione, & de illis cognoscere vel ad Papā remittere, antequā mādatū ex abrupto exequātur,

De executoribus.

tur, immo is in cuius fauorem fieret executio causa non cognita, priuaretur iure suo. *l. meminerint praallegata.* videmus enim quod si committatur executio sententiæ, & sic negotio liquidato, tamen exceptiones legitimæ admittantur, & earum cognitio ad Papam remittitur, vt fraudes & mendacia cessant. *cap. de cetero, de re iudic. cum concordantiis.* Siquidem ex parte Regis & Reginæ dominorum nostrorum hæ exceptiones & causæ essent expositæ, nulli dubium quin tales prouisiones non emanassent, cum tanto regni scandalo, tantaque Regis & Reginæ iniuria & incommodo. Quæ autem mouissent Papam, mouere etiam debent eius delegatos vel iudices. *cap. super literis, de rescript.* vnde citra remedium appellationis, rute ex his causis & similibus non parebitur mandato & prouisioni populi sine aliquo excommunicationis metu. Quia in his mandatis extraiudicialibus quæ non transeunt in rem iudicatam: *cap. concertationi, de appellat. Innocent. in cap. ad aures, de tempor. ordin. & in cap. 2. de in integrum restitut.* non est necessaria appellatio, quamuis tutius sit appellare. Quanquam ergo Papa in beneficialibus plenissimam habeat potestatem, vt supra dictum est: tamen non debet illa vti cum alterius præiudicio, præsertim laici. cum nemo iure suo priuari debeat sine causa, quia hoc esset contra æquitatem naturalem. *cap. 2. de constitutio. regula sine culpa, de regula iuris libro sexto cum concordantiis.* Quisquis alterius ius detrahit, iniustitiam facit. *22. distinction.* vbi *gloss.* dicit, quod Papa non debet detrahere vni Ecclesiæ vt det alteri. de quo in *capit. constitutus, de religios. domib.* nisi prouideat de bono cambio: vt vult *Innocent. in capit. nisi cum pridem, de renunciat.* quem multi referunt & sequuntur. de quibus per *Felinum in cap. quam in Ecclesiarum, de constitut.* Siquidem hoc est iniustum, ergo illicitum & peccatum, & sic Papæ indecens, qui debet iustè omnia agere: cum eius sententia facitius, vt ceteri debeant similiter iudicare. *cap. in causis, de re iudic.* Nam & eius gesta debent conformari redemptori nostro. *de election. cap. significasti.* Omne enim indecens secundum Theologos est Deo impossibile, quæ autem decentia potest esse quod quis sine causa priuetur iure suo, forte vigiliis & expensis suis vel suorum antecessorum quæsito, vt *dicto capite super hoc, de renunciat.* & præcipuè in Papa qui debet habere meliorem zelum omnibus aliis, *24. quæstion. 1. cap. officij.* propterea nunquam præsumitur aliquid facere cum aliena iactura, vt supra dictum est. Merito igitur in executione mandatorum suorum supersedetur, donec ipse consulatur, & plenius informetur.

Mandatum extraiudiciale non transit in rem iudicatam.

§. 12.

Ex his pari ratione idem puto dicendum in prouisionibus beneficiorum patronalium, in quibus laici habent ius patronatus, vt est videre in episcopatu Palentino, Legionensi & Calaguritano. vbi ad præsentationem loci vicinorum episcopus beneficia conferrà tempore immemoriali. Sed nunc Romani Pontifices aliquando ea concedunt cum derogatione iuris patronatus laicorum. Quamuis enim illud possit facere Papa, non tamen statim & indistinctè parendum est, sed Papæ referendum damnum & incommodum quod inde Ecclesijs prouenire potest: tum quia laici à fundatione Ecclesiarum & capellarum earumque dotatione & donationibus abstinerent propter hoc, tum quia per viam præsentationis meliores & magis idonei & affecti assumuntur. Tum etiam quia laici & laicorum vicini videntes naturales loci præfici, & ad beneficia admitti, filios suos ad studium mittunt, eosque multipliciter edoceri faciunt in his quæ ad sacerdotium sunt necessaria: quia magis idoneus præfertur minus idoneo, secundum statuta & constitutiones illius Episcopatus & etiam aliorum. nō est quippe verisimile quod si de his & aliis Papa informaretur, vellet potius extraneo & ignoto seu alienigenæ beneficium conferre quam naturali. Cum naturales regulariter extraneis præferendi sint. argumen. *leg. si quis ad declinandam, C. de Episcopis & clericis, & l. nulli licere.* traditur per gloss. in *capite primo de testament. libro sexto, in verbo pauperes.* Ad idem facit *l. centum. C. de annonis ciuilibus li. vndecimo*, vbi hoc notat *Ioan. de Plateis.* poterunt ergo naturales vel ij de quorum præiudicio agitur, se opponere ne mandatum Papæ executioni mandetur, & appellare à Papa male informato, ad ipsum bene informatum, vt reuocet quod male fecit, vt vulgo dici solet, iuxta notata in *c. cum ex litteris de in integrum resti. & in l. 1. ff. de appe. & in l. 1. C. de relatio.* non quod ista sit vera appellatio, de cuius natura est quod fiat de minori ad maiorem. *2. 2. q. 7. c. anteriorum, §. sancimus. & §. illo videlicet, c. non putamus de consue. lib. 6. c. Romana. de app. eo lib. auth. de appel. per totum.* Sed magis est supplicatio humilis per quam supplicatur Papæ humiliter, quatenus factum iterum examinet vt rei veritatem agnoscat, & deinde suam voluntatem declaret. vt *auth. hæc supplicatio. C. de precibus impera. offe.* notatur in *c. pastoralis. de appe.* solet enim Papa cui aliquid subreptum est, id ipsum retractare quod egit, ad preces eorum quorum interest, vt fecit Innocētius Papa, & habetur in *c. veniam. 35. q. 9.* idem fecit Nicolaus Papa: vt *c. sententiam eadem causa & quæstione:* vbi notanter dicit, quod sententia Romanæ sedis potest in melius commutari, cum aut subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro con-

De beneficiis Palentina diœcesis.

Naturales præferuntur extraneis.

Appellatio à Papa male informato.

Papa reuocat quod male fecit.

consideratione ætatum vel temporum seu grauium necessitatum dispensatione quædam ordinare decreuerit: quoniã & egregium Paulum Apostolum dispensatoriè legimus quædam fecisse, quæ postea reprobasse legitur. idem vult tex. in *c. apostolica eadem causa & quæstione.* Romani ergo Pontificis intentio est, nihil iniquum vel perperam facere. quod si fecerit, emendare intendit, de veritate negotij informatus, vt patet ex prææallegatis iuribus. & ex *c. si quando de rescript.* cuius supra facta est opportuna mentio. Qui ergo supersedit vel supersederi facit in executione mandati Apostolici iniusti, ex quo iure & Papa permittente facit, nec pœnas nec censuras incurrit, cum non resistendi animo, sed potius humiliter supplicandi & informandi ipsum Romanum Pontificem, hoc faciat, vt late ac diffusè in præcedentibus dictum est.

Papa nihil iniquum facere præsumitur.

Supplicatio an suspendat effectũ mandati.

¶ Præsertim quia secundum aliquos supplicatio habet effectum suspensiuum sicut appellatio. ita dicit *Hostiens. in cap. pastoralis, de appellat.* Quem refert *Abb. ibi in §. verum, colum. 1. versic. in gloss. in versic. executionem.* allegat nota. in *dict. cap. tum ex litteris.* sed in contrarium videtur text. & ibi notat *Bald. in l. 1. C. vt lite penden.* quod procedere debet de iure ciuili, secus de iure canonico. & per hoc defendi satis probabiliter potest id quod nos regij consiliarij quotidie in regio senatu facimus. Præcipimus enim quod quando aliquæ literæ apostolicæ emanauerint circa beneficia & dignitates, quorum præsentatio ad Regem vel alias personas seculares spectat, vt sunt beneficia patrimonialia in Episcopatu Palentino, Legionensi, & Calagurritano & aliis: supersedeatur in executione, donec literæ ad regium deducãtur senatum, vt videatur an aliquid in eis contineatur quod Reges vel patronos laicos tangat. Quo cognito, supplicetur humiliter Papæ, vt sua sanctitas dignetur informari de veritate, & regis vel patronorum & filiorum patrimonialium grauamen reuocetur. Nec per hoc, vt arbitror, excommunicationem vel alias pœnas incurrimus. Cum iure & Papa permittentibus hoc faciamus, vt ex iam dictis satis patet, & plene dico in *cap. ex eo. de pœn. & remiss. in recollectis.*

§. 13.

De monitoriis pœnalibus.

Idem videtur dicendum de monitorio pœnali, per quod sub grauissimis pœnis & censuris possessori mandatur, vt præbendam vel beneficium quod possidet dimittat & alteri concedat, motu proprio & ex certa scientia. non enim indistinctè est parendum & obtemperandum: immo potest opponere possessor de iure suo & appellare ne secus fiat per prædicta, quia non debet quis expelli à sua possessione sine citatione & causæ cognitione. *cap. 1. de caus. possessionis & proprietatis, cap. inter quatuor, de maio. & obed. l. Episcopus, de præbend. libr. 6.* auctoritate enim rescripti aut interlocutoriæ iudicis non potest non citatus de possessione repelli, vt dicit textus notandus *in l. final. C. si per vim vel alio modo.* Præceptum autem propriè sine causæ cognitione super re vel causa quæ causæ cognitionem acquirit, non valet. vt sentit *Innocent. in cap. cum venissent, & in cap. tum ex literis, de in integrum restit.* & ibi clarius *Abbas Siculus.* & consequenter non debet executioni mandari, vt voluit *Innocent. in cap consultationibus de iure patron. in princip.* vbi dicit, quod missus in possessionem alicuius rei sine causæ cognitione, non facit fructus suos. Sequitur *Bald. in l. 2 penult. colum. C. de seruitut. & aqua. & Ludouic. consil. 454. ad finem.* quamuis de Innocentio non fuit memor. Confirmatur hoc per illud quod notanter dixit *Innocent. in cap. cum ad monasterium, de statu regul. in fin. gloss. incipientis nisi ex causa:* vbi dicit quod dispensatio sine causæ cognitione non valet, non solum si fit ex ordinaria potestate, sed etiam ex simplici indulto Papæ, qui contra ius potest sine causa dispensare: vt notatur *in cap. qua in Ecclesiarum, de constit. & in cap. proposuit, de concess. præbend.* Idem voluit *Innocent. in cap. dudum, el 2. fin. colum. versic. idem est si Papa mandat, de electione. & in cap. veniens, post princip. de filiis presbyt. Bald. in l. si testamentum post principium, C. de testament. Ioan. de Imola in l. quidam consulebant, ff. de re iudic. Abbas in cap. at si clerici, §. de adulteriis, 7. column. de iudiciis. & in cap. præterea, el 2. secunda column. de testibus cogendis.* Non obstat clausula motus proprij, quæ in monitoriis solet poni, & regulariter æquiparatur clausulæ Ex certa scientia, iuxta notata in *cap. ad hæc. de rescript. & in cap. si motu proprio, de præbend. libr. 6. & in clem. si Romanus, eodem titulo.* quia licet dicta clausula tollat subreptionem, vt *dict. cap. si motu proprio.* non tamen habilitat personam inhabilem. vt notant ibi *Archi. & Ioann. Andr. gloss. in dict. clem. si Romanus, in versicul. validam.* ista enim clausula non tollit qualitates intrinsecas, secundum *Rotam in nouis, decision. 3.* nec ius tertij secundum *Rotam decisione quarta.* Si ergo is pro quo Papa scribit, est alienigena à regnis istis, & propterea inhabilis ad obtinendum beneficia ex rationibus, de quibus supra, & dictat lex regni nostri, quæ vt audio, fuit à Papa approbata; ergo per clausulam motus proprij, non tollitur illa inhabilitas. Et posito sine veritatis præiudicio, quod clausula motus proprij æquiparetur clausulæ Ex certa scientia, vel quod in præscripto fit expressa scientia; operabitur suum effectum in his quæ consistunt in iure, secus in his quæ consistunt in facto prout est in casu prædicto. Tunc clausula Ex certa scientia expressa vel tacita, nihil operatur. vt voluit notat. *Bald. in lege finali, C. sent. rescindi non poss. secunda columna. versicul. dicas etiam.* Quod sequitur & multum commendat *Andreas Siculus in cap. pastoralis, §. præterea, 9. column. de offic. deleg. & Vitalis in libro clausularum, in clausula Ex certa scientia,* dicens: quod clausula

Motus proprius.

Certa scientia.

ex

ex certa scientia nihil operatur, nisi princeps super facto causæ cognitionem præmiserit, vt ibi latius per eum.

§. 14.

Circa monitoria quæ executionē sapiunt.

Aduertendum tamen circa prædicta monitoria pœnalia quæ quotidie emanant à sede Apostolica, quia licet videantur sapere executionem, & ab executione nullatenus sit incipiendum. *l. nimis propere. C. de execut. rei iudic. l. vna, C. de probi. sequestra. pen. cum similibus.* Si enim ordo non seruatur in executione, executio cassatur secundum *Innocent. in cap. venerabili, de offic. deleg. & Bald. in dict. l. nimis.* vnde talia monitoria executionem sapientia, prohibita videntur. vt *C. comminationes epistolas per totum.* maxime in *l. index.* Quam legem *Bart.* facit notabilem pro absoluto iussu iudicis de mittendo quem in possessionem alterius, vt non teneat: de quo per eum plene ibi, & in *l. meminerint. C. vnde vi. per Innocent. & alios in cap. proposuit, de conceß. prebend.*

Quo iure monitoria inuenta fuere.

Sed nihilominus talia monitoria permissa reperio tam de iure canonico quam ciuili. Iure quidem ciuili in materia nuntiationis noui operis quæ fit per iudicem *l. de pupillo, §. meminisse, ff. de noui oper. nunciat. & ibi glo. Bart. & alij.* qui dicunt quod monitus sub illa clausula, Si senseris te grauatum, compareas allegaturus grauamen vel causam grauaminis, non tenetur desistere medio tempore accepto opere, si compatens proponit infra tempus sibi assignatum, & allegat causam grauaminis: & hoc quando illa clausula ponitur alternatiue, puta Vel si senseris te grauatum, compareas, &c. quia tunc sufficit alteram partem alternatiue adimplere. *ff. de condi. instit. l. si heredes plures.* facit *l. si is qui ducenta, §. vtrum, ff. de rebus dub. & ibi gloß. & in l. si mancipium, C. si mancipium ita fuer. alien.* De quo etiam per *Bartol. in l. filiusfamilias, §. diui Seuerus, ff. de leg. 1. & ibi alij doctores,* præsertim *Alexand.* qui plura allegat, quæ per ipsum videri possunt.

Iure etiam canonico sunt permissa ista monitoria. vt videmus in *cap. si autem, de cohab. cler. & mu.* ibi, si ad secundam vel tertiam monitionem: & in *cap. fin. de cleric. non residen.* ibi, si moniti non redierint. & in *cap. ex tua, & in cap. inter quattuor. eod. titul. & in cap. sacro. de sent. excom. & in c. cum in tua. qui ma. accu. poß.* notat *Innoc. in cap. tua, de coha. cleric. & mu.* vbi inter cetera dicit, quod

De nuda iudicis monitione quid operatur.

nuda monitio iudicis qua reum monet vt satisfaciat, nec valet, vt citatio, nec habet vim citationis, quia parere non tenetur, si instam excusationem habet. allegat *cap. dudum de præsump. & cap. quisquis 14. quæst. 1.* vult dicere quod non tenet vt teneret citatio. citationi enim semper quis tenetur obedire, etiamsi à non suo iudice fuerit decreta. *ff. de indic. l. si quis ex aliena, ff. de in ius vocan. per totum.* & si quis ius dicenti non obtemperauerit. notatur in *cap. cum ordinem de rescript.* Eiusdem sententiæ fuit *Innocent. in cap. cum venissent. de in integr. restit.* vbi dicit quod mandata absoluta & nuda à clausula iustificatiua & causæ cognitione, non habent vim diffinitiuæ, nec interlocutoriæ, nec in rem transeunt iudicatam, etiam si non appelletur. allegat *l. 3. & pe. C. comminationes epistolas.* Subdit tamen quod si quid vigore talis mandati solueretur, non repeteretur. *ff. quod me. caus. l. fin. in fin.* Sed si cognitio præcederet super hoc, scilicet an talis prohibitio vel quid aliud fieri deberet, & postea interloquutur iudex vel superior fieri debere, tunc nisi appelletur, satis credit mandatum transire in rem iudicatam. vt ibi latius per eum, & in *cap. ad aures, de temp. ordin.* Mens igitur *Innoc.* videtur esse quod si monitorium emanauit sine causæ cognitione simpliciter absque clausula, Si senseris te grauatum, &c. non valet nec tenet, nec arctat ipsum monitum ad obtemperandum mandato. nec propterea incurreret pœnas vel censuras in monitorio contentas, cum non habeat vim etiam simplicis citationis. de qua decisione faciunt doctores notabile festum: signanter *Bald. in l. ius alimentorum, ff. vbi pupillus educ. debet.* & plures alij de quibus per *Felinum in cap. Ecclesia sancta Maria de constitu. column. 21. versic. 4. nota, in cap. si quando, de rescript. colum. 2.* vide *Bartol. in l. 3. §. 1. ff. vbi pupill. educa. de.* qui dicit, quod si iudex faciat alicui præceptum sub

De præcepto sub pœna quod pareat.

pœna, & non pareatur præcepto; talis pœna poterit exigi, dummodo præceptum fiat cum causa, seu quod ipsum præceptum non sit nudum à causa, nec sit negotium in quo requiratur vt præcedat causæ cognitio. nam tunc talis pœna non posset exigi, quia præceptum nudum à causa non valet, vt vult *Cynus in l. quoties, C. de fideicomm. Bartol. in l. filiusfamilias, §. diui. final. colum. ff. de legat. 1. Bald. in l. pater, §. Iulius Agrippa, ff. de legat. 3.* Quando istæ pœnæ imponuntur, fit vt magis homines timeant, & vt euitentur atrocia, non autem vt exigantur ad vnguem. ita dicit *Ioan. Reyne. in compendio suo feudorum, in cap. imperialem, § præterea si inter.* Et subdit quod si imponatur pœna fustigationis vel amputationis pedis vel pœna oris & personæ, de qua loquitur gloss. in *authen. de armis, § oportet.* tales pœnæ non exiguntur ad vnguem, sed reducuntur & mitigantur ex arbitrio iudicis secundum eum, quem refert & sequitur *Iacob. de sancto Georgio in tractatu feudorum in parte dictique vassalli promiserunt recognoscere dictum feudum, colum. 4. versicul. addite, quod ista magna pœna.* Pœna autem ex-

Pœna excommunicationis.

communicationis est maior pœna quam reperiatur in iure, ideo non est ferenda pro leuibus culpis, vt *cap. nullus, & cap. nemo, 11. quæst. 3.* dico late in cap. per vestras, de donationib. inter virum & vxorem, column. 63. versicul. caueant tamen, vbi latè ostendo excommunicationis grauitatem: ergo illa non incurritur, quamuis statim non obtemperetur talibus monitorijs pœnalibus, vt prius informetur iudex vel superior de veritate, & exspectetur secunda iussio, vt infra latius subiiciam. Tale enim præceptum sine causæ cognitione,

Præceptum sine causæ

execu-

cognitione non est executioni mãdandum.

executionem non meretur. *l. interlocutio,& in l. programma. C. comminationes epistolas.* Sed erit necessarius nouus processus & seutentia; per quã imponi poterit multa ei qui superioris præcepto non paruit. *l. 2. §. 1. ff. si quis in ius voc. non ierit. & in l. 1. in princip.* & vtrobique per *Bartolum, ff. si quis ius dicenti non obtem.* de quo etiam per *Bartol. in dict. l. 1. C. de execu. rei iud. per Ioan. Andr. in addit. ad specul. tit. de aduocato, §. sequitur, versic. studeat.* & per alios de quibus per *Alexand. in dict. §. dmi, penult. colum.* sequitur *Angelus Aretinus in §. curare, prope fin. instit. de action.* dicens se vidisse ita practicari & obseruari. Si igitur monitorium pœnale emanat cõtra aliquem quod dimittat beneficium, & illud restituat Tirio infra decem dies, alias eum excommunicat Papa vel eius delegatus, &c. si cum illo lis non fuit habita, nec causæ cognitio adhibita, quamuis non obtemperet, nullam excommunicationem incurrit. nisi forsan tale præceptum emanasset super eo quod etiam parte præsente & inuita præcipi potuisset. quia tunc tanto magis fieri potest parte absente & ignorante. *l. qui potest, ff. de regul. iur.* ita dicit *Ioan. Andr. in specul. tit. de senten. §. species. versic. habeo dubium,* &c. vtputa si esset timor scandali, tunc iudex potest hoc facere inuita parte. *l. quod iussit. & ibi gloss. ff. de re iudicata. l. relegatorum, ff. de interdict. & releg. l. aequissimum, ff. de vsufructu.* hoc secutus est *Ludouic. Rom. in dict. §. meminisse,* sed *Angel. Aretin. in dict. §. curare,* hoc non approbat, imo tenet indistincte prædicta, quod tale præceptum sit funditus nullum per rationes *Ioan. Andr. & Bart.* Nec obstat quod dicitur de eo quod potest fieri me inuito, &c. quia hæc non est bona consequentia, quoniam si fuisset præsens & citatus, forte suis rationibus traxisset iudicem in sententiam suam. argum. *l. item si vnus, §. fin. cum l. sequenti, ff. de arbit.* igitur fuit citandus cum possit lædi. alias non valet, vt in præcedentibus dictum est. ad hoc *l. nam ita diuus, ff. de adopt. l. de vnoquoque, in princip. ff. de re iudic.* Tertius ergo possessor qui prætendit se habere ius, & nunquam fuit citatus, poterit de iure suo excipere & non obtemperare, & si opus fuerit appellare: quæ quidem oppositio & appellatio iuuabit eum, & alios similiter non parentes, vtputa capitulum & singulares de capitulo, quibus forsan mandatum dirigebatur: quoniam si mandatum non tenuit quoad principalem, consequenter non tenebit quantum ad alios, quibus vt executoribus dirigitur vel intimatur, vt quotidie fit.

Præceptum sub pœna excommunicationis.

Appellatio principalis iuuat alios.

§. 15.

Mandatum cum clausula, Si senseris te grauatum, &c.

Vno tamen casu valebit mandatum, præceptum siue pœnale monitorium; quamuis causæ cognitio non præcesserit, scilicet quando fuit iustificatum cum clausula, Si senseris te grauatum compareas: vt dictum est in præcedentibus, alias eum excõmunicat: nisi fecerit quod in mandato continetur. Tales enim litteræ vel præceptum habent vim cuiusdam citationis. Vnde si comparet, resoluitur in vim simplicis citationis, & ita cõmuniter practicatur per procuratores quando reus comparet, quia petit dictum præceptum reduci ad simplicem citationem. ita dicit *Bart. in dict. l. 1. C. de execu. rei iud. Bald. in l. 2. C. de epi. au. in ver. venio ad verbalem. & in l. actione, C. de transact. & ver. quærit Dominus Iacobus, &c. Angel. & Ioan. de Imol. in dict. §. meminisse, Innoc. in dict. cap. final. de coha. cleric. & mu.* sentit *Bald. in rubric. C. comminationes epistolas. Salic. in l. 1. eod. tit.* Est gloss. ordinaria ad quam totus mũdus recurrit in *cap. ex parte, el 1. de verbor. sign. gloss. fin.* quæ vult, quod ante citationem rei antequam constet de causa, potest per suas literas præcipere absenti vt satisfaciat vel compareat, alias excommunicat eum. Ex hoc enim præcepto ante causæ cognitionem facto, non potest dicere reus se grauatum, ex quo iudex iustificauit præceptum. Nam propter illam iustificationem vt compareat, resoluitur præceptum in simplicem citationem si vult comparere. & fuit adinuenta hæc practica pro faciliori exitu iudiciorum. secundum *Abb. in dict. cap. ex parte.* Idem tenet ille post *Cardin. in cap. 1. de caus. poss. & propr. & Car. in cle. dispendiosam. de iudic. 7. col. in fin.* vbi dicit: quod si Episcopus vellet præferre sententiam excõmunicationis in aliquem nõ soluentem decimas, oportet quod excommunicet modo prædicto, quia forte habet iste priuilegium vel aliam excusationem. argum. *c. licet Episcopus, de præbend. libr. 6.* vnde si compareat & excusationem ostendat, cum grauamen concludat, excommunicationem euitabit. secundum eum & bene. Quoniam tale præceptum siue monitorium habet duas partes principales, vna est monitorij, alia citationis. Monitorij duplex est pars, vna est vt is cui dirigitur, emendet maleficium vel tale quid faciat, vel ablata restituat. Alia pars est vt compareat allegaturus causam rationabilem quare id minime implere teneatur. & si neutrum in termino primi monitorij (non dico citationis) fecerit: intelligitur excommunicatus ex offensa manifesta, quia per collationem & possessionem in vim illius habitã, de quibus constat, illa facta est vera & manifesta, non restituendo & mandando, vt monitus erat, iuxta *gloss. Innocent. Hostiens. & alios in dict. cap. ex parte.* Fuit etiam excommunicatus, quia necdum non fecit illa, sed nec comparuit allegaturus causas rationabiles, ex quibus ad illa non teneretur: ideo non cõparendo propter contumaciam incidit in excommunicationẽ. Alia est pars principalis monitorij, & ista est simplicis citationis. & hæc est duplex, vna continens simplicem citationem ad certificandum de paritione. Secunda est ad videndum & declarari incidisse, &c. & sic alia pars monitorij est simplex citatoria. modo quia in termino istius citationis comparuisse dicitur, videamus quid fecit, allegauit declinatoriam & subreptionem cõmissionis. & non est dubiũ quod per hoc nõ

Monitorium habet duas partes.

euitauit

euitauit contumaciam ita absolute comparens & protestans de non comparendo coram ipso tanquam coram iudice. debet enim loqui, vt singulariter docet *Innoc. in c. Cumana. de electio.* videlicet proponere rationes & caosas iustas quare non debeat condemnari, quamuis sit iudex. Sed si compareat & dicat, Compareo coram vobis in quantum sitis iudex: & tales exceptiones oppono, quibus apparet nullitas vel iniustitia præcepti, præceptum resoluitur in simplicem citationem, & consequenter non incidit in excommunicationem.

Quomodo sunt opponenda exceptiones.

¶ Has autem exceptiones opponere poterit aut coram Papa vel eius ad hoc delegato vel coram executore, quibus oppositis supersedebitur in executione, iuxta notata in *c. de cetero. & in c. quo ad consultationem, de re iudic.* maxime si ex eisdem iustis causis appellatio interponatur, quæ sunt exprimendæ in appellatione, tanquam si appellaretur ab interlocutoria mera, vt notanter voluit *Abb. in d. c. quo ad consultationem, ad fin.* & sequuntur ibi moderniores. Ista enim appellatio sic interposita suspendit effectum præcepti, iuxta notata in *l. 1. ff. ad turpi. in c. pastoralis, § præterea. de offi. del. & in c. præterea, de appel.* hoc in terminis nostris tenet *Ancha. in d. consi.* 241. Idem tenet *Aegidius Belemera decisione* 160. *incipiente. si à tempore publicationis.* dicens quod si infra dies contentos in monitorio vel executorialibus quæ dantur ad aliquid faciendum vel implendum, ille contra quem monitorium vel executoriales diriguntur, appellauerit ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari: iuxta notata in *c. vt debitus, de appell. cum simil.* talis appellatio suspendit effectum monitorij vel executorialium, vt *dict. cap. præterea, de appell. & ibi Innocent. secundum Aegidium vbi supra.* quod est valde signandum ad propositum nostrum. Isti autem dies in monitorio vel executorialibus assignati, currunt à tempore scientiæ & notificationis. *l. auus, ff. de calumnia. & l. cum sex. ff. de adil. edicto, secundum eum.* Ego addo gloss. notat. in *cap. concertationi. de appell. libr. 6. in verbo sciuerit.* vbi habetur quod non dicitur quis scire actum nisi sciat tenorem actus & per eum se grauari, de qua glo. in diuersis propositis doctores faciunt mentionem. facit etiam glo. *in l. quemadmodum. C. de agrico. & censi. lib. 10. verbo, & emptor. in prin.* & ibi notat *Angel.* inferens ex ea multa quæ videri possunt. Quamuis ergo lapsi sint dies assignati in monitorio vel executorialibus à tempore datę, nihilominus admittitur is contra quem dirigitur infra illos dies qui incipiunt currere, non à tempore datæ, sed à tempore scientiæ.

Coram quo sunt exceptiones opponendæ.

Appellatio suspendit effectum præcepti.

A quo tempore currunt dies monitorij.

Hoc autem remedium appellationis erit vtile contra mandatum vel præceptum Papæ, vel cuiuslibet alterius iudicis vel superioris, etiam si causæ cognitio & citatio præcederent, & res discussa foret, immo & iudicata, vt videtur *AEgidius* loqui.

Appellatio ab executorialibus quid operetur.

¶ Hæc sunt quæ circa prædictam consultationem mihi visa fuere, salua semper decisione sacrosanctæ matris Ecclesiæ, ac cuiuslibet melius rectiusque sentientis correctione. exactum fuit hoc opus in Valleoleti 17. die Iulij redemptionis nostræ Anno 1504.

TRA-

TRACTADO
DEL
ESFVERÇO BELLICO
HEROICO

COMPVESTO A RVEGO DE GONÇALO
PERES DE BIVERO
HIJO PRIMOGENITO
DEL AVTOR.

para que las leyessen. Preguntado Zeuxidamo varon noble de Lacedemonia la causa desto. Respondio: Porque era mejor acostumbrarse los varones fuertes y esforçados en hechos grandes y famosos, que en leer las cosas del esfuerço. Mayormente que por tu edad muy tierna que no has complido los años diez y ocho, recelo que no ternas capacidad para entender y comprehender lo que cerca de tu dubda se puede y deue dezir y escreuir. Las cosas altas y grandes como esta, no deuen ser vulgadas ni communicadas, saluo con las personas que son dellas capazes. Especialmente por los padres con los hijos; con los quales no deuen tener mucho ni largo colloquio, hasta que tengan capacidad y entendimiento sufficiente, quando el amor que los padres les tienen, es conuertido en amistad. Que allende la offensa que alas tales cosas grandes y altas se haze en abaxarlas de su grado y maiestad, la mucha communicacion y familiaridad con los hijos, causa menosprecio de los padres, quando los hijos no sabios ni prudentes se veen bien tratados & reputados de los padres. Que con la juuentud & falta de experiencia, piensan que por su proprio merecimiento se les da aquella parte, y no es assi, mas por el grande amor que los tienen. Que aunque la naturaleza concedio alos hombres muchas y muy excellentes cosas, con ninguna los ato ni hizo tanta premia, como conel amor & charidad que han con aquellos que dellos son engendrados. Conel qual les puso principal cuydado de criarlos y enseñarlos a ser virtuosos, para que alcançen honrra & gloria, de la qual los padres en vida y despues de muertos, sean participantes, si tales son, como ellos dessean. de lo contrario reciben gran mengua y tristeza. Por lo qual algunos padres grauemente castigaron à sus hijos viciosos. Algunas vezes desterrandolos de su patria, como hizo Torcato à Silano su hijo acusado por los de Macedonia, que hauia mal tomado la pecunia de la republica. Solo tomo el juyzio de la causa, concediendolo el senado, y desterrolo. Como el hijo lo supo, el mismo se mato. A cuya sepultura, como de indigno, el padre no quiso ser presente. Otras vezes por sus demeritos los mataron. Como hizo Bruto primero vengador de la libertad Romana. El qual luego que supo que sus hijos hauian conjurado contra la republica de los Romanos, en fauor de Tarquinio Superbo tirano, aquien Bruto hauia echado de Roma, los mando açotar y degollar. Casio, porque conocio que su hijo procuraua el imperio Romano para si, mandole cortar la cabeça. El otro Casio alferez de los Romanos, como supo que su hijo Casio Bruto hauia prometido alos Latinos de les abrir vna puerta de Roma por cierta cosa que le dieron, procedio contra el su padre, y el huyo al templo de Palas, y su padre le cerro las puertas, y le dexo estar alli hasta que de hambre murio. Manlio caudillo de los Romanos, mando degollar à su hijo, porque contra su prohibicion hauia peleado contra los Samnitas, aun-

Zeuxidamo.

Las cosas grandes no deuen ser vulgadas.

Communicacion de los padres con los hijos.

Amor del padre conel hijo.

Bruto.

Casio.

Casio.

Manlio.

Pausania. que los hauia vencido. Pausania caudillo de los Lacedemonios, por cincuenta marcos de oro que Xerses rey de Persia le dio, consentia que la ciudad de Sparta le fuesse entregada. Luego que Agesilao su padre lo supo, fue contra el, y siguiole hasta cerrarle en el templo de Palas con ladrillos y cal, donde murio de hambre, y su madre no *Epaminonda.* consintio que fuesse enterrado. Epaminonda caudillo de los Tebanos en la guerra que tenia contra los Lacedemonios, mando à su hijo Stesimbroto que no peleasse en su ausencia; contra el mandamiento de su padre peleo y vencio los enemigos. El padre le mando poner vna corona en la cabeça por la victoria, y cortargela por la desobediencia. que ansi como los padres aman alos buenos hijos, ansi aborrecen *Alexandre.* alos malos. Por tanto Alexandre quando desta vida fallescio, preguntado aquien dexaua por successor en su imperio, respondio, Al mas noble, fuerte y virtuoso que enel mundo se hallare, preferiendole a sus hijos. hauiendo por cosa indecente que otro menor que el en *Antonino.* nobleza, virtud y fortaleza, succediesse en tan gran imperio. Antonino aquel gran philosopho, de quien todos por su excellencia se marauillauan, cercano ala muerte, encomendaua su hijo al senado, si fuesse semejante a el, y seruidor de los dioses immortales. que siendo tal, merece-*Socrates.* ria su fauor, no de otra manera. Socrates enel fin de sus dias, preguntado por su muger a quien dexaua encomendados sus hijos, respondio A ninguno. porque si son semejantes a mi, de todos seran amados y honrrados: si tales no fueren, no quiero que se llamen mis hijos. *Phocion.* Phocion caudillo de los Atenienses, no quiso recebir gran summa de dineros que le embio el rey de Macedonia Philippo. Los mensajeros porfiauan y persuadianle que los tomasse, que aunque para el no fuessen menester, para sus hijos serian prouechosos, pues con difficultad podrian sostener la honrra & gloria de su padre. Phocion respondio, Si mis hijos fueren a mi semejantes, este pequeño heredamiento que a mi a esta gloria traxo, sosterna a ellos. Si a mi no parecieren, no quiero que a mis espensas sean alimentados. Destos y otros muchos exemplos que por euitar prolixidad no trayo a la memoria; parece el amor que naturalmente tienen los padres alos hijos, y el cuydado de los doctrinar y enseñar para que sean virtuosos. Y aunque en si mismos sienten alguna falta o vicio; encubrenla à sus hijos, y tra-*Philippo.* bajan quanto pueden porque no passe enellos. Por tanto Philippo rey de Macedonia como supo que Alexandre su hijo le criminaua que tenia muchos hijos de muchas mugeres, le dixo, Pues muchos emulos tienes, sey tu muy bueno & approuado, porque hayas el reyno, no por mi gracia, mas por la tuya. Y amonesto te que con Aristoteles des obra ala philosophia, porque no hagas muchas cosas *Publio Atilio.* que a mi pesa hauer hecho. Publio Atilio en su juuentud fue sieruo y compellido por el señor a corruptas costumbres, despues hecho libre casose, y houo vna hija, y luego que supo el estupro de la hija, la mato.

Cosa

Cosa cierto de marauillar que hauiendo sido acostumbrado à torpedad, no la suffriesse ala hija, segun que este y otros exemplos de la prudencia refiere Valerio Maximo, que cada vno por si mesmo podra ver. Por esto que he dicho, desseo mucho tu erudicion y enseñamiento, por te hazer si pudiere virtuoso. Y lo que en toda mi vida discurriendo por diuersas partes y leyendo por muchos libros con mucho trabajo he alcançado, en vna hora te lo querria enseñar, para que fuesse à ti principal succession mia. Dela qual como cosa muy preciosa te aprouechasses en todo tiempo, pues otras riquezas no te puedo dexar, que no las tengo, ni quise, ni procure, aunque por la merced de Dios no me faltaron apparejos para las ganar. Mas yo las tuue y tengo en lo que ellas son: y menosprecielas como cosas caducas y momentaneas, que al mejor tiempo desamparan al posseedor dellas. Y pues tu pregunta como dixe es generosa y de animo generoso procede, y de muestra en ti natural inclinacion à virtud & bondad, y antes que supiesses que cosa es esfuerço, en los dias passados por obra lo mostraste, y por ello en la opinion de la real Majestad fuyste reputado por varon, y como à tal te hizo alcayde dela fortaleza de la Coruña, como antes lo hauian seydo Vasco Perez de Biuero tu auuelo, y Fernando de Biuero tu tio, caualleros muy honrrados, cuerdos y esforçados, razon es que yo como pudiere te responda. E si lo que dixere, no bastare para entera satisfacion de tu pregunta, o porque no lo alcanço, o porque de proposito lo dexo por no offuscar tu ingenio con las menudencias y particularidades, que para entera elucidacion de la materia eran necessarias, bastara para te hazer algo enseñado en lo que desseas. Alo menos perderas en alguna manera la ignorancia de los terminos, para mejor entender lo que cerca desto algun sabio varon mejor que yo sabra dezir. Que tu buena y generosa inclinacion no parara en mi respuesta, mas quanto mas en edad crecieres, tanto mas entenderas y sentiras los primores de la cosa, y procuraras la satisfacion dellos. Quando la naturaleza algun tanto supple el defecto de la edad en los hijos pequeños, y los inclina à virtud, y dessean saber las cosas grandes y altas, por alcançar honrra en gloria de sus padres, cuya sangre se deriua & dilata enellos, no los deuen abatir ni desdeñar los padres; mas deuen los animar y fauorescer. porque animados y fauorescidos procuren de acrecentarse y señalarse en actos virtuosos, & exercitarse enellos, y osen tentar & suffrir las cosas grandes & difficiles. que los tales mancebos en quien Dios puso animo generoso & natural inclinacion à virtud, son como *Comparacion.* los podencos nueuos de casta que naturalmente sienten la caça & no quieren quedar en casa, mas algunas vezes rompen & quiebran las presiones y van delante de los otros, y con la mucha cobdicia de caçar, adelantanse y toman la caça o la alborotan: no por esso deuen ser mal tratados, ni castigados, ni escarmentados, mas halagados, fauorecidos y animados, porque perseueren en su bueua inclinacion.

Que la virtud alabada crece, y los mancebos fauorecidos, hazen actos
Hanibal. famosos. Hanibal diez y siete años hauia quando vino à España caudillo de los de Cartago, donde vencio muchas batallas, destruyo la gran ciudad de Sagunto, que agora dizen Monuiedro. Hizo otras cosas muchas dignas de perpetua recordacion, por las quales fue fauorecido
Scipion maior. de los Cartagineses. Scipion el Africano que dixeron el mayor, de poca edad confiando en sus virtudes, demando el magistrado enel senado de Roma, y de tal manera se houo enel, que no peso alos que fueron en voto que se le diesse hauerle ayudado. De quatorze años libro a su padre que estaua mal herido en vna batalla y le saco della. Despues harto mancebo teniendo Hanibal cercada à Roma y puesta en mucho estrecho, vino en España y quasi toda la traxo al amistad de los Romanos, por su buena industria & comunicacion. Passo à Cartago y sojuzgola
Scipion menor. y vencio à Hanibal, el qual por necessidad dexo el cerco de Roma. El otro Scipion el menor, que tambien llamaron Africano, tantas cosas y tan notables hizo en su juuentud, que preguntado Caton el mayor que le parecia del, respondio, Este solo es el que sabe, todos los otros como
Emilio Lepido. sombra se mueuen. Emilio Lepido de poca edad en vna batalla mato al enemigo, y libro al pueblo Romano, por lo qual los Romanos pusieron su estatua enel capitolio en memoria de su honrra, y para exemplo
Alexandre. de los mancebos que se mouiessen à hazer actos virtuosos. Alexandre hijo del rey Philippo de Macedonia de muy poca edad contra la voluntad de su padre fue ala batalla que houo contra los Cheroneses, y tanto se adelanto que porque no se perdiesse soltaron la gente y fue causa de la victoria, por lo qual dende adelante fue muy amado y fauorecido de su padre. Y despues touo conel largo colloquio sobre la manera del reynar y señorear, segun lo escriue Dion enel tractado del
El rey don Enrrique. reyno que hizo para Trajano. Otro tal atreuimiento hizo el Rey Don Enrrique quarto siendo principe, quando el Rey Don Iuan su padre fue ala guerra contra los Moros, & houo conellos la batalla que dizen dela Higuera. Adelantose el principe con poca gente, y tanto se metio enlos enemigos que fue necessario, soltar las batallas que hizieron gran estrago en los Moros & mataron muchos dellos, y hasta oy queda memoria de aquella batalla dela Higuera. Ansi que los hijos bien inclinados deuen ser fauorecidos por sus padres en lo que bien hizieren, y enseñados à hazer actos virtuosos desde su niñez, porque continuando aquel proposito se hagan virtuosos & famosos, como lo hizo
Mario. Mario cauallero glorioso ya viejo, despues de muchas victorias, enseñaua à su hijo pequeño los actos militares, y cada dia se exercitaua conel enellos: porque con los tales actos simulados, se hazen los mancebos mas sabios y mas exercitados para las verdaderas batallas. En las quales, como dize Vegecio, ninguna cosa le les haze nueua, que ante no la hayan pensado. Y conesto los varones exercitados enestos actos aunque sean pocos estan muy aparejados para vencer, y los muchos no en-

se-

ſeñados n i exercitados, para ſer vencidos. Agesilao el grande, rey de Lacedemonia amaua mucho à ſus hijos, holgaua & jugaua conellos, y moſtrauales los actos militares. Vn dia para moſtrarles como hauian de caualgar enel cauallo y ponerſe enel, puſo vna caña entre ſus piernas como cauallo. Eſtando anſi, vino vn amigo ſuyo & viole como eſtaua. Rogole que à ninguno dixeſſe lo que hauia viſto, haſta que tuuieſſe hijos. Dando à entender que aunque no los teniendo le pareciesſe mal, deſpues que los tuuieſſe, le pareceria bien & haria lo miſmo por el grande amor que los ternia. Pues no es inconueniente que por hazerte yo mas enſeñado, reſponda à tu pregunta o queſtion, y por mi reſpueſta te amoneſte & combide à virtud & bondad, como lo hizieron Salomon, Eneas, Caton, Tulio, Macrobio & otros muchos a ſus hijos. En la proſecucion deſta obrezilla, no vſare de oſtentacion, ni de muy alto eſtillo, ni menos de ſingular eloquencia, como lo hazen los ſabios varones, ni dire coſa de mi, mas ſolamente aquello que por diuerſos libros y authores he alcançado, anſi de doctrina, como de exemplos de philoſophos y grandes hombres ya paſſados; los quales tanto mas mueuen a los lectores, quanto ſon mas rezientes. Tomare de lo vno y de lo otro lo que me pareciere ſer mas neceſſario para que lo entiendas, y para que recibas algun contentamiento, ordenandolo y componiendolo como mejor pudiere, y reduziendo al propoſito de que tractamos: imitando a las abejas ſabias, que por diuerſos campos & flores diſcurren y toman dellas y traenlas à ſus colmenas, componen las y hazen panares y reduzenlas à vn ſabor dulce y prouechoſo.

Agesilao.

Los que à ſus hijos enſeñaron.

Exemplos.

Comparacion de las abejas.

RECOPILACION DE TODOS LOS CAPITVLOS.

CAPI-

CAPITVLO I.

Dela vnion del cuerpo y del anima.

PAra entender lo que adelante se dira, has de pressuponer breuemente, que despues que Dios nuestro Señor crio el mundo & todas las cosas que enel son, formo vn hóbre mixto de qualidades contrarias, para que viesse y entendiesse las cosas criadas, y por ellas conociesse al criador dellas, y le amasse & siruiesse, & finalmente gozasse dela gloria eterna que para el fue ordenada. E porque este cuerpo por si no podia estar, ni sostenerse, ni hazer aquellas cosas para que era formado, fue necessario que Dios criasse anima y la infundiesse enel cuerpo, que le diesse ser, y le sostuuiesse, alumbrasse y endereçasse, y ordenasse los organos corporales y las virtudes que siruen al cuerpo, para obrar conellos. Otro tanto haze en cada hombre, que despues de concebido y engendrado enel vientre de su madre, cria el anima & infundela enel cuerpo. Dela qual mixtura o ayuntamiento, resulta la composicion y perfection del hombre.

CAP. II.

Como el anima es incorporea, inuisible, incorruptible y immortal, y de sus potencias.

ESta anima es vna substancia espiritual, incorporea, inuisible, incorruptible & immortal. En la qual puso Dios tres potencias. *Vegetatiua.* Vna vegetatiua o nutritiua, por la qual cria & augmenta el cuerpo, y da virtud o fuerça de engendrar. Desta, porque no es à nuestro proposito, no conuiene mas dezir. *Sensitiua.* Otra es sensitiua, con que siente las cosas, & sintiendolas, se inclina o mueue à quererlas, o desecharlas. *Cinco sentidos exteriores.* Para sentirlas y comprehenderlas, tiene cinco sentidos corporales exteriores, que son Ver, Oyr, Oler, Gustar, Tocar. Estos son como atalayas o mensajeros que discurren por muchas & diuersas partes & denuncian y manifiestan al anima las cosas exteriores sensibles presentes. *Quatro sentidos interiores.* Para sentir las absentes tiene otros quatro sentidos interiores, que son el Seso comun, la Fantasia, la Imaginatiua, la Extimatiua, o cogitatiua, la Memoria. Por los quales como puertas, o ventanas entran las cosas sensitiuas absentes al anima, y se sienten, reciben y conseruan, para que el anima se deleyte enellas, & si buenas y prouechosas fueren, las quiera; si malas y dañosas, las huya. Esto se juzga & determina enel sentido o seso *Seso comun.* comun. Empero para las juzgar, conuiene retener las semejanças & intenciones de las cosas absentes. Para esto se pone enel segundo *Fantasia.* sentido interior que llaman Fantasia, que quiere tanto dezir como antojamiento de cosa sin razon, porque luego juzga las cosas arrebatadamente & como no deue, no catando lo passado, ni lo que adelante puede venir. El tercero sentido interior se llama Imaginatiua o imaginacion. *Imaginatiua.* Este ha mayor fuerça que la fantasia, porque obra tambien en imaginar sobre las cosas que passaron, como las que son de presente, & otrosi sobre las que han de venir. Y para juzgar otras intenciones que no caben debaxo del sentido comun, como son amistad o enemistad natural, es ordenado el otro quatro sentido que llaman Extimatiua o asmadura *Extimatiua.* porque asma & haze entender las cosas naturalmente por vista, qual es amigo & à pro, & qual enemigo & à daño. Y para conseruar las specie so semejanças delas cosas sensibles absentes, fue ordenada memoria o remembrança, *Memoria.* que es como thesorera & guardadora dellas, y de todos los sentidos ansi interiores como exteriores, que obra & tiene à cada vno dellos guardada remembrança delas cosas que passaron segun el tiempo en que lo han menester. Y por esta luego el hombre se acuerda de todo lo passado. Este es el quinto sentido interior muy necessario y prouechoso, no solamente para aprender las sciencias, mas tambien para las otras cosas agibles. Porque la memoria de las cosas ya passadas, es consejo delas venideras, pues por las passadas son auisados los hombres de lo que succedera en las venideras. Por tanto deuen trabajar mucho por vsar y exercitar la memoria, pues es como arca, *Memoria exercitada.* o camara donde se guardan las cosas passadas para aprouecharse dellas quando houiere menester. Por esto en las fabulas se dixe que la memoria es madre de las musas, *Memoria madre delas musas.* dando à entender que ninguna cosa hizo la natura que tantas cosas engendrasse & criasse, como la memoria. Ansi que cada vno deue tener mucho cuydado de exercitarla, aunque naturalmente sea memoroso o obliuioso, porque corrobora la abundancia del vno, & supple el defecto del otro. En manera que el primero vencera à los otros yguales, el segundo vencera à si mismo. E porque algunas vezes se tarda en acordarse, es necessario discurir de vna cosa sensible en otra, hasta acordarse de la que busca. A esto llaman Reminiscencia, *Reminiscencia.* que es como sierua de la memoria.

CAP. III.

Como despues que el anima siente las cosas, se inclina à seguir lo que conuiene, & huyr lo que daña.

REcebidas por el anima y sentidas las semejanças de las cosas presentes o absentes por medio de los sentidos corporales, luego se inclina en particular à seguir lo que conuiene, o huyr lo que daña, o resistir lo que impide, o puede impedir aquello a que se inclino. A esta inclinacion, llaman apetito sensitiuo los *Apetito sensitiuo.* philosophos. y los sanctos doctores sensualidad. Si el anima se inclina à amar y seguir lo

que

Apetito concupiscible. que conuiene, o a huyr lo que daña llamanle apetito concupiscible. Si alguna cosa le estorua el bien o le allega el mal, luego dessea o quiere resistirle. A esta inclinacion llaman apetito *Apetito irascible.* irascible. Que como naturalmente los hombres dessean y procuran la conseruacion de su ser, codician y dessean por al consiguiente las cosas, por las quales se pueden conseruar, y aman las, huyen y aborrecen las que les pueden dañar, y tenien las, y con alguna yra procuran *Amor y temor natural* de excusarlas. Ansi que el amor y temor en los hombres, es natural. Aman lo prouechoso y agradable, huyen lo dañoso & triste.

C A P. IV.

De la otra potencia del anima que llaman intellectiua.

AVnque el anima haya sentido las cosas, no luego las entiende, porque de su natural no tiene entendimiento ni conocimiento particular y claro como los angeles, mas vniuersal y confuso. Por tãto fue necessario que Dios influyesse enel anima vna lumbre que como medio alumbrasse, exclareciesse y adelgazasse las especies de las cosas sensibles y materiales, haziendolas espirituales y conformes ala naturaleza de nuestro entendimiento. Ansi busca las especies intelligibles por medio de los sentidos corporales, y entiende las cosas ya *Entendimiento agente.* sentidas y queridas. Esta lumbre influyda por Dios enel anima, llaman los philosophos entendimiento agente, porque haze y alumbra las formas y especies sensibles que estan en la imaginatiua. Mediante esta lumbre, el entendimiento recibe las especies intelligibles que entiende, y recibiendo entiende lo alumbra- *Entendimiento passiuo.* do. A esto llaman entendimiento passiuo, quãdo el entendimiento por si mismo, sin otro discurso entiende. Mas si se mueue discurriendo y razonando por lo entendido, à conocer lo conocido, llaman la razon particular, porque *Razon particular.* razonando procede. Ansi que entendimiento y razon, son vna mesma potencia del anima, differente por diuersos officios. Porque el entender, significa vn simple conocimiento sin otro discurso. Y quando hay necessidad de algun discurso o razonamiento para conocer la cosa, dizese razon particular, no vniuersal.

C A P. V.

De la voluntad y libre aluedrio.

DEspues de entendidas las cosas por el anima en la manera que dicho es, luego se inclina à amar y seguir las buenas y prouechosas, y à temer las malas y dañosas vniuersales como haze enlas particulares por el apetito sensitiuo, segun ya diximos enel capitulo tercero. Enesto differen el apetito sensitiuo y el intellectiuo. Por el apetito sensitiuo, amamos los bie- *Differencia entre el apetito sensitiuo y intellectiuo.* nes y cosas particulares segun el seso. Por el intellectiuo, amamos los bienes y cosas vniuersales segun el entendimiento. A esta inclinaciõ que nos haze querer lo que el entendimiento *Voluntad.* concibe, llaman voluntad, porque quiere el fin de la cosa conocida y entendida por el anima. Empero este querer, significa simple desseo del fin dela cosa entendida. para el qual fin, son necessarios medios, los quales se queren no por ellos, mas por el fin que dellos se espera. Estos medios escoje el anima por razon del libre aluedrio que Dios en ella puso. Ansi que vna potencia del anima es la que quiere el fin, esta llamamos voluntad. Ella misma elije los *Libro aluedrio.* medios, a esta dezimos libre aluedrio. No es inconueniente que sea vna misma potencia, differente por respecto de diuersos officios que haze, pues vna es la determinacion del fin de la cosa entendida que haze la volũtad, otra la elecion de los medios para venir a aquel fin que haze el libre aluedrio. Mas por esto, no se quita que el libre aluedrio no sea voluntad, que de otra manera, no podria elegir, pues la elecion es acto de voluntad. En la qual elecion, en alguna manera entra el juyzio & consejo de la razon. Cuyo consejo no obliga al libre aluedrio, para lo seguir sino quisiere. Por esto se llama aluedrio libre o franco. Pero la voluntad con que escoje, queda en nombre y obra de voluntad, como de aquella que pone el sello.

C A P. VI.

En que se recolije todo lo suso dicho.

DE todo lo ya dicho se collige que Dios crio al hombre organizado de organos corporales y puso enel anima razonable con *Vegetatiua* tres potencias, Vegetatiua o nutritiua para criar y augmentar el cuerpo, y darle virtud y *Sensitiua.* fuerça para engendrar. Sensitiua que dispone los sentidos humanos para sentir las cosas. *Intellectiua.* Intellectiua para entenderlas. Destas potencias se deriuan todos los actos humanos, y enla vo- *Voluntad.* luntad se determinan. Esta voluntad esta como señora aquien estan subjectas todas las fuerças del anima, saluo la vegetatiua o nutritiua, *Sentidos exteriores y interiores.* y la obedecen y siguen en todo lo que ella quiere. Los sentidos exteriores, son enel cuerpo humano, como atalayas o mensajeros que discurren por muchas partes, y denuncian y manifiestan las cosas sensibles, y tocan en los sentidos interiores como en cuerdas del instrumento de la humana harmonia, y entran *Seso comun.* por ellos como por puertas o ventanas al Seso *Fantasia.* o sentido que llaman comun y ala fantasia *Imaginatiua.* imaginatiua, estimatiua y memoria, que es como armario donde se guardan las discreciones de las cosas de fuera. Despues el entendimien- *Estimatiua Memoria.* to y razon que son como consejeros, consejan lo que se deue hazer segun los medios, que son como testigos o prouança en los juyzios.

Si

Entendimiento. Razon. Comparacion.

Si la voluntad ſigue el conſejo del entendimiento y razon, prudentemente adminiſtra ſu ſeñorio. ¶ Es como el buen rey aſſentado en ſu ſilla para juzgar y deſtruyr la maldad, y enſalçar la virtud. quando la voluntad menoſprecia el conſejo del entendimiento y razon, y ſigue el conſejo delos ſieruos, que ſon los ſentidos interiores, es anſi como el rey que dexa el conſejo y prudencia de los viejos, & ſigue la voluntad y conſejo de los moços ſin ſeſo, como hizo Roboan hijo de Salomon. y en ſu reyno ſe peruierte y ſubuierte el juyzio y la juſticia. Es como el rey que de buena voluntad oye palabras no verdaderas y tiene malos miniſtros. Eſto baſtara para que entiendas lo que adelante ſe dixa; dexadas otras muchas particularidades y menudencias, que los philoſophos cerca deſto dizen: con las quales offuſcaria tu ingenio de tal manera que no entendieſſes lo vno ni lo otro. Por tanto quieto las dexar y venir al propoſito de tu queſtion.

C A P. VII.

Eſta palabra eſfuerço de donde houo origen, y de la fortaleza natural, y quantas maneras hay della.

Vengamos ya a nueſtro propoſito y declaremos de donde houo principio eſta palabra eſfuerço, y porque ſe dixo eſfuerço y no fortaleza. *Eſfuerço.* Eſta palabra eſfuerço, fue tomada de otra latina que ſe dize Fortitudo, y en nueſtra lengua dezimos fortaleza. Anſi que lo que en latin ſe dize Fortitudo, dizen en romance fortaleza o eſfuerço. Y al hombre que en latin llaman Fortis, en romãce llaman fuerte o eſforçado. Mas no toda fortaleza es eſfuerço, ni todo hombre fuerte es eſforçado, como adelante ſe dixa. Para entender eſto mas facilmente, has de preſupponer, que eſta palabra Fortitudo, que en nueſtra lengua dezimos fortaleza, por los philoſophos morales ſe toma en dos maneras. Vna es fortaleza natural, otra moral. Fortaleza natural, tambien ſe diuide en dos. Vna cõſiſte en reziura de miembros, como la de Milon Crotonienſe que lleuaua vn toro acueſtas, y Buſſequa titorino Griego, *Milon. Buſſequa. Hercules.* muy mas rezio que Milon, & poco menos que Hercules: porque vna piedra muy grande, que con mucha difficultad mouia Milon, tomauala Buſſequa y poniala ſobre el hombro, & arrojauala buen trecho de ſi. E poniaſe en medio del ganado, y tomaua vn toro el mas brauo y rezio que hauia, y teniale por el pie que no ſe dexaua mouer, y ſi paſſaua otro toro, tomauale cõ la otra mano, aſſi que tenia dos toros, de lo qual ſe marauillauan los Crotonienſes, y dezian, O Iupiter, otro Hercules engendraſte. *Robur. Fuerça. Fortaleza natural.* Eſta en latin ſe dize Robur, y en caſtellano ſe llama fuerça, no eſfuerço. Deſta no conuiene mas dezir, que no es a nueſtro propoſito. Otra es Fortaleza natural. Eſta procede de la natural complexion, que cauſa natural inclinacion para cometer las coſas arduas, difficiles y peligroſas, aunque enellas ſe eſpere peligro de muerte. Tal es la fuerça del leon y de algunos hombres que naturalmente tienen tal inclinacion, aunque nunca aquello ni otro ſemejante hayan hecho, ni acoſtumbrado. Y porque eſto prouiene de aquella natural complexion y inclinacion, llamamos la fortaleza natural. Mas no ſe puede ni deue llamar fortaleza, ni eſfuerço, aunque ayuda mucho para acquirir la otra fortaleza moral, de la qual luego diremos. Ni tampoco ſe puede ni deue llamar virtuoſa, ni es digna de ſer loada, para que ſe de premio de las obras que della reſultan, porque no concurren las coſas que ſon neceſſarias en la virtud de fortaleza como adelante diremos. Eſta fortaleza ſe attribuye al appetito ſenſitiuo, de quien ya hauemos dicho, y enel ſe apposenta. Es en dos maneras. Vna es actual, otra habitual. *Fortaleza habitual.* Habitual es aquella diſpoſicion de natural complexion o inclinacion para acometer aquellas coſas arduas y difficiles, ſin que interuenga obra alguna exterior. Por eſta habitual fortaleza dezimos que el leon es fuerte aunque ninguna coſa haga. Y diremos a vn hombre fuerte, aunque duerma o no haga operacion alguna, ſi tiene diſpoſicion y habilidad natural para lo hazer, quando deſpertare y ſe offreciere caſo en que pueda moſtrar ſu inclinacion, a eſte llamaremos le fuerte por razon de ſu inclinacion natural: mas no fuerte ni eſforçado por razon de la virtud de fortaleza, o del eſfuerço; porque no concurren las qualidades neceſſarias para que aquello que haze, ſea virtud, como dicho es y adelante declararemos. *Fortaleza actual natural.* Actual fortaleza natural, es la obra exterior o exercicio que ſe haze, como es la fortaleza del leon, que deſpues que con ſu miſma coſa ſe hiere, acomete a la beſtia fiera con quien pelea. Eſſo miſmo dezimos de la obra que el hombre por razon de ſu inclinacion natural haze; que la llamamos fortaleza natural actual. La qual algunas vezes es conforme ala razon; aunque ſin que juzgue la razon, ſe hazen aquellas operaciones, como ſi vn hombre por razon de ſu inclinacion natural, con armas o ſin ellas, no ſolamente ſe defiende de quien le quiere offender o tomar lo ſuyo, mas aun le offende ſin mirar que tenga razõ o no, aquello miſmo haria, aunque no tuuieſſe razon para lo hazer, como ſi por tomar lo ageno, o por le hazer iniuria le moſtraraſſe. Quando en aquello que hizo tuuo razon, aquella ſu operacion llamamos virtud, no abſolutamente, mas con eſta adjecion natural. De manera que ſe llama virtud natural, actual. Y en quanto tiene aquella fuerça y habilidad, para acometer aquellas coſas arduas & difficultoſas, llamamos la virtud natural habitual. Quando es contra razon, no ſe puede llamar virtud natural,

Osadia. Concurre tambien osadia, quando no teniendo el hombre sufficiente conocimiento y experiencia delos peligros, luego sin consideracion se quiere poner enellos. Y pensando lo vno y lo otro, y cotejando el temor con la osadia, ni se allega del todo alo vno ni alo otro. mas toma parte del miedo y parte dela osadia, y ponese en medio de ambos extremos, y teme y osa como deue. Puesto eneste medio, haze el acto de esfuerço interior o exterior que ala qualidad del negocio conuiene, que algunas vezes el primero acto interior, y aquel basta, otras el primero y el segundo, y aquellos bastan. Otras vezes conuiene proceder a alguno o algunos delos actos exteriores. Vna vez los primeros, otra los de medio, otra los postreros, segun la disposicion y qualidades del caso, como adelante mas largamente se dira. Baste por agora para nuestro proposito, que los actos del esfuerço son ocho. Dos interiores, y seys exteriores, y que van ordenados, que el primer acto interior, es menos peligroso que el segundo, porque esta mas apartado del peligro. Y los dos actos interiores, son de menos peligro que los seys exteriores, por la misma razon; y el primero exterior es menos peligroso que el segundo, y el segundo que el tercero. y ansi de todos los otros. Por esto los hombres enlos actos del esfuerço ansi interiores como exteriores, se han differentemente cerca del temor y osadia. que algunos son muy osados enel primer acto interior, que son muy temerosos enel segundo. y algunos son muy osados enlos actos interiores, que son muy temerosos enlos exteriores. y algunos son muy osados en vn acto exterior, que son muy temerosos en otro. quando veen & sienten estar mas cerca el peligro en que ha entrado, o mas rezio. Delo que hauemos dicho *Conclusion.* resulta que son dos maneras de fortaleza o esfuerço moral actual. Vna es interior, otra exterior. La interior, es el acto de la voluntad que determina que es bien acometer o resistir las cosas arduas, difficiles y terribles dela guerra, aunque se espere peligro de muerte. Lo qual en effecto es, quando el hombre quiere en su voluntad acometer o resistir aquellas cosas arduas difficiles y peligrosas. O no quiere, como y quando es razon de no se poner en aquel peligro. Ansi que el querer o no querer ponerse enel peligro, quando es razon, es acto de la voluntad, quãdo es secreta. Por esto se llama acto interior, y fortaleza o esfuerço actual interior. Fortaleza moral actual exterior, es la obra y operacion que se haze con los miembros exteriores, por determinacion y mandamiento de la voluntad, como es el herir, y los otros actos de fortaleza o esfuerço que hauemos ya dicho. Esta fortaleza o esfuerço moral actual interior *Medio.* y exterior, consiste enel medio de los dos extremos que son temor y osadia, como esta dicho, porque algunas vezes acomete el hombre mayor peligro de guerra que deue. Esto procede de osadia o ferocidad, otras vezes dexa de acometer lo que razon reglada obliga que acometa. Lo qual procede de temor o miedo. Otras vezes haze el hombre cerca del tal peligro, lo que deue segun la recta y verdadera razon. Esto procede de virtud. la qual segun los *Virtud.* philosophos es vna disposicion o faculdad del animo que mana dela razon: mas es la misma razon que es parte del animo, la qual llaman *Entendimiento.* entendimiento, como adelante mas largamẽte diremos. E porque enesto se desecha el temor, y no se haze segun el impeto dela osadia, mas con moderacion y tiento razonable, este acto y operacion se dize consistir enel medio *Medio.* delos dos extremos que son temor y osadia. Y porque las virtudes comunmente consisten enel medio delos dos extremos, dezimos que eneste medio entre temor & osadia, consiste la virtud moral actual de fortaleza que llamamos Esfuerço.

CAP. X.

Como delos actos del esfuerço multiplicados, resulta y se produze la fortaleza o esfuerço habitual.

Quando el hombre muchas vezes ha querido y determinado, conforme ala recta razon ponerse en peligro de muerte enlas cosas grandes, difficiles, & peligrosas, o apartarse del, especialmente por los dos actos interiores que proceden de la voluntad, como esta dicho en el capitulo precedente. Destos actos moltiplicados resulta y se produze vn habito o incli- *Habito.* nacion a querer el hombre aquello mismo cada vez que se offreciere caso semejante. A esta inclinacion que el hombre gano por moltiplicacion de actos de fortaleza, o esfuerço, llamamos fortaleza o esfuerço habitual. De manera que de muchos actos, resulta vn habito, que vn acto solo no basta para causar aquel habito, que como vna golondrina no haze verano, ni vn acto de esfuerço basta, mas son necessarios muchos, para que vn hombre se diga fuerte o esforçado: porque aquello puede ser por caso; y no por inclinacion habitual, como se dize alguno Philosopho por la Philosophia habi- *Philosopho.* tual que tiene, por la qual esta prompto para dezir las cosas de philosophia; & Iurisconsulto *Iurisconsulto.* porque tiene promptitud para determinar y iuzgar y diffinir las cosas segun las leyes: ansi el hombre q̃ algunas vezes ha querido conforme a razon reglada ponerse enlas cosas difficiles & peligrosas, postpuesto el temor y refrenada la osadia, ya esta habituado, prompto y aparejado para hazer aquello mismo cada vez que el caso se offrece. E puesto q̃ no lo haga porque no fue menester, o por impedimento que se interpuso sin culpa suya, siempre se puede y deue dezir hõbre esforçado. E aquella su determinaciõ se dize acto de esfuerço interior, o esfuerço actual interior. E quãdo procedio a actos exteriores de

de esfuerço, podemos dezirlos, actos de esfuerço exterior, o esfuerço actual exterior. Y segun esto, puedese dezir, que el esfuerço es acto y tambien habito. Acto, en quanto le tomamos por la obra actual que el hombre virtuoso esforçado haze como deue enlas cosas grandes, arduas, difficiles y peligrosas, donde hay peligro de muerte. E si este acto es interior que se obra en sola la voluntad, dezirse ha acto virtuoso interior, si se obra por los miembros exteriores, dezirse ha acto virtuoso exterior. Dezimos tambien que el esfuerço es habito, quando le tomamos por aquella inclinacion o promptitud o qualidad que resulta de la multiplicació delos actos de esfuerço, para inclinarse a ponerse el hombre enlas cosas grandes, difficiles y peligrosas en que se espera peligro de muerte. Esta inclinacion habitual differe dela inclinacion natural de que ya hauemos dicho, en dos cosas. La vna que la inclinacion natural con que el hombre nace para se poner enlas cosas peligrosas, tienela naturalmente, sin artificio ni costumbre. Esta otra habitual es ganada y acquirida por multiplicacion de actos virtuosos de esfuerço, o en alguna manera por costumbre. La secunda differencia es que la inclinacion natural con que el hombre nace para se poner enlas cosas ardnas y peligrosas, ansi le inclina alas malas como alas buenas, ansi alas no iustas ni razonables, como a las iustas & razonables. Empero la inclinacion habitual solamente inclina al hombre a ponerse enlas cosas arduas, grandes, difficiles & peligrosas, moderada y iustamente, conforme ala razon, ordenada y reglada, segũ otras vezes lo ha hecho. Esta es propriamente la fortaleza o esfuerço habitual, por el qual el hombre se puede y deue llamar esforçado, no solamente quando haze y obra los actos del esfuerço o alguno dellos, mas tambien quando no los obra, o porque no hay materia, o cosa en que, o porque no conuiene, o porque no tiene aparejo para ello, o porque no puede, o porque le estoruan: y desta manera dezimos que aunque duerma: se dira y podra llamar esforçado, porque cada y quando houiere tiempo y oportunidad escogera & obrara los actos del esfuerço, o alguno, o algunos dellos que fueren necessarios. Delo que hauemos dicho claramente parece como el esfuerço consiste enlas cosas grandes, difficiles y peligrosas. En que concurren los dos extremos Temor & Osadia, que turban el animo, el qual moderando el vn extremo, y refrenando al otro, escoge el medio entre ellos y prosiguelo muchas vezes. A esta eleccion y prosecucion, llamamos esfuerço. Ansi que esfuerço es vn medio en los peligros o cosas difficiles y peligrosas, en que de presente se espera peligro de muerte, con proposito de vencer, o morir sobre ello, haziendo el hombre lo que deue. Este medio, es vn camino real que lleua al hombre esforçado al fin que dessea, de que resulta fama y gloria. Si deste camino se aparta, de necessario ha de topar con alguno delos dichos dos extremos, que son vicios reprehẽsibles, y causan infamia y deshõrra. Esto podria bastar para alguna satisfacion delo que preguntaste. Mas porque mejor lo entiendas, conuiene declarar mas por estenso, repetiendo algo delo ya dicho, y declarandolo, y añadiendolo que pareciere necessario, para que mejor sea entendido.

Differencia entre la inclinacion natural & habitual.

En que cosas consiste el esfuerço.

Esfuerço que es. c. 31. & c. 26.

CAP. XI.

Quales han de ser las cosas & trabajos en que el hombre esforçado ha de mostrar su esfuerço.

Las cosas en que el hombre esforçado ha de mostrar su esfuerço, han de ser grandes, graues, difficiles, terribles, y peligrosas, en que se tema o espere de presente peligro de muerte, en batalla general o particular. Al qual peligro se ponen los hombres, por ganar honrra y gloria, o por no incurrir en infamia, o deshonrra, queriendo mas morir honrradamente, haziendo lo que deuen, que biuir en mengua no lo haziendo. Ansi que la propria materia del esfuerço, son peligros y trabajos, que resultan delas cosas grandes, graues, difficiles, terribles y peligrosas que hauemos dicho. Estos peligros y trabajos, son como campo donde se siembra el esfuerço, para coger el fructo que del procede: por ellos los hombres nacidos para trabajar son hauidos y reputados por virtuosos y esforçados. Por tanto estos trabajos y peligros no deuen ser menospreciados por los hombres, pues conellos todas las cosas vencen. E fin ellos, ninguna cosa buena puede ser alcançada, ni largo tiempo posseyda. Por esto los varones excellentes y animosos dessearon los trabajos y peligros, y alegremente se pusieron enellos y los suffrieron, creyendo que por ellos se hazian virtuosos y perpetuauan su fama y memoria, que es el premio dela virtud del esfuerço, pues ningun cauallero puede ni deue ser coronado, saluo el que legitimamente y como deuia peleo. Considerando esto Hercules el grãde, passados ya algunos trabajos y peligros en su niñez, puericia y iuuentud, seyendo ya mancebo, deliberando sobre la via que deuia tomar en su vida y manera de biuir, estando en vigilia, le apparecieron dos donzellas muy hermosas y appuestas allende la humana natura. Vna era la milicia q̃ le prometio plazeres y deleytes si la siguiesse. Otra la virtud q̃ le prometia trabajos y peligros. A esta siguio, sabiendo que despues de los trabajos, se da el premio, o retribucion dellos. Esta le puso en ellos, y le dio el galardon que merecia, en tanto grado, que por su gran excellencia, fue contado entre los heroes, hauido y reputado por dios, y como a tal le hizieron sacrificios, y le dieron diezmos, y juraron por su nombre, y los poetas dixeron que era vna de las columnas que sostenian el cielo. De aqui procedio que todas las cosas grandes,

Materia del esfuerço peligros & trabajos.

Hercules.

grandes, famosas y peligrosas que en el mundo se hizieron y parecian marauillosas, a ellas refieren. Ansi que los varones virtuosos y esforçados, deuen dessear & amar los trabajos y buscarlos, y menospreciar los deleytes que mucho dañan al posseedor dellos. Los trabajos sostienen y ayudan en gran manera alos que mas trabajan. Por esta causa mouido Pythagoras gran philosopho, justamente consejaua que los hombres al principio escogiessen buena vida llena y muy exercitada de trabajos, que la costumbre poco a poco de aspera la haria ser dulce. Porque el plazer y holgāça siempre va tras los trabajos. Si es mala la holgança, ella precede y los trabajos la siguen. que ninguno puede sentir las cosas dulces, si primero no gusto las amargas. Por esto dezia Philemon, Quā dulces son los primeros males y trabajos. Si entonces no houiera trabajado, agora no holgara ni estouiera alegre. Tambien dezia Euripides, que la virtud por los trabajos viene. Pues ninguno puede ser virtuoso sino trabajādo. Y alos que trabajan dios les ayuda. El Iulio Cesar animoso solia dezir, que las cosas grādes y peligrosas deuian ser acometidas sin mucho pensar en ellas, pues en ellas esta la honrra y gloria deste mundo. Que los buenos varones segun dezia Euripides, osan tomar los trabajos, delos quales viene la gracia alos hombres, pues sin ellos no pueden ser bien auenturados ni conseguir la gloria que dessean. Ansi què conuiene trabajar, al que quiere ser bien auenturado, segun dixo Sophocles. De aqui dize Tulio que toda alabança consiste en las obras que los hombres hazen. Por esto dize el mismo Sophocles, que los dioses fauorecen alos solicitos y trabajadores, y menosprecian a los ociosos y negligentes. Esto es lo que suelen dezir que la fortuna ayuda alos osados y fauorecelos, alos temerosos deséchalos y apartalos de si. Porque todas las cosas con diligencia y trabajo se pueden alcançar, segun dize Menandro. Por tanto los que cuerdamente hazen sus cosas, nunca deuen desconfiar de alcançar el fin dellas. Los ociosos y negligentes, son semejantes a los enfermos que doblados manjares comen, sin hazer fructo alguno. Que aunque los dioses al principio mostraron alos hombres todas las cosas, mas se demuestran alos que las aman y buscan. Dezia vn poēta llamado Alexis, Los trabajos que con buena voluntad se procuran y toman, disponen y apparejan alos hombres para sofrir mas ligeramente los infortunios y cosas que contra su voluntad les vienen, segun solia dezir Democrates. Por esta causa dezia Caton en la oracion que hizo alos caualleros para traerlos a que hiziessen lo que deuian. Acordaos si alguna cosa buena con trabajo haueys hecho, como aquel trabajo luego passo, y el bien hecho siempre quedo. E si por vuestra voluntad alguna cosa mal hezistes, la voluntad presto se fuie, y el mal hecho siempre quedo cerca de vos. Por tanto dezia Ausonio. Pues muchas vezes por sola voluntad o por dineros o otra cosa semejante sin ninguna honrra ni alabança nos ponemos en tomar grandes trabajos; no es de marauillar si por gloria por equidad los tomemos, á exemplo y semejança de las codornizes y de los gallos, que aunque carecen de razon, en tanto grado pelean por ganar gloria, que hasta la muerte perseueran.

[Margin: Pythagoras. Philemon. Euripides. Iulio Cesar. Euripides. Sophocles. Tulio. La fortuna ayuda alos osados c. 16. Menandro. Contra los ociosos cōparacion. c. 22. Alexis. Democrates. Caton. Ausonio. Comparacion.]

CAP. XII.

En que prosigue la materia de los trabajos y el exercicio dellos.

Destos trabajos moderadamente tomados, se acostumbran los hombres a suffrir y hazer lo que deuen. Lo qual no podrian hazer ni suffrir, si muchas vezes no lo houiessen hecho y suffrido. Desta costumbre se engendra vn habito en el anima, para que cada vez que semejante cosa se offrezca, lo sepan y puedan hazer y suffrir: como acaecio a Milon que desde niño començo a lleuar a cuestas vn bezerro al templo, y continuandolo, aunque crecia el peso del bezerro, tambien crecian sus fuerças y arte para lo lleuar. Si no lo houiera acostumbrado, aunque ya varon le quisiera lleuar, no pudiera. Otro tanto vemos en los arboles, cuyos ramos delgados si de golpe fuessen cargados del peso dela fruta que tienen, no lo suffririan sin quebrarse. Mas como nacio en ellos la fruta, y cada dia crece, y poco a poco los ramos sostienen el peso, aunque se doblan, no se quiebran. Ansi dezimos en los hombres, que para ser esforçados, conuiene que sean exercitados desde niños en los trabajosos actos del esfuerço, y se acostumbren en ellos. porque quando venieren, osen acometerlos, y ponerse en ellos. Que menospreciando por esta via los trabajos, menosprecian tambien la muerte, y crece la osadia, por la qual sin temor osan acometer las cosas grandes, difficiles, terribles, y peligrosas. De aqui viene que los hombres exercitados en los trabajos y actos del esfuerço aunque sean pocos, estan aparejados para vencer, y los muchos no exercitados para ser vencidos. Y por esto los Romanos pusieron gran cuydado y diligencia en mostrar alos caualleros desde niños los actos y exercicios dela caualleria. Esto solo les hizo señores y quasi monarchas de todo el vniuerso, segun dize Vegecio en el libro de re militari. De donde se concluye quan vtiles, prouechosos y necessarios son los trabajos en la materia del esfuerço. Que aun Dauid en sus psalmos dezia, Tu Señor consideras el trabajo y el dolor. Salomon su hijo cerca desto amonestaua alos perezosos, que mirassen lo que hazian las hormigas, que trabajauan en verano por tener que comiessen

[Margin: Milon. Comparacion delos arboles. Los pocos exercitados. Vegecio. Dauid. Salomon. Comparacion.]

en el inuierno. De todo lo ya dicho concluyamos con san Gregorio, *Gregorio.* que ansi como en los males la presente seguridad causa dolor, ansi en los bienes el presente trabajo trae perpetua seguridad. *Contra los perezosos.* De manera que al desidioso o perezoso, muchas vezes le es dado ingenio, porque mas justamente sea punida su negligencia, pues menosprecio de sabello que sin mucho trabajo pudiera por la bondad de su natura. Por el contrario el estudioso o diligente es penado por la tardança de su trabajo, porque despues haya mayor galardon por hauer mas trabajado. *Licurgo.* Por tanto Licurgo hazedor delas leyes de Lacedemonia, para dar a entender alos de Athenas quanto aprouechaua alos hombres ser exercitados y acostumbrados en las cosas, por hazerlos honestos y fuertes, crio *Comparacion.* dos cachorros perros nacidos de vn padre y de vna madre. Al vno dellos acostumbro a gula y a estar en casa, al otro mostro la caça, y exercitole enella. Vn dia quando los de Athenas estauan juntos, traxo los perros y echo ante ellos ciertas cosas de comer, despues solto vna liebre. El que estaua vezado a cosas de gula, comio y estuuo quedo. El que estaua acostumbrado ala caça, fue tras la liebre y tomola. Dixo, Mirad ciudadanos estos perros que aunque son nacidos de vnos mismos padres, quan diuersos son enlas condiciones, por la costumbre y exercicio que han tenido, y quanto mas efficaz es la exercitacion para las cosas honestas, que la naturaleza. Y por mostrar esto, algunos dizen que el perro que mostro a caçar, no era de casta de caça, y al goloso mostro la caça, siendo nacidos de diuersos padres. E por *Virgines.* la misma razon mando, que las virgines se exercitassen en lucha y otros exercicios honestos, porque la generacion que dellas procediesse, tomasse principio de rezios cuerpos, y aparejados para suffrir dolores y trabajos para pelear *Apio Claudio.* y resistir alos enemigos. Por esto Apio Claudio solia siempre dezir. Muy mejor es que el pueblo Romano tenga negocio, que ocio. como quier que bien sabia quan aplazible es el estado tranquilo. Mas miraua que los imperios conel exercicio delas cosas eran exercitados ala virtud, y por la holgança, ala pereza. Por esta causa vencida la gran ciudad de Cartago de todo el mundo embidiosa, con la qual muchas vezes hauian peleado los Romanos, dubdosos dela victoria, y mas cerca de ser vencidos que de vencer, *Quinto Metelo.* dixo Quinto Metelo, que no sabia si aquella victoria hauia traydo bien o mal ala republica Romana. Porque ansi como aprouechaua la paz y sossiego que della resultaua, ansi dañaua echar de si tan cruel enemigo como era Hanibal, que le ponia gran temor y cuydado. Del qual librada, se darian todos a ocio, y vernian en mayor peligro. *Seneca.* Que como dize Seneca a los animos enfermos, el enemigo les es seguridad, porque con *Scipion.* el temor se ponen a recaudo. Por esto Scipion Nasica siempre dixo que Cartago no fuesse derribada, aunque no pudo estoruarlo. Porque Marco Caton *Caton.* por el gran odio que con Cartago tenia, trabajo y porfio en que se derribasse. Por la misma razon despues que los Lacedemonios *Lacedemonios.* por fuerça de armas tomaron vna ciudad populosa: los Ephoros que son los consejeros, sabiendo quanto prouecho recebian en el exercicio dela caualleria, por el temor que de aquella ciudad tenian, acordaron que no fuesse derribada. Mas al cabo no fue seguido su consejo, y derribaronla. Entonces dixeron los viejos sabios, Ya perecio la lucha delos mancebos y el exercicio, porque de aqui adelante no haura aduersarios. Despues tomaron otra ciudad que tambien el rey mandaua derribar. mas no lo consintieron. Esta es vna gran vtilidad que de la enemistad del enemigo resulta, *Enemistad.* que haze al hombre andar sobre auiso: guardando su persona y honrra, segun dize Plutarcho en *Plutarcho.* el libro que hizo dela vtilidad del enemigo. De aqui se tomo el prouerbio que dize que *Hierro con hierro.* el hierro con el hierro se aguza, porque tratando *Cōparaciō.* vn hierro con otro por la virtud y fortaleza del vno y del otro, ambos se pulen y aguzan. Y el hierro por si no exercitado, luego se cubre de orin y se consume o si es exercitado con cosa blanda. Esta intencion touo Caton *Caton.* quando comparo nuestra vida al hierro, que vsandose anda limpio, *Cōparaciō.* y no se vsando, se toma de orin, y mucho antes se pierde y se gasta que si se vsasse. Ansi que el varon esforçado no deue huyr los trabajos y peligros, pues segun dize Platon, *Platon.* ningun hombre se puede dezir fuerte o esforçado, si mucho tiempo no fue criado entre los trabajos y peligros. Como dezimos del hombre *Templado.* que ha de ser templado, conuiene que no sea criado apartado delos plazeres y deleytes, mas entre ellos mismos. Porque conocido lo vno y lo otro, tome y siguya lo mejor. Desta manera se entiende la ley que dize, que los trabajos traen a si las dignidades. *Dignidad.* E como quier que esto sea comun en todas las virtudes, mucho mas enla virtud de fortaleza o esfuerço, donde son mas necessarios los trabajos, para que dellos resulte el habito que se engendra en el anima, sin el qual ninguno puede ser fuerte ni esforçado. Que como es *Vso.* cosa muy difficultosa dexar lo vsado y acostumbrado: ansi tambien vsar y acostumbrar *Costumbre.* lo no vsado ni acostumbrado. para esto es el exercicio delos trabajos, por el qual se reprimen nuestros apetitos y passiones, acostumbrando nos en aquellas cosas en que la natura en alguna manera contradize y repugna. De manera que conuiene al hombre que quiere ser esforçado, acostumbrarse alos trabajos del cuerpo y del anima, iustos y honestos. Deste exercicio o costumbre, resulta vna promptitud, o facilidad para hazer aquello mismo

mismo cada y quando fuere menester. A esto llamamos Habito o inclinacion del anima causada por la exercitacion o costumbre del tomar & suffrir los trabajos. Y como quier que puestos en ellos, no sintamos la gloria y alabança que dellos resulta, tampoco sentimos la grauedad dellos, porque la gloria que dellos se espera, anima al hombre à dessearlos, quererlos & suffrirlos con buena voluntad. Y quanto mas pena en ellos passo, tanto mas gozo tiene despues de passados, con la gloria y fama que por ellos ha conseguido. De donde se infiere, que mas loado es el que con mucho trabajo y peligro alcãço la victoria, q̃ el que la houo por fortuna o negligencia del aduersario. Que mas amadas son las cosas que con maior difficultad se ganan, que las q̃ sin ella. De lo qne hauemos dicho, manifiestamente se concluye que los trabajos son muy vtiles y prouechosos. Y por el consiguente los hõbtes que quieren ser virtuosos y esforçados, los deuen desseat, amar, procurar, y alegremente suffrir, pues llegados al fin, tanto plazer y tan honesta alegria produzen. De hombres abiectos y de poco animo es, temer las trabajos & huyrlos. De lo qual nace negligencia que los haze negligentes, effeminados & malignos. El que huye estos trabajos y peligros, es hombre imbecile y de muelle coraçõ, que no merece ser contado entre los hombres. Como fueron el Emperador Antonio Eliogabalo y Sardanapalo hombres effeminados, no mereedores de ser llamados hombres, ni contados entre ellos, y mucho menos entre los Reyes y Principes. Tal fue Childerico Rey de Francia muy inutile holgazan, ocioso y negligente. Por lo qual el Papa Zacharias le quito el reyno, y le dio à Pipino padre de Carolo Magno. Por la misma causa Papa Innocencio quarto dio coadiutor al Rey de Portogal, lo qual fue justamente hecho, porque del huyr de los trabajos y peligros en las cosas justas y necessarias, se siguen muchos inconuenientes. Hazense los hombres torpes, viciosos, perezosos, effeminados y negligentes.

Habito.

Conclusion.

Contra los que huyen los trabajos.

Antonio Eliogabalo, Sardanapalo.

Childerico.

Pipino Rey de Portogal.

CAP. XIII.

Qual ha de ser el peligro que se teme o espera en las cosas grandes, difficiles y peligrosas, y de quatro generos de cosas terribles y temerosas.

HA de ser el peligro que se teme o espera en las tales cosas, muerte de presente, que es la cosa mas terrible de todas las cosas terribles. Por aunque naturalmente los hombres teman las cosas que les pueden ser dañosas, mucho mas aquellas que pueden causar la muerte, pues por ella se dissuelue y desata la vnion del cuerpo y del anima, y es reduzido el hombre a no ser. A este peligro se pone el hombre de animo generoso, por ganar honrra & gloria, & no incurrir en infamia. Por esto suffre los peligros de la batalla, y no siente las heridas. O si las siente, quiere mas morir, que caer de su grado & dignidad. La qual piensa estar en vencer o morir. Y esto toma por mejor y lo sigue. Quando los hombres se ponen en peligro de muerte, no por su voluntad: mas porque no puedan al hazer. Ansi como acaece a los que andan por mar, que se disponen a suffrir la muerte por la tempestad. Este no es esfuerço, como quier que vnos la teman mas que otros. Por tanto Hypomedon daua grandes querellas a los dioses, porque permittian que se ahogasse en las aguas, y no querian que muriesse à hierro en alguna batalla. Dando a entender, que no era cosa de esfuerço ni de hombre esforçado, morir en las aguas; pues era de necessidad y no de voluntad, segun adelante mas largamente diremos. Concluyendo en este articlo dezimos, que para conocer cerca de que males se ha de considerar el esfuerço, & para saber que cosas se deuen justamente temer, ha se de presupponer que algunas cosas se temen naturalmente, otras razonable, otras liuiana, otras engañosamente. Porque son quatro species de temor. Vno es temor humano en las cosas tristes & terribles que exceden la natnraleza y virtud humana. De manera que contra ellos no hay remedio natural, como son los peligros extremos, que vienen arrebatadamente. En los quales no ha lugar el acometimiento razonable, ni voluntario suffrimiento, como acaece al que cae de puente en el agua, o el golpe del relampago, o trueno o auenida arrebatada. Estas cosas todas los hombres las temen; y el que no las teme seria insensible o loco, y no esforçado; porque tales peligros ninguno los puede huyr. Este temor, no es vicio, mas affeccion natural del anima inexpugnable a la razon. Otras cosas se temen razonablemente. Este temor se dira razonable en las cosas tristes y terribles, en las quales no cabe medio de mayor bien. Como acaece al marido que teme de no dar à su muger o hija a otro, para que vse della por dineros que le dio, lo qual deuia mas huyr que la pobreza, porque aquel es mayor mal que este. E generalmente esto ha lugar en todas las cosas que por rason se deuen huyr y escusar por si mesmas, o por escusar mayores males, o ganar mayores bienes, cada cosa en su grado. Este llaman los Philosophos temor de los prudentes y esforçados: no es vicio, mas virtud de esfuerço. La qual es temer o osar con recta razon. En este acto de esfuerço es necessaria vna estimacion razonable de mayores males y bienes; porque no todas las cosas nos fatigan ygualmente; vnas mas, otras menos que deuen, otras como no deuen. Porende cerca de las cosas temidas, deue el hombre esforçado examinar la esperança y el miedo, y templar la esperança con el miedo,

Peligro.

Honrra y gloria.

Mar.

Hypomedõ.

Conclusion.

do, y el miedo con la esperança. E si lo vno es menos, o mas lo vno que lo otro, ansi como vn vicio con otro vicio, repelerlo. Finalmente esperar, o temer como es razon. Otras cosas se temen ligeramente. Este es temor liuiano de pequeño mal, o de poco daño, enel qual se daña el hombre mas temiendo, que haziẽdo aquello que teme o padeciendolo. Esto acaece alos niños muchas vezes, que mas temen las amenazas que les son hechas que los açotaran, que los mismos açotes. Este se llama temor delos niños y delos locos, que temen las cosas liuianas, y no las pesadas y graues, o que ygualmente toman las vnas y las otras. Ansi que a algunos da causa de temor solamente poder temer. No hay modo dela vida ni dela miseria, si tanto temen los hombres quanto pueden. Como quier que no deuan temer mas delo que es razon. Otras cosas se temen falsa y engañosamente. Este es temor falso, o vano. Como acaece enlos que temen lo que no saben, saluo de solas las palabras de otros o de su relacion, o de la propria imaginacion. Esto comunmente acaece alos viejos o impotentes, que no miran, que mas cosas son las que nos ponen temor, que las q̃ nos apremian. E muchas vezes somos mas affligidos por nuestra opinion, o sospecha, que dela misma cosa que sospechamos. La fama suele hazer guerra a nos mismos dentro de nos, porque creemos ligeramente las opiniones delos otros. Y no discutimos aquellas cosas que nos traen al medio conueniente y razonable. Mas luego creemos las cosas que nos ponen temor y trepidacion. Los tales participan delos vanos temores delos viejos. Pues como hauemos dicho, los niños temen las cosas liuianas, los viejos las vanas y falsas. Desto que hauemos dicho parece que es la differencia que es entre el hombre esforçado y osado, pues el osado, ninguna cosa teme delas que naturalmente ni con razon deuen ser temidas, mas assi como vano, glorioso y temerario, en todas osa, y a todos peligros se offrece sin razõ y sin causa razonable. El hombre esforçado, teme todo aquello que naturalmente todo hombre deue temer, y todo lo que con razon qualquier hombre sabio y prudente teme y deue temer y huyr. Assi mesmo parece delo ya dicho la differencia entre el hombre esforçado y el temeroso, que el temeroso teme lo todo, no solamente lo que naturalmente se deue temer: mas tambien lo que es liuiano y vana y locamente se teme. El hombre esforçado ninguna cosa destas teme: mas todo aquello osa acometer y suffrir con buen animo, y es aparejado para hazer qualquier cosa destas, segun y como deue, y para suffrirlas quando fuere menester.

Differencia entre el esforçado y temeroso.

CAP. XIV.

Dela osadia, y delos males que della nacen.

Para que la voluntad determine bien cerca del esfuerço, es necessario que haya consideracion alos dos extremos que se hallan en qualquier cosa graue, difficile, temerosa y peligrosa, que son, Osadia, y Temor. Los quales proceden del amor que el hombre tiene a si mismo, por el osa, o teme mas que conuiene, o por hourrar su persona, o por conseruarla. Quando la cosa graue, difficile, terrible y peligrosa se representa al anima por los sentidos corporales: luego la siente, y se inclina à querer lo que le puede ser prouechoso, y lo ama. Deste amor nace la osadia, que es acometimiento inconsiderado contra los peligros, con esperança de sobrarlos, por la gran confiança que de si mesmo haze por sus fuerças o por su industria o experiencia, o delos que le han de ayudar y fauorecer. Desecha y menosprecia el temor que es natural enlos hombres, ponese arrebatadamente enlos peligros, porque oluida lo que deue y lo que no deue. Los hombres que ansi son osados, comunmente son gloriosos, vẽtosos, hinchados, arrogantes, blasfmadores, alaban sus cosas mas que deuen, pensando por esta via mostrar se fuertes o esforçados: pesales delos actos virtuosos que los otros hazen, han embidia y detraen dellos por los abaxar menospreciandolos, o alomenos no diziendo bien dellos. Estos y otros muchos daños resultan deste extremo, porque el en si es vicio quando esta en sus fuerças. Por tanto el hombre virtuoso y esforçado no lo deue seguir ni tomar, pues tiene por compañeta y guiadora la Temeridad, por la qual el hombre confia de si, mas delo que conuiene, para hazer y obrar lo que quiere. Y quanto mayor osadia y confiança touo al principio, tanto mayor temor y flaqueza tiene enla prosecucion del negocio, y al mejor tiempo desfalleee, y lo dexa con mayor mengua y daño suyo. Como acaecio a Phaeton hijo de Apolo, el qual con mucha osadia y confiança mas dela que conuenia, demando el carro a su padre. Y luego que los cauallos se començaron a escalentar, no pudo ni supo regir el carro. Y tan gran temor houo, que ya no quisiera hauerse puesto enello. cayo en tierra y murio. Terencio Varron consul Romano, por la loca osadia que touo de pelear con Hanibal enla batalla de Canas, quasi destruyo el pueblo Romano. por lo qual toda su vida biuio muy triste, y nunca rayo la barua, ni corto el cabello, ni comio sobre mesa, ni quiso tomar officio de honrra aunque gela dauan, diziendo que otros mas dichosos officiales hauia menester el pueblo Romano. Otra tal osadia hizo Flaminio eerca de Trasimeno, y otros muchos que por euitar

Del amor nace el temor y la osadia.

Cõtra los osados.

Temeridad.

Phaeton.

Terencio Varron.

Flaminio.

tar prolixidad aqui no escriuo. Deuen los hombres conocer a si mismos y medir y estimar sus fuerças y la qualidad de sus personas y de sus aduersarios, y no confiar de si mas que deuen, ni tomar sobre si mas carga dela que pueden suffrir. Y no solo deuen considerar que aquello sobre que contienden es justo y honesto, como adelante diremos; mas tambien las fuerças de cada vno y las qualidades como dicho es, porque no cayan torpemente como no bastantes para suffrir tan gran carga: como hizieron los suso nombrados. Que el *Varon esforçado.* varon esforçado ansi como conuiene que sea verdadero, no insidioso, y asechador, o engañador, assi es necessario que sea cauto y estimador ygual de sus cosas, no se llamara esfuerço *Alexandre.* ni fortaleza: lo que hizo Alexandre el magno, que conquistãdo las Indias cerco vna ciudad, y enel combate subio primero enel adarue. E quando eode no vio resistencia, metiose a solas en medio la plaça. E luego visto por los enemigos fue muy reziamente combatido y herido debaxo del braço de vn passador, que le hizo perder la fuerça por la mucha sangre que le salia, y cayo de rodillas: e ansi estuuo peleando hasta que fue socorrido delos suyos. fue marauilla no le matar. Esto no se puede ni deue dezir esfuerço, mas osadia reprehensible. porque aunque el fuesse muy poderoso de gente y generoso de coraçon, no se podia poner de aquella manera solo entre los enemigos: e specialmente siendo rey, porque perdida su per- *Capitan.* sona era perdida su hueste y estado. Harto haze el rey o capitan en gouernar bien su hueste y batalla, y mirar y proueer y preuenir los peligros, y dar galardon alos hombres valientes y esforçados y animarlos, y desechar alos couardes. Estos son los medios por donde los reyes vencen a sus contrarios y acrecientan sus señorios, mas que no por pelear con sus personas: aonque es bien que lo sepan hazer para quando fuere necessario, segun mas largo diremos quando hablaremos de los actos del esfuerço, y tambien quando escriuieremos dela intencion que deue tener el hombre esforçado para *Vno a muchos.* entrar enel peligro. Ansi que gran locura es acometer o esperar el hombre quando no deue, conociendo que sus fuerças no bastan para ello. Como si vn hombre acomete o espera a muchos. Saluo si el vno fuesse tan notable, famoso y experimentado, que ya otras vezes hu- *Sanson, Iudas Machabeo.* uiesse hecho lo mismo. Como hazia Sanson y Iudas Macabeo, muchas vezes solos vencieron a muchos. No es de oluidar lo que hizo Eleazar cauallero esforçado yendo con Iudas Machabeo contra el rey Antiocho. Como vio vn elephante muy ornado, pensando que el rey viniesse alli, por librar su pueblo y ganar gloria, metiose por medio delos contrarios, hiriendo ala vna mano y ala otra enellos, hasta que llego al Elephante. Entonces atrojo el escudo por poder dar mayor golpe, del qual cayo el elephante sobre Eleazar y alli murio. Delo qual espantados los contrarios se retiraron, y fue librado el pueblo de aquel peligro.

¶ El Cid Ruy Diaz libro al rey Don Sancho *Cid Ruy Diaz.* el segundo de catorze caualleros que lo lleuauan preso. Don Aluaro Yañes de Amaya *Don Aluaro Yañes.* otra vez libro a este mismo rey Don Sancho de quatro caualleros que lo lleuauan preso. Garci Perez de Vargas quando el rey Don *Garci Perez de Vargas.* Fernando tenia cercada a Seuilla, yendo solo por su camino, no le osaron acometer ni esperar siete caualleros Moros. Garci Gomez *Garci Gomez Carrillo.* Carrillo siendo Alcayde de Xerez, quando vino sobrella el rey de Granada, solo la defendio, hasta que coo garsios de fierro le sacaron. El rey visto su esfuerço mando que no le matassen, hizole curar y diole muchas cosas y mandole soltar libremente. Estos caualleros eran muy fuertes y muy experimentados, por esso se ponian a tan grandes peligros. Aunque enellos se repute a gran virtud de fortaleza, o esfuerço, en otras personas que tales no fuessen, reputar se ha a osadia o temeridad. Otro tanto diremos quando los pocos *Pocos a muchos.* acometen o esperan alos muchos, saluo si los pocos son tan señalados y excellentes, que su excellencia ha ygualdad con la muchedumbre de los otros. Como acaecio al conde Don Al- *Dõ Aluaro de Lara.* uaro de Lara, que sobre su prision desafio con trezientos caualleros a Don Gonçalo Ruyz Giron, y a Don Alonso Tellez señor de Vizcaia con seyscientos caualleros y los vencio y encerro en Castrejon. Otro hecho famoso acaecio sobre la peña de Martos, cuyo alcayde *Peña de Martos.* era Don Aluaro Perez de Castro, el qual estaua absente enla corte quando los Moros la cercaron. La Condessa y las mugeres que con ella estauan, la defendieron algunos dias, hasta que vino Don Tello con los caualleros que hauian ido a hazer caualgada. Como vieron tantos Moros, detuuieronse para hauer consejo delo que deuian hazer. Entonces dixo Garci *Garci Perez de Vargas.* Perez de Vargas, que fuessen todos juntos de vn tropel y entrassen por medio de los Moros, y aossi lo hizieron y defendieron la fortaleza. Los Moros visto su esfuerço, no quisieron estar mas alli. En conclusion. El varon es- *Cõclusion.* forçado no deue mucho cobdiciar la gloria que del vencimiento espera. porque esto muchas vezes daño al que demasiadamente la dessea; mas coo moderacion se deue dessear.

CAP. XV.

Del temor y delos males que del nacen.

EL otro extremo, que se halla enlas cosas graues, difficiles, terribles y peligrosas, es el temor. Que ansi como el anima ama las cosas peligrosas, ansi teme las dañosas. Temor *Temor* es

Miedo. es miedo del mal que esta cercano. y muchas vezes se pone lo vno por lo otro. Algunos dizen, que temor es vn inconsiderado desechar y huyr los peligros y las cosas que contra ellos se puede hazer. O es vna tristeza o perturbació del anima que procede dela fantasia por el mal que parece que muy presto ha de venir. Quando pensamos que algun mal nos ha devenir de presto, deste pensamiento se causa vna tristeaa y turbacion al anima, que llamamos temor. El qual nos retrae que no hagamos acto virtuoso de esfuerço como deuemos, huyendo el peligro, dexando de hazer lo que somos obligados o queriendolo hazer, de turbados no podemos. Assi que del temor resulta vn medio, o es el mismo miedo que haze al hombre meticuloso, que no solo teme lo que deue temer, mas aun teme lo que no deue, con horror, espanto, temblor delos miembros, tanto que le faltan las fuerças y la esperança de conseguir lo que dessea. Porque quien teme mas que deue, de necessario pierde la esperança. Y quanto el hombre es vencido y apartado de virtud por el miedo, tanto lexos esta dela confiança, y tan cerca dela desesperacion. La qual menguada de todo consejo, haae al hombre precipitarse sin ninguna consideracion para hazer lo que no deue, o dexar de hazer lo que deue segun razon. Y de tal manera esta consternado, espantado, turbado y abatido, que parece aronito o atronado sin ninguna seguridad ni reposo, muy aparejado para huyr el peligro y las sospechas del. Tanto es muelle el coraçon del timido, y tanta su imbecilidad o flaqueza, que ninguna cosa aspera puede suffrir ni comportar, mas como muger flaca cae, llora y se quebranta. de tal manera, que por escusar los peligros y trabajos, dessea la muerte, y algunas vcaes la toma por sus manos. Lo qual viene de coraçon muelle o flaco. Deuelo mucho huyr el hombre esforçado. pues la virtud de fortaleza o esfuerço le amonesta que fuertemente persigua todos los vicios, como contrarios ala virtud. Por esto los sabios antiguos reprehendieron a Caton y alos otros de quien ya hauemos dicho que se mataron por no venir a mano de sus enemigos, como hiao Hanibal, Bruto, Scipion suegro de Pompeio, Labeo Marso, Casio, Nero, y otros, que por euitar prolixidad no se escriuen. Estos no hiaieron acto virtuoso ni de esfuerço, mas dezirse ha flaqueza de animo, locura y cosa injusta y reprobada, como adelante mas largamente declararemos. Ansi que grande y muy vicioso extremo es el temor o miedo enlas cosas grandes, difficiles, terribles y peligrosas, quando esta vigoroso, y no es reprimido como deue, no se deue seguir ni tomar por el hombre esforçado: pues por el no puede alcançar el fin del esfuerço, que es honrra y gloria, o escusar la infamia, que de no hazer lo que deue puede incurrir. Mas deue tener ante los ojos la verguença que del temor o miedo se le sigue. Por la qual los hombres son esforçados. Como deaia Polidoro Alcameno rey de Lacedemonia, preguntado porque los Spartanos se hauian fuertemente en las batallas: respondio, Porque sus capitanes aprendieron tener verguença de no hazer lo que deuian. Que ley antigua era cerca delos Lacedemonios y Romanos, que los que generosamente biuiessen, y por la Republica moriessen, fuessen muy loados, y hauidos por bien auenturados. Y por el contrario los temerosos, fuessen vituperados, como si houiessen biuido infeliz y miserablemente. Por tanto echaron de Sparta a Archilo poeta en la hora que vino, porque en ciertos versos que hizo... Damaretia muger famosa de Lacedemonia, como supo que su hijo era temeroso, y por el consiguiente no digno de ser su hijo, ella misma le mato. y por memoria del hecho famoso, mandolo esculpir sobre su sepultura. Lacena otrosi muger famosa de Lacedemonia tambien mato a su hijo, porque huyo dela batalla. E ansi lo mando escreuir en su sepultura. Goncia quando le traxeron nueua de Creta, que era muerto Aerotate, respondio, Bien sabia yo que yendo a pelear con los enemigos, o hauia de morir o vencerlos. Por mejor tengo que muera como esforçado, que biua como temeroso menguadamente. De otros muchos leemos que hizieron lo mismo, especialmente de otra muger de Lacedemonia, que como sus hijos houiessen huydo dela batalla y viniessen a ella, les dixo: Donde bolueys malos mancebos? Por ventura queteys tornaros adonde salistes? y alço sus ropas y mostroles el vientre. Otra muger tambien de Lacedemonia, como vio venir a su hijo de la batalla, preguntole como succedian los hechos dela patria, el respondio que todos hauian perecido. Arrojole cierta cosa que enlas manos tenia y matole, diziendo, Luego malas nueuas nos embiaron contigo. Otra muger tambien de Lacedemonia embio cinco hijos suyos ala batalla, y quedo ella en los arranales esperando lo que succedia. Lo qual pregunto a vno que venia dela batalla, y respondiole que todos sus hijos eran muertos. Ella le dixo, No es esso lo que te pregunto, sino que como succeden las cosas dela republica. El respondio, que vencia a los enemigos. Dixo ella, Pues ansi es, con buena voluntad suffro la muerte de mis hijos. Otra muger enterraua vn hijo suyo que era muerto por la republica. Como vna vieja houiesse della lastima dixole, O muger fortunada. Ella respondio, Por cierto bien, pues pari hijo para que muriesse por la republica, y aquello mismo le succedio. Destos y otros muchos exemplos, claramente parece quanto es loada la virtud de fortaleza o esfuerço, y quan vituperada la couardia. Sintiendo esto

vn

Marginal notes: Desesperacion. — Contra el timido. — Estos temataron. v. 22. Caton. — Hanibal. Bruto. Scipion. Labeo Marso. Casio. Nero. — Polidoro. — Archilo. — Damaretia — Lacena. — Goncia. — Otra muger. — Otra. — Otra. — Otra.

vn cauallero famoso, porque le dixeron que su hijo hauia huydo dela batalla, le escriuio. Mala fama se ha dicho de ti, porende luego la limpia, o nunca parezcas.

CAP. XVI.

Qual es menor mal la osadia o el temor, y porque la fortuna ayuda alos osados y desecha alos temerosos.

YA hauemos dicho delos dos extremos, que son temor y osadia, los quales estando en su fuerça, son vicios reprehendidos. Por tanto el varon esforçado ninguno dellos deue seguir. Mas deue tomar el medio entre el vno y el otro, que ni sea muy osado, ni muy temeroso, y que refrene la osadia, y sossiegue el temor. Desta manera, tomara el medio que conuiene segun el recto inyzio de la razon. Y porque acertar punctualmente enel medio es muy difficultoso, pues finalmente queda ala discrecion de cada vno, consideradas las qualidades y circunstancias necessarias, es bien que veamos en caso de duda, dada ygualdad delos extremos, a qual dellos deue el hombre mas declinar. Algunos dizen, que en tal caso mejor es quedar algo corto, que alargarse. Porque mas haze al medio lo diminuto, que lo excessiuo. Ansi lo consejaua Isocrates al rey Nicocles enel libro que hizo de religion. Lo qual en otras cosas podria hauer lugar, mas en nuestro caso, mejor es declinar ala osadia que al temor. Porque la osadia esta mas cerca del medio, y es mas semejante a el: del qual en alguna manera es participante, porque ya estuuo enel medio y passo adelante, y el temor nunca llego al medio. Pues el hombre esforçado osa lo que segun la razon reglada deue osar, y no osa lo que no deue osar. El osado osalo todo, lo que deue, y lo que no deue. En quanto osa lo que deue, es semejante y mas cercano al esforçado que no el medroso, que ni osa lo que deue, ni lo que no deue. Tambien la osadia puede ser mas ayna y mejor refrenar para reduzirla al medio, que despertar, mouer y lleuar adelante al temor para llegar al medio. Como dezimos del prodigo que esta mas cerca dela liberalidad, que es el medio entre prodigalidad y auaricia, que no el auariento. Porque el prodigo, dando lo que deue y lo que no deue, ya llega al medio y passa del, y ligeramente se puede refrenar y reduzir al medio. El auariento que no dio nada; nunca llego, y con mucha difficultad llegara al medio. Allende desto el prodigo, aunque a si mismo dañe, a otros aprouecha; el auariento ni a si, ni a otros. Ansi en nuestro proposito dezimos, que menos dañoso es allegarse el hombre ala osadia, que al temor. Por tanto los antiguos, segun dize Salustio en el Catilinario, dezian que en la batalla tienen mucho peligro, los que mucho temen. Porque el temor dela batalla, segun dize Seneca en vna tragedia, peor es que la misma batalla. En el Deuteronomio c. 20. mandaua Dios al temeroso, que no peleasse, porque no hiziesse alos otros temerosos como el lo era. San Bernardo sobre esto dezia al temeroso, Si por ventura huyste dela batalla, piensas que te libraste delas manos de los enemigos. Con mayor animo sigue el aduersario al que huye, que sostiene al que pelea. Ansi que la osadia es hauida por muro enlas batallas. Por tanto el hombre que ha de pelear, ha de tener animo costante, y esperar siempre enla victoria yendo contra los enemigos y contra los peligros con grande osadia. Que alos osados, ayudalos la fortuna, alos temerosos desechalos, porque los que osan, son mas llegados al medio virtuoso, y mas conformes ala condicion dela fortuna. Aunque algunas vezes alos mas osados y mas fuertes acomete y vence, y alos mas imbeciles y flacos dexa. Ella es la que hizo que Mucio Sceuola suffriesse el fuego, y Fabticio la pobreza, Rutilio el destierro, Marco Regulo los tormentos, Caton y Hanibal la muerte, Socrates la ponçoña, y otros muchos que quisieron mas clara muerte, que escura vida. Porque lo segundo es cosa natural y propria dela natura que no se puede escusar. Lo primero es proprio del hombre fuerte o esforçado, por esso lo toma y escoge. Assi lo dezia Leonidas rey delos Lacedemonios. Mas comunmente vemos, que la fortuna es mas amiga y fauorecedora delos osados que delos temerosos. Y tanta puede ser la virtud y costancia del hombre esforçado, que vença ala misma fortuna, y rompa sus leyes quando la osadia es empleada contra el que no es osado. Que contra los osados: segun dize Ouidio, no es segura la osadia. Porende el hombre esforçado, no deue poner su confiança en la fortuna, ni referir sus cosas a ella. Mas deuelas medir, moderar y regir por razon. La fortuna haga su officio. E en caso que la fortuna tanto fauoreciesse al osado, que saliesse con su intencion alcançando el fin que desseaua, no por esso le diremos esforçado. porque aunque el osado fauorecido por la fortuna, parezca osado, no lo es. Como el joglar vestido de vestiduras de rey, que parece rey, mas no lo es. El hipocrita tiene aparencias de bueno, mas no lo es. Ansi el osado que toma mas parte dela osadia que conuiene, es simulador de virtud, mas no es virtuoso, aunque la fortuna le fauorezca y salga con su intencion.

Isocrates. Comparacion. Salustio. Seneca. Bernardo. Osadia por muro. La fortuna ayuda alos osados. c. 11. Mucio Sceuola. Fabricio. Rutilio. Marco Regulo. Caton. Hanibal. Socrates. Leonidas. El esfuerço vence ala fortuna. Ouidio. Fortuna. Contra el osado. Comparacion.

CAP.

CAP. XVII.

Quien deue ser mas mirado y estimado el osado o el temeroso. E quien haze mas el que refrena el miedo o el que sossiega la osadia.

DElo que hauemos dicho se infiere, que mas deue ser mirado y estimado el hõbre osado, que el temeroso. Porque la osadia esta mas cerca del miedo, y en alguna manera participa conel, y mas ligeramente se puede reduzir al medio, que el temor, como esta dicho. Esto se ha de entender estando los dos extremos en sus fines, que si los extremos son moderados, mas haze el que modera el miedo, que el que refrena la osadia. Porque es mas difficile sossegar o reprimir el miedo, que retraer o refrenar la osadia. Porque el miedo esta mas lexos dela virtud dela fortaleza o esfuerço, que consiste entre los dos extremos de temor y osadia, y le es mas contraria y mas resistiente, que la osadia que le es mas cercana y menos contraria y menos resistiente. E por el consiguiente en alguna manera parece que la virtud del esfuerço acomete al miedo mas reziamente que ala osadia. Delo qual por algun respecto parece ser acometida. E como sea cosa mas difficultosa el suffrir que el acometer, y de animo mas fuerte y mas firme, siguese que quien vence al que suffre, que es el miedo, mas haze que el que vence al que acomete, que es la osadia. Porque el que suffre los males y las cosas asperas, temiendolas y teniendolas como delante delos ojos, y como si ya estuuiessen presentes, sientelas mas y parecenle mas rezias y temerosas, que al que ha de acometer o acomete, el qual siente los males venideros mas enel animo, que enla misma cosa. Por tanto justamente son muy alabados aquellos que con grande y leuantado animo sufriendo las cosas graues, difficiles, asperas, terribles y peligrosas, sossegaron el miedo, y salieron vencedores delos grandes dolores que de aquello se siguen, y no cayeron de su grado o reputacion. Que como naturalmente desseamos conseruar nuestra vida, por el consiguiente tememos aquello que nos puede priuar della. Por esto, luego que el peligro delas cosas se nos representa, haze en nosotros impression y causa temor; y quanto mas el peligro se va llegando, tanto mas el temor va creciendo. y llegado ya el peligro y en medio del, el temor esta mas poderoso. No es ansi enla osadia, que luego al principio tiene todo su vigor. & quanto mas va adelante, tanto mas se va diminuyendo, y perdiendo sus fuerças por la resistencia y contrapugnacion del aduersario, y por los males que va sintiendo. Ansi que mas es sossegar el miedo, que regir la osadia, agora estos extremos cayan en diuersas personas o en vna mesma, agora sea el acometedor o el acometido: que en cada vno dellos concurren estos dos extremos, si no es del todo osado o timido.

Temor, osadia.

Suffrir Acometer.

CAP. XVIII.

En que males interuiene el esfuerço para que el hombre se pueda dezir esforçado.

PVes hauemos dicho que el esfuerço es vn medio, habito del animo entre los dos extremos temor y osadia. Temeroso es el que todo lo teme, lo que deue y no deue temer, ninguna cosa triste osa hazer ni padecer, que sea de osar o de no osar. osado es el que osa lo que deue y no deue osar. Siguese que esforçado es el que osa como deue. Enesto conuiene conel osado. no osa lo que no deue acometer, hazer o padecer, enlo qual conuiene con el temeroso. De donde claramente parece, que no todas las cosas tristes y terribles se deuen temer y huyr, ni todas las cosas agradables se deuẽ acometer, hazer ni sostener. Porque enla verdad ninguna cosa se deue temer ni huyr, saluo en quanto es mala. Y por el contrario, ninguna cosa deue ser desseada ni amada, saluo en quãto es buena. De manera que seguo la multiplicacion y differencia delos bienes que se deuen dessear y procurar, se toma la differencia delos males y cosas tristes que se han de huyr, para venir al medio en que consiste la virtud del esfuerço. Para mejor entender esto, ha se de presupponer, que vnos son los bienes del cuerpo, otros del anima, otros dela fortuna. Bienes del cuerpo son estos, Sanidad, hermosura, grandeza, fortitud, ligereza; de los quales bienes son contrarios enfermedad del cuerpo, deformidad, poquedad, debilitació, tardança. Los bienes dela fortuna son nobleza, tener muchos amigos y buenos, riquezas, muchos hijos y nietos, buena edad & buena vejez; los males contrarios a estos son, no ser noble, tener pocos amigos y no buenos, pobreza, malos hijos, mala vejez. Los bienes del anima, algunos son naturales, como buen ingenio, industria, solercia del animo, buena memoria; los males contrarios destos son, ingenio tardo, pereza, ignorancia, oluido. Otros son bienes del anima ganados por estudio y doctrina. Prudencia, temperancia, justicia, fortaleza, con las otras especies y modos dellas; los males contrarios a estos, locura, intemperancia, injusticia, temor, astucia mala, inercia, negligencia, temeridad, y otros semejantes a estos. De algunos destos bienes y males que hauemos dicho, el principio y la causa son en nos, & dentro de nos. Estos bienes y males se han a nos, como cosas honestas o torpes, y por ellos somos alabados o vituperados. porque si malos son, la culpa es nuestra, como son los males y bienes del anima, virtudes y vicios. Empero delos otros bienes y males, la causa y el principio no es en nos, ni dentro de nos, mas en otros y fuera de nos, o en todo, como son los bienes y males dela natura de-

Bienes del cuerpo.

Bienes de fortuna.

Bienes del anima.

Bienes y males que son en nos.

Bienes y males que no son en nos.

parte

parte del cuerpo, como sanidad, y hermosura, grandeza, fortitud, ligereza y los contrarios a estos. Porque quanto a estos bienes y males somos tales por la necessidad de la naturaleza, y no por nuestra buena o mala voluntad. Y por el consiguiente, no se han a nos como cosas honestas o torpes, mas como cosas delectables o tristes dessseadas o no desseadas. Por tanto por ellas ni somos alabados ni vituperados, pues por nuestra negligencia o diligencia estos bienes o males no nos vienen. o en parte, ansi como son los bienes y males dela fortuna, o del caso, como es la nobleza, las riquezas, el poder y otras cosas semejantes y las contrarias dellas, que se han a nos como vtiles o inutiles, en quãto la causa y principio dellas no es en nos, no somos loados ni vituperados. Pero en quanto algun bien nos toca, y nos viene, no de sola la fortuna, mas tambien por nuestra diligencia, en tanto por ello somos alabados. Y en quanto algun mal delos contrarios nos viene por nuestra culpa o negligencia, en tanto por ello somos vituperados. Como acaece enel ciego nacido pobre de su nacimiento y linaje. Ninguno le culpa de su ceguedad. Pero el ciego por mucho beuer de vino, o el Prodigo por su prodigalidad o dissipacion de bienes, por ambas cosas, es iustamente increpado. porque los bienes que en nos son a natura o fortuna, en nos es en conseruarlos o acreccentarlos, vsando dellos como deuemos, o destruyrlos o perderlos y como no conuiene. Y como de todos los bienes y males ya dichos, algunos son buenos, honestos, y sus contrarios malos y torpes, como son los bienes y males del anima, vicios y virtudes. Otros son bienes delectables y vtiles, y sus contrarios males, tristes y inutiles, ansi como son los bienes y males dela natura y fortuna; y como el anima es mejor & mas noble que el cuerpo, ansi los bienes del anima que consisten en virtudes, son mas dessseados y procurados del varon esforçado, que los bienes del cuerpo que son a natura o a fortuna. Y los males del anima que consisten enlos vicios contrarios, repelelos y huyelos el varon esforçado, mucho mas que los males del cuerpo que estan o vienen al cuerpo, a natura o a fortuna, y delos que ellas hazen o vienen dellas. Esto es porque por solos los bienes del anima que son las virtudes, justamente somos alabados, porque ninguna cosa es digna de alabança, saluo la virtud. E tambien por solos los males del anima, que son los vicios, rectamente somos vituperados, porque ninguna cosa es verdaderamente vituperable, saluo el vicio. Que ansi como la virtud y honestidad, a quien es deuida alabança, son vna misma cosa, ansi el vicio y la torpedad merecen vituperio. Porque enla verdad ninguno es honesto, saluo el virtuoso, ninguno es torpe, saluo el vicioso. Pues si la virtud del esfuerço es cerca de sus proprios obiectos, segun la razon del medio entre osado y temeroso: el osado se ha cerca destas cosas segun excesso, pues en todo osa & ninguna cosa teme, el temeroso se ha segun defecto, pues todo lo teme & ninguna cosa osa, siguese de necessario que el esfuerço es medio entre los dos extremos, en quanto por el osa el hombre esforçado lo que deue, y teme lo que deue temer, y por el consiguiente lo que no deue osar, no lo ose, y lo que no deue temer, no lo tema. Por tanto para conocer que cosa es esfuerço, y que hombre se dira esforçado, ha se de presupponer, que son aquellas cosas que deuen ser osadas y acometidas iusta y verdaderamente, y que temidas & huydas. Porque muchos en algunas cosas son osados, & parecen esforçados, mas no lo son. Otros en algunas cosas son temerosos, y parecen couardes y no lo son. Pues como quier que el officio dela virtud del esfuerço principalmente entienda en rectificar el remot por respecto delas cosas tristes y terribles como ya hauemos dicho. Cosas tristes propria verdaderamente son aquellas que se temen porque dañan el cuerpo, o el anima, o algun bien del cuerpo o del anima, como es la enfermedad o pobreza. Terribles cosas son aquellas que no solo dañan, mas tambien corrompen el cuerpo o el anima que es la vida, y por el cõsiguiente todos los bienes del cuerpo y del anima como es la muerte que es el fin y lo postrero delas cosas terribles en su genero. Que ansi como la muerte corrompe el cuerpo y por el consiguiente la vida: ansi la infamia corrompe la buena fama que es vida del hombre por la qual biue despues de muerto. Ansi que es mucho de mirar para saber que cosa es esfuerço y qual hombre se dira esforçado, que cosas son de temer como tristes; y que como terribles. De donde resulta la differencia entre el hombre esforçado y el osado y temeroso, y qual sera verdaderamente esforçado o lo parece no lo seyendo, y quantas maneras ha de esfuerço.

Ciego. *Prodigo.* *Bienes del anima.* *Virtudes.* *Vicios.* *Esfuerço medio entre los extremos.*

Las cosas que deuē ser osadas o temidas. *Cosas tristes.* *Terribles.* *Infamia.*

CAP. XIX.

Que en las cosas injustas o injustamente proseguidas, no se puede dezir el hombre esforçado ni el acto virtuoso.

PAra que el acto del esfuerço se diga virtuoso, y el que lo faze esforçado, conuiene que sea sobre cosa iusta, y se haga iustamente. Que si la cosa es injusta, o se haze iniustamente, aunque le haga en fauor dela republica y sobre cosa grande, difficile, terrible y peligrosa, no se dira acto de esfuerço, ni el que lo hiziere esforçado, puesto que tenga grandeza de coraçon, mas dezir se ha fiero o cruel segun determina Aristoteles enel quarto libro de las Ethicas. Porque ninguna cosa se puede dessear ni querer, si no fuere buena, honesta y justa, ni temer sino fuere mala o injusta. Ansi que todos los trabajos

trabajos y molestias que los hombres toman, han de ser enlas cosas justas y honestas, para que dignamente se puedan dezir esforçados: que si son injustas las cosas sobre que se contiende, o desonestas o no se prosiguen como deuen, falta la primera condicion que requiere la virtud de fortaleza o esfuerço, que es la Iusticia su cópañera. Porque aunque la fortaleza bellica o esfuerço bellico, de quien tractamos, sea virtud excellente, y por cierto respecto mas que las otras, nunca ella es sin las otras: especialméte sin la justicia, se puede llamar virtud, pues ella no se comete a si mesma. Ansi que el esfuerço sin la justicia, materia es de iniquidad, y quáto es maior, tanto mas aparejada para opprimir alos inferiores. Por tanto es necessario que ambas concurran como hermanas o compañeras, y como mas excellentes que las otras. Pues no solo son prouechosas al que las haze o exercita, mas tambien a otros que dello reciben honrra y prouecho. Y quanto mas comun es el bien, tanto mas excellente. Por el consiguiente los hombres justos y fuertes son mas honrrados que los otros que hazen las otras virtudes, segun lo determina Aristoteles; la vna en paz, la otra en guerra traen grandes prouechos alos hombres. Verdad es que si ambas fuessen puestas enla balança, preponderaria la justicia ala fortaleza. Por tanto Agesilao rey de Laecedemonia preguntado qual destas dos virtudes era mas prestante virtud, Respondio, que la justicia sin fortaleza, es virtud; la fortaleza sin la justicia no. Ansi que la fortaleza o esfuerço, non se dira virtud, quando se haze sobre cosa injusta, o injustamente proseguida. Por tanto Pythagoras en sus cantares, y Orpheo en sus hymnos, enseñan lo que se deue pedir alos dioses, que son las cosas justas y modestas. Que las injustas, no las oyen ni fauorecen, aunque les sean hechos grandes & ricos sacrificios; que no se corrompen con oro ni con dones. Por esto dezia Homero q̃ los sacrificios de los Troyanos no fueron acceptos alos dioses. porque el rey Priamo y su pueblo no eran acceptos a ellos, por la manifiesta injusticia dela guerra. Esta misma fue la causa, porque quando los de Athenas contendian con los de Lacedemonia, siempre fueron vencedores los de Lacedemonia. Cuyas bendiciones mas plazian alos dioses, que los sacrificios delos Griegos, aunque los de Athenas offrecian mayores pompas y dones. Por tanto dize Theofrasto, al que quisiere señalarse entre los otros y parecer que haze marauillas, conuiene que con buena volunrad haga sacrificios alos dioses, muchas vezes y religiosamente, ann que no sean grandes los sacrificios: porque esto es señal de religion & sanctidad, lo otro de riqueza y abundancia. Desto mouido Platon dezia tractádo de sanctidad, Sancta cosa es & justa, que la misma razon haya enel recebir, que enel dar, y que entre los hombres y los dioses haya vna manera de mercaderia, que ellos den alos hombres bienes justos y honestos, los hombres a ellos, sacrificios y supplicaciones. Con tales medios y officios, las cosas priuadas y publicas se conseruan. Con esto concuerda lo que escriue Xenophon en sus commentarios, donde dize, No cóuiene pedir a Dios que siendo imbeciles & ignorantes enlas cosas dela guerra, nos haga vencer alos que son muy sabios y muy exercitados en aquella; o que el que no sabe gouernar la nao la lleue y vença, o que el que no sabe sembrar el trigo, coja mucho y bueno, o que te guarde Dios, no te guardando tu. No se deuen pedir estas cosas a Dios, como no es licito pedir alos hombres cosas contra las leyes. Mas cóuiene que los hombres prouean las cosas necessarias ante que la necessidad o el vso dellas venga. Porque como dize Salustio: no conuiene que con tormentos ni con lagrimas mugeriles pidamos a Dios que nos ayude y fauoreça, mas que velando y trabajando y bien consejando, todas las cosas succedan prosperamente. Si te quieres dar a ocio y no quieres entender en cosa alguna, no llames alos dioses, que los ternas ayrados y enojados. Pues cóuiene que los hombres se pongan enlo justo, y hagan lo que en si es, y tambien se encomienden a Dios. Que como dize Dauid, si Dios no guarda la ciudad, en vano vela el guardador. Por demas es madrugar los hombres y leuantarse ante que salga la luz, si Dios no esta en medio y es propicio alo que se haze. porque es justo y se haze justamente. Lo qual es conforme a nuestra religion christiana y alo que nuestro Señor dixo por el propheta Esayas: Los sacrificios injustos son a mi cosa abominable. En otra parte dize por Amos prophera, Aborreci y deseche vuestras festiuidades, y no tomare olor de vuestros ayuntamientos, dezia nuestro Señor alos Judios, porque eran injnstos & impios & hauian ydolatrado. Nunca Dauid dio batalla sino incitado y compellido. Ansi que la fortaleza o esfuerço siempre tono por compañera ala prudencia enla batalla. Quando Dauid houo de pelear conel gigante Golias de gran cuerpo y robusto de fuerças, dexo las armas que mucho le pesauan: porque la virtud mas se esforçaua enlos proprios miembros de Dauid y enla justicia que proseguia, que enlas armas de Saul que le vestieron. De tal manera que conel ayuda de Dios, conel golpe dela piedra, mato al enemigo. Despues deaquello nunca entro en batalla, sin consultar primero al Señor. Por esto en todas las batallas fue vencedor hasta la vejez, aunque con muy feroces y crueles enemigos peleo, cobdicioso de gloria moderado, menospreciador dela salud, por desension de su pueblo. Ansi que no enlas fuerças del cuerpo solamente consiste la gloria dela fortaleza o del esfuerço: mas enla virtud del animo, para propulsar la injuria propria o del proximo y no para hazerla. Esta es la ley dela virtud, que el que no escusa la injuria del proximo

Margin notes: Iusticia. — Fortaleza. Iusticia. — Agesilao. — Pythagoras — Homero. — Athenas. Lacedemonia. — Theofrasto. — Platon. — Xenophon. — Salustio. — Dauid. — Esayas. — Amos. — Dauid. — Ley de virtud.

ximo como la suya si puede, en tanto vicio cae, como el que la haze. Porque el error que no es resistido del que puede, es del approbado como si el lo hiziesse. De aqui començo el sancto Moyses a tentar la virtud dela fortaleza bellica o esfuerço bellico. Que como vio que el Egypcio injuriaua al Hebreo, defendiolo, y mato al Egypcio y ascondiolo enel arena, segun esta escripto enel Exodo enel ca.2. Salumon enlos prouerbios c.24. dize. Salua al que injustamente es lleuado ala muerte. De quien lo tomaron Aristoteles, Panecio y los otros philosophos que esto mismo concluyeron. Desto se gloriaua Iob en el capitulo 29. quando dixo. Salue al pobre de mano del poderoso, y al pupilo que no tiene quien le ayude. la bendicion del que estaua para perecer, y yo libre, venia sobre mi. En esto cumplia Iob el mandamiento del señor que le mando enel capitulo quarenta. diziendo. Ciñe como varon tus lomos, y toma la altura y la virtud, y humilla al que quiere injuriar a otro: lo qual tambien hizo Dauid como hauemos dicho, y otros varones fuertes y esforçados del pueblo de Israel contra grandes reyes y principes que maltratauan al dicho pueblo. Iesus Naue varon fuerte por esta causa en vna batalla vencio y destruyo tres reyes con sus pueblos como se escriue enla historia de Iosue enel capitulo diez. Despues enla batalla que houo contra los Gabaonitas, temiendo que el dia no bastaria y la noche impediria la victoria, con grandeza de coraçon y fee clamo y dixo que el sol se detuuiesse, y detuuose hasta que fue complida la victoria, porque la batalla era justa y justamente proseguida. Gedeon con trezientos varones vencio infinita gente delos contrarios, como se cuenta en el libro delos Juezes capitulo septimo. Io iathas mancebo fuertemente se houo enla gran batalla que houo contra los enemigos, como se dize enel libro primero delos reyes capitulo quattuordecimo. El pueblo de Israel estando aparejado para pelear con los aduersarios que le hauian acometido por ser sabbado, no peleo poniendose al peligro dela muerte por no quebrantar el sabbado, y ansi fueron muy mal tractados los Judios. E como los Machabeos esto vieron, considerando que si assi passasse, los enemigos vernian a pelear con ellos el Sabbado, y los matarian a todos, como fueron acometidos por los contrarios, pelearon fuertemente, y vengaron la muerte delos innocentes. Delo qual estimulado el rey Antiocho començo la guerra contra ellos, y de tal manera fueron el y los suios mal tractados, que murieron enel campo quarenta y ocho mill hombres. Y los Machabeos no eran mas de tres mill como esta escripto enel libro de los Machabeos ca. 6. A donde entre otras cosas se dize la grandeza de coraçon y esfuerço del capitan Iudas Machabeo, y tambien de otro cauallero muy esforçado

Moyses. *Salomon.* *Aristoteles.* *Iob.* *Iesus Naue.* *Gedeon.* *Machabeos.* *Antiocho.* *Iudas Machabeo.*

que se llamaua Eleazar, el qual como vio venir enla delantera vn gran elephante muy ornado, pensando que alli venia el rey Antiocho, corrio muy apriessa, y metiose por medio delos enemigos hiriendo enellos a vna parte y a otra, y quando llego arrojo el escudo y con ambas manos herio y mato al elephante, el qual cayo sobre el, y alli morio, enlo qual por muchas maneras mostro su esfuerço y fue tenido por hombre esforçado, pues la causa era justa y justamente proseguida.

Eleazar.

CAP. XX.

Como los medios han de ser justos y justamente proseguidos para que el acto se diga de esfuerço y el que lo hizo esforçado.

Delo que hauemos dicho se concluye, que no solamente ha de ser justa la causa principal sobre que se contiende, mas tambien han de ser justos los medios y prosecucion dellos, por los quales vienen al fin dela cosa sin dolo y sin engaño; porque donde esto interuiene, no se puede dezir que hay virtud de fortaleza ni de esfuerço. Por tanto dezia Alexandre el magno, La victoria que nos queremos, es vencer con armas, no con fraude ni con engaño, porque los que despues de mi vinierẽ, no lean ni digan que con engaño venci, y las malas artes menguen mi vencimiento y la palma que por el me es deuida. Dauid no quiso matar malamente a Saul su enemigo quando entro enla cueua a hazer sus necessidades. Mas cortole la ropa en testimonio delo que podia hazer, y aun de aquello se acusaua. Romulo no contento con defender la libertad delos suyos, infesto a España allende y aquende Ebro y Tejo en tiempo de Viriato, que de caçador ladron, y de ladron caudillo y emperador delos Lusitanos fue muy prestamente hecho, y fuera de toda España, si la fortuna no le fuera contraria. persiguiole Romulo a fuego y a sangre, y puso en mucho estrecho y casi vencio a Claudio capitan de Viriato y desbarato su exercito. Despues Fabio Maximo consul le opprimio. Mas esta victoria fue violada por Pompilio successor suyo. El qual muy codicioso de ver el fin dela cosa; al capitan de Viriato quebrantado, que ya no pensaua saluo en como se daria, por fraude y asechanças por los proprios domesticos y familiares suyos hizo matar. E dic le esta gloria y fama, que pareciesse que de otra manera no podia ser vencido. Scipion el Africano, conociendo que de otra manera no podia vencer alos enemigos, diz que dio ciertos dineros a dos criados del capitan de los contrarios porque le embriagassen con vino. ansi alcanço la victoria. Mas no le fue approbada por el senado, porque fue comprada por dineros. Por tãto solia dezir el Iulio Cesar a su tribuno: Las injurias que te contarẽ

Alexandre. *Dauid.* *Romulo.* *Viriato.* *Claudio.* *Fabio.* *Pompilio.* *Scipion.* *Iulio Cesar.*

creelas

cteelas tarde, y creydas, honestamente las prosigue, y proscguidas, varonilmente las acaba.
Hanibal. Hanibal el mancebo quando vino de Cartago en España con gran genre, por sola volunrad hizo en ella gran estrago, y derribo la
Sagunto. gran ciudad de Sagunto quebrando la paz que entre los Romanos y Cartagineses estaua otorgada: por la qual los Romanos embia-
Cartago. ron sus mensageros a Carthago demandando que les diessen a Hanibal quebrantador dela paz para le castigar, y quando no quisieron dargele ni dezir si ellos hauian sido en quebrar los capitulos dela paz, los mensageros de Roma por mandado del senado les
Guerra. Paz. dieron a escoger que tomassen la guerra o la paz. Los de Carrago remitiendo la elecion a los Romanos, los embaxadores de Roma escogieron la guerra; dende adelante por ambas partes fue rotamenre proseguida. Ansi que el fin dela guerra por Hanibal començada, no fue justo, ni justamente proseguido, porque en la prosecucion della vso de muchas artes, no buenas ni honestas. Entre otras quando fue embiado contra los Africanos rebeldes, como supo que los contrarios eran mny desseosos de vino, puso mandragora enel vino que tenia, y començada la pelea liuianamente conellos, de industria fingio que huya vna
Vino. noche, dexando el vino todo estragado, desamparo el real. Los barbaros contrarios como esto vieron, enrraron enel real muy gozosos, y beuieron largamenre, cayeron luego en tierra. Quando esto supo Hanibal, vino sobre ellos, romolos y marolos. Esto no le fue contado esfuerço mas a arte y caurela repro-
Catilina. bada. Catilina por vsurpar el reyno, hizo grandes cosas y pusose en muchos peligros, mas no le fueron repurados a esfuerço sino a rirania y crueldad, porque injustamente queria ocupar el reyno a sus sobrinos, y para ello rouo muchos medios injustos y malamenre prose-
Mucio Sceuola. guidos. Mucio Sceuola por librar a Roma salio a matar a Porsena que la tenia cercada. Puso en mucho peligro su persona y pensando que le heria herio a otro. Por hauer errado el golpe, quemo su braço derecho, y dixo que otros caualleros Romanos hauian salido a hazer lo mesmo. A cuya causa se leuanto el real. Mas no le fue contado por esfuerço, porque su acto fue injnsto y lleno de maldades, engaño
Agesilao. y traycion. Otro tanto hizo Agesilao hermano de Themistocle, que por librar alos de Athenas del rey Xerses que los tenia cercados, salio al Real por matar al rey. Pensando que lo heria, mato a vn criado suyo llamado Mardonio. Como fue tomado y lleuado al rey: suffrio que le quemassen la mano derecha sin ningun sospiro, quirado del rormento, dixo que todos los Athenienses eran de aquella manera. E si no le crean confenriria que tambien le quemassen la ysquierda. Marauillado desto el rey, mando que le guardassen y no le hiziessen mal. *Barbaro.* Vn Baruaro por hazer cosa nueua que del se dixesse y publicasse sin otra causa
ni razon, hauida audiencia con Alexandre, le *Alexandre.*
hirio con vn cuchillo por le matar. Otro caua-
uallero de Persia a quien el rey Dario prome- *Dario.*
tio parte de su reyno con su hija, si marasse a
Alcxandre, hiriole por le matar. luego fue to- *Alexandre.*
mado y confesso la verdad. Alexandre considerada la promessa de Dario, y la osadia del cauallero, alabo su hecho, y embiole alos suyos sin ningun castigo. Otra ral remeridad hizo
vn cauallero germano contra el Cesar Augu- *Cesar Augusto.*
sto. El maluado Iuan de Cañamares Catalan sin ninguna razon ni causa, hirio grauemenre
al glorioso rey Don Fernando quinro de bucna *Don Fernando.*
memoria en Barcelona. Vn moro pensando *Doña Ysabel.*
herir y marar a la gloriosa reyna doña Ysabel estando enel cerco de Malaga, renro de matar ala marquesa de Moya, y matarala si no la valieran los que alli estauan. Estos rales no se pueden llamar fuerres ni esforçados, ni sus actos virtuosos, aunque las cosas en que se pusieron fuessen grandes, difficiles, terribles y peligrosas, y se pusieron en peligro de muerte, pues lo que hizieron era injusto, malo y reprobado y por malos medios proseguido, que no se deuia hazer ni consentir. Exemplo tenemos
de Scauro que acuso a Domicio de cierto de- *Scauro. Domicio.*
licto pendiente la causa vn sieruo de Domicio vino a Scauro para le dezir cierto secreto sobre aquella causa. Scauro entendida la maldad del sieruo, no quiso por aquella via hazer mal a su enemigo. Mas hizole prender y embiar a Do-
micio su señor. Fabricio seyendo consul en Ro- *Fabricio.*
ma, tenia guerra con Pyrrho rey delos Epiro- *Pyrrho.*
tas. Eneste tiempo vn medico de Pyrrho le escriuio, prometiendo de matar a Pyrrho con ponçoña, si gelo mandaua y pagaua. Fabricio luego embio la carta a Pyrrho, auisandole que mirasse qnan mal juez era de sus enemigos y de sus amigos. Pyrrho sabida la verdad, mando ahogar al medico, y embio a Fabricio rodos los captiuos Romanos que renia graciosamēte sin precio. Mas Fabricio no quiso recebirlos de gracia, y embiole orros tanros: porque no paresciesse que recebia retribucion por lo que hauia hecho siendo a ello obligado; pues alos Romanos no plazia que sus enemigos insidiosamente
fuessen muertos ni vencidos. De aqui houo ori- *Luchador.*
gen la ley Romana q̄ el luchador que vēce corrompiendo a los aduersarios malamente, no se llame vencedor, ni el que houo doctoramiento corrōpidos los doctores, sera doctor, ni gozara del priuilegio delos doctores. Enel libro
delos reyes. l. 2. c. 3. se lee que Ioab caudillo dela *Ioab.*
gente de Dauid, dolosa y maliciosamenre saco
a Abner capitan del rey Saul para hablar conel *Abner.*
en medio dela puerra, hiriole enla ingre y
matole. Delo qual peso mucho a Dauid y *Dauid.*
hizo por el gran duelo, diziendo, Yo soy en culpa dela muerte de Abner. venga rodo sobre Ioab y sobre la casa de su padre. Ansi que no
plugo

Alexandre. Dario. plugo a Dauid el mal hecho por Ioab, aunque era hecho en su fauor. De Alexandre refiere Quinto Curcio, que vn cauallero de Dario rey de los Persas y Medos maro al rey a traycion, y huyo a Alexandre pensando que por ello le haria mercedes. Alexandre embiole al hermano de Dario, para que del hiziesse justicia diziendo, Enganados biuen aquellos que por su traycion esperan galardon de mi. Han de creer que ninguno mas que yo sera vengador Vellido Dolphos. dela fe quebrãtada. De Vellido Dolphos cuentan nuestras historias que a traycion maro al rey don Sancho el segundo, pensando que enello seruia a doña Vrraca hermana del rey, señora dela ciudad de Zamora. Lo qual a ella no plugo, mas pesole mucho. E segun dize el arçobispo, don Rodrigo el Cid mato a Vellido. Nunca Dios quiere que estos rales hayan buen fin, porque hazen lo que no deuen: algunas vezes enlo principal, y orras enlos medios y enla prosecucion dellos. por tanto no se pueden ni deuen llamar esforçados.

CAP. XXI.

Quando enla batalla de dos, el vno echa del campo al otro, es hauido por vencedor, aunque despues el vencido torne al campo y le vença o le mate, o si metio mas armas delas que deuia.

Desafia. Campo. ANsi mesmo se infiere delo ya dicho que si dos se desafian, y el vno echa del campo al otro, es hauido por vencedor, aun que despues el vencido buelua al campo y hiera o vença o mate al vencedor, pues ya acabo lo que deuia, echando al aduersario del campo: en tal caso, el vencido no pudo tornar a el, ni hazer lo que hizo, saluo si enrre ellos orra cosa fuesse concertada. Esto mismo diremos del que entro enel campo por desafio, y metio mas armas delas que deuia o yeruas con algun beneficio o nomina o crisma o corporales u la hostia consagrada o armas emponçoñadas, o orras cosas semejanres. Este ral aunque sobrasse al aduersario, no se dira vencedor, pues con arte y engaño le sobro. Esto Desafio Armas. que delas armas deximos se entiende quando estaua entre ellos acordado que lleuassen armas yguales: que si ral concordia no houiesse, cada vno podria lleuar las que quisiesse, con tanto que no fuessen de aquellas que llaman Vallestas. Tiros de poluora. machinas o assechanças, como son las vallestas y riros de poluora, con que se matan los hombres por assechanças que no veen ni lo pueden remediar. El diablo inuento tan mala cosa que ya no se puede conocer la virtud y esfuerço delos caualleros enlas barallas, porque lo mas dela pelea se haze conellas. Desto se Lacon. quexaua Lacon Lacedemonio quando se vio herido de vna saeta, cercano a la muerte, dixiẽdo, De mi muerre no me pesa, mas pesame que muero a manos de vn vallestero anre que hi-

Palacios Rub.

ziesse cosa alguna. El vallestero que por asse- Vallestero. Esforçado. chanças le maro, no se dira fuerte ni esforçado. qual fuerte y esforçado no ha de ser insidioso, assechador, fraudulento, torpe ni injusto: pues la misma fortaleza o esfuerço, le es cosa muy honesta y hermosa, y lo contrario della torpe, feo y deshonesto. De manera que por las cosas Esfuerço. fuertes, asperas, terribles y peligrosas, venimos ala virtud dela fortaleza o esfuerço, y ala honrra y hermosura que della resulra por las cosas honestas. Estos son los propios ornamentos y alumbramientos del varon fuerte o esforçado. Enlas cosas injustas o torpes, ni por el amigo, ni Cosas injustas. por el señor, ni por la republica, ni por si mismo deue el hombre ensuziar su fama, ni ponerla en disputa, si hizo lo que deuia, o no. Esta es la Ley de amistad. Tulio. primera ley de amistad que pone Tulio entre los amigos, que no roguemos cosas torpes, ni rogados las hagamos. Por esto quando los Lacedemonios fueron vencidos enla batalla por Auriparer, hizieron conel esta conueniencia, Antipater. Lacedemonios. que qualquier cosa que les mandasse harian, aunque les fuesse dañosa o graue, con tanto que no fuesse torpe: que las cosas o condiciones torpes, no pueden ni deuen ser reduzidas enlas conueniencias que los hombres hazen. El rey Dario tenia cercada a Babylonia, estaua Dario. Babylonia. Sopyro. enojado de tan largo cerco. Vn criado suyo y muy familiar llamado Sopyro por complir el desseo del rey, mando a sus criados que le diessen ciertas cuchilladas enel rostro en las narizes y enlas orejas, de que quedo muy feo y mal tratado. Este se fue a Babylonia quexandose del rey que tan mal le hauia tratado. Los de Babylonia creyendo ser ansi, tomarōnlo por su capitan. Quando los tuuo sossegados, dio la ciudad al rey, el qual amaua tanto a Sopyro, que dixo: Mas quisiera tener sano a Sopyro que ganar cient Babylonias ni muchos reynos. Diremos que este se puede o deue llamar esforçado? Cierto no, pues con mentira y falsedad se hizo amigo delos de Babylonia, y despues los puso en poder de su enemigo, lo qual al mismo señor en cuyo seruicio se haze la traycion, si virtuoso es, le desplaze. Como acaescio a algunos delos ya dichos. Y tambien a Octauio Cesar Augusto, quando tenia Cesar Augusto. Antonio. Rimitales. la guerra con Antonio, y Rimitales rey que estaua con Antonio, passose a Octauio, y dezia mal de Antonio. El Cesar dixo, A mi plazeme de la traycion que a mi enemigo se haze, mal al traydor no le alabo. Tysapharnes rey Tysaphar-nes. Agesilao. de Persia, hizo paz con Agesilao rey de Lacedemonia quando yua a le hazer guerra, por librar alos Griegos que en Asia estauā oppressos, prometiendole de le dexar libres las ciudades de Grecia que tenia. Tysapharnes rompio la paz y amistad, finalmente fue vencido. Entonces dixo Agesilao alos suyos, Cosa impia es quebrar los hombres el amistad y paz que con orro hizieron. Engañar al enemigo, no es injusto, mas honesto, aplazible y prouechoso. Otro

Zzz 2 tanto

Cleomenes Arguios.

tanro acaecio a Cleomenes rey de Lacedemonia, el qual teniendo guerra con los Arguios, dio tregua de siete dias con iuramento. dentro delos quales, vna noche estando ellos dormieodo, rompio las treguas, mato y prendio muchos dellos. Delo qual fue muy reprehendido; para se escusar, dezia que hauia otorgado tregua delos dias no de las noches. no fue buena escusa, porque auoque qualquier daño qoe contra los eoemigos se haze, parece ser justo quanto a Dios y quanto alos hombres, si justamente se haze. mas quando es injusto como

M: geres.

fue esto, no es aosi. Por esto plugo a Dios que quando el rey vino a tomar la ciudad llamada Argis, por cuya causa hauia quebrado la tregua, oo la pudo tomar. porqoe las mugeres que enella estauan, sacaroo las armas delos templos, y armadas la defeodieron. delo qual houo tanro enojo el rey, que enloquecio, y con vn pequeño cuchillo se herio grauemente. ansi riendo muy alegremente acabo su vida.

Fe, tregua, paz.

Muchas vezes acaece, que el que quiebra la fe, tregua o paz, en pena de su mal hecho lleua lo peor dela batalla. y si por caso vencio, oo le deue ser contado por esfuerço, mas por maldad reprobada, como mas largamenre deximos en nuestra politica, quando desta

Conclusion.

materia tractauamos. Ansi que claramente se coocluye, qoe el hombre fuerte o esforçado no se deue poner en cosa injusta, ni la justa deue proseguir por medios injustos o viciosos por alcançar victoria de sus eoemigos, mas

Assechanças Cautelas.

puede vsar de assechanças y cautelas honestas, como muchas vezes hazia Hanibal y orros hombres esforçados, y tambien los sanctos y escogidos de Dios, como Iosue, Iudas Macabeo, Ionatas su hermano y otros muchos, que pusieron assechanças insidiosas cootra sus enemigos, segno se cuenta enla sagrada escriptura.

Iosue. Iudas Machabeo. Ionatas.

CAP. XXII.

El que por amores de alguna muger se pone en peligro o con desesperacion se mata, no se dira fuerte ni esforçado.

Amores.

MVy bien se infiere delo suso dicho que si alguno por amores de alguna muger se pone en peligro de muerte, como cada dia acaece, este no se dita fuerte ni esforçado; pues la causa porque lo haze, oo es buena ni justa, ni por buen fin por ganar honrra o gloria, mas por sola voluntad y mal desseó, que son mal galardon de tan gran peligro. Exemplo

Galeacio.

tenemos de vo Galeacio Manruano que estando en Papia vn inuieroo, yendo por vna puente encontro vna donzella que mocho amaua a quien hizo muchas ofertas. Ella le dixo que saltasse enel rio ansi como venia caualgando. El salto y salio a nado con mucho trabajo. Diremos a este fuerte o esforçado, porque se puso en taoto peligro? no por cierto, mas liuiano y loco. Otro tanto diremos de dos que concurreo en amar vna muger y por celos que el

Amores.

vno del orro tiene, o por mostrarse mas seruidor della, se desafian para se matar y lo pooen eo obra, de doode resulra peligro de muerte. Estos no se dirau esforçados, mas locos, liuianos y temerarios. Esto mismo dezimos eo todas las otras cosas injustas o torpes, como esperar a roros, o pelear coo animales brutos, co-

Esperar a toros, pelear con bestias.

mo hizo el rey Fabila hijo del infante doo Pelayo, que yendo a caça hallo vn osso, con el qual el solo peleo, prohibiendo que ninguno delos suyos le ayudasse. finalmente ambos murieroo. De Adonide leemos qoe le mato vn puerco. Gran demencia y locura es ponerse los hombres en peligro de muerte sin necessidad, especialmeote contendiendo coo las bestias fieras y animales bruros, los quales naturalmente se defienden quaodo son offendidos del hombre, no hazieodo ellos mal. Estos trabajos eo cosas malas y reprobadas, no soo pronechosos alos hombres buenos y virtuosos, los quales siempre trabajan, aun que parezcan estar ociosos. oo ansi los malos, que en juegos y cosas torpes, trabajan mas que deuen, por ambicioo o cobdicia, o otras cosas torpes ocupados. Estos tales se dizeo propriamente ocio-

Ociosos. c. 11

sos, como lo solia dezir Socrates. Destos tambien dezia ouestro Señor eoel euangelio. Porque estays todo el dia ociosos? no porque no trabajauan, mas porqoe su trabajo era sobre cosas vanas, torpes y caducas en que Dios no es seruido. Los trabajos destos tales aunque se pongan en peligro de muerte, no se dita esfuerço. ni de aquellos que por amor, temor, dolor, congoxa, rristeza, embidia, iofortunio, o perdida que les viniesse, o por no venir en manos de sus enemigos, se mataron, como lo hizieron Hanibal, Bruto, Scipion suegro de Pompeio, Caton Vticense, Labeo Marso, Casio, Nero, Saul y otros muchos. Este oo se dira acto virtuoso ni de esfuerço, mas flaqueza de animo, locura y cosa injusta y reprobada. Que ansi como es illicito y prohibido matar vn hombre a otro, ansi tambien marar hombre a si mesmo. Que pues Dios junto el cuerpo coo el anima, ninguno deue ser osado de soltar aquel atamienro.

Estos se mataron. sup. c. 15. Hanibal. Bruto. Caton. Labeo Marso. Casio. Nero. Saul.

Especialmente qoe todos los hombres somos possession de Dios, y le deuemos seruicio, y como sieruos deuemos esperar sus mandamientos, para morir quando el mandare. y como junros por su mano el cuerpo y el anima, deuemos guardar su atamieoto, y como fieles depositarios del anima que en nuestras carnes puso, deuemos guardar su deposito, del qual si mal vsassemos, gran offeosa le hariamos, sacando el anima dela guarda y lugar donde la puso, y gran daño ala republica en cortarle su miembro locamente y sin justa causa. Ley natural es, querer biuir y huyr la muerte. Por estas tazones y orras muchas Iosepho sacerdote y capiran delos Judios

Iosepho.

persuadia

persuadia a sus compañeros que no se matassen por no venir en poder de los Romanos quando entraron en Hierusalem, pues no era licito matarse. Y quando no pudo acabarlo conellos, concerto que se pareassen de dos en dos y el vno matasse al otro, y despues a si mesmo. Ansi lo hizieron. El y otro quedaron ala postre, y ambos se libraron y fueron captiuos en poder delos Romanos. Ansi que locura es y de coraçon effeminado y muelle matarse los hombres a si mesmos, por escusarse de los infortunios que esperan. lo qual parece claramente, pues temiendo los peligros y dolores, dan lugar al miedo y desesperan descando la muerte. Que estando sin ellos, la aborrecen, y no la quieren oyr nombrar. por el consiguiente no se pueden dezir esforçados, aunque por su voluntad y por sus manos tomen la muerte. Esto mesmo ditemos si no

Desespera- dos. c. 28. se matan, mas desesperados dela vida o del remedio de sus infortunios, agramente pelean,

Comparacion. dandoles fuerças el gran temor, como acontece a algunas bestias que son muy timidas, quando se sienten cerradas que no tienen por do huyan, con desesperacion dela huyda, hazense mas feroces. Ansi los hombres temerosos, desesperados dela vida o del remedio de sus dolores y trabajos, hazense mas brauos, o

Abner. fuertes con desatino. Por tanto Abner capitan del rey Saul perseguido de Ioab capitan de Dauid embio a dezir a Ioab, Por ventura hasta la muerte tu cuchillo ha de vsar de cruel-

Desespera- cion. c. 28. dad. No sabes que es cosa muy peligrosa la desesperacion, segun se escriue enel libro delos reyes, c. 3. Con la desesperacion, tientan los hombres cosas que sin ella no tentarian, como acaece alos que son vencidos que no les queda otro refugio saluo atreuerse a morir por librarse. Este atreuimiento les da la falta de otro remedio. Mas puesto que por esta via se librassen, o venciessen al enemigo peleando brauamente, no se pueden llamar propriamente fuertes ni esforçados, pues a estos terminos vinieron constreñidos, y no con voluntad determinada por ganar honrra o gloria como hazen

Virtud. los hombres esforçados. Que como la fortaleza o esfuerço es virtud, nunca à ella podemos

Voluntad. venir sino voluntariosamente. De manera que aunque por la desesperacion vengamos al mismo fin, que por la fortaleza o esfuerço, no por esso se sigue que la desesperacion sea virtud o esfuerço, ni su acto virtuoso; pues no vinieron a el por los medios por do vienen al fin dela

Comparacion. virtud de fortaleza o esfuerço; como dezimos del fuego, cuya propriedad natural es calentar, mas alguna vez quema, porque del no se vsa como se deue vsar. Allende desto, los desesperados, ninguna consideracion tienen para se poner enlos peligros, mas arrebatada y desatinadamente se ponen enellos, a las vezes no entendiendo lo que hazen. Y aunque al principio touieren gran cuydado dela vida, des-

pues desesperaron della. Los esforçados piensan lo vno y lo otro, y con razon moderan el miedo, y templan la osadia, toman el medio conueniente para se poner enlos trabajos y peligros de muerte alegremente por ganar honrra y gloria, postponiendo la vida, teniendo siempre el animo compuesto, tambien en las cosas que arrebatada y no pensadamente ocurren, por el habito que enel animo tienen engendrado, por la muchedumbre delos actos de esfuerço que muchas vezes han experimentado, que enlos desesperados no se halla. De donde se concluye que ni los des- *Conclusion.* esperados, ni aquellos que con mucho miedo hazen alguna cosa que parece strenua, deuen ser puestos enel numero delos fuertes o esforçados.

CAP. XXIII.

El hombre que no es sabio y prudente no se puede dezir esforçado, pues sin esto no puede refrenar los apetitos y los males que dellos nacen.

Otrosi se infiere delo ya dicho que ningun *Sabio.* hombre se puede ni deue llamar esfor- *Prudente. Voluntad.* çado, si no es sabio y prudente. Que pues de la voluntad salen todos los actos humanos, famosos, honestos y virtuosos ante que se hagan y quando se hazen, es necessario recto juyzio, quien dubda sino que el varon fuerte o esforçado, ha de ser sabio, cuerdo y prudente, pues ha de considerar, moderar, escoger y obrar como deue hasta el fin. y acabado ha de tener templança conel enemigo vencido y con los otros, como adelante diremos. Por *Prudencia.* tanto la prudencia se dize compañera dela virtud de fortaleza o esfuerço, dela qual recibe gran ayuda y consejo. Porque el esforçado con la prudencia firma su animo, y propone de no se apartar dela razon, aunque mucho peligro se le offrezca, pensando lo que puede acaecer y lo que deue hazer reboluiendolo todo en su pensamiento, como si ante los ojos lo tuuiesse, no dissimulando lo que comiença a tener mal principio, mas estando sobre auiso como si lo estuuiesse mirando desde vna atalaya, y estoruando lo que esta por venir y proueyendo enello, porque despues no haya de dezir, En este error cay, porque no pensaua que esto podia acaecer. Lo qual es de hombres *No pensse. c. 25* no muy sabios, como dezia Scipion el mayor. *Scipion.* Que si las cosas contrarias no son ante pensadas, presto cae quien no las piensa, y es vencido del aduersario. Por esto el animo alto, generoso, excellente, limpio y exercitado en buenos pensamientos de cosas justas y honestas, no se turba con las contrarias que sobreuiené, como quien de antes las ha visto, reconocido, contemplado y menospreciado: de manera que segun dize Iosepho enel libro quinto *Iosepho.* de bello Iudaico, mucho vale la Prudencia enla *Prudencia.* batalla,

batalla, que cauta siempre y perspicaz, prouee los casos inciertos, y manda que todas las cosas primero sean experimentadas, que vengan alas armas, haziendolo todo sabiamente y no temiendo al aduersario. Que quien al hombre teme, presto cae. El que espera en Dios, sera saluo, dize Salomon enlos prouerbios c.29. Porende el que fuere desafiado, sea prudente y exercitado, no tema mas que conuiene, ni tome mas armas delas que son menester para su defensa de todos los miembros. y cubriendo al vno, no dexe al otro descubierto, ni se cargue de armas muy pesadas. Siempre espere hauer victoria de su enemigo, pues prosigue cosa justa y como deue. No le menosprecie, mas antes le repute por hombre fuerte. piense en sus insidias y engaños, y con fuerte coraçon las reprima. piense que no puede ser vencido, y cada hora se esfuerçe mas perseuerando hasta el fin. Esto todo obra la sabiduria y prudencia compañera dela fortaleza o esfuerço, el qual solo defiende a todas las otras virtudes, y se oppone alos vicios a ellas contrarios, como contra ponçoña: por esta mediante la razon se reprimen los dos apetitos yrascible y concupiscible, de quien hauemos dicho enel capitulo tercero, delos quales nacen muchas enfermedades, passiones, affectiones o flaquezas del anima, que estando en sus fuerças, son puramente vicios que no se han de tomar ni seguir. Del apetito concupiscible segun algunos affirman, nacen seys o siete. Del yrascible, quarenta y quatro combinados y apareados de dos en dos, para las quales se toma medio por alguna delas virtudes principales, o delas que dellas nacen. Otros dizen que son mas estas flaquezas, otros las reduzen a menor numero. Como quier que sea pues todas ellas no hazen a nuestro proposito, solamente diremos las que parecieren mas conuenientes a nuestra intencion, que se pueden remediar y remedian por la virtud que llaman fortaleza o esfuerço, o por las que se deriuan della o por otras sus sequaces, que son las siguientes. Menosprecio que induze al animo a que menosprecie todas las cosas & las tenga en nada, saluo la virtud. Generosidad que conseja menospreciar todas las cosas saluo la honrra y alabança que de obrar actos virtuosos se consigue. Composicion del animo que le enseña que no se mueua a hazer cosa alguna por dolor, yra o saña o luxuria o por otro arrebatamiento alguno. Grandeza de coraçon que no dexa al hombre hazer cosas baxas. Fiuza y confiança que ascondidamente y en todo cabo saque fuerças del anima. Firmeza que enseña al hombre, que no se subjecte a las cosas peligrosas y aduersas. Confirmacion, que es institucion o enseñamiento del animo varonil y robusto, que no de lugar alos males que le constriñen. Caucion o cautela, que enseña al animo que no se ponga contra los peligros temerariamente. Tolerancia o suffrimiento de

Salomon. *Desafio.* *Armas.* *Esfuerço.* *Apetitos.* *Del apetito yrascible.* *Virtudes que nacen del esfuerço.* *Menosprecio.* *Generosidad.* *Composiciõ.* *Grandeza de coraçon.* *Confiança.* *Firmeza.* *Confirmacion.* *Caucion.* *Tolerancia.*

los trabajos y molestias y vna dureza, por la qual se expele la imbecilidad o molleza del coraçon. Paciencia o firme padecer todas las cosas duras, asperas, difficiles, graues, terribles y peligrosas que pueden acaescer. Constancia que reprime los dolores y no dexa vagar los malos desseos, ni da lugar a las cosas aduersas, resiste las peligrosas, refrena los arrebatamientos y la yra, contradize a la luxuria: por ella los hombres no se mueuen ni abaten por las cosas repentinas, ni por los muchos males que sobreuienen, mas estan en vn ser, nunca vencidos, y siempre constantes. Contencion, por la qual los hombres con todas sus fuerças pelean con sus aduersarios, nunca affloxan por salir del peligro sanos y vencedores. y quanto mas fuerte, rezio y diestro fuere el enemigo, tanto conuiene tener mas firme y costante el coraçon, y mas instruydo de las cosas necessarias para alcançar la victoria. Acuerdese de los varones claros y famosos que en semejantes casos se hallaron, y como se houieron en ellos. fauorezcan se dellos como de compañeros. Para esto aprouecha mucho bauer leydo las cosas passadas famosas y memorables. Que si las ymagines delos mayores miradas y contempladas, marauillosamente despiertan o mueuen a virtud alos que las miran, como solia dezir el gran Scipion segun Crispo refiere, quanto mas sus dichos o hechos dignos de imitacion muchas vezes en el animo repetidos y ante los ojos puestos, moueran y animaran alos hombres virtuosos a bazer lo que deuen, como ya deximos enel capitulo segundo en fin. Y quanto mas rezientes son los exemplos, tanto mas mueuen a obrar bien y a perseuerar hasta el fin. Por esto son reprehendidos los caualleros que començarõ a pelear bien enla batalla, y despues desfallecieron, como hizieron los compañeros de Horacio que enel principio pelearon muy bien, despues començaron a huyr, y fueran vencidos, si Horacio no quebrara la puente, aunque despues tornaron a pelear, no fueron tenidos por fuertes ni esforçados. Mas por determinacion del senado, toda la victoria y honrra della fue dada a Horacio, como si el solo houiera peleado. Otro tanto se dize del Cesar, que puesto en vn logar de asechanças donde esperaua mucho peligro, como vio alos suyos puestos en huyda, reprehendiolos mucho, tomo el escudo dela mano ysquierda a vno delos que huyan, de tal manera se houo y animo a los suyos que tornaron a la pelea, y se libro delas assechanças que contra el estauan puestas. Toda la honrra fue dada al Cesar, que nunca desfallecio enla pelea. Desto que hauemos dicho, podran los hombres esforçados tomar auiso como se remediaran contra las enfermedades, passiones o flaquezas del anima que resultan delos dos apetitos ya dichos. Los quales remedios tengan enla memoria.

Paciencia. *Constancia.* *Contencion.* *Claros varones.* *Imagines.* *Scipion.* *Salustio.* *Exemplos.* *Horacio.* *Cesar.*

CAP.

CAP. XXIIII.

Como el esfuerço comiença enel affecion y se determina enla voluntad.

Sentidos corporales. QVando la cosa graue, difficile, terrible y peligrosa se represeora alos seotidos corporales exteriores y interiores, entra por ellos al anima como por ventanas, para que la sienta, y sentida, luego se inclina a qnerer lo que conuiene y huyr lo que daña por la sensualidad o apetito concupiscible, y si alguna cosa le estorua, inclinase a queter quitar el estoruo por el apetito irascible, como ya hauemos dicho y declarado enel capitulo tercero. A estos apetitos algunos Philosophos llamaroo affectos o affectiones, o enfermedades del anima segun deximos enel precedente capitulo. *Apetitos donde se fabrica el esfuerço.* Las quales no fueron dadas al hombre sin mucha causa, poes enellas se comiençan y dellas se deriuan todos los actos humanos buenos y malos. Ansi que las primeras titilaciones o cosquillas del esfuerço, se comiençan a fabricar eneftos apetitos que llamamos affectiones. porque estos son los primeros fundamentos, erudimientos o enseñamientos delas virtudes, sin las quales affectiones, ningun acto virtuoso se puede obrar. porque primero que se haga, por el apetito se quiere. Ellos son los que despiertan y mueuen las fuerças del anima, algunas vezes liuiana, otras fuertemente y con gran vehemencia. de tal manera, que fuerçao la voluntad y libre aluidio. Y porqoe dellos procede el bien y el mal, como hauemos dicho, fueron mny necessarios, y no se deuieron qoitar del todo ni sacar de rayz. *Virtudes morales.* Empero fue cosa muy conueniente ponerles termino y orden, y constituyr virtudes morales que fuessen como medio entre los extremos que de las passiones del anima o destos apetiros resultan. Los quales virtudes en ninguna manera pueden estar sin estos apetiros, passiooes, o commociones del anima. En las quales hazen mucha impression, y fuerça la prudencia & razon, como deximos *Prudencia. Razon.* eo el capitulo ante deste. porque la prudencia prouee las cosas venideras. que pot la turbacion y error de los affectos, passiones, o flaquezas del anima, pueden succeder de vna manera o de otra, sino son moderados por la razon, para que no passen mas adelante, ni queden mas a otras de lo que conuiene y esten en vn medio conueniente y justo, segun el juyzio de la razon recta. Que lo que es fuera de razon esta lleno de las passiones dichas o commociones, algunas vezes mas rezias y vehementes, otras mas floxas o mas perezosas de lo que cooiene. *Actos humanos.* De aqui es que todos los actos humanos, de vna manera se acaben y fenecen. vno es el fin, y mnchas son las maneras por donde los hombres se apartan del fin. algunas vezes por excesso, otras por deffecto. por tanto conuiene que la razon las modere y refrene y reduzga al medio y las haga estar en el. De la multiplicacion destos actos, se causa y constituye vn habito vrbano de boenas costumbres eo el anima del hombre. *Habito vrbano.* En la qual estan situadas tres cosas. Potencia, Affecto, y Habito. *Potencia. Affecto. Habito.* La potencia es principio, el affecto o passiones son la materia; ansi como la yra o verguença o otras flaquezas q̃ en alguna manera son el mouimiento de la potencia. Habito es el que se roma de la cõstumbre o actos multiplicados, por los quales si se confirma la poteocia contra la razõ, es vicio; si por razon, es virtud, q̃ tiene medio entre excesso y defecto, entre osadia y remor, que sõ los dos extremos en la virtud de forraleza o esfuerço, como hauemos dicho en el c. 10. Desta manera el esfuerço se comiença a fabriçar en el apetiro, y se determina en la volũtad. Y aunque preceda alguna obra de los seotidos corporales, que como mensajeros del anima le representan la cosa graue, difficile, terrible y peligrosa para que la sienta: *Sentidos corporales.* aquello no es parte del esfuerço, hasta que el anima haya sentido la cosa y la comience á querer por estos apetitos o affectiones qoe hauemos dicho, eo los quales se haze el principio del esfuerço. *Apetitos.* E puesto que la razon consieje el fin de la cosa que se deue seguit, si la voluotad no quiere, no se sigira. *Razon.* E si la voluntad quisiere y manda que se siga, seguir se ha. *Voluntad.* Ansi que la determinacion y mandamienro delo que se ha de seguir que son los dos primeros actos interiores del esfuerço dependen dela voluntad, por esto dezimos que alli se determina. Que lo que despues se haze mediantes los actos exteriores, es la execucion desta determinacion dela voluntad. *Actos exteriores.* Que ansi como el hombre consiste de anima y cuerpo, ansi la voluntad tieoe dos operaciones, *Operaciones de la voluntad.* vna desordenada que es como ministra o mouedora delos sentidos. Otra ordenada que es como compañera delas actiooes o obras que el anima manda o en que tiene señorio. Esta nace delos claros y honestos trabajos. Por la primera quando va sin modo y sin razon, somos dechos como bestias y peores, segun dize Dauid. *Dauid.* Por la segunda nuestro animo es rectamente informado, y se hazen buenas obras. y quantas mas son, tanto mas se goza recordandose dellas. Por la primera, los principios parecen blandos y suaues, los fines asperos y malos semejantes al canto dela sirena. *Sirena.* La segunda tiene los principios asperos, porque nacen delos trabajos, molestias, peligros y comienços difficiles, mas los fines soo alegres y fructuosos, como ya deximos enel capitulo 11. 12. *Conclusion.* Ansi que la primera volunrad desordenada, voluptuosa y blanda, es mny contraria ala virtud de fortaleza o esfuerço. La segnoda ordenada es muy cõforme y compañera a ella. la qual naturalmente quiere y dessea los trabajos eo cosas grandes, difficiles, terribles y peligrosas, y exercitarse en ellos, como alli mas largamente deximos.

CAP. XXV.

Como el esfuerço se engendra & cria en el anima, a lo qual llamamos habito.

SEgun lo ya dicho se ha de entender lo que dizen los philosophos, que las virtudes se engendran en el anima, y alli se crian, augmentan y acaban. Especialmente la virtud de fortaleza o esfuerço. La qual comiença en las passiones del anima en la manera que dicha es. Y de las obras del esfuerço que muchas vezes se obran, tanto se hazen mas fuertes y esforçados los hombres, quanto mas vezes exercitan los actos del esfuerço. Los que nunca los acometieron ni exercitaron, no se pueden ni deuen dezir esforçados. Ansi que la virtud del esfuerço se engendra en el anima, y se cria y augmenta con las obras muchas vezes vsadas. Las quales al principio proceden de alguna potencia del anima, y alguna natural disposicion para las obrar. De las muchas obras o muchas vezes hechas y de la afficion que para ello los hombres tienen, resulta el Habito de la virtud, y se engendra en el animo del que las obra, para que de la costumbre resulte la promptitud y facultad de hazer aquellos actos de esfuerço quando quisiere. *Habito.* Que el habito de la virtud del esfuerço, es segun el qual el hombre promptamente y perfectamente obra quando quiere. *Comparacion.* Esto claramente parece en las artes operatiuas. Que aunque vno escriua o pinte o cante imperfectamente a principio, si continua el escriuir, pintar o cantar, concibe en el anima el arte, para que adelante prompta y perfectamente escriua, pinte o cante quando quisiere. Ansi es en la virtud del esfuerço, luego que el hombre hizo algun acto de esfuerço vna y dos y mas vezes, continuando los actos del esfuerço, haze se mas habil y mas prompto hasta que perfectamente alcançe el habito del esfuerço, para que verdadera y perfectamente se diga esforçado. *Prouerbio.* De aqui huuo principio el prouerbio que dize, El que nunca hizo nunca aprendio ni supo las cosas que no se aprende ni saben si no obrando. destas obras resulta vna costumbre en el anima del que las obra, que en latin llamamos habito, *Habito.* y por el consiguiente a la virtud del esfuerço, llaman virtud moral, causada de los muchos actos que causan costumbre que haze habito o inclinacion en el hombre, para querer y cobdiciar aquellas cosas que son buenas y virtuosas en los casos grandes, difficiles, terribles, y peligrosos. no basta saber lo que se deue seguir, si no se sigue. *Comparacion.* A los tales acaece como a los enfermos que con mucha diligencia oyen el consejo de los fisicos, y no lo siguen, ni hazen lo que les consejan. Assi que para que alguno sea esforçado, conuiene y es necessario que sepa, quiera y pueda. *Saber, querer y poder.* Lo primero pertenece al acto de la virtud racional. Lo segundo al acto de la virtud concupiscible. Lo tercero al acto de la virtud yrascible. Estas tres cosas son los primeros principios de todas las rectas acciones voluntarias en los hombres. porque qualquier cosa que sabemos, si queremos y podemos, luego la hazemos. Mas la cosa que no sabemos, aunque la queramos y podamos hazer, si la hazemos, o no la hazemos rectamente o si rectamente la hazemos, esto no procede de virtud, mas acaece por caso o por fortuna. Y por el consiguiente se dira cosa recta, mas no rectamente hecha. Porque para saber que cosas buenas se han de hazer rectamente por nos, de aquellas que son en nos hazerlas, segun dicta la recta razon y la naturaleza, es necessario acto de Prudencia, la qual es vn habito acquirido por muchedumbre de actos, por el qual las cosas buenas de la vida humana se inquieren y tienen. *Prudencia que es.* O es vna virtud por la qual se conocen y disciernen los bienes y males que pertenescen a la vida humana. Y como compañera, caudilla o maestra de todas las otras virtudes, pues sin ella no pueden ser exercitadas, por tanto algunos la llamaron madre familias. *Cōparacio.* Que ansi como la madre rige y ordena los hijos y la casa, ansi ella ordena los actos humanos y los medios, por los quales todas las otras virtudes son exercitadas. Porque la razon recta, mediante la prudencia, determina los medios entre los extremos, que son excesso y defecto, segun diximos en el capitulo 23. En los quales medios consisten todas las virtudes, saluo la justicia que no consiste en medio de lo que se pide, sino en la verdad de lo que se deue por via de conmutacion o distribucion, como mas largamente declaramos en la politica, quando de justicia commutatiua y distributiua haziamos. Assi que no es de poco precio ni de pequeña estimacion la prudencia, en la virtud del esfuerço, pues sin ella ninguno puede hazer cosa de esfuerço. Por tanto justamente se jactaua y loaua Dario Rey de Persia, *Dario.* que era muy prudente en las batallas y peligros, pues proueya en las cosas venideras segun y como deuia. Torpe cosa es en el capitan que no proueyo como deuia, excusarse diziendo, No pensé que aquello hauia de venir, *No lo pensé.* segun solia dezir c. 23. Iphicrates famoso caudillo, aunque Tulio esto aplica a Scipion el Africano. *Iphicrates. Scipion.*

CAP. XXVI.

Del medio en que consiste el esfuerço como se ha de tomar.

PVes por ninguno de los dos extremos, que son temor y osadia, en las cosas grandes, difficiles, terribles, y peligrosas, podemos venir al fin que desseamos, sino por el medio dellos, conueniente cosa es que declaremos que medio es este, y como en el consiste el esfuerço.

Para

Para enteoder esto has de traer a la memoria algo de lo que esta dicho. En qualquier cosa grande, difficile, terrible, y peligrosa, en que los hombres pueden inelinar a vna parte y a otra, por razon de las affectiones o passiones del anima, de necessario ba de hauer mas y menos, excesso y defecto, osadia y temor que son dos extremos. Pongamos en la maoo derecha como mas forçuda el excesso, que es la osadia, mas rezio extremo en nuestro proposito por algun respecto como hauemos ya dicho. porque la osadia es vicio muy violento, descompuesto y desordenado. En la ysquierda como meoos forçuda y mas imbecile o fria, pongamos el defecto que es el temor, que tambien es vicio quasi de su misma natura de la mano, pues por su imbecilidad o remissioo, se abstiene del rodo de las cosas en que el bombre esfuerçado se deue poner, que perrenecen al acto de las manos: o si se pone en ello, no lo haze como deue, o lo dexa al mejor tiempo, o haze menos que la derecha, ansi el temor haze al hombre temer mas que deue, y la osadia osar mas que conuiene. De lo primero es causa el miedo y couardia. De lo segundo la confiança y remeridad. La virtud del esfuerço, acatando la oatura de cada vno destos extremos y contrarios, pone freno a la confiança & moderala, constriñendo su impero. Al miedo, pone espuelas y calienta su frialdad y confirma su imbecilidad. Ansi que propriamēte diremos que el esfuerço esta en el medio de osadia y temor, y nunca de alli se aparta. El qual medio muestra la razon recta, que en rodos los actos humanos interuiene, y segun ellos determina y juzga el modo y la medida con que se deue seguir y proseguir el medio, no declinando al temor ni a la osadia. Despues el varon sabio, prudentre, exercitado en los semejantes actos arbitra si es bueno aquel medio y siguelo hasta el fin. Ansi que el hombre esforçado, no ha de ser del todo osado, ni del todo temeroso, mas ha de tomar de lo voo y de lo otro aquella parte que con razon deue. Que pues la osadia nos combida para hazer lo que deuemos y lo que oo deuemos, y el temor nos pone terror para que temamos lo que deuemos y no deuemos temer; justo es que el esfuerço se ponga en medio, y modere la osadia, y sossiegue el miedo mediante la recta razon y determinacion de la voluntad. A esta determinacioo de la voluntad, llamamos acto interior del esfuerço, por el qual determioa el fin que se ha de seguir, mas no lo manda formalmenre. por esto se sigue otro acto interior, en que la voluntad formalmente manda que se sigua lo que determino. Estos dos son los primeros actos interiores del esfuerço, por los quales se toma y sigue el medio entre los dos extremos. En el qual medio comiença y consiste el esfuerço, el qual es vn medio entre temor y osadia en las cosas grandes, difficiles, terribles, y peligrosas, doode se espera de presente peligro de muerte, Osando el hombre y Temiendo como deue. Dizese medio, porque participa de los dichos dos extremos, que son osadia y temor como hauemos dicho. En quanto osa como deue, conuiene con la osadia. En quanto teme como deue, conuieue con el temor. Ansi que es medio entre estos extremos o contrarios. Al que desta manera restena la osadia, y reprime el temor llamamos le hombre esforçado, como otras vezes hauemos dicho. Empero es muy difficultoso acertar en este medio, y muy facile desuiar del. porque para venir al medio en que consiste el esfuerço, no ba mas de vn camioo qoe va entre los dos extremos. Del qual por poco que el bombre se aparte, luego toca en alguno dellos, y es vicio segun mas o menos. Ansi que para veoir a los extremos ha dos vias, declinando al vno o al otro. Por ranto ligeramente caen los hombres eo los vicios ante que lleguen a la virtud: porque para la virtud oo ha mas de vn camino, para los vicios mucbos; como vemos en el que tira coo la saeta al blaoco, las mas vezes yerra, y pocas acierta: porque para dar en el blanco, no ha mas de vna via, para desuiar del por vna parte y orra, ha muchas vias y lineas. Esto que hauemos dicho del tomar del medio; se ha de entender quando estos dos exrremos coocurren juntos, que por vna parte el hombre tiene mucho miedo, por otra tieoe mucha osadia. En este caso ha se de tomar el medio como dicho hauemos. Mas si no concurren ambos, sino el vno, como si vn hombre muy osado, que no sabe que es miedo, quere acometer o esperar a diez o a otro muy mas fuerte y mas industrioso y exercitado en las armas; y segun la recta razon oo lo deue hazer, mas huyr, determioa de huyr. esta determinacion es medio en quien consiste el esfuerço. No porque aqui coocurran los dos extremos, mas porque por el se toma y sigue la razon, que le muestra que deue huyr, pues por otra via oo puede escusar la muerte. Y esto mismo consejara o determinara la razon, si ambos extremos concurrierā. Ansi que se puede dezir medio, aunque ambos los extremos no concurran. Esto mismo diremos del otro extremo, que es temor o miedo, quando alguno tiene tanto miedo qoe no osa acometer oi esperar. La razon quiere que acomera o espere postpuesto el miedo. Esta determinacioo es el medio en quien consiste el esfuerço, aonque no concurra saluo el miedo. y podria ser que no concurriendo miedo ni osadia, alguno se determinasse eo hazer lo que deuia en cosa grane, difficile, terrible y peligrosa. Este se puede dezir medio o acto virtuoso de esfuerço, como si alguoo es tao diestro y experimeotado en las armas, qoe por osadia ni miedo oo se mouera a fazer lo que no deua, mas siempre esta en lo que segun razoo deue y aquello obra. Este se dira hombre esforçado, porque esta en el medio como deue, ansi como

Comparacion.

Esfuerço es sup c. 10. infra c. 31.

Medio.

Porqué no se acierta en el medio.

Comparacion.

Quando vn extremo interuiene.

Temor.

Quando ningun extremo concurre.

Perseuerancia.

si concurriessen los dos extremos. Esto se entiende si esta y persevera hasta el fin en el buen proposito que començo. Si esto no haze, no se dira esforçado. como si vn esgremidor o vn rufian por la mucha costumbre que tienen de las armas, o vn piloto por el gran exercicio que tiene en el mar, no tienen temor, y luego se ponen en el peligro, por la experiencia que tienen, piensan que venceran los peligros: mas despues que veen que los peligros crecen mas de lo que ellos pensauan, luego temen y huyen y desechan las armas y los remos. lo qual no hazen los esforçados, no por experiencia solamente, mas por el fin bueno y honesto que entiende en conseguir de la batalla. por esto no huyen aunque crece el peligro, mas esperan, y quanto mas crece el peligro, tanto mas ellos se esfuerçan, y llegan su negocio al cabo, saluo si por alguna justa causa lo dexan, como si por mandado de su caudillo.

CAP. XXVII.

De los actos del esfuerço quantos son y quales.

Hauemos dicho como el esfuerço consiste en el medio de los dos extremos en las cosas graues, difficiles, terribles y peligrosas. Y porque para este medio son necessarios actos, conuiene, que sepamos quantos y quales son los actos del esfuerço, dezimos que son ocho. Los quales breuemente referimos en el capitulo octauo y nono, y prometimos de los declarar aqui mas largamente, es necessario que assi lo hagamos: porque assi lo prometimos, y tambien porque el hombre esforçado sepa qual acto deue tomar y seguir para medio de los extremos. Los primeros actos exteriores que haze la voluntad, son dos. El primero quando la voluntad determina el fin de la cosa, mas no lo manda formalmente. El segundo, quando formalmente manda que se guarde y execute lo que ya determino. Los otros actos exteriores, son para execucion de la determinacion y mandamiento de la voluntad, si fueren necessarios. que si necessarios no son, solos los interiores, si dellos consta, bastan para que vn hombre se pueda y deua dezir esforçado. Como si vn hombre estuuiesse determinado de ponerse a todo peligro de muerte en alguna cosa graue, difficile, terrible, y peligrosa. despues no fue menester, o porque fallecio el o su aduersario o la cosa sobre que contendian, o porque el rey o otra persona entendio entre ellos, o porque el aduersario le hizo conueniente satisfacion, o porque no houo oportunidad, o por otra causa semejante. Constando de su determinacion, podrase dezir y llamar hombre esforçado, como si procediera a los actos exteriores necessarios, pues por el no quedo de hazerlos si fueran menester, como mas largamente diremos en el capitulo siguiente. Los

Actos del esfuerço interiores. c. 8.

Exteriores c. 9.

actos exteriores son seys. El primero es huyr de los enemigos quando hay justa causa, como o si diez acometeu a vno, o muchos a pocos, puede el vno, o los pocos justamente huyr. y si huyen como deuen, podranse dezir esforçados, y la fuga acto virtuoso de esfuerço. Que muchas vezes, mas conuiene huyr que esperar vno a diez o pocos a muchos. Saluo si el vno o los pocos fuessen tan excellentes y tan experimentados, que les fuesse mengua o deshonrra huyr, como tenemos exemplo de muchos, de los quales ya deximos en el capitulo 14. Ansi que no solo ha de considerar lo que justa y honestamente se puede hazer, mas tambien se han de medir las fuerças de cada vno, porque no seamos vencidos torpemente tomando mas carga de la que se puede suffrir. Desta manera muchos fueren vencidos, no conociendo a si mesmos, ni la qualidad de los suyos, ni la fuerça y arte del aduersario, teniendo le en poco, como a acaecio a Varron y a Flaminio caudillos de los Romanos, el vno en Trasimeno, el otro en Canas teniendo en poco a Hanibal, quasi del todo destruyeron la republica Romana. Por esto Eudemonidas en la guerra que hauia hauido contra los Persas, exhortaua a vn cauallero a la batalla, diziendo, Pareceme que no sabes ser cosa ygual veneer a mil bestias, y pelear con cincuenta lobos: dando a entender que no es tanto vencer a los muchos imbeles o no sabios ni experimentados en la guerra, como pelear con los pocos fuertes y crueles. Leonidas hijo de Anaxandro hermano de Cleomenes, preguntandole vno de los suyos, porque con pocos queria pelear contra muchos, respondio, porque no confiaua en la muchedumbre, mas en la virtud de aquellos que alli estauan y bastauan para osar morir con el. E mando a los suyos que ansi vantassen como si houiessen de yr a cenar a los infiernos. E estando esto, vno no es obligado a acometer ni esperar a mas de vno, dada ygualdad en las personas, logar, tiempo, y en las otras qualidades, ni pocos a muchos. Por esto dezimos que si estando en vna batalla muchos bien determinados para hazer lo que deuen contra otros tantos, y despues alguna buena parte dellos justa o injustamente huyo, los pocos que quedaron, conocida la sobrada ventaja de los aduersarios, no son obligados a esperar, mas pueden honestamente huyr. y por esto no dexaran de ser dichos y llamados esforçados. Especialmente si estos eran hombres notables, famosos, y muy necessarios a la republica, a la qual conuiene la salud dellos. De aqui vemos que quando alguna batalla peligrosa se espera, suelen poner al rey en lugar seguro y fuerte. porque si el rey se perdiesse el reyno recibiria mucho daño. Ansi que la ausencia y huyda de los peligros, algunas vezes es permitida a los hombres esforçados. Este es el acto mas baxo y menos difficile o difficultoso del esfuerço.

Huyr 1. regum 20. in principio. 2. Regum 3.

Varron. *Flaminio.* *Hanibal.*

Eudemonidas.

Leonidas.

Vno a muchos.

Rey.

Y

Huyr es mengua. vee Iosue.c.7.y 1.Macha.9. Y porque esta palabra huyr suena en vicio y vituperio cerca de los plebeyos o populares, algunos varones claros determinaron de morir honrradamente esperando, y no biuir menguadamente huyendo. Ansi lo hizo Calicratidas caudillo de los Spartanos, quando houo la gran pelea en el mar con los de Athenas que erá mucho mas. *Calicratidas.* *Hermon.* Hermon gouernador de su nao consejauale que se huyesse de alli. Calicratidas respondio que no lo haria, porque el huyr era torpe cosa y muy dañosa a los de Sparta, y quedar esperando la ventura para morir o vécer, muy honesto. Luego hizo hazer sacrificios y consulto sobre la victoria. Fuele respondido, que su exercito venceria, y el capitan moriria. sin ningun temor determino de entrar en la batalla diziendo, que por su muerte Sparta no seria diminuyda, mas si de los enemigos huyesse, quedaria amenguado. Declaro por capitan en su lugar a Clearco, y muy osadamente començo la batalla, y peleo fuertemente dondé fue muerto. Cuentan a este en el numero de los esforçados, aunque espero con menos gente que tenian los contrarios, porque tenia respuesta de los agueros que esperando venceria, aunque el muriesse. Si aquello no ouiera en medio, o otra justa causa de esperar, fuera attribuydo a osadia, y no a esfuerço: pues como esta dicho, en tal caso, justamente y sin mengua y reprehension podia huyr. o como algunos de los antiguos dixeron dar lugar a los enemigos. *Dar lugar alos enemigos.* Esta manera de dezir, houo principio desde el tiempo de Antigono el segundo Rey de Siria, el qual peleando con los caudillos de Ptolomeo Rey de Ægypto, tenia mucha mas gente que el, mando dar lugar a los enemigos diziendo que no huya, mas seguia lo que de tras estaua mas prouechoso a el. Desde entonces el que huya con razon, dezia que daua logar a los enemigos. Lo qual no es reprobado mas aprobado, quando se haze como deue, segun hauemos dicho. Ansi que el hombre esforçado no huye por miedo mas por atte o para no recibir daño locamente, o para sacar al enemigo a otro lugar donde se pueda aprouechar del, metiendole en celada o para vencerle publicamente. *Romulo.* Desta manera finjo Romulo que huya de la batalla, por meter a sus enemigos en vna celada como los metio y vencio. cada dia se haze esto. *Viriato.* Viriato Lusitano, fingendo que huya, traxo al exercito Romano a vn lugar fragoso para se aprouechar del. *Tomyris. Cyro.* El Tomyris reyna de las amazonas peleando con Ciro Rey de Persia, finjo que huya, boluio de presto contra el y venciole y cortole la cabeza y metiola en vn odre lleno de sangre, diziendo, Sangre derramaste y nunca te hartaste, sangre beue. *Hanibal.* Hanibal muchas vezes vso desta cautela. *Rogerio.* Rogerio de Loria capitan del Rey don Pedro de Aragon peleando por la mar con el Principe don *Carlos.* Carlos hijo del Rey Carlos que llamaron sin tierra, hermano del Rey sant Luys de Francia cerca de Neapoles, finjo que huya por apartar al Principe del puerto, despues boluio contra el y prendiole. Muchos y quasi infinitos exemplos destos se podrian traer a la memoria. Estos bastan para mostrar como el huyr es acto de esfuerço. y algunas vezes en la huyda, es menester mas prudencia y tiento que en los otros actos. Algunas vezes huyo el Rey Dauid del Rey Saul por justas causas. *Dauid. Saul* Especialmente porque era vngido por el propheta Samuel por mandado de Dios, y porque tenia menos poder que el: mas por esto, no fue juzgado por couarde, mas por belicoso y esforçado; y por ser belicoso y derramador de sangre no consintio Dios que edificasse el templo de Hierusalem. De Christo nuestro Señor leemos que huyo a Egypto, no por miedo de Herodes, *Christo.* mas con mysterio, porque se cumpliesse lo que del estaua prophetizado. Tambien huyo al monte quando le querian hazer rey, no por miedo de fuerça que le hauian de hazer, pues era Dios; mas por mostrarnos a huyr de las honrras y dignidades vanas deste mundo. Ansi que algunas vezes el huyr es licito y prouechoso.

CAP. XXVIII.

De los otros actos del esfuerço exteriores.

El segundo acto del esfuerço exterior es la tardança o dilacion que el hombre esforçado por alguna justa causa pone por algun tiempo, por no pelear con el aduersario, como *Tardança o dilacion vide supr.c.9.* si no tiene copia de gente, o le faltan algunos ministros y los espera. o no tiene buen lugar, y con la dilacion le espera hauer, o con ella el exercito del aduersario se menguara por falta de mantenimientos, o por otras semejantes causas. Como lo hazia Quinto Fabio con Hanibal en la de Canas, que hazia muestras de querer pelear con el, y no tenia tal intencion. *Quinto Fabio. Hanibal.* Mas antes se ponia en tales lugares, que aunque Hanibal quisiesse, no le pudiesse traer a la batalla. Lo qual aunque al principio le fue attribuydo a temor, por lo que despues succedio con Mareo Varron, le fue reputado a virtud de fortaleza o esfuerço. Por esto dezia Hanibal, que mas temia a Fabio que no peleaua, que a Marcelo que peleaua. De Scipion Africano el *Scipion.* menor leemos, que quando via los enemigos desesperados, dilataua la batalla, y dezia que con la dilacion del tiempo, compraua la seguridad de su hueste. *Desesperados.c.22.* Cayo Mario caudillo de los Romanos estando cercado de gente y de caua, *Cayo Mario.* con buen coraçon lo suffria esperando tiempo y disposicion para hazer lo que deuia. y como Pompeio Silo le dixesse, Si eres gran capitan o *Pompeio.* Mario, descienda a la batalla. Respondio Mario, Mas si tu eres gran Emperador, compeleme que pelee, aunque no qniera y me pese. Teniendo por mejor dilatar la batalla hasta que

houiesse

houiesse mejor disposicion que començarla sin ella. porque el buen capitan ha de tener tres cosas. Osadia contra los enemigos. Beniuolencia con los subditos. Razon cerca de la oportunidad de los tiempos y del logar. Ansi lo dezia Agesilao Rey de Lacedemonia. Este acto de dilacion es mas excellente que el primero de la huyda, pues por la huyda se quita del todo el peligro de la batalla, por la dilaciõ no, mas esperase oportunidad para pelear. El tercero acto del esfuerço es esperar la batalla, aparejando para recebir el aduersario con buen tiento y coraçon. Este es mas excellente acto que el segundo, y mas difficultoso y peligroso, pues por el segundo se dilata la batalla, y los peligros della, por este no. El quarto acto es, acometer o arremeter al enemigo. El qual es mas peligroso y difficultoso que el tercero. porque a mas peligro se pone el que acomete, que el que espera, pues acometiendo, se muda, desordena o descompone. El que esta quedo esperando, esta compuesto y ordenado, mirando la desorden del aduersario para se aprouechar del. por tanto quando los pocos quieren vencer a los muchos, conuiene que no acometan, mas que esperen a ser acometidos. porque ternan mas defensiones, que acometiendo. por esto los grandes caudillos, quando se hallaron con poca gente contra mucha, si no pudieron por assechanças acometer a los muchos, siempre esperaron que los muchos los acometiessen. Ansi lo hizo el gran Pompeio, quando houo la batalla con el Iulio Cesar en Pharsalia. Mando a los suyos que no se mouiessen, mas esperassen al impetu de los enemigos. De lo qual le redarguye el Iulio Cesar en sus comentarios, diziendo, que esta vn natural ardor en los coraçones de los hombres, que con clamor y mouimiento, son mas excitados, commouidos o despertados para hazer lo que deuen. Ansi que tiene por mejor el acometer que esperar. Mas por esso no dexa de ser mas peligroso, por tanto quisieron las leyes, que el que desafia a otro, es obligado de acometerle, quando son puestos en el campo. E si el no acometiere, puede el desafiado acometerle si quisiere. mas no es obligado no queriendo, pues satisfaze defendiẽdo si fuere acometido. De aqui dixeron algunos grandes philosophos Aristoteles y los que le siguieron, que la virtud de la fortaleza o esfuerço mas consiste en defender que en acometer. Porque el coraçon del que acomete, mouido con yra por el apetito yrascible, desordenase, y pierde el conocimiento de los peligros, lo qual no es en el que espera y se defiende. El quinto acto del esfuerço es el herir en los enemigos. Este es mas excellente, difficultoso y peligroso, que el quarto, que es acometer o arremeter a ellos. Porque en el acto del acometimiento, antes que hieran en los contrarios, aunque hayan algun miedo de las heridas y golpes que en la batalla se esperan, no se sienten como despues que hieren en ellos, que ya esta el temor mas biuo y mas cercano, y esperan que los contrarios tambien heriran en ellos. El sexto acto del esfuerço es, sostener y suffrir los golpes, heridas y males, que los enemigos les dan y hazen. Este es mas difficultoso y peligroso, que el quinto, que es herir. Porque mas es suffrir los males, que hazer los. Y mas cerca esta de la virtud el que los suffre, que el que los haze. Que ansi como es mas bienauenturança hazer bien, que recebirlo: ansi es mas bien suffrir males que fazerlos, aunque lo vno y lo otro se haga justamente. Ansi que mas haze el que constantemente los suffre que el que osadamente los haze, pues con mayor difficultad se suffren que se hazen. Porque suffrir los males, especialmente delos enemigos es cosa triste y muy molesta. hazer mal a los enemigos, es cosa agradable y muy alegre, y por el consiguiente menos difficultosa y peligrosa. Esto mismo parece, porque el herir en los enemigos de por si no tiene peligro ni difficultad o muy poca, saluo por el temor de ser heridos dellos. y pues la causa de su difficultad o peligro es aquel temor, luego mas difficile es el suffrir las heridas y males, que darlas ni hazerlas. Mayormente que haziendolas, se augmenta su osadia para hazer mas. Recibiendolas actualmente y suffriendolas, acrecienta se el miedo para huyr, y mas es sossegar el miedo, que refrenar la osadia como dicho hauemos. Por el consiguiente, mas es suffrir las heridas y males, que darlos ni hazerlos. Pues el hombre esforçado, obligado es a suffrir los golpes, heridas y otros daños que el enemigo le haze, con mucha constancia, firmeza y contencion, hasta ver el fin que la voluntad determino y mando. Y como quier q̃ en todo officio virtuoso es menester contencion o perseuerãciã del animo hasta el fin, mucho mas en la virtud o actos del esfuerço. En los quales el cauallero quanto mas heridas, golpes y daños recibe y suffre, tanto mas se deue esforçar a sufrirlos, y a vencer al enemigo. Como lo hizo Alexandre en la cõquista de los Ambtos y Sticambros, donde solo marauillosamente peleo con muchos, y fue herido con vna saeta debaxo de la teta, y quanto mas sangre salia de la llaga, tanto mayor contencion y esfuerço tenia, y tan reziamente peleo, hasta que mato al que le hauia herido. Pues que diremos de Iudas principe delos Machabeos? el qual despues que vencio a Nicanor capitan del rey Demetrio con solos nueuecientos hombres acometio a veynte mill del exercito del rey. Y como los suyos vieron tanta muchedumbre, querianse dar. el los esforço diziendo, que mejor era gloriosa muerte, que torpe huyda, porque no dexemos crimen de nuestra gloria. Con esto tornaron ala batalla, y pelearon aquel dia desde la mañana hasta la noche. Dieron tan reziamente en los contrarios, que los hizieron huyr. Yendo

Margin notes: Buen capitan. 1.c.35. — Esperar. — Acometer. — Pompeio. — Iulio Cesar. — Acometer. — Herir. — Sostener. — Alexandre. — Iudas Machabeo. — 1. Mach. 9.

Ionathas. do enel alcançe, Iudas fue herido y muerto. Ansi hallo lugar mas glorioso de su muerte, que los triumphos del vencimiento. De Ionata su hermano, que despues del fue elegido por principe del pueblo de Israel, leemos, que con muy pocos muchas vezes peleo contra grandes exercitos de reyes y principes. desamparado de los suyos solos dos quedaron conel. Repato su exercito, hizo huyr los contrarios. alos suyos que huyeron, hizolos compañeros del triumpho. Ansi que la fortaleza o esfuerço belico no solo consiste enel vencimiento, mas principalmente en suffrir los peligros y justos miedos, preferiendo la muerte ala seruidumbre y vituperio que de la couardia se espera. De lo qual se sigue gran gloria, honesta y muy honrrada.

CAP. XXIX.

Como estos actos del esfuerço se dizen virtuosos.

Estos actos del esfuerço se dizen virtuosos, porque se hazen mediante alguna virtud o virtudes, que son, fortaleza o esfuerço, justicia, prudencia, templança. Con la fortaleza, es necessario que interuenga justicia, sin la qual el acto no se puede dezir justo, ni el que lo haze fuerte o esforçado. Ansi mesmo es necessaria la prudencia, sin la qual ningun acto de esfuerço puede ser bien hecho ni como deue, como hauemos dicho enel capitulo 19. y 23. Por esto Platon enel libro que hizo de fortaleza dezia, que fortaleza es vna tolerançia prudente del animo. Especialmente conuiene que con la fortaleza concurra la templança. Porque segun dize Platon enel libro 3. de la republica, Ninguna cosa es mas necessaria en qualquier varon, mayormente si es gouernador de republica, que la mezcla de fortaleza y templança, por la vna, las cosas altas y peligrosas son acometidas, por la otra, las cosas baxas no son menospreciadas. Por la vna se euitan las injurias publicas y priuadas. Por la otra, se astienen los hombres de hazer injuria a otros. por la vna el hombre es llamado y prouocado alas cosas honestas. por la otra es apartado de los torpes. Ansi que estando ambas juntas, nunca el hombre osara ni temera demasiado, ni hara cosa que no deua. destas dos virtudes como de hermanas, hablan juntamente los philosophos. Especialmente Platon enel Phedro y enel simposio, donde esta nuestra vida comparada a vn camino que caminamos, no senala guiador. Nuestras passiones son como dos cauallos vno blanco y otro negro. Esto presuppuesto, dize que la diuina prouidencia estatuyo que nos apartassemos de las cosas torpes, y nos allegassemos alas honestas. por tanto nos dio verguença y magnanimidad. porque nuestro carretero o guiador con la verguença enfrene nuestras passiones como cauallos, y las aparte de las cosas torpes aunque suaues. y con las espuelas de la magnanimidad, las estimule para venir alas cosas honestas annque sean arduas. Que en verdad el demonio nos combida con los deleytes de las cosas torpes y lasciuas, y nos aparta de las honestas con la amargura del dolor. Por esto la templança vsando del freno de la verguença manda que nos abstengamos y apartemos de las cosas torpes. Y la fortaleza o esfuerço con las espuelas de la magnanimidad, trabaja por traernos alas cosas honestas, para qne como varones las acometamos y obremos, menospreciando el temor de la difficultad y del dolor. Y quanto es mas difficile suffrir y sobrar los dolores, que abstenerse hōbre de los deleytes de las cosas torpes y desonestas, tanto parece que la fortaleza deue ser preferida ala templança. como quier que la templāça faze que de hombres no seamos como bestias. La fortaleza no solo haze esta, mas tambien que seamos vna cosa con Dios que es sobre todas las cosas. Por esta virtud de fortaleza o esfuerço señaladamente los antiguos contaron entre los dioses à Hercules como ya hauemos dicho. De lo qual todo se concluye que ningun acto del esfuerço se puede hazer sino mediante alguna virtud o virtudes. Por esto los actos del esfuerço se llaman virtuosos. Que pues en todos los actos del esfuerço concurren dos eztremos, que son temor y osadia, como hauemos dicho, necessario es que para tomar el medio entre ellos, en que consiste el esfuerço haya de interuenir alguna virtud, por la qual los actos del esfuerço se hagan como deuen. Mayormente quando los hombres por seruicio de la republica determinadamente toman la muerte. Como hizo Marco Curio cauallero Romano, que por librar ala republica de la pestilencia, quese causaua del humo que salia de la abertura de la tierra, que en medio de Roma se hiziera, sabido qne no se podia remediar si algun hombre biuo enella no se echasse; con alegre voluntad armado se echo enella, y luego cesso la pestilencia. Semejante à esto fue lo que hizo Anchuro hijo de Midas rey de Frigia, que como en aquel reyno en vn logar llamado Celeon, se abriesse la tierra, y de aquella abertura saliesse mucha agua, ahogauanse las gentes. Midas consulto alos dioses por el remedio. fuele respondido, que echasse alli la cosa mas preciosa que houiesse enel mundo, y luego se cerraria. Echauan oro y otras cosas preciosas, no aprouechaua cosa alguna. Entonces Anchuro pensando que en la vida humana no hauia cosa mas preciosa que el anima, determino de echarse dentro, abraço a su padre y a Tamothea su muger, caualgo en vn cauallo y lançose en aquella abertura, luego cesso. Otro tanto hizo Publio Decio, aquien en sueños fue reuelado que Ro-

Margin notes: *Justicia.* *Prudentia.* *Platon.* *Templança.* *Platon.* *Fortaleza.* *Templança.* *Comparacion.* *Conclusion.* *Marco Curio.* *Anchuro.* *Midas.* *Publio Decio.*

Roma se perderia, si el no muriesse en la batalla que esperauan contra los Albanos. Por saluar a Roma metiose entre los enemigos y mataronle y vencieron los Romanos. Tambien su hijo Decio fue muerto por salud de la republica. Codro rey de Acaya por librar su reyno de los enemigos que destruyan, hauida respuesta de los dioses, que no se podia remediar sino con su muerte, dexado el habito de rey, tomo otro, y metiose entre los enemigos porque lo matassen, donde fue muerto y su reyno librado. Los dos hermanos Cartagineses llamados Silenos hizieron otro hecho digno de memoria en fauor de Cartago: que como houiesse contencion entre los de Cartago y los Cireneses sobre la diuisiõ de los terminos, por comun consentimiento de las partes, fue acordado que de cada logar de los de la contienda a vna hora partiessen dos mãcebos corriendo quanto pudiessen, y alli donde se juntassen fuesse el fin de los terminos. los dos hermanos Silenos que fueron nombrados por parte de los Cartagineses, partieron primero con mucha priessa y passaron los terminos antiguos, alli fue señalado el fin dellos. Los mancebos Cireneses quexauan se desto. Finalmente fue acordado que si los Silenos consintiessen, que alli donde ellos dezian que era el fin de los terminos, fuessen biuos enterrados, passasse. Ellos luego sin deliberacion lo consintieron. Y por dilatar o alargar el fin de los terminos de su patria, abreuiaron el termino de su vida. por lo qual fueron alli puestas aras alos dioses en testimonio de su hazaña, las quales aras dexaron enteras los dos Scipiones que en diuersos tiempos vinieron a Cartago. Metelo caudillo de los Romanos en la guerra que tenia contra los Siculos y Cartagineses, hizo sacrificio a los dioses, por tenerlos propicios, saluo ala diosa Vesta. La qual yrada embio grandes vientos contra la flota de los Romanos. Rogada y consultada la diosa Vesta porque placasse su yra, fue respondido que si Metelo no sacrificasse su hija Metela ala diosa Vesta, no cessaria la tempestad. Metelo porque cessasse, dio su hija para que fuesse sacrificada, al tiempo del sacrificio la diosa houo piedad de la donzella, puso vna bezerra en su lugar y librola. Semejante a esto fue el sacrificio que Abraam quiso hazer de Isaac su hijo.

Codro. *Silenos.* *Metelo.* *Abraam. Isaac.*

CAP. XXX.

De los hombres que por bien de la republica se ponen en peligro de muerte.

Esto mismo dezimos de los que en fauor de la republica se ponen en peligro de muerte, aunque no se maten, que seran dichos virtuosos y los actos de esfuerço que hizieren, porque quieren mas suffrir la muerte por ganar honrra y gloria, que biuir torpe y desonrrada vida no lo haziendo. Exemplo tenemos y muy señalado en lo que hizo Horacio, quando vio la republica Romana puesta en toda calamidad, porque los caualleros Romanos estauan puestos en huyda, el solo defendio la puente, peleando con los enemigos, heriendo reziamente enellos; no como desesperado, mas con toda prudencia y cordura, defendiendo su persona, en la qual vio estar puesta la salud del pueblo Romano. Ansi resistio el passo alos contrarios, que pudieron los suyos por su mandado detras del romper la puente porque no passassen los enemigos. E quando la vio rota salto enel rio armado, y nadando se passo alos suyos y los libro. De cuya virtud y esfuerço todos se marauillaron, y gelo contaron por vituperio. Publio Decio tribuno de los Romanos, en la guerra de los Samnitas traydo incautamente por Aulo Cornelio consul Romano a vn valle peligroso, donde el consul y todos estauan muy temerosos por la mala disposicion del logar, pensando que alli serian vencidos, salio muy prestamente del valle con los que pudo, y pusose en vna altura. y como los Samnitas lo vieron marauillaronse, y endereçaron contra el, entre tanto el consul saco del valle la hueste y puso la en lugar ygual delos Samnitas. Ansi animo Publio Decio alos suyos, y entro enel real de los enemigos como triumphante dellos que los vencio. por ello como hombre esforçado y vencedor el consul le dio corona de oro, y cient bueyes los cuernos dorados y vno blanco muy grande, el qual offrecio al dios Mars, los otros dio a sus caualleros compañeros de la virtud y del peligro. Decio consul en la batalla que houo con los Latinos, rompida y desbaratada gran parte de su hueste, peleo fuertemente con los enemigos, atemorizolos y hizo tan gran estrago enellos, que huyeron. Donde herido de muchas heridas, morio por la salud de la republica, y fue contado entre los hombres fuertes y esforçados. Coruino su hijo imitando a su padre, seyendo consul en la guerra contra los Samnitas, estando su hueste en vn monte de dos cabeças donde esperaua peligro, esforço sus caualleros exortandolos que hiziessen como el. adelantose y tan fuertemente dio en los enemigos que los hizo huyr. por ello fue reputado por varon fuerte y esforçado. Hiehus Hircano, estando con su gente ala ribera de vn rio, viendo sus enemigos que estauan ala otra parte, no osauan passar contra el, ni los suyos contra ellos, lançose enel rio y los suyos tras el firieron en los enemigos tan brauamente, que los vencieron y mataron muchos dellos. Estos y otros muchos que podriamos memorar, mouidos por virtud en fauor de la republica hizierõ actos virtuosos, por los quales se pudierõ llamar fuertes y esforçados, y merecieron logar muy honrrado en la torre de la fortaleza, que es la primera virtud, que fue cono

Horacio. *Publio Decio.* *Decio.* *Coruino.* *Hiehus Hircano.* *Fortaleza primera virtud*

conocida y llamada por nõbre de virtud. porque luego al principio y quasi siempre houo hombres fuertes y esforçados y tales fueron nombrados, que por trabajos y dolores, no fueron ligeramente vencidos. Despues por luenga experiencia, fueron halladas las otras virtudes. En aquellos tiempos antiguos la fortaleza o esfuerço fue tenido y reputado en tanto precio, que aquellos en quien mas se hallaua, llamauanlos heroes o señores. y a ella virtud heroyca. Y como dioses los honrrauan y reuerenciauan. De aqui procedio que Hercules como hombre fuerte y esforçado, merecio el cielo segun la opinion de los antiguos, y fue honrrado como Dios, hizieronle sacrificios y jurauan por su nombre y dauanle diezmos. Todas las cosas grandes y marauillosas que enel mũdo se hizieron, a Hercules las referian. Despues los Romanos escodriñadores de las virtudes, tuuieron por mas excellente la fortaleza, por la qual los hombres eran excellentes, que otra virtud alguna. Esto mismo fue cerca de las otras naciones, especialmente los Griegos y Lacedemonios. De Synida Lacedemonio caudillo famoso, leemos que estando ante el peligro de vna batalla que se esperaua de presente, algunos le dixeron que aquel dia le hauia de manifestar como eran varon fuerte o esforçado. El respondio, En mucho es de tener este dia, que ha de mostrar el varon fuerte o esforçado biuo. Assi que en todo tiempo y cerca de todas gentes, la fortaleza o esfuerço fue en mucho tenida. Tambien leemos de Gorcia Lacedemonio, que quando traxeron Achrotato su nieto herido de vna batalla de los mancebos quasi muerto, llorauan sus amigos y sus criados. mando a todos que callassen, diziendo que los mancebos fuertes no hauian de ser llorados con clamor, mas curados con diligencia. Y quando vn mensagero de Creta le traxo nueua dela muerte de Achrotaro dixo, Quando el fue a pelear con los enemigos cierto es que hauia de morir, o los hauia de vencer. A mi mas plaze oyr que murio honrradamente peleando con los enemigos, que si mucho tiẽpo biuiera menguadamente. La madre de Agesilao caudillo famoso de los Lacedemonios, quando supo que su hijo era muerto peleando fuertemente, dixo a los que le traxeron la nueua, Ciertamente mi hijo fuerte era y muy bueno, mas otros muchos hay en Lacedemonia muy mas fuertes que el.

Heroes. Hercules. Synida. Gorcia Acrotato. Agesilao.

C A P. XXXI.

Como el hombre se puede dezir esforçado y el acto aunque derechamente no se haga por la republica, hauiendo aduersario o contrapugnador.

De lo que hauemos dicho se concluye que la virtud del esfuerço mueue al hombre esforçado a ponerse en peligro de muerte, mas por la comun vtilidad, que por la suya, y entonces se dize propriamente esfuerço. quando por solo su prouecho o cobdicia principalmente se pone al peligro, no esfuerço, mas temeridad sera llamada; como dezimos de la sabiduria, que quãdo tiene consigo la justicia, retiene su proprio nombre. apartada la justicia, llamase callidius. Y el rey quando bien rije y gouierna el reyno, llamamos le rey. si esto no haze, pierde aquel nombre y llamanle tirano. Ansi que propriamente se llamara esfuerço, lo que se haze por la republica. Por esto dezia Seneca, que el fuerte coraçon y compuesto esta siempre constante en vn ser, y no haze mudança conel mal ni conel bien, prefiere las cosas vulgares o publicas a las suyas proprias. De aqui dizen algunos que esfuerço es vna claridad de animo firme y constante, que ni se abaxa con las aduersidades, ni se leuanta con las prosperidades que le vengan; especialmente entendiendo en las cosas de la republica. Tambien dixeron que no bastaua todo peligro de muerte, saluo aquel que parece de presente en batalla general o particular en fauor de la republica, haziendo o defendiendo. Ansi que es menester que tenga aduersario o cõtrapugnador que le resista de presente con las qualidades que hauemos dicho y adelante diremos. Por esto dizen que los que andan por mar y suffren peligro de muerte, o estan enfermos de grandes enfermedades, y con paciencia se disponen a suffrir la muerte, o tienen miembros con llagas, y suffren que gelas corten, de que se puede seguir muerte. Estos y otros semejantes, no se diran fuertes o esforçados, pues no se ponen en aquel peligro por fauor o seruicio de la republica. Otro tanto dizen quando el peligro se toma en fauor de la republica, mas no es de presente. Por esto dizẽ que si el juez que en fauor de la republica ha de hazer justicia, no lo dexo de hazer por amenazas que le fueron hechas, o temores que le fueron puestos, aunque fuessen de muerte, no se podra dezir varon fuerte o esforçado. O si la virgen no se dexo corromper por semejantes amenazas o miedos, no se dira muger fuerte o esforçada. porque no estaua el temor de la muerte de presente. que si de presente estuuiesse, y algun hombre de quien verdaderamente se cree que hara lo que dize, y porna sus amenazas en execucion, como otras vezes lo ha hecho, teniendo sacado el cuchillo, mandasse al juez que no hiziesse justicia, o a la virgen que se dexasse corromper, y ellos determinassen de morir antes que hazerlo, bien se podran dezir virtuosos, fuertes o esforçados. aunque la virgen defendiendo su virginidad no lo hiziesse en fauor de la republica, por la gran semejança que tiene con la virtud de fortaleza o esfuerço. Esto mismo diremos de los que defendiendo sus personas, bienes y honrras o por sus parientes o amigos o otras personas por quien

Sabiduria. Seneca. Esfuerço es. c.10.ca.26. Qual ha de ser el peligro. Mar. Enfermos. Peligro de presente Iuez. Virgen. De los que defienden.

quien son obligados, en cosas graues, difficiles terribles y peligrosas, podrase dezir virtuosos, fuertes o esforçados, por la gran semejança que estos casos tienen con la virtud de fortaleza o esfuerço, si el peligro es de presente, y tiene cōtrapugnador, aunque no se haga derechamente en fauor de la republica. pues en alguna manera se puede dezir fauor de la republica, que ninguno injustamente haga mal a otro. Ansi que se podra dezir acto de fortaleza o esfuerço similitudinaria o largamente entendido. Que como por el bien de la republica, deue el hombre ponerse en peligro de muerte, si de otra manera la republica no puede ser remediada, ansi por defensa de su persona, fama, honrra y bienes, y por sus parientes y amigos y por las otras personas por quien es obligado hazer, o por complir lo que prometio. Como hizo Marco Regulo cauallero Romano estando preso en Cartago, fuele mandado que fuesse a Roma à procurar la permutacion de los presos, con se que dio de boluer. Propuesta en el senado su embaxada, mandaronle que dixesse su parecer. Dixo que no se deuia hazer, porque los Cartagineses que estauan presos en Roma, eran mancebos robustos y muy habiles para la guerra. El y los otros Romanos que estauan presos en Cartago eran viejos y inutiles. Con esta determinacion se boluio a Cartago, y se puso al peligro de la muerte que esperaua, por hauer estoruado cosa que tanto desseauan los Cartagineses. Esto hizo principalmente por complir lo que hauia prometido. E algunos gelo reputaron à virtud de fortaleza o esfuerço. Que aunque por su consejo no se hiziesse la permutacion de los captiuos, y esto tocasse ala republica, la buelta à Cartago, fue por complir su promessa y fe que hauia dado.

Marco Regulo.

CAP. XXXII.

Quales actos del esfuerço son necessarios para que el hombre que los hiziere se diga esforçado.

Actos interiores del esfuerço.

De todos los actos del esfuerço que hauemos dicho, los dos interiores que haze la voluntad, son necessarios. Sin los quales ningun hombre se puede dezir esforçado, porque son el fundamento del esfuerço. El primero es la determinacion de la voluntad, que determina el fin que se ha de tomar y seguir en la cosa graue, difficile, terrible y peligrosa para medio de los dos extremos que son temor y osadia. El segundo es el mandamiento formal y expresso de la voluntad, en que manda que se cumpla y execute lo que determino, segun claramente hauemos dicho. Estos dos actos son en effecto la determinacion que el hombre toma y determina de hazer, y el proposito que tiene de ponerlo en obra. Constando desta determinacion y proposito, no siendo menester otro acto exterior para execucion desta voluntad y proposito, esto solo basta para que el hombre se pueda y deua dezir y llamar esforçado. Empero si algun acto de los exteriores fuere necessario, tambien se ha de hazer; si no se haze, no se dira esforçado, pues no cumple ni executa lo que ya determino y propuso. saluo si lo dexasse de hazer por justo impedimento o justa causa; como acaecio a Marco Caton seyēdo moço, quando Sila mando cortar las cabeças a los que seguian las partes de Mario, y como su ayo Sarpedo lleuasse a Caton a las ver, y le dixesse la crueldad de Sila, Caton pregunto a su ayo, porque no matauan a Sila pues era cruel tirano. El ayo respondio, porque ninguno osa, que le guardan muchos: entonces dixo Caton, pues deme a mi algunas armas que yo le matare ligeramente. el ayo conocio el animo de Caton, procuro de estoruarlo quanto pudo. y nunca le oso lleuar donde Sila estaua, sin que primero catasse si lleuaua algunas armas. Delo qual se marauilla Valerio, que vn moço de tan poco edad no temiesse aquien todos temian. y el mismo Mario si alli se hallara, no tuuiera tāta osadia. Este se podra dezir esforçado, pues se determino bien, y no quedo por el delo executar y llegar al cabo. No entiendas que los seys actos exteriores que por orden hauemos contado, començando desde el menor hasta el mayor, han de interuenir en cada cosa graue, difficile, terrible y peligrosa, ni por aquella orden que los referimos: porque alguna vez conuerna tomar el primero que es huyr, y con aquel acaba el hombre esforçado, pues tras el no hay otro acto que hazer. que si otro o otros actos quedaren para llegar alo determinado y propuesto, conuiene que se haga hasta llegar al fin: si no houiere cosa que lo estorue, que en tal caso, no viniendo el estoruo por culpa del hombre, ni hauiendo que le imputar, porque en todo hizo lo que deuia, podrase dezir esforçado. Desto que dicho hauemos se infiere determinacion de muchas questiones que cada dia acaecen. Si dos entraron en el campo o pelea singular, y andando peleando el rey o señor del campo o juez o juezes los mando apartar, y que mas no peleassen, cada vno dellos se podra dezir esforçado, como ya hauemos dicho. y no seran obligados a tornar a pelear otro dia en otro campo; mas haurase consideracion al estado en que estauan quando los apartaron, para saber qual salio mas honrrado. Saluo si entre ellos estaua conuenido que peleassen hasta que el vno dellos fuesse muerto o vencido. Si occurriesse otro impedimēto, como de agua o lluuia, por la qual no pudieron pelear, obligados serian a tornar al campo otro dia que cessasse aquel impedimento. Entre tanto cada vno dellos se podria dezir esforçado, hasta que la batalla sea fenecida. Esto mismo seria si continuaron la batalla, y nūca el vno pudo vencer al otro, ambos saldran del campo con ygual honrra. Saluo si el prouocador se obligo de matar

Actos exteriores.

Marco Caton. Sila

Sarpedo.

Actos exteriores.

Desafio.

matar o vencer o echar del campo al otro, que eneste caso el prouocado sera libre del riepto y saldra cô honrra, el prouocador quedara menguado. Ansi mesmo se infiere, que si el desafiado que segun derecho es obligado a dar lugar seguro y juez; o el que desafia segun la costumbre de las armas; hizo quanto pudo por lo hauer requiriendo todos los principes Christianos, y no lo pudo alcançar, no es obligado a buscarlo en tierra de Moros o de infieles, hauiêdo hecho lo que en si es en las tierras de los Christianos, cumple, y sera hauido por hombre esforçado. ni es obligado a dezir al aduersario que se salga al campo secretamente en tierra de Christianos. porque estos desafios no se puedê hazer sin licencia del rey o del señor de la tierra superior de todos, el qual ha de assegurar el campo. Otro tanto diriamos del tiempo. Si el que lo hauia de nombrar, no lo nombro como deuia, como si nombro que de aqui a treynta años vernia con su aduersario ala batalla. Si el aduersario no lo acepto, no sera notado de couarde. O si fue señalado mas breue termino de lo que era menester segun la distancia del camino y qualidad de las personas. podria enesto caso hauer recurso al superior que moderasse aquel tiempo, o moderarlo el. Con esto haura complido sin ninguna reprehension, pues hizo todo lo que deuia y pudo fazer. Comunmente el tiempo suele ser de seys meses, y si aquel a cuyo cargo de nombrar el tiempo es, no lo nombro, el otro dentro de otros seys meses lo nombrara segû el estilo de las armas. Esto mismo dezimos del que era obligado venir al tiêpo y logar de la batalla, y por justo impedimêto no vino, por estar enfermo, o por la gran tempestad del tiempo, o porque el señor o la justicia del pueblo le detuuo sin procurar lo el. En todos estos casos y otros semejantes, escusado es, pues no pudo mas hazer. Mucho mas si ante del tiempo murio. Eneste caso noquedara dañada su memoria, aunque el aduersario diga que murio del miedo de la batalla y por juyzio de Dios, porque no tenia justicia. Saluo si esta muerte repêtina la viniesse el mismo dia de la batalla o otro antes, que entonces se juzgaria morir de miedo de la muerte que esperaua. Ya acaecio enel reyno de Neapoles, porque hauia forçado otro a su muger. El reptador morio ante del dia señalado. Fue traydo al logar del repto encima de vn cauallo en vna arca cobierta de luto. puesto enel campo, el aduersario quebro la lança enel arca. el cauallo salto el palenque como si fuera vn aue. El pueblo clamo y dizo que era miraglo. Ansi por esto, como por la certinidad del adulterio, el adultero fue justiciado. Desto se infiere que si alguno es desafiado, y su rey o su señor le mâda que no responda al desafio, y por solo esto côtra su voluntad dexa de responder haziendo quanto en si era por responder; este justamente sera escusado de no hauer respondido al desafio,

Desafio. *Tiempo.* *Desafio.* *Caso marauilloso.* *Desafio.*

quando por justa causa el señor se mouio a mandar esto: como si tuuiesse necessidad del vasallo para cierta cosa en que mucho le yua. acabada aquella necessidad seria obligado a responder, mayormente si esta necessidad fue fengida y procurada. Otro tâto dizen algunos del hijo familias que no responde o no acepta el desafio, porque su padre gelo mando, la verdad es que eneste caso el hijo no se escusa por el mandado de su padre. Tornâdo a nuestro proposito para tomar el medio entre los dos extremos, tomara el hombre esforçado al acto que le pareciere que deue tomar segun razon, consideradas las qualidades y circunstancias de la cosa, personas, tiempo y logar, y las otras cosas para tomar el medio se deuen considerar, que son muchas y no se pueden todas escriuir, por esto se dexan a la discrecion y determinacion de la razon del hombre esforçado. Que cô vna persona y en vn tiempo y lugar, conuerna pelear: con aquella misma persona y en otro tiêpo o en otro lugar, no conuerna. Alguna vez podra acaecer que en la cosa graue, difficile, terrible y peligrosa concurran algunos actos del esfuerço contrarios vnos a otros, y sera menester tomar alguno otro acto para medio de aquellos contrarios, que se podran dezir extremos, como si interuiene el acto de huyr contra el juyzio de la razon. Este es extremo en el desfallecer. Otro acto contrario es tomar el peligro contra el juyzio de la razon. Este es extremo en superabundancia. Entre estos dos actos contrarios, conuiene tomar el medio, que es entrar o no entrar en los peligros segun el juyzio de la razon. Este acto es el medio, al qual inclina la virtud del esfuerço. Algunas vezes el peligro viene tan arrebatadamente en el principio o enel medio de la batalla, que no hay tiempo para deliberar sobre el medio q̃ se deue tomar y acto que se deue hazer, y conuerna tomar por medio algun acto de esfuerço, que no se tomara si houiera tiempo para tomar y hazer otro que se deuiera hazer, porque el tiêpo no lo suffre, ni la razon lo consiente. Ansi que toda via es muy prouechoso y necessario el consejo para tomar y obrar este acto o medio: que la virtud del esfuerço presto seria destruyda, sino es esforçada para escoger y obrar este medio que hauemos dicho. y quâto mayor es el esfuerço del hombre, sino es moderado con la razon, mas presto cae en los inconuenientes. por esto el mas esforçado, ha menester mayor consejo para conocer y refrenar los extremos y tomar el medio. para lo qual ha de vsar de quatro virtudes. vna en pos de otra. Que cô justicia busque el medio entre los dos extremos. Con prudencia lo halle. Con fortaleza o esfuerço lo obre. Con templança lo modere. Ansi que haya justicia enel desseo, prudencia en el entendimiento, fortaleza o esfuerço enel effecto, templança enel vso, De manera que el hombre esforçado, ha de

Medio. *Conclusion.* *Quatro virtudes.*

ser justo, prudente, fuerte y templado segun dize san Bernardo enel libro que escriuio al Papa Eugenio.

C A P. XXXIII.

Del acto o actos del esfuerço tomados por medio como se han de proseguir, y por qual dellos sera el hombre mas loado.

Medio. DEterminado ya el acto del esfuerço que se ha de tomar por medio de los dos extremos, fin y conclusion de la cosa graue, difficile, terrible y peligrosa, ha se de começar, mediar y acabar, sin desuiar del camino de la razõ. E si en la batalla de dos o de muchos es conuenido entre las partes que para cierto dia y cierta hora vengan ala batalla, y el vno dellos se *Anticipar. Daño.* anticipo, hirio o mato al otro o le hizo daño en sus bienes, puesto que en la causa principal touiesse razõ y iusticia, no se dira esfuerço lo q̃ hizo, y sera obligado a todos los daños q̃ al otro hizo. porque no lo hizo en tiempo ni como lo deuia hazer. Y no basta hazer hombre lo que *No basta bien hazer.* deue en qualquier acto de esfuerço, si no lo haze como deue. Ni basta comẽçar lo biẽ, si no lo continua hasta el fin. Ansi que el hombre es- *Hombre esforçado.* forçado ha de tener siempre ante sus ojos como señal, aquien todo tiempo ha de mirar el acto que escojo para medio de los dos extremos, haziendo lo que deue para conseguir aquel fin, reprimiendo el medio, moderando la osadia temiendo y osando como deue, perseuerando con gran firmeza y constancia desde el principio hasta el fin, suffriendo los golpes, heridas, dolores y males de la batalla, no afloxando de sus fuerças y proposito, mas siempre continando por salir sano y victorioso como ya hauemos dicho. El que ansi lo hiziere, dignamente se puede y deue llamar esforçado, si por muchedumbre de actos gano el habito del esfuerço. A este se deue dar logar muy *Nota.* honrrado en la torre dela fortaleza o esfuerço, como en todos tiempos se hizo dando mucha honrra y gloria al hombre esforçado, repurandole quasi diuino, o como Dios, sacrificandole, dandole diezmos, & iurando por su nombre, como ya hauemos dicho. En tanto fueron afficionados alos hombres fuertes y esforça- *Animales y aues.* dos, que aun alos animales y aues que sobrauan alos otros, estimauan y preciauan mas que alos otros. Y a quien mal les hazia, no dexauan *Cesar Augusto.* sin castigo, como hizo Octauio Cesar Augusto. Sabido que Herotes que tenia cargo de las *Codorniz.* cosas de Egypto hauia comprado vna codorniz que peleo con otras y las vencio, y la comio assada, mandole llamar y traer a juyzio. El lo confesso. por ello le mando atar al mastel de la *Flaqueza.* nao. En caso que en algun acto intermedio, haya alguna flaqueza por alguna causa o ocasion, si despues torno y hizo lo que deuia hasta el fin, y le consiguio, iuzgarse ha por esforçado porque el fin de la cosa, es el juez della. Em- *Fin de la cosa.* pero no se le daria tanta honrra, ni tan honrrado lugar, como al primero, que siempre hizo lo que deuia, agora sea acometedor o acometido, vencedor o vencido. que pues hizo lo que deuia, y no quedo por el; si la fortuna le fue contraria, no por esto dexara de ser esforçado. De *Actos de esfuerço.* lo que hauemos dicho resulta, que por cada vno de los actos exteriores que el hombre haga como deue, si otro acto no es necessario, se puede dezir esforçado. E si dos hizieren actos de esfuerço de vna misma qualidad, ambos se diran ygualmente esforçados. Si los actos fueren diuersos, vno mas difficile y peligro- *Acto difficile.* so que otro, ambos se diran esforçados. El que hizo acto mas difficile y peligroso, se dira hauer hecho acto de mas esfuerço, mas no se dira mas esforçado; porque el que hizo acto menos difficultoso, hizo lo que deuia, y no era obligado a mas. hiziera el otro acto mas difficile y mas peligroso si occurriera como occurrio el menos peligroso. Ansi se deue presumir del hombre esforçado. Desta manera se *Question.* pueden determinar muchas dubdas de que *Del que hizo vn acto.* cada dia se dubda entre los caualleros. Especialmente quando vno hizo vn acto de esfuerço no mas, porque no eran mas necessarios, otro hizo muchos actos que eran necessarios, ambos se diran esforçados. El que hizo los muchos se dira hauer hecho muchos actos de esfuerço, no se dira mas esforçado. Dada ygual- *Dada ygualdad en los actos.* dad en los actos, en la manera de obrarlos puede hauer differencia, que acrecentara o menguara la honrra del que los obrare. Como *Huyr.* si dos huyen en caso que deuen huyr. El vno huye como hombre timido sin boluer el rostro alos enemigos, huyendo de priessa; el otro de espacio, boluiendo el rostro vna y mas vezes, aunque ambos se digan esforçados, mas honrra merece el segũdo que el primero. Otro tanto diremos de todos los otros actos del esfuerço. Haziendo el hombre lo que deue, por estos actos de esfuerço dezir se ha esforçado, aunque en la batalla fuesse muerto o vencido sin causa o culpa suya. Exemplo tenemos de Hypodamo cauallero muy honrrado y viejo *Hypodamo.* de mas de ochenta años, al qual mandu Agis rey de los Spartanos que fuesse à Sparta para aparejar las cosas necessarias. El no quiso, diziendo, que muy mas honrradamente moriria, si por todos fuertemente peleasse, que no yr ala ciudad a librarse de la muerte. Tomo las armas y pusose ala mano derecha del rey, donde fuertemente peleando fue muerto. Otro *Themisteas.* tanto hizo Themisteas prophera de los Laconicos. el qual dizo al rey Leonide que hauia de ser vencido en la batalla q̃ esperaua cerca de Thermopilas. El rey por le librar del peligro, mas que por la prophecia, embiauale a Lacedemonia para que les dixesse lo que hauia de venir. no quiso yr, diziendo, que para batallador hauia venido, no para mensagero. que-

do

do alli conel rey y morio peleando. Entre los Lacedemonios hauia esta ley q̃ muriessen los trabajos, y peleando venciessen o muriessen. Este es el proposito o intencion que ha de tener el hombre fuerte o esforçado quando determina de entrar en la batalla, vencer al enemigo, o morir honrradamente haziendo lo que deue. delo qual resulta el fin o premio de la virtud de fortaleza o esfuerço, que es la fama y gloria que suelen ser los compañeros en las cosas recta y honestamente hechas. Algunos mas sabios inuestigadores, se contentaron con hauer hecho lo que deuian, sin tener consideracion ala fama ni gloria que de sus hechos podia resultar. y si oyen alabar sus cosas, no por ello se ensoberuecieron, pensando que eran obligados a hazerlo que hizieron. En lo qual pagaron su deuda, y merecieron gloria y alabança, aunque ellos no lo hayan hecho por ella. Ansi que no esta el esfuerço enel vencimiẽto, mas en tomar los peligros y seguirlos como deuen hasta la muerte: como hizo Eleazar cauallero esforçado delos Machabeos viendo su pueblo en gran conflicto, por la gran potencia del rey Antiocho; por librar su pueblo como vio vn elephante muy ornado pensando que alli venia el rey, entro por medio delos enemigos, hiriendo a la mano derecha y ysquierda hasta que llego al elephante, alli arrojo el escudo por dar mayor golpe, ferio muy rezio al elephante y matolo. cayo sobre Eleazar y alli murio. Marauillado el exercito de Antiocho del esfuerço de Eleazar, retirose. Ansi fueron librados los Machabeos por el esfuerço de vn cauallero. El rey Antiocho rogo alos Machabeos por la paz. La qual Eleazar dexo por heredero de su virtud y esfuerço, como lo dize san Ambrosio enel primero libro de los officios, c. 48.

Ley. *Proposito. Intencion.* *Eleazar.*

C A P. XXXIV.

Qual haze mas, el que acomete o el que es acometido y espera.

Algunos dubdan qual haze mas el que acomete en acometer, o el que es acometido en esperar, siendo yguales en las personas y en las fuerças y experiencia, y en todas las otras cosas que en los actos del esfuerço se deuen considerar, como son logar, tiempo, y otras qualidades, por las quales algunas vezes los actos son mas o menos difficultosos y peligrosos. Dada ygualdad en todo, mas haze el acometedor, que el acometido. Porque el acto del acometer, es mas difficultoso y peligroso que el acto de esperar, pues el que acomete, de necessario se ha de mouer, y enel mouimiento, se desordena o descompone, por donde le puede venir peligro. El que es acometido, esta quedo y quieto, y puede mejor guardar lo que a su defensa conuiene. Tiene mas aparejos para vencer a su enemigo. por tanto los buenos y famosos caudillos que se hallaron con poca gente, pocas vezes acometieron, y muchas esperaron de ser acometidos, como ya hauemos dicho enel cap 28. Esto hazian porque pensauan que en esperar y no acometer, tomauan la mejor y mas segura parte. Ha se de entẽder dada toda ygualdad entre el acometedor y el acometido, ansi en las qualidades y cosas ya dichas, como en la deliberacion del vno en acometer, y del otro en esperar, que cada vno dellos touo tiempo conueniente para deliberar lo que le conuenia hazer: como si dos se desafiaron sobre alguna intencion que entre ellos hauia, y puestos enel campo, el vno acometio, o arremetio primero, porque ansi lo tenia determinado, el otro espero, porque ansi lo tenia deliberado. mas hizo el que acometio, porque mostro mas gana de la batalla, y porque se començo a poner en mas peligro, que el otro en esperar. Empero si esta ygualdad no houiesse en la deliberacion, y alguno que antes hauia deliberado de acometer acometio a otro arrebatadamente, como salteandole, no hauiendo precedido cosa porque estuuiesse o deuiesse estar sobre auiso; o si precedio, estaua descuydado, mas hizo este en esperar, que el otro en acometer. Porque el que acometio, touo tiempo para deliberar si deuia acometer o no. Y quando delibero de acometer, penso que tenia ventaja, y tomo esto por parte mas segura, pues estaua apercebido y sentio el mal venidero en solo el animo. El acometido, puesto ya enel peligro arrebatadamente, no teniẽdo tiempo para deliberar, fuele necessario defenderse como pudo, tomando la parte mas imbecile o flaca, alomenos muy dubdoso; porque declina mas al peligro, sintiendo el mal y daño en la cosa, y ansi mesmo, por la aggression del aduersario ya començada contra el. En las cosas que arrebatadamente vienen sin ser sentidas ni proueydas, se muestra mucho el esfuerço de los hombres, si con buen rostro y coraçon las suffren. Porque en las tales cosas no hay tiempo para deliberar, ni tomar consejo, ni para escoger, ni para recoger las fuerças, ni para confortar y confirmar el coraçon. Ansi que luego se ha de poner en resistir los males que el aggressor le comiença a hazer. y quanto mas esto es difficultoso y peligroso que el acometer, tanto es mas honrroso; pues como hauemos dicho con mas difficultad se sossiega el miedo, que se modera la osadia. De donde se concluye que el acometido arrebatadamente no estando apercebido ni hauiendo precedido causa porque lo deuiesse estar; especialmente si no conocia al acometedor, o no le podia conocer por ser de noche haziendo escuro, no sabiendo que armas traya; mas haze y mas honrra merece, que el acometedor. Desta manera, y con estas qualidades fuyste tu acometido en el caso passado. Delo que hauemos dicho infieren algu-

Qualidades. *Acometer.* *Esperar.* *Deliberacion.* *Arrebatadamente.* *Arrebatadamente.*

Osadia. algunos, que quanto mayor es la Osadia, tanto mayor es el esfuerço. y por el consiguiẽte, pues el que no tiene experiencia en las cosas del esfuerço, conocido el peligro se pone enel, dizen que es mas esforçado, que el que tiene experiencia y habito de esfuerço, y haze lo mismo. Esto es falso, segũ lo que muchas vezes hauemos dicho, y determina Platon enel primer libro que hizo de fortaleza, porque la fortaleza o esfuerço, es cosa muy hermosa y pronechosa. La Osadia, es vna imprudencia, cosa torpe y dañosa. y concluye que el hombre es bueno en aquellas cosas que sabe, y malo para las que no sabe. Ansi que el que no sabe que es esfuerço, ni tiene experiencia ni habito del, aunque haga acto de esfuerço, no se puede ni deue llamar esforçado. Que ansi como todos los errores que hazen las manos en tomar, y los pies en andar, proceden de la falta de la vista, ansi todos los errores de los hombres en escoger o en obrar, proceden del defecto del entendimiento. que quando el que adiestra a otro es ciego o cierra los ojos por no ver, el vno y el otro caera.

Esfuerço. Osadia.

Bueno en lo que sabe.

Comparacion.

C A P. XXXV.

Como enel acto del esfuerço se requiere intencion de hazer virtud para que se diga virtuoso.

PAra que el acto del esfuerço se diga virtuoso y proceder de la virtud del esfuerço, cõuiene que se haga con intencion de hazer virtud, ala qual todos hombres son obligados. La intencion que ha de tener el hombre esforçado quando entra enel peligro: es, vencer al enemigo, o morir honrradamente faziendo lo que deue. De lo qual resulta el fin y premio de la virtud de fortaleza o esfuerço, que es Fama y Gloria que suelen ser compañeras en las cosas recta y honestamente hechas. Verdad es que algunos varones justos y esforçados, solamente se contentaron con hauer hecho lo que deuian, sin tener respecto ala fama y gloria que de sus hechos pueden resultar. Y si por ello son loados, no se ensoberuecen, pensando que en hazer lo que deuian, pagaron su debda, y no merecieron gloria ni ganaron fama. Mas toda via conuiene que hayan tenido proposito, o intencion de obrar virtud, como enel capitulo precedente hauemos dicho. Esto es porque los actos humanos se juzgan por la intencion. Por tanto si alguno tomo oro o plata del templo, y despues lo boluio al templo por via de limosna y no de restitucion, ni con intencion de restituyr, no queda libre ni satisfaze al templo. Esto se entiende, quãdo expressamente dixesse el que haze el acto del esfuerço, que no lo hazia por fazer virtud, ni por mostrarse esforçado, saluo porque se le antojo. que en este caso, no se le contaria por esfuerço. Esto mismo seria si por otra manera constasse de su intencion. Empero si esto el no dixesse y declarasse, ni por otra manera constasse, pues el acto es en cosa justa, graue, difficile, terrible y peligrosa, donde con razon se teme o deue temer peligro de muerte de presente, porque es en batalla general o particular dõde ha o espera hauer contrapugnador, juzgarse ha por acto virtuoso y de esfuerço, pues de los hechos se coniectura la voluntad interior, y se presume ser conforme al hecho. El qual vemos, y no el animo con que se haze. Por tanto la intencion del animo, no se puede juzgar, saluo de las palabras que son mensageros del coraçon o de las obras que pueden ser indifferentes, porque se pueden referir a bien y mal: y quando las obras son buenas y se pueden referir al bien, han se de interpretar ser hechas con buena intencion, y las malas con mala. Mas en las cosas donde no se requiere intencion sino obra, interueniendo la obra, basta, aunque falte la intencion. porque pagado aquello que se deue, luego es libre el debdor. Desto se infiere que si vn cauallero era obligado a seruir al rey nostro señor, llamado por su alteza vino, no tanto con intencion de seruirle, como con animo de robar alos cõtrarios, pago su debda y satisfizo alo que era obligado, y su intencion no lo impedio. Empero quanto mayor cobdicia touo de robar a los enemigos, tanto mayor animo pornia para pelear contra ellos. No es inconueniente que vna obra o acto tenga dos fines, y satisfaga a ellos, como dezimos del sieruo que con vn solo seruicio, satisfaze ala honrra del señor y a su prouecho, al qual tambiẽ como al seruicio del señor tiene intencion. Ansi que si el cauallero salariado y llamado por el rey, hizo lo q̃ deuia en la batalla, puede se llamar esforçado. Porque aunque por necessidad del salario y llamamiento, viniesse ala batalla, ya venido, de su volũtad peleo, y hizo acto de esfuerço; puesto que lo hiziesse por satisfazer alo que era obligado al señor por el salario q̃ le daua, y no por ganar honrra ni alabança. Esta necessidad no fue tan forçosa, que del todo cõpeliesse al cauallero a hazer lo que hizo. Mas enel mismo acto touo alguna volũtad aunque forçada. Esto mismo se podra dezir del cauallero que en la batalla peleo y hizo lo que deuia, por miedo dela infamia que incurriria no lo haziendo, o dela pena que estaua puesta contra los que ansi no lo hiziesse, no por las amenazas o amonestamientos del Capitan, o por otra necessidad que le fue puesta. porque aunque al principio no touiesse aquella intencion que hombre esforçado deue tener, en la misma pelea la pudo cobrar, y ansi se deue presumir, pues la obra es de hombre esforçado. La qual mas que la intencion se deue nombrar y mirar. Mejor seria que en todo tiempo tuuiesse en la intenciõ aquello mismo q̃ obra. Porque en los hõbres esforçados, ninguna cosa ha de hauer simulada. La volũtad y la obra han de ser conformes. quando

Intencion.

Premio del esfuerço fama y gloria.

Intencion.

Como constara de la intencion.

En duda se juzgara por esfuerço.

La intenciõ juzga de las palabras. Obra sin intencion.

Question. Del que fuera a su señor con intencion de robar.

Vn acto dos fines.

Question. Del que por euitar infamia hizo lo que deuia.

La obra manda que la intẽciõ se mira. Simulacion.

quando no lo sean, no por esto dexara de ser esforçado el que començo a obrar bien, y lo lleuo adelante hasta el fin como deuia, con *Constancia. Contencion.* gran constancia y contencion, que son dos cōpañeras del esfuerço muy fieles, sin las quales ningū acto virtuoso puede llegar al fin dесseado. Verdad es que para juzgar y determinar rectamente el esfuerço de alguno, en quanto es habito ganado por multiplicacion de actos, *Intencion. Inclinac. 6.* mucho obra la intencion que tiene, y la inclinacion que le mueue a tomar el peligro en las cosas grandes, difficiles y peligrosas. porque si lo hazen con intencion de alcançar fin de vicio o deleyte, y solo aquello entienden, estos no se pueden dezir virtuosos ni esforçados, aunque hiziessen acto de esfuerço. Por tanto *Sardanapalo. Cesar. Nero.* fue reprehēdido Sardanapalo, Cayo Cesar, Nero y otros muchos, que todo lo que hizieron hazian por este mal fin. Otro tanto diremos *Del el que por dineros hizo acto de esfuerço.* de aquellos que por cobdicia de dineros o por crueldad hizieron actos de esfuerço. Por esto fueron increpados Domiciano, Cornelio Syla *Domiciano. Syla* y el rey de los Partos, el qual vencio y prendio a Crasso consul, y le hizo echar por la garganta oro derretido diziendo, Pues tanto sed touiste de oro, beuelo. Esto mismo diremos delos *Vana gloria.* que por sola vana gloria del mundo se ponen en peligro de muerte, como quiera que estos estan muy cercanos de la virtud del esfuerço, y los populares cuentan los enel numero de los esforçados. Como fueron el rey Philippo de *Philippo. Alexandre.* Macedonia y Alexandre su hijo, Cyro rey de Persia y otros muchos: Estos podemos llamar medianamente esforçados. Aquellos que por sola virtud y por hazer lo que deuian se *Esforçados propriamente.* pusieron en los peligros en las cosas grandes, difficiles y peligrosas, se diran propriamente fuertes y esforçados. Como fue el emperador *Constantino. Theodosio* Constantino y Theodosio y otros semejantes, que nunca en todos sus actos y batallas touieron otra intencion saluo hazer y obrar virtud. E quanto a esto gran differencia se deue *Capitan.* hazer del capitan de la gente, alos caualleros que van conel. Que ansi como son dos ordenes de los que pelean. Vnos son los caudillos o rectores. Otros los que van so su vandera. *Dos maneras de esfuerço.* Ansi son dos maneras de esfuerço o fortaleza. Vna por respecto del fin porque pelean, al qual se refiere toda la baralla. Esta es la verdadera fortaleza que se haze por auctoridad y consejo. Esta principalmente pertenece alos caudillos o capitanes, en los quales no se deue *Capitan. 3. c. 28.* mirar si pelean o no, con tanto que sean esforçados y estremos en auctoridad y consejo, y sepan mandar. Por esta causa no es reputado a esfuerço, mas a osadia temeraria y repre*Alexandre.*hensible. Lo que hizo Alexandre quando conquistaua la India. Cerco vna ciudad, y combatiola, el fue el primero que subio por el escala, y solo se fue a meter entre los enemigos, que le mataran si no fuera socorrido de los suyos, como ya hauemos dicho enel capit. 14. quando fablauamos de la osadia. Baste al rey o al Capitan hazer bien su officio en regir y *Capitan.* gouernar su gente, y dar galardon alos buenos y esforçados, desechar alos couardes, aunque por su persona no pelee. Lee se de Scipion Africano el mayor, que como ciertos caualle*Scipion.*ros se gloriassen de lo que hauian hecho, menospreciauan a Scipion, diziendo, que mas mandaua que hazia, respondio, No os marauilleys, que Capitan para mandar, y no cauallero para pelear me pario mi madre. Y estos *Capitan.* Capitanes mas prouechosos son no peleando, proueyendo en lo que es menester, que los otros que pelean conel cuerpo y con las manos, porque siempre tienen proposito, y intencion al fin dela batalla, a que lo endereçan todo. Sin los quales capitanes el exercito aunq̄ sea muy bueno, es inutile. Por tanto Epaminondas ve*Epaminonda.*yendo vn exercito muy hermoso sin Capitan dezia, Veo vna hermosa bestia sin cabeça. Por esto quando Demades orador famoso vio *Demades.* muerto a Alexandre, dixo, Veo el exercito de los Macedonios frandado de Capitan semejante a ciclope ciego. Philippo rey de Macedonia *Philippo.* solia dezir, que mas queria vn exercito de cieruos cuyo Capitan fuesse el leon, que de leones cuyo Capitan fuesse el cieruo. Otra manera de *Segunda manera de esfuerço de los que pelean.* fortaleza o esfuerço es por respecto de aquellos que ayudan para yr al fin. la qual consiste en la pelea que se haze conel cuerpo y con las manos. esta pertenece alos caualleros que pelean. Enestos no se requiere de necessidad q̄ peleen por sola virtud y con intencion de ganar hontra y gloria, mas basta que lo hagan por ganar sus stipendios y hauer algū despojo o otro prouecho semejante de los vencidos. que alas vezes los mas fuertes son aquellos, que por poca ganancia estan aparejados de poner su vida en peligro, peleando con gran coraçon esperando el prouecho del stipēdio y del despojo. Que *Despojo.* segun las leyes antiguas de los Romanos todo se consumia enel gasto de la guerra y en retribucion de los caualleros vencedores y ninguna cosa dellas se daua a personas particulares ni al caudillo o Capitan. Por tāto dizen las histo*Scipion.*rias antiguas que quando Scipion el mayor fue a Africa tomo dos ciudades principales muy ricas, que fueron Cartago y Numancia, ninguna cosa tomo para si, saluo el nombre de Africano y la gloria de su memoria. De Alexādre lee*Alexandre.*mos que tomada Tyro que era del rey Dario, y traydos ante el grandes thesoros del rey, entre los quales venia la Iliada de Homero, que es el libro que el compuso de la historia de Troya, aquel solo tomo, todo lo otro repartio entre sus caualleros. Estos tales caualleros, aunque *Esforçados.* no sean propriamente esforçados, podranse dezir caualleros esforçados, por la grande semejança que tienen con aquellos que propriamente lo son, q̄ osan acometer, recebir y sostener las cosas terribles y peligrosas, por sola virtud y honestidad y por ganar y retener honrra y glo-

y gloria. porque estos tales conuiene que postpongan su vida y menospreciẽ la muerte por la virtud y honestidad. Y postpuesto lo muy delectable, que es la vida, y menospreciado lo muy triste que es la muerte. Todos los otros males facilmente se suffren de los bienes delectables, sin mucha tristeza se abstienen.

CAP. XXXVI.

El hombre esforçado que, vencio como se ha de hauer con su enemigo despues que le vencio.

Resta agora enel fin desta obrezilla, que digamos como se ha de hauer el hombre esforçado con su enemigo despues que le vencio. Dexadas muchas cosas que cerca desto se podrian dezir, la verdad es, que el hombre esforçado, ha de ser templado, no solo enel principio, medio y fin del peligro, mas tambien despues que vencio. Que si esta templança no tuuiesse, ya sedíria cruel. Como el rey *Crasso.* de los Parthos, que vencio y prendio à Crasso consul Romano, y le hizo echar por la garganta oro derretido, diziendo, Houiste sed por oro, *Athamari.* beuelo. Otro tanto hizo Athamari que Mas*Cyro.* sageria se llamaua, la qual vencio y prendio a Cyro rey de Persia. Cortole la cabeça y metiola en vn odre lleno de sangre, diziendo, Hiniste sed de sangre, beuela. como ya deximos enel capitulo 27. Aonque estos por sus malas obras mereeian mucho mal, mas por ser ya vencidos, fue reputado a crueldad alos que lo hizieron. Que el hombre esforçado, como ya otras vezes hauemos dicho, ha de ser justo, *Iusto.* prudente, fuerte y templado. Desta templança ha de vsar, no solo quando se pone enel peligro, mas tambien peleando hasta el fin dela batalla. enlo qual vsa dela virtud de fortaleza o esfuerço. Esto mismo deue hazer alcan*Victoria.* çada la victoria, la qual aunque se sigue dela virtud de fortaleza o esfuerço, no es fortaleza ni esfuerço. Cuyo officio solamente consiste en tomar, seguir y prosseguir el medio entre temor y osadia hasta el fin. Lo qual se exerce con mouimiento y trabajo con dubda y temor *Victoria.* de vencer o ser vencido. Mas la victoria o vencimiento tomase con gozo, holgança y seguridad. Porque es como el fructo del trabajo que con mucho plazer se coge. Por lo qual deue dar mochas gracias a Dios, y perder toda la yra y codicia, templando los imperos del coraçon, sossegandole, no haziendo acto de soberuia, ni de arroganeia, por hauerle succedido como el queria. Mas ha de considerar la flaqueza de las cosas humanas, y la inconstancia de la fortuna, y qne es hombre tambien como el vencido, y que pudiera ser el contrario de lo que fue, y que el vencido hizo lo que deuia como hombre esforçado. Piense como quisiera entonces ser tractado, y de aquella manera tracte a su aduersario. Como hizo Ale- *Alexandre.* xãdre al rey Poro rey de los Indios, de quien luego diremos. Porque si en otro caso la fortuna con aquel o con otro le fuere aduersa, y fuesse vencido y puesto en manos de su enemigo; sea tractado como el tracto al suyo, por la mesma ley y clemencia de que el vso, y de aquella vsara Dios conel. Desto tenemos assaz *Philippo.* exẽplos notables delos excellentes varones ya passados. El rey Philippo de Macedonia padre de Alexandre, despues que vencio alos de Athenas en la gran batalla que conellos houo cerca de la Cheronea, començo a ensalçarse dela gran felicidad que de aquel vencimiento hauia conseguido; no traspassando los terminos dela razon y iusticia, mando que ninguna injuria ni offensa se hiziesse alos vencidos ni a sus subditos. Ansi se guardo. Y porque muchas vezes los ingenios y condiciones de los hombres, con las prosperidades, buenas fortunas y vencimientos se ensoberuecen y mudan del buen proposito que antes tienen, ansi con los suyos, como con los estraños y enemigos, porque esto a el no acaeciesse o del no se pensasse ni cryesse, escriuio vna carta a Arcbidamo hijo de Agesilao diziendo, que por caso venia nacer crestas a los hombres. Si tu sombra medieres, no la hallaras agora mayor que antes del vencimiento. Dando a entender, que la victoria no ha de causar mudança enel vencedor. Allende desto, mando a vno de sus criados, que cada dia quando el sol saliesse, entrasse donde el estouiesse, y le dixesse tres vezes, Philippo acuerdate que eres hombre. Dando a entender por estas palabras, que aunque fuesse rey muy poderoso, era hombre, y como tal deuia tractar bien alos suyos y alos estraños, especialmente alos enemigos vencidos; pues como a hombre le podrian occurrir otras cosas aduersas, en las quales el qnerria ser bien tractado, como acaecio al rey Poro de quien luego diremos. Este su mandamiento fue muy bien guardado, despues del vencimiento; ansi estando sossegado en su casa, como caminando y en las guerras o donde quier que estuuiesse. Cada dia antes que en otra cosa entendiesse, se consideraua ser tierra y quasi nada. Semejante amonestacion haze la yglesia a los Christianos primero dia de quaresma, poniendo les ceniza enla frẽte diziendo, Acuerdate hombre que eres ceniza, y en ceniza has de ser conuertido. De Alexandre hijo del di- *Alexandre Poro rey.* cho rey Philippo leemos que despues que vencio a Poro rey de los Indios gelo traxeron preso, preguntole, Como quieres que te tracte? respondio, Como a rey. Tornole a preguntar, Como mas? Respondio, No de otra manera, que enlo que dixe se contiene todo. Marauillo se Alexandre de su prudencia y fortaleza o esfuerço, pues estando preso osaua dezir, que deuia ser tractado como rey. Por esto le dio mayor reyno, prouincia y señorio que antes tenia. Delo qual se toma vn notable documento.

Que aunque el hombre esforçado sea vencido, no por esto perdera el nombre de hombre esforçado, ni deue en su pensamiento y obras quebrantarse, diminuyrse, ni abaxarse de su grado y dignidad, pues que hizo lo que deuia, y no dexo por esto de hazer lo que a el conuenia. Entonces sera mas estimado de su enemigo. El mismo Alexandre quando vio muerto al rey Dario, pesole mucho, y lloro su infelicidad, y mandole enterrar como a rey y ponerle en sepulchro muy honrrado. Pyrro muchas vezes perdono a sus enemigos vencidos. por tanto se dezia del. No menor fue la piedad de Pyrro, que la crueldad de Hanibal, el qual fue muy cruel cõtra sus enemigos vencidos. Y por esto quãdo el fue vencido de sus enemigos, por no venir a sus manos, el mesmo se mato. Del Cesar tãbien se lee, q̃ muchas vezes perdono a los enemigos vencidos. Y quãdo supo la muerte de Caton, aunque era su enemigo, perdono a sus hijos y dioles la hazienda de su padre. Y quando le traxeron la cabeça de Pompeio su enemigo, lloro sobre ella, doliendose de la mala fortuna de tan excellente principe. Fue tanta la clemencia del Cesar cerca desto, que merecio que del se dixesse como se dezia, Quien pudo ser mas piadoso contra los enemigos vẽcidos que el Cesar; ni mas cruel que Syla? que les corto las cabeças, & las puso en vna sala, dõde cada dia las yua a ver, y se deleytaua en su vista, vsando de nueua manera de crueldad y vengança. Por lo qual despues morio mala y muy cruda muerte. No lo hizo ansi el otro Syla llamado Felix. el qual estimaua gran parte de su felicidad, tener por amigo a Apio Metelo, y no hauer dessolado la gran ciudad de Athenas quando la tomo, y hauerla perdonado. El Cesar Augusto, quando tomo la ciudad de Alexãdria, luego la perdono por su grandeza y hermosura, y por Alexandre que la edifico. Del grã Pompeio leemos, que vencio al rey de Armenia enemigo del pueblo Romano, el qual quitada su corona se puso de rodillas ante el, rogãdole que le perdonasse. no le consentio ansi estar, pusole su corona enla cabeça y restituyole en su estado, diziendo que por ygual reputaua vencer los reyes y hazerlos. Del mismo Pompeio se escriue que quãdo vencio à Sertorio en España, houo las letras de muchos caualleros y capitanes en que se confederauan con Sertorio. Todas las quemo sin leerlas. no quiso saber quien eran, ni tomar dellos vengança, porque los que las hauian escripto, se arrepentiessen y emendassen. De Paulo tambien se lee, que quãdo supo que ante el trayan vn rey captiuo, salio a recebirle. Y quando el rey se quiso omillar ante el, no le dexo, mas leuantole cõ su mano derecha, y perdonole, pusole a su lado, hizole sentar en su consejo y mesa, diziendo, Si cosa grande y famosa es vencer al enemigo, no menos es de alabar, saber hauer piedad y misericordia del mal auenturado que es vencido.

Alexandre. Dario. — Pyrro. — Hanibal. — Cesar. — Caton. — Pompeio. Cesar. — Syla. — Syla. — Cesar Augusto. — Pompeio. — Pompeio Sertorio. — Paulo.

CAP. XXXVII.

De Marco Antonino Pio y de otros que vsaron de mucha clemencia con sus enemigos vencidos.

DE Marco Antonino tambiẽ se escriue, que muchas vezes perdono a sus enemigos vencidos. por lo qual merecio ser llamado Pio. Especialmente quando fue a Oriente contra Auidio Casio, que hauia hecho cosas nueuas contra el pueblo Romano. Donde Auidio Casio fue vencido y muerto. Faustina muger de Antonino le escriuio que matasse a todos los que hauian sido en aquel caso. A la qual Antonino respõdio estas palabras. Yo no hare lo que me escriues, mas perdonare a sus hijos y a su yerno y a su muger, y escriuire al senado, que el encartamiento no sea mas graue, ni la pena mas cruel. Porque en verdad ninguna cosa puede hazer mas amado de las gentes al emperador Romano, que la clemencia. Esta hizo al Cesar excellente hauido por Dios. Esta conseruo al Augusto. Esta señaladamente orno a tu padre. Al senado escriuio desta manera. Los desterrados bueluan. Los encartados cobren sus bienes. Pluguiera a los dioses que yo pudiera sacar de los infiernos a muchos que murieron. Por tanto a los hijos, yerno y muger de Auidio Casio perdonadlos. Que digo perdon? pues ninguna cosa hizieron, biuan seguros so el imperio de Marco Antonino en el patrimonio de sus padres. Sean ricos. Sean seguros, vayan libres por do quisieren, y lleuen a todas las gentes el exemplo de la piedad vuestra y mia. Porsena ligeramente perdono a Mucio Sceuola que le quiso matar. Achaz rey de Israel vencio a Benadab rey de los Assyrios. y quando supo que era biuo, houo mucho plazer y perdonole, hizole mucha honrra, y pusole en su carro y boluiole todo lo suyo que le hauia tomado. Fue ordenado por los Romanos que nunca matassen al enemigo, saluo con gran necessidad ineuitable. Esto mismo amonestaua Caton a su hijo en vna epistola que le escriuio. Esto pudo ser causa que muchos se rindieron a los Romanos sabiendo que no los hauian de matar. Lo qual no hizieran, si supieran que hauian de ser muertos. Sacarus cauallero Godo muy estrenuo, que por su fortaleza o esfuerço merecio casar con la Duquesa de Lorena, segun se lee en la chronica del rey Don Rodrigo, houo batalla con el conde de Denamarca, venciole y derribole del cauallo. Despues le ayudo a caualgar y mando a vn paje suyo que le lleuasse a la dicha Condessa su muger, para que le curasse & tractasse muy bien. Ansi se hizo y no gelo agradecio como deuia, segun adelante diremos, touose a mucha virtud lo que Sacarus hizo. Los sabios antiguos tuuieron por cosa mas que humana

Antonino Pio. — Auidio Casio. Faustina. — Clemencia. Cesar. Augusto. — Porsena. Achaz. Benadab. — No matar al enemigo. — Sacarus.

que el hombre no tomasse vengança de su enemigo, despues de vencido aũque pudiesse, mayormeute si accepto su ruego quãdo le vio puesto en miseria. Quien tal beniuolēcia no abraça, y tal benignidad no alaba, tiene coraçon de ayman o labrado con fierro. Vsando el virtuoso desta virtud y nobleza à si mesmo honrra. De Iulio Cesar leemos que despues que vencio à Pompeio, los que seguian al Cesar, derribaron las estatuas de Pompeio. Luego que el Cesar lo supo mandolas leuantar. Entonces dixo Marco Tulio al Cesar, Las estatuas de Pompeio tornaste à su logar, y las tuyas perpetuaste. Y quando la traxeton la cabeça de Pompeio, doliose mncho de su muerte y lloro sobre ella, hauiendo piedad de la miseria de tan excellente principe como ya hauemos dicho. Al enemigo no le hauemos de alabar malignamente, ni tan poco le deuemos priuar de su merecida alabança. De la qual resulta mayor loor al qne se alaba. Bastar deue al hombre esforçado, hauet vencido à su enemigo, no deue perseuerar hasta matarle estando ya rendido. El Tito Liuio enel segũdo libro de bello punico haze mencion de dos caualleros que en singular certamen o batalla vencieron à sus enemigos, y vencidos, no curaron mas dellos, cõtentos con la honrra del vencimiento. El vno fue Claudio Mascelo que hauia sido pronocado ala batalla por Taurea. el qual por miedo de Claudio, huyo ala cindad. Claudio le figuio vn rato y boluiose al real. fue honrradamente recebido, increpando solamente la huyda del aduersario. Crispino Romano entro en campo con Badio Campano. Crispino ferio à Badio & derribole en tierra. apeose de su cauallo para le cortar los pies. Badio dexo el cauallo y el escudo y huyo alos suyos. Crispino con aqnello contento, fue de sus consules bien recebido. Mucho ha de escusar el hombre esforçado despues que vencio al enemigo, que con la gloria del vencimiento no se ensoberuezca, gloriandose mas que conuiene. por lo qual mueuan a mas yra los animos de los vencidos, y de aquellos que los siguen y fauorecẽ, y los inciten para tomar vengança, de lo qual se siguen muchos inconuenientes y daños. Tambien deue el vencedor huyr la adulacion de aquellos que en su vencimiento hallaren en su presencia, y no les dar oydos à ello: porque esto no es de hombre esforçado, amollentarse con lisonjas de su vencimiento, mas de hombre negligente o perezoso. Otros muchos vsaron de clemencia con sus enemigos, que por no alargar aqui no escriuo. Baste para conclusion de nuestro proposito la auctoridad de Licurgo que dio las leyes alos de Lacedemonia, entre las quales ordeno que quando los enemigos huyessen, no los siguiessen, mas de quãto fuesse confirmada la victotia, y que luego se boluiessen, y no los matassen. porque matandolos, nunca otros se sojuzgarian, pues no ganauan la vida. Tambien ordeno, que los cuerpos de los enemigos vencidos y muertos no fuessen despojados, ansi porque en aquello no se occupassen, como porque no se hiziessen mas ricos que los otros.

Cesar Pompeio. *Alabar al enemigo* *No seguir al enemigo vencido.* *Claudio. Taurea.* *Crispino. Badio.* *Soberuia Gloriarse.* *Adulacion. Lisonja.* *Licurgo.* *Muertos.*

C A P. XXXVIII.

Como el hombre esforçado que vencio à su enemigo no se deue ensoberuecer conel vencimiento, ni proceder hasta la muerte contra el enemigo vencido, mas deue dar gracias à Dios por el vencimiento.

GRan templança deue tener el hombre esforçado con su enemigo despues que lo vencio, y ser cõtento conel vencimiento. Que no es bueno, despues de vencido el enemigo, seguirle hasta la muerte: porqne muchas vezes acaece que el vencedor ensoberuecido dela victoria y no contento conella, della misma es vencido, quando el vencedor no vsa moderadamẽte de la victoria como deue, y qniere exceder los terminos dela templança, & con mncha soberuia sobre sale, que la misma victoria dessead, templança y moderacion tequiere. Que ansi como es cosa excellente la victoria, ansi es embidiosa y muy peligrosa seguirla, y querer sobreuencer, y del todo destruyr al enemigo vencido. El qual algunas vezes cõ desesperacion, buelue contra el que le sigue, y le hiere, vence o mata. Por tanto Abner capitan del rey Saul perseguido de Ioab, yendo huyẽdo, embio a dezir a Ioab capitan de Dauid, Por ventura hasta la muerte tu cuchillo ha de vsar de crueldad. No sabes quees cosa muy peligrosa la desesperacion? Hasta quando no has de dexar de perseguir a tu hermano? Esto se escriue enel segundo de los reyes enel capitulo segundo, pata darnos doctrina y exemplo, que no persigamos los enemigos vencidos hasta la muerte. porque con la desesperacion de su salud, menosprecian la vida, y pelean crudamente. Por esto algunos varones bellicosos, fuertes, esforçados y experimentados en las armas, quando vieron à sus enemigos vencidos y desesperados de la vida, nunca con ellos pelearon, mas differieron la batalla, y algunas vezes dieron logar que huyessen, para que perdiessen aquel furor, y despues tornauan sobrellos y ligeramente los sojuzgauan. Como hizo Camillo, qnando vio vencidos los Galos & puestos en huyda, por auctoridad del senado les dio logar que se fuessen. El camino pot do se fueron se llama oy via Galica, o camino de Galos. Quinto Marcio cauallero Romano aquien muertos los dos Scipiones, fue encomendado el exercito, cerco y puso en mucho estrecho a los Africanos por vengar la muerte de los Scipiones. Los Atricanos como desesperados de la vida, agramente peleauan. Conocido esto por Quinto Marcio dioles logar para que huyessen, despues boluio sobre ellos, y sin peligro

Sobreuenser. *Abner.* *Desespera. cion supra c.22.28.* *Camilo.* *Quinto Marcio.*

Iulio Cesar. gro delos suyos los mato. Iulio Cesar quando touo alos Germanos inclusos o cercados, y vio que mas fuerte peleauan, desesperados de la vida, mando darles logar para que se fuessen. y puestos en huyda los acometio. Otro tanto hizo *Hanibal.* Hanibal cerca de Trasimeno, quando vio a los Germanos cercados, y puestos en mucho estrecho que cruelmente peleauan, aparto su gente del cerco. Dioles logar para que se fuessen, despues sin sangre de los suyos, facilmente los sojuzgo. *Antigono.* Antigono Rey de Macedonia tenia cercados los Actolos y puestos en tanto estrecho, que morian de hambre. Ellos determinaron de salir y dar en los enemigos fuertemente como hombres desesperados de la vida y librarse o morir. como esto supo Antigono, dioles logar para que se fuessen passado aquel impero, dio tras ellos y matolos. *Agesilao.* Agesilao Rey de Macedonia tenia cercados a los Tebanos y puestos en gran apretura: ellos como desesperados de la salud, peleauan reziamente. dioles logar para que de alli saliessen y se fuessen. despues boluio sobre ellos y desbaratolos. *Cayo Manlio.* Cayo Manilio Consul quando vino de la batalla, y supo que los de Etruria hauian tomado ciertos logares de Roma, cercolos. Ellos con desesperacion, agramente pelearon y mataron al Consul. Como esto vieron sus legados, dieron lugar para que los Etrurios se pudiessen yr. Salidos de los logares, el otro Consul dio tras ellos, de tal manera que todos los mato. *Temistocles.* Temistocles despues de vencido el Rey Xerses no consentio que los suyos rompiessen la puente para que los enemigos no se pudiessen yr. Mando darles logar diziendo que mejor les era dexarlos yr de Europa, que compelerlos a que con desesperacion peleassen en ella. Y embio vn hombre cautelosamente que dixesse al Rey Xerses en quanto peligro *Puente de plata.* estaua si luego no se fuesse. De aqui houo principio el prouerbio antiguo que al enemigo que huye la puente de plata. *Pyrrho.* Pyrrho Rey de los Epirotas quando tomo la ciudad cerro las puertas y a ninguno dexaua entrar ni salir. puso a los ciudadanos en tanta necessidad, que como desesperados de la vida, peleauan reziamente. como esto vio Pyrrho, mandoles dar logar para que se fuessen. y entre otros preceptos que dio *Seguir al enemigo.* a los suyos, fue vno, que no siguiessen con pertinacia al enemigo vencido que huya. porque con desesperacion no se pusiesse en defensa y resistencia, y porque mas ligeramente se diessen sabiendo, que los vencedores no los matarian. *Don Garcia.* El infante Don Garcia hermano del Rey Don Sancho el segundo hijo del Rey Dõ Fernando el primero, por cierto desconteramiẽto se passo a los Moros que estauan en Cordoua. Con cuyo fauor y ayuda començo a hazer mal en Portogal, que era subiecto a Don Fernando *Rey Don Sancho.* su hermano. El rey Don Sancho salio contra el. Donde pelearon, y fue muerto, preso y vencido el rey, y con el Nuño de Lara y Garcia de

Palacios Rui.

Cabra, y muchos delos suyos muertos. Don Garcia no contento con esto, seguio la victoria. Dexo encomendado al rey a quatro caualleros suyos. Entõces vino Aluaro Yañes de Miñaya, que era vno delos mas fieles caualleros del rey. recojo los mas que pudo. andaua brauo como vn leon buscando al rey su señor. y como le hallo, dixo alos que le guardauan, Dexad a vuestro rey traydores. Peleo con ellos y venciolos. Tomoles los cauallos. diolos al rey y alos que con el estauan. Iuntaronse con ellos algunos otros hasta trezientos caualleros, que traya el Cid que venia a ayudar al rey. y tornaron a pelear con Don Garcia y vencieronle y prendieronle. Ansi que Don Garcia supo vencer, mas no vsar dela victoria con la moderacion que deuia, como dixo el Iulio Cesar a Pompeyo. El Conde Don Aluaro de Lara con *Don Aluaro de Lara.* trezientos caualleros desbarato y vencio alos Girones y alos Tellez y a seyscientos caualleros con ellos, y los encerro en Castrejon, y dio con el cuento dela lança enlas puertas con palabras de soberuia. alli le dieron con vn canto enla cabeça de que murio. Ansi que el hombre *Conclusion.* esforçado a quien Dios hizo tanta merced en darle victoria de su enemigo: q le traxo a sus manos, para que del pudiesse tomar vengança, deue ser contento con el vencimiento, y no deue seguirle hasta la muerte ni hazerle otro mal ni tomarle sus bienes. Que ninguna cosa es tan *No tomar los bienes del enemigo.* contraria ala virtud de fortaleza o esfuerço, como la cobdicia de interesse. Muchas vezes acaece que vencidos los enemigos y puestos en huyda, los vencedores por cobdicia del despojo, los persiguien y caen en sus manos, y son dellos vencidos y muertos. Porende el esfuerço deue huyr y aborrecer el interesse y la cobdicia immoderada delos bienes temporales como a pestilencia.

CAP. XXXIX.

Declaracion delo suso dicho, quando y como el vencedor puede y deue seguir al vencido, y matarle.

Esto que hauemos dicho que el vencedor contento con la victoria no deue seguir al vencido, se entiende quando enel vencimiento del enemigo se acaba el negocio sobre que es la contienda o batalla. Que si no se acabasse, conuiene al vencedor passar adelante, y algunas vezes matar al enemigo vencido: pues aquello tambien como la batalla, es necessario para defension dela persona o conclusion dela causa. Por esto Cayo Mario vencidos en ba- *Cayo Mario* talla los Theutonicos, cerco los que dellos quedaron, y con pocos delos suyos los atemorizo, y hizo passar la noche sin sueño, porque el dia siguiente ligeramente los podiesse tomar y apoderarse dellos, como lo hizo. Claudio Ne- *Claudio Nero.* ro, vencidos los Africanos, que de España Hasdrubal traxo, corto la cabeça a Hasdrubal, y *Hasdrubal.*

echola enel real de Hanibal. La qual por el viſta y reconocida, cobrioſe de luto, y ſu exercito perdio la eſperança del ſocorro que eſperana, anſi ſe desbatato el real. *Lucio Sila.* Lucio Sila deſpues de vencidos los Preneſtinos, y cercada la ciudad Preneſte, tomo las cabeças de los muertos en la batalla, y puſolas en aſtas de lanças y moſtrolas alos que eſtauan dentro cercados. Anſi quebranto la dureza y porfia de ſus coraçones y luego ſe dieron. *Armeno.* Armeno caudillo delos Germanos deſpues que enla batalla vencio a ſus enemigos, corto las cabeças alos que alli hauian muerto, y puſolas enel balnarte delos contrarios, las quales dellos reconocidas quebrantaron ſu ſoberuia. *Domicio Corbulo.* Domicio Corbulo tenia cercada vna ciudad, los cercados pertinazes en ſu defenſa, porfiauan. Tomo vno dellos y cortole la cabeça, y con cierto artificio hizola echar enla ciudad, por caſo cayo en medio dellos: delo qual eſpantados, luego ſe dieron. *Dauid.* Dauid ſeyendo mancebo, como ninguno delos Judios oſaſſe pelear con Goliath Philiſteo, hombre de gran eſtatura y fuerças, ſolo ſin armas entro conel oſadamẽte en el campo, y con vna honda le firio y deſpues corto la cabeça. La qual y ſu eſpada traxo al templo de Hieruſalem refiriendo a Dios la victoria. Fue neceſſario matarle, porque de otra manera no ceſſaua el peligro del pueblo Judaico. Anſi meſmo no pudo hauer paz enla caſa de Dauid ya hecho rey, *Abſolon.* haſta que Abſolon ſu hijo que ſe hauia leuantado contra el, fue muerto enla batalla. *Carlos. Coradino.* Carlos rey de Sicilia, deſpues dela gran batalla que houo con Corado hijo de Coradino, enla qual vencio y prendio al dicho Corado, que otros llaman Coradino, penſando que por ſu vencimiento y preſion no ſe acabana la contienda que tenian ſobre el reyno de Sicilia, cortole la cabeça, y con eſto fue todo ſoſſegado. *Concluſion.* Eneſtos caſos y otros tales, licito es paſſar contra el enemigo vencido y matarle, ſi de otra manera el negocio no tiene buena concluſion. Que muchas vezes acaece que el vencedor dexa a ſu enemigo vẽcido por no le hazer mal, y deſpues el miſmo mata al vencedor. Eneſte caſo ſe verifica el prouerbio antiguo, Quien a ſu enemigo popa, a ſus manos muere. Como acaecio a Sacaro, que dexo de matar a ſu enemigo el Conde de Denamarca, y deſpues el Conde le mato a el. Segun eſto ſe ha de entender lo que la ſagrada eſcriptura dize. Mandaua Dios, quando el pueblo delos Judios peleaſſe con los Cananeos que eran ſus enemigos, que deſtruyeſſen ſus ciudades y los mataſſen todos, haſta los niños, varones y hembras que mamaſſen, ſegun ſe eſcriue enel Deuteronomio capitulo 20. enel primero libro delos reyes capitulo 15. y enel ſegundo libro delos reyes capitulo 8. y enel Paralipomenon libr. primero capitulo 18. donde lo declara el obiſpo de Auila enla queſtion nona. Eſto miſmo mando Moyſes al pueblo de Iſrael quando eſtaua enel deſierto, y venian a tierra de promiſſion diziendo: Si quereys gozar dela tierra que vos es prometida y que puede en vueſtro poder. Quando houierdes vencido a vueſtros enemigos, ninguno dellos dexareys, a todos los matad. porque biuiendo ellos y conuerſando con ellos, no os aparteys dela conuerſacion de vueſtros padres. Anſi lo eſcriue Ioſepho en el 4. libro delas antiguedades enel quarto capitulo poco deſpues del principio. Eſta enla biblia enel Deuteronomio capitulo 6. otro tanto mando Ieſus caudillo de los Judios en lugar de Moyſen, ſegun lo eſcriue Ioſepho enel quinto libro delas antiguedades enel principio. Eſto pienſo baſtara para principiarte eneſta materia y para mediana declaracion de ella, pues a mas no dan lugar mis largas enfermedades y paſſiones. plega a Dios, pues tan grande y tan largo fue el precio de mi redempcion, ſean todas para en deſcuento de mis culpas y peccados. Amen.

F I N.

INDEX

I N D E X

RERVM ET VERBORVM,

TOTO HOC OPERE CONTENTORVM

prior numerus paginam,

Littera A & B columnam primam aut ſecundam indicat.

A.

B.

Clericus,

o, mauter,

tum

D.

E.

Excommu-

F.

non

G.

Gemi-

H.

I.

L.

tro

betur

Maritus

Matrimo-

Mulier

N.

O.

in

Princepe

Q.

R.

Palacios Ruu.

Rex

S.

vt

nem

Vxoris

F I N I S.

Errata maiora ita corrigenda.

Pag. 89. col. 1. lin. 42. *alia examen & aliud.* lege, *aliud examen & alia.*

Pag. 770. col. 1. in margine. *contumacia,* lege *continuatio.*

Cetera lector facile industria corriget sua.